SACRORUM CONCILIORUM NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS VIGESIMUS SECUNDUS.

REPRODUCTION

EN FAC-SIMILÉ

TIRÉE A 250 EXEMPLAIRES SEULEMENT

PAR LES PRÒCÉDÉS ANASTATIQUES

DE

F. M. GEIDEL, A LEIPZIG

POUR

H. WELTER, ÉDITEUR
RUE BERNARD-PALISSY, N° 4, PARIS
ET A LEIPZIG, SALOMONSTRASSE, 16
1903

SACRORUM CONCILIORUM

NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO,

IN QUA PRÆTER EA QUÆ

PHIL. LABBEUS, ET GABR. COSSARTIUS,

Et noviſſime NICOLAUS COLETI *in lucem edidere,*

EA OMNIA INSUPER IN SUIS LOCIS OPTIME DISPOSITA EXHIBENTUR, QUÆ

JOANNES DOMINICUS MANSI,

ARCHIEPISCOPUS LUCENSIS EVULGAVIT.

EDITIO NOVISSIMA

AB EODEM OPTIME MERITO PRÆSULE,

POTISSIMUM FAVOREM ETIAM ET OPEM PRÆSTANTE

EM.MO CARDINALI DOMINICO PASSIONEO

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO,

ALIISQUE ITEM ERUDITISSIMIS VIRIS MANUS AUXILIATRICES FERENTIBUS CURATA,

Novorum Conciliorum, novorumque Documentorum Additionibus locupletata,
Ad MS. Codices Vaticanos, Lucenſes, alioſque recenſita, & perfecta.

ACCEDUNT ETIAM NOTÆ, ET DISSERTATIONES QUAMPLURIMÆ, QUÆ IN CETERIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR.

TOMUS VIGESIMUS SECUNDUS.

Ab anno MCLXVI. uſque ad ann. MCCXXV.

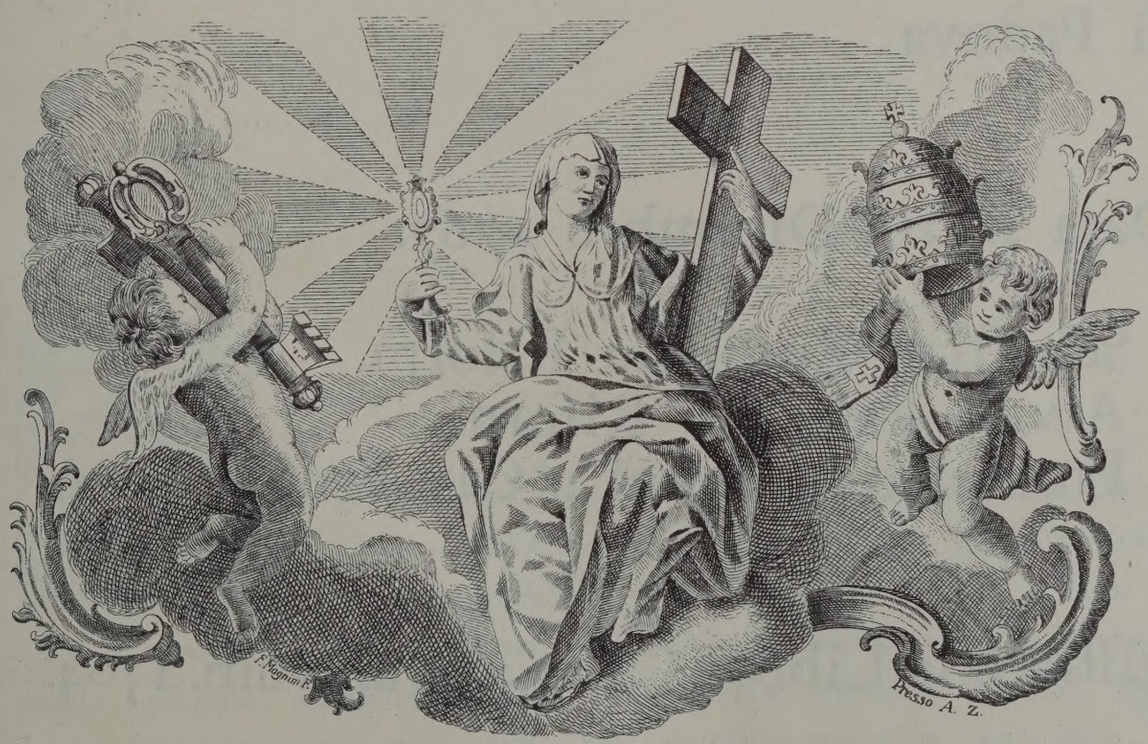

ALMA COLLEGE
263.1
LIBRARY
M318
Alma, California

VENETIIS MDCCLXXVIII.

APUD ANTONIUM ZATTA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

(Editio iterata ad Editionis principis exemplum ab Huberto Welter, Bibliopola, Via dicta Bernard Palissy 4, Parisiis MDCCCCIII)

9455

f
BX
825
S3
1901
v.22

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del *P. D. Filippo Roſa Lanzi* inquiſitor Generale del Santo Offizio di *Venezia* nel libro Intitolato: *Sacrorum Conciliorum &c. Auctore P. Philippo Labbeo Soc. Jeſu, curante Nicolao Coleti, & Joanne Dominico Manſi &c.* Non v eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator *di Venezia* che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di ſtampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Data li 20. Dicembre 1767.

(Sebaſtian Zuſtinian Riform.
(Alviſe Valareſſo Riform.
(Franceſco Moroſini 2.° Cav. Proc. Riform.

Regiſtrato in Libro a Carte 335. al Num. 2304.

Davidde Marcheſini Segr.

REVERENDISSIME, AC CELSISSIME PRINCEPS.

Vinam potiſſimum hic Ampliſſimæ Collectionis Conciliorum Tomus XXII. a me inſcribendus eſſet, quum adcuratius mecum perpenderem, Virum, a cujus Virtute, a cujus Sapientia, a cujus Meritis in utramque Rempublicam ampliſſimis dignior huic operi gratia, pretium, authoritas adcedere poſſet, mihi eligendum conſtitui. Quæ ſententia, utprimum meo animo ſedit, qui committere potuiſſem, quin hunc Tomum Tuo Nomini, Reverendissime, ac Celsissime S. R. I. Princeps, *conſecrarem,* Nomini, *toti literato orbi ac omni fere Europæ ſacerrimo?*

Ea eſt

Ea eſt Virtutis conditio, ut in omni Religione magnam, maximam vero dignitatem in illa obtineat, quæ verum dignumque Deo cultum exhibet: hæc enim ſola ſolidum illius fundamentum eſt, quo ſi conquieſcat, ſingularem hominis animo conſtantiam, & firmitatem indit, qua illum ad eam deducit perfectionem, cujus illuſtris ſplendor in TE, CELSISSIME PRINCEPS, *ita elucet, ut quæ aliis dona viritim eſt largita, ea ſimul omnia in* TE *collegiſſe videatur.*

Hæc Virtus altiſſimis TE *principiis optimi Chriſtiani imbuit, ut charactere primorum Chriſtianorum inſignitus, amori proximi, & ardentiſſimo toti humano generi benefaciendi ſtudio* TE *totum hucuſque dederis ſemper, & etiamnum des verus* φιλάνθρωπος.

Hæc Virtus TE *S. Religioni, & ſacerrimo S. P. Benedicti Ordini dicavit, atque in monachum totondit; in monachum, qui vel minima, non minore religione, quam primas ſui Ordinis conſtitutiones, ac quæ fecit vota ſibi ſervanda ducit; in monachum, cujus animus omnem exutus adfectum vivere haud amplius videtur, niſi ubi aut Dei gloriæ, aut hominum utilitatis promovendæ occaſio eum a ſua, quam vocant* ἀπάθειαν, *revocat; in monachum, cujus dum juſtam laudem promo, humilitatem lædo; in monachum doctrina non minore, quam pietate inſignem.*

Hæc eadem denique Virtus TE *ad illuſtriſſimam* ABBATIS, *&* S. R. I. PRINCIPIS *dignitatem extulit eo conſilio, ut inde pulchrior* TIBI *ſurgeret occaſio, qua ipſius gloriam, & authoritatem in excellentiori gradu conſpicuam redderes, & contra eos ſtrenue defenderes, qui Virtuti facere, humilis tantum animi eſſe ſibi perſuadent. Ex hoc excelſo ſolio Virtus* TUA, PIENTISSIME PRINCEPS, *pleno lumine coruſcat: hic nacta ampliſſimum campum eſt, in quem tota effundatur. Partes Abbatis quis illas graviſſimi eſſe ponderis ignorat? quæ tamen a* TE *non implentur modo, ſed & ſuperantur. Principem* TUI *muneris curam Filiorum* TUORUM *ſaluti a* TE *deberi noſti; huic ut conſulas, eos perfectionis iter currere alacriter non tam adhortatione, quam efficaciori exemplo* TUO *doces, & qua* TE *ſequantur via, prior incedis. Atque ut omnia, quæ ad bene, beateque vivendum pertinere poſſunt, abunde ipſis ſuppetant, quæ corporis ſunt, non minore, quam quæ ſpiritus, ſollicitudine procuras, remque* TUI *Monaſterii tanta adminiſtras providentia, tanto ſtudio, ut a Majoribus* TUIS *accepta & conſervaveris integra, & conſervata magnis acceſſionibus amplificaveris. Monachus eruditis* TUIS *laboribus illum jam impugnaſti errorem, qui monachos inutilia Reipublicæ membra calumniatur: nunc vero Mitra velut galea armatus hoſtem hunc viciſti, debellaſti, contriviſti; illudque* TUUM *vindicaſti effatum:* MONACHUS PIUS PER SE FIT DOCTUS. *Et monachum doctum, quis eſt, qui ſtatui publico inutilem, aut mortuum Reipublicæ membrum dicere audeat? Effati* TUI *veritas,* PIENTISSIME PRINCEPS, TUO *comprobata exemplo ſtat inconcuſſa.*

Etſi virtus, vel ſola ſi hominis animum imbuat, maxima veneratione digniſſima habeatur; tamen, quum eidem inſuper Scientiarum decor adjungitur, tanto fit pluris, ut omni æſtimatione, omni veneratione major exſurgat. REVERENDISSIME, AC CELSISSIME PRINCEPS: *Virtutem* TUAM, *Virtutem altiſſimam admirari jam licuit: ergo & eamdem pari Scientia, illius in monacho individua comite, (Quæ* TUA *in-*

ſignis

ſignis & veriſſima ratiocinatio eſt, quanto nobiliorem, quanto omni æſtimatione pretioque ſuperiorem reddere debuiſti! & ſane reddidiſti.

Pium ergo Te *nominare haud poteram, quin & doctum dicerem. Jam Doctrinæ* Tuæ *ratio, a me eſt exponenda. Sed quid ego, quum vix ullius ſit tantum flumen ingenii, oratio tanta, quæ non dicam exornare, ſed enarrare,* Princeps Sapientissime, *Tuas Scientias poſſit? Non vero ideo inerti involutæ ſilentio poſterorum memoriæ auferant, quum non ſit, qui eas digna commendatione celebret & in ſacris, & in rebus profanis profundiſſimas, ampliſſimas. Scientiæ illi Sanctorum, quæ Virtutis prima filia eſt (* Ἄσκησιν *ajunt,) Theologicis Diſciplinis, quarum ſublimem, & intimam cognitionem in* Te *omnes maximopere ſuſpiciunt,* Tu *ultimam perfectionem contuliſti. Vaſtiſſimam ſacratioris hiſtoriæ eruditionem orbi literato ſe omni exceptione majorem exhibet* Tuus Alcuinus, *opus omni altius præconio, & non niſi* Te *dignum* Authore, tuique Celsissimi Nominis *perenne monumentum, quod* Tuam *hiſtoriæ etiam profanæ notitiam incredibilem, in rebus conjungendis, diſcernendiſque* κρίσιν *æquiſſimam, artis diplomaticæ experientiam in ſignem, & rei literariæ omnis generis peritiam loquitur ampliſſimam.*

Hac Tua *Virtute, & Sapientia,* Pientissime, ac Sapientissime Princeps, *id conſequutus es, ut utriuſque Reipublicæ tum ſacræ, cum civicæ bono & honori maxima quæque capeſſere haud dubitaris. Et quidem quam varia, quam multiplicia illa ſunt, quæ ſacræ Reipublicæ exhibuiſti, & de quibus non copioſius dicere poſſem, quam honorificentius! at unicum, quod caput & inſtar omnium eſt, ſufficiat adduxiſſe, ne, ſi plura exſequi laborem, nulli pro aliqua dignitatis ratione ſatisfaciam.*

Enimvero noſtrum animum in ſtuporem conjiciunt, quæ feceris, quos labores, quos ſumtus tuleris, ut ſtudium S. Linguarum, quæ clavis ſunt abditis S. Scripturæ recludendis & aptiſſima, & neceſſaria, Tuo *inferres monaſterio, ibidemque ſtabilires. Quod ut facilius aſſequereris, in Virum* Te *inquirere oportuit huic graviſſimo muneri & arte, & ipſa natura idoneum. Votis igitur* Tuis, *atque* Tuæ *voluntati ſatisfactura Celeberrima S. Mauri Congregatio, quæ a multo jam tempore ſumma* Tui *Ordinis, & Galliarum Cleri gloria eſt,* Tibi *tranſmiſit in Linguarum ſcientia, & omni fere re literaria ampliſſimum D. Carolum Lancelot nunc ad S. Dionyſium prope Pariſios earumdem, quibus* Tuos *per quadriennium inſtituit, linguarum Doctorem. Neque hac in molitione inchoanda majore animo, quam in eadem perficienda utebaris conſtantia, atque fortuna: qui enim in* Te *fervet literarum ardor, tanta ac tam felici in animos Filiorum* Tuorum *impreſſione egit, ut doctiſſimi ſui Magiſtri, cui eos tradideras, aſſiduitate, ac dexteritate ducti exſpectationem* Tuam *non expleverint, quin & vicerint. Jam nunc ab iiſdem, quos paucos ante menſes intuebamur diſcipulos, inſtitui videmus alios, qui* Tuæ *debent munificentiæ, ſe ſacrorum, quos* Tibi Tuisque *comparaſti, theſaurorum abſque invidia, & ſine impenſis participes reddi. Sic nempe Ordinis* Tui, *cujus egregios pro Eccleſia labores omnis ætas venerabitur, ornamentum augeri decuit.*

Dum vero Eccleſia Te, Reverendissime Princeps, *Præſulem de ſe optime*

meritum colit; civilis quoque Reſpublica TIBI *gratulatur, ſeque æternitati pro ſcientiarum ſuarum augmento, & decore a* TE *præſtita tranſcripturam, feſtive adclamat. Muſæ profecto a* TE *in* TUUM *advocatæ monaſterium omne ſecum literarum genus attulerunt; ut nullum ſit, quod non illic* TUIS *ſub auſpiciis efflore-ſcat pulcherrime. Et quid æquitati conveniebat magis, quam ut iis, quibus* TU *præſtas ſcientiis,* TUOS *quoque erudiri curares? Quid de ſtudio linguarum etiam non ſacrarum loquar? quanta illius contentio per* TE *ibidem fervet! & quantus nobiliſſimæ huic contentioni fructus reſpondeat oportet, dum colligere, ſuumque in ſuccum transferre licet, quidquid boni cujuſcumque linguæ natio libris ſuis prodidit!*

Hiſtoria, quæ aliis in locis abſtruſa latet, ibi e tenebris emerſa, TUOQUE *colluſtrata lumine comparet. Artem diplomata dijudicandi, artem illam tot difficillimis implicitam nodis, ad eum inter* TUOS *perfectionis gradum perduxiſti, ut æquiſſimo judicio veritas a fraude vindicata ibi triumphet. Jura quoque* TUO *in ſacrario adeo non ſilere permittis, ut illud oraculum Civitatis poſſe dici videatur Quid vero ego multa, quum ipſa Bibliotheca pretioſiſſimis omnium diſciplinarum, atque artium libris a* TE *nobilitata Meritorum* TUORUM *claritatem oſtentet? Atvero, quæ hodie floret Philoſophia quantum illa* TIBI *debet! Suum* TE *illa agnoſcit in Patria* TUA, *& finitimis locis parentem digna* TE *filia:* TE *enim primo uſa Doctore Salisburgi in publicam lucem progreſſa eſt tanto omnium adplauſu, ut & debitus ipſi adſenſus,* TIBI *debitus decerneretur honor. Ut vero hunc, quem* TIBI *obtinuit honorem, eidem referres ampliorem, Muſæum, quod ajunt, mathematicum illi in* TUO *poſuiſti Cœnobio, vix nobiliſſimis in Europa Muſæis inſtrumentorum numero, pretio, adcuratione inferius. Et ne infinitus ſim, plura, quam quæ eloquentiſſimus ſingula perſequi poſſit,* TU *agere potuiſti.*

Tanta Virtus, tanta Sapientia, tantæ res laudabiliſſime geſtæ qua fieri ratione potuiſſet, quin & omnem ſummorum Virorum attentionem in ſe converterent, & maximas ab iis prædicationes conſequerentur? Quanta illa ſunt elogia, quibus TE *celebrat Academia Boica* (a), *quæ ſuo & incremento, & ornatui vel tunc maxime conſultum arbitrabatur, quum* TE *membris ſuis inter prima adlegit! Quid præclarius illis teſtimoniis, quæ Cl. Viri Oliverius Legipontius* (b) *& Oefelius* (c) *de* TE *ferunt? Quid Cl. ac R. D. de Vaines* (d) *commemorem de Meritorum* TUORUM *præſtantia ita honorifice diſſerentem, ut „ ad* TUAM, PRINCIPIS, *quem „ Virtutum non minor, quam Doctrinæ ſplendor commendat,* PRINCIPIS, *cujus ani-„ mum nihil occupat magis, quam quod ad bonum publicum, maxime ad Ordinem „ S. Benedicti, cujus princeps gloria ipſemet exſiſtit, illuſtrandum, aut ad litera-„ rum utilitatem, atque augmentum facere judicaverit, ad* TUAM TANTI PRINCIPIS

volun-

(a) Tom. I. Act. Academ. Boicæ.

(b) In Hiſt. rei literar. Ord. S. Benedict.

(c) In Collect. Script. rerum Boicar.

(d) In Præfat. ad Dictionaire raiſonné de Diplomatique.

voluntatem operis ſui diplomatici rationem a ſe exactam eſſe glorietur? Quin vel ſummus adeo Eccleſiæ noſtræ Paſtor, ac Caput Sanct. Dominus noster PIUS VI. PP., *qui Eccleſiæ gubernacula non ſolum tenere ſapientiſſime, ſed & Muſas, earumque cultores maxima æſtimatione proſequi novit, quum divinum* Tuum Alcuinum *a* Te *ſibi tranſmiſſum ingenti animi voluptate accepiſſet, literas ad Te dare voluit Paternæ ſuæ benevolentiæ & officii plenas, & in laudem* Tuam *ampliſſimas.*

„ *Gratulamur, inquit* Sanctissimus Pater, *gratulamur antiquiſſimo iſti, Nobiſque*
„ *commendatiſſimo S. Emmerami monaſterio, quod* Tuo *regimini ſubſit, quodque*
„ Te *præeunte cum religioſæ pietatis, tum ſacrarum rerum ſtudiis maxime illu-*
„ *ſtretur.*

At enim Tuorum, Reverendissime, ac Celsissime Princeps, *factorum ea eſt dignitas, ut illam hæ laudationes, quantumcumque ponderis tam ex ſe, quam ex eorum, a quorum mente profectæ ſunt, authoritate afferant, non exæquent; ea ubertas, ut quo plura dixi, eo plura de* Te *dicenda reſtare experiar. Verum ne brevitatis terminos, quos me jam tranſgreſſum video (cui vero in tanto rerum numero brevem eſſe liceat?) excedam longius, id ſaltem adhuc ut luculenter adpareat, quanta ſit de* Te *totius fere Europæ exiſtimatio, breviſſime addendum eſt: Viros* (a) *omnium pene illius regionum præſtantiſſimos eruditam* Tecum *literarum conſuetudinem iniiſſe maximo ſibi honori ducere, & ipſoſmet Eminentiſſimos S. R. E. Cardinales DD. Quirinum Epiſcopum Brixienſem, & Paſſionæum &c. quorum beata memoria ſemper in benedictione erit,* Tecum *ſcriptis colloqui mirifice fuiſſe delectatos.*

Enimvero, quantum mihi gratulor; Reverendissime, ac Celsissime S. R. I. Princeps! *hunc librum* Tuo *ſub* sacerrimo Nomine *in publicam lucem prodire dicatum* Tibi *qui humani generis bonor & deliciæ,* Tibi *qui exquiſitiſſimum monachorum exemplar, & decus,* Tibi, *qui maxima Principum & Abbatum gloria,* Tibi, *qui immenſa Sapientia, qui meritorum in utramque Rempublicam præſtantia & numero polles,* Tibi, *qui totarum Nationum communis, & ampliſſima es admiratio. Hoc ergo munus ea animi benignitate, propenſione, ac clementia excipe,*

qua

(a) Alios inter ſunt Clariſſimi Viri *D. Gregorius Maianſius* Regi Catholico quondam a Bibliotheca, & *D. Carolus Chriſtopborus Pluer* Regiæ Legationis Danicæ Madriti Eccleſiaſtes, uterque *ex Hiſpania*.

Reverendiſſimus D. Boudier Congreg. S. Mauri Superior Generalis, *D. de Brequingny* Reg. Inſcript. & hum. lit. Academ. Socius, *D. Philip. Ludov. Zieble* in Abbat. S. Germani a Pratis Biblioth. Et *D. Jacque Claude Vincent*, Abbat. S. Remigii Remenſis Bibliothecarius. *Ex Galliis.*

Illuſtr. D. Chriſtianus Temler Regiæ Danicæ Majeſtati a Secretis. *Ex Dania.*

D. Ildephonſ. Catelinot Benedict. Congreg. Ss. Vitoni & Hydulphi ad S. Mich. ſupra Moſam, & *D. Joannes François* Monaſt. S. Symphoriani Mettenſis Monachus. *Ex Lotharingia.*

D. Iegipontius Monaſt. S. Martin. Coloniæ Agrippinæ. *Ex Reno inferiore.*

D. Ludov. Scheidius Sereniſſimæ Famil. Guelficæ Hiſtoriograph. *Ex Brunſvico.*

D. Adolphus Klotzius in Univerſitate Halenſi Eloquentiæ & Philoſoph. Profeſſor. *Ex Saxonia.*

Reverendiſſimus, ac Celſiſſimus Princeps Martinus Abbas ad S. Blaſium in Heſcgnia. *Ex Suevia.*

D. Oefelius Biblioth. Elect. Monachii. *Ex Bavaria.*

qua mentis integritate, & adfectione illud a me TIBI *offertur. Conſurgat id precor in perpetuum officioſæ meæ in* TE *voluntatis, ac dignum gloriæ* TUÆ *monumentum, illius præcipue ſacræ Solemnitatis, qua hoc anno* DEO T. O. M. *ſacra, quæ ante quinquaginta annos primo voviſti, publica S. Ordinis* TUI *vota ſecundo es nuncupaturus meritis, & ætate* VENERABILIS SENEX. *At quid ſeneſcis,* CELSISSIME PRÆSUL! *quin potius redeat, boni Superi id votis meis concedite! redeat in* TE, CELSISSIME SENEX, *ille primæ juventutis vigor, & vive. Vive utriuſque Reipublicæ bono, vive literarum augmento, & decori, vive Eruditorum honori, vive omnium Bonorum voluptati & gaudio; vive* TUIS, *ut illis* TE SUUM OPTIMUM PATREM *quam diutiſſime complecti liceat; vive mihi, ut omnibus ſemper demonſtrare queam, quanto opere ſtudeam eſſe* TUI SACERRIMI NOMINIS

REVERENDISSIME, *ac Celſiſs. S. R. I. Princeps &c. &c.*

Religioſus Cultor &c.
Antonius Zatta.

SYL-

SYLLABUS
EORUM, QUÆ IN TOMO XXII.
CONTINENTUR.

Quæ hoc Indice ☞ notata ſunt, noſtræ Editioni noviter acceſſere *P. Joannis Dominici Manſi* cura, qui ad Archiepiſcopatum Lucenſem evectus glorioſe obiit, omiſſis iis, quæ typothetarum vitio notari non potuerunt.

ANNO CHRISTI		
1166	*CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM.*	pag. 2
1167	Conventus apud Chinonem.	6
1165 ☞	Ad Concilium apud Chinum additio.	*ibid.*
1166 ☞	Radulfi Ep. Leodienſis decreta.	7
☞	*CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM.*	12
☞	Edictum Manuelis.	22
1167	*Conciliabulum Anglicanum.*	*ibid.*
	Epiſtolæ Suffraganeorum Cantuarienſis Eccleſiæ ad B. Thomam Cantuar. Archiep.	26
1166	Conventus Cenomanenſis.	32
1168	*Conciliabulum Conſtantinopolitanum.*	*ibidem.*
	CONCILIUM LATERANENSE.	34
1169	*Obſervatio P. Antonii Pagi.*	36
	Synodus Strigonienſis Provincialis.	*ibidem.*
☞	*Norvicenſis Synodus.*	38
	In diſputationem Nierſis Catholici Armeniorum, præmonitio Editoris.	*ibid.*
	Theoriani cum Catholico Armeniorum diſputatio.	*ibid.*
	Manuelis Diploma ad Generale Armeniorum.	*ibid.*
	Collectoris adnotatio in ſuperiorem diſputationem.	120
1170	*CONCILIUM PARISIENSE.*	*ibid.*
	Conventus Epiſcoporum ad dedicationem S. Amantii Buxienſis.	121
	CONCILIUM ENGOLISMENSE.	122
1171	*SALISBURGENSE CONCILIUM.*	*ibidem.*
	S. Decani Teſerneenſis epiſt.	*ibid.*
	CONCILIUM ARDMACHIENSE.	123
☞	*CONSTANTINOPOLITAN. CONCILIUM.*	127
1172	*CONCILIUM CASSILIENSE.*	132
	— *ABRINCATENSE.*	136
	Charta abſolutionis domini regis.	137
	Legatorum epiſt. ad Gilibertum Archiep. Ravenn.	138
1173	*CONCILIUM CADOMENSE.*	141
	— *WESTMONASTERIENSE.*	142

ANNO CHRISTI		
1175	*CONCILIUM apud Wodeſtock.*	144
	— *SALMANTICENSE.*	145
☞	*Adnotatio critica.*	146
	CONCILIUM LONDONIENSE.	*ibidem.*
	Idem ex Collectione Anglicana.	147
	Nota Coſſartii.	154
☞	*Synodus Hallenſis.*	*ibid.*
	Introitus Hugonis Card. Legati Alexandri Pontif. in Angliam.	155
1176	*CONCILIUM WINDESHORNENSE.*	156
	— *NORTHAMPTONIENSE.*	*ibid.*
	Nota Collectoris Anglicani.	157
	CONCILIUM WESTMONASTERIENSE.	158
	— *LUMBARIENSE.*	*ibid.*
☞	— *DUBLINENSE.*	167
☞	*HALLENSE MAGDEBURGIC. CONCILIUM.*	168
☞	— *REDONENSE.*	169
1177	*CONCILIUM NORTHAMPTONIÆ.*	170
☞	Additio.	*ibid.*
	CONCILIUM WESTMONASTERII, alias LONDINI.	172
	— *SCOTICUM.*	173
	— *VENETUM.*	174
	Alexandri III. epiſt. ad Petrum Capuanum archiep.	178
	Ad Richardum Cantuar.	179
	Ad Rogerium Eborac. & Hugonem Dunelm.	180
	Friderici Imp. ad Alexandrum litteræ.	184
	G. C. additio ad Concilium Venetum.	191
	Alexandri epiſt. ad Salzburgenſes	192
☞	Additio ad Venetum Concilium.	194
	CONCILIUM TARSENSE.	198
☞	Additio.	203
	Fragmentum epiſt. Gregorii Tarſenſis ad Manuelem.	204
	Oratio Nierſis Lampronenſis.	*ibid.*
☞	*Conſtantinopolitana Synodus.*	207
1178	*CONCILIUM HOHENAVIENSE.*	208
	CONCILIUM AD HONAW.	209
	CONCILIUM LATERANENS. III. Generа-	

ANNO CHRISTI

nerale, ſub Alexandro III. ſummo Pontifice. 210
1179 Succincta Concilii Lateranenſis III. hiſtoria. *ibid.*
Epiſtola Alexandri papæ III. ad epiſcopos per Tuſciam conſtitutos. 212
Decreta Concilii Lateranenſis tertii. *ibid.*
Præfatio, & nomina Epiſcoporum, qui huic Concilio interfuerunt. 214
Acta Concilii Lateranenſis tertii ex variis Auctoribus collecta. 233
Epiſtolæ Georgii Metropolitæ Corcyrenſis ad Nectarium præpoſitum Monaſterii Caſulorum. 238
Epiſtola Alexandri Papæ ad Willelmum Senonenſem Archiepiſcopum, in cauſa Petri Lombardi. 239
Additio ex Schedis Sirmondi ad Catalogum Epiſcoporum, qui ex Galliis Concilio Lateranenſi III. interfuerunt. *ibid.*
☞ Alia additio ex Catalogo Archiepiſcoporum Bremenſium. 240
Notæ Severini Binii in Concilium Lateranenſe tertium OEcumenicum Undecimum. 242
Appendix ad Concilium Lateranenſe tertium. 248
Index eorum quæ in Appendice ad Concilium Lateranenſe continentur. 453
Nota Bartholomæi Poiin. 453
☞ *Additio alia ad Concilium Lateranenſe III. Oecumenicum.* 454
Canones Concilii Lateranenſis III. ex Anonymi Zvvetlenſis hiſtoria Romanorum Pontificum. 456
Excerptum ex Bulla Clementis Papæ tertii. 457
Fragmentum Epiſtolæ Alexandri tertii in cauſa Petri Lombardi. *ibid.*
Subſcriptiones ſeu nomina Prælatorum, qui huic Concilio interfuerunt. 458
1180 ☞ *LEMOVICENSE OCNCILIUM.* 468
— *TARRACONENSE.* 471
1181 ☞ *CONCILIUM AQUILEJENSE ſub Voldarico Patriarcha pro vita communi Canonicorum.* 472
Vita et Epiſtolæ Lucii Papæ III. 474
☞ Appendix ad epiſt. Lucii Pp. III. 480
☞ *CONCILIUM* apud Malebergiam. 484
— *CADONENSE.* *ibid.*
☞ 1183 *Synodus Anglicana.* 485
CONCILIUM DUBLINENSE. *ibid.*
1184 Ordinatio Regum Franciæ & Angliæ. 486
CONCILIUM VERONENSE. 488
Obſervatio Pagi. *bid.*
☞ Additio. 490
Adalberti Salzburgenſis ad ſuos epiſtola. *ibid.*
☞ Vindeſorenſis Conventus. 493
CONCILIUM AQUILEJENSE. 494
1185 Conventus Londinenſis. *ibid.*
Vita et Epiſtolæ Urbani PP. III. 496

ANNO CHRISTI

☞ Appendix ad epiſtolas. 502
1186 *CONCILIUM PARISIENSE.* 508
Obſervatio Pagi. *ibid.*
CONCILIUM KARROFENSE. 509
— *MOSOMIENSE celebratum a Tolmaro Archiep. Trevirenſi, & A. S. L.* *ibid.*
☞ Additio. 510
☞ *CONCILIUM apud Enogeneſham.* 512
☞ *CONSTANTIPOLITANUM CONCILIUM, & Novella Iſaaci Angli.* 514
CONCILIUM HIBERNICUM. 524
☞ Additio. *ibid.*
1187 Vita et Epiſtolæ Gregorii Papæ VIII. 528
☞ Appendix. 532
☞ Synodus Colonienſis ſub Philippo Archiep. Colonienſi. 536
CONCILIUM PARMENSE. 537
☞ Conventus Moguntinus. 538
☞ Epiſtola Henrici Epiſcopi Albanenſis. 540
1188 Vita et Epiſtolæ Clementis Papæ III. 544
☞ Decreta ejuſdem. 550
☞ Alia. 556
Conventus ad Giſortium. 574
— Cenomanenſis. 576
CONCILIUM ANGLICUM. 577
— *PARISIENSE.* 588
— *LANCICIENSE.* 581
1189 ☞ — *CANTUARIENSE.* 582
— Domini Walteri Rotomagenſis. *ibid.*
Obſervationes. 586
CONCILIUM PIPEWELLENSE. 588
— *CRACOVIENSE.* 582
1190 — *SALMATICENSE.* 590
Eccleſiaſticæ libertatis in Normannia Leges. 590
☞ *Concilia Weſtmonaſterienſia duo.* 591
☞ — *Duo Anglicana.* 592
1191 Vita et Epiſtolæ Cælestini Papæ III. 594
☞ Appendix. 620
☞ Decreta Cæleſtini III. ex ſecunda Collectione Auguſtini. 626
☞ Alia. 630
☞ *CONCILIUM LONDINENSE, &*
☞ — *CANTUARIENSE.* 646
☞ Statuta Odonis Tullenſis. 648
1193 ☞ *CONCILIUM CANTUARIENSE* 651
1195 — *EBORACENSE.* 652
☞ Conſtitutiones Lichefeldenſes in Anglia, per Hugonem Vonant. editæ. 658
☞ Francofordienſis Conventus. 666
☞ *Remenſe Corciliabulum.* 667
CONCILIUM MONSPELIENSE. 668
Baluzii Notæ. 671
1196 *CONCILIUM PARISIENSE.* 672
1197 — *LANCICIENSE.* 673
Conventus apud Gerundam. 674
Conſtitutiones Odonis Pariſienſ. 676
☞ Addenda. 689
Vita Innocentii Papæ III. 688
CONCILIUM SENONENSE adverſus hæreſim Populicanam. 689
Innocentii epiſtola ad Michaelem Archie-

ANNO CHRISTI		
	chiepiſc. Senonenſem.	690
	Notæ Coſſartii.	692
☞	Decretum Joh. Comateri Patriarchæ Conſtantinopolitani.	694
	CONCILIUM WESTMONASTERIENSE.	697
	Conventus Procerum Franciæ & Angliæ.	*ibid.*
☞	Additio.	698
☞	Promiſſiones Philippi Regis Roman.	700
	CONCILIUM in Dalmatia & Dioclia.	700
☞	*FRITZLARIENSE CONCILIUM.*	705
☞	Statutum Ricardi Regis Angliæ.	706
☞	*ANTIBARENSE CONCILIUM.*	*ibid.*
	— *DIVIONENSE, & VIENNENSE.*	708
☞	Additio.	714
☞	*Adnotatio altera.*	*ibid.*
	CONCILIUM LONDINENSE apud	
1200	*Weſtmonaſterium.*	714
	— *NIGELLENSE.*	722
	— *Aliud incerti loci.*	724
	— *Item aliud.*	732
1201	*CONCILIUM SUESSIONENSE.*	738
	— *PARISIENSE.*	740
	— *PERTHUSANUM.*	*ibid.*
☞	*Item.*	*ibid.*
☞	Compoſitio inter Epp. S. Andreæ & Galſguenſem, & Conventum de Chelcho.	742
	CONCILIUM in Scotia.	744
1204	--- *MELDENSE.*	746
1205	--- *ANTIOCHENUM.*	749
☞	Adnotatio Chronologica.	750
1204	*CONCILIUM LAMBERTHENSE.*	752
1206	--- *REDINGENSE.*	753
1207	--- *In Provincia Narbonenſi.*	754
☞	--- *MONTIS PESSULANI.*	756
1208 ☞	--- *ARDREATINUM in Sardinia.*	*ibid.*
☞	Synodus apud Perthum in Scotia.	758
☞	*Concilia Londonienſe, & Oxonienſe.*	*ibid.*
☞	*CONCILIUM apud Vallem Guidonis.*	
☞	--- *Ad S. Severum in Capite Guaſconiæ.*	*ibid.*
	— *GALLONIS S. R. E. C. Conſtitutiones.*	764
	Notæ Coſſartii.	765
	Additiones Willelmi Pariſienſis.	766
1209	*CONCILIUM MONTILIENSE.*	768
☞	Additio.	764
	CONCILIUM AVENIONENSE.	784
☞	*Annotatio critica, & Additio ad Concilia Avenionenſia duo.*	794
☞	Litteræ Magiſtri Milonis.	796
1210 ☞	*GNESNÆ CONCILIUM.*	797
☞	Conventus ad Ravenicam.	798
☞	Tabulæ conventionis inter principes Eccleſ. & Imperii Conſtantinopolitani.	800
1209	*CONCILIUM PARISIENSE.*	802
	Statuta Theodorici Ep. Ultrajectini.	806
1210	*CONCILIUM AVENIONENSE.*	808
	Notæ G. C.	809
	Hæreſes Sacerdotum Pariſ.	810
	Decreta Magiſtri de Corbolio.	811
	Concilium in villa S. Algidii.	812
	Conventus Narbonenſis.	813
	CONCILIUM ROMANUM.	814

ANNO CHRISTI		
	— *ARELATENSE.*	816
☞ 1211	— *KELMOELLOCENSE.*	817
☞	— *NORTHAMPTONENSE.*	*ibid.*
1212	*PARISIENSE.*	818
☞	*Adnotatio.*	844
	Conventus Apamienſis.	856
☞	Additio.	*ibid.*
1213	*CONCILIUM VAURENSE.*	864
☞	Additio, & Emendationes.	884
☞	Synodica Concilii ad Pontificem.	886
☞	*CONCILIUM BITURICENSE.*	891
☞	— *ad S. Albanum in Anglia.*	892
	— *ad Murellum.*	894
1214	— *DUNSTAPLIENSE.*	896
	— *Magiſtri Roberti de Corcon Legati, apud Rotomagum.*	898
☞	Additio.	924
☞	*Conſtitutiones Synodi Dublinenſis.*	926
☞	*CONCILIUM BITURICENSE.*	932
	--- *LONDONIENSE.*	934
☞	Additio.	936
	CONCILIUM MONSPELLIENSE.	936
	Innocentii Pp. III. ep. ad Simonem comitem Montisforti.	937
☞	Additio.	950
1215	*CONCILIUM BITURICENSE.*	593
☞	--- *RIGENSE.*	*ibid.*
1215	*CONCILIUM LATERANENSE IV. GENERALE, ſub Innocentio Quarto Summo Pontifice.*	953
	Hiſtoria ejuſdem Concilii.	954
	Epiſtolæ Innocentii Papæ tertii ad hoc Concilium ſpectantes.	956
	Sermones ejuſdem Innocentii Papæ III. in Concilio generali Lateran.	968
	Decreta Generalis Concil Lateran. quarti ſub Innocentio Papa III.	980
	Monitum G. C. in eadem Decreta Græce, & Latine edita.	892
	Additio G. C. ad Concilium Lateranenſe Quartum.	1080
	Ad Concilium Lateranenſe Quartum Oecumenicum ſub Innocentio Papa III. Diſcuſſio critica.	
1216 ☞	*CONCILIUM BRISTOLIENSE in Anglia celebratum.*	1085
	--- *GENUENSE de mandandis executione decretis Lateranenſibus.*	1086
	Synodus Aquilejenſis.	*ibid.*
	Conſtitutiones ex Concilio Petri Archiep. Senonenſis.	*ibid.*
	CONCILIUM MELODUNENSE.	1088
☞	Animadverſiones.	1089
	CONCILIUM HISPANICUM incerti tamen loci.	1090
	Obſervatio prævia.	*ibid.*
	VITA ET EPISTOLÆ HONORII PP. III.	1094
☞	Addita alia ad Prælatos Hiberniæ epiſtola.	1098
☞	Conſtitutiones Novævillenſes juxta Athrumiam per Simonem Epiſcop. Midenſem.	1102
	CONCILIUM SALISBURGENSE.	1104
☞	Animadverſio in Conſtitutiones Ricardi Ep. Sarum.	*ibid.*
	Conſtitutiones Ricardi Poore Ep. Sarum.	*ibid.*
	Adnotatio G. C.	1134
☞	Altera adnot. collectoris Britannici.	*ibid.*

CON-

ANNO CHRISTI		
1219	*CONCILIUM SALISBURGENSE.*	*ibid.*
☞	Ejuſdem Concilii geſta.	*ibid.*
1220 ☞	Statuta in Concilio apud Toloſam promulgata.	*ibid.*
☞	*CONCILIUM ROMANUM.*	1137
☞	*GRÆCORUM CONCILIUM incerti loci præſide Manuele Patriarcha.*	1138
1222 ☞	*CONCILIUM AD PERTHUM.*	1147
☞	--- *CANTUARIENSE.*	*ibid.*
	Synodus Polonica.	*ibid.*
	CONCILIUM OXONIENSE per Stephanum Cantuarienſem.	*ibid.*
	Tituli Capitulorum.	*ibid.*
	Notæ Severini Binii ad præcedens Concilium Oxonienſe.	1167
☞	Emendationes & Additiones.	1168
☞	Statuta legenda in Concilio Oxonienſi.	1174
☞	*Adnotatio.*	1181
☞	*Synodus Colonienſis.*	*ibid.*
☞	*Nicænum*, vel *Conſtantinopolitanum Græcorum Concilium Schiſmaticum in cauſa epiſcoporum Cypri.*	*ibid.*
	Epiſtola Germani Patriarchæ.	1184
☞	*ANICIENSE CONCILIUM.*	1193
☞	*CONCILIUM SLEWICENSE.*	1198
☞	--- *ROTOMAGENSE.*	*ibid.*
	--- *PARISIENSE.*	1202

ANNO CHRISTI		
1223 ☞	*CONCILIUM PARISIENSE adverſus Albigenſes celebratum.*	1201
	Nota G. C.	1202
☞	Additio ad Concilium Pariſienſe.	1204
	Litteræ Theobaldi Archiep. Rotomagenſis.	*ibid.*
☞	*CONCILIUM ERPHORDIENSE.*	1205
1224	--- *PARISIENSE alterum.*	1206
☞	--- *RIGENSE ſub Alberto Livonienſi.*	
	--- *MONSPELIENSE.*	*ibid.*
	Juramenta comitis Toloſani aliorumque.	1208
	Literæ Amalrici domini Montisfortis.	*ibid.*
	Additio ad Montilienſe Concil.	1210
☞	*CONCILIUM apud Vallem Coloris.*	*ibid.*
	Synodus Hildeſeimenſis.	1212
	Concilia tria Pariſienſia.	*ibid.*
1225 ☞	*Senonenſe Concilium provinciale.*	*ibid.*
1225	*CONCILIUM MELODUNENSE.*	1214
☞	--- *BITURICENSE in cauſa Raymundi Toloſani.*	*ibid.*
☞	Additio ad Conc. Bituricenſe.	1218
☞	Epistola Honorii Pp. III. ad epp. Galliæ.	*ibid.*
	LONDINENSE CONCILIUM.	1220
	CONCILIUM PROVINCIALE SCOTICUM.	1221
☞	Bulla Honorii de eodem.	*ibid.*

ANNO CHRISTI 1166.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

ANNO CHRISTI 1166.

In quo Demetrius Lampenus,

Aliique dignitatibus privati in exilium missi sunt.

Ex Allatio lib. 2 de Consensu cap. 12. n. 4.

DEMETRIUS Lampenus, Joannes Corcyrensis, Constantinus Bulgariæ, & Joannes Irenicus, cum falso Alemannos, tanquam de natura divina male sentientes, incusarent, causa per sex annos protracta, tandem congregata Synodo, ipso Imperatore Alemannorum causam propugnante, dignitatibus privati, in exilium missi sunt. Rem fusius prosequitur Joannes Cinnamus lib. 5. & Choniata. De Irenico refert Balsamon in Can. 46. Apostolorum, non tantum a Synodo eum condemnatum fuisse, sed etiam Sacerdotes, qui illius scripta solum viderant, & non ea publice proposuerant condemnanda. Condemnationis Græci in Triodio, Dominica Orthodoxiæ, meminere, quo die his iisdem anathema dicunt. Synodus & conventu Principium, & Patriarcharum, Metropolitarum, Episcoporum, & aliorum Ecclesiasticorum numero spectatissima anno 23. Manuelis ab orbe condito 6674. Christi nempe 1166. celebrata fuit. Ut reliquos præteream, qui in Synodo quamvis locum occupent, locum tamen & vocem in Synodo non habent; adfuere Lucas Patriarcha Constantinopolitanus, Athanasius Theopolitanus, Nicephorus Hierosolymitanus, Cæsareæ Cappadociæ Stephanus, Ephesi Nicolaus, Heracleæ Michael, Cizyci Basilius, Nicomediæ Michael, Nicææ Georgius, Amaseæ Leo, Gangrorum Joannes, Claudiopolis Joannes, Mocesi Lucas, Patrarum Theon, Philippopoleos Epiphanius, Dyrrhachii Michael, Methones Nicolaus, Ani, Joannes, Apameæ Isaacius, Nazianzi Nicephorus, Abydi Michael, Lacedæmoniæ Nicetas, Mileti Nicetas, Parii Nicolaus, Præconesi Isaacius, Salybriæ Theodulus, Cii Michael, Cypsellorum Joannes, Brysæos Constantinus, Gothiæ Constantinus, Chalcedonis Constantinus, Melitenes Niceta, Arcadiupoleos Constantinus, Maroniæ Nicetas, Mesembriæ Theodorus, Methymnes Nicolaus, Corcyræ Constantinus, Distræ Leo, Serrarum Theodorus, Thebarum Joannes, Amastrios Joannes, Euchaitarum Constantinus, Novarum Patrarum Euthymius, Mytelenes Pothus, Hierapoleos Georgius, Adrianopoleos Leo, Philipporum Joannes, Rhodi Leo, Lariſſæ Joannes, Trapezuntii Michael, Cretæ Joannes, Athenarum Nicolaus, Corinthi Theodorus, Myrorum Christophorus, Cariæ Leo, Iconii Joannes, Neocæsareæ Basilius, Derci Joannes, Anchiali Stephanus. Ipsa Synodi Acta supersunt MSS. correctissime, & characteribus grandioribus, quibus subjiciuntur prædictorum Episcoporum subscriptiones majori ex parte authographæ, vario literarum tractu, & implicatis lineolis, ut posteriori Græciæ in more fuit, exaratæ. Capita sex in hoc Concilio facta, & publicata, quæ in Triodio citato leguntur, sunt.

C

ά.

Τοῖς μὴ ὀρθῶς τὰς τῶν ἁγίων Διδασκάλων τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας θείας φωνὰς ἐκλαμβανομένοις, καὶ τὰ σαφῶς καὶ ἀδιδήλως ἐν αὐτοῖς διὰ

I.

Iis, qui non recte sanctorum Ecclesiæ Dei ministrorum divinas voces accipiunt; & ea, quæ clare & aperte in ipsis dicta sunt per Spiritus

ANNO CHRISTI 1165.

ſancti gratiam perperam interpretari, & de torquere conantur, Anathema.

II.

Iis, qui admittunt, illam veri Dei, Domini, & Salvatoris noſtri Jeſu-Chriſti vocem, *Pater major me eſt*, dici cum reliquis interpretationibus ſanctorum Patrum etiam ſecundum ejus humanitatem, ſecundum quam paſſus eſt; quemadmodum in multis divinitus inſpiratis ſermonibus ſancti Patres luculentiſſime teſtantur. Præterea & iis qui dicunt ipſum Chriſtum in carne ſua paſſum eſſe, Sempiterna memoria.

III.

Iis, qui ſentiunt, & dicunt, deificationem ejus, quod aſſumptum eſt, mutationem humanæ naturæ in divinitatem; & non ſentiunt ex ipſa unione corpus Chriſti divinæ excellentiæ & dignitatis particeps factum eſſe, & adorari una adoratione in ipſo Deo Verbo aſſumente, & eſſe ejuſdem honoris & gloriæ, vivificans, & æqualis majeſtatis cum Deo Patre, & ſancto ſpiritu, æqualiſque dignitatis: neque factum eſſe conſubſtantiale Deo, itaut ſeceſſerit a naturalibus proprietatibus, creati, circumſcripti, & reliquis, quæ in humana Chriſti natura ſpectantur: Mutatum autem eſſe & in ſubſtantiam divinitatis. ut ex hoc deducatur vel apparenter tantum, & non vere ac realiter factam eſſe Chriſti incarnationem & paſſionem: vel Unigeniti Divinitatem eſſe paſſam, anathema.

IV.

Iis, qui dicunt, carnem Chriſti ab ipſamet unione ſuperexaltatam, & ſupra omnem honoris gradum conſtitutam; ut ex ſuprema unione ejuſdem divinitatis conſors effecta immutabiliter, ſine ulla varietate, aut confuſione, firmiter, propter hypoſtaticam unionem, & inſeparabilis atque indivulſa manens ab ipſo Deo Verbo illam aſſumente, æquali cum illo gloria honoretur, eademque adoratione adoretur, & in regio divinoque throno collocetur ad dexteram Dei & Patris, tanquam divinitatis dotibus locupletata, ſalvis proprietatibus naturarum, ſempiterna memoria.

V.

Iis, qui reſpuunt Sanctorum Patrum voces, quas in probatione rectorum Dogmatum Eccleſiæ Dei protulerunt; videlicet Athanaſii, Cyrilli, Ambroſii, Amphilochii theologi, Leonis ſanctiſſimi archiepiſcopi veteris Romæ, & reliquorum. Præterea & iis, qui actiones univerſalium ſynodorum, videlicet quartæ & ſextæ non amplectuntur, anathema.

VI.

Iis, qui non recipiunt illam Dei veri, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti vocem, nempe *Pater major me eſt*, quemadmodum eam variis modis ſancti expoſuerunt; Alii quidem dicentes id dictum eſſe ſecundum ejus divinitatem, ex eo quod a Patre ipſe ſit genitus: Alii autem ſecundum naturales proprietates carnis aſſumptæ, & hypoſtatice unitæ ejus divinitati, ſcilicet quod creata ſit, circumſcripta, mortalis, & propter reliquas naturales, & irreprehenſibiles paſſiones, propter quas Patrem majorem ſeipſo Dominus teſtatus eſt: ſed in eo ſenſu dicunt hanc vocem intelligi, cum

ANNO CHRISTI 1166.

Α τῆς τῆ ἁγίᾳ Πνῒ χάριτος εἰρημένα παρερμηνεύειν τε καὶ περιτρέπειν πειρωμένοις, ἀνάθεμα.

β.

Τῶν παραδεχομένων τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Κυ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φωνήν, ὅτι ὁ Πήρ μου μείζων μού ἐστι, λεγέσθαι σὺν τοῖς λοιποῖς ἑρμηνείαις τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν ἀνθρωπότητα, καθ' ἣν καὶ πέπονθε, καθὼς διαῤῥήδην ἐν πολλοῖς τῶν θεοπνεύστων λόγων αὐτῶν οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀνακηρύττουσιν· ἔτι δὲ καὶ λεγόντων τὸν αὐτὸν Χριστὸν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα παθεῖν, αἰωνία ἡ μνήμη.

γ.

Τοῖς νοοῦσι καὶ φθεγγομένοις, τὴν θέωσιν τοῦ προσλήμματος, μετουσιωθῆναι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς Θεότητα, καὶ μὴ φρονοῦσιν ἐξ αὐτῆς ἑνώσεως, θείας μὲν ἀξίας καὶ μεγαλειότητος μετειληφέναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ προσκυνεῖσθαι μιᾷ προσκυνήσει ἐν τῷ προσλαβομένῳ αὐτῷ Θεῷ Λόγῳ, καὶ εἶναι ἐντίμου, ὁμοδόξου, ζωοποιοῦ, ἰσοκλεοῦς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι, καὶ ὁμόθρονον, μὴ μέντοι γε δὲ γενέσθαι ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, ὡς ἐκπεσοῦσαν τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τοῦ κτιστοῦ, τὰ περιγράπτα, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει τοῦ Χριστοῦ θεωρουμένων, μεταμεφθεῖσαν δὲ καὶ εἰς τὴν τῆς Θεότητος οὐσίαν, ὡς ἐκ τούτου εἰσάγειν, ἢ φαντασίᾳ, καὶ οὐκ ἀληθείᾳ γεγονέναι τοῦ Κυρίου τὴν ἀνθρώπησιν, καὶ τὰ πάθη, ἢ τὴν τοῦ μονογενοῦς Θεότητι παθεῖν, ἀνάθεμα.

δ'.

Τῶν λεγόντων, ὅτι ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἑνώσεως ὑπερυψωθεῖσα, καὶ ἀνωτάτω πάσης τιμῆς ὑπερκειμένη, ὡς ἐξ ἄκρας ἑνώσεως ὁμόθεος γενομένη, ἀμεταβλήτως, ἀναλλοιώτως, ἀσυγχύτως, καὶ ἀτρέπτως, ὅλως τὸ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν, καὶ ἀχωρίστως, καὶ ἀδιασπάστως μένουσα, τῷ προσλαβομένῳ αὐτῆς Θεῷ Λόγῳ, ἰσοκλεῶς αὐτῷ τιμᾶται καὶ προσκυνεῖται μιᾷ προσκυνήσει, καὶ τοῖς βασιλικοῖς καὶ θείοις ἐγκαθιδρυται θρόνοις ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς τὰ τῆς Θεότητος αὐχήματα κατηπλωτήσασα, σωζομένων τῶν ἰδιοτήτων τῶν φύσεων, Αἰωνία ἡ μνήμη

Τοῖς ἀποβαλλομένοις τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων φωνὰς, τὰς ἐπὶ συστάσει τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἐκφωνηθείσας, Ἀθανασίου, Κυρίλλου, Ἀμβροσίου, Ἀμφιλοχίου τοῦ θεηγόρου, Λέοντος τοῦ ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ τῶν λοιπῶν· ἔτι δὲ καὶ τὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων πρακτικὰ, τῆς τετάρτης τε φημι, καὶ τῆς ἕκτης, μὴ κατασπαζομένοις. ἀνάθεμα.

ε.

Τοῖς μὴ δεχομένοις τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φωνὴν, τὸν Πατήρ μου μείζων μού ἐστι, καθὼς κατὰ διαφόρους τρόπους οἱ Ἅγιοι πιστῶς ἐξηγήσαντο. οἱ μὲν κατὰ τὸν αὐτοῦ Θεότητι λέγοντες ῥηθῆναι, διὰ τὸ αἴτιον τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς τούτου γεννήσεως· οἱ δὲ κατὰ τὰς φυσικὰς ἰδιότητας τῆς προσληφθείσης παρ' αὐτοῦ σαρκὸς, καὶ ἑνωθείσης τῇ αὐτοῦ Θεότητι, ἤγουν τὸ κτιστὸν, τὸ περίγραπτον, τὸ θνητὸν, καὶ τὰ λοιπὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη, δι' ἅπερ ἑαυτοῦ μείζονα τὸν Πατέρα ὁ Κύριος εἴρηκεν, ἀλλὰ τοῦτο λέγουσι τὸν

ANNO CHRISTI 1166.

τῇ τοιαύτῃ νοεῖσθαι φωνῇ, ὅτε κατὰ ψιλὴν ἐπίνοιαν νοεῖται ἡ σάρξ, κεχωρισμένης τῆς Θεότητος, ὥσπερ εἰ μηδὲ ἑνώθη· καὶ μὴ ἐκλαμβανομένοις τὴν τοιαύτην ῥῆσιν, τῆς κατὰ ψιλὴν ἐπίνοιαν διαιρέσεως, καθὼς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐρρέθη τότε, ὁπηνίκα ἡ δουλεία καὶ ἡ ἄγνοια λέγεται, ὡς μὴ ἀνεχομένων τῇ ὁμοθέου καὶ ὁμοτίμου τῇ Χριστῷ σαρκὶ διὰ τῶν τοιούτων φωνῶν καθυβρίζεσθαι, λέγουσι δὲ κατὰ ψιλὴν ἐπίνοιαν παραλαμβάνεσθαι, τὰς φυσικὰς ἰδιότητας, τὰς ὡς ἀληθῶς οὔσας τῆς τοῦ Κυρίου σαρκὸς τῆς ὑποστάσης τῇ αὐτοῦ Θεότητι, καὶ ἀδιαιρέτου μενούσης, καὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν ἀνυποστάτων καὶ ψευδῶν, ἅπερ καὶ περὶ τῶν ὑποστάτων καὶ ἀληθῶν δογματίζουσιν, ἀνάθεμα.

A secundum simplicem mentalem conceptum accipitur caro, sejuncta divinitate; perinde ac si unita non esset. Et iis qui non intelligunt hanc vocem divisionis per simplicem mentalem præcisionem, quemadmodum a Sanctis Patribus usurpata est, quando legitur servitus, vel ignorantia, utpote qui non ferant Christi carnem, divinæ naturæ & honoris consortem factam, talibus vocibus dehonestari: dicunt autem secundum simplicem mentalem præcisionem accipi etiam naturales proprietates quæ vere sunt carnis Christi, quæ hypostatice unita est ejus divinitati, & indivisa manet: eademque de confictis & falsis quam de subsistentibus & veris docent, anathema.

ANNO CHRISTI 1166.

CONVENTUS APUD CHINONEM

ANNO CHRISTI 1167.

In Gallia, episcoporum & procerum Anglicanæ ditionis ipso præsente Angl. rege Henrico II. anno Domini MCLXVII.

THOMAS *Cantuariensis archiepiscopus, post diuturnas cum Anglorum rege de ecclesiasticis juribus discordias, legationis apostolicæ munere sibi commisso fungens, aliquot e regiis administris, Anglia licet profugus, excommunicavit, eandemque Regi pœnam, datis ad ipsum ejusque matrem Mathildem imperatricem litteris, comminatus est. Hoc metuens Henricus, cum suis undique accitis Chinone consilium iniit, ut refert Joannes Saresberiensis epistola* CXXXIX. ad *Exoniensem episcopum, cujus hæc verba:* Studiosius inquisivit cum præmissis minis & obtestatione quamplurima, quonam consilio sibi utendum esset adversus ecclesiam, de Cantuariensi archiepiscopo gravissime conquerens, non sine gemitibus & suspiriis multis: &, ut tunc præsentes postea retulerunt, lacrymatus est, dicens quod idem Cantuariensis ei corpus & animam pariter auferret. Tandem dixit, quod omnes proditores erant, qui eum adhibita opera & diligentia ab unius hominis infestatione nolebant expedire. Ad hæc dominus Rotomagensis aliquantulum excanduit adversus hæc, corripiens eum: mitius tamen more suo, in spiritu lenitatis: cum causa Dei magis exigeret, severitatem & authoritatem pontificis morbo languescentis rationis & fidei fuisse adhibitam. Erat autem dolor acerbior urgente metu, quem conceperat ex litteris, quas dictus Cantuariensis illi & matri suæ transmiserat. Timebat quidem & merito, ne in terram ejus interdicti, & in personam ejus, anathematis sententia citissime ferretur.

Cum igitur his angustiis premeretur, Lexoviensis episcopus unum dixit esse remedium, imminentem sententiam appellationis obstaculo præpedire. Et ita nescio quo pacto (nisi quia veritas ventilata plus pollet, & justitia quo magis concutitur, eo amplius convalescit) dum Rex per avitas consuetudines, appellationum jus evacuare conatur, magis confirmat: dum ipsemet pro capite suo ad appellandi refugium cogitur evolare.

Ab illo ergo consilio egressi sunt a facie Dei, & regis sui, Lexoviensis & Sagiensis episcopi, ut appellatione interposita usque ad octavas Paschæ suspenderent sententiam ejus. Rotomagensis quoque cum eis profectus est, non quidem appellaturus, ut ait; sed de pace, quam desiderabat, tractaturus. Archiepiscopus vero noster in procinctu ferendæ sententiæ constitutus, iter arripuit ad urbem Suessionum orationis causa. *Et post pauca.* Sic ergo Domino faciente elusa est solicitudo regalium episcoporum; quia cum veniissent Pontiniacum, archiepiscopum, quem appellarent, non invenerunt. Sed frustrati a proposito suo reversi sunt, queruli quod sua consumpserant, laborarant, & non profecerant.

ANNO CHRISTI 1165

AD CONCILIUM APUD CHINUM,

ANNO CHRISTI 1165

In quo appellatio ad pontificem in archiepiscopum Cantuariensem decreta, anno 1165. *habitum*

ADDITIO.

Acta concilii apud Chinum, in quo recitantur verba Thomæ Becket, Cantuariensis archiepiscopi, ad Henricum regem Angliæ, in concilio illo.

Ex Rog. Hoved. in ann. 1165.

Ex Manfi suppl. To. II. pag. 558

DEsiderio desideravi videre faciem vestram, & loqui vobiscum; multum quidem propter me, sed maxime propter vos. Propter me, ut visa facie vestra, reduceretis ad memoriam servitia, quæ, dum essem in obsequio vestro, Dexhibui vobis devote, juxta animi mei conscientiam; sic me adjuvet Deus in ultimo examine, quando omnes adstabunt ante tribunal ipsius, recepturi, prout gesserunt in corpore suo, sive bonum sive malum. Et ut commoverem vos in pieta-

[a] Anno 1165. ut docet Pagius supra allatus ad Conciliabulum Herbipolense.

pietate ſuper me, quem oportet mendicando vivere inter alienos, licet tamen gratia Dei cum abundantia victualia ad ſufficientiam habeamus. Eſtque nobis conſolatio quam multa, quod dicit apoſtolus: *Omnes, qui pie volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur*. Et Propheta: *Non vidi juſtum derelictum, nec ſemen ejus quærens panem*. Propter vos, tribus ex cauſis; tum quia dominus meus eſtis; tum quia rex; tum quia filius meus ſpiritualis. Eo quod dominus, debeo & offero vobis conſilium meum, quodcunque debet epiſcopus ſecundum honorem Dei, & ſanctæ eccleſiæ domino; eo quod rex, teneor vobis ad reverentiam & communionem; eo quod filius, officii ratione ad caſtigationem & coercionem. Corripit enim pater filium, nunc blandis, nunc aſperis, ut ſic, vel ſic revocet eum ad benefaciendum. Noſſe debetis, vos, Dei gratia, regem eſſe primo, quia vos ipſum regere debetis, vitamque veſtram optimis informare moribus, ut veſtri exemplo cæteri provocentur ad melius, juxta illud ſapientis: *Componitur orbis Regis ad exemplum*. Secundario, alios demulcendo, alios puniendo, poteſtatis auctoritate quam accepiſtis ab eccleſia cum ſacramento unctionis, tum gladii officio, quem geſtatis ad malefactores eccleſiæ conterendos. Inunguntur enim reges in tribus locis; in capite, in pectore, & brachiis, quod ſignificat gloriam, ſcientiam, & fortitudinem. Qui antiquis temporibus, juſtificationes Dei non obſervabant, ſed prævaricati ſunt mandata ejus, his ſublata eſt gloria, ſcientia, & fortitudo, & eorum generationi; exempla probationis, Saul, Nabuchodonoſor, & Salomon, & alii quamplures. Qui autem poſt delictum ſuum, cordis contritione, humiliaverunt ſe Domino; his gratia Dei acceſſit cum omnibus ſupradictis abundantius & effectius, ſicut David, Ezechiæ, & aliis quampluribus. Chriſtus fundavit eccleſiam, eique comparavit libertatem ſanguine proprio, ſuſtinendo flagella, ſputa, clavos, mortis anguſtias; nobis relinquens exemplum, ut ſequamur veſtigia ejus; unde apoſtolus: *Si compatimur, & conregnabimus, ſi commorimur, & conreſurgemus*. Eccleſia Dei in duobus conſtat ordinibus: in clero & populo. In clero ſunt apoſtoli, & apoſtolici viri, epiſcopi, & cæteri rectores eccleſiæ, quibus commiſſa eſt cura & regimen ipſius eccleſiæ, qui tractare habent negotia eccleſiaſtica, ut totum reducant ad ſalutem animarum. Unde dictum eſt Petro, & in Petro aliis rectoribus eccleſiæ: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam; & portæ inferni non prævalebunt adverſus eam*. In populo ſunt reges, duces, & comites, & aliæ poteſtates, quæ ſæcularia habent tractare negotia, ut totum reducant ad pacem & unitatem eccleſiæ. Et quia certum eſt, reges poteſtatem ſuam ab eccleſia accipere, & non ipſam ab illis, ſed a Chriſto; (ſalva pace veſtra loquor) non haberetis epiſcopis præcipere, abſolvere aliquem, vel excommunicare, trahere clericos ad ſæcularia examina, judicare de decimis, de eccleſiis, interdicere epiſcopis, ne tractent de tranſgreſſione fidei vel juramenti, & multa alia, quæ in hunc modum ſcripta ſunt inter conſuetudines veſtras, quas dicitis avitas. Dominus enim dicit: *Leges meas cuſtodite*. Et iterum per prophetam: *Væ, qui condunt leges iniquas, & ſcribentes ſcribunt injuſtitias; opprimunt pauperes in judicio, & vim faciunt cauſæ humilium populi Dei*. Audiat itaque dominus meus, ſi placet, conſilium fidelis ſui, commonitionem epiſcopi ſui, caſtigationem patris ſui. Neque cum ſchiſmaticis aliquam de cætero habeat familiaritatem vel communionem. Notum enim eſt fere toti mundo, quam devote, quam honorifice dominum Papam receperitis; quantum Romanam eccleſiam foveritis & honoraveritis, quantum dominus Papa, & eccleſia Romana perſonam veſtram dilexerint, honoraverint, & in quibuſcunque ſecundum Deum potuerint, vos exaudierint. Nolite, domine mi, ergo, ſi ſalutem animæ veſtræ deſideratis, eidem eccleſiæ quod ſuum eſt aliqua ratione ſubtrahere, ſeu in aliquo ei citra juſtitiam contraire; immo eandem ei in regno veſtro permittatis habere libertatem, quam in aliis habere dignoſcitur. Memores quoque ſitis profeſſionis, quam feciſtis & poſuiſtis ſcriptam ſuper altare apud Weſtmunſters, de ſervanda eccleſiæ Dei libertate ſua, quando conſecrati fuiſtis & uncti in regem a prædeceſſore noſtro. Eccleſiam etiam Cantuariæ, in qua promotionem & conſecrationem recepiſtis, in eum ſtatum & dignitatem reſtituatis, in quibus fuit temporibus prædeceſſorum veſtrorum, & noſtrorum. Poſſeſſiones autem ad ipſam eccleſiam pertinentes, villas, caſtella, prædia, quæ pro voluntate veſtra diſtribuiſtis; res etiam omnes ablatas, tam noſtras quam clericorum noſtrorum, & laicorum, in integrum nobis reſtituatis; permittatis etiam nos libere & in pace redire in ſedem noſtram; & nos vobis, tanquam clariſſimo domino & regi, fideliter & devote ſervire parati ſumus, in quibuſcunque poterimus, ſalvo honore Dei, & eccleſiæ Romanæ, & ordine noſtro; alioquin pro certo ſciatis, quod divinam ſeveritatem & ultionem ſentietis.

ANNO CHRISTI 1165.

ANNO CHRISTI 1165.

RADULFI EPISCOPI LEODIENSIS DECRETA

Adverſus incendiarios, & rerum eccleſiaſticarum deprædatores.

Ex Martene Anecdot. T. I. p. 492.

RAdulfus Dei gratia Leodienſis epiſcopus, omnibus prælatis & ſubditis in Leodienſi epiſcopatu conſtitutis, ſalutem & paternam dilectionem in Domino.

Cum mundus ipſe in maligno ſit poſitus, & ubique terrarum ſufficiat diei malitia ſua; nos tamen, in quos fines marchiæ imperialis devenerunt, præ ceteris ampliora & graviora ſuſtinemus. Confluentibus præteritorum & præſentium ex impunitate, ſicut nobis videtur, cauſis, nulli ordini, nulli religioni, nulli honeſtati, nulli inopiæ, nulli ætati in aliquo defertur; bona eccleſiarum in præda omnibus ſunt, eo majori audacia, quo majori licentia. Villas & ſepta earum violenti irrumpunt, & his præda, vel incendio conſumtis, ad atrium migrant, & timore Dei, & reverentia legum longe a ſe poſita, munitates atrii fi angunt, & inſuper domiciliis ob refugium in atrio conſtitutis, igne injecto, quem ſciunt de proximis ad ſacras ædes migraturum, quando vident flammas ignis parietes eccleſiarum lambere, in fraudem juris tunc demum incipiunt

con-

conclamare: Succurrite, succurrite; quasi nolint ecclesias Dei ob sacras munitates ardere: quarum ipsi vicinis domibus flammas de facili ad proxima quæque volatiles libenter injecere. Et quod deterius est: quando de his omnibus enormitatibus, ternis vel quaternis citationibus, ad satisfactionem vocantur, diductis attinentiis fatigationis, & expensis quæ publicæ cognitioni subjacent, ipsi impudenter negant; & quod impie gesserunt, perjurio expiare contendunt: aut si de facto fatentur, aliqua honestatis specie redditionem ablatorum, precibus vel interventu amicorum suorum, vel nobilium civitatis suæ, promissa remissione conantur subripere. Horum omnium intuitu, constituimus ut de omnibus quocunque modo violenter ablatis, de C. solidis non plusquam 11. remitti possint, quod tamen non nisi bonæ dispensationis providentia est fiendum; ablata enim restituenda sunt in quadruplum.

ANNO CHRISTI 1166.

I. Qui prædam, vel incendium fecerit, ille principalis auctor, secundum decretum a Papa Eugenio de incendiis promulgatum, ipso suo facto cum tota terra sua statim interdicto subjacebit.

II. Si ecclesiam in fundo, vel de feodo suo habuerit, in ea missas celebrare nulli licebit. Omne solatium christiani cultus in ea cessabit, absque baptismate parvulorum & visitatione infirmorum, si tamen rei objecti criminis non fuerint.

III. Omnes enim qui in perpetratione incendii, vel prædæ, auxilium ei præstiterint, vel in comitatu ejus vexillum vel ducatum scienter secuti fuerint, nisi infra legitimas citationes satisfecerint, rei erunt de quorumcunque crimine accusati fuerint. Et si lectum ægritudinis decubaverint, viatico carebunt, nisi vere pœnituerint, & ablata pro portione sua reddiderint, & de cetero nullatenus se venturos in damnum ecclesiæ jurejurando firmaverint, & de bannis episcopo vel archidiacono satisfecerint.

IV. Qui autem aliqua circumventione ignorantiæ seducti fuerint, post primam cognitionem rei gerendæ, si in consilio impiorum non abierint, & in via peccatorum non steterint; sed se statim a detestatione sacrilegii averterint, & secum, quos possunt, a via iniquitatis converterint, & hoc septima manu bonorum virorum qui cum iniquis illis conquinati non sunt, jurisjurandi religione probaverint; illi proculdubio, sicut nec culpa tenentur, ita pœna incendiariis debita non involventur.

V. Si autem aliqua manus violenta, vel temeraria irruptio atrio excommunicatum aliquem sepelierit, usque ad ejectionem cadaveris eruti ecclesia illius atrii silebit.

VI. Si autem aliquis laicus aliquem absque sacerdote in atrio sepelierit, ipse statim ex præsumptione sacerdotalis officii sub interdicto erit. Abundantiori autem pœna ejus arbitrio episcopi subjacebit; nisi enim in ea præsumtione gravior lapsus esset, horrendo hiatu præsumtores hujusmodi terra non absorbuisset.

ANNO CHRISTI 1166.

VII. Præda vero cujuscunque prædonis, ad quamcumque villam, vel oppidum, vel civitatem minata fuerit, nisi districtus villæ, post auditum clamorem, banno suo usque ad juris dictionem eam tenuerit, ipsa villa, vel oppidum, vel civitas sub interdicto usque ad dignam satisfactionem jacebit; emtor vero vel venditor, usque ad redditionem ablatorum, maledictionis banno subjacebit.

VIII. Incendiarii autem, quamvis interdicto subjiciendi sint, non tamen statim anathemate feriendi, sed tribus citationibus juxta morem, ad satisfactionem vocandi. Si ergo venerint, & damnum illatum bona fide restituerint, reconciliari ecclesiæ merebuntur. Quod si ad excusandas excusationes in peccatis, quod in manifesto est negare tentaverint, in hoc casu neganti factum probatio incumbere debebit.

IX. Sub interdicti autem, vel anathematis sententia jacentes, principaliter auctores incendii, vel prædæ, quandiu satisfacere contemnunt, ad quemcunque locum venerint, nullius chrismatis solatio participabunt; nec receptione, nec foro digni erunt: ipsisque in villa, vel in oppido, vel in civitate existentibus, nulli missas celebrare licebit. Solemnitas divini cultus clausis ecclesiis omnino cessabit. Pulsabulum quoque campanarum intermittendum erit; ut saltem hoc sequestrationis rubore corrigantur, aut a bonis Christianis, quorum damno intraverunt, exire compellantur.

X. Hoc quoque addendum existimavimus, ut de bonis ecclesiasticis nullus eis salvamentum dare præsumat: tolerabilius judicantes nos damna sine lucro eorum suscipere, quam illos detrimentis nostris incrementum quæstus accipere.

XI. Igitur ab omni clero severissime tenendæ sunt interdictionis & excommunicationis sententiæ.

XII. Quod si aliquis meticulosus, vel precc, vel favore aliquo inclinatus solverit: convictus de illicito pravorum consensu, sive plebanus, sive decanus, ab omni clero & beneficio ecclesiæ tamquam purgamentum projiciendus erit: si vero ob firmam custodiam mandatorum de bonis suis ejectus fuerit; huic ecclesia, pro qua persecutionem patitur, necessaria providebit: si vero propter justitiam, quæ facta est, alicui pauperum periculum incurrerit; huic episcopus solatium refutationis debebit.

XIII. Si autem aliquis pseudosacerdos in locum vi ejectorum subintraverit, is publice excommunicandus erit, & tamquam contagium ab omnibus vitandus, & a toto episcopatu, absque spe reconciliationis, projiciendus.

XIV. Et quamvis sacrilegos malefactores ecclesiastica censura feriendos denuntiemus; omni tamen potestate a Deo nobis concessa, & credita nobis sollicitudine, suo loco & tempore utendum esse cognoscimus.

CON-

ANNO CHRISTI 1166.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

Sub Luca Chrysoberge Patriarcha anno 1166. habitum.

Extat in Jure Græc. Rom. Leunclav. l. 3. p. 227. 322. 333

SUbnotatio ſynodalis ſub imperio domini Manuelis Conneni, Luca patriarchatum obtinente; Ne fiant nuptiæ ſeptimi gradus cognationis.

Menſe * Aprili 11. indictione 14. præſidente Luca ſanctiſſimo & Œcumenico patriarcha in dextris Alexiacis catechumeniis, aſſidentibus magnæ ipſius ſanctitati ſacratiſſimis antiſtitibus, Cæſarienſi, Heraclienſi, Cyziceno, Nicomedienſi, Nicæno, Melitenico, Gangrenſi, Myrenſi, Carienſi, Iconienſi, Corinthio, Athenienſi, Mociſio, Cretenſi, Lariſſeno, Mitylenæo, Smyrnæo, Neopatrenſi, Amaſtridis, Driſtræ, Corcyrenſi, Paronaxio, Mileſio, Archadiapolitano, Parienſi, Selybrienſi, Præconeſio, Bryſenſi, Nicenſi, Anchialino: adſtantibus & dominicis magiſtratibus. Eleganter ſapientiſſimus Salomon in Proverbiis dixit, Sapientiam in lingua ferre legem & miſericordiam. Benigna enim ejus lex, & miſericordiæ commiſta eſt, ſuggerens quicquid conducturum eſt, & hominum ſalutis curam habens, * ſecernenſque procul ea, quæ officiunt, & iniquitatem prohibens, ſceluſque coercens, & congregans omnes ad Deum, ac ut æqui & boni ſubjiciantur inſtitutis, præcipiens. Sapientia igitur divina etiam hodie benigne agens circa eos, qui divina non tranſgrediuntur inſtituta, & in eos ſuam effundens miſericordiam; legi autem divinæ ſubjiciens inique agentes: cum Davide per nos ſynodice canit carmen, * Dixi inique agentibus. Ne inique agatis: & peccatoribus, Ne erigatis cornu: * adverſus divinam legem præſcriptione utentes. Ut autem orationis propoſitionem perſpicuam exhibeamus, age, eam elucidemus. Sacratiſſimus metropolitanus Athenarum Nicolaus Hagiotheodoritus, ſui gregis curam habens, & ſollicite cogitabundeque ſe gerens, non ſolum ut ſuperſtites adhuc in felici Attica regione, & Athenis * educatos, mundos ſiſtat Deo, ſed & * ut poſteri per generationem eſſe incipiant, legitimas habeant generationis primitias, & juſtas primas nuptiarum conventiones; ut non ſolum in vitæ commercio, prout per humanam fragilitatem licet, inculpati ſint, ſed & in nuptialibus contractibus id conſequantur, ne divinam legem & Deum offendant, requirens prohiberi nuptias ſeptimi gradus cognationis illegitime contractas: ſynodaliter retulit noſtræ modeſtiæ, quoſdam ea, quæ a beatæ memoriæ ſanctiſſimo Patriarcha illo domino Alexio ſynodice conſtituta ſunt de contrahentibus matrimonium in ſeptimo cognationis gradu, data opera depravare, dum non ad eorum ſententiam reſpiciunt, ſed verbis oſcitanter inhærent. Nam illo quidem ſynodice nuptias ſeptimi gradus prohibente, ſi earum petita fuerit venia: ſin minus, eas indivulſas manere permittente, ſed eos, qui contraxerunt, pœnis ſubjiciente, idque omnino ſic fieri definiente, * etſi qui coeunt, ignorantes quoto gradu a ſe invicem diſtent, tales nuptias contraxerint, (quonam enim modo ſi non ita hoc illi ſanctiſſimo Pa-

* Menſis Apr die XI. feria ſecunda. *Leunclav.*

* removens

* Dicite

* legem divinam circumſcribentes

* verſantes

* ſed etiam ut per ortum in rerum naturam producendi.

* ſi quidem ii qui coeunt

Μηνὶ Ἀπριλλίῳ * ια, ἐπινεμήσεως ιδ, προκαθημένης Λουκᾶ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐν τοῖς δεξιοῖς Ἀλεξιακοῖς * κατηχουμένοις· συνεδριαζόντων τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ αὐτοῦ ἱερωτάτων ἀρχιερέων, τοῦ Καισαρείας, τοῦ Ἡρακλείας, τοῦ Κυζίκου, τοῦ Νικομηδείας, τοῦ Νικαίας, τοῦ Μελιτιωῆς, τοῦ Γαγγρῶν, τοῦ Μύρων, τοῦ Καρίας, τοῦ Ἰκονίου, τοῦ Κορίνθου, τοῦ Ἀθηνῶν, τοῦ Μωκισοῦ, τοῦ Κρήτης, τοῦ Λαρίσσης, τοῦ Μιτυλήνης, τοῦ Σμύρνης, τοῦ Νέων πάτρων, τοῦ Ἀμάστριδος, τοῦ Δρίστρας, τοῦ Κερκύρων, τοῦ Παρωναξίας, τοῦ Μιλήτου, τοῦ Ἀρκαδιουπόλεως, τοῦ Παρίου, τοῦ Σηλυβρίας, τοῦ Προικονήσου, τοῦ Βρύσεως, τοῦ Νίκης, τοῦ Ἀγχιάλου, παρεσαμένων καὶ δεσποτικῶν ἀρχόντων. Εὐσόχως ὁ σοφώτατος Σολομὼν νόμον καὶ ἔλεον ἐπὶ γλώττης φορεῖν τὴν σοφίαν ἐν παροιμίαις ἐφθέγξατο, φιλάνθρωπος γὰρ αὐτῆς ὁ νόμος, καὶ τῷ ἐλέῳ συγκέκραται, πᾶν συνοῖσον ὑπολιθέμενος, καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας κηδόμενος, καὶ πὶ βλάπτοντι πόρρω * ἀποκρινόμενος· καὶ παρανομίαν ἀπέργων, καὶ ἀνομίαν ἀνασέλλων, καὶ συνάγων πάντας πρὸς τὸν Θεόν, καὶ θεσμοῖς ὑποκεῖσθαι τὸ καλὸν καὶ τῷ δικαίῳ διατιτόμενος. ἡ σοφία τοίνυν καὶ σήμερον χρησδομένη μὲν περὶ τοὺς μὴ τοὺς θείους θεσμοὺς παραβαίνοντας, καὶ ἐπ' αὐτοὺς τὸν ἑαυτῆς ἐκχέουσα ἔλεον, τῷ νόμῳ δὲ τῷ θείῳ τοὺς παρανομοῦντας ὑπάγουσα, μετὰ τοῦ Δαβὶδ ψαλμῳδεῖ συνοδικῶς δι' ἡμῶν, * Εἴπατε τοῖς παρανομοῦσι, μὴ παρανομεῖτε· καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι, μὴ ὑψοῦτε κέρας, ἢ θεῖον νόμον * παραγραφόμενοι. Ἵνα δὲ τοῦτο τοῦ λόγου προθέσιν σαφῆ * παρασήσωμεν, φέρε τὸν λόγον διαλευκάνωμεν. ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἀθηνῶν Νικόλαος ὁ ἁγιοθεοδωρίτης, τοῦ ὑπ' αὐτὸν ποιμνίου κηδόμενος, καὶ φροντιστικῶς ἔχων καὶ ἐμμελέμνως, μὴ μόνον τοὺς ἔτι περιόντας τῇ παιδοδαίμονι χώρᾳ τῆς Ἀττικῆς καὶ * ζεφομένους Ἀθήναζε, ἀγνοὺς παρασῆσαι Θεῷ, ἀλλὰ καὶ τοὺς μέλλοντας εἰς τὸ εἶναι διὰ γονέων ἔρχεσθαι, ἀνόμους ἔχειν τὰς ἀπαρχὰς τῆς γονήσεως, καὶ ἀνθέσμους τὰς πρώτας πρὸς γάμον * συναγωγάς, ὡς μὴ μόνον ἐν ταῖς βιωτικαῖς συναλλαγαῖς ἔχειν, ὡς ἐξῆν ἀνθρώποις, τὸ ἀμέμπτον, ἀλλὰ κἂν τοῖς γαμικοῖς συναλλάγμασι κεκτῆσθαι πρός τε τὸν θεῖον νόμον καὶ πρὸς Θεὸν τὸ ἀπρόσκοπον· τὸν * ἐκ τοῦ ἑβδόμου ἐξ αἵματος βαθμὸν συνισάμενον γάμον ἀθέσμους, ζητῶν κωλυθῆναι συνοδικῶς, τῇ ἡμῶν ἀνήνεγκε μετριότητι, ὡς τινες τὰ παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἁγιωτάτου πατριάρχου ἐκείνου κυροῦ Ἀλεξίου συνοδικῶς οἰκονομηθέντα ἐπὶ τοῖς ἐξ αἵματος ἑβδόμου βαθμοῦ γαμικὸν συνάλλαγμα παραχαράττουσιν ἔχοντι, μὴ πρὸς τὸν ἐγκείμενον τούτοις νοῦν ἀποβλέποντες, ταῖς δὲ λέξεσι κακοχολαίως ἐναπομένοντες. ἐκεῖνο γὰρ συνοδικῶς τὸν ἐξ ἑβδόμου γάμον βαθμοῦ εἰ μὴ ἐρωτηθείη, κωλύοντος γίνεσθαι· εἰδὲ πρὸ ἐρωτήσεως

* ια ἡμέρᾳ β, ἐπινεμήσεως ιδ

* κατηχουμενείοις

* εἴπατε

* παραγραφόμενοι

* παραθήσωμεν

* σοφομένους

* συναλλαγὰς

* τὸν τοῦ ἕκτου βαθμοῦ ἐξ αἵματος

ANNO CHRISTI 1166.

σεως γένηται, μένειν μὲν ἀδιάσπαστον ἐπιτρέποντος, ἐπιτιμίοις δὲ τοὺς συναλλάξαντας ὑποβάλλοντος, καὶ τοῦτο πάντως οὕτω διοριζομένου γίνεσθαι, * εἴτε οἱ συναπτόμενοι, ἀγνοοῦντες ὁποίου πρὸς ἀλλήλους εἶεν βαθμοῦ, τὸν τοιοῦτον γάμον * συστήσονται. πῶς γὰρ ἄν, εἰ μὴ οὕτω τοῦτο ἐκείνῳ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ * νενόηται, περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος οἷον ὑπεναντία τινὰ κεκανόνιστο; πῶς δὲ τὸ ἐπιβούλως κρύφα πραττόμενον, μένειν ἀδιάσπαστον διετάξατο, ὁ μηδὲ γίνεσθαι συγχωρῶν τοῦτο πεσὸν ὑπ' ἐρώτησιν;) τοῦτο γοῦν τινες εἰδότες, ὡς ἀνήνεκται τῇ ἡμῶν μετριότητι, καὶ ὡς ἑβδόμου βαθμοῦ τυγχάνουσιν ἐπιστάμενοι, καὶ ὡς εἰ πέσῃ τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα ὑπ' ἐρώτησιν, πάντως οὐδ' ὅλως προβῆναι συγχωρηθήσεται· κακουργοῦσιν ἐπίτηδες, φόβου θείου καὶ κανονικῆς ἐπίπροσθεν διατάξεως τὴν τῶν οἰκείων ἐκπλήρωσιν θελημάτων τιθέμενοι, ὡς, ἢ τοῦ ἀμαράντου κάλλους ἡττώμενοι, ἢ πλούτῳ τῷ ῥέοντι ὑπαγόμενοι, ἢ καὶ γένους ὑπεροχῇ ὑφελκόμενοι. Ἡ τοίνυν μετριότης ἡμῶν, τοῦτο μὲν, τοῦ θείου νόμου ὑπερμαχοῦσα, τοῦτο δὲ, καὶ τῶν * οὕτω τοῦτο κατατολμώντων πατρικῶς κηδομένη, (ἔρχεται γὰρ ἐπ' * αὐτοὺς, ὡς υἱοὺς ἀπειθείας θεόθεν ὀργὴ ἀνυπόστατος, ὡς πρὸ ὥρας ἔστιν οὗ καὶ ἄμφω τούτους δεδρακότας τοιαῦτα τῷ τοῦ θανάτου ξίφει ἐκτέμνεσθαι, ἢ πάντως θάτερον τοῦ ἑτέρου * ἀποδιΐστασθαι διὰ θανάτου· ὅτι μηδὲ γάμος ὁ τοιοῦτος γάμος, ἀλλὰ γάμου κατάλυσις· καὶ ἡ τοιαύτη συνάφεια, διάστασις μᾶλλον καὶ ὄλεθρος· καὶ ἡ τοιαύτη διὰ γάμου συναναστροφὴ, καταστροφὴ μᾶλλόν ἐστι καὶ ἀπώλεια· ἥ τε τοῦ κάλλους ἀπόλαυσις, τοῦ ἐνθάδε βίου ἀπόλυσις· ἥ τε τοῦ γένους ἀνύψωσις, καθαίρεσις μᾶλλον καὶ ὁδὸς εἰς ᾅδην * ἀπάγουσα· καὶ ἡ τοῦ πλούτου πλήρωσις, τῶν ὁρωμένων μᾶλλον καθέστηκε στέρησις.) διὰ γοῦν ταῦτα ἡ μετριότης ἡμῶν, μετὰ τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος, τὴν γεγονυῖαν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Ἀλεξίου * συνοδικὴν οἰκονομίαν, ἐπὶ τῷ ῥητῶς * ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου μὴ κωλυθέντι * ἐπὶ τοῦ ἐξ αἵματος ἑβδόμου βαθμοῦ * γάμῳ, μήτε καθαρῶς ἐπιτραπέντι, κρατύνουσα καὶ στηρίζουσα, καὶ οἷον ἐφερμηνευούσα τε καὶ σαφηνίζουσα· ἅμα δὲ καὶ τὸ τῶν πολλῶν κακοῦργόν τε καὶ περίεργον περικόπτουσα, καὶ οἷον ἐκ ῥίζης αὐτῆς ἀνασπῶσα, ἵνα * μὴ καὶ ἔτι παρανομίας ἐξανατείλῃ βλαστήματα, καὶ τέκνα μωμητὰ πληθυνθῇ, καὶ υἱοὶ τῶν θείων νόμων αὐξηθῶσιν ἀλλότριοι· τὸν ἐκ τοῦ τοιούτου γάμον βαθμοῦ οὐ μόνον ἐρωτώμενον προβαίνειν κωλύει, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐρωτήσεως γεγενημένον διακελεύεται διασπᾶσθαι (διακελεύεται), παντελῆ τοῦ τοιούτου γάμου ἀργίαν καταψηφιζομένη, ἀπὸ τῆς σήμερον τῶν φθασάντων γενέσθαι τοιούτων γάμων, μένειν πάντως ὀφειλόντων ἀδιασπάστων. τὸ γοῦν ἀπὸ τοῦδε οἱ τοιοῦτον γάμον συστῆσαι τολμήσοντες, οὐ μόνον τοῦ οἰκείου σκοποῦ οὐδαμῶς ἀπολαύσουσιν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς τοῦ τοιούτου συναλλάγματος διασπάσεως, καὶ ἀφορισμῷ καθυποβληθήσονται, ὡς συγγενικὰ συγχέοντες αἵματα, καὶ ὡς τοῦ παρόντος συνοδικοῦ ὁρισμοῦ καταφρονηταί. οἵτε τοῖς οὕτω συναναλλάττουσι συναινέσοντες, αὐστηρίας κανονικῆς πειραθήσονται, καὶ οἱ ἱερολογῆσαι τολμήσοντες καθαιρέσει ὑποβληθήσονται.

* ἔτι γε
* συστήσαιεν,
* νενόητο,
* οὕτω τοῦτο
* ἐπὶ τοὺς υἱοὺς
θανάτῳ διΐστασθαι.
* κατάγουσα.
* συνοδικῶς
* ὑπὸ τοῦ
* ἐπὶ τῶν ἐξ
* γάμων
* ἵνα μηκέτι παρεν.

triarchæ * excogitatum sit, de una eademque re velut contraria quædam definita sint? Quonam autem modo quod cum dolo clam factum est, indivulsum manere constituit, qui non permittit fieri, si ejus venia petatur? Quosdam igitur illud videntes, quemadmodum nostræ mediocritati relatum est, seque septimi gradus esse scientes, & si hujusmodi contractus sub interrogationem cadat, nullo modo permissum iri: de industria maligne agere, timore Dei & canonicæ constitutioni propriarum libidinum expletionem præferentes, quod vel florente pulchritudine victi, aut fluentibus divitiis adducti, aut generis sublimitate pertracti fuerint. Nostra igitur * moderatio, partim pro divina lege propugnans, partim hujusmodi facinorum paternam curam habens: (iis enim divinitus imminet, ut inobedientiæ filiis, intolerabilis ira, ut ante horam aliquando & ambo talia committentes mortis gladio exscindantur, aut per mortem omnino alter ab altero separetur, quod tales nuptiæ non sint nuptiæ, sed nuptiarum dissolutio; & talis conjunctio, separatio potius & exitium; & talis conversatio, eversio potius & interitus. Pulchritudinis etiam fruitio, hujus vitæ dissolutio, generis exaltatio, destructio potius, & in infernum ducens via; & divitiarum satietas, eorum potius, quæ cernuntur privatio * consistit, propter hæc igitur moderatio nostra, cum sacrosancta fraternitate, factam a sanctissimo Patriarcha domino Alexio synodalem dispensationem in nuptiis septimi gradus cognationis nominatim non prohibitis lege civili, neque manifeste permissis, corroborans & firmans, ac veluti interpretans & declarans; simul etiam multorum fraudem & versutiam resecans, & quasi ab radice exstirpans, ne ullæ amplius iniquitatis exoriantur propagines, & reprehensionem merentibus liberis respublica impleatur, filiorumque a divinis legibus alienorum crescat numerus: nuptias septimi gradus non solum postulatas procedere vetat, sed & ante postulationem contractas distrahi jubet: ab hodierno die decernens, ut hujusmodi nuptiæ omnino fieri desinant: quæ autem jam factæ sunt, manere debeant indivulsæ. Qui igitur tales nuptias ab hoc tempore contrahere ausi fuerint, non tantum sua frustrabuntur spe, sed & cum hujusmodi contractus dissolutione, excommunicationi subjicientur, velut * cognationis sanguinem confundentes, & præsentis synodicæ definitionis contemptores. Ii etiam, qui cum contractum ineuntibus consensum præstiterint, severitatem canonicam experientur, & qui sacram benedictionem facere ausi fuerint, depositioni subjicientur.

Hæc ex synodicis chartulis prolata, sigillo & subscriptione in primis venerandi archidiaconi, & chartophylacis sanctissimæ magnæ Dei ecclesiæ pro more confirmata, data sunt mense & indictione suprascriptis, anni 6674. Cartophylax sanctissimæ magnæ ecclesiæ & archidiacon. Joannes Hagioflorita, subscripsit.

* intellectum sit.
* mediocritas
* existit
* cognatum sanguinem

Ταῦτα ἀπὸ τῶν συνοδικῶν χεδαρίων παρεκβληθέντα, τῇ σφραγίδι τε καὶ ὑπογραφῇ τοῦ τιμιωτάτου ἀρχιδιακόνου καὶ χαρτοφύλακος τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας συνήθως βεβαιωθέντα, ἐπεδόθη μηνὶ καὶ ἐπινεμήσει τοῖς προγεγραμμένοις, ἔτοῦ σχοδ. Ὁ χαρτοφύλαξ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἀρχιδιάκονος Ἰωάννης ὁ Ἁγιοφλωρίτης, ὑπέγραψε.

De

A

*De * præfectis in extraneo monaſterio tonſis.*

ANNO CHRISTI 1166.

SCias, tempore patriarchæ domini Lucæ ſynodale decretum factum eſſe, ut ſine præjudicio conſtituantur præfecti in monaſteriis patriarchæ * regioni ſubjectis, quæ non habent monachos idoneos ut præſint, ex altero monaſterio, quod eſt ejuſdem regionis : etiamſi ſtatuta eorum caveant ne ξενοχειρίτης hoc eſt, qui in externo monaſterio tonſus eſt, fiat eorum præfectus.

abbatibus territorio

De feſto notariorum.

QUÆ aliquando fiebant in ſanctorum notariorum feſto a notariis pueros docentibus, cum ſcenicis perſonis forum obeuntibus, ante aliquot annos exoleverunt, ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Lucæ decreto,

De depoſitione epiſcopi.

CUM Joannes Amathuntis epiſcopus ab illo Cypri archiepiſcopo Joanne fuiſſet depoſitus, & depoſitionis decretum in tribunali Imperatorio lectum eſſet : quoniam inventi ſunt undecim epiſcopi, & archiepiſcopus, depoſitionem feciſſe, ſtatuit ſanctiſſimus ille Patriarcha dominus Lucas cum aſſiſtente ſynodo, quin etiam ipſe præſens ſenatus, eſſe infirmam & nullius momenti depoſitionem : eo quod non accerſita fuerit univerſa ſynodus Cypriorum eccleſiæ, etiamſi magna eſſet ejus cogendæ facultas : & quod non archiepiſcopus ultra 12. epiſcopos, ſed una cum illis eſſet connumeratus. Præterea autem allegarunt & XX. canonem .... ſynodi, & XIV. Et quamvis dixiſſent nonnulli, hoc de ſolis presbyteris & diaconis dictum eſſe, tamen non ſunt exauditi.

Ne eccleſiæ lædantur tranſactione epiſcopi.

MIhi videtur non lædi eccleſia ex iis, quæ peccat epiſcopus : & propterea rite (*) parœciam revocabit ſucceſſor ejus qui invaſit, etiamſi multum tempus præterierit. Tale quid autem dictum eſt in tempore patriarchæ ſanctiſſimi domini Lucæ. Cum enim quidam epiſcopus magnæ Bryſis litigaret cum archiepiſcopo parvæ Bryſis, & protuliſſet ſcriptam tranſactionem antiſtitis & archiepiſcopi, de non * revocanda ab ipſo parœcia, quæ ab epiſcopo detinebatur : pronuntiavit ſynodus, facto * prædeceſſoris non lædi archiepiſcopatum, præter ſententiam ſuorum clericorum, & magnæ ſynodi. * Fuerunt & multa hujuſmodi alia ſynodalia judicia.

(*) regionem is ſuam repetet qui ſucceſſit, ab eo qui eam invaſit

* repetenda

* præſidis ſui

* Facta ſunt

De iis, qui teſtificantur contra filium ſpiritalem.

* pœna ſuſpenſionis a miniſterio ſacro ſubjecit abbatem manſionis Gerotrophii, qui factus eſt archiepiſcopus

SAnctiſſimus patriarcha dominus Lucas * excommunicationis pœnæ ſubjecit monaſterii gerotrophii præfectum, qui fuerat archiepi-

Περὶ ξενοχειριτῶν καθηγουμένων.

ANNO CHRISTI 1166.

ΓΙ'νωσκε, ὅτι γέγονε καὶ σημείωμα συνοδικὸν ἐπὶ τῆς ἐφημερείας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ, χάριν τοῦ ἀπροκριματίσως .... καθηγουμένους εἰς μοναστήρια ὑποκειμένα τῇ ἐπορίᾳ τοῦ πατριάρχου, μὴ ἔχοντι ἱκανοὺς εἰς προσασίαν μοναχοὺς, ἀπὸ ἑτέρας μονῆς οὔσης ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπαρχείας· καὶ τὰ τυπικὰ τέτων διορίζονται, ξενοχειρίτως μὴ γίνεσθαι καθηγούμενον.

B

Περὶ ἑορτῆς νοταρίων.

TΑ' γενόμενα ποτὲ ἀπρεπῆ παρὰ τῶν νοταρίων παιδοδιδασκάλων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων νοταρίων, μετὰ προσωπείων σκηνικῶν διερχομένων τὴν ἀγοράν, πρὸ χρόνων τινῶν κατηργήθησαν, καθ' ὁρισμὸν τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πάπα κυροῦ Λουκᾶ.

Περὶ καθαιρέσεως ἐπισκόπου.

C

ΤΟῦ ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος ἐκείνου Ἰωάννου καθαιρεθέντος ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κυροῦ Ἰωάννου, καὶ τοῦ καθαιρετικοῦ σημειώματος ἀναγνωσθέντος ἐπὶ βήματος βασιλικοῦ· ἐπὶ εὑρηνται ἔνδεκα ἐπίσκοποι καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὴν καθαίρεσιν πεποιηκότες, διέγνω ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος παπᾶς κύριος Λουκᾶς μετὰ τῆς παρουσιασάσης συνόδου, ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ παρεσῶσα σύγκλητος, ἄκυρον εἶναι τὴν καθαίρεσιν· διά τε τὸ μὴ μετακληθῆναι τὴν πᾶσαν σύνοδον τῆς τῶν Κυπρίων ἐκκλησίας, ἢ κἂν τὴν πλείονα, ἀχρείας καὶ ταῦτα ὔσης πρὸς τοῦτο. καὶ διὰ τὸ μὴ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἐπέκεινα εἶναι τῆς δωδεκάδος τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ ταύτῃ τοῦτον συνυπάγεσθαι. ἐχρήσαντο δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τῷ κανόνι τῆς ... συνόδου, καὶ τῷ ιδ. κἂν τινες δὲ εἶπον τότε, εἰς μόνους πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τοῦτο ἐκφωνηθῆναι, ἀλλ' ἐκ εἰσηκούσθησαν.

D

Περὶ τοῦ μὴ βλάπτεσθαι ἐκκλησίαν δεαλυτέῳ ἐπισκόπου.

E

Ε' Μοὶ δοκεῖ μὴ καταβλάπτεσθαι τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ὧν ἁμαρτάνει ὁ ἐπίσκοπος. καὶ διὰ τοῦτο ἐνδυνάμως ἵνα ἀνακαλέσηται τὴν ἐνορίαν ὁ διαδεξάμενος τὸν ποιήσαντα τὴν ἔφοδον, κἂν πολὺς παρέλθῃ καιρός. ἐλαλήθη δὲ τοιοῦτόν τι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πάπα κυροῦ Λουκᾶ. τινὸς γὰρ ἐπισκόπου τῆς μεγάλης Βρύσεως δικαζομένου μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς μικρᾶς Βρύσεως, καὶ προκομίσαντος διαλυτέον ἔγγραφον τοῦ προτελευτήσαντος ἀρχιεπισκόπου, χάριν τοῦ μὴ ἀναλαμβάνεσθαι τοῦτον ἐνορίαν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου· ἡ σύνοδος ἀνεφήνατο, μὴ καταβλάπτεσθαι τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐξ ὧν ὁ τούτης πρόεδρος

F

ἔπραξε παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων κληρικῶν, καὶ τῆς μεγάλης συνόδου. γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοιαῦται κρίσεις συνοδικαί.

Περὶ τῶν μαρτυρόντων κατὰ πνευματικοῦ παιδός.

Ο' Ἁγιώτατος πάπας κύριος Λουκᾶς, ἐπιτιμίῳ ἀλειτουργησίας καθυπέβαλε τὸν καθηγού-

☞ θηγάμβυον τῆς μονῆς τῦ γηρωξοφείυ, τὸν γεγο- ANNO CHRISTI 1166.
ANNO CHRISTI 1166. νότα ἀρχιεπίσκοπον Ἡρακλείας, τοιῦτόν τι μαρτυ- ρήσαντα κατὰ πνευματικῦ παιδὸς ἀυτῦ.

Copus Heraclcæ, quod tale teſtimonium tuliſſet adverſus ſuum ſpiritalem filium ANNO CHRISTI 1166.

Περὶ τῦ κατὰ βίαν ἀποκαρέντος ἐπισκόπυ.

Τὸ χρηματίσαντος ἐπισκόπυ Ἀμυκλέως κυρίυ Νικλάυ τῦ Μυζαλώνος κατὰ βίαν πραιτωρικίυ ἀποκαρέντος, ϗ πολλὰ παρακληθέντος τὸ κατὰ βίαν γεγονὸς εἰς ἀυτὸν, περιαιρεθῆναι, ϗ πάλιν ἐνεργεῖν τὰ ἐπισκοπικα. ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος πατριάρχης κύριος Λυκᾶς, βλέπων τῦτον παρυσιάζοντα μετὰ ἐπισκοπικῶν ἀμφίων συνοδικῶς, ϗ παρεδέξατο ἀὐτὸν, εἰπών, ὡς εἰ μὴ τίυ συνοδικίυ ἐκδικησιν ϗ διορθωσιν ἀνέμενεν ὁ ἐπίσκοπος, ηὗρεν ἂν κανονικίυ βοηθειαν. ἐπεὶ δέ τα κατα βίαν περιβληθέντα ἀυτῷ μοναχικα ἄμφια, ασυντάκτως ἀπέθετο, ϗ ἀυτεκδίκητος γέγονεν, ϗ τεύξεται βοηθείας. ἀλλὰ τῦ ἁγιωτατυ πατριάρχυ τότε μεταστάντος πρὸς Κύριον, ὁ μετ' ἐκεῖνον ἁγιώτατος πατριάρχης κύριος Μιχαὴλ, τίυ μὴ κατὰ βίαν γνωμένην ἀπόκαρσιν, ὡς μηδὲ γνωμείυ λογιζομένίυ, ἐχάλασε. τὸν δὲ ἐπίσκοπον, ὡς ὀλιγωρήσαντα ϗ ἑαυτὸν δικαιώσαντα, καιρικῆς ἀλειτυργησίας ἐπιτιμίῳ ὑπέβαλε.

De epiſcopo per vim tonſo

CUm dominus Nicolaus Muzalon, qui Amyclæus epiſcopus dictus eſt, * vi a magiſtratu tonſus eſſet, & ſupplex contenderet, ut quod vi in eum factum erat, tolleretur, & epiſcopale rurſus munus obiret; ſanctiſſimus ille patriarcha dominus Lucas, videns, eum cum veſtibus epiſcopalibus præſentem ſynodice, non admiſit: dicens, quod ſi ſynodalem quidem * ſententiam & correctionem expectaſſet epiſcopus, canonicum auxilium inveniſſet ſed quia veſtes monaſticas, quibus vi indutus fuerat, inordinate exuit, & ſibi ipſi jus dixit. auxilium non aſſequetur Sed cum ſanctiſſimus iſte patriarcha ad Dominum migraſſet, vi quidem factam tonſuram tamquam non factam reputans ſucceſſor ejus ſantiſſimus patriarcha dominus Michael, abolevit. Epiſcopum autem, ut qui negligens fuiſſet, & ſibi jus dixiſſet, * ad tempus celebrandi officio privavit.

* vi quæſtoria
* præſentem in ſynodo
* defenſionem.
* pœnæ ſuſpenſionis a miniſterio ſacro ad tempus ſubjecit.

Περὶ τῦ μὴ φυλαχθῆναι ὅρκον τὸν ὀυτι ἀκανόνισον.

Τινὸς εὐχῆς ἐν ἡμέρᾳ τρίτῃ μιᾶς ἑβδομάδος εἰπόντος πρὸς τὸν κραταιὸν ϗ ἅγιον ἡμῶν βασιλεα, μη ὀφειλειν κρεωφαγῆσαι, τελυμένης ϗ ταυτα της γενησεως τῦ Χριστῦ ϗ Θεῦ ἡμῶν, ὅτι τὸ ἐπομοσασθαι νηστευειν τὰς τρίτας ἡμέρας τῶν ὅλων ἑβδομάδων τῦ χρόνυ, εἰς τιμὴν τυ τιμίυ προδρόμυ· ὥρισεν ὁ θεοσεφὴς ἡμῶν αὐτοκράτωρ συνοδικῶς ἐρωτηθηναι εἰ κανονικόν ἐστι τὸν ὅρκον τῦτον φυλαχθῆναι, ϗ τίυ δεσποτικίυ ἑορτίυ πασχαλίαν ὄσαν, απανηγυριστον εαθήναι. ϗ γνωμένης τῆς ἐρωτησεως, ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης ἐκεῖνος κύριος Λυκας, μὴ τῆς παρατυχόσης συνόδου, εἰπὼν ἀγαθὸν εἶναι ϗ τὸ νηστεύειν ἐν παντι καιρῷ, ἐπηγαγὴν ὡς ὐ χρὴ τὸν τοιῦτον προτιμηθῆναι τῦ Κυρίου ϗ Θεοῦ ἡμῶν· εἰ γὰρ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες κολάσουσι τὸν ἐν τῇ τυχόντι σαββάτῳ ἢ τῇ κυριακῇ γονυκλιτοῦντα, ἢ νηστεύοντα, πολλῷ πλέον κολασθήσεται ὁ νηστεύων κατὰ τίυ πασχαλίαν τῦ Χριστῦ ἑορτήν, διὰ τὸ μη παρορασθῶαι τὸν αὐθαίρετον ὅρκον αὐτοῦ. ϗ ἐξεχώρησε τῷ ἄγγυῃ κρεωφαγῆσαι. Ὁ αὐτὸς δὲ πατριάρχης ϗ τὸν Τζίταν τὸν εὐνοῦχον ὀμόσαντα εἰς προσκύνησιν ἀπελθεῖν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων τόπων, ϗ μὴ ἀπελθόντα, ὡς μεταμεληθέντα, συνοδικῶς ἐκ τῆς ἐπιορκιας ἀπέλυσε, διὰ μετρίου ἐπιτιμίου θεραπεύσας αυτόν.

Ne jusjurandum irregulare ſervetur.

CUm quidam nobilis * tertio die unius hebdomadis dixiſſet potenti & ſancto noſtro Imperatori, ſe non debere carnem comedere, quamvis feſtum eſſet nativitatis Chriſti & Dei noſtri, quod juraſſet tertias ferias omnium anni hebdomadum a carnibus abſtinere in honorem venerabilis Præcurſoris, ſtatuit a Deo coronatus noſter Imperator, ſynodaliter interrogari, an ſit canonicum, hoc jusjurandum ſervari, & Dominicum feſtum, quod eſt Paſchale, incelebratum dimittere. Et facta interrogatione, ſanctiſſimus ille patriarcha, dominus Lucas, cum ſynodo, quæ aderat, cum dixiſſet bonum eſſe omni tempore jejunare, ſubjunxit non oportere hoc jusjurandum Domino & Deo noſtro præferre. Si enim Apoſtolici canones puniunt eum, qui in quovis ſabbato, vel die dominico genuflectit, vel jejunat; multo magis punietur, qui in Paſchali Chriſti feſto jejunat, ne jusjurandum a ſe voluntarie ſuſceptum contemnat. Et nobili carnibus veſci permiſit. Idem autem patriarcha Tzitam quoque eunuchum, juratum, ſe ad ſanctorum locorum adorationem iturum; cum profectus non eſſet, ut qui pœnitentia ductus eſſet, ſynodaliter a perjurio abſolvit; mediocri pœna impoſita, eum emendans

* feria tertia.

Περὶ ἑκουσίου φόνου.

Στρατιώτου τινὸς περιπεσόντος ἑκουσίου φόνου ἐγκλήματι, ϗ παρὰ ἀρχιερέως τινὸς μετὰ μετρίον πάνυ καιρον ἐγγράφως ἀθωθέντος, ὁ κραταιὸς ϗ ἅγιος ἡμῶν * Βασιλεὺς δυχεράνας ἐπὶ ᾧ γνωμένῳ, διωρίσατο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτατου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Λουκᾶ, σχοπηθῆναι συνοδικῶς, εἰ καλῶς τῷ στρατιώτῃ ἐπεφιλετιμηθη ἡ τῶν ἐπιτιμίων ἀθώωσις, κατεσπουδασμένως οὕτω, ϗ οἷον εἰπεῖν, οὐ συμπαθῶς, ἀλλὰ προσπαθῶς. τοῦ δὲ ἀρχιερέως τὸν

* Βέυτης. ϗ Θαυίλευς

De homicidio voluntario.

CUm quidam miles in voluntariæ cædis crimen incidiſſet, & a quodam antiſtite poſt valde modicum tempus datis ſcriptis abſolutus eſſet, potens & ſanctus noſter Imperator & dominus, id factum ægre ferens, ſtatuit tempore ſanctiſſimi illius patriarchæ domini Lucæ, ut ſynodaliter conſideraretur, an recte illi militi conceſſa eſſet a pœnis abſolutio, tanto in eum ſtudio, & per quandam non miſericordiam, ſed potius animi affectionem. Cum autem antiſtes ille canonem pro-

poneret, & alios, moderantes utique eam, quæ illi objiciebatur, nimiam pœnæ levitatem; ſancta ſynodus * canones limitibus circumſcribens, ſecundum diviniſſimam inſpirationem, quæ ex ſancto illis Spiritu inerat, militem quidem canonicarum pœnarum rurſus compedibus ſubjecit: antiſtitem autem ad aliquantum temporis officii ac miniſterii ſuſpenſione punivit: dicens, antiſtitibus quidem licere pœnas canonicas augere & diminuere; aranearum autem filis ligare, quæ debent tribus rudentibus alligari, non conceſſum eſſe. Quin etiam propter illius militis cauſſam, potens & ſanctus noſter Imperator illam de voluntariis homicidis Novellam edidiſſe dicitur.

ANNO CHRISTI 1166.

* canonibus recte diſtinctis.

De advocatis.

DIaconus quidam a felicis memoriæ patriarcha domino Luca, commemoratis canonibus reliquiſque legislationibus utente, advocatum agere aliquando prohibitus, coram Imperatorio tribunali, præſente patriarcha, dixit; canones illos atque leges, in hodiernis advocatis non habere locum: ſed in illius temporis advocatis, qui in civilibus judiciis ſtationes habebant, Imperiales frumentarias teſſeras accipiebant, ſub primiceriis erant, atque a mundanis magiſtratibus confirmabantur: quo tempore omnino recte clerici mundanis advocatorum officiis fungi prohibebantur. At quoniam qui hodie advocati ſunt, tamquam liberalem aliquam artem, advocationem exercent; neque ſacri ordinis homines in jure patrocinari, impediri debere. Et ſermonem ſuum aſtruens, non actionem, ſed modum a canonibus puniri, cauſabatur. Non ſolum enim, inquit, clerici verumetiam epiſcopi pro amicis in jure certantes, veniam conſequentur: neque qui in controverſia rei eccleſiaſticæ patrocinium præſtant, notabuntur quemadmodum ipſum etiam jus hoc evidenter docet. Ut autem clericus, quemadmodum mundani officiales advocatum agat, & a laico confirmetur, odioſum eſt, atque punitur. Verum quod * advocati mundanum officium aliquando fuerit, & ordinarii advocati Imperatorias annonæ penſiones ceperint, atque ſub primiceriis fuerint, ex multis conſtat. Lege autem poſtremum caput tit. 1. lib. 8. Baſil. & quæ in Præfecti libro de advocatis digeſta ſunt. Tradunt enim, advocatos collegium eſſe, atque a cujuſcunque temporis præfecto confirmari. Hæc cum dixiſſet, applauſumque ipſi eſſet, etiam a patriarcha, patrocinari, ut antea, permiſſum illi eſt.

advocatis.

De infantibus captivis baptizandis, & de Agarenis.

NON permittebant aliqui, ut captivi pueri propter dubitationem baptizarentur, ne eos, qui antea baptizati fuerant, rebaptizare viderentur. De ea re autem ſæpe ſynodice controverſia exorta eſt. Cum enim infantes ex Chriſtianorum regione a Scythis & Agarenis bello capti eſſent, & empti a Romanis; dubitatum eſt, an oporteat venundatos rebaptizari. Dicebant enim nonnulli, quoniam ex Chriſtiana regione capti ſunt, præſumptio eſt, eos iniſſe baptizatos in patria ætate infantili, nec denuo rebaptizandos eſſe. Magis

A κανόνα προβαλλομένου, καὶ ἑτέρους μετρεΐζοντας τάχα τῷ ἐπιφορτιζομένῳ αὐτοῦ βαρέαν κουφότητα, ἡ ἁγία σύνοδος τοὺς κανόνας ὁροθετήσασα κατὰ τὴν οὖσαν αὐτῇ ἐκ τοῦ παναγιωτάτου πνεύματος θειοτάτην ἐλλαμψιν, τὸν μὲν στρατιώτην καὶ αὖθις ἀλυκτοπέδαις ἐπιτιμίων κανονικῶν καθυπέβαλε, τὸν δὲ ἀρχιερέα μέχρι προσισμοῦ ἀλειτουργησίας ἐνεοχώρησεν· εἰποῦσα, ὡς τοῖς ἀρχιερεῦσι μὲν ἐφεῖται αὔξειν καὶ μειοῦν τὰ κανονικὰ ἐπιτίμια, ἀραχνιαίοις δὲ μίτοις δεσμεῖν τὰ χαλωδίοις ἐν ῥίτοις καταδεσμεῖσθαι ὀφείλοντα, οὐκ ἐνεδόθη. λέγεται δὲ, ὅτι καὶ ὀλίγα τὴν τοιαύτην στρατιώτην ὑπόθεσιν ἐξέθετο ὁ κραταιὸς καὶ ἄχι ἡμῶν βασιλεὺς τὴν περὶ τῶν ἑκουσίων φονέων νεαράν.

B

Περὶ συνηγόρων.

ΔΙάκονός τις κωλυθεὶς ποτε παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ τοῦ συνηγορεῖν, χρωμένου τοῖς διαληφθεῖσι κανόσι καὶ λοιπαῖς νομοθεσίαις· εἶπεν ἐπὶ βασιλικοῦ βήματος, παρόντος καὶ τοῦ πατριάρχου, μὴ ἔχειν χώραν τοὺς τοιούτων κανόνων καὶ νόμων εἰς τοὺς σήμερον συνηγοροῦντας, ἀλλ' εἰς τοὺς τότε συνηγόρους, τοὺς τεταγμένους εἰς πολιτικὰ δικαστήρια, καὶ λαμβάνοντας βασιλικὰ σιτηρέσια, καὶ ὑπὸ πριμμικηρίους ὄντας, καὶ σφραγιζομένους ὑπὸ κοσμικῶν ἀρχόντων. ὅτε πάντως καλῶς οἱ κληρικοὶ ἐκωλύοντο συνηγόρων ὀφφίκια κοσμικὰ ἐνεργεῖν. ἐπεὶ δὲ οἱ σήμερον συνηγοροῦντες, ὡς ἐλεύθερόν τι σπέρμα τὸ συνηγορεῖν μετέρχονται, οὐδὲ οἱ ἱερωμένοι ἐμποδισθήσονται συνηγορεῖν. Καὶ καταγελάζων τὸν οἰκεῖον λόγον, ἐδικαιολογήσατο μὴ τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ τὸν τρόπον κολάζεσθαι παρὰ τῶν κανόνων. ὁ μόνον γὰρ κληρικοὶ, ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοποι ὑπὲρ φίλων ἀντιποιούμενοι συγγνωσθήσονται, καὶ περὶ ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως συνηγοροῦντες οὐκ αἰσχυνθήσονται, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ νόμιμα τοῦτο δηλοῦσι. τὸ δὲ συνηγορῆσαι κληρικὸν, ὡς οἱ κοσμικοὶ ὀφφικιάλιοι, καὶ δέξασθαι σφραγῖδα λαϊκὴν, μισεῖται καὶ κολάζεται. ὅτι δὲ τὸ συνηγορεῖν, ὀφφίκιον ἦν ποτε κοσμικὸν, καὶ σιτηρέσια ἐλάμβανον βασιλικὰ οἱ τεταγμένοι συνήγοροι, καὶ ὑπὸ πριμμικηρίους ἦσαν, δῆλόν ἐστιν ἀπὸ πολλῶν. Καὶ ἀνάγνωθι τὸ πεφαλαιῶν κεφάλαιον τοῦ α τίτλου τοῦ η βιβλίου τῶν Βασιλικῶν, καὶ τῷ ὁμωνύμῳ βιβλίῳ τοῦ ἐπάρχου, περὶ συνηγόρων ἀναπτυσσόμενα. διαλαμβάνουσι γὰρ τοὺς συνηγόρους σύστημα εἶναι, καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν ἐπάρχου σφραγίζεσθαι. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ παραδεχθεὶς, ἐξεχωρήθη καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου συνηγορεῖν, ὡς καὶ πρότερον.

C

D

Περὶ τοῦ βαπτίζεσθαι νήπια αἰχμαλωτισθέντα, καὶ περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν.

E

ΤΙνὲς ἐπαρχῶν, διὰ τὴν ἀμφιβολίαν, βαπτίζεσθαι τοὺς παῖδας αἰχμαλώτους, ἵνα μὴ δόξωσιν ἀναβαπτίζειν τοὺς προβαπτισθέντας, περὶ δὲ τούτου πολλάκις ἀμφισβήτησις γέγονε συνοδικῶς. νηπίων γὰρ ἀπὸ Χριστιανικῆς χώρας αἰχμαλωτισθέντων παρὰ Σκυθῶν καὶ Ἀγαρηνῶν, καὶ διαπραθέντων πρὸς Ῥωμαίους, ἀμφιβολία γέγονεν, εἰ χρὴ τοὺς πωληθέντας βαπτισθῆναι κατὰ * πρόληψις ἐστὶ χώραν ἐν νηπιότητι. καὶ ἐ χρὴ αὖθις ἀναβαπτισθῆναι.

☞ σθῶσι. Ἥρεσε δὲ μᾶλλον ὀφείλειν βαπτισθῆναι, ὅτι τὸ μὴ εἰδέναι τούτους εἰ ὂν νηπιότητι ἐβαπτίσθησαν, μήτε τινὰς ἀμείσχεσθαι διαβεβαιουμένους τὸ βάπτισμα. Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ χώρας ἀπίστων αἰχμαλωτιζομένων, ὡρίσθη, ἀδιασείστως αὐτοὺς βαπτίζεσθαι. εἰ μὴ μάρτυρες ὁμολογοῦσι, βαπτισθῆναι τέλους μὴ τὴν αἰχμαλωσίαν.

ANNO CHRISTI 1165.

A tamen placuit, eos debere baptizari, quod nesciant, an in infantia fuerint baptizati, nec ulli inveniantur, qui baptismum affirment. Eos autem, qui ex infidelium regione capiuntur, indistincte baptizandos statutum est: nisi testes profiteantur, eos post captivitatem fuisse baptizatos.

ANNO CHRISTI 1166.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Λουκᾶ παρέσηταν Ἀγαρηνοὶ συνοδικῶς. καὶ ἀπαιτούμενοι βαπτισθῆναι, εἶπον ὡς ἔφθασαν εἰς τὰς χώρας αὐτῶν βαπτισθῆναι. καὶ ἐρωτώμενοι ὅπως; ἀπελογήσαντο, ὅτι συνήθεια ἐστὶ πάντα τὰ νήπια τῶν Ἀγαρηνῶν βαπτίζεσθαι παρὰ ὀρθοδόξων ἱερέων. ἀλλ' οὐ παρεδέχθησαν. ἤκουσαν γάρ, ὡς τὸ παρὰ τῶν ἀπίστων ζητούμενον ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν βάπτισμα, οὐ κατὰ διάθεσιν ἀγαθὴν καὶ προαίρεσιν ὀρθόδοξον ζητεῖται, ἀλλὰ διὰ θεραπείαν σωματικήν. δέδοκται γὰρ παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς, τὰ τέκνα τούτων δαιμονιᾶν, καὶ κατὰ κύνας ὄζειν, εἰ μὴ βαπτίσματος τύχωσι Χριστιανικοῦ. κἀντεῦθεν, οὐχ ὡς καθαρτήριον πάντως ῥύπου ψυχικοῦ, καὶ φωτὸς θείου καὶ ἁγιασμοῦ πάροχον ἀναλαμβάνουσι τὸ βάπτισμα, ἀλλ' ὡς φαρμακείαν, ἢ ἐπῳδήν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν μητέρας εἶπον ἔχειν ὀρθοδόξους, καὶ ἀπὸ σπουδῆς τούτων βαπτισθῆναι αὐτοὺς παρὰ ὀρθοδόξων. ἀλλ' οὐδὲ ὅτι εἰσηκούσθησαν, ὅσοι οὐ παρέσησαν μάρτυρες, τοῦτο αὐτὸ μαρτυροῦντες. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κατεγνώσθησαν, ὡς μὴ ἀγαθὴν προσλήψιν διδόντες καθ' ἑαυτῶν, εἰς τὸ μὴ προσέρχεσθαι τῇ πίστει ὀρθῶς. διὸ καὶ ἐξεχωρήθη, πάντως τούτους βαπτισθῆναι.

B Tempore autem sanctissimi patriarchæ, domini Lucæ, synodice adfuerunt Agareni: & cum ab eis postularetur, ut baprizarentur, dixerunt se in suis regionibus antea fuisse baptizatos. Et interrogati quomodo? responderunt, esse consuetudinem, ut omnes Agarenorum infantes ab orthodoxis sacerdotibus baptizarentur: non tamen admissi fuerunt. Audierant enim, baptismum, quem infideles a Christianis petunt, non bona affectione, & orthodoxo proposito peti, sed propter corporalem medicinam. Persuasum est enim Agarenis, fore ut sui liberi a dæmone vexentur, & tamquam canes male oleant, nisi baptismum Christianum assequantur. Quamobrem non ut omnium animæ sordium mundatorem, divinæque lucis & sanctificationis præbitorem, baptismum postulant; C sed tamquam veneficium & incantationem. Quidam autem eorum dicebant, se matres habere orthodoxas, seque earum cura ac studio fuisse baptizatos. Sed nec ii exauditi sunt, quoniam testes non adducebant, qui hoc ipsum pro testimonio dicerent: imo potius condemnati sunt, quod non bonam de se existimationem darent, quod recte ad fidem accederent: & ideo omnes hos etiam baptizare permissum est.

* μάρτυρας & μαρτυροῦντας

* προλήψιν

Περὶ τοὺς κληρικοὺς μὴ γίνεσθαι αἰσχροκερδεῖς, ἢ ἰατρούς.

D *Ne clerici turpilucres fiant, aut medici.*

Ἐπεὶ κανών τις διορίζεται, μὴ πορίζεσθαι τοὺς ἱερωμένους τὰ πρὸς τροφὴν ἀπὸ πραγμάτων αἰσχρῶν καὶ ἀτίμων, ἐζητήθη πολλάκις ποῖα ταῦτα εἰσί, καὶ τινὲς μὲν εἶπον εἶναι ταῦτα, τὸ πορνοβοσκεῖν, τὸ καπηλικὸν ἐργαστήριον προΐσασθαι, καὶ τὰ ὅμοια. ὁ δὲ ἁγιώτατος πατριάρχης κύριος Λουκᾶς, καὶ τὰ μυρεψικὰ ἐργαστήρια, καὶ τὰ βαλανεῖα, αἰσχροκερδῆ εἶναι ἔλεγεν, ὡς καὶ ψεύδους παραίτια. ἀλλ' οὐδὲ ἀρχιάτρους παρεχώρει γίνεσθαι τοὺς διακόνους, ἢ τοὺς ἱερεῖς. λέγων ἀνένδεκτον εἶναι, τοὺς μὴ φαινολίων καὶ στιχαρίων τὰ ἅγια μὴ χειριζομένους, κοσμικὰς στολὰς ἐνδιδύσκεσθαι, καὶ μετὰ λαϊκῶν ἀνδρῶν τῶν ἰατρῶν δηλαδὴ προπομπεύειν.

Quoniam canon quidam statuit, ne * qui sunt sacrati, victum quærant ex rebus turpibus & vilibus, sæpe quæsitum est, quænam sint eæ. Et alii quidem dixerunt esse eas, lenonem esse, ac meretrices alere, cauponariæque tabernæ præesse, & similia. Sanctissimus autem patriarcha, dominus Lucas, unguentarias quoque officinas, & balnea, turpis esse quæstus dicebat, ut quæ mendacii quoque causæ essent. Sed nec Diaconos vel E Sacerdotes fieri sinebat archiatros, dicens non esse ferendum, ut qui cum infulis & casulis sancta tractant, sæcularibus vestibus induantur, & cum laicis, viris scilicet medicis, incedant.

* ne Sacerdotes victum

☞ EDICTUM MANUELIS

Corroborans decreta Synodalia Lucæ patriarchæ jam edita. Ann. Christi 1166.

ΠΡΟΣΤΑΓΜΑ ΒΑΣΙΛΙΚΟ'Ν

διαλύον καὶ ἀνατρέπον τὸ προβὰν ἐξ ἄματος βαθμῷ συνοικέσιον· κωλύον δὲ γαμεῖσθαι, μὴ γεγονός.

Τῆς τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων καὶ νῦν φροντίζοντες συντηρήσεως, ὅ, τε ἁγιώτατός μου δεσπότης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, καὶ ἡ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀρχιερέων ὁμήγυρις, ἀλλὰ καὶ τὴν κρατοῦσαν

TAM sanctissimus dominus meus & universalis patriarcha, quam Christi pontificum conventus, etiam modo de divinorum sacrorumque canonum observatione solliciti, recen-

Juris Gr. Rom. pag. 165. Affert Manfi Suppl. to-II. p. 135. Append.

☞ receptamque usu in actibus synodicis de communibus caussis consuetudinem retinentes ad religiosam quoque majestatem nostram referre decreverunt, quæ essent ab se statuta, rectaque definita de iis, quæ in disceptationem synodicam vocata fuerant: an scilicet ii, qui septimo se gradu sanguinis contingunt, propinquitatem cognationis haud ignorantes, & curiose tamen ecclesiam de futuro contractu non consulentes, atque ita in matrimonium coeuntes, indiremti quidem manere, sed pœnis subjici debeant: vel potius talis facinoris reos, divelli ab se invicem oporteat. Et quidem expositum de hac quæstione scriptum potestati nostræ obtulerunt, jus majestati nostræ debitum, ceu principi gubernationis gnaro, integrum servantes: & ipsam quoque censuerunt interrogandam, an ejus etiam judicio, quæ decreta essent, probarentur. Hoc enim in primis esse necessarium perspexerunt, idque rectissime, ac justa sane de caussa. Prorsus autem ipsi matrimonialem ex hoc gradu conjunctionem prohibuerunt, ac plane non permittendam sanciverunt. Neque solum si res ad ecclesiæ consultationem referatur, sed etiam ante hanc interrogationem in opus deductam copulationem dirimendam ac rescindendam veluti quæ & in naturam, & legem divinam impingat; exceptis tamen iis nuptiis quæ ante id tempus ex hoc gradu contractæ fuissent. Nec id modo, verum etiam si qui præter hanc sanctionem synodicam agere ausi fuerint, cum divortio segregationis quoque pœna multandos. Itidem & eos, qui eis adsensi fuerint, severitatem canonicam experiri debere. Præterea sacerdotes ab officio removendos, qui nuptias precibus sacris initiaverint. Et quoniam multa sæpe numero matrimonia contrahuntur cum personis imperatorii generis, aliisque nobilissimis, & dignitate conspicuis; itidemque cum personis exterarum regionum, quibus reges & principes præsunt in hanc regiam urbium venientibus, quæ sine potestatis nostræ jussu omnino perfici non solent: æquissimum erat, majestatem quoque nostram certiorem reddi de iis, quæ de hac necessaria quæstione sancita per synodum essent, ne fortasse per oblivionem illicitus aliquis hujusmodi contractus, sacrisque canonibus & legum edictis haud respondens accidat, idque hac ipsa in urbe, quæ & cæteris omnibus ob imperii mitram ac diadema præsidet, & legibus in universum regitur, quasique commune quoddam exemplum rectæ legum observationis universis est proposita. Enim vero nostra quoque majestas synodicum hoc de re quæsita responsum, vel verius loquendo, determinationem, veluti sacris canonibus sane quam convenienter, & apostolicis expositam legibus, suo decreto comprobat, & in posterum vigere, ratamque manere citra mutationem aliquam in perpetuum statuit; eandem in quæstionis propositæ solutione sententiam cum sanctissimo domino meo & universali patriarcha, cumque sacra & divina synodo amplectens. Quippe si matrimonia quædam ob affinitatem legibus prohibentur, decoris scilicet causa, & ne nomina confundantur; multo magis heic istuc libere faciendum, ubi fœditas ipsa cum nominum conturbatione concurrit, atque etiam cognati sanguinis absurdissima commistio & confusio. Cur iis obsecro, qui ceteroquin e propinquo ac sanguinis ra-

ANNO CHRISTI 1166.

ANNO CHRISTI 1166.

Ασαν ἐν τῆς συνοδικαῖς περὶ κοινῶν ὑποθέσεων πράξεσι διατηροῦντες συνήθειαν, ἀνεγκεῖν κ᾽ πρὸς τὴν ἡμῶν εὐσεβῆ βασιλείαν τὰ παρ᾽ αὐτῶν διαγνωσθέντα κ᾽ προδοτηθέντα καλῶς ἐβουλήσαντο, ἐφ᾽ οἷς συνοδικὴ πρέπει συζήτησις, εἰ χρὴ τὸς ἐκ τῆ ἑβδόμε βαθμῆ ἐξ αἵματος, τὴν τῆς συγγενείας μὲν εἰδότας ἐγγύτητα, περιέργως δὲ δμως μὴ πρὸς ἐρώτησιν τῆς ἐκκλησίας τὸ γνησόμβον ἄγοντας, κ᾽ ὕπω γαμικὸν συνισῶντας συναλλαγμα, μένειν μὲν ἀδιασπάστς, ἐπιτιμίοις δὲ καθυπάγεσθαι. εἴτε μὴν ἀπ᾽ ἀλλήλων τὸς ὅπω κακεργοῦντας διῖσασθαι. κ᾽ γὰρ τὸν ἐκτεθέντα περὶ τοῦτο τόμον τῷ ἡμετέρῳ κράτει προκεκομίκασι, τὸ ἐπισημοναρχικὸν τῆς ἡμῶν βασιλείας παραφυλαττόμβνοι δίκαιον, κ᾽ πυθέσθαι κ᾽ ταύτης προῆρετίσαντο, εἰ κ᾽ κατὰ γνώμλιν αὐτῆς τὰ κυρωθέντα συμβαίνει. τῶν γὰρ ἀναγκαιοτάτων εἶναι τοῦτο διενοήσαντο, κάλλιστά τε κ᾽ λογώτατα. ὅτοι μὲν γὰρ τλὶ ἐκ τοιούτε βαθμῆ ἐν γάμῳ συζυγίαν πάντη διεκωλύσαντο, κ᾽ μηδὲ τηναρχλὶ προβαίνειν ἐθεσμοθέτησαν, ὃ μόνον κἂν πρὸς ἐρώτησιν ἔλθῃ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ κ᾽ πρὸ τῆς ἐρωτήσεως εἰς ἔργον ἀσοβᾶσαν, αὖθις διαιρεῖσθαι κ᾽ διατέμνεσθαι, ἅτε κ᾽ φύσει, κ᾽ θείῳ νόμῳ προσπταίσασαν. δίχα μέντοι τῶν μέχρι τότε φθασάντων ἐκτελεσθῆναι γάμων ἐκ τοῦ τοιούτε βαθμῆ. ὃ μόνον δὲ, ἀλλὰ κ᾽ τὸς τολμήσαντας παρὰ τλὶ συνοδικλὶ ταύτλι κύρωσιν διαφράξασθαι, μ᾽ τῆς διχοστάσεως κ᾽ ἀφορισμῷ καθυπάγεσθαι· κ᾽ τὸς ἐκείνοις δὲ συναινέσαντας, τῆς κανονικῆς πειρᾶσθαι δειμύτητος. ἀλλὰ κ᾽ τὸς ἱερολογήσαντας καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι. ἐπεὶ δὲ πολλὰ πολλάκις προβαίνουσι συναλλάγματα μ᾽ τῶν ἐκ βασιλέων γένους, κ᾽ τῶν ἄλλων δ᾽ηγουμένων κ᾽ περιδόξων ἐν ἀξιώμασι, κ᾽ τῶν ἐξ ἀλλοδαπῶν χωρῶν, ὧν ῥῆγες κ᾽ πρίγκιπες ἄρχουσι, μετιγομένων προσώπων ἐπὶ τλὶ βασιλίδα τῶν πόλεων, ἅπερ ἐκ ἀνὰ τῆς τῆ ἡμετέρᾳ κράτες κελεύσεως συντελεῖσθαι πάντως πεφύκασιν, ἐν εἰδήσει γενέσθαι κ᾽ τλὶ ἡμῶν βασιλείαν τῶν συνοδικῶς κυρωθέντων περὶ τῆ τοιούτε ἀναγκαίς ζητήματος ἣν δικαιότατον, ἵνα μὴ κατὰ λήθλιν ἴσως ἄθεσμόν τι τοιοῦτον συμβαίη συναλλαγμα, κ᾽ τοῖς ἱεροῖς κανόσι, κ᾽ τοῖς νομικοῖς ἀνακόλυθον δ᾽ατάγμασιν· ἐν πόλει κ᾽ ταὐτὸ ταὐτῳ, πασῶν μὲν προκαθημένη τῷ τῆς αὐτοκρατορείας σέμματί τε κ᾽ δ᾽αδήματι, νόμοις δὲ κατὰ πᾶν διεξαγομένη, κ᾽ εἰς κοινὸν προκειμένη τῆς δ᾽νομίας πᾶσιν ὑποδειγμα. τοιγάρτοι κ᾽ ἡ βασιλεία ἡμῶν τλὶ συνοδικλὶ ταύτλι ἐπὶ τῷ ζητηθέντι ἀπόκρισιν, εἶτ᾽ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὁροθέτησιν, ὡς ἑπομένως τοῖς θείοις κανόσι κ᾽ τοῖς ἀποστολικοῖς ἐκτεθεῖσαν νόμοις ἐπέκρινε, κ᾽ κρατεῖν εἰς τὸ ἑξῆς, κ᾽ ἀμεταστρέπτως ἔχειν εἰς τὸ διλωσεκὲς διορίζεται, τῆς αὐτῆς κοινωνοῦσα γνώμης ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ προκειμένε ζητήματος, τῷ τε ἁγιωτάτῳ με δεσπότῃ κ᾽ οἰκουμβικῷ πατριάρχῃ, κ᾽ τῇ ἱερᾷ κ᾽ θείᾳ συνόδῳ. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀγχιστείας συναλλαγμάτων ἔσιν ἃ τοῖς νόμοις κωλύοντα, τῆ, δ᾽ωρεπείας χάριν, κ᾽ τὸ μὴ συγχέεσθαι τὰ ὀνόματα, πολλῷ μᾶλλον τοῦτ᾽ ἂν ἐνταῦθα παρρησιάσαιτο, ἐνθα κ᾽ τὸ ἀωρεπὲς μ᾽ τῆς τῶν ὀνομάτων συγχύσεως, ἀλλὰ δὴ κ᾽ ἡ τοῦ συγγενοῦς αἵματος ἀλογωτάτη σύγκρασις κ᾽ ἀνάχυσις. ἵνατί κ᾽ δείσει τοῖς ἐγγυτέρω κ᾽ καθ᾽ αἷμα

☞ αἷμα συνλιωμένοις ἐπιμιξίας ἑτέρας, καὶ σωνεώσεως; ἐκείνοις γὰρ πάντως χρῆναι τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν τῶν γάμων σωνάφειαν φραγματίεσθαι, οἷς καὶ ἡ πηγαία τοῦ αἵματος φύσις πολλαχῶς μεριθεῖσα καὶ διαιρεθεῖσα, πορρωτέρα διεστηκυῖα γνωρίζεται, εἰς ὅσον βαθμὸν περισσῶσι, χἀκεῖθεν μᾶλλον αὖθις τὴν αὐτῆς ἀπόστασιν προσεπαίξασα. ἔτω δὴ * προθεμένη τῇ σωνοδικῇ περὶ τοῦ ῥηθέντος ζητήματος ἐπιχείσει ἡ ὁσιότης ἡμῶν βασιλέα, τὸ παρὸν ὑπομώτατον ἀπολέλυκε θέσπισμα, ὀφεῖλον τῷ τε ἱερῷ χαρτοφυλακείῳ τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας σωαποτεθῆναι, καὶ πᾶσι τοῖς δημοσιακοῖς ἀρχείοις ἐπιγνωσθῆναι, καὶ ἔχειν εἰς τὸ ἀπέραντον τὸ ἰσχυρότατον καὶ ἀναλλοίωτον. τὸ, μηνὶ Ἀπριλλίῳ, ἐπινεμήσεως ιδ, διὰ ἐρυθρῶν γραμμάτων τοῦ βασιλέως ἡμῶν τοῦ ἁγίου. καὶ ἡ σφὰ κηρῷ σωνηθησφραγίς. τὸ, σφὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου, τοῦ ἁγιοθεοδωρίτου Μιχαήλ. καὶ τὸ, καπτίθη ἐν τοῖς δυσὶ μεγάλοις σεκρέτοις, κατὰ μῆνα Μάϊον.

ANNO CHRISTI 1166.

προθεμένη

ANNO CHRISTI 1166.

A tione juncti sibi sunt, alia sit opus commistione & copulatione? Nimirum illis conciliandæ est colligatio, nuptiarumque conjunctio, quibus originarius sanguinis ortus multipliciter scissus ac divisus, jam longius esse remotus agnoscitur, ad octavum deductus gradum, ideoque distantiam suam magis adaugens. Sic ergo pia majestas nostra synodali de dicta quæstione decreto adsentiens, præsentem hanc sanctionem æquissimam promulgavit, quæ & in sacro scrinio majoris illius ecclesiæ Dei recondi collocarique debet, & omnibus archivis publicis innotescere, ac robur B inviolabile ad omnem temporis infirmitatem retinere. Dat. mense Aprili, indictione XIV. rubris litteris sacri Imperatoris nostri. Item aderat usitatum sigillum cereum. Et illud, per * discussorem Dromi Michaelem Hagiotheoditum. Item illud, Depositum in duobus magnis illis secretis, mense Majo.

* Logothetam vel curatorem Dromi.

ANNO CHRISTI 1167.

CONCILIABULUM ANGLICANUM

ANNO CHRISTI 1167.

In quo decretum ab episcopis totius regni, ut a Thoma Cantuariensi archiepiscopo ad Pontificem Maximum appellaretur, anno Dom. [1] MCLXVII.

QUOD *deliberatum Chinone fuerat, in Angliam* C *continuo transmissum est; eodemque appellationis effugio, primatis sui, ejusdemque legati apostolici, severitatem eludere Anglicani episcopi moliti sunt. Id adeo ex Joannis Saresberiensis epistola* CLXVI. *intelligimus.* Quod ad publicum, *inquit*, statum, hæc postea multorum assertione vulgata sunt, omnes episcopos Angliæ, & mandato Regis convenisse; &, ne sententia, quam dominus Papa dictaverat, locum haberet, appellasse contra episcopum suum. *Eorum litteræ tum ad Thomam Cantuariensem, tum ad Alexandrum Papam hæ sunt.*

I. Epistola suffraganeorum Cantuariensis ecD clesiæ ad beatum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum.

VENERABILI *Patri & domino Thomæ, Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo, suffraganei ejusdem ecclesiæ episcopi, & personæ per eorundem diœceses locis variis constitutæ, debitam subjectionem & obedientiam.*

Quæ vestro, pater, discessu in longinqua, inopinata rei ipsius novitate turbata sunt, vestra sperabamus humilitate & prudentia in pacis pristinæ serenitatem, cooperante gratia, revocari. Erat quidem nobis solatio, quod post discessum E vestrum, ad omnes fama divulgante pervenit, vos scilicet in transmarinis agentem, nil altum sapere; vos in dominum nostrum regem aut regnum ejus nulla machinatione insurgere, sed sponte susceptum paupertatis onus cum modestia sustinere; lectioni & orationi insistere, præteritorumque jacturam temporum jejuniis, vigiliis, lacrymisque redimere, & spiritualibus occupatum studiis ad perfectum beatitudinis virtutum incrementis ascendere. Ad pacis bona reformanda nos studiis hujusmodi gaudebamus insistere: ex quibus spes erat, vos in cor domini regis nostri hanc posse gratiam desuper evocare, ut vobis iram suam regia pietate remitteret, & illatas in discessu & ex discessu vestro injurias, ad cor de cetero non revocaret. Erat amicis vestris & benevolis ad ipsum aliquis accessus, dum hæc de vobis audirentur, & ob conciliandam vobis gratiam supplicantes benigne quemque sustinuit. Jam vero quorumdam relatione didicimus, quod ad memoriam anxie revocamus, vos scilicet in eum comminatorium emisisse, quo salutationem omittitis, quo non ad obtentum gratiæ consilium preceive porrigitis, quo non amicum quid sentitis aut scribitis, sed intentatis minis interdictum aut præcisionis elogium in eum jam dicendum fore multa severitate proponitis. Quod si, quam dure dictum est, tam fuerit severe completum: quæ turbata sunt non jam speramus ad pacem redigi, sed in perenne quoddam odium & inexorabile pertimescimus inflammari. Rerum vero finem prudentia sancta considerat, dans operam solicite, ut quod prudenter inchoat, bono quoque fine concludat.

Advertat itaque, si placet, discretio vestra, quo tendat, an conatibus hujusmodi finem queat obtinere, quem optat. Nos quidem his ausis a spe magna cecidimus, & qui pacis obtinendæ spem quandoque concepimus, ab ipsis jam spei liminibus gravi quadam desperatione repellimur. Et dum velut extracto gladio pugna conseritur, pro vobis supplicandi locus utique non invenitur. Unde patri scribimus ex caritate consilium, ne labores laboribus, injurias superaddat injuriis: sed omissis minis, patientiæ, & humilitati inserviat. Causam suam Divinæ clementiæ, domini sui gratiæ & misericordiæ committat: & sic agendo carbones ignis in multorum capita coacervet & congreget. Accenderetur hoc modo caritas, & quod minæ non poterant, inspirante Domino, bonorumque consilio suadente, sola fortasse

1 Anno pariter 1165. ex Pagio supra ad Conciliab. Herbipolense.

ANNO CHRISTI 1166.

taſſe pietas obtineret. Bonum erat de pauperta-
te voluntaria glorioſe laudari, quam de beneficii
ingratitudine ab omnibus in commune notari.
Inſedit alte cunctorum mentibus, quam benignus dominus noſter rex vobis extiterit, in quam vos gloriam ab exilio provexerit, & in familiarem gratiam tam læta vos mente ſuſceperit, ut dominationis ſuæ loca, quæ a boreali oceano Pyreneum uſque porrecta ſunt, adeo poteſtati veſtræ cuncta ſubjecerit, ut in his ſolum hos beatos reputaret opinio, qui in veſtris oculis poterant complacere. Et ne veſtram gloriam mobilitas poſſet mundana concutere, vos in his quæ Dei ſunt, voluit immobiliter radicare. Et diſſuadente matre ſua, regno reclamante, eccleſia Dei, quoad licuit, ſuſpirante, & ingemiſcente, vos in eam qua præeſtis dignitatem modis omnibus ſtuduit ſublimare, ſperans ſe de cetero regnare feliciter, & ope veſtra & conſilio ſumma ſecuritate gaudere. Si ergo ſecurim accipit, unde ſecuritatem ſperabat, quæ de vobis erit in cunctorum ore narratio? Quæ retributionis hactenus inauditæ remuneratio vel rememoratio? parcàtis ergo, ſi placet, famæ veſtræ, parcatis & gloriæ, & humilitate dominum noſtrum, filiumque veſtrum caritate vincere ſtudeatis. Ad quod ſi noſtra vos monita movere nequeunt, debet ſaltem ſummi pontificis, ſanctæque Romanæ eccleſiæ dilectio, & fidelitas inclinare. Vobis enim ſuaderi debet e facili, ne quid attentare velitis, quod laboranti jamdiu matri veſtræ, labores augeat; * quo vel multorum inobedientiam deploranti in eorum qui obediunt amiſſione dolor accreſcat.

* al. *quo ne multorum* H.

Quid enim ſi veſtra, quod abſit, exacerbatione, vel opera, dominus noſter, quem largiente Domino populi ſequuntur & regna, a domino Papa receſſerit; ipſumque fortaſſis adverſum vos ſolatia denegantem, ſequi de cetero declinaverit? Ipſum namque in hoc, quæ ſupplicationes, quæ dona, quot quantave promiſſa ſolicitant? In petra cum huc uſque firmus perſtitit, & totum, quod mundus offerre poteſt, victor alta mente calcavit; Unum nobis timori eſt, ut quem oblatæ divitiæ, & totum quod in hominum gloria pretioſum eſt, flectere nequiverunt, animi ſui valeat indignatio ſola ſubvertere. Quod ſi per vos acciderit in threnos Jeremiæ totus ire poteritis, & lacrymarum fontem oculis veſtris de cetero negare nulla quidem ratione poteritis. Revocetis itaque ſi placet ſublimitati veſtræ conſilium, domino quidem papæ, ſanctæque Romanæ eccleſiæ, vobis etiam, ſi placet advertere, modis omnibus, ſi proceſſerit, obſuturum. Sed qui penes vos alta ſapiunt, vos forte hac via progredi non permittunt. Hortantur experiri in dominum noſtrum regem, qui ſitis, & in omnia quæ ſua ſunt poteſtatem exercere qua præeſtis. Quæ nimirum poteſtas peccanti timenda eſt, ſatisfacere nolenti formidanda. Dominum vero regem non quidem peccaſſe nunquam dicimus: ſed ſemper Domino paratum ſatisfacere confidenter dicimus, & prædicamus. Rex a Domino conſtitutus paci providet ſubjectorum per omnia, ut hanc conſervet eccleſiis & commiſſis ſibi populis, dignitates regibus ante ſe debitas & exhibitas, ſibi vult exhiberi, & exigit. In quo ſi inter ipſum & vos aliqua oborta eſt contentio, a ſummo ſuper hoc pontifice paterna gratia per venerabiles fratres noſtros Lurdonienſem & Hereforden-ſem epiſcopos conventus & commonitus, non in cœlum os ſuum poſuit: ſed de omnibus in eccleſia vel eccleſiaſtica perſona quæcumque ſe gravatam oſtenderet ſe non alienum quærere; ſed eccleſiæ regni ſui pariturum judicio humiliter & manſuete reſpondit. Quod quidem & factis implere paratus eſt, & dulce reputat obſequium, cum monetur ut corrigat ſi quid offenderit in Deum. Nec ſolum ſatisfacere, ſed & ſi jus exigat in hoc ſatisdare paratus eſt. * Si & ſatiſque facere volentem eccleſiæ ſe judicio in his, quæ eccleſiæ ſunt, nec in modico ſubtrahentem, colla Chriſti jugo ſubdentem, quo jure, qua lege, quove canone, aut interdicto gravabitis, aut ſecuri, quod abſit, evangelica præcidetis? Unde noſtrum omnium una eſt in commune petitio: ne conſilio præcipiti mactare pergatis, & prodere. Sed commiſſis ovibus, ut vitam, ut pacem, ut ſecuritatem habeant, paterna ſtudeatis gratia providere.

ANNO CHRISTI 1166.

al. *Sed* H.

Movet quidem nos omnes, quod in fratrem noſtrum dominum Salesberienſem epiſcopum, & decanum ejus, præpoſtere, ut quidam æſtimant, nuper actum audivimus. In quo ſuſpenſionis aut damnationis pœnam, ante motam de culpa controverſiam, calorem, ut videtur, iracundiæ, pluſquam juſtitiæ ſecuti tramitem, intorſiſtis. Ordo judiciorum novus hic eſt, hucuſque legibus & canonibus, ut ſperamus, incognitus, damnare primum, & de culpa poſtremo cognoſcere. Quem ne in dominum noſtrum Regem, & regnum ejus, nec in nos, & commiſſas nobis eccleſias & parochias, in domini Papæ damnum, ſanctæque eccleſiæ Romanæ dedecus, & detrimentum, veſtræque confuſionis augmentum non modicum, exercere tentetis & extendere: remedium vobis appellationis opponimus: & qui contra metum gravaminum, in facie eccleſiæ, viva jam dudum voce ad dominum Papam appellavimus, iterato jam nunc ad ipſum ſcripto, etiam appellamus, & appellationi terminum diem Aſcenſionis Dominicæ deſignamus. Quanta quidem poſſumus devotione ſupplicantes, ut inito ſalubriori conſilio, veſtris ac noſtris laboribus expenſiſque parcatis, cauſamque veſtram, in hoc ut remedium habere queat ponere ſtudeatis. Valere vos optamus in Domino pater.

II. Epiſtola Suffraganeorum Cantuarienſis eccleſiæ ad Alexandrum ſummum Pontificem.

PATRI *ſuo, & domino, ſummo Pontifici Alexandro, provinciæ Cantuarienſis epiſcopi, & perſonæ per eorundem diœceſes locis pluribus conſtitutæ, domino patrique debitum caritatis & obedientiæ famulatum.*

Veſtram, pater, meminiſſe credimus excellentiam, vos devotum filium veſtrum, dominumque noſtrum cariſſimum, illuſtremque regem Anglorum, per venerabiles fratres noſtros Lundonienſem & Herefordenſem epiſcopos directis jamdudum litteris conveniſſe, & de corrigendis quibuſdam, quæ ſanctitati veſtræ, in ipſius regno corrigenda videbantur, paterna gratia commonuiſſe. Qui mandatum veſtrum debita veneratione ſuſcipiens, ut ſatis notum eſt, ad veſtra quidem mandata non iratus intumuit, non elatus obedire contempſit: verum gratias agens paterniæ correptioni, eccleſiæ ſe ſtatim ſummiſit examini, aſſerens de ſingulis quæ juxta veſtri formam mandati ſibi diligenter expreſſa fuerunt, eccleſiæ regni ſui ſe pariturum judicio, & quæ corrigenda decerneret, ipſius ſe conſilio, laudabili quidem & in principe digne commendabili devotione correcturum. Ab hoc vero non recedit propoſito, nec mentem revocat a promiſ-

ſo.

ANNO CHRISTI 1166. For te, sed qui. H.

so. * Sed qui sedeat, qui cognoscat, & judicet, ipse Divini reverentia timoris, non majestatem præferens, sed ut filius obediens judicio sistere, legitimæque parere sententiæ, seque legibus alligatum principem, præsto est omnibus exhibere, filius obediens. Unde nec interdicto, nec minis, nec maledictionum aculeis ad satisfactionem urgere necesse est Divinarum se legum examini subdentem. Ejus enim opera, nequaquam se luci subtrahunt: nec occultari tenebris aliqua ratione depoſcunt. Rex namque fide Christianissimus, in copula castimoniæ conjugalis honestissimus, pacis & justitiæ conservator, & dilatator incomparabiliter strenuissimus, hoc votis agit totis, in his fervet desideriis, ut de regno suo tollantur scandala, cum spurcitiis suis eliminentur peccata, pax totum obtineat atque iustitia, & alta securitate & quiete placita sub ipso gaudeant & refloreant universa.

Qui cum pacem regni sui enormi insolentium quorundam clericorum excessu, non mediocriter aliquando turbari cognosceret: clero debitam exhibens reverentiam, eorundem excessus ecclesiæ judices retulit episcopos, ut gladius gladio subveniret; & pacem, quam regebat & fovebat in populo, spiritualis potestas fundaret & solidaret in clero. Qua in re partis utriusque zelus innotuit, episcoporum in hoc stante judicio, ut homicidium, & si quid ejusmodi est, exauthoratione sola puniretur in clero. Rege vero existimante pœnam hanc non condigne respondere flagitio, nec stabiliendæ paci bene prospici, si lector aut acolytus perimat quam præclara nitentem virum religione vel dignitate, ut sola jam dicti ordinis amissione tutus existat. Clero itaque statuto cœlitus ordini deferente, domino vero rege peccatum justo sicut sperat odio persequente, & pacem altius radicare intendente: sancta quædam oborta est contentio, quam excusat, ut credimus, apud dominum simplex utriusque partis intentio. Hinc non Dominationis ambitu, non opprimendæ ecclesiasticæ libertatis intuitu, sed solidandæ pacis affectu, eo progressus est, ut regni sui consuetudines & dignitates regibus ante se in regno Angliæ a personis ecclesiasticis observatas, & pacifice ac reverenter exhibitas, dominus noster rex deduci vellet in medium, & ne super his contentionis funis traheretur in posterum, notitiæ publicæ delegari. Adjuratis itaque per fidem, & per eam quæ in Deum spes est majoribus natu episcopis, aliisque regni majoribus, retracti temporis insinuato statu, dignitates requisitæ palam prolatæ sunt, & summorum in regno virorum testimoniis propalatæ. Hæc est domini nostri regis in ecclesiam Dei toto orbe declamata crudelitas, hæc ab eo persecutio, hæc opera ejus inter nos, vel undique divulgata malignitas.

In his tamen omnibus si quid periculosum animæ, si quid ignominiosum ecclesiæ continetur: id vestra monitus atque motus authoritate, ob reverentiam Christi, ob ecclesiæ sanctæ, quam sibi matrem profitetur, honorificentiam, ob animæ suæ remedium, ecclesiæ regni sui consilio se correcturum devotione sanctissima jam diu pollicitus est, & constantissime pollicetur. Et quidem pacis optatum finem, nostra, pater, ut speramus, obtinuisset jam postulatio: si non iras jam sopitas, & fere prorsus extinctas, patris nostri domini Cantuariensis de novo suscitasset exacerbatio. Verum hic, de cujus patientia pacem, de cujus modestia redintegrationem hucusque gratiæ sperabamus: ipsum quem monitis emollire, quem meritis & mansuetudine superare debuerat, per tristes & terribiles litteras, devotionem patris aut pontificis patientiam minime redolentes, cum in pacis perturbatores exercitum nuper ageret, dure satis & irreverenter aggressus est, in ipsum excommunicationis sententiam, in regnum ejus interdicti pœnam acerrime comminando. Cujus si sic remuneratur humilitas, quid in contumacem statuetur? Si sic æstimatur obediendi prompta devotio, in obstinacem perversitatem quonam modo vindicabitur? Minis quoque gravibus superaddita sunt graviora. Quosdam namque fideles & familiares domini Regis primarios regni proceres, regiis specialiter assistentes secretis, in quorum manu consilia regis, & regni negotia diriguntur, non citatos, non defensos, non ut ajunt culpæ sibi conscios, non convictos, aut confessos, excommunicationis innodavit sententia, & excommunicatos publice denunciavit.

ANNO CHRISTI 1166.

Adjecit etiam, ut venerabilem fratrem nostrum Salesberiensem episcopum, absentem & indefensum, non confessum, aut convictum, sacerdotali prius & episcopali suspenderet officio, quam suspensionis ejus causa comprovincialium aut aliquorum etiam fuisset arbitrio comprobata. Si hic itaque judiciorum ordo circa Regem, circa regnum, tam præpostere, ne dicamus inordinate, processerit: quidnam consequi posse putabimus? (dies enim mali sunt, & occasionem habentes malignandi quam plurimam) nisi ut tenor pacis & gratiæ quo regnum & sacerdotium usque modo cohærent, abrumpatur, & nos cum commisso nobis clero in dispersionem abeamus exilii, aut a vestra, quod absit, fidelitate recedentes, ad schismatis malum in abyssum iniquitatis & inobedientiæ pervolvamur. Compendiosissima quippe via hæc est ad omne religionis dispendium, ac cleri pariter populique subversionem, & interitum. Unde ne apostolatus vestri tempore tam misere subvertatur ecclesia; ne dominus noster Rex & servientes ei populi a vestra, quod absit, avertantur obedientia; ne totum, quod privatorum consilio machinatur, possit in nos domini Cantuariensis iracundia: adversus eum & ejus mandata, domino nostro Regi, aut regno ejus, nobis, aut commissis nobis ecclesiis gravamen aliquod importantia, ad sublimitatem vestram voce & scripto appellavimus: & appellationi terminum diem Ascensionis Dominicæ designavimus: eligentes apud vos in omne quod sanctitati vestræ placuerit humiliari, quam ob sublimes ipsius animi motus, nostris non id exigentibus meritis, de die in diem tædiosissime prægravari. Conservet incolumitatem vestram ecclesiæ suæ in longa tempora profuturam omnipotens Dominus in Christo dilecte pater.

CON-

ANNO CHRISTI 1166.

CONVENTUS CENOMANENSIS

Pro ſuppetiis Terræ Sanctæ ferendis.

Ex P. Pagi ad an. Chr 1164. n. 38.

AD Terræ Sanctæ ſubſidium non ſolum in Francia, ſed & in Anglia pecunia collecta, ut diſcimus ex Chronico Gervaſii ad an. 1166. ubi refertur ſcriptum Henrico Rege præcipiente compoſitum, in quo is ait: *Proxima tertia feria poſt Dominicam, qua cantatur, Miſericordia Domini, primo cum ibi adeſſent Archiepiſcopus Rotomagenſis, & tres Epiſcopi Normanniæ, & Epiſcopus Cenomanenſis, & quidam Barones mei. Iterato apud Cenomaniam tertia feria poſt ſequentem Dominicam cum adeſſent pariter tres Archiepiſcopi Rotomagenſis, Turonenſis, Burdegalenſis, & Epiſcopi plures Bajocenſis, Luxovienſis, Sagienſis, Cenomanenſis, Andegavenſis, Vanetenſis, Pictavenſis, Engoliſmenſis, Petragoricenſis, Agennenſis, Beſanconſis* (vox illa corrupta) *& multi Barones mei de Normaſia, de Cenomania, de Turona, de Andegavia, de Britannia, de Guaſconia, conſilio & aſſenſu omnium, petitione & precibus Domini Regis Francorum & exemplo ſuo, qui per terram ſuam ſimiliter ſtatuit fieri, ſtatui ut ad defenſionem & juvamen Eccleſiæ Terræ Orientalis unuſquiſque terris ſuis de omni mobili quod habet, ſive aurum ſive argentum abſque lapidibus, ſive animalia, ſive nummi, ſive quidquid ſit abſque veſtibus, inciſis, & de reditibus ſimiliter de hoc anno 1166. de una quaque libra duos denarios; Deinde quatuor ſequentibus annis de ſingulis libris ſingulos denarios. Hoc quoque faciat de cultœni & vineis &c. Condonata eſt tertia pars puris tentiæ ſuæ omnibus, qui fideliter de rebus ſuis hanc eleemoſynam perſolverint. Hæc acta ſunt anno ab Incar. 1166.*

ANNO CHRISTI 1168.

CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

Præſide Michaele Anchiali Patriarcha, in quo ſe Græci penitus ab Apoſtolica ſede ſegregarunt.

Ex Allatio de Conſenſu l. 2. cap. 12. n. 1.

VIdens Michel Comnenus Imperator in dies Schiſmaticorum procacitatem & inſolentiam contra Latinos augeri, Concilium indixit Conſtantinopoli, ut querelis ſopitis, modus inveniretur ad pacem cum Latinis conciliandam, & damna, quæ illius imperio inferebantur, propulſarentur: ſed nefarius homo, Michael Anchiali Patriarcha (quæ cauſa eum induxerit, nondum comperi) a propoſito, ſpecie pietatis avertit; quare nihil in ea Synodo concluſum eſt. Colligitur id ex Dialogo, quem ipſe Patriarcha conſcripſit, in quo introducit Imperatorem, anxie pacem peroptantem, ad eam conſequendam ſummis conatibus contendentem, ſe vero ab ea dehortantem, & Latinos modis omnibus expoſtulantem. Summa Dialogi eſt. *Ex Dialogo ſanctiſſimi & ſapientiſſimi Patriarchæ Conſtantinopolitani domini Michaelis Anchiali ad Porphyrogennetam Imperatorem Dominum Michaelem Comnenum, cum multi Antiſtites, qui Papæ ſuberant, & Epiſcopi, & fratres Conſtantinopolim perverint, Eccleſiarum unionem procurantes, nihil aliud a Græcis expoſcentes, quam ceſſionem Primatus ipſi Papæ, & Appellationum, & illius commemorationem fieri.* Ejusdem etiam Anchiali circumfertur Epiſtola calumniis, & conviciis plena in Romanam Eccleſiam. Qui tamen ex Schiſmate ſunt, rem ita narrant. Ancyranus. *Rurſum ſub imperio domini Manuelis, labore prævio, Conſtantinopolim primi Cardinalium advenere; & celebrata eſt magna Synodus. Et cum multa dixiſſent, & audiſſent ita caſu ferente, non condeſcenderunt, ſed inſiſtebant omnes omnino, ad ſuum arbitrium & conſuetudines trahere. Quare, re deſperata, Imperator, & Synodus, & univerſus Senatus, calculum dederunt, ut totali ſeparatione Papam, & qui cum eo ſentirent omnes, abſcinderent, judicium ſuper hoc Deo relinquentes. Neque eos totali anathemati tradiderunt, ſicuti alias hæreſes; quod gens illa magna ſit, & celeberrima: nec rurſus ut illis communione unirentur. Et ſuper hoc Tomos compoſuerunt, in quibus immaculatam & orthodoxam fidem digeſſerunt, ut neque Latinorum Eccleſia facultatem haberet, de his referendi, pro quibus condemnati fuerunt; ad Græcorum Eccleſiam & reliquos Orientis Patriarchas, neque rurſum Græcorum ad illos; recitantes Apoſtolicum illud dictum: Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam admonitionem fugito, ſciens, quod diſtortus ille ſit, & peccans a ſe ipſo condemnatur.* Sed falſum eſt, quod dicit, Latinos conatos fuiſſe Græcos ad ſuas conſuetudines trahere, quas ipſi probant & laudant, & Græcos ipſos ad eas conſervandas adhortantur, ne dicam compellunt. Quare Græci non erant ab iis avocandi Et tria tantum in illa Synodo petiiſſe, ex ipſa Dialoghi Eprigraphe, quam ſupra adduximus, & cui fides habenda eſt, diſcimus πρωτεῖον, ἔκκλητον, μνημόσυνον *Primatum, Appellationem, & Commemorationem.*

ANNO CHRISTI 1168.

CONCILIUM LATERANENSE,

Quo Fridericus imperator excommunicatur, & per ſententiam imperio privatur, anno MCLXVIII. ſub Alexandro papa III.

FRidericum *imperatorem ab Alexandro pontifice propter intruſum in ſedem apoſtolicam Victorem tertium pſeudopapam hac ſynodo excommunicatum, & imperiali dignitate privatum eſſe, conſtat ex Joannis Saresberienſis epiſtola 60. ad Joannem Pictavenſem ſcripta, his verbis*: Fridericus ille ſchiſmaticus inſignis, dum in eccleſiam malitioſius & crudelius ſævit, factus eſt exauguſtus, & eo perduus eſt, ut jam optaverit Italiam perdidiſſe, quam retinere non poteſt. *At cur exauguſtus? Alia declarat epiſtola, ad Cantiæ Subpriorem*: Refloreſcit ſtatus, authore Domino univerſalis eccleſiæ, & ſchiſmaticorum impetus fruſtratus eſt, & ſuperbia Moab in dies infirmatur. Nec de nocte vaſtatus eſt nunc, ut ab initio, ſed in meridie ſuffoſſa eſt ara, & muri ejus dejecti ſunt funditus, ut exaltatio Moab ex neceſſitate Petro cedens, de cetero conquieſcat. Unde ſpes eſt in Domino, ut vociferantibus tubis ſacerdotalibus, in proximo corruat Jericho, & regnum proprio ſanguine acquiſitum obtineat triumphator Jeſus; & in pace poſſideat quod ſui juris eſt ſponſus & juſtus eccleſiæ Chriſtus. Cum enim Romanus pontifex per patientiam Teutonicum tyrannum diutius expectaſſet, ut vel ſic provocaretur ad pœnitentiam; & ſchiſmaticus abutens patientia ejus peccata peccatis adderet jugiter, ut errore in amentiam verteretur: vicarius Petri a Domino conſtitutus ſuper gentes & ſuper regna, Italos, & omnes qui ei ex cauſa imperii religione jurisjurandi tenebantur aſtricti, a fidelitate ejus abſolvit, & Italiam fere totam a facie furentis & præſentis tanta felicitate & celeritate excuſſit, ut in ea nihil habere videatur, niſi tortores, quos evitat, interdictum, & anguſtiarum, quas evitare non poteſt, juge ſupplicium.

Abſtulit ei etiam regiam dignitatem, ipſumque anathemate condemnavit, & inhibuit authoritate Dei, ne vires ullas amodo in bellicis congreſſionibus habeat, aut de Chriſtiano aliquo victoriam conſequatur, aut alicubi quiete & pace gaudeat, donec fructus pœnitentiæ condignos operetur. In quo ſecutus eſt exemplum Gregorii ſeptimi deceſſoris ſui, qui noſtra ætate Henricum imperatorem eccleſiæ privilegia convellentem deponens, in concilio Romano ſimili ſententia condemnavit. Et quidem illa ſententia effectum ſortita eſt: & hanc de privilegio Petri latam videtur ipſe Dominus confirmaſſe. Hoc enim Itali audito, ab eo diſcedentes reædificaverunt Mediolanum, ſchiſmaticos expulerunt, catholicos reduxerunt epiſcopos, & apoſtolicæ ſedi unanimiter adhæſerunt. Sed quid nota recenſeo? Hoc ubique locorum fama, quaſi præconis voce concelebrat, nec aliquibus dubium puto, ne forte lateat illos, qui ſoli tempeſtate hac exulant domo ſua. Quia ergo ab Oriente jam radius ſerenitatis alluxit per Chriſtum, & incolumitas eccleſiæ in capite reparatur: ſupereſt ſpes fidei certiſſima, quod unguentum a capite in apoſtolicam barbam exuberans, deſcendat in caput & oram Anglicanæ eccleſiæ, &c.

Ex eodem quoque Lateranenſi concilio credita eſt legatio Galdino archiepiſcopo Mediolanenſi, ut catholicos ab eccleſiis ſuis pulſos reſtituat epiſcopos, & ſchiſmaticos intruſos ſedibus pellat. Qui quomodo id ſit operatus in eccleſia Laudenſi addicta ſchiſmaticis, his verbis in Laudenſi tunc ſcripto chronico per Ottonem Morenam deſcribitur: Interea dominus Galdinus de la Scola, Mediolanenſis civis & clerius, qui quidem cancellarius domini Ribaldi & domini Huberti de Pirovano Mediolanenſium archiepiſcoporum per annos multos fuerat, & in locum jam dicti Huberti ad archiepiſc. Mediolani fuerat ſublimatus a D. Aleſſandro papa, in Lombardia ipſius papæ tunc legatus conſtitutus, ſuos nuncios, ſcilicet abbatem S. Ambroſii, & abbatem ſancti Vincentii de Mediolano, miſit domino Alberto de Cazano, majoris eccleſiæ Laudenſis tunc præpoſito, ceteriſque præpoſitis, abbatibus, presbyteris, & clericis, & etiam conſulibus de Laude, dicendo atque monendo, quod ipſi partem papæ Paſchalis & domini Friderici imperatoris omnino relinquerent, & prædicto papæ Alexandro faverent, & ipſi papæ de injuria ſibi facta ſatisfacerent, atque epiſcopum catholicum eligerent: & niſi hoc facerent, ab officio & beneficio eccleſiaſtico abſtinerent. Dictus vero præpoſitus, ceterique clerici hoc audientes, mœſti valde fuere, tum quia magna pars eorum mandato imperatoris juraverat, ſe papam Paſchalem pro papa in perpetuum tenere: tum etiam, quia omnes fere fidelitatem juraverant domino Alberto de Merlino, tunc temporis, ut eis videbatur, Laudenſi epiſcopo catholico, nec adhuc canonico jure depoſito, hoc facere timebant valde, & ſibi in maximum dedecus reputabant. Inter ſe etiam conferentes, quod ſi dicti papa Paſchalis & imperator victores adhuc exiſterent, ipſi in perpetuum ſe damnarent, & qualibet eorum dignitate & gratia privarent: formidabant nimis mandatis domini Galdini obedire. Hoc etiam recuſare, quod eis mandaverat decus ſupradicti domini Galdini, ſtupebant plures, tum propter papam Alexandrum, & ſupradictum dominum Galdinum archiepiſcopum, qui quaſi in illis partibus victores exiſterent; tum propter civitates Lombardiæ fere omnes ſimul conjurantes: quia ſciebant, quod ſi de Laude expelierentur, in Lombardia habitaculum, aut locum in quo ſe poſſent reducere, non haberent.

Tandem dubiis anguſtiis hinc inde ſatis diu revolutis, cum nullam miſericordiam a dicto archiepiſcopo invenire poſſent, niſi quod eis mandaverat adimplerent: eligentes potius vivere quam mori, magiſque etiam ſtare in ſua patria, quam in aliena vagari; in papam Alexandrum credere, ejuſque parti favere, & epiſcopum novum ſecundum voluntatem archiepiſcopi eligere diſpoſuerunt. Igitur die Jovis ſancto, quæ fuit tunc quarto Kalendas Aprilis, Indictione prima, MCLVIII. anno, prædictus dominus Albertus Laudenſis eccleſiæ majoris præpoſitus, communicato inſimul conſilio tam Laudenſis civitatis, abbatum præpoſitorum, presbyterorum, aliorumque clericorum, quam etiam illorum qui extra civitatem in epiſcopatu Laudenſi fuerant, ad

ANNO CHRISTI 1168.

honorem Dei & beatiſſimæ virginis Mariæ, atque beati pretioſi confeſſoris Baſſiani, dominum Albertum presbyterum, & tunc temporis eccleſiæ de Ripalta præpoſitum, virum honeſtum & religioſum, elegit in Laudenſem epiſcopum & paſtorem. Proximo vero die Mercurii poſt paſcha, Laudenſes abbates, præpoſiti, presbyteri, aliique clerici multi, conſules etiam Laudenſes multique judices & ſapientes de Laude, Bergomum, ubi tunc dictus electus erat, iverunt, & ipſum in ſequenti die Jovis proximo Laudem cum ineffabili gaudio conduxerunt: qui ibi honorifice nimis ab omnibus tam clericis quam laicis eſt ſuſceptus. *Hucuſque hiſtoria ſeu chronicon Laudenſium rerum per Ottonem patrem & filium Acerbum Morenam conſcriptum.*

Observatio P. Antonii Pagi
Ad an. Chr. 1168. *n.* 6.

Baronius hic & Labbæus Tom. X. Concil. ut oſtendat Concilium Romanum, vel Lateranenſe, in quo Fridericus Imp. exauctoratus, *& omnes, qui ei ex cauſa Imperii & Regni religione jurejurando tenebantur adſtricti, a fidelitate ejus* abſoluti, hoc anno celebratum fuiſſe, producunt Epiſtolam Joannis Saresberienſis Willelmo Superiori Cantiæ datam, quæ juxta Baronium eſt LXXXIV. Libri II. & juxta Lupum LXXXIX. ejuſdem libri, ex quam memorata verba deſcripta. Verum ex aliis ejuſdem Epiſtolæ verbis perſpicuum fit, eam anno ſuperiori ſcriptam, ideoque & ad eum Concilium iſtud retrahendum eſſe. Hæc ibi Joannes Saresberienſis: *Abſtulit ei etiam Regiam dignitatem, ipſumque anathemate condemnavit*, &c. *In quo ſecutus eſt exemplum Gregorii VII. qui noſtra ætate Henricum Imp. Eccleſiæ Privilegia convellentem, deponens in Concilio Romano, ſimili ſententia condemnavit. Et quidem illa ſententia effectum ſortita eſt, & hanc de privilegio Petri latam videtur ipſe Dominus confirmaſſe. Hoc enim Itali audito, ab eo diſcedentes reædificaverunt Mediolanum, Schiſmaticos expulerunt, Catholicos reduxerunt Epiſcopos, & Apoſtolicæ Sedi unanimiter adhæſerunt.* Quare cum Mediolanenſes anno ſuperiori die viceſima ſeptima menſis Aprilis Mediolanum ingreſſi fuerint, ut ibidem monſtravimus, eo anno ante eum diem Concilium Romanum congregatum fuit. Adhæc ex iis, quæ paulo infra in medium proferemus, liquet Alexandrum III. hoc anno Romam, quo antecedenti egreſſus fuerat, redire non potuiſſe.

ANNO CHRISTI 1158.

ANNO CHRISTI 1169.

☞ SYNODUS STRIGONIENSIS PROVINCIALIS

Celebrata ſub Stephano III. Rege, & Luca Bauffi archiepiſcopo Strigonienſi

Anno 1169.

Ex Manſi Suppl. T. II. p. 575. Ex Peterffy Syn. Hungar. t. 1. p. 62. * In MS. Claris. Otrokoczy ad hunc an.

VEſtigia quædam reperio celebratæ anno MCLXIX. Synodi Provincialis Strigonii * cujus indicendæ occaſionem dederat Stephanus III. Hungariæ rex, princeps cæteroquin non malus. Rerum ille Deo ſacrarum habendi cupiditate inductus, ex eccleſiarum peculiis, ærario ſuo nimium enervato, acceſſionem facere voluit. Quem in finem, turpi nundinatione profani homines in locum præpoſitorum & abbatum intruſi, ex agris, fundiſque beneficiorum ſacrilegum lucrum capientes, fiſco regio certum pecuniæ numerum pendebant. Et, cum plura jam de poſſeſſionibus epiſcoporum, aliis fruenda locarentur, ad epiſcopos ipſos peſtis iſta tranſiit, qui regularium, & monaſteriorum rectores, adempta dignitate, pro libitu ſuo ſedibus dimovebant, aut retenta in uſus ſuos non mediocri portione, alios aliis ſubſtituebant. Vexabatur itaque ultra modum ſoluta cleri diſciplina, fides & pax eccleſiarum; ut omnino pugnantibus invicem membris, corpus ſanctæ religionis in partes abiturum boni omnes metuerent. Offendebant tot tantaque mala archiepiſcopum Lucam, qui, cum multa in regis animo virtute ſua, & ingenio valeret, & Thomæ Cantuarienſis, ea ætate in Henricum II. Angliæ regem armati, exemplo excitaretur, remedium morbo ſollicite quærebat, ne ardente tum pernitioſis litibus Anglia, in pari cauſa par incendium Hungariam corriperet. Ut ergo, rem ſine turbis, ſine mala gratia conficiat, ſuffraganeos ſuos, cæteroſque a culpa immunes epiſcopos (Colocenſis enim cum paucis in reorum numero cenſebatur, ut patebit) ad Synodum vocat, & quid in tanto jurium ſuorum diſcrimine cenſerent faciendum, commemorat. Id porro conſilii patres ad ſynodum vocati dedere; regem adiret Lucas, eorum, quæ in eccleſiam peccaſſet, non tam cauſam exigeret, quam hunc fere in modum commoneret: non eſſe de regis apoſtolici libertate, ſedes pontificum, & ſacroſancta cleri inſtituta permutare, invertere; protritis ſacris legibus, futurum ſine dubio, ut ſacerdotia ſub haſta venirent: augeri inde ad rapinas vulgi animos omnemque erga animarum curatores obſervantiam ſenſim emori; totum Chriſti ærarium, unde tanta in rempublicam commoda profecta ſunt, procerum luxui, vitiis, avaritiæ deſtinari: imminere una ex hac tempeſtate fidei naufragium, in quod rem Chriſtianam, accepta domi, foriſque ſeditione, impelleret: connivente rege, ne epiſcopos quidem manus abſtinuiſſe a ſacrilego mercatu; vindicem Divini cultus ageret: ſin, monitis precibuſque obſiſteret, ad ſedem apoſtolicam (quam Stephanus mirifice coluit) cauſam ſe delaturum, libere edicat.

Hac concilii ſententia animatus Lucas, impetravit quidem a Stephano, ut nonnihil mitior, promitteret errores Regia munificentia ſe inſtauraturum: ſed quum moram, quam ille in ſarciendis damnis habebat, plena eſſet periculi, Alexandro III. PP. per literas queſtus eſt, cujus etiam opera, miſſo in Hungariam M. Diacono Cardinale Legato, cognita Regem inter, & clerum controverſia, pax feliciter procurata.

ANNO CHRISTI 1169.

NORVICENSIS SYNODUS

Quo Londinenſi epiſcopo jurium eccleſiæ Cantuarienſis invaſori communio negatur,

Anno 1169. habita.

Manſi ibid. GIlbertus Londinienſis epiſcopus ſignum extulerat defectionis in S. Thomam Cantuarienſem metropolitanum ſuum; conſuetudines quoque Anglicanas, quas Alexander papa & S. Thomas damnaverant, ipſe præ cæteris admiſerat probaveratque. Cui puniendo metropolitanus idem anathematis ſententiam in eum pronunciaverat. Furens Gilbertus metropolitam recuſavit, minitatus præterea id commiſſurum ſe, ut ea dignitas Londinum transferetur. Diſplicuit id pluribus in Anglia epiſcopis, inter quos W. Norvicenſis epiſcopus coacta ſynodo excommunicationem illam admiſit. Ejus synodi mentio fit in epiſtola S. Thomæ Cantuarienſis ad Rogerium Vigornenſem, quæ extat in codice epiſtolarum in cauſa S. Thomæ lib. III. epiſt. LXXXVII. in qua hæc legas: *Reſtiterunt ei* (Gilberto) *nuper coram regis officialibus, quos in perſequutionem eccleſiæ excitabat, laudabiliter fratres noſtri, ſeque ab illius communione ſuſpendentes, per parochias ſuas edicto publico præceperunt eum a cunctis fidelibus evitari. Et hoc quidem fecit primus venerabilis frater noſter Norvvicenſis epiſcopus in Synodo proxime habita &c.*

IN SEQUENTEM DISPUTATIONEM NIERSIS CATHOLICI ARMENIORUM

Cum Theoriano Græci Imperatoris Legato.

PRÆMONITIO EDITORIS.

Ibidem. *Nierſes ſummus Armenorum antiſtes, ſeu, ut illi appellant, catholicus, magnæ ſcientiæ nomine, ſi vera ſcribunt Armeni in ſuo Menologio ad diem XIX. novembris, per orientem claruit. Audientes de illo Græci, & ipſe pariter Græcorum imperator Manuel Comnenus, ac Conſtantinopolitanus patriarcha fidei confeſſionem ab illo expoposcerunt; quam acceptam approbaſſe Græcos ſcribit ejuſdem Menologii author; ſed re ipſa improbatam conſtat. Cum Manuel ſolemnem ad illum legationem miſerit, quam Theorianus Græcus quidam Philoſophus, vel potius Theologus geſſit, ille cum Nierſe diſputationem de fide inſtituit, allatiſque in medium SS. Patrum, maxime Græcorum ſententiis, duarum in Chriſto naturarum dogma adeo perſpicue demonſtravit, ut Armenum patriarcham, alioſque qui interim ſupervenerant, epicopos ad orthodoxiam deduxerit. Ejus diſputationis acta hic danda cenſui eo conſilio, quo in volumine hujus operis priori diſputationem Archelai cum Manete deſcripſi; & Labbeus diſputationum S. Maximi cum Theodoſio epiſcopo Cæſareæ exhibuit. Hanc vero reddo ex bibliotheca Patrum Pariſienſi tom. XI. pag. 439.*

THEORIANI CUM CATHOLICO ARMENIORUM

Diſputatio, qua imago pii de religione colloquii repræſentatur.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΘΕΩΡΙΑΝΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ

πρὸς τὸν καθολικὸν τῶν Αρμενίων.

ιλικὸν εἰς τὸν τιμιώτατον καὶ ἁγιώτατον καθολικὸν τῶν Αρμενίων.

THEORIANI ORTHODOXI

C

Cum Catholico Armeniorum colloquium.

IMPERATORIUM DIPLOMA

Miſſum ad reverendiſſimum & religioſiſſimum Generalem Armeniorum.

ΕΝ ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ς'. χ'. ὀ. ή· ἔτει δὲ εἰκοστῷ ὀγδόῳ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ D ἐν βασιλεῦσιν εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου καὶ θεοσέπτου κυροῦ ΜΑΝΟΥΗΛ, τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Κομνηνοῦ, ἰνδικτιῶνος ξ΄ τρίτης, κατὰ τὴν δεκάτην πέμπτην τοῦ Μαΐου μηνὸς κατελάβομεν σὺν Θεῷ τῶν Ρωμαίων κελεύσει καὶ χαρτίσαντες τὸν καθολικὸν τῶν Αρμενίων, κύρον Νορσέσιν, ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, δεδώκαμεν αὐτῷ τὸ πρὸς αὐτὸν βασιλικὸν θεῖον γράμμα, ἀναδιδάξαντες αὐτὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν θέλημα, ὃ πρὸς αὐτὸν κέκτηται ὁ κράτιστος καὶ ἅ-

ANNO CHRISTI 1169.

ANno ab orbe condito VI. CIↃIↃCLXXVIII. imperii piiſſimi, & Chriſtiani, & divinitus coronati Domini MANUELIS, * in Porphyranati, Comneni, decimo & octavo; indictione tertia, die XV. menſis maii adjuvante nos Deo limites Romanorum adtigimus, quumque *generali Armeniorum, Domino Norſeſi, prætentis & ſancti imperatoris noſtri nomine ſalutem dixiſſemus: datas ad ipſum imperatorias ſacras litteras ei reddidimus, expoſita ſimul benigna voluntate, quam erga ipſum præpotens & ſanctus imperator noſter gereret, & quod maximo deſiderio tam ipſius quam ſubditorum ejus unionem cum ſancta univerſali & apo-

* Palatii nomen in quo pariebant Auguſtæ

* Vulgo Catholic. vocant

ANNO CHRISTI 1169.

☞ ſtolica eccleſia expetens, non minimos ſervos ſuos tam longo locorum ex intervallo, & adeo duro itinere, ad inſignem ipſius ſanctitatem ablegaſſet. Ea quum Generalis audiſſet, hæc ad nos loquutus eſt:

Agimus imperatori ſancto gratias, quod & noſtri curam gerat, minimorum ex iis qui pro ſancto ipſius imperio preces fundunt; & quod orbis univerſi curas ſuſtinens noſtri quoque non ſit oblitus.

Poſtridie nobis arceſſitis, dixit:

Poſteaquam datas ad me imperatorias & ſacras ordinati coronatique divinitus, & piiſſimi imperatoris litteras perlegi; tam ipſius quam ſanctæ Romanorum eccleſiæ voluntatem perſpexi: quod videlicet, ſi noſtros circa fidem orthodoxam errores corrigere velimus, paratus ſit & ſanctus imperator, & ſancta generalis ac apoſtolica eccleſia, nos tamquam fratres recipere. Volumus ergo doceri, quænam illa ſint, in quibus nos adverſus fidem aberremus: ac ſi quidem ex inſtituto canonum per ſacrarum litterarum, & conſentaneas demonſtrationes convicti fuerimus, emendationem illam alacriter acceptabimus. THEORIANUS. Obſecro eximiam illam ſanctitatem tuam, ut orationem noſtram cum inſita ſibi manſuetudine excipiat; nec graves ac moleſtas ſibi noſtras interrogationes ducat. Eſto autem conſtitutum inter nos, velut ex ſtipulato & promiſſo partis utriuſque, ut ſi quid audiverimus, quod adverſari rectæ ſententiæ videatur; non continuo pronuntiemus, id hæreticum eſſe: ſed diligenter interrogemus, ac erudiamur de vocis cujuſque ſignificato, & illius mente, qui ea ſit uſus. Cavendum quoque nobis a ruditate interpretis, qui non ſolum grammaticam non novit, ſed ne ſolutam quid orationem Græcam recte tenet: ne ipſius ignorantia vel lapſus, nobis imputetur. GENERALIS. Recte ais: ita fiat, THEORIANUS. Miſit epiſtolam ad præpotentem & ſanctum imperatorem eximia ſanctitas tua, qua de quibuſdam fidei capitibus, & conſuetudinibus eccleſiaſticis tractat. Itaque ſanctitatem tuam eximiam interrogo, itane ſentiat, ut in ea perſcriptum eſt; an aliquid eorum, quæ in illa perſcripta ſunt, nullius momenti ducat. GENERALIS. Ita tum ſentiebam, & ita ſentio, ſicut in ea perſcripſi. THEORIANUS. Quas ſynodos recipis? GENERALIS. Nicænam ſanctorum CCCXVIII. patrum: Conſtantinopolitanam, ſanctorum & inſtinctu divino gubernatorum CL. patrum: & Epheſinam, ſanctorum CC. patrum, in qua Neſtorius ab officio remotus fuit. THEORIANUS. Quorum doctorum ſcripta & doctrinas adprobas? GENERALIS. Magni illius Athanaſii, ſancti Gregorii Theologi, Baſilii magni, ſancti Gregorii Nyſſeni, ſancti Joannis Chryſoſtomi, ſancti Ephræmi, ſancti Cyrilli Alexandrini antiſtitis, & multorum aliorum. THEORIANUS. Ergo lectionem epiſtolæ tuæ inchoemus, & capitum in ea comprehenſorum mentem fraterne conſideremus; an prædictos divos patres, & ſanctas ſynodos ſequatur. GENERALIS. Recte dicis. Ita fiat.

ANNO CHRISTI 1169.

Ἁγιω ἡμῶν βασιλῆς· καὶ ὅτι δι' ἐφέσεως ἔχων πλείστης τὴν αὐτῆ, καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν, πρὸς τὴν ἁγίων καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν ἕνωσιν, ἐξαπέστειλεν ἡμᾶς τὰς ἐλαχίστας δούλας αὐτῆ, διὰ τοσούτου μακρᾶ διαστήματος, καὶ ὕπω σκληρᾶς ὁδᾶ, πρὸς τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σα. Τούτων κατήκοος γεγονὼς ὁ καθολικὸς ἔφη πρὸς ἡμᾶς.

Εὐχαριστῆμεν τῷ βασιλεῖ τῷ ἁγίῳ, ὅτι προνοεῖται καὶ ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων δούλων τῆς ἁγίας αὐτῆ βασιλείας· καὶ ὅτι τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἔχων τὰς φροντίδας, οὐδὲ ἡμῶν ἐπελάθετο.

Τῇ ἐπαύριον μεταπεμψάμενος ἡμᾶς, εἶπεν ἡμῖν·

Ἀναγνοὺς τὸ πρὸς ἐμὲ βασιλικὸν καὶ θεῖον γράμμα τῆ θεοπροβλήτα καὶ θεοσεβοῦς, καὶ εὐσεβεστάτα βασιλέως, ἀνέμαθον τὸ θέλημα αὐτῆ, καὶ τῆς ἁγίας τῶν Ρωμαίων ἐκκλησίας, ὅτι ἐὰν θελήσωμεν διορθώσασθαι τὰ περὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν σφάλματα ἡμῶν, ἑτοίμως ἔχει ὁ, τε ἅγιος βασιλεὺς, καὶ ἡ ἁγία καθολικὴ ἐκκλησία, καὶ ἀποστολικὴ, παραδέξασθαι ἡμᾶς, ὡς ἀδελφούς. βουλόμεθα οὖν ἀναδιδαχθῆναι, τίνα εἰσὶν, ἃ ἡμεῖς εἰς τὴν πίστιν παρασφαλλόμεθα, καὶ εἰ ἐλεγχθῶμεν κανονικῶς μὴ γραφικῶν ἀποδείξεων, καὶ ἀλόγως, προθύμως δεξόμεθα τὴν διόρθωσιν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. παρακαλῶ τὴν μεγάλην ἁγιωσύνην σα, δέχεσθαι τὸν ἡμέτερον λόγον μὴ τῆς ἐμφύτα αὐτῆ πραότητος, καὶ μὴ φορτικὰς ἡγεῖσθαι τὰς ἐρωτήσεις ἡμῶν. ἔσω δὲ ἡμῖν ὡς ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ ὁμολογίας ἀμφοτέρων, ὅταν ἀκούσωμέν τι ὐκ ὀρθῆς ἐννοίας εἶναι δοκοῦν, μὴ δίχα ἀποφαίνεσθαι, ὅτι τοῦτο αἱρετικόν ἐστιν, ἀλλ' ἐρωτᾶν ἐπιμελῶς, καὶ διδάσκεσθαι τινὰ σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ τὸν νοῦν τοῦ χρωμένου αὐτῆ. παραφυλάττεσθαι δὲ δεῖ ἡμᾶς καὶ τινὰ ἀγροικίαν τοῦ ἑρμηνεύοντος, ὃς ὐ μόνον ὅτι γραμματικινὰ ὐκ οἶδεν τινὰ Ελλινίδα πεζινὰ διάλεκτον καλῶς ἐξεπίσατται· μήπως τὸ ἐκείνου ἀγνόημα, ἢ ὀλίσθημα, ἡμέτερον λογισθῆ. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. εὖ λέγεις, ὕπω γενέσθω. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ἀπέστειλεν ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη σου πρὸς τὸν κραταιὸν καὶ ἅγιον ἡμῶν βασιλέα ἐπιστολήν, ἣ διαλαμβάνει περί τινων κεφαλαίων τῆς πίστεως καὶ ἠθῶν ἐκκλησιαστικῶν. ἐρωτῶ οὖν τινὰ μεγάλην ἁγιωσύνην σου, εἰ οὕτω φρονεῖ, ὡς ἐν αὐτῆ γέγραπται, ἢ τι τῶν ἐν αὐτῆ γεγραμμένων ἀθετεῖ, Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ὅπως ἐφρόνεν, καὶ ὅτω φρονῶ, ὡς ὲν αὐτῆ ἔγραψα. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ποίας συνόδους δέχῃ; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. τινὰ ὲν Νικαίᾳ τῶν τ'. ἱ. ἡ. ἁγίων πατέρων, καὶ τινὰ ὲν Κωνσταντινουπόλει τῶν ρ. ν'. ἁγίων θεοφόρων πατέρων, καὶ τινὰ ὲν Εφέσῳ σ'. ἁγίων πατέρων, ὲν ᾗ Νεστόριος καθῃρέθη. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ποίων διδασκάλων σέργεις τὰς γραφὰς, καὶ τὰς διδασκαλίας; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. τοῦ μεγάλου Αθανασίου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, τοῦ ἁγίου Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἁγίου Εφραὶμ, τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας, καὶ ἄλλων πολλῶν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ἀρξώμεθα λοιπὸν τῆς ἀναγνώσεως τῆς σῆς ἐπιστολῆς, καὶ σκεψώμεθα ἀδελφικῶς τῶν ὲν αὐτῆ κεφαλαίων τὸν νοῦν, εἰ τοῖς προῤῥηθεῖσι θείοις πατράσι, & ταῖς ἁγίαις συνόδοις ἕπεται. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ἃ λέγεις. ὕπω γενέσθω.

Καὶ

ANNO CHRISTI 1169.

Καὶ ἀναγνόντες, ἤλθομεν εἰς τὸν τόπον, ὃ ἦν γεγραμμένον.

Tum perlegentes, ad eum locum venimus, ubi scriptum erat.

ANNO CHRISTI 1169

Λέγομεν μίαν φύσιν εἰς τὴν Χριστοῦ, οὐ κατὰ τὸν Εὐτυχέα συγχέοντες, οὔτε κατὰ τὸν Ἀπολιναρίου ἐλαττοῦντες, ἀλλὰ κατὰ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐν Ορθοδοξίᾳ, ἃ τινα ἔγραψεν ἐν τῇ βίβλῳ αὐτοῦ κατὰ Νεστορίου, ὅτι μία ἐστὶν ἡ φύσις τοῦ λόγου σεσαρκωμένη. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ὁ ἅγιος Κύριλλος οὐκ εἶπε μίαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ λόγου, καὶ πάντα ἐπήγαγε τὸ, σεσαρκωμένου. ἡ δὲ ἁγιωσύνη σου οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπερισκέπτως καὶ ἀδεῶς εἶπε μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστόν. καὶ θαυμάζω, πῶς ἐπλημμέλησεν ἀναλλαγὴν ποιῆσαι τῆς παρὰ τῷ ἁγίῳ τεθείσης λέξεως. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. οὐκ ἠλλαξα, ταυτὸν γὰρ σημαίνει φύσις Χριστοῦ καὶ φύσις τοῦ λόγου σεσαρκωμένη. Ο ΘΕΩΡ. οὐ σημαίνει ταυτόν. μὴ γένοιτο. τὸ γὰρ Χριστὸς ὄνομα, κυρίως τὸ συναμφότερον δηλοῖ, Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον. διὸ, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, λέγομεν. ὁ Χριστὸς δὲ σὰρξ ἐγένετο, οὐ λέγομεν. δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ μηδένα τῶν ἁγίων εἰπεῖν μίαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ. μίαν δὲ φύσιν τοῦ λόγου ὁ, τε ἅγιος Κύριλλος καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ ἅγιος Αθανάσιος εἶπον. ὅταν γὰρ λέγομεν, μίαν φύσιν τοῦ λόγου, τὴν θείαν φύσιν σημαίνει τοῦ υἱοῦ. ὅταν δὲ προσθῶμεν τὸ, σεσαρκωμένου, καθὼς ὁ ἅγιος Κύριλλος πρὸς Σέκενσον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ, σύμπας ὁ λόγος τῆς μιᾶς σαρκὸς οἰκονομίας, εἰσφέρεται. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. καὶ τίς τῶν ἁγίων μιᾷ τὴν ἕνωσιν ταύτῃ διαῤῥήδην εἶπεν; Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. πάντες, ὧν ἄνω τὰ ὀνόματα ἀπηριθμησας. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. δεῖξον ἡμῖν ἕνα τούτων, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. ὃ γὰρ εἷς τῶν ἁγίων λέγει, πάντες λέγουσιν, ὡς ἐξ ἑνὸς τοῦ θείου πνεύματος ἐμπνεόμενοι. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. οὐχ ἕνα μόνον, ἀλλὰ σὺν Θεῷ πάντας, οὕς ἄνω ὠνόμασὰ ἔρηκας. μόνον μὴ ἐκκακήσῃς ἀκούων, καὶ πάντων παραθήσω τὰς μαρτυρίας. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. διὰ τοῦτο συνηθροίσθημεν, ἵνα τὸ ἀληθὲς ἔυρωμεν. καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς ἐκκακεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. πρὸ τῆς τῶν χρήσεως παρεισφορᾶς, ἀναγκαῖον οἶμαι εἰπεῖν, τί ἐστιν οὐσία, καὶ τί ἐστι φύσις, τί τε ὑπόστασις, καὶ τί πρόσωπον· Διά τοι τοῦτο ἐρωτῶ, πῶς τοῦτο ἐκδέχῃ; ὡς οἱ ἔξω, ἢ ὡς οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι διωρίσαντο; Ο ΚΑΘΟΛ. ἡμεῖς καὶ τῶν ἀμφοτέρων τὰς ὁρισμὰς τὰς περὶ τῶν προκειμένων γινώσκομεν, καὶ πρὸς τὸ ἀθῶον τῶν τῆς εὐσεβίας δογμάτων ἐπιστημονικῶς ἀπαθύνομεν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ἐγὼ πλείστην ἐν τούτοις διαφορὰν τῶν ἔξω πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας ὁρῶ. οἱ γὰρ ἔξω σοφοὶ τὸ ἄτομον, ἤτοι τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὸ ἓν τῷ ἀριθμῷ, οὐσίαν ὁρίζονται· ὅπερ οἱ θεῖοι πατέρες οὐ παραδέχονται. οὐσίαν γὰρ οἱ θεοφόροι πατέρες καὶ φύσιν τὰ καθόλου λέγουσιν, ἅ τινα οἱ ἔξω εἶδος ὠνόμασαν. διὸ ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος μίαν φύσιν καὶ μίαν οὐσίαν ἐδογματισαν, ὑποστάσεις δὲ τρεῖς· ὡς τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας πολλὰς ὑποστάσεις περιεχούσης. ἀμέλει καὶ τῶν ἀνθρώπων φύσις μία ἅπασα, ἀπείρους ἔχει τὰς ὑποστάσεις, οἷον Πέ-

Dicimus in Christo naturam unam esse, non secundum Eutychem confundentes, nec secundum Apollinarium detrahentes: sed secundum Alexandrinum antistitem Cyrillum, in Orthodoxia, quæ in libro contra Nestorium scripsit, unam esse naturam SERMONIS incarnatam. THEORIANUS. Sanctus Cyrillus non dixit unam in Christo naturam, nec unam Christi naturam, sed unam naturam SERMONIS; ac deinde subjicit, INCARNATAM. Tua vero sanctitas nescio quo pacto incogitanter & libere naturam unam in Christo dixit. Ac miror equidem, cur vocem a sancto viro positam mutare sit ausa. GERALIS. Non mutavi. Nam idem significat natura Christi, & natura Sermonis incarnata. THEORIANUS. Non idem significat, absit: nam Christi nomen, utrumque conjunctum significat, Deum simul & hominem: propterea dicimus, SERMO caro factus est. At vero, CHRISTUS caro factus, non dicimus. Idem & inde patet, quod nemo sanctorum unam Christi naturam dicat. Unam vero naturam SERMONIS, tum sanctus Cyrillus, tum sanctus Athanasius ante ipsum dixit. Quippe quum dicimus unam naturam SERMONIS, divinam hoc filii naturam significat: quum vero adjicimus INCARNATAM, sicuti Sanctus Cyrillus in secunda ad Successum epistola fecit, tota ratio administrationis cum carne comprehenditur. GENERALIS. Et quis sanctorum hominum post unionem hoc expresse dixit? THEORIANUS. Omnes, quorum nomina supra recensuisti. GENERALIS. Ostende nobis unum ex eis, & satis erit: nam quod ab uno sanctorum dicitur, ab omnibus dicitur, quod omnes ab uno divino spiritu adflati fuerint. THEORIANUS. Non unum dumtaxat ostendam, sed universos, adjuvante Deo, quos nominatim supra commemorasti. Saltem auscultando ne defatigeris, & omnium tibi testimonia proferam. GENERALIS. Propterea convenimus, ut veritatem inveniamus: nec in hujusmodi negotiis defatigari debemus. THEOR. Antequam ipsa dicta proferamus, necessarium arbitror, ut quid essentia vel substantia sit, quid natura, quid hypostasis, quid persona dicatur. Propterea te interrogo, quomodo hæc accipias? num ut exteri scriptores, an uti doctores Ecclesiæ definierunt? GENER. Nos amborum de vocibus hisce propositis finitiones novimus, & eas ad rectitudinem dogmatum pietatis scienter dirigimus. THEOR. Ego plurimum in his extraneos ab Ecclesiæ doctoribus dissidere video. Nam illi erudit homines exteri individuum, sive hypostasin, & unum numero, substantiam definiunt; quod sane divini patres non admittunt; quippe patres illi gubernati divinitus substantiam & naturam esse universalia dicunt, quæ scriptores exteri speciem vocarunt. Quapropter in sacrosancta Trinitate naturam unam & unam substantiam, hypostases vero tres, tradiderunt: natura nimirum & substantia plures hypostases continet. Et hominum quidem certe natura quum

☞ quum una ſit, infinitas habet hypoſtaſes, puta Petrum & Paulum, & homines ſigillatim univerſos. Ariſtoteles autem individuum, & unum numero, ſive hypoſtaſin, proprie ſubſtantiam definiit, his verbis uſus: Subſtantia, quæ propriiſſime, primumque ac maxime ſic dicitur, eſt quæ neque de ſubjecto quodam dicitur, nec in aliquo ſubjecto eſt, velut hic homo, vel hic equus. Quo igitur pacto fieri poteſt, ut alieni ab ovili noſtro cum doctoribus noſtris hac in parte concilientur, quum ii ſubſtantiam & naturam univerſale quiddam, illi ſingulare definiant? GENERALIS. Nos quoque ſubſtantiam & naturam de univerſalibus accipimus, perſonam vero & hypoſtaſin de ſingularibus. THEORIANUS. Macte animo, beatiſſime pater, ob hanc ſatisfactionem: qui & hac in parte cum ſanctis patribus conſentis. Quid igitur? horumne finitiones ac declarationem exponemus, an ſolum hoc nobis ſufficiet, quod ſubſtantia & natura quiddam univerſale ſint; hypoſtaſis & perſona, ſingulare? GENERALIS. Si tibi moleſtum non erit exponere, lubens equidem audiam. THEORIANUS. Nihil ego meum proferam, ſed quidquid ipſa nos Eccleſiæ lumina docuerunt. GENERALIS. Idem & ipſe cognoſcere geſtio, quid nimirum eccleſiæ doctores tradiderunt. THEORIANUS. Sancti patres ita ſubſtantiam definierunt. Subſtantia primum & proprie eſt, quidquid per ſeſubſiſtit, nec eſſe ſuum habet in alio. Quid autem id quod per ſe ſubſiſtit? quod per ſe eſt, ac non propter aliud, vel in alio ſuum eſſe habet: h. e. quod non eget alterius alicujus extra ſe ad hoc ut exiſtat, quale quiddam eſt color, puta niger, aut albus: quæ per ſe nequeunt exiſtere ſine corpore quod ea recipiat. Ac propterea colorem non dicimus eſſe ſubſtantiam. Ipſum vero corpus, cui color ineſt, ad hoc coloris haud indiget, ut corpus ſit. Immo mutatis coloribus, ipſum non mutatur. Nam ex albo nigrum fit, ex nigro flavum, aliumve colorem induit: ipſum vero ſemper id, quod eſt, manet. Itaque propter corpus color eſt, ut id colore tingat, non autem corpus propter colorem, ſed ex ſeipſo color itidem in corpore ſuum eſſe habet, corpus autem non in colore, ſed in ſeipſo exiſtit. Eam ob rem corpus ſubſtantiam vocamus, quum per ſeipſum ſubſiſtat; & in ſeipſo, non in alio ſuum eſſe habeat. Quidquid ergo per ſe ſubſiſtit, & in ſeipſo, non in alio exiſtit, eſt ſubſtantia. Sunt autem hæc vel ex materie, vel expertia materiei. Materialia ſunt, terra, aqua, aer, ignis: & res ex his compoſitæ, lapis arbor, corpus animatum. Expertia materiei; anima ratione prædita, angelus. Hæc igitur, uti modo ajebam ſubſtantia dicuntur. Quippe Deus ultra ſubſtantialis eſt, ſupra omnem poſitus eſſentiam, & ſi quid his etiam ulterius. Atque hoc modo jam cognitum habemus, quid ſubſtantia ſit. Natura vero eſt horum cujuſque, jam recenſitorum, motus & quietis principium, quatenus in ipſis primis exiſtit, non ſecundum accidens; v. gr. terra quidem movetur, quatenus germina producit, & fœtus, omninoque alteratur; quatenus ſecundum hæc ipſa in id mutatur; ſed eadem quieſcit, quod ad tranſitionem de loco ad locum attinet, omnino immobilis & itineris expers. Itaque motus & quietis hujuſmodi

ANNO CHRISTI 1169.

ANNO CHRISTI 1169.

A τρον, καὶ Παῦλον, καὶ πάντας τὰς κατὰ μέρ☞ ἀνθρώπους. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τὸ ἄτομον καὶ τὸ ἓν τῷ ἀριθμῷ, ἤτοι τῇ ὑποστάσει, κυρίως οὐσίαν ὡρίσατο, οὕτω φάσκων· οὐσία δέ ἐστιν ἡ κυριωτάτη, καὶ πρώτως, καὶ μάλιστα λεγομένη, ἣ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, μήτε ἐν ὑποκειμένῳ τινί ἐστιν, οἷά τις ἄνθρωπος, ἢ οἷά τις ἵππος. πῶς ἂν τὰς θύραθεν τῆς ἡμετέρας αὐλῆς, καὶ τὰς διδασκάλους ἡμῶν εἰς ἓν κατὰ τοῦτο συναγαγεῖν δυνατὸν ἐστι, τὰς μὲν τὸ καθόλου, τὰς δὲ τὸ καθέκαστον, οὐσίαν καὶ φύσιν ὁρισαμένους; Ο ΚΑΘΟΛ. καὶ ἡμεῖς τῇ οὐσίαν καὶ τῇ φύσιν ἐπὶ τῶν B καθόλου λαμβάνομεν, τὸ δὲ πρόσωπον ☞ τῇ ὑπόστασιν, ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος. Ο ΘΕΩΡΙΑΝ. εὖ γέ σοι τῆς ἀπολογίας, μακαριώτατε πάτερ. σύμφρων καὶ τούτῳ τοῖς ἁγίοις πατράσι τυγχάνεις. τί οὖν; τούτων ἔιπομεν τὰς ὅρους καὶ τὴν ἑρμηνείαν, ἢ τούτῳ μόνῳ ἀρκούμεθα, ὅτι ἡ οὐσία καὶ ἡ φύσις καθόλου ἐσίν, ἡ δὲ ὑπόστασις καὶ τὸ πρόσωπον, καθέκαστον; Ο ΚΑΘΟΛ. εἴ σοι φορτικὸν οὐκ ἔστι λέγειν, ἐγὼ ἡδέως ἀκούσομαι. Ο ΘΕΩΡ. ἐγὼ ἐμὸν μὲν οὐδὲν ἐρῶ, ἀλλ' ὅπερ οἱ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν. Ο ΚΑΘΟΛ. κἀγὼ τοῦτο ἐπιθυμῶ μαθεῖν, τί ἐσιν, ὅπερ οἱ τῆς ἐκκλη- C σίας εἶπον διδάσκαλοι. Ο ΘΕΩΡ. οἱ ἅγιοι πατέρες τὴν οὐσίαν οὕτως ὡρίσαντο. Οὐσία ἐστὶ πρώτως τε καὶ κυρίως πᾶν, ὅτιπερ αὐθυπόστατον ὑπάρχει, καὶ μὴ ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι. τί δὲ ἐστιν αὐθυπόστατον; ὃ καθ' ἑαυτό ἐστι, καὶ οὐ δὲ ἄλλο, οὔτε ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι. τοῦτ' ἔστιν, ὃ μὴ χρήζει τινὸς ἄλλου ἔξωθεν αὐτῷ εἰς τὸ ὑπάρχειν. οἷά τι λέγω τὸ χρῶμα, τοῦτ' ἔστι τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, καὶ τὰ τοιαῦτα δύνανται καθ' ἑαυτὰ εἶναι, χωρὶς σώματος τοῦ δεχομένου αὐτά. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ οὐσίαν λέγομεν εἶναι τὸ χρῶμα. τὸ δὲ σῶμα αὐτὸ, ἐν D ᾧ ἐστι τὸ χρῶμα, οὐ δέεται τοῦ χρώματος, εἰς τὸ εἶναι σῶμα. ἀμείλει καὶ τῶν χρωμάτων ἀλλασσομένων, αὐτὸ οὐκ ἀλλάσσεται. καὶ γὰρ ἐκ λευκοῦ γίνεται μέλαν, καὶ ἐκ μέλανος ξανθόν, ἢ ἕτερον χρῶμα μεταμφιάζεται· αὐτὸ δὲ μένει, ὅπερ ἐστίν, ἀεί. ἔστιν οὖν τὸ μὲν χρῶμα ὄγκος τὸ σῶμα, ἵνα χρώζῃ αὐτό· τὸ δὲ σῶμα οὐ ὄγκος τὸ χρῶμα, ἀλλὰ δί ἑαυτό. ☞ τὸ μὲν χρῶμα ἐν τῷ σώματι ἔχει τὸ εἶναι, τὸ δὲ σῶμα οὐκ ἐν τῷ χρώματι, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ εἶναι. διὰ τοῦτο οὖν τὸ σῶμα οὐσίαν καλοῦμεν, ἐπειδὴ E αὐθυπόστατόν ἐστι, καὶ ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι. οὐκοῦν πᾶν ὅτιπερ αὐθυπόστατόν τε ὑπάρχει, καὶ ἐν ἑαυτῷ, καὶ μὴ ἐν ἑτέρῳ ὑπάρχει, οὐσία. ἔστι δὲ τοῦτο ἡ ὑλικὰ, ἡ ἄϋλα· ὑλικὰ μὲν, γῆ, ὕδωρ, ἀὴρ, πῦρ, καὶ τὰ ἐκ τούτων συνθετα, λίθος, φυτὸν, ἔμψυχον σῶμα. ἄϋλα δὲ, ψυχὴ λογικὴ, ἄγγελος. τοῦτα μὲν οὖν, ὡς ἔφην, οὐσία καλοῦνται. ὁ γὰρ θεὸς ὑπερέκεινα πάσης οὐσίας, καὶ εἴ τι τούτων πορρώτερω ὑπάρχει. τί μὲν οὖν ἐσιν οὐσία, ἔχομεν ἐγνωσμένον. φύσις δέ ἐσιν ἀρχὴ τῆς ἑκάστου τῶν ἀπηριθμημένων τούτων κινήσεώς τε καὶ ἠρεμίας, ἐν οἷς πρώτοις αὐτοῖς ὑπάρχει, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός. οἷά τι λέγω· ἡ γῆ κινεῖται μέν, κατὰ τὸ βλαστάνειν, καὶ ζωογονεῖν, καὶ τὸ ὅλον ἀλλοιοῦσθαι, κατὰ ταῦτα αὐτὴ εἰς αὐτὸ μεταλλομένη· ἠρεμεῖ δὲ, κατὰ τὸ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετίβασιν, ἀκίνητος ὅσα παντελῶς, καὶ ἀπόρθητος. τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς τοιαύτης ἠρεμίας τε καὶ κινήσεως, ἐσιωδῶς

☞ δῶς τῇ γῇ ὑπάρχουσαν, ἐκ ἔκ τινος δὲ αἰτίας αὐτῇ γιγομένῃ, φύσιν καλέσομεν. παρῆκται δὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς φύσεως παρὰ τὸ πεφυκέναι, τοῦτ' ἔστιν, ὑπάρχειν. ὥστε τὸ αὐτὸ σημαίνει τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας καὶ τῆς φύσεως· τὸ μὲν παρὰ τὸ εἶναι, τὸ δὲ παρὰ τὸ πεφυκέναι. ἀμφότερα δὲ δηλοῦσι τὴν ὕπαρξιν. οὐ μόνον δὲ ὀνόματι, ἀλλὰ καὶ πράγματι ταὐτόν ἐστιν ἡ οὐσία καὶ φύσις, ἢ ὅ, τι ἐγγύς. οὐ γὰρ τὴν κίνησιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἠρεμίαν τῶν πραγμάτων, φύσιν εἰρήκαμεν, ἀλλὰ τὴν ἀρχήν, τοῦτ' ἔστι τὴν αἰτίαν, καθ' ἣν οὐ κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλ' οὐσιωδῶς αἱ οὐσίαι κινοῦνται καὶ ἠρεμοῦσιν. ὑπόστασις δέ ἐστι πρᾶγμα ὑφεστὸς τε καὶ οὐσιῶδες, ἐν ᾧ τὸ τῶν συμβεβηκότων ἄθροισμα, ὡς ἐν ἐνὶ ὑποκειμένῳ, πράγματι καὶ ἐνεργείᾳ ὑφέστηκεν. ἔστιν οὖν ἡ οὐσία αὐτὸ τὸ ὂν πρᾶγμα. ἡ δὲ ὑπόστασις καὶ αὐτὸ τὸ ὄν, καὶ τὰ τούτῳ, ὡς κατὰ συμβεβηκὸς ἐπιθεωρούμενα. πρόσωπον δὲ ἔστιν, ὃ διὰ τῶν οἰκείων ἐνεργημάτων τε καὶ ἰδιωμάτων ἀείδηλον, καὶ περιωρισμένῳ τῶν ὁμοφυῶν αὐτῷ παρέχεται τὴν ἐμφάνειαν. οἷον Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ὅτε τῷ διαβόλῳ διεκρίνετο περὶ τοῦ Μωσέως σώματος, καὶ ὅτε τὰς θείας ἐκείνας προρρήσεις ἐνέπτησε τῷ Δανιὴλ, ἓν πρόσωπον ἀποκεκεκριμένον τῶν λοιπῶν ἀγγέλων ὄντα ἡμῖν ἐδείκνυ. ἡ δὴ διὰ τῆς ἐνεργείας ἐγγινομένη τινὸς ἡμῖν γνῶσις, πρόσωπον τοῦτο αὐτὸ τὸ ἐνεργοῦν καλεῖν ἡμᾶς ἐκδιδάσκει. καὶ τοῦτο ἐκ τῆς κατ' αἴσθησιν γνώσεως, ἐπὶ τὴν κατ' ἔννοιαν μετήχθη τὸ ὄνομα. ἐπειδὴ γὰρ τοὺς καθ' ἕκαστον ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἐπιφαινομένης ἑκάστῳ ἰδέας τῶν προσώπων, τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων διακρίνομεν, κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ὁράσεως. τοῦτο χαίρειν καὶ τὸ δι' οἰκείων ἐνεργειῶν τε καὶ ἰδιοτήτων, τῶν ὁμοουσίων διαιρούμενον, πρόσωπον ἐκαλέσαμεν. καὶ αὕτη μὲν ἡ τοῦ προσώπου ὑπογραφή. δοκεῖ δέ πως ταὐτὸν σημαίνειν τῇ ὑποστάσει, ἢ μικρὸν, ἢ οὐδὲν διαλλάττειν. τοῦτο προεγνωσμένου ἡμῖν, ὅτι ταὐτόν ἐστιν οὐσία τῇ φύσει, καὶ ἡ ὑπόστασις τῷ προσώπῳ· ὅσα περὶ τῆς οὐσίας λεχθήσεσθαι μέλλει, ταῦτα καὶ τῇ φύσει προσαρμοσέον· καὶ ὅσα περὶ ὑποστάσεως, ταῦτα καὶ τῷ προσώπῳ. Ο ΚΑΘΟΛ. ἐπισημόνως οἱ πατέρες ὡρίσαντο ταῦτα, καὶ διηκριβωμένῳ τῷ τούτων ἐποιήσαντο ἑρμηνείαν. καλῶ ἦθελον καὶ χρήσεις αὐτῶν, ἵνα γνῶ, πῶς ταῦτα ἐκδέχονται θεολογοῦντες, ὡς ἂν κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῶν καὶ ἡμεῖς ποιησώμεθα τὸν διάλεξιν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝ. οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας ὅπως αὐτὰ ἐκλαμβάνουσιν, ὡς εἶπεν ἡ ἀληθοσύνη σου ἄνωθεν. τὴν μὲν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ἐπὶ τῶν καθόλου, τὴν ὑπόστασιν δὲ καὶ τὸ πρόσωπον, ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον. Ο ΚΑΘΟΛ. αὐτὸ τοῦτο ζητῶ δειχθῆναί μοι ἐκ τῶν χρήσεων, καὶ μετὰ ταῦτα σὺν Θεῷ ἀρξόμεθα συζητεῖν περὶ ὧν συνελήλυθαμεν. Ο ΘΕΩΡ. χαίρω καὶ τοῦτο, ἐπεὶ σοι δοκεῖ· καὶ παίω εἰς μέσον ὁ τῷ ὄντι φιλοσοφώτατος θεῖος Βασίλειος, ἔτος γὰρ πρὸς Τερέντιον γράφων, τάδε φησί· περὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, ὅτι οὐσία καὶ ὑπόστασις ἓ ταὐτόν ἐστι, καὶ αὐτοὶ, ὡς νομίζω, ἐπεσημήναντο οἱ ἀπὸ τῆς δύσεως ἀδελφοί. τὸ σεμνὸν γὰρ τῆς αὐτῶν γλώττης ὑφορώμενοι, τὸ τῆς οὐσίας ὄνομα τῇ Ἑλλάδι φωνῇ παραδεδώκασιν, ἵνα εἴτις εἴη διαφορὰ τῆς ἐννοίας, σώζοιτο αὐτῇ ἐν τῇ ὀνομασίᾳ καὶ ἀσυγχύτῳ διαιρέσει τῶν ὀνομάτων. εἰ δὲ δεῖ καὶ ἡμᾶς ἐν βραχεῖ τὸ ἡμῖν δοκοῦν εἰπεῖν, ἐκεῖ-

ANNO CHRISTI 1169.

principium, quod terræ ſubſtantialiter ineſt, nec ex cauſa quadam acceſſit, naturam vocamus. Ipſum vero naturæ nomen ab naſcendo factum eſt, id eſt ab exiſtendo. Quo fit, ut ſubſtantiæ naturæque nomen idem ſignificet: utrumque deductum a verbis paria denotantibus, & exiſtendi ſignificationem habentibus, neque tantum nomine tenus idem eſt ſubſtantia & natura, ſed etiam re; aut ſaltem proximum quiddam. Non enim motum ipſum, & quietem rerum, naturam eſſe diximus: ſed principium, hoc eſt cauſam ſecundum quam non accidentarie, ſed ſubſtantialiter moventur & quieſcunt ſubſtantiæ. Hypoſtaſis autem, eſt res exiſtens & ſubſtantialis, in qua congeries accidentium, tamquam in uno ſubjecto, re & effectu exiſtit. Itaque ſubſtantia eſt ipſa res, quæ exiſtit, hypoſtaſis vero, tum id, quod exiſtit; tum quæ in eo, veluti per accidens, conſiderantur. At perſona eſt, id quod per actiones & proprietates ſuas, manifeſtum & diſtinctum ab aliis, ejuſdem naturæ conſortibus, indicium ſui præbet. Veluti Michaelus archangelus, quum de corpore Moſis adverſus diabolum diſceptabat, & quum Divina Danieli oracula pandebat, unam ſe nobis perſonam, a ceteris ſecretam angelis, monſtrabat. Itaque cognitio alicujus, quam ex effectu conſequimur, ut ejus effecti auctorem perſonam vocemus, docet. Atque hoc nomen a cognitione, quæ ſenſu fit, ad eam, quæ fit mente, translatum eſt. Quum enim ſingulos homines, per adſpectibilem vultuum cujuſque formam, ex oculorum intuitu reliquis ab hominibus ſecernamus: idcirco & id, quod per actiones ac proprietates ſuas ab ejuſdem ſubſtantiæ conſortibus ſejungitur, perſonam adpellavimus. Atque hæc perſonæ deſcriptio eſt. Videtur autem quodam modo idem ſignificare, quod hypoſtaſis: aut parum, aut nihil differre. Hiſce præcognitis, idem nimirum eſſe ſubſtantiam, quod naturam, idem hypoſtaſin, quod perſonam: quæcumque de ſubſtantia dicentur, aptanda naturæ: & quæcumque de hypoſtaſi, perſonæ. GENERALIS. Sane quam erudite patres hæc definierunt, & perſpicue declararunt. Sed quidem & auctoritates ipſorum dictaque requiro, ut quo pacto hæc de Deo pertractantes accipiant, intelligam: & nos quoque juxta ſcopum eorum, colloquium hoc inſtituamus. THEORIANUS. Eccleſiæ doctores hæc ita, uti ſanctitas tua ſupra dixit, accipiunt: ſubſtantiam ſcilicet, ac naturam de univerſalibus; hypoſtaſin & perſonam, de ſingularibus. GENERALIS. Hoc ipſum mihi de patrum dictis monſtrari cupio, ac deinde Deo propitio colloqui de iis incipiemus, quorum cauſa convenimus. THEORIANUS. Fiat id quoque quando ſic tibi videtur: adeoque prodeat in medium doctiſſimus reapſe divus ille Baſilius. Nam ejus, ad Terentium ſcribentis, hæc verba ſunt: Non idem eſſe, de Deo quum loquimur, ſubſtantiam & hypoſtaſin, etiam ipſi, mea quidem opinione, fratres occidentales indicarunt. Nam linguæ ſuæ anguſtiam reveriti, ipſum Uſiæ nomen lingua Græca repoſuerunt: ut ſi quod in ſenſu diſcrimen eſſet, id ei perſpicua minimeque confuſa vocum

ANNO CHRISTI 1169.

☞ cum diversitate salvum esset. Si tamen & nobis indicanda paucis nostra est opinio, dicemus eam substantiæ rationem esse ad hypostasin, quæ rei communis est ad peculiarem. Nam quisque nostrum & communi ratione substantiæ, particeps est essentiæ; & ob peculiares sibi proprietates, hic vel ille est. Sic & ibi, substantiæ quidem ratio communis intelligatur; ut bonitas, divinitas, aut si quid aliud: hypostasis vero, in proprietate paternitatis, aut facultatis sanctificantis, cernitur. Consimilia verba sunt ejusdem divini hominis, ad Amphilochium, sanctissimæ Iconiensis ecclesiæ lumen, scribentis. Substantia & hypostasis, inquit, ita quæ animalis est ad unum aliquem hominem ratio differunt; uti commune ac singulare. Puta, Propterea substantiam divinitatis unam confitemur, ut essentiæ ratio minime diversa reddatur: hypostasin vero singulare quid dicimus, ut inconfusa nobis & explicata de patre, filio, sanctoque spiritu sit notio. Quippe si separatas cujusque notas non consideremus, ut paternitatem, ut filietatem, ut sanctificationem; sed de communi notione essentiæ, Deum confiteamur: fieri nullo modo potest, ut recte fidei ratio reddatur. Itaque necesse est, ad commune adjecto peculiari, hanc fidei normam confitendo sequi. Commune est divinitas, peculiare paternitas. Hæc conjungentes dicamus, Credo in Deum patrem. Rursus in confessione filii consimile fiat, & communi peculiare jungentes, dicamus; Credo in Deum filium. Similiter & de Spiritu sancto, verbis consentaneo modo conceptis dicamus; Credo in divinum spiritum illum sanctum: ita quidem ut ubique servemus in confessione divinitatis unitatem, ac nihilominus personarum peculiare discrimen in separatione proprietatum, quas in singulis mente intelligimus, confiteamur. Qui vero substantiam & hypostasin idem esse dicunt, personas saltem diversas fateri coguntur, ac dum tres hypostases dicere recusant, Sabellii scelus non evitare deprehenduntur: qui & ipse notionem hanc plerumque confundens, personas dividere conabatur; eamdem hypostasin dicens, prout usus exigeret, transformari. Cæterum si quis fortasse testimonia sancti Patris hujus, ex epistolis depromta, non satis idonea putet: adjungemus alia de ipsius expositione peculiari, quam de fide composuit, & ut ei subscriberet, Eustathium illum Armenium impulit, qui opinionis contrariæ suspicionem de se nonnullis injecerat. Ea in expositione Basilii verba hæc sunt. Itaque par est eos aperte fateri, quod secundum ea verba credant, quæ a patribus nostris Nicææ sunt exposita, & quidem in ea sententia, quæ integre de verbis elucet. Sunt enim, qui & in hac ipsa fide veritatis sermoni fraudem faciunt, & pro lubitu suo mentem verborum in ea positorum trahunt: quando Marcellus etiam, impie convellens hypostasin domini nostri Jesu Christi, eumque nudum sermonem docens, præ se ferre ausus est, hinc ejus opinionis sibi submini-

ANNO CHRISTI 1169.

ANNO CHRISTI 1169.

A νο ἐρῶμεν, ὅτι ὃν ἔχει λόγον τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἴδιον, τοῦτον ἔχει ἡ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν. ἕκαστον γὰρ ἡμῶν καὶ τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας λόγῳ τὸ εἶναι μετέχει, καὶ τοῖς αὐτοῦ ἰδιώμασιν ὁ δεῖνά ἐστι καὶ ὁ δεῖνα. ὅπως κἀκεῖ· ὁμοίως τῆς οὐσίας λόγον κοινὸν, οἷον ἡ ἀγαθότης, ἡ θεότης, ἢ εἴ τι ἄλλο νοεῖτο. ἡ δὲ ὑπόστασις ἐν τῷ ἰδιώματι τῆς πατρότητος, ἢ τῆς ἁγιαστικῆς δυνάμεως θεωρεῖται. τὰ ὅμοια δὲ ὁ αὐτὸς θεῖος ἀνὴρ πρὸς Ἀμφιλόχιον τὴν τοῦ ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν τῶν Ἰκονίου φωτίσαντα ἐπισέλλων φησίν. οὐσία δὲ καὶ ὑπόστασις οὕτω ἔχει τὴν διαφοράν, ἣν τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον. οἷα, ὡς ἔχει τὸ ζῷον πρὸς τὸν δεῖνα ἄνθρωπον. διὰ τοῦτο οὐσίαν μὲν μίαν θεότητος ὁμολογοῦμεν, ὥστε τὸν τοῦ εἶναι λόγον μὴ διαφόρως ἀποδιδόναι. ὑπόστασιν δὲ ἰδιάζουσαν, ἵνα ἀσύγχυτος ἡμῖν, καὶ τετραμμένη ἡ περὶ πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος ἔννοια ὑπάρχοι. μὴ γὰρ νοούντων τὰς ἀφωρισμένας περὶ ἕκαστον χαρακτῆρας, οἷον πατρότητα, καὶ υἱότητα, καὶ ἁγιασμὸν, ἀλλ' ἐκ τῆς κοινῆς τοῦ εἶναι ἐννοίας ὁμολογούντων Θεὸν, ἀμήχανον ὑγιῶς τὸν λόγον τῆς πίστεως ἀποδίδοσθαι. χρὴ οὖν τῷ κοινῷ τὸ ἰδιάζον προστιθέντας, οὕτω τὴν πίστιν ὁμολογεῖν· κοινὸν ἡ θεότης, ἴδιον ἡ πατρότης· εἶτα σωζόμενοντας λέγειν· πιστεύω εἰς Θεὸν πατέρα. καὶ πάλιν ἐν τῇ τοῦ υἱοῦ ὁμολογίᾳ παραπλήσιον ποιεῖν, καὶ τῷ κοινῷ σωζόμενον τὸ ἴδιον, καὶ λέγειν· εἰς Θεὸν υἱόν. ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῆς ἐκφωνήσεως τὴν προφορὰν σχηματίζοντας λέγειν. πιστεύω εἰς τὸ θεῖον πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὥστε διὰ μὲν τοῦ ἑνότητα σώζεσθαι ἐν τῇ τῆς θεότητος ὁμολογίᾳ, καὶ τὸ τῶν προσώπων ἰδιάζον ὁμολογεῖσθαι ἐν τῷ ἀφορισμῷ τῶν περὶ ἕκαστον νοουμένων ἰδιωμάτων· οἱ δὲ ταὐτὸν λέγοντες οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, ἀναγκάζονται πρόσωπα μόνον ὁμολογεῖν διάφορα, καὶ ἐν τῷ παραιτεῖσθαι λέγειν ξένας ὑποστάσεις, εὑρίσκονται μὴ φεύγοντες τὸ Σαβελλίου κακὸν, ὃς καὶ αὐτὸς πολλαχοῦ συγχέων τὴν ἔννοιαν, ἐπεχείρει διαιρεῖν τὰ πρόσωπα, τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν λέγων πρὸς τὴν ἑκάστοτε παρατυγχάνουσαν χρείαν μεταχηματίζεσθαι. εἰ δέ τις τυχὸν μὴ νομίζοι ἀξιοχρέως εἶναι τὰς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ παναγίου τοῦδε πατρὸς μαρτυρίας, παραθησόμεθα καὶ ἐξ ἰδικῆς ἐκθέσεως, ἣν περὶ πίστεως ἐποιήσατο, παρασκευάσας τὸν Ἀρμένιον Εὐσάθιον ὑπογράψαι, ὑπόνοιάν τισι παραχόμενον δόξης ἐναντίας, ἐν ᾗ ἐκθέσει λέγει ταῦτα. προσήκει πάντων ἐναργῶς ὁμολογεῖν, ὅ, τι πιστεύσει κατὰ τὰ ῥήματα, τὰ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων πατέρων ἐκτεθέντα ἐν τῇ Νικαίᾳ, κατὰ τὴν ὑγιῶς ἀπὸ τῶν ῥημάτων ἐμφερομένην διάνοιαν. εἰσὶ γάρ τινες, οἱ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πίστει δολοῦντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, πρὸς τὸ ἑαυτῶν βέλημα τὸν νοῦν τῶν ἐν αὐτῇ ῥημάτων ἕλκοντες· ὅπερ γε καὶ Μάρκελλος ἐτόλμησεν ἀσεβῶς τὴν ὑπόστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ψιλὸν αὐτὸν τὰς ἀρχὰς εἰληφέναι, τῇ ὁμουσίῳ τοῦ διανοίᾳ δύσεως, τὸ τοῦ Λίβυος Σαβελλίου, ὑπόστασιν καὶ ἐξηγούμενον λόγον, ἐκεῖθεν προφασίζεσθαι ἂν κακῶς ἐξηγούμενον. καί τινες τῶν ἀπὸ τῆς οὐσίαν ταὐτὸν εἶναι ὑπολαμβάνοντες, ἐκεῖθεν ἕλκουσι τὰς ἀφορμὰς πρὸς τὴν καταισχύνην τῆς ἑαυ-

ANNO CHRISTI 1169.

ἑαυτῶν βλασφημίας, ἐκ τῆ ἐγγεγράφθαι τῇ πίστει, ὅτι ἐάν τις λέγει ἐξ ἑτέρας ὑσίας ἢ ὑποστάσεως τὸν υἱὸν τῆ Θεῆ, τοῦτον ἀναθεματίζει ἡ ἁγία καθολικὴ ἐκκλησία. ὁ γὰρ ταὐτὸν εἶπον ἐκεῖ ὑσίαν καὶ ὑπόστασιν. εἰ γὰρ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐδήλων ἔννοιαν αἱ φωναὶ, τίς χρεία ἦν ἑκατέρων; ἀλλὰ δῆλον, ὡς τῶν μὴ ἀρνεμένων τὸ ἐκ τῆς ὑσίας εἶναι τῆ παῖδος, ἄλλων δὲ λεγόντων ἐξ ἄλλης τινὸς ὑποστάσεως· ὥστε ἐκεῖνο μὲν κεῖται ἐπ' ἀναιρέσει τῆ πονηρῆ φρονήματος, τοῦτο δὲ φανέρωσιν ἔχει τῆ σωτηρίω δόγματος. εἰ δὲ δεῖ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἁγίων μαρτυρίας παραχέεσθαι, ἐλθέτω ὁ πολὺς τὰ θεῖα Γρηγόριος, ὃς ἐν τῷ πρώτῳ περὶ θεολογίας συντάγματι ἐπὶ λέξεως τάδε φησί. Μεσότητα ὅταν εἴπω, τὴν ἀλήθειαν λέγω, πρὸς ἣν βλέπειν καλῶς ἔχει μόνον, καὶ τὴν φαύλην συναίρεσιν παραιτεμένους, καὶ τὴν ἀποπωτέραν διαίρεσιν· ὥστε μὴ εἰς μίαν ὑπόστασιν συναιρεθέντα τὸν λόγον δέει πολυθεΐας, ψιλὰ ἡμῖν καταλιπεῖν τὰ ὀνόματα, τὸν αὐτὸν πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα ὑπολαμβάνουσι. καὶ μετ' ὀλίγον. ἐπειδὴ χρὴ καὶ τὸν ἕνα Θεὸν τηρεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν, ἦγουν ἴδια πρόσωπα, ἑκάστην μὴ τῆ ἰδιώματος. τηροῖτο δ' ἂν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, εἷς μὴ Θεὸς, εἰς ἓν αἴτιον καὶ υἱῆ καὶ πνεύματος ἀναφερομένων, οὐδὲ συντιθεμένων, οὐδὲ συναλειφομένων. καὶ κατὰ τὸ ἓν καὶ ταὐτὸ τῆς θεότητος, ἵν' ὅπως ὀνομάσω, κίνημά τε καὶ βέλημα, καὶ τινὶ τῆς ὑσίας ταυτότητι. αἱ δὲ τρεῖς ὑποστάσεις, μηδεμιᾶς ἐπινοουμένης συναλοιφῆς, ἢ ἀναλύσεως, ἢ συγχύσεως. ἵνα μὴ τὸ πᾶν καταλυθῇ, δι' ὧν τὸ ἓν σεμνύνεται πλέον ἢ καλῶς ἔχει. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σωτηκτικῷ λόγῳ ὁ μέγας ὅπως καὶ θεῖος ἀνὴρ πιστεύομεν, φησὶ, εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ὁμοούσιά τε καὶ ὁμόδοξα, ἐν οἷς καὶ τὸ βάπτισμα τελείωσιν ἔχει, ἔν τε ὀνόμασι καὶ πράγμασιν (οἶδας ὁ μυηθεὶς) ἄρνησις μὲν ἀθεΐας, καὶ ὁμολογία θεότητος. καὶ ὅπως καταρτιζόμεθα, τὸ μὴ ἓν τῇ ὑσίᾳ γινώσκοντες, καὶ τῷ ἀμερίστῳ τῆς προσκυνήσεως· τὰ δὲ ἴδια, τοῖς ὑποστάσεσιν, ἤτ' ἐν προσώποις, ὅ τισι φίλον. μηδὲ γὰρ οἱ περὶ ταῦτα ζυγομαχοῦντες ἀχημονείτωσαν, ὥσπερ ἐν ὀνόμασι κειμένης ἡμῖν πῆς εὐσεβείας, ἀλλ' οὐκ ἐν πράγμασι. τί γὰρ φατὲ, οἱ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις εἰσφέροντες; μὴ τρεῖς ὑσίας ὑπολαμβάνοντες, τοῦτο λέγετε; μέγα οἶδα ὅτι βοήσετε κατὰ τῶν ὅπως ὑπειληφότων· μίαν γὰρ καὶ τινὶ αὐτῇ τῶν τρεῖς θεῶν δογματίζετε. τί δὲ οἱ τὰ πρόσωπα; μὴ ἓν οἵα τι σύνθετον ἀναπλάσετε, καὶ τρισπρόσωπον, ἢ ἀνθρωπόμορφον ὅλως; ἄπαγε. καὶ ὑμεῖς ἀντιβοήσετε μηδὲ πρόσωπον, ὅ, τί ποτέ ἐστιν, ἴδοι Θεῆ, ὃς ὅπως ἔχει. τί δὲ αἱ ὑποστάσεις ἡμῖν βέλουσι, ἢ ὑμῖν τὰ πρόσωπα; προσερήσομαι πὰ, τρεῖς εἶναι τὰ διαιρέματα, ἃ φύσεσιν, ἀλλ' ἰδιότησιν. ὑπέρβαγε. πῶς ἂν τινες συμφρονοῖεν μᾶλλον, καὶ τὰ αὐτὰ φέγοιεν, ἢ ὅπως ἔχοντες, κἂν τοῖς συλλαβαῖς διαφέρωσιν; ὁμοίως δὲ ἐν οἷς ἐγγωμιάζει τὸν τῆς Αλεξανδρέων φωσῆρα ἡμόμενον Αθανάσιον, πάλιν φησί. τῆς γὰρ μιᾶς ὑσίας, καὶ τῶν τρισῶν ὑποστάσεων λε-

A adstruendæ blasphemiæ suæ occasiones rapiunt, quod in fide perscriptum sit: Si quis dicit ex alia esse substantia vel hypostasi filium Dei, hunc anathematizat sancta universalis Ecclesia. Non enim ibi dixerunt, idem esse substantiam & hypostasin. Quippe si unum & idem voces hæ denotarent, quid opus erat utramque poni? Manifestum scilicet est, id eam ob causam factum, quod alii filium de substantia patris esse negarent, alii de alia hypostasi esse perhiberent. Itaque positum illud est ad eversionem pravæ sententiæ, hoc salubris doctrinæ declarationem continet. Quod si de aliis quoque sanctis hominibus testimonia suppeditanda sunt, magnus ille divinis in rebus Gregorius prodeat, cujus in libro de Theologia 1. hæc ipsa verba sunt: Medium quum B dico, veritatem intelligo: ad quam solam si respiciamus, & pravam illam contractionem, absurdiorem hac etiam divisionem vitabimus, recte faciemus: ut non ad unam hypostasin oratio nostra cogatur, idque hoc solo metu, ne deos plures constituamus; ex quo fieret, ut nuda nobis nomina relinquerentur, existimantibus, patrem, filium & spiritum sanctum eundem esse. Item paulo post: Omnino Deum unum retineamus necesse est, tres hypostases sive tres personas esse profiteamur, servata etiam uniuscujusque proprietate. Retinebimus autem Deum unum, de mei quidem judicii sententia, si & filius & spiritus ad unam causam referantur, neque tamen vel compingantur, vel commisceantur: tum ratione unius & ejusdem in divinitate (ut sic loquar) motionis voluntatisque, tum ipsius substantiæ identitatis: C tres vero hypostases retinebimus, si nullam animi nostri commistionem, vel resolutionem, vel confusionem cogitabunt: ne dum unitatem amplius veneramur, quam rectum fuerit, totam in nihilum redigamus. Idem magnus ac divinus vir, in oratione, qua pacem composuit: Credimus inquit, in patrem, & filium, & spiritum sanctum, ejusdem substantiæ ac majestatis, in quibus & baptismo sua perfectio constat, tam in nominibus quam in rebus, (nosti hæc, quisquis ea initiatus es) quippe quod abjuratio est Deum negantis impietatis, divinitatisque confessio. Atque ita perfectionem adipiscimur, unum quidem, quod ad essentiam & individuam adorationem, adgnoscentes; tria D vero, quantum ad hypostases, vel personas, ut quidam loqui malunt. Nec enim indecore se gerant, de his qui rixantur: perinde ac si pietas nobis in nominibus, non in rebus consisteret. Quid enim dicitis, qui tres hypostases adfertis? an hoc eo dicitis, quod tres essentias existimetis? scio vos adversus eos, qui sic existimant, ingentem clamorem excitaturos. Unam enim & eamdem horum trium essentiam statuitis. Quid vos, qui personas dicitis? num unum veluti quiddam compositum fingitis, quod tres vultus aut humanam omnino formam habeat? E vos quoque reclamabitis, absit: nec Dei faciem, quæcumque tamdem illa est, umquam videat, qui ita sentit. Quid ergo (nam & hoc interrogare lubet) aut nobis hypostases denotant aut vobis personæ? nimirum esse tria, quæ dividantur; non naturis sed proprietatibus. Optime. Quo pacto magis aliqui consentiant, & idem dicant, quam quum ita sentiunt, alioqui syllabis discrepantes? Similiter & in oratione, qua laudat Athanasium Alexandrinæ lumen ecclesiæ: Quum enim ait, una

ANNO CHRISTI 1169.

ANNO CHRISTI 1169.

☞ ſubſtantia, & tres hypoſtaſes a nobis pie dicerentur, quod alterum divinitatis naturam, alterum perſonarum trium proprietates declaret, ac ſimili quidem modo ab Italis intelligerentur, verum ob linguæ illius anguſtiam verborumque inopiam, hypoſtaſin ab eſſentia diſtinguere non poſſent, eaque de cauſa in illius locum perſonarum induxiſſent nomen, ne tres ſubſtantiæ admitterentur. Et cætera. Itidem in oratione de luminibus, inquit: Deum quum dico, uno pariter & triplici lumine perſtringor: triplici quidem, quantum ad proprietates, ſive hypoſtaſes, uti quidam appellare malunt, ſive perſonas: (nec enim de nominibus contendimus, quamdiu ſyllabæ ad eamdem ſententiam tendunt) uno autem, quantum ad ſubſtantiæ, hoc eſt, divinitatis rationem. Satis, opinor, hi celeberrimi doctores de rebus modo propoſitis, nimirum de ſubſtantia & natura, de hypoſtaſi & perſona, nobis præſcripſerunt, aperteque tradiderunt, illas univerſalis rei ſignificationem habere, has ſingularis. GENERALIS. Jam tempus fuerit, ut auctoritates in medium proferas, de quibus ſanctorum hominum mentem perſpiciamus. Quippe de ſubſtantia & natura, de hypoſtaſi & perſona, conſentimus; nulla penitus in re diſſidentes. Nam illa prius etiam quam abs te dicerentur, intelligebamus: ſed ex ore tuo lubebat audire, quænam de his veſtra eſſet ſententia. Nunc ergo dicito, quiſnam ſanctorum patrum naturas duas poſt unitionem ſtatuerit. THEORIANUS. Primum, ceu tempore primum, magnum illum Athanaſium proferre par eſt, cujus hæc ipſa verba ſunt in epiſtola ad Epictetum Corinthi epiſcopum. Ex hoc abſurditatem perſpicere poteſtis· Si Sermo unius eſt ſubſtantiæ cum corpore, de terra naturam ſuam habente: ſicque conſubſtantialis eſt patri Sermo, juxta confeſſionem patrum: etiam ipſe pater unius erit ſubſtantiæ cum corpore de terra facto. Et cur Arianis indignamini, filium dicentibus eſſe creaturam, quum ipſi dicatis, patrem unius cum creaturis eſſe ſubſtantiæ? GENERALIS. Quid ad nos dictum iſtud, philoſophe? THEORIANUS. Graviter eos tangit, qui dicunt, unam eſſe naturam Sermonis & carnis. Ac vide, obſecro, quam admirabili ratione ſanctus vir Athanaſius in tertia figura ſyllogiſmum nectat. Quippe jam antea pro confeſſo habetur, quæcumque de ſubſtantia dicenda veniant, eadem & naturæ accommodanda. Hoccine in confeſſo eſt, an non? GENERALIS. Omnino id quidem. THEORIANUS. Commutemus ergo ſubſtantiæ nomen cum naturæ vocabulo, & dicamus: Si ejuſdem eſt naturæ Sermo cum corpore, de terra naturam ſuam habente; ſique Sermo eſt unius cum patre naturæ, juxta confeſſionem patrum: etiam ipſe pater erit ejuſdem cum corpore terreno naturæ; quo fit, ut ſi qui dicant, Sermonem unius eſſe cum corpore ſubſtantiæ; (valet autem hoc tantumdem, ac ſi dicas, ejuſdem naturæ) ſequatur, & patrem eſſe unius cum corpore ſubſtantiæ ac naturæ: quo quid abſurdius? Quid ergo de hoc impoſſibili diſcimus? Sermo non eſt ejuſdem cum corpore ſubſtantiæ, nec ejuſdem naturæ. Quod ſi Sermo nec ejuſdem eſt cum corpore ſubſtantiæ, nec ejuſdem naturæ; planum

A γομένων ὑφ' ἡμῶν ἀσεβῶς, (τὸ μὲν γὰρ τὴν φύσιν δηλοῖ τῆς θεότητ☉, τὸ δὲ τὰς τῶν ζῳῶν ἰδιότητας) νοεμένων κ̀ παρὰ τοῖς Ιταλοῖς ὁμοίως, ἀλλ' ὑ δωαμένων διὰ τὴν στενότητα τῆς παρ' αὐτοῖς γλώττης, κ̀ τὴν τῶν ὀνομάτων πενίαν, διελεῖν ἀπὸ τῆς ὑσίας τὴν ὑπόσασιν, κ̀ διὰ τοῦτο ἀντεισαγάσης τὰ ωρόσωπα, ἵνα μὴ τρεῖς ὑσίαι παραδεχθῶσιν. ἀμέλει κἂν τῷ εἰς τὰ φῶτα λόγῳ ὕπω φησί. Θεὸν δὲ ὅταν εἴπω, ἑνὶ φωτὶ περιγραφθῆω ☪ ζῳσί. ζῳσὶ μὲν κατὰ τὰς ἰδιότητας, ἤγουν ὑποσάσεις, ὅ τισι φίλον καλεῖν, εἴτ' ἓν ωροσώποις· (ὐδὲν γὰρ περὶ τῶν ὀνομάτων ζυγομαχοῦμεν, ἕως ἂν ωρὸς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρωσιν·) ἑνὶ δὲ, κατὰ τὸν τῆς ὑσίας λόγον, εἴτ' ἓν θεότητ☉. ἱκανῶς, οἶμαι, οἱ παρόντες ἐκλεέσατοι διδάσκαλοι περὶ τῶν ωροκειμένων ἡμῖν ἐνομοθέτησαν, ὑσίας τε πέρι ☪ φύσεως, ὑποσάσεώς τε κ̀ ωροσώπων, σαφῶς τε παραδεδώκασιν, ὅτι αἱ μὲν τὸ καθόλ☉ σημαίνουσιν, αἱ δὲ τὸ καθέκαστον. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. καιρὸς ἤδη, τὰς χρήσεις εἰς μέσον ωροθεῖναι, ἵνα ἐκ τούτων τὸν νῶν καταθρήσωμεν τῶν ἁγίων. περὶ γὰρ ὑσίας κ̀ φύσεως, ὑποσάσεώς τε κ̀ ωροσώπων, σύμφωνοί ἐσμεν, κατ' ὐδὲν ὐδ' ὅλως διαφερόμενοι. τοῦτο γὰρ κ̀ ωρὸ τοῦ σε εἰπεῖν, ἐγινώσκομεν. ἀλλ' ἠθελήσαμεν ἀκοῦσαι ἐκ τοῦ σόματός σ☉, πῶς ποτε περὶ τούτων φρονεῖτε ὑμεῖς. νυνὶ δ' ἓν εἰπὲ, τίς τῶν ἁγίων δύο φύσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν ἐδογμάτισεν; Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. Πρῶτον, ὡς πρῶτον τῷ χρόνῳ, τὸν μέγαν Αθανάσιον παρεισαγαγεῖν ἄξιον, ὡς ἐν τῇ ωρὸς Επίκτητον ἐπίσκοπον Κορίνθου ἐπιστολῇ τοιάδε γράφοντα κατὰ λέξιν. κ̀ γὰρ ἐκ τούτου τὸ ἄτοπον θεωρεῖν ἡμᾶς ἔξεστιν. εἰ ὁμοούσιος ὁ λόγος τῷ σώματι ἐκ τῆς γῆς τὴν φύσιν αὐτοῦ ἔχοντι, ὁμοούσι☉ δὲ ὁ λόγ☉ τῷ πατρὶ, κατὰ τὴν τῶν πατέρων ὁμολογίαν· ὁμοούσι☉ ἔσαι ☪ αὐτὸς ὁ πατὴρ τῷ σώματι, τῷ ἐκ γῆς γεγονότι. κ̀ τί ἔτι μέμφεσθε τοῖς Αρειανοῖς λέγουσι τὸν υἱὸν κτίσμα, λέγοντες αὐτοὶ κ̀ τὸν πατέρα ὁμοούσιον τοῖς κτίσμασι; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. καὶ τί ωρὸς ἡμᾶς ἡ χρῆσις αὕτη, φιλόσοφε; Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. σφόδρα καθάπτεται τῶν λεγόντων μίαν φύσιν τοῦ λόγου ☪ τῆς σαρκός. κ̀ ὅρα, πῶς θαυμασίως πλέκει τὸν συλλογισμὸν ἐν ξέτῳ σχήματι ὁ ἐν ἁγίοις Αθανάσι☉. ωροομολογεῖται γὰρ, ὅτι ὅσα περὶ τῆς ὑσίας λεχθήσεσθαι μέλλει, ταῦτα τῇ φύσει ωροσαρμοσέον· ὡμολόγηται, ἢ ὅ, Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. πάνυ μὲν ὖν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. μεταλάβωμεν ὖν τὸ τῆς ὑσίας ὄνομα εἰς τὸ τῆς φύσεως, κ̀ εἴπωμεν· εἰ ὁμοφυὴς ὁ λόγ☉ τῷ σώματι, ἐκ γῆς ἔχοντι τὴν φύσιν· ὁμοφυὴς δὲ ὁ λόγ☉ τῷ πατρὶ, κατὰ τὴν τῶν πατέρων ὁμολογίαν, ὁμοφυὴς ἔσαι κ̀ αὐτὸς ὁ πατὴρ τῷ σώματι, τῷ ἐκ τῆς γῆς γεγονότι. ὥστε τοῖς λέγουσιν ὁμοούσιον (τοῦτον δὲ εἰπεῖν ὁμοφυῆ) τὸν λόγον τῷ σώματι, ἕπεται τό, κ̀ τὸν πατέρα ὁμοούσιον κ̀ ὁμοφυῆ εἶναι τῷ σώματι. ἆ τί ἀποπώτερον; τί δὲν ἐκ λόγ☉ τὸ ἀδωάτ☉ μανθάνομεν; ὁ λόγ☉ τῷ σώματι οὐκ ἔσιν ὁμοούσι☉, οὐδὲ ὁμοφυὴς. εἰ δὲ ὅτι ὁμοούσι☉, δῆλον, ὅτι ἑτεροούσι☉ κ̀ ἑτεροφυὴς, κ̀ εἰ ἑτερο-

ANNO CHRISTI 1169.

ANNO CHRISTI 1169.

☞ ροφυὴς, ἑτέρα πάντως φύσις τῦ λόγυ, ϗ ἑτέρα τῦ σώματ☉, ὐχ ἄρα μία φύσις ὁ Χρισός. εἰ δὲ ϗ τὴν πρώτ1ν ἀπόφασιν τῦ θείυ Αθανασίυ, ὡς ἔχει ἀκριβείας, κατανοήσωμεν λέγυσαν, εἰ ὁμούσιος ὁ λόγος τῷ σώματι ἐκ γῆς ἔχοντι τὴν φύσιν, μέγιστον ἀνησόμεθα θησαυρόν. ὑ μάτ1ν γὰρ κεῖται τὸ, ἐκ γῆς ἔχοντι τὴν φύσιν. ΟΚΑΘΟΛ. ὀρθότατα λέγεις· ἀλλ' ἔχυ ϗ τῶν ἑξῆς. Ο ΘΕΩΡΙΑΝ. ἐλθέτω ϗ ὁ ἁγιώτατος Κύριλλος, ᾧ μᾶλλον ὑμεῖς ἐπερείδεσθε, μαρτυρήσων τῷ λόγῳ. ὃς ἐν μὲν τῇ πρώτῃ πρὸς Σέκυνδον ἐπιστολῇ λέγει. ἔσον γάρ ἐστιν εἰς ἀτοπίας λόγον, τὸ εἰπεῖν, ὅτι μεταβλήθη τὸ σῶμα εἰς θεότητος φύσιν, ϗ μὴν κἀκεῖνο, ὅτι μεταβλήθη ὁ λόγος εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν. ὥς περ γὰρ τῦτο ἀμήχανον, (ἄτρεπτος γὰρ, ϗ ἀναλλοίωτός ἐστιν) ὕτω ϗ τὸ ἕτερον. ὐ γάρ ἐστιν εἰς θεότητος φύσιν μεταχωρῆσαί τι δύναθαι τῶν κτισμάτων. κτίσμα δὲ ϗ ἡ σάρξ. σαφῶς δὲ ϗ ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ, αὐτός τε ὁμολογῶν τὰς δύο φύσεις, ϗ τῶν τῆς ἀνατολῆς ἁγιωτάτων ἐπισκόπων ὑπερμαχῶν, τὰ αὐτὰ λεγόντων, φησίν. ἐπελαμβάνοντό τινες τῆς ἐκθέσεως, ἃς πεποίηνται οἱ ἀνατολικοὶ, ϗ φασί διατί δύο φύσεις ὀνομαζόντων ἠνέσχετο ἢ ἐπήνεσεν ὁ Αλεξανδρείας; ϗ μετ' ὀλίγα φησίν· ὕτω ϗ ἐπὶ Νεσορίυ, κἂν λέγει δύο φύσεις, ἀλλ' διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς, ϗ τῦ λόγυ· (ἑτέρα γὰρ ἡ τῦ λόγυ φύσις, ϗ ἑτέρα ἡ τῆς σαρκός) ἀλλ' ὐκ ἔτι τὴν ἕνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν, ἡμεῖς γὰρ ἑνώσαντες ταῦτα, ἕνα Χριστὸν, ἕνα υἱὸν, ἕνα κύριον ὁμολογοῦμεν· ϗ λοιπὸν, μίαν φύσιν τῦ λόγυ σεσαρκωμένην. ϗ μετ' ὀλίγον. ὐκοῦν ὐ τὸ εἰδέναι τῶν δύο φύσεων τὴν διαφοράν, τέμνειν ἐστὶν εἰς δύο τὸν ἕνα Χριστόν. ϗ μεθ' ἕτερον. κἀκεῖνο δὲ μὴ ἀγνοείτωσαν. ὅτως γὰρ ὅλως ἕνωσις ὀνομάζεται, ὐχ ἑνὸς πράγματ☉ σημαίνεται σύνοδ☉, ἀλλ' ἢ δύο, ἢ ϗ πλειόνων ϗ διαφόρων ἀλλήλοις κατὰ φύσιν. ὁ τοίνυν λέγων ἕνωσιν, δηλονότι σαρκὸς ἐμψυχωμένης νοερῶς, ϗ λόγυ, ϗ οἱ δύο λέγοντες φύσεις, ὕτω νοῦσι. πλὴν τῆς ἑνώσεως ὁμολογουμένης, ὐκ ἔτι διῖσαντι ἀλλήλων τὰ ἑνωθέντα, ἀλλ' εἷς λοιπὸν υἱὸς, μία φύσις αὐτῦ τῦ σαρκωθέντ☉ λόγυ. ἰδὺ σαφῶς ἐν τύποις ὁ τῆς θείας μνήμης παλὴρ ἡμῶν Κύριλλ☉, ὑ τὸ εἰδέναι, φησί, τῶν δύο φύσεων πλὴν διαφορὰν, τέμνειν ἐστὶν εἰς δύο τὸν ἕνα Χριστόν. τῦτο γὰρ ὑμεῖς δεδοίκατε· ἀλλ' ὁ μακάρι☉ Κύριλλ☉ ἐκβάλλει τὸν ποιῦτον μάτ1ον φόβον ὑμῶν. ἀλλὰ ϗ τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σέκυνδον ἐπιστολῇ φαίνεται ὁ αὐτὸς τὰ αὐτὰ φρονῶν, δι' ὧν φησιν. Εννοῦντες τοίνυν τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν τρόπον, ὁρῶμεν ὅτι δύο φύσεις σωνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἕνωσιν ἀδιασπάστως, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως· ἡ γὰρ σάρξ, σάρξ ἐστι, ϗ ὁ θεὸς, εἰ ϗ γέγονε θεῦ σάρξ. ὁμοίως δὲ ὁ λόγ☉ θεὸς ἐστι, ϗ ὁ σάρξ, εἰ ϗ ἰδίαν ἐποιήσατο τὴν σάρκωσιν οἰκονομικῶς. ὅταν ὖν ἐννοῶμεν τῦτο, οὐδὲν ἀδικῦμεν, τὴν εἰς ἑνότητα σωδρομὴν ἐκ δύο φύσεων γεγενῆσθαι λέγοντες· μὴν μέντοι τὴν ἕνωσιν ὐ διαιροῦμεν τὰς φύσεις ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲ εἰς δύο τέμνομεν υἱὸς τὸν ἕνα ϗ ἀμέριστον, ἀλλ' ἕνα φαμὲν υἱὸν, ϗ ὡς οἱ πατέρες εἰρήκασι, μίαν φύσιν τῦ λόγυ σεσαρκωμένην, ὐκοῦν ὅσον ἦκεν εἰς ἔννοιαν ϗ εἰς μόνον τὸ ὁ-

ANNO CHRISTI 1169.

est, esse illum substantiæ naturæque diversæ. Si naturæ diversæ, omnino alia natura Sermonis est, alia corporis. Non ergo Christus una natura est. Quod si primam hanc divi Athanasii propositionem: Si Sermo unius est substantiæ cum corpore de terra naturam suam habente; quam accurate facta sit, perspexerimus, maximum thesaurum reperiemus. Quippe non frustra positum est: De terra naturam suam habente. GENER. Rectissime dicis. Sed pergito. THEORIANUS. Accedat & sanctissimus Cyrillus, cui vos magis innitimini, testimonium orationi nostræ perhibiturus; qui in priore ad Successum epistola inquit: Par est, quod absurditatem adtinet, dicere; quod corpus in divinitatis naturam mutatum sit; & vicissim, quod Sermo mutatus sit in naturam carni. Nam sicut hoc fieri nequit, quum ipse Sermo sit incommutabilis & alterationis expers; ita nec illud alterum. Non enim creatorum quidquam ad naturam divinitatis transire potest: & caro quoque creatura est. Idem perspicue in epistola ad Eulogium tam per se naturas duas profitens, quam sanctissimos orientis episcopos idem tradentes, propugnans: Reprehendunt, ait, nonnulli factam ab orientalibus episcopis expositionem. Et cur, inquiunt, eos naturas duas dicentes Alexandrinus episcopus ferre potuit, aut probavit? Et paulo post subjicit: Sic & in causa Nestorii: quamvis duas naturas, discrimen carnis & sermonis significans, dicat; (nam alia natura Sermonis est, alia carnis) unionem tamen nobiscum non confitetur. Nos enim his unitis, unum Christum, unum filium, unum dominum confitemur: unam denique naturam Sermonis incarnatam. Ac paulo post: Itaque nosse naturarum duarum discrimen, non est unum Christum in duo secare. Rursum post alia: Nec illud ignorent: Ubicumque fit unionis omnino mentio, non unius rei coitio significatur, sed vel duarum, vel plurium, & inter se natura discrepantium. Qui ergo dicit unionem, videlicet carnis animatæ ac mente præditæ, cum Sermone; quique duas naturas dicunt; eorum hæc mens est, atque sententia. Verum posteaquam unionem confessi sumus, non amplius a se invicem unita discrepant: sed unus deinceps filius est, una Sermonis incarnati natura. Ecce in his divæ memoriæ Cyrillus aperte dicit, duarum naturarum discrimen nosse, non esse Christum unum in duo secare. Hoc enim vos vereri soletis. At beatus ille Cyrillus vanam hanc vestram formidinem rejicit. Quin & idem in altera ad Successum epistola eadem se sentire, his verbis ostendit: Itaque modum assumtionis humanæ naturæ animo considerantes, naturas duas coivisse per unionem videmus, citra divisionem, confusionem & mutationem. Caro enim, caro est, non divinitas, licet Dei caro facta sit: similiter & Sermo Deus est, non caro; licet dispensatione quadam carnem proprie suam fecerit. Quum igitur hoc animo consideramus, minime delinquimus, dicentes hunc in unionem concursum ex duabus naturis factum. Sed tamen post unionem naturas a se invicem non dividimus, nec

☞ nec unum & impartibilem in duos filios ſeca-
mus: ſed unum dicimus filium, & uti patres
ANNO CHRISTI 1169. loquuti ſunt, unam naturam Sermonis incar-
natam. Quantum ergo mente atque oculis ani-
mi dumtaxat videre poſſumus, quo pacto uni-
genitus ille factus ſit homo, duas naturas eſſe
dicimus, aut unum Chriſtum, & dominum:
& filium, Dei Sermonem, qui homo factus &
incarnatus eſt. Quid clarius hoc quærimus?
naturas enim duas eſſe dicimus. Rurſus idem
ille divus Cyrillus in enarratione libri Levitici, de purgatione lepræ differens, ait: Totum
heic mihi rurſus Servatoris noſtri myſterium,
& purgationem, quæ per ſacroſanctum baptiſ-
mum fit, reſpice. Duas aves accipi vivas &
mundas jubet, ut per has volucres hominem
illum cœleſtem intelligas, hominem pariter &
Deum, in duas quidem naturas (quantum ad
id quod de utraque dici convenit) diſtinctum:
(quippe Sermo erat, exortus e Deo, in car-
ne mulieris) non tamen diviſum: unus enim
ex ambobus Chriſtus. Propterea duæ ſumuntur
aves, & ambæ rurſus unius inſtar intelliguntur. Vides, ut ubique beatus ille Cyrillus naturas duas confiteatur? quin & in altera ad
Succeſſum ait epiſtola: Qui Dominum nuda
carne paſſum dicit, alienum a ratione volun-
tateque cruciatum facit. At ſi quis dicat, eum
participe mentis anima paſſum, ut ſpontaneus
ſit cruciatus; nihil dicere prohibet, eum in
hominis natura paſſum. Quod ſi verum eſt,
cur non duas naturas exſtitiſſe dabimus poſt
unionem, citra ullam diviſionem? Quare ſi
quis ait, Chriſto pro nobis carne paſſo, nihil
aliud dicit, quam Chriſto pro nobis natura
noſtra paſſo. Vides, uti clariſſime naturas duas
beatus Cyrillus poſt unionem confiteatur? Etiam magnum illum in rebus divinis Gregorium
videamus. Ait enim in oratione de filio: Deum
adpellari putemus, non Sermonis; ſed ejus qui
oculis cernebatur. Qui enim proprie Dei Deus
eſſe poſſit? quemadmodum & pater dicitur,
non ejus, qui cernebatur, ſed Sermonis. Erat
enim duplex. Itaque partim hæc de utriſque
proprie, partim non proprie dicuntur; diverſo
ſcilicet modo, quam in nobis res habet. Nam
Deus proprie quidem noſter eſt Deus, non
autem proprie pater. Et hoc illud eſt, quod
hæreticos in errorem trahit; vocum ſcilicet harum conjunctio, permutatis inter ſe vocabulis,
propter naturarum coalitionem. Ejus hoc argumentum eſt. Quum naturæ cogitando diſtinguuntur, etiam ipſa ſimul vocabula diſtinguuntur. Vides eum Chriſtum adpellare duplicem? Rurſus ait. Quum naturæ cogitando didiſtinguuntur, etiam ipſa ſimul vocabula
ſtinguuntur. Verum videamus & ſequentia.
Paulum dicentem audi: Ut Deus Domini noſtri Jeſu Chriſti, pater gloriæ: Chriſti quidem
ille Deus eſt, pater autem gloriæ. Nam licet
utraque natura copulata, ſit quiddam unum;
non tamen hoc a natura eſt, ſed propter coitionem. Audi quid dicat: Licet utraque natura copulata, ſit quiddam unum, non tamen
hoc a natura eſt. Si vero non unum a natura eſt, relinquitur omnino, duo eſſe a natura. Idem in 1. ad Cledonium epiſtola, diſertis verbis ait: Naturæ duæ, Deus & homo,
quemadmodum & anima, & corpus; non tamen duo filii, nec dii: ſicut nec hic quidem
duo homines, tametſi Paulus ad hunc modum
internam externamque partem hominis adpellaverit. Atque ut paucis rem complectar, aliud

ANNO CHRISTI 1169.

A ῥᾷν τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασι, τίνα ποτὲ τρόπον ἐν-
ωθρώπησεν ὁ μονογενὴς, δύο φύσεις εἶναί φα-
μεν. ἕνα δὲ Χριστὸν, καὶ κύριον, καὶ υἱὸν, τὸν
Θεοῦ λόγον ἀνθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον.
τί τούτου ἐστὶ σαφέστερον ἐπιζητῆσαι; δύο γὰρ
φύσεις, τὰς φύσεις εἶναί φαμεν. πάλιν ὁ αὐ-
τὸς θεῖος Κύριλλος ἐν τῇ εἰς τὸ Λευιτικὸν
βιβλίον ἐξηγήσει περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῆς λέ-
πρας φησίν. ὅλον δὴ πάλιν ἐν τούτοις περιάθρει
τὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν μυστήριον, καὶ τὸν διὰ
τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καθαρισμόν· δύο μοι
ὀρνίθια κελεύει ληφθῆναι ζῶντα καὶ καθαρὰ,
ἵνα νοήσῃς διὰ τῶν πετεινῶν τὸν ἐράνιον ἄνθρω-
B πον, ἄνθρωπόν τε ὁμοῦ καὶ Θεὸν, εἰς δύο μοι φύ-
σεις (ὅσον ἦκεν εἰς τὸν ἑκάστῳ πρέποντα λόγον)
διαιρούμενον· (λόγος γὰρ ἦν, ὁ ἐκ Θεοῦ ἀνα-
λάμψας ἐν σαρκὶ τῆς γυναικὸς,) πλὴν ὡς
μεμιγόμενον. ἐξ ἀμφοῖν ὁ Χριστός. διὰ
τοῦτο καὶ ὡς δύο λαμβάνοντα τὰ ὀρνίθια, καὶ νο-
εῖται πάλιν ὡς ἓν ἀμφότερα. ὁρᾷς πῶς δι' ὅλου
ὁ μακάριος Κύριλλος δύο φύσεις ὁμολογεῖ;
ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σέκουνδον ἐπισο-
λῇ φησίν· ὁ γὰρ λέγων σαρκὶ παθεῖν γυμνῇ
τὸν Κύριον, ἄλογον καὶ ἀκούσιον ποιεῖται τὸ πά-
C θος. ἐὰν δέ τις εἴπῃ, μὴ ψυχῆς νοερᾶς πα-
θεῖν αὐτὸν, ἵνα ᾖ τὸ πάθος ἑκούσιον, ἔδοξεν κω-
λύειν λέγειν, τῇ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος αὐ-
τὸν παθεῖν. εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, πῶς ἂν τὰς δύο
φύσεις ὑφεσάναι δώσομεν μὴ τὴν ἕνωσιν, ἀδιαι-
ρέτως; ὥστε εἴ τις λέγει, Χριστοῦ ἓν παθόντος
ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, οὐδὲν ἕτερον λέγει, πλὴν ὅτι,
Χριστοῦ ἓν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν τῇ ἡμετέρᾳ φύ-
σει· ὁρᾷς πῶς σαφέστατον δύο φύσεις μὴ τὴν
ἕνωσιν ὁμολογεῖ ὁ μακάριος Κύριλλος; ἴδωμεν,
εἰ δοκεῖ, καὶ τὸν πολὺν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον.
D φησὶ γὰρ ἐν τῷ περὶ υἱοῦ λόγῳ. Θεὸς δὲ λέγοιτο
ἂν, οὐ τοῦ λόγου, τοῦ ὁρωμένου δὲ. πῶς γὰρ ἂν
εἴη τοῦ κυρίου Θεοῦ Θεός; ὥσπερ καὶ πατὴρ, οὐ
τοῦ ὁρωμένου, τοῦ λόγου δέ· καὶ γὰρ ἦν διπλοῦς·
ὥστε, τὸ μὲν κυρίως ἐπ' ἀμφοῖν, τὸ δὲ οὐ κυ-
ρίως, ἐναντίως ἢ ἐφ' ἡμῖν, ἔχει. ἡμῶν γὰρ
κυρίως μὲν Θεὸς ὁ Θεὸς, οὐ κυρίως δὲ πατήρ.
καὶ τοῦτο ἔστιν, ὃ ποιεῖ τοῖς αἱρετικοῖς τὴν πλά-
νην, ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίζευξις, ἐναλλαττομένων
τῶν ὀνομάτων διὰ τὴν σύγκρασιν. σημεῖον δε.
νήνιχα αἱ φύσεις διῄσανται ταῖς ἐπινοίαις, σω-
διαιρεῖται καὶ τὰ ὀνόματι. ὁρᾷς ὅτι διπλοῦν αὐ-
τὸν καλεῖ τὸν Χριστόν; καὶ πάλιν φησὶν νήνιχα αἱ
φύσεις διῄσανται ταῖς ἐννοίαις, σωδιαιρεῖται
E καὶ τὰ ὀνόματα. ἀλλ' ἴδωμεν καὶ τὰ ἑξῆς. Παύ-
λου λέγοντος ἄκουσον· ἵνα ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης. Χριστοῦ μὲν
Θεὸς, τῆς δὲ δόξης πατήρ. εἰ γὰρ καὶ τὸ σωαμ-
φότερον ἕν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ σωσάῳ.
ἄκουε τί φησιν. εἰ γὰρ τὸ σωαμφότερον ἕν, ἀλλ'
οὐ τῇ φύσει. εἰ δὲ οὐ τῇ φύσει ἕν, λείπεται πάν-
τως, δύο εἶναι τῇ φύσει. ἐν δὲ τῇ πρὸς Κλη-
δόνιον δευτέρᾳ ἐπιστολῇ ὁ αὐτὸς διαῤῥήδην φη-
σί. φύσεις δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ
ψυχὴ καὶ σῶμα· υἱοὶ δὲ οὐ δύο, οὐδὲ θεοί. οὐ-
δὲ γὰρ ἐνταῦθα δύο ἄνθρωποι, εἰ καὶ ὅπως ὁ
Παῦλος τὸ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἐκτὸς προσ-
ηγόρευσε. καὶ εἰ δεῖ σωστέρως εἰπεῖν, ἄλλο μὲν

καὶ ἄλλο

☞ καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ὁ σωτήρ. εἴπερ μὴ ταὐτὸν τὸ ἀόρατον τῷ ὁρατῷ, καὶ τὸ ἄχρονον τῷ ὑπὸ χρόνον· οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος· μὴ γένοιτο. τὰ γὰρ σωαμφότερα, ἓν τῇ συγχράσει· Θεὸν μὲν ἀνθρωπήσαντος, ἀνθρώπῳ δὲ θεωθέντος, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάσειε. λέγω δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο, ἐμπαλιν ἢ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν. οὐκ ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο. ἓν γὰρ τὰ τρία, καὶ ταὐτὸν τῇ θεότητι. ὁρᾷς ἀκρίβειαν θεολογίας; ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο φησὶ, τὰ ἐξ ὧν ὁ σωτήρ. ἔστ' ἔστιν, ἄλλη καὶ ἄλλη φύσις. τὸ γὰρ ἄλλο ἑτέρως τι θέμενον, ἐπὶ τῆς φύσεως τάττεται, τὸ δὲ ἄλλος, ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως. καὶ τοῦτο δῆλον αὐτὸς ποιεῖ παρακατιών. ἐκεῖ μὲν γὰρ, ἐπὶ τῆς θεότητος δηλονότι, ἄλλος καὶ ἄλλος. ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν. οὐκ ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο. ἓν γάρ ἐστὶ τὰ τρία, καὶ ταυτὸν τῇ θεότητι. ἀλλὰ καὶ προϊὼν φησιν. ὥσπερ καὶ τὸ διὰ Χριστοῦ γεγονέναι τὰ πάντα, καὶ κατοικεῖν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐ κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ νοούμενον, κιρναμένων ὥσπερ τῶν φύσεων, οὕτω δὴ καὶ τῶν κλήσεων, καὶ περιχωρουσῶν ἀλλήλας τῷ λόγῳ τῆς συμφυΐας. ἀπόχρη ταῦτα παρὰ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. τῆς δ' αὐτῆς ἐννοίας καὶ Γρηγόριον τὸν ἐν ἁγίοις ἐπισκοπήσαντα ἐν τῇ Νυσαέων ἐπιδείξομαι, ἐν οἷς φησιν ἐν τῷ πρὸς Σιμπλίκιον λόγῳ κατὰ λέξιν οὕτως. ὥστε ἐπειδὴ δύο περὶ Χριστοῦ γινώσκομεν, τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον, ἓν μὲν τῇ φύσει, τὸ θεῖον, ἓν δὲ τῇ οἰκονομίᾳ, τὸ κατὰ ἄνθρωπον. ἀκολούθως τὸ μὲν ἀΐδιον τῇ θεότητι προσμαρτυροῦμαι, τὸ δὲ κτιστὸν, τῇ ἀνθρωπίνῃ λογιζόμεθα φύσει. ἤκουσας ὅπως καὶ οὗτος ὁ θεῖος ἀνὴρ φησιν, ὅτι δύο περὶ Χριστοῦ γινώσκομεν, τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον. εἶτα, ἓν μὲν τῇ φύσει τὸ θεῖον, φησί. καὶ παρακατιών· τὸ δὲ κτιστὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ λογιζόμεθα φύσει. ἰδοὺ φύσιν θείαν ἐπὶ Χριστοῦ, καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην ὁμολογεῖ ἀμέσως. ἀλλὰ κἂν τῷ Βασιλείου βιβλίῳ, τῷ πρὸς τὸν Εὐνόμιον τὰ αὐτὰ διδάσκων, φησί. τὸν μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καθὼς ὠνόμασεν ὁ μέγας ἀπόστολος, ἴδοι ἄν τις, ὡς τὸ τοῦ υἱοῦ δείκνυσιν ὄνομα, ἑκατέρᾳ τῇ φύσει, τῇ θείᾳ τε καὶ ἀνθρωπίνῃ, κατὰ τὸ ἴσον ἐφαρμοζόμενον. ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ Θεοῦ υἱός ἐστι, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου κατ' οἰκονομίαν ἐγένετο. ὁρᾷς πῶς δύο φύσεις, θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην ὁμολογεῖ; τὰ δ' αὐτὰ πράττοντα κἂν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῆς αὐτῆς πραγματείας ἔξεσιν αὐτὸν θεωρῆσαι. πανταχοῦ γάρ, φησι, τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πρὸς τὸ θεῖον ἀνάκρασιν ὁ ἀποστολος κηρύσσων, οὐδὲν ἧττον ἐν ἑκατέρῳ τὸ ἴδιον καθορᾷ. ἐνταῦθα καὶ περὶ τῶν ἰδίων ἑκατέρας φύσεως ἡμῖν διετύξατο, ὡς ὑπαρχόντων τε, καὶ τῇ θεωρίᾳ λαμβανομένων. εἶτα προϊὼν, μετ' ὀλίγον φησί. καὶ ὡς ἂν μὴ τῇ ἀκράτῳ φύσει τὸ κατὰ τὸν σαυρὸν πάθος προσβίβοιτο, δι' ἑτέρων ξανώτερον τὴν τοιαύτην ἐπανορθοῦται πλάνην, μεσίτην αὐτὸν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ Θεὸν ὀνομάζων, ἵνα ἐκ τοῦ τὰ δύο περὶ τοῦ ἑνὸς λέγεσθαι, τὸ πρόσφορον νοοῖτο περὶ ἑκατέρων. σαφέστατα ἐνταῦ-

ANNO CHRISTI 1169.

A quidem atque aliud ſunt ea, de quibus Servator conſtat, (niſi adſpectabile ſit idem cum inadſpectabili, & temporis expers idem cum eo quod tempori ſubeſt) non tamen alius atque alius, abſit hoc. Ambo enim hæc copulatione unum ſunt, Deo nimirum humanam naturam, & homine divinitatem ſuſcipiente, vel quocumque tandem alio verbo quis hanc rem exprimendam duxerit. Dico autem aliud atque aliud vice verſa atque in Trinitate res habet. Illic enim alius atque alius, ne hypoſtaſes confundamus: non autem aliud atque aliud, quod tria ſint unum & idem, quoad divinitatem. Vides quam accurate de rebus divinis loquatur (Aliud, ait, atque aliud ſunt ea, de quiB bus Servator conſtat:) hoc eſt alia atque alia natura. Nam aliud, neutro genere poſitum, de natura dicitur: alius vero, de hypoſtaſi. Atque hoc progrediens ulterius manifeſto declarat. Illic, ait, nimirum in divinitate, alius atque alius, ne perſonas confundamus: non autem aliud atque aliud, quod tria ſint unum & idem, quoad divinitatem. Quin & ulterius inquit: Sicut & illud, per Chriſtum omnia facta eſſe, & Chriſtum in cordibus noſtris habitare, non ſecundum eam Chriſti partem dicitur, quæ in oculos cadit: ſed eam, quæ intellectu percipitur, permiſtis videlicet, ut naturis, ſic etiam nominibus, ſeque ratione connaturalitatis invicem complectentibus. Hæc de C magno illo Gregorio Theol. protuliſſe ſatis eſt. Ejuſdem vero ſententiæ ſanctum quoque Gregorium Nyſſenſem epiſcopum fuiſſe demonſtrabo, in lib. ad Simplicium his verbis utentem: Quoniam duo de Chriſto agnoſcimus, hoc divinum, illud humanum, unum natura divinum, & unum diſpenſatione humanum: iccirco æternitatem divinitati equidem adtribuo: creatum vero humanam ad naturam referimus. Audiſtine quo pacto & hic divinus vir dicat, duo nos de Chriſto adgnoſcere, hoc divinum, illud humanum? Deinde, unum natura divinum inquit. Et progreſſus ulterius: Creatum, ait, humanam ad naturam referimus. Ecce divinam in Chriſto naturam, & D naturam humanam manifeſte confitetur. Quin & Baſilii liber adverſus Eunomium ſcriptus, eadem docens, hæc verba continet: Mediatorem illum Dei & hominum, ſicut a magno illo apoſtolo adpellatur, nihil ita demonſtrat, ut filii nomen utrique naturæ, divinæ ac humanæ, ex æquo accommodatum. Idem enim & Dei filius eſt, & filius hominis per diſpenſationem factus eſt. Vides, uti duas naturas, divinam & humanam, confitetur? Eadem facientem videre licet in quarto ejuſdem argumenti libro, ubi hæc verba ſunt: Ubique temperamentum ejus, quod humanum eſt, cum illo quod divinum, prædicans apoſtolus; nihilominus in utroque, quod cuique proprium eſt, E perſpicit. Heic & de iis quæ utrique naturæ propria ſunt, tradit; veluti quæ reapſe ſint, & animi conſideratione percipiantur. Hinc paulo poſt ſubjicit: Ac ne quis naturæ temperamenti experti paſſionem in cruce adtribuat, per alia clarius errorem hujuſmodi corrigit, Mediatorem eum Dei & hominum, & Deum adpellans: ut, quoniam duo de uno dicantur, de utroque quod utrique competit, intelligatur. Heic apertiſſime duo de uno dici prædicat, nimirum naturas duas. Similiter & in oratione de filio ſecunda, clarius idem duarum naturarum proprietates, etiam poſt ineffabilem illam

ANNO CHRISTI 1169

illam evacuationem, ſalvas & integras eſſe tradit. Credimus, inquit, in unum Deum patrem ingenitum, & in unum filium genitum Jeſum Chriſtum, ejuſdem ſubſtantiæ cum patre, ſecundum divinitatem, & nobiſcum ſecundum carnem: non duos, ſed unum filium, ſalvis naturarum proprietatibus. Quin & magnus Ambroſius, Mediolanenſium pontifex, ad Apollinarium ſcribens, ſic ait: Diſcrimen carnis & divinitatis ſervemus. Unus in utroque loquitur filius, quoniam utraque natura in ipſo eſt: verum licet idem loquatur, non uno tamen modo loquitur. Nam vides in eo nunc quidem Dei majeſtatem, nunc autem paſſiones hominis. Conſentanea vero jam dictis & in ſecundo ad Gratianum Auguſtum libro tradit. Homo Jeſus Chriſtus, dominus majeſtatis, dicitur crucifixus, quia conſors utriuſque naturæ, id eſt, humanæ atque divinæ. Sed & in libro ad Sabinum epiſcopum idem vir ſanctiſſimus ait: Quum eſſet in proprietate * divinitatis, exinanivit ſe, & accepit plenitudinem naturæ & perfectionem humanæ: ſicut Deo nihil deerat, ita nec hominis conſummationi; ut eſſet perfectus in utraque * natura. GENERALIS. Equidem arbitror ante multos annos curæ tibi fuiſſe, libros uti colligeres, ſanctorumque virorum auctoritates de naturis duabus excerperes. THEORIANUS. Ea vero multæ curæ, multique temporis egent, quæ rara ſunt, & inventu difficilia. De duabus autem naturis non penuria, ſed ſupra modum ingens abundantia copiaque reperitur in omni a ſpiritu Dei profecta ſcriptura, quanta ſcilicet eſt aeris late diffuſi amplitudo. Quare ſi etiam pluribus opus ſit, paratus ſum & alias proferre. Et quidem mox licet audiamus magnum illum philoſophum atque martyrem Juſtinum, de iiſdem loquentem in libro de Trinitate, capite decimo ſeptimo. Quum audieris, inquit, de uno filio voces contrarias, convenienter partire naturis ea quæ dicentur: ſi magnum ac divinum aliquid, divinæ naturæ adtribuens; ſin exiguum & humanum, ad humanam naturam referens. Sic enim & ipſarum vocum diſcrepantiam vitabis, natura qualibet ſibi cognata recipiente: & unum filium tam ante omnia ſæcula, quam recens ortum juxta litteras ſacras confiteberis. Hæc divinus ille Juſtinus. Ioannes autem Chryſoſtomus in epiſtolæ ad Timotheum ſcriptæ interpretatione ſic ait: Mediator amborum conſors eſt, quorum ſcilicet eſt mediator. Quippe mediatoris eſt, ut conjunctus eorum utrique, quorum mediator eſt, participet. Ac paulo poſt: Si ergo non conjunctus eſt cum natura patris, non eſt mediator, ſed eſt ab eo ſeparatus. Quemadmodum enim cum hominum natura conjunctus eſt, quoniam ad homines venit: ita & cum Dei natura, quoniam a Deo venit. Cum hiſce ſanctis patribus conſentiens ſancta illa, magnaque & univerſalis ſynodus, Chalcedone nutu Dei pioque decreto Auguſtorum congregata, ſtatuit unum & eumdem eſſe Chriſtum, filium, dominum, unigenam, in naturis duabus citra confuſionem, mutationem, diviſionem, ſeparationem adagnitum: nequaquam naturarum diſcrimine ſublato propter unitionem, ſed ſalva potius proprietate utriuſque naturæ, ac in unam perſonam &

ANNO CHRISTI 1169.

ANNO CHRISTI 1169.

* Legit, *in proprietate*, quum Libri Latini habeant, *in plenitudine*.

* Noſtri legunt *perfectionis*.

Θα δύο περὶ τὸ ἓν λέγεσθαι φησὶ, δηλονότι φύσεις. ὁμοίως δὲ κἂν τῷ δευτέρῳ λόγῳ περὶ υἱοῦ ὁ αὐτὸς σαφέστερον ἡμῖν τῶν δύο φύσεων τὰ ἰδιώματα σώζεσθαι παραδίδωσι κ᾽ μηδὲ τὴν ἄφρασον κένωσιν. πιστεύομεν γὰρ εἰς ἕνα Θεόν, φησι, πατέρα ἀγέννητον, κ᾽ εἰς ἕνα γνήσιον υἱὸν Ιησοῦν τὸν Χριστὸν, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, κ᾽ ἡμῖν δὲ κατὰ τὴν σάρκα. ὁ δύο, ἀλλ᾽ ἕνα υἱὸν, σωζομένων τῶν ἰδιωμάτων τῶν φύσεων. ἀλλὰ κ᾽ ὁ μέγας Αμβρόσιος, ὁ Μεδιολάνων τὴν ἀρχιερωσύνην λαβὼν, πρὸς Απολλινάριον γράφων, οὕτω φησί. φυλάξομεν τὴν διαφορὰν σαρκὸς κ᾽ θεότητος. εἷς ὢν ἑκατέρῳ λαλεῖ ὁ υἱός, ἐπειδήπερ ἑκατέρα φύσις ἐστὶν αὐτῷ. ἀλλ᾽ εἰ ἓς ὁ αὐτὸς λαλεῖ, οὐκ ἐνὶ μέντοιγε τρόπῳ λαλεῖ. ὁρᾷς γὰρ ἐν αὐτῷ νῦν μὲν δόξαν Θεοῦ, νῦν δὲ πάθη ἀνθρώπου. ἀκόλουθα δὲ τοῖς εἰρημένοις κἂν τῷ δευτέρῳ τῶν πρὸς Γρατιανὸν τὸν βασιλέα συντάγματος λέγει. ἄνθρωπος Ιησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος τῆς δόξης ἐσταυρῶσθαι λέγεται, ἑκατέρας ὑπάρχων φύσεως κοινωνὸς, τοῦτ᾽ ἔστιν ἀνθρωπίνης κ᾽ θείας ἀμέλει. κἂν τῷ πρὸς Σαβῖνον τὸν ἐπίσκοπον λόγῳ αὐτὸς, ὁ αὐτὸς ἀγιώτατος ἀνὴρ φησιν. ἐν τῷ ἰδίῳ τῆς θεότητος ὢν ἐκένωσεν ἑαυτὸν, κ᾽ ἔλαβε τὸ τέλειον τῆς κατὰ ἄνθρωπον φύσεως ὁλόκληρον. ὡς οὐδὲν ἔλειπε τῷ Θεῷ, οὕτως οὐδὲ τῷ καταρτισμῷ τῷ κατὰ ἄνθρωπον, ἵνα τέλειος ἐν ἑκατέρᾳ φύσει τυγχάνῃ. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι πρὸ πολλῶν χρόνων ἔχες ἐπιμέλειαν τοῦ συναγαγεῖν βιβλία, κ᾽ παρεκλαβεῖν χρήσεις ἁγίων περὶ τῶν δύο φύσεων. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ἐκεῖνα δέονται πολλῆς φροντίδος κ᾽ χρόνου, ὅσα σπάνια εἰσὶ, κ᾽ δυσεύρετα. περὶ δὲ τῶν δύο φύσεων, οὐ σπάνις, ἀλλὰ πλῆτος ὑπερβολικὸς κ᾽ δαψίλεια ἐν πάσῃ τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, ὅση ἀέρος χύσις. εἰ δ᾽ ὦν κ᾽ πλειόνων δέη, ἑτοίμως ἔχω κ᾽ ἄλλας παραγαγεῖν. αὐτίκα γοῦν, ἔξεστιν ἀκοῦσαι κ᾽ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου κ᾽ μάρτυρος Ιουστίνου, περὶ τῶν αὐτῶν λέγοντος ἐν τῷ περὶ τριάδος συντάγματι, κατὰ τὸ ιζ. κεφάλαιον οὕτως. ὅταν ἀκούσῃς περὶ τοῦ ἑνὸς υἱοῦ τὰς ἐναντίας φωνὰς, κατ᾽ ἀλλήλων μείζε ταῖς φύσεσι τὰ λεγόμενα. ἂν μέν τι μέγα κ᾽ θεῖον, τῇ θείᾳ φύσει προσνέμων. ἂν δέ τι μικρὸν κ᾽ ἀνθρώπινον, τῇ ἀνθρωπείᾳ λογιζόμενος φύσει. οὕτω γὰρ κ᾽ τὰ τῶν φωνῶν ἀσύμφωνον διαφεύξῃ, ἑκάστης ἃ πέφυκε δεχόμενος φύσεως· κ᾽ τὸν υἱὸν ἕνα κ᾽ πρὸ πάντων αἰώνων, κ᾽ πρόσφατον, κατὰ τὰς θείας γραφὰς ὁμολογήσεις. κ᾽ τοῦτο μέν ὁ θεῖος Ιουστῖνος. ὁ δὲ χρυσοῦς τοῦ γλώττου Ιωάννης ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς, οὕτω φησίν. ὁ μεσίτης ἀμφοτέροις κοινωνεῖ, ὧν ἐστι μεσίτης. μεσίτης γὰρ τοῦτο ἐστι, τὸ ἑκατέρῳ ἐχόμενον, ὧν ἐστι μεσίτης, κοινωνεῖν. κ᾽ μετ᾽ ὀλίγον· εἰ τοίνυν μὴ ἔχεται τῆς τοῦ παρ᾽ ὃς φύσεως, οὐκ ἔστι μεσίτης, ἀλλὰ ἀπεχθάνεται· ὥσπερ γὰρ τῆς ἀνθρώπων ἔχεται φύσεως, ἐπειδὴ πρὸς ἀνθρώπους ἦρχετο· οὕτω κ᾽ τῆς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ παρὰ Θεοῦ ἦρχετο. τούτοις τοῖς ἁγίοις πατράσι συμφωνοῦσα ἡ ἁγία μεγάλη κ᾽ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθεῖσα Θεοῦ νεύματι, κ᾽ δόσει βασιλέων θεσπίσματι, ἕνα κ᾽ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, υἱὸν, κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέ-

ἀξέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως, γνωριζόμενον ἐδογμάτισεν, ὅταν τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀναιρουμένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τὴν ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συνδεχούσης. οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλὰ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν μονογενῆ, Θεὸν λόγον, κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ὅλως τὸ λέγειν δύο φύσεις ἔμφασιν εἰσάγει διαιρέσεως. καὶ δέδοικα, μήπως φεύγοντες τὸ τοῦ Εὐτυχοῦς, τὸ μίαν φύσιν λέγειν, εἰς τὸ τοῦ Νεστορίου ἐμπέσωμεν βάραθρον, διὰ τὰς δύο φύσεις δύο πρόσωπα παρεισάγοντες. Ο ΘΕΩΡΙΑΝ. ἀλλ' ὁ Νεστόριος δύο φύσεις ἔλεγε κεχωρισμένας, οὐχ ἑνωμένας εἰς πρόσωπον ἕν, καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος, ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ, φησίν, οὕτω καὶ ἐπὶ Νεστορίου, κἂν λέγῃ δύο φύσεις, σημαίνων τὴν διαφορὰν τῆς σαρκὸς, καὶ τοῦ Θεοῦ λόγου. (ἑτέρα γὰρ ἡ τοῦ λόγου φύσις, καὶ ἑτέρα ἡ τῆς σαρκός·) ἀλλ' οὐκέτι τὴν ἕνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. ἡμεῖς γὰρ ἑνώσαντες ταύτας, ἕνα Χριστὸν, ἕνα υἱὸν, ἕνα κύριον ὁμολογοῦμεν, καὶ μίαν φύσιν τοῦ λόγου σεσαρκωμένην. βάδιζε οὖν σὺ, κατὰ τὴν τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος παραγγελίαν, μήτε εἰς τὰ δεξιὰ, μήτε εἰς τὰ ἀριστερά· ἀλλὰ τὴν μέσην καὶ βασιλικὴν ὁδόν. τέσσαρες γάρ εἰσιν αἱρέσεις ἐκ διαμέτρου ἀλλήλαις μαχόμεναι· δύο ἐπὶ τῆς θεότητος, καὶ δύο ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος. ἐπὶ μὲν τῆς θεότητος, ὁ μὲν Σαβέλλιος ἔλεγε μίαν φύσιν, καὶ μίαν ὑπόστασιν· ὁ δὲ Ἄρειος, τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ τρεῖς φύσεις ἐκφύλους. ἡμεῖς δὲ οὔτε εἰς ἓν τὰ τρία συναλείφομεν, ἵνα μὴ τὴν τοῦ Σαβελλίου νόσον νοσήσωμεν, οὔτε διαιροῦμεν εἰς τρία ἔκφυλα καὶ ἀλλότρια, ἵνα μὴ τὰ Ἀρείου μανῶμεν. ἀλλὰ μίαν φύσιν ἐν τρισὶ κυρίοις ὑποστάσεσι. πάλιν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ λόγου ὥσπερ ἐκ διαμέτρου ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους ὅ, τε Νεστόριος καὶ ὁ Εὐτυχής. ὁ μὲν γὰρ Νεστόριος ἔλεγε δύο φύσεις κεχωρισμένας, καὶ δύο πρόσωπα, καὶ δύο Χριστοὺς, καὶ δύο υἱούς. ὁ δὲ Εὐτυχὴς, μίαν φύσιν, καὶ μίαν ὑπόστασιν. ἡμεῖς δὲ μίαν ὑπόστασιν, ἕνα Χριστὸν, ἕνα υἱὸν ἐν δύο φύσεσι τελείαις, θεότητι λέγω, καὶ ἀνθρωπότητι, ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένας. βάδιζε οὖν τὴν μέσην καὶ βασιλικὴν, ὡς εἴπομεν, ξίβον, (ὡς φησιν ὁ Θεόλογος Γρηγόριος. μεσότητα δὲ ὅταν εἴπω, τὴν ἀλήθειαν λέγω, πρὸς ἣν βλέπειν καλῶς ἔχομεν μόνην,) μὴ φοβηθεὶς τὸν ἀριθμὸν τῶν δύο. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς θεότητος τρεῖς ὑποστάσεις λέγοντες, οὐ ποιοῦμεν διαίρεσιν φύσεως· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας δύο φύσεις λέγοντες, οὐ ποιοῦμεν διαίρεσιν ὑποστάσεως. καὶ τοῦτο ἔστιν, ὅπερ ὁ Θεόλογος Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς Κληδόνιον δευτέρῳ λόγῳ φησί. λέγω δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο, ἔμπαλιν ἢ ἐπὶ τῆς τριάδος ἔχει. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν, οὐκ ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο. ἓν γὰρ τὰ τρία, καὶ ταὐτὸν τῇ θεότητι. καὶ σκόπει καλῶς ἑκάστῳ τύχῃ τοῦ ἱεροῦ θεολόγου. λέγω δὲ, φησὶν, ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἄλλο καὶ ἄλλο. τὸ γὰρ ἄλλο οὐδέτερος ἰδιάζουσαν, τὴν φύσιν δηλοῖ. ἤτοι ἑτέραν καὶ ἑτέραν φύσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ λέγει. τὸ δὲ ἄλλος, σημαίνει τὴν ὑπόστασιν. διὸ ἐπήγαγον· οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος. ὅρα δὲ καὶ τὸ, ἔμπαλιν ἢ ἐπὶ τῆς τριάδος ἔχει. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς τριάδος μία φύσις ἐστὶν,

ANNO CHRISTI 1169.

A unam hypostasin coeunte: non in duas personas partitum vel divisum, sed unum & eumdem filium unigenam, Deum Sermonem, Dominum Jesum Christum. GENERALIS. Omnino duas dicere naturas, speciem quamdam divisionis introducit: ac vereor equidem, ne devitato Eutychis barathro, quod est unam naturam dicere, in Nestorii barathrum incidamus, per duas naturas, duas personas introducentes. THEORIANUS. Nestorius vero duas naturas separatas ajebat, non unitas in unam personam. Atque hoc sane denotans sanctus ille Cyrillus, in epistola, quam ad Eulogium scripsit, ait; Sic & in causa Nestorii. Quamvis duas naturas, discrimen carnis & Sermonis significans, dicat (alia namque natura sermonis est, alia carnis): Unionem tamen nobiscum non confitetur. Nos enim his unitis, unum Christum, unum filium, unum Dominum confitemur, unam denique naturam Sermonis incarnatam. Tu igitur, juxta sapientis illius Salomonis admonitionem, nec ad dextram, nec ad sinistram incesseris; sed media regiaque via. Sunt enim quatuor hæreses, ex diametro inter se pugnantes: duæ de divinitate, ac duæ de humana natura. In divinitate Sabellius quidem ajebat, esse naturam unam, & unam hypostasin: Arius vero tres hypostases, ac tres naturas diversas & alienas a se invicem. Nos vero nec in unum tria commiscemus, ne Sabellii morbo laboremus, nec in tria peregrina & aliena inter se dividimus, ne in Arii furorem incidamus; sed naturam unam in tribus hypostasibus prædicamus. Rursum de incarnatione Dei Sermonis velut ex diametro inter se pugnabant Nestorius & Eutyches. Quippe Nestorius ajebat duas naturas separatas & duas personas, & duos Christos, & duos filios: Eutyches vero naturam unam, & unam hypostasin. Nos autem dicimus unam hypostasin, unum Christum, unum filium, in duabus perfectis naturis, divinitate inquam, & humanitate, inseparabiliter & citra confusionem unitis. Itaque semita media regiaque, sicuti diximus, incedito: (quemadmodum Gregorius ille Theologus ait: Medium quum dico, veritatem intelligo: ad quam solam si respiciemus, recte faciemus) nec est quod numerum duum reformides. Quemadmodum enim, quum in divinitate tres hypostases dicimus, nullam naturæ divisionem facimus: sic & in hac dispensatione, quum duas naturas dicimus, nullam ipsius hypostasis divisionem facimus. Atque hoc illud est, quod Gregorius Theologus in II. ad Cledonium libro dicit: Dico autem aliud atque aliud, versa vice atque in Trinitate res habet. Illic enim alius atque alius, ne hypostases confundamus: non autem aliud atque aliud; quia tria sunt unum & idem quo ad divinitatem. Recte vero quamlibet seriem verborum religiosi hujus theologi considera. Dico, inquit, in Christo, aliud atque aliud. Nam aliud neutro genere positum, naturam significat; adeoque aliam atque aliam naturam in Christo dicit. Alius vero significat hypostasin. Ideo subjecit: Non alius atque alius. Etiam illud inspice: Versa vice atque in Trinitate res habet. Nam in Trinitate una natura est,

ANNO CHRISTI 1169.

B

C

D

E

☞ eſt, ſed non itidem una hypoſtaſis. In Chriſto autem una hypoſtaſis eſt, at non itidem una natura. Hoc ſcilicet denotat illud: Vice verſa. Nam ibi natura una eſt, ac tres hypoſtaſes: heic autem una hypoſtaſis, & duæ naturæ.

ANNO CHRISTI 1169.

His dictis, religioſiſſimus Epiſcopus Gregorius, ſanctiſſimi Generalis conſobrinus, voce magna exclamavit: Ego Romanus ſum: Anathema non dicenti duas in Chriſto naturas.

Poſtridie religioſiſſimus Sappirii epiſcopus advenit: itaque cum illo Generalis ſeorſum ea communicabat, quæ de propoſita quæſtione dicta fuiſſent. Etiam oſtendit ei quaſcumque ſanctorum hominum auctoritates habebat, duas in Chriſto naturas dicentium. At is, quod diſertus eſſet, ad lubitum ſuum eas pervertebat. Itaque quum Generalis eum valde reſiſtentem, ac repugnantem deprehenderet; nos arceſſebat, & his verbis utebatur: Petrus hic epiſcopus, qui præſens eſt, colloqui tecum de argumento, quod inter nos tractamus, cupit. Ait enim, ſanctum virum Cyrillum unam dicere naturam poſt unitionem. THEORIANUS. Ubinam hoc, domine epiſcope, ſanctus Cyrillus dicit? EPISCOPUS. In ſecunda ad Succeſſum epiſtola, adverſus eos, qui dicunt: Si una natura facta eſt poſt unitionem, neceſſe eſt eum in natura ſua paſſum: ſic ad verbum ait. Qualia vero paſſum ipſum in natura propria neceſſe eſt, ſi poſt unitionem, una filii natura dicatur incarnata? Videſne, quod poſt unitionem, unam naturam dicat? THEORIANUS. Et quænam eſt illa propria filii natura, in qua neceſſe non eſt, eum eſſe paſſum? EPISCOPUS. Divinitas filii. THEORIANUS. Ergo filius in natura propria non eſt paſſus? EPISCOPUS. Abſit hoc. Quippe natura divina ſic comparata non eſt, ut pati poſſit. THEORIANUS. Tamen reapſe Chriſtus paſſus eſt? EPISCOPUS. Vere: ſed in natura noſtra, quæ ſic comparata eſt, ut patiatur. THEORIANUS. Ergo Chriſtus naturas duas habebat, unam ſic comparatam, ut pateretur: alteram, ut non pateretur.

His quum obturatum eſſet os religioſiſſimo Petro, ſupradictus religioſiſſimus epiſcopus Gregorius ſurgens: Ego Romanus ſum, inquit, & cum Romanis ſentio.

Poſt biduum rurſus arceſſiti, aſcendimus in cœnaculum, ad ſanctiſſimum Generalem. Quumque conſediſſemus, omnes ſic adloquutus eſt: Nihil ambigui eſt, duas in Chriſto naturas dicere, ſi confiteamur eas unitas inſeparabiliter in unam hypoſtaſin. Quemadmodum ſanctus ille Cyrillus in prima ad Succeſſum epiſtola loquitur: Quantum, inquiens, mente atque oculis animi duntaxat videre poſſumus, quo pacto unigenitus ille factus ſit homo: duas eſſe naturas dicimus unitas, at unum Chriſtum, & filium, & Dominum, Dei Sermonem, qui homo factus & incarnatus eſt. Quin etiam omnia illa lumina eccleſiæ, quorum auctoritates antea philoſophus adduxit, hoc ipſum expreſſe clamant. Itaque manifeſtis, & apertis, & veris adverſari, non eſt hominis Chriſtiani. Ac de his quidem poſthac minime laborandum. Quid autem prohibet, quominus

ἀλλ' ἐχὶ ϗ μία ὑπόσασις. ἐπὶ δὲ τῦ Χριϛῦ, μία ὑπόσασις, ἀλλ' ἐχὶ ϗ μία φύσις. ϗ τῦτο ἔϛι τὸ ἔμπαλιν. ἐκεῖ μὲν γὰρ μία φύσις, ϗ δύο ὑποσάσεις. ἐνταῦθα δὲ μία ὑπόσασις, ϗ δύο φύσεις.

ANNO CHRISTI 1169.

Τύτων ῥηθέντων, ὁ ἁγιωτάτ ϗαθολικῦ ἀνεψιὸς, ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ. ἐγὼ Ρωμαῖός εἰμι. ἀνάθεμα τῷ μὴ λέγοντι δύο φύσεις ἐν τῷ Χριϛῷ.

Τῇ ἐπαύριον ἦλθεν ὁ ἁγιωτάτ ϗαθολικὸς Σαππιρίυ. ἀνεκοινώσατο ἓν αὐτῷ ὁ Καθολικὸς χωρὶς ἡμῶν τὰ λαληθέντα περὶ τῦ προκειμένυ ζητήματος. ἔδειξε δὲ αὐτῷ ϗ ὅσας εἶχε χρήσεις ἁγίων, δύο λεγούσας φύσεις ἐν τῷ Χριϛῷ. ὁ δὲ διέϛρεφεν αὐτάς, λόγιος ὢν, εἰς τὸ ἑαυτῦ θέλημα. ὡς ὅτε εἶδεν αὐτὸν ὁ Καθολικὸς σφοδρῶς ἐνιϛάμενον ϗ ἀντιπαλαίοντα, μετεκαλέσατο ἡμᾶς, ϗ φησὶ ϖρὸς ἡμᾶς. Ὁ παρὼν ἐπίσκοπος Πέτρος θέλει μϛ σῦ διαλεχθῆναι περὶ μέσου ἡμῶν ϗ ὑμῶν ὑποθέσεως. ἔλεγε γὰρ, ὅτι ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος μίαν φύσιν λέγει μϛ τὴν ἕνωσιν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. πῦ λέγει τῦτο, δέσποτα ἐπίσκοπε, ὁ ἅγιος Κύριλλος; Ο' ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ. ἐν τῇ δϐτέρᾳ ϖρὸς Σέκυνσον ἐπιϛολῇ, κατὰ τῶν λεγόντων· εἰ μία φύσις γέγονε μϛ τὴν ἕνωσιν, ἀνάγκη παθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν. ὕτω κατὰ ῥῆμα φησί. ποῖα τοίνυν ϖαθεῖν αὐτὸν ἀνάγκη εἰς ἰδίαν φύσιν, εἰ λέγοιτο μϛ τὴν ἕνωσιν μία φύσις υἱῦ σεσαρχωμένη; ὁρᾷς, ὅτι μϛ τὴν ἕνωσιν μίαν φύσιν λέγει. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ϗ ποία ἐϛὶν ἡ ἰδία φύσις τῦ υἱῦ, εἰς ἣν ὐκ ἔϛιν ἀνάγκη παθεῖν αὐτόν; Ο' ΕΠΙΣΚ. ἡ θεότης τῦ υἱῦ. Ο' ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ὐκ ἔϖαθεν ὅλως ὁ υἱὸς εἰς ἰδίαν φύσιν; Ο' ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ. μὴ γένοιτο. ἡ γὰρ θεία φύσις ὐ πέφυκε ϖάσχειν. Ο' ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ἔϖαθε δὲ ὅμως κατὰ ἀλήθειαν ὁ Χριϛός; Ο' ΕΠΙΣΚΟΠ. ναὶ, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμετέραν φύσιν. αὕτη γὰρ πέφυκε ϖάσχειν. Ο' ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. δύο ὅλως ἔχει ὁ Χριϛὸς φύσεις, μίαν πεφυκυῖαν ϖάσχειν, ϗ μίαν μὴ πεφυκυῖαν ϖάσχειν.

Ἐν τύτοις τῦ ἁγιωτάτυ Πέτρυ φιμωθέντος, ἀναϛὰς ὁ ἄνωθεν ῥηθεὶς ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Γρηγόριος, ἔφη, ἐγὼ Ρωμαῖός εἰμι, ϗ ὡς οἱ Ρωμαῖοι φρονῶ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας δύο πάλιν μετακληθέντες ἀνήλθομεν εἰς τὸ ὑπερῷον ϖρὸς τὸν ἁγιώτατον Καθολικὸν, ϗ καθεζομένων ἡμῶν, εἶϖε ϖρὸς ϖάντας· Οὐκ ἔϛιν ἀδεμία ἀμφιβολία, δύο φύσεις λέγειν ἐν τῷ Χριϛῷ, ἐὰν λυόμενας ταύτας ὁμολογῶμεν ἀδιασπάϛως εἰς μίαν ὑπόϛασιν, καθάφησιν ὁ ἅγιος Κύριλλος ἐν τῇ ϖρώτῃ ϖρὸς Σέκυνσον ἐπιϛολῇ. ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἔννοιαν ϗ εἰς μόνον τὸ ὁρᾶν τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασι, τίνα ϖόϖον ἐνωθρώϖησεν ὁ μονογενὴς, τὰς δύο φύσεις εἶναι φαμὲν ἑνωθείσας, ἕνα δὲ Χριϛὸν, ϗ υἱὸν, ϗ κύριον, τὸν τῦ Θεῦ λόγον ἐνανθρωϖήσαντα ϗ σεσαρκωμένον. ἀλλὰ δὴ ϗ ϖάντες οἱ τῆς ἐκκλησίας φωϛῆρες, ὧν ἄνω ὁ φιλόσοφος τὰς χρήσεις ἤγαγε, τῦτο διαῤῥήδην βοῶσι. ϗ λοιπὸν τοῖς ϖροφανέσι ϗ φανεροῖς ἀντιμάχεσθαι, ϗ ἀληθέσιν, ὐκ ἔϛι

Χρι-

☞ Χεισιανῦ. καὶ περὶ μὲν τούτων ἀπὸ τῆ νῦν κο-
πιᾶν ὁ θέμις. ἀλλὰ τί κωλύει καὶ δύο φύσεις ὁ-
ANNO CHRISTI 1169. μολογεῖν ἐπὶ τῆ ἑνὸς Χεισῦ, καὶ μίαν φύ-
σιν, δι' τὸ ἀδιαίρετον καὶ ἀχώρισον τῆς τῆ φύ-
σεων ἑνώσεως; ἀρίσκομεν γὰρ τὸν ἅγιον Κύριλ-
λον ἐν τῆ δευτέρα πρὸς Σύκελσον ἐπισολῆ ὕπω
σαφῶς λέγοντα. ὁ γὰρ ἐπὶ μόνων τῆ ἁπλῶν
κατὰ φύσιν τὸ ἓν ἀληθῶς λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
τῆ κατὰ συνθέσιν σωηγμένων. οποῖόν τι χρῆ-
μά ἐσιν ὁ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. ἑτε-
ροειδῆ μὲν γὰρ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀλλήλοις ὐχ ὁμο-
ύσια. ἑνωθέντα γε μὴν, μίαν ἀνθρώπε φύσιν
ἀπετέλεσαν. ἐπειδὴ ὖν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος,
ἑτερουσίων ὄντων, μία φύσις ἀνθρώπε ἀποτε
B λεῖται & λέγεται, ὐκ ἄτοπον οἶμαι, ἔκ τε
τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τῦ Χεισῦ,
μίαν ἀποτελεῖσθαι καὶ λέγεσθαι φύσιν. λύσον
τοῦτο, καὶ ἀρκέσει ἡμῖν. Ο ΘΕΩΡ. ἤρκει τῇ
μεγάλῃ σε ἁγιωσύνῃ εἰς τὸ σωιδεῖν, ὅτι οὐ δεῖ
μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Χεισοῦ μῆ τὴν ἕνωσιν λέ-
γειν, ἡ εἰσκομισθεῖσα αὐτῆ πρὸς ἡμῶν χρῆσις
τοῦ ἁγίε Γρηγορίε τοῦ θεολόγε, ἡ ἐν τῷ περὶ
υἱοῦ δευτέρῳ λόγῳ κειμένη, οὕτω κατὰ λέξιν ἔ-
χυσα· εἰ γὰρ καὶ τὸ σωαμφότερον ἕν, ἀλλ' οὐ
τῇ φύσει, τῇ δὲ σωόδῳ. ἐπειδὴ ὖν φησιν,
ἀλλ' οὐ τῇ φύσει ἕν, κωλύει δηλονότι σαφῶς, ἐν
τῇ φύσει τὰ σωαμφότερα λέγειν. τί τούτων ζη-
τεῖς σαφέσερον; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. οὐ κεῖται ἓν τῃ Αρμενιακῇ γραφῇ οὕτως. Ο ΘΕΩΡ.
C ἔσφαλται λοιπὸν τὸ βιβλίον σε. Τότε ἔχων ὁ
Θεωριανὸς παρεκβολὴν τοῦ ῥητοῦ τούτε Συρισὶ,
δέδωκε τῷ καθολικῷ, λέγων ἀνάγνωθι δέσποτα.
ὁ δὲ Καθολικὸς προσκαλεσάμενος ἕνα τῆ ἀ-
ναγινωσκόντων Συρισὶ, ἀνέγνω, καὶ εὗρεν ὡς εἶ-
πεν ὁ Θεωριανός τότε λέγει αὐτῷ ὁ Θεωριανός.
ἀρκεῖ τᾶτο δέσποτα; ἢ θέλεις καὶ ἄλλω χρῆσιν;
ἐγὼ γὰρ Συρισὶ ὁ γινώσκω, ἀλλ' εὗρον ὅπως ἐν
D τοῖς βιβλίοις τῆ Σύρων ἐν Κωνσανίῳ, καὶ πλεῖσον
ἐχάρην τᾶτο εὑρών. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ἐ-
πειδὴ ἐν τῇ τῆ Αρμενίων γραφῇ ὁ κεῖται ὕπως,
βέλωμαι καὶ ἀλλοθέν ποθεν πληροφορηθῆναι,
ὅτι δύο μὴ ὀφείλομεν ὁμολογεῖν ἐπὶ τῆ Χεισῦ
φύσεις μῆ τινὰ ἕνωσιν, μίαν δὲ ὄ. Ο ΘΕΩ-
ΡΙΑΝΟΣ. ῥᾴσον τᾶτο σωιδεῖν, τῷ μὴ κα-
κεργεῖν ἐθέλοντι. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. μή
μοι γένοιτο κακεργῆσαί ποτε, καὶ μάλισα ἐν
τοῖς θείοις, μήτε μικὰ ἄλλῳ τινὶ τῆ κατὰ Χει-
σὸν ζῆν ἑλομένων. ἀλλὰ βεβαιωθῆναι ἐπιθυ-
μῶ, ἵνα μὴ ἀπροσέκτως καὶ κατὰ συναρπαγὴν
ποιήσωμαι τινὰ ἀπόφασιν. Ο ΘΕΩΡ. ὁμολο-
γεῖς ἑνωθῆναι τὰς φύσεις ἀῤῥέπως καὶ ἀναλλοιώ-
τως; Ο ΚΑΘΟΛ. πάνυ μὲν ὖν. & γὰρ ὁ ἅ-
E γι Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σύκελσον ἐπισολῇ
ὕπω φησίν. ἶσον γάρ ἐσιν εἰς ἀτοπίας λόγον,
καὶ εἰπεῖν, ὅτι μετεβλήθη τὸ σῶμα εἰς θεότητα
φύσιν· καὶ μικὰ κἀκεῖνο, ὅτι μετεβλήθη ὁ λόγος
εἰς τινὰ τῆς σαρκὸς φύσιν. ὥσπερ γὰρ ἦτο ἀμή-
χανον, (ἄῤῥεπτος γὰρ καὶ ἀναλλοίωτός ἐσιν) ὕ-
πω καὶ τὸ ἕτερον. ὁ γάρ ἐσι τῆ ἐφικτῆ, εἰς θεό-
τητος ὐσίαν ἤτοι φύσιν μεταχωρῆσαι δυνάσθαί
τι τῆ κτισμάτων. κτίσμα δὲ καὶ ἡ σάρξ. Ο
ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ἀπήλλαξας ἡμᾶς πραγμά-
των, τὸν ἐν ἁγίοις Κύριλλον μάρτυρα παρεγα-

A & duas naturas in uno Chriſto, & unam na-
turam, propter expertem diviſionis & ſepara-
tionis naturarum unionem, confiteamur? quip-
pe ſanctum illum Cyrillum in altera ad Suc-
ceſſum epiſtola, ſic diſerte dicentem reperi-
mus: Non de iis duntaxat, quæ natura ſim-
plicia ſunt, unum vere dicitur: ſed etiam de
illis quæ compoſitione copulata ſunt. Quale
quiddam eſt homo, ex anima & corpore con-
ſtans. Nam ea diverſæ ſunt formæ, nec ejuſ-
dem inter ſe ſubſtantiæ: verum unita natu-
ram hominis unam abſolvunt. Quoniam igi-
tur ex animo & corpore, quæ diverſæ naturæ
ſunt, una natura hominis abſolvitur, atque
dicitur: non abſurdum arbitror, ex divinitate
B humanitateque Chriſti, unam abſolvi dicique
naturam. Hoc ſolvito, ac ſatisfactum nobis
erit. THEORIANUS. Satis erat magnæ ſan-
ctitati tuæ ad hoc, ut perſpiceres, non unam
eſſe dicendam naturam in Chriſto poſt unio-
nem, prolata ſancti viri, Gregorii Theologi
a nobis auctoritas, quæ exſtat in altera de filio
oratione, ac hujuſmodi verba continet: Licet
utraque natura copulata, ſit quiddam unum;
non tamen hoc a natura eſt, ſed propter coi-
tionem. Quum ergo dicit: Non hoc a natu-
ra eſt, dare ſcilicet prohibet, ne utraque co-
pulata, unum natura dicantur; quid dilucidius hoc requiris? GENERALIS. Sic textus
in Armenica ſcriptura non habet. THEO-
C RIANUS. Mendoſus eſt ergo liber tuus. Mox
Theorianus, qui ejus dicti Syriacam interpre-
tationem excerptam haberet, eam Generali
porrigens, ait: Lege domine. Generalis autem
arceſſito quodam ex iis, qui Syriace legere
noſſent, legi juſſit, & ita ſcriptum reperit,
uti Theorianus dixerat. Itaque Theorianus:
Hoccine ſufficit, inquit, domine? an etiam &
aliam requiris auctoritatem? nam equidem Sy-
riace non novi, ſed ita perſcriptum in Syro-
rum libris Ceſſuvii reperi; atque hoc reperto,
maximopere gaviſus ſum. GENERALIS.
D Quando in Armeniorum ſcriptura textus ita
non habet, aliunde certior fieri volo, debere
nos duas in Chriſto naturas poſt unionem fa-
teri, non unam. THEORIANUS. Facillimum id quidem ei perſpectu qui agere malitioſe nolit. GENERALIS. Mihi vero ne contingat unquam agere malitioſe, præſertim divinis in rebus; nec ulli alii, qui ex Chriſti præſcripto vivere velit: ſed confirmari deſidero, ne inconſiderate, perque ſubreptionem pronuntiem. THEORIANUS. Fateris unitas eſſe naturas citra mutationem & alterationem? GENERALIS. Omnino. Quippe ſanctus ille Cyrillus in epiſtola ad Succeſſum ſic ait: Par eſt, quod abſurditatem adtinet, dicere, corpus eſſe mutatum in naturam divinitatis: &, Sermonem eſſe mutatum in naturam carnis. Nam
E ſicut hoc fieri nequit, quum ipſe ſermo ſit incommutabilis & alterationis expers; ita nec illud alterum. Non enim creatorum quidquam ad naturam divinitatis tranſire poteſt. Et caro quoque creatura eſt. THEORIANUS. Ipſe nos ſublevaſti a negotiis, qui ſanctum Cyrillum teſtem doctrinæ noſtræ produxeris. Nam ſi fieri nequit, ut in ſubſtantiam vel naturam divinitatis creatum aliquod tranſeat; & ipſa quoque caro, creatum eſt: quidnam de hoc colligatur, ipſe dicito. GENERALIS. Quid hoc ſit ignoro. Quidnam eſt quod colligis? THEORIANUS. Carnem & ſermonem non unam eſſe naturam. GENERALIS. Equidem

☞ non oblitus ſum eorum, quæ a ſancto Cyrillo prolata ſunt antea, quum diceret: Quale quiddam eſt homo, ex animo & corpore conſtans. ANNO CHRISTI 1169. nam ea diverſæ ſunt formæ, nec ejuſdem inter ſe ſubſtantiæ: verum unita, naturam hominis unam abſolvunt. En heic quoque naturæ duæ, anima, & corpus. Neque tamen vel anima corporis in naturam converſa eſt, nec corpus in animæ naturam tranſiit: ſed ambobus intra fines ſuos manentibus, una de his abſoluta natura eſt. Itaque non eſt ex eorum numero, quæ fieri nequeunt, ex duabus naturis unam fieri naturam. Nam ecce hoc in hominis eſt compoſitione. THEORIANUS. Exemplum illud noſtræ compoſitionis ad hoc duntaxat a ſancto Cyrillo eſt uſurpatum, ut oſtenderet, poſſe de duabus ac diverſis naturis unam hypoſtaſim fieri: ſicut ex animo & corpore, Petrus verbi gratia vel Paulus. Pugnans enim contra Neſtorium, qui fieri poſſe negaret unam ex diverſis naturis hypoſtaſin, ideoque in duos Chriſtos, & duos filios, unum & impartibilem Chriſtum ſtulte divideret; hominis exemplum adduxit, ut oſtenderet, quemadmodum ex anima & corpore conſtet unus homo; ſic ex divina humanaque natura Chriſtum unum exiſtere. Exponamus & cauſam, ſi placet, ob quam in homine compoſito ex anima & corpore, natura dicatur una. Quippe dicimus, naturam humanam a Chriſto inſtauratam: non autem, naturas inſtauratas: Itidem quoties divi patres duas naturas in Chriſto dicunt, animam & corpus, unam naturam accipiunt. At in Chriſto naturam unam dicere prohibitum eſt. GENERALIS. Cognoſcere primum cupio, a quibus ſit prohibitum, naturam unam in Chriſto dicere: deinde cauſam, ob quam ſit prohibitum, ſi placet, audiemus. Nam mihi quidem ab aliquo ſanctorum Patrum hoc eſſe prohibitum, non videtur. THEORIANUS. Ex eo, quod duas illi naturas dicunt, unam non eſſe dicendam, intelligitur. Nam ſi duæ, non una: ſin una, non duæ. GENERALIS. Ex eo duntaxat prohibitum ais, quod duas ipſi dicant: an & auctoritates habes, quæ hoc diſerte prohibeant? THEORIANUS. Satis hoc eſſe tibi debebat; verum & ſanctorum magnorumque hominum auctoritates habeo, diſerte hoc prohibentes. Ac Gregorii quidem Theologi dictum illud, licet utraque natura copulata ſit unum quiddam, non tamen hoc a natura eſt: illud igitur omittere lubet, quando tu ſic in Armenici libri textu ſcriptum negas: producam vero ſanctum illum Ambroſium, Mediolani epiſcopum ſic expreſſe loquentem in libro adverſus Apollinarium: Emergunt alii, qui carnem Domini dicant, & divinitatem unius eſſe naturæ. Quæ tantum ſacrilegium interna vomuerunt? Eadem divus ille Gregorius Nyſſenus, in libro & ipſe adverſus Apollinarium ſcripto, clamat: Si ergo in adverſantibus ſibi proprietatibus, horum utriuſque natura cernitur, carnis inquam, & divinitatis: quomodo duæ ſunt una? Divus quoque Chryſoſtomus in epiſt. ad Acacium monachum ait: unum filium, unam dico perſonam, utraque copulata: quæ tamen citra confuſionem, ac diviſionem,

ANNO CHRISTI 1169.

Α Γων τῦ ἡμετέρυ λόγυ. εἰ γὰρ ὐκ ἔσιν ἐφικτὸν εἰς θεότητ☩ ὐσίαν ἤτοι φύσιν μεταχωρῆσαί τι δύναθαι τῇ κτισμάτων, κτίσμα δὲ ἡ σάρξ, εἰπὲ σὺ αὐτὸς, τί ἐκ τύτυ σωαγεται. Ο ΚΑΘΟΛ. τί τυτο ὐκ οἶδα. τι ἐσιν ὃ σωάγεις; Ο ΘΕΩΡ. ὅτι ὐκ ἔτιν ἡ σάρξ ϗ ὁ λό☩ μία φύσις. Ο ΚΑΘΟΛ. ἐγὼ ὐκ ἐπελαθόμιυ τῇ ἄνω ῥηθέντων παρὰ τῦ ἁγίυ Κυριλλυ, ὁπηνίκα ἐλεγχυ· ὁποῖόν τι χρῆμά ἐσιν ὁ ἄνθρωπ☩ ἐκ ψυχῆς ϗ σώματ☩. ἐπροειδῆ μὴν γὰρ τὰ τοιαῦτα, ϗ ἀλλήλοις ὐχ ὁμόσια, ἐνωθέντα γε μὴν, μίαν ἀνθρώπυ φύσιν ἀπετέλεσαν. ἰδὺ δύο φύσεις ϗ ἀνταῦθα, ψυχὴ ϗ σῶμα. ϗ ὅτε ἡ ψυχὴ εἰς σώματος μετεβάπη φύσιν, ὅτε τὸ σῶμα εἰς φύσιν ψυχῆς μτεχώρησεν. ἀλλ' ἑκατέρων ἐν τοῖς ἰδίοις μονάντων ὅροις, μία ἐκ τύτων φύσις ἀπετελέθη. ὐκ ἔσιν ἂν τῇ ἀνεφίκτων, ἐκ δύο φύσεων μίαν φύσιν ῥηθέσθαι. ἰδὺ γὰρ, ἐπὶ τῆς σωθέσεως τὸ ἀνθρώπυ τῦτο ἔσιν. Ο ΘΕΩΡ. τὸ παράδειγμα τῆς καθ' ἡμᾶς σωθέσεως εἰς τῦτο μόνον ἐλήφθη τῷ ἁγίῳ Κυριλλῳ, εἰς τὸ δεῖξαι, ὅτι δυνατόν ἐσιν ἐκ δύο ϗ διαφόρων φυσεων μίαν γνέσθαι ὑπόσασιν, ὥσπερ ἐκ ψυχῆς ϗ σωματ☩ ὁ Πέτρος, ϒυχόν, ἢ ὁ Παῦλες. τῷ γὰρ Νεσορίῳ μαχομένῳ, ἀδύνατον λέγοντι ἐκ διαφόρων φυσεων μίαν γνέσθαι ὑπόσασιν, ϗ δῆ☩ τῦτο εἰς δύο Χριστὺς, ϗ δυο υἱὺς τὸν ἕνα Χριστὸν ϗ ἀμέριτον ἀφρόνως κατημερίζοντι, ἤγαγε τὸ παράδειγμα τῦ ἀνθρώπυ, εἰς τὸ δεῖξαι, ὅτι ὥσπερ ἐκ ψυχῆς ϗ σώμα☩ ἄνθρωπ☩ εἷς, ὕτως ἐκ θεότητ☩ ϗ ἀνθρωπότητ☩ εἷς Χριστός. εἰ δὲ βέλῃ, ἐάσωμεν ϗ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐπὶ μὴν τῦ ἀνθρώπυ τῦ ἐκ ψυχῆς συγκειμένυ ϗ σώματ☩, φύσις μία λέγεται. λέγομεν γὰρ, τὴν φύσιν τῇ ἀνθρώπων ἀνεκαίνισεν ὁ Χριστὸς, ὐ λέγομεν, τὰς φύσεις. ἀλλὰ ϗ ὅταν οἱ θεῖοι πατέρες δύο φύσεις λέγυσιν ἐπὶ τῦ Χριστῦ, τὴν ψυχὴν ϗ τὸ σῶμα ὡς μίαν φύσιν λαμβάνυσιν. ἐπὶ δὲ τῦ Χριστῦ μίαν φύσιν λέγειν κεκώλυται. Ο ΚΑΘΟΛ. βέλομαι μαθεῖν πρῶτον παρὰ τίνων κεκώλυται μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ τῦ Χριστῦ, ϗ τότε ἐκ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τῦτο κεκώλυται, ἀκυσόμεθα, εἰ δοκεῖ. ἐμοὶ γὰρ ὐ δοκεῖ, ὅτι κεκώλυται παρά τιν☩ τῇ ἁγίων πατέρων. Ο ΘΕΩΡ. ἀπὸ τῦ λέγειν δύο φύσεις, νοεῖται, ὅτι ὐ μία. εἰ γὰρ δύο, ὐ μία. εἰ δὲ μία, ὐ δύο. Ο ΚΑΘΟΛ. ἀπὸ τύτυ μόνον λέγεις ὅτι κεκώλυται, ἐκ τῦ λέγειν, δύο· ἢ ϗ χρήσεις ἔχεις, ῥητῶς τῦτο κωλυυσας; Ο ΘΕΩΡ. ἔδει ἀρκεσθῆναι ἀπὸ τύτυ. πλεῖω ϗ χρήσεις ἁγίων μεγάλων ἔχω. τῦτο κωλυυσας ῥητῶς. ϗ τὴν μὴν χρῆσιν τυ Θεολογυ, τὴν λέγυσαν· εἰ γὰρ τὸ σωαμφότερον ἕν, ἀλλ' ὐ τῇ φύσει, παρήσειν μοι δοκῶ, δῆ☩ τὸ λέγειν σε, μὴ κεῖσθαι ὕτως ἐν τῷ Αρμενικῷ βιβλίῳ. παραγάγω δὲ τὸν ἅγιον Αμβρόσιον τὸν Μεδιολάνων, ὕτω δῆ☩ῥήδην ἐν τῷ λόγῳ τῷ κατὰ Απολλιναρίυ λέγοντα. ἀνεφάνησαν ἕτεροι, τὴν σάρκα τῦ κυρίυ ϗ τὴν θεότητα μιᾶς εἶναι φύσεως λέγοντες. ποῖ☩ ἄδης τὴν τοιαύτην βλασφημίαν ἐξήμεσεν; τὰ αὐτὰ ϗ ὁ θεῖ☩ Γρηγόρι☩ ὁ Νύσσης βοᾷ, ἐν τῷ λόγῳ ϗ αὐτὸς τῷ κατὰ Απολλιναρίυ λέγων· εἰ δυο ἐν τοῖς ὑπεναντίοις ἰδιώμασιν ϗ θατέρυ τύτων θεωρεῖται φύσις, τῆς σαρκὸς λέγω, ϗ τῆς θεότητ☩· πῶς μία αἱ δύο εἰσίν; ἀλλὰ ϗ ὁ θεῖος

Χρυ-

☞ Χρυσόστομος ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν Μοναχὸν ἐπιστολῇ φησιν· ἕνα υἱὸν, ἓν πρόσωπον τὰ σωαμφότερα, γνωριζόμενον μέντοι ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως, λέγω οὐκ ἐν μιᾷ μόνῃ φύσει, ἀλλ' ἐν δυσὶ τελείαις. τί πρὸς ταῦτα φής; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. οὐκ ἔστι καιρὸς νῦν ἀποφαίνεσθαί με, ἀλλὰ μόνον γυμνάζειν· ὅταν δὲ εἴη καιρὸς, μετὰ τῆς προσηκούσης ἀσφαλείας καὶ ἀκριβείας τὸ δοκοῦν μοι ἀποφανοῦμαι. ἀλλ' εἰ κελεύεις πλήρωσον τιμὴ ὑπόχεσιν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ποίαν; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. εἰπὲ τινὶ αἰτίαν, δι' ἣν κεκώλυται λέγειν μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ὧν μία φύσις, κοινὸς ὁ λόγος· ὧν δὲ κοινὸς ὁ λόγος, καὶ ἡ ὕπαρξις ὁμοούσιος. οὐδέποτε δὲ ἐστιν ὁμοούσιος ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ τῇ ἀνθρωπότητι αὐτοῦ, οὐκ ἄρα εἷς ποτε τούτων ὁ λόγος· ὧν δὲ μηδέ ποτε εἷς ὁ λόγος, ὅτε τούτων ἀεὶ αἱ φύσεις διάφοροι, παντὶ που δῆλον. ὥσπερ γὰρ κατάφασις ἀπόφασις ἀντίκειται, οὕτω καὶ τὸ λέγειν, δύο φύσεις ἐσὶν ὁ Χριστὸς, τῷ λέγειν, μία. οὐδέποτε δὲ κατάφασις καὶ ἀπόφασις κατὰ τοῦ αὐτοῦ σωαληθεύσιν. οὐδέποτε ἄρα αἱ δύο, μία. καὶ εἰ δοκεῖ, λογικώτερον βασανίσωμεν τὸ παρὸν θεώμενοι. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. πάνυ μὲν οὖν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. πᾶν ὄν, εἰ ἔστιν ἓν καὶ πολλὰ, οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸ ἕν, καθ' ὃ καὶ πολλά. ἀλλ' εἰ ἔστιν ἓν καὶ πολλὰ, κατ' ἄλλο ἐστὶν ἕν, καὶ κατ' ἄλλο πολλά. πολλὰ δὲ λέγω, τὰ πλέον τοῦ ἑνός. οἷα φέρε εἰπεῖν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. αὐτὴ γὰρ ἕν ἔστι καὶ πολλά. ἓν μὲν τῇ φύσει, πολλὰ δὲ ταῖς ὑποστάσεσι. κατ' ἄλλο τοιγαροῦν ἐστιν ἕν, καὶ κατ' ἄλλο πολλά. ἀδύνατον λοιπὸν κατ' ἐκεῖνο εἶναι πολλὰ, καθ' ὃ ἐστιν ἕν, ἢ κατ' ἐκεῖνο εἶναι ἕν, καθ' ὃ πολλά. εἰ γὰρ δυνατὸν, ἔσω ἡ θεότης κατὰ τὰς ὑποστάσεις ἕν. (ἀλλ' ἀμήχανον) ἢ πάλιν, ἔσω κατὰ τινὰ οὐσίαν πολλά. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀμήχανον. ὅπου καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· ὁμολογεῖται ἓν εἶναι κατὰ τινὰ ὑπόστασιν. πάλιν ὁμολογεῖται κατὰ τὰς χρήσεις τῶν ἁγίων πατέρων, δύο εἶναι τὸν Χριστὸν, κατὰ τὰς φύσεις. ἀδύνατον λοιπὸν, ἓν εἶναι κατὰ τὰς φύσεις. πᾶν ἄρα ὄν, εἰ ἔστιν ἓν καὶ πολλὰ, κατ' ἄλλο ἐστὶν ἕν, καὶ κατ' ἄλλο πολλὰ, ὅπερ ἔδει δεῖξαι, ἵνα καὶ γεωμετρικῶς εἴπωμεν. καὶ γὰρ γεωμετρικαῖς ἀνάγκαις, τόδε λεγόμενον, ἀποδέδεικται τὸ θεώρημα, Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ἐγὼ μίαν φύσιν κατὰ τινὰ ἀδιάστατον λέγω ἕνωσιν, ἵνα μὴ εἰς δύο μερισθῇ Χριστὸς ὁ Χριστός. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ποταπὴν φύσιν πέως λέγεις; θείαν, ἢ ἀνθρωπίνην; ἢ ἑτέραν παρὰ ταύτας, μήτε θείαν, μήτε ἀνθρωπίνην; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. μίαν φύσιν συνθέτον λέγω θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. εἰ μίαν φύσιν συνθέτον λέγεις, δοπὴν καὶ σύγχυσιν εἰσάγεις τῶν φύσεων, ἐξ ὧν ἡ μία συνθέτος ἐγένετο φύσις. καὶ γυμνάσωμεν, εἰ δοκεῖ, ἐπὶ μιᾶς τῶν συνθέτων φύσεων τὸ προκείμενον ζήτημα. τόδε τὸ ξύλον μιᾶς συνθέτου φύσεως πάντως ἐστί. σύγκειται γὰρ ἐκ γῆς καὶ ὕδατος, καὶ πυρὸς, καὶ ἀέρος, καὶ νῦν ἔστι μία φύσις ἐκ τούτων συνθέτος. ἀλλὰ προηγήσατο δοπὴ καὶ ἀλλοίωσις τῶν, ἐξ ὧν ἐγένετο, φύσεων. καὶ νῦν ὅτε ἔστιν, ὅτε λέγεταί τι τῶν,

ANNO CHRISTI 1169.

A adgnoscatur: non in una sola natura, sed in perfectis naturis duabus. Quid ad hæc ais? GENER. Non jam hoc pronuntiandæ sententiæ, sed exercitationi modo destinatum tempus est. Suo vero tempore quid mihi videatur, adhibita cautione convenienti & accurato judicio, pronuntiabo. Ceterum si placet, promisso fac satis. THEOR. Cui? GENER. Causam dicito, propter quam prohibitum sit, unam in Christo naturam dicere. THEOR. Quorum una natura est, eorum & communis est ratio: quorum vero ratio est communis, eorum & ejusdem substantiæ est existentia. Nunquam vero Christi divinitas ejusdem est substantiæ cum ejus humana natura: itaque non potest horum una esse ratio. Quorum vero num-
B quam una ratio est, eorum naturas semper a se invicem differre, cuivis est perspicuum. Quippe sicut neganti opponitur ajens, sic dicere, Christum naturas esse duas, opponitur illi, Christum esse naturam unam. Nunquam vero negans & ajens de eodem pariter vero sunt. Ergo nunquam duæ sunt una. Quod si placet, etiam modo logicæ disciplinæ magis accommodato theorema propositum examinemus. GENER. Placet omnino. THEOR. Quidquid existit, si unum est, & plura: non secundum id unum est, secundum quod plura: sed si est unum, & plura, secundum aliud est unum, & secundum aliud plura. Plura vero dico, quæ plus uno sunt. Sicut exempli gratia
C videmus in sacrosancta Trinitate, quæ unum est, & plura. Unum natura, plura personis. Igitur alterius respectu, est unum; & alterius, plura. Nequit ergo fieri, ut eatenus plura sit, quatenus est unum: vel eatenus unum, quatenus plura. Nam si fieri potest, esto divinitas secundum hypostases unum quiddam: (nequit autem hoc esse) vel vicissim secundum substantiam multa sit, quod ipsum quoque non potest esse. Sic & de Christo, pro confesso est, unum quid esse, secundum hypostasin. Rursus in confesso est, juxta sanctorum patrum auctoritates Christum esse duo, respectu naturarum. Nequit ergo fieri, ut unum sit quo ad naturas. Quidquid igitur exi-
D stit, si unum est, & plura: respectu alterius unum est, & alterius respectu plura: quod demonstrandum erat, ut Geometrarum more loquamur. Per Geometricas namque necessitates, quas vocant, theorema demonstratum est. GENER. Ego naturam unam dico respectu indiremptæ unionis, ne Christus in duos Christos dividatur. THEORIANUS. Utram ergo naturam dicis? divinam an humanam? an præter has aliam? nec divinam scilicet nec humanam? GENERALIS. Unam naturam compositam dico ex divinitate ac humanitate.
E THEORIANUS. Si unam naturam compositam dicis, mutationem & confusionem naturarum introducis, ex quibus una fuerit composita natura. Jam, si placet, in una quadam composita natura quæstionem exploremus: Hoc lignum unius est omnino compositæ naturæ. Nam ex terra, & aqua, & igne, & aere constat, & est jam una natura de his composita. Verum mutatio & alteratio præcessit earum naturarum, de quibus factum est: & jam nec est, nec dicitur aliquid earum naturarum, de quibus est compositum. Quippe nec ignis est, nec esse dicitur,

ANNO CHRISTI 1169.

citur, nec aliud quid eorum, quæ ad ipſius compoſitionem concurrerunt. At ea non eſt in Servatore ratio, ſed naturæ manſerunt incommutabiles, unione indiſſolubili ad perfectionem unius hypoſtaſis coeuntes: at nunc quælibet in unum coeuntium naturarum & eſt & dicitur mutationis expers. Propterea idem perfectus Deus, & homo perfectus eſt atque dicitur. Quippe non antegreſſa eſt eorum aliqua miſtio, vel mutatio, vel confuſio, quæ ad conſtituendum Emmanuelem coiverunt. Neque igitur ulla natura compoſita eſſe Chriſtus. Nam hoc in ligno, aliiſque talibus locum habet. GENERALIS. Cur ſancti patres exemplum illud hominis ubique ſurſum (quod ajunt) ac deorſum ad diſpenſationem ſervatoris accommodant, ſiquidem ejus ſimilitudinem non retinet, cujus exemplum eſt? THEORIANUS. Proferunt illi ſancti viri hoc de nobis ipſis exemplum, ad declarandum iſtud circa Emmanuelem myſterium, ut demonſtrent; unum eſſe Chriſtum, non duos, uti Neſtorius ajebat, ut ſuperius eſt indicatum: licet exemplum ipſum in altero non procedat. GENERALIS. Quantum ergo prodeſſe videtur ad inſtitutum tuum, tantum de hoc exemplo admittis. quantum vero repugnat, rejicis. THEORIANUS. Merito id quidem. Hoc enim ſcriptura ſacra in exemplis facere conſuevit. Nimirum alicubi ſervator noſter ad diſcipulos ſuos inquit: Sequimini me, ac faciam vos piſcatores hominum. Ergo ſi exemplum per omnia ſervabimus, dicendum erit, apoſtolos e vita traxiſſe homines ad mortem. Hoc enim piſcator facit. Trahit piſces ad eorum interitum. Sed abſit, ut ita de rebus Chriſtianis ſentiamus. Rurſus alio loco ſcriptura de Chriſto dicit: Procumbens ſopitus eſt inſtar leonis, & catuli leonini: quis exicitabit eum? Itaque niſi pie hujuſmodi accipiamus, & ad ſacræ ſcripturæ ſcopum ea dirigamus, atque interpretando dumtaxat eo referamus quo pertinent, non tantum in abſurditates ſed etiam contumelias infinitas prolabemur. GENERALIS. Sapientiſſime loqueris. Verum, uti tu dicis, exemplum hoc hominis eo tantum a ſanctis patribus uſurpatum, ut oſtendatur, quemadmodum ex anima & corpore unus homo conſtat, ita & Chriſtum unum ex divinitate humanitateque conſtare: ſic & ipſe dicere poſſum, eos ad hoc ſumere iſtud hominis exemplum, ut oſtendant, perinde atque anima & corpus unam hominis naturam abſolvunt, uti ſanctus Cyrillus loquitur: ita etiam ex divinitate atque humanitate naturam unam eſſe abſolutam, nec in homine mutationem naturarum deinceps compoſitarum comitatam, nec in Chriſto. THEORIANUS. Niſi prohibitum eſſet a ſanctis patribus, ne unam in Chriſto naturum, poſt factam unionem, dicamus: fortaſſis auſus fuiſſet aliquis itidem, ut tu dicis, hoc exemplum interpretari; licet ipſa rerum natura ſic illud accipi non permittat, uti demonſtrabitur. Nunc quum tales ac tot ſancti viri hoc prohibuerunt, tamquam ſacrilegum: (Quæ, inquit divus ille Ambroſius, tantum ſacrilegium inferna vomuerunt?)

A ἐξ ὧν συντέθειται, φύσεων. οὔτε γὰρ πῦρ ἐστιν, οὔτε λέγεται, οὔτε ἄλλο τι τῶν εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ συνελθόντων. ἐπὶ δὲ τοῦ σωτῆρος οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μεμενήκασιν αἱ φύσεις ἄτρεπτοι καὶ ἀναλλοίωτοι, συνελθοῦσαι καθ' ἕνωσιν ἀδιάσπαστον εἰς μιᾶς συμπλήρωσιν ὑποστάσεως. καὶ νῦν καὶ ἔστι καὶ λέγεται ἑκάστη τῶν συνελθουσῶν φύσεων ἀμετάβλητος. διὸ τέλειος Θεὸς, καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς καὶ ἔστι καὶ λέγεται. οὐ γὰρ προηγήσατο φυρμὸς, ἢ τροπὴ, ἢ σύγχυσις τῶν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Εμμανουὴλ συνελθόντων. διὸ οὐδεμία φύσις σύνθετος δύναται εἶναι ὁ χριστός. τοῦτο γὰρ ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ B τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων συμβαίνειν πέφυκεν. Ο ΚΑΘΟΛ. τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου διατί πανταχοῦ ἄνω καὶ κάτω οἱ ἅγιοι ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ σωτῆρος παραλαμβάνουσιν, ἐὰν τὴν ὁμοίωσιν οὐ φυλάττει τοῦ, οὗ ἐστι παράδειγμα; Ο ΘΕΩΡ. παραφέρουσιν οἱ ἅγιοι τὸ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς παράδειγμα εἰς τὸ κατὰ τὸν Εμμανουὴλ μυστήριον, ὅσον πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι εἷς χριστὸς, καὶ οὐ δύο, ὡς ὁ Νεστόριος ἔλεγεν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. καίπερ ἑτέρῳ τὸ παράδειγμα οὐ προβαίνει. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ὅσον δοκεῖ συμβάλλεσθαι τῷ σκοπῷ σου, ἐκ τοῦ παραδείγματος δέχῃ, ὅσον δὲ ἀντίκειται, ἀποδοκιμάζεις. C Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. καὶ μάλα εἰκότως. τοῦτο γὰρ ἔθος τῇ θείᾳ Γραφῇ ἐπὶ τῶν παραδειγμάτων ποιεῖν. ἔφη γάρ που ὁ σωτὴρ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. εἰ οὖν διόλου τηρήσομεν τὸ παράδειγμα, εἴπωμεν τοὺς ἀποστόλους ἀνελκῦσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐκ ζωῆς εἰς θάνατον. τοῦτο γὰρ ποιεῖ ὁ ἁλιεύς. ἕλκει τοὺς ἰχθῦς εἰς ἀπώλειαν αὐτῶν. ἀλλὰ μὴ γένοιτο οὕτω φρονῆσαι τὰ τῶν Χριστιανῶν. καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τοῦ Χριστοῦ φησιν ἡ γραφή. ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἐγερεῖ αὐτόν; εἰ οὖν μὴ πρὸς τὸ D εὐσεβὲς τὰ τοιαῦτα ἐκλάβωμεν, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς θείας γραφῆς αὐτὰ ἀπευθύνωμεν, καὶ μόνον πρὸς ὅπερ ἐλήφθησαν, ἑρμηνεύσωμεν, οὐ μόνον εἰς ἀτοπίας, ἀλλὰ καὶ ὕβρεις ἀπείρους κατολισθήσομεν. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. σαφώτατα λέγεις. ἀλλ' ὥσπερ σὺ λέγεις, ὅτι εἴληπται τοῖς ἁγίοις τὸ τοῦ ἀνθρώπου παράδειγμα πρὸς μόνον τὸ δεῖξαι, ὅτι ὥσπερ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπος εἷς, οὕτως ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος εἷς Χριστός. οὕτω δύναμαι κἀγὼ εἰπεῖν, ὅτι εἰς τοῦτο παραλαμβάνουσι τὸ παE ράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸ δεῖξαι, ὅτι, ὥσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα μίαν ἀνθρώπου φύσιν ἀπετέλεσαν, ὥς φησιν ὁ ἅγιος Κύριλλος, οὕτω καὶ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος μία φύσις ἀπετελέσθη, καὶ οὔτε ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τροπὴ τῶν ἑξῆς συντεθεισῶν φύσεων παρηκολούθησεν, οὔτε ἐν τῷ Χριστῷ. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. εἰ μὴ ἐκεκώλυτο παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων, τὸ λέγειν μίαν ἐπὶ τοῦ χριστοῦ μετὰ τὴν ἕνωσιν φύσιν, ἴσως ἂν ἐτόλμησέ τις καὶ οὕτως, ὡς σὺ φῂς, ἐκλαβεῖν τὸ παράδειγμα, κἂν ἡ τῶν πραγμάτων φύσις οὕτως αὐτὸ ἐκλαμβάνεσθαι οὐκ ἐᾷ, ὡς δειχθήσεται. νυνὶ δὲ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἁγίων, ὡς βλάσφημον, αὐτὸ κωλυσάντων· (ποῖος ᾅδης, φησὶν ὁ θεῖος Αμβρόσιος, τοιαύτην βλασφημίαν ἐξήμεσεν,) ὡς ἀσεβὲς παραδέχεσθαι ἀνθρώπου νοῦν οὐκ ἔχοντος, οὐδὲ φρένας, ἐστίν. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. εἶπας ἄνω, ὅτι οὔτε ἡ

φύ-

☞ φύσις τῆς πραγμάτων ἕτως ἐξ ἐκλαμβάνεσθαι, τί ἐν ἐσι τὸ κωλύον; καὶ πῶς ἡ φύσις τῆς πραγμάτων ἐν τόποις ἀντίκειται; Ο ΘΕΩΡ. ἡ φύσις ἐπὶ τῆς καθόλε καὶ κοινῶν λέγεται, ὐκ ἐπὶ τῆς μερικῶν καὶ ἀτόμων. ὁ ἓν ἄνθρωπος καθόλε ἐσί. κατὰ γὰρ Πέτρε, καὶ Παύλε, καὶ πάντων τῆς κατὰ μέρος ἀνθρώπων κατηγορεῖται. διὸ καὶ μία φύσις λέγεται. πάντες γὰρ οἱ ἄνθρωποι ἐκ ψυχῆς λογικῆς εἰσι, καὶ σώματος, καὶ τὸν ὅρον τῦ ἀνθρώπε ἐπιδέχονται, ὅς ἐσι, ζῶον λογικὸν, θνητόν. ὁ δὲ ὅρος τὴν φύσιν τῦ ὑποκειμένε πράγματος δηλοῖ. διὰ τῦτο τὰ ἄτομα ἴδιον ὅρον ὐκ ἔχεσιν· ὁ δὲ χρισὸς ὐκ ἔσι καθόλε, ὐδὲ κοινόν· μία γὰρ ὑπόσασίς ἐσι, καὶ ἓν πρόσωπον, καὶ οἷον ἄτομον. ὃ γὰρ εἰσιν ἄλλοι χρισοὶ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἵνα κατ' ἐκείνων καλ ηγορηθῇ. διὸ ὐδὲ μία φύσις δύναται εἶναι. μερικὴ γὰρ φύσιν, καὶ ἄτομον, ἀμήχανον ῥηθῆναι· ἀλλὰ πᾶσα φύσις καθόλε ἐσὶ, καὶ κατὰ πλειόνων λέγεται. διὸς γὰρ ἡ θεία φύσις κατηγορεῖται κατὰ τῦ πατρὸς, καὶ τῦ υἱῦ, καὶ τῦ ἁγίε πνεύματος· ☪ ἡ τῆς ἀγγέλων φύσις, κατὰ Μιχαὴλ, καὶ Γαβριὴλ, καὶ τῆς λοιπῶν· ☪ ἡ τῆς ἀνθρώπων, κατὰ Σωκράτες, καὶ Πλάτωνος, καὶ τῆς κατὰ μέρος ἀνθρώπων· ὁμοίως καὶ βῦς, καὶ ἵππος, καὶ τὰ τοιαῦτα, κατὰ πάντων τῆς ὑπ' αὐτὰ ἀτόμων. ἐπεὶ ὖν ἡ φύσις καθόλε ἐσὶν, ὁ δὲ χρισὸς ὐκ ἔσι καθόλε· φανερὸν, ὅτι μία φύσις κατὰ τῆς διαφρονούντων ὐκ ἄν ποτε ῥηθήσεται. ἐπεὶ τοίνυν καὶ παρὰ τῆς φύσεως αὐτῶν τῆς πραγμάτων, καὶ παρὰ τῆς ἁγίων κεκώλυται, ὐ περιττὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τολμηρὸν ἔμοιγε τέως δοκεῖ, μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ τῦ χρισῦ. Ο ΚΑΘΟΛ. κλονεῖ μὲ τὸν νῦν ἡ χρῆσις τῦ μακαρίε Κυρίλλε, ἡ λέγυσα, μία φύσις τῦ σαρκωθέντος λόγυ. πολλάκις γὰρ κατ' ἐμαυτὸν σκοπῶν, ὐκ ἠδυνήθην νοῆσαι διὰ ποίαν αἰτίαν εἶπε μίαν φύσιν τῦ σαρκωθέντος λόγυ. κλονούμενος ὖν ὁ νῦς μὲ, ὡς εἶπον, ἄνω καὶ κάτω ζητῶν ἀνάπαυσιν, ἵν' ὅτως εἴπω, τοῖς ποσὶν αὐτῦ, τελευταῖον συγκατατίθεται, λέγων· ὅτι εἰ μὴ ἐβέλετο δηλῶσαι, ὅτι τῦ λόγυ καὶ τῆς σαρκὸς μία φύσις ἐσὶ, μετὰ τὴν ἕνωσιν, ὐκ ἂν τῦτο εἶπεν. ὐδεὶς γὰρ τῆς αἱρετικῶν εἶπε δύο φύσεις τῦ λόγυ, ἵνα κατὰ τῆς ἐκείνε δόξης ὁ θεῖος ἕτος ἀνὴρ εἴποι μίαν φύσιν τῦ λόγυ. Ο ΘΕΩΡΙΑΝ. ἴσως ὐκ ἀνέγνως τὸν κατὰ Ἀρειανῶν τέταρτον λόγον τῦ μεγάλε Ἀθανασίε; εἰ γὰρ ἀνέγνως, ὐδὲν ἂν κλόνον ὁ νῦς σε ἐκέκτητο. ἔξεσι γὰρ ἐν ἐκείνῳ μαθεῖν, ὅτι ὁ Ἀρειος δύο φύσεις ἔλεγε τῦ λόγυ, μίαν κτισὴν, καὶ μίαν ἄκτισον. λέγει γὰρ ἐν τύτῳ τῷ λόγῳ ὁ μέγας ἕτος τῆς οἰκυμενικῆς φωσὴρ, Ἀθανάσιος· ὁ μακάριος Ἀλέξανδρος ἐξέβαλε τῆς ἐκκλησίας τὸν Ἄρειον, βλασφημοῦντα τάδε. ὐκ ἀεὶ ὁ θεὸς πατήρ. ὐκ ἀεὶ λῶ ὁ υἱός, καὶ ἐξ ὐκ ὄντων ἐσὶ καὶ αὐτὸς, καὶ κτίσμα, καὶ ἀρχὴν ἔχει τῦ εἶναι. ὅτε γὰρ ὁ θεὸς ἠθέλησεν ἡμᾶς δημιργῆσαι, τότε πεποίηκεν αὐτὸν δι' ἡμᾶς. καὶ ἀφ' ᾧ γέγονεν, ὠνόμασεν αὐτὸν λόγον, καὶ σοφίαν, καὶ υἱόν. λόγον μὲν, διὰ τὰ λογικὰ, ἃ ἔκτισε· σοφίαν δὲ, δι' ὃς ἐσόφισε· υἱὸν δὲ, δι' ὃς υἱοθέτησε. προσετίθει δὲ, ὅτι ἕτερος ὁ ἐν τῷ πατρὶ φύσει, καὶ ἰδίος τῆς ἰσίας αὐτῦ λόγος καὶ σο-

ANNO CHRISTI 1169.

ceu pium recipere, hominis nulla mente præditi fuerit. GENERALIS. Dixisti supra, ne ipsam quidem rerum naturam pati, ut sic accipiatur. Quidnam igitur est impedimento? quove pacto natura rerum in his adversatur? THEORIANUS. Natura de universalibus & communibus dicitur, non de particularibus & individuis. Homo quiddam est universale. Nam de Petro, & Paulo, & omnibus singillatim hominibus prædicatur. Quapropter & una natura dicitur. Omnes enim homines ex anima ratione prædita & corpore constant, hominisque definitionem recipiunt, nimirum hanc: Animal ratione præditum, mortale. Definitio vero naturam rei subjectæ demonstrat. Quam ob causam individua propriam definitionem non habent. Christus autem nec universale, nec commune quiddam est. Una nimirum est hypostasis, una persona, quasique individuum. Non enim alii Christi sunt, ex divinitate atque humanitate constantes, de iis ut prædicetur. Eapropter una nequit esse natura. Nam particularis & individua natura reperiri nequit: sed omnis natura universalis est, deque pluribus dicitur. Non longe abeamus. Natura divina prædicatur de patre, de filio, & spiritu sancto: itidemque angelorum natura de Michaelo, Gabrielo, & cæteris: hominum denique, de Socrate, Platone, & de reliquis particulatim hominibus. Similiter & bos, & equus aliaque talia, de omnibus sub se individuis. Quoniam ergo natura quiddam est universale, Christus autem quiddam universale non est: manifesto patet, homines recte sentientes nunquam dicturos unam naturam. Itaque quum & ab ipsa natura rerum, & a sanctis viris interdictum sit: non modo supervacaneum, sed nimis audax quoque mea fuerit opinione, unam in Christo naturam dicere. GENERALIS. Meum vero animum Cyrilli verberat auctoritas, quum ait: Una natura Sermonis incarnati. Nam sæpenumero mecum ipse considerans, perspicere non potui quam ob causam dixerit unam naturam Sermonis incarnati: quapropter agitata mens mea, ceu dixi, sursumque deorsumque pedibus suis, ut ita loquar, requietem quærens; tamdem in eam sententiam venit, ut diceret: Nisi voluisset indicare, naturam unam Sermonis & carnis esse post unionem, nunquam hoc protulisset. Quippe nullus hæreticorum naturas duas Sermonis dixit, ut adversus illius opinionem divinus hic vir diceret naturam Sermonis unam. THEORIANUS. Fortassis illius magni Athanasii librum adversus Arianos quartum non legisti. Quippe si legisses, nullam mens tua succussionem experiretur. Nam ex eo cognoscere licet, Arium tradidisse duas naturas Sermonis: unam creatam, & alteram increatam. Dicit enim in eo libro magnum illud lumen orbis Athanasius: Beatus ille Alexander Arium expulit ecclesia, proferentem hæc sacrilega: Non semper Deus pater, non semper erat filius. Item, de nihilo filius est, & creatura est, & existendi principium habet. Nam quum Deus nos creare vellet, tunc eum propter nos fecit: ex quo factus fuit, adpellavit eum Sermonem, & sapientiam, & filium. Sermonem vel rationem, propter creata semone rationeque prædita, quæ condidit: sapientiam, propter eos, quos erudiit: filium, pro-

ANNO CHRISTI 1169

☞ propter eos, quos adoptavit. Addebat etiam, alium esse in patre a natura, & proprium substantiæ ipsius Sermonem ac sapientiam, in quo illum fecerit: quodque natura sua mutationi sit obnoxius, & per communicationem, ut homines justi, Deus adpelletur; alienus interim a Dei natura. Item ut erucam & bruchum, sic & ipsum potestatem Dei dici. Patrem quoque filio inaspectabilem esse. Nam filium, qui principium habeat, expertem principii non posse perfecte cognoscere. Nec tantum illum accurate partis naturam non nosse, sed ne suam quidem. Hujusmodi alia quoque nugabatur, & hæc quidem ex illo magno Athanasio. Dicamus & nos, quæ diversis ex patribus excerpsimus, unde suum ille delirium confirmaverit: Probans enim, alium esse insitum patri Sermonem, & ipsius substantiæ proprium, dixisse Christum ad Judæos ajebat: Novi patrem, & Sermonem ejus servo: quibus in verbis eum sermonem intelligebat, quem insitum ipse dicebat: ignorans Christum heic sermonem vocare voluntatem patris. Præterea dicebat, patrem ad filium hæc verba protulisse: De utero ante luciferum te genui. Et alibi ad populum, propter Jordanem. Hic est filius meus dilectus. Et in transformatione similiter. Hinc ajebat: Si pater per sermonem ad filium loquebatur, alius scilicet erit sermo, quam filius. Igitur adversus hanc opinionem magnus Athanasius ille dimicans, unam naturam Sermonis incarnatam dicebat, non unam increatam & Dei substantiæ propriam, aliam creatam & ab eadem alienam. Atque hinc beatus ille Cyrillus id verbum mutuatus, unam dixit naturam sermonis incarnatam. Et hoc est, quod ait; uti patres loquuti sunt: patres adpellans, magnum illum Athanasium, & reliquos, qui se impio illi Ario opposuerunt. GENERALIS. Plurimum mihi profuisti, mi frater: ignorabam enim, ex hæreticis aliquem hoc dixisse; nunc mens mea, perceptis magni Athanasii verbis, quietem adepta est. THEORIANUS. Habes, sanctissime domine, testimonia sanctorum hominum plura de eo, quod naturas duas in Christo & credere debeamus, & confiteri; minimeque naturam unam in eo dicere. Quin & causam audivisti, propter quam patres dixerint unam naturam incarnatam. Itaque nihil posthac negotii nobis de hoc facesses; sed malam in rem eat unius in Christo naturæ confessio. Nam ex ea non exiguum nascitur offendiculum. Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quæ male tamen ab aliquibus intelligeretur & exponeretur, rejectione dignam a patribus esse judicatam. Qualis & Christiparæ vox est Deiparæ virgini tributa. Nam & Christiparam dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum & hominem; quod ipsum nomen proprie denotat: sed quod ejus nominis significatum a Nestorio nequiter acciperetur, veluti sacrilegum a sanctis hominibus repudiatum est. Debes ergo, sanctissime domine, illam quoque vocem, judicatam a sanctis sacrilegam, (quæ tantum, ait Ambrosius, sacrilegium inferna vomuerunt?) uti sacrilegam, missam facere:

ANNO CHRISTI 1169.

ANNO CHRISTI 1169.

Α φία, ὧν ᾧ τῶτον πεποίηκε, ϗ ὅτι τῇ ἰδίᾳ φύσει ξεπτός ἐσι, ϗ ὅτι κατὰ μετοχλὴ ϗ αὐτὸς, ὡς οἱ δίκαιοι, λέγεται Θεός. ἀλλοβι☞ ὧν τῆς φύσεως τῦ Θεῦ. ϗ ὥσπερ ἡ κάμπη ϗ ὁ βρῦχ☞ λέγονται δύναμις τῦ Θεῦ, ὕτω ϗ αὐτός. ϗ ὅτι ὁ παλὴρ ἀοράτος ἐσιν υἱῷ. ἀρχλὼ γὰρ ἔχων ὁ υἱὸς, ὃ δύναται γινώσκειν τελέως τὸν ἄναρχον. ϗ ὃ μόνον ἐκ οἰδέναι ἀκριβῶς τλὼ τῦ παῤῥὸς φύσιν, ἀλλ' ὐδὲ τλω ἑαυτῦ. ἐλήρει δὲ ϗ ἄλλα τοιαῦτα. ἀλλὰ παῦται μὴ ἐκ τῦ μεγάλυ Αθανασίυ. λέγωμὴ δὲ ϗ ἡμεῖς, ἀπὸ διαφόρων ἁγίων ἀναλεξάμενοι, πόθεν ἐκεῖν☞ τὸ ἑαυτῦ φλυάρημα ἐβεβαίυ. κατασκλάζων γὰρ Β τῦτο, τὸ, ὅτι ἕτερός ἐσιν ὁ ἐν τῷ παῤῥὶ λόγ☞ ἔμφυτ☞ ὢν ϗ ἰδι☞ τῆς ὐσίας αὐτῦ, φησίν. ὅτι ὁ Χρισὸς εἶπε πρὸς τὸς Ιυδαίυς. οἶδα τὸν πατέρα, ϗ τὸν λόγον αὐτῦ τηρῶ· λόγον ἐκεῖνον, ὃν αὐτὸς ἔλεγλὴ ἔμφυτον. μὴ συνιῶν, ὅτι λόγον ὁ Χρισὸς ἐνταῦθα τὸ θέλημα τῦ παῤῥὸς προσηγόρλσεν. ἔτι ἔλεγλὴ, εἰπεῖν τὸν πατέρα πρὸς τὸν υἱόν. ἐκ γασρὸς πρὸ ἑωσφόρυ ἐγέννησά σε. ϗ ἀλλαχῦ πρὸς τὸν ἐν Ιορδάνῃ λαόν. ὗτός ἐσιν ὁ υἱός μυ ὁ ἀγαπητός. ϗ ἐν τῇ μεταμορφώσει ὁμοίως, εἶτά φησιν. εἰ ὁ πατὴρ δι' λόγυ ἐλάλει πρὸς τὸν υἱόν, C ἕτερ☞ ὁ λόγ☞ ἂν εἴη παρὰ τὸν υἱόν. πρὸς τλὼ δόξαν ἓν ταύτλω διαμαχόμυ☞ ὁ μέγας Αθανάσι☞, ἔλεγε μίαν φύσιν τῦ λόγυ σεσαρκωμένλω, ϗ οὐχὶ μίαν ἄκτιστον ϗ ἰδίαν τῆς ὐσίας τῦ Θεῦ, ϗ ἄλλω κτισὴν ϗ ἀλλοξίαν. ἐκεῖθεν τοιγαροῦν τλὼ χρῆσιν λαβὼν ὁ μακάρι☞ Κύριλλ☞, εἶρηκε μίαν φύσιν τῦ λόγυ σεσαρκωμένλω. ϗ ῾Τῦτο ἐσιν ὃ λέγει· Ως εἶπον οἱ πατέρες. πατέρας καλῶν τὸν μέγαν Αθανάσιον ϗ τὸς λοιπὸς, τὸς κατὰ τῦ δυσσεβῦς ἀνθιπαραταττομένυς Αρείυ. Ο ΚΑΘΟΛ. πάνυ με ὠφέλησας, αδελφέ. ἠγνόυν γὰρ, ὅτι τις τῶν αἱρετικῶν εἶπε τοῦτο. ϗ νῦν ἠρέμησεν νοῦς μυ, τὰ ῥήματι ἀκούσας τοῦ μεγάλυ Αθανασίυ. Ο ΘΕΩΡ. ἔχεις, ἁγιώτατε δέσποτα, D περὶ τοῦ, ὅτι δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χρισοῦ ὀφείλομὴ ϗ πισδεῖν ϗ ὁμολογεῖν, μαρτυρίας ἁγίων πολλάς. ϗ περὶ τοῦ, ὅτι μίαν φύσιν οὐ δεῖ λέγειν. ἀλλὰ δὴ ϗ αἰτίαν ἀκήκοας, δι' ἣν μίαν φύσιν εἶπον οἱ πατέρες σεσαρκωμένλω. μηκέτι οὖν κόπυς ἡμῖν παρέξεις, ἀλλ' οἰχέσθω ἐς κόρακας τὸ, μίαν φύσιν ὁμολογεῖν ἐπὶ τοῦ Χρισοῦ. σκάνδαλον γὰρ ἐκ τύτυ οὐ μικρὸν ἐκφύεται. οὐκ ἀγνοεῖ δὲ ἡ μεγάλη ἁγιωσύνη συ, ὅτι ὁνίοτε λέξιν οὐ πάνυ φαύλλω, φαύλως δὲ ὅμως παράτινων νομένλω ϗ ἑρμλυομένλω, E ἀποβολῆς ἀξίαν ἔκριναν οἱ θεῖοι πατέρες. οἵον ἐσι ϗ τὸ, χρισοτόκ☞, ἐπὶ τῆς Θεοτόκυ λεγόμυον. ἠδυώμεθα γὰρ ϗ χρισοτόκον τλὼ Θεοτόκον καλεῖν. Χρισὸν γὰρ ἐγέννησε Θεὸν ϗ ἄνθρωπον. τοῦτο γὰρ δηλοῖ κυρίως τὸ ὄνομα. ἀλλὰ δι' τὸ κακῶς ἐκλαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ Νεσορίυ τὸ σημαινόμυον τοῦ ὀνόματ☞, ὡς βλάσφημον ἀποδεδοκίμασαι παρὰ τῶν ἁγίων τὸ ὄνομα. δεῖ δὴ σε, ἁγιώτατε δέσποτα, τλὼ παρὰ τῶν ἁγίων βλάσφημον κριθεῖσαν λέξιν (ποῖος ἅδης τοιαύτλω βλασφημίαν ἐξήμεσε; φησὶν ὁ θεῖ☞ Αμβρόσι☞) ὡς βλάσφημον ἀποπέμπειν, ϗ μὴ τῆς ἐκείνων κρίσεως βεβαιοτέραν ἡγεῖσθαι τλὼ σλὼ, ϗ σκανδάλυ πρόφασιν πολλοῖς γλυέσθαι τλὼ κρίσιν συ. Ο ΚΑΘΟΛ.

δ' λέ-

☞ δ' λέγεις. ἀλλὰ δότε μοι τὸν περὶ τῆς πίστεως ὅρον τῆς τετάρτης συνόδου. καὶ δόντες ἡμεῖς τὸν ὅρον αὐτῷ, ἀπήλθομεν ἀναπαυσόμενοι.

ANNO CHRISTI 1169

Τῇ ἐπαύριον κατέλαβεν ὁ ἐπίσκοπος Κεσσανίας Ιωάννης ὁ Σύρος. καὶ ἀναμαθὼν, ὅτι ὁ Καθολικὸς τῆς Ἀρμενίων διαλεχθεὶς πολλάκις μετὰ τῆς Ρωμαίων, πείθεται τοῖς λόγοις αὐτῶν, καὶ ἤδη συνέρχεται εἰς πάντα αὐτοῖς. (ἐπαινεῖ γὰρ τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, λέγων. οὐδὲν ἔξω τῆς θείων γραφῶν ἡμῖν λέγουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἁγίων, οὓς καὶ ἡμεῖς σεβόμεθα, τὸν οἰκεῖον λόγον κατασκεδάζουσιν,) ἀνῆλθεν εἰς τὸν Καθολικὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· τί τοῦτο δέσποτα, ὃ περὶ τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης σου ἀκούω; Ρωμαίοις τὶ τοῦ Νεσορίου φρονοῦσι πείθῃ; Ο ΚΑΘΟΛ. ἐγὼ Ρωμαίοις οὐ πείθομαι, ἀλλ' οὐδὲ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ αὐτῷ τῷ ὑψηλοτάτῳ βασιλεῖ παρὰ πάντας, διὰ τὸ πατριαρχικὸν, ἢ διὰ τὴν βασιλειαν αὐτὴν, εἰ μὴ αὐτὸς ἐγνώκειν τὸ ἀληθές. τὴν ἀλήθειαν δὲ οὐκ ἰσχύω ἀρνησασθαι, οὐδὲ τοῖς ἁγίοις πατράσι δύναμαι ἀντιφέρεσθαι. Ο ΣΥΡΟΣ εἶπε πρὸς τὸν Καθολικόν. ἀκήκοα, ὅτι δύο φύσεις καὶ αὐτὸς ὡμολόγησας ἐπὶ τῆ Χριστῆ. οἶδας γὰρ, ὅτι ἐὰν δυο φύσεις ὁμολογήσωμεν, Νεσοριανίσομεν. καὶ ἔσχε ἡμῖν αὐτὶ ξιάδος πέντας ἢ ἕξας, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως. Ο ΚΑΘΟΛ. χθὲς, καὶ πρὸ ταύτης, καὶ χθὲς τὴν ὅλην ἑβδομάδα ταύτην, πλεῖον κεκοπιάκαμεν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν διαλεγόμενοι. σήμερον δὲ καὶ ἄνεσιν βουλόμεθα σχολάσαι, καὶ ἐν ἀνέσει εἶναι. μετὰ γὰν τὴν ξύτην ἡμέραν, εἰ θέλεις, ἔσο μεθ' ἡμῶν εἰς τὸν διάλεξιν, καὶ ὁ ἂν ᾖ παρεσάμενόν σοι, εἰπὲ· καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσόμεθα.

Εσπέρας δὲ καταλαβούσης, ἦλθεν ὁ διδάσκαλος Βαρτὰν πρὸς τὸν Θεωριανὸν, λάθρα τοῦ Καθολικοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· ὁ Σύρος ἐπίσκοπος, καὶ ὁ Καθολικὸς ἡμῶν, διελέχθησαν ὅλην τὴν ἡμέραν σημέρον περὶ τῆς μιᾶς φύσεως, καὶ τῶν δύο. ὁ δὲ Θεωριανὸς εἶπε πρὸς Βαρτὰν τὸν διδάσκαλον. ἤθελον μαθεῖν, τίνα εἰσὶν, ἃ λέγει ὁ Σύρος εἰς κατασκεδὴν τοῦ οἰκείου δόγματος. ὁ δὲ Βαρτὰν εἶπεν. οὐδὲν ἄλλο πρὸς τὸν Καθολικὸν ἄνω καὶ κάτω ἔλεγεν, εἰ μὴ ὅτι ἐὰν εἴπωμεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον Νεσοριανοὶ ἐσόμεθα, ἀλλὰ καὶ τέτρακτα ἀντὶ τῆς ξιάδος ἐπὶ τῆς θεότητος ὁμολογήσομεν, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως. εἶπε δὲ πρὸς τὸν Βαρτὰν ὁ Θεωριανὸς, τίσι κατασκεδαῖς ἀπεδείκνυε τοῦτο; ὁ δὲ Βαρτὰν εἶπεν· ὅτε μὲν ἀπὸ χρησέων, ὅτε δὲ ἀπὸ συλλογισμῶν κατεσκεδάζε τὸν οἰκεῖον λόγον, ἀλλὰ μόνον ὅτω φιλονείκως καὶ ἀπροσέκτως ἐρρήγνυε φωνὰς ἀπάκτους, ὥστε δόξαι τοῖς ἱερατεύουσιν αὐτὸν λέγειν τι. ἠρώτησε δὲ τὸν Βαρτὰν ὁ Θεωριανός. τί πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Καθολικός; ὁ δὲ ἔφη, εἶπεν αὐτῷ, τὴν ὅλην ἑβδομάδα ταύτην πλεῖον κεκοπιάκαμεν διαλεγόμενοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν. καὶ νῦν βουλόμεθά τινας ἡμέρας ἐν ἀνέσει εἶναι. ὅταν δὲ πάλιν ἀρξόμεθα τῆς διαλέξεως, ἔσο μεθ' ἡμῶν, εἰ θέλεις, καὶ εἰπὲ, ὃ ἄν ᾖ σοι παρεσάμενον, καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσόμεθα.

ANNO CHRISTI 1169.

nec judicium tuum illorum judicio firmius ducere, nec pati, tuum uti judicium pluribus occasionem offendiculi præbeat. GENERALIS. Recte dicis. Sed date mihi quartæ synodi de fide definitionem. Quam quum ei obtulissemus, ad quietem nos composituri discessimus.

Postridie ejus diei, Episcopus Cessuvii Joannes Syrus adpulit; & intellecto Generalem Armeniorum, multoties habito cum Romanis colloquio, verbis eorum adsentiri, jamque per omnia cum eis convenire: (probat enim, ajebant alii, quæ ab ipsis dicuntur nihil adfirmans extra sacras scripturas a Romanis proferri: sed ex sanctis patribus, quos ipsi quoque veneramur, suam eos doctrinam adserere) ad Generalem adscendit, &: Quid hoc rei est, inquit, domine, quod de tua insigni sanctitate audio? Tune Romanis, errores Nestorii probantibus, adsentiris? GENERALIS. Ego Romanis, non adsentior. Immo nec patriarchæ Constantinopolitano, nec ipsi excelsissimo supra omnes imperatori, vel propter dignitatem patriarchicam, vel majestatem imperatoriam paruissem; nisi veritatem ipse adgnovissem. Eam vero negare nequeo, nec sanctis patribus adversari possum. Respondit Generali SYRUS. Audivi te quoque naturas duas in Christo confessum esse. Nosti vero, Nestorii nos opinionem sequi, si duas naturas confiteamur: & pro Trinitate quaternionem propter naturæ alterius accessionem, habituros. GENERALIS. Heri, ac nudiustertius, propeque totam hanc septimanam, plurimum laboravimus, quotidie colloquentes. Hodie vero, & cras, quiescere volumus, animumque remittere. Post triduum vero, si placet, nobiscum aderis in colloquio; quodque tibi ad animum acciderit, dices, nos quidem id lubenter audiemus.

Ceterum ubi advesperasset, accessit ad Theorianum doctor Bartan, nesciente Generali, & ait: Episcopus ille Syrus, & noster Generalis, totam hodie diem inter se colloquuti sunt de una, duabusque naturis. Tum Theorianus; Vellem, ait ad Bertanem magistrum, quænam illa sint, quæ ille Syrus ad dogmatis sui probationem dicat, cognoscere. Bartan vero? Nihil, inquit, ultro citroque nostrum ad Generalem protulit, nisi hoc: Si duas in Christo naturas dixerimus, non Nestoriani dumtaxat erimus: sed & quaternionem loco Trinitatis in divinitate confitebimur, propter naturæ alterius accessionem. Tum Bartani Theorianus: Et quibus, ait, probationibus hoc demonstrabat? Nec auctoritatibus, inquit Bartan, nec syllogismis orationem suam probabat; sed tantum ita contentiose ac inconsiderate voces confusas effundebat. ut sacerdotibus suis aliquid dicere videretur Theorianus vero Bertanem interrogans: Quid, ait, Generalis ad ista dixit? Dixit, inquit Bartan, tota ista septimana plurimum laboratum esse, quotidianis colloquutionibus habitis· nunc aliquot diebus labores remittendos. Ubi vero colloquium denuo inchoabimus, inquit, ipse nobis adesto, si placet. ac quid quid ad animum tibi acciderit, dicito: nos quidem id libenter audiemus.

Post

☞ Poſt aliquot dies arceſſiti, aſcendimus in cœnaculum, ubi nuper quoque colloquuti eramus. Invenimus autem Syrum illum epiſcopum ad dextrum Generalis latus adſidentem, & Armenios epiſcopos ſedentes ſingulos ſuo loco. Quumque nos ad ſiniſtram Generalis, pro more, conſidere juſſi fuiſſemus, deinde conſediſſent & epiſcopi: (quippe primas in conſeſſu nobis offerebant) multo tempore nihil omnino quiſquam ad alterum ulla de re proferebat, ſed commune ſilentium erat. Igitur ubi jam plurimum temporis præteriiſſet, his verbis Generalem Theorianus adlocutus eſt.

ANNO CHRISTI 1169.

Audivi quoſdam eſſe, qui dicant, ſi duas in Chriſto naturas confiteamur, non modo nos futuros Neſtorianos, ſed etiam Trinitatis loco quaternionem prædicaturos. Ac miror equidem, quonam pacto, qui hæc dicunt, perſpicere non potuerint, minime Neſtorium propterea depoſitum fuiſſe, quod duas naturas diceret: (hoc enim illuſtri & clara voce divini patres univerſi prædicant. Cyrillum quidem his verbis, Duas naturas eſſe dicimus: Gregorius vero Theologus, Naturæ duæ, Deus & homo: ceterique omnes, quos antea tibi produxi teſtes) ſed quod diceret naturas duas invicem ſeparatas divinam ſeorſum, itidemque ſeorſum humanam. Eapropter & duos filios, & duos Chriſtos eſſe fanaticus ille ſtatuebat: alium filium eſſe delirans, qui ex Deo & patre ſit; alium qui ex virgine. Quam ob cauſam & ſanctam illam virginem vocare Deiparam nolebat. Quod autem minime Neſtorius unionem confeſſus ſit, ſanctus ille Cyrillus in epiſtola ad Eulogium his ipſis verbis oſtendit: Sic & in cauſa Neſtorii, quamvis duas naturas, diſcrimen carnis & Sermonis indicans, dicat: (alia namque natura Sermonis eſt, alia carnis) unionem tamen nobiſcum non confitetur. Nos enim his unitis, unum Chriſtum, unum filium, unum dominum confitemur. Ad id vero, quod ſubjicitur; Trinitatem fore quaternionem, ſi duas naturas in Chriſto confiteamur: pro nobis ſanctus ille vir Athanaſius ſatisfaciet, cujus in epiſtola ad Epictetum Corinthi epiſcopum hæc ipſa verba ſunt: Inſigni pudore adficientur, qui vel ſola cogitatione putarunt, poſſe pro Trinitate fieri quaternionem, ſi corpus eſſe de Maria dicatur. Si corpus, inquiunt, unius eſſe ſubſtantiæ dicamus cum Sermone, Trinitas manet Trinitas, quod hæc ratio nihil ei peregrinum inferat. Sin humanum dicamus illud ex Maria corpus, neceſſe eſt, aliquid Trinitati accedere; quod corpus illud ſecundum ſubſtantiam ab ea ſit alienum. Hæc quum ita dicunt, non cogitant, quo pacto ſeipſos evertant. Nam ſi maxime corpus ex Maria non eſſe dicant, ſed ejuſdem cum Sermone ſubſtantiæ: nihilominus quod vereri ſe ſimulant, ne ſentire videantur, id ipſum eos juxta ſententiam ſuam dicere conſtabit, nimirum eſſe quaternionem. Quippe ſicuti filius, ſecundum doctrinam patrum, ejuſdem exiſtens cum pater ſubſtantiæ, non ipſe pater eſt, ſed filius cum pater conſubſtantialis dicitur: ita & illud conſubſtantiale Sermoni corpus non erit ipſe Sermo, ſed aliud quiddam cum Sermone. Si aliud quiddam eſt, ſane ſecundum ipſos ſacroſancta Trinitas erit quaternio. Nam

ANNO CHRIST 1169.

A Καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς, μετακληθέντες, ἀνέβημεν εἰς τὸ ὑπερῶον, ὅ ϗ πρώην διελεγόμεθα. Εὕρομεν δὲ τὸν Σύρον ἐπίσκοπον ἐν τῷ δεξιῷ μέρει καθήμενον τῆ Καθολικῆ, ϗ τὰς Ἀρμενίας ἐπισκόπας ἕκαστον ἐν τῷ τόπῳ αὐτῦ. καθεσθέντων δ' ἡμῶν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τῆ Καθολικῆ, κατὰ τὸ συήθες, εἶτα τῶν ἐπισκόπων καθεσθέντων, (προετίμων γὰρ ἡμᾶς εἰς τὸ κάθισμα) ὐδεὶς ὐδενὶ περὶ ὐδενὸς ἐλάλει μέχει πολλῦ, ἀλλὰ κοινὴ ἐγένετο σιωπή. ὡς δ' ὧρα παρῆλθε πλείστη, εἶπεν ὁ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν.

B Ἤκυσα, ὅτι εἰσί τινες, οἳ λέγυσιν, ὅτι ἐὰν ὁμολογήσωμεν δύο φύσεις ἐπὶ τῆ Χριστῆ, ὐ μόνον ὅτι Νεσοριανίσομεν, ἀλλὰ ϗ ἀντὶ τριάδος τετράδα κηρύξομεν. ϗ θαυμάζω, πῶς ἐκ ἠδυνήθησαν οἱ ταῦτα λέγοντες σωιδεῖν, ὅτι Νεσόριος ὐ διὰ τὸ λέγειν δύο φύσεις, καθῃρέθη, (τῦτο γὰρ λαμπρᾷ ϗ διαπρυσίῳ φωνῇ πάντες οἱ θεοφόροι πατέρες κηρύττυσιν. ὁ μὲν ἅγιος Κύριλλος· δύο τὰς φύσεις εἶναί φαμεν. ὁ δὲ Θεόλογος Γρηγόριος. φύσεις δύο, Θεὸς ϗ ἄνθρωπος. ϗ οἱ λοιποὶ πάντες, ὕς σοι παρήγαγον μάρτυρας ἀνωτέρω.) ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν δύο φύσεις ἀλλήλων κεχωρισμένας, ἰδίᾳ ϗ ἀνὰ μέρος τὴν θείαν, ϗ ἰδίᾳ ϗ ἀνὰ μέρος τὴν ἀνθρωπίνην. διὸ ϗ δύο υἱὺς, ϗ δύο Χριστοὺς ὁ ἐμC βρόντητος ἐβδομάτιζεν. ἄλλον υἱὸν, τὸν ἐκ Θεοῦ ϗ πατρός· ϗ ἄλλον τὸν ἐκ τῆς παρθένυ παραληφῶν· διὰ τοῦτο ϗ θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον καλεῖν οὐκ ἠβούλετο. ὅτι δὲ τὴν ἕνωσιν οὐχ ὡμολόγει Νεσόριος, δηλοῖ ὁ ἅγιος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ γράφων ἐπὶ λέξεως οὕτως· οὕτως ἐπὶ Νεσορίυ· καὶ λέγει δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς ϗ τοῦ Θεοῦ λόγυ· (ἑτέρα γὰρ ἡ τοῦ λόγυ φύσις, ϗ ἑτέρα ἡ τῆς σαρκὸς) ἀλλ' οὐκ ἔτι τὴν ἕνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. ἡμεῖς γὰρ ἑνώD σαντες ταῦτα, ἕνα Χριστὸν, ἕνα υἱὸν, ἕνα κύριον ὁμολογοῦμεν. περὶ δὲ τοῦ λέγειν, ὅτι πεῖρας ἡ ξιὰς ἔσαι, εἰ δύο φύσεις ὁμολογήσομεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀρκέσει ἡμῖν εἰς ἀπολογίαν ὁ ἐν ἁγίοις Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς ἐπίκτητον τὸν ἐπίσκοπον Κορίνθυ ἐπιστολῇ, τίδε κατὰ ῥῆμα διεξιών. Ἐρυθριάσυσι δὲ μεγάλως, οἳ κἂν ὅλως ἐνθυμηθῶσι δυνάσθαι ἀντὶ ξιάδος τετράδα, εἰ λέγοιτο ἐκ Μαρίας εἶναι τὸ σῶμα. ὁμοούσιον μὲν γὰρ (φασὶν) ἐὰν εἴπωμεν τὸ σῶμα τῷ λόγῳ, μένει ἡ ξιὰς, ὐδὲν ξένον εἰς αὐτὴν εἰσφερομένυ τοῦ λόγυ. ἂν δὲ ἀνθρώπινον εἴπωμεν τὸ ἐκ Μαρίας σῶμα, ἀναγκαίως ἄντος κατ' οὐσίαν τοῦ σώματος, προσθήκην γίνεσθαι. ταῦτα οὕτω λέγοντες, οὐ νοοῦσιν, ἅπως ἑαυτοῖς περιπίπτυσι. ϗ γὰρ κἂν μὴ ἐκ Μαρίας λέγωσι τὸ σῶμα, ἀλλὰ ὁμοούσιον αὐτῷ τῷ λόγῳ, ὐδὲν ἧττον, ὅπερ ὑποκείνονται μὴ ἄρα ὥσπερ φρονοῦντες νομισθῶσι, τοῦτο κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν δειχθήσονται λέγοντες, τετράδα. ὥσπερ γὰρ ὁ υἱὸς κατὰ τὸν πατέρα ὁμοούσιός ὢν τῷ πατρὶ, οὐκ ἔσιν αὐτὸς ὁ πατὴρ, ἀλλὰ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα λέγεται ὁμοούσιος. οὕτω τὸ ὁμοούσιον σῶμα τοῦ λόγυ οὐκ ἔσαι αὐτὸς ὁ λόγος, ἀλλ' ἕτερον πρὸς τὸν λόγον. ἑτέρυ δὲ ὄντος, ἔσαι κατ' αὐτὸν ἡ ἁγία ξιὰς, τετράς. οὐ γὰρ ἡ ἀληθινὴ, ϗ ὄντως τελεία, ϗ ἀδιαίρετος ξιὰς δέχεται προσθήκην, ἀλλ' ἡ παρὰ τύτων ἐπινοημένη. ϗ πῶς ἔτι Χριστιανοὶ, οἱ

ἔτε-

ἕτερον παρὰ τὸν ὄντι Θεὸν ἐπινοοῦντες ; πάλιν γὰρ ἡ ἐν τῷ ἑτέρῳ αὐτῶν σοφίσματι τλιὼ ἀφροσύνιω αὐτῶν ἔξεσι καθορᾶν . Εἰ δι' τὸ εἶναι ἡ λέγεσθαι ἐν ταῖς γραφαῖς ἐκ Μαρίας ἀνθρώπινον τὸ σῶμα τοῦ σωτῆρος , νομίζουσιν ἀνθ' τριάδος τετράδα λέγεσθαι , ὡς προσθήκης γινομένης δι' τὸ σῶμα , πολὺ πλανῶνται , τὸ ποίημα ἐξισοῦντες τῷ ποιητῇ , ἢ ὑπονοοῦντες δύνασθαι τιὼ θεότητα προσθήκην λαμβάνειν . ἡ ἠγνόησαν , ὅτι οὐ δι' προσθήκην θεότητος γέγονε σὰρξ ὁ λόγος , ἀλλ' ἵνα τὸ ἀνθρώπινον γένος λυτρώσηται . πῶς δῶ οἴονται τὸ δι' τοῦ λόγου ληφθὲν σῶμα ἡ ζωοποιηθὲν , προσθήκην εἰς θεότητα τῷ λόγῳ ποιεῖν ; μᾶλλον γὰρ αὐτῷ τῷ ἀνθρωπίνῳ προσθήκη μεγάλη γέγονεν ἐκ τῆς τοῦ λόγου πρὸς αὐτὸ κοινωνίας τε ἡ ἑνώσεως . ἀπὸ γὰρ θνητοῦ γέγονεν ἀθάνατον , ἡ ψυχικὸν ὂν γέγονε πνευματικὸν , ἡ ἐκ τῆς γῆς ὑψούμενον τὰς οὐρανίας ὑπερέβη πύλας . ἡ μέντοι τριὰς ἡ λαβόντος ἐκ Μαρίας σῶμα τοῦ λόγου , ξιὰς ἐστιν , ὃ δεχομένη προσθήκην , οὐδὲ ἀφαίρεσιν · ἀλλ' ἀεὶ τελεία ἐστὶ , ἢ ἐν ξιάδι μία θεότης γινώσκεται · ἡ ὅπως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἷς Θεὸς κηρύττεται , ὁ τοῦ λόγου πατήρ . ἀκήκοας , πῶς ὁ μακαρίου Ἀθανασίου ζήλου πνέων ἐνθέου καθάπτεται τῶν λεγόντων ὁμοούσιον τῷ λόγῳ τὸ σῶμα , ἐρυθριάσουσι , φησί . ἡ πάλιν . ὃ νοοῦσιν , ὅπως ἑαυτοῖς περιπίπτουσι . ἡ αὖθις . Τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν ἔξεσι καθορᾶν . ἡ ἀνοήτους ἡ ἄφρονας αὐτοὺς ἀποκαλεῖ . ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος . ἡμεῖς δὲ ἀπελέγξομεν ἡ ἄλλως , εἰ δοκεῖ , τὴν ἐκείνων ἀσέβειαν . Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ἐμοὶ τέως δοκεῖ , μὴ δεῖσθαι πλείονος ἐλέγχου εἰς τὸ γνωρισθῆναι τὸ τοιοῦτον ὀλίσθημα . ὁ γὰρ τῷ ἁγίῳ Ἀθανασίῳ πεισθῆναι μὴ βουληθεὶς , εἴτε τέως τῆς τῶν Χριστιανῶν μοίρας τυγχάνει ὤν , τοσαῦτα κατιδόντι τῆς ἀνοίας τῶν ὁμοούσιον τῷ λόγῳ τὸ σῶμα φληναφούντων , ἡ τετράδα ἀντὶ ξιάδος τὴν θεότητα γίνεσθαι ληρωδούντων , οὐκ οἶδα τίνι τῶν ἐπὶ γῆς νῦν ὄντων ἀνθρώπων πεισθήσεται . πλὴν ἐπεὶ πολλοὶ ἢ οὐδ' ὅλως ἀναγινώσκουσι τὰς θείας γραφὰς , ἢ ἀναγινώσκουσι μὲν , πλὴν ἀλλὰ παέργως , ἡ οὐκ ἐπιμελῶς · ἡ δι' τοῦτο τὸν ἐν Ἅιδου νοῦν αὐτῶν ἀγνοοῦσιν · εἴ σοι δοκεῖ ἡ δυάσασι ἡ ἄλλως τὴν ἐκείνων ἐλέγξαι πλάνην , ἔσῃ ποιῶν , ἢ φίλον Θεῷ , ἡ ἡμῖν καταθύμιον . Ο ΘΕΩΡ. πολλοὶ τοῦ χαιρεκάκου ἡ μισανθρώπου Σατὰν μαθηταὶ γεγόνασιν , ἢ μᾶλλον ὄργανα εἰς ἀπώλειαν πολλῶν , οἷος ἦν ὁ θεήλατος Σεβῆρος , ὁ τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας κρατήσας τυραννικῶς , ὃς μὴ φοβηθεὶς τὴν φάσκουσαν ἐντολήν , ἐπικατάρατος ὁ πλανῶν τυφλὸν ἐν ὁδῷ , πλείστους τῆς θείας ἀποπλανήσας ὁδοῦ , εἰς βάραθρον ἀπωλείας ἐλεεινῶς κατεκρήμνισε , τὤμπαλιν ὀφείλων ποιεῖν , ἐκ τῆς πλάνης ἐπιστρέφειν πρὸς τὴν ἀλήθειαν . τοῦτο γὰρ ἀπῄτει ἡ ἡ προεδρία αὐτοῦ . ὁ δὲ ἐκ τῆς ἀκοῆς αὐτοῦ , πολλῷ δὲ πλέον ἐκ τῆς καρδίας τὰ ἐντάλματα τοῦ Θεοῦ ἀπωσάμενος τὰ ἐπαίσια διακελεύσματα · πορεύεσθε διὰ τῶν πυλῶν μου , ἢ ὁδοποιήσατε τῷ λαῷ , ἡ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαξέψατε . λίθους , ὑ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ζῶντος ναοῦ , πρὸς πτῶσιν δὲ μᾶλλον , ἡ πρόσκομμα πολλῶν , ἐμβαλεῖν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ἀφρόνως

ANNO CHRISTI 1169.

A vera planeque perfecta, & expers illa divisionis Trinitas nullam recipit accessionem: sed ista ab eis excogitata Trinitas. Et quo pacto Christiani erunt, qui alium præter verum Deum excogitant? Rursus & in altero sophismate stoliditatem ipsorum perspicere licet. Si propterea, quod sit atque dicatur in sacris litteris humanum ex Maria corpus Servatoris, pro Trinitate quaternionem dici putant, velut accessione facta propter corpus; multum sane falluntur creatum exæquantes opifici, & existimantes aliquid accedere divinitati posse: ignorant denique, non ut aliquid accederet divinitati Sermonen factum esse carnem, sed ut genus humanum redimeret. Queinam igitur opinantur adsumptum a sermone corpus, & vivificatum, accessionem aliquam ad divinitatem Sermoni adferre? nam potius ei quod humanum erat, magna contigit accessio de Sermonis cum eo societate ac unione. Quippe de mortali factum est immortale, de animali factum est spirituale, de terra ortum supra cœlestes portas evasit. Trinitas quidem certe Trinitas est, etiamsi Sermo corpus ex Maria sumserit, nullam nec accessionem admittens, nec diminutionem: sed perfecta semper est, & una in Trinitate divinitas adgnoscitur. Atque hoc modo Deus unus in ecclesia prædicatur, pater ille Sermonis. Audis quo pacto beatus Athanasius, divinum quemdam zelum spirans, eos tangat, qui corpus ejusdem esse substantiæ cum Sermone dicunt? Pudore adficientur, ait: item; Non cogitant quo pacto seipsos evertant. Et rursus; Stoliditatem ipsorum perspicere licet. Insipientes & stultos vocat. Et hæc quidem Athanasius. Nos autem alio quoque modo, si placet, impietatem eorum redarguemus. GENERALIS. Mihi sane videtur, ad ejusmodi erroris adgnitionem, non esse opus ampliori refutatione. Nam qui adsentiri sancto viro Athanasio non vult, modo Christianus est, tantopere occlamanti eorum vesaniæ, qui corpus ejusdem esse cum Sermone substantiæ nugantur, & quaternionem in divinitate loco Trinitatis, fieri somniant; cuinam mortalium, nunc in terris existenti, sit adsensurus, quidem non video. Quia tamen complures, aut omnino litteras sacras non legunt, aut legunt illi quidem, sed aliud quasi agentes, non studiose; qua de causa mentem earum intimam ignorant: recte feceris & acceptum Deo, nobisque gratum præstiteris, si errorem eorum confutaveris; modo id tibi placeat, & alia facere via possis. THEORIANUS. Multi Satanæ, qui malis oblectatur & genus humanum odit, extitere discipuli, vel instrumenta potius, ad multorum perniciem. Qualis erat abominabilis ille Severus, qui Antiochiæ thronum per ityrannidem obtinuit. Is minime præceptum illud reveritus, quo dicitur; Exsecrabilis, qui in itinere cæco causam erroris præbet: plurimos in errorem a recta devocatos via, in perniciei barathrum miserabiliter præcipitavit: quum facere diversum deberet, nimirum ab errore ad veritatem divertere. Quod quidem & præsulatus ipsius ab eo requirebat. Verum & auribus, & multo magis a corde rejectis Dei mandatis, quæ ita præcipiunt: Per portas meas ingredimini, & iter populo sternite, deque via lapides amovete: id operam dedit, ut non ad structuram illius vivi templi, sed potius ad ruinam & offensionem plurium, lapides in via vitæ per infamiam spargeret, adeoque verbis

☞ & ſcriptis naturam Emmanuelis unam tradidit; veritus, ne Trinitatis loco quaternio fieret; haud cogitans miſer, uti quidem videtur, nomen Trinitatis non habere ſignificationem naturæ, ſed numeri perſonarum vel hypoſtaſium. Quo igitur modo collegit ille quaternionem, quum nos minime confiteamur Dei Sermonem adſumſiſſe hypoſtaſin, ſed noſtrum illud in ſeipſo conſtituiſſe? adeoque ſtatuamus, Emmanuelem eſſe unam hypoſtaſin, & unum filium? Quod ſi novus ac vanus ille Theologus tres naturas in ſancta Trinitate confitetur, deinde natura Emmanuelis humana, quam nos confitemur, ad ſuas illas tres naturas adjuncta, pro Trinitate quaternionem fieri concludit, optime id quidem facit. Quippe ſeipſum artificioſe periteque ſeparat ab uno ſolo Deo, & ad opinionem de pluribus diis deflectit. Sin unam divinitatis naturam & ipſe confitetur, duaſque naturas in Chriſto: undenam ei naturarum quaternio proficiſcatur, ſcire nequeo. Nec item fieri poteſt, ut Trinitatem quaternionem hypoſtaſium, abſque alterius hypoſtaſis acceſſione cogitemus.

ANNO CHRISTI 1169.

His dictis, oculos Generalis in Syrum illum epiſcopum conjecit. Quumque videret eum vultu in terram defixo, nequaquam ſuſpicere: converſus ad Theorianum, innuebat ei, Syrum uti adipiſceret. At is Syrum intuitus, ſubriſit; & ad Generalem ait: Eſt, domine, quod inſignem ſanctitatem tuam interrogem; teque obſecro, ne tibi grave ſit, ejus indicare ſolutionem. GENERALIS. Si Deus intellectum ejus mihi dederit, non gravabor illam tibi exponere. THEORIANUS. Sint hic, velut in hypotheſi, tria igne potiora; quæ tamen unius naturæ ſint, auri ſcilicet. Si horum unum in ignem conjecero, plane ignitum illud duarum naturarum erit; ignis inquam, & auri. Deinde hoc unito reliquis duobus necdum ignitis, interrogo, quotnam ſint hæc ignita? triane, ceu prius? an propter ignis naturam facta ſunt quatuor? GENERALIS. Hujus interrogationis ſolutionem exponat Joannes religioſiſſimus Epiſcopus Ceſſunii. THEORIANUS. Quid vero ſanctitatis tuæ prudentia dicit? ignis ne natura numerum ſive quantitatem trium illorum auxit, an non? GENERALIS. Mihi quidem non auxiſſe videtur. THEORIANUS. Atqui prius hæc tria unius erant naturæ; nunc in uno duæ naturæ conſpiciuntur. GENERALIS. Hoc quoque in confeſſo eſt. THEORIANUS. Non igitur eſt neceſſe, Trinitatem illorum ignis vi potiorum, fieri quaternionem, propter alteram illam naturam, videlicet ignis. GENERALIS. Non eſt neceſſe. THEORIANUS. Ineptiunt ergo, qui dicunt, neceſſario nobis quaternionem pro Trinitate confitendam, ſi naturas duas in Chriſto demus.

His dictis, ſurgens ille Syrus Epiſcopus, nullo verbo prolato, cœnaculo cum ſacerdotibus ſuis egreſſus eſt. Interrogatus autem a ſacerdotibus ſuis, cur nihil cum philoſopho locutus eſſet: non ſibi licere dixit, in aliena ſynodo de hujuſmodi rebus loqui.

* * * * * *
* * * * *

Deeſt fol. unum.

humanitate non erat. Nam divinitate nuſquam abeſt. Ergo quatenus homo, non quatenus Deus, ingredi voluit: adeoque voluntate præ-

Α ἐσπέδαχε, ϗ διὰ λόγυ ϗ διὰ γραφῶν μίαν φύσιν τῦ Εμμανουὴλ ἐδογμάτισε· δεδοικὼς, μὴ τετρὰς αντὶ τριάδος γένηται ἡ τελάς. ἐκ ἐννοῶν, ὡς ἔοικε, ὁ ἄθλιος, ὅτι τὸ ἰσχὺς τῆς προσρημα ἐκ ἔστι τῆς φύσεως σημαντικόν, ἀλλὰ τῦ ποσῦ τῆς ὑποστάσεων. πῶς ἂν ἐκεῖνος συνῆγε τετράδα, ἡμῶν μὴ ὁμολογούντων ὑπόστασιν ἀνειληφέναι τὸν τῦ Θεῦ λόγον, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ ὑποστήσασθαι τὸ ἡμέτερον, ϗ μίαν ὑπόστασιν, ϗ ἕνα υἱὸν δογματιζόντων τὸν Εμμανουὴλ; εἰ μὴ ἦν ὁ καινὸς θεόλογος ἕξ φύσεις ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος ὁμολογεῖ, εἶτα τὴν προς ἡμῶν ὁμολογουμένην ἀνθρωπίνην φύσιν ἐν τῷ Εμμανουὴλ ταῖς αὐτῦ προοθείς τριττὰις φύσεσι, συμπεραίνει ἀντὶ τελάδος τετράδα γίνεσθαι, ἄρισα τῦτο ποιεῖ. ἀτέχνως γὰρ, ϗ ἐπισημόνως ἀποχωρίζει ἑαυτὸν τῦ μόνυ Θεῦ, ϗ εἰς πολυθεΐαν ἐξοσρακίζεται. εἰ δὲ μίαν θεότητος φύσιν ὁμολογεῖ ϗ αὐτὸς, δύο δὲ φύσεις ἐπὶ τῦ Χριστῦ, ὐκ οἶδα, πόθεν αὐτῷ ἡ τετρὰς τῆς φύσεων ἐπεισέρχεται. ὑποστάσεων τοιῦ τελάδα νοεῖν ἀμήχανον.

Β

Τύτων ὕπω ῥηθέντων, ὁ Καθολικὸς τῷ Σύρῳ ἐπισκόπῳ ὑπενέισσεν. ὡς ἂν ἑώρα τὸν εἰς γῆν ἔχοντα τὸ ὄμμα ϗ μηδαμῶς ἀνανεύοντα, σραφεὶς προς τὸν Θεωριανὸν, ὑπέβλεψεν αὐτῷ βλέψαι προς τὸν Σύρον. ὁ δὲ βλέψας, ὑπεμειδίασε· ϗ φησὶ προς τὸν Καθολικόν. δέσποτα, ἐρώτημα ἔχω προς τοιῦ μεγάλου ἁγιωσύνου σε, ϗ παρακαλῶ, μὴ κατοκνήσεις εἰπεῖν μοι τοιῦ τύτυ λύσιν. Ο ΚΑΘ. ἐὰν ὁ Θεὸς δώσει μοι τοιῦ τύτυ γνῶσιν, ἐ κατοκνήσω παύτως εἰπεῖν σοι. Ο ΘΕΩΡ. ἔσωσαν ὡς ἐν ὑποθέσει ὑπαῦ ὑπέρπυρα ξία, μιᾶς ὄντα φύσεως, χρυσᾶ δηλονότι. ἐὰν ὖν τύτων ἓν πυρατήσω, ἔσαι πάντως τὸ πεπυρατωμένον δύο φύσεων, λέγω δὴ πυρὸς ϗ χρυσᾶ. εἶτα ἑνώσας τῦτο τοῖς λοιποῖς δυσὶ τοῖς μὴ πεπυρατωμένοις, ἐρωτῶ πόσα νῦν εἰσι ταῦτα τὰ ὑπέρπυρα; τρία, ὡς πρώην; ἢ διὰ τοιῦ φύσιν τῦ πυρὸς ἐγένοντο τέσσαρα; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. τύτυ τῦ ἐρωτήματος ὁ ἐλλαβέστατος ἐπίσκοπος Κελεστινὸς Ιωάννης εἶπε τοιῦ λύσιν. Ο ΘΕΩΡ. ἡ σύνεσις δὲ τῆς ἁγιωσύνης σᾶ τί λέγει; ἡ φύσις τῦ πυρὸς ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν, ἤτοι τὸ ποσὸν τῆς ξιῶν, ἢ ὄ; Ο ΚΑΘΟΛ. ἔμοιγε τέως δοκεῖ, ὅτι ὐκ ηὔξησεν. Ο ΘΕΩΡ. ϗ μοιὶ πρώην μιᾶς ἦσαν φύσεως τὰ τρία, νυνὶ δὲ ἐν τῷ ἑνὶ δύο καθορῶνται φύσεις. Ο ΚΑΘΟΛ. ὡμολόγηται ϗ ταῦτα. Ο ΘΕΩΡ. ὐκ ἀνάγκη λοιπὸν ἦν τριάδα τῆς ὑπερπύρων τετράδα γενέσθαι διὰ τοιῦ ἑτέραν φύσιν, ἤτοι τῦ πυρός; Ο ΚΑΘ. ὐκ ἀνάγκη. Ο ΘΕΩΡ. περιττολογῦσιν ἄρα οἱ λέγοντες, ἀνάγκη τετράδα ἀντὶ τελάδος ὁμολογεῖν, εἰ δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ δώσομεν.

C

D

E

Τύτων ὕπω ῥηθέντων, ὁ Σύρος ἐπίσκοπος ἀνασὰς ἐξῆλθε τῦ ἀνωγαίυ, μὴ τῆς ἱερέων αὐτῦ, μηδὸν ἐπειπών. ἐρωτηθεὶς δὲ παρὰ τῆς αὐτῦ ἱερέων, τί ἐλάλησάς τι προς τὸν φιλόσοφον; εἶπεν, ὅτι ὐκ ἔξεσί μοι ἐν ἀλλοτρίᾳ συνόδῳ περὶ τοιύτων λαλεῖν.

* * * * * *
* * * * *

ὐκ ἦν δὲ ἀνθρωπότητι. θεότητι γὰρ ὐδενὸς ἄπεστιν. ἆρα ἦν καθὸ ἄνθρωπος, ϗ ὐ καθὸ Θεὸς, ἠθέλησεν εἰσελθεῖν. ϗ θελητικὸς ἦν ϗ καθὸ

ἄν-

ANNO CHRISTI 1169.

ἄνθρωπ☞. καὶ ἑτέρωθι. θέλω ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ αὐτοὶ ὦσιν. εἰ καθὸ θεὸς ὁ Χριστὸς, ὑπὲρ τὸ πᾶν ἐστιν. (ὁ γὰρ ἐν τόπῳ, καθό θεός,) ὑπὲρ δὲ τὸ πᾶν ἀδύνατον τινὶ κτισὴν ὑπάρχειν φύσιν· ἄρα καθὸ ἄνθρωπ☞ θέλει, ἵνα ὅπου ἐστὶ, καὶ αὐτὶ ὦσι. καὶ θελητικὸς ἓν αὐτὸς καὶ καθὸ ἄνθρωπ☞. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον εἶπε, διψῶ. καὶ ἔδωκαν αὐτῷ οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν. κατὰ ποῖον αὐτοῦ μέρ☞ εἶπας αὐτὸν διψῆσαι; εἰ μὴ κατὰ τὴν θεότητα, ἐμπαθὴς ἔσαι ἡ θεότης αὐτοῦ, πόσεως κατὰ φύσιν ἐφιεμένη. εἰ δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἄρα καθὸ ἐδίψησε, κατ' ἐκεῖνο καὶ τὸ ἀκατάλληλον τῇ φύσει οὐκ ἤθελε πιεῖν. καὶ θελητικὸς ἓν ὁ αὐτὸς καὶ καθὸ ἄνθρωπ☞. καὶ ἀλλαχοῦ φησι. καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. εἰ τῆς σαρκὸς φύσει ὁ περίπατ☞, ἀλλ' οὐ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνωμένης αὐτῇ θεότητ☞, ἄρα καθὸ ἄνθρωπ☞ ὁ αὐτὸς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ περιπατῶν, οὐκ ἤθελεν ἐν Τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, καὶ θελητικὸς ἓν ὁ αὐτὸς καὶ καθὸ ἄνθρωπος. καὶ ἑτέρωθι· κἀκεῖθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο διὰ Τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῶ. καὶ πάλιν ἑτέρωθι. κἀκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὅρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς τινὰ οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. εἰ καθὸ θεὸς ὁ Χριστὸς, δυνάμει ἓν αὐθυπόστατος, καθὸ δὲ ἄνθρωπος, ἀσθένεια. (εἰ γὰρ ἐσταυρώθη, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἐξ ἀσθενείας. ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ] ἄρα καθὸ ἄνθρωπος, καὶ οὐ καθὸ θεὸς, εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῶ, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. καὶ θελητικὸς ἓν ὁ αὐτὸς καὶ καθὸ ἄνθρωπος. καὶ ἀλλαχοῦ φησι. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· πῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; εἰ ἡβρῶσις τὸ πάσχα ἦν ὑπὸ φόμον ἐστί. γέγονε δὲ ὁ κύρι☞ καθὸ ἄνθρωπ☞, ἀλλ' οὐ καθὸ θεὸς, ὑπὸ νόμον. ἄρα καθὸ ἄνθρωπ☞, ἤθελε φαγεῖν τὸ πάσχα. καὶ θελητικὸς ἦν ὁ αὐτὸς καὶ καθὸ ἄνθρωπος· καὶ μυρία ἄλλα ἐν τοῖς ἱεροῖς λογίοις ῥήσεις δεικνύοντα τὸν Ἐμμανουὴλ θελητικὸν καὶ καθὸ ἄνθρωπος. Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. πῶς ὀφείλομεν λέγειν τὰς θελήσεις; φυσικὰς, ἢ ὑποστατικάς; Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. φυσικάς. εἰ γὰρ ὑποστατικὰς εἴπωμεν τὰς θελήσεις, δώσομεν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τρεῖς θελήσεις, διότι τρεῖς ὑποστάσεις εἰσίν. ὥσπερ οὖν μία θέλησις ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος, διότι μία φύσις· οὕτω δύο θελήσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, διότι δύο φύσεις εἰσὶν, ὡς δεδήλωται. Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. σφόδρα με ὠφέλησας ἐκ τῶ παραδείγματος τῆς ἁγίας τριάδος· καὶ πέπεισμαι, ὅτι φυσικὸν ὀφείλομεν λέγειν τὸ θέλημα. οὐχ ὑποστατικόν· ἐπεὶ οὖν δύο φύσεις δίδομεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐξ ἀνάγκης καὶ δύο θελήματα συνομολογήσομεν, θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ἀνθρώπινον δεῖ θέλημα νοεῖν, οὐ τὸ γνωμικὸν, ἢ προαιρετικὸν, ἀλλὰ τὸ φυσικὸν μόνον. Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. καὶ τί ἐστι φυσικὸν θέλημα, καὶ τί προαιρετικόν; Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. φυσικὸν θέλημα ἔστι δύναμις τῶ κατὰ φύσιν ὄντος

ditus erat, etiam quatenus erat homo. Item alibi. Volo, inquit, ut ubi ſum ego, & ipſi ſint. Si quatenus Chriſtus eſt Deus, ſupra illud, Ubi, eſt; (quatenus enim Deus eſt, in loco non eſt) fieri vero nequit, ut natura creata ſupra idem illud, Ubi, ſit: ſane, quatenus homo eſt, vult ut ubi ſit, ibidem & ipſi ſint. Adeoque voluntate præditus erat, etiam quatenus erat homo. Rurſus alibi. Quum veniſſet ad locum, ſitire ſe dixit; & obtulerunt ei vinum felle miſtum, quo guſtato, non voluit bibere. Secundum quam partem ipſius dixeris eum ſitiiſſe? ſi ſecundum divinitatem, adfectibus erit obnoxia divinitas ejus, quæ natura ſua potum adpetiverit: ſin quo ad humanitatem, ſane quatenus ſitiit, eatenus & quod naturæ non conveniebat, bibere noluit: eratque voluntate præditus idem, etiam quatenus erat homo. Et alibi dicitur: Circumibat in Galilæa Jeſus, non enim Judæam obire volebat, quod eum Judæi ad necem quærerent. Si circumitio carnis naturæ competit, non ei junctæ in eadem hypoſtaſi divinitati: nimirum quatenus erat homo idem in Galilæa circumambulans, Judæam obire non voluit; & idem voluntate præditus erat, etiam quatenus erat homo. Et alibi. Inde egreſſi Galilæam pertranſibant, nec id quemquam ſcire volebat. Item alio loco: Inde movens abiit ad Tyri Sidoniſque fines, & domum ingreſſus, neminem id ſcire volebat; neque tamen latere poterat. Si Chriſtus, quatenus erat Deus, potentia per ſe ſubſiſtens erat; & infirmitas, quatenus homo: (licet crucifixus eſt, inquit Apoſtolus, ex infirmitate: vivit tamen poteſtate divina) ergo quatenus homo, non quatenus Deus erat, domum ingreſſus, neminem id ſcire volebat; neque tamen latere poterat: adeoque voluntate præditus erat idem, etiam quatenus erat homo. Alibi quoque dicitur: Et acceſſere diſcipuli, dicentes; Quo nos abire vis, & paſcha manducandum parare? Si manducatio paſchatis ad ſubjectos legi pertinet, Dominus autem quatenus homo, non quatenus Deus erat, legi ſubjectus fuit: ergo quatenus erat homo, paſcha manducare voluit, & erat idem voluntate præditus, etiam quatenus erat homo. Reperies & alia ſacris in oraculis infinita, quæ Emmanuelem voluntate præditum fuiſſe demonſtrant, etiam quatenus erat homo. DOCTOR. Queinam voluntates adpellare debemus? naturales, an hypoſtaticas? THEORIANUS. Naturales. Quippe ſi voluntates hypoſtaticas dicimus, tres in ſacroſancta Trinitate voluntates concedemus, quoniam tres ſunt hypoſtaſes. Igitur ut una voluntas eſt in ſacroſancta Trinitate, quoniam una natura: ſic duæ voluntates in Chriſto ſunt, quoniam duæ naturæ, ſicut eſt indicatum. DOCTOR. Valde me juviſti per exemplum illud ſacroſanctæ Trinitatis; eſtque mihi perſuaſum, debere nos voluntatem naturalem dicere, non hypoſtaticam. Itaque quum duas in Chriſto naturas concedamus, neceſſario duas quoque voluntates confitebimur, divinam & humanam. THEORIANUS. Humana voluntas intelligenda eſt, non arbitraria, vel eligens; ſed tantum naturalis. DOCTOR. Et quid eſt naturalis voluntas? quid eligens? THEORIANUS. Voluntas naturalis eſt vis & facultas id adpetens, quod ſecundum naturam eſt, omniumque proprietatum, quæ naturæ ſubſtan-

tialiter adſunt, conſervatrix: ſecundum quam ſemper ei, quod a natura voluntate præditum eſt, hoc ipſum ineſt, ut ad volendum ſit comparatum. Non idem eſt autem, comparatum eſſe ad volendum, & velle: ſicuti nec comparatum eſſe ad loquendum, & loqui. Nam quidquid præditum eſt vi loquendi, comparatum quidem eſt ad loquendum; ſed non ſemper loquitur: quoniam id quidem eſt ſubſtantiæ, rationeque naturæ continetur: hoc vero conſilii eſt, & loquentis arbitrio formatur: quo fit, ut naturæ quidem ſit, ſemper comparatum eſſe ad loquendum: hypoſtaſis autem, quodammodo loqui: ſicut ad volendum eſſe comparatum, & quodammodo velle. Arbitrium vero, & electio, ſiquidem proprie loqui volumus, in Dominum non cadunt. Nam arbitrium poſt habitam de ignota te quæſtionem, & deliberationem ſive conſilium & judicium, adfectio quædam eſt ad id, quo de judicium factum eſt: poſt quam electio ſequitur, alterum præ altero deligens. Dominus autem, qui nudus homo non eſt, ſed etiam Deus, & qui novit omnia, nec conſiderationis ullius eget, nec inquiſitionis, nec conſilii, nec judicii, & tum conjunctionem cum bono naturaliter habet, tum averſionem a malo. Quapropter arbitrariam aut eligentem voluntatem Domino non tribuimus, ſed naturalem. Tum religioſiſſimus Epiſcopus ISAACUS dixit: Sufficiunt hæc de duabus voluntatibus Emmanuelis, iis quidem qui non contentioſe, quæ dicta ſunt, audiunt. Nunc, ſi placet, etiam de geminis actionibus dicito. THEORIANUS. Ad demonſtrandum actiones Chriſti duplices, apud vos oratione prolixa non opus eſſe arbitror, qui ſacris litteris eſtis inutriti. Nam expuere, lutumque de ſputo conficere, cæcique pupulas inungere, hominis omnino actio eſt. Quippe divinitatem exſpuere non dicemus, ſi non inſani ſimus. At lutum illud in oculum & lucem convertere, id vero divinitati omnino adtribuemus. Ejuſmodi quis infinita reperiet, ſi oracula divina diligenter inſpexerit. Erit autem res tota perſpicua de gladii quoque candentis exemplo. Nam is pariter & ſecat, & urit: eſtque dubio procul uſtio quidem non ferri, ſed ignis: ſectio vero, non ignis, ſed ferri. Effecta denique diverſarum naturarum ſunt, tam ſectio quam aduſtio. Verum propter unionem, non ignis tantum eſſe dicimus hanc uſtionem, ſed etiam ferri. Sic enim loqui ſolemus, Hoc ferrum urit. Sic quoque rem conſiderabimus. Animæ eſt, corpus ſuum animare ac vivificare. Quod quidem ex amborum diremptu patet. Nam anima tempore mortis a corpore ſuo dirempta, corpus mortuum manet. Quum ergo divinitas ejus numquam nec a corpore nec ab anima dirempta fuerit: quo pacto vim iſtam animæ, vivificantem ſcilicet, non habuit ejus divinitas? nimirum a corpore indirempta, eique copulata hypoſtatice, mortuum manere corpus haud ſinebat. Quippe dum ineſt anima corpori, numquam illud mortuum eſt. Nam quum anima ſit ſpiritus vitalis, corpus ipſum vivificat, ſicut etiam alicubi ſapiens ille Salomo, de impiis quibuſdam & de aſtrorum cultoribus loquens, dixit: Luto vilior eſt vita ipſorum, quoniam ignorarunt eum, qui finxit eos, & efficacem animam inſpiravit eis, ac ſpiritum vitalem eis adflavit. GENERALIS. Quicumque conſcientiam ſuam pedibus proculcat, præſertim in doctrina fidei, non

ANNO CHRISTI 1169.

ANNO CHRISTI 1169.

ὀρεκτικὴ, καὶ τῇ ὑσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων σωεκτικὴ πάντων ἰδιωμάτων, καθ' ἣν ἀεὶ τῇ φύσει θελητικῷ τὸ πεφυκέναι θέλειν ἐμπέφυκεν. ὁ ταὐτὸν δὲ τὸ πεφυκέναι θέλειν, καὶ θέλειν ἐστὶν, ὡς ὑδὲ τὸ πεφυκέναι λαλεῖν, τῷ λαλεῖν. πέφυκε μὲν γὰρ τὸ λαλητικὸν λαλεῖν. λαλεῖ δὲ οὐκ ἀεί. ἐπειδὴ τὸ μὲν ὑσίας ἐστὶ, τῷ λόγῳ τῆς φύσεως σωεχόμενον· τὸ δὲ βελῆς, τῷ λαλοῦντος γνώμῃ τυπούμενον. ὥσε φύσεως μὲν τὸ ἀεὶ πεφυκέναι λαλεῖν, ὑποσάσεως δὲ τό πως λαλεῖν. ὥσπερ καὶ τὸ πεφυκέναι θέλειν, καὶ πως θέλειν. γνώμην δὲ καὶ προαίρεσιν, ἐπὶ τῷ κυρίῳ λέγειν ἀδύνατον, εἴπερ κυριολεκτεῖν βελόμεθα. ἡ γνώμη γὰρ μετὰ τὴν περὶ τῷ ἀγνοουμένῳ ζήτησιν, καὶ βάλδσιν ἥτις βελήν, καὶ κρίσιν, ὡρός τὸ κριθὲν ἐσι διάθεσις, μεθ' ἣν ἡ προαίρεσις ἐκλεγομένη καὶ αἱρουμένη πρὸ τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον. ὁ δὲ κύριος ὁ φιλὸς ἀνθρωπος ὢν, ἀλλὰ καὶ Θεὸς, καὶ πάντα εἰδὼς, ἀνενδεὴς σκέψεως, καὶ ζητήσεως, καὶ βελῆς ὑπάρχει, καὶ κρίσεως· καὶ φυσικῶς τὴν τε πρὸς τὸ καλὸν ἔχει οἰκείωσιν, τήν τε πρὸς τὸ κακὸν ἀλλοτρίωσιν. διὰ τοῦτο γνωμικὸν ἢ προαιρετικὸν θέλημα ἐπὶ τοῦ κυρίου ὁ λέγομεν, ἀλλὰ φυσικόν. Ο εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος ΙΣΑΑΚ εἶπεν. ἀρκεῖ τοῖς μὴ φιλονεικῶς ἀκούσι τῶν ῥηθέντων περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Εμμανουήλ, εἰπὲ ἡμῖν, εἰ κελεύεις, καὶ περὶ τῶν δύο ἐνεργειῶν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. περὶ τῶν δύο ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ οὐκ οἶμαι ὑμᾶς δεῖσθαι λόγων πολλῶν εἰς ἀπόδειξιν, τὰς τοιᾶς θείαις ἐντεθραμμένους γραφαῖς. τὸ γὰρ πτύσαι, καὶ πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος ποιῆσαι, καὶ χρίσαι τὰς κόρας τοῦ τυφλοῦ, ἀνθρωπίνη πάντως ἐστὶν ἐνέργεια. πτύειν γὰρ οὐκ ἂν εἴποιμεν τὴν θεότητα, εἴπερ οὐ μαινόμεθα. τὸ δὲ τὸν πηλὸν εἰς ὄμμα καὶ φῶς μεταςκευάσαι, πάντως τῇ θεότητι δώσομεν. καὶ μυρία ἄντις ἄλλα τοιαῦτα, τοῖς θείοις ἐπιμελῶς ἐγκύψας λογίοις. ἔσαι δὲ σαφὲς τοῦτο καὶ διὰ παραδείγματος τῆς πεπυρωτωμένης μαχαίρας. τέμνει γὰρ αὕτη ὁμοίως, καὶ καίει. καὶ ἔστιν ἡ μὲν καῦσις προδήλως οὐ τοῦ σιδήρου, ἀλλὰ τοῦ πυρός· ἡ δὲ τομὴ οὐ τοῦ πυρὸς, ἀλλὰ τοῦ σιδήρου. καὶ ἄλλης καὶ ἄλλης φύσεως ἐνέργειαι, ἥτε τομὴ καὶ ἡ καῦσις. δῆλα δὲ τὴν ἕνωσιν μὴ μόνον τοῦ πυρὸς εἶναι λέγομεν τὴν καῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σιδήρου. καίει γὰρ ὁ σίδηρος ὅπως, φαμὲν, σκοτήσομεν δὲ καὶ ὅτω, ψυχῆς ἐστι τὸ ψυχοῦν καὶ ζωοποιεῖν τὸ ἑαυτῆς σῶμα· καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ. χωριζομένης γὰρ ταύτης κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου ἀπὸ τοῦ οἰκείου σώματος, μένει τὸ σῶμα νεκρόν. ἐπεὶ οὖν ἡ θεότης αὐτοῦ οὐδέ ποτε ὅτε τοῦ σώματος, ὅτε τῆς ψυχῆς ἐχωρίσθη, πῶς τὴν ἐνέργειαν ἰδίαν τῆς ψυχῆς τὸ ζωογονεῖν φημι, οὐκ εἶχεν ἡ θεότης αὐτοῦ; ἀλλ' ἀχώριστος ὅσα τοῦ σώματος, καθ' ὑπόσασιν ἡνωμένη αὐτῷ, οὐκ ἦν μένειν αὐτὸ νεκρόν. ψυχῆς γὰρ ἔνδσης τῷ σώματι, οὐδέποτε νεκρὸν ἐκεῖνο τυγχάνει ὄν. πνεῦμα γάρ ζωτικὸν ὅσα ἡ ψυχὴ, ζωοποιεῖ τὸ σῶμα, ὡς που καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν περί τινων παρανόμων καὶ εἰδωλολατρῶν εἶπε. πηλοῦ ἀτιμότερος ὁ βίος αὐτῶν, ὅτι ἠγνόησαν τὸν πλάσαντα αὐτὸς, καὶ τὸν ἐμπνεύσαντα αὐτοῖς ψυχὴν ἐνεργοῦσαν, καὶ ἐμφυσήσαντα αὐτοῖς πνεῦμα ζωτικόν. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ὅσις τὸ οἰκεῖον καὶ

παρα-

☞ πιστοπεῖ σωειδὸς, ϗ μάλιστα ἐν τοῖς περὶ πί-
σεως λόγοις, ὁκ ἔστιν ἄξιος καλεῖσθαι Χριστιανός. ANNO CHRISTI 1169.
ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ ἐπὶ Θεῷ μάρτυρι, ὅτι τῆς αὐ-
τῆς ὑμῖν πίστεως ϗ ἤμην ϗ εἰμὶ, ἐξότου ταῖς
θείαις ἐνέκυψα βίβλοις, ἧς ϗ αὐτὸς εἶ, ϗ οἱ
παρὰ σοῦ εἰς μέσον ἀχθέντες θεῖοι πατέρες. Ο
ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. εἰ ὅτως ἐπίστευες ϗ πιστεύεις,
ἕνεκεν τίνος λοιπὸν ἔγραψας ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου,
λέγομεν μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστόν; Ο ΚΑΘΟ-
ΛΙΚΟΣ. ἀποβλέπων εἰς τὸ τοῦ ἀνθρώπου παρά-
δειγμα, ᾧ οἱ ἅγιοι πατέρες ἐχρήσαντο, τοῦ ἐκ
ψυχῆς συγκειμένου ϗ σώματος, ϗ μία φύσις λε-
γομένου μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἐξ ὧν συνετέθη,
φύσεις ἀσυγχύτους ϗ ἀδιαίρετους φυλάττοντος, ὁκ
ἐδόκουν, ὡς πολλάκις ἐμοῦ σοι, σφάλλεσθαι. ὑπε-
λάμβανον δὲ ἐξ τὸν μακάριον Κύριλλον, μίαν φύ-
σιν τοῦ λόγου σεσαρκωμένην λέγοντα, τοῦτο βούλε-
σθαι δηλοῦν. ἤκουον δὲ ϗ παρὰ πολλῶν, ὅτι οἱ
Ρωμαῖοι δύο φύσεις κεχωρισμένας, ὡς ὁ Νεσό-
ριος, δογματίζουσι. ϗ διὰ τοῦτο σφοδρῶς ἀντε-
μαχόμεθα τῆς μιᾶς φύσεως λέξεως, ϗ κατὰ τοῦ
ΚΕΧΩΡΙΣΜΕΝΑΣ, τὸ, ΜΙΑΝ ἀνετιθέμε-
θα. κατὰ μέντοι γε τὸν νοῦν ὅπως ἐφρόνουν, ϗ ὅπω
φρονῶ, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διετράνωσας, ἐκ τῶν θείων
γραφῶν τὰς ἀποδείξεις ποιούμενος. νῦν οὖν εἰ ἔχεις
ἄλλο κεφάλαιον, πρόφερε· ϗ περὶ ἐκείνου, εἰ δο-
κεῖ, ποιησόμεθα τὴν διάλεξιν. Ο ΘΕΩΡΙΑ-
ΝΟΣ. ἀναγνώσομεν λοιπὸν ϗ πάλιν ἐκ τῆς σῆς
ἐπιστολῆς. Ο ΚΑΘΟΛ. ἄγε.

dignus est adpellari Christianus. Ego vero Deum testem adpellans fateor, me & ejusdem vobiscum fuisse fidei, & esse; ex quo libros sacros inspexi: cujus scilicet es ipse fidei, & in medium abs te producti divi patres. THEORIANUS. Si sic credebas, & nunc credis; quare scribebas in epistola tua: Dicimus unam in Christo naturam? GENERALIS. Equidem respiciens ad illud exemplum ab homine sumptum, quo sancti patres usi sunt; homine, inquam, ex anima corporeque composito, quique post unionem esse natura dicitur una, & naturas, ex quibus est compositus, inconfusas & mutationis expertes retinet: minime mihi, ceu multoties tibi jam dixi, falli videbar. Præterea putabam, beatum illum Cyrillum, quum dicit unam naturam Sermonis incarnatam, hoc ipsum indicare velle. A pluribus audiebam denique, Romanos, exemplo Nestorii, duas naturas separatas statuere. Qua mobrem unius naturæ vocem vehementer propugnantes, pro SEPARATIS naturis, UNAM reponebamus. Interim mente sic sentiebam, & sentio, quemadmodum ipse nobis declarasti per eas demonstrationes, quas ex divinis litteris contexebas. Itaque si nunc aliud caput habes, adjicito: ut etiam de illo, si videbitur, colloquamur. THEORIANUS. Ergo rursus ex epistola tua legere pergemus, GENERALIS. Age vero.

Ως οὖν ἀνεγινώσκομεν, ἤλθομεν εἰς τὸν τόπον,
ὃ ἦν γεγραμμένον. ἐσκήνωσεν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς
παρθένου ἐννέα μηνῶν χρόνον, ϗ πέντε ἡμερῶν.
εἶπεν ὁ Θεωριανός. πόθεν ἔχεις τοῦτο, ὅτι ἐννέα
μῆνας ϗ πέντε ἡμέρας ἐσκήνωσεν ἐν τῇ γαστρὶ
τῆς παναγνοῦ παρθένου; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ.
ἔχομεν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων, ὅτι τὰ πρω-
τότοκα παιδία ποιοῦσιν ἐν τῇ μήτρᾳ τῶν ἑαυτῶν
μητέρων ἐπέκεινα τῶν μὴ πρωτοτόκων, πέντε ἡμέ-
ρας. ϗ τοῦτο πιστοῦνται ἀπὸ τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος,
λέγοντος περὶ ἑαυτοῦ δεκαμηνιαίῳ χρόνῳ παγεὶς ἐν
σώματι. τοῦτο βουλόμεθα δηλοῦν, ὅτι οὐ μόνον ἐν-
νέα μῆνας ἦν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς, ἀλ-
λὰ ϗ ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔλαβεν. ὡς πρωτότοκον ἂν ὁ
Εμμανουὴλ, τὸν ἴσον αὐτοῖς χρόνον ἐν τῇ μήτρᾳ
τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς πεποίηκεν. Ο ΘΕΩΡ. ὁ Σο-
λομὼν κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἀριθμῶν τῶν Εβραίων,
δεκαμηνιαίῳ χρόνῳ εἶπε παγεὶς ἐν σώματι. ϗ
γὰρ οἱ μῆνες τῶν Εβραίων μικρότεροί εἰσι τῶν ἡ-
μετέρων μηνῶν. ἐκεῖνοι γὰρ τῇ σελήνῃ ἔχουσι
μέτρον τῶν παρ' αὐτοῖς μηνῶν. τῇ γὰρ ἀρχῇ
τῆς Σελήνης ἔχουσιν ἀρχὴ τοῦ μηνός. ϗ τὸ τέ-
λος πάλιν αὐτῆς, τέλος τοῦ μηνὸς αὐτῶν. ὁ-
δέποτε δὲ Σελήνη ἔχει ἡμέρας λ'. ἢ λά. ὡς ἔ-
χουσιν οἱ μῆνες ἡμῶν. κατὰ γοῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν
μηνῶν τῶν Εβραίων εἶπεν ὁ Σολομών· δεκαμηνιαίῳ
χρόνῳ παγεὶς ἐν σώματι. ὁ δὲ τῆς οἰκουμένης φω-
στὴρ ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ιωάννης ἐν τῷ λόγῳ
τῷ εἰς τὴν γένεσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ,
ἐν ᾧ ϗ περὶ τοῦ, πότε δεῖ τὴν τοῦ Σωτῆρος γένε-
σιν ἑορτάζειν, σαφῶς ἀποδείκνυσιν, ὅ ἡ ἀρχή.
ἃ πάλαι πατριάρχαι μὲν ὠδίνον, προφῆται δὲ
προὐλεγον, δίκαιοι δὲ ἐπεθύμουν ἰδεῖν, ταῦτα
ἐξέβη, ϗ τέλος ἔλαβε σήμερον. πρὸς τὸ μέσον

Quum igitur legeremus; ad eum locum venimus, ubi scriptum erat: Habitavit in utero virginis novem mensium & quinque dierum spatio. Dixit ergo THEORIANUS. Unde quæso id habes, quod novem mensibus & quinque diebus habitaverit in castissimæ virginis utero? GENERALIS. Accepimus a doctoribus nostris, primigenia quinque diebus in matrum suarum alvo diutius existere, quam fœtus non primigenios. Atque huic opinioni fidem conciliant ex illo sapiente Salomone, de se ipso dicente: Decem mensium spatio defixus in corpore fui: quibus verbis hoc indicare vult, quod non modo novem mensibus in utero matris suæ fuerit, sed etiam decimi partem aliquam ceperit. Noster igitur Emmanuel, tamquam fœtus primigenius, par temporis spatium in utero matris exegit. THEORIANUS. Salomon Hebræorum more tempora metiens, decem mensium spatio se in corpore defixum fuisse dicit. Quippe menses Hebræorum minores sunt nostris mensibus. Nam secundum lunam menses suos dimetiuntur; adeoque lunæ principium, mensis principium faciunt; ac vicissim lunæ finem, mensis sui finem. Numquam vero luna dies xxx. vel xxxi, instar nostrorum mensium habet. Itaque juxta numerum Hebræorum mensium Salomo dixit: Decem mensium spatio defixus in corpore. Ceterum lumen illud orbis, Joannes Chrysostomus, in oratione de nativitate Domini nostri Jesu Christi, qua etiam clare demonstrat, quando natalis Servatoris celebrandus sit, cujus quidem orationis hoc est exordium: Quæ olim patriarchæ parturiebant, prædicebant vates, justi videre desiderabant; ea nunc evenerunt, hodieque consummata sunt: sub hujus igitur orationis medium Chrysostomus ait: Quum Joannem Elizabeta

sextum

ANNO CHRISTI 1169.

sextum jam mensem in utero gereret, Mariæ conceptio principium habuit. Hinc jam cognito conceptionis Mariæ principio, novemque mensibus a conceptione numeratis: quando peperit, sciemus. Non menses novem & dies quinque dicit, uti tua sanctitas scripsit. GENERALIS. Nos orationem illam Chrysostomi non habemus. At enim hoc emendatu facillimum fuerit. Itaque missum id faciamus, & sequentia videamus.

Ulterius ergo legentes epistolam, ad caput de festis pervenimus, in quo hæc erant verba: Quod nativitatis & baptismi festum uno eodemque die celebramus, id recte fieri multis testimoniis docemus. Primum omnes ecclesiæ sic factitabant, inde usque ab apostolis. Altera ratio, quod Evangelista Lucas id testatur quippe commemorat in festo propitiationis, quod est mensis Tisronis die x. hoc est XXVII. Septembris: quo Zacharias pontifex templum ingressus fuit, & suffitum fecit, & angelum adspexit. Ad hæc THEORIANUS. Unde constat, ait, diem x. mensis Tisronis, esse XXVII. Septembris? GENERALIS. Ex Hebraico. THEORIANUS. Queinam ex Hebraico? atqui menses Hebræorum nostris mensibus non respondent; nec ipsorum mensibus, nostri. Quod sane manifestum est ex paschate. Propter illam enim causam aliquando Martio mense, aliquando Aprili pascha celebramus: quum illud Hebraicum pascha non sequamur. At illi numquam a primi apud eos mensis, videlicet Nisanis, die XIV. recedunt, quemadmodum lex Mosaica præcipit. Quo fit, ut qui primus apud eos Mensis est, nonnumquam in eum, qui apud nos Martius dicitur; nonnumquam in Aprilem incidat. Ideoque menses ordine ceteri necessario sequuntur eum qui apud ipsos primus est: ac septimus ipsorum mensis, quo festum propitiationis apud eos celebratur, non semper in Septembrem nostrum incipit; sed est necesse, nonnumquam ut anticipet, nonnumquam accedat tardius. Undenam ergo certus es diem XXVII. Septembris, esse Tisronis x? GENER. Sic a majoribus nostris accepimus. THEOR. Quei accepistis? per scripturam? an citra scripturam? GENER. Citra scripturam. THEORIANUS. Ex iis quæ dicta sunt de inæqualitate nostrorum & Hebræorum mensium, manifestum est, non te scire certo, an dies x. Tisronis sit XXVII. Septemb. Quod quum ignores, nec Joannis conceptionem nosti: uti scilicet ejus mense sexto, reperire Domini conceptionem possis. GENERALIS. Equidem aliam certitudinem non habeo. Corrigetur tamen hoc quoque, Deo propitio, si quæ majoris momenti sunt, emendata fuerint. Nam ego divi Chrysostomi orationem, qua docet, quando natalis Christi celebrandus sit, (cujus ipse supra mentionem fecisti) hactenus non vidi. Immo ne quidem audivi, aliquam Chrysostomi orationem ejus argumenti exstare. Potius intellexeram, esse quamdam de hoc orationem sancti Epiphanii, Cypri episcopi; quam ipsam quoque non vidi. Ajunt enim, divum Epiphanium, qui esset Hebræus natione, de litteris Hebræorum, & annalium scriptore Josepho adfirmasse, natalem Servatoris die XXV. Decembris celebrandum. Cum eo consentire dicunt & ea scripta quæ Titus Hierosolymis Romam deportaverit, quum eam urbem ca-

A οὖν τοῦ λόγου τούτου φησίν. ἐξ μῆνας ἐν γαστρὶ ἐχούσης τὸν Ἰωάννην τῆς Ἐλισαβέτ, ἡ Μαρία ἤρξατο συλλαμβάνειν. εἶτα μαθόντες, πότε ἤρξατο ἡ Μαρία συλλαμβάνειν, εἰσόμεθα καὶ πότε ἔτεκεν, ἐννέα μῆνας ἀριθμήσαντες ἐκ τῆς συλλήψεως. οὐχὶ ἐννέα μῆνας, καὶ πέντε ἡμέρας, ὡς ἡ ἁγιωσύνη σου ἔγραψεν. Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ἡμεῖς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Χρυσοστόμου οὐκ ἔχομεν. πλὴν τοῦτο ῥᾷστον διορθωθῆναι. ἐάσωμεν οὖν, εἰ δοκεῖ, τοῦτο καὶ ἴδωμεν τὰ ἑξῆς.

Ἀναγινώσκοντες οὖν τὸ ἑξῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἤλθομεν εἰς τὸ περὶ ἑορτῶν κεφάλαιον, ἐν ᾧ ἔλεγε. πλὴν διὰ τὸ τὴν γέννησιν καὶ τὸ βάπτισμα ἐφάB παξ ἑορτάσαι, πολλὰς ἔχομεν μαρτυρίας. πρῶτον μὲν πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι οὕτως ἑόρταζον, ἀρξάμεναι ἀπὸ τῶν ἀποστόλων. δεύτερον δὲ λόγον, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς τοῦτο μαρτυρεῖ. διηγεῖται γὰρ ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ ἱλασμοῦ, ἥ τις ἐστὶ τῷ μηνὶ Τισρὸν τῇ δεκάτῃ, ἥτις ἐστὶ Σεπτεμβρίου κζ΄. ἐν ᾗ εἰσῆλθεν ὁ ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἐθυμίασε, καὶ εἶδε τὴν ὅρασιν τοῦ ἀγγέλου. εἶπεν Ο ΘΕΩΡ. πόθεν δῆλον, ὅτι ἡ δεκάτη τοῦ Τισρὸν ἔστιν ἡ κζ΄. τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός; Ο ΚΑΘΟΛ. ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ. Ο ΘΕΩΡ. πῶς ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ; καὶ μὴν οἱ τῶν Ἑβραίων μῆνες οὐκ ἀκολουθοῦσι τοῖς ἡμετέροις μησίν, οὔτε μὴν οἱ ἡC μέτεροι τοῖς ἐκείνων, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ πάσχα. διὰ γὰρ τοῦτο, ποτὲ μὲν μηνὶ Μαρτίῳ, ποτὲ δὲ μηνὶ Ἀπριλλίῳ τὸ πάσχα ἑορτάζομεν, ἐπειδὴ οὐ τῷ Ἑβραϊκῷ ἀκολουθοῦμεν πάσχα. ἐκεῖνοι δὲ οὐδέ ποτε τοῦ παρ᾽ αὐτοῖς πρώτου μηνὸς, ἤγουν τοῦ Νισὰν, τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐξίστανται, καθὼς ἡ τοῦ Μωσέως νομοθεσία παρακελεύεται. ὥστε ὁ παρ᾽ αὐτοῖς πρῶτος μὴν, ποτὲ μὲν ἐν τῷ παρ᾽ ἡμῖν Μαρτίῳ λεγομένῳ μηνὶ, ποτὲ δὲ ἐν τῷ Ἀπριλλίῳ ἐμπίπτει. καὶ λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης οἱ καθεξῆς μῆνες τῷ πρώτῳ αὐτῶν ἀκολουθοῦσι. καὶ ὁ ζ΄. μὴν αὐτῶν, καθ᾽ ὃν ἡ ἑορτὴ τοῦ ἱλασμοῦ παρ᾽ αὐτοῖς τελεῖται, οὐκ ἐμπίπτει ἀεὶ τῷ παρ᾽ ἡμῖν ΣεπτεμD βρίῳ, ἀλλ᾽ ἀνάγκη ποτὲ μὲν προλαμβάνειν αὐτὸν, ποτὲ δὲ ὑστερίζειν. πόθεν οὖν ἔχεις βεβαίως, ὅτι ἡ κζ. Σεπτεμβρίου, δεκάτη ἐστὶ τοῦ Τισρόν; Ο ΚΑΘΟΛ. οὕτω παρελάβομεν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν. Ο ΘΕΩΡ. πῶς παρελάβετε; ἐγγράφως, ἢ ἀγράφως; Ο ΚΑΘΟΛ. ἀγράφως. Ο ΘΕΩΡ. ἐκ τῶν ῥηθέντων περὶ τῆς ἀνισότητος τῶν παρ᾽ ἡμῖν, καὶ τῶν παρ᾽ Ἑβραίοις μηνῶν, δῆλόν ἐστιν, ὅτι οὐκ οἶδας βεβαίως, εἰ ἔστιν ἡ δεκάτη τοῦ Τισρὸν, κζ΄. τοῦ Σεπτεμβρίου, καὶ εἰ τοῦτο ἀγνοεῖς, οὐδὲ τὴν σύλληψιν Ἰωάννου οἶδας, ἵνα κατὰ τὸν ς΄. μῆνα ταύτης τὴν σύλληψιν εὑρήσῃς τοῦ Κυρίου.
E Ο ΚΑΘΟΛ. ἄλλην ἀσφάλειαν οὐκ ἔχω. πλὴν ἡ διόρθωσις τούτου γενήσεται, σὺν Θεῷ, εἴγε διορθωθείη τὰ κυριώτερα. ἐγὼ γὰρ τὸν λόγον τοῦ θείου Χρυσοστόμου, τὸν, πότε δεῖ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἑορτάζειν, διαγορεύοντα· (οὗ μνείαν αὐτὸς ἀνωτέρω πεποίηκας) μέχρι τοῦ νῦν οὐχ ἑώρακα, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἤκουσα, ὅτι ἐστὶ λόγος τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τούτου. μᾶλλον δὲ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου τῆς Κύπρου ἤκουν εἶναι λόγον περὶ τούτου· ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐκεῖνον εἶδον. λέγουσι γὰρ, ὅτι ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος, ἅτε ἐξ Ἑβραίων ὢν, ἐκ τῆς τῶν Ἑβραίων γραφῆς καὶ Ἰωσήπου τοῦ χρονογράφου ἐβεβαίω-

☞ βαίωσε, Δεκεμβρίῳ κέ. τὴν γέννησιν ἑορτάζεσθαι τῷ Σωτῆρϴ. τούτῳ φασὶ συμφωνεῖν καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ Τίτου ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ῥώμην ἀχθείσας γραφάς, ὅτε ἰαύτην αὐτὸς ἠχμαλώτισεν. ἀλλ' ὁ πολὺς ἐμοὶ λόγϴ περὶ τῶν ἑορτῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐκκλησίας ἠθῶν, εἰ μόνον περὶ τὴν πίστιν ὁμοφρονήσομεν. Ο ΘΕΩΡ. τί δὲ περὶ τῆς τοῦ Τρισαγίου ὕμνου προσθήκης; ἐάσομεν αὐτὴν ἀνεξέλεγκτον; ἐπειδὴ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου ἐμφέρεται, ὅπως τοῖτον τότε οἱ θεοφόροι πατέρες τὸν ὕμνον ἐξύμνησαν, τῇ ἐκείνων ὑμνολογίᾳ ἀρκούμενοι; ἢ δεῖ καὶ περὶ τούτης ἀνασκευὰς εἰπεῖν, καὶ δεῖξαι ὅτι ἡ τοῦ κναφέως προσθήκη τῇ ἐκκλησίᾳ βδελυκτή ἐστι καὶ ἀπόβλητϴ; Ο ΚΑΘΟΛ. Ἃ πεποίηκας ἀναμνήσας ἡμᾶς περὶ τοῦ Τρισαγίου. διέσχεις γὰρ χρήσεις τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, μόνῳ δοκούσας προσάπτειν τῷ υἱῷ τὸν Τρισάγιον ὕμνον. καὶ πολλάκις ταύτας σκοπήσας καθ' ἑμαυτὸν, ἐν ἀμηχανίᾳ κατέστην πολλῇ. καί μοι δοκεῖ ἐκ τούτων ὁρμωμένους τῇ χρήσεων τοὺς τὴν προσθήκην ταύτην πεποιηκότας πεποιηκέναι. καὶ διδάξαι ἡμᾶς, ὅταν ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδϴ τὸν θεῖον ᾄδωμεν ὕμνον, μηδεμίαν προσθήκην ποιεῖν. ὅταν δὲ ἐπὶ μόνου λέγωμεν τοῦτον τὸ υἱόν, προσιθέναι ποτὲ μὲν τὸ, Ο σωρωθεὶς δι' ἡμᾶς. ποτὲ δὲ αὖ τὸ, Ανασὰς. ἢ τὸ, ἀναληφθεὶς· πρὸς τὸν καιρὸν τοῦ μυστηρίου ἁρμοδίως καὶ τὴν προσθήκην ποιούμενοι. τὸ, Θεός. καὶ τὸ, ἰσχυρός· ἢ τὸ, ἀθάνατϴ ἐπὶ μόνου τοῦ δι' ἡμᾶς σωρωθέντϴ, καὶ ἀνασάντϴ, ἢ ἀναληφθέντϴ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐκλαμβάνοντες. Ο ΘΕΩΡ. λοιπὸν, ὅταν μὴ τῆς προσθήκης τοῦτον λέγητε τὸν ὕμνον, τρισάγιον καλεῖτε τὸν υἱόν; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ναί. καὶ γὰρ ὁ μόνον Τρισάγιον, ἀλλὰ καὶ μυριάγιον ἐὰν καλῶμεν αὐτὸν, καλῶς ποιοῦμεν. καθὼς ὁ μέγας Αθανάσιϴ ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως καὶ τριάδϴ λόγῳ φησίν. ὁ εἷς μόνος ἅγιϴ ἀλλ' ἀοράτως καὶ ἀπειράκις ἅγιϴ. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. τὸν δὲ πατέρα, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ λέγετε Τρισαγίους; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. οὔ. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. καὶ πόθεν ἡ ἀποκλήρωσις, τῷ τῷ υἱῷ μόνον προσαρμόζειν τὸν θεῖον τοῦτον ὕμνον, ἢ τῇ ὅλῃ τριάδι, τῷ πατρὶ δὲ μόνῳ, ἢ τῷ ἁγίῳ πνεύματι μόνῳ οὔ; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ἐκ τῶν ἁγίων ἐδιδάχθημεν τοῦτο. εἶδεν ὁ μέγας Αθανάσιϴ ἐν τῷ ἄνω μνημονευθέντι περὶ τῆς σαρκώσεως καὶ τριάδϴ λόγῳ, τοιάδε φησίν. εἶδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὔτε καλλος. ἦν γὰρ αὐτὸν πρὸ τούτου θεωρήσας ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἐνδόξῳ μορφῇ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, ὅτε τὰ Σεραφὶμ ἐδοξολόγουν αὐτὸν, λέγοντα. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος Σαβαώθ. καὶ μὴ ταῦτα ὁρᾷ αὐτὸν μορφὴν δούλου λαβόντα, καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενον. ὁρᾷς, πῶς μόνῳ τῷ υἱῷ δοκεῖ προσάπτειν τὸν τρισάγιον ὕμνον ὁ θεῖος οὗτος ἀνήρ; ὅτε φησὶ, τὰ Σεραφὶμ ἐδοξολόγουν αὐτὸν, λέγοντα ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύριος Σαβαώθ. καὶ μὴ ταῦτα ὁρᾷ αὐτὸν μορφὴν δούλου λαβόντα, καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενον. ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ἅγιος Επιφάνιος ἐν τῷ εἰς τὴν ἁγίαν θεοτόκον λόγῳ τὰ ὁμοια φάσκων, φησὶν, ἡ μακαρία ἐν γυναιξὶν, ἡ τὸν λόγον ἐκ σοῦ σαρκωθέντα τεκοῦσα, λόγον

peret. Verum non magnopere sollicitus equidem fuero de festis, aliisque consuetudinibus ecclesiæ, modo sententiis de fide conveniamus. THEOR. Quid autem de illius hymni, quem Trishagium dicimus (quod ter in eo Sancti nomen repetatur) adpendice? Num illam inexaminatam relinquemus? ut, quoniam in actis sanctæ ac universalis quartæ synodi traditur, qua forma id temporis eum isti divini patres pronuntiaverint, nos eorum in illo hymno pronuntiando forma contenti simus? an & heic argumenta promenda, probandumque, * Fullonis istius adpendicem ab ecclesia pro abominabili & rejicula duci? GENERALIS. Tu vero recte, qui de Trishagio nos admonueris. Quippe magnorum ecclesiæ doctorum auctoritates inveniuntur, quæ soli filio hymnum illum Trishagii adtribuere videntur, ac sæpe mecum illas equidem considerans, admodum anxius hæsi: adeoque arbitror, ejus adpendicis auctores, illis permotos auctoritatibus, eam feciſſe, nosque docuisse, quoties de sancta Trinitate divinum illum hymnum canimus, nullam faciundam adpendicem: at quoties eum de filio dumtaxat pronuntiamus, interdum quidem addendum: Qui crucifixus es propter nos, interdum vero: Qui resuscitatus es: vel illud: Qui adsumptus es sursum: nimirum ut pro tempore mysterii, apta quoque subjiciatur adpendix: & illam vocem; Deus; & alteram, Fortis; & tertiam, immortalis: de solo propter nos crucifixo, deque ex mortuis suscitato, & sursum adsumto Christo Deo nostro intelligamus. THEORIANUS. Sequitur ergo, ut quum pronuntiatis hunc hymnum cum adpendice, filium ter sanctum adpelletis. GENERALIS. Vero. Nam recte facimus, eum non modo tersanctum, sed millies sanctum adpellantes: quemadmodum magnus ille Athanasius in oratione de carnis adsumptione Trinitateque loquitur: Non ter modo sanctus, inquiens, sed infinite sanctus, & omnem supra sanctitatem positus. THEORIANUS. Patrem vero, sanctumve spiritum, tersanctos non dicitis? GENERALIS. Non. THEORIANUS. Et unde profecta est isthæc distributio, ut vel soli filio hymnus hic tribuatur, vel toti Trinitati: non autem vel patri soli, vel soli spiritui sancto? GENERALIS. Sic a sanctis hominibus edocti sumus. Nec longe abiverimus. Magnus ille Athanasius in oratione de carnis adsumptione ac Trinitate, cujus supra mentio facta est, hujusmodi profert: Vidimus eum, nec speciem, nec pulchritudinem habebat. Nam antea viderat eum in divina glorioſaque forma, sedentem in alto sublimique solio: quum Seraphi majestatem ejus verbis hisce concelebrabant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabbaoth. Postea vero videt eum adsumpta servi forma, similem hominibus factum. Videsne divinum hunc virum soli filio videri tersanctum hymnum adtribuere? Quum inquit, Seraphi majestatem ejus verbis hisce concelebrabant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth. Postea vero videt eum adsumpta servi forma, similem hominibus factum. Quin & S. Epiphanius in oratione de sancta Deipara, similia dicens: Beata, inquit, inter mulieres, quæ Sermonem ex te incarnatum peperisti; Sermonem illum, qui patris est filius, Ser-

ANNO CHRISTI 1169.

ANNO CHRISTI 1169.

* Cognomen Antiochen. Ep.

ANNO CHRISTI 1169.

☞ Sermonem, qui Deus est sæculis prior; Sermonem, qui expers est principii, & æternus; Sermonem, qui ejusdem est substantiæ cum inseparabili Trinitate; Sermonem, qui cum patre ac spiritu sancto adoratur; Sermonem, qui consors est solii paterni; Sermonem qui Cherubis insidet; Sermonem, quem illæ quadriformes bestiæ verbis hisce concelebrant; Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth. Plenum est cœlum & terra majestate ipsius. Viden' ut & ille soli filio tersanctum hymnum adtribuere videatur? ait enim? Quem illæ quadriformes bestiæ verbis hisce concelebrant; Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. Quin & divus ille Chrysostomus in oratione de benedicto, cujus initium, De miraculis in miracula: verbis his eadem dicit: Hodie rex majestatis in terra sic concelebratur, uti vates descripsit, & lætitiæ cœlestis participes terrigenas facit: ut ostendat amborum se Dominum, qui utrimque consona voce concelebretur. Propterea superi quidem illi salutem istam in terris indicantes canebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth, plena est universa terra majestate ipsius: inferi vero cum lætitia cœlesti celebrationem suam conjungentes, clamabant: Hosanna filio Davidis. Vides hæc tria magna ecclesiæ lumina videri filio soli tersanctum illum hymnum adtribuere? THEORIANUS. Bene dictum abs te, videri. Non enim adtribuunt, sed adtribuere videntur: videntur autem, sed quibus obsecro? qui penetrare ad profunditatem sententiæ magnorum istorum divinorum hominum nequeunt. Quum Seraphi majestatem ejus concelebrabant, inquit eximius ille Athanasius: sed non ait Solum concelebrabant, absque patre ac spiritu sancto. Quippe si totam Trinitatem concelebrabant, necessario scilicet concelebrabant & filium. Quapropter recte dixit Athanasius, Quum Seraphi eum concelebrabant. Sic & sanctum Epiphanium & divum illum Chrysostomum, & ceteros sanctos homines, quoscumque talia scribentes repereris, intelliges. Fuerit autem res tota perspicua per exemplum, hoc modo: Mulier quædam, non regio prognata genere, immo, ne illustri quidem admodum, filiam venustissimam habuit; forma, pudicitia, prudentia mulieres ejus temporis universas superantem. Eam videns imperator omnibus præditam fœmineis virtutibus, ac sinceris quidem, minimeque fucatis; uxorem sibi accepit, & imperatoria, pro more, corona redimuit. Adpetente vero tempore, quo urbs universa faustis vocibus Augustis acclamare consuevit; quidam matri Augustæ, Veni, ait, ut filiam tuam ab urbe tota faustis excipi acclamationibus audias. Tum GENERALIS interrupto Theoriani sermone: Intelligo, inquit, quid dicere velis. Quando illhæc acclamatio fausta communis est Augusto cum Augusta; recte quis dicere potest, quod qui filium, patrem quoque concelebrent, & spiritum sanctum. Hæc enim omnia tam simul quam secrsum enuntiata, vera sunt: modo solius vox non adjiciatur. THEORIANUS. Liberasti nos molestia, sanctissime domine. Nimirum sequitur, Seraphos non filio dumtaxat hymnum illum tersanctum cecinisse, sed universæ Trinitati: propterea non addendum est illud: Qui crucifixus est: nec alia quæpiam adpendix. Quamquam & aliunde probari potest, magnum illum Epiphanium non de solo filio tersanctum hymnum intellexisse; idque de

A τὸν τῦ πατρὸς υἱὸν, λόγον τὸν προαιώνιον Θεὸν, λόγον τὸν ἄναρχον καὶ ἀίδιον, λόγον τὸν ὁμοούσιον τῆς ἀχωρίστυ ζιάδος, λόγον τὸν σὺν παρὶ καὶ ἁγίῳ πνεύματι προσκυνούμενον, λόγον τὸν σύνθρονον τῦ πατρὸς, λόγον τὸν ἐπὶ Χερυβὶμ καθήμενον, λόγον ὃν τὰ τετράμορφα ζῶα δοξολογοῦσι, λέγοντα· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος Σαβαὼθ· πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτῦ. Ορᾷς, ὅπως ⊂ ὑπὸ δοκεῖ μόνῳ τῷ υἱῷ τὸν τρισάγιον ὕμνον προσαρμόζειν; λέγων, ὃν τὰ τετράμορφα ζῶα δοξολογοῦσι, λέγοντα, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὸν ἐγκωμιαστὸν, ὃ ἡ ἀρχὴ· ἐκ θαυμάτων εἰς θαύματα· τὰ αὐτά φησι· σήμερον, λέγων, ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης ἐπὶ γῆς προφητικῶς δοξάζεται, καὶ κοινωνοὺς τῆς ἐπουρανίυ διαιτίας τοὺς γηγενεῖς ἀναδείκνυσιν, ἵνα δείξῃ, ὅτι αὐτὸς ἐστι κύριος ἀμφοτέρων, ὡς ἑκατέρωθεν συμφώνως ἀνυμνούμενος. διὰ τῦτο οἱ μὲν ἄνω τὴν ἐπὶ γῆν σωτηρίαν καταμηνύοντες ἔψαλλον, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος Σαβαὼθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτῦ. οἱ δὲ κάτω τῇ ἐπουρανίῳ διαφορᾷ συμπανηγυρίζοντες, ἔκραζον, Ωσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ. ὁρᾷς, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἅπτοι μεγάλοι τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες, τῷ υἱῷ μόνῳ δοκοῦσι προσάπτειν τὸν τρισάγιον ὕμνον; ΟΘΕΩΡ. ὀρθῶς εἴρηκας, ὅτι δοκοῦσιν· οὐ γὰρ προσάπτυσιν, ἀλλὰ δοκοῦσι προσάπτειν. δοκοῦσι δὲ, τίσι; τοῖς μὴ εἰς τὸ βάθος εἰσδύναι δυναμένοις τῇ νοῒ τῶν μεγάλων τύτων καὶ θείων ἀνδρῶν. ὅτε τὰ Σεραφὶμ ἐδοξολόγυν αὐτὸν, φησὶν ὁ μέγας Αθανάσιος. ἀλλ' οὐκ εἶπε, μόνον ἐδοξολόγυν χωρὶς τῦ πατρὸς, καὶ τῦ ἁγίυ πνεύματος. εἰ γὰρ τὴν ὅλην ἐδοξολόγυν τριάδα, ἐξ ἀνάγκης δηλονότι καὶ τὸν υἱὸν ἐδοξολόγυν. καλῶς ἂν εἴποι ὁ πατὴρ, ὅτε τὰ Σεραφὶμ ἐδοξολόγυν αὐτόν. ὕτω νοήσεις καὶ τὸν ἅγιον Επιφάνιον, καὶ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, καὶ ἄλλυς τῶν ἁγίων, ὅσυς ἂν εὕρῃς τοιαῦτα γράφοντας. σαφὲς δὲ ἂν εἴη, ὃ λέγει, ⊂ ἐπὶ παραδείγματι, τῦτον τὸν τρόπον. γυνή τις, ὑ τῶν ἐκ γένυς καταγομένων βασιλικῦ, ἀλλ' ὐδὲ τῶν ἀγαν ἐπιφανῶν, ἔχε θυγατέρα ὡραιοπάτλω, κάλλει, καὶ σοφροσύνῃ, καὶ φρονήσει πάσας τὰς κατ' ἐκεῖνο καιρὸ γυναῖκας ὑπερνικῶσαν. ταύτλω βασιλεὺς ἰδὼν πάσας ἔχυσαν τὰς τῶν γυναικῶν ἀρετὰς ἀκιβδήλυς καὶ καθαρὰς, ἔλαβεν αὐτλὼ ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα, καὶ σέφει βασιλικῷ, ὡς εἰκὸς, ἐταινίωσεν. ὑνισάντος δὲ τῦ καιρῦ, καθ' ὃν πᾶσα ἡ πόλις τὸν εὐφημισμὸν ἀναπέμπει τοῖς βασιλεῦσιν, εἰπέ τις τῇ μητρὶ τῆς βασιλίσσης, ἐλθὲ, ἵνα ἀκύσῃς ὑπὸ πάσης εὐφημυμένλω τῆς πόλεως θυγατέρα. ⊂ Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ ἁρπάσας τὸν λόγον, εἶπεν ἔγνων, ὃ βέλει εἰπεῖν. ἐπεὶ ὁ εὐφημισμὸς κοινός ἐστι τῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης, καλῶς δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι τὸν πατέρα δοξολογῦσιν, οἳ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ταῦτα γὰρ πάντα καὶ ἅμα, καὶ χωρὶς ἐκφωνούμενα ἀληθεύει, ἄνευ τῆς τῦ μόνυ προσθήκης λεγόμενα. Ο ΘΕΩΡΙΑΝ. ἀπήλλαξας πραγμάτων ἡμᾶς, ἁγιώτατε δέσποτα. ὐκ ἄρα μόνον τῷ υἱῷ ἥδε τὰ Σεραφὶμ τὸν τρισάγιον ὕμνον, ἀλλὰ τῇ ὅλῃ τριάδι. καὶ διὰ τῦτο ὐ δεῖ προσθεῖναι τὸ, Ο σαυρωθεὶς, ἢ ἄλλω τινὰ προσθήκλω. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως

λως ἀποδεῖξαι, ὅτι ἐκ ἐπὶ μόνῳ τῷ υἱῷ τὸν τρισάγιον ὕμνον ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἐξελάβετο, ἐξ αὐτῆς τῆς προτεθείσης αὐτῷ χρήσεως. φησὶ γάρ. λόγον τὸν σύνθρονον τῷ πατρὸς, λόγον τὸν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καθήμενον. ἐκ ἐσήμανε μόνον τὸν υἱὸν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καθῆσθαι, ἀλλὰ τῷ πατρὸς καὶ τῷ πνεύματος. σύνθρονον γὰρ τῷ πατρὸς προεῖπεν αὐτόν. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς δοξολογίας δεῖ νοεῖν. κοινὸν τὸ καθῆσθαι, κοινὴ ἡ δοξολογία. συμβάλλεται δὲ ἡμῖν ὑμικρῶς πρὸς τὸν προκείμενον νῦν, καὶ ὃ πρὸς τῷ τέλει τῶν πράξεων ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀναγράφει Δουκᾶς. φησὶ γάρ, εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἓν· ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων· πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἶπον, ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ ὐ μὴ συνῆτε. καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ ὐ μὴ ἴδητε. καὶ τὶ ἑξῆς. τί οὖν; μόνον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἴπωμεν καθῆσθαι ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, τῷ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ διακελευόμενον· πορεύθητε πρὸς τὸν λαόν. ἢ τὶ ἑξῆς; ἐπειδὴ ὁ θεῖος Παῦλος τοῦ ἁγίου πνεύματος μέμνηται μόνου; ἢ καὶ τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱόν; Ο ΚΑΘΟΛ. λέλυται τοῦτο, καὶ πλέον περὶ τούτου ὐ χρὴ λέγειν. Ο ΘΕΩΡ. ἴδωμεν λοιπὸν, τί ἔγραψας ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου περὶ τοῦ μύρου. Ο ΚΑΘΟΛ. εὖ λέγεις. γρυέθω.

Καὶ ἀναγνόντες τὸ περὶ τοῦ μύρου κεφάλαιον εὕρομεν ὕπως. πάλιν διηγόρευσεν ἡ γραφὴ ἀπὸ τῶν ἐλαιῶν τῶν λαχάνων, ὅπερ σήσαμον ὀνομάζουσι; γίνεσθαι τὸ μύρον ἡμῶν, καὶ ὐχὶ ἀπὸ δένδρων ἐλαιῶν. ἢ τοῦτο ἐν ἀληθείᾳ ἐστίν. ἔστι δὲ ἡ αἰτία τοιαύτη, ὅτι εἰς τινὰ χώραν τῶν Ἀρμενίων ὐκ εἰσὶν ἐλαιῶνες, διὰ τὸ ψυχρὸν τῆς χώρας τοῦ ἀέρος. καὶ ἀνάγκη προκειται, τὸ ἔλαιον ἐκεῖνο, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τινὰ χώραν, εἰς χρῆσιν τοῦ μύρου λαμβάνειν, ἢ ὐ σωτήριον σφάλμα πνευματικὸν ἐν τούτῳ. Ο ΘΕΩΡ. θαυμάζω δέσποτα, πῶς τοῦτο γέγραφας πρὸς βασιλέα. ὁρῶ γὰρ πλείστους ἐλαιῶνας ὧδε, καὶ ἔλαιον ἱκανόν. Ο ΚΑΘΟΛ. ἀλλ' εἰς τινὰ ἐνδοτάτην ἀνατολὴν ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς κατασκευῆς τοῦ μύρου, ὅπου ἐλαιῶνες ὐκ εἰσί. κἀκεῖθεν παραλαβόντες ἡμεῖς φυλάττομεν ὃ παρελάβομεν μέχρι τοῦ νῦν.

Εἶτα ἀναγνόντες τὸ ἑξῆς τοῦ κεφαλαίου τέλος, εὕρομεν ὕπως. ὥσπερ γὰρ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὁ οἶνός ἐστιν ὕλη. καὶ οἵας ἐστὶ χροιᾶς, ἀποδεκτέος ἐστὶ, κἂν λευκός. ἐπειδὴ ἡ λειτουργία ἁγιάζει αὐτὸν, καὶ γίνεται αἷμα Χριστοῦ. Ο ΘΕΩΡ. τὸ παράδειγμά σου ὐκ ἔστι προσφυές. ὐ γὰρ περὶ χρωμάτων ἡμῖν ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὑποκειμένου, ἢ τοι τῆς ὕλης. οἶδας γάρ, ὅτι ἐκ διαφόρων δένδρων γίνεται οἶνος. γίνεται γὰρ ἐκ μήλων, καὶ κερασίων, καὶ ἄλλων φυτῶν, καὶ δὴ βοτάνων. ἀλλὰ ὐ προσάγεται εἰς θυσίαν, ἀλλ' ἢ μόνον ὁ ἐκ τῆς ἀμπέλου. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἐλαίου. γίνεται γὰρ ἔλαιον ἔκ τε δάφνης, καὶ σχίνου, καὶ ἄλλων πολλῶν· ἀλλὰ τὸ τῆς ἐλαίας προεκρίθη παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων. καὶ ἔξεστι τοῦτο μαθεῖν τῷ βουλομένῳ παντὶ, ἀπὸ τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, καὶ ἄλλων ἁγίων ὐκ ὀλίγων. ὐ χεῖρον δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος κατασκάσαι, ὅτι τὸ ἔλαιον ἁπλῶς λεγόμενον, τὸ ἐξ ἐλαίας δηλοῖ. ἰωΐκα δὲ δαφνέλαιον, ἢ σχινέ-

verbis dicti ejus antea positis. Ait enim: Sermonem, qui consors est solii paterni; Sermonem qui Cherubis insidet. Certe non hoc vult, solum filium Cherubis insidere, sine patre ac spiritu sancto. Nam antea solii paterni consortem dixit. Idem de concelebratione majestatis intelligendum. Communis est sessio, communis celebratio. Nec parum nobis ad hunc sensum & illud confert, quod in actis Evangelista Lucas in extremo scribit. Ait enim, Paulum hoc verbum protulisse: Recte spiritus sanctus per Esaiam vatem loquutus est, ad patres nostros hisce verbis: Vade ad populum hunc, & dicito: Auribus audietis, & non intelligetis: videntes videbitis, & non perspicietis: & cet. Quid ergo? solumne spiritum sanctum dicemus in alto, sublimique solio confidentem, Esaiæ vati præcipere: Vade ad populum hunc, & cætera, quoniam divus Paulus sancti dumtaxat spiritus meminit? an patrem queque, cum filio? GENERALIS. Hoc jam solutum est, nec quidquam dicendum amplius. THEORIANUS. Deinceps videamus, quid in epistola tua de unguento perscripseris. GENERALIS. Recte dicis: fiat.

Itaque caput de unguento legentes, hæc scripta reperimus. Rursum præcepit ipsa scriptura, ut ex iis oleis olerum, quæ Sesamum vocant, unguentum nostrum conficiatur, non ex olivarum arboribus. Atque hoc reapse verum est. Causa rei est hæc, quod in Armeniorum regione non sunt oliveta propter aeris in ea regione frigus. Itaque necessitas ipsa flagitat, ut oleum illud, quod in ipsa regione reperitur, ad usum unguenti adhibeatur. Qua in re nullum ego spirituale delictum video. THEORIANUS. Miror domine, cur ad imperatorem hoc perscripseris. Nam plurima heic oliveta video, & quidem olei satis. GENERALIS. Verum ista unguenti confectio principium habuit ad orientis plagam intimam, ubi nulla sunt oliveta: indeque nos acceptam servamus hactenus.

Deinde capitis ejusdem parte proxima perlecta, sic scriptum invenimus: Sicut vinum sanguinis Christi materies est, & cujuscumque sit coloris, recipi debet: sive nigrum, sive rubrum, sive album vinum fuerit: quoniam per mysterium sanctificatur, & Christi fit sanguis. THEORIANUS. Exemplum hoc tuum parum ad ipsam rem quadrat. Non enim de coloribus nobis est quæstio; sed de subjecto, sive materie. Nosti enim, diversis ex arboribus Vinum fieri. Nam ex pomis, & cerasis, & aliis fructibus, & herbis quoque conficitur: sed ad hoc sacrificium non adhibetur, nisi dumtaxat, ex vite factum. Sic & de oleo: fit ex lauro, junco odorato, & aliis multis oleum, sed a sanctis patribus oleum olivæ ceteris est prælatum. Atque hoc cuilibet cognoscere licet, tam ex sancto illo Dionysio Areopagita, quam aliis sanctis hominibus non paucis. Nec minoris est momenti argumentum, quod ex ipso nomine contexitur. Quippe si simpliciter oleum dicatur, ex oliva factum intelligitur: at quum lauri-

ANNO CHRISTI 1169.

☞ rinum, vel junceum, vel ſeſaminum & hujuſmodi alia..... Quemadmodum enim, ſi navim, dicam, facta de lignis, clavis, & pice navis intelligitur, qua navigamus, non navis lapidea; ſed ſi navim lapideam ſignificare velimus, lapideam adjicimus; abſque qua adpendice numquam ex ſola navis appellatione, lignea navis intelligetur: eodem modo ſtatuendum de oleo, & oleo ſeſamino. Quapropter oleum abſque adpendice dicentes, ex oliva factum ſignificant. GENERALIS. Hoc quoque correctu facillimum fuerit.

ANNO CHRISTI 1169.

His ita dictis, ſacerdotes ejus pſallere cœperunt hymni veſpertini ſeriem extra eccleſiam, de more ipſorum: Et THEORIANUS. Cur extra eccleſiam ſacerdotes tui ſtant, ait, quum pſallunt? GENERALIS. Scriptum eſt: In omni loco dominii ejus. THEORIANUS. Similiter ſcriptum eſt: En celebrate Dominum omnes ſervi Domini, ſtantes in domo Domini. Et rurſus: In eccleſiis Deum celebrate. Et alia ſunt infinita ejuſmodi. Sed interrogo, unde hoc accepiſtis? GENERALIS. Doctores noſtri, qui ſeriem & ordinem rerum eccleſiaſticarum nobis tradiderunt, ſolam divinam adminiſtrationem * intra ſacrum templum perficiendam ſtatuerunt, ingrediente ſolo Pontifice, reliquo populo foris ſtante: cetera fieri extra templum debere, nec id citra rationem, ordinarunt. Nam valde veteribus nova præſtant, ut umbræ veritas. Quippe mactatur intus Dei filius pro totius mundi ſalute, majoremque reverentiam exhibere nos templo noſtro, quam illi apud Hebræos, par eſt. Etenim illi, ſi puri eſſent, in id ſanctum ingrediebantur, quod mundi vocabant: non tamen in tabernaculum, quod ſanctum ſanctorum dicebatur, & umbra ſacri apud nos templi erat. Nos vero toti coinquinati ſordibus, quo pacto ſanctiſſimum Dei templum ingrediamur? Quod quum doctores noſtri non ignorarent, ita fieri debere ſtatuerunt. THEORIANUS. Doctores veſtri, qui hæc ordinarunt, contraria ſtatuiſſe videntur illis cccxviii. ſanctis ac divinitus gubernatis patribus, qui Nicææ convenerunt. Etenim illi ſic in x. canone ad verbum ajunt: De iis, qui fidem Chriſtianam citra coactionem, & facultatum ademptionem deſeruerunt, aut abſque periculo, vel ejuſmodi quopiam, quod durante Licinii tyrannide contigit; viſum eſt ſanctæ ſynodo, ut, tametſi humanitatem nullam mereantur, benigne tamen cum eis agatur. Quotquot ergo vere pœnitentiam agunt, tres annos inter audientes exigent fideles, & annos ſeptem inferioris eorum ordinis, & biennio citra * oblationem cum populo precabuntur. Vides tam fœde lapſis a canone præſcribi, tres tantum ut annos auditores ſint, hoc eſt, extra eccleſiam ſtent in * Ferula, ſacraſque litteras audiant. Tui vero ſacerdotes ſemper inter auditores hærent. Quid deinde canon ulterius? Et ſeptem, inquit, annis erunt ordinis inferioris: hoc eſt eccleſiam quidem ingredientur, ſed in parte * ambonis poſtica ſtabunt, & cum catechumenis exibunt. Annos denique duos fidelibus adſtabunt, & cum eis precabuntur: non tamen ſacramentorum quoque perceptionem impetrabunt, donec biennium præterierit. Si ergo con-

* Græcus λειτουργιαν id eſt rem ſacram.

* id eſt perceptionem ſacramentorum

* locus, ubi ſtabant qui erant veluti ſub ferula

* hoc eſt ſuggeſti.

ANNO CHRISTI 1169.

Λαιον, ἢ σησαμέλαιον, ϗ τὰ τοιαῦτα.... ὥσπερ γὰρ ὅταν εἴπω ναῦς, νοεῖται ἡ ἐκ ξύλων, ϗ ἥλων, ϗ πίσσης ναῦς, δι' ἧς πλέομεν, ὁ μὲν νοεῖται ἡ ἐκ λίθων ναῦς· ἂν δὲ τὴν ἐκ λίθων ναῦν σημῆναι θελήσωμεν, προσιθέαμεν τὸ, λιθίνη· ἄνευ δὲ τῆς προσθήκης ταύτης, ἐξ ἂν ποτε νοηθείη ἐκ μόνου τοῦ ναῦς ὀνόματος ἡ λιθίνη ναῦς. τὸν αὐτὸν ζῆτον ϗ ἐπὶ τοῦ ἐλαίου, ϗ σησαμελαίου. ἔλαιον δὲ χωρὶς προσθήκης λέγοντες, τὸ ἐξ ἐλαίας δηλονότι διασημαίνομεν. Ο ΚΑΘΟΛ. ϗ τοῦτο ῥᾴδιον ἐστι διορθωθῆναι.

Τούτων οὕτω ῥηθέντων, ἤρξαντο οἱ ἱερεῖς αὐτοῦ ψάλλειν τὴν ἑσπερινὴν ὠδὴν ἀκολουθίαν ἔξω τῆς ἐκκλησίας, κατὰ τὴν αὐτῶν συνήθειαν. καί φησιν ὁ Θεωριανός. ἵνα τί ἵστανται ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ὅταν ψάλλωσιν οἱ ἱερεῖς σου; Ο ΚΑΘΟΛ. γέγραπται, ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ. Ο ΘΕΩΡ. ὁμοίως γέγραπται· ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν κύριον πάντες οἱ δοῦλοι κυρίου, οἱ ἑστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου. ϗ πάλιν· ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν. ϗ μυρία τοιαῦτα. ἀλλ' ἐρωτῶ, πόθεν τοῦτο παρελάβετε; Ο ΚΑΘΟΛ. οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν, οἱ τὴν ἀκολουθίαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ϗ τὴν τάξιν ἡμῖν παραδεδωκότες, μόνην τὴν θείαν λειτουργίαν ἔνδον τοῦ θείου ναοῦ ἐπιτελεῖν διωρίσαντο, μόνου τοῦ ἱερέως εἰσιόντος εἰς αὐτὸν, τοῦ λαοῦ παντὸς ἔξω ἱσταμένου. τὴν δὲ ἄλλην πᾶσαν ἀκολουθίαν, ἔξω γίνεσθαι τοῦ θείου ναοῦ, ϗ τοῦτο διὰ λόγους διετάξαντο. σφόδρα γὰρ ὑπερέχει τὰ νέα τῶν παλαιῶν, ὡς ἀληθινὰ σκιᾶς. θύεται γὰρ ἔνδον ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου παντὸς σωτηρίας. ϗ δεῖ ἡμᾶς πλέον σέβας ϗ τιμὴν ἀπονέμειν τῷ παρ' ἡμῖν ναῷ, τοῦ παρ' Ἑβραίοις· ἐκεῖνοι γὰρ καθαροὶ ὄντες, εἰσήεσαν εἰς τὸ λεγόμενον ἅγιον κυσμικόν, ἐγγὺς ϗ εἰς τὴν σκηνὴν, τὴν λεγομένην ἅγια ἁγίων, ἥ σκιὰ ἦν τοῦ παρ' ἡμῖν θείου ναοῦ. ἡμεῖς δὲ ῥύπῳ πλήρεις τυγχάνοντες, πῶς εἰς τὸν ἁγιώτατον ναὸν εἰσέλθωμεν τοῦ Θεοῦ; ϗ τοῦτο γινώσκοντες οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν, οὕτω γίνεσθαι διωρίσαντο. Ο ΘΕΩΡ. οἱ διδάσκαλοι ὑμῶν, οἱ ταῦτα διατυξάμενοι, ἐναντία δοκοῦσι διοικεῖσθαι τοῖς τ. ι. ἡ. ἁγίοις θεοφόροις πατράσι, τοῖς ἐν Νικαίᾳ συνεγηγερμένοις. ἐκεῖνοι γὰρ ἐν δεκάτῳ κανόνι οὕτω φασὶ κατὰ λέξιν. περὶ τῶν παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης, ἢ χωρὶς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἤ τινος τοιούτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικιννίου, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ εἰ ϗ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρησθῆναι εἰς αὐτούς. ὅσοι οὖν γνησίως μεταμέλονται, ζῖα ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσιν οἱ πιστοί, ϗ ἑπτὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται· δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῇ λαῷ τῇ εὐχῶν. ὁρᾷς, ὅτι τοὺς ἡλικιούτῳ παραπεσόντας πτώματι, ζῖα μόνα ἔτη ἀκροᾶσθαι διακελεύεται ὁ κανών, ἤγουν ἔξω τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι ἐν τῷ νάρθηκι, ϗ τῆς θείων ἀκούειν γραφῶν; οἱ δὲ σοὶ ἱερεῖς ἀεὶ ἐν ἀκροωμένοις εἰσίν. εἶπε τί φησιν ὁ κανών; κϛ ἑπτὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται. τοῦτο δέ ἐστιν, ἐντὸς μὲν τῆς ἐκκλησίας εἰσέρχεσθαι, ἐν δὲ τῷ ὀπισθίῳ μέρει τοῦ ἀμβωνος ἵστασθαι, ϗ ἐξιέναι μετὰ τῶν καληχουμένων. ἐνιαυτὸς δὲ δύο σωίζεσθαι ϗ σωζέσθαι μετὰ τῶν πιστῶν, μὴ μέντοι ϗ τῆς τῶν ἁγιασμάτων μεταλήψεως ἀξιοῦσθαι, ἕως ἂν ἡ διετία παρέλθῃ. εἰ οὖν οἱ ἐπιτιμίῳ ἀκοινωνησίας δεδεμένοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρ-

σέρχονται, διατί οἱ ἱερεῖς σε οὐκ εἰσέρχονται; Ο ΚΑΘΟΛ. οὐδέποτε μέχρι τοῦ νῦν ἐπέσησα τῷ κανόνι τούτῳ τὸν νοῦν. συμβάλλεται δὲ σε τῷ λόγῳ σφόδρα. ἀλλὰ περὶ τῆς τοιούτων οὐ δεῖ φροντίζειν, εἰ μόνον περὶ τὴν πίστιν, ὡς εἶπον, ὁμοφρονήσομεν. Ο ΘΕΩΡ. ἀφέντες οὖν ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν, ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, τὸν ὅρον τῆς τετάρτης συνόδου, ἣν σοι τῇ προτεραίᾳ δεδώκαμεν. Ο ΚΑΘΟΛ. οὕτω γινέσθω. βούλομαι γὰρ ἐρωτῆσαι περί τινων λέξεων ἐκεῖ κειμένων. ἀλλὰ πρῶτον ἀντιβάλλωμεν ἀμφότερα τὰ βιβλία, καὶ ἴδωμεν, εἰ ὑξισάζει. καὶ τότε περὶ ὧν ἀμφιβάλλομεν, ἐρωτήσομεν.

ANNO CHRISTI 1169.

A stricti excommunicationis pœna, templum tamen ingrediuntur: quare tui sacerdotes non ingrediuntur? GENERALIS. Numquam animum isti canoni hactenus adverti. Tuæ quidem orationi plurimum momenti adfert. Sed de his esse solliciti non debemus, modo circa fidem, ut dixi, consenserimus. THEORIANUS. His igitur in præsentia dimissis, definitionem quartæ synodi, si placet, inspiciamus: quam hesterna die tibi obtulimus. GENERALIS. Ita fiat. Lubet enim de vocibus quibusdam, in ea positis, interrogare. Sed prius utrumque librum inter se conferamus, & videamus, an sibi respondeant: deinde quæramus de iis in quibus hæremus.

ANNO CHRISTI 1169.

B

ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ

SANCTI IV. CONCILII.

δ. σωόδου.

* *definitio.*

* rectius *decretum.*

Ἦρκει μὲν οὖν εἰς ἐντελῆ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσίν τε καὶ βεβαίωσιν, τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τοῦτο τῆς θείας χάριτος σύμβολον. περί τε γὰρ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκδιδάσκει τὸ τέλειον. καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρίστησιν. ἀλλ' ἐπειδή περ οἱ τῆς ἀληθείας ἀθετεῖν ἐπιχειροῦντες τὸ κήρυγμα, διὰ τῆς οἰκείων αἱρέσεων τὰς καινοφωνίας ἀπέτεκον, οἱ μὲν τὸ τῆς δι' ἡμᾶς τοῦ Κυρίου οἰκονομίας μυστήριον παραφθείρειν τολμῶντες, καὶ τὴν ΘΕΟΤΟΚΟΝ ἐκεῖ τῆς παρθένου φωνὴν ἀπαρνούμενοι· οἱ δὲ σύγχυσιν καὶ κρᾶσιν εἰσάγοντες, καὶ μίαν εἶναι φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος ἀναπλάττοντες ἀνοήτως, καὶ παθητὴν τοῦ μονογενοῦς τὴν θείαν φύσιν τῇ συγχύσει τερατευόμενοι. διὰ τοῦτο πᾶσαν αὐτοῖς ἀποκλεῖσαι κατὰ τῆς ἀληθείας μηχανὴν βουλομένη ἡ παροῦσα νῦν αὕτη ἡ ἁγία μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τὸ τοῦ κηρύγματος ἄνωθεν ἀσάλευτον ἐκδιδάσκουσα, ὥρισε προηγουμένως, τ. ἱ. ἡ. ἁγίων πατέρων τὴν πίστιν μένειν ἀπαρεγχείρητον. καὶ δὴ μὲν τοὺς τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ μαχομένους, τὴν χρόνοις ὕστερον παρὰ τῆς τῆς βασιλευούσης πόλεως συνελθόντων ἁγίων ρ. ν'. πατέρων περὶ τῆς τοῦ πνεύματος οὐσίας παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν κυροῦν, τὴν ἐκεῖνοι τοῖς πᾶσιν ἐγνώρισαν. οὐχ ὥς τι λοιπὸν τοῖς προλαβοῦσιν ἐπεισαγοντες, ἀλλὰ τὴν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος αὐτῶν ἔννοιαν, κατὰ τῆς τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν ἀθετεῖν πειρωμένων, γραφικαῖς μαρτυρίαις ἐξανώσαντες. δὴ δὲ τοὺς τὸ τῆς οἰκονομίας παραφθείρειν ἐπιχειροῦντας μυστήριον, καὶ ψιλὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου τεχθέντα Μαρίας ἀναιδῶς ληροδοῦντας, τοὺς τοῦ μακαρίου, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείων ἐκκλησίας ἡγουμένου ποιμένος συνοδικὰς ἐπιστολὰς πρός τε Νεστόριον, καὶ τοὺς τῆς ἀναπλῆς, ἁρμοδίους ὄντας ἐδέξατο. εἰς ἔλεγχον μὲν τῆς Νεστορίου φρενοβλαβείας, ἑρμηνείαν δὲ τῆς εὐσεβοῦς ζήλῳ τοῦ σωτηρίου συμβόλου ποθούντων τὴν ἔννοιαν· αἷς καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ τῆς μεγίστης Ρώμης προέδρου, τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Λέοντος, τὴν γραφεῖσαν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις ἀρχιεπίσκοπον Φλαβιανὸν, ἐπ' ἀναιρέσει τῆς Εὐτυχοῦς κακονοίας, ἅτε δὴ τῇ τοῦ μεγάλου Πέτρου ὁμολογίᾳ συμβαίνουσαν, καὶ κοινήν τινα σήμην ὀρθοδοξίας κατὰ τῆς κακοδοξούντων, εἰκότως σωήρμοσε, πρὸς τὴν τῆς ὀρθοδόξων δογμάτων βεβαίωσιν· τοῖς τε γὰρ εἰς

Sufficeret quidem ad perfectam pietatis cognitionem & confirmationem, hoc eruditum ac salubre divinæ gratiæ symbolum, quod & perfectam de patre & filio, & spiritu sancto doctrinam tradit, & incarnationem Domini fideliter excipientibus exhibet: sed quando illi, qui prædicationem veritatis abolere conantur, per suas hæreses novas quasdam doctrinas pepererunt, aliis susceptæ propter nos administrationis Dominicæ mysterium corrumpere audentibus, & Deiparæ vocem virgini tribuendam negantibus; aliis confusionem & commistionem introducentibus, & unam esse carnis divinitatisque naturam stulte comminiscentibus, adeoque per hanc confusionem monstrose statuentibus, divinam unigeniti naturam esse passibilem: eapropter hæc sancta, magna, & universalis synodus, eos ab omni contra veritatem machinatione volens excludere, doctrinamque traditam antiquitus immotam adferens, ante omnia statuit, ut sanctorum CCCXIIX. patrum fides inconvulsa permaneat. Ac propter eos quidem, qui spiritum S. oppugnant, doctrinam de substantia spiritus a sanctis illis CL. patribus, aliquot post annis in Augusta urbe congressis, traditam confirmat; quam illi universis notam fecerunt, non quasi quiddam adferentes, quod prioribus deesset; sed suam de spiritu sancto sententiam adversus illos, qui potestatem ejus abolere conabantur, sacrarum litterarum testimoniis illustrantes: propter eos vero qui sacramentum dominicæ dispensationis falsariorum more corrumpere tentant, & imprudenter purum hominem esse nugantur eum, qui de sancta Virgine Maria procreatus fuit; beati Cyrilli qui Alexandrinæ pastor ecclesiæ fuit, synodales ad Nestorium & Orientales episcopos litteras sibi consentientes amplexa est; tum ad Nestorianæ dementiæ confutationem, tum ad interpretationem pro iis institutam, qui pio zelo symboli salubris intellectum desiderant. Atque his epistolam quoque beatissimi sanctissimique Archiepiscopi Leonis, illius maximæ Romæ præsidis, ad sanctæ memoriæ Flavianum archiepiscopum, evertendæ depravationis Eutychianæ causa scriptam, veluti magni illius Petri confessioni convenientem, & columnam quamdam rectæ sententiæ publicam, adversus malarum opinionum auctores, ad orthodoxa dogma-

☞ mata ſtabilienda, merito conjunxit. Nam & iis hæc opponit ſeſe, qui ſacramentum diſpenſationis in duos filios diſtrahere nituntur; & eos cœtu ſanctorum expellit, qui paſſibilem dicere divinitatem unigeniti audent; & iis reſiſtit qui in duabus Chriſti naturis commiſtionem vel confuſionem excogitant; & eos exterminat, qui ſumptam de nobis ſervilem formam, cœleſtem eſſe, vel alterius cujuſdam ſubſtantiæ delirant; & eos qui duas quidem Domini naturas ante unionem fabulantur, unam vero poſt unionem fingunt, anathematizat.

ANNO CHRISTI 1169.

Sequentes ergo ſanctos illos patres univerſi conſona voce unum & eundem filium dominum noſtrum Jeſum Chriſtum confitendum eſſe docemus: eumdem in divinitate perfectum & eumdem perfectum in humanitate: vere Deum, & eumdem vere hominem, ex participe rationis anima corporeque conſtantem: ejuſdem cum patre ſubſtantiæ, ſecundum divinitatem; & eumdem nobiſcum ejuſdem ſubſtantiæ, ſecundum humanitatem: ſimilem nobis per omnia, excepto peccato: ante ſæcula quidem ex patre genitum, quo ad divinitatem; extremis vero diebus eumdem propter nos, & ſalutem noſtram, natum ex Maria Virgine Deipara, ſecundum humanitatem: unum & eumdem Chriſtum, filium, Dominum, unigenitum, qui duabus * ex naturis citra confuſionem, mutationem, diviſionem, ſeparationem, ad gnoſcitur; nequaquam naturarum diſcrimine propter unionem ſublato, ſed utriuſque naturæ proprietate ſalva potius, & in unam perſonam unamque hypoſtaſin coeunte: non in duas perſonas diſcerptum, vel diviſum, ſed unum & eumdem filium unigenam. Deum Sermonem, Dominum Jeſum Chriſtum: ſicut olim vates de ipſo, & ipſe nos Dominus Jeſus Chriſtus erudiit, & ſymbolum illud patrum noſtrorum tradidit. His ergo cum omni undique accuratione diligentiaque a nobis ſancitis, ſacra & univerſalis ſynodus decrevit, nemini fas eſſe fidem aliam proferre, vel in litteras referre, vel componere, vel amplecti, vel alios docere. Si qui vero fuerint auſi fidem aliam vel componere, ſive proferre, vel docere, vel aliud iis ſymbolum tradere, qui de paganiſmo, ſive Judaiſmo, ſive ſecta quacumque veritatis ad agnitionem ſe convertere volunt: eos, ſi fuerint epiſcopi vel clerici, tam ab epiſcoporum quam clericorum ordine removet. Sin monachi, vel laici fuerint, anathemati ſtatuit eſſe ſubjectos.

* al. in naturis.

Poſteaquam concilii decretum recitatum fuiſſet, atque liber Armenicus Romano reſpondere deprehenſus; ſatis eſſent denique declaratæ concilii voces, ſane tolerabiles, quæ Generali viſæ fuerant obſcuræ: Theorianus hiſce Generalem verbis compellabat: Vides ſanctiſſime Domine, ſacrum illum cœtum ιοcxxx. divinorum Patrum, in oppido Chalcedon. congregatorum, non modo nihil contra dogmatum rectitudinem vel loquutum eſſe, vel ſenſiſſe: ſed ne una quidem peregrina voce ad hujus divini decreti expoſitionem uſum. Nam & fidem patrum ſe majorum ætate retinuit, & ipſa quoque verba. Oſtendam vero tibi, ſi placet, ex quibus antiquioribus divis patribus hi beati patres vocem quamlibet hujus decreti ſumpſerint. Complures quidem certe de Cyrilli commentariis uſurpatæ ſunt, quem vos magis, quam alios, ſequi decreviſtis. GENE-

A υἱὸν * τὸν δυάδα, τὸ τῆς οἰκονομίας διασπᾶν ἐπιχειρῆσι μυσήριον, παραπίπτειν· καὶ τὰς παθητὸν λέγειν τολμῶντας τῇ μονογενοῦς τὸν θεότητα, τῶν ἱερῶν ἀποθεῖται συλλόγου. καὶ τοῖς ἐπὶ τῷ δύο φύσεων τῆ Κυρίῳ χράσιν ἢ σύγχυσιν ἐπινοοῦσιν ἀνθίσατται. καὶ τὰς ἀράνιον, ἢ ἑτέρας τινὸς ὑπάρχειν ὑσίας τὸν ἐξ ἡμῶν ληφθεῖσαν αὐτῷ τὸν δούλε μορφὸν παραπαίοντας ἐξελαύνει. καὶ τὰς δύο μὲν πρὸ τῆς ἑνώσεως φύσεις τῆ Κυρίῳ μυθέντας, μίαν δὲ μετὰ τὸν ἕνωσιν ἀναπλάττοντας, ἀναθεματίζει.

ANNO CHRISTI 1169. * ἡμῶν

B Ἑπόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις πατράσιν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν υἱὸν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν. τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι· θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὸν ἀνθρωπότητα· κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, χωρὶς ἁμαρτίας. πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὸν θεότητα· ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὸν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένε τῆς θεοτόκε, κατὰ τὸν ἀνθρωπότητα, ἕνα καὶ αὐτὸν Χριστὸν, υἱὸν, κύριον, μονογενῆ, * ἐκ δύο φύσεων ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον. οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης ἑκατέρας φύσεως. καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν μονογενῆ, θεὸν λόγον, κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξεπαίδευσε, καὶ τὸ τῶν πατέρων ἡμῶν παραδέδωκε σύμβολον. τούτων τοίνυν μετὰ πάσης πανταχόθεν ἀκριβείας τε καὶ ἐμμελείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, ἢ συγγράφειν, ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν, ἢ διδάσκειν ἑτέρως. τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν, ἤγουν προκομίζειν, ἢ διδάσκειν, ἢ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ, ἢ Ἰουδαϊσμοῦ, ἤγουν ἐξ αἱρέσεως τῆς φιασδηποτοῦν· τούτους εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς, τοῦ κλήρου. εἰ δὲ μοναζοντες ἢ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς.

C D

Ἐπεὶ δὲ ἀνεγνώσθη ὁ ὅρος, καὶ τὰ βιβλία εὑρέθησαν ἐξισάζοντα, τό, τε Ἀρμενικὸν, καὶ τὸ Ρωμαϊκὸν, καὶ αἱ τῷ Καθολικῷ δοκοῦσαι ἀσαφεῖς αὐτοῦ λέξεις μέτριαι οὖσαι, ἱκανῶς τετυχήκασι σαφηνείας, εἶπεν ὁ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν. Ὁρᾷς ἁγιώτατε δέσποτα, ὅτι τῶν κλ'. θεοφόρων πατέρων θεῖος χορὸς, τῶν ἐν Χαλκηδονέων πόλει συνεγηγερομένων, οὐ μόνον οὐδὲν ἔξω τῆς τῶν δογμάτων ὀρθότητος λελάληκεν ἢ πεφρόνηκεν, ἀλλ' οὐδὲ καὶ μιᾷ λέξει ξένῃ εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ θείου τούτου ὅρου ἐχρήσατο. τετήρηκε γὰρ τήνδε πίστιν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἁγίων πατέρων, καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ῥήματα. ☞ εἰ κελεύεις, δείξω σοι, ἐκ ποίων προγενεστέρων θείων πατέρων τοῖς μακαρίοις τούτοις θείοις πατράσιν ἑκάστη λέξις τοῦ ὅρου τούτου παρείληπται. αἱ πλείους γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῶν τῷ μακαρίῳ Κυρίλ-

E

λῳ

☞ λω πονηθεισῶν συγγραφῶν παρελήφθησαν, ᾧ ὑμεῖς μᾶλλον τῷ ἄλλων ἀκολουθεῖν διεγνώκατε. Ο ANNO CHRISTI 1169. ΚΑΘΟΛ. ἡδέως ἀκούσομεν, εἴγε θελήσεις εἰπεῖν. Ο ΘΕΩΡ. εἰ μὴ ἤθελον εἰπεῖν, οὐκ ἂν ὑπεχόμην. ἀλλὰ ἀναγινωσκέσθω ὁ ὅρος κομματικῶς, καὶ πρὸς ἕκαστον κόμμα τοῦ ὅρου, ἡ χρῆσις, ὅθεν ἐλήφθη, παρατιθέσθω.

RALIS. Perlubenter id quidem audiemus, si dicere tibi libuerit. THEORIANUS. Si dicere non libuiſſet, non promiſiſſem. Verum per inciſa ſingula concilii decretum recitetur, & ad quodlibet inciſum decreti, dictum illius, a quo ſumptum eſt, adjiciatur. ANNO CHRISTI 1169.

ΕΚΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Επόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις πατράσιν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν υἱόν, τὸν κύριον ἡμῶν Ιησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδόσκομεν.

EX DECRETO.

Sequentes ergo ſanctos illos patres, univerſi conſona voce unum & eumdem filium, dominum noſtrum Jeſum Chriſtum confitendum eſſe docemus.

B

ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Σέκενον α΄. ἐπιστολῆς.

Εδιδάχθημεν παρὰ τῆς θείας γραφῆς, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, ἕνα υἱὸν καὶ Χριστὸν ὁμολογεῖν.

CYRILLI

ex I. ad Succeſſum epiſtola.

Edocti ſumus a Scriptura ſacra, ſanctiſque patribus, ut unum filium & Chriſtum confitemur.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῆς.

C

Ημεῖς γὰρ ἑνώσαντες ταῦτα, ἕνα Χριστὸν, ἕνα υἱὸν τὸν αὐτὸν, ἕνα κύριον ὁμολογοῦμεν.

EJUSDEM.

ex epiſtola ad Eulogium.

Nos unitis hiſce, Chriſtum unum, eundem unum filium, unum Dominum confiteamur.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι.

EX DECRETO.

Eundem in divinitate perfectum, & eundem perfectum in humanitate.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Ιωάννην ἐπιστολῆς.

D

Τέλειος ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ὁ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι.

CYRILLI

ex epiſtola ad Joannem.

Idem perfectus in divinitate, ac perfectus idem in humanitate.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς τὰς Βασιλίδας ἐπιστολῆς.

Προδιαμαρτύρασθαι δὲ καὶ ἐκεῖνο οἶμαι καλόν, ὥσπερ γάρ ἐστιν ἐν θεότητι τέλειος ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος, κατά γε τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λόγον ἔκ ἄψυχον σῶμα λαβὼν, ἐμψυχωμένου δὲ μᾶλλον λογικῇ ψυχῇ.

EJUSDEM,

ex epiſtola ad Auguſtas.

Præterea ſi hoc quoque prius adteſter, recte me facturum arbitror, quemadmodum enim perfectus eſt in divinitate genitus ille de patre Sermo, ſic & in humanitate perfectus eſt, ſecundum ipſius humanitatis rationem; nec expers animæ corpus adſumpſit, ſed animatum potius per animam rationis particiE pem.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, χωρὶς ἁμαρτίας. πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου τῆς θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

EX DECRETO.

Vere Deum, & eumdem vere hominem, ex participe rationis anima corporeque conſtantem: ejuſdem cum patre ſubſtantiæ, ſecundum divinitatem; & eumdem nobiſcum ejuſdem ſubſtantiæ ſecundum humanitatem: ſimilem nobis per omnia, excepto peccato; ante ſæcula quidem ex patre genitum, quo ad divinitatem; extremis vero diebus eundem propter nos, & ſalutem noſtram, natum ex Maria virgine deipara, ſecundum humanitatem.

ANNO CHRISTI 1169.

A

CYRILLI,

ex epiſtola ad Joannem.

Deum perfectum, & perfectum hominem, ex anima participe rationis & corpore conſtantem: ante ſecula quidem ex patre genitum, quo ad divinitatem; extremis vero diebus eumdem propter nos, & ſalutem noſtram, natum ex Maria Virgine, ſecundum humanitatem: ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ ſecundum divinitatem; & eumdem nobiſcum ejuſdem ſubſtantiæ, ſecundum humanitatem.

EX DECRETO.

B

Unum & eumdem Chriſtum, filium, Dominum, unigenitum, qui duabus in naturis citra confuſionem, mutationem, diviſionem ſeparationem, adgnoſcitur.

CYRILLI,

ex I. ad Succeſſum epiſtola.

Itaque modum adſumptionis humanæ naturæ animo conſiderantes, naturas duas coiviſſe per unionem videmus, citra diviſionem, confuſionem, & mutationem. Caro enim caro eſt, non divinitas, licet Dei caro facta ſit: ſimiliter & Sermo Deus eſt, non caro; licet diſpenſatione quadam carnem proprie ſuam fecerit.

C

EJUSDEM,

ex eadem Epiſtola.

Duas naturas eſſe dicimus, unum vero Chriſtum Jeſum, Dominum, Dei Sermonem incarnatum.

D

EJUSDEM,

ex epiſtola ad Neſtorium.

Nec carnem dicimus in divinitatis naturam eſſe converſam, nec ineffabilem Dei Sermonem in naturam carnis translatum. Eſt enim incommutabilis, & inalterabilis, ſemper idem manens, ſecundum ſcripturas.

EJUSDEM,

in epiſtola ad Eulogium.

Sic & in cauſa Neſtorii. Quamvis duas naturas, diſcrimen carnis & Sermonis ſignificans, dicat: (nam alia natura Sermonis eſt, alia carnis) unionem tamen nobiſcum non confitetur. Nos enim his unitis, unum Chriſtum, unum filium, unum Dominum confitemur.

E

EX DECRETO.

Nequaquam naturarum diſcrimine propter unionem ſublato.

ANNO CHRISTI 1169.

A

ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννιν ἐπιστολῆς.

Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος. πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα, κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

B

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, υἱὸν, κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον α. ἐπιστολῆς.

Ἐννοοῦντες τοίνυν, ὡς ἔφην, τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπον, ὁρῶμεν, ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἕνωσιν * ἀδιάσπαστον, ἀσυγχύτως, C ἀτρέπτως. ἡ μὲν γὰρ σὰρξ, σὰρξ ἐστι, καὶ ὁ θεότης, εἰ καὶ γέγονε θεοῦ σάρξ. ὁμοίως καὶ ὁ λόγος θεός ἐστι, καὶ ὁ σάρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποιήσατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς.

* ἀδιαστάσ-τως,

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Δύο τὰς φύσεις εἶναι φαμὲν, ἕνα δὲ Χριστὸν Ἰησοῦν, Κύριον, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον σεσαρκωμένον.

D

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς.

Οὔτε δὴ τὴν σάρκα φαμὲν εἰς θεότητος τραπῆναι φύσιν, οὔτε μὴν εἰς σαρκὸς τὸν ἀπόῤῥητον τοῦ θεοῦ λόγον παρενεχθῆναι φύσιν. ἄτρεπτος γὰρ ἐστι καὶ ἀναλλοίωτος, ὁ αὐτὸς ἀεὶ μένων, κατὰ τὰς γραφάς.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

ἐν τῇ πρὸς ΕΥλόγιον ἐπιστολῇ.

Οὕτω καὶ ἐπὶ Νεστορίου. κἂν λέγει δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος. E ἀλλ' ὅμως καὶ τὴν ἕνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. ἡμεῖς γὰρ ἑνώσαντες ταύτας, ἕνα Χριστὸν, ἕνα υἱὸν τὸν αὐτὸν, ἕνα κύριον ὁμολογοῦμεν.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνῃρημένης, διὰ τὴν ἕνωσιν.

ANNO CHRISTI 1169.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς.

Οὐχ ὡς τῆς τῆ φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Σαζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Σέκουνδον ἐπιστολῆς β'.

Εἰ γὰρ καὶ εἷς λέγεται παρ' ἡμῶν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένος καὶ ἐνανθρωπήσας. οὐ πέφυρται διὰ τοῦτο κατὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν. οὔτε μὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτηκεν ἡ τοῦ λόγου, ἀλλ' οὐδὲ ἡ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν αὐτοῦ. ἀλλ' ἐν ἰδιότητι ἑκατέρᾳ μένοντές τε ὁμοῦ, καὶ νοούμενα, κατά γε τὸν ἀρτίως ἡμῖν ἀποδοθέντα λόγον.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην ἐπιστολῆς.

Καὶ ὡς ἐν ἑνὶ προσώπῳ ἑνούμενος. εἷς γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, κἂν ἡ τῆς φύσεων μὴ ἀγνοεῖται διαφορά.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον β'. ἐπιστολῆς.

Ἑνὶ τοιγαροῦν προσώπῳ τὰς ἐν ταῖς ἀγγελίοις πάσας ἀναπτέον φωνὰς, καὶ ὑποστάσει μιᾷ τῆ τοῦ λόγου σεσαρκωμένη. κύριος γὰρ εἷς ἐστιν ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς, κατὰ τὰς γραφάς.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον, ἢ διαιρούμενον. ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν μονογενῆ, Θεοῦ λόγον, καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Σέκουνδον ἐπιστολῆς.

Καὶ οὐκ εἰς δύο μεριεθήσεται πρόσωπα καὶ υἱοὺς. ἀλλὰ μεμένηκεν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἐξεπαίδευσε, καὶ τὸ τῆς πατέρων ἡμῶν παραδέδωκε σύμβολον.

ΚΙΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς.

Οὕτως εὑρήσομεν τοὺς ἁγίους πεφρονηκότας πατέρας.

A

CYRILLI,

ANNO CHRISTI 1169.

ex epistola ad Nestorium.

Non tamquam naturarum discrimine sublato propter unionem.

EX DECRETO.

Sed utriusque naturæ proprietate potius salva.

CYRILLI.

B *ex II. ad Successum epistola.*

Licet enim a nobis dicatur unigenitus Dei filius incarnatus, & homo factus: non tamen ideo commistus est, de ipsorum opinione; nec vel natura Sermonis in naturam carnis transiit, nec carnis natura in naturam Sermonis: sed utroque in sua proprietate manente simul ac intellectu, secundum expositam a nobis modo rationem.

EX DECRETO.

Et in unam personam unamque hypostasim coeunte.

C

CYRILLI.

ex epistola ad Joannem.

Et tamquam in una persona unitus. Unus enim Dominus Jesus Christus, tametsi naturarum discrimen non ignoratur.

EJUSDEM.

ex II. ad Nestorium epistola.

Uni ergo personæ omnes in Evangelio voces adtribuendæ sunt, unique hypostasi Sermonis incarnatæ; Christus enim Jesus unus Dominus est, secundum scripturas.

D

EX DECRETO.

Non in duas personas discerptum, vel divisum: sed unum & eumdem filium unigenam, Deum Sermonem, Dominum Jesum Christum.

CYRILLI,

ex epistola ad Successum.

Non in duas personas & filios discerpetur: E sed mansit unus & idem Dominus Jesus Christus.

EX DECRETO.

Sicut olim Vates de ipso, & ipse nos Dominus Jesus Christus erudiit, & symbolum illud patrum nostrorum tradidit.

CYRILLI,

ex epistola ad Nestorium.

Sic Sanctos sensisse patres inveniemus.

EX

ANNO CHRISTI 1169.

EX DECRETO.

His ergo cum omni undique accuratione diligentiaque a nobis ſancitis, decrevit ſacra ſynodus nemini fas eſſe, fidem aliam proferre, vel in litteras referre: & cætera.

CYRILLI.

ex Epheſina ſynodo.

His ergo recitatis, decrevit ſacra ſynodus nemini fas eſſe fidem aliam, proferre: & cetera. THEORIANUS. Vides, ſanctiſſime Domine, ſacram hanc ſynodum Chalcedone habitam, a recta patrum ſententia ne paulum quidem receſſiſſe: ſed ipſa verba cum mente verborum retinuiſſe? GENERALIS. Equidem in hoc decreto nihil invenio, quod orthodoxæ fidei adverſetur: adeoque miror, qui factum ſit ut noſtri majores impudenter ad id calumniandum progrederentur. THEORIANUS. Adponamus, ſi placet, eorum quoque patrum auctoritates, qui partim ante Cyrillum, partim poſt eum illuſtres exſtiterunt, tam verbis quam ſententiis ſanctæ Chalcedonenſi ſynodo reſpondentes. GENERALIS. Id vero ſupervacaneum fuerit. Quippe Cyrilli ſupra recitatæ auctoritates ſufficiunt. THEORIANUS. Videamus ergo, ſi placet, quot & qualibus ſectis divinum hoc decretum ſeſe objiciat. GENERALIS. Id vero præclarum fuerit intueri, ne quid eorum nobis deſit, quæ deinceps ejus ſtabiliendi cauſa proferri debent.

EX DECRETO.

Unum & eumdem filium, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, eſſe confitendum, univerſi conſona voce docemus.

THEORIANUS. In his obturat os Paulo Samoſateno, & Neſtorio, qui hominem adorabant, & in duos filios auſi ſunt eum dividere, aliumque dicere filium natura Sermonem, & alium rurſus filium per gratiam Chriſtum Jeſum, qui nomen filii per unionem & conjunctionem cum naturali filio ſit adeptus: qui denique non confitebantur unum & eundem filium, carnis quidem expertem ante deſcenſum & hominis adſumptionem: incarnatum vero eumdem poſt deſcenſum & hominis adſumptionem noſtri cauſa factam.

EX DECRETO.

Eumdem in divinitate perfectum, & eumdem perfectum in humanitate. Quum in divinitate perfectum dicit, Arianorum blaſphemiam rejicit. Nam illi Deum quidem eſſe Chriſtum dicunt, ſed imperfectum & patre minorem Deum tradunt. Quum autem inquit: Et eumdem perfectum, in humanitate: non Arianorum modo, ſed Apollinariſtarum quoque dementiam refutat. Arius enim nugatur, Sermonem adſumpſiſſe carnem omnino inanimam: Apollinaris autem, animatam quidem carnem, ſed mentis expertem: quo fit, ut imperite ambo imperfectam Domini humanitatem tradant.

ANNO CHRISTI 1169.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Τῶν τοίνυν μὴ πάσης πανταχόθεν ἀκριβείας τε καὶ ἐμμελείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, ἢ συγγράφειν, καὶ τὰ λοιπά.

ΚΥΡΙΛΛΟΥ.

ἐκ τῆς κατ' Εφεσον συνόδου.

Τῶν τοίνυν ἀναγνωσθέντων, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος, ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν· καὶ τὰ λοιπά. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ὁρᾷς ἁγιώτατε δέσποτα, ὅτι οὐδὲ κἂν μικρὸν ἐκβέβηκε τῆς ὀρθῆς τῶν πατέρων δόξης ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος γενομένη. ἀλλὰ μὴ τῆς διανοίας καὶ αὐτὰ τὰ ῥήματα ἐφύλαξεν; Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει διείσκω ἐν τούτῳ τῷ ὅρῳ. καὶ θαυμάζω, πῶς οἱ πρὸ ἡμῶν ἀναιδῶς εἰς συκοφαντίαν ἐχώρησαν κατ' αὐτοῦ. Ο ΘΕΩΡ. παραθῶμαι, εἰ δοκεῖ, καὶ τῶν πρὸ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν διαλαμψάντων ἁγίων πατέρων χρήσεις, αὐταῖς λέξεσι καὶ νοήμασι τῇ ἐν Χαλκηδόνι ἁγίᾳ συνόδῳ συνιχούσας. Ο ΚΑΘΟΛ. περιττόν ἐστι τοῦτο. ἀρκοῦσι γὰρ αἱ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου προτεθεῖσαι χρήσεις. Ο ΘΕΩΡΙΑΝ. ἰδωμεν λοιπόν, εἰ δοκεῖ, πόσαις καὶ οἵαις αἱρέσεσιν ὁ θεῖος οὗτος ἀντιπαρατάττεται. Ο ΚΑΘΟΛ. καλόν ἐστι τοῦτο ἰδεῖν, ἵνα μηδὲν ἡμῖν ἐλλείπῃ εἰς σύστασιν αὐτοῦ λεχθῆναι ὀφειλόντων εἰς ὕστερον.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Ενα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ιησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ἐν τούτοις τὸν Σαμοσατέα Παῦλον, καὶ Νεστόριον, τοὺς ἀνθρωπολάτρας ἐπισομίζει, τοὺς εἰς υἱῶν δυάδα πολεμοῦντας αὐτὸν διαιρεῖν. καὶ ἄλλον μὲν λέγοντας υἱὸν φύσει τὸν λόγον, ἄλλον δὲ πάλιν υἱὸν χάριτι τὸν Χριστὸν Ιησοῦν, ἑνώσει καὶ συναφείᾳ τῇ πρὸς τὸν κατὰ φύσιν υἱὸν τιμὴ υἱότητι κεκτημένον, καὶ ὐχ ὁμολογοῦντας ἕνα τὸν αὐτὸν υἱόν, ἄσαρκον μὲν πρὸ τῆς καταβάσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως, σεσαρκωμένον δὲ τὸν αὐτὸν μετὰ τιμὴν δι' ἡμᾶς κατάβασίν τε καὶ ἐνανθρώπησιν.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι. Τέλειον ἐν θεότητι εἰπὼν, τιμὴ Αρειανῶν ἀπωθεῖται βλασφημίαν. ὅτοι γὰρ Θεὸν μὲν εἶναι λέγουσι τὸν Χριστὸν, ἀτελῆ δὲ, καὶ ἐλάττονα τοῦ πατρὸς θεὸν αὐτὸν δογματίζουσιν. ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν· καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι· οὐ μόνον τιμὴ Αρειανῶν, ἀλλὰ καὶ τιμὴ Απολιναριανῶν διελέγχει ἄνοιαν· ὁ μὲν γὰρ Αρειος ἄψυχον παντελῶς σάρκα ἀνειληφέναι τὸν λόγον ληρῳδεῖ· ὁ δὲ Απολινάριος ἔμψυχον μὲν, ἄνουν δέ. ὡς ἀμφοτέρους ἀτελῆ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Κυρίου ἀμαθῶς δογματίζειν.

ANNO CHRISTI 1169.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτόν. ταῦτα διὰ Μάνεντα, ὃς θεὸν ψιλὸν αὐτὸν ὁμολογεῖ, καὶ οὐκ ἄνθρωπον. καὶ διὰ Παῦλον τὸν Σαμοσατέα, καὶ Ἀρτεμᾶν. οἵτινες ἀρνοῦνται αὐτοῦ τὴν θεότητα, ψιλὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ὁμολογοῦντες.

EX DECRETO.

Vere Deum, & eumdem vere hominem. Hæc propter Manem posita sunt, qui eum purum fatetur Deum, non etiam hominem: & propter Paulum Samosatenum, & Artemam, qui Divinitatem ejus pernegant, purum hominem confitentes.

ANNO CHRISTI 1169.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Ἐκ ψυχῆς λογικῆς, καὶ σώματος. ἐνταῦθα πάλιν Ἀπολιναρίῳ πολεμεῖ, λέγοντι μὴ ἐσχηκέναι νοερὰν ψυχὴν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀλλὰ ζωτικὴν μόνον. καὶ διὰ Μάνεντα καὶ Οὐαλεντῖνον, τοὺς ἀρνουμένους αὐτοῦ τὴν σάρκωσιν.

EX DECRETO.

Ex participe rationis anima, corporeque constantem. Hic rursus Apollinarium oppugnat, qui Dominum nostrum Jesum Christum non dicebat animam habuisse mente præditam, sed dumtaxat vitalem: itemque Manem & Valentinum, incarnationem ejus negantes.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα. διὰ Εὐνόμιον καὶ Ἄρειον, τοὺς τὸν μονογενῆ λόγον ἑτερούσιον τοῦ πατρὸς, καὶ κτίσμα, καὶ δοῦλον ἀσεβῶς αὐτὸν καταγγέλλοντας.

EX DECRETO.

Ejusdem cum patre substantiæ secundum divinitatem. Hoc propter Eunomium & Arium qui unigenam illum Sermonem diversæ a paterna substantiæ, & creaturam & mancipium, impie prædicabant.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. διὰ Μαρκίωνα, καὶ Μάνεντα, καὶ Οὐαλεντῖνον, τοὺς δοκήσει καὶ φαντασίᾳ ψιλῇ λέγοντας αὐτὸν ἄνθρωπον ὀφθῆναι, καὶ μὴ ἀληθείᾳ, καὶ κατὰ φύσιν ἄνθρωπον ὁμολογοῦντας αὐτὸν γεγονέναι.

EX DECRETO.

Et eumdem nobiscum ejusdem substantiæ, secundum humanitatem. Hoc propter Marcionem, & Manem, & Valentinum, qui eum per opinionem ac phantasiam dumtaxat ajebant hominem adparuisse; non reipsa, & naturaliter hominem factum confitebantur.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα, κατὰ τὴν θεότητα. διὰ Σίμωνα, καὶ Εὐνόμιον, καὶ Ἄρειον, τοὺς ἀρνουμένους αὐτοῦ τὴν ἐκ πατρὸς πρὸ αἰώνων γέννησιν,

EX DECRETO.

Ante sæcula quidem ex patre genitum, quo ad divinitatem. Hoc propter Simonem, & Eunomium, & Arium, qui generationem ipsius ex patre, factam ante sæcula negabant.

ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.

Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ Θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. διὰ Φωτεινὸν καὶ Θεόδωρον, καὶ Διόδωρον, καὶ Νεστόριον, τοὺς διδόντας αὐτῷ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως ἐκ τῆς παρθένου, καὶ λέγοντας αὐτὸν ἄνθρωπον ἐξ ἀρετῆς κατὰ προκοπὴν θεοποιηθέντα, καὶ οὐχὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ ὄντα, καὶ διὰ φιλανθρωπίαν ἀτρέπτως ἄνθρωπον γεγονότα.

EX DECRETO.

Extremis vero diebus eumdem propter nos, & salutem nostram, natum ex Maria Virgine Deipara, secundum humanitatem. Hoc propter Photinum, & Theodorum, & Diodorum, & Nestorium, qui existendi principium ei dant ex virgine, ac tradunt eum hominem esse, qui ob virtutem profectu quodam & incremento sit deificatus, non Deum de Deo, qui amore generis humani citra mutationem homo factus sit.

ΕΚ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

Ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον, καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης. οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλὰ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν μονογενῆ θεὸν λόγον, κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καθάπερ ἄνωθεν περὶ αὐτοῦ οἱ προφῆται, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξε, καὶ τὸ τῶν πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε σύμβολον.

EX DECRETO.

Qui duabus in naturis citra confusionem, mutationem, divisionem, separationem adgnoscitur; nequaquam naturarum discrimine propter unionem sublato, sed utriusque naturæ proprietate potius salva, & in unam personam unamque hypostasim coeunte. Ista propter Nestorium, & Apollinarim, & Eutychem, qui naturas diversas, Sermonis, inquam, & carnis ejus, unam naturam absolvisse dicunt, amissa scilicet singularum proprietate: quo fit, ut secundum ipsorum doctrinam, non amplius in Christo vel esse passibile quidquam statuere possimus, propter divini-

vinitatem ipſius, paſſionis expertem; vel quid-
quam impaſſibile, propter ipſius humanita-
ANNO CHRISTI 1169. tem, paſſioni obnoxiam. His ita recitatis & declaratis, Generalis ad Theorianum inquit: Equidem poſt recitationem hujus decreti nihil in eo deprehendi, quod orthodoxæ fidei repugnet, ſicut, & pridem faſſus ſum. Miror etiam, qui factum ſit ut noſtri majores impudenter ad id calumniandum progrederentur. Sed arbitror propterea, quod hæc ſancta, univerſalis, magnaque ſynodus, adverſus plures ſe ſectas objiciat, ut indicatum eſt; multos adverſus eam ab hoſte ſalutis humanæ calumniatores fuiſſe ſuſcitatos, pro multis illis vulneribus, quæ ad cor ipſum ei ſunt a ſynodo inflicta. Rectiſſimum ſane decretum eſt, uti quod a Spiritu ſancto per tot taleſque ſanctos patres dictatum fuerit. Quippe nulla ſynodus tam frequentem ſanctorum patrum collectorum numerum habuit. Ceterum modo tibi quiddam aperiam, quod hactenus vulgo proditum non fuit. Ante cc. annos quidam Generalis Armeniorum fuit, cui nomen Joannes, vita doctrinaque magnis ſanctiſque patribus par, & qui diſciplinas exteras univerſas, adeoque philoſophiam ipſam non ſummatim adtigiſſet; vita quidem divina haud ſcio an omnibus, plurimis certe præivit; dignus habitus, tam vitæ quam doctrinæ gratia, qui hoc ſacro gradu ſolioque Generalium potiretur. Hic divino repletus zelo, contra Monophyſitas ruebat, & toto eis propemodum epiſcopatus ſui tempore tam ſcriptis quam lingua infligere vulnera non deſiit: cujus & ſacram memoriam honorifice pieque celebramus. Hujus divini beatique viri commentarius eſt apud me, quem contra Monophyſitas ſcripſit, pluribus ſcripturarum teſtimoniis, & enthymematis, & valentibus ſyllogiſmis, & notionibus communibus, & demonſtrationibus refertus. Eum beatæ memoriæ Generalis Gregorius, qui non multo ante me illuſtris in hoc ſolio fuit, ita confirmavit, ut ejus in extremo hæc verba perſcriberet: Sic & ego credo, quemadmodum ſanctiſſimus Generalis Joannes hic ſcripſit; & ita non credentes, anathematizo. Ac legamus ſane paululum ex eo, ſi placet, ut hunc virum adgnoſcas, veluti leonem ex unguibus. THEORIANUS. Equidem hoc ſcriptum libentiſſime audiam.

Quum ergo recitatum fuiſſet proemium, Theorianus ad Generalem: Obſecro, inquit, eximiam ſanctitatem tuam, ut hic liber deſcribatur, ac mihi tradatur: quo Græcum factum habere in Romania poſſimus, ad honorem patris ipſius, utque per eum auctor a nobis ipſe celebretur. GENERALIS. Perplacet.

Itaque deſcriptus & nobis traditus eſt, qui eum ad urbem Auguſtam deportavimus.

Secundum hæc Generalis ita nos compellabat. Beatus Paulus inquit; Optarem ipſemet eſſe a Chriſto anathema pro fratribus meis, cognatis mihi, quod carnem adtinet, dumtaxat, ut ipſi ſalutem adipiſcerentur. Idem ego de mea gente dico. Et quandoquidem bonus paſtor etiam mori debet pro ſuis ovibus, omnem machinationem atque ſtudium adhibebo, & omnibus omnia fiam; ut omnes, aut aliquos omnino ſervem: quo & ipſe dicere poſſim: En ego, & liberi, quos Deus mihi dedit. Quo autem modo ſim id facturus, audi. Ab hodierno die ſcribere litteras ad Armeniorum

τ@, μήτε τὸ ἀφαθὲς, διὰ τὸ παθητὸν αὐτῆς τῆς ἀνθρωποτητ@. Τούτων ὕπως ἀναγνωσθέντων καὶ ἑρμηνευθέντων, εἶπεν ὁ Καθολικὸς πρὸς τὸν Θεωριανόν. ἐγὼ τοῦτον ἀναγνοὺς τὸν ὅρον, οὐδὲν ἐναντίον τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει ἐν αὐτῷ διέγνων, ὡς σοι καὶ πρώην ἔξειπον. καὶ θαυμάζω, πῶς οἱ πρὸ ἡμῶν ἀναιδῶς κατ' αὐτῆς εἰς συκοφαντίαν ἐχώρησαν. ἀλλ' οἶμαι, ἐπεὶ κατὰ πολλῶν αἱρέσεων παρατέτευται ἡ ἁγία ὥυτη Καθολικὴ μεγάλη σώδ@, ὡς δεδήλωται, πολλὰς κατ' αὐτῆς ὁ τῆς σωτηρίας τῆ ἀνθρώπων πολέμι@ τὰς συκοφάντας ἐξήγειρεν, ἀντὶ πολλῶν, ὧν κατὰ καρδίας ἐδέξατο πληγῶν παρ' αὐτῆς. ὀρθότατός ἐστιν ὁ ὅρ@, ὡς ὑπὸ τὸ παναγίου πνεύματ@ διὰ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἁγίων θεοφόρων πατέρων ὑπαγορευθείς. εὐδεμία γὰρ ἁγία σύνοδ@ τοσούτους ἔχει συνειλεγμένους ἁγίους πατέρας. νυνὶ δέ σοι καὶ τι τῆς μέχρι τοῦ νῦν ἀπορρήτου ἀποκαλύψω. πρὸ διακοσίων ἐτῶν ἐγένετό τις Καθολικὸς τῆς Ἀρμενίων, ᾧ ὄνομα Ἰωάννης, βίῳ καὶ λόγῳ τοῖς μεγάλοις ἁγίοις πατράσιν ἡμιλλημέν@, παιδείας τε τῆς ἔξω πάσης, καὶ δὴ καὶ αὐτῆς φιλοσοφίας οὐκ * ἀκροθινῶς ἥψατο. βίῳ δὲ ἐνθέῳ οὐκ οἶδα εἰ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὑπερηκόντισεν, ὃς διά τε τὸν βίον, διά τε τὸν λόγον, τοῦ θείου τότε βαθμοῦ καὶ τοῦ θρόνου, τῆς Καθολικῶν λέγω, ἠξίωτο. ἔτος ζήλου θείου πλησθείς, κατὰ τῆς μονοφυσιτῶν ὥρμητο. καὶ δὴ καὶ γραφαῖς, καὶ γλώττῃ τότε καταξαμαλίζειν, τὸν ὅλον τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ χρόνον σχεδὸν οὐκ ἐπαύσατο. ὅθ' τιὼ θείαν μνήμην σὺν ὕμνοις καὶ θεοσεβῶς ἑορτάζομεν. ἰδοὺ τὸ θείου καὶ μακαρίου ἀνδρὸς ἐστι παρ' ἐμοὶ συγγραφὴ, ἣν κατὰ τῆς μονοφυσιτῶν συνεγράψατο, πολλαῖς γραφικαῖς μαρτυρίαις καὶ ἐνθυμήμασι, καὶ συλλογισμοῖς ἐχυροῖς, καὶ κοιναῖς ἐννοίαις καὶ ἀποδείξεσιν, ἐμπεπυκνωμένη. ταύτην ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ ὀλίγον πρὸ ἐμοῦ τοῦ θρόνου τούτου διαδεξάμενος Γρηγόρι@ ὁ Καθολικὸς ἐπεκύρωσε, γράψας πρὸς τῷ τέλει αὐτῆς, ὅτι ὕπω πιστεύω κἀγώ, ὡς ὁ ἀγιώτατ@ Καθολικὸς Ἰωάννης ἐνταυθοῖ γέγραφε, καὶ τοὺς μὴ ὕπω πιστεύοντας ἀναθεματίζω. καὶ εἰ κελεύεις, ἀναγνώσομαί σοι ἐκ παύτης ὀλίγον, ἵνα γνῷς τὸν ἄνδρα, ὡς ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα. Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. ἥδιστα ἀκούσομαι τῆς γραφῆς.

Ὡς δ' ἂν ἀνέγνωμεν τὸ προοίμιον, εἶπεν ὁ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν. παρακαλῶ τιὰ μεγάλην αἰδῶ σε μεταγραφῆναι τιὰ συγγραφὴν ταύτην, καὶ δοθῆναί μοι, ἵνα ἐξενεχθεῖσαν ἐν Ρωμανίᾳ ἔχωμεν αὐτιὰ, εἰς τιμὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τιμῶμεν δι' αὐτῆς τὸν γεννήτορα. Ο ΚΑΘΟΛ. ἀποδέχομαι τοῦτο σφόδρα.

Καὶ δὴ μεταγραφεῖσα ἐδόθη ἡμῖν, ἣν ἐ ἀπεκομισάμεθα πρὸς τιὰ βασιλεύουσαν.

Τούτων οὕτω γενομένων, εἶπεν ὁ Καθολικὸς πρὸς ἡμᾶς. ὁ μακάρι@ Παῦλο@ ἔφη· εὐχόμην αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου, τῶν κατὰ σάρκα, μόνον ἵνα σωθῶσι. τοῦτό φημι κἀγὼ ὑπὲρ τοῦ ἐμοῦ γένους. ἐπεὶ καὶ ἀποθανεῖν ὀφείλει ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς ὑπὲρ τῶν προβάτων αὐτοῦ, πᾶσαν μηχανὴν καὶ σπουδὴν ποιήσω, καὶ πάντα πᾶσι γενήσομαι, ἵνα πάντας, ἢ τινας πάντως σώσω. ὡς ἂν κἀγὼ δυνηθῶ εἰπεῖν, ἰδοὺ ἐγὼ, καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός· πῶς δὲ τοῦτο ποιήσω, ἄκουσον. ἀπὸ τῆς σήμερον

ANNO CHRISTI 1169.

* ἀκροθινῶς

ANNO CHRISTI 1169.

μερον ἄρξομαι γράφειν ἐπισολὰς πρὸς τὰς ἁπαντα-
χῆ γῆς Ἀρμενίων ἐπισκόπους, καλῶν αὐτοὺς εἰς τὴν
σύνοδον. Ὡς μὲν τὸ κραληθῆναι τὴν σύνοδον, προσ-
θήσω εἰς μέσον ὅσας χρήσεις ἔχουσιν οἱ Ἀρμένιοι,
δοκέσας αὐτοῖς βοηθεῖν. προθήσω δὲ καὶ ὅσας αὐτός
μοι παρήγαγες γραφικὰς μαρτυρίας. καὶ πρῶτον μὲν
ἔσομαι ἐκ τοῦ μέρους τῶν Ἀρμενίων, καθ' ὑμῶν γυ-
μνάζων τὸν λόγον. εἶτα ἡρέμα, καὶ κατ' ὀλίγον, καὶ
μὴ πολλῆς τῆς οἰκονομίας, καὶ κατὰ καιρὸν καὶ τρόπον
προσήκοντα, ἄρξομαι ἀποκαλύπτειν τὴν μέχρι τοῦ
νῦν κρατήσασαν πλάνην τῶν Ἀρμενίων. ἐλέγξω δὲ
καὶ αὐτοὺς καὶ ἀπὸ συγγραφῆς τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου
Καθολικοῦ, ἣν σοι δέδωκα μεταγράψας. καὶ ἀπὸ πα-
σῶν τῶν ἀποδείξεων, ἃς μοι πεποίηκεν ἡ σὴ λογιό-
της, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, ἔσομαι Ρωμαῖος, ὑπὲρ
Ρωμαίων, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κατὰ τῶν
Ἀρμενίων ἀγωνιζόμενος. καὶ μοι ἄψευδὴς ἐλπὶς
ἐστιν εἰς Θεὸν, ὅτι τὰ προβατά μου τῆς φωνῆς
μου ἀκούσει, καὶ ἀκολουθήσει μοι. καὶ ἐσόμεθα σὺν
Θεῷ μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. καὶ εἰ μὲν πάντες συ-
νέλθοιεν ἐμοὶ, εὖ ἂν ἔχοι. τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ
μὴ παύσομαι εὐχαριστῶν. εἰ δέ γε καὶ μὴ, (ὅπερ ἀπ-
εύχομαι) μετὰ τῶν ἑπομένων μοι, καὶ στοιχόντων,
καὶ ὁμοφρονούντων κυρώσω τὸ δόγμα τῆς ἀληθείας.
καὶ ἀπαντήσω πρὸς τὸν κραταιὸν καὶ ἅγιον ἡμῶν βα-
σιλέα, καὶ τὸν ἁγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην
τοὺς ἀξιολόγους τῶν ἀρχιερέων μου, φέροντας τὴν ὀρ-
θόδοξον πίστιν ἔγγραφον, καὶ ὑπογεγραμμένην οἰ-
κείᾳ ἐμῇ χειρὶ, ἔχουσαν καὶ ὑπογραφὰς πάντων τῶν
ὑπ' ἐμὲ ὄντων ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, βεβαιώσαντας,
καὶ δι' οἰκείας φωνῆς, καὶ γραφῆς, λόγῳ ἡμῶν καὶ τῶν
ὀρθοδοξησάντων Ἀρμενίων ταύτην. ἔσαι δὲ πρὸς
τοῖς ἄλλοις ὃ τοῦτο ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐγγράφω πίσει
ἐγκείμενον, ὅτι δεχόμεθα τὴν ἐν Χαλκηδόνι μεγά-
λην καὶ οἰκουμενικὴν τετάρτην ἁγίαν σύνοδον, καὶ ὃς αὐ-
τὴ δέχεται ἁγίους πατέρας. ὃς δὲ πάλιν αὐτὴ ἀνα-
θεματίζει, ὃ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν. Εὐτυχέα τε
καὶ Διόσκορον, πρός δὲ καὶ Σέβηρον, καὶ Τιμόθεον τὸν
Αἴλουρον, καὶ πάντας τοὺς αὐτῆς καταφλυαρήσαντας·
τοὺς δὲ πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας τοὺς ὀφθαλμοὺς
μύσαντας τῆς καρδίας, καὶ σοφωτέρους ἑαυτοὺς τῶν
ἁγίων ὑπολαμβάνοντας, αἰωνίῳ ἀναθέματι παρα-
πέμπω. εἶτα μὲν τὸ κυρωθῆναι σωσοδικῶς ἐν τῇ
βασιλευούσῃ ταῦτα πάντα, καὶ ὑποστρέψαι τοὺς ἐμοὺς
ἀρχιερεῖς, εἴγε κελεύσει ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς,
εἰσέλθω καὶ αὐτὸς εἰς τὴν βασιλεύουσαν, προσκυνή-
σων τὰ ἐκεῖσε ἅγια προσκυνήματα, καὶ τὸν ἰσαπόσο-
λον καὶ ἅγιον βασιλέα, καὶ τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην.
καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξέβαλε πάντας τοῦ ὑπερῴου, καὶ
μὴ παθαινομένης ψυχῆς, ἔχων καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
δακρύων μεστοὺς, ἤρξατο λέγειν πρὸς ἡμᾶς.

Παρακαλῶ τὸν φιλόσοργον καὶ ἅγιον ἡμῶν βασι-
λέα, ἵνα μὲν τὸ εἰσελθεῖν τοὺς ἐμοὺς ἀρχιερεῖς εἰς
τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ βεβαιῶσαι ταῦτα πάντα,
ἃ εἴπομεν, πορίσῃ τὸν ἁγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν
πατριάρχην φορέσαι τὰ ἱερατικὰ αὐτοῦ, ὅσα φορεῖν
εἴωθε, τὴν θείαν ἐκτελῶν λειτουργίαν, καὶ ἀναβῆναι
ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, ἢ ἐπὶ τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ θρόνου, τοῦ
ὄπισθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, κρατοῦντα τοῖς χερ-
σὶ τὸν ἅγιον σταυρὸν, ἔχοντα τὰ τίμια ξύλα, καὶ ἐν
ἀκροάσει πάντες τότε πληρώματος τῆς ἐκκλησίας
καὶ τοῦ λαοῦ, δόξῃσαι τὸ γένος τῶν Ἀρμενίων.
ὃ χεδὸν ὅλον αἰῶνα ὑπὸ κατάραν ἦν· εἶτα ποιῆσαι

epiſcopos ubique gentium incipiam, quibus eos ad ſynodum invitabo. Ea quum habita fuerit, in medium proponam auctoritates omnes, quotquot Armenii habent, & pro ipſis eſſe videntur. Proponam & illa ſacrarum litterarum teſtimonia, quæcumque tu mihi protuliſti. Ac primum quidem ero ex parte Armeniorum, contra vos diſſerendo contendens: deinde paulatim, ac pedetentim, nec ſine multo conſilio, convenienti & tempore & modo, detegere incipiam Armeniorum errorem, qui hactenus obtinuit. Redarguam eos & de libro ſanctæ memoriæ Joannis illius Generalis epiſcopi, quem librum tibi deſcriptum obtuli: de omnibus illis denique demonſtrationibus, quas eruditio tua mihi ſuppeditavit. Ad ſummum, Romanus ero, proque Romanis, immo pro veritate, adverſus Armenios decertabo: ac ſpe infallibili fretus erga Deum, futurum mihi polliceor, ut oves meæ vocem meam audiant, ac me ſequantur: & erimus, Deo juvante, unum ovile, unus paſtor. Quod ſi ad me univerſi acceſſerint, bene erit; ac benigno Deo gratias agere non deſinam: ſin autem, (quod evenire nolim) cum iis qui me ſequentur, & mecum conſentient, veritatis doctrinam confirmabo, & ad præpotentem ſanctumque noſtrum imperatorem, & ſanctiſſimum ac univerſalem patriarcham, meos auctoritatis præcipuæ pontifices mittam, qui fidem orthodoxam ſcripto comprehenſam adferent, manu mea ſubnotatam, & omnium mihi ſubjectorum recte ſentientium epiſcoporum ſubſcriptiones continentem; quique tam voce propria quam per ſcripturam, noſtro nomine pariter, & amplexorum veram ſententiam Armeniorum, eam confirmabunt. Atque huic comprehenſæ ſcripto fidei hoc quoque, præter alia, inſertum erit; Nos habitam Chalcedone magnam, univerſalem, quartam illam ſacram ſynodum recipere cum iis ſanctis patribus, quos ea recipit: quos autem e diverſo anathemati ſubjicit, eos nos quoque anathematizare; nimirum Eutychem, & Dioſcorum, & præter hos Severum, & Timotheum Ælurum, & omnes, qui adverſus eam nugas meras effutiverunt. Quotquot autem cordis oculos ad veritatis lucem olauſerint, & ſe viris illis ſanctis doctiores exiſtimabunt, æterno anathemati tradam. Deinde quum hæc omnia in urbe Auguſta, ſynodo interveniente, corroborata fuerint, ac reverſi mei pontifices: ſi quidem piiſſimus imperator juſſerit; & ipſe urbem Auguſtam ingrediar, adoraturus & res ibidem ſanctas ac veneratione dignas, & Apoſtolis parem ac ſanctum imperatorem & ſanctiſſimum patriarcham. Quibus dictis, e cœnaculo expulit univerſos, & animo dolorem præferente, pleniſque lacrymarum oculis, ita nos adfari cœpit.

Obſecro benignum & ſanctum imperatorem noſtrum, ut, poſteaquam mei Pontifices Conſtantinopolim ingreſſi, & luce, quæ diximus omnia confirmata fuerint: jubeat ſanctiſſimum & univerſalem Patriarcham, ornatum pontificalibus ſuis, quæ geſtare conſuevit, quoties ſacrum miniſterium peragit, in * ambonem conſcendere, vel in ſacrum ſanctum illud ſolium poſt ſacram menſam collocatum, crucem ſanctam manibus ſuis tenentem, & venerabilia ligna; audienteque toto eccleſiæ corpore ac populo, genti Armeniorum bene precari, quæ totum prope ſæculum execrationi

* ſuggeſtum.

ANNO CHRISTI 1169.

subjecta fuit: deinde curet ſerias concipi preces etiam pro iis Armeniis, qui obdormierunt; ut Deus qui omnium vult ſalutem, profectum hoc ex ignoratione, non malitia, delictum eis remittat. Quum ergo videremus eum, hæc corde contrito, & cum gemitibus ad nos proferentem: nos quoque moti ſumus ad commiſerationem, totique meras in lacrymas, & lamentationes ſoluti. Deinde quum paululum temporis interceſſiſſet, quaſique ploratus conquieviſſet; Theorianus, dixit:

Has preces tuas, domine, præpotenti & ſancto imperatori noſtro exponemus. Inde tradita nobis epiſtola ad piiſſimum, & ſanctiſſimum, & Chriſtianum imperatorem noſtrum, qua & illud complexus erat, ſe magnam illam, & univerſalem, ſanctamque ſynodum quartam, Chalcedone habitam, recipere: pacifice nos dimiſit, tactoque capite noſtro, bene nobis eſt precatus. Nos autem actis Deo pro his omnibus gratiis, Conſtantinopolim continuis itineribus proficiſcebamur, Deum interim & collaudantes, & prædicantes: cui quidem omnis majeſtas, honos, adoratio, & magnificentia, ſæculis infinitis competit. Amen.

A εὐχὴν ἐκτεῖνῃ καὶ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων Ἀρμενίων, ἵνα ὁ θέλων πάντων ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν Θεὸς, ἀφήσει αὐτοῖς τοῦτο τὸ ἐξ ἀγνοίας, ὁ κακουργίας ἁμάρτημα. ὡς ἐν ἐωρῶμεν αὐτὸν μετὰ συντετριμμένης καρδίας καὶ δακρύων, ταῦτα πρὸς ἡμᾶς λέγοντα. κεκινήμεθα καὶ ἡμεῖς πρὸς οἶκτον, καὶ ὅλοι δακρύων καὶ θρήνων γεγόναμεν. ὥρας δὲ ὀλίγης παρελθούσης, καὶ οἷα τῷ θρήνῳ κατηρεμήσαντος, ἔφη ὁ Θεωριανός.

ANNO CHRISTI 1169.

Ταύτην σου τὴν παράκλησιν, δέσποτα, ἐμπομπῷ τῷ κρατίστῳ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ. καὶ δὸς ἡμῖν γραφὴν αὐτῷ πρὸς τὸν εὐσεβέστατον, καὶ ἅγιον, καὶ φιλόχριστον ἡμῶν αὐτοκράτορα, περιέχουσαν τό. ὅτι δέχομαι τὴν πεμπτην μεγάλην καὶ οἰκουμενικὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι. ἀπέλυσεν ἡμᾶς ἐν εἰρήνῃ. καὶ ἁψάμενος τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, εὐλόγησεν ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ ἐπὶ πᾶσι τούτοις εὐχαριστήσαντες τῷ Θεῷ, τῆς πρὸς Κωνσταντινούπολιν φερούσης ὁδοῦ ἐχόμεθα, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν. ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

B

COLLECTORIS ADNOTATIO

In ſuperiorem diſputationem.

IN latina diſputationis hujus Græcæ verſione, quæ correcta vellem occurrunt omnino duo. Græcam vocem λόγος cum de Filio Dei dicitur ſemper hic redditur *Sermo*; retineri enim maluiſſem Latinam eccleſiaſticam vocem *Verbum*; ne quid dare Socinianis videremur. Alterum vero hoc eſt. Patriarcham Armenorum *Catholicum* omnes vocant; minus ergo ſcite Interpres noſter pro *Catholico* ſubſtituit *Generalis*. Denique toti diſputationi titulus hic præfixus eſt *Diſputatio Nierſis*; quamvis in Græco ſit *Diſputatio Theoriani*; id vero ex eo provenit, quod titulum illum ex Galani tom. I. *Concil. Eccleſ. Armen. cum Latin.* prius acceperim, quam acta Græca in biblioth. PP. viderim.

ANNO CHRISTI 1170.

CONCILIUM PARISIENSE

PROVINCIALE,

Quo Petri Lombardi error de Chriſti humanitate damnatus eſt anno circiter MDLXX.

Ex Labbei Append. To. X.

HUjus acta concilii non habemus, neque ullum, quod ſciam, rei geſtæ authorem: ſed tantum Alexandri III. litteras ad Vvillelmum Senonenſem archiepiſcopum, quibus illud convocari jubet. Quæ litteræ, quanquam extent ſupra inter acta concilii Lateranenſis III. ibi perperam, ut modo docebimus, a Binio collocatæ: tamen quia & breviſſimæ ſunt, & hujus maxime loci propriæ, eas iterum repræſento.

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei Willelmo Senonenſi archiepiſcopo ſalutem.

Cum in noſtra olim eſſes præſentia conſtitutus, tibi viva voce injunximus, ut ſuffraganeis tuis Pariſiis tibi adſcitis, abrogationem pravæ doctrinæ Petri quondam Pariſienſis epiſcopi, qua dicitur quod Chriſtus, ſecundum quod eſt homo, non eſt aliquid, omnino intenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde ſiquidem eſt, quod fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, quod tibi, cum præſens eſſes, præcepimus, ſuffraganeos tuos Pariſios convoces, & una cum illis, & aliis viris religioſis & prudentibus, præſcriptam doctrinam ſtudeas penitus abrogare: & a magiſtris, & ſcholaribus ibidem in theologia ſtudentibus, Chriſtum, ſicut perfectum Deum, ſic & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima & corpore conſiſtentem, præcipias edoceri: univerſis firmiter & diſtincte injungens, quod doctrinam illam de cetero nequaquam docere præſumant, ſed ipſam penitus deteſtentur.

Quod autem hic ab Alexandro mandatur, quia ſtatutum ſit in concilio, dubitare non poſſumus. Graviter autem lapſus eſt Matthæus Pariis, qui epiſtolam hanc e concilio Lateranenſi datam ſcribit: quo factum eſt, ut eam Binius, errorem Matthæi ſecutus, inter concilii Lateranenſis acta retulerit. Lapſus, inquam, eſt in eo graviſſime. Nam concilii Lateranenſis tempore Senonenſis archiepiſcopus, non Vvillelmus erat, ſed Guido. Jam enim Senonenſes infulas Vvillelmus Remenſibus commutaverat ab anno circiter MCLXXV.

CON-

ANNO CHRISTI 1170.

CONVENTUS EPISCOPORUM

ANNO CHRISTI 1170.

Ad dedicationem ecclesiæ S. Amantii Buxiensis, ann. Dom. MCLXX.

Ex tabulario S. Amantii Buxiensis.

ANNO MCLXX. facta est dedicatio ecclesiæ S. Petri & S. Amantii Buxiensis. Consecraverunt autem ipsam ecclesiam domnus Bertrandus archiepiscopus Burdegalensis, atque Joannes episcopus Pictavensis: Petrus quoque episcopus Petragoricensis, Ademarus vero episcopus Santonensis, & Petrus episcopus Engolisinensis. *Et paulo post*: Huic etiam consecrationi interfuerunt D. Petrus abbas S. Jeannis Angeliacensis, Joscelinus abbas hujus loci, Jordanus abbas S. Salvatoris Karrofensis, Bernardus abbas S. Benedicti Nantolii, Raimundus abbas S. Stephani Beaniæ, abbas S. Sacerdotis Sailatensis, Junius abbas de Corona, abbas S. Gauterii Stirpensis, abbas S. Mariæ de Cella, abbas S. Petri de Cella Fruini; & alii plures, tam abbates, quam magistri, doctores, atque rectores ecclesiarum, atque multitudo monachorum, presbyterorum, clericorum, virorum nobilium, principum, militum, & omnium ordinum atque graduum Christianorum. Hæc dedicatio facta est ad honorem & laudem Domini nostri Jesu Christi, ut supra dictum est, anno MCLXX. Dominicæ Incarnationis XVII. Kal. Decembr. regibus regnantibus atque imperantibus, Ludovico rege Francorum, Enrico rege Anglorum, Alexandro papa urbe Roma pontificatum disponente.

ANNO CHRISTI .... ANNO CHRISTI

CONCILIUM ENGOLISMENSE

INCERTI TEMPORIS.

IN *eodem S. Amantii tabulario paulo ante mentio fit Engolismensis concilii, nec die, nec anno adscriptis*. Quidam, *inquit*, miles Guillelmus de la Prada dedit Deo & S. Amantio medietatem terræ suæ quam habebat infra Carentonium fluvium. Hanc eleemosynam multum contradixerunt atque calumniati sunt, Unebertus Arnaldus, atque Gaufridus Arnaldus frater ejus: & multas vices cum abbate & monachis placitarunt. Tandem apud Engolismum in quodam concilio ubi domnus Rogerius S. R. E. subdiaconus, & domnus Bertrandus Burdegalensis archiepiscopus cum comprovincialibus episcopis convenerant, ibi similiter Unebertus Arnaldus, atque Gaufridus Arnaldus, cum abbate & monachis S. Amantii placitaverunt. *Secundum abbetum judicatum est*.

ANNO CHRISTI 1171. ANNO CHRISTI 1171.

SALISBURGENSE CONCILIUM

Anno 1171. *habitum*.

S. Decani Teserneensis *epistola ad Rupertum*. Scribit quid in Concilio Saltzburgensi decretum sit.

De Decimis non oppignorandis.

Anecd. t. II. pag.

R. Domino & Patri venerando, S. Decanus cum omni congregatione subjectionem. Paternitati vestræ breviter insinuamus, quæ apud nos aguntur, & quæ in concilio Episcoporum sunt instituta. Siquidem domnus Archiepiscopus querimoniam nostram benigne suscepit, & judicium infra quadragesimam Salzburg. in vestram præsentiam distulit, ubi & Germanus vester venerabilis præpositus de Raitenbuch literas domni Apostolici præsentabit, quas, si in concilio vobis absente præsentasset, deperire timebat. Domnus Archiepiscopus totam quadragesimam Salzb. manebit, & quamcumque diem per vos decreveritis, germano vestro designare deberetis, ut apud prædictam urbem vobis expeditus occurrat. Decretum est autem de clericis matricularium Ecclesiarum aut præbendas aut parochias prorsus amittere, decimas a Parochianis aut in beneficium aut in pignus traditas, infra XIV. dies redimendas, aut anathemati subjacere, usuram accipientes excommunicari. Prosperitati vestræ ex intimo cordis affectu congaudemus, & ut nobis in annona nostra, quemadmodum de vobis confidimus & speramus benigniter provideatis, unanimi voto flagitamus.

CONCILIUM ARDMACHIENSE

ANNO CHRISTI 1171.

IN HIBERNIA CELEBRATUM,

Anno Dom. MCLXXI. in quo Hibernenſes, Divinæ ultionis intuitu, Anglos ubique per inſulam ſervitutis vinculo mancipatos in priſtinam libertatem reſtituunt.

Ex Giraldo Cambrenſi, cap. 28. Hiberniæ expugnatæ.

Collection. Anglic. To. II.

HIS completis, convocato apud Ardmachiam totius Hiberniæ clero & ſuper advenarum in inſulam adventu tractato diutius & deliberato: tandem communis omnium in hoc ſententia reſedit: propter peccata ſcilicet populi ſui, eoque præcipue, quod Anglos olim, tam a mercatoribus, quam prædonibus atque piratis, emere paſſim, & in ſervitutem redigere conſueverant, Divinæ cenſura vindictæ hoc eis incommodum accidiſſe, ut & ipſi quoque ab eadem gente in ſervitutem vice reciproca jam rediganturAnglorum namque populus adhuc integro eorum regno, communi gentis vitio, liberos ſuos venales exponere: & priuſquam inopiam ullam aut inediam ſuſtinerent, filios proprios & cognatos in Hiberniam vendere conſueverant. Unde & probabiliter credi poteſt, ſicut venditores olim, ita & emptores, tam enormi delicto juga ſervitutis jam meruiſſe. Decretum eſt itaque in prædicto concilio, & cum univerſitatis conſenſu publice ſtatutum, ut Angli ubique per inſulam, ſervitutis vinculo mancipati, in priſtinam revocentur libertatem.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

Sub Michaele Anchialino Patriarcha anno 1171. habitum.

* Menſis Januarii die XIII. feria IV. indictione IV.

VIS edicti domini Michaelis hæc eſt, *Menſe Januario, die 8. 4. Indictionis, & deinceps, conſtituit, ne lectores, æque ac diaconi & ſacerdotes ſæcularia officia ſuſcipiant, vel exactorum munera, vel curationes, propter XI. canonem I. & II. Conſtantinopolitanæ ſynodi.

B. Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖν κληρικοὺς τοὺς ἐξ ἑτέρας ἐνορίας.

Ἐπὶ μνήμης τοῦ σωδικοῦ σημείωσιν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ, τοῦ γενομένου πάπα τῆς φιλοσόφων, τάδε παρὰ ἐπ᾽ διαλαμβάνουσαν. Μηνὶ Νοεμβρίῳ ἡμέρᾳ α, ἐπινεμήσεως δ, προκαθημένου τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ ἐν τοῖς Ἀλεξιακοῖς κατηχουμενείοις, συνεδριαζόντων τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ αὐτοῦ ἱερωτάτων ἀρχιερέων, Ἐπιφανοῦς, Καισαρείας. Νικολάου, Ἐφέσου. Μιχαὴλ, Ἡρακλείας. Ἰωάννου, Κυζίκου. Λέοντος, Ἀμασείας. Νικήτα, Μελιτηνῆς. Βασιλείου, Νεοκαισαρείας· Λευκᾶ, Μωκισσοῦ. Ἰωάννου, Κρήτης. Λέοντος, Ἀδριανουπόλεως. Κωνσταντίνου, Εὐχαΐτων. Γεωργίου, Ἀλανίας. Θεοδώρου, Μηθύμνης. Ἰωάννου, Βυζύης, καὶ Ῥωμανοῦ, Ἀπρω. παρεισαμένων καὶ θεοφιλεσάτων δεσποτικῶν ἀρχόντων.

Ὅρια πατέρων μὴ ὑπερβαίνειν ἃ καλῶς ἔτασε καὶ μὴ δεόντως δοκιμασίας ἄρχηθεν ἐξέθεντο. ἀλλὰ μηδὲ τὰ ἐσκαμμένα καθάλλεσθαι, καὶ θεσμὸν ὑπερπηδᾶν διαιρετικὸν ὀθνείων τε καὶ οἰκείων δικαίων, ἐκκλησιαστικὸν δόγμα, καὶ νόμου θεῖος ἀνεκάθεν κείμενον. ἐᾶν μὲν ἓν τοῦτο μὴ ἀγνοεῖν τοὺς τῆς ἁπάντων διακειμένους ποιεῖσθαι τοὺς θεσπισμάτων κανονικῶν καὶ νομικῶν διαταγμάτων. καὶ μέντοι καὶ ἐμμένειν τούτοις ὀφείλοντας, καὶ τῶν οἰκείων μὲν δικαίων ἀντέχεσθαι,

*II. Ne clerici ex aliena diœceſi * creentur.*

* ordinentur

IN memoria habe ſynodalem declarationem ſanctiſſimi patriarchæ, domini Michaelis, qui fuit philoſophorum ſummus, quæ hæc ad verbum continet: Menſe Novembri, die primo, Indictione v. præſidente ſanctiſſimo domino noſtro & univerſali patriarcha domino Michaele in Alexiacis catechumeniis, magnæ ejus ſanctitati una aſſidentibus ſanctiſſimis antiſtitibus, Stephano Cæſareæ, Nicolao Epheſi, Michaele Heracleæ, Joanne Cyzici, Leone Amaſeæ, Niceta Melitenes, Baſilio Neocæſareæ, Luca Mociſi, Joanne Cretæ, Leone Adrianopolis, Conſtantino Euchaitarum, Georgio Alaniæ, Theodoro Methymnes, Joanne Byzyes, & Romano Apro: præſentibus etiam religioſiſſimis dominicis magiſtratibus.

Patrum terminos non tranſgredi, quos ii pulchre, & cum ea, qua par eſt, diſquiſitione ab initio poſuerunt: ſed nec foſſas, nec * vallum tranſilire quod externa a ſuis juribus dividit, decretum eſt eccleſiaſticum, & lex divina, a multis ante ſeculis ſtatuta. Oportebat ergo hoc non ignorare eos, qui eccleſiis præſunt, quæ ubique ſitæ ſunt, & qui ſynodalia decreta legumque conſtitutiones ſe ſervaturos profitentur; & qui debent in eis permanere, & propria quidem jura retinere, ab alienis autem abſtinere. Sed neſcio quare

* ſeptem

☞ πῶν δ' ἀλλοβρίων ἀπέχεσθαι. ἀλλ' ὐκ οἶδα, ὅ, τι παθόντες τινὲς τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων, οἳ κ μάλιστα ἔγγιστα τῆς βασιλίδος παύτης τῆ πόλεων τὰς ἀρχιερατικὰς θρόνους ἔλαχον, ἀσυντηρήτως ποιοῦντες χειροτονίας διακόνων κ ἱερέων, μὴ ὑποκειμένων ταῖς ὑπ' αὐτὲς ἐνορίαις, πολλάκις ἐκλωσαν. οἳ γὰρ περὶ ἡμῶν προσαγγελθέντες τῷ προ ἡμῶν ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ κυρῷ Λουκᾷ, κ παρεγγυηθέντες παύσασθαι τὰ τοιαῦτα ποιεῖν ἀκανόνιστα. φαμὲν δὴ τὰ χειροτονεῖν ὑπερόρια, κ τὲς ἐξ ἑτέρας ἐνορίας εἰς αὐτὲς ἀφιγμένες, ἀνυποσόλως ἔτι χειροθετεῖν. ἀμνησίαν τῆ αὐτοῖς περὶ τύτε παρηγγελμένων ὐκ ἐπαύσαντο ποιέσθαι, μέχρι δῆτα κ τήμερον. Ἐπειδὴ τοίνυν ἀνηγγέλθη κ τῆ ἡμῶν μετριοτητι παρὰ τῆ ἡμετέρα θεοφιλεσάτε χαρτοφύλακος, πολλές τινας τῆ ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας παρὰ γνώμην αὐτῆ προς τὲς πέριξ ταυτησὶ τῆ μεγαλοπόλεως ἀπερχομένες ἐπισκόπες, ἱερατικῆ παρ' αὐτῶν ἀξιῶσθαι χαρίσματος, εἶτ' αὖθις ἐπανατρέφειν εἰς τήνδε τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνορίαν, μὴ δὴ τάχα κ γραμμάτων συστατικῶν. τὸ ποιητέον αὐτῷ ἐπὶ τύτοις ἐζήτει μαθεῖν παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος. ἀμφιβάλλειν γὰρ ὁ μικρῷ ἔφασκε, μή ποτε κείμασιν ἀλλοτρίοις ἐπικοινωνοίη, παραχωρῶν ἱερᾶσθαι, ὃς αὐτὲς ὐκ ἐξήτασε. περὶ ὧν ὅτε μαρτύρων, ὡς ἔθος αὐτῷ, παρασάντων ἐπύθετο, κ εἰ χρόνων εἰσὶν ἦ ὡρισμένων, πεπληροφόρηται· ὅτε δοκιμασίαν περὶ τὸ βίε τύτων πεποίηται, κ τὸ πισὸν τὸ ἀξίας τὸ ἐπαγγέλματος ἐκ τῆς ὑπογράφε μαρτυρίας ἦ κατὰ πνεῦμα τύτες ὠδινησάντων παρείληφε· κ ταῦτα, πολλάκις ἐπί τινων προφανῶς ἐναντιεμένης τῆς ὄψεως περὶ τινὰ ἦ χρόνων τέως ἐντελεσαν. κ τὸν τεσσαρακοντάτιν εἶναι ὀφείλοντα, πολλῷ τῆς τοιαύτης λείπεσθαι προθεσμίας· προσμαρτυρέσης προδήλως ἔκ τε τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν τὸ σώματος φαινομένης ἀτελὲς κατασάσεως, κ ἐξ αὐλῆς τὸ πώγωνος τῆς ἐπιφιλοσεφίας, ἐφ' ὧν δὲ βραχείας πάνυ κ ἑτέρας πολλῷ τὸ προσήκοντος τριακοντάτη πωγωνιήτη τριχώματος. ταῦτα λέγων, κ τινὰ ὑφέρπυσαν τῶν ἀμφιβολίαν κ ἀπορίαν, ὡς ὐκ ἀνδιλογον, ἐξ ἔργων αὐτῶν παρεδήλωσε. παρασησάμβω τῆ ἡμῶν μετριότητι σωφρονικῶς προκαθημένη, τινὰ σύμερον δύο κ τρεῖς ὄντας ὄψεως κ κατασάσεως, κ εἰς ἱερατικὸν προβιβασθέντας βαθμόν. ὧν μὲν παρὰ τῆ θεοφιλεσάτε ἐπισκόπε Δέρκε. ὃς δὲ, παρὰ τῆ θεοφιλῶν ἐπισκόπων, τῆ τε Πραινέτε κ τῆ Χαλκίδος. κ ἄλλες δὲ παράδιαφόρων ὄντως κεχειροτονημένες φάμενος εἶναι, κ διατρίβειν ἐνταῦθα, κ ἱερεργεῖν ἐθέλειν ὡς ἱερεῖς. Τὸ γὰν τοιῦτον τῆ θεοφιλεσάτε ἡμῶν χαρτοφύλακος ἀξιοζήτητον προβλημα, ὐδὲ ἡ μετριότης ἡμῶν κατιλιπεῖν ἐθέλησε ἄλυτον, ἐπὶ κοινῆ σωδιασκεψαμένη τῆ ἐνδημέσῃ θείᾳ κ ἱερᾷ ἐπέξεσι ἀδελφότητι. τοίνυν περὶ τὰ προκειμένε διαγνωμονῆσαι θέλοντες, διαχειρίσαι πρότερον ἐζητήσαμβ, τίνα μὴ τὰ πῶν ἁπανταχῆ ἀρχιερέων εἰσὶ κοινότερα ἐνεργήματα, τίνα δὲ ἰδικώτερα· τυτέστι, ποῖα μὴ οἱ ἐγχώριοι πῶν ἀρχιερέων ὐ κωλύονται διαπράττεσθαι, ἐπὶ τοῖς ὁπωσδηποτε σφίσι προσερχομένοις, τίνα δὲ ἀπείργονται ποιεῖν ὑπερόρια. κ ἐπειδὴ τὰ περὶ τύτων φιλοκινδύνως ἐφέρομβ, τὸ μὲν ἀμυήτως τὸν περὶ πίσεως λόγον διδάσκειν, κ κατηχεῖν, εἶθ' ὕτω κ φωτίσματος ἀξιῶν, ἀλλὰ κ τῆς πῶν θείων κ ζωοποιῶν μυσηρίων μεταλήψεως μεταδιδόναι τοῖς ἐξ οἱασῦν ἐνορίας πισοῖς, ἐνέργημα εἶναι τὸ κοινότερον διεγνώκεμβ, ἐπί τε πῶν ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας ὡρμημένων, ἀλλὰ κ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐρχομένων. χειροθεσίας δὲ ἱερατικῆς ἀξιῶν, ὑ τὲς

ANNO CHRISTI 1171.

A Nam ratione quidam ſanctiſſimi antiſtites, * qui etiam proxime hanc urbem imperialem ſedes epiſcopales ſortiti ſunt, diaconorum & ſacerdotum ſuis diœceſibus non ſubjectorum ordinationes citra ullam obſervationem facere deprehenſi ſunt; qui * etiam de eo, quod a ſanctiſſimo patriarcha noſtro, domino Luca, annuntiatum eſt, & admoniti, ut hæc contra canones facere deſinerent: extra, inquam, ſuæ regionis limites ordinare, & iis, qui ex aliena regione ad ſe veniunt, tam libere manus imponere: oblivionem earum, quæ ante facta erant, * declarationum, non ceſſaverunt imponere uſque in hodiernum diem. Quia autem noſtræ mediocritati a noſtro pio chartophylace renunciatum eſt, multos ex noſtra regione præter ejus voluntatem ad epiſcopos & archiepiſcopos, qui ſunt circumcirca magnam hanc civitatem, accedentes, ſacerdotali munere ab eis dignos haberi, deinde rurſus reverti ad hanc noſtram regionem cum literis forte commendatitiis: quid ſibi agendum ſit in iis, a noſtra intelligere mediocritate poſtulavit. Dixit enim ſe non parum dubitare, ne ipſe alienis forte judiciis communicet, permittens eos ad ſacra admitti, quos ipſe non examinavit: de quibus nec teſtes, ut ipſi mos eſt, adſtantes interrogavit; nec, an præfinitos annos nati ſint, certior factus eſt; nec eorum vitam examinavit: nec fides ſibi facta eſt ex ſcripto eorum teſtimonio, qui illos ſecundum ſpiritum pepererunt, eos eſſe ſua profeſſione dignos: idque cum ſæpe in nonnullis manifeſte adverſetur aſpectus, quod ad annorum complementum attinet, & qui XXX. annos natus eſſe deberet, ab eo tempore longe abſit, corporis conſtitutione, qua cernitur, ætatem aperte teſtante, ipſaque barbæ raritate: cum in aliis quidem pilli nullo modo appareant, in aliis vero brevis, & multo minor, quam triginta annorum pilos eſſe oporteat. Hæc dicens, etiam ei occurrentem dubitationem non eſſe injuſtam factis ipſis oſtendit, noſtræ mediocritati ſynodice hodie præſidenti, duos vel tres, qui hoc erant aſpectu & conſtitutione, & ad ſacros ordines promoti erant, exhibens; hos quidem, a Dei amantiſſimo Derci epiſcopo; illos vero, a Dei amantibus epiſcopis Præneti & Chalcidis: & dicens, alios a diverſis ſic ordinatos hic eſſe & verſari, & velle uti ſacerdotes ſacra celebrare, Hanc ergo religioſiſſimi noſtri chartophylacis quæſitu dignam propoſitionem nec noſtra mediocritas volens inſolutam relinquere, communiter conſiderandam divinæ & ſacræ, quæ hic agit, fraternitati permiſit. Ergo & de propoſito diſceptare volentes, prius ut diſcernatur petivimus, quænam ſint antiſtitum, qui ſunt ubique communia munia, & quæ ſint ſpecialia, id eſt, quænam ejuſdem regionis epiſcopi peragere non prohibentur in iis, qui ad illos undcumque accedunt, & quænam extra ſuæ diœceſis terminos facere prohibentur. Deinde de ea re ſententiam ferre cupientes, invenimus; eos quidem, qui myſteriis non ſunt initiati, fidei rationem docere, & catechizare: deinde ſic etiam illuminatione dignari, ac divina etiam & vivifica myſteria communicare fidelibus, qui ſunt ex quacumque regione; hoc eſſe commune officium judicavimus, & iis, qui ex propria regione accedunt, & iis etiam qui ex aliena regione veniunt. Manus autem impo-

ANNO CHRISTI 1171.

* Præſertim qui prox.

* qui etiam hoc nomine interpellati a deceſſore noſtro ſanctiſſimo patriar. domino Luca, & admoniti.

* Interdictorum.

com-

ANNO CHRISTI 1171.

nere, & sacros ordines conferre, non iis, qui undequaque veniunt; sed iis solis, qui sunt ejus diœcesis, unicuique antistiti canone cautum est: ne inter eos confusio seditioque versetur, a quibus & ordo & pacis bonum aliis quoque, certa debet regula tradi. Quoniam ergo hæc inquisita sic habere se invenimus, eos quidem, qui ante fuerunt, propemodum condemnare; & sacerdotalia munera, quæ jam objerunt, infirmare & vel eos, qui ordinarunt, segregationi subjicere; vel eos, qui ordinati sunt, sacerdotali nudare dignitate; durum omnino, & inhumanum existimavimus: sed eos non amplius ferre, qui in * nostrum præjudicium tam a ratione aliena fecerunt; & quæ prius quidem facta sunt, humane transmittere; id autem, quod futurum est; corrigendo tutum reddere. ut * quod nobis ipsisque conferat, censuimus: & deinceps unanimes omnes pronuntiamus, nequis deinceps ex finitimis audeat antistitibus, nec ex ulterioribus, sive ex nostra sint, sive ex aliena synodo, manum sacros ordines conferentem imponere alicui eorum, qui sunt hujus Imperialis & magnæ civitatis diœcesis, nec ullo sacratorum loco & gradu eos dignos judicare: sed sciat unusquisque sua jura, & iis vel solis sit contentus. Episcopalia autem jura, quæ ad alios pertinent, ne impudenter & omnino contemptim invadant. Monendique sunt, qui a nobis sic canonice constituta, infirmare & negligere ausi fuerint, & qui ad eos accedunt, & sacerdotio digni habiti sunt; eos quidem qui præter canones ordinati fuerint, nullum hic munus sacerdotale exercituros, sed in illis regionibus secure sacra celebraturos, in quibus etiam sacerdotii unctionem acceperunt: qui autem ordinaverunt, ex quacumque sint synodo, non celebrandorum sacrorum pœnæ fore deinceps obnoxios, ut qui nec post primam vel secundam admonitionem (primam autem dicimus, qua a sanctissimo nostro prædecessore domino Luca synodaliter facta est, denuntiationem) ab ea actione canonibus repugnante sejungi voluerint. Quocirca etiam cautum est, hanc emitti, & dari declarationem. Segregationis autem pœnam ei imponimus, qui primus contra has canonicas ordinationes facientium, hæc a nobis definita cognoverit, nisi etiam finitimis suis antistitibus, quæ decreta sunt, nota fecerit. Quæ quidem in omnibus regionibus quæ sunt sub sanctissimis ubique ecclesiis, nimirum metropolibus, archiepiscopatibus, & episcopatibus, exercebuntur, & immutabilia permanebunt. Et nemo eorum, qui deinceps * sunt sacrandi, ad alium antistitem ultra regionem accedet, & ab illo sacerdotali unctione dignus judicabitur. Deinceps enim abhinc erunt obnoxii utrique, tam qui ordinavit antistes, quam qui ordinatus est sacerdos, iis quæ de his jam prius synodaliter statuimus. Ne autem sit prætextibus isque satis elegans, iis, qui nolunt, hic ordinari, ad religiosum nostrum chartophylacem accedentibus quod majorem forte subeant innovationem, quam olim dari fuerit consuetudo: ei quoque rei a nostra mediocritate hodie provisum est. Cautum est enim, ne antiqua in iis consuetudo transiliatur: sed illa sola dentur episcopi ministris, & religiosissimo hujus temporis chartophylaci, quæ ab iis, qui ordinantur, jam olim dari consuevere.

* proprium

* Id vero publice ac nobis ipsis profuturum censuimus: ac proinde unanimes.

* Sacris initiandi sunt.

A ἀπανταχόθεν ἐρχομένους, ἀλλ' ἢ μόνους τοὺς ἐκ τῆς οἰκείας ἐνορίας ἑνὶ ἑκάστῳ ἀρχιερεῖ κεκανόνισται· ἵνα μὴ τὸ ἄτακτον τούτοις καὶ στασιῶδες ἐμπολιτεύοιτο, ἐξ ὧν τὸ εὔτακτον καὶ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν καὶ τοῖς ἄλλοις ὀφείλεται κανονίζεσθαι. ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα ζητήσαντες, εὕρομεν, τὸ μὲν σχολὴν τῶν προγεγονότων καταψηφίσασθαι, καὶ ἀκυρῶσαι τὰς ἤδη σφίσι προτετελεσμένας ἱερατικὰς ἐνεργείας, καὶ εἴτε ἀφορισμῷ τοὺς χειροθετήσαντας καθυποβαλεῖν, εἴτε τοὺς χειροτονηθέντας τῆς ἱερατικῆς ἀξίας ἀπογυμνῶσαι, σκληρόν τι καὶ ἀπηνὲς ὅλως ἐλογισάμεθα· τὸ δὲ καὶ ἔτι ἀναχέσθαι τῶν ἐπὶ κρίματι σφετέρῳ τὰ τοιαῦτα διαπραξαμένων παράλογα, καὶ τὰ μὲν προτετυγμένα φιλανθρώπως παραδραμεῖν, τὸ δὲ B μέλλον ἐπιδιορθωτικῶς ἀσφαλίσασθαι, ἅτε κοινῇ συμφέρον καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἐπεκρίναμεν. λοιπὸν καὶ ὁμοφρονοῦντες ἀποφαινόμεθα ἅπαντες, μηκέτι τὸ ἀπὸ τοῦδε τολμῆσαί τινα τῶν πλησιοχώρων εἴτε καὶ πορρωτέρων ἀρχιερέων, τῶν τε ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου, τῶν τε ἐξ ἑτέρας, χεῖρα τελεστικὴν ἐπιθεῖναι ἐπί τινι τῶν τῆς ὑπὸ τὴν βασιλίδα ταύτην καὶ μεγαλόπολιν ὄντων ἐνορίας, καὶ οἱουδήτινος αὐτὸν ἀξιῶσαι τῶν ἱερωμένων τόπου τε καὶ βαθμοῦ. ἀλλ' ἕκαστον εἰδέναι τὰ ἑαυτοῦ δίκαια, καὶ τούτοις ἀρκεῖσθαι καὶ μόνοις· τῶν δ' ἄλλοις ἀνηκόντων ἀρχιερατικῶν δικαίων μὴ κατεπεμβαίνειν ἀναιδῶς, καὶ τὸ ὅλον καταφρονητικῶς. εἰδέναι ὀφειλόντων τῶν ἀθετῆσαι τολμησόντων τὰ οὕτω κανονικῶς παρ' ἡμῶν διατετυγμένα, C ἀλλὰ καὶ τῶν προσερχομένων αὐτοῖς καὶ ἱερωσύνης ἀξιουμένων, ὡς οὗτοι μὲν, ὡς παρὰ κανόνας χειροτονηθέντες, οὐδὲν ἱερατικὸν λειτούργημα ἐνταῦθα διενεργήσουσιν, ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἐνορίαις ἀδεῶς ἱεράσονται, ἐν αἷς καὶ τὸ χρίσμα τῆς ἱερωσύνης ἐδέξαντο· οἱ δὲ χειροτονήσαντες, ἐξ οἵας ἂν εἶεν συνόδου, ἀλειτουργησίας ἐπιτιμίῳ ἀπεντεῦθεν ἔσονται ὑποκείμενοι. ὡς μηδὲ μετὰ πρώτην ἢ δευτέραν παραίνεσιν (πρώτην δὲ φαμὲν τὴν καὶ παρὰ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἁγιωτάτου κυρίου Λουκᾶ συνοδικῶς περὶ τούτου γενομένην ἔγγραφον ἐπιφώνησιν) ἀποχέσθαι τῆς τοιαύτης ἀκανονίστου θελήσαντες πράξεως. διὸ καὶ τετύπωται παρεκβληθῆναι καὶ δοθῆναι τὴν τοιαύτην σημείωσιν. ἀφορισμοῦ δὲ προσεπιτιθέαμεν ἐπιτίμιον, D καὶ ὃς ἂν πρῶτος τῶν τὰς τοιαύτας διενεργούντων ἀκανονίστους χειροτονίας τὰ παρ' ἡμῶν διωρισμένα ταῦτ' ἐπιγνώσεται, εἰ μὴ καὶ τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσι τὰ ὁρισθέντα γνωρίσειεν. ἃ δὴ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ἐνοριῶν τῶν ὑπὸ τὰς ἁπανταχοῦ ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, ἤγουν μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπὰς, ἐπισκοπὰς τὸ ἐνεργόν τε καὶ ἀναλλοίωτον ἔξουσι. καὶ οὐδεὶς τῶν ἱερᾶσθαι τὸ ἀπὸ τοῦδε μελλόντων εἰς ἕτερον ἀρχιερέα παρ' ἐνορίαν ἀφίξεται, καὶ παρ' ἐκείνου τοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀξιωθήσεται χαρίσματος. ἀπεντεῦθεν γὰρ ὑπόδικοι ἔσονται καὶ ἀμφότεροι, ὅ, τε χειροτονηθεὶς ἱερεὺς, καὶ ὁ χειροτονήσας τοῦτον ἀρχιερεὺς, τοῖς οἷς περὶ τούτων ἤδη συνοδικῶς διωρισάμεθα φθάσαντες. Ἵνα δὲ μὴ πρόφασις εἴη, καὶ τοῦτο δῆθεν εὐ E άφορμος, τοῖς μὴ βουλομένοις ἐνταῦθα χειροτονεῖσθαι, προσερχομένοις τῷ θεοφιλεστάτῳ ἡμῶν χαρτοφύλακι, τὸ καινοτομίαν ἴσως ὑφίστασθαι πλείονα τῆς εἰωθύας συνηθείας ἔκπαλαι δίδοσθαι. καὶ τοῦτο παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς διῳκονόμηται σήμερον. διωρισάμεθα γὰρ, τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἐπὶ τούτοις μὴ παραβαίνεσθαι. ἀλλ' ἐκεῖνα δίδοσθαι μόνα τοῖς τε ἐπισκοπειανοῖς καὶ τῷ κατὰ καιροὺς θεοφιλεστάτῳ χαρτοφύλακι, τὰ εἰωθότα παρὰ τῶν χειροτονουμένων ἄνεκαθεν καταβάλλεσθαι.

Γ. Πε-

ANNO CHRISTI 1171.

Γ. Περὶ συνηθείας μὴ βεβαιωθείσης διὰ δικαστικῆς διαγνώσεως.

III. De consuetudine non confirmata judiciali sententia.

ANNO CHRISTI 1171.

Συνηθείας ὄσης τοὺς ἀπὸ ἱερέων λαϊκῶν μοναζαντας, καὶ ὄντας πρότερον καταγεγραμμένους εἰς διακονίαν ἱερέων, καὶ μὴ τὸν μοναδικὸν βίον τῷ τῆς διακόνων συγκατιλέγεσθαι σώματι, καὶ μὴ λαϊκῶν ἱερέων πειρωμένους συναναστρέφεσθαι. ὁ παναγιώτατος ἡμῶν δεσπότης, κύριος Μιχαὴλ, τιμὴ μικρὰν τοιαύτην συνήθειαν ὡς οὐδὲν ἐλογίσατο· καὶ διωρίσατο, ἀπὸ μόνου λαϊκῶν ἱερέων τὰς διακονίας συνίστασθαι, καὶ τοὺς μοναχοὺς παρὰ τοῖς οἰκείοις προεδρεύειν μοναῖς.

CUm moris fuisset, ut qui ex laicis sacerdotibus monachi facti essent, quoniam prius ministerio sacerdotum adscripti fuissent, post susceptam vitam monachicam in corpore & collegio ministrorum recenserentur, & cum sacerdotibus laicis conversarentur: sacrosanctissimus dominus noster Michael hanc longam consuetudinem pro nihilo reputavit; ac decrevit, ut ex laicis sacerdotibus solum ministeria constituerentur, monachi autem in recessibus suis assidui essent.

Δ. Περὶ γάμου μὴ συγχωρηθείσης προμνηστευθείσης.

IV. De nuptiis cum cognata prius desponsata.

Κακῶς ἐξεχωρήθη ὁ Πλευρῆς κύριος Μιχαὴλ συζυγῆναι τῇ Σπανοπωλίνῃ κυρίᾳ Ἀννῃ, πρώτῃ ὄσῃ ἐξαδέλφῃ τῆς προμνηστευθείσης αὐτῷ Μαρίας Σρεβιλίας. κἂν γὰρ νόμῳ θανάτου πρὸ τοῦ γάμου διεζύγη τῆς τοιαύτης μνηστῆς, καὶ οὐδὲ συνεμίγη αὐτῇ· ἀλλ' οὐκ ὤφειλεν ἐξαδέλφῃ αὐτῆς πρώτῃ λαβεῖν· οὐδὲ γὰρ ἡ συνάφεια, ἀλλ' ἡ τῆς εὐχῆς τελετὴ, ποιεῖ τιμὴ μνηστείαν ὡς γάμου λογίζεσθαι. εἰ γοῦν λαϊκὸς τοιοῦτό τι ποιεῖν κεκώλυται, πολλῷ μᾶλλον ἱερωμένος. ὁ τοιοῦτος γὰρ ἐκωλύθη διὰ σημειώματος συνοδικοῦ ἐπὶ τῆς ἐφημερίας τοῦ ἁγιωτάτου ἐκείνου πατριάρχου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀγχιάλου, συναπτεσθαι νομίμως γυναικὶ συγγενεῖ ὄσῃ, τῇ διὰ δεσμῶν τινῶν μόνων ἐγράφων κατεγγυηθείσῃ τούτῳ, καὶ μὴ φθασάσῃ λαβεῖν μνηστείας εὐχὴν μετ' αὐτοῦ, ἢ ὡς θανούσῃ, ἢ ὡς ἑτέρῳ ἀνδρὶ συναφθείσῃ ἐκ μεταμελείας. εἰ μή πω ταύτην ἐξαετῆ οὖσαν ὁ θάνατος ἡρπαζωγνίσατο. ἔδοξε γὰρ τῇ συνόδῳ μὴ ἐξαετοῦς γυναικὸς ἐπιθυμίαν φθορᾶς μὴ μεσολαβεῖν. τοῦτο δὲ ἐπὶ λαϊκῶν οὐ κρατήσει· μόνοι γὰρ οἱ τοῦ βήματος μιᾶς γυναικὸς, καὶ ταύτης παρθένου, ἄνδρες ὀφείλουσιν ὀνομάζεσθαι, καὶ αὐτοὶ δὲ τῆς αὐτῆς εἶναι καταστάσεως.

MAle permissum fuit domino Michaeli Pleuræ, matrimonio conjungi cum domina Anna Spanopolina, quæ * patruelis erat Mariæ Serbilii filiæ, antea illi desponsæ. Nam tametsi lege mortis ante nuptias ab ea sponsa separatus est, neque cum illa se commiscuit: attamen ipsius * patruelem uxorem ducere non debuit. Neque enim conjunctio, sed precationum ceremoniæ, ut sponsalia tamquam nuptiæ reputentur, faciunt. Si igitur laicus tale quidpiam facere prohibetur, profecto * consecratus multo magis. Tali namque temporibus sanctissimi illius patriarchæ, domini Michaelis Anchiali, per synodalem commentarium vetitum est legitime conjungi cum ea muliere, quæ cognata ejus fuerat, quæ obligatoriis scriptis dumtaxat illi obstricta fuisset; neque sponsaliorum preces cum ipso excepisset: quod aut mortua, aut pœnitudine ducta alteri viro conjuncta esset: extra quam si eam nec dum sexennem mors, arrhabonis instar, abstulerit. Visum est enim concilio, in sexennem mulierem * copulæ concupiscentiam non cadere. Verum hoc in laicis non obtinebit. Nam qui altari deserviunt, soli unius uxoris ejusdemque virginis viri nominari, ipsique ejusdem status esse debent.

* consobrina
* consobrinam
* sacerdos
* coitus

Ε. Περὶ γάμου δύο ἀδελφῶν μὴ ἀνεψιᾶς τῆς γυναικὸς Ἰωάννου καὶ θυγατρὸς αὐτοῦ ἐξ ἑτέρας γυναικὸς ἥτοι * Θεοδώρας.

V. De nuptiis duorum fratrum cum filia fratris sororisve uxoris Joannis, & filia ejus, ex alio susceptæ.

* Θεοδώρας

Τὸ σημείωμα τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου τυχὸν, καὶ τὴν ἀνεψιὰν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, δυσὶν ἀδελφοῖς ἐπιτρέπει συζυγηθῆναι. ἦν ἐξ ἑτέρας ἔχεν ὁ Ἰωάννης γυναικὸς δηλονότι.

PAtriarchæ Michaelis decretum, Joannis * forte filiam, & filiam fratris sororis ve uxoris ejus, duobus fratribus jungi permittit; utpote quam Joannes ex altera uxore susceperit.

* (verbi causa)

ANNO CHRISTI 1172.

CONCILIUM CASSILIENSE

IN HIBERNIA HABITUM,

Anno Dom. MCLXXII. præsidente Christiano Lismoriensi episcopo, & Romanæ sedis legato.

Ex Rogerii Hovedeni, parte II.

Collect. Anglic. Tom. II.

IN crastino adventus regis Angliæ in Hiberniam, scilicet XV. Kal. Novembr. feria II. festo sancti Lucæ evangelistæ: ipse & omnes exercitus ejus profecti sunt usque Waterford civitatem episcopalem, & invenit ibi Willelmum filium Aldelmi dapiferum suum, & Robertum filium Bernardi, & alios quosdam de familia sua quos ipse ab Anglia præmiserat: & ibi moram fecit per XV. dies. Et ibi venerunt ad eum per mandatum ipsius, rex Corcensis, & rex de Limerich, & rex de Oxerie, & rex de Mida, & Reginaldus de Waterford, & fere omnes potentes Hiberniæ, præter regem de Conacta, qui dicebat, se de jure esse dominum Hiberniæ totius.

Præterea venerunt ibidem ad regem Angliæ omnes archiepiscopi, episcopi, & abbates totius Hiberniæ, & receperunt eum in regem & dominum Hiberniæ, jurantes ei & hæredibus suis fidelitatem, & regnandi super eos potestatem in perpetuum. Exemplo autem clericorum, prædicti reges & principes Hiberniæ, receperunt simili modo Henricum regem Angliæ, in dominum & regem Hiberniæ: & homines sui devenerunt, & ei, & hæredibus suis fidelitatem juraverunt contra omnes homines.

Et sciendum, quod in Hibernia sunt IV. archiepiscopi, & XXVIII. episcopi, quorum nomina hæc sunt.

Gelasius Armacensis archiepiscopus, totius Hiberniæ primas, habet sub se octo suffraganeos, quorum nomina hæc sunt:

Odanus episcopus.
Mauritius Charensis episcopus.
Malethias Thuenensis episcopus.
Neemias Chonderens. episcopus.
Gillebertus Ratphpothens. episcopus.
Thaddæus Ceneversis episcopus.
Christianus Ardahachdens. episcopus.
Eleutherius Cluencrardens. episcopus.

Donatus Casselens. archiepiscopus habet sub se decem suffraganeos, quorum hæc sunt nomina.

Christianus Lismorensis episcopus, apostolicæ sedis legatus.
Ingmelleccens. episcopus.
Cluanumensis episcopus.
Arcmorensis episcopus.
Lucapniarensis episcopus.
Kildarensis episcopus.
Waterfordensis episcopus.
Archferdensis episcopus.
Rosensis episcopus.
Finabrensis episcopus.

Laurentius Dublinensis archiepiscopus, habet sub se quinque suffraganeos, quorum hæc sunt nomina:

A Bistaghnensis episcopus.
Fernensis episcopus.
Leghglensis episcopus.
Kindarensis episcopus.
Erupolensis episcopus,

Catholicus Tuaimensis archiepiscopus, habet sub se quinque suffraganeos, quorum hæc sunt nomina.

Kinfernensis episcopus.
Kinlathensis episcopus.
Maigonensis episcopus.
Ælfinensis episcopus.
Achathkourensis episcopus.

Hi omnes, tam archiepiscopi quam episcopi, receperunt sibi Henricum regem Angliæ, & hæredes suos, in reges & dominos in perpetuum, quod & chartis suis confirmarunt.

B Quo facto rex Angliæ misit Nicolaum capellanum, & Radulphum archidiaconum de Landaff, clericos suos, una cum archiepiscopis & episcopis Hiberniæ, usque ad Cassilinensem civitatem, ad celebrandum concilium de statutis ecclesiæ. In concilio autem illo statutum est.

I. Ut pueri deferrentur ad ecclesiam, & ibi baptizarentur in aqua munda, sub trina mersione, in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti. Et hoc a sacerdotibus fiat, nisi, metu mortis impediente, ab alio & alias oportuerit fieri: & tunc a quolibet fiat, sine exceptione sexus & ordinis.

II. Et ut decimæ dentur ecclesiis de omnibus quæ possidentur.

III. Et ut omnes laici, qui uxores habere
C velint, eas secundum jus ecclesiasticum habeant.

Rex vero Angliæ misit transcriptum chartarum universorum archiepiscoporum & episcoporum Hiberniæ, ad Alexandrum papam: & ipse authoritate apostolica confirmavit illi & hæredibus suis regnum Hiberniæ, secundum formam chartarum archiepiscoporum & episcoporum Hiberniæ. *Hæc Rogerus.*

DE EODEM CASSILIENSI CONCILIO sic Giraldus Cambrensis in Hibern. expugnata, cap. XXXIII.

D SILENTE igitur insula in conspectu regis, tranquilla pace gaudente, ecclesiæ Dei decus Christique cultum in partibus illis magnificandi, ampliori desiderio Rex accensus, totius cleri Hiberniæ concilium apud Cassiliam convocavit. Ubi requisitis & auditis publice terræ illius & gentis, tam enormitatibus, quam spurcitiis; & in scriptum, & sub sigillo legati Lismorensis, qui ceteris ibidem dignitate tunc præerat, ex industria redactis.

con-

ANNO CHRISTI 1172.

constitutiones sacras, quæ adhuc extant, de matrimoniis contrahendis, de decimis dandis, de ecclesiis debita devotione venerandis, & frequentandis, quam plures emisit: ecclesiæ illius statum ad Anglicanæ ecclesiæ formam redigere modis omnibus elaborando. Quas constitutiones sub eisdem verbis, quibus & promulgatæ sunt, hic interserere, non superfluum reputavi.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut fiant legitima matrimonia, nec inter cognatos & affines.*
II. *Ut infantes catechizentur, & in ipsis ecclesiis baptizentur.*
III. *Ut decimæ persolvantur.*
IV. *Ut terræ ecclesiasticæ ab omni sæcularium exactione sint immunes.*
V. *Ut quando aliqui componunt pro homicidio, clerici licet cognati nihil persolvant.*
VI. *Ut omnes faciant testamentum: & quæ bonorum divisio esse debeat.*
VII. *Ut extrema officia mortuis reddantur.*
VIII. *Ut Divina officia ritu Anglicano fiant.*

PRÆFATIO.

ANNO igitur Domin. Incarnationis MCLXXII. primo autem anno, quo illustrissimus Anglorum rex & Hiberniæ triumphator ipsam insulam acquisivit, Christianus Lismoriensis episcopus, & apostolicæ sedis legatus, Donatus Cassiliensis, Laurentius Dublinensis, & Catholicus Tuomenensis, archiepiscopi, cum suffraganeis suis & coepiscopis, abbatibus quoque, archidiaconis, prioribus, & decanis, & multis aliis Hibernensis ecclesiæ prælatis, ex ipsius triumphatoris mandato, in civitate Cassiliensi convenerunt: & de utilitate ecclesiæ, & statu ejus in meliorem formam producendo, ibidem concilium celebrarunt. Huic concilio interfuerunt isti a rege missi: venerabilis vir Radulphus abbas de Buldevvas, Radulphus archidiaconus de Landaff, Nicolaus capellanus, & alii clerici, & nuncii domini Regis. Concilii autem statuta subscripta sunt, & regiæ sublimitatis authoritate firmata.

CAPITULA.

I. Ut fiant legitima matrimonia, nec inter cognatos, & affines.

Primo, statutum est, quod universi fideles per Hiberniam constituti, repudiato cognatorum & affinium contubernio, legitima contrahant matrimonia, & observent.

II. Ut infantes catechizentur, & in ipsis ecclesiis baptizentur.

Secundo, quod infantes ante fores ecclesiæ catechizentur, & in sacro fonte in ipsis baptismalibus ecclesiis baptizentur.

III. Ut decimæ persolvantur.

Tertio, quod universi fideles Christi decimas animalium, frugum, ceterarumque proventionum, ecclesiæ, cujus fuerint parochiani, persolvant.

IV. Ut terræ ecclesiasticæ ab omni sæcularium exactione sint immunes.

In quarto, quod omnes terræ ecclesiasticæ, & earum possessiones, ab omnium sæcularium hominum exactione penitus sint immunes. Et specialiter, quod nec reguli, nec comites, nec aliqui potentes viri Hiberniæ, nec eorum filii, cum familiis suis, cibaria & hospitalitates in territoriis ecclesiasticis, secundum consuetudinem, exigant, nec amodo violenter exquirere præsumant: & quod de villis ecclesiarum cibus ille detestabilis, qui quater in anno a vicinis comitibus exigitur, de cetero nullatenus exigatur.

V. Ut quando aliqui componunt pro homicidio, clerici licet cognati nihil persolvant.

In quinto, quod pro homicidio a laicis perpetrato, quoties inde cum suis inimicis componunt, clerici videlicet eorum cognati nihil inde persolvant, sed sicut in homicidii perpetratione, sic in pecuniæ solutione sint immunes.

VI. Ut omnes faciant testamentum.

Sexto, quod universi fideles in infirmitate positi, confessore suo & vicinis astantibus, cum debita solemnitate testamentum condant, bona sua mobilia, dummodo uxores & liberos habeant (ære alieno, & servientium mercede exceptis) in tres partes dividant: unam liberis, alteram uxori legitimæ, tertiam propriis exequiis relinquentes. Et si forte prolem legitimam non habuerint, bona ipsa inter ipsum & uxorem in duo media dividantur. Et si legitima uxor decesserit, inter ipsum & liberos bipartiri debent.

VII. Ut extrema officia mortuis reddantur.

Septimo, ut cum bona confessione decedentibus, & Missarum & Vigiliarum exhibitione, & more sepeliendi, obsequium debitum persolvatur.

ANNO CHRISTI 1172.

VIII. Ut Divina officia ritu Anglicano fiant.

Octavo, itaque omnia Divina ad instar sacrosanctæ Ecclesiæ, juxta quod Anglicana observat ecclesia, in omnibus partibus ecclesiæ amodo tractentur. Dignum etenim, & justissimum est, ut sicut dominum regem ex Anglia sortita est divinitus Hibernia: sic etiam exinde vivendi formam accipiat meliorem. Ipsi namque regi magnifico tam ecclesiam, quam regnum, Hibernia debet, quicquid de bono pacis & incremento religionis hactenus est assecuta. Nam ante ipsius adventum in Hiberniam, multimoda malorum genera, a multis retro temporibus ibidem emerserant: quæ ipsius potentia & munere in desuetudinem abiere.

Ardmachiensis vero primas, ob corporis imbecillitatem, & grandævitatem, tum præsens non fuerat: sed postea Dubliniam venit, regiæ dispositioni per omnia favorem præbens, vulgi opinione vir sacer, vaccam candidam, cujus solum lacte vescebatur, secum, quocumque venerat, circumducens.

ANNO CHRISTI 1172.

Observatio P. Antonii Pagi ad An. Christi 1171. n. 6.

Concilium *Cassiliense*, de quo Hovedenus citatus, & Giraldus Cambrensis in Hibernia Expugnata lib. 1. cap. 33. quod integrum refert Labbeus Tom. X. Concil. præsenti anno congregatum, non vero in sequenti, ut perperam ab eo collocatur in eodem Tom. Concil. quasi id tam Hovedenus, quam Giraldus Cambrensis assererent. Hovedenus enim potius contrarium insinuat, & Giraldus Cambrensis tam in anno Concilii quam in anno expeditionis Hibernicæ Henrici Regis, quem sequentem fuisse tradit, hallucinatus est. Audiendus Bromtonus in Chron. ad annum MCLXXI. *Rex circa fstum Sancti Leonardi* (quod die sexta mensis Novemb. celebratur, ut videre est in Martyrologio Rom.) *misit Nicolaum Capellanum suum & Radulphum Archidiaconum de Landaf Clericum suum, qui cum Archiepiscopis & Episcopis Hiberniæ apud Casselensem civitatem volente Papa magnum Concilium celebrarunt.* Durante Concilio: *Rex circa festum sancti Martini usque Dublenniam interea venit*, &c. *& in Natali Domini Regale tenuit festum*, quibus verbis Bromtonus claudit narrationem suam de gestis hoc anno in Hibernia. Quare hujus Concilii epocha certa.

ANNO CHRISTI 1172.

CONCILIUM ABRINCATENSE,

Quo Henricus II. rex Angliæ a sacrilega nece sancti Thomæ Cantuariensis, antea per legatos absolutus, secundo absolvitur, & jurato promittit iterum quæ jam ante promiserat; item decreta quædam per legatos apostolicos constituta, quæ mores ecclesiæ concernunt, promulgantur anno MCLXXII. sub Alexandro Papa III.

ANNO CHRISTI 1172.

De *rebus in hac synodo gestis, & constitutionibus pontificiis in eadem promulgatis, Rogerus in annalibus ista scribit:* Henricus rex Angliæ pater, & Henricus rex filius ejus, & Rotrodus Rotomagensis archiepiscopus, & omnes episcopi & abbates Northmanniæ, convenerunt apud Abrincam civitatem, in præsentia Theodini & Alberti cardinalium: In quorum audientia rex Angliæ pater, quinto Kalendarum Octobris, feria quarta, festo sanctorum Cosmæ & Damiani martyrum, in ecclesia sancti Andreæ apostoli, purgavit innocentiam suam coram prædictis cardinalibus & omni clero & populo, præstito sacramento super sanctorum reliquias, & super sacrosancta evangelia, quod ipse nec præcepit, nec voluit, quod archiepiscopus Cantuariensis occideretur: & quando audivit, vehementer inde doluit. Sed quia malefactores illos, qui sanctæ memoriæ Thomam Cantuariensem archiepiscopum occiderunt, habere non poterat, & quia timebat ipsos illud profanum opus impetrasse * causa animi motus & turbationis quam in eo viderant: de satisfactione tale præstitit sacramentum.

f. perpetrasse.

1. Juravit itaque in primis, quod ab Alexandro summo pontifice, & catholicis successoribus ejus non recederet, quamdiu ipsum sicut regem catholicum habuerint.

2. Juravit etiam, quod neque appellationes impediret, neque impedire permitteret, quin libere fierent in regno suo ad Romanum pontificem, in ecclesiasticis causis: ita tamen ut si ei suspecti fuerint aliqui, securitatem faciant quod malum suum vel regni sui non quærant.

3. Juravit etiam quod ab instante nativitatis Domini usque in triennium crucem accipiet, in proxima sequenti æstate in propria persona Hierosolymam iturus, nisi remanserit per Alexandrum summum pontificem, vel per catholicos successores ejus. Sed si interim pro urgente necessitate in Hispaniam super Saracenos profectus fuisset: quantum temporis in illo itinere consummaret, tantumdem Hierosolymitanæ spatium profectionis posset prolongare.

4. Præterea juravit, quod interim tantum pecuniæ dabit Templariis, quantum ad arbitrium fratrum Templi possit sufficere ad retinendum ducentos milites, ad defensionem terræ Hierosolymitanæ per spatium unius anni.

5. Præterea perdonavit iram & malevolentiam suam omnibus tam clericis quam laicis, qui pro sancto Thoma erant in exilio, & concessit eis libere & in pace ad propria redire.

6. Juravit etiam, quod possessiones Cantuariensis ecclesiæ, si quæ ablatæ sunt, in integrum restituet, sicut habuit uno anno antequam ex Anglia egrederetur beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus.

7. Juravit etiam quod consuetudines, quæ

inductæ sunt contra ecclesias terræ suæ in tempore suo, penitus dimittet. Et hæc omnia juravit se fore observaturum bona fide & sine malo ingenio. ANNO CHRISTI 1172.

Fecit etiam Henricum regem filium suum hæc omnia capitula jurare tenenda: præter illa quæ propriam ejus personam contingebant. Et ut hæc in memoria Romanæ ecclesiæ haberentur, rex pater fecit apponi sigillum suum scripto illi in quo supradicta capitula continebantur, una cum sigillis prædictorum cardinalium. *In hanc formam:*

CHARTA ABSOLUTIONIS DOMINI REGIS.

Henrico Dei gratia illustri regi Anglorum Albertus tituli sancti Laurentii in Lucina, & Theodinus tituli sancti Vitalis presbyteri cardinales, apostolicæ sedis legati, salutem in eo qui dat salutem regibus.

NE in dubium veniant quæ geruntur: & usus habet, & communis consideratio utilitatis exposcit, ut scripturæ serie debeant annotari. Inde quidem est quod nos mandatum illud in scriptum duximus redigendum, quod vobis pro eo facimus, quia malefactores illos, qui sanctæ memoriæ Thomam quondam Cantuariensem archiepiscopum occiderunt, occasione motus & turbationis quam viderunt in vobis, ad illud facinus processisse timetis. Super quo tamen facto purgationem in præsentia nostra de voluntate propria præstitistis, quod videlicet nec præcepistis, nec voluistis ut occideretur: & quando pervenit ad vos, plurimum condoluistis.

Ab instanti festo Pentecostes, usque ad annum, tantam dabitis pecuniam, unde ad arbitrium fratrum Templi ducenti milites valeant ad defensionem terræ Hierosolymitanæ per spatium unius anni teneri. Vos autem a sequenti natali Domini, usque ad triennium, accipietis crucem: proxima tunc æstate illuc in propria persona, ducente Domino, profecturi: nisi remanseritis per dominum papam, vel catholicos successores ejus.

Sane si contra Saracenos pro urgente necessitate in Hispaniam profecti fueritis: quantum temporis fuerit ex quo arripueritis iter, tantumdem supradictum spatium Hierosolymitanæ profectionis poteritis prolongare. Appellationes nec impedietis, nec impediri permittetis, quin libere fiant in ecclesiasticis causis ad Romanum pontificem bona fide, & absque fraude & malo ingenio: ut per Romanum pontificem causæ tractentur, & consequantur effectum suum: sic tamen, ut si vobis suspecti fuerint aliqui, securitatem faciant, quod malum vestrum, vel regni vestri, non quærent. Consuetudines, quæ inductæ sunt contra ecclesias terræ vestræ, in tempore vestro penitus dimittetis: possessiones Cantuariensis ecclesiæ, si quæ ablatæ sunt, in plenum restituetis, sicut habuit uno anno antequam archiepiscopus de Anglia egrederetur. Clericis præterea & laicis utriusque sexus pacem, vestram gratiam, & possessiones suas restituetis, qui occasione prænominati archiepiscopi destituti fuerunt. Hæc autem vobis, authoritate domini papæ, in remissionem peccatorum vestrorum injungimus, & præcipimus, absque fraude & malo ingenio. Hoc sane coram multitudine personarum juravistis vos pro Divinæ reverentia majestatis. Juravit & filius vester, excepto eo quod personam vestram specialiter contingebat. Et juratis ambo, quod a papa domino Alexandro, & catholicis successoribus ejus, quamdiu vos, sicut antecessores vestros, & catholicos reges habuerint, minime recedetis. Atque ut in memoria Romanæ ecclesiæ firmiter habeatur, sigillum vestrum præcepistis apponi. ANNO CHRISTI 1172.

Post hæc autem idem Rogerus his subjicit legatorum epistolam, tunc temporis datam ad Ravennatem episcopum, qua res tunc gestas scripsere. Sic se habet:

Venerabili in Christo & dilecto fratri Giliberto, Dei gratia Ravennensi archiepiscopo, Albertus dignatione Divina tituli sancti Laurentii in Lucina, & Theodinus tituli sancti Vitalis, presbyteri cardinales, apostolicæ sedis legati, quod promisit Deus diligentibus se.

QUONIAM desiderare vos credimus, ut de statu nostro, & de injuncti nobis promotione negotii aliquid audiatis: idcirco qualiter nobiscum, & per ministerium mediocritatis nostræ Deus egerit his diebus, fraternitati vestræ præsenti scripto duximus indicandum. Noveritis itaque, quod postquam illustris rex Angliæ venisse nos in regnum suum in veritate cognoverit, totius amoto tarditatis obstaculo, de Hibernia in Angliam, incumbentibus sibi negotiis prætermissis, de Anglia vero ad Northmanniæ partes accessit, atque incontinenti plures ad nos nuncios & honorabiles destinavit, inquirens a nobis, in quo loco potius convenire cum eo & loqui vellemus. Placuit tandem ad Savinium monasterium pro colloquio habendo concurrere, ubi religiosorum virorum possemus orationibus adjuvari. Convenimus illuc, convenerunt & multæ personæ utriusque ordinis de regno suo, & tractavimus diligentia qua potuimus quod ad salutem ipsius & injunctam nobis obedientiam pertinebat. Cum autem non possemus in omnibus convenire, recessit a nobis velut in Angliam profecturus, & nos expectavimus, sequenti die ad Abrincam civitatem ituri. Postera autem die venerunt ad nos Lexovienſis episcopus, & duo archidiaconi, & concesso quod petebamus, ad prædictam processimus civitatem. Ad quam Dominica, qua cantatur, *Vocem jucunditatis*, convenimus cum personis plurimis, & ipsi nobiscum. Et cum tanta humilitate quod fuerat conditum explevit, ut illius extitisse opus sine dubitatione credatur, qui respicit terram, & facit eam tremere. Sane, quam timoratum Deo, quam obedientem ecclesiæ se curaverit exhibere, non est opus præsenti abbreviatione referre. Satis enim opera illius manifestant, & manifestabunt adhuc plenius, sicut & nobis spes data est in futurum.

Primum itaque super morte sanctæ memoriæ Thomæ quondam Cantuariensis archiepiscopi, non de nostra exactione, sed de propria voluntate, tactis sacrosanctis evangeliis, suam conscientiam expurgavit: jurans scilicet, quod nec præcepit, nec voluit quod idem archiepiscopus occideretur: & quando audivit, vehementer doluit. Quia vero quod factum fuerat, ex sua occasione factum esse timebat:

de

ANNO CHRISTI 1172.

de ſatisfactione paranda tale præſtitit juramentum. Primo quippe juravit, quod a domino papa noſtro Alexandro, & ejus catholicis ſucceſſoribus non recedet, quamdiu ſicut catholicum regem habuerunt eum, & Chriſtianum. Et hoc ipſum jurare fecit filium ſuum majorem in charta abſolutionis pro morte beati Thomæ. Juravit etiam & alia, clero & populo valde neceſſaria, quæ omnia diligenter, & per ordinem, ſicut ea juraverat, in abſolutionis ejus charta pernotavimus. Promiſit etiam & alia de libera voluntate gerenda, quæ non oportet ſcripturæ ſerie denotare. Hæc autem ſcripſimus, ut cognoſcatis ipſum obedientem Deo, atque ad Divinum obſequium multo amplius quam adhuc fuerit animatum. Noveritis ad hoc filium ſuum de prædictis conſuetudinibus pariter cum eo juraſſe. Sane, quod ibi factum eſt, iterato adhuc, ne dubitationis locus alicui remaneret, apud Cadomum in majori frequentia perſonatum publice ſtatuit ſe acturum. Relaxavit præterea epiſcopos de promiſſione, quam ei fecerant de conſuetudinibus conſervandis: & promiſit quod non exiget in futurum.

Hucuſque legatorum epiſtola: pergit author: In craſtino autem prædicti cardinales ibidem celebraverunt magnum concilium cum archiepiſcopo, & epiſcopis, & clero Northmanniæ: & ibi hæc decreta ſubſcripta ſtatuerunt, & univerſis firmiter & inviolabiliter obſervanda injunxerunt.

DECRETA PER THEODINUM & Albertum cardinales apud Abrincas promulgata.

I.

Pueri ad regimen illarum eccleſiarum, & ad illa adminiſtranda, in quibus cura eſt animarum, minime admittantur.

II.

Item filii ſacerdotum non ponantur in eccleſiis patrum ſuorum.

III.

Item laici partem oblationum in eccleſia non percipiant.

IV.

Item eccleſiæ vicariis annuis non committantur.

V.

Item ſacerdotes majorum eccleſiarum, quibus ad hoc ſuppetunt facultates, alium ſub ſe presbyterum cogantur habere.

VI.

Item ſacerdotes non ordinentur ſine certo titulo.

VII.

Item eccleſiæ ad firmam annuam non tradantur.

VIII.

Item de tertia parte decimarum nihil presbytero, qui ſervit eccleſiæ, auferatur.

IX.

Item his, qui decimas hæreditario jure tenent, licentia ſit, cui voluerint, idoneo clerico dare, eo quidem tenore, ut poſt eam ad eccleſiam, cui de jure competunt, revertantur.

X.

Vir ad religionem non tranſeat, uxore in ſæculo remanente vel e converſo, niſi ambo vacandi operibus carnis tempus exceſſerint.

XI.

Item in adventu Domini, omnibus qui poterunt, maxime autem clericis & militibus, jejunium & abſtinentia carnium indicatur.

XII.

Item clerici judices non ponantur ad juriſdictiones ſæcularium poteſtatum adminiſtrandas. Qui autem hoc præſumpſerint, a beneficiis eccleſiaſticis arceantur.

XIII.

Item de novis libris excommunicatorum, & rebus morientium, quas auferunt ſacerdotes, & benedictionibus ſponſarum, & baptiſmo, & de quadraginta & octo libris, quæ pro abſolutione excommunicatorum exiguntur, nihil perfectum eſt, quia epiſcopi Northmanniæ illud decretum recipere noluerunt.

Pergit Rogerus: In eodem vero concilio archiepiſcopus Turonenſis calumniatus eſt, archiepiſcopatum Doli debere adjacere archiepiſcopatui ſuo, affirmans ſedem archiepiſcopalem ibi eſſe non debere. Sed clerici de Dolo conſtanter contradicebant.

CON-

ANNO CHRISTI 1173.

CONCILIUM CADOMENSE

IN MAJORI S. STEPHANI ABBATIA

Celebratum anno Christi MCLXXIII. præsentibus Turonensi Archiepiscopo cum suffraganeis ac etiam de Armorica Britannia.

Bessin Conc. Rotom. Prov.

DE eo hæc epist. 290. Joan. Saresb. nomine Regis. *Ego autem pace reformata, statim in Angliam venissem, nisi quia domini Legati colloquium habituri sunt apud Cadomum die Martis proxima post Ascensionem Domini.* Rogerius vero Hovedenus. *Et ut aliqui de regno Francorum ita processisse cognoscerent, statuerunt quod Archiepiscopus Turonensis cum suffraganeis ejus coram Rege & Legatis præsentiam suam exhiberent apud Cadomum proxima die Martis post Ascensionem Domini: quodque juravit Rex, filius ejus manu sua firmiter in manu D. Alberti Cardinalis se ex parte sua observaturum.* Idipsum testantur & alii Scriptores. Quid præterea peractum sit, discimus ex Joannis Saresberiensis epistolis a 292. ad 299. in quarum postrema nomine Prioris & Conventus Cantuar. hæc leguntur: *Benedictus Deus, & benedictus Apostolatus vester, qui nos consolatus est DD. Cardinalium, gratia Dei cooperante, industria in tribulatione nostra, post angustias tanti naufragii, ad debitæ libertatis portum accessisse videatur Ecclesia, ut post abominationes Ægyptiorum, Deo suo secure valeat immolare, Nuper enim ab eis emanavit mandatum de celebrandis electionibus in regno: & Dominus Rex, eorum precibus acquiescens, idoncos in Ecclesiis secundum Deum pastores præcepit ordinari.* Vide epist. 300. 301. 302. Sublatum est pariter ibidem grave interdictum, quod ante biennium auctoritate Domini Papæ in terras Regis, tam cismarinas, quam transmarinas, ob Sancti Thomæ Cantuariensis cædem latum fuerat, & rediit omnibus optata tranquillitas. Concilium itaque, magis quam Colloquium, appellari placuit, præsidentibus apostolicæ sedis Legatis, præsentibusque cum Neustricis tot præsulibus celebratum. Annum diserte signavit nemo, quod sciam. Verum cum Henricus Rex junior de mandato patris remansisset in Anglia cum uxore, dum Henricus pater exeunte Septembri apud Abrincas ageret cum Legatis, nec transfretasset nisi ad Pascha, ut quæ a Patre pacta fuerant, & ipse se servaturum sacramento firmaret, consequens est ut anno 1173. illigetur.

ANNO CHRISTI 1173.

WESTMONASTERIENSE CONCILIUM

Occasione electionis Richardi in Cantuariensem archiepiscopum, habitum anno 1173.

Mansi Tom. 3. 667. Parisio 73. af- Wilkins Brit. 474.

EOdem anno (1173.) pridie nonas julii suffraganei Cantuariensis ecclesiæ, & ejusdem loci senior pars conventus de electione archiepiscopi tractantes, elegerunt Richardum, priorem Dorovernensem. Igitur electione facta, electus ille regi fidelitatem juravit, salvo ordine suo, nulla prorsus habita mentione de regni consuetudinibus conservandis. Acta autem sunt hæc apud westmonasterium in capella sanctæ Catharinæ, justitiario assensum præbente. In hoc quoque concilio recitatæ fuerunt literæ domini papæ in audientia episcoporum omnium, & baronum, hæc inter cætera continentes: Universitatem vestram monemus, & auctoritate, qua fungimur, districte præcipimus, ut natalem Thomæ, martyris glorioſi, Cantuariensis olim archiepiscopi, diem videlicet passionis ejus solemniter sub annis singulis celebretis, & apud eum votivis orationibus satagatis peccatorum veniam promereri; ut qui pro Christo in vita exilium, & in morte virtutis constantia martyrium pertulit passionis, fidelium jugi supplicatione interpellatus, apud Deum pro nobis intercedat. Apicibus autem vix perlectis, levaverunt vocem omnes in sublime dicentes: *Te Deum laudamus.* Et quoniam suffraganei ejus debitam patri reverentiam aut exulanti, aut ab exilio revertenti, vel etiam reverso non exhibuerant, sed potius fuerant persecuti, ut suum publice omnibus confiterentur errorem & iniquitatem, ex ore unius episcopi, omnium episcoporum est expressa confessio dicentis: Adesto, Domine, supplicationibus nostris, ut qui ex iniquitate nostra reos nos esse cognoscimus, beati Thomæ martyris tui, atque pontificis intercessione liberemur.

CANONES CONCILII SUB RICHARDO ARCHIEP. CANTUAR. HABITI.

M. S. Wilkins Brit. pag.

I. Nullus præsumat intrare ecclesiam absque præsentatione advocati ecclesiæ, & impersonatione diœcesani episcopi, vel officialis ejus per ipsum.

II. Monachi albi non præsumant amodo detinere decimas, quas colunt in parochiis ecclesiarum, quas eædem habere solebant. Item non præsumant habere ecclesias contra statuta ordinis sui.

III. Clerici focarias non habeant.

IV. Conjugati ecclesias non habeant, seu ecclesiastica beneficia.

V. Filii

☞ V. Filii non ſuccedant patribus in ecclesiis.

ANNO CHRISTI 1173. VI. Nullus det eccleſiam in dotalitium.

VII. Nulli detur eccleſia, qui ſignum clericale non habeat.

VIII. Excommunicationi ſubjaceant qui detinuerunt decimas de lana, de lino, & ſimilibus.

IX. Non pro communione, vel chriſmate, vel baptiſmate, vel extrema inunctione, vel ſepultura denarius, vel aliquod pretium exigatur.

X. Clerici non eant ad tabernas, vel potationes publicas.

XI. Laici eccleſias ad firmam non habeant.

XII. Judæi non recipiant fidelitatem a Chriſtianis, nec Chriſtiani faciant.

XIII. Chriſtiani non fœnerentur.

XIV. Eccleſiæ exhibeantur honorifice in libris, & ornamentis, & utenſilibus neceſſariis.

XV. Clerici comam non nutriant, nec habeant veſtes inordinatas.

XVI. Amodo officium ſuum non exerceant, qui in alienis epiſcopatibus furtive ordines ſuſceperunt.

XVII. Clerici publicis muneribus non fungantur, nec cauſas ſanguinis agant.

XVIII. Non in eccleſiis vel locis conſecratis judicia ſanguinis vel mortis exerceantur.

XIX. Judæi non præſumant amodo evacuare parochias eccleſiarum per occupationes ſuarum domorum vel terrarum.

XX. Non occulta fiant matrimonia, ſed palam in facie eccleſiæ.

XXI. Monachi firmas non teneant, vel canonici clauſtrales curam parochiarum tangant.

XXII. Uxorati relictis uxoribus aliis adhærentes, cum corripiuntur, non appellent.

XXIII. VVallenſes non vendant eccleſias, vel dent in dotem, vel conſanguineis adhæreant, vel commutent uxores. ANNO CHRISTI 1173.

XXIV. Pro monachis, canonicis, monialibus in monaſterio recipiendis nihil exigatur.

XXV. Non dicantur præfationes præter ea, quæ ſtatuta ſunt.

XXVI. Non fiat intinctio corporis in ſanguine Chriſti.

XXVII. Vicarii perpetui, qui perſonis eccleſiarum fideli ſacramento obligantur, ſe contra perſonam non erigant.

XXVIII. Penſiones aliis non faciant clerici in eccleſiis occulte & ſine aſſenſu epiſcopi, ut alii eiſdem ſuccedant.

XXIX. Terræ non accipiantur amodo in pignus, quin fructus terræ medio tempore percepti in ſortem computentur.

XXX. Laici non recipiant præmia pro præſentatione perſonæ, nec epiſcopi pro præſentatione, nec officiales ſui.

XXXI. Donationes eccleſiarum, & præſentationes perſonarum factæ viventibus irritæ ſunt.

XXXII. Non in vaſis ſtagneis officia divina celebrentur.

XXXIII. Victus in cauſa ei, qui vicit, expenſas ſolvat.

XXXIV. Eccleſia vel ambitus eccleſiæ hominem non tueatur, qui ibidem hominem occiderit.

XXXV. Non contrahatur matrimonium inter aliquos infra annos, niſi ex diſpenſatione inter principes vel magnos viros, reconciliationis vel pacis cauſa.

XXXVI. Leproſi inter ſanos amodo non converſentur.

XXXVII. Clerici vel monachi vel eccleſiis dediti non negotientur.

ANNO CHRISTI 1175.

CONCILIUM apud WODESTOCH

Pro eligendo Norvvicenſi epiſcopo, & abbatibus nonnullis per Angliam

Anno 1175. *celebratum.*

Ex Hoved. in eund. an. & Bromton. in Chron.

Ibid. Wilkins Concil. Brit. t. I. ad an. 1175.

DE *hoc concilio Hovedenus ita ait:* Eodem anno in octabis nativ. S. Johann. Bapt. venerunt ambo reges uſque ad Wodeſtoch, & occurrerunt eis illuc Richardus, Cant. Archiepiſcopus, &c. & Hugo, Dunelmenſis epiſcopus, qui illuc venerat pro negotio ſuo. Venerunt etiam illuc omnes abbates Cant. diœceſis, & magnum celebraverunt concilium de paſtore eligendo ad ſedem pontificalem Norvvicenſis eccleſiæ, & de paſtoribus eligendis ad abba-

☞ abbatias, quæ tunc vacabant per Angliam Johannes vero de Oxenforde, clericus regis, electus est ad episcopatum Norvvicensis ecclesiæ &c. Prædictæ autem abbatiæ distributæ sunt viris religiosis, sicut dom. regi & prædicto archiepiscopo placuit. *Bromtonus in Chronico ita de hoc concilio loquitur:* Finito sic dicto concilio, dicti reges peregrinatione sua ad B. Thomam Cantuariensem peracta, usque Radinges inde redeuntes, in ipsa die Pentecostes curiam suam & festum regium tenuerunt: Et inde dom. rex unum de clericis suis ad ecclesiam Norvvicensem, & ad abbatias per Angliam tunc vacantes, cum literis suis misit, significans priori & conventui domorum vacantium, quod ipse prior cum 5. vel pluribus de discretioribus vel sapientioribus domus suæ, qui ad hoc sufficerent, in nativitate B. Joh. Bapt. obviam ei & domino Cant. archiepiscopo apud Oxoniam venirent ad pastorem domui suæ necessarium eligendum. Et præcepit quod unusquisque prior literas sui conventus de ratihabitione secum ferret. Similiter Cant. archiepiscopus illud idem per unum de clericis suis ad dictas domos vacantes cum dicto regis clerico scripsit & mandavit — circa octabas nativit. B. Joh. Bapt. regibus prædictis usque Wodestoch venientibus, Richardus, Cant. archiepiscopus, & VIII. episcopi ejusdem provinciæ, & plures abbates de eadem eisdem ibidem ad illum terminum occurrerunt, de pastore ad sedem Norvvicensem, & aliis pastoribus ad abbatias tunc vacantes eligendis, & instituendis, coram dictis regibus ibidem concilium celebrantes. *His addit Chronicon VValt. Conventr.* In eodem vero concilio confirmata est per mandatum Alexandri, summi pontificis, electio Gaufridi, Linc. Episcopi. Sed dominus rex, pater ipsius, noluit ut tunc consecraretur, quod ille infra annos ætatis erat, & nesciebat si necessarius esset ad regimen suscepti ordinis; & misit eum rex Turon. ut ibi scholas exerceret, & disceret, donec dignus fieret tanti honoris dignitate. ☞

ANNO CHRISTI 1175.

CONCILIUM SALMANTICENSE

Præside Hyacintho S. R. E. Cardinali,

Et A. S. Legato, tempore Alexandri P. III.

EX contextu toto Epistolæ Alexandri III. Zamorensi Episcopo datæ, & in Appendice Concilii Lateranensis III. parte x. cap. 28. infra allatæ aperte constat, celebratum fuisse Concilium quoddam apud Salmanticam, præside Hyacintho S. R. E. Cardinali, & Apostolicæ sedis Legato, ad quod Zamorensis Episcopus accedere recusavit: quapropter ab Alexandro III. Romam accersitus est, apud sedem Apostolicam rationem redditurus.

☞ AD SALMANTICENSE, quod dicunt, CONCILIUM

Anno 1175. *celebratum.*

ADNOTATIO CRITICA.

HIspanum quoddam concilium a Hiacyntho diacono cardinali tit. S. Mariæ in Cosmedim A. S. L. indictum habitumque fuisse Cardinalis de Aguirre in sua Conciliorum Hispaniæ collectione diligenter adnotavit, ex quo Venetus Labbei editor illud in suam transtulit. Sed uterque in eo deceptus est, quod Salmanticæ coactum scripserint. In epistola enim Alexandri III. Zamorensi episcopo dicta, quæ legitur in appendice ad Concilium Lateranense III. part. X. cap. XXVIII. locus, ubi patres convenerunt, siletur; Salmanticæ vero latuisse Zamorensem episcopum, venire ad Synodum recusantem, ibique a nuncio suo repertum pontifex ibidem affirmat. Urbs ergo illa non quidem concilii sedes, sed Zamorensis episcopi latebra fuit. ☞

CONCILIUM LONDONIENSE,

QUO XVIII. CANONIBUS CONSTITUTIS,

Judicata est causa Richardi Cantuariensis & Eboracensis archiepiscoporum, anno MCLXXV. sub Alexandro papa III.

ROGERUS *acta concilii, canonesque in eo constitutos, describens, ista refert:* Et venientes Londonias invenerunt Richardum Cantuariensem archiepiscopum apud Westmonasterium celebraturum concilium, die Dominica ante Ascensionem Domini. Ad quod concilium venerunt fere omnes episcopi & abbates Cantuariensis diœcesis. Et coram prænominatis regibus & episcopis & abbatibus, Richardus Cantuariensis archiepiscopus in eminentiori loco constitutus hæc decreta subscripta promulgavit.

ANNO CHRISTI 1175

TITULI CANONUM.

I. *De clericis incontinentibus.*
II. *Ne clerici tabernas ingrediantur.*
III. *Ut qui sunt in sacris ordinibus, judicium sanguinis non agitent.*
IV. *De coma & vestimentis clericorum.*
V. *Ut clerici non ordinentur ab alienis episcopis.*
VI. *Ne judicium sanguinis exerceatur in ecclesia vel cœmeterio.*
VII. *Ut pro sacramentis & sepultura nihil exigatur.*
VIII. *Ut pro recipiendis religiosis pretium non exigatur.*
IX. *Ne ecclesia nomine dotalitii ad aliquem transferatur. & ne pro præsentatione personæ aliquid accipiatur.*
X. *Ne religiosi negotientur, firmasve teneant. Et ne laici beneficia ecclesiastica suscipiant ad firmam.*
XI. *Ut clerici armati non incedant.*
XII. *Ut vicarii personatum falso non assumant.*
XIII. *De decimis omnium integre persolvendis.*
XIV. *Ut clericorum litigantium, victus victori condemnetur in expensis.*
XV. *Ne præfationibus Missæ institutis addantur aliæ.*
XVI. *Ne intincta eucharistia tradatur.*
XVII. *Ut hostia non consecretur, nisi in calice aureo vel argenteo.*
XVIII. *Ne fiant clandestina matrimonia.*
XIX. *Ne matrimonio jungantur, nisi qui ad legitimam ætatem pervenerint.*

PRÆFATIO.

IDeo in ecclesia Dei secundum antiquam patrum consuetudinem concilia congregantur, ut hi qui constituti sunt in eminentiori cura pastorali, vitam subditorum de communi consilio regularibus institutis informent, & enormitates, quæ pullulant incessanter, consultiore censura compescant. Nos itaque potius inhærentes orthodoxorum patrum regulis, quam aliquid de novo statuentes, quædam certa capitula dignum duximus in medium promulganda; quæ universis provincialibus nostris firmiter & inviolabiliter observanda injungimus. Omnes enim sacrorum censemus canonum transgressores, qui statutis hujus sacrosanctæ synodi præsumpserint contraire.

CANONES.

I. De clericis incontinentibus.

Si quis sacerdos vel clericus in sacris ordinibus constitutus, ecclesiam vel ecclesiasticum beneficium habens, publice fornicariam habeat, & semel, secundo, & tertio commonitus, fornicariam suam non dimiserit, & a se prorsus non expulerit, sed potius in immunditia sua duxerit persistendum: omni officio & beneficio ecclesiastico spolietur. Si qui vero infra subdiaconatum constituti, matrimonia contraxerint: ab uxoribus suis, nisi de communi consensu ad religionem transire A voluerint, & ibi in Dei servitio jugiter permanere, nullatenus separentur; sed cum uxoribus viventes, ecclesiastica beneficia nullo modo percipiant. Qui autem in subdiaconatu vel supra ad matrimonia convolaverint, mulieres etiam invitas & renitentes relinquant. Decrevimus etiam ejusdem epistolæ authoritate, ne filii sacerdotum in paternis ecclesiis amodo personæ instituantur, nec eas qualibet occasione media non intercedente persona obtineant. ANNO CHRISTI 1175.

II. Ne clerici tabernas ingrediantur.

Clerici in sacris ordinibus constituti, edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nec publicis potationibus intersint, nisi peregrinationis necessitate compulsi. Si quis vero tale quid fecerit, aut cesset, aut deponatur. Ex concilio Carthaginensi.

III. Ut qui sunt in sacris ordinibus, judicium sanguinis non agitent.

His qui in sacris ordinibus constituti sunt, judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus ne aut per se membrorum truncationes faciant, aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit, concessi ordinis privetur officio & loco. Inhibemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos habeat vicecomitatum, aut præpositi sæcularis officium. Ex concilio Toletano

IV. De coma & vestimentis clericorum.

Clerici, qui comam nutriunt, ab archidiacono etiam inviti tondeantur. Vestimentis etiam vel calceamentis, nisi quæ honestatem & religionem deceant, eos uti non liceat. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, & commonitus, emendare noluerit, excommunicationi subjaceat. Ex concilio Agathensi.

V. Ut clerici non ordinentur ab alienis Episcopis.

Quia quidam clerici desperantes ab episcopis suis ordinari, vel propter imperitiam, vel vitæ incontinentiam, vel nativitatis conditionem, aut tituli defectum, aut ætatem minorem, extra provinciam suam, interdum etiam a transmarinis episcopis ordinantur, vel ordinatos se mentiuntur, ignota sigilla episcopis suis deferentes: statuimus talium ordinationem irritam esse habendam: sub interminatione anathe- Ex diversis decretis Urbani Innocentii, & concilii Chalcedonensis & Carthaginensis.

ma-

matis inhibentes, ne a quoquam ad officii sui executionem suscipiantur. Episcopus quoque nostræ jurisdictionis, qui talem sciens & prudens ordinaverit vel susceperit, ab illius ordinis collatione ad quem eum ordinavit vel susceperit, usque ad condignam satisfactionem se noverit esse suspensum. ANNO CHRISTI 1175.

VI. Ne judicium sanguinis exerceatur in ecclesia vel cœmeterio.

Ibidem. Cum ecclesia Dei, secundum evangelicam veritatem, domus orationis esse debeat, & non spelunca latronum, & sanguinis forum: sæculares causas, in quibus de sanguinis effusione vel de pœna corporali agitur, in ecclesiis vel in cœmeteriis agitari, sub interminatione anathematis *. Absurdum enim est & crudele ibi sanguinis judicium exerceri, ubi & reis constituta est tutela refugii.

Deest, *inhemus.* H.

VII. Ut pro sacramentis & sepultura nihil exigatur.

concilio burienſi. Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos dari: similiter pro baptismo & communione. Hæc simoniacæ hæresis esse, detestata est sancta synodus, & anathematizavit. Statuimus ergo, ut de cetero nec pro ordinatione, nec pro chrismate, nec pro baptismo, nec pro extrema unctione, nec pro sepultura, nec pro communione, nec pro dedicatione, quidquam exigatur: sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur. Si quis contra hoc facere præsumpserit, anathema sit.

VIII. Ut pro recipiendis religiosis pretium non exigatur.

decreto pani papæ. Nullus prælatus, in recipiendo monacho, vel canonico, vel sanctimoniali, pretium sumere, vel exigere ab his, qui ad * conversationem veniunt, aliqua pacti occasione præsumat. Si quis autem hoc fecerit, anathema sit.

orte, *conſionem.* d.

IX. Ne ecclesia nomine dotalitii ad aliquem transferatur.

retum um. Nulli liceat ecclesiam nomine dotalitii ad aliquem transferre, vel pro præsentatione alicujus personæ pecuniam, vel aliquod emolumentum, pacto interveniente accipere. Quod si quis fecerit, & inde in jure vel confessus vel convictus fuerit, ipsum, tam regia quam nostra freti authori-

A tate, patrocinio ejusdem ecclesiæ in perpetuum privari statuimus. ANNO CHRISTI 1175.

X. Ne religiosi negotientur, firmasque teneant. Et ne laici beneficia ecclesiastica suscipiant ad firmam.

Secundum instituta patrum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici causa lucri negotientur: & ne monachi a clericis vel laicis firmas teneant, neque laici ecclesiastica beneficia ad firmas suscipiant. Ex decretis patrum.

XI. Ut clerici armati non incedant.

Quicumque ex clero videntur esse, arma non sumant, nec armati incedant: sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus ex religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores, & ecclesiasticæ authoritatis profanatores, proprii gradus amissione mulctentur: quia non possunt simul Deo & sæculo militare. Ex concilio Meldensi.

XII. Ut vicarii personatum falso non assumant.

Illud etiam de vicariis, qui personis fide & sacramento obligati sunt, duximus statuendum: quod si fide vel sacramenti religione contempta personatum sibi falso assumentes, contra personas se erexerunt, * super hoc in jure vel confessi vel convicti fuerint, de cetero in eodem episcopatu ad officii sui executionem non admittantur. Ex decreto Alexandri papæ III. ad episcopum Norvvicensem missо.

* Forte, *& super hoc.* Hard.

XIII. De decimis omnium integre persolvendis.

Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de fructibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Sed quia multi modo inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus, ut juxta domini papæ præcepta admoneantur semel, secundo, & tertio, ut de grano, de vino, de fructibus arborum, de fœtibus animalium, de lana, de agnis, de butyro, & caseo, de lino, & canape, & de reliquis quæ annuatim renovantur, decimas integre persolvant: quod si commoniti non emendaverint, anathemati se noverint subjacere. Ex concilio Rotomagensi. Vide etiam infra conc. Rotomag. anni 1189.

XIV. Ut clericorum litigantium, victus victori condemnetur in expensis.

Calumniam & audaciam temere li- Ibid

ANNO CHRISTI 1175.

tigantium, condemnando in expensas & alio multiplici remedio, imperialis sanctio compescit. Quoniam igitur hoc sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus ut de cetero in causis pecuniariis, quæ inter clericos agitabuntur, victus victori condemnetur in expensis. Qui autem solvendo non fuerit, eum in arbitrio episcopi sui puniendum relinquo.

XV. Ne præfationibus Missæ institutis addantur aliæ.

Ex decreto Pelagii papæ.

Invenimus tantum decem præfationes in sacro catalogo recipiendas. Unam in albis Paschalibus: Et te quidem omni tempore. Secundam in die Ascensionis: Qui post Resurrectionem. Tertiam in Pentecoste: Qui ascendens super omnes cœlos. Quartam die Natali: Quia per incarnati Verbi mysterium. Quintam de apparitione Domini: Quia cum unigenitus tuus. Sextam de apostolis: Et te Domine suppliciter exorare. Septimam de sancta Trinitate: Qui cum unigenito tuo. Octavam de cruce: Qui salutem humani generis. Nonam de jejunio quadragesimali tantummodo dicendam: Qui corporali jejunio. Decimam de beata Virgine: Et te in veneratione beatæ Mariæ. Hujus igitur decreti & domini papæ Alexandri authoritate districte præcipimus, ne quis præfatis præfationibus aliquam omnino præsumat adjicere.

XVI. Ne intincta eucharistiæ tradatur.

Ex decreto Julii papæ.

Inhibemus, ne quis quasi pro complemento communionis intinctam alicui eucharistiam tradat. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illo tantum discipulo, quem intincta buccelia magistri proditorem ostenderit, non quæ sacramenti hujus institutionem signaret.

XVII. Ut hostia non consecretur, nisi in calice aureo vel argenteo.

Ex concilio Remensi.

Præcipimus ne consecretur eucharistia, nisi in calice aureo vel argenteo: & ne stanneum calicem aliquis episcopus amodo benedicat, interdicimus.

XVIII. Ne fiant clandestina matrimonia.

Ex decreto Hormisdæ papæ.

Nullus fidelis, cujuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed benedictione accepta a sacerdote, publice nubat in Domino. Si quis ergo sacerdos aliquos occulte conjunxisse inventus fuerit, triennio ab officio suspendatur.

ANNO CHRISTI 1175.

XIX. Ne matrimonio jungantur, nisi qui ad legitimam ætatem pervenerint.

Ex dec Nicolai pæ.

Ubi non est consensus utriusque, non est conjugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, nihil faciunt, nisi uterque puerorum, postquam venerint ad tempus discretionis, consentiat. Hujus ergo decreti authoritate inhibemus, ne de cetero aliqui, quorum uterque, vel alter, ad ætatem legibus constitutam, & canonibus determinatam non pervenit, conjungantur: nisi forte aliquando, urgente necessitate interveniente, pro bono pacis conjunctio talis toleretur.

In quo etiam concilio clerici Rogeri Eboracensis archiepiscopi calumniati fuerunt jus Eboracensis ecclesiæ de cruce portanda in diœcesi Cantuariensis ecclesiæ. Præterea calumniati sunt ibidem ex parte Eboracensis archiepiscopi, episcopatum Lincolniensem, & episcopatum Wigornienſem, & episcopatum Cestrensem, & episcopatum Herefordensem, de jure pertinere debere ad metropolitanam Eboracensium ecclesiam. Et super hoc prædictum Cantuariensem archiepiscopum appellaverunt ad Romani pontificis præsentiam.

Præterea appellaverunt ipsum Cantuariensem archiepiscopum ad Romanum pontificem super injuria & anathematis sententia, quam intulit clericis Eboracensis archiepiscopi, qui per eum ministraverunt in ecclesia sancti Osvvaldi de Glouceſtria, pro eo quod ad illum venire nolebant ad ipsius summonitionem sicut clerici diœcesis suæ fecerunt.

In ipso autem concilio clerici ecclesiæ sancti Asaf petierunt a Cantuariensi archiepiscopo, ut in vi obedientiæ præciperet Godefrido episcopo ecclesiæ sancti Asaf ad sedem ecclesiæ suæ redire, cui præfuit pontificali dignitate: vel, ut prædictus archiepiscopus alium episcopum loco ipsius institueret. Ipse enim Godefridus episcopatum suum deseruit, paupertate & Walensium infestatione compulsus. Venienſque in Angliam a Christianissimo rege Henrico benigne & honorifice susceptus est: cui & tradidit abbatiam Abbendoniæ vacantem in custodia, donec ad propriam sedem liberum haberet regressum.

Itaque præfatus Cantuariensis archiepiscopus in ipso concilio ad instantiam prænominatorum clericorum, & admonitione Alexandri summi pontificis, necnon & consilio venerabilium coepiscoporum suorum, convenit jam dictum Godefridum, ut in vi obedientiæ ad sedem propriam rediret, vel curam pastoralem, quæ sibi fuerat commissa, in manu ipsius libere & absolute resignaret. Ipse vero Godefridus, sperans quod abbatia de Abbendonia, quæ tradita fuerat ei in custodia, posset sibi remanere, episcopatum suum nullo cogente resignavit in manu Cantuariensis archiepiscopi: libere & absolute tradens illi annulum suum & baculum pastoralem. Et ipse Cantuariensis

primas

primas eum privavit conceſſi ordinis dignitate & loco: & ſtatuit loco ipſius & conſecravit magiſtrum Adam ad epiſcopum ſancti Aſaf.

ANNO CHRISTI 1175.

IDEM CONCILIUM EX COLLECTIONE Anglicanæ Tomo II. ubi Weſtmonaſterienſe dicitur a loco Londini urbis, in quo celebratum eſt.

Rex Henricus pater & rex Henricus filius in tranſmarinis partibus exiſtentes, venerunt uſque Barbefluctum, ut transfretarent in Angliam: & adſcenſis navibus ſuis apud Barbefluctum, applicuerunt in Angliam apud Porteſmutam, VII. idus Maji, feria VI. Et venientes Lundonias invenerunt ibi Ric. Cant. archiepiſcopum & ſuffraganeos ſuos, volentes ibidem concilium celebrare. Celebravit itaque prædictus Cantuar. archiepiſcopus concilium apud Lundonias in Weſtmonaſterio, coram prædictis regibus, & aſſenſu & voluntate ipſorum, die Dominica proxima ante Aſcenſionem Domini, ſcilicet, XV. Kal. Junii. Huic autem concilio interfuerunt ſuffraganei prædicti archiepiſcopi, ſcilicet, Walterius Roffenſis epiſcopus, Gillebertus Lundon. epiſcopus, Richardus Winton. epiſcopus, Jocelinus Saresbur. epiſcopus, Gaufrid. Elienſis epiſcopus, Rogerus Wigorn. epiſcopus, Reginaldus Bathon. epiſcopus, Rodbertus Hereford. epiſcopus, Bartholomæus Exonienſis epiſcopus, Ceſtrenſis epiſcopus, Ciceſtrenſis epiſcopus, epiſcopus de ſancto Davide de Wallia: abbas ſancti Albani, abbas ſancti Edmundi, abbas Rameſejæ, abbas de Boxeleja.

ANNO CHRISTI 1175.

Et coram prænominatis epiſcopis & abbatibus, Ricardus Cantuar. archiepiſcopus, in eminentiori loco ſedens, hæc verba in medio proferens, ait:

Ideo in eccleſia Dei, ſecundum antiquam patrum conſuetudinem, &c. *ut ſupra*.

Nota Gabr. Cossartii S. J.

Nonnulli aliud hoc eodem anno ſtatuunt VVeſtmonaſterienſe concilium ad XV. Kal. Jul. Sed eſt plane idem atque hoc Londonienſe, ut annotatum eſt in nupera editione Anglicana. Tantum apud Matheum VVeſtmonaſterienſem, mutandum Jul. in Jun.

☞ SYNODUS HALLENSIS PROVINCIALIS

sub VVichmanno, Archiepiscopo Magdeburgensi,

Anno MCLXXV. *habita.*

Peſtifer Ludus Torneamentorum in partibus Saxoniæ ita inoleverat Sæculo XII; ut infra unum annum XVI. in eo referantur milites periiſſe, pro qua re Wichmannus Archiepiſcopus omnes eos frequentatores excommunicationis vinculo innodavit. Comperta autem præfati Comitis morte tunc in Auſtriæ partibus conſtitutus miſſis nuntiis eum a ſepultura præcepit Eccleſiaſtica ſeparari. Tempore vero procedente cum archiepiſcopus idem convocatis ſuffraganeis ſuis cum magna cleri frequentia conventum in Eccleſia Hallenſi haberet, Pater occiſi Comitis, & fratres ejus Otto videlicet Miſnenſis Marchio, Dedo Comes de Groitz, Henricus Comes de Witin, & Fredericus Comes de Brene cum multis nobilibus viris, & Miniſterialibus advenientes pedibus Archiepiſcopi, ac totius cleri, cum magno ejulatu, ac fletibus prevolvuntur poſtulantes, ut occiſo communionem concederent fidelium ſepulturæ, aſſerentes conſtanter eum ante finem ſuum pœnitentem, & abſolutam communionem Dominici corporis meruiſſe. Cum enim idem comes vulnere debilitatus jaceret contigit Sacerdotem quendam religioſum tranſire, qui petentibus amicis ejus ad vulneratum accedens, magna ab ipſo inſtantia rogatus eſt, ut pœnitentiam, & confeſſionem ejus admitteret & a vinculo eum excommunicationis abſolveret, fideliter promittens, ſi divina miſericordia ei vitæ ſpatium largiretur, numquam ſe de cetero tali cauſa excommunicationis ſententiam meriturum, quin potius, & de hoc & de aliis ſuis peccatis Deum ſibi modis omnibus placaturum. Super hoc autem ad militandum Deo cruce ſignari devote petiit, ut ejus contritio manifeſtius appareret. Sacerdos vero ille cordis in eo contriti ſigna percipiens, confeſſione ejus audita, pœnitentia injuncta, ab excommunicationis nodo eum abſolvit, ſicque reconciliatum Dominici corporis participem faciens ſicut petierat cruce ſignavit. Quibus peractis poſt modicum defunctus eſt. Cum itaque hoc Principes prædicti coram Archiepiſcopo, & Clero aſſererent, Sacerdos, horum omnium exequutor cum prius eſſet juramento obligatus hæc confirmare, ut nulla remaneret dubietas, rogabatur. Quod ille alacriter implevit. Ipſi præterea Principes exigente hoc ab eis archiepiſcopo, in Reliquiis juraverunt a torneamento in perpetuum abſtinere, nec uſquam in omni ditione ſua hujuſmodi exercitium permittere, homineſque ſuos & miniſteriales ab eo modis omnibus coercere. Sicque demum Archiepiſcopus mortuo ſepulturam conceſſit, ſalva tamen Sedis Apoſtolicæ auctoritate. Unde factum eſt ut tandiu ſepultura careret, donec unus militum familiaris ejus Wernherus nomine, conſenſum de hoc Summi Pontificis reportaret. Qui etiam tranſmarinam peregrinationem pro ipſo poſtmodum peragens, fidelem ſe ei manifeſtis indiciis declaravit. Sepultus eſt autem in Sereno monte XV. Kalend. Febr. ante introitum Eccleſiæ majoris occidentalem, juxta quem Wernherus idem poſtmodum tumulatus eſt. Obtulit autem Fridericus Marchio pro anima Filii ſui B. Petro X. manſos in villa, quæ Marcgrevendorp dicitur.

ANNO CHRISTI 1175.

INTROITUS HUGONIS

Cardinalis legati Alexandri pontificis in Angliam. Concordia inter archiepiſcopos: & de implacitandis clericis.

Ex Rogerii Hovedeni, annal. parte II.

Collection. Anglic. To. II.

EODEM anno, paulo ante feſtum omnium Sanctorum, applicuit in Anglia quidam cardinalis, nomine Hugezun, apoſtolicæ ſedis legatus, pro quo dominus Rex Romam miſerat. Invenit dominum Regem apud Wintoniam: & dominus Rex venit ei obviam, & Henricus filius ejus cum eo, & eum cum debito honore ſuſceperunt.

Et dominus Rex per aliquot dies moram faciens apud Wintoniam, diutiſſime tractavit de pace facienda inter Rogerum Eboracenſem archiepiſc. & Richardum Cantuarienſem archiepiſc. & de Capella ſancti Oſwaldi Glouceſtriæ, & de cruce archiepiſcopi Eboracenſis portanda. Et tandem per conſilium Regis inter prædictos archiepiſcopos, in hunc modum convenit: Quod ſcilicet archiepiſc. Cantuarienſis quietam clamavit archiepiſcopo Eboracenſi, & liberam ab omni juriſdictione ſua, capellam ſancti Oſwaldi Glouceſtriæ, ſicut dominicam capellam domini regis. Et abſolvit clericos Eboracenſis archiepiſcopi, quos excommunicaverat. Et de cruce portanda, & aliis controverſiis, quæ inter eccleſias ſuas erant, ſtarent judicio Rotomagenſis archiepiſcopi, & aliorum vicinorum epiſcoporum de regno Franciæ. Et quod ſic pacem inter ſe haberent per quinquennium: ita quod neuter illorum alteri malum vel damnum quæreret, donec controverſia illa determinata eſſet, & ad debitum finem perducta per prædictum archiepiſcopum & alios epiſcopos.

Prædictus autem Hugezun cardinalis & apoſtolicæ ſedis legatus, dedit domino Regi licentiam implacitandi clericos regni ſui de foreſtis ſuis, & de captione venationis.

CONCILIUM VVINDESHORNENSE

Anno MCLXXV. in Octavis ſancti Michaelis præſentibus Henrico II. Anglic. rege, & rege filio.

Ex Rogerii Hoveden. annal. parte poſteriori.

Collection. Anglic. To. II.

ANNO MCLXXV. Henricus rex pater magnum congregavit concilium apud Windeshores in octavis feſti ſancti Michaelis, præſentibus rege filio & Richardo Cantuarienſi archiepiſcopo, & epiſcopis Angliæ, & coram Laurentio Dublinenſi archiepiſcopo: præſentibus etiam comitibus & baronibus Angliæ. In quo concilio Tuamenſis archiepiſcopus, & Cantordis abbas ſancti Brandani, & Laurentius cancellarius Roderici regis Conactenſis, hunc finem & concordiam ſubſcriptam fecerunt cum domino rege patre, ex parte Roderici regis Conactæ.

Hic eſt finis & concordia, quæ facta fuit apud Windeshores in octavis ſancti Michaelis, anno gratiæ MCLXXV. inter dominum regem Angliæ Henricum filium Matildis imperatricis, & Rodericum regem Conactæ, per Catholicum Tuamenſem archiepiſcopum, & abbatem Cantordem S. Brandani, & magiſtrum Laurentium cancellarium regis Conactæ: Scilicet, quod rex Angliæ concedit prædicto Roderico ligeo homini ſuo, quamdiu ei fideliter ſerviet, ut ſit rex ſub eo, paratus ad ſervitium ſuum, ſicut homo ſuus; & ut teneat terram ſuam ita bene & in pace, ſicut tenuit antequam dominus rex Angliæ intraret Hiberniam, reddendo ei tributum. Et totam aliam terram, & habitatores terræ habeat ſub ſe, & juſtitiet, ut tributum regi Angliæ integre perſolvant.

ANNO CHRISTI 1176.

CONCILIUM NORTHAMPTONIENSE

ANNO CHRISTI 1176.

Pambritannicum poſt feſtum converſionis S. Pauli ann. Dom. MCLXXVI. celebratum Præſentibus rege Henrico II. patre, & rege Henrico filio, & VVilielmo rege Scotiæ.

Ex Rogerii Hovedeni annal. parte poſteriore.

Collection. Anglic. To. II.

AD concilium apud Northamtune celebratum venit willielmus rex Scotorum, & per mandatum domini regis, adducens ſecum Richardum epiſcopum S. Andreæ, & Jocelinum epiſcopum de Glaſcou, & Richardum epiſcopum de Dunkeltem, & Chriſtianum epiſcopum de Candida caſa, & Andream epiſcopum de Cateneſſe, & Simonem de Toum epiſcopum de Murevia, & ceteros epiſcopos, & abbates, & priores regni ſui. Qui cum coram domino rege Angliæ

ANNO CHRISTI 1176.

gliæ convenissent, præcepit eis dominus rex, per fidem, quam ei debebant, & fidelitatis sacramentum, quod ei fecerant; ut eandem subjectionem facerent Anglicanæ ecclesiæ, quam facere debebant & solebant tempore regum Angliæ prædecessorum suorum. Cui responderunt, quod ipsi nunquam subjectionem fecerant Anglicanæ ecclesiæ, nec facere debent. Ad hoc autem respondit Rogerus Eboracensis archiepiscopus, affirmans, quod Glascuenses episcopi & episcopi Candidæ casæ subjecti fuerant Eboracensi ecclesiæ tempore archiepiscoporum prædecessorum suorum. Et super hæc, privilegia Romanorum pontificum sufficienter instructa demonstravit. Ad quod Jocelinus Glascuensis episcopus respondit: Glascuensis ecclesia specialis filia est Romanæ ecclesiæ, & ab omni subjectione archiepiscoporum sive episcoporum exempta. Et si Eboracensis ecclesia aliquo tempore dominationem habuit in ecclesia Glascuensi, constat illam demeruisse aliquam de cetero habere dominationem. Et quia Richardus Cantuariensis archiepiscopus nitebatur, ut ecclesia Scotica Cantuariensi subjiceretur ecclesiæ, effecit adversus regem Angliæ, quod ipse permisit episcopos Scotiæ in terras suas redire, nulla subjectione facta Anglicanæ ecclesiæ.

ANNO CHRISTI 1176

NOTA COLLECTORIS ANGLICANI.

Vides episcopos Scotiæ hic asserere, quod ipsi nunquam subjectionem fecerant Anglicanæ ecclesiæ, nec facere debent: cum aliter videantur professi rex eorum VVillielmus, & iidem ipsi in cognitione illa quam Falesiæ fecerant, dum rex idem VVillielmus in captione fuit regis Angliæ: & quam postea, liberato rege, recognoverunt denuo in ecclesia S. Petri Eboraci, ut supra videas ab Hovedeno declaratam, sub fine canonum VVestmonasterienſis concilii anno Dom. MCLXXV. Refert vero Robertus de Monte, S. Remigii monachus transmarinus, inter alia: quod episcopi Scotiæ, decem numero, & abbates, non fecerunt homagium regi Angliæ, sed sacramento se constrinxerunt hoc observaturos, (homagium & ligiantiam regi Angliæ) & quod forent subditi ecclesiæ Eboracensi, & archiepiscopo, & illo irent causa sacrandi quoties necesse esset. Vide locum mox infra.

CONCILIUM WESTMONASTERIENSE

Habitum sub medium Quadragesimæ, Anno Dom. MCLXXVI. Præsidente Hugone sedis Apostol. legato.

Ex Rogerii Hoveden. parte II. annal.

lect. Ang. Tom. II.

IN qua, assidenti a dextra legati archiepiscopo Cantuariæ, archiepiscopus Eboracensis a sinistris considere dedignatus, proruit in gremium archiepiscopi Cantuariæ. Sed prostratus illico a ceteris episcopis & astantibus ministris, valide fustigatur & ejicitur. Frementi autem interea tumultu, legatus clam se eripit dissolvitque synodum.

Eodem anno, in medio quadragesimæ, supradictus Hugezun tituli sancti Michaelis de Petra Leonis, cardinalis & apostolicæ sedis legatus, Londonias venit celebraturus concilium. Et convenientibus ibidem in unum Cantuariensi & Eboracensi archiepiscopis, & omnibus episcopis & abbatibus Angliæ, & clero multo, prædictus cardinalis sedit cathedratus apud Westmonasterium, in capella monachorum infirmorum, & episcopi & abbates cum illo, unusquisque in loco suo, secundum ordinem & dignitatem suam. Sed inter Cantuariensem & Eboracensem archiepiscopos orta est contentio, quis illorum sederet a dextris cardinalis. Et cum Eboracensis archiepiscopus ibi sedere vellet, servientes domini Cantuariensis irruerunt in eum, & projecerunt in terram, & pedibus suis conculcaverunt, & cappam suam fregerunt. Et sic dispersi sunt, & cardinalis fugit, abscondit se a facie illorum, & ita impeditum est, quod nullum tenuit concilium. Sed factis appellationibus hinc & inde ad summum pontificem, uterque illorum conquestus est domino regi de injuriis sibi factis.

CONCILIUM LUMBARIENSE

In Gallia Narbonensi adversus hæreticos qui Boni homines dicebantur.

Inscripserat Binius, *Concilium Gallicanum adversus Albigense*, actaque ediderat ex Rogero Hovedeno. Nos edimus ampliora ex Sirmondi nostri MS. quod Rogerius in compendium redegerat, ubique verbis iisdem servatis. Quo in cod. annus notatur MCLXV. cum Rogerus MCLXXVI. assignet, eumque secutus Binius eo anno collocarit. Ego Binianum ordinem mutare nolui. Admonendus tantum lector fuit.

ANNO ab Incarnatione Domini MCLXV. talis diffinitiva sententia lata est super altercatione & assertione atque impugnatione fidei catholicæ, quam expugnare nitebantur quidam qui faciebant se appellari Boni homines, quos manu tenebant homines de Lumbers. Et hæc sententia lata est per manum Giraldi Albiensis episcopi, electis ac statutis judidibus ab utraque parte, & cognoscentibus atque adsidentibus præfato episcopo Gaucelino Lodovensi episcopo, & Castrensi abbate, & abbate de Ardurello, & abbate de Candillo, & Arnaldo Bebeno: in præsentia bonorum virorum tam clericorum quam laicorum: videlicet domni Pontii Narbonensis archiepiscopi, Arnaldi Nemausensis episcopi, G.... Tolosani episcopi, W..... Agathensis episcopi, Ramundi abbatis beati Pontii, P..... Sendracensis abbatis, abbatis Fontis Frigidi, abbatis de Galac, & præpositi Tolosani, ac præpositi Albiensis, & archidiaconorum Narbonensis & Agathensis, & prioris beatæ Mariæ de Monte-Pessulano, & B. prioris de Cella-nova, & M. Blanc, & Hu-

——& Hugonis de Veireiras, & laicorum Trencavelli, & uxoris comitis Raimundi Toloſani, & Sicardi vicecomitis de Laurac. & I. * de Dorniano & multorum virorum, ac fere totius populi Albienſis & de Lumbers, aliorumque populorum caſtrorum.

ANNO CHRISTI 1176.

* Iſarni

Interrogavit Lodovenſis epiſcopus eos qui faciunt ſe nuncupari Boni homines juſſu epiſcopi Albienſis, aſſeſſorumque ejus, in primo capitulo, ſi recipiebant legem Moyſi ac prophetas, ſeu pſalmos, & vetus teſtamentum, & doctores novi teſtamenti. Reſponderunt coram omni multitudine, quia non recipiebant legem Moyſi, neque prophetas, neque pſalmos, nec vetus teſtamentum, niſi ſolummodo evangelia, epiſtolas Pauli, & ſeptem canonicas epiſtolas, actuſque apoſtolorum, & Apocalypſim. Secundo interrogavit eos de fide ſua, uti eam apponerent. Reſpondentes dixerunt, quod non dicerent, niſi cogerentur. Tertio interrogavit eos de baptiſmate parvulorum, & ſi ſalvabuntur per baptiſmum. Dixerunt quod nihil dicerent, ſed de evangelio & epiſtolis reſponderent. Quarto interrogavit eos de corpore & ſanguine Domini, ubi conſecrabatur, vel per quos, & qui ſumebant, & ſi magis, vel melius conſecrabatur per bonum, quam per malum. Reſponderunt quia qui digne ſumebant, ſalvabantur; & qui indigne acquirebant ſibi damnationem, & dixerunt quod ab omni bono tam clerico, quam laico conſecrabatur. Et nihil aliud reſponderent, quia non debebant cogi reſpondere de fide ſua. Quinto interrogavit eos quid ſentiebant de matrimonio, & ſi poterant ſalvari, ſi carnaliter jungebantur vir & mulier. Noluerunt reſpondere niſi hoc tantum, videlicet quia vir & mulier jungebantur propter luxuriam atque fornicationem, ſicut B. Paulus in epiſtola ſua. Sexto interrogavit eos de pœnitentia, an in fine fieret ad ſalutem; vel ſi milites qui vulnerabantur mortaliter, ſalvarentur ſi pœniterent in fine; vel ſi deberet unuſquiſque confiteri peccata ſua ſacerdotibus & miniſtris eccleſiæ, vel cuilibet laico; vel de quibus ait B. Jacobus, *Confitemini alterutrum peccata veſtra*. Qui reſpondentes dixerunt infirmis ſufficere ſi confiterentur cui vellent. De militibus vero dicere noluerunt, quia non dicit B. Jacobus niſi de infirmantibus. Quæſivit etiam ab eis, ſi ſufficiebat ſola cordis contritio & oris confeſſio, vel ſi erat neceſſe ut facerent ſatisfactionem poſt datam pœnitentiam, jejuniis, afflictionibus, & eleemoſynis, peccata ſua lugentes, ſi ſuppeteret eis facultas. Reſponderuntque atque dixerunt, quia Jacobus non niſi hoc tantum * ut confiterentur, & ſic ſalvarentur: nec volebant eſſe meliores apoſtolo, ut aliquid de ſuo adjungerent ſicuti epiſcopi faciunt. Dixerunt etiam multa non interrogati, quod non debebant omnino jurare per aliquod ſacramentum, ſicut dicebat Jeſus in Evangelio, & Jacobus in epiſtola ſua. Dixerunt etiam, quia Paulus ajebat in epiſtola ſua quales erant ordinandi in eccleſia epiſcopi & presbyteri: & ſi tales non ordinabantur, quales ordinandos præcipiebat Paulus, non erant epiſcopi neque presbyteri, ſed lupi rapaces & hypocritæ & ſeductores, amantes ſalutationes in foro, primas cathedras, & primos accubitus in cœnis, volentes vocari Rabbi & magiſtri contra præceptum Chriſti, ferentes albas & candidas veſtes, geſtantes in digitis aureos annulos gemmatos: quod non præcipit magiſter eorum Jeſus. Et multa alia convicia improperantes. Et idcirco quia non erant epiſcopi neque presbyteri, niſi tales quales fuerunt presbyteri qui tradiderunt Jeſum: non debebant illis obedire, quia mali erant, non boni doctores, ſed mercenarii. Contra ea quæ dicebant inductæ ſunt novi Teſtamenti authoritates multæ a domino Pontio Narbonenſi archiepiſcopo, & Arnaldo Nemauſenſi epiſcopo, & Petro Sendracenſi abbate, & abbate de Fontefrigido. Auditis itaque utrimque allegationibus & novi Teſtamenti authoritatibus, non enim volebant recipere judicium niſi per novum Teſtamentum: talem diffinitivam ſententiam de jure & ex novo Teſtamento protulit Lodovenſis epiſcopus ex mandato Albienſis epiſcopi, & adſeſſorum ſupra nominatorum, coram omnibus prædictis facto ab omnibus ſilentio.

Ego Gaucelinus Lodovenſis epiſcopus ex præcepto Albienſis epiſcopi adſeſſorumque ejus judico iſtos, qui vocant ſe bonos homines, hæreticos eſſe, & damno ſectam Oliverii, ſociorumque ejus, & qui tenent ſectam hæreticorum de Lumbers, ubicumque ſint. Atque hoc judicamus per authoritates novi Teſtamenti, id eſt evangelia & epiſtolas, atque pſalmos, actuſque apoſtolorum & Apocalypſim.

In primo capitulo damnamus eos, & judicamus iſtos hæreticos eſſe. Lex enim recipienda eſt per Evangelium: & qui Legem non recipit, Dominum Jeſum Chriſtum non credit. Ipſe enim in Evangelio ait: *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi. Ipſe enim de me ſcripſit. Quod ſi litteris illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?* Et iterum: *Non veni legem ſolvere, ſed adimplere.* Et iterum: *Oportet impleri quæ ſcripta ſunt in lege & prophetis & pſalmis de me.* Ecce prophetas & pſalmos cum lege. Item: *O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt prophetæ! Et incipiens a Moyſe, interpretabatur illis ſcripturas.* Quare autem interpretabatur illis ſcripturas, & quare doctrinam dabat de lege & prophetis? niſi quia volebat ut legem & prophetas reciperent, & ut confirmarentur in fide per legem & prophetas? Multa etiam ſæpe Dominus Jeſus inducebat de lege, & prophetis, & pſalmis. Quod quidem non feciſſet bonus magiſter, niſi lex & prophetæ & pſalmi recipiendi eſſent. Dominus Jeſus inducens de divite & Lazaro exemplum, Abraham fatetur in requie, & jubentem, ut Moyſem audiant & prophetas. Oſtendit etiam factis legem eſſe bonam, quia circumciſus eſt, & in templo eſt præſentatus, & hoſtia eſt pro eo oblata ſecundum legem Moyſi, & ipſe aſcendit ad diem feſtum. In transfiguratione quoque Moyſes & Elias prophetæ apparuerunt, perhibentes ei teſtimonium. Convincimus etiam eos per epiſtolas. Ait enim beatus Paulus: *Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt.* Et iterum: *Omnis ſcriptura divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, vel ad juſtitiam, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Et iterum: *Nihil extra dico quam quod locuti ſunt prophetæ futura eſſe & Moyſes.* Etiam & Petrus ſanctiſſimus: *Habemus firmiorem prophetiæ ſermonem, cui benefacitis intendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco.* Quod etiam Doctores ſint recipiendi. Ait enim B. Paulus: *Quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia, primum apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio Doctores.* Beatus Paulus etiam inducit exemplum: *Maledictus omnis homo, qui non permanſerit * in omnia verba legis.* Et tam ipſe, quam ceteri apoſtoli, multa inducunt teſtimonia de lege & prophetis & pſalmis. Quod qui-

Jacob. 5.

* Forte deeſt, *tradidit*. H.

Joan.

Matth. 5. Luc. 24.

Ibid.

Rom. 15.

2. Tim.

Act. 26.

2. Petr.

1. Cor.

Galat. 3.

* al. *in omni verbo*. Ha

quidem non feciſſent, ſi dicta eorum non fuiſ- ANNO CHRISTI 1176.
ſent recipienda: nec prædicationem ſuam eorum teſtimonio affirmarent, ſi Moyſi & Prophetis & David credendum non eſſet. Confeſſi ſunt etiam iſti hæretici, recipere Moyſen & prophetas & pſalmos, in his tantum teſtimoniis, quæ inducuntur a Jeſu & apoſtolis, & non in aliis. Nos vero dicimus quod ſi inſtrumentum, vel ſcriptum teſtamentum proferatur, & in aliqua parte ſui credatur, debet totum credi, aut in nulla parte ſui recipi.

In ſecundo capitulo convincimus iſtos & judicamus hæreticos eſſe, authoritatibus novi Teſtamenti. Dicimus enim quia fidem catholicam non habet, qui eam non confitetur, quando interrogatur, vel fides periclitatur. Unde Dominus in actibus apoſtolorum narrat ad Ananiam de beato Paulo: *Vas electionis eſt mihi, ut portet nomen meum coram gentibus & regibus & filiis Iſrael.* Item Dominus de confitenti centurione, ait: *Non inveni tantam fidem in Iſrael*: Cum fuiſſet etiam apoſtolis denunciatum, ne loquerentur in nomine Jeſu, confidenter dicit B. Petrus: *Oportet nos magis obedire Deo, quam hominibus.* Ecce quia B. Petrus dicit, quod a Deo eſt ſibi injunctum, ut coram hominibus fidem ſuam adnunciet. Interrogatus etiam quis, de fide Jeſu Chriſti reſpondere debet, ſicut fecit beatus Petrus a Domino interrogatus. *Quem*, inquit, *dicunt eſſe homines filium hominis?* Reſpondit S. Petrus, & dicit: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi.* Interrogavit etiam Dominus cæcum illuminatum, non ante illuminationem, ſed poſt: *Credis in filium Dei vivi? & ille, credo Domine.* Interrogata autem a Domino Martha: *Credis hoc? ait illi: Utique Domine ego credidi quia tu es Chriſtus filius Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti.* Item S. Apoſtolus: *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Item B. Petrus in fine ſuæ epiſtolæ, poſtquam tradidit mandata & fidei doctrinam, volens aliquid magnum & memorabile tradere, ſicut fecit Dominus in fine ſui teſtamenti & prædicationis tradens corpus ſuum & ſanguinem. Melius enim commendantur memoriæ, quæ in fine ſermonis traduntur atque dicuntur. Sermonem ſuum ita S. Petrus concluſit: *Dominum Jeſum Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris, parati ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt, fide & ſpe.* Iſti etiam hæretici jactant ſe non mentiri. Nos vero dicimus, quia plane mentiuntur. Eſt enim fraus in tacendo & in dicendo. Unde beatus Paulus confidenter in faciem reſtitit Petro, quia circumcidebat. Viſum enim fuerat beato Paulo, quia veritatem evangelii non adnunciaret, quia aliud præcipiebat, quam corde credebat. Veritas enim dicti conſiſtit in tribus, in corde, ore, & opere. *Unde dicitur, quod in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.* Secundum hanc intelligentiam dicit Dominus: *Qui confitebitur me coram omnibus hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo.* Et item: *Oportebat prædicari pœnitentiam in nomine ejus in omnes gentes.* Item Joannes; *Omnis ſpiritus qui confitetur Jeſum in carne veniſſe, ex Deo eſt.* Et item: *Quiſquis confeſſus fuerit, quod Jeſus eſt filius Dei, in Deo manet & Deus in eo.* Et item in epiſtolis B. Pauli: *Nemo dicit Dominus Jeſus, niſi in Spiritu ſancto.* Aliquando enim loquitur quis corde & non ore, ut Moyſes: ore enim tacebat & corde loquebatur. Cui Dominus. *Ut quid clamas ad me?* Diabolus enim corde tacebat, & ore loquebatur, dicens: *Quid nobis & tibi Jeſu Nazarene? Cur veniſti ante tempus torquere nos?* Et item: *Scio quia ſis ſanctus Dei.* Et in actibus apoſtolorum: *Jeſum novi, Paulum ſcio.* Numquid diabolus veritatem dicebat, in quo nulla veritas eſt, & qui eſt pater mendacii teſtante Domino? vel quomodo dicebat in Spiritu ſancto, in quo Spiritus ſanctus non eſt? Dominus quidem dicit: *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum.* Et item: *Ut quid vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Quomodo enim malus dicit, Dominus Jeſus, in Spiritu ſancto, cum in eo Spiritus ſanctus non ſit? *Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, nec habitat in corpore ſubdito peccatis.* Dicit ergo B. Paulus, de dicto in quo concurrunt fides, ſpes, caritas. Veraciter enim dicit, qui voluntatem ſuam ſono vocis enunciat, & qui corde tenet, ore fatetur, & operibus exequitur.

In tertio capitulo convincimus iſtos & judicamus hæreticos eſſe, novi Teſtamenti authoritatibus. Dicimus enim, quod *Deus vult omnem hominem ſalvum fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, ſicut narrat ſcriptura. Nec Chriſtus pro omnibus eſſet crucifixus, qui omnia traxit ad ſe, nec eſſet datum plenum ſalutis remedium, ſi tantum ſalvarentur majores, qui originali peccato actualia addiderunt; & ſi infantes non ſalvarentur, quos Deus creaverat & formaverat ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, qui nullum peccatum forte fecerunt, ſed tantum originale contraxerunt. Baptiſma enim generaliter omnibus eſſe traditum, tam majoribus, quam minoribus, ſicut ait Dominus diſcipulis: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Et item: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum.* Dominus dicit diſcipulis: *Sinite parvulos venire ad me; talium eſt enim regnum cœlorum.* Quod quidem dicit duplici ex cauſa. Scilicet ut qui ſalvari volunt, malitia & dolo parvuli ſint, & iidem ſimplices, ſicut ipſe ait: *Niſi efficiamini ſicut parvuli iſti, non intrabitis in regnum cœlorum.* Vel ideo dicit, ne apoſtoli, eorumque ſucceſſores, ſuper baptizandis unquam dubitarent. Baptiſma enim ſucceſſit circumciſionis in locum, quæ quidem præcepta erat in majoribus & in infantibus. Et baptiſma eſt generalius & plenius, quia maſculi & fœminæ baptizantur, & gratiæ ibi præſtantur. Si autem quæratur, cujus fide ſalvantur infantes, cum ipſi fidem non habeant, ſine qua impoſſibile eſt Deo placere: dicimus quia fide eccleſiæ, vel fide patrinorum, ſicut paralyticus eſt curatus fide offerentium, & per tegulas ſubmittentium eum; & filius reguli, & filia Chananææ ſalvati ſunt eadem hora qua regulus & Chananæa crediderunt. Dicimus enim, quod baptiſma debet celebrari in eccleſia, & per miniſtros eccleſiæ, niſi neceſſitas urgeat. Unde dicit beatus Paulus: *Qui idoneos nos fecit miniſtros novi Teſtamenti.*

In quarto capitulo convincimus & judicamus iſtos hæreticos eſſe, novi Teſtamenti authoritatibus: quia corpus Dominicum non conſecratur niſi per ſacerdotem, ſive bonus ſit, ſive malus. Per verba enim ſacra, quæ dixit Salvator in cœna, ſcilicet, *Hoc eſt corpus meum*, & *hic eſt ſanguis meus*, conſecratur & conficitur Dominicum corpus. Sicut enim imperatoris, vel regis Franciæ, vel alicujus potentis nuncius non corrumpit, nec vilificat ſui abjectione vel pannoſitate quod dicit: ſic verba Domini ſacra variantur, non vitiantur, non maculantur. Et ſicut

ANNO CHRISTI 1176.

Solis radius transiens per cloacas, maculam non contrahit vel fœtorem; vel sicut aqua pura & nitida transit ad areolas per canales luteos ac sordidos vel limosos: sic verba Dominica non sordidantur, nec melius nec nitidius per bonum quam per malum proferuntur. Quoniam ad Dominum *non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* *Jacob. 1.*

Quod autem corpus Dominicum celebrari non debeat nisi in ecclesia, Paulus ait: *Aut ecclesiam Dei contemnitis? Numquid domos non habetis ad manducandum?* Item S. Paulus ad Timotheum: *Oportet te conversari in domo Dei, quod est Dei vivi ecclesia, columna, & firmamentum veritatis.* Omnes etiam fideles debent doctrinam suam accipere in ecclesia. Unde B. Paulus: *Mulieribus in ecclesia loqui non permitto, sed in silentio discant cum omni humilitate.* Hic est enim panis angelorum, quem manducat homo, qui descendit de cœlo. Et sicut manna quod pluerat de cœlo, ac virga Aaron, quæ frondu erat, servabantur in arca, & tabulæ testamenti, quæ erant scriptæ digito Dei: sic corpus Dominicum non consecratur, nec custoditur nisi in ecclesia, carissimum Domini sanctuarium. Et sicut arca deferebatur in humeris a solis Levitis, & custodiebatur, & soli Levitæ ministrabant in tabernaculo Domino: sic solis sacerdotibus & eorum ministris commissa est ecclesiæ cura atque tradita. De hac arca dicitur in Apocalypsi: *Apertum est cœlum, & visa est arca testamenti in templo ejus.* Solis etiam sacerdotibus tradita est potestas ligandi atque solvendi. Unde Dominus B. Petro: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.* Et B. Paulus ad Titum: *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut corrigas ea quæ desunt, ut constituas presbyteros per singulas civitates.* Item de ordinibus: *Presbyteri, qui bene præsunt, duplici honore digni habeantur.* Item: *Adversus presbyterum accusationes noli accipere, nisi sub duobus vel tribus testibus.* Et item: *Oportet diaconos pudicos esse.* Et item: *Omnibus qui sunt Philippis, episcopis & diaconibus, gratia sit vobis & pax.* Ecce quibus committitur verbum Dei, scilicet verbum prædicationis & correctionis. Item B. Paulus: *Argue, obsecra, increpa in omni potestate & discretione.* Et item Dominus ad discipulos: *Docete eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Istis ergo presbyteris, episcopis, diaconibus, clerici & laici debent obedire propter Deum, sive sint boni, sive sint mali. Unde Dominus: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Et B. Petrus de potestatibus: *Subditi estote dominis vestris, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis.* Et item: *Sit pastor potens in doctrina sua.* Et item: *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi pro animabus vestris rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant & non gementes.* Item: *Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem. Quia qui altario servit, de altario participet. Et si vobis spiritalia seminamus, non magnum est, si carnalia vestra metamus.* Et item ad Timotheum: *Tu autem permane in his omnibus quæ didicisti, & credita sunt tibi: quia ab infantia sacras litteras didicisti, quæ te possunt instruere ad salutem.*

Matth. 16. *Tit. 1.* *1. Tim. 5.* *Ibid.* *Ibid. 3.* *Philipp. 1.* *2. Tim. 4.* *Matth. 28.* *Ibid. 23.* *1. Pet. 2.* *Tit. 1.* *Hebr. 13.* *Ibid.* *1. Cor. 9.* *2. Tim. 3.*

In quinto capitulo convincimus & judicamus istos hæreticos esse, novi Testamenti authoritatibus: quia nolunt confiteri, quod vir & mulier possint salvari, si carnaliter misceantur. Qui quidem palam prædicare soliti sunt, quod vir & mulier salvari non poterant, nisi carnaliter convenirent. Laudant enim & approbant fœcunditatem pecudum: & damnant & improbant fœcunditatem hominum, & amant sterilitatem mulierum. Sicut scriptura narrat: *Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, &c.* Et hoc quidem prædicant, ut innumerabilis substantiæ rarus inveniatur dominus, & quæ facta est creatura ad usum & servitium hominum, careat possessore, habitatore, rectore: volentes omnes esse sicut ipsi sunt. Juxta quod ait B. Paulus: *Volo omnes esse sicut ego sum.* Et sic virginitatem videntur prædicare, ut sint omnes virgines, sicut fuit Christus & Maria virgo. * Et Dominus ipse dixit: *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* Videntur enim nuptias detrahere, & eas damnare, quas quidem dominus Jesus sua & Mariæ matris suæ, & discipulorum præsentia dedicavit, & aquæ in vinum versæ miraculo illustravit. Dicit etiam in Evangelio: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et non nisi causa fornicationis liceat viro uxorem dimittere. Item B. Paulus: *Qui matrimonio jungit virginem suam, benefacit.* Et item: *Si nubat virgo, non peccat.* Et item: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vivit vir ejus, nec habet potestatem sui corporis, sed vir. Similiter & de viro.* Et item: *Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu, ut vacetis orationi. Postea revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas.* Item: *Volo juniores nubere, filios procreare, matres familias esse.* Et item: *Non ego dico, sed Dominus.* Et item: *Salvabitur mulier per natorum generationem.* Si esset peccatum filios procreare, quare diceret Dominus, cur diceret apostolus bonum esse? & quare diceret revertimini, & volo? Numquid vult Deus, numquid vult apostolus, ut fiat peccatum? Credimus itaque quod vir & uxor salvantur, licet carnaliter misceantur.

Luc. 23. *1. Cor. 7.* * al. *quas vis ipse scrit.* Hardujnus *Gen. 1.* *Joan. 2.* *Matth. 19.* *1. Cor. 7.* *Ibid.* *Ibid.* *1. Tim. 5.* *1. Tim. 2.*

In sexto capitulo convincimus istos & judicamus hæreticos esse, & ab unitate ecclesiæ præcisos, novi Testamenti authoritatibus. Dicimus enim, quia ministerium ac potestatem ligandi atque solvendi Petro sanctissimo tradidit Dominus, dicens: *Quodcumque ligaveris, &c.* Et B. Jacobus: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ.* Et item: *Ecce ego mitto ad vos sapientes & scribas.* Et sicut ait in evangelio Dominus: *Non omnes capiunt verbum istud.* Præterea dicimus, quod stantes deberent de evangelio respondere, & disputare, cum omnes Christiani stent, quando evangelium recitatur. Et si tunc stamus, cum legitur: multo fortius, cum exponitur. Nec debuissent locum tenere sedendi, postquam elegerant locum standi. Multas etiam habemus authoritates, quibus colligitur manifeste, quod stare debeat quis, cum evangelium adnunciat: ut est illud: *Stetit Jesus in loco campestri.* Et item: *Stabat Jesus & clamabat dicens: Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* Et item post resurrectionem apostolos confirmans & prædicans, stetit. Unde dicitur: *Stetit Jesus in medio discipulorum suorum, & dixit, pax vobis.* Ipsi autem non obtinent locum judicantis, sed respondentis. Dominus enim sedere debuit, cui a patre omne judicium datum est. Ipsi vero non judicant, sed judicantur: nec eis est in ecclesia ministerium concessum prædicandi. Isti autem hæretici tales sunt, quales doctor sanctæ ecclesiæ futuros esse prænunciat dicens. *Mali homines*

Matth. 1. *Jacob. 5.* *Matth. 1.* *Matth. 1.* *Luc. 6.* *Joan. 7.* *Joan. 20.*

ANNO CHRISTI 1176.

mines & seductores proficient in pejus, errantes & in errorem mittentes. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed a veritate auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. Item: *Quidam aberrantes, aversi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.* Istorum vero inobedientiam punire deberent ecclesiæ prælati atque corrigere coram omnibus. Unde S. Paulus: *Peccantes coram omnibus arguantur, ut ceteri corrigantur.* Item B. Paulus ad prælatos: *Habentes in promptu ulcisci omnem inobedientiam.* Et: *Eos qui contradicunt* * *potentes argue.* Et item: *Argue, obsecra, increpa, in omni imperio.* Et item: *Tradidi hujusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus sit salvus in judicii diem.* Itemque: *Judicavi eum qui hujusmodi est.* Itemque: *Qui aliud vobis adnunciaverit, anathema sit.*

* Responderunt hæretici, quia episcopus qui dederat sententiam erat hæreticus, & non ipsi: & quod erat inimicus eorum, atque erat lupus rapax, & hypocrita, & inimicus Dei, ac non bene judicaverat. Et noluerant respondere de fide sua, quia cavebant se ab eo, sicut eis præceperat Dominus in evangelio. *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus sunt lupi rapaces.* Et quod ipse erat persecutor eorum fraudulentus, & parati erant ostendere per evangelia atque epistolas quod non erat bonus pastor, neque ipse, neque ceteri episcopi vel presbyteri, sed potius mercenarii. Respondit episcopus, quod sententia in eos de jure erat dictata, & paratus erat probare in curia domini Alexandri papæ catholici, & in curia Ludovici regis Franciæ, & in curia Raymundi comitis Tolosani, vel uxoris ejus, quæ erat præsens, vel in curia præsentis * Trencavelli, quod recte fuerat judicatum, & quod isti manifeste essent hæretici, & de hæresi notati. Atque promisit se eos accusare de hæresi in omni curia catholica, & se subiturum judicii discrimen.

Videntes vero se esse convictos atque confusos, converterunt se ad omnem populum dicentes: Audite, o boni viri, fidem nostram, quam confitemur, nunc confitemur autem propter dilectionem & gratiam * vestri, Respondit episcopus prædictus: Vos non dicitis, quod propter gratiam Domini dicatis: * atque dicitis, propter gratiam populi. Et illi inquiunt: Nos credimus unum Deum vivum & verum, trinumque atque unum, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: filiumque Dei * carnem suscepisse, baptizatum fuisse in Jordane, jejunasse in deserto, prædicasse salutem nostram, passum, mortuum, atque sepultum, ad inferos descendisse, resurrexisse tertia die, ad cœlos ascendisse, Spiritum paraclitum in die Pentecostes discipulis misisse, venturum in die judicii ad judicandos vivos & mortuos, omnesque resurrecturos. Cognoscimus etiam, quia quod corde credimus, ore debemus confiteri. Credimus quia non salvatur qui non manducat corpus Christi: & quod non consecratur nisi in ecclesia, atque etiam nisi a sacerdote sive bono, sive malo, nec melius fieri per bonum, quam per malum. Credimus etiam quod non salvatur quis, nisi per baptismum, & parvulos salvari per baptisma. Credimus etiam, quod vir & mulier salvantur, licet carnaliter misceantur. Et quod pœnitentiam debeat unusquisque accipere ore & corde, atque a sacerdote * & in ecclesia baptizari. Et quidem * si quid in ecclesia amplius posset ostendi per evangelia vel epistolas, illud crederent & confiterentur.

Interrogavit etiam eos episcopus prædictus, si jurarent, se tenere fidem istam & credere. Et si quid amplius debeant confiteri, quod male senterant atque prædicaverant, an non? Respondentes dixerunt, quod nullo modo jurarent, quia contra evangelium facerent, & epistolas. Contra eos vero inductæ sunt novi Testamenti authoritates a prædictis catholicis personis. Auditis itaque utrimque authoritatibus, surgens prædictus episcopus judicavit sic.

Ego * Gaucelinus episcopus Lodovensis, jussu & mandato Albiensis episcopi, adsessorumque ejus, judico & per sententiam dico, quod male sentiunt hæretici illi de jurejurando, & debent jurare, si resipiscere volunt, præstandumque est jusjurandum ubi fides periclitatur. Et quia infames sunt, & de hæresi notati, debent purgare suam innocentiam, & redeuntes ad ecclesiæ unitatem, fidem suam debent jurejurando adstruere, sicut tenet & credit ecclesia catholica: ne infirmi qui sunt in ecclesia corrumpantur, & ne oves morbidæ universum gregem contaminent. Nec est contra evangelium vel epistolas * Jacobi. Quod enim dicitur in evangelio: *Sit sermo vester, est est, non non, neque jurabitis per cœlum, neque per terram*, &c. non prohibetur jurare per Deum, sed per creaturas. Gentes enim colebant creaturas: & si fuisset licitum jurare per creaturas, reverentia & honor, qui soli Deo debetur, creaturis exhiberetur, & sic idola & creaturæ velut Deus adorarentur. Legitur enim in Apocalypsi, quod *Angelus levavit manum suam in cœlum, & juravit per viventem in sæcula sæculorum.* Et B. Paulus ad Hebræos inquit: *Quoniam Deus neminem habuit, per quem juraret majorem, juravit, inquit, per semetipsum. Homines enim per majorem sui jurant, & omnis controversiæ eorum finis ad confirmationem est juramentum. In quibus abundantius volens ostendere Deus pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum.* Juravit Deus dicens: *Juravi per memetipsum.* Et item: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum.* Apostolus etiam frequenter juravit per Deum sic: *Testis est mihi Deus.* Itemque, *Testor Deum.* Si itaque juravit Dominus, juravit Angelus, juravit Apostolus: quare non recte juratur, ubi maxime fides periclitatur? Vel illud quod dicitur in evangelio, & in epistola B. Jacobi, consilium est, non præceptum, quia si non juraretur, non * dejeraretur. *Et quod amplius est, a malo est.* Id est, de infirmitate non credentis, non de infirmitate jurantis. Vel secundum primam expositionem, a malo est, id est ex peccato vel diabolo, quia suadet jurare per creaturas. Videntes itaque quod super hoc erant convicti, dixerunt quod episcopus Albiensis fecerat eis pactum quod non cogeret eos jurare. Quod ipse episcopus Albiensis negavit.

Surgens itaque episcopus Albiensis dixit: Sententiam, quam nunc protulit Gaucelinus episcopus Lodovensis, ego confirmo & laudo, atque meo jussu data est, & commoneo milites de Lumbers, quatinus non manu teneant eos per finitionem, * quam fecerunt in manu mea.

Ego Castrensis abbas electus judex hanc sententiam laudo, & assensu meo data est ita:

Ego Ardulensis abbas electus judex hanc sententiam laudo, & assensu meo sic data est.

Ego Arnaldus Debe * electus judex similiter hanc sententiam laudo, & meo assensu sic data est.

ANNO CHRISTI 1176.

* al. *Goxelinus.* Harduinus.

* Pauli. *Matth.* 5.

Apoc. 10. *Heb.* 6. *Gen.* 22. *Psal.* 109. *Philipp.* 2. 1. *Tim.* 5.

* Forte, *pejeraretur.* Harduinus. *Matth.* 5.

* *al.* pliv fionem.

* *al. de Ro*

ANNO CHRISTI 1176.

Ego Candilienſis abbas electus judex ſententiam hanc laudo.

Ego Pontius de Arfax Narbonenſis archiepiſcopus, hanc ſententiam ratam habeo, atque iſtos hæreticos eſſe ſcio, & eorum ſententiam improbo.

Ego Arnaldus Nemauſenſis pontifex ſimiliter laudo hanc ſententiam.

* Gozelinus. Ego G * ..... Toloſanus epiſcopus ſimiliter laudo & affirmo hanc ſententiam.

Ego G..... Agathenſis præſul ſimiliter facio, & excommunico eos, atque ejicio eos de Divino officio ſanctæ matris eccleſiæ, & omnes illos qui iſtos fraudatores Chriſtianorum audierint, aut manutenuerint: ſint cum illis in æterna damnatione, donec ad ſatisfactionem veniant.

Ego Raimundus abbas B. Pontii ſimiliter.

Ego Enricus abbas Galiacenſis ſimiliter.

Ego abbas Fontis frigidi ſimiliter.

Ego M..... Toloſenſis præpoſitus ſimiliter.

Ego Gil..... abbas & præpoſitus ſimiliter.

Ego R..... archidiaconus Agathenſis ſimiliter.

ANNO CHRISTI 1176.

Ego Guido prior de Montepeſſulano ſimiliter.

Et ego P.... Sendracenſis abbas ſimiliter.

Et ego magiſter Blancus ſimiliter.

Et ego Bego de Verreiras ſimiliter.

Et ego Trencavellus vicecomes in noſtra præſentia, ſicut judicatum eſt, laudo & affirmo ſimiliter.

Et ego Conſtantia ſoror regis Franciæ, uxorque comitis Raimundi Toloſani, ſimiliter.

Et ego Sicardus Vicecomes * Lauracenſis ſimiliter. * Lantrois.

Et ego Iſarnus de Dornia ſimiliter laudo & affirmo hanc ſententiam cum omnibus iſtis antedictis, in præſentia populorum caſtrorum, ſcilicet de Lumbers & Albi, aliorumque multorum populorum qui hanc ſententiam laudare atque judicare audiunt.

☞ DUBLINENSE CONCILIUM

In Hibernia celebratum, in quo jus regium in Hibernia confirmatur.

Anno IV. Henrici II. in Hibernia, Domini vero anno 1176. a Viviano A. S. L. celebratum.

Ex Manſi Suppl. Tom. II. pag. 677. Wilkins Conc. Brit. ad A. 1176.

Hoc de concilio ita loquitur Giraldus Cambr. lib. II. Hib. expug. c. 17. Interea Vivianus legationis vice per Hiberniam fungens, convocata Dublini epiſcoporum ſynodo, jus Anglorum regis in Hiberniam, & ſummi pontificis confirmationem viva voce publice proteſtatur; tam clero, quam populo ſub anathematis interminatione diſtricte præcipiens & injungens, ne ab ejus aliquatenus fidelitate auſu temerario reſilire præſumant. Et quoniam conſuetudinis erat, ut ab Hibernicis ad eccleſiarum refugia victualia transferrentur Anglicanæ familiæ, licentiam dedit, ut quoties in expeditionem profectis, aliunde alimenta non obvenerint, in eccleſiis reperta (juſtæ taxationis eccleſiarum cuſtodibus ſoluto pretio) extrahantur.

Hoveden refert in ann. MCLXXVI. Vivianum miſſum fuiſſe ab Alex. papa in Scotiam, Hiberniam, & inſulas adjacentes ad cauſas eccleſiaſticas determinandas, venientemque in Angliam, poſtulatum eſſe a rege H. quod ſine ejus venia ingreſſus eſſet hoc regnum. Huic igitur ut ſatisfaceret, juraſſe, nihil ſe facturum in legatione ſua contra voluntatem regis: conceſſamque ſic ei licentiam tranſeundi in Scotiam, rege ſubſidium adminiſtrante.

☞ HALLENSE MAGDEBURGIC. CONCILIUM

A VVigmanno Magdeburgenſi archiepiſcopo circa annum 1176. habitum.

Ex Manſi Suppl. Tom. pag. 675.

„ WIgmannus Magdeburgenſis archiepiſcopus, ut malis occurreret, quæ inſanus ludi „ haſtiliis (torneamentorum) furor in German. „ invexerat, *convocatis ſuffraganeis ſuis omnes „ ejus* (ludi haſtilis) *receptatores excommunicationis vinculo innodavit*, ut ſcribit vetuſtus author Chronici Vetero Cellenſis inter ſcriptores „ Germanicos Menkenii to. II. pag. 394. Nequicquam tamen id valuit, ut ad ſanitatem „ morbo affectæ mentes redirent. Cum igitur „ Conradus filius Theodorici marchionis Miſnenſis ſemel ea belli imagine oblectaretur, accidit ut ictu lanceæ confoſſus pericrit anno „ 1176. die XV. Kal. decembris. Is caſus occaſionem habendi concilii Wigmanno archiepiſcopo præbuit, quid de ſepultura immortui „ in anathemate principis deliberandum eſſet, „ conſulturus. Patrum ſententiam, totamque „ rem in eo concilio geſtam ita narrat idem „ Vetero-Cellenſis hiſtoricus.

Cum archiepiſcopus idem convocatis ſuffraganeis ſuis, cum magna cleri frequentia, in eccleſia Hallenſi, conventum haberet, pater occiſi, ſcilicet Theodoricus marchio & fratres ejus, Otto Miſnenſis, Dedo comes de Rochliz, Henricus comes de Wittin, Fridericus comes de Brene cum multis nobilibus viris, & miniſterialibus advenientes, pedibus archiepiſcopi ac totius cleri cum lachrymis provolvuntur, poſtulantes, ut occiſo communionem concederent fidelium ſepulturæ; aſſerentes conſtanter, eum, ante finem ſuum, pœnitentem, & abſolutum, communionem Dominici corporis meruiſſe. Cum enim comes idem moriturus vulnere debilitatus jaceret, contigit ſacerdotem quendam religioſum tranſilire, qui, petentibus amicis ejus, ad vulneratum accedens, magna ab ipſo inſtantia rogatus eſt, ut pœnitentiam ejus & confeſſionem ſuſciperet, & a vinculo excommunicationis eum abſolveret, fideliter promittens, ſi divina miſericordia vitæ ſpatium ſibi largiretur, numquam de cetero ſe tali cauſa excommunicationis ſenten-

tentiam meriturum; quin potius & de hoc & de aliis suis peccatis Deum sibi modis omnibus placaturum; super hoc autem ad militandum Deo cruce signari devote petivit, ut ejus contritio manifestius appareret. Sacerdos vero ille cordis in eo contriti signa percipiens, confessione ejus audita, & pœnitentia injuncta, ab excommunicationis nodo eum exsolvit; sicque reconciliatum, Dominici corporis participem faciens, sicut petierat, cruce signavit: quibus peractis modico post tempore expiravit. Cum itaque principes prædicti coram archiepiscopo eorum cognato (quia filius sororis patris ipsorum fuit) & clero hæc assererent; sacerdos horum omnium executor, cum præsens esset, juramento hoc confirmare, ut nulla remaneret dubietas, rogabatur; quod ille alacriter adimplevit. Ipsi præterea principes prædicti, exigente hoc ab eis archiepiscopo, juraverunt a torneamento perpetuo abstinere, nec usquam in omni ditione sua hujusmodi exercitium permittere, hominesque suos, & ministeriales ab eo modis omnibus coercere. Sicque demum archiepiscopus mortuo sepulturam concessit, salva tamen sedis apostolicæ auctoritate. Unde factum est, ut tamdiu sepultura careret, donec unus militum familiaris ejus, Wernherus nomine, consensum de hoc summi Pontificis reportaret.

ANNO CHRISTI 1176.

ANNO CHRISTI 1176.

☞ REDONENSE CONCILIUM

A Bartholomæo Turonensi Archiepiscopo anno 1176. celebratum.

Ibid.

CONcilii Redonensis ex suffraganeis Turonensis archiepiscopi Bartholomæi, eodem præside, celebrati duplex mentio in vetustis monumentis occurrit. Inter selecta testimonia pro ecclesia Turonensi contra Dolensem, quæ extant inter acta in causa Dolensis episcopatus, vulgata in Anecdotis Martene to. III. pag. 913. Hugo decanus Turonensis asseruit: *Vidi etiam, quod cum dominus Turonensis* (Bartholomæus, cujus supra meminerat) *celebraret concilium Redonis, abbas sancti Jacobi, qui est de episcopatu Dolensi, venit cum aliis abbatibus, qui ad vocationem prædicti archiepiscopi Turonensis venerant.* Certum annum ejusdem concilii sub Bartholomæo archiepiscopo indicat anonymus author Chronici Kemperlegiensis vulgatus a Baluzio Miscellan. to. I. pag. 516. qui ad annum 1176. scribit: Bartholomæus archiepiscopus Turonensis *concilium habuit cum episcopis Britanniæ Redonis.* Nec plura ille, sicut nec alius quisque de hoc concilio

ANNO CHRISTI 1177.

ANNO CHRISTI 1177.

CONCILIUM NORTHAMPTONIÆ

Anno Dom. MCLXXVII. ad festum S. Hilarii.

Ex Rogerii Hovedeni, annal. parte II.

Ilefion. glic. To.

INTERIM rex Angliæ pater, celebrato concilio generali apud Northampton, post festum S. Hilarii, reddidit Roberto comiti Leicestriæ omnes terras suas: & sic aliis. Et in eodem concilio Guido decanus resignavit in manu Richardi Cantuariensis archiepiscopi decanatum suum de Waltham, & totum jus quod ipse in ecclesia de Waltham habuit, quietum clamavit simpliciter & absolute. Similiter fecerunt canonici sæculares de Waltham de præbendis suis, resignantes eas in manu archiepiscopi. Sed dominus Rex dedit eis inde plenariam recompensationem, ad domini Cantuariensis archiepiscopi æstimationem. Deinde dominus Rex authoritate domini Papæ instituit in eadem ecclesia de waltham canonicos regulares de diversis domibus Angliæ sumptos: & constituit walterum de Gaunt canonicum sumptum de ecclesia de Oseney, abbatem primum super congregationem illam, & magnis redditibus & domibus pulcherrimis ditavit illos. Eodem anno idem rex expulsis sanctimonialibus de abbatia de Ambresberie propter incontinentiam suam, & per alias domos religiosas in artiori custodia distributis, ipsam abbatiam de Ambresberie dedit abbatissæ & domui de Fonteverard in perpetuum possidendam. Et misso a Fonteverard uno conventu sanctimonialium, Richardus Cantuariensis archiepiscopus introduxit eas in abbatiam de Ambresberie, 11. Kal. Junii, die Dominica, præsentibus domino rege patre, & Bartholomæo Exoniensi, & Johanne Norvicensi, episcopis, & aliis multis clero & populo. Eodem die præfatus Cantuariensis archiepiscopus consecravit Guidonem Pangoriensem episcopum.

☞ AD CONCILIUM NORTHAMPTONIENSE

In quo de subigendis Anglicanæ ecclesiæ Scotis episcopis actum,

anno 1176. celebratum.

ADDITIO.

Ex Manfi ppl. Tom. pag. 674. x Wilk. onc. Brit. I. ad A. 176.

Concilii hujus acta ex Hovedeno Labbeus refert. Supersit ut ea ipsa ex Hectore Boethio lib. XII. hist. Scot. pag. 272. edit. an. 1574. repræsentemus.

Subsequenti anno Hugo Cardinalis ac diaconus sancti Angeli, a summo pontifice legatus in Angliam missus, quo ecclesias Anglicanas, summa prius diligentia inspectas, si quibus opus esset,

ſet, reformaret; ac deinde una opera idem facturus in Scotiam pergeret. Confectis in Angliam rebus, ex univerſa Scotia epiſcopos ad ſe Northamptoniam ad certum diem evocat. Citati comparent. Ibi concilio facto, quum mandata ſua a pontifice jubente epiſcopos omnes Scotiæ archiepiſcopo Eboracenſi ſubeſſe, expoſuiſſet, prolixa oratione perſuadere conatus eſt, æquo ut id animo facerent. Omnibus enim epiſcopis aliarum regionum patronum quendam ac veluti caput eſſe, cui ſubſint, ne protinus querelæ cauſæque omnes ad pontificem ſummis cum laboribus tum expenſis deferantur. Nullam eſſe in tota Scotia civitatem metropolitanam, quo in rebus ambiguis conſultatum conveniant; nullam amicitiæ, qua vel maxime adverſus hoſtes muniti ſint, occaſionem inter ipſos eſſe. Quamobrem non modo opportunum Eboracenſem archiepiſcopum eſſe non magnis terrarum ſpatiis diſtantem, ſed etiam divitiis opibuſque præpotentem, qui, ſi qua ulli neceſſitas ab hoſtibus ingruat, mox auxilio eſſe poſſit. Ad hæc id religioni noſtræ maxime convenire, ut libenter majoribus ſeſe ſubjiciant. Maximum enim id meritum eſſe, ſi complurium imperio ex ordine ſubeſſent. Ita enim virtutes ſummas humilitatem ac obedientiam maxime in nobis lucere, ſi taciti ac lubentes multorum feramus imperia.

ANNO CHRISTI 1176.

Ad ea Gilbertus adoleſcens, eruditione pariter & ſanctimonia conſpicuus, ad hoc concilium a rege Scotorum Willhelmo miſſus, ut, ne qua nec adverſus ſe, nec regnum ſuum a cardinale injuria fieret, proſpiceret, reſpondit. Jam inde ex quo fidem Chriſtianam ſuſcepiſſent, liberam fuiſſe Scotiam, nulli extra ſuam regionem, præter quam uni pontifici, velut Chriſti vicario ſubjectam. Iniquum modo poſcere pontificem, Scotos Anglis, quibuſcum bella prope continua gerant, ſubdi. Quod ſi pietatem quærat, & concordiam inter ipſos, primum nihil uſquam ab epiſcopis commiſſum eſſe, quamobrem libertate ſua merito privari debeant. Deinde non eſſe neceſſe ad exteros novorum bellorum ſeminarium jacere: ſi quid inter eos correctione dignum (quod hactenus, inquit, factum non eſt) committatur; id regi curæ fore. Pietatem vero ac reliquas virtutes, habere ſe inſignes virtutibus ac eruditione viros, qui laboribus & vigiliis doceant. Itaque regem plurimum orare atque obſecrare S. Pontificem, uti impræſentiarum contentus ſit, nec regnum ſuum, nunquam de ipſo aut Romana ſede male meritum, hoſtibus ſuis obnoxium faciat. His atque aliis rationibus Gilbertus egregie cauſam libertatemque Scoticæ eccleſiæ tutatus eſt. Re igitur infecta legatus abiit. *Succinctiori ſtilo eadem recitat Leſſæus de rebus geſtis Scotor. & qui præ cæteris nominandus erat, Joh. de Fordun in Scoti-Chron. p. 714. ſeqq.*

ANNO CHRISTI 1176.

ANNO CHRISTI 1177.

CONCILIUM VVESTMONASTERII

Alias Londini Pan-Anglicum, anno Domini MCLXXVII. in prima ſeptimana Quadrageſimæ celebratum, de lite & bello componendis inter Aldefonſum R. Caſtellæ, & Sanctium R. Navarræ exortis, judicioque Henrici R. Angliæ comprimendis.

Ex Rogerii Hovedeni annal. parte II.

Collection. Anglic. To. II.

PRIMA igitur Dominica Quadrageſimæ dominus Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, venit Londonias, concilium generale celebraturus. Cui interfuerunt Richardus Cantuarienſis Archiep. Gilbertus Londonenſis epiſc. Hugo Dunelmenſis epiſc. &c. Et abbates, priores, comites & barones Angliæ. Quibus in unum convenientibns apud Weſtmonaſterium, præcepit Rex præfatis nunciis regni Hiſpaniæ, ut in ſcripto redigerent calumnias & allegationes ſuas, & poſtea ei offerrent: ut ſic per interpretationes, ipſe & barones ſui poſſent intelligere calumnias & allegationes illorum: quia neque Rex, neque barones curiæ, intellexerunt loquelam illorum. Et ad faciendum ſcriptum illud, datæ ſunt illis triduanæ induciæ. Quarta autem die protulerunt ſcriptum, in quo hæc continebantur. *Rex Sanctius groſſus genuit hos tres filios, videlicet*, &c.

Acta autem utrinque longis enarrationibus cauſa, interpoſitoque, ex ſententia concilii iſtius, Regis judicio, chartaque de Regis, de more ſæculi illius in ferendis legibus, inde edita. Hi ſubſcribuntur teſtes, ut pote in concilio aſſidentes: videlicet.

Richardus archiepiſcopus Cantuarienſis, Hugo Dunelmenſis epiſcopus, Gaufridus Elinenſis epiſcopus, Rogerus Wigornenſis epiſcopus, Bartholomæus Exonienſis epiſcopus, Gilebertus Londonienſis epiſcopus, Walterius Roffenſis epiſc. Reginaldus Bathonienſis epiſcopus, Joannes Norvvicenſis epiſcopus, Joannes Ciceſtrenſis epiſcopus, Robertus Hereſordienſis epiſcopus, ... epiſcopus de S. David, Magiſter Ada epiſc. de S. Aſaph, ... epiſcopus de Pangor, Chriſtianus epiſc. Candidæ Caſæ. Et Gaufridus filius Regis, comes Britanniæ, Willielmus comes Albemarliæ, Robertus comes Leiceſtriæ, Will. de Mandevil comes Eſſexæ, Will. comes Glauceſtriæ, will. de Arundel comes de Suthſex, Hugo comes Ceſtriæ. *Et do baronibus Angliæ*, Richard de Luci, Willelm. de Veſci, Henr. de Laci, Odonel de Umframvile, Robertus de Vals, Rogerus de Mubrai, Robertus de Stutevile, Philippus de Rimbe, Rogerus Bigot. *Et alii multi, tam clerici quam laici. Aderant namque huic concilio abbates, priores, & barones Angliæ, ut ſupradictum eſt: licet horum pauci, illorum nulli ad ſubſcriptionem accederent.*

Chriſtianus epiſcopus Candidæ caſæ, qui hoc aſſedebat concilio, Scotus eſt epiſcopus, ſed Eboracenſis ſedis ſuffraganeus, ut mox infra videas, in concilio Scotico hoc item anno celebrato

ANNO CHRISTI 1177.

ANNO CHRISTI 1177

CONCILIUM SCOTICUM

Celebratum ann. Dom. MCLXXVII. Ad Caſtellum puellarum, ſub Viviano cardinale presbytero, legato Alexandri pontificis Romani.

Ex Rogerii Hovedeni annal. parte II.

ollection. nglic. To.

EODEM anno, Vivianus presbyter cardinalis, & apoſtolicæ ſedis legatus, peracta legatione ſua in Hibernia, rediit in Angliam, & per conductum Domini Regis, rediit in Scotiam: & celebrato concilio apud Caſtellum puellarum, ſuſpendit a Pontificali officio Chriſtianum epiſcopum Candidæ caſæ, quia ad concilium ſuum venire noluit. Sed epiſcopus Candidæ caſæ ſuſpenſionem illam non timuit, ſeptus munimine Rogerii Eboracenſis archiepiſcopi, cujus ſuffraganeus ipſe erat.

CONCILIUM VENETUM

Quo Alexander papa & Fridericus imperator reconciliantur, & antipapa cum ſuis, quos ordinaverat, deponitur, anno Domini MCLXXVII. tempore Alexandri panæ III.

ACTA *& epiſtolæ quædam Alexandri papæ, quæ in Vaticano aſſervantur, & apud Baronium deſcribuntur, cauſam habiti concilii prolixe referunt, his verbis:* Porro Alexander papa, ut indubitanter ad colloquium Imperatoris poſſet accedere, ordinato in Urbe vicario, verſus mare Hadriaticum iter cum fratribus ſuis cardinalibus arripuit. Et veniens Beneventum, inde Trojam, atque Siponrum, & montem Garganum tranſivit, & devenit in civitatem Licianam in maris littore ſitam. Ibi enim devotus beati Petri filius rex Siciliæ ad ejus obſequium præparaverat ſeptem galeas, victualibus & armis, prout tempus poſtulabat, munitas. Duos quoque de magnatibus terræ ſuæ, videlicet Romualdum Salernitanum archiepiſcopum, & Rogerium Hadrienſem maximum comitem, ut honorificentius cum eis incederet, illuc ad ejuſdem patris & domini præſentiam deſtinavit. Ut autem Imperatorem & Longobardos de ſuo pontifex adventu redderet certiores, ſex de fratribus ſuis cardinalibus Siponto uſque Bononiam cum ſuis & aliorum fratrum equitaturis præmiſerat.

Et poſt enarratas res geſtas inter imperatorem Conſtantinopolitanum & Soldanum, de quibus nos, ne adeo diverſa miſceantur, poſtea dicturi ſumus, hæc ſubjicit. Interea Viterbienſis ille ridiculus antipapa, de malo ſemper in pejus deficiens, ubi pacem & concordiam inter Alexandrum papam & Imperatorem ſine ſe familiariter tractari percepit, ubi & ſecuritatem firmam cunctis viatoribus datam indubitanter cognovit, cum proceribus ſuis ita vehementer indoluit, ac ſi cor ejus medium crepuiſſet.

Hæc de ſtatu tunc temporis antipapæ Viterbii degentis, ſeipſum mœrore vorantis. Subdit de præmiſſa legatione ab Alexandro, antequam e Campania ad Hadriaticum mare perrexit, quam omiſerat, dicens: Antequam Anagnia pontifex Alexander exiret, Hubaldum Oſtienſem epiſcopum, & Rainerum diaconum cardinalem S. Georgii, ad Imperatoris præſentiam ea occaſione præmiſit, ut ſecuritatem, quam Magdeburgenſis archiepiſcopus cum ſociis ſuis promiſerat, ab eodem imperatore per exhibitionem juramenti manifeſte reciperent. Cuncti autem per partes Tuſciæ in Lombardorum intraverunt terram, & circa Mutinam eumdem imperatorem ſatis pacificum invenerunt, qui eos hilari vultu & reverentia ſuſcepit, & honorificentia plurima honoravit. Præſentibus itaque multis epiſcopis & principibus, coram ipſis legatis Fridericus imperator C. filium marchionis Montisferrati ſuper ſancta evangelia jurare fecit in anima ſua, eamdem ſecuritatem, quam legati apud Anagniam indubitanter præſtiterant, conſervare. Inſuper ad majorem bonæ voluntatis, quam gerebat de pace, oſtenſionem, omnes principes Alemannos, qui ſecum aderant, eamdem ſecuritatem fecit nihilo minus per jusjurandum corroborare. In diebus illis Cremona reſpiciens retro, abſque gravamine de jurando, a confœderatione aliarum civitatum impudenter receſſit, & ad Imperatorem, non ſine magna ignominia, ſe convertit. Unde indignationem eccleſiæ, & aliorum Lombardorum odium & inimicitiam, juſte incurrit. Terdona quoque non poſt multum temporis idem reprehenſibiliter fecit, & eadem ſe infamia contumelioſa involvit.

Audiens autem iſta apud Vaſtum, in mari Hadriatico vadum, ubi tempus opportunum navigationi expectabat ſummus pontifex, valde eſt miratus: ſed de aliarum civitatum ſtabilitate dubitare non potuit. Ceterum cum valida maris tempeſtas ipſum jam per triginta dies contra propoſitum ſuum ibi detinuiſſet invitum: ecce inſuper Auſter diu deſideratus advenit, & ſtatim nautæ ad transfretandum eumdem pontificem alacriter invitarunt. Qui conſurgens circa medium noctis inſtantis Quadrageſimæ, valde mane poſt Miſſam, & receptos cineres, pelagi vaſtitatem lætus intravit cum undecim galeis, & aliis duabus oneratis victualium copiis, & albis caballis, abſque aliis navigiis: ita rex Siciliæ auxit numerum galearum ad decorem pontificis. Erat autem delectabile ad videndum navalem exercitum ſulcantem dorſum pelagi velis protenſis & proſpero vento. Sed circa meridiem, ſuperveniente hora ſexta, eſt prorſus extinctus Auſter, & illico facta eſt in mari turbatio maxima. Timuerunt igitur omnes: Pontifex autem non fuit omnino ſecurus. Tunc decem galeæ

cum

cum ipso Pontifice & fratribus suis cardinalibus versus anteriores insulas in remigando non segniter laboraverunt. Tandem suffragantibus beatorum Petri & Pauli meritis, eadem die circa nonam, ad insulam, quæ dicitur Polacrosa, prospero, Deo gratias, cursu applicuerunt. Pontifex autem fatigatus ex nimia procellosi maris turbatione, in terram libenter descendit, & apposita copiosa mensa hilariter convivavit.

ANNO CHRISTI 1177.

Post modicum vero temporis, cum jam quiescerent omnia, ex insperato desideratus nautis Auster arrisit, & eos ad iter agendum non mediocriter animavit. Exultantibus igitur cunctis, cum gaudio vela universa in altum citissime sunt elata: & unusquisque ad exercendum commissum sibi negotium in ipsa noctis obscuritate vigilans permansit. Præcedente itaque cum magno luminari galea summi pontificis, aliæ ipsam sequentes, per totam noctem omnes alacriter navigarunt. Et altera die circa meridiem in insulam, quæ vocatur Alexa, venerunt. Et post celebratam ibidem Missam, cum magno gaudio & lætitia ad mare convenerunt. Et exinde ceteras Dalmatiæ insulas transcendentes, in proxima Dominica, priusquam Sol illucesceret, ad civitatem Jaderæ, quæ sita est in capite Hungariæ regni eumdem pontificem cum suis fratribus, Manfredo videlicent Prænestino episcopo, Joanne tituli sanctæ Anastasiæ, Bosone tituli sanctæ Pudentiana, presbyteris cardinalibus, Cinthio tituli sancti Hadriani, & Hugone sancti Eustachii, diaconis cardinalibus, Romualdo quoque Salernitano archiepiscopo, & Rogerio illustri comite, per merita beatorum apostolorum sanum & alacrem portaverunt. Et quoniam nondum quisquam Romanus pontifex civitatem ipsam intraverat, de novo ipsius papæ adventu facta est in clero & populo illius loci communis lætitia, & ineffabilis exultatio collaudantium & benedicentium Dominum, qui modernis temporibus per famulum suum Alexandrum successorem beati Petri Jadertinam civitatem dignatus est visitare. Itaque præparato sibi de Romano more albo caballo processionaliter duxerunt eum per mediam civitatem ad beatæ Anastasiæ majorem ecclesiam, in qua ipsa virgo & martyr honorifice tumulata quiescit, immensis laudibus & canticis altissime resonantibus in eorum Sclavica lingua. Post quartum vero diem exivit Jadera, & per Sclavorum insulas, & maritimas Istriæ civitates felici cursu transitum faciens, ad monasterium sancti Nicolai situm in faucibus Rivialti alacriter, Domino auxiliante, pervenit.

Anno igitur sui pontificatus decimo octavo, * al. XI. X *. Kalendas Aprilis, Indictione decima, beatus pontifex Alexander cum ingenti honorificentia Venetias primum intravit, occurrente sibi duce cum patriarcha & episcopis & nobilibus, cum clero in navium copiosa multitudine. Eo autem in palatium patriarchæ super Rivoalto deducto, prædictus Magdeburgensis episcopus, cum electo Wormatiensi protonotario, accesserunt ad eum, dicentes: Dominus noster imperator cuncta, quæ inter vos & eum de pace, nobis mediantibus tractata sunt & conscripta, paratus est adimplere. Sed in civitate Bononiensi, quam ejus principes nimis habent suspectam, convenire nullatenus potest. Unde clementiam ipsam vestram suppliciter exoramus, quatenus alium locum ipsi & vobis congruum, Ravennam videlicet, vel Venetias, eligere satagatis. Quibus beatus pontifex constanter sine mora respondit: Diu est, quod mediantibus fratribus nostris Humbaldo Ostiensi episcopo, & Rainerio diacono cardinali, cum Lombardis Imperator convenit, ut ipse in Imola, & nos in Bononia debeamus pariter convenire. Ideo nos absque Lombardis & consilio fratrum nostrorum, qui circa partes Bononiæ nostrum præstolantur adventum, locum ipsum mutare non possumus, nec debemus. Si ergo minime displicet quod prius sibi sponte consentit, sibi debet non nobis talem conditionem sæpe positam imputare. Verumtamen, ut incœptum bonum pacis ad desideratam consummationem celerius valeat, operante Domino, pervenire: nos usque Ferrariam sine mora venire studebimus, quatenus ibi cum fratribus nostris & rectoribus Lombardiæ deliberare, & elige plenarie possimus, quod pro utraque parte congruentius fuerit faciendum. Quod verbum, quia legatis bene complacuit, per litteras apostolicas universis episcopis & rectoribus civitatum Lombardiæ mandavit, ut in Dominica die passionis ad ejus præsentiam in ipsa civitate, Deo favente, conveniant.

ANNO CHRISTI 1177.

Interim vero cum turbæ multæ irruerent in eum, & ex civitatibus circumpositis multitudo nobilium properaret ad ejus præsentiam, ut viderent illum, & audirent tanquam angelum a Deo missum: dignum duxit in proxima Dominica, *Lætare Jerusalem*, ad ecclesiam beati Marci solemnia Missarum celebraturus accedere. Indutus ergo sacris vestibus, & de consuetudine auream ferens rosam, cum episcopis & cardinalibus ad altare majus processit. Post evangelicam lectionem populo Dei ex diversis partibus congregato pastoraliter prædicavit. Et completis Missarum officiis, rosam, quam detulerat, duci Venetiarum in signum gratiæ sedis apostolicæ contulit.

In eadem quoque septimana cum glorioso galearum exercitu, quod erat delectabile visu, exivit Venetiis, & per fauces Padi ascendens, cum gloria & honore venit in suam civitatem Ferrariam. In sequenti vero die principales personæ, quæ inferius annotantur, ab utraque parte ad præsentiam pontificis convenerunt. Ex parte Lombardorum Aquilejensis patriarcha, Ravennatensis & Mediolanensis archiepiscopi, & eorum comprovinciales episcopi, rectores civitatum cum marchionibus, & comitibus, Salernitanus quoque archiepiscopus cum Rogerio Hadrienſi comite: sed ex imperatoris parte Moguntinus, Colonienſis, Trevirenſis, Bisuntinus, cum aliquibus suffraganeis episcopis, electoque Wormatienſi & protonotario. Quibus adinvicem congregatis, de loco ubi Papa secure posset cum Imperatore præsentialiter convenire, cum non modica inter partes altercatio existeret, Lombardis petentibus Bononiam, vel Placentiam, aut Ferrariam, sive Paduam; Imperatoris autem principibus Papiam, aut Ravennam, aut Venetias eligentibus: Pontifex cum nunciis regis Siciliæ Venetias in hunc modum elegit. Ut si Dux cum populo Veneto juratoriam cautionem præstaret, quod antequam pax firmiter confirmata esset. sine consensu Papæ Imperatorem intrare Venetias nullatenus permitterent, & venientes illuc sive redeuntes nullo modo impedirent: tunc pars utraque ad locum ipsum accederet, quod ad verbum Pontificis factum est.

Exivit ergo Alexander papa Ferraria cum episcopis & cardinalibus septimo Idus Maii, & sine mora Venetias remeavit: cujus vestigia partes utræque celeriter sunt subsecutæ. Constitutis itaque principibus & Lombardis in conspectu principis,

cipis, de reconciliatione pacis inter alterutros tractare cœperunt. Sed quia de feudis maxima inter eos controversia vertebatur, & pax ecclesiæ absque illorum pace, quia cum ecclesia contra imperium firmiter fieri non debebat, tractatus ipse, multis intervenientibus induciis, usque ad apostolorum Petri & Pauli octavas processit.

Ea igitur die pax ecclesiæ in ea forma, quæ de consensu * patrum ordinata fuerat, & scripto firmata, de consensu principum, qui præsentes aderant, Imperatoris assensu est roborata. Pax quoque Siciliæ regi proximis Kalendis Augusti usque ad quindecim annos eodem modo approbata est. Super quibus chartæ hinc inde concorditer factæ, & a singulis partibus in bona voluntate receptæ sunt. Quibus ita peractis ad instantiam principum Imperatori licentiam dedit Pontifex veniendi usque Chiogiam, quatenus in loco ipso a Pontifice parum distante, constitutis in ejus præsentia cardinalibus illis & principibus, qui cursum pacis & treguarum fere jam consummaverant, cum ipsa imperiali authoritate, Domino cooperante, plenum sortiretur effectum & immutabile firmamentum. Venit ergo illuc Imperator, & ad ejus præsentiam cardinales & principes pariter convenerunt, omnia, quæ de pacis bono ejus consensu fuerant ibi concorditer transacta, ostendentes. Auditis itaque omnibus quæ gesta fuerant, & plenarie intellectis, licet ab his, qui pacem oderant, valde turbatus fuerit & commotus, quatenus principes in facie ipsi restiterint: omnia tandem, sicut in præsentia Pontificis gesta fuerant & conscripta, rata habuit, & ea confirmare sponte promisit. Tum factum est quod &, in audientia eorumdem cardinalium & principum, Diedoni comiti filio C. marchionis præcepit, ut in anima sua coram * divino papa, nunciis regis Siciliæ, & Lombardis publice juraret in hunc qui sequitur modum:

Ego comes Diedo juro, quod dominus Imperator mandavit mihi, ut in anima sua jurarem juramentum, quod nunc facturus sum: & postquam mandavit, non revocavit mandatum. Et ego ex eodem Imperatoris mandato juro in anima sua, quod ex quo venerit Venetias, omni quæstione & contradictione semota, faciet jurare in anima sua, quod pacem ecclesiæ, sicut disposita est per mediatores ex scripto, & pacem regis Siciliæ usque ad quindecim annos, sicut scriptum est, & treugam Lombardorum, sicuti est per mediatores utriusque partis dispositum in scripto, quod & apud eosdem mediatores continetur, bona fide servabit, & principes suos hoc ipsum jurare faciet. Simili modo præcepit Sigilboth camerario suo in hunc modum jurare:

Ego Sigilboth juro, quod ex quo dominus Imperator venerit Venetias, juramentum ipsum pacis ecclesiæ, & regis Siciliæ, & treugæ Lombardorum faciet præstari in anima sua, & principes suos fideliter jurare faciet. *Hæc acta.*

His ita hoc modo completis, Pontifex ducem & populum Venetum a juramento, quo tenebantur, absolvit, & ut dominum Imperatorem honorifice Venetias ducerent, eis præcepit. Quod Dux desideranter implere festinans, in præparatis sex galeis eumdem Imperatorem usque ad monasterium sancti Nicolai, quod est situm in capite Rivialti, cum gloria & honore conducere fecit.

Altera die, in vigilia sancti Jacobi, summo mane Pontifex misit ad Imperatoris præsentiam Humbaldum Ostiensem, & Willelmum Portuensem, episcopos, & Joannem tituli S. Anastasiæ, & Theodinum tituli sancti Vitalis, & Petrum tituli sanctæ Susannæ, presbyteros cardinales, & Hyacinthum diaconum cardinalem sanctæ Mariæ in Cosmedin. Qui ad eum venientes, postquam Imperator renunciavit schisma Octaviani, Guidonis Cremensis, & Joannis de Struma, promissam quoque obedientiam venerabili patri domino Alexandro tanquam catholico pontifici, ejusque successoribus canonice intrantibus: ipsum a sententia excommunicationis pariter absolverunt, & catholicæ unitati aggregarunt. Idemque factum est de majoribus ipsius principibus, qui eodem vinculo tenebantur, juxta priscum ecclesiæ morem.

Exinde Imperator tanquam catholicus princeps accessit ad præsentiam ipsius pontificis, qui ante fores ecclesiæ sancti Marci cum fratribus suis cardinalibus residebat, in communi unionem pacis expectantibus: & deposita chlamyde, prostravit se in terram, & deosculatis pontificis, tanquam principis apostolorum, pedibus, veræ pacis osculum ipsi devotissime dedit. Tunc repleti sunt omnes gaudio magno, & præ nimia lætitia vox clamantium, *Te Deum laudamus*, insonuit usque ad sidera: statimque Augustus apprehensa Pontificis dextera, cum canticis & laudibus usque ad chorum ecclesiæ ipsum deduxit, & inclinato capite benedictionem ipsius reverenter suscepit.

In sequenti vero die, qua celebratur festum sancti Jacobi apostoli, idem Alexander papa rediit, & celebraturus solemnia Missarum, cum festiva processione patriarcharum, archiepiscoporum, presbyterorum, diaconorum, cardinalium, & aliorum ministrorum, juxta sacrum ordinem processit. Imperatore igitur in choro stante, clerus Teutonicus Missæ introitum altisonis vocibus psallere cœpit, & totum decantando officium cum omni jubilatione peregit. Post evangelium autem & Sermonem factum ad populum, Imperator denuo ad vestigia ejusdem pontificis cum principibus suis devotissime processit, & apertis thesauris suis aurum post pedum oscula obtulit. Decantata itaque Missa, idem dextram pontificis apprehendit, & extra ecclesiam usque ad album caballum conduxit ipsum, & streguam, stapham scilicet, fortiter tenuit. Cum autem frænum acciperet, & stratoris officium vellet adimplere: Pontifex, quia iter ad mare nimis videbatur prolixum, pro facto habuit quod affectuose voluit adimplere.

Dum in his esset idem Alexander papa, fidelem amicum Petrum Cassinensem abbatem, & archiepiscopum Capuanum, de his quæ hactenus gesta essent cum Imperatore reddidit his litteris certiores:

Alexander episcopus servus servorum, &c. dilectis in Christo filiis Petro, Cassinensi abbati, & Capuano archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

EXIGUNT gratissimæ devotionis obsequia, quæ nobis & ecclesiæ tam devote, quam fideliter exhibuisse noscimini, ut felices successus ipsius ecclesiæ, vobis scilicet devotis & * spiritualibus filiis, spiritualibus litteris describamus: cum dignum sit, conveniens, & honestum, ut quos ita habuimus in nostra devotione firmos, & stabiles, de prosperitate nostra, & ipsius ecclesiæ, reddamus hilares & gaudentes. Agite itaque una nobiscum gratias omnipotenti Deo, qui habitat in altissimis, & humilia respicit de super-

supernis, de cujus munere venit, ut navicula Petri diu & graviter procellosis fluctibus & validissima tempestate quassata, nunc tandem portum salutis attigerit, & pacatis sævientis maris procellis, debita & desiderata pace lætetur. Sane duodecimo Kalendas instantis mensis Augusti, de mandato hujusmodi filii nostri in Christo illustris Romanorum imperatoris, filius marchionis Alberti vir nobilis, magnus, & potens, & camerarius ipsius imperatoris, præsentibus principibus ecclesiasticis & sæcularibus Teutonici regni, publice in anima ejus in præsentia nostra, coram innumerosa hominum multitudine, præstiterunt tactis sacrosanctis evangeliis juramentum, quod postquam idem Imperator veniret Venetias, omni contentione & contradictione * sepositа, pacem ecclesiæ, sicut per fratres nostros & principes suos dispositа est & tractata, & pacem hujusmodi filii nostri in Christo Willelmi illustris Siciliæ regis, usque ad decimum quintum annum, & treguam Lombardorum usque ad septem annos, in anima sua & a principibus suis faceret, sicut in scripto pacis & treguæ continetur, juramento firmari. Nono vero Kalendas Augusti, præfatus imperator, sicut tractatum fuerat & dispositum, venit ad ecclesiam B. Nicolai, quæ per unum milliare a Venetiis distat, & tam ipse quam archiepiscopi, episcopi, & alii principes Teutonici regni, abrenunciantes schismati, per fratres nostros episcopos & cardinales, de mandato nostro, præsentibus quibusdam aliis, absolutionis beneficium meruerunt, & deinde venerunt Venetias, & ibi ante ecclesiam beati Marci prædictus imperator, innumera multitudine virorum & mulierum præsente, & alta voce reddente laudes & gratias Altissimo, nobis summo pontifici obedientiam & reverentiam humiliter & reverenter exhibuit, & recepto a nobis pacis osculo, dextravit nos devote, & cum reverentia qua decuit & devotione usque ad altare in ecclesiam introduxit.

ANNO CHRISTI 1177.

* al. sopita

Sequenti vero die, in festo beati Jacobi ab eodem imperatore rogati, ad prædictam ecclesiam S. Marci solemnia celebraturi Missarum accessimus: & nobis illuc venientibus præfatus imperator extra ecclesiam obviam venit, & dextero latere nostro devote suscepto, nos in ecclesiam introduxit, & peractis Missarum solemniis, nos usque ad ipsius ecclesiæ portam dextravit. Et cum ascenderemus palafredum nostrum ibi paratum, stapham tenuit, & honorem omnimodum & reverentiam nobis exhibuit, quam prædecessores ejus nostris consueverunt prædecessoribus exhibere. Erit itaque solicitudinis vestræ, nobis & ecclesiæ in prosperis congaudere, & effectum pacis aliis devotis ecclesiæ filiis aperire, ut ii quos zelus domus Domini tangit, de pacis nomine divinitus dato in Domino gaudeant & exultent. Datum Venetiis in Rivoalto, sexto Kal. Augusti.

Hactenus Alexander papa. Quam quidem epistolam repertam una cum aliis in parvo codice basilicæ Vaticanæ hic tibi describendam curavimus: ut intelligas, vel ex his veritatem actorum vitæ Alexandri, cum quibus eadem Alexandri epistola miram habeat continuationem atque consensionem, ut non dubites eamdem esse germanam. His quidem similes, ejusdemque argumenti itidem tunc Venetiis ab eodem Alexandro papa datas litteras in Angliam, recitat Rogerus in annalibus, istis verbis:

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Richardo Cantuariensi episcopo, & suffraganeis ejus, & dilectis filiis abbatibus specialiter ad Romanam ecclesiam pertinentibus in archiepiscopatu Cantuariensi constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

ANNO CHRIS 1177

Immensas laudes & gratias agimus omnipotenti Deo, qui licet navem Petri diu permisisset procellosa maris tempestate quassari, nunc tandem imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna: ita ut pacatis maris sævientis fluctibus, prædicta navis ad portum quietis reducta sit & salutis. Sane carissimus in Christo filius noster Fridericus illustris Romanorum imperator, proximo præterito die, Dominica ante festum beati Jacobi, cum principibus ecclesiasticis & sæcularibus Teutonici regni, cum multa devotione venit Venetiam ad præsentiam nostram: & ibi coram innumera multitudine virorum ac mulierum altis vocibus resonantium laudes Altissimo, nobis sicut summo pontifici omnem reverentiam & honorem exhibuit, & in festo beati Jacobi, nobis ad preces ejus beati Marci ecclesiam adeuntibus, pro celebrandis Missarum solemniis obviam venit: & finita Missa, quam a nobis licet indignis reverenter audivit, nobis omnem honorem exhibuit, quem prædecessores ejus nostris consueverunt antecessoribus exhibere. In Kalendis vero instantis mensis Augusti præfatus Imperator, ubi erat numerosa hominum multitudo, in anima sua jurare fecit. Et principes sui, quos præsentes habebat, tam ecclesiastici quam sæculares, præstito juramento firmaverunt, quod pacem ecclesiæ perpetuo, & pacem carissimi in Christo filii nostri Willelmi illustris Siciliæ regis usque ad quindecim annos, & treguam Lombardorum a prædictis Kalendis usque ad * sex annos, sicut pax & tregua ipsa dispositа est, & tractata, & in scriptis redacta, illæsam debeat & illibatam servare. Sicut autem Imperator nos in catholicum papam, & spiritualem patrem recepit: ita nos eum in catholicum imperatorem, & uxorem ejus in catholicam imperatricem, & filium ipsorum in catholicum regem recepimus. Agite itaque gratias creatori nostro, qui sponsam suam sacrosanctam ecclesiam sua miseratione respexit, & ei, post multas persecutiones, quibus graviter pressa est & attrita, per suam gratiam, plenam pacem reddidit & quietem. Data Venetiæ in Rivoalto, octavo Idus Augusti.

* septem

Ac has, quæ sequuntur, dedit ad Eboracensem archiepiscopum & Dunelmensem episcopum, conformes illis, quas datas vidimus ad abbatem Cassinensem.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Rogerio Eboracensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, & Hugoni Dunelmensi episcopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Exigunt gratissimæ devotionis obsequia, quæ nobis & ecclesiæ tam devote, quam laudabiliter exhibuisse noscimini, ut felices successus ecclesiæ vobis sicut specialibus & devotis ecclesiæ filiis * spiritualibus, describamus: cum dignum sit & conveniens, & honestum, ut quos ita habuimus in nostra devotione firmos & stabiles, de prosperitate nostra, & ipsius ecclesiæ, reddamus hilares & gaudentes: Agite itaque una nobiscum gratias omnipotenti Deo, qui habitat & Hu-

* f. fil. spiritualibus, specialibus litteris describ.

ANNO CHRISTI 1177.

in altiſſimis, & humilia reſpicit de ſupernis, de cujus munere venit, ut ſponſa ſua ſacroſancta eccleſia, diu & graviter procelloſis fluctibus, & validiſſima tempeſtate quaſſata, nunc tandem portum ſalutis attigerit: & paratis ſævientibus procellis, debita & deſiderata tranquillitate lætetur. Sane duodecimo Kalendas inſtantis menſis Auguſti, de mandato cariſſimi in Chriſto filii noſtri Friderici illuſtris Romanorum imperatoris, filius marchionis Alberti vir nobilis magnus & potens, & camerarius ipſius imperatoris, præſentibus principibus eccleſiaſticis, & etiam ſæcularibus Teutonici regni, publice in anima ejus in præſentia noſtra, coram innumeroſa hominum multitudine, præſtiterunt tactis ſacroſanctis evangeliis juramentum, quod poſtquam Imperator veniret Venetias, omni quæſtione & contradictione ſopita, pacem eccleſiæ, ſicut per fratres noſtros & principes ſuos diſpoſita eſt & tractata; & pacem cariſſimi in Chriſto filii noſtri Willelmi illuſtris Siciliæ regis, uſque ad quindecim annos; & treguam Lombardorum uſque ad ſex annos, in anima ſua, & etiam a principibus ſuis faceret, ſicut in ſcripto pacis & treguæ continetur, juramento firmari. Et principes Teutonici regni, ſcilicet venerabiles fratres noſtri Magdeburgenſis, Colonienſis, & Chriſtianus dictus Moguntinus, archiepiſcopi, & quidam alii in anima ſua pro ſe jurare fecerunt. Nono vero Kalendas Auguſti, præfatus Imperator, ſicut tractatum fuerat & diſpoſitum, venit ad eccleſiam beati Nicolai, quæ per unum milliare diſtat a Venetiis: & ibi tam ipſe, quam archiepiſcopi, epiſcopi, & alii principes Teutonici regni, abrenunciantes ſchiſmati, per fratres noſtros epiſcopos & cardinales, de mandato noſtro, præſentibus quibuſdam aliis, abſolutionis beneficium meruerunt. Deinde venerunt Venetias, & ibi ante eccleſiam beati Marci prædictus Imperator, innumera multitudine virorum & mulierum præſente, alta voce reddente gratias & laudes Altiſſimo, nobis ſicut ſummo pontifici obedientiam & reverentiam humiliter & reverenter exhibuit: & recepto a nobis pacis oſculo, nos devote dextravit, & cum reverentia qua decuit & devotione uſque ad altare in eccleſiam introduxit. Sequenti vero die, in feſto beati Jacobi, ab eodem imperatore rogati, ad prædictam eccleſiam ſancti Marci, ſolennia celebraturi Miſſarum, acceſſimus; & nobis illuc venientibus præfatus imperator extra eccleſiam obviam venit, & dextero latere noſtro devote ſuſcepto, nos in eccleſiam introduxit; & peractis Miſſarum ſolemniis, nos uſque ad ipſius eccleſiæ portam dextravit. Cum aſcenderemus paſtefredum noſtrum ibi paratum, ſtapham tenuit, & omnem honorem & reverentiam nobis exhibuit, quam prædeceſſores ejus noſtris conſueverunt anteceſſoribus exhibere. Erit itaque ſolicitudinis veſtræ, nobis & eccleſiæ in proſperis ſucceſſibus congaudere, & effectum pacis aliis devotis eccleſiæ filiis aperire: ut hi, quos zelus domus Domini tangit, de pacis munere divinitus dato in Domino gaudeant & exultent. Data Venetiis in Rivoalto VII. Kalendas Auguſti.

Hactenus Alexander ex Rogero in annalibus Anglicanis. Sed quod ad eaſdem res geſtas pertinet, jungamus his reliqua Alexandri papæ acta ſuperioribus cohærentia: ſic enim ſe habent: In craſtino autem circa horam nonam Imperator cum paucis pontificem filiali affectu viſitavit, & uſque ad ejus cameram, ubi cum epiſcopis & cardinalibus familiariter reſidebat, alacriter ſe perduxit. Congratulati ſunt ergo omnes ad invicem, & poſt affectuoſa colioquia, & mixtos ſeriis ſine detrimento dignitatis jocos, Auguſtus petita & impetrata licentia, hilaris ad hoſpitium remeavit.

ANNO CHRISTI 1177.

Kalendis vero menſis Auguſti, convocatis notariis, & univerſis Lombardorum rectoribus, Pontifex & Imperator in conſiſtorium pariter intraverunt. Tunc Imperator coram Pontifice cum omni adjutorio præcepit comiti Henrico de Res.... qualiter in anima ſua ipſius Imperatoris juraret, quod pacem eccleſiæ & imperii, & pacem regis Siciliæ, uſque ad quindecim annos, ſicut etiam per mediatores utriuſque partis diſpoſitum & deſcriptum fuerat, bona fide ſervavit. Præſentibus quoque principibus nihilo minus juſſit ad eamdem pacem & treguam ut pariter jurarent, quod bona fide ſervarent. Comes.... mox & ipſe juravit ſuper ſancta Dei evangelia. Juraverunt & ſequentes principes hoc modo, videlicet:

Ego Chriſtianus Moguntinus. }
Ego Philippus Colonienſis. } archiepiſc.
Ego V. Magdeburgenſis. }
Ego B. Trevirenſis.
Ego P. Patavienſis.
Ego C. electus Wormatienſis.
Ego R. imperiali authoritate protonotarius.
Ego C. Mantuanus epiſcopus.
Ego C. cancellarius.
Ego G. comes.

Juramus in manibus veſtris ſuper hæc ſancta Dei evangelia, quod pacem eccleſiæ & imperii, & pacem regis Siciliæ, uſque ad quindecim annos, & treguam Lombardorum uſque ad * ſex annos, ſicut ſtatutum eſt, & ſcriptum per mediatores utriuſque partis, bona fide ſervabimus, & abſque fraude. Sic Deus nos adjuvet, & hæc ſancta Dei evangelia.

* ſeptem

Ex parte vero Siciliæ regis eodem modo juravit Romualdus Salernitanus archiepiſcopus, & Rogerius comes Andrienſis.

Ex parte vero Lombardorum jurarunt qui præſentes erant, ſcilicet, de Mediolano Gerardus Piſcis, Rogerius & Marcellinus conſules.

De Placentia Willelmus Letatorius.
De Brixia Albertus de Gambara.
De Bergamo Alberatus.
De Verona Cæcius conſul.
De Parma Vetulus.
De Regio Antemanus.
De Bononia Picamontes poteſtas eorum.
De Novaria Willelmus Gueliri.
De Alexandria Hubertus de Foro.
De Padua Teſſulanus poteſtas.
De Venetia Gozelinus.

Abſoluto autem Imperatore, ſequaces quoque ejus intruſi, & ſchiſmatici, ad ſinum matris eccleſiæ catervatim confluentes, abſolvi humiliter poſtulantes, refutarunt & anathematizarunt, abjurantes ſuper ſancta evangelia omnem hæreſin extollentem ſe adverſus ſacroſanctam Romanam eccleſiam, & præcipue ſchiſma, hæreſin, & factionem Octaviani, & Guidonis Cremenſis, & Joannis de Struma: eorumque ordinationes irritas eſſe pronuntiantes, fidelitatem quoque & obedientiam domino ſuo papæ Alexandro, ejuſque ſucceſſoribus catholicis promittentes, reconciliati ſunt, & unitati eccleſiæ aggregati. De quorum numero famoſiores duximus nominandos, Chriſtianum Moguntinum, Philippum Colonienſem, V. Magdeburgenſem, Trevirenſem, Patavienſem, Wormatienſem electum, Auguſtanum, Maſſilienſem, Argentinum, Halberſtadenſem,

ANNO CHRISTI 1177.

sem, Papiensem, Placentinum, Brixiensem, Novariensem, Aquensem, Mantuanum, Balneoregiensem, Pisaurensem, Faventinensem, Guidonem Cremensem promotum in Levitam, V. quondam Cluniacensem abbatem, & intrusum sancti Georgii in Velo aureo, atque vicinum ejus sancti Salvatoris intrusum. Aliorum resipiscentium schismaticorum multitudinem penitus ignoramus.

Eodem tempore, decimo sexto Kalendas Septembris, in ecclesia sancti Marci Venetiis Alexander papa cum archiepiscopis, episcopis, & aliis ecclesiarum prælatis Italis, & Alemannis, synodum celebravit, in qua juxta eum Imperator resedit: ubi pax inter ecclesiam & imperium, & pax Imperatoris cum Siciliæ rege, & tregua Lombardorum, sicut superius est ordinatum, communi assensione roborata fuit atque firmata. Sed ad majorem ipsius soliditatem, Pontifex in hunc modum excommunicationis sententiam protulit: ut quicumque pacem ipsam, vel treguas infringeret, nisi requisitus infra quadraginta dies, & commonitus satisfaceret, eamdem excommunicationem incurreret. In schismaticos vero, qui nondum resipuerant, quousque satisfecerint, anathematis sententiam innovavit.

In diebus illis cum hæc agerentur, C. comes Bertinori absque liberis decedens Venetiis, pro remissione delictorum suorum, parentumque ipsius, castrum ipsum Bertinorum, quod alio nomine dicitur Susulianum, & totam terram suam (licet ab antiquo juris beati Petri fuerit) sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ in propriam hæreditatem donavit, & ad majorem donationis ipsius firmitatem, domino Alexandro papæ, ejusque successoribus, publicum exinde instrumentum fieri fecit. Quamobrem pro recipiendis investituris ipsius castri, quod est caput comitatus totius, pontifex absque mora illuc misit Rainerium diaconum cardinalem, & R. subdiaconum, & P. Sarracenum dapiferum suum: per quos investituram & possessionem illius comitatus in potestatem & dominium sedis apostolicæ recepit & detinuit.

Deinde post synodum celebratam decimo quinto Kalendas Octobris pro confirmatione pacis Imperator has litteras scripsit.

Imperatoris confirmatio.

Reverendo in Christo patri domino papæ Alexandro sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ summo & universali pontifici Fridericus Dei gratia Romanorum imperator semper Augustus debitam obedientiam, & filialis devotionis affectum.

CUM imperatoria ac regia majestas ad hoc in terris ordinata sit, ut per ejus operam totus orbis pacis gaudeat incremento: nos, quos Deus in solio imperii Romani instituit, eam diligenter amplecti, & ferventius conservare debemus ac volumus. Inde est, quod pacem ecclesiæ & imperii, secundum quod a principibus nostris & cardinalibus Romanæ ecclesiæ disposita est & ordinata, & in scripto principum nostrorum sigillis signata continetur, sicut per interpositam personam jurare fecimus, sic præsenti scripto nos observare promittimus, & confirmamus, & ratum in posterum permanere volumus: & sic deinceps firmirer observabimus, & faciemus, quatenus in nobis fuerit, Deo propitio, observari.

Datum apud Venetias in palatio ducis, decimo quinto Kalendas Octobris, Indictione decima.

LITTERÆ PRINCIPUM.

ANNO CHRISTI 1177. Principum confirmat.

Domino suo ac patri venerando Alexandro Dei gratia sanctæ Romanæ sedis & catholicæ ecclesiæ summo pontifici atque universali papæ, Christianus Moguntinus archiepiscopus, Philippus Colonienſis archiepiscopus, VVeremundus Magdeburgensis archiepiscopus, Arnoldus Trevirensis archiepiscopus, Conradus VVormatiensis episcopus, Gaufredus cancellarius, VVeremundus protonotarius, F. comes Hollandiæ, F. marchio de Lucis, & frater ejus, Diedo comes de Dierſa, & R. comes de Diuna, filialis devotionis obsequium cum debita obedientia & devotione.

QUOT commoda, quæ ex confirmata pace ecclesiæ & imperii utilia toti mundo provenerint, ipsa innumera illa mala, quæ exinde acciderunt, manifeste ostendunt. Sicut enim ab utriusque concordia, provinciæ orbis terrarum ad salutem & tranquillitatem reguntur: ita sub eorum divisione a propria status rectitudine distrahebantur. Gaudeat itaque tellus tam desiderabilis roris visitatione respersa, tam gratiosæ pluviæ inundatione fœcunda, per quam fideles populi, ariditatis sitim depellant, & omnia jurgiorum scandala, & scandalorum incendia suffocentur. Nos ergo, pater sanctissime, de tanto concordiæ fructu lætantes, ipsam sacratissimæ ecclesiæ & imperii pacem, sicut ab utrisque partis mediatoribus est disposita, & in commune scriptum redacta, & illustris regis Siciliæ usque ad quindecim annos, & treguam Lombardorum a proxime præteritis Kalendis Augusti usque ad * sex annos, sicut a mediatoribus est ordinata, & nostris juramentis firmata, & in scriptum commune redacta, nostri consensus studio & vigore confirmamus, & ratam atque inconcussam tenemus: & ut sic observetur, operam dabimus. Et ut hæc nostræ confirmationis pagina subsecuturis temporibus firma atque illibata permaneat: eam propriis subscriptionibus communiri, & sigillorum nostrorum fecimus appensione insigniri.

* *al.* VII.

Ego Christianus archiepiscopus Moguntinus. * *Locus sigilli.*

Ego Philippus Colonienſis archiepiscopus, & Italiæ archicancellarius. Sic & alii. *De Imperatore Venetiis discedere parato hæc sequuntur in actis:*

Rebus itaque sic se habentibus, Imperator Venetiis recessurus, ut a summo pontifice licentiam acciperet, accessit ad eum in palatium patriarchæ. Sed omnino exclusis ceteris, cum solis episcopis & cardinalibus, ac suis principibus, de his quæ ad pacis complementum restabant, cum eodem papa colloquium habuit. Tunc Pontifex ab Imperatore petivit ut regalia sancti Petri, & possessiones sanctæ Romanæ ecclesiæ, sicut per mediatores cardinales & principes apud Anagniam constitutum fuerat & firmatum, sibi restitui faceret. Cui respondens Imperator dixit; Regalia sancti Petri, & possessiones alias Romanæ ecclesiæ, præter terram comitissæ Mathildis, & Bertinorum, libere ad præsens restituam: sed quia ista mihi videntur ad imperii jus pertinere, vos eligite de vestris cardinalibus tres, & nos de nostris principibus totidem eligemus, ad ista tractanda, quorum judicio pars utraque, irrefragabiliter stare debent. Quod licet pontifici grave nimis & durum fuerit, quoniam & in forma pacis de restituenda terra comitissæ Mathildis expressum fuerat & juratum, & tunc ipse castrum Bertinorum, sicut superius dictum est, possidebat:

ANNO CHRISTI 1177.

bat: ne tamen occasione ista ecclesiæ pax turbaretur, voluntati ejus tandem assensum præbuit. Statimque Christianum Moguntinum archiepiscopum, & Wormatiensem electum, & A. protonotarium, qui præsentes aderant, ad id faciendum delegit Imperator; & Alexander papa suos, videlicet Ostiensem & Portuensem episcopos, & Cynthium diaconum cardinalem elegit. Pro restituendis vero prædictis regalibus, & ceteris ecclesiæ possessionibus, illico eumdem Moguntinum assignavit pontifici, præcipiens ei sub obtentu gratiæ suæ, ut restitutionem ipsam infra tres menses cum integritate perficeret.

His itaque concorditer ordinatis atque dispositis, ipse Augustus coram pontifice genua flexit, & deosculatis pedibus ejus, receptus ab eo & universis cardinalibus, versus Ravennam & Cæsenam recessit. Post cujus discessum circa medium mensis Octobris pontifex quatuor impetratis galeis a duce Venetiarum, majori parte fratrum suorum per Pentapolim secus mare præmissa, denuo pelagi vastitatem Domino authore penetravit, & ea qua venerat via regressus, Sipontum quarto Kalendas Novembris suffragantibus beatorum Petri & Pauli meritis, cum prosperitate pervenit.

De rebus in hac synodo gestis, deque iis qui concilio interfuerunt, ita Rogerus de Hoveden in annalibus Angliæ: Eodem anno Divina miseratione Alexander papa, & Fridericus Romanorum imperator, facti sunt amici Venetiæ in Rivoalto, deleto schismate, quod jam fere octodecim annis duraverat in ecclesia Romana. Huic vero paci & concordiæ interfuerunt ex parte domini papæ, Humbaldus episcopus Ostiensis cardinalis, Willelmus de Pavia episcopus Portuensis cardinalis, Walterus episcopus Albanensis cardinalis, Conradus episcopus Savinæ cardinalis, Manfredus episcopus Palæstrinus cardinalis, Joannes Neapolis presbyter cardinalis, Theodinus presbyter cardinalis, Albertus presbyter cardinalis, Petrus de Bona presbyter cardinalis, Bosus presbyter cardinalis, Vivianus presbyter cardinalis, Herembrandus presbyter cardinalis, Hyacinthus diaconus cardinalis, Herdizim diaconus cardinalis, Chinchechapel diaconus cardinalis, Laborandus diaconus cardinalis, Hugesim diaconus cardinalis, Reinerus diaconus cardinalis, archiepiscopus de Viane, archiepiscopus Bituricensis, archiepiscopus de Melan, archiepiscopus de Ravenne, archiepiscopus de Salerne. Et comes Rogerus de Andre ex parte Willelmi regis Siciliæ. Ex parte Friderici Romanorum imperatoris interfuerunt præscriptæ paci viri subscripti. Archiepiscopus de Magdeburg, Philippus Colonienſis archiepiscopus, Christianus Maguntinus archiepiscopus, archiepiscopus de Besencon, archiepiscopus de Treves, electus de Wermeise, protonotarius imperatoris, comes Henricus de Dice, marchio Albertus, & multi alii. Congregatis itaque illis in civitate Venetiæ, nono Kalendas Augusti, in vigilia beati Jacobi apostoli; præfatus imperator, sicut prius tractatum fuerat & dispositum, venit ad ecclesiam beati Nicolai, quæ per unum milliare a Venetiis distat, & ibi tam ipse quam archiepiscopi, episcopi, & alii principes Teutonici regni, abrenunciantes schismati, per episcopos, & cardinales, quos dominus Papa ad eos absolvendos miserat, absolutionis beneficium accipere meruerunt. Deinde venerunt Venetias, & ibi ante ecclesiam beati Marci prædictus imperator domino Papæ, sicut summo pontifici, omnem obedientiam & reverentiam humiliter exhibuit, & recepto ab eo pacis osculo eum devote dextravit, & cum devotione magna usque ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti vero die in festo sancti Jacobi, feria secunda, præfatus Imperator venit obviam domino Papæ extra ecclesiam sancti Marci: & dextero latere ejus devote susceptо, eum in ecclesiam introduxit: & peractis Missarum solemniis eum usque ad ipsius ecclesiæ portam dextravit. Et cum dominus Papa palefredum suum ascenderet, prædictus imperator tenuit ei stapham, & omnem honorem & reverentiam exhibuit, quam prædecessores ejus prædecessoribus suis exhibere consueverunt. In hoc vero concilio Joannes abbas de Struma, qui vocatus fuerat papa Callistus, qui etiam tertius & ultimus schismatis hujus antipapa extiterat, degradatus est: & ab ipso imperatore, & ab omnibus principibus ecclesiasticis & sæcularibus, dejectus est & reprobatus.

Similiter omnes archiepiscopi, & episcopi, & abbates Teutonici regni, qui ab eo vel ab aliis antipapis prædecessoribus suis, videlicet ab Octaviano, qui papa Victor vocabatur, vel a Guidone de Crema, qui papa Paschalis vocabatur, ordinati fuerant, degradati sunt: & altaria, quæ ab ipsis sive ab ordinatis suis dedicata erant, demolita sunt. In hoc autem concilio Conredus frater consobrinus prædicti imperatoris recepit a manu Alexandri papæ archiepiscopatum Sanceburge, & legatiam totius Teutonici regni in vita sua habendam. Iste vero Conredus cum electus esset tempore schismatis ad archiepiscopatum Maguntinum, noluit ab Octaviano antipapa consecrari: sed malens inter catholicos pro nomine Christi pauper vivere, quam inter schismaticos divitiis & transitoriis abundare, venit usque Senonem civitatem ad Alexandrum papam: a quo benigne susceptus, factus est episcopus cardinalis de episcopatu Savinæ: & Christianus imperatoris cancellarius successit ei in archiepiscopatu Maguntino, & pallium suscepit a Guidone de Crema: quod quia ab eo receperat, propriis manibus suis combussit Venetiæ in Rivoalto in palatio patriarchæ coram Alexandro papa & cardinalibus universis, & a domino Papa absolutus est, & remansit archiepiscopus Maguntinus, & pallium ab Alexandro recepit.

Causam, qua motus Imperator pacem & concordiam petierat, alii aliter enarrant. Matthæus Paris, anno MCLXXVII. Fredericus imperator, *inquit*, venit ad pedes Alexandri papæ. Audivit enim & certificatus est super hoc, quod cum fugeret a persecutione imperiali, & non erat ei tutus transitus per terram: immo per mare exorta tempestate assumpsit omnia ornamenta papalia in navi quasi celebraturus, & stans imperavit mari & ventis vice Jesu Christi, cujus vicarius erat: & statim facta est tranquillitas magna. Quo audito Imperator stupefactus, humiliatus satisfecit illi per omnia, timens tamen plus Deum quam hominem: & sic cessavit schisma.

Meo sane judicio probabile esse existimo, quod non parum commotus fuerit pœna & clade gravissima ipsi divinitus inflicta, quam Aimonius de gestis Francorum libro 5. capite quinquagesimo quinto his verbis enarrat: Eisdem diebus Ludovicus rex Alexandrum papam in pastorem cum omni regno Franciæ suscepit. Cujus rei fama circumquaque regiones pervolante, Constantinopolitanus & Hispanus imperatores, rex Siciliæ, rex Angliæ, rex Hierosolymitanus, rex Hungariæ, omnesque reges Christianorum, sequentes regis Ludovici exem-

ANNO CHRISTI 1177.

exemplum, cum debita reverentia eumdem ſuſceperunt, excepto Friderico Alemanniæ imperatore: qui conſueta tyrannide furens, prædictum ſchiſmaticum Octavianum contra leges & jura manutenuit, & omni vita illius ſicut Papam eum habuit. Quo defuncto Guidonem Cremenſem, unum ſcilicet de duobus cardinalibus eidem ſchiſmatico adhærentibus, nefandus ille imperator ſucceſſorem ejus ſubrogavit: Cujus inhortationibus idem imperator Romam, ut eam perderet, profectus eſt: ubi maxima ſtrages ſuorum, non vi Romanorum, nec aliorum mortalium, ſed ſola Divina ultione facta eſt. Mirabile dictu contigit, quod Dominus ſuper exercitum ejuſdem nefandiſſimi tyranni manum ultionis extendens, per aeris corruptionem, ferventem pluviam ſuper ipſos effudit: unde infinita multitudo tam militum quam peditum inexpugnabili gladio Divinæ virtutis perculſi, morte miſerabili vitam finierunt. Inter quos filius Conradi imperatoris interiit, & Rainaldus Colonienſis archiepiſcopus: cujus corpus fruſtatim diviſum, & in ferventi aqua decoctum, ſaleque conditum, Coloniam uſque ſui deportaverunt. Imperator vero præ timore flagelli Divini ab eadem obſidione recedens, in Tuſciam fugitivus pervenit. Unde egrediens, & Lombardiam pertranſiens, ab incolis ejuſdem regionis viriliter fugatus, ad Suſam feſtinavit. Exinde cum paucis ſociis furtive fugiens, Alpes tranſmeavit. Siquidem amiſſa multitudine in eadem obſidione epiſcoporum & baronum ſuorum, ita perterritus & confuſus extitit, ut ulterius ibi morari non audens, miſerabili fuga Alemanniam repetiverit.

Motum initæ concordiæ & compoſitionis Otto Friſingenſis paulo poſt circa hæc tempora defunctus, lib. 7. cap. ultimo. Hujus, (*de Friderico loquens ait,*) octavo principatus anno, Hadrianus venerabilis Papa obiit; & inter duos alios, Alexandrum videlicet & Octavianum, qui alio nomine Victor appellatus eſt, maximum ſchiſma eccleſiæ oriri cœpit, quod novemdecim annis miſerabiliter duravit, Friderico rege contra Alexandrum pertinaciter reſiſtente, & in idipſum plures epiſcopos regia poteſtate compellente. Quod demum multo labore Dei gratia ſancitum eſt, & Alexander univerſalis totius eccleſiæ pater canonicæ confirmatus eſt, *&c.*

Eamdem reconciliationem magna cum humilitate & perfecta caritate citra ſuperbiam pontificis peractam eſſe, Guillelmus Tyrius hujus temporis ſcriptor lib. 18. belli ſacri cap. 26. teſtatur his verbis: Per idem tempus domino Hadriano Papa apud Anagniam urbem Campaniæ morbo ſquinantiæ defuncto, corporeque ejus Romam translato, & in baſilica Petri apoſtolorum principis honorifice ſepulto: dum & de ſubſtituendo paſtore inter cardinales haberetur tractatus, ſicut in tabulis ſolet frequenter contingere, diviſa ſunt eligentium deſideria, ita ut pars eligeret dominum Rolandum ejuſque eccleſiæ presbyterum cardinalem tituli beati Marci, qui idem erat ſedis apoſtolicæ cancellarius, cui manus imponentes, & ordinantes epiſcopum, Alexandrum appellaverunt. Alii vero Octavianum, virum ſecundum carnem nobilem, ejuſdem eccleſiæ presbyterum cardinalem tituli ſanctæ Cæciliæ trans Tiberim: cui & nihilominus manus imponentes, epiſcopum conſtituerunt, vocantes eum Victorem. Cujus ſchiſmatis occaſione, univerſa Latinorum eccleſia, peccatis noſtris exigentibus, paulo minus habuit dividi, & irrevocabiliter ab invicem ſeparari, majoribus orbis principibus certatim A partibus gratiam ſuam & favorem miniſtrantibus. Tandem anno decimo nono, redeunte ad unitatem eccleſiæ domino Friderico Romanorum imperatore, qui parti oppoſitæ auxilium ſuggerebat, & conſilium: & domino Alexandro papa plena caritate reconciliato, reddita eſt pax eccleſiæ, & expulſis errorum tenebris, reſplenduit tranquillitas, quaſi ſtella matutina in medio nebulæ.

ANNO CHRIST 1177.

Romualdus archiepiſcopus Salernitanus, qui huic concilio interfuit, in chronico ſuo, recenſito ad longum Pontificis & Imperatoris ad Urbem acceſſu, de Imperatoris abſolutione, honoreque Alexandro papæ exhibito iſta refert: Sequenti vero die Dominica,* octava ſcilicet die reſidua ſtante menſis Julii, in vigiliis beati Jacobi, Papa, cognito Imperatoris adventu, galeas ingreſſus cum nunciis regis, & magna Lombardorum ac populi multitudine, ad eccleſiam ſancti Marci ſummo mane devotus acceſſit, & Humbaldum Oſtienſem, & Willelmum Portuenſem, & Manfredum Præneſtinum epiſcopos, & quoſdam de cardinalibus ad Imperatorem tranſmiſit: qui venientes ipſum & ſuos ab excommunicationis vinculo abſolverunt. Chriſtianus autem cancellarius procedens in publicum, tactis ſacroſanctis evangeliis ait: Ut omnes evidenter agnoſcant me eſſe nomine & opere Chriſtianum, Octavianum Cremenſem, & Joannem de Struma, cum ſuis complicibus, prorſus abjuro: & Alexandrum, & ſucceſſores ejus, in catholicum Papam recipio. Et alii prælati eccleſiarum ſimiliter juraverunt.

* 24. Jul.

Dux autem Venetiæ, cognito quod Imperator ab excommunicationis eſſet nexibus abſolutus, cum patriarcha, & magna cleri ac populi, & navium multitudine, uſque ad eccleſiam ſancti Nicolai illi obviam venit: quem in navi ſua recipiens, uſque ad litus ſancti Marci ſatis honorifice & pompoſe deduxit. Imperator autem de navi deſcendens ſimul cum duce, patriarcha, & epiſcopis ſuis, & clero populo Venetiæ, ipſum cum vexillis & crucibus proceſſionaliter præcedente uſque ad eccleſiam ſancti Marci, ante cujus atrium Alexander papa cum epiſcopis ſuis, & cardinalibus, cum patriarcha Aquilejæ, archiepiſcopis & epiſcopis Lombardiæ, eccleſiaſtico more ornatis honorifice reſidebat, pedes acceſſit.

Cumque ad Papam appropiaſſet, tactus Divino Spiritu, Deum in Alexandro venerans, imperiali dignitate poſtpoſita, rejecto pallio, ad pedes Papæ totum ſe extenſo corpore inclinavit. Quem Alexander Papa cum lacrymis benigne elevans, recepit in oſculo & benedixit, moxque a Teutonicis, Te Deum laudamus, eſt excelſa voce cantatum. Imperator autem, apprehenſa Papæ dextera, ipſum in eccleſiam introduxit, & accepta ab illo benedictione, ad palatium ducis cum ſuis rediit. Papa vero cum cardinalibus, & nunciis regis, iterum galeas ingreſſus, ad ſuum hoſpitium rediit. In veſperis autem Imperator per unicos ſuos Papam ſatis affectuoſe rogavit, ut ſi ei placeret, ſequenti die, in feſto ſcilicet B. Jacobi, in eccleſia S. Marci Miſſarum ſolemnia celebraret: deſiderabat enim ab ore ejus Divina officia ſupplex & devotus audire. Cujus petitioni Papa aſſenſum benignus accommodans, ſummo mane cum cardinalibus ad S. Marci eccleſiam venit. Cujus veſtiarium ingreſſus cum patriarchis, archiepiſcopis, & cardinalibus, honorifice ſatis, & eccleſiaſtice ſe induit, & ad celebranda Divina Miſſarum ſolemnia ſe præparavit.

Im-

Imperator autem, ut humilitatem quam corde conceperat opere demonſtraret, ſumpto ſtratoris officio, pallium depoſuit, manu virgam accepit, laicos de choro expulit, & Papæ ad altare ſolemniter & proceſſionaliter venienti viam tanquam oſtiarius præparavit. Deinde in choro cum archiepiſcopis, epiſcopis, & clericis Alemanniæ remanens (quibus eo die cantandi injunctum erat officium) Miſſam domini papæ devote ſatis & humiliter audiebat. Cumque dicto evangelio Papa aſcendiſſet pulpitum, ut alloqueretur populum, Imperator accedens propius cœpit verba ejus attentius auſcultare. Cujus devotionem Papa diligenter attendens, verba quæ ipſe * litterate proferebat, fecit per patriarcham Aquilejæ in lingua Teutonica evidenter exponi. Finito autem ſermone, & *Credo in unum Deum* ſolemniter decantato, Imperator cum ſuis principibus ad pedes Papæ devotus acceſſit, & obtulit. Finita Miſſa, cum Papa ad ſuum palatium vellet redire: Imperator dexteram ejus accipiens, eum uſque ad portas eccleſiæ ſatis honeſte deduxit. Cumque equum ſuum album de more vellet aſcendere, Imperator ex alia parte accedens, ſtrevam ejus tenuit, & poſtquam equum aſcendit, ipſum aliquantulum ſtratoris more per fræni lora deduxit: quem Papa benedicens, ad hoſpitium redire permiſit. Ipſe vero, clero, & populo illum præcedente, uſque ad mare deſcendit. Dehinc galeas ingreſſus, ad palatium ſuum cum gloria eſt & honore reverſus. Venientibus autem proximis Kalendis Auguſti, Imperator cum archiepiſcopis, & epiſcopis, & reliquis principibus ſuis, & magna populi multitudine, ad patriarchæ palatium, in quo Papa erat hoſpitatus, acceſſit. In cujus palatii aula longa ſatis & ſpatioſa, Papa in eminentiori loco poſitus, in faldiſtorio ſuo reſedit, & epiſcopis ſuis, & cardinalibus hinc inde circumſtantibus, Imperatorem quidem in ſua dextera ſupra epiſcopos, & presbyteros cardinales, Romualdum vero Salernitanum archiepiſcopum in ſiniſtra ſupra diaconos cardinales reſidere præcepit. Finito itaque ſilentio, ſic eſt papa Alexander exorſus:

Hæc eſt, inquit, *dies*, fratres cariſſimi, *quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea*, quia hic filius noſter Romanorum Imperator illuſtris mortuus fuerat, & revixit; perierat, & inventus eſt. Nam poſtquam cordi ejus ſuperne radius claritatis illuxit totius falſitatis depulſa caligine, de errore ad veritatem rediit, de tenebris ad lumen tranſiit, de ſchiſmate ad unitatem acceſſit, & ad caulas matris eccleſiæ tanquam ovis erratica repedavit. Exultet igitur fidelium votiva religio, quia hodie pater juniorem recepit filium, catholicum principem Romanum recuperavit imperium. Mater eccleſia ſuum evaginatum in vaginam convertit gladium, navis piſcatoris egregii, quæ culpis exigentibus, adverſitatum turbine pene demerſa jam fuerat, nunc procellis ceſſantibus, ad litus ſolitum, & veræ quietis portum illæſa pervenit. Eccleſiæ ſuæ preces pro bono pacis frequenter effuſas Dei Filius clementer audivit, & eam cum ſuo principe, in pace & concordia collocavit. Indo eſt, quod deſtructis adverſitatibus & erroribus univerſis, ſecura jam pace fruitur, & jucunda ſecuritate lætatur. Ceſſet igitur antiqua diſcordia, finem accipiat inveterata malitia: una fides, unus Dominus, una ſit & eccleſia. Schiſma in unitatem tranſeat, & diviſio ad caritatem accedat. Omnis jam ad pacem eccleſiæ redeat, & ad matris ſuæ gremium fiANNO CHRISTI 1177.
liorum numeroſitas gratioſa recurrat. Sit Deo gloria in altiſſimis, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et quia nos imperatoris noſtri pium animum, & benignam agnoſcimus voluntatem, eum intra noſtræ manſuetudinis brachia tanquam cariſſimum filium benignius amplectimur, & tam ipſum, quam uxorem, & ejus filium in catholicos principes paterno affectu recipimus, & ipſis honorem debitum impendere procuramus: Deum, & apoſtolos noſtros affectuoſe rogantes, ut ipſos eccleſiæ ſuæ ſervent, incolumes, & per longa tempora cuſtodiant defenſores.

Poſtquam Papa loqui, deſiit, Imperator depoſito pallio, de faldiſtorio ſurgens, cœpit in lingua Teutonica concionari, Chriſtiano cancellario verba ſua vulgariter exponente. Ait ergo: Majeſtati noſtræ ſatis gratum reſidet & acceptum, quod Deus omnipotens, cujus manu principum corda tractantur, cujus arbitrio eorum voluntates & conſilia diriguntur, noſtræ conſcientiæ puritatem attendens, ex diverſis mundi partibus viros providos & diſcretos huic curiæ voluit intereſſe, ut ipſi errorem noſtrum, & converſionem, nobis referentibus manifeſte cognoſcerent, dehinc ad propria redeuntes, devotionem noſtram, quam erga Dei eccleſiam gerimus, publice prædicarent. Totus igitur mundus evidenter agnoſcat, quod licet nos Romani imperii dignitate & gloria fulgeamus: tamen a nobis humanæ conditionis proprium dignitas Romana non abſtulit, nec ignorantiæ vitium majeſtas imperialis excluſit. Nam ſuggeſtione pravorum hominum, ignorantiæ fuimus tenebris involuti: & per viam veritatis credentes incedere, extra juſtitiæ ſemitas non invenimus. Ecce enim Dei eccleſiam, quam credebamus defendere, impugnavimus; & quam ſperabamus extollere, pene deſtruximus. Occaſione noſtra, Domini noſtri Jeſu Chriſti tunica inconſutilis eſt diviſa, & quantum in nobis fuit, per hæreſes & ſchiſmata violata. Decepit nos cauſæ meritum, & color negotii perturbavit: quia dum in facto eccleſiæ potius virtutem potentiæ, quam rationem juſtitiæ volumus exercere, conſtat nos in errorem merito deveniſſe. Juſtitia * fortitudinem reſpuit, æquitas violentiam non admittit. Sicque factum eſt, quod ille, qui humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit, potentiam noſtram, & adverſæ partis humilitatem conſiderans, more ſuo potentes de ſede depoſuit, & humiles exaltavit. Sed quia Divina clementia nos ad correctionem noſtram ad tempus errare voluit, ſed deviare in perpetuum non permiſit: univerſa hæc fidelium turba cognoſcat, quod nos de cetero, errore totius falſitatis abjecto, ad veritatem convertimur, de ſchiſmate ad unitatem redimus, & ad gremium matris noſtræ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ gratanter accedimus: dominum Alexandrum, qui eſt impræſentiarum, & ſucceſſores ejus, in catholicum papam recipimus, & ipſi tanquam patri debitam reverentiam exhibere proponimus. Pacem noſtram eccleſiæ, illuſtri regi Siciliæ, & Lombardiæ, ſicut inter nos ordinatum eſt & diſpoſitum, reddimus.

* *tyrannidem.*

De actis concilii hujus ſubjungit iſta: Advenientibus autem vigiliis Aſſumptionis beatæ Virginis, quæ eo tempore in die Dominico adve-

ANNO CHRISTI 1177.

adverunt, Alexander papa cum episcopis suis, & cardinalibus, cum patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & abbatibus Alemanniæ, Lombardiæ, & Tusciæ, cum Imperatore, & duce Venetiæ, cum nunciis regis Siciliæ, & magna populi multitudine in ecclesia beati Marci conveniens, solemne ibidem concilium celebravit. *Hæc acta.*

Dictis itaque orationibus & litaniis, & aliis, quæ de more in concilio sunt dicenda, & longo sermone de pace habito, Alexander papa candelas accensas Imperatori, & clericis, & laicis, qui ibi aderant, dari præcepit: & ipse excommunicationis formam hoc modo proposuit: Nos ex parte Dei omnipotentis, & beatæ Mariæ semper virginis, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & omnium sanctorum, excommunicamus & a gremio matris ecclesiæ separamus omnes personas tam ecclesiasticas, quam sæculares, quæcumque pacem quæ inter ecclesiam & imperium modo facta est, & pacem regis Siciliæ usque ad annos quindecim, & treguas Lombardorum usque ad annos sex, aliquo modo disturbare, vel impedire præsumpserint. Et sicut hæ candelæ extinguuntur, sic eorum animæ æternæ visionis lumine & claritate priventur. Cumque candelæ projectæ essent de manibus, Imperator alta voce cum aliis, Fiat, fiat, pariter acclamavit. Sicque concilium celebratum est, & solutum. *Hucusque Romualdus de concilio quambrevissime, alia multa præteriens, quod alio tenderet sua oratione.*

Quare necessarium est, inanem fabellam esse, quam de capite Imperatoris ab Alexandro pedibus obtrito, aliisve nonnullis fastuose nimium dictis & factis, hæretici nostri temporis, eorumque fautores schismatici, recentiorum dumtaxat, & potissimum Bessarionis secundum unam eamque mendacem ejus lectionem, quantum ego sciam, authoritate freti, sanctissimo & humillimo pontifici affingere non verentur.

G. C. Additio ad Conc. Venet.

Ex Chronico Richerspergensi ad ann. MCLXXVII.

Domnus quoque Adalbertus Salzburgensis archiepiscopus, vocatus per litteras apostolicas, venit illuc. Sed domnus apostolicus, nimium tunc primum credulus verbis adversariorum ejus, statim ut curia Imperatoris haberi cœpit, persuasit & jussit eum cedere loco: illeque reniti non poterat, quia non erat qui adjuvaret. Tunc missæ sunt litteræ a domno Papa, & a domino Imperatore, omnibus in episcopatu Salzburgensi constitutis: quarum textus ita se habebat.

*Alexander episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, * choro Salzburgensis ecclesiæ, prælatis ecclesiarum, & ministerialibus præscriptæ ecclesiæ intra montana constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.*

*Lege *Clero*

Venerabilis frater noster Adalbertus, quondam archiepiscopus vester, videns & considerans necessitatem ecclesiæ vestræ: cum gratiam carissimi in Christo filii Friderici illustris Romanorum imperatoris recuperare non posset, maluit cedere, quam contendere: & ecclesiam vestram, & administrationem ipsius, in manu nostra libere & sine contradictione qualibet resignavit.

Postmodum venerabiles fratres nostri, Gurcensis & Patavienſis episcopi, & prælati ecclesiæ vestræ, qui apud nos præsentes erant, de celebranda electione mandato nostro recepto, in venerabilem fratrem nostrum Chunradum, Moguntinum quondam archiepiscopum, virum utique litteratum, providum, industrium, & discretum, & carum admodum nobis & acceptum, & moribus & genere nobilem, unanimiter convenerunt, ipsumque elegerunt in archiepiscopum & magistrum. Nos autem quanto ecclesiam vestram ampliori caritate diligimus, pro illius gratissimæ devotionis fervore, quam hujus turbationis tempore circa nos & Romanam ecclesiam immobiliter conservavit: tanto facilius eorum electioni nostrum favorem præstitimus & assensum: ipsumque non subtracto sibi honore vel dignitate quam hactenus habuit, in archiepiscopum vobis concessimus: & cum obtentu & consideratione ipsius, eandem ecclesiam ferventius animo volumus diligere, & propensiori studio ejus intendere commodis & augmentis: & per industriam, nobilitatem, & potentiam ipsius, credimus authore Deo præscriptæ ecclesiæ grata commoda proventura.

Unde nolumus vos ægre ferre, vel habere ullo modo molestum, quod hi qui apud nos erant, non exspectato consilio vestro, fecerunt electionem: cum de voluntate & mandato nostro ad electionem processerint celebrandam.

Inde est quod nos, & vos omnes ab obedientia, quam prædicto Adalberto, vel illi qui supra impositus fuerat, promisistis, & eos ex vobis qui alterutri eorum fidelitatem juraverunt, a juramento illo, authoritate, qua licet immeriti præeminemus, penitus absolventes, universitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, quatenus memorato Chunrado archiepiscopo, omni contradictione & appellatione cessante, debitam obedientiam & reverentiam impendatis, & ejus salubribus monitis & mandatis humiliter & devote parere curetis. Et hi qui ex vobis consueverunt & debent archiepiscopo fidelitatem jurare, ei fidelitatem facere non postponant. Et quicumque dominicalia Salzburgensis episcopatus quolibet titulo, a tempore bonæ memoriæ Eberhardi quondam archiepiscopi vestri occupata detinent, memorato Chunrado vel nunciis ejus, omni occasione & excusatione cessante, sine difficultate restituant: & feuda, quæ de novo sunt data, quicumque ea detineant, libera & absoluta relinquant. Si qui autem prædicta dominicalia & feuda de novo data, infra xv. dies post harum subscriptionem litterarum, juxta mandatum nostrum eidem archiepiscopo non reddiderint, eos, contradictione omni & appellatione postposita, sicut excommunicatos vitetis. Sane nos de consilio fratrum nostrorum, & Imperator ex sententia principum suorum, universas alienationes dominicalium, & feudationes de novo factas, omnino cassavimus, easque irritas esse decrevimus & inanes. Sententiam autem suspensionis, interdicti, vel excommunicationis, quam prædictus Chunradus archiepiscopus in contumaces canonice tulerit, vel rebelles, ratam nos authore Deo & firmam habebimus; eamque faciemus non aliter observari, quam si a nobis ipsis lata fuisset: cum eundem archiepiscopum ita ferventer & sincere diligamus in Domino, ut sibi, sicut carissimo fratri nostro, in omnibus, quæ cum Deo possumus & justitia, prompto animo deferre velimus. Datum Venetiis in Rivoalto, v. Idus Augusti.

Fri-

NNO RISTI 77.

Fridericus Dei gratia Romanorum imperator, & semper augustus, dilectis suis omnibus prælatis ac ministerialibus Salzburgensis ecclesiæ, & universo clero & populo ipsius ecclesiæ per Carinthiam & Marchiam constitutis, gratiam suam & omne bonum.

CUM Deo pacis authori & amatori placuit Romanorum imperium in unam vocare concordiam cum Romana ecclesia, & pacis jucunditate, post diutinos labores, universam respirare ecclesiam; subiit animam pro Salzburgensis ecclesiæ statu solicitos esse, & ejus restaurationi diligenter intendere.

Et quoniam per duos sibi invicem oppositos ecclesia graviter distracta fuerat, nec aliqua spes supererat, ut manus quæ distraxerat, in integrum possent distracta restituere: tam domno papæ, quam fratribus ejus dominis cardinalibus, nobis quoque & majoribus imperii principibus visum fuit utile, utrosque removeri: & alium, per quem facilius reformari posset ecclesia, substitui.

Post multam igitur deliberationem, in gratia ac beneplacito domni papæ ac nostro, uterque super hoc verbo * se posuit, suoque juri, quod in Salzburgensi ecclesia quisque videbatur habere, in manus domni papæ ac nostras penitus abrenunciavit.

rte, de- t. H.

Vacante sic ecclesia, prælatos Salzburgenses, & alios qui cum ipsis aderant, de facienda in alium electione diligenter convenimus. Sed licet nobis magna supplicarent instantia, ut ad vestram usque omnium præsentiam differretur electio: tamen domni papæ mandato ac nostro, & omnium principum consilio, quoniam sæpe nocet differre paratis, ad electionem accesserunt, & de gremio ecclesiæ Romanæ domnum videlicet Chunradum, consanguineum nostrum, patinum, in ecclesia vestra enutritum, in pastorem & episcopum animarum suarum concorditer & unanimi voto elegerunt.

ANNO CHRISTI 1177.

Quam utique electionem domnus papa totaque curia ratam habuit & confirmavit: nosque de regalibus ipsum investivimus cum ea integritate, qua archiepiscopus Eberhardus decedens illa tenuisse dinoscitur. Nam generali principum sententia judicatum est, quidquid vel per nos, dum ejusdem ecclesiæ bona in nostra teneremus potestate, vel per quoslibet alios in feudatum, vel quocumque modo sub hoc tempore est alienatum, inane prorsus esse debere & irritum.

Quamvis ergo majestas nostra sæpenumero a vobis graviter læsa sit, & acriter ultra quam vellemus provocata: tamen Divini timoris intuitu, ac beati Ruodberti reverentia, & ex consueta imperialis mansuetudinis clementia, tam vos, quam Salzburgensem ecclesiam, serena pietate proposuimus respicere, & in antiquum statum nostræ authoritatis munimine revocare.

Universitatem igitur vestram diligenter commonitam esse cupimus, ut quod, tam a domno papa, quam a nobis, ad honorem & restaurationem ecclesiæ Salzburgensis, in spiritualibus & in temporalibus, modo factum est, debita reverentia & alacritate recipiatis, ac ratum teneatis: ac domno Chunrado archiepiscopo vestro, dilecto consanguineo nostro, ea fide & devotione obedire & servire studeatis, ut nostræ benignitatis affectum merito super hoc experiri debeatis.

Si quis vero, quod non credimus, his, quæ magna consilii maturitate ad utilitatem & reformationem Salzburgensis ecclesiæ nunc ordinata sunt, contraire præsumpserit: & a domno papa excommunicationis sententiam recipiet, & nostræ majestatis indignationem procul dubio sentiet. Datum Venetiæ.

☞ AD VENETUM CONCILIUM

Quo pax inter Fridericum Imperatorem & Alexandrum III. pontificem coaluit, Anno 1177. celebratum.

ADDITIO.

Ex Mansi pl. Tom. pag. 678.

IIs, quæ Labbeus ad Venetum Concilium istud contulit, pauca addenda succurrunt, cum summa diligentia omnia sparsim de illo a Scriptoribus tradita conjunxerit. Id unum desiderandum supererat lectoribus, ut conditiones initæ inter Sacerdotium & & Imperium pacis relatas e vetusto aliquo monumento legerent. Eas vero opportune suppeditat Lunigius Spicileg. Ecclesiast. pag. 162. ubi affert conditiones utrinque vel oblatas vel forte conventas, & in publicas tabulas relatas; easque hic repræsento.

FRidericus imperator Alexandrum pontificem in catholicum & universalem pontificem recipiet, ac debitam ei reverentiam adhibebit, perinde ac catholici ipsius antecessores catholicis ejus antecessoribus præstiterunt, eademque successoribus ejus catholice ineuntibus exhibebit.

Reddet veram pacem Alexandro & omnibus successoribus ejus & universæ Romanæ ecclesiæ.

Quæcunque possidet, aut tenet, sive præfecturam, sive rem aliam, quam Rom. Eccl. habuit, & ipse, vel per se, vel per alios abstulit, bona fide restituet; salvo omni jure Romanæ ecclesiæ. Quasque possessiones restituet, ad eas etiam retinendas auxilio erit.

Imperator & pontifex ad honorem & jura ecclesiæ atque imperii conservanda se invicem adjuvabunt: Pontifex, ut benignus pater, devotum & charissimum filium & imperatorem christianissimum; imperator, ut devotus filius & christianissimus imperator, dilectum reverendum patrem & B. Petri Vicarium.

Quæ a tempore schismatis, vel occasione ipsius, aut sine ordine judiciario ecclesiasticis ab imperatore vel suis erepta sunt, eis restituentur.

Beatrix imperatrix recipiet Alexandrum pontificem in catholicum & venerabilem pontificem. Henricus rex, filius eorum, similiter recipiet eum, atque ei & catholicis successoribus ejus debi-

☞ debitam reverentiam adhibebit, & ſacramento eodem ſe obſtringet, quo ſe imperator obſtrinxerit.

ANNO CHRISTI 1177.

Fridericus imperator & Henricus rex filius ejus, pacem veram reddent Gulielmo regi Siciliæ ad annos quindecim, ſicut per ſequeſtres pacis eſt conſtitutum.

Imperatori Conſtantinopolitano & adjutoribus eccleſiæ Romanæ pacem reddent, nec mali quidquam referent per ſe, vel per ſuos, pro opera eccleſiæ Romanæ impenſa.

De controverſiis, quæ ante tempora Adriani pontificis inter eccleſiam & imperium verſabantur, ſequeſtres ex parte pontificis & imperatoris conſtituentur, quibus mandabitur, ut eas pro arbitrio tranſigant. Quod ſi illi non conſenſerint, judicio ſtabitur pontificis & imperatoris, vel eorum, quos ipſi delegaverint.

Chriſtiano cancellario, Moguntinus archiepiſcopatus; Philippo, Colonienſis concedetur, & pleniſſimo jure firmabitur.

Primus archiepiſcopatus, qui in Teutonico regno vacaverit, Conrado, * auctoritate pontificis & auxilio imperatoris deferetur, qui idoneus videatur.

* Moguntiæ, cujus ſedem Chriſtian. occupaverat.

Ei, qui ſe Calliſtum * appellat, abbatia tribuetur. Illi, qui dicuntur ejus cardinales loca repetent, quæ primum habuerunt, niſi ea ſponte & judicio dimiſerant, & in ordinibus, quos ante ſchiſma habuerant, relinquentur.

* Erat is Abbas Strumienſ. in pontif. electus

Gero *, tunc dictus Halberſtatenſis, deponetur, & Ulricus reſtituetur.

* Hunc a Schiſmaticis aſſumptum contra Ulricum epiſcopum antiquiorem narrant annales Boſovienſ.

Alienationes a Gerone factæ, & beneficia data ſimiliter, & ab omnibus intruſis, auctoritate pontificis & imperatoris delebuntur & ſuis eccleſiis reſtituentur.

De electione Brandeburgenſis epiſcopi, qui in Bremenſem archiepiſcopatum lectus fuerat, cognoſcetur: &, ſi rite factum fuerit, ad eam eccleſiam traducetur. Et quæcunque ab Aldevino, qui nunc præeſt Bremenſi eccleſiæ, alienata ſunt, prout rite factum viſum fuerit, eidem eccleſiæ reſtituentur. Quæ Salisburgenſi eccleſiæ tempore ſchiſmatis adempta ſunt, ei plene reddentur:

Omnes clerici ex Italia aut aliis regionibus, quæ ſunt extra Theutonicum regnum diſpoſitioni & judicio Alexandri pontificis & ſucceſſorum ejus relinquentur. Si vero imperator rogaverit pro ordinibus aliquorum, uſque ad decem vel duodecim exaudietur.

Garſidonius Mantuanus, epiſcopatui quondam ſuo reſtituetur, * ita ut ille, qui nunc eſt epiſcopus Mantuanus ad epiſcopatum Tridentinum traducatur: niſi forte inter pontificem & imperatorem convenerit, ut alius ei epiſcopatus indulgeatur.

* E quotanquam ſchiſmaticus dejectus fuerat ſubſtituto Vidone, eique defuncto Joannes ſucceſſit, qui nunc quidem ceſſit Gerdonio

Archiepiſcopus de Savo in archipresbyteratum quondam ſuum, & alia beneficia, quæ ante ſchiſma habuit, reſtituetur.

Omnes ordinati a quondam Catholicis in Teutonico regno reſtituentur ordinibus ſuis ita perceptis.

De Argentinenſi & Baſilienſi dictis epiſcopis, qui ordinati fuerunt a Vidone Cremenſi, in eodem regno prædicti ſequeſtres rem committent decem vel octo hominibus, quos ipſi elegerint, qui jurejurando affirmabunt, ſe illud conſilium pontifici atque imperatori daturos, quod ſe juſte dare poſſe, ſine animæ ſuæ atque ipſorum detrimento ſtatuerint; & pontifex atque imperator eorum conſilio obtemperabit.

Pontifex aut legatus ejus coronabit & Henricum filium eorum in catholicum & Romanum regem.

Pontifex & cardinales pacem reddent Friderico imperatori & Beatrici imperatrici & Henrico regi, filio eorum & omnibus adjutoribus eorum: Pontifex & omnes cardinales promittent, ſe obſervaturos hanc pacem in verbo veritatis, & privilegium condent ſigillis ſuis appoſitis.

Pontifex, ſubito advocato concilio, prout ſubito advocari potuerit, cum cardinalibus, epiſcopis & aliis religioſis hominibus, qui interfuerint, excommunicationem ſtatuet in omnes, qui hanc pacem violare voluerint, deinde in generali concilio.

Plerique nobilium Romanorum & capitaneorum Campaniæ hanc pacem firmabunt. Imperator pacem cum eccleſia & pacem cum rege Siciliæ ad quindecim annos, & inducias cum Lombardis a proximis Kalendis auguſti uſque ad ſex annos firmabit jurejurando ſuo, principumque ſuorum, mandabitque, Lombardos, qui in parte ſua ſunt, prout in tabulis induciarum communibus eſt deſcriptum, eas inducias confirmare. Si quis vero ex parte imperatoris has inducias jurare noluerit, imperator præcipiet omnibus, qui in parte ſua ſunt, pro officio fidelitatis & gratiæ ſuæ, ut Wallum præſtent auxilium, & volentibus offendere, ne impedimento ſint. Si quis offenderit, culpa vacuus ſit. Nec mandatum hoc revocabit imperator, donec induciæ ſtabunt.

Henricus rex, filius ejus, pacem cum eccleſia & cum rege Siciliæ ad quindecim annos, & inducias cum Lombardis ad ſexennium ſcripto confirmabit, ac ſui principumque ſuorum ſubſcriptione.

Si vero, quod abſit, pontifex præmoriatur, Fridericus imperator & Henricus rex filius ejus hanc formam pacis & compoſitionis firmiter obſervabunt ſucceſſoribus ejus; & univerſis cardinalibus & toti S. Rom. Eccleſ. & regi Siciliæ, & Lombardis, & cæteris qui ſecum ſentiunt. Etſi, quod abſit, imperator præmoriatur, pontifex & cardinales & eccleſia Romana prædictam pacem firmiter obſervabunt ſucceſſori ejus, & omnibus ex Teutonico regno, & cæteris adjutoribus eorum, & ſucceſſores pontificis ſimiliter obſervabunt. ☞

ANNO CHRISTI 1177. ſed ipſe Trident. eccleſ. tranſiit, in vacuam cathedram Sa adſcitus rit.

ANNO CHRISTI 1177.

DIVINUM, SANCTUM, AC UNIVERSALE

CONCILIUM TARSENSE

Propter eccleſiæ concordiam celebratum, anno Armeniorum * 626. juſsu Angelici Armeniorum Patriarchæ Gregorii, nepotis S. Nierſetis, atque in Chriſto coronati Regis Armeniæ Leonis.

Propoſitiones, quas Græci poſtulant a nobis ad pacem conciliandam: & juxta illas ſynodi reſponſiones appoſitæ.

Græcorum propoſ. 1. Quærimus ut anathematizetis aſſertores unius in Chriſto naturæ, Eutychem, Dioſcorum, Timotheum Ælurum, alioſque omnes eorum conſentaneos.

Armeniorum reſponſ. Anathematizamus Eutychem, quem & ſancti Patres noſtri, antequam nos, deteſtati fuere; nec non & Severum. Circa Dioſcorum autem, nondum nobis innotuit, illum fuiſſe Eutychis conſentaneum; maxime quia habemus epiſtolam, ad noſtram Eccleſiam miſſam a ſancto Germano regiæ civitatis Conſtantinopolitanæ Patriarcha, in qua duntaxat Eutychem hujuſmodi hæreſi laborantem memorat, & non alium, illumque nobis anathematizandum proponit; Quapropter fas eſſet vobis, noſtras prius mentes hac in re dubia confirmare, producendo ſcilicet erroneum Eutychis ſcriptum, ſcriptumque Dioſcori: quod ſi in illis Eutyches a Dioſcoro ſuſceptus oſtenditur; aut ſi hujus ſcriptum eandem illius hæreſim ſapere deprehenditur, expediet tunc utique nobis, una cum Eutyche omnes alios ejus conſentaneos execrari.

Græcorum prop. 2. Quærimus, ut confiteamini Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, unum filium, unam perſonam, unum Chriſtum, unum Dominum, unam hypoſtaſim, indiviſibiliter, immutabiliter, inalterabiliter, inconfuſe: non alium filium Dei, & alium filium Deiparæ Virginis, ſed eundem, filium Dei, & filium hominis, & in duabus naturis unum confiteamini Deum & hominem, atque duas naturas, unum & eumdem Chriſtum; habentem duas operationes naturales, divinam ſcilicet, & humanam; atque duas voluntates naturales, divinam, & humanam, non ad invicem contrarias, ſed humanam divinæ ſubjectam, & concordem.

Armeniorum Reſp. Huic confeſſioni conſentientes invenimus omnes ſanctos, & magnos doctores in verbis ipiorum, nimirum B. Athanaſium, & * Gregorios, qu que ante, & poſt illos extiterunt: ſimiliter & divum Cyrillum, qui adverſus Neſtorium ſtrenue decertans, victoriaque potitus, ad comprobandam ineffabilem, & inconfuſam Chriſti compoſitionem, peſſimo Diviſori contrariam, nonnullis in locis ait: *Una eſt natura Verbi Incarnati*: quod recipientes Patres noſtri juxta eamdem beati Cyrilli mentem idipſum confeſſi ſunt: nobiſque tradiderunt, quod ſecundum conjunctionem Verbi cum carne dicatur per æquivocationem una natura Verbi incarnati, & non ſecundum definitionem ſimplicis eſſentiæ: hoc enim qui poterat a confitentibus Chriſtum, Deum, & hominem, aſſeri? Et quidem licet juxta rectam adhuc confeſſionem æquivocum dictum illud explicemus, neque tamen idcirco exA pletur animus Fraternitatis veſtræ; quinimo in ſuſpicionem; obtrectationem, & ſcandalum etiam apud vos adducimur, quaſi Chriſti naturas confundentes, atque in unam miſcentes: quod abſit vel ad mentem venire; ſed ab iſtiuſmodi opinione (teſtis eſt Deus) tum Patres noſtri, tum nos ipſi averſi omnino ſumus. Verum enimvero ad Eccleſiæ ſanctæ pacem conciliandam, ad veſtram ædificandam dilectionem, uſque a nobis quodlibet iſtius ſuſpicionis offendiculum auferatur, operæ pretium ducimus, abſtinere nos in poſterum ab illo per æquivocationem dicto unius B naturæ Verbi Incarnati; ſed aſſerere duas naturas, unde exiſtentia illius ineffabilis unionis verbi cum carne vere conſtituatur. Atque ſicuti eamdem prius propoſitionem confirmaverat S. Cyrillus, & Patres noſtri poſt ipſum, adverſus eos, qui Chriſtum in duas naturas, duaſque dividebant perſonas: ita modo nos illam diſſolvimus, contra opinionem eorum, qui naturas ipſas confundunt, ac ſanctorum Patrum confeſſioni concordes, immobiles in veritate perſiſtimus. Quocirca veracem adhuc, & patentibus Patrum teſtimoniis roboratam, ſancti Patris veſtri Germa- C ni epiſtolam habemus juxta rectam plauſibilemque doctrinam. Hinc quoque potentes efficimur ad diſcendum veſtram duplicis voluntatis, atque operationis profeſſionem, in unum Chriſtum Deum referendam: nec reſpuimus, ſed approbamus vos, veritatis ſectatores, veſtræque confeſſioni conſentimus.

Græcorum prop. 3. Quærimus, ut ſacrum triſagium ſine additione illa, *qui crucifixus es pro nobis*; & abſque particula illa *&*, concinatis.

Armeniorum reſp. Vix ullius momenti, & minor quidem, quam ut perfectiſſime veſtræ ſapientiæ ſcandalum parere poſſit, ſuſpicio iſta eſt. D Quin ſi in Chriſtum diceremus, *Sanctus Deus, Sanctus & fortis, ſanctus & immortali, miſerere nobis*, ſcandalum forte ſumere potius conveniret; quaſi humanationis gratiam, & quam pro nobis ille ſubiit, paſſionem erubeſcentes abjuraremus. Verum cum & hoc confiteamur gloriantes, ut inquit Paulus, *mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce D. N. Jeſu Chriſti*, cur mendaces exiſtimamur a Fratribus? anne quia Deum Crucifixum aſſerimus, & non Chriſtum? ſed quæſumus, ne in hoc offendatis; nam crucem adjeciſſe, ſufficit ad illius humanitatem, quam mente E concipimus, explicandam, atque ad ſervandum nos ab omni paſſionis Divinitatis opinione remotos. Tum particulam, *Et*, ſuperaddimus ad compoſitionem orationis perficiendam: etenim dictio illa, *Sanctus*, in noſtro idiomate breviſſima eſt, & monoſyllaba; nec proinde cum alia poteſt dictione ſe ſola annecti, quemadmodum veſtrum ἅγιος. Ceterum quod erga Chriſtum ſit a nobis Triſagium decantandum, teſtes vos ipſos adducimus: extant enim in urbibus Damaſcena, & Manueſtana libri quidam, veſtris literis exarati,

ANNO CHRISTI 1177

in quibus ter ſanctus hic hymnus ita ſcriptus reperitur: *Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis, qui crucifixus es pro nobis, miſerere noſtri*. Quare hoc pacto eum eſſe canendum, haud ipſimet excogitamus, ſed a vobis ita nos didiciſſe comperimus. Quam autem ob cauſam deinde hanc * Patrum traditionem in minimis poſueritis, ignoramus; quippe ineptus ille * rumor de voce, quæ a puero, ſurſum in aerem elevato, audita fuerit, ſeniorumque traditionem immutaverit, aures potius noſtras offendit; quoniam *licet nos*, inquit Apoſtolus, *aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit*. Ille porro quid Chriſtianis evangelizavit, niſi quod in cruce D. N. Jeſu Chriſti glorientur? in qua profecto, evangelio ejus conſentientes, & nos, & vos gloriamur; tametſi ob ſuſpicionem de paſſione Divinitatis ab illo vos verbo abſtinetis. Nos autem, quamvis ibi Deum nominemus, non adeo in viſione cæcutimus, ut miſſam propterea faciamus gratiam humanationis: quemadmodum neque cum Chriſtum appellamus agnum, auferentem mundi peccata, gloriæ divinitatis obliviſcimur. At quia exoptamus vel in hoc ſumma noſtra voluntate Dilectionem veſtram conciliare, proceſſimus, & juſte ſane modo ad medendum in hac parte iſti fratrum noſtrorum ſuſpicioni, ita in poſterum erga Chriſtum canentes Triſagium: *Sanctus Deus, ſanctus & fortis, ſanctus & immortalis, qui incarnatus, & crucifixus es pro nobis, miſerere noſtri*. Sicque veſtræ charitatis opinio dirigi poterit, ne additio illa, *qui crucifixus es*, in ipſam videatur Trinitatem, aut in Chriſtum, ſecundum Divinitatem acceptum, a nobis referri.

* Appendix ad Triſagium hæreticorum, non Patrum traditio fuit. * Non rumor ineptus, ſed veriſſima hiſtoria eſt, quam refert S. Joannes Damaſc. lib. 3. de Triſag. c. 10.

Græcorum propoſ. 4. Quærimus, ut in feſtorum celebratione noſtræ conformemini eccleſiæ; celebrantes nimirum feſtivitatem Annunciationis 25. Martii: Nativitatis 25. Decembris: Circumciſionis 1. Januarii: Epiphaniæ 6. ejuſdem menſis; Purificationis 2. Februarii: & ſimiliter abſque ulla mutatione proprio quoque die ceteras feſtivitates Domini, S. Dei genitricis, Joannis Baptiſtæ, & Apoſtolorum.

Armeniorum reſp. Jam novit veſtra Fraternitas, quod quidquid ad orthodoxam Chriſtianæ fidei profeſſionem ſpectabat, jam in præcedentibus articulis lubenter ſuſcepimus, & confeſſi ſumus. Idque profecto, tum ad ſpiritualem, corporalemque communionem cum charitate veſtra ſervandam: tum quoque ne contra ſcientiam veritatis niteremur: & non, quod inde ſperemus, in priſtinam rurſus regalem amplitudinem eſſe redintegrandos: neque quod eo fruſtrati vereamur, ne in extremam perveniamus mendicitatem; haud enim, juxta verbum Apoſtoli, inſtantia neque futura poterunt nos ſeparare a charitate Chriſti, aut ab ea, quæ in ipſum eſt recta fidei confeſſione: ſed potius vobiſcum in unitatem & communitatem ſecundum fidem ejuſdem conſociamur. Porro quod attinet ad feſtivitatum dominicarum celebrationem, quam a nobis poſtulatis: illas quidem omnes habemus, ac una vobiſcum ad gloriam Chriſti celebramus, excepto Nativitatis die, & eorum, quæ ad ipſam ordinantur, myſteriorum Annunciationis, & Purificationis. Quæ quidem Nativitas, a majoribus noſtris traditum accipimus, ut ipſo Baptiſmi die concelebretur. Verumtamen nos hic propter concordiam congregati, Chriſtique pacem perficere cupientes, acquieſcimus, etiam in hoc magnæ veſtræ eccleſiæ concordare; & quamvis nihil exceſſus, aut defectus Chriſti fides patiatur ex hac de uno die in alium feſtorum translatione, id tamen complere, Fratribuſque concordes inveniri, ex charitate ſaltem debemus, & volumus lubentiſſime; tametſi, cum jam olim ab antiquo inveterata ſit in medio noſtri illa conſuetudo, difficilis aliquantulum nobis erit rei iſtius executio. At vero, cum inferius noſtræ ſimiliter poſtulationes exponendæ ſint; ſiquidem vos Deus ad eas ſuſcipiendas roboraverit, eiſque ſatisfacere vobis libuerit: nos etiam obſtricti erimus, alter alterius onera invicem portando, legem Chriſti vel in hac parte adimplere. Porro ſi vos infirmi ad hæc fueritis; & noſtræ quoque infirmitati quæſumus ignoſcatis.

ANNO CHRISTI 1177.

Græcorum prop. 5. Quærimus, ut ſanctum oleum ex arboris fructu conficiatis.

Armeniorum reſp. Ex paupertate quidem huic derogamus traditioni; cum in plaga ſeptentrionali difficillime ea reperiatur materia, quæ continet figuram gratiæ Spiritus Sancti. Si tamen deinceps inventu facilis fuerit, haudquaquam traditionem iſtam fraudabimus.

Græcorum prop. 6. Quærimus, ut in pane fermentato, & in vino, cui admixta ſit aqua, ſacrificetis.

Armeniorum reſp. Circa hunc articulum, quod ſane juſtum eſt, Reverentiæ veſtræ ſuademus, ut nimirum cum apoſtolica Petri ſede, & cum noſtra adhuc humilitate concordes efficiamini, atque ita ſubmiſſi legem charitatis inſtauretis. Sunt namque illi, non ſecus ac vos, Apoſtolicæ hujus traditionis diſcipuli, cum quibus & nos azymum panem in Chriſti ſacrificio conſecramus. Quod ſi tantam vobis humilitatem Deus conceſſerit, ut hac in re nobiſcum conveniatis, debitum nobis erit, ne quid obſtaculi eccleſiæ unitati opponatur, aquam puro vino miſcendi ad gloriam Dei.

Græcorum prop. 7. Quærimus, ut cum perficitur divinum ſacrifivium, omnes Chriſtiani, tum Eccleſiaſtici, tum ſæculares intra Eccleſiam commorentur, iis exceptis, quibus hoc pœnitentiæ gratia a Canonibus prohibetur. Hoc idem ſimiliter in aliis Eccleſiaſticis functionibus obſervetur.

Armeniorum reſp. Hujuſcemodi delictum nequaquam ex voluntate, ſed ex eo plane proceſſit, quia gens noſtra extra regiones, & eccleſias ſuas aberrat, ac egena peregrinatur in medio veſtri: quare vobis non modo in veſtram nos communionem benigne non excipientibus, verum & januas Eccleſiarum quoque veſtrarum præcludentibus in faciem noſtram, nobis impoſſibile fuit, in hac peregrinatione eccleſias populis noſtris ſufficientes ædificare. Hinc abuſus ille, proceſſu temporis ex paupertate continuatus, veluti firmam in legem verſus eſt; nam ſuperioris noſtræ regionis incolæ perſpicientes, habitatores inferioris hujus regionis, in quam ſedes Patriarchalis translata fuit, ob Eccleſiarum penuriam extra illas orare, & ipſi quoque ſimiliter, æmulatione minime quidem laudabili, eumdem extra eccleſias orandi uſum receperunt: quapropter magis crevit in nobis iſta defectus noſtræ religionis opinio. Ceterum ſi Patriarchali huic ſedi dederit Deus Eccleſias populorum capaces, facile iterum poterit in univerſam Armeniorum nationem, præſertim ex vi noſtri mandati, priſtina induci conſuetudo.

Græcorum prop. 8. Quærimus, ut recipiatis quartum, quintum, ſextum, & ſeptimum Concilium generale.

Ar-

ANNO CHRISTI 1177.

Armeniorum resp. Definitio & causa quarti Concilii reperitur inter nos ; quod quidem concors est cum tribus aliis præcedentibus ; idcirco & a nobis jam receptum est. Cum vero nos de aliarum etiam Synodorum definitionibus & causis certiores feceritis , illasque suprascriptæ confessioni & tribus prioribus Conciliis concordes atque consonas invenerimus , excipiemus cum amore.

Græcorum prop. 9. Quærimus , ut vestri Patriarchæ promotionem , ex Græcorum dumtaxat Imperatore faciendam , ratam habeatis.

Armeniorum resp. Præsens articulus , & si postremus in ordine , virtute tamen continet omnes alios præcedentes : quoniam istud , si ita quidem evenerit, hanc quam modo pacem adstruimus, confirmabit, imo magis, magisque augebit: sin vero minus; licet nos jam consecramus in præsentia , nullos tamen horum seminum fructus dehinc collecturos speramus . Cujus rei exemplum haud quidem in hisce solum corporeis rebus, sed in illis etiam supernæ sapientiæ consiliis experimur. Quandoquidem volens olim Deus, hominem ab ipso separatum lucrifacere , hæc studiosa inventione molitus est : abstulit a nobis veterem legem , prophetas , dona , ipsas quoque cœlitus intentatas minas depositi ; quippe quæ omnia lapsum jam hominem recuperare nequiverant. Sed alia rursus nova salutis nostræ mysteria voluit exhibere : nempe consubstantiale sibi Verbum mittens in mundum , cum nostra illud natura copulavit : idemque jam hominem factum, sibimet ipsi secundum divinitatem æquale, ad empyreum super omnes cœlorum Principatus evexit, in dextera sua collocavit , ac demum Ecclesiæ sanctæ caput instituit , pro nobis, qui corpus ejus sumus, Sacerdotem in cœlis , & in terris gratiarum largitorem . Simili quoque modo & gens nostra perpetratione mali a vobis sive recta , sive obliqua mente divisa fuit: unde nos hodie, Ecclesiarum inimicitiæ, & schismata quantum pernicioſa fuerint, experimur . Prospexerunt hoc etiam ante nos Patres vestri, & nostri singulis temporibus : quapropter ad pacem conciliandam defatigati sunt : ut venerabilis, strenuus, ac probus vester Patriarcha Germanus, qui litteras ad Armenios misit, spirituali charitate, atque fide orthodoxa plenas. Similiter & patres nostri supra id ipsum conati sunt. Jeser enim Patriarcha tempore Heraclii Imperatoris Ecclesiæ unionem composuit , quæ tamen non firma permansit: itemque Vahanus Patriarcha temporibus Basilii, & Constantini Imperatorum; nec tamen pium illius desiderium valuit ulterius progredi. Venit etiam & Gregorius Vacajaser ad vestram magnam ecclesiam , & Imperatorem Alexium ; neque potuit unio conciliari. Post illos autem & nos quoque hodie digni reperti sumus , qui ad hoc divinum opus , & pacem animum adjiciamus: veremur tamen , ne forte, cum minime vobiscum corpore conjuncti simus , spiritualis hæc unio , uti alias sæpe contigit, iterum destruatur ; quemadmodum virtus antiquæ legis adeo infirma fuit, ut homines cum Deo reconciliare nequiverit . Quamobrem cum aliquando , ad facinus hoc perficiendum , simplex consilii prioris inventum evaserit imbecille, deberet is nunc utique, & in hoc sæculi fine multiplicis sapientiæ Dei exemplum imitari: atque non secus ac illa , mutuam naturarum nostrarum conjunctionem conferere , sicque charitatem etiam nostram firmo , ac indissolubili vinculo devincire ; deberetis , inquam , Antiochenam Cathedram Patriarchæ Armeniorum deponsare: ut nimirum illius castissimæ virginis , & intemerati hujus sponsi consortio , credere valeamus unionem inter has duas Nationes nunc initam , stabili deinceps esse charitate perduraturam. Et quidem spe maxima niteremur , quod sicut Dominus noster Jesus Christus per corpus suum genus humanum sub Dei Patris dominio mancipavit, ita pari quoque ratione & hic Patriarcha sanctam illam sedem , & ecclesiam velut corpus suum habendo omnes alias Armeniorum ecclesias sub Imperatoris vestri potestate redigeret , vestræque magnæ ecclesiæ associaret . Nec vero credatis , quod principatus cupiditate flagrantes, hæc ita prælicenter vestræ communicamus Fraternitati. Absit ista suspicio a mente vestra, & a nostra tale coram adeo sapientibus, & perspicacibus viris delirium. Sed animo certe simplici , ac nulla simulatione tecto , id vobis tranquillitatis desiderio tracti proponimus , tanquam firmum, atque stabile ecclesiarum nostrarum concordiæ fundamentum. Quod si vobis nequaquam arriserit, maximopere dubitamus, quin frustretur incœptum. Profecto spiritualis conjunctio inter eos , qui corpore præditi sunt , sine corporum communicatione nihil firmitatis habebit : haud aliter ac lex antiquitus a Deo lata justificare neminem potuit : sed nunc habentes Pontificem nobis consubstantialem , Christum , qui penetravit cœlos, sedetque ad dexteram Patris, omnes certam in eo spem collocamus atque jugum præceptorum suorum , eo confortante, levissimum ducimus. Ad eumdem itidem modum, ubi Patriarcha noster in una ex quatuor vestris cathedris sedebit a dextris Græcorum Imperatoris Pontifex Antiochenus, omnium quidem Armeniorum spes, fides, concordia per eum ad vos ipsos conferetur: imo & quodlibet jugum a vobis collo nostro imponendum , eo spem afferente , leve computabimus , habentes semper pacis mediatorem, communicantem vobiscum , qui illum , regia electione creatum, pro libito in alium permutare possetis. Sin vero minus ita fiet: cum nos propter scelera nostra alienigenarum servi facti simus , atque sub duro ipsorum dominio , & ditione degamus , qui fieri unquam poterit , ut ad vestrum Imperatorem confugiamus, ab eoque Patriarchæ promotionem efflagitemus ? O utinam sic possibile foret. Quod si Paulus, Episcopum ab iis, qui foris sunt , testimonium habere bonum , adjudicavit : quanto etiam magis ab ista magna, & sacrosancta vestra ecclesia ? Vos itaque , an hoc simpliciter impossibile sit , ex vobis ipsis justum date judicium.

Sequuntur propositiones, quas Armeni postulant a Græcis.

1. Quærimus, ut omnes , qui crimen aliquod admiserint , de singulis ipsorum delictis , juxta Canonum decreta , judicentur : nec ordines in ecclesia Dei suscipiant, nisi post accuratum examen.

2. Quotquot vero ex iis, qui ad ordines promeri sunt , deliquerint , judicio publico deponantur; & post condignam pœnitentiam, locum sui ordinis inter collegas obtineant.

3. Membris mutili, mancique, & lymphatici, ad ordines ne admittantur, quacumque licet ex causa.

4. Ut sacrosanctum sacrificium azymo pane perficiatur , juxta veram magnæ Romanorum Ecclesiæ, atque nostræ traditionem.

5. Ut

ANNO CHRISTI 1177.

5. Ut penitus abusus ille tollatur, reliquias ejusdem sacrificii sub terra asservandi; neque post consecrationem (quod fit potius ad delectationem gustus, quam ad mysterium sacramenti) misceatur Eucharistiæ aqua calida.

6. Jejunia, a Canonibus injuncta, nec a Regularibus, nec a Sacerdotibus esu piscium, aut vini potu solvantur.

7. Ut Patriarcha Armeniorum Antiocheni Patriarchatus potiatur; domineturque in omnibus illis Ecclesiis & confinibus, quæ ejusdem Patriarchatus ditioni in Orientali & occidentali parte subduntur: ac præterea ex Imperatoris vestri præscripto idem simul regat nunc & in posterum Gentem Armenam.

ANNO CHRISTI 1177.

AD TARSENSE CONCILIUM

Pro ecclesiæ concordia anno 1177. *celebratum*

ADDITIO.

Ex Manſi Suppl. To. II. Pag. 679.

„ TArsensis concilii acta, Labbeo ignota, Galano indicante dedit Venetus Lab. „ editor to. XIII. p. 402. sed cum oscitantius „ forte & obiter volum. primum Galani Conciliat. Eccles. Armen. cum Romana evolverit; ideo actorum ejusdem concilii partem sive non vidit, sive non animadvertit. Omisit „ enim Orationem ad Patres ejus concilii, „ quam Galanus nactum se asserit inter acta „ concilii Tarsensis, & tanquam eorundem acto„ rum portionem ipse reliquis quæ exscripsit „ Venetus editor, præmisit. Hanc ergo, ne „ deinceps in Collectionibus concilii Tarsensis „ acta mutila legantur, hic supplendam duxi. „ Adjeci & fragmentum epistolæ synodicæ, quam „ ejus concilii Patres dederunt ad Manuelem „ imperatorem, quod fragmentum sub nomine „ Gregorii patriarchæ & concilii Tarsensis ad „ Manuelem, idem Galanus part. II. tomi I. „ pag. 42. nactum se in codice Armeno scripsit „ & evulgavit.

FRAGMENTUM EPISTOLÆ

Gregorii patriarchæ & Concilii Tarsensis ad Manuelem Gregor. Imperat.

HUmana voluntas in Christo non obsistebat voluntati divinæ; quemadmodum appetitus carnalis in nobis concupiscit adversus spiritum; sed illi obsequebatur: & quando hæc volebat, & permittebat; tunc caro proprias suas passiones experiebatur: sicut accidit in tentatione post jejunium quadraginta dierum, quando permittere voluit, ut natura corporis esuriret. Et quamvis aliam Christus dixerit voluntatem Patris, & aliam suam, inquiens: *Non sicut ego volo, sed sicut tu*: hoc tamen non contradictionis indicium fuit, sed fiduciæ argumentum, tanquam Filii ad Patrem. *Et infra*: Sicut duas esse diximus voluntates, nullam invicem contrarietatem habentes, hoc est, divinam, & humanam: ita pariter duplicem esse credimus operationem, divinam scilicet, & humanam in unione; hoc est, non attribuentes sublimiora opera soli Divinitati absque carne, neque humiliora soli humanitati absque Divinitate: alioquin quomodo filius hominis de Cœlo descendens diceretur, aut quomodo Deus fuisse crucifixus? Ex una igitur persona utramque operationem processisse, credimus; quæ quidem aliquando, ut Deus operabatur divina; & aliquando, ut homo, efficiebat humana: quemadmodum a principio usque ad finem omnia ejus dispensationis opera manifestant. Natus est enim ex fœmina, ut homo; & genitricis virginitatem integram conservavit, ut Deus: similiter, mortuus est secundum naturam humanam, ut homo; & mortuos suscitavit virtute divina, ut Deus: non proinde alius mortuus dicitur, & alius mortis eversor: sed idem ipse, & mortuus dicebatur, & vivus: quia idem Christus secundum naturam mortalem homo erat, & secundum immortalem naturam Deus erat, sicut & secundum divinitatem erat rerum omnium una cum Patre Creator, & secundum humanitatem erat una nobis creatura. Hactenus Armeni Patres Tarsensis concilii.

ORATIO AD ARMENOS

Concilii Tarsensis Patres habita a sancto Patre Nierse se Lampronensi.

Ex Galan in Conc. cl. Arm. c Rom. t. p. 326.

OQuos omnes in unum hic hodie spiritum, in unum corpus collectos, unum universitatis totius caput repræsentantes circumspicio, Patres sacrosancti, & summi apices veritatis; o Christianæ Duces, ac pastores Reipublicæ; vigiles Domus Dei præsides, & custodes: Ecquisnam vos, una simus conspirantes, ad hunc tranquillitatis portum advocavit pacificatores universi: nisi qui de cœlo nobis donatus est, spiritus Dei pacificus? Verum & ad quid, profecto, nisi ad instaurationis sublapsi, perculsique Templi Dei fundamenta, ac principia jacienda? Ejus, inquam, templi, quos pessimus Nabuchodonosor, ille nimirum, qui causa malorum omnium est, evertit. *Et post alia perplura, in suæ nationis Pseudodoctores insultans, ait*. Hinc proferunt aliqui verba, & miserabili mente nos ad inimicitiam provocant: qui licet ex sapientibus, caritatis tamen dulcedine insipidi sunt. Fructus spiritus, ait Apostolus, est caritas, gaudium, & pax; non autem istorum, quorum est schisma, invidia, ira, & contradictio; quæ nobis præscribunt, ut separemur a multitudine aliarum Christianarum nationum, ab amore, concordia, communione, & legibus Ecclesiarum illarum: proh divinæ legis neglectio! Defleat nos Jeremia, aut alius ei similis queribundus Propheta. Christum pacis mediatorem, fomitem odii, & contradictionis accepimus. Ecquomodo non digni lacrymis sumus? caput anguli parietis unionis, fatui

Pro-

☞ Prophetæ inſtrumentum diviſionis in medio noſtrum fecere. Ecquomodo non defleant nos veritatis diſcipuli? quæ enim in finibus orbis eccleſia Chriſti eſt, quæ Chriſtum Dominum, Deum & hominem non confiteatur? quod ſi res ita ſe habet; quare igitur tanta in medio noſtri exorta eſt contradictio; qui bellum adverſus alias gerimus nationes; opinantes, quod illæ, Chriſtum ex duabus naturis ineffabiliter unitum confitendo, ſubſtantias, ac proprietates dividant naturarum; & eſſentias non quaſi unitas, ſed potius diviſas confiteantur: & hoc totum contendimus ſive in Theunienſi Concilio, ſive in Manaſchiertenſi, ſive in Siunienſis Doctoris epiſtola, ſive in Scirachenſis, ſive in Daronenſis, ſive tandem in qualibet alia; ubi circa talem materiam pugna committitur adverſus eos, qui Chriſtum in perſonam divinam dividunt, & humanam. At vero Neſtorii quidem opinio iſta eſt, non autem eccleſiæ Dei magnæ, & throni imperialis totius Orbis. Illi namque contemptores diviſionis fuerunt, ac ſunt: Chriſtoque tribuunt duarum naturarum nomen, haud alia mente, quam ut eundem Chriſtum, Deum & hominem confiteantur: non autem quod ejuſmodi intellectu compoſitionem ineffabilem dividant. In hoc vero quænam nobis eſt materia contradictionis? idem enim eſt, Deum & hominem aſſerere Chriſtum, ac dicere duas naturas: *Et paulo poſt adducens Patres Armenos Catholicos, inquit*; Sed quare dicunt, nemo ad hodiernum uſque diem hoc nobis manifeſtavit? cum præcipue multi ex noſtris antiquis patribus, ſanctorum imitatores facti, id ipſum dixerint: ſed cum mores hominum ad adverſandum ei, quod veritati patrocinatur, proni ſint; declinantes a pace, verba ad inimicitiam provocantia dilexerunt. Verum ſi non ſic: ubi relinquemus verba Joannis Philoſophi, & Patriarchæ, qui hoc ad nos ſanctorum Patrum teſtimoniis traditum, admandavit? ubi Jeſeris Patriarchæ, ſuique aſſenſum Concilii? ubi concordiam Papchenis patriarchæ cum eccleſia magna Græcorum? nec non ejuſdem ſucceſſorum, & Regum, & Doctorum; ex quibus unus erat, gratiæ divinæ opus, & plurimis excelſior, Angelus in corpore, Gregorius Narechenſis (ubi denique verba ſancti Patris noſtri * Nierſeſis, quem propriis oculis vidimus, & cujus eloquio edocti ſumus? Hi plane omnes cæleſtem hanc machinationem conceperant, quam vos jam aggreſſi eſtis perficere, ipſaque eccleſiæ Dei ſuccurrere: quin etiam quamplures alii una cum his Patres noſtri; noſtræque nationis patriarchæ; qui quidem ſatis manifeſti ſunt volentibus ſcire, & in diſciplina verborum eorundem laborare. *Et iterum ſermonem convertens ad hæreticos, ait*: At quod alii rurſus fuerint, qui adverſum hos contenderunt, & ipſe quidem ſcio, & verborum eorum virtutem agnoſco, nec ſum ignarus. Quapropter & illos deprehendo, ſive ſanctos dicant, ſive doctos, in charitatis tamen lege veritate minime decoratos: qui haud ſibi adſcripſere pro culpa, eccleſiæ Chriſti unitatem animo perverſo deſtruere; unde & in hoc ipſum ſeſe merſerunt impudenter; quibus parcat Deus veſtris orationibus ſecundum hanc magnam peccatorum partem, & errorum; nec amplius peſſimum hujus illuviei malum augeſcere ſinat, cujus non alium inſpicimus fructum, niſi ſolum nominis Chriſti contemptum; & quo plures jam inquinatos intueor, & lacrymis ingemiſco; quia ex frequentiori uſu natura ipſorum odium facta eſt adverſus alias Chriſtianorum gentes, & Eccleſias; quare pravum inimicitiæ fomitem iniquis blaſphemiarum verbis exaturantes, Chriſto fieri videntur exigentia vindictæ. O miſeriæ calamitatem! quin & ſi acceptabilem articulorum fidei confeſſionem ab aliis audiant, nolunt tamen in charitate humiliari; ſed potius ad alias verſi opiniones, ſi illi, inquiunt, noſtra odio habent, idcirco & a nobis ipſi quoque odio habebantur. Et quidem * ab illis fortaſſe ſeſe abduxit tentator, & apud vos ſolummodo ſtruit dolos; maxime, quia vos ab illis, non illi a vobis ſciſſi ſunt; vos illos, non illi vos ab initio dimiſere: atque, ut Apoſtoli verbis utar, vos oleaſter ſylveſtris contra naturam exciſi eſtis a bona oliva; non enim vos illos, ſed illi potius, radix cum ſint, vos olim portabant ſufferendo; at nunc, cum non ſimus tales, quales antea, infirmati ſunt & illi ad legem amoris, hæc pro materia accipientes. *Et inferius item*: Rejicite procul a cordibus pravum theſaurum, qui nobis diverſas peperit calamitates; ſed quas? ecquiſnam eas valeat recenſere? Hinc cœpimus eſſe ſine Rege, ſine Principatu, miſere ſub Gentilium redacti dominium: conſtitutiones noſtræ, ſub ſchiſmate exiſtentes, pravæ radicis germina pejora eſſe cœperunt: Populi noſtri inſipientes; principes, ſocii furum; Eccleſiæ, ſpeluncæ, atque alienigenarum tabernæ; aliaque permulta, quæ quidem percurrere verbis menteque recolere, difficile admodum eſt. *Et poſt alia demum*: Præterea & aliis cauſis: quandoquidem illi Chriſtianæ fidei, & conſtitutionum eccleſiaſticarum, ipſorumque Apoſtolorum fundamentum, ac principium præſeferunt, idque throno imperturbabili; nos autem quodcunque habemus, ab illis mutuatum accepimus; ii ſapientiæ culmen adepti ſunt, atque a Paulo Apoſtolo irrigati floruere: ſacri etiam libri, qui apud nos, ipſorum quoque ſunt; & ſcripta Patrum eorum, illis thronum Regni, fidei Chriſtianæ robur, & columnam, Chriſtus largitus eſt: Apoſtolo * aſtante, quod cum ipſorum principatus occiderit, Chriſti Regnum ſempiternum dominabitur: Nondum, inquit, Romanorum auferetur dominium; nondum adveniet homo iniquitatis, filius perditionis, qui a Domino Jeſu Chriſto diſperdetur. Vides jam, quantum teſtimonium perhibeat Patriarcharum Apoſtolus, hæc dicens. Non quod ipſe inter ſpiritualia, ac de Chriſti imperio gloriantes, ſecularem magnificiam principatum. Sed ut ſapientibus obſtendam, quod illi & ſæculari potiuntur throno una cum ſpirituali, voluntate divina. Quamobrem in Eccleſiæ ipſorum ordinibus decora eſt immutabilitas, ac mutationes quidem ad majorem gloriam Dei. Nos autem quot Reges inſipientes ſortiti ſimus, aut quomodo fuerint eccleſiæ noſtræ leges a ſtultis Principibus confuſæ, jam in hiſtoriarum libris eruditi eſtis: nec erubeſcere ſcripta debemus, ad finem correctionis, &c. Hæc omnia * piiſſimus, ac nobiliſſimus Lampronenſis, coram Tarſenſi Armenorum Patrum Concilio; cujus quidem inſcriptio, & Acta, quemadmodum in Armeno codice extant poſt præfatam Orationem, ita prorſus hoc in loco exponentur.

ANNO CHRISTI 1177.

ANNO CHRISTI 1177.

* laudat eccleſiam catholicam.

* forte S. Gregorio illuminatore.

* Nierſes elajenſis riar.

* Hæc de ſuo addit Galanus.

CON-

ANNO CHRISTI 1177.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

Sub Theodoſio Patriarcha anno 1177. habita.

Ibid. „ DEmetrii Chomatiani Bulgariæ metropoli- A „ 1179. ut citius cœpiſſe. Habemus enim in
„ tæ ſcriptum quoddam de connubio cum „ promptu documentum, quo Theodoſium hunc
„ ſobrina mulieris, quam vir aliquis vitiavit „ vel ipſo anno 1177. ſacris præfuiſſe probemus;
„ dum lego, incidi in concilium ſub Theodoſio „ exhibet vero illud concilium, quod hic pro-
„ die XXX. julii indictione X. habitum, quod „ fero ex eodem ſcripto Demetrii, legendo in
„ antequam profero, emendaſſe juvat chronolo- „ Jure Græc. Roman. Leunclav. to. I. lib. VI.
„ giam, quam Cuperus in hiſtor. CPtanorum „ Reſp. II.
„ Patriarch. ſtatuit, ratus Theodoſium anno

Quum rationibus hujuſmodi & actis deinceps ſacroſancta Conſtantinopolitana ſynodus moveretur, habita tempore Theodoſii, piæ recordationis, ſanctiſſimi Conſtantinopolitani patriarchæ ſcriptum quoddam julii menſis die trigeſimo, indictione decima, expoſuit: cujus hæc ipſa verba ſunt.

SAnctiſſimus Aprous metropolitanus, frater B & conſors miniſterii mediocritatis noſtræ, Romanus ille Artabaſdus, ſcriptum in ſynodo protulit, quod ad verbum hæc continebat. Puella quædam, cujus nomen Irene, precibus ſacris intervenientibus, cum Joanne quodam ſponſalia contraxit, quum annum ætatis decimum ageret. Hæc ſponſalia quum eſſe nefaria pronuntiatum fuiſſet, factum eſt ſcriptum ſynodale, permittens inter perſonas haſce deſponſas divortium, propterea, quod eſſent ipſa ſponſalia nefaria, ceu dictum fuit. Vult ergo nunc Irene legitime copulari cum Theodoro, qui Joannis eſt ſobrinus. Hoc in matrimonio contrahendo, nunquid impedimenti ſit, interrogo? Petiit igitur a mediocritate noſtra, & ſacro concilio fratrum, uti, num contractus ille ſcripto comprehenſus, aliquod habeat obſtaculum, intelligeret. Reſponſum nobis eſt, & a fratrum cœtu præſente, contractum ejuſmodi prorſus ab omni prohibitione immunem eſſe. Quum enim ſponſalia D cum Joanne contracta, veluti quæ conſtare non poſſint, propter ætatem Irenæ impuberem, ſolvantur: recte ſobrino ejus Irena ſecundum matrimonii legem copulabitur. Quippe Theodorus pro perſona Irenæ cognata non habetur, nec adfinitatis ullius vinculis atque terminis adſtringitur, propterea quod extra gradum adfinitatis poſitus ſit.

„ Ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἄπρου, ἀδελ-
„ φὸς καὶ συλλειτουργὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος,
„ Ῥωμανὸς ὁ Ἀρταβασδὸς, ἔγγραφον προεκό-
„ μισε συνοδικῶς, τόδε κατὶ ῥῆμα διαλαμβά-
„ νον. Κόρη τις Εἰρήνη καλουμένη, ἔλαβεν εὐχὴν
„ μνηστείας μετά τινος Ἰωάννου, δεκαετὴς τότε ὖσα
„ τὴν ἡλικίαν. λαληθείσης δὲ τῆς περὶ τούτου πα-
„ ρανόμου μνηστείας, γέγονε σημείωμα συνοδικὸν,
„ ἐπιτρέπον διαζυγῆναι τὰς τύχα μνηστευσαμέ-
„ νους, διὰ τὸ εἶναι τοῦ μνηστείαν παράνομον, ὡς
„ δεικνύεται. βούλεται γὰν σήμερον ἡ Εἰρήνη νο-
„ μίμως συναφθῆναι τῷ Θεοδώρῳ δευτέρῳ ὄντι
„ ἐξαδέλφῳ τοῦ Ἰωάννου. καὶ ἐρωτᾷ, εἰ ἔχει τινὰ
„ παρεμποδισμόν. ἤξίωσεν ὖν τοῦ ἡμῶν με-
„ τριότητα, καὶ τοῦ ἱερὰν ἀδελφότητα, μαθεῖν
„ εἴπερ ὐκ ἔχει κωλύμου τινὰ τὸ, περὶ ὃ γέ-
„ γονεν ἡ γραφὴ, συνάλλαγμα. ἤκουσε δὲ ἐκ
„ τούτης, καὶ ἐκ τῆς παρουσιαζούσης Ἰωάννου ἀδελφῶν
„ ὁμηγύρεως, ὅτι τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα παντι-
„ χόθεν ἀκώλυτόν ἐστιν. ἐπεὶ γὰρ ἡ μετὰ Ἰωάν-
„ νου τελεσθεῖσα μνηστεία, ὡς ἀνυπόστατος λύεται,
„ διὰ τοῦ τῆς Εἰρήνης ἀνηβότητα, καλῶς ἡ Εἰ-
„ ρήνη δευτέρῳ ἐξαδέλφῳ αὐτοῦ κατὰ νόμον γά-
„ μου συζεύχθήσεται. ὅτε γὰρ συγχυτικὸν προ-
„ πον τῇ Εἰρήνῃ λογίζεται ὁ Θεόδωρος, ὅτε τοῖς
„ ἐξ ἀγχιστείας δεσμοῖς καὶ ὅροις συσφίγγεται,
„ διὰ τὸ ὑπερβῆναι τὴν ἐξ ἀγχιστείας βαθμόν.

ANNO CHRISTI 1178.

CONCILIUM HOHENAVIENSE

De rebus eccleſiaſticis habitum anno Dom. MCLXXVIII.

Ex chronico Reicherſpergenſi.

ANNO MCLXXVIII. Synodus valde celebris ha- E bita eſt, Kal. Februar. a domino Chunrado Salzburgenſi archiepiſcopo & apoſtolicæ ſedis legato, & ab omnibus ſuffraganeis ejus epiſcopis, multiſque principibus, de rebus eccleſiaſticis. Habita eſt autem in epiſcopatu Salzburgenſi, in loco qui Hohenau dicitur. *Hactenus Chronicon Reicherſpergenſe. Adelzreiterus ait hic ejuratum Callixtum Pſeudo-Papam; abjectum ſchiſma: actum de reparandis templis, aris, Sacriſque, de Canonicis inſtitutis & juribus ſartis tectis habendis; de pace denique & tranquillitate publica.*

CON-

ANNO CHRISTI 1178

ANNO CHRISTI 1178

CONCILIUM AD HOCHENAW

IN DIOECESI SALZBURGENSI

A Conrado archiepiscopo anno 1178. habitum.

ANNO 1178. *synodus valde celebris habita est in Kalend. februarii a domino Churado Salzburgensi archiepiscopo A. S. L. & ab omnibus suffraganeis ejus episcopis multisque principibus de rebus ecclesiasticis. Habita est autem in episcopatu Salzburgensi in loco qui in Hochenauv dicitur.* Ita chronicon Reicherspergense. Adelzreiterus ait, hic ejuratum Callixtum pseudopapam; abjectum schisma; actum de reparandis templis, aris, sacrisque, de canonicis institutis & juribus sartis tectis habendis; de pace denique & tranquillitate publica. Ibi fortassis Richero Brixinensi propter piaculum proditi nuper Alberti archiepiscopi persuasum, ut de sede, quam ingratiis ejus adierat, deliberaret abire, quod paulo post fecit. Hæc Hansizius.

ANNO CHRISTI 1179.

ANNO CHRISTI 1179.

CONCILIUM LATERANENSE III, GENERALE

SUB ALEXANDRO III. SUMMO PONTIFICE.

HISTORIA CONCILII.

CUM Hadrianus quartus pontifex maximus, anno a Christo nato MCLIX. Kalendis Septembris mortem obiisset, cardinales, qui paulo post ad eligendum convenerant, duos simul pontifices renunciarunt: alterum Rolandum Senensem, virum omni laude præstantem, qui uno ac viginti cardinalium suffragiis electus, Alexander III. fuit appellatus; alterum vero Octavianum Romanum, qui a tribus tantum cardinalibus designatus, pontificis nomen ausus est usurpare. Ortum est ex hac cardinalium discordia schisma deterrimum, quod multos annos vexavit ecclesiam. Licet enim Alexander verus pontifex esset, tamen cum Octavianus, qui Victor quartus vocabatur, apud imperatorem Fridericum plurimum posset, ita Germanorum animos imperatoris opera sibi devinxit, ut etiam, postquam ipse Victor e vivis excessit, Guidonem Cremensem, & deinde Joannem, qui in ejus locum successerunt, tanquam veros pontifices coluerit universa Germania. Contra vero Gallia, Britannia, Hispania, & reliquæ fere omnes provinciæ, Alexandri partes constanter susceperunt, excepta una Italia, in qua aliæ regiones Alexandro, aliæ vero Victori sunt obsecutæ. Præter ceteras autem, multæ Galliæ Cisalpinæ civitates nobilissimæ, cum ab Imperatore Friderico justas ob causas defecissent, ita se Alexandro pontifici addixerunt, ut nomine ipsius urbem Alexandriam ædificaverint, ac tandem victo Friderico, pestiferi schismatis extinguendi causam non levem attulerint. Cum enim imperator Fridericus, qui bellum acerbissimum cum illis gerebat, prælio superatus esset, copiæque ejus maximæ atque firmissimæ magna ex parte deletæ: adeo hac clade commotus est, ut cum ad eam multorum principum Germanorum, qui ipsi schisma objiciebant, cohortationes accederent, paulatim resipuerit, discussaque superioris temporis caligine, lucem respicere cœperint, ac denique post duodeviginti annos, quibus apertas cum Alexandro pontifice inimicitias gesserat, se ad pedes ejus supplex abjecerit, cumque illo pacem firmam & stabilem conciliaverit. Tunc Alexander, qui tot annorum spatio in maximis turbinibus ecclesiæ clavum tenuerat, cum, sedatis jam tempestatum fluctibus, summa tranquillitate frueretur, ut ecclesiæ commodis consuleret. atque ut alii pontifices, procellas, quibus ipse vexatus fuerat, devitaret, in posterum prospiciens, Concilium generale convocavit: tum ut forma aliqua electioni pontificis apta præscriberetur, qua ambitiosorum hominum audacia & insolentia deinceps reprimeretur: tum etiam ut mores hominum schismatis & belli causa corrupti conformarentur, usura, simonia, aliaque vitia, quæ longius serpebant, authoritate concilii coercerentur. Accessit præterea alia causa gravissima, quæ pontificis animum valde ad hoc concilium incitavit. Nam hæresis Catharorum, sive Publicanorum, vel Paterinorum, quæ in Aquitania fuerat exorta, in dies latius manabat: quibus, permulti rudes & imperiti, hæreticorum fraudibus decepti, in Vasconia, & in Albigesio, & in partibus Tolosanis, fidem habebant: necesseque erat huic pesti detestabili remedium statim adhibere. His igitur causis commotus Alexander, synodum generalem congregari jussit, ad quam non solum episcopi ex provinciis Europæ, verum etiam nonnulli ex Asia Romam adventarunt, ut Guilielmus archiepiscopus Tyrius scribit his verbis: Anno ab Incarnatione Domini MCLXXVIII. qui erat regni domini Balduini IV. annus quintus:

„ mense Octobri, cum anno præcedenti indicta
„ esset per universum Latinorum orbem synodus
„ generalis, profecti sunt de nostro Oriente,
„ ego Guilielmus Tyrensis archiepiscopus, Al-
„ bertus Bethlehemita episcopus, Heraclius Cæ-
„ sarienſis archiepiscopus, Rodulfus Sebastenus
„ episcopus, Jotius Aconensis episcopus, Roma-

Acta Alexandri. Rogerus in annal. parte poster. & alii.

Alexander in epist. indictionis concilii. Rogerus ubi supra.

Willielmus Tyrius de bello sacro lib. 21. cap. 2. & alii.

ANNO CHRISTI 1179.

„ nus Tripolitanus episcopus, Petrus ecclesiæ
„ Dominici sepulcri Prior. Raynaldus abbas ec-
„ clesiæ montis Sion. *Paulo post:* Per idem
„ tempus (anno scilicet MCLXX.X.) Romæ cele-
„ brata est synodus in basilica Constantiniana,
„ quæ dicitur Lateranum, trecentorum episco-
„ porum, pontificatus Alexandri XX. anno, men-
„ se Martio, Indictionis duodecimæ, quinta die
„ mensis, cujus si quis statuta, & episcoporum
„ nomina, numerum, & titulos scire desiderat,
„ relegat scriptum, quod nos ad preces sancto-
„ rum patrum, qui eidem synodo interfuerunt,
„ confecimus diligenter. Hæc Tyrensis. Anno
Domini MCLXXIX. concilium celebratum fuisse
Annal. Anglic. par. poster. affirmat etiam Rogerus, ejus temporis diligens
scriptor. In hoc concilio primum pontifex sta-
tuit ad futura schismata vitanda, ut non habe-
retur Romanus pontifex, qui non a duabus car-
dinalium partibus esset electus. Rescidit ordina-
tiones omnes a schismaticis pseudo-pontificibus
Octaviano, Guidone, & Joanne habitas. Ana-
thematizavit præterea hæreticos omnes, atque il-
los qui ab illorum communione non se separas-
sent, vel auxilium eis aliquo modo attulissent:
immo armis comprimendos illos esse decernit.
Constituta sunt etiam multa alia, quæ sine du-
bio magnam ecclesiæ afferunt utilitatem: extant-
Alber. Strad. in chronic. Crantzius ecclesiasticæ historiæ Saxoniæ l. 7. cap. 3. que viginti septem canones, qui apud multos scri-
ptores reperiuntur, & magna ex parte in jure
pontificio continentur. Episcopi quoque schisma-
tici tum Germaniæ, tum aliarum provinciarum,
qui ab Alexandro in hoc concilio ad ecclesiæ
catholicæ unitatem recepti sunt, hac verborum
„ formula schisma abjurarunt: Ego N. anathe-
„ matizo, & recuso omnem hæresin extollen-
„ tem se adversus sanctam Romanam ecclesiam
„ catholicam, præcipue vero schisma Octaviani,
„ Guidonis, & Joannis, & ordinationes eorum
„ irritas judico, & eis contradico, & modo, &
„ inantea me obedituram juro, & promitto fide-
„ litatem sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domi-
„ no meo Alexandro, & successoribus ejus juste
„ intrantibus, ipsique serviam absque omni ma-
„ lo ingenio contra omnem hominem secundum
„ ordinem meum. Consilia ejus quæ mihi scri-
„ pto certo mandaverit, vel ipse commiserit,
„ nulli hominum prodam, nec etiam pro peri-
„ culo corporis, atque membrorum. Legatum
„ ecclesiæ Romanæ honorabo, & ducam, &
„ reducam, & juvabo expensis. Sic me Deus
„ adjuvet, & hæc sancta evangelia.

EPISTOLA
ALEXANDERI PAPÆ III.
AD EPISCOPOS PER TUSCIAM CONSTITUTOS.

Alexander episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Pisano archiepiscopo, & universis episcopis, dilectis filiis abbatibus per Tusciam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM in agro Domini, qui est ecclesia, tanquam spinæ & tribuli nascuntur quotidie, & pullulant germina vitiorum, tum videlicet, quia proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua; tum quia inimicus homo de malitia sua zizania superseminare non cessat, & germen bonum nititur suffocare; necesse est diligentiam adesse cultorum, & nunc evellere, & amputare jam nata, nunc etiam nascituris nocivis * graminibus proficiendi aditum obserare, subsequenter autem & inserere fructiferum germen, & seminare semen bonum, quod trigesimum, sexagesimum, & centesimum fructum, fœcundante Deo, possit afferre. Nam & hoc verba illa Dominica sonare videntur, quibus Jeremiam prophetam, & in eo evangelicum sacerdotem instruxit, dicens: *Dedi verba mea in ore tuo. Ecce constitui te super gentes, & regna, ut evellas, & destruas, & dispердas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Id autem licet universis ecclesiarum rectoribus incumbat, multo tamen fortius imminet Romanæ urbis antistiti, quia Domino Jesu Christo, ut caput esset ecclesiæ, in beato Petro accepit, & de pascendis Dominicis ovibus, & fratribus confirmandis, expressum & speciale noscitur habuisse mundatum. Inde siquidem est, quod nos licet insufficientes meritis ad providentiam apostolicæ sedis & ministerium universalis ecclesiæ a Deo, ut ipsi placuit, disponente vocati; quia in ecclesia Dei correctione videmus quamplurima indigere, tam ad emendanda, quæ digna emendatione videntur, quam ad promulganda, quæ saluti fidelium visa fuerint expedire: de diversis partibus personas ecclesiasticas decrevimus evocandas, quarum præsentia & consilio, quæ fuerint salubria, statuantur; & quod bonum, secundum consuetudinem antiquorum patrum, provideatur, & firmetur a multis. Quod si particulariter fieret, non facile posset plenum robur habere Quocirca per apostolica vobis scripta mandamus, qualiter huic nostræ dispositioni plenis desideriis cooperaris curetis, & prima Dominica advenientis Quadragesimæ, ad urbem Romam, ducente Domino, veniatis, & cooperante sancti Spiritus gratia, tum in corrigendis enormitatibus, tum in statuendis quæ Deo grata fuerint, communi studio quod fuerit agendum agatur, & in uno humero sublevemus arcam Domini, atque uno ore honorificemus Deum & Patrem Domini nostri Jesu Christi. Datum Tusculi XI. Kal. Octobr.

ANNO CHRISTI 1179.

* germini

Luc. 22. Joan. 21.

CONCILII LATERANENSIS
generalis, sub Alexandro papa III.
DECRETA.
TITULI CAPITULORUM.

I. *De electione summi pontificis.*
II. *De abolendis ordinationibus ab antipapis introductis.*
III. *Quales debeant esse qui eligendi sunt ad regimen ecclesiæ.*
IV. *Qualiter prælati debeant cum subjectis hospitare,*
V. *Ne aliquis ordinetur sine certo titulo.*
VI. *Qualiter prælati debeant proferre sententiam in subjectos.*
VII. *Ne novi census imponantur ecclesiis.*
VIII. *Ne ecclesiastica beneficia alicui promittantur, antequam vacent.*
IX. *De ecclesia interdicta, & interdictorum sepultura.*
X. *Ne monachus vel alius religiosus recipiatur sub pretio.*
XI. *Ne clerici in sacris ordinibus constituti focarias habeant.*
XII. *Ne clerici præsumant sæculares procurationes suscipere.*

XIII.

XIII. & XIV. *Ne aliquis multas habeat eccleſias.*
XV. *De teſtamentis clericorum.*
XVI. *De ordinatione eccleſiarum.*
XVII. *De præſentatione clericorum.*
XVIII. *Ut prælati prouideant magiſtris ſcholarum neceſſaria.*
XIX. *Ne laici imponant eccleſiis onera.*
XX. *Ne torneamenta fiant.*
XXI. *De treuguis ſervandis.*
XXII. *De pace ſervanda.*
XXIII. *Leproſi ſibimetipſis privatam habeant eccleſiam & cœmeterium.*
XXIV. *Prohibentur Chriſtiani ne ſerviant Saracenis.*
XXV. *Ne manifeſtus uſurarius recipiatur ad communionem altaris.*
XXVI. *Ne Chriſtiani habitent cum Judæis vel Saracenis.*
XXVII. *De hæreticis.*

PRÆFATIO.

ANNO ab incarnatione Domini * MCLXXX. præſidente Romanæ eccleſiæ papa Alexandro III. anno pontificatus ejus vigeſimo, menſe Martio, Indictione XII. die menſis ſecundo, præſidente eodem ſummo pontifice, ſancta ſynodus in baſilica, quæ appellatur Conſtantiniana, * CCLXXX. epiſcoporum celebrata eſt.

Præfationem hujus Concilii auctiorem exhibet tomus XII. *Spicilegii Dacheriani, pag.* 638. *his verbis:* Anno ab Incarnatione Domini MCLXXIX. præſidente ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſanctiſſimo Papa Alexandro III. Pontificatus ejus vigeſimo, menſe Martio: Indictione XI. quinta & ſeptima & nonadecima die menſis: ſedata jam diſcordia, quæ inter Eccleſiam & Imperium occaſione ſchiſmatis per * Octovianum hæreſiarcham adverſus prædictum ſanctiſſimum Papam introducti, & per ſucceſſores ejuſdem Octoviani, Guidonem Cremenſem, & Joannem Strumenſem diutius perdurantis; longo tempore invaluerat. Prædicto, id eſt, ultimo hæreſiarcha, & Frederico Romanorum Imperatore, qui huic rei ſe fautorem præſtiterat, ad unitatem matris Eccleſiæ redeuntibus; ſedit præſidente eodem ſummo Pontifice Alexandro ſancta generalis ſynodus in baſilica Lateranenſi, quæ appellatur Conſtantiniana, trecentorum duorum epiſcoporum, a diverſis mundi partibus convocatorum; quorum nomina ſubtus adnexa ſunt.

De Provincia Romana.

Hubaldus Hoſtienſis.
Hugo Terracinenſis.
Joannes Fundanus.
Jonatas Fundanus.
Zacharias Marſus.
Odalriſius Walvenſis.
Dodo Reatinus.
Formundus Verulanus.
Leo Aletrinus.
Rodulfus Ferentinas.
Aſahel * Agninus.
Petrus Signinus.
Milo Tyburtinus.
Joannes Sutrinus.
Martinus Nepeſinus.
Cenſius Tuſcanenſis.
Petrus Civitatis Caſtellanenſis.
Armatus Narnienſis.
Paulus Hortanus.
Petrus * Amelinus.
Richardus Urbeventanus.
Gratianus Tudertinus.
Vivianus Peruſinus.
Petrus Caſtrenſis.
Leo Cluſinus.
Martinus Groſſetanus.
Paulinus * Funenſis.
Gulfranus * Sunenſis.
Guilelmus Lucenſis.
Petrus Lunenſis.
Rufinus Aſiſinas *.
Raimerus Caſtellanus.
Raſiſericus Spolentinus.
Ofreductus Eugabinus. *
Aloderius Callenſis.
Guiſſo Urbinas.
Nicolaus * Simphronius.
Jacobus Senegallienſis.
Acceptabilis * Tamerinenſis.
Jordanus Humanenſis.
Petrus Firmanus.
Rainaldus Eſinus.
Gentilis * Auſumanus.
* Mimaldus Phanenſis.
Jochelinus Ariminenſis.
Petrus Piſcarienſis.
Julius Florentinus.
Lamfractus Feſculanus.
Tedbaldus Placentinus.
Stephanus Monopolitanus.
Anſelmus Methenſis.
Radulphus Melfenſis ſancti Marcii.

Provinciæ Capuanæ.

* Palphanus Capuanus archiepiſcopus.
Petrus * Themenſis epiſcopus.
Reinaldus * Benefranus.
Reinaldus Aquinas.
Erveus Sueſſanus.
Porphyrius Caſertanus:

Provinciæ Amalphitanæ.

Dionyſius Amalphitanus archiepiſcopus.
Joannes * Lictrenſis epiſcopus.
..... Ravellenſis.

Provinciæ Neapolitanæ.

Sergius Neapolitanus archiepiſcopus.
Bernardus Nolanus epiſcopus.
Bartholomæus * Achanus epiſcopus.
Petrus Inſulanus.

Provinciæ Salernitanæ.

Rainaldus Salernitanus archiepiſcopus.
Arnulfus * Capreaquenſis epiſcopus.
Joannes * Marſitanus.
Petrus * Acunenſis.
Johannes * Sernenſis.

Provinciæ Beneventanæ.

Baldevvinus * Aliſanus epiſcopus.
Petrus * Teſelinus.
Petio Triventinus.
Andreas * Boravenſis.
* Alaſius Gardianus.
Goffridus * Termilanus.
Petrus Larinenſis.
Robertus Civitatenſis.
Nicolaus * Dracoranenſis.
Robertus * Florentinenſis.
Rainaldus Lucerinus.
Johannes de Monte * Maram.
Johannes Aſculenſis.
Bartholomæus * Arranenſis.
Jaquintus Frequentinus.
Rogerius * Vicenſis.

Provinciæ Sipontinæ.

Amandus Vigilenſis epiſcopus.

* *Pro*, Suanenſis.
* *Pro*, Senenſis.
* *Pro*, Aſſiſinas.
* *Pro* Eugubinus
* *Pro*, Foroſempronienſis: *hodie*, *Foſſombrone.*
* *Pro*, Camerinus.
* *Pro*, Auximanus.
* *al.* Monaldus.
* *Pro*, Feſulanus.
* *Pro*, Militenſis.
* *al.* Alphanus.
* *Pro*, Theanenſis.
* *Pro*, Venefranus.
* *Pro*, Litterenſis.
* *Pro*, Acerranus.
* *Pro*, Caputaquenſis.
* *Pro*, Marſicanus.
* *Pro*, Acernenſis.
* *Pro*, Sarnenſis.
* *Pro*, Aliſanus.
* *Pro*, Teleſinus.
* *Pro*, Bovianenſis.
* *al.* Halatius.
* *Pro*, Termulanus.
* *Pro*, Draconarienſis.
* *Sive*, Farentinenſis.
* *Pro*, Marſano.
* *Pro*, Arianenſis.
* *Sive*, Trevicenſis.

ANNO CHRISTI 1179.

Richardus Andrenſis.

Provinciæ Barenſis.

Rainaldus Barenſis archiepiſcopus.
* *Pro*, Bituntinus. Joannes * Botintinus epiſcopus.
Majo Catharenſis.
Paulus Salpitanus.
Arpinus Poliniacenſis.
Cafinus Cupertanenſis.
* *Pro*, Bitettenſis. Rao * Briecenſis.
* *Pro*, Melficenſis, *vel* Molfetenſis. Joannes * Melficenſis.
Joannes Cannenſis.
Joannes Lavellanus.

Provinciæ Brundiſiciæ.

Willelmus Brunduſinus archiepiſcopus.

Provinciæ Hidrotinæ.

* *Pro*, Hydruntinus. Jonathas * Hidrotinus archiepiſcopus.
* *Pro*, Lycienſis.... Caſtrenſis. Peturejus * Litienſis Caſtrenſis.

*Provinciæ * Tarentinæ.*

* Pro, *Aberuntinæ*, Baſilius Tarentinus archiepiſcopus.

Provinciæ Veroſinæ.

* *Pro*, Venuſinus. Petrus * Veroſinus epiſcopus.
Johannes Potentinus.
* *Pro*, Tricaricenſis. Robertus * Tritancenſis.
Robertus Gravinenſis.
Roboam Anglonenſis,

Provinciæ Coſanæ.

* *Sive*, Compſanus. Herbertus * Coſanus epiſcopus.
* *Lege uno ductu*, Joannes ſancti Angeli de Lombardis, epiſcopus. * Johannes ſancti Angeli.
Delombardus epiſcopus.
Richardus * Periſatienſis epiſcopus.
Angelus Laquedonenſis.
Nicolaus Montiſviridis.
* *Pro*, Biſacienſis. Petrus Satrianenſis,

Provinciæ Cuſetanæ.

* *Pro*, Cuſentinus. Rufus * Cuſetanus archiepiſcopus.
* *Pro*, Marcuranenſis, Michael * Maturanenſis.

Provinciæ Reginæ.

Thomas Reginus archiepiſcopus.
Guido Neocaſtrenſis epiſcopus.
* *Pro*, Crotonienſis. Philippus * Crotomas epiſcopus Græcus.
Eterantinus epiſcopus Græcus.

*Provinciæ * Siciliæ Meſſanenſis.*

* Pro, *SanctæSeverinæ.* * Pegrinus Embriacenenſis epiſcopus.
* *Pro*, Peregrinus Umbriaticenſis. Jerenus * Strombinus.

Provinciæ Siciliæ Meſſunenſis.

* *Sive*, Stromgylenſis. Nicolaus Meſſanenſis archiepiſcopus.
Guido Cephaledienſis epiſcopus.

De Oriente Provinciæ Phœnicis.

* *Pro*, Vilelmus Tyrius. * W. Tyrenenſis archiepiſcopus.
Jocius Aconenſis epiſcopus.
Romanus Tripolitanus.

Provinciæ Cœleſyriæ.

W. Glambulepcenſis epiſcopus.

Provinciæ Palæſtinæ ſecundæ.

Eraclius Cæſarienſis archiepiſcopus:
Radulfus Sebaſtenus.

Provinciæ Palæſtinæ Primæ.

Petrus Jeroſolymitanus eccleſiæ Prior loco Patriarchæ.
* *Pro*, Bethleemitanus. Albertus * Beellemitanus epiſcopus.

Provinciæ Piſanæ.

Ubaldus Piſanus archiepiſcopus.
* *Lege*, ... Sagonenſis epiſcopus de Corſica. * Saganenſis epiſcopus de Corſim.

Provinciæ Januenſis.

Hugo Januenſis archiepiſcopus.
Joaphus Maranenſis epiſcopus de Corſica.

De Provincia Turrenenſi Sardiniæ.

Johannes Adarenenſis epiſcopus.
Cometa Apurienſis.

Provinciæ Ravennatis.

Gerardus Ravennenſis archiepiſcopus.
Bernardus Parmenſis epiſcopus.
Albericus Reginus.

A Ardicio Mutinenſis.
Johannes Faventinus.
Henricus Cornelienſis.
Johannes * Favetinus.
Alexander * Lurenſit.
Lamfredus * Pompilienſis.
Leonardus * Cæſarias.
Gabriel * Arienſis.
Alericus Bobienſis.

Provinciæ Mediolanenſis.

Algeſius Mediolanenſis archiepiſcopus.
Johannes * Bricienſis epiſcopus.
Galo Bergamenſis.
Vinfredus Cremonenſis.
Albericus Laudenſis.
B Obertus * Terdonenſis.
Ubertus Aquenſis.
Guigo Saonenſis.
Lauterius * Albiganenſis.
Stephanus Vigintimilienſis.
Milo Taurinenſis.
Gannarus Yporienſis.
Bonefacius Novarienſis.

De Provincia Aquileenſi.

Garſentinus Mantuanus.
Anſelmus * Cumanus.
Gerardus Paduanus.
Salomon Tridentinus.

Provinciæ Venetiæ.

C Henricus Gradenſis Patriarcha.
Marinus * Glogenenſis epiſcopus.
Leonardus * Tercellenenſis epiſcopus.

*De Provincia * Ladarenſi.*

Andreas * Albenſis.
Lamfredius Abſarenſis,
Drobo * Viglenſis.
Renerius Spaletenſis archiepiſcopus.
Matthæus * Nonenſis.
Michael * Sardonenſis.

Nomina epiſcoporum qui ex Gallia interfuerunt, infra.

*De Provincia * Biſentina.*

D Rogerus Lauſanenſis epiſcopus.
Rantaldus Bellicenſis.

Provinciæ Terragonenſis.

Bernardus Terragonenſis archiepiſcopus.
Reimundus * Gerdenſis.
Bernardus Barchinonenſis.
Petrus Auſonenſis.
Pontio Dertoſanus.
* Bergarius Ilerdenſis.
Arnaldus Urgellenſis.
Stephanus Oſcenſis:
Hugo Rutenenſis.
Petrus Pampilonenſis.
E Rodericus Calagoritanus.

Provinciæ Toletanæ.

Celebrimus Toletanus archiepiſcopus.
Raimundus Palentinus epiſcopus.
Gonſaldus Segobienſis.
Michael Oxomenſis.
Odelricus Seguntinus.

Provinciæ Compoſtellanenſis.

Petrus Compoſtellanus archiepiſcopus.
Sanctius Abulenſis.
Petrus Civitatis Roderici;

De Provincia Treverenſi.

Arnaldus Treverenſis archiepiſcopus.
Fredericus Metenſis epiſcopus.

Provinciæ Colonienſis.

Radulphus Leodinenſis epiſcopus.

Pro-

Provinciæ Maguntinæ.

Christianus Maguntinus archiepiscopus.
Odo Bambergensis episcopus.
Arduicus Augustensis.
Bertoldus Constantiensis.
Olricus * Ypirensis.
Goradus * Guamarciensis.
Ulricus Curiensis.

*De Provincia * Medeburgensi.*

Odo * Cistensis episcopus.
Sifridus Branderburgensis.
Marrinus Misinensis.

De Provincia Saltiburgensi.

Conradus * Saltiburgensis archiepiscopus.
Coronatus Ponensis episcopus.
Tedbaldus * Patainensis.

Provinciæ Bremensis.

Bernoz Virrensis episcopus.

Provinciæ Daniæ.

Omerus Burgalensis.

Provinciæ Angliæ.

..... Cantuarensis.
Rainaldus * Baroviensis episcopus.
Robertus Herfordensis.
Johannes Norvicensis.
Adam de sancto Asaph.
Petrus Menevensis.

ITEM IN ANGLIA.

Provinciæ Eboracensis.

Hugo Dunelmensis episcopus.

Provinciæ Scotiæ.

* Gregorius Rosensis episcopus.

Provinciæ Hiberniæ.

Laurentius Dublinensis archiepiscopus.
Catholicus Tereonensis archiepiscopus.
Constantinus episcopus de Culerne.
Bricius * Lumbreensis.
Augustinus * Guaterfondensis.
Felix episcopus Lesmorensis.

De Ungria.

Andreas Bahasnensis archiepiscopus.

CAPITULA.

I. De electione summi pontificis.

Licet de evitanda discordia in electione summi pontificis manifesta satis a nostris prædecessoribus constituta manaverint: tamen quia sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam, gravem passa est ecclesia scissuram: nos etiam ad malum hoc evitandum, de consilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione concilii, aliquid decrevimus adjungendum. Statuimus igitur, ut si forte inimico homine superseminante zizania, inter cardinales de substituendo pontifice non potuerit concordia plena esse, & duabus partibus concordantibus tertia pars noluerit concordare, aut sibi alium præsumpserit * ordinare: ille * Romanus pontifex habeatur, qui a duabus partibus fuerit electus, & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus, quia * rem non potest, sibi nomen episcopi usurpaverit: tam ipse, quam qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici eis etiam nisi tantum in ultimis, communio denegetur: & nisi resipuerint, cum Dathan & Abiron, quos terra vivos absorbuit, accipiant portionem. Præterea si a paucioribus aliquis, quam a duabus partibus fuerit electus ad apostolatus officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat, si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum canonicis constitutionibus & aliis * ecclesiasticis, præjudicium generetur, in quibus majoris & sanioris partis debet sententia prævalere: quia quod in eis dubium venerit, superioris poterit judicio diffiniri. In Romana vero ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad superiorem haberi.

ANNO CHRISTI 1179.

* ecclesiis.

II. De abolendis ordinationibus ab antipapis introductis.

Quod a prædecessore nostro felicis memoriæ Innocentio factum est, innovantes, ordinationes ab Octaviano & Guidone hæresiarchis, necnon & Joanne Strumensi, qui eos secutus est, factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adjicientes etiam, ut si qui dignitates ecclesiasticas, seu beneficia, per prædictos schismaticos receperunt, careant impetratis. Alienationes quoque, seu invasiones, quæ per eosdem schismaticos, sive per laicos, factæ sunt de rebus ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad ecclesiam sine omni ejus onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos autem qui sponte juramentum de tenendo schismate præstiterint, a sacris ordinibus & dignitatibus decrevimus manere suspensos.

Canone ultimo concilii Lateranensis sub Innocentio II.

III. Quales debeant esse qui eligendi sunt ad regimen ecclesiæ.

Cum in sacris ordinibus, & ministeriis ecclesiasticis, & ætatis maturitas, & morum gravitas, & scientia litterarum sit inquirenda: multo fortius hæc in episcopo oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Domini oporteat conversari. Eapropter, ne quod * a quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur a posteris: præsenti decreto statuimus, ut nullus in episcopum eligatur, nisi qui jam trigesimum ætatis annum egerit, & de legitimo sit matrimonio natus,

* Cum in cunctis sacris ordinibus.

* de quibusdam

natus, qui etiam vita & scientia commendabilis demonstretur. Cum autem electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit: decurso tempore, de consecrandis episcopis a canonibus definito, is, ad quem spectant beneficia quæ habuerat, disponendi de illis liberam habeat facultatem. Inferiora etiam ministeria utpote decanatus, archidiaconatus, & alia, quæ animarum curam habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialium ecclesiarum regimen: nisi qui jam vigesimum quintum ætatis annum attigerit, & qui scientia, & moribus existat commendandus. Cum autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconum, & decani, & reliqui admoniti, non fuerint præfixo a canonibus tempore in presbyteros ordinati: & ab illo removeantur officio, & alii conferatur, qui & velit, & possit convenienter illud implere. Nec prosit illis appellationis diffugium, si forte in transgressionem constitutionis istius per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed de his etiam, qui jam promoti sunt, si canones non obsistant, præcipimus observandum. Clerici sane si contra formam istam quemquam elegerint: & eligendi potestate tunc privatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio se noverint suspensos. Dignum est enim, ut quos timor Dei a malo non revocat, ecclesiasticæ saltem coerceat severitas disciplinæ. Episcopus autem * si cui fecerit, aut fieri consenserit contra hoc: in conferendis prædictis potestatem suam amittat, & per capitulum, aut per metropolitanum si capitulum concordare nequieverit, ordinetur.

ANNO CHRISTI 1179.

* si contra hoc fecerit, aut fieri consenserit in conferendis prædictis officiis & beneficiis potestatem suam, &c.

IV. Qualiter prælati debeant cum subjectis hospitare.

Cum apostolus se & suos propriis manibus decreverit * exhibendos, ut locum prædicandi auferret pseudoapostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus: grave nimis, & emendatione fore dignum dignoscitur, quod quidam fratrum & coepiscoporum nostrorum, ita graves in procurationibus suis subditis existunt, ut pro hujusmodi causa interdum ornamenta ecclesiastica subditi compellantur exponere, & longi temporis victum brevis hora consumat. Quocirca statuimus, quod archiepiscopi parochias visitantes, pro diversitate provinciarum, & facultatibus ecclesiarum, quadraginta, vel quinquaginta evectionis numerum non excedant: cardinales vero, viginti quinque non excedant: episcopi, viginti, vel triginta nequaquam excedant: archidiaconi, quinque aut septem: decani constituti sub ipsis, duobus equis existant contenti. Nec cum canibus venatoriis & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sunt sua, sed quæ Jesu Christi, quærere videantur: nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste & competenter fuerit illis ministratum. Prohibemus etiam, ne subditos suos taliis & exactionibus episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut, si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum caritate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicat apostolus: *Non debent parentibus filii thesaurizare, sed parentes filiis*: multum longe a paterna pietate videtur, si præpositi suis subditis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris more fovere debent: Archidiaconi vero sive decani, nullas exactiones vel tallias, in presbyteros, seu clericos exercere præsumant. Sane quod de prædicto numero evectionis secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt reditus & ecclesiæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum, * minores non debeant gravari: ne sub tali indulgentia, illi qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurimam sibi credant potestatem indultam.

ANNO CHRISTI 1179.

* evectionum

2. Cor. 12.

* minores merito non doleant se gravari

V. Ne aliquis ordinetur sine certo titulo.

Episcopus, si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinaverit, tamdiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei ecclesia convenientia stipendia militiæ clericalis assignet: nisi forte talis qui ordinatur, extiterit, qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

VI. Qualiter prælati debeant proferre sententiam in subjectos.

Reprehensibilis valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut fratres & coepiscopi nostri, seu etiam archidiaconi, quos appellaturos in causis suis existimant, nulla penitus admonitione præmissa, suspensionis, vel excommunicationis in eos ferant sententiam. Alii etiam dum superioris sententiam, & di-

2. Thess. 3.
1. Thess. 2.
* alendos,

sci-

ANNO CHRISTI 1179.

sciplinam canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem objiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad subsidium innocentium dignoscitur institutum. Quocirca, ne vel prælati valeant sine causa gravare subjectos, vel subditi pro sua voluntate sub appellationis obtentu correctionem valeant eludere prælatorum: præsenti decreto statuimus, ut nec prælati, nisi canonica commonitione præmissa, suspensionis, vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos: nisi forte talis sit culpa, quæ ipso genere suo * excommunicationis pœnam inducat: nec subjecti contra disciplinam ecclesiasticam ante ingressum causæ in vocem appellationis prorumpant. Si vero quisquam pro sua necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur: infra quem, si forte prosequi neglexerit, libere tunc episcopus sua authoritate utatur. Si autem in quocumque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit, veniente, qui appellaverit, venire neglexerit: si proprium quid habuit, competentem ei recompensationem faciat expensarum: ut hoc saltem timore perterritus, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipue vero * in locis religiosis hoc volumus observari, ne monachi, sive quicumque religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui & capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devote suscipiant, quod pro salute * sua utiliter ejus fuerit injunctum.

suspensio- vel excommunica- bis

religio- hoc, &c.

ua sciat injun- m.

VII. Ne novi census imponantur ecclesiis.

Cum in ecclesiæ corpore omnia debeant ex caritate tractari, & quod gratis receptum est, gratis impendi: horribile nimis est, quod in quibusdam ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro episcopis vel abbatibus, seu quibuscumque personis ecclesiasticis ponendis in sede, seu introducendis presbyteris in ecclesiam, necnon pro sepulturis & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis, aliquid exigatur: & ille qui indiget, non possit ista percipere, nisi manum implere curaverit largitoris. Putant plures ex hoc sibi licere, quia legem * mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur: non satis, quia cupiditate cæcati sunt, attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint alligatam. Ne igitur hoc de cetero fiat, & vel pro personis ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, seu etiam nubentibus benedicendis, seu etiam aliis sacramentis, aliquid exigatur, districtius inhibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum: cujus factum turpis muneris exactione imitatur. Prohibemus insuper, ne novi census ab episcopis vel abbatibus, aliisve prælatis imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare præsumant: sed libertates, quas sibi majores desiderant conservari, minoribus quoque suis bona voluntate conservent. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit habeatur.

4. *Reg.* 5.

VIII. Ne ecclesiastica beneficia alicui promittantur antequam vacent.

Nulla ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel ecclesiæ, alicui tribuantur seu promittantur antequam vacent: ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium se crediderit successurum. Cum enim id etiam in ipsis gentilium legibus inveniatur prohibitum: turpe nimis est & Divini plenum animadversione judicii, si locum in Dei ecclesia futuræ successionis expectatio habeat, quam etiam damnare ipsi gentiles homines curaverunt. Cum vero præbendas ecclesiasticas, seu quælibet officia, in aliqua ecclesia vacare contigerit, vel etiam si modo vacant, non diu maneant in suspenso, sed infra sex menses personis quæ digne administrare valeant, conferantur. Si autem episcopus ubi ad eum spectaverit, conferre distulerit, per capitulum ordinetur. Quod si ad capitulum electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit: episcopus hoc secundum Deum cum virorum religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes forte neglexerint, metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.

IX. De ecclesia interdicta, & interdictorum sepultura.

Cum & plantare sacram religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus: nunquam hoc melius exequemur, quam si nutrire quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum veritatis impediunt, commissa nobis authoritate curemus. Fratrum autem & coepiscoporum nostrorum vehementi conquestione comperimus, quod fratres Templi &

Forte, *me*. H.

Ho-

ANNO CHRISTI 1179.

Hoſpitalis, alii quoque religioſæ profeſſionis, indulta ſibi ab apoſtolica ſede excedentes privilegia, contra epiſcopalem authoritatem multa præſumant, quæ & ſcandalum generant in populo Dei, & grave pariunt periculum animarum. Proponunt enim, quod eccleſias recipiant de manibus laicorum, excommunicatos & interdictos ad eccleſiaſtica ſacramenta & ſepulturam admittant, in eccleſiis ſuis præter eorum conſcientiam & inſtituant & amoveant ſacerdotes, & fratribus eorum ad eleemoſynas quærendas euntibus, cum indultum ſit eis, ut in adventu eorum ſemel in anno eccleſiæ aperiantur, atque in eis Divina celebrentur officia, plures ex eis de una ſive diverſis domibus ad locum interdictum ſæpius accedentes, indulgentia privilegiorum in celebrandis officiis abutuntur, & tunc mortuos apud prædictas eccleſias ſepelire præſumunt. Occaſione quoque fraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur epiſcopalis authoritatis enervant, dum contra eorum ſententiam ſub aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem volunt accedere, & ſe conferre. In his, quia non tam de majorum conſcientia, vel conſilio, quam de minorum indiſcretione quorumdam exceditur: & removenda ea, in quibus excedunt; & quæ dubietatem faciunt, declaranda decrevimus. Eccleſias ſane & decimas de manu laicorum ſine conſenſu epiſcoporum, tam illos, quam quoſcumque alios, religioſos recipere prohibemus, dimiſſis etiam quas contra tenorem iſtum * moderno tempore receperunt: excommunicatos & nominatim interdictos, tam ab illis, quam ab omnibus aliis, juxta epiſcoporum ſententiam, ſtatuimus evitandos. In eccleſiis ſuis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, inſtituendos presbyteros epiſcopis præſentent: ut eis quidem de plebis cura reſpondeant, ipſis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem: inſtitutos autem, epiſcopis inconſultis, non audeant removere. Si vero Templarii ſive Hoſpitalarii * ad eccleſiaſticum interdictum venerint: non niſi ſemel in anno ad eccleſiaſticum admittantur officium, nec tunc ibi corpora ſepeliant * defunctorum. De * fraternitatibus hoc ſtatuimus, ut ſi non ſe prædictis fratribus omnino reddiderint, ſed in ſuis proprietatibus * duxerint remanendum, propter hoc ab epiſcoporum ſententia nullatenus eximantur: ſed poteſtatem ſuam in eos, ſicut in alios parochianos ſuos exerceant, cum pro ſuis exceſſibus fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum eſt, de aliis quoque religioſis, qui præſumptione ſua epiſcoporum jura præripiunt, & contra canonicas eorum ſententias & tenorem privilegiorum noſtrorum venire præſumunt, præcipimus obſervari. Si autem contra hoc inſtitutum venerint: & eccleſiæ in quibus iſta præſumpſerint, ſubjaceant interdicto; & quod egerint, irritum habeatur.

* aliquo

* ad eccleſiam interdictam

* interdictorum

* confratribus.

* duxerint omnino remanendum.

X. Ne monachus vel alius religioſus recipiatur ſub pretio.

Monachi non pretio recipiantur in monaſterio, non peculium permittantur habere, non ſinguli per villas & oppida, ſeu ad quaſcumque parochiales ponantur eccleſias: ſed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant: nec ſoli inter ſæculares homines ſpiritualium hoſtium conflictionem expectent, Salomone dicente: *Væ ſoli, quia ſi ceciderit * non habet ſublevantem.* Si quis autem exactus, pro ſua receptione aliquid dederit, ad ſacros ordines non aſcendat. * Is autem qui acceperit, officii ſui * privatione mulctetur. Si vero peculium habuerit, niſi ei ab abbate pro injuncta fuerit adminiſtratione permiſſum, a communione removeatur altaris: & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat ſepulturam. Quod etiam de * diverſis religioſis præcipimus obſervari. Abbas etiam qui iſta diligenter non curaverit, officii ſui jacturam ſe noverit incurſurum. Prioratus quoque ſive obedientiæ, pretii datione nulli tradantur. Alioqui & dantes & accipientes a miniſterio fiant eccleſiaſtico alieni. Priores vero cum in conventualibus eccleſiis fuerint * conſtituti, niſi pro manifeſta cauſa & rationabili non mutentur, videlicet ſi fuerint dilapidatores, nec continenter vixerint, aut aliquid tale egerint, pro quo amovendi merito videantur: aut ſi etiam pro neceſſitate majoris officii, de * conſilio fratrum fuerint transferendi.

* non eſt q[...] ſublevet eum.

* Is vero [...] eum recep[...]rit

* ſuſpenſio

* univerſi

* per elect[...]nem capi[...]lorum ſ[...]rum cano[...]ce fuerin[...] inſtituti, [...] &c.

* conſenſ[...]

XI. Ne clerici in ſacris ordinibus conſtituti focarias habeant.

Clerici in ſacris ordinibus conſtituti, qui mulierculas ſuas in domibus ſuis incontinentiæ nota tenuerint: aut abjiciant eas, & continenter vivant, aut ab officio & beneficio eccleſiaſtico fiant alieni. Quicumque incontinentia illa quæ contra naturam eſt, propter quam venit ira Dei in filios diffidentiæ, & quinque civitates igne conſumpſit, deprehenſi fuerint

rint laborare: si clerici fuerint, ejiciantur a clero, vel ad pœnitentiam agendam in monasteriis detrudantur; si laici, excommunicationi subdantur, & a cœtu fidelium fiant prorsus alieni. Monasteria præterea sanctimonialium si quisquam clericus, sine manifesta & necessaria causa, frequentare præsumpserit, per episcopum arceatur: & si non destiterit, a beneficio ecclesiastico reddatur immunis.

ANNO CHRISTI 1179.

XII. Ne clerici præsumant sæculares procurationes suscipere.

Clerici in subdiaconatu & supra, & in minoribus quoque ordinibus, si stipendiis ecclesiasticis sustententur, coram judice sæculari * advocati in * negotiis fieri non præsumant, nisi propriam, vel ecclesiæ suæ causam fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procurationes villarum, aut jurisdictiones etiam sæculares sub aliquibus principibus, vel sæcularibus viris, ut justitiarii eorum fiant, clericorum quisquam * assumere præsumat. Si quis adversus hoc tentaverit, (quoniam contra doctrinam Apostoli est dicentis, *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*,) & sæculariter agit: ab ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo quod officio clericali neglecto, fluctibus sæculi, ut potentibus sæculi placeat, se immergit. Districtius autem decrevimus puniendum, si religiosorum quisquam aliquid prædictorum audeat attentare.

XIII. Ne aliquis multas habeat ecclesias.

Quia nonnulli modum avaritiæ non ponentes, dignitates diversas ecclesiasticas, & plures ecclesias parochiales contra sacrorum canonum instituta nituntur acquirere, ita ut cum unum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum: ne id de cetero fiat, districtius inhibemus. Cum igitur ecclesia, vel ecclesiasticum ministerium committi debuerit: talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsum valeat exercere: quod si aliter fuerit actum, & qui receperit. Quod contra sanctos canones accepit, amittat; & qui dederit, largiendi potestate privetur.

XIV. De eodem.

Quia in tantum jam quorumdam processit ambitio, ut non duas, vel tres, sed sex aut plures ecclesias perhibeantur habere, nec duabus debitam possint provisionem impendere: per fratres, & coepiscopos nostros carissimos emendari præcipimus, & de multitudine præbendarum canonibus inimica, quæ dissolutionis materiam & vagationis inducit, & certum continet periculum animarum, eorum, qui ecclesiis digne valeant deservire, volumus ecclesiasticis beneficiis indigentiam sublevari. Præterea, quia in tantum quorumdam laicorum processit audacia, ut episcoporum authoritate neglecta, clericos instituant in ecclesiis, & removeant etiam cum voluerint, possessiones quoque, atque alia bona ecclesiastica, pro sua plerumque voluntate distribuant, & tam ecclesias ipsas quam earum homines, taliis, & exactionibus præsumant gravare: eos qui amodo ista commiserint, anathemate decernimus feriendos. Presbyter autem sive clericus, qui ecclesiam per laicos sine proprii episcopi authoritate receperit tenendam, communione privetur: & si perstiterit, a ministerio ecclesiastico & ordine deponatur. Sane quia laici quidam ecclesiasticas personas, & ipsos etiam episcopos, suo judicio stare compellunt: eos qui de cetero id præsumpserint, a communione fidelium decernimus segregandos. Prohibemus etiam ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & ecclesiæ non * tradiderit, Christiana sepultura privetur.

ANNO CHRISTI 1179.

* reddiderit.

XV. De testamentis clericorum.

Cum in officiis caritatis, illis primo teneamur obnoxii, a quibus nos beneficium cognoscimus accepisse: e contrario ecclesiastici quidam clerici, cum ab ecclesiis suis multa bona perceperint, bona per ecclesias acquisita, in alios usus præsumunt transferre. Hoc igitur quia & antiquis canonibus constat inhibitum, nos etiam nihilo minus inhibemus. Indemnitati itaque ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes ecclesias eadem bona præcipimus remanere. Præterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate episcopalem jurisdictionem exercent: præsenti decreto statuimus, ut qui de cetero id præsumpserit, officio suo privetur, & episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

ANNO CHRISTI 1179.

XVI. De ordinatione ecclesiarum.

Cum in cunctis ecclesiis, quod pluribus & senioribus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat observari: grave nimis, & reprehensione est dignum, quod * quarumdam ecclesiarum pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate ordinationem * multoties impediunt, & ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt. Quocirca præsenti decreto statuimus, ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid * rationabile fuerit ostensum, appellatione remota, semper prævaleat, & suum consequatur effectum, quod a majori, & * seniori parte * capituli fuerit constitutum. Nec nostram constitutionem impediat, si forte aliquis ad conservandam ecclesiæ suæ consuetudinem, juramento se dicat adstrictum. Non enim dicenda sunt juramenta, sed potius perjuria, quæ contra utilitatem ecclesiasticam, & sanctorum patrum veniunt instituta. Si autem hujusmodi consuetudines, * quæ ratione juvantur, & sacris congruunt institutis, irritare * præsumpserit: donec congruam egerit pœnitentiam, a Dominici corporis perceptione fiat alienus.

* per quasdam ecclesias.
* multorum.
* rationabiliter objectum fuerit & ostensum appellatione remota.
* seniori concilii.
* quæ nec ratione juvantur, nec sacris, &c.
* jurare.

XVII. De præsentatione clericorum.

Quoniam in quibusdam locis ecclesiarum fundatores, aut hæredes eorum, potestate in qua eos ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: & cum in ecclesia Dei unus debeat esse qui præsit, ipsi plures sine respectu subjectionis eligere moliuntur: & cum una ecclesia unius debeat esse rectoris, pro sua defensione plurimos repræsentant. Quocirca præsenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes fundatorum se vota * diffuderint, ille præficiatur ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sine scandalo fieri nequiverit, ordinet antistes ecclesiam, sicut melius secundum Deum viderit ordinandam. Idipsum etiam faciat, si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, infra * tres menses non fuerit definitum.

* diviserint.
* quatuor.

XVIII. Ut prælati provideant magistris scholarum necessaria.

Quoniam ecclesia Dei, & in iis quæ spectant ad subsidium corporis, & in iis quæ ad profectum veniunt animarum, indigentibus sicut pia mater providere tenetur: ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi, & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque ecclesiam cathedralem magistro, qui clericos ejusdem ecclesiæ, & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium assignetur, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituatur ecclesiis sive monasteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis ad hoc fuerit deputatum. Pro licentia vero docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis, ab iis qui docent, aliquid quærat: nec docere quempiam, petita licentia, qui sit idoneus, interdicat. Qui vero contra hoc venire præsumpserit, a beneficio ecclesiastico fiat alienus. Dignum quidem esse videtur, ut in ecclesia Dei fructum laboris sui non habeat, qui cupiditate animi vendit licentiam docendi * ecclesiarum profectum nititur impedire.

ANNO CHRISTI 1179.
* ecclesiarum.

XIX. Ne laici imponant ecclesiis onera.

Non minus pro peccato eorum qui faciunt, quam pro illorum detrimento, qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod in diversis partibus mundi rectores, & consules civitatum, nec non & alii qui potestatem habere videntur, tot ecclesiis frequenter onera imponunt, & ita gravibus eas crebrisque exactionibus premunt, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui Divinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem, omnibus aliis servituti subjectis, sacerdotes suos, & eorum possessiones in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministravit. Isti vero universa fere onera sua imponunt ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut illud eis, quod Jeremias deplorat, competere videatur: *Princeps provinciarum facta est sub tributo*. Sive quidam fossata, sive expeditiones, sive quælibet sibi arbitrentur agenda: de bonis ecclesiarum, clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis cuncta volunt fere * compilari. Jurisdictionem etiam & authoritatem episcoporum, & aliorum prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Super quo dolendum est pro ecclesiis: dolendum etiam nihilo minus & pro ipsis, qui timorem Dei & ecclesiastici ordinis reverentiam videntur penitus abjeciisse. Quocirca sub anathematis districtione severius prohibemus, ne de cetero talia præsumant attentare, nisi episcopus & clerus tantam necessitatem, vel utilitatem

Gen. 47.
Thren. 1.
* compilare.

tem aspexerint, * ut absque ulla coactione, ad relevandas communes * necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias existiment conferenda. Si autem consules, aut alii, de cetero id præsumpserint, & commoniti desistere forte noluerint: tam ipsi, quam eorum fautores, excommunicationi se noverint subjacere: nec communioni fidelium reddantur, nisi satisfactionem fecerint competentem.

XX. Ne torneamenta fiant.

Felicis memoriæ papæ Innocentii & Eugenii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, detestabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto venire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ temere congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, fieri prohibemus. Quod si quis eorum ibidem mortuus fuerit quamvis ei poscenti venia non negetur: ecclesiastica tamen careat sepultura.

XXI. De treuguis servandis.

Treuguas a quarta feria post occasum Solis usque ad secundam feriam in ortum Solis, & ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ, & a Septuagesima usque ad octavas Paschæ, ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem treuguam frangere tentaverit: post tertiam commonitionem, si non satisfecerit, episcopus suus sententiam excommunicationis dictet in eum, & scriptam vicinis episcopis annunciet: quorum nullus excommunicatum in communionem suscipiat: immo * scriptam susceptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subjaceat. Et quoniam *funiculus triplex non facile rumpitur*: præcipimus, ut episcopi solum Dei & salutis populi habentes respectum, omni * tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium & auxilium præstent: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant. Quod si quis in * opere Dei tepidus fuerit inventus, damnum dignitatis suæ incurrat.

XXII. De pace servanda.

Innovamus ut presbyteri, monachi, clerici, conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia * quæ semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. Nec quisquam * alicui novas pedagiorum exactiones sine * authoritate regum & principum consensu statuere, aut statutas de novo tenere, aut veteres augmentare aliquo modo, temere præsumat. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus non destiterit: donec satisfaciat, communione careat Christiana.

XXIII. Leprosi sibimetipsis privatam habeant ecclesiam & cœmeterium.

Cum dicat Apostolus, abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum: ecclesiastici quidam quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, quærentes, leprosis, qui cum sanis habitare non possunt & ad ecclesiam cum aliis convenire, ecclesias & cœmeteria non permittunt habere, nec proprii juvari ministerio sacerdotis. Quod quia procul a pietate Christiana esse dinoscitur, de benignitate apostolica constituimus: ut ubicumque tot simul sub communi vita fuerint congregati, * qui ecclesiam cum cœmeterio constituere, & proprio gaudere valeant presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injuriosi veteribus ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant. Quod namque eis pro pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.

XXIV. Prohibentur Christiani ne serviant Saracenis.

Ita quorumdam animos occupavit sæva cupiditas, ut cum glorientur nomine Christiano, Saracenis arma, ferrum, & lignamina galearum deferant, & pares eis, aut etiam superiores in malitia fiant, dum ad impugnandos Christianos, arma eis & necessaria subministrant. Sunt etiam, qui pro sua cupiditate ingaleis & piraticis Saracenorum navibus regimen & curam gubernationis exercent. Tales igitur a communione ecclesiæ præcisos, & excommunicationi pro sua iniquitate subjectos, & rerum suarum, per sæculi principes catholicos & consules civitatum, privatione mulctari, & capientium servos, si capti fuerint, fore censemus. Præcipimus etiam, ut per ecclesias maritimarum urbium crebra & solemnis excommunicatio proferatur in eos. Excommunicationis quoque pœnæ subdantur, qui Romanos aut alios Christianos, pro negotiatione vel aliis causis honestis navigio vectos, aut

ANNO CHRISTI 1179.

* alicui.
* authoritate & consensu regum & principum statuere.

* quot.

ANNO CHRISTI 1179.

capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi etiam qui Christianos naufragia patientes, quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur, damnanda cupiditate rebus suis spoliare præsumunt, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere.

XXV. Ne manifestus usurarius recipiatur ad communionem altaris.

f. crimen

Quia in omnibus fere locis * tantum usurarum ita inolevit, ut multi aliis negotiis prætermissis, quasi licet usuras exerceant, & qualiter utriusque testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendat: ideo constituimus, ut usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Christianæ tradiderit sepulturæ; & ea quæ acceperit, reddere compellatur; & donec ad arbitrium sui episcopi satisfaciat, ab officii sui maneat execu-
tione suspensus.

XXVI. Ne Christiani habitent cum Judæis vel Saracenis.

puerorum suorum

Judæi sive Saraceni nec sub alendorum * puerorum obtentu, nec pro servitio, nec alia qualibet causa, Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere. Excommunicentur autem, qui cum eis præsumpserint habitare. Testimonium quoque Christianorum adversus Judæos in omnibus causis, cum illi adversus Christianos testibus suis utantur, recipiendum esse censemus: & anathemate decernimus feriendos, quicumque Judæos Christianis voluerint in hac parte præferre, cum eos subjacere Christianis oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri. Si qui præterea Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, a possessionibus suis nullatenus excludantur: cum melioris conditionis conversos ad fidem esse oporteat, quam antequam fidem acceperunt, habebantur. Si autem secus factum fuerit, principibus vel potestatibus eorumdem locorum sub pœna excommunicationis injungimus, ut portionem hæreditatis & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

XXVII. De hæreticis.

Sanctus Leo epist. 4.

Sicut ait beatus Leo, licet ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta judicio,

* effugiat

cruentas non * efficiat ultiones: catholicorum tamen principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt evenire supplicium. Eapropter, quia in Gasconia, Albegesio, & partibus Tolosanis, & aliis locis, ita hæreticorum, quos alii Catharos, alii * Patrinos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perversitas, ut jam non in occulto, sicut aliqui, nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publice manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant, & infirmos: eos, & defensores eorum, & receptores, anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum privilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec sub aliacumque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam. De * Brabantionibus & Aragonensibus, Navariis, * Basculis, Coterellis & Triaverdinis, qui tantam in Christianos immanitatem exercent, ut nec ecclesiis, nec monasteriis deferant, non viduis, & pupillis, non senibus, & pueris, nec cuilibet parcant ætati, aut sexui, sed more paganorum omnia perdant, & vastent: similiter constituimus, ut qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel foverint per regiones, in quibus taliter debacchantur, in Dominicis, & aliis solemnibus diebus * per ecclesias publice denuncientur, & eadem omnino sententia & pœna cum prædictis hæreticis habeantur adstricti, nec ad communionem recipiantur ecclesiæ, nisi societate illa pestifera, & hæresi abjuratis. Relaxatos autem se noverint a debito fidelitatis & hominii, ac totius obsequii: donec in tanta iniquitate permanserint quicumque illis aliquo * peccato tenentur annexi. Ipsis autem, cunctisque fidelibus, in remissionem * peccatorum injungimus, ut tantis cladibus, se viriliter opponant, & contra eos armis populum Christianum tueantur. Confiscenturque eorum bona, & liberum sit principibus, hujusmodi homines subjicere servituti. Qui autem in vera pœnitentia ibi decesserint, & peccatorum indulgentiam, & fructum mercedis æternæ se non dubitent percepturos. Nos etiam de misericordia Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli authoritate confisi, fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint, & ad episcoporum, seu aliorum prælatorum consilium, ad eos decertando * expugnandos, biennium de pœnitentia injun-

* Brabanconibus

* Baschis

* publice excommunicati denuncientur.

* pacto

* omnium peccatorum

* ad eos certaverint expugn.

cta relaxamus: aut si longiorem ibi moram habuerint, episcoporum discretioni, quibus hujus rei * causa fuerit injuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium, secundum modum laboris, major eis indulgentia tribuatur. Illos autem, qui admonitioni episcoporum in hujuscemodi parte parere contempserunt, a perceptione corporis & sanguinis Domini jubemus fieri alienos. Interim vero eos, qui ardore fidei ad eos expugnandum, laborem * justum assumpserint, sicut eos, qui sepulchrum Dominicum visitant, sub ecclesiæ defensione recipimus, & ab universis inquietationibus, tam in rebus, quam in personis, statuimus manere securos. Si vero quispiam vestrum præsumpserit eos molestare, per episcopum loci excommunicationis sententia feriatur: & tamdiu sententia servetur ab omnibus, donec & ablata reddantur, & de illatis damnis congrue iterum satisfaciat. Episcopi vero, sive presbyteri, qui talibus fortiter non restiterint, officii sui privatione mulctentur, donec misericordiam apostolicæ sedis obtineant.

ACTA CONCILII

LATERANENSIS III.

EX VARIIS AUCTORIBUS COLLECTA.

MATTHÆUS *Parisius ad annum* MCLXXIX. Eodem, *inquit*, anno habitum est concilium generale trecentorum & decem episcoporum, XIV. Kal. April. in patriarchio Lateranensi, cui præsedit dominus papa Alexander III. Cujus statuta omni laude dignissima sub viginti octo, quæ sequuntur, capitulis continentur. De electione summi pontificis. De hæreticis Albigensibus, & diversis eorum appellationibus. De ruptariis & Brebantiis prædonibus, qui fideles affligunt. Quod nullus promoveatur in episcopum vel ad aliquem ordinis gradum, nisi legitimæ sit ætatis, & de legitimo matrimonio susceptus. Ne viventibus personis ecclesiæ conferantur, nec illis defunctis, nisi ultra sex menses vacent. De appellationibus. Ne intra sacros ordines constituti, vel qui ecclesiasticis sustentantur stipendiis, rebus se immiscеant sæcularibus. De treguis statuendis, & temporibus treguarum. Quod clerici unam habeant tantum ecclesiam: & quod episcopus, si aliquem sine certo ordinaverit titulo, tamdiu necessaria inveniat, donec ei in aliqua ecclesia stipendia assignet. Ne patroni vel quilibet laici ecclesias opprimant, aut ecclesiasticas personas. Ne Judæi vel Saraceni Christiana mancipia permittantur habere: sed ad fidem Christi si converti voluerint, a possessoribus suis nullatenus excludantur. Ut leprosi, si excluduntur a cohabitatione hominum, oratorium habeant & proprium sacerdotem. Ne bona ecclesiastica in usus alios convertantur: nec decani pro certa pecuniæ quantitate jurisdictionem exerceant episcopalem. Ut in electionibus vel ecclesiasticis ordinationibus consequatur effectum, quod a majoris & senioris concilii parte fuerit constitutum. Quod usurarii manifesti ad communionem alta-

A ris non admittantur, nec Christianam habeant sepulturam. Ut agricolæ & viatores, & omnia quæ sua sunt, plena ubique pace & securitate lætentur. Ut ordinationes a schismaticis factæ, irritæ habeantur & inanes, & beneficia ab eis collata revocentur. Ne pro ecclesiasticis instituendis personis, seu mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiæ sacramentis, aliquid exigatur. Ne viri religiosi vel quilibet alii, ecclesias vel decimas præsumant de manu suscipere laicorum, sine authoritate episcoporum: & non nisi semel in anno Templarii sive Hospitalarii ecclesias sub interdicto positas aperiant, nec corpora sepelire tunc præsumant. Ne quis interventu pecuniæ habitum religionis
B usurpare præsumat, nec conversus peculium habeat, nec facti prælati non nisi pro dilapidatione vel incontinentia degradentur. Ne Christiani Saracenis arma vendant: nec patientes naufragium quisquam spoliare præsumat. Ut clerici intra sacros ordines constituti, continenter vivant, & si illa incontinentia, quæ contra naturam sit, deprehensi fuerint laborare, excommunicentur, & a clero abjiciantur. Ut archiepiscopi parochias vel ecclesias visitantes, quadraginta vel quinquaginta equorum numero sint contenti; episcopi, viginti vel triginta; legati, vigintiquinque; archidiaconi, quinque vel septem; decani, duarum evectionum numerum non excedant. Ut nullus torneamenta exercere præsumat, &
C mortui in torneamentis Christiana careant sepultura. Quod unaquæque cathedralis ecclesia magistrum habeat, qui pauperes scholares & alios doceat, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigat. Ut prælati unam tantum regant ecclesiam, & quod patroni ab ecclesiis in suo fundo constitutis exactiones non faciant. Ne episcopi seu viri ecclesiastici stare compellantur judicio laicorum, nec laici laicis decimas conferre præsumant. Si quis ab aliquo commodata pecunia possessiones in pignus acceperit, si deductis expensis sortem suam receperit ex fructibus possessionis, pignus restituat debitori.

Præter ea quæ supra commemoravi, Rogerus ista habet: Congregatis itaque universis, quos supra
D recensui, episcopis, Romæ in præsentia domini papæ Alexandri: ipse papa in Lateranensi ecclesia in eminentiore loco cum cardinalibus suis & præfectis & senatoribus & consulibus Urbis constitutus, feria secunda tertiæ hebdomadæ Quadragesimæ, quæ tertio Nonas Martii evenit, primum concilii sui diem celebravit quarta feria sequentis hebdomadæ, quæ secundo Idus Martii evenit. In quo concilio Willelmus Remensis archiepiscopus, factus est cardinalis ad titulum S. Sabinæ: & Henricus abbas Clarævallensis, factus est episcopus cardinalis Albanensis: & Dominus papa tertium diem concilii sui celebravit secunda feria ante Dominicam in ramis palmarum, quæ decimo quarto Kalndas Aprilis evenit. In quibus
E hæc decreta subscripta generaliter observanda constituit:

De Romano Pontifice eligendo.

Licet de vitanda discordia, *&c.*

Prout supra habentur, nisi quod ordo capitulorum sit hic alius. Circa finem ultimi capituli ista subjungit:

His itaque decretis promulgatis, & ab universo clero ac populo circumstante receptis, episcopi & ceteri viri ecclesiastici, qui convenerant,

cum

cum munere benedictionis licentiam repatriandi accipere meruerunt.

ANNO CHRISTI 1179.

Hæc Rogerus de actis concilii Lateranenſis.

In hoc eodem concilio Lateranenſi epiſcopi illi Germaniæ, & alii qui contra Alexandrum ſecuti fuerant imperatorem ſchiſmaticum, ſchiſma abdicantes, veniam ſupplices poſtularunt, hac forma præſcripta:

Albertus Stadenſis in chron. & apud Cratzium eccleſ. hiſt. Sax. lib. 7. c. 31.

Ego N. anathematizo, & recuſo omnem hæreſim extollentem ſe adverſus ſanctam Romanam eccleſiam catholicam, præcipue vero ſchiſma Octaviani, Guidonis, & Joannis, & ordinationes eorum irritas judico, & eis contradico, & modo inantea me obediturum juro, & promitto fidelitatem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & domino meo Alexandro, & ſucceſſoribus ejus juſte intrantibus: ipſique ſerviam abſque omni malo ingenio contra omnem hominem ſecundum ordinem meum, Conſilia ejus, quæ mihi ſcripto certo mandaverit, vel ipſe commiſerit, nulli hominum pandam, nec etiam pro periculo corporis, atque membrorum: legatum eccleſiæ Romanæ honorabo, & ducam & reducam, & juvabo expenſis. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta evangelia. His vero verbis dabantur pallia ipſis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & in honorem Dei genitricis, & in honorem apoſtolorum Petri & Pauli, & ſanctæ eccleſiæ Romanæ, & domini Papæ Alexandri, tradimus tibi pallium, ſumptum de beatiſſimo corpore Petri apoſtoli, ut eo utaris in confectione ſacramentorum, & corporis & ſanguinis Domini, & conſecratione eccleſiarum & chriſmatis, & ordinatione clericorum, & celebratione ſynodorum, ſecundum eccleſiæ tuæ conſuetudinem.

Helmoldus chron. lib. 2. cap. 28.

Quæ præterea in eodem concilio tranſacta ſunt cum Germanis, Helmoldus ſic narrat hujus temporis author: Pergebant illuc multi ordinati a ſchiſmaticis, ſperantes ſe gratiam apoſtolici invenire, & mitras exequendi officii ab eo conſequi. Præcipue autem de eccleſia Halberſtadenſi, quæ per Geronem nimis demembrata erat, tam monachi, quam clerici, clementiam apoſtolicæ ſedis adierunt. In qua profectione præcipue erat abbas Theodoricus de * Hilſeneburg, quia fere omnis congregatio monachorum ſuorum in ſalicibus organa ſua ſuſpenderant, exceptis paucis ſenioribus, qui ante ſchiſma ordinati fuerant. Cumque omni inſtantia inſtarent, pulſantes apoſtolicam pietatem: tandem de ordinatis Geronis diſpenſatum eſt, ut quia idem Gero non a ſchiſmatico, ſed a catholico, Hartvvico videlicet Bremenſi archiepiſcopo, ordinatus fuerat, ordinati ejus per gratiam apoſtolicam in ordinibus ſuis perſiſterent, & ad majores per benedictionem aſcenderent. Ipſe etiam Gero hanc obtinuit gratiam, ut officium pontificale in omni loco libere exequeretur, ut in epiſcopatu Halberſtadenſi. Venit etiam illuc dominus Bertoldus Bremenſis electus, in promotione officii ſui ſuſcepturus apoſtolicam benedictionem. Quem dominus Papa benigne ſuſcipiens, de promotione ejus inſtantiſſime tractare cœpit. Ipſi etiam omnem honorem deferebat, ita ut in concilio prælatorum cathedram ſuam inter ſummos pontifices collocaret, & eum infulatum coram ſe reſidere faceret. Cumque in proximo ſabbato promovendus eſſet in ſacerdotem, & ſequenti Dominica in epiſcopum: feria ſexta ad veſperam venit nuncius ducis Henrici, Otto præpoſitus, qui erat acerrimus perorator: & quia idem notus erat ſummo ſacerdoti, ſtatim intravit ad ipſum. Mane autem facto, cum ſe Bremenſis electus ad ſuſcipiendos ordines præpararet, & ei Humbaldus cardinalis, qui poſt Alexandrum factus eſt Lucius, in quo ſumma conſilii Romanæ eccleſiæ pendebat, præparaturam ſuam, eo quod inhoneſtior non eſſet, deputaſſet, dictum eſt a cubiculariis domini Papæ: Veniant Bremenſes. Venit igitur dominus electus cum ſuis, & dominus apoſtolicus egreſſus de cubiculo ſuo dixit ad eum: Frater, quia infra ſacros ordines ad honorem pontificatus electus es, caſſamus electionem tuam. Cumque quidam aſtantium diceret: Domine, meminerit pietas veſtra, quod electionem ipſius approbaverit: Apoſtolicus in cubiculum unde egreſſus fuerat, reverſus eſt: Bertoldus autem non ſine rubore diſceſſit.

ANNO CHRISTI 1179.

Sed petamus acta ipſa narrata diffuſius apud Albertum abbatem Stadenſem, ſed male anno ſequenti, a quo & ſumpſere alii recentiores, his verbis: Bremenſis eccleſia tum quoque innovabat pontificem. Nam anno Chriſti ſeptuageſimo octavo poſt milleſimum centeſimum, Balduinus exceſſit humanis rebus, cum ipſa die eſſet ſuæ depoſitionis litteras a Romano pontifice accepturus. Et quidam Bertoldus vir inſignis litteraturæ eligitur, ut præveniatur Henrici ducis molitio. Solus Otto præpoſitus ab hac electione appellabat, prætendens Sifredum marchionis Alberti filium, epiſcopum jam dudum Brandeburgenſem, in eam ſedem ſuſtolli: quod etiam poſt multa provenit. Aſcenderat Bertoldus electus ad concilium Lateranenſe, quod Romæ audierat congregari, petivitque conſecrationem, certiſſimus ſpei, quod omnia ex voto conſequeretur. Sed pridie ſederat in concilio inter epiſcopos infulatus, cum tamen non eſſet presbyter, unde magnam contraxit invidiam, Aderat illi quidam magiſter Gerardus, qui pro illo allegabat in concilio his verbis: Domine pater, ecce Bremenſis eccleſia concordi & unanimi voto offert tibi ſponſum ſuum magiſtrum Bertoldum virum utique dignum & moribus approbatum, ſcientia decoratum, liberalibus artibus inſtructum, utriuſque teſtamenti pagina eruditum, decretorum & legum induſtria peritum, virum, ut apparet, perſonatum canonice, & ſine contradictione electum: petitque a te hodie accipere gradum ſacerdotii, & cras epiſcopalem benedictionem.

Papa breviter ad hæc: Credimus tibi dicenti, magiſter, ſed ſcriptum eſt: *Manum nemini cito impoſueris.* 1. Tim. 5. Loquamur cum fratribus noſtris, audiamus formam electionis. Examinantur Bremenſes per duos cardinales, Rainerium Papienſem, & Joannem Neapolitanum, & inventi ſunt diſcordare. Papa in conſiſtorio ſuo ſententiam dixit: Fratres, vidimus electum veſtrum: placet ſcientia, placet eloquentia, placent etiam (quantum novimus) mores: verum modus electionis diſplicet, præſertim quia eſt infra ſacros ordines, non dico ſubdiaconatum, ſed acoluthatum, electus, quo gradu ſecundum rigorem juris licet contrahere matrimonium: quod canonicis obviat inſtitutis. Appellationem quoque ſuper hoc factam audivimus, quam coactus eſt reſignare appellator: inſuper ſe denuo fecit eligi, & ſecunda electio caſſavit primam. Præterea electus veſter ante ſacros ordines accepit regalia de manu imperatoris. Hæc non admittunt diſpenſationem de facili: & alia quæ præterimus. Inde eſt, quod electionem veſtram infirmam & irritam pronunciamus. Data ſententia, volenti loqui depoſito non eſt data audientia: ſed oſtiarii clamabant: Levate, andate, andate, andate. *Hactenus acta concilii in cauſa Bremenſis electi.*

* *Ilſemburg.*

Spe-

ANNO CHRISTI 1179.

Spectant ad ejusdem Romani concilii acta, quod Græcorum schismaticorum legatus Nectarius abbas, eadem qua venit animi indurata nequitia atque perversitate, inflexus & obstinatus, post prolixas disputationes est reversus ad suos, a quibus tanquam in Olympiacis victor est receptus. Significant ista litteræ, quas ad ipsum tunc temporis dedit Georgius Corcyræ episcopus, & ipse eadem fuligine tinctus, & morbo affectus, his verbis:

Sapientissimo præposito sancti monasterii Casulorum, & meo dilecto fratri in spiritu domino Nectario Georgius Corcyræ metropolita & tuarum precum egens.

QUÆRUNT multi cur tu, optime Nectari, & ego tanto tempore taceamus, qui priores illas frequentes nostras mutuas litteras noverunt, ac illas tribuunt amori illi, qui ex mutua aliqua necessitate oriri solet: & hac de causa intermissas litteras autumant, quasi amicitiæ nostræ vincula sint disrupta. Ego vero iis, qui a me hæc sciscitantur, illud respondere soleo: An non habemus facultatem uterque nostrum tacendi, & loquendi? Vel, utrum ad scientiæ ostentationem id facere oportet, instar garrularum avium? Aut quemadmodum in Dodona quondam æs illud perpetuo tempore tinniebat, ita & nobis etiam faciendum? Vel utrum solus ego & Nectarius debemus loquendi studio navare operam? Cum præsertim Sapientem nobis præcipientem audiamus, quod sapientium labia obstringuntur silentio, & suo tempore clauduntur opportune, & aperiuntur: & quod vir prudens silentium voveat, & linguæ frœnum imponit, ne huc illuc deferatur. Sunt enim hæc tempora valde periculosa, & præcipitiorum plena. Hæc equidem respondere soleo illis, qui silentii nostri impatientes causas scire contendunt.

Ipsi vero non abstinent propterea, quin potius instantius nos urgent, hujusmodi verbis: Dic nobis, domine, utrum ferendum & tolerabile tibi videtur, sapientissimi Nectarii silentium ulterius progredi? Utrum tibi videtur honestum, ut nos nihil audiamus de illius profectione ad urbem magnæ gloriæ Romam? vel de ejus impetuoso quodam motu a Deo concitato? Dum fama per nostras discurrit aures, quod ipse Nectarius ita ingenue & intrepide se gesserit ibi cum adversariis, ut omnino non quasi judicandus, sed judicaturus potius, & damnaturus accesserit pravos hæreticorum errores. Gladius enim factus est, veritatem segregans a mendacio, & ignis accensus est, qualem venit ut poneret super terram Christus Dominus, qui depravantes dogmata foret combusturus, & eos, qui veritati accederent, illuminaturus, nec non refrigeraturus: ut utrique parti admirabilis apparuerit; alteri quidem, quod tale a Deo firmamentum obtinuerit, alteri vero, quod quasi esset libra quædam, & gnomon exquisitus, eorum cogitationes obliquas correxerit. Cum inde fuerit reversus, & quasi alter olympionices multis ornatus venerit coronis & præmiis, oporteret, ut ipse nobis non inviderit, & suarum jucundissimarum narrationum nos participes faceret, quandoquidem ab ejus aspectu, & loco suorum certaminum, ita longe abfuimus. Ita quidem alius hinc, alius aliunde, magna cum instantia mecum contendunt. Ego vero cum non valeam quidquam respondere adeo validis objectionibus, eo devenio, ut omnino obmutescam, nec possim effugere captiones eorum, qui nec cessabunt, nisi tu ipse nectarea tua apertueris labia, & narraveris ea, quæ coram vertice illo apostolis comparando, summo videlicet pontifice, & cum reliquo corpore illius quæ ibi est ecclesiæ, optime disserueris, & certaveris propositum tibi certamen, cursum consummaveris, & fidem servaveris, ut reposita corona justitiæ tibi sit merito expectanda, quam tibi reddet pulcherrimam in extremis temporibus justus judex Dominus, qui certamina proponit & præmia servis suis ut par est. Me vero, qui jam de salute corporis desperavi mei, præ gravitate dolorum, qui me nimis angunt: vel ab his doloribus liberet Deus tandem, vel me doceat æquo illos animo ferre, si sua summa providentia, ut hæc patiar, conducibilius mihi fore decrevit, Saluta meo nomine dominum Joannem.

Hæc ex codice Metiano, ex quo ad eumdem Nectarium, quæ ejusdem Georgii episcopi Corcyræ brevior extat, epistolam describamus: delectat quippe audire Græcum antiquitatis Atticæ quidpiam redolentem, utinam & pietatis:

Sapientissimo domino & dilecto fratri præposito sanctissimi monasterii Casulorum domino Nectario minimus metropolita Georgius.

FELICITATEM hanc judico quovis lucro majorem, quod tuæ sim vicinus sanctitati, & permaneam in extrema hujus maris ora, & aliud mare, virtutis scilicet, & sapientiæ, & doctrinæ, venerandum caput tuum repererim. Si enim segregatus ego a sancto illo Athenarum præsule, multis rerum vicissitudinibus hinc inde jactatus sum: habeo saltem te portum multiplicis consolationis & refrigerii. Et licet nos ab invicem segregent maria, & oppositi sinus, & portus: litteris tamen quasi quibusdam naviculis vehemur: & ego jam incipio, ut ad te per mare transvehar, hoc pacto. Impono autem epistolæ scypho, præter unum quod ferri possit, corpus autem tale portatile intelligo, omnia quæcumque mihi sunt, sincerum videlicet amorem, veritatem puram, orationes & preces pro tua salute ferventes, & sine intermissione. Num tibi videntur parva hæc, & nullius momenti? vel potius magni pretii & felices merces? Num tales portare potuit Salomoni regi navis illa ad Tharsenses missa, & inde tertio quoque anno revertens onusta? *Sed plusquam Salomon hic* (ut aliquid ex verbis Domini ipse mutuer) tum propter maximum eorum pretium, quos diximus habituum: siquidem habitus sunt virtutes; præcipue vero propter mentis altitudinem tuæ, instar Salomonis, & propter cordis tui effusionem, & mentis latitudinem. Dicta hæc mihi sint pro temporis conditione, & quia syllabarum harum portitores festinare me cogebant & urgebant. Si vero Deus diem tranquilliorem nobis largietur, prolixius, & ut scientiæ ratio postulat, agemus cum tua sanctitate. Cupio enim summopere tuam audire linguam, & sermonem, & exactiorem opto congressum. Degustavi siquidem aliquando, præcipue Byzantii, cum dominus Pelagius te secum trahebat, & ego legatione fungebar pro Athenarum episcopo, orbis scilicet lumine, ejus vices sustinens. Sed parce sapientium virorum præstantissime, & cum fraterna dilectione mutuas orationes & preces pro nobis mitte, quæ Deum nobis propitium reddant.

Hactenus de his quæ spectant ad Nectarium, qui contra Latinos in synodo pro Græcorum erroribus stetit obstinatissime. Sed reliqua ejusdem synodi percurramus.

Dela-

ANNO CHRISTI 1179.

Delata fuit accuſatio in eodem concilio a quibuſdam Alexandro papæ adverſus ſcriptum Petri Lombardi epiſcopi Pariſienſis, quod male ſenſiſſet de Chriſti humanitate, & in aliis fidei articulis ab eccleſia catholica deviaſſet. Tunc Alexander papa has dedit litteras ad VVillelmum archiepiſcopum Senonenſem his verbis:

Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, VVillelmo Senonenſi archiepiſcopo, ſalutem.

CUM in noſtra olim eſſes præſentia conſtitutus, tibi viva voce injunximus, ut ſuffraganeis tuis Pariſiis tibi adſcitis, abrogationem pravæ doctrinæ Petri quondam Pariſienſis epiſcopi, qua dicitur: Quod Chriſtus, ſecundum quod eſt homo, non eſt aliquid: omnino intenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde ſiquidem eſt, quod fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quod tibi, cum præſens eſſes, præcepimus, ſuffraganeos tuos Pariſios convoces, & una cum illis, & aliis viris religioſis & prudentibus præſcriptam doctrinam ſtudeas penitus abrogare: & a magiſtris ſcholaribus ibidem in Theologia ſtudentibus, Chriſtum, ſicut perfectum Deum, ſic & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima & corpore conſiſtentem, præcipias edoceri: univerſis firmiter & diſtricte injungens, quod doctrinam illam de cetero nequaquam docere præſumant, ſed ipſam penitus deteſtentur.

Hæc tunc Alexander papa, quæ naviter per eumdem Senonenſem archiepiſcopum impleta fuiſſe liquet,

Ex Schedis Sirmondi,

ADDITIO AD ACTA CONCILII LATERANENSIS III.

Concilio Lateranenſi Alexandri III. anno MCLXXIX. ex Gallia interfuerunt.

Ex Provincia Remenſi.

Willelmus Remenſis archiepiſcopus.
Nevelo Sueſſionenſis epiſcopus.
* Dacheri. Tedbaldus. * Theobaldus Ambianenſis epiſcopus.
* Dacher. Reinaldus, * Reinoldus Novomienſis.
Rogerus Laudunenſis.
Deſiderius Morinenſis.
Rogerus Cameracenſis.

Ex Provincia Rotomagenſi.

Ægidius Ebroicenſis epiſcopus.

Ex Provincia Senonenſi.

Guido Senonenſis archiepiſcopus.
Joannes Carnotenſis epiſcopus.
Simon Meldenſis.
Matthæus Trecenſis.
Willelmus Autiſiodorenſis.
* Dach. Obaldus, * Theobaldus Nivernenſis.

Ex Provincia Bituricenſi.

* Dach. Gavinus. * Guarinus Bituricenſis archiepiſcopus.
* Dech. Giraldus. * Girardus Caturcenſis epiſcopus.
Seibrandus Lemovicenſis.

Ex Provincia Turonenſi.

Radulfus Andegavenſis epiſcopus.
* Dach. Galfridus. * Gaufridus Briocenſis.
* Dach. Eudo. * Guido Leonenſis.

Ex Provincia Burdegalenſi.

Willelmus Burdegalenſis archiepiſcopus.
Joannes Pictavenſis epiſcopus.
Ademarus Carbonnelli Santonum epiſcopus.

Ex Provincia Auxitana.

Arſius Convenarum epiſcopus.
Bernardus Olorenſis.
A Ademarus Bajonenſis.
* Garſias Vaſatenſis.
Arnaldus Bigorritanus.
Willelmus Aquenſis.

Ex Provincia Narbonenſi.

Pontius Narbonenſis archiepiſcopus.
Joannes Magalonenſis epiſcopus.
Raimundus Uceticenſis.
Bernardus Biterrenſis.
* Otho * Tarchanenſis.

Ex Provincia Arelatenſi.

Raimundus Arelatenſis archiepiſcopus.
Fulco Maſſilienſis epiſcopus.
Pontius * Cavallicenſis,
Petrus Avinionenſis.
B Willelmus Tricaſtrinus.
Petrus Tolonenſis.

Ex Provincia Aquenſi,

* Bernardus Aquenſis archiepiſcopus.
Petrus Aptenſis epiſcopus.
Henricus Regenſis.
* Bermundus Seſterenſis.

Ex Provincia Ebrodunenſi.

Petrus Ebredunenſis archiepiſcopus.
Fulco Antipolitanus epiſcopus.
Raimundus * Elandatenſis.
Willelmus Ventienſis.

Ex Provincia Viennenſi.

Robertus Viennenſis archiepiſcopus.
Robertus Dienſis.
C Joannes Gratianopolitanus.
* Artutius Gebennenſis.
Lambertus Maurianenſis.
Odo Valentinus epiſcopus.

Ex Provincia Tarentaſienſi.

Aimo * Tarentaſienſis archiepiſcopus.
Cono Sedunenſis epiſcopus.

Ex Provincia Lugdunenſi.

Engelbertus Cabillonenſis epiſcopus.

Ex Provincia Biſuntina.

Rogerius Lauſanenſis epiſcopus.
* Rainaldus Belicenſis epiſcopus.

Ex Provincia Trevirenſi.

Arnaldus Trevirenſis archiepiſcopus.
Fredericus Metenſis epiſcopus.
D *Ex Provincia Colonienſi.*
* Rodulfus Leodienſis epiſcopus.

ANNO CHRISTI 1179.
* Dacher. Carſias.
* Dach. Odo.
* Forte. Carcaſſenſis.
* Dach. Cabellionenſis.
* Dach. Renardus
* Dach. Bermerdus
* Pro, Gladatenſis.
* Dach. Avitius.
* Dach. Darentas.
* Dach. Rantaldus.
* Dach. Radulphus

CONCILIO LATERANENSI III.

Hæc addenda ex Catalogo Archiepiſcoporum Bremenſium pag. 63.

IN eodem concilio Bertholdus Bremenſis electus petivit conſecrationem certiſſimus ordinari. Sed pridie ſederat in concilio inter epiſcopos infulatus, cum tamen non eſſet presbyter; unde magnam contraxit invidiam, & magiſter Gerardus ſic pro eo allegabat: Aſſert Hartzheim ad Concil. Germ. tom. IV pag. 574
E Domine pater, ecce Bremenſis eccleſia concordi & unanimi voto offert ſponſum ſuum magiſtrum Bertholdum virum undique dignum & moribus approbatum, ſcientia decoratum, liberalibus arbus inſtructum, utriuſque teſtamenti pagina eruditum, decretorum, legumque induſtria peritum virum, ut apparet perſonatum canonicc, & ſine omni contradictione electum, petitque hodie a te accipere gradum ſacerdotii & cras epiſcopalem benedictionem.

Papa breviter: credimus tibi bene magiſter. Sed dictum eſt: manum nemini cito impoſueris. Loquemur cum fratribus noſtris. Audiemus etiam diligentius modum electionis.

Exa-

Examinantur Bremenſes per duos cardinales : Reinerum Papienſem & Joannem Neapolitanum, & inventi ſunt, diſcordare.

Papa in conſiſtorio ſuo ſententiatus eſt : Fratres, vidi veſtrum electum, placet perſona, placet, ſententia, placet eloquentia, placent etiam quantum novimus, mores, verum modus electionis diſplicet, præſertim quia eſt infra ſacros ordines, non dico ſubdiaconatum, ſed acolythatum electus, quo gradu ſecundum vigorem juris licet contrahere matrimonium, quod canonicis obviat inſtitutis. Audivimus etiam ſuper hæc appellationem factam, quam coactus eſt reſignare appellator. Inſuper denuo ſe fecit eligi : & ſecunda electio caſſavit primam. Præterea electus veſter ante ſacros ordines ſuſcepit regalia de manu Imperatoris.

Hæc non admittunt diſpenſationem de facili, & alia quæ præterimus. Inde eſt quod electionem veſtram infirmamus & irritam judicamus data ſententia. Volenti loqui depoſito Bertholdo non eſt data audientia ; ſed oſtiarii clamabant, Levate, levate, levate.

IN (a) CONCILIUM LATERANENSE III.

(b) œcumenicum & univerſale undecimum approbatum, (c) trecentorum epiſcoporum, (d) pro reformanda in fide & moribus eccleſia, (e) contra hæreſes Catharorum, (quos (f) Waldenſes & (g) Albigenſes alii appellant) & (h) ſchiſmaticos ab antipapis ordinatos, celebratum (i) anno Domini MCLXXIX. tempore Alexandri papæ III. & Friderici imperatoris I.

Notæ Severini Binii.

(a) Hanc ſynodum Alexandri papæ authoritate congregatam fuiſſe indicat Otto Friſingenſis lib. 7. cap. ultimo his verbis : *Alexander univerſalis totius eccleſiæ pater canonice confirmatus eſt, qui ſecundo confirmationis ſuæ anno maximum Romæ concilium congregavit in quo plures epiſcopos ſchiſmaticos, & plures diverſorum ordinum per ipſos ordinatos, degradavit & damnavit.* Robertus continuator Sigiberti anno MCLXXIX. in appendice : *Alexander papa*, inquit, *miſit Octavianum ſubdiaconum Romanæ eccleſiæ ad Rotomagenſem provinciam, ut convocaret archiepiſcopum & ſuffraganeos ejus, & abbates illius provinciæ. Et miſit ſimiliter alios ſubdiaconos ad orientem, & occidentem, & meridiem, & ſeptemtrionem, ut convenirent ad concilium generale, quod erat futurum proxima Quadrageſima in civitate Romæ. Epiſtola congregandi concilii ad omnes epiſcopos ſcripta extat ſupra, ex bibliotheca abbatis Florentini accepta.* Hæc de concilio, Romani pontificis authoritate anno MCLXXVIII. indicto. De celebratione actiſque ejuſdem concilii paulo infra ait : *Anno* MCLXXX. *Alexander papa tertius tenuit generale concilium Romæ media Quadrageſima : cujus decreta, quæ ab eo, & ab aliis coepiſcopis ejus ibi conſtituta ſunt, apud nos habentur.* Acta concilii prodierunt in lucem per Bartholomæum Laurens, Poin cognominatum, qui in præfatione (quam infra ante appendicem Lateranenſis concilii invenies) profitetur ſe eadem ex quodam manuſcripto volumine pergamenico deſcripſiſſe. Et ſicut ille appendicem hujus concilii ab actis putavit non eſſe dividendam, quamquam certo ſibi perſuaderet, eamdem ad hanc ſynodum non pertinere : ſiquidem nihil aliud ſit quam quædam compilatio capitulorum, & decretorum pontificiorum, quæ a diverſis pontificibus, quorum alii Alexandrum anteceſſerunt, alii ſubſecuti ſunt, edita & conſtituta fuerunt : ita ego eamdem appendicem & compilationem ſuo loco relictam eſſe volui, niſi quod præfatiunculam illam Bartholomæi Laurens, una cum indice rerum in appendice contentarum, immediate ipſi appendici præfigi, actiſque ſynodalibus poſtponi curaverim, ideo quod nullum ſummarium, vel titulum alicujus capituli Lateranenſis comprehendat. Titulos capitulis Lateranenſibus præfixos ego ex editione actorum ſynodalium, quæ extant apud Rogerum de Hoveden, annalium Anglicanarum ſcriptorem, deſumſi. Lectio capitulorum variat : ordo quoque plane diverſus eſt : tamen ſupervacaneum eſſe putavi, eam dumtaxat obrem, ſecundam capitulorum editionem inſerere.

(b) *Oecumenicum.*) Synodum hanc univerſalem & œcumenicam fuiſſe, præter authores ſupra nominatos, ipſa ratio perſuadet : nimirum, quia omnes ſcriptores fatentur eidem concilio pontificem Romanum præſediſſe, eique plures orientalium per ſe vel per ſuos legatos interfuiſſe. ANNO CHRISTI 1179. Oecumenica ſynodus.

(c) *Trecentorum epiſcoporum.*) Quia Guillelmus Tyrius, qui huic concilio præſens interfuit, aperte fatetur trecentos epiſcopos præſentes fuiſſe, hac in re ejuſdem ſententiæ accedendum eſſe putavi, quamtumvis initio actorum ſcribantur ducenti octoginta epiſcopi dumtaxat congregati fuiſſe. Verba Tyrii libro 21. belli ſacri, cap. 26. iſta ſunt ; *Anno ab incarnatione Domini* MCLXXVIII. *qui erat regni domini Balduini quarti annus quintus, menſe Octobri, cum anno præcedente indicta eſſet per univerſum Latinorum orbem Romæ ſynodus generalis, ad eandem ſynodum vocati profecti ſunt de noſtro oriente, ego Willelmus Tyrenſis archiepiſcopus, Albertus Bethlehemita epiſcopus, Heraclius Cæſarienſis epiſcopus, Romanus Tripolitanus epiſcopus, Petrus prior eccleſiæ Dominici ſepulcri, Rainaldus abbas eccleſiæ montis Sion,* &c. Cumque ea quæ in itinere ſibi acciderant retuliſſet, ſubjungens ait : *Per idem tempus* (nimirum XII. Kal. Aprilis) *Romæ celebrata eſt ſynodus in baſilica Conſtantiniana, quæ dicitur Lateranum, trecentorum epiſcoporum, pontificatu domini Alexandri vigeſimo, mense Martio Indictionis duodecimæ, quinta die menſis. Cujus ſi quis ſtatuta & epiſcoporum nomina, numerum & titulos ſcire deſiderat : relegat ſcriptum, quod nos ad preces ſanctorum patrum, qui eidem ſynodo interfuerunt, confecimus diligenter : quod inter ceteros, quos eidem contulimus eccleſiæ libros, cui jam ſex annos præfuimus, juſſimus collocari.* Hæc de numero epiſcoporum & tempore habiti concilii œcumenici Tyrius prædicto loco. Ex Scotia & Anglia qui, quales, & quot epiſcopi præſto fuerint, & quo loco pontifex ſederit, Rogerus prædicto loco enarrat his verbis. Numerus epiſcoporum quantus? Ex oriente qui adfuerint? Ex Scotia qui, quales, & quot epiſcopi interfuerint?

Poſt natale Domini venerunt de Hibernia in Angliam Laurentius Dublinenſis, & Catholicus Tuamenſis, archiepiſcopi, & quinque vel ſex epiſcopi, Romam ad concilium ituri. Similiter de regno Scotiæ tranſierunt per Angliam epiſcopi & abbates quamplures, & illi omnes tam de Hibernia, quam de Scotia, & aliis inſulis, per Angliam tranſeuntes, pro licentia tranſeundi juraverunt, quod neque regi, neque regno ejus, damnum quærerent. De Anglia autem quatuor epiſcopi tantum Romam profecti ſunt : videlicet Hugo Dunelmenſis epiſcopus, & Joannis Norewicenſis epiſcopus, & Robertus Herefordienſis epiſcopus, & Reginaldus Bathonienſis epiſcopus, & abbates quamplures, Epiſcopi autem Angliæ conſtanter aſſeruerunt, quod ad generale concilium domini papæ quatuor epiſcopi de Anglia tantum Romam mittendi ſunt. Congregatis itaque univerſis Romæ in præſentia domini papæ Alexandri, ipſe papa in Lateranenſi eccleſia in eminentiori loco cum cardinalibus ſuis, & præfectis, & ſenatoribus, & conſulibus Urbis, conſtitutus, &c. Hæc ille.

(d) *Pro reformanda in fide,* &c.) Acta ſynodalia ſummatim & compendioſe Matthæus Paris an. Domini MCLXXIX. ita deſcribit : *Eodem anno, &c.* (ut ſupra in actis concilii. *Quidquid enim ibi ſub titulo actorum concilii refertur ex Matthæo Pariſio, Rogero Hovedeno, Alberto Stadenſii, Helmoldo presbytero, & aliis, huc Binius inter notas conjecerat.*)

(e) *Contra hæreſes Catharorum.*) Ita nominatur canone ultimo hujus concilii. Quorum hæreſes quatuordecim, de mundo a dæmonibus facto, de baptiſmo parvulis negato & uſu lacticiniorum damnato, deque omnium ſacramentorum contemptu Guido enumerat. Quid de iis ſentiat Sanderus in viſibili monarchia eccleſiæ, dicam infra, verbo *Albigenſes*. Hereſes Catharorum.

(f) *Valdenſes.*) Ita Bellarminus, Genebrardus, Onufrius, aliique plures, neſcio quo authore. Probabile eſt, eodem teſtante Guidone Carmelita, anno Domini MCLXX. in Gallia iſtis locis, quorum mentio fit ſupra in hac ſynodo canone ultimo, exortos, hoc concilio Romæ condemnatos fuiſſe. Inter multa dogmata, quæ iis Guido Carmelita, Bernardus Lutzemburgenſis, Antoninus 4. parte, tit. 11. cap. 7. §. 2. & Sanderus in monarchia viſibili attribuunt, hæc ſunt potiſſima : Romano pontifici non eſſe obediendum : ejus decreta nullius eſſe momenti : a judicio ſanguinis ſimpliciter omnibus eſſe abſtinendum : laicos juſtos conſecrare & abſolvere poſſe : ſacerdotes impios poteſtatem conſecrandi & abſolvendi amittere. Semel tantum in anno, idque in cœna Domini, abſque forma verborum : *Hoc eſt corpus meum*, dicendo ſepties *Pater noſter*, & benedicendo panem & vinum, conſecrabant. Indulgentias per prælatos eccleſiæ datas irridebant ; purgatorium, ſanctorum invocationem, & mira- VValdenſium here ſes quæ?

miracula in ecclesia fieri posse negabant; tres tantum ordines, diaconatum, presbyteratum & episcopatum admittebant; dies festos, jejunia ecclesiæ, salutationem angelicam, & symbolum apostolorum contemnebant. Urente carnis libidine omnem carnalem commixtionem licitam esse, perfectos manibus laborare non debere, omneque juramentum prorsus illicitum esse, docebant.

ANNO CHRISTI 1179.

VValdenses professione monachi.

VValdenses genus quoddam monasticæ vitæ professos esse, & sedem apostolicam ab initio coluisse, donec hypocrisin suam ab ipsa nullo modo approbatam iri viderent, testatur hujus temporis scriptor abbas Urspergensis in chronico anno Domini MCCXII. his verbis: *Exortæ sunt duæ religionis in ecclesia, cujus ut aquilæ renovatur juventus, quæ etiam a sede apostolica sunt confirmatæ, videlicet Minorum fratrum, & Prædicatorum. Quæ forte hac occasione sunt approbatæ, quia olim duæ sectæ in Italiæ exortæ adhuc perdurant, quorum alii Humiliatos, alii Pauperes de Lugduno se nominabant: quos Lucius papa quondam inter hæreticos scribebat, eo quod superstitiosa dogmata & observationes in eis reperirentur. In occultis quoque prædicationibus, quas faciebant plerumque in latibulis, ecclesiæ Dei, & sacerdotio derogabant. Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum, qui dicebantur Pauperes de Lugduno, apud sedem apostolicam cum magistro suo quodam, ut puto, Bernhardo: & hi petebant sectam suam a sede apostolica confirmari, & privilegiari. Sane ipsi dicentes se gerere vitam apostolorum, nihil volentes possidere, aut certum locum habere, circuibant per vicus & castella. Ast dominus papa quædam superstitiosa in conversatione ipsorum eisdem objecit: videlicet quod calceos desuper pedem præcidebant, & quasi nudis pedibus ambulabant. Præterea cum portarent quasdam cappas, quasi religionis, capillos capitis non attondebant, nisi sicut laici. Hoc quoque probrosum in eis videbatur, quod viri & mulieres simul ambulabant in via, & plerumque simul manebant in una domo, ut de eis dicetur, quod quandoque simul in lectulis accubabant. Quæ tamen omnia ipsi asserebant ab apostolis descendisse. Ceterum dominus papa in loco illorum exurgentes quosdam alios, qui se appellabant pauperes Minores, confirmavit: qui prædicta superstitiosa & probrosa respuebant, sed præcise nudis pedibus tam æstate quam hyeme ambulabant, & neque pecuniam, nec quidquam aliud præter victum accipiebant, etsi aliquando vestem necessariam quisquam ipsis sponte conferebat, non enim quidquam petebant ab aliquo. Hi tamen postea attendentes, quod nonnumquam nimiæ humilitatis nomen gloriationem importet, & de nomine paupertatis, cum multi eam frustra sustineant, apud Deum vanius inde gloriantur, maluerunt appellari Minores fratres, quam Minores pauperes, apostolicæ sedi in omnibus obedientes. Alii, videlicet Prædicatores, in locum Humiliatorum successisse creduntur. Humiliati quippe, nulla habita auctoritate aut licentia prælatorum, mittentes falcem in messem alienam, populis prædicabant, & vitam eorum plerumque regere satagebant, & confessiones audire, & ministeriis sacerdotum derogare. Quæ volens corrigere papa, ordinum Prædicatorum instituit & confirmavit. Illi quippe rudes & illiterati cum essent, operibus manuum instabant. & prædicabant, accipientes necessaria a suis credentibus: isti vero studio & lectioni sacræ scripturæ jugiter insistentes, tantum in scribendo libros opus faciebant; & eos diligentissime a magistris suis audiebant, ut cum sagittis & arcu omni armatura fortium possent ingredi, & stare pro defensione sanctæ matris ecclesiæ, & ex adverso ascendere, & ponere se murum pro domo Israel. Dum fidem roborant, virtutes instruunt, statuta ecclesiæ docent & collaudant, vitia hominum & pravitates redarguunt & castigant: nihilo minus sedi apostolicæ in omnibus obediunt, a qua authoritatem præcipuam trahunt.* Hæc ille.

Guido Carmelita, qui vixit ante annos ducentos & plures, in summa de hæresibus: *Secta*, inquit, *VValdensium incæpit circa annum Domini* MCIXX. *Fuit VValdesius civis Lugdunensis, qui divitias reliquit ut pauper fieret, & Christum sequeretur, & evangelicam perfectionem servaret. Sed errore pravæ inielligentiæ scripturarum, ipse & ejus sequaces ab unitate & obedientia ecclesiæ alienati per schismata in hæresin sunt prolapsi.* Hæc Guido.

Trithemius in chronico Hirsaugiensi anno Domini MCLXX. *His*, ait, *temporibus pernicioſa hæresis VValdensium cœpit per quemdam Lugdunensem civem divitem, qui relictis omnibus paupertatem evangelicam profitebatur.* Æmilius de gestis Francorum libro 6. *Per idem tempus ordines duo abrogati, Humilium, ita se vocitabant & Pauperum de Lugduno, qui neque fundos sui juris, neque certas sedes habere volebant: errabant. mulieres idem professas secum circumducebant, nec cubare dicebantur. Prædicatorum, Minorumque ordines, conditoribus Dominico & Francisco santores visi: hoc remedio illi priores sublati.* Hæc de origine, statu, & quale VValdensium Æmilius.

(g) *Albigenses.* Hanc synodum, contra Albigensium hæresim in Albigesio exortam, celebratam fuisse, testatur Matthæus Paris verbis supra recensitis, & Sanderus lib. 7. de visibili monarchia, qui contra primum Catharorum errorem, concilii Lateranensis capitulum 27. allegans ait, pro *Allegesio*, ut habent verba capituli, legendum esse *Albigesio*: *Verum ex locis*, inquit, *quibus Cathari viverunt, eorumque erroribus quos docuerunt, apparet, eos non propriam hæresim condidisse; sed Henricianorum portionem fuisse, ac forte eosdem cum Albigensibus.* Ita Sanderus.

De Albigensium hæresibus Sanderus iterum in visibili monarchia. *Ponebant*, inquit, *duo principia, malum & bonum, id est, Deum & Diabolum, quem credebant creasse corpora omnia. Corporum resurrectionem negabant. Quidquid beneficii mortuis impenditur, irridebant. Ire ad ecclesias, vel in iis orare, nihil dicunt prodesse. Baptismum ejiciunt. Sacramentum corporis & sanguinis Christi blasphemant. Negant novas animas a Deo infundi, sed animarum transmigrationem de corpore ad corpus, etiam animalium & serpentum, docent.* Hæc ex Bernardo Lutzenburgensi. Et paulo post subjungit: *Dicunt Christum nec fuisse verum Deum, nec verum hominem. Quod ante adventum Christi non fuerint aliqui boni. Quod malus homo non potest esse episcopus, utpote cujus vitia subditis obsit. Quod ecclesia non possit aliquid possidere, nisi in communi. Quod ecclesia non potest facere constitutiones. Quod ecclesia non potest excommunicare, nec malos persequi. Quod peccatum originale nihil est. Quod extremæ unctionis sacramentum nihil est. Quod peccatum non est ex libero arbitrio. Quod non potest quis pœnitere post peccatum. Quod non est confitendum. Quod infernus nihil est. Purgatorium nihil esse. Quod mundus semper fuit & semper erit. Quod matrimonium malum est. Quod usuræ non sint prohibitæ. Quod non tenetur quis restituere ablata.* Hæc de Albigensium hæresibus ex Antonini summa Sanderus prædicto loco. Plura de iisdem in concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. reperies. De Albigensium hæresibus, eorumque damnatione actum est supra in concilio Gallicano sub Alexandro III.

(h) *Schismaticos ab antipapis.* Hac de causa actum fuisse in concilio, præter testimonium Ottonis Frisingensis supra recensitum, aperte indicatur verbis capituli 2. hujus concilii. Eadem clarius aliquanto a Crantzio recitantur: *Ibi cessit*, inquit, *a schismate Joannes Callistus, & factus est episcopus Beneventanus. Archiepiscopi pallia accepta a schismaticis abjecerunt. Christianus Moguntinus. & Philippus Colonensis, per manum Hyacinthi cardinalis receperunt nova pallia, refutantes omnem hæresin & schisma, præcipue Octaviani, Guidonis, & Joannis, sic in hæc singulis verba jurantibus. Ego N. anathematizo & recuso omnem hæresim extollentem se adversus sanctam Romanam ecclesiam, præcipue vero schisma Octaviani, Joannis & Guidonis; & ordinationes eorum irritas judico; & eis contradico & modo & inantea me obediturum juro, & promitto fidelitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domino meo Alexandro, & successoribus ejus iuste intrantibus: ipsique inserviam absque omni malo ingenio, contra omnem hominem, secundum ordinem meum. Consilio ejus, quæ mihi scripto certo mandaverit, vel ipse commiserit, nulli hominum prodam, nec etiam pro periculo corporis aut membrorum. Legatum ecclesiæ Romanæ honorabo, & ducam & reducam, & juvabo expensis, sic me Deus adjuvet, & hæc sancta evangelia. His verbis dabantur pallia. In nomine Patris. & Filii, & Spiritus sancti, & in honorem Dei genitricis, & in honorem apostolorum Petri & Pauli, & sanctæ ecclesiæ Romanæ, & domini Alexandri papæ, tradimus tibi pallium, sumptum de bealissimo corpore Petri apostoli: ut eo utaris in consectione sacramentorum corporis & sanguinis Domini, & in consecratione ecclesiarum & chrismatis, & ordinatione clericorum, & in celebratione synodorum, secundum ecclesiæ tuæ consuetudinem, Amen.* In Metropoli, libro 7 cap. 3. Platina vero inquit hoc concilium esse susceptum, tum ut mores curiæ, jam nimia licentia labefactati, corrigerentur: tum vero maxime, ut decerneretur, ne quis ferrum, ligna, aut arma, infidelibus, & a religione nostra alienis importaret, idque sub anathematis pœna.

(i) *Anno Domini* MCLXXIX. Ita Matthæus Paris, Rogerus de Hoveden, & Guillelmus Tyrius, qui huic synodo interfuit. Qui locis supra recensitis aperte scribunt, hanc synodum anno Domini MCLXXIX. celebratam fuisse.

OB-

ANNO CHRISTI 1179.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI

ad An. Chr. 1179. n. 1. & seq.

Concilium Lateranense III. generale & Oecumenicum ordine XI. hoc anno celebratum, ad quem Chronographus Reicherspergensis scribit: *Alexander papa celebravit Synodum Episcoporum generalem, & valde celebrem in urbe Roma, media Quadragesima idest IV. Idus Martii. Hæc Synodus congregata est toto fere superiori anno per totum Romanum Imperium, cui etiam interfuerunt sexcenti vel amplius Episcopi.* Verum loco, *sexcenti*, legendum, *trecenti*, & hic error Librariis attribuendus; cum Chronographus iste non longe ab hoc tempore vixerit, & de Episcoporum numero fere inter Antiquos constet. Continuator vero Chronici S. Petri Vivi, qui etiam hoc tempore vivebat, ait: *Anno 1179. domnus Alexander Papa III. celebravit Concilium Romæ IV. Idus Martii, feria scilicet secunda post medium Quadragesimæ.* Sed in Chronographo Reicherspergensi loco *IV. Idus Martii*, legendum IV. nonas Martii; numeri vero in Chronico S. Petri Vivi corrupti sunt, quod utrumque ex mox dicendis elicitur.

Sed hæc magis discutienda. Labbeus Tom. X. Concil. pag. 1530. exhibet catalogum Episcoporum, qui Concilio Lateranensi III. interfuere, sed ille mancus & imperfectus. Dacherius Tom. XII. Spicilegii pag. 638. refert alium ex codice MS. Monasterii de Brana Ordinis Præmonstratensis, antiquum & longe ampliorem; deductum, uti existimo, ex eo quem Tyrius lib. XXI. cap. XVI. dicit se confecisse *diligenter ad preces Sanctorum Patrum, qui eidem Synodo interfuerunt.* In Catalogo tamen isto Dacheriano deest *Rainaldus Abbas Ecclesiæ Montis Sion*, cum quo & quibusdam aliis ibidem memoratis, Tyrius dicit se ad synodum profectum esse. Contra vero Tyrius non meminit *VV. Glambulcpcensis Episcopi* provinciæ Palestinæ secundæ, quod forsan ibi personas tantum septem numeret, cum quibus ipse Romam venit. Sed quidquid hac de re sit, in Præfatione præclari Catalogi Dacheriani dicitur, Concilium habitum esse *anno ab Incarn. Domini* 1179. *Alexandri III. Pontificatus vicesimo, mense Martio, indictione undecima* (legendum, duodecima), *quinta, & septima, & nona decima die mensis.* Additur Episcoporum numerum fuisse *trecentorum duorum.* In Catalogo a Labbeo edito nulla mentio v. g. istorum in catalogo Dacheriano enunciatorum: *De Oriente provinciæ Phœnicis. VV. Tyrensis Archiep. Jocius Aconensis Episc. Romanus Tripol. Provinciæ Celesyriæ VV. Glambulcpcensis Episc. Provinciæ Palæstinæ II. Heraclius Cæsariensis Archiep. Radulphus Sabestenus. Provinciæ Palæstinæ primæ. Petrus Jerosolymitanus Ecclesiæ Prior loco Patriarchæ. Albertus Belemitanus Episc.* Inter nominatos tamen a Tyrio in sua Historia sunt prædicti Heraclius, Petrus & Albertus.

Concilium tribus Sessionibus absolutum fuisse tam catalogus Dacherianus, cujus verba mox retulimus, quam Hovedenus in part. posteriori pag. 582. diserte testantur. Hæc Hovedeni verba, quorum tantum partem exhibet Baronius num. XIII. *Congregatis universis Romæ in præsentia Domini Papæ Alexandri, ipse papa in Lateranensi Ecclesia, in eminentiori loco cum Cardinalibus suis, & Præfectis & Senatoribus, & Consulibus Urbis constitutus, feria secunda tertiæ hebdomadæ Quadragesimæ, quæ tertio nonas Martii evenit, primum Concilii sui diem celebravit* (idest, primam Sessionem). *Similiter secundum Concilii sui diem celebravit quarta feria sequentis hebdomadæ, quæ secundo Idus Martii evenit* (seu die XIV. ejusdem mensis) *In quo Concilio VVillelmus Remensis Archiep. factus est Presbyter Card. ad tit. S. Sabinæ, & Henricus Abbas Clarævallensis factus est Episcopus Card. Albanensis. Et dominus Papa tertium Concilii sui diem celebravit* (tertiam sc. Sessionem) *secunda feria ante Dominicam in Ramis Palmarum, quæ XIV. Kalendarum Aprilis evenit*, die nempe decima nona mensis Martii, quæ hoc anno in feriam secundam cecidit. In Catalogo quidem Dacheriano dicitur secunda Sessio die septima Martii habita, sed quemadmodum Librarius in indictione, ita & in illa Sessione describenda peccavit. *De Guillelmo a Campania*, vulgo *ad Albas manus* cognominato, primum Carnotensi Episcopo & Archiepiscopo Senonensi, dein Archiepiscopo Remensi Cardinali in hoc Concilio creato non semel egimus, rursumque de eo non semel sermo redibit; de *Henrico* Cardinali Albanensi infra agetur; fuit enim unus ex illustrioribus hujus ætatis Cardinalibus.

Triplicem ob causam Concilium istud generale congregatum; primo; ut schisma penitus extingueretur, secundo ut *Valdenses* hæretici damnarentur, tertioque ut disciplina Ecclesiastica, quæ durante schismate labefactata fuerat, restitueretur. Et quia in Ecclesiis & monasteriis simomaca labes, in Ecclesiasticis avaritia, & in laicis usura, aliaque vitia horrendum in modum grassabantur, iis malis. *Alexander III.* & sacra Synodus canonibus viginti septem Tom. X. Concil. legendis occurrerunt. Gervasius quidem in chron. refert canones viginti sex in hoc concilio statutos, sed duos in unum confundit, & uno tenore recitat. Anonymus vero Casinensis in chron. recte quidem habet viginti septem, sed numeri in aliis, quæ de hoc concilio habet, valde corrupti: *Alexander Papa*, inquit, *celebravit Concilium in Ecclesia Lateranensi mense Martii, ubi fuerunt Episcopi numero triginta & unus, exceptis Cardinalibus, qui fuerunt viginti duo, & exceptis Abbatibus, qui præ nimia multitudine numerari non potuerunt, ubi sancta Synodus promulgavit capitula XXVII.* sed error qui in numerum Episcoporum irrepit, Caracciolo, qui illud Chronicon primum edidit, attribuendus; Peregrinius enim in Notis ad illum Anonymum affirmat in omnibus Mss. legi, *Episcopi numero CCCI.* & Tyrius laudatus, qui habet ccc. loquitur numero rotundo, in catalogo vero Dacheriano aliquos prætermissos fuisse jam indicavimus. Numerus Abbatum magnus sine dubio fuit, sed nonnisi verbis generalibus ab Antiquis expressus.

Annus celebrati Concilii in dubium revocari non potest. Tyrius quidem citatus cap. XXVIII. ait: *Anno ab Incarnat. Domini MCLXXVIII. qui erat regni Domini Balduini quarti, annus quintus* (legendum annus sextus) *mense Octob. cum anno præcedente indicta esset per universum Latinorum Orbem Romæ Synodus generalis, ad eamdem Synodum vocati*, &c. Et paulo post sub eodem anno: *per idem tempus Romæ celebrata est Synodus in Basilica Constantiniana, qui dicitur Lateranum, trecentorum Episcoporum*, sed mensem Octobrem ac Martium, quo Synodus habita, ad eumdem annum refert Tyrius, quia annum a Paschate exorditur, sicque mense Martio currentis anni, annum adhuc 1178. numerabat; quare a communi Sententia non discrepat, & ex eo loco intelligimus, eum annum, quem sæpius a die Natali Christi inchoat, aliquando a Paschate repetere, quod & aliqui alii per hæc tempora non sine Chronologiæ detrimento indiscriminatim faciunt. Præter Tyrium negotium facessere posset *Robertus de Monte*, qui non solum in Chronico Francofurti edito, sed etiam in eo quod Dacherius publicavit, & solus genuinus ejus fœtus est, Synodum hanc Lateranensem cum anno 1180. connexuit. Verum jam sæpius monuimus, in eo chronico numeros a Librariis transpositos fuisse, indeque anno illo multa refert, quæ ad hunc pertinere inter omnes convenit. Non loquar hic de Eclypsibus, quarum mentionem facit, quas certum est præter mentem ejus aliis annis quam quibus contigerint, notatas fuisse.

Canon XXVII. qui & ultimus, editus est adversus hæreticos, in eoque inter alia dicitur: *Quia in Gasconia, Albegesio, & partibus Tolosanis, & aliis locis, ita hæreticorum, quos alii Catharos, alii Patrinos* (legendum, Patarenos, vel Patarinos) *alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perversitas, &c. Eos, & defensores eorum, & receptores, anathemati decernimus subjacere*, &c. *De Brabantionibus, & Aragonensibus, Navariis* (legendum, Navarris), *Basculis, Coterellis, & Triaverdinis, qui tantam in Christianos immanitatem exercent, ut nec Ecclesiis, nec monasteriis deferent*, &c. *similiter constituimus, ut qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel foverint per regiones, in quibus taliter debacchantur, in Dominicis, & aliis solemnibus diebus, per Ecclesias publice denuncientur, & eadem omnino sententia & pœna cum prædictis hæreticis habeantur adstricti.*

Hæretici illi se *Catharos*, idest, puros, sicut Calvinistæ in Anglia se se Puritanos, appellabant. Henschenius tamen in Notis ad Vitam S. Galdini Cardinalis & Archiepiscopi Mediolanensis ad diem 18. mensis Aprilis pag. 595. ait, credibilius esse a vulgo Germanico, propter nocturnas coitiones contumeliæ causa (dictio enim *Caters*, idest feles, seu lemures); vel ex obsoleta jam, sed apud Othfridum invenienda voce *Quaten*, *Quetten*, *garrire* factum eis esse nomen: quod hodie omnibus in Belgio ac Germania hæreticis commune manet, ut *Ketters* dicantur, sicut etiam nunc ab ista radice usurpatur in Flandria vel Germania verbum *Quetteren*, in eadem cum primitivo significatione. Sed quidquid de hac Ethymologia sit, *Cathari* meri Manichæi erant, & non solum in Italia ac Francia; sed etiam in Germania extendebantur, ut manifestissimum sit testimonio *Eckberti* Schonaugiensis hoc temnore viventis in suis Sermonibus *adversus Catharos* habitis, qui extant Tom. XXIII. Biblioth. PP. edit. Lugdun. in Epistola enim Dedicatoria ad *Raginoldum* seu *Rainaldum Archiep. Colonicnsem*, ait: *In vestra* diœ-

ANNO CHRISTI 1179.

diœceſi frequenter contigit deprehendi quoſdam hæreticos, &c. Hi ſunt, quos vulgo Catharos vocant, &c. In Sermone primo: *Secta eorum de quibus agimus, originem accepit a Manichæo hæreſiarcha*. Hovedenus, qui antiquas hæreſes non bene diſtinguit, ad annum 1176. ait: *Damnata eſt Ariana hæreſis* (ubi Arianos pro Manichæis uſurpat), *quæ fere totam provinciam fœdaverat*, &c. Subdit: *Erant itaque in provincia Toloſana quidam hæretici, qui ſe appellari faciebant Bonoshomines*, quæ vox Catharorum voci æquivalet. *Patarinorum* nomen ſæculo ſuperiori Mediolani adinventum, de eoque ſæculo illo egimus.

Puricellus in Monument. Baſil. Ambroſ. num. 595. ait hanc hæreſim Mediolanum inductam a quibuſdam, qui *Raynaldum* Archiep. Colonienſem & Archicancellarium Italiæ comitabantur, ſed ea in re halluſinatur, quia ex Landulpho a Sancto Paulo conſtat ante annum MCXXX. hanc hærelim in diſtrictum Mediolanenſem introductam fuiſſe quam certum eſt valde dilatatam durante ſchiſmate Eccleſiæ Mediolanenſis. Gretzerus in ſuis Prolegomenis oſtendit, *Catharorum* ſectam Coloniæ *de partibus Flandriæ* anno tantum MCLXIII. apparuiſſe. Cum vero Germani hanc hæreſim acceperint *de Flandriæ partibus*, apparet Flandros eam a Francia, & Francos accepiſſe ab Italia, unde plures nefarii hæretici ultra montes a tempore *Roberti Franciæ Regis*, venerant: Itali vero venenum hoc hauſerunt a *Dalmatis* Italiæ vicinis, & a *Bulgaris*, ubi fons & origo hujus Manichæiſmi fuit.

Quoad *Baſcolos* Oihenartus in Notitia Gaſconiæ lib. 3. c. 3. notat poſteriorem ætatem *Vaſcos* appellaſſe diminutiva voce *Vaſculos*, & contracte *Vaſclos* vel *Baſclos*. Hodie enim etiam hujus gentis nomen Galli per B. Hiſpani per V. conſonantem proferunt, & quos illi *Baſcos*, hi *Vaſcos* appellant. Ait Oihenartus ſe non reperiſſe antiquiores Auctores, qui Vaſcos *Baſclos* vocarint, quam Patres Concilii Lateranenſis hoc anno coacti. Pſeudo Turpinus enim, qui in Præfatione fabuloſæ ſuæ Hiſtoriæ de Carolo Magno ea voce utitur; paulo ante annum MCC. ſcripſit, & homo Hiſpanus fuit, ut patet ex verbis Gaufredi Voſienſis hoc tempore viventis in Epiſtola ad Conventum S. Martialis, præfixa Vitæ Caroli M. *Gaufredus Prior Voſienſis, ſacro Martialis Conventui & univerſo Clero Lemovicini climatis gaudiis ſempiternis perfrui. Egregios invicti Regis Caroli triumphos, ac præcelſi Comitis Rotholandi prædicandos agones in Iſpania geſtos nuper ad nos ex Eſperia delatos gratanter excepi, & ingenti ſtudio corrigens ſcribere feci, maxime quod apud nos iſta latuerant hactenus, niſi quæ joculatores in ſuis proferebant camilenis*, &c. *Ego tanti Pontificis* (nempe Turpini, de quo mox locutus fuerat) *oratibus mihi a Judice pio dari veniam opto*. Fabuloſa itaque illa Hiſtoria antiqua non eſt, licet verus *Turpinus*, qui Archiepiſcopus Remenſis fuit, Caroli Magni tempore vixerit.

Baronius num. XIII. ait, in hoc Concilio a quibuſdam delatam fuiſſe accuſationem adverſus *Petrum Lombardum* Epiſcopum Pariſienſem, quod ſcripſiſſet, quod Chriſtus ſecundum quod eſt homo non eſt aliquid. Id autem probat Baronius ex literis Alexandri III. *ad VVillelmum Archiepiſcopum Sennonenſem* datis, quibus ei præcipit, ut ſuffraganeos ſuos Pariſios convocet, & una cum illis & aliis religioſis viris præſcriptam doctrinam ſtudeat *penitus abrogare*. Verum VVillelmus jam ab anno MCLXXVI. ab Eccleſia Senonenſi ad Remenſem translatus fuerat, ut ibi demonſtravimus. Matthæus Pariſius, qui eas literas huic anno affixit, aliſque errandi cauſa fuit, non refert quid ſuper ea propoſitione ſtatutum fuerit, aitque tantum hanc altercationem ſtetiſſe indeterminatam a diebus Alexandri III. uſque ad tempora Innocentii III. Paucis ante hunc annis *Magiſter Gualterus* Prior Sancti Victoris Pariſienſis, inſignis Theologus, *Petrum Abaelardum*, *Petrum Lombardum*, *Petrum Pictavinum* ejus diſcipulum, & *Gilbertum* Porretanum hæreſeos inſimulavit, quod Trinitatis, ceteraque divina myſteria Ariſtotelicis regulis & præceptis enarrarent, & contra eos quatuor libros compoſuit, qui, ut obſervat Bulæus Tom. II. Hiſt. Univerſitat. Paris. pag. 402. extant MSS. in duobus exemplaribus aſſervatis in Bibliotheca S. Victoris, quorum Prologus ſic incipit: *Quiſquis hoc legerit, non dubitabit IV. Labyrinthos Franciæ, ideſt, Abaelardum & Lombardum, Petrum Pictavinum & Gilbertum Porretanum uno ſpiritu Ariſtotelico afflatos, dum inneffabilia Trinitatis & Incarnationis Scholaſtica levitate tractarent, multas hæreſes olim vomuiſſe, & adhuc errores pullulare*,

A Pluribus Gualterus in libris illis refellit citatam propoſitionem *Petri Lombardi*, aliaſque ejuſdem Auctoris. Verum nihil in hoc Concilio Lateranenſi adverſus illas decretum reperitur. Audiendus idem Gualterus. *Hoc ſciendum quod Alexander Papa nuper in Concilio Romano paraverat nominatim illius* (nempe Petri Lombardi) *ſententias damnare, quarum argumentis & Arrii, & Sabellii, & novorum hæreticorum error recrudeſceret, ſc. quod Chriſtus nihil ſit ſecundum quod homo. Quidam vero Cardinalium cauſam Rei & fidei Chriſtianæ religionis, qua ſtamus & vivimus, alienis negotiis poſtponentes non recte & reſpondentes dixerunt Venerabili Papæ*; Domine, alia majora ſuſcepimus tractanda. *Tunc Apoſtolicus*; Imo primum & maximum de fide & hæreticis agendum eſt. *Quod illi audientes egreſſi ſunt de Conſiſtorio. Quidam etiam Epiſcopus VValenſis Adam exivit cum illis dicens*; Domine Papa, ego ei Eccleſiæ & Præpoſitus olim ſcholarum ejus defendam ſententiam Magiſtri. B *Quid plura? Ceſſent jam putidæ ranarum garrulitates, Apoſtolica Sede de Roma ita intonante & definiente.*

APPENDIX
AD CONCILIUM LATERANENSE
PRÆCEDENS.

Lectori benevolo Bartholomæus Laureus, cognomento vulgari Poin, ſalutem.

SYNODUS Lateranenſis ſub Alexandro III. habita, cum indice ſibi præfixo, itemque cum iis quæ ſibi adjecta habet, ad quæ præfixus hic index ſpeciatim reſpicit, ſicut paulo poſt videbis, excerpta eſt e volumine pergamenico, non illo cujus ſupra ſub Hadriano I. & Nicolao II. mentionem fecimus, ſed alio ac diverſo, nihil præter illa quæ hic ſequuntur, aliud comprehendente: ideoque totum hoc integre, non diviſim, exhibere placuit. Quamquam pars ea quæ prima hic aſſeritur, & in archetypo ita vocatur, ſeorſim ac ſpecialiter ipſum tantummodo Lateranenſe concilium videri poteſt; cum & archetypi titulus ea tantum in parte hoc præferat, nec omnia quæ deinceps ex ordine ſequuntur, Alexandri tertii ſint, ſed aliquorum etiam qui poſt eum apoſtolicæ ſedi præfuerunt. Verum quia totus ille archetypi, de quo loquimur, codex, eorumdem prope characterum erat: & maxime, quia pars prima, ſecunda, tertia, & ceteræ deinceps ſibi cohærebant: & ſuper omnia, quod dominus Petrus Crab ordinis ſancti Franciſci de Obſervantia, unicus ac ſedulus archetyporum, quibus in editione conciliorum anno Domini MDLI. uſi fuimus, procurator, iſtud nobis exemplar unice commendavit, omittere quidquam ex illo, præſertim quod de textu, ut vocant, eſſet, neque voluimus, neque auſi ſumus. Nam annotationum quæ in archetypo ob marginis capacitatem plurimæ ſunt, non potuit in editione hac ob marginis exiguitatem paſſim haberi ratio. Ceterum quanto labore conſtiterit archetypi hujus, quod propter breviationes inſuetas ac nimias non tam lectore, quam conjectore indiguit, tranſcriptio: quoniam neminem, niſi quem hoc ipſum archetypon videre contigerit, creditum putamus, nullum hic verbum facimus, Deo tantum hoc noſtræ, quidquid eſt, opellæ, commendatum volentes. (a)

IN-

(a) Cum Appendicis hujus Mſs. codex ex quo deſumpta eſt difficilis fuerit lectionis nec ſine arduo labore literæ exculpi potuerint, non abs re factum a me eſſe arbitror, ſi plures ex his canonibus, qui pariter recurrunt in Collectione Bernardi Præpoſiti vulgata ab Antonio Auguſtino, cum his conferantur & variantes lectiones in imo pagellæ a me dentur. *Manſi.*

ANNO CHRISTI 1179.

INDEX EORUM QUÆ IN LATERANENSIS SYNODI PRÆCEDENTIS APPENDICE COMPREHENDUNTUR.

DE SIMONIA.

1. *Ne prælati vices suas ad terminandas causas sub annuo pretio committant.*
2. *Ne sacerdos sub annuo pretio ecclesiarum regimen suscipiat.*
3. *Quod pro excessibus corrigendis, aut criminibus puniendis, & quod pro examinatione aquæ vel ignis, a clericis vel laicis pœna pecuniaria non debet exigi: & quod pro exactione pecuniæ, non debent personæ suspendi, nec ecclesiæ interdici: & quod a vicariis non debet pecunia exigi, ut eis Divina permittatur celebrare.*
4. *Quod episcopus ab ecclesia, quam consecrat, potest exigere procurationem moderatam, & nihil aliud.*
5. *Quod in collectione denariorum beati Petri, ecclesiæ vel personæ gravari non debent.*
6. *Quod ecclesiæ vel personæ in visitatione gravari non debent.*
7. *Ne prælati in presbyteros tallias & indebitas exactiones exercere, vel eos irrationabiliter gravare, vel inhoneste tractare, aut sine capituli sui judicio suspendere, aut eorum ecclesias interdicto subjicere præsumant: & quod unus duas majores ecclesias non debet habere, quarum una possit ei sufficere: & quod non debet aliquis sine ordine judiciario excommunicari.*
8. *Episcopus ecclesias, quas de manibus laicorum eripuit, novis non debet exactionibus prægravare.*
9. *Quod a prælatis non debent subditi viliter & inhoneste tractari, vel indebitis exactionibus vel procurationibus gravari: nec eorum ecclesiæ, sine manifesta ratione, & causa rationabili, interdicto supponi.*
10. *Quod ab iis qui ad religionem transire voluerint, non debet aliqua pecunia exigi: nec prioratus vel capellania annua distractione vendi: nec ab eo, cui regimen ecclesiarum committitur, pro ipsarum commissione pretium peti: nec pro sepultura, vel chrismatis & olei perceptione, ulla alicujus precis exactio debet exerceri.*
11. *Ne quis clericos vel laicos pro suis excessibus pœna pecuniaria mulctar. sive pro examinatione ignis vel aquæ, pecuniam extorquere: aut pro indebita exactione pecuniæ, personas suspendere, aut ecclesias interdicere præsumat: neque ad ecclesias visitandas, nisi semel in anno, aliquis accedat: nisi forte talis emerserit causa, ob quam oporteat eas sæpius visitare: & etiam cum ea moderantia hominum & equitaturarum, quod qui in eis morantur, non debeant exinde merito querulari.*
12. *Quod ecclesia vel cavea subter ipsum facta, nec emi potest, nec redimi.*
13. *Quod si qui, ut electioni alicujus consentirent, præmium vel aliquod beneficium receperint, & hoc manifestum sit, aut exterius confessi invite vel legitime convicti fuerint, ab altaris ministerio perpetuo sunt deponendi. Si autem manifestum non sit, nec confessi, nec convicti fuerint, & tamen postea laborent infamia, eis canonica debet purgatio indici: in quasi defecerint, tanquam tanti sceleris authores, sunt puniendi.*
14. *Non esse alicui dandam ecclesiam intuitu operæ.*
15. *Quod si qui ecclesias simoniace fuerint adepti, & hoc sit notorium, eis debent privari. Si vero notorium non sit nec publicum, & tamen postea laborent infamia, cum violenta manu, vel vi, canonica sui ordinis debet eis purgatio indici: in qua si defecerint, beneficii perpetuo debent carere acquisitis. Talesque personæ in purgatione debent recipi, de quibus verisimile sit quod non debeant alicujus rei obtentu pejerare.*
16. *Quod pro ragimine scholarum nihil debet præstari.*
17. *Quod pro licentia docendi nihil debet exigi aut promitti: promissum vero, remitti: solutum, debet reddi. Si autem hujus prohibitionis occasione distulerit quis magistros congruos in locis congruis ordinare: prælatus ex officio suo ibidem poterit viros idoneos instructioni præficere animarum.*
18. *Item de eodem.*

DE DOLO ET CONTUMACIA & calumnia alterius partium punienda. PARS III.

1. *Quod in ecclesiasticis personis & negotiis rigor nimius non debet exerceri, si propter hoc justitiæ non periclitatur.*
2. *Quod victus victori in causis propriis, ubi forte, sicut cautum est, pro absente sententia feratur, debet condemnari.*
3. *Quod si quis causa rei servandæ in possessionem missus fuerit, & alius intra annum possessionem secundum formam juris non intraverit, licet postea veritate tacita, literas a sede apostolica de recuperanda possessione impetraverit, de proprietate tantum est audiendus.*
4. *Item de eodem.*
5. *Quod ob peremptorium in die prima citationis factum, ubi magna urgeat necessitas, potest appellari.*

DE DECIMIS PRÆSTANDIS. PARS IV.

1. *Quod decimæ pro temporalibus non sunt commutandæ.*
2. *Quod de proventibus molendinorum & piscariarum, & de fœno & lana decimæ debent persolvi.*
3. *Quod decimæ de fœno equitio, pomis, pyris, & apibus, & omni fructu, cum integritate debent persolvi.*
4. *Quod servientibus & mercenariis de frugibus non decimatis debita non debent impendi: & quod de nutrimentis animalium decimæ debent præstari.*

DE CONJUGATIS ET SPONSIS monasterium ingressis, vel ingredi volentibus. PARS V.

1. *Quod post legitimum consensum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repudiante monasterium ingredi, & altero in sæculo remanente, si una caro non sunt effecti.*
2. *Qui invita uxore monasterium ingressus est, ea petente ad eam debet redire: sed & ea mortua, in sæculo poterit remanere, sed aliam non potest accipere.*
3. *Non debet vir sine uxore, vel uxor sine conjuge, ad religionem convolare, nisi qui remanet tam senex sit, quod sine suspicione possit in sæculo commorari.*
4. *Si quis absque licentia uxoris monasterium sit ingressus, ea non vovente continentiam, ab episcopo poterit revocari.*
5. *Si quis habitum religionis susceperit, nondum vero*

ANNO CHRISTI 1179.

vero profeſſus eſt, & poſtmodum uxorem duxerit: non eſt cogendus ab ea recedere, & ad religionem tranſire.

6. *Quod non recipitur illius viri apud Deum converſio, cujus ſequitur conjugali fœderis proſtitutio: nec ullus ad ſacros ordines promovendus, niſi ab uxore continentiam profitente fuerit abſolutus.*

7. *Quod uxoratus, niſi uxor ejus profiteatur continentiam, & ſibi velamen impoſuerit, non debet ordinari.*

8. *Quod ſi vir & uxor per carnis commixtionem una caro non ſunt effecti, poteſt alter ſine altero converti, & alter in ſæculo remanere.*

9. *Quod viro religionis habitum aſſumente, ſi uxor ſuſpicione careat, quod volet ad ſecunda vota migrare, continentiam profeſſa poterit cum filiis & familia remanere. Si autem talis non fuerit, a ſæcularium hominum converſatione debet ſe removere: nec aliquis uxorem tonſurare, & cum ea præſumat habitare.*

10. *Quod poſt votum ſimplex, metu interpoſito factum, permittitur contrahere matrimonium.*

PARS VI. DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO contracto ſive contrahendo.

1. *Quod ſi quis uxore inſcia, aliam ſibi matrimonio copulaverit, non poteſt poſtea ab ea recedere in vita, ne de dolo ſuo videatur lucrum reportare.*

2. *Qui fidem dedit de aliqua ducenda, ſi eam cognovit, & aliam poſtea acceperit, non eſt ab ea ſeparandus, ſed de fidei læſione pœnitentia injungenda.*

3. *Si qui infra annos matrimonio aptos fuerint deſponſati, a pactione nuptiali non poſſunt recedere, & ad aliud matrimonium convolare.*

4. *Nullus ſanguineorum, alterius ſponſam ætati nubili aptam, aliquando poteſt ſibi matrimonio copulare.*

5. *Qui ſub conditione aliquam deſponſaverit, non poteſt eam poſtea relinquere, quamvis conditio non extiterit.*

6. *Quod pubes dicendus eſt, qui talis eſt, ut jam poſſit procreare.*

7. *Quod ſi quis aliquam infra ſeptimum annum deſponſaverit, poteſt matrimonium cum matre ejus poſtea contrahere, cum deſponſationes & matrimonia ante ſeptimum annum fieri non poſſint, niſi poſtea conſenſus intervenerit: & filii ab ea ſuſcepti, a paterna vel materna hæreditate non debent prohiberi.*

8. *Quod ſi qui mutuo conſenſu ſe ad invicem receperint, dicentes, Ego te in meam, &, ego te in meum recipio: licet alter eorum alii poſtea ſe copulaverit, debet ab eo vel ab ea ſeparari, licet carnalis commixtio inter eos fuerit ſubſecuta.*

9. *Quod qui habitum religionis ſuſcepit, ſi profeſſionem non fecit, & aliquam ſibi poſtea matrimonio copulaverit, non eſt cogendus ab ea recedere, & ad eccleſiam redire.*

10. *Si vir dixerit mulierem ab eo cognitam, & ipſa negaverit, ſtandum eſt viri veritati, ſi id affirmaverit juramento: & ſi ipſa nubili ætate proxima, alicui fuerit deſponſata, non licet alicui de conſanguinitate viri eam ducere in uxorem: nec fas eſt ſponſo, aliquam de conſanguinitate puellæ matrimonio ſibi copulare.*

11. *Matrimonia canonice contracta, non eſſe levitate aliqua diſſolvenda.*

12. *Quod qui juravit ſe aliquam ducturum, ſi poſtea ad alienas partes ſe tranſtulerit ea incognita, liberum erit mulieri ad alia vota tranſire. Et quod ſponſalia, ſed non matrimonia, in conditionis eventum recte contrahantur.*

13. *Quod ſi aliquis vi compulſus, aliquam ſibi matrimonio copulaverit, & aliam poſtea ſuſceperit, non eſt cogendus ad primam redire.*

14. *Quod adulterium adulterio compenſatur.*

15. *Quod ſi aliquis aliqua ſibi copulaverit, & poſtea comperierit ei conjunctam prima vel ſecunda linea, utraque debet perpetuo carere. Si autem in tertio vel ſupra ſe gradu contigerint, a ſecunda debet ſeparari, & primæ adhærere.*

16. *Quod ſi quis uxore vivente aliam acceperit, vel de ea ducenda ei fidem dederit: ab ejus conſortio perpetuo debet prohiberi.*

17. *Quod ſi pari conſenſu contractum ſit matrimonium, & vir ea incognita aliam duxerit, & eam cognoverit: ſecunda relicta, primæ debet adhærere. Quamquam mulieri deſponſatæ & incognitæ liceat ad religionem tranſire, aliam tamen non poteſt in uxorem ſibi copulare.*

18. *Quod ſi quis aliquam nubili ætati aptam, in ſuam receperit, licet poſtea ab alio diſpenſetur & cognoſcatur, debet primo reſtitui.*

19. *Quod qui prohibentur conjungi, ſi poſtea ſeſe conjunxerunt, poſſunt excommunicari, quouſque de matrimonio cognoſcatur.*

20. *Quod partibus abſentibus veritas non poteſt plenarie inquiri: & quod ad eum, a quo appellatum eſt, cauſa non debet remitti.*

21. *Quod ſi quis pendente lite matrimoniali aliam acceperit, & poſtea inter ipſum & primam divortium fuerit celebratum, poteſt cum ſecunda remanere. Et quod non eſt dicendus conſenſus de præſenti, licet verbis præſentibus exprimatur, qui ex arbitrio dependet alieno.*

22. *Quod ſi quis aliquam deſponſaverit, & eam non cognoverit, cum eo debet remanere.*

23. *De eo quod.*

24. *Quod ob coeundi impoſſibilitatem non debet fieri divortium.*

25. *Quod non licet uxorem dimittere ſine manifeſta cauſa fornicationis: & tunc, ipſa vivente, tenetur continere.*

26. *Quod licet divina officia prohibeantur, baptiſma tamen parvulorum, & pœnitentia morientium, non debet prohiberi.*

27. *Quod qui unam ſororem deſponſaverit, ſi eam non cognoverit, poteſt aliam ſororem ſibi matrimonio copulare.*

28. *Secundum matrimonium ſolenne primo clandeſtino præjudicat: & matrimonium contra interdictum eccleſiæ contractum tenet etiam poſt appellationem.*

29. *Si puberes contraxerint ſponſalia, poſtea reclamantes non ſunt audiendi: ſed ſi ambo impuberes, & reclamaverint, ſunt audiendi: ſi vero alter pubes, alter impubes, & impubes reclamaverit, eſt audiendus.*

30. *Quod non poteſt vir & mulier matrimonium ſuum accuſare, nec alii, ſi octodecim annis tacuerint.*

31. *Actu extrinſeco matrimonium præſumitur adimpleri.*

32. *Eorum qui poſt motam quæſtionem: vel ab accuſatoribus conſanguinitatem didicerunt, teſtimonium non valere. Nominandæ ſunt etiam perſonæ, & gradus ex utroque latere diſtinguendi, nec niſi per judices diſcretos, & pacem habentes, debet cauſa pertractari.*

33. *Qui de matrimonio contrahendo fidem dederunt, commonendi ſunt eam ſervare.*

DE

ANNO CHRISTI 1179

DE POTESTATE JUDICUM DELEGATORUM; & de variis litteris diversis temporibus impetratis.

1. *Licet inhibita fuerit appellatio, a secundo tamen delegato ad primum delegantem potest appellari.*
2. *Accusatores, & eorum fautores, justitiam impedientes, ecclesiastica debent censura coerceri.*
3. *Quod pro varietate litterarum, in executione judicibus est supersedendum.*
4. *Quod non est standum sententiæ, quæ manifestam continet iniquitatem.*
5. *Judex delegatus alii vices suas committere potest.*
6. *Causæ, quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, nisi de communi consensu prorogetur, eo lapso expirat mandatum. Et qui ad hortationem judicis delegati venire neglexerit, secundum judicis arbitrium poterit puniri.*
7. *Cum jurisdictio delegatur, omnia videntur delegata, quæ faciunt ad jurisdictionem.*
8. *Judex delegatus causam appellatione remota commissam alii non potest committere* * re. ap.
9. *Quod priores littera derogant posterioribus, nisi intentio prioris commissionis in posterioribus habeatur. Quod etiamsi causa consensu partium alteri fuerit delegata, & alter ignorante altero, tacita priori commissione, eam alii impetraverit committi, propter dolum & fraudem debet alter in expensis condemnari.*
10. *Quod judex delegatus suam executionem potest demandare.*
11. *Item de eodem: & si quis ei restiterit, potest eum coercere.*
12. *Quod ad justam ordinarii commonitionem causa delegata debet differri, & papa propterea consuli.*
13. *Quod non secundum formam in litteris expressam, sed secundum rigorem justitiæ, est in causa procedendum.*
14. *De eo quod supra cap. 6.* causæ *: & si judex aliter fecerit, & fines mandati excesserit, ejus jurisdictio exgirat.*
15. *Quod delegatus secundum priores litteras potest in causa procedere, nisi expressim in posterioribus contineatur, causam ipsam ab ejus examine subtractam.*
16. *Quod qui semel officio suo functus est, de cetero ejus jurisdictio cessat.*
17. *Quod absens causa studii vel peregrinationis, vel alia certa causa, ante citationem excusatur: & de eo quod supra c. 6.* causæ.
18. *Quod hæc conditio, si preces veritate nitantur, est subintelligenda, etsi non apponatur.*
19. *Quod judex potest terminum appellationis abbreviare, & si intra terminum non fuerit appellationem prosecutus, appellantem prosequi appellationem compellare potest, vel coram se judicio stare debet.*
20. *Quod judex delegatus major est eo, cujus causam suscepit terminandam: & si rebellis fuerit, poterit eum punire.*
21. *Quod etiamsi aliquis præstito juramento judicio sisti fuerit absolutus, & statim in vocem appellationis proruperit, non est aliquatenus audiendus.*
22. *Quod morte mandatoris, lite non contestata, finitur mandatum.*

DE TESTIBUS COGENDIS VEL NON

1. *Quod vocatus ad testimonium perhibendum, nisi venerit, est coercendus.*
2. *Quod post publicationem attestationum, testes non debent produci.*
3. *Quod religiosi in propriis causis a ferendo testimonio non sunt expellendi.*
4. *Quod testis super crimine convictus, non est audiendus.*
5. *Scripta authentica, si in scriptura testes decesserint, robur non habent, nisi per manum publicam sint authenticata, aut authenticatum habuerint sigillum.*
6. *Testis, ob crimen contra eum civiliter probatum, a testimonio repellitur, sed non aliter ponitur.*
7. *Quod ad ferendum testimonium nullus sit cogendus, nisi timore adversæ partis se subtraxerit: & quod laicus a clerico in causam tractus, in foro forensi est conveniendus.*
8. *Laicus contra clericum testimonium non potest perhibere, nisi suam vel suorum prosequatur injuriam, sed nec tunc potest eum accusare.*
9. *Quod non sunt testes ultra tertiam productionem producendi.*
10. *Quod dicta testium benigne debent interpretari, ne de perjurio notentur.*
11. *Quod in causa filiationis, contra communem viciniæ opinionem, standum est verbo viri & mulieris.*
12. *Quod post testium renunciationem, in causa appellationis, super novis articulis testes sunt admittendi.*
13. *Quod licet juramentis contravenire.*
14. *Quod qui personatui renunciat, & pensionem solvit, non potest inniti institutioni.*
15. *Quod privilegium, quod super re litigiosa impetratur, non valet.*
16. *Quod testes sunt compellendi.*
17. *Quod testes duplex debent præstare juramentum.*
18. *De eo quod supra capite* 3. Cum nuncius.
19. *Quod testes debent moneri, non cogi.*
20. *Quod judices debent intrare ubi testes degunt, si decrepiti fuerint.*
21. *Quod testes purgationis secundum propriam conscientiam jurare debent.*
22. *Quod qui fornicarias habent, ecclesiastico debent beneficio spoliari: & quod latrones, & raptores, & de perjurio convicti, non possunt testimonium perhibere.*
23. *Quod testes ad accusationem matrimonii non sunt admittendi, qui tempore contracti matrimonii consanguinitatem scientes, siluerunt.*

DE SECUNDIS NUPTIIS.

1. *Quod non debet benedictio iterari.*
2. *Quod sine infamia mulier infra tempus luctus nubere potest.*

DE APPELLATIONIBUS.

1. *Quod non debet inquiri, cujusmodi actio intendatur, sed primo rei veritas inquiratur.*
2. *Quod appellatio de omni gravamine non est admittenda.*
3. *Quod ubi sub prætextu appellationis noscitur crimen committendum, non est appellans defendendus.*
4. *Quod religiosus, ne castigetur, appellans, non audietur.*

5. *Quod*

ANNO CHRISTI 1179.

5. *Quod fruſtratoriæ dilationis cauſa appellans, non audietur: & quod morbo conſimili laborantes in teſtimonium non admittuntur.*
6. *De eo quod ſupra cap. proximo: & quod judex poterit terminum abbreviare, infra quem niſi appellationem fuerit appellans proſecutus, tenet ſententia contra eum lata: & quod raptor, & alienæ rei detentor, & fornicator, niſi ſit manifeſtum, appellans, audietur.*
7. *Quod tenet excommunicatio poſt appellationem ante interpoſitam.*
8. *Quod ſi iter arreptum fuerit ante accuſationem factam, non eſt in cauſa procedendum.*
9. *Quod appellationi ſuper incidenti quæſtione factæ, ſi ſine ea principalis quæſtio non doſſit terminari, eſt deferendum: & quod * appel. inhib. etiam de falſa ſuggeſtione appellari non poſſit.*
10. *Quod appellationi pro qualicumque fiat cauſa levi, eſt deferendum, & de eo qui.*
11. *Quod ſi cauſa appellantis recommittitur, licet aliquod ſpeciale mandatum habuerit, ubi ei libere liceat appellare: non eſt tamen audiendus quia ſpeciale mandatum derogat generali.*
12. *Quod ubi inhibita eſt appellatio, ibi & recuſatio: quod tunc incipit, cum judices ſuſceperint mandatum.*
13. *Quod qui violentas manus in clericum injecerit, appellans non audietur.*
14. *Quod in criminibus notoriis non eſt deferendum appellationi, & de eo quod ſupra c. 6.* Cum ſit.
15. *Quod ſi quis ab aliquo appellaverit pro aliqua re, & poſtea coram eodem ſuper alia conveniatur, poteſt eum velut ſuſpectum evitare.*
16. *De eo quod ſupra cap.* 12. Super eo.
17. *Quod ſi quis appellaverit, niſi ſit appellans religioſus, eſt audiendus.*
18. *Quod delegatus poteſt accuſari.*
19. *Quod appellans metu litterarum, quas ſcit impetratas, non eſt audiendus.*
20. *De eo quod ſupra capite* 3. Quod vero.
21. *Quod de facto excommunicatus, licet non de jure, de facto abſolvi poſſit.*
22. *Quod litteræ, pendente appellatione, impetrari non valent.*
23. *Quod ſi cujus poſſeſſio poſt appellationem fuerit turbata, archiepiſcopus poteſt emendare.*
24. *Quod archiepiſcopus poſt appellationem poteſt exceſſus corrigere, de quibus non appellatur.*
25. *Quod religioſi pro evitanda diſciplina appellantes, non ſunt audiendi.*
26. *Quod ſuper re ſpirituali ad ſæcularem judicem non eſt appeliandum.*
27. *Quod qui publica laborat infamia, teſtibus deficientibus, ad purgationem eſt cogendus: & quod pro inimicitia vel manifeſta cauſa ſuſpitionis, poteſt ordinarius evitari.*
28. *Quod obtentu appellationis non poteſt quis excuſari, quin ad vocationem cardinalis debeat venire.*
29. *Quod qui jurant judicio ſiſti, & poſtea appellant, compellendi ſnnt ſervare quæ jurant, vel intra quadraginta dies proſequi appellationem.*
30. *De eo quod ſupra cap.* 24. Significavit.
31. *De eo quod ſupra cap.* 9. Super.
32. *De eo quod ſupra cap.* 22. Ex litteris. *Et quod non rejicitur, qui volens poſſeſſionem ingredi, vi repellitur incontinenti.*

* appellatione inhibita.

Pars XI. UT ACTOR RESPONDEAT EI quem convenit.

1. *Quod actor ei quem convenit, ſuper aliis negotiis in eodem judicio tenetur reſpondere.*
2. *De eodem.*

DE EO QUI CONSANGUINEAM uxoris ſuæ, vel ſponſam patris ſui, vel conſanguineam ſponſæ propriæ, cognovit.

1. *Quod qui matrem vel ſororem vel filiam uxoris ſuæ cognoverit, debet ſine conjugio perpetuo permanere, & ipſa.*
2. *Quod ſi quis puellam non ſeptennem deſponſaverit, & poſtea ejus matrem in uxorem duxerit, non ſunt ſeparandi.*
3. *Quod ſi filius patris ſponſam cognoverit, pater vero eam non, ea vivente aliam poterit habere.*
4. *Quod qui ſponſa intacta matrem ejus cognovit, cum alia matrimonium contrahere, & illa alii nubere poteſt.*
5. *Quod uxore vivente, maritus ſciens cum alia legitime contrahere non poteſt.*
6. *Quod qui ſponſa intacta, ejus conſanguineam cognovit, ipſa eum petente, debet abſolvi.*
7. *De eo quod ſupra* 1. *cap.* Si quis.
8. *Quod qui ſponſa intacta, tamen eam cognoſcere tentaverit, & conſobrinam ejus poſtmodum duxerit, ab ea eſt ſeparandus.*

Pars DE RELIGIOSIS VIRIS DECIMAS ex privilegio non præſtantibus, & de privilegio abutentibus.

1. *Quod non poſſunt religioſi ſine authoritate epiſcopi, portiones vel antiquos reditus minuere, vel parochias dividere.*
2. *Quod religioſi ex prædiis conductis decimas ſolvere debent.*
3. *Quod religioſi de laboribus quos propriis manibus vel ſumptibus colunt, & animalium nutrimentis, a decimarum præſtatione ſunt immunes.*
4. *Pacificam poſſe fieri compoſitionem ſuper decimis.*
5. *Fratribus Ciſtercienſis ordinis, Templariis, Hoſpitalariis, laborum ſuorum decimas indulgeri cunctis de novalibus.*
6. *De prædiis, traditis ruſticis ad excolendum, monachos debere decimas dare.*
7. De eo quod ſupra 3. cap. Fraternitatem.
8. *De eo quod ſup.* 3. *c.* Fraternitatem: *& quod ſummus pontifex dicit præter ſolitum, ab eo debet exponi.*
9. *Monaſteria de ſuis prædiis decimas non debent præſtare.*
10. *Monachis non alias decimas quam de novalibus indulgendas.*
11. *Privilegium ſequens, priori non deroget conventioni.*
12. *Monachi decimas dare debent de prædiis, de quibus prius dabantur.*
13. & 14. *Abbas non debet detinere quæ ad epiſcopum pertinent, niſi authoritate Romani vel ſui pontificis.*
15. *A clericis non ſunt decimæ indiſtincte exigendæ.*
16. *Clerici a clericis non debent decimas exigere: ſed illi eis tenentur ſolvere, qui ab eis ſpiritualia percipiunt.*

Pars DE ILLIS QUI INCIDUNT IN CANONEM datæ ſententiæ, vel incidere videntur: & qui ſint ad ſedem apoſtolicam propter abſolutionem mittendi.

1. *Qui ignoranter manus violentas injeeerit in clericum, excuſatur.*

2. *Non*

2. *Non possunt per abbatem absolvi, qui ante religionem susceptam in canonem datæ sententiæ inciderunt.*
3. *Qui viros religiosos læserunt, apostolico conspectui se debent præsentare: & de eo quod supra, cap.* Pro Christo.
4. *Religiosi, sicut alii, pro violenta manuum injectione in clericos, sunt evitandi.*
5. *Tam mandantes, quam malefactores, pro violenta manuum injectione in clericos, sicut excommunicati sunt evitandi.*
6. *Qui in fratres Templi violentas manus injiciunt, sunt excommunicati.*
7. *Si clerici impuberes sese invicem percusserint, vel puberes ex jocosa levitate, & magistri discipulos causa correctionis, non incidunt in canonem datæ sententiæ.*
8. *Religiosi sese invicem percutientes, a suo abbate vel episcopo possunt absolvi.*
9. *Qui prætextu officii clericum læserit vel vulneravit, ab episcopo suo potest absolvi.*
10. *Qui clericum vim inferentem lædit repellendo, vel cum matre vel sorore invenitur, vel etiam filia, non incidit in canonem datæ sententiæ.*
11. *Qui conversis violentas manus injiciunt, sunt excommunicati.*
12. *Qui sui juris non sunt, vel etiam mulieres, si in clericum violentas manus injecerint, ab episcopo suo possunt absolvi: & delicati qui magnum laborem sustinere nequeunt, possunt excusari quo minus ad apostolicam sedem mittantur pro violenta manuum injectione.*
13. *Qui incidunt in canonem datæ sententiæ, si sine periculo Romanum pontificem adire nequiverint, ab episcopo suo possunt absolvi.*

XV. DE JURE PATRONATUS & Clericorum institutionibus.

1. *Rectorem ecclesiæ suæ, in illa debere residere, nisi justa causa subsit. Uno etiam præsentato & non istituto, alium post præsentatum & institutum præferri.*
2. *Concessio laici super ecclesia, sine consensu episcopi, est inutilis, etiam collegio facta.*
3. *De eo quod supra* 13. *cap.* Relatum.
4. *Si qui advocationes ecclesiarum acquisierunt, ut ad easdem filios & nepotes præsentent, eis possunt spoliari.*
5. *Firmarii vetitam esse præsentationem.*
6. *Si ecclesia non vacans alicui a patrono concedatur, postea ea vacante alio instituto, posterior præferri debet, & laicus etiam loco religioso jus patronatus licite potest conferre.*
7. *Secundum patronorum traditiones, ecclesiarum ordinationes non sunt mutandæ.*
8. *Si a patrono clericus episcopo idoneus fuerit præsentatus, & postmodum alius æque idoneus: episcopi relinquitur arbitrio, quis alteri præferatur. Verum si collegium vel religiosa persona præsentaverit: qui prior tempore, potior est in jure.*
9. *Longa præscriptio robur dat concessioni a laico factæ sine episcopali authoritate.*
10. *Emptionis titulo non debet jus patronatus acquiri.*
11. *Concessio ecclesiarum viventibus personis facta, est evacuanda.*
12. *Per episcopum potest in ecclesia persona institui, si cujus ordinatio propter controversiam laicorum differatur.*
13. *Si fundus ematur, jus patronatus acquiritur.*
14. *Juspatronatus licite potest ordinari.*
15. *Filii ecclesias a parentibus fundata non debent*

authoritate propria detinere, nec aliis conferre.
16. *Jus patronatus annexum est spirituali, & ideo non potest vendi.* ANNO CHRISTI 1179.
17. *De eodem.*
18. *Nullus ecclesiam, vel quod ecclesiastici juris est, monasteriis vel canonicis sine episcopi authoritate potest conferre.*
19. *Episcopi personas debent admittere idoneas in ecclesiis, in quibus adepti sunt præsentationes.*
20. *Qui ab eo præsentatus creditur, & ab ordinario instituitur, licet alius postea patronatus jus evicerit, non est propter hoc ab ecclesia destituendus, & de eo quod supra* 11. *c. Ea quæ; & de eo quod supra* 6. *cap. Illud in fine.*
21. *In ecclesiis quarum ordinatio differtur, ab episcopo debet œconomus constitui.*
22. *Episcopi debent instituere, patroni consentire.*
23. *Quod episcopi consensus subsequens potest sufficere.*
24. *Personæ ecclesiarum, in quibus monachi habent jus præsentandi, monachis de temporalibus, episcopi de spiritualibus debent respondere.*
25. *Renunciatio ecclesiarum in manibus episcopi fieri debet, non patroni.*
26. *Defensor appellans audietur.*

DE USURIS. PARS XVI.

1. *Non admittitur dispensatio, ut accipiantur usuræ.*
2. *Contractus usuram continet, licet ex forma sic transeatur.*
3. *Fructus in sortem sunt computandi.*
4. *Quod usuræ sub juramento promissæ, sunt solvendæ.*
5. *Usuræ ante interdictum vel post perceptæ, sunt solvendæ.*
6. *Nullus ad usuras solvendas est cogendus, nisi ad earum teneatur solutionem.*
7. *Fructus redituum in sortem sunt computandi.*
8. *Sorte recepta, pignus est restituendum.*
9. *Clericus usuras accipiens nisi ubi de manu laicali beneficium ecclesiæ redimat, officii sui periculum debet sustinere.*
10. *De eo quod supra* 8. *capite, Nihilo minus.*

DE JURAMENTIS SERVANDIS. PARS XVII.

1. *Non est contra juramentum veniendum, nisi vergat ad interitum salutis.*
2. *Contra juramentum ex causa licite potest veniri.*
3. *Qui jurant, compellendi sunt juramentum servare.*
4. *Clerici pro perjurio ecclesiis perpetuo debent privari.*
5. *Non debent ecclesias regere, qui crimine perjurii sunt irretiti.*
6. *De eo quod supra* 4. *cap. Tua nos.*
7. *Compulsus jurare, debet absolvi.*

DE CLERICIS MATRIMONIO copulatis, & aliis fornicarias habentibus. PARS XVIII

1. *Clerici concubinas habentes, eas compelli possunt abjurare.*
2. *Clerici in subdiaconatu & supra, qui infra quadraginta dies post commonitionem fornicarias non removerint, ecclesiastico beneficio debent privari.*
3. *Simplex beneficium clerico potest concedi conjugato.*
4. *Subdiaconorum, de quorum incontinentia timetur, matrimonium est dissimulandum.*

ANNO CHRISTI 1179

5. *Pro bono pacis, quod est illicitum dissimulatur.*
6. *Clerici qui citra subdiaconatum matrimonium contrahunt, ab uxoribus non desunt separari, nisi de communi consensu ad religionem voluerint transire. Si vero in subdiaconatu & supra ad matrimonium convolaverint, uxorious invitis debent segregari.*
7. *Sacerdotes qui uxores ad commonitionem episcopi dimittere nolunt, officio & beneficio possunt privari.*
8. *Clerici, sive in sacris ordinibus constituti, sive infra, nolentes dimittere fornicarias, beneficio possunt privari.*
9. *Si sacerdos fornicariam non dimiserit, debet suspendi: & quousque eam dimittat, in suspensione permanere.*
10. *De eo quod supra 2. cap. Sicut; & de eo quod supra capite octavo, Si autem.*
11. *De eodem.*
12. *Episcopus potest eum absolvere, qui clericum vulneravit.*
13. *Minus malum, ut majus vitetur, est tolerandum.*
14. *Permittitur subdiacono cuidam contrahere matrimonium.*
15. *Sacerdos non debet tabernas frequentare.*

PARS XIX. DE ORDINATIONE FILIORUM sacerdotum, & eisdem in ecclesiis paternis non tolerandis.

1. *Non debet aliquis permitti habere ecclesiam, in qua pater ejus proxime ministravit.*
2. *Filii sacerdotum non debent ad ordines admitti, nisi in monasterio vel canonica regulari vita fuerint probati.*
3. *Non debet aliquis in ecclesia, in qua pater ejus ministravit, ministrare.*
4. *De eodem.*
5. *Si episcopus scienter in paterna ecclesia aliquem instituit vel ignoranter, dum ad eamdem ipsum postea ordinaverit, potest in ea remanere.*
6. *Si filius sacerdotis ad sacros ordines fuerit promotus, potest ecclesiastici beneficii obtinere portionem.*
7. *Quilibet ab ecclesia, in qua pater ejus personatum habuit, est excludendus.*
8. *Filius in patris ecclesia potest institui, si media intervenerit persona.*
9. *Filius paternam potest ecclesiam habere, si pater ejus ejusdem ecclesiæ vicarius perpetuus non fuerit vel persona.*
10. *Si quis cum aliquo per litteras summi pontificis dispensavit, per posteriores litteras non debet actum irritari.*

PARS XX. DE JUDÆIS, ET NE CHRISTIANI eorum mancipia fiant.

1. *Judæi ad baptismum non sunt compellendi: sed si voluerint absque calumnia Christiani efficiantur. Nullus etiam eos sine judicio vulnerare, vel eis res suas auferre, vel eorum solennitates perturbare præsumat.*
2. *Non debet clericus ad sæcularem judicem trahi, nec debet aliquis Judæis servire, nec nutrices Christianas eis licet habere, aut obstetrices.*
3. *Judæis quocumque titulo non licet parochias occupare, nec a Christianis sunt eis homagia præstanda.*
4. *Judæi Christiana mancipia non debent habere.*

DE MONACHIS ET MONIALIBUS sine probatione receptis, & in probatione positis recedere volentibus.

1. *Habitus religionis ante decimum quartum annum susceptus, quomodo licite potest relinqui.*
2. *Qui habitum religionis ante professionem deserunt in sæcularibus non debent ecclesiis admitti.*
3. *Qui habitum non suscepit, nec professionem fecit, licet de suscipiendo coram episcopo votum fecerit, si postea uxorem duxerit, non est cogendus eam dimittere, & ad ecclesiam cui se devovit, redire.*

DE SPOLIATIS RESTITUENDIS vel non.

1. *Qui spoliatus renunciavit ecclesiæ, etsi eam pluries abjuraverit, est restituendus.*
2. *Idiotæ personæ non discretæ peremptoriæ reprobant exceptiones.*
3. *Judices debent ad locum venire, in quo facilius partes possunt esse præsentes.*
4. *Si spoliatus qui renunciaverit ecclesiæ, licet id juramento firmaverit, nullum exinde generatur ei præjudicium.*
5. *Prius est de violenta ejectione, quam de canonica institutione agendum.*
6. *In possessorio judicio criminis objectio non retardat principalis causæ executionem.*
7. *Quæ vi & metu facta sunt, in irritum debent revocari.*
8. *Spoliatus debet restitui, licet ei objiciatur, quod filius fuerit sacerdotis proxime ministrantis, vel quod inde solverit pensionem.*
9. *Qui violento succedit possessori, velut ipse potest conveniri.*

DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

1. *Clerici non debent præstare juramentum de calumnia, nec aliud, prælato inconsulto.*
2. *In causis super rebus spiritualibus non est juramentum de calumnia præstandum.*
3. *Neque præstatur juramentum de calumnia ab his qui causam sciant.*
4. *Religiosi debent sibi œconomum statuere, qui juramentum de calumnia valeat subire.*
5. *Juramentum de calumnia a quocumque est præstandum.*
6. *Qui debitum vel accessiones initiatur, juramentum de calumnia debet præstare.*

DE EXCESSIBUS EPISCOPORUM contra suos archidiaconos, & archidiaconorum contra suos episcopos.

1. *Episcopus potest institutiones ab archidiacono post prohibitionem factas irritare.*
2. *Non licet alicui sub obtentu alicujus consuetudinis, sanctorum patrum transgredi institutiones, nec sine licentia episcopi curam committere animarum.*
3. *Non licet archidiacono ecclesias vacantes occupare & detinere.*
4. *Consuetudines ecclesiarum archidiaconis debitæ, ab episcopo non possunt minui, sed eis debent integre conservari.*
5. *Uno archidiaconatu debet omnis esse contentus.*

QUI-

ANNO CHRISTI 1179. XXV.

QUIBUS ET QUANDO ET infra quam ætatem ecclesiasticum beneficium conferatur.

1. *Non nisi his qui ætatem habent & scientiam, ecclesiæ sunt conferendæ.*
2. *Nemini infra decimum quartum annum constituto, ecclesiæ personatus vel regimen est concedendum.*
3. *De eodem: & quod nullus quasi jure hæreditario debet in paterna ecclesia collocari.*
4. *Si minor quindecim annis ante concilium celebratum in ecclesia fuit institutus, non est ab ea amovendus.*
5. *Ad personatum parochialis ecclesiæ, non nisi subdiaconus debet admitti, vel supra, nisi ex dispensatione.*

XXVI. DE DISPOSITIONE CLERICORUM, ET de dispensatione circa eosdem facta.

1. *Favore religionis admittitur, qui alias non admitteretur.*
2. *In ordine simoniace acquisito quomodo potest quis tolerari.*
3. *Qui litteras summi pontificis falsavit, in monasterium districtæ religionis debet detrudi, officio & beneficio spoliatus.*
4. *Confessio super crimine coram judice sæculari facta, clerico non præjudicat: nec si aliquis pro suis excessibus sit depositus sæculari judici est tradendus.*
5. *Clericus qui duellum sponte obtulit, vel oblatum susceperit, de rigore est deponendus.*
6. *Saceedos qui in duello partem digiti amisit, non debet tolerari.*
7. *Sacerdos qui puerum causa disciplinæ percusserit, ita quod expiraverit, est deponendus.*
8. *Qui decimas vel ecclesiarum dispositiones laico in sæculo manenti concesserit, est deponendus.*
9. *Qui furtive ordinem diaconi suscepit, nisi anathemate facta esset prohibitio, potest promoveri in sacerdotem.*
10. *Clerici excommunicati vel interdicti, qui ante absolutionem Divina celebrare præsumpserint, perpetuo sunt doponendi.*
11. *Qui in conflictu ubi homines interfecti sunt, lapides projecit: si neminem percussit, potest in ordine tolerari.*
12. *Actio ut causa clerico imputatur.*
13. *Sacerdos post perpetratum homicidium quomodo potest in ordine sustineri.*
14. *Actionem mortis clerico non imputari.*
15. *Presbyter propter membri deformitatem prohibetur celebrare.*
16. *Clerici, habitu relicto in crimine deprehensi, per ecclesiasticam justitiam non debent liberari.*
17. *Clerici non debent esse ministri vel procuratores laicorum: quod si fecerint, & pro aliquibus capiantur, indignum est eis ab ecclesia subveniri.*
18. *Officium potest exequi episcopus, qui loco tantum renunciavit.*
19. *Neque servi neque spurii sunt ordinandi, nec aliquis servilis conditionis.*
20. *Qui in remotis partibus sunt ordinati, eorum litteras debent habere, qui eis manus imponunt: & incogniti, per aliquod tempus debent esse in suspenso, ut de eorum actibus alii instruantur*
21. *Officium diaconi reddi potest, qui alium vulneravit.*
22. *Invito prælato non debet subditus promoveri. Non in sublimitate graduum, sed amplitudine meritorum, regnum Dei acquiritur.*
23. *Diebus dominicis non licet alicui, nisi summo pontifici, in subdiaconum aliquem ordinare, nec in vigilia Pentecostes.*
24. *Extra quatuor temporum jejunia non sunt aliqui ad sacros ordines promovendi.*
25. *Licite potest quis in diebus dominicis aut aliis festivis aliquos ad minores ordines promovere.*
26. *Clericis ignota sigilla de ordinatione deferentes non sunt admittendi.*

ANNO CHRISTI 1179.

NE CLERICUS ET MONACHUS sæcularibus se immiscat negotiis, & de regula religiosorum. PARS XXVII.

1. *Monachi non debent villas ad firmam tenere vel ecclesias.*
2. *Religiosi ad legendas leges & confectiones physicas ponderandas de suis claustris non debent exire*
3. *Monachi non debent causa lucri negotiari, vel a laicis firmas habere, vel laicis ecclesias ad firmam tenere.*
4. *Clericis non licet causam sanguinis agitare: clerici etiam comam nutrientes, ab archidiaconis tondeantur vel inviti.*
5. *Fratres sine proprio debent vivere, priori professionem facere, crucem non debent accipere, in hospitalibus possunt oratorium construere, episcopi licentia non requisita.*
6. *Monachi de claustro exeuntes, redire tenentur ad monasteria, in quibus fecerunt professionem.*
7. *Monachi non regulariter viventes; per alterius ordinis restitutionem debent puniri.*

DE PACTIONIBUS LICITIS ET illicitis in rebus ecclesiasticis. PARS XXVIII.

1. *Sub annuo censu usque ad certum terminum potest ecclesia teneri ad firmam.*
2. *Propter ingratitudinem, quod actum est, revocatur.*
3. *Inter ecclesiasticas personas super decimis transactio facta, rata perpetuo debet persistere & inconvulsa.*
4. *Nulli concedendæ sunt ecclesiæ, ubi alii nominatim succedant.*
5. *Transactio per abbatem vel priorem cum litteris ratihabitionis conventus facta, rata debet permanere.*
6. *Transactio super controversia ecclesiæ facta, quæ speciem continet simoniæ, in irritum debet revocari.*
7. *Decimæ ablatæ, sine diminutione sunt restituendæ.*
8. *Non debet aliquis pensionem ecclesiæ solvere, ut facilius ad suos transferatur.*
9. *Clericus sine authoritate episcopi non potest ecclesiam constituere censualem.*
10. *Compositio coram extraordinario delegato facta, si non est juri contraria, ab episcopo non debet irritari: sed census ob hanc absque authoritate episcopi solutus, vitam solventis non excedit.*
11. *Sive diœcesani, vel officialium suorum authoritate, ecclesiæ non sunt occupandæ.*
12. *Colluſores beneficiis, de quibus colluſum est, debent spoliari.*
13. *Canonem authoritate episcopi & juramento interveniente constitutum, solvendum.*
14. *Filii personatuum, vel alii qui in ecclesias se vacantes intrudunt, non possunt eas sub appellationis obtentu occupare*

15. *Super re ſacra in litigium deducta tranſigi non poteſt.*

ANNO CHRISTI 1179. PARS XXIX.

DE ALIENATIONE RERUM ECCLESIÆ, & earumdem reparatione.

1. *Res eccleſiæ pignori obligatæ, a filio vel hærede obligantis, eccleſiæ debent reſarciri.*
2. *Perſonæ debent eccleſias reparare.*
3. *Poſſeſſio eccleſiæ ſub conditione donata, non poteſt niſi in caſu revocari.*
4. *Terras de ſilvis extirpatas, eis a quibus ſunt extirpatæ, poteſt epiſcopus concedere ad annuum cenſum tenendas.*
5. *Clerici de his, quæ intuitu eccleſiæ acquiſierunt, nullum de jure poſſunt facere teſtamentum.* B
6. *Si clericus a Kalendis Martii uſque ad Kalendas Novembris deceſſerit, diſpoſitionem fructuum illius anni pro ſua voluntate poterit habere.*
7. *Non licet conditionem eccleſiæ facere deteriorem, nec licet colonum expenſis factis in fundo eccleſiæ defraudari.*
8. *Clerici de mobilibus per eccleſiam adeptis non poſſunt condere teſtamentum.*
9. *De redditibus epiſcopi debita pro utilitate eccleſiæ contracta, ſunt perſolvenda.*

PARS XXX. UNI PLURA ECCLESIASTICA BENEFICIA non committenda, nec unum inter plures dividendum, & de in beneficio ſibi aſſignato non reſidentibus. C

1. *Qui in duabus eccleſiis præbendam habet, ab ea tantum poterit communia exigere, cui in propria voluerit perſona deſervire.*
2. *Qui ſufficiens eccleſiaſticum habuerit beneficium, ſi de alio litteras ſummi pontificis obtinuerit, prioris beneficii non facta mentione, dignum eſt, eum a judicibus non exaudiri.*
3. *Qui duas habet eccleſias, ſi altera fuerit ſpoliatus, non eſt reſtituendus.*
4. *Nec dignitatum permutatio, nec præbendarum diviſio eſt facienda.*
5. *Qui in diverſis eccleſiis curam habet animarum, vicarius non poteſt eſſe in aliena.*
6. *Prælati non debent clericos a ſcholis revocare.* D
7. *Non debet archidiaconus præbenda carere in eccleſia, in qua eſt archidiaconus.*
8. *Archidiaconus uno archidiaconatu debet eſſe contentus.*
9. *Servientes fratribus Hoſpitalis, ſuos non debent redditus amittere.*

PARS XXXI. DE EXCOMMUNICATIS.

1. *Excommunicati, ſi excommunicationis cauſa tacita, privilegium meruerint abſolutionis, cogendi ſunt redire: ſed ſi dubium fuerit, & veritatem ſint confeſſi, poterit eis purgatio de hoc indici.*
2. *Contra appellationem ab adverſario interpoſitam,* E *poteſt judex alium abſolvere, præſtita tamen judicio ſiſti cautione.*
3. *De eodem.*
4. *Sententia poſt appellationem lata, neminem ligat. Sed ſi ante appellationem fuerit quis excommunicatus, præſtita cautione judicio ſiſti, poteſt eum archiepiſcopus abſolvere.*
5. *Hoſpitalarii non debent nominatim in excommunicatione defunctos in Chriſtianorum cœmeterio ſepelire.*
6. *Nominatim excommunicatus non eſt in hoſpitio recipiendus. De cœmeteriis etiam vel eccleſiis vel eccleſiaſticis quibuslibet poſſeſſionibus non ſunt ſeriæ præſtandæ, & multa alia quæ in decretis continentur.*
7. *Sententia excommunicationis interdicti ſine ſatisfactione congrua non eſt relaxanda.*

ANNO CHRISTI 1179.

DE CONJUNGENDIS FILIIS ANTE VEL poſt compaternitatem genitis. PARS XXXII.

1. *Geniti ante vel poſt compaternitatem, in matrimonio poſſunt conjungi, excepta perſona per quam venitur ad compaternitatem.*
2. *Malignantibus non debet dolus vel fraus patrocinari.*

QUI FILII SINT LEGITIMI, ET de exactione dotium poſt divortium, & ad quem pertineat hujus cauſæ cognitio. PARS XXXIII.

1. *Ante matrimonium geniti, per matrimonium poſt nontractum ſunt legitimi.*
2. *Poſt divortium dotem eſſe reſtituendam.*
3. *Non eſt exhæredandus, quicumque ante deſponſationem eſt natus.*
4. *Ad regem, non ad eccleſiam, pertinet de rebus hæreditariis judicare.*
5. *Nati ante divortium vel concepti filii vel filiæ, ſunt legitimi.*

DE RAPTORIBUS ECCLESIARUM & violatoribus: quando etiam poſt peractam pœnitentiam neganda ſepultura eccleſiaſtica, niſi ſatisfecerint de anno reſtituendo. PARS XXXIV.

1. *Raptori rerum eccleſiaſticarum, niſi ablata reſtituat, vel de reſtituendo cautionem dederit, pœnitentia eſt deneganda: & ſi talis deceſſerit, clerici ejus ſepulturæ non debent intereſſe.*
2. *Hæredes de parentum exceſſibus ſatisfacere tenentur.*
3. *Pro furibus & latronibus injuriando occiſis, non eſt orandum.*
4. *Defuncto nocet, quo ad eccleſiaſticam ſepulturam habendam, contemptus propinquorum.*

DE PŒNITENTIA. PARS XXXV.

1. *Delicti qualitas & quantitas, ætas delinquentis & ſcientia, ſenſus & conditio, in pœnitentia ſunt reſpicienda. Conatus etiam non minus, quam effectus eſt puniendus.*
2. *Secreto delicto ſecreta debetur pœnitentia.*
3. *Peregrinationis votum redimi poteſt.*
4. *Quod nullus a non ſuo judice poteſt ligari vel abſolvi: nec alicui a non ſuo epiſcopo remiſſio dari.*

DE SENTENTIIS & Interlocutionibus. PARS XXXVI.

1. *Sententia a propriis judicibus lata, poſterioribus præjudicat.*
2. *Poſſeſſione alicui adjudicata, non ſufficit pignus dari.*
3. *Lis ſopita non debet reſuſcitari.*
4. *Non licet archidiaconis in aliquos ſententiam promulgare.*
5. *Si ſententia feratur iniqua, debet evacuari*

DE

ANNO CHRISTI 1179.

DE LEPROSIS.

PARS XXVII.

1. *Valet conceſſio vivente perſona facta, dummodo fuerit lepra percuſſus. Teſtes etiam moneri debent, non cogi.*
2. *Uxores viros ſuos leproſos, & vir uxores ſequi debent, vel illis viventibus continentiam ſervare.*
3. *Uxores propter lepram non ſunt dimittendæ, ſed illis petentibus debet debitum reddi: leproſi etiam matrimonium licite poſſunt contrahere.*
4. *Rectoribus eccleſiarum lepra percuſſis dandus eſt coadjutor, qui curam habeat animarum.*

PARS XXVIII.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

1. *Quadragenaria præſcriptio, niſi in caſu, locum obtinet in eccleſiis.*
2. *In Judicio finium regundorum uterque eſt actor & reus. Proniora etiam ſunt jura ad ſolvendum, quam ad condemnandum, excepta cauſa liberali.*
3. *Præſcriptio triennalis eccleſiæ ſufficit.*
4. *Liberum unicuique, juri ſuo renunciare.*
5. *Nulla antiquorum dierum poſſeſſio, malæ fidei poſſeſſorem liberat, quantum ad eum, niſi reſipuerit.*
6. *Quadraginta annorum præſcriptio ſervatur.*
7. *Contra tricennalem præſcriptionem nullius vox eſt audienda.*
8. *Limites parochiarum non præſcribuntur.*

PARS XIX.

DE VICARIIS MONACHORUM & aliorum.

1. *Vicarii a monachis non ſunt recipiendi ſine honeſta ſuſtentationis aſſignatione.*
2. *Perſona ſuccedens non poteſt vicarium a prædeceſſore inſtitutum removere, vel ejus minuere conſtitutam portionem.*
3. *Vicarii in vicariis ſuis alios conſtituere non poſſunt.*
4. *Si vicarii, qui fide vel juramento prius ſunt obligati, contra perſonas ſe erexerint perſonatum petentes: vicaria debent ſpoliari, & de cetero in eodem epiſcopatu non debent admitti ad officii executionem.*
5. *Qui ſufficientem habet in vicaria aliqua ſuſtentationem; aliam petens non exaudietur.*
6. *Nullus debet plures habere vicarias.*

PARS XL

DE ELECTIONIBUS ET ELECTORUM poteſtate

1. *Electus ante confirmationem electionis de rebus eccleſiæ diſponendi nullam habet facultatem.*
2. *Electio illius, qui nuper ſchiſmate abjurato, ad unitatem eccleſiæ rediit, ſi a ſchiſmatico ullum ordinem accepit, niſi aliud impediat, debet confirmari.*
3. *Filius canonici, etiam maculas in oculo habens, poteſt in epiſcopum eligi & ordinari.*
4. *Munere alterius interveniente committitur ſimonia.*
5. *Electio in epiſcopum translata, rata debet eſſe & confirmata.*

PARS XLI.

DE INTERPRETATIONE VERBORUM ET reſcriptorum.

1. *Cum aliqua ſub disjunctione mandantur, alterum ſufficit.*
2. *Conſtitutiones novæ, negotiis dant formam futuris.*
3. *Ad communem verbi intelligentiam in ambiguis eſt recurrendum.*
4. *Litteræ impetratæ contra monachos Ciſtercienſis ordinis, non valent, niſi in litteris mentio ordinis Ciſtercienſis habeatur.*
5. *Si filium litterarum ſummi pontificis fuerit fractum, non eſt ſecundum illas in cauſa procedendum.*
6. *Ad hoc ut litteræ poſteriores ſint revocatoriæ, neceſſe eſt ut in illis ſit mentio de priore commiſſione*
7. *Si ſuper aliqua cauſa litteræ prius impetrentur, & poſtea aliæ, non facta mentione priorum, judicibus, donec Romanum pontificem conſulant, eſt ſuperſedendum.*
8. *Literæ per quas actor minores reditus petit, ſi in illis nomen ſuæ dignitatis ſupprimit, nullum jus debent obtinere.*
9. *Si aliquis authoritate priorum voluerit agentem repellere, quia in poſterioribus priorum non eſt facta mentio, ſi eis dolo uti poſtpoſuit, non erit audiendus.*

ANNO CHRISTI 1179.

PARS XLII

DE EXCEPTIONIBUS.

1. *Licet cauſa ſub certa forma terminanda ſit commiſſa, nihilominus rationabiliter exceptio eſt admittenda.*
2. *Sententia contra vicarium lata, ſi alieno nomine poſſidet, non ei cujus nomine poſſidet, præjudicat.*
3. *Appellatio inter litigantes tantum eſt inhibita.*
4. *Canonice inſtitutus, ſi ejectus fuerit, eſt reſtituendus.*

PARS XLIII.

DE SEPULTURIS ET MORTUORUM voluntatibus.

1. *Licet unicuique, ubi voluerit, eligere ſepulturam.*
2. *Liberum eſt unicuique, ubi voluerit, ſepulturam eligere: dum tamen tertia pars judicii ſui illi eccleſiæ conferatur, a qua cœleſti pabulo eſt refectus.*
3. *Propter debitum, defuncti differtur ſepultura.*
4. *Monachi non debent authoritate propria mortuos in cœmeterio ſuo ſepelire.*
5. *Hæredes juſſa teſtatoris tenentur adimplere.*

PARS XLIV.

DE PRÆEMINENTIA LONDINENSIS ET Eboracenſis, & de privilegiis generaliter & ſpecialiter indultis, & de eorum abuſu & confirmationibus

1. *Qui prioris eſt ordinationis, prior eſt habendus.*
2. *Neuter ab altero debet exigere profeſſionem.*
3. *Univerſæ cauſæ ſuffraganeorum Cantuarienſis, quamvis non jure metropolitico, legationis tamen obtentu, ad eum transferri poſſunt, licet ad eum non ſit appellatum.*
4. *Extra provinciam cauſa poteſt delegari.*
5. *Interdicti, quamvis non nominatim excommunicati, ab Hoſpitalariis poſſunt ſepeliri, &c.*
6. *Si quis contra privilegia Romanæ eccleſiæ pro aliis indulta, venire præſumpſerit, ſi qua pro ſe ſint indulta ea amittere meretur. Hoſpitalarii etiam nullo modo debent prægravari vel moleſtari.*
7. *Non licet epiſcopis Hoſpitalarios excommunicare vel interdicere, vel eorum oratoria.*
8. *Ei qui in fraternitate Hoſpitalarii eſt receptus, niſi*

ANNO CHRISTI 1179.

cognoviſſe dicat, non eſt inter eos matrimonium contrahendum, niſi ſit juramento firmatum. Si mulier judicio eccleſiæ ab aliquo ſit ſeparata, & alii ſine contradictione eccleſiæ matrimonio copulata, non poteſt ſecundus vir ab ea recedere, licet prior vir vivat.

32. Clerici obtentu patronatus ab eccleſiis canonice acquiſitis non ſunt amovendi.

Videatur ipſe locus.

33. Non eſt jus patronatus vel eccleſiaſticum beneficium, niſi requiſita epiſcopi licentia, in foro ſæculari ab aliquo vendicandum.

34. Laicus eccleſiam ſpolians, eſt excommunicandus.

35. Eccleſia judicat aliquem diris quæſtionibus ſubjiciendum.

36. Appellationibus, ut Judæi Chriſtiana mancipia habeant, factis non eſt aliquatenus deferendum. Item, non licet Judæis novas conſtituere ſynagogas, aut altiores, aut ampliores facere, aut pretioſiores.

37. Lite pendente nihil eſt innovandum.

38. A clericis & presbyteris, quamvis fornicariis, quamdiu ab eccleſia tolerantur, licite Divina officia audiuntur, & alia eccleſiaſtica recipiuntur ſacramenta.

39. Ubi quis percipit ſpiritualia, ibi dare debet temporalia.

40. Decimæ novalium eccleſiæ, in cujus parochia territorium eſt, perſolvi debent. Item, laici a clericis vel converſis decimas de laboribus ſuis exigere non debent. Item, qui a colonis tertiam vel quartam partem laborum ante ſolutionem decimarum recipiunt, decimam de portione ſua, ſcilicet quod colonus de ſua, perſolvere tenetur.

41. Si quis per verba de præſenti aliquam deſponſaverit, licet ea incognita aliam acceperit & cognoverit, ab ea debet ſeparari, & primæ adhærere. Si vero promiſſio facta eſt tantum de futuro, de violatione juramenti pœnitentia eſt injungenda. Item, lite pendente nihil eſt innovandum. Item, matrimonium contra interdictum eccleſiæ factum, eſt irritandum. Item, matrimonium prætextu minoris ætatis non eſt diſſolvendum, cum malitia ſuppleat ætatem. Item, matrimonium vi contractum, niſi poſtmodum conſenſus acceſſerit, poteſt irritari.

42. In dubiis, viciniæ fama eſt inquirenda: & quod inſtrumentum ab eo cognitum qui officium gerebat, ratum & firmum eſt habendum.

43. Juramentum jurantibus ad invicem poteſt remitti.

44. Non baptizatus, vel confirmatus, in baptiſmo vel chriſmate alium in filium ſuſcipere non poteſt.

45. Presbyter ordinatus non baptizatus, debet baptizari, & iterum ordinari: & omnes ab eo baptizati.

46. Mulier a viro ſeparata, dotem debet habere, & poſt annum alium poteſt accipere virum.

47. Qui eodem crimine eſt infectus, contra alium non poteſt teſtificari, cum nulli de ſe confeſſo adverſus alium in eodem crimine ſit credendum.

48. Judicio eccleſiæ poteſt quis pœna pecuniaria mulctari, & quæſtionibus ſubjici duris.

49. Licet aliquis confiteatur, ante matrimonium ſe uxorem fratris ſui cognoviſſe, niſi hoc publicum ſit & notorium, non eſt propter hoc inter eos divortium celebrandum. Item, Saracenus mulierem tenens Chriſtianam, eſt puniendus, & ipſa ſimiliter.

50. Judicio aquæ frigidæ purgatus, ſi fama laborat, & teſtes non appareant; iterum ſe debet purgare: quoniam in eccleſiaſticis judicia inhibita ſunt peregrina. Item, purgatores debent jurare, quia purgatum credunt verum juraſſe.

ANNO CHRISTI 1179.

51. Interdicti vel excommunicati ſi Divina præſumpſerint officia celebrare, perpetuo ſunt deponendi, niſi multitudo ſit in cauſa. Multi vero ſunt quadraginta.

52. Si excommunicatus lecto ægritudinis detineatur, & propinqui ejus pro eo ſatisfecerint, Chriſtianam poterit & debet habere ſepulturam.

53. Ubi pretextu appellationis crimen noſcitur committendum, non eſt appellationi deferendum. Item, ſi excommunicatus præſtito juramento judicio eccleſiæ ſiſti, fuerit abſolutus, ſtatim appellans per eamdem ſententiam compelli poteſt vel appellationem proſequi, vel judicio eccleſiæ ſtare.

54. Appellationi de omni gravamine interpoſitæ non eſt deferendum. Si vero de omni gravamine, quod in una cauſa poteſt contingere, fuerit appellatum, eſt ſuperſedendum.

55. Sacerdos ſciens aliquem reum criminis, ad inſtantiam illius qui damnum paſſus eſt, poteſt eum excommunicare: non tamen poteſt eum a publicis officiis removere.

56. Servus, niſi ſit manumiſſus, non eſt ordinandus. Si vero aliqua calliditate fuerit ordinatus, eſt deponendus, dominoque reſtituendus.

57. Impetitus de ſimonia, jurare debet, quod nec ipſe, nec alius pro eo, ſe ſciente, pretium dedit. Item, purgatores debent jurare, quod credunt ipſum verum juraſſe.

58. Res eccleſiaſtica jure hæreditatis non poteſt poſſideri,

59. Subdiaconus matrimonium contrahens, non poteſt promoveri, nec in ſubdiaconatu tolerari, niſi habitum ſuſceperit religionis: in minoribus tamen ordinibus poteſt miniſtrare.

60. Filii clericorum, ſive geniti ſint in ſacerdotio, ſive non, in eccleſiaſticis rebus patribus primo loco ſuccedere non poſſunt. Si vero unus plures eccleſias, quas pater ejus tenuerat, ſit adeptus, una, dum tamen ſufficiat, debet eſſe contentus.

61. Poſteriores litteræ prioribus præjudicant, ſi non ſint veritate tacita impetratæ.

62. Qui, cum non eſſet ſacerdos, Miſſam publice celebrare præſumpſit, non poteſt poſtmodum ad ſacerdotium promoveri: ſed ei poteſt de miſericordia beneficium eccleſiaſticum aſſignari.

63. Si ſponſalia inter aliquos ſint contracta, & alter ante carnis commixtionem lepram incurrerit, non eſt alter ad conſummandam maritalem copulam cogendus. Si mulier conſortium viri propter hæreſin declinavit, ea ſcilicet intentione, ut eum ab errore converteret: eo revertente, cogenda eſt matrimonium redintegrare. Si vero judicio eccleſiæ fuerit ſeparata, ad recipiendum eum non eſt cogenda. Mulier, quemadmodum & vir, liberam ſibi poteſt præeligere ſepulturam. Ubi non invenitur aliquid diffinitum, conſuetudini eſt relinquendum.

64. Si quis diaconatus ordine poſtpoſito officium presbyteri ſuſceperit, ſi id non ex malitia fecerit, competenti tempore ei poteſt diaconatus ordo impendi, & poſtmodum poterit in officio ſacerdotis permanere.

65. Si quis fuerit infamatus, accuſatoribus deficientibus, debet ſe purgare.

66. Metropolitanus jure metropolitico cauſas audire non poteſt, niſi per appellationem ad eum deferantur. Si vero legatus fuerit, univerſas cauſas, legationis obtentu, licet ad eum per appellationem non deferantur, poterit audire.

67. Qui de rebus eccleſiaſticis nolunt teſtimonium

per-

perhibere, si alias veritas nequiverit elici, ad- A *sunt compellendi. Item, si clerici passi sint injuriam, & id nequiverint testibus comprobare, licet unius testimonio standum non sit, tamen propter reverentiam clericalis ordinis, ipsorum juramento fides est adhibenda. Item, qui pro absolutione ad sedem apostolicam sunt mittendi, si valetudine præpediantur, ab episcopo possunt absolvi, præstito juramento, quod pristinæ sanitati restituti, apostolico conspectui se repræsentent. Item fœmineo sexui, pueris, ac senibus libere potest dispensari. Item ecclesiæ si sanguinis vel seminis effusione sunt pollutæ, cum processione & aquæ benedictæ adspersione sunt reconciliandæ.*

1. *Majoris & senioris partis debet sententia prævalere.* B

2. *Ordinationes ab hæresiarchis & ab ordinatis ab eis factæ, & alienationes vel invasiones de rebus ecclesiasticis, omni debent firmitate carere. Item, qui juramentum sponte præstitit de tenendo schismate, debet suspendi.*

3. *Nullus debet in episcopum eligi, nisi sit triginta annorum, & de legitimo matrimonio natus. Item, nulli regimen ecclesiarum vel curam animarum est committenda, nisi vigesimum quintum annum attigerit. Item, archidiaconus debet esse diaconus: decanus, presbyter.*

4. *Prælati in procurationibus suis non debent subditis esse onerosi, & archiepiscopus quadraginta vel quinquaginta evectionis numerum in visitatione parochiæ non debet excedere: cardinales, vigin-* C *ti vel vigintiquinque; episcopi, viginti vel triginta; archidiaconi, quinque vel septem; decani duobus equis debent esse contenti, nec cum canibus venatoriis vel avibus proficisci. Item, episcopi non debent subditos tallliis & exactionibus gravare, licet pro magna necessitate moderatum cum caritate auxilium valeant postulare. Archidiaconi vel decani nullas tallias vel exactiones in subditos possunt exercere, &c.*

5. *Si episcopus aliquem sine certo titulo ordinaverit, si proprium non habuit, unde sustentari valeat, ei debet necessaria subministrare.*

6. *Ne prælati, sine canonica admonitione, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos: nec subjecti ante ingressum causæ in* D *vocem prorumpant appellationis: & ne religiosi, pro evitanda disciplina appellantes, audiantur. Item si appellans prosequi appellationem neglexerit, eo qui appellatus fuerat, veniente, debet ei recompensatio fieri expensarum.*

7. *Ne pro personis ecclesiasticis ad sedem deducendis, vel sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, seu etiam nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiasticis sacramentis, aliquid exigatur; & ne novi census a prælatis ecclesiis imponantur, nec veteres augeantur, nec partem redituum audeant sibi appropriare.*

8. *Ne ecclesiæ vel ecclesiastica beneficia alicui tribuantur, vel promittantur, antequam vacent: & ut vacantes, infra sex menses personis dignis* E *conferantur.*

9. *Ne ecclesiæ vel decimæ de manu laici recipiantur, vel in eis absque licentia episcopi aliqui instituantur: & ne ab eis instituti, ab aliquo sine eo ammoveantur: & ne Hospitalarii vel Templarii in ecclesia interdicta, nisi semel in anno, Divina præsumant officia celebrare, nec tunc mortuos sepeliant: & ne aliqui ab episcoporum potestate eximantur, obtentu alicujus religionis, nisi se omnino religioni vel fraternitati contulerint, propria relinquentes.*

10. *Ne religiosi pretio recipiantur, nec peculium habere permittantur, vel in ecclesiis parochialibus ponantur; & de pœna contra hoc venientium: & ne aliqua obedientia pro pretio alicui tradatur.*

ANNO CHRISTI 1179.

DE SIMONIA.

*ET NE MERCES PRO ECCLESIÆ consecratione recipiatur, vel pro * moniacatione vel pro sacramentis ecclesiæ, vel pro licentia docendi: ne ve prælati vices suas ad causas terminandas, vel regimen ecclesiarum sub annuo pretio committant: neve subditos tallliis vexent, vel pœna pecuniaria mulctent.*

PARS II. in ea collectione partis 2. loco erant canones Lateran. * For. *monacatione*.

CAPITULUM I.

QUONIAM in quibusdam partibus decani quidam vel archipresbyteri ad agendas vices episcoporum seu archiepiscoporum, & terminandas causas ecclesiasticas, sub annuo pretio statuuntur, quod ad sacerdotum gravamen, & ad subversionem judiciorum non est dubium redundare: id ulterius fieri prohibemus. Quod si quis de cetero fecerit, nostra auctoritate removeatur a clero. Episcopus autem qui in sua diœcesi hoc sustinuerit, & ecclesiastica judicia patiatur dissimulatione sua perverti, canonica districtione percellatur.

21. q. 2. Præcipimus.

CAP. II. *Idem in Turonensi concilio residens ait.*

Quoniam enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum patrum institutionem invaluit, ut sub annuo pretio sacerdotes ad ecclesiarum regimen statuantur, ne id fiat, modis omnibus prohibemus: quia dum sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

CAP. III. *Idem R. Cantuariensi archiepiscopo.*

Licet, juxta apostolum, arguere, obsecrare, & increpare debeamus: sic tamen debemus excessus corrigere singulorum, ut probemus non quæ nostra sunt, sed quæ Jesu Christi sunt, quærere. Accepimus autem, quod archidiaconi Conventrensis episcopatus, pro excessibus & criminibus puniendis, a clericis & laicis pœnam pecuniariam exigant; & pro examinatione ignis & aquæ, triginta denarios a viro & muliere quærere præsumunt; & pro annua exactione personæ, quandoque personas suspendunt, ecclesias interdicunt; a vicariis quoque duodecim denarios, ut in ecclesiis eorum cantare permittant, exigere non formidant; & alia agunt, quæ canonum obviant institutis, & de radice cupiditatis & avaritiæ prodire videntur. Quia igitur sollicitudini nostræ incumbit, pastorali diligentia providere, ne ab ecclesiasticis personis tuæ provinciæ aliquid exigatur, quod reprehensioni subjaceat, vel ecclesiasticam denigret dignitatem: fraternitati tuæ, &c. quatenus archidiaconis prædicti episcopatus ex parte nostra & tua districte inhibeas, ne pro excessibus corrigendis, aut criminibus puniendis, a clericis vel laicis pœnam pecuniariam, nec pro examinatione ignis & aquæ denarios amplius exigere audeant, vel alia, quæ dicta sunt, quomodolibet exercere. Si autem contra prohibitionem tuam ausu temerario venire præsumpserint, eos omni excusatione & appellatione remota, ecclesiastica districtione per-

2. *Tim.* 4.

Dist. 94. Dictum.

ANNO CHRISTI 1179.

cellas, & sententiam ipsam usque ad dignam satisfactionem facias inviolabiliter observari.

Cap. IV. *Idem Vigilensi episcopo.*

Cum sit Romana ecclesia, cui licet immeriti præsidemus, mater ecclesiarum omnium & magistra: cogimur ex debito suscepti honoris & regiminis, prout Dominus nobis dederit, respondere consultationibus singulorum, ut dubiæ quæstiones, apostolicæ sedis providentia enodentur. Quæsiviſti autem, frater episcope, tuæ fraternitati rescribi, utrum pro ecclesiarum consecratione quidquam præter procurationem moderatam habere debeas, cum apostolus dicat: *Nemo cogitur suis stipendiis militare*, * ab eadem ecclesia exigere potes.

1. Cor. 9. * deest aliquid.

Non extat ibi.

Cap. V. *Idem in concilio Turonensi de eadem re.*

Cum autem collectas denariorum beati Petri per archidiaconatus vestros feceritis: in collectione facienda ecclesias vel parochias gravare nullatenus præsumatis aliter sive magis, quam prædecessores vestri tempore sanctæ recordationis Eugenii & Innocentii Romanorum pontificum feciſſe noscuntur. Quod si temeritate aliqua contempseritis: id quod videmini habere, auferetur a vobis.

Cap. VI. *Idem eidem episcopo.*

Nihilo minus & præsentium auctoritate injungimus, ut cum ecclesias ipsas visitaveritis, secundum quod canones præcipiunt, visitatoris officium exerceatis, nec ecclesias visitatione vestra gravetis, ut magis intuitu informationis & correctionis, quam affectu comessationis videamini visitare.

Cap. VII. *Idem.*

Pervenit ad audientiam nostram, & plurimum miramur, & adversum vos de jure movemur, quod in presbyteros qui sunt in jurisdictione vestra constituti, singulis annis quasi in servos & mercenarios talliam faciatis: quibus, nisi ad voluntatem vestram pecuniam solvant, * diurnum officium interdicitis, & eos viliter & inhoneste tractatis, in tantum quod ipsos laicis despicabiles reddidistis. Ideo vero hæc, si vera sunt, gravi debent ultione puniri, cum eosdem presbyteros quasi filios & fratres benigne ac summa caritate fovere debeatis. Unde vobis per * A. S. &c. ut in prædictos presbyteros hujusmodi tallias & indebitas exactiones exercere non præsumatis, nec eos de cetero irrationabiliter gravetis, vel inhoneste tractetis, aut sine judicio capituli sui suspendere præsumatis, vel eorum ecclesias interdicto subjiciatis; nec eos duas matrices ecclesias, quarum unam sufficere sibi videbitis, tenere permittatis; nec eos sine ordine judiciario excommunicare præsumatis. Sciatis pro certo, quod si hujusmodi rumores de vobis ad aures nostras iterum pervenerint, nos pro tantis excessibus, Domino auctore, taliter puniemus, quod timore pœnæ ceteri a similibus abstinebunt.

* *Forte* divinum. *Harduinus.*

* Apostolicæ Sedis. Dist. 94. Dictum.

Cap. VIII. *Idem Cenomanensi episcopo.*

Ecclesiis autem, quas de novo episcopus de manibus laicorum eripuit, præter cathedraticum & jura omnia, quæ aliis ecclesiis imponuntur, non videmus exactionem aliam imponendam, qui novis exactionibus decreto nostro prohibuimus amodo ecclesias prægravari.

Cap. IX. *Idem archidiaconis & diaconis.*

Ad nostram noveritis audientiam perveniſſe, quod personas ecclesiarum quasi servos & mercenarios singulis annis indebitis exactionibus gravare præsumitis, extorquendo ab eis pecuniam, & procurationes eas diversis nominibus scilicet aliquando auxilium episcopi, interdum ejusdem episcopi & vestras consuetudines nuncupantes: quas si vobis forte reddere contradicunt, vos eosdem vicarios ecclesiarum & personas ab officio suspendentes, in eorumdem ecclesiis Divina celebrare officia prohibetis: & inter cetera denarios chrismatis ab eis pro voluntate vestra in salutis vestræ periculum, extorquere præsumitis: hujusmodi exactionem, ut eam liberius videamini exigere, quandoque consuetudinem episcopalem, quandoque synodalia, quandoque denario paschales appellantes. Et infra: Quia vero non decet vos, ita clericos viliter & inhoneste tractare, * D. V. &c. quatenus indebitis exactionibus aut pro urationibus de cetero gravare vel personas eorum aut ecclesias sine manifesta ratione & rationabili causa interdicto supponere nullatenus præsumatis. Alioquin, si exinde ad nos iterata quæstio pervenerit, &c.

* De mus

Cap. X. *Idem in concilio Turonensi.*

Quia non satis utiliter avaritia in populo redarguitur, si ab his qui in clero constituti videntur, & præcipue contempto sæculo religiosorum nomen profiten ur & regulas, modis omnibus non cavetur: prohibemus, ne ab eis qui ad religionem transire voluerint, aliqua pecunia requiratur; neve prioratus vel capellania quælibet monachorum vel clericorum, annua districtione vendatur: neque ab eo cui regimen ipsarum committitur ex earum commissione pretium exigant. Hoc simoniacum esse, sanctorum patrum auctoritas manifeste declarat. Unde quisquis hoc de cetero attentare præsumpserit, tam qui dederit, quam qui receperit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quidem & chrismatis & olei perceptione, nulla alicujus pretii exactio intendatur, neque sub obtentu hujus consuetudinis reatum suum aliquis tueatur, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget.

Diutu tempo minui catum

Cap. XI. *Idem * Controneusi episcopo, & abbati Cestrensi.*

* Fort Conve trensi

Mandamus ut ex nostra parte & vestra R. archidiacono Cestrensi prohibeatur, clericos sive laicos, qui pro suis excessibus puniendi sunt, pœna pecuniaria mulctare, sive in examinatione ignis vel aquæ a quolibet viro vel muliere pecuniam extorquere præsumat, aut pro annua & debita exactione pecuniæ personas suspendere vel ecclesias interdicere: neque ad ecclesias sui archidiaconatus visitandas, nisi semel in anno, accedat: nisi forte talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat ecclesias sæpius visitare: & tunc cum ea moderantia hominum & equitatutarum, quod qui in eis morantur, exinde non debeant merito querulari. Si autem contra inhibitionem talem venire præsumpserit, ecclesiastica

ANNO CHRISTI 1175.

stica severitate percellatis, omni occasione & appellatione cessante: & sententiam ipsam, usque ad dignam satisfactionem, faciatis inviolabiliter observari, ita quod in vos & in illos hoc non cogamur durius vindicare.

CAP. XII. *Idem venerabili fratri R. & Wigornensi episcopo, & dilecto filio priori de Panteja.*

Querelam nobis monachorum de * Atra transmissam accepimus, quod cum ipsi * quondam mannium, quod dicitur Vella, cum pertinentiis suis, & ecclesiam de Gadonum a monachis de Gadonio sub annuo canone quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis monachis habuissent: quidam prior eorum, capitulo inconsulto, præscriptum mannium & ecclesiam & chartam, de Gadonio accepta persona, resignavit: indeque præfati monachi de Atra conqueruntur se injuste gravatos, & nobis imminet corrigendum, si quid minus quam rationabiliter attentatur: causam ipsam experientiæ vestræ committimus: præsentium vobis auctoritate mandantes, quatenus partibus ante præsentiam vestram convocatis, quæ hinc inde proposita fuerint diligentius audiatis, & prædictam causam, sublato appellationis remedio, concordia vel judicio terminetis, provisuri, quod sicut emi non potuerunt jura, etiam nec redimi. Si vero monachi de * Gadonio legitime citati, ad præsentiam vestram accedere & judicio stare contempserint: vos prædictos monachos de Atra, in possessionem eorum de quibus controversia vertitur, occasione & appellatione cessante, inducere festinetis, nec ipsos exinde permittatis absque ordine judiciario molestari. Si vero uterque vestrum his exequendis interesse non poterit: alter nihilo minus ea exequatur.

CAP. XIII. *Idem Toletano archiepiscopo.*

De hoc quod rex & principes sui a Bernardo quondam Certomensi episcopo pecuniam accepisse dicuntur, ut ejus electioni præstarent assensum, & quod idem episcopus archidiacono Seviensi beneficium certi reditus, & cuidam clerico ante electionem suam prioratum dicitur promisisse, ut uterque eorum, archidiaconus videlicet & clericus, ejus electioni consentirent: hoc tuæ paternitati * duximus respondendum, quod si operis evidentia manifesta æstimatur, ita quod notorium est, eumdem archidiaconum & clericum, ob illam causam tam iniquam & detestabilem, promissam rem accepisse: aut si exinde confessi fuerint in jure, vel legitime possunt ab aliquibus convinci, ab altaris ministerio sunt perpetuo deponendi. Si vero id manifestum non est, nec inde convicti vel confessi fuerint, & tamen postea laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici: in qua si defecerint, tanquam tanti sceleris auctores sunt puniendi. Regem autem & principes suos solicite monere debes, & diligenter inducere: ut si qua receperint a præfato episcopo, ut ejus electioni præstarent assensum, ecclesiæ Ceromensi sine diminutione restituant, cum ea sine gravi salutis suæ periculo retinere non possint.

CAP. XIV. *Idem Eboracensi archiepiscopo scilicet legato.*

Cum essent in præsentia nostra constituti R. clericus de Ponte fracto, & nobilis vir VV. filius Godrici, pro controversia quæ vertebatur inter eos super quadam ecclesia, quam idem R. asserebat a præfato milite sibi datam fuisse: prædictus VV. qui moram diutius facere non poterat, in recessu suo dilectum filium nostrum magistrum Milonem nuncium suum, pro se in causa illa sufficientem responsalem constituit. Cumque causæ cognitionem dictis filiis nostris M. presbytero tituli sanctæ Luciæ, & VV. tituli sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinali commisissemus: ipsi utramque partem ante præsentiam suam convocarunt, & ab ore præfati R. intellexerunt, quod præfatus miles promiserat ei dare præscriptam ecclesiam, si quoddam negotium ejusdem militis posset in curia nostra promovere. Unde & cum id nobis per eosdem cardinales innotuisset, nos intelligentes, promissionem illam, simoniacam continere pravitatem, eidem R. super ecclesiam silentium imposuimus. Ideoque fraternitatem tuam, &c. quatenus memoratum militem occasione prædictæ controversiæ a prænominato R. vel aliis super scripta ecclesia gravari vel inquietari nulla ratione permittas.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XV. *Idem Cestrensi episcopo.*

Infinuatum est auribus nostris, quod dum episcopatus tibi commissus vacaret, in ecclesiis ejus plurimi sunt instituti, qui per simoniam dicuntur habere ingressum, & infamia respergi. Unde quoniam indignum est, ut in tali crimine vel tam turpi suspicione remanerent, * F. T. &c. quatenus si qui fuerint in prædictis ecclesiis, quos publicum sit & notorium simoniace intrasse, eos ab ecclesiis taliter acquisitis, appellatione cessante, amoveas; illis autem, quorum crimen non est publicum & notorium, si publica laborant infamia, cum quinta manu vel sexta sui ordinis, infra quadraginta dies post harum susceptionem, purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficiis ecclesiarum sibi commissarum perpetuo prives, proviturus attentius, ut tales personas ad eorum purgationem recipias, de quibus verisimile sit, quod non debeant alicujus rei * pejerare obtentu * dejerare.

* Fraternitati tuæ.

CAP. XVI. *Idem.*

Dilectus filius noster magister R. præsentium lator, in nostra præsentia constitutus, constanti nobis assertione proposuit, quod cum ipse Blesis sub magistro Husdrico scholas regeret, & se crederet de clementia sedis apostolicæ ab hujuscemodi pretii exactione immunem, idem Husdricus, nostra constitutione contempta, fidejussores, quos a præfato R. de pretii solutione receperat, pro eodem pretio spoliare præsumpsit. Quia igitur graviter nimis excedit, qui apostolicis obviat institutis, * D. T. &c. quatenus utraque parte coram te convocata, veritatem diligenter inquiras: & si ita inveneris, memoratum Husdricum moneas, & ecclesiastica districtione cogas, ut ea quæ de fidejussoribus ipsius R. abstulit, appellatione cessante, cum omni integritate restituat, eosque ab eadem fidejussione prorsus absolvat, ne de cetero ab ipso R. vel aliis pro magisterio scholarum quidquam exigere vel extorquere præsumat: sed eum Blesis, quamdiu voluerit, scholas sine aliqua molestia vel exactione regere patiatur.

* denunciamus tibi.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. XVII. *Idem Londen.*

Prohibeas attentius de cetero, ne in parochia tua pro licentia docendi alios aliquid exigatur, aut etiam promittatur. Si quid vero post tuam prohibitionem solutum fuerit vel promissum, promissum remitti, solutum reddi facias, appellatione cessante, sciens quod scriptum est: *Quod gratis accepistis, gratis date.* Sane si aliquis occasione hujus prohibitionis distulerit magistros congruos in locis congruis instituere, liceat tibi de concessione nostra, omni contradictione & appellatione cessante, ibidem viros providos & discretos aliorum institutioni præficere.

Matth. 10.

Cap. XVIII. *Idem.*

Quanto Gallicana ecclesia majorum personarum scientia & honestate præfulget, & eo cautius nititur curare quæ confundere videantur ecclesiasticam honestatem: tanto vehementiori dignos animadversione eos censemus, qui nomen magistri scholarum & dignitatem in ecclesiis vestris assumunt, & sine pretio viris ecclesiasticis docendi alios licentiam non impendunt. Cum autem hæc prava & enormis consuetudo ex cupiditatis radice processerit, & decorem admodum ecclesiasticæ honestatis confundat: providendum nobis est & summopere satagendum, ut consuetudo ista de ecclesiis vestris extirpetur, cum nobis præcipue ac specialiter ascribatur, si quid in ecclesiis ipsis laude dignum inveniatur, vel reprehensione notandum. Sub anathematis ergo interminatione prohibere curetis, ne qui dignitate, si dignitas dici potest, fungentes, pro prestanda licentia docendi alios, sub aliquo modo aliquid exigere præsumant: sed eis districte præcipiatis, ut quicumque viri idonei & litterati voluerint regere studia litterarum, sine molestia & exactione qualicumque, scholas regere patiantur. Si vero vestræ prohibitionis vel præcepti extiterint transgressores, eos auctoritate nostra & vestra, officiis & dignitatibus spolietis. Porro si juxta mandatum nostrum corrigere neglexeritis, negligentiam vestram gravem habebimus & molestam: & ad eam corrigendam, manum extendere compellemur: ita quod si voluerint in hujusmodi rapacitatis proposito persistere, non valebunt.

PARS III. DE DOLO ET CONTUMACIA

& calumnia alterius partium punienda.

Caput I.

Idem Herefordensi episcopo.

AD hæc cum contingat actorem multoties mittendum esse in possessionem causa rei servandæ propter absentiam alterius partis, & per ejus dolum sive potentiam actor non possit rem custodiendam nancisci; & imminente fine anni, reus, ne possessionem amittat, debitam offerat cautionem: cujusmodi pœna sit mulctandus, quia * responsioni non paret judicis, a nobis tua fraternitas postulavit. Ad quod dicimus, quod in ecclesiasticis personis & negotiis rigor & districtio juris non requiritur, nec exercetur. Sed cum propter hoc justitia non periclitatur, admitti debet & patienter tolerari, cum reus per cautionem standi judicio se astringit.

ANNO CHRISTI 1179. * justioni

Cap. II. *Idem.*

Calumniam & audaciam temere litigantium condemnando in expensas, & alio multiplici remedio, imperialis sanctio compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus ut de cetero in causis pecuniariis victus victori in expensas condemnetur, nisi forte, sicut cautum est, pro absente sententia feratur.

Cap. III.

Causam quæ inter dilectos filios (*a*) nostros de Giseleburn & canonicos de super ecclesia de * Leventri & capella de Chorum, & jure decimarum super quadam tranlactione, quæ exinde post appellationem facta fuisse dicitur, diutius est agitata, ad suggestionem cujusdam canonici de (*b*) Chorum, experientiæ vestræ sub certa forma commisimus terminandam. Verum quidam canonicorum de (*c*) Giselebuc, ad nostram postmodum præsentiam accedentes, dilectorum filiorum nostrorum cardinalium tunc (*d*) sedis apostolicæ litteras pertulerunt, in quibus continebatur, quod cum de mandato nostro causam, suscepissent definiendam, canonicos (*e*) de Giseleburc in possessionem prædictæ ecclesiæ induxerunt. (*f*) Verum quia prædicti cardinales, tantæ honestatis, circumspectionis, & maturitatis habentur, quod eis fidem omnimodam adhibemus, & eos credimus rectum & justum judicium protulisse: (*g*) * D. V. &c. quatenus si infra annum memorati canonici de Thorun (*b*) causa possessionis secundum formam juris non intraverint, canonicos de Giselebron (*i*) possessionem, a cardinalibus adjudicatam, quiete faciatis & pacifice possidere, non obstantibus litteris, quas canonicus de Thorun, sententia cardinalium tacita noscitur reportasse: ita quoque, quod si canonici de Thorun, de proprietate agere voluerint, causam ipsam usque ad diffinitivam sententiam, remota appellatione, audiatis, & fine debito terminetis. Si qua vero partium duxerit appellandum, depositiones juratorum testium, & alias rationes utriusque partis sub vestris sigillis clausas, nobis mittatis, terminum utrique parti congruum præfigentes, quo debeant cum ipsis attestationibus & rationibus se apostolico conspectui præsentare.

* Levinte

* denunci mus vob

Cap. IV. *Idem priori & canonicis de Giseleburn.*

Constitutis in præsentia nostra dilecto filio nostro R. canonico, & responsalibus dilecti filii nostri G. præpositi ecclesiæ Bevellacensis super possessione ecclesiæ de * Levintri, in qua de mandato & auctoritate nostra per judices delegatos,

* Levinte

(a) *Nostros Canonicos de Giscbur & Canonicos de Thorin. Super ecclesia de Levinter, capella de Jar. & Super quadam.* (b) *De Thorin ubique.* (c) *De Gisbe* (d) *Sed epost. Legatorum.* (e) *de Gysebi.* (f) *Unde.* (g) *D. V. per A. S. P. M. quatenus.* (h) *Causam.* (i) *Possessionem sibi.* Manfi.

ANNO CHRISTI 1179. f. Quia ero tandem.

gatos, videlicet Exonienſem epiſcopum & priorem de Knieleunede, cauſa rei ſervandæ fueratis introducti, hinc inde fuit coram te aliquantulum diſputatum. Et tantumdem poſt rationes, & allegationes utrimque productas, ex utriuſque partis tenuimus aſſertione, quod licet cauſa rei ſervandæ tantum in poſſeſſionem ejuſdem eccleſiæ fuiſſetis inducti, infra annum tamen altera pars non præſtitit cautionem ſuper eadem eccleſia vobiſcum judicio ſtandi, licet voluntatem habuerit ipſam cautionem præſtandi, & vos fuiſſetis parati eam recipere. Inde eſt utique, quod nos de communi fratrum noſtrum conſilio auctoritate apoſtolica decernimus, ut vos amodo poſſeſſionem præſcriptæ eccleſiæ, ſalvo jure quod idem præpoſitus in petenda eccleſia habere dignoſcitur, libere & abſque contradictione qualibet habeatis, nec præfatus præpoſitus ſuper poſſeſſione aliquatenus vos audeat de cetero fatigare.

B

Cap. V. *Idem abbati Rivallis, & priori de Bridi.*

Dilecti filii noſtri abbas & fratres de Neuhus, tranſmiſſa nobis inſinuatione litterarum, monſtraverunt, quod cum cauſa quæ vertitur inter ipſos & abbatiſſam & moniales de Elneſtou Veſteæ, ſuper eccleſia ſancti Petri de Altun, quam prædicti fratres diu canonice & inconcuſſe, ſicut aſſerunt, poſſederunt, & adhuc poſſident, dilectis filiis decano Linc, & archidiacono de Bedeford ad ſuggeſtionem nuncii monialium prædictarum commiſiſſemus fine debito terminandam: prædicti fratres timentes a judicibus gravari, eo quod ad primam citationem diem ſtatuerunt peremptorium, ad audientiam noſtram appellarunt, ſed ipſi nihilo minus eccleſiam interdicto ſuppoſuerunt. Quia vero non ſpectat ad juris ordinem, diem peremptorium, maxime cum de rebus eccleſiaſticis agitur, niſi maxima ingruente neceſſitate, ita maturare: neque inter eos qui contumaciter ſe abſentant, ſententiam taliter promulgare, niſi quod adverſa pars in poſſeſſionem mittatur, ut ſic tædio affecti, juſtitiæ ſtare cogantur *: F. T. &c. quatenus partes ante præſentiam veſtram convocetis, & rei veritatem diligenter inquiratis: & ſi vobis conſtiterit, quod memorati fratres præfatam eccleſiam canonice fuerint adepti, eoſdem fratres ipſam eccleſiam ab interdicto ſolutam, ſub * ap. re. pacifice poſſidere faciatis, & adverſæ parti ſilentium imponatis.

C

D

* Fraternitati tuæ.

* appellatione remota.

PARS IV. DE DECIMIS PRÆSTANDIS.

Cap. I. *Idem (a) Cuſano epiſcopo.*

* Forte, Lantmo. Harduinus.

INtelleximus ex litteris tuis, quod R. de (b) * Lantino parochianus tuus, tamdiu, ſcilicet ſex annis, decimas capellæ ſuæ tibi detinuit, aſſerens quod in commutatione ipſius decimæ, prædeceſſori tuo reditus (c) quarumdam dedit villarum, quos etiam tibi vult aſſignare. Ceterum quia decimæ cum temporalibus non ſunt commutandæ, attendentes, tibi auctoritate præſentium inhibemus, ne præſcriptos reditus in ipſius decimæ commutationem præſumas recipere: ſed prædictum R. ad reſtituendas decimas ſubtractas tibi, & ad eas ſolvendas in poſterum eccleſiaſtica diſtrictione compellas.

E

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. II. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo, & ejus ſuffraganeis.*

Pervenit ad nos, quod cum parochiani veſtri decimas bonorum ſuorum conſueverint eccleſiis, quibus debentur, perſolvere: nunc tam laudabili conſuetudine prætermiſſa, quidam ex ipſis de lana & de fœno & de proventibus molendinorum & piſcariarum ipſis eccleſiis ſubtrahere non verentur. Quoniam igitur inſtitutioni Divinæ manifeſtius obviant, qui decimas eccleſiis non perſolvunt, F. V. &c. quatenus parochianos veſtros monere curetis, & ſi opus fuerit ſub excommunicationis diſtrictione compellatis, ut de proventibus molendinorum & piſcariarum & de fœno & de lana decimas eccleſiis, quibus debentur, omni occaſione & appellatione ceſſante, cum integritate perſolvant.

Cap. III. *Item Wintonienſi epiſcopo.*

Nuncios & litteras tuæ fraternitatis ea qua decuit benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoad licuit, curavimus exaudire, ſicut illius perſonæ quam pure in Domino & ferventi caritate diligimus, & cujus commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cum ergo ad officium tuum ſpectent ea, in quibus præcepti noſtri deſideras auctoritate muniri: tanto in his facilius debuiſti exaudiri, quanto ipſa eorum ſpecialius ſalutem reſpiciunt, de quibus in extremo judicio redditurus es rationem. Inde eſt quod F. T. &c. quatenus tam comites quam barones, nec non & omnes alios de parochia tua moneas propenſius & inducas, ut appellatione ceſſante & E. D. CON. ut decimas matricibus eccleſiis de divitiis ſuis cum omni integritate perſolvant. Præterea parochianos veſtros de fœno equitio, pomis, & pyris, & apibus, & omni fructu, decimas ſolvere eccleſiaſtica diſtrictione, appellatione ceſſante, compellas.

Cap. IV. *Idem * Ryomenſi & Wintonienſi epiſcopis.*

* Wigornienſi.

Cum homines de Hortun, ſecundum generalem eccleſiæ Anglicanæ inſtitutionem, de frugibus ſuis in autumno, novem partibus ſibi retentis, decimas eccleſiæ, & mihi cujus parochiani ſunt, ſine diminutione ſolvere teneantur: antequam eidem eccleſiæ decimas ad eam ſpectantes perſolvant, ſervientibus & mercenariis ſuis de frugibus non decimatis debita totius anni pro ſervitio ſuo impendunt, & tunc deinde de reſiduo decimas perſolventes: Unde D. V. &c. quatenus ſub anathematis diſtrictione compellatis eos, ut decimas tam de nutrimentis animalium ſuorum, quam de frugibus, ſine fraude & diminutione aliqua, in autumno, ſicut mos eſt, ſtatim collectis frugibus, & in aliis temporibus, prout debentur, perſolvant, atque de ſubtractis atque retentis dignam ſatisfactionem exhibeant.

DE

(a) *Conſano*. (b) *De Ju-ſex annis*. (c) *Quorumdam dedit villanorum*. Manſi.

ANNO CHRISTI 1179. PARS V.

DE CONJUGATIS ET SPONSIS

monasterium ingressis, vel ingredi volentibus.

Cap. I. *Idem Salernitano archiepiscopo.*

VErum post consensum illum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repudiante, monasterium eligere, sicut quidam sancti de nuptiis vocati fuerunt: dummodo inter eos carnis commixtio non intervenerit. Et alteri remanenti, si commonitus servare noluerit continentiam, licitum esse videtur, ut ad secunda vota transire possit. Quia cum non fuissent una caro effecti, potest unus ad Dominum transire, & alter in sæculo remanere.

Cap. II. *Idem Pisano archiepiscopo.*

Dist. 32. Seriatim. Quidam intravit monasterium invita uxore: ipsum eadem repetente coactus est ad eam redire. Ea mortua, quæris an ipse cogatur ad monasterium redire, an aliam possit accipere uxorem. Quæstionis tuæ taliter respondemus, quod votum non tenuit; unde ratione voti non tenetur ad monasterium redire. Ulterius vero non potest accipere uxorem. Promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideo tenuit votum. Non reddere autem, non erat in ejus potestate, sed mulieris. Unde apo-
1. Cor. 7. stolus: *Vir non habet potestatem*, &c.

Cap. III. *Idem Exoniensi episcopo.*

Cum præditus sis scientia litterarum, ignorare non potes nec debes, sanctorum patrum constitutione contraditum, ut vir, uxore sua in sæculo remanente, aut mulier, viro non assumente religionis habitum, non debeat ad religionem
Ephes. 5. transire. Quia cum vir & uxor una caro sint,
Dist. 50. Si quis diac. ut ait apostolus, non potest alter ad Deum converti, & alter in sæculo remanere, Inde est quod apostolica auctoritate tibi prohibemus, ne in episcopatu tuo virum vel uxorem, nisi uterque ad religionem migraverit, transire permittas. Sed si voluerint ad Deum converti, uterque ad frugem melioris vitæ transeat. Verum si uxor ita senex est & sterilis, quod sine suspicione possit esse in sæculo: dissimulare poteris, ut vir, ea in sæculo remanente & castitatem promittente, ad religionem transeat.

Cap. IV. *Idem Herefordensi episcopo.*

Præterea, utrum laicus uxoratus, qui præsentibus sacerdotibus & monachis, episcopo ignorante, de licentia & permissione uxoris suæ, monasterium est ingressus, & forte professionem fecit, uxore in sæculari habitu remanente, nec ad religionem transeunte, aut perpetuam continentiam vovente, ab episcopo suo possit ad torum uxoris revocari; an illa compellenda sit ad observationem perpetuæ continentiæ. Dicimus quod nisi, ubi subest timor incontinentiæ, uxor ad religionem transierit, vel in conspectu ecclesiæ continentiam servare promiserit, ad eam debet & potest ab episcopo revocari. Quia cum sint una caro effecti; non debet una pars in sæculo remanere, & altera ad religionem transire. Verumtamen uxor commonenda est & propensius exhortanda, ut ad religionem transeat, & castitatem servare promittat.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. V. *Idem Exoniensi episcopo.*

Si quisquam qui se religioni devovit, & habitu susceptо professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit: cogendus est ab ea discedere, & ad ecclesiam, cui se contulerat, debet sine contradictione transire. Quod si habitum susceptit, & non professionem fecit, sed solum votum emisit, & se ad religionem transire promisit: licet postmodum matrimonium contraxerit, non est ab ecclesia cogendus ad monasterium transire, & matrimonii vota rescindere.

Cap. VI. *Item Strigoniensi & * Colocensi archiepiscopo.* * Salonien.

Conjugatus in monasterium converti desiderans, suscipi prohibetur, nisi uxor illius similiter convertatur. Nam cum unum utrimque corpus post conjugii copulationem sit factum, incongruum est, partem converti, & partem in sæculo remanere. Nec recipitur illius viri apud Deum conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Cum igitur senatus * S. clericorum longe præemineat cœtui monachorum, ita ut aliquando bonus monachus vix bonum clericum faciat: nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus, ut fiat deinceps de carnali copula spirituale conjugium. * Strigoniensium.

Cap. VII. *Idem eidem.*

Sane si conjugati consenserint ordinari, etiam uxoris voluntas prius requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, postquam pariter conversi fuerint, ordinentur. Quod si in quibuslibet ecclesiasticis gradibus providenter scienterque curandum est, ut in domo Dei nihil sit inordinatum, nihilque præpostе-
Dist. 61. Miramur rum: multo magis laborandum, ut in ejus promotione qui supra gradus omnes continetur, non erretur. Inde est, quod fraternitati tuæ apostolica auctoritate prohibemus, ne uxoratum in episcopum præsumatis ordinare, nisi prius uxor continentiam professa, sacrum velamen sibi imponat, & religioni congruam vestem assumat. Nolumus etiam ut viri promotio, uxori relictæ in sæculo fieri possit perditionis occasio.

Cap. VIII. *Idem Brixiensi episcopo.*

Ex publico instrumento, quod nobis est præsentatum, & ex tenore litterarum tuarum, nobis innotuit, quod cum venerabilis frater noster Veronensis episcopus de mandato nostro causam matrimonii, quæ inter Matthæum virum & Agolechen mulierem vertebatur, susceptisset fine debito terminandam, auditis utriusque rationibus & allegationibus, inter eos judiciali sententia matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum suum rediret, & exhiberet conjugalem affectum. Verum cum eadem mulier ad eum juxta sententiam prædicti episcopi * egredi nollet, de mandato nostro, sicut accepimus, fuit vinculis excommunicationis adstricta. Ceterum quia præfata mulier, licet a præfato viro desponsata fuerit, adhuc tamen, sicut ipsa asserit, ab ipso est incognita: fraternitati tuæ per * A. S præsentibus mandamus, quatenus si su pra- * Forte regredi. P. * Apostolicam sanctionem. Harduin.

ANNO CHRISTI 1179.

pradictus vir mulierem ipsam carnaliter non cognovit, & eadem mulier, sicut ex parte sua nobis proponitur, ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire infra duorum mensium spatium debeat, ipsam, contradictione & appellatione cessante, a sententia qua tenetur, absolvas: ita quod si ad religionem transire maluerit, uterque restituat alteri, si qua alter ab altero habuit: & vir ipse, ea religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeundi. Sane quod Dominus in evangelio dicit: *Non licet viro uxorem suam, nisi causa fornicationis, dimittere*: intelligendum est, secundum interpretationem sacri eloquii, de his, quorum matrimonium est carnali copula consummatum, sine qua matrimonium consummari non potest. Et ideo si prædicta mulier non fuerit a viro suo cognita, licitum est ei ad religionem transire.

Matth 5. & 19. 7. qu. 2. Non dubium.

CAP. IX. *Idem priori G. & fratribus juxta disciplinam bonæ memoriæ electi viventibus.*

Uxoratus autem sine licentia propriæ uxoris inter vos nullatenus recipiatur. Quæ si integræ famæ & opinionis ita existat, quod nulla merito suspicio habeatur, eam ad secunda vota migrare velle, vel quod minus continenter debeat vivere: quod si, prout dictum est, talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis familiaque poterit remanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione * careat, voto continentiæ celebrato, a sæcularium hominum conservatione se removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo moretur. Nullus vestrum audeat mulierem aliquam tonsurare, vel eam ad habitandum secum assumat.

*1. q. 1. §. Cum ergo. * Corr. non careat.*

CAP. X. *Idem.*

Veniens ad nostram præsentiam Marcus eremita, sua nobis assertione proposuit, quod quædam mulier cuidam viro absenti fide data se nupturam promisit: sed postmodum audiens plura de severitate & inhumanitate ipsius viri, ei nulla ratione voluit copulari. Cum itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis simpliciter votum continentiæ compromisit: non tamen vestem aut locum mutavit. Quo audito, prædictus vir aliam sibi copulavit, & ex ea prolem suscepit. Nos itaque attendentes tutius esse, ut præfata mulier post fidem & votum simplex oblatum, matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat: fraternitati tuæ per A. S. mandamus: quatenus si plus non processerit, nec vestem aut locum mutavit, nec professionem fecit, prædictæ mulieri de fide mentita & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei cui vult nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.

DE SPONSALIBUS, ET MATRIMONIO contrahendo, vel jam contracto.

ANNO CHRISTI 1179. PARS VI.

CAPUT I.

Idem abbati sancti Albani.

PRopositum est nobis, quod vir quidam C. dum uxorem haberet, sibi aliam hujus rei insciam copulavit, de qua plures filios habuit. Sed prima mortua, nititur a secunda discedere, asserens quod uxore sua vivente eam non licuit sibi copulare. Licet autem a canonibus habeatur, ut nullus copuletur matrimonio quod prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat, uxore sua vivente, vel quæ machinata est in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier insciа, quod ille aliam uxorem haberet viventem, nec dignum esset, ut prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucra de suo dolo reportaret: consultationi tuæ respondemus, quod nisi prædicta mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt ab invicem separandi, cum ex suo delicto videretur commodum reportare.

CAP. II. *Idem Wigornienſi episcopo.*

Consuluit nos fraternitas tua, quid tibi faciendum sit de Willelmo parochiano, qui licet in manu tua fidem dederit, quod mulierem quandam duceret in uxorem: spreta tamen religione fidei, ipse sibi aliam copulare præsumpsit. Super hoc utique consultationi tuæ taliter respondemus, quod licet non sit tutum contra fidem suam venire: si tamen aliam in suam receperit, nec in facto primæ mulieris ultra processerit, nisi quod fidem dedit, (*a*) a muliere ea separari non debet, sed ei de læsione fidei pœnitentia est indicenda.

CAP. III. *Idem Vigilenſi episcopo.*

Si vero puellam infra duodecimum annum aliquis (*b*) desponsaverit: antequam ad annos matrimonio aptos ambo pervenerint, non possunt a pactione nuptiali recedere, & ad aliud matrimonium convolare. Sed cum puella ad nubiles annos, & sponsus ad annos aptos matrimonio pervenerint: tunc de pactione ipsa complenda vel remittenda sunt audiendi, & ad implendum matrimonium ab his qui matrimonium juraverunt, commonendi. (*c*)

CAP. IV. *Idem eidem in eadem.*

Sponsam autem alterius, si est ætati nubili proxima, nullus consanguineorum aliquando potest matrimonio copulare.

CAP. V. *Idem ex concilio Africano.*

Quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & post eam relinquere voluerit: dicimus quod conditio frangatur, & desponsatio firmiter teneatur.

CAP. VI.

(a) *a muliere secunda.* (b) *desponsaverit, aut sponsus aliquam infra XIV. annum desponsavit, antequam &c.*
(c) *ad. sponsa autem si nubili ætati proxima est nullus consanguineorum sponsi potest eam sibi matrimonio copulare.* Manli.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. VI. *Idem GG. 7.*

Manifeſtum eſt, eum puberem eſſe, qui de geſticulatione ſui corporis talis eſt, ut jam procreare poſſit, licet ad metas legibus diffinitas non pervenerit.

CAP. VII. *Idem Eboracenſi archiepiſcopo.*

Acceſſit ad præſentiam noſtram nobilis vir Willelmus filius G. cum litteris tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod cum filiam cujuſdam nobilis viri, dum eſſet minoris ætatis, deſponſaſſet, & ipſa poſtmodum aſſenſum in hac parte non præbente, antequam ad nubiles annos perveniſſet, celebratum eſt inter eos divortium. Procedente vero tempore, defuncto patre puellæ, matrem ejus Willelmus ſibi matrimonio copulavit. Quod quidem factum cum ſuſtinere nolles, eum ſolicite monuiſti, ut ipſam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquieſcere, ipſum excommunicationis vinculo innodaſti. Tandem accepta ab eo cautione, quod noſtram adiret præſentiam, & ſuper hoc ſtatutum noſtrum firmiter obſervaret: eumdem mandato noſtro abſolutum denunciaſti, & cum litteris tuis ad præſentiam noſtram miſiſti. Verum præfatus Willelmus in præſentia noſtra conſtitutus, ſua nobis aſſertione propoſuit, quod puellam illam, dum eſſet infra duodecimum annum, deſponſavit, poſtea vero antequam ad nubiles annos perveniſſet, noluit aliquatenus conſentire, ut præfatum Willelmum in virum acciperet: & ita cum patre ſuo, in cujus poteſtate remanſerat, & cum prædicto Willelmo, ad præſentiam tuam acceſſit. Et cum ab ore puellæ audiſſes & per patrem ejus, quod memoratum Willelmum in virum nolebat: ſtatim illum in plena ſynodo ab hujus deſponſatione publice abſolutum denunciaſti. Elapſi pluribus annis poſt mortuo patre puellæ, cariſſimus in Chriſto filius noſter Henricus Anglorum rex, matrem ſupradictæ puellæ memorato Willelmo tradidit in uxorem, quam ideo Willelmus, ut diſcordia orta inter conſanguineos ſuos & conſanguineos mulieris ſopiretur, accepit & ſolemniter deſponſavit, & ſine contradictione eccleſiæ duxit, & ab ea liberos procreavit, & puella fuit alteri viro copulata. Verum licet contineatur in litteris ipſis, quod puella illa erat minoris ætatis, quando hujuſmodi deſponſatio facta fuit: tamen refert, utrum cum eſſet minoris ætatis, fuit proxima ætati aptæ matrimonio, aut infra ſeptem annos. Ideo per apoſtolicam ſanctionem fraternitati tuæ præſentibus mandamus, quatenus veritate diligenter inquiſita & cognita, ſi tibi conſtiterit quod puella præfata non eſſet ſeptennis, quando præmemorato deſponſata fuit, & poſtea in eum non conſenſerit, & quod idem Willelmus ab hujuſmodi deſponſatione per te fuerit abſolutus, matrimonium inter eumdem Willelmum & matrem puellæ celebratum præcipias immobiliter obſervari, & eorumdem proles denuncies eſſe legitimas. Quia ſicut diſcretio tua non ignorat, deſponſationes & matrimonium ante ſeptimum annum fieri non poſſunt, ſi conſenſus poſtea non intervenit. Sane ſi præfata puella ante hujuſmodi deſponſationem ſeptimum annum compleverat, licet prædictus vir a deſponſatione ipſius puellæ ipſo jure fuerit abſolutus, cum ea in eum conſentire nolebat: inhoneſtum tamen videtur, ut matrem ejus habeat, cujus filia ſibi fuerat deſponſata. Verum ſi tibi viſum fuerit, ut cum matre maneat, ne diſcordia inter utriuſque conſanguineos olim exorta, nunc autem ſopita, denuo ſuſcitetur: id diſſimulare poteris, & æquanimiter tolerare. Filii autem quos ab ipſa ſuſcepit, ſi eam, tolerante eccleſia, duxit in uxorem, a ſucceſſione non poſſunt paternæ vel maternæ hæreditatis prohiberi.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. VIII. *Idem Salernitano epiſcopo.*

Licet præter ſolitum & amplius ſolito multis ſimus & variis negotiis præpediti, ita quod non ſit nobis facile aliquorum conſultationibus reſpondere: illa tamen ſpirituali gratia, quam ad perſonam tuam habemus, & fraterna caritate, cogimur quid ſentiamus de his ſuper quibus conſuluit nos prudentia tua, tibi, quantumcumque ſumus aliis intenti, præſentibus litteris aperire. Conſuluiſti nos ſiquidem, utrum inter virum & mulierem, præſtito vel non præſtito ſacramento, ſi legitimus conſenſus intervenerit de præſenti, carnali copula non ſecuta, liceat mulieri alii nubere: vel ſi nupſerit alii, & carnalis fuerit copula ſecuta, an ab ipſo debeat ſeparari. Super hoc inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus: quod ſi legitimus conſenſus a ſolemnitate qua fieri ſolet, præſente ſacerdote, aut etiam ejus notario, ſicut etiam in quibuſdam locis adhuc obſervatur, coram idoneis teſtibus interveniat de præſenti, ita quod unus alium in ſuam mutuo conſenſu verbis expreſſis recipiat, utrimque dicendo: Ego te recipio in meam, & ego te in meum: ſive ſit juramentum, ſive non, non licet mulieri alii nubere: & ſi nupſerit, & fuerit carnalis copula ſubſecuta, ab eo ſeparari debet, & ut ad primum redeat, eccleſiaſtica diſtrictione compelli: quamvis alii aliter ſentiant, aliter etiam a quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando judicatum. 27. qu. ii

CAP. IX. *Idem Wigornienſi epiſcopo.*

Meminimus nos ex parte tua quæſtionem hujuſmodi audiviſſe, ſcilicet, utrum illi qui ſe ad religionem coram epiſcopo devoverant tranſituros, & habitum religionis ſuſceperunt, ſi poſtmodum uxores duxerint, cogendi ſunt eas dimittere, & ad eccleſiam, cui ſe contulerunt, redire. Super hoc utique duximus reſpondendum, quod ſi quiſquam qui ſe religioni devoverit, & habitu ſuſcepto profeſſionem fecerit, poſtmodum aliquam ſibi copulaverit, eſt ab ea cogendus recedere, & ad eccleſiam, cui ſe contulit, debet ſine contradictione tranſire. Verum ſi habitum non ſuſcepit, nec profeſſionem, ſed ſolummodo votum fecit, & ſe ad religionem tranſiturum promiſit: licet poſtea matrimonium contraxerit, non eſt ad eccleſiam cogendus tranſire, & matrimonii votum reſcindere.

CAP. X. *Idem Norvvicenſi epiſcopo.*

Continebatur in litteris tuis, quod cum quædam puella infra nubiles annos cuidam viro in uxorem tradita fuerit, & ab ipſo traducta, parentibus aſſentientibus eam legitimæ ætatis exiſtere: hæc ad nubiles annos perveniens, alii nubendi licentiam poſtulavit, aſſerens ſe in eumdem virum nullatenus conſenſiſſe, prædictus vero vir econtra proponit, quod licet eadem puella nondum forte annum duodecimum attigiſſet, cum tradita fuiſſet ei in uxorem, uſque adeo

tamen

tamen fuit ætati proxima, quod ipſam carnali commixtione cognovit. Inde eſt, quod cum ipſa eidem viro dicit ſe incognitam, & ita nos conſuluiſti, utrum alii poſſit nubere: taliter reſpondemus, quod cum in decretis habetur expreſſum, quod ſi vir dixerit quod uxorem ſuam cognoverit, & mulier negaverit, viri ſtandum eſt veritati. Unde præfato viro qui ſe dicit præfatam puellam cognoviſſe, fides eſt habenda, ſi id juramento firmaverit: & ſi fuerit proxima duodecimo anno, vel circa duodecimum annum, & cum ſuo conſenſu & voluntate parentum deſponſata & benedicta fuerit, & cognita ab eodem viro, ſeparari non debebunt, præſertim cum parentes ipſam legitimæ ætatis faterentur. Si vero puella infra nubiles annos & ætati non proxima, alicui deſponſata fuerit, benedicta atque traducta, non licet alicui de conſanguinitate illius, cui deſponſata fuerit, eam ducere in uxorem: nec fas eſt eidem ſponſo, de conſanguinitate puellæ ſibi aliquam copulare.

ANNO CHRISTI 1179.

qu. 81. pon.

Cap. XI. *Idem Norvvicenſi epiſcopo, & archidiaconis.*

Lator præſentium W. parochianus veſter ſua nobis aſſertione monſtravit, quod cum in facie eccleſiæ quamdam mulierem viduam, A. nomine, legitime deſponſaſſet, & carnali copula ſubſecuta inter eos ſcandalum eſſet ſubortum, cujus occaſione prædictus vir ei debitum conjugale ſubtraxit: conſanguinei dictæ mulieris hoc moleſtum habentes, coram vobis quæſtionem moverunt, proponentes quod mulierem invitam & renitentem, nec ætatis aptæ matrimonio exiſtentem, duxiſſet uxorem: & quoniam idem vir vitam, ſicut nobis proponitur, cupiebat agere dyſcolam, deinde utriuſque ſtudio interveniente, fuerunt minus rationabiliter ſeparati. Nolentes igitur ut matrimonia canonice contracta, levitate quadam diſſolvantur, diſcretioni veſtræ per * A. S. mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, prædictos virum & mulierem per judicium eccleſiæ non fuiſſe rationabiliter ſeparatos, eccleſiamque deceptam, ipſos, contradictione & appellatione ceſſante, faciatis ſicut virum & uxorem inſimul permanere.

* Apoſtolicam ſanctionem.

Cap. XII. *Idem Pan. archiepiſcopo.*

De illis autem, qui præſtito juramento promittunt ſe aliquas mulieres ducturos, & poſtea eis incognitis, dimittunt terram, & ſe ad partes alienas transferunt: hoc tuæ diſcretioni volumus innoteſcere, quod liberum erat mulieribus ipſis, ſi non eſt amplius in facto proceſſum, ad alia vota tranſire: recepta tamen de perjurio pœnitentia, ſi per eas non ſteterit, quo minus matrimonium conſummetur. Si vero aliquis ſub hujuſmodi verbis juramentum præſtiterit alicui mulieri, Ego te accipio in uxorem, ſi tantum mihi donaveris: reus perjurii non habebitur, ſi eam nolentem ſibi ſolvere, quod juramento ſibi petiit dari, non acceperit in uxorem: niſi conſenſus de præſenti, aut carnalis ſit inter eos commixtio ſubſecuta.

Cap. XIII. *Idem abbati de Fontibus & M. vicario.*

ANNO CHRISTI 1179.

Significavit nobis O. Andegaven. parochianus Eboracenſis eccleſiæ, per VV. fratrem ſuum, quod VV. de Romare, qui eſt ex hac luce ſubtractus, eum capiens, tamdiu in vinculis ferreis & carcere tenuit, donec jurare coegit, quod Hamulierem duceret in uxorem. Cum autem carcerem & vincula evaſiſſet, aliam in uxorem accepit, de qua filios procreavit. Poſtea vero idem O. a præfata Ha. coram venerabili fratre noſtro Eboracenſi archiepiſcopo apoſtolicæ ſedis legato tractus in cauſam, ab eo coactus eſt juramento firmare, quod ad illam quam ſponte acceperat in uxorem, non accederet, donec lis eſſet eccleſiaſtico judicio terminata. Ceterum quia priuſquam de cauſa cognoſceretur legitime, prænominata Ha. diem clauſit extremum, prædictus O. ad eam de qua filios habuit, reverti non audet. Inde eſt, quod diſcretioni tuæ per * A. S. P. M. quatenus rei veritate diligenter inquiſita & cognita, ſi vobis conſtiterit quod eidem O. tanta vis illata fuerit, ut prædictam Ha. juraret in uxorem accipere, & quod ſponte in eam non conſenſerit, nec poſt præſtitum juramentum ipſam carnaliter cognoverit: propter hoc non dimittatis, quin ad illam quam poſtea accepit in uxorem, revertendi, appellatione ceſſante, liberam tribuatis facultatem. Verum ſi prænominatus O. in præfatam Ha. conſenſit, & poſt præſtitum ſacramentum quod ipſam in uxorem acciperet, carnaliter cognovit: ne ad ſecundam revertatur, ſub interminatione anathematis inhibeatis, dantes ei licentiam, aliam, ſi voluerit, ducendi uxorem.

* Apoſtolicam ſanctionem præſentibus mandamus. 27. qu. 2. Palam duobus.

Cap. XIV. *Idem * Cretenſi epiſcopo.*

* Trecenſi.

Significaſti nobis, quod quidam miles in provincia tua uxorem ſuam ſine judicio eccleſiæ & auctoritate dimiſerit, pro eo quod ſuggeſtum ei fuerat, ipſam inceſtum cum quodam conſanguineo ſuo commiſiſſe, & propter hoc vinculo fuit excommunicationis adſtrictus. Verum mulier ipſa non continuit, ſed ſobolem ab alio viro ſuſcepit: nec minus poſtulat viro ſuo reſtitui, aſſerens ſe ab ipſo injuſte fuiſſe dimiſſam, & eumdem virum materiam adulterandi ſibi dediſſe. Unde quia nos conſuluiſti, utrum mulier iſta debeat viro ſuo reſtitui, & vir ad ejus receptionem compelli: fraternitati tuæ præſentibus litteris reſpondemus, quod ſi manifeſtum eſt, mulierem ipſam adulterium commiſiſſe poſt dimiſſionem (ſed non idem ſi ante) ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, niſi conſtaret ipſum cum alia adulterium commiſiſſe.

27. qu. 2. Si tu abſtin.

Cap. XV. *Idem Vigornienſi epiſcopo.*

Ad aures noſtras perlatum fuiſſe cognoſcas, quod cum quidam parochianus tuus uxorem duxiſſet, ea dimiſſa, (a) aliam, ſcilicet ei conſanguineam, ſibi copulare præſumpſit, & eam carnali commixtione cognoſcere, & ſecum tenere minime dubitavit. Cumque prior mulier ſuper hoc querelam moviſſet, matrimonium ejus denegavit, & ſecundæ copulam profeſſus eſt. Unde

25. qu. 3. de affinit.

(a) *aliam ſ.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

de cum primum conjugium adverſus eum per teſtes probaretur fuiſſe, quoniam a ſecunda recedere noluit, ad audientiam noſtram appellavit. Super quo utique prudentiæ tuæ reſpondemus, quod ſi (a) prima mulier & ſecunda, ſe vel prima vel ſecunda linea contingunt, tu virum facias utraque, omni contradictione & appellatione ceſſante, carere, & ſine ſpe conjugii perpetuo manere. Si vero eas * (b) interdicto gradu ſolummodo vel ſupra ſeſe attingere conſtiterit, tu ipſum compellas a ſecunda recedere: & de commiſſo pœnitentia ſibi condigna impoſita, eum priorem ſicut uxorem ſuam recipere, & maritali de cetero affectione tractare conſtringas.

* *Forte*, in tertio. *Har.*

CAP. XVI. *Idem Belvacenſi epiſcopo.*

30. qu. 2. illud.

Super hoc quod de latore præſentium tuis litteris quæſiviſti, an liceat ſibi matrimonium cum ea contrahere, quam uxore ſua vivente, ſibi de facto copulavit in matrimonium: tuæ ſolicitudini duximus reſpondendum, quod ſi adultera in mortem alterius aliquid eſt machinata, ſeu iſte fidem dederit, quod ea defuncta hanc eſſet ducturus; ſecundum canones ab ejus conſortio perpetuo prohibetur, & hæc prohibitio perpetuo eſt obſervanda.

CAP. XVII. *Idem archiepiſcopo Senonenſi.*

Porro ſi qui vir & mulier pari conſenſu contraxerint matrimonium, & vir ea incognita, aliam duxerit in uxorem, & eam cognoverit: cogendus eſt ſecundam dimittere, & ad primam redire. Quia quamvis exinde ſit diverſa quorumdam ſententia, & non eadem conſuetudo eccleſiæ; tutius tamen videtur, (c) ut primam hanc quam ſecundam, cum a prima judicio eccleſiæ ſeparari non debeat, poſtquam cum ea pari voto & conſenſu matrimonium contraxit. Sane quamquam mulieri deſponſatæ, & a viro non cognitæ, liceat ad religionem tranſire, aliam tamen non poteſt ducere in uxorem.

CAP. XVIII. *Idem Eberardo Paduano epiſcopo.*

Sollicitudini ſedis apoſtolicæ incumbit, ut ſi dubia vel difficilia ad noſtram aurem perferantur, ea debeamus abſolvere, (d) & in lucem revocare. Super eo ſiquidem unde nos conſuluit dilectio tua, quid videlicet ſervandum ſit, & retinendum de muliere, quæ cum ſit uni viro deſponſata, ab alio poſtea deſponſatur & cognoſcitur: ſolicitudini tuæ taliter reſpondemus, quod licet quarumdam eccleſiarum conſuetudo habeat, ut cum ſecundo viro debeat remanere, convenientius tamen videtur, ut ſi vir & mulier ad ætatem conjugio aptam devenerint, (e) & infra mulier deſponſata fuerit, quod vir mulierem in ſuam, & mulier virum in ſuum recipiat. Licet poſtea ab alio deſponſetur & cognoſcatur, debet primo reſtitui.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XIX.

De muliere, quæ eſt invita tradita viro, & detenta, cum inter vim & vim ſit differentia, & utrum poſtea conſenſus interceſſerit: quia certum nobis nil expreſſiſti, inquiſitioni tuæ nil poſſumus reſpondere. Illos autem qui propter conſanguinitatem prohibentur conjungi, & poſtea contra interdictum eccleſiæ ſeſe receperint, excommunicationi debes ſubjicere, donec tamdiu ſeparentur, quouſque legitime cognoſcatur, utrum eorum matrimonium de jure poſſit & debeat ſtare.

CAP. XX. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Ex litteris quas ſuper cauſa matrimonii cujuſdam juvenis, R. nomine, & Mariæ filiæ Gileberti de ſancto Leodegario, tranſmiſiſti, ſolicitudo nobis innotuit, quam in ipſius negotii examine ſervaſti. Quia vero abſentibus partibus veritatem nequivimus plenarie indagare, nec cauſam ipſam ad te remittere, a quo pars mulieris ad audientiam noſtram noſcitur appellaſſe: eam venerabilibus fratribus noſtris VVintonienſi, Herefordenſi, & Bathonienſi epiſcopis duximus committendam. Ideoque fraternitati tuæ per A. S. præſentibus mandamus, quatenus partes adire eorum præſentiam, cum ab eis fuerint evocatæ, & quod ipſi judicaverint inviolabiliter obſervare, contradictione & appellatione ceſſante, compellas.

CAP. XXI. *Idem Urbanus* M. *Cenom.*

Cum in apoſtolica ſede, cui licet immeriti præſidemus, magiſterium reſideat totius eccleſiaſticæ diſciplinæ: dignum eſt & conſonum rationi, ut quoties circa negotium eccleſiæ aliquid dubietatis emerſit, ad ipſius deliberationis arbitrium recurratur. Intelleximus ſiquidem quod cum inter villicum de Herneja & uxorem ejus coram te quæſtio matrimonii tractaretur, & productis teſtibus, & eorum examinationibus diligenti examine diſcuſſis, ante publicationem idem villicus reverſus ad propria, publice inter ſe & uxorem ſuam propoſuit, ſententiam divortii judicio eccleſiæ eſſe promulgatam: & ſic ſuggeſta omnibus falſitate, quamdam aliam mulierem facti neſciam, ſibi copulare præſumpſit. Poſtmodum vero ſuper prioris matrimonii quæſtione litteris a ſede apoſtolica impetratis, delegati judices ſententiam divortii protulerunt. Unde quia villicum & mulierem quam ſuperinduxerat, pendente lite prioris uxoris, invicem aſſeris conſentire: tua nos duxit fraternitas conſulendos, utrum tales ſint ad matrimonium admittendi. Nos autem auctoritate præſentium tuæ ſollicitudini reſpondemus, quod impoſita ei pœnitentia competenti, & infra ipſius pœnitentiæ tempus carnali commercio interdicto, poſtmodum in maritali copula poterunt remanere. Super eo vero quod a nobis ſimiliter poſtulaſti, utrum ille qui in quamdam mulierem conſenſit, ſi pater ejus videlicet ſuum præſtaret aſſenſum, ſi ad conſummandum matrimonium ſit compellendus:

non

(a) *ſuperior* (b) *conſanguinitatis lineo in tertio.*
(c) *ut primam habere debeat quam ſecundam, cum a prima ſine judicio eccleſiæ.*
(d) *& in lucidum* (e) *& ita.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

non minus reſpondemus, quia cum aſſenſus li- A
ber dici non poſſit, qui alieno reſervatur arbi-
trio ac conditioni, ipſum canonica non impro-
bant inſtituta, quæ conſonant honeſtati, niſi
voluntas patris poſtmodum intercedat, nequa-
quam ad contrahendum matrimonium eſt cogen-
dus. Nam licet ſelicis recordationis Alexander
papa prædeceſſor noſter in ſuis videatur conſul-
tationibus reſpondiſſe, quod deſponſalia interpo-
ſita conditione certa, conditione ipſa minime
obſervata, ſi conſenſus de præſenti intercedat,
vel carnalis copula ſubſequatur, diſſolvi non de-
bent, ſed firmiter obſervari: nequaquam eſt no-
ſtræ diffinitioni contrarium, cui hujuſmodi con-
ſenſus nequaquam ſit de præſenti habendus, li-
cet per verba de præſenti evidentius exprimatur, B
quod in alieno arbitrio non habito, ſed haben-
do, conſiſtunt, aliam tamen non poteſt ducere
uxorem.

CAP. XXII. *Idem Eberardo Paduano.*

Super eo quod ex litteris tuis intelleximus,
virum quemdam & mulierem de mandato domi-
ni (*a*) utriuſque aſſenſu ſe invicem recepiſſe,
nullo ſacerdote præſente, nec adhibita ſolemni-
tate, quam ſolet Anglicana eccleſia adhibere,
& alium prædictam mulierem ante carnalem com-
mixtionem ſolemniter duxiſſe & cognoviſſe: tuæ
* paternitati duximus taliter reſpondendum, quod
ſi primus vir & mulier pari conſenſu de præſen- C
ti ſeſe (*b*) receperint, ipſa debet primo reſtitui,
cum nec potuerit, nec debuerit, poſt talem con-
ſenſum alii nubere. Si vero conſenſus talis inter
eos non interceſſerit ſub verbis illis quæ dixi-
mus, nec carnalis copula etiam aſſenſu de fu-
turo præeunte: ſecundo viro qui eam poſtea tra-
duxit atque cognovit, mulier ipſa debet relin-
qui, & ab impetitione prioris abſolvi, injuncta
primo pœnitentia de læſione fidei vel violatio-
ne juramenti, ſi dedit fidem vel præſtitit jura-
mentum. (*c*)

* Cor. fra-ternitati.

CAP. XXIII. *Idem eidem in eadem epiſtola.*

Sponſam autem alterius, ſi eſt nubili ætati
proxima, nullus conſanguineorum aliquando ſibi
poteſt matrimonio copulare. D

CAP. XXIV. *Idem* (*d*) *Andrenſi epiſcopo.*

Super eo vero, quod de illo nobis ſignificaſti,
qui cum procreare vellet filios, uxori ſuæ nun-
quam carnis debitum reddidit vel reddere po-
tuit: inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod E
diverſa ſunt inde decreta, diverſæ ſententiæ.
Sed conſuetudo eſt Romanæ eccleſiæ, in ſimili-
bus taliter tenere, quod ſi non poteſt eam ſicut
uxorem habere, ipſam habeat ſicut ſororem.

CAP. XXV. *Idem abbati ſancti Edmundi, & de Rameſereja.*

ANNO CHRISTI 1179.

Ex parte Emmæ mulieris noſtris eſt auribus
intimatum, quod Andreas ſibi coram ſacerdote
quodam & diacono & aliis, pluribuſque tam
clericis quam laicis ad hoc convocatis, juramen-
tum præſtiterit, quod ipſa ab eo tempore pro
conjuge teneret, & ei ſicut uxori ſuæ fidem ſer-
varet: ipſa quoque Andreæ præſtito juramento
promiſit, ſe illum pro marito habituram, & fi-
dem ei tanquam proprio viro ſervaturam. Quo
facto, diu in eadem domo cohabitantes, ſibi li-
beros procreaverunt. Procedente vero tempore
B prædictus Andreas contra juramentum præſtitum
prænominatam Emmam & filios ex ea procrea-
tos reliquit, & a cohabitatione receſſit. Quia
igitur nemini licet uxorem ſuam ſine manifeſta
cauſa fornicationis dimittere, & tunc eam vel
ſibi reconciliare debet, aut ipſa vivente contine-
re: nec nos ſuſtinere debemus, ut prædictus An-
dreas juramenti præſtiti religionem infringat:
diſcretioni veſtræ per * A. S. præſentibus man-
damus, quatenus rei veritate diligenter inquiſi-
ta, ſi, prout ſuperius dictum eſt, ita eſſe inve-
neritis, eumdem Andream moneatis ſtudioſius,
ut ſuæ ſaluti conſulens, & ſuperinducta quam
habet, prius dimiſſa, ad uxorem ſuam redeat,
& eam maritali affectione tractet, & reatum
C ſuum condigna pœna expiare ſatagat. Quod ſi
commonitioni veſtræ acquieſcere forte contem-
pſerit: vos eum & ſuperinductam, omni occa-
ſione & appellatione ceſſante, excommunicatio-
nis vinculo innodetis, & uſque ad dignam ſa-
tisfactionem præcipiatis hominibus, ſicut excom-
municatos, cautius evitare.

32. qu. 1. Dixit.

* Apoſtoli-cam ſanctio-nem.

CAP. XXVI. *Idem Pictavenſi epiſcopo.*

Ex litteris venerabilis fratris noſtri Sanxonis
epiſcopi accepimus, quod cum duo nobiles viri
ſui epiſcopatus, VV. ſcilicet de * Monda, & B.
de Mauritania, filios & filias impubeſcentes habe-
rent, & ſpe pacis inter eos reconciliandæ ita in-
D ter ſe convenirent, quod filios & filias mutuis
invicem matrimoniis ſociarent: & hoc tam pa-
tres quam filii ſub juramento ſe facturos promi-
ſerunt. Inter quos quidem G. prioris filius, fi-
liam prædicti B. conſentiente patre, ſemel &
iterum recipere in uxorem juravit. Cumque ip-
ſo volente ad alia vota migrare, eum epiſcopus
ſub diſtrictione anathematis compellere voluit,
ut ſecundum quod juraverat, filiam præfati B.
traduceret in uxorem, ipſe ad audientiam no-
E ſtram appellavit: & altera parte nuncium ſuum
ad nos deſtinante, nec ipſe venit, nec reſpon-
ſalem aliquem pro ſe tranſmiſit. Quia igitur pe-
riculum G. prædicto extitit, contra juramentum
ſuum venire, fraternitati veſtræ per * A. S. præ-
ſentibus mandamus, quatenus cum exinde fueris
requiſitus, utramque ante tuam convoces præ-
ſentiam, & rationibus hinc inde plenius auditis
& agitatis, ſi tibi conſtiterit, quod præfatus G.
præſtito juramento firmaſſet, quod filiam memo-
rati

* Moronda.

* Apoſtoli-cam ſanc-tionem.

(a) *utriuſque ſeſe.*
(b) *receperint. dicendo unus alteri: ego te recipio in meum, & ego in meam, etiamſi non interceſſerit illa ſo-lemnitas, nec mulierem carnaliter cognoverit, mulier ipſa debet &c.*
(c) Ad. *appellationi autem ſi qua ſuper iſto caſu ab alterutra parte fuerit interpoſita, niſi appelletur ab eo, cui cauſa eſt re. ap. commiſſa eſt devota debita deferendum.* (d) *Andranenſi.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

rati B. duceret in uxorem, eum moneas, & auctoritate noſtra diſtricte compellas, ut ipſam, niſi rationabilis cauſa extiterit, in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet. Si vero rationabilem cauſam prætendere voluerit, eam cum omni diligentia & ſtudio audias, & ſine canonico, appellatione ceſſante, decidas. Cæterum ſi legitime monitus, judicio tuo parere contempſerit: cum & patrem ſuum, ſi fovere ipſum in ſua malitia præſumpſerit, excommunicationis vinculo adſtringas: & in tota terra ipſorum omnia Divina, præter baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium, prohibeas officia celebrari.

CAP. XXVII. *Idem Benedictus papa (a) Gaudentio patriarchæ.*

28. 27. Quæſt. Lex divina. Lex Divinæ conſtitutionis ſedem apoſtolicam totius poſuit orbis terrarum magiſtrans: ut quidquid ubique locorum dubitatur, ab ea tandem ratio ejuſdem requiratur. Affatus eſt autem nos ſuis litteris ejuſdem cathedræ ſeſſorem, ac percontatus eſt quidam vir nomine Joannes, pro connubio filiæ ſuæ ſuperſtitis, cujus ſoror defuncta, cuidam juveni nomine Stephano, ſimplicibus verbis fuit deſponſata, & antequam ad nuptias pervenerit, morte præventa: utrum cum eodem juvene poſſit matrimonium celebrari ſuperſtitis filiæ, necne. Namque teſtatus eſt, hujus rei rationem haberi apud vos ambiguam, quam, Deo docente, reddimus his verbis certiſſimam. Protoplaſtus enim ille, radix & origo noſtra, detracta ſibi coſta videns mulierem formatam, prophetico ſpiritu inter alia protulit: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Quibus verbis innotuit, non aliter virum & mulierem poſſe fieri unam carnem, niſi carnali copula ſibi cohæreant. Qui ergo nequaquam mixtus eſt extraneæ mulieri fœdere nuptiali, quo pacto per nuda ſponſionis verba poſſunt una caro fieri, nullatenus valemus intueri: propinquitas enim ſanguinis, verbis dicitur, non verbis efficitur. Sed nec oſculum parit propinquitatem, quod facit nullam ſanguinis commixtionem. Quoniam vero ita prorſus ſe habet res Joannis iſtius, ut velit filiam illi nuptiis copulare, cui primam jam decreverat deſponſare: cenſura apoſtolica mandamus hoc abſque criminis vitio poſſe fieri. Nam cur prohibeamus quod prohibitum nunquam ſacra ſcriptura declaravit? Sed neque mundanæ leges, connumeratis perſonis quibus inter ſe nuptias contrahere non licet, de hujuſmodi aliquid dicunt negotio. Ne ergo abnegetis, quod nulla abnegandum ratione monſtratis.

Geneſ. 2,

CAP. XXVIII. *Idem Wintonienſi, Bathonienſi, & Herefordenſi, epiſcopis.*

Ex litteris venerabilis fratris noſtri Cantuarienſis archiepiſcopi apoſtolicæ ſedis legati, ad audientiam noſtri apoſtolatus pervenit, quod cum G. de ſancto Leodegario, Mariam filiam ſuam abſentem, cuidam juveni R. nomine deſponſaſſet, poſtmodum quibuſdam ipſius mulieris conſanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præſente per verba præſentis temporis contraxit, ſicut dicitur, matrimonium, fide hinc inde corporaliter præſtita, quod vir mulierem ſicut uxorem legitimam de cetero exhiberet, & ipſa reverenter ei ſine contradictione, ſicut viro legitimo, obediret; nihilque defuit; niſi ſolemnitas illa in facie eccleſiæ celebranda, quæ propter tempus Quadrageſimæ tunc non potuit effectui mancipari. Tempore vero procedente orta ſuſpicione, quod præfatus R. ad alia deſideraret vota tranſire ad examen fuit jam dicti archiepiſcopi cauſa perlata: qui ſub anathematis interminatione prohibuit, ſicut ex litteris ipſius accepimus, ne antequam de præſcripto negotio plene conſtaret, vir ad ſecunda vota tranſiret, Sed ipſe præſcripta prohibitione contempta, filiam Hugonis de Polſtede, Mathildem nomine, in facie eccleſiæ ſibi ſolenniter copulavit uxorem, Poſtmodum vero duabus mulieribus & viro coram archiepiſcopo conſtitutis, præfatus R. publice confeſſus eſt, ſe cum Maria, ſicut dictum eſt, publice matrimonium contraxiſſe, & aliam, ſcilicet Mathildem, pravæ quorumdam ſuggeſtione ſeductum, accepiſſe. Maria vero frequenter aſſeruit, quod pater ejus non moverat de voluntate ejus querelam, adjiciens quod inter ipſam & præfatum R. excepta ſola fide de contrahendo matrimonio, nulla obligatio interceſſerat: quam, quia ipſe non ſervaverat, ſervare minime tenebatur; & ideo, quia eam quam ſecundo acceperat, relinquebat. Cum autem præfatum R. tanquam proprium virum reſtitui poſtularet, & archiepiſcopus vellet de primo matrimonio cognoſcere, ob id maxime, quia mulieres dicebantur ſefe conſanguinitate contingere, ac per hoc tam inceſtus quam adulterii vitium timebatur: Maria ad apoſtolicam ſedem appellationis vocem emiſit, & feſtum circumciſionis proximæ terminum appellationi præfixit, appellationem vero archiepiſcopo deferens, eidem Mariæ ſub periculo animæ & excommunicationis interminatione diſtrictius interdixit, ne cui nuberet, donec cauſa ipſa coram nobis vel coram delegatis ab apoſtolica ſede judicibus, finem debitum ſortiretur. Ipſa tamen de remedio appellationis confiſa, cuidam alii, VV. nomine, nihilo minus nupſit; & propter hoc citatam coram archiepiſcopo noluit, propter appellationem quam obierat, apparere. Cum igitur abſentibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipſum experientiæ veſtræ, de qua plene confidimus, committentes prætentium authoritate terminandum; quatenus partibus ante præſentiam veſtram convocatis, inquiratis diligentius veritatem: & ſi nihil conſtiterit quod impediat, præter conſenſum qui inter præfatum R. & Mariam aſſeritur præceſſiſſe, ſecunda matrimonia inviolabiliter obſervanda, ſublato appellationis diffugio, judicetis. Licet enim contra interdictum eccleſiæ ad ſecunda vota tranſire nequaquam debuerit: conveniens non videtur, ut ob id ſolum, ſacramentum conjugii diſſolvatur. Alia enim pœna debebat eis imponi, quod contra prohibitionem eccleſiæ hoc fecerunt. Nonis Februarii.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XXIX. *Idem Bathonienſi epiſcopo.*

De illis qui infra annos aptos exiſtentes matrimoniis contrahendis ſponſalia contrahunt, ſive uterque, ſive alter, antequam ad annos aptos matrimoniis contrahendis perveniunt, reclament & po-

(a) *Gradenſi.* Manſi.

& poſtulent ſeparari, non ſunt aliquatenus audiendi. Si vero alteruter eorum ad annos aptos contrahendis matrimoniis pervenerit, infra eoſdem annos altero exiſtente, ſponſalia contrahuntur. Si is qui minoris eſt ætatis, cum ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit conſentire, judicio eccleſiæ poterunt ab invicem ſeparari. Utrum autem mulier, quæ, poſtquam ad annos matrimoniis contrahendis aptos venit, nupſit, ab eo ſi quærat diſſidium, debeat ſeparari: tuæ conſultationi taliter reſpondemus, quod cum in eum ſemel conſenſerit, amplius conſentire non poteſt aliquatenus, vel divertere: niſi forte illi nupſit, poſtquam * ad annos aptos matrimoniis contrahendis pervenerit, & in eum ſuum omnino negaverit præſtare conſenſum.

ANNO CHRISTI 1179

* f. priuſquam

CAP. XXX. *Alexander III. Burdegalenſi archiepiſcopo.*

Conſuluit nos tua fraternitas, quid tibi faciendum ſit de milite quodam, qui cum mulierem quamdam duxerit in uxorem, & eam longo tempore tenuerit, & prolem ex ea ſuſceperit: nunc matrimonium ſuum accuſat, dicens in quarto gradu conſanguinitatis eſſe. Ad quod utique conſultationi tuæ taliter reſpondemus: quod ſi præfatus miles mulierem ipſam in facie eccleſiæ duxerit, & longo tempore tenuerit, non debet vox accuſationis ſuæ admitti, niſi perſonæ aliæ & idoneæ appareant, & merito ſuſpicionis carentes, quæ matrimonium ipſum velint & poſſunt legitime accuſare. (a) nec hæredes perſonæ admitti debent, ſi per viginti vel octodecim annos inſimul ſine quæſtione remanſerint.

CAP. XXXI. *Innocentius Wintonienſi epiſcopo.*

Super eo quod interrogaſti de ſacramento conjugii, breviter reſpondeo: Illam quam dixiſti, a patre conjugi traditam, & ab eo cui tradita fuerat, patri commendatam, donec ſtatuta die in domum ſuam ille traducet: dico quod legitimo conſenſu interveniente, ex eo ſtatim conjux fuerit, quod ſpontanea * voluntate ſeſe conjugem eſſe conſenſerit, non enim futurum promittebatur, ſed præſens confirmabatur. Quapropter quidquid cum alia poſtmodum factum eſt in coitu ſive in generatione prolis, tanto reprehenſibilius eſt ſecundum, quanto verius primum. Conſtante enim primo, quanto amplius in Deum committitur, tanto magis culpa augetur. His ergo cognitis, facile erit negotium præſentium latoris tuæ diſcretioni debito fine terminare.

* conceſſione

CAP. XXXII. *Idem Caſſinenſi abbati.*

Ex litteris tuis ad nos directis accepimus, quod cum quidam ſecreto mulierem viduam ſubarraſſet, & cognoſcens carnaliter cohabitaſſet cum ea per annum, Mundualdus virum mulieris traxit in cauſam, proponens quod illam in poteſtate ſua poſitam, quaſi fornicariam cognoviſſet: tunc vir & mulier juramento firmarunt, quod ab anno alter in alterius copulam maritalem conſenſerat, & de cetero ſicut vir & mulier ſimul cohabitarant. Cum autem nec juramento fidem mulieris procurator habuit, exegit eam publice ſubarrari. Quod cum vir publice facere paratus eſſet in conſpectu eccleſiæ, ſurrexerunt duo, proponentes, præfatæ mulieris conjuges in quinto gradu vel ſexto conſanguinitatis ſeſe contingere: quia pater ejus, qui eam ſubarrare volebat, priorem virum in quarto conſanguinitatis gradu attigerit. Unus autem ita ſe audiviſſe juravit, alius autem id jurare voluit, & ob hoc licet ille præfatam viduam ſubarrare diſtulerit, minime tamen ab ejus cohabitatione diſceſſit. Proceſſu vero temporis ad inſtantiam Mundualdi præfatus vir publice matrimonium celebravit, & poſtmodum fere per annum cum uxore permanſit. Nunc autem quæſtio prima revixit, & juraverunt duo coram archiepiſcopo plebano, velut dicis, quod primus vir fuit in quinto gradu conſanguinitatis patri viri præſentis. Unde quia diverſi diverſa ſentiunt, quid agendum ſit in hoc caſu, meis quæris litteris edoceri. Quocirca diſcretioni tuæ per * A. S. mandamus, quatenus utramque partem ante tuam præſentiam convoces, & facias teſtes coram te jurare, & adhuc inquiras, a quibus & quando didicerint quod teſtantur. Si vero poſt motam quæſtionem didicerint, non eſt jam dictum matrimonium diſſolvendum. Similiter nec ſi ab accuſatoribus matrimonii didicerint. Inquiſita vero veritate diligenter, ſi per teſtes circumſpectos & omni exceptione majores inveneris, quod primus vir patrem ſuperſtitis in quinto vel ſexto gradu attigerit, non differas ſententiam divortii promulgare. Æque enim, ut canones dicunt, abſtinendum eſt a conſanguineis uxoris, ac propriis, uſque ad ſextum gradum. Ceterum prudentiam tuam nolumus latere, quod perſonæ idoneæ nominandæ ſunt, & gradus diſtinguendi ab utroque latere & computandi: nec ſunt cauſæ matrimonii tractandæ per quoslibet, ſed per judices diſcretos, qui poteſtatem habeant judicandi, & ſtatuta canonum ſuper his nequaquam ignorent.

ANNO CHRISTI 1179.

* Apoſtolicam ſanctionem.

CAP. XXXIII. *Idem Exonienſi epiſcopo.*

Præterea hi qui matrimonio contrahendo pure & ſine omni contradictione fidem dederunt, aut juramentum fecerunt, commonendi ſunt diligentius & exhortandi, & omnibus modis inducendi, ut fidem præſtitam vel juramentum factum obſervent, & ſe, ſicut promiſerunt, conjungant.

DE POTESTATE JUDICUM delegatorum, & de variis litteris diverſis temporibus impetratis. PARS VII.

CAP. I. *Idem Londonienſi epiſcopo.*

CUM tibi ſit de benignitate ſedis apoſtolicæ indultum, ut cauſas, quas de mandato noſtro ſuſcipis terminandas, liceat tibi perſonis aliis uni vel pluribus delegare: ſed ab his quibus cauſa fuit per te commiſſa, fas ſit litigantibus appel-

(a) *nec eædem perſonæ manſiſſent.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

pellare, etsi eadem causa tibi fuerit a nobis, A appellatione cessante, commissa: accidit interdum, sicut tu asseris, quod causam, quam tibi commisimus, appellatione postposita, terminandam, aliorum experientiæ committas audiendam, & appellationem alter litigantium ad tuam, alter ad nostram audientiam interponat: consultationi tuæ respondemus, quod ei appellationi, quæ ad nos interponitur, est omnino deferendum, licet fuerit appellatione remota commissa.

Cap. II. *Idem Bathonienſi epiſcopo.*

Quia quæsitum est a nobis ex parte tua, quid faciendum sit de potestatibus, quæ, cum præcipimus alicui justitiam exhiberi, de his quos di- B ligunt aut tueri volunt, minis & terroribus suis conquerentes silere compellunt, & mandatum nostrum eludunt: id tibi respondemus, quod sicut agentes & consentientes pari pœna scripturæ testimonio puniuntur: sic tam eos qui trahuntur in causam, quam principales fautores eorum, si eos manifeste cognoveris justitiam impedire, censura ecclesiastica poteris coercere.

Cap. III. *Idem Eboracenſi archiepiſcopo.*

Sane si a nobis litteræ prius impetrentur, & aliæ postea, non facta mentione priorum litterarum, litteræ impetrentur: si judicibus innotuit, donec Romanum pontificem consulant, & C suam exinde plenius cognoscant voluntatem, executione litterarum debent penitus supersedere, ne pro varietate litterarum, causarum fines valeant impediri.

Et hoc jubemus observari ab omni administratore, ut si contigerit in scriptis nostram fieri jussionem ad aliquem, & interea quiescat ab administratione, is qui post illum susceperit dignitatem, eam accipiat & insinuet. Et si quidem privata est causa, implere eam & assequi, quemadmodum ad eum promeruerit rescriptum. Si vero hujusmodi in scriptis jussio publicum jus respicit: inquirat eam, & si quidem non lædit- D ur fiscus, quæ in ea comprehensa sunt, adimpleat. Si vero ad læsionem fisci est, nil super ea omnino agi. Nunciare vero nobis primum oportet, ut secunda de hoc nostra jussio fiat. Si vero præcepta cujuslibet judicis sunt, & priusquam insinuentur hæc, aut præcipientem, aut ad quem præcepta facta sunt, contigerit removeri de cingulo: etiam sic qui factus fuerit judex, hæc suscipiat & exigat, si legitime facta sunt. Si vero contra legem, aut contra jus publicum facta sunt: pro non scriptis esse jubemus.

Cap. IV. *Item.*

Cum aliqua causa, appellatione remota, committitur, & sententia fertur iniqua: eam vacuare oportet, nec ei debet stari, si manifestam E continet iniquitatem.

Cap. V. *Idem Londonienſi epiſcopo.*

Si pro debilitate tua, vel pro aliqua gravi necessitate, tractandis causis, quæ tibi ab apostolica sede committuntur, adesse non poteris: liberum tibi sit, aliis personis idoneis & discretis vices tuas committere, ita quod si res tanti est, te consulere debeant: nisi forte causæ ita graves sint, quod sine præsentia tua non possint omnino terminari,

Cap. VI. *Idem Vu. Carnotenſi electo.*

ANNO CHRISTI 1179.

De causis quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere: quod nisi dies ab apostolico præfixus, de communi consensu prorogetur, eo transacto mandatum expirat. Illi etiam qui pro causis tibi commissis ad citationem tuam venire, aut tuo super his judicio parere neglexerint, si tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna canonibus exprimatur, eam infligas. Alioquin ipsos, pro delicti qualitate & causæ, secundum arbitrium tuum punias.

Cap. VII. *Idem Senonenſi archiepiſcopo.*

Præterea super hoc, quod nos consulere voluisti, utrum liceat judici delegato, non ordinario, sine litteris citatoriis cogere contumacem ut veniat, aut damnare, si non venerit: hoc tibi præsentium authoritate innotescat, quod quamvis ei causa licet simpliciter delegetur, satis potest partes authoritate nostra compellere, & contumaces severitate ecclesiastica coercere, etiamsi litteræ commissionis id non contineant, aut partes mandatum non habeant ut accedant: quia ex eo quod causa sibi committitur, super his omnibus quæ ad causam ipsam pertinere noscuntur, plenariam recipit potestatem.

Cap. VIII. *Idem Wintonienſi epiſcopo.*

Quamvis simus multiplicitate negotiorum impliciti, & gravibus diversisque sollicitudinibus occupati: nos tamen cogit præter commune debitum tua fraternitas, & dilectio qua personam tuam diligimus, tuis consultationibus respondere, ne videamur indiscussa relinquere, quæ nobis enodanda tua voluit dilectio præsentare. Innotescat itaque solicitudini tuæ, quod judex a nobis delegatus causam sibi commissam potest alii vel pluribus delegare, aut totam audiendam & terminandam, aut etiam ut audiant rationes, & allegationes & attestationes recipiant, & sententiam sibi ferant, vel ut horum aliquid faciant tantum juxta voluntatem & beneplacitum delegantis: quamquam non possit eamdem causam alii, appellatione postposita delegare: etsi sit sibi, appellatione remota, commissa. Si vero duobus causa committitur, etiam si non apponatur, ut unus sine altero in ea procedat: nihilominus unus ex ipsis, sive suo conjudici, sive alii, vices suas in hac parte committere potest.

Cap. IX. *Idem eidem in eadem.*

Ceterum si qui ad judices super aliqua causa ab apostolica sede litteras commissorias impetrent aliis judicibus forte committi, nisi de commissione prioribus facta in litteris commissionis, quæ aliis delegantur, mentio fiat: nihilo minus priores judices in cognitione ac causæ decisione procedere debent, nec secundæ litteræ super eadem causa taliter impetratæ, alicujus roboris firmitatem habere possunt. Si vero in secundis litteris habeatur mentio de commissione prioribus judicibus facta: prædicta causa, priorum est exempta judicio, cum eædem non sint tacita veritate impetratæ. Verum si præsentibus partibus, de ipsarum consensu cuilibet causa committitur, & processu temporis, vel etiam continuo, alterutra par-

partium, altera nesciente, causam ipsam tacita veritate de priore commissione facta, impetravit committi: non immerito is, qui tali dolo & fraude adversarium cogit laborare, in expensis condemnari debet. ANNO CHRISTI 1179.

CAP. X. *Idem eidem in eadem.*

Sententiam a delegato judice latam, si ad mandatum ipsius judicis diœcesanus episcopus executioni mandare neglexerit: is qui ex delegatione Romani pontificis sententiam tulit, eam executioni mandandi plenam & liberam habet facultatem.

CAP. XI. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Significasti nobis per litteras tuas, quod interdum a judice delegato frustra super aliqua causa fertur sententia, cum ordinarius judex eam ad mandatum ipsius nolit executioni mandare, vel aliis resistentibus effectui mancipare non possit. Super hoc autem consultationi tuæ taliter respondemus: quod si ordinarius judex ad mandatum judicis a nobis delegati, non vult aut non potest, aliis resistentibus, sententiam ab eo latam effectui mancipare, delegatus judex causam authoritate sibi commissa potest executioni mandare: & si quis sibi restiterit, cum ecclesiastica censura coercere.

CAP. XII. *Idem eidem * in e. e.*

* *In eadem Epistola.*

Si quando vero clerici coram judice delegato prælatos ecclesiarum super ecclesiis quas tenent, in causam traxerint, & coram eodem judice transactione vel alio modo ecclesias obtinuerint, in quibus certum sit eos institutionem canonicam nullatenus habuisse, nec possessionem etiam corporalem: ordinarius judex non debet delegati judicis mandato resistere violenter, sed apud ipsum instare, ut differat illos in possessionem mittere, donec nobis rei veritas innotescat.

CAP. XIII. *Idem Herefordensi episcopo.*

Intelleximus ex tuæ fraternitatis relatu, quod quandoque impetrantur a nobis litteræ, certam causam habentes ad te & ad alios, aliquando per suggestionem falsitatis, aliquando per suppressionem veritatis. Unde a nobis consilium postulasti, utrum secundum (*a*) formam, aut secundum rigorem justitiæ, tunc debeas in ipsa causa procedere. Super quo discretioni tuæ tale damus responsum: quod si litteræ nostræ ad te directæ formam expressam habuerint, & cognoveris eas per suggestionem falsitatis & per suppressionem veritatis cum tali forma impetratas fuisse: tunc non secundum formam in eis expressam, sed secundum rigorem justitiæ, in causa ipsa sine personarum acceptione procedas.

CAP. XIV. *Idem.*

Si autem lis infra certum terminum præcipiatur decidi, non poterit negotium ultra præfixum (*b*) terminum, nisi communi consensu partium, prorogari. Verum si judex delegatus aliter fecerit, & fines mandati excesserit: ejus jurisdictionem non est dubium expirare. ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XV. *Idem (c) Londonensi & Wigornensi episcopis.*

(*d*) Pervenerat ad nos ex parte R. senis presbyteri, quod (*e*) cum ad vos olim literas nostras attulisset, quod si vobis constaret eum per vim T. clerici, metu regio cooperante, ecclesiam de (*f*) Gitebergia, quam se asserit per XL. annos pacifice possedisse, jampridem juramento præstito refutasse, eamdem ecclesiam ei (*g*) restitueres, Prædictus vero T. alias literas a nobis posterius imperratas, ad alios judices super eodem negotio reportavit, & sic causa ipsa sub vestro non fuit examine terminata. Mandamus itaque fraternitati vestræ atque prudentiæ, quatenus non obstantibus literis a memorato T. posterius impetratis, nisi ibi contineatur * expressum, quod causam ipsam vestro judicio (*h*) subtraxerimus, utramque partem ante vos convocetis, & eidem causæ juxta tenorem alterarum litterarum nostrarum, sublato appellationis remedio, non differatis debitum finem imponere.

* expressim.

CAP. XVI. *Idem Lexoviensi archiepiscopo.*

In litteris quas tua nobis destinavit fraternitas, quæstiones quasdam inseruisti, super quibus solutionem tibi a nobis postulas exhiberi: quarum siquidem una est, scilicet, usque ad quod tempus judex delegatus se possit interponere, ut stetur rei judicatæ vel transactioni. Super quo utique paternitati * tuæ taliter respondemus, quod ex quo judex delegatus per se aut per alium, si potuit, executioni mandaverit, vel pro se petierit mandari, ejus authoritas & jurisdictio cessat, quia semel functus est officio suo.

* *cor.* fraternitati.

CAP. XVII. *Idem abbati sancti Albani.*

Consultationibus singulorum ex ministerio susceptæ servitutis cogimur respondere, ut si quid dubietatis vel quæstionis in mentem alicujus emerserit, ab ecclesia Romana solvatur, quæ inter alias, disponente Domino, obtinere meruit principatum. Quæsitum est siquidem a vobis, ut si quis ecclesia vel possessione aliqua se asseverans absque judicio & causa rationabili spoliatum, & a nobis ad judices litteras obtinuerit, ut infra certum tempus restituatur sibi possessio: si constiterit judici, eum esse taliter spoliatum, possessio debet ei restitui, cum is qui tenet ecclesiam, vel postquam ipse requirit, antequam de litteris aliqua mentio fieret, studiorum, peregrinationis, vel alia hujusmodi causa se absentaverit, num infra præfixum tempus judici possit suam præsentiam exhibere. Super quo itaque inquisitioni tuæ taliter respondemus: quod nec debet, nec potest testimonium habere, quamvis paratus sit coram judice delegato testibus idoneis possessionem & dejectionem suam probare: nisi is qui possidet, terminum prorogaverit. Exspirat enim jurisdictio sua: quia sine consensu utriusque partis, non licet judici terminum prorogare aliquatenus præfixum a delegatore.

Matth. 16.

CAP. XVIII.

(a) *causam & secundum.* (b) *diem.* (c) *G. Ludon. & R. VVigorn.* (d) *Pervenit.*
(e) *cum Episcopus olim ad vos.* (f) *Giledesa* (g) *restitueretis* (h) *subtraximus.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XVIII. *Idem R. Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Ex parte venerabilis fratris noſtri Conventrenſis epiſcopi, auribus noſtris eſt intimatum, quod cum de cauſa quæ inter G. & F. clericum ſuper præbenda de Norbale diligenter cognoviſſet, & eidem G. ſecundum tenorem litterarum noſtrarum, in quibus continebatur, quod ſi conſtaret prædictum F. de perjurio eſſe convictum, & perpetuo illi præbendæ renunciaſſe, ab eadem præbenda, appellatione ceſſante, amoveretur. B Eoque cognito & probato, cum prælibatam præbendam G. adjudicaſſet, prædictus F. in vocem appellationis prorupit, & ad nos veniens, ſecundum hunc tenorem litteras reportavit, quod ei præciſe & abſque cauſæ cognitione reſtitueres, & ipſum qui poſt appellationem eum præbenda ſpoliavit, authoritate alicui beneficium auferendi, appellatione ceſſante, privares, donec per ſe vel per nuncium, aut per litteras ſuas ſatisfacturus, ad ſedem apoſtolicam accederet, & prænominatum G. ſi eumdem F. ſuper jam dicta præbenda præſumeret moleſtare, vinculo excommunicationis uſque ad dignam ſatisfactionem adſtringeret. Unde quia non credimus nos ita præciſe ſcripſiſſe, & ſi taliter ſcripſimus, hoc ex nimia occupatione contigit, & in hujuſmodi litteris intelligenda eſt conditio, etiamſi non apponatur, ſi preces veritate nitantur, fraternitati C tuæ taliter, *&c.* quatenus inſpecto tenore litterarum, quas prædicto epiſcopo direximus, ſi inveneris quod ſecundum prædictum modum ei ſcripſimus, & in litteris quas præfatus F. reportavit, non fuit habita mentio priorum litterarum, ſententiam præfati epiſcopi, omni contradictione & appellatione ceſſante, confirmes, & prædictum F. cum litteris noſtris, quas tibi detulit, ad præſentiam noſtram venire compellas.

CAP. XIX. *Idem Exonienſi epiſcopo.*

(*a*) Ad hæc cum aliquis nimis prolixum terminum ſuæ appellationi (*b*) præfigit, judex poteſtatem habet competenti modo abbreviandi: & ſi in termino de tempore abbreviando competenter ſtatuto appellationem non fuerit proſecutus, nec canonicam executionem prætenderit: ſententia, ſi lata eſt, tenet. Quod ſi lata non eſt, judex appellantem, appellatione ceſſante, poteſt compellere infra terminum ſtatutum appellationem proſequi, vel coram ſe judicio ſtare.

CAP. XX. *Idem Carnotenſi Epiſcopo.*

Sane quia nos in primis conſulere voluiſti, qualiter a nobis judex delegatus epiſcopum, qui E ei non ſubeſt, ad aliquid dandum vel faciendum compellere debeat, cum cauſam, quæ inter epiſcopum & clericum vel laicum vertitur, a mandato noſtro ſuſcipit terminandam: id tuæ quæſtioni damus reſponſum: quod judex a nobis delegatus, vices noſtras gerit, unde in cauſa illa eſt ſuperior & major illis, quorum cauſam ſuſcipit terminandam. Ideo ſi epiſcopus vel alia perſona, quæ non ſit de juriſdictione illius, in cauſa quam illi delegamus, rebellis aut contumax fuerit, ſecundum qualitatem vel quantitatem facti, poterit vel interdicti vel ſuſpenſionis ſententia a judice delegato compelli; ita quod judex ſecundum negotii qualitatem temperate procedens, epiſcopo vel ingreſſum eccleſiarum, vel ſacerdotale officium interdicat, aut etiam illius, quæ ad juriſdictionem ſuam ſpecialiter pertinet, interdicto ſupponat. De teſtibus autem non habemus in ſacris canonibus, quod cogendi ſint, ſed admonendi, cum celare veritatem, ſicut dicere falſum, mortale deputetur ſæpe delictum. Quæſtioni vero quam facis, utrum ap- * qu. 1. pellationi illius ſit deferendum, qui ſicut mos Et illi qui eſt, præſtito juramento abſolvi inhibetur, ſi antequam aliquid ei mandatum eſt, appellet, vel ſi mandato recepto, cauſa diffugii appellet: taliter reſpondemus: quod poſtquam juraverit, appellationi ejus, quæ juramento derogat, penitus non eſt in aliquo deferendum: ſed ſtatim erit in eamdem reducendus ſententiam, quæ, donec mandatum ſuſceperit, & ſuſceptum pro poſſe ſuo fuerit executus, debet firmiter obſervari.

CAP. XXI. *Idem Eboracenſi archiepiſcopo, & Conventrenſi epiſcopo.*

Ex parte N. capellani nobis innotuit, quod cum ad te frater Converren. litteras impetraſſet, ut ei archidiaconatum, quem in eccleſia primo vacare contigerit, aſſignares, R. adverſarius ejus alias a te, frater Eboracenſis, litteras, ſicut dicitur, impetravit, nulla de prioribus habita mentione: ut ſi avunculus ejus archidiaconatum, quem habebat in jam dicta eccleſia, vellet omnino dimittere, ipſum ei faceres aſſignari. Quoniam igitur ſi memores fuiſſemus, nos præfato N. litteras noſtras ſicut prædiximus, direxiſſe, pro adverſario ejus nullatenus ſcripſiſſemus, nolentes litteras noſtras, quas pro eodem N. miſimus, occaſione aliqua effectu carere: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus præſcriptum epiſcopum admoneas, ut præfato N. archidiaconatum eccleſiæ ſuæ, ſi vacet, juxta promiſſum ſuum aſſignet, non obſtantibus litteris, quæ ab adverſario ejus poſtmodum fuerint, tacita veritate, impetratæ.

CAP. XXII. *Idem Lucius tertius Cantuarienſi archiepiſcopo, & ejus ſuffraganeis.*

Relatum eſt ex parte veſtra, quod licet in commiſſionibus a ſanctæ recordationis Alexandro papa tertio prædeceſſore noſtro factis, fuerit appellationis remedium amotum: altera tamen partium, ſive lis fuerit conteſtata, ſive non exſpiraſſe mandatum morte mandatoris allegat: ideoque negotiis omnibus poſtpoſitis, in ſuſpenſo mandatum apoſtolicum expectatis: Nos igitur conſultationibus veſtris præſentium authoritate reſpondemus, quod ſi lis conteſtata fuerit ante obitum prædeceſſoris noſtri, mandatum in morte mandatoris nullatenus exſpiravit. Si vero ante litem conteſtatam deceſſit, non eſt in eo caſu judicibus quos delegaverat, ex delegatione hujuſmodi procedendum, etiamſi ab eis minime fuerit appellatum. Poterit ergo in eo caſu, appellatione ceſſante, procedi, in quo ante mortem

(a) *In litteras* & infra. *Ad hæc.* (b) *præfigerit.* Manſi.

tem mandatoris lis fuerit per conquestionem & responsionem partium contestata. Ubi autem mors mandatoris, lite contestata, præcessit, penitus subsistatur, sive fuerit, sive non fuerit appellationis obstaculum interjectum.

ANNO CHRISTI 1179.

DE TESTIBUS COGENDIS vel non.

Cap. I. *Idem Alexander.*

Cum super causa quæ vertitur inter venerabiles fratres nostros Prænestinum episcopum, & dilectum filium * nostrum abbatem, sit testimonium vestrum necessarium, & veritati contingat: præsentium authoritate vobis præcipimus, quatenus quarta feria proximæ hebdomadæ perhibituri testimonium veritati, omni occasione & excusatione cessante, vos apostolico conspectui præsentetis. Si vero tunc non veneritis, sciatis ab officio & beneficio apostolica authoritate vos suspensos: & si non sic veneritis, excommunicationis sententiam poteritis formidare.

N.

Cap. II. *Idem Capuano episcopo, & abbati sanctæ Luciæ, & priori sanctæ Crucis.*

Causam quæ inter N. & O. monachos super electione de utroque facta in monasterio diutius est agitata; experientiæ vestræ committimus audiendam, & appellatione remota, fine debito terminandam. Ideoque dilectioni vestræ, *&c.* quatenus partes ante præsentiam vestram convocetis, & susceptis attestationibus utriusque partis, quæ ab aliis judicibus sunt receptæ, testes alios, si qui idonei sunt, admittentes, nisi attestationes ipsæ sint publicatæ, & rationibus hinc inde auditis diligenter & cognitis, causam ipsam, sublato appellationis remedio, fine debito terminetis.

Cap. III. *Idem R. Cantuariensi archiepiscopo, & R. Wigornicnsi episcopo.*

Cum nuncius canonicorum de Pleinteim, & nuncius Joelis militis, *&c. Et infra*: Præterea non lateat prudentiam vestram; quod prædicti canonici non sunt a ferendo testimonio super proprio negotio ecclesiæ suæ repellendi, nisi alia rationabilis causa impediat.

Cap. IV. *Idem Tarraconensi archiepiscopo.*

Super eo quod quæsiviisti a nobis, utrum testes illi sint reprobandi in causa criminali vel civili, quibus ab adversa parte crimina opponuntur, tuæ prudentiæ respondemus: quod si etiam aut non sunt convicti, aut confessi de criminalibus illis, dummodo inde * communicantur, non debent admitti.

Cap. V. *Idem Wigornienſi episcopo.*

Scripta vero authentica, si testes inscripti decesserint, nisi forte per manum publicam fuerint facta, ita quod publica appareant, aut sigillum authenticum habuerint, per quod possint probari, non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

Cap. VI. *Idem Wintonienſi episcopo, (a) in capite,* Suggestum.

(b) Porro si quis crimen objicit testi qui contra ipsum producitur, ut eum in civilibus (c) causis repellere possit, eodem modo afferendo testimonium audiendus est. Etsi crimen civiliter probare (a) poterit, ad testimonium contra ipsum ferendum non est aliquatenus audiendus: sed propter hoc non debet puniri. Quemlibet autem ad perhibendum testimonium veritati, Romana ecclesia minime cogere consuevit.

Cap. VII. *Idem Bononienſi episcopo.*

Super eo quod certificari desideras, an si aliquis de aliquo facto manifesto ante judicem conveniatur, hi qui facto interfuerint, cogendi sint ad ferendum testimonium veritati: prudentiæ tuæ volumus innotescere, quod si factum est manifestum, non eget testium depositionibus declarari: cum manifesta, sicut tua non ignorat discretio, probationem vel ordinem judiciarium non requirant. Unde si manifestum non est, & is qui convenitur, factum negavit, testes qui interfuerunt facto, ex consuetudine Romanæ ecclesiæ monendi sunt, non cogendi, ad testimonium ferendum veritati: nisi forte timore adversæ partis constaret, judicia ferendo testimonio revocari, licet de rigore humani juris ad hoc forte possint compelli. Si vero presbyter vel clericus alius aliquem laicum de rebus suis vel ecclesiæ impetierit, & laicus res ipsas non esse ecclesiæ vel presbyteri, aut clerici, qui eum exinde impetit, sed suas proprias asseverat: laicus ipse debet de rigore juris suner hoc ad forense judicium trahi, cum actor semper forum rei sequatur, licet in pluribus partibus aliter de consuetudine fiat.

2. qu. 1. Manifesta.

Cap. VIII. *Idem Salernitano archiepiscopo. Pars capituli,* Licet pater.

De cetero laicos in accusationem vel testimonium contra clericum in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestius edocet: nisi forte suam vel suorum injuriam persequatur. Nec tunc etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.

Cap. IX. *Idem eidem in eadem epistola.*

In causis ecclesiasticis vel civilibus ultra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibita quadam solemnitate, quæ in legibus invenitur expressa: & super dictis testium, cum fuerint publicata, potest publice disputari.

Cap. X. *Idem præposito & canonicis Eburdinensis ecclesiæ.*

Cum tu, fili præposite, cum quibusdam canonicis tuis, & frater noster venerabilis archiepisco-

(a) *deest in capite.* (b) *Quamvis finas & infra. Porro.* (c) *causis eo modo possit afferendo testimonium audiendus est.* (d) *potuerit quod sibi objicit ad testimonium.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

piſcopus, pro cauſa quæ inter vos & ipſum ver- A
tebatur, in noſtra eſſetis præſentia conſtituti, archiepiſcopo aſſerente, quod vos ante appellationem excommunicaſſet, & poſtulante ſententiam ſuam confirmari: e contra propoſuiſti, quod poſt appellationem, in vos ſententiam excommunicationis protuliſſet, & ob hoc duxiſti nullius momenti fuiſſe: adjeciſti etiam tam tu, quam altera pars, quod teſtes fuerunt hinc inde producti, & atteſtatione eorum receptæ. Nos autem auditis & cognitis rationibus & allegationibus utriuſque partis, & atteſtationibus inſpectis diligenter, cum conſtaret veſtros teſtes juraſſe, quod poſt appellationem ſententia in vos lata fuiſſet; & teſtes archiepiſcopi juramento confirmaſſent, quod ante appellationem ſententiam in B
vos tuleris: dicta teſtium benigne interpretari, ac providere volentes, ne de periurii reatu notentur: quia utrumque verum eſſe potuit, quod poſt primam appellationem & ante ſecundam ſententia lata fuerit: de communi conſilio fratrum, eamdem ſententiam denunciamus & decernimus non tenere. Ut autem hic noſtræ diffinitionis, &c.

Cap. XI. *Idem Rotomagenſi archiepiſcopo.*

Tranſmiſſæ nobis litteræ tuæ continebant, quod cum Nicolaus Sagantinus uſque ad juventutem puerum quemdam nutriviſſet, uxore ſua nondum matrimonio deſponſata cum eo cohabitante, poſt C
modum ipſam, ſicut creditur, legitime deſponſavit, & de ipſa filios ſuſtulit. Quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus juvenis contradicit, dicens ſe filium & hæredem, quamvis a vicinia, quæ ipſum filium eorum credebant, ſpurius diceretur. Prædictus vero Nicolaus & uxor ejus Mathildis, præfatum juvenem ſpurium ſuum aut legitimum filium omnino negabant: ſed dicebant quod pietatis intuitu eum nutriviſſent. Cum autem quæſtio coram te mota eſt, & prædictus juvenis pro eo quod juri ſtare nolebat, vinculo excommunicationis ſit adſtrictus: quid de hoc agere debeas, nos conſulere voluiſti. Super quo itaque conſultationi tuæ ta iter reſpondemus: quod in tali caſu ſtandum eſt verbo vi- D
ri & mulieris, niſi certis indiciis & teſtibus prædictum juvenem tibi conſtiterit eorum eſſe filium.

Cap. XII. *Idem Placentino epiſcopo.*

Fraternitatis tuæ litteris nos conſuluiſti, utrum novi teſtes ſuper quæſtione judicata, in qua teſtibus renunciatum fore ex utraque parte conſtat, ſint recipiendi: & utrum teſtibus in prima cauſa receptis, præter cauſam appellationis liceat aliquid novi proponere ſuper quæſtionibus judicatis. Licet igitur nobis ex his non plene innotuerit, utrum teſtes ſuper eiſdem vel novis capitulis a partibus deſiderantur induci: quia tamen E
juriſprudentium copiam non habebant, nos ſuper hoc conſulere voluiſti: hoc tibi duximus reſpondendum, quod ſi in prædicta cauſa contigerit emergere capitula, ſuper quibus aliqua partium voluerit novos teſtes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare, eos credimus ſuper novis dumtaxat capitulis, fraternitatem tuam poſſe recipere, receptis prius ab ipſis ſecundum formam recipiendorum teſtium juramentis.

Cap. XIII. *Idem Exonienſi epiſcopo & abbati ſancti Albani.*

ANNO CHRISTI 1179.

Innotuit nobis R. quod VV. clericus capellanum ejus & alios quamplures de teſtibus ſuis juramento adſtrinxit: quod nec teſtimonium, vel conſilium, vel auxilium eidem R. contra ipſum præberent. Ideo publica authoritate vobis injungimus, ut ſi teſtimonium illorum publicatum non eſt, & non eſt abrenunciatum teſtibus, eos qui ſunt juramento adſtricti, & alios, ſi neceſſe fuerit, idoneos, quos ipſe in teſtimonium produxerit, recipere non poſtponatis.

Cap. XIV. *Idem decano Ciceſtrenſi.*

Litteras Exonienſis epiſcopi ſuſcepimus, continentes quod cum VV. clericus ad præſentiam Willelmi nobilis viri acceſſiſſet, orans & ſupplicans, ut eum in perſonam ejuſdem eccleſiæ admitteret, quidam clericus E. nomine, in eadem inventus eſt miniſtrare, dicens ſe a bonæ memoriæ R. prædeceſſore ſuo legitime inſtitutum. VV. vero objiciebat, etiamſi facta fuit inſtitutio, prædictum E. non poſſe inniti, quia capellano domini perſonatum renunciavit, & ſub annua penſione ab illo tanquam a perſona vicariam recepit, & ſic poſt obitum illius eccleſiam vacare aſſeveravit. Sed quia veriſimilitudinem non habet, quod prædictus E. perſonatum eccleſiæ prælibatæ capellano prænominati R. ceſſerit, & ab eo ipſius eccleſiæ vicariam acceperit: prævideas attentius, ut memorati VV. ſuper hoc probationem recipias, niſi hoc communis fama loci habeat, vel tales perſonæ appareant, de quibus veriſimile ſit quod debeant * dejerare: * f. qu non
quoniam ſæpe contingit, quod teſtes corrupti pretio facile inveniantur ad falſum teſtimonium proferendum.

Cap. XV. *Idem abbati & fratribus monaſterii ſancti Michaelis de Martura.*

Cauſam quæ vertitur inter vos & dilectos filios D
noſtros, plebanum & clericos plebis ſanctæ Mariæ de Martura, jampridem filiis n. Volterrano archiepiſcopo & abbati de Spongia commiſimus, appellatione remota, fine debito terminandam. Cumque utraque pars propter hoc in eorum præſentia eſſet conſtituta, & teſtes eſſent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & atteſtationes utriuſque partis publicatæ: quoddam privilegium nuper a nobis impetratum in medium protuliſtis, aſſerentes vos quædam alia munimenta a nobis impetraſſe, quæ rationes prædictæ plebis obſcurare & impedire videntur, quod cauſa ipſa nondum potuit terminari. Quia vero ſolicitudini noſtræ incumbit, utrique eccleſiæ jura ſua conſervare integra, ac litibus E
& contentionibus finem imponere: judicibus ipſis præcipiendo mandamus, ut partes ante ſuam præſentiam convocent, & ſuper aliis capitulis, ſi qua ſint, ab his ſuper quibus teſtes ſunt recepti, & eorum atteſtationes publicatæ, rationes diligenter hinc inde audiant, & teſtes, ſi qui idonei fuerint, recipiant, & in illis capitulis nuper per nuncios veſtros a nobis impetratis, quæ continentur in privilegio noſtro, vel in aliis litteris quas vobis indulſimus, poſtquam cauſam ipſam eiſdem commiſimus, prædictæ cauſæ impedimentum præſtantibus, concordia vel juſtitia mediante, decidant. Et quia venerabilis frater

noſter

ANNO CHRISTI 1179.

noſter Florentinus epiſcopus per ſuas litteras nobis intimavit, quædam capitula privilegio noſtro, quod monaſterio veſtro nuper indulſimus, eſſe inſerta, quæ obvia rationi videntur: per præſentia ſcripta vobis præcipimus, mandantes, quatenus privilegium illud, ſicut gratiam ſancti Petri & noſtram curam habetis, cum nuncio veſtro, qui ad nos ſecure cum eodem veniat, dilatione & occaſione ceſſante, nobis remittatis.

CAP. XVI. *Idem Exonienſi & Wigornienſi epiſcopis.*

(a) Teſtes, quos R. clericos vel laicos vobis nominaverit, moneatis, & ſi opus fuerit, authoritate apoſtolica compellatis ad perhibendum teſtimonium veritati.

CAP. XVII. *Eugenius tertius.*

Quoties aliqui ſeparantur propter cognationem propinquitatis, vel conſanguinitatis, tribus teſtibus adhibitis affirmari debet, qui de eadem conſanguinitate ſuperſunt: vel a duobus, vel tribus teſtibus ſenioribus & melioribus ejuſdem loci probari debet. Probatio autem teſtium debet fieri duplici juramento. Teſtes enim debent jurare, ſe neque privato odio vel amicitia, neque pro auro, neque pro aliquo commercio quod habuerint, vel habituri ſint, ad hoc juramentum eſſe inductos. Poſtea debent jurare, ſicut ipſi dicunt, ſic ſe rei veritatem accepiſſe a majoribus ſuis, & ita eſſe.

CAP. XVIII. *Idem priori & fratribus ſanctæ Trinitatis Londenſis*

Inſuper etiam authoritate noſtra ſtatuimus, ut liceat vobis in cauſis eccleſiæ veſtræ teſtimonium ferre, dummodo unus vel duo ex vobis ad agendum & reſpondendum inſtituantur, quorum teſtimonium in cauſis, in quibus actores vel reſponſales ſunt inſtituti, debet admitti.

CAP. XIX. *Idem Exonienſi & Wigornienſi epiſcopis.*

(b) Ad hoc quod præfati clerici ſcripta authentica non habent, quibus muniri poſſint, præſentium vobis ſignificatione mandamus, ut omnes illos clericos, ſive laicos, quos iſti clerici nominaverunt, moneatis, ut rei veritatem (c) & quæ ſuper ipſa cauſa noverunt, coram vobis aperiant: non etiam gratia vel timore alicujus, vel odio, in ſuæ ſalutis periculum reticere præſumant.

CAP. XX. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo, & Ciſtrenſi epiſcopo.*

Retulit nobis A. presbyter, quod cum nimia paupertate laboraret, & quidam ex eis qui pro eo teſtimonium ferre deberent, ſuper cauſa quæ vertitur inter eum & adverſarios ſuos de eccleſia de Bertonenſis ſenio fuerint & ætate confecti, & a veſtris partibus valde remoti, eos veſtro conſpectui præſentare non poteſt. Quia igitur ſolicitudini noſtræ incumbit, litibus & contentionibus finem imponere, & unicuique jura ſua integra & illibata ſervare: præſentibus mandamus, quatenus, ſi ita eſt, aliquos prudentes viros & honeſtos, de quibus plenius confidatis, ad partes illas, ubi eſt eccleſia ſuper qua controverſia vertitur, mittatis, qui teſtes idoneos ab utraque parte productos, appellatione remota, ſuſcipiant: & eorum depoſitiones diligenter conſcriptas vobis reportantes, ſub ſigillis veſtris clauſas, ut ſecundum tenorem earumdem atteſtationum cauſam terminare poſſitis.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XXI. *Idem Lucius tertius.*

Conſtitutus in præſentia noſtra P. diaconus de Buchan, nobis ſua aſſertione monſtravit. *Et infra.* Præterea illud nobis non modicam admirationem adducit, quod purgationem oblatam accipere noluiſti, niſi prius commendaſſes nomina ſingulorum, qui jam dictum P. purgare volebant, & de majoribus & ceteris prius inquireres diligenter, tanquam eſſes ordinationes facturus. Utinam ſic diſcuteres ordinandos. Sane in purgationibus faciendis cum ſatis ſit, ut illi qui pro purgando exhibent juramentum, ſi ſecundum propriam conſcientiam & opinionem juraverint, quod purgandus, ſit a crimine immunis, & bonum exhibuit juramentum: ſi purgatores ab eccleſia tolerentur, & ſint bonæ famæ in ſuis ordinibus miniſtrantes, nec in judicio pro crimine condemnati, procul dubio ſunt abſque ulla indagine admittendi.

CAP. XXII. *Idem Hereſordenſi epiſcopo, & abbati de Forde.*

Ex parte A. clerici ad nos eſt querela perlata, quod cum ipſe eccleſiam de Calumprum canonice fuiſſet adeptus, & eam viginti quinque annis & amplius poſſediſſet, mulier quædam H. nomine, ipſum exinde gravibus moleſtiis & injuriis laceſſivit, & tandem tacito quod laicus erat, ad Toſenſem epiſcopum & abbatem de Ferversham litteras noſtras apportavit: quod ſi prædictus A. filius eſſet illius qui proximo in eadem eccleſia miniſtravit, & jure hæreditario eam teneret, vel quod publice fornicariam haberet, a prædicta eccleſia prorſus amoveretur. Tandem vero cum idem miles per interpoſitam * perſonam * præfatam A. presbyterum coram prædictis judicibus traxiſſet in cauſam, quoſdam laicos infames & notabiles produxiſſe dicitur ad teſtimonium perhibendum, quod videlicet memoratus presbyter, filius illius ſacerdotis fuiſſet, qui proximo in eccleſia ipſa miniſtraverat. Licet etiam prædictus A. presbyter aſſereret illos teſtes non eſſe recipiendos, pro eo quod quidam eorum latrones & raptores erant manifeſti, quidam vero in alia cauſa fuerant convicti de perjurio, & ſe conſtanter diceret hoc probaturum: nihilominus tamen præfati judices talibus teſtibus partis adverſæ receptis, eidem presbytero, etiam poſt appellationem, quam ſe ſuper hoc interpoſuiſſe proponit, reo abſente, præſcriptam adjudicaverunt eccleſiam, quam nunc præfati militis dapiferi filius detinet occupatam. Quoniam igitur de vobis ſatis plene confidimus, cauſam

* *Forte*, præfatum, *ut infra* prænominato A. presbytero, *H.*

(a) *Teſtes quos Radul. clericus clericos ut laicos vobis.* (b) *Ad hæc quia præfati.*
(c) *& quam ſuper.* Manſi.

causam ipsam discretioni vestræ duximus committendam: præsentium authoritate vobis præcipiendo mandantes, quatenus partibus ante vos convocatis, super hoc rei veritatem diligenter inquiratis; & si vobis constiterit, quod prædictus presbyter non fuerit legitime per testes idoneos præscripta ecclesia spoliatus, eorumdem judicum sententia, litteris etiam confirmationis, si quæ sunt super eadem ecclesia impetratæ, non obstantibus, ecclesiam illam prænominato A. presbytero, contradictione & appellatione cessante, restituatis, ipsumque de cetero non permittatis exinde a supradicto milite, vel ab eo qui ipsam ecclesiam tenet, molestari. Si vero res aliter se habet, nihilominus causam audiatis, & fine debito terminetis. Testes autem si quos idem A. in suæ assertionis testimonium invocaverit, ut coram vobis super his testimonium perhibeant veritati, monere curetis, & diligenter inducere Divino intuitu & amore justitiæ, ut coram vobis testimonium perhibeant veritati, nec quidquam exinde in suæ salutis periculum reticere præsumant.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. XXIII. *Idem B. Exonienſi epiſcopo.*

Pervenit ad audientiam nostram, quod Hugo de Kalega & M. uxor ejus, in tali sunt linea consanguinitatis conjuncti, quod nullo modo possunt legitime insimul commorari. Unde quoniam ad hoc magna est discretio adhibenda, fraternitati tuæ, &c. quatenus si aliqui apparuerint, qui possint & velint ipsum matrimonium legitime * impugnare, utraque parte ante præsentiam tuam convocata, quanto tempore cohabitaverint, diligenter ac studiose perquiras, & utrum tempore quo conjuncti fuerunt, accusatores siluerint, & eos cunjungi debere cognoverint, solicite investiges. Quod si illos tempore conjunctionis hoc sciviſſe & siluisse constiterit, de cetero grave esset eos audiri. Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum copulatos, conjunctos relinquere, quam conjunctos quoslibet legitime, contra statuta Domini separare. Si vero matrimonium ipsum recenter est contractum, vel notitiam ejus tempore contractus ad accusatores non perveniſſe constiterit: fama viciniæ & personarum solicite perscrutata causam audias, & eam fine canonico studeas terminare.

* improbare.

PARS IX. DE SECUNDIS NUPTIIS.

Cap. I. *Vigilenſi epiſcopo.*

Vir autem vel mulier ad bigamiam transiens, non debet a presbytero benedici: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio non debet iterari.

Cap. II. *Idem Exonienſi epiſcopo. Pars capituli, in litteris.*

Super illa vero quæstione, qua quæsitum est, an scilicet mulier possit sine infamia nubere infra tempus luctus secundum leges distinitum. solicitudini tuæ respondemus, quod cum apostolus dicat: *Mulier mortuo viro soluta est a lege viri, & in Domino nubat * cui volnerit*: per sententiam & auctoritatem Apostoli, infamia aboletur.

Rom. 7. cum

DE APPELLATIONIBUS.

Caput I.

Idem Alexander III. Exonienſi epiſcopo, & decano Lincolnienſi.

Dilecti filii nostri prior & canonici de Giseburr, gravem admodum & difficilem nobis querimoniem transmiserunt, quod venerabilis frater noster R. Eboracensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus, eumdem priorem post appellationem ad nos factam suspendit, & ecclesias suas interdixit, & canonicos, si eidem tanquam priori obedirent, tanquam excommunicatos denunciavit. *Et infra*: Super quibus autem omnibus rei veritatem per idoneas personas & famam loci solicite inquiratis, & si ita esse inveneritis, ecclesiarum concessiones taliter factas, nisi prior & canonici malitiose distulerint, eas, quantum ad se pertinent, ordinare, nullus appellatione obstante, auctoritate nostra revocetis in irritum: & priori & canonicis ecclesias ipsas restitui facientes, tam vicarios, quam juratos eorumdem canonicorum, juramentum præstitum servare cogatis, nisi fuerit a priore inique extortum. *Et infra*: Provisuri attentius, ne ita subtiliter, sicut a multis fieri solet, cujusmodi actio intendatur, inquiratis: sed simpliciter & pure factum ipsum & rei veritatem, secundum formam canonum & statuta sanctorum patrum, investigetis.

ANNO CHRISTI 1179. PARS

Cap. II. *Idem Remenſi archiepiſcopo.*

Super eo quod abbas sancti Apollinaris in claustro a te appellans, imposuit * generalem super omnem causam, quæ aliquo tempore adversus eum posset moveri. ipsum exinde redarguimus, nec hujusmodi appellationem ducimus admittendam.

* Fort general

Cap. III. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Quod vero quæsivisti, an debeat appellationi deferri, ubi sub ejus prætextu noscatur adulterium vel aliud crimen committendum: consultationi tuæ taliter respondemus, quod ubi notorium est crimen vel adulterium, si appellationi deferretur, deferri non debet. Nolumus enim incestus vel adulterii matrimonia aliquibus ministrare.

Cap. IV. *Idem abbati ſancti Petri de Diva.*

Ad nostram audientiam noveris perveniſſe, quod si quando subditos tuos vis pro suis excessibus, secundum regulam sancti Benedicti & institutionem tui ordinis, corrigere & castigare: ipsi, ut liberius malitiam suam exercere valeant, ad remedium appellationis confugiunt. Quia vero appellationis remedium non ideo fuit inventum, ut alicui a religionis & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua malitia patrocinium exhibere: discretioni tuæ taliter, &c. quatenus si quando quilibet subditorum tuorum, ne ipsum pro suis excessibus corrigas & castiges, ad remedium appellationis convolaverit, non ideo minus eum juxta tenorem mandati, quod in scripta regula continetur, & institutionem ordinis tui corrigas.

Cap. V.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. V. *Idem Norvvicenſi epiſcopo.*

Perſonas eccleſiarum in tua diœceſi conſiſtentium, ita tuis & dominorum fundi authenticis ſcriptis præmunias, ut cum aliquem iſtorum decedere forte contigerit, decedentis filius, vel vicarius, ſeu alius quilibet, perſonatum eccleſiæ vacantis viro idoneo conferendi tibi viam præcludere aliqua calliditate non poſſit. Quod ſi aliquis talium, fruſtratoriæ dilationis cauſa ad audientiam noſtram appellaverit, & appellationi ſuæ prolixum terminum præfixerit: tu ei terminum, infra quem poſſit ſedem apoſtolicam convenienter adire, aſſignes: & ſi ad illam venire contempſerit, tu illum ex tunc judicio tuo ſuper his quæ in quæſtione vertuntur, ſine contradictione aliqua ſtare, omni excuſatione & appellatione ceſſante, diſtricte compellas. Si autem quiſquam appellationi ſuæ congruentem terminum præfigat, nec tamen cauſam ad diem appellationis fuerit proſecutus: ipſum nihilominus extunc ſententiæ tuæ, ſicut de alia diximus, appellatione remota, parere conſtringas. Verum ſi coram te, vel alio quolibet, hujuſmodi negotia ventilentur: nolumus ut morbo conſimili laborantes, ſi certum ſit, aut legitime poſſint convinci ſuper his, ſi ab alterutra parte adducti fuerint, in teſtimonium recipiantur.

CAP. VI. *Item H. Remenſi archiepiſcopo.*

Cum ſit Romana eccleſia caput & magiſtra omnium eccleſiarum, diſponente Domino, conſtituta, & ad eandem conſultationes & quæſtiones de diverſis mundi partibus referantur, quod eam ſuper variis quæſtionibus conſulis, gratulamur, & prudentiam tuam non immerito commendamus. Inde eſt quod fraternitati tuæ taliter reſpondentes, præſenti ſcripto duximus reſpondendum. Si fruſtratoriæ dilationis cauſa, vel etiam neceſſario, ante ſententiam vel poſtea fuerit appellatum, hujuſmodi appellationibus annus indulgetur, aut ſi neceſſaria & evidens neceſſitas apparuerit, indulgetur biennium: niſi forte judex, a quo appellatum fuerit, ſecundum locorum & provinciarum diſtantiam & qualitatem temporis, reciſius tempus fuerit moderatus, infra quod ſi is qui appellaverit, cauſam appellationis non fuerit proſecutus, ſententias tenebit, ſi poſt ſententiam appellaverit: & a cauſa ſua cecidiſſe videtur, nec amplius ſuper eodem negotio audietur appellans. Si vero a gravamine & ante litis ingreſſum fuerit appellatum; hujuſmodi audietur appellans, quoniam ſacri canones paſſim appellare permittunt. Si vero ante ſententiam appellavit, cogetur illius ſtare judicio, ad quem noſcitur appellaſſe. Si autem in agro vel alias ante cauſæ ingreſſum fuerit appellatum, non ſolent dici hujuſmodi appellationes, ſed ad cauſam provocationes. Præterea ſi raptor ſit vel alias violentus detentor alienæ rei is qui appellat: hujuſmodi appellatio in judicio facta apud eccleſiaſticas perſonas ſoler audiri, niſi manifeſtiſſimus raptor vel fornicator exiſtat, ſicut ille, quem abſentem & non requiſitum apoſtolus excommunicavit.

CAP. VII. *Idem eidem in eadem epiſtola.*

Si duobus coram non ſuo judice litigantibus, alter ad noſtram, alter ad ſui judicis audientiam appellaverit, & ille qui ad ſuum judicem appellavetit, ad diem appellationis veniens, appellaſſe ſe ad eum proponit, eo tacito, quod adverſarius ejus ad audientiam Romani pontificis appellaſſet: ſi legitime citatus non venerit, nec aliquem miſit reſponſalem, aut etiam alias parere contemnit, & in eum excommunicationis ſententiam tulerit: tenebit excommunicationis ſententia in eum pro contumacia promulgata, niſi agnoverit eum judex ad audientiam noſtram appellaſſe. Denique in fine quæſtionum tuarum quæris, ſi a civili judice ante judicium vel poſt ad noſtram audientiam fuerit appellatum, an hujuſmodi appellatio teneat. Tenet quidem in his, qui veſtræ ſunt epiſcopali juriſdictioni ſubjecti: in aliis vero etſi de conſuetudine eccleſiæ teneat, ſecundum rigorem juris tenere non credimus.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. VIII. *Idem Wigornienſi epiſcopo.*

Ceterum cum aliquam cauſam contigerit tibi, appellatione remota, fuiſſe commiſſam, & adverſa pars poſt factam citationem iter arripuerit ad ſedem apoſtolicam veniendi, nihilominus poteris in negotii cognitione ſecundum juris formam procedere: quod utique ſi ante citationem factam iter arripuerit, non eſt aliquatenus procedendum.

CAP. IX. *Idem Wigornienſi epiſcopo.*

Super eo quod a nobis tua ſolicitudo requiſivit, utrum ſententia pro appellatione, quam ex incidenti quæſtione fieri ſæpe contigerit, fuerit ſuſpendenda, licet cauſa fuerit appellatione remota, commiſſa: prudentiæ tuæ duximus reſpondendum: quod ſi de aliqua exceptione ſuboriatur quæſtio, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit merito ſuperſedendum: & ſi principalis cauſa ſine illa terminari non poterit, ei nihilominus ſuperſedeatur. Si autem adverſa pars de falſi ſuggeſtione in appellationem proruperit, non eſt ſententia propter hoc differenda, ſi in litteris commiſſionis appellationis obſtaculum inhibeatur.

CAP. V. *Idem eidem in eadem.*

De appellationibus quæ in cauſis minimis fiunt, tuam volumus cognitionem tenere, quod eis, pro qualicumque levi cauſa fiant. non minus in illis, quam pro majoribus eſt deferendum. Verum ſi appellantes ſuam contempſerint appellationem, tu ipſos aut appellationem proſequi, vel judicio tuo ſtare, appellatione remota, diſtricte compellas.

CAP. XI. *Idem Senonum archiepiſcopo.*

Sicut Romana eccleſia omnium eccleſiarum, diſponente Domino, mater eſt: ita etiam nos, qui eidem eccleſiæ, licet immeriti, ſupernæ diſpoſitionis providentia præſidemus, & prout Dominus nobis miniſtraverit, conſultationibus ſingulorum cogimur reſpondere, & quæ videntur dubia, apoſtolicæ circumſpectionis providentia declarare. Sane quæſitum eſt a nobis ex parte tua, utrum ſi aliqua cauſa inter aliquos delegatis judicibus, appellatione remota, committitur, & altera pars litteris apoſtolicæ protectionis munita, quibus eſt ei generaliter indultum, ut libere ſibi liceat appellare, ſi in vocem appellationis proruperit, ejus ſit in eadem cauſa appellationi

ANNO CHRISTI 1179.

tioni deferendum. Hoc ergo præsentibus litteris inquisitioni tuæ respondemus, quod ejus in hac parte appellationi non est aliquatenus deferendum, postquam est judicibus, appellatione remota, causa commissa: quia speciale mandatum derogat generali.

CAP. XII. *Idem eidem in eadem epistola.*

Super eo quod interdum judices delegati ab altera partium tanquam suspecti recusantur, hoc tuæ prudentiæ præsentibus litteris innotescat: quod cum sacri canones ante & post litis decisionem, & in prolatione sententiæ, & post sententiam singulis appellandi facultatem tribuunt, non admittunt aliud remedium præter solam appellationem, nisi in casu ante sententiam (non admittunt:) Verum in causis Ecclesiasticis, ubi appellationis remedium tollitur, utrumque remedium denegatur: & ita sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum. Si autem infra certum temporis spatium aliquibus committitur lis decidenda, itaque contineatur in litteris, causam post susceptionem litterarum infra certum terminum terminari debere: extunc terminus incipit, cum eos quibus litteræ deleganţur, easdem contigerit litteras accepisse.

CAP. XIII. *Idem R. Cantuariensi archiepiscopo.*

Pervenit ad nos, quod cum presbyteri vel alii se conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel aliter graviter læsos, & ad probandum quod assumunt, plerumque testes producunt, hi qui impetuntur, ad apostolicam sedem appellant: sed appellationem interpositam prosequi, vel consortium hominum devitare contemnunt. Unde quia quid faciendum sit, litteris nostris certiorari desideras, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus illos qui pro tali causa appellant, si eorum excessus publicus & notorius non sit, contradictione & appellatione cessante, ecclesiastica censura compellas, ut infra conveniens tempus ipsam appellationem interpositam prosequantur. Si vero excessus publicus sit & notorius, appellationis obtentu, si quam ad iniquitatem suam fovendam interposuerant, nullatenus prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, sicut ex ipsa injectione manuum in clericum, excommunicationis sententiam incurrerunt, & ipsos sicut excommunicatos cautius facias evitari, donec passis injuriam satisfaciant, & cum litteris tuis apostolico conspectui se repræsentent.

CAP. XIV. *Idem archiepiscopo Toletano.*

Consuluit nos tua fraternitas, utrum deferendum sit appellationibus, quæ super manifestis criminibus interponuntur, aut eorum appellationibus qui frustratoriæ dilationis causa appellant, nec appellationem prosequuntur. Super quo utique consultationi tuæ taliter respondemus: quod si quando aliqui, quos manifestum sit ac notorium, uxorem alterius detinere, aut manus violentas injecisse in clericum, appellant, nec appellationem prosequuntur, eorum appellationi non est aliquatenus deferendum. Sed cum multa dicantur notoria, quæ non sunt: providere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere. Illos autem qui appellant a præsentia tua, cogere debes intra tempus conveniens appellationem interpositam prosequi, aut judicio tuo appellatione cessante parere.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XV. *Idem Remensi archiepiscopo. Pars capituli.* Cum sit Romana.

Si in una causa aliquis appellaverit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiam accusetur vel conveniatur de alia re, super qua non sit appellatum, & illam perferri contingat ad audientiam judicis, a quo etiam in alio negotio appellaverit, tum potest si voluerit tanquam suspectum vitare. Alioquin debet judicio stare illius, a quo appellatum est, maxime si judex suus ordinarius existat.

CAP. XVI. (*a*)

Consuluit nos fraternitas tua, utrum recusationes admittere debeas in causis, quas absque remedio appellationis tibi committimus terminandas. Super quo discretioni tuæ taliter respondemus, quod licet sacræ leges tale remedium admittant, (*b*) cum censuræ sacrorum canonum aliud remedium præter appellationem non admittant, cum licitum sit secundum statuta canonum ante litis contestationem, & in ipsa litis contestatione, & post decisionem causæ, ad appellationis remedium convolare. Ideoque remedium recusationis non debes admittere, si quando causas aliquas tibi commisimus, appellatione remota, terminandas. Verumtamen cognitioni causæ, quæ vertitur inter B. & (*c*) nepotem Baldeyvvini, volumus in præsenti ut supersedeas, quia utraque pars conspectui nostro se præsentavit.

CAP. XVII. *Idem (d) Exoniensi episcopo. Pars capituli,* Significasti: *supra de potestate judicum.*

Appellationi, si qua super aliquo casu ab alterutra partium fuerit interposita, nisi appelletur ab ipso, cui causa sit, appellatione remota, commissa, cum debita est devotione deferendum.

CAP. XVIII. *Idem Lucius III. VV. Lincolnienſi episcopo.*

Postremo præsentibus litteris fraternitati tuæ intimamus, quod si aliqua causa alicui fuerit delegata, qui consanguineus illius sit, qui litteras impetravit, aut in eodem negotio advocati officio functus, aut ex alia quacumque causa si spectus, hujusmodi delegatus potest non immeriso recusari, quamvis appellatione remota fuerit negotium delegatum.

CAP. XIX. *Alexander III. Dunelmensi episcopo.*

Suggestum est auribus nostris, quod cum oppressi & gravati ad præsidium sedis apostolicæ solidi-

(a) *ad Idem Ravennati archiepiscopo.* (b) *tamen censura.*
(c) *nepotem B.* (d) *Dulm.* (f. Dunelm) *Episcopo.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

recurrunt, & appellatione facta iter arripiunt, adversarii eorum, appeliationem interpositam cognoscentes, nec ad præsentiam nostram accedunt, nec pro se responsalem transmittunt. Cum autem præsenserint eos rediisse & litteras nostras reportasse, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos veniendi arripiunt, ut sic eorum solicitudinem, a quibus impetuntur, eludant. Verum quoniam nemini debet fraus sua patrocinari, & falce apostolici moderaminis sunt resecanda, quæ in se vitium calliditatis & fraudis continere noscuntur: & nos super hoc consulenti tibi respondemus, quod si quis deprehensus fuerit hoc ex fraude vel malitia facere, ejus appellationi non deferas, neque ob id causam tibi commissam fine congruo terminare postponas: quia decretalem epistolam, qua tales videntur muniri, non ad deprimendam cujusquam justitiam, sed ad removendum injustum gravamen nos fecisse cognoscas.

Cap. XX. *Idem Cantuariensi archiepiscopo & ejus suffraganeis.*

Relatum est auribus nostris, quod quidam sint in provincia vestra, qui uxoribus propria auctoritate relictis, concubinis adhærere non dubitant, & errorem suum ac temeritatem suam fovere ac tueri per appellationis obstaculum nituntur. Quoniam igitur officio nostræ solicitudinis imminet providendum, ne appellationis obtentu in sua malitia perseverent: fraternitati vestræ, &c. quatenus si manifestum est, aliquos de provincia vestra uxores suas sine rationabili causa dimisisse, & aliis adhæsisse, si commoniti, uxores suas, concubinis abjectis, non receperint, propter appellationem, si quam ad errorem suum fovendum interposuerunt, non prætermittatis, quin eos ad abiiciendas concubinas, & recipiendas uxores suas & maritali affectu tractandas, per excommunicationis sententiam compellatis.

Cap. XXI. *Idem Eboracensi archiepiscopo, & R. presbytero.*

Ad præsentiam nostram R. presbytero veniente, episcopo Tusculano & P. sanctæ Susannæ cardinali, tuam & ipsius causam commisimus audiendam: qui ob excommunicationem tuam, licet non esset excommunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum absolvi. Quia vero quod a fratribus nostris noscitur in hac parte constitutum, nolumus aliqua ratione mutare: fraternitati vestræ, &c. quatenus prædictum presbyterum pro eo quod post excommunicationem contra appellationem factam Divina cantavit, nullo modo attentetis inquietare, sed ad eum statum omnia reducatis appellatione cessante, in quo erant tempore appellationis ad sedem apostolicam factæ.

Cap. XXII. *Idem Carnotensi episcopo.*

Ex litteris venerabilis fratris nostri Bathonensis episcopi, & dilecti filii nostri Wellensis decani accepimus, quod cum causam, quæ inter G. clericum præsentium latorem, & abbatissam de Helenostove, & H. clericum super quodam beneficio de ecclesia de Weston. susceptisset de mandato prædecessoris nostri I. felicis memoriæ terminandam, de ipsa plenius cognoverint, sed pro decessu prædecessoris nostri eam reliquerunt, quamvis appellatione remota eis esset commissa, indecisam. Adjecit autem præfatus clericus, quod persona abbatissæ, ut sententiam impediret, & eum amplius pro sua voluntate gravaret, ad festum beati Petri proximo venturum, vocem appellationis emisit. Sed ipse ad festum inventionis sanctæ Crucis proximo venturum, terminum coarctavit: infra quem nuncius abbatissæ clericum suum præveniens, ad dilectos filios nostros abbatem sancti Albani, & priorem de Denustaple, & archidiaconum Cicestrensem super jam dicta causa litteras nostræ commissionis impetravit. Quoniam igitur alienum est ab ordine juris, ut de dolo vel fraude quilibet commodum reportet, fraternitati tuæ, &c. quatenus litteras quas nuncius abbatissæ ad prædictos judices impetravit, tibi facias exhiberi; & ipsis inspectis, si eas infra terminum appellationi præfixum, sicut præfatus clericus asserit, obtentas fuisse cognoveris, eis non obstantibus, de prædicta causa cognoscat, & auditis quæ hinc inde proposita fuerint, & qualiter prædictus episcopus & decanus in ea processerunt, cognito, sublato appellationis remedio canonicum finem imponere non postponas: provisurus, ut mandatum nostrum taliter exequaris, ut super causa ea, de qua toties scriptum est, ulterius scribere non cogamur. Si quid autem eidem G. super beneficio ipso gravaminis irrogatum fuerit, postquam iter arripuit ad sedem apostolicam veniendi, ante ingressum principalis causæ, contradictione & appellatione cessante, prout rectum fuerit, enervari.

Cap. XXIII. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Cum teneamur consultationibus singulorum, quantum Dominus ministraverit, respondere: tanto gratius volumus tibi responsum impendere, quanto personam tuam abundantiori diligimus caritate. Quoniam igitur nos consulere voluisti, utrum si eorum qui appellant ad audientiam nostram, possessio turbata fuerit, reformare debeas, eo prætermisso, de quo appellatio est interposita: prudentiæ tuæ taliter respondemus: Si exinde ad te querela pervenerit, id ordine judiciario tibi corrigere licebit.

Cap. XXIV. *Idem (a) universis ecclesiæ Cantuariensis & ejus suffraganeis.*

Significavit nobis frater noster R. Cantuariensis archiepiscopus, quod si quando vos appellatis ad audientiam nostram, vel archidiaconi vestri super aliquo certo negotio, episcopatus vel archidiaconatus vestros sub protectione apostolica (*b*) ponitis ad annum, & infra: nec de præteritis commissis, nec de novis excessibus vestris, nec de subditorum vestrorum delictis permittitis eum cognoscere, sed omnem justitiam ejus suspenditis, (*c*) & protinus evacuatis. Quoniam igitur nobis providendum est, ne mala impu-

(a) *universis suffraganeis Cant. archiep.*
(b) *ponitis & appellatis ad annum, & interim, nec de præteritis.*
(c) *& prorsus.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

impunita ſub appellationis obtentu remaneant, aut ſubditi veſtri de ſuorum exceſſuum impunitate lætentur: fraternitati veſtræ, &c. (a) quatenus ſi qui veſtrum epiſcopatus aut archidiaconatus apoſtolicæ protectioni ſubjiciunt, & audientiam noſtram appellant, propter hoc prædictum archiepiſcopum nullatenus impedire tentetis, quo minus de cauſis & de exceſſibus ſubditorum veſtrorum cognoſcere valeat, & juxta meritorum qualitatem eos animadverſione debita punire, aut etiam exceſſus veſtros perſequi, qui manifeſti ſunt & notorii: his dumtaxat exceptis, ſuper quibus appellatio eſt interpoſita, poſſit digne corrigere, & quod injuſte actum eſt, ad rectitudinis tramitem revocare.

2. qu. 6. Si quis ex pluribus.

CAP. XXV. *Idem Eboracenſi epiſcopo.*

De priore qui non deferens noſtræ protectioni & appellationi ad ſedem apoſtolicam factæ, quemdam canonicum ſuum fecit veſtibus omnibus ad camiſiam ſpoliari, & eum accuſationi & appellationi renunciare coegit, qui de ſuis ac quorumdam fratrum enormitatibus murmuravit: id tuæ ſolicitudini duximus inſinuandum, ut rei veritate diligenter inquiſita, ſi inveneris quod pro evitanda diſciplina prædictus canonicus appellavit, eidem priori propterea nullam pœnam infligere debes: quoniam ſacroſancta Romana eccleſia hujuſmodi appellationem non conſuevit admittere, ne monachis vel canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi. Ceterum ſi præfatus canonicus priorem, propter ſuas enormitates manifeſtas, quæ ipſum notabilem redderent, ad apoſtolicam ſedem appellavit, & ſi ipſe tali appellationi deferre noluerat: eum cum litteris tuis rei veritatem continentibus, de tanto exceſſu ſatisfacturum, ad ſedem apoſtolicam venire compellas, & ejus in tali malitia complicibus talem pœnam infligas, quod ceteri audientes, ſimilia non audeant perpetrare.

CAP. XXVI. *Idem* * *Exonienſi epiſcopio & * Ciſtrenſi decano.*

* Oxonienſi
* Ciceſtrenſi.

Ad audientiam noſtram pervenit, quod R. presbyter de Curket & VV. clericus de Ciceſtro, decimas de Beinoſa, quas idem VV. multorum virorum teſtimonio probare dicitur, ad ſe & ad capellam ſuam rationabiliter pertinere, violenter auferre conatur. Unde cum VV. propter hoc ad audientiam noſtram appellaſſet, prædictus R. auctoritate ſedis apoſtolicæ contempta, ad audientiam domini regis appellavit. Verum quoniam nemini licet ſuper rebus ſpiritualibus ad ſæcularem judicem appellare, ſi verum eſt quod prædictus R. enormiter & immoderate deliquit, nec delictum hujuſmodi debet inultum aut impunitum relinqui: diſcretioni veſtræ, &c. quatenus utramque partem ante præſentiam veſtram convocantes, rem ſolicite & diligenter inquiratis: & ſi ita eſſe inveneritis, præfatum R. ab omni eccleſiaſtico beneficio, appellatione remota, & officio ſuſpendatis, & ad præſentiam noſtram cum litteris veſtris, rei veritatem continentibus, ſuſpenſum mittatis, & prædictas decimas prædicto VV. præcipiatis ſine moleſtia & contradictione reſtitui.

CAP. XXVII. *Idem Januenſi epiſcopo.*

Cum inter alios præemineamus. &c. Quoniam fraternitas tua nos conſulere voluit, utrum epiſcopus parochianum ſuum, publica fama eum accuſante, ad purgationem cogere poſſit: conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi de aliquo crimine publica laborat infamia, accuſatore & teſtibus deficientibus, ad purgationem per diœceſanum epiſcopum eſt compellendus: niſi forte ſuper ipſa ad ſuperiorem judicem duxerit appellandum. Sane ſi appellaverit, ejus judicio apparebit, ad cujus examen cauſa per appellationem refertur. Quatenus vero inimicitia vel contrarietate aliquis parochianus judicio diœceſani epiſcopi eximatur, quia nos conſulere voluiſti, duximus reſpondendum, quod non ſolum pro inimicitia, ſed etiam pro manifeſta cauſa ſuſpicionis, poteſt ſui epiſcopi judicium evitare, & ad ſuperiorem judicem recurrere, cum nullus a ſuſpecto judice debeat judicari.

CAP. XXVIII. *Idem Zamorenſi epiſcopo.*

Cum parati eſſemus petitiones tuas, quas nobis per nuncium tuum porrexiſti, benigne ſuſcipere & efficaciter exaudire: dilectus frater noſter, Hyacinthus ſcilicet in Coſmedin diaconus cardinalis, olim apoſtolicæ ſedis legatus, conſtanti nobis aſſertione propoſuit, quod cum te ad ſynodum ſuam vocaſſet, & ad ejus vocationem contempſiſſes accedere, in perſonam tuam excommunicationis ſententiam promulgavit; poſt cujus excommunicationem, qui vice noſtra fungebatur, te feciſti in epiſcopum conſecrari. Cumque dilectus filius noſter Martinus canonicus beati Jacobi firmiter aſſeveraret, quod in legatione regis eſſes, & non potuiſſes ad vocationem prædicti cardinalis accedere, cardinalis e contra aſſeruit, quod non in legatione regis, ſed in Salmantina eccleſia te nuncius ſuus inveniſſet, tibique dixiſſet, quod non in alia eccleſia eſſes quæſiturus. Et cum iterum ex parte tua fuiſſet propoſitum, quod * venerabilis N. archidiaconus Prædanus appellavit, tuam etiam appellationem interpoſuiſſes, cardinalis adjecit, quod appellatio illa te tueri in parte illa non potuit, quin ad illius vocationem accedere tenereris. Nos vero attendentes, quomodo te non decet contemnere, obtentu appellationis, ad vocationem cardinalis venire: fraternitatem tuam monemus, mandantes atque præcipientes, quatenus vel in propria perſona, vel per idoneos nuncios, apoſtolico conſpectui te præſentes, innocentiam & immunitatem tuam, ſi poteris, oſtenſurus.

* Forte cum venerabilis.

CAP. XXIX. *Item R. Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Præterea de his qui juramentum præſtant, quod ſtabunt judicio eccleſiæ, & poſtea præſtito juramento appellant, id tua ſolicitudo provideat, ut eos ſervare quod jurant, vel infra quadraginta dies poſt appellationem interpoſitam iter arripere ad ipſam proſequendam, compellas.

CAP. XXX.

(a) *quatenus ſi vos epiſcopi veſtros epiſcopatus & Archidiaconi veſtros Archidiaconatus.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. XXX. *Idem eidem.*

Relatum eſt auribus noſtris quod ſi quando epiſcopi ſuffraganei tui vel archidiaconi provinciæ tuæ ſuper aliquo certo negotio ad audientiam noſtram appellant, epiſcopatus & archidiaconatus ſuos noſtræ & Romanæ eccleſiæ ſubjiciunt, & cum appellant, ad annum interim de ſuis vel ſuorum ſubditorum exceſſibus cognoſcere non permittunt, ſed omnem (*a*) juſtitiam tibi evacuant & ſuſpendunt. Volentes igitur paſtorali ſolicitudine providere, ne appellationis obtentu detur eis audacia graviora committendi, auctoritate apoſtolica tibi duximus reſpondendum: quod ſi præfati epiſcopi & archidiaconi, quando appellaverint ad audientiam noſtram, & epiſcopatus & archidiaconatus ſuos ſub protectione apoſtolica poſuerint, pro eorum appellatione nullatenus prætermittas, quin de cauſis & de exceſſibus ſubditorum ſuorum, & de ſuis propriis exceſſibus, ſi qui manifeſti ſint & notorii, his dumtaxat exceptis, ſuper quibus appellatum eſt, cognoſcere poſſis, & ſuper his ſtatuere, quod ſecundum juſtitiam videris ſtatuendum.

Cap. XXXI. *Idem Wintonienſi epiſcopo.*

Super eo vero quod a nobis tua quærendum duxit diſcretio: utrum videlicet propter incidentem quæſtionem ſub qua fuerit appellatum, tota principalis cauſa, quæ commiſſa eſt judici, appellatione remota, terminanda, debeat indeciſa relinqui: inquiſitioni tuæ duximus reſpondendum, quod ſi quæſtio incidens talis fuerit, quod ſine ea principalis cauſa non poſſit terminari, propter interpoſitum appellationis obſtaculum, totius cauſæ cognitioni debet de jure deferri, donec ſuperior judex, ad quem ſuper prædicta quæſtione eſt appellatum, aliter de tota cauſa diſponat.

Cap. XXXII. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Significaverunt nobis dilecti (*b*) filii N. prior & canonici ſanctæ Frideſwihæ, * quod ſuper cauſa quæ inter eos & canonicos (*c*) de Oſenia, de eccleſia ſanctæ Mariæ Magdalenæ vertitur, de mandato noſtro coram venerabilibus fratribus noſtris Exonienſi & Ciſtrenſi epiſcopis, tractaretur, & ad audientiam noſtram appellaſſent, iidem epiſcopi canonicos de Oſenia in poſſeſſionem ipſius eccleſiæ, cauſa rei ſervandæ judicaverunt induci: & poſtmodum iidem epiſcopi litteras commiſſionis noſtræ, quas ſuper cauſa receperant, diligentius intuentes, & videntes appellationem alterutri partium in eiſdem litteris non fuiſſe (*d*) inhibitam: quæſtione facta a Xenefordenſi archidiacono, mandaverunt ut omnia in eodem ſtatu ſervaret, in quo, tempore factæ appellationis fuiſſe dinoſcitur. Interim vero canonici de Oſeneja, in præſcriptam eccleſiam irruerunt, & ibi manere volentes, a miniſtris (*e*) S. Frideſwerichæ ejecti fuerunt. Deinde canonici de Oſeneja, ad (*f*) Lundenſem & Wigornienſem epiſcopos litteras noſtras impetraverunt,

* *Forte*, quod cum ſuper.

A continentes quod ſi a poſſeſſione ipſius eccleſiæ fuiſſent violenter ejecti, eis poſſeſſio redderetur: & ſicut utraque pars eorum conſpectui ſe præſentaſſet, præfatus prior S. Frideſwichæ, quoniam litteræ ante terminum appellationi præfixum, ſicut ajebat, per ſurreptionem fuerunt impetratæ, ad audientiam noſtram iterum appellavit. Sed Lundenſis epiſcopus appellationi non deferens, canonicos de Oſenia in poſſeſſionem ejuſdem eccleſiæ fecit induci. Inde eſt quod fraternitati tuæ, *&c.* quatenus ſive in litteris noſtræ commiſſionis, prædictis Exonienſi & Ciceſtrenſi epiſcopis factæ, ſive ex aſſertione ipſorum epiſcoporum, aut etiam alias, legitime conſtiterit, in prædictis litteris appellationem inhibitam B non fuiſſe, quidquid poſt appellationem ab eis epiſcopis ad nos interpoſitam, in cauſa ipſa innovatum eſt aut mutatum, in eo ſtatu facias, appellatione ceſſante, reduci, in quo, tempore appellationis factæ noſcitur fuiſſe, non obſtantibus (*g*) litteris, neque Lundenſi neque Wigornienſi epiſcopis poſtea directis, ſi ante terminum appellationi præfixum, aut etiam in termino fuerint, tacita veritate, impetratæ. Non enim fuerunt violenter a poſſeſſione ejecti, ſi volentes intrare, ſunt in continenti rejecti: cum liceat omnibus vim vi in continenti tantum repellere, & ab eorum violentia jura tueri. Deinde vero utraque parte ante præſentiam tuam convocata, cauſam ipſam diligentius audias, & eam ſublato C appellationis remedio termines.

ANNO CHRISTI 1179.

Qui ſeu quando non auditur appellans.

Laicus detinens decimas.

Intruſor.

Adhærens concubinæ, relicta uxore.

Quoties ſub prætextu appellationis, adulterium vel aliud crimen dignoſcitur faciendum,

Si appellaverit quis, & infra terminum appellationi præfixum non fuerit appellationem proſecutus, cogetur ſtare judicio ejus a quo appellavit.

Hæ gloſſæ, non textus inſtar, autographo inerant, eaque de cauſa & hic ita habentur. *Harduinus.*

Si notorium fuerit, aliquem injeciſſe manus violentas in clericum.

D Religioſus, caſtigatus aut caſtigandus a prælato ſuo, appellans, ne corrigatur ſecundum regulam ſuam.

Appellans metu litterarum, quas ſcit impetratas ab adverſario ante citationem.

Ante litis ingreſſum appellans.

Excommunicatus, præſtito juramento abſolutus, ſi ſtatim appellaverit, antequam mandatum ſuſceperit, & ſuſceptum ſecundum poſſe ſuum non fuerit proſecutus, non auditur appellans.

Inſtitutus in eccleſia, dicens ſe velle ibi reſidere & curam ejus gerere, poſtmodum abſentans ſe ſine cauſa rationabili, privatuſque beneficio, non auditur appellans.

E Si tibi habenti alios reditus prima vacans conceſſa fuerit, & cum vacaverit, appelles, ne alius inſtituatur, non audieris.

Si diſpoſitio alicujus eccleſiæ ſpectet ad capitulum, & non diſpoſuerit infra terminum præfinitum

(a) *juſtitiam evacuant.* (b) *Filii noſtri Priores & Canonici ſanctæ Frid quod.*
(c) *de Oſeneja.* Sic ſemper. (d) *inhibitam Exonienſi archidiacono mandaverunt.*
(e) *S. Fridae.* Sic ſemper. (f) *Lundonenſe.* Sic ubique.
(g) *litteris noſtris ad Lundon.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

nitum, episcopus appellatione cessante dispo- A
nere poterit: sic & e converso.
Si interponit generalem appellationem ab omni gravamine, non auditur appellans.
A delegato, qui delegavit, reservata sibi definitiva sententia, appellare non potest.

PARS XI. UT ACTOR RESPONDEAT

ei quem convenit.

Cap. I. *Idem Volterano archiepiscopo.*

EX litteris vestris accepimus, quod dilecti filii nostri abbas & fratres Maturienſis monasterii, super quæstionibus quas plebanus & clerici Maturienses adversus eos proponunt, vestrum parati fuerint gravamen subire, si illi in continenti de suis quæstionibus * debent respondere. Unde quoniam indignum penitus, & absurdum videtur, ut memorati plebanus, & clerici, abbati & fratribus de his quæ adversus eos proponunt, respondere non debeant, cum sibi exinde justitiam postulant exhiberi: discretioni tuæ, *&c.* quatenus actione clericorum & plebani proposita, & responsione facta, eos moneatis auctoritate nostra & districtius compellatis, memoratis abbati & fratribus super quæstionibus suis coram vobis respondere, & vos vicissim postmodum rationes & allegationes partis utriusque diligentius audiatis, & cum concordia vel judicio terminetis.

* vellent.

Cap. II. *Idem (a) decano & clericis Maturienſibus.*

Miramur plurimum & movemur, quod cum causam quæ inter vos & dilectos abbatem & fratres Maturienſis monasterii vertitur, dilectis filiis nostris (*b*) archidiacono Wolterano & abbati de Spongia commisissemus fine debito terminandam, & abbas & fratres parati essent judicium illorum subire, si vos eis super quæstionibus, quas adversus vos proponunt, deberetis respondere in continenti, sicut idem judices nobis litteris suis intimaverunt, id efficere noluistis. Unde quia rationis ordo hoc exigit, ut si quis sibi vult ab aliquo justitiam exhiberi, ei non debet quod justum est denegare, (*c*) fraternitatem vestram, *&c.* quatenus accusatione ipsa, quam adversus prædictos abbatem & fratres intenditis, proposita, & responsione facta eidem abbati & fratribus coram prædictis judicibus in continenti respondeatis: ut causa vestra & ipsorum vicissim postmodum audiri debeat & terminari. Nos enim eisdem judicibus dedimus in mandatis, ut vos ad id faciendum instanter moneant, & auctoritate nostra (*d*) districte compellant.

DE EO QUI CONSANGUINEAM

uxoris suæ, vel sponsam patris sui, vel consanguineam sponsæ propriæ cognovit.

ANNO CHRISTI 1179. PARS XI.

Cap. I. *Idem Wigornienſi episcopo.*

SI quis parochianorum tuorum matrem forte vel sororem, vel filiam uxoris suæ carnaliter cognoverit, & hoc publicum & manifestum fuerit: ab ea penitus est separandus, & uterque illorum, scilicet tam mœchus quam mœcha, debet sine spe conjugii perpetuo permanere. Si B autem hoc secretum & occultum fuerit, pœnitentiam de commisso debet accipere, & uxori suæ infra tempus pœnitentiæ vel extra, debitum, si exegerit, solvere. Sane si aliquam uxoris suæ consanguineam, quæ illi in tertio gradu vel deinceps contingat, carnali commixtione cognoverit, non est propterea divortium inter eos celebrandum: sed delinquenti, secundum qualitatem personæ & criminis, est pœnitentia injungenda.

27. Quæst. c. Qui dimit.

Cap. II. *Idem.*

Fraternitatis tuæ litteras suscepimus, ex quarum tenore perpendimus, quod quidam parochianus tuus A. nomine, cum esset perfectæ Cætatis, quamdam puellam in cunabulis desponsavit. Procedente vero tempore idem A matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem duxit. Unde quia dubitas an hujusmodi matrimonium stare debeat, exinde a nobis consilium postulasti. Super quo fraternitati tuæ duximus respondendum, quod si memoratus vir matrem præfatæ puellæ, antequam puella illa annum septimum implesset, accepit in uxorem: matrimonium non dissolvas, sed eumdem virum præfatam mulierem sicut uxorem libere tenere permittas, cum hujusmodi dispensationes nullæ sint, quæ in cunabulis factæ sunt. Verum si, postquam præfata puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit in uxo- D rem, cum extunc sponsalia placere consueverint, inter eos sententiam divortii non differas promulgare, nec ipsum filiam sive matrem in uxorem habere permittas.

Cap. III. *Idem Tullenſi episcopo.*

Præsentium lator P. cum litteris tuæ fraternitatis ad præsentiam nostram accessit, ex quarum tenore innotuit, quod pater ejus quamdam juvenculam sibi desponsavit, ipsumque tempus ut illam adduceret, destinavit. Sed ipse diabolico instinctu sponsam patris sui, licet uxoratus, carnali commixtione corrupit. Cumque patratum E scelus ambo celarent, pater ignarus commissi sceleris, ad sponsam suam secundum morem accessit. Tum is de Divina miseratione compunctus, ad præsentiam vestram accessit, & crimen, quod illicite commiserat, humiliter est confessus. Mulier vero interrogata, prius negavit: sed postea discussione cautius facta, eamdem culpam confessione propria patefecit. Quod cum patri ejus in-

(a) *Plebano.* (b) *Archiepiscopo.*
(c) *vestram per Apostolicæ sedis potestatem monemus quatenus actione quod adversus,*
(d) deest *districte.* Mansi.

innotuisset, vehementi dolore commotus, ad te pro consilio venit. Constitutis igitur in facie ecclesiæ tribus prædictis, licet clerici tui abundarent sensu, diversi diversa dantes consilia: unum tamen omnium consilium fuit, ut super instanti periculo in causa tam difficili apostolicum oraculum adirent. Indicta itaque patri continentia & uxori suæ, filium pœnitentem cum litteris tuis, rei veritatem confessum, ad præsentiam nostram curasti destinare, quærens tibi formam præscribi, quam in similibus, si forte aliquid tale per diabolicam cooperationem emerserit, deceat observari: & quam eis debeas satisfactionem imponere, scripto nostro postulas edoceri. Tuæ igitur inquisitioni respondentes, præsentium tibi significatione mandamus, quod si pater ejus, postquam rei conscius fuit, uxorem suam carnaliter non cognovit, de priori commixtione leve aut nullum peccatum incurrit: ei tamen viventi, vel alii ea vivente, non poterit copulari. Ceterum si sciens facinus, carnaliter eidem mulieri adhæserit, ei septennis pœnitentia indicatur: nec illi, nec alii carnaliter de rigore commisceri valebit. Mulieri quoque perpetuam continentiam & quatuordecim annorum pœnitentiam duximus imponendam. Lator autem præsentium totidem annis pœniteat. Ab uxore tamen legitima, quam prius habuerat, nisi de communi consensu, nullatenus separetur.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. IV. *Idem Pictavienſi epiſcopo.*

Veniens ad nos lator præsentium P. nobis fraternitatis tuæ litteras reportavit: ex quarum tenore perpendimus, quod cum quamdam uxorem duxisset, quidam dissuaserunt ei per mensem, quo eam duxerat, carnaliter cognoscere. Contigit autem, sicut dixit, quod pater jussit uxorem suam, quæ mater erat sponsæ, in lecto hujus jacere: quam, diabolo suadente, cognovit. Transacto vero mense, tam pater quam alii propinqui coegerunt, ut matrimonium cum sponsa sua consummaret: quod facere noluit, donec tecum super hoc loqueretur. Tu vero audita ejus confessione, ipsum cum litteris tuis ad sedem apostolicam transmisisti. Tuæ igitur inquisitioni taliter respondemus: quod si occultum esset hujus delictum, non posset rescindere matrimonium, quod publice contraxisset. Verum si publicum est, quod matri sponsæ carnaliter adhæsit, imponenda est pœnitentia paulo major quam de adulterio: & exinde peracta pœnitentia, vel parte pœnitentiæ, poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere, & illa alii nubere. Ceterum si sponsam cognoverit, antequam matrem vel post, nunquam poterit eam vel aliam in uxorem accipere.

Cap. V. *Idem B. Exonienſi epiſcopo.*

Veniens ad præsentiam nostram R. lator præsentium, sua nobis assertione monstravit, quod cum quamdam mulierem cognovisset, postea sciens consobrinam ejus ausu temerario in uxorem accepit. *Et infra*: Si publicum & notorium fuerit, & eam quam prius cognovit, uxoris suæ consobrinam esse constiterit, aut alii comparent qui hoc velint vel possint legitime comprobare, ipsum religionem intrare commoneas & inducas. Si autem eum ad hoc inducere non poteris, ei de tanto delicto dignam pœnitentiam imponas, & ipsum ab utraque muliere removeas, & sine conjugio, perpetuo manere præcipias. Quod si delictum ejus occultum esse cognoscis, ipsum cum uxore, quam in facie ecclesiæ duxit, morari permittas, & eidem de commisso condignam pœnitentiam imponas.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. VI. *Idem Burdegalenſi epiſcopo. Pars capituli,* Conſuluit: *ſupra de ſponſalibus.*

Super eo quod quemdam juvenem asseris puellam nondum nubilem, fide interposita, jurasse: quæ dum facta nubilis virum repetit, & ille excipit, dicens eam non se debere ducere, pro eo quod postquam eam affidavit, carnaliter propinquam ejus cognovit: inquisitioni tuæ taliter respondemus: quod si manifestum est, eumdem juvenem cognovisse propinquam jam dictæ puellæ, aut si manifestum non est, & id fama loci habet, cum sponsio tantum esset de futuro, idem juvenis potest & debet a puella absolvi.

Cap. VII. (*a*) *Idem Exonienſi epiſcopo.*

Super eo quod a nobis tua (*b*) solicitudo requisivit, utrum ille qui prius cognoverat matrem sive sororem ejus quam postea duxit in uxorem, teneatur ei carnaliter debitum solvere, (*c*) & ab ea non possit exigere: quod etiam consilium dandum sit ei, (*d*) qui hoc secretius confitetur, cum probari non possit, nec ipse velit ullatenus continere: tuæ petitioni duximus respondendum, quod attentius est monendus, ut uxorem suam laboret inducere ad continentiam servandam: ut si illa continere voluerit, continentiam simul observent. Si autem ad hoc induci non possit: & vir debitum solvat, & de commisso pœnitentiam agat. In hoc vero casu cum aliquis post contractum matrimonium, uxoris suæ sive matrem sive sororem cognoscit, idipsum quod in priori servetur.

Cap. VIII. *Idem Eugenius tertius.* Sed presbytero.

Juvenis ille qui puellam nondum septennem duxit, quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate tentavit quod complere non potuit. Quia igitur in his quæ dubia sunt, quod certius æstimamus, tenere debemus: tum propter honestatem ecclesiæ, quia ipsa ipsius conjux esse dicitur, tum propter prædictam dubitationem, mandamus tibi, ut consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, ab eo dividas.

DE RELIGIOSIS VIRIS DECIMAS ex privilegio non præstantibus, & de privilegio abutentibus. PARS XIII.

Cap. I. *Idem Alexander III. canonicis regularibus & monachis Eboracenſis eccleſiæ.*

AVaritiæ, quæ est idolorum servitus, radicem extirpare debent, qui sæculi vanitatibus renunciantes, Domino elegerunt in religionis habitu militare. Intelleximus autem, quod in ec-

(a) *Alexander III.* (b) *celsitudo.* (c) *& hanc exigere possit ab ea.*
(d) *qui hoc facinus profitetur.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

in ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consueviſtis percipere, portiones vel aliquos reditus minoraſtis, quos in illis ante tempora venerabilis fratris nostri Eboracensis archiepiscopi apostolicæ sedis legati, etiam postquam est archiepiscopatum adeptus, clerici habuerunt. Unde quoniam hoc ex radice avaritiæ processit, & cupiditatis, quam debetis modis omnibus devitare: fraternitati vestræ, &c. quatenus si quas portiones vel antiquos reditus clericorum indebite & sine consensu & auxilio prædicti archiepiscopi, postquam ipse archiepiscopatum habuit, in ministris vel per parochias divisistis, eas ad integritatem pristinam revocetis, & inde rationabiles & antiquas pensiones clericorum qui debent altaribus deservire, integras eis & illibatas servetis, & ecclesiis de quibus certas pensiones soliti estis percipere, partiones vel antiquos reditus, quos in illis clerici ante tempora ipsius archiepiscopi, & postquam adeptus est archiepiscopatum, habuerint, nullatenus præsumptione temeraria minuatis, nec parochias ecclesiarum authoritate vestra dividere ullatenus præsumatis.

Cap. II. *Idem monachis.*

Dilecti filii nostri abbas & fratres S. Crucis, transmissa nobis conquestione demonstraverunt, quod prædia de quibus decimas & in magna parte sustentationem habere consueverunt, conduxistis & recepistis ad firmam. Unde quoniam iidem fratres ex hoc immoderate & enormiter gravantur, nec fuit intentionis antecessorum nostrorum, ut de possessionibus quas conducitis, decimas non deberetis persolvere: discretioni vestræ per, &c. quatenus eisdem fratribus de prædiis quæcumque conduxistis in parochiis suis, de quibus * consueviſtis decimas percipere, plenarie persolvatis, vel cum ipsis tam pacifice & amicabiliter conveniatis, quod nulla debeant inter vos scandali mala suscitari, & ne vos videamini ultra quam vobis indultum est manus extendere.

* *Forte*, consueverunt.

Cap. III. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Fraternitatem tuam scire volumus & firmiter tenere, quod ut te ex caritatis fervore, ob multiplicia tuæ devotionis gratissimæ obsequia nobis frequenter impensa, diligimus: ita & aliquando tibi negare nolumus, quod cuilibet fratrum nostrorum concedere debemus. Super eo quod de compellendis monachis albis & nigris, & (*a*) canonicis regularibus, ad solvendas decimas de terris conductis, quas habent ad terminum vel ad firmam, a nobis tua discretio postulavit: te vel quemlibet alium audire & exaudire nulla ratione possumus, nisi manifeste vellemus obviare justitiæ, & prædecessorum institutis contraire; ne videamur religionem persequi: quam si forte non habemus in nobis, (*b*) in iis diligere & fovere tenemur. Cautum siquidem in scriptis prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum habetur, quod religiosi viri ab exactione decimarum de laboribus, quos propriis manibus vel sumptibus colunt, & de nutrimentis animalium suorum prorsus erunt immunes. Sed piæ recordationis Hadrianus papa prædecessor noster laA bores in novalia pro sua voluntate convertit. Illud etiam debet nos a tuæ petitionis effectu retrahere, quod in veteri testamento non usquam legisse recolimus, ut Levitæ Levitis decimas persolverint: immo sicut tua discretio non ignorat, non ambigimus esse statutum, (*c*) ut ecclesiis illis decimas persolvant, ubi ecclesiastica sacramenta percipiunt. Unde Apostolus: *Non est magnum si metimus temporalia, ubi spiritualia seminavimus*. Non grave tibi sit, sicut esse non debet, si ratione Divinæ scripturæ & honestate nostra pensata, petitionem illam, quantumcumque te diligamus, & sicut carissimum fratrem nostrum defendentes, non duximus admittendam. ANNO CHRISTI 1179. 1. Cor. 9.

B In nullo (*d*) patereris repulsam, quod secundum justitiam fieri a nobis postulares.

Cap. IV. *Idem.*

Suggestum est nobis ex parte tua, quod abbas & fratres de Ursitum decimas auferre conantur, & alia damna & gravamina vobis irrogare non cessant. Quia non decet honestatem sive religionem monasticam litibus & contentionibus intendere, discretioni vestræ per * A. S. monendo consulimus & hortamur, quatenus cum prædicto abbate & fratribus super decimis ipsis & aliis, unde inter vos est controversia, pacifice conveniatis, ne pro hujusmodi contentionibus C fama vestræ religionis valeat denigrari. Nam quando ordini vestro Romana ecclesia privilegia de decimis dederat, domus vestræ ita erant ratæ, quod exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri. Sed per gratiam Dei nunc sunt in tantum augmentatæ & possessionibus ditatæ, quod multi viri ecclesiastici de confinibus vestris apud nos querelam sæpe deponunt.

* Apostol. scripta.

Cap. V. *Idem Trecensi episcopo.*

Ex parte fraternitatis tuæ ad audientiam nostram noveris perveniſſe, quod albi monachi & nigri, & quidam alii viri religiosi, ecclesias tuæ D jurisdictionis reditibus decimarum spoliare præsumunt, occasione privilegiorum quæ sibi Romana indulsit ecclesia. Sane tuam nolumus latere prudentiam, quod sanctæ memoriæ prædecessores nostri fere omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserunt. Sed bonæ memoriæ prædecessor noster Hadrianus, solis fratribus * Cistrensis ordinis, & Templariis & Hospitalariis, decimas laborum suorum indulsit. Ceteris vero, ut de novalibus suis, quæ propriis manibus & sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium & de hortis suis decimas non persolvant, concessit. Quem super his imitati sumus, quatenus hi quibus indultæ sunt decimæ de novalibus suis & de nutrimentis animalium suorum & de hortis suis, hac occasione decimas de aliis ecclesiæ E suæ rebus non debent nec possunt subtrahere, vel sibi ulterius aliquid vendicare.

* Cisterciensis.

Cap. VI. *Idem & fratribus Ramensis ecclesiæ.*

Licet de benignitate sedis apostolicæ vobis sit indultum, ut de laboribus vestris, quos propriis manibus vel sumptibus colitis, nemini decimas sol-

(a) *Canonicis secularibus vel regularibus.* (b) *in aliis.*
(c) *ut populus . . . . ecclesiis persolvat.* (d) *patieris.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

ſolvere teneamini: propter hoc tamen non eſt vobis licitum, cuilibet decimas de terris illis ſubtrahere, quas aliis traditis ad colendum. Relatum eſt ſiquidem auribus noſtris, quod cum terras quaſdam, quas decimatione dilecti filii noſtri theſaurarii Senonenſis habetis, datis ruſticis excolendas, & ei exinde decimas ſicut debetis, non ſolvitis, nec facitis a ruſticis ipſis exolvi. Quoniam igitur quanto arctius vivitis, tanto tardius debetis efficere vos quæ ſunt honeſtati contraria vel obvia rationi, aut ex quibus privilegiorum veſtrorum tenorem tranſgredi videamini, cum privilegium mereantur amittere, qui conceſſa ſibi abutuntur poteſtate: fraternitati veſtræ, &c. quatenus de terris illis, quas in decimatione prædicti theſaurarii, propriis manibus non colitis, ſed ruſticis traditis excolendas, decimas vobis uſurpare nullatenus præſumatis: ſed eas in primis eidem theſaurario faciatis cum omni integritate perſolvi, ſcituri pro certo, quod ſi præceptum noſtrum contempſeritis, nos venerabili fratri noſtro Senonenſi archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut ruſticos quibus in decimatione præfati theſaurarii terras dederitis excolendas, ad ſolvendas inde decimas eidem theſaurario, appellatione ceſſante, diſtricte compellat.

Cap. VII. *Idem ex privilegio Alexandri papæ.*

Sane laborum veſtrorum, quos propriis manibus vel ſumptibus excolitis, ſive de nutrimentis animalium veſtrorum, nullus omnino clericus vel laicus a vobis decimas exigere præſumat. Hoc etiam idem ex privilegiis aliis aliorum Romanorum (*a*) pontificum.

Cap. VIII. *Idem Conventrenſi epiſcopo, & officialibus ejus.*

Ad audientiam noſtram noveritis perveniſſe, quod quidam veſtratium a dilectis filiis noſtris abbate & fratribus de * Pipennella, qui ſunt * Ciſtrenſis ordinis, de laboribus quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, decimas exigere & extorquere conantur, illud privilegii capitulum ſedis apoſtolicæ prava interpretatione ac malitioſe pervertentes, quo eiſdem fratribus indulgetur, ne de laboribus quos propriis manibus & ſumptibus excolunt, aliquis ab eis decimas exigere audeat. Aſſerunt enim quod pro laboribus novalia intelligi debent. Verum quoniam fratres præſcripti ordinis benignitate apoſtolica fovere debemus, & ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel ipſos contra juſtitiam quantumlibet moleſtandi, attentius providere: tuæ venerabilitati, &c. quatenus a præſcriptis fratribus de laboribus ſuis quos propriis manibus aut ſumptibus excolunt, nullatenus decimas exigatis, nec a parochianis veſtris exigi permittatis, vel quolibet modo extorqueri. Nam ſi tantum de novalibus intellexiſſemus, ubi ponimus, *De laboribus:* poneremus: *De novalibus:* ſicut in privilegiis quorumdam aliorum præſumimus.

* Peponuella, * Ciſtercienſis

Cap. IX. *Idem Gregorius.*

ANNO CHRISTI 1179.

Statuimus ut monaſteria ex ſuis prædiis nullo modo decimas ſolvere cogantur. Quia ſi legitime dandæ ſunt, orphanis & peregrinis dandæ ſunt. Indignum eſt enim ut a clericis exigantur, qui propter eum cujus ſunt decimæ, pauperes efficiuntur. Nam ſi pauperes Domini ſunt, pauperum hæreditas pauperibus ejus eroganda eſt, illis videlicet, qui propter amorem illius, quæ poterant poſſidere dimittunt: eumque nudi ſequentes, poteſtati alterius ſe ſubmittunt.

Cap. X. *Idem Hadrianus papa.*

Nobis in eminenti ſpecula, diſponente Domino, conſtitutis, ſi cunctarum jura eccleſiarum integre non debeant & illibata ſervari, locum beati Petri apoſtolorum principis inutiliter obtinere, & juxta nobis commiſſæ diſpenſationis officium negligenter agere videmur. Sic enim eccleſiæ Dei, nobis cum Divina gratia providente gubernantibus, recto ſuo curſu diriguntur, dum nos & errata quam vigili proviſione corrigere, & unicuique ſtudemus jus * ſuum ſervare. Dilecti filii noſtri (*b*) * Partonolenſis eccleſiæ, adverſum vos quæſtione depoſita, ſua nobis relatione monſtraverunt, vos quaſdam decimationes ad jus ſuum pertinentes violenter auferre, & ipſos fratres eiſdem decimationibus auſu temerario infeſtare: quia ſi beati Benedicti regulam, juxta quam vivitis & monachicum habitum geſtatis, attenta ſolicitudine penſaretis: ad proximorum bona deripienda non præſumeretis manum extendere, vel quæ alterius juris ſunt, vobis illicite uſurpare. Ne ergo vos de cetero aut avaritiæ malum, aut vitium, quod abſit, rapacitatis accuſet, per apoſtolica ſcripta vobis mandamus, quatenus nullam eorum antiquam poſſeſſionem, vel decimationem, vel eam quæ illo loco præſertim, qui (*c*) Macien appellatur, exiſtit, auferre ſeu protrahere præſumatis: & ſi quas eis præter ſolitum in hoc anno de ipſis decimis negaſtis, quaſcumque etiam poſſeſſiones per violentiam detinetis, ſecundum quod antiquitus præfata eccleſia noſcitur poſſediſſe, (*d*) eis in integrum, omni occaſione ceſſante, nullatenus reſtituere differatis. Nos ſiquidem viris religioſis non alias decimas, niſi eas quæ de novalibus provenire noſcuntur, duximus indulgendas. Si vero hujus mandati auſi fueritis exiſtere contemptores, & ad ſedem apoſtolicam querimonia pervenerit iterata: timendum vobis erit, ne ſentire debeatis ſeveritatis eccleſiaſticæ ultionem.

* proprium
* Parconolenſis.

Cap. XI. *Idem Wigornienſi & Herefordenſi epiſcopis.*

Ex multiplici conqueſtione VV. presbyteri de Tritona accepimus, quod cum * in eccleſia de Tritona, triginta annis & eo amplius * miniſtraſſet, monachi de * Beria decimas univerſas quas de terris cultis a prima fundatione eadem eccleſia ſemper percipere conſuevit, infra hoc quadriennium ſibi & eccleſiæ ſubtraxerunt: cum inter abbatem de Bueria VV. nomine de conſenſu totius conventus, & prædictum presbyterum,

* eccleſiam de
* poſſediſſet,
* Bueria

(a) *Pontificum habetur.* (b) *Protegalenſis.* (c) *Inatiem.*
(d) *eis canonicis in integrum.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

terum, quindecim annis & eo amplius elapsis, talis interveniſſe dicatur conventio, ſcripto authentico monachorum roborata, quod monachi prædicto presbytero & eccleſiæ ſuæ de blado & univerſis leguminibus integrum, quamdiu viveret, deberent perſolvere, exceptis minutis decimis, quas idem presbyter, ob exaltationem eccleſiæ monachorum, quietas clamavit. Cumque conventio temporibus trium abbatum præſcripti loci ſervata fuiſſet, abbas illius loci ad præſentiam noſtram accedens, a nobis ſcriptum privilegium obtinuit: in quo, monaſterio ſuo indultum eſt, ut de laboribus quos propriis manibus & ſumptibus excolit, nulli decimas ſolvere teneatur. Qui ſiquidem reverſus ad propria, tantam gratiam adverſus H. illuſtrem regem Angliæ & favorem invenit, quod rex totam terram illius villæ, in qua eccleſia præfati presbyteri ſita eſt, monaſterio ipſius in perpetuam eleemoſynam contulit. Quo facto, prædictus abbas, univerſis illius villæ colonis expulſis, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis ſumptibus, eccleſiæ debitos reditus ſubtraxit. Unde quia non fuit intentionis noſtræ per prædictum privilegium noſtrum prædictæ conventioni derogare: fraternitati veſtræ, *&c.* quatenus utraque parte ante vos convocata, rei veritatem diligentius inquiratis, & ſi inter prædeceſſorem prædicti abbatis & prænominatum presbyterum conſenſu monachorum talis conventio fuerit, & per annum ſervata, eumdem abbatem & monachos authoritate noſtra moneatis, & diſtricte compellatis, ut eamdem conventionem & compactionem, non obſtante privilegio, niſi, quod non credimus, de tranſactione illa in eodem privilegio contineatur, occaſione & appellatione ceſſante, inviolabiliter teneant & obſervent, vel exinde pacifice ſecum conveniant, & ſecundum formam compoſitionis reditus ipſius integre perſolvant.

Cap. XII. *Idem Thomæ Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Commiſſum nobis a Domino diſpenſationis officium nos admonet multipliciter & hortatur, ut univerſis Chriſti fidelibus debeamus utiliter providere, atque jura ſua integre nos oportet atque illibata ſervare. Pervenit quidem ad nos, quod monachi de Boxle, eccleſiæ ſanctæ Mariæ, in cujus parochia commorantur, decimas ex integro non perſolvant, & eas reddere contradicunt. Ea propter fraternitati tuæ, *&c.* quatenus prædictos monachos * ut ipſas decimas & de ipſis cultis, in quibus domus olim conſtructæ fuerant, præfatæ eccleſiæ cum integritate perſolvant: quoniam priuſquam in eadem eccleſia moraretur, ſolebant perſolvi. Si non, appellatione ceſſante, authoritate noſtra, cum omni diſtrictione, ſicut olim de paſcuis ſolvebantur decimæ, ita nunc de eiſdem ad frugum fertilitatem tranſlatis, decimas volumus abſque diminutione perſolvi.

* *f.* moneas, *aut* cogas.

Cap. XIII. *Idem monachis de ſancto Laurentio.*

Sicut vobis jura veſtra integra & illibata vultis ſervari, ſic aliis juſtitiam ſuam ſubtrahere nequaquam debetis. Audivimus etiam, quod decimas eccleſiæ de (*a*) Colingham, cum ea in qua debeant ſolvi integritate, quando fundus ad veſtrum dominium pervenit, non ſolvitis. Verum quoniam indecens & inhoneſtum vobis valde exiſtit, ut aliis damna * inferre præſumatis, quæ vobis nullatenus inferri velletis: univerſitati veſtræ, *&c.* quatenus prædictas decimas memoratæ eccleſiæ ſine diminutione aliqua, & cum ea integritate, in qua antiquitus ſolvi ſolebant, ſolvere non differatis: quia nobis plurimum grave exiſtit, ſi ſuper his ulterius ad nos querimonia deferetur. Verumtamen ſi aliquid juris ibi vos habere confiditis, in præſentia fratris noſtri Wigornienſis epiſcopi, & dilecti filii noſtri decani Ciceſtrenſis, occaſione & appellatione ceſſante, ordine judiciario experiamini: quod ipſi inter vos & partem alteram duxerint ſtatuendum, firmiter ſuſcepturi & inviolabiliter ſervaturi.

* irrogare.

Cap. XIV. *Item Gregorius.*

Ut nullus abbas decimas & primitias, & reliqua quæ ſecundum ſtatuta canonum ad epiſcopos pertinent, detineat ſine authoritate Romani pontificis, ſeu epiſcopi in cujus diœceſi habitat, apoſtolica authoritate firmamus.

Cap. XV. *Idem Joannes papa.*

Certam habemus prædeceſſorum noſtrorum conſtitutionem & rationem, nil in hoc Mundo habentibus, & decimas, oblationes vivorum & mortuorum, convenire, qui ſpontaneam eligentes paupertatem, in monaſterio ſuo degere volunt ſub imperio, in quibus Chriſtus alitur & veſtitur.

Cap. XVI. *Item Paſchalis II.*

Novum exactionis genus eſt, ut clerici a clericis frugum vel animalium decimas exigant. Nunquam enim hoc in lege Domini præcipi legimus aut permitti: nec enim a Levitis Levitæ decimas * extorſiſſe leguntur. Illi profecto ſolvere laborum ſuorum decimas debent, qui a clericis ſpiritualium miniſteriorum labores accipiunt.

* cepiſſe.

De illis qui incidunt in canonem datæ ſententiæ, vel incidere videntur, cum non incidant: & qui propter abſolutionem ſint ad ſedem apoſtolicam mittendi. Pars XIV.

Cap. I. *Alexander III. Bathonienſi & Exonienſi epiſcopis.*

Si vero aliquis in clericum comam nutrientem, ignorans quod clericus fuerit, manus violentas injecerit, propter hoc non debet apoſtolico conſpectui præſentari, nec etiam excommunicatione notari, dummodo ipſum eſſe clericum ignorarit: & ſi hoc dubium fuerit, propria manu voluerit præſtare * ſacramentum.

* juramentum.

Cap. II.

(*a*) *de Colingran.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. II. *Idem (a) abbati de Nexibus.*

Consulit nos tuæ discretionis (*b*) providentia, quid tibi faciendum sit de his, qui de sæculo fugientes in monasterium, tuæ religionis habitum susceperunt, (*c*) & infra certum tempus postmodum confitentur se tale delictum commisisse, quod ipso actu sententiam excommunicationis incurrerunt. Hos autem non potes sine licentia summi pontificis, nec debes absolvere, sed præsumptionem delinquentium debita animadversione punire.

Cap. III. *Idem.*

Porro si aliqui violentas manus in fratres tuos mittunt, & pœnitentia ducti, non victi, sed privatim, sicut asseris, a te veniam postulant, eos monere debes propensius & inducere, ut his quos læserunt, congrue satisfaciant, & apostolico conspectui se præsentent, cum a te vel ab aliquo sine speciali mandato Romani pontificis absolvi non possint.

Cap. IV. *Idem Exoniensi episcopo.*

Nulli autem monachi Templarii se possunt privilegio apostolicæ sedis tueri, quo minus excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in clericos, sicut excommunicatos vitare.

Cap. V. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & ejus suffraganeis.*

Non sine cordis dolore & amaritudine audivimus, quod cum viri ecclesiastici per vos aut per alias personas ecclesiasticas in ecclesiis secundum statuta canonum ordinantur: laici vero, qui forte aliquando (*d*) contra ecclesiasticam ordinationem ex usurpatione consueverunt in periculum suæ salutis habere, in tantam vesaniam & furorem prorumpunt, quod ecclesiasticos viros canonice in ecclesiis ipsis ordinatos multis injuriis afficiunt, aliquando affligunt eos verberibus, & interdum etiam, quod est auditu terribile, occidere non verentur. Quoniam igitur quanta sit præsumptio & impietas eorum, qui talia & tam atrocia & nefaria facinora committunt, nemo potest, qui recte sapit ignorare: ad eos puniendos & castigandos, qui hoc instinctu diabolicæ fraudis committunt, spiritalem gladium debetis * exercere, (*e*) & vos ita volumus in eos ecclesiasticæ disciplinæ rigorem exercere, ut nil videamini omittere, quod adversus hos ex juris districtione fieri possit. Inde est quod fraternitati vestræ, *&c.* quatenus si qui se in tantam vesaniam & præsumptionem erexerint, quod hac vel alia occasione clericos occidant, vel occidere faciant, (*f*) vel aliter violentas manus in eos injecerint: tam malefactores ipsos, quam illos de quorum mandato id fuerit perpetratum, publice accensis candelis & pulsatis * signis, aperte excommunicatos denuncietis, & faciatis sicut excommunicatos devitari, donec Deo & sanctæ matri ecclesiæ satisfaciant, & A cum litteris vestris rei veritatem continentibus, ad sedem apostolicam accedant.

* Forte, *exferere*. H.

* campanis

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. VI. *Idem.*

Graviter oculos Divinæ majestatis offendunt, qui religiosos viros indebitis fatigant molestiis, (*g*) & locum suæ perturbant quietis. Sane a prædecessore nostro sanctæ memoriæ (*b*) papa * A. III. in concilio Lateranensi statutum est, ut qui violentas manus in clericos vel monachos, Hospitalarios, Templarios, mittunt, seu in viros alterius religionis, excommunicationi subjaceant. Nos autem statutum prædecessoris nostri ratum & firmum tenere volentes, fraternitati vestræ, B *&c.* quatenus si qui parochianorum vestrorum in fratres hospitalis Hierosolymitani manus violentas injecerint, eos publice excommunicatos, appellatione remota, denuncietis, & ab omnibus faciatis cautius evitari, donec prædictis fratribus de illata injuria congrue satisfaciant, & cum litteris episcoporum suorum rei veritatem continentibus, apostolico conspectui se præsentent.

* Alexandro.

Cap. VII. *Idem * Exoniensi episcopo. Pars capituli*, Sicut dignum.

* Oxoniensi

Super eo quod a nobis consilium postulasti, utrum si scholares sese invicem percusserint, in plena vel minori ætate, clerici aut religiosi viri C in claustro, secundum canonem illum quo statutum est, ut illi qui in clericos manus violentas injecerint, ad sedem apostolicam pro sua absolutione venire debeant, inquisitioni tuæ taliter respondemus: quod si clerici infra puberes annos sese ad invicem, vel unus alterum percusserit, non sunt ad sedem apostolicam mittendi, quia eos ætas excusavit: nec etiam clerici, si sint plenæ ætatis, si non de odio, aut invidia, vel indignatione, sed levitate jocosa se invicem percusserint: nec magistri, si clericum scholarem intuitu disciplinæ vel correctionis percusserint, quia non potest in ipsis violenta manus injectio notari. Ceterum si ex odio sese iidem scholares percusserint, pro sua absolutione debent ad se- D dem apostolicam venire.

Cap. VIII. *Idem eidem in eadem epistola.*

Monachi vero & canonici sæculares, quocumque modo sese in claustro percusserint, non sunt super hoc ad sedem apostolicam mittendi: sed secundum discretionem & providentiam abbatis sui disciplinæ subdantur: & si abbatis discretio non sufficiat, & ad eorum correctionem diœcesani episcopi providentia erit adhibenda.

Cap. IX. *Idem eidem in eadem epistola.*

E Si vero alicujus potentis ostiarius, sub prætextu officii sui malignatus, clericum læserit, ab officio suo potest absolvi, nisi forte eumdem clericum graviter vulneravit.

Cap. X.

(a) *Idem Eboracensi archiepiscopo.* (b) *prudentia.* (c) *& inter cetera.*
(d) *Ecclesiarum ordinationes.* (e) *& nos.* (f) *ut alii in eos violentas manus injiciant.*
(g) *& otium suæ.* (h) *Papa K. in Lateranensi.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. X.

Officialis pro injectione manuum in clericum non potest, sine mandato Romani pontificis, absolutionis beneficium promereri: quia nulli laico tanta super clericum datur potestas, nisi forte turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, sed casu fortuito clericum læserit. Si forte clericum vim sibi inferentem vi repellat vel lædat, non debet propter hoc ad sedem apostolicam transmitti: sed si in continenti vim vi repellat, cum vim vi repellere omnes leges & omnia jura permittant. Nec ille compellendus est ad sedem apostolicam venire, qui in clericum, cum uxore, matre, vel sorore, vel filia sua propria inventum turpiter, manus injecerit violentas. Ceterum si eum in stupro vel adulterio, quando ea cum qua stuprum committitur vel adulterium, ita proxima ipsum consanguinitatis linea non contigerit, ceperit, aut alias in eum manus violentas injecerit, a sententia excommunicationis non erit ille immunis.

CAP. XI. *Idem episcopis, archidiaconis, & aliis ecclesiarum prælatis per Angliam constitutis.*

Parochianos autem vestros, si qui in monachos vel conversos præfati ordinis manus violentas injecerint, sublato appellationis remedio, secundum tenorem generalis decreti, excommunicatos denuncietis, ipsosque sicut excommunicatos, faciatis cautius evitari, donec eis quos læserint, congrue satisfaciant, & cum litteris vestris apostolico conspectui se præsentent.

CAP. XII. *Idem Bathonienſi episcopo.*

Mulieres etiam, vel aliæ personæ, quæ sui juris non sunt, possunt a diœcesano episcopo absolvi, si manus violentas in clericum injecerint. De his vero qui magnæ sunt potentiæ, & ita delicati, quod magnum laborem sustinere nequierint, si manus in clericos injecerint violentas, tale damus petitioni tuæ responsum, quod status personæ prius & veritas negotii, Romano pontifici est intimanda, & secundum consilium ejus de commisso scelere erunt puniendi. Illi vero qui non injiciunt, sed eorum authoritate & mandato manus violentæ injiciuntur in clericos, ad sedem apostolicam, omni excusatione cessante, sunt mittendi, cum is vere committat, cujus authoritate delictum committi probatur.

CAP. XIII. *Idem Cenomanenſi episcopo.*

De cetero noveris, quod si laicus pro violenta manuum injectione in clericum est excommunicationis vinculo adstrictus, si habens capitales inimicitias vel alias justas causas, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ut sine periculo, apostolico nequeat se conspectui præsentare: licet diœcesano episcopo, accepto juramento, secundum morem ecclesiæ absolutionis gratiam impartiri. Sed illi sub juramenti debito est injungendum, ut quamcitius habuerit opportunitatem, Romanum pontificem adeat, mandatum apostolicum susceperus.

DE JURE PATRONATUS,

ANNO CHRISTI 1179. PARS. XV.

& clericorum institutionibus.

CAP. I. *Idem R. Eboracenſi archiepiscopo.*

RElatum est nobis ex parte tua, quod cum in Laterano concilio sit statutum, ut personæ tali ecclesia vel ecclesiasticum beneficium conferatur, quæ resideat in loco, & curam ejus per se valeat exercere: nonnulli autem ad ecclesias præsentati, se posse residere affirmant, & curam habere ecclesiæ & ecclesiastici beneficii profitentur, id tamen efficere contradicunt. Ideo consuleres nos voluisti, an propter hoc tales possis repellere, vel institutos sine appellatione removere. Tuæ itaque prudentiæ innotescat, quod cum verba accipienda sint cum effectu, tales, si præsentati fuerint, licite poterunt amoveri, nisi forte de licentia prælatorum, vel * studio litterarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, si contra decreti intentionem fuerit interjectum. Quia autem consulis, si clericus idoneus, ad vacantem ecclesiam præsentatus, ab episcopo diœcesano non fuerit admissus, & postmodum alius idoneus præsentatus, & ab episcopo institutus, possessionem tenuerit corporalem, an clerico priore ecclesiam petente, debeat posterior priori præferri: dubium non est, quin in hoc casu melior sit conditio possidentis: quoniam antequam præsentatio per diœcesanum episcopum approbetur, ratum non est quod a patrono fuerit inchoatum.

* *Forte* pro ſtud.

CAP. II. *Idem.*

De cetero prudentiæ tuæ præsentibus litteris intimamus, quod si laici clericis vel collegiis de concessionibus vel donationibus instrumenta concesserint in hæc verba vel similia: Concessi, vel, dedi ecclesiam, & præsenti charta confirmavi: si consensus episcopi non accesserit, nil actum vel datum videtur. A laico enim ecclesia dari non potest. Patronatum autem de authoritate & assensu episcopi, certum est a laico in eosdem jure conferri.

CAP. III. *Idem eidem.*

Cum laici, episcopis nescientibus aut non consentientibus, clericis ecclesias concedunt, in quibus habent jus patronatus; & postea pœnitentia ducti, alios ad ecclesias ipsas episcopis præsentant; & illi ad eorum præsentationem in eisdem ecclesiis ab episcopis instituuntur: eorum debet institutio stare & firmiter observari, qui authoritate episcopi fuerint instituti, concessione priori, quæ nulla est, omnino evacuata. Non enim licet laicis in ecclesiis clericos propria præsumptione ordinare.

CAP. IV. *Idem Herefordenſi episcopo, & abbati de Forde.*

Quia clerici quidam vestræ diœcesis, advocationem ecclesiarum, sicut accepimus, comparant, vel quocumque modo possunt acquirunt, ut postmodum filii vel nepotes ad easdem præsententur ecclesias: nos tam pravam consuetudinem penitus eradicare volentes, nihilo minus præsentium authoritate mandamus atque præcipimus,

ANNO CHRISTI 1179.

mus, ne id attentare præſumant, univerſis clericis juriſdictionis veſtræ arctius inhibere curetis: & ſi presbyteri eccleſiarum veſtrarum advocationes acquiſierint, eos advocationibus taliter acquiſitis, appellatione ceſſante, apoſtolica authoritate ſpolietis.

Cap. V. *Idem I. baſilicæ XII. apoſtolorum presbytero cardinali.*

Ex litteris Sarenſis epiſcopi accepimus, quod cum defuncta perſona de Laverchon, G. miles, qui villam in qua eccleſia ſita eſt, a monaſterio de Wilthon ad firmam tenebat, ad eamdem vacantem VV. de Leiceſter clericum prædicto epiſcopo præſentabat, poſt aliquantum temporis abbatiſſa prædicti monaſterii ad epiſcopum veniens, ei VV. de Norhale ad prædictam eccleſiam præſentavit. Epiſcopo vero nolente præſentatam perſonam ab ea recipere, tum ad venerabilem fratrem noſtrum Cantuarienſem archiepiſcopum abbatiſſa acceſſit, & apud eum querimoniam depoſuit de ipſo. Archiepiſcopus vero, quia viſum ſibi erat, quod factum militis ſuper præſentatione præfata nullius eſſet momenti, prædicto epiſcopo in vi obedientiæ injunxit, ut perſonam illam reciperet, & in poſſeſſionem induceret, quam abbatiſſa duxerat præſentandam. *Et infra:* Reſtitutione autem facta, cauſam audiatis, ita quod ſi vobis conſtiterit, quod præfato militi præſcripta villa fuerit, non excepto jure patronatus, ad firmam conceſſa, vel antequam de jure patronatus inter abbatiſſam & militem controverſia eſſet ſuborta, præfatus VV. de Leiceſter in præſcripta eccleſia per inſtitutionem epiſcopi ad præſentationem militis fuiſſet inſtitutus: ei, dummodo alias idoneus fuerit, eccleſiam ipſam adjudicetis, ita quod ſi abbatiſſa obtineat adverſus militem, illi de temporalibus debeat reſpondere.

Cap. VI. *Idem Wintonienſi epiſcopo.*

Illud prætereundum non duximus, ſuper quo te intelleximus dubitare: quod ſi aliquis laicus inconſulto epiſcopo, eccleſiam non vacantem concedat alicui religioſæ domui, & poſtea cum vacaverit, ad præſentationem ejus laici aliquis clericus ibi fuerit per diœceſanum epiſcopum inſtitutus; prior conceſſio per ſecundam conceſſionem, quo minus rata habeatur, infirmari non poteſt: nec debet aliquatenus impediri, cum illa conceſſio de jure nullius poſſit eſſe momenti: tum quia de re non vacante facta eſt, tum quia laicus ſine authoritate epiſcopi nemini poteſt eccleſias dare, licet religioſo loco jus patronatus conferendi liberam habeat facultatem. Si vero jus patronatus, eccleſia vacante, religioſo loco contulerit, & aliquis poſtea ſine præſentatione fratrum ejuſdem loci fuerit in ipſa eccleſia inſtitutus: ejus inſtitutio ſecundum rigorem juris eſt irritanda.

Cap. VII. *Idem Wigornienſi epiſcopo.*

Querimoniam prioris & fratrum de Lauch nobis litteris deſtinatam audivimus, quod R. quondam de Hereford comes, jus quod idem prior & fratres in eccleſia de Wica, ex ordinatione R. de Laci fundatoris eccleſiæ ſuæ, & ipſius Richardi ſocii, habere debebant, coram bonæ memoriæ I. quondam Wigornienſi epiſcopo recognovit. Unde idem epiſcopus poſtea jam dictum priorem & fratres, nullo reclamante aut contradicente, inveſtivit, & exinde eam deinceps illi quiete & pacifice poſſederunt. Deinde cum inter prætatum comitem & C. uxorem, in cujus patrimonio eccleſia illa conſiſtit, divortium per eccleſiaſticum judicium celebratum fuiſſet: eadem C. VV. Pictavienſi nupſit, qui eccleſiæ præſcriptæ fructus memorato priori & fratribus omnino ſubtraxit, & eos in uſus R. ſacerdotis ejuſdem loci ſine epiſcopali authoritate convertit. Cumque poſtmodum VV. de medio ſublato, præfata C. tertio viro, VV. ſcilicet de Meduan. eſſet matrimonio copulata: idem VV. in ea qua alter VV. temeritate perſiſtens, jam dictum R. in præſcripta eccleſia contra priorem ſupradictum manutenere & fovere incæpit, dicens quod prænominati epiſcopi inſtitutio, quam ſuper eccleſia ipſa, quæ de uxoris ſuæ advocatione conſiſtit, dum erat in poteſtate illius viri, a quo poſtmodum ſeparata eſſe dignoſcitur, fecit, nullam debet firmitatem habere: præſertim cum patrimonium uxoris ſuæ, ſicut aſſerit, integre ſibi reſtitutum non eſſet, niſi de eccleſia illa ſuam poſſet adimplere voluntatem. Verum quoniam abſurdum videtur omnino, & ab eccleſia penitus eliminandum, ut ad ſingulas patronorum ſecundum humanam conditionem mutationes, eccleſiarum debeant ordinationes mutari: ne quod a ſupradicto R. taliter factum fuerit, alicui ſucceſſorum liceat irritare: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritatem diligenter & ſtudioſe inquiras, & ſi ita inveneris eſſe prout ſuperius narratur, ſæpe dictis priori & fratribus eccleſiam prælibatam, omni occaſione & appellatione ceſſante, reſtituas, & in pace facias poſſidere. Viciſſitudines etiam hujuſmodi eccleſiarum ab advocatis vel aliis quibuslibet in tua diœceſi fieri, de cetero nulla ratione permittas: ſed earum præſumptores uſque ad dignam ſatisfactionem, dilatione ſublata, vinculo excommunicationis percellas.

Cap. VIII. *Lucius tertius Norvvicenſi epiſcopo.*

Cum advocatus clericum unum idoneum præſentaverit epiſcopo, & poſtulaverit poſtmodum, eo non inſtituto alium æque idoneum, in eccleſiam eamdem admitti: quis eorum alteri præferatur, epiſcopi judicio credimus relinquendum, ſi laicus fuerit, cui competit jus præſentandi. Verum ſi collegium vel religioſa perſona præſentationem habuerit, prior tempore, potior jure merito videtur.

Cap. IX. *Idem.*

Cum paſtorali neceſſitate conſtringamur, & authoritate injuncti nobis officii provocemur pro ſtatu eccleſiarum vigili cura ſatagere, & ne contra juris ordinem alicui conferri debeant, attentiori ſolicitudine providere: inde eſt, quod univerſitati veſtræ, *&c.* quatenus ex donatione laicorum, niſi authoritas diœceſani epiſcopi interveniat & conſenſus adſit, nullus veſtrum ſibi eccleſias vendicare præſumat, vel retinere taliter acquiſitas, niſi * longa fuerit præſcriptione munitus, aut poſtea diœceſani epiſcopi forte habuerit conſenſum. Nos enim, cum laici non poſſint niſi jus quod habent transferre in alios, hujuſmodi conceſſiones viribus carere decernimus, & penitus irritas eſſe cenſemus.

* longæva

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. X. *Idem*. (*a*)

Relatum eſt auribus noſtris, quod vos jus præſentandi clericos ad eccleſias, contra inſtitutionem antiquam veſtri ordinis, emptionis titulo & modis aliis ſatagitis adipiſci, ut ſub tali prætextu vobis liceat habere eccleſias, & per vos vel per alios detinere. Quoniam igitur non (*b*) decet nos, occaſione qualibet vel obtentu, ab antiquis (*c*) canonibus patrum noſtrorum recedere, aut quidquam efficere, in quo poſſitis de vitio cupiditatis reprehendi: diſcretioni veſtræ, *&c.* quatenus jure patronatus in eccleſiis, (*d*) aut in eccleſias, de cetero acquirere deſiſtatis: quia non expedit vobis, nec nos volumus ſuſtinere, ut ſub tali prætextu vobis vel ordini veſtro derogetur. Sane uſque adeo vos & ordinem veſtrum diligimus, ut in vobis quæ honeſtati & religioni contraria ſunt, nullatenus fovere velimus, quia de vobis nil incommodi, nil volumus audire miniſtri.

Cap. XI. *Idem*.

Ea quæ honeſtatis doctorem * deformant, & canonum probantur ſanctionibus obviare, penitus ſunt evellenda, & falce apoſtolici moderaminis reſecanda. Unde quia cum eccleſia viventibus perſonis aliis conferri non debeat, conſultationi tuæ taliter reſpondemus: ut ſi quas conceſſiones eccleſiarum tui epiſcopatus, viventibus perſonis factas eſſe conſtiterit, & ſuper hoc ventum fuerit ad judicium, eas authoritate veſtra * in irritum revoces, & frivolas & vanas eſſe decernas.

* *f.* decorem

* *f.* noſtra

Cap. XII. *Idem Londonienſi epiſcopo*.

Si vero aliquando ordinatio alicujus eccleſiæ ad tuam inſtitutionem ſpectat, & pro controverſia laicorum de jure patronatus inter ſe diſcrepantium, ordinationes malitioſe differuntur: fas tibi ſit de authoritate noſtra, nullius contradictione & appellatione obſtante, in eadem eccleſia perſonam idoneam inſtituere, ita quod ipſa eadem præſentetur ab eo, qui jus patronatus evicerit.

Cap. XIII. *Idem*.

Cum ſæculum relinquitis, ut creatori veſtro poſſitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his quæ ſunt obvia rationi, abſtinere, & quæ reprehenſioni ſubjaceant, aut veſtram opinionem aut famam valeant denigrare. Inde eſt quod univerſitati veſtræ diſtrictius per apoſtolica ſcripta prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum, aliterve acquiſitorum, vel etiam alio modo, jus patronatus in eccleſiis parochialibus acquiſieritis, in eis presbyteros, niſi per epiſcopos, inſtituatis: nec epiſcopo ita jus parochiale minuere vel auferre aliquatenus præſumatis: excommunicatoſque ipſius epiſcopi vel archidiaconorum ſuorum, contra authentica ſcripta Romanæ eccleſiæ, ad digna officia in capitulis veſtris recipere non audeatis.

Cap. XIV. *Idem*.

Ex inſinuatione dilecti filii noſtri O. clerici accepimus, quod cum frater ſuus jus ei patronatus, quod in quibuſdam eccleſiis in Lincolnienſi & Saren. epiſcopatibus conſtitutis * habebat, liberaliter contuliſſet: eaſdem eccleſias quidam presbyteri alii occaſione fratris ſui prædicti O. ſine ipſius voluntate & conſenſu, per violentiam occupaverunt, & eas injuſte occupatas detinent. Quia igitur noſtrum intereſt, quæ nimis inordinate ab aliquibus ſuper eccleſiis attentantur, ad rectitudinis tramitem revocare: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquiſita & cognita, ſi ita, ſicut dictum eſt, cognoveris memoratos presbyteros earum eccleſiarum detentores, moneas, modiſque omnibus inducas, ut eaſdem eccleſias prædicto clerico ſine mora & difficultate reſtituant libere & pacifice ordinandas, & nullam ei exinde moleſtiam inferant vel gravamen. Quod ſi prædicti presbyteri commonitioni tuæ acquieſcere forte noluerint, tu ipſos excommunicationi, & terras ſi quas habent, omni occaſione & appellatione ceſſante, interdicto ſubjicias, & in memoratis eccleſiis Divina facias ceſſare officia, quamdiu ab aliquibus, prædictorum militum authoritate, occupatæ detinebuntur. Quod ſi nec ſic earumdem eccleſiarum detentores reſipuerint, ipſos, appellatione ceſſante, eccleſiaſtica cenſura compellas.

* *f.* co tutum.

Cap. XV. *Idem*.

Conſuluit nos tua fraternitas, quid tibi faciendum ſit de clericis, qui eccleſias a parentibus conſtitutas, hæreditario jure ſibi vendicant, nec tibi volunt reſpondere; & de laicis, qui filiis vel nepotibus ſuis prædictas eccleſias dare nituntur. Cum autem ſanctuarium Dei hæreditario jure non poſſit teneri, & indignum ſit penitus & abſurdum, ut quilibet authoritate propria eccleſias occupet, vel taliter occupatas detineat: nec te decet aliquatenus ſuſtinere, ut in epiſcopatu tuo vel clerici eccleſias a parentibus fundatas, authoritate propria detineant, aut laici filiis, vel aliquibus aliis eccleſias concedant.

Cap. XVI. *Idem* (*e*) *Wintonienſi epiſcopo*.

Ad aures noſtras pervenit, (*f*) quod R. & Vu. de Hortun. jus patronatus ejuſdem loci ab eo, ad quem ſpectabat præſentatio, emerunt. Quibus decedentibus, R. filius VV. jam dicti patris exemplo jus patronatus eccleſiæ emere non dubitavit, & canonicis de Stodleja tantas moleſtias intulit, perſecutiones, & gravamina, quod metu & dolo illius ſeducti, juri ſuo penitus renunciaverunt. Unde cum jus patronatus annexum ſit ſpirituali, nemini licitum eſt vendere illud. Diſcretioni tuæ, *&c.* quatenus utraque parte ante te convocata, rei veritatem diligentius inquiras, & ſi ita eſſe inveneris, prædicto R. ſuper patronatu eccleſiæ, occaſione & appellatione remota, perpetuum ſilentium imponas, & prædictis canonicis jus quod ibi habebant, ſi prior eorum (*g*) metu captus, quod idem R. ſe abſciſſurum (*b*) fide nititur, firmavit,

(a) Ad. *Abbatibus & Fratribus Ciſtercienſis ordinis*. (b) *decet vos*. (c) *inſtitutionibus .... veſtrorum*.
(d) *aut eccleſias*. (e) deeſt *VVinton. epiſcopo*.
(f) *quod Robertus & V. de Crotona jus patronatus Eccleſiæ ejuſdem loci*. (g) *metu capitis*.
(b) *fide, ut fertur, firmaverit*. Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

vit, eidem renunciavit, integre facias restitui : A non obstantibus litteris nostris, si quæ sunt, tacita veritate, impetratæ.

Cap. XVII. *Idem.*

De jure patronatus in præscripta ecclesia, hoc tuæ discretioni mandamus, quatenus si prædictus R. jus patronatus comparavit, cum hoc inconveniens sit & penitus inhonestum, vendi jus patronatus: contractum illum, sublato appellationis remedio, apostolica fretus authoritate, non differas revocare.

Cap. XVIII. *Idem.*

Nullus laicus decimas aut ecclesiam, aut quidquid ecclesiastici juris est, sine concessione sui pontificis, nec monasteriis, nec canonicis offerat: & si quis episcopus improbitatis causa & avaritiæ consentire voluerit, Romano pontifici nuncietur, & quod offerendum est, tunc eis licentia offeratur.

Cap. XIX. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Ceterum si episcopi post promotionem suam præsentationes personarum ad ecclesias a patronis ecclesiarum pro ecclesiis sibi commissis adepti fuerint, personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentaverint, sunt admittendæ. C

Cap. XX. *Idem abbati sancti Albani. Pars capituli:* Inconsultum.

De cetero si quis clericus ab ordinario judice in aliqua ecclesia fuerit institutus, ad præsentationem ipsius qui ejusdem ecclesiæ credebatur patronus, & postea jus patronatus alius evicerit in judicio: clericus qui institutus est, non debet ab ipsa ecclesia removeri, si tempore præsentationis suæ ille qui eum præsentavit, jus patronatus ecclesiæ possidebat. Si vero tunc non possidebat jus patronatus, sed tantummodo credebatur esse patronus, cum tamen non esset, nec possessionem patronatus haberet: secundum consuetudinem Anglicanam poterit ab eadem ecclesia removeri. Donationes vero vel concessiones, si quæ fiant privatis personis, illis viventibus quæ ipsas ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si fiant religiosis locis, ratæ debent haberi: ita quidem quod personæ, quæ jam dictas ecclesias possident, sine assensu ipsorum in vita sua eis non debent spoliari.

Cap. XXI. *Item Cantuarienſi episcopo.*

Cum nos plerumque ordinationes clericorum oporteat differre, pro eo quod quandoque minus idoneæ personæ præsentantur, aut interdum inter nos & præsentatores personarum alia de causa radix dissensionis emerserit: providendum est, ne occasione hujus scandali aut fructus ecclesiæ depereant, aut eis in spiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde est quod fraternitati tuæ, *&c.* quatenus si quando in illis ecclesiis vacantibus, in quibus persona ecclesiastica præsentationem non habet, vel quia personæ minus idoneæ vobis præsentantur, vel alia de causa de jure personas non poteris instituere in ecclesiis ipsis, contradictione & appellatione cessante, ponatis œconomos, qui debent reditus ecclesiarum expendere, aut futuris personis fideliter observare.

ſt. 75. ionem.

Cap. XXII. *Idem.*

Dilecti filii nostri decanus Eboracensis & prior de Neubure, quibus causam quæ inter canonicos de Giseburne & R. clericum super ecclesia de Cradun vertitur, commisimus terminandam: transmissa nobis relatione monstraverunt, quod canonici concessionem domini fundi habeant: R. vero donationem venerabilis fratris nostri Eboracensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, & non domini fundi, se habuisse probavit. Unde quoniam donatio ecclesiarum ad episcopos pertinet, & ad laicos assensum præbere spectat: B eisdem significamus, quod si res ita se haberet, videbatur nobis, concessionem archiepiscopi donationi laicali debere præjudicare: quia sicut diximus, episcoporum est, ecclesiarum beneficia conferre; laicorum vero, qui in ecclesia jus patronatus habent, assensum præbere. Quibus in concessionibus ecclesiarum, illud observandum est, quod sancti patres servare noscuntur.

Cap. XXIII. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Suggestum est auribus nostris, quod cum ecclesiæ de * Ochera, & de Malessart, & de Leinder, de assensu domini fundi, & authoritate Eboracensis archiepiscopi, ecclesiæ beati Petri Eboracensi concessæ & assignatæ sint in præbendam, C canonici de Novoburgo concessionem illam attenuare & irritare nituntur, occasione donationis, quam sibi asserunt prius factam fuisse. Unde quoniam licet in donationibus ecclesiarum requirendus sit & expectandus patronorum consensus, ecclesiæ tamen ipsæ, nisi authoritas pontificalis intervenerit, canonice concedi non possunt: universitati vestræ significamus, quod prior concessio, si cum consensu patroni & authoritate diœcesani episcopi facta est, aut ejus fuerit assensus postea subsecutus, posteriori concessioni præfertur. Alioquin illa debet præferri, quamvis posterius facta sit, quæ consensu domini fundi D & episcopi authoritate fulcitur.

* Ochon,

Cap. XXIV. *Idem universis monachis regularibus per Cantuarienſem provinciam constitutis.*

Cum deceat nos commodis & profectibus ecclesiarum firmiter intendere: nobis summopere competere dignoscitur, ut earum ordinationibus tanto studiosius intendamus, & ne inordinatæ remaneant, vigilem curam, & solicitudinem adhibeamus. Inde est quod universitati vestræ, *&c.* ut in ecclesiis, in quibus præsentationem habetis, cum vacaverint, diœcesanis episcopis clericos idoneos præsentetis, qui illis de spiritualibus, E vobis de temporalibus debeant respondere.

Cap. XXV. *Idem Panormitano episcopo.*

Insinuatum est auribus nostris, quod quidam clerici tui episcopatus, ecclesias ipsas ad tuam ordinationem pertinentes, sine authoritate & conscientia tua, in manibus advocatorum resignant. Quod quia indignum, & sacris canonibus omnino contrarium, nec aliquatenus debet tolerari: fraternitati tuæ taliter respondemus: quod hujusmodi renunciationes non debes aliquatenus ratas habere, nisi sint ab eisdem factæ, quos religionis habitum constat induisse: sed ipsos clericos, ut eleemosynas retineant, quibus tali modo renunciant; teneris compellere, di-

gnam eis pro tantæ levitatis & culpæ reatu in- A
ANNO CHRISTI 1179. fligere ultionem : quia nec debent nec poſſunt eccleſias ſuas reſignare , niſi in manibus epiſcoporum , ad quorum donationes pertinere noſcuntur :

Cap. XXVI. *Clemens papa III. epiſcopo Wigornienſi, & abbati de Theokesbr. & priori ſancti ſepulcri de Warwic.*

Referentibus nobis canonicis de Kinildewrde, accepimus, quod cum controverſia quæ vertebatur inter ipſos & clericos de Gnoshale , ſuper eccleſia de Cule , fuiſſet dilectis filiis noſtris de Cumbermere & de Derlee abbatibus , & archidiacono Coventrenſi, ab apoſtolica ſede commiſ- B
ſa canonice dirimenda, procurator R. militis de Stanford , qui jus habet defenſionis in illa eccleſia, ſentiens partem canonicorum injuſte gravari, cum ipſi clerici illam contra antiquam libertatem vellent juriſdictioni capellæ ſuæ de Gnoſale ſubjugare , vocem appellationis ad ſedem apoſtolicam emiſit. Judices vero appellationi legitime interpoſitæ minime deferentes , in deciſione controverſiæ , abſente altera parte , proceſſerunt . Quia vero ipſi canonici juri ſuo in hoc queruntur plurimum derogari , diſcretioni veſtræ per * A. S. præcipiendo mandamus , quatenus partibus ad veſtram præſentiam convocatis, audiatis cauſam, & appellatione remota, mediante juſtitia terminetis. Datum Laterani, decimo Kalendas Aprilis , pontificatus noſtri anno primo.

* Apoſtolica ſcripta .

PARS XVI. DE USURIS.

CAPUT I.

Alexander III. Panormitano archiepiſcopo.

SUper eo quod a nobis tua diſcretio poſtulavit , utrum poſſit in recipienda pecunia ad uſuram , fieri diſpenſatio , ut pauperes qui in Sarracenorum captivitate tenentur, per eamdem poſſint pecuniam liberari : præſentibus tibi litteris duximus reſpondendum, quod cum uſurarum D
crimen utriuſque teſtamenti pagina deteſtetur , ſuper hoc diſpenſationem aliquam non vidimus admittendam : quia cum ſcriptura ſacra prohibeat vel pro alterius vita mentiri , multo magis prohibendum eſt, ne quis in redimenda vita captivi, uſurarum crimine involvatur .

Cap. II. *Idem Januenſi epiſcopo . Pars capituli .* Tua fraternitas.

In civitate tua dicis ſæpe contingere , quod quidam piper ſeu cyminum , aut alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent , & promittunt per publicum inſtrumentum, ſe illis a quibus merces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſoluturos. Licet autem contractus hujuſmodi ex forma non poſſit cenſeri nomine uſurarum, nihilo minus tamen venditores peccatum incurrunt: niſi dubium ſit, merces illas plus minuſve tempore quo pretium debent recipere, valituras : & ideo cives tui ſaluti ſuæ bene conſulerent, ſi a tali contractu ceſſarent , cum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

Cap. III. *Idem.*

ANNO CHRISTI 1179.

Quoniam non ſolum viris eccleſiaſticis , ſed etiam quibuslibet aliis periculoſum eſt , uſurarum lucris intendere: authoritate præſentium tibi duximus injungendum , ut liceat tibi clericos tuos, qui de poſſeſſionibus vel arboribus , quas tenere in pignore noſcuntur , ſortem ſuam deductis expenſis receperunt, ad eadem pignora reſtituenda ſine uſurarum exactione , eccleſiaſtica diſtrictione compellere.

Cap. IV. *Idem Vigilenſi epiſcopo.*

Debitores autem , ad ſolvendas uſuras , in B
quibus ſe obligaverant, cogi non debent , niſi eas juramento ſolvere teneantur. Si veto de ipſarum ſolutione juramentum fecerint , cogendi ſunt Domino reddere juramentum , ut a creditoribus abſolvantur : & cum uſuræ ſolutæ fuerint, creditores ad eas reſtituendas , eccleſiaſtica, ſi neceſſe fuerit, cogendi ſunt ſeveritate.

Cap. V. *Idem Salernitano epiſcopo.*

Cum, ſicut tu aſſeris, manifeſtos uſurarios , ſcilicet qui in illo deceſſerunt peccato, communione altaris & eccleſiaſtica , juxta decretum noſtrum nuper in concilio promulgatum , præ- C
ceperis ſepultura privandos, donec reddant quæ tam prave receperint : quidam eorum dicunt ad ſolvendas perceptas uſuras, proprias non ſufficere facultates: alii vero promittunt ſe partes uſurarum quas habent præ manibus , reddituros ; ſed alias quas extorſerunt uſuras , cum de his poſſeſſiones comparatæ ſint , & eorum filiis vel parentibus traditæ , ſe non poſſe reddere profitentur. Alii vero ad excuſandas excuſationes in *Pſal.* peccatis, impudenter affirmant , illas dumtaxat uſuras reſtituendas , quæ ſunt poſt interdictum noſtrum receptæ , nec aliquos ad ſolvendas uſuras, quas ante interdictum receperant , debere compelli. Super his diſcretioni tuæ reſpondemus, quod ſive ante , ſive poſt interdictum noſtrum D
uſuras receperint, cogendi ſunt ſub pœna quam ſtatuimus in concilio, eas his , a quibus extorſerint, vel eorum hæredibus reſtituere : vel his non ſuperſtitibus, pauperibus erogare: dummodo in facultatibus habeant , unde ipſas reſtituere poſſint: cum juxta verbum beati Auguſtini, non remittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum . Illi autem qui non habent in facultatibus , de quibus uſuras valeant reſtituere, non debent pœna illa mulctari, cum eos nota paupertas excuſet. Poſſeſſiones vero quæ de uſuris comparatæ ſunt, vendi debent, & ipſa pretia his a quibus uſuræ extortæ ſunt, reſtitui : ut ſic non ſolum a pœna iſta , ſed etiam a peccato , quod per E
uſurarum extorſiones incurrerunt, poſſint liberari .

Cap. VI. *Idem Wintonienſi epiſcopo .*

Super eo quod nos conſulere voluiſti , utrum clericus ſit cogendus uſuras creditori ſolvere : prudentiæ tuæ taliter reſpondemus : quod cum periculoſum ſit omnibus Dei fidelibus uſuras recipere, ad earum ſolutionem nullus Chriſtianus eſt cogendus, niſi juramento vel fide eas ſolvere teneatur; ſed potius creditores ab uſurarum exactione, eccleſiaſtica debent coerceri ſententia.

Cap. VII.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. VII. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Ad noſtram noveris audientiam perveniſſe, quod cum Petrus de Uſiton tempore guerræ, quæ fuit inter cariſſimum filium noſtrum Henricum illuſtrem regem Anglorum & filios ejus, quibuſdam hominibus pro tuitione regni Francorum, pecuniam certæ ſummæ permutuaſſet, ab eis quaſdam poſſeſſiones & reditus recepit in pignus: ipſos etiam ſibi juramenti religione adſtrinxit, quod ei ſuper poſſeſſionibus & reditibus illis, donec ſibi mutuatam ſolverent pecuniam, nullam moleſtiam vel gravamen inferrent. Licet autem de poſſeſſionibus illis & reditibus præfatus Petrus nondum ſortem ſuam, ſicut aſſerit, deductis expenſis, receperit: quia tamen tu frater archiepiſcope propter hoc eum vinculo excommunicationis adſtrinxiſti, exinde cogimur litteras noſtras vobis deſtinare: præſertim cum ipſe, ſicut aſſerit, forte velit eſſe contentus. Inde eſt quod fraternitati tuæ conſulenti, *&c.* quatenus percepta a præfato P. ſufficienti cautione, quod exinde mandato veſtro debeat parere, ipſum contradictione & appellatione ceſſante, a ſententia qua tenetur, authoritate noſtra penitus abſolvas: & deinde debitores, qui ſibi prædictas poſſeſſiones & reditus contra juramentum ſuum ſubtraxiſſe dicuntur, ſi ita eſt, eccleſiaſtica cenſura compellas, ut poſſeſſiones illas & reditus eidem Petro dicto, appellatione ceſſante reſtituant: nec ſibi de cetero contra juramentum moleſtias inferant, donec ei pecunia ſolvatur. Quia non eſt tutum cuilibet, ſed periculoſum potius, religionem infringere juramenti. Cum autem prædicto P. pecuniam ſuam, ſicut juraverunt, perſolverint, vos ipſum ad reſtituendum quidquid eum novis deductis expenſis ultra ſortem recepiſſe conſtiterit, ſtudioſe monere curetis & diligenter inducere: & ſi commonitus id non fecerit, ipſum remoto appellationis obſtaculo, in eamdem excommunicationis ſententiam reducas: quia ſicut periculoſum eſt debitoribus ſuum infringere juramentum, ita non minus periculoſum eſt creditoribus retinere quod pro uſuris receperunt, cum ſit uſurarum crimen deteſtabile plurimum & horrendum, & utriuſque teſtamenti pagina condemnatum.

Cap. VIII. *Idem Wintonienſi epiſcopo.*

Nihilo minus præcipimus tibi præſentium authoritate, ut ſi qui ſunt in parochia tua, qui ſortem ſuam * de fructibus arborum vel animalium, deductis expenſis, receperint, eos moneas & per excommunicationis ſententiam compellas, ſublato appellationis remedio, ut debitoribus ſuis pignora ipſa ſine difficultate & dilatione reſtituant.

Cap. IX. *Idem in Turonenſi Concilio.*

Plures clericorum eorum, quia præſens ſæculum profeſſione vocis & habitu religionis reliquerunt, communes uſuras quaſi manifeſtius damnatas non exercent: commodata autem pecunia indigentibus, poſſeſſiones eorum in pignus accipiunt, & fructus provenientes recipiunt ultra ſortem. Idcirco generalis concilii decrevit authoritas, ut nullus amodo in clero conſtitutus, vel hoc, vel aliud uſuræ genus exercere præſumat: & ſi aliquis hactenus poſſeſſionem alicujus data pecunia ſub hac ſpecie in pignus acceperit, ſi ſortem deductis expenſis de fructibus jam perceperit, abſolute poſſeſſionem reſtituat debitori. Si autem aliquid minus habet eo recepto quod deeſt, poſſeſſionem ei reſignet. Si autem quis in clero extiterit, qui deteſtandis ſibi lucris uſurarum inſiſtat, eccleſiaſtici beneficii periculum patiatur: niſi forte beneficium eccleſiæ fuerit, quod redimendum ei de manu laicali videatur.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. X. (a) *Idem.*

Ex tranſmiſſa nobis conqueſtione (b) T. & matris ejus, innotuit, quod pater ejus qui eſt de hac luce ſubtractus, terram ſuam de * (c) Dullis, m. nachis de Wardone pro quadam pecuniæ ſumma, pignori obligavit: qui licet exinde ſortem ſuam & ultra receperint, eam tamen ſibi reddere contradicunt. Quia vero uſurarum crimen Deo & hominibus abominandum exiſtit, & tanto gravius in eccleſiaſticis & religioſis perſonis eſt reprehendendum, quanto magis ſe & alios e peccatorum laqueis tenentur eruere: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquiſita & cognita, ſi tibi conſtiterit quod prædicti monachi de præfata terra ſortem ſuam deductis expenſis receperint, eos attentius moneas, & ſi neceſſe fuerit, appellatione remota, eccleſiaſtica diſtrictione compellas, ut memorato * T. & matri ejus prædictam terram abſque difficultate reſtituant pacifice poſſidendam.

* Dullen,

* Teſaleyſi.

DE JURAMENTIS SERVANDIS. PARS XVII.

Cap. I. *Idem.*

SI vero aliquis quemquam graviſſimo metu ſub religione juramenti jus ſuum refutare coegerit, ipſum quoque ſibi retinuerit, quia nos conſulere voluiſti, alter, an neuter, id habere debeat: hoc tibi duximus reſpondendum, quod non eſt tutum, quemlibet contra juramentum ſuum venire, niſi tale fuerit juramentum, quod ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ: nec nos cuilibet ex reſponſione noſtra volumus dare materiam contra juramentum ſuum venire, ne authores perjurii eſſe videamur. Unde aliquando in Romana eccleſia a pluribus & a prædeceſſoribus noſtris factum eſſe recolitur, quod clerici, qui coacti eccleſiæ miniſterium abjuraverunt, de juramento abſolutionis beneficium meruerunt: & ad coercendam improbitatem eorum, qui eccleſiaſticos viros ad præſtandum illud juramentum impulerant, permiſſi ſunt in eadem eccleſia miniſtrare.

Cap. II. (d) *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Inſinuatum eſt nobis ex parte Vv. quod cum ipſe capellam de N. canonice fuiſſet adeptus, canonici de (e) Lanſtanet ſuper eadem eccleſia hujuſmodi conventionem fecerunt, quia ipſi eamdem

---

(a) *Idem Lundon. epiſc.* (b) *T. Scalers*, & ſic ubique. (c) *de Dulechan monachis de VVarſanie.*
(d) *Idem Decano Ceforenſi & Archid. de Beder.*
(e) *de Lameſtanter.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

dem ecclesiam tenere a præfato Vv. & exinde (a) ei annuum canonem deberent persolvere. *Et infra*: Sed quia compositio eorum (b) huic fuit damnosa, de juramento violato pœnitentiam recipiant, & prælibatam ecclesiam prædicto clerico restituant.

Cap. III. *Idem Santonensi & Bilonensi episcopis.*

De rescripto quod nobis est præsentatum, manifeste nobis innotuit, R. quondam Trevorensem abbatem cum VV. super summa septem millium solidorum taliter convenisse, *&c. Et infra:* Super hec quidem prædictus abbas de monachis obsides quosdam dedit, qui de observanda convention juramentum dederunt, ut si ipsi decesserint, alii monachi loco eorum in hostagio reverterentur. Insuper si dicti monachi fidem non servarent, abbas dedit eidem VV. I. & ejus uxorem fidejussores: qui similiter fidem præstitisse dicuntur. Si ita est, tam abbatem & monachos qui juraverunt, quam I. & ejus uxorem studiose monere curetis: ut sicut juraverint, eamdem conjurationem faciant adimpleri. Si vero commonitionem vestram facere neglexerint, eidem abbati & monachis ingressum ecclesiæ interdicatis, & in terra præfati I. & uxoris ejus usque ad dignam satisfactionem inhibeatis Divina officia celebrari.

Cap. IV. *Idem Norvicensi episcopo.*

Tua nos fraternitas duxit consulendos, cui standum sit juramento, cum clericos quidam religiosi jurisjurandi religione constringunt ad majorem pensionem solvendam, vel præstandum aliquid nomine beneficii, præter solitam pensionem. Cum autem instituuntur ab episcopis, jurant quod antiquam pensionem & solitam non augebunt. Tuæ igitur consultationi breviter respondemus, quod posterius juramentum, quod ratione & Laterani concilii authoritate juvatur, primo psæjudicat, quod de cupiditate processit. Justum est autem, ut clerici sic perplexi, pro perjurio quod vitare non possunt, ab ecclesiis perpetuo excludantur.

Cap. V. *Idem Londonensi & Wigornensi episcopis.*

Querelam R. clerici Lincolnensis ecclesiæ accepimus, quod cum VV. Salvagius clericus ei duos Byzantios nomine ecclesiæ de Stantun. annis plurimis persolvisset, & se illos annuatim persoluturum interposito sacramento firmasset, contempta religione sacramenti, jam per biennium ab hujus pensionis cessavit solutione. Quoniam igitur non tenentur ecclesias regere, qui sunt crimine irretiti perjurii: fraternitati vestræ, *&c.* quatenus partes ante præsentiam vestram convocetis, & super his rei veritatem curetis diligenter inquirere: & si vobis constiterit, memoratum VV. contra juramentum suum non necessitate, sed voluntate, a pensionis solutione cessasse, ipsum a præscripta ecclesia, authoritate nostra, contradictione & appellatione cessante, removere curetis: & ecclesiam ipsam præfato R. restituere minime differatis, & ipsum faciatis eam pacifice possidere.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. VI. *Idem (c) Londonensi episcopo.*

Si Stephanum contra compositionem fidei interpositione firmatam venisse constiterit, nisi manifestam rationem poterit allegare, ipsum præfata ecclesia & beneficiis ejus, appellatione cessante, non differas spoliare, & eam VV. cum integritate resignes.

Cap. VII. * *Idem ex registro Gregorii.*

* *f.* Ite

Pervenit ad nos, Laodicenum episcopum ab Arnulpho comite rebus suis spoliatum, & ad nequitiæ augmenta gladiis jurare compulsum, quod ablata nunquam repeteret, & hujus tanti sceleris veniam sibi impetrasse rogat. Cognita itaque contumelia, sibi * B. Petro valde doluimus, asserentes ejus fraternitatem nullius juramentis vinculis posse adstringi, quia nefandissima coactione juraverat: eum tamen apostolica authoritate absolvimus.

* *f.* sib B. Petro lata.

PAR XVII

DE CLERICIS MATRIMONIO copulatis, vel aliis fornicarias habentibus.

Cap. I. *Alexander III. Salernitano episcopo.*

CLericos autem in sacris ordinibus constitutos, qui in domibus suis propriis publice detinent concubinas, ad eas abjurandas volumus a tua fraternitate compelli, ne in eamdem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeant, & insuper reatum perjurii incurrant. Unde ipsos per suspensionis & interdicti sententiam arctius cogere debes, ut mulieres ipsas ita a se removeant, ut de ipsis sinistra suspicio non habeatur.

Cap. II. *Idem Cantuariensi archiepiscopo & ejus suffraganeis.*

Sicut ad extirpanda vitia, quæ periculum pariunt animarum, summopere nos decet intendere: ita etiam nos convenit germina virtutum propagare, ex quibus Dei fidelibus salutis augmentum, & sacris ecclesiis decor proveniat honestatis. Unde cum in Anglia prava & detestabili consuetudine & longo tempore fuerit obtentum, ut clerici in domibus suis fornicarias haberent, neque * volentes, tam grave scandalum a populo removere, & prædictos clericos ad honestatem ecclesiasticam reducere: fraternitati vestræ, *&c.* quatenus clericos jurisdictionis vestræ, qui in subdiaconatu & supra, in domimus suis fornicarias habent, studiose monere curetis, ut a se illas, occasione & appellatione cessante, removeant, eas ulterius non admissuri. Si vero infra 40. dies post commonitionem vestram vobis in his forte acquiescere contempserint, eos authoritate apostolica, appellatione remota, ab ecclesiasticis beneficiis usque ad congruam satisfactionem suspendatis: & si eas suspensi detinere præsumpserint, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuo removere curetis. Si qui autem clericorum ipsorum infra subdiaconatum accipiant

* *f.* n

(a) deest *ei*. (b) *Ecclesiæ fuit*.
(c) *Lundon.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

cipiant uxores, ipsos ad relinquenda beneficia A ecclesiastica, si quæ habent, & retinendas uxores suas ecclesiastica districtione compellatis. Sed si forte in subdiaconatu & aliis superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eorum uxores dimittere, & pœnitentiam agere de commisso, authoritate nostra per suspensionis & excommunicationis sententiam, appellatione postposita, compellatis.

Cap. III. *Idem Londonienſi epiſcopo.*

Universalis solicitudo ecclesiæ, quam, providente Domino, gerimus pro ecclesiarum statu, nos compellit propensiori cura satagere; &, ut secundum Deum & justitiam disponamus, vigi- B lem diligentiam & studium adhibere. Accepimus autem, quod plerique in tuo episcopatu degentes, cum essent in acolytatus officio & infra constituti, uxores duxerint, & nihilo minus ecclesias, quas prius habebant, detinere præsumant. Unde, quoniam uxorati divisi sunt, & eos cogitare oportet, quomodo uxoribus placere valeant & servire, obsequiis solummodo Divinis non possunt intendere: fraternitati tuæ, &c. quatenus prædictos viros ecclesias libere & absolute dimittere, appellatione cessante, compellas, & aliis eas personis idoneis, in sacris ordinibus constitutis, concedas. Verum si qui illorum aliquando in eisdem ecclesiis simplex prius beneficium habuerint, ipsum eis, excepto * magistro C ecclesiarum, sub dissimulatione dimittere poteris.

Cap. IV. *Idem Hipponenſi & Salernitano epiſcopis. Pars capituli:* Continebatur.

Super eo quod asseris, quosdam viros tuæ jurisdictionis in sacris ordinibus constitutos, matrimonium contraxisse: hoc tuæ prudentiæ respondemus, quod si qui in diaconatu & supra, matrimonium contraxerint, cogendi sunt uxores dimittere & continenter vivere: ita quod post actam pœnitentiam ex dispensatione possint in suis ordinibus ministrare. Si vero subdiaconi contraxerint matrimonium: eos, dummodo aute tales fuerint, quod timendum sit, ne pro una plu- D ribus abutantur, dissimulare poteris cum suis mulieribus remanere: quia tolerandum est malum, ut pejora vitentur.

Cap. V. *Idem Hereſordenſi epiſcopo: Pars capituli:* Super eo quod quæsitum est.

Sane de clericis inferiorum ordinum, qui in conjugio constituti, diu ecclesiastica beneficia ex concessione prædecessorum nostrorum habuere, a quibus sine magno discrime ac effusione sanguinis non possunt privari, fraternitati tuæ id duximus respondendum: ut quia ibi natio & barbarica gens, & multitudo est in causa, eos sub E dissimulatione sustineas ecclesiastica beneficia tam diu habita possidere: provisurus attentius, ne deinceps clericis conjugatis ecclesiastica beneficia conferantur. Sed nec eorum aliqui ad sacros ordines vel ecclesiarum administrationes admittantur, nisi castitatem forte voverint, & perpetuo servent, & qui unicam & virginem habuerint uxorem.

Cap. VI. *Idem VVigornienſi epiſcopo.*

ANNO CHRIST I 1179.

Inter cetera solicitudini tuæ convenit studiose diligenterque attendere, ut tales ecclesiis tuæ gubernationi commissis ministros ordines & proponas, qui domui Domini sciant decenter disponere, & populo Domini sciant præesse & prodesse. Pervenit autem ad audientiam nostram, quod quidam in tua diœcesi commorantur, qui se ecclesiasticæ professionis esse fingentes, cum tamen ecclesiastica beneficia habeant, matrimonium contrahunt, & adepta beneficia nihilominus obtinere contendunt. Alii autem, licet filii sacerdotum existant, partibus suis quasi jure hæ- B reditario succedunt: & in his postmodum (*a*) constituti, minus licite promoventur. Quod quia indignum est, & sanctorum canonum institutionibus noscitur penitus obviare: fraternitati tuæ, &c. quatenus illos qui infra subdiaconatum matrimonium contraxerunt, a suis uxoribus nulla ratione permittas divertere: nisi de communi consensu illi ad religionem transire voluerint, & ibi in Dei servitio jugiter commorari. Si autem cum uxoribus vixerint: ecclesiastica beneficia, quæ ad illos tantum, qui assidue in Dei servitio persistunt, spectare noscuntur, non debent ullatenus obtinere. Illi vero qui in subdiaconatu & supra ad matrimonium convolaverunt, possunt & debent mulieres invitas & renitentes C relinquere: nec hujusmodi conjunctio matrimonium, sed contubernium est potius nuncupandum.

Cap. VII. *Idem eidem in eadem epiſtola.*

De sacerdotibus publice fornicarias habentibus discretioni tuæ nihilo minus præcipiendo mandamus, ut eos diligenter convenias, & attentius commoneas, ut fornicarias suas dimittant, & a se prorsus expellant. Quod si forte admonitionem tuam facere contempserint, sed in immunditia sua duxerint perstistendum: tu eos, appellatione remota, ab omni officio & beneficio ecclesiastico non differas spoliare.

Cap. VIII. *Idem Londonienſi epiſcopo.*

Si autem clerici tuæ jurisdictionis, sive sint in sacris ordinibus, sive in inferioribus constituti, fornicarias detinent, nisi eas ad secundam & tertiam commonitionem tuam a se dimiserint. eas contempturi; de cetero liceat tibi eos ecclesiis vel earum portionibus, si quas habent, appellatione postposita, spoliare, & ipsis Divina officia interdicere.

Cap. IX. *Idem Eboracenſi archiepiſcopo.*

Super eo quod asseris A. presbyterum fornicariam detinere, & eum ad crebram admonitionem tuam dimittere nolentem, ab officio suspensum: prudentiæ tuæ respondemus, quod si super hoc appellatum fuerit ad præsentiam nostram, si contigerit ipsum ad nos accedere, prout expedire viderimus, petitionem ejus & audaciam corrigemus. Si vero non venerit ad præsentiam nostram, suspensionis sententiam in eum propter hoc latam, tam diu volumus observari, donec fornicariam suam a se abjiciat, & vi-

(a) *conſtituti ad ſacros ordines.* Mansi.

& vivat, ſicut decet presbyterum, continenter. Porro ſi litteras a nobis obtinuerit, quæ facti ſeriem non contineant, nolumus ipſas ſibi prodeſſe. ANNO CHRISTI 1179.

CAP. X. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Cum in Cantuarienſi provincia, ubi legationis officio fungeris, quod tibi commiſimus, multi clerici ſint, qui in domibus ſuis fornicarias habere dicuntur: ſatis grave eſt, quod in ſpurcitia vitiorum eorum eos permanere permittas, qui ad reſecanda vitia & præparandas virtutes diligens omnino & ſolicitus eſſe deberes. Unde fraternitati tuæ, *&c.* quatenus ſi qui clerici provinciæ tuæ concubinas vel fornicarias habent, eos conſtanter admoneas, & ſi opus fuerit, eccleſiaſtica diſtrictione compellas, ut concubinas & fornicarias a ſe, dilatione & appellatione poſtpoſita prorſus amoveant, eas vel alias nequaquam ulterius admiſſuri. Si qui autem eorum ita fuerint pertinaces, quod noluerint in hac parte mandatis tuis parere: ipſos ab eccleſiis quas habent, appellatione remota, non differas ſpoliare.

CAP. XI.

De cetero quia Stephanus clericus * (*a*) Devellentin. in archidiaconatu prædicti (*b*) archiepiſcopi adulteram in domo ſua & commatrem dicitur detinere: ſi hoc publicum eſt & manifeſtum, ob tantum exceſſum, animadverſione debita, nullius contradictione & appellatione obſtante corrigas.

* de Vellentiu.

CAP. XII. *Item.*

De diacono qui in ſabbato ſancto quemdam alium diaconum vulneravit, & mulierem uxoris nomine ſuſcepit, hoc prudentiæ tuæ duximus reſpondendum: quod ſi contrito & humiliato animo ad eccleſiam redire voluerit, dimiſſa illa quam in uxorem accepit, cum non poſſit, ſicut noſti, contrahere matrimonium, ipſum recipere potes & abſolvere a ſententia excommunicationis, quam pro violenta manuum injectione noſcitur meruiſſe; & injuncta ſibi pœnitentia de utroque exceſſu, poſt peractam pœnitentiam poteris ei diaconatus officium reddere, & etiam diſpenſative, ſi perfectæ vitæ & converſionis * fuerit, in presbyterum ordinare.

* *f.* converſationis.

CAP. XIII. *Idem* * *Exonienſi epiſcopo.*

* Oxonienſi

Significatum eſt nobis, quod quidam ſubdiaconi in tua diœceſi commorantes, matrimonium contrahere præſumpſerunt, & ſicut laici quilibet, cum uxoribus commorantur. Unde quoniam id, ſicut tua non ignorat diſcretio, ſacrorum canonum obviat inſtitutis: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, cujuſmodi vitæ ſubdiaconi ante contractum matrimonium extiterint, & quales futuri credantur, ſi uxores dimiſerint, diligenter ac ſtudioſe inquiras, & ſi eos honeſtæ vitæ ante contractum matrimonium fuiſſe, aut dimiſſis illis quæ uxores eorum eſſe dicuntur, caſte victuros credideris, tu ipſos mulieres a ſe dimittere moneas diligentius, & appellatione remota, diſtricte compellas. Si autem antea diſſolutæ vitæ fuerint, aut illis, quas tenent, dimiſſis, in deteriora lapſuri credantur, & plures pro una frequentare: tu id diſſimulare poteris, & pro graviori lapſu vitando, quod inſimul maneant ſuſtinere: ita tamen quod ad altaris miniſterium non accedant, nec eccleſiaſtica beneficia percipiant. Verumtamen ſi tales aliqui, eccleſiæ perſonas gerunt: aut eccleſias, aut uxores prorſus dimittere ſunt cogendi.

CAP. XIV. *Idem decano & canonicis Lincolnienſibus vel Lemovicenſibus.*

Cum inſtitiſſet apud nos lator præſentium H. parochianus veſter, ut de ordine ſubdiaconatus, ad quem recipiendum * minus enormiter & inordinate ſe ingreſſerat, cum eo miſericorditer ageremus; nec potuiſſet, ſicut nec debuerat, in parte proficere: tandem tamen a nobis licentiam poſtulavit, ut poſſet ſibi aliquam in matrimonio copulare, Nos itaque ſtudioſius attendentes, quomodo prædictus ordo, cum nullam ſibi dignitatem attulerit vel honorem, matrimonium ejus non impedit: diſcretioni veſtræ, *&c.* quatenus ſi matrimonium legitime duxerit contrahendum, nullus veſtrum eum a contracto matrimonio, prædicti ordinis obtentu, prohibere præſumat, nec ſibi propter hoc moleſtiam inferat vel gravamen.

* *f.* ni

CAP. XV. *Idem VVigornienſi epiſcopo,*

Ex parte prioris & fratrum (*c*) de Wellebec nobis innotuit, quod C. presbyter, qui habet vicariam in eccleſia ipſorum (*d*) de Hortun, publice concubinam tenet, & ſicut laicus quilibet tabernas frequentare non erubeſcit. Sed quia indecens & rationi contrarium eſt, ut ii qui altario ſerviunt, fœminarum amatores ſint, cum eos ſobrios & caſtos eſſe oporteat: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquiſita & cognita, ſi eum talem inveneris, qualis eſſe deſcribitur, ipſum ab eadem eccleſia, occaſione & appellatione ceſſante, amoveas.

DE ORDINATIONE FILIORUM SACERDOTUM, & eiſdem in eccleſiis paternis non tolerandis.

CAP. I. *Idem VVirgornienſi epiſcopo.*

CONQUERENTE nobis Milone clerico, quod cum R. presbyter eccleſiam beatæ Mariæ de Wicun, tanquam perſona diutius habuiſſet, & poſt mortem ejus idem Milo a Richardo Paciford domino fundi tibi fuiſſet præſentatus, R. filius presbyteri in ſacerdotio genitus, inſtitutionem ipſius clerici viſus eſt impedire, & ad habendam eamdem eccleſiam modis omnibus, quibus poteſt, adſpirat. Quoniam igitur indignum eſt, & canonicæ obviat ſanctioni, ut filii debeant patribus in eccleſiis ſuccedere: nos ad enormitatem iſtam eradicandam ſolicite volentes & diligenter intendere, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus ſi publicum eſt, & notorium, patrem prædicti R. in præſcripta eccleſia perſonatum habuiſſe, filium ejus ibidem miniſtrare, aut ejuſdem eccleſiæ perſonatum habere, nullatenus patiaris.

(a) *Vallenton.* (b) *Archidiaconi.* (c) *t de Vam.* (d) *de Heſtona.* Manſi.

tiaris. Sed si forte * aliqua causa institutus est, A ibi eum, appellatione remota, auctoritate nostra non differas amovere, & memoratum Milonem, sicut fuerat ad ipsam ecclesiam præsentatus ab eo, ad quem præsentatio spectare dinoscitur, ibi, dummodo alias idoneus sit, contradictione & appellatione cessante, non postponas rec pere, ipsumque facias prædictam ecclesiam quiete possidere.

ANNO CHRISTI 1179. lia.

Cap. II. *Idem Dunelmensi episcopo.*

(a) Quod super his, de quibus dubitas, a nobis postulas edoceri, & ab animo tuo dubitationem auferri, solicitudinem tuam & diligentiam, sicut dignum est, commendamus: & consultationi tuæ (b) libenter in eo quod possumus respondemus. (c) Inde est quod a nobis devotio tua postulavit, utrum filii sacerdotum, si idonei inventi fuerint, ad sacros ordines promoveri possint, vel eis cura animarum committi. Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod filii sacerdotum, nisi in monasterio vel canonica regulari probatæ vitæ fuerint & conversationis habiti, ad diaconatum vel sacerdotium non debent admitti.

Cap. III. *Pars capituli:* Ex insinuatione.

Ad præsentiam nostram accedens R. presbyter, tacita veritate quod esset filius sacerdotis, C per fraudem a nobis litteras impetravit, ut ecclesia de Bilesbi, in qua R. pater ejus ministraverat, capellanus existeret. Quia vero nulli fraus vel dolus patrocinium præstare debet, discretioni tuæ, &c. quatenus infra 40. dies post harum litterarum susceptionem, rei veritatem diligenter inquiras: & si tibi constiterit, quod memoratus R. sit in sacerdotio genitus, & quod pater ejus in eadem ecclesia ministraverit, non obstantibus litteris nostris, ipsum exinde, omni occasione & appellatione cessante, amoveas.

Cap. IV. *Idem Wigornienſi episcopo.*

Præsentium tibi auctoritate jubemus, ut filios D sacerdotum in paternis ecclesiis ministrare, vel eas occasione aliqua obtinere, nullatenus permittas, & ipsos ab ecclesiis in quibus patres eorum ministrare noscuntur, cessante omni appellationis obstaculo, studeas penitus amovere.

Cap. V. *Idem Londonienſi episcopo.*

Veniens ad præsentiam nostram VV. presbyter lator præsentium, supplici nobis assertione proposuit, quod cum ipsum ad ecclesiam sancti E Laurentii de Novoburgo, quam ei concessisti & assignasti, articulasses, & ad eamdem in presbyterum ordinasses, ipsum postea præscripta ecclesia spoliasti, eo quod pater ejus in præscripta ecclesia ministravit. Quia vero ad nostrum spectat officium, viris ecclesiasticis paterna provisione consulere: fraternitati tuæ, &c. quatenus, si tibi innotuerit, quod pater ejusdem presbyteri in præscripta ecclesia ministraverit, quando eum instituisti, ipsam eidem, dilatione & appellatione cessante, in pace dimittas, amoto alio si quem instituisti. Verum si te ignorante, quod pater ejus in eadem ecclesia ministraverat, ipsam ei assignasti, ex quo ad ecclesiam ipsam eum in presbyterum ordinasti, sibi restituas, donec in alia ecclesia ei provideas, unde honeste valeat sustentari, & sibi nullam super præscripta ecclesia molestiam vel gravamen inferas.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. VI. *Idem B.*

Proposuit nobis præsentium lator R. quod cum ipse ad ecclesiam de Salesby a domino fundi fuisset præsentatus, tu causam * animarum noluisti sibi committere, vel huic rei assensum tuum præstare, pro eo quod erat filius sacerdotis. Super quo itaque discretionem tuam, sicut dignum est, in Domino commendamus, & providentiam tuam gratam gerimus, accommodam & acceptam. Ceterum quia necessitatibus ejus & laboribus, quos ad nos veniendo sustinuit, in tanta mentis affectione compatimur; indignum est autem, ut postquam ipse in subdiaconatum est ordinatus, omni debeat ecclesiastici beneficii susceptione carere: discretionem tuam per * A. S. monemus, ut aliquem honestum presbyterum cum assensu ejusdem presbyteri infra 40. dies post harum litterarum susceptionem, contradictione & appellatione cessante, invenire studeas, qui eidem ecclesiæ deserviat: ita quidem, quod præfatus R. medietatem, omnium beneficiorum præscriptæ ecclesiæ in suo ordine serviendo, Divino intuitu, quoad vixerit, nostra & tua auctoritate pacifice debeat obtinere. Non enim solus presbyter Missarum solennia vel alia officia potest sine ministri suffragio celebrare.

* *f.* curam

* Apostolica scripta.

Cap. VII. *Idem Sarensi & * Exonienſi episcopis.*

* Oxon.

Suggestum est nobis, quod cum I. dicatur filius sacerdotis, &c. *Et infra:* Quia manifestum est & publicum, patrem prædicti I. personatum prædictæ ecclesiæ gessisse: ipsum ab eadem ecclesia, si eam adeptus est, excludatis, nec ad ejus gubernationem ulterius assumatur. Nolumus tamen ut propterea id in judicium deducatur, vel testes super hoc producantur, dummodo factum ipsum manifestum sit.

Cap. VIII. *Idem Cantuarienſi archiepiscopo, & Wigornienſi episcopo.*

Ex transmissa nobis conquestione VV. clerici accepimus, quod ad dilecti fratris nostri abbatis de Castin præsentationem, in quoddam beneficium ecclesiæ de Winton, sibi canonice concessum, recipere distulisti in præsenti, eo quod quidam, qui pater ejus dicebatur, in præfata ministravit ecclesia. Præterea nobis ex parte ejus insinuatur, quod memorato E. defuncto, media intercessit persona, cui prædictum collatum est beneficium. Inde est quod fraternitati vestræ, &c. quatenus si prædicta constiterint, prænominatum VV. in possessionem ei collati beneficii * mittere non differas, omni occasione & appellatione cessante. Nec ideo minus observare rescripta apostolica decet, quia hæc in ecclesia Dei hæreditariam detestantur successionem, ut cano-

* inducere.

(a) *Desideras.* (b) *respondemus tantum.* (c) *inde est quod debeant.* Mansi.

canonicam approbent in posterum possessionem. Porro * si is ex. A. inter. non possint, alter nihilo minus exequatur.

ANNO CHRISTI 1179.

* *Forte*, si his exsequendis; ambo interesse non possunt, &c.

Cap. IX. *Idem Wigornienſi episcopo, & priori de Lucivvreden.*

Constitutus in præsentia nostra G. clericus lator præsentium, supplici nobis insinuatione monstravit, quod cum capellam de Streiton canonice fuisset adeptus, & eam pluribus annis pacifice tenuisset, R. miles ipsum præscripta ecclesia sine judicio & justitia spoliavit. Cumque memoratus clericus exinde episcopo querelam deposuisset, objectum fuit ei quod pater ejus in eadem ecclesia ministravit, & præscriptam capellam non potuit rehabere. Quia vero ad nostrum spectat officium, insolentiam laicorum contra viros ecclesiasticos debita severitate compescere: discretioni vestræ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquisita & cognita, si vobis constiterit, quod idem clericus a præscripta ecclesia per manum laicalem fuerit ejectus, & quod pater ejus præfatæ capellæ persona seu vicarius perpetuus non fuerit: licet in eadem nomine ipsius G. quandoque ministravit, ipsam sibi cum reditibus inde perceptis, amoto alio, si quis eam detinuit, dilatione & appellatione & occasione cessante, restituatis, litteris nostris, si quæ sunt impetratæ, veritati & justitiæ non præjudicantibus, & ipsum, sicut eam canonice adeptus fuit, faciatis pacifice possidere. Porro si * ex in n. po . . . . alter, adhibitis sibi viris discretis & honestis, ea nihilo minus exequatur.

* *Forte*, si his exequendis interesse non potestis ambo, alter &c.

Cap. X.

Ex tua parte nobis propositum est, quod cum olim ad consultationem tuam super filiis sacerdotum tales litteras suscepisses a nobis, ut eos possis in ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sustinere, quos * bonæ vitæ & sanæ conversationis cognosceres, vel quos eas longo tempore tenuisse constaret: quidam ad judices litteras impetraverunt, ut si constaret eos esse filios sacerdotum vel clericorum qui proxime ante eos ecclesias tenuerunt, super his imponant eis, appellatione cessante, silentium, & ecclesias istas eis assignent: quamvis in eis se ostendere nequeant per episcopum institutos. Super quo tibi respondemus, quod si per priores litteras nostras cum aliquibus clericis dispensasti, dispensationem tuam posteriorum litterarum nostrarum intuitu nolumus irritari, sed eam præcipimus servari illibatam. Alios vero clericos laicæ donationis intuitu in ecclesiis, ipsis parochiali jure subjectis, sine auctoritate pontificis institui, aut institutos in eis remanere, auctoritate apostolica prohibemus.

* probatæ

Pars. XX. De Judæis, et ne Christiani mancipia eorum fiant.

Cap. I.

Sicut Judæis non debet esse licentia, ultra quam permissum est lege, in synagogis suis præsumere: ita in eis quæ concessa sunt, nullum debent præjudicium sustinere. Hos ergo, cum in sua magis velint duritia permanere, quam prophetarum verba arcana cognoscere, atque Christianæ fidei & salutis notitiam habere: quia tamen defensionem & auxilium nostrum postulant, ex Christianæ pietatis mansuetudine prædecessorum nostrorum felicis memoriæ Callisti & Eugenii Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, ipsorum petitiones admittimus, eisque protectionis nostræ clypeum indulgemus. Statuimus enim, ut nullus Christianus invitos vel nolentes eos ad baptismum venire compellat: sed si eorum quilibet ad Christianos fidei causa confugerit, postquam voluntas ejus fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur. Veram quippe Christianitatis fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum non spontaneus, sed invitus cognoscitur pervenire. Nullus etiam Christianus eorum quemlibet sine judicio potestatis terrenæ vulnerare vel occidere, vel suas eis pecunias auferre præsumat: aut bonas, quas hactenus in ea quam prius habitabant regione habuerunt, consuetudines immutare. Præsertim in festivitatum suarum celebratione quisquam fustibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet: nec aliquis ab eis coacta servitia exigat, nisi ea quæ ipsi præfato tempore facere consueverunt. Ad hæc malorum hominum pravitati & nequitiæ obviantes decernimus, ut nemo cœmeterium Judæorum mutilare * vel invidare audeat, sive obtentu pecuniæ corpora humana effodere. Si quis autem hujus decreti tenore agnito, quod absit, temere contraire præsumpserit, honoris & officii sui periculum patiatur, aut excommunicationis sententia plectatur, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

ANNO CHRISTI 1179.

Dist. 45 Qui sine

* *al.* i gilare,

Cap. II. *Idem.*

Licet universis Dei fidelibus ex commissi nobis officii debita debeamus provisione adesse: attentius tamen ecclesiasticos viros a pravorum molestiis malignantium vigili cura defendere, ad quorum regimen specialius sumus, licet insufficientibus meritis, providentia * deputati. Perlatum est autem ad audientiam nostram, quod Judæi in civitate vestra commorantes, ad tantam superbiam & elationem pervenerunt, quod si quando inter eos & quemlibet clericum, sive inter vos & ipsos, causa emerserit, vos ad sæcularem judicem trahunt, & coram quocumque judice vobiscum litigant per simplicem chartam absque testibus, vel per unum qualemcumque Christianum sive Judæum, contra omnem rationem * & justitiam, sententiam suam probare intendunt, & adversus eos magnorum & bonorum virorum non recipiunt testimonium. Quia vero quod non est licitum Christiano cuilibet, multo minus inimicis crucis Christi, ut scilicet viros ecclesiasticos ad sæcularem judicem trahant, & causæ suæ, unius tantum & non legitimo testimonio finem imponant: discretioni tuæ, *&c.* quatenus si inter vos & quoscumque Christianos sive Judæos causa emerserit, pro nullius vocatione, ad sæcularem curiam, ut ibi de negotio tractetis, aut * judicem sæcularem ibi accedere præsumatis. Sed sicut justitia exigit, & æquitatis ratio postulat, in qualibet causa Christiani, & maxime clerici, ad minus duorum vel trium testium, * qui sint probatæ vitæ & conversationis, admittatis, juxta illud Dominicum: *In ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* Quia licet quædam sint causæ, quæ plures quam duos exigant testes: nulla tamen est quæ unius tantum, quamvis legitimo, testimonio terminetur. Ad hæc præsentium auctoritate tibi significamus atque præcipimus, quatenus omnibus Christianis,

12. qu. Religiosi

* *f.* divi deputati

* & inst tum, ca sam suar

* *f.* ante

* *Cor.* te monium *Matth.*

ANNO CHRISTI 1179.

ſtianis, qui ſunt in veſtra juriſdictione, penitus interdicatis: & ſi opus fuerit, eccleſiaſtica diſtrictione prohibeatis, ne ipſi Judæorum ſervitio aſſidue pro aliqua mercede ſe exponant. Obſtetricibus etiam & nutricibus Chriſtianis omnibus prohibere curetis, ne infantes Judæorum in domibus eorum nutrire præſumant: quia Judæorum mores & noſtri in nullo concordant, & ipſi de facili ob frequentem converſationem & aſſiduam familiaritatem, inſtigante humani generis inimico, ad ſuam ſuperſtitionem & perfidiam, ſimplicium animos inclinarent. Præterea parochianis veſtris uſuram accipere omnibus modis interdicatis: quia uſurarum crimen utriuſque teſtamenti pagina deteſtatur. Quod ſi monitis veſtris parere contempſerint, ſi clerici ſunt, eos ab officio & beneficio ſuſpenſos, cum litteris veſtris rei veritatem continentibus, ad præſentiam noſtram mittere non differatis. Si laici fuerint, uſque ad dignam ſatisfactionem vinculo excommunicationis eos adſtringatis.

Cap. III. *Idem.*

Non ſine multa admiratione auditur & creditur, quod Judæi parochias eccleſiarum per provinciam veſtram, emptionis ſive conductionis, aut etiam pignoris titulo, contemptu Dei & fidei Chriſtianæ inſtitutionis, detinent occupatas: & cum reditus eiſdem eccleſiis non ſolvantur, hæ eccleſiæ penitus deperiſſe jam noſcuntur. Quia igitur ad ea corrigenda quæ ſunt Divinæ majeſtati contraria, & a fidei Chriſtianæ inſtitutionibus aliena, promptos nos decet & diligentes exiſtere: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus ſi qui Judæi ſunt in provincia veſtra, qui tali modo parochias detineant, ipſos ad eas dimittendas, requiſito prius & habito conſenſu cariſſimi in Chriſto filii noſtri Henrici illuſtris Anglorum regis, arctius compellatis; aut ſi receptas detinuerint, aut parochias amodo receperint, ipſos cum omni diſtrictione cogatis, ut eccleſiis, quarum eædem parochiæ ſunt, debitos & collectos reditus cum integritate perſolvant. Prohibentes omnibus Dei fidelibus ſub interminatione anathematis, ne quis Judæis hominia vel fidelitates faciat: quoniam contrarium eſt ſacris canonibus, ut Chriſtiani debeant Judæis adſtringi. Si quis vero contra inhibitionem noſtram venire præſumpſerit, contradictione & appellante ceſſante, in eos excommunicationis ſententiam proferatis.

Cap. IV. *Idem.*

Ad hæc cum ſacris canonibus cautum ſit, ne Judæi Chriſtiana mancipia habeant: præſentium tibi auctoritate præcipimus, quatenus ſublato appellationis remedio, anathematis interminatione jubeas publice, ne quis Chriſtianorum, alicujus Judæi mancipium efficiatur. Si quis autem contra prohibitionem tuam venire præſumpſerit, * eos ſublato appellationis remedio, eccleſiaſtica cenſura compellas,

* f. cum.

DE MONACHIS ET MONIALIBUS ſine probatione ſuſceptis. Item in probatione poſitis, recedere volentibus.

ARS XXI.

Cap. I.

AD audientiam noſtram noveris perveniſſe, quod eremitæ de monte Filiano quoſdam pueros infra decimumquartum annum in tantum ſeduxerint, quod quidam illorum, ſuaſionibus eorum aſſenſum præbentes, ad eccleſiam illorum acceſſerunt. Quos cum ſtatim religionis habitum induiſſent, unus prædictorum puerorum T. nomine, ſtatim pœnitens quod habitum ipſum ſuſcepiſſet, id quod fecerat ſuis parentibus intimavit: qui ad locum ipſum, mora poſtpoſita, accedentes, eum exinde extraxerunt: & cum ſtetiſſet ibi, niſi per unam noctem prout accepimus, præfati eremitæ & quidam alii eum non permittunt quamdam puellam ducere in uxorem, quam ipſe juravit in uxorem accipere, ac, ſicut dicitur, deſponſavit. Quocirca diſcretioni tuæ, *&c.* quatenus rei veritate diligenter inquiſita & cognita, ſi tibi conſtiterit, quod præfatus T. ante conſummationem decimi quarti anni habitum ipſum ſuſceptum ſine probatione ſuſceperit, & infra triduum depoſuerit; eum ab impetitione prædictorum eremitarum vel aliorum in hac parte, occaſione & excuſatione & appellatione ceſſante, penitus abſolutum, & eam quam juravit accipere in uxorem, libere poſſe traducere, ſi alia rationabilis cauſa non impedit, denuncies.

Cap. II. *Idem Hereſordenſi epiſcopo.*

Super eo quod quæſitum erat a nobis ex parte tua, utrum ſacerdotes qui religionis habitum ſuſceperunt, & antequam eſſent vinculo profeſſionis adſtricti, ad priorem ſtatum reverſi ſunt, permittendi ſint eccleſias & curam animarum habere: & an clerici, ſi monachicum habitum ante oblatum profeſſionis libellum deferunt, ad ſacros ordines promoveri, & ad gubernationem animarum poſſunt aſſumi: ſanctitati tuæ taliter reſpondemus, quod ſi auſteritatem religionis, ad quam * tranſiſſe noſcuntur, ſervare noluerint, ad minorem religionem tranſire cogendi ſunt, nec amplius in eccleſiis ſæcularibus debent aſſumi, ne contra votum quod Domino fecerunt, in animarum ſuarum periculum probentur venire. Verumtamen ſi ante ſuſceptum habitum in probatione poſiti, recedere voluerint, ſecundum regulam beati Benedicti non videntur prohiberi ad priorem ſtatum redire. Sed illa videtur præcipere ut in eadem veſte redeant in qua venerunt.

* migraſſe

Cap. III.

Meminimus nos ex parte tua hujuſmodi quæſtionem audiviſſe, ſcilicet utrum illi qui ſe ad religionem coram epiſcopo devoverunt tranſituros, & habitum religionis ſuſcipiunt, ſi & poſtmodum uxores duxerint, cogendi ſunt eas dimittere, & ad eccleſiam, cui ſe contulerant, redire. Super quo utique * decimus reſpondendo, quod ſi quiſpiam qui ſe religioni devovit, & habitu ſuſcepto profeſſionem fecit, poſtmodum ſibi aliquam copulavit, eſt ab ea cogendus recedere. Verum ſi habitum non ſuſcepit, nec profeſſionem fecit, ſed votum fecit, & ſe ad religionem tranſiturum promiſit: licet poſtea matrimonium contraxerit, non eſt cogendus ad eccleſiam tranſire, & matrimonii vota reſcindere. Item ex concilio Toletano, ut clerici qui ſe fingunt habitu & nomine monachos eſſe.

* damus reſponſum, quod

ANNO CHRISTI 1179. PARS XXII.

DE SPOLIATIS RESTITUENDIS vel non.

CAP. I. *Idem Wigornienſi epiſcopo.*

SOlicite cures & diligenter, quo tempore H. renunciavit eccleſiæ. Et ſi vobis conſtiterit, ipſum ſpoliatum eſſe cum eidem eccleſiæ renunciavit: ſi hac vice tantum renunciavit, aut pluribus vicibus renunciavit præſcriptæ eccleſiæ, dummodo ſpoliatus renunciavit, contra eum teſtes alterius partis de juramento & de renunciatione ſpontanee facta, nullatenus admittas: quia non eſt veriſimile, quod ſponte juri ſuo renunciaverit, qui ſpoliatus renunciavit. Sed teſtes H. qui pro ſe intendunt, quod violenter prædicta eccleſia fuit ſpoliatus, dummodo idonei ſunt, minime differas accipere.

CAP. II. *Idem decano Lincolnienſi & abbati de Rivaus.*

Accepta conqueſtione P. clerici, quod violenter eccleſia de Sprotebtur fuiſſe ſpoliatus, diſcretioni tuæ, ſi bene meminimus, dedimus in mandatis, ut ſi per officiales venerabilis fratris noſtri Eboracenſis archiepiſcopi, apoſtolicæ ſedis legati, ex conceſſione ipſius in eadem eccleſia introductus fuiſſet, & inde per violentiam exire coactus, eam ſibi auctoritate noſtra reſtitui faciatis. Quibus cognitis, reſponſum eſt, ſicut nobis dicitur, ab adverſario iſta omnia non debere proficere, eo quod ſpontanea voluntate præſcriptam eccleſiam in præſentia præfati archiepiſcopi abjuraſſet. Quia vero non ſcripſimus idiotis, ſed diſcretis perſonis, & nitimur diſcernere quid ratio dictet: diſcretioni veſtræ injungimus præſentium auctoritate, ut rei veritatem diligenter & ſubtiliter inquiratis: & ſi vobis conſtiterit, quod præfatus P. nullo metu vel vi coactus, ſed ſpontanee, prælibatam eccleſiam abjuravit, ei (omni contradictione & appellatione remota) ſuper hoc perpetuum ſilentium imponatis.

CAP. III. *Idem.*

Fratres Arcemarenes gravem ad nos contra abbatem ſuum tranſmiſere querelam, dicentes eum bona illius monaſterii dilapidaſſe, ipſumque inutilem & ſortilegum eſſe. Nuncius vero abbatis in præſentia noſtra conſtitutus, hæc omnia inſtantius denegabat: adjiciens præſcriptum abbatem ab adminiſtratione abſque rationabili cauſa deſtitutum. Ideo dilectioni veſtræ &c. quatenus ad locum in quo facilius poſſitis partes præſentes habere, & de cauſa cognoſcere, venientes, & quæ hinc & inde propoſita fuerint, audientes diligentius, negotium ipſum, omni gratia & amore poſtpoſito, terminare cutetis: ita quod ſi vobis conſtiterit, prædictum abbatem irrationabiliter deſtitutum, ipſum reſtituatis. Si vero deſtitutus non eſt, eum inveneritis deſtituendum: illum auctoritate noſtra deſtituatis, indemnitati eccleſiæ, ſicut melius noveritis expedire, conſuſulentes. Verum ſi prædicti fratres ipſum canonice convicerunt de objectis, depoſitionis ſententiam * afferatis. Ceterum ſi præfati fratres, accuſationis libello porrecto, in probatione defecerint: abbati canonica purgatione injuncta, illos debita animadverſione puniatis.

* *f.* feratis.

CAP. IV. *Idem VVigornienſi epiſcopo & Helienſi archidiacono.*

ANNO CHRISTI 1179

Audita querela dilecti filii noſtri T. clerici cariſſimi in Chriſto Scotorum regis, quod H. perſona eccleſiæ de Sandeta, ipſum ſuper eccleſia de Porten. indebite moleſtavit quam liberam tunc & vacantem ad præſentationem ejuſdem regis prædictus T. adeptus fuerat, licet idem H. ſponte juraſſe dicatur, quod ſuper eadem eccleſia de Porten. præfato T. nullam quæſtionem moveret: venerabili fratri noſtro Londonienſi epiſcopo, & tibi fili archidiacone, dedimus in mandatis, ut rei veritate diligenter inquiſita, ſi vobis conſtaret, quod prædictus H. alterius eccleſiæ perſonatum haberet, vel juramento ſpontanee præſtito firmaverit, ſe memorato T. ſuper eadem eccleſia de cetero quæſtionem non moturum: ei exinde perpetuum ſilentium, appellatione remota, imponatis, & ab ejus impetitione eumdem T. abſolvere minime differatis. Poſtmodum vero nuncius præfati H. ad præſentiam noſtram accedens, conſtanti nobis aſſertione propoſuit, quod per violentiam idem H. eadem eccleſia fuerit ſpoliatus: & ideo ad vos litteras impetravit, ut ſi conſtaret vobis veritate cognita, ipſum H. ſpoliatum eſſe cum eidem renunciavit eccleſiæ, contra eum teſtes alterius partis de juramento & de renunciatione ſpontanee facta nullatenus reciperetis: ſed teſtes potius ipſius H. quibus intendebat poſſe probare, quia violenter præfata eccleſia ſpoliatus fuerit, dummodo eſſent idonei, non differretis recipere, & ſecundum eorum depoſitiones & rationes & allegationes hinc inde productas, in cauſa ipſa, remoto appellationis obſtaculo, quod juſtum eſſet, judicaretis: non obſtantibus litteris, ſi quæ aliæ ab alia parte impetratæ eſſent, tacita forma quam expreſſimus in aliis litteris ſuper hoc impetratis. Addimus inſuper, quod ſi in cauſa ipſa aliquid eſſet mutatum, poſtquam nuncius præfati Henrici iter arripuit ad noſtram præſentiam veniendi, totam cauſam ante ingreſſum principalis cauſæ, contradictione & appellatione ceſſante, in eum ſtatum reduceretis, in quo fuiſſe dignoſcitur, cum nuncius ipſius H. eſt iter ipſum aggreſſus: niſi forte idem H. cum altera parte ſpontanea voluntate poſſet ſuper ipſa eccleſia convenire. Nunc autem ex litteris prædicti epiſcopi, & tuis fili archidiacone, nobis innotuit, quod vos priorum litterarum tenorem ſecuti, partes debita ſolennitate citaſtis: & cum poſt plures citationes die tandem peremptorio conſtituto, de jam dicti H. contumacia, legitima probatione vobis p'enius conſtitiſſet, idonearum perſonarum teſtimonio cognoſcentes ſæpedictum H. alterius eccleſiæ perſonatum habere, & ſpontanea voluntate eccleſiam de Porten. in facie eccleſiæ in perpetuum abjuraſſe, ei ſuper eadem eccleſia perpetuum ſilentium impoſuiſtis, & ab ejus impetitione prænominatum T. penitus abſolviſtis. Licet autem nuncius ejuſdem H. alias litteras, ſicut diximus, impetravit, formam aliam continentes, & quod revocari deberet, ſi quid immutatum eſſet in cauſa, poſtquam idem nuncius iter arripuit ad nos veniendi: quia tamen non intelleximus, nec intelligere volumus, ut ſi quid per judices delegatos factum eſſet, revocaretur in irritum authoritate noſtrarum litterarum: ſed ſi quid præſumptione vel violentia immutatum eſt. &c. diſcretioni veſtræ, &c. quatenus, ſi ante receptionem litterarum noſtrarum,

quas

ANNO CHRISTI 1179.

quas nuncius præfati H. ſuper ipſa cauſa ad vos impetravit, memoratus epiſcopus, & tu fili archidiacone, ſuper jam dicta eccleſia ſententiam protuliſtis, eamdem, contradictione & appellatione ceſſante, ratam habeatis & firmam : nec eam obtentu litterarum poſteriorum revocare tentetis : ita quidem, quod ſi contra ſententiam ipſam aliquid ſtatuiſtis, id ſublato appellationis remedio revocetis, & præfatum H. contra eamdem ſententiam venire nullatenus permittatis ; ſed potius ſententiam, contradictione & appellatione poſtpoſita, faciatis authoritate noſtra inviolabiliter obſervari. Si vero poſt ſuſceptionem ſequentium litterarum ſententia lata fuerit, eadem ſententia non obſtante, in cauſa juxta tenorem litterarum ipſarum, appellatione poſtpoſita, procedatis: dummodo præfatus H. ſpoliatus fuerit, eadem ſententia non obſtante ; & per violentiam ſpoliatus, illud præſtiterit ſacramentum.

CAP. V. *Idem Lexovienſi epiſcopo. Pars capituli:* In litteris, *ſupra de poteſtate judicum.*

Super illa quæſtione, videlicet cum quis dicit ſe de poſſeſſione violenter eſſe ejectum, & adverſarius dicit eum non fuiſſe canonice inſtitutum, hujuſmodi tibi damus reſponſum: Prius de violenta ejectione, quam de canonica inſtitutione agi debet : quia prædo etiam eſt ſecundum rigorem juris reſtituendus.

CAP. VI. *Idem eidem in eadem.*

Item cum aliquis dicit ſe de poſſeſſione ejectum. vel adverſarium clam poſſeſſionem intraſſe, & adverſarius ei crimen objiciat, ut eum ratione criminis a ſua intentione repellat : non occurrit nobis, quod illius objectio debeat admitti, vel executio principalis cauſæ propter hoc retardari : quoniam criminaliter adverſus eum agere non poteſt, cum ipſum conſtet ejus inimicum exiſtere.

CAP. VII. *Idem VVigornienſi epiſcopo.*

Abbas ſancti Eadmundi, a quo R. lator præſentium patrimonium ſuum tenere dignoſcitur, milites ſuos & burgenſes ad domum prædicti R. miſit, qui eum a domo & univerſa poſſeſſione ſua expellerent, niſi eccleſiam ſuam penitus abjuraret. Quod cum idem R. tali modo coactus feciſſet, abbas prædictam eccleſiam alii conceſſit. Unde, quia quæ metu & vi facta fuerunt, de ratione juris & ordine in irritum debent revocari fraternitati tuæ, *&c.* quatenus prædicto R. ſi ita conſtiterit, omnia cum integritate reſtituas.

CAP. XIII. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo, & Wigornienſi epiſcopo.*

Præcipimus ut N. reſtitui faciatis eccleſiam, non obſtante quantum ad reſtitutionem, ſi poſt ejectionem ei objicitur, quod filius illius fuit perſonæ, qui in eadem eccleſia proximo miniſtravit, vel quod ab eo annuam penſionem acceperit.

CAP. IX. *Idem Wigornienſi epiſcopo, & abbati de ſancto Albano.*

Quia VV. qui violenter dicebatur eccleſiam de N. ingreſſus, defunctus eſt, ut accepimus, & Nigellus in eadem eccleſia intruſus: volumus & præcipimus, ut ſecundum formam litterarum inter ipſum & Patricium judicetur ratione mediante, ſicut inter eumdem & præfatum VV. ſi viveret, judicaretur.

ANNO CHRISTI 1179.

DE JURAMENTO CALUMNIÆ,

PARS XXIII.

CAP. I. *Item Honorius II. omnibus epiſcopis orientalibus.*

INhærentes veſtigiis prædeceſſorum noſtrorum, dicentium graviores per ſummum pontificem terminari debere quæſtiones: noſtrorum fratrum conſilio diligenter inquiſito, hujus cauſæ ſpeciem irrefragabiliter Deo opitulante terminantes decidimus. Legibus itaque cautum eſſe comperimus, ut nullus clericus jurare præſumat: alibi vero reperitur ſcriptum, ut omnes principales perſonæ in primo litis exordio jusjurandum de calumnia ſubeant. Nonnullis legisperitis & aliis ſapientibus venit in dubium, utrum clericus jusjurandum præſtare debeat, an alii perſonæ liceat hoc officium delegare. * Quia enim illud conſtitutionis edictum, ut clerici jurare prohibeantur, a * Marco Auguſto Conſtantino præfecto prætorio de Conſtantinopolitanis clericis conſtitutum promulgatum fuiſſet, idcirco ad alios pertinere non creditur: Ut ergo dubietas iſta penitus auferatur ab omnibus, * ſecundum deciſionem etiam filii noſtri H. quondam imperatoris, anno ſui imperii, ut accepimus, factam tertio: nos ejus, inquam, interpretationem corroboramus, & D. * Marci conſtitutionem ita interpretari debere decernimus, ut ad omnium eccleſiarum clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cum imperator Juſtinianus decreverit, ut canones patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis canonibus reperiatur, ut jurare clerici omnino non audeant: dignum eſt ut totus clericalis ordo a præſtando juramento immunis eſſe procul dubio cenſeatur. Præterea ſtatuti * principalis tenor penes nos talis eſſe dinoſcitur,

„ Nos itaque utriuſque legis Divinæ & humanæ intentioni ſervata decernimus, & imperiali authoritate * irrefragabiliter diffinimus, ut „ non epiſcopus, non presbyter, non cujuslibet „ ordinis clericus, non abbas, non monachus, „ non ſanctimonialis, in quacumque cauſa vel „ controverſia, ſive criminali, ſive civili, jusjurandum compellatur qualibet ratione ſubire : „ ſed aliis defenſoribus idoneis, ſi expedire ecclеſiæ ſuæ noverint, hujuſmodi officium liceat „ delegare : verum cum hac moderatione, ut „ epiſcopus inconſulto Romano pontifice, vel „ quilibet clericus inconſulto prælato ſuo, minime jurare audeat. Omnibus autem epiſcopis, ac generaliter cunctis ſacerdotibus, ac univerſo clero, ita cuſtodiri debere mandamus, ut ſi quis in hanc conſtitutionem commiſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari. Non ſumentes exemplum ſive formam a nobis, quod aliter in cauſa fratrum & coepiſcoporum noſtrorum Areanæ & Senonenſis eccleſiæ nuper fecimus, quoniam eorum voluntati & poſtulationi annuimus,

* Cum

* *Forte*, Marciano.

* *al.* ab omnibus, deciſionem quondam clerici filii noſtri H. imp.

* *Forte*, Marciani.

* principis

* irretractabiliter.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. II. *Item Eugenius tertius Cardioni Romanæ ecclesiæ subdiacono, & * magistro Omnibono.*

* *Magno*

Litteras benignitatis tuæ benigne accepimus, in quibus utrum in causa, quæ vertitur inter venerabilem fratrem nostrum G. Bononiensem episcopum, & dilectum filium nostrum Paduanum abbatem, sub vestro examine jusjurandum de calumnia præstari conveniat, requisisti. Sane Romana ecclesia, in quibus causis de decimis ecclesiarum & rebus spiritualibus tantum agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere consuevit. Et quidem hujusmodi causæ non ex legum districtione, sed canonum æquitate finem debitum sortiuntur. Canones autem juramentum calumniæ nulli prorsus indicunt. Unde de juramento calumniæ præstando contentione dimissa, ad ulteriora fraternitas tua procedat.

CAP. III. *Idem.*

In pertractandis causis juramentum de calumnia non passim exhiberi præcipimus, sed cum fieri sinimus, & causæ, & principalium personarum qualitate diligenter inspecta, quandoque per principales personas, quandoque per œconomos sibi indultos, qui causam omnino non nesciunt, in anima principalium personarum præstari jubemus.

CAP. IV. *Idem R. Marabensi & Anemensi episcopis.*

Imperatorum sæcularium leges, & ecclesiasticæ patrum constitutiones, viros religiosos in omnipotentis Dei servitio protegunt & defendunt, & nullam eis molestiam, vel turbationem, quæ sacro ordini contradicat, irrogari permittunt: Accepimus autem quod quidam causidici de terra vestra, occasione decidendarum litium, quæ aliquando solent emergere, ab abbate & fratribus Franciæ vallis juramentum de calumnia, sicut ab aliis hominibus, exigebant: quod quidem inter fratres ejusdem ordinis inusitatum est: & nos ad id faciendum eos cogere non possumus, nec debemus. Sed ne aliena jura alieni hac occasione videantur detinere illicite, & ipsi a causa sua decidant, si ex parte ipsorum prædictum juramentum, si res ita postulaverit, non fuerit præstitum: eis præcipimus, ut in suo monasterio, sicut imperiales constitutiones consentiunt, œconomum statuant, qui pro eis petere & excipere, atque juramentum de calumnia, cum necesse fuerit, valeat exhibere.

CAP. V. *Item Lucius tertius episcopo Heliensi & S. archidiacono Norwicensi.*

Pervenit ad nos de transmissa nobis conquestione R. clerici de sancto Albano, quod cum ipse pro Ph. & pro Helia clericis de Lund. ad eorum instantiam pro altero illorum, Helia videlicet in sex, pro altero in septem marcis argenti fidejussisset mercatoribus Bononiæ, & ei unus fide, sicut & alter juramento promiserat: præscriptam pecuniam non solventibus, coactus est prædictis creditoribus pro ipsis, sicut inter eos convenerat, prædictam pecuniam exhibere. *Et infra:* Cæterum, quia novis morbis nova convenit antidota præparari, volumus & mandamus, ut ad veritatem eliciendam, appellatione remota, præstari faciatis ab utraque parte juramentum calumniæ.

ANNO CHRIST. 1179.

CAP. VI. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Constitutus in præsentia nostra M. Stephanus, sua nobis assertione monstravit, quod * Ma. P. de Bleis, cancellario tuo tempore Laterani concilii ad preces ipsius in XV. marcas Sterlingorum legalium & communium intercesserit. *Et infra:* Quia vero contra diversa experimenta morborum, varia nos convenit medicamina invenire: præfatus P. debitum, vel assertiones denegaverit, consuetudine, quæ legi contraria est, non obstante, sacramentum calumniæ subire cogatur.

* *Forte*, Magister

DE EXCESSIBUS EPISCOPORUM contra suos archidiaconos, & archidiaconorum contra suos episcopos. PARS XXIV.

CAP. I. *Item Alexander III. Londoniensi episcopo.*

AD aures nostras noveris perveniste, quod quidam archidiaconi tui, te inconsulto, contra consuetudinem ecclesiæ (*a*) sibi commissæ, personas in ecclesiis instituerunt, & sic in ecclesiis vel eorum portionibus, nunc filios, nunc alias personas & vicarios instituere non verentur. Volentes itaque pro officii nostri debito in irritum deducere, quod contra juris ordinem attentatur: authoritate apostolica tibi duximus injungendum, ut si iidem archidiaconi post prohibitionem tuam ipsis inde factam, instituerint sine mandato & authoritate vestra aliquos in ecclesiis, in quibus patres (*b*) eorum ministrasse noscuntur, aut personas alias vel vicarios, cum id sit canonicæ sanctioni contrarium, liberum tibi sit, nullius contradictione vel appellatione obstante, institutiones hujusmodi penitus irritare, & taliter institutos removere ab ecclesiis.

CAP. II. *Idem Heliensi archiepiscopo.*

Cum satis sit absurdum, & a sanctorum patrum institutionibus alienum, ut archidiaconus authoritate propria debeat cuilibet causam animarum committere: ægre nimis ferimus, quod tu sine mandato episcopi tui personis animarum curam committis. Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis non debes sanctorum patrum institutiones transgredi, & quod ad tuum non spectat officium, vendicare: ideo mandamus, ut nemini de cetero, sine mandato & licentia episcopi tui, curam animarum committere præsumas.

CAP. III. *Idem Exoniensi episcopo.*

Ad aures nostras pervenit, quod quidam archidiaconi tui se in ecclesias, quæ in suis archidiaconatibus vacant, authoritate propria non verentur intrudere, & sic ipsas ecclesias detinere non erubescunt. Nos attendentes absonum esse atque omni rationi contrarium præsumptionis excess-

(*a*) *tibi*. (*b*) *eorum proxime ministrare*. Mansi.

excessum, nec volentes incorrectum relinqui: fraternitati tuæ, &c. quatenus si qui archidiaconi sint in episcopatu tuo, qui tali modo ecclesias occupatas detineant, ipsos ad eas dimittendas, omni occasione & appellatione cessante, ecclesiastica districtione compellas, & easdem ecclesias personis idoneis & honestis ordines, & præfatos archidiaconos, pro tanta præsumptione, debita animadversione punire cures.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. IV. *Idem Cantuariensi archiepiscopo.*

Adhæc quoniam prædictus episcopus, sicut accepimus, plures ecclesias, & præcipue ecclesiam de Nortum, a consuetudine & obsequio archidiaconorum liberas constituit & immunes, & in hac parte reditus eorum diminuit & attenuavit: nihilo minus præsentium significatione injungimus, ut si res ita se habet, factum episcopi hoc, appellatione remota, corrigas & emendes: & ita provideas, ut præfato archidiacono G. consuetudines, quas presbyteri in ecclesiis sui archidiaconatus debent, plenarie conserventur, & illi debitam reverentiam exhibeant, & honorem.

Cap. V. *Idem Burdegalensi archiepiscopo.*

Præterea de archidiacono G. * qui in tua & in Tolosana ecclesia archidiaconus sit constitutus, * in utraque ecclesia regulariter professus, collectis illis quæ in archidiaconatu tuæ ecclesiæ colligere potest, præter conscientiam tuam Tolosanam ecclesiam ingreditur, & ibi per annum vel eo amplius moratur: prudentiæ tuæ significamus, ut eum de cetero, altero, quem maluerit, archidiaconatu, si res ita se habet, appellatione remota, facias esse contentum.

* qui in tua & in

PARS. XXV. QUIBUS, ET QUANDO, & in quam ætatem conferatur ecclesiasticum beneficium, & ad quem spectet ecclesiarum reparatio.

Cap. I. *Alexander III. Cantuariensi archiepiscopo.*

EX ratione commissæ tibi dignitatis, & consideratione legationis ad universas ecclesias, aciem tuæ solicitudinis debes extendere: & quæ enormiter seu contra justitiam fiunt, pastorali cura corrigere & emendare: quatenus de commissis ovibus in patris familias præsentia rationem reddere valeas, & tibi pro labore & solicitudine merces copiosa cumuletur in cœlis. Accepimus autem quod Coventrensis episcopus, non attendens quid sacrorum canonum statuta decernant, nec modestiam pontificalem conservans: pueris qui sunt infra decennium constituti, in archidiaconatu dilecti filii nostri R. archidiaconi Coventrensis, ecclesias plures concessit, quæ non per clericos, sed per laicos dispensantur & disponuntur. Unde quoniam hoc ecclesiasticæ unitati est inimicum & rationi contrarium, & non debet eatenus tolerari: fraternitati tuæ, &c. quatenus si res ita se habet, prædictum episcopum super his dura increpatione corrigas & castiges, & clericis seu ministris idoneis * custodiam præscriptarum ecclesiarum, donec prædicti pueri ad congruam perveniant ætatem, omni occasione & appellatione cessante, laicis amotis, committas: & eidem episcopo arctius prohibeas, ne de cetero ecclesias, nisi personis quæ ætatem & scientiam habeant, regendas concedat. Quod si secus fecerit, ei debitam pœnitentiam infligas, & institutionem & concessionem ipsius, omnino viribus carere decernas.

atth. 25.

* custodiam ministrationem.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. II. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & ejus suffraganeis.*

Indecorum est admodum & absurdum, ut hi debeant ecclesias regere, qui semetipsos regere non noverunt: cum ad regimen ecclesiarum tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præemineant, & morum fulgeant honestate. Nolentes itaque sustinere, ut ad preces vel ad instantiam aliquorum, sicut frequenter solet in vestris partibus fieri, parvulis regimen committatur ecclesiarum: fraternitati vestræ, &c. quatenus nemini infra XIV. annum constituto, personatum alicujus ecclesiæ aliquorum gratia vel obtentu concedere præsumatis: scituri pro certo, quod si præcepto nostro in hac parte contraire præsumpseritis, quod inde feceritis, authoritate Dei penitus irritabimus, & inobedientiam vestram graviter puniemus.

Cap. III. *Idem decano & capitulo Saresberiensi.*

Cum Hugo Bunet in nostra esset constitutus præsentia, &c. *Et infra*: Nos diligentius attendentes, quod pater suus, sicut uterque recognovit, eam habuerit prius, quia pernicioſum est exemplo, ut in eamdem quasi jure hæreditario ei succederet: considerantes etiam, quod cum ei præbenda concedi debuit, illius ætatis erat, quod curam animarum gerere non potuit: memoratum episcopum, vos etiam & ecclesiam vestram, ab ipsius impetitione absolvimus, & ei perpetuum exinde imponimus silentium.

Cap. IV. *Idem.*

A nobis tua discretio requisivit, utrum is cui ante XV. annum ætatis suæ, nondum concilio, quod nuper Laterani fecimus, celebrato, ecclesiæ magisterium concessum fuit, occasione decreti, quo in concilio eodem clericis minoris ætatis conferri ecclesias prohibuimus, possit ecclesia spoliari, quam ante concilium obtinuerat: præsertim cum ipsa concessio fuerit ab ipso diœcesano episcopo post concilium approbata. Super quo consultationi tuæ taliter respondemus, quod nisi alia causa rationabiliter obstet, occasione minoris ætatis, aut decreti quod in concilio promulgavimus, nolumus eum a percepto ante beneficio removeri.

Cap. V. *Idem Lexoviensi episcopo.*

Præterea licet aliquis ad personatum parochialis ecclesiæ non debeat, nisi subdiaconus ad minus, admitti vel recipi: dispensative tamen in minoribus ordinibus constituti, consueverunt admitti: dummodo tales sint, qui infra breve tempus subdiaconatum, vel diaconatum recipere possint.

ANNO CHRISTI 1179. PARS XXVI.

DE DEPOSITIONE CLERICORUM, & disposition circa eosdem.

CAP. I.

EX litterarum tuarum tenore perpendimus, quod quidam longa ægritudine confectus, cepit consilium a sortilegis mulieribus, quod si sanari vellet; se permitteret iterum baptizari. Qui insano credens consilio, ut sanaretur, injuriam fecit per iterationem sacramento. Adstitit autem huic sacrilegio adolescens bonæ, ut videtur, indolis, acolytus, frater carnalis illius, in quo baptismus asseritur iteratus, & ministerium exhibuit in respondendo presbytero baptizanti, & cooperator extitit tei nefandæ, Quia ergo nos tua duxit prudentia consulendos, qualiter puniri debeat vel purgari acolytus, quem minor ætas & intentio fraternæ salutis corporeæ aliquantulum excusare videtur: dilectioni tuæ præsentibus litteris respondemus, quod quamvis non multum videatur propterea plectendus, ad superiores tamen ordines promoveri, si publicum est quod proponitur, non valebit, nisi ad religionem transire voluerit, ut favore illius religionis circa eum debeat dispensari. Si vero occultum est, promoveri poterit, & excessum suum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

CAP. II. *Idem abbati & fratribus Trium fontium.*

* fraternitas. † *f.* qui

Consuluit nos tua * devotio super quodam confratre vestro, * quod cum esset in sæculo, & quinque solidos pro ordinatione dedisset, statim postquam delicti quantitatem cognovit, pœnitentia ductus religioni se contulit. Nos igitur quæstioni vestræ satisfacere cupientes, vobis præsentibus litteris significamus, quod ordine suscepto carere meruit, nec ad superiores promoveri potest. Verumtamen in ordinibus quos prius suscepit, Domino poterit deservire.

CAP. III. *Idem Wigornienſi & Norwicenſi epiſcopis.*

Dist. 19. In memoriam. Dist. 50. Si episcopus.

De sacerdote qui litteras nostras falsavit, quas tibi misimus: discretioni vestræ, *&c.* ut si inveniri poterit, omni officio sacerdotis, & beneficio ecclesiastico perpetuo privatum, in aliquod monasterium districtæ religionis detrudas, ut ibi tanti facinoris pœna luens, se taliter defleat commisisse, & alii per hoc a similibus valeant deterreri. Quod si aliquos de consimilibus comprehendere poteris, ipsos arctissimæ custodiæ, sublato appellationis remedio, retrudas, donec inde apostolicum susceperitis mandatum.

CAP. IV. *Idem Salernitano archiepiſcopo. Pars capituli:* Licet præter.

At si clerici coram judice sæculari convicti fuerint vel confessi de crimine, non propter hoc ab episcopo suo aliqua sententia sunt condemnandi. Sicut enim sententia a non suo judice lata non tenet, ita nec confessio coram ipso facta. Si vero coram episcopo de crimine in jure sunt confessi, seu legitima confessione convicti: dummodo sint talia crimina, propter quæ suspendi debeant, vel deponi, non immerito sunt a suis ordinibus deponendi, & ab altaris ministerio perpetuo removendi, De adulteriis, & aliis criminibus quæ minora sunt, potest episcopus cum suis clericis post peractam pœnitentiam dispensare, ut in suis ordinibus deserviant, sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus judici tradere sæculari: quia suo functus est officio, non debet eum duplici contritione conterere.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. V. *Idem eidem in eadem epiſtola.*

Porro si clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel si oblatum susceperit, & victus fuerit, sive victor: de rigore juris merito est deponendus. Sed quantumcumque ejus gravis in hac parte & enormis sit excessus, evadere potest depositionis sententiam, si cum ipso suus episcopus misericorditer duxerit dispensandum: dummodo ex illo duello homicidium, vel diminutio membrorum non sit subsecuta.

CAP. VI. *Idem eidem in eadem epiſtola.*

De presbytero autem Campaniæ, qui sponte duellum obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit: sicut olim, ita & nunc prudentiæ tuæ respondemus, quod cum ipse, sicut & nos vidimus, non perdidit tantum ex digito, quin ipse sine scandalo possit solemnia celebrare: satis potes cum ipso post peractam pœnitentiam misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare, licet ejus excessus gravis sit.

CAP. VII. *Idem eidem in eadem epiſtola.*

Presbyterum autem alium, qui quemdam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, & vulneravit, cum post paucos dies exspirasset, sicut asseris, ab omni altaris ministerio debes perpetuo removere, eumque ab officio sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interierit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur exspirasse. 24. q. 4. qui pecc.

CAP. VIII. *Idem.*

Quamvis sit grave nimis, & Divina dignum animadversione habeatur, quod laici quidam, quod sacerdotum est, de ecclesiasticis rebus usurpent: majorem tamen metuent formidinem ac dolorem, qui fomitem sui erroris in ipso clero dicuntur aliquoties invenire, dum quosdam fratrum & coepiscoporum nostrorum, aliorumque prælatorum ecclesiæ decimas eis & ecclesiarum dispositiones indulgent, & in devia mortis eos impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi de quibus dixit Dominus per prophetam: *Peccata populi mei comedunt, & ad iniquitatem provocant animas eorum.* Unde statuimus, ut si quis alicui laico in sæculo remanenti, ecclesiam vel decimas concesserit, a statu suo, tanquam arbor quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, ruinæ suæ jaceat dolore prostratus. *Oseæ 4. Luc. 13*

CAP. IX. *Idem G. Livonenſi epiſcopo.*

Veniens ad nos P. lator præsentium, nobis exposuit, quod antiqui hostis suggerente versutia, furtive diaconatus ordinem suscepit. Unde tibi duximus respondendum, quod si forte non fuerit a te, vel aliquo archidiaconorum vel prælatorum tuorum, sub interminatione anathematis

tis prohibitus, tu ipse in promotione ipsius ad officium sacerdotale, condigna satisfactione, nisi aliqua impediant, imposita, pro tuo arbitrio dispenses. Si vero interminatio anathematis super hoc facta est, commoneas eum, sicut nos fecimus, ut in aliquo monasterio seu canonica habitum suscipiat regularem: cui juxta admonitionem tuam, ex quo in habitu illo fuerit aliquanto tempore laudabiliter conversatus, poteris misericorditer providere. Alioquin nulla ratione concedimus eum ad sacerdotalem ordinem promoveri.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. X. *Idem eidem.*

Clerici autem, si qui a suis, aut etiam de mandato Romani pontificis, ab alienis episcopis interdicti vel excommunicati, ante absolutionem Divina officia celebrarint, nisi ad commonitionem * vestram sine dilatione redierint, perpetuæ depositionis sententiam pro ausu tantæ temeritatis incurrant.

* vestram

Cap. VI. *Idem Lucensi episcopo, & ejus capitulo.*

Præsentium lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum qui violentiam repellebant, in quo lapides ipse projecit, sed aliquem non percussit: quem nos, quia per alios illic aliqui dicuntur occisi, a celebratione Missarum præcipimus abstinere. Mandamus itaque vobis, ut si res ita se habuerit, & alia causa non impedit, decurso hujus temporis spatio, ad sui eum executionem officii admittatis.

Cap. XII. *Idem archiepiscopo Cusentino.*

Continebatur in litteris, quas tua nobis devotio destinavit, quod diaconus præsentium lator, & quidam clerici qui rogati ad vineas ecclesiæ putandas perrexerint: & cum circa vesperas opere consummato redierint, levandi laboris gratia quemdam ludum imitati sunt viatorum, projicientes baculos suos in longinquum: studebant enim in directum jacere, & alter alterius fustem ferire. Hujus autem ludi, sicut asserunt, talis conditio est, ut qui alterius baculum percuteret, quasi victo eo cujus baculus percussus esset, uteretur pro equo. Sed præfati clerici equitandi licentia non utentes, sola jactatione contenti sunt: ut dum ad baculos suos alacrius concurrerent, laborem itineris non sentirent. Quidam autem laicus, sicut prædictus diaconus asserit, dum baculum prædicti diaconi percussit, incaute in eum equitaturus insiliit, & sic a falce ipsius diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo exspiravit. Inde est quod commonemus fraternitatem tuam atque mandamus, quatenus eumdem diaconum sine licentia summi pontificis ad superiorem gradum ascendere, vel in diaconatus officio nullo unquam tempore ministrare permittas, sed cum dispensatione in subdiaconatus officio ministrare patiaris.

Cap. XIII. *Idem* * *Exonienſi Episcopo.*

* Oxon.

Presbyterum etiam istum in homicidii crimine lapsum, annis duodecim gravi pœnitentia afflictum, si ita est, tibi remittimus absolutum in Dei nomine, suoque restitutum sacerdotio, non tam considerantes spatium & mensuram temporis, quam pœnas doloris. Ne tamen cuilibet imprudenti videatur iniquum, eum sacris altaribus restitutum, discat hoc a sanctis patribus confirmatum. Unde Callistus papa: „ Errant, qui „ putant, post dignam pœnitentiam, sacerdotem „ lapsum non posse reparari, & ministrare pos„ se, si a malis abstineat.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. XIV. *Idem.*

Lator præsentium nobis viva voce proposuit, quod cum quadam die casu quodam cum clerico luderet, contigit quod ille projecit illum ad terram, & cultellus quem ad latus habebat, in alterum incidit, & fortuito vulneratus occubuit. Eumdem igitur ad vos duximus remittendum, discretioni vestræ mandantes, quod rei veritate comperta, si ita res se habuit, & alia justa causa non impedit, prædictum D. permittatis libere ad sacros ordines promoveri.

Cap. XV. *Idem Eugenius papa* * *primus Sarenſi epiſcopo.*

* *Forte*, tertius.

Presbyterum, cujus duos digitos cum medietate palmæ a prædone abscissos esse significasti, Missam celebrare non permittimus: quia non secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter membri deformitatem id fieri posse confidimus. Ipsum autem ceteris officiis sacerdotalibus fungi minime prohibemus.

Cap. XVI. *Idem eidem in eadem epiſtola.*

Præterea clerici, qui relicto ordine suo & habitu, lapsi in apostasia tanquam laici versantur, si in criminibus deprehensi teneantur, per censuram ecclesiasticam non præcipimus liberari. Tales enim inter apostatas numerandos, sanctorum patrum statuta declarant.

Cap. XVII. *Idem eidem in eadem epiſtola.*

Sacerdotibus autem & clericis tuis denuncies publice, ne ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum præsumpserint, & occasione ipsius administrationis, propter propriam causam a laicis capiantur, indignum est eis ab ecclesia subveniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari.

Cap. XVIII. * *Idem Toloſano epiſcopo.*

* *Idem Andrenſi epiſcopo. Pars capituli.* Consuluit.

Requisivit a nobis fraternitas tua, utrum clerici qui post renunciationem factam, a prædecessore tuo ordines susceperunt, in ipsis debeant remanere, an ad majores debeant de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia de veritate nobis non constat, non possumus tibi super hoc breviter respondere. Nam distinguitur, utrum renuncians, loco simul & dignitati renunciet: nam ubi loco tantum renunciat, ordines sicut antea, nisi a summo pontifice, vel ejus legato prohibitus fuerit, rogatus ab alio episcopo, poterit de ratione conferre. Cum autem loco pontificali simul cedit & ordini, ibi distinguendum putamus, utrum sacros contulerit, an minores. Si enim a tali ordines usque ad subdiaconatum quis receperit, quia & hujusmodi ordines quandoque a non episcopis conferuntur, & in illis deservire poterit, & ad majores, si idoneus fuerit, ordinari. Sane si ab eodem, facta renun-

ANNO CHRISTI 1179.

ciatione, sacros ordines quis scienter receperit, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit: ubi autem non scienter, ibi poterit, nisi crassa & supina fuerit ignorantia, discretus pontifex dispensare.

CAP. XIX. *Idem Turonensi archiepiscopo.*

Consuluit nos tua fraternitas, utrum liceat tibi spurios & servos ordinare. Super quo tibi taliter respondemus, quod neque spurios, neque servos ordinare debes. Et si memor esses, in consecratione tibi dictum est: Vide ne quemlibet servilis conditionis ad ordines promovere præsumas.

CAP. XX. *Idem Cenomanensi episcopo.*

Tua nos duxit fraternitas consulendos, quid agendum sit de clericis, qui in remotis regionibus ordinati, litteras eorum proponunt: a quibus sibi sit manus imposita, cum incertum sit, utrum eorum sint sigilla, quæ præsentant. Tuæ ergo consultationi, præsentium significatione indulgemus, * tutum esse, ut in his statuta patrum veterum observentur, quam novum quid statuatur. Statutum est enim de transmarinis, ut ad minus testimonio quinque episcoporum super ordinatione sua muniantur. Quod in aliis, qui similiter sunt incogniti, credimus observandum: ita tamen, ut in suspensione * aliquo tempore habeantur, in quo videntes plenius de ipsorum actibus instituantur. Sed de inferioribus ordinibus oportuit inquiri, quia posset contingere, ut aliquibus prætermissis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inventi fuerint, circa eos poterit dispensari.

* *f.* tutius:

* *f.* annro

CAP. XXI.

De diacono vestro, qui in sancto sabbato quemdam alium diaconum vulneravit, & mulierem uxoris nomine accepit, hoc tuæ prudentiæ duximus respondendum: quod si contrito & humiliato corde & animo ad ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam in uxorem accepit, cum non possit, sicut nosti, matrimonium contrahere, ipsum debes recipere, & a sententia excommunicationis, quam pro violenta manuum injectione noscitur incurrisse, * & injuncta sibi pœnitentia de utroque excessu, post peractam pœnitentiam poteris ei diaconatus officium reddere, & etiam dispensative, si perfectæ vitæ & conversationis fuerit, in presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, sive homines interfecit, sive non, non posse matrimonium contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat. Parochianos autem tuos, ad solvendas decimas ecclesiis, quibus debent, ecclesiastica debes severitate compellere, quod cum decimæ non ab homine, sed ab ipso Deo sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.

* *f.* absolvere, &

Exod. 22. *Levit.* 27. *Num.* 18. *Deut.* 22. 14. 26.

CAP. XXII. *Idem Lucius tertius Turonensi archiepiscopo.*

Ad aures nostras te significante pervenit, quod religiosi quidam zelum Dei habentes, ad superiores desiderant ordines promoveri, putantes majus præmium cumulandum, quo in majori gradu positi, sublimius officium fuerint executi: sed prælati eorum desideriis contradicunt. Ideoque tua duxit fraternitas requirendum, an in inferioribus ordinibus constituti, juxta beneplacitum prælatorum suorum, quibus promotio displicet, a superioribus debeant abstinere: an valeant, prælatis suis renitentibus, promoveri. Tuæ ergo quæstioni respondemus, quod honestius est & tutius, subjectos, debitam præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quam in præpositorum scandalum, gradum appetere digniorem. Nec est in hac parte subjectorum desiderium confovendum: quoniam esse potest, ut prælati secreta eorum commissa noverint, ex quibus constat eis, quod salva nequeunt conscientia sublimari: quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine meritorum caritatis, acquiritur regnum Dei.

CAP. XXIII. *Idem Alexander tertius Bathonensi episcopo.*

Subdiacono * autem nullis, nisi Romano pontifici, licet in diebus Dominicis ordinare, quamvis Deo dicatas virgines consecrandi, & minores ordines licentiam habeant conferendi. Sabbato quidem Pentecostes non licet alicui sacros ordines celebrare, cum in sequenti septimana, recepta sancti Spiritus gratia, celebrentur.

* aliis

CAP. XXIV. *Idem Herefordensi episcopo.*

Sane super eo, quod moris esse dixisti quibusdam episcopis Scotiæ & Gualliæ, in dedicationibus altarium vel ecclesiarum extra jejunia quatuor temporum, clericos ad sacros ordines promovere: prudentiæ tuæ significamus, quod consuetudo illa, utpote institutioni ecclesiasticæ inimica, & detestabilis est, & penitus improbanda: & nisi multitudo & antiqua terræ consuetudo esset in causa, taliter ordinati non deberent pro merito in susceptis ordinibus ministrare. Nam apud nos sic ordinati deponerentur: & ordinantes, authoritate ordinandi privarentur.

Pars ea intellexi mus, si de potes judicum

CAP. XXV. *Idem eidem episcopo in eadem epistola.*

De hoc autem quod quæsisti, an liceat extra jejunia quatuor temporum aliquos in ostiarios, lectores, exorcistas, vel acolytos promovere, aut etiam subdiaconos facere: prudentiæ tuæ taliter respondemus, quod licitum est episcopis, Dominicis diebus, & aliis festivis diebus, unum aut duos ad minores ordines promovere. Sed ad subdiaconatum, nisi in quatuor temporibus, aut in sabbato sancto, & in sabbato ante Dominicam de passione, nulli episcoporum, præterquam Romano pontifici, licet aliquos ordinare.

CAP. XXVI. *Idem.*

Quia quidam clerici desperantes ab episcopis suis ordinari, vel propter imperitiam, vel vitæ incontinentiam, vel nativitatis conditionem, aut tituli defectum, aut minorem ætatem, extra provinciam suam interdum in transmarinis partibus ordinantur, vel ordinatos se esse mentiuntur, ignota suis episcopis sigilla deferentes: statuimus talem ordinationem irritam esse habendam, sub interminatione anathematis inhibentes, ne a quoquam episcopo ad sui officii executionem admittantur. Episcopus vero nostræ jurisdictionis, qui talem sciens ordinaverit vel susceperit, ab illius ordinis executione ad quem

cum

eum ordinaverit vel ſuſceperit, uſque ad condignam ſatisfactionem ſe noverit ſuſpenſum.

NE CLERICUS VEL MONACHUS ſæcularibus ſe negociis immiſceat: & de regula religioſorum.

CAP. I. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo, & ejus ſuffraganeis.*

FRaternitati veſtræ per apoſtolica * præcepta mandamus, quatenus univerſis monachis veſtræ juriſdictionis arctius inhibere curetis, ne villas & eccleſias ad firmam, * vel receptas detinere præſumant. Quod ſi præſumpſerint, eos, authoritate apoſtolica freti, ſublato appellationis remedio, faciatis a præſumptione ſua, eccleſiaſtica diſtrictione ceſſare.

CAP. II. *Idem in concilio Turonenſi.*

Non magnopere antiqui hoſtis invidia infirma membra eccleſiæ præcipitare laborat. Hic manum mittit ad deſiderabilia ejus, electos quoque nititur ſupplantare, dicente ſciptura: *Eſca ejus electi*. Multorum ſiquidem caſum ſe operari reputat, ubi aliquod membrum eccleſiæ ſua fuerit calliditate ſubtractum. Et inde nimirum eſt, quod in angelum lucis more ſolito ſe transfigurans, ſub obtentu languentium fratrum conſulendi corporibus, & eccleſiaſtica negotia fidelius pertractandi, regulares quoſdam ad legendas leges, & confectiones phyſicas ponderandas, de ſuis clauſtris educit. Unde ne ſub occaſione ſcientiæ ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus involvantur, & in interioribus ex eo ipſo deficiant, ex quo ſe aliis putant in exterioribus providere: de præſentis concilii aſſenſu ſtatuimus, ut nullus omnino poſt votum religionis, poſt factam in loco aliquo religioſo profeſſionem, ad phyſicam legeſve mundanas legendas permittatur exire: ſi vero exierit, & ad clauſtrum ſuum infra ſpatium duorum menſium non redierit, ſicut excommunicatus ab omnibus evitetur, & in nulla cauſa, ſi patrocinium præſtare voluerit, audiatur. Reverſus autem, in choro, capitulo, menſa & ceteris, ultimus fratrum exiſtat: &, niſi forte ex miſericordia apoſtolicæ ſedis, totius promotionis ſpem amittat. Epiſcopi vero, abbates, priores, tantæ enormitati conſentientes, & non corrigentes, ſpolientur propriis honoribus, & ab eccleſiæ liminibus arceantur.

CAP. III. *Idem Londonienſi epiſcopo.*

Secundum inſtituta prædeceſſorum noſtrorum, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici cauſa lucri negotientur, & ne monachi a clericis vel a laicis firmas habeant, vel laici ad firmam eccleſias teneant.

CAP. IV. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Clericis, qui in ſacris ordinibus ſunt conſtituti, judicium ſanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per ſe truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quod ſi quis tale quid fecerit, honore privetur & loco. Jubemus etiam ſub interminatione anathematis, ne quis ſacerdos officium habeat vicecomitis, aut præpoſiti ſæcularis. Clerici etiam qui comam nutriunt, etiam inviti ab archidiaconis ſuis tondeantur. Veſtimentis autem & calceamentis, niſi quæ honeſtatem & religionem deceant, uti non liceat. Si quis autem contra venire præſumpſerit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi ſubjaceat.

CAP. V. (a) *Idem dilectis filiis G. priori & fratribus juxta diſciplinam bonæ memoriæ viventibus*

Ad petitionem veſtram, regulam ſecundum quam vivere debeatis, & omnipotenti Deo ſervire, duximus conſtituendam: in primis id ſtatuentes, ut profeſſionem majori priori omnes laici faciant, in manu ejus ſe abſque proprio victuros promittentes, & continentiam, quantum permiſerit Divina gratia, ſervare. Cui quoque tam clerici quam laici, ſicut proprio magiſtro & animarum ſuarum rectori, debitam in omnibus (b) obedientiam promittant. Nec alicui inter vos profeſſo liceat ad alium ordinem, (c) abſque prioris licentia, ullo modo tranſire, niſi forte ad religionem migraverit arctiorem. Nullus, abſque prioris licentia, hoſpitale audeat facere. Nullus proprium habeat. Si quid acquiſierit, rectori ſuo aſſignet. Nullius veſtrum alicui vobiſcum eſſe volenti * crucem tribuat, (d) ſed per medium annum vel integrum vobiſcum in probatione permaneat. Et tunc majori priori præſentetur, & ab ipſo, non ab alio, crucem accipiat.

* *Uxoratus & con. ut ſupra, de conjugatis, & infra.*

Nemo veſtrum alicui in capite coronam faciat. Si hoſpitale in aliquo loco abſque oratorio feceritis: liberum erit vobis, abſque conſcientia epiſcopi in cujus parochia fuerit, ipſum conſtituere. Quod ſi oratorium ibidem ædificare volueritis, abſque licentia epiſcopi non faciatis, juſtitia ſua in omnibus ſervata. Si cum aliquo veſtrum, eo mortuo, pecunia inventa fuerit, & in vita ſua non patefecerit: nec ad eccleſiam, nec ad hoſpitale ſepeliatur, ſed extra civitatem in campis deponatur.

CAP. VI. *Idem epiſcopis, archidiaconis, & aliis eccleſiarum præfectis, per Galliam conſtitutis.*

Non eſt vobis dubium, vel incertum, quomodo fratrs religioſi * Ciſtrenſis ordinis ea religione præemineant & virtute, quod ex inſtitutione patrum & prædeceſſorum noſtrorum, hi qui in eorum monaſteriis profeſſionem faciunt, ſine licentia ſui abbatis prohibentur de clauſtro diſcedere, & diſcedentes, in aliis monaſteriis non recipi. Inde eſt, quod nos eamdem inſtitutionem non ſolum amicam religioni, & rationi conſonam, ſolicite conſervare volentes, univerſitati veſtræ, &c. quatenus monachos vel converſos prædicti ordinis, poſt factam in monaſteriis profeſſionem, ſine licentia abbatum ſuorum per

ANNO CHRISTI 1179.

ANNO CHRISTI 1179. TARS XVII.

* præſcripta

videtur Te, ſpiant, v. nulli.

v. 39. ta LXX.

Cor. 11.

* *adde* ſtatim *aut quid ſimile.*

* Non reſpondet titulus argumento. Verius eſt pars regulæ Hoſpitalariorum. 1. q. 1. Nemo. 17. q. 2. Quidam.

* *f.* Ciſtercienſis.

(a) *Alex. III. Cruciatis.* (b) *reverentiam.* (c) *abſque majoris prioris.*
(d) *per medium annum integrum.* Manſi.

per episcopatus vestros recipi nullatenus permittatis, & si qui fuerint ex eis, qui sine licentia abbatum suorum de monasteriis, in quibus professionem fecerunt, exire præsumpserint, & commoniti ad sua monasteria celeriter non redierint, eos tamdiu, appellatione remota, censura ecclesiastica percellatis, donec ad monasteria, unde exierunt, regredi compellantur.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. VII. *Idem Londonienſi epiſcopo.*

Relatum est auribus nostris, quod monachi de Nestun sæculariter vivunt, & alios exemplo corrumpunt. Inde est quod authoritate apostolica tibi indulgemus, ut eos ad observationem monasticæ regulæ, appellatione remota, compellas: aut si tibi restiterint temerario ausu, eis abjectis, fratres * Cistrensis ordinis in præscriptum monasterium inducas, ut labores impiorum justi edant, & illi inde rubore suffusi, ad sui ordinis observantiam convertantur.

* Cistercienſis.

DE PACTIONIBUS LICITIS & illicitis in rebus ecclesiasticis.

PARS. XXVIII.

CAP. I. *Idem Alexander III. * Exonienſi epiſcopo.*

° Oxon.

QUerelam magistri W. recepimus, qui cum ecclesiam de Ferleja a G. persona ejusdem ecclesiæ ad annuum censum per septennium tenendam susceperit, ipse sibi eam, antequam per unius anni spatium tenuisset, auferre præsumpserit: quamquam idem G. præstita sibi fide firmaverit, quod usque ad terminum constitutum, nullam exinde molestiam vel gravamen ei inferret. Ideo tibi per A. S. mandamus, quatenus si tibi constiterit ita esse, appellatione remota, districte compellas, ut præfatam ecclesiam prædicto W. restituat, & usque ad terminum inter eos constitutum, secundum quod inter eos convenit, eamdem permittat pacifice possidere.

° Apostolica scripta.

CAP. II. *Idem * Exonienſi & Wigornienſi epiſcopis.*

* Oxon.

Cum jampridem Simon clericus procurator prioris & monachorum de Acra, & P. clericus, pro causa quæ inter eosdem monachos & prædictum P. & fratrem ejus, pro cujus parte se vicem gerere dicebat, super ecclesia de Ha. & capella de I. vertebatur, ad nostram præsentiam accessissent: ita inter se, nobis tamen non mediantibus, convenerunt, quod prædictus procurator prioris & monachorum, eidem P. pro expensis quas fecerat, quatuor marcas argenti ei persolveret, & idem P. liti cederet, & a monachorum penitus infestatione cessaret. Cumque compositionem ipsam ad nostram pertulissent audientiam, eamque confirmari authoritate apostolica supplicarent: nos eam minime duximus admittendam, pro eo quod videbatur pravam speciem illicitæ pactionis continere. Monuimus autem prædictum P. ut ipse tam pro se, quam pro fratre suo, monachos in pace dimitteret, & eidem liti omnino renunciaret. Ille ergo * monitis acquievit, & eidem liti pro se & pro fratre suo penitus abrenuncians, authentica instrumenta, quæ super eadem ecclesia & capella habebat, in nostris manibus resignavit: & nos eum priori & monachis prædictis destinavimus, monentes atque mandantes, ut ex quo prædictus P. nostris super hoc monitis acquievit, ipsi quoque benignis nostris precibus intenderent, & eidem P. & fratri ejus aliquod studerent beneficium providere, de quo majus lucrum valerent apostolica intercessione percipere, quam eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Ceterum quia sæpedicti prior & fratres, sicut accepimus, nec monitis nec mandatis nostris acquiescere volunt: nos eorumdem clericorum laboribus paterna pietate compatientes, vobis per authoritatem præsentium præcipimus, quatenus priorem & monachos moneatis, ut præfato P. & fratri ejus decens & competens beneficium conferant & assignent. Quod si forte facere noluerint, vos cum exinde fueritis requisiti, si vobis constiterit prædictos clericos, prout ipsi asseverant, a prænominata ecclesia de B. & capella de L. injuste & absque ordine judiciario, & laicorum violentia ejectos fuisse, ipsas eisdem restitui faciatis: non obstantibus litteris nostræ confirmationis, quas prædicti prior & monachi a nobis impetrasse noscuntur.

monitus

CAP. III. *Idem.*

Statuimus, ut si super decimis inter vos & aliquam personam ecclesiasticam, assensu episcopi vel archiepiscopi sui, compositio facta fuerit, rata perpetuis temporibus & inconcussa persistat.

CAP. IV. *Idem Dunelmenſi epiſcopo.*

Accepimus quod quædam ecclesiæ clericis tali tenore sunt concessæ, quod post eorum obitum alii nominatim succedant. Unde, quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus hujusmodi successiones tam detestabiles & iniquas, contradictione & appellatione cessante, fieri prohibeas, & omnino frivolas & vanas esse decernas.

CAP. V. *Idem Dunelmenſi epiſcopo.*

Contingit interdum, quod licet abbas vel prior alicujus conventualis ecclesiæ, cum ecclesiastica vel sæculari persona, super his de quibus inter eos controversia vertitur, coram delegato vel judice ordinario transigat, litteris capituli sui de ratihabitione monstratis, ipsum tamen capitulum eamdem transactionem nititur revocare. Unde quia super hoc nos consulere voluisti, consultationi tuæ taliter respondemus: quod si abbas vel prior, de capitulo suo litteras de ratihabitione habuerit, transactionem quam fecit, præsertim si fuerit aliquot annis servata, capitu um, ac si non consenserit in eam, non poterit aliquatenus revocare. Super eo vero, quod clerici & religiosæ personæ, sicut asseris, litterarum intuitu quas habent a laicis, sibi jus in ecclesiis vendicant: hoc tibi volumus innotescere, quod ubi episcopalis authoritas non accesserit, per illos ecclesias suas possunt obtinere.

CAP. VI. *Idem abbati de Staforde, & priori de Helesby.*

Constitutus in præsentia nostra G. clericus, sua nobis assertione monstravit, quod cum inter ipsum & A. clericum super capella de Stancona controversia emersisset, tandem per transactionem fuit sopita: & licet transactio ipsa, fide hinc inde præstita, firmata fuisset, eam tamen præfatus A. servare contradicit. Quia ergo hujus-

ANNO CHRISTI 1179. *Tbeff.* 5.

jusmodi transactiones nonnumquam speciem obtinent simoniæ, & non solum a malo, sed a specie mali, secundum Apostolum, nos convenit abstinere: discretioni vestræ, *&c.* quatenus, cum propter hoc requisiti fueritis, partes ante præsentiam vestram convocetis: & revocata transactione in irritum, causam diligenter audiatis, & fine canonico terminetis.

Cap. VII. *Idem Remensi archiepiscopo.*

Querelam I. presbyteri latoris præsentium accepimus, quod nobilis vir comes de Dampetra decimas ad ecclesiam suam pertinentes, per ministeriales suos ei abstulit, & injuste detinet occupatas. Unde fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, si præscriptæ decimæ ad ecclesiam quam retinet, pertinent, præfatum comitem & ministeriales suos ecclesiastica coercitione compellas, ut eidem presbytero ablatas decimas vel earum æstimationem absque diminutione restituant, vel exinde secum pacifice & amicabiliter componant.

Cap. VIII. *Idem Cantuariensi archiepiscopo & ejus suffraganeis.*

Cum clerici vestræ jurisdictionis, sicut accepimus, decedentibus ecclesiarum personis, paciscantur ipsis ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius easdem ecclesias possint adipisci: nos quidem ad tam detestabile vitium extirpandum, attentam volumus curam & solicitudinem adhibere. Inde est quod fraternitati vestræ, *&c.* quatenus omnibus clericis vestris, ne id attentare præsumant, publice sub districta pœna prohibeatis: & si qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint, appellatione remota, eos ecclesiis taliter adeptis quantocius spolietis, & aliter pro tantæ præsumptionis excessu severitate ecclesiastica puniatis. Ad hæc, quia quidam sunt clerici, qui cum religiosis viris collusione facta, sine authoritate diœcesani episcopi, ecclesias quas tenent, eis constituunt censuales, ut post decessum eorum, eædem ecclesiæ per præsentationem eorumdem religiosorum virorum, ad filios vel nepotes clericorum ipsorum possint transferri: præsentium authoritate vobis præcipimus, ut si qui clericorum ipsorum inventi fuerint facere talia, a præscriptis ecclesiis, appellatione remota, non differatis authoritate apostolica removere, ne de sua fraude vel dolo lucrum valeant reportare.

ocus corptus

Cap. IX. *Idem VVigornensi episcopo.* *Pars capituli:* Meminimus.

Præterea illi qui episcopo ignorante, authoritate sua pensionem annuatim de ecclesiis, collusione facta, solvunt aut recipiunt, eas, personis defunctis, ubi ab his qui per episcopum vel per ministrum tales ejus auctoritate instituendi personas habentes jus recipiendi canonem receperint, in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi, præsertim si pontificalem, aut alterius qui de jure id facere potuerit, authoritatem & assensum non constiterit interveniisse. Non enim simplices sacerdotes vel clerici possunt ecclesias quibus præsunt authoritate propria post decessum suum censuales efficere.

Cap. X. *Idem Carnotensi episcopo.* *Pars capituli:* Nos in eminenti.

ANNO CHRISTI 1179.

De cetero noveris, quod cum aliquis ad extraordinarium judicem litteris impetratis cum adversario suo forte componit, postmodum in ecclesia de qua agitur, jus aliquod habiturus, si compositio non est juri contraria, non est ab loci episcopo hæc aliquatenus reprobanda: sed census absque episcopali authoritate & ecclesiæ cui præest, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus qui solverit non excedit.

Cap. XI. *Idem Cantuariensi archiepiscopo, & ejus suffraganeis.*

Ex frequentibus querelis personarum satis manifeste didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam admodum & enormem, & sanctorum patrum constitutionibus omnimodo contrariam, a multis retro temporibus invaluisse, quod videlicet clerici cæca cupiditate ducti, ecclesias & ecclesiastica beneficia sine assensu diœcesani episcopi vel officialium suorum, qui hoc de jure facere possunt, recipiunt, minus quam deceat solicite cogitantes, quomodo id a sanctorum patrum constitutionibus est alienum, & ecclesiasticæ contrarium honestati. Unde cum tu, frater archiepiscope, ex officio tibi commissæ solicitudinis tam iniquam consuetudinem de provincia tua velis, sicut debes, radicitus extirpare: tam in clericos illos qui ecclesias & ecclesiastica beneficia occupata scienter detinent, quam in ipsos qui ecclesias vel ecclesiastica beneficia taliter occupare præsumpserint, sicut ex litteris tuis intelleximus, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eamdem sententiam ratam & firmam habentes, eamque authoritate apostolica confirmantes, per * A. S. præcipiendo mandamus, quatenus episcopi singuli vestram sententiam in singulis episcopatibus suis saltem quater in anno innovantes, eam, contradictione & appellatione cessante, faciatis * inviolabiliter observari: nec clericos ipsos, qui sententiam ipsam incurrunt, vel de cetero incurrent, si congrue non satisfecerint, & a præsumptione sua omnino destiterint, absolvere præsumatis.

* Apostolica scripta. *vel* Apostolicam sanctionem. * *f.* faciant

Cap. XII. *Idem Norvicensi episcopo.*

Audivimus, in episcopatu tuo, & aliis episcopatibus Angliæ, usque adeo clericorum malitiam excrevisse, quod interdum collusione inter se facta super beneficiis quæ possident, se sustinent ab aliis molestari, & postea, ut quæstioni cedatur, & iidem clerici beneficia quiete possideant, quasi nomine transactionis solvunt aliis de ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est inter eos clericos collusio facta, jus sibi valeant vendicare. Unde quia quid tibi sit exinde faciendum nos consulere voluisti, fraternitati tuæ, *&c.* quatenus, si quos clericorum tuæ jurisdictionis collusionem hujus fraudis legitime tibi constiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus colluси fuerint, non differas appellatione cessante perpetuo spoliare: quia satis esset absurdum & indignum, si fraus & dolus, quem in præjudicium tuæ jurisdictionis & aliorum committere nituntur, in eorum non redundaret incommodum & jacturam.

Cap.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XIII. *Item Lucius tertius B. VVigornienſi epiſcopo.*

Significavit nobis, T. rector eccleſiæ de Dulting, quod a dilectis filiis noſtris abbate & monachis Glaſtiriæ, ad regimen illius eccleſiæ electus, de ſolvendo annuo cenſu quatuor marcarum, quem prædeceſſor ejus ſolverat, corporaliter præſtitit juramentum: poſtmodum venerabilis frater noſter R. Wigornienſis epiſcopus, in cujus diœceſi ea ipſa conſiſtit, ne ipſe monachis cenſum ſolveret, niſi prius conſtaret quod epiſcopali authoritate eſſet impoſitus, in periculum ordinis & ſub interminatione anathematis, interdicit. Unde præfatus rector hinc reatum perjurii meruit, inde timet periculum inobedientiæ imminere. Quocirca fraternitati tuæ, &c. quatenus partibus convocatis, ſi præſcriptum canonem de authoritate præſulis, non de novo, impoſitum fuiſſe conſtiterit, præcipias epiſcopo authoritate noſtra ut prohibitionem ſuam ſine dilatione relaxet. Si vero cenſus fuerit de novo impoſitus, ſive de epiſcopali authoritate factum fuerit, ſive non, abbatem & monachos, ut clericum a præſtito juramento abſolvant, appellatione remota, [eccleſiaſtica diſtrictione compellas. Pati enim nolumus nec debemus, ut eccleſiæ novi cenſus exactione vexentur.

CAP. XIV. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo & ejus ſuffraganeis.*

Ex crebris querimoniis clericorum, qui de partibus veſtris ad præſentiam noſtram accedunt, ſatis nobis evidenter innotuit, quod interdum decedentibus eccleſiarum perſonis, quandoque filii, quandoque alii, abſque conſcientia & conſenſu epiſcopi diœceſani, ſe in prædictas eccleſias intrudere non verentur, & earumdem eccleſiarum claves accipiunt, & ut eccleſias, vel earum bona teneant occupata, in vocem appellationis prorumpunt. Quum igitur id iniquum ſit penitus & abſurdum, nos tantæ iniquitati & enormitati, paſtorali volentes conſideratione o currere, & radicem hujus cupiditatis de clero penitus extirpare, fraternitati tuæ, &c. quatenus, ſi qui ſint, vel fuerint in partibus veſtris, qui tali modo ad eccleſias detinendas inhiare præſumant, ipſos ad eaſdem eccleſias quantocius relinquendas, ſtudioſe monere curetis, & eccleſiaſtica diſtrictione compellere: ita quod, ſi manifeſtum eſt, ipſos ita tenere, & præſumptuoſe eccleſias detinere, ſub obtentu appellationis, ſi quam interpoſuerint, non omittatis quin eos ad eccleſias eaſdem dimittendas, appellatione ceſſante, eccleſiaſtica cenſura compellatis.

CAP. XV. *Item Lucius tertius.*

Quoniam ex plenitudine poteſtatis, &c. ſuper eo quod quæſiſti, utrum ſuper eccleſiaſtico beneficio in litigium deducto, poſſit fieri tranſactio, tale damus reſponſum: ſicut jampridem, ſi bene meminimus, alii non abſimile quærenti dedimus reſponſum: quod ſecundum formam tranſactionibus adſcriptam, ſuper re ſacra litigioſa minime tranſigi poteſt. Res * ergo ſacra ut poſſideatur aliquo dato, vel promiſſo, vel retento, ſpeciem habere non immerito credimus ſimoniæ. Alias autem gratis & amicabiliter inter ſe litigantes componere, ſacris canonibus non ducimus obviare.

* enim.

A

DE ALIENATIONE RERUM eccleſiæ, & de earumdem recuperatione.

ANNO CHRISTI 1179. PAR. XXIX.

CAP. I. *Alexander tertius * Exonienſi epiſcopo.* * Oxon.

EX præſentium latoris inſinuatione accepimus, quod Alexander quondam ſacerdos eccleſiæ dictæ Offetolon, calicem quemdam argenteum, & medietatem unius breviarii ejuſdem eccleſiæ, pro ſua neceſſitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minime recollegit. Unde, quia indignum eſt, ut ejuſdem eccleſiæ res ſuæ, & præſertim, quæ ſacris miniſteriis deputatæ ſunt, taliter debeant deperire, fraternitati tuæ, &c. quatenus, ſi verum eſt quod aſſeritur, filium ejus V. qui ex ſucceſſione ejus, ipſius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas diligenter & compellas, ut res ipſas, pignoratas recolligat, & eas eccleſiæ reſtauret: quod ſi facere noluerit, eum vinculo anathematis non differas coercere.

CAP. II. *Idem eidem. Pars capituli:* Ad aures. *Supra de ſponſis.*

De his qui parochiales tenent eccleſias, fraternitati tuæ taliter duximus reſpondendum, quod ad reparationem & inſtitutionem eccleſiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis quæ ipſius ſunt, conferre, ſi eis ſuperſunt, ut eorum exemplo ceteri invitentur.

CAP. III. *Idem.*

Ceterum ſi abbatem tuæ diœceſis donationem cum priore & quibuſdam de conventu ſuo facere contigerit, & pars conventus poſtea reclamaverit: datæ rei quantitas & illius terræ conſuetudo, quæ tamen ſacris canonibus manifeſte non obviet, eſt diligentius attendenda, & ſecundum hoc eſt donum ratum vel irritum judicandum. Verum cum alicui eccleſiæ poſſeſſio quælibet, interpoſita conditione, donatur: non poteſt a donatore donum poſtea revocari, niſi forte tali ſit conditione collata, quod ea ceſſante poſſeſſio revocari debeat.

CAP. VI. *Idem VVigornienſi epiſcopo.*

Illas vero terras, quæ de ſilvis extirpatæ, ſunt arabiles factæ, eis hæreditario jure ſub annuo cenſu poteris concedere tenendas, a quibus ipſas ſuorum * vel parentum ſuorum labore conſtiterit fuiſſe extirpatas: niſi forte aliis poſſint ad majorem eccleſiæ utilitatem cum eodem honore & labore conferri.

* Corr.

CAP. V. *Idem Panormitano archiepiſcopo.*

Quia tua nos duxit prudentia conſulendos, utrum clerici ſcholares, de rebus mobilibus, aut immobilibus poſſint condere teſtamentum, conſultationi tuæ reſpondemus: quod licet de his quæ paternæ ſucceſſionis & cognationis intuitu aut de artificio ſunt adepti, ſive dono conſanguineorum aut amicorum ſuorum, non habito reſpectu ad eccleſiam, perveniunt ad ipſos, libere diſponere valeant, de his tamen quæ de conſideratione eccleſiaſtica perceperunt, nullum de jure poſſunt facere teſtamentum.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. VI. *Idem Salernitano episcopo.*

Ad hæc licet consuetudo illa non sit rationi consona, secundum quam clericus, si a Kalendis Martii usque ad Kalendas Novembris decesserit, totum fructum beneficii, quem deberet anno illo percipere, pro voluntate sua largitur; quia tamen in multis ecclesiis observatur, satis eam in archiepiscopatu tuo poteris tolerare, præsertim si clericus in decessu suo gravetur debitis. Et illud est omnino rationi contrarium, ut unus clericus in una vel in diversis ecclesiis archidiaconatum & cantoriam vel decanatum obtineat: cum singula officia quæ sunt in ecclesiis, assiduitatem exigant * præstari.

CAP. VII. *Idem.*

De possessionibus autem, laicis sub modico censu concessis, noverit tua fraternitas, quod si læsa ecclesia est & manifestum appareat detrimentum ipsius, cum ejus conditionem deteriorem facere non licuerit, & ecclesia jure minorum semper debeat illæsa conservari, quæ in damnum ipsius constiterit, ad jus ipsius proprietatemque redire convenit. Providendum est tamen, ne, si forte colonus possessiones illas expensis ac suo labore fecerit meliores, sumptibus, quos bono animo fecerit, debeat defraudari.

CAP. VIII. *Idem Cenomanensi episcopo*

Ad hoc præsentibus tibi litteris innotescat, quod clerici de mobilibus quæ per ecclesias sunt adepti, de jure * restaurari non possunt. Viventes tamen, & sui compotes, moderate valent aliqua de bonis ipsis, non ratione * tementi, sed intuitu elecmosynæ * erogare, in ægritudine etiam constituti.

CAP. IX. *Idem decano & capitulo Morianensi.*

Ad hoc in apostolicæ sedis specula sumus, licet immeriti, Domino disponente, constituti, ut aciem nostræ considerationis ad universas ecclesias extendamus, & earum commodis & profectibus omnino intendamus. Pervenit autem ad audientiam nostram ex parte venerabilis fratris episcopi vestri, quod ipse pro ecclesiæ vestræ necessitatibus magno sit onere debitorum prægravatus. Unde quasi vir providus & discretus nos obnixe rogavit, ut vos pro eis reddendis solicitos redderemus. Quia vero decet vos pro utilitate ecclesiæ & incremento, diligentes & vigiles existere, dignitati vestræ mandamus, quod si contigerit eumdem episcopum ante solutionem debitorum, quæ pro utilitate & necessitate ecclesiæ sibi commissæ contraxerit, ex hac luce migrare, de redditibus qui spectant ad mensam ejus, donec alius loco ejus substituatur, eadem debita solvere studeatis. Quo substituto, episcopum ad eorumdem debitorum solutionem omnino adducetis, & sicut filius debita patris, ita prælatus sui prædecessoris pro necessitate ecclesiæ contracta tenetur persolvere.

UNI PLURA BENEFICIA ecclesiastica non committenda, nec unum inter plures dividendum: & de in beneficio sibi assignato non residentibus.

ANNO CHRISTI 1179. PARS XXX.

CAPUT I.

Alexander III. Eboracensi archiepiscopo.

RElatum est auribus nostris, quod Nicolaus archidiaconus (*a*) de Bedis, canonicus Bevianensis ecclesiæ, ita integre & plenarie canonicam jam dictæ ecclesiæ requirit præbendam, sicut & illi qui die noctuque satagunt eidem ecclesiæ (*b*) deservire. Super hoc etiam litteras nostras se habere proponit. Quia vero hoc indignum & absurdum est, nisi de consuetudine præscriptæ ecclesiæ hoc possit inquirere: fraternitati tuæ, &c. quatenus eumdem archidiaconum diligenter commoneas, quod occasione litterarum nostrarum communia ecclesiæ prælibatæ nulla ratione, contra consuetudinem & institutionem ipsius ecclesiæ, requirere audeat: nisi eidem ecclesiæ in propria persona assidue vel per medietatem unius anni voluerit deservire.

CAP. II. *Idem Londonensi episcopo.*

Cum teneamur ex debito suscepti regiminis provisioni clericorum intendere: tibi & aliis ecclesiasticis prælatis, pro eis scripta nostra dirigimus, & interdum etiam super illorum provisione, qui aliquod beneficium sufficiens habere noscuntur, dum etiam aliquando ignoramus eos habere aliquod beneficium, pro quibus tibi & aliis ecclesiarum prælatis scribimus, si preces & mandatum nostrum recepisti pro aliquo, vel aliquando recipies, qui aliud beneficium habet, de quo valet commode sustentari, nisi forte in litteris ipsis de alio beneficio quod habet, mentio habeatur: aut si nunc non potes ei sine scandalo providere, æquanimiter sustinebimus, si pro eo preces & mandatum nostrum non duxeris exequendum.

CAP. III. *Idem.*

Deferente I. Nob. presbytero, latore præsentium, accepimus, quod cum duas ecclesias haberet, archidiaconus tuus ipsum altera illarum spoliavit, & eam cuidam presbytero N. nomine assignavit. Prædictus autem I. sentiens se in hac parte gravari, ad venerabilem fratrem nostrum Treverensem * archiepiscopum appellavit. Cumque idem I. de mandato ejusdem archiepiscopi in præscriptam ecclesiam fuisset restiturus, memoratus G. ad audientiam nostram appellavit. Postea vero prædictus archiepiscopus eumdem I. eo quod ad præsentiam suam vocatus ut alteram de prædictis ecclesiis prænominato G. concederet, venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem a sententia qua tenebatur, facientes eum absolvi, eumdem duximus tibi remittendum. Quo circa mandamus, quatenus partibus ante præsentiam tuam convocatis, præscripto I. una de præscriptis ecclesiis, quam voluerit, cum pertinentiis suis relicta, alteram præfato G. si ecclesiam non habet, non diffe-

* Remensem.

(a) *de Bedeford canonicus Belvacensis.* (b) *deservire.* Mansi.

differas assignare. Si vero aliam habet ecclesiam, A
ANNO CHRISTI 1179. alteri personæ idoneæ, beneficio ecclesiastico carenti, incunctanter assignes.

CAP. IV. *Idem in Concilio Turonensi.*

Majoribus in ecclesia beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minorum clericorum præbendæ patiantur sectionem. Idcirco ut sicut in magnis, ita quoque in minimis membris suis ecclesia firmam habeat unitatem, divisionem præbendarum, ut dignitatum permutationem, fieri prohibemus.

CAP. V. *Idem Norvvicensi episcopo.*

Ad audientiam nostram pervenit, quod H. presbyter monachos de Rameseja, & clericum suum T. petendo vicariam ecclesiæ de Buruvele, a qua XXIX. annis retrocessit, in diversis postea ecclesiis personatum adeptus, multipliciter vexare ac fatigare præsumit. Quia igitur non est canonicum, ut qui curam animarum in diversis habet ecclesiis, fiat vicarius in alienis: discretioni tuæ, &c. quatenus rei veritate diligenter inquisita, si ita esse noveris, prædictum presbyterum a petitione prædictæ vicariæ desistere, appellatione & occasione remota, districtius compellatis: non obstantibus litteris, si quas tacita veritate per nuncium aliquem a nobis impetravit. Extirpari enim debent, quæ de avaritiæ radice procedunt, & canonum sunt contraria sanctioni.

CAP. VI. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Fraternitati tuæ duximus respondendum, ut si clerici qui in ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficia sunt adepti, ad aliam diœcesim, absque tua conscientia & assensu, morandi causa transierint, beneficiis quæ a te habuerint, liceat tibi eos spoliare: nisi forte disciplinis scholasticis invigilaverint, aut causam rationabilem tibi ostenderint, quare reverti non debeant. Præterea clericos alterius diœcesis absque litteris commendatitiis episcopi sui, nisi pro eis preces aut mandata sedis D
apostolicæ receperis, non teneris nec etiam debes recipere.

* Lincolnensi CAP. VII. (*a*) *Idem G.* * *Nincolnensi electo.*

De multa liberalitate credimus proveniisse, quod dilectus filius noster S. archidiaconus (*b*) de Norhantuna, præbendam, quam habebat in ecclesia tibi commissa, libere tibi concessit, ut eam dilecto (*c*) filio G. nepoti vestro conferres. *Et infra:* Quoniam igitur nulla ratione sustinere possumus, ut memoratus archidiaconus dispendium patiatur, unde gratiam tuam & nostram meruit obtinere, (*d*) ubi jus præbendæ suæ cesserit G. ut vestram possit perficere voluntatem: fraternitati tuæ, &c. *ut supra*. Cum rationi ecclesiasticæ institutioni contrarium sit, ut archidiaconus præbenda careat (*e*) in ecclesia, cui noscitur in archidiaconatus officio deservire, non honestum sit tibi, promissionem tuam tam honestam revocare.

CAP. VIII. *Idem Burdegalensi archiepiscopo.*

Præterea de G. archidiacono, qui cum in tua *Pars ca*
& Tolosana ecclesia archidiaconus sit constitutus, & in utraque professus regulariter, collectis illis quæ in archidiaconatu tuo potest colligere, præter conscientiam tuam & licentiam, Tolosam regreditur, & ibi per annum vel amplius moratur: providentiæ tuæ significamus, ut eumdem archidiaconum, si ita res se habet, altero quem maluerit, archidiaconatu, occasione & appellatione cessante, facias esse contentum.

CAP. IX. *Idem Salernitano archiepiscopo. Pars cap. supra de clericis matrimonio copulatis:* Clericos. B

Mandamus, ut si qui clerici ecclesiarum tuarum, fratribus Hospitalis cum licentia sui prælati sponte ac gratis per annum vel triennium servire decernunt, nequaquam impediantur: & interim beneficia sua ecclesiastica vel redditus, si quos habent, non amittant.

DE EXCOMMUNICATIS.

CAP. I. *Idem* * *Exonienſi episcopo.*

EX parte tua nobis est constanti assertione C
propositum, quod quidam interdum pro certis causis excommunicati, sedem apostolicam visitant, & reticentes causas, pro quibus sunt vinculo excommunicationis adstricti, auditis confessionibus suis, absolutionis beneficium * meruisse. Unde quia nos consulere voluisti, utrum illa absolutio teneat, si occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerunt, absolutionis meruerunt * privilegium, sive excommunicationis aliam causam prætendentes: consultationi tuæ taliter respondemus, quod si ita constiterit, eos cogere debes censura ecclesiastica, cum litteris tuis rei veritatem continentibus, ad sedem apostolicam redire. Si vero id tibi non constiterit, & eos suspectos habueris, quod non fuerint veritatem confessi: ipsos compellere debes exinde D
coram te, quod veritatem confessi fuerint, purgationem præstare.

CAP. II. *Idem Cantuarienſi archiepiscopo.*

Qua fronte nos super articulis juris consulere valeas, non videmus, cum in his quæ tibi nota sunt & liquida, manifeste dicaris ordinem pervertere, & evidenter libertati * ecclesiasticæ contraire, pro qua ille gloriosus & inclytus martyr, prædecessor tuus Thomas martyrium subire non E
expavit. Jam enim non in ecclesia, sicut canonicum est & honestum, non in palatio, non in camera tua, sed in propria camera regis, contra debitum juris & contra pontificalis officii dignitatem, episcoporum electiones diceris confirmare. Verum super his, de quibus nos consulere voluisti, prout nobis dederit Dominus, tibi respondemus. Sane si quis pro contumacia vel alia qualibet causa, excommunicatione tenetur adstrictus, & offert se ad justitiam de his, pro qui-

(*a*) *Alexander III. Lingon. electo* (b) *de Morant.* (c) f. *G.*
(d) *cum præbendæ suæ cessit, ideo ut nostra perficere.* (e) *in Ecclesia tua.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

quibus ſententiam ipſam excepit: judex eum, ut non in excommunicatione decedat, abſolvere poterit, etiam ſi pars adverſa, ne abſolvatur, appellationis obſtaculum interponat: ab ipſo tamen ante abſolutionem ſufficiente cautione recepta, quod vel in præſentia Romani pontificis, ad cujus audientiam appellatur, ſi maluerit adverſarius, vel coram judice, cui Romanus pontifex cauſam delegaverit, vel coram eo in quo utraque pars convenerit, juris pareat æquitati.

Cap. III. *Idem in eadem epiſtola.*

De his etiam, qui ſe conqueruntur irrationabiliter excommunicationi vel interdictioni ſuppoſitos, illud idem dicimus: etiamſi hi pro quibus tulerint ſententiam, ad ſedem apoſtolicam duxerint appellandum.

Cap. IV. *Idem Rotomagenſi archiepiſcopo.*

Quia quæſitum eſt a nobis ex parte tua, ſi liceat tibi eos qui excommunicationis vinculo ab epiſcopis, aut ſuffraganeis tuis fuerint innodati, & ad audientiam tuam appellant, abſolvere antequam ſteterint tuo judicio: inquiſitioni tuæ præſentibus litteris reſpondemus, quod ſi poſt appellationem inter eos ſententia excommunicationis eſt promulgata, abſolutione non indigent, cum ſententia poſt appellationem lata neminem ligare poſſit. Si autem ante appellationem fuerint excommunicati, ante ingreſſum cauſæ, recepto ab eis juramento, ſecundum eccleſiæ conſuetudinem debes eos abſolvere, niſi epiſcopo a quo fuerunt excommunicati, in hac parte volueris deferre, & eos ad ipſum abſolvendos remittere. Cum autem ab epiſcopo vel a te fuerint abſoluti, cauſam audire debes & eam fine debito terminare: quia nec excommunicati ante abſolutionem ſunt audiendi, nec cauſa ad eos a quibus eſt appellatum, debet aliquatenus remitti.

Cap. V. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Cum ad hoc in beatorum apoſtolorum principis cathedra, quanquam immeriti, Domino diſponente, ſimus conſtituti, ut plantare debeamus quæ ad virtutem ſpectant & decorem; & evellere & eradicare curemus, quæ ſunt obvia rationi, & profectum impediunt ſalutis: intelleximus ſane quod Hoſpitalarii nominatim excommunicatos contra prohibitionem eccleſiaſticam præſumunt tradere humanæ Chriſtianæ ſepulturæ, non cogitantes, quam grave ſit illis in morte communicare, quos, dum viverent, eccleſia pro ſuis exceſſibus a ſinu ſuo ſegregavit. Unde quoniam hujuſmodi præſumptionem & temeritatem nolumus nec debemus aliquatenus tolerare: diſcretioni tuæ, &c. quatenus prædictos fratres moneas & horteris, & ex noſtra parte præcipias, ut ſi quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis ſepelierint, extra cœmeteria ipſos penitus ejiciant. Quod ſi facere noluerint, tu hoc ipſum de his, quos in excommunicatione defunctos eſſe conſtiterit, authoritate noſtra, & appellatione remota, exequaris.

Cap. VI. *Idem in Turonenſi Concilio.*

Quoniam ſupervenientibus novis morbis novas expedit invenire medicinas: & eccleſiaſticæ libertati conſulere, & ſubditorum utilitati providere curantes, ſtatuimus ut capellani, & qui eorum vice miniſtrant, hujuſmodi ſacramento adſtringantur, ut ex quo fuerit cognitum eis, aliquid eccleſiæ vel cœmeterii ſeu eccleſiaſticæ poſſeſſionis, in caſtrum veniſſe, vel caſtrenſium violentia ablatum fuiſſe, conveniant dominum caſtri, ſive illum qui primus ab eo dominatum habet, cujus poteſtate conſilioque res dirigi poſſit. Et ſi eorum commonitione præmiſſa, prædam non reddiderit, ſi adfuerit; vel ſi abfuerit, de integra reſtitutione infra octavum diem certam ſecuritatem non fecerit: extunc ab omni eccleſiaſtico ceſſabitur officio, excepto baptiſmo & confeſſione, & timore mortis communione. Quod in omnibus terris eorum propriis præcipimus obſervari, nec non & in illis, in quibus integram exercent dominationem. Permittimus tamen, ut ſemel in hebdomada, cauſa conficiendi corpus Chriſti, Miſſa in villa celebretur proxima, clauſis omnibus oſtiis, & excluſis excommunicatis, * præter miniſtros altaris. Quod ſi prædicti caſtrenſes poſt datam inter eos ſententiam incorrigibiles per xxxx. dies extiterint: capellani ab eorum recedant officio, non amplius cum eis commoraturi, quamdiu ſub anathematis vinculo teneantur. Sub hac lege ſcriptores claudimus. Quod ſi capellani vel quilibet officiales clericis ex ſuis poſſeſſionibus ſunt advocati ſervitii dibitores, ultra tres menſes commorandi cum eis licentiam non adhibemus. Quod ſi gratia commonitionis * eis concedatur, conveſcendi tamen & cohabitandi interdicimus participationem. Quia vero ultra præfixum terminum cum eis commorari præſumpſerit, officio ſimul & eccleſiaſtico careat beneficio, & ne forte præda * in dolo convertatur, aut clericos caſtrorum excuſet ignorantia: egredi debent, * obviare prædæ, audituri & ſolicite inquiſituri, ſi quæ res ibi fuerint eccleſiaſticæ, vel earum reclamatores. Si quis autem clericus ob hujuſmodi receſſum, propter juſtitiam a domino ſuo rerum ſuarum damna pertulerit: ipſe dominus non niſi per integram omnium reſtitutionem meretur abſolvi. Si quælibet villa duos vel plures advocatos habuerit, in quorum aliquem lata ſit ſententia: * non careant officio, niſi qui ejus ſubſunt dominio. Quod ſi eccleſia ſuæ * advocationis fuerit, eadem eſſet & ſibi interdicta: licet alterius advocationis corpora ſepeliri: Miſſa tamen non celebrabitur. De mutandis autem caſtrorum vicariis vel clericis, ſtatuimus ut archidiacono ſignificetur, ne alius loco ejus ſubſtituatur, donec eodem adſtringantur ſacramento. Mercatoribus autem & ceteris hominibus civitatum vel * burgorum prohibemus, ne aliquem nomine excommunicatum, * hoſpitem ſuſcipiant, nec in venditione vel in emptione ſeu aliqua participent accommodatione. Qui vero tranſgreſſores extiterint, a ſacerdote parochiano tres dies vocentur, tribus autem aliis diebus ad correctionem expectentur: ſeptimo die, ſi incorrigibiles apparuerint, anathematis ſententiam ſubituri: nec ab epiſcopo, nec ab archidiacono ſe noverint abſolvendos. Si vero a domino aliove potente ad hoſpitandum excommunicatum, hoſpiti vim illatam cognitum fuerit, hoſpes reus non habeatur: ſed ejus qui violentiam intulit, terra ſuſpendatur, cujus ſuſpenſionis reſtitutio pontificali erit arbitrio reſervanda. In villis vero vel urbibus vel caſtellis, quæ regis ſubſunt dominio, in quibus conſtabularii ad tempus ſtatuuntur, ſi ipſum conſtabularium conſtiterit anathematis ſententiam ſubiiſſe: ipſo in villa præſente locus * medius: quo recedente, eodem * reverſuro, alii Divinum officium non amittant:

* *al.* excluſis omnibus præt.

* *al.* commorationis.

* *al.* præda committatur in dolum

* *al.* deb. obviam prædæ.

* *al.* additur dummodo.

* *al.* unius advocationis fuerit, ſuis eadem & ſibi interdicta licentia, licet alter.

* *al.* burgatorum.

* hoſpitio

* *al.* præſente, loco illo Divina vacent: quo &c.

* *al.* eodem die rev.

ANNO CHRISTI 1179.

suis domesticis omnibus a Christianitate suspensis. De cœmeteriis & ecclesiis, sive quibuslibet possessionibus ecclesiasticis tenserias * dari prohibemus, ne * pro ecclesiæ vel cœmeterii defensione clerici fidei suæ sponsionem interponant: quod si præsumpserint, ordinis sui & beneficii periculum incurrant. Qui vero ecclesiam vel cœmeterium contempserint, * vel ordinatis manus violentas imposuerint, anathematis sententia feriantur: nec ab alio nisi a domino papa absolutionem consequantur, nisi mortis interveniente periculo, dispensatio misericorditer subveniat, data tamen pro * posse satisfaciendi securitate, si convaluerint, pro absolutione papam adituros. Si quis videns excommunicatum ex nomine, hospitio susceperit, vel ei pecuniam scienter accommodaverit: quia nostri sunt contemptores mandati, prohibemus, ne Christianus vel Christiana ei serviat, donec inde satisfecerit. Præcipimus autem, quod decani * fide adstringantur, quod si eis cognitum fuerit, aliquem de clericis hæc decreta non servasse, episcopo, si affuerit, vel archidiacono denuncient. Prohibemus etiam, ne abbates vel monachi, priores vel abbatissæ, vel prioritsæ, de possessionibus ecclesiasticis tenseriam * donent: clericis autem & laicis prohibemus, ne quis scienter prædam * ecclesiæ emat, vel prædam * cœmeterii, vel cujuslibet possessionis ecclesiasticæ: quod qui præsumpserint, anathematis vinculo feriantur.

A

B

C

ANNO CHRISTI 1179.

* *al.* censuarias.

* *al.* nec

al. combufferit

* *al.* pro se

* *al.* decani rurales.

* *al.* censarias.

* *al.* prædia

* *al.* prædium

Ex decretis Gelasii papæ, cap. 2.

Quicumque intra anni spatium civiliter sive publice causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi audientiæ aditum clausisse videantur. Quod si obstinato animo defuncti fuerint, nos illorum causam, juxta beati Leonis prædecessoris nostri sententiam, Divino judicio reservantes, quibus vivis non communicavimus, mortuis non communicamus.

CAP. VII. *Idem.*

Cum ab ecclesiarum prælatis ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, debet rata & firma consistere, * ut usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observetur. Quapropter discretioni tuæ, *&c.* quatenus si quando dilectus filius noster Lan. plebanus sancti Pancratii, * in clericos vel in laicos parochianos suos interdum interdicti vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, præcipias observari: nec eam sine congrua satisfactione, & absque conscientia ejusdem plebani, aliqua ratione relaxes.

D

* *al.* & usque &c. observari.

* *al.* S. Pancratii de Lucar.

PARS XXXII.

DE CONJUNGENDIS FILIIS ante vel post compaternitatem genitis.

E

CAP. I. *Alexander tertius Salernitano archiepiscopo.*

UTrum autem filii vel filiæ ante vel post compaternitatem geniti, possint simul ad invicem copulari, canones secundum diversorum locorum consuetudinem inveniuntur. Et licet primus canon exinde editus, natos post compaternitatem prohibeat ad invicem copulari: alter tamen canon posterius editus primum videtur corrigere, per quem statuitur, ut sive ante, sive post compaternitatem geniti sunt, simul possint conjungi: excepta illa persona dumtaxat, per quam ad compaternitatem pervenitur. Unde tolerabilius nobis videretur, ut secundum posteriorem canonem, etiam post compaternitatem geniti, simul possint copulari, præter illam personam, per quam compaternitas contrahitur, nisi consuetudo ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habeat.

A

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. II. *Idem eidem in eadem epistola.*

Si vir vel mulier scienter aut ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc ab invicem separari debeant & alii copulari, quia nos generaliter consulere voluisti, consultationi tuæ respondemus: quod quamvis sit generaliter constitutum ut debeant, quidam tamen humanius & potius sentientes, aliter statuunt. Et ideo nobis videtur, quod sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam servandam possit induci. Quod si ex ignorantia id factum est, eos excusare ignorantia videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari vel dolus.

B

C

QUI FILII SINT LEGITIMI, & de exactione dotium post divortium & ad quem pertineat hujus causæ cognitio.

PAR XXXIII.

CAP. I. *Idem* * *Exonienſi episcopo.*

* Oxon.

MEminimus nos fraternitati tuæ super causa quæ inter P. & R. de quadam hæreditate vertitur, quam idem P. nomine Sibillæ uxoris suæ petebat, tali modo scripsisse: ut si constaret, prout litteræ tuæ continebant, inter dicti R. patrem & matrem, post ejus nativitatem matrimonium fuisse contractum, eum omni appellatione remota legitimum esse denuncies, & ab hæreditate paterna propter causam prædictam nullatenus debere repelli. Tanta est enim vis * sacramenti, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium habeantur legitimi, Verum quoniam P. ultra quam in litteris tuis continetur, nobis significavit, quod pater suus, vivente uxore, matrem R. tenebat, & eum in adulterio procreasset, & quod in mortem ipsius uxoris mater fuerit machinata: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus rei veritatem inquiras, & si tibi constiterit, quod vivente uxore, pater prædicti R. matre ipsius publice abusus fuisset, eum spurium, & ab hæreditate repellendum, præsertim si mater ipsius in mortem prioris uxoris fuerit machinata, decernas, quoniam inter se legitimum matrimonium contrahere non potuerunt.

D

* matrimonii.

E

CAP. II. (*a*) *Idem venerabili fratri N. episcopo Bathonienſi.*

Ex conquestione (*b*) E. mulieris, nobis innotuit, (*c*) quod R. quondam vir suus, a quo, sicut dicitur, fuit (*d*) sine judicio ecclesiæ separata, do-

(a) *Alexander III.* reliqua desunt. (b) *M. mulieris.* (c) quod N. (d) deest *sine.* Mansi.

dotem suam sibi reddere contradicit. Quia vero indecens est, & a juris ordine alienum; ut prædicta mulier dotem suam amittat: fraternitati tuæ, &c. quatenus, si eadem mulier a prædicto viro, judicio ecclesiæ, separata fuerit, ipsum moneas & inducas, & si necesse fuerit, appellatione remota, ecclesiastica districtione compellas, ut prædictæ mulieri dotem suam restituat, aut secundum terræ consuetudinem, inpræsentia tua justitiæ plenitudinem exhibeat.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. III. *Idem.*

Conquestus est nobis H. lator præsentium, quod quamdam mulierem neptem R. accepit in uxorem, & præfatus R. ipsam exhæredare conatur, eo quod ante desponsationem matris suæ nata fuerit: cum postea, prout dicitur, pater præfatæ mulieris, matrem ipsius acceperit in uxorem. Inde est quod fraternitati tuæ, &c. quatenus rei veritate diligenter inquisita & cognita, nullius appellatione obstante, legitimam esse judicetis, inhibentes prædicto R. ex nostra & vestra parte, ne sæpedictæ mulieri, vel hæredibus suis, hac occasione super hæreditate sua molestiam inferat vel gravamen. Si autem contra inhibitionem nostram venire præsumpserit, sublato appellationis remedio, ecclesiastica severitate percellatis.

Cap. IV. *Idem London. & Wigorn. episcopis.*

Causam quæ inter R. & F. super eo quod mater jam dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, experientiæ vestræ jam pridem commisimus terminandam. Verum quia in litteris nostris inseri fecimus, ut sæpe fato R. possessionem omnium eorum, quorum possessor extitit, quando avus suus iter Hierosolymam proficiscendi arripuit, ante principalis causæ ingressum faciatis appellatione cessante restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: nos attendentes, quod ad regem pertineat, non ad ecclesiasticam auctoritatem, de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri & dignitati carissimi in Christo filii nostri H. regis Anglorum principis detrahere, qui, sicut accepimus, motus est & turbatus, quod de possessionibus non scripsimus ei, cum ipsarum judicium, ut asserit, ad se pertineat: volumus, & fraternitati vestræ mandamus, quatenus possessionum jura regi relinquentes, factum de principali causa, videlicet utrum mater prædicti R. de legitimo matrimonio fuerit nata, plenius cognoscatis, & eam vel aliam secundum litterarum nostrarum tenorem, appellatione remota, terminetis: licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis prætati R. impetatur, quod ea vivente, ut dicitur, non fuerit impetitum.

Cap. V. *Idem.*

Cum inter I. veterem concivem nostrum & T. mulierem, divortii sit sententia canonice prolata: filii eorum, qui ante sententiam nati fuerunt, & ille qui tunc conceptus erat, non debent exinde sustinere jacturam, cum parentes eorum publice sine contradictione ecclesiæ matrimonium inter se contraxerint. Inde est quod auctoritate apostolica statuimus, ut filii eorum, quos ipsi ante divortium habuerunt, & qui conceptus fuerat ante latam sententiam, nihilo minus legitimi habeantur, & quod in bona paterna jure hæreditario succedant, & de bonis iparentum suorum nutriantur. Quocirca venerabilitati vestræ, &c. quatenus præfatos filios memorati I. & prædictæ mulieris, succedere in paterna bona, & exinde nutriri non prohibeatis: nec occasione divortii in parentes eorum celebrati, eis a quoquam molestiam vel gravamina sustineatis inferri.

ANNO CHRISTI 1179.

DE RAPTORIBUS, ET ECCLESIARUM violatoribus, & quando post peractam pœnitentiam sit neganda sepultura ecclesiastica, nisi satisdent de damno restituendo. PARS XXXIV.

Cap. I. *Eugenius tertius universo clero.*

SUper eo quod de raptoribus ecclesiarum, atque presbyteris, qui pœnitentiam eis injungere, & oblationes eorum contra statutum nostrum suscipere attentaverint, a nobis communi deliberatione statutum cum fratribus nostris statuimus, & constitutionem ipsam, sanctorum patrum vestigia subsequentes, auctoritate Dei & sanctorum apostolorum Petri & Pauli pariter confirmamus: statuentes, ut quicumque ex his raptoribus, qui in urbe diabolo suggerente violenter surrexerint, in rapina, sive in ecclesiarum violatione manifeste est deprehensus, vel amodo fuerit, nisi ablata prius restituat, si poterit, vel emendandi plenam securitatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur. Si vero usque ad obitum, quod absit, in sua contumacia duraverit, & in extremis positus, pœnitentiæ remedium humiliter postulaverit: si emendationem vel emendandi securitatem præstiterit, ac fidejussores, qui ablata restituere debeant, idoneos dederit, ei pœnitentia & ecclesiastica sepultura concedatur. Qui autem in sanitate, obstinata mente non pœnituerit, vel emendaverit, & in morte securitatem ac fidejussores, sicut diximus, præstare nequiverit, * solemnitas pœnitentiæ parum prodesse, sicut credimus, videtur: sed viaticum non negetur, ita tamen, ut nullus clericorum sepulturæ illius interfit, nec ejus eleemosynam accipere præsumat. Quod si qui presbyterorum vel clericorum contra statutum nostrum in vita vel in morte pœnitentias dare, aut sepulturæ illorum interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentaverint, seu hujusmodi rapinæ participes inventi fuerint, ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & beneficio ecclesiastico careant.

* *Forte*, his solemnitas.

Cap. II. *Alexander III. Claromontano episcopo.*

Litteris tuis quas I. lator præsentium exhibuerat, continebatur, quod cum pater ejus multis fuisset criminibus irretitus, qui per appositionem ignis, ecclesiarum incendium diabolo suggerente commiserat: tandem in ultima ægritudine constitutus, se confessus est peccatorem, & accepta pœnitentia de commissis, per manum capellani sui fuit a sententia anathematis absolutus: sed moriens, ecclesiasticam sepulturam nequivit habere. Quapropter si ita res se habet, fraternitati tuæ, &c. quatenus corpus ejusdem patris I. supradicti, appellatione cessante, facias in cœmeterio sepeliri, & hæredes ejus moneas & compellas, ut his quibus ille per incendium vel alio modo damna contra justitiam irrogavit, juxta suas facultates condigne satisfaciant, ut sic a peccato valeat liberari.

ANNO CHRISTI 1179.

Idem ex concilio Turonenſi.

Fures & latrones ſi in furando vel in prædando occiduntur, viſum eſt pro eis non orandum: & ſi comprehenſi & vulnerati fuerint, & presbytero vel diacono confeſſi fuerint, communionem eis non denegamus.

CAP. III. *Item Alexander tertius Lucenſi epiſcopo.*

De ſecunda vero quæſtione, hoc tuam diſcretionem tenere volumus, quod propinqui ejus, quem pro manifeſtis exceſſibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in clericos, in violatione * multarum eccleſiarum & inceſtu, vinculo excommunicationis adſtringis, monendi ſunt ut pro eis ſatisfactionem exhibeant: quod ſi fecerint, quia laborans in extremis, præſtito juramento, per presbyterum * tenuerit ab excommunicationis ſententia relaxari, in cœmetetio poterit ſepeliri. Si autem propinqui ſui tuis acquieſcere monitis contradixerint, quia jam non eſt purgatum peccatum, defuncto neganda eſt eccleſiaſtica ſepultura.

* *f.* involatione

* *f.* meruerit

PARS XXXV.

DE POENITENTIA.

* Oxon.

CAP. I. *Alexander tertius* * *Exonienſi epiſcopo.*

SIcut dignum eſt & omni rationi conſentaneum, graves & difficiles quæſtiones ad examen ſedis apoſtolicæ referri: ita etiam nobis ex miniſterio ſuſceptæ ſolicitudinis imminet, eaſdem quæſtiones, prout nobis Dominus dederit, abſolvere, & ſingulis a nobis conſilium poſtulantibus reſpondere, ut providentia Romanæ eccleſiæ, quæ ubique terrarum obtinet, diſponente Domino, principatum, quæſtiones ſolvantur, & removeatur in his ambiguitas de cordibus ſingulorum. Licet autem ſuper quæſtionibus, quas tua nobis diſcretio ſolvendas duxit, te non dubitemus providere, & diſcretum exiſtere: cogimur tamen ex ſuſceptæ ſervitutis miniſterio, diſcretioni tuæ juxta providentiam noſtram exinde reſpondere. Sane cum vir ſapiens & diſcretus ſis, & in his plurimum exercitatus, plenius noſti, quia in exceſſibus ſingulorum non ſolum delicti qualitas, ſed quantitas, & ætas, ſcientia, ſenſus * atque conditio ſunt attendenda. Quare non ſolum ſecundum qualitatem & quantitatem facinoris, ſed ſecundum ea quæ diximus, & ſecundum locum & tempus, quo delictum committitur, unicuique debet pœnitentia injungi: cum, ſicut tu ipſe non ignoras, idem exceſſus magis in uno, quam in alio ſit puniendus. Illi autem qui animo occidendi illum ſanctum & reverendum Thomam quondam Cantuarienſem archiepiſcopum, aut feriendi, aut capiendi, ut de illa captione mors ei ſubſecuta fuiſſet, citra manuum injectionem ſe fatentur veniſſe, pari pœna ſunt puniendi: & alii qui non ut ferirent, ſed ut percuſſoribus opem ferrent, ſi forte violentia, quam quidem amoliri debebant, impediretur, paulo minori pœna mulctari: * quia ſicut ſcriptum eſt, qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, ipſum occidit. Conſtat quoque eos ab homicidii reatu immunes non eſſe, qui occiſoribus contra alios opem ferre venerint: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui, cum poſſit, manifeſto facinori deſinit obviare. Illi vero qui ſe aſſerunt animum regis inflammaſſe ad odium, unde forte fuit homicidium ſubſecutum, ſatis dure & aſpere, ſed non ita ſevere ſunt puniendi: niſi forte ipſum regem ad illud homicidium provocaſſent. Illi quoque non fuerunt a culpa liberi, nec a reatu debent eſſe immunes, qui licet fuerint iniquæ machinationis ignari: ſicariis tamen, ſi eos ſicarios eſſe ſciebant, vel in ſarcinis, vel in armis eorum cuſtodiendis, miniſterium præbuerunt. Illos vero, qui dicuntur illius viri ſancti & ſuorum per mortem occupaſſe ſpolia, ſi nihil aliud in tanto facinore commiſerint, a pœna mortis ejus arbitramur immunes: ſed hæc quæ occupaverunt, tenentur eis in integrum reſtituere, quibus ablata fuerunt, ſi habeant in facultatibus, unde ea reddere poſſint. Et ipſis tamen ex * hinc pœnitentia moderata eſt injungenda: quia licet ex his quæ occupaverunt quædam fatentur ſe pauperibus in eleemoſynam erogaſſe, tamen alienas res, cum ipſas potuiſſent eis reſtituere quorum fuerint, * debuerunt pauperibus erogare. Illi vero qui ſola excommunicatorum participatione ſe reos eſſe cognoſcunt, conſiderata temporis qualitate, quo in eadem nequitia perduraverint ignoranter, & inquiſito etiam, ſi amore vel affectione communicaverint ignoranter vel ſcienter, ſecundum hoc pœnitentia eſt indicenda. Clericos vero, quos conſtat armatos eſſe & interfuiſſe tanto facinori, & clericos etiam illos qui conſilium iſtud dederunt, vel ut ſanctus vir caperetur: perpetuo non ſolum ab altaris officio deponendos eſſe cenſemus, ſed etiam ita, ut in eccleſiis nullo unquam tempore elections legant, nec reſponſoria ſive antiphonas cantate in choro, ſed in pſalmis apud Dominum de commiſſo veniam ſatagant implorare. Inſuper clerici etiam ipſi in obſtructo clauſtro monachorum vel canonicorum, ſi fieri poteſt, iunt includendi: ita quidem, quod ipſi in ſeptennium ſeu quinquennium debeant ab introitu eccleſiarum cohiberi.

* *f.* ſexus

* *Corr.* multandi.

CAP. II. *Idem eidem.*

Ex tuæ fraternitatis litteris & confeſſione ſacerdotis præſentium latoris accepimus, quod cum eum ad ſacerdotii ordinem aſſumendum non aliter voluiſſet ejus archidiaconus præſentare, quinque ſolidos eidem archidiacono ſolvit, & ſic poſtmodum ordinem iſtum, per eum præſentatus, accepit. Unde ſuper eo de quo conſilium noſtrum poſtulaſti, ſic duximus reſpondendum: ut ſi hoc non eſt publicum, ſed ſecretum, eumdem ſacerdotem ſecreto convenias, monens eum, ſine ulla tamen coactione, propenſius, & inducens ut ordinem alicujus religionis aſſumat, & perpetuo ab officio, quod ita illicite acquiſivit, abſtineat. Si vero ad religionis ordinem aſſumendum forte inducere non poteris, ſtudeas ei ad ſuſtentationem aliquod eccleſiaſticum beneficium conſtituere, ad hoc, ut debeat officio ſacerdotali ſponte in perpetuum abſtinere. Alioquin non erit tutum, cum ſit ſecretus exceſſus, ipſum invitum ab eodem officio coercere. Sed tamen pœnitentiam ſecretam, ſecundum quod tibi viſum fuerit, injungere non poſtponas.

* hoc

* *Corr.* deb.

CAP. III. *Item eidem.*

De peregrinationis votis, an eleemoſynis redimi poſſint, vel per alium pro neceſſitate adim-

impleri, tibi respondemus: quod ab ejus qui præsidet, dependet arbitrio, ut consideret diligentius & attendat qualitatem personæ & causam commigrationis, seu id ex infirmitate, sive affluentia contingat divitiarum: & utrum peregrinatio, an recompensatio utilior fuerit, & Deo magis accepta: & secundum hoc debet exinde dispensare.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. IV. *Item archiepiscopo Cantuariensi.*

Quod autem consuluisti, utrum remissiones, quæ fiunt in ecclesiarum dedicationibus, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis prosint, quam his qui remittentibus subsunt: hoc tuam discretionem volumus firmiter tenere, quod cum a non suo judice nullus ligari valeat vel absolvi, remissiones prædictas illis prodesse tantummodo arbitramur, quibus ut prodessent, pastores proprii specialiter indulserunt. Et in hoc intelligas eam quæstionem solutam, in qua quæritur, utrum is qui excommunicato communicat, a non suo episcopo absolutionis gratiam debeat implorare.

DE SENTENTIIS ET interlocutionibus.

Cap. I. *Alexander III. episcopo Norvvicensi & abbati de Evesham.*

SCripsimus vobis ad suggestionem H. clerici ut causam inter ipsum & R. super capella N., diligentius audire debeatis, & sub certa forma terminare, omnino immemores existentes, quod eam prius aliis judicibus commisissemus, dilecti autem filii nostri S. & R. suis litteris nobis intimarunt, quod ipsi prædictam causam sibi a nobis, appellatione remota, commissam, ordine judiciario terminarent. Quare a prænominatis judicibus veritatem studiosius inquiratis, & si noveritis eos super causa memorata diffinitam protulisse sententiam, nullatenus in causa ipsa procedatis: & si forte processistis, nec mandatum nostrum, nec factum vestrum volumus eorum sententiæ derogare. Sed vobis firmiter injungimus, ut prænominato H. perpetuum super eadem causa auctoritate apostolica imponatis silentium.

Cap. II. *Idem eisdem.*

Cum aliquibus adjudicata est possessio, non sufficit eis pignora dari, nisi corporali gaudeant possessione.

Cap. III. *Idem R. VVigornienſi episcopo.*

Causam quæ vertitur inter fratres Dunelmensis monasterii, & monachos S. Albani super ecclesia de * Tenemuda, audiatis, & appellatione cessante terminetis: illud inter cetera specialiter provisuri, ut fratres Dunelmensis ecclesiæ auctoritate & assensu episcopi causam ingrediantur: ne si fratres sancti Albani obtineant, episcopus Dunelmensis se abbatem illius ecclesiæ proponens, litem sopitam valeat suscitare.

Cap. IV.

Archidiaconis de ecclesiastica institutione non videtur licere, nisi auctoritas episcoporum & consensus accesserit, in alios sententiam promulgare.

Cap. V. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Cum aliqua causa, appellatione remota, committitur, & sententia fertur iniqua: eam evacuari oportet, nec debet ei stari, si manifestam contineat iniquitatem.

DE LEPROSIS.

Cap. I. (a) *Idem.*

EX transmissa conquestione R. clerici nobis innotuit, quod cum ecclesia (b) de N. a monachis, ad quos jus illius ecclesiæ spectare dinoscitur, ei concessa fuisset tum temporis cum VV. clericus, qui fuisse lepra tactus perhibetur, eam possideret, timens (c) ne similiter eadem concessione, aliqua fieret innovatio, ad sedem apostolicam appellavit, & ad nos nuncium suum destinavit. Quoniam igitur universis Dei fidelibus, & his maxime qui clericali dediti sunt officio, in suis justitiis adesse tenemur: discretioni vestræ, &c. quatenus, si vobis ita constiterit, præscriptam ecclesiam præfato R. taliter concessam, & post appellationem ad nos factam super eadem ecclesia, in ea inveneritis alium institutum, eo inde amoto, eam ipsam, omni contradictione & appellatione cessante, jam dicto R. faciatis, dilatione postposita, assignari: non obstante quod eadem concessio facta fuerit tempote prædicti VV. si ipsum prænominato morbo manifestum fuerit laborasse. Testes vero, quos idem R. vobis nominabit, moneatis attentius, & inducere laboretis, ut amore justitiæ, testimonium perhibeant veritati.

Cap. II. *Idem.*

Pervenit ad nos, quod cum hi, qui lepræ morbum incurrunt, de consuetudine generali a communione omnium separentur, & extra civitates & villas ad loca solitaria transferantur, nec uxores viros, nec viri uxores suas taliter ægrotantes sequantur, sed sine ipsis manere præsumant. Quoniam igitur, cum vir & uxor una caro sint, nec debeat alter sine altero diutius esse: fraternitati tuæ, &c. quatenus, si qui sunt in provincia tua viri vel mulieres qui lepræ morbum incurrunt, uxores ut viros, viri ut uxores suas sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, solicitis exhortationibus inducere laboretis. Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius injungatis, ut uterque altero vivente continentiam servet: & si qui contra mandatum nostrum venire præsumpserint, eos contradictione & appellatione cessante, vinculo anathematis adstringas.

3. q. 2. Unaquæque.

32. q. 4. Si uxorem.

Hæc in prima editione minoribus characteribus erant exarata: ut hic repræsentamus.

Sed hoc, ubi de locis habitatis expelluntur ad solitaria: illud, ubi non. Vel hoc, quod tanta apparet macula, quod ex tactu timetur infectio: illud, quando non tanta.

Cap.

(a) *Alexand. III. VVigorn. episc.* (b) *de V, a monachis de N.*
(c) *ne super eandem concessionem.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. III. *Idem Baronienſi * epiſcopo.*

* *Corr.* Bathonienſi. *Matth.* 5.

Quoniam ex multis auctoritatibus & præcipue ex evangelica veritate apparet, nemini licere uxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, dimittere: conſtat quod ſive mulier lepra percuſſa fuerit, ſive gravi aliqua infirmitate detenta, non eſt propterea a viro ſuo ſeparanda. Leproſis autem, ſi ſe continere noluerint, & aliquam quæ ſibi nubere velit, inveniant, liberum eſt eis ad matrimonium convolare. Quod ſi virum ſine uxore Divino judicio leproſum fieri contigerit, & firmus a ſana carnale debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli, quod exegerit, eſt ſolvendum, cujus præcepti nullam in hac cauſa invenimus exceptionem.

1 Cor. 7.

CAP. IV. *Lucius III. Lincolnienſi epiſcopo.*

Super eo vero quod quæſiviſti de rectoribus eccleſiarum, lepræ macula adeo infectis, quod altari nulla poſſunt ratione deſervire, neque ſine magno ſcandalo illorum, qui adſunt, ingredi eccleſias: hoc tuam volumus fraternitatem tenere, quod eis dandus eſt coadjutor, qui curam habeat animarum, & de facultatibus eccleſiæ ad ſuſtentationem ſuam congruam recipiat portionem.

PARS XXXVIII. DE PRÆSCRIPTIONIBUS

CAP. I. *Alexander tertius Salernitano archiepiſcopo.*

DE quarta vero decimæ & oblationis defunctorum, clerici ab impetitione epiſcopi, quadragenaria temporis ſe poſſe præſcriptione tueri videntur: niſi forte cathedralis ſedes paſtore interim caruiſſet, qui jura eccleſiæ ſuæ exigere debuit. Sed Romana eccleſia tricennalem præſcriptionem contra eccleſiam non admittit.

CAP. II. *Idem * Ciſtrenſi decano.*

* Ciceſtrenſi.

Ex litteris tuæ dubitationis intelleximus, te & archidiaconum confines habere præbendas in villis, quas ſinguli ſingulas poſſidetis, & prætextu terminorum inter vos controverſiam verti, eo quod dicas eum antiquos fines egreſſum, partem fundi tui occupaſſe: ille econtra aſſerit, ſe eamdem partem fundi XL. annis poſſediſſe inconcuſſe. Tu autem ad tuam præbendam quiete per idem tempus perſtitiſſe affirmas. Qua in re quæris cui incumbit probatio, petitori, an poſſeſſori. Ad quod ſane ſcire debes, quod judicium finium regundorum tale eſt, ut in eo utraque pars vices duorum habeat, agentis ſcilicet & ejus cum quo agitur. Unde hinc inde rite teſtes ptoduci poſſunt ad cognitionem judicis inſtruendam. Quibus examinatis, judex quos præcedere intellexerit, ad fidem ſibi faciendam admittet. Quod ſi forte ambarum partium teſtes æque idonei ſunt, poſſeſſoris recipientur, cum promptiora ſint jura ad abſolvendum quam ad condemnandum: excepta cauſa liberali, in qua ſi utriuſque partis teſtes forſan æquales fuerint, pro libertate tamen ſemper pronunciabitur: Nam poſſeſſori probationem aliquando dari; juris manifeſti eſt, cum in ſacris canonibus cautum ſit ita: Si quis objecerit præſcriptionem longi temporis, & eam probaverit, reportet poſſeſſionem: quoniam nemo recte objicit, niſi qui poſſidet.

ANNO CHRISTI 1179.

16. q. 3. c. 123.

CAP. III. (a) *Idem Remenſi archiepiſcopo.*

Controverſiam quæ (b) inter Macularenſem & Formolenſem eccleſias ſuper decimis de villa de * Remegan mota fuit, nos cum fratribus noſtris pertractavimus: (c) & quidam monachi decimam omnem illius villæ ſuo monaſterio pertinere, tam per Caroli regis donationem, quam per noſtrum privilegium, allegabant. Clerici vero eccleſiæ Formolenſis tertiam partem decimæ, xxx. annis & eo amplius ſine interrumptione ſynodali vel legitima, poſſediſſe aſſerebant. Nos vero utriuſque partis rationibus & allegationibus indagatis, decrevimus, quod ſi eccleſia Formolenſis tertiam partem decimæ per xxx. annos quiete & inconcuſſe poſſediſſe, (d) per tres perſonas idoneas * ſibi propriare poterit, ea deinceps ſine inquietatione poſſideat.

* Remej

* *f.* tibi probare

CAP. IV. *Idem abbati & monachis ſancti Andreæ.*

Si de terra quam habetis in parochia de Bretewelle, jam per xxx. annos vel eo amplius decimas ſine reclamatione aliqua ſolveritis, & hoc anno eas canonicis de Planio, poſt appellationem ad nos factam, contra juſtitiam ſubtraxiſtis, eas ſibi de cetero integre & ſine moleſtatione, occaſione & appellatione poſtpoſita, perſolvatis, & qua noſcimini ſubtraxiſſe, integre reſtituatis. Licet enim privilegium Romanæ eccleſiæ beneficio, fratribus Ciſtercienſis ordinis indultum fuerit, quod de laboribus ſuis nulli decimas vel primitias perſolvere debeant: de privilegio tamen vobis indulto tanto tempore ſubtrahere voluiſtis, cum liberum ſit unicuique juri ſuo renunciare, eoque modo non poteſtis vos in hac parte tueri. Sane niſi nos vos & ordinem veſtrum tantum diligeremus, graviter adverſus vos moveremur: nec * poterimus aliquatenus relinquere impunitum, ſi nobis conſtaret, quod poſt appellationem ad nos factam, manus veſtras exinde extendiſſetis ad prædictas decimas ſurripiendas,

* poſſem

CAP. V. *Item glorioſus Clemens in lib. Stromatum.*

Falſum

Vigilanti ſtudio cavendum eſt, (quod ſumma dimenſio Divini judicii ab initio conſueverit propria dimittere, aliena non appetere) ne malæ fidei poſſeſſores ſimus in alienis prædiis, atque rebus maxime eccleſiaſticis: quoniam nulla antiqua dierum poſſeſſio jure juvat aliquem malæ fidei poſſeſſorem, niſi reſipuerit, poſtquam noverit ſe aliena poſſidere, cum bonæ fidei poſſeſſor dici non poſſit. * Euphegius enim legiſlator, ſolum propter vitandam miſerorum ſegnitiem, & longi temporis errorem & confuſionem primus tricennali & quadragenali poſſeſſioni

Non eſt clementi ſed Alexandri

al. * Epinus.

vi-

(a) *Item.* (b) *inter Martilnenſem & Formoſoloſenſem ſuper decimis de villa Levinga mota fuerat.*
(c) *Et quidem monachi decimationem.* (d) *per perſonas idoneas probare poterit.* Manſi.

vigorem legis imposuit : nobis autem in rebus tam cognitis quam latentibus placuit non habere vigorem.

Cap. VI. *Item Gregorius Syracusano episcopo.*

Ne religiosorum virorum corda ecclesiasticarum rerum contentio a mutua, quod absit, caritate disjungat, magna est solicitudine studendum, ut facillimum finem rex possit in altercationem deducta percipere. *Et infra.* Hortamur ergo, ut ad loca prædicta, de quibus contentio est, debeatis (*a*) accedere, & utraque parte constituta, cominus loca quæ in lite sunt, vestra faciatis præsentia terminari, XL. tamen annorum ab utraque parte servata præscriptione.

Cap. VII.

Sanctorum patrum auctoritas & humanæ leges irrefragabiliter constituentes confirmaverunt, & nos in præsenti concilio cum omnibus, qui adsunt nobiscum, inviolabiliter confirmamus, ut omnes possessiones ad singulas provincias nostrorum fratrum pertinentes, a quibus per triginta annos possessæ sunt quiete & secure, absque synodali proclamatione perpetuo detineantur, nullaque vox audiendi alicui adversario concedatur.

Cap. VIII. *Idem Urbanus III. de Novo loco & de Turgam prioribus.*

Super eo vero quod apud vos intelleximus dubitatum, scilicet, an quod de finibus & his quæ finibus cohærent non præscribendi, statutum per canones esse dignoscitur, sit in parochiarum limitibus, sicut in provincialibus admittendum : illud vobis duximus respondendum, quod bene videtur in utroque servandum, si parochiarum fines legitima probatione vel alias indubitata fide constiterit ecclesiastica ordinatione constitutos.

DE VICARIIS MONACHORUM, & aliorum.

Cap. I. *Idem VVigornienſi episcopo.*

De monachis autem, qui vicarios parochialium ecclesiarum in tantum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, nec honestam sustentationem habere, hanc tene curam & providentiam, quod ad * præsumptionem monachorum nullum recipias, nisi tantum de beneficiis ecclesiæ fuerit ei assignatum, unde jura episcopalia possit solvere, & congruam sustentationem habere. Istis autem sacerdotibus, quibus a te vel a tuis prædecessoribus cura animarum est commissa, in ecclesiis monachorum eam subtrahere poteris, nisi ipsis a monachis honesta & sufficiens sustentatio fuerit assignata, & in his ita * promissum, quod tibi de tua justitia possint, sicut convenit, respondere.

Cap. II. *Idem VVintonienſi episcopo.*

ANNO CHRISTI 1179.

Si persona alicujus ecclesiæ vicario, quem in eadem ecclesia constituit de assensu & auctoritate diœcesani episcopi, assignavit portionem ; is qui persona illa defuncta in personatum illius ecclesiæ successit, ab eadem ecclesia vicarium removere. vel assignatam sibi portionem minuere non potest, nisi aliquid committeret, propter quod per judicem esset in vicaria vel beneficio condemnandus.

Cap. III. *Idem Norvvicenſi episcopo.*

Clericos autem vel in presbyteratu, vel in aliis minoribus ordinibus constitutos in vicariis quas sunt adepti, alios subtituere non permittas, cum id satis sit absurdum & absonum, & omni rationi contrarium.

Cap. IV.

Illud etiam in vicariis, qui personis fide & sacramento sunt obligati, duximus statuendum : quod si fidei vel sacramenti religione contempta, personatum sibi falso asserentes contra personas se erexerint, & super hoc in jure convicti fuerint, de cetero in eodem episcopatu ad officii sui executionem non admittantur.

Cap. V. *Idem Elienſi episcopo*

Veniens ad nos P. rector ecclesiæ de * Gestunens sua nobis insinuatione proposuit, quod ipse Joanni de * Fescam, qui multos habet ecclesiasticos reditus, & vicarias in ecclesiis pluribus, vicariam de * Gestunens sub annua trium marcarum pensione concessit, cum reditus illius vicariæ IV. marcas valeant annuatim. Licet autem in ipsius vicariæ concessione quædam decima fuisset excepta : nihilo minus tamen memoratus Joannes præfatum P. contra religionem fidei suæ, qua se contra concessionem ipsam promiserat aliquando non venturum, super prædicta decima coram venerabili fratre nostro Norvvicensi episcopo per litteras nostras traxit in causam, & cum in prædicta causa P. vincere non posset, ab alio judice pro sua voluntate fecit eum citari. Quoniam ergo sustinere nolumus, nec debemus, ut idem P. inhibita vexatione gravetur : fraternitati tuæ, *&c.* quatenus partibus convocatis, diligentius inquiras veritatem & si tibi constiterit, quod prædicta decima fuisset excepta, memoratum clericum ab impetitione præfati Joannis, contradictione & appellatione cessante, auctoritate apostolica fretus absolvas. Si vero quicquam in detrimentum juris ipsius P. factum est, postquam iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi: id, contradictione & appellatione cessante, corrigas, & ad statum illum reducas, quo in tempore aggressi itineris noscitur extitisse. Ceterum si memoratus clericus in aliis ecclesiis vicarias habeat vel ecclesiasticos reditus, de quibus possit sustentari, a vicaria præscriptæ ecclesiæ de Gestunens, confirmationis nostræ litteris non obstantibus, appellatione cessante removeas, & eamdem ecclesiam restituere

* *Pars capituli.* secundum *sup.*
* *Ne clericus, vel menachus.*
* Hocbau

eidem

(a) *Accedere & constituta loca quæ in lite sunt, præsentia jure terminare faciatis,* XL. *tamen* Mansi.

eidem P. non postponas, dummodo velit & debeat in presbyterum ordinari, & per semetipsum in eadem ecclesia Domino deservire. ANNO CHRISTI 1179.

CAP. VI.

Provideas autem attentius, ne in episcopatu tuo patiaris quemlibet plures vicarias habere. Quia cum vicarii teneantur ecclesiis & propriis personis deservire, alienum est ab ordine juris, ut vicariam habeat quis præter unam.

PARS XL. DE ELECTIONIBUS ET ELECTORUM potestate.

CAP. I. *Idem Exoniensi episcopo.*

NOSTI sicut vir prudens & sapiens, quomodo dilectus filius noster G. dictus Lincolniensis electus, committendi honores vel præbendam, & alia disponendi de rebus ecclesiæ, cum sua nondum sit electio confirmata, nullam habeat facultatem. Inde est, quod fraternitati tuæ, &c. quatenus eidem dicto electo ex nostra parte non differas arctius inhibere, ne archidiaconatum alicui conferre præsumat; vel si jam concessit, ei auctoritate nostra præcipias, ut concessionem suam, omni contradictione & appellatione cessante, studeat revocare. Quod si distulerit, tu eandem concessionem, appellationis remoto remedio, auctoritate nostra non differas revocare.

CAP. II. *Idem I. basilicæ* XII. *apostolorum cardinali, apostolicæ sedis legato.*

Quod diligentia tua per dilectum filium nostrum H. * S. a nobis requisivit, an electio electi, qui nuper abjurato schismate, ad unitatem ecclesiæ & nostram devotionem rediit, confirmari debeat, id tibi duximus respondendum: quod si ab schismatico nullum ordinem susceperit, & ejus electio unanimiter & concorditer secundum ordinem canonum facta fuerit, dummodo alia ratio non impediat, confirmationem tuam ratam habemus: mandantes, ut eum facias a catholicis episcopis suffraganeis Aquilejensis ecclesiæ in episcopum ordinari, salva tamen justitia debita & reverentia ejusdem ecclesiæ, cum ad catholicam redierit unitatem.

* *Forte* subdiaconum.

CAP. III. *Idem Ciceſtrensi episcopo.*

Cum de tua & aliorum electione, qui sunt in quibusdam ecclesiis Anglicanis electi, in nostra præsentia & fratrum quæstio mota fuisset, & singulis vestrum quædam objicerentur: tibi objectum est, quod in oculo maculam habeas, & quod canonici filius sis. Attendentes itaque prudentiam & honestatem tuam, & volentes te nostræ gratiæ ac dilectionis prærogativa gaudere, venerabili fratri nostro Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato dedimus in mandatis, ut pro eo quod canonici filius diceris fuisse, in promotione tua ex multa dispensatione procedere non postponat; de macula vero quam in oculo habere diceris, hoc prædicto archiepiscopo mandavimus, ut * in quo suffraganeorum suorum, & præsertim venerabilium nostrorum fratrum Exoniensis & Wigorniensis episcoporum examini visum fuerit, sic exequatur. Tu vero eumdem archiepiscopum super his inquirere studeas humiliter ac devote, quia nos tibi ex magna dispensatione in hac parte curavimus solicite providere, ut personam tuam sincera caritate diligimus, & quantum secundum Deum possumus, libenter ad tuum intendimus commodum & honorem. ANNO CHRISTI 1179.

* *f.* secundum quod

CAP. IV. *Item Lucius tertius Turonensi archiepiscopo.*

Presbyter cardinalis * sua nobis insinuatione monstravit, quod cum fuisses ad ecclesiæ tuæ regimen de voluntate majoris & sanioris partis fratrum electus, quia paucis contradicentibus non valebas debita pace gaudere: quidam amicus de conscientia tua & voluntate, perturbata tamen, ei qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exsolvit: & sic, quam prius sustinebas, contradictio quievit. Nunc autem dubitas, quod non sis simoniæ prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere. Quia igitur per jam dictum cardinalem apostolicæ sedis consilium quæsivisti, præsentium tibi significatione monstramus, quod multum tibi consulis, si administrationem prædictam celeriter & sponte dimittis, evangelici verbi memor existens: *Nihil prodest homini si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur*. Matth. Marc. 8.

* secreta

CAP. V. *Item Alexander tertius Ravennæ archiepiscopo.*

Causam quæ inter moniales sanctæ Margaretæ, super discordiam & dissensiones electionis quam fecerant, agitari dignoscitur, experientiæ tuæ jam pridem commisimus terminandam. Unde quoniam ipsa causa in tantum protrahitur, &c. fraternitati tuæ, &c. quatenus infra duos menses ad plus secundum tenorem aliarum litterarum. quas tibi misimus, in causa procedas: ita videlicet quod si sorores ipsæ electionem in episcopum contulerint, promittentes, quod illam quam episcopus eis provideret, reciperent, ipsam quam episcopus providerit eis, facias ab eis, appellatione cessante, in suam recipi abbatissam, si tamen idonea exitit. Si autem in causa procedere non poteris, dilectis filiis nostris F. basilicæ duodecim apostolorum, & priori sancti Victoris ex parte nostra significes, ut in eadem causa procedant, & fine debito decidant.

DE INTERPRETATIONE verborum & rescriptorum. PAR. XLI.

CAP. I. *Alexander tertius Eboracensi archiepiscopo.*

INter ceteras consultationes tuas id fuit propositum, quid teneri debeat, cum aliqua sub disjunctione mandantur, quorum unum erit verum, alterum falsum, puta si ponatur quod talis fuerit filius sacerdotis, & in sacerdotio genitus ab eo qui proximus in eadem ecclesia ministravit, vel quod ipsam ecclesiam illicite occupavit. Cui quæstioni taliter respondemus, quod convenit judici, quodcumque istorum constiterit, ei prædictam ecclesiam abjudicare, & idem in similibus decernere.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. II. *Idem Exonienſi & VVintonienſi epiſcopis.*

Significavit nobis D. presbyter, quod cum eccleſiam de * Waplam per triginta annos poſſedisſet, monachi de Lentunen ſuper eadem eccleſia ipſum occaſione litterarum, quas ad venerabilem fratrem noſtrum Herefordenſem epiſcopum, & dilectum filium noſtrum Ma. Vac. impetraſſe dicuntur, abſque ceſſatione fatigant, proponentes quod fuerit filius ejus, qui ante eum in eccleſia proximo miniſtravit: cum tamen pater ejus ſacerdos non fuerit, & decretum noſtrum ſit dumtaxat contra filios ſacerdotum promulgatum. Quoniam ergo conſtitutiones novæ futuris dant formam negotiis, fraternitati veſtræ, &c. quatenus ſi memoratum presbyterum diutius ante concilium Turonenſe præſcriptam eccleſiam tenuiſſe conſtiterit, ſi alias idoneus extiterit, eum ab impetitione monachorum, ſublato appellationis remedio, abſolvatis, non obſtantibus litteris contra ipſum impetratis, eo quod fuerit filius ejus in eadem proximo miniſtrantis.

* Wapellu-
a

CAP. III. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

De hoc autem, quod circa finem litterarum tuarum conſulere voluiſti, quid debeat obſervari, cum inter alios ſponſalia contrahuntur, nec intelligit alter quod alter proponit: hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quoniam inſpiciendum eſt judici, ſi matrimonium contracturi, ad id faciendum ſcientia ſint idonei & ætate: quo cognito, ſi alter aliter intellexerit, quam alter propoſuerit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur uterque verba prolata in eo ſenſu recipere, quem ſolent recte intelligentibus generare.

ars capi-
s, Ex lit-
ris quas
per cauſa.
upra de
onſalibus.

CAP. IV. *Idem abbati & fratribus de Rival.*

Cum ordinem Ciſtercienſem profeſſi, eo privilegio quo fratres alii, gaudeatis, inter vos & clericos ſæculares ſuper decimis quæſtione ſuborta, tacitoque quod ſitis ordinis Ciſtercienſis, contra vos velut in monachos alterius ordinis, litteras ab apoſtolica ſede impetrantes, dein * juramentum litibus, ſicut vobis ſignificantibus accepimus, & expenſis difficillimis * inquietant. Volentes ergo ſolicite vobis providere, ne contra tenorem privilegiorum veſtrorum poſſitis quorumlibet temeritate vexari; authoritate apoſtolica vobis indulgemus, * ut ſi contra vos ſuper decimis vel aliis quæ ordini veſtro ſpecialiter apoſtolica ſedes indulſit, non facta mentione Ciſtercienſis ordinis, litteræ fuerint a ſede apoſtolica impetratæ, eis minime teneamini reſpondere.

al. deinde
ramentis,
tigiis,
al. vos in-
uietant

al. man-
amus.

CAP. V. *Idem VVigornienſi epiſcopo.*

(a) Sicut ex litteris tuis evidenter, frater epiſcope, accepimus, (b) advocatum H. clericus eum propoſuit, H. clerico non debere reſponde-

ANNO CHRISTI 1179.

re, eo quod filum fractum eſſet, quo noſtra bulla pendebat, (c) * ut cum litteræ illæ a nobis impetratæ fuiſſent, & in noſtra cancellaria compoſitæ, circumſpectionem tuæ prudentiæ non immerito commendamus, quod hac occaſione in cauſa procedere diſtuliſti, in qua non decuit aliter quam feceris (d) proceſſiſſe.

* f. & dubitaretur utrum litteræ

CAP. VI. *Idem abbati de Rameſai, & archidiacono Helienſi.*

Ex litteris tuis ad nos directis accepimus, quod cum vobis cauſam, quæ inter dictos filios noſtros monachos de * Cois, & canonicos de Lincol. nec non etiam Gervaſium clericum, ſuper eccleſiis de * Ginprec & Areſtanen agitari dignoſcitur, commiſiſſemus ſub certa forma diffiniendam, & canonici litterarum noſtrarum authoritate citati, aliquando coram vobis apparuiſſent, & interdum nec venire, nec reſponſalem mittere voluiſſent, ſe contumaciter abſentantes, licet monachi ob contumaciam adverſæ partis eſſent in poſſeſſionem mittendi, ſequeſtrari feciſtis, ut ſic ſaltem canonici affecti tædio, judicio ſtare cogerentur. Tandem vero partibus in præſentia veſtra conſtitutis, & memoratis monachis eccleſias ſibi reſtitui poſtulantibus, canonici reſponderunt, authoritatem veſtram penitus exſpiraſſe, eo quod a nobis ad alios judices litteras impetraverunt, quæ præjudicare prioribus videbantur. Unde quoniam in litteris noſtris poſterioribus non fuit facta mentio priorum, nec nomina eccleſiarum continebantur, quæ in prioribus fuerant poſita, indefinite dicebantur ſuper quibuſdam eccleſiis, non attendentes, malitiam & dolum nulli debere patrocinari, & nolentes tantam illuſionem impunitam relinquere: diſcretioni veſtræ, &c. quatenus cum exinde requiſiti fueritis, partes ante veſtram convocetis præſentiam, & præſcriptam cauſam ſecundum formam priorum litterarum, omni occaſione & appellatione ceſſante, diffiniatis: & canonicos, quoniam auſi fuerunt mandatum noſtrum eludere, & per ſurreptionem hujuſmodi litteras impetrare, quod nuncius eorum plenius recognovit, ad metum & pœnam aliorum, expenſas, quas monachi nunc ad nos * mittendo fecerunt, eis, remoto appellationis obſtaculo, reddere compellatis.

* Crois

* Guipres

* veniendo

CAP. VII. *Idem Eboracenſi archiepiſcopo.*

Sane ſi a nobis ſuper aliqua cauſa litteræ prius impetrentur, & aliæ poſtea, non facta mentione priorum litterarum, litteræ obtinentur, ſi judicibus innotuerit, donec Romanum pontificem conſulant, & ſuam exinde plenius recognoſcant voluntatem, executione litterarum debent penitus ſuperſedere, ne * pro varietate litterarum, cauſarum fines valeant impediri.

* præ-

CAP. VIII. *Idem Lucius tertius Lincolnienſi epiſcopo.*

Ad aures noſtras, te ſignificante pervenit, quod plurimi archidiaconi, præcentores, vel eccle-

(a) *Soliciti* & infra. *Sicut.*
(b) *Accepimus H. adverſarius N. clerici, propoſuit cum N. clerico reſpondere non teneri, eo quod.*
(c) *Verum licet literæ ipſæ a nobis fuerint impetratæ.*
(d) *proceſſiſſe, cum non fuerit mirum ſi præfatus H. aſſerebat, ſe non teneri prædicto N. reſpondere, ex quo filum noſtræ bullæ fractum cernebat.* Manli.

ANNO CHRISTI 1179.

clesiastici præditi dignitatibus, super minoribus beneficiis per interpositas personas, litteras impetrantes, nomen tuæ supprimunt dignitatis, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem in ecclesia ista personatum: itaque rescripto nostro postulas edoceri, si fraus ista tacendi, præjudicium ei debeat generare. Tuæ ergo consultationi taliter respondemus, quod cum non sit nostræ intentionis, ut personæ pluribus reditibus abundantes, per litteras nostras pauperes clericos super minoribus beneficiis vexent, litteras in quibus author nomen suæ dignitatis supprimit, vires aliquas nolumus obtinere.

CAP. IX. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

Si autem aliquis authoritate posteriorum litterarum, per adversarium ad judicem tractus, objecerit se priores habere, de quibus mentio non habetur: si eis dolo vel negligentia uti proposuit, excusari non debet. Si autem copiam judicis delegati habere nequiverit, per posteriores litteras non poterit conveniri.

DE EXCEPTIONIBUS.

PARS XLII.

CAP. I. *Idem eidem.*

EX parte fraternitatis tuæ fuit nobis requisitum, utrum cum aliquam causam sub certa forma committimus, judices delegati ita formam sibi commissam sequi debeant, ut rationabiles exceptiones non admittantur. Super quo itaque tuæ prudentiæ taliter respondemus, quod si quandoque judici expediat formum institutam servare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in causa secundum juris æquitatem procedere: nisi exprimatur in litteris nostris, quod nullæ debeant exceptiones admitti: quod nec nos, nec aliquem prædecessorum nostrorum credimus expressisse.

Hæc miro i characterе descripta erant in prima editione: quam sequi oportuit.

Excepticnem inducunt, vis, metus, dolus, res litigiosa, transactio, pactio, expressa & tacita, juratio, judicatio, error, tempus, forum, favor, odium, ætas, sexus, & similia. Exceptionum alia prima, alia secunda. Prima stat in generali nomine, & datur reo, secunda transit in speciale nomen, & dicitur replicatio. Est autem replicatio exceptionis resolutio, quæ datur actori. Sed cum deinceps utrinque multiphcantur exceptiones, earum nomina sunt, duplicatio, triplicatio.

CAP. II. *Idem abbati S. Albani, & abbati Leicestriæ.*

Dilecti filii nostri, abbas & fratres monasterii sancti * Ebesſi, nobis transmissa insinuatione monstraverunt, quod cum A. clericus super ecclesia de Alitun, quæ ad prædictum monasterium pertinere dicitur, eis quæstionem movisset, tacita veritate, non contra eos, sed contra quemdam vicarium, quem in eadem ecclesia constituerunt, ad venerabilem fratrem nostrum Wigornien sem episcopum litteras impetravit. Cum autem idem episcopus prædictum vicarium una cum eodem A. ante præsentiam suam convocasset: vicarius ipse, ac prior dicti monasterii, qui casu ad partes illas accesserat, memorato episcopo dixerunt, quod idem vicarius super prædicta ecclesia conveniendus non erat, cum eam non suo nomine, sed abbatis possideret: quasi * sibi exinde, absente abbate & ignorante, respondente episcopo nullatenus tenebatur: unde ad nostram appellavit audientiam. Sed prædictus episcopus, quod vix credere possumus, appellationi non deferens, abbate absente & ignorante, & non citato, ecclesiam ipsam prædicto * VV. adjudicavit: in quo facto prædictus abbas & fratres se asserunt esse gravatos. Quia vero solicitudini nostræ incumbit, viris ecclesiasticis, & præcipue religioni & honestati deditis, jura sua integra servare, & id quod inter alios actum sit, aliis præjudicare vel nocere non debet: discretioni vestræ, *&c.* quatenus partibus ante præsentiam vestram convocatis, si vobis ita esse constiterit, præfato abbati & fratribus præscriptam ecclesiam, cum fructibus inde perceptis, amoto eo qui in eadem ecclesia intrusus est, nostra authoritate freti, occasione & appellatione cessante, restitui faciatis. Restitutione autem facta, si de proprietate forte agere voluerint, causam audiatis, & eam, mediante concordia vel judicio, sublato appellationis remedio terminetis.

ANNO CHRISTI 1179.

* A.

CAP. III. *Idem decano Lincolnien si & abbati de Rivallis.*

Accepta conquestione P. clerici, quod violenter ecclesia de Procebrant fuisset spoliatus, discretioni vestræ per * A. S. præ. si bene memibimus, dedimus in mandatis, ut si per officiales venerabilis fratri nostri Eboracensis archiepiscopi apostolicæ sedis legati, ex concessione ipsius in eadem ecclesia fuisset institutus, & inde per violentiam ejectus, eam sibi authoriiate nostra restitui faceretis. Quibus cognitis, responsum est sicut nobis, *&c.*

* Apostolica scripta præcipiente

DE SEPULTURIS,

PARS XLIII.

& Defunctotum voluntatibus.

CAP. I. *Item Paschalis secundus.*

VOlumus, ac juxta canonum sententiam * nobis probabile videtur, ut sicut morienti conceditur rerum suarum judicium facere quocumque loco sibi placuerit, sic nimirum justum est, sui corporis licentiam habere eligenti sepulturam, in quocumque loco voluntas extiterit, sive in monasteriis, sive in aliis * locis.

* *al.* statut

* *al.* religiosis locis

CAP. II. *Item papa Leo tertius.*

Non instituta majorum patrum considerantes, illorum decreta firmando statuimus, unumquemque in majorum suorum sepulcris jacere debere, ut patriarcharum exitus docet. Nulli tamen denegamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam: Dominus enim & magister sibi alienam elegit non propriam, qui sine peccato erat. Sed quia *dignus est operarius mercede sua*, tertiam partem judicii sui illi ecclesiæ censemus jure dari, in qua cœlesti pabulo a principio sui exordii refectus cognoscitur: ut juxta Apostolum, sint socii consolationum, ut * fuerunt passionum, & sic demum, ubicumque libitum fuerit, eligat sepulturam: aliter ne fiat, authoritate Domini nostri, qui per prophetam locutus est, dicens, *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*, * sub vinculo anathematis detestamur & contradicimus, nec nostrum est, nec alicui * undique vel sacerdoti vel fideli laico unquam licuit, sine magna delicti culpa, in talibus proferre * judicium, *&c.* Ea quidem quæ mortuo posito ante sepulturam ejus, facta fuerint, vel exigendo quod debitum esse dicetur, vel confessio-

Matth. 25. *Luc.* 10. *Matth.* 10.

1. *Tim.* 5. 2. *Cor.* 1. * *al.* qui

Prov. 22.

* Ebresſi * Ebrusſi * Eburſſi * Ebrulſi

* *al.* quia ipse exinde *f.* quare sibi exinde

* *al.* & authoritate apostolorum P. & P. & omnium SS. * *f.* utique * *al.* manifesta * *al.* inferre præjudicium.

ANNO CHRISTI 1179.

siones aliquas, aut fidejussores, aut pignora capiendo, penitus amputari præcipimus.

CAP. III. *Item Alexander tertius Cantuariensi archiepiscopo. Pars capituli:* Qua fronte. *Supra de excommunicatis.*

Super eo vero, quod defuncto aliquo, interdum religiosæ personæ, interdum ecclesiasticæ, interdum etiam sæculares, postulant sibi debita solvi, quæ defunctus ipsis debebat, & nisi solvantur, ne corpus defuncti sepulturæ tradatur, vocem appellationis emittunt: hoc tuæ fraternitati duximus respondendum, quod si defunctus de rebus suis disposuit, & debita disponere prætermisit, nisi de solutione debitorum (dummodo sit solvendo) ab hærede vel consanguineis defuncti sufficiens cautio detur, corpus ejus, postposita appellatione, ecclesiasticæ sepulturæ non tradetur.

CAP. IV. *Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo.*

Non extat in Registro S. Gregorii. Monachi corpora hominum tam vivorum, quam mortuorum, ad ecclesiam suam deferre non audeant, sine consensu & petitione ejus ecclesiæ, quæ ei dum viveret, consuluit, (*a*) & consulendo viaticum suum administravit. Quod si fecerint, veluti invasores sanctæ ecclesiæ sub districta anathematis interpositione, quousque satisfaciant ecclesiæ, fieri præcipimus, omni remota fraternitatis occasione. Simili modo unaquæque ecclesia totius ordinis, aliam quamlibet invadere pertimescat: sin autem, eodem anathematis vinculo sciat se a nobis proculdubio subigi.

9. q. 1. Agapetus. 23. q. 2. Utcumque.

CAP. V. *Item ex concilio Maguntiensi, cap. primo.*

Si hæredes justa testatoris non adimpleverint, ab episcopo loci illius omnes res, quæ his relictæ sunt, canonice interdicantur, cum fructibus & ceteris emolumentis, ut vota defuncti impleantur.

PARS XLIV. DE PRÆEMINENTIA Londoniensis & Eboracensis, & de privilegiis generaliter vel specialiter indultis, & de eorum abusu & confirmationibus.

CAP. I. *Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo.*

Lib. 12. epist. 25. CUM certum sit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari: nobis tamen necesse est eis honorum beneficia tribuere, ut in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia nova Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente, & eo laborante, perducta est, usum tibi pallii ad sola Missarum solemnia peragenda concedimus: ita ut per loca singula duodecim episcopos ordines, qui tuæ subjaceant ditioni, quatenus Londoniensis civitatis episcopus semper in posterum a synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta & apostolica, cui A authore Deo deservio, sede percipiat. Ad Eboracam vero civitatem volumus mittere, quem ipse judicaveris ordinandum: ita ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino favente, proponimus, quem tamen tuæ fraternitatis dispositioni volumus subjacere. Post obitum vero tuum, ita episcopis, quos ordinaverit, præsit, ut Londonieusis episcopi ditioni nullo modo subjaceat. Sit vero inter Londoniæ & Eboracæ civitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur qui prior ordinatus. Communi autem consilio & concordi B actione quæcumque erunt pro Christi zelo agenda, disponant, unanimiter recta sentiant, & ea quæ senserint, non sibimet discrepando perficiant. Tua ergo fraternitas, non solum eos episcopos quos ordinaverit, neque eos tantummodo qui per Eboracensem episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniæ sacerdotes habeat, Domino Deo nostro authore, subjectos: quatenus ex vita & lingua tuæ sanctitatis, & recte credendi, & bene vivendi formam percipiant, atque officium suum fide & moribus prosequentes, ad cœlestia, cum Dominus voluerit, regna pertingant.

CAP. II. *Item Alexander tertius Eboracensi archiepiscopo.*

In hunc modum plures Romani pontifices a tempore B. Gregorii scripserunt. Nos antiquam Eboracensis ecclesiæ integram dignitatem conservari, authore Domino, cupientes, & prædecessorum nostrorum Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, authoritate apostolica prohibemus, ne ulterius aut Cantuariensis archiepiscopus ab Eboracensi professionem exigat, aut Eboracensi Cantuariensis exhibeat, neque quod a B. Gregorio prohibitum est, ullo modo Cantuariensis Eboracensis jurisdictioni subjacere: sed juxta patris ejusdem constitutionem, ista honoris distinctio in perpetuum conservetur, ut qui prior ordinatur, prior habeatur. Sed si Cantuariensis archiepiscopus, ab Eboracensi electo manus consecrationis subtraxerit, quod videlicet juxta ecclesiarum suarum morem, ab Honorio sedis apostolicæ pontifice sibi debetur: liceat eidem Eboracensi secundum communem consuetudinem, & Honorii patris nostri sanctionem, vel domini nostri Paschalis mandatum, a suffraganeis authoritate Romani pontificis consecrari.

CAP. III. *Idem universis ecclesiæ Cantuariensis suffraganeis.*

Cum non ignoretis, venerabilem fratrem nostrum Cantuariensem archiepiscopum vobis non solum metropolitico, sed etiam jure legationis E præesse; mirabile satis est, quod quidam vestrum (sicut audivimus) asseverare præsumpserunt, quod idem archiepiscopus nullam causam de episcopatibus vestris, sive legationis, sive metropoleos jure, audire debeat, nisi per appellationem ad ipsum deferatur. Sane licet metropolico jure forte non debeat causam de vestris episcopatibus,

(a) *consulendo servivit ac ministravit. Quod si præcipimus . . . . . Omni itaque remota.* Mansi.

bus, nisi ad eum per appellationem deferatur, audire: legationis tamen obtentu universas causas, quæ de ipsis episcopatibus per appellationem vel per aliquam querimoniam perveniunt ad audientiam suam, audire potest & debet, sicut qui in provincia * tua vices nostras gerere probatur. Mandamus itaque venerabilitati vestræ atque præcipimus, quatenus causas quæ de episcopatibus vestris ad eumdem archiepiscopum perferuntur, ejus judicio relinquatis: nec quemlibet clericum vel laicum vestræ jurisdictionis deterrere vel impedire tentetis, quo minus causas suas ad præfatum archiepiscopum, si voluerit, transferre possit.

ANNO CHRISTI 1179. 9. q. 3. Conquestus. Dist. 65. Quoniam nos. 25. q. 1. Servatis. 11. q. 1. Pervenit. * vestra

Cap. IV. *Idem nobilissimo duci Venetiæ.*

Cum essemus Venetiæ, & ibi diutinam moram fecissemus, proposuisti nobis constanter atque solicite, sæpe contingere, quod cum inter clericum & laicum tuæ jurisdictionis de pecuniaria causa controversia vertitur, clericus ad nostram appellat audientiam: & personis extra terram tuam existentibus, jurisdictionis causam impetrat quandoque committi, qui super hujusmodi causis judicare nolunt, aut nesciunt legem aut consuetudinem Veneticorum. Unde quia occasione ista tam frequenter a laicis clerici indebite fatigantur, & damna gravia sibi provenire proclamant: nos favore tuæ devotionis inducti, & tuis precibus inclinati, authoritate apostolica tibi duximus indulgendum, ut si aliquando clericus de terra tuæ jurisdictionis super pecuniaria causa contra laicum ad nostram audientiam appellaverit, non nisi personis quæ de terra tuæ jurisdictionis sunt, & secundum legem & consuetudinem Veneticorum judicare debeant, committamus: ita quod indulgentia nostra non debeat nisi nostro tempore durare.

Cap. V.

Milites templi Hierusalem, sub tempore gratiæ novi Macchabæi, abnegantes sæcularia desideria & propria relinquentes, tollentes crucem suam, & * secuti sunt Christum. Ipsi sunt per quos Deus orientalem ecclesiam a Paganorum spurcitia liberat, & Christiani nominis inimicos expugnat: ipsi pro fratribus animas ponere non formidant, & peregrinos ad sancta loca proficiscentes, tam in eundo quam in redeundo, a Paganorum incursibus defendunt. Et quoniam ad tam sanctum & pium opus explendum eis facultates propriæ non suppetunt, præsentibus litteris exoro, quatenus unde sublevetur eorum inopia, populum a Deo vobis commissum, collectas facere moneatis. Quicumque * de facultatibus a Deo sibi collatis, in ista secunda collecta se constituerint, eisque beneficium persolverint per annum, septimam partem pœnitentiæ injunctæ, confisi de beatorum apostolorum Petri & Pauli meritis, indulgemus. Si vero excommunicatus non fuerit, & eum mori contigerit: ei cum aliis Christianis sepultura ecclesiastica non negetur. Cum autem fratres ipsius Templi, qui ad collectam destinati sunt suscipiendam, in civitatem, castellum, villam, aut vicum advenerint: si forte locus interdictus sit, in jucundo eorum adventu pro Templi honore, & eorum S. militum reverentia, semel in anno aperiantur ecclesiæ: & exclusis excommunicatis, Divina mysteria celebrentur. Quæ vero de non excommunicatis militum eorum fratribus sepulturæ tradendis, & excommunicatis in eorum adventu exclusis, semel in anno, a nobis statuta sunt: vobis mandantes præcipimus, ut per omnes parochias faciatis irrefragabiliter per omnia observari.

* *Del.* &

* *f.* autem de

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. VI. *Idem venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis, & ceteris ad quos litteræ istæ pervenerint.*

Dilecti filii nostri fratres Hospitalis Hierosolymitani transmissa nobis conquestione monstrarunt, quod vos eis de malefactoribus suis justitiam exhibere non vultis, privilegia eorum inspicere contemnentes: nec ipsos eleemosynas quærere in vestris parochiis, aut confratres ipsorum sepelire, aliquatenus permittatis. Quoniam igitur iidem fratres multis sunt libertatibus & privilegiis a Romanis pontificibus præmuniti, quæ ut nostris temporibus infringantur, nolumus sustinere: fraternitati vestræ, &c. quatenus jam dictis fratribus in his quæ a Romana ecclesia noscuntur indulta fuisse, nullam prorsus molestiam faciatis, nec ea sibi contradicere vel negare aliquatenus attentetis. Si enim de vobis in veritate talia de cetero poterimus comperire: pro certo sciatis, quod nos concessa vobis privilegia decidemus*, cum nostris & ecclesiæ Romanæ scriptis authentice obviare minime timeatis.

* *al.* dectrabimus

Cap. VII. *Idem episcopis, archidiaconis, & aliis ecclesiarum prælatis per Galliam constitutis.*

Sane quoniam a prædecessoribus nostris & a nobis est statutum, ut scilicet Hospitalarios ipsos excommunicare, vel oratoria sua interdicere nemini liceat: vobis authoritate præsentium injungimus atque præcipimus, ut prædictos fratres Hospitalis Hierosolymitani, aut ecclesias suas interdicere vel excommunicare nullatenus præsumatis.

Cap. VIII. *Idem.*

Simili modo sancimus, ut quicumque in eorum fraternitate fuerit receptus, si forte ecclesia, ad quam pertinet, a Divinis officiis fuerit prohibita, eumque mori contigerit, eidem ecclesiastica sepultura non denegetur, nisi nominatim interdictus, aut anathematis vinculo fuerit innodatus.

Pars cap. In quas literis quas nobis supr. *de potest. judicum.*

Cap. IX. *Idem fratribus Hospitalis Hierosolymitani.*

Pervenit ad nos transmissa insinuatione venerabilis fratris nostri * Herefordensis episcopi, quod vos occasione privilegii ab apostolica sede vobis indulti, non semel tantum in anno, sed frequenter episcopatum ejus visitatis, & interdictas ecclesias aperitis, ut Divina officia celebretis. Addit ad hæc, quod vos corpora defunctorum, si qua inhumata jacuerint, (a) dummodo excommunicati non decesserint, ecclesiastici cœmete-

* Eboracensis archiepiscopi,

(a) *dum excommunicati ecclesiasticæ disciplinæ.* Mansi.

meterii traditis sepulturæ. Quoniam igitur non decet vos aliquatenus usurpare quod vobis non est indultum, cum privilegium mereatur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate: discretioni vestræ, &c. quatenus sic tenorem privilegii conservetis, quod ejus metas vel in his, vel in aliis transgredi minime videamini, nec nisi semel in anno in ecclesiis interdictis Divina præsumatis officia celebrare: scituri pro certo, quod si secus, quod non arbitramur, feceritis, vos a præsumptione vestra, Domino authore, arctius compescemus.

Cap. X. *Idem Lexovienſi epiſcopo.*

Si quis rei litigiosæ confirmationem a sede apostolica impetraverit, non minus judex de causa potest cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacifice possidebat, cum inde confirmationem obtinuit; non est tutum, aut licitum judici de quæstione suborta postea sine mandato Romani pontificis decernere, aut eam diffinire.

DE SPONSALIBUS SECUNDO.

Cap. I. *Idem Exonienſi epiſcopo.*

VEniens ad nos V. lator præsentium, * simplici nobis assertione mostravit, quod in domo sua mulierem acceperit, de qua filium & filiam habuit, & fidem coram pluribus præstitit, quod eam duceret in uxorem. Interim vero cum in * civitate quadam apud domum vicini pernoctaret, ejus filia secum concubuit: & cum pater eos insimul in lecto inveniſſet, summo mane ipsum eam invitum desponsare coegit. Qui nuper in præsentia nostra constitutus, nos consuluit, cui potius adhærere deberet: Quia vero nequaquam nobis innotuit, utrum post fidem præstitam, primam cognoverit: fraternitati tuæ, &c. quatenus rei veritatem diligenter inquiras, & si cognoveris quod primam post fidem datam cognoverit, ipsum cum ea facias remanere. Quod si post fidem datam, eam non cognoverit, secundæ, nisi metu coactus, qui posset in quemlibet virum constantem cadere, eam desponsaverit, tanquam uxori facias adhærere.

Cap. II. *Idem eidem.*

Ex præsentium latoris confessione percepimus, quod cum ipse quamdam alterius uxorem in adulterio polluisset, pœnitentiam inde suscepit. Sed postea in eumdem incidit, diabolo instigante, reatum, ac eamdem mulierem, viro defuncto, sibi in matrimonium copulavit: eamque asserit in præsenti pro conjuge * retinere. Verum quoniam nos de salute animarum ipsorum solicite compellimur in Domino cogitare: fraternitati tuæ, &c. quatenus rem ipsam diligenter inquiras: & si tibi constiterit, quod ille vel illa in mortem prioris viri fuerit machinatus, vel si eo vivente fidem ipsi mulieri dederit, se eam in conjugem recepturum, eos non differas penitus separare. Quod si neutrum istorum constiterit: in causa ipsa juxta ecclesiasticam consuetudinem & canonica statuta procedas.

Cap. III. *Idem eidem.*

ANNO CHRISTI 1179.

Pervenit ad nos, quod quidam miles R. nomine, fide interposita, in multorum præsentia promisit se contracturum matrimonium cum quadam puella filia Edwini de Baseleher: sed postmodum, licet ex ea prolem susceperit, sicut ipse nobis asserit, fidem inde violare non timens, alteri adhæsit, & prædictam puellam, quam dicitur defloraſſe, in uxorem ducere contradicit. Quoniam igitur non modicum delinquit, qui fidem violare præsumit: discretioni vestræ, &c. quatenus rei veritatem diligenter inquiratis: & si vobis pro certo constiterit, præfatum militem prænominatam puellam in uxorem ducturum fide interposita promisisse, & postmodum eam cognovisse, eumdem militem monere studeatis, & diligenter inducere, ut memoratam puellam, omni appellatione & contradictione cessante, in uxorem ducat: vel, si commonitionem vestram contempserit, & eam in uxorem ducere noluerit, vel alter vestrum, si uterque interesse non potest, illum sub districtione anathematis mandatum nostrum adimplere compellat.

Cap. IV. *Idem Lucenſi epiſcopo.*

Sane consuluit nos tua discretio, quid faciendum sit muliere, quæ post mortem viri sui vestibus pretiosis abjectis, mutavit habitum, & de manu * presbyteri velamen assumpsit: sed non renunciavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu episcopi, aut abbatis, aut abbatissæ, vel super altare est professa, vel obedientiam promisit: postmodum vero anno elapso, cum multorum inquietudines ferre non posset, & lapsum incontinentiæ formidaret, abjecto religionis habitu, cuidam nobili solemniter in facie ecclesiæ nupsit. Super hoc itaque consultationi tuæ taliter respondemus, quod sicut simplex votum matrimonium impedit contrahendum, sed non dirimit contractum: ita sine professione & propriorum renunciatione, habitus susceptio, ne contrahatur, impedit; sed consummatum nequaquam dissolvit.

* Prioris

Cap. V. *Idem VVintonienſi epiſcopo.*

Non sunt una caro vir & mulier, (*a*) nisi carnali copula cohæserint: idcirco sponsa defuncta intacta, ejus soror sponso, hoc non impediente, libere ducitur in uxorem.

Cap. VI. *Lucius tertius * Capriano epiſcopo.*

* *f.* Capuano. *al.* Rapalenſi, & Rapulenſi.

Requisivit a nobis fraternitas tua, qua censura mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglecta, nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit. Quæsiviſti etiam, si cujus vir matris torum polluit, ad alia vota, cum filios desideret, viro possit vivente transire. Ad quod breviter respondemus, quod mulier quæ se nupturam juravit, cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quam cogenda: maxime cum coactiones hujusmodi, difficiles exitus soleant frequenter habere. Illa sane, cujus vir cum matre adulterium & incestum commisit, nec viro suo conjungi

(a) *nisi maritali.* Manſi.

jungi carnaliter, nec eo vivente, cum alio matrimonium inire valebit. ANNO CHRISTI 1179.

CAP. VII. *Item Hadrianus papa Eberardo Magdeburgenſi * archiepiſcopo.*

* *al.* Salſeburgenſi

Dignum eſt & a ratione non diſcordat, quod ea quæ inter ſe dubietatis ſcrupulum videntur continere, ad apoſtolicæ ſedis judicium referantur: ut inde Chriſti fideles in dubiis certitudinem ſe gaudeant invenire, unde noſcuntur magiſterium fidei ſuſcepiſſe. Tua vero fraternitas de ſervorum conjugiis, quæ invitis, & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat, ab apoſtolatu noſtro, ſi bene meminimus, requiſivit. Super quo utique duximus reſpondendum. Sane juxta verbum Apoſtoli, prout tua diſcretio cognoſcit, in Chriſto Jeſu nec liber nec ſervus eſt, qui a ſacramentis eccleſiaſticis ſit amovendus. Ita quoque inter ſervos matrimonia nullatenus debent prohiberi: & ſi dominis invitis & contradicentibus contracta fuerint, nulla ratione propter hoc ſunt eccleſiaſtico jure diſſolvenda: debita tamen & conſueta ſervitia non ex hoc minus ſunt propriis dominis exhibenda.

Galat. 3. *Coloſſ.* 3.

CAP. VIII. *Idem ex Concilio Triburienſi.*

De Francia quidam nobilis homo mulierem de Saxonia lege Saxonum duxit in uxorem, tenuit multis annis, & ex ea filios procreavit. Verum quia non eiſdem utuntur legibus Saxones & Franci, cauſatus eſt, quod eam non ſua, id eſt, Francorum lege deſponſaverit, vel acceperit, vel dotaverit: dimiſſaque illa, duxit alteram. Diffinivit ſuper hoc ſancta Synodus, ut ille tranſgreſſor evangelicæ legis, ſubjiciatur pœnitentiæ, a ſecunda conjuge ſeparetur, & ad priorem redire cogatur.

Cap. 39. Concilii Tribur.

PARS XLVI. DE POTESTATE JUDICUM.

CAP. I. *Idem epiſcopo Lucenſi.*

CUM te conſulente poſtulas edoceri, utrum ad te pertineat, ſententiam quam in cauſis judices a nobis in tua provincia delegati protulerint, confirmare, licet de ipſis cauſis nihil in præſentia tua tractatum ſit: reſpondemus, quod ſententiam ipſam non teneris, ſi nolueris, confirmare. Sed id tibi ex officio tuo noveris imminere, ut ſi ad eorum * mandatum judicium non poſſit executioni mandari, eis præbeas auxilium & favorem: & ipſam, ſi noveris rationabiliter promulgatam, poteris confirmare.

* *al.* ad mandatum eorumdem judic. ſententia non poſ.

CAP. II. *Idem.*

Si ſuper cauſa quæ tibi ex noſtra delegatione committitur a perſonis eccleſiaſticis una vel pluribus, quibus, ut parcas laboribus partium & expenſis, cognitionem ipſius cauſæ & teſtium examinationes, tibi ſententia reſervata, committas, appellatio fuerit interpoſita: appellationis intuitu cauſam indefinitam relinquere non teneris.

CAP. III. *Idem Exonienſi epiſcopo.*

Suggeſtum eſt auribus noſtris, quod clericus A. nomine, in ſacerdotio genitus fuerit ex inceſtu, & pro perſona perſonatum eccleſiæ de * Bradenar, in qua pater ejus miniſtravit, quod obtinuit ſibi non licuit, matrimonium contrahere de quadam temeritate præſumpſit. Ceterum quia cauſam ſuper crimine non conſuevimus alicui committere, niſi primo comparerent in noſtra præſentia, qui perſonam illam ſuper eodem crimine vellent impetere: cauſam ipſam tibi judiciario ordine non * commiſimus terminandam: diſcretioni tuæ, &c. quatenus rei veritate diligenter inquiſita & cognita, ſi tibi conſtiterit, publicum & notorium eſſe, quod eſt de jam dicto clerico nobis propoſitum, maxime de matrimonio contracto, (quod ſi verum eſt, te latere non poterit) eum a præſcripta eccleſia, authoritate noſtra, appellatione remota, non differas perpetuo amovere.

* Bradenau,

* commiſimus

CAP. IV. *Idem abbati & conventui majoris eccleſiæ Monaſterii & H. eorum clerico.*

Jampridem, ſicut bene meminimus, recepta querela veſtra a * Ceſtriæ capellam de Herdelei, quam ad eccleſiam veſtram de Eſtun aſſeraſtis jure parochiali ſpectare, contra juſtitiam detinebant. Cauſam ipſam abbatibus Leiceſtriæ & Lilleshullæ commiſimus terminandam: ita quidem, quod ſi uterque intereſſe non poſſet, alter nihilo minus, adſcitis ſibi diſcretis & honeſtis hominibus, in negotii executione procederet. Accidit autem inopinato rerum eventu, ſicut ex litteris tuis & fratrum veſtrorum, fili abbas, intelleximus, quod antequam partes in judicio apparuiſſent, abbas unius loci, Lileshull ſcilicet, de præſenti vita migravit, cui vir alter in brevi prudens & religioſus ſucceſſit. Deinde abbas Leiceſtriæ, qui prius mandato noſtro partibus diem ad agendum præfixit: habitoque conſilio virorum prudentium & juriſperitorum, abbatem Lileshull de novo ſubſtitutum, porrecto illi mandato noſtro, quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum, commiſſio litterarum a nobis emanavit, ſibi ſocium adduxit: & ſicut ex litteris eorumdem accepimus, cum utraque pars legitime citata ſæpius in eorum præſentia conſiſteret, auditis rationibus & allegationibus hinc inde productis, & teſtibus idoneis, & eiſdem de non tacenda veritate juratis, eaque diligenter inquiſita, & cognita, cum de jure matricis eccleſiæ de Eſtun eis plenarie conſtaret, accepto multorum virorum legitimorum & approbatorum, tam laicorum quam clericorum teſtimonio, prædictam capellam de Herdeleja, eccleſiæ de Eſtun prudentium virorum conſilio adjudicaverunt. Venerabilis etiam frater noſter Wigornienſis epiſcopus, qui tunc præſens aderat, eorum ſententiam executioni mandavit, & monachos tuos, fili abbas, qui ibi aderant, & te quoque, fili H. procuratorem negotii in præſcripta eccleſia, quæ in ejuſdem epiſcopi diœceſi conſiſtit, in corporalem per officiales ſuos poſſeſſionem introduxit. Quia igitur lites ſive controverſiæ, quæ concordia vel judicio finiuntur, in recidivæ contentionis ſcrupulum non debent iterum aliquatenus redigi: præſentis ſcripti patrocinio eam vobis confirmamus, &c.

* *f.* veſtr. ſuper ca. la de H.

CAP. V. *Idem Senonenſi archiepiſcopo.*

Ex tranſmiſſa nobis inſinuatione G. & B. V. & Uni. militum, intelleximus, quod cum R. de Canvill. eos ſuper quadam poſſeſſione ante venerabilem fratrem noſtrum * Veren. epiſcopum traxiſſet in cauſam, nobilis comes C. de Capra, eorum dominus, a quo poſſeſſiones tenebant, ſub

* Trecen. * Meten.

NNO RISTI 179.

ARS I. VII.

rt capit. a nos xit. *supra* ordina-

sub debito fidelitatis inhibuit, ne in judicio ecclesiastico de sæculari feudo responderent. Itaque præfatus episcopus in eos velut contumaces, executionis sententiam promulgavit, &c. *Et infra*: Mandamus quatenus præfatos milites ab excommunicatione, contradictione & appellatione cessante absolvas, &c. *Et infra*: Deinde causam per dominum fundi jubeas terminari: & si ipse malitiose quid distulerit, tu ei, sublato appellationis diffugio, debitum finem imponas.

DE JURE PATRONATUS.

CAP. I. *Idem Cantuariensi episcopo.*

DE jure patronatus capellæ de Stretton, hoc tuæ discretioni mandamus, ut si * R. Brito ipsum comparavit, cum inconveniens sit & inhonestum vendi jus patronatus, contractum illum, sublato appellationis remedio, irritum denuncies & inanem: ipsumque, fretus authoritate apostolica, non differas revocare.

CAP. II. *Idem Batonienſi episcopo.*

(a) Dilectus filius noster nobilis vir comes S. transmissa nobis insinuatione monstravit, quod dum illustris rex Scotiæ patrimonium suum detinuisset occupatum, quibus voluit, & prout voluit, ecclesias, quarum gerebat patronatum, eo inconsulto concessit. Quoniam igitur ex injuncti nobis officii debito tenemur unicuique jura sua integra servare, nolentes etiam quod (b) præfatus comes occasione tali jus patronatus amittat: fraternitati tuæ, &c. quatenus rei veritate diligenter inquisita, si ita esse tibi constiterit, (c) intrusos amoveas: & si idoneæ personæ ab eo qui jus patronatus & præsentandi personas habet, ad præscriptas ecclesias fuerint præsentatæ, & personas ipsas de consensu & consilio prælatorum, quorum interest, de præscriptis ecclesiis, contradictione & appellatione cessante, investiges, nec ipsas contra formam juris exinde a quodam gravari permittas.

CAP. III. *Idem Cenomanenſi episcopo.*

Super eo quod subjungere voluisti, si de præsentatione presbyteri, inter aliquos quæstione suborta, causam contigerit alicui delegari sub hac forma, ut si constiterit, jus de quo agitur, ad alterutram partium pertinere, ad præsentationem ejusdem de persona idonea ordinet ecclesiam appellatione remota, an liceat delegato judici, inscio diœcesano episcopo, archidiacono vel archipresbytero reclamante, præsentatum sibi clericum in possessionem ecclesiæ mittere, præsertim si ignotus fuerit præsentatus, aut minus idoneus; aut si archipresbyter, aut archidiaconus, aut episcopus ad quem institutio pertinet, appellaverit, utrum eorum appellationibus sit deferendum: hoc tuam volumus discretionem tenere, quod licet quæstionem quæ de præsentatione vertitur, appellatione remota, committamus alicui terminandam: non tamen intentionis nostræ est, diœcesano episcopo, vel archidiacono, vel archipresbytero præjudicium generare. Ideoque præsentandus est illi, qui instituendus fuerit: & tenebit appellatio, si videntes juri suo detrahi, duxerint appellandum: quia non illis, sed partibus inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. IV. *Idem illustri regi Anglorum.*

Quanto te Divina gratia summaque providentia majoris gratiæ privilegio decoravit, tanto viros religiosos majori debes caritate diligere, & in justitiis suis manutenere propensius & fovere. Causæ patronatus ecclesiarum ita junctæ sunt & connexæ ecclesiasticis causis, quod non nisi ecclesiastico judicio valent diffiniri, & apud judicem ecclesiasticum solummodo terminari.

CAP. V. *Idem Norvvicenſi episcopo.*

Continebatur in litteris a te nobis transmissis quod cum super decima de Querche, inter magistrum Hubertum, & magistrum N. de mandato nostro coram te verteretur; constiterit tibi quod M. abbatissa sanctæ Mariæ de Wint, pro communi voto, & unanimi consensu, conventu assensum præstante, decimam ipsam prædicto H. concessit, Rad. Winton. archidiaconus per clavem & librum sibi exinde investituram fecit: magister vero N. probavit coram idoneis testibus, quod præfata abbatissa præscriptam decimam sibi prius dederat, conventu non contradicente, quam eam præfato Huberto dedisset, & quod a diœcesano episcopo ejus fuerit concessio confirmata. Unde quia nos consulere voluisti, cui concessioni innitendum sit, consultationi tuæ taliter respondemus: quod concessio prius facta, si conventu sciente & non contradicente facta est, robur firmum debet habere. Verum si præfata abbatissa, ignorante conventu aut contradicente prius, prædicto N. decimam suam concessit, & non post multum tempus, de assensu conventus, eamdem decimam memorato Huberto dedit, sic ut tibi eam datam fuisse constet, secunda concessio debet præjudicare priori.

CAP. IV. *Idem canonicis fratribus & monachis in episcopatu Saren. ecclesias habentibus.*

Ex transmissa nobis insinuatione venerabilis fratris nostri Jocel. * Saren. episcopi accepimus, quod cum in episcopatu de Saren. habeatis ecclesias, de quibus censum annuatim percipitis: carum rectoribus decedentibus, authorirate propria easdem ecclesias occupatis, aut etiam clericos in eis ponitis. *Et infra:* Infra duos menses postquam ecclesiæ prædictæ vacaverint, ad eas memorato episcopo, omni occasione & appellatione remota, idoneas personas præsentetis, ut per ipsum curam animarum recipiant. *Et infra:* Illud quoque nihilo minus prohibemus, ne censum vestrum in prædictis ecclesiis sine prædicti episcopi assensu augeatis, sed in eis constituto antiquo censu sitis contenti.

* Sarum.

CAP. VII. *Idem Eboracenſi archiepiscopo.*

Relatum est auribus nostris, quod quidam clerici in beneficiis ecclesiasticis centum vel ducen-

(a) *Frater noster S. transmissa nobis insinuatione monstravit, quod cum &c.* (b) *quod præfatus es.*
(c) *intrusos universos amoveas.* Mansi.

centarum marcarum reditus possidentes, & proponentes primas vacantes ecclesias a monachis vel canonicis aut aliis jus patronatus habentibus sibi fuisse promissas, ne in illis, cum vacant, instituantur alii, appellationem emittunt, ut interim arte aliqua suum valeant adimplere propositum. Quia igitur consulis, an diœcesano episcopo hujusmodi appellationi sit deferendum, præsentibus tibi litteris respondemus: quod cum in Lateranensi concilio promissiones factæ de ecclesiis non vacantibus, sint cassatæ prætextu appellationis eorum, qui jam prædictis promissionibus innituntur, omitti non debet, quin ecclesiæ, cum vacaverint, de personis idoneis ordinentur.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. VIII. *Idem abbati Remestrensi & archidiacono Exoniensi.*

Veniens ad apostolicæ sedis clementiam in multo discrimine sui corporis & laboris V. lator præsentium, simplici nobis relatione proposuit, quod tempore hostilitatis & guerræ, miles quidam R. Nomine, fundum R. militis occupavit quem diu illicite detinens, magistro & fratribus Hospitalis clericorum ecclesiam in eo sitam concessit. Magister vero & fratres Hospitalis prædicti, clericum quemdam nomine R. ibidem instituerunt, qui inde annis singulis solvebat pensionem. Longo vero tempore post, prædictus R. fundum suum recuperans per justitiam, omnia quæ alienaverat possessor violentus ad jus pristinum revocavit, & cum in ecclesia ibidem fundata sciret se jus tantum datoris habere, concessioni quæ memorato R. de præscripta ecclesia facta fuerat, consentire nullatenus voluit. Sed * V. venerabili fratri nostro Eboracensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, in * e. ad ecclesiam tandem præsentavit, qui præsente magistro Hospitalis, cui prius fuerat concessa, & non reclamante, eumdem V. suscepit, & in prælibata ecclesia ordinavit. Interim autem clericus R. qui eam alieno nomine possidebat, furto irretitus, & exinde, quia crimen ejus notorium fuit, rebus furatis in arca sua repertis, graviter puniri metuens, eo quod ad aures regias scelus ejus pervenerat, habitum religionis assumpsit: qui infra annum, Apostolicum adiit, & scriptum apostolici culminis, in quo continebatur, ut si monstrare posset, quod timore mortis claustrum intrasset, de religionis voto absolveretur, a nobis obtinuit: cognito quod timor ille ex prava conscientia perpetrati sceleris proveniebat. Alias autem litteras & ad abbatem de Fontibus, & priorem de Gisseburne reportavit, in quibus continebatur, prædictum VV. post appellationem ad nos factam intrasse, & ipsum prius fuisse violenter ejectum: illi, amoto alio, ecclesia redderetur. Cumque idem V. a judicibus delegatis citatus, sibi dari canonicas inducias postulaverit, & ipsi dilationem ei dare penitus renuerint, existimantes quod litteræ istæ per falsam suggestionem essent impetratæ, & quod nos de facto non fuissemus plenius instructi: a falsa suggestione ad nos appellavit, & a præsentia judicum recessit. Judices vero, quoniam in causa principali sublatum fuerat appellationis remedium, audito testimonio quorumdam qui eumdem R. in possessione ecclesiæ illius esse viderunt, & interdum synodalia solvere, eidem possessionem ejusdem ecclesiæ adjudicaverunt, & ipsum per nuncios de eadem ecclesia investiri fecerunt. Verum quoniam dubium nobis & incertum existit, an prædictus R. ita nos falsis suggestionibus circumvenire præsumpsit, & nemini fraus propria vel dolus debet prodesse: discretioni vestræ, *&c.* quatenus cum exinde fueritis requisiti, in unum pariter convenientes, utramque partem ante præsentiam vestram convocetis: & eorum inquisita veritate, quæ hinc inde fuerint dicta, & plenius cognita, causam ipsam, appellatione remota, fine canonico terminetis: scilicet, ut si vobis constiterit, quod crimen illud notorium fuerit, quod timore illorum dictus R. religionis assumpserit habitum, & idem V. per archiepiscopum fuerit canonice institutus, ei ecclesiam ipsam, occasione & appellatione remota, restitui faciatis, & libere pacificeque * dimitti, non obstantibus litteris nostris, si taliter fuerint, ut diximus, impetratæ.

* VV.
* *f.* eamdem eccles.

Cap. IX. *Idem Exoniensi & VVigornensi episcopis.*

Si vobis constiterit, clericum de dono militis ecclesiam vendicare, super ecclesia, illi, nostra freti authoritate, appellatione cessante, perpetuum silentium imponatis. Si vero jus patronatus ex dono ejusdem militis in ecclesia illa requiritur, vos causam audiatis, & concordia vel judicio terminetis.

Cap. X. (*a*) *Idem episcopo Herefordensi & abbati de Evesham.*

Ad aures nostras, (*b*) G. clerico insinuante, pervenit, quod cum presbyter qui in ecclesia beatæ Mariæ ante portas (*c*) Glouceſtri, monachorum perpetuam vicariam obtinuerat in fata concessisset, abbas & monachi ipsius loci Divino intuitu præscriptam vicariam ei concesserunt. Cum autem per præfatum abbatem & capitulum ad eamdem vicariam (*d*) G. diœcesano fuisset episcopo præsentatus, (*e*) quidam I. de Constantiis nomine, institutionem ejus, quarumdam litterarum intuitu, continentium quod idem abbas ei ecclesiam quæ primo vacaret, concesserat, impedivit. Hinc est quod discretioni vestræ, *&c.* quatenus si (*f*) præfatus L. a vobis super hoc requisitus, aliam causam rationabilem non prætenderit, nisi concessionem ecclesiæ quæ primo vacaret, pro ejusdem contradictione vel appellatione nullatenus dimittatis, quin auctoritate nostra diœcesano episcopo mandetis, ut ad præsentationem prædicti abbatis & monachorum, (*g*) supradictum G. ad vicariam præscriptam recipiat, & ei curam animarum committat, sicut moris & juris est: si aliud non est, quod ejus institutionem debeat impedire.

DE

(a) *Lucius III.* (b) *E. clerico* (c) *Gloucestria.* (d) *præfatus E.* (e) *quidam Constantin:* (f) *præfatus J.* (g) *supraſcriptum E.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179. PARS LVIII.

DE PACTIONIBUS SECUNDO.

CAP. I. *Alexander tertius Wigornienſi epiſcopo.*

VEniens ad apoſtolicæ ſedis clementiam dilectus frater noſter magiſter V. de Flamevil, * ſua nobis inſinuatione monſtravit, quod cum monachi Majoris monaſterii terras in parochia beatæ Mariæ de Mertun excolant, ab eadem eccleſia coloni eorum omnia eccleſiaſtica tam neceſſaria quam voluntaria ſuſceperint ſacramenta; & tamen eidem eccleſiæ ſuas & canonibus ſacris inſtitutas decimas ſolvere contradicunt, ſed de frugibus ei tertiam partem ſolverunt, & duas ſibi retinere præſumunt. De reliquis autem minutis decimis, utpote nutrimentis animalium & fructibus hortorum, nil penitus præſtare non erubeſcunt. Arbitrantur autem ad hoc ſeſe tueri cujuſdam tranſactionis pactione inter præfatos monachos & quemdam ſacerdotem memorati V. prædeceſſorem ita factam: videlicet ut de duabus carrucatis terræ, quas in dominio ſuo monachi tenent, tertiam dumtaxat decimarum partem frugum exolvere debeant, reliquas ſibi retinendo. Quo fit, ut exinde occaſionem ſibi ſumentes malignandi, prædia ex agricolarum defectu ad eos devoluta, monachi in ſuum magis aſtute, quam provide dominium convertant: & quatuor vel forte plures carrucatas duabus aggregent, non aliter de illis decimis præſtantes, quam de duabus præſtitiſſent, cum ſecundum tenoris compoſitionem integras de illis decimationes ſolvere tenerentur. Quapropter diſcretioni tuæ, *&c.* quatenus cum exinde fueris requiſitus, utraque parte ante tuam præſentiam convocata, rei veritatem diligenter inquiras, & niſi privilegium clementia ſedis apoſtolicæ ſibi ſuper hoc indultum coram te præfati palam produxerint, vel niſi tranſactionem ſibi ſcriptam, authoritate apoſtolica confirmatam eſſe docuerint, cum alioqui inter perſonas potius quam inter eccleſias ita facta videatur, ne pacta inter alios facta, aliis obeſſe patiamur, omni dilatione & appellatione remota, præfatos monachos & eorum agricolas decimationes univerſas, ex quibuslibet rebus provenientes, ex integro abſque omni diminutione ſupradictæ eccleſiæ beatæ Mariæ de Mertun, jugi præſtatione ſingulis annis præſtare, & etiam illorum quæ illicite detinuerunt, certam æſtimationem reſtituere, cum omni diſtrictione compellas. Quod ſi diſcretioni tuæ, ſecundum ea quæ proponuntur tibi in judicio, viſum fuerit, præfatos monachos non niſi ad tertiæ partis decimationum præſtationem ſecundum juſtitiam urgere poſſe: tunc omnium eorum quæ canones decimanda decreverunt, appellatione remota, ſupradictos monachos tertiam partem eccleſiæ jam dictæ, apoſtolica authoritate præſtare decimas cogas.

* Fla-

CAP. II. *Idem Gregorius univerſis epiſcopis.*

Scripta fraternitatis veſtræ relegentes, agnovimus quod hi qui contra Hadrianum fratrem & coepiſcopum noſtrum aliqua dixerant, modo cum eodem epiſcopo in amicitiam conveniſſent, & magna nobis ad præſens facta eſt de eorum unitate lætitia. Sed quoniam ea quæ dicta ſunt, indiſcuſſa permanere non patimur, ſedis noſtræ diaconem ad ea inveſtiganda dirigimus: quia nos facinora ea quæ audivimus, diſſimulare non debemus, præſertim cum accuſatores & accuſatum gratiam inter ſe judicaſtis feciſſe: hoc vobis neceſſe eſt ſubtiliter perſcrutari, ne forte eorum comparata concordia, quod abſit, non ex neceſſitate, ſed præmio facta eſſe conſtiterit.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. III. *Urbanus tertius abbatibus de Wellebec & de Sulveſtun.*

Gratum gerimus & acceptum, quod in negotiis commiſſis veſtræ juriſdictioni, debitam curam impenditis, & in his quæ dubitationem faciunt, pro gravitate veſtri officii cenſuram ſedis apoſtolicæ poſtulatis. Sane conſuluit nos veſtra diſcretio, an ante obitum delegantis, propoſito citationis edicto, lite vero poſt mortem delegantis conteſtata, delegatus judex nihilo minus debeat in cauſa procedere: & utrum is intelligatur appellationi renunciaſſe, qui ea interpoſita ad producendos teſtes inducias poſtulavit, & deinde productioni & allegationi renuncians, atteſtationes petiit ſolemniter publicari, ſicut hoc totum circa deceſſum bonæ memoriæ prædeceſſoris noſtri Lucii, qui judices delegavit, ſub examine veſtro aſſeritis contigiſſe. Nos autem inquiſitioni veſtræ taliter reſpondemus, quod cum in priore caſu citatione facta quaſi cœptum ſit negotium, & maxime, ſi delegatus non ſit certus de obitu delegantis, poteſt & debet in cauſa procedi: tenebitque quod juſtitia prævia fuerit judiciali tramite diffinitum. In ſecundo caſu videtur ab appellatione receſſum, ſi ſecundum ea quæ præmiſſa ſunt, eum qui appellaverat, conſtiterit proceſſiſſe.

7. q. 1. S quis preſbyter. 11. q. 3. quis epiſcopus. 16. q. 3. Per ſingulas

. . . . . .

PARS XLIX.

CAP. I. (*a*) *Gregorius octavus univerſis fratribus epiſcopis, & archidiaconis ad quos litteræ iſtæ pervenerint.*

VEL ex dolo, vel ex malitia litigantium, vel ex defectu noſtro credimus provenire, quod tanta negotiorum frequentia diebus ſingulis perurgemur, ut imbecillitate proprii corporis laborantes, minori etiam (*b*) diligentia impediti, omnibus non poſſimus commode ſupereſſe, aut undique (*c*) contradicentium clamores aut murmura ſuſtinere. Hinc etiam evenit, quod negotiis minoribus occupati, majoribus intendere non valemus, prout neceſſitas eccleſiaſtica poſtularet: & quæ diffiniri vel diſponi per nos brevi tempore potuiſſent, expectatione diutina pluſquam oportet, multis pariter irruentibus producuntur. Quocirca per generalem epiſtolam remedium huic rei duximus providendum, ne multimodo impediamur incurſu, vel ſua injuriam patientibus poſſit juſtitia deperire. Eapropter univerſitati veſtræ per * A. S. præſentibus mandamus, quatenus ſi forte de modicis rebus, quæ infra ſummam viginti marcarum ſubſiſtunt, in auditoriis veſtris cauſa ventiletur, & alteruter litigantium deluſorie putaverit appellandum: ejus appellatione contempta, infra

* Apoſtolicam ſanctionem.

(a) *Gregorius III. univerſis Archiepiſcopis.* (b) *intelligentia.* (c) *concurrentium.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

infra fines veſtrorum epiſcopatuum eos eligere judices, qui ſuſpicione careant, compellatis: ſi tamen idonei ibi fuerint inventi, in quorum præſentia jurgium ſopiatur: a quibus ſi qua partium crediderit appellandum, ad archiepiſcopum ſive primatem vocem appellationis emittat. Si vero tale negotium ſit, quod ſummam contineat aliquatenus ampliorem infra fines veſtrarum (a) diœceſeon, ſi ſponte noluerint, inviti non cogantur. Cognitores tamen de vicinis epiſcopatibus aliquos eligere compellantur, juxta formam quam præmiſimus, negotium tractaturos: in majoribus cauſis & obſcurioribus articulis appellandi ad ſedem apoſtolicam copia ſervata. Non enim videtur malitiæ ſuſpicione carere, quod plerique ſuos adverſarios ad præſentiam noſtram laborare (b) compellunt. Ceterum ſi qui litigantium a proximo feſto Purificationis ſuper cauſis, de quibus epiſcopus cujus juriſdictioni ſaltem is qui convenitur, (c) non ſubjacet, non fuerit requiſitus, vel (d) judices clerici ſupradicto modo non fuerint electi, & litteras a nobis duxerint impetrandas, per quas examinatio jurgiorum vel diffinitio judicibus non ordinariis committatur: careant impetratis, & ad ſuorum audientiam judicum ordine debito negotia revertantur. Sic enim ſubterfugiis occurrere diſceptationum volumus, ut dum eorum calliditatibus obviamus, eis alium ad juſtitiam aditum referemus. Cum vero aliqui juſtam cauſam habuerint noſtram præſentiam adeundi, litteras eis dimiſſorias non negetis, ſeriem negotii continentes. Hoc autem de factis ad nos appellationibus diſponentes, ſuper illis quæ ad archiepiſcopos vel primates fieri contigerit, antiquorum ordinem canonum non mutamus.

Cap. II. *Idem eiſdem.*

Quoniam ad epiſcoporum maxime ſpectat officium, afflictis & laborantibus ſubvenire; (e) unumque illorum, licet deficientibus meritis, Deus nos eſſe voluerit: proſpicere tenemur, & volumus, ne quis ex fortuitis caſibus per Romanæ viſitationem eccleſiæ, laboris ſui, quem ad eam veniendo ſuſtinuit, debito fruſtretur effectu. Inde ſiquidem fuit, quod nos multorum proſpicere volentes expenſis, & alleviare labores, de conſueta miſericordia duximus ſtatuendum, ut litteræ prædeceſſoris noſtri Urbani tertii a tribus menſibus ante ipſius obitum deſtinatæ pro facienda juſtitia & litigiis dirimendis, quæ tamen manifeſtum alicujus præjudicium non continent aut calumniam (f) æquitatis, eumdem habeant tempore adminiſtrationis noſtræ effectum, quem habere, ſi adhuc ille viveret, debuiſſent. Ceſſante igitur exceptione de mandatoris morte, perficite quod mandavit agendum, & nemo ad nos * excuſationi hujuſmodi accepta de ſua juſtitia obtinendi fiducia, cogatur vacuus laborare.

* *al.* ad nos pro hujuſm. excuſat. accepta per illum commiſſione de ſua juſtitia obtinenda cogatur in vacuum laborare.

Cap. III.

Ex litteris quas ad nos tua deſtinavit fraternitas, evidenter accepimus, quod cum cauſam quæ vertitur inter magiſtrum H. de Hilleſdale, & R. de Alta ripa, ſuper capella de Cabiſein, de mandato noſtro ſuſcepiſti terminandam, & litteras noſtras in communi audientia perlegi feciſſes: prædictus R. ſibi eas poſtulavit exhiberi. Qui litteris diligenter inſpectis, eas arguit falſitatis, hac de cauſa ſcilicet, quod in narratione facti ſint abraſæ, ubi ſcriptum eſt, Jure parochiali: aſſeverans ſe probaturum in præſentia noſtra, quod tales litteræ de cancellaria noſtra non emanaſſent. Vos autem videntes formam litterarum a rationis tramite minime deviare, ab executione cauſæ ſubſiſtere noluiſtis, præfato R. juramentum deferentes, quod nec ſubterfugii, nec dilationis cauſa hoc allegaſſet, ſed quod ita eſſe credebat. Juramento autem ad diem præfixum non præſtito, memoratum H. in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ judicaſtis induci, & quod quidam laicus ſerviens eidem R. veſtro judicio reſtitit, excommunicatus eſt, & ex eccleſia ſub interdicto concluſus: prædictus R. ad nos accedens, & tacens, prout dicitur, quod in commiſſione appellatio fuit inhibita, nec mentionem faciens * arrogationis litterarum, aut juramenti eidem delati, & non præſtiti, ſeu ſententiæ miſſionis in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ, litteras ad Londonienſem & Norvvicenſem epiſcopos impetravit in hunc modum: ut ſi quid in præjudicium memorati R. occaſione prioris commiſſionis factum fuiſſet, noſtra authoritate in irritum revocetur. Cumque præfatus N. citatus a Norvvicenſi epiſcopo, qui ſuas & Londonienſis epiſcopi vices gerebat, coram eo litteras, tacita veritate, impetratas diceret, metuens executionem ſententiæ fieri, Norvvicenſem epiſcopum ſuſpectum habens, cui præfatus R. multa familiaritate conjunctus, ut qui Londonienſis epiſcopi nepos erat, & ejus panem quotidie comedere dicitur, ad nos appellavit. Unde quoniam propria fraus nulli debet prodeſſe aut patrocinium miniſtrare, nos inſpicientes litteras noſtras, & videntes quod per illam raſuram falſæ non poſſent judicari, nec etiam ſuſpectæ haberi, præſertim cum etiam privilegia in poſſeſſionibus abradantur, & litteræ in narratione, ſi eſt in facto erratum, incunctanter poſſint abradi, nec litteræ illæ in ſuſpecto loco fuerint abraſæ: veſtræ fraternitati mandamus, quatenus ſi quid factum fuerit in præjudicium memorati H. occaſione litterarum, quas ſæpedictus R. a nobis non facta mentione de appellatione inhibita aut de juramento illi delato, & non præſtito, appellatione remota, in irritum revocetis, & ſententiam veſtram inviolabiliter faciatis obſervari, & eumdem R. in expenſas portitoris litterarum, pro eo quod a probatione ſua deſtitit, condemnetis. Poſtea utraque parte ad vos convocata, cauſam audiatis, & ſecundum tenorem abraſarum litterarum, quas vobis ſub ſigillo noſtro remittimus, ſine canonico terminetis, nullis litteris obſtantibus. Si vero temeritatem & fraudem illius velimus attendere, & illum ſuis meritis judicare, illi ſuper eadem eccleſia faceremus ſilentium imponi.

* *f.* abrafionis.

Cap.

(a) *diœceſeos cognitores eligere, ſi ſponte.*
(b) *cum a nobis fere nihil aliud quam commiſſionis poſſint literas obtinere. Ceterum.*
(c) *ſubjacet.* (d) *judices electi.* (e) *ſummumque.* (f) *iniquitatis.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. IV.

Ex tenore litterarum tuarum nobis innotuit, quod cum P. parochianus tuus ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, tuo vellet judicio ſeparari: accuſatores matrimonii teſtes producunt firmiter aſſerentes, quod priuſquam mulier cum prædicto viro matrimonium contraheret, conſanguineum viri cum illa, ſolum videlicet cum ſola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem viderunt, ea, ut creditur, intentione, ut ei carnaliter adhæreret. Publica quoque fama conſentit, quod poſtquam matrimonium cum ea contraxit, ſe ad invicem miſcuerunt: quod in præſentia tua publice, ut aſſeris, B ſunt confeſſi. Dicitur etiam de muliere, quod a marito ſe ſimulans concepiſſe, alienum partum jam baptizatum, ut fertur, ſe mentita eſt peperiſſe: & rebaptizari faciens, virum ſuum ſic decepit. Præterea veneficum periculum, & alias vitæ inſidias viro paraſſe perhibetur. Quia igitur nos conſuluiſti, ſi hæ probationes ad matrimonium ſolvendum ſufficiant, ſic reſpondemus: quod tum ex confeſſione, tum ex violenta & incerta ſuſpicione fornicationis, præſertim ſcilicet, quod de partu & mortis machinatione dictum eſt, & ipſe probare vellet, non immerito poteſt divortii ſententia promulgari: ita ut vir licentiam habeat, ea mortua, aliam ducendi in Domino, ipſa vero ſine ſpe conjugii perC petuo perſeveret.

Cap. V. *Alexander tertius archiepiſcopo Rotomagenſi & abbati Geomar.*

Ex quorumdam certa relatione audivimus, quod cum aliqui viri eccleſiaſtici, de provincia veſtra pro juſtitia ſua proſequenda litteras commiſſorias a nobis impetrant, adverſarii eorum, ut mandatum noſtrum eludant, antequam litteræ illæ ad judicem perveniant, vel litteris noſtris a judicibus receptis, priuſquam ab eis citentur, in vocem appellationis prorumpunt: aut conventionem facientes, aliquos in poſſeſſionem eorum, de quibus controverſiæ vertuntur, maD litioſe inducunt. Quoniam igitur hujuſmodi calliditates & verſutiæ ſuis non debent in aliquo authoribus ſuffragari, & nos contra prædictas calliditates & verſutias, paſtorali volumus ſolicitudine providere: diſcretioni veſtræ, &c. quatenus ſi adverſarii, inter quos & ipſum ſuper eccleſia controverſia diutius eſt agitata, pro evacuando mandato noſtro ſupradicto modo appellaverint, aut de poſſeſſione qualibet * conventionem fecerint, vel malitioſe ſe abſentaverint, eos qui in poſſeſſione prædictæ eccleſiæ ſe ingeſſerint, appellatione ceſſante, cogatis ſub examine veſtro juris æquitati parere.

. q. 3. Si iſcopus.

commutaonem.

Cap. VI. *Lucius tertius.*

De his qui in ſanitate vel infirmitate ad loca religioſa ſe tranſtulerint, nil tibi vel eccleſiis, a quibus receperunt pabulum ſalutis, relinquentes: hoc tuæ prudentiæ innoteſcat, quod ſi in ægritudine ipſa ad religionem tranſeunt, dummodo in ægritudine ipſa decedant, prædictis

A eccleſiis, a quibus aſſumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si vero ad religioſa loca in ſanitate ſe tranſtulerint, cogi non poſſunt aliquid præſcriptis eccleſiis impertiri: quia liberum eſt eis tunc bona ſua non ſolum religioſis locis, ſed etiam quibuſcumque privatis perſonis conferre.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. VII. *Lucius tertius.*

Quoniam ex plenitudine poteſtatis, &c. Super hoc quod quæſiviſti, utrum ſuper eccleſiaſtico beneficio in litigium deducto, poſſit fieri tranſactio: tale damus, ſicut jampridem, ſi bene meminimus, alii non abſimile quærenti dedimus reſponſum: quoniam ſecundum formam tranſactionibus adſcriptam, ſuper re ſacra litigioſa minime tranſigi poteſt. Etenim res ſacra ut poſſideatur aliquo dato, vel promiſſo, vel retento, ſpeciem habere non immerito credimus ſimoniæ. Alias autem gratis & amicabiliter inter ſe litigantes componere, ſacris canonibus non dicimus obviare.

29. q. 7. Decimas. 1. q. 1. Nullus epiſcopus 1. q. 3. Quæſitum.

Cap. VIII. *Alexander tertius Norvvicenſi epiſcopo.*

Quæſitum eſt a nobis ex parte tua, (a) utrum judex ordinarius vel alius cui delegatus mandavit ut citaret partes vel exequeretur ſententiam, delegato teneatur obedire, cum non ſua, ſed delegantis vice fungatur; & cum juriſdictio delegatur, omnia quæ ad juriſdictionem faciunt, delegari videantur: merito poteſt delegatus tam ordinarium, quam alium cui mandavit, cogere ad id efficiendum quod mandavit: & ei qui obedire contempſerit, pœnam infligere competentem.

Cap. IX.

Quoniam ex plenitudine poteſtatis, &c. *Et infra*: Super eo quod quæſiviſti, utrum eccleſiaſtica beneficia repoſcentibus, objecta ſpontaneæ abjurationis exceptio ſine cauſæ cognitione ſit admittenda, & an actoris, qui ſponte non renunciavit, an rei de ſpontanea renunciatione teſtes & probationes ſint potius admittendæ: ſic experientiæ tuæ duximus reſpondendum: quod hoc nulla ratio veriſimile reddit, ut quiſquam beneficio multis forte laboribus & expenſis acquiſito, & quo ſuſtentari debet, ſine magna cauſa renunciare ſponte elegerit: ideoque ſupervacaneum eſſe non credimus, cauſam reſignationis ſive renunciationis diligenter inquirere, quatenus ſi forte probabilem, hoc eſt, non vi, non metu, non interventu pecuniæ, non promiſſione extortam, judex ordinarius ſive delegatus invenerit, & maxime ſi juramentum, E quod vix fieri de ſpontanea voluntate credimus, quia juramentum fere ſemper a malo eſt, interceſſerit, admittere, niſi replicatio canonica fuerit oppoſita, non proponat. Porro licet negantis factum nulla inveniri poſſe probatio dicatur: ejus tamen qui renunciationem ſpontaneam negat, cum implicite & quodammodo replicando inficietur, ſuper actione ſua probatione credimus proferendas, habita nihilo mi-

(a) *ſi judex delegatus judici ordinario mandaverit ut partes citet, delegato &c.* Manſi.

minus, ut decet, ad perſonarum dignitatem & opinionem relatione. ANNO CHRISTI 1179.

CAP. X. *Ex decretis Horſmidæ papæ.*

Nullus fidelis, cujuſcumque conditionis ſit, occulte nuptias faciat: ſed benedictione accepta a ſacerdote, publice nubat in Domino. Si quis ergo ſacerdos aliquot occulte conjunxiſſe inventus fuerit, ab officio triennio ſuſpendatur.

CAP. XI. *Dunelmenſi epiſcopo & fratribus Revesbi.*

Propoſuit nobis dilectus filius noſter VV. clericus præſentium lator, quod cum ipſe ad ecB
* VVadhum cleſiam de * Wadher, a Reinero Flandrenſi venerabili fratri noſtro Eboracenſi archiepiſcopo, apoſtolicæ ſedis legato præſentatus fuiſſet, idem archiepiſcopus eum ad eccleſiam non recepit. * Apoſt olica ſcripta. Inde eſt quod diſcretioni veſtræ per * A S. mandamus, quatenus ſi idem archiepiſcopus ad commonitionem veſtram præfatum VV. in ipſa ecCcleſia, quam citius poterit non inſtituerit: vos rei veritatem legitime inquiratis, & ſi vobis conſtiterit ex parte VV. dummodo idoneus ſit, quod ad ipſam vacantem fuerit prædicto archiepiſcopo præſentatus, ad eamdem eccleſiam authoritate noſtra, amoto illo qui eam detinet, etiam ſi quis poſt præſentationem ejus & appellationem, quam ſe ad nos feciſſe proponit, incuſſus eſt, appellatione, remota, cum fructibus inde perceptis poſt primam præſentationem, eum recipere minime differatis.

CAP. XII. *Eboracenſi archiepiſcopo. Pars capituli:* In eminenti. *De appellationibus.*

De cetero noveris, quod ſi ſententiam a nobis latam præceperimus per aliquem executioni mandari, & fraus intervenerit, non eſt facultas executori de negotio toto cognoſcere, ſed referri, quæſtiones quæ inciderint, ad ſedem apoſtolicam oportebit.

CAP. XIII. *Eboracenſi archiepiſcopo,*

In eminenti ſpecula eccleſiæ, licet immeriti, diſponente Domino conſtituti, intendere debemus conſultationibus ſingulorum: & prout Deus nobis revelaverit, propoſitas enodare. Conſuluiſti autem, ſi cauſa, appellatione remota commiſſa, altera partium ante citationem vel poſt citationem, ante ſententiam vel poſt ſententiam, ad ſedem apoſtolicam appellaverit, an appellationi ſit in hujuſmodi deferendum. Præterea ſi cauſa fuerit, appellatione remota, commiſſa, & alter adverſariorum appellet, quia delegatus judex non vult ſuper ſuggeſtione falſi probationes admittere contra Cantuarienſis litteras impetratas, an in hoc caſu teneat appellatio, quæſiviſti. Dubitas etiam, ſi duobus fuerit cauſa commiſſa, appellatione remota, & alter ſuo conjudici vices ſuas commiſerit, an ille ſolus poſſit procedere appellatione remota, vel ab eo liceat appellare, (*a*) cum in fine non ſit appoſitum, D

Aut ſi uterque nequiverit intereſſe, unus procedat. Primæ ergo quæſtioni reſpondemus, quod cauſa, appellatione remota, commiſſa, appellationi non debet deferri, ſive ante citationem ſive poſt, ſive ante ſententiam ſive poſt, fuerit appellatum: niſi appellans, priuſquam citaretur, iter arripuiſſet ad ſedem apoſtolicam veniendi. Quod autem quæſiviſti, ſi aliquis appellaverit, quia delegatus judex ſuper ſuggeſtione falſi audire probationes recuſat, an appellatio teneat, hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quod in eo caſu debet appellationi deferri. Ab uno vero judicum, appellatione remota, in cauſa procedi non poteſt, niſi hoc ſpeciale in litteris commiſſoriis exprimatur. (*b*) ANNO CHRIS 1179.

CAP. XIV. *Lucius tertius.*

Quoniam ex plenitudine poteſtatis, *&c. Et infra:* Conſulere decreviſti, de quibus perſonis intelligendum ſit, unam alteri in eccleſiaſticis beneficiis ſuccedere non debere: utrum, ſcilicet, de ſacerdotibus & eorum filiis dumtaxat, an & & de aliis quibuſdam perſonis. Noveritis ergo quod ad eccleſiaſtica beneficia nullum ſecundum canones admittendum credimus, niſi ex electione canonica vocatum. Sacerdotum vero filios, & maxime in ſacerdotio genitos, his temporibus ſuis ſuccedere parentibus, quarumlibet regionum conſuetudo & in donis civilibus prohibet, & canones in eccleſiaſticis multo fortius prohibent & execrantur. Perſonarum quoque filios citra ſacros ordines conſtitutarum plerumque, ſi tamen merita ſuffragantur, parentibus ſuis ſuccedere conniventibus oculis toleramus. Exemplo namque pernicioſum eſt & grave, talia in eccleſia pullulare, per quæ & laicis ſcandalum generetur. Sane tam has perſonas, quam illas, ab aliis non repellimus beneficiis, ſi digni inveniantur,

CAP. XV. *Alexander tertius abbatibus Ciſtercienſibus capitulo Ciſtercienſi congregatis,*

D Recolentes qualiter hæc plantatio ſancta, hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini ſabaoth, ſub primis ordinis patribus pullulavit, *&c. Et infra:* Nunc autem aliqui ex vobis priſtinæ inſtitutionis obliti penitus vel ignari, contra ordinis veſtri gloriam & decorem, villas, molendina, eccleſias & altaria poſſident, fidelitates & hominia ſuſcipiunt, ruſticos & tributarios tenent: & omne ſtudium adhibent, ut termini eorum dilatentur, quorum converſatio eſſe debebat in cœlis. Læditur hinc ordo penitus & mutatur, *&c. Et infra:* ideoque ſanctum & ve- *Philipp.*
E nerabile collegium veſtrum precibus & monitis, quibus poſſumus, exhortamur, quatenus domus illæ quæ a prima ſui origine in ordine veſtro ſunt fundatæ, conſtitutis & ordinatis terminis ſint contentæ: nec velint ad ea manus extendere, quæ ſine laboribus & periculis multis, & demum ſine ordinis magna confuſione minime poterunt retinere. Si enim relictis originalibus ordinis ſtatutis, ad communem volueritis aliorum

(a) *cum in fine litterarum non ſit.*
(b) Ad. *De cetero noveris quod ſi ſententiam a nobis latam præceperimus, per aliquem executioni mandandam, & fraus intervenerit, non eſt facultas executori de toto negotio cognoſcendi, ſed referri quæſtiones, quæ inciderint ad ſedem apoſtolicam oportebit.* Manſi.

rum monasteriorum viam divertere: oportebit & A an recompensatio utilior sit, & Deo magis ac-

ANNO CHRISTI 1179.

vos communi jure censeri: quia dignum est ut qui similem cum aliis suscipiunt vitam, similem sentiant in legibus disciplinam. Quoniam * domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum se ordinem transtulerunt, vestris omnino satagunt * usibus conformari, ut relictis videlicet possessionibus vel mutatis, quas vestra institutio non recipit, sic se in omnibus vestræ religioni coaptent, ut quemadmodum se gaudent in societate * ordinis, mutatione habitus & observatione regulari assumptos, sic etiam in parcitate temporalium rerum se lætentur vestris institutionibus conformatos. Sane si super possessionibus ipsis in aliquo de monasteriis vestris apostolicæ sedis authoritas dispensavit, a nullo vestrum sumendum est exemplum: quia temerarium est penitus & absurdum & indignum, aliquem sua sibi authoritate præsumere, quod Romana ecclesia alicui monasterio, certa ratione inspecta, singularibus voluit beneficiis indulgere.

cepta, & secundum hoc debet exinde dispensare.

Cap. XVI. *Remensi archiepiscopo.*

Cum H. diu vinculo excommunicationis fuisset adstrictus, tandem præstito juramento, quod exinde judicio ecclesiæ stare deberet, beneficium absolutionis obtinuit: sed continuo ad sedem apostolicam post absolutionem appellavit: & anno transacto ultra, & per se vel per alium appellationem prosequi contempsit. Quoniam igi- C tur derisorie appellare videtur, qui appellationem interpositam non prosequitur: fraternitati vestræ per * A. S. præsentibus mandamus, quatenus utraque parte coram te convocata, si tibi constiterit, quod tanto tempore appellationem prosequi contempserit, tu ipsum judicio tuo stare sub excommunicationis districtione compellas.

Cap. XVII.

Ejus qui modo vult recedere ad priorem uxorem, quam prius negavit, ecclesia testimonium non recipit: quia variavit verbum suum, & contra semetipsum testimonium tulit, & abstulit sibi fidem in utroque, ut conjugii sacramentum ad D invicem non esse videretur, & opus carnalis commercii contradiceretur.

Cap. XVIII.

Vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier: nec mulier potestatem sui corporis habet, sed vir. Potest ergo vir sive mulier peccato suo facere, ut potestatem in corpore alterius perdat: sed facere non potest, ut alteri potestatem sui corporis, quantum in se est, tollat. Quod suum jus est, perdere potest: quod suum non est, tollere non potest. Si faciat ergo, ut debitum suum in corpore alterius jure exigere non possit: non E tamen facere potest, ut debitum alterius in suo corpore negare possit.

Cap. XIX.

De voto peregrinationis, an eleemosynis possit, vel per alium redimi, tibi nihilo minus respondemus, quod ab ejus qui præsidet, dependet arbitrio, ut consideret & attendat diligentius qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet, an id ex infirmitate seu affluentia divitiarum contingat: & utrum peregrinatio,

Cap. XX. *Remensi archiepiscopo.*

Cum Christus perfectus sit Deus & perfectus homo, mirum est qua temeritate quisquam dicere præsumat, quod Christus non sit aliquid secundum quod homo. Ne autem tanta in ecclesia Dei possit nequitia suboriri, vel error induci: fraternitati tuæ, *&c.* quatenus convocatis magistris scholarum Parisiensis & Remensis & aliarum civitatum, authoritate nostra interdicas sub anathemate, ne quis de cetero audeat dicere. Christum non esse aliquid secundum quod B homo: quia sicut Christus est verus Deus, ita verus homo, & anima rationali & humana carne subsistens.

. . . . . Pars I. & ultima. Hujus etiam titulus in archetypo desiderabatur.

Cap. I.

Etsi quæstiones tuas de fervore religionis exurgere, & te eas ex intimæ devotionis affectu, quam circa nos & ecclesiam habes, ad nostram devotionem * perferre nullatenus ignoremus: non tamen est ultra, quam oporteat, in hujusmodi dubitandum, cum leges humanæ dicant, quod quidam tenui religione contenti, C sacramenta * & necessaria & legitima exhibere contemnunt. Tenuem enim vocant religionem, quæ in talibus hæsitat, ubi non est aliquatenus hæsitandum. Unde etiam Psalmista dicit: *Trepidaverunt timore ubi non erat timor.* In hoc autem quod dilectus filius noster Petrus sancti Laurentii in Damaso presbyter cardinalis, tunc vero sancti Eustachii diaconus, & apostolicæ sedis legatus, pro electione tua, & ut tibi pallium deferret, ad partes illas accessit: dilectus filius noster Albanus frater tuus, ejus præsciens necessitatem, eidem cardinali equum unum, te penitus ignorante, transmisit: quoniam per mare veniens, nullas aut paucas secum adduxerat equitaturas: te nullo modo timere oportet, cum D in accipiendis, vel dandis muneribus tria sint maxime attendenda, personæ scilicet dantis & recipientis qualitas, muneris quantitas, & tempus donationis. Qualitatem personarum, ut a quo & cui, videlicet an a paupere diviti, an e converso, sive a divite locupleti datum fuerit, solicite consideremus. Æstimationem muneris & donationis tempus attendimus, si magni vel minoris pretii res data existat, & an instante necessitate, an alio tempore conferatur, diligentius inspiciamus. Quibus siquidem inspectis, in præscripta quæstione tua nihil reprehensibilitate dignum invenimus, quod solicitudini tuæ in sequentibus manifestius apparebit. Si enim prædictorum cardinalis & fratris personarum qualitatem recta consideratione E pensamus, non fuit magnum, ab eodem fratre tuo cardinali unum equum inde transmitti, quem etiam joculatori vir tantus & tam abundans non petenti donaret. Verum si temporis necessitatem perpendimus, non alia ratione hoc constat factum fuisse, quam ut cardinali in tali subveniretur articulo. Quare super hoc in conscientia tua nullus debet unquam scrupulus dubitationis emergere, cum res data modici pretii, quantum ad personam dantis & accipientis, extiterit: nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit, quod tibi possit vel debeat quamlibet vel in modico læsionem inferre: etsi ante electionis examina-

* *al.* cognitionem

* necessarie & legitime exhibenda, *Psal.* 13. & 25.

ANNO CHRISTI 1179.

minationem & pallii receptionem, cum te nolente & penitus ignorante ſit factum, ut equus neceſſitate tranſmiſſus fuerit & collatus, nec etiam res tanti pretii reputetur, quæ accipientis animum multum movere deberet, aut ab honeſtatis propoſito declinare. Quod autem ſcriptum eſt: *Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere*: de illis donis dictum eſt, quæ accipientis animum allicere & invertere ſolent. Quoniam ſi ipſa etiam perſona electi, vel ordinatori, vel conſecratori ſuo electuarium, medicinas, aut de optimo vino, ſive de aliis hujuſmodi quæ modici pretii fuerint, & quæ voluntatem recipientis inclinare, vel movere non debeant, offerat: non tamen Romana eccleſia dantem, vel accipientem delinquere interpretari conſuevit, niſi iſta interB venirent ex pacto. De cetero licet, ſicut tuæ litteræ continebant, quod epiſcopus nec * in electione ſua eccleſiæ indemnitatem promittat, ſacris canonibus prohibeatur, ſed tamen propter hoc; verba fratris tui nullam deberent animo tuo perturbationem vel dubitationem ingerere, cum etſi regi, qualem dixiſti, te ignorante, promiſſionem feciſſet, exinde nullatenus teneareris: Quoniam capitulum illud de perſona ſacerdotis electi, ſpecialiter eſt intelligendum. Verum quamvis frater tuus, te neſciente, hujus ſecuritatem præſtiterit, quod tamen non conſtat, ideo C poteſt perpendi, quod non alieujus læſionis maculam propter hoc incurras, vel contrahas: cum, ſicut fraternitas tua non ignorat, ſanctorum patrum inſtituta determinent, quod puer qui ad aliquam eccleſiam a parentibus ſuis pecunia interveniente offertur, etſi ad tempus jubeatur ab eadem eccleſia removeri, poſtmodum non ſolum ad aliam, ſed ad ipſam unde removetur, poteſt aſſumi. De quibus colligitur, quod cum tu quando verba præſcripta proferri debuerant ad eccleſiam * agere natura electus, a qua jamdiu ad aliam aſſumptus fuiſti, non ſolum ſecundam, in qua modo exiſtis, ſed & priorem diſpenſationem poſſes habere. Ideoque debes omnem ab animo tuo dubitationem avellere, cum etſi hoc D conſtaret, immunis appareas: nec oporteat te, ſi frater tuus ſecuritatem etiam præſtitiſſet, propter hoc quoquo modo timere, cum ab eccleſia illa jam pridem tranſieris, & ad aliam deinceps aſſumptus fueris, in qua jamdiu manſiſti. Quapropter non fuit neceſſe, ut alicui perſonæ, imperatori ſcilicet, regi, aut aliis, exinde ſcriberemus: cum nos nec minimum conſcientiæ ſcrupulum ex hoc ſuboriri noſcamus.

* *Iſai.* 33.

* *Corr.* ne

Locus corruptus, * *Forte*, ætate es immatura. *H.*

CAP. II. *Idem Biturienſi epiſcopo, ex eodem libre.*

Relatum eſt, & nobis ex tua parte monſtratum, quod cauſis matrimoniorum tuæ diœceſis E ad te delatis, cum in eorum executione velles procedere, illi qui impetuntur, ad audientiam noſtram appellant, ut per hujuſmodi appellationes poſſint judicium declinare. Unde quoniam veſtra intereſt, pravorum intentionem reprimere, & peccandi occaſionem eiſdem auferre: fra* Apoſtolica ſcripta. ternitati tuæ per * A. S. mandamus, quatenus ſi qui parochianorum tuorum de linea conſanguinitatis impetiti, ulterius ab audientia tua ad ſedem apoſtolicam in vocem appellationis proruperint, ſi conjuncti non fuerint, eos ſub anathematis interminatione conjungi prohibeas, donec appellationem proſequantur, aut judicio tuo ſtare obediant. Si vero fuerint conjuncti, eis convenientem terminum proſequendæ appellationis, vel ſtandi judicio tuo, præfigas, infra quem ſi neutrum adimpleverint, eos extunc omni appellatione ceſſante, vinculo excommunicationis adſtringas. De cetero Herubertó.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. III. *Idem in eodem libro ſecunde, VV. Albanenſi epiſcopo vicario noſtro.*

Ex tuarum tenore litterarum accepimus, quod N. clericus adeo deliquit, quod ſi delictum ejus publicum eſſet, ab ordine quem ſuſcepit, degradaretur, & amplius non poſſet ad ſuperiores ordines promoveri. Verum quoniam peccatum ipſum occultum eſt, & privatum fore dixiſti: fraternitati tuæ per * A. S. mandamus, quatenus ei condignam pœnitentiam imponas, & ei ſuadeas, ut per te, pœnitentia peracta, ordine ſuſcepto utatur: & eo contentus exiſtens, ad ſuperiores ordines amplius non accedat. Verumtamen quia peccatum occultum eſt, ſi promoveri deſiderat, ei non potes nec debes aliqua ratione prohibere.

* Apoſtolica ſcripta

CAP. IV. *Idem eidem in eadem.*

De adoleſcente, qui mulierem quamdam cognovit, & filiam ejus poſt matrimonio ſibi copulavit, cui jam per decennium cohabitavit, tuæ prudentiæ reſpondemus: quod ſi delictum ejus, ſicut nobis ſignificaſti, occultum exiſtit, pœnitentia ſibi condigna debet imponi, nec ab uxore tanti ſceleris inſcia eſt propterea ſeparandus. Si vero id notorium eſſe dinoſcitur: & ab uxore debet ſeparari, & ſine ſpe conjugii permanere.

CAP. V. *Idem Verulano epiſcopo, in eodem libro.*

Ex relatione I. latoris præſentium, & ex tenore tuarum litterarum accepimus, quod cum idem I. ſororem uxoris ſuæ carnaliter cognoviſſet, & cum ea diutius permanſiſſet, tu eos ab invicem ſeparaſti, & jam dictum I. ad noſtram audientiam deſtinare curaſti. Super quo utique fraternitati tuæ duximus reſpondendum, ut eum Hieroſolymam ſtudeas deſtinare. Deinde cum ad propria redierit, ne (*a*) ex abſtinentia illorum forte deterius contingat, diſſimulare poteris, quod uxori ſuæ cohabitet, non tamen ut eis ad hoc licentiam aut favorem aliquatenus indulgere videaris.

CAP. VI. *Idem Gradenſi patriarchæ in eodem libro.*

Ex tuarum litterarum tenore accepimus, quod V. presbyter vivendi levitate uſus, cum quodam infami ad pravitatum locum immundos ſpiritus invocaturus acceſſit. Unde eum, quia propter hoc infamia laborat, & facinus publicum & notorium erat, ab officio & beneficio & eccleſiaſtico ſuſpendiſti. Ipſe autem coram nobis viva voce propoſuit, quod non ea intentione, ut invocaret dæmonem, jerat: ſed ut per inſpectio-

(a) *ex abſentia.* Manſi.

ANNO CHRISTI 1179.

ctionem aſtrolabii, furtum cujuſdam eccleſiæ poſſet recuperare. Verum licet hoc ex bono zelo & ex ſimplicitate ſe feciſſe proponat: id tamen fuit graviſſimum, & non modicam inde maculam contraxit. Sed quoniam tutius eſt, in dexteram quam in ſiniſtram, & in miſericordiam quam in ſeveritate declinare: ipſum fraternitati tuæ duximus remittendum, monentes atque mandantes, ut ſecum miſericorditer agas, & ſibi infra octo dies poſt harum ſuſceptionem, eccleſiam cum omnibus ablatis reſtituas, & talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas, quod per annum & amplius, ſi tibi viſum fuerit, ita tamen, quod biennium non excedat, eum ab altaris adminiſtratione præcipias abſtinere: & exinde liberum ei ſit, officium ſacerdotale exercere.

CAP. VII. *Idem Verulano epiſcopo in eodem libro* 1.

Quod te cum inimicis tuis, *&c.* De cetero quia fraternitatis tuæ quærit induſtria, utrum clerici qui infra ſubdiaconatus ordinem conſtituti, quia continere carnis vitio coacti non valeant, uxores accipiunt, eccleſiaſtico ſpoliari poſſint beneficio canonice: id tuam volumus experientiam tenere indubitata veritate, quod cum ſint voluptatibus & carnalibus deſideriis dediti, ac Divinis & eccleſiaſticis ſacramentis contrectandis indigni, eccleſiaſticis ſunt procul dubio beneficiis privandi. Sane ſi eccleſiis quibus attitulati fuerant, de poſſeſſionibus aut aliis bonis ſuis aliqua contuliſſe noſcuntur, cum ab earumdem eccleſiarum miniſterio fuerint & beneficio ſequeſtrati, ad ipſos recta via dominium & proprietas illico debet abſque ulla contradictione redire.

CAP. VIII. *Idem judicibus Velletren. in eodem libro.*

Relatum eſt auribus noſtris, quod cum ad veſtræ diſcuſſionis examen aliqua ſuper teſtamentis eccleſiæ cauſa deducitur, vos ſecundum humanam, & non ſecundum Divinam legem in ea vultis procedere: & niſi ſeptem aut quinque teſtes idonei producti fuerint, omnino non proponitis exinde judicare. Unde quia hujuſmodi de judiciis eccleſiæ non ſecundum leges, ſed ſecundum canones debent tractari, & in his Divina ſcriptura teſtante, duo aut tres idonei teſtes ſufficiunt: diſcretioni veſtræ per * A. S. mandamus, quatenus cum aliqua cauſa ſuper teſtamentis eccleſiæ relictis ad veſtrum fuerit examen deducta, eam non ſecundum leges, ſed ſecundum canones, juxta decretorum ſtatuta, tractetis, tribus vel duobus legitimis teſtibus requiſitis: quoniam ſcriptum eſt: *In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.*

Deut. 17.

* Apoſtolica ſcripta.

Matth. 18.

CAP. IX. *Item præpoſito & canonici Sulcan. in eodem libro.*

Significatum eſt nobis, quod eccleſiaſticam * ſacerdoti præbendam unam in eccleſia veſtra communi conſenſu & voluntate dediſtis: ita quidem, quod Miſſam de ſancta Maria, niſi ſit corporis infirmitate gravatus, debeat quotidie celebrare, qui eccleſiam veſtram non niſi communi tam præpoſiti quam capituli conſenſu, poteſt dimittere, nec cuiquam præbendæ illius anniverſarium delegare. Quam ſiquidem conſtitutionem eatenus confirmavimus, ut prædictus ſacerdos, eccleſiæ, niſi infirmitate corporis fuerit impeditus, aſſidue debeat officium ſuum impendere: & quanto ferventius poteſt, ſalva honeſtate ſua & debita devotione, Miſſarum ſolemnia celebrare: nec ſibi liceat hoc, illinc ſe ad aliam eccleſiam transferendo, aut voluptatis cauſa, ſubtrahere.

* al. quod cuidam ſacerdoti

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. X. *Idem Belvacenſi epiſcopo, in eodem libro.*

Significatum eſt nobis & pro certo monſtratum, quod Griboldus nondum incipiens eſſe quatuordecim annorum, timore magiſtri, qui eum litteris erudiebat, habitum religionis ſuſcepit in eccleſia de Ruſſinis *, & inde ſicut puer infra annum exivit, & per ſæculi vanitates jam ſex annis & eo amplius vagabundus diſcurrit. Unde quoniam hujus rei veritas nobis non conſtat, fraternitati tuæ per * A. S. mandamus, quatenus rem ipſam diligenter inquiras, & ſi inveneris, quod non fuerit a parentibus oblatus, nec inceperit eſſe quatuordecim annorum, quando ad religionem acceſſit, & eum infra quartumdecimum annum voti pœnituerit, & ab eccleſia receſſerit, ſi in ſæculo voluerit remanere, & eum ab ipſo voto quod fecit, auctoritate pontificali abſolvas, & eum abſolutum tam in eccleſia de Ruſſinis, quam populo tuæ civitatis ſtudeas publicare. Si autem a parentibus ſuis forte oblatus, ſeu quartumdecimum annum compleverat, cum religionem intravit, ſive poſt quartumdecimum annum profeſſionem a ſe factam ratam habuit, eum ad eamdem vel aliam religionem tranſire, eccleſiaſtica diſtrictione compellas.

* al. Reſſone

* Apoſtolica ſcripta.

CAP. XI. *Idem Salabrienſi epiſcopo, in eodem libro.*

Pervenit ad nos, quod cum tu Rog. filium Willelmi eccleſiæ tuæ canonicum, ut debitam in eadem eccleſia reſidentiam faceret, monuiſſes, ad audientiam noſtram in appellatione prorupit, & appellationi ſuæ terminum, proximum feſtum beati Lucæ præfixit. Quoniam igitur indignum eſt, per ejus vel aliorum ſubterfugia, præſcriptam eccleſiam debitis obſequiis defraudari, cum ipſe fruſtratoriæ dilationis cauſa appellaſſe videatur: fraternitati tuæ per * A. S. mandamus, quatenus præfatum Rog. diligenter & ſtudioſe commoneas, ut in eadem eccleſia debitam, omni mora poſtpoſita, faciat reſidentiam, vel infra proximum feſtum beati Lucæ appellationem ſuam proſecuturus, ad nos veniendi iter arripiat. Interim vero alicui honeſtæ perſonæ vices ejus in eccleſia prætaxata exequendas committas: & tantum ei de beneficiis illius, appellatione ceſſante, aſſignes, unde poſſit congrue ſuſtentari. Quod ſi prælibatus Rog. alterum iſtorum adimplere neglexerit, tu eum extunc præbenda ſua, omni appellatione & contradictione ceſſante, prives: & eam alicui viro diſcreto & honeſto, nullius appellatione admiſſa, concedas pariter & aſſignes.

* Apoſtolica ſcripta.

CAP. XII. *Idem Tornacenſi epiſcopo, in eodem libro.*

Veniens ad nos mulier latrix præſentium, lacrymabili nobis confeſſione monſtravit, quod cum de quodam filium genuiſſet, & ille ſibi turgido

ANNO CHRISTI 1179.

gido sæpe vultu improperasset, quod filius ejus non esset, ipsa iracundiæ calore & furore animi ducta, eumdem filium interfecit. Quo comperto, comes Flandrensis eam totam terram suam usque ad septennium abjutare coegit, nisi de nostra licentia * remaneret. Cumque se nostro conspectui presentasset, & quod crucem suscepisset, Hierosolymam se profecturam monstrasset: nos videntes quod in partibus illis præsentia illius non potest esse utilis, sed damnosa, eam ab Hierosolymitano itinere revocantes, ipsam fraternitati tuæ duximus remittendam: præsentium auctoritate mandantes, quatenus prædictam mulierem labores inducere, ut in aliquod monasterium tui episcopatus transeat, & ibi peccata sua perpetua pœnitentia deploret. Si autem repugnante carnis fragilitate, ad hoc induci noluerit, ei licentiam nubendi in Domino tribuas: quia tutius nobis videtur ut in Domino nubat, & uni soli quam multis adhæreat.

* *f.* remearet.

Cap. * XIII.

* *In Collect.* 2. *hic est titulus.* Alexander II. Oscensi episc. & priori S. Mariæ Cæsaraug.

Relatum est auribus nostris, quod cum vir nobilis * Ateorelia nomine, M. mulierem de Oreja quondam uxorem suam suspectam haberet, fratri & militibus suis præcepit, ut eam longe ad privata loca deducerent, & gladio occiderent. Qui cum ipsam ad quamdam silvam duxissent, & evaginato gladio occidere vellent: eadem ad pedes cognati cecidit, & ut sibi vitam servaret, lacrymosa supplicatione rogavit. Cognatus vero & pietate & misericordia motus, ei sub conditione pepercit, quod in monasterio de Tolabres * habitum monasticum deberet suscipere. Quo audito, maritus ejus, quia reservata erat ad vitam, grave plurimum tulit: sed tamen postmodum acquievit, sicque factum est, quod duos episcopos Cesaraugustanum & * Tirasonensem ut eam benedicerent, & illi velum imponerent, ad monasterium ipsum adduxit. Episcopi vero rem ignorantes, & quia juvenis erat, & filium habebat parvulum, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, eam seorsum convenerunt. Quæ utique rem per ordinem patefaciens, quod mortis timore, & non bono animo monasterium intraret *: & quandocumque posset, inde exiret, nihilo minus adjedit. Tunc episcopis de morte ejus timentibus, & quod ab ea audierant, propalare nolentibus: alter eorum, Tirasonensis scilicet, ut viri illius tyrannidi satisfacere videretur, mulieri imponere velum simulavit. Tandem autem viro & fratre de medio sublatis, prædicta mulier de monasterio exivit, & cuidam nobili P. nomine de * nupsit. Sorores autem cum reclamasset, & episcopo Calaguritano conquestæ fuissent, & episcopus non posset eam videre, neque super his convenire: ad instantiam sororum, eam & virum quem acceperat, excommunicavit, & totam terram ejus interdixit, ignorans penitus quomodo res processisset. Quam utique sententiam venerabilis frater noster Tarraconensis archiepiscopus postmodum confirmavit. Nos igitur de prudentia & honestate vestra confidentes, causam ipsam experientiæ vestræ duximus committendam, & fine debito terminandam. Ideoque discretioni vestræ per * A. S. mandamus, quatenus prædictam mulierem & virum, recepto juramento, quod nostro debeant stare mandato, ab excommunicatione absolvatis. Deinde tam mulierem, quam prioriſſam & moniales præscripti monasterii, ad præsentiam tuam convocantes, causam diligentius audiatis, & fine canonico terminetis. Quod si legitime probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrasse, aut quod fecit postea ratum habuisse: ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum resumere, censura ecclesiastica compellatis.

* Alexander II. Oscensi episc. & priori S. Mariæ Cæsaraug.

* *al.* nobilis, prudens & potens, A. nomine

* *al.* Colobres.

* *Pro*, Tiriasonensem.

* *al.* intrabat, proposuit & quod quandocumque

* *al.* Camberiis

* Apostolica scripta.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. XIV. *Idem Gajacensi electo, in eodem libro* 8.

Cum Petrus Mancovela *, & Bonus Caci * presbyteri, & Joannes Bonus Coci * laicus, in nostra essent præsentia constituti: eumdem Joannem, quoniam laicus erat, in jam dicti P. accusationem nequaquam admisimus. Cumque præfatus B. eumdem P. super crimine simoniæ constantius accusaret, nos eum, quoniam in causæ testimonium fuit adductus, & quia frater ejus, I. scilicet, jam dictum P. prius coram te accusaverat, repulimus: præsertim cum frater Petri Bonum Coci antea de causa consimili accusasset. Verum quoniam unus post alterum, prædictum instante vicissitudine accusabat, neutrum ad ejus accusationem admisimus, sed utrique de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Inde siquidem est, quod discretioni vestræ per apostolicam * sedem mandamus, quatenus utrumque illorum se cum tribus sacerdotibus facias infra triginta dies post harum susceptionem purgare. Purgatores vero illius honestatis & opinionis esse volumus. quod verisimile sit, eos nolle amore vel odio seu obtentu pecuniæ pejerare. Ut autem idonei appareant, necesse est, ejus quem purgare debent, vitam & conversationem noscant. Quod si uterque illorum vel alter in purgatione defecerit, tu deficientem omni officio & beneficio ecclesiastico prives, tibi omnimodo præcavens, quod si memorato P. in sua voluerit purgatione assistere, nullam eis malevolentiam vel indignationem ostendas: nec eos amodo impedias, vel ab aliis, quantum in te est, impediri permittas.

* *al.* Maconella

* *al.* Co

* *al.* C

* *Forte*, sanctione.

Cap. XV. *Idem Norvvicensi in eodem libro.*

Venientis ad nos Rom. clerici narratione audivimus, quod cum in puerili ætate constitutus fuisset, se Hierosolymam disposuit profecturum: & cuidam consocio suo, qui nihilo minus Dominicum sepulcrum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam ab eo fidem recepit, quod sibi invicem in via fideles existerent, & bonam societatem servarent. Qui utique solicita mente revolvens, ad nos accessit, ut sibi super hoc nostrum * auxilium aperiremus. Nos autem ipsum gravi infirmitate laborare, sicut asserit, intelligentes, & quod in partibus Orientis, ejus adventus parum utilitatis conferret, diligentius attendentes, præsertim cum sit clericis illicitum in sacris ordinibus constitutis arma assumere, aut effusioni sanguinis vacare: ipsum a voto quod in ætate tenera, facilitate animi potius quam ex arbitrio discretionis, promisit, absolvimus: ita tamen, quod idem votum elemosynis redimere debeat, & juxta consilium nostrum toto vitæ suæ tempore uni pauperum Christi, dum ad hoc suæ sufficiant facultates, tam in victu quam in vestitu providere.

* consiliu

Cap.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XVI. *Idem VVigornienſi epiſcopo, in 12. libro regiſtr.*

Ex parte tua hujuſmodi nobis conqueſtio propoſita fuit, utrum monachi in accuſatione abbatum ſuorum aliquatenus ſint admittendi. Super quo utique tuæ prudentiæ reſpondemus, quod niſi alia rationabilis cauſa impediat, & manifeſta, eo quod monachi de obedientia & ſubjectione abbatis ſunt, ab ejus accuſatione non ſunt ullatenus repellendi, licet alios accuſare non poſſint. Quibus ſiquidem, cum proprium non habeant, de rebus monaſterii expenſæ debent neceſſariæ, donec cauſa debitum finem recipiat, miniſtrari. De confirmationibus autem Romanorum pontificum, tuam volumus cognitionem tenere, quod contra illas, niſi novum apoſtolicæ ſedis mandatum procedat, aut certum ſit, quod ipſæ confirmationes per falſam ſint ſuggeſtionem obtentæ, non eſt aliquatenus judicandum.

CAP. XVII. *Idem Belvacenſi epiſcopo.*

Quod nobis ex una parte ſignificatum eſt, ut ex clandeſtinis matrimoniis diſpenſare deberemus, non videmus quæ diſpenſatio ſit ſuper his adhibenda. Si enim matrimonia ita occulte contrahantur, quod exinde legitimi teſtes non appareant, hi qui ea contrahunt, non ſunt aliquatenus ab eccleſia compellendi. Verumtamen ea, quæ ſic contracta ſunt, ſi perſonæ contrahentium voluerint publicare, niſi rationabilis cauſa præpediat, ab eccleſia recipienda ſunt ac comprobanda, tanquam a principio in conſpectu eccleſiæ contraherentur. Si qui autem de clandeſtino matrimonio, poſtmodum ab eccleſia comprobato & rato habito, geniti fuerint, eos legitimos judices filios & hæredes.

CAP. XVIII. *Idem Hieroſolymitano patriarchæ.*

Novit plenius, ſicut credimus, tuæ diſcretionis prudentia, qualiter tu & fratres tui unum corpus ſitis: ita quod tu caput, & fratres tui membra eſſe comprobentur. Unde non decet omiſſis membris, te aliorum conſilio in eccleſiæ tuæ negotiis uti, cum id non ſit dubium, & honeſtati tuæ & ſanctorum patrum inſtitutionibus contraire. Innotuit autem auribus noſtris, quod tu ſine conſilio fratrum tuorum, abbates, abbatiſſas, & ceteras perſonas eccleſiaſticas inſtituis ac deſtituis: non conſiderans & attendens, quomodo te non ſit dubium ſacros canones tranſgredi, cum in hujuſmodi cauſis & clericorum & laicorum circa te commorantium, qui de corpore ipſius eccleſiæ non ſunt, potius quam fratrum tuorum conſilio uti dicaris. Inde eſt quod apoſtolica auctoritate prohibemus, ne abbates, abbatiſſas, vel alias perſonas eccleſiaſticas ſine aſſenſu & conſilio * prioris * quod fratrum tuorum canonicorum inſtituere, vel deſtituere, aliqua de cetero ratione præſumas. Quod ſi forte, quod non credimus, contra præceptum noſtrum venire præſumpſeris, nos tales inſtitutiones & deſtitutiones, ſi quas amodo feceris. caſſamus, & omni robore decernimus & ſtabilitate carere.

* *add.* quam

CAP. XIX. *Idem eidem in eodem libro.*

ANNO CHRISTI 1179.

Quanto majori dignitate, dante Domino, præeminentes, tanto te decet amplius & oportet in omnibus eam diligentiam & gravitatem habere, quod omnia videaris ſine nota & reprehenſione peragere, & laudabiliter injunctæ tibi ſolicitudinis officium diſpenſare. Audivimus autem, unde & mirati ſumus, ſicut & merito inde mirari poſſumus, quod in conceſſionibus & confirmationibus juxta conſilium & voluntatem eorum * procedis, & in privilegiis, quod tuam non decet honeſtatem, ad majorem auctoritatem & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui abſentes fuerint, tanquam ſi præſentes fuiſſent, facias ſubſcribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam, in negotiis tibi commiſſæ eccleſiæ conſilium fratrum tuorum * proponere, cum quibus unum corpus exiſtere comprobaris: fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus in conceſſionibus, confirmationibus, & aliis ejuſdem eccleſiæ negotiis, fratres tuos requiras, & cum eorum conſilio vel ſanioris partis, eadem negotia peragas, & pertractes: ut quæ ſtatuenda fuerint, ſtatuas, & errata corrigas, & evellenda diſſipes & evellas: nec abſentium fratrum nomina ſcribi facias, quia talia munimenta, irrita ſunt & falſa: & tu exinde quæſtionem falſi non immerito poteris formidare. Nos enim univerſa privilegia, in quibus abſentium fratrum nomina, ipſis ignorantibus vel abſentibus, ſubſcripta ſunt, vel amodo ſcribentur, irrita eſſe decernimus, & nullius firmitatis robur habere cenſemus.

* *videtur deeſſe*, non

* poſtponere.

CAP. XX. *Idem Hubaldo Oſtienſi epiſcopo, & archipresbytero & canonicis VVellectur, in decimotertio libro regiſtri.*

Cum eſſes, frater epiſcope, in præſentia noſtra conſtitutus, diligenti nobis aſſertione innotuiſti, talem in epiſcopatu tuo inoleviſſe conſuetudinem, quod teſtamenta quæ fiunt in ultima voluntate, ut ab his qui poteſtatem habent ſuper alios, penitus reſcindantur, niſi cum ſubſcriptione ſeptem aut quinque teſtium fiant, ſecundum quod humanæ leges decernunt. Quia vero a Divina lege & ſanctorum patrum ſtatutis, & a generali conſuetudine eccleſiæ id eſſe noſcitur alienum, cum ſcriptum ſit: *In ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum*: præſcriptam conſuetudinem penitus improbamus, & teſtamenta, quæ parochiani veſtri coram presbytero ſuo, & tribus vel duabus aliis perſonis idoneis, in extrema voluntate de cetero fecerint, & firma decernimus permanere, & robur perpetuæ firmitatis obtinere: ſub interminatione anathematis prohibentes, ne quis præſumptione qualibet, hujuſmodi audeat reſcindere teſtamenta. Præterea cum principes, &c.

Deut. 17.

CAP. XXI. *Idem Carnotenſi epiſcopo, in decimo quarto libro regiſtri. Pars illius capituli:* Cum ſacroſancta Romana.

Significaſti nobis quemdam presbyterum cum alterius conjuge diabolico inſtinctu in eccleſia frequenter, ſicut aſſeris, dormiviſſe: quæ utique ſe & illum ſacerdoti cuidam hujuſmodi delictum confeſſos fuiſſe, publice tibi detexit, & hoc ipſum idem ſacerdos, nomen adulteri celans, in præſentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cum,

ANNO CHRISTI 1175.

negante adultero, mulier in con fessione perſistat, ab apoſtolica ſede conſilium requiſiſti. Nos ergo juxta ſanctorum patrum decreta volumus, ut condignam pœnitentiam adulteræ præfatæ imponens, eccleſiam prælibatam per adſperſionem
1. Cor. 8. 2. Cor. 9. aquæ ſanctificandæ reconcilies. Prædicto autem ſacerdoti, ne, contra Apoſtolum, infirmorum corda, mala fama ipſius percutiantur, & ne noſtrum vituperetur miniſterium, nec ſecuriores presbyteri exiſtentes, prolabantur licentius in peccatum, cum vicinis quinque presbyteris, quos ſe nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum purgationem indicas. Quod ſi ſe purgare poterit, in officio ſuo permittas ipſum miniſtrare: ſi vero non poterit, ipſum ab officio ſuo ſuſpendere nulla ratione poſtponas.

CAP. XXII. *Idem in eodem.*

Quæſivit a nobis tua fraternitas, utrum ſacerdos uno clerico tantum præſente, infirmum debeat inungere: & qua die feſtum Matthiæ in anno biſſextili debeat obſervari, præſertim cum quidam inter vigiliam & feſtum velint interponere diem: & utrum mulier pro latrocinio, aut alio quolibet crimine, a viro ſuo debeat ſeparari, & alii nubere: & de viro ſimili modo expoſuiſti quæſtionem, utrum pro quolibet flagitio poſſit a conjuge ſua dividi, & aliam ſibi legitimo matrimonio copulare. Nos itaque tibi duximus taliter reſpondendum: quod ſacerdos uno præſente clerico, & etiam ſolus, poteſt infirmum inungere. Feſtum vero B. Matthiæ juxta regulam eccleſiaſticam vigilia eatenus præcedat, ut nec pro biſſexto, nec quolibet alio modo inter ſe & ſolemnitatem admittat alium diem, in qua utique vigilia, niſi eveniat in Dominica die, jejunium celebratur. Ipſum autem feſtum, ſive fiat in præſenti die, ſive in ſequenti, qui duo quaſi pro uno reputantur, nullus error, ſed eccleſiæ conſuetudo teneatur. Quod autem mulier pro furto vel quolibet alio crimine a viro ſeparetur, * & alii nubere poſſit, & viro ſimiliter eadem lege conſtituatur: taliter reſpondemus, quod mulier pro furto vel alio crimine viri ſui, niſi ipſe eam ad maleficia ſua trahere nitatur, & fidei ſuæ religionem corrumpere velit, non debet ab eo ſeparari, nec alii aliqua ratione copulari. Verum ſi conjugem ſuam ad errorem traxerit, & ad maleficium, mulier a viro recedere poterit & ſeparari, ita quod ei alii nubere non licebit: quia licet ſeparentur, tamen conjuges erunt ſemper. Viris quoque præſens ſententia ſervetur.

Locus mutilus.
* *Forte*, ut

CAP. XXIII. *Idem epiſcopo & archidiacono Vicentino *, in duodecimo libro regiſtri.*

* *al.* Viennenſi

Perlatum eſt ad audientiam noſtram, quod Hereman. filius quondam Lazari, ad partes Conſtantinopolitanas tranſiens, ibidem moram per decennium & amplius fecit, & ad Vivianam filiam Eulardi uxorem ſuam non rediit. Ipſa vero apud bonæ memoriæ I. quondam Vicentinum epiſcopum adverſus virum ſuum querelam depoſuit: & quod eum non poſſet diutius expectare, nihilo minus allegavit. Epiſcopus vero, ſicut vir providus & diſcretus, parentibus viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipſum ad propria revocarent. Cumque elapſo longo temporis ſpatio, prædictus vir ad propria non remearet, epiſcopus in conſpectu eccleſiæ auditis allegationibus mulieris, inter eos divortii ſententiam promulgavit: & mulieri, ut alium virum duceret, plenariam facultatem indulſit. Quia igitur hujus rei veritas nobis non conſtat, diſcretioni veſtræ per * A. S. mandamus, quatenus rem ipſam diligenter inveſtigetis: & ſi vobis conſtiterit, quod epiſcopus divortii ſententiam inter eos tulerit, filios ejus quos de Achardi * filio quondam Rad ad cujus copulam auctoritate prædicti epiſcopi ſine quæſtione & contradictione eccleſiæ migravit, ſuſtulerit, ab hæreditate non patiamini excludi, ſed eos legitimos judicetis: & ſi quis contra hoc venire voluerit, ei auctoritate apoſtolica ſilentium penitus imponatis.

ANNO CHRISTI 1179.
* Apoſtolicæ ſcripta.
* *al.* Richardo fil. qu.

CAP. XXIV. *Lucius tertius Nebeberen. epiſcopo in regiſtro.*

* Bituge

Cum cauſam, quæ eſt inter E. militem & uxorem ejus, tuæ commiſiſſemus experientiæ terminandam, miles repetens mulierem, legitime ſibi nupſiſſe, per probationes canonicas ſe conſtanter aſſeruit probaturum: fœmina vero propoſuit, quod dominorum & parentum ſuorum ſuggeſtione alteri viro tradita, ab illius militis amore divertit, qui a parentibus eam prius rapuerat, illa tamen nolente *, ut dicitur, & poſtmodum, priuſquam eam cognoſceret, deſponſavit. Deinde incluſa eſt in monaſterio monialium, ubi & detinetur. Unde quoniam ſuper his prudentiam tuam ſedem duxit apoſtolicam conſulendam, ſignificatione præſentium tibi reſpondemus, quod cum ibi raptus dicatur admitti *, ubi nihil de nuptiis ante agitur: iſte raptor dici non debet, cum habuerit conſenſum mulieris: & prius deſponſaverit eam, quam cognoverit, licet parentes forſitan reclamarent. Præterea cum poſt matrimonium carnis permixtione perfectum, teſte Apoſtolo, *Uxor ſui corporis poteſtatem non habet, ſed maritus*, & e converſo: ſi præceſſiſſe matrimonium, vel ex probationibus viri canonicis, vel ex mulieris confeſſione claruerit, poſtmodum ſine aſſenſu viri non potuit fœmina monaſterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo pro eo quod de monaſterio poſt matrimonium conſummatum per virum rapta fuerit, ejus poterit conſortium declinare: dummodo probari nequeat, virum, ut mulier profitetur continentiam, aſſenſiſſe.

* *al.* vo lente
1. Cor.

CAP. XXV. *Idem Pariſienſi epiſcopo.*

Intelleximus ex litteris tuis, quod M. latrix præſentium, diabolico furore accenſa, quamdam filiam ſuam multoties animo perimendi aggreſſa, tandem ſuggerente eo, qui fidelium perditione lætatur, letali vulnere jugulavit: propter quod dominus terræ maritum ejus ipſam coegit abjurare. Quia vero illum & illam pariter filios habere intimaſti, unde circa ipſius exilium debeat diſpenſari, nos de diſcretione tua plenam fiduciam habentes, eam tuæ duximus providentiæ remittendam: per * A. S. tibi mandantes, quatenus ita ſuper hoc provideas, ut ſui ſceleris pœnam luat, & ſaluti ejus & filiorum ipſius per providentiam tuam in Domino conſulatur: nec obſtante propoſito juramento, quod ab ea dictus dominus proponitur extorſiſſe, eam (ſi expedire videris) viro ſuo & rebus ſuis reſtituas, ita quod filios ſuos libere poſſit & pacifice gubernare.

* Apoſtolicæ ſcripta.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XXVI.

Alexander tertius Arelatensi archiepiscopo, & sanctæ Mariæ in via latâ diacono cardinali, in duodecimo libro registri.

Causa matrimonii, quæ inter Ermengardem mulierem, & Blatium agitari dignoscitur, venerabilibus fratribus nostris Forojulienſi & vapincenſi episcopis meminimus commisisse. Quibus utique in unum convenientibus, eamdemque mulierem, sicut accepimus, viro restitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus & flagellis adeo * infecit, quod invita & coacta inter se & virum esse confessa est parentelam. Sicque factum est, quod ad judicium unius illorum, mulierem ipsam dimisit, quæ filios suos quinque dicitur ex eo genuisse, & quatuordecim annis secum sine quæstione aliqua permansisse. Unde quoniam matrimonium in ecclesia Dei adeo magnum sacramentum probatur esse, quod sine rationabili & evidenti causa dissolvi non debet, præsertim cum non ab homine, sed a Deo sit institutum: discretioni vestræ per *A. S. mandamus, quatenus hujus rei veritatem diligenter & subtiliter inquiratis; & si inveneritis quod præfatus B. prædictam mulierem ad judicium solummodo unius prædictorum episcoporum a se separasset: quia, cum duobus causa committitur, sententia unius non tenet, ipsum constanter commoneatis, & districte compellatis, ut mulierem sicut uxorem suam appellatione remota benigne recipiat, & maritali affectu pertractet. Quod si facere forte contempserit, eum & superinductam, appellatione cessante, excommunicationis vinculo perstringatis. Si qui tamen apparuerint, qui postquam ab eo recepta fuerit, matrimonium eorum velint, & legitime possint impetere: partibus ante vos convocatis, causam audiatis, & eam fine canonico, appellatione remota, terminetis, illa maturitate & circumspectione adhibita, quam in tanto negotio convenit adhiberi. Quod si ambo, &c.

* infecit

CAP. XXVII.

Idem in eodem, abbati sancti Benedicti de Vebia.

Suscepimus litteras tuas, & cognovimus ex earum tenore, quod cum lator præsentium in custodia cujusdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis affligere, & vestimentis propriis denudare præsumpserunt. In quos isti resumptis viribus insurgentes, ligaverunt illos, & detinere usque ad notitiam capituli voluerunt. Cumque iste rem ad tuam audientiam perlaturus, eos ligatos in fratris sui custodia dimisisset, & fures se solvere niterentur: frater illos, ne ipse ab illis interimeretur, occidit. Unde quoniam expediebat potius post tunicam relinquere etiam pallium, & rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis vilibus rebus & transitoriis tam acriter in alios exardescere: abstineat iste humiliter ab altaris ministerio, & peccatum suum, quibus ad arbitrium tuum modis poterit, uterque studeat expiare. Constat enim, eos contra regularem mansuetudinem & ecclesiasticam disciplinam ex utriusque ope interemptos.

CAP. XXVIII.

Idem in eodem, Ambianensi episcopo.

Quod sedem apostolicam consulis super his, quæ dubia tibi exiitunt, gratum gerimus & acceptum: & tua exinde fraternitas non parum commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quædam mulier tui episcopatus cuidam viro nupsit: ignorans quod propter utriusque inguinis rupturam genitalia ejus essent abscissa, nec ab eo cognita fuisset. Qui utique modo factus leprosus, se pariter & sua domui dedit infirmorum. Mulier vero ad domum paternam reversa, sicut juvenis, alii viro desiderat nubere, & conjugali fœdere conjungi. Verum licet ecclesia Romana non consueverit propter naturalem frigiditatem aut propter alia maleficia legitime conjunctos dividere, si tamen consuetudo Gallicanæ ecclesiæ habet, ut hujusmodi matrimonia dissolvantur, nos patienter tolerabimus, si secundum illam consuetudinem eidem mulieri, cui voluerit, in Domino concesseris nubendi facultatem. Sicut enim puer qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio: sic quoque qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

CAP. XXIX.

Idem eidem in eadem epistola.

Sanè de canonico qui in ecclesia Aroacensi * professionem fecerat; & ab ea fugerat, ab abbate in monachum recepto: id tuæ fraternitati significamus, quod si locus ubi nunc permanet, majoris est religionis, quam ecclesia Aroacensis, ipsum in eodem loco cum pura conscientia remanere permittas, alioquin eum ad priorem ecclesiam redire compellas. Porro de comite Pontivi, qui uxorem suam, filiam Bernardi de S. Valerico, absque judicio ecclesiæ dimisit, propterea quia eam cognatam fuisse defunctæ uxoris suæ proponit: hoc tua prudentia cognoscat, quod si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio ecclesiæ ab ea non potuit separari. Quare eum ad eam recipiendam districte compellas: & si eam recipere noluerit, eum & superinductam vinculo excommunicationis adstringas. Si qui autem apparuerint, qui matrimonium ipsum velint & possint impetere, causam audias, & eam fine debito decidas.

* *al.* Aromacensi

Præterea de Hugone de (*a*) Calorie, qui filiam Aleimi cognatam suam duxit in uxorem, & hoc publicum & manifestum est, nec apparet aliquis qui matrimonium velit impetere: id tibi respondemus, quod non apparentibus accusatoribus, & parentela (*b*) publica & manifesta * existente, quod credibile non est, ubi essent consobrini in primo vel secundo gradu, ecclesiæ auctoritate interdictum est matrimonium, adhibita illa gravitate * dissolvere quod illicite noscitur contractum. Ad hæc quoniam donationem decimæ, quam abbas S. Salvii de Musterol, & prædecessor ejus cuidam laico jure hæreditario con-

* existente, Locus obscurus. * *Forte*, non existente. * *Forte*, dissolve

(a) *de Calcejo*. (b) *Manifesta & publica existente, quod credibile non est nisi essent consobrini in primo gradu ecclesiasticæ auctoritatis interest matrimonia illa dissolvere gravitate adhibita, quæ illicite noscuntur contracta.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

concesserunt tenendam, cum sanctuarium Dei jure possideri non debeat, in irritum penitus revoces, & viribus carere decernas: & laicum, nisi decimam ipsam ecclesiæ S. Salvii libere & absolute restituat, vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. XXX. *Idem episcopo S. Agathes, in eodem libro* 12.

De muliere, quæ (prout nobis significasti) cupiens viri sui ampliorem amorem acquirere, susceptο corpore Christi, & in ore retento, eidem viro suo oscυlum cum eo porrexit, & ipsum trajicere postmodum, cum voluit, non potuit: sed versum est in carnem, cum tangeret, juxta dentes molares, & caro supercrevit, & adhuc (a) est intus. Circa quod fraternitati tuæ non possumus sanius dare consilium, nisi quod eam moneas & compellas, ut tantum per condignam pœnitentiam & bona opera satagat expiare delictum. Credere quippe debemus, quod si vere contrita fuerit, & condignam pœnitentiam egerit, & tu ad Deum devote pro ea oraveris, corpus Christi trajicere poterit Divina gratia suffragante.

Sane super eo, quod quædam mulier viro suo fidem dedit, & ipse illi, quod matrimonium inter se contraherent; & viro volente sacramentum servare, mulier castam disposuit ducere vitam: discretioni tuæ taliter respondemus, quod si juncti non fuerint, mulier permittatur ad religionem transire, & Domino, relicto sæculo, militare. Quod si facere noluerit, & in sæculo caste vivere dispoſuerit, quia hoc suspectum esse posset, & ad utrumlibet, ad bonum videlicet & ad malum, haberi posset, ipsum matrimonium consummari constringas. Beatum enim Joannem & complures alios, ab ipsis etiam sponsalitiis ad vitam contemplativam legimus evocatos: & ideo eidem mulieri confidenter permittere poteris, ut tranſeat ad religionem, castitatis votum servatura.

Præterea de muliere, quæ a viro appetitur, cujus consanguineus se cum ea deliquisse proponit, si hoc publice confiteri recusat propter metum & potentiam mulieris: providentiæ tuæ duximus respondendum, ut matrimonium ipsum fieri, nisi juramentum interveniſſet, districte prohibeas, ne deterius inde contingat.

CAP. XXXI. *Idem procuratori & canonicis Soranis, in eodem libro,*

Veniens ad apostolicæ sedis clementiam Mariota latrix præsentium, supplici nobis insinuatione monstravit, quod dum esset in adolescentia constituta, quemdam adolescentem E. nomine, in tantum adamavit, quod uterque inter se de matrimonio contrahendo sub trium personarum testimonio præstitit juramentum: quod parentes ipsius mulieris ignorantes, eam invitam & reclamantem, cuidam alii in uxorem tradiderunt. Quem ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cumque publice profiteretur, quod a priore viro cognita esset, atque jurata: episcopus Soranus, qui tunc erat, eos ante præsentiam suam fecit venire: & cognito atque probato, quod inter eos esset proxima linea consanguinitatis, quod solvi debe-

ANNO CHRISTI 1179.

rent, nec possent de jure conjungi, ipsos ab invicem separavit. Ceterum cum causa ipsa tractaretur, & viro cui tradita fuit a parentibus consentire nollet: ipse aliam uxorem traduxit, & ista cuidam viro Ptolemæo nomine, publice in conspectu ecclesiæ nupsit. Tandem cum de illo filium genuisset, pater illius Ptolemæi quærens occasionem divortii faciendi, ei opposuit, quod filium suum nec potuit, nec debuit de jure in virum habere, eo quod ab alio viro, qui nondum defunctus est, prius desponsata fuisset. Quia vero assertioni ejus fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec hoc potuimus sub silentio preterire: eam ad vos duximus remittendam, per * A. S. præcipiendo mandantes, quatenus rei veritate plenius inquisita & cognita, si inveneritis, quod prædicta mulier a priore viro fuerit judicio ecclesiæ separata, & ab ab eodem Ptolemæo sine contradictione ecclesiæ in uxorem traducta, & ille cui invita & renitens copulata est, de præsenti vita decessit, prædictum Ptolemæum moneatis & compellatis, ut prædictam Mariotam postposita occasione recipiat, & sicut uxorem suam diligere studeat, & maritali affectu tractare. Alioquin eum & superinductam, & patrem etiam ipsius, si huic rei restiterit, vinculo excommunicationis innodetis, & usque ad condignam satisfactionem ipsam sententiam inviolabiliter faciatis observari.

* Apostolicæ scripta.

CAP. XXXII. *Idem illustri Anglorum regi.*

Magnificentiæ tuæ litteras, quos pro R. milite super jure patronatus ecclesiæ (b) de Ligurgis, apostolatui nostro serenitas regia destinavit, ea qua decuit benignitate recepimus, promptum animum plenamque voluntatem habentes, excellentiæ tuæ preces, in quibus cum Deo & honestate poterimus, exaudire. Verum quoniam sanctorum patrum statutis contrarium videtur, si clericos ab ecclesiis, quas canonice adepti sunt, patronatus obtentu sustineremus amoveri: salva conscientia, prænominato militi non potuimus nostrum in parte ista impartiri favorem: cum ex hoc ei, si de jure debet habere, præjudicium in posterum non generetur.

CAP. XXXIII. *Idem archiepiscopis & episcopis per Galliam constitutis.*

Nostris est auribus intimatum, quod nonnulli ambitione nimia tracti, occasione laici vel potentiæ sæcularis, in sæculari foro, nec requisita episcopi audientia, patronatus ecclesiarum & ecclesiastica beneficia sibi præsumunt in vestris parochiis vendicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde contendunt, ac per hoc indigni sunt pastoris nomine, ac prærogativa gaudere: fraternitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus eos quos patronatus ecclesiarum vel ecclesiastica beneficia constiterit prædicto modo adeptos, si commoniti minime resignaverint, nisi præscriptione aut episcopali concessione muniti fuerint, sublato appellationis diffugio, ab officiis reddatis & beneficiis alienos. Si vero nec sic destiterint, eos vinculo anathematis innodetis, & usque ad dignam satisfactionem teneatis, & faciatis tenere adstrictos.

CAP.

(a) *est in ore.* (b) *de Bligurd.* Mansi.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XXXIV.

Ad hoc, quoniam quidam laici ecclesias terris & aliis possessionibus spoliant, ut sic viros ecclesiasticos faciant coram judice sæculari litigare: præsentium authoritate vobis injungimus, ut id publice sub anathematis interminatione curetis prohibere. Si quis autem prohibitionis vestræ contemptor extiterit, eum, si manifestum fuerit, appellatione cessante, excommunicationi subdatis, & usque ad dignam satisfactionem, sicut excommunicatum, faciatis arctius evitari.

CAP. XXXV. *Idem Lugdunensi archiepiscopo.*

Gravis illa & odibilis querimonia, quæ usque ad nos super depositio tuo tibi hactenus denegato pervenit, duplici nos anxietate perstrinxit, eo quod tibi in hoc & deesse non possumus, & adesse, prout velles, efficaciter non valemus. Cum enim non constet nobis, pecuniam tuam, quam ille, ut vir Belial, impia & detestabili surreptione furatus est, in utilitates ecclesiæ conversam; nec de jure debemus, nec possumus contra canonicos ejusdem ecclesiæ præcise intentare jussionis instantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, personæ, non ecclesiæ commendatam. Quocirca discretioni tuæ consulimus, & internæ caritatis intuitu suademus, ut in raptorem illum & furem, tuam interim dirigas actionem, eo quod, ut audivimus, loculos habet. Nos enim venerabilibus fratribus nostris Senonensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, & Parisiensi episcopo dedimus in mandatis, ut illum iniquum sub duris quæstionibus ponant, & etiam, si oportuerit, vinculis macerent alligatum, & affligant, ut bene ligatus, cogatur reddere, quæ male dissolutus, ausus est asportare. Ceterum circa ecclesiam illum affectum te habere volumus, ut nihil ab ea requiras * indebite. Si autem cum eis amicabiliter poteris pactionem pacisci, noveris id nobis acceptum.

CAP. XXXVI. *Idem Bituricensi archiepiscopo.*

Consuluit nos tua fraternitas, an sit appellationibus deferendum a carissimo in Christo filio nostro L. illustri Francorum rege pro Judæis interpositis, ut Christiana mancipia detineant, & utrum sustinere debeas, quod de novo construant synagogas, ubi eas nullatenus habuerunt. Stripsimus itaque memorato regi, ut a defensione Judæorum in hac parte desistat. Super hoc etiam ipsum per alios fecimus admoneri, & credimus quod monitis nostris acquiescet; quia non esset rectum, ut quod a sanctis patribus & nuper in concilio statutum est, negligenter servaret. Unde non convenit, ut pro hujusmodi appellationibus ab observatione decreti debeas abstinere. Judæos etiam de novo constituere synagogas, ubi eas scilicet non habuerint, pati non debes. Verum si antiquæ corruerint, vel ruinam minentur, ut reædificent potes æquanimiter tolerare: non autem ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretiosiores faciant; quam antea fuisse noscuntur. Quod utique pro magno habere debent, quod in veteribus synagogis & suis observantiis tolerantur.

CAP. XXXVII. *Idem Eboracensi archiepiscopo.*

ANNO CHRISTI 1179.

A memoria nostra non recedit, qualiter in primo anno vestræ promotionis scriptum litterarum felicis memoriæ prædecessoris nostri Honorii papæ nobis feceritis præsentari, in quo continebatur, antecessoribus vestris apostolica benignitate fuisse indultum, ut tam eis, quam successoribus suis, liberum esset per totam Angliam ante se crucem deferre. Nos vero antecessoris nostri vestigiis inhærentes, & scripti nostri munimine confirmavimus, quod antecessoribus vestris clementer fuit indultum. Postmodum autem sanctæ memoriæ & venerandæ Thomas quondam archiepiscopus Cantuariensis existimans hoc in depressionem juris & suæ dignitatis redundare, exinde cœpit quæstionem movere, & propter hoc ad sedem apostolicam appellare, affirmans, si bene meminimus, quod tibi vel prædecessoribus tuis id nullatenus licuit. Sicque factum est, quod nos tibi per scripta nostra prohibuimus, ne in provincia Cantuariensis ecclesiæ, donec de causa cognosceretur, ante te crucem aliqua ratione deferres. Quoniam ergo per dilectos filios nostros I. & A. clericos tuos gravem coram nobis deposuisti querimoniam, asserens quod te a possessione hujus rei, quam tu & antecessores tui habueratis, absque cognitione judicii spoliassemus: nos igitur tibi tanquam venerabili fratri nostro deferre volentes, & jura tua integra & illibata servare, præsentibus litteris statuimus, quod litteræ prohibitionis nostræ nullum tibi præjudicium faciant, quo minus tibi & successoribus tuis liberum sit, quemadmodum vobis est beneficio privilegiorum sedis apostolicæ indultum, tuque & prædecessores tui id facere consueviſtis, ante vos per totam Angliam deferre crucem, quousque diffinitiva sententia determinetur, an id ecclesia tua de jure habere debeat.

CAP. XXXVIII. *Lucius tertius Magistro & fratribus militiæ S. Jacobi.*

Vestra devotio duxit inquirendum, utrum vobis ecclesias parochiales adeuntibus utile sit Missas eorum audire, qui concubinas habere creduntur. De hoc enim videntur diversæ sacrorum canonum sententiæ manasse. Alicubi enim dicitur. Nullus audiat Missam presbyteri, quem scit indubitanter concubinam habere. Alicubi legitur: Non potest quis quantumcumque pollutus, Divina sacramenta polluere, quæ purgatoria cunctarum pollutionum existunt. Quicumque enim sacerdos sit, quæ sancta sunt coinquinare non potest. Sumite ergo ab omni sacerdote intrepide Christi mysteria, quia omnia in fide Christi purgantur. Ceterum aliud crimen est notorium, aliud occultum. Notorium diffinitur, de quo presbyter canonice condemnatur: occultum, quod adhuc ab ecclesia toleratur. Item aliud est a talium officiis abstinere, ut peccandi licentia ceteris auferatur, & hujusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur: atque aliud, si tanquam falsa, in fornicatione jacentium talia mysteria respuantur. Sine dubitatione itaque teneatis, quod a clericis & presbyteris quamvis fornicariis, quamdiu ab ecclesia tolerantur, nec est crimen evidens, licite audiuntur Divina officia, & alia recipiuntur ecclesiastica sacramenta.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. XXXIX. *Item Strigonienſi archiepiſcopo.*

Ad apoſtolicæ ſedis regimen, &c. Intelleximus ex litteris tuis, quod quædam conſuetudo in Hungaria inolevit, ut populi multitudo plerumque de parochia epiſcopi unius in alterius diœceſin transferatur. In qua licet per multa tempora moram habuerint, uterque tamen epiſcoporum, tam is a cujus parochia receſſerunt, quam is in cujus parochia commorantur, eorum decimas exigit, & eos, niſi ad voluntatem ipſius ſolvant, interdicto ſupponit: unde invidiæ & plurimæ contentiones oriuntur. Ideoque tua fraternitas nos duxit conſulendos, cui potius decimæ ſint reddendæ. Noveris ergo quod ſi de artificio, vel de negotiatione aut etiam de agricultura, quam intra terminos parochiæ in qua moratur, exercet, vel hujuſmodi aliis decimæ ſolvantur: æquum eſt, ut eccleſiæ illi reddantur, in qua ille qui reddit, per totum anni circulum Miſſam audivit.

CAP. XL. *Alexander tertius Brixienſi epiſcopo.*

Quoniam a nobis tua ſolicitudo requiſivit, quid de decimis novalium tuæ diœceſis ſtatuendum fuerit, fraternitati tuæ præſentibus litteris reſpondemus, ut ſi terræ illæ quæ arabiles fiunt, infra certam alicujus parochiam fuerint, tu earum decimas tua ex parte retentas, eidem eccleſiæ facias aſſignari. Alioquin ipſas aliis eccleſiis ſecundum diſcretionem tuam poteris deputare, vel ad opus tuum tenere: ita quod ſi quis tibi in his contraire præſumpſerit, tu eum eccleſiaſtica cenſura uſque ad dignam ſatisfactionem percellas. Sententias vero ſuper decimis a conſulibus datas, præſertim cum ſanctorum patrum inſtitutionibus obvient, irritas eſſe decernas: & eas, contradictione & appellatione ceſſante, in irritum revoces. Quod ſi laicus aliquis a clericis, ſive converſis, decimas de laboribus ſuis in tua diœceſi requiſiverit, tu eum ab exactione hujuſmodi prorſus compellas: & laicos illos, quia a colonis tertiam vel quartam partem laborum ſuorum ante ſolutionem decimarum recipiunt, decimam de portione ſua ſecundum quod colonus de parte, quæ illum contingit, exolvere conſuevit, abſque diminutione aliqua, his quibus debentur, facias exhibere.

CAP. XLI. *Alexander III. Januenſi epiſcopo.*

Tua nos fraternitas duxit conſulendos, quid de his agere debeas, qui deſponſant aliquas mulieres, & proceſſu temporis antequam eas ducant, vel cognoſcant, alias in uxores accipiunt. Super hoc utique conſultationi tuæ taliter reſpondemus: quod ſi vir & mulier ſeſe invicem receperint expreſſo conſenſu mutuo de præſenti, neuter eorum, altero ſuperſtite, poterit ad alia vota ſe transferre, etſi poſſit ad monaſterium tranſmigrare. Verum ſi inter ipſos non acceſſit conſenſus mutuus de præſenti, ſed promiſſio de futuro, ſcilicet quod uterque dixerit alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum: ſi alius mulierem deſponſavit & traduxit, etſi inter primos juramentum fuit, ſicut diximus, de futuro, hujus deſponſationis intuitu ſecundum non poterit ſeparari matrimonium, ſed eis eſt de violatione juramenti pœnitentia injungenda. De aliis vero qui coram te ſuper diſpenſatione facta per conſenſum mutuum de præſenti, movent controverſiam, & poſt appellationem ante ſententiam, vel cognitionem cauſæ, ad ſedem apoſtolicam interponunt, & appellatione pendente accipiunt alias in uxores: hoc arbitramur agendum, ut ſi amodo in tali caſu aliqui duxerint appellandum, eis in eccleſia publice interdicas, ne ante deciſionem cauſæ aliud contrahant matrimonium: & ſi contra interdictum eccleſiæ, ita publice factum, venire præſumpſerint: matrimonium tam præſumptuoſe contractum poteris irritare. De illis vero qui in minori ætate deſponſantur, traduntur, & conjunguntur, & proceſſu temporis divortium poſtulant, minorem allegantes ætatem, aut vim ſibi a parentibus factam: hoc inquiſitioni tuæ præſentibus litteris reſpondemus, quod ſi ita fuerint ætati proximi quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu non debent ab invicem ſeparari, ſi unus in alium viſus fuerit conſenſiſſe, cum ætatem videatur ſuppleſſe malitia. Sed cujuſcumque fuerint ætatis, ſe poſſunt per illatam violentiam excuſare, niſi poſt violentiam conſenſus accedat.

CAP. XLII.

Illud quoque nihilo minus ex tua inquiſitione innotuit, quod cum quædam libera mulier per annos decem & ultra cuidam ſervo ſcienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipſum aſſerit ſuum non eſſe maritum, pro eo quod teſtes deſponſationis non comparent. Verum vir eam vendicat in uxorem, & oſtendit publicum inſtrumentum, quo ſeſe conjuges noverant, & propter quod ipſum ei donationem feciſſe propter nuptias apparet. Mulier vero inſtrumentum illud vitioſum fuiſſe fatetur *: & plures teſtes produxit, quod ſervus ille ab inimicis mulieris ſæpe rogatus, ut eam deſponſaret, & ille ſe non eam deſponſaſſe, nec deſponſaturam firmiter aſſerebat. Vir autem non niſi publico * inſtrumento, & quibuſdam teſtibus, qui viderant eam annulos deferentem, mulierem propriam probavit eſſe uxorem. Sed mulier, de more illarum mulierum quæ panes vendunt, ſe annulos detuliſſe dicebat. Unde quoniam in hujuſmodi dubietate fama viciniæ magis debet attendi, tuæ ſolicitudinis erit famam inquirere, utrum prædictus vir in lecto eam & in menſa ſicut ſuam uxorem, aut concubinam habuerit: & ſi fama loci habet, quod vir ipſam ſicut uxorem tenuerit, cum matrimonium ſit conjunctio maris & fœminæ, individuam vitæ conſuetudinem retinens: cogenda eſt mulier: ut eidem viro affectu ſerviat conjugali, præſertim ſi præſcriptum inſtrumentum ab eo * cognitum fuerit, qui ſuum officium fideliter adimpleverit.

* *al.* fatur, ut vo dominus fratretur.

* *al.* pr dicto

* *al.* co ditum

CAP. XLIII. *Idem Exonienſi epiſcopo.*

Præterea hi qui jurant de matrimonio contrahendo: *uſque*, Si autem promiſerunt, conjungant. Si autem ſibi invicem id remittere voluerint, ne forte deterius inde contingat, ut talem ſibi ducat, quam ſemper odio habeat, videtur quod ad inſtar eorum qui ſocietatem juramento, vel fidei interpoſitione contrahunt, & poſtea eamdem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari.

Pars ti cap. Su eo quod nobis.

CAP.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. XLIV. *Ex concilio Moguntino B. lib. 5.*

In baptiſmo, vel chriſmate non poteſt alium ſuſcipere in filium, qui non eſt baprizatus vel confirmatus.

Cap. XLV. *Item ex concilio apud Compendium.*

Si quis presbyter ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: & omnes quos ipſe baptizavit.

Cap. XLVI. *Item ex concilio habito apud VVormatiam, cap. 4.*

Mulieres vero cum ſeparatæ fuerint pro hac vel alia licita cauſa a propriis viris, totam præcipimus recipere dotem, quam in die nuptiali receperunt, & poſt expletum annum, accipiant alium virum, ſi voluerint: ſimiliter & vir uxorem.

Cap. XLVII. *Alexander III. Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Veniens ad nos cum litteris tuis L. presbyter tuus, ſupplici nobis relatione monſtravit, & hoc idem tuæ litteræ continebant, quod cum in eccleſia Oven. inſtitutus fuiſſet, ei fuit objectum, quod in eccleſia ipſa * non canonice habuiſſet ingreſſum: videlicet quod prius promiſiſſet unicuique parochianorum barile vini remittere, quod ſacerdoti ejuſdem eccleſiæ, qui pro tempore ibi ſerviret, conſueverat pro beneficio dari. Verum cum duo apparuiſſent, qui jurati depoſuerunt presbyterum talem feciſſe promiſſionem, & cum altero illorum pactum illud dicerent factum fuiſſe: tu pro presbytero, ut decuit, & rationis exigit ordo, judicaſti: & nos ſententiam tuam, prout dignum eſt, commendamus: eo quod ille qui eodem infectus erat crimine, non poſſet contra alium teſtificari, cum etiam nulli de ſe confeſſo adverſus alium in eodem crimine ſit credendum: & unus teſtis non ſufficiat ad cujuslibet rei probationem. Sane quod in litteris inſeruiſſe diceris, parentes ſuos promiſiſſe, ut infra quindecim dies eidem eccleſiæ deberet ſpontanee cedere: prudentiæ tuæ ſignificamus, quod ipſum, cum de conſcientia ſua promiſſionem factam fuiſſe diffiteatur, ſuper hoc monere potes atque hortari, ſed ei vim nullam debes inferre. Ideo fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta præſentibus mandamus, quatenus ſententiam tuam facias firmiter obſervari, prædicto L. eccleſiam ipſam cum omni jure ſuo integram & illibatam conſervans, parochianos ejuſdem eccleſiæ ad jura ſua ſibi ſolvenda, diligenter commoneas, & appellatione remota compellas. Si autem exinde aliqua laborat infamia, ei cum quinta manu vel tertia dumtaxat ſui ordinis, purgationem indicas. Qua recepta, eum ab infamiæ nota incunctanter abſolvas.

* al. in eccleſia ipſa non canonicum

Cap. XLVIII. *Idem Panormitano archiepiſcopo.*

In archiepiſcopatu tuo dicitur contigiſſe, quod quandoque Sarraceni mulieres Chriſtianas rapiunt & pueros & eis abuti præſumunt, & quoſdam etiam interdum occidunt. Cum autem exceſſus hujuſmodi cariſſimus in Chriſto filius noſter illuſtris rex Siciliæ, tibi & aliis perſonis eccleſiaſticis, quæ pontificali ſupereminent dignitate, commiſit puniendos: quid de Sarracenis agendum ſit, qui fuerint in nefario ſcelere intercepti, nos duxit prudentia tua conſulendos. Super quo utique tuæ conſultationi taliter reſpondemus, quod ſi tales in tua juriſdictione ſint vel fuerint poſtmodum intercepti, pecuniaria poteris eos pœna mulctare, & etiam flagellis afficere: ea tamen moderatione adhibita, quod flagella in vindictam ſanguinis tranſire minime videantur. Si vero fuerint ita ſuper hoc graves Sarracenorum exceſſus, quod mortem vel truncationem membrorum debeant ſuſtinere, vindictam ipſam reſerves regiæ poteſtati.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. XLIX.

De illo autem qui ſe uxorem fratris ſui, antequam ei matrimonio jungeretur, cognoviſſe proponit, hoc tuæ prudentiæ reſpondemus: quod niſi fuerit publicum & notorium, aut idoneis teſtibus approbatum, ipſum prius prædictum mulierem carnaliter cognoviſſe, prædictum matrimonium occaſione illa dirimi non permittas.

Super eo vero, quod aſſeris, Sarracenum quemdam de muliere quadam Chriſtiana, quam quatuordecim annos tenuerat, filios ſuſcepiſſe: diſcretioni tuæ duximus reſpondendum, quod tam Sarracenus quam mulier pro tanto exceſſu gravi ſunt animadverſione plectendi.

Cap. L. *Lucius tertius * Curenſi epiſcopo, in regiſtro.*

Ex tuarum litterarum continentia intellexi-mus, quod cum H. presbyterum, quia infamabatur de homicidio, communicato fratrum conſilio, in epiſcopatu tuo ſacerdotali officio ſuſpendiſſes: prædeceſſoris tui litteræ tulit in medium, quibus apparuit eum judicio aquæ frigidæ ſuam innocentiam purgaviſſe, & epiſcopum ſuis illum litteris abſolviſſe. Scholares etiam qui homicidium, inſtigante diabolo, perpetravérant, * immunes * ipſos a crimine, tactis ſacroſanctis evangeliis, affirmaverunt. Quia vero cum peregrina judicia a ſacris canonibus ſint inhibita, purgationem quam præſtitit non ſufficere putamus: fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi accuſatores idonei minime apparuerint, qui eumdem de homicidio convincere poſſint, ut cum ſeptima vel quinta manu ſui ordinis, ſicut expedire cognoveris, per purgationem canonicam innocentiam oſtendat, ſibi injungas: quam cum præſtiterit, ſuſpenſionem ſine mora & difficultate relaxes: & eum teſtimonii boni annuncians, ab infamia homicidii, nullius contradictione vel appellatione obſtante, authoritate noſtra fretus, abſolvas. Is autem qui infamatus, ſeſe immunem a crimine homicidii, præſtito juramento firmabit: & purgatores, quod eum credant verum juraſſe, jurare debebunt.

* f. immunem ipſum

Cap. LI. *Alexander tertius Toletano archiepiſcopo.*

Latores præſentium cum litteris tuis ad noſtram præſentiam accedentes, ſuum nobis exceſſum plenius intimaverunt: ſcilicet quod tam ipſi quam alii multi, poſtquam interdicti & excommunicati fuerant, Divina præſumpſerunt officia celebrare. Quoniam vero cum eis magnam multitu-

tudinem in hoc peccasse dicebant, nec nobis, quis eorum magis vel minus deliquerit, innotescere potuit: negotium ipsum discretionis tuæ arbitrio duximus remittendum, fraternitati tuæ per apostolica scripta præcipiendo mandantes, quatenus rei veritate diligentius inquisita, si quadraginta solummodo vel pauciores in his deliquisse constiterit, omnes in perpetuum ab officio sacerdotali deponas. Si vero multitudinem magnam in hoc peccasse cognoveris, eos quos magis causam esse delicti constiterit, perpetua depositione condemnes; & alios qui non tantum deliquerunt, ab officio ad tempus suspendas; & omnibus pœnitentiam secundum discretionem tibi a Deo datam injungas.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. LII. *Idem Lucensi episcopo.*

De secunda vero quæstione, hoc tuam volumus discretionem tenere, quod propinqui ejus quem pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in clericos, violatione multarum ecclesiarum, & incestu, vinculo excommunicationis adstringis: monendi sunt, ut pro eo satisfactionem exhibeant. Quod si fecerint, qui laborans in extremis, præstito juramento per presbyterum * tenuerit ab excommunicationis sententia relaxari, in cœmeterio sepeliri poterit. Si autem propinqui ejus tuis acquiescere monitis contradixerint, quia jam non est peccatum purgatum, defuncto neganda est ecclesiastica sepultura.

* *f.* obtinuerit

Cap LIII. *Idem VVintonienſi episcopo.*

Præterea qui ad sedem apostolicam appellant de clericis, & postea gravia & enormia committentes, se, cum conveniuntur, tuentur appellatione: hoc duximus respondendum, quod si post appellationem gravia committunt, & ita publice & manifeste, quod alii scandalizentur, & decor ecclesiasticæ honestatis deformetur, eos appellantes in tanta nequitia & iniquitate non debes tueri, quo minus coram te excessus canonica censura puniatur. Porro de his qui sententia excommunicationis innodati, jurant ecclesiæ judicio stare, & mox obliti, in vocem appellationis prorumpunt: discretioni tuæ significamus, quod eos per excommunicationem compellere debes suam appellationem prosequi, vel judicio ecclesiæ stare.

Cap. LIV. *Idem Bononienſi episcopo & archipresbytero.*

Consuluit nos vestra dilectio, utrum appellatio, quæ ab omni gravamine interponitur, teneat. Super quo utique consultationi vestræ taliter respondemus, quod si forte generaliter appellationem interponeret aliquis ab omni gravamine, quod sibi contingere posset, hujusmodi appellatio tenere non debet. Si vero aliquis ab aliquo judice super omni gravamine, quod in una causa sibi contingere possit, appellationis obstaculum interponeret: quamquam generalis appellatio sit interposita, appellationi tamen hujusmodi est deferendum.

Cap. LV. *Idem * Norvvicenſi episcopo.*

* *al.* Eugenius

Si sacerdos sciat pro certo aliquem esse reum alicujus criminis; vel si confessus fuerit, & emendare noluerit: nisi ordine judiciario quis probare possit, non debet eum nominatim redarguere, sed indeterminate, sicut dixit Christus: *Unus vestrum me traditurus est.* Si vero ille cui damnum illatum est, petierit justitiam, potest excommunicare authorem damni, licet ei confessus sit, sed tamen non potest nominatim eum removere a communione, licet sciat eum esse reum: quia non ut judex scit, sed ut Deus. Sed eum debet admonere, ne se ingerat, quia nec Christus Judam a communione removit.

ANNO CHRISTI 1179. *Matth. Marc.*

Cap. LVI. *Item ex Concilio * Matiſcenſi.*

* *al.* Tanno.

De servorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos indiscrete promoventur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare: & statutum est, ut nullus episcoporum deinceps ad sacros ordines eos promovere præsumat, nisi prius a dominis suis libertatem sint consecuti: & si quilibet servus dominum suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude, ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est, ut deponatur, & dominus ejus eum recipiat. Si vero avus vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, utrum servus sit, ignotum sit; & postea veniens dominus illius, legibus eum acquisierit: sancitum est, ut si dominus illius libertatem illi dare voluerit, in gradu suo permaneat; si vero eum catena servitutis a castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta sacros canones, vilis persona manens, sacerdotii dignitate frui non potest.

Cap. LVII. *Innocentius Aquilejenſi patriarchæ.*

Quoties frater noster Adispertinus * Tudertinus episcopus, & in nostra & in vestra præsentia fuerit de simonia impetitus, prudentiam tuam latere non credimus. Cujus causa in nostra tandem ventilata præsentia, producti sunt accusatores & testes, viva voce & scripto accusantes eum, eo quod ecclesiam sancti Petri de Pajo, presbytero Paulo dedit pro mittendis quatuor modiis frumenti, quos ab eadem ecclesia suscepit. Verum quoniam neque testes, neque accusantes, secundum formam canonum sanctorum patrum in causa illa procedere potuerunt: communi fratrum nostrorum consilio judicamus, ut tertia manu sui ordinis, & quarta manu abbatum & religiosorum sacerdotum, de prædicta simonia in vestra præsentia se expurget. Porro purgationis tenor erit hic: Idem episcopus super sancta Dei evangelia jurabit, primum, quod pro ecclesia sancti Petri de Pajo, a presbytero Paulo * de Ada, neque per submissam personam, nec pro eo alius, se sciente, pretium acceperit. Deinde vero purgatores jurabunt super sancta Dei evangelia, quod ipsi credunt verum esse quod ipse juraverat.

* *al.* Tudentinus 2. q. 5. *quoties* lectio plurimum ab discrepat Item & quoties. extr. de purg. ca.

* presb. Paulo danda

Cap. LVIII. *Exonienſi & Covetrenſi episcopis.*

Ex parte * Matthæi clerici accepimus, quod cum ipse ab ecclesia de Gundune, fuisset violenter ejectus, *&c. in usque finem, ibi:* Cum sanctuarium Dei non possit jure hæreditario possideri.

* Matth

Cap.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. LIX. *Alexander tertius Cenomanenſi epiſcopo.*

Ex litterarum tuarum tenore perpendimus, quod F. lator præſentium in ſubdiaconatus officio conſtitutus, quandam ſibi in conjugium copulavit. Unde tu, ſicut vir diſcretus ac providus, ipſum eamdem quam in uxorem duxerat, abjurare feciſti. Super quo facto prudentiam tuam in Domino commendamus, per præſentium ſcripta tibi mandantes, quatenus ſi ad canonicum, vel monaſticum ordinem tranſire voluerit, poſt ſeptennem pœnitentiam in clauſtro laudabiliter peractam, ſi tibi, vel ſucceſſori tuo idoneum viſum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas. Quod ſi ad religionem ſe transferre noluerit, eum nec in ſubdiaconatu miniſtrare, nec ad ulteriores ordines permittas promoveri. In minoribus tamen ordinibus poterit miniſtrare.

Cap. LX. *Idem Cantuarienſi archiepiſcopo.*

Ad extirpandas ſucceſſiones a ſacris Dei eccleſiis, ſtudio totius ſolicitudinis debemus intendere: te etiam decet ad hoc vigilem curam adhibere, ne circa miniſterium ſuſcepti regiminis videamur minus diligentes exiſtere, ſi vitia in eccleſiis vel in eccleſiaſticis viris permiſerimus pullulare. Inde eſt quod fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi qui filiorum * clericorum tuæ provinciæ teneant eccleſias tanquam perſonæ vel vicarii, nulla perſona media, in quibus patres eorum miniſtraverant, eos, ſive geniti fuerint in ſacerdotio, ſive non, ab ipſis eccleſiis, contradictione & appellatione ceſſante, non differas amovere. Si vero aliqui ſint filii clericorum, qui eccleſias quas patres eorum tenuerunt, perſonis aliis mediis ſunt adepti: eos, dummodo idonei ſint, in ipſis poteris ſuſtinere. Ita quidem, quod ſi unus plures eccleſias quas pater ejus tenuerat, poſſidet, quarum una poſſit ſibi ſufficere: ipſum una, quam maluerit, appellatione remota, facias eſſe contentum: dummodo eccleſiæ non ſint tales, quarum * una a reliqua pendere videatur.

al. filii esbyterorum

al. aquam una liq.

Cap. LXI. *Urbanus tertius * Senonenſi archiepiſcopo.*

Ad hæc cum nonnunquam inter aliquos parochianos tuos, vel inter eos & alios coram judicibus delegatis agitetur controverſia, ſæpe a judicibus ipſis, ut aſſeris, apoſtolica authoritate tibi injungitur, ut alteram partium forte contemnentem parere judicio, vel ob aliam cauſam rationabilem, eccleſiaſtica diſtrictione percellas. Illi vero qui ſubjacere excommunicationi mandantur, litteras ad alios judices a ſede apoſtolica impetrant, a quibus nihilo minus authoritate apoſtolica tibi mandatur, ut eos qui de mandato priorum judicum fuerant excommunicati, habeas abſolutos. Super quo tua diſcretio dubitat, quid tibi in diverſitate hujuſmodi ſit agendum. Ad quod reſpondemus, quod ſi litteræ ad ſecundos judices impetratæ tacita veritate non fuerint, eos ad mandatum eorum abſolutos habere debes: præcipue cum Romana eccleſia abſolutionem ſententiæ delegatorum judicium, nequaquam conſueverit aliis delegare, niſi in litteris commiſſionis expreſſe contineatur de ſufficienti cautione præſtanda ab his, qui abſolvi debent, quod judicio eccleſiæ debeant obedire.

al. Cenomanenſi epiſc.

ANNO CHRISTI 1179.

Cap. LXII. *Idem Legionenſi epiſcopo.*

Ex litteris tuæ fraternitatis nobis innotuit, quod diaconus præſentium lator, volens ante tempus ordinari in presbyterum, aſſerit ſe per ordinationem tuam gradum ſacerdotalem adeptum: & cum ei manum non impoſuiſſes, Miſſarum celebrationem publice uſurpavit. Poſtmodum vero Domino inſpirante, rediit ad ſeipſum, & proprium cognoſcens exceſſum, in tanto ſibi periculo conſuli poſtulavit. Quia igitur ſuper hoc tua nos duxit fraternitas conſulendos, litteris præſentibus reſpondemus: quod ad ſacerdotis officium non poterit promoveri. A diaconatu quoque, biennio vel triennio, pro tua proviſione maneat ſuſpenſus. De beneficio autem cum eo miſericorditer agatur, ne ſuſtentatione privatus, ad ſæculi negotia revertatur. Ut autem ſecurius ei poſſis hanc facere miſericordiam, de agenda pœnitentia circa eum diligentem curam non deſinas exhibere. Salubrius autem ſibi abſque dubio providebit, ſi ad regularem vitam ſe duxerit transferendum.

Cap. LXIII. *Idem Florentino epiſcopo.*

Litteras fraternitatis tuæ debita benignitate ſuſcepimus, quibus certiores de ſinceritate tuæ fidei & devotionis effecti, ad honorem tuum & commodum abundantius provocamur. Verum quia a nobis poſtulaſti, utrum poſtquam deſponſalia inter aliquas legitimas perſonas contracta fuerint, & antequam a viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alter ad conſummandam copulam maritalem compelli debeat, ut ſe * poſſit ad ſecunda vota transferre: tuæ ſolicitudini reſpondemus, quod ad accipiendum eum cogi non debet, cum inter eos matrimonium non ſit conſummatum.

* *Forte*, non poſſit.

De illa vero, quæ viro ſuo labente in hæreſin, ipſius conſortium declinavit, utrum revertente illo ad catholicam veritatem, ad redintegrandum matrimonium ſit cogenda: videtur nobis quod ſi mulier ea dumtaxat intentione diſceſſit, ut lapſus in hæreſin, tædio pariter & confuſione affectus, ſe ab errore ſuo converteret: ei, cum reverſus fuerit, eſt reddenda: quæ etiam, ſi reverti noluerit, compelletur. Si vero judicio eccleſiæ, ſine ſpe matrimonii redintegrandi receſſit, ad recipiendum eum nullatenus eam ducimus compellendam. De uxore vero, utrum quemadmodum & vir, liberam debeat habere ſepulturam, videtur nobis, quod nulla ſuper hoc inter virum & mulierem ſit differentia, ſed utrique, in caſu iſto, æqualem credimus eſſe facultatem, cum electio iſta ad eum potius ſtatum pertineat, in quo mulier ſolvitur a lege viri. Utrum autem pater minores filios, * quo magis voluerit, valeat ſepelire, non invenimus a ſanctis patribus diffinitum, & propterea terræ conſuetudini decernimus relinquendum.

* ubi

Cap. LXIV. *Idem Marimondenſi abbati.*

Inter cetera quæ a nobis ſunt pro tuo miniſterio requiſita, illud quoque nuncii ſolicitudo non tacuit, quod quidam monachus tuus, cum eſſet olim in ſæculo conſtitutus, presbyteratus officium, prætermiſſo diaconatu, ſuſcepit: ſuper quo tua poſtulat devotio diſpenſari. Intelleximus au-

ANNO CHRISTI 1179.

autem quod ille non malitia, ſed pia, ut ſibi videbatur, cautela præmonitus, ordinem diaconii quem ſe accepiſſe ſimularat, omiſit, ne, ſicut eum quidam avunculus ejus inſtigabat, de manu ſchiſmatici ſortiretur. Unde quia de his nihil nobis conſtare potuit, examinationem facti hujus tuæ duximus conſcientiæ relinquendam: authoritate apoſtolica mandantes, ut ſi abſque dubitatione conſtiterit, quod ille non ex ſuperbia, ſed ut ſchiſmatici manus evaderet, & indignationis avunculi ſui aculeos declinaret, tali ſimulatione ſit uſus, competenti tempore ordinem facias ei diaconatus impendi: & ſic poſt aliquanti temporis abſtinentiam, quam tuæ committimus diſcretioni, dumtaxat corde contrito & humiliato ſpiritu, in beneficio ſacerdotali ordinis poterit exerceri.

CAP. LXV. *Idem archiepiſcopo Turonenſi, Andegavenſi epiſcopo, & abbati Salmurenſi.*

Ad audientiam noſtram, venerabili fratre noſtro Cenomanenſi epiſcopo intimante, pervenit, quod dilectus filius noſter W. archidiaconus ejus, de morte cujuſdam mulieris, quæ per officiales ipſius archidiaconi interfecta proponitur, non aliter quam ſi ipſe occiderit, infamatur. Ceterum quia idem archidiaconus ab hujuſmodi reatu ſe aſſerit eſſe innocentem, nos providere volentes, ne infamia polluat, quem non fecit nocentem: diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus per epiſcopatum Cenomanenſem & civitatem facias publice nunciari, ut ſi qui de hoc ipſum archidiaconum accuſare voluerint, eum ſecundum juris ordinem coram vobis accuſent, & niſi comparuerint, qui de homicidio illo eum velint impetere, cauſam convocatis partibus audiatis, & ſublato appellationis obſtaculo, debito fine terminetis. Si vero publica & manifeſta denunciatione facta, infra quadraginta dies accuſator non apparuerit, vel etiam in probatione defecerit, prædicto archidiacono ſecundum quantitatem infamiæ, qua laborat, purgationem canonicam imponatis: & ea præſtita & recepta, ipſum a nota infamiæ, contradictione & appellatione ceſſante, abſolutum publice nuncietis, & faciatis abſolutum haberi.

CAP. LXVI. *Idem univerſis ſuffraganeis Cantuarienſis eccleſiæ.*

Cum non ignoretis B. venerabilem fratrem noſtrum Cantuarienſem archiepiſcopum vobis non ſolum metropolitico, ſed etiam jure legationis præeſſe: mirabile ſatis eſt, quod quidam veſtrum, ſicut audivimus, aſſeverare præſumunt, quod idem archiepiſcopus nullam cauſam de epiſcopatibus veſtris, ſive jure legationis, ſive metropoleos, audire debeat, niſi per appellationem factam ad ipſum. Sane licet forte metropolitico jure non debeat cauſam audire de epiſcopatibus veſtris, niſi ad eum per appellationem deferatur: legationis tamen obtentu univerſas cauſas de ipſis epiſcopatibus, quæ per appellationem vel querimoniam aliquorum perveniunt ad audientiam ſuam, audire poteſt & debet, ſicut qui in provincia ſua vices noſtras gerere comprobatur. Mandamus itaque vobis atque præcipimus, quatenus cauſas, quæ de epiſcopatibus veſtris ad eumdem archiepiſcopum perferuntur, ejus judicio relinquatis: nec quemlibet clericum aut laicum veſtræ juriſdictionis de cetero deterrere vel impedire tentetis, quo minus cauſas ſuas ad præfatum archiepiſcopum, ſi voluerint, poſſint transferre.

ANNO CHRISTI 1179.

CAP. LXVII. *Clemens III. Saguntino epiſcopo.*

Pervenit ad nos, quod in epiſcopatu tuo ſæpe contingat, quod a laico enormis & intolerabilis injuria clerico, multis adſtantibus & videntibus, inferatur, vel plebe præſente in eccleſia, eam diabolicæ fraudis inſtinctu accidit horribiliter humano perfundi ſanguine: & ob hoc injuriantes in cauſam tracti, negant ſe tantum facinus commiſiſſe; & cum læſus illatam ſibi injuriam, eorum teſtimonio qui præſentes extiterunt & viderunt, probare deſideret, ipſimet, licet veritatem cognoverint, contemnunt veritati teſtimonium perhibere. Sicque fit, quod eccleſiaſtica juſtitia deperit, & ordo clericalis vileſcit. Accidit etiam, quod cum plures frequenter in clericos temere violentas manus injiciant, ad ſedem apoſtolicam plurimis nequeunt obſtaculis labore. Et quia ſuper his tua nos fraternitas duxit conſulendos, tuæ conſultationi taliter reſpondemus: quod hi qui de rebus eccleſiaſticis nolunt teſtimonium perhibere, ſi alias veritas nequiverit elici, ad id ſunt per eccleſiaſticam cenſuram compellendi. Si vero clerici paſſi injuriam, veritatem forte aliquorum teſtimonio nequiverint comprobare, licet juxta rigorem canonum unius teſtimonio non ſit ſtandum, tamen juxta conſuetudinem Romanæ eccleſiæ, propter reverentiam clericalis ordinis, ipſorum juramento fidem volumus adhiberi. Illos autem qui valetudine præpediti, pro abſolutionis beneficio ad ſedem apoſtolicam nequeunt laborare, recepto ab eis ſicut moris eſt juramento, poteris abſolvere: ita quod ſanitati priſtinæ, reſtituti, apoſtolico ſe conſpectui repræſentent. Sexui vero fæmineo & pueris ac ſenibus ſuper hoc ſatis te credimus poſſe libere diſpenſare. Eccleſiis inſuper quæ ſanguinis vel ſeminis ſunt effuſione pollutæ, civitatis clericis convocatis, cum proceſſione & aquæ benedictæ adſperſione, prout in ordinario habetur adſcriptum, poteris emundare. De his etiam, qui clericis non enormem, ſed modicam vel levem injuriam irrogaverint, tuæ fraternitatis arbitrio duximus relinquendum.

SEdes apoſtolica conſuevit exhibere ſe petentibus liberalem: ſed quidam ejus gratia nequiter abutuntur, dum quod ipſa de benignitate concedit, ipſi ad malignitatem retorquent. Quidam igitur volentes malignari, in commiſſionibus noſtris minores perſonas propriis nominibus exprimunt, majores vero & digniores ſpecialibus vocabulis non deſignant: ſed eas in generalitate involutas comprehendunt, ut ita facilius commiſſiones impetrent, ſub hac forma: Conqueſtus eſt talis de illo, & quibuſdam aliis propriis nominibus exprimendis, quod ei in tali negotio & aliis graves exiſtunt. Eorum igitur volentes obviare malignitatibus, decrevimus, ut cum in noſtris commiſſionibus minores & viliores perſonæ ſolummodo deſignantur, majores & digniores ſub generali clauſula non intelligantur includi: nec effrænem multitudinem hac occaſione liceat includere, ut de majoribus & minoribus audiantur, qui de minoribus & levioribus tantum faciant mentionem. Si quis vero majores perſonas expreſſerit, ut non velit cum eis experiri judicio, ſed ut deſcendere valeat ad

mi-

ANNO CHRISTI 1179.

minores : quia fraus & dolus ei non debet patrocinari, tanquam mendax precator careat impetratis.

LECTORI BENEVOLO BARTHOLOMÆUS Poin, salutem.

HÆC sunt, quæ ex archetypo illo, cujus supra mentio fit, lectu adeo difficili, summo labore descripsimus. Quæ si cui grata & utilia fuerint, primum gratias agat Deo, qui horum qualecumque exemplar hucusque servavit; deinde F. Petro Crab, qui hoc ipsum, ut inter concilia ederetur, procura-A vit: postremo & nobis, quos non piguit, quamquam non deerant qui dehortarentur & absterrerent, utilitatis publicæ gratia molestiæ tantum perferre, ut quæ antehac difficillime legi poterant, jam cuivis lectu facilia redderentur. Ceterum si quibus in hic locus aliquis intricatior, mutilus, aut minus absolutus videtur: ii noverint, difficultatem eam sibi nobiscum esse communem. Neque enim archetypon ipsum adeo tersum fuit, quin & nos aliquoties hæsitare cogeremur. Maluimus autem & te subinde nobiscum hærere, quam conjecisse ac mutasse quidvis temere videri. Certe in editione hac postrema permultis locis mendæ sublatæ sunt opera F. Laurentii Surii, & plurima suæ integritati restituta.

ANNO CHRISTI 1179.

CONCILIUM LATERANENSE III. OECUMENICUM

Ab Alexandro III. papa anno 1179. celebratum

ADDITIO.

1179. Ex Mansi Suppl. Tom. pag. 686.

„ COncilii generalis Lateranensis III. cano-B
„ nes in omnibus passim conciliorum col-
„ lectionibus occurrunt. Addita sunt veterum
„ scriptorum excerpta plura, quibus integrorum
„ actorum defectus utcumque suppletur. Uni-
„ cum mihi post messis collectos manipulos spi-
„ cilegium supereſt. Utile tamen & ad plenam
„ concilii ejusque canonum scientiam necessa-
„ rium. Id vero tunc primum dabo, postquam
„ nonnulla admonuero quæ ad hunc scopum
„ collimant. Ad hoc Lateranense concilium
„ delatum fuisse Petrum Lombardum Parisien-
„ sem episcopum, quod scripserit, Christum se-
„ cundum quod est homo, non esse aliquid,
„ Baronius & ex illo Binius cæterique scripse-
„ runt. Negavit Pagius, eo persuasus argumen-C
„ to, quod litteras Alexandri ad Willelmum
„ Senonensem errorem hunc damnandum edi-
„ centes, (quas litteras Parisius & ex eo Ba-
„ ronius cum anno habiti concilii illigat) an-
„ te aliquot annos scriptas fuisse oportet; Wil-
„ lelmus enim jam inde ab anno 1176. Seno-
„ nenses insulas cum Remensibus commutave-
„ rat. Id vero ego quidem admitto de literis
„ illis, quas inter acta concilii Lateranensis re-
„ ferri nequaquam posse consentio. Verum ad
„ concilium Romanum seu Lateranense causam
„ illam delatam fuisse ambigi nequaquam po-
„ test, id asserente eorum temporum scriptore,
„ Gualtero priore S. Victoris Parisiensis in suo
„ opere M. S. apud eundem Pagium ad A. 1179. D
„ Forte etiam literæ ea de re tunc a Pontifice
„ datæ sunt ad Walterum non amplius quidem
„ Senonensem sed Remensem archiepiscopum;
„ nec illæ aliæ fortasse sunt ab iis, quarum
„ fragmentum legitur in codice decretali, quod
„ extat in appendice ad concilium hoc Latera-
„ nense parte XLIX. cap. XX. cujus inscriptio
„ est *Remensi archiepiscopo*. Has ergo literas tan-
„ quam actorum ejus concilii portionem, ut hic
„ referam, eruditi lectores facile permittent.
„ Primo tamen dandam censeo epitomen ca-
„ nonum Lateranensium ex scriptore eorum tem-
„ porum æquali historiæ Romanorum Pontifi-
„ cum, quam ex M. S. codice Zvvetlensi pro-
„ duxit P. Pez Anecdot. to. I. part. III. Is
„ vero author, quem sub Cælestino papa III.
„ scripsisse non dubito, cum ejus consecratione
„ relata opus suum absolvat; alium capitulorum
„ ordinem, numerum canonum minorem exhi-
„ bet, quin & nonnulla ab editis diversa ali-
„ quando & nova profert. Quæ sit hujus discri-
„ minis causa eruditi lectores dijudicent, quod
„ ut facilius expediant, brevioribus additis no-
„ tis, in quibus discrepent ab editis, indicabo.
„ Post canones addam excerptum ex bulla Cle-
„ mentis papæ III. ad Henricum Bituricensem
„ archiepiscopum, quo canonis X. Lateranensis
„ sanctio quædam refertur cum additione, quæ
„ in edito canone non legitur. Tertio succedet
„ fragmentum epistolæ Alexandri III. ad Re-
„ mensem archiepiscopum de sententia Petri
„ Lombardi, qua de re supra egi. Supplemen-
„ tum hoc claudent Patrum subscriptiones, quas
„ correctiores præ editis omnibus exhibet P.
„ Martene Vet. Mon. tom. VII. pag. 78. Lab-
„ beus e vetustis schedis dederat illas mancas
„ corruptasque, auctiores ex alio M. S. codice
„ vulgavit Dacherius Spicileg. to. XII. Vet. edit.
„ Illas iterum e M. S. codice S. Victoris Pari-
„ siensis multo correctiores & nonnihil auctas
„ produxit P. Martene Vet. Monu. to. VII. pag.
„ 78. qui & variantia catalogi Dacheriani dili-
„ genter adnotavit: Marteniano labore ad illu-
„ strandum hoc Conciliorum supplementum u-
„ tendum duxi.

ANNO CHRISTI 1179.

CANONES CONCILII LATERANENSIS III.

Ex Anonymi Zuvetlenſis hiſtoria Romanorum Pontificum.

IN quadrageſima convocatis diverſarum nationum & regionum infinitis epiſcopis & prælatis, ad inſolentias & enormitates, quæ tempore ſchiſmatis excreverant, ſedandas, Romæ ſynodum celebravit, in qua ſynodica capita ſtatuit XIX. (a)

I.

Quod ſacerdos dotem eccleſiæ vel decimas alienas (alienans) privandus eſt officio & beneficio. (b)

II.

Quod nullus clericus vel presbyter habeat plures eccleſias vel canonicas in diverſis partibus. (c)

III.

Quod clericus (d) ſacerdos manifeſte fornicariæ cohabitans privandus eſt officio & beneficio.

IV.

Quod nullus epiſcopus debet ordinare clericum niſi ad certum titulum. (e)

V.

Quod nullus epiſcopus vel archidiaconus debet exactionem habere vel collectas in clericis ſuis. (f)

VI.

Quod magiſtri ſcholarum non debent aliquid exigere ab iis quibus prædicant verbum Dei. (g)

VII.

Quod epiſcopus, quando circuit epiſcopatum, non debet habere plures equitaturas quam XXXV. vel tantum XXX. A archiepiſcopus non plures quam XL. & ſic de cæteris. (h)

VIII.

Quod ſchiſmatici, qui juraverunt non atroci coactione, non promoveantur. (i)

IX.

Quod uſurarii excommunicentur; nec ad religionem venientes recipiantur (k) niſi reddantur mala requiſita, ſi poſſunt. B

X.

Quod hæretici, ſicut Cattarii, ſive alio nomine Paterini excommunicentur, & ſepultura careant. (l)

XI.

Quod laici decimationes non habeant. (m) C

XII.

Quod nullus clericus inveſtituram ſumat a laico. (n)

XIII.

Quod non fiat ſacerdos niſi filius legitimus. (o) D

Capitula de nigris monachis.

I.

Quod nihil debent exigere ab illis qui convertuntur ad religionem. (p)

ADNOTATIONES IN SUPRASCRIPTOS CANONES.

(a) In editis ſunt XXVII. Sed forte canon. I. de electione ſummi Pontificis ab Anonymo non ponitur in cenſum.
(b) In editis non legitur.
(c) In editis can. XIII.
(d) Nomine clerici ſacerdotis hic deſignatur clericus in ſacris. Canon iſte eſt in editis XI.
(e) In editis can. V.
(f) In editis can. IV. & VII.
(g) In editis expreſſis verbis non legitur; quanquam & id deducitur ex cap. XVIII. qui tamen non indiſcriminatim omnibus magiſtris vetat ne auditores ſuos pretio doceant; ſed gratis docere eos magiſtros jubet, qui beneficium ab eccleſia, ut id præſtent, accipiunt.
(h) In editis IV. Sed ibi archiepiſcopis conceſſi LX. vel L. equites; epiſcopis XX. vel XXX.
(i) Deeſt in editis.
(k) In editis XXV. ſed nihil ibi de vetito ingreſſu in Religionem.
(l) In editis canon. XXVII.
(m) In editis can. XIV.
(n) In editis ibidem.
(o) Deeſt in editis.
(p) Hæc & tres ſequentes canones unum cum X. in editis conficiunt.

II. Quod

ANNO CHRISTI 1179.

II.

Quod nihil debent habere proprium.

III.

Quod nulla eorum appellatio facta tenet abbatem.

IV.

Quod abbas priorem canonice inſtitutum non poteſt removere ſine conniventia papæ, niſi cauſa cognita. Inter cætera unum ſtatuit de ſchiſmaticis ut deponantur ab ordinibus & beneficiis, ita: Quod a prædeceſſore noſtro; *ut in edito can. II.*

ANNO CHRISTI 1179.

EXCERPTUM E BULLA CLEMENTIS PAPÆ III.

In quo de canone Lateranenſi decimo.

CUM in Lateranenſi concilio fuerit generaliter interdictum, ne monachi aut etiam canonici regulares ſinguli in oppidis vel aliis locis popularibus habitent &c.

NOTA COLLECTORIS.

In editis id edicitur monachis; nihil vero legitur de regularibus canonicis.

FRAGMENTUM EPISTOLÆ ALEXANDRI III.

Edicentis, ut propoſitio quædam Petri Lombardi damnetur; e concilio forte Lateranenſi ſcriptæ Remenſi Archiepiſcopo.

CUM Chriſtus perfectus ſit Deus & perfectus homo, mirum eſt, qua temeritate quiſquam dicere præſumat, quod Chriſtus non ſit aliquid ſecundum quod homo. Ne autem tanta in eccleſia Dei poſſit nequitia ſuboriri, vel error induci: fraternitati tuæ, &c. quatenus convocatis magiſtris ſcholarum Pariſienſis & Remenſis & aliarum civitatum, authoritate noſtra interdicas ſub anathemate, ne quis de cetero audeat dicere, Chriſtum non eſſe aliquid ſecundum quod homo: quia ſicut Chriſtus eſt verus Deus, ita verus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens.

„ Anonymus ſcriptor Annalium Boſovienſium „ in Eccardi corpor. Hiſtoric. to. I. pag. 1018. „ de rebus in hoc concilio geſtis hæc ſcribit; In media quadrageſima, Romæ, præſidente domino Alexandro papa, concilium eſt habitum cum tribus patriarchis, & archiepiſcopis, epiſcopis & abbatibus, millenarium numerum excedentibus, præter præpoſitorum & clericorum ac laicorum infinitum numerum; ibi multa decreta ſunt promulgata, omnibus ſubſcribentibus; epiſcopi & clerici a ſchiſmaticis ordinati remoti; violenter extruſi ſunt repoſiti. Paſcha pene ab omnibus ibi celebrato dominus papa ſub terminatione anathematis omnibus ad apoſtolicam ſedem intendentibus pacem firmam conſtituit, omneſque cum apoſtolica benedictione dimiſit.

SUBSCRIPTIONES,

Sive nomina prælatorum qui concilio huic interfuerunt.

ANno ab incarnat. Dom. MCLXXIX. præſidente ſanctæ Romanæ eccleſiæ SS. papa Alexandro III. pontificatus ejus XX., menſe martio, indictione XI. quinta, ſeptima, & nonadecima die menſis, ſedata jam diſcordia, quæ inter eccleſiam & imperium, occaſione ſchiſmatis per Octavianum hæreſiarcham adverſus prædictum ſanctiſſimum papam introducti, & per ſucceſſores ejuſdem Octaviani, Guidonem Cremenſem & Johannem Strumenſem diutius perdurantis longo tempore invaluerat, prædicto Johanne (*a*) ultimo hæreſiarca, & Friderico Romanorum imperatore, qui huic rei ſe fautorem præſtiterat, ad unitatem matris eccleſiæ redeuntibus, ſedit, præſidente eodem ſummo pontifice Alexandro, ſancta & generalis ſynodus in baſilica Lateranenſi, quæ appellatur Conſtantiniana, trecentorum duorum epiſcoporum, a diverſis mundi partibus convocatorum, quorum nomina ſubtus annexa ſunt.

De provincia Romana.

Hubaldus Hoſtienſis epiſcopus.
Hugo Terracenſis (Terracinenſis.)
Joannes Fundanus.
Jonatas Soranus. (*b*)
Zacharias Marſus.
Odalriſius Walvenſis.
Dodo Reatinus.
Formundus (*c*) Verulanus.
Leo Aletrinus.
Rodulfus Ferentinas.
Aſæl Agninus. (*d*)
Petrus Signinus.
Milo Tyburtinus.

Gul-

(*a*) Corrupte in Spicilegio pro *Johanne* legitur *ideſt*.
(*b*) Male in Branenſi codice legitur Fundanus; alioquin duo eodem tempore extitiſſent ejuſdem ſedis epiſcopi. Porro hic Jonathas deſideratur in ſede epiſcoporum Soranorum apud Ughellum, ubi locus eſt vacuus ab anno 1167. ad annum 1221.
(*c*) Dictus etiam Fromundus, Faramundus, & Frajamundus.
(*d*) Sive Anagninus.

ANNO CHRISTI 1179.

Gulfranus Senenſis. (a)
Willelmus Lucenſis.
Petrus (b) Lunenſis.
Ruſinis (c) Aſſiſinas. (d)
Rainerus (e) Caſtellanus.
Tranſericus (f) Spoletinus.
(Eugubinus) Offreductus (g) Eugabinus.
Alloderius Gallenſis.
Giſſo (h) Urbinas.
Nicolaus Sipræthonius. (i)
Jacobus Senogalienſis.
Acceptabilis Camerinenſis.
Jordanus Humanenſis.
Petrus Firmanus.
Rainaldus Eſinus.
Gentilis Auſumanus. (k)
Munaldus Fanenſis. (l)
Joſenlinus Ariminenſis.
Johannes Sutrinus.
Martinus Nepezinus.
Gentius (m) Tuſcanenſis. (n)
Petrus civitatis Caſtellanenſis.
Amatus (o) Narnienſis.
Paulus Hortanus.
Petrus Amelinus.
Richardus Urbeventanus.
Gratianus Tudertinus.
Vivianus Peruſinus.
Petrus Caſtrenſis.
Leo Cluſinus.
Martinus Groſetanus.
Paulinus Sunenſis. (p)
Petrus Piſaurenſis. (q)
Julius Florentinus.
Lamfrancus Feſculanus.
Tedaldus (r) Placentinus.
Stephanus Monopolitanus.
Anſelmus Melitenſis. (s)
Radulphus Nelfenſis S. Martii.

Deeſt hic in Ughellio. Sempronienſem emendat Lab. ſed non eſt provinciæ Romanæ

A

De Provincia Capuanæ.

Alphanus (t) Capuanus archiepiſcopus.
Petrus Theanenſis. (u)
Rainaldus Benefranus.
Rainaldus Aquinas.
Herveus Sueſſanus.
Porfirius Caſertanus.

De provincia Amalfitanæ.

Dionyſius Amalfitanus archiepiſcopus.
B Joannes Licturenſis (x) epiſcopus.
R. Avellenſis. (y)

De provincia Neapolitanæ.

Sergius Neapolitanus archiepiſcopus.
Bernardus Nolanus epiſcopus.
Bartholomæus Aceranus. (z)
Petrus (aa) Inſulanus.

De provincia Salernitanæ.

C Romoaldus (bb) Salernitanus archiepiſcopus.
Arnulfus Caputaquenſis (cc) epiſcopus.
Johannes Marſicanus.
Petrus Aenenſis. (dd)
Johannes Sarnengis. (ee)

De provincia Beneventanæ.

Balduinus Alifanus (ff) epiſcopus.
Petrus Teleſinus.
Potio (gg) Triventinus.
D Andreas Bozanenſis. (hh)
Alarſius (ii) Gardianus.
Gaufridus Termulanus. (kk)

Petrus

(a) Corrupte in Spicil. Sunenſis.
(b) Hic emendandus videtur Ughellus, qui Petri pontificatum ad annum 1183. rejiciens, ait Alexandrum epiſcopum Lunenſem interfuiſſe anno 1179. concilio Lateranenſi, eique ſubſcripſiſſe inter epiſcopos provinciæ Ravennatenſis. Verum neque in Branenſi neque in Victorino codice ullus inter epiſcopos provinciæ Ravennatenſis reperitur Alexander epiſcopus Lunenſis, ſed Juvenſis, ut in Victorino, aut Lurenſis, ut in Branenſi.
(c) Hic iterum hallucinatur Ughellus, qui in ſerie epiſcoporum Aſſiſienſium pro Ruffino hoc loco collocat Petrum, quem ait interfuiſſe concilio Lateranenſi: verum Petrus ille non Aſſiſienſis ſed Lunenſis fuit epiſcopus. Ita Martene; ſed in nova Ughellii editione error emendatus eſt.
(d) Spic. Aſiſinas.
(e) Spic. Raimerus.
(f) Spic. Raſiſericus Sopolentinus.
(g) Dictus etiam Offredus & Offreduccius.
(h) Spic. Giuſſo.
(i) Spic. Simphonius.
(k) Spic. Auſumanus.
(l) Spic. Mimaldus.
(m) Spic. Cenſius.
(n) Ex hac ſubſcriptione caſtigandus venit Ughellus, qui in ſerie epiſcoporum Viterbienſium ait, nullum eo tempore extitiſſe Tuſcanenſem epiſcopum.
(o) Hujus loco ſubſtituitur in Italia Sacra Mazzius.
(p) Spic. Funenſis.
(q) Spic. Piſcarienſis.
(r) Spic. Tedbaldus.
(s) Spic. Methenſis.
(t) Spic. Palphanus.
(u) Spic. Themenſis.
(x) Spic. Lictrenſis.
(y) Spic. uno verbo Ravellenſis.
(z) Spic. Achanus.
(aa) Omiſſus in Italia ſacra.
(bb) Spic. Rainaldus, melius Romualdus, cujus chronicon habes apud Muratorium.
(cc) Spic. Capreaquenſis.
(dd) Eunenſis.
(ee) Spic. Sernenſis,
(ff) Spic. Aliſanus.
(gg) Spic. Petio.
(hh) Spic. Boravenſis.
(ii) Spic. Alaſius.
(kk) Spic. Termilanus.

Petrus Larinenſis.
Robertus Civitatenſis.
ANNO CHRISTI 1179. Nicolaus Dracozanenſis. (a)
Robertus Florentinenſis.
Rofridus Monticorbinenſis. (b)
Rainaldus Luterinus.
Johannes de Monte-maran.
Johannes Aſculenſis.
Bartholomæus Arranenſis.
Jaquintus Frequentinus.
Rogerius Vicenſis.

De provincia Sipontinæ.

Gerardus Sipontinus archiepiſcopus. (c)
Simeon Veſtanus epiſcopus.

De provincia Tranenſi.

Amandus Vigilienſis epiſcopus. (d)
Richardus Andrenſis.

De provincia Barenſi.

Rainaldus Barrenſis archiepiſcopus.
Johannes Botuntinus (e) epiſcopus.
Majo Catharenſis.
Paulus Salpitanus.
Arpinus Paliniacenſis.
Caſiſus (f) Cuperſanenſis.
Rao Bithecenſis. (g)
Joannes Melficenſis.
Johannes (h) Cannenſis.
Johannes Lavellanus.

De provincia Brunduſinæ. (i)

Willelmus Brunduſinus archiepiſcopus.

De provincia Idrontinæ.

Jonathas Idrontinus (k) archiepiſcopus.

Petracius (l) Litienſis Caſtrenſis.

De provincia Tarentinæ.

Baſilius Tarentinus archiepiſcopus.

De provincia Archerontinæ. (m)
Petrus Venuſinus (n) epiſcopus.

A Johannes Potentinus.
Robertus Trieharicenſis. (o)
Robertus Gravinenſis.
Robuam (p) Anglonenſis.

De provincia Coſana. (q)

Ruffus Cuſentinus archiepiſcopus.
Michael Mathuranenſis.

De provincia Reginæ.

Thomas Reginenſis archiepiſcopus.
Guido Neocaſtrenſis epiſcopus.
Philippus Crotonias Græcus.
Leratinus (r) epiſcopus Græcus.

B

De provincia S. Severini. (s)

Peregrinus (t) Embriacenſis (u) epiſcopus.
Perentinus (x) Strumbinus.

De provincia Siciliæ Meſſanenſis.

Nicolaus Meſſanenſis archiepiſcopus.
Guido Cephaledienſis epiſcopus.

De provincia Orientis Phœnicis.

C

Willelmus Tyrenſis (y) archiepiſcopus.
Jocius Aconenſis epiſcopus.
Romanus Tripolitanus.

De provincia Cœleſyriæ.

V. Gambulenſis (z) epiſcopus.

Provinciæ Palæſtinæ ſecundæ.

Heraclius Cæſarienſis archiepiſcopus.
Radulfus Sebaſtenus.

Provinciæ Palæſtinæ Primæ.

D Petrus Jeroſolymitanenſis eccleſiæ prior loco Patriarchæ.
Albertus Bethleemitanus. (aa)

Provinciæ Piſanæ.

Hubaldus Piſanus archiepiſcopus.
Saganenſis epiſcopus de Corſica. (bb)

ANNO CHRISTI 1179.

De

(a) Spic. Dracoranenſis.
(b) Hic deſideratur in Spicilegio.
(c) Hic & ſequens epiſcopus deſiderantur in Spicilegio.
(d) Hic & ſequens in Spicilegio collocantur ſub provincia Sipontina.
(e) Spic. Botinctinus.
(f) Spic. Caſinus.
(g) Spic. Briecenſis.
(h) Hic corrigendus venit Ughellus, qui hunc Johannem ſubjicit Bonifacio Cannenſem eccleſiam adhuc adminiſtranti anno 1187. quo privilegium ab Urbano III. obtinuit, aitque Johannem anno ſequenti interfuiſſe concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. qui ante ſeptem annos diem obierat ſuum.
(i) Spic. Brundeſiciæ.
(k) Spic. Hidrotinus.
(l) Spic. Peturejus, dictus etiam ab Ughello Penetranus.
(m) Spic. Veroſinæ.
(n) Spic. Veroſinus.
(o) Spic. Tritacenſis.
(p) Spic. Roboam.
(q) Spic. Cuſentinæ.
(r) Spic. Eterantinus.
(s) Spic. Siciliæ Meſſanenſis.
(t) Spic. Pegrinus.
(u) Sive Umbriaticenſis.
(x) Spic. Jerenus.
(y) Spic. Tyrenenſis.
(z) Spic. Glambulepcenſis.
(aa) Spic. Bullemitanus.
(bb) Spic. Corſim.

ANNO CHRISTI 1179.

De Provincia Turrenſi (a) Sardiniæ.

Johannis Adarenſis. (b)
Cometa Ampurienſis. (c)

Provinciæ Januenſis.

Hugo Januenſis archiepiſcopus.
Lodius Martinenſis. (d)

Provinciæ Ravennatis.

Girardus Ravennas archiepiſcopus.
Bernardus Parmenſis.
Albericus Reginus.
Arditio Mutinenſis.
Johannes Bononienſis. (e)
Henricus Cornolienſis. (f)
Johannes Faventinus. (g)
Alexander Juvenſis. (h)
Lamfredus Pompilienſis.
Leonardus Cæſanas. (i)
Gabriel Adrienſis. (k)
Alericus (l) Bobienſis.

Provinciæ Mediolanenſis.

Algiſus (m) Mediolanenſis archiepiſcopus.
Johannes Bricienſis epiſcopus.
Galo (n) Bergamenſis.
Umfredus (o) Cremonenſis.
Albericus Laudenſis.
Obertus Terdonenſis.
Hubertus Aquenſis.
Guido (p) Saonenſis.
Lauterius Albiganenſis.
Stephanus Vigintimilienſis.
Milo Taurinenſis.
Garmarus (q) Ipporienſis.
Bonifacius Novarienſis.

De Provincia Aquilejenſi.

Garſentinus Mantuanus.
Anſelmus Cumanus.
Gerardus Paduanus.
Salomon Tridentinus.

Provinciæ Venetiæ.

Henricus Gradenſis Patriarcha.

A Marinus Glogenſis (r) epiſcopus.
Leonardus Trecellenſis (s) epiſcopus.

De Provincia Jadarenſi. (t)

Andreas Albenſis archiepiſcopus.
Lamfredus Abſarenſis,
Drobo Vigilenſis. (u)

De provincia Spaletenſi. (x)

Rainerius Spaletenſis archiepiſcopus.
Matthæus Nonenſis epiſcopus.
Michael Scardonenſis. (y)

B *Provincia Remenſis.*

Willelmus Remenſis archiepiſcopus.
Nevelo Sueſſionenſis epiſcopus.
Theobaldus Ambroſianus epiſcopus.
Reinoldus (z) Noviomenſis.
Rogerius Laudunenſis.
Deſiderius Morinenſis.
Rogerius Cameracenſis.

De provincia Rotomagenſi.

Egidius Ebroicenſis epiſcopus.

Provinciæ Senonenſis.

C
Guido Senonenſis archiepiſcopus.
Joannes Carnotenſis.
Simon Meldenſis.
Matthæus Trecenſis.
W. Autiſſiodorenſis.
Obaldus Nervernenſis (aa)

Provinciæ Bituricenſis.

Guarinus Bituricenſis archiepiſcopus.
Girardus Caturcenſis.
Seibrandus Lemovicenſis.

Provinciæ Turonenſis.

D
Radulfus Andegavenſis epiſcopus.
Gaufridus Briocenſis.
Eudo Lehonenſis.

Pro-

(a) Spic. Currenenſi.
(b) Spic. Adarenenſi. Legendum Andarenſis in Sardinia matth. Sard. Sac. p. 212.
(c) Spic. Apurienſis.
(d) Spic. Joſephus Maranenſis epiſcopus de Corſica. Neque Joaphus, neque Lodius locum habent in Italia Sacra. Ita Mart. ſed fallitur, nam Lodius ſubſcripſiſſe conc. Later. ibid. legitur.
(e) Omiſſus in Spicilegio.
(f) Spic. Cornelienſis.
(g) Spic. Faventinus.
(h) Spic. Lurenſis.
(i) Spic. Cæſarias.
(k) Spic. Arienſis.
(l) Ab Ughello in Italia Sacra prætermiſſus.
(m) Spic. Algeſius.
(n) Gaula appellatus in Italia Sacra.
(o) Spic. Viufredus.
(p) Spic. Guigo.
(q) Spic. Gannarus, apud Ughellum dictus Germanus ſeu Goemanus.
(r) Spic. Glogenenſis.
(s) Spic. Tercellenſis.
(t) Spic. Ladarenſi.
(u) Spic. Viglenſis.
(x) Deeſt hic titulus in Spicilegio, ſed ſine ulla diſtinctione legitur Renerus Spaliteuſis archiepiſcopus.
(y) Spic. Sardonenſis.
(z) Spic. Reinaldus.
(aa) Spic. Navernenſis, lege Nivernenſis.

Provinciæ Burdegalenſis.

ANNO CHRISTI 1179.

W. Burdegalenſis archiepiſcopus.
Johannes Pictavenſis epiſcopus.
Ademarus Santonenſis.

Provinciæ Auxitanæ. (a)

Arſius Convenarum epiſcopus.
Bernardus Olorenſis. (b)
Ademarus Bajonenſis.
Garſias Vaſatenſis.
Arnaldus Bigoritanus. (c)
W. Aquenſis.

Provinciæ Narbonenſis.

Pontius Marbonenſis archiepiſcopus.
Johannes Magalonenſis epiſcopus.
Raimundus Uticenſis.
Bernardus Biterrenſis.
Otho (d) Tercacenſis.

Provincia Bracarenſis.

Johannes Lucenſis.
W. Elenenſis.

Provinciæ Arelatenſis.

Raimundus Arelatenſis archiepiſcopus.
Fulco Maſſilienſis.
Pontius Gabilonenſis. (e)
Petrus Avinionenſis.
W. Tricaſtrinus.
Petrus Tolonenſis.

Provinciæ Aquenſis.

Bernardus archiepiſcopus Aquenſis. (f)
Petrus Aptenſis.
Henricus (g) Regenſis.
Bermundus (h) Seſtrenſis.

Provinciæ Ebredunenſis.

Petrus Ebredunenſis archiepiſcopus.
Fulco Antipolitanus.
Raimundus Glaudetenſis. (i)
W. Vincienſis.

Provinciæ Viennenſis.

Robertus Viennenſis Archiepiſcopus.
Odo Valentinus.
Robertus Dienſis.
Joannes Gratianopolitanus.
Artutius (k) Gebennenſis.
Lambertus Maurianenſis.

Provinciæ Darentaſienſis.

Aimo Darentaſienſis archiepiſcopus.
Cono Serdinenſis.

A *De Provincia Lugdunenſi.*

ANNO CHRISTI 1179.

Engebertus Gabilonenſis epiſcopus.

De Provincia Biſontina.

Rogerius Lauſanenſis epiſcopus.
Rainaldus (l) Bellicenſis.

Provinciæ Terragonenſis.

Berengarius (m) Terragonum archiepiſcopus.
Raimundus Gerundenſis. (n)
Bernardus Barchinonenſis.
Petrus Auſonenſis.
B Pontius Bertoſanus. (o)
Bergarius Ylerdenſis.
Arnaldus Urgellenſis.
Stephanus Oſcenſis:
Ruinenſis. (p)
Petrus Pampilonenſis.
Rodericus Calagoritanus.

Provinciæ Toletanæ.

Celebrinus Toletanus archiepiſcopus.
Raimundus Palentinus (q) epiſcopus
C Gonſaldus Sogobienſis.
Michael Olxumenſis. (r)
Odelricus Sequentinus.

Provinciæ Compoſtellanæ.

Petrus Compoſtellanus archiepiſcopus.
Santius Abulenſis.
Petrus Civitatis Roderici;

De Provincia Trevirenſi.

Arnaldus Trevirenſis archiepiſcopus.
Fredericus Metenſis.

D *Provinciæ Colonienſis.*

Radulphus Leodienſis epiſcopus. (s)

Provinciæ Maguntinæ.

Chriſtianus Maguntinus archiepiſcopus.
Otho (t) Babebergenſis epiſcopus.
Arduicus Aguſtenſis.
Bertholdus Conſtancienſis.
Olricus Spirenſis.
Goradus Garmatienſis. (u)
Ulricus Curienſis.

E *De Provincia Madeburgenſi.*

Odo (x) Citenſis epiſcopus.
Sifridus Brandeburgenſis. (y)
Martinus Miſinenſis.

De Provincia Salſeburgenſi.

Conradus Salſeburgenſis (z) archiepiſcopus.
Coronatis Ponenſis. (aa)

Theo-

(a) Spic. Anticanæ. (b) Spic. Clorenſis.
(c) Spic. Bignitanus. (d) Spic. Odo. (e) Spic. Gabellionenſis.
(f) Spic. Rainardus. (g) Spic. Henricus. (h) Spic. Bermerdus Seſterenſis.
(i) Spic. Glatenſis. (k) Spic. Albicius. (l) Spic. Rantaldus.
(m) Bernardus. (n) Gerdenſis. (o) Spic. Dertoſanus. (p) Spic. Hugo Rutenenſis.
(q) Spic. Paletinus. (r) Spic. Oximenſis. (s) Spic. Leodinenſis.
(t) Spic. Odo Bambergenſis. (u) Spic. Guamarcienſis.
(x) Spic. Odo Ciſtenſis epiſcopus. (y) Spic. Branderburgenſis.
(z) Spic. Staburgenſis. (aa) Spic. addit Epiſcopus.

☞ Theobaldus (a) Patavienſis.

ANNO CHRISTI 1179.

Provinciæ Bremenſis.

Bernoz Virinenſis (b) epiſcopus.

Provinciæ Daniæ.

Omerus Burgalenſis epiſcopus.

Inſulæ Angliæ (c) provinciæ Cantuaricenſis.

Robertus Herfodenſis epiſcopus.
Rainaldus Batthonienſis . (d)
Johannes Norvicenſis.
Adam de ſancto Aſaph.
Richardus (e) Menevenſis.

Item in Anglia provinciæ Eboracenſis.

ANNO CHRISTI 1179.

Hugo Dunelmenſis epiſcopus.

Provinciæ Scotiæ.

Gregorius Roſenſis epiſcopus.

De inſula Hiberniæ.

Catholicus Tuaimenſis (f) archiepiſcopus.
Laurentius Dublinenſis archiepiſcopus.
Conſtantinus epiſcopus de Quilldalina. (g)
Bricius Lunbrienſis. (h)
Auguſtinus Guaterfordenſis. (i)
Felix epiſcopus Leſmonienſis.

De Ungaria.

Andreas Bahaſinenſis archiepiſcopus.

ANNO CHRISTI 1180.

☞ LEMOVICENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1180.

In qua ſententia Henrici Albanenſis epiſcopi, & apoſtolicæ ſedis legati, lata anno MCLCCCII, adverſus abbatem S. Severi in gratiam Burdigalenſis monaſterii S. Crucis, anno 1180. habitum.

Ex Manſi Suppl. To. II. pag. 702. Extat apud Mart. Vet. Mon. t. VII. p. 81. ex archivo S. Crucis Burdig.

HEnricus Dei gratia Albanenſis epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, dilectis in Chriſto filiis Arnaldo abbati, & fratribus S. Crucis Burdegalenſis ſalutem & ſinceræ dilectionis affectum.

Cauſam quæ inter vos & abbatem S. Severi, ejuſque monaſterium, ſuper eccleſiam S. Mariæ de Solaco vertebatur, dominus Alexander papa tertius ſub certa forma nobis commiſit, appellatione remota, terminandam. Nos itaque mandatum apoſtolicum exequi volentes, partem utramque ad noſtram præſentiam convocavimus, diem in octabis nativitatis S. Johannis aſſignantes. Ad quam diem cum tu, dilecte fili abbas ſanctæ Crucis, ad caſtrum Deſcura, quod in Albigienſi epiſcopatu eſt, ad noſtram præſentiam paratus & inſtructus veneris, abbas S. Severi nec venit, nec reſponſalis pro eo aut pro monaſterio ſuo comparuit, qui cauſam vellet ſubire, licet ipſius actores eſſent, & cauſam eamdem coram Rom. pontif. ſuſcitaſſent. Tamen abbas de Altoponte & duo clerici ſine litteris abbatis vel capituli venerunt, qui dicentes ſe ab abbate S. Severi tranſmiſſos, allegaverunt eum gravi ægritudine detentum, quare ad diem aſſignatam non veniſſet. Verum fidem ſuper his nobis nullam fecerunt. Et licet tu, ſanctæ Crucis abbas, per advocatos tuos expenſas tibi adjudicari propter defectum adverſæ partis inſtanter poſtulares; tamen tam quæſtionem expenſarum, quam totam cauſam duximus protelandam; diem utrique parti peremptoriam aſſignantes octabam nativitatis S. Mariæ. Ad quam diem apud Anicium, ad nos tu nihilominus paratus & inſtructus teſtibus & inſtrumentis, cum multa difficultate laborum, & expenſarum veniſti, nec pars S. Severi venit, nec reſponſalis apparuit, qui pro eo vel ſaltem cauſam abſentiæ allegaret. Sed cum te per plures dies detenuiſſemus, adverſarios tuos expectantes, rationes & allegationes tuas, tam ſuper cauſa principali, quam ſuper quæſtione expenſarum, per advocatos tuos proponens, ut diffinitivam de omnibus daremus ſententiam, inſtanter poſtulaſti. Nos vero cum venerabilibus fratribus noſtris Pictavienſi, Anicienſi, Magalonenſi & Lodovenſi epiſcopis, aliiſque perſonis in utroque jure peritis, quæ nobis aſſiſtebant, conſilio habito, abbatem & monaſterium ſancti Severi tibi condemnavimus in expenſas, quas feciſti pro cauſa ad eumdem terminum proſequenda. Et licet major pars aſſeſorum noſtrorum in eo conveniret, quod totam cauſam diffiniremus, quia diem peremptoriam aſſignaveramus. Et quia pars ſancti Severi, quæ monaſterium ſanctæ Crucis traxerat in cauſam, contumaciter abſens videbatur, cum nec reſponſalis ejus abſentiam excuſans, appareret; tamen eamdem partem manſuetius portantes, aliam diem peremptoriam aſſignavimus in octabis Kalendarum Decembris, credentes quod in eadem terra tunc eſſemus, & ibi plenius de cauſa nobis poſſet liquere. Sane ad eam diem apud Vaſatum, ubi venerabiles fratres noſtri Auxitanus archiepiſcopus & ſuffraganei ſui, & prælati ejuſdem provinciæ ad concilium quod ibi celebravimus convenerant, ambæ partes coram nobis præſentes fuiſtis. Et abbas ſancti Severi pro ſe & monaſterio ſuo cauſam per advocatos ſuos movens, aſſeruit, quod olim cum monaſterium S. Severi per priorem & monachos ſuos eccleſiam S. Mariæ de Solaco in pace poſſideret, a monachis S. Crucis Burdegalenſis exinde per violentiam fuerunt expulſi, & ſuper eadem expulſione coram Romanis pontificibus & in ſynodis multas fecerant proclamationes, & in jus litteræ fuerant conteſtati. Quare poſſeſſionem ejuſdem eccleſiæ ſibi reſtitui poſtulaverunt. Ad quod per advocatos tuos reſpondens, tam violentiam, quam

(a) Spic. Thebaldus Patainenſis. (b) Spic. Virrenſis.
(c) Spic. Provinciæ Angliæ. (d) Spic. Barovienſis.
(e) Spic. Petrus. (f) Spic. Terconenſis. (g) Spic. de Culerne.
(h) Spic. Lumbrenſis. (i) Spic. Guaterfundenſis.

quam expulsionem, & proclamationes, & litis contestationes constanter negasti: sed ecclesiam de Solaco monasterio S. Crucis per Amatum quondam Olorensem, & Hugonem Diensem episcopos, tunc apostolicæ sedis legatos, in concilio quod Burdegalæ celebraverunt, & postmodum per papam Paschalem tibi adjudicatam fuisse, asseveraști. Quarum sententiarum munimenta præ manibus dixisti habere. Addidisti etiam, quod post ipsas sententias, non solum per quadraginta annos ecclesia sanctæ Mariæ de Solaco a monasterio sanctæ Crucis in pace possessa fuerat & obtenta; sed ultra quam hominum memoria extaret. Sed ante omnia volebas tibi restitui expensas, quas tibi apud Anicium adjudicaveramus. Cumque super his hinc inde diu disputatum fuisset, & propter mutuas inficiationes de facto nobis minime constaret; præcepimus utrique parti, ut testes suos produceret ad suam intentionem probandam. Ubi abbas sancti Severi quatuor testes produxit, & tu consequenter quamplures. Quibus productis, abbas sancti Severi pro aliis testibus producendis inducias postulavit; allegans per machinationem & metum abbatis sanctæ Crucis testes suos sibi fuisse subductos. Sed quamvis hoc, tu abbas sanctæ Crucis, constanter negares, allegans quod post duos dies peremptorios sibi assignatos induciæ ulterius non essent dandæ; tamen alium diem peremptorium assignavimus, tertiam diem post Epiphaniam, ita quod tunc ad sententiam plenarie hinc inde yeniretis instructi. Ad eamdem diem cum ambæ partes ad nostram præsentiam Santonas venissetis, pars abbatis S. Severi prædictam subductionem testium a te, abbas S. Crucis, sibi factam constanter iterato allegavit; & super hoc monachum quemdam & duos servientes suos testes produxit; quibus præstito juramento receptis, & diligenter examinatis, cum de facto minime convenirent, & viles & suspecti essent, nullam nobis in hac parte fidem fecerunt. Verum, licet tu & advocati tui attestationes publicari & sententiam dari postularetis, & consilium nostrorum esset assessorum, quod id ageremus; tamen sacramento in quarta monachorum manu ab abbate S. Severi ad ipsius oblationem suscepto, quod dilationem, prout videbatur, malitiose non requireret, atque ad diem quam sibi assignaremus, sine subterfugio de causa ipsa sententiam nostram reciperet, & quod eam observaret ac faceret a fratribus suis inviolabiliter observari; ad convincendam omnem malitiam, quartum diem peremptorium, tertiam sequentis Quadragesimæ Dominicam, ei assignavimus, & testes quos sibi subtractos asserebat, sub excommunicationis pœna per litteras nostras districte commonuimus, ut super causa eadem perhiberent testimonium veritati. Et interim personis ab ipsis partibus electis, testium ipsorum commisimus receptionem. Termino siquidem assignato, ambæ partes ad nostram præsentiam apud Lemovicas, ubi concilium de prælatis Bituricensis & Burdegalensis provinciarum celebravimus, instructi accessistis, & tres testes juratos abbas S. Severi produxit. Quibus receptis & examinatis, de assensu utriusque partis publicavimus attestationes, cumque attestationes ipsas partes conscripsissent, & super eis diu disputassent, pars S. Severi postulavit alias iterum inducias sibi dari, ad producendos testes de interruptione quietæ & longissimæ possessionis, quam de prædicta ecclesia de Solaco pars S. Crucis per multos testes se habuisse videbatur probasse. Ad quod advocati tui, abbas S. Crucis, respon-

derunt, quod nulla penitus dilatio foret inde ulterius concedenda, cum jam quatuor peremptorias dilationes, præter omnem juris formam, præsertim cum abbas & fratres sancti Severi actores essent, eis concessissemus, & violentam expulsionem, & secutam possessionis interruptionem inter primos litis congressus fuissent contestati, & super violentia & interruptione testes, quorum attestationes erant publicatæ, producti essent & examinati. Id etiam contra testes abbatis S. Severi addiderunt, scilicet quia quidam eorum de auditu tantum factæ violentiæ & interruptionis testificati erant, non quod ipsi fieri vidissent. Alii quidam, qui se violentiam vidisse testabantur, & vacillabant, & in attestationibus suis ita contrarii ad invicem erant, quod eorum testimonia omnino repellenda erant & contemnenda, & propterea quia in probatione violentiæ defecerant, non erant admittendi ad probationem interruptionis quam protestabantur, violentiam, quam probare non potuerant, fuisse subsecutam. Nec non Amati quondam Olorensis episcopi, tunc apostolicæ sedis legati, privilegium ejusdem sigillo signatum nobis tradidisti, in quo continebatur, quod coram se & Hugone Diensi episcopo, qui similiter legatus erat, in concilio quod apud Burdegalam celebrarunt, in quo Burdegalensis, Auxitanus, Turonensis, & Dolensis archiepiscopi cum suffraganeis suis residebant, inter Arnaldum Trencardi olim abbatem S. Crucis, & Arnaldum sancti Severi, super jam dicta ecclesia S. Mariæ de Solaco quæstio ventilata fuit; & ad ultimum ita definita, quod cum in ipso Burdegalensi concilio multis testificationibus canonicis probatum fuisset Gregorium abbatem prædecessorem ipsius Arnaldi S. Severi, Romæ coram Alexandro papa de injuria quam faciebat Arnaldo abbati S. Crucis de ecclesia S. Mariæ de Solaco, adeo convictum fuisse, quod ipse abbas Gregorius in manu ejusdem Romani pontificis ecclesiam ipsam dimisit, firmiter promittens se ipsam non amplius invasurum. Et quod idem papa Alexander præfatum Arnaldum abbatem S. Crucis, de eadem ecclesia S. Mariæ reinvestisset; ipsi Arnaldo S. Crucis abbati & successoribus suis, apostolica & concilii fultus auctoritate, ecclesiam S. Mariæ de Solaco, cum omnibus ad eam pertinentibus perpetuo jure possidendam adjudicavit, & eum exinde revestivit, & privilegium sigillo suo impressum exinde sibi fecit. Porrexisti etiam nobis privilegium Urbani papæ, in quo eadem sententia expresse confirmabatur. Præsentasti & aliud privilegium Paschalis papæ, in quo manifeste declaratur, quod cum inter Suavium S. Severi abbatem, & Fulconem S. Crucis abbatem super eadem ecclesia S. Mariæ de Solaco, in Lateranensi palatio iterato querela fuisset advecta, & coram eodem papa diu agitata, relectis instrumentis utriusque ecclesiæ, ac diligentius indagatis ab episcopis & presbyteris cardinalibus, qui præsentes aderant, judicatum fuisse, præfatam diffinitionem, quæ in Burdegalensi concilio, supra memorato, facta fuisset, perpetuum debere robur obtinere: atque idem Paschalis papa eamdem diffinitionem sua firmans assertione, scripto apostolico sancivit sæpefatam ecclesiam Beatæ Mariæ de Solaco, sicut diffinitum fuerat, a S. Crucis monasterio quiete in perpetuum possideri; & eodem scripto prohibuit, ne ex tunc clamor inde aliquis audiretur. Auditis itaque utriusque partis rationibus & allegationibus & attestationibus, atque instrumentis diligentius inspectis & sufficienter intellectis, & habita plenaria deliberatione cum vene-

ANNO CHRISTI 1180.

rabilibus fratribus noſtris S. Lemovicenſi epiſcopo, G. Autiſiodorenſi electo, abbate S. Martialis, aliiſque pluribus perſonis honeſtis, & in divino & humano jure peritis, de communi eorum conſilio, cum nobis conſtaret per multos teſtes juratos, contra quos nihil dicebatur, eccleſiam S. Mariæ de Solaco a monaſterio S. Crucis, per prædictam Amati olim Olorenſis & Hugonis olim Dienſis epiſcoporum, & apoſtolicæ ſedis legatorum ſententiam, & Urbani papæ confirmationem, & Paſchalis papæ deciſionem, non ſolum per quadraginta annos, ſed etiam per ſeptuaginta & plures quiete poſſeſſam fuiſſe, neque de violenta ejectione, quam abbas S. Severi allegaverat, præter teſtium ſuorum vacillationem, contrarietatem & ſuſpicionem, fides nobis aliqua facta fuiſſet, licet quatuor dies peremptorios ad teſtium productionem ei aſſignaviſſemus, & nullam concedendam ſibi amplius dilationem cognoſceremus; conſiderata forma commiſſionis, quam de eadem cauſa dominus Alexander papa tertius nobis injunxerat, abbatem & monaſterium S. Crucis ab impetitione abbatis & monaſterii S. Severi ſuper eccleſia ſanctæ Mariæ de Solaco per ſententiam abſolvimus diffinitivam, & eamdem accleſiam ab abbatibus & monaſterio ſanctæ Crucis, ſine inquietatione abbatum & fratrum ſancti Severi, adjudicavimus perpetuo poſſidendam; abbatibus & monaſterio ſancti Severi ſuper repetitione ipſius eccleſiæ perpetuum ſilentium imponentes.

Datum apud Pictavim per manum Raymundi de Capella, ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſubdiaconi, anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXII. Kalendis Aprilis.

ANNO CHRISTI 1180.

ANNO CHRISTI 1180.

CONCILIUM TARRACONENSE

PRÆSIDE BERENGARIO EJUS SEDIS

Archiepiſcopo anno Domini MCLXXX.

Ex Aguirre Concil. Hiſpan. p. 396.

ANno 1180. Berengarius Archiepiſcopus Tarraconenſis Concilium celebravit apud Tarraconem cum Epiſcopis, & Clericis ſuæ provinciæ, in quo decretum fuit, ut deinceps annus Domini poneretur in publicis inſtrumentis. Nam antea vulgo ſolebant tempora notare per annos Regum Francorum. Quod diſerte obſervatum eſt in veteri Codice Mſ. monaſterii Rivipullenſis, in quo ita ſcriptum eſt: *De Feſto S. Joannis Baptiſtæ uſque ad diem S. Lucæ celebratum fuit concilium apud Tarraconem B. Tarraconenſi Archiepiſcopo: cujus conſilio annus Domini inſtitutus eſt inſcribi in omnibus chartis per totum Archiepiſcopatum. Tunc vero currebat annus* 1180. *Mutantur anni Francorum in feſto S. Joannis Baptiſtæ.* Ideſt, mutatur ritus computandi per annos Regum Francorum, quem ritum apud Tarraconenſes ad id uſque tempus uſitatum fuiſſe ex variis actis intelligimus.

ANNO CHRISTI 1181.

ANNO CHRISTI 1181.

CONCILIUM AQUILEJENSE.

Quo Aquilejenſes canonici ad vitæ communionem rediguntur, a Voldarico Aquilejenſi Patriarcha,

anno 1181. *celebratum.*

Ex Manſi Suppl. To. II. pag. 706.

VOldaricus Aquilejenſis patriarcha, & apoſtolicæ ſedis legatus canonicos ſuos ad commune vitæ inſtitutum reducturus pleno Suffraganeorum concilio probandum conſilium ſuum exhibuit. Extant apud de Rubeis in Monum. Eccl. Aquilejenſis cap. 64. *pag.* 621. *conſtitutiones in eam rem ſancitæ, eaſque tamquam portiones actorum hujus concilii hic promendas cenſeo.*

Voldaricus Dei gratia ſanctæ Aquilejenſis eccleſiæ patriarcha, apoſtolicæ ſedis legatus, dilectis in Chriſto fratribus Luiprando decano cæteriſque ejuſdem eccleſiæ, tam futuris, quam præſentibus, in perpetuum.

Ad regimen & miniſterium ſanctæ Aquilejenſis eccleſiæ, Deo diſpenſante, vocati, ſi decorem domus Dei diligimus, ſi ea quæ religionis ſunt & honeſtatis in ipſa vel inſtituta confirmamus, vel neglecta inſtituimus, ab ipſo profecto paſtoralis ſollicitudinis præmium expectamus & laborum, qui paſtor vere & ſingulariter bonus, omnium eſt retributor, & corona paſtorum. Eapropter, filii in Domino cariſſimi, qui ſanctæ Aquilegenſis eccleſiæ facies & decor vultus ejus eſſe debetis, ad honeſtiorem vitæ ac diſciplinæ ſtatum, auctore Domino, vos reducere cupientes; auctoritate D. Alexandri PP. III. & legationis, qua fungimur, necnon & metropolitica, qua vobis & ſanctæ Aquilejenſi eccleſiæ præſidemus, ſtatuimus & in perpetuum confirmamus; ut de cætero in communi vita maneatis, in eodem dormitorio ſimul omnes dormiatis, in eodem refectorio cibum pariter omnes ſumatis, nec extra commune refectorium alicui veſtrum cibus ſive potus miniſtretur; niſi forte aliqua fuerit infirmitate detentus, vel neceſſitate minutionis, * ſeu gratia hoſpitum ex licentia decani defuerint. Decernimus etiam, ut tu, dilecte in Chriſto frater decane, tuique ſucceſſores, & magiſter ſcholarum, qui nunc eſt, & qui pro tempore fuerit, ſimplicem in victu, & duplicem in veſtitu præbendam habeant: omnes autem canonici, ubicunque fuerint abſentes, ea quæ pro veſtimentis provenire debuerint, percipiant. Si qui vero ex cotidianis canonicis, gratia ſtudendi, ſcholas adiverint, ea, quæ pro veſtibus dantur communiter cum aliis fratribus, & inſuper gratia ſpeciali dimidiam marcam annuatim obtineant. Statuimus præterea, ut omnia bona,

* emiſſion ſanguinis

tam

tam ea quæ de præpoſitura, videlicet de eccleſiis, & prædiis; quam quæ de obedientiis proveniunt, in communes uſus fratrum redigantur, utilitati veſtræ modis omnibus profutura. Vaſallos vero, & miniſteriales, & beneficia ipſorum ad uſus præpoſiti, qui pro tempore fuerit, reſervamus; omni juriſdictione, poteſtate, & utilitate in bonis veſtris, eccleſiæ ſcilicet, & prædiis ei ſublata, nullius prædeceſſoris noſtri privilegio obſtante. Sane quicunque veſtrum, Domino vocante, de hoc mundo migraverit; licet ei præbendam ſuam pro anima ſua, cuicunque voluerit ad anni circulum dimittere. Quæcunque igitur in futurum perſona hujus noſtræ inſtitutionis paginam perturbare, ſeu quoquo modo immutare attentaverit, & ea quæ honeſtatis intuitu ſtatuimus, quiete in ſuo ſtatu manere non permiſerit; a communione ſacratiſſimi corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti aliena fiat, & iram omnipotentis Dei & Matris miſericordiæ ſentiat, tradita Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini, niſi reſipuerit, & quod illicite præſumpſit, congrua ſatisfactione expiaverit. Omnibus autem eidem conſtitutioni noſtræ ſuam firmitatem conſervantibus ſit pax, & gaudium in agnitione Domini noſtri Jeſu Chriſti, & revelatione juſti judicii Dei. Amen. Acta ſunt hæc concilio venerabilium ſuffraganeorum noſtrorum, Bernardi Tergeſtini, & Juſtinopolitani, Jonathæ Concordienſis . . . . . tefridi Sextenſis & Valchyonis Belinienſis abbatum, & totius Capituli communi aſſenſu & voluntate. Anno Dominicæ Incarnationis mill. centeſimo LXXXI. indictione XIV. tertio die intrante februario. Aquilegiæ feliciter. Ego Chuonradus domini patriarchæ capellanus juſſu ipſius, & petitione canonicorum Aquilegenſis eccleſiæ hanc paginam ſcripſi, & dedi.

ANNO CHRISTI 1181.

ANNO CHRISTI 1181.

VITA ET EPISTOLÆ LUCII PAPÆ III.

LUcius Papa tertius, inquit Willelmus Tyrius lib. 22. cap. 7. belli ſacri, qui & Humbaldus Oſtienſis epiſcopus, natione Tuſcus, patria Lucenſis, vir grandævus admodum & modice litteratus, juxta formam concilio Lateranenſi tertio præſcriptam primus creatus eſt pontifex quarto Kal. Septembris anno Domini MCLXXXI. Hic pontifex ſui principio ad tranquillitatem Chriſtianam fovendam totum ſe impendit. Cumque imperator in Italiam contendiſſet, ut in hiſtoria Saxonica libro ſexto capite quadrageſimo ſeptimo ait Krantzius, exierat urbe Roma Lucius papa, ut obviam ei proficiſceretur, tractaturus cum illo Chriſtianæ reipublicæ negotia, quæ in Aſia nimium cœperunt labefactari. Veronæ convenerant duo Chriſtianiſſimi culmina. Concurrerat ingens eccleſiaſticorum multitudo, reconciliationem depoſcens ſedis apoſtolicæ, quod in ſchiſmate imperatorem ſecuti, ab antipapis eſſent ordinati & inſtituti. Intervenit pro his Fridericus imperator, ut in gratiam ſumerentur. Annuit perbenigne pontifex. Sed cum poſtera die manus illis eſſent imponendæ ſingulis, immutatum erat conſilium, quod diceret in concilio Venetiano decreta non poſſe niſi alio concilio irritari: promiſit autem de proximo alium a ſe evocandum cœtum, in quo ſuper his conſtitueretur. Auditæ ſunt Germanorum minæ pro ſua conſuetudine: ſed nihil ea re moti ſunt cardinales. Credebatur autem ea conſilii mutatio a Conrado Moguntino & Wormatienſi pontificibus prodiiſſe. Inde cœpit imperator tractare cum pontifice ſuper patrimonio potentis per Italiam dominæ Mathildis, quæ ſub Henricis imperatoribus patre & filio multa faciebat pro eccleſia: & jam rebus humanis excedens multa reliquerat eidem eccleſiæ poſſidenda, quæ imperator ad jus imperii devocabat. Ecce autem, ut diximus, marchionis Saxoniæ filia. Sed ex ratione temporum diu ante hanc ætatem emigraſſe convincitur: niſi geminas fuiſſe, & alteram poſt alteram in Italia floruiſſe quis contendat. Diu tum cauſa inter ſacerdotium & regnum ventilata nihil concludi potuit, & ſine fine diſceſſere. *Hæc Krantzius.*

De eadem ex Arnoldi Lubecenſis chronico libro tertio capite decimo Baronius: addens contigiſſe ibidem de electione epiſcopi Trevirenſis ſchiſma inter imperatorem & pontificem: quæ ab eodem fuſe numerantur.

Principes Chriſtianos commovit, ut ad opem ferendam fidelibus, qui in Aſia contra barbaros præliabantur, ſeſe omnes præpararent. Verum, cum eam expeditionem remis velisque acceleraret procuraret, morbo correptus, Veronæ 7. Kalend. Decembris diem clauſit extremum, & in cathedrali eccleſia ſepulturam ſortitus eſt, anno Domini MCLXXXV. poſtquam quatuor annis, duobus menſibus, & viginti ſeptem diebus curam eccleſiæ habuiſſet. Lucam civitatem, unde oriundus erat, pluribus muneribus exornavit. Ab imperatore Friderico, quo uſus eſt familiariſſime & amiciſſime, obtinuit ut in tota Etruria alia moneta locum & uſum non haberet quam Lucenſis, quemadmodum Longobardi aliam non recipiebant niſi Papienſem. Hoc tempore floruit abbas Ioachimus, de quo infra in notis concilii Lateranenſis quarti plura dicemus Maronitæ deteſtantes errorem Maronis monothelitæ, ad eccleſiæ gremium, retento nomine a ſancto Marone abbate, ut ajunt, derivato, redierunt.

EPISTOLA I. LUCII PAPÆ III.

I. AD EPISCOPOS ET CLERICOS SCOTIÆ.

De abſolutione Wilielmi regis Scotiæ.

Lucius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus, epiſcopis, abbatibus, clero & populo per Scotiam conſtituto, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CUM regibus tanquam præcellentibus Apoſtolus ſtatuerit deferendum: dignum eſt & conſonum rationi, ut eos tanquam filios cariſſimos

mos propensius honoremus, & in devotione beati Petri & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ annuendo justis illorum desideriis attendamus. Accepimus autem quod cum carissimus in Christo filius noster Willelmus illustris rex Scotorum, electioni & consecrationi venerabilis fratris nostri Joannis episcopi inexorabiliter obviaret, obtentu litterarum sanctæ recordationis Alexandri papæ prædecessoris nostri, bonæ memoriæ Rogerus Eboracensis archiepiscopus, & jam episcopus dictus, in eum & regnum & quosdam de regno sententiam excommunicationis promulgarunt. Ceterum venerabilis frater noster Jocelinus Glascuensis episcopus, & dilecti filii Arnaldus de Melros & Osbertus * Kalkoensis abbates, & Walterus prior sanctæ Columbæ de Insula, propter hoc ad sedem apostolicam accedentes, sua nobis assertione monstrarunt, quod archiepiscopus excommunicationis in regem, & interdicti in regnum, & episcopus jam dictus in quosdam de regno excommunicationis, sententiam protulerunt, quam ex multiplici ratione retractandam fore rationabiliter coram nobis & fratribus ostenderunt. Inde utique fuit, quod præfato regi tanquam carissimo in Christo filio deferentes, omnem sententiam jam dicti episcopi, pro præfata causa in eum vel suos vel regnum prolatam de communi consilio fratrum authoritate apostolica relaxavimus, & statuimus illum & suos excommunicatione, & regnum interdicto, ex præscripta sententia nostra non teneri. Quocirca universitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus ei tanquam regi catholico, & habenti communionem apostolicæ sedis, participare minime dubitetis: sed in omnibus illi honorem congruum impendatis. Quanto enim certiores sumus de sinceritate devotionis illius ecclesiis & personis ecclesiasticis regni sui, tanto amplius eum volumus in omnibus, in quibus secundum Deum possumus, honorari. Datum Veletræ decimo sexto Kalendas Aprilis.

ANNO CHRISTI 1181.

* Kalrenſis.

II. AD HENRICUM II. REGEM ANGLIÆ.

Pro subventione facienda terræ Hierosolymitanæ.

Lucius episcopus servus servorum Dei, Henrico illustri Anglorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

Cum cuncti prædecessores tui præ ceteris terræ principibus armorum gloria & animi nobilitate longe retro claruerint, eosque fidelium populus habere in sua didicerit adversitate patronos: merito ad te, non tantum regni sed paternarum virtutum hæredem, quadam securitate præsumpta recurritur, ubi populo Christiano imminere periculum, immo exterminium formidatur; ut per brachium regiæ magnitudinis membris ejus impendatur præsidium, qui te, ut ad tantæ gloriæ & prælationis apicem pervenires, sua pietate concessit, & te contra tui nominis impugnatores nefarios murum inexpugnabilem ordinavit. Primum noverit serenitas tua, jam crebris & molestis sub hæc pulsata querelis, qualiter terra Hierosolymitana, specialis hæreditas Crucifixi, in qua nostræ salutis sunt prænunciata mysteria, & ipsius rei exhibitione completa, quam ille qui cuncta condidit in suam sortem peculiari privilegio deputavit, perfidæ & spurcissimæ gentis attrita & convallata pressuris, nisi ei celeri remedio succurratur, prona sit ad ruinam: & inde, quod absit, sustineat irreparabilem religio Christiana jacturam. Ille enim Saladinus sancti & tremendi nominis immanissimus persecutor, ita spiritu furoris incanduit, & totius nequitiæ suæ vires ad internecionem populi fidelis exercet: ut nisi immanitatis ejus vehemens impetus, quasi objectis obicibus, reprimatur, certam spem fiduciamque suscipiat, quod Jordanis influat in os ejus, & terra aspersione vivifici sanguinis consecrata, spurcissimæ superstitionis ipsius contagio polluatur, & quam glorioſi & nobiles prædecessores tui a dominio gentis incredulæ multis laboribus & periculis exemerunt, rursus nefando tyranni nequissimi dominio subjugetur. Ob hanc itaque necessitatis & imminentis doloris instantiam, magnificentiam tuam apostolicis litteris duximus exorandam, immo dilatatis præcordiis summa acclamatione pulsandam, quatenus ad honorem ipsius respiciens, qui te constituit in sublimi, & juxta nomen magnorum, qui sunt in terris, nomen tibi contulit glorioſum, ad desolationem præfatæ terræ pietatis studio te convertas, & ut ejus confusio in hac parte tollatur, qui pro te in ipsa terra voluit haberi ludibrio, operam adhibeas efficacem: quatenus prædecessorum tuorum vestigia subsecutus, quam ipsi de principis tenebrarum faucibus eripuerunt, in cultu magni Dei per tuam diligentiam, auxiliante Domino, conservetur. Eo autem curiosius celsitudinem tuam in tanta oppressionis angustia convenit laborare, quod terram ipsam regis intelligis præsidio destitutam, & totam spem defensionis suæ ipsius proceres in tuæ magnitudinis duxerunt patrocinio collocandam. Quod inde clarius tua serenitas potest agnoscere, quod summos terræ illius & magnificos defensores venerabilem fratrem nostrum Heraclium patriarcham, & dilectum filium nostrum magistrum Hospitalis, ad tuam excellentiam destinarunt: ut ex ipsorum præsentia considerata dignitate perpenderes, quanta fuerit necessitatis angustia, pro qua eorum sustinent tamdiu carere præsidio, ut per ipsos facilius ad vota sua tuam devotionem inclinent. Viros igitur præfatos, tanquam ab ipso Domino tibi destinatos, benigne suscipias, & debita caritate pertractes, eorumque postulationibus tanto facilius acquiescas, quanto gravitatis & honestatis intuitu favor est eis & gratia exhibenda. Sane recolat prudentia tua, & solicita secum meditatione revolvat, promissionem illam qua de impendendo sæpe dictæ terræ præsidio tuam celsitudinem obligasti: & ita in hac parte te cautum & studiosum exhibeas, ut te in tremendo judicio tua conscientia non accuset, & ejus qui non fallitur districti judicis interrogatio non condemnet.

ANNO CHRIS 1181.

III. EJUSDEM DECRETUM CONTRA HÆRETICOS.

In coll. l. 5. tit. c. 11.

Ad abolendam diversarum hæresum pravitatem, quæ in plerisque mundi partibus, modernis cœpit temporibus pullulare, vigor debet ecclesiasticis excitari: cum nimirum imperialis fortitudinis suffragante potentia, & hæreticorum protervitas in ipsis falsitatis suæ * conatibus elidatur, & catholicæ simplicitatis veritas in ecclesia sancta resplendens, eam utique demonstret ab omni execratione falsorum dogmatum expiatam. Ideoque nos, carissimi filii nostri Friderici illustris Romanorum imperatoris, semper angusti, præsentia pariter & vigore sufsulti,

* al. in pravis falsitatibus sive conatibus.

fulti, de communi consilio fratrum nostrorum, nec non aliorum patriarcharum, archiepiscoporum, multorumque principum, qui de diversis mundi partibus convenerunt: contra ipsos hæreticos, quibus diversa vocabula * diversarum indidit professio falsitatum, præsentis decreti generali sanctione consurgimus, & omnem hæresim quocumque nomine censeatur, per hujus constitutionis seriem, authoritate apostolica condemnamus.

In primis ergo Catharos, & Patarinos, & eos qui se Humiliatos, vel Pauperes de Lugduno, falso nomine mentiuntur, Passaginos, Josepinos, Arnaldistas, perpetuo decernimus anathemati subjacere. Et quoniam nonnulli sub specie pietatis, virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, denegantes, authoritatem sibi vindicant prædicandi: cum idem Apostolus dicat: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* omnes qui vel prohibiti, vel non missi, præter authoritatem ab apostolica sede, vel episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicare præsumpserint; & universos, qui de sacramento corporis & sanguinis domini nostri Jesu Christi, vel de baptismate, seu peccatorum remissione, aut de matrimonio, vel de reliquis ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana ecclesia prædicat & observat, & generaliter quoscumque eadem Romana ecclesia, vel singuli episcopi per diœceses suas, cum consilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacante, cum consilio, si oportuerit, viciniorum episcoporum, hæreticos judicaverint, pari vinculo perpetui anathematis innodamus. Receptores & defensores eorum, cunctosque pariter qui prædictis hæreticis ad fovendam in eis hæresis pravitatem, patrocinium præstiterint aliquod, vel favorem, sive consolati, sive credentes, sive perfecti, seu quibuscumque superstitiosis nominibus nuncupentur, simili decernimus subjacere sententiæ.

Quia vero peccatis exigentibus quandoque contingit, ut ecclesiasticæ severitas disciplinæ, ab iis qui virtutem ejus non intelligunt, condemnetur: præsenti nihilo minus ordinatione sancimus, ut qui manifeste fuerint in supradictis erroribus deprehensi, si clericus est, vel cujuslibet religionis obumbratione fucatus, totius ecclesiastici ordinis prærogativa nudetur; & sic omni pariter officio & beneficio ecclesiastico spoliatus, sæcularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendus, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum, ad arbitrium episcopi regionis, publice consenserit abjurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, quem aliqua prædictarum pestium notoria vel privata culpa respersit, nisi, prout dictum est, abjurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, sæcularis judicis arbitrio relinquantur, debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem.

Qui vero inventi fuerint sola ecclesiæ suspicione notabiles, nisi ad arbitrium episcopi, juxta considerationem suspicionis qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, simili sententiæ subjacebunt. Illos autem qui post abjurationem erroris, vel postquam se, ut diximus, proprii antistitis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, sæculari judicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos, bonis damnatorum, ecclesiis quibus deserviebant, secundum sanctiones legitimas applicandis.

Sane prædictam excommunicationem, cui omnes cupimus hæreticos subjacere, ab omnibus patriarchis, archiepisc. episc. in præcipuis festivitatibus, & quoties solennitates habuerint, vel qualibet occasione, ad gloriam Dei, & reprehensionem hæreticæ pravitatis, decernimus innovari: authoritate apostolica statuentes, ut si quis de ordine episcoporum, negligens in his fuerit vel desidiosus inventus, per triennale spatium ab episcopalis habeatur dignitate & ad ministratione suspensus.

Ad hæc, de episcopali consilio, & suggestione culminis imperialis, & principum ejus, adjecimus, ut quilibet archiepiscopus vel episcopus, per se, vel archidiaconum suum, aut per alias honestas idoneasque personas, bis vel semel in anno, parochiam in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat; & ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam si expedire videbitur, totam viciniam jurare compellat, quod si quis ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos episcopo vel archidiacono studeat indicare. Episcopus autem seu archidiaconus, ad præsentiam suam convocet accusatos: qui nisi se ad eorum arbitrium juxta patriæ consuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, episcoporum judicio puniantur. Si qui vero ex eis jurationem superstitione damnabili respuentes, jurare forte noluerint: ex hoc ipso hæretici judicentur, & pœnis quæ prænominatæ sunt percellantur.

Statuimus insuper, ut comites, barones, rectores, consules, civitatum & aliorum locorum, juxta commonitionem archiepiscoporum & episcoporum, præstito corporaliter juramento promittant, quod in omnibus prædictis fortiter & efficaciter, cum ab eis fuerint exinde requisiti, ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adjuvabunt, & studebunt bona fide, juxta officium & posse suum, ecclesiastica similiter & imperialia statuta, circa ea quæ diximus, executioni mandare. Si vero id observare noluerunt, honore, quem obtinent, spolientur; & ad alios nullatenus assumantur; eis nihilo minus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto ecclesiæ supponendis. Civitas autem quæ his decretalibus institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem episcopi punire neglexerit resistentes: aliarum careat commercio civitatum, & episcopali se noverit dignitate privandam.

Omnes etiam fautores hæreticorum, tanquam perpetua infamia condemnatos, ab advocatione & testimonio, & aliis publicis officiis, decernimus repellendos. Si qui vero fuerint, qui a lege diœcesanæ jurisdictionis exempti, soli subjaceant sedis apostolicæ potestati: nihilo minus in iis quæ superius sunt contra hæreticos instituta, archiepiscoporum vel episcoporum subdant judicium: & eis in hac parte, tanquam a sede apostolica delegatis, non obstantibus libertatis suæ privilegiis, obsequantur.

ANNO CHRISTI 1181.

IV. AD WALTERUM ARCHIEPISCOP. ROTOMAGENSEM.

Non inſtituendos in Eccleſiis, niſi qui vel ſint aut proxime futuri ſint Sacerdotes, & reſidere ibidem parati ſint: nec minus idoneos, etiamſi a patronis præſentati fuerint.

Ex B eſſin Concil. Rotomag. Prov. par. 2. p. 33.

LUcius epiſcopus .... waltero Rotomagenſi Archiepiſcopo..... Quoniam ſæpe in Archiepiſcopatu tuo dicitur evenire, ut ex eccleſiis inibi conſtitutis inutilium inſtitutio perſonarum ſcandalum inferat & gravamen, ſollicitum te eſſe volumus & attentum, ut ita Deo propitio Eccleſiæ ipſæ tuis temporibus ordinentur, quod & clericalis honeſtas inconvulſa permaneat, & eccleſiarum ſtatus jugiter ſervetur illæſus. Ideoque fraternitati tuæ præſentibus literis inhibemus, ne ad Vicarios parochialium Eccleſiarum aliquos niſi tales admittas qui vel ſint, vel eſſe debeant in proximo Sacerdotes, & qui velint & poſſint in propria perſona eccleſiis ipſis deſervire. Nulli præterea curam committi conſenties animarum, niſi qui infra tempus quod a ſacris canonibus eſt præfixum, ad ordinem Sacerdotii poſſit & debeat promoveri. Porro ſi patroni Eccleſiarum idoneas non præſentaverint tibi perſonas, liceat tibi authoritate noſtra in eccleſiis ipſis, appellatione remota, congruos ordinare miniſtros, quibus eccleſiarum utilitas & in ſpiritualibus & temporalibus ſalubriter committatur. Nulli ergo &c. Datum Veronæ 17. Kal. Novemb. Lucius PP. III.

V. AD DECANUM, ET CAPITULUM ROTOMAGENSE.

Translatio Walterii de Conſtantiis e Lincolnienſi ad Eccleſiam Rotomagenſem.

LUcius Epiſcopus S.S.D. dilectis filiis Decano & Capitulo Rotomag. ſalutem & Ap. bened. Miſiſtis ad nos dilectos filios noſtros Mag. Herbertum Archidiaconum Ebroicenſem, & Heliam Eccleſiæ veſtræ Canonicos, quos quidem eo honore ſuſcepimus, quem & veſtræ devotionis & propriæ honeſtatis intuitu decuit exhiberi. Petitionem vero eorum debita benignitate recepimus, & quanto ſecundum Deum & juſtitiam potuimus, votivum perduximus ad effectum. Sane electionem ven. fratris noſtri Lincolnienſis Epiſcopi unanimi veſtræ univerſitatis aſſenſu debito ordine celebratam gratanter admiſimus, eo proniorem impertientes aſſenſum, quod perſonam memorati Epiſcopi ferventiori caritate diligimus, & promotioni ejus & honori amplius intendimus auctore Deo providere. Pallium vero, & plenitudinem pontificalis officii, ad veſtræ poſtulationis inſtantiam, per dilectum filium Hubaldum ſubdiaconum noſtrum curavimus deſtinare. Præfatum itaque Hubaldum, quem carum habemus admodum & acceptum, benigno recipiatis affectu, & pro reverentia B. Petri & noſtra honorem ei debitum impendatis, & habeatis ipſum propenſius commendatum. Datum Veronæ XV. Kal. Decemb.

ANNO CHRISTI 1181. 1182. 1183.

☞ APPENDIX AD EPISTOLAS LUCII III.

JOANNI PRIORI DE VALLE S. JOANNIS SEITZENSIS

Permittit, ut epiſcopum quemcumque invitent ad Ordines accipiendos, ſi tempore ordinationis diœceſanus nequeat.

Ex Manſi Suppl. T. II. pag. 707. An. 1181. Extat apud Pez Cod. Dipl. pa. II. p. 35.

LUcius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis, Johannis priori, & fratribus de Valle ſancti, Johannis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Quanto ferventius obſervantiæ regulari, faciente Domino, inſudatis, tanto ſincerius univerſitatem veſtram diligimus, & quieti veſtræ attentius debemus & volumus providere. Eapropter veſtris poſtulationibus annuentes, auctoritate vobis apoſtolica indulgemus, ut, ſi temporibus ordinationum diœceſani epiſcopi copiam habere nequiveritis, liceat vobis alium Catholicum invitare, de quo diœceſanum non oporteat timere antiſtitem, quod talis ordinationis occaſione terminos epiſcopatus ſui in aliena jura velit extendere, & ipſius diœceſani minorare. Qui vocatus, auctoritate noſtra, quod poſtulaveritis, largiatur: nec id a vobis in poſterum, quaſi debitum, requirere poſſit. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationis omnipoteutis Dei, & Beatorum Petri & Pauli, apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Veronæ X. Kalend. Februarii.

☞ *Lucii III. pontificis max. epiſt. encyclica ad univerſos Germaniæ Præſules, qua Chriſtianum I. archiepiſc. Moguntinum pie defunctum precibus eorum commendat.*

LUcius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus archiepiſcopis epiſcopis, & dilectis filiis abbatibus, conventibus aliiſque prælatis eccleſiæ Teutonicæ ſalutem & apoſtolic. benedictionem. Ad veſtram volumus notitiam pervenire, quod bonæ memoriæ Chriſtianus Moguntinus archiepiſcopus vir valde providus & magnificus cum cariſſimo in Chriſto filio noſtro Friderico illuſtri Romanorum imperatori & ſemper auguſto, longo tempore magnifice ſerviviſſet, & contra officii ſui debitum exceſſiſſet in multis; cum Romanorum perfidiam qui patrimonium eccleſiæ hoſtiliter devaſtantes Tuſculanum nequiter obſidebant, aliter comprimere non poſſemus, eundem archiepiſcopum ad obſequium eccleſiæ convocavimus, ipſe vero factus obediens uſque ad mortem, ut ſicut antea exhibuerat membra ſua iniquitati ad iniquitatem, ita ſe & ſuos exhiberet ad ſerviendum juſtitiæ in ſanctificationem vitæ, aeris intemperiem parvipendens ad ſuccurrendum eccleſiæ fluctuanti cum ingenti exercitus multitudine properavit, factumque eſt, volente Domino, quod Romani bis ad ſolius

Scannat Vind. F t. 2. p. 1

no-

nominis ejus terrorem, fugierunt. Illo autem Tuſculanum ingreſſo, muros civitatis jampridem collapſos pro magna parte per illius auxilium, antequam decederet, fecimus reparari. Tandem Dominus miſertus illius, ut ſalubriter impleret in eo quod legitur: *ubi te invenero, ibi te judicabo*: febris eum ægritudine flagellavit, juxta quod ſcriptum eſt: *quem diligit Dominus corripit*: flagellat autem omnem filium quem recipit; unde idem archiepiſcopus in vera confeſſione & multa contritione cordis, ſervicio beati Petri & Romanæ eccleſiæ totus intendens, aſſumpta cruce & reſignatis dignitatibus univerſis VIII. Kal. Septembris diem clauſit extremum. Quia autem multum tenemur de illius ſalute eſſe ſolliciti, qui pro ſervitio univerſalis eccleſiæ mori non recuſavit, & ex ejus fine magnam poſſimus de remedio fiduciam obtinere, monemus univerſitatem veſtram hortamur in Domino & mandamus quatenus eumdem archiepiſcopum, memoriam ejus in veſtris orationibus facientes, veſtris apud Dominum interceſſionibus adjuvetis, & in omnibus conventualibus eccleſiis tricenarium pro eo & anniverſarium faciatis, ut maculas quæ illi de terrenis contagiis adhæſerunt, divina clementia indulgeat & abſtergat, & vos de opere pietatis indeficiens mereamini a Domino præmium obtinere.

ANNO CHRISTI 1181.

EX COLLECTIONIBUS AB ANTON. AUGUST. VULGATIS.

COLLECTIO I.

Lucius III. Spaloten. archiepiſcopo.

VErum ſuper eo quod in quarto, & quinto gradu conſanguinitatis in provincia tua quidam dicuntur conjuncti propter duritiam populi, matrimonia talia licet ſint contra ſacrorum canonum inſtitutionem contracta ſub ſilentio & diſſimulatione poteris præterire.

Lucius III. decano, & canonicis Voceſtem.

QUia requiſiſtis a nobis, utrum ad electionem faciendam procedere debeatis; proponentes, quod eam ſine aſſenſu regio facere non audetis, ſi aliter fieri non poſſit, ad H. dilectum filium noſtrum in Chriſto regem Angliæ accedentes, ei ſtudioſius inſinuetis B. quondam epiſcopum veſtrum perpetuo eſſe depoſitum, & ejuſdem regis impetrato aſſenſu, in perſonam honeſtam, litteratam & idoneam unanimiter conveniatis, & eam in paſtorem & epiſcopum eligatis concorditer ut ejus providentia & gubernatione eccleſiæ tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus grata valeant incrementa provenire.

COLLECTIO II.

Idem.

ROtbertus de Columbellis ſuper eccleſia cujuſdam villæ de Columbellis contra adverſarium ſuum duplices literas ad Rotomagen. ſarchidiaconum, & Turonen. judices impetravit, ut ſi coram Rotomagen. obtinere non valeat * archidiaconatum coram Turonen. judice nocere adverſario ſuo non deſiſtat. Quoniam igitur non eſt hujuſmodi malitiis indulgendum, præcipimus, quatenus utræque literæ viribus careant, & ſi quid per eas factum fuerit, irritum habeatur, & vacuum.

* archidiaconi forte

ANNO CHRISTI 1181.

Idem Cantuar. archiepiſcopo.

Cum te conſulente poſtulas edoceri, utrum ad te pertineat ſententia in cauſis, quas judices in tua provincia delegati a nobis protulerint, confirmare, licet de cauſis nihil in tua præſentia ſit tractatum. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſententiam ipſam niſi velis, non teneris confirmare, ſed id tibi ex officii debito noveris imminere, uſi ad mandatum eorumdem judicum, ſententia non poſſit executioni mandari, eis præſtes auxilium, & favorem; & ipſam etiam ſi noveris rationabiliter latam, poteris confirmare.

Idem.

Significavit nobis W. clericus de * Cothoſinori, quod cum eccleſiam ipſam canonice ſit adeptus, & per XXX. annos & amplius in pace poſſederit, S. clericus, qui pluribus beneficiis eccleſiaſticis dicitur abundare, ipſum obtentu quarumdam literarum, quas a ſanctæ recordationis Alex. papa prædeceſſore noſtro dicitur impetraſſe, cum ea occaſione, quod filius ſit illius, qui proxime in eadem eccleſia miniſtravit, trahens in cauſam multipliciter inquietare præſumit. Quia igitur injuſtum eſt, & abſonum rationi, ut idem W. eadem eccleſia, ex quo in ea per tot tempora dicitur fuiſſe, debeat tali occaſione privari: dis per A. ſ. m. qua. Si quæ præmiſimus, veritate noveritis ſubnixa, ipſum a memorato clerico talis occaſionis obtentu non dimittatis ſuper eccleſia ipſa aliquatenus moleſtari, ſed faciatis eum ſicut juſtum * videritis, eam pacifice poſſidere.

* Cotoſmor.

* fuerit, eamdem

*Idem * Barch. epiſcopo, & abbati de * Abanden, & priori S. Fridæ.*

* Barcho * Abenden.

Ex conqueſtione B. clerici, & infra. Quoniam igitur ea, quæ ſunt contra eccleſiæ diſciplinam, ratio poſtulat emendari: diſ. v. per A. ſ. m. qua. Si quod aſſeritur, noveritis ratione ſubniti, præfatum R. a prædicta eccleſia ſub. ap. ob. faciatis amoveri; & eandem B. præfato, ſi idoneus fuerit aſſignari, non obſtantibus literis noſtris pendente ap. a ſede ap. impetratis. Si autem R. rationabile impedimentum non oſtenderit; quia non ſit appellationem interpoſitam proſecutus, eum in expenſas neceſſarias ap. re. alteri parti condemnetis.

Idem.

Improba peſtis falſitatis, quam falſarii quidam in terra clariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtris H. regis Anglorum morantes ad * confingendas literas publicas invenerunt in communem noſcitur excreviſſe perniciem, ita ut literarum noſtrarum auctoritas in aliquibus locis in quadam dubitatione jam fluctuaret, niſi tantæ præſumptionis exceſſum cenſura eccleſiæ quærat pariter, & emendet. Unde nos de tua præſertim induſtria confidentes, executionem rei hujuſmodi tibi duximus committendam, per A. ſ. p. mandantes, quatenus falſarios * ipſos qualicumque caſu reperire, Deo volente, poteris, ſi clerici ſunt, ab ordine, & beneficio, ſi quod habent, abſque ulla dilatione, & appellatione privatos, * diſtricta facias ſub cuſtodia detineri, donec quid

* confignandas al. confringendas al. confingentes.

* illos.

* diſtricte

☞ de ipsis agendum sit, plenius tibi ex nostra responsione mandetur. Si quos vero laicos deprehenderis inter * eos, carissimo in Christo filio nostro R. Anglorum regi tradas * illos pro meritis judicandos, ut * in judicio videlicet, tam ecclesiastico quam mundano, pestis illa quæ communiter omnibus pernicioſa dinoscitur, cum suis * auctoribus condemnetur.

ANNO CHRISTI 1181.

* *aitos*
* deest *illos*
* deest *in*
* *actoribus*.

LUCII III. DECRETA

De Cohabitatione Clericorum, & Mulierum.

Lucius III. Magistro, & Fratribus Militiæ S. Jacobi.

B

Ex compilat. a Manſi edita in Append. ad III. vol. Miscell. Baluzii nov. edit. Cap. Vestra 7. de hoc titul. Uncis inclusa desciut in V. Decretalium.

VEstra duxit devotio inquirendum, (ut consulamus fratribus vestris Parochiales Ecclesias adeuntibus, quorum Clerici concubinas habent, de hoc enim diversæ videntur sacrorum canonum sententiæ emanasse); alicubi enim dicitur: nullus audiat missam presbyteri, qui indubitanter concubinam habet; alibi non potest aliquis, quantumcunque pollutus, Dei Sacramento polluere, quæ purgatoria sunt cunctarum cogitationum &c. Quia omnia in Fide Christi purgantur. Cæterum aliud est quando crimen notorium non diffitetur presbyter, vel de ipso canonice est condemnatus; aliud est cum penitus est occultum, vel adhuc ab ecclesia toleratur. Item a talium officiis abstinere ut peccandi licentia aliis auferatur, & ad dignæ pœnitentiæ fructum attrahantur. (Aliud si tanquam innocentium ministeria reputantur). Sine dubitatione itaque teneatis, quod a clericis, & presbyteris, quanquam fornicariis, quandiu adhuc celantur, nec opus evidentiam habet, licite audiantur divina officia, & alia suscipiantur ecclesiastica Sacramenta.

ANNO CHRISTI 1181.

Lucius III. Norvicensi Episcopo.

Quæsitum est a nobis ex parte tua, si judex ordinarius, vel alius, cui judex delegatus mandavit partes citari vel ut exequatur sententiam, delegato judici teneatur obedire. Cum autem non sua, sed delegantis vice fungantur, & cum jurisdictio delegatur, omnia delegari quæ ad jurisdictionem faciunt videantur, merito delegatus potest tam ordinarium, quam alium cui mandaverit cogere ad efficiendum quod præcipitur, & ei qui obedire contempserit pœnam infligere competentem. ☞

ANNO CHRISTI 1182.

☞ CONCILIUM apud MALEBERGIAM

In quo Gaufridus Lincolnienſis electus juri ſuo renunciavi.

Anno 1182. *habitum.*

Ex Manſi Suppl. T. II. p. 708. An. 1182. Affert Wilkins ex Paris.

GAufridus, Lincolnienſis electus, & regis Anglorum filius, cum ejus electio esset a domino papa confirmata, postquam per septennium eidem ecclesiæ pacifice præfuisset, præsente rege & episcopis regni, in epiphania Domini apud Malebergiam electioni renunciavit, nemine compellente. ☞

CONCILIUM CADOMENSE,

In Abbatia S. Stephani.

Habitum anno MCLXXXII.

Ex Besſin Concil. Rotom Prov. pag. 89.

DE eo hæc Petrus Bleſenſis epiſt. 69. Novum a Domino Papa noveritis emanasse mandatum, ut quicumque pacem domini Regis turbant, appellatione remota, excommunicationis vinculo adstringantur. Hac auctoritate fretus dominus Cantuarienſis omnes Regis impugnatores apud Cadomum nuper excommunicavit: nec regi juniori, nec aliis exceptionis gratiam fecit.

Conventum hunc Cadomenſem clarius expreſſit Hovedenus ad ann. 1183. *ſed aptius anno* 1182. *ſtatuitur, cum Henricus junior Rex* 3. *id. Junii anno* 1183. *diem clauſerit extremum, ut diſerte notat chronicon Cadomenſe, nec tam cito poſt intentatam in ipſum excommunicationis ſententiam. Interim*, inquit, Richardus Cantuarienſis Archiepiscopus, & Henricus Bajocensis, & Joannes Ebroicensis, & Radulfus Lexoviensis, & Frogerius Sagiensis, & Walerannus Roffensis Episcopus una cum Abbatibus Normanniæ, & clero, & populo multo, venerunt Cadomum, & ibidem in Monasterio D. Stephani communi plebis audientia sententiam excommunicationis tulerunt in omnes, qui pacem & concordiam inter dominum Regem & filios suos faciendam impedirent, excepta solius Regis filii persona. *E contra tum Richardus Cantuarienſis, tum Petrus Bleſenſis conteſtantur non exceptum Regis filium. Non interfuit conventui Rotrodus Rotomagenſis Archipræſul ſenio, ut videtur, & adverſa valetudine gravatus. Verum gravi jam Epiſtola, quæ inter Bleſenſes eſt* 33. *Regis filii rebellionem perſtrinxerat. Qua de cauſa Abrincenſis & Conſtantienſis abfuerint, non liquet.*

ANNO CHRISTI 1183.

☞ SYNODUS EPISCOPORUM ET CLERI ANGLIÆ.

ANNO CHRISTI 1183.

Anno 1183. *Ex Hovedeno in eundem annum.*

nn. 1183. ffert Wil- ius. Ex Manſi appl. To. II. ag. 708.

HOc anno venerunt nuncii papæ ad Henricum regem Angliæ, poſtulantes ab eo, & a clericatu Angliæ auxilium. Conſuluit itaque rex epiſcopos ſuos, & clerum Angliæ de petitione ſummi pontificis; cui epiſcopi & clerus conſuluerunt, ut ipſe ſecundum voluntatem ſuam & honorem faceret auxilium dom. papæ, tam pro ſe ipſo quam pro illis: quia tolerabilius eſſet, & plus placeret eis, quod dominus rex, ſi vellet, accepiſſet ab eis recompenſationem auxilii illius, quam ſi permiſiſſet nuncios dom. papæ in Angliam venire, ad capiendum de eis auxilium; quia ſi aliter fieret, poſſet verti in conſuetudinem ad detrimentum regni. Adquievit rex conſilio eorum, & fecit auxilium magnum dom. papæ in auro & argento.

CONCILIUM DUBLINIENSE,

a Viviano cardinale S. A. L. celebratum tempore Lucii papæ III. anno MCLXXXIII.

HUIUS *memoriam concilii debemus Guillelmo Neubrigenſi, rerum Anglic. libro* III. *cap.* IX. Forte, *inquit*, in Hiberniam venerat a Scotia Vivianus, vir eloquentiſſimus, apoſtolicæ ſedis legatus: ſuſceptuſque honorifice a rege & epiſcopis ejuſdem provinciæ, in civitate maritima quæ Dunum vocatur, pro tempore morabatur. *Et infra*: Præ manibus habebat regis Anglorum litteras ad præfectos ejus Hibernicos, ut eorum tutus ſuffragiis, legationis ſuæ inter barbaros nnunus impleret. Hac authoritate pacem & ſecuritatem accipiens, Divellinum migravit: & ſub nomine, vel domini papæ, vel regis Anglorum, fiducialiter agens, convocatis Hiberniæ præſulibus atque abbatibus, generale concilium celebravit. Verum cum in eccleſiis ſimplicitatis barbaræ liberius agere morem vellet Romanum: denunciantibus præfectis regiis, ut vel abſcederet, vel ſecum militaret, auro Hibernico, quod multum ſitierat, minus onuſtus, in Scotiam remeavit.

Anno MCLXXXVI. hoc concilium a nonnullis tribuitur.

ANNO CHRISTI 1184. *Corr.* Philippi.

ORDINATIO DD. JOANNIS III.*

ANNO CHRISTI 1184.

Regis Franciæ & Henrici II. regis Angliæ, conſilio epiſcoporum, comitum & baronum terrarum ſuarum, de contributione in ſubſidium terræ ſanctæ, a nativitate ſancti Joannis Baptiſtæ, anno MCLXXXIV. *in decem annos.*

AUCTORITATE litterarum domini papæ ſubnixi, præſente & approbante illuſtri Anglorum rege Henrico, cum baronibus ſuis, & A. de Summa legato ſummi pontificis; epiſcopi Normanniæ, in ſuis epiſcopatibus hoc inſtituerunt: Ut quicumque eleemoſynam, quæ ordinata eſt ad ſubventionem terræ Hieroſolymitanæ tranſmiſerunt, talem de injuncta pœnitentia veniam conſequantur.

I. Si in pœnitentia fuerint quæ ſeptem annos excedat: trium annorum venia gaudebunt.

II. Si in pœnitentia, vel minori fuerint, pro criminali: duorum annorum veniam habebunt.

III. Peccata vero de quibus homo recordari non poterit, omnia relaxantur dummodo de contemptu pœnituerit.

IV. Venialia quoque omnia ſub tali pœnitentia condonent: ut unuſquiſque qui eleemoſynam iſtam ſolverit, ter in die, vel in nocte. *Pater noſter* dicat; pro ſalute vivorum ſemel, pro pace ſemel, & ſemel pro requie defunctorum: tres quoque eleemoſynas unuſquisque tenetur, ut hanc indulgentiam conſequatur, ſi facere poterit. Si vero ea paupertate laborat, ut eleemoſynas illas facere non poſſit, ter iterum *Pater noſter* pro conſequenda remiſſione dicere tenetur.

Talis eſt diſpoſitio ad ſubveniendum terræ Jeruſalem a Domino Joanne * rege Franciæ, & Henrico rege Angliæ, communi conſilio epiſcoporum & comitum & baronum terrarum ſuarum approbata. Scilicet. * Philippo

1. Quod unuſquiſque tam clericorum, quam laicorum, qui plus quam centum ſolidos non habuit, de unaquaque domo quam habuerit, ubi ſingulis diebus ignis conſuetudinarie accendetur, duos denarios ſingulis annis uſque ad tres annos perſolvet.

2. Si vero in mobilibus plus quam centum ſolidos habuerit, de unaquaque libra in tota terra regis Franciæ duos denarios Provenienſis monetæ, vel æquipollens: & in terra regis Angliæ ciſmarina duos denarios Andegavenſis monetæ: & in Anglia unus ſterlingus perſolvetur uſque ad prædictum terminum.

3. Qui vero centum libras in terris vel in red-

redditibus habuerit, vel eo amplius, de centum libris viginti ſolidos annuatim dabit. ANNO CHRISTI 1184.

4. Qui vero in redditibus minus quam centum libras habuerit, de xx. libris dabit quatuor ſolidos & de XL. libris VIII. ſolidos, & ita deinceps, vel rationem prædictam. Habentes vero mobilia ultra centum ſolidos, jurabunt, quod de ſingulis xx. ſolidos, fideliter duos denarios dabunt.

5. De parte mortui, quæ ſpectat ad eum ſecundum conſuetudinem terræ, & unum poſt, & debet eleemoſynam pro anima ſua facere.

6. Decima debetur ad defenſionem terræ Jeruſalem, a Nativitate S. Joannis Baptiſtæ, anno Incarnationis Domini MCLXXXIV. in decem annos, ſalvo jure dominorum & eccleſiarum. ANNO CHRISTI 1184.

Excipiuntur ab iſta æſtimatione, in clericis, theſauri & ornamenta eccleſiarum, & libri, & equi, & vaſa, & veſtimenta, & gemmæ, & utenſilia, quæ cotidianis uſibus, & ſibi neceſſaria ſunt. Et in militibus equi, & arma, & vaſa, & indumenta quæ uſibus eorum deputantur.

Ad hanc eleemoſynam colligendam inſtituentur in ſingulis epiſcopatibus, duo fratres, unus de Templo & alter de Hoſpitali: & ſingulis parochiis illi duo, & dominus presbyter villæ, & duo de legalioribus parochianis, eleemoſynam conſtitutam fideliter colligent, & conſervabunt.

CONCILIUM VERONENSE,

Ad reconciliandos eos qui ab antipapis inſtituti & ordinati fuerant, celebratum a Lucio Papa III. anno Domini MCLXXIV.

HUIUS *ſynodi mentionem facit Krantzius, Saxoniæ libro* VI. *capite* XLVI. *ad annum* MCLXXXIV. Imperator, *inquit*, in Italiam contendit anno proximo: & exierat urbe Roma Lucius papa, tractaturus cum illo Chriſtianæ reip. negotia, quæ in Aſia nimirum cœperant labefactari. Veronæ convenerant duo Chriſtianiſmi columina. Concurrerat ingens eccleſiaſticorum multitudo, reconciliationem depoſcens ſedis apoſtolicæ, quod in ſchiſmate imperatorem ſecuti, ab antipapis eſſent ordinati & inſtituti. Intervenit pro his Fridericus Imperator, ut in gratiam ſumerentur. Annuit perbenigne ponti fex. Sed quum poſtera die manus illis eſſent imponendæ ſingulis, immutatum erat conſilium quod diceret, in concilio Venetiano decreta, non poſſe niſi alio concilio irritari. Promiſit autem, de proximo alium a ſe revocandum cœtum, in quo ſuper his conſtitueretur. Auditæ ſunt Germanorum minæ pro ſua conſuetudine: ſed nihil ea re moti ſunt cardinales. Credebatur autem ea conſilii mutatio, a Conrado Moguntino, & Wormatienſi, pontificibus prodiiſſe.

Ejuſdem concilii meminit Rogerus Hovedenus, annal. parte II. ad hunc annum. In eodem, a Guillelmo Remenſi archiepiſcopo, conſecratum eſſe Petrum Atrebatenſem archiepiſcopum, prius Ciſtertii abbatem, ex Atrebatenſis eccleſiæ tabulis conſtat.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI

ad An. Chr. 1185. *n.* 1. *& ſeq.*

Arnoldus Abbas Lubecenſis, qui hoc tempore vivebat, in Chron. Slavorum lib. 3. cap. 9. narrat celeberrimum Conventum a *Friderico Imp.* celebratum, & cap. inſequenti *Concilium Veronenſe*, cui *Lucius* Papa & idem Imperator interfuere, ſed numeri apud Arnoldum corrupti, & accurate a Krantzio lib. VI. Saxoniæ cap. 47. emendati, vel, licet id ipſe non dicat ex genuino Arnoldi exemplari deſcripti. Ait enim Arnoldus de Curia illa loquens: *Celebrata eſt in Pentecoſte, anno Verbi incarnationis MCLXXXII. imperii aut regni ſui anno XXXVI.* ſed legendum *anno verbi incarnati MCLXXXIV. imperii XXIX. regni ſui anno XXXIII.* certum enim, ut ex dictis anno ſuperiori liquet, Comitia illa eo Chriſti anno *Moguntiæ* habita, & tunc in curſu fuiſſe annum Regni Friderici XXXIII. Imperii vero XXIX. Cum vero poſtea Arnoldus ſcribat, *ſequenti anno Imperator abiit in Italiam pro diſponendis negotiis Reip. & occurrit ei dominus Papa Lucius apud Veronam pro quibuſdam cauſis determinandis inter ipſos*, manifeſtum eſt eum Concilium Veronæ habitum cum hoc anno Chriſti copulaſſe. Et tamen Labbeus Tom. X. Concil. Krantzio laudato, illud cum anno MCLXXXIV. conjunxit, licet Krantzius illud diſerte currenti Chriſti anno illigarit. At Concilium ad præcedentem annum pertinere; Krantzium errorem, qui cubat in textu Arnoldi, recte correxiſſe; & Labbeum illum male citaſſe apud me certum. Denique Baronius in eo peccavit, quod nolit. *Colloquium* hoc pro *Concilio* haberi. Nam jam non ſemel monuimus, Conventus & Colloquia, in quibus de rebus Eccleſiaſticis agitur, vel quibus Epiſcopi interſunt, Concilia paſſim ab Antiquis appellata, indeque in Collectionem Conciliorum prudenter inſerta.

Quare *Tancredus* Juris Canonici interpres in Collect. 3. Decretal. cap. 2. *De reſtit. ſpol.* citatus ab Ant. Auguſtino in notis ad Collect. I. Decret. loquens de conſtitutione Lucii III o tempore edita, quo Veronæ cum Pontifice congreſſus eſt Fridericus Imp. ait, emiſſam eſſe *in generali Synodo*. Porro Tancredus Bononienſis Archidiaconus Aucto. fuit Quintæ Collectionis Decretalium, quæ continet Conſtitutiones Honorii Papæ III. ſub cujus Pontificatu floruit: hæc autem Collectio anno MDCXLV. ab Innocentio Cironio Toloſæ edita fuit. Eam Lucii III. Conſtitutionem male recitat Labbeus citatus inter literas Lucii III. cum ſit pars Concilii Veronenſis. In ea ait Pontifex: *Nos chariſſimi filii noſtri Friderici illuſtris Roman. Imperatoris, ſemper Auguſti præſentia pariter & vigore ſuffulti, de communi conſilio Fratrum noſtrorum, nec non aliorum Patriarcharum, Archiepiſcoporum, multorumque Principum, qui de diverſis mundi partibus* CONVENERUNT: *contra ipſos hæreticos, quibus diverſa vocabula diverſarum indidit profeſſio falſitatum, præſentis Decreti generali ſanctione conſurgimus, & omnem hæreſim, quocumque nomine cenſeatur, per hujus Conſtitutionis ſeriem, auctoritate Apoſtolica condemnamus. Imprimis ergo Catharos. & Patarinos, & eos qui ſe Humiliatos, vel Pauperes de Lugduno, fallo nomine mentiuntur, Paſſaginos, Joſepinos, Arnaldiſtas, perpetuo decernimus anathemati ſubjacere*, & cetera loco laudato legenda. Decretum itaque illud non in Colloquio inter Pontificem & Imperatorem habito, ſed in Epiſcoporum Synodo, cui Papa præfuit, & Imperator, multique Principes interfuere, emiſſum. Et quidem anno ſuperiori, ut recte Sigonius in Hiſt. de Regn. Ital. lib. XV. ex aliquo optimo Auctore; quem ſuo more non „ citat ſcripſit: *Lucius*, inquit, trajecto Pado *Vero-* „ *nam* pervanit; nec multo poſt *Fridericus* quoque; „ rebus Germaniæ per Conventum in Pentecoſte ha- „ bitum conſtitutis, *pridie Kalend. Auguſti* acceſſit. „ Concilio convocato, cui raro exemplo Pontifex & „ Imperator intererant, de iis potiſſimum rebus, „ quæ Chriſtianam eo tempeſtate premebant Eccle- „ ſiam, eſt relatum, nempe de contumacia *Romano-* „ *rum*, bello *Sarracenorum*, & *Romanæ Eccleſiæ* di- „ tione, *Romani* ut hoſtes Eccleſiæ, diro Sena- „ tus conſulto notati. Chriſtianis laborantibus au- „ xilia ſummittenda, omneſque ad eorum, qui „ quondam *Jeroſolyma* receperunt, virtutem, pie- „ tatemque imitandam: excitandos eſſe, decretum: „ plus nimirum dedecoris contracturos eſſe Chriſtianos, ſi partam forte *Sepulchri* poſſeſſionem amittant, quam gloriæ adepti ſint, cum pepererint. Tangit poſtea Sigonius quæ Arnoldus & Krantzius, qui ne verbum qui-

quidem de Jerosolymis habent, de hæreditate *Matthildis Comitissæ*, & coronatione *Henrici* filii Friderici Imp. in Concilio gesta fuisse asserunt, subditque *Friderici III. Nonas Novemb.* adhuc in villa Sancti Zenonis prope Veronam fuisse; anno nempe MCLXXXIV.

Præterea Radulphus de Diceto in Imag. Hist. pag. 624. ad annum MCLXXXIV. ait: *Quarto die intrantis Novembris considentibus Veronæ in Ecclesia Majori Papa & Imperatore, Cardinalibus & plerisque Ecclesiæ Rectoribus Ravennas in serie sermonis sui casum & perditionem terræ Jerosolymitanæ omnibus exposuit, & ad succurrendum in peccatorum remissionibus cujuslibet generis homines evocare, curavit.* Archiepiscopus ille Ravennatensis erat *Gerardus*, de quo Rubeus in Hist. Raven. lib. VI. loquens de gestis anno MCLXXXIV. scribit: *Lucium Pontificem Max. Veronam ad Concilium, quod ipse indixerat euntem Gerardus Archiep. Ravennas prosecutus est.* Subdit Rubeus, Lucium III. *cum Mutinæ esset, tertio Idus Julias* dedicasse Basilicam Sancti Geminiani, & jam quoque *VIII. Idus*, Bononiæ de Basilica D. Petri idem fecisse; quod utrunque etiam a Sigonio laudato relatum. Tum Rubeus scribit: *Ab eodem etiam Pontifex Gerardus complura Privilegia impetravit*, &c. *in eo magno Conventu, quem Friderico etiam Cæsare præsente, eodem anno Kalend. Sextil. Veronæ habuit.* Rubeus *magni Conventus* nomine Concilium Veronense intelligit, docetque nos diem, quo illud inchoatum, scilicet primum diem mensis Augusti, festo S. Petri ad Vincula sacrum. Exhibet postea hic Historicus in notatione temporum accuratus *Lucii III.* literas Gerardo Ravennati Archiep. eodem anno datas Veronæ *II. Non. Septemb.* quibus declarat se ad ejus, *cui tanquam Metropoli sunt subjectæ, instantiam*, Bononiensem & Mutinensem Ecclesias dedicasse *III. & VIII. Idus Julii*, dum per Bononiam & Mutinam transiret.

ANNO CHRISTI 1184.

Profecto cum anno antecedenti *Heraclius* Patriarcha Rosolymitanus, *Ernaldus* Magister militiæ Templi & *Rogerius* Magister Hospitalariorum Legati a Rege Jerosolymitano ad Lucium III. & ad Principes Christianos missi, qui lugentis patriæ calamitatem & miseriam multiformem exponerent, & auxilium postularent, in Italiam pervenerint, inde hoc anno in Galliam profecturi, male Concilium illud in præsentem annum dilatum fuisset. Neque refert quod Arnoldus Scriptor ecœvus sit; cum variis exemplis liqueat, eos qui res suo tempore gestas scripsere, quandoque in errorem lapsos esse; quod eo magis de Arnoldo dicendum, quo longe ab Italia vixerit, constetque eum hallucinatum in eo quod scripsit, *Fridericum* anno post celebrationem Comitiorum Moguntiæ habitorum in Italiam adventasse. Adhæc Labbeus recitat Ordinationem *Philippi Regis Franciæ & Henrici II. Regis Angliæ, consilio Episcoporum, Comitum & Baronum terrarum suarum de contributione in subsidium Terræ sanctæ a nativitate sancti Joannis Baptistæ, anno MCLXXXIV. in decem annos.* Quare cum anno superiori tam in Gallia, quam in Anglia actum sit de subsidio Terræ sanctæ, & currenti Legati inde missi in Orientem redierint, *Concilium Veronense* a Lucio III. in hunc annum dilatum fuisse prorsus improbabile. Denique Onuphrius Panvinius Veronensium suorum decus & ornamentum in Chron. Ecclesiast. ad annum MCLXXXIV. habet: *Magnus Verona Conventus, cui Papa, Imperator, & multi Episcopi interfuerunt*; Chronicon autem illud, Notæque in Vitas Pontificum Rom. a Patina editas, ultima Onuphrii Opera sunt, in quibus ideo res quæ narrat ad exactiorem annorum rationem ab eo rediguntur.

ANNO CHRISTI 1184.

AD VERONENSE CONCILIUM

Adversus ejus temporis hæreses, aliisque de rebus disciplinæ

Lucio papa III. Friderico I. imperatore præsente, anno 1184. celebratum.

ADDITIO.

„ VEronensem conventum, concilii nomine nequaquam appellandum contendit Baronius, cui repugnat Pagius, concilii nomine „ dignum esse ratus conventum illum, in quo de „ causis ecclesiasticis ab episcopis, licet præsentibus laicis, tractatur. Optime ille; cui & „ vetustum ejus temporis monumentum adstipulatur; Literæ scilicet Adalberti Salzburgensis „ archiepiscopi de rebus hujus, quod appellat, „ Concilii, ad G. præpositum suum scriptæ, „ quas ex Codice Diplomatico Pezii part. II. „ pag. 47. inferius recitabo. Porro Adalbertus, „ qui in concilio Veneto ab Alexandro papa „ III. jussus Conrado æmulo suo archiepiscopatum Salzburgensem cedere coactus fuerat, dein, eo pontifice defuncto jus suum urgere cœpit, & quantum ex his literis colligimus, Lucium III. pontificem adjutorem nactus est. „ Has literas, utpote ex concilio & de rebus „ ejusdem concilii latas; hic subjicio.

Manfi ppl. To. pag. 710.

ADALBERTI ARCHIEP. SALZBURG. AD SUOS EPISTOLA.

Quomodo Veronæ a Papa, & Imperatore exceptus sit, æmuli Guercenses rejecti. De rebus in Concilio gestis, novis ex Oriente rumoribus &c.

A Dei gratia Salseburgensis ecclesiæ archiepiscopus, apostolicæ sedis legatus, G. ejusdem ecclesiæ præposito venerabili, & universo capitulo. M. quoque Castellano, S. de Surbach, salutem, & sinceram dilectionem.

n. 1184.

De nostro, & ecclesiæ nostræ statu præcipue vos sollicitos esse scientes, præsentibus litteris vestram minuere sollicitudinem non incongruum putavimus. Noveritis itaque, quod Veronam sani & hilares cum omni nostro venientes comitatu tam dominum papam, quam imperatorem per omnia in ecclesiæ nostræ honoris negotio ad voluntatem nostram expositos invenimus. Hermannus quoque, & præpositus Gurcensis gratiæ nostræ se penitus subposuerunt, in nullo deinceps ecclesiam nostram gravaturi. Quomodo autem reliqui Gurcensium contra nos crocitantes coram imperio refutati sint & confusi, a nobis plenius postmodum audietis, quippe qui tales & tanti non esse sunt adjudicati, quibus respondere deberemus. Privilegia sane & litteras de Gurcensibus, & de monetis, ab utraque dignitate, apostolica videlicet & regia, sicut voluimus, impetravimus, & legationem nobis, & successoribus nostris, per totam Noricam confirmavimus.

Rumores curiæ dignos relatu, alios nescimus, præter quod Cathari a domino papa, & toto concilio excommunicati, & ab imperatore cum tota substantia sua sint proscripti. Patriarcha, & episcopi Jerosolymitani, & Templarii, ac Hospitalarii plurimum domino papæ, & imperatori pro expeditione contra paganos transmarinos facienda supplicarunt, asserentes, sepulchrum Domini & totam illam ecclesiam in maximo periculo

culo propter Salahdini immensam potentiam esse constitutam. Quorum petitioni annuendum imperator benigne deliberavit, & cum ad Teutonicas partes accesserit, se cum principibus de hoc acturum spopondit; ita tamen, ut a natali Domini proximo per annum, qui voluerint, ad ipsam expeditionem accingantur. ANNO CHRISTI 1184.

Quoniam vero negotiis nostris jam consummatis Frisacum in instanti revertimur, &, sicut non ignoratis, a festo S. Martini decimo quarto die apud Dirnstein colloquium cum duce Stirensi habere tenemur, rogamus vos quam intime, ut vocatis, & assumptis vobiscum Pabone de Eringen, & ministerialibus nostris, quos necessarios nobis in ipso colloquio deliberaveritis, remota omni occasione, quia necessitas, ut scitis, ingruit, ad nos ipsum colloquium celebraturi veniatis.

„ In eodem pariter concilio agitata est, sed „ non absoluta, causa duorum electorum ad „ cathedram Trevirensem, cujus electionis histo„ riam cum causæ delatione ad pontificem, Ve„ ronæ concilium habentem hic exhibeo verbis „ Gloscheri in gestis Archiepiscoporum Trevi„ ren. in corp. Historico Eccardi tom. II. pag. „ 2210.

Defuncto Arnoldo archiepiscopo, facta est dissensio de altero eligendo in ecclesia Treverensi; nam præcedente vespera diei, qua sepeliendus erat, convenerunt canonici majoris ecclesiæ cum prælatis, ut deliberarent, quem eligerent; maxima autem pars cleri in personam Rudolfi præpositi majoris domus, mediante decano, consensit: Sed nocte sequenti negotio perambulante in tenebris omnino immutatum est, quidquid ante inchoatum fuerit: Nam post sepulturam patris sui cum ad electionem convenissent, Folmarus archidiaconus dixit illam externam denominationem ita promulgatam fuisse, ut cum major pars cleri vel populi faveret, ipse in episcopatum succederet, ad quod verbum factæ sunt partes, & inter partes altercationes graves. Tunc Wernherus de Bonlanden, annuente Palatino comite, instabat, ut electio ad imperatorem differretur; sed Folmarus insistebat, ut statim episcopus eligeretur, ex decretis probare intendens, quod nullo temporis spatio sedes episcopalis vacare deberet. Ad hæc multa fuerunt objecta; tandem statuerunt, ut ad nonam verbum differretur, & tunc signo campanæ, omnibus convocatis, causa terminaretur: ita ab invicem digrediuntur: Sed Folmarus cum suis ad laicos, quorum tunc multitudo maxima in claustrum convenerat, egreditur, & ne aliqua mora electionis fiat, modis omnibus laborat, monet, & hortatur. Ejus in favorem Henricus dux de Lemburch multa perlocutus cum aliis nobilibus & ministerialibus atque civibus, monuit, ne ab invicem separarentur; & si digressi fuerant, revocarentur; ad quod missi sunt primo clerici, secundo nobiles & liberi, tertio ministeriales & cives idonei; qui reversi nunciant, quosdam longius recessisse, quosdam in vicino jam ad prandium consedisse, qui orarent, ut, juxta dictum, ad nonam expectarent; & tunc congregatis omnibus, pro episcopo constituendo, in pace tractarent. At illi non adquieverunt; sed absentibus aliis in electionem Folmari convenerunt, & raptum eum potius quam electum, magno concursu in oratorium & in sedem episcopalem traxerunt, & sic ad propria recesserunt. Circa nonam vero horam juxta conductum alii cum Palatino comite & Werhnero de Bolanden ad signum campanæ convenientes, qualiter talis electio cassaretur, omnibus modis elaborare intenderunt; & missa legatione imperatori dissentionem partium intimarunt, a quo ad Constantiam civitatem evocati sunt, ubi judicio principum sancitum fuit, quod imperator per consilium principum, si in electione discordarent, quam vellet, idoneam personam subrogaret: At ipse optionem electionis iterum in præsentia sua eis concessit, ita si præteritæ electionis discordiam deponere vellent. Ubi Folmarus interesse nolens, discessit: Alii vero, quamvis pauci Rudolfum præpositum iterum electum præsentaverunt, & ab imperatore investitum, ad propria reduxerunt. Qui cum Treverim venissent, fautores Folmari domum sancti Petri præoccupaverunt, & clausis introrsum januis, aditum omnem cum satellitibus & armis ei prohibuerunt. Sed apud sanctum Simeonem solemniter susceptus authoritate imperatoris episcopatum acquisivit. At Folmarus terra, marique laboriosum iter arripiens, Lucium papam adiit, causam dixit, justitiam a sede Apostolica expetiit. Papa dudum litteras omnium personarum ecclesiæ Trevirensis susceperat contra eum; & quia per subreptionem magis, quam per canonicam electionem obtinere vellet, audierat; unde & ad curiam suam die eis præfixa adversarios suos cum personis ecclesiæ evocavit; & audito electionis ordine, circa utramque personam, nihil eo tempore super hoc determinare judicavit, usque ad præsentiam imperatoris, qui de eodem negotio scripserat, quique jam in procinctu vix erat occurrere ei apud Veronam. Ubi dum convenirent, & de negotiis, quæ inter sedem apostolicam & imperium versabantur, quæstiones hinc inde discuterent, inter cæteras quæstiones ista habita est, non una de minimis. Imperator enim causam Rudolfi præpositi suam faciebat; unde & constanter petiit, ut eum quem per sententiam principum investisset, papa consecrare non differret: quod cum apostolicus more curiæ de die in diem protrahendo imperatori firmam spem suæ voluntatis exequendæ promitteret; tandem suggestum est imperatori a cardinalibus, quod ad sententiam dandam papa procedere non posset, nisi auditis allegationibus utriusque partis; ex consensu igitur imperatoris Rudolfus cum suis processit ad curiam, cui ex adversa parte Folmarus cum suis, quos evocaverat ad se, cum decano majoris ecclesiæ resistere paratus, litem causæ ingressus est. Lite igitur contestata, dum utrinque diu disputatum esset, & allegationes eorum in scriptum redactæ curiæ præsentatæ fuissent, quia ita perplexum erat negotium, ut hinc imperatorem, inde papam graviter tangere videretur, diffinitivam sententiam promulgare distulit, & sic non modicum temporis elapsum est. ANNO CHRISTI 1184.

„ Præstat denique ea proferre, quæ de hoc „ concilio narrat Anonymus Zwetlensis author „ coævus in histor. Pontif. Roman.

Ipse (Lucius) & imperator Veronæ convenientes, ut inter spiritualem patrem, & filium dulcia * miscentur colloquia, & tanquam ex duabus principalibus curiis. & duobus orbis capitibus una Republica effecta, ecclesiastica simul & sæcularia inter eos tractantur negotia; ubi etiam vicissim alterutrius delectati præsentia, & vigore suffulti, communi consilio omnium, qui ibi convenerant, archiepiscoporum episcoporum, & aliorum principum contra diversas hæreses, & earum auctores, quibus diversa nomina, diversarum ibidem professio falsitatum, Catharos, Pate-

* miscetur.

Paterenos, & eos qui se tam falso nomine humiliatos, vel pauperes de Lugduno, quam superbo mentiuntur, Passagenos, Josepinos, Arnoldistas, Publicanos insurgunt, & suo eos jure condemnant. A

ANNO CHRISTI 1184.

ANNO CHRISTI 1184.

VINDESORENSIS CONVENTUS.

Episcoporum, & Cleri Angliæ pro eligenda archiepiscopo Cantuariensi

Anno 1184. *habitus.*

Ex Manssi Suppl. T. II. pag. 713. anno 1184. offert Wilkins.

DIe S. Dunstani jussu regis magnus clericorum conventus factus est apud Windesoram ad eligendum archiepiscopum Cantuar., in loco Richardi modo defuncti: *Gervasius ita de eo loquitur*: Rex Angliæ misit nuncios & literas ad conventum Cantuar. Ecclesiæ, præcipiens, ut cum priore suo plures ad eum mitterent monachos ad Winlesores. Quo cum venissent die ordinationis S. Dunstani simul cum episcopis & clero Angliæ, dixit ad monachos rex: Miseremini mei, domini mei & amici mei; vos enim estis fideles mei & amici, omnes fere nati de terra mea, unde mihi magis tenemini. Rogo igitur vos, per fidem, quam mihi debetis, loquimini cum episcopis meis, & inter vos tale habetote consilium, quod Dei & sanctæ ecclesiæ honor conservetur, & regni status perseveret in pace, & ut honor debitus mihi conservetur indemnis, quem prædecessores mei in hac causa noscuntur habuisse. Post varios deinde sermones inter regem, episcopos, & conventum Cantuar. ac post prorogationem concilii hujus, tandem prior electionem declaravit his verbis: Nos ergo in nomine sanctæ Trinitatis eligimus virum venerabilem dominum B. Wigornienſem episcopum, in patrem & pastorem Cantuarienſis ecclesiæ. Et surgentes introduxerunt novum electum in ecclesiam, cantantes & Deum laudantes, sonantibus signis non solum Westmonasterii; sed etiam totius Londoniæ civitatis. B C

CONCILIUM AQUILEJENSE

Adversus incendiarios, sacrilegos, & hujusmodi alios, anno Domini MCLXXXIV. celebratum.

Superest ab Ughello edita concilii hujus epistola synodalis in hæc verba:

Ex Italiæ sacræ tom. V. pag. 68. Sabbeus in Append. tom. V.

Gotifredus Dei gratia Aquilejensis patriarcha universis episcopis ejus ecclesiæ suffraganeis, venerabilibus & in Christo dilectis fratribus, salutem & sinceræ dilectionis affectum.

QUONIAM peccatis exigentibus magna pars hominum, quorum non est numerus, adeo salvatori suo, * quos & Dominus tradidit in reprobum sensum, tantam feritatem exercent in terris, ut nulla pietate obstante, quia timor Domini non est ante oculos eorum, sanguinem innocentum effundere, vineas & arbores fructiferas succidere, domus alienas, &, quod gravius est, ecclesias Deo dicatas, spoliare & succendere non formident: & usque adeo crudelitas & furor eorum invaluit, quod ad omnia sacrilegia & nefaria perpetranda obstinatis mentibus eant præcipites. *Corrupti namque & abominabiles facti sunt in studiis suis*. Et quoniam in provincia nostra, sæva rapacitas prædonum, & diversi generis malefactorum pravitas, spiritu furoris accensa, terras nuperrime longe lateque destruxit: nos videntes mala gentis nostræ & sociorum, in generali capitulo, quod altera die post festum sancti Michaelis Aquilejæ celebravimus, consilio episcoporum, & totius capituli, imitantes etiam decreta patrum nostrorum, Innocentii, Eugenii, & Alexandri, summæ sedis pontificum, nec non bonæ memoriæ Uldarici patris & prædecessoris nostri, successores vinearum & arborum fructiferarum, incendiarios homines, & violatores ecclesiarum, accensis candelis, anathematis vinculo ligari mandavimus: ut qui extremi examinis timore ab iniquitate & impietate non revocantur, eos ecclesiastica severitas, ut ad cor redeant, comprimat & inducat. D

* *Aliquid deest:*

Statuimus etiam ut violatores ecclesiarum, cœmeteriorum, & incendiarii eorum, & qui in clericos manus injiciant violentas, cum ad satisfactionem ecclesiæ redierint, & mandatum nostrum, & sui episcopi juramentum, recipiant in mandatis, ut ea quæ de ecclesiis, & de earum cœmeteriis, seu etiam aliunde, abstulerint, pro posse suo, & secundum episcopi sui arbitrium restituant, & cum episcopi sui licentia sedem adeant apostolicam. Quocirca fraternitati vestræ mandamus, & mandando præcipimus, quatenus secundum excommunicationis formam in ecclesiis vestris denunciari & firmiter observari faciatis. E

ANNO CHRISTI 1185.

ANNO CHRISTI 1185.

CONVENTUS LONDINENSIS

Ex P. Pagi ad an. Chr. 1185. n. 10.

ANno 1185. Conventus Londini habitus a Rege super expeditione Hierosolymitana. Illum nempe sollicitabant Legati Orientales cum Heraclio Patriarcha Hierosolimitano, ut vel ipse, vel ejus filius in subsidium Terræ sanctæ transirent. *Ad vocationem Regis* tradit Radulphus

ANNO CHRISTI 1185.

phus de Diceto, qui hoc tempore Londonii florebat, Cantuarienſem electum, hujus ſuffraganeos, Dunelmenſem Epiſcopum, Abbates & Comites Lundoniæ convenisſe *apud Fontem Clericorum XV. Kalend. Aprilis*, & ſatius viſum fuiſſe univerſis, & *animæ Regis multo ſalubrius, quod regnum ſuum debita cum moderatione gubernet, & a gentibus exteris tueatur, quam ſaluti conſulat Orientalium in propria ſua perſona.*

ANNO CHRISTI 1185.

VITA ET EPISTOLÆ URBANI PAPÆ III.

URBANUS III. Mediolani natus, ante Lambertus nominatus, ex Mediolanenſi archiepiſcopo, e genere Cribellorum, ſtatim poſt Lucium ſeptimo Kalendas Decembris defunctum, miro omnium conſenſu electus eſt in pontificem anno Domini MCLXXXV. tempore Friderici imperatoris, quem ob iteratam honorum & jurium eccleſiæ invaſionem iterum excommunicaſſet, niſi morte præventus fuiſſet.

Omne ſuum ſtudium ad reconciliandos Chriſtianorum animos, qui in Syria bellis impliciti erant, convertit. Verum cum in ejuſmodi procurationibus operam luderet, & Chriſtiani principes odiis & diſſenſionibus intricarentur: Soldanus pluribus locis potitus, etiam Hieroſolymam ſuo imperio adjecit IV. Kalendas Octobris, anno poſtquam a Godefredo recuperata fuerat, octogeſimo quarto. Ad hæc, crucem Dominicam ludibrio affectam, regem Hieroſolymitanum captum, & adverſariorum copias verſus Antiochiam directas eſſe intelligens, dolore percitus, in morbum incidit, ex quo Ferrariæ mortuus eſt XIII. Kal. Novembris anno Domini MCLXXXVII. cum ſediſſet annum unum, menſes novem, & dies XXV. Ita Rogerus de obitu optimi pontificis, verius & melius ſentiens quam ſchiſmaticorum fautor Urſpergenſis; qui dum Lucii papæ mortem retuliſſet, hæc ſuo more ſcribit: Tunc cardinales qui cum ipſo erant, de reditu ſuo plurimum ſunt anguſtiati; timebant enim ab imperatore aliquam violentiam ſibi inferri ſuper electione Romani pontificis. Sane Mediolanenſis archiepiſcopus ipſos ſecure deduxit uſque Ravennam, quem & ipſi in papam elegerunt, dictuſque eſt Urbanus III. quem multi Turbanum vocarunt; eo quod, cum eſſet Mediolanenſis natione, in odium Imperatoris volebat turbare eccleſiam quæ jam pauliſper quietem acceperat: ſed nutu Dei percuſſus interiit. Sedit annum unum, menſes decem, dies viginti quinque. *Hæc Urſpergenſis.*

Hujus temporibus, anno nimirum Chriſti MCLXXXVI. Rogerii regis Siciliæ filia (quam monialem fuiſſe fabuloſum eſſe probat Baronius) Henrico VI. regi Germaniæ matrimonio juncta fuit. *Viterbienſis.*

Commentum de monachatu ejus fortaſſe inde excogitatum eſt, quod in monaſterio aſſervata fuerit, ut, ſi regibus maſcula proles defuiſſet, ipſa cum dote regni nubere potuiſſet.

EPISTOLA I. URBANI PAPÆ III.

AD OMNES EPISCOPOS. De ſui electione.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiſcopis, & epiſcopis, & dilectis filiis abbatibus, prioribus, & ceteris eccleſiarum prælatis, ad quos litteræ pervenerint, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

COELESTIS altitudo conſilii firmam retinens in ſua diſpoſitione cenſuram, ſacroſanctam Romanam eccleſiam, ad cujus regimen ſumus licet inſufficientes aſſumpti, ſupra petram fidei ſoliditate fundavit: illud ei tribuens in apoſtolicæ confeſſionis fortitudine firmamentum, cui nec procella turbinis, nec prævalere poſſit ſpiritus tempeſtatis. Unde ipſa univerſalis mater eccleſia uſque ad conſummationem ſæculi manentem ſecum retinens Salvatorem, ita, juxta canticum Salomonis, quem dilexit amplectitur, ut pro nulla rerum varietate, vel temporum, ab unitate ſuæ fidei vel pietatis propoſito ſeparetur. Licet enim vel crebra decedentium mutatione paſtorum in varia diſcrimina frequenter inciderit, vel per mundanæ malignitatis incurſum, perſecutiones innumeras pertulerit & labores: nunquam tamen eam gratia Divina deſeruit, quo minus robur ejus in qualibet tentatione perficeret, & inde obtineret ſpei ſuæ gaudium, unde ſuſceperat fidei firmamentum. Sic igitur ante paucos hos dies faciente cum ea Domino ſignum in bonum, quamvis ipſam de tranſitu pii patris Lucii non modicus dolor triſtitiaque turbavit: ſtatum tamen ejus in unitate Spiritus & vinculo pacis Divina providentia conſervavit: ut poſt veſpertinos fletus, lætitia matutina ſuccederet, & ipſa velut columba pulcherrima ſuis lætificata gemitibus, ſine ruga prorſus & macula candoris ſui pulchritudinem retineret. Defuncto ſiquidem piæ recordationis patre ac prædeceſſore noſtro domino papa Lucio, & reverendiſſimo ejus corpore honorifice tumulato, habitus eſt a fratribus de ſucceſſoris electione tractatus: in quo tanta fuit unitas omnium, tantaque adinvicem concordia ſingulorum ut ille intelligatur operatus in eis, in cujus manu corda ſunt omnium, & per quem adunatur diverſitas animorum. Ceterum cum plures eſſent in eccleſia Dei viri venerabiles & prudentes, in quo eorum vota concurrere conſultius, ut credimus, & dignius potuiſſent, ad inſufficientiam noſtram oculos intenderunt: & factum eſt, ſicut Domino placuit, ut nos, quibus ad dignitatis tantæ faſtigium nec vires nec merita ſuffragantur, in patrem ſibi elegerint & paſtorem. Nos autem licet nobis conſcii propriæ infirmitatis eſſemus, ita ut crederemus eorum propoſito non immerito reſiſtendum: ne tamen ex dilatione negotii vel pertinacia reluctandi aliquod in eccleſia periculum proveniret, conſenſimus, licet inviti, injuncti oneris ſubire laborem, ab eo ſperantes dirigi greſſus noſtros, qui beato Petro in fluctibus naviganti & fiduciam præſtitit ut in mare deſcenderet, & potenter occurrit ut dubitans non periret. Nunc igitur in eo

loco

loco & officio conſtituti, in quo valde indigemus omnium fidelium ſuffragiis adjuvari, ad vos tanquam ad ſpeciales eccleſiæ Romanæ filios cum fiducia & ſecuritate recurrimus, voſque benedictionis apoſtolicæ prævenientes alloquio, litteris familiaribus admonemus, rogamus attendentius, & exhortamur in Domino, quatenus tranſitum ſupradicti patris & domini noſtri Lucii devotis orationum ſuffragiis proſeqnentes, fidem & devotionem, quæ nobis pro reverentia beatorum Petri & Pauli apoſtolorum & apoſtolicæ ſedis communiter debetur ab omnibus, vos ſpecialiter impendatis: ita quod ex hoc & a Deo præmium conſequi, & majorem ſemper gratiam valeatis in oculis noſtris & totius eccleſiæ promereri. Datum Veronæ, ſecundo Idus Januarii.

II. AD WILLELMUM REGEM SCOTIÆ.

In cauſa Hugonis ſancti Andreæ & Joannis Dunkeldenſis epiſcoporum.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Willelmo illuſtri Scotorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CUM ex injuncto nobis a Deo adminiſtrationis officio ad univerſas eccleſias proximas nobis & longe poſitas aciem noſtræ teneamur conſiderationis extendere, &, ſi qua in eis vel miniſtris earum irrationabiliter attentata noverimus, ad factum congruum revocare: non debent ex eo ſæculi principes commoveri, ſi quando ad correctionem eorum quæ perperam facta fuerint manus noſtras duxerimns extendendas: cum & ipſi ſecundum ſibi traditam poteſtatem auxilio nobis in his eſſe debeant, & cum neceſſe fuerit, aliquorum pertinacia exigente, contumacium nequitiæ fortius obviare. Regia ſiquidem excellentia non ignorat, quam gravis inter venerabiles fratres noſtros Joannem Dunkeldenſem & Hugonem ſancti Andreæ epiſcopos fuerit exorta diſſenſio. Et licet magnos utraque pars labores ſubjerit & expenſas, & tempore felicis memoriæ Lucii papæ prædeceſſoris noſtri apud ſedem apoſtolicam diutius litigaverint, negotium tamen non potuit finem habere. Unde cum iidem epiſcopi nuper ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, & contendiſſent ſuper hoc aliquamdiu in auditorio noſtro: de conſilio fratrum noſtrorum, prædicto Dunkeldenſi epiſcopo agendi licentiam ſuper epiſcopatum ſancti Andreæ tribuimus contra illum, & eidem ſancti Andreæ epiſcopo ad propria revertendi ad noſtram præſentiam ſufficienter inſtructo in conſtituto ſibi termino redituro: ita quod ſi tunc non venerit, venerabilis frater noſter Jocelinus Glaſcuenſis epiſcopus, & dilecti filii de Melros & de Neubotle & de Dunfermelin abbates, eum extunc ab officio epiſcopali ſuſpendant, &, ſi poſtmodum contumax fuerit, vinculo excommunicationis adſtringant, nec relaxent ſententiam, donec noſtro ſe conſpectui repræſentet. Nolumus enim ut negotio ipſo diutius in ſuſpenſo manente, præſcripta ſancti Andreæ eccleſia grave rerum ſuarum detrimentum incurrat, ſed potius, cognita veritate, per nos fidem congruum anxiliante Domino ſortiatur. Præcipimus etiam præfatis Glaſcuenſi & collegis ſuis, quod dilectos filios noſtros Ajulfum decanum de Lodonejo, & Odonem ſeneſcallum, & Rogerum de Fedic, & alios clericos, & amicos præfati Dunkeldenſis epiſcopi, a qualibet moleſtia, noſtra freti authoritate, defendant: & poſſeſſiones vel alia bona eorum, ſeu reditus ipſius epiſcopi, non permittant a quoquam invadi. Si qui vero contra ipſorum prohibitionem ſuper his venire præſumpſerint, cenſura eos canonica, nulla appellatione obſtante, compeſcant. Ut igitur quæ mandamus valeant ſine difficultate qualibet adimpleri, monemus regiam excellentiam, & hortamur in Domino, atque in remiſſionem peccatorum injungimus: quatenus pro amore juſtitiæ, & reverentia beati Petri, & noſtra, in negotio illo juxta mandati noſtri tenorem procedi permittas: & prædictos decanum, ſeneſcallum, & Rogerum de Fedic, atque alios conſanguineos & amicos prædicti Dunkeldenſis epiſcopi, & epiſcopatum, & alios reditus ejus, regia protectione defendas, & nec tu ipſe illos in aliquo aggraves, nec ſinas ab aliis aggravari: ita quod cauſa ipſa valeat ſine impedimento terminari, & regia magnificentia de juſtitiæ opere, apud Deum præmium indeficiens, & nomen bonum apud homines conſequatur. Noveritis autem memoratis epiſcopis in virtute obedientiæ nos injunxiſſe, ut nec ab eccleſiis, nec a clericis ſibi ſubditis, accipiant aliquid expenſarum intuitu, quas in proſecutione memorati negotii ſunt facturi, ſed de propriis ſolummodo reditibus ſibi procurent neceſſaria providere. Nolumus enim ut facto ipſorum, eccleſiæ, vel perſonæ aliæ regni tui, debeant incurrere detrimentum. Regiam inſuper excellentiam volumus non latere, quod ſupradictus Dunkeldenſis ita honeſte ſuum eſt negotium proſecutus, & honori regio detulit, quod nihil omnino propoſuit, quod in derogationem regii nominis valeat redundare, vel quo tua ſerenitas adverſus eum debeat commoveri. Unde ſi quid ab æmulis ejus in contrarium fuerit celſitudini tuæ ſuggeſtum, talium verbis aurem regiam non apponas. Datum Veronæ ſecundo Kalendas Auguſti.

III. AD JOCELINUM GLASCUENSEM epiſcopum, & abbates.

Ejuſdem argumenti.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Jocelino Glaſcuenſi epiſcopo, & dilectis filiis de Melros & de Neubotle & de Dunfermelin abbatibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CUM ex injuncto nobis a Deo adminiſtrationis officio ad univerſas eccleſias proximas nobis & longe poſitas aciem noſtræ conſiderationis teneamur extendere, &c. *Eadem fere cum ſuperiori. Extat apud Rogerum de Hoveden annalium parte poſteriori anno* MCLXXXXI. *ſub Henrico II.*

IV. AD BALDUINUM EPISCOPUM Cantuarienſem.

De eccleſia in honorem ſanctorum Stephani & Thomæ conſtruenda.

PRÆSENTIUM tibi auctoritate mandamus, ut liceat tibi eccleſiam in honorem beatorum martyrum Stephani & Thomæ conſtruere, & de idoneis eam ornare perſonis, quibus benefi-

cia, quæ ad eorum ſuſtentationem conſtitueris, canonice debeas aſſignare. Item fraternitati tuæ mandamus, ut quarta parte oblationum, quæ ad reliquias beati Thomæ martyris offeruntur, monachorum uſibus conceſſa, quarta fabricis eccleſiæ deputata, quarta pauperibus erogata, quartam portionem liceat tibi in alios uſus bonos pro tuæ voluntatis arbitrio erogare.

V. AD MAGISTRUM ET FRATRES cruciferos Hoſpitalis Bononienſis.

Approbat eorum ordinem.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Ben. magiſtro & fratribus Cruciferis, Hoſpitalis domus Bononien. tam præſentibus, quam futuris, communem vitam ducentibus in perpetuum.

Cum anteceſſor tuus, fili Prior, a prædeceſſore noſtro fel. mem. Alexandro papa lapidem primarium ad eccleſiam conſtruendam acceperit, in territorio Bononienſi, ubi domus veſtra nunc conſtructa dignoſcitur: nos veſtris poſtulationibus inducti, eamdem eccleſiam in qua Divino eſtis & pauperum obſequio mancipati, in jus & proprietatem beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. Statuentes, ut quæcumque poſſeſſiones, quæcumque bona, eadem eccleſia veſtra cum Hoſpitali in præſentiarum, juſte & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis, præſtante Domino poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipſum in quo præfatum Hoſpitale, & eccleſia ſita eſt, cum omnibus pertinentiis ſuis: &c.

Sane novalium veſtrorum, quæ propriis manibus vel ſumptibus colitis, ſive ad veſtrorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præſumat.

Liceat quoque vobis perſonas liberas, & abſolutas, e ſæculo fugientes, ad converſionem & pauperum Chriſti ſervitium recipere, & eas abſque contradictione aliqua retinere.

Inhibemus autem ne aliqua eccleſiaſtica, ſæculariſve perſona, in domum veſtram quemquam intrudere, aut aliquem fratrum veſtrorum de ipſa domo audeat ejicere violenter. Clerici etiam, qui ad domos veſtras ordinati fuerint, & aſſumpti, nulli alii, quam tibi fili Prior, præſtare obedientiam compellantur. Prohibemus inſuper ne cui liceat vos, aut domos veſtras, interdicto, vel excommunicationi, ſine manifeſta & rationabili cauſa, & legitima citatione, ſubjicere. Præſenti pagina decernentes, ut nullus eccleſiarum prælatus a domibus veſtris quicquam exigere, præter libram ceræ, audeat, vel etiam extorquere. Salvis cenſibus illis, qui nunc in quibuſdam domibus veſtris conſtituti ſunt de conſenſu epiſcoporum annuatim percipiendi.

Nihilominus etiam vobis duximus indulgendum, ut in domibus veſtris, ubi tot fratres aſſidue commorantur, quibus ſit eccleſia neceſſaria, liceat vobis oratoria erigere, & cœmeteria fabricare. Quorum ſepulturam liberam eſſe decernimus, ut eorum devotioni, & extremæ voluntati, qui ſe illic ſepeliri deliberaverint, niſi forte excommunicati vel interdicti ſint, nullus obſiſtat. Salva tamen juſtitia illarum eccleſiarum, a quibus mortuorum corpora aſſumuntur.

Chriſma quoque, oleum ſanctum, dedicationes eccleſiarum, ordinationes clericorum, qui ad ſacras fuerint ordinationes promovendi, & cetera eccleſiaſtica ſacramenta, a quocumque malueritis catholico recipiatis epiſcopo, qui noſtra fultus authoritate, quod poſtulatur impendat.

Ad indicium autem quod eadem domus veſtra, ſpecialiter beati Petri exiſtat, duodecim imperiales nobis noſtriſque ſucceſſoribus annis ſingulis perſolvatis.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam, & Hoſpitale temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas, retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare. Sed omnia integre conſerventur, eorum, qui quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura. Salva ſedis apoſtolicæ authoritate. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſæculariſve perſona, hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit: ſecundo, tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui careat dignitate, reumque ſe Divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia pacis inveniant Amen.

Ad te Domine levavi animam meam.

Ego Urbanus catholicæ eccleſiæ epiſcopus

Ego Henricus Albanenſis epiſcopus.

Ego Paulus Prænestinus epiſcopus.

Ego Theobaldus Hoſtienſis & Velletrenſis epiſcopus.

Ego Petrus presbyt. card. tit. S. Suſannæ.

Ego Laborans presbyt. card. S. Mariæ Trans Tiberim, tit. S. Calliſti.

Ego Pandulfus presbyt. card. tit. XII. Apoſtolorum.

Ego Melior presbyt. card. SS. Joannis & Pauli, tit. Pammachii.

Ego Adelardus, tit. S. Marcelli, presbyt. card.

Ego Jac. Diac. cardin. S. Mariæ in Coſmedin.

Ego Gratianus SS. Coſmæ & Damiani diac. cardin.

Ego Roland. S. Mariæ in Porticu, diac. cardin.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tullian. diac. cardin.

Ego * Rad. S. Gregorii ad Velum aureum diac. cardin.

* *Forte*, Radulfus.

Datum Veronæ per manum Moyſi Lateranenſis canonici, viceagentis cancellariæ, VII. Kalend. Aprilis, Indict. V. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXXVII. Pontific. vero D. Urbani papæ III. anno II.

VI. AD WALTERUM ROTOMAGENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Ut post appellationem nihil innovetur.

Bessin ncil. Ro- nag. ov. par. p. 91.

URbanus Episcopus servus servorum Dei Venerabili fratri Galtero Rotomagensi Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem. His qui ad tuitionem sui vocem appellationis emittunt, propensius adesse compellimur, & ne appellatione pendente quorumlibet malignitate graventur, pastoralem sollicitudinem adhibere; quia cum appellationis remedium inventum fuerit ad subsidium oppressorum, eorum indemnitati, quantum ordo juris exposcit, vobis imminet præcavere. Inde est, quod cum in Provincia tua, sicut audivimus, plerumque contingat, quod tam ecclesiastici, quam sæculares viri, post appellationem possessionibus vel rebus aliis spolientur; præsentibus tibi litteris indulgemus, ut si quid circa statum aliquorum de Provincia tua post objectum appellationis obstaculum, in eorum præjudicium tibi constiterit innovatum, id in eum statum appellatione postposita reducendi, in quo tempore appellationis extiterat, de authoritate nostra liberam habeas facultatem, ne appellantes sui juris dispendium patiantur. Statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum ejus Petri & Pauli se noverit incursurum. Datum Veronæ 11. Kal. Augusti.

VII. AD ABBATEM ET CONVENTUM FISCANENSEM.

Ne filii in patrum Ecclesiis instituantur, imo removeantur.

URbanus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Abbati & conventui Fiscannensi salutem & apostolicam benedictionem. Cum a sacris sit canonibus alienum, ut in Ecclesiis Dei patri filius nullo mediante succedat, nec sanctuarium Dei possit jure quasi hæreditario possideri, mirabile gerimus & indignum, quod in quibusdam ecclesiis monasterio vestro utroque jure subjectis nonnulli, sicut accepimus, suis parentibus successerunt, easque contra disciplinam canonicam detinent in scandalum plurimorum. Ideoque auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut eos, qui taliter memoratas ecclesias detinent, liberam habeatis auctoritate apostolica facultatem ab ipsis ecclesiis removendi: ita tamen quod eædem ecclesiæ, sine dilatione congrua canonice de personis idoneis ordinentur; nisi forte ibi tanto tempore fuerint, & taliter conversati, quod videantur merito sustinendi. Nulli ergo omnino hominum liceat, &c. Datum Veron. Kal. Junii. Ibidem par. 2. p. 34.

ANNO CHRISTI 1185.

☞ *AD EPISTOLAS URBANI III.* ANNO CHRISTI 1185.

APPENDIX.

AD GUILLELMUM PRIOREM GRANDIMONTENSEM.

Varia statuit pro pace & quiete Monachorum Grandimontensium.

c Mansi ppl. T. II. g. 714. n. 1185. t Mart. ecdot. t. p. 629.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Guillelmo priori Grandimontis, ejusque fratribus, tam præsentibus, quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Quanto per infusionem Sancti Spiritus cœlestis subditi magisterio disciplinæ odorem religionis in vestro ordine hactenus observatæ latius expanditis, ut secundum Apostolum conversatio vestra sit vitæ in vitam: tanto nostro imminet officio sollicitius attendendum, ne inimicus humani generis, qui semper circuit, quærens quem devoret, piis invidet studiis perfectorum, per suæ calliditatis astutiam adversus vos, Domino resistente, prævaleat, & propositum religionis & ordinis, sub quo laudabiliter militatis, virulenta suggestione immutet aliquatenus, vel perturbet, in vobis fraternæ pacis gratiam violando. Inde siquidem est, quod cum inter vos, permittente ipso qui fideles suos tentari non patitur supra id quod portare possint, seminarium scandali subortum fuerit, quod sollicitudine plurimorum adhibita, hactenus sedari nequiverit; ad nostram præsentiam quidam ex utraque parte fratrum litigantium accesserunt coram nobis & fratribus nostris, plurima de institutione vestri ordinis, & illatis hinc inde injuriis, proponentes. Nos vero, auditis omnibus diligenter quæ in nostro duxerunt auditorio proponenda, ut de cetero inimico virtutum omnium nocendi aditus clauderetur, & in ordine vestro fraternæ pacis concordiam tam facile ipsius calliditas non turbaret, in his quæ generare videbantur materiam jurgiorum, manum correctionis apostolicæ de fratrum nostrorum consilio duximus apponendam. Inprimis siquidem statuentes ut qui, relicto sæculo, ad ordinem vestrum confugiunt, priori qui pro tempore fuerit, & successoribus ejus catholicis, vel capitulo, si prior non fuerit, obedientiam, & reverentiam promittant absolute. Fratribus autem singulis in his quæ ad commodum & honorem domus pertinent, fraternæ charitatis officium, & auxilium debitæ subventionis impendant. Majores se invicem, secundum Apostolum, arbitrantes, quatinus juxta apostolicam evangelicamque doctrinam se invicem honore præveniant, & qui forte major est meritis, non erubescat amore Domini fieri minoribus minister. Paci vestræ præterea providentes, statuimus, ut ad recipiendum alterius religionis hominem nemo vos cogat invitos, ne dum instituta relicti ordinis qui ad vos confugerit æmulatur, a vestræ observantia disciplinæ animos simpliciorum avertat, & aliis vos contingat injuriosos & molestos existere, si professos eorum volueritis retinere. Priori autem, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, plenam concedimus auctoritate apostolica potestatem: ita ut uni conversorum, qui magis idoneus fuerit in cellis vestris temporalia dis-

☞ disponenda committat, qui de ipsius prioris mandato, eleemosynas depositaque recipiat, & eas in pios usus ac necessitatem domus provida consideratione convertat. Cura vero spiritualium libere de mandato prioris circa clericos ipsos resideat: ita quod nullus laicorum fratrum in confessionibus, pœnitentiis, divinis officiis celebrandis, & corrigendis excessibus clericorum, ullam sibi auctoritatem usurpet: sed hæc omnia per priorem jam dictum, vel de mandato ipsius, per clericos expleantur. Ad hæc, ad instar prædecessorum nostrorum felicis recordationis Alexandri & Lucii Romanorum pontificum, omnibus regulam vestram servantibus, sicut in vestro ordine, & suprapositis nostræ correctionis capitulis salubriter continetur, laborem loco pœnitentiæ, & in peccatorum suorum remissionem injungimus, quem in ipsa observantia patiuntur. Institutionem quoque quam ad castigationem vestram post confirmationem felicis recordationis Adriani papæ prædecessoris nostri salubriter addidistis, auctoritate apostolica confirmamus, & perpetuis decernimus temporibus valituram; statuentes ut liberum vobis sit, secundum regulam vestram, atque instituta ordinis, absque aliquorum gravaminibus vel molestiis, Domino famulari, salva in omnibus apostolicæ sedis auctoritate. Præterea domum & loca vestra, cum omnibus quæ in præsentiarum juste & pacifice possidetis, vel in futurum concessione pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio, poteritis adipisci sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus: statuentes ut ea firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam domum temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura. Si qua igitur in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam, sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatinus & hic fructus bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

ANNO CHRISTI 1185.

✠ Ego Urbanus catholicæ ecclesiæ episcopus subscripsi.

✠ Ego Paulus Prenestinus episcopus Ss.

✠ Ego Johannes tituli S. Marci presbyter cardinalis subscripsi.

✠ Ego Petrus Le Bon presbyter cardinalis tituli sanctæ Susannæ subscripsi.

† Ego Laborans presbyter cardinalis sanctæ Mariæ trans Tyberim tituli S. Callixti SS.

† Ego Pandulfus presbyter cardinalis tituli duodecim Apostolorum subscripsi.

† Ego Albinus presbyter cardinalis tituli S. Crucis in Jerusalem subscripsi.

† Ego Melior presbyter cardinalis SS. Johannis & Pauli tituli Pammachii subscripsi.

† Ego Adelardus tituli S. Marcelli presbyter cardinalis subscripsi.

ANNO CHRIST 1185.

† Ego Jacinthus S. Mariæ in Cosmedim diaconus cardinalis subscripsi.

† Ego Bobo S. Angeli diaconus cardinalis subscripsi.

† Ego Octavianus SS. Sergii & Bacchi diaconus cardinalis subscripsi.

† Ego Rollandus S. Mariæ in Porticu diaconus cardinalis subscripsi.

† Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis subscripsi.

† Ego Rad. S. Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis subscripsi.

Datum Veronæ per manum Moysis Lateranensis canonici vicem agentis cancellarii Idibus Julii, indictione IV. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXXVI. pontificatus vero Domini Urbani papæ III. anno primo.

AD FRIDERICUM IMPERATOREM

De injuriis ecclesiæ Romanæ illatis ab eo conqueritur.

URbanus episcopus servus servorum Dei Karissimo in Christo filio F. illustri Romanorum imperatori semper augusto salutem & apostolicam benedictionem. Ex Ludewig. Reliq. t. II. p. 409.

Si datum esset desuper & celesti prudentia stabilitum, ut inter ecclesiam & imperium ad salutem Christiani populi tanta esset connexio caritatis, quod adversus eam nec susurronum & malignantium studia prævalerent, nec ab alterutra partium aliquid in præjudicium alterius vel dispendium ageretur, gratum nobis existeret & acceptum, & universis Deum timentibus, sicut credimus, complaceret. Cum ad hoc sapientia Dei duorum statuerit censuram gladiorum, ut dum alter alteri cohæreret, iniquorum malitiam districtio unius compesceret, & contemnentes alterius potentia refrenaret. Quod nos piis, sicut convenit, affectibus intuentes ab ipsis nostræ promotionis iniciis firmum concepimus propositum, & tenemus inter ecclesiam & imperium, si per tuam serenitatem pacem perpetuam & concordiam reformare, & ut salva conscientia loquamur, nequaquam occasionem quæsivimus vel quærimus ab hoc proposito desistendi. Sane imperiales apices ea qua decuit benignitate suscepimus, eorumque serie plenius intellecta, ut tuæ celsitudini de nostra conscientia certius innotescat, serenitati tuæ per singula duximus capitula respondere. Recolimus siquidem nec sine multimoda commendatione referimus, quod in promotione nostra pacem ecclesia tua excellentia prosecuta debita reverentia & devotione suscepit, quo circa nos manus Domini noluit non ex nostris meritis, sed ex sua misericordia operari. Attendentes, sicut credimus, quod sicut princeps es ex divina institutione catholicus, ita in ecclesia Dei revereri & servare debeas catholicam unitatem. Postquam fatemur nos a tua magnitudine per litteras, & nuncios accepisse, quod patrimonium ecclesiæ, sicut ad tuum spectat officium, sub tua volebas protectione recipere, & ad hoc sine nostræ consistere beneplacito voluntatis, Heinricum illustrem regem excellentiæ tuæ filium destinare. Bona utique & commendanda promissio, si debita efficacia compleretur, sed quod sine admiratione non ferimus, res in contrarium versa est, cum idem illustris filius tuus non ad defensionem terræ nostræ, sed potius

Locus obscurus.

vi-

videatur ad oppreſſionem intendere, & a civitatibus & aliis locis, quæ noſtræ juriſdictionis exiſtunt, Narnia videlicet, Viterbio, Veruſio, * & quibuſdam aliis, forum & alia indebita ſervitia exigat, & quibuſdam denegantibus, quæ poſtulat, pro ſuæ voluntatis arbitrio comminetur. Placuit ergo promiſſio, placuit & affectus, & quia contrarius effectus exiſtit, grave gerimus, nec tuæ credimus excellentiæ convenire. Quod autem Novarianis pro culpa ſua a Chriſti corpore, quod eſt eccleſia, ſeparatos tua ſerenitas evitavit, debita commendatione proſequimur, nec aliter ſaluti & honori tuo, qui univerſos extollentes ſe adverſus Deum & eccleſiam ejus accepta debes poteſtate reprimere, & ſtatuta eccleſiaſtica firmiter obſervare, congrue providiſſes. Ex eo vero quod nobis ſuper facto Cremonenſi intimaſti, eo gravius admiramur, quo affectum tuum ad hoc cognoſcimus aliena forte ſuggeſtione inductum, ut pro his quæ gratiarum deberes proſequi actione concepiſſe in contrarium videaris. Nam cum Cremonenſes ipſi ſepius ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, humiliter poſtulantes, ut eos ſub apoſtolicæ ſedis protectione deberemus recipere, licet id ſalva conſcientia potuerimus admiſiſſe, qui univerſis ad nos devote clamantibus favorem tenemur apoſtolicum impertiri; ne tamen contra tuam excellentiam de favore noſtro inſolentiores exiſterent, petitionem ipſorum nequaquam admiſimus. Et ut tua providentia non ignoret, quod inter te & ipſos pacem & concordiam noluerimus diſturbare, quod ſi forte voluiſſemus, aliter negotia proceſſiſſent. Venerabili fratri noſtro, Cremonenſi epiſcopo, cum ad tractatum ipſius pacis intenderet, dedimus in mandatum, ut de reformanda concordia omni, qua poſſet, ſollicitudine laboraret. In quo, ſi quam habeas materiam conquerendi, ſerenitas tua conſideret, quod nos id, recurrentes ad conſcientiam, non videmus. Epiſcopis autem vel civitatibus Lombardiæ nequaquam nos prohibuiſſe meminimus, ne magnitudinis tuæ impugnatione Cremon. ipſorum * aſſiſterent, & conſilium & auxilium debitum miniſtrarent. Licet epiſcopos ab initio potuerimus prohibuiſſe, cum eccleſiis Italicis nequaquam hactenus fuerit conſuetum, hanc ſervitutem imponere, & imperialibus privilegiis expreſſe, ſicut tua ſerenitas non dubitat, habeatur, quod ipſis eccleſiis novas conditiones propterea non debeat inducere altitudo, * non grave excellentiam tuam gerere volumus vel moleſtum, ſi eas qui ſibi commiſſas eccleſias tam indebitæ conditioni ſubjicere præſumpſerunt, auctore domino paſtorali officio compeſcimus. Quibuſdam tamen pro certo injunximus, ut poſſeſſiones & bona eccleſiarum Cremonenſis diœceſis in imperialis collatione auxilii non vaſtarent, quod quidem injuncti nobis officii debitum requireret, quod tenemur eccleſiarum omnium ſtatui providere. Si quæ vero alterius tenore litteræ emanarunt, eas nobis libenter volumus præſentari, & ſi de noſtra conſcientia proceſſerunt, cum nonnullæ ſicut a ſerenitate tua, ita & a nobis litteræ ſubreptitiæ impetrentur, nequaquam denegabimus veritatem. In his omnibus & aliis, dum conſcientiam & affectus noſtros ſollicita inveſtigatione diſcutimus, nil in nobis varium contra tuam excellentiam invenimus, ex quo juſtam habeas materiam conquerendi, niſi forte occaſionem divertendi poſtules ab amico. Nos vero quot & quanta a te & excellentiæ tuæ miniſtris, contra conſtitutionem divinam & eccleſiaſticam libertatem impune hactenus ſuſtinuimus, attemptare, nequaquam ſine conſcientiæ damno recolimus & imperialem providentiam non credimus ignorare. Nam, ut cetera tranſeamus, nuper in Taurinenſi & Hiponenſi * dioceſibus miniſteriales tuos diceris ſtatuiſſe, quod eccleſiaſticos viros indebitis exactionibus & moleſtiis prægravantes eos ad ſecularia judicia pertrahant, & ſuis compellant juſſionibus obedire. Memoratus etiam filius tuus & Bertoldus eccleſias Tuſciæ congregati exercitus mole devaſtant, eiſque collectas pro ſua voluntate ſtatuunt. Dux Spoletanus ita ſtatum eccleſiarum, circa quas de mandato tuæ celſitudinis commoratur, in ſpiritualibus & temporalibus noſcitur attuliſſe, * eas viris eccleſiaſticis pro ſua conferens & auferens voluntate, capiens clericos & ad redemptionem compellens, qui viri eccleſiaſtici, qui in terra commiſſa ſuæ poteſtati conſiſtunt, propria coguntur tecta deſerere, & in obbrobrium eccleſiaſtici ordinis vitæ ſtipendia mendicare. Id idem Galterus miniſterialis in Marchia Tuſciæ & alii per regiones alias perpetrare non ceſſant.

ANNO CHRISTI 1185. Perusio

ANNO CHRISTI 1185.

* l. Eporediensi

* f. abſtuliſſe

AD MAGDEBURGENSEM ARCHIEPISC.

Ejuſdem argumenti, & ut ſequeſtrem pacis ſeſe interponat.

URbanus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Magdeburgenſi archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Ex eodem p. 42.

Firmum in corde noſtro propoſitum habendi te ſincerius in viſceribus Jeſu Chriſti caritas illa fundavit, quæ diffuſa per ſpiritum in cordibus electorum, ita corpus eccleſiæ compage ſuæ virtutis annectit, ut & caput membris ineffabili junctura cohæreat, & membrorum officioſa diverſitas ab unitate capitis non recedat. Noverit ergo tua fraternitas, quod nos circa te & commiſſam tibi eccleſiam caritatis hujus ardore ferventes, fiduciam de te gerimus ſpiritualem, quod ſicut paternitatem tuam nexu quodam ſingularis dilectionis amplectimur; ita etiam recompenſatione laudabili a tua devotione ſuſcepta copioſius ſemper in tuis affectibus oblectemur. Hac ergo ſuadente fiducia, materiam tibi noſtræ immodicæ turbationis exponimus, ut noſtris te participante moleſtiis, de prudentia & ſubſidio tuo majus in Domino ſolatium capiamus. Commonita, inquam, frequenter a nobis imperialis culminis altitudo, ut eccleſiæ Romanæ reſtituat poſſeſſiones ejus, quas detinet occupatas, non ea, qua debuit ſerenitate reſpondit, nec videtur velle perficere, per quod inter eccleſiam & imperium firma poſſit pax & concordia provenire. Unde hoc ipſum per litteras tibi duximus apoſtolicas intimandum, rogantes attentius & mandantes, quatinus cum ad partes illas acceſſerit, in quibus ejus alloquio tua fraternitas potiatur, ſuadere ſibi & conſulere non omittas, ut eccleſiam Dei ſicut ad ſuam ſpectat gloriam & ſalutem oculo benigniori reſpiciat, & materiam fomitemque diſcordiæ, ſicut decet ejus magnificum principatum, funditus e medio laudabili pietate præcidat. Quod ſi forſitan te commonente non fecerit, culpam diſſenſionis & odibilis ſimultatis in eam partem noveris eſſe refundendam, quæ culpam videtur præſtare diſcidii, cum in manu ejus poteſtas hæreat & facilitas emendandi. Dat. Veronæ VI. Kal. Marcii.

U R-

ANNO CHRISTI 1185.

☞ URBANI III. DECRETA.

Qui Clerici matrimonium contrahere possunt.

Urbanus III. Priori S. Crucis.

Cap. ex parte 9. de conversi. conjug. Ex Collect. a Mansi vulg. in Append. ad to. III. Misc. Baluz. nov. edit. Ansulis inclusa desunt in V. Decretal.

EX parte dilecti filii nostri Abbatis S. Petri (de Romadine) ad audientiam nostram pervenit, quod cum D. (de Cel.) in infirmitate positus, consentiente uxore ipsius, votum vovens castitatis monachalem habitum susceperisse; postmodum ab infirmitatis ipsius liberatus molestia, & prædictam uxorem suam tenuit, & aliam, ea defuncta, sibi temere copulavit. Quia vero licet prædictus D. uxore sua in sæculo remanente ad religionem nequiverit proficisci, ea tamen sublata de medio, votum quod fecit, sine salutis suæ periculo nequaquam potuit violare. Mandamus igitur, quatenus si verum est quod asseritur, præfatum D. per excommunicationem compellas, ut illam mulierem sine dilatione dimittat, & ad monasterium revertatur. De cetero sub regulari observantia serviturus.

(Datum Veronæ.)

ANNO CHRISTI 1185.

DE JUREJURANDO.

Urbanus III.

Cap. Sicut 23. de jurejur.

Sicut ex literis tuæ discretionis cognovimus H. prior monasterii tui, (lator præsentium) iracundiæ calore succensus, (præcipitato mentis instinctu, temerario) juramento firmavit, quod in claustro ejusdem monasterii, quo se vinculo professionis astrinxerat, non esset veritus cum Wi monacho moraturus; (quærenti ergo tibi, quid super hoc circa eumdem monachum sit agendum,) respondemus quod (cum beatus Benedictus in regula sua, quam fere omnes monachi profitentur jurare omnino prohibeat,) non licuit monacho supradicto temerarium juramentum facere; maxime quod fidem professionis frangeret, & stabilitatis propositum vacuaret. Ideoque circa eum tua sollicitudo provideat, quod talis ei pœna injungatur, per quam omnipotenti Deo de suscepto in vanum ejus nomine satisfaciat, & alius quilibet ejus exemplo deterritus, simile id pertimescat, ipse vero in claustro, quod licite abjurare non potuit, cum stabilitate perpetua suam pœnam exequatur; (ita tamen ne ex eo quod ad præsentiam nostram accessit, solita regularis beneficii portione privetur.)

ANNO CHRISTI 1186.

CONCILIUM PARISIENSE,

PRO EXPEDITIONE CONTRA TURCAS SUSCIPIEND

Celebratum anno Domini MCLXXXVI. tempore Urbani Papæ III.

De rebus in hac synodo gestis ita Robertus Gagninus, lib. VI. Inter has regis occupationes venere ab Hierosolymis ad Philippum Heraclius patriarcha Hierosolymitanus, & domus Hospitalis prior, nuncii calamitatis quam Saladinus Ægyptius Christianis per Palæstinam intulisset: locis aliquot non sine nostrorum cæde occupatis. Cui incommodo nisi catholici principes succurrant, res Hierosolymitanas in hostium potestatem brevi relapsuras. His querelis rex motus, Parisium regni pontifices advocat. Quibus convenientibus, edocet quis sit in Syria Christianismi status. Oportere quemque eorum per sua territoria populum admonere, ut miseræ Christianorum conditioni suppetias ferant: se quidem paratissimum esse qui in primis auxilietur, si præsentium rerum conditio admittat: sed nihilo segnius missurum sed ad id negotium viros strenuos cum valida militum manu. Oratione regis a præsentibus laudata, parvo post tempore rex ex suis destinat, qui afflictis rebus opitulentur. *Hæc ille.*

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI ad An. Christi 1185. n. 8. & 9.

Rigoldus in Philippo Augusto pag. 18. hæc ait: *Eodem anno* (nempe MCLXXXIV., quem continuat usque ad diem XXV. mensis Martii) *XVII. Kal. Februarii IV.* (i duo ultimi numeri abundant) *Heraclius Patriarcha Jerosolymitanus cum Priore Hospitalis transmarino, & Magistro magno Templi ad Philippum Augustum Christianissimum Francorum Regem missi Parisios venerunt.* Paulo post: *Qui per multa maris pericula, & frequentes incursus Pyratarum ex longo tractu terrarum, Magistro militiæ Templi interim in fata collapso, duo superstites, dominos ducente, Parisios venerunt: qui cum solemni processione a venerabili Mauritio Episc. Parisiensi, & Clero, & universo totius civitatis populo, Patriarcha receptus est quasi Angelus Domini. Sequenti die in Ecclesia B. Mariæ Missam celebravit, & sermonem ad populum fecit.*

Quo audito, Philippus Augustus Francorum Rex, omnibus aliis negotiis omissis, Nuncii citissime occurrit, & in osculo pacis honorifice recepit: diligentissime præpositis terræ suæ, sive dispensatoribus præcipiens, quod ubicumque per terram irent, de reditibus Regis sufficientes expensas illis ministrarent. Et cognita causa quare venerant, paterna pietate commotus, generale Concilium omnium Archiepiscoporum, Episcoporum, & Principum terræ suæ Parisiis convocari præcepit. Celebrato autem cum illis communi Concilio, Archiepiscopis, Episcopis, & omnibus Ecclesiarum Prælatis Regia auctoritate mandavit, quod ipsi per frequentes prædicationes & admoniones populos sibi subditos admonerent, quatenus pro fide Christianorum defendenda contra inimicos crucis Christi pugnaturi Jerosolymam peterent. Ipse enim Philippus Rex tunc regni Francorum gubernacula solus strenue regebat. Nondum enim ex Elizabeth venerabili Regina uxore sua sobolem desideratam acceperat. Et ideo de consilio Principum strenuos milites cum magna multitudine peditum armatorum, de propriis redditibus, sumptus sufficientes, prout fama referente didicimus, ministrans Jerosolymam devote transmisit. Hæc omnia Vincentius Bellovac. lib. 29. Specul. Hist. cap. 38. uno tenore cum anno MCLXXXIV. recitat; Labbeus vero Tom. X. Concil. Concilium Parisiense in annum MCLXXXVI. male differt cum Roberto Guagnino, cum eo anno Legati Jerosolymorum jam in Orientem rediissent.

CON-

ANNO CHRISTI 1186.

CONCILIUM * KARROFENSE,

Præside Henrigo de Soliaco Archiepiscopo Bituricensi,

Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinale, & sedis apostolicæ legato.

ANNO CHRISTI 1186.

'harrou Caran- um flu- m, *sur Charan-* H.

Habetur *hujus concilii mentio in patriarchio Bituricensi, cap.* LXVII. Hujus, *inquit*, venerandi patriarchæ, non generis solum altitudinem, sed etiam probitatem, elegantiam, & sinceræ devotionis constantiam attendens dominus Urbanus papa tertius, primum quidem eum Romanæ ecclesiæ cardinalem instituit: deinde eidem apostolicæ legationis officium commisit, per totam Bituricensem provinciam. *Et infra:* Sed & apud Karrosium, idem dominus Henricus provinciale concilium habiturus, ibidem fuit processionaliter receptus ab archiepiscopo Burdegalensi, & a suffraganeis ejusdem, exhibentibus ipsi omnimodam reverentiam & obedientiam, sicut domino primati suo. Et habuit ibidem procurationem: ministratoresque ejus sua feoda receperunt.

CONCILIUM MOSOMIENSE

a Folmaro Archiepiscopo Trevirensi,

& Apostolico Legato anno Christi MCLXXXVI. celebrato.

< P. Pagi An. Ch. 86. n. 4.

De hoc Concilio hæc habet Auctor Magni Chronici Belgici pag. 201. *Folmarus* (Archiepiscopus Trevirensis, repulso Radulpho perperam electo, ab Urbano III. confirmatus) *impetrato Legationis officio apud Mosanum Carram* (seu castrum Mousomium vel Mosomum, quod Mosæ adjacens Archiepiscopo Remensi tum parebat, inquit Brouverus) *ut Papæ Legatus, convocato Concilio & celebrato* (in Quadragesima juxta Brouverum) *Episcopum Tullensem deposuit, Petrum Virdunensem excommunicavit*. Agunt & de ista Synodo Vassenburgius in Gallia Belgica, & Brouverus in Annal. Trevir. ex monumentis ejusdem Ecclesiæ.

☞ AD MOSOMENSE CONCILIUM

A Folmaro Trevirensi archiepiscopo in causa electionis suæ contra Rudolphum æmulum,

Anno 1186. *celebratum*

ADDITIO.

Ex Mansi Suppl. To. I. pag. 720.

Folmarus ad Trevirensem cathedram in dissidio electus apud Urbanum III. papam causæ suæ victoriam obtinuerat, auctusque apostolicæ sedis legatione venit in Galliam. Trevirim dein venturus, cum perveniſſet Mosomum concilium habuit, de quo pauca ex magno Chronico Belgico ad annum 1186. Pagius ad eumdem annum, & ex eo Venetus Labbei editor. Multo plura dat vetustus author rerum ab archiepiscopis Trevirensibus gestarum in Martene Veter. Monum. to. IV. pag. 219. quem hic exscribo.

Folmarus legationem sedis apostolicæ a papa per nuntios impetravit, ut facta sua majorem auctoritate summi pontificis sortirentur vigorem. Accepta igitur suæ voluntatis plenitudine, statim Treverensibus & suffraganeis ecclesiis concilium indixit apud Mosomum castrum archiepiscopi Remensis, qui eum eo tempore manu tenebat, & solatium ei per se & suos in multis exhibebat. Universi itaque tam cleri quam prælati suffraganearum ecclesiarum, & plurimi pastores ecclesiarum de archidiaconatu, quod inter Treverim & Ivodium castrum constitutum est, timentes ordini suo, ad concilium istud, antecedente eos Metense episcopo, Dominica qua cantatur *invocavit*, convenerunt. Petrus vero Tullensis, & Henricus Virdunensis episcopi appellatione interposita, non venerunt. Venerunt & multi tam magistri quam clerici de Francia, inter quos etiam quidam episcopi, animantes eum, ut auctoritatis sibi concessæ potestate uteretur, & subditos suos a subjectione resilientes, censura ecclesiastica coerceret. Horum ergo suffragiis animatus, prælatorum quosdam & clericorum Treverensium excommunicavit, quosdam ab officio & beneficio suspendit, quosdam vero sine spe veniæ deposuit. Petrum etiam Tullensem episcopum excommunicavit, Henricum Virdunensem ultro se offerentem, ab episcopatu deposuit; & sic in absentes grassatus, non convictos neque confessos damnavit. Hæc ergo causa malorum iracundiæ fomitem ministravit, & indignationem imperatoris contra eum magis ac magis accendit.

„ Porro Tullensem episcopum ideo diris devovit Folmarus, quod rogantem illum per „ urbem ejus transitum, recipere recusavit; quod „ re-

☞ „ recipi illum ab imperatore æmulo ejus faven-
„ te noſſet. Quæ pariter cauſa Virdunenſem
ANNO CHRISTI 1186. „ epiſcopum a ſede dejecit, quamquam ille in-
„ terpoſita ad pontificem Romanum appellatio-
„ ne ſententiam in ſe latam eluſit.

„ Hanc tamen Folmari ſeveritatem in epiſco-
„ pis puniendis deteſtatus eſt Gregorius VIII.
„ qui dum hæc agerentur Urbano III. ſucceſſit,
„ ſcriptiſque literis ad eundem Folmarum acta
„ ejus omnia in concilio reſcidit, Vulgavit lite-
„ ras illas Ludevvig Reliquiarum to. II. pag.
„ 428. ex quo huc transferendas, ut pote ab
„ hoc concilio haud penitus alienas, cenſui.

Gregorius epiſcopus, ſervus ſervorum Dei venerabili fratri F. Trevirenſi archiepiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Propoſitum vincit effectus; & ſupervenientes cauſæ ſæpe compellunt mutare, quod firma diſpoſitum fuerat voluntate. Nec locus ex hoc reprehenſioni relinquitur, cum Salomon dicat: *Omnia tempus habent, & tempus loquendi & tempus tacendi.* Ex hoc ſiquidem eſt, quod eccleſia Dei ſua interdum variat, pro filiorum neceſſitate, inſtituta, & cohibet aut differt ſæpe vindictam, quam quieto & pacato tempore ſtatuerat exercendam, juxta hoc quod Salomon dicit: *Sapiens videns malum declinat; ſtultus tranſilit confidenter.* Hæc vero cautela, etiamſi alio tempore potuerit intermitti, hoc vero tempore tanto circumſpectius eſt tenenda, quanto ex caſu orientalis eccleſiæ in majore tribulatione videtur chriſtianus populus conſtitutus. Nec facile patet ex humana infirmitate ſucceſſus, niſi ad hoc magnorum principum corda contigerit ex ſancti ſpiritus inſpiratione moveri. Ex eo ſiquidem eſt, & ex aliis multis cauſis, quod nos corda ſublimium principum & eccleſiæ defenſorum, imperatoris ſcilicet & filii ejus, ad bonum volentes per humilitatem eccleſiæ provocare, in bona cum ipſis manſuetudine ducimus ambulandum, & non tam contra eos humanum requirendum auxilium, quam divinum, ſi debitam, quod non credimus, eccleſiæ reverentiam decreverit ſubtrahendam. Proinde quod tua fraternitas a domino Urbano prædeceſſore noſtro recedens & provinciæ Trevirenſis fines attingens durius, quam e re viſum fuit, ſe cepit in epiſcopos & perſonas alias exercere, & cum in ſcandalum multos miſerit, paucos ad ſe provocavit in gratiam, nos ex conſueto ſedis apoſtolicæ moderamine providere volentes, enim aſperitate tua multorum a te facias animos alienos, & tandem ipſam cenſuram eccleſiaſticam, ſi ſervata non fuerit, contentibilem reddas, litteris tibi præſentibus inhibemus, ne ad excommunicationem vel depoſitionem perſonarum Trevirenſis provinciæ ſine conſcientia & licentia noſtra procedas; ſed ita in omnibus modeſtiam teneas, ut ex animoſitate aliqua vel indignatione præterita eccleſiæ cauſam & tuam facias graviorem. Cum etenim non prorſus ignores, quid nobis ſuper negotio tuo viſum fuerit a principio, bene, ſicut credimus, tibi proſpicies, ſi talem in omnibus exhibere te cures, ut ſiniſtram de te habere opinionem minime debeamus. Datum apud Forum novum II. Kal. Decembris Indictione VI.

☞ CONCILIUM apud EGENESHAM

Anno 1186. coactum.

Ex Chron. Gervaſii col. 1480.

Ex Supp. Manſ. p. 721. Au. 1186. Aſſert Wilkins Concil. Brit. t. I. ad hunc an.

MEnſe Majo hujus anni coadunato clero Angliæ apud Egenesham in præſentia regis & archiepiſcopi (Balduvini) multæ factæ ſunt electiones priorum in epiſcopos & abbates, &c.

ANNO CHRISTI 1186.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

ANNO CHRISTI 1186.

Anno 1186. celebratum.

AD CONSTANTINOPOLITANUM ISTUD CONCILIUM

Data eſt novella Iſaacii Angeli Græcorum imperatoris, quam ex Jure Græco Romano Leunclavii Tom. I. lib. 2. huc transfero.

ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ.

ISAACII ANGELI

Ex eodem. Σημείωμα βασιλικὸν, ἀκυροῦν τὰς γινομένας ψήφους ἀπουσίᾳ τινὸς τῶν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημούντων ἀρχιερέων. διορίζομενον δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μὴ ἄλλως γίνεσθαι ψῆφον, εἰ μὴ πάντες οἱ ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημοῦντες ἀρχιερεῖς μετυκληθῶσι, καὶ ἢ παρασιάσουσιν, ἢ δῶσουσι γνώμας. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, ι, ἡμέρᾳ δ, ἐπινεμήσεως ε.

Scriptum imperatoria manu ſubſignatum, quod irritas facit electiones, quæ fiunt per abſentiam pontificis alicujus, in urbe commorantis; atque ſtatuit, in poſterum non aliter fieri electionem debere, niſi omnes in urbe degentes pontifices arceſſiti fuerint, & vel præſentes adfuerint, vel ſententias ſuas exhibuerint. Act. menſis Septembris die X., feria quarta, indictione V. Ibid.

Ὁ Μὴ ἐλέγξων, φησὶν ἡ γραφὴ, τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὡς ὁ τὸν ἰὸν ἀφείς τῷ δηχθέντι ὑπὸ ὀφεως. πρὸς τί δὲ ταῦτα παρὰ τῆς βασιλείας μου τῷ τοῦ λόγου προθύρῳ προβέβληται, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει σαφέστατα. καὶ γὰρ τὸν ἱερώτατον μητροπολίτην Κυζίκου ὑπομνήσαντος πρότριτα τὸ κράτος ἡμῶν, ὡς ἔξεστιν οὗ τινα παρὰ τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους κανόνας, καὶ τοὺς φιλοσεβεῖς νόμους προβαίνουσιν ἐν ταῖς συνοδικαῖς τῶν συναδελφῶν αὐτοῦ συνελεύσεσι, καὶ παρακληθέντος τηρηθῆναι ταῦτα παρὰ τῷ τῆς βασιλείας μου βήματι, συνάμα τῷ ἁγιωτάτῳ μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, ὡς καὶ τῷ τοῦ ἐπισημοναρχοῦντος τῆς ἐκκλησίας πίξιν λαχούσης τῆς βασιλείας μου, παρὰ τοῦ ταύτῃ χρίσαντός τε καὶ βασιλεύσαντος, καὶ ἐφειμένον ἐχούσης διορθοῦσθαι τὰ παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἕως γινόμενα. οὐμενοῦν καὶ ἀπεώσατο καὶ ἡ βασιλεία μου τῷ τοῦ μητροπολίτου ἱκέσιον δέησιν, καὶ ἔασεν ἀδιαίτητον. διὸ καὶ μεταχαλεσαμένη τῷ σήμερον τὸν ἁγιώτατον μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑτέρους ἁγιωτάτους πατριάρχας, τόν τε τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Ἱεροσολύμων, καὶ μὴν καὶ τοὺς ἐνδημοῦντας τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς, ἀπήτησε τὸν διαληφθέντα μητροπολίτην Κυζίκου παρόντα καὶ αὐτὸν ἐν ἐπηκόῳ τοῦ φιλοθέου τούτου χοροστασίου εἰπεῖν καὶ προθέσθαι ὃ βούλεται. ὁ δὲ καὶ πάλιν μηδὲν ὑποσειλάμενος, ἐκεῖνα ταῦτα προέθετο, ἅπερ καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν μου πρότριτα ἀνήνεγκε. τό, τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους δηλαδὴ κανόνας καὶ νόμους ἔν τισι παραθεωρεῖσθαι καὶ παραβαίνεσθαι. καὶ εὐθὺς πρὸ τῶν ἄλλων προέθετο, ὅτι ἐκκλησιῶν χηρευουσῶν καὶ ψήφων γινομένων αὐτῶν, ὑ συγκαλοῦνται ἐπὶ τοῖς ἠρημωμέναις ψήφοις ἅπαντες οἱ ἐνδημοῦντες τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ ἄτερ τῆς τινων συλλειτουργῶν καὶ συναδελφῶν μετακλήσεως, τὰ τῆς ψήφου παρὰ κανόνας προβαίνει. ὁποῖόν δή τι γέγονε καὶ ἐπὶ τοῖς ψήφοις τῶν ῥηθησομένων ἐκκλησιῶν. καὶ προῖχεο, ὡς ἐπὶ τῇ ψήφῳ μοῦ τῆς τε Κλαυδιουπόλεως, καὶ τῆς Μαρωνείας, οὐδόλως ἠξίωται λόγου παρὰ τῶν ψηφισαμένων τοιού-

QUI non arguit peccatum fratris ſui, ait ſcriptura, ſimilis eſt ei, qui venenum relinquit admorſo ab animali venenoſo. Quorſum autem hoc a majeſtate mea in orationis ipſo veſtibulo prolatum ſit, ubi progreſſa fuerit oratio, clariſſime indicabit. Quippe quum ſanctiſſimus Cyzici metropolitanus majeſtati noſtræ nudiuſtertius ſuggeſſerit, nonnumquam aliqua præter ſacros divinoſque canones, & religioſas leges in ſynodicis confratrum ſuorum conventibus fieri, atque obſecraverit, ut eorum ratio habeatur apud tribunal majeſtatis meæ, juncto ſanctiſſimo domino meo & univerſali patriarcha, quum periti gubernatoris eccleſiæ locum ſortita ſit mea majeſtas ab eo, qui eam unxit, & imperio præfecit, habeatque licentiam corrigendi ea, quæ præter eccleſiaſticos fortaſſe canones admittuntur: noluit majeſtas mea rejicere preces metropolitani ſupplices, nec indiſcuſſas relinquere. Quamobrem arceſſito hodie ſanctiſſimo domino meo & univerſali patriarcha, atque etiam ceteris ſanctiſſimis patriarchis, videlicet Antiocheno, & Hieroſolymitano, prætereaque commorantibus in hac magna urbe pontificibus; requiſivit ab indicato metropolitano Cyzici, qui & ipſe præſens erat, ut audiente hoc religioſo cœtu diceret atque proponeret, quæ vellet. Is autem denuo nihil diſſimulans, ea ipſa propoſuit, de quibus etiam nudiuſtertius ad majeſtatem meam retulerat, nimirum divinos ſacroſque canones in nonnullis negligi ac violari. Confeſtimque ante alia propoſuit, quod quum eccleſiæ ſuos amiſerunt epiſcopos, & electiones fiunt, non convocentur ad futuras electiones univerſi commorantes in urbe pontifices, ſed abſque nonnullorum comminiſtrorum & confratrum advocatione, præter canones electio procedat. Quale quiddam uſuvenerit etiam in electionibus eccleſiarum, quæ indicabuntur. Adeoque prætendebat, in electione Claudiopolitana, & Maroneæ, nullam prorſus ſui rationem habitam a con- Ex jure Græc. Rom. t. I. p. 169.

ANNO CHRISTI 1186.

a confratribus & comministris suis, qui eam electionem confecissent; nec se a quoquam ad eam arcessitum, quum quidem in urbe degeret, nec a synodicis tribunalibus ceterisque congressibus semet abstineret. In electionibus autem aliarum trium ecclesiarum, Dyrrhachii, Mileti, & Christianopolis, quum res ei denuntiata fuisset, atque ipse responsionem instituisset, ac manifeste diserteque, quid sibi displiceret, ostendisset; quodque subortum esset inter se, fratrumque cœtum, ex sui contemptu, scandalum; quasique pacem, & concordiam, ab eis requireret: confratres suos id responsum flocci fecisse, atque habuisse ludibrio, quumque semet ab eo disjunxissent, non interveniente ipsius præsentia, nec alia quapiam commonitione, in his etiam ecclesiis eos, quos ipsis visum fuisset, elegisse. Quod autem divini sacrique canones hujusmodi electiones rejiciendo improbent, id etiam in medium adducebat, utque canones legerentur, obsecrabat; qui quidem ab eo in medium exhibiti, ad verbum relecti fuerunt. Eorum unus, sanctæ ac universalis primæ synhodi quartus erat canon, hæc continens: Episcopum par est maxime quidem ab omnibus, qui sunt in provincia, constitui. Sin id difficile fuerit, vel propter urgentem necessitatem, vel ob prolixitatem itineris: tunc omnino tres in unum congregati, consentientibus electioni etiam iis, qui absunt, eamque per litteras adprobantibus, ordinationem perficiant. Confirmatio autem eorum, quæ fiunt, in qualibet provincia metropolitano permittatur. Alius item canon erat decimus nonus Antiochenæ synodi, qui hæc ipsa verba complectitur: Episcopus ne ordinator absque synodo, & ejus præsentia, qui est in provinciæ metropoli, qui omnino si adsit, præstat quidem esse cum eo cunctos in ea provincia comministros, atque par est eos, qui sunt in metropoli, convocare. Ac si quidem compareant omnes, id melius est. Sin illud difficile sit, omnino majorem adesse partem oportet, vel per litteras suffragari. Atque ita cum plurima vel præsentia, vel suffragio, constitui episcopum. Sin aliter res, præter hæc modo definita, geratur: nullum ordinatio robur habeat. Quod si secundum canonem præscriptum episcopi fiat institutio, nonnullis ob insitum sibi rixandi studium contradicentibus: suffragium plurium valeat. Hæc allegante pro se sanctissimo Cyzici metropolitano, adversæ partis pontifices, ac præ ceteris Ephesinus, Iconiensis, Abydenus, non vera dicere Cyzicenum ajebant de iis, quæ proponeret, quod scilicet nec ipse fuisset arcessitus ad electiones dictarum ecclesiarum. Quippe dicebant, ipsum Iconiensem, quum consobrinæ Referendarii nuptiæ celebrarentur, ac ibidem invitatum Cyzicenum quoque reperisset, ei postridie futuram Claudiopolis & Maroneæ electionem intimasse. In ceteris autem electionibus aliarum ecclesiarum etiam per scripturam adfirmabant eum vocatum. Ad cujus eorum adseverationis probationem, insinuabant instrumentum patriarchalis notarii, Stephani Narsitæ, factum die XXIII. Augusti, elapsa paulo ante IIII. indictione, quod perlectum hujusmodi ad verbum erat. Mensis Augusti die XXIII. feria VII. indictione IIII. in præsentia reverendi Episcopiani, domini Con-

ANNO CHRISTI 1186.

Α τῆς συναδελφῶν τούτῳ καὶ συλλειτουργῶν οὐδὲ μετεκλήθη πρὸς τὴν ψῆφον παρά τινος, καὶ ταύτῃ τῇ μελάλῃ πόλει ἐνδημῶν, καὶ τῶν συνοδικῶν δικαστηρίων μὴ ἀπολιμπανόμενος, καὶ τῶν λοιπῶν συνελεύσεων. ἐπὶ δὲ ταῖς ψήφοις τῶν ἑτέρων τριῶν ἐκκλησιῶν, Δυῤῥαχίου, Μιλήτου, καὶ Χριστιανοπόλεως, δοθείσης τούτῳ εἰδήσεως, καὶ αὐτὸ ποιησαμένου ἀπόλογον, καὶ ἐνδειξαμένου φανερῶς ἀποπεφασμένον τὸ τοῦτο δυσαρεστούμενον, καὶ τὸ μέσον αὐτῶν τε καὶ τῆς ἀδελφότητος διὰ τινὰ περιφρόνησιν σκάνδαλον, καὶ οἷον ἀπαιτοῦντος τὴν εἰρήνην καὶ τινὰ ὁμόνοιαν, οἱ τούτου συναδελφοὶ παρὰ φαῦλον ἔθεντο καὶ ἀπερράπισαν τινὰ ἀπόκρισιν. καὶ ἀποσχοινίσαντες ἑαυτοὺς Β χωρὶς τῆς αὐτοῦ παρουσίας, καὶ ἑτέρας τινὸς ὑπομνήσεως, καπὶ ταύταις ταῖς ἐκκλησίαις τοὺς δοκοῦντας αὐτοῖς ἐψηφίσαντο. ὅτι γοῦν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες τὰς τοιαύτας ψήφους ἀποδοκιμάζοντες μεμισήκασι, προτίθησι τέως τὰ περὶ τούτου, καὶ τοὺς κανόνας παρακλητεύει ἀναγινώσκεσθαι, οἵτινες μὴ παρ' αὐτοῦ ἐκδοθέντες ἐπὶ τοῦ μέσου, κατὰ ῥῆμα ὑπανεγνώσθησαν. ὧν ὁ μὲν εἷς, ὃ ἦν κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς α συνόδου, οὕτω διεξιών. ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίσασθαι, εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον, ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην. ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξάπαντος τρεῖς ἐπιταυτὸ συνηγμένους, συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων, καὶ συντιθεμένων C διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι. τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ. ὁ δὲ ἕτερος κανὼν ὧν καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, διαλαμβάνων οὕτως ἀπολεξεί. ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας. τούτου δὲ παρόντος ἐξάπαντος βέλτιον ἂν συνεῖναι αὐτῷ πάν- D τας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συλλειτουργούς, καὶ προσήκει δὶ ἐπιστολῶν τοὺς ἐν τῇ μητροπόλει συγκαλεῖν. καὶ εἰ μὲν ἀπαντῷεν πάντες. βέλτιον, εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τοῦτο, τοὺς γε πλείους ἐξαπαντος παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γνέσθαι. καὶ οὕτω μετὰ τῆς τῶν πλειόνων ἤτοι παρουσίας, ἢ ψήφου, γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. εἰ δέ ἄλλως παρὰ τὰ ὡρισμένα γίνοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν. εἰ δὲ κατὰ τὸν ὡρισμένον κανόνα γίνοιτο ἡ κατάστασις, ἀντιλέγοιεν δέ τινες δὶ οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν γνὶ τῶν πλειόνων ψῆφον. ταῦτα τῆ ἱερωτάτῃ μητροπόλει Κυζίκου προβαλλομένου, οἱ ἀντικαθισάμενοι τούτου ἀρχιερεῖς, ᾗ πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Ἐφέσου, ὁ Ἰκονίου, ᾗ ὁ Ἀβύδου, μὴ ἀληθεύειν τὸν Κυζίκου προίσχοντο, ἐφ' οἷς ᾗ προέθετο, τὸ μὴ μετακληθῆναι, δηλονότι ᾗ αὐτὸν ἐπὶ ταῖς ψήφοις ἵων ῥηθεισῶν ἐκκλησιῶν. αὐτὸς γάρ φησιν ὁ Ἰκονίου, γάμου γενομένου ἐπὶ ἐξαδέλφῃ τοῦ ῥαιφερενδαρίου, εὑρὼν ἐκεῖσε μετακληθέντα καὶ τὸν Κυζίκου, δεδωκε τούτῳ εἰδησιν τῆς γνησομένης ψήφου τῇ ἐπιούσῃ, ἐπί τε τῇ Κλαυδιουπόλεως, καὶ τῇ Μαρωνείας. ἐπὶ δὲ ταῖς λοιπαῖς ψήφοις τῶν ἑτέρων ἐκκλησιῶν, καὶ ἐγγράφως γνέσθαι διετείνοντο τινὰ τούτου μετάκλησιν. καὶ εἰς παράστασιν τῆς βεβαιολογίας αὐτῶν, καὶ σημείωμα ἐνεφάνιζον τοῦ Ναρσίτου,

γεγο-

γεγονὸς κατὰ τὴν ιγ τοῦ Αὐγούστου, τῆς πρὸ μικροῦ διελθούσης δ ἐπινεμήσεως, ὃ καὶ ἀναγνωσθὲν ἐπὶ λέξεων εἶχεν οὕτως. Μηνὶ Αὐγούστῳ ιγ, ἡμέρᾳ ζ, ἐπινεμήσεως δ, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ εὐλαβοῦς ἐπισκοπειανοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Χειρομάχου, Θεοδώρου τοῦ φιαλίτου, καὶ Μιχαὴλ τοῦ Χαμούλη, ὁριωθέντες παρὰ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, εἰδήσει καὶ τιμιωτάτου Χαρτοφύλακος τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας κυροῦ Εὐσταθίου τοῦ Χανδρηνοῦ, μεταπαλέσασθαι τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Κυζίκου κῦρον Ἰωάννην ἀνελθεῖν κατὰ τὸν ἄφριον εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, καὶ παρεσιάσαι ἐπὶ τοῖς μελλούσαις γίνεσθαι ψήφοις τῶν χηρευουσῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἢ γνώμην ἐκθέσθαι, καὶ ἀναδιδάξαι τοῦτον, ὡς εἰ μὴ οὕτω ποιήσει, μέλλουσιν αἱ τοιαῦται ψῆφοι προβῆναι καὶ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, διὰ τὸ περὶ τούτων μηνυθῆναι αὐτὸν διαφόρως καὶ παρὰ τοῦ εὐλαβοῦς ἐπισκοπειανοῦ, κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Χειρομάχου, καὶ μὴ θελῆσαι τὰ τούτου μηνύματα ἐκπληρῶσαι. ἀφικόμεθα τὴν σήμερον ἐν τοῖς κελλίοις τοῦ ῥηθέντος πανιερωτάτου μητροπολίτου, τοῖς διακειμένοις πλησίον καὶ σύνεγγυς τῆς σεβασμίας μονῆς τῶν Στουδίου. καὶ ἐντυχόντες τούτῳ ἐκεῖσε ἐπὶ κλίνης κειμένῳ, ὡς ἀῤῥώστως ἔχοντι, εἴπομεν πρὸς αὐτὸν καθὼς παρὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας μεγαλειότητος ὡρίσθημεν, ὅσα ὁ λόγος ἀνωτέρω ἐδήλωσε, παρεγγυησάμενοι τοῦτο. ὡς εἴπερ ἴσως οὐ θελήσει οὕτως ἢ παρεσιάσαι κατὰ τὰν αὔριον εἰς τὰς γενησομένας, ὡς εἴρηται, ψήφους τῶν χηρευσῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἢ γνώμην ἐπὶ τούτοις ἐκθεῖναι, προβήσονται αὐτοῖς καὶ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ. ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀπεκρίθη τοῦτο. ὡς καὶ ἄλλοτε προέβησαν ψῆφοι ἐκκλησιῶν παρὰ τῶν τούτου συναδελφῶν ἄνευ παρουσίας αὐτοῦ καὶ γνώμης. τοῦτο γὰρ γέγονε παρ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῖς νῦν χηρευούσαις ἐκκλησίαις. ἐγὼ γὰρ δύναται ἀπελθεῖν εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, καὶ παρουσιάσαι ἐπὶ τοῖς ψήφοις, διὰ τὸ δεινῶς νοσελεύεσθαι. πολλὰ γοῦν παρακληθεὶς παρ' ἡμῶν, κἂν γνώμην ἐκθέσθαι, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι ἠθέλησεν. εἰς δήλωσιν οὖν τούτων, τὴν παροῦσαν σημείωσιν ἐξεθέμεθα, ἣν παρεκβάλλοντες, καὶ συνήθως πισωσάμενοι, ἐπιδεδώκαμεν μηνὶ καὶ ἐπινεμήσει τοῖς προγεγραμμένοις. ὁ εὐτελὴς διάκονος τοῦ ἁγιωτάτου τῆς Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ πατριαρχικὸς νοτάριος, Στέφανος ὁ Ναρσίτης.

Τοῖς οὖν ῥήμασι τοῦ τοιούτου σημειώματος ἀποχρώμενοι οἱ τοῦ Κυζίκου ἀντίθετοι, ἔλεγον ἐν πάσαις ταῖς ψήφοις μετάκλητον γίνεσθαι καὶ τὸν Κυζίκου. καὶ αὐτοὶ μὲν τὸ οἰκεῖον ποιήσασθαι, τοῦτον δὲ μὴ θελῆσαι παρεσιάσαι. προσιθέμενοι, ὅτι καὶ ἐπισκοπειανοὶ κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ θεοφιλεστάτου χαρτοφύλακος κατὰ τὸ ἔθος ἀπεσάλησαν εἰς τὰ, ἐν οἷς κατοικεῖ, κελλία, ὁ Κυζίκου, ἔνθα καὶ ὁ πατριαρχικὸς νοτάριος ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ ψήφῳ ἐπιδεδήμηκεν, ὡς διείληπται, καὶ μετεκαλέσαντο τοῦτον κατὰ τὸ σύνηθες εἰς τὰς προβησομένας παρ' αὐτῶν ψήφους. οἵτινες ἐλθόντες πρῶτον μὲν εἰς τὸν ἁγιώτατον μου δεσπότην καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, εἶθ' οὕτω καὶ πρὸς αὐτοὺς, εἶπον μὴ ἐφαρεῖν τῶτον ἐν τοῖς αὐτοῦ κελλίοις. μαθὼν δὲ, ὅτι ἔν τινι τῆς πόλεως προαστείῳ διάγει. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτο ὁ Κυζίκου γενναιότερον ἀντικατέστη τοῖς τοιούτοις συλλειτουργοῖς. πρὸς μὲν τὸν τοῦ Ἰκονίου λόγον προσθέμενος, ὡς οὐδέποτε τοιαύτη πρόσκλησις ἐκ τοῦ παρήκοντος περὶ ψήφου πρὸς μητροπολίτην γέγονε παρὰ συναδελφοῦ αὐτοῦ, ἔγωγε καὶ δοίη τις τοῦτο μαθέσθαι. ἀλλὰ παρὰ τῶν συνήθως συλλεγομένων εἰς τὴν

A stantini Chiromachi, Theodori Phialitæ & Michaelis Chamulæ, nos deputati a sanctissimo domino nostro & universali patriarcha, & interveniente notitia maxime venerabilis Chartularii sanctissimæ Dei majoris ecclesiæ, domini Eustathii Chandreni, ad arcessendum sanctissimum metropolitanum Cyzici, dominum Joannem, ut in crastinum veniret ad sacram sanctam synodum, & præsens adesset futuris electionibus viduarum sanctissimarum ecclesiarum, vel sententiam exponeret; & ut ei significaremus, futurum, ut nisi compareret, ejusmodi electiones etiam ipso absente procederent, propterea quod de his varie monitus esset etiam a reverendo Episcopiano, domino Constantino Chiromacho, nec ejus denuntiationibus parere voluisset; venimus hodierno die ad cellulas dicti sanctissimi metropolitani, sitas propter venerabilem mansionem Studianam. Quumque reperissemus eum ibidem in lectulo jacentem, ut qui non recte valeret, diximus ei, quemadmodum a patriarchali & sacra dignitate deputati essemus, ad ea, quæ supra indicata sunt, ipsum exhortantes. Quippe si fortassis ipse vel præsens esse die crastino futuris (ut dictum est) electionibus viduatarum sanctissimarum ecclesiarum, vel sententiam de iis suam exponere nollet: eas etiam ipso absente processuras. Ille vero nobis respondit, etiam alias factas esse pro ecclesiis electiones a confratribus suis, absque præsentia sententiaque sua. Quapropter idem ab eis etiam in viduatis modo ecclesiis faciundum. Non enim venire se posse ad sacram sanctam synodum, & electionibus adesse, propterea quod acriter ægrotaret. Inde multum a nobis rogatus, ut vel sententiam suam exponeret; ne id quidem facere voluit. Ad horum igitur indicationem, præsens instrumentum confecimus; quod in litteras relatum, & pro more corroboratum, dedimus mense & indictione supra scriptis. Humilis diaconus sanctissimæ Dei majoris ecclesiæ, & patriarchalis notarius, Stephanus Narsites, subscripsit.

Itaque verbis hujus instrumenti abutentes adversarii Cyzizeni, ad omnes electiones etiam Cyzizenum arcessitum fuisse dicebant, ac se quidem, quod sui fuisset muneris, fecisse; verum ipsum noluisse comparere: addentes, episcopianos quoque jussu religiosissimi Chartularii de more missos ad eas fuisse Cyzizeni cellulas, in quibus commorabatur; ubi & patriarchalis notarius in electione secunda præsens fuerit, uti dictum est: atque hos pro more Cyzizenum ad electiones per ipsos conficiendas arcessivisse. Quumque rediissent isti primum ad sanctissimum dominum meum & universalem patriarcham, deinde ad ipsos quoque dixisse, non inveniisse hominem in cellulis suis: intelexisse vero, in quodam eum suburbano degere. Sed ad illa quoque fortiter sese comministris suis Cyzicenus opposuit, quum ad Iconiensis orationem adjiceret, si maxime quis concederet, rem ita gestam esse,

ANNO CHRISTI 1186.

ANNO CHRISTI 1186.

se; nunquam tamen ejusmodi citationem electionis caussa obiter ad metropolitanum esse factam a confratre: sed ab illis, qui pro more mittuntur arcessitum ad electionem, designato fatali electionis die, legatisque denuntiatoribus a Chartulario; atque ita citatis vel in persona propria comparentibus, vel per litteras electionem adprobantibus, aut rejicientibus: quorum quidem sententia scripto comprehensa, sic exprimi per electionis decretum debeat, ut etiam absentes per litteras adfuisse videantur. Quandoquidem igitur, inquit, die proximo ante fatalem electionis diem, quemadmodum Iconiensis narrat, ad urbem fui; similiterque subsequutis electionem diebus: quonam pacto fides illis adhibenda, qui dicunt, electionis tempore me ad urbem non fuisse? Simul petebat, electionis quoque decretum proferri, & perlustrari, an invenirentur eidem inscripta, quæ a fratribus suis prætexerentur. Præterea si solus, inquit, electionibus ipse non interfuisset; fortassis ratione non carerent, quæ proferrentur. Sed quum alii quoque metropolitani secum ab electione, qua prospectum sit ecclesiis, abfuerint; ac ne ipsi quidem arcessiti fuerint: palam parere veritati adversarios refragari. Ad instrumenti sane verba, rursus indicata superius in medium adferebat: quod nimirum ipse, qui nollet indomitum illud scandalum, quod animum ejus urebat, occultare; etiam in citationis instrumento caussam ipsam expresserit, eorum correctionem postulans, quæ ipsum ad indignationem commovissent. Illos autem electionis auctores, hoc ejus responso spreto, pro arbitrio suo liberam electionem instituisse. Secundum hæc primæ sedis episcopus Cæsariensis, qui præsens aderat, exclamavit & ipse, dicens: ex eo tempore, quo pontifex ordinatus esset, nec se fuisse adpellatum, ut ad electionem veniret, idque factis ecclesiarum trium electionibus Dyrrhachinæ, Milesiæ, Christianopolitanæ. Immo nec hodie significatum sibi fuisse a quoquam de metropolitanorum ad majestatem meam conventu: sed suapte sponte motum, cum reliquis pontificibus majestatis meæ tribunal adiisse. Cæsariensis orationi consentanea proferebat & Leucanidis episcopus, quiritans nullam sui rationem habitam in electionibus dictarum trium ecclesiarum. Ideoque se, qui non accessisset, nec vota sua conjunxisse cum earum electionum auctoribus. Sed & Cariæ pontifex ingressus dixit, se congressis episcopis ad instruendas electiones pro viduatis sanctissimis ecclesiis, quandoquidem nonnullos pontificum, qui ad urbem imperatoriam erant, præsentes non cerneret, interrogasse, num eorum sententiæ haberentur. Responsum vero sibi fuisse, Cyzicenum a Narsita citatum, ut electionibus suscipiendis interesset, dixisse: etiam alias absente se hujusmodi electiones fuisse factas, neque novi quidquam futurum, si rursus idem confieret. Quæ verba quum indicare quiddam non bonum perspiceret, dixisse se, fieri nullo modo posse, nt hodierno die electiones istæ procederent: præsertim, quod alii quoque fratres abessent peregre, videlicet primæ sedis antistes, Chalcedonensis, & Leucadicus. Sequutos quoque sententiam suam metropolitanos quosdam, Methymnæum, Nazianzenum, Paronaxium, & alios.

ANNO CHRIST 1186.

Α τῆς ψήφω μετὰ χλησιν, κυρίας τυπωμένης τ ἐπὶ τῇ ψήφῳ ἡμέρας, καὶ παρὰ τ χαρτοφύλακ σελλομένων τῶν μηνυτῶν, καὶ οὕτω τ μηνυθέντων ἢ αὐτοπροσώπως παρασιαζόντων, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφων γινομένων, ἢ καὶ ἀναγνωμονούντων, δήλης πάντως γινομένης τῷ ψηφηφορικῷ τ ἐγγράφω γνώμης αὐτῶν, καὶ διὰ τῶν γραμμάτων παρεῖναι δοκούντων καὶ τῶν ἀπόντων. ἐπεὶ ἓν φησι πρὸ μιᾶς τῆς ἐπὶ τῇ ψήφῳ κυρίας, κατὰ τὸν τ Ικονίου λόγον, τῇ μεγάλῃ πόλει παρῆν, καὶ ἑξῆς τοῖς μετὰ τὴν ψῆφον ἡμέραις, πῶς ποτε ἄρα καὶ πιστεύοι οἱ λέγοντες, μὴ παρεῖναι τοῦτον τῇ μεγάλῃ πόλει κατὰ τὸν τῆς ψήφου καιρόν; καὶ ἐζήτει προκομισθῆναι καὶ τὸ ψηφηφορικόν, καὶ ἀναθεωρηθῆναι τοῦτο, εἰ ἄρα εὑρηται ἐγγεγραμμένα τὰ παρὰ τῶν συναδελφῶν αὐτῷ προτεινόμενα. κἂν μὴν οὖν αὐτὸς φησὶ καὶ μόν τῶν ψήφων ἀπελιμπάνετο, ἴσως ἂν εἶχε λόγον τὰ προβαλλόμενα. ἐπεὶ δὲ καὶ ἕτεροι σὺν αὐτῷ μητροπολῖται ἀπελείφθησαν τῆς ψήφου τῶν ψηφισθεισῶν ἐκκλησιῶν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ μετεκλήθησαν, φαίνονται προφανῶς τοῖς ἀληθείαις ἐναντιούμενοι οἱ ἀνλίθετοι. πρὸς μέντοι τὰ τοῦ σημειώματ ῥήματα, αὐτὰ καὶ πάλιν τὰ ἀνωτέρω διαληφθέντα προέθετο, ὅτι περ αὐτὸς μὴ θέλων τὸ ὑποκινίζον τῷ τοῦτο ψυχλῷ σκάνδαλον ἀνημέρωτον ἐπικρύπτειν, καὶ ἐν τῷ μετακλητικῷ σημειώματι τῷ αἰτίαν ἐξέφηνε, ζητῶν τῷ διορθωσιν ἐφ' οἷς ἀγαναχτικώτερ γέγονεν. οἱ δὲ ψηφισάμενοι, παραγκονισάμενοι τὸν τότε ἀπόλογον, τῷ ψῆφον κατὰ τὸ δοξαν αὐτοῖς αὐτόνομον πεποιήκασιν. ἐπὶ τούτοις παρὼν καὶ ὁ * πρωτ θρόν Καισαρείας, ἀνέκραξε καὶ αὐτὸς λέγων, ὡς οὐδὲ οὕτ ἀφ' οὗ καιρὸ κεχειροτόνηται ἀρχιερεύς, εἰς ψῆφον ἀνελθεῖν μετεκλήθη, καὶ τούτου τριῶν ἐκκλησιῶν ψηφισθεισῶν, Δυρραχίου, Μιλήτου, καὶ Χριστιανουπόλεως. ἀλλ' οὐδὲ τῷ σημερον ἐδόθη τότῳ παρα τερ εἴδησις τῆς πρὸς τὴν βασιλείαν μου τῶν μητροπολιτῶν συνελεύσεως. αὐτὸς δὲ οἴκοθεν κινηθείς, συνεισῆλθε τοῖς λοιποῖς ἀρ-

Β

C

D χιερεῦσιν εἰς τὸ βῆμα τῆς βασιλείας μου. καὶ ὁ Λαοκάδ δὲ συνῳδὰ τῷ Καισαρείας ἐφθέγγετο, καρδιαλγῶν ἐφ' οἷς οὐκ ἠξίωτο λόγου ἐπὶ ταῖς ψήφοις τῶν ῥηθεισῶν τριῶν ἐκκλησιῶν. ὃ χάριν ὡς μὴ ἀνελθών, οὐδὲ ὁμόψηφ γέγονε τοῖς ψηφισαμένοις αὐτός. ἀλλὰ καὶ ὁ Καρίας εἰσελθὼν εἶπεν, ὡς συνελθόντων αὐτῶν ἐπὶ τῷ ποιήσασθαι ψήφους τῶν χηρευσῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἐπεί τινας τῶν ἐνδημούντων ἀρχιερέων τῇ βασιλευούσῃ, οὐκ εἶδε παρασιάζοντας, ἤρετο εἰ γνῶμαι τουτων εἰσίν; ἤκουσε δὲ, ὡς ὁ Κυζίκου παρὰ τοῦ Ναρσίτου διαμηνυθεὶς παρασιάσαι ἐπὶ ταῖς μελλούσαις προβῆναι ψήφοις, ἔφησε, καὶ ἄλλοτε τῇ αὐτῇ ἀπουσίᾳ

E τοιαύτας ψήφους γεγένθαι. ὁ καινὸν δὲ καὶ αὖθις τοῦτο πραχθῆναι. οὐκ ἀγαθῷ ἓν ἔμφασιν αὐτὸς κατανοῶν ἔχειν ταῦτα τὰ ῥήματα, τῶν ἀδυνάτων εἶπεν εἶναι προβῆναι ψήφους τῷ σήμερον. καὶ μάλιστα, ὅτι καὶ ἕτεροι τῶν ἀδελφῶν ἀποδημοῦσιν, ἤγουν ὅ, τε πρωτόθρονος, ὁ Χαλκηδόνος, καὶ ὁ Λαοκάδος. ἠκολούθουν δὲ αὐτῷ καὶ τινες τ Μητροπολιτῶν, ὅ, τε Μηθύμνης, ὁ Ναζιανζοῦ, ὁ Παροναξίας, καὶ ἕτεροι. ἀλλ' ὑπερίσχυσαν, φησίν, οἱ ἄλλως λέγοντες, καὶ τὰ τῶν ψήφων προέβαινον. οὓς λόγους τοῦ Καρίας ἤκουσε ὡς ἀληθεῖς, παρόντες ὁ Μηθύμνης,

ὁ Να-

☞ ὁ Ναζιανζοῦ, καὶ ὁ Παροναξίας. ἦσαν οὖν τὰ μέρη ἐν τούτοις ἀντιπαλαμώμενά τε ἀλλήλοις καὶ ἐναντιούμενα. ἡ γὰρ βασιλεία μου ἐπισατικώτερον προσχοῦσα τοῖς παρὰ τῶν μερῶν προτεθεῖσι, καὶ μὴ θέλουσα, παραθραύεσθαι καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμούς, καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ συνοδικὰς παραδόσεις, καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας αὐτῶν, καὶ καταλαβοῦσα μηδέντι ἐνδωαμοῦν δικαιολογήσασθαι τοὺς ἀντιδίκους τῷ Κυζίκου συναδελφοὺς τούτου καὶ συλλειτουργοὺς, ἀλλὰ παρὰ τὰ διωρισμένα τοῖς διαληφθεῖσιν ἱεροῖς κανόσι καὶ τῷ ἀρχαιοπαραδότῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἔθει ἐπὶ ταῖς ψήφοις, προβῆναι τὰς ψήφους τῶν ῥηθεισῶν ἐκκλησιῶν, τῆς Κλαυδιοπόλεως, τῆς Μαρωνείας, τοῦ Δυῤῥαχίου, τῆς Μιλήτου, καὶ τῆς Χερσιανοπόλεως, ἀκολούθως τούτοις διέγνω καὶ ἀπεφήνατο, συνοδιαγνωμονησάντων τῇ βασιλείᾳ μου καὶ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν καὶ τὰς ψήφους τῶν ὕστερον ψηφισθέντων, ὡς εἴρηται. ἀλλ' ὡς δὲ μηδὲ γεγονυίας λογισθῆναι, καὶ τὴν γεγονυῖαν χειροτονίαν τοῦ χειροτονηθέντος Μαρωνείας, καθὼς ὁ ἄνωθεν καταῤῥωθεὶς ἐν τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδῳ διαλαμβάνει κανών, λέγων ῥητῶς ὧδε. εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ διωρισμένα γένοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν, ἀλλ' ἑτέρους ψήφους γενέσθαι ἐπὶ ταῖς ῥηθείσαις ἐκκλησίαις, ἐφ' αἷς αἱ ψῆφοι καὶ αἱ χειροτονίαι παρὰ κανόνας προέβησαν, ὡς διείληπται. Καὶ γὰρ πανταχοῦ δὲ καὶ εἰς τὰ ἑξῆς θεσπίζει τὸ κράτος ἡμῶν, ἐκ τοῦ ἀπαραιτήτως πάντας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς συγκαλεῖσθαι, καὶ ἢ παρεῖναι τοὺς πάντας ἐπὶ πᾶσι, εἰ δυνατὸν, ἢ καὶ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γίνεσθαι, καὶ μὴ παίζειν ἐν ὑποκρίσεσι. ἀλλ' ἐκείνους προτιμᾶσθαι τῶν ἄλλων πάθους ἐκτὸς, ὃς μετὰ τοῦ λόγου καὶ βίου κοσμεῖ ἀνεπίληπτος· ἢ τῷ λόγῳ σκάζοντος ἴσως, οἷς ὁ μακρὸς χρόνος, καὶ τὸ περὶ τὴν ἐκκλησίαν πολύπονον, τὸ ἐνδέον ἀποχαλίζεται. ὕστερον γὰρ ἂν αἱ ψῆφοι θεαρέστως γένοιντο, καὶ ἐκ ἐπὶ κεφαλαίῳ κινδύνῳ τῆς τῶν ψηφιζομένων καὶ ψηφοφορούντων ψυχῆς. οἱ μέντοι παρεσπάσαντες μητροπολῖται, ἦσαν ὅδε. ὁ Καισαρείας. ὁ Ἐφέσου. ὁ Κυζίκου. ὁ Σίδης. ὁ Ἀμασείας. ὁ Νεοκαισαρείας. ὁ Καρίας. ὁ Λαοδικείας. ὁ Ἰκονίου. ὁ Συλαίου. ὁ Ἱεραπόλεως. ὁ Εὐχαΐτων. ὁ Κερασοῦντος. ὁ Ἀβύδου. ὁ Λαρίσσης. ὁ Κορίνθου. ὁ Μηθύμνης. ὁ Παροναξίας. ὁ Προικονήσου. ὁ Ἡρακλέους. ὁ Λευκάδος. ὁ Γαρέλλου. ὁ Ναζιανζοῦ.

ANNO CHRISTI 1186.

A Verum prævaluisse, qui aliter censerent, & electiones institutas fuisse. Quam Cariæ pontificis orationem ceu veram amplectebantur, qui aderant, Methymnæus, Nazianzenus, Paronaxius. Hoc modo partes ipsæ quasi manus inter se conferentes, sibi adversabantur. Quamobrem majestas mea perite animum advertens iis, quæ fuissent a partibus proposita: nec leges ecclesiasticas, & apostolicas atque synodicas traditiones, sacrosque canones earum violari volens, quum etiam deprehendisset, adversarios Cyziceni, confratres & comministros ejus, nihil, quod robur haberet, B allegasse; sed præter sancita supradictis sacris canonibus & antiquitus accepta magnæ ecclesiæ consuetudine in electionibus, indicatarum ecclesiarum, Claudiopolitanæ, Maronensis, Dyrrhachinæ, Milesiæ, & Christianopolitanæ electiones processisse: vestigiis ipsorum canonum insistens statuit atque pronuntiavit, eamdem promulgantibus cum majestate mea sententiam sanctissimis quoque patriarchis, nullam vim antistitum sic electorum, ceu dictum est, ordinationem & electiones obtinere: sed pro non factis habendas, deque facta ordinatione Maroneæ pontificis ordinari censendum, sicut insertus ille supra XIX. Antiochenæ synodi canon tradit, hæc diserte C proferens: Sin aliter res, præter hæc modo definita, geratur, nullum ordinatio robur habeat: sed aliæ fiant electiones pro dictis ecclesiis, in quibus electiones & ordinationes præter canones processerunt, uti dictum fuit. Quamobrem deinceps & in posterum sancit imperatoria majestas nostra, citra recusationem universos, qui ad urbem sunt, pontifices esse convocandos: qui vel omnes adsint electionibus, si fieri potest, vel per litteras adstipulentur; nec in rebus minime ludicris esse ludendum, sed extra omnem adfectum illos cæteris præferendos, quos præter doctrinam vita quoque reprehensionis expers ornat: aut si doctrina forte claudicet, quibus ætas D provectior, & multi pro ecclesia labores exantlati, quod alioqui deest, supplent. Nam sic electiones modo Deo grato fient, nec ad judicium atque periculum animi eorum, qui eliguntur, quique suffragia ferunt. Metropolitani quidem præsentes, hi erant: Cesarienſis. Ephesinus. Cyzicenus. Sidensis. Amasienſis, Neocæsarienſis, Carienſis, Laodicenus, Iconiensis, Sylæensis, Hierapolitanus, Eucatiensis, Cerasuntius, Abydenus, Larissensis, Corinthius, Methymnæus, Paronaxius. Præconesius, Herculanus, Leucadicus, Garellius, Nazianzenus.

ANNO CHRISTI 1186.

ANNO CHRISTI 1186.

CONCILIUM HIBERNICUM

Anno Christi MCLXXXVI. Celebratum.

Ex P. Pagi ad ann. 1186. n. 10.

Giraldus Cambrenſis lib. 2. de geſtis ſuis cap. 13. loquitur de Concilio in Hibernia celebrato, quod ad annum Chriſti 1186. pertinet, cum poſtea cap. 17. memoret cladem Hieroſolymitanam, quæ anno 1187. contigit: *Accidit, cum in media Quadrageſima ſc. ad Lætare Jeruſalem, Joannes Dublinenſis Archiepiſc. convocatis ſuffraganeis Epiſcopis Dublinenſibus in Eccleſia S. Trinitatis Concilium teneret. Primo die ſermonem fecit ipſe de Sacramentis Eccleſiæ. Secundo die Abbas de Balkinglas Albinus, qui & poſtea Fernenſis Epiſcopus erat, de continentia Clericorum ſermonem texens prolixiorem, totam in Clerum, qui de Wallia & Anglia in Hiberniam advenerant, denique culpam refudit, docens munditiam Cleri Hiberniæ, quanta fuerit, donec ex contagio advenarum (cum a convictu mores formantur, & qui picem tangit, coinquinabitur ab ea) corruptelam contraxerunt. Ad cumulum quoque confuſionis finito ſermone ipſius, Clerici noſtrates de Wicefordiæ finibus ſe invicem ſuper concubinis publice ductis, domumque traductis & nuptiis ſolemniter factis, coram Archiepiſcopo & univerſo Concilio conſtanter accuſarunt, & accuſatos incontinenti teſtium productione pariter & ſuſceptione, inſtigante ad hoc Archiepiſcopo Giraldi conſilio, ut ſtatim publice juſtitia ſequeretur, cum magna Cleri Hibernici tam irriſione, quam inſultatione convicerunt. Archiepiſcopus autem, ut Hibernicorum inſultationes reprimeret, ſibique tales immunditias, & enormitates diſplicere probaret, in convictos illico ſententiam dedit, & ipſos omni tam officio Eccleſiaſtico, quam beneficio ſuſpendit. Die vero tertio Archiepiſcopus Giraldo Archidiacono ſermonem injunxit; qui de Paſtorali officio materiam ſumens, inprimis quæ ad laudem Cleri Hibernici vere dici poterant, non ſuppreſſit; deinde de vitiis eorum & exceſſibus, præcipue vero de ebrioſitatis incommodo cunctos in commune notando, demum ad Prælatos ipſorum ſe convertens, eos ſuper injuria & negligentia Paſtorali irrefragabili ratione convicit. Unde & ſermonis ejuſdem partem hæc continentem verbis eiſdem* interſerit idem Scriptor, quæ apud eum legenda.

☞ AD CONCILIUM HIBERNICUM

Anno 1186. celebratum.

ADDITIO.

Ex Suppl. Manſi to. II. pag. 734.

Hibernicum iſtud concilium ex Giraldo Cambrenſi de geſt. ſuis lib. 2. cap. 13. notam diligentiam fugit utriuſque Anglici collectoris, Spelmanni primum, dein & Wilkins. Novit Venetus Labbei editor indicante Pagio ad Ann. 1186. 10. ſed nihil ultra attulit, quam quæ ex eodem Pagio accepit. Quare ingens illud Orationis in eadem ſynodo habitæ fragmentum, quod integram potius orationem dixeris, importuno ſatis conſilio omiſit. Hanc igitur ſuppleturus, totam ex integro Giraldi de concilio hoc narrationem huc transfero.

Accidit autem cum in media Quadrageſima, ſcilicet ad *Lætare Jeruſalem*, Joannes Dublinenſis archiepiſcopus convocatis ſuffraganeis epiſcopis Dublinenſibus in eccleſia S. Trinitatis concilium teneret; primo die ſermonem fecit ipſe de ſacramentis Eccleſiæ, ſecundo die abbas de Malkinglas Albinus, qui & poſtea Fernenſis epiſcopus erat, de continentia clericorum ſermonem texens prolixiorem, totam in clerum, qui de Wallia & Anglia in Hiberniam advenerant, denique culpam refudit, docens munditiam cleri Hyberniæ quanta fuerit, donec ex contagio advenarum, quum a convictu mores formantur, & qui picem tangit coinquinabitur ab ea corruptelam contraxerunt. Ad cumulum quoque confuſionis finito ſermone ipſius, clerici noſtrates de Wicefordiæ finibus ſe invicem ſuper concubinis publice ductis, domumque traductis & nuptiis ſolemniter factis coram archiepiſcopo & univerſo concilio conſtanter accuſarunt, & accuſatos incontinenti teſtium productione pariter & ſuſceptione, inſtigante ad hoc archiepiſcopo Giraldi conſilio, ut ſtatim publica juſtitia ſequeretur, cum magna cleri Hibernici tam irriſione quam inſultatione convicerunt. Archiepiſcopus autem ut Hibernicorum inſultationem reprimeret, ſibique tales immunditias & enormitates diſplicere probaret, in convictos illico ſententiam dedit, & ipſos omni tam officio eccleſiaſtico, quam beneficio ſuſpendit. Die vero tertio archiepiſcopus Giraldo archidiacono ſermonem injunxit; qui de paſtorali officio materiam ſumens, in primis quæ ad laudem cleri Hibernici vere dici poterant non ſuppreſſit, deinde de vitiis eorum & exceſſibus, præcipue vero de ebrioſitatis incommodo, cunctos in commune notando; demum ad prælatos ipſorum ſe convertens eos ſuper incuria & negligentia paſtorali irrefragabili ratione convicit; unde & de ſermone ejuſdem partem hæc continentem verbis eiſdem, quæ etiam in Typographia Hibernica ultima diſtinctione reperies, hic interſerere præter rem non putavi.

Eſt autem terræ iſtius clerus ſatis religione commendabilis, & inter varias, quibus pollet virtutes, caſtitatis prærogativa præeminet, & præceſſit. Item pſalmis & horis, lectioni, & orationi vigilanter inſerviunt; & inter eccleſiæ ſepta ſe continentes, a divinis, quibus deputati ſunt officiis non recedunt. Abſtinentiæ quoque, & parſimoniæ ciborum non mediocriter indulgent, ita ut pars maxima cotidie fere, donec cuncta diei compleverint horarum officia, uſque ad crepuſculum jejunent. Sed utinam poſt longa jejunia tam ſobrii fuerint quam ſeri, tam veri, quam ſeveri, tam puri quam duri, tam exiſtentes quam apparentes. Inter tot enim millia

lia vix unum invenies, qui post jugem quam jejuniorum quam orationum instantiam vino variisque potionibus diurnos labores enormius quam deceret nocte non redimat. Diem itaque naturalem tamquam ex æquo dividentes, lucidaque spiritui tempora, nocturna quoque carni dedicantes, sicut de luce lucis operibus indulgent, sic & in tenebris ad tenebrarum opera convertuntur. Unde hoc pro miraculo duci potest, quod ubi vina dominantur, venus non regnet. Vix autem hoc Hieronymo persuaderi posset dicenti, quod venter mero æstuans facile despumat in libidinem. Vix & Paulo, qui ait (Ephes. V. 18.) *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Sunt tamen nonnulli inter hos optimi, & sine fermento sinceriſſimi. Est enim gens hæc cunctis fere in actibus immoderata, & in omnes effectus vehementissima. Unde & sic mali deterrimi sunt, & nusquam pejores, ita & bonis laudabiliores non reperies. Sed inter avenas & lolia triticum rarum, multos nimirum vocatos invenies, parvos selectos: grana rariſſima, paleas multas. In episcopis vero, & prælatis hoc præcipue reprehensione dignum invenio, quod in populi tam enormiter delinquentis correctione desides nimis sunt & negligentes. Quod igitur nec prædicant nec corripiunt, hinc ipsos prædico corripiendos. Quod non arguunt, hinc arguo. Quod reprehendere negligunt, hinc reprehendo. Quoniam, ut ait Gregorius, *præconis officium suscipit, quisquis ad sacerdotis gradum ascendit.* Sacerdos ergo si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est Præco mutus? Si enim prælati a tempore Patricii per tot annorum curricula prædicationi, & instructioni, item increpationi, & correptioni pro officii debito viriliter institissent, & enormitates gentis nimia aliquatenus extirpassent, & aliquam in eis proculdubio formam honestatis, & religionis impressissent; præcipue quidem ubi adeo prælatis bonis & prædicatoribus opus esset. Ut enim de perjuriis eorum & prædationibus, de furtis & latrociniis, quibus totus hic populus propemodum, imo præter modum indulget; de vitiis variis, & immunditiis nimis enormibus, quos *Topographia* declarat, ex toto non omittamus, gens hæc gens spurciſſima, gens vitiis involutiſſima, gens omnium gentium in fidei rudimentis inculti ſſima. Nondum enim decimas vel primitias solvunt, nondum matrimonia contrahunt. Non incestus vitant, non ecclesiam Dei cum debita reverentia frequentant. Nec infantes ante fores ecclesiæ sacerdotes eorum more debito catechizant, nec mortuorum corpora ad ecclesiasticam sepulturam debitis obsequiis prosequuntur. Quinimmo, quod detestabile valde est, & non tantum fidei, sed & cuilibet honestati valde contrarium, fratres pluribus per Hyberniam locis fratrum defunctorum uxores, non dico ducunt, sed traducunt; immo verius seducunt, dum turpiter eas & incestuose cognoscunt. Veteris in hoc testamenti non medullæ sed cortici adhærentes; vetereſque libentius in vitiis quam in virtutibus imitari volentes. Non ergo prælatus in ipsis fuerat, qui tamquam tuba vocem exaltaret, non fuit qui ex adverso ascenderet, & murum pro domo Israel opponeret. Non fuit, qui usque ad exilium, ne dum usque ad sanguinem pro ecclesia Christi dimicaret, quam ipse sibi suo pretioso sanguine acquisivit. Unde & omnes sancti terræ istius confessores sunt & nullus martyr, quod in alio Regno christiano difficile erit invenire. Mirum itaque quod ubi gens crudeliſſima & sanguinis sitibunda, fides ab antiquo fundata, & semper tepidiſſima, pro ecclesia Christi corona martyrii nulla. Non igitur inventus est in partibus illis, qui ecclesiæ surgentis fundamenta sanguinis effusione cœmentaret, non fuit qui faceret hoc bonum, non fuit usque ad unum. Sunt enim pastores qui non pascere quærunt, sed pasci; sunt prælati, qui non prodesse cupiunt, sed præesse; sunt episcopi, qui non omen, sed nomen, non onus, sed honorem amplectuntur. Hujus itaque terræ prælati intra ecclesiarum septa de antiqua consuetudine se continentes, contemplationi solum fere semper indulgent; ubi & Rachelis pulchritudine sic delectantur, ut Liæ lippitudinem fastidio ducant. Unde accidit, ut nec verbum Domini populo prædicent, nec scelera eorum annuntient, nec in grege commisso vel extirpent vitia, vel inserant virtutes. Cum omnes fere Hiberniæ prælati de monasteriis in clerum electi sint. Quæ Monachi sunt, sollicite complent omnia; quæ vero clerici vel prælati, fere prætermittunt universa. Sin autem tantam curam agentes & tamquam sibi solliciti pro grege commisso sollicitari negligenter omittunt, & proponunt, illud Hieronymi ad Rusticum monachum vel prorsus ignorantes vel dissimulantes. *Sic vive in monasterio, ut clericus esse merearis; longo tempore disce, quod postmodum doceas, & inter bonos semper sectare meliores; & cum in clerum electus fueris, age ea quæ clerici sunt.* Et illud ad eundem: *si clericatus titillat desiderium, disce prius quod possis docere, ne sis miles antequam tyro, ne magister antequam discipulus.* Sed male sibi provident, male sui curam agunt, cum his, quorum custodiæ ex susceptæ regiminis officio sunt deputati, per incuriam & negligentiam curam & providentiam subtrahunt, & subducunt. Seipsos enim multo gravius quam illos, & damnabilius seducunt. Scire igitur debent, quod sicut Hieronymus ad Eleutherium testatur, cum alia sit causa monachi, alia clerici; & clerici oves pascant, monachi pascantur; sic se habent monachi respectu clericorum, tamquam grex respectu pastorum. Monachus enim tamquam unius custos vel singularis dictus sive solius curam agit. Clericus vero circa multorum curam sollicitam tenetur. Est itaque monachus tamquam granum tritici solum manens. Est autem clericus tamquam granum germinans, & in horrea Domini multum fructum afferens. Bipertiti ergo hujusmodi prælati ex monacho quædam contrahant, quædam ex clerico; ex monacho contrahant columbinam simplicitatem; ex clerico vero serpentinam prudentiam; hinc sapientiam, inde eloquentiam; hinc verba, inde opera; hinc conscientiam, inde scientiam; hinc fœcundi fiant, inde facundi: & sic utrumque compleant officium, ut inter sacerdotes tabernaculum eorum vestimenta tintinnabulis ambiantur; & in ore ipsorum tam instructionis quam increpationis verbum resonans audiatur. Fatuos enim & elingues prælatos, & plus monachi quam clerici præferentes manifeste redarguit Hieronymus dicens: *Innocens & absque sermone conversatio quantum exemplo prodest, tantum silentio obest; latratu namque canum & baculo pastorum lupi sunt arcendi.* Similiter & in primo bibliothecæ prologo: *sancta quippe rusticitas sibi solum prodest, & quantum ex vitæ merito ædificat ecclesiam Dei, tantum nocet cum destruentibus non resistit.* Error enim, ut ait Innocentius, *cui non resistitur, approbatur, & veritas cum minime defensatur opprimitur.* Idem Eleutherius: *negligere quum possis perturbare perver-*

ANNO CHRISTI 1186.

ANNO CHRISTI 1186. locus corruptus.

versos, nihil est aliud quam fovere; nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare, præsertim quum ad hoc ex officio teneatur. Mirum autem quum omnino tam desinentes officii, tam subditorum salutis negligentes semper extiterint, quod tot ex ipsis in terra pro sanctis habentur, & ab accolitis tamquam sancti tam devote coluntur & venerantur. Unde & unum duorum inevitabile est, non evitari. Aut enim ab agiographis nostris tam circa pastoralis officii debita, quam aliarum quarumlibet rerum instructionem multa ad terrorem constat emissa; & quoniam *misericordiæ Domini plena est terra.* Ps. 33. 5. magis sperandum de clementia, quam timendum de justitia; aut potius ecclesia militans in multos decipitur, triumphans vero non irridetur. Unde & nonnullos quos recipit hæc, abdicat illa; & e diverso illa quoque inter electos non immerito multos honorat, quos ista tamen prorsus ignorat. Quidam enim intus esse videntur, qui foras missi sunt; & quidam foras mitti, qui tamen intus existunt; quia, quod altum est hominibus, abominabile est apud Deum; sicut & e diverso plerumque contingit.

Finito vero sermone & favorabili nostratium murmure subsecuto, non hodie quod heri, sed vice versa grandi clero Hibernico confusione perfuso, multa in adversarios insultatione pariter & exultatione capita nostrates erexerunt. Eodem die cœnante cum archiepiscopo Ossiriensi episcopo Felice, qui monachus erat mutilatus, ut videbatur, & eunucatus, quum quæsisset ab eo archiepiscopus quid ei visum fuisset de archidiaconi sermone, resondit ille, quia multum benedixit mala. Vocavit, inquit, potores. Certe vix me continui quin statim in ipsum involavi; vel saltem quod verbis talionem reddendo quod acriter & non responderim.

ANNO CHRISTI 1186.

ANNO CHRISTI 1187.

VITA
ET EPISTOLÆ
GREGORII PAPÆ VIII.

GREGORIUS VIII. patria Beneventanus, cui nomen fuerat Albertus, cardinalis presbyter tituli sancti Laurentii in Lucina, altero die post obitum Urbani communi omnium consensu electus est anno Domini MCLXXXVII. tempore Friderici imperatoris. Initio pontificatus Christianos principes legationibus litterisque pro subsidio terræ sanctæ & de agenda pœnitentia ad diversos scriptis solicitavit, ut exercitu terra marique comparato ad recuperandam Hierosolymam sese colligerent. Ut vero facilius id quod suadebat consequeretur, Pisas se contulit, ut ejus loci populos cum Genuensibus fœderis novi vinculo religaret, ac sic conjunctis copiis, quibus plurimum mari valebant, ad hanc expeditionem sanctissimam animarentur. Verum inopinatus vitæ illius exitus, sanctæ expeditioni & voluntati Pisis finem imposuit. Obiit enim decimo septimo Kalendas Januarii, pontificatus sui die LVII. Successit, inquit Urspergensis, Urbano in sede apostolica Gregorius octavus natione Beneventanus. Sedit menses duos. Hic primum litteras transmisit in orbem pro liberatione terræ sanctæ, multa statuens de correctione morum tam in clero quam in populo, utpote de superfluitate vestigium & choreis & aliis vanitatibus vitandis. *Hæc Urspergensis.*

EPISTPLA I. GREGORII PAPÆ VIII. AD OMNES CHRISTI FIDELES,

De clade Hierosolymitana. Omnes ad pœnitentiam agendam admonet: & proficiscentibus ad bellum contra fideles plenariam indulgentiam concedit.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, universis Christi fidelibus ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

AUDITA tremendi severitate judicii, quod super terram Jerusalem Divina manus exercuit, tanto sumus nos & fratres nostri horrore confusi, tantisque afflicti doloribus, ut non facile nobis occurreret, quid agere aut quid facere deberemus, nisi quod Psalmista deplorat, & dicit: *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam.* *Psalm.* *coinquinaverunt templum sanctum tuum: posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam: carnes sanctorum tuorum bestiis terræ, & escas volatilibus cœli,* &c. Ex occasione quippe dissensionis, quæ malitia hominum ex suggestione diaboli facta est nuper in terra, accessit Saladinus cum multitudine armatorum ad partes illas, & occurrentibus eis rege, & episcopis, & Templariis, & Hospitalariis, baronibus ac militibus cum populo terræ, & cruce Dominica, (per quam ex memoria & fide passionis Christi, qui pependit, & genus humanum redemit, certum solebat esse tutamen, & contra paganorum incursus desiderata defensio) facta congressione inter eos, & superata parte nostrorum, capta est crux Dominica, trucidati episcopi, captus est rex, & universi fere aut occisi gladio, aut hostilibus manibus deprehensi, ita ut pauciissimi per fugam dicantur elapsi. Ipsi quoque Templarii & Hospitalarii in ejus oculis decollati. Superato autem exercitu, qualiter subsequenter invaserint & rapuerint universa, ita ut non nisi pauca loca remansisse dicantur, quæ in eorum non devenerint potestatem, non credimus nostris litteris explicandum. Nos autem licet cum propheta dicere habeamus: *Quis det capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo nocte ac die interfectos populi mei?* *Jerem.* Non tamen adeo dejicere nos debemus, ut in diffidentiam decidamus, & credamus Deum ita populo iratum, ut quod communium faciente multitudine peccatorum fieri permisit iratus, non cito per misericordiam pœnitentia placatus alleviet, & post lacrymationem & fletum exultationem inducat.

Quisquis sane in tanta lugendi materia, si non corpore, saltem corde non luget, non tantum fidei Christianæ, quæ cum omnibus dolentibus

ANNO CHRISTI 1187.

tibus docet esse dolendum, sed ipsius est humanitatis nostræ oblitus : cum ex ipsa periculi magnitudine ac feritate barbarica Christianorum sanguinem sitiente, ac totam suam in hac apponente virtutem, ut profanare sancta, & titulum Dei valeant auferre de terra, quod nos tacemus, discretus quisque valeat æstimare. Sane cum prophetæ toto prius studio laboraverunt, postmodum apostoli, & sequaces eorum, ut Divinus cultus esset in terra illa, & ad omnia climata mundi ex ea defluueret, immo, quod maximum & ineffabile est, Deus, qui voluit incarnari, per quem facta sunt universa, per ineffabilem sapientiam & incomprehensibilem misericordiam suam, per infirmitatem carnis, esuriens, sitim, crucem, & mortem, & resurrectionem, salutem nostram ibi voluit operari, juxta quod dicitur : *Qui operatus est salutem in medio terræ* : per seipsum adhoc dignatus est laborare, nec lingua dicere, nec sensus cogitare potest, quantum nobis & universo dolendum sit populo Christiano, quod id nunc perpessa est terra illa, quod sub veteri populo legitur pertulisse. Nos autem credere non debemus, quod ex injustitia judicis ferientis, sed ex iniquitate potius populi delinquentis, ista provenerunt : cum legamus, quod quando populus convertebatur ad Dominum, persequebatur unus mille, & duo fugabant decem millia : immo, ipso populo quiescente, exercitum Sennacherib angelica manu consumptum. Sed & terra illa devoravit habitatores suos, & nec diu habere quietum statum, nec transgressores legis Divinæ potuit retinere : doctrinam & exemplum tribuens illis qui ad cœlestem Jerusalem intenderent, quod non possunt ad eam nisi per exercitium bonis operis & per tentationes plurimas pervenire. Potuerunt autem ista timeri jampridem, quando * Arroasia, & alia terra in potestatem transiit paganorum : & fuisset bene provisum, si populus qui remansit, ad pœnitentiam rediisset ; & Deum, quem prævaricatione offenderat, conversione placasset. Nec enim subito venit ira ejus, sed & ultionem differt, & tempus tribuit pœnitenti. Tandem vero, qui in misericordia judicium non amittit, vindictam suam ad pœnam transgredientium & cautelam salvandorum exercet.

al. 73.

nempe ohes, *sive* dessa. *H.*

Porro nos, qui in tanta terræ illius contritione non solum peccatum habitatorum illius, sed & nostrum, & totius populi Christiani, debemus attendere ac vereri, ne quod reliquum est illius terræ depereat, & in alias etiam potestas eorum desæviat regiones : cum ex omnibus partibus inter reges & principes, civitates & civitates, dissensiones audiamus & scandala, ut lugere cum propheta & dicere valeamus : *Non est veritas, non est scientia Dei in terra : mendacium, homicidium & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem contigit.* Unde hoc universis & cogitandum immo, & agendum, ut peccata nostra castigatione voluntaria emendantes, per pœnitentiam & opera pietatis convertamur ad Dominum Deum nostrum, & in nobis primo quod male gessimus emendemus, deinde feritatem & malitiam hostium attendamus : & quod illis contra Deum tentare non timent, nos pro Deo agere nullatenus hesitemus. Cogitate itaque, filii, qualiter in hunc mundum veniatis, & qualiter exituri estis, & qualiter transeant universa, & pariter transeatis & vos : & pœnitendi ac bene agendi tempus, quantum spectat ad vos, cum gratiarum actione recipite, & date vestra, date post vos ipsos, quia non estis ex vobis, nec quidquam a vobis habetis, qui nec culicem unum potestis facere super terram. Nec dicimus, dimittite, sed præmittite in cœleste horreum quæ habetis, & deponite apud eum, apud quem ærugo ea non demolitur, aut tinea, nec fures effodiunt, & furantur : laborantes ad recuperationem terræ illius, in qua pro salute nostra veritas de terra orta est, & sustinere pro nobis crucis patibulum non despexit : & nolite ad lucrum vel gloriam temporalem attendere, sed voluntatem Dei, qui pro fratribus animas in seipso docuit esse ponendas : & ei vestras commendate divitias, quas sive volentes, sive nolentes, nescitis tandem quibus hæredibus sitis relicturi. Non est equidem novum, quod terra illa judicio Divino percutitur : sed nec insolitum, ut flagellata & castigata misericordiam consequatur. Poterit Dominus quidem sola eam voluntate servare : sed non habemus ei dicere, cur ita fecerit. Voluit enim forsitan experiri, & in notitiam ducere aliorum, si quis sit intelligens aut requirens Deum, qui oblatum sibi pœnitentiæ tempus hilariter amplectatur, & animam ponendo pro fratribus consummetur in brevi, & compleat tempora multa. Attendite qualiter Macchabæi zelo Divinæ legis accensi, pro fratribus liberandis extrema quæque pericula sunt experti, & non solum substantias, sed & personas pro fratrum docuerint salute ponendas, exhortantes seipsos atque dicentes : *Accingimini, & estote filii potentes, quoniam melius est nobis mori in bello, quam videre mala gentis nostræ & sanctorum.* Et quidem illi sub una constituti lege fuerunt, vos per Incarnationem Domini nostri Jesu Christi ad lucem veritatis adducti, & multis exemplis instructi sanctorum, sine trepidatione aliqua faciatis, & non timeatis dare terrena & pauca, & breviter duratura, quibus illa bona promissa sunt, & reposita, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, de quibus dicit Apostolus : *Quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.*

1. Macch. 3.

Rom. 8.

Eis autem qui corde contrito & humiliato spiritu, itineris hujus laborem assumpserint, & in pœnitentia peccatorum & fide recta decesserint, plenam suorum criminum indulgentiam, & vitam pollicemur æternam. Sive autem supervixerint, sive mortui fuerint, de omnibus peccatis suis, de quibus rectam confessionem fecerint, impositæ satisfactionis relaxationem de omnipotentis Dei misericordia, & apostolorum Petri & Pauli authoritate & nostra, se noverint habituros. Bona quoque ipsorum, ex quo crucem acceperint, cum suis familiis, sub sanctæ Romanæ ecclesiæ, nec non & archiepiscoporum, & episcoporum, & aliorum prælatorum ecclesiæ Dei protectione consistant : & nullam de his quæ in susceptione crucis quiete possederunt, donec du ipsorum reditu vel obitu certissime cognoscater, sustineant quæstionem, sed bona eorum integra interim maneant & quieta. Ad dandas quoque usuras, si tenentur alicui, non cogantur. Nec cant in vestibus pretiosis, & cum canibus, sive avibus, aut aliis quæ ostentationi potius & lasciviæ, quam necessariis videantur usibus deservire : sed in modesto apparatu, & habitu, in quo pœnitentiam potius agere quam inanem affectare gloriam videantur. Datum * Ferrariæ quarto Kalendas Novembris, Indictione sexta.

Apud Nevubrigensem habetur, *Ferentini*. H.

ANNO CHRISTI 1187.

II. AD OMNES FIDELES.

De jejunio servando ad placandum Deum offensum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, universis Christi fidelibus, ad quos literæ istæ pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

NUnquam melius superni judicis ira pacatur, tur, quam cum ex mandato ipsius carnalia in nobis desideria extinguuntur. Proinde quia Hierosolymitanæ terræ discrimen, quod irruentibus Sarracenis nuper evenit, ex peccato maxime habitatorum terræ, & totius populi Christiani accidisse non dubitamus: nos de fratrum nostrorum communi consilio, multis episcopis approbantibus, statuimus ut omnes usque ad quinquennium, saltem per omnes sextas ferias, in cibo quadragesimali jejunent: & Missa, ubi cantanda fuerit, ad Nonam cantetur: quod ab adventu Domini usque ad natale Domini statuimus observandum: feria vero quarta & sabbato omnes indifferenter, qui bene valent, a carnibus abstineant. Nos autem & fratres nostri in secunda quoque feria nobis & familiis nostris esum carnis interdicimus, nisi forte aut infirmitas, aut magna solemnitas, vel alia evidens causa, visa fuerit impedire; sperantes quod sic nobis ignoscet Dominus, & relinquet post se benedictionem. Hoc igitur adeo statuimus observandum, ut quicumque transgressor extiterit, quasi prævaricator quadragesimalis jejunii habeatur. Datum Ferrariæ, quarto Kalendas Novembris.

Hæc Gregorius. Qui eodem mense adjecit alias, quibus statuta litteris Urbani papæ prædecessoris, etiam non obstante ejus obitu, voluit suam habere firmitatem, & robur obtinere, quæ a Rogero Hovedeno in annalibus Anglicis descriptæ, sic se habent.

ANNO CHRISTI 1187.

III. AD OMNES PRÆLATOS ECCLESIARUM.

Pro justitia facienda & litibus componendis.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, omnibus prælatis ecclesiarum, ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

QUONIAM ad episcoporum maxime spectat officium afflictis & laborantibus subvenire, unumque illorum, licet deficientibus meritis nostris, Deus esse nos voluit: prospicere tenemur & volumus, ne quis ex fortuitis casibus per Romanæ visitationem ecclesiæ laboris sui, quem ad eam veniendo sustinuit, debito fraustraretur effectu. Inde siquidem fuit, quod nos multorum prospicere volentes expensis, & allevare labores, de consueta sedis apostolicæ misericordia duximus statuendum, ut litteræ prædecessoris nostri domini Urbani, a tribus mensibus ante ipsius obitum destinatæ pro facienda justitia & litigiis dirimendis, quæ tamen manifestum alicujus præjudicium non contineant, aut calumniam æquitatis, eumdem habeant tempore nostræ administrationis effectum, quem habere, si adhuc viveret, debuissent. Cessante igitur exceptione de mandatoris morte, perficite quod mandavit agendum: ut nemo ad nos, pro excusatione hujusmodi, accepta per illum justitiam obtinendi fiducia, cogatur vacuus laborare. Datum Ferrariæ, * sexto Kalendas Novembris.

* *al.* tert *Hard.*

☞ *AD EPISTOLAS GREGORII VIII.*

APPENDIX.

Germano clero electionem suam nunciat, & ad expeditionem pro recuperanda Palæstina, animum ut adhibeant, hortatur.

Ex Mansi Suppl. Tom. II. pag. 738. Extat in Anon. Zvvetlen. Hist. Pon. Rom. in Anecdot. Pez. t. I. p. III. p. 303.

GRegorius archiepiscopis, episcopis, abbatibus & prælatis ecclesiarum in Theutonia.

Inter Divinæ dispensationis arcana, quæ Deus in hominibus operatur, magna causa ammirandi & stupendi nobis exitit, quod prælationes, & subjectiones hominum ita dispensat, ut is, qui ponendus est in imo, constitui videatur in summo, & e converso. Hoc ipse quoque Salomon ammirabatur dicens: *vidi servos in equis, & dominos quasi servos ambulantes super terram*. Hoc autem, utinam nobis admirari & videre solummodo datum esset, & non etiam experiri? qui cum ad minorem locum vocati fuissemus a Domino, & nunquam fideliter, sicut oportuit egisse * in eo, ad sublimitatem celebrioris loci repente assumpti sumus, & debilibus humeris nostris tantum est onus impositum, ut, quantum distant cœli a terra, tantum distare vires ab onere videantur. Prædecessore siquidem nostro Urbano, XIII. Kal. Novemb. in bona confessione viam universæ carnis ingresso, & tradito solemniter sepulturæ, convenimus sequenti die in unum, & Missa in honorem Sancti Spiritus, sicut moris est, celebrata, processimus seorsum in unum locum, nos episcopi, presbyteri, & diaconi * canonice

* leg. egissemus

* f. canonice

nonibus, & postpositis diversis ecclesiasticis negotiis, & præcipue calamitatis Orientalis ecclesiæ, quæ diebus illis audita fuerat, ad electionem pontificis visum est procedendum, ne, si forte dilationem acciperet, detrimentum ex tarditate per diversas partes Christiano populo proveniret. Cum autem requisitæ fuissent civium voluntates, placuit omnibus mediocritati nostræ onus ecclesiasticæ provisionis imponere, & tantum instare, ut non una excusatio mea, cum multæ mihi suppeterent, audiretur. Non satis occurrebat mihi, quod agerem, dum nec contradicendo, nec acquiescendo erat tuta libertas, hinc me multo defectu virtutis & scientiæ dejiciente, hinc me concordi fratrum voluntati, & instantia provocante. Tandem vero considerantes, quod non sint hominis viæ ejus, nec in eo est, ut ambulet & dirigat gressus suos, & quod Christus pro nobis mortuus est, & resurrexit, Divinæ misericordiæ nos commisimus, & fratrum acquievimus voluntati, non quod nos ministros idoneos crediderimus, & tantum onus a nobis bene portari sed ne multum videremur abundare in sensu nostro, & non satis de Domini Dei nostri confidere pietate. Quoniam igitur in Romanæ ecclesiæ

☞ siæ nos decet reverentia permanere, universitatem vestram præsentium significatione credimus ammonendam, quatinus in ipsius ecclesiæ devotione persistatis, sicut justum est vestræ expedire saluti. Super negotio autem & contritione Orientalis ecclesiæ per apostolica scripta vos sollicitos reddimus & attentos, rogantes, monentes, & exhortantes in Domino, ut ad liberationem illius terræ per vos ipsos, sicut expedire cognoscitis, intendatis, & Charissimum in Christo filium nostrum Fridericum, illustrem Romanorum imperatorem semper augustum & proceres & Theutonici regni populum universum curetis monere diligentius, & exhortari, ut pium Omnipotentis obsequium taliter attendant, ut ex hoc vobis & eis æternæ vitæ retributio debeat a tributore omnium in se sperantium augmentari. Ad hoc dilectos filios nostros B. Subdiaconum nostrum & Priorem de Pontid. latores præsentium, litteratos viros, providos & honestos, quos pro vocatione nostra nuntianda transmittimus, & caritatis vestræ reddimus propensius commendatos. Data feria VI. Kal. Novemb. Indict. VI. ANNO CHRISTI 1187.

Scripsit & aliam ad universos fideles Ecclesiæ pro eadem commonitione, in qua plenius de excidio terræ Transmarinæ, & miserabili eventu conquestus est, quæ a multis habetur. *Ita Anonymus.*

AD FRIDERICUM IMPERATOREM.

Pacis consilia, & se in illum fovere, & probare quod eadem ipse nutriat, significat.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei Karissimo in Christo filio Friderico illustri regi Romanorum imperatori, semper Augusto salutem & apostolicam benedictionem.

ttat apud ldevvig. eliq. t. p. 425.

VEnientes ad nos imperialis magnificentiæ nuncii, venerabilis frater noster O. Brandenburgensis episcopus & S. abbas Hersueldensis, qui ad antecessorem nostrum Urbanum fuerant destinati, honoraverunt nos præsentia corporali D & decenti reverentia curaverunt & proposuerunt ea, quæ ad prædictum antecessorem nostrum ab imperiali excellentia receperat in mandatis. Et quidem nos valde gratum habuimus, quod sententiam illam imperiali animo fixam cognovimus esse, qua dicitur: *persequemini pacem, & comprehendite eam.* Arbitramur autem, quod de hac re non sit apud nos multa opus instantia, cum hujus rei bonum semper habuimus desiderium, & nunc tanto amplius habemus, quanto magis hujus & loci necessitas, quem tenemus, & communis utilitas Christiana deposcit. Ceterum non est nobis visum idoneum, ut, antequam ad ecclesiam de vocatione nostra imperiales apices pervenirent, aliquem deberemus habe- E re tractatum, per quem indecenter & contra honestatem sacerdotalis officii, favorem imperialem appetere videamur. Speramus enim secundum animum, quem jam tribuit nobis Dominus, quod taliter in veritate sua nos diriget, &, quæ ad pacem sunt, faciet semper inquirere; ut nec magnitudo imperii, nec alii quoque reges ac principes Christiani occasionem justam ex nobis inveniant, quo minus devoti Deo minusque reverentes debeant ecclesiæ apparere. Cognoscimus siquidem insufficientiam nostram, & scimus non nisi per magnorum auxilium impositum onus utiliter portare, ac malis illis occurrere, quæ hoc tempore in populo Christiano acciderunt. Imperiali ergo celsitudini Deus inspiravit, ut id, quod nunciis ostendit & literis, etiam per opera exequatur, nec tam ex opinione colligat, quam ex opere, quod de nostra debeat excommunicatione sentire, quia Deo auctore taliter nos disposuimus habere, quod ex nostra culpa non debeat ecclesia Dei in scandalo remanere. Datum Parm. III. Kal. Decembris, Indictione VI. A ANNO CHRISTI 1187.

AD HENRICUM IMPERATOREM ROMANORUM ELECTUM.

Similis argumenti.

Gregorius episcopus servus servorum Dei Karissimo in Christo filio Henrico illustri regi, electo Romanorum imperatori salutem & apostolicam benedictionem. B

LAborantibus nobis in hoc mari magno & spacioso, & diversis cogitationum fluctibus agitatis, consolatio ex litteris regiis nobis accessit, dum ita regium animum ad ecclesiæ reverentiam didicimus inclinatum, ut non sine fructu laboraturos nos cum adjutorio Dei ad salutem populi Christiani æstimemus, si magnitudinis tuæ favorem, sicut pro certo speramus, contigerit nos habere. Monemus igitur & exhortamur in Domino, quatinus erga matrem tuam C ecclesiam in bono, quo cepisti præposito, perseveres, & gratum te Deo & ministris ejus per verba & opera studeas exhibere. Speramus enim, quod in diebus ministrationis nostræ taliter circa celsitudinem regiam Rom. præstante Domino se gerat ecclesia, ut regia celsitudo honorem suum sibi gaudeat conservatum, & populus Christianus per contrarias voluntates eorum, quibus principaliter commissus est gubernandus, sperata non debeat utilitate frustrari. Nos sane multa & sublimia verba non solemus habere, nec volumus, sed a domino Deo requirimus, ut in veritate nos faciat & rectitudine ambulare, nec tam verborum foliis, quam pomorum fructibus mediocritatem nostram adornet. Noverit ad hæc magnificentia regia, quod noncii, quos misisti, taliter se gesserint, ut bene in eis magnificentia regia debeat complacere. Dat. Parm. III. die Kal. Decembris. Indictione VI. Ibid. p. 427.

☞ GREGORII VIII. DECRETA

Gregorius VIII. universis episcopis.

STatuimus, ut clerici clausa deferant indumenta, cappis, sive mantellis rubeis aut viridibus non utantur, nec zendatum, vel aliud sericum pannum eis apponant, annulos non portent in manibus, nisi episcopus fuerit, qui habeat hoc ex officio. Coronam, & tonsuram habeant congruentem; ludos alearum, & taxillorum prorsus, & venatoriam occupationem evitent, & se in officiis ecclesiasticis, & aliis * hominis studiis exerceant competenter. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, per episcopum suum, remoto ap. obstaculo corrigatur; & immunitatis illius interim fiat extorris, quæ pro tutela clericorum, & coercenda violentia laicorum noscitur instituta. Viri quoque incisas vestes ab inferiori non habeant, & mulieres vestibus sumptuatis, & proprii corporis longitudinem excedentibus amodo non utantur; sed in habitu honesto, & moderato Ex Collect. ab Aut. Aug. editus * *humanis f.*

derato incedant, qui nec laſciviam notet, nec jactantiam vanitatis oſtendat. Quiſquis vero vir, ſive mulier talia fecerit amodo indumenta, & a communione Dominici corporis, donec ſe corrigat, redeatur extraneus, & eccleſiaſticis non ſinatur officiis intereſſe; graviorem quoque pœnam per ſacerdotis officium ſubiturus, ſi nec ſic levitatem ſuam curaverit emendare.

ANNO CHRISTI 1187.

Idem abbati & archiepiſcopo Nonantulan.

Meminimus vobis olim pro pagano clerico veſtro literis apoſtolicis mandaviſſe, ut præbendam, quam ei ſubtraxeratis, ex occaſione matrimonii, quod cum quadam muliere contraxiſſe dicebatur, reſtituere deberetis: vos pro literis noſtris illud facere non curaſtis, aſſerentes inde ſcandalum inter alios generari. Attendentes itaque ne prædictus clericus beneficii eccleſiaſtici auxilio deſtitutus ad turpia, & ſæcularia lucra ſectanda redire cogatur; cum multi concubinarii, & adulteri de bonis eccleſiæ ſuſtententur, & in talibus ſit ordinibus conſtitutus, in quibus legitime conjugatum a beneficio eccleſiaſtico ſacri canones repellunt, diſcretionem veſtram rogamus attentius, ac per Ap. s. m. qua. ei beneficium percipiendum, unde ſuſtentari valeat, extra fratrum conſortia conferatis.

Idem Eborac. archiepiſcopo.

Relatum eſt auribus noſtris, quod Nicolaus archidiaconus de Bedeford. canonicus Beluacenſis eccleſiæ ita integre, & plenarie canonicum jam dictæ eccleſiæ requirit præbendam, ſicut & illi, qui die noctuque ſatagunt eidem eccleſiæ deſervire. Super hoc etiam litteras noſtras ſe habere proponit. Quia tamen hoc indignum, & abſurdum eſt, niſi de conſuetudine prædictæ eccleſiæ hoc poſſit requirere: f. t. per A. s. p. m. qua eundem archidiaconum diligenter commoneas; quod occaſione litterarum noſtrarum communia prælibatæ eccleſiæ, nulla ratione contra conſuetudinem ipſius eccleſiæ, & inſtitutionem requirere audeat, niſi eidem eccleſiæ in propria perſona aſſidue, vel per medietatem anni voluerit deſervire.

GREGORIUS VIII. UNIVERSIS CHRISTI FIDELIBUS.

Ex Compilat. edita a Manſi in Append. ad volumen III. Miſc. Baluz. edit. Luc.

EX adminiſtrationis &c. (Quoniam igitur creditores ad uſuras ſibi ſolvendas in manifeſtum periculum animarum juramento debitores adſtringunt; nos eorum ſaluti volentes, juxta debitum officii noſtri, proſpicere, & nequam gravamen a debitoribus removere, & ab illis præcipue qui ſe, vel auxilium dederint ad ſuccurſum Terre Jeroſolymorum parandum unius viri;) mandamus quatenus creditores ipſos ad juramenta ſuper uſuris ſolvendis præſtita relaxanda, ſublatis contra & ap. obſtaculis diſtrictionis eccleſiaſticæ ſeveritate cogatis.

Cap. ex adminiſtrat. 24. de jurejur. uncis incluſa deſunt in V. decretal.

SYNODUS COLONIENSIS ANNO CHRISTI MCLXXXVII.

ANNO CHRISTI 1187.

Philippus Archiepiſcopus Colonienſis in Synodo Provinciali confirmat Domus Steinfeldenſis Canonicorum Præmonſtratenſium bona & Parochias.

In nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis Philippus Dei gratia S. Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus & Apoſtolicæ Sedis legatus fidelibus Dei in perpetuum.

DIvina miſericordia, quæ in regendis eccleſiis curam paſtoralem noſtræ impoſuit diligentiæ, hæc a nobis exigit, ut Eccleſiæ, & Monaſteria per nos accipiant juſtam defenſionem, & debitæ confirmationis robur. Ea propter ne temporis antiquitas eorum deleat memoriam, quæ ſecundum Deum & ob piam cauſam facta inveniuntur, placuit nobis, ut hæc charta conſcriberetur ad munimentum eorum, quæ a pluribus annis & quiete religioſa domus Steinfeldenſis poſſidere meruit, & poſſedit. Speramus enim per Dei gratiam, quod ſcripti hujus inſpectio, cum ad poſterorum notitiam veritas fuerit perducta, Eccleſiæ prænominatæ proderit, & eorum, qui præſumunt quod non debent cohibebit temeritatem. Notum itaque Dei de fidelibus, quod Domus Steinfeldenſis a multis annis quiete omnimoda hæc bona poſſedit: baptiſmalem videlicet Eccleſiam in atrio ſuo ſitam, cum omnibus decimis ſuis, & infra terminos ejuſdem baptiſmalis Eccleſiæ Parochialis cenſum undecim marcharum ſingulis annis ſolvendarum. Villam Wehi totam cum Parochia, & omnibus decimis ejus; Ripidorff Parochiam cum omnibus decimis ejus. Villæ Berendorp medietatem cum Parochia, & omnibus decimis ejus. Vineas juſta Moſellam in his villis, Crove, Rezre, Edeger, Pulſtirdorp: & in aliis villis Arwibe, Hemmingilhoven, Wadenheim, Lantyrhomyltheim, Bacheim, Byrgele, Gunterſdorp; Franchene, Waildorp: etiam vineas in villa Friſene curiam unam Wilreſcheys cenſum triginta duorum ſolidorum Strithagen curiam unam Sleitholy. Cenſum ſexdecim ſolidorum Hezſtern ſuos manſos; Reytbach curiam unam; Netterſcheim cenſum vigintinovem ſolidorum. Marmagen curtem dominicalem cum XII. manſis. Herle cenſum decem ſolidorum Waleburc curiam unam, Wahlen quinque manſos, Lutgenrode curiam unam. Igeze cenſum ſexdecim ſolidorum. Gorgindorp cenſum duarum marcharum, Miſtedem cenſum ſexdecim ſolidorum. In Tulpeto curiam unam, Beſſenich curiam unam, Bulenehim curiam unam cum omnibus earum pertinentiis mobilibus, & immobilibus, areis, ædificiis, mancipiis, agris, terris cultis, & incultis, ſylvis, vivariis torrentibus, molendinis, annuiſque redditibus, quæ vel fratres prædictæ domus emerunt, vel fideles pro ſua devotione obtulerunt. Ita quæ fideliter ſunt enumerata, religioſa domus ſæpe nominata in ſua poſſeſſione quieta a multis annis habuit. Et ideo auctoritate Patris, & Filii, & Spiritus Sanctis, Petri & Pauli, & noſtra diſtricte præcipimus, ne aliquis præſumat hæc uſurpare, vel in læſionem Eccleſiæ ab Eccleſia alienare. Si vero aliquis ſalutis ſuæ immemor & juſtitiæ inimicus contra noſtrum præceptum venerit Eccleſiam ſuam in bonis lædendo anathematis vinculo ſit ligatus, nec abſolvi mereatur, niſi injuſte ablata,

Harthzei Con. Ge tom. 3. pag. 438

ANNO CHRISTI 1187.

ta, juſte reſtituerit, & ab hujuſmodi violenta præſumptione manum cohibuerit, & animum. Hæc charta ad ſubſidium religioſe Deo ſervientium noſtra auctoritate eſt conſcripta, & data Cœnobio Steinfeldenſi, in Synodo Colonienſi in præſentia ipſorum, & totius cleri nobilium, & miniſterialium anno Dominicæ Incarnationis. MCLXXXVII. Epiſcopatus noſtri anno XX. Regnante glorioſiſſimo Romanorum Imperatore. Friderico anno regiminis ejus XXXVI. Teſtes hujus rei ſunt, qui in eadem ſynodo fuerunt: Radulfus Epiſcopus Leodienſis, Hermannus Epiſcopus Monaſterienſis, Baldewinus Epiſcopus Trajectenſis, Dytmarus Epiſcopus Myndenſis, Arnoldus Oſnabrugenſis, Bruno majoris Eccleſiæ in Colonia major præpoſitus, Adolphus major Decanus Lotharius Bonnenſis Præpoſitus, Radulfus magiſter Scholarum majoris Eccleſiæ in Colonia. Willhelmus Comes Juliacenſis, Engelbertus Comes de Berge, Henricus Dux, Theodoricus Comes de Ara.

§. II.

ANNO CHRISTI 1187.

In eadem Synodo cum Cleri Primoribus conſultat, quemadmodum irato Friderico I. Imperatore, & in Diœceſim Colonienſem vaſtandam irrupturo vim vi repellat.

Cauſæ diſcordiæ inter Fridericum I. Imperatorem, & Philippum Archiepiſcopum Colonienſem, ante ſemper familiariſſimum, & fideliſſimum amicum, ex colloquio utriuſque jam ſupra allegato, & ex ſcriptoribus coævis hæc erant.

Philippus Archiepiſcopus pro libertate Eccleſiarum Germaniæ fortiſſime ſtabat, & obſiſtebat libere Imperatori, ne demortuorum Epiſcoporum bona fiſco Cæſareo vendicarent. Ob quam cauſam Urbanus III. eundem legatum Apoſtolicum conſtituit.

Altera cauſa eſt quod Bertramum Metenſem Epiſcopum, Folmari Treverenſis Archiepiſcopi fautorem, & ideo de Sede ſua a Friderico I. pulſum, Coloniæ ſuſcepiſſet exulem, eique vel in eccleſia Sancti Gereonis, vel ad SS. Apoſtolos nutrimenta ſuppeditaſſet.

CONCILIUM PARMENSE

Anno Domini MCLXXXVII. a Gregorio VIII. Pont. Max. celebratum.

Labbei end. n. X.

GREGORIUM VIII. *tam brevi, quo eccleſiæ præfuit, tempore, concilium Parmæ celebraſſe, prorſus ignoraremus, niſi id doceret ſynodus apud Montempeſſulanum a Michaele S. A. L. habita, anno Chriſti* MCXCV. *cujus hæc ſunt verba:* De his qui contra hæc venire præſumpſerint, quæ de clericorum mutandis in melius moribus decernuntur, dominus Gregorius VIII. papa recolendæ memoriæ, in Parmenſi concilio ſtatuit, ut per epiſcopum ſuum remoto appellationis obſtaculo cer..... r, & immunitatis ipſius interim fiant extorres, quæ pro tutela clericorum, & coercenda violentia laicorum, noſcitur inſtituta.

ANNO CHRISTI 1188.

CONVENTUS MOGUNTINUS

ANNO CHRISTI 1188.

Seu Curia Dei, in quo Fridericus imperator aliique epiſcopi & principes crucem in expeditione pro recuperanda Hieroſolyma aſſumpſerunt,

Anno 1188. *celebratus.*

Manſi Conc. T. II. 909.

„ LAbbeus in ſua Conciliorum coactione lo-
„ cum concedendum cenſuit conventui ad
„ Gyſortium, in qno Galliæ Angliæque reges
„ cum epiſcopis & principibus plane multis no-
„ men in ſacram expeditionem Hieroſolymita-
„ nam dederunt cruce aſſumpta e manu Henri-
„ ci Albanenſis A. S. L. Simili ego pariter con-
„ ſilio ſuum aſſignandum eſſe locum cenſui con-
„ ventui alteri in Germania habito, cui idem
„ apoſtolicus legatus non diſſimili de cauſa in-
„ terfuit, ubi & Fridericus imperator cum epi-
„ ſcopis & principibus imperii non raris eidem
„ ſacræ expeditioni aſſumpta cruce nomen de-
„ derunt: ita vero rem deſcribit Gloſcherus ve-
„ tuſtus author rerum a Trevirenſibus epiſcopis
„ geſtarum inter Hiſtoricos medii aevi Eccardi
„ to. II. pag. 2218.

Igitur vir venerabilis Henricus epiſc. Albanenſis de nocte conſurgens tranſivit montana cum feſtinatione, & venit in terram, quam monſtraverat ſibi papa, & prædicavit in ea, prædicationem dicens; qui non bajulat crucem ſuam & ſequitur Chriſtum, non eſt eo dignus. Facta autem hac voce convenit multitudo ad curiam Moguntinam, quæ appellabatur curia Chriſti, ubi Chriſtianiſſimus imperator cum filio ſuo duce Sueviæ, & principibus populi ſui, & cum multitudine valida armatorum, ſumpta cruce, ſequutus eſt Chriſtum, commendans filio ſuo regi cum cæteris imperii gubernaculis.

„ In hoc parirer conventu Fridericus inviſum
„ ſibi Colonienſem archiepiſcopum gratiæ ſuæ
„ reſtituit. Grave enim tulerat imperator quod
„ archiepiſcopus ille Folmaro Trevirenſi electo
„ contra Rodulphum æmulum ejus, cui ipſe
„ favebat, adhæſiſſet. Id tradit Albericus Mo-
„ nachus Trium fontium in chronico ad annum
„ 1188. his verbis: Imperator contra Colonien-
ſem archiepiſcopum habuit diſcordiam, quibus apud Maguntiam mediante Legato pacificatis cru-

☞ cruce ſignatus eſt imperator idem, cum ſexaginta octo magnis principibus.

ANNO CHRISTI 1188.

„ Extant in Diplomatario Viennenſi in Ludewig Reliquiis to. II. pag. 449. num. CLXV. „ Henrici Albanenſis A. S. L. ad conventum „ hunc principes invitantis, literæ enciclycæ, „ quas hic exhibeo.

Kariſſimis in Chriſto fratribus & amicis, venerabilibus Dei gratia archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, præpoſitis, & aliis eccleſiarum prælatis & dilectis in Domino nobilibus viris, ducibus, comitibus, marchionibus & aliis principibus univerſis per regnum Teutonicum conſtitutis, ad quos litteræ iſtæ pervenerint. Heinricus eadem gratia Albanus epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, ſalutem in Domino.

Ex quo vox illa turturis, vox gemitus, vox doloris fines noſtros lamentabilis nuper novitate rumoris aſperſit, quis ad tantam ſtragem non ingemiſcat populi Chriſtiani? quis terram illam ſanctam, quam redemptionis noſtræ ipſi dedicaverunt pedes Domini, ſpurcitiis paganorum exponi non doleant? quis crucem ſalvificam captam non deploret? & conculcatam ab ethnicis, & ſanctuarium domini profanatum? Heu, heu ad auditum quendam ſimilem, cum fixuras clavorum crux ipſa ſuſciperet, terra tremuit, ſol expavit, petræ ſciſſæ ſunt, & aperta credimus monumenta. Cujus ergo vel ſaxeum pectus auditus iſte non emolliat, cum ſputis afficitur, configitur, habetur contumeliis crux admirabilis, noſtrorum curatio vulnerum, reſtitutio ſanitatum, lignum dulce, ſignum vitæ, vexillum militiæ chriſtianæ? Fateamur neceſſe eſt, quamvis quidem minora patimur, ſed majora quam potuerimus vel timere. Verum tamen quia univerſæ viæ Dei miſericordia & veritas, eatenus nos dejicere non debemus, quin ſperandum nobis ſit, quod qui, peccatis exigentibus, populum Chriſtianum, qui jam poſt concupiſcentias ſuas oculos ſuos ſtatuerat declinare in terram, de judicio flagellavit, redemptionem nobis de miſericordia ſua reſervant. Quomodo namque aſportari permitteret lignum crucis ab ethnicis, niſi iterum crucifigendum ab eis? Ecce videmus iteratum redemptionis noſtræ myſterium, dum pro nobis ſuo nunc nomini non pepercit vel cruci, qui quondam proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Non enim abbreviata eſt manus Domini, nec brachium Domini infirmatum eſt, ut ſalvare non poſſit; ſed operatur miſericordiam ſuam inſcrutabilis altitudo Dei, ut torpentem mundi devotionem ſic excitet, atque per obſequium veſtrum & aliorum, quos ad hoc eligere dignatus fuerit, nobis ſalubriter & ſibi glorioſe de barbaræ nationis hoſtilitate triumphet. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, in quibus utinam milites Chriſti abjiciant opera tenebrarum, & ad vindicandam iniuriam crucis indui non differant arma lucis, loricam fidei, & ſalutis galeam aſſumentes. Malitia fuit, non militia, quod hactenus Chriſtianorum cædibus & rapinis & execrabilibus torneamentis intenti ignem inextinguibilem & immortalium cruciatus vermium meruerunt. Felix eis adeſt militia, in qua & vincere gloria, ſed magis mori lucrum. Ad hanc invitat vos hodie qui amat animas, nec proprie pepercit injuriæ, ut neceſſitatem fidelibus ſuis imponeret ad hanc militiam compellentem. Adeſt qui ſignaculum vitæ gementibus ſuper tantis malis ad evaſionem intolerabilis percuſſionis imponat; & quamvis multiplicia vaſa interius exigentibus peccatis jam egreſſi teneantur percuſſiones; ſolos nocebunt eos, qui divinitus oblatum ſibi vitæ ſignaculum recuſabunt. Inde eſt, quod a ſereniſſimo domino F. Romanorum imperatore & ſemper Auguſto, & nobis pariter, qui de mandato ſedis apoſtolicæ pro eodem negotio, quantum Domino cooperante facultas ſuppetit, laboramus; ſollemnis eſt curia conſtituta apud Maguntiam, ad quam dominica, qua cantatur *lætare Hieruſalem, diem feſtum agant & conventum faciant omnes, qui diligunt eam*. Quoniam igitur eadem curia ſingulariter eſt Salvatori Domino deputata, ſicut imperialis majeſtas ſua poteſtate nos convocat, noſque ex parte Dei, & ea, qua fungimur, legationis auctoritate univerſitatem veſtram ad eandem curiam convocamus, & nequis veſtrum legitima & certa neceſſitate præſentiam ſuam predicto concilio chriſtianitatis exhibere diſſimulet, injungimus firmiter & mandamus. Vos autem, venerabiles epiſcopos, in convocandis abbatis & aliis prælatis, qui ſub vobis ſunt, una cum præſentium portitore, qui forte omnes adire non poterit, fore præcipimus ſtudioſos. Illud etiam univerſitati veſtræ duximus nominandum, ut ad curiam Jeſu Chriſti in ea gravitate & modeſtia, qua convenit, evectionum neceſſitate & omni curioſitate & gloria temporali poſtpoſita, ſtudeatis accedere, igne tamen Karitatis & obedientiæ ad exaltationem Chriſtiani nominis unanimiter inflammati, ut fidem, quam lingua noſtra loquitur, habitus, familia, & converſatio fateatur.

„ Inſuper in alterutro ex his conventibus, ad „ Giſortium nempe ſive Moguntino, vel forte „ in utroque, latum credo ab Henrico Albanenſi „ A. S. L. edictum illud quod e MS. codice „ profert P. Martene Vet. Mon. tom. 1. pag. „ 975. ex quo huc tranſtuli.

„ Verum, poſtquam hæc ſcripſi, eaſdem ipſas „ Henrici literas vel edictum integrius nactus „ ſum in Codice Diplomatico Viennenſi in re„ liquiis Ludewig to. II. pag. 437. nu. CLXIII. „ quare ex illo deſcribendas cenſui. Monuiſſe „ tamen juvat lectores, epiſtolæ huic Ludewi„ gianæ aſſutum eſſe fragmentum alterius, ut „ conjicio, argumenti, & forte authoris. Id „ ego prætereundum hic cenſui, quod ſane ni„ hil quidquam in rem meam conferat. Porro „ utrumque codicem Martenianum ſcilicet, & „ Ludewigianum inter ſe contuli, & quamquam „ Ludewigii editionem, utpote pleniorem, hic „ repræſento; variantes tamen ex Martenio ad „ marginem adnoto diligenter.

EPISTOLA HENRICI EPISCOPI ALBANENSIS.

Ad univerſos eccleſiæ prælatos.

VEnerabilibus & in Domino ſibi dilectiſſimis archiepiſcopis, epiſcopis, cæteriſque eccleſiarum Chriſti prælatis. H. Albanenſis epiſcopus, & apoſtolicæ ſedis legatus, per gloriam ſalutiferæ crucis ad perpetuæ lucis gaudia pervenire. Publicani, & peccatores violenter præripiunt regnum Dei, quod ab ipſis vim perpeti gratulantur, & qui duces eſſe debuerant, nec ſequuntur. Propter quod præſens * potiſſimum * exiſtit attendendum, ut, quod Deus avertat, ex clericorum depravatione * incipiant reſarcire principes tenebrarum, quæ ex laicorum converſione ſuſtinent detrimenta. Cavendum etiam, ne mare dicat, ut Sydon erubeſcat; cavendum ne ſubjugale

* per ad. * fiatſic * da tione

gale mutum, hominis voce loquens, incipiat redarguere insipientiam prophetarum. Vestris * itaque, dilectissimi, vestris non tantum inscribi frontibus signum thau, signum Dominicæ passionis, sed cordibus imprimi, his præsertim diebus, oportet. Atrum est atramentum, atrox atramentarium, quod a renibus ejus dependet, qui in lineo habitu singularis candoris, qualem fullo super terra facere nequeat, omnimodæ scilicet puritatis, * quam impenitens nullus attingat, signaturus * & insignitus advenit. Considerávit atramentum hoc, atritudinem hanc, hanc nigredinem, qui dicebat: *vidimus eum, & non erat species ei, neque decor*. Obsecro vos, dilectissimi, ne vos huic enormitati * pigeat conformari. * *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus*; *quod deforme, formosius universis. Michi*, ait apostolus, *michi absit nisi in cruce Domini gloriari*. Emulamini ejus humilitatem, qui pro vobis annorum induit infantilium paupertatem, ignominiam crucis subire non renuit, reputari inter mortuos non refugit. Deponite veterem hominem cum actibus suis, & exuvias veteres exuat Salvatoris ore prudentia commendata serpentis. Non competit huic tempori, non merori, ut plus calcaria, quam altaria fulgeant, cum & illa forsitan oporteret * siliciis interim operiri. Idem quoque de sellis, de frenis, de faleris notabilibus & inanem præferentibus gloriam * sentiendum. In vestibus suis deponant clerici, quæ etiam reges abjiciunt, quæ signatorum Christi universitas noscitur abdicasse. Abjiciant varia, grisea, zebelinos & pelliculas ejusmodi grandis pretii, sed coram Deo periculi grandioris, nec minoris in veritate dedecoris, dum ad imaginem Dei creatus homo pelliculis murium sese credit ornari. Audiatur Petrus, saltem diebus istis, qui nullo tempore debuit non audiri. Audiatur, ut appetere viros pudeat, pudeat clericos, quod eorum primus ad ipsorum gloriam primus in contumeliam * eorum etiam mulieribus interdicatur. Non manicæ, non calciamenta eorum, sive * etiam ministrantium eis cottidianis egeant consuturis; ne subtilitas linea ligandis eorum manibus & pedibus in vincula debeat graviora conjici, neve videantur funiculos texere, unde ligatis manibus & pedibus suis in exteriores tenebras demergantur. Manicatis etiam cappis non dissimuletis abjicere, quæ ex cappis & tunicis habitu duplicato duplicitatem redarguunt animorum. Qui ex lino & lana contextam vestem prohibuit, si vidisset suo tempore vestes ex cappa * fieri, non laudasset. Prima fuit in cœlo generis humani transgressio, primam & æternam ex adversario jejunans Christus victoriam reportavit. Siquidem vicit mundum in appetibilibus suis. Concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum & superbia vitæ, de voluptate, de curiositate, * & ambitione triumphans. Modum sibi & numerum in cibariis laici posuerunt, ut duobus ferculis sint contenti. Quod si vobis diceretur uno fore contentos, forsitan Germanicis aliquibus non placeret. Verumtamen si videtur sufficere quod ad cibum pertinet indicta frugalitas, vestrum erit imitatione dignum aliquid addere super deliciarum ineptiis declinandis. Et quidem mater vestra, sacrosancta Romana ecclesia, statuit & decrevit omnibus sextis feriis, & in adventu Domini in cibo quadragesimali clericis simul & laicis jejunandum. Feria IV. & sabbato a carnibus & sanguine * abstinendum; transgressores constitutionis hujus sacrorum reos canonum fore decernens. Sic * & familiis suis a summo pontifice & fratribus suis in secunda feria eadem abstinentia carnium est injuncta, quod in nobis * prælatos saltem, saltem majores voluntaria devotione deceat æmulari. Non competunt vina pigmentis delibuta merori, huic potissimum, cujus non expedit oblivisci. Nunquam negotiandum est clericis, nunquam vilius comparanda quæ venundari debeant pretio cariori, propterea quod sacrilegium fuerat semper, nunc præsertim gravius execrandum; & negotiis tamen ipsis deteriora videntur jurgia clericorum; oportuerat magis invicem supportare & donare vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam. Insatiabilis est ardor ambitionis, nec ydropis avaritiæ ex divitiis refrigeratur * adeptis. Quid gibbum gibbo camelus adjicit in variis dignitatibus, & multitudine præbendarum. Non sunt ipsa, quæ divinam erga hominem misericordiam provocent, * sed iram potius minantur. * Ad negandum cœlestis regni per foramen acus introitum gibbus poterat abundare camelo. Itane vobis studia honestiora non suppetunt, * ut in avibus ludere, * nec venationibus pudeat occupari? Dum etiam vobis superfluitas resecatur crinium, * ab hujus vanitatibus abstinendum potius mementote. Aleam fugere Cato monuit, & gentiles, * de qua vobis ad exemplum sufficiat ad militiam Dei signatorum, quos hujusmodi ludos cernitis abdicasse. Sufficiat etiam in ecclesiis simplex cantus ad præsens, & quæ majorem * redolent gravitatem, organa conquiescant. Exhibeamus quod legimus, ut in vocem flentium organa transeant, & in luctum cithara convertatur. Ignoscite mihi, si dixero, quod salubrius, quam suavius debeat reputari. A populis exterminata in ecclesiis licentia jam ea * causa rescinditur. Quid festivitati & fatuitati? vel potius, ut apostolico sermone vos commoneam, quæ conventio Christi ad Belial? Nec vos latet in nonnullis ecclesiis enormitates aliquando consuetas aliquatenus resecari, & in olosericis cappis, quas offerunt, qui baculos ferunt, complacere. Quasi vero non de moribus, quam de vestibus amplior cura Deo; quasi * in feriis plusquam sericis delectetur. Verumtamen nec edictum super his & hujusmodi generale procedit, nec perenne proponitur interdictum; sed, quod nulli debet esse molestum. * His diebus ab hujusmodi vobis indicitur abstinendum. De incontinentia vero clericorum, unde ira Dei contra nos maxime provocatur, & scandala gravissima inter clerum & populum excitantur, apostolica auctoritate firmissime præcipimus, ut omnes suspectas personas de domo & procuratione sua infra quadraginta dies removeant; quod si non fecerint, ab omni officio & beneficio ecclesiastico suspendantur. Quibuslibet itaque taliter actitandum, sicut personis ecclesiasticis est vivendum, ut qui hactenus consueverunt de quibusdam, tanquam de malefactoribus detractare * ex bonis operibus vos considerantes, in tempore visitationis hujus ad glorificandum in vobis Dominum convertantur. Præterea torneamenta sub districta prohibitione interdicimus, ut quicumque talia per hoc triennium præsumpserint, omni dominica die apostolica auctoritate excummunicati denuncientur, Et quicumque eundo vel redeundo eos hospitio susceperint, vel res suas eis vendiderint, simili excommunicationis sententia innodentur. Vestes notabiliter incisæ & algotatæ sub eadem distinctione prohibeantur. Velamina etiam mulierum quæ ad verecundiam designandam eis sunt concessa, sed

ANNO CHRISTI 1188.

* sic ibi quoque & * *In vobis*

* *Refragatur*

* *merean-tur*

* *ut nec*

* *Criminum*

* *gentibus*

* *Minorem*

* *Janicolis*

* *Non feriis*

* hic desinit Mart. codex

* *l. detra-here*

nunc

nunc per insipientiam earum in lasciviam & luxuriam excreverunt, & immoderata longitudo superpelliciorum, quibus pulverem trahunt, ad moderatum usum, sicut decet verecundiam sexus, per excommunicationis sententiam cohibentur. Choreas & tabernas simili modo per hoc triennium interdicatis.

ANNO CHRISTI 1188.

ANNO CHRISTI 1188.

VITA ET EPISTOLÆ CLEMENTIS PAPÆ III.

CLEMENS hujus nominis tertius, patria Romanus, qui Paulinus antea nominabatur ex cardinale Prænestino anno Domini millesimo centesimo octuagesimo octavo, sub Friderico imperatore, octavo Idus Januarii pontifex factus est. Qui statim indictam a prædecessore expeditionem ad terram sanctam promovere, eamque ad effectum ducere laboravit, & indulgentiam confirmavit: statuens quod quicumque ea de causa sacram crucem susceperit, de omnibus peccatis, de quibus pœnitens confessus fuerit, authoritate Dei & sanctorum apostolorum Petri & Pauli esset liber & absolutus. Hæc Rogerus: recensens etiam pro terra sancta recuperandam certam formulam precum ab eodem pontifice per singulos dies præscriptam. Cum senatu Romano conditionibus satis iniquis concordia inita Romam rediit. Inde missis legationibus ad reges Franciæ & Angliæ bello dissidentes, cogitationem omnem ad recuperandam terram sanctam convertit, cum præsertim Saladinus omnem Antiochiæ principatum occupasset. Imperator & Christiani principes ejus piis conatibus assentientes arma arripuerunt, ac ipsum imperatorem magno exercitu præeuntem, Franciæ atque Angliæ reges, Burgundiæ dux, cum Venetis Pisani, aliique quamplurimi subsecuti fuerunt. Eo tempore Guillelmus Siciliæ rex absque liberis morte sublatus est. Sed Tancredus ejusdem Guilelmi consanguineus vendicans sibi regnum, bellum civile conflavit. Ad quem pellendum Henricus rex ob Constantiam uxorem suam hæredem regni proximiorem in Italiam exercitum misit. Cumque plurima damna rebellibus intulisset, re adhuc infecta reversus est in Germaniam. Pontifex Tancredo favens, ei investituram regni dedit. *Neubrigensis*.

Exinde ad reformationem ecclesiasticam conversus, monasterium sancti Laurentii extra mœnia ædificavit, palatium Lateranense reparavit. His paulo post confectis, quarto Idus Aprilis obiit, & sepultus est Romæ in ecclesia Lateranensi anno Domini millesimo centesimo nonagesimo primo, cum ecclesiam tribus annis, tribus mensibus, quatuor diebus gubernasset. Hujus etiam temporibus Fridericus imperator post immensos superatos labores in terræ sanctæ expeditione, post victum in prælio Soldanum Iconii, peragrans partes inferiores Armeniæ, in Caleph flumine, rapido cursu undarum ejus absorptus interiit; & successit ejus filius Henricus jamdiu ante hæc tempora in regem Germaniæ assumptus.

EPISTOLA I. CLEMENTIS PAPÆ III.

AD EPISCOPOS SCOTIÆ.

Nunciat iis Hugonem sancti Andreæ episcopum ab Urbano citatum, & contumaciter emanentem, episcopatu depositum esse, suadetque Joannem eligi.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Jocelino Glascuensi & Matthæo Aberdensi episcopis, & dilectis filiis Ernaldo abbati de Melros, & Bertramo priori de Goldingham, salutem & apostolicam benedictionem.

NE in dubitationis recidant scrupulum quæ geruntur, dignum est litterarum memoriæ commendari, & ad illorum notitiam, quorum interesse videtur, celebri ac veridica insinuatione perferri. Meminimus autem quod bonæ memoriæ Urbanus papa prædecessor noster Hugoni, quondam dicto episcopo sancti Andreæ, pro controversia, quæ inter eum & venerabilem fratrem nostrum Joannem episcopum vertebatur, sub excommunicationis interpositione mandavit, ut ad certum diem responsurus in jure, aspectui se apostolico præsentaret. Verum quia conscius actuum suorum, & eventum judicii reformidans, venire contumaciter recusavit: nos & pro hoc & pro aliis multis, quæ, crebrescente fama, ecclesiæ Dei scandalum pepererunt, ipsum ab episcopatu sancti Andreæ, de consilio & assensu fratrum, perpetuo judicavimus apostolicæ sedis authoritate remotum, & ab usu episcopalis officii eo usque suspensum, donec apostolica sedes duxerit de ipso aliter statuendum: absolventes a fidelitate subjectos, qua ei tenebantur adstricti. Sane, quia vacantes ecclesias diutius regimine pastorali carere, sanctorum canonum inhibent sanctiones: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus dilectos filios nostros, capitulum sancti Andreæ, ex parte nostra diligentius moneatis, ut sibi talem eligant episcopum & pastorem, qui digne possit episcopalis officii dignitate potiri. Specialiter autem eos, quantum vobis possibile fuerit, inducere laboretis, ut memoratum episcopum Joannem, virum bonæ opinionis, & pro sui honestate nobis & fratribus nostris acceptum, ad regimen & prælationem illius ecclesiæ sine cujusquam scrupulo difficultatis assumant. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nihilo minus exequantur. Datum Pisæ, decimo septimo Kalendas Februarii, Indictione sexta.

II. AD

II. AD WILLELMUM REGEM SCOTORUM.

Ejuſdem argumenti

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Willelmo illuſtri Scotorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

OCULOS Divinæ majeſtatis offendere non modicum æſtimamus, ſi prælatorum exceſſus, quibus indulgere ſalva conſcientia non poſſumus, per injuriam ſine coercitione debita relinquimus. Unde cum bonæ memoriæ Urbanus papa prædeceſſor noſter Hugoni, quondam dicto epiſcopo ſancti Andreæ, pro controverſia, quæ inter eum & venerabilem fratrem noſtrum Joannem epiſcopum vertebatur, ſub excommunicationis interpoſitione mandaverit ut ad certum diem reſponſurus in jure conſpectui ſe apoſtolico præſentaret, & ipſe conſcius actuum ſuorum, & eventum judicii non immerito reformidans, ex contumacia venire contempſerit: nos pro hoc & pro aliis multis, quæ crebreſente fama eccleſiæ Dei ſcandalum pepererunt, ipſum ab epiſcopatu ſancti Andreæ, de conſilio & aſſenſu fratrum, perpetuo judicavimus apoſtolicæ ſedis authoritate remotum, & ab uſu epiſcopalis officii eo uſque ſuſpenſum, donec apoſtolica ſedes duxerit de ipſo aliter ſtatuendum: abſolventes a fidelitate ſubjectos, qua ei tenebantur adſtricti. Licet enim ad honorem, & profectus tuos, quantum cum Deo poſſumus, firmum habemus propoſitum intendendi, & in facto prædicti Hugonis curia Romana, non abſque detractione multorum, hactenus regiæ ſerenitati detulerit: quia tamen clamor ipſius ad nos indubitata fide pervenit, nequivimus errata ſua ulterius ſub diſſimulatione clauſis oculis præterire: propter quod nihil in hac parte credimus actum, de quo debeat animus regius quacumque ratione moveri. Rogamus autem devotionem tuam prece & affectione qua poſſumus, & monemus in Domino, quatenus memoratum Joannem epiſcopum, quem nos & fratres noſtri pro ſui honeſtate ſincero corde diligimus, pro reverentia apoſtolicæ ſedis & noſtra in viſceribus caritatis commendatum habeas & acceptum * remiſſa, ſi qua fuerit, conceptæ indignationis offenſa, ipſum in omnibus regia clementia & benignitate pertractes. Credimus equidem, quod de induſtria & probitate ipſius tibi & regno tuo, authore Domino, multum accedere poterit incrementi, & nobis uſque quamgratum exiſtet, ſi optatum apud regias aures preces noſtræ ſortiantur effectum. Datum Piſæ decimoſeptimo Kal. Februarii, Indictione ſexta.

* Forte, & emiſſa. H.

III. AD HENRICUM REGEM ANGLIÆ.

De eodem.

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei Henrico illuſtri Anglorum regi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

CUM ab apoſtolica ſede preces ſuſcepit regalis excellentia, authoritas, & poteſtas, quas eccleſiis in ſuo ſtatu ſervandis, & multorum ſaluti expedit effectui mancipare: diligenter eas debet regia ſublimitas exaudire, & tanto fortius & ferventius intendere, ut effectum conſequantur optatum, quanto certius fuerit, quod earum devota ſuſceptio & diligens executio regalem gloriam reſpicit pariter & ſalutem. Hinc eſt quod ſerenitati regiæ pro venerabili fratre noſtro Joanne epiſcopo ſancti Andreæ litteras apoſtolicas & preces duximus cum fiducia deſtinandas, altitudinem regalis eminentiæ quanta poſſumus affectione rogantes, monentes, atque in remiſſionem peccatorum omnium injungentes, quatenus pro reverentia beati Petri & noſtra, & perſecutionis ejus obtentu, quam certum eſt ipſum jam longo tempore pertuliſſe, cariſſimum in Chriſto Wilielmum filium noſtrum illuſtrem regem Scotorum moneas attentius, & inducas, & ſi neceſſe fuerit, diſtrictione regali, qua ei præemines, & conceſſa tuæ regiæ celſitudini poteſtate compellas, ut totius indignationis ſuæ rancorem, quam erga epiſcopum concepit quorumdam malitia ſuſurronum, regiam dignitatem & ſalubria opera pietatis attendens, ei qualibet occaſione remota condonet, & diœceſim ſancti Andreæ, quam de communi fratrum conſilio & aſſenſu ſummus pontifex ſibi perpetuo confirmavit, de cetero ipſum quiete permittat & abſque calumnia poſſidere. Cum & ipſe paratus exiſtat regiæ majeſtatis, prout fuerit conſentaneum rationi, exiſtere in omnibus obediens & fidelis. Datum Piſæ XVII. Kal. Februarii, Indictione ſexta.

IV. AD CLERUM EPISCOPATUS SANCTI ANDREÆ.

Pro Joanne epiſcopo ſancti Andreæ.

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei univerſo clero epiſcopatus ſancti Andreæ, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

LICET in rebus dubiis valeant aliqui ſuam aſtutiam ſeu malitiam oſtentare: cum tamen ſcrupulus fuerit, & articulus dubietatis amotus, & manifeſtis indiciis apparuerunt veſtigia veritatis, penitus ſunt devia relinquenda, & rectitudinis tramites inquirendi pariter & ſervandi ne, quod abſit, aliter agentibus, & in ſua pertinacia conſiſtentibus, poſt flagella præſentia pœnaſque condignas, perpetuæ mortis interius ſupplicio deleantur æterno. Volentes ergo paterna ſolicitudine veſtræ ſaluti proſpicere, & utilitatibus & quieti veſtræ providere: univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus atque præcipimus, & in obedientiæ virtute injungimus, quatenus infra quindecim dies poſt harum ſuſceptionem, venerabilem fratrem noſtrum Joannem epiſcopum veſtrum, in pontificali officio canonice ſubrogatum, ſicut patrem proprium & paſtorem ſuſcipiatis humiliter & devote, ac ejus de cetero ſalubribus monitis & mandatis, omni ſimultate remota, debitam reverentiam, & obedientiam impendere minime poſtponatis: ſcientes quod poſtquam Hugo, qui vir olim epiſcopus dicebatur, per Romanam eccleſiam a veſtri epiſcopatus dignitate fuit amotus, vel poſt ejus deceſſum jam dicto Joanne epiſcopo veſtro ſuperſtite, aliquem fortaſſe epiſcopum elegiſtis, electionem illam authoritate apoſtolica vacuamus. Si vero, quod Deus avertat, in eumdem epiſcopum Joannem, inimico humani generis ſuadente, aliquam conſpirationem facere præſumpſiſtis: tam vos, quam totum epiſcopatum, tamdiu volumus interdicti ſententiæ ſubjacere,

donec agnoſcentes exceſſum, ad mandatum ipſius Joannis epiſcopi redeatis. Dat. Piſæ decimoſeptimo Kalend. Februarii, Indict. VI.

V. AD OMNES EPISCOPOS.

Pro eodem negotio.

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Jocelino Glaſcuenſi, & Matthæo Aberdenſi, & Richardo Moreſenſi, epiſcopis; & dilectis filiis Ernulfo de Melros, & Hugoni de Neubotle, & de ſancta Cruce, & de Strivellina, & de Scona, abbatibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Ad ea quæ reſpiciunt honeſtatem, & ſalutem pariunt animarum, quamvis abſque monitis intendere debeatis, & diligentem operam juxta veſtri officii debitum tribuere vos credamus: veſtram tamen diligentiam ad majorem in his ſolicitudinem exhibendam litteris apoſtolicis duximus exhortandum, ut eiſdem operibus laude dignis tanto ferventius inſiſtatis, quanto vobis ſalubrius erit in ipſis ad exhortationem apoſtolicam exactiorem diligentiam adhibere. Conſtat utique quoſdam eccleſiarum prælatos, cum his qui ſcandalizati fuerint debere pati, juxta normam apoſtolicam, uſtionem, & cum infirmantibus infirmari. Quantas vero perſecutiones his temporibus ſuſtinuerit eccleſia ſancti Andreæ, quantas calamitates incurrerit & preſſuras, quam etiam graviter hactenus fuerit perturbata ſub umbra indignationis regiæ celſitudinis, & quaſſata; inſuper venerabilis frater noſter Joannes epiſcopus ſancti Andreæ quot & quanta pericula ſuſtinuerit & labores pro ſervanda libertate eccleſiæ ſibi commiſſæ, & ei a nobis & duobus noſtris prædeceſſoribus confirmatæ: cum ea omnia vobis ſint manifeſta, illa veſtris auribus inculcare ſupervacuum videtur. Nunc igitur quampluri-D mum expedire dignoſcitur, & de ſalute regia, & ſtatu præſcriptæ eccleſiæ reformando, atque pace niſi ipſi epiſcopo conferenda nos convenit ſolicitudinem gerere congruentem, & circumſpectionem veſtram ad corroborandam nobis * idoneum reputamus: diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus atque præcipimus, quatenus poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum convenientes in unum, ſicuti decet viros providos & diſcretos, cariſſimi in Chriſto filii noſtri Guilielmi illuſtris regis Scotiæ præſentiam adeatis, & eum moneatis diligentius, & inſtantius inducatis, ut epiſcopo memorato rancorem indignationis ſuæ remittat, & in hoc Romanam eccleſiam, quæ ſerenitati regiæ jam longo tempore detulit, non contemnat: ſed ejus & veſtris monitis, prout regiæ gloriæ convenit & ſaluti, ſine E dilatione ſalubriter pareat & humiliter acquieſcat, ac ipſum epiſcopum præſcriptum diœceſim ſancti Andreæ in pace permittat habere: cum ex debito regiæ dignitatis eccleſias teneatur cum paſtoribus ſuis non diſpergere, ſed fovere; non contemnere, ſed amare; non proſequi, ſed tueri. Quod ſi monitis apoſtolicis, in propriæ ſalutis periculum, quod abſit, duxerit reſiſtendum: in regnum ſuæ celſitudinis, & perſonam ſuam, & omnes fautores regios nuncietis interdicti ſententiam, infra viginti dies ſine appellationis obſtaculo authoritate apoſtolica a vobis promulgandam. Illos inſuper, qui Hugoni obedientes extiterunt, & ei fomentum in ſua obſtinatione dederunt, poſtquam eum ſedes apoſtolica a diœceſi ſancti Andreæ removit perpetuo, & excommunicationis ſententiam in ipſum promulgavit, ſimili ſententia percellatis: & publice nuncianres, excommunicationi ſubeſſe tamdiu faciatis, & ab aliis arctius evitari, donec ad mandatum eccleſiæ revertantur, abſolutionis beneficium ab eodem epiſcopo petituri. Adhæc altaribus & calicibus, in quibus jam dictus Hugo, dum in excommunicatione poſitus, celebravit, purificationem & ſanctificationem juxta conſuetudinem eccleſiæ conferatis. Ad eccleſiam quoque ſancti Andreæ pariter accedatis, & fratribus convocatis in unum, intretis capitulum, B & de ordine & ſtatu eccleſiæ diligentius inquiratis: &, ſi quid in eadem eccleſia per ſupradictum Hugonem immutatum inveneritis vel ſtatutum, authoritate noſtra id in ſtatum debitum inducatis; &, ſi quid in ipſa fuerit corrigendum, efficaciter ſtudeatis id in melius reformare. Si vero, quod abſit, aliquos ex canonicis ad recipiendum humiliter & devote paſtorem ſuum prædictum duros inveneritis & rebelles; eos inſtantius moneatis, ut illi reverentiam & obedientiam patri debitam exhibeant, & a maligno atque damnabili propoſito ſuo deſiſtant. Quod ſi C contumaces extiterint, eos ab officio pariter & beneficio ſuſpendatis, & excommunicationis vinculo innodetis, quo ipſos faciatis manere ligatos, donec monitis & mandatis eccleſiaſticis acquieſcant. Quod ſi omnes his exequendis intereſſe nequiveritis, reliqui ea nihilo minus exequantur. Datum Piſæ decimoſeptimo Kalend. Februarii, Indictione ſexta.

VI. AD WILIELMUM REGEM SCOTORUM.

De exemptione eccleſiarum terræ ſuæ.

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Wilielmo illuſtri Scotorum regi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. D

Cum univerſi Chriſti jugo ſubjecti ad ſedem apoſtolicam patrocinium invenire debeant & favorem: illos tamen ſpecialius convenit munimine protectionis confoveri, quorum fidem ac devotionem in pluribus eſt experta: ut ad ipſius electionis favorem tanto amplius provocetur, & ejus reverentiæ devotiori affectione ſubdantur, quanto benevolentiæ ipſius & gratiæ pignus ſe noverint certius aſſecutos. Eapropter, cariſſime in Chriſto fili, reverentiam ac devotionem, quam ad Romanam te habuiſſe a longis retro temporibus eccleſiam novimus, attendentes, præſentis ſcripti pagina duximus ſtatuendum, ut Scoticana eccleſia apoſtolicæ ſedi, cujus filia ſpecialis E exiſtit, nullo mediante debeat ſubjacere. In qua hæ ſedes epiſcopales eſſe noſcuntur: eccleſiæ videlicet ſancti Andreæ, Glaſcuenſis, Dunkeldenſis, Dumblinenſis, Brehinenſis, Aberdonenſis, Moravienſis, Roſenſenſis, Katinenſis: & nemini liceat niſi Romano pontifici, vel legato ab ipſius latere deſtinato, in regnum Scotiæ interdicti vel excommunicationis ſententiam promulgare, & ſi promulgata fuerit, decernimus non valere. Adjicimus, ut nulli de cetero, qui de regno Scotiæ non fuerit, niſi quem apoſtolica ſedes propter hoc de corpore ſuo ſpecialiter deſtinaverit, licitum ſit in eo legationis officium exercere. Prohibemus autem, ut controverſiæ quæ fuerint in regno illo de poſſeſſionibus ejus exortæ, ad examen extra regnum poſitorum judicum

* *forte* idoneam. H.

judicum

dicum non trahantur, niſi ad Romanam eccleſiam fuerit appellatum. Si qua vero ſcripta contra hujus libertatis ſtatuta apparuerint impetrata, vel in poſterum, iſtius conceſſionis mentione non habita, contigerit impetrari: nullum tibi vel ipſi regno circa hujus prærogativæ conceſſionem præjudicium generetur. Præterea libertates & immunitates tibi vel eidem regno, vel eccleſiis in eo conſtitutis, a prædeceſſoribus noſtris Romanis pontificibus indultas, & hactenus obſervatas, ratas habemus, & illibatas futuris temporibus ſtatuimus permanere. Nulli ergo hominum liceat paginam noſtræ conſtitutionis & prohibitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani III. Idus Martii, pontificatus noſtri anno primo.

VII. AD MERSEBURGENSEM ET EISTETENSEM EPISCOPOS, &c.

De Ottonis Bambergenſis epiſcopi & Pomeranorum apoſtoli canonizatione.

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Merſeburgenſi, & Eiſtetenſi epiſcopis, & dilectis filiis ſancti Emmerami Ratisbonenſis, & Suvartzenſi abbatibus, decano, & ſcholaſtico wirtzburgenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

AD audientiam noſtram & quarumdam ſerie litterarum & relationem multorum pervenit, quod Divina potentia per merita & interventum beati Ottonis Bambergenſis multorum eſt operata ſalutem, præcipue in gente Pomeranica, ad quam fuit ab apoſtolica ſede tranſmiſſus, & in ea quampluribus miraculis donavit illi Dominus coruſcare. Quoniam igitur, juxta Divinæ ſcripturæ teſtimonium, lucerna non ſub modio, ſed ſupra candelabrum eſt ponenda, diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus de vita ipſius & miraculis diligentius inquiratis, quæ nobis fuerunt per multorum litteras indicata: & ſi non inveneritis aliquid quod obſiſtat, ipſum canonizatum, authoritate freti apoſtolica, ſolenniter & publice annuncietis: anniverſarium diem ſui tranſitus facientes; & publice annunciantes, ad honorem Dei, & ipſius beati viri memoriam ſolennem haberi. Datum Laterani tertio Kalendas Maji, pontificatus noſtri anno ſecundo.

☞ DECRETA CLEMENTIS III. EX II. COLET. AUGUST.

Clemens III.

QUerelam Gand. acolythi nos accepiſſe noſcatis, ſicut prædeceſſor noſter Gregorius, qui ad vos propter eum bis ſcripſiſſe noſcitur, qui cum a G. muliere peteretur in virum, inde ſumpta occaſione, ipſum beneficio, quod a nobis habebat, poſt appellationem ad ſedem apoſtolicam factam minus rationabiliter ſpoliaſtis. Unde, quia omnibus injuſte gravatis patrocinium tenemur apoſtolicum impertiri; d. v. ro. attentius & per A. ſ. p. m. qua. ſi rem ſic ſe habere conſtiterit, memorato clerico beneficium illud taliter ſubtractum abſque dilatione reddentes, ap. re. pacifice dimittatis, ita quod querelam ad nos non debeat iterare, memorati abbatis ſententia non obſtante, ſuper matrimonio lata, quominus beneficium debeat optinere, niſi curam habeat animarum annexam.

Idem O. Verulano epiſcopo.

Literas tuas recepimus, ex quarum tenore cognovimus, quod cum lator præſentium quandam feminam jam elapſo quinquennio ſibi matrimonio copulaſſet, & ſecum per tres menſes in eodem lecto dormiſſet, maleficio ſuo creditur impeditus; quod cognoſcere illam nequivit. Super quo ſedis apoſtolicæ literas recepiſti, in quibus continebatur, quod de Romanæ eccleſiæ conſuetudine non erat talium matrimonium ſeparandum. Unde convocatis eis ad tuam præſentiam, cum viverent ſeparatim, compuliſti eos ad habitationem redire communem, & licet poſtmodum in eadem domo, & lecto fuiſſent, & idem homo multa verba, ſicut tibi conſtitit, eidem feminæ contuliſſe, ei tamen non potuit carnaliter commiſceri propter quæ tu timens, ne idem vir homicidii reatum incurrat, quod in hoc caſu eſſet agendum, nos conſulere voluiſti. Quocirca d. t. per A. ſ. m. qua. pro memoratis occaſionibus non dimittas, quin prædictos virum & uxorem per cenſuram eccleſiaſticam inſimul habitare compellas.

Idem Anconitano archiepiſcopo.

Præterea de lege illa, vel errore * quam cives tuos aſſeris ſtatuiſſe, videlicet, ut ſi quis teneret per XXX. annos poſſeſſiones alicujus eccleſiæ, nec reddidiſſet canonem conſtitutum non ideo caderet ad penſionem poſſeſſionis illius: nihil certi tibi poſſumus reſpondere; donec conſtitutionem illam ab ipſis factam nobis verbo ad verbum expoſitam ſtudeas deſtinare.

* *quem*

Idem.

Ex tuæ fraternitatis conſulto percepimus, te velle a ſe. A. certitudine edoceri, utrum Sacerdotes, vel alii, in quibuslibet ſacris ordinibus conſtituti, qui per lapſum carnis, reatum adulterii incurrerunt, vel perjurii, vel alii falſi teſtimonii, vel crimine homicidii irretiti, bonum rectæ conſcientiæ perdiderunt, ſi peracta condigna pœnitentia de commiſſo, in prioribus tolerari, vel ſuffragantibus meritis provehi valeant ad majora. Super quo fraternitati tuæ reſpondemus, quatenus ſi notoria ſint crimina, quæ prædiximus vel ordine judiciario comprobata tales rectos cenſura ſacrorum canonum etiam poſt peractam pœnitentiam non tantum ad altiora progredi non permittit, verumetiam jubet gradum priſtinum non tenere. Porro ſi propoſita crimina contra aliquem notoria non fuerint vel ordine judiciario comprobata, monendi ſunt tales qui eiſdem tenentur obnoxii & ſub interminatione divini judicii obteſtandi, ut in teſtimonium damnationis ſuæ in ſuſcepto ordine non miniſtrent.

Cum ſacroſancta Romana eccleſia &c. & infra. Alios autem, qui propter impedimentum ætatis presbyterii honorem adipiſci non poſſunt, ſi id ſolum obſtare cognoverit, licet forſan ad talia officia in ea ætate non debuerint aſſumi; æquo animo debes uſque ad illud tempus ſine rancore aliquo tolerare; quod eos ad ſuſcipiendum onus ſacerdotii de conſtitutione canonum ido-

☞ idoneos, si aliud non obstiterit comprobabis, quos utique præfatæ animadversionis sententia curabis auctoritate nostra perstringere, si tunc a te commoniti contempserint in presbyteros ordinari.

Idem.

Si matrimonii causa possit per procuratorem expediri nos tua duxit prudentia consulendos. Hic autem decernimus distinguendum, quod si in ipsa causa matrimoniali criminaliter quæstio ventilatur, & ob eamdem ab adversa parte criminali sit agendum, non per interpositam personam, sed per ipsam personam principalem causam matrimonii terminari oportet; cum sicut jura testantur, præsens præsentem accusare debet, & se talionis vinculo obligare. Secus autem in causa matrimoniali, in qua non criminaliter agitur, credimus procedendum; securius tamen ageretur, si cum haberi possit principalium præsentia personarum, ipsis præsentibus in utroque ad definitionis calculum procedatur.

Idem.

Significavit nobis tua fraternitas, quod quidam in provincia tua vocati aliquando ad judicium venire contemnunt, & pro contumacia sua per te, vel per aliquem suffraganeorum tuorum vinculo anathematis innodantur. Tandem vero ad se redeuntes offerunt se ad justitiam, & quod juri pareant, juris jurandi volunt religione firmare. Sed ne ante decisionem causæ a sententia possint excommunicationis absolvi; pars adversa appellationis ob. interponit. Sunt insuper * alii, qui excommunicati se juramento præstito justitiæ stare promittunt; sed post absolutionem suam diffugiunt, & appellant. Super his igitur f. t. duximus respondendum, quod absolutio prædictorum, qui pro eo, quod cum venire noluerint ad causam, excommunicationis sententiam receperunt, prohibitione seu appellatione adversæ partis impediri non potest; dummodo parendi juri sufficientem præstent, & idoneam cautionem. Illi vero qui jurejurando promittunt se justitiæ parituros; & per appellationis obstaculum subterfugiunt, nisi infra convenientem terminum appellationem fuerint prosecuti, a te cogi possunt, & debent ut sicut juraverint, ap. re. juris pareant æquitati.

* etiam

Idem.

Tenor literarum tuarum apostolatum nostrum edocuit, quod cum nobilis quidam C. de tuo episcopatu recepto a prædecessore tuo primario lapide, oratorium in stadio * suo construxit, & cum ad instantiam ejus paratus esses consecrationis munere illud insignire, ab alio nobili fuit, ne procederes, in ejus ut * credis odium appellatum. Tu autem volens appellationi prout fraternitatem tuam decuit, cum humilitate deferre, & a consecratione abstinuisti, & terminum ei, infra quem debeat prosequi appellationem, præfixisti, cumque appellationem sit ille nullatenus, & annus sit a die appellationis elapsus fundator prædictus consecrationem dicti oratorii a te cum instantiam petere non omittit. Quia vero præsumendum videtur, eum vere * propter gravamen, vel oppressionem aliquam in sui juris dispendium appellasse cum voluntatem non habuerit infra præfixum sibi terminum super appellationis causa procedere, præsertim cum de jure communi anni spatium appellantibus sit indultum, intra quod secundum se, communiterve litem exerceant: f. t. per A. s. m. qua. si ita processum cognoveris, sicut ipsarum habuit continentia literarum, cum exinde fueris requisitus, præscriptum oratorium ap. ces. reddas mupere consecrationis insigne.

* proprio.
* credit

Idem.

Licet appellationis remedium ad levamen inventum fuerit oppressorum, nonnulli tamen clerici tuæ fraternitati subjecti, sicut accepimus, ad appellationis diffugium malitiose recurrunt, & dum examen tui judicii temere subterfugiunt, contingit sæpius, ut non solum ipsi, sed etiam alii, qui ab hujusmodi culpa sint penitus immunes ad sæculare judicium * protrahuntur, unde sit, ut pro calumniosis a laicis, innocentes prolixius molestentur. Nos igitur tantæ incommoditati clericorum volentes pastorali sollicitudine providere, & laicis ipsis auferre materiam fugillandi clericos, vel eos sub * eorum judicio coercendi, tibi nos super hoc consulere curanti, taliter duximus respondendum, ut si cujuslibet clerici tibi subjecti quæstio fuerit ad tuam fraternitatem delata, & quod in quæstione vertitur, xl. solidorum valentiam non attingat clerico, qui ex hoc ad se. duxerit Apostolicam appellandum, necessitatem tibi non imponimus deferendi; quominus si malueris, causam ipsam sine ap. ob. valeas terminare nisi manifesta contra te suspicionis causa fuerit ostensa.

* pertrahuntur
* eodem dicio

Idem Andegavensi Episcopo.

Fraternitatis tuæ prudentiam &c. & infra Secundæ quæstionis nodum auctoritate duximus Lateranen. concilii resolvendum; ut nisi videlicet de aliquo, vel * de aliquibus, vel * inferioribus * inrationabile aliquid obici & probari contingerit; prævaleat semper & optineat debitum re. ap. ob. firmamentum, quod a majoris & sanioris parte concilii fuerit constitutum; nisi antiqua consuetudo ecclesiæ hactenus observata, & Apostolicæ sedis auctoritate confirmata aliud suaserit observandum. Sic enim & audacia dante domino refrenabitur improborum, & ecclesiarum utilitas latius per ejus misericordiam extendetur.

* ab
* potiorib. irrationabile tamen, vel minus rationabile

Idem.

Ad audientiam nostram, te significante, pervenit; quod * cum Judæi cupiditate maxima, & damnabili parochiam sancti Laudi pro parte magna occupaverunt, & adhuc residuum de die in diem occupare contendunt. Quia vero præscripta sancti Laudi ecclesia propter hoc magnam suorum bonorum jacturam * incurrerit dis. v. per. A. s. p. m. quatenus nisi Judæi, qui in civitate Rotomagensi morantur, ad monitionem vestram, & decimas, & omnes proventus alios, quos de parochianis fidelibus, si ibi habitarent, consequerentur, prædictæ sancti Laudi ecclesiæ, & aliis quarum parochias detinent occupatas, annis singulis sufficienter, ac congrue recompensare curaverunt; omnes * Christi charactere insignitos, sive virilis, seu feminei sexus extiterint, qui Judæis obsequium exibere, aut mutuo aliquid ab eis accipere, aut restituere jam acceptum, venditiones aut locationes cum eis contra-

* deest cu
* incurrit
* commonitionem
* Christia.

☞ trahere, seu quemlibet alium contractum inire, vel eis, ave dicere seu habere colloquium, nisi de sua correctione, vel inexperta conversione * allicere ulla præsumptione tentaverint, omni gratia, & timore posposítis, contradictione, & ap. ces. anathematis vinculo astringatis cui etiam volumus sententiæ subjacere quicumq. illis ad vestri elusionem mandati, consilium suum, sive auxilium impenderit, aut favorem.

deest alli-
e

Idem.

Interrogatum est ex parte vestra; utrum Judæi vel Sarraceni ad fidem Christianam conversi suis uxoribus cohabitare valeant, quas in secundo, tertio, & quarto gradu sibi, dum fuissent in infidelitate positi, matrimonialiter copularunt; an ipsis conversis liceat relictis conjugibus ad alias nuptias convolare. Auctoritate tibi præsentium respondemus: quod taliter ad fidem Christi conversi, quandiu, voluerint uxores eorum remanere cum ipsis; eas sive conversæ sint, sive non, licentiam habeant, si voluerint retinendi, non tamen sunt cogendi ad hoc. Ceterum ipsis viventibus & volentibus remanere, cum aliis contrahere non * debent, quod si in odium Christianæ fidei receperint, cum teste Gregorio, contumelia creatoris circa eum, qui relinquitur, jus matrimonii solvat, alias in matrimonium ducere non prohibentur; nec refert, utrum in secundo, vel tertio gradu dum fuissent a fide alieni contraxerint, cum fuisset in veteri tantum lege prohibitum, ne sororum suarum turpitudinem revelarent.

debebunt

Idem.

Perpendimus &c. ceterum devoto, quod ipsum Comitem feciſſe proponis, ut scilicet singulis sextis feriis in pane & aqua jejunaret, non videtur, quod redemptio illa sufficiat de Altari construendo; * cum quavis voluntarium sit vovere, ex necessitate tamen vota facta * illicita sunt solvenda. Ad ultimum quod de subveniendo terræ Hierosolymitanæ promisit ipsum ad eundem illuc in propria persona si fieri potest diligentius exhorteris; vel in voti supplementum competentia subsidia euntibus Hierosolymam submministret.

quia
licite

Idem.

De minori possemus sollicitudine argui merito, si ad ea conservanda jura vestri monasterii, quæ ad provisionem * vestram specialiter respiciunt, animum non accumularemus quapropter verbis & * justitiis vestris Pontificali volentes diligentia providere, auctoritate apostolica prohibemus, ne in ecclesiis ad præsentationem vestram spectantibus ulli, nisi a vobis præsentati fuerint ordinentur; sed si quos vobis non præsentatibus * ordinari contingerit, ab ecclesiis eis per vos metipsos auctoritate apostolica amoveantur, & eorum ordinatio penitus irrita habeatur, nisi forte, quod absit, præsentationem clericorum vos constiterit malitiose differre.

nostram
rusticis
ordinare

Idem.

Nobis ex tuarum innotuit continentia litterarum, quod quidam miles parochianus tuus olim quandam nobilem juravit filio suo tradere in uxorem, circa annos nubiles existenti quam idem filii nomine traduxit; postmodum etiam quattuor annis, & amplius eandem murum in propria domo enutrivit, processu vero temporis uxor præfati militis diem clausit extremum; & ipse cum traducta filii instinctu diabolico dormivit, & cum id * postremo publicum extitisset, eam sibi matrimonialiter copulavit; cui firmiter vetuisti, ut cum ea amplius non dormiret, si saluti propriæ vellet providere. Verum quia quid super hoc fieri debeat sedem duxisti Ap. consulendam; nos tuam diligentiam approbantes per. A. s. m. qua. militi prænominato sub excommunicatione prohibeas, ne ad eam carnaliter de cetero præsumat accedere, vel ei se audeat ulterius admiscere.

postremum

Idem.

Cum sis præditus scientia litterarum, & ad ea sufficiens, quæ a nobis requirere voluisti, quia tamen ad majorem certitudinem judicium nostrum sollicitudine pastorali requiris, & prudentiam tuam ex inde commendamus & responsum nostrum pro * susceptо officii nostri debito destinamus. Consuluit nos sane tua discretio utrum ii, qui contra inhibitionem annuatim in suo synodo cum excommunicatione in genere facta clandestina conjugia contraxerunt, separandi * sint, an tolerari debeant sic contracta matrimonia vel taliter contrahentes excommunicandi * sunt, donec satisfaciant ecclesiæ, quam læserunt. Super quo utiq. f. t. duximus respondendum quod licet sic contracta matrimonia conjugia esse * negentur, sacri tamen canones ideo prædicta prohibere noscuntur, ne si alter contrahentium mutata voluntate in aliud votum se publice transferret, pro conjugio, quod incertum * est, judicis sententia promulgari non possit. Verum si contrahentium voluntas propria suffragaverit, & legitima vota * succurrerint, licet ab initio tale matrim. non tenuerit, ex post facto tamen subsequente voto utriusq. legitimo roboratur, & tolerandi sunt taliter contrahentes, nisi matrim. fuerit accusatum. Sed quoniam contra interdictum ecclesiæ, & excomunicationem generaliter factam agere * præsumpserunt, nominatim excommunicati denuntiandi sunt pro contempta, donec ecclesiæ satisfecerint, & postmodum eis inspecta personarum, & temporis qualitate, pœnitentia est indicenda.

susceptis
sunt
sint
videantur
est judici
succurrunt
præsumpserint

Idem.

Ex literis tuæ fraternitatis accepimus, quod cum B. miles L. mulierem XXV. annis tenuerit in uxorem, nunc dictus miles ab ea separari desiderans, matrimonium ipsum accusavit, asserens, se ad invicem in septimo consanguinitatis gradu attingere, * idemque coram te sufficienter se probaturum idoneis testibus proponebat; adjicens insuper, quod ob hanc causam a G. prædecessore tuo in primo anno nuptiarum vinculo fuit excommunicationis astrictus: ex adverso vero præfata mulier dixit, accusationem suam nullatenus audiendam, eo quod sicut se manifeste probare dicebat, per XXV. annos idem vir tanquam legitimam uxorem eam tenuisset. Unde quia super hoc nos consulere voluisti; consultationi tuæ taliter respondemus, quod si tibi constiterit prædictum virum mulierem illam XXV. annis tanquam uxorem legitimam tenuisse, ipsum ad eam * in uxorem de cetero detinendam, & maritali affectione tractandam ap. re. compellas, per-

idoque al. idem quoque
ut

perpetuum ipsi viro super eadem quæstione silentium auctoritate Ap. imponens.

Idem.

Dilectus filius noster Archipresbyter tuus per suas nobis literas intimavit, quod cum duo viri duas accepissent sorores; altera sine liberis ex hac vita subtracta, vir ejus accepit aliam in uxorem, ex qua filium generavit, cui filia fororis alterius fuit tempore procedente in matrim. copulata; cum qua jam permanens filios ex ipsa, ac filias, qui adhuc superstites sunt, accepit. Quia vero ex matrimonio illo siniſtra opinio est exorta, per memoratas literas idem archipresbyter apostolicum duxit super hoc consilium requirendum. Unde licet publicæ honestatis justitia hujusmodi prohibeat matrimonia contrahi, quia tamdiu insimul permanserunt, ut accusatores (si qui fuerint) debeant suspecti haberi, qui cum præsentes extiterint per tam longa temporis spatia tacuisse noscuntur, hoc tibi super hoc duximus consulendum; ut contra matrimonium illud accusatio nullatenus deinceps admittatur; sed potius sub dissimulatione personæ illæ permittantur insimul permanere.

Idem.

Sicut ex literis tuis, & petitionis tenore nobis oblatæ cognovimus, cum olim inter H. & R. mulierem matrimonium esset juramento firmatum, quod quidam asserebat eos adinvicem consanguinitatis se gradu attingere, tunc vocato plebano, de cujus parochia vir & mulier fuerant oriundi, ei districtius injunxisti, ut super negotio illo veritatem inquireret diligentius, & accusatoribus ipsius matrimonii ex tua parte præciperet, ut infra terminum, quam plebanus ille illis statueret, ad accusationem convenirent; quod si in illo termino non accederent, ulterius minime audirentur. Unde quia idem accusatores in statuto eis termino minime accesserunt, matrimonium illud fuit utriusq. copula confirmatum, quia vero postmodum patruus prædictæ puellæ ad illius, ut dicitur, hereditatem anhelans; accusaturus matrimonium illud ad præsentiam tuam accessit, duos secum testes adducens, quos præfatus vir, & mulier parati erant infames esse incontinenti probare, & quia verbis eorum minime adquiescere videbaris, idem vir ad nostram audientiam appellavit, quia vero contracta matrimonia sine magna deliberatione separari non debent, nec contra ea recipi quæstiones; f. t. m. qua. si vera sunt, quæ prædiximus, testes, & accusatores ipsius matrimonii, tamquam suspectos abicias, nec te ipse mittas, nec sinas, quantum interfuerit a quoquam admitti.

Idem.

* *W. de Rumare.* Comes * Wll. de Rumaren, vir nobilis parochianus tuus prout nobis per tuas literas retulisti, tibi fuit secreto confessus, quod cum ipse cum quadam muliere nobili matrimunium contraxisset ipsa instinctu quorundam admonita, consanguinitatem inter se, & eum esse proposuit, per Ricardum olim Cantuarien. Archiepiscopum, postulavit divortium celebrari, licet autem prædictus comes illam crederet ad se nulla consanguinitatis linea pertinere; ferens tamen indigne, quod uxor sua eum contempserat, cum contradicere potuisset obticuit, nec aliquatenus ad sedem apostolicam * appellavit, sed post consanguinitatem probatam, & divortio judicio ecclesiæ consecuto muliere jam dicta ad matrimonium cujusdam nobilis transeunte, eidem Wll. aliam sibi matrimonialiter copulavit, quia vero ipsum propria conscientia remordet, ut asseris, de eo, quod sciens inter se & primam uxorem nullam esse consanguinitatem, ab ea sustinuit separari, cum ab ipso commonitus quid sibi agendum sit, diligenter inquiras. Præsenti pagina respondemus, quod quamvis in conscientia scrupulum gerat de prima conjugia derelicta, non debet tamen a secunda recedere, & conjugale debitum denegare; expedit tamen, ut pænitentiam ei conpetentem jungas; pro eo quod contra conscientiam suam separari consensit, & insuper eam pænitentiam sibi experiatur inflictam; ut ad secundæ coitum cum dolore, si fuerit requisitus, etiam teneatur accedere; tamen arbitretur se jus reposcendi ab ea carnale debitum amisisse. * *volvit dicere pellare*

Idem.

Super eo vero quod quærere voluisti, si alicujus electio cassata fuerit, & idem regimen ejusdem ecclesiæ iterum concorditer nominatus, an secunda electio debeat confirmari. hoc tuam tenere volumus discretionem, quod si prior electio non vitio personæ, sed modo electionis cassatur, nisi forte simoniæ pravitatis aliquid intercesisse constiterit, promotionem ejus in eadem ecclesia non debeat impedire.

DECRETA CLEMENTIS III.

Contenta

In Compilatione edita a Mansi in Append. ad Miscellanea Baluzii to. III. edit. Lucens.

CLEMENS PAPA III.

Habetur Regiſtrorum Libro. Cæsaraugustano episcopo.

In præsentia nostra positus Ambrosius, duxisti necessario requirendum, quid agendum sit tibi de quibusdam mulieribus in tua diœcesi constitutis, quæ cum viros suos in captivitatem, vel aliam peregrinationem adductos jam ultra septemnium fuerunt præstolatæ, nec certificari possint de vita ac morte, licet super hoc sollicitudinem diligentem habuerunt; quod cum juvenili ætate, seu alia fragilitate carnis humanæ continere non possunt, aliis expetunt in matrimonio copulari. Cum autem dicat Apostolus. *mulier tandiu alligata est viro, quandiu vir ejus vivit.* Tuæ consultationi taliter respondemus. Quod quantocumque annorum spatio ita remaneant, viventibus viris suis non possunt ad aliorum consortium canonice convolare, nec tu eas contrahere Ecclesiæ auctoritate permittas, donec certum nuncium receperunt de morte virorum. (Datum Laterani.)

Idem dicit villelmo Regi Siciliæ.

Caritatis amica simplicitas nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum involucris offuscari. Frequenter igitur est necesse, ut quæ minis plenæ dicta videntur, & ambiguitatis scrupulos possent sane dicta generare, explanatione veridica clarius eluceſcant, ea propter benigne in

Do-

Domino fili, audito, quod in magnitudinis tuæ præsentia quæstio mota fuerit, utrum ex nostri tenore rescripti colligeretur, quod singuli hæredum tuorum singulis nostris successoribus fidelitatis præstare debeant hujusmodi juramentum. Intellecta etiam expositione dilectorum filiorum A. in titulo S. Crucis in Jerusalem, & P. in titulo S. Laurentii in Damaso Presbyterorum Cardinalium, Sedis Apostolicæ Legatorum, quæ ad nos fuit sub sigillorum suorum testificatione transmissa, a sano eorumdem intellectu nolentes aliquatenus dissentire, Serenitati Regiæ duximus intimandum, quod cum intentio nostra sit nil intolerabile tibi, vel hæredibus tuis imponere, taliter in hoc titulo tibi duximus respondendum, ut hæredes tui qui nobis, vel alii successorum B nostrorum juraverint, alii postea jurare minime compellantur: Catholicis tamen successoribus nostris, qui præpositi fuerint & hominii, & fidelitatis puritatem nihilominus, ac si juraverint, omni tempore teneantur absque tergiversatione aliqua fideliter observare, nisi forte alicui eorum, sicut personæ tuæ fuerit hominium benignitate Sedis Apostolicæ relaxatum, qui tamen non se propterea credit a fidelitatis observatione immunem.

(Datum Laterani.)

(Idem Abserenti Episcopo, & Abbati S. Andreæ de Bergis.)

Ad audientiam Apostolatus nostri ex parte vestra pervenit quod quidam presbyter volens corrigere quendam de familia sua eo cingulo, quo cingi solebat, illum verberare tentavit: & contingit quod cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapsus eum in dorso aliquantulum vulneravit. Postmodum vero cum ille vulneratus aliquandiu vixisset, & jam convaluisset a vulnere, graviori, ut creditur, infirmitate perculsus, cum sana mente, ac devotione debita viam est universæ carnis ingressus. Quia vero utrum occasione vulneris deceisisset dubium habebatur, (eodem presbytero ab omni officio, beneficioque suspenso,) quid super hoc vobis esset agendum Apostolicam Sedem consultare voluistis. Nunc D itaque vestræ discretionis industriæ duximus respondendum, quod cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero memorato ne de cetero in sacris ordinibus administrare accedat; injuncta tamen pœnitentia congruenti potestis ei concedere, ut sit contentus in minoribus ordinibus ministrare. Si vero (vobis legitime constiterit, quod) ex alia infirmitate obierit, de vestra licentia poterit, sicut erat solitus, divina officia celebrare.

(Datum Laterani.)

CLEMENS PAPA III.

Ad id quod nobis per litteras tuas intimasti de E quadam Parochiana tua, quam suus vitricius cuidam Teutonico matrimonialiter copulavit, taliter respondemus, quod quamvis undecim annos adhuc habens ab initio ei invita fuisset tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum, dimidiumve ei cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire; nec de cetero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quod non consenserit in eum nominavit producendos, cum mora tanti temporis hujusmodi probationem excludat. Volumus igitur & mandamus, ut propter hoc non omittas, quominus A (appellatione remota) per censuram Ecclesiasticam utrumque compellas ad alterum maritali affectione reamandum, nisi forte vellent ad Religionem pariter convolare; pœna eis inflicta pro eo quod ad alienos, & illicitos concubitus uterque transiverit.

(Datum Laterani.)

Idem Formolensi Episcopo.

Consanguinei Ermengardæ, latoris præsentium, sicut nobis litteris tuis intimasti (productis jure sub examine testibus) compaternitatem inter ipsam & virum suum legitime provenire, ita quod inter eos sententia divortii protulisti. Prædicta vero E. cum sit tibi postmodum confessa ejus commater in veritate ante sententiam non fuisse, post separationem compaternitatem eam contraxit, & tamen ad secundas nuptias convolavit. (Quia igitur reatum suum recognoscens hunc consilium nostrum super hoc expetat, tu a nobis in hoc postulasti responsum. Fraternitati tuæ præsenti pagina respondemus, quod propter solam confessionem mulieris non est recedendum a sententia per judicium Ecclesiæ rationabiliter promulgata, nisi forte in contrarium legitime probaretur. (Ad ultimum eidem mulieri vero delictum suum tibi confessæ pœnam illam injungas, quam juxta qualitatem personæ & quantitatem excessus ei videris imponendam.)

Cap. Consanguinei 11. de sent. & re judic.

C Martinus Bertam duxit in uxorem; Tebergam sibi Lotharius copulavit, Lotharius Martini, & Bertæ filium de sacro fonte suscepit, Lotharius vero & Berta sublatis de medio, Martinus cum Teberga contraxit. (Quærit tua Fraternitas utrum tales sint ab invicem separandi.) Nos autem tuæ consultationi duximus respondendum, quod cum secundum verbum Domini vir & mulier una per connubium caro efficiantur, liquidum est Tebergam non posse Martino Matrimonialiter copulari, qui eam par ejus fuerat, cum quo ipsa Teberga una caro noscitur extitisse.

Cap. *Martinus* 4. de cogn. spirital.

(Super alium vero de quo rescriptum Apostolicæ Sedis postulasti, utrum conjugatus, qui ante contractum matrimonium uxoris suæ consanguineam propinquam carnali commixtione cognovit, cum id uterque confiteatur, & aliqua pars viciniæ id acclamare dicatur, sit ab uxore sua Ecclesiæ judicio separandus: tali responso tuæ Fraternitati rescribimus, quod si aliter veritas ordinario judicio non patuerit in muliere, propter eorum confessionem tantummodo, vel rumorem viciniæ separari non debent. Cum enim quando nonnulli inter se contra matrimonium colludere velint, ad confessionem incæstus facile prosilirent si suo desiderio crederent præjudicium concurrendum. Rumor autem viciniæ non est momenti usque adeo judicandus valide, quod nisi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant, possint bene constitutum matrimonium vitare.)

(Tertio loco quæstionis hujusmodi nodum Fraternitas tua petiit explicandum, an juvenis sponsam suam in quantum per verba de præsenti consensit, uxorem debeat habere, ad quorum matrimonium impediendum neptis ipsius sponsæ prosiliens se a juvene carnaliter præcognitam proponebat; & cum de hoc testes produceret, dixerunt illi se pro certo credere, quod illa prædicti juvenis, concubina extiterit, & ei carnali commixtione conjuncta, adjicientes quod eos insimul videbant per plana, & nemora, vias, & in via pluries convagantes, & testimonium viciniæ se super hoc recepisse dicebant. Ad majorem

rem autem certitudinem quod minus sufficienter credidisti probatum, quod eadem mulier asserebat tam ipsam, quam juvenem juramentis adstrictos dicentem conveniisti, & seorsum venti confessi sunt, quod se ad invicem carnaliter præcognoverant. Licet juvenis nollet ab ea quam desponsaverat separari. Nos autem iis, quæ dicta sunt intellectis, attendentes viciniæ famam & dictorum mulieris, ac juvenis conflictas confabulationes, & per solitudines vagos incessus per testes esse probatos, & de carnali cognitione eos per juramentum separatim fuisse confessos; præsertim cum hoc non dicatur occultum, sed quam manifeste a pluribus prædicitur, prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, & præsertim felicis memoriæ Alexandri Papæ statuta sectantes, consultius, & securius esse credimus, ut matrimonialiter non jungantur, sed ab invicem solutis sponsalibus separentur.)

(Datum Laterani.)

CLEMENS

(*Aquilejensi Patriarchæ.*)

Cap. *Eum desideres* 15. de sent. excom.

Cum desideres (quid tua Fraternitas observare super his, quæ dubietate continent, Apostolicæ Sedis scripto plenius edoceri, nos, qui licet immeriti ex susceptæ administrationis officio consultationibus respondere cogimur, singulorum interrogationum tuarum nodos præsenti rescripto solvere volumus; & tuam in hoc prudentiam commendamus, qui cum juris Canonici peritiam habeas, & prudentum consilio perfruaris, ad majorem tamen evidentiam, & formam cæteris præfigendam, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Matris tuæ consulta requiris, in quo spiritum consilii, & fortitudinis, sicut vir dilectus, & prudens te habere ostendis.) Fuit autem primæ quæstionis tenor hujusmodi utrum alicui excommunicato, qui mandato Ecclesiæ stare juravit, & ante absolutionem Episcopus ei communionem reddidit, sit communicandus ab aliis, & an Episcopus id facere debeat? Cui siquidem quæstioni taliter duximus respondendum quod cum cautio juratoria, quam hodie, qui excommunicati sunt, præstant, potius ad cautelam ex consuetudine Ecclesiæ, quam ex rigore Canonum sit inducta, neque momenti tam validi reputentur, ut nisi absolutionis beneficium subsequatur, ille qui excommunicatus est debeat aliorum communioni restitui, præsertim cum ex eo juramento absolutionem consecutus non sit, & constat eum excommunicatum fuisse & verum sit absolutum non esse non potest Episcopus, nec debet (ei communionem reddere), nec alii eidem communicare, nisi fuerit secundum formam ecclesiasticam post juramentum præstitum absolutus, quia (secundum Apostolorum Canones, & Fabiani statuta Pontificis): qui cum excommunicato scienter communicaverit, est communione privandus, imo, (juxta Isidorum) statim cum eo excommunicationis contrahet pœnam.

Secundæ quæstioni, (statuta Canonum, & præcipue piæ memoriæ Alexandri Papæ III. Prædecessoris nostri sequentes) hunc finem duximus imponendum, quod si publica fama est aliquem verberasse Clericum, nec Episcopus, nec alii ei communicare debent, nisi legittime ad arbitrium Episcopi de hoc se purgaverit vel ad majorem cautelam beneficium absolutionis acceperit.

Tertio loco tua discretio requisivit. (*Si* Clericus verberatus ab aliquo querimoniam apud Episcopum suum deposuit, & testes producere paratus fuit, & Episcopo mediante, & communicante ei, qui verberavit ipsum amicabiliter cum eo) composuit, & reconciliatus ei fuit, an sit ei communicandum ab aliis; super quo taliter respondemus: quod licet ille, qui violentas manus injecit, (ei) quem læsit, satisfeciisse videatur, Ecclesiæ tamen (gratiam) offendit, ex hoc non satisfeciisse dignoscitur, nisi forma Ecclesiastica, quæ pro absolutione talium, ut supra diximus, introducta est observetur.

(Ultimæ præterea quæstionis perplexionem revolvimus, quod non impari stylo criminis conquadratur, qui Clericum captivum detinet, licet violentas manus in ipsum non injecerit, ei, qui violentas manus injecit, nec est communioni Fraternæ reddendus, nisi juxta formam Ecclesiæ fuerit, ut supra dictum est absolutus.

Data, ut supra.

CLEMENS PAPA III.

Nobis est ex parte Ecclesiæ vestræ requisitum, utrum aliqui super accusatione Matrimonii nil voce propria depromentes debeant per solam cartulæ conscriptionem admitti. Ad hoc dicimus quod in talibus nisi quantum ad præsumptionem nullius momenti est conscriptio, qua ad sententiæ calculum proferendum; nisi alia legitime suffragante: præterea quia, & hoc consultationi fuit adjectum unde respondemus, quod qui sponsalibus interfuerunt, & tacuere quæsiti non sunt recipiendi, postea si velint contra matrimonium aliqua confiteri, nisi de his aliqua velint dicere quod in veritate postmodum didicerunt, de quibus etiam constet eos nihil factæ interrogationis tempore cognovisse. Qualiter ab his, qui accusant matrimonium, vel aliquid protestantur recipiendum sit Sacramentum, & post quot annos sint aliqui in accusatione matrimonii audiendi, præsentibus literis non duximus adnectendum, quia forma hujusmodi Sacramenti pene in omnibus patet in Canonibus diligenter expressa; tum quia propter varietatem casuum, & diversitates personarum certa de annorum spatio iis non possit meta præfigi.

Data Laterani.

CLEMENS PAPA III.

. . . . . *Episcopo.*

Cap. quæ tum 7. d Pœnit. & Remis.

Quæsitum est a nobis: utrum Sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licet uti, publica sit pœnitentia imponenda, si eam sibi postulent pro filiis oppressis injungi. Huic igitur consultationi taliter respondemus, quod si ipsis procurantibus, vel studiose negligentibus filii in lectis reperiuntur oppressi ab officio altaris debent perpetuo abstinere, & eis gravior quam laicis, non tamen pubblica, nisi id in publicum veniat, pœnitentia debet imponi. (Qui tamen non solum a Sacrorum Ordinum executione cessabunt, verum etiam si sunt infra ipsos ad eos minime assumantur;) verum si ex incuria mortui inveniantur in cunis, & fuerit illud occultum, pœna eis pro arbitrio pœnitentiarii imponatur, & in terrorem aliorum ad tempus abstineant a celebratione Missarum.

(Datum Laterani.)

Idem

Idem . . . . Episcopo.

Ex literis tuis accepimus quod lator præsentium W. nomine de tua Diœcesi olim quandam duxit Luciam videlicet in uxorem, qui maligno spiritu instigante paucis temporibus fuere concordes. Proponebat etiam idem W. quod illam per violentiam sibi illatam metu etiam mediante duxisset. Tu vero una cum Capitulo tuo cum tam minis quam admonitionibus inter eos sæpius pacem reformare studens, & eos temere segregatos reconciliari pariter coegisses, tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis..... tentavit. Post longas vero inducias & admonitiones diligenter factas, ut ab hujusmodi litigationibus cessarent, cum ad hoc ulterius sedari non possent, vir etiam eam iterum de crimine fornicationis expressius appellaret, ipsi, nescimus quo ducta spiritu, coegit publice confiteri, quod cum vir ei negaret in debitis, & necessariis providere, crimen compulsa est incurrere memoratum. Cumque diligentius a te fuisset commonita, ne ad suggestionem alicujus vel iniquum Consilium illud tam turpe contra se proponeret, ipsa eadem manifestius asserebat. Sane convocato Capitulo tuo, & aliis viris discretis, cum ex eorum consilio utrique parti continentiam firmiter injunxeris observandam; ita quod caste viverent invicem segregati, & ex relatione quorumdam perceperis quod aliam memoratus W. intenderet ducere in uxorem, licet ipsum ne hoc facere aliquatenus attemptaret, monuerit diligenter, ipse nihilominus extra Civitatem furtim cum alia sponsalia & nuptias temere celebravit. Verum cum factum inquirere laborares, ut secundum illud procederes, supradictus W. rei seriem prout factum fuerat explicans, & exponens, ad nostram audientiam dicitur appellasse. Unde Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quoniam si res ita processit, prætaxatum virum, appellatione remota, ad legitimam uxorem per excommunicationis sententiam redire compellas & injuncta eidem pœnitentia de commisso adulterio cum secunda, priorem maritali affectione ab ipso facias pertractari. Capellanum nihilominus, quem benedictione tibi constiterit celebrasse cum secunda, ab officio, beneficioque suspensus cum literarum tuarum testimonio apud sedem Apostolicam nullatenus destinare postponas.

Datum Laterani.

CLEMENS III.

Super quodam Regulari Canonico de tua diœcesi, qui in articulo mortis agens, licet a Priore suo commonitus proprium, quod contra regulam latenter habebat, noluit resignare, & sic diem clausit extremum, quid scilicet de illo agendum sit, cum nihilominus sit inter alios Fratres traditus sepulturæ, nos duxisti necessario requirendos: quia vero te ignorare non credimus, quid de talibus in Regula S. Augustini habeatur statutum, & quid in Synodo Lateranensi constet inhibitum, manifeste inquisitioni tuæ præsentibus literis respondemus, quod ille Canonicus non tantum fuit Christiana sepultura privandus verum etiam si sine maximo scandalo potuerit fieri de ipsa projici dignus, & extra cimiterium Ecclesiæ sepelliri, cum sicut in ipsa Synodo habetur expressum, nec absolutio pro eo facienda sit, nec inter fratres debeat sepulturam habere, hoc autem cum forte contigerit in talibus est agendum.

CLEMENS III.

In audientia nostra talis fuit consultatio ex parte tua proposita, utrum Clerici, qui arma militaria, relicto habitu clericali, gestare nullatenus erubescunt, si eis fuerit corporalis injuria illata, vel se a captore redemerint, illa debeant clericorum immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum injectione facta in clericum excommunicatus quis ipso, jure notetur. Ad hoc tibi breviter respondemus, quod cum frustra Ecclesiæ suffragium invocat, qui committit in ipsam, & lex sæcularium Principum huic responso satis efficacia afferat argumenta, quo manifeste cassatum habetur. Matronam cujus pudicitia attentata fuerit, non posse injuriarum agere si fuerit in veste meretricia deprehensa; hujusmodi clerici si fuerint a Prælatis suis tertio commoniti, & noluerint arma deponere, de privilegio clericorum habere non debent.

CLEMENS JEGOCI

Episcopo.

Pervenit ad nos quod (in Episcopatu tuo sæpe contingat,) quod a laico enormis, & intolerabilis injuria clerico multis adstantibus, & videntibus inferatur, (vel præsente plebe in Ecclesia cum diabolicæ fraudis instinctu accidit horribiliter sanguinem humanum fundi) & ob hoc injuriantes in causa tracti negant se tantum facinus commisisse, & cum læsus illatam injuriam eorum testimonio, qui præsentes viderunt, probare desideret, (ipsimet, licet veritatem cognoverint, contemnunt) testimonium veritati perhibere, & sic Ecclesiastica justitia deperit, & clericalis ordo vilescit. (Accidit etiam complures frequenter in clerico violentas manus temere injiciunt, ad sedem nequeunt Apostolicam plurimis obstaculis venire; & quia super his tua nos duxit Fraternitas consulendos,) tuæ consultationi taliter respondemus: quod qui de rebus Ecclesiasticis nolunt testimonium perhibere si alias veritas nequiverit inveniri, (licet juxta rigorem canonum unius testimonio non sit standum, juxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ propter reverentiam ordinis Clericalis ipsorum juramento fidem volumus adhibere. Illos autem, qui valetudine præpediti pro absolutionis beneficio ad Sedem nequeunt Apostolicam venire, recepto ab eis juramento, sicut moris est, potes absolvere; ita quod sanitati pristinæ restituti Apostolico conspectui se repræsentent. Sexui vero fœminis, & pueris, ac senibus satis credimus te libere dispensare. Ecclesias, quæ fuerint sanguinis effusione pollutæ, civitatis Clericis convocatis, & cum processione, & aquæ benedictæ asperſione, prout in Ordinario habetur scriptum, poteritis emundare.)

Cap. *Pervenit* 5. de fide instrum.

De his vero qui non fratri enormem injuriam irrogant, tuæ Fraternitatis arbitrio duximus relinquendum.

Cap. *Pervenit* 17. De Sent. excom.

CLEMENS JEGOCIENSI

Episcopo.

Interrogatum nobis est ex parte vestra utrum Judæi, vel Saracæni ad Fidem Christianam conversi suis uxoribus cohabitare valeant, quas in

☞ secundo, tertio, & quarto gradu sibi dum fuissent in infidelitate positi, matrimonio copularunt; an & ipsis conversis liceat relictis conjugibus ad alias nuptias convolare. Auctoritate igitur præsentium respondeo, quod taliter ad Fidem conversi, quandiu volunt uxores eorum remanere cum ipsis, eas sive conversæ sint, sive non, licentiam habent, si voluerint, retinendi, non tamen ad hoc sunt cogendi. Cæterum ipsis viventibus, & volentibus remanere, cum aliis contrahere non debent; quod si in odium Fidei Christianæ recesserint, cum teste Gregorio contumelia Creatoris solvit matrimonium, jus circa eum qui, relinquitur, alias ducere minime prohibentur. Nec refert utrum in secundo, vel tertio, vel quarto gradu, dum fuissent in infidelitate, contraxerunt, cum tantum fuisset in veteri lege prohibitum, ne sororum suarum turpitudinem revelarent.

DE EXCOMMUNICATIONE & interdictione

(*Clemens III. Lugdunensi Archiepiscopo.*)

Cap. *ad quæstiones 6.* de rerum permut.

Ad quæstiones solvendas, quæ per Fratres & Coepiscopos nostros Sedi Apostolicæ porriguntur, juxta officii nostri debitum, nos convenit solutionem adhibere.) Intelleximus utique ex tuis literis, quod duæ conventuales Ecclesiæ sunt in tua Diœcesi constitutæ, quarum utraque parochialem habet Ecclesiam cum possessionibus, magis alteri, quam sibi vicinam. Illis autem eas desiderantibus permutare, cum illarum altera respectu meliorum proventuum possessionum suæ Ecclesiæ sibi postulet adjici, certam summam pecuniæ numeratæ, ut sic ad qualitatem præmii valeat perveniri, utrum possit id licite fieri, cœpit ab aliquibus dubitari, (quam ob causam Sedem Apostolicam consulere voluisti. Licet itaque tuæ discretionis industriam ignorare minime reputemus, quid super eodem articulo sit agendum, nihilominus sic tuæ diligentiæ) respondemus quod cum de jam dictis Parochialibus Ecclesiis per se queat permutatio celebrari, & in permutatione possessionum per se non sit inhibitum, ubi altera possessionum alteri præponderat, pecuniam posse refundi, de ipsarum quanto possessionibus ad invicem prout visum fuerit expedire refusa certæ pecuniæ quantitate, poterit contractus permutationis fieri, sic tamen quod nequaquam contractus sibi invicem misceantur.

DE JURE PATRONATUS

(*Clemens III. Archiepiscopo de Sancto Marino.*)

Cap. *nobis fuit* 17. de Sim.

Nobis fuit ex parte tua significatum (cum magna diligentia) quod cum quatuor essent a Capitulo constituti, qui debeant quondam in Plebanum eligere, amici illius, de electione cujus res habebatur, uni eligentium, vel omnibus promiserint se pecuniam soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi interveniente promissione postmodum est electus. Quia igitur nos super hoc consulere voluisti, solicitudini tuæ taliter respondemus, quod nisi forte constaret illos, qui tale promissum fecerunt per fraudem, & in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse, quamvis ipse conscius promissionis non fuerit, tamen electio tanquam simoniace per pravitatem hujusmodi acquisita est penitus reprobanda.

(Præterea quæsivisti a nobis: Si quis efficiatur suæ Ecclesiæ constructione patronus, vel si ad electionem Plebani sit cum Clericis admittendus, seu ab ipsa omnino repellendus, tametsi de longa consuetudine electioni se alligaverit interesse debere. Et huic siquidem tale damus responsum: quod si quis Ecclesiam consensu Diœcesani Episcopi construxerit, ex eo jus Patronatus acquirit. Ceterum conventuali ecclesia non electioni Plebani faciendæ, sed jam factæ, ut honestius Patroni postuletur consensus, nisi Patronus alias de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamen est in Capella, in qua unus Presbyter statuendus, quoniam a Patrono eligitur, & per institutionem habendam loci Episcopo præsentatur. Pro fundatione quoque ipsa honor processionis fundatori servatur, etsi ad inopiam vergit, ab Ecclesia, illi modeste succurritur, sicut in Canonibus est constitutum.)

Ad ultimum super hoc, quod in finæ tuæ Epistolæ invenimus, hoc duximus respondendum; quod aliquis in plebanum seu presbyterum, seu quemlibet Ecclesiæ Prælatum electus, & si est per pravitatem reprobatus, ab Episcopo suo dispensationem aliquam de jure obtinere non debet.

(Datum Laterani VIII. Idus Maji.)

CLEMENS PAPA III.

(*R. Sanctorum Marcellini F. & Petri Presbytero Cardinali Abbati.*)

Tenor literarum tuarum nobis transmissus ostendit, quod (cum in Archipresbyteratu S. Germani) inter Robertum, & B. Mulierem quæstio Matrimonii verteretur, (ipsa testes pro Matrimonio producente vir ad Sedem Apostolicam appellavit. Cumque venerabili Fratri) * Telesino Episcopo, causa commissa fuisset, (quia terra illa tunc pro Regis morte turbata, mulier sibi evidenti periculo viarum præcavens, non poterat se judici, quo ab eo tertio cito fuerat, præsentare, licet nuncium cum excusatione transmiserit, Episcopus tamen) eundem R. postmodum muliere absente ab impetitione ipsius absolvit. Ceterum eadem Mulier (ad præsentiam nostram accedens) a nobis ad te literas impetravit, ut de causa cognoscens, & eam debito fine dirimeres, (quandoquidem coram memorato Episcopo pro commotione terræ non poterat diffiniri.) Dictus vero R. a te convocatus ad causam infirmitate prætensa non affuit; sed quia nocte sequente aliam sibi copulare præsumsit, in eum excommunicationis sententiam promulgasti, a qua tandem fuit postmodum absolutus, cum ante te in propria persona veniens ostendit literas Episcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipsius ab hoc absolutum fuisse patebat, (quod ad præsentiam Episcopi non accessit.) Quia igitur, (sicut proponis, mulier eadem cum lacrymis quotidie clamat post te,) suos testes afferens ad probandum, quod idem eam desponsationis annulo publice subharrasset, tu quid super his agere debeas humiliter postulas edoceri. Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod non obstante tali illicita absolutione quam Episcopus fecit, in causa (sublato appellationis impedimento procedas, & eam debito fine decidas,) idem Roberto sub pœna excommunicationis arctius interdicens, ne ad eam, quam superinduxit, accedat, priusquam fuerit

Cap. *Ti* 10. de sen & re jud.

* Theatin

causa

☞ cauſa deciſa (Teſtes autem non reſpuas, quos de parentela ſua, vel aliis, dummodo alias idonei ſint, prænominata B. duxerit producendos, cum conſanguinei tum chartis tum teſtibus, tum & recitatione majorum, vel argumentis aliis melius quam extranei ſuam conſueverint cognoſcere parentelam.)

De eo qui cognovit conſanguineam uxoris.

Ex literis tuæ diſcretionis accepimus, quod cum G. a te pœnam poſtulaſſe confeſſus quamdam intra nubiles annos deſponſaſſe; ſed cum in domo Patri ſui cum ipſa maneret, ad ſororem ſuæ ſponſæ acceſſit, eamque carnaliter, diabolo ſuggerente, cognovit; ſed poſtmodum cum a Parentibus cogeretur, ut ſponſam acciperet, eis confeſſus eſt præſcriptum facinus pertraſſe; ſed Archidiaconus loci nihilominus ipſum ſponſæ ſuæ debitum carnaliter perſolvere Eccleſiaſtica cenſura coegit. Qui licet invitus ſe aſſerit paruiſſe. Ceterum quia prohibuiſſe diceris, ut ad neutram carnalem acceſſum habeat, & nos conſulere voluiſti, quid officio tuo competat faciendum, conſultationi tuæ taliter reſpondemus quod ex ſola ipſius viri confeſſione ſuper hoc crimine, a ſponſa ſua non debet aliquatenus abſtinere.

De Jurejurando.

Cum te audiremus ante conſecrationem tuam juramenta adeo in damnum Epiſcopalis juris, & dignitatis Canonicis dare monitum præſtitiſſe, quod ex eo robur Epiſcopale videatur nimium enervari; tu ſuper hoc, ſicut providus & diſcretus, nos conſulere voluiſti, & huic incommoditati remedium apoſtolicum ſuppliciter imploraſti; Nos itaque & auctoritate pro noſtri officii debito providere volentes tuæ ſollicitudini reſpondemus, quod illicita juramenta in damnum Epiſcopatus Claremontano capitulo a te præſtita nullum tibi debent impedimentum afferre, & ut ſuper hoc contra detrahentium objectiones tutus, & præmonitus exiſtas, noſtras abſolutionis literas tibi in teſtimonium duximus indulgendas.

DE SIMONIA.

CLEMENS III.

(Gæſarauguſtano Epiſcopo.)

De regularibus Canonicis, ſeu Monachis nos voluiſti conſulere, qui per ſimoniam ingreſſum, ipſis ſcientibus (& machinantibus) habuerunt. Verum cum ſuper hoc auctoritates multæ inveniuntur expreſſæ, non aliud, quam ſtatutum eſt, reſpondemus, ut locum qui taliter accepti ſunt omnino dimittant, & ſollitudines ſeu alia monaſteria diſtrictiora adeant, in quibus tam execrabilem exceſſum abſque intermiſſione deplorent. Si autem ignorantibus ipſis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem; & poſtmodum in ipſum reduces, ſi ibi abſque ſcandalo remanere potuerint, vel in aliquo, quod ſit de ordine ipſo ad ſerviendum poteris collocare.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, VEL CAUSALI.

CLEMENS III.

Conſulibus, & Populo Genuæ.

Suggeſtum eſt auribus noſtris, quod cum D. Subdiaconus, præſentium lator aliqua die per quemdam pontem tranſitum faceret, & caſu in eo moram faceret, vidiſſet juvenis quemdam puerum contendentes in flumine violenter, bono zelo ductus, ne ab eis ſuffocaretur in aqua, ipſos leviter arguere cæpit ut puerum relaxarent. Illi vero puero dimiſſo eundem ſubdiaconum conati ſunt ad flumen per pedes attrahere. Verum cum ad rivam proximus erat, ne pro eorum violento tractu præceps rueret, ſe, ut poterat, tenuiſſet, lapis tamen avulſus eundem puerum, quem prius liberare voluerat, interficit. Quocirca fraternitati tuæ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, eodem ſubdiacono per aliquod tempus, prout tibi viſum fuerit, ab ordinis ſuſcepti executione ſuſpenſo, ipſum in eodem poſtea miniſtrare permittas. Ad majores autem ordines, ne ſcandalum populo Dei ingeneretur, licet quoad hoc in culpa non videatur fuiſſe, nequaquam aſcendet, niſi forte ad Monaſterium, ſeu Canonicam regularem, circa ipſum de ſuſpenſis ordinibus fiat diſpenſatio, & ordinatori ſuo viſum fuerit faciendum.

CLEMENS III.

Caſſinenſis Archiepiſcopo.

Cap. *ad hæc ex tua* 11. de fil. Preſbyt.

Ad hoc ex tua parte noſtris auribus relatum eſt &c. Quod a nobis tua Fraternitas requiſivit, an a Pontificibus generati valeant ad (gradus Eccleſiaſticos) promoveri, ſi ſcientia fuerint, & morum honeſtate probabiles: ſciat diſcretio tua, quod dummodo ex legitimo matrimonio ſint procreati, nec aliud canonicum obviat, licite poſſunt in ſacris ordinibus ordinari, & in eiſdem Eccleſiis, in quibus præſunt, vel etiam præfuerint genitores eorum beneficium obtinere.

CLEMENS III.

Livonienſi Epiſcopo.

Quam ſit laudabile &c. Et infra. Tuis, frater Epiſcopo, petitionibus annuentes, tibi tuiſque ſociis, cum ad prædicandam Chriſti fidem paganis exhibitis, Apoſtolica auctoritate concedimus ut vobis iis cibis cum modeſtia & gratiarum actione, ſervata temporum qualitate juxta canonicas ſanctiones, uti liceat qui vobis ab ipſis infidelibus apponuntur. Inſuper indulgemus ut quicumque viri Monachi ſeu Clerici idonei ad nuntiandam gentibus Evangelicam veritatem, requiſita, & habita ſuorum prælatorum licentia, ſi voluerint adhærere, id abſque contrarietate aliqua exequendi liberam habeant auctoritate Apoſtolica facultatem.

Idem.

Tua nos duxit fraternitas conſulendos (an ii ſoli ſint ad Sedem Apoſtolicam deſtinandi qui in latæ ſententiæ Canones incidentes manus in Clericos perverterunt violentas, & utrum poſſint ab eadem ſententia, niſi per Romanum Pontificem,

Cap. Tua nos 19. de ſent. excom.

☞ ficem, liberari. Unde) fraternitati tuæ respondemus, quod non solum ii, qui in clericos temerarias manus mittunt, sed etiam incendiarii, ex quo sunt per Ecclesiasticam sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Sedem sunt Apostolicam destinandi, (& nonnisi per Romanum Pontificem absolvendi.)

(Illi vero, qui Ecclesiastica beneficia de manibus præsumunt laicorum accipere, non consueverunt pro tali excessu ad Sedem Apostolicam laborare.)

Cap. *Tuæ nos* 4. de Cleric. egrot. De Sacerdote vero, qui divino judicio lepra respersus in Parochiali Ecclesia prælationis officio fungitur, tibi duximus intimandum, quod pro scandalo, vel obmurmuratione populi, ab administrationis debet officio removeri, ita quod juxta facultatem Ecclesiæ si quod vixerit, ministretur.

Idem (Turonensi Episcopo, in eodem libro.)

Cap. *cum H.* 2. De eo qui furti. Sed est Cælestini III. Cum H. lator præsentium, sicut sua nobis conquestione monstravit, ad tuam præsentiam ordinationis tempore accessisset, sua ei Fraternitas juxta consuetudinem Patriæ quatuor minores ordines contulit, quibus nullatenus contentus, subdiaconatum (eodem die inter alios latens, te inscio, & diaconatum) temerario ausu recepit. Quia vero idem clericus in facto isto multum excessit, Fraternitati tuæ mandamus, quatenus eum in minoribus ordinibus permittas ministrare. Si vero domum Religionis intraverit, & vita ejus, & mores exegerint, Abbas suus etiam in aliis cum eo poterit ordinibus dispensare.

Idem Abienensi Episcopo.

Ea noscitur, &c. *& infra*. Ad audientiam siquidem nostram, te significante, pervenit, quod quædam Ecclesiæ intra vestram Diœcesim & ad tuam jurisdictionem spectantes, cum in eis prius fuerint clerici Sæculares, ad Regularem observantiam sunt translatæ. Verum in qua aliquando Viginti clerici soliti fuerunt substentari, vix modo septem in ea, vel octo monachi commorantur, & ubi decem fuerunt clerici, vel quatuor, vel tres monachi sunt statuti, cum possessiones non sint modo diminutæ, nec aliqua, alia ex quibus clericis solebant provenire. Quapropter quid tibi super his sit amodo faciendum nostris petisti literis edoceri. Ne igitur Ecclesiis illis ex mutatione hujusmodi Dei obsequium diutius maneat imminutum, Fraternitati Tuæ præsentis scripti pagina duximus indulgendum, ut si Prælati, ad quos Ecclesiæ istæ pertinent, ad commonitionem tuam in eis tantum Religiosorum numerum instituere prætermiserint, quantus ex earum proventu honeste valeat substentari, liberum tibi sit in eis tot Religiosas personas ejusdem Ordinis, contra & appellatione cessante statuere, quot eorum redditus sufficiunt ad necessaria providenda. Liceat quoque tibi per districtionem ecclesiasticam quos contradictores inveneris, appellatione cessante, cogere ad observationem eorum, quæ super his duxeris statuenda.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo.

Est in Copilat. II. & Clementi III. adscribitur. Ex litteris tuæ Fraternitatis accepimus, quod cum B. miles C. mulierem XXV. annis tenuerit in uxorem, nunc dictus miles ab ea separari desiderans, matrimonium accusavit, asserens se ad invicem in quinto gradu consanguinitatis attingere, idemque coram te probaturum idoneis testibus proponebat; adjiciens insuper quod ob hanc causam a G. prædecessore tuo in primo nuptiarum anno vinculo fuit excommunicationis adstrictus. Ex adverso vero præfata mulier dixit actionem suam nullatenus audiendam, eo quod sic probare manifeste dicebat, semper XXV. annis idem vir tamquam legitimam uxorem eam tenuisse. Unde quia super hæc nos consulere voluisti, consultationi tuæ taliter respondemus, quod si tibi constitit prædictum virum mulierem illam XXV. annis tamquam uxorem legitimam tenuisse, ipsum ad eam uxorem de cetero detinendam, & maritali affectione tractandam, appellatione remota, compellas, perpetuum ipsi viro super eadem quæstione silientium Apostolica auctoritate imponens.

De his, quæ fiunt a majori parte Cap. Idem.

Fraternitatem tuam &c. *& infra*. Diligenti siquidem a nobis consultatione credidit tua solertia inquirendum, quid observare debeas, & Apostolica auctoritate statuere super eo, in Ecclesia sua quidam vel etiam minimus ipsam Ecclesiam, sine tuo, & aliorum Canonicorum consensu interdicto supponit, per quod & ipsius Ecclesiæ servitium deserit, & in populo scandalum non modicum generatur; addidit etiam discretio tua super eo se velle rescriptum Sedis Apostolicæ promereri, quod quidam ex Clericis majoris Ecclesiæ, vel aliarum in tua Diœcesi constitutarum ordinationes earum, & alia rationabilia statuta Capituli .... canonicæ contradictionis occasione impediunt, & ordinationem Ecclesiasticam procedere non permittunt. Primæ igitur quæstionis articulo respondemus, ut interdictum sine tuo, & fratrum assensu per aliquem ex Canonicis in Ecclesia positum nullatenus servare debeas, nec sustinere, ut alii, præsertim contra justitiam, edictum observent. Secundæ quæstionis nodum auctoritate Lateranensis Concilii duximus resolvendum, ut nisi videlicet ab aliquo, vel aliquibus potioribus, vel inferioribus tamquam rationabile aliquid objectum probare contigerit, prævaleat semper & obtineat debitum, appellatione remota, objectum, firmatum, quod a majori, & saniori parte Capituli fuerit constitutum, nisi antiqua consuetudo Ecclesiæ hactenus observata, & auctoritate Sedis Apostolicæ confirmata, aliud suaserit observandum, sic enim & audacia, dante Domino, refrenabitur improborum, & Ecclesiasticorum utilitas latius extendetur.

De Concessione Ecclesiæ non vacantis. Idem Rothomagensi Archiepiscopo.

Ea noscitur &c. *& infra*. Ex tua siquidem nobis est ex parte propositum, quidquid dubium tibi extat, utrum illorum sit appellationi deferendum, qui occasione promissionis sibi factæ super Ecclesiis non vacantibus, cum eis prætermissis, vacantes postmodum Ecclesias intelligant conferendas, in vocem appellationis prorumpunt. Super quo fraternitati tuæ duximus respondendum, quod eum promissiones hujusmodi in Concilio Lateranensi fuerint prohibitæ, nisi Sedis Apostolicæ auctoritas intervenerit, vel aliud quid rationabile obviaverit, pro hujusmodi appellatione non debet vacantium Ecclesiarum

in-

☞ institutio prorogari, vel aliquatenus impe- A diri.

De Præbendis. Idem Aſturicenſi Epiſcopo.

In Eccleſia veſtra centum numero Canonicorum, ſicut nobis innotuit, conſuevit inſtituere, & inſtitutionem veſtram religione firmare juramenti. Unde quia numero illo ſucceſſu temporum diminuto in dubitationem deducitis, utrum ipſum de inſtitutione Canonicorum ſupplere poſſitis laicis computatis, qui in Eccleſia veſtra Canonicorum titulo nominantur, ſtatutis noſtris ſit impletum. Ut hæc ambiguitas a veſtris cordibus auferatur, nobis videtur, quod laici non B debent Canonicorum numero computari, nec vos debeatis quominus ſtatutum noſtrum juramento præſtito roboratum, de aliis Clericorum perſonis idoneis Canonicos ſuppleatis. Nec enim alia noſtra intentio fuiſſe putatur, quam quod tales ad ſupplendum numerum cum neceſſe foret curaretis unanimiter, invenire, per quos Deo in Divinis Officiis per Eccleſiaſticos Ordines congrue ſerviretis. Ad hæc vero diſtrictius prohibemus, ne de cetero laicos ut Canonicos admittatis.

CLEMENS III.

Allocenſi Epiſcopo Electo.

Perpendimus ex literis tuis, quod quidam Sacerdos tuæ Diœceſis pro eo quod ſe Filium Regis nominare præſumpſit, & armis arreptis in Provincia ſeditionem fecit & guerram, a dilecto filio H. Comite per vicos viſus eſt fuſtigari, qui poſtea ejus mandato patibulo traditus expiravit. Quia igitur tam ipſum Comitem, quam alios hujus facti C participes velle ſuper hæc ſatisfacere intimaſti, præſenti pagina duximus reſpondendum; quod ſi memoratus Sacerdos tali modo exceſſit, & arma ferens non propulſando injuriam, ſed eam inferendo fuit occiſus, non videtur nobis, quod interfectores ejuſdem propter hæc ad obtinendam abſolutionem Apoſtolicam Sedem adire cogantur. Tu vero quod melius noſti merita perſonarum, D eis aliam pœnam competentem adjungas.

Ceterum de voto quod ipſum Comitem feciſſe proponis, ut ſcilicet ſingulis ſextis feriis in pane jejunent, & aqua, non videtur, quod reo e pretio illa ſufficiat de altari conſtructo, cum quamvis voluntarium ſit vovere, ex neceſſitate tamen vota licita ſunt ſolvenda.

Ad ultimum quod de ſubveniendo terræ Jeroſolymorum promiſit, ipſum ad * eundem illuc in propria perſona ſi fieri poteſt diligentius exhortetis, vel in voti ſupplemento competentia ſubſidia euntibus Jeroſolymam ſubminiſtret. * eundum

In ultimo quo literarum loco requiſiſti a nobis, utrum Baro quidam de tua Diœceſi, qui E Sacerdoti mortem inflixit, & poſtea ad Ciſtercienſem Ordinem convolavit, jam nunc factus monachus ab Abate tuo poſſit abſolvi. Ad quod breviter reſpondemus, quod ubi præceſſit talis excommunicatio in Monachum, nonniſi per Romanum Pontificem, vel ejus mandato abſolutionem ſui poterit obtinere; ex diſpenſatione tamen ei poteritis autoritate noſtra munus abſolutionis impendere, & pro exceſſu pœnam imponere competentem.

De Duello. Idem.

Cura ſuſcepti regiminis nos inducit, ut Fratrum noſtrorum conſultationibus reſpondere, & ab eis quantum humana permittit fragilitas dubitationis ſcrupulos amputare. Hinc eſt quod cum tua duxerit fraternitas Sedem Apoſtolicam conſulendam, utrum ſuper Eccleſiarum præſentationibus duella debeant ſuſtineri, tuæ duximus ſollicitudini reſpondendum, quod neque in eodem caſu, nec etiam in aliis debes aliquatenus tolerare.

De Sententia Excommunicationis. Idem Lucenſi Capitulo.

Cum bonæ memoriæ Clemens Papa prædeceſſor noſter L. M. M. & alios quoſdam Baren. Clericos vocaſſet, ut Bernardo Archidiacono ſuo, quem graviter læſerant, ad ipſius accederent præſentiam reſponſuri, quia venire juxta mandatum Apoſtolicum contempſerunt, in eas fecit per Vigilem Epiſcopum ſuſpenſionis ſententiam promulgari, in qua, ſicut dicitur, triennio permanentes, quidam ex ipſis ſuſpenſi aliud beneficium Eccleſiaſticum ſunt adepti; & quia utrum beneficia adepta poſſint rationabiliter retinere nos conſulere voluiſti; ſignificatione præſentium vobis reſpondemus, quod non liceat illos, nec illa quæ habuerant, nec ea beneficia quæ poſtmodum ſunt adepti, aliquatenus retinere. Unde venerabili fratri noſtro Bar. Epiſcopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia & contemptu Apoſtolico, beneficiis quæ habent, non differat ſpoliare, ea tamdiu in ſuis manibus detineantur, donec quid ſuper his facere debeas literas noſtras accipiat, & mandatum.

*Idem * Ludimenſi Archiepiſcopo.* * Lugdunenſi

Cum in Eccleſia Dei pro diverſitate Ordinum, & honorum juriſdictio poſſidentium nonnumquam in ſubditis varietur, & venerabiles Fratres noſtri Epiſcopi conceſſam ſibi poteſtatem exerceant in reddendis juribus ſubditorum, populorumque; evenit, ut non conſideratione juſtitiæ, ſed voluntatis propriæ libertate penſata, quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti quærentes, ipſorum Epiſcoporum judicium, poteſtatemque declinant, appellationis refugium uſurpantes, cujus auxilium juſte interponendum ad præſidium innocentium noſcitur inſtitutum. Accepimus autem venerabilis fratris noſtri Lingonienſis Epiſcopi tranſmiſſa nobis conquæſtione querelam, quod quidam Clerici de Guilan. gravaminis neceſſitate non compulſi, & ullius oppreſſionis mole gravati, ſed ſolo prætextu excutiendi a ſe jugum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ut poſſint libentius in ſui erroris, & nequam propoſiti libertate baccari, ab audientia ſua vocem appellationis emittunt, & occaſione judicii tui, quod velle obſervare ſe jactant, ejuſdem Judicis Ordinarii ſine rationabili cognitione evitant. Quia vero appellatione diffugium non ad defenſionem iniquitatis, ſed ad remedium oppreſſorum, & damnatorum injuſte tam canonica, quam civilia jura induxerunt, ad ſtatuta Lateranenſis Concilii non eſt ſubditorum hujuſmodi appellatio admittenda, quæ non porrigitur niſi ubi digna correctio eludi valeat Prælatorum & omnium, qui in parte ſollicitudinis Eccleſiarum, diſponente Domino, convocantur; intereſſe dinoſcitur, ut

ſua

☞ sua cuique jura illibata serventur, fraternitatem tuam litteris præsentibus duximus commonendam, per Apostolicum scriptum tibi mandantes, ut si quando contigerit aliquem de prædictis Clericis a præfato Episcopo tuam audientiam appellare, non ante sibi audientiam præbeas, nec ejus appellationes admittas, quam tibi constiterit ab appellatione illius, vel a gravamine, vel injusta condemnatione porrectum; alioquin ipsum ad præfati Episcopi auditorium, remota appellatione, remittas, in suæ discussionis examine justo ejus judicio permittens. Sic enim contumacia refrænabitur improborum, & honor Coepiscopis debitus per fraternæ vicissitudinis observantiam in sua libertate consistet.

Idem Cæsarauguſtano Epiſcopo.

Quia requisisti a nobis, fili p. Præpositе, quid agendum sit quando præbenda in Ecclesia tua vacante contigerit complures ex his, qui numerati sunt ibi in vocem appellationis erumpunt, interdicentes expressim ne ad electionem alicujus procedant; consultationi tuæ taliter respondemus, quod si appellationem, quam interponunt, intra quadraginta dies prosecuti non fuerint, procedendum est postmodum, appellatione nullius obstante, ad canonicam electionem personæ ministerio Ecclesiæ competentis.

Idem (Fidelibus in Vianenſi Provincia conſtitutis.)

Cap. *Non eſt* 22. de Decimis. Sed ibi eſt Cœleſtini III. ut etiam in II. Copilat.

Non est in potestate hominum cum plantant arbores, vel aliqua terræ semina mandant, (quid ejus sit satio, vel plantatio redditura, cum juxta verbum Apostoli ad litteram exponendum. *Neque qui plantat aliquid plene facit, neque qui rigat, sed Deus qui tribuit incrementum*. Audivimus autem quod quidam vestrum de vineis, olivetis, cavila mellis, & frugibus, nisi primo deductis expensis seminum, & laboris, & agriculturæ decimas curant Ecclesiis exhibere.) Revera sicut Sancti Patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, & negotiatione, de ipsa etiam militia & de venatione, & de omnibus bonis decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ; ita etiam ut qui has solvere neglexerit Ecclesiastica debeant districtione compelli. (Præterea si quis Domino decimas non dederit, quæ sunt tributa ægentium animarum, & ex debito requiruntur, ad decimam partem, ut docet Augustinus, revocari meretur.) Volumus igitur, & districtione præcipitur, quatenus antequam deducatis de cunctis vestris bonis collectis expensas, (salvis privilegiis Ecclesiæ Romanæ), decimas ad quos pertinent cum integritate debita persolvatis.

* Petrus

Ex rescripto literarum piæ recordationis * P. quondam Tusculani Episcopi nobis innotuit, quod eum Civitatem Bononiensem tempore suæ legationis intrans invenit fuisse ibi a bonæ memoriæ * W. quondam Portuensi Episcopo constitutum, & sub excommunicatione prohibitum, ne aliqui Scholares aliorum hospitia majoris mercedis promissione conducerent, ubi ea sibi vel inanis gloriæ studio quasi potentiores in expensis apparere volentes, vel privatæ utilitatis commodo vendicarent. Unde ipse sollicita provisione considerans, quod hujusmodi conductionis improbitas in discordiæ fornacem, & impedimenta non modica pareret studiorum, prædictam Constitutionem legatione qua fungebatur Sedis Apostolicæ confirmavit, perpetuis temporibus sub pœna decernens anathematis observandum, ut nullus Magistrorum, sive Scholarium super ducendis hospitiis in læsionem, & præjudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum, vel inquilini in hoc suum præstiterint placido favore consensum. Quo circa nos, qui detestabiles versutias bonæ fidei contractibus inimicas non solum in Clericis, sed etiam in quibuslibet etiam Mercatoribus condemnamus, prædictam constitutionem a præfato Portuensi Episcopo factam, & demum a jam dicto præfato Episcopo Tusculano confirmatam, ratam esse decernimus, & eam auctoritate Apostolica confirmamus, studentes ut a te, Frater Episcope, & tuorum omnium successorum singulis annis in communi audientia Magistrorum, atque Scholarium præsens pagina recitetur, & prætaxata pravæ condictionis improbitas innovata per annos singulos excommunicationis sententia reprimatur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere. &c.

* Villelm.

Clemens III. (Suront. Archiepiſcopo.)

Cap. C *tracto* cognat rituali

Contracto Matrimonio inter P. & A. uxorem suam (sicut ejus P. nobis conquestio patefecit, cum per biennium insimul habitassent, & filium ex ipsa uxore memoratus P. suscepisset,) quia consanguinei ejusdem A. (volentes eam separari a viro) contracto matrimonio objecerunt, asserentes quod eadem A. in primo sancti salis pabulo filium ex concubina quondam ipsius P. tenuerit, (cum fuit primo in eam inductus, & propter hæc tuam præsentiam adeuntes, dicebant, ipsam debere a viro per tuum judicium separari. Tua vero Fraternitas, sicut accepimus, causa, non cognita carnale eis commercium interdixit, prohibens ipsi P. ne debitum ab uxore requireret.) Verum si constaret Ecclesiæ vera esse; quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium solveretur, quæ res utique vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret; ideoque sibi per Apostolicum scriptum mandamus, quatenus præfato P. firmiter auctoritate nostra injungas, quod memoratam A. sicut uxorem propriam maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat, & persolvat. Sive quod supra dictum est ipsam A. ante matrimonium contractum cum P. sive postea egisse constiterit, dum tamen, si in fraudem causa separandi matrimonii id fecit, pœnam pro præsumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

Idem.

Eſt in I Compil

Inspectis litteris, quas bonæ memoriæ Urbano præcessori nostro misisti, plene cognovimus quod perlator C. subdiaconus dum olim in minori ætate positus cum quodam pueso ludum exercens, jactu lapidis uteretur, ipsum puerum, non studiose, sed causaliter vulneravit, de quo vulnere vix fuit cura medicorum agentes (sic) infra breve temporis spatium, sicut credebatur, plene curatus; tamen elapso anno vulnus fecit postmodum aperturam; sed quia medicus, qui fuit adhibitus ad curandum, circa ipsum negligentia seu ignorantia, vel etiam alia culpa, minus necessariam sollicitudinem creditur habuisse, puer occasione ipsius vulneris expiravit. Respondentes igitur ad hæc, Fraternitati tuæ mandamus,

mus, quatenuſcumque res ita proceſſerit, eumdem in minoribus ordinibus miniſtrare, permittas. Acturus circa eum bene dicere de beneficio, quod per te illi poſtulas conferendum, ſicut ejus merita poſtulant, & tuæ melius inſederit voluntati. Ad altaris vero officium non accedat, qui occaſione morti ejuſdem pueri dediſſe videtur.

CLEMENS III.

Decano Cama Cen.....

Gravis de Cen-

Gravis admodum, & correptione (digniſſima nuper querela in audientia noſtra eſt propoſita, quod ſalva conſcientia ſub diſſimulatione tranſire non poſſumus. Cum enim quædam) Eccleſiaſticæ perſonæ Eccleſias (quaſi plebes in Morinenſi Diœceſi habeant;) cum eas vacare contigerit, non aliter quenquam ad ipſarum regimen volunt vocare, niſi antea novum cenſum Eccleſiis illis imponant, aut illæ terræ contra Conſtitutionem Lateranenſem augmentent, ad ipſius ſolutionem inſtituendum (Epiſcopum) Presbyterum juratoria cautione, vel fidejuſſoria cautione cogentes, (quandam etiam partem reddituum ſuis uſibus applicare contendunt. Unde ſæpe contigit, ut Diœceſano Epiſcopo exceſſus hujuſmodi ignorante, vel eo minime requiſito in Eccleſiis illis inducant pro ſuo voluntatis arbitrio Sacerdotes. Quoniam igitur conſtitutiones prædicti Concilii pati noluimus, neque debemus aliquorum malitia violari;) diſcretioni veſtræ per Apoſtoli cum ſcriptum mandamus atque præcipimus, quatenus (cum ſuper hoc feceritis requiſiti, partibus ad veſtram præſentiam convocatis) quæcumque noveritis contra conſtitutionem prædictam ſuper Eccleſias illas, vel earum cenſu ab aliquibus, & tempore prædictæ conſtitutionis attentata, (contradictione, & appellatione ceſſante) in irritum revocantes (ab augmentatione cenſuum Eccleſiis penitus abſolvatis, & ad ſtatum debitum reducatis.) Presbyteros quos ſuper his illicita juramenta præſtitiſſe noveritis congrua ſatisfactione impoſita faciatis abſolvi. Eos etiam quos de cetero contra formam Canonum ſuper his venire noveritis (ſine cujuſquam perſonæ * ſublato appellationis obſtaculo) cenſura canonica puniatis. * *f.* reſpectu

ANNO CHRISTI 1188.

CONVENTUS AD GISORTIUM, EPISCOPORUM AC PROCERUM GALLICÆ ET ANGLICÆ DITIONIS.

In quo Galliæ & Angliæ reges reconciliati crucem ſuſceperunt, Clementis Papæ III. temporibus.

RIGORDUS *de geſtis Philippi Auguſti, ad annum* MCLXXXVII. Superveniente, *inquit*, S. Hilarii * feſtivitate, quæ tertia decima die Januarii celebratur, factum eſt colloquium intra regem Franciæ Philippum & Henricum regem Angliæ, inter Triam & Giſortium; ubi præter omnium hominum opinionem, Domino miraculoſe operante factum eſt, quod per inſpirationem Spiritus ſancti cœlitus miſſi, illi duo reges in eodem loco, pro liberatione ſancti ſepulcri Domini & ſanctæ civitatis Hieruſalem, ſignum ſanctæ crucis aſſumpſerunt, & multi archiepiſcopi, epiſcopi, & comites, duces & barones cum eis: ſcilicet Galterus Rotomagenſis archiepiſcopus, Balduinus Cantuarienſis archiepiſcopus, epiſcopus Belvacenſis, epiſcopus Carnotenſis: Dux Burgundiæ, Ricardus comes Pictaviæ, Philippus comes Flandriæ, Thibaldus comes Bleſenſis, Rotroudus comes Perticenſis, Guillelmus de Barris comes de Rupeforti, Henricus comes Campaniæ, Robertus comes Drocarum, comes Clarimontis, comes Bellimontis, comes Sueſſionenſis: comes Barenſis, Bernardus de ſancto Galerico, Jacobus de Avennis, comes Nivernenſis, G. de Merloto, Droco de Merloto, & plures alii zelo Dei accenſi, quorum nomina longum eſſet hic ponere. Et in eodem loco in monumentum hujus facti, iſti duo reges devote erexerunt crucem ligneam, fundantes ibi eccleſiam, & inter ſe fœdus perpetuo percutientes, & vocantes ipſum locum, Sanctum agrum, eo quod ibi ſacris crucibus ſunt inſigniti.

Quo tempore adhuc celebratur in Illiit, ann. 88. uſque Paſcha: in Romaritu, em hodie quimur, eboatus et 1188. lendis nuar.

Conventum eumdem refert Rogerius Hovedenus, annal. parte II. in hæc verba. Anno, *inquit*, gratiæ MCLXXXVIII. qui erat annus XXXV. regis Henrici filii Matildis imperatricis, idem rex fuit in Normannia, apud Cadomum, die Natalis Domini: & inde recedens venit ad Barbefluctum, inde tranſfretaturus in Angliam. Quo audito, Philippus rex Franciæ magnum congregavit exercitum, jactans impudenter ſe vaſtaturum Normanniam, & * ceteras regis Angliæ tranſmarinas, niſi ipſe reddiderit ei Giſortium, cum pertinentiis ſuis: vel ſi non fecerit Richardum comitem Pictaviæ filium ſuum accipere ſibi in conjugem Aleſiam ſororem ſuam. Quod cum regi Angliæ conſtaret, reverſus eſt in Normanniam, & accepto colloquio inter ipſum, & Regem Franciæ, inter Giſortium & Trie, XII. Kalendas Februarii, die S. Agnetis virginis, & Martyris, convenerunt illuc cum archiepiſcopis, & epiſcopis, & comitibus, & baronibus regnorum ſuorum. Cui colloquio interfuit archiepiſcopus Tyri, qui repletus ſpiritu ſapientiæ & intellectus, miro modo prædicavit verbum Domini coram regibus, & principibus. Et convertit corda eorum ad crucem capiendam: & qui prius hoſtes erant, illo prædicante, & Deo cooperante, facti ſunt amici in illa die, & de manu ejus crucem receperunt: & in eadem hora apparuit ſuper eos ſignum crucis in cœlo. Quo viſo miraculo, plures catervatim ruebant ad ſuſceptionem crucis ad cognoſcendam gentem ſuam, ſignum evidens ſibi & ſuis providerunt. Rex namque Franciæ & gens ſua receperunt cruces rubeas: & rex Angliæ cum gente ſua ſuſcepit cruces virides: & ſic unuſquiſque ad providendum ſibi & itineri ſuo neceſſaria, reverſus eſt in regionem ſuam. * *Forte*, terras, *Hard.*

CON-

ANNO CHRISTI 1188.

CONVENTUS CENOMANENSIS

Episcoporum ac procerum Anglicanæ ditionis de subsidio terræ sanctæ præbendo, Clemente III. Papa.

PERGIT *Rogerus eodem loco partis II. annal.* Henricus igitur rex Angliæ, post crucis receptionem, venit Cœnomanum, ubi consilio suorum ordinavit, quod unusquisque decimam redditum & mobilium suorum in eleemosynam dabit ad subventionem terræ Jerosolymitanæ hoc anno; exceptis armis, & equis, & vestibus militum; & exceptis equis, & libris, & vestimentis, & omnimoda capella clericorum, & lapidibus pretiosis tam clericorum quam laicorum: facta prius excommunicatione ab archiepiscopis, episcopis, archipresbyteris singulis, in singulis parochiis, super unumquemq; qui decimam prætaxatam legitime non dederit, sub præsentia, & conscientia illorum, qui debent interesse. Colligatur autem pecunia ista in singulis parochiis, præsente presbytero parochiæ, & archipresbytero, & uno Templario, & uno Hospitalario, & serviente Domini regis, & clerico regis, & serviente baronis, & clerico ejus, & clerico episcopi. Si aliquis juxta conscientiam illorum minus dederit, quam debuerit, eligentur de parochia quatuor vel sex viri legitimi, qui jurati dicant quantitatem illam, quam ille debuisset * dixisse: & tunc oportebit * illam superaddere quod minus dedit. Clerici autem, & milites, qui crucem acceperint, nihil de decima ista dabunt, sed de proprio suo * dominico; & quicquid homines eorum debuerint ad opus illorum, colligetur per supradictos, & eis totum reddetur. Episcopi autem per litteras suas in singulis parochiis episcopatuum suorum, facient nunciari in die Natalis, & S. Stephani, & S. Johannis, ut unusquisque decimam prætaxatam infra Purificationem beatæ virginis Mariæ, penes se colligat: & sequenti die deinceps, illis præsentibus qui dicti sunt, ad locum quo vocatus fuerit unusquisque, legitime persolvat. Præterea statutum est a domino papa, quod quicumque clericus vel laicus crucem susceperit, ab omnibus peccatis, de quibus pœnituerit, & confessus fuerit, authoritate Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, liberatus est & absolutus.

Dispositum est autem a regibus, & archiepiscopis. & episcopis, & aliis principibus terræ: quod omnes illi, tam clerici, quam laici, qui hoc iter non arripient, decimas redditum, & mobilium suorum hujus anni, & omnium catallorum suorum, tam in auro, quam in argento, & omnibus aliis, dabunt exceptis vestibus, & libris, & vestimentis clericorum, capellanorum, & lapidibus pretiosis, tam clericorum, quam laicorum; & exceptis equis, & armis, & vestibus militum ad usum proprii corporis pertinentibus.

Dispositum est etiam, quod omnes clerici, milites, & servientes, qui hoc iter arripient, decimas terrarum suarum & hominum suorum habebunt, & nihil pro se dabunt. Burgenses vero & rustici, qui sine licentia dominorum suorum crucem acceperint, nihilominus decimas dabunt.

Dispositum est etiam, quod nullus enormiter juret, & quod nullus post proximum Pascha utatur vario, vel grisio, vel sabellina, vel escarleta: & quod omnes contenti sint duobus ferculis * a exempto; & quod nullus aliquam mulierem secum ducat in peregrinatione, nisi forte aliquam lotricem peditem, de qua nulla habeatur suspicio, & quod nullus habeat pannos decisos vel laceratos.

Dispositum est etiam, quod quicumque clericus vel laicus redditus suos ante susceptionem crucis invadiaverit, exitus hujus anni integre habeat, & transito anno creditor redditus rehabeat, ita quod fructus, quos inde reperit, in solutione debiti computentur, & debitum post susceptionem crucis, quamdiu debitor erit in peregrinatione, non usuret. Statutum est etiam, quod omnes clerici & laici, qui in hac peregrinatione proficiscentur, possunt licite invadiare redditus suos, sive ecclesiasticos, sive alios, a Pascha cum iter arripuerint, usque ad tres annos: ita quod creditores, quicquid de creditoribus contingat, fructus omnes redditum, quos in vadio habebunt, a prædicto Pascha usque ad tres annos integre percipiant.

Dispositum est etiam, quod quicumque in peregrinatione decesserit, pecuniam suam, quam secum in peregrinatione attulerit, ad sustentationem servientium suorum, & ad auxilium terræ Jerosolymitanæ, & ad sustentationem pauperum, dividet juxta consilium discretorum virorum, qui ad hoc constituentur. Hæc omnia supradicta statuta sunt & disposita ab Henrico rege Angliæ, in præsentia Richardi filii ejus comitis Pictaviæ, & Willelmi Turonensis archiepiscopi, & Baldewini Cantuar. Archiepiscopi, & Walteri Rothomagensis archiepiscopi, & in præsentia Johannis Ebroicensis episcopi, & Radulphi Andegavensis episcopi, & R. Cenomanensis episcopi, & M. Nannetensis episcopi, & in præsentia Hugonis de Nunant Cestrensis electi, & Lisardi Sagiensis electi, & in præsentia Baronum Andegaviæ & Cenomaniæ, & Turonorum, apud Cenomanum.

His igitur præordinatis, rex Angliæ constituit servientes suos clericos & laicos ad prædictas decimas colligendas, per omnes terras suas transmarinas: & postea transfretavit & applicuit in Anglia, apud Winchislee, sabbato, tertio Kalend. Februarii. Interim Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus in Angliam veniens, ante regem consecravit Hugonem de Nunant in episcopum Coventrensem.

* *al.* dedisse.
* F. illud.
° Dominio.
* *add.* mine
* *Forte* empto. *Harduin.*

ANNO CHRISTI 1188.

ANNO CHRISTI 1188.

CONCILIUM ANGLICUM

Apud Gaintington in agro Northamptonienſi de cruce capienda, & decimis Saladino regi ſolvendis, celebratum anno Domini MCLXXXVIII. tempore Clementis papæ III.

DE *rebus in hac Gaintingtoniæ ſynodo geſtis iſta idem Rogerus:* Dominus vero rex, ſtatim poſtquam in Angliam applicuit, magnum congregavit concilium epiſcoporum, abbatum, comirum, & baronum, & aliorum multorum tam clericorum quam laicorum apud Gaintington: ubi in publica audientia recitari fecit omnia ſupradicta capitula, quæ conſtituerat de cruce capienda. Quibus recitatis, Balduinus Cantuarienſis archiepiſcopus, & Gilbertus Roffenſis epiſcopus vicarius ejus, mirifice prædicaverunt illo die coram rege & principibus ſuis verbum Domini, & ſalutiferæ crucis myſterium. Ad quorum prædicationem multi tam clerici quam laici crucem acceperunt.

Et tunc dominus rex miſit ſervientes ſuos clericos & laicos per ſingulos comitatus Angliæ, ad decimas colligendas ſecundum prædictam præordinationem, in terris ſuis tranſmarinis conſtitutam. Sed de ſingulis urbibus totius Angliæ fecit eligi omnes ditiores, videlicet de Londonia 200. & de Eboraco 100. & de aliis urbibus ſecundum quantitatem & numerum eorum, & fecit omnes ſibi præſentari diebus & locis ſtatutis: de quibus cepit decimam mobilium ſuorum, ſecundum æſtimationem virorum fidelium, qui noverant reditus & mobilia eorum. Si quos autem inveniſſet rebelles, ſtatim fecit eos incarcerari, & in vinculis teneri, donec ultimum quadrantem perſolverent. Similiter fecit de Judæis terræ ſuæ, unde inæſtimabilem ſibi acquiſivit pecuniam: Deinde miſit Hugonem Dunelmenſem epiſcopum, & alios clericos & laicos,, ad Wilielmum regem Scotorum pro decimis colligendis in terra ſua. Quo audito, rex Scotiæ occurrit eis inter Werc & Brigheam in Loenas: & non permittens eos terram ſuam pro decimis colligendis intrare, obtulit ſe daturum domino ſuo regi Angliæ quinque millia marcarum argenti pro ſupradictis decimis, & pro caſtellis ſuis rehabendis. Sed rex Angliæ facere noluit, Philippus autem rex Francorum, ſimili modo colligi fecit decimas reddituum & mobilium hominum ſuorum per omnes terras ſuas.

CONCILIUM PARISIENSE

Quo ad bellum contra Saladinum Turcarum regem conceſſæ ſunt regi decimæ Saladinæ anno Domini MCLXXXVIII. tempore Clementis papæ III.

ANNO MCLXXXVIII. *ait Tilius*, in Martio rex concilium habet Lutetiæ, cui decimæ conceſſæ, quæ vulgo Saladinides dictæ fuerunt. *Cauſam, ob quam decimæ ſic appellatæ fuerint, Robertus Gaguinus libro ſexto bis verbis indicat:* Ad tantam expeditionem: *Turcicam contra Saladinum ſuſcipiendam*, cum pecunia deeſſet, convocatis Pariſiis pontificibus & nobilitate, rex petiit ſibi annuam decimam eccleſiaſticorum proventuum concedi; quæ poſtea Saladini decima appellata eſt. *Hæc ille. Ex Rogero in annalibus iſta Baronius*: Philippus autem rex Francorum ſimili modo colligi fecit decimas reddituum & mobilium hominum per omnes terras ſuas. *Reliqua vero ſuo loco inferius.*

Hæc autem uberius enarrata, decretumque ipſum de penſitandis decimis, proferre juvat ex Rigordo in geſtis Philippi Auguſti. Anno, *inquit*, Domini milleſimo centeſimo octogeſimo octavo, menſe Martio, media Quadrageſima, Pariſiis celebratum eſt generale concilium a Philippo rege, convocatis omnibus archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & totius regni baronibus. In quo innumerabilis militum multitudo, ſeu peditum, ſacratiſſima cruce inſigniti ſunt. Et propter hanc inſtantem neceſſitatem, oppido enim iter Hieroſolymitanum rex affectabat, cum aſſenſu cleri & populi, quaſdam decimas ab omnibus eſſe accipiendas eo tantum anno decrevit, quæ dictæ ſunt decimæ Sahaladini, quas in præſenti libro poſuimus.

Inſtitutio Decimarum.

In nominæ ſanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Conſtitutum eſt a domino Philippo Francorum rege, conſilio archiepiſcoporum, epiſcoporum, & baronum terræ ſuæ, quod epiſcopi, & prælati, & clerici conventualium eccleſiarum, & milites qui ſignum crucis aſſumpſerunt, de debitis ſuis reddendis, quæ debebantur tam Judæis quam Chriſtianis, antequam crucem rex aſſumpſiſſet, reſpectum habebant a proximo feſto omnium ſanctorum poſt diem motionis domini regis in duos annos. Ita videlicet, quod primo feſto omnium ſanctorum creditores habebunt tertium debiti, & ſequenti feſto omnium ſanctorum alium tertium debiti, & tertio feſto omnium ſanctorum ultimum tertium debiti: uſura autem non currit ſuper aliquem a die qua ipſe crucem aſſumpſit de debitis prius contractis. Similes crucem habens qui ſit legitimus hæres filius vel gener militis crucem non habentis, vel alicujus viduæ, & ſit de manu paſtu patris, vel matris ſuæ, & pater ejus, vel mater, reſpectum de debito ſuo habebit juxta factam ordinationem. Si autem filius eorum vel gener crucem habens, legitimus, extra familiatus fuerit, vel etiam ſi miles non fuerit & crucem non habeat: pro eo reſpectum non habebit. Debitores autem, qui terras & redditus habebunt, infra quindenam proximi feſti ſancti Jo-

ANNO CHRISTI 1188.

annis Baptiſtæ creditoribus ſuis terras & redditus, ex quibus creditores ſua recipient debita, ad præfatos terminos juxta formam prædictam aſſignabunt per dominos, in quorum dominio fuerint terræ debentium. Domini vero aſſignamenta illa contradicere non poterunt, niſi ipſi creditori de pecunia ſua pacem fecerint, qui terras ſeu redditus non habuerint, unde facere poſſint ſufficiens aſſignamentum debiti ſui, faciant creditoribus per fidejuſſores, vel per vadia, creantum ſuum ſolvendi debita ad prædictos terminos. Et niſi infra quindenam proximi feſti ſancti Joannis Baptiſtæ, per aſſignamentum terræ, vel fidejuſſores, vel per vadia, ſi terram non habebunt, creantum fecerint, ſicut diſpoſitum eſt, non habebunt reſpectum qui aliis conceſſus eſt. Si quis clericorum vel militum crucem habentium, debet clerico vel militi crucem habenti, reſpectum habebit de debito illo uſque ad proximum feſtum omnium ſanctorum, præſtita quidem bona ſecuritate de pace inde tunc facienda.

Si quis illorum qui crucem aſſumpſerunt, octo diebus ante Purificationem beatæ Mariæ, vel deinceps, aurum vel argentum, vel bladum, vel aliud mobile vadium alicui aſſignaverit, creditor ſuper hoc dare reſpectum non compelletur. Si quis emit ab aliquo crucem non habente fructus terræ unius anni certo pretio, ſtabile eſt. Si quis miles vel clericus terram ſuam vel redditus alicui burgenſi crucem etiam habenti, vel clerico vel militi crucem non habenti, invadiaverit, vel ad annos aſſignaverit: debitor hoc anno fructus terræ vel redditus percipiet, & creditor poſt impletionem annorum, per quos vadium vel aſſignamentum tenere debebat, per annum unum pro recompenſatione illius anni illud tenebit: ita tamen quod creditor medietatem bladi habebit hoc anno pro cultura, ſi vel terras vel vineas invadiatas excoluit. Omnia mercata quæ facta fuerunt ab octo diebus ante Purificationem beatæ Virginis, vel quæ deinceps fient, rata erunt. De omnibus debitis unde datur reſpectus, oportebit ut debitor det æque bonam fidejuſſionem, vel meliorem quam antea dediſſet. Et ſi de fidejuſſione orietur diſcordia, ad conſilium domini ſub quo erit creditor, partietur æque bona vel melior fidejuſſio quam prius. Et ſi fidejuſſio per dominum non emendaretur, ad conſilium principis terræ oportebit emendari. Si quis dominorum vel principum, in quorum juriſdictionibus dicti creditores vel debitores fuerint, quod ordinatum eſt de reſpectu debitorum danda, vel aſſignamentis faciendis, tenere uoluerit, vel teneri non fecerit, & a metropolitano, vel epiſcopo ſuo commonitus, id infra quadraginta dies non emendaverit: ab eodem excommunicationis ſententiæ ſupponi poterit. Verumtamen quamdiu dominus vel princeps monſtrare voluerit in præſentia metropolitani, vel epiſcopi ſui, ſe ſuper hoc creditori vel etiam debitori non deeſſe, & paratum quod inde ordinatum eſt tenere, metropolitanus vel epiſcopus non poterit eum excommunicate. Nullus crucem habentium ſive clericus, ſive miles, ſive alius quilibet, alicui reſpondebit ſuper hoc unde tenens erat ea die qua crucem aſſumpſit, donec ab itinere ſuſcepto redierit: niſi ſuper eo tantum, unde in cauſam tractus erat antequam aſſumpſiſſet.

His imprimis conſtitutum eſt de Decimis, quod omnes illi crucem non habentes, quicumque ſint, decimam ad minus dabunt hoc anno de omnibus mobilibus ſuis, & de omnibus redditibus, exceptis illis qui ſunt Ciſtercienſis ordinis, & ordinis Carthuſienſis, & ordinis Fontis Ebrardi, & exceptis leproſis, quantum ad ſuum pertinet proprium. In nullas communias mittet aliquis manum, niſi ille dominus, cujus ipſa communia fuerit. Quale tamen jus in aliqua communiarum habebat prius aliquis, tale habebit. Qui alicujus terræ magnam juſtitiam habet, idem terræ decimam habebit. Et ſciendum quod qui decimas ſunt daturi, de toto mobili ſuo & redditibus decimas dabunt, non exceptis inde prius debitis ſuis: immo poſt donationem decimæ, de reſiduo poterunt ſua debita ſolvere. Univerſi laici tam milites quam alii, præſtito juramento ſub anathemate, cleri excommunicatione aſtricti, ſuas dabunt decimas. Miles crucem non habens, domino ſuo crucem habenti, ei, cujus erit homo ligius, dabit decimam de ſuo proprio mobili, & de feudo quem ab ipſo tenebit. Si autem ab eo nul um tenebit feudum, de ſuo proprio mobili decimam domino ſuo ligio dabit. Singulis vero a quibus tenebit, decimam de ſuis feudis dabit. Et ſi nullum dominum ligium habebit, ei in cujus feudo manſerit levans & cubans, dabit decimam de ſuo proprio mobili. Si quis terram ſuam decimans, res alterius quam illius quem debet decimare, invenerit in terra ſua, & ille cujus res fuerint, * illas eſſe ſuas legitime monſtrare poterit, decimans non poterit eas retinere. Miles crucem habens qui ſit hæres legitimus, filius, vel gener militis crucem non habentis, vel alicujus viduæ, habebit decimam patris & matris ſuæ. In res archiepiſcoporum ſeu epiſcoporum, ſeu capitulorum, ſeu eccleſiarum quæ ab eis movent in capite, non mittet aliquis manum: niſi archiepiſcopi, epiſcopi, capitula & eccleſiæ, quæ ab eis movent. * Si epiſcopi colligent inde decimas, & eas dabunt, quibus dare debuerint. Quicumque crucem habens, qui dare talliam debeat, & eas dare noluerit: ab illo capiatur, cui ſuam debet talliam vel decimam, ut inde ſuam faciat voluntatem. Qui eum ceperit, propter hoc non poterit excommunicari. Qui devote & legitime & ſine coactione decimam ſuam dederit, a Deo remunerationem accipiet.

* *Forte, illas.* Ha

* *Forte, Harduinu*

G. C. De hoc argumento ſcripſit Petrus Bleſenſis epiſtolam CXII. ad epiſcopum Aurelianenſem, quem hortatur ut pro eccleſiaſtica immunitate pugnet, quam aſſerit hoc pacto violari. *Quæ ratio*, inquit, *ut qui pro eccleſia pugnant, eccleſiam ſpolient, quam inimicorum ſpoliis & donis triumphalibus augere debuerant?* Contenditque non pecunias a clericis, ſed orationes tantum exigendas.

CON-

ANNO CHRISTI 1188.

n majori lonia.

CONCILIUM LANCICIENSE*

Quo decimæ ad bellum ſacrum conceſſæ, anno Domini MCLXXXVIII.

HUIUS *mentionem concilii Staravolſcius facit in epitome ſua conciliorum, atque id unum ait:* Pontifex miſſo legato colligi fecit decimas ab A epiſcopis & ſacerdotibus, pro expeditione contra Saladinum, Zdiſſao archiepiſcopo concedente.

ANNO CHRISTI 1189.

CONCILIUM CANTUARIENSE

Contra electionem Gaufridi in archiepiſcopum Eboracenſem,

Anno 1189. *habitum.*

Ex chron. Bromt. col. 1169.

: Manſi ppl. T. II. 746. . 1189. ttat apud Vilkins t. I. hunc an.

IBidem coram prædicto cardinali, & omnibus epiſcopis, & abbatibus, & clero ibi congregato, Hugo Dunelmenſis, & Hubertus Saresbirenſis epiſcopi, contra Gaufridum, Eboracenſem electum, ad ſedem apoſtolicam appellarunt, dicentes eum non fuiſſe canonice electum, pro eo quod dictus epiſcopus Dunelmenſis, & dictus Hubertus, tempore electionis illius, Eboracenſi ec- B cleſiæ decanus aberant, quando ipſe eligebatur. *De hoc concilio Radulphus de Diceto loquitur col.* 650. *dicens Johannes, comes Moritonii, frater regis, coram rege, coram legato, coram epiſcopis gravem querelam depoſuit, quod archiepiſcopus poſt appellationem factam ad ſedem apoſtolicam, totam terram ſuam ſub interdicto concluſerat.*

CONCILIUM DOMINI WALTERI

Rotomagenſis Archiepiſcopi.

: Beſſin ncil. Rc- m. Prov. *mſ. codi- bibliothe- Bigotia-* .

ANNO ab Incarnatione Domini MCLXXXIX. C (1) tertio Idus Februarii, reſidente beatiſſimo Papa Clemente III. regnante glorioſiſſimo rege Francorum Philippo, regente Normanniam invictiſſimo rege Anglorum Richardo. In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis celebratum eſt provinciale concilium in metropolitana ſede Rotomagenſi, præſidente venerabili patre noſtro Waltero Rotomagenſi archiepiſcopo, præſentibus omnibus ſuffraganeis ejus, abbatibus quoque quamplurimis, multis etiam viris diſcretis D & prudentibus, in quo ſtatuta ſunt hæc capitula ſubſcripta.

I.

Antiquorum patrum noſtrorum veſtigiis adhærentes in primis decernimus, ut omnes ſuffraganeæ eccleſiæ noſtræ, in legendo & pſallendo, uſum hujus ſacroſanctæ eccleſiæ metropolitanæ imitentur.

II.

Item placuit, ut ſingulæ eccleſiæ libris & indumentis ſacerdotalibus ornentur: & ut Euchariſtia nonniſi in vaſe aureo vel argenteo conſecretur: & ne ab aliquo epiſcoporum aliquod vas ſtanneum conſecretur, niſi judicio epiſcopi evidens apparuerit neceſſitas.

III.

Placuit etiam ne corpus Dominicum ſine lumunari, cruce, & aqua benedicta, ſive de die, ſive de nocte deferatur: nec ſine ſacerdotis præſentia, niſi ſumma neceſſitas ſacerdotem excuſaverit.

IV.

Placuit etiam ut nullus clericorum, cujuſcumque ordinis, focariam in domo ſua habere præſumat.

V.

Sacerdotes & clerici Coronas habeant patulas, & decentem crinium circumferentiam. Iſtius conſtitutionis tranſgreſſores ab eccleſiaſticis beneficiis ſuſpendantur. Qui vero beneficia non habuerint, & ita comam nutrierint, privilegio careant clericali.

VI.

E Nihil de novo ſtatuentes, ſed antiquorum canonum ſtatuta ad memoriam reducentes, diſtricte prohibemus, ne filii ſacerdotum, in eccleſiis, in quibus patres eorum miniſtraſſe noſcuntur, de cetero perſonæ inſtituantur. Nec eas aliqua occaſione, media non interveniente perſona, obtineant.

VII.

(1) Quare Concilium iſtud ad an. Chriſti 1190 pertinet, & annus ille Incarnationis more Gallico adhuc in curſu erat uſque ad diem 25. m. Martii anni 1190. Neque enim m. Februario anni Chriſti 1189. Richardus in Anglia & Normannia regnabat. *Pagius ad An. Ch.* 1190. *n.* 18.

ANNO CHRISTI 1189.

VII.

De clericis, qui propter ſuam imperitiam, vel nativitatis conditionem, vel forte vitæ immunditiam, vel propter inobedientiæ contumaciam, examen proprii epiſcopi declinantes, ab extraprovincialibus vel tranſmarinis epiſcopis ordinem conſequuntur; licet ſigilla eorum in teſtimonium ordinationis ſuæ deferant, ſtatuimus ut ab epiſcopis ſuis in adminiſtratione ordinis ſui ita adepti nulla ratione recipiantur.

VIII.

Nullus, perſona eccleſiæ, vel Vicarius perpetuus, extra provinciam cauſa ſtudiorum vel peregrinationis, ſine proprii epiſcopi licentia vel officialium ſuorum, iter arripiat.

IX.

Statuimus etiam, ne monachi vel clerici negotiationem aliquam cauſa lucri exerceant: & ne monachi a clericis vel laicis eccleſias vel villas ad firmam teneant.

X.

Prohibemus etiam ne aliquis ſacerdos, vicecomitis vel ſæcularis præpoſitatus officium aſſumat. Quod ſi facere præſumpſerit, ab officio ſuſpendatur, & omni eccleſiaſtico beneficio privetur.

XI.

Conſuetudo, quæ ſcripto juri approbato opponitur, nulla ſui generalitate vel temporis prolixitate defenditur. Cum igitur ſecundum rerum naturam negantis factum nulla ſit probatio: quia auctore non probante, reus etſi nihil præſtiterit, abſolvendus eſt; præſertim ſi pars actoris nulla probabili præſumptione juvetur; ſtatuimus ut de cetero liceat actori, tam in civili, quam in criminali cauſa, ad confirmationem partis ſuæ, & teſtium fide, & inſtrumentorum uti auctoritate. Quibus deficientibus, tunc tandem reo purgandi vel probandi onus imponitur; cum pars actoris conſentiente fama, vel alias probabili aliqua præſumptione roboratur.

XII.

Sicut in Lateranenſi concilio cautum eſt, ſtatuimus, & firmiter obſervari præcipimus, ne archidiaconi per archidiaconatum ſuum incedentes ſubditis oneroſi exiſtant: & ut ſex vel ſeptem equorum numerum non excedant; nec ab aliquo clerico procurationem accipiant, niſi competentes redditus habuerit. Statuimus etiam, ut a nullo clericorum, penes quos honeſte & ſine magno gravamine hoſpitari non valent, nonniſi tres ſolidos * *Andegavenſis monetæ* in recompenſationem hoſpitii ſui recipiant. Si vero apud pauperes clericos hoſpitari decreverint, vel forſan propter loci amœnitatem, vel propter negotiorum quæ tractant commoditatem; ſtatuimus ut quinque vel quatuor * vicinioribus clericis beneficia habentibus, onera ipſius hoſpitii communiter ſupportent.

* *al.* Andegavenſis uſualis monetæ.

* *al. add.* ad minus.

XIII.

Statuimus etiam, ut epiſcopi vel eorum officiales in dandis appellationibus ad Apoſtolos appellantibus difficiles ſe non exhibeant; ſed propter quorumdam ſimplicitatem, etiam non petentibus offerant.

XIV.

Sanctorum patrum veſtigia ſequentes, ſtatuimus & firmiter obſervandum decernimus, ut nullius conſuetudinis obtentu, quiſquam deinceps ab ingreſſu eccleſiæ, vel alio quocumque eccleſiaſtico ſacramento arceatur, donec legitime vocatus ad cauſam, liberam habeat reſpondendi facultatem: ut ita demum convictus, aut viva voce vel ſaltem juris interpretatione confeſſus, pro qualitate exceſſus æqualem * reportet a ſuo judice ſententiam.

* *al.* ut c tet a ſu dice ſuſti ſententi

XV.

Statuimus etiam, ut teſtamentum clericorum inviolabiliter obſervetur; & ut bona clericorum qui inteſtati decedunt, per manus epiſcoporum in bonos uſus diſtribuantur.

XVI.

De clericis etiam poſt Paſcha decedentibus, ſtatuimus ut de fructibus ſubſequentis autumni, in teſtamento ſuo diſponendi liberam habeant facultatem.

XVII.

De uxoribus, & familiis, & bonis omnibus Cruce ſignatorum, quod a felicis recordationis patribus noſtris Urbano & Gregorio, nec non & a beatiſſimo patre noſtro Clemente ſtatutum eſt, firmiter obſervari præcipimus.

XVIII.

Cum oppreſſi & rei, ad eccleſiam Dei confugientes, omnimoda debeant ſecuritate gaudere, abſurdum nimis videtur, & omni rationi contrarium, ut in eis, vel in earum cimiteriis ſæculares cauſæ, in quibus de ſanguinis effuſione, vel de pœna agitur corporali, tractentur. Et ideo ne hoc de cetero fiat, ſub interminatione anathematis prohibemus.

XIX.

Prohibemus etiam ſub anathemate, ne a clericis vel monachis, vel a quibuslibet eccleſiaſticis perſonis, eccleſiæ, vel decimæ; vel quælibet eccleſiaſtica perſona, laicis ad firmam tradantur.

XX.

Nemo privatas penſiones & adulterinas, ſeu portiones de eccleſia vel eccleſiaſticis beneficiis, deinceps ſolvere vel accipere præſumat. Quod qui fecerit, omni beneficio eccleſiaſtico privatus, excommunicationi ſubjaceat.

XXI.

Eccleſiaſticæ perſonæ cujuſcumque profeſſionis, quæ perſonas eccleſiaſticas ſuper aliquo eccleſiaſtico negotio ad judicem ſæcularem trahere præſumpſerint, a cauſa prorſus cadant, & excommunica-

ANNO CHRISTI 1189.

nicationi subjaceant; & sine competenti satisfactione ab episcopis suis non absolvantur.

XXII.

Prohibemus etiam sub anathemate, ne clericus * habitationes vel prædia ecclesiastica alicui oppignerare, præter conscientiam episcopi, vel officialium suorum, aut quolibet modo alienare præsumat.

* al. donationes, & al. immunes.

XXIII.

Omnes decimæ terræ sive de frugibus, sive de fructibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Sed quia inveniuntur multi decimas dare nolentes: statuimus ut juxta præceptum Domini admoneantur semel, secundo, & tertio, ut de grano, vino, fructibus arborum, fœtibus animalium, fœno, lino, lana, cannabo, caseis, & de omnibus quæ per annum renovantur, decimas integre persolvant; & si commoniti non emendaverint, ad episcopi mandatum excommunicentur.

de concil. London. can. 11. supra,

XXIV.

Nullus occasione concessionis sibi factæ super aliqua * ecclesia, vivente ejusdem persona, eamdem personam viventem litibus vexare præsumat, ut sic pensionem ab eo extorqueat. Quod qui fecerit, anathemate percellatur.

* al. jura ecclesiastica.

XXV.

Sunt quidam tam clerici, quam laici, hujusmodi societatem ineuntes, ut de cetero in quibuslibet causis vel negotiis mutuum sibi præstent auxilium; certam in eos pœnam statuentes, qui contra hujusmodi veniunt constitutionem. Et quoniam hujusmodi societates seu fraterias circa personas utriusque ordinis canonica detestatur scriptura, eo quod earum observantia quosdam etiam usque ad crimen perjurii perducat; ne amodo fiant, aut si factæ fuerint, ne observentur, sub interminatione anathematis prohibemus.

XXVI.

Ad reprimendam eorum malitiam, qui postposito Dei timore, Dei ecclesiam per falsos juratores in foro civili vel ecclesiastico minuere, nec non & proximos suos exhæredare conantur: statuimus, ut singulis diebus Dominicis, tam in cathedrali, quam in singulis parochialibus ecclesiis omnes illi candelis accensis excommunicentur, qui scienter in foro ecclesiastico vel sæculari falsum de cetero præstiterint juramentum, in sacrosanctæ ecclesiæ læsionem, vel cujuslibet personæ exhæredationem. Nihilominus etiam excommunicentur omnes illi, qui ut hujusmodi falsa sacramenta præstentur, vi, prece, vel pretio, qualibet umquam occasione procuraverint. Hujus autem constitutionis reos nullus sacerdotum absolvere, vel eis pœnitentiam dare præsumat, nisi fuerint in articulo mortis constituti: sed hujusmodi perjurii & excommunicati * *ad proprios episcopos* remittantur absolvendi, & de tanto excessu graviter puniendi, & ad eorum majorem confusionem *ad sedem Apostolicam* transmittantur.

* Hæc italico charactere cedidit, qui primus hos canones in lucem protulit.

XXVII.

Excommunicandi etiam sunt, qui se in ecclesiasticis beneficiis sine auctoritate episcopi, sive officialium suorum, ad quos pertinet, propria vel laica potestate intruserint.

XXVIII.

Falsarii quoque sigillorum excommunicantur, & qui scienter falsis utuntur instrumentis.

XXIX.

Incendiarii quoque, venefici, & sortiarii, & qui scienter excommunicatis communicant.

XXX.

Excommunicandi etiam sunt contumaces, tam clerici, quam presbyteri, & rebelles, qui contra prohibitionem episcopi vel officialium suorum, divina celebrare præsumpserint.

XXXI.

Præterea excommunicandi sunt, tam clerici, quam laici, qui redditus domini Rotomagensis, a tempore quo archiepiscopatus dignitatem adeptus fuit, fraudulenter ei subtraxerunt, vel modo subtrahunt, vel in absentia sua subtrahere, vel jura & dignitates suas minuerunt vel minuunt; vel in absentia sua minuent; nisi inde antequam iter peregrinationis arripiat, satisfecerint.

XXXII.

* Placuit ut quicumque sacerdos suspensus scienter celebraverit, cesset per annum a divinis officiis. Si excommunicatus celebraverit, mittatur Romam.

* *Hoc deest in quibusdam exemplaribus.*

OBSERVATIONES.

Ad Can. 1. Concil. Agath. c. 30. Bracar. 1. c. 1. Tolet. IV. c. 2. Tolet. XI. an. 675. c. 3. *De his qui contra Apostoli voluntatem circumferuntur omni vento doctrinæ, placuit huic sancto Concilio, ut Metropolitanæ sedis auctoritate cæcti cujusque provinciæ pontifices, rectoresque ecclesiarum, unum eumdemque in psallendo teneant modum, quem in metropolitana sede cognoverint institutum: nec aliqua diversitate cujusque ordinis, vel officii a metropolitana se patiantur sede disjungi. Sic enim justum est, ut unusquisque inde sumat regulas magisterii, unde honoris consecrationem accipit: ut, juxta majorum decreta, sedes, quæ unicuique sacerdotalis mater est dignitatis, sit & ecclesiasticæ magistra rationis.*

2. De sacra supellectile ante sæculum septimum usitata Mabillon. Liturg. Gallic. lib. 1. cap. 7. ex Aug. Ep. 165. & l. 3. contra Cresconium, erant Carthagine *calices duo aurei, item calices sex argentei*: fuerant etiam calices de ligno, vitro, stanno, marmore. De vitreis Hieron. ep. 4. ad Rusticum, Gregorius M. l. 4. Dial. c. 7. Ligneos calices omnino vetat Conc. Tribur. an. 895. c. 18. Vitreos etiam prohibet Leo IV. circa an. 850. apud Gratianum de Consecr. dist. 1. cap. 45. ex Remensi quodam Concilio nobis ignoto. Stannei calicis usus iis solum conceditur, *qui adeo pauperes sunt, ut argenteum habere non valeant*. Idem habetur apud Ivonem 2. par. c. 131. & apud Burchar. l. 3. c. 96.

3. In eundem fere modum sex post annis statuit Odo de Soliaco Paris. Episcopus: *Semper Sacerdotes sacrosanctum corpus Domini cum magna reverentia deferant & maturitate, in pixide eburnea bene clausa propter casum, & cum lucerna præcedente, cantantes septem psalmos pœnitentiales cum litania pro infirmo, eundo & redeundo.*

4. Id a primo ipso Nicæno Concilio c. 3 atque exinde passim vetitum. Vide Conc. Later. III. c. 11.

5. Idem fere Conc. Agath. c. 20. & Lateran. III. c. 4.

6. Vide supra Conc. Abrinc. ann. 1172. c. 2.

7. Conc. Nicæn. an. 325. c. 16. & Sard. c. 2. hujusmodi ordinationem nullam & irritam declarat. Quam nullitatem eo sensu nos accipimus, quod sit su-

ſuſpenſio ab exercitio ſic recepti ordinis, quamdiu A
oprio Epiſcopo viſum fuerit.

8. Conc. Laodic. c. 42. *Non oportet Sacerdotem aut clericum ſine juſſu Epiſcopi proficiſci*. Agath. c. 38. & 52. Cabilon. II. c. 44. Porro perſonæ dicuntur Clerici qui beneficia ſeu eccleſias per vicarios deſerviri curant, dum ipſi potiori redituum parte fruuntur: &, ut ait Joannes Sarisber. l. 6. Polier. c. 17. Qui quocumque modo plura conquirunt altaria, & nolentes ſervire altario de quo vivunt, perſonatus quoſdam introduxerunt, quorum jure ad alium onera, ad alium referantur emolumenta. Unde apud eumdem Scriptorem ep. 1. Perſonæ opponuntur *conductis*, ſeu conductitiis vicariis.

9. & 10. Utrumque vetat Conc. Later. III. c. 12. *Quoniam*, inquit, *contra doctrinam Apoſtoli eſt dicentis*: Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus. 2. *ad Tim.* 2. 4.

11. Similia Conciliorum & Pontificum decreta vide- B
re eſt l. 5. Decretal. Gregorii IX. t. 34. de purgatione canonica.

12. Idem Lateran. III. c. 4.

13. & 14. Idem ſtatuit Lateran. III. c. 6.

15. Fuit per omnes eccleſiæ ætates ubique recepta Juſtiniani lex *Cod. l. 1. de Epiſcopis & Clericis lege* 33. Licentiam habeat Epiſcopus quæcumque ante Epiſcopatum probatus fuerit habuiſſe, & quæcumque poſt Epiſcopatum jure cognationis uſque ad quartum ad eum pervenerunt, ad quos voluerit ultima voluntate tranſmittere. Ceteris rebus alio modo acquiſitis ab eo, dominio Eccleſiæ reſervatis, niſi in utilitatem Eccleſiæ vel opera pietatis conſumpta ſint. Eadem diſtinctione habita in adminiſtrationibus cujuſcumque loci religioſi. Hac lege clerici ceteri non exprimuntur; ſolis enim tunc & paucis donabantur diſtributionibus, quarum ex parcimonia vix potuiſſent agri & prædia C
coemi. At ubi poſtea non ſportulis tantum & diſtributionibus, ſed amplioribus beneficiorum reditibus potiti ſunt, jam tum ſane & ipſi adminiſtratores eſſe, & inconcuſſa adminiſtratorum lege conſtringi cœpere.

Idem ante Juſtinianum ſanxerant, ut alia taceam, Concilii Antiocheni Patres an. 341. c. 24. & 25. *Nulli dubium eſt*, inquit Gregor. M. l. 12. Ind. 5. ep. 38. *quia ſicut Sacerdotibus res in Epiſcopatu acquiſitas nulla eſt alienandi licentia, ita de eis quas ante habuerint quidquid judicare voluerint non vetantur*. Cum vero Laicorum cupiditas bona Clericorum qui inteſtati decedebant invaderet, acanonnulla illorum teſtamenta eo reſcinderet, quod in eis non omnino obſervatæ fuiſſent legum civilium formulæ, decreverunt Concilia ſuum tamen ejuſmodi teſtamentis conſtare robur. Ita Conc. Lugdun. II. c. 2. Pariſ. V. c. 10. Ita denique hoc noſtrum. Ipſam vero Epiſcoporum in diſpenſandis Eccleſiæ rebus auctoritatem, quæ prioribus ſæculis fuerat D
ſumma, jam ad laicos translatam conqueritur Conc. Rotomag. anni 1581. *De Officio Epiſc. n.* 3.

17. *A patre noſtro Clemente*. Scilicet Clemente III. illiuſque deceſſoribus immediatis Urbano III. & Greg. VIII. Ita Gregorius de Cruce ſignatis: *Bona quoque ipſorum ex quo crucem acceperunt cum ſuis familiis, ſub S. R. E. nec non & Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum & aliorum Prælatorum Eccleſiæ Dei protectione conſiſtant: & nullam de his quæ in ſuſceptione crucis quiete poſſederunt, donec de ipſorum reditu certiſſime cognoſcetur, ſuſtineant quæſtionem, ſed bona eorum integra interim maneant & quieta*.

18. *Cum oppreſſi & rei*. Eos qui ad Eccleſiam confugerint tradi non oportere; ſed loci reverentia & interceſſione defendi poſt Conc. Araufic. 1. c. 15. decernunt Aurelian. I. c. 1. IV. c. 21. V. c. 22. Epaon. c. 39. Matiſcon. II. c. 8. Rem. an. 650. c. 7. Capitular. Caroli M. de Confugio ad Eccleſiam; ac tandem Conc. Rom. an. 1148. c. 14.

20. *Nemo privatas penſiones*. Vid. Thomaſs. Eccleſ. diſcipl. par. 3. l. 2. c. 31.

21. Ita Conc. Autiſſiodor. an. 578. c. 35. Matiſcon. II. 585. c. 10.

22. Conc. Agath. an. 506. c. 22. *Licet ſuperfluum ſit de re nota & antiquis canonibus prohibita, iterato aliquid definire: attamen quo facilius cupiditas aut improbitas reprimatur, id ſtatuimus quod omnes canones jubent, ut civitatenſes ſive diœceſani presbyteri, vel clerici, ſalvo jure Eccleſiæ, ſicut permiſerint Epiſcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitus non præſumant*. Idem poſtmodum ſtatuere pleraque Galliæ Concilia, Epaon. c. 7. Aurelian. III. c. 12. 22. 23. IV. c. 11. 18. &c.

23. Conc. Matiſcon. II. an. 585. c. 5. *Statuimus ac decernimus, ut mos antiquus a fidelibus reparetur, & decimas eccleſiaſticis famulantibus ceremoniis populus omnis inferat, quas Sacerdotes aut in pauperum uſum, aut in captivorum redemptionem præerogantes, ſuis orationibus pacem populo ac ſalutem impetrent. Si quis autem contumax noſtris ſtatutis celeberrimis fuerit, a membris Eccleſiæ omni tempore ſeparetur*. Arelat. VI. an. 823. Rem. II. Turon. III. Cabilon. II. ejuſdem anni; Meldenſe an. 645.

24. Poſtquam hunc laudavit canonem Thomaſſinus Eccleſ. diſcipl. par. 3. l. 2. c. 31. §. 9. ſubdit: Nec facilis erat *ille delectus temporum, locorum, & hominum, quando penſionum cauſæ eſſent rationi & juſtitiæ conſentientes . . . . Tutius ergo & conſultius viſum eſt ipſam Apoſtolicam ſedem conſuli ad decernendas penſiones: ex quo id tandem perfectum eſt, ut ad eam tota illa poteſtas revocaretur*.

26. Conc. Matiſcon. I. an. 581. c. 17. *Si quis convictus fuerit alios ad falſum teſtimonium vel perjurium attraxiſſe, aut quacumque corruptione ſollicitaſſe, ipſe quidem uſque ad exitum non communicet: hi vero qui ei in perjurio communicaſſe probantur, poſt ab omni ſunt teſtimonio prohibendi; & ſecundum legem infamia notabuntur*.

27. Idem decernunt an. 1300. Auſcitanæ provinciæ Antiſtites c. 4 Angli in Lambeth. Conc. an. 1261. c. 1. Itali in Raven. II. an. 1311. rubrica 20.

28. Idem poſtmodum in Germania decrevere Conc. Salizburg. an. 1281. c. 17. & Herbip. an. 1287. c. 37.

29. Incendiarios excommunicant Patres Conc. Tullen. II. an. 860. c. 4. Veneficos, trium provinciarum Epiſcopi in Conc. Vavrenſi an. 1268. c. 116. *Ut ſingulis annis in genere ſolemniter excommunicentur ſortiarii, perjuri ſupra ſacramenta, incendiarii, fures, atrociores raptores, præcipit generale Conc.* London. I. an. 1200. dum eidem Principi Anglia & Normannia ſuberant.

30. Comprimendam Clericorum contumaciam multis ſuadet S. Cyprianus ep. 65. ad Rogatianum Epiſcopum.

31. *Antequam iter peregrinationis arripiat*. Scilicet in Paleſtinam cum Richardo rege Anglorum eodemque Normannorum Duce. In priori Conciliorum noſtrorum editione huic canoni iſte ſubjungitur: *Placuit ut quicumque Sacerdos ſuſpenſus ſcienter celebraverit, ceſſet per annum a divinis officiis. Si excommunicatus celebrarit, mittatur Romam*. Eum vero Canonem non a Concilii Patribus ſancitum cenſemus, tum quod in Mſs. nonnullis deſit, tum quod prior ejus pars jam tunc recepto non concordet juri, ſcilicet, ut a divinis Officiis ſuſpenſus ceſſet Sacerdos, non modo per annum, ſed donec a Prælato fuerit abſolutus.

ANNO CHRISTI 1189. * Pipewvel abbatia in agro Northamptonienſi.

CONCILIUM * PIPEWELLENSE

ANNO CHRISTI 1189.

Pambritannicum, archiepiſcoporum Britanniæ, quorumdam etiam Normanniæ, Galliæ, & Hiberniæ, & Epiſcoporum atque Abbatum: præſente Ricardo Rege Anglorum, Anno Domini MCLXXXIX.

Ex Rogeri Hovedeni annal. parte II.

Tom. II. collect. Anglic.

VEnit Rex ad abbatiam, quæ dicitur Pipewvel, & congregatis ibi Baldewino Cantuarienſi Archiepiſcopo, & Waltero Rothomagenſi archiepiſcopo, & Joanne Dublinenſi archiepiſcopo, & Formale Trevirenſi archiepiſcopo, & Hugone Dunelmenſi epiſcopo, & Hugone Lincoenſi epiſcopo, & Hugone Ceſtrenſi epiſcopo, & Joanne Norwicenſi epiſcopo, & Joanne Eboracenſi epiſcopo, & Joanne Exonienſi epiſcopo, & Willielmo Herefordenſi epiſcopo, & Willielmo Wigornienſi epiſcopo, & Reginaldo Bathonienſi epiſcopo, & Gilleberto Roſenſi epiſcopo, & Se-

ANNO CHRISTI 1189.

& Sefrido Ciceſtrenſi epiſcopo, & Henrico Bajocenſi epiſcopo, & Petro epiſcopo de S. David in Wallia, & Albino Fernenſi epiſcopo, & Concorde Hegilonenſi epiſcopo, & abbatibus, & prioribus fere totius Angliæ, idem rex dedit Godefrido de Luci epiſcopatum Wintonienſem, & Lichardo theſaurario Elienſi archidiacono, epiſcopatum Lincolnienſem; & Willielmo de Longo Campo cancellario ſuo, epiſcopatum Elienſem; & Huberto Walteri decano Eboraci, epiſcopatum Salesbirienſem, & abbatiam de Selesby; Rogero ejuſdem abbatiæ priori, abbatiam de Glaſtingbiri; Henrico de Soilli priori de Bermundeſaja, & Gaufrido fratri ſuo quondam Lincolnienſi electo, archiepiſcopatum Eboracenſem, & Henrico fratri Willielmi mareſcalli, decanatum Eboracenſis eccleſiæ; & Bucardo de Puteaco nepoti Hugonis Dunelmenſis epiſcopi, theſaurariam Eboracenſis eccleſiæ; & Willielmo de Chuneli, archidiaconatum de Richmund, & Willielmo de S. Mariæ eccleſia, præbendam, quæ fuit Walteri Huberti in eccleſia Eboraci, & decanatum ſancti Martini Londoniæ.

Cum igitur Balduvinus Cantuarienſis archiepiſcopus vidiſſet archiepiſcopatum Eboracenſem datum fuiſſe præfato Gaufrido, calumniatus eſt conſecrationem illius, & prohibuit ei ne ipſe ab alio, quam ab eo, conſecrationem ſeu ſacerdotalem ordinem ſuſciperet: & ſuper hoc appellavit ad dominum Papam, & coram rege, & univerſis epiſcopis, & clero, & populo, chartam Willielmi regis Baſtardi, in qua continebatur controverſia, quæ olim vertebatur, inter Cantuarienſem & Eboracenſem eccleſias, ſuper primatia Angliæ, & quibuſdam aliis dignitatibus, protulit. In charta autem illa continebatur, quod Thomas tunc temporis archiepiſcopus Eboracenſis ordinem ſacerdotalem, & epiſcopalem conſecrationem ſuſcepit de manu Lanfranci tunc temporis Cantuarienſis archiepiſcopi, & totius Angliæ primatis; & ei canonicam obedientiam fecit; & ad concilia ſua cum Lindiffarnenſis eccleſiæ epiſcopo, & ceteris ſuffraganeis ſuis venit; & ei reverentiam omnem ſicut primati ſuo exhibuit. Charta autem illa teſtabatur hæc omnia ſupradicta facta fuiſſe coram rege Willielmo, generali concilio apud Lundonias, per definitivam ſententiam ab Alexandro ſecundo prolatam. In ſequenti vero die Joannes electus Candidæ caſæ conſecratus eſt in epiſcopum a Joanne Dublinenſi archiepiſcopo, apud Pipevel, decimo quinto Kalendarum Octobris die Dominica.

ANNO CHRISTI 1189

CONCILIUM CRACOVIENSE,

In quo decima clero impoſita pro recuperatione terræ ſanctæ,
Anno MCLXXXIX.

Ex Labbei Append. Tom. X.

ANno Domini MCLXXXIX. *inquit Mathias Michovienſis hiſtoriæ Polonicæ libro* III. *cap.* XXVII. Joannes cardinalis cognomento Malabranca, a Clemente papa III. miſſus, Poloniam venit, & facta ſynodo in Cracovia pro reformatione cleri, tam epiſcopis, quam univerſo clero, pro recuperatione terræ ſanctæ decimam impoſuit.

G. C. Lancicienſe concilium ſupra attulimus ad annum MCLXXXVIII. quo decimam illam imperatam diximus, authore Stavolſcio, qui de anno conſentientem habet Cromerum; de loco, minime: at certe non repugnantem, cum rem tantum eo anno in Polonia per legatum confectam Cromerus affirmet: de urbe, ne litteram quidem faciat, at nec de concilio.

ANNO CHRISTI 1190.

CONCILIUM SALMATICENSE

Præſide Guillelmo Cardinali & Apoſtolicæ ſedis Legato.

Ex Card. de Aguitre Concil. Hiſp. t. 3. p. 400.

CIrca annum 1190. habitum eſt Concilium Salmanticæ, præſide Cardinali Guillelmo, & adſidentibus Epiſcopis regnorum Legionis & Portugalliæ, nominatimque Vitali Præſule Salmaticenſi. In eo poſt accuratum examen declaratum fuit irritum matrimonium contractum inter Alphonſum IX. & Thereſiam Reges Leonis.

ECCLESIASTICÆ LIBERTATIS

In Normannia Leges.

Ex Beſſin Concil. Rotomag. Prov. p. 90.

CIrca illos dies annuente Rege Richardo, liberata eſt eccleſia Normanniæ a longo ſervitutis jugo quo premebatur, quod ſcilicet nulla occaſione, a ſæcularibus capientur Clerici poteſtatibus ſicut conſueverant, niſi pro homicidio, furto, incendio, vel ejuſmodi enormi flagitio. *Hæc Matthæus Weſtmonaſt. ad ann.* 1190.

Hoc item, vel ſequenti anno contentio mota inter Rotomag. eccleſiam, procurante eam in abſentia Walteri Archiep. Joanne de Conſtantiis Rotom. decano, & Willelmum filium Radulfi Seneſcallum Normanniæ ſuper quibuſdam capitulis, de quibus eccleſia Dei conquerebatur ſub præſentia Henrici Bajocenſis, Willelmi Abrincenſis, Liſiardi Sagienſis, Radulfi Lexovienſis & Willelmi Conſtantienſis Epiſcoporum (aderat tum expe-

expeditioni ſacræ Joannes epiſcopus Ebroicenſis) A & Baronum regis, aſſiſtentibus quoque pluribus Normanniæ Miniſtris, hoc tandem fine conquievit. ANNO CHRISTI 1190.

Ex Chartulario Capituli Rotomagenſis.

1. In primis determinatum eſt de Clericis, quod nulla occaſione a ſæcularibus poteſtatibus capientur, niſi pro homicidio, furto vel hujuſmodi enormi flagitio, quod ad placitum gladii pertineat: & tunc cum requiſiti fuerint ab Eccleſiaſticis judicibus, eis quieti reddentur in eccleſiaſtica curia judicandi.

2. Item generaliter omnes de fidei læſione, & juramenti tranſgreſſione quæſtiones in eccleſiaſtico foro tractabuntur: ſuper Treugæ vero violatione antiqua conſuetudo, & chartarum Henrici & Ricardi illuſtrium Regum Angliæ tenor obſervabitur. B

3. Item quæſtiones ſuper dote vel donatione propter nuptias, quando mobilia, vel ſe moventia petentur, ad eccleſiam referentur. Quæſtio vero ſuper iiſdem de immobilibus, dominis noſtris Regi, & Archiepiſcopo determinanda reſerventur.

4. Item Conventualibus eccleſiis, Abbates, vel Priores, aut Abbatiſſæ cum aſſenſu diœceſani epiſcopi eligentur.

5. Item nulla fiet recognitio in foro ſæculari ſuper poſſeſſione, quam viri religioſi, vel quæcumque eccleſiaſticæ perſonæ 20. annis vel amplius poſſederint. Similiter nulla fiet recognitio, ſi charta, vel alio modo eleemoſynatam poſſeſſionem probare potuerint, ſed ad eccleſiaſticos judices remittentur. ANNO CHRISTI 1190.

6. Item diſtributio eorum, quæ in teſtamento relinquuntur, auctoritate eccleſiæ fiet, nec decima pars bonorum ut olim ſubtrahetur. De bonis vero Clericorum etſi dicantur fuiſſe uſurarii, vel quocumque genere mortis præventi, nihil pertinet ad ſæcularem poteſtatem: ſed epiſcopali auctoritate in pias cauſas diſtribuentur.

7. Item quicquid laici in vita ſua donaverint, vel quocumque titulo a ſe alienaverint, etſi uſurarii fuiſſe dicantur, poſt mortem non revocabitur. Quæ vero poſt mortem non alienata invenientur, ſi recognitum fuerit ipſos tempore mortis fuiſſe uſurarios, confiſcabuntur.

8. Item ſi mortuus habuerit aliquod vadium unde ſortem ſuam percepit, portio ipſius libera ad eum qui invadiavit, vel ad hæredes ipſius revertetur: idem fiet de portionibus uxoris & filiorum, poſt mortem ipſorum. Si quis vero ſubitanea morte, vel quolibet alio fortuito caſu præoccupatus fuerit, ut de rebus ſuis diſponere non poſſit, diſtributio bonorum ejus eccleſiaſtica auctoritate fiat.

☞ CONCILIA WESTMONASTERIENSIA DUO

Alterum a Baldewino Cantuarienſi antiſtite; aliud vero a Willelmo Elienſi epiſcopo A. S. L.

Anno 1190. *celebrata.*

Ex Suppl. Manſi To. II. pag. 746. Ann. 1190. Apud Wilkins ibid.

PAuca de hoc concilio adnotat Matthæus Pariſius, *præter locum, in quo celebratum fuit*: Tempore quoque ſub eodem Baldewinus, archiepiſcopus Cantuarienſis: celebravit concilium apud Weſtmonaſterium; ibique valedicens fratribus, iter arripuit Hieroſolymitanum magnifice præparatus: *Idibus Octobris ſequentibus (juxta M. Pariſium) Willielmus, Elienſis epiſcopus, papæ legatus, concilium provinciale tenuit apud Weſtmonaſterium, in quo pauca vel nulla proviſa ſunt de ædificatiene eccleſiæ Anglicanæ:* Hemingford pag. 528. ita de hoc concilio ait: Epiſcopus Elienſis, ut C ad ſummum evectus videretur, generale concilium ex Anglia terrore maximo Londoniæ congregatum, quanto glorioſius, tanto & vanius celebravit, ſub ſpecie ſcil. religionis agens propriæ negotium vanitatis, quod utique agebat fortius eo, quod metropolitanæ eccleſiæ vacabant utræque. *Gervaſius concilium hoc ſub anno MCXCI. collocat, addens*, quod epiſcopus Roffenſis & prior Cantuar. legatum rogaverint, immo juſſerint, ne quid in hoc concilio contra jura Cantuarienſis eccleſiæ, vel contra dignitatem vel appellationem archiepiſcopi præſumatur.

☞ CONCILIA ANGLICANA DUO

Alterum Gloceſtriæ, aliud vero Glavorniæ.

Anno 1190. *celebrata.*

Manſi ibid. Ann. 1190. Extat apud Wilkins Conc. Brit. to. 1. ad hunc annum.

HOc anno Willielmus, epiſcopus Elienſis, D papæ legatus, regeque abſente, procurator regni, ſynodum tenuit apud Gloceſtriam, cujus mentionem facit Radulph. de Diceto col. 655. *In feſtivitate B. Petri, quæ dicitur ad vincula, Willielmus, Elienſis epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, convocavit multos apud Gloceſtriam.* Et fol. 520. dicit: *quod Willielmus, Angliæ legatus, convocavit Angliæ epiſcopos apud Glavornam.* Quid autem ibi actum ſit, haud recenſet.

VITA ET EPISTOLÆ CÆLESTINI PAPÆ III.

CÆleſtinus tertius, patria Romanus, qui auctore Rogero prius Hyacinthus diaconus cardinalis ſanctæ Mariæ dictus fuerat, ſubrogatus eſt Clementi tertio anno Domini 1191. quarto Idus Aprilis. In vigilia paſchæ ſacerdos, ipſo paſchæ die pontificatum eſt conſecutus. Henricum ſextum ejus nominis regem Germaniæ, una cum uxore ejus Conſtantia, imperiali conſecratione Romæ donavit. Poſtridie factæ coronationis, Tuſculana civitas ad petitionem ſenatus Romani tradita, ſolo tenus eſt deſolata. Cumque imperator Apuliam & Siciliam, quam Tancredus invaſerat, recuperare volens, magno exercitu Salernitanam civitatem expugnaſſet, & ad obſidionem Neapolis ſe contuliſſet, Conſtantiam imperatricem, quam Salernitani apud ſe relictam proditioneque interceptam ad Tancredum in Sicilia regnantem tranſmiſerant: Cæleſtinus pontifex per dominum Ægidium cardinalem diaconum e captivitate Tancredi libertatem ad imperatorem in Germaniam, quo morbus peſtifer exercitum ejus invadens ab obſidione Neapolitana eum fugarat, ſuis expenſis honorifice remiſit. Philippum Francorum regem expugnata Accone, olim Joppe dicta, ex Palæſtina reverſum, magna animi conſtantia aliquoties admonuit, ut Botildam regis Daniæ filiam, quam prætextu conſanguinitatis alia ſuperinducta dimiſerat, non obſtante ſanguinis propinquitate, ſuper qua ad inſtantiam regis diſpenſaverat, ad torum reciperet. Ad inſtantiam Aleonoræ matris Henricum imperatorem & Leopoldum ducem Auſtriæ comminatione cenſurarum eccleſiaſticarum monuit ut Richardum regem Angliæ, quem poſt aliquot victorias contra Soldanum obtentas, ex Palæſtina, initis cum Soldano triennalibus induciis redeuntem, in ſinu Adriatico naufragantem, & ad territorium Viennenſem appellentem, Leopoldus dux Auſtriæ, ideo quod vexillum ejus loco ſigni in hoſpitio ſuſpenſum in cloacam projici mandaverat, intercepit, captumque Henrici imperatoris arctiſſimæ cuſtodiæ tradidit, a captivitate unius anni & ſex ſeptimanarum liberarent, redditiſque obſidibus, eam etiam quam extorſerant a captivo, ingentem pecuniarum ſummam integre reſtituerent. Vinculis ſolutum regem matri Aleonoræ per Moguntinum & Colonienſem archiepiſcopos reddiderunt: pecuniam vero reſtituere contumaciter recuſantes, pontifex merito gladium, quo ſolet punire, eccleſiaſticum evaginando, utrumque excommunicavit. Leopoldus contemptor cenſuræ eccleſiaſticæ, gravem Dei vindictam in ſe ſubditiſque ſuis expertus, tandem reſipuit, & impetrata abſolutione excommunicationis, magno corporis cruciatu ſpiritum emiſit. Henricus imperator in ea contumaciter obſurdeſcens, præter eam quam in terram ſanctam miſerat expeditionem, nihil pie ac laudabiliter egiſſe invenitur. In Siciliam veniens, in eos Nortmannos qui defuncto Tancredo faviſſent, tam principes ſuperſtites quam ſubditos incarcerando, & ementulando, carnificinam exercuit tantam, ut Conſtantia Auguſta ejus uxor, unica Nortmannorum regia ſuperſtes propago, eumdem tamquam gentis ſuæ exterminium indigne ferens, adverſus virum ſuum rebellando exercitumque armando, tandem coegerit, ut quas ipſa conjux volebat, pacis conditione acciperet. In Sicilia exiſtens acerbiſſimam miſit ad Alexium imperatorem Conſtantinopolitanum legationem, ab ipſo petens quidquid terrarum olim in oriente Wilielmus rex Siciliæ ab Epidauro uſque ad Theſſalonicam civitatem occupaſſet, vel ut pro his tributum penderet. Summam talentorum ſexdecim auri puriſſimi expilatione eccleſiarum & piorum locorum male collecti impetraſſet, ſi non morte præventus fuiſſet. Nam dum hæc agebantur in Oriente, poſt oblatam regi Angliæ ſatisfactionem, petitamque ab excommunicationis ſententia ſibi inflicta abſolutionem, mortuus eſt menſe Septembri anno Domini 1197. Friderico ſecundo regni Siciliæ hærede relicto. Quem pontifex optimus corona regia inſignivit, poſtquam mater ejus Conſtantia, juxta decretum pontificium, a communi fama de partus ſui ſuppoſitione ſe per juramentum expurgaſſet. Duces Palæſtinæ obitu imperatoris cognito, cum Saladini filium adverſus ſe venire audiſſent, milites ad præliandum paratos ignominioſe deſerentes fugarunt. De obitu Cæleſtini, ſuique in locum illius ſubrogatione, Innocentius III. in epiſtola ad Hieroſolymitanum patriarcham iſta ait: Sane felicis memoriæ Cæleſtino patre ac prædeceſſore ſexto Idus Januarii, anno Chriſti 1198. viam univerſæ carnis ingreſſo, & in Lateranenſi baſilica ſepulto, tanta fuit inter fratres noſtros ſuper pontificis ſubſtitutione concordia, ut eo cœlitus deſideriis ipſorum aſpirante, qui facit utraque unum, & concurrentes parietes in ſe angulari lapide copulavit, omnes univerſaliter unum ſaperent, & idem ſingulariter poſtularent, nos in ſummum pontificem ipſo die depoſitionis ejuſdem prædeceſſoris noſtri unanimiter aſſumentes, *&c.* Unde patet ſex annis, novem menſibus minus duobus diebus Cæleſtinum Romanæ eccleſiæ præfuiſſe.

Obitus Cæleſtini III.

EPISTOLA I. CÆLESTINI PAPÆ III.

AD PRÆLATOS ANGLIÆ.

Pro Wilielmo Elienſi epiſcopo.

Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus archiepiſcopis & epiſcopis in regno Angliæ conſtitutis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CUm dilectus in Chriſto filius noſter Richardus illuſtris rex Anglorum, quando ſe ſuſcepto ſigno crucis ad ulciſcendam injuriam Redemptoris accinxit, tutelæ regni ſui curas, quod ſicut vir intelligens, & requirens Dominum duxit obſequium poſtponendum ſub apoſtolica protectione dimiſerit, ſtatutum regni ſui ac jura & honorem ipſius tanto majori ſtudio conſervare volumus & debemus, quanto de noſtra protectione confiſus, majoribus periculis perſonam ſuam & res pro exaltatione ſanctæ religionis expoſuit, & in obſequio Creatoris laudabilius, faciente Domino cum eo ſignum in bonum, atque ferventius, ſicut ex ſuis operibus eluceſcit

cognoſcitur ſe habere. Cum igitur quædam tam contra regnum ipſum, quam contra venerabilem * patrem veſtrum Wilielmum Elienſem epiſcopum, apoſtolicæ ſedis legatum, cui regnum tradidit gubernandum, per Joannem comitem Moretonii, & per quoſdam alios, accepimus attentata, quæ nonnulla in ſe ſuſpicionis continent argumenta, & ſi vera ſunt, non in modicam noſcuntur ſedis apoſtolicæ contumeliam redundare: eidem præſumptioni tanto maturius duximus occurrendum, quanto ex mora ipſa jam dicto regi & terræ Hieroſolymitanæ gravius detrimentum ac nobis & eccleſiæ Romanæ major inde poſſet ignominia provenire. Proinde univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus ſi, prout nobis inſonuit, memoratus comes, vel alius in jam dictum epiſcopum manus violentas injicere, vel eum capere, vel juramentum quodlibet ab eo per violentiam extorquere, ſeu eum in captione tenere, ſeu ſtatum regni a ſeveritate regia in receſſu ſuo diſpoſitum aliquatenus immutare præſumpſerit, omni occaſione vel ſimultate poſtpoſita convenientes in unum, prædictum comitem, & omnes antedictæ prælumptionis conſiliarios, auctores, complices, & fautores, accenſis candelis, & pulſatis campanis, omni appellatione & excuſatione, nec non & perſonarum acceptione poſtpoſitis, publice nuncietis vinculo excommunicationis adſtrictos. Et tamdiu faciatis ſic excommunicatos ab omnibus arctius evitari, nec non & in terris illorum, & in aliis quas invaſerint, præter pœnitentias, & parvulorum baptiſmata, Divina penitus ſine appellationis obſtaculo prohibeatis celebrari officia: donec jam dicto legato tam a captione quam a juramento primitus abſoluto, & regno ipſo in ſtatum a prænominato rege in receſſu ſuo diſpoſitum reformato, cum teſtimonio litterarum ipſius legati, & veſtrarum, pariter ad ſedem veniant apoſtolicam abſolvendi: ſcituri pro certo, quod ſi hujus noſtri executione præcepti negligentes fueritis aut remiſſi, non minorem in vos præſtante Deo duximus ultionem, quam ſi prædicta injuria perſonæ noſtræ vel uni de fratribus noſtris eſſet irrogata.

* frarre.m

Datum Laterani quarto Nonas Decembris, pontificatus noſtri anno primo.

II. AD LINCOLNIENSEM ET ROFFENSEM EPISCOPOS.

De irritatione ſententiæ in Dunelmenſem epiſcopum per Eboracenſem nulliter prolatæ.

Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Lincolnienſi & Roffenſi epiſcopis, & dilecto filio abbati de Burgo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

SIcut ea, quæ a venerabilibus fratribus coepiſcopis noſtris circumſpectione provida & ratione prævia ſtatuuntur, debemus illibata ſervare: ita quæ minus quoque conſiderare aguntur, providentia pleniori corrigere, & in ſtatum debitum nobis imminet reformare. Cum itaque venerabilis frater noſter Gaufridus Eboracenſis archiepiſcopus, in venerabilem fratrem noſtrum Hugonem Dunelmenſem epiſcopum, & quoſdam alios excommunicationis ſententiam promulgaſſet, & eorum nunciis ad noſtram præſentiam venientibus, in conſiſtorio noſtro fuiſſet hinc inde ſuper ea ſententia & quibuſdam aliis articulis, plenarie diſceptatum: nos cognoſcentes tam in ipſum quam in alios jaculatam ſententiam inconſulte prolatam fuiſſe, nullius cauſæ rationabilis munimine roboratam, eam de conſilio fratrum noſtrorum denunciavimus, publice non tenere, irritantes eam, ne quid auctoritatis habeat inhibentes. Ut itaque quod nos decrevimus per partes veſtras publice nuncietur, per apoſtolica ſcripta vobis mandamus, ut eamdem ſententiam per eccleſias veſtras prædicetis authoritate ſedis apoſtolicæ irritatam: ut fidelium populus tam ipſi epiſcopo, quam aliis una cum epiſcopo, injuſte ligatis, fraternæ communionis participium ſecure impendat, & ab illorum nullatenus propter hoc communione recedat.

Datum Laterani.

III. AD EPISCOPUM ET CLERUM EUGUBINUM.

De ſancti Ubaldi canonizatione.

Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri B. epiſcopo, & dilectis filiis B. priori, & clero, & populo Eugubino, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

BEnedictus Deus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, qui ſecundum multitudinem miſerationum ſuarum illis qui natura fuerant filii iræ ſpiritum adoptionis, in quo clamamus Abba papa, indulget, & homines ex lutea materia conſtitutos in conſortium angelorum & gloriam ſua pietate aſſumit. Sicut factum eſt temporibus noſtris de ſanctæ recordationis Ubaldo pontifice veſtro, qui cum pius & juſtus, dum in carne viveret, haberetur, poſt tranſitum a vicinis & longe poſitis propter miracula, quæ per merita ejus operatus eſt Deus, ſanctus meruit æſtimari. Impletum eſt in ipſo quod Propheta dixit in pſalmo: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii, conſtitues eos principes ſuper omnem terram: memores erunt nominis tui Domine.* Tu autem, frater epiſcope, apud ſedem apoſtolicam conſtitutus, opportune & importune in humilitate qua decuit inſtitiſti, ut memoriam prædicti pontificis canonizare, & ipſum adſcribere ſanctorum catalogo authoritate apoſtolica deberemus, conſideratione habita ad religioſam vitam ipſius, & ad multa miracula, quæ per eum, poſtquam migravit a ſæculo, Omnipotentes dignatus eſt operari. Nos vero opus iſtud intuentes ſenſum & intelligentias noſtras excedere, quia potius eſt Divini judicii quam humani, cum ipſe ſolus plene noverit qui ſunt ejus, ſuſpendimus deſiderium tuum aliquamdiu, ut nobis & fratribus noſtris quid potius agendum eſſet Spiritus ſancti gratia revelaret. Tua igitur tandem pia ſupplicatione inducti, & multorum epiſcoporum, & aliorum teſtimoniis inclinati, non de propriis meritis, ſed de miſericordia creatoris potiſſimum confidentes, de communi fratrum conſilio acquievimus votis veſtris, & canonizantes prædictum ſanctum authoritate beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, qua fungimur licet immeriti, decrevimus ut feſtum tranſitus ipſius ſicut beatiſſimi confeſſoris apud vos perpetuo habeatur. Quapropter univerſitatem veſtram monemus & exhortamur in Domino, quatenus non in vacuum gratiam iſtam recipiatis, ſed exemplo beati viri renovemini ſpiritu mentis veſtræ, & in reverentia Dei & prædicti ſancti, & omnium aliorum, ferventiores ſolito exiſtatis, & feſtum ejus ſeptimo decimo Kalendas Junii hilariter annis ſingulis celebrare ſolicite operemini, * quod veſtra circa Divinum cultum devotio profeciſſe merito videatur, & alii de facto veſtro exemplum pro

Pſal. 44

* Forte, quod. E

fecto assumant, & ipse vestris motus precibus pro totius ecclesiæ statu apud omnipotentem Dominum intercedat.

Datum Laterani, quarto Nonas Martii, pontificatus nostri anno primo.

IV. AD EPISCOPOS ANGLIÆ.

De peccatis expiandis & moribus emendandis.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis & episcopis per Angliam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

CUm ad propulsandam injuriam populi Christiani, & communis notam fidei abolendam, quam ei paganorum spurcitia in captione sanctæ terræ, quæ Domini est hæreditas nuncupata, pernicioſe ac violenter impressit, & ad emendandam etiam civitatem sanctam, & sepulcrum Dominicum ab Saracenorum & aliorum insuper occupantium immunditiis, ac auferendam illam per auxilium supernæ clementiæ a potestate illorum, sedes apostolica suum debitum recognoscens, per diversas Mundi partes nuncios sæpe a suo latere, ac commonitorias litteras destinaverit, & in Divina confisa clementia magnas illuc tendentibus impenderit indulgentias: licet, ut fraternitas vestra potest perpendere, ad hæc agenda per exhortationes illius viriliter ac devote plurimi se accinxerint, & tot in transmarinis partibus Christi fideles propter hæc sæpe fuerint congregati, ut multitudo eorum oppugnantium numerum non modicum videretur excedere, & * auxiliis ac viribus etiam prævalere: non multum tamen proficere potuit, vel his qui ex adverso contendebant obesse, pro eo, sicut ex effectu datur intelligi, quod nisus & actiones eorum qui fuerant ad partes illas profecti, Domino pro parte magna displicebant. Unde merito aliorum peccaminum, quia non in Deo sed viribus propriis confidebant, & non erat ante ipsorum oculos timor Dei, ex præconcepta superbia cor eorum permissum est obscurari, ut alia insuper agerent quæ minime convenirent, Divinum contra se suis perversitatibus judicium provocantes. Verum quia multæ sunt misericordiæ Domini, qui etsi ad malorum pervicaciam retundendam, & subdenda cervicosorum hominum colla, disciplinæ manus quandoque suas medicinaliter aggravat, & ut elevet opprimit & percutit, aut flagellat ut sanet: si ad eum cum debita fuerimus humilitate reversi, & de peccatis castigati, ac de observandis Creatoris de cetero studio ferventiore mandatis firmum propositum assumpserimus, absque ulla poterimus hæsitatione sperare, quod affluentius gratiusque nobis assistet, & de inimicis nominis Christi plenam indulgebit de cœlo victoriam, ita quod universa quæ incurrimus hucusque gravamina oblivioni tradantur: omnibus conversis retrorsum, & merita confusione ruentibus, qui oderunt Sion, & gentilibus præsumpserunt contaminationibus maculare.

Attendentibus autem, ac studio diligenti scrutantibus, quales minas populo Israeli, cum ex promissione memoratam supra terram intraret, Divina potestas tulerit, non erit dubitationis scrupulus, qui hujusmodi inquisitioni opponat, quare nostrum pro Deo incæptum conamen speratos non sit consecutum effectus. Dictum est enim illis, ut ab habitatorum illis terræ contagiis & spurcitiis abstinerent, & illorum vitia imitatione digna non ducerent, quæ ipsis possint accidere in ruinam: sed legem Domini firmo proposito & omni animi & intentionis nisu servarent. Quibus * itaque monitis si devote ac humiliter obedirent, unus eorum mille vinceret, ac decem illis decem millia. Quæ certiori postmodum experimento noverunt, cum pauci de ipsis magnam ex illis & infinitam quasi multitudinem trucidarunt: & dum devote Divinis intenderent mandatis, non fuit civitas vel munitio quæ ipsorum posset evitare congressus, vel ipsorum subtrahi conamine aliquo vel consilio potestati. Quare tamen, cum eorum filii, qui Dominum, ut ibi dicitur, non noverunt, ab illorum quæ fuerant sibi legali promulgatione injuncta temere cœpissent observatione deficere, inimici eorum adversus eos cuneos obstruentes, suæ illos potentiæ sæpius subjugaverunt, quos denuo per Divinum sibi auxilium subegerunt, cum de commissis excessibus pœnitentes, ac reatum suum recognoscentes, humiliter pia sunt ad Deum devotione conversi. Satis autem indubitanter potestis agnoscere, quod cum ex subortis discordiis proventus speratæ victoriæ, Christianæ militiæ auferretur; causa erat simultatum & odiorum * frequentia in exercitu pullulantium, quia carnem posuerant brachium suum, & a Domino recesserant corda eorum.

Si ergo volumus sine magno labore in adversariorum perniciem glorioſum per omnia obtinere triumphum: propter hucusque perpessa gravamina non deficiamus animo, sed requirentes cum humilitate ac cordis contritione misericordiam Creatoris, in confusionem eorum perpetuam, insuperabilem poterimus victoriam ex consueta supernæ dignationis merito benignitate sperare. Hæc itaque consideratione inducti, universis orbis principibus in remissionem injunximus peccatorum, ut Divini amoris & propriæ salutis intuitu, si quis adversus aliquem concepit qualibet occasione rancorem, & si despexerit homini, Creatori dimittat, ne ulterius dissentiendi ad invicem occasio præbeatur, quæ hactenus & victoriæ nobis, ut nostis, proventus abstulit, & maximæ multitudinis parti absque ullo commodo periculum mortis induxit: & toto animi studio inter se consilii reperire procurent, quo & interim valeat illud tantillum terræ Domini portionis, quæ adhuc sub Christianorum potestate tenetur, ne a perversorum manibus occupetur, inconcusse servari, & contra impiorum impetus sine aliquo pavore defendi, & accingatur denuo multitudo fidelium, quæ illuc sub debita & devota humilitate itura, totam possit terram & sepulcrum Dominicum, devicto & conculcato penitus occupantium furore, liberare.

Ad hæc etiam, quia ex hoc nobis & universo populo Christiano nimium exuperat causa fletus, & tristari debemus omnibus modis, non lætari, dum videlicet terra, ubi steterunt pedes Domini, & salutis nostræ sunt sacramenta patrata gentilium occupationibus detinetur: torneamenta, quæ causa lætitiæ inventa fuerunt & tironum exercendæ virtutis, penitus inhibemus, ut qui se voluerit exercere, ad terram illam accedat ubi & animæ virtutis viriliter poterit ac salubriter demonstrari. Taliter etiam unitati & pacis concordiæ adinvicem procurent intendere, ut nullus sit qui adversus alium guerram intendat, vel armis injuriam audeat propulsare; sed communiter potius studeant, quæ dissi-

* *Forte*, utique. H.

Jud. 2.

* frequentius

dentium animos ſtudio ac labore diligenti reforment.

Si quis vero, quod non credimus, Dei timore poſtpoſito, & reverentia noſtra & fidei Chriſtianæ contempta, contra hoc agere aliqua temeritate præſumpſerit, noverit nos vobis & aliis archiepiſcopis & epiſcopis diſtrictius injunxiſſe, ut eorum terras, qui contumaciter incæpto hujuſmodi duxerint inſiſtendum, interdicto eccleſiaſtico ſupponatis, & perſonas etiam, ſi opus fuerit, excommunicationis vinculo aſtringatis, & faciatis utramque ſententiam inviolabiliter obſervari. Vobis ergo per apoſtolica ſcripta diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ad ea quæ prædiximus celeriter adimplenda, omni tarditate & contradictione poſtpoſitis, vos accingatis, & ſtudeatis per veſtras diœceſes, dilatione & appellatione ceſſante, id executioni mandare. Datum Romæ apud ſanctum Petrum tertio Idus Januarii, pontificatus noſtri anno ſecundo.

V. AD EPISCOPUM LINCOLNIENSEM.

Jubet inquiſitionem fieri de exceſſibus Eboracenſis archiepiſcopi.

Cœleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Lincolnienſi epiſcopo, & dilectis filiis archidiaconis de Northamptun, & priori de Ponte ſancto ſalutem.

MEdiator Dei, & hominum Dominus Jeſus Chriſtus, cujus providentia in ſui diſpoſitione non fallitur, totius eccleſiæ diſciplinæ caput & magiſterium ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ voluit reſervari, & omnes alias ipſius ordinationi & correctioni ſubeſſe: ita quod conceſſa ei ſpecialiter plenitudine poteſtatis, ejus etiam * ſit ceterarum exceſſus corrigere, & quod laudabiliter agitur, authoritate apoſtolici culminis approbare. Unde nos, qui ad ejus regimen Divina ſumus diſpoſitione aſſumpti, ea volumus fratres & coepiſcopos noſtros cautela & diſcretione diligere, ne videamur affectum & familiaritatem eorum, vocationis noſtræ officio anteferre: præſertim cum habeat ſuos fines dilectio, qua quiſque tenetur ad hominem, non ad hominis errorem diligendum. Sane ad audientiam noſtram ex perſonarum, & capituli Eboracenſis eccleſiæ inſinuatione pervenit, & id ipſum dilectorum filiorum noſtrorum Roberti Eboracenſis, & Rogeri de Selebi, & aliorum undecim abbatum Præmonſtratenſis ordinis teſtimonia manifeſte declarare videntur, quod venerabilis frater noſter Gaufridus Eboracenſis archiepiſcopus, ſacramenta injuncti ſibi officii vilipendens, venatione, aucupio, & aliis militaribus curis inutiliter occupatus, ordinationi clericorum, eccleſiarum dedicationibus, aut ſynodis celebrandis, nec manum nec operam poſt ſui promotionem adhibuit, nec abbatem aliquem benedixit: licet tam contra clericos quam abbates ad maledicendum & excommunicandum, linguam conſueverit juxta motum proprium indiſcrete relaxare. Libertates eccleſiæ ſuæ ac conſuetudines approbatas evacuat & ſubvertit; appellationes, quæ ſolent eſſe ad remedium oppreſſorum, ad Romanæ ſedis injuriam reduxit in contemptum; plures, pro eo quod ad nos appellationes emiſerant, vinculis fecit carceralibus vehementer adſtringi; perſonas eccleſiæ ſuæ, poſt appellationem ad nos factam, honoribus & beneficiis ſpoliavit; quoſdam canonicorum, appellatione contempta, excommunicationi ſubjecit, privilegia Romanorum pontificum in ejus præſentia omnino authoritate fruſtrantur; & qui forte alias tutus eſſet in oſtenſione privilegii noſtri, optati coram eo beneficium præſidii demeretur. Cum contingit aliquem ad ſubtractam ſibi eccleſiam, vel poſſeſſionem, per judices delegatos authoritate noſtra reſtitui, eum, per quem debuerat judicium executioni mandari, ſtatim ſentiet inimicum. Plures enim taliter reſtitutos deſtituit, & eccleſias per miniſtros ſuos violenter aggrediens, fores eccleſiarum fregiſſe, & eos proponitur per violentiam expuliſſe. Quamplures etiam reatum perjurii fecit pernicioſe incurrere, ipſos ab obedientia, quam archidiaconis ſuis canonice ſervandam juramento promiſerant, quadam neceſſitatis violentia retrahendo. Præterea majorem eccleſiam multitudine armatorum aggrediens, fores capituli per violentiam confringi & aſportari fecit, & bona canonicorum, & aliorum plurium, qui res ſuas tam in eccleſia quam in theſauraria depoſuerant, fecit per violentiam detineri: pro quibus omnibus Eboracenſe capitulum ad noſtram audientiam appellavit. Comperimus etiam ex teſtimonio prædictorum, quod eccleſiis quandoque vacantibus, præſentatas ſibi ab his ad quos præſentatio pertinet, perſonas idoneas non admittit: ſed eas aut pueris aut minus honeſtis perſonis aſſignat, uſus pariter præſentantis & inſtituentis officio: aut facit eas ex ſola voluntate vacare, ut earum fructus ipſius uſibus applicentur, & quod ſuſtentationi alicujus clerici honeſti debebatur, ſibi non metuit retinere. Adjecerunt etiam, quod cum ſpiritualia dona gratis debeant & ſine pravitate diſtribui, frequenter cum donat eccleſiam, aut eam ſcindit per partes contra ſtatuta eccleſiæ canonica, aut in ea novam & indebitam retinet penſionem, & quamplures excommunicatos vel ſuſpenſos non niſi pecunia interveniente abſolvit. Religioſi vero viri & honeſti in conſpectu ejus deſpecti & contemptibiles fiunt: viles & ſuſpectæ perſonæ de facili familiaritatem ejus & gratiam aſſequuntur. Unde, ſi ſic vivitur & in talibus fuerit converſatio ſua timendum eſt ne gregi ſibi commiſſo potius ſit lapis offenſionis & ſcandali patra, quam eruditionis exemplum, vel contra ſpirituales nequitias ſolatium aut tutela. Quia igitur quæ præmiſſa ſunt, ſolicitudinem inquiſitionis expoſcunt, diſcretioni veſtræ, de qua plene confidimus, inquiſitionem horum duximus committendam: per apoſtolica ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus ad Eboracenſem eccleſiam accedatis, & convocatis abbatibus, & prioribus, & aliis eccleſiaſticis perſonis Eboracenſis diœceſis, diligentius inquiratis, utrum Eboracenſem eccleſiam & provinciam tam inutiliter & pernicioſe tractavit: & ſi ſuper præmiſſis legitimi accuſatores apparuerint. audiatis quæ contra præfatum archiepiſcopum duxerint proponenda: &, eis diligenter auditis & cognitis, atteſtationes ſub ſigillis veſtris incluſas nobis tranſmittere procuretis, aſſignantes partibus terminum competentem, quo ſufficienter inſtructæ ad apoſtolicam ſedem accedant, quod canonicum eſt, ibi, dante Domino, recepturæ. Si vero accuſatores defecerint, & fama publica fuerit contra ipſum, ei purgationem cum tribus epiſcopis, & totidem abbatibus, authoritate noſtra, ſublato appellationis obſtaculo, indicatis: in qua ſi forte defecerit, ipſum ab archiepiſcopali officio & adminiſtratione ſuſpenſum apoſtolico conſpectui faciatis præſentari, ut au-

tho-

* *al.* proprium.

thore Domino, ibi plenius doceatur, qualiter eum & sibi consimiles in domo Dei oporteat ministrare. Si vero idem archiepiscopus aliquid contra eos duxerit proponendum, illud nihilo minus audiatis, & ad nos sub sigillis vestris transmittatis inclusum, ut super his quod canonicum fuerit, statuatur. Sane si dictus archiepiscopus in elusionem mandati nostri, antequam citatio vestra ad eum perveniat, appellationem interposuerit, vel iter arripuerit ad sedem apostolicam veniendi: vos ei terminum trium mensium statuatis, infra quem se debeat in propria persona nostro conspectui præsentare. Quod si non fecerit, vos eum ex tunc ab omni pontificali officio & archiepiscopatus administratione denuncietis authoritate nostra, remota appellatione, suspensum. Quod si omnes his exequendis interesse nequiveritis, duo vestrum nihilo minus ea exequantur.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sexto Idus Junii, pontificatus nostri anno quarto.

VI. AD DECANUM ET ARCHIDIACONOS LINCOLNIENSIS ECCLESIÆ.

Contra Gaufridum Eboracensem archiepiscopum.

*Cælestinus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis * Haime decano Lincolniæ, & Rogero de Leicestrie, & Winemero de Northamptun, archidiaconis in Lincolniensi diœcesi constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.*

* *Forte*, Haimone. *H.*

EXposuerunt nobis dilectissimi filii nostri, Simon decanus. & capitulum ecclesiæ sancti Petri Eboraci, quod post appellationem ad nos interpositam, clerici de capella venerabilis fratris nostri ejusdem ecclesiæ archiepiscopi, & quidam alii ejusdem civitatis in cathedrali ecclesia, in grave præjudicium ipsorum canonicorum intrusi, exclusis vicariis & clericis ejusdem ecclesiæ, in ea ministrare, & contra approbatam & antiquam consuetudinem loca & stalla personarum in choro & capitulo usurpantes, ordinem ecclesiæ pervertere præsumpserunt. Volentes vero hujusmodi præsumptionibus, prout convenit, obviari, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus, si vera sunt quæ præmisimus, præsumptores illos, ut ipsi ecclesiæ S. Petri & canonicis super his in præsentia vestra debitam satisfactionem exhibeant, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellatis. Damna etiam, quæ per eosdem clericos prædicto capitulo constitit irrogata, sicut justum fuerit, resarciri faciatis. quod si omnes his exequendis interesse nequiveritis, duo vestrum ea nihilo minus exequantur. Datum Romæ apud sanctum Petrum secundo Kalendas Junii, pontificatus nostri anno quarto.

VII. AD HUBERTUM ARCHIEPISCOPUM Cantuariensem.

Ei legationem apostolicæ sedis committit.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Huberto Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

SIncerita devotionis & fidei consuetæ, quam Anglicana semper ecclesia circa sacrosanctam Romanam ecclesiam conservavit, in tua, sicut bene confidimus, providentia & virtute refloruit, & placidi fervoris accepit acceptabile * incrementum. Talis enim ad Romanam ecclesiam tuæ fraternitatis emanavit opinio, quæ in tuæ honestatis odore nos recreat, & constantiæ quam habes vigore confortat: ita ut confidentiam, quam de tua probitate concepimus, in nostro jam apertius opere declaremus. Supplicante itaque carissimo in Christo filio nostro Richardo illustri rege Anglorum, & universis suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ, ut Anglicana ecclesia legatum apostolicæ sedis pro suis & regni profectibus obtineret: tum pro devotione, quam ad Cantuariensem ecclesiam pro meritis illius glorioſi martyris habemus; tum pro tuæ probitatis & honestatis intuitu, eorum precibus assensum præstitimus & favorem, maxime quia multum credimus ecclesiæ & regni utilitatibus expedire, si talem in ministerio supradicto regio illa recipiat, qualem prædicti regis, & eorum instantia, de conversationis merito & fidei devotione commendat. Ideoque nos ad honorem Dei, & Cantuariensis ecclesiæ salutem, & pacem per totum regnum Angliæ, non obstante exceptione vel privilegio venerabili fratri nostro Gaufrido Eboracensi archiepiscopo, aut ecclesiæ suæ vel alii facto, officium tibi legationis concedimus, per apostolica scripta mandantes, quatenus illam cum fraternæ obedientiæ humilitate suscipias, & secundum datam tibi cœlitus facultatem ad emendandam ea quæ necesse est emendari, & ad statuenda quæ fuerint statuenda, debitæ diligentiæ manum authoritate ipsius legationis apponas: ita nimirum in omnibus reverentiam matris tuæ Romanæ ecclesiæ prompta devotione custodiens, ut eam de profectu ministerii, quod tibi læta committit, tuis etiam facias operibus lætiorem.

* *al.* sacramentum

Datum Laterani xv. Kalendas Apr. pontificatus nostri anno IV.

VIII. AD OMNES ANGLIÆ EPISCOPOS.

De reverentia exhibenda Huberto Cantuariensi archiepiscopo, sedis apostolicæ legato.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus in Christo, Eboracensi archiepiscopo, & universis episcopis, & dilectis filiis abbatibus & prioribus, & aliis ecclesiarum prælatis per regnum Angliæ constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

DIvinæ sapientiæ inscrutabilis altitudo sacrosanctam ecclesiam in hujus mundi latitudine stabilivit, & ita regimen & gubernationem in ipsius inimitabili provisione esse voluit, ut ad eam salubriter gubernandam plures assumerentur in partem solicitudinis, quamvis pro unitatis ecclesiasticæ firmamento Romana ecclesia acceperit plenitudinem potestatis. Voluit enim, ut secundum quod ecclesiam alloquitur in Propheta, pro patribus ejus filii nascerentur, qui super omnem terram principes constituti, virtutum meritis, & verbo doctrinæ, rudes, ad fidem provectos, ad justitiam erudirent. Unde sacrosancta Romana ecclesia, cui Dominus super ceteras contulit ecclesiæ magistratum; pium ad alias materna provisione respectum providit ab initio, & laudabili hactenus consuetudine custodivit, ut de diversis mundi partibus ad earum ministerium implendum viros prudentes assumeret: quorum authoritas & doctrina sub Romani pontificis modera-

deramine conſtituta, quod ipſe non poterat, procul diſtantibus eccleſiis miniſtraret. Unde nos, qui licet inſufficientibus meritis in ſublimi ſumus ejuſdem ſpecula conſtituti, patrum noſtrorum veſtigiis inhærentes, ita intendimus cum Dei adjutorio injunctum nobis miniſterium circa proximas eccleſias gerere, ut his, a quibus etiam poſitione diſtamus, opportuna debeat providentia non deeſſe. Specialiter autem ad præſens, Anglicanam eccleſiam paternæ conſiderationis acie intuentes, ad ſalutem ipſius, & ſpeciales in Chriſto profectus, communi conſilio fratrum noſtrorum decernimus, ut venerabilis frater noſter Hubertus Cantuarienſis archiepiſcopus, de cujus meritis & virtute, ſapientia pariter & doctrina, eccleſia univerſalis congaudet, miniſterio legationis accepto, vices noſtras ad honorem eccleſiæ, & totius regni Angliæ, non obſtante exceptione vel privilegio tibi aut eccleſiæ tuæ, frater archiepiſcope, vel alii facto, libere exequatur. Præſentium itaque authoritate univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eidem tanquam apoſtolicæ ſedis legato reverentiam exhibeatis debitam & honorem; atque ejus ſalubria monita & mandata recipiatis humiliter & ſervetis, quæ authoritate legationis, qua fungitur ſecundum Dominum, duxerit ſtatuenda, firmiter obſervantes.

Datum Laterani decimoquinto Kalendas Aprilis, pontificatus noſtri anno quarto.

IX. AD ARCHIEPISCOPUM SENONENSEM, Fragmentum.

Jubet ut Francorum regem moneat recipere uxorem prætextu conſanguinitatis dimiſſam.

Nos itaque, qui ipſum regem Francorum ſpecialiter in viſceribus noſtris caritatis diligimus, per dilectum filium noſtrum C. ſubdiaconum apoſtolicæ ſedis legatum, ad hoc ſpecialiter miſſum, rogavimus eumdem, ut reginam ſuam, quam a ſe conſilio iniquo amoverat, affectu maritali tractaret: nec illis aures accommodaret qui pro lucro reputant, ſi poſſunt inter aliquos odium & diſcordiam ſeminare. Inde eſt, quod illam divortii ſententiam, contra juris ordinem prolatam, de fratrum noſtrorum conſilio penitus irritantes, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus firmiter & præcipimus, quatenus, ſi prædictus rex, iſta vivente, aliam ſuperducere voluerit, vos authoritate apoſtolica id eidem inhibere curetis.

X. AD HUBERTUM CANTUARIENSEM archiepiſcopum.

De negotiis terræ ſanctæ.

VOS autem fratres archiepiſcope & epiſcopi, quibus cura animarum & ſolicitudo commiſſa eſt, precibus inſtantes ad Dominum inceſſanter, ſubditos vobis populos inducatis, ut aſſumpto crucis ſignaculo, ad confutandos fidei Chriſtianæ perſecutores accingantur. Speramus ſiquidem, & vos ſperare debetis, quod Dominus in verbo prædicationis & orationis veſtræ rete laxabit in capturam, & tales ad defenſionem orientalis provinciæ propitius excitabit, quorum potius exigentia meritorum, quam armorum fiducia exurget Deus, & inimici ejus diſſipabuntur, & fugient a facie ejus qui oderunt eum. Nos autem illius, qui pro divinitatis amore hujus peregrinationis laborem aſſumere, &, quantum in ſe fuerit, implere ſtuduerint, de indulto nobis a Domino authoritatis officio illam remiſſionem impoſitæ pœnitentiæ per ſacerdotale miniſterium facimus, quam prædeceſſores noſtri ſuis noſcuntur temporibus ſtatuiſſe: ut videlicet qui corde contrito & humiliato ſpiritu, laborem hujus peregrinationis aſſumpſerint, & in pœnitentiam peccatorum hoc iter expedierint, ſi in fide deceſſerunt, plenam ſuorum criminum indulgentiam, & vitam conſequantur æternam. Bona quoque ipſorum, ex quo crucem acceperint, cum familiis ſuis, ſub Romanæ eccleſiæ, nec non & archiepiſcoporum, aliorumque eccleſiæ prælatorum protectione conſiſtant, & nullam de his, quæ in ſuſceptione crucis quiete poſſederunt, donec de ipſorum reditu vel obitu certiſſime cognoſcatur, jacturam vel perturbationem ſuſtineant vel quæſtionem, ſed bona ipſorum integra remaneant interim & quieta.

Illi autem qui in ſubſidium terræ illius de bonis ſuis illuc tranſmiſerint, de peccatis ſuis veniam conſequentur, juxta moderamina prælatorum. Hunc tibi, frater archiepiſcope, oneris hujus laborem duximus injungendum, mandantes, ut apud cariſſimum in Chriſto filium noſtrum illuſtrem Anglorum regem, qui terram ſanctam ſub trium ſtatuit treguis annorum, ut ad defenſionem illius terræ milites & pedites bene inſtructos tranſmittat, aſſiduis exhortationibus elaboret: provinciam circumiens Anglicanam, opportunis & importunis prædicationibus inſtet, ut pro defenſione Chriſtianitatis aſſumpto crucis ſignaculo, terram viſitent tranſmarinam.

XI. AD SIMONEM DECANUM EBORACENSEM.

De adminiſtratione ejuſdem diœceſis.

Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Simoni decano Eboracenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CUM univerſalis eccleſiæ regimen nobis licet inſufficientibus Divina favente gratia ſit commiſſum, & ſingularum ex eis caſibus præcavere teneamur & utilitatibus providere: illud nobis eſt ſummo opere præcavendum, ne inde eccleſiæ in temporalibus vel ſpiritualibus detrimentum incurrant, unde ipſarum honorem & commodum credimus procurare. Cum enim penſatis perſonarum meritis, & diligenter inſpectis, aliquis juxta ſuorum exigentiam meritorum per nos fuerit ſuæ dignitatis poteſtate ſuſpenſus, & ab eccleſiarum prælatione ad tempus amotus: ne ſubditis paſtoris cura privatis malignandi materia tribuatur & occaſio litigandi, eis tali debemus providere perſona, quæ & litigantium dirimere quæſtiones, & ſubditorum exceſſus corrigere noverit; &, quantum ſui officii debitum patitur, & diligat, & affectet. Inde eſt, quod cum Eboracenſis archiepiſcopus, ejus actibus exigentibus, & contumacia faciente, qui abuſus patientia noſtra, neque a ſuis iniquitatibus deſtitit, nec noſtro ſe conſpectui, indulto ſibi miſericorditer termino, præſentavit, ab uſu pallii, & epiſcopalis officii executione, a miniſtratione quoque tam ſpiritualium quam temporalium, & beneficiorum perceptione, noſtra ſit authoritate ſuſpenſus: diſcretioni tuæ authoritate præſentium duximus indulgendum, ut cum conſilio canonicorum

corum in Eboracenſi eccleſia reſidentium, clericorum Eboracenſis diœceſis exceſſus corrigere valeas, & querelantium tam clericorum quam laicorum Eboracenſis diœceſis controverſias, quæ judicio exigunt eccleſiaſtico terminari, canonice definire, canonica ſeveritate, appellatione remota, percellens eum qui ſuper hoc contumaciter duxerit reſiſtendum, donec eidem eccleſiæ aliter fuerit ſolicitudine noſtra proviſum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire: ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani decimo Kalendas Januarii pontificatus noſtri anno quinto.

XII. AD CLERICOS EBORACENSES.

Ejuſdem argumenti.

Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis univerſis abbatibus, prioribus, archidiaconis, & aliis clericis, comitibus, & baronibus, & aliis in Eboracenſi provincia conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

QUAM miſericorditer Romana eccleſia ſuper facto Eboracenſis archiepiſcopi proceſſerit videre licet, ſi litterarum noſtrarum tenorem, quas utraque partium a ſede apoſtolica diverſis temporibus impetravit, diligenter attendatis. Cum enim, ſignificantibus dilectis filiis decano & capitulo Eboracenſi, & non paucis abbatibus, prioribus, & aliis eccleſiæ prælatis in regno Angliæ conſtitutis, ad apoſtolatus noſtri audientiam perveniſſet, dictum archiepiſcopum, paſtoralis officii debito prætermiſſo, ſæcularibus negotiis implicari, & non Divinis obſequiis, non clericis ordinandis, non eccleſiis dedicandis, non ſynodis celebrandis, non benedicendis abbatibus, ſed venationibus & aucupio totius animi ſui ſtudium applicare, & exercere alia quæ commiſſo ſibi officio pontificali & honori non modicum derogant: non ſtatim formavimus judicium contra eum, ſed inquiſitionem famæ ipſius venerabili fratri noſtro Lincolnienſi epiſcopo, & dilectis filiis archidiacono de Northamtun & priori de Ponte * fracto duximus committendam; cupientes ipſum archiepiſcopum per interminationem ſuſpenſionis, ſi de his quæ nobis fuerant ſignificata conſtaret, vel ſi ea legitime comprobari non poſſent, per exhibitionem canonicæ purgationis, quam ei cum tribus epiſcopis & totidem abbatibus feceramus indici; a ſuis exceſſibus deterrere, & ad veritatis tramitem revocare. Verum quoniam idem archiepiſcopus, antequam citatio eorumdem judicum perveniſſet, ad ſedem appellavit apoſtolicam: dicti judices juxta litterarum noſtrarum tenorem, ſpatio ei trium menſium indulto, Kalendas Junii, quo appellationem interpoſitam proſequi non differret, ipſi procuraverunt pro termino aſſignare. Deinde vero cum archiepiſcopus ipſe iter arripuiſſet ad ſedem apoſtolicam veniendi, timens ne propter inclementiam aeris aliquod perſonæ ipſius periculum eveniret, a nobis litteris & nunciis poſtulavit, ut ſtatutum ſibi terminum deberemus miſericorditer prorogare. Nos vero precibus ipſius annuentes, & credentes quod eo citius de ſuis exceſſibus pœniteret, quod nos ad audiendas petitiones ſuas magis propitios & faciles inveniret, terminum uſque ad octavas B. Martini proximo præterituras proſequendæ appeliationis ad ipſum purgandum ſtatuimus, memoratis judicibus dantes nihilominus in mandatis, ut ſi tunc inde archiepiſcopus noſtro aſpectui neglexerit ſe præſentare, exinde juxta priorum litterarum tenorem in cauſa procederent; & quæ ipſis per eaſdem litteras mandata fuerant, exequi procurarent. Ceterum memorato termino jam tranſacto, cum ad Romanam eccleſiam nec acceſſerit, nec aliquem miſerit reſponſalem, qui abſentiam ſuam quolibet modo excuſaret: ipſius inobedientiam & contumaciam attendentes, ipſum ab uſu pallii, & pontificalis officii executione, adminiſtratione etiam tam temporalium, quam ſpiritualium, ac perceptione beneficiorum duximus ſuſpendendum: memoratis judicibus per apoſtolica ſcripta mandantes, ut eum per totam Eboracenſem diœceſim, & provinciam, ſuſpenſum a nobis publice ſtatuant nunciare. Ideoque univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eidem archiepiſcopo, vel officialibus ejus, nec in ſpiritualibus nec in temporalibus præſumatis aliquatenus reſpondere: ſed ſi quas inter aliquos veſtrum in Eboracenſi diœceſi poſitorum quæſtiones oriri contingat, quæ judicio eccleſiaſtico debeant terminari: ad audientiam dilecti filii noſtri Simonis Eboracenſis decani eaſdem controverſias deferatis, ipſius judicium recepturi humiliter, & firmiter ſervaturi: ſcientes nos eidem decano de ſolita ſedis apoſtolicæ miſericordia indulſiſſe, ut cum conſilio canonicorum ſuorum in Eboracenſi eccleſia reſidentium, exceſſus corrigat clericorum, & eorum ac laicorum qui eccleſiaſticam audientiam exigunt, in Eboracenſi diœceſi definiat quæſtiones.

Datum Laterani decimo Kalendas Januarii pontiacatus anno quinto.

VIII. AD LINCOLNIENSEM EPISCOPUM.

Ejuſdem argumenti.

*Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Lincolnienſi epiſcopo, & dilectis filiis archidiacono de Northamptun, & priori de Ponte * fracto, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

* *al.* Ponte ſancto

CUM ſacroſancta Romana eccleſia ſuper immobile fundamentum, lapidem ſcilicet angularem & verum, perpetua ſtabilitate fundata, de ſe ipſa Veritate dicente, *Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam*, per beati Petri merita eccleſiarum omnium magiſterium cepit & primatum, ad principem apoſtolorum Domino proteſtante, *Si diligis me, paſce oves meas*; & non ſolum corporum, ſed etiam animarum judiciariam accepit poteſtatem, eodem apoſtolorum principe audiente a Domino: *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum in cœlis*: nos, quos non propria merita, ſed ſola Divina miſeratio, ad ſummi pontificatus apicem evocavit, ſi judicia noſtra recta volumus & provida deliberatione formare, & poteſtate nobis tradita non abuti, illius debemus, quantum humana permittit fragilitas, exempla ſectari, in quo ſedes apoſtolica fundata conſiſtit, & a quo ceterarum eccleſiarum curam ſuſcepit, & ligandi atque ſolvendi plenitudinem poteſtatis. Mirabilis enim ſuper omnia Deus, & inſcrutabilis Divini conſilii altitudo, licet incomprehenſibilia ſint judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ipſius, aliquid tamen ex his, quæ in inferioribus operatur, ſi recte conſpicimus,

Matth. 16. *Joan.* 13. *Matth.* 16.

mus, nobis & aliis ecclesiarum prælatis in forma judicii innuit imitandum, qui cum sterilem arborem de vinea sua, juxta illud evangelii, præceperit succidendam, ne terram fertilem occuparet, præmisit dicens: *Ecce tres anni sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio, succide ergo illam.* Hoc siquidem nos, licet minimi, & humanæ fragilitatis subjacentes defectibus, intra nos ipsos assidua meditatione pensantes, auditis excessibus Eboracensis archiepiscopi, & de inhonesta vita, & de inutili conversatione eius rumoribus in nostra & fratrum nostrorum audientia recitatis, non statim formavimus judicium contra eum; sed exemplo illius, cujus miserationes super cetera opera ejus, ut sterilis arbor pullularet in fructus, & vigorem reciperet jam amissum, non modico temporis spatio ad correctionem ipsius, multiplicatis litteris & mandatis non destitimus laborare: nunc eum ad viam salutis nostris monitis revocantes, nunc per interminationem suspensionis officii & beneficii deterrentes ab iniquitatis suæ semitis & erroris, sicut vobis, qui totam rei seriem & processum negotii quoad ordinem agnovistis, credimus manifestum. Sane ad audientiam nostram ex personarum & capituli Eboracensis ecclesiæ insinuatione pervenit, & idipsum dilectorum nostrorum Roberti de Eboraco & Rogeri de Selebi, & aliorum undecim abbatum Præmonstratensis ordinis testimonia manifeste declarare videntur: quod Gaufridus Eboracensis archiepiscopus sacramenta injuncti sibi officii vilipendens, venatione, aucupio, & aliis militaribus curis inutiliter occupatus, ordinationi clericorum, ecclesiarum dedicationibus, aut synodis celebrandis, nec manum nec operam post sui promotionem adhibuit, nec abbatem aliquem benedixit, licet tam contra clericos quam abbates ad maledicendum & excommunicandum linguam consueverit juxta motum proprium indiscrete laxare. Libertates ecclesiæ suæ, ac consuetudines approbatas evacuat ac subvertit: appellationes, quæ solent esse ad remedium oppressorum, ad Romanæ sedis injuriam reduxit in contemptum: & plures, pro eo quod ad nos appellationem emiserant, vinculis fecit carceralibus vehementer adstringi. Personas ecclesiæ suæ post appellationem ad nos factam honoribus & beneficiis spoliavit: quosdam canonicorum appellatione contempta excommunicationi subjecit: privilegia Romanorum pontificum, in ejus præsentia sua, omnino authoritate frustrantur: & qui forte alias tutus esset, in ostensione privilegii nostri, optati coram eo præsidii beneficium demeretur. Cum contingit aliquem ad subtractam sibi ecclesiam vel possessionem per judices delegatos authoritate nostra restitui, eum, per quem judicium debuerat executioni mandari, statim sentiet inimicum. Plures enim taliter restitutos destituit, & ecclesias suas per ministros suos violenter aggrediens, fores earum fregisse, & eos proponitur per violentiam expulisse: quamplures reatum perjurii fecit pernicioſe incurrere, ipsos ab obedientia, quam archidiaconis suis canonice servandam juramento promiserant, quadam necessitatis violentia retrahendo. Præterea majorem ecclesiam cum multitudine armatorum aggrediens, fores capituli per violentiam confringi & asportari fecit, & bona canonicorum & clericorum plurium, qui res suas tam in ecclesia quam in thesauraria ibi deposuerant, fecit per potentiam detineri. Pro quibus omnibus Eboracense capitulum ad nostram præsentiam appellavit. Comperimus etiam ex testimonio prædictorum, quod ecclesiis quandoque vacantibus, præsentatas sibi ab his ad quos præsentatio pertinet personas idoneas non admittit; sed eas aut pueris & minus honestis personis assignat, usus pariter & præsentantis & instituentis officio, aut facit eas de sola voluntate vacare, ut earum fructus usibus ipsius applicentur, & quod sustentationi alicujus honesti clerici debebatur, sibi non metuit retinere. Adjecerunt etiam, quod cum spiritualia dona gratis debeant & sine pravitate distribui, frequenter cum donat ecclesiam, aut eam scindit per partes contra statuta canonica, vel in ea sibi novam & indebitam retinet * possessionem, & quamplures excommunicatos, vel suspensos, non nisi pecunia interveniente absoluit: religiosi vero & honesti viri in conspectu ejus despecti & contemptibiles fiunt; viles & suspectæ personæ de facili familiaritatem ejus & gratiam assequuntur. Nos vero de rumoribus tam profanis auditis non semel, sed sæpius, & tam prædictorum quam aliorum prælatorum, in regno Angliæ, & in Eboracensi provincia positorum litteris, nostris auribus frequentius inculcatis, volentes eum a suis excessibus deterrere, & ad exequendum pastoralis officii debitum revocare: inquisitionem famæ ipsius vobis duximus committendam, ut convocatis abbatibus, & prioribus, & aliis ecclesiasticis personis Eboracensis diœcesis, inquireretis de præmissis diligentius veritatem, & si accusatores legitimi procederent contra eum, auditis quæ proponerentur hinc & inde, & depositionibus testium redactis in scriptis, eas sigillorum vestrorum signatas munimine ad sedem apostolicam transmittere deberetis; assignato partibus termino competenti, quo ad audiendam sententiam nostro se conspectui præsentarent. Hoc etiam iisdem litteris meminimus fuisse insertum, ut deficientibus accusatoribus, si fama publica faceret contra eum, purgationem ipsius cum tribus episcopis & totidem abbatibus, sublato appellationis obstaculo, indicere curaretis. In qua si forte deficeret, ipsum ab archiepiscopali officio & administratione suspensum, nostro faceretis conspectui præsentari; si vero archiepiscopus memoratus, antequam citatio vestra perveniret ad ipsum, ad sedem apostolicam appellaret, induciis ei trium mensium indultis, si infra eos interpositam appellationem prosequi negligeret vel differret, ipsum ab omni pontificali officio & archiepiscopatus administratione nostra nunciaretis authoritate suspensum. Quia vero idem archiepiscopus, antequam per vos citaretur ad causam, sicut nobis suis litteris & nunciis intimavit, sedem curavit apostolicam appellare: & vos ei ad prosequendam appellationem Kalendas Januarii pro termino assignastis: ipsius laboribus & expensis parcere disponentes, ac timentes, * si æstivo tempore ad Urbem accederet, aliquod personæ ipsius ex aeris inclementia periculum proveniret, cum, sicut nobis intimatum fuerat, iter arripuisset ad sedem apostolicam veniendi, & paratus existeret de objectis sibi criminibus respondere, de solita sedis apostolicæ benignitate prosequendæ appellationis ab ipso usque ad octavas beati Martini proximo præterituras terminum duximus prorogandum; omnia quæ fuerunt contra eum impetrata, usque ad eumdem terminum suspendentes, & revocantes in statum pristinum quidquid contra eum post appellationem ad nos interpositam priorum litterarum obtentu fuisset a nobis vel aliis immutatum. Vobis etiam per apostolica scripta distincte mandavimus, ut, nisi in octavis sancti Martini nostro

Luc. 13.

* pensio

Forte, n si. H.

con-

conſpectui ſe præſentaret, juxta formam primæ commiſſionis, ſublato cujuslibet contradictionis & appellationis obſtaculo, procedere nullatenus differetis. Verum quoniam memoratus archiepiſcopus, abuſus patientia noſtra, nec ad Romanam eccleſiam acceſſit, nec reſponſalem aliquem deſtinavit, qui vel ejus abſentiam excuſaret, cum eum non modicum ultra præfixum ſibi terminum miſericorditer curaverimus expectare, licet eo ipſo videatur confeſſus de crimine, quod noſtro ſe conſpectui præſentare neglexerit, ipſum ab uſu pallii, & omnis epiſcopalis officii executione, a miniſtratione quoque tam ſpiritualium quam temporalium, & beneficiorum perceptione ipſius Eboracenſis eccleſiæ, & provinciæ, duximus ſuſpendendum: ut ſic ſaltem a ſuæ iniquitatis pertinacia reſipiſcens, canonicæ ſeveritatis cenſuram in ſe non exigat fortius exerceri. Ideoque diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, atque præcipimus, quatenus eum, per omnes eccleſias Eboracenſis diœceſis & provinciæ ſuſpenſum a nobis publice nuncietis: omnibus clericis & laicis ejuſdem provinciæ ex parte noſtra firmius injungentes, ne ipſi archiepiſcopo vel officialibus ejus in temporalibus vel ſpiritualibus reſpondere præſumant, donec de ipſo archiepiſcopo aliud duxerimus ſtatuendum. Mandamus autem & per vos volumus in Eboracenſi diœceſi nunciari, ut ſi forſitan inter aliquos quæſtiones moveri contingat, quas eccleſiaſtico judicio conveniat terminari, ad audientiam dilecti filii noſtri Simonis Eboracenſis decani, cui cum conſilio canonicorum in eadem eccleſia reſidentium, & clericorum exceſſus committimus corrigendos, & litigantium tam clericorum quam laicorum controverſias decidendas, referant, ipſius judicium ſuſcepturi humiliter, & firmiter ſervaturi. Adhæc, omnia, quæ authoritate litterarum noſtrarum, antequam ad vos ſecundarum notitia perveniſſet, ſuper negotiis eumdem archiepiſcopum contingentibus, tam reſtitutionibus ablatorum, quam de aliis provide & rationabiliter ſtatuiſtis, rata decrevimus permanere: mandantes ut authoritate noſtra ſuffulti, ad Eboracenſem eccleſiam accedentes, juxta priorum litterarum tenorem, tam in inquiſitione famæ, quam reſtitutione ablatorum canonicis facienda, nihilo minus procedatis, non impediente appellatione vel abſentia archiepiſcopi memorati, nec obſtantibus litteris in primarum litterarum præjudicium hactenus impetratis. Ad hæc, præſentium vobis authoritate injungimus, quatenus ſententiam excommunicationis in quoſdam canonicos, vicarios, clericos, & ſervientes canonicorum Eboracenſis eccleſiæ, ab eodem archiepiſcopo poſt appellationem ad nos interpoſitam, promulgatam, irritam judicetis penitus & inanem: ita tamen, ut dictos canonicos & alios in eadem ſententia nominatos, ad majorem cautelam authoritate apoſtolicæ ſedis abſolvatis. Omnes autem illos, qui in Benedictum clericum ſupradicti decani, Gualterum presbyterum, Richardum de Semare, & quinque de Cavel clericos, & alios clericos Eboracenſis eccleſiæ, manus temerarias injecerunt, vel qui eis violentiam præceperunt inferri, tamdiu nuncietis, appellatione remota, excommunicationis vinculo detineri, donec paſſis injuriam congrue ſatisfecerint, & cum veſtrarum teſtimonio litterarum ad ſedem veniant apoſtolicam abſolvendi. Quod ſi omnes his exequendis nequiveritis intereſſe, duo veſtrum ea nihilo minus exequantur. Datum Laterani x. Kalendas Januarii, pontificatus noſtri anno quinto.

XIV. AD HUBERTUM CANTUARIENSEM archiepiſcopum.

De nagotiis terræ ſanctæ.

Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Huberto Cantuarienſi archiepiſcopo, & apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

EX parte tua in audientia fuit noſtra propoſitum, quod multi ſunt in Anglia, qui, ut ſepulcrum Domini viſitarent, & illi terræ ſanctæ in qua ſteterunt pedes Domini ſubſidium opportunum conferrent, crucem Dominicam aſſumpſerunt; & licet votum poſſint perficere, tamen ab executione ejuſdem ſe ſubtrahunt in ſuarum periculum animarum. Sunt etiam quidam, qui licet crucem ſuſceperint, pro paupertate tamen & corporis debilitate, vel alia juſta cauſa, emiſſum votum non poſſunt, ſicut convenit, adimplere. Verum quia quid ſuper his agendum ſit circa eos, nos duxit fraternitas tua conſulendos: authoritate tibi præſentium reſpondemus, per apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus omnes illos, qui votum tale emiſerunt, ſicut dictum eſt, & ad illud explendum propriæ ſuppetunt facultates, niſi ex juſta cauſa omittendum, eos ad exequendum quod gratis voviſſe dicuntur, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione remota, compellas. Ceterum de his qui paupertate & corporis debilitate, vel alio juſto impedimento, votum quod emiſiſſe noſcuntur, non poſſunt, ſicut convenit, adimplere: volumus ut, cum ſuper his veritas tibi fuerit declarata, pœnitentia congrua eis injuncta, licentiam eis tribuas remanendi: eiſdem firmiter injungens, ut, quam cito exequendi votum ſuum libera eis fuerit attributa facultas, id exequi ſine dilatione aliqua non poſtponant. His vero, quos pro infirmitate corporis tibi conſtiterit nullatenus poſſe in propria perſona votum ſuum proſequi, unam perſonam idoneam, vel plures, ſecundum quod facultates eorum ſuppetierint, ultra mare tranſmittant in ſuis expenſis, per annum, vel amplius juxta tuum arbitrium, ibidem in Jeſu Chriſti obſequio moraturas.

Datum Laterani ſecundo Idus Januarii, pontificatus noſtri anno v.

EPISTOLA PHILIPPI BELVACENSIS EPISCOPI AD CÆLESTINUM PAPAM.

De captione ſua.

Venerabili Domino & patri Cæleſtino ſummo pontifici Philippus Belvacenſis epiſcopus ſalutem & obedientiæ canonicæ devotionem.

SUpernæ dignitatis favor felicitatem veſtram & multiplices ſucceſſus evexit in altum, ad memoriam reducens illud legale: Inſontes invitat ad culpam, qui fontes præterit impunitas. Univerſis eccleſiis jam quaſi notorium habetur, quam irreverenter, quamque inhumaniter, in dominum ſuum regem Francorum rex Angliæ jampridem inſurrexerit, ſimilis homini qui montem magnum ſune circum ligatum tentat dejicere, Afferens igitur ſecum ignem & gladium, ſubni-

xus etiam apostaticis Braibancenorum cohortibus, patriam nostram irruerat, circumquaque depopulando. Quod cum vidissem, illius legalis non immemor, Vim vi repellere licet, & illius: Pugna pro patria, militum & civium cuneis, & aciei procerum immixtus, hostibus irruentibus obviam exivi. Sed humanis noverca fortuna consiliis, propositum rei sinistro mancipavit effectui. Captus quidem ibi sum, & vinculis gravibus & catenis addictus; nec ordinis dignitas, nec Dei reverentia, remedii aliquid vel mitigationis mihi contulerunt. Taliter ergo rex Angliæ in christum Domini more lupino sævire non formidavit, nec vestris auribus incognitum existimamus. Quid ergo dissimulatis? Quis pater videret filium errare, & taceret? Quis virga filium non percuteret, ut gladium non incurreret? Desperat pater de filio, cum comminatione non corripit vel flagello. Luce quidem clarius elucescit quod rex Angliæ, ceterique complices sui, qui violenter manus in nos injecerunt, dictæ sententiæ canonem inciderunt. Injurias nobis & molestias enormiter illatas vestræ paternitati lacrymabiliter insinuamus lacrymis nostris: & petitioni clementer condescendatis. Indignum est siquidem subjectorum petitionem ad vos directam, vacuam reverti & inanem, quæ & humilitatem redolet, & rationis subnixa est præsidio. Nec immunis est a culpa, qui cum potest corrigere, dissimulat emendare; nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Licet igitur verba doloris totiens multiplicaverim, pater sancte, ne miremini. Nescit, immo nequit, pectoris claustro dolor assiduus sepeliri. Valeat paternitas vestra.

XV. AD PHILIPPUM BELVACENSEM EPISCOPUM.

Respondet superiori.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, dilecto fratri Philippo Belvacensi episcopo, salutem & ab exorbitatione reditum maturare.

Sinistre licet tibi evenerit, nec mirum. Cunctorum enim meretur odium, qui omnium se in commune approbat inimicum. Præsulem namque pacificum exuens, militem bellicosum induisti: clypeum pro infula, gladium pro stola, loricam pro alba, galeam pro mitra, lanceam pro baculo pastorali, ordinem rerum & seriem pervertens, temerarius bajulasti; non vim, sicut allegas, sed virtutem vi repellere volens; non pro patria, sed contra patriam pugnans. De Gallia namque vestra jam publice declamare possumus: *Væ terræ, cujus rex puer est*. Rex namque vester regi Anglorum sacramento corporaliter præstito tenebatur astrictus super indemnitate tam oppidorum, quam terrarum suarum sibi fideliter observanda, saltem usque ad reditum ab itinere peregrinationis suæ. Sed contra fidem & sacramentum impudenter veniens oppida prædicti regis violenter occupavit, terram hostili manu crudeliter vastavit: ab ergastulo tandem rediens regi vestro rex ille viriliter occurrit, non de multitudine, sed in Domino Deo spem ponens. Non enim virorum, vel virium, sed virtutum copia bella vincuntur. Pro rege quidem Angliæ contra superbiam humilitas, contra injuriam jus & æquitas, contra arrogantiam & intemperantiam modus & modestia huc usque dimicaverunt. Numerosis enim virtutibus non viribus immunes viri victoriam consequuntur. Injuriam armis irrogatam armorum propulsare remedio leges & jura permittunt. Nunc vero tandem, licet sero, rex Angliæ se suamque manifestavit animositatem: quoniam vix est, ut virtus clausa celari, ut animositatis ardor extingui, ut probitatis scintilla comprimi valeat & concludi. Virtus enim claudi nescit: & ignis oppressus in flammam erumpit. Effrenem siquidem domini tui vesaniæ non solum consiliarium, sed & complicem te tam insipientem quam insolentem exhibuisti; quæsisti, & invenisti; pulsasti, & pulsatus procubuisti; in foveam quam fecisti, merito incidisti; * ubi autem inventus, ibi judicatus. Sicut igitur ex litterarum tuarum nobis directarum tenore perpendimus, excessus patrios nobis imputans, culpam tuam in nos retorquere laboras, nos tepidos asserens & dissimulatores: Quid ergo si ovis in pastorem, in patrem filius insurgat? nec pastor, quem non pavisse; nec pater erit, quem non pœniteat educasse. Nocens ergo in homine telum est, simplicitatis imagine malignam astutiam palliare. Regi tamen Anglorum pro te litteras dirigimus supplicatorias. Qualitate namque captionis tuæ medullitus inspecta, in tali casu non possumus nec debemus imperare, sed tantum supplicare. Victor ergo sapienter vincendus est, quia sic legitur: *Sapientia vincit malitiam*. Nos autem pro te supplicamus, non importune, sed opportune. Argumentum enim diffidentiæ est importuna precum instantia. Debitum quoque facilius exequitur patiens expectatio, quam extorquet importuna petitio. Interim vero vinculis & lamentis mancipatus, vincula tua & lamenta leniter patienterque sustineas juxta illud poetæ:

Leniter ex merito quidquid patiare, ferendum est.
Quæ venit indigne pœna, dolenda venit.

Et illum merito lamentis expiandum est, quod cum pudoris dispendio venter acquirit.

Datum, &c.

* Vide telerium tom. x. r num. Gı p.8. 21. 8 *Hard.*

Eccles. 7.

XVI. AD ARCHIEPISCOPUM CANTUARIENSEM.

Pro monachis in Coventrensi ecclesia restituendis.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis archiepiscopo Cantuariensi, episcopo Lincolniensi, & abbati sancti Edmundi, salutem & apostolicam benedictionem.

Sicut ea quæ a prædecessoribus nostris provida fuerunt deliberatione statuta, nullatenus irritari volumus vel infringi: sic quæ per subreptionem ab eis obtenta sunt, in honestatis ecclesiasticæ detrimentum corrigi volumus, & in statum redigi meliorem. Cum enim, sicut accepimus, immo sicut bene novimus in Coventrensi ecclesia, fere a prima fidei Christianæ fundatione in Anglia ordo fuerit monasticus institutus, & in tantum in ea observantia servierint regulari, ut ab apostolica sede privilegiari, & ab inclytæ recordationis regibus Angliæ dotari meruerint & ditari: dolemus plurimum, quod venerabilis frater noster Cestrensis episcopus, occasione quarumdam litterarum, quas a bonæ memoriæ papa Clemente prædecessore nostro, ad falsam suggestionem sine conscientia nostra, & fratrum nostrorum, sicut dicitur, & quod vix credere

dere possumus, impetravit, dilectos filios, priorem, & conventum, de eodem monasterio violenter ejecit, & canonicos in eo instituit seculares. Cum igitur id in monasticæ religionis & totius ecclesiasticæ disciplinæ redundet opprobrium; nec nostræ intentionis sit, quod prædictus prædecessor noster tantæ irregularitati, nisi circumventus, auctoritatem præstiterit aut favorem: fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatenus, prædictis litteris, vel aliis privilegiis confirmationis vel indulgentiæ nequaquam obstantibus, amotis ab eodem monasterio sæcularibus clericis qui in eo fuerunt, per supradictum episcopum instituti, sine alicujus quæstionis impedimento, monasticum ibidem ordinem reformetis, monachos ejectos exinde redeuntes in illud, & tales in eo *instituentes personas, quæ beati Benedicti regulam observare debeant & desiderent. Memoratum vero episcopum, & universos detentores bonorum ejusdem ecclesiæ ad eorum restitutionem per censuram ecclesiasticam, appellatione proposita, compellatis. Volumus etiam nihilo minus & mandamus, ut donationes ejusdem episcopi, infeudationes, locationes, & alienationes, possessiones ejusdem ecclesiæ ab eo tempore factas, nostra freti authoritate cassetis; eos qui contravenire præsumpserint, sublato appellationis obstaculo, censura canonica percellentes; illos qui manus violentas in prædictos monachos injecerunt, denuncietis excommunicatos, & cum litterarum vestrarum testimonio veniant ad sedem apostolicam absolvendi.

Datum, &c.

*f. reduintes.

XVII. AD GUILLELMUM SCOTORUM REGEM.

Ecclesiæ Scoticæ libertates confirmat.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Willielmo illustri Scotorum regi salutem & apostolicam benedictionem.

Cum universi Christi jugo subjecti, apud sedem apostolicam patrocinium invenire debeant & favorem: illos tamen specialius convenit promotionis munimine confoveri, quorum fidem, & devotionem in pluribus est experta; ut ad ipsius dilectionis favorem tanto amplius provocentur, & ejus reverentiæ devotiori affectioni subdantur, quanto benevolentiæ ipsius & gratiæ pignus se noverint certius assequutos. Ea propter carissime in Christo fili, reverentiam ac devotionem quam ad Romanam, te habuisse a longis retro temporibus ecclesiam novimus attendentes, præsentis scripti pagina duximus statuendam: ut Scoticana ecclesia apostolicæ sedi, cujus filia specialius existit, nullo mediante debeat subjacere. In qua hæ sedes episcopales esse noscuntur: ecclesiæ videlicet sancti Andreæ, Glasguensis, Dunkeldensis, Dublinensis, Brehinnensis, Aberdonensis, Moraviensis, Rosenensis, Cathinensis. Et nemini liceat, nisi Romano pontifici, vel legato ab ipsius latere destinato, in regnum Scotiæ interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare; & si promulgata fuerit, decernimus non valere. Adjicimus, ut nulli de cetero qui de regno Scotiæ non fuerit, nisi quem apostolica sedes propter hoc de corpore suo specialiter destinaverit, licitum sit in eo legationis officium exercere.

Prohibemus autem, ut controversiæ quæ fuerint in regno illo, de possessionibus ejus exortæ, ad examen extra regnum positorum judicum non trahantur, nisi ad Romanam ecclesiam fuerit appellatum. Si qua vero scripta contra hoc libertatis statutum apparuerint impetrata, vel imposterum istius concessionis mentione non habita contigerit impetrari: nullum tibi, vel ipsi regno circa hujus prærogativæ concessionem præjudicium generetur. Præterea libertates, & immunitates tibi, vel ei regno, vel ecclesiis in eo constitutis, a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus indultas, & hactenus observatas, ratas habemus, & illibatas futuris temporibus statuimus permanere.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, & prohibitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli se noverit incursurum.

Datum Laterani tertio Idus Martii, Pontificatus nostri anno primo.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI ad An. Christi 1192. n. 2.

Anno 1188. *Clemens* III. Ecclesias regni Scotiæ exemit a jurisdictione Metropolis Anglicanæ, ut liquet ex rescripto ejusdem Pontificis ibidem a Baronio recitato. Is tamen memoriæ lapsu rursus illud hic exhibet sub *Cælestini* III. nomine. Idem præstitum a Labbeo Tom. X. Concil. ubi illud tam sub *Clementis* III. quam sub *Cælestini* III. nomine refert. Clementii III. Privilegium illud attribuit Bromptonus in Chron. ad annum MCXCI. qui ultimus fuit Clementis III. omissa parte subscriptionis. Neque dubitandum, quin illud ab hoc Pontifice omissum fuerit; cum jam antea sub ejus prædecessoribus inter *Joannem Dunkeldensem*, & *Hugonem Sancti Andreæ Episcopos* dissentio exorta fuerit, ut videre est apud Hovedenum in Annal. ubi Privilegium, de quo agimus, *Clementi* III. adscribit, & apud Baronium variis in locis. Error inde processisse videtur, quod cum Librarius quispiam priora rescripti verba hoc modo expressisset. *C. Episcopus servus servorum Dei*, aliqui postea per litterem C. *Cælestinum* interpretati fuerint, scripserintque, *Cælestinus Episc. servus servorum Dei*, &c.

XVIII. AD CAPITULUM NARBONENSE.

Confirmat Translationem Berengarii Episcopi Ilerdensis ad Metropolim Narbonensem.

Cælestinus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Capitulo Narbonensi salutem & apostolicam benedictionem. Quod Episcoporum mutationes utilitatis vel necessitatis causa possint auctoritate apostolica licite fieri, tam canonum statuta quam antiqua sanctorum patrum exempla manifestius protestantur. Etenim beatus Petrus, magister noster & princeps, de Antiochia Romam translatus est, ut ibi magis proficeret. Eusebius quoque Alexandriam, Felix Ephesum pro eadem causa fuit hujus almæ sedis auctoritate translatus. Hac itaque ratione considerationis & aliarum plurium mutationis exemplis inducti, nimirum respicientes ad utilitatem Narbonensis Ecclesiæ & necessitatem temporis, quo in vestris partibus hæresum & sectarum studia diversa guerrarumque conflictus solito amplius invaluisse dicuntur, inspecta etiam idoneitate personæ inquam laudabiliter convenistis, licet ab initio contradictores aliqui obstitissent, de communi tamen fratrum consilio electionem quam de venerabili fratre nostro Berengario Episcopo Ilerdensi fecistis ratam habemus, & auctoritate apostolica confirmantes, ipsum vobis concedimus in pastorem. Mandamus itaque vobis atque præcipimus quate-

Ex Baluzii Miscel. tom. 2. p. 201.

nus deinceps ei debitum honorem & obedientiam tanquam ſpirituali patri veſtro appellatione remota tam hilariter quam humiliter impendatis, & ita erga eum vos exhibere curetis, ut & ipſe, ſicut pater ſollicitus, de regimine veſtro debeat commendari, & vos tanquam devotos filios de obedientia eidem exhibita digna laudum prædicatio proſequatur. Credimus ſiquidem & ſperamus quod qui in abbatia & epiſcopatu ſe geſſit utiliter & honeſte, in archiepiſcopatu opitulante Domino ea poterit operari quæ & in temporalibus eccleſiæ veſtræ proficient & in ſpiritualibus correctionem atque meliorationem divina cooperante virtute præſtabunt.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum XI. Kalendas Auguſti, pontificatus noſtri anno primo.

XIX. AD CANONICOS URGELLENSES.

De facienda electione Epiſcopi.

Cæleſtinus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Canonicis Urgellenſibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex Append. ad Marc. Hiſpan. pag. 1383.

PEr literas ... quondam Epiſcopi veſtri, dilecti filii noſtri nobilis viri Comitis Urgellenſis, & veſtras accepimus quod ipſe Epiſcopus propter multam ſui debilitatem atque ſenectutem renunciavit epiſcopatui & intendit in aliquo religionis loco creatori ſuo reſiduum temporis dedicare. Nos igitur compatientes eidem, & Eccleſiæ veſtræ utilitati providere volentes, renunciationem ejus admittimus & ratam habemus, vobis per apoſtolica ſcripta mandantes quatinus invocata ſpiritus ſancti gratia talem perſonam vobis ſtudeatis juxta ſacros canones præficere in paſtorem per quam ſpiritualia & temporalia Eccleſiæ gratum ſuſcipiant incrementum. Quod ſi forte, quod abſit, ſuperſeminante inimico homine zizania, concors & canonica electio inter vos non potuerit celebrari, noveritis nos venerabilibus fratribus noſtris Tarraconenſi Archiepiſcopo & Epiſcopo Hilerdenſi præcipiendo mandare, ut ambo vel alter eorum, nullius contradictione vel appellatione obſtante, vobis præficiant aliquam perſonam idoneam in paſtorem. Datum Laterani VI. Kalend. Aprilis, pontificatus noſtri anno quarto.

XX. AD ABBATEM, ET CONVENTUM FISCANNENSEM.

Ut liceat eos a beneficio ſuo removere, qui eccleſiis ſuis in propria perſona non deſerviunt.

Cæleſtinus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio R. Fiſcannenſi abbati ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Ex Beſſin Conc. Rotom. Prov. par. 2. p. 34.

QUanto monaſterium tuæ curæ commiſſum ſpecialiori jure ſedem apoſtolicam reſpicit, tanto iis quæ a nobis rationabiliter duxeris requirenda, debemus benignius exaudire. Hac igitur conſideratione inducti, præſentis tibi ſcripti pagina duximus indulgendum, ut quemlibet vicarium eccleſiarum veſtrarum, qui eis in perſona propria contempſerit deſervire, liceat tibi canonice præmonitum ſine appellationis obſtaculo removere. Indulgemus præterea tibi & fratribus tuis, ut ſi quis aliquem veſtrum convenerit ſuper aliquo debito coram ſæculari judice, reſpondere minime teneamini, ne occaſione hujuſmodi, ſicut ſæpe accidiſſe proponitur, tunm monaſterium aggravetur. Nulli ergo omnino hominum liceat &c.

Datum Laterani III. Kalend. Martii Pontific. noſtri anno ſecundo.

XXI. AD DECANUM ET CAPITULUM ROTOMAGENSE.

Indulget, ut tempore interdicti divina officia abſque ſolemnitate celebrent.

CÆleſtinus, &c. Cum univerſæ Dei Eccleſiæ, quæ per totius amplitudinem orbis longe lateque diffuſæ, unam catholicam id eſt univerſalem efficiant, pretio ſanguinis ſui ſponſi redemptam, quam ſicut diverſa membra unum corpus, uniformitas fidei & doctrinæ connectit; ſi aliquam earum lædi contigerit, illius offenſio ſine aliarum fieri læſione non poteſt; quanquam tanto præ aliis magis caput offenditur, quanto ſingularum affectu amplius tangitur & firmioris eis connexione inhæret. Qua de cauſa contigit, ut cum Romana Eccleſia omnium caput ſit & magiſtra, nos qui ei licet immeriti præſidemus, cujuslibet oppreſſio concutiat gravius & flagellet, & eo fortius ad compaſſionem inducat, quo a nobis ſpecialius ſperatur in adverſitate ſubſidium & quælibet conſuevit Eccleſia contra violentiam hominum perverſorum devotius & ſecurius Sedis apoſtolicæ patrocinium invocare. Sicut ante quorumdam veſtrorum & aliorum complurium nobis eſt litteris intimatum, & multorum jam relatione percepimus, ita univerſorum refriguit charitas, excreſcente malitia iniquorum, ut nulla jam fere Dei Eccleſiis, vel Miniſtris earum reverentia impendatur, Sanctuarium Domini vi conculcetur, fidei documenta ſpernantur, & vix valeant aliqui reperiri qui poſt enormitates quamplurimas adjiciant ut refrigant; ſe potius in ultionem præcedentium criminum commiſſis enormiter hactenus accumulent graviora, lætentur cum male fecerint, ſuperbiant impii dum pauper incenditur, & in perpetrationem operum iniquorum exultent. Verum quia perverſorum nequitia tantum invaluit, ut in homine non poſſit remedium vel ſubſidium inveniri, recurrendum eſt ad præſidium Creatoris, & orationibus, ac quibuslibet piis operibus propenſius inſiſtendum, ut ſupernæ clementiæ nos dignatio benigne reſpiciat, & hominem ulterius ſuper nos prævalere non ſinat, & in Eccleſiarum oppreſſionibus non permittat diutius delectari: quia tunc demum ſecure poſſumus ſupernum ſperare & expectare præſidium, cum ea diligenter quæ officium noſtrum pertinuerint, fuerimus executi. Explicemus ſummatim quæ nobis ſunt ſpecialiter de Rotomagenſi Eccleſia intimata & remedia curemus quæ potuerimus .... *hic aliquid deeſſe videtur.*

Indidem 35.

Hac igitur conſideratione inducti, & veſtris nihilominus precibus inclinati, præſenti vobis pagina duximus indulgendum, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clauſis januis, excluſis excommunicatis & interdictis, non pulſatis campanis, ſuppreſſa voce, Divina Officia celebrare, ac Canonicos veſtros & Clericos, ſi fuerint interim Sacramentis eccleſiaſticis muniti ex hac vita vocati, in Cœmeterio Eccleſiæ veſtræ abſque ſolemnitate Officii, cum aqua benedicta & cruce, orationibus humili voce oblatis tradere ſepulturæ. Nulli ergo omnino hominum liceat &c.

Da-

Datum in Lateranensi Palatio XVI. Kal. Maji Pontificatus nostri anno II.

XXII. AD WALTERUM ROTOMAGENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Ut eos coerceat qui Ecclesiæ censuras contemnebant.

Cælestinus Episcopus servus servorum Dei, Venerabili fratri Rotomagensi Archiepiscopo salutem, & Apostolicam benedictionem.

idem p. EOs qui contra Prælatos suos supercilium electionis assumunt, & in contumacia perdurantes, nec eorum sententiam servant, nec monitis deferunt vel mandatis, non minus credimus debere puniri, quam devotorum & humilium obedientia remunerari debet, & ab omnimus merito commendari. Nisi enim superbia fuerit contumacium edomata, & Apostolicæ sedis authoritate depressa, ordo ecclesiasticus deperibit, & quibuslibet incentivum accrescit, & materia delinquendi. Ad audientiam siquidem Apostolatus nostri te significante pervenit, quod cum quosdam propter suos excessus excommunicationis vinculo innodaris, & ab omnibus decreveris evitandos, Religiosi & alii quidam in tua Diœcesi constituti, ipsos ad communionem suam recipere ausu temerario præsumpserunt & ad celebrationem admittere divinorum. Licet autem tales ipso jure minori sunt excommunicatione adstricti, & ex hoc a Corporis & Sanguinis Christi participatione amoti: ut tamen citius pœniteant, & a suis iniquitatibus resipiscant, nisi ad commonitionem tuam sua voluerint præsumptione desistere, & de hoc quod hactenus attentarunt satisfactionem congruam exhibere; ut eos vinculo excommunicationis innodes, & communionem Ecclesiasticam interdicas, liberam tibi tribuimus authoritate præsentium, facultatem. Nulli ergo &c.

Datum Laterani Idibus Januarii. Pontificatus nostri anno 5.

XXIII. AD DECANUM ROTOMAGENSEM

Super pluribus Juris articulis.

Indidem. PRudentiam. *Et infra.* Sane consuluisti nos, utrum cum causa appellatione remota committitur, & reus coram eodem judice actorem convenerit, & actor super reconventione appellationis obstaculum interponit; an sit hujusmodi appellationi deferendum? Nos vero ita sentimus quod cum actoris & rei eadem sit conditio, & uno eodemque jure circa appellationis remedium debeat uterque censeri, sicut desiderat actor, ut sibi juxta mandatoris rescriptum justitia fiat appellatione remota: eodem modo reconvenienti debet in sua justitia respondere.

Secundo requiris, cum pluribus articulis in una commissione positis, in uno tanto contingit appellationem expresse vetari; utrum appellatio teneat, si super aliis fuerit appellatum? In quo tibi respondemus, quod cum secundum beatum Gregorium verba intentioni deserviant, & hæc sit nostra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commissione ponuntur, justitia suum consequatur effectum; in omnibus appellatio intelligitur interdicta. Nihil enim interest, utrum inhibeatur primo, an secundo, an medio, an fine: cum, sicut utriusque Juris argumenta docent, ea quæ in principio, ad medium & ad finem: illa vero quæ in medio, ad finem atque principium sæpe referri contingat.

Tertio postulas edoceri, cum aliquis judicem tanquam suspectum recusat; an causam suspicionis debeat allegare, & eam; nisi manifesta sit, coram eodem judice probare teneatur. Utrum etiam judex possit in eodem judicio & negotio procedere, si ille qui suspicionem objicit, causam ejus aut non velit, vel non possit in jure probare. Consultationi tuæ taliter respondemus: quod cum aliquis proponit judicem se habere suspectum, suspicionis causam coram eodem allegare tenetur: sed partes ut in aliquos non valde remotos conveniant, per eumdem judicem debent cogi: coram quibus si causa suspicionis intra terminum competentem probata non fuerit; tum demum auctoritate sua judex utetur. Quod si coram ipsis causa suspicionis probata fuerit: causæ cognitioni supersedere tenebitur recusatus. Ipsa namque ratio dictat, quia suspecti & inimici judices esse non debent.

Præterea quarto loco quæstio talis accessit, quod quædam cella eximi voluit a subjectione, qua matrici domui tenebatur. *Et infra.* Fratres illius cellæ, se confitentes in jure illi domui quondam fuisse subjectos, referebant quæstionem olim de hac subjectione fuisse motam, & transactione sopitam, eatenus ut quemdam annuum censum ecclesiæ matrici reddendo essent a subjectione principalis domus exempti. Ceterum ex adverso prior majoris domus duo pariter allegabat: unum scilicet quod ex quo confessi fuerant se dudum illi domui fuisse subjectos, & non ante transactionem esse exemptos; constabat eos fuisse rebelles, eo ipso quod ante transactionem & exceptionem se commendabant, vel contendebant ab ejusdem jurisdictione esse subtractos; nec transactio subsequens eos poterat a tanto crimine inobedientiæ relaxare. Prior consequenter pro majori ecclesia proponebat, quod de spirituali subjectione transigere non liceret.

Respondemus igitur, quod ex prædicta fratrum confessione, contra eos sententia procedere debeat: præsertim cum illa transactio, licet nobis de illo quod cella determinate reddere tenebatur constare nequiverit, iniquitatem simoniacam continuisse putetur,

Quinto loco supplicas informari, utrum cum tribus causa committitur, ita quod si omnes interesse nequiverint, duo nihilominus eam exequantur: Si reus a duobus tantum fuerit convocatus, venire necessario teneatur. Et si citatus a pluribus, coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per se, vel per literas, ut fieri solet, excusante: an duo præsentes in causa possint procedere, & eam sententiæ calculo terminare? In hoc casu taliter respondemus, quod cum aliquis delegatorum judicum, per certum nuncium vel excusatorem literatorie destinatum non ostenderit se interesse non posse, vel alias de eodem canonice constare non poterit: residui procedere ad causæ cognitionem non debent. Quod si processerint, nihil reputabuntur egisse. Illa quippe fuit antiqua Apostolicæ Sedis provisio, ut hujusmodi causarum recognitiones duobus quam uni, tribus quam duobus libentius delegaret: cum, sicut canones attestantur: integrum sit judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur.

§. 1. Adjicimus etiam, quod ubi fuerit in commissione appositum (ut si omnes interesse nequiverint, duo eam nihilominus exequantur) si aliquis

quis ex ipsis, cum possit, noluerit interesse; duo nihilominus in causa procedant, licet ille tertius gravissime sit arguendus pro eo quod mandatum apostolicum exequi subterfugiat aut contemnat. Idem quoque per omnia dicimus observandum in causa, quæ committitur, duobus eo appositis: Ut si ambo adesse nequiverint, alter nihilominus exequatur.

§. 2. Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio continebat, quod cum aliquibus judicibus causa committitur, & quandoque contingit quod reus actori objicit, quod stare non potest in judicio, utpote vinculo excommunicationis adstrictus; si reus non velit statim eum probare excommunicatum, sive non possit: an actor nihilominus audiri debeat, donec super eo quod objicitur, rei veritas fuerit patefacta.

Hanc dubitationem taliter removemus, quod si ille qui tale quod objicit, statim, vel infra terminum competentem non probaverit legitime quod intendit; actor permitti debet ut sine offendiculo quolibet audiatur. Ceterum, si vel ex confessione actoris, vel alio quolibet modo, legitime constiterit esse actorem vinculo excommunicationis adstrictum: a judicibus delegatis secundum formam Ecclesiæ valet absolvi: ita ut si propter aliam justam causam & evidentem ab ordinario judice vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet absolvendus remitti: qui si malitiose adhibuerit, delegati judices id ritu ecclesiastico libere exequantur; dummodo non sit tale genus excommunicationis illius, cujus absolutio Sedi apostolicæ reservetur. Explorati siquidem juris existit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur.

§. 3. Si vero ab his fuerit, præstito juramento quod stabit mandato Ecclesiæ, absolutus rursus interrogas, an coram eisdem delegatis, vel ordinario, a quo excommunicatus extitit, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat, respondere, & quorum debeat judicio vel mandato stare? In quo casu taliter respondemus, quod coram ipsis excommunicatoribus super illa causa pro qua fuerat excommunicatus, stare debet, & eorum servare mandatum; nisi specialiter fuerit aliis judicibus a Sede apostolica delegatum. Quod si excommunicatores malitiose distulerint: tunc delegati eamdem jurisdictionem, quam in principali, & in accessorio exercebunt.

XXIV. AD DECANUM ET CAPITULUM ROTOMAGENSE.

Super annalibus præbendarum.

Cælestinus &c. dilectis filiis Decano & Capitulo Rotomagensi, salutem & Apostolicam Benedictionem.

Indidem

CUm a nobis petitur quod religioni & honestati convenire dignoscitur, animo nos debemus lubenti concedere, & petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Eapropter, dilecti in Domino, vestris justis precibus inclinati, antiquam vestræ Ecclesiæ consuetudinem super annalibus præbendarum decedentium Canonicorum, consensu Archiepiscopi & totius Capituli roboratam, sicut in authenticis eorum instrumentis apparet; scilicet ut quolibet decedente Canonico fructus omnes præbendæ illius anni in quo obierit, in usus pios secundum rationabilem defuncti dispositionem, aut, cessante dispositione, secundum Capituli arbitrium erogarentur, auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio munimus. Nulli ergo hominum &c.

Datum Turonis v. Kal. Decemb. MCXCVI.

XXV. AD ARCHIEPISCOPUM ROTOMAGENSEM.

Qui sit animadvertendum in prædatores, invasores, aut combustores Ecclesiarum.

Cælestinus Episcopus .... Archiepiscopo Rotomagensi, &c.

CUm a nobis petitur quod justum est & honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, venerabilis in Christo frater, tuis postulationibus annuentes, auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut si quando aliqui ecclesias provinciæ vel earum jus aut possessiones de prædatione, vel incendio, aut alio quocumque modo invadere præsumpserint: siquidem ipsi invasores de provincia tua sint, licitum tibi sit, sublato appellationis obstaculo, in personas eorum, exceptis carissimis in Christo filiis Franciæ & Angliæ Regibus illustribus, & eorum familiis, & excommunicationis, & in terras eorum interdicti sententiam promulgare. Sane si hujusmodi malefactores de aliena provincia fuerint, & eorum episcopis, cum a te super hoc fuerint requisiti, pacis injuriam non fuerit satisfactum, liceat fraternitati tuæ, appellatione remota, in ipsos excommunicationis, & in terras eorum, quas intra provinciæ tuæ fines habuerint, proferre sententiam interdicti. Nulli ergo &c.

Datum Laterani sexto Nonas Julii pontificatus nostri anno septimo.

ANNO CHRISTI 1191.

☞ *AD EPISTOLAS CÆLESTINI III.*

ANN CHRIS 1191.

APPENDIX.

CÆLESTINUS PAPA III. AD CANONICOS GENUENSES

Cælestinus episcopus servus servorum Dei.

Ex Manfi Suppl. T. II. pag. 747.

DIlecto filio Ogerio præposito, Othoni archidiacono, & canonicis Januensibus tam præsentibus quam futuris canonice substituendis in perpetuum.

Effe-

ANNO CHRISTI 1191.

☞ Effectum juſta poſtulantibus indulgere, & vigor æquitatis, & ordo exigit rationis; præſertim quando petentium voluntates & pietas adjuvat, & veritas non relinquit. Eapropter, dilecti in Domino filii, veſtris juſtis poſtulationibus clementer annuimus & Januenſem eccleſiam, in qua divino eſtis obſequio mancipati, ad exemplar prædeceſſorum noſtrorum felicis recordationis Alexandri, Urbani, & Gregorii Romanorum pontificum ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus, ſtatuentes ut quaſcunque poſſeſſiones, quæcunque bona eadem eccleſia in præſentiam juſte, & canonice poſſidet, aut in futurum conceſſione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: eccleſiam videlicet S. Laurentii in Accon cum pertinentiis ſuis: eccleſiam S. Mariæ Magdalenæ cum pertinentiis ſuis: eccleſiam S. Jacobi de Galignano cum pertinentiis ſuis: eccleſiam ſanctæ Mariæ de Quic. cum pertinentiis ſuis: eccleſiam de Veguli, & eccleſiam S. Bartholomæi de Stallano cum pertinentiis ſuis: eccleſiam S. Antonini de Auripalatio cum omnibus pertinentiis ſuis: eccleſiam S. Salvatoris de Sarzano cum omnibus pertinentiis ſuis: eccleſiam S. Joannis de Sexto cum decimis, & poſſeſſionibus ejuſdem loci, Donationes Gibelleti, & aliorum locorum, quas Bertandus comes S. Ægidii rationabiliter eccleſiæ veſtræ fecit, ſicut in ejus inſtrumento habetur, & vos legitime poſſidetis. Conceſſionem præterea, quam bonæ memoriæ Syrus Januenſis archiepiſcopus ſuper decimis, & terris decimalibus civium Januenſium vobis fecit, ſicut rationabiliter facta eſt, & in authentico ſcripto ipſius archiepiſcopi continetur, ratam eſſe decernimus, & obtinere præcipimus firmitatem. Honeſtas etiam, & rationabiles conſuetudines, quas in oblationibus vivorum, & in candelis, aliiſque oblationibus defunctorum, ad quorum exequias invitamini, hactenus habuiſtis, necnon antiquam conſuetudinem, & rationabilem, quam in percept one antiquarum oblationum eccleſiæ, vel in aliis proventibus, vel proceſſionibus eccleſiæ ipſius habetis, ratas habemus, & eas vobis, veſtriſque ſucceſſoribus auctoritate apoſtolica confirmamus. Præterea beatæ memoriæ Lucii papæ prædeceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, ut miſſam pro defunctis ſequenti die poſt eorum tumulationem, in eccleſia, in qua ſepulti fuerint, celebrare poſſitis, quandiu videlicet in exequiis ipſis aliquo impedimento detenti non celebrabitis. Et ut præſente archiepiſcopo, ſi ipſe pro aliquo impedimento miſſam celebrare nequiverit, vos etiam libere celebretis. Atque ut idem archieſcopus in nullum canonicorum ſine aliorum conſilio ſententiam ferat; & ſi tulerit, minime teneat, ſicut vobis ſtatutum, & hactenus obſervatum, firmum, & inviolabile manere ſancimus. Concedimus inſuper, & auctoritate apoſtolica confirmamus, ut inſtitutio, quæ aſſenſu, & voluntate bonæ memoriæ Hugonis Januenſis archiepiſcopi ſuper numero clericorum in eccleſia veſtra recipiendorum provide facta eſt incuſſa, & ſtabilis perſeveret: niſi forte in tantum augeri contigerit eccleſiæ facultates, ut merito poſſit, & debeat etiam canonicorum numerus augmentari. Illam quoque ordinationem, qua proviſum eſt inter vos, ut capitulum veſtrum puniendi canonice fratrem ſuum, qui ſe in utilitatibus eccleſiæ pertractandis a communitate capituli nequiter ſegregaverit, habeat poteſtatem, in ſua firmitate concedimus permanere. Sententiam inſuper, quæ pro vobis circa eccleſiam S. Bartholomæi ſuper legato Willelmi Gatæ per judices a ſede Apoſtol. delegatos rationabiliter noſcitur promulgata, ſicut in ſcripto authentico continetur, auctoritate apoſtolica confirmamus. Compoſitionem præterea quæ facta eſt inter eccleſiam veſtram, & abbatem S. Syri de loco benedictionis, & forma obedientiæ, ſicut abſque pravitate facta hinc inde recepta eſt, & in ſcripto publico continetur, ratam eſſe cenſemus & præſenti privilegio roboramus.

Sententiam quoque ab abbate S. Andreæ de Sexto inter vos, & fratrem Juſtum ex delegatione apoſtolica canonice promulgatam auctoritate ſedis apoſtolicæ confirmamus: adjicientes etiam indulgemus, ut liceat eccleſiæ veſtræ præpoſito de conſilio archiepiſcopi ſui, eos, qui eidem eccleſiæ decimas ſubtrahunt, vel res ejus auferre præſumunt, vinculo anathematis innodare. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clauſis januis, excluſis excommunicatis, & interdictis, non pulſatis campanis, ſuppreſſa voce divina officia celebrare.

Auctoritate quoque apoſtolica prohibemus, ne quis in vos, vel eccleſiam veſtram excommunicationis, ſuſpenſionis vel interdicti ſententiam, ſine manifeſta & rationabili cauſa, promulgare præſumat. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam eccleſiam temere perturbare, aut ejus poſſeſſionem auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur, eorum, pro quorum gubernatione & ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura, ſalva ſedis apoſtolicæ auctoritate, & diœceſani epiſcopi canonica juſtitia, & Januenſis archiepiſcopi debita reverentia. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſæculariſve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temere venire tentaverit, ſecundo, tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui careat dignitate, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcant, & a ſacratiſſimo corpore, ac ſanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti; quatenus & hic fructum boræ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Cœleſtinus Catholicæ eccleſiæ epiſcopus. SS.

† Ego Albinus Albanenſis epiſcopus. SS.

† Ego Octavianus Hoſtienſis, & Velletrenſis epiſcop. ſubſc.

† Ego Joannes Præneſtinus epiſcopus. SS.

† Ego Petrus Portuenſis, & S. Ruffinæ epiſcop. SS.

† Ego Pandulphus Baſilicæ XII. Apoſtolorum presb. card. ſubſc.

† Ego Mel. SS. Jo. & Pauli preſ. card. tit. Pammac. SS.

† Ego Jordanus presb. card. S. Pudentianæ tit. Paſtoris

† Ego Joannes tit. S. Clementis card. Tuſcanenſis epiſc.

† Ego Joannes Fel. tit. S....

† Ego

† Ego Romanus tit. S. Anaſtaſiæ presb. card. SS.

ANNO CHRISTI 1191.

† Ego Joannes tit. S. Stephani in monte Cœlio presb. card. ſubſc.

† Ego Cinthius S. Laurentii in Lucina presb. card. ſubſc.

† Ego Fidantius tit. S. Marcelli presb. card. SS.

† Ego Grat. SS. Coſmæ, & Damiani diac. card. SS.

† Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu diac. card. SS.

† Ego Gregorius S. Mariæ in Aquiro diac. card. ſubſc.

† Ego Gregorius S. Georgii ad Velum aureum diac. card. ſubſc.

† Ego Lotharius SS. Sergii, & Bacchi diac. card. SS.

† Ego Petrus S. Mariæ in Vialata diac. card. SS.

† Ego Cencius S. Luciæ in Orffa diac. card. SS.

Datum Laterani per manum Ægidii S. Nicolai in carcere Tulliano, Diaconi Cardinalis IX. Kal. Maji, Indictione XI. incarnationis Dominicæ an. MCXCIII. Pontific. vero D. Cœleſtini papæ tertii anno 3.

IDEM CAPITULO LINGONENSI

De reſidentia canonicorum Lingonenſium.

Cœleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis decano & capitulo Lingonenſi, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Extat in Gall. Chr. t. IV. p. 194. appen. nov. edit.

CUm a nobis petitur quod juſtum eſt & honeſtum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per ſollicitudinem officii noſtri ad debitum perducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii, veſtris juſtis poſtulationibus inclinati, inſtitutionem a bonæ memoriæ P. quondam Tuſculano epiſcopo in eccleſia Lingonenſi factam, & per delegatos poſtmodum judices Claræ-vallis, & Longivadi abbates innovatam, & communi omnium canonicorum juramento firmatam; videlicet ne quis præbendæ fructum præſumat accipere, niſi annuatim ſedecim ſeptimanas in eccleſia moram fecerit continue, vel interpolatim; ita quod uni principalium horarum matutini vel majoris miſſæ, ſive veſperarum interſit officio; ſalva tamen eccleſiæ conſuetudine de ſcholaribus, vel collateralibus epiſcopi & decani ad ſedem apoſtolicam accedentibus, auctoritate apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Decernimus ergo ut nulli, &c. Datum Laterani IV. idus Martii, Pontificatus noſtri anno ſexto.

ADMONITIO COLLECTORIS IN SEQUENTEM EPISTOLAM.

QUam ſtatim ſubdo ex Martene Veter. Monu. to. I. pag. 104. epiſtolam, Labbeus pariter exhibuit; ſeu potius ex illa fragmentum ex Matthæo Pariſio accepium dedit; eſt vero fragmentum illud inſcriptum archiepiſcopo Senonenſi; cum noſtra hæc ſit Remenſi archiepiſcopo directa. Ex quo inſcriptionis diſcrimine intelligimus epiſtolam eſſe encyclicam ad omnes Galliæ epiſcopos, inſcriptione tantummodo varıata miſſam.

EPISTOLA CÆLESTINI PAPÆ III. W. REMENSI ARCHIEPISCOPO ET SUFFRAGANEIS EJUS.

ANN CHRI 119

Reſciſſionem divortii regis Philippi auguſti cum I. regina ſua ipſis notificat, eoſque monet, ut, ne aliam ſuperducat, prohibeant.

Cœleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus W. Remenſi archiepiſcopo, ſanctæ Sabinæ cardinali, apoſtolicæ ſedis legato & ſuffraganeis ejus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CUm in regno Galliæ catholici ſemper æquitatis cultores divina fuerint principes inſtitutione promoti, a ſacroſancta Romana eccleſia, cujus fidem & unitatem ſervarunt, quadam ſint prærogativa privilegium benedictionis & gratiæ conſecuti; quorum quidem exaltationem & gratiam nos etiam adhuc in minori officio conſtituti & libenter promovimus, & libentius conſuluimus promovendam. Nunc autem in apoſtolatus culmine divinitus provocati, cariſſimum in Chriſto filium noſtrum PH. regem Franciæ recolendæ memoriæ prædeceſſorum ſuorum tam bonitate quam prudentia ſucceſſorem, paternæ ſumus caritatis brachiis amplexati, dignis eum titulis honorare, & quantum cum Deo poſſumus, exaltare propenſius cupientes. Cæterum cum fama hilaris & jucunda de matrimonio inter cariſſimos in Chriſto filios noſtros Ph. illuſtrem Franciæ regem, & J. * reginam illuſtrem, ſororem cariſſimi in Chriſto filii noſtri * Kan. regis Danorum illuſtris, ſolemniter & rite contracto, prius ad notitiam ſedis apoſtolicæ perveniſſet, poſtmodum de ipſo matrimonio ad ſuggeſtionem quorumdam, tale quid, ordine turbato, non ſine honeſtatis eccleſiaſticæ læſione, fuiſſe præſumptum audivimus, de quo & propter injuriam, & propter infamiam conſulentibus & conſentientibus irrogatam, non modicum contriſtamur. Et quidem ſi magnitudo regia conſideraſſet attentius, audiſſent, & ſecum nihilominus qui hujus præſumptionis cooperatores fuerunt, quantum ſit matrimonii ſacramentum; non fuiſſet, ut credimus, hoc modo proceſſum. Conſtat enim cuique divinam paginam revolventi, quod ipſe Dominus matrimonium inſtituit, & in paradiſo ante peccatum ad officium propter ſobolem propagandam, dicendo: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram;* & extra paradiſum poſt peccatum propter fornicationem vitandam. Unde primus homo ſpiritu afflatus, inquit: *Propter hæc relinquet homo patrem & matrem, adhærebit uxori, & erunt duo in carne una.* Quanta ſit etiam matrimonii dignitas, & quam circumſpecta debet ad tractandum de ea procedere gravitas, Dominus innuit, qui cum interrogatus fuiſſet, ſi licitum eſſet uxorem dimittere, & quæſitum eſſet ſuper hæreditate duorum fratrum communiter dividenda, in uno tacens, & in altero ſic reſpondens: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam propter * cauſam fornicationis, mœchatur.* Per hoc nimirum oſtendit, quod eccleſia in cognitione matrimoniorum, quaſi ceteris difficiliori, cum majori, quam in aliis procedere debeat gravitate; & cum ipſe alibi dicat: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet;* adverti poteſt quam graviter ille delinquat, & quantum ſit ei ab ira ventura timendum, per quem tanti ſacramenti Chriſti & eccleſiæ religio perturbatur.

* Ingeb gam Kanuti

* l. præ

Præ-

☞ Præterea non est a temeritatis vitio alienum, quod in tam arduo & difficili negotio non fuit censura sedis apostolicæ requisita, per quam vel ipsum canonice finiretur, vel committeretur aliquibus, qui idem, servato juris ordine, secundum statuta canonica terminarent. Hic revera contra veneranda sanctorum patrum consilia processum est manifeste, qui majores & difficiliores quæstiones ab universis ad sedem apostolicam consueverunt debere perferri; quod usque in hodiernum diem non solum a Gallicana ecclesia, præterquam in præsenti articulo, verum etiam a longe remotioribus devotissime observatur.

ANNO CHRISTI 1191.

Ut autem inde aliquantulum ordinamur; nonne hoc negotium de præcipuis & magis arduis negotiis unum esse dinoscitur, utpote quod inter tam eximias regales personas, & a progenitorum regali prosapia descendentes, super causa tam difficili vertitur, ut secundum statuta patrum deberet auditorio Romanæ ecclesiæ reservari? Si hoc & alia privilegia hujus sedis beati Petri, cui nos licet immeriti præsidemus, quæque remotissimi etiam barbari custodiunt illibata; quanto diligentius ea servare tenentur constituti propius & Latini, & qui de beneficiis prædictæ sedis copiosius & frequentius sustentantur? Non utique mediocriter errat, qui privilegio beati Petri obviare non timet, & canonicis sanctionibus contraire. Verum prælati ecclesiæ, qui huic rei favorem aut consilium præbuerunt, & si non ob aliud, saltem metu pœnæ debuerunt ab hujusmodi abstinere, & illud specialiter sollicita mente revolvere, quod in sacris canonibus de Theugaldo Trevirensi & Gontario Colonienſi archiepiscopis legitur, qui depositionis sententia meruere percelli, pro eo quod in matrimoniali causa Lotharii regis & Thebergæ uxoris ipsius normam æquitatis nequiter temerantes, sanctiones canonicas excesserunt. Quod vero hic fuerit æque vel magis excessum, ex ipsa rei evidentia demonstratur: nam cum regina per verba præsentis temporis, expresso utrinque consensu, hinc inde primo præstitis juramentis, sacerdotali benedictione, sicut est consuetudinis, accedente, postquam fuit in reginam inuncta & honorifice coronata, præfato regi copulata matrimonialiter fuerit, & etiam cognita, sicut fertur, nihil debuit contra ipsam indefensam & ignorantem, quid penitus ageretur, utpote linguæ Francorum ignaram, tam inordinabiliter a quolibet attentari. * Nos vero qui ipsum regem catholicum & ecclesiæ Romanæ valde devotum ab inclytæ memoriæ progenitoribus suis specialiter in visceribus caritatis habemus, magis volentes animæ suæ saluti, & integritati famæ consulere, quam ei male suadentium satisfacere voluntati; per dilectum filium * Centen. subdiaconum, notarium nostrum, apostolicæ sedis legatum, ad hoc specialiter missum, & litteras nostras, rogavimus excellentiam ejus, monuimus & attentius fuimus exhortati, ac ei in remissionem injunximus peccatorum, ut illud evangelii attenta consideratione revolvens, quod dicitur: *Nihil prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur.* Dum tempus haberet, de animæ suæ salute esset sollicitus, & prædictam uxorem suam, quam a se consilio iniquo amoverat, quamque generositatis egregiæ ac multæ decus honestatis adornat, maritali affectione tractaret; nec illis aures contra hanc accommodaret, qui quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi quærentes, ad imitationem hominis inimici, qui in agro bene seminato zizania res-

* Hic incipit Lab. fragmentum, sed hinc inde truncatum.
* Lab. Francorum.
* Centium.

A persit, pro lucro reputant, si possunt inter aliquos odium, & discordiam seminare. Sed idem rex prædictum legatum & litteras nostras devotione qua decuit, sicut accepimus, non recepit. Nos autem, sicut novit Dominus, licet propter hoc simus plurimum conturbati: pro salute tamen animæ ejus, de qua nos oportet propensius cogitare, amplius contristamur, volentes ipsum ea semper efficere, quæ creatori suo placere debeant, & animæ suæ dispendium non incurrat. Inde est quod publicum instrumentum super ipsa genealogia, ex parte venerabilium fratrum nostrorum Lundensis archiepiscopi & suffraganeorum ejus nobis transmissum, & famam publicam attendentes, sententiam illam divortii contra ordinem juris prolatam, de fratrum nostrorum consilio cassantes, & penitus irritantes, fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatinus, si forte præfatus rex conditionis oblitus, ea vivente aliam superducere voluerit, vos auctoritate freti apostolica id eidem inhibere firmiter procuretis.

ANNO CHRISTI 1191

☞ DECRETA CÆLESTINI III. EX II. COLLECTIONE AUGUSTINI.

Cælestinus III.

EX litteris tuæ f. accepimus, quod cum præsentium lator * V. diaconus a prædecessore tuo in ecclesia Controm. fuerit beneficium assecutus, nunc in præsentia tua bigamiæ crimen obicitur, ut sic ipso beneficio expolietur, eo quod diaconus cum puellam quamdam non a parentibus neque a cognatis traditam, sed voluntate propria domum ejus intrantem, licet reclamaret, & contradiceret, expellere a se non potuit propter nobilitatem & potentiam cognatorum; sed oportuit eum per * sex annos ei cohabitare invitum, qua mortua virginem * quandam a parentibus & cognatis more ipsorum quæsitam duxit in uxorem; unde dicebat, se bigamum non fuisse, quia prima uxor non fuit & beneficio non esse privandus, quia antecessor tuus episcopus * Græco ei beneficium contulit, donec vixit per * XV. annorum spatium quiete, & pacifice tenuit, & tempore tuo idem triennio in pace possedit. Unde f. t. mandamus, quatenus si ita verum est, sicut litterarum tuarum tenor apostolatum nostrum edocuit, beneficium supradictum dimittas, eum pacifice possidere.

* G.
* *septem*
* *unam*
* *gratis. al.* *Gueto*
* *XX.*

Idem universis judicibus Beneventanis.

Ut in civitate vestra diminui possit, & attenuari materia jurgiorum, & judiciorum integritas reservetur, ad commune commodum ipsius civitatis, id duximus statuendum. Sancimus igitur, & præsenti pagina prohibemus, ne quis vestrum advocatus esse præsumat, nisi in propria causa, vel fortasse si alicui ecclesiæ, vel pro alicujus munificentiæ debito ad impendendum patrocinium fuerit obligatus.

Idem Linconien. episcopo & de Thanie, & de Labrire abbatibus.

Constitutus in præsentia nostra &c. & infra. Quo circa dis. v. per A. s. m. pr. qua. inquiratis super his diligentius veritatem; & si vobis constiterit de præmissis, a supradicto presbytero, prout juramento tenetur, faciatis memoratam ecclesiam resignari, facta vero resignatione præ-

☞ fatum G. * Bochis per eccleſiaſticam diſtrictionem ap. poſtp. compellatis, ut eccleſiam eandem ſibi ipſi reſtituat, cum congrua recompenſatione fructuum perceptorum, ipſum pro tantæ præſumptionis audacia taliter punientes, quod pœna docente ſuum recognoſcat exceſſum, & alii, qui audierint, * perpetrare ſimilia pertimeſcant.

* Bocl.

* attemptare

Idem.

Quia requiſiſti a nobis fili præpoſite, quid agendum ſit, quando præbendam in eccleſia vacare contigerit, cum plures ex iis, qui nominati ſunt ibi, in vocem appellationis erumpant, * interdicentes * expreſſi, ne ad electionem cujuslibet procedatur, conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi appellationem, quam interponunt infra XL. dies proſecuti non fuerint, procedendum eſt poſtmodum appellatione nullius obſtante ad canonicam electionem perſonæ miniſterio eccleſiæ competentis.

contrad. expreſſe

Idem Senogallen. epiſcopo.

Licet ſit appellantibus deferendum, ut ſanctorum canonum approbant inſtituta, non tamen uſque adeo eſt appellantibus effrenata licentia relinquenda, * metus judicis evadendi, quod ea, quæ correctione indigent, in aliorum * non appellantium detrimenta, incorrecta remaneant, vel alterius jus eſſe oporteat diutius in ſuſpenſo, vel ei debeat aliquod præjudicium generari. Quo circa ven. in Chriſto fr. epiſcope, felicis recordationis C. PP. prædeceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, caritati * tuæ præſentibus litteris auctoritate ap. duximus indulgendum; ut cum a tuis ſubditis ad ſe. Ap. fuerit appellatum, licitum tibi ſit eccleſiaſtica cenſura cogere appellantem, ut infra XX. dies poſt appellationem interpoſitam iter arripiat ad ſe. Ap. veniendi, quod ſi forte facere noluerit, ex tunc in ipſo negotio procedendi appellatione non obſtante, niſi appellans impedimento canonico fuerit impeditus, liberam habeas facultatem.

* metum
* &
* veſtræ

Idem H. Cant. archiepiſcopo.

Appellationis inhibitio ſecundum quod exiſtimas, irrita eſſe videtur, ſi cum incidens quæſtio quælibet a convento in jure per exceptionem * opponatur ei nihilominus liceat appellare. Nos vero ita ſentimus; quod ſi talis * fuerit quæſtio incidens, ſine qua principale negotium terminari non * poſſit, niſi forte in ea remedium appellationis expreſſe vetetur, ſuperſedendum eſt a cognitione principalis negotii, nec in cauſa principali ſub ap. ob. uſq. quaq. vacuum eſſe dignoſcitur; cum ſi non acceſſerit incidens quæſtio, ſuum abſque impedimento cauſa proſequatur effectum.

* opponitur
* fuit
* poterit

Idem.

Ad audientiam noſtram perveniſſe cognoſcas, quod cum in tua provincia, & in aliis etiam Teutonicæ terræ conſuetudo nimium * prava convaluit, quod videl. præpoſiti, & alii quibus ſecundum morem terræ noſcitur attributa poteſtas, in loco decedentium perſonarum perſonis aliquibus aſſignandi præbendas quandoque proprios filios, quos in ſacris ordinibus conſtituti genuerunt, ſubſtituunt decedentibus. Per quod

perverſa

A ſæpe contingit, uno eodemque tempore patrem & filium in eadem eccleſia miniſtrare, & proventus accipere præbendarum. Præterea commutationes præbendarum & dignitatum quidam clerici contra Turonenſis ſtatuta concilii, temeritate propria non verentur facere. Nolentes igitur hæc incorrecta relinqui, mandamus quatenus per totam provinciam tibi ſubjectam auctoritate noſtra, & tua prohibeas, ne talia ulterius attemptentur. Quod ſi poſt inhibitionem tuam * fuerit attemptatum, corrigendi liberam habeas facultatem. Studeas etiam quæ præſumpta ſunt ſupraſcripta, juxta formam canonicam, prout melius poteris, emendare.

* fuerint temptata

*Idem oblatis univerſis monaſterii Sancti Petri de * Fertum.*

* Ferum

B Qui relictis mundanis illecebris religioſis domibus, in quibus digne valeant pœnitere de commiſſis; aſſidue impendere obſequium creatori debeant, ſe pia devotione offerunt, & committunt, vivere non debeant pro ſuæ voluntatis arbitrio, ſed etiam prælati ſui magiſterio in omnibus obedire. Inde eſt, quod univer. veſtræ mandamus, & firmiter præcipimus; quatenus veſtro abbati debitam reverentiam, & obedientiam exhibentes ad mandatum ipſius monachalem habitum recipere non tardetis; & ipſius ſalubria in omnibus mandata obſervare. Alioquin noveC ritis nos ſententias, quas idem abbas in contumaces protulerit, & rebelles, ratas habituros & firmas.

Idem.

Fraternitatis tuæ litteris receptis, ex earum tenore percepimus, quod W. nomine poſtquam fuit ad ordinem ſubdiaconatus aſſumptus, quandam mulierem * duxiſſet in uxorem, quia eam vero ad crebram redargutionem, & admonitionem eccleſiæ a ſuo conſortio dimittere contemnebat; bonæ me. J. & G. prædeceſſores tui excommunicationis vinculo eum innodarunt, & tua etiam in hoc fraternitas eos imitata poſtD quam cognovit exceſſum hujuſmodi, & contumaciam ſimili eum ſententiæ, quamcito ſubjecit, ſed idem in ſua pertinacia induratus neglecta excommunicationis ſententia, mulierem ipſam relinquere non curavit, qui etiam litteras quaſdam, quaſi ex parte noſtra tranſmiſſas oſtendit, quarum auctoritate pro temporis longitudine, qua eam tenuiſſe dinoſcitur, * nitebatur, ſe in cæpta iniquitate tueri; quoniam igitur illius exceſſum longitudo temporis non excuſat, nec numeroſitas filiorum, quos ex ipſa ſuſcepiſſe proponitur; ſit conſulimus, & m. qua. ad inſtar prædeceſſorum tuorum non obſtantibus literis illis eum vinculo excommunicationis ſine ap. ob. aſtringas, & omnino ſuſpendas ab eccleſiaſtico Ebeneficio, & tamdiu tamquam excommunicatum facias ab omnibus evitari, donec mulierem ipſam a conſortio ſuo dimittat.

* duxit

* nitatur
* nititatur

Idem.

Per falſarios, qui nuper ſunt in urbe reperti, quædam ſunt litteræ deſtinatæ, quas timemus ab aliquibus tamquam veras admittendas, ideoque f. * v. per A. ſ. m. qua ſi quos tales * valueritis invenire, quos cognoſcere * poteritis ex * comparatione bullæ, & qualitate ſtili faciatis eos omni dilatione poſtpoſita capi, & tamdiu ſub ar-

* f
* valueri
* poteris
* opera, tione

cta custodia detineri donec id nobis fuerit intimatum, ut exinde quid fieri debeat, vobis significare possimus, quidquid enim occasione literarum illarum actum fuerit, vacuum & inirritum voluimus revocari.

DECRETA CÆLESTINI III.

Contenta in Decretali nuper edita, in to. III. Baluzii edit. Luc.

CÆLESTINUS III.

(Rothomagensi Episcopo.)

Cap. *Ad minentiam* o. de sent. xcom. ncis inclusa lesunt in decretalibus

AD eminentiam Sedis Apostolicæ (est recurrendum quotiens articulus dubitationis emergit, ut tanto quis promptiori conscientia recipiat, & observet quod super re dubia sibi fuerit a Sede Apostolica responsum, quanto prærogativa dignitatis illius certiori noscitur ipsius veritatis sententia roborata, quæ in beato Petro Apostolorum Principe præ omnibus aliis amplitudinem prælationis accepit.) Sicut autem ex parte Fraternitatis tuæ nostris est auribus intimatum, dubium sibi extat, utrum ii sint pro absolutis habendi, qui pro injectione manuum in Clericos, vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerent, & a Legatis Cardinalibus, qui a latere Romani Pontificis destinantur, sint pro tempore absoluti, cum id Legati mandatum sibi super his non ostendant expressum. Super quo id a te (ac a tuis suffraganeis) volumus observari, ut eos habeatis absque omnis hæsitationis scrupulo absolutos, quos constiterit a talibus beneficium absolutionis adeptos.

(Datum Laterani.)

CÆLESTINUS III.

Rothomagensi Archiepiscopo.

Agnoscitur Sedis Apostolicæ dignitas, eidem ab ipso Domino in Beato Petro concessa, ut ubi emergit alicujus dubitationis articulus ad ipsius oraculum referatur, & quod ipsa statuerit respondendum sine ulla debet ab omnibus hæsitatione recipi, & servari. Ex tua siquidem nobis est parte propositum quod in provincia tua sæpe contingit, ut ad Ecclesias, in quibus Collegia jus præsentandi noscuntur habere, eorum Abbates, aut per se aut per litteras suas personas idoneas Diœcesanis Episcopis repræsentant, quibus præsentatis, postmodum & receptis, aliquando ante institutionem, aliquando post contradicunt Monachi, seu alterius Ordinis collegii, & reclamant, super quibus aperto sibi quæris certificari responso utrum institutio jam facta, vel adhuc facienda propter hujusmodi debeat impediri. Ad quæ tibi duximus hoc modo respondendum, quod videlicet, in præsentationibus talium Prælatorum intelligi debent quod de Collegiorum suorum fiant assensu, sine quo firmitatem non valent aliquatenus obtinere. Unde cum constiterit Conventus, vel majoris, & sanioris partis non affuisse consensum, institutiones hujusmodi convenit vacuari, nisi ex antiqua, & approbata consuetudine vel concessa libertate aliqui eorum probaverint commissi sibi Collegii non debere in Ecclesiarum, seu beneficiorum collationibus requiri consensum.

Datum Laterani.

A Veniens ad Apostolicam Sedem Jacobus lator præsentium, proposita nobis assertione monstravit, quod cum Matutina officia celebraret, quædam Monialis Ecclesiam ipsam ingrediens cum alio Clerico ludendo, impedimentum parabat quominus Deo posset debitum obsequium exhibere. Unde memoratus Sacerdos commotus, ut liberius posset circa divinorum celebrationem vacare, manibus in eam appositis ut extra Ecclesiam poneret, cum nollet exire, in trahendo ipsam cæpit eamdem intra Ecclesiam residere; sed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum vitasti, & facis ab aliis evitari. Ideoque p. a. tibi man. quod si res ita se habet, eum de cætero non evites, cum ex hoc ipsum excommunicatum videamus aliquatenus non teneri. Cap. *Veniens* 16. de sent. excom.

CÆLESTINUS PAPA III.

Vamensi Episcopo.

Cura susceptæ regiminis nos inducit ut Fratrum nostrorum debeamus consultationibus respondere, & ab eis quantum humana permittit fragilitas dubitationis scrupulum animi privare. Hinc est quod cum tua duxerit Fraternitas Sedem Apostolicam consulendam, utrum super Ecclesiarum præsentationibus duella debeant sustineri: tuæ duximus sollicitudini respondendum, quod quia in eo casu, nec etiam in aliis monomachias debes aliquatenus tolerare, cum eas sacri repellant canones, & a Christi debeant fidelibus quantum in te fuerit, omnimodo extirpare.

Datum Romæ apud S. Petrum.

CÆLESTINUS III.

(Abbati & Conventui Vercellensi.)

Cum ad quorumdam (malitiam coercendam in Concilio fuerit Lateranensi, multa deliberatione statutum, ut Archiepiscopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & etiam Decani certum evectionis numerum, & personarum in Ecclesiarum visitationibus non excedant, quia, sicut audivimus, quidam ex prædictis personis, id in Ecclesiis vestris nequaquam observant, super hoc commoditati vestræ salubriter duximus providendum. Ideoque discretioni vestræ præsentium auctoritate concedimus ut si prænominatæ personæ numerum evectionis & personarum in Concilio constitutum cum eas visitant, excedere forte præsumpserint, & pro illis procurationem exegerint, liberum sit auctoritate apostolica denegare, & si per hoc in ecclesias vestras, vel clericos vestros aliquam sententiam promulgaverint, ipsam auctoritate apostolica decernimus non valere. (Nulli ergo &c. Datum Romæ apud S. Petrum.) Cap. *Cum ad quorundam* 7. de Excess. Prælat.

CÆLESTINUS III.

Episcopo Rothomagensi, & Decano.

Prudentiam tuam (debita laudum prosequimur actione pro eo quod more prudentis viri in articulis juris super quibus aliquando dubitas Sedem ducis Apostolicam consulendam, ad quam utique omnes difficiles quæstiones, & causas antiqui Patres statuerunt decere referri.) Sane consuluisti nos, utrum cum causa appellationis cessante, committitur, (& reus sub eodem judice actorem reconvenerit, vel eisdem, quod quidem ex constitutione tam Canonica, quam Forensis juris licite fieri potest,) & actor super re con- Cap. *Prudentiam* 2. de Mut. petit.

ventione appellationis re interponit, appellationi sit hujusmodi deferendum. Nos vero ita sentimus, quod cum in hoc actoris, & rei una sit causa, & eadem eodem jure circa remedium appellationis uti debet uterque. (Unde nec appellationi taliter interpositæ deferendum esse credimus, etenim ipso Christo attestante, qui est veritas, didicimus, quod omnia quæcunque volunt aliqui, ut eis homines faciant, eadem & ipsi facere debeant, nec juris peritus ab hac sententia discrepat; quapropter authentica, quæ incipit, & consequitur in quo id de facienda reconventione expresse habetur, & alibi statuitur, ut eodem jure quis utatur quod duxerit in alium statuendum;) ideo sicut desiderant ut sibi juxta respondeant mandatoris justitia fiat, appellatione remota; ita debet, & eadem ratione se re convenienti in sua justitia respondere.

Secundo requiris cum pluribus articulis in una commissione positis in uno tantum contingit appellatione remota expresse vetari, utrum appellatio teneat si super aliis fuerit appellatum. In hoc taliter respondemus, quod cum secundum beatum Gregorium verba intentioni deserviunt, & sit nostra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commissione nostra ponuntur justitia non opposita, appellatio suum sortiatur effectum, in omnibus intelligitur appellatio interdicta. Nihil enim interest utrum primo an medio, licet etiam in fine inhibeatur appellatio, cum sicut nos docent utriusque juris argumenta expressa, & ea quæ in principio rescriptorum ad medium, & ad finem, atque principium, & quæ in fine ad principium, atque medium sæpe numero reverti contingit.

Tertio postulas edoceri cum aliquis judicem tanquam suspectum recusat, an causam suspicionis debeat allegare, & causam, nisi manifesta sit coram eodem judice probare teneatur utrum etiam judex possit in ipso negotio procedere, si ille qui suspicionem objicit, causam ejus non velit, vel non valet jure probare. In hoc nimirum tale duximus consultationi vestræ dare responsum, quod cum aliquis judicem se suspectum habere proponit suspicionis causam coram eodem judice allegare tenetur, ne possit alias quodlibet pro suæ voluntatis arbitrio, quorumlibet judicium frustratorie declinare, sed partes, ut in aliquem Judicem, vel aliquos non valde remotos conveniant per eundem Judicem, qui nominatur suspectus debent cogi, coram quo licet quibus si causa suspicionis intra competentem terminum probata non fuerit, tunc demum auctoritate sua utetur, quodsi coram ipsis, in quo convenitur evidens fuerit suspicionis causa probata, Judex recusatus a causæ cognitione supersedere tenebitur. Ipsa namque ratio dictat, & plurimi probatur exemplis, quod suspecti, & inimici Judices esse non debeant, cum sicut decretale prohibet institutum nihil gratius, & amabilius quis dare valeat inimico, quam si ea ad impetendum commisit, quem lædere, & damnificare intendit.

(Illam præterea quæstionem ultimo loco proponis utrum Judex cognoscere possit, an frustatorie sit, an causa rationabili appellatum, & si appellans rationabilem appellationis causam non opposuerit, aut non probaverit quantum opponit, an Judex hujus appellationis obtentu teneatur a causæ cognitione cessare: hic non placet nobis aliud diffinire, quam ab antecessoribus nostris, & jurisperitis utriusque fuerit diffinitum, cautum etenim est in lege, quod appellatione interposita, sive recepta sit, sive non, tempore medio nihil immutari oportet. Canonica nihilominus continent instituta ut qui volunt, vel quibus necesse fuerit ad Romanam Ecclesiam, quasi ad caput suum suffragari possint, & sine impedimento quolibet appellatione, ad quam nimirum sine ulla custodia, vel ulla excommunicatione, vel damnatione, seu spoliatione ire libere concedatur, qui utique Sacrorum Canonum sanctiones passim appellare permittitur, ideo Judex cum causam ante se tractaverit, quam sic per appellationem suspensam esse perspexerit, a cognitione causæ quamcitius abstinebit.)

Quinto igitur loco supplicas informari utrum cum tribus, vel pluribus causa committitur, ita ut si omnes interesse nequiverint, duo nihilominus exequuntur; si a duobus reus tantum fuerit convocatus, venire necessario teneatur, & si citatus fuerit (a duobus tantum), seu pluribus coram duobus apparuerit, tertio autem ulteriori nec venire, ne se per litteras excusante, ut solet fieri, an duo præsentes in causam possint procedere, & eam diffinire, & fine canonico terminare. Nostra in hoc casu talis existit responsio, quod cum aliquis delegatorum judicum per certum nuntium, vel excusationem literatorie destinatam non ostendit, se interesse non posse, licet alias de eodem canonice constare nequiverit, residui ad causæ cognitionem procedere non debent, & qui sic processerint nihil egisse reputabuntur; illa quippe fuit antiqua Sedis Apostolicæ provisio, ut hujusmodi cognitiones, & decisiones duobus quam uni, tribus quam duobus libentius delegaret, cum sicut Sacri Canones attestantur integrum sit judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur; mandati siquidem fines excedere probaretur, si quis citra formam accepti rescripti præsumeret judicare.

Cap. *Prudentiam* 21. de Of. Jud. dele

Addjicimus quod ubi fuerit in commissione appositum, ut si omnes interesse nequiverint, duo in. ex. & si aliquis ex ipsis cum possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa procedant, licet ille tertius gravissime sit arguendus pro eo quod mandatum Apostolicum exequi subterfugit, aut contempsit. Idem per omnia dicemus cum causa committitur duobus eo appositio, quod si omnes interesse non possint, alter nihilominus exequatur.

Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio continebat quod cum aliquibus judicibus causa committitur, & quandoque contingit, quod reus actori objicit, quod stare non potest judicio, utpote vinculo excommunicationis astrictus, si reus non velit eum statim excommunicatum probare, si non possit an actor nihilominus debeat audiri, donec super eo quod ei objicitur, rei veritas fuerit denudata. Hanc dubitationem taliter amovemus, quod si ille qui tale quod objicit statim vel intra terminum competentem non probaverit legitime quod intendit, actori permitti debet ut sine offendiculo quolibet audiatur. Ceterum si velle ex confessione actoris, vel alio quolibet legitimo modo constiterit actorem esse vinculo excommunicationis astrictum, a judicibus delegatis secundum formam Ecclesiæ valet absolvi ita tamen, ut si propter aliam justam causam, & evidenter ab Ordinario Judice, vel delegato fuerit excommunicatus, ad excommunicatorem mitti debeat absolvendus; qui si malitiam adhibuerit, delegati judices id ritu Ecclesiastico libere prosequuntur; dummodo non tale genus sit illius excommunicationis cujus absolutio Sedi Apostolicæ reservatur. Explorari iuris quidem existit ut delegatis judicibus, quibus principale, & acces-

cessorium committitur. Si vero ab eis judicibus A fuerit absolutus præstito scilicet juramento quod stabit mandato Ecclesiæ.

Rursus interrogas an coram illis delegatis judicibus, vel coram Ordinario, a quo est excommunicatus, teneatur super eadem causa, pro qua fuit vinculo excommunicationis innodatus respondere, & quorum debeat stare mandato. In quo quidem casu taliter respondemus; quod coram ipsis excommunicatoribus super illa causa pro qua excommunicatus fuit stare debeat, & eorum servare mandatum, nisi specialiter illud negotium a Sede Apostolica fuerit alii delegatum; qui excommunicatores si malitiose distulerint, tunc Delegati eandem jurisdictionem quam in principali, & in accessorio exercebunt. B

Datum Laterani XV. Kal. Julii Pontificatus nostri anno III.

CÆLESTINUS III.

Priori, & Canonicis S. Rancrii.

Ex tenore Litteratum Venerabilis Fratris nostri Episcopi videtur, & ex parte vestra nostro est Apostolatui declaratum, quod cum olim in Ecclesia vestra certus esset Canonicorum numerus institutus, vos unanimi voluntate, ac pari consensu, & juramento firmastis, ut nullus de cætero ultra constitutum numerum in socium debeatis accipere, vel in fratrem. Postmodum vero quam Albericum Clericum ad preces Apostolicas, & mandatum nostrum recepistis in Collegium, dejerationis notam vos incurrisse timetis, & super hoc Apostolicæ Sedis postulatis vobis oraculum exhiberi, ad quod utique vobis taliter duximus respondendum, quod licet in juramentis super tali articulo interpositis minime contineatur expressum, semper tamen intelligi debet, quod in eis Sedi Apostolicæ auctoritas reservetur. C

Idem Vidrosiensi Archiepiscopo.

Cum ratio ab homine &c. *& infra*. In secunda vero quæstione ita sentimus quod a communione ejus, qui per sacrilegam manuum extensionem in edictum excommunicationis incidit, licet denunciatus non sit, adhuc debeas abstinere, nisi forte id tibi soli pateret, in quo casu ipsum private tantummodo vitabis, quandiu ab Ecclesia toleratur, ut saltem sic verecundiæ rubore perfusus pro latenti excessu satisfacere compellatur. D

Idem Teratino Episcopo.

Insinuasti nobis quod quidam Parochianus tuus, C. nomine, postquam juravit quod filiam. V. E duceret in uxorem, voluntate mutata se alii sacramento obligans, cum ipsa secunda intendebat nuptias celebrare. Verum cum partibus in tua præsentia constitutis de causa plenius cognovisses, quasi per sententiam eidem C. præcepisti ut Filiam. V. in conjugem acciperet, & fortius inhibuisti ne contraheret cum secunda, unde quia sicut asseris.... & prohibitionem, ad sacramentum cum secunda veniens celebravit; & super hoc quid sit agendum inquiris. Videtur nobis quod quamvis graviter deliquerit, tamen non debeat a secunda recedere; imponenda est ei pœna competens de eo quod contra juramentum; & sententiam tuam ac prohibitionem Ecclesiæ venire præsumpsit.

Idem Capitulo Bisuceñ.

Universitatis vestræ consultationem accepimus, quod a nobis requiritis, utrum ille Laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad jussionem Abbatis in cujus servitio commoratur, in Clericum, vel monachum, vel conversum manus temerarias præsumpsit mittere, maxime ubi causa non subest quare debeant verberari. Nobis autem videtur quod nisi causa regularis disciplinæ hoc facit Abbas in propria persona, vel si necessitas urget per clericum, vel monachum fieri jubeat, tam qui tales verberari præcipit, quam illi qui verberant, etimsi causa subesset, excommunicationis sententiam donec ad Sedem Apostolicam veniant, nequaquam evadunt.

DE ELECTIONE, ET ELECTI Potestate, in III. Lib. Reg.

CÆLESTINUS III.

Ravennati Archiepiscopo III.

Ut super aliqua &c. *& infra* quæsiviisti etiam, quomodo intelligatur quod in forma tradenda Pallii retinetur, videlicet tradimus tibi Pallium, ut utaris eo in Ecclesia tua, & intra qualibet Ecclesia tuæ Provinciæ. Si vero te vestibus sacris Ecclesiam processionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc Pallio minime uti debes.

Ex his Litteris desumptum est cap. *Ut super aliqua 8. de Reb. Eccl. non alien.*

Datum Laterani anno III.

DE ÆTATE, ET QUALITATE, & Ordine Præficendorum.

CÆLESTINUS

Rodulfo Andegavensi Episcopo.

Cum sacrosancta Rom. in Ecclesia, *& infra* alios autem qui propter impedimentum ætatis presbyterii honorem adipisci non possunt, si id solum obstare cognoveris, licet forsitan ad talia officia non debuerint in ea ætate assumi, æquo animo debes usque ad illud tempus sine rancore aliquo tolerare, quod eos ad suscipiendum onus Sacerdotii de constitutione Canonum idoneos; si alia non obstiterint, comprobabis.

DE APPELLATIONIBUS. CÆLESTINUS III.

Cremonensi Episcopo.

Licet appellationis remedium *& infra*. Nos igitur tantæ clericorum incommoditati pastorali volentes sollicitudine præcavere, & Laicis ipsis auferre materiam clericos fugillandi, vel eos sub eodem judicio coercendi, tibi taliter duximus super hoc respondendum, ut si cujuslibet clerici tibi subjecti quæstio ad tuam fuerit Fraternitatem delata, & quod in quæstione vertitur quadraginta solidorum valentiam non attingat, clerico qui ex hoc & Sedem Apostolicam duxerit appellare necessitatem tibi non imponimus differendi quominus, si malueris, causam sine appellationis obstaculo valeas terminare, nisi manifesta contra te suspicionis, & rationabilis causa fuerit ostensa.

Datum Laterani anno III.

DE

DE SEPULTURIS.

Cælestinus III.

(Abbati, & Conventui Sirum, in 11. T. R.)

Cap. *Certificari 9.* de Sepultur.

Certificari voluisti a nobis quomodo illa clausula quæ solet in privilegiis (nostris,) apponi de justitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur, intelligi debeat, & exponi: Cum autem super hoc articulo diversa nostrorum antecessorum manaverint instituta: Leone justitiam ipsam aliquando in tertiam partem, quandoque vero medietatem, & Urbano III. quartam fore censente: nos tale præbemus in hac varietate responsum, ut sicut Beatus Jeronymus inquit unaquæque Provincia in sensu suo abundet, & secundum rationabilem consuetudinem regionis illa justitia circa medietatem vel tertia, aut quarta parte pro locorum diversitate attendatur.

(Datum Laterani anno II.)

DE DECIMIS.

Cælestinus III.

(Biterensi Episcopo, in secundo T. R.)

Cap. *Ex parte 11.* de decimis.

Ex parte (dilectorum nostrorum filiorum) canonicorum Ecclesiæ tuæ nobis est quærela proposita, quod quidam agricultores, cum simul, vel in diversis temporibus anni in eodem agro vel horto diversa semina sumpserint, non tamen de illorum seminum fructibus decimas eis exolvunt; (quidam etiam decimas de agrorum proventibus non curant exolvere nisi quibusdam prius deductis expensis, quas faciunt pro illis ad aream ad horrea deportandis.) Quia igitur per hoc canonicis, ipsi & Ecclesiæ Dei non modica injuria irrogatur, cum Levitis absque impensis decimas sit injunctum persolvi; (Fraternitati tuæ per Apostolicum scriptum) mandamus qualiter (inquisita diligentius veritate,) si rem noveris taliter se habere, agricultores illos, ut de omnibus fructibus prædiorum (nullis subtractis expensis, sed integras potius) decimas, & absque diminutione persolvant, per censuram Ecclesiasticam (omni contra & appellatione remota compellas,) & auctoritate nostra districte inhibeas, ne talia de cætero aliqua cupiditate, seu presumptione attemptent.

Datum Laterani anno III.

DE DIVORTIIS.

Cælestinus III.

(Abbati Viziliacensi in III. lib. R.)

Plerumque accidit, ut proponis, in Parochia tua mulieres a viris suis fornicationis causa recedunt, & sic usque ad mortem ipsorum permanere noscuntur. Ipsis vero defunctis, cum a consanguineis ad quos hæreditates eorum deveniunt, dotem suam cum dotalitio suo repetunt, eis audientiam denegant, & nolunt restituere, ob eam causam quia eo ipso se indignas feciſſe putantur, quod a viris suis causa fornicationis duxerint recedendum. (Præterea in tuo petitorio adjecisti, quod cum causæ tibi a Sede Apostolica delegantur, in litteris citatoriis rescriptum Apostolicum inseris, ut eo viso deliberare valeat, qui ab altero convertitur coram non ad primam, & secundam canonicam citationem, sed ad tertiam peremptoriam tantummodo veniat, actore ad omnes citationes veniente, & ipse actor intentionem suam in jure proponat, reus vexationi ejus intendens, tunc primo deliberatorias inquirat inducias, cum actor eidem authenticum offerat, ut conferat cum rescripto, quod in prima citatione recepit. Asserens etiam quod tam longo citationum spatio si voluit plenæ deliberationis tempus potuit habere. Quia igitur quid agendum in utroque Apostolico responso desideras edoceri in primo taliter respondemus) quod si mulier suæ fornicationis causa perjudicium Ecclesiæ, aut propria levitate a viro recedit, nec postea reconcilietur eidem, (eo defuncto) dotem vel dotalitium suum repetere jure non potest. (In secundo vero casu dicimus quod prædicto modo reo ad judicium convocato, si ex rescripto sibi transmisso plene potuit instrui super eodem quo conveniebatur, induciæ deliberatoriæ non sunt ulterius indulgendæ, sed procedendum est potius ad causæ examinationem, & finem ei debitum imponendum.

Datum Laterani anno III.

DE JUDÆIS, ET SARACENIS, ET eorum Servis.

Ad hæc cum sacris canonibus cautum sit, ne Judæi Christiana mancipia habeant, Petri tibi auctoritate præcipimus quatenus sub anathematis interminatione inhibeas publicæ ne aliquis Christianorum alicujus Judæi mancipium efficiatur. Si autem contra prohibitionem tuam venire præsumpserint; eos sup. ap. re. ecclesiastica censura compellas, vel percellas. *Pars cap. superioris de cohabitatione clericorum, & mulierum.*

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, VEL casuali.

Cælestinus III.

Ad aures nostras te significante pervenit, quod cum in arte physica eruditus existas, pluribus circa ipsius artis traditiones medicinas cum diligentia tribuisti, licet pluries in contrarium tibi successerunt, & quibus putaveras adhibere cautelam medicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt. Verum quia (sicut asseris) ad sacros desideras ordines promoveri & nos super hoc consulere voluisti, tibi duximus respondendum, quod si super præmissis conscientia (videtur te quomodolibet) remordere, ad majores ordines de nostro consilio non ascendas.

DE SENTENTIA Excommunicationis.

Cælestinus III.

Cap. *A nobis 11.* de excom.

A nobis fuit ex parte tua quæsitum, si quis ita pronuntiaverit, quisquis furtum fecerit excommunicatus sit, hæc generalis (sententia) ad ipsius excommunicatoris subditos (restringatur), an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione ipsius. Ad quod utique dicimus, quod hac sententia non nisi subditi obligan-

gantur, nisi forte plus ei contulerit major, & largior auctoritas delegantis. (Præterea requisiti fuimus, si quis judex ita protulerit: nisi Sempronio intra decem dies satisfeceris, te excommunicatum aut suspensum, aut interdictum esse cognoscas, & ille in quem sententia talis fertur medio tempore appellans, ad dictum statutum minime satisfacit utrum tali sententia ille ligetur, an interpositione appellationis tutus existat. Videtur autem nobis quod hujusmodi sententiæ obstaculum appellationis debeat impedire.

Datum Laterani anno III.)

DE SENTENTIA

Excommunicationis.

CÆLESTINUS III.

Anconitano Episcopo. In III. Lib. R.

p. *Significavit* 18. sent. com.

Significavit nobis &c. *& infra*. Verum Clericos illos, qui scienter, & sponte participaverunt excommunicatis a nobis, & ipsos in officiis receperunt; eadem cum ipsis sententia non dubitamus involvi, quos etiam pro beneficio suæ absolutionis habendo, ad nos volumus cum Literarum tuarum insinuatione transmitti.

CÆLESTINUS III.

Priori, & capitulo Dehum. Lib. III. R.

Bonæ memoriæ &c. *& infra*. Ab hac itaque prima confirmatione quasi suborta exhibita est in auditorio nostro secunda, quæ ita se habet: similiter eisdem videlicet posterioribus literis hæc clausula poneretur; non obstantibus aliquibus literis confirmationis latæ sententiæ audiatur causa, & fine debito terminetur. Utrum sic primæ revocari deberent. Ad hoc dicimus quod per ultimas primæ forent penitus irritandæ. Verum si diceretur, sicut frequentius in rescriptis Apostolicis consuevit apponi: nullis literis veritati, & justitiæ præjudicantibus, vel sub alia forma verborum, dummodo non diceretur de literis confirmationis, expresse dicimus quod tandiu suum vigorem haberet, donec de iniqua, vel falsa sententia cognitio plenior habeatur.

DE SENTENTIA

Excommunicationis.

CÆLESTINUS III.

Brugna Episcopo.

ap. *quod e lis* 26. e excom.

Quod de his etiam non dubitas, & quid de ipsis servari debeat cognovisti, Apostolicæ Sedis responsa requiris, tanto Fraternitatem tuam magis in Domino collaudamus, quanto in his quæ sacrorum Canonum institutionibus sunt expressa, auctoritate nostra procedere desideras, & disponis. Sane requisivit a nobis tua Fraternitas, utrum is qui se confitetur in latæ sententiæ cautionem incidisse, nec ad hoc potest induci, ut ad Sedem Apostolicam veniat absolvendus ab Episcopo, vel etiam a simplici Presbytero, absolutionis possit, vel debeat beneficium promereri; & utrum Presbyteris bigamis vel viduarum maritis, eorum uxoribus viam universæ carnis ingressis missarum liceat solemnia celebrare.

A Verum licet quid de his observari debeat sacris canonibus sit definitum; hoc tamen tuæ Fraternitati ad præsens duximus respondendum, quod is qui asserit in cautionem latæ sententiæ incidisse, non nisi per Sedem Apostolicam absolutionis potest beneficium promereri; nisi forsan in mortis sit periculo constitutus, vel paupertate, vel infirmitate, vel senectute tanta gravetur, quod ad Ecclesiam Romanam laborem subire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur. Cæterum ab his in forma Sacramenti exigi consuevit, ut resumptis viribus, & auctoritate concessa Romanam Ecclesiam in propria debeat persona visitare.

De Presbyteris autem bigamis, & viduarum Cap. *De bigamis* 5. de bigam.
B Maritis id omnino sentimus, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis ad divinarum debeant celebrationem admitti, maxime cum id a doctrinæ sit Apostolicæ & Ecclesiasticæ institutionibus alienum.

DE COGNATIONE

Spirituali.

Laudabilem Pontificalis officii prosequeris, quia in his, de quibus dubitas matrem tuam Romanam Ecclesiam consulis, & ab ea postulas edoceri, asserisque inprimis quod quidam quandam in uxorem duxit, cujus Pater ipsum dum
C esset puer de sacro fonte levaverat, qui ambo conjuges XX. omnis pariter simul manserunt. quare & filios procreaverunt, licet a decimo quinto anno eorum conscientia læsa fuisset, postmodum vero contra convitione actione e jure præposita facta est fides Ecclesiæ per testes omni exceptione majores, ipsum virum a patre ejus cum qua contraxerat de baptismatis unda fuisse susceptum. Hujusmodi autem cum Zacharias, & Deus dedit, Romani Pontifices talem copulam decreverint separandam, utpote ubi cognatio spiritualis esset minime dubitatur, maxime inter eos, per quos compaternitas ipsa contrahitur, qui in lege divina germani esse dicuntur, licet tanto rempore sibi invicem cohabitaverint,
D quia tamen diuturnitas temporis non minuit peccata, sed auget, & specialius potest hoc nota super hac causa proprio decurrente Ecclesia contractum illum cognovit illicitum, dicens matrimonium illud fore secundum statuta Canonica dirimendum. Monendus est tamen uterque ut in necessariis provideat alteri juxta vires. Prolem autem susceptam ante separationem hujusmodi, si aliud non obstitit legitimam esse censemus.

Quæris iterum quando Matrimonium accusari contingit, an sit carnale commercium suspendendum, aut quandiu dissimulari possit, vel potius sustineri. Ad quod habetur responsum. Quod Alexander II. aperte prohibeat ne ab invicem donec causæ justæ fiat examinatio separentur, &
E Simmaci Papæ contineat institutum ut Prælatus aliquis accusatus antequam ea quæ objiciuntur luce clarescant, relinqui non debeant a subjectis ante probatam actionem jure suo, quod habet in altero privari non opus sit præsertim articulo conjugii alteruter accusatus.

Item super adjecisti quod aliquis contraxit cum quadam puella innubili, quæ tandem ætatis metam attingens, & ab illo cognita pluries post quatuor aut quinque annos perfecta ætate digressos contra Matrimonium allegavit, asseverans se ab initio dissensisse semper ab illo, & quod dicit per testes probat fama, & conversatione

præ-

☞ præclara. In hoc itaque casu sentimus, quod adversus Matrimonia audiri non debeant, quæ ante cognitionem, sive ante legitimum attingens cum potuit minime reclamavit sicut enim ante consensum qui in anno XII. speratur secundum jus canonicum potuit dissentire, sic postquam legitimo tempore accedente semel etiam copulæ maritali consentit, ex ratihabitione sibi super hoc silentium non ambigitur induisse.

Rursus quidam, ut dicis votum castitatis emittens juravit se quandam ducturum postea in uxorem ubi a Fraternitate tua quæsisti consultis viris prudentibus arbitramur quod cum simplex votum apud Deum non minus obliget quam solemne pro eo quod temere juravit, pœnitentiam agens, quod Deo votum fecit studeat observare. Quod si per se quod hujusmodi juramentum præstitit ad nuptias jam motu proprio convolasset: cum votum simplex licet Matrimonium contrahendum impediat, contractum tamen non dirimat, nihil ambiguitatis tua quæstio continet. Verum quod interrogasti de Saracenis, qui cum in captivitate essent Christianorum, quosdam earum viros insidiis, & machinationibus occiderunt, utrum quia postea ad fidem christianam conversi fuerint, easdem de jure possint ducere in uxorem, de jure vel si duxerint ipsum conjugium valeat. Hic Tribunensis Concilii regulæ consentimus, asserentes, quod cum mortem virorum malitiose fuerint machinatæ, licet earum studio ad Ecclesiasticam Fidem accesse rint, tum nec eis adhærere debent, nec si adhæserint tolerandi, non enim hæc dispensatio sine periculo posset admitti, cum damnum tantum tali lucro Ecclesia compensare non velit.

Ad hæc Saraceni quidam in bello sunt christianos interfeciſſe notati, christiani similiter Saracenos. Postea Saraceni ad Christianam Fidem conversi, uxores eorum, quos certamine bellico neci tradiderant, sibi matrimonialiter copularunt; idipsum, & christiani de Saracenis mulieribus conversis ad Fidem feciſſe noscuntur, quæ tamen postquam de priori morte veritatem comperiunt, divortium instanter exposcunt. Respondeo quæstioni in his qui cum nec christiani, nec Saraceni mortem alterutrorum procurasse noscuntur, matrimonia hujusmodi inter prædictas personas, licite contrahi possunt, & taliter copulati cujuscumque sexus existant divortium propter mortem conjugum jure obtinere, vel etiam postulare non possunt.

Item si quid juris erit in sequenti casu, quem proponendo voluisti, cum scilicet Christiano viro propter odium Christum negante, & sibi copulante paganam, & ex filios procreante, Christiana in Christi opprobrium relicta, cum consensu sui Archidiaconi ad secundas nuptias convolasset, & filios ex ipsa suscepisset, non videtur nobis quod licet prior maritus redeat ad Ecclesiasticam universitatem eadem a secundo debeat recedere, & resignari priori, maxime cum ab ea visa fuerit Ecclesiæ judicio descessisse, & teste Gregorio contumelia Creatoris solvat jus Matrimonii contra eum qui relinquit odio Fidei Christianæ.

Quod an possit priori viro reverso ad Fidem, & nolente ad vitam monasticam commeare, vel utrum ille reversus eam quam ritu gentili sibi copulavit, & quæ propter eum ad Fidem nostram cum suis liberis est reversa, mortua prima possit habere in uxorem, & an filii ante conversionem geniti ob tentu nuptiarum, quæ post conversionem ritu Ecclesiastico celebratæ fuerint, & similiter filii illius, quæ cum licentia Archidiaconi sui a marito priori venientes sed secundo infideli nupsit viro catholico legitimi sint tenendi. Jam glorioſæ doctrinæ Apostoli qua dicitur si Matrimonio fidelis discedit, discedat non frater aut soror subjecti hujusmodi servituti, quam illud decretum memorati Gregorii non est peccatum dimisso propter Deum si aliis se copulaverit; infidelis enim discedens & in Deum peccat, & in Matrimonium. Et nihilominus quod prædecessor noster bonæ memoriæ Alexander III. ita dixit; tanta est vis Matrimonii, ut qui ante sunt geniti post contractum Matrimonium legitimi habeantur; nos in hujusmodi dubitare non sinunt quia in his & liber aditus pateat ad religionem migrare volenti, & ille qui ad Fidem revertitur, eam quæ conversa est defuncta prima, sibi possit licite copulare, filii etiam in supradicto casu legitimi habeantur.

Præterea cum quis cognovisse aliquam accusatur, an sint testes interrogandi de visu, aut sola viciniæ fama sufficiat; vel si juratis testibus sit credendum, qui se illius copulæ conscios esse patentur, sed de visu nil affirmant, nos inter alia consulere decrevisti, ad hæc itaque respondemus, quod si testimoniam conveniens de visu reddatur, vel auditu violentem præsumptionem fama consentiens subministret, & amminicula legitima in hoc impertiatur, eidem standum est testimonio juratorum; etenim circumspectus judex atque discretus juxta id, quod jure civili cautum existit, motum animi sui ex argumentis, & testimoniis quæ rei aptiora esse comperit in hujusmodi confirmabit.

Sollicite quoque ad ultimum requisivisti quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, in qua si defecerint separentur. Nos vero (*cum*) in antiquis tam canonibus, quam legibus super hæc diversa tempora concedantur, id tamen in præsenti consultatione sentimus, ut si naturaliter frigidus non potest illam quam duxit uti pro conjuge a tempore celebrati contractus, si frigiditas prius probari non possit, utque ad triennium secundum authenticum legale cohabitet; quo elapso, si nec tunc coire potuerit juxta decretum Gregorii, mulier per justum judicium de viro probare potuerit quod cum ea coire non possit, alium accipiat: si autem illa alium acceperit separentur. Quod si ambo sentiunt simul esse, vir eam & si non uxorem saltem habeat ut sororem. Aut si quid nunquam se invicem conjungunt, ambo fatentur, septima propinquorum manu aut vicinorum bonæ famæ, si propinqui defuerint, tactis sacrosanctis Evangeliis uterque jurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam uno caro effecti sint, & tunc videtur quod valeat ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc illi qui juraverant rei perjurii teneantur, & peracta pœna cogantur ad connubia priora redire.

Denique quid indicia, & persona testium, quibus ante juramentum vel depositiones nullibi objectum fuit post attestationes publicatas possit opponi. Hæc in Ecclesia Romana de longa consuetudine obtinuisse cognoscas, ut ante juramentum vel depositiones, & præjudicia, & ipsas testium legitima exceptio in jure possit proponi, & si crimina testibus objiciuntur, de quibus non fuerint hactenus accusati, sed tantum ad solam exceptionem a quolibet opponuntur, probatio utique illorum criminum exhibenda est, antequam causa per sententiam terminetur, cum si-

cut

cut canonica constituta (debeant esse) testes absque ulla infamia, vel suspicione, vel manifesta macula, inferendo testimonio, requiritur quod si sola illa crimina, de quibus alio tempore convicti, vel confessi fuerint, testibus objiciuntur, a testimonio repelli possunt, quia sicut Stephanus, & alii Papæ Pontifices Romani multi testantur, non est credendum contra alios eorum confessioni, nisi prius se probaverint innocentes. Ceterum si de criminibus ad solam exceptionem objectis testes convicti fuerint, sive confessi, pœna ordinaria mulctari non possunt, cum actio contra ipsos secundum jus, & ordine non procedat. Sufficit ergo si a perhibendo testimonio repellantur, præsertim ubi crimen, quod eis objicitur causam, de qua agitur contingere non videatur.

Cum virum te prudentem noverimus, & discretum, si in quibusdam dubitas a nobis sollicitudine pastorali requiris, tibi libenter de jure Canonico, quod possumus, respondemus, & prudentiam tuam dignis in Dei laudibus commendamus. Curasti tua nobis insinuatione proponere, utrum &, quæ intra discretionis annos a parentibus Monasterio tradita est, & habitum Religionis induens benedictionem accepit, & exiens postmodum cuidam se militi copulavit, etiam ex quo prolem suscepit, ad monasterium redire cogatur, cum illa se asserat postquam consentiendi habuit facultatem discessisse, & benedictionis munus invitam se suscepisse commemoret, super quo consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quod cum visa Concilii collecta censuram monachum, aut paterna devotio, aut propria professio faciat, & quod horum fuerit allegatum tenebit revertendi ad sæculum aditu pœnitus interdicto, non videtur illa monasticæ a se professionis posse jugum excutere, cum eam non constet evidenter contradixisse cum benedictionem accepit; quam quidem non nisi ætate discreta recipiunt quæ vetantur; præsertim si ratihabitione sequitur, & si eam quando contradixisse constiterit, quod antea gestum est roboratum, nec obloquitur quod de Sancti viri prædecessoris nostri Leonis propria constitutione per contrarium sensum admittitur, ut puellæ, quæ parentum coactæ imperio virginitatis habitum susceperunt, ipsum possunt sine prævaricatione deserere, cum hæc de ea constet intelligi, quæ in ætate nubili constituta noscitur, tum quia liberum habet arbitrium in electione posita parentum sequi non cogitur voluntatem.

CÆLESTINUS III.

Suffraganeis, & Decano Rothomagensi.

Per falsarios qui nuper sunt in Urbe reperti quædam sunt litteræ destinatæ, quas timemus tamquam veras ab aliquibus admitti. Ideoque per Apostolicæ Sedis præceptum mandamus, si quos tales valueritis reperire, quas cognoscere poteritis ex comparatione bullæ, & qualitates styli faciatis omni dilatione postposita capi, & tandiu sub arcta custodia detineri donec id nobis fuerit intimatum, ut quid exinde nobis fieri debeat vobis significare possimus, quidquid enim actione illarum litterarum factum fuerit in irritum volumus revocari.

Idem (Cantuariensi Archiepiscopo.)

Cap. *An sit de appell.* An sit deferendum appellationi illius, quem adversarius de spoliatione post appellationem legitime interpositam sibi facta paratus est in continenti convincere, nos duxisti per nuncium tuum consulendos. Respondemus itaque quod cum in eo puniendus sit, in quo deliquit, se beneficio reddidit appellationis indignum qui appellationem deferre neglexit. (Unde nec ei appellanti deferendum esse censemus.)

Idem eidem.

Si matrimonii causa per procuratorem valeat expediri; ut nos tua duxit prudentia consulendos. Hic autem decernimus distinguendum, quod si in prima causa matrimoniali criminaliter quæstio agitatur, & ob eandem ab adversa parte sit agendum non per interpositam personam, sed per ipsam principalem per causam matrimonii terminari oportet, cum sicut jura testantur, præsens præsentem debeat accusare, & se talionis vinculo alligare, secus autem in causa non criminali, in qua non criminaliter agimus, credimus procedendum; securius tamen ageretur, si cum haberi possit principalium præsentia personarum, ipsi, præsentibus in utroque ad diffinitivæ sententiæ, calculum procedatur.

CÆLESTINUS III.

Si matrimonii causa possit per procuratorem expediri, nos tua duxit Fraternitas consulendos. Super hoc autem sic credimus distinguendum, quod si in ipsa causa matrimoniali criminaliter quæstio ventiletur, & ob eandem ab adversa parte criminaliter sit agendum, non per interpositam personam, sed per ipsam principalem causam Matrimonii terminari oportet, cum, sicut jura testantur, præsens præsentium accusare debet, & se talionis obligare. Secus autem in causa non criminali, in qua criminaliter agitur, credimus procedendum; securius tamen ageretur, si cum haberi possit principalium præsentia personarum, temporibus præsentibus in utroque ad definitionis calculum procedatur.

CÆLESTINUS III.

Aquilejensi.

Ad audientiam nostram perveniisse cognoscas, quod in tua Provincia, & aliis teutoniæ terræ consuetudo nimium perversa invaluit, quod videlicet Præpositi, & alii, quibus secundum morum terræ noscitur attributa potestas in loco decedentium personis aliquibus assignandi præbendas quando proprios filios, quos in sacris constituti ordinibus genuerunt substituunt decedentibus, per quos sæpe contingit uno, eodemque tempore patrem, & filium in eadem Ecclesia ministrare, & proventus accipere præbendarum. Præterea commutationes præbendarum ac dignitatum quidam ex clericis contra statuta Concilii temeritate propria non vereantur facere. Nolentes igitur incorrepta relinqui, Fraternitati tuæ per Apostolicum scriptum mandamus quatenus per totam Provinciam tibi subjectam auctoritate nostra, & tua prohibeas, ne talia ulterius attententur, quod si post inhibitionem tuam fuerit attemptata, corrigendi habeas liberam facultatem. Studeas etiam quæ scripta sunt hactenus juxta formam Canonicam prout poteris emendare.

BULLA CÆLESTINI.

Cæleſtinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Capitulo Tarraconenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex de Marca hiſtoire de Bearn pag. 557. e Carthar. Eccl. Tarracon.

PLangendum eſſet potius, quam ſcribendum ſuper tam nefario ſcelere quod filius iniquitatis willelmus Raimundi obſtinata & pertinaci audacia perpetrare præſumpſit non timens in patrem ſuum & dominum, & cujus neptem in uxorem habebat, videlicet bonæ & piæ memoriæ Berengarium archiepiſcopum veſtrum ſceleratas manus immittere, & ipſum crudeli gladio mortaliter trucidare. Cum enim ſicut audivimus willelmus ipſe proprius homo fuiſſet archiepiſcopi, ac plura beneficia percepiſſet ab eo, nepotem etiam, ut diximus ejuſdem haberet uxorem pernicioſa ſimulatione confinxit & per nuntium ſuæ conceptæ iniquitatis interpretem eidem mandavit antiſtiti, quod uxor ſua videlicet neptis ejus vellet cum eo ſuper quodam negotio conſilium & tractatum habere. Præſentiæ igitur quod ob hoc deberet venire Gerundam, venit obviam quaſi pacificus, ut ſecundum propheticum oraculum, ſicut fraudulentus vaſa peſſima portans, eum impie vulneravit, & de mulo cui inſedebat proſtravit in terram. O immane ſcelus & omni deteſtatione digniſſimum! quo pacis & religionis Chriſtianæ jura læduntur, & arma filii exacuuntur in patrem! Expediebat potius ut juxta Prophetam, Gladius ille in vomerem, ſeu lancea converteretur in falcem. Ut autem iniquitas illius nequam hominis prodiret ex adipe non fuit contentus ei letale vulnus infligere, ſed poſt ipſum ictu tertio repetitum, cum archiepiſcopi capellano qui aderat, inciperet confiteri, tamquam vir ſanguinum confeſſionem ejus, qui & habitu Ciſtercienſis ordinis erat indutus, nec Deum timens, nec homini deferens, jam exutus humana pietate, & diabolica feritate veſtitus, totis conabatur viribus impedire. Verumtamen auctor ſummæ pietatis, qui neminem vult perire, tandem eidem Archiepiſcopo contulit gratiam confitendi, quod in ipſa confeſſione, dum in eum perſecutoris gladio inſaniret, juxta conſilium Sacerdotis, interfectoris ſuo pepercit, Deum ad imitationem glorioſi Protomartyris pro eo inceſſanter exuens. Denique ille inſatiabilis homicida, cum eum prima vice ſemivivum reliquiſſet in terra, & tantum diſtitiſſet ab illo, quantum duo aut tres jactus balliſtæ poſſent, ut putabatur, emitti, more tortuoſi ſerpentis, vel cancri potius, retroverſus tot vulnera eidem inflixit, quod vix locus vulneribus poterat inveniri; & ut nihil de malitia ſua omitteret, quin potius ut totum virus emitteret, quod ore combiberat truculento, a ſuperbiæ ſuæ in quo erat equo deſcendit, & poſt tot & tam atrocia vulnera, cerebrum ejus cuſpide mucrone effudit. Proh dolor, ut quid mortalis cogis pectora, iræ deteſtabile monſtrum! Ecce quam turpiter paſtorem Eccleſiæ trucidare feciſti, ecce cadit columna Eccleſiæ, Sed quid inde? ipſo apponente manum cujus dextera facit virtutem, conculcabitur filius Belial; mentietur iniquitas ſibi, & maleficium non dicimus hominis, ſed non hominis dedita pœna luetur. Conſurgite igitur boni æmulatores Eccleſiæ Dei & filii, debitum veſtri officii viriliter exercete. Doleat de tanto ſcelere conſummato non ſolum Tarraconenſis provincia, ſed etiam tota Hiſpania, quinimo A chriſtianitas univerſa, & eo vehementiori in ipſo dolore admiratione ſtupeſcat, quod non tantum ipſe Archiepiſcopus, ſed etiam tertius ab iſto ſub tempore unius & ejuſdem Principis per gladium ambo interfecti fuerunt, quodque dolendi materiam non minuit, ſed augmentat, non ſolum Rex Aragonum & Regina illuſtres huic malo non condolere dicuntur, verum etiam addere afflictionem afflictis, & Eccleſiam veſtram conterere multiplici jam contritionem contritam. Cum enim, de quo ſi verum eſt valde miramur, ſuper his querimoniam ſtatim ad conſpectum eorum tranſmiſſa fuiſſet juſtitiam exinde facere non curaverunt, illius Iſaiæ non memores quo dicitur: *In juſtitia regnabit Rex & Principes in judicio* B *præerunt*; & illius Sapientis quo ita præcipitur: *Diligite juſtitiam qui judicatis terram*. Unde accidit, ut rigorem juſtitiæ nequiſſimus ille non trepidans, ita liberis quocumque vult greſſibus evagatur, ac ſi pecudem, aut vitulum occidiſſet, & facta eſt res mali & pernicioſi exempli, uſque adeo quod nulla eccleſiaſtica perſona per miliarium longe a propria ſede ſine periculi metu progreditur, & reverentia debita Eccleſiæ veſtræ, ac miniſtri ipſius jam fere elanguit, & emerſit in ventum. Æſtimati ſunt quippe clerici, qui genus electum & regale, populus etiam acquiſitionis & grex peculiaris Chriſti cenſetur, tamquam oves occiſionis, facti vicinis ſuis opprobrium, ſubſannatio & deriſus. Prædicti quoque C Rex & Regina, cum per ſeipſos & ſuos, tum per hoſpitalarios & religioſos, ipſam Eccleſiam veſtram tam in civitate quam extra damnis plurimis & gravibus injuriis affecerunt, & cum fere ad nihilum ſit redacta, & ſic in occiſione ſuorum paſtorum per malitiam filiorum hominum laceretur, jam non invenitur aliquis qui in eadem cervicem ſuam audeat pontificali ſupponere ſervituti. Quia igitur tam nefarium ſcelus incorrectum ſeu impunitum relinqui, non debet, ſed adeo ſunt tanta maleficia punienda, quod qui audierint ſimilia facere non attentent, univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, & in virtute obedientiæ ſub pœna officiorum & beneficiorum, & interminatione anathematis diſtricte D præcipimus, quatenus prædictum willelmum perditionis, & proditionis filium, & complices ejus tam clericos, quam laicos, omni occaſione dilatione & appellatione ſepoſita, pulſatis campanis & candelis accenſis ſolemniter anathematizatos denuntiare curetis, & totam terram eorum, atque aliam in qua præſentes fuerint, interdicto ſubdatis. Nec ſententias quas dederitis relaxetis, donec ipſe willelmus anathematizatus cum complicibus ſuis ad apoſtolicam ſedem accedat. Verum illos clericos decernimus beneficiis eccleſiaſticis perpetuo eſſe privatos, qui præbuere conſilium ſive conſenſum, ut prædictus Pontifex interiret. Præcipiatis autem ſine aliqua exceptione omnibus illis militibus & aliis laicis, E qui ſunt in terra eccleſiæ veſtræ metropolitico jure ſubjecta, ut ipſum nequam & ſequaces ejus tamquam Saracenos deſperatiſſimos perſequantur, ejuſque interdicto igne & aqua non communicent quoquo modo. Sed neque eum in venditione vel emptione aliqua ſeu traditione victualium, aut receptione hoſpitiorum participare præſumant, donec nudis pedibus ſuper terram in multa abſtinentia & aſperitate veſtium ad apoſtolicam ſedem accedat. Ceterum Regem & Reginam & alios Principes & Barones omnimoda diligentia moneatis ex parte noſtra fortiter injungentes ut ſæpedictum willelmum & complices ejus de toto

re

regno proscribant, & ecclesiæ vestræ universæ restituentes ablata, & confitentes bona illorum qui scelus commisere jam dictum, de damnis & injuriis irrogatis Ecclesiæ satisfaciant, & permittant eam tam in bonis suis, quam in libertate electionis habenda pacifice permanere. Quod si hæc pro commonitione vestra non fecerint, omni gratia & timore postposito, sublato cujuslibet contradictionis vel appellationis obstaculo, BB. Apostolorum Petri & Pauli, & nostra auctoritate suffulti, in personas Regis, & Reginæ, atque aliorum & in terras tam excommunicationis quam interdicti sententiam promulgetis, & faciatis irrefragabiliter observari. Volumus igitur & per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus; quatenus in aliquam personam idoneam concorditer, & canonice convenire curetis, & studeatis illum eligendo in Archiepiscopum nominare, per quem status Ecclesiæ dirigatur, & tam in spiritualibus quam temporalibus commodum possit omnimodum experiri. Ita vero in persecutione eorum quæ præuicta sunt coadjutores & cooperatores per omnia existatis, ut de conculcatione matris vestræ, ex occisione patris, tanquam veraces filii ostendatis ex intimo vos dolere.

Datum Romæ apud S. Petrum xv. Kal. Julii, Pontificatus nostri anno IV.

LITTERÆ TESTIMONIALES

ABSOLUTIONIS ET POENITENTIÆ.

Venerabili in Christo Patri Dei gratia Archiepiscopo, & dilectis sibi in Domino Capitulo Tarraconensi. Nicolaus miseratione Divina Tusculanus episcopus salutem in Domino.

Ex eodem Carthar. ibid.

LAtorem præsentium W. Raimundi, qui sicut ex ejus confessione accepimus, bonæ memoriæ B. Tarracon. archiepiscopum suadente diabolo interfecit, auctoritate Domini Papæ, secundum formam Ecclesiæ absolutum ad vos remittimus, de consilio venerabilium Patrum P. Hostiensis & P. Albanen. Episcoporum, hujusmodi ei pœnitentiam injungentes, videlicet ut in regressu suo, quam citius Tarracon. videre poterit civitatem, de equo descendens, nudus, & discalciatus in bracis & camisia tantum, ferens tortam in collo, & virgas in manibus ad eamdem veniat civitatem, & ad introitum singularum Ecclesiarum, infra ambitum civitatis ejusdem ab aliquo presbytero eisdem virgis se faciat verberari; sicque demum ad Ecclesiam veniens cathedralem, a vobis, Domine archiepiscope, & Capitulo vestro venia devote & humiliter postulata, vobis & eidem Capitulo homagium faciat, & concedat de terra sua viginti librarum reditus annuatim. Præterea quia de manu Domini signum crucis accepit, præcipimus ei, ut vadat ultra mare, & decem milites ac triginta ballistarios & arcarios bene armatos sumptibus suis ducens, sit cum eis per quinquennium in subsidium Terræ Sanctæ, & quamdiu vixerit omnes sextas ferias in pane & aqua jejunet. Et omnia anno eo die, quo tantum scelus commisit, in pane & aqua jejunans, eodem die centum procuret pauperes, & eorum cuilibet tunicam unam de panno lineo largiatur. Injunximus etiam ei, ut toto tempore vitæ suæ quadragesimam ante natale, secundam & quartam feriam in vita quadragesimali jejunet, nisi eisdem diebus ultra mare fuerit pugnaturus, & donec iter Jerosolymitanum arripiat, & postquam inde fuerit, Deo dante, reversus, ad carnem cilicium semper portet, nisi cum ab uxore requisitus ei debitum reddiderit maritale. Jejunium autem secundæ & quartæ feriæ, cum voluerit, redimat, eisdem diebus quinque pauperes procurando. Si vero aliqui Ecclesiarum Prælati, quibus hoc liceat, aliquam fecerint remissionem eidem, concedimus ei, & ratam habemus eamdem. Ad hæc injunximus ei, ut Ecclesiis, quibus damna intulit, pro posse suo satisfaciat competenter.

ANNO CHRISTI 1191.

CONCILIUM LONDINENSE ET CANTUARIENSE

ANNO CHRISTI 1191.

De electione novi archiepiscopi Cantuar. tractantia,

Ex Radulpho de Diceto, col. 666.

Ex Manfi Suppl. T. II. pag. 754. Affert Wilkins tom. I.

UT eo melius acta concilii & negotium electionis innotescant, litteras episcoporum suffraganeorum Cantuariensis ecclesiæ papæ Cælestino scriptas, ex Rad. de Diceto recitabimus.

Cælestino papæ, suffraganei Cantuariensis ecclesiæ debitam subjecti nem.

Cum ad nostram pervenissent notitiam Baldwium, patrem nostrum, Cantuariensem archiepiscopum, apud Acon viam universæ carnis ingressum, verentes ne monachi S. Trinitatis in archiepiscopo substituendo sibi quippiam vendicare præsumerent, de communi consilio venerabilem fratrem nostrum Richardum Londonien sem episcopum, ad quem electi nominatio de jure pignoscitur pertinere, præmisimus apud Cantuariam. Junctus est ei comes in itinere quidam regis justitiarius. Igitur in ecclesia Cantuarien si, præsentibus monachis & audientibus, Romanæ sedis audientiam appellavit, inhibens ex parte summi pontificis, ne quid in electione facienda præsumerent attentare citra conscientiam episcoporum, & etiam citra regis assensum. Postmodum autem, ut nobis archipræsulem eligeremus, ad vocationem domini Londonien sis, qui decas natum obtinet inter suffraganeos, convenimus Londoniis: convenerunt & monachi. Dilationem accepit electio, quibusdam dissensionibus ad invicem emergentibus. Dominus itaque Londonien sis, totius Anglicanæ vicem gerens ecclesiæ, rursus Romanæ sedis audientiam appellavit, R. episcopo Bathonien si, cum reliquis episcopis contra monachos appellante. Paucis diebus elapsis, constituimus accedere Cantuariam, ut sub præsentia tam cleri, quam populi, tam episcoporum, quam monachorum archiepiscopum eligeremus, diem ad hoc faciendum eligeremus; diem ad hoc faciendum constituentes 4. non. Decembris. Interim autem comes Moritonii domini regis fra-

☞ ter, & dominus Rothomagenſis, Bathonienſis, Roffenſis, Herefordenſis, Menevenſis, Coventrenſis epiſcopi, cum pluribus regni magnatibus, pro quibuſdam magnis regni negotiis tranſitum fecerunt uſque Cantuariam. Cumque ſuper negotiis ipſis in palatio Cantuar. archiepiſcopi reſidentes tractarent, ingreſſi ſunt coram eis G. dictus A prior, quidam monachorum, & manus injicientes in Bathonienſem, & eum electum ſuum nominantes, de medio reſidentium ſubſtulerunt. Quos memorati præſules & regni proceres e veſtigio ſubſecuti, denuo veſtram appellaverunt præſentiam. 5. cal. Decembris.

ANNO CHRISTI 1192.

☞ STATUTA SYNODALIA ODONIS EPISCOPI TULLENSIS

ANNO CHRISTI 1192.

Anno 1192. *edita.*

Ex autographo Belli-prati.

Ex Manſi Suppl. T. II. p. 755. Dedit Martene Anecdot. tom. IV.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti Odo Dei gratia Leuchorum epiſcopus omnibus eccleſiaſticis perſonis in epiſcopatu noſtro conſtitutis in perpetuum.

Noverint in poſterum, ac memoriter teneant univerſi, quod dilecti nobis in Domino fratres & amici archidiaconi, & abbates de epiſcopatu noſtro ad nos venientes, & pro lacrymabilibus injuriis, quibus eccleſiæ noſtræ & eccleſiarum miniſtri quotidie oppreſſi irremediabiliter laborant & afficiebantur, pariter ingemiſcentes; unaB nimiter nos rogaverunt, ut contra tyrannidem raptorum & quorumlibet malefactorum in eos deſævientium, illud auxilii & protectionis conſilium atque tutamen eis miſericorditer exhiberemus, quod ex injuncta nobis cura & officio paſtorali eis paterne exhibere debebamus. Unde nos communicato cum eis conſilio, ſicut rationabile nobis viſum fuit, & eorum diſcreta conſideratio nobis conſuluit, ſtatuimus quod in præſenti pagina capitulatim annotari præcepimus.

CANONES.

I.

Statuimus itaque, & ſub anathemate interdiximus, ut quando per quodcumque caſtrum ſeu villam in epiſcopatu noſtro conſiſtentem bona eccleſiarum noſtrarum, ſeu cujuslibet clericorum noſtrorum per injuſtam ablationem deducta tranſire, vel forte ibi pernoctare contigerit, ita quod exinde nihil prorſus ibi remaneat, interim divina ibi non celebrentur. Ubicumque autem bona illa vel ex toto, vel ex parte receptari, vendi, aut quocumque modo expendi contigerit, divina ibi fieri omnino interdicimus, & emptores pariter cum prædatoribus eadem excommunicationis ſententia innodatos eſſe uſque ad integram reſtitutionem, & condignam ſatisfactionem decernimus: hoc adjicientes, quod interim ſi qui ibi manentes, & illius injuriæ non conſentanei nec auctores in extremis poſiti fuerint, confeſſionis & viatici ſuffragio fungantur: ſepulturam vero in atrio non habeant, donec ablatis ex integro reſtituti, & divina ibi celebrentur, & extra atrium poſiti ſine omni emendatione debito atrii honore donentur.

C deduxerit; in eadem villa, & in tota alia terra ſua divina non celebrentur, donec ablata ex integro reſtituantur. Si vero milites, vel quicumque de familia tam principum quam nobilium aliorum bona quæcumque ſimiliter eccleſiarum ſeu clericorum noſtrorum violenter acceperint, & in villam domini ſui deduxerint; divina ibi penitus non celebrentur, donec ablata cum ſatisfactione ex integro reſtituantur: & cum ipſi maleficii auctores a nobis nominatim excommunicati fuerint, & hoc per epiſcopatum D noſtrum innotuerit; ab omnibus presbyteris, ubicumque divina fient, ſingulis dominicis diebus nominatim excommunicentur. Si vero pro rigore juſtitiæ capitalia ex integro reddita fuerint, ipſa tamen non niſi ſatisfactione nobis prius facta, nullatenus abſolvantur. Hoc vero nunc ſuperaddimus, quod quicumque aliquem de hujuſmodi malefactoribus, a nobis nominatim excommunicatis in domo ſua receperit apud ſeſe eum pernoctare ſuſtinuerit, pariter cum illo excommunicatus ſit, niſi per ignorantiam E ſe hoc feciſſe probare poſſit: quod ſola manu ſua ei facere licebit ſi voluerit: ſi autem ſe inde purgare non poteſt, & ad emendationem culpæ pro nocte illa decem ſolidos ſolvere voluerit, & totiens decem ſolidos quot noctibus illum recepit, a ſententiæ vinculo abſolutus erit.

II.

Conſtituimus etiam, ut ſi aliquis de principibus ac nobilioribus hujus terræ bona quælibet eccleſiarum ſeu clericorum noſtrorum in propria perſona ſua per violentiam diripuerit, & in villam ſuam

III.

ANNO CHRISTI 1192.

III.

Quia vero diligenti ac perutili consideratione hæc deliberavimus, & communi omnium subditorum nobis clericorum tam rogatu quam assensu hoc teneri decrevimus ac præcepimus, statuimus, quod quicumque subditus nobis simpliciter clericus, seu etiam monachus hoc nostrum mandatum transgressus fuerit, & beneficio, si habuerit, & officio careat in perpetuum.

IV.

Porro de his qui corpus alicujus defuncti violenter in cimeterio tumulaverint eo tempore quo villa illa a christianitatis obsequio propter justitiam suspensa fuerit; constituimus, ut quamdiu ibi sepultum fuerit, divina ibi penitus non celebrentur; & cum ejectum fuerit, nec in illo, nec in alio cimeterio deinceps umquam sepeliatur. De his vero qui corpus sic tumulaverunt, si quis ante reconciliationem obierit, similiter christiana sepultura careat in perpetuum.

V.

Et quoniam gravis & intolerabilis plaga domibus religiosorum imminet ex hoc, quod potentes terræ boves seu cetera animalia, vel carros ad carrucandum sibi violenter diripiunt; irrefragabili determinatione constituimus, ut illi qui talem violentiam fecerint, statim sub interdicto excommunicationis teneantur; & illi qui eis dederint vel vendiderint quod carricabunt, postquam violentiam illam cognoverint, similiter excommunicentur, & villa illa, ad quam deportatum fuerit quod carricaverint, ab omni christianitatis obsequio suspendatur, quousque damna domibus illata ex integro restaurentur, & digni de cetero Deo nobisque satisfiat.

VI.

De fugitivis vero qui professiones suas irritas facientes, de quolibet ordine ad sæculum revertuntur, similiter constituimus, ut singulis dominicis diebus per universas parochias excommunicentur; & si uxores duxerint, uxores similiter & familiæ eorum excommunicentur, & omnes qui eis aliquam christianitatis communionem scienter præstiterint, sub interdicto cum eisdem teneantur.

ANNO CHRISTI 1192.

VII.

Si quis vero nobilium vel potentum terræ tempore, quo excommunicatus fuerit a nobis, presbyterum aliquem adduxerit, & contra interdictum nostrum divina sibi celebrare fecerit, ille, qui taliter celebrare præsumpserit, excommunicetur, & officio & beneficio ecclesiastico in episcopatu nostro careat in perpetuum.

VIII.

Constituimus etiam, ut si aliquis presbyter a nobis excommunicatus in diœcesi nostra divina celebrare præsumpserit, beneficio, & officio ecclesiastico careat in perpetuum.

IX.

De hæreticis autem qui vocantur *Wadoys*, omnibus fidelibus tam clericis quam laicis in remissionem peccatorum suorum præcipimus, ut quicumque eos invenerint, vinculis astrictos teneant, & ad sedem Tullensem puniendos adducant.

X.

Illud sane memoriæ commendandum, quod si qui pro executione hujus justitiæ a propriis sedibus suis, quod absit, expulsi fuerint apud nos nostro patrocinio nostraque dispositione victus & vestitus administrationem, prout dignum fuerit, indubitanter invenient. Omnibus hujus cartæ tenorem servantibus sit pax & gaudium per omnia sæcula sæculorum.

Actum legitime, publice recitatum, canonice in sancta Tullensi synodo confirmatum, indictione XVIII. idus Maji anno dominicæ incarnationis MCXCII.

CON-

ANNO CHRISTI 1193.

CONCILIUM CANTUARIENSE

Juſſu regis, & per ſummonitionem epiſcopi Londonienſis convocatum anno 1193.
Ex Rad. de Diceto fol. 669. & Chronic. Gervaſii fol. 1569.

Ex Suppl. Manſi T. II. p 759. Extat ap. Wilkins t. I.

RAdulphus de Diceto ſequentem in modum de hoc concilio commentatur : *Ricardus, Dei gratia rex Anglorum, dum teneretur in vinculis, & de conſilio vacantis eccleſiæ Cantuarienſis ſanctam in animo gereret ſolicitudinem, ſcripſit in hæc verba.*

Richardus, Dei gratia rex Anglorum, charis & fidelibus ſuis R. eadem gratia Londonienſi epiſcopo, Cantuarienſis eccleſiæ decano, & univerſis Cantuarienſis eccleſiæ ſuffraganeis, ſalutem. Veſtræ volumus libenter fraternitati conſulere, & Cantuarienſem eccleſiam, quæ veſtrum omnium mater & caput eſt, de perſona idonea Deo, nobis & vobis, & toti regno noſtro accepta, quæ ad pacem & tranquillitatem ſanctæ eccleſiæ & regni noſtri aſpiret, in quantum ad nos pertinet ordinare.

Commonitoriis igitur hujuſcemodi lectis in medium, ad vocationem domini Londonienſis plures epiſcopi convenerunt, quidam ſuæ cauſam abſentiæ ſatis probabilem vel per litteras, vel per nuncios allegarunt. Convenerunt ad vocationem ejus plures locorum conventualium principales perſonæ. Dies dominica præfinita fuit electioni, ſcilicet tertio cal. Junii die dominica, die conſtituta, die ſanctificata, Hubertus Saresburienſis epiſcopus (monachis Cantuarienſibus prænominatus) ab epiſcopis electus eſt in archiepiſcopum. Electionem factam Londonienſis epiſcopus in publico recitavit apud Weſtmonaſterium in ſede regia, loco celebri, loco faciendis electionibus archiepiſcoporum a multis temporibus conſecrato. Walterus, Rothomagenſis archiepiſcopus, capitalis Angliæ juſtitiarius, dedit aſſenſum, & auctoritate regia factam confirmavit electionem. Igitur Londonienſis epiſcopus juxta ſuorum dignitatem prædeceſſorum. & Deo laudes perſolvendas exſolvit, & benedictionem omnibus, qui convenerant, gratanter exhibuit. De ſummonitione ad concilium ita loquitur Gervaſius : *Epiſcopus Londonienſis, qui inter epiſcopos decanatus præeminet dignitate, & ad quem ſpecialiter pertinet ad nutum archiepiſcopi, vel Cantuarienſis eccleſiæ epiſcopos convocare, epiſcopis Angliæ citatorias miſit litteras in hunc modum.*

Richardus, Dei gratia Londonienſis eccleſiæ miniſter, venerabili fratri & in Chriſto chariſſimo S. Dei gratia Ciceſtrenſi epiſcopo, ſalutem & ſinceræ dilectionis inſtantiam. Ne mater noſtra Cantuarienſis eccleſia viduitatis ſuæ tempore, ſi diutius protrahatur, in ſpiritualibus ſive temporalibus detrimentum patiatur, Johannis, comitis Moretonii, & Willelmi archiepiſcopi Rothomagenſis, & aliorum, quibus conſtat, de voluntate domini regis, aſſenſu communi proviſum eſt, ut eidem eccleſiæ de idoneo paſtore maturius provideatur, & ipſius electio loco competentiori, in eccleſia videlicet metropolitana, a filiis ſuis rite celebrentur. Eapropter fraternitati veſtræ mandamus, quatenus die Lunæ proximo poſt feſtum S. Andreæ apoſtoli præſentiam veſtram apud Cantuariam, occaſione ceſſantibus, nobis exhibeatis, ibidem per Dei gratiam cum fratribus & coepiſcopis noſtris de electione Cantuarienſis archiepiſcopi tractaturi. Valete. *Hunc in modum aliis ſcripſit epiſcopis.*

Convenerunt igitur apud Cantuariam ille Rothomagenſis, R. Batonienſis, H. Ceſtrenſis, & G. Roffenſis.

Nonis Novembris ſequentibus (ut ait Rad. de Diceto) *habitus eſt generalis conventus epiſcoporum Cantuariæ ad ſolennem archiepiſcopi ſuſceptionem & inthronizationem. Convenerunt & aliæ conventualium eccleſiarum perſonæ principales. Ordinatis igitur, quæ fiunt in applauſibus hujuſcemodi, dextravit archiepiſcopum Londonienſis epiſcopus, ſiniſtravit Wintonienſis, & ſic in ſede ſua ſolleniter collocatus eſt, & receptus in oſculum.*

ANNO CHRISTI 1195.

CONCILIUM EBORACENSE

Pro reformandis eccleſiæ illius moribus auctoritate Huberti Cantuarienſis achiepiſcopi & apoſtolicæ ſedis legati celebratum Eboraci, an. Dom. MCXCV. tempore Cæleſtini P. III.

ACTA *concilii extant apud Rogerum de Hovedenhujus temporis ſcriptorem :* Venit, *inquit*, legatus Eboracum, die Dominica feſto S. Barnabæ apoſtoli, & cum ſolenni proceſſione ſuſceptus eſt a clero, & introductus in eccleſiam ſedis cathedralis. Sequenti die lunæ fecit ipſe teneri aſſiſas de omnibus placitis coronæ regis, & de nova diſſaiſina, & de morte anteceſſorum per miniſtros ſuos : ipſe vero & officiales ſui tenuerunt placita Chriſtianitatis. In ſequenti die feria tertia, perrexit legatus ille ad abbatiam S. Mariæ Eboraci, & ibi receptus eſt ab ejuſdem eccleſiæ monachis, cum ſolenni proceſſione. Deinde intravit capitulum monachorum, & conquerentibus monachis, quod Robertus abbas eorum propter debilitatem, & corporis ſui ægritudinem, domui ſui prodeſſe non potuit, depoſuit eum a cura paſtorali, & ab adminiſtratione domus, reclamantem, & ad dominum pontificem appellantem.

In ſequentibus autem duobus diebus, ſcilicet feria quarta & feria quinta, congregatis in eccleſia ſancti Petri Eboraci Simone ejuſdem eccleſiæ decano, & Hamone præcentore, & Wilielmo Teſtard, & Gaufrido de Muſchamp, de Notingham, & de Eliveland archidiaconis, & Joanne cancellario, & Roberto præpoſito Beverlaci, cum quibuſdam eccleſiæ canonicis, & fere omni-

omnibus abbatibus, & prioribus, & officialibus, & decanis, & perſonis eccleſiarum Eboracenſis diœceſis, ipſe legatus in eminentiore loco cathedratus ſedit, & concilium celeberrimum celebravit, in quo hæc decreta ſubſcripta ſtatuit ſervanda. ANNO CHRISTI 1195.

DECRETA EBORACENSIS CONCILII.

I.

In nupera ditione Anglicana, cationes habent rdinem, quem ad marinem notaum vides.

CUM inter cetera eccleſiæ ſacramenta hoſtia ſalutaris præemineant, tanto impenſior circa eam debet exiſtere devotio ſacerdotum, ut cum humilitate conficiatur, cum timore ſumatur, cum reverentia diſpenſetur; & miniſter altaris ſit certus quod panis & vinum & aqua in ſacrificio ponatur, nec ſine miniſtro litterato celebretur. Provideatur etiam, ut in pyxide munda & honeſta, hoſtia reſervetur, ſinguliſque Dominicis II. diebus renovetur. Quoties autem communio exhibenda eſt infirmis, ſacerdos in propria perſona hoſtiam in habitu clericali tanto ſacramento convenienti deferat, lumine præcedente, niſi aeris intemperies, vel viarum difficultas, vel alia ratio præpediat.

II.

III. Quia ſecretum Miſſæ frequenter invenitur, aut ſcriptorum falſitate, aut librorum vetuſtate corruptum, ita ut legi diſtincte non poſſit: archidiaconorum ſollicitudo provideat, ut in ſingulis eccleſiis ad verum & probatum exemplar canon Miſſæ cum omni diligentia corrigatur.

III.

Prohibemus etiam ne ſacerdos laico ad pœnitentiam venienti obtentu cupiditatis injungat ut Miſſas faciat celebrari; & illud etiam decrevimus prohibendum, ne ſacerdos aliquis pro celebratione Miſſarum pretio conſtituto pactum ineat, ſed hoc dumtaxat quod offeretur in Miſſa, recipiat.

IV.

IV. Statuimus ne in baptiſmate plures quam tres ſuſcipiant pureum de ſacro fonte; maſculum duo mares, & una mulier; fœminam due fœminæ, & unus mas. Ubi autem puer, cujus baptiſma ignoratur, reperitur expoſitus, ſive cum ſale, ſive ſine ſale reperiatur, baptizetur, cum non intelligatur iteratum, quod V. neſcitur fuiſſe collatum. Decrevimus etiam, ut non niſi ſumma & gravi urgente neceſſitate diaconus baptizet, vel corpus Chriſti cuiquam eroget, vel pœnitentiam confitenti imponat, ut juxta paternorum tenorem canonum huic ordini ſacerdotali proprie convenire decernit antiquitas. Sub eodem tenore conſtitutionis adjicimus, ut quoties ſacerdos ad puerum baptizandum vel infirmum communicandum invitatur, moras innectere non præſumat. ANNO CHRISTI 1195.

V.

Cum in domo orationis, quæ domus Dei nuncupatur, nihil debeat eſſe indecens, nihil inordinatum, præcipimus ut perſonæ & vicarii eccleſiarum ſtudeant providere ſecundum competentes eis penſiones, prout ratio dictitat, & conſuetudo approbata poſtulat, quatenus eccleſiæ, quæ reparatione indigent, reparentur. Item cum ornamentis miniſterio congruis miniſtretur. Item cum calice argenteo, ubi facultas ſuppetit, ſacramentum Euchariſtiæ conficiatur. Huic ordinationi terminum præfiximus ab initio noſtræ legationis in annum. Quod ſi hæc medio tempore executioni mandata non fuerint: decrevimus, ut ante elapſum terminum de eccleſiarum redditibus diſpoſitio noſtra plenum ſortiatur effectum. VI. VII. VIII.

VI.

Statuimus etiam, ut clerici, qui ab epiſcopo coronam ſuſceperunt, tonſuram habeant coronam: quam ſi habere contempſerint, ad hoc, beneficiorum, ſi quæ habeant, privatione cogantur; qui vero beneficia non habent, per archidiaconum vel decanos tondeantar inviti. Præcipimus etiam, ut ſacerdotes non in X. cappis manicatis incedant, ſed in veſtibus ſuo ordini congruis: ut, ſicut ceteris dignitate præeminent. ſic plenius & formam & exemplum exhibeant honeſtatis. IX.

VII.

Cum ſcriptura beatum eſſe eum teſtetur, qui manus ſuas excutit ab omni munere: diligenti ſtudio providendum eſt, ut gratis exhibeatur juſtitia, nec pro ea in cauſis eccleſiaſticis facienda vel adimenda, ſive acceleranda, vel differenda, quidquam pretii præſumat accipere, ut ei fructum juſtitiæ ſuæ tempore opportuno retribuat juſtus judex. XI. *Iſaiæ 33.*

VIII.

Cum decimæ ſint tributa egentium animarum, & ex præcepto Domini dari debeant, non eſt reddentis eas diminuere. Statuimus itaque, ut de his quæ renovantur per annum, cum omni integritate decimæ debitæ & conſuetæ conferantur ut in primis decimæ abſque ulla diminutione eccleſiæ dentur, poſtmodum de novem partibus mercedes meſſorum & aliorum ſervientium pro arbitrio ſolvendis tribuantur. XII.

IX.

Exigit profeſſio religioſæ ſanctitatis, ut monachi & canonici regulares, & XIII.

mo-

ANNO CHRISTI 1195.

moniales, religioſe & regulariter conſerventur. Ut ergo eis adimatur opportunitas evagandi, prohibemus ne redditus, quos obedientias vocant, ad firmam teneant, nec iter peregrinationis arripiant, nec extra monaſteria ſine certa & rationabili cauſa, nec abſque ſocietate, cujus certa ſit honeſtas & indubitata, proficiſcantur. De monialibus autem id ſpecialiter adjicimus, ut abſque ſocietate abbatiſſæ vel prioriſſæ ambitum monaſterii non egrediantur.

XIV.

X.

Adjicimus etiam, prohibentes ne laicus aliquis eccleſiam vel decimas ad firmam recipiat, ſive ſolus, ſive clerico ſociatus.

XV.

XI.

Ut calumniatorum improbitas, & temere jurantium malitia, timore cœleſtis judicii retundantur: præcipimus, ut quilibet ſacerdos de cetero ter in anno ſolenniter accenſis candelis, pulſatiſque campanis, eos excommunicet qui in recognitionibus, aliiſve teſtimoniis, ſcienter & ſponte pejerabunt, & eos qui malitioſe alios facient pejerare: eoſq; ſingulis Dominicis diebus excommunicatos denunciet, ut crebra maledictionis iteratio eos a ſua iniquitate retrahat, quos accuſatio propriæ conſcientiæ non deterret. Si vero de perjurio pœniteant, ad archiepiſcopum vel epiſcopum, vel generalem diœceſis confeſſorem abſente archiepiſcopo vel epiſcopo tranſmittantur, ab eo pœnitentiam ſuſcepturi. In extremis vero laborantibus, inſinuanda, non imponenda eſt pœnitentia: eiſq; firmiter injungatur, ut, ſi vixerint, archiepiſcopum, vel epiſcopum vel generalem diœceſis confeſſorem abſente archiepiſcopo vel epiſcopo, adeant, ut eis pœnitentia competens imponatur.

XVI.

XII.

Quia ſermo Domini eſt: *Sacerdos meus ſi deliquerit, delinquere faciet populum meum*, Et, *Ruina populi ſacerdos nequam eſt*: exigit tanti ordinis excellentia, ut a publicis potationibus & tabernis ſacerdotes abſtineant, & qui voto continentiæ ſunt aſtricti, nequaquam ad actus turpitudinis ſe relaxent. Prohibemus igitur ne focarias habeant in domibus ſuis, nec ad ejectas in noſtræ conſtitutionis fraudem acceſſum in domibus alienis. Si vero in turpitudine ſua perſtiterint, & hoc decani diſſimulantes, ad notitiam prælatorum ſuorum non detulerint, ab officio ſuſpendantur. Qui vero zelo Dei accenſi, prælatis nunciaverint exceſſus eorum, Divinæ benedictionis gratiam conſeqnantur. Pœna autem eorum qui publice focarias tenent, hæc erit: ut tanquam infames, ab aliorum accuſatione, & a teſtimonio repellantur: Si vero nec hujus pœnæ metu reſipuerint, ab officio & beneficio ſe noverint ſuſpendendos. Suſpectus de crimine per famam communem, vel veriſimilia indicia, per decanum loci admoneatur familiariter, ſemel, ſecundo, & tertio, ut ſe corrigat: quod ſi non fecerit, decanus, adjunctis ſibi duobus vel tribus, penes quos ejus fama laborat, eum corripiat. Si nec ſic videatur corrigi, dicatur eccleſiæ: ſcilicet arguatur in capitulo, ut convictus, vel confeſſus, canonice puniantur: inficianti, ſi convinci non poterit, canonica purgatio indicatur; ita quod numerum duodenarium non excedat. Infra numerum plures, paucioreſve poterunt recipi, ſecundum ſtatum perſonæ, & quantitatem ſive qualitatem infamiæ, prō arbitrio judicantis: & ſtatim primo die, quo paratus eſt is, qui infamia laborat, ſe purgare, purgatio admittatur; ne metu vexationis ex dilationibus contingentis pecunia extorqueatur. Hoc, & ſupradicta ſtatuimus, ſalva in omnibus ſacroſanctæ Romanæ ſedis authoritate, & dignitate.

Levit. 4. *Oſeæ* 9.

XVII.

In concilio autem illo magiſter Petrus de Dinan exigebat ſibi fieri plenariam reſtitutionem de archidiaconatu de Weſtring, quem Gaufridus Eboracenſis archiepiſcopus ei dederat, mandans capitulo Eboraci, per litteras ſuas, ut eum reciperent, & in ſtallum mitterent. Cui Simon Decanus, & capitulum Eboracenſe, reſponderunt, quod archiepiſcopus non potuit archidiaconatum illum alicui dare, qui ultra terminum ſtatutum in concilio Lateranenſi dare diſtulit: in quo concilio Alexander papa tertius conſtituit, quod cum præbendas, eccleſias, ſeu quælibet officia in aliqua eccleſia vacare contigerit, non diu maneant in ſuſpenſo, ſed infra ſex menſes perſonis, qui digne adminiſtrare valeant, conferantur. Si autem epiſcopus, ubi ad eum ſpectaverit conferre, diſtulerit, per capitulum ordinetur. Quod ſi ad capitulum electio pertinuerit, & infra præſcriptum terminum hoc non fecerit: epiſcopus, ſecundum Dominum, cum religioſorum virorum conſilio, exequatur. Si omnes forte neglexerint, metropolitanus de epiſcopis, ſecundum Dominum, abſque illorum contradictione diſponat. Hujus ergo diſpoſitionis authoritate, & privilegii ſui munimine, a Cœleſtino papa tertio eccleſiæ Eboracenſi indulto, aſſerebant præfatus Decanus, & capitulum Eboracenſe, quod ad illos ſpectat donatio prædicti archidiaconatus & aliorum reddituum vacantium in eccleſia Eboracenſi, quod archiepiſcopus ſuus non dederat in fixum Lateranenſis concilii terminum. Sed officiales Eboracenſis archiepiſcopi, ſcilicet, magiſter Girardus de Welle, & magiſter Honorius, appellaverunt contra privilegium illud,

illud, & appellationem, quam dominus eorum archiepiſcopus in receſſu ſuo fecerat pro ſtatu eccleſiæ ſuæ, renovaverunt coram legato, & toto concilio. Et quamvis in privilegio illo contineretur, remota appellatione, tamen legatus detulit appellationi officialium Eboracenſis archiepiſcopi. CIRCA A. CHRISTI 1195.

CIRCA A. CHRISTI 1195.

CONSTITUTIONES

Sive Statuta eccleſiæ Lichefeldenſis in Anglia per Hugonem Nonant. editæ.
Ex MS. Cott. Vitel. A. X. fol. 169. ſequ.

Ex Supplanſi T. II. 760. Extant ap. Wilkins t. I. 496.

UT quilibet, qui filius eccleſiæ cenſeri deſiderat, recte poſſit dicere cum pſalmo: Quomodo dilexi legem tuam, Domine, totum diem —— mea eſt. Conſtitutiones & conſuetudines eccleſiæ Lich. antiquas & approbatas hactenus præſentis opuſculi ſeries manifeſtat. Ad recordationem modernorum & memoriam poſterorum, ne quis quoquomodo vel caſu deinceps in hac parte ſubire perjurius videatur; qui ad antiquas & approbatas Lich. eccleſiæ conſuetudines obſervandas ex juramento præſtito ſolenniter obligatur.

Eſt in eccleſia Lich. conſuetum antiquitus & ſtatutum, ut eidem eccleſiæ juxta morem aliarum eccleſiarum cathedralium in Anglia, pro modulo ſuo, tam in altari majori, quam in choro, quam etiam in capitulo per miniſtros honeſtos, juxta diſtinctionem graduum in divinis officiis die noctuque adhibitis officiorum ſuorum ſolennitatibus debitis, ſingulis quibuſque diebus, juxta temporis exigentiam & diſtinctionem horarum in ordinibus, dignitatibus, & ſacris indumentis miniſtrantium, in modis honeſtis pſallentium atque cantantium, & accentu recte legentium, in numero & ſolemnitate luminarium, in pulſationibus horarum, in habitu & tonſura, ſecundum morem aliorum canonicorum ſecularium, in modo ſolenni inſtallationem, eidem eccleſiæ deſerviatur ſolenniter & honeſte. Quod ut fiat, mos eſt, ut a Feſto nativitatis beatæ Mariæ uſque ad Paſcha matutinæ circa mediam noctem dicantur; a Paſcha vero uſque ad feſtum ſanctæ trinitatis in aurora, & inde eadem hora in feſtis trium lectionum. In feſtis vero IX. lectionum mat. in veſp. celebrentur uſque ad feſtum nativitatis beatæ Mariæ, adhibitis ſolemnitatibus ipſis matu. adjunctis, ſecundum quod in ordinali vel conſuetud. continetur. Miſſa vero beatæ Mariæ ante Primam pulſetur & celebretur. Pulſata vero Prima, ſtatim dicatur ipſa hora in choro. Qua finita, chorus capitulum intret, & ibi legatur martyrologium. Poſt ſequatur *Pretioſa*, cum ſuis orationibus. Deinde dicatur pſalmus. *Deus miſereatur noſtri* cum *Gloria Patri*, *Kyrie eleyſon*, *Chriſte eleiſon*, *Kyrie eleyſon*, *Pater noſter*, *Et ne nos*, *Salvos fac ſervos tuos & ancillas tuas*, *oſtende nobis*, *Deus*, *miſericordiam tuam*, *mitte eis*, *Domine*, *Dominus vobiſcum*, *Oremus*, *Eccleſiæ quæſumus*, *Domine*, *preces*. Et in fine orationis: *Et nos famulos tuos ab omni adverſitate cuſtodi per Dominum noſtrum*. Si non ſequatur memoria vel oratio, tunc finiatur cum. *Per Chriſtum Dominum*. Si vero memoria pro vivo ſequatur, ſtatim poſt pronunciationem dicatur pſalmus. *Levavi*, cum *Gloria Patri*, *Kyrie eleyſon*, *Verba*, *ſalvum fac*, *Mitte ei*, *nihil proficiet*, *Dominus vobiſcum*, *Oratio*, *Prætende*, *Domine*, *faciem*, *Per dominum noſtrum*, niſi ſequatur oratio. Poſt cujus pronunciationem dicatur. *De profundis*, *Kyrie eleyſon*, *Pater noſter*, *Et ne nos*, *Requiem æternam*, *A porta*, *Cre-*

do, *Dominus vobiſcum*, *Oremus*, *Deus indulgentiarum*. Si anniverſarius dies non fuerit, tunc. *Fidelium Deus omnium*, & oratio pro benefactoribus, & pro fratribus, finiendo. *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*. Deinde legatur tabula, quæ non legatur niſi in ſabbatis, vel in vigiliis duplicium feſtorum. Quibus peractis ſileant omnes, donec dignior perſona, quæ in capitulo fuerit, dicat. *Benedictus*, & reſpondeant. *Dominus*. Et ſic negotia tractentur, quæ in capitulo fuerint tractanda. Veruntamen in tempore quadrageſimali dicitur commendatio in capitulo cum proſtratione: quam ſequitur pro defunctis, ſed ſine diacono & ſubdiacono reveſtitis, ſicut in omni miſſa in capitulo celebranda, niſi in vigiliis, quæ contingunt diebus dominicis, & in die Sanctæ Ceddæ, & annunciationis beatæ Mariæ; quibus diebus miſſa de jejunio fiat in capitulo: Deinde conſueverunt clerici entrare chorum, & in diebus pro feſtis tertiam & ſextam ante miſſam cantare. In feſtis vero IX. lectionum tertiam tantum, ſextam vero & nonam poſt miſſam cantare, excepto tempore quadrageſimali, quo quidem tempore horæ diei dicuntur, juxta quod in ordinali & conſuetud. continetur de illis. Inchoatum item magna miſſa ſemper circiter horam nonam, ſecundum anni tempora, cum diacono & ſubdiacono reveſtitis, conſideratis eorum officiis (&) ſolennitatibus, indumentis in ordinali præſcriptis. Ita quidem quod ſemper in duplicibus feſtis, habentibus ſibi proceſſionem adjunctam, duo diaconi & duo ſubdiaconi, cum duobus thuribulariis & aliis duobus, in cappis ſericis, duas cruces, evangelium legentem præcedentibus cum ceroferariis præcedant. In feſtis vero IX. lectionum, quando invitatorium a tribus cantatur, & in omnibus diebus dominicis, crux portetur cum thuribulo & ceroferario ante eum, qui leget evangelium, & in his ſequatur ordinale & conſuetud. ſuccentor. Item deſervitur majori altari cum ceroferario & thuribulo in omnibus feſtis IX. lectionum ad utruſque veſperas, & ad matutinum & ad miſſam, in quibus ſcilicet feſtis hebdomadariis ad matut. & ad veſperas cappa ſerica utatur, ſicut in ordinali plenius eſt expreſſum. Finita autem miſſa, ſtatim debet in choro ſeptima vel nona inchoari, ſecundum quod prædictum eſt. Et factis pulſationibus conſuetis poſt miſſam faciendis, ſic itur ad menſam. Poſt prandium vero, ſi claſſicum pro defunctis debet fieri, fiat ante pulſationem veſperarum. Debent etiam veſperæ ſic pulſari, cantari, & finiri, ſecundum anni tempora, quod inter veſperas & crepuſculum in hieme aliquod ſit intervallum. In æſtate vero, quando cœna matut. præcedet, majus debet intervenire ſpatium propter multa. Veſpere vero ſemper completorium ſequitur ſine mora, quod in choro cantabitur, ſecundum quod in ordinali continetur. In quadrageſima ſolet quædam pulſatio fieri poſt prandium ad convocandum clericos. Qui-

☞ bus congregatis, & finita pulsatione, statim incipiatur, *Dirige*, sine nota, vel cum nota, quando scilicet fit servitium pro regibus, archiepiscopis, episcopis, vel quatuor principalibus personis ecclesiæ. Percantatoque officio usque ad laudes, statim legitur collatio in medio chori; quam statim sequitur completorium. Collatio vero non legatur in diebus dominicis, nec in vigiliis, nec in die sancti Ceddæ, quia propter devotionem illius sancti, utræque vesperæ post prandium debent cantari, & officium illius semper cum *Te Deum*, *Gloria in excelsis*, Sequent. & *Ite missa est*, solemniter celebratur. Item in nocte Natalis repræsentatio pastorum fieri consuevit; & in diluculo paschæ repræsentatio Resurrectionis dominicæ, & peregrinorum repræsentatio die lunæ in hebdomada Paschæ, sicut in libris super his & aliis compositis continetur. Solemnitas autem cœnæ, & pedum ablutio fit in choro, secundum quod in ordinali & consuetud. continetur. Die vero Pentecostes, & tribus diebus sequentibus dum cantatur seq. nebulæ * consueverunt dispergi. Decanus autem dignitates suas & capitulum dignitates suas habent & exemptiones, secundum quod in consuetud. continetur. Sunt etiam & aliæ constitutiones novellæ nostris quasi temporibus institutæ; puta constitutiones Huberti, archiepiscopi Cantuar. domini papa legati, & constitutiones aliæ per dominum Hugonem episcopum de consensu capituli sigillatæ pariter & servatæ: quæ quidem etsi non sunt antiquæ, tamen sunt a capitulo approbatæ, ad quas fideliter observandas singuli de capitulo per sigilli capituli appositionem se contineri obligarunt, in his, in quibus compatiuntur, ut in sequentibus manifeste patebit. Solet etiam ignitegium * qualibet nocte per annum pulsari, sed ante matut. in æstate in festis IX. lectionum.

ANNO CHRISTI 1195.

* panis genus teretis & subtilis qui calenti ferro decoquitur. Vide Cang.

Campana quæ certa noctis hora qua ignis cooperitur pulsatur. Vide Cang.

De personis in ecclesia Lich. constitutis.

Personas & earum officia, dignitates, & consuetudines, quibus ecclesia Lich. ordinatur & regitur, institutiones episcoporum, decanorum, & capituli appropriatas præsens tractatus explanat. Quatuor autem sunt personæ principales in ecclesia Lich. scilicet decanus, præcentor, thesaurarius, & cancellarius.

De Officio Decani.

Decani officium est, quod omnibus canonicis & vicariis in animarum regimine & morum correctione præmuniat, & quod debeat omnes causas capitulum spectantes audire, & judicio capituli terminare, excessus clericorum, scilicet in villa Lich. & in paroch. communæ, & in præbendis per appellationem corrigere, & delinquentium personas juxta delicti quantitatem (&) personæ qualitatem digna animadversione punire. Præterea canonici institutionem ab episcopo, possessionem de præbendis a decano accipiunt. Decani est etiam canonicis jam institutis communam ecclesiæ suo jure conferre, & eis stallum proprium in choro, & locum in capitulo, per ministerium præcentoris vel succentoris assignare; vicarias vacantes ad præsentationes canonicorum præsentium, vel justa & probabili causa, vel de licentia decani vel capituli ob quamcunque causam absentium, de clericis idoneis ordinare. Præterea omni duplici festo, absente episcopo, & in prima dominica Adventus, & in dominica Palmarum, & in capite jejunii, & in tribus diebus ante Paschа, & in vigiliis Pentecostes, & in anniversariis episcoporum, decanorum, & in exequiis canonicorum ecclesiæ decedentium divinum tenetur exequi officium.

ANNO CHRISTI 1195.

De officio cantoris.

Cantoris officium est chorum in cantuum elevatione & depressione, vel per se vel per succentorem suum regere, & in omni duplici festo lectiones legendas canonicis præsentibus injungere, chronica paschalia singulis annis mutare, cantores, lectores, & ministros altaris in tabula ordinare. Ad illum pertinet instructio puerorum & disciplinæ, & eorumdem admissio & ordinatio. Præterea in majoribus duplicibus festis tenetur interesse regimini chori ad missam cum cæteris rectoribus chori. Item in omnibus duplicibus festis rectores chori de cantibus injungendis & incipiendis tenetur instruere. Præterea omnes cantus ab episcopo incipiendos ipsi episcopo in propria persona tenetur injungere.

De officio Cancellarii.

Cancellarii officium est in scholis regendis & libris corrigendis curam impendere, lectiones auscultare & terminare; sigillum ecclesiæ custodire, litteras & chartas componere, & litteras in capitulo legendas legere, lectores in tabula notare, omnes etiam lectiones, quæ in tabula non scribuntur, ad missam tenetur injungere.

De officio thesaurarii.

Thesaurarii officium est ornamenta ecclesiæ & thesauros custodire; luminaria ministrare per manus sacristæ de bonis assignatis sacristæ: videlicet in festis duplicibus decem cereos ultra magnum altare ad missam & matutinum & utrasque vesperas, & ad completorium in quadragesima, & super altare sancti Ceddæ II. cereos & super quolibet altare unum cereum invenire. In festis vero IX. lectionum ad matutinum & ad missam, & ad utrasque vesperas, & ad Completorium in quadragesima IIII. cereos ultra magnum altare, & in II. super candelabra portabilia vesperis, matutinis, missis, super candelabra stantia ad magnum altare, & ad completorium per annum II. cereos, & in omnibus missis in capitulo II. cereos, & in sepulcro unum cereum continue ardentem a terminatione missæ in Parasceves usque ad diluculum in die Paschæ. Præterea magnum cereum Paschalem & omnes candelas in absconis, in choro, & singulis noctibus ad matutinas, quæ dicuntur in media nocte, vel in cereo cuilibet canonico & vicario, qui matutinis interfuerit, unam candelam ad longitudinem unius pugni & unius pollicis, XXIV. etiam cerulos ultra magnum altare tribus noctibus ante Paschа, & XXV. candelas ad minus super hastam in die nativitatis Domini, & sanctorum Stephani, Johannis, & Innocent. Et super quodlibet altare in ecclesia Lich. in festo sancti (in) cujus honorem altare fuerit dedicatum, ad matutinas, & ad missam, & ad utrasque vesperas II. cereos; & in purificatione beatæ Mariæ cuilibet canonico, & vicario, & aliis personis honestis, juxta gravitatem earum singulis cereum & pueris candelas. Præterea coram domino episcopo, in stallo suo officium exequente, ad utrasque vesperas, & ad matutinam II. cereos tenetur ministrare; & lu-

men

men etiam tenetur invenire ad omnes missas, quæ in ecclesia Lich. celebrantur. Præterea unam lampadem ante magnum altare, & unam ante altare sancti Ceddæ continue ardentes, & unum ante altare sancti Thomæ teneretur invenire. Præterea in anniversariis episcoporum (&) decanorum, qui fuerint in dignitatibus constituti, quorum corpora requiescunt in ecclesia Lich. dum cantatur *Placebo*, & *Dirige*, & missa pro eis, tenetur circa tumulum eorum IV. cereos ministrare. Est autem sacrista perpetuus; percipiet omnia bona, quæ sunt vel erunt assignata sacristariæ, qui inde debet campanas ecclesiæ congrue suspensas in congruo statu conservare, & earum usibus necessaria providere, ornamenta ecclesiæ suis expensis reficere, panem vinum, & aquam, & candelas singulis altaribus ecclesiæ ministrare, incensum, carbones, stramen, juncos, & mattas per totum annum ecclesiæ comparare. Et sacristæ pertinent omnia chrismalia & candelas cum corporibus mortuorum, & ceragium; quod eleemosyna carucariorum nuncupatur, de his præbendis, scil. Pipa majore, Wetford, Freford, Hyntes cum omnibus capellis, Wyrley, Byscopeshill, Stotfold, Cornborwla, Gaya, præbenda de Horeburne in villa de Lich. & omnes candelas quæ offerantur in eccl. Lich, nisi in altari beatæ Mariæ, & omnes candelas, quæ offerentur in capella de Stow in festo sancti Ceddæ, exceptis illis, quæ sunt fixæ ad pedes imaginis sancti Ceddæ, & in capella sancti Michaelis, & omnium sponsalium & purificationum dictarum præbendarum, ubicumque in villa Lich. fiat. Debet etiam sacrista in omni duplici festo, quando fit processio in cappis sericis, cappas ipsas canonicis & clericis liberare, & omnia, quæ ad sacristeria pertinent, providere, ecclesiæ custodes pro voluntate sua instituere, & thesaur. curam operis ecclesiæ, & omnium quæ pertinent ad opus ecclesiæ vel per se vel per alios viros idoneos & fideles tenetur agere, secundum quod statutum est a domino Alexandro episcopo, & capitulo. Notandum est, quod quater in anno solet ecclesia pannis sericis ornari & cordis, a nativitate Domini usque ad purificationem, & in festo sancti Ceddæ, & a Sabbato Paschæ usque ad octav. sanctæ Trinitatis, ab assumptione beatæ Mariæ usque ad festum sancti Michaelis; & hoc fit per ministrum sacristæ.

ANNO CHRISTI 1195.

De modo pulsationum.

PUlsatio ad horas, & alio modo facienda ad thesaurarium pertinet; quæ quidem hoc modo fieri debet. In omni pulsatione ad vesperas, præter quam ad vesperas in quadragesima, & ad omnes matutinas, & primam horam diei, & collationem in quadragesima debet primus pulsus durare ad æstimationem itineris unius milliaris & plus ignitegii fere tantum. Item pulsatur ad omnes vesperas & matutinas IV. vicibus viz. primus pulsus fit per campanam minimam in eccl. majori; secundus per campan. dulc. ad æstimationem unius quarentenæ; tertia pulsatio per aliquam grossarum campanarum, quarta vero per classicum, rationabili intervallo nullatenus prætermisso. Completorium vero per illam per quam nona pulsatur. Sexta non pulsatur. Tertia autem per campanam dulcem debet pulsari. Quælibet vero magna missa idem classicum habet, quod fit ad matutinas & ad vesperas, idem fit in fine missæ; & hic modus pulsationis locum habet in omni festo IX. lectionum, & quotiescumque chorus regitur, excepto quod quando invitatorium a tribus cantatur, tunc primus pulsus ad matutinas & ad utrasque vesperas fit per duas minimas campanas. Reliqui vero pulsus sequuntur formam simplicium festorum IX. lectionum. hoc adjecto, quod si fieret aliquod festum IX. lectionum Prima & Nona & completorium per aliquam magnam campanam; si vero non feriatur, istæ tres pulsationes fiunt per campanam dulcem. Si in festis duplicibus, campanis duplicatis. Adjicimus etiam quædam, viz. quod in nocte nativit. Domini, & Omnium Sanct. & in nocte Paschæ pulsatur classicum ab omnibus campanis, quæ sunt in ecclesia; in festis vero IX. lectionum in solemnibus, pulsatur sequenter, in festis trium lectionum, quando chorus non regitur, magna campana in tertio pulsu ad vesperas. Pulsationes vero ad processionem & ad missam beatæ Mariæ fiunt ter alternatim per aliquam magnam campanam. Item si contingat, quod feretrum debeat per aliquas partes remotas diœcesis ad eleemosynas colligendas deportari, solemnis debet fieri pulsatio quando feretrum affertur, & refertur. Et hoc semper observandum est, quotiescumque aliquod feretrum inferetur, vel afferetur. Ad processiones autem, quæ fiunt in simplicibus diebus, & in tribus diebus ante ascensionem Domini & quando cantantur, *sequenter*, & *Te Deum laudamus* vel in solemnibus festis IX. lectionum, pulsationes fiunt per campanam dulcem & sociam suam sive in processionibus, quæ fiunt in festis duplicibus pulsantur tantum duæ magnæ campanæ; in processionibus vero, quæ fiunt venerationis causa, pulsantur omnes campanæ; & quotiescumque Dominus aliquod miraculum per beatum Ceddam dignatus fuerit operari. In anniversariis & pulsationibus pro mortuis, juxta quod dignitas personæ requirit, discretio attendenda est, secundum exigentiam rationis, sed maxime quod nulla fiat penitus pulsatio, antequam pulsetur ad missam beatæ Mariæ, nec postquam completorium fuerit, pulsatur, nisi casus importunus & inopinatus ecclesiæ contingat, quod absit. Providere etiam tenentur, quod omnes pulsationes suis temporibus fiant per totum annum, tam de die quam de nocte.

ANNO CHRISTI 1195.

De dignitate ecclesiæ Lich.

Dignitas autem ecclesiæ Lich. hæc est, ut quicumque capellanus notus vel ignotus in aliquo altari, principali tamen excepto, celebraverit, oblationes omnes argenti, quæ sibi offeruntur, ad usus suos libere poterit retinere, nisi pro aliquo quinque presbyterorum celebrare sit requisitus.

De dignitate personarum.

Archidiaconi officiales sunt episcopi, quorum officium in extraminoribus administrationibus consistit. Officium subdecani est, si decanus defuerit, ejus vicem supplere in ecclesia. Officium succentoris est, vices præcentoris absentis supplere, scholas cantus per officialem suum regere. Omnes etiam cantus debet injungere, qui non sunt in tabula notati, & providere debet, quod præsentatio pastorum in nocte nativitatis Domini, & miraculorum in nocte Paschæ, & die lunæ post Pascham honorifice & congrue fiant. Modum etiam & ordinem omnium processionum, quæ fiunt per annum, providere, lectiones, quæ in festis duplicibus legantur & in missis, injungere; tempus autem inceptionis missarum & omnium

nium horarum considerare, & observare; omnes etiam cantus ex parte sua inciperein festis trium ANNO CHRISTI 1193. lectionum; responsoriis tamen exceptis, *Gloria*, & *Alleluja*, quæ quidem incipi debent ab illis, qui ea sunt cantaturi, secundum quod eis fuerit injunctum. Item singulis diebus Sabbati, postquam dicitur *Benedicite* in capitulo, tenetur ordinare coram omnibus servitium totius hebdomadæ sequentis.

De dignitate decani & canonicorum.

DIgnitas decani est, ut primam vocem habeat in capitulo, tanquam caput capituli, ut eidem in choro vel capitulo intranti, vel transitum ibi facienti, clerici omnes teneantur assurgere, & chorum intrantes vel exeuntes in parte occidentali eidem inclinare. Item dignitas decani est, & omnium canonicorum, ut episcopo in nullo respondeant, nisi in capitulo, & judicio tantum capituli pareant. Habeant etiam curam suam in omnibus præbendis suis, & dignitatem archidiaconatus, ubicumque præbendæ assignatæ fuerint in diœcesis Lich. sive in ecclesiis, vel domibus, aut terris, ita quod nulla omnino exigentia in domo, vel alias vel in alia, vel in aliqua consuetudine ab episcopo vel ab alio fiat in præbenda eorum; sed omnes dignitates & libertates plenarie & pacifice habeant, quas hucusque consueverunt habere usque ad mortem Hugonis de Patishull episcopi. Præterea si decanus, aut alius canonicus per aliquam præbendam transitum fecerit, de jure & dignitate sua debet ei hospitium a canonico, cujus fuerit præbenda, per unam noctem exhiberi honorifice, si fuerit canonicus præsens, sive absens. Et si culpa illius canonici, vel servientis sui in hospitio, sicut decet, non fuerat admissus, expensæ illius noctis canonico super hoc querenti de præbenda ipsa, judicio capituli, in integrum restituentur per aliam noctem, vel alias; si rationabilis causa exegerit, fratri suo & canonico hospital. gratiam tenebitur exhibere; & si necessitas evidenter appareat, equos eidem debent invenire. Item cum decanus fuerit in villa, non debet classicum ad vesperas, nec ad matutinas pulsari, quousque constiterit sacristæ de præsentia ejus in choro, sive de absentia ejus voluntaria sive necessaria, quia postquam classicum pulsatur, nullus erit ulterius expectandus, nisi solus dominus episcopus, cum fuerit in villa. Item in præsentia episcopi nullus præsumat præferre librum deosculandum vel textum post evangelium, nisi decanus; vel ille, cui decanus in hac parte detulerit. Item decanus habet curam archidiac. in ecclesia, & villa Lich. in omnibus. Item cum omnes alii executores divini officii, sive canonici sive vicarii in vestiario cappas sericas in festis IX. lectionum ad vesperas & ad matutinas induere debeant, & capitulum in ultimo stallo versus orientem ex parte chori dicere & collectas ad lectionem, solus decanus ex dignitate sua nec ad cappam inducendam, stallum suum mutabit; sed cum reverentia ad eum est cappa serica, præcedentibus cereis, deferenda, & semper cum ad vesperas vel matutinas celebraverit, excellentiore in canonicum, qui præsens fuerit, secum habebit, qui in altari incenset cum eo, & postquam reversi fuerint in choro, idem canonicus, quicumque fuerit cum principali rectore chori; decanum in stallo suo incensabit, ceroferariis coram stallo suo cremantibus, quousque *Benedicamus* dictum fuerit. Item quotiescumque chorus incensatur, ex quacunque parte fuerit, semper erit decanus incensatus, & primus textum deosculabitur, & primus pacem ad missam recipiet, & semper dicat, *Confiteor* ad completorium, & ad primam, nisi episcopus præsens fuerit, cui omnes honores sunt & reverentiæ non immerito exhibendæ, nec est lectio ad collationem terminanda, quousque decanus, si præsens fuerit, dicat *Tu autem Domine*, vel excellentior canonicus, qui præsens fuerit, in choro lector *Miserere nostri*. Item nullus canonicus stationarius in villa Lich. recedet per tres noctes moraturus, nisi licentia decani petita. Vicarii vero nullo modo recedant a villa, per tres noctes moraturi, nisi per licentiam decani, nec minuant, nisi prius in capitulo licentia publice requisita. Item decanus jurisdictionem archidiac. habet in præbendis canonicorum, & in ecclesiis ad communam pertinentibus, ita quod eas visitare tenetur, & officium archidiaconi penitus exercere, & procurationes recipere, & causas parochianorum præbendarum per appellationem ad eum devolutas, judicio capituli terminare, juxta statuta ecclesiæ facta temporibus Hugonis, bonæ memoriæ, licet hujus ecclesiæ episcopi memorati a constitutionibus legati prædicti vires texerint, in parte capituli concurrente sensu.

ANNO CHRISTI 1193.

De dignitate quinque capellanorum.

DIgnitas autem quinque capellanorum hæc est, quod nullus præter hebdomadarii licentiam in magno altari celebret, episcopo tamen & decano exceptis, quorum interest in majoribus duplicibus festis divinum officium exercere. Veruntamen in omni duplici festo tenetur hebdomadarius rogare aliquem canonicum Capellanum pro eo officium exercere, & in vigiliis Paschæ, & Pentecostes, & in die Cinerum, & in tribus diebus ante Pascha. Si vero canonicus capellanus præsens non fuerit, vel non poterit exequi officium, quinque capellani tenentur in capitulo providere, quod gravior persona post canonicum officium exequatur. Quinque etiam capellani providere tenentur, quod ille vacuus fuerit, missas celebret in capitulo, quæ ibi fuerint celebrandæ.

Statutum domini Huberti, apostolicæ sedis legati.

HUbertus, Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas, & apostolicæ sedis legatus, omnibus Christi fidelibus, ad quos præsens scriptum pervenerit, æternam in Domino salutem.

Noverit universitas vestra, quod cum injunctum nobis legationis officium exequi ceperimus, inter cæteras filias nostras, ecclesiam sancti Ceddæ Lich. dignam duximus visitare, & in forma, quam nobis sedes Romana præscripsit, si quæ videremus evellenda, diligenter evellere, sicut inserere meliora. Cum vero ipsius ecclesiæ negotia curaremus interius perscrutari, aliis ad nostram cohortationem reductis in melius, & hic invenimus correctione dignum, quod canonici ecclesiæ memoratæ in ea, sicut & ordo rationis exegit, minime residunt. Nos itaque ut bona ecclesiastica percipientes ecclesiæ deservirent, & quos labor assiduus cruciavit, remissius torquerentur, consilio discretorum, qui nobiscum aderant, & assensu capituli providimus de residentia statuenda, quod succedente tempore volumus ad honorem ecclesiæ præfatæ jugiter ob-

ser-

☞ ſervari. Ut igitur in ipſa eccleſia divina laudabilius celebrentur, & per diviſionem redituum portione flagello diviſo laboris affligeret, proviſum eſt a nobis, ut plerique de illa univerſitate, qui majores & præſentes erant, unanimiter conſenſerunt, ut canonici per quatuor partes anni in eccleſia ſua reſidentiam faciant, cum hac conſideratione; ut quia XXI. ſunt nunc per quatuor anni quartas, & numerus ille in quatuor dividetur in hunc modum, ut anno a feſto S. Michaelis inchoato, in prima quarta decanus, Alanus; Peche, Nicolaus, Benedictus, Petrus Collingis, Dionyſius, Henricus de Leeck; in ſecunda quarta præcentor, archidiaconus, Willielmus Surdent, Philippus canonicus, Arnulphus, Robertus de Jalopi; in tertia quarta theſaurarius, Robertus de Bega, Adam Panton, Robertus canonicus Rogerus de Baguſa; in quarta cancellarius, Nicolaus, filius comitis Andr. Giffardus, Henricus canonicus, Walterus de Tillebury in eccleſia ſua laudabiliter & ordinate reſideant, & in locis uniuſcujuſque vel conditione qui ei in præbend. ſucceſſerit, pari ratione ſuccedat; ita igitur ut ſemper quinque ad minus inveniantur in eadem eccleſia reſidentes, & ne ſimul qui minores habent reditus, connumerentur, vel qui minus in hoſpitalitatis onus ſufficiunt, ſuſtineant. Statuimus etiam, ut quia cum minoribus reſideant & majores, & qui reſidere debuerint, in reſidentia ſua per quartam ei deputatam aſſidue perſeveret, niſi vocante negotio familiari vel neceſſario, de licentia fratrum & aſſenſu divertat pet æquale ſpatium temporis; demum cum libuerit, hanc ejus abſentiam in propria perſona ſuppleturus. Et ne impune ferat negligentiam ſuam, qui noluerit in eccleſia ſua modo, quo diximus, reſidere; pro pœna ſibi noverit infligendum, ut ea occaſione habeat quintam præbendæ ſuæ in communam & uſum reſidentium aſſignare. Hoc autem nulla ratione volumus prætermitti, quin omnes canonici, ubicumque fuerint, ad eccleſiam memoratam in feſtis principalibus ſine contradictione veniant, vel qui venire diſtulerit, ſaltem fratres per nuncium viſitet præſentem, & litteras, quibus abſentia ejus neceſſaria veriſimiliter excuſata, abſentiæ ſimiliter cauſa rationabilis allegetur. Præterea de reſidentibus & illud cenſuimus obſervandum, ut ſimul omnes divinorum celebrationi ſecundum harum diſtinctionem diligenter interſint, debitam impendant operam & devotam. Et ſi quis nocturnis officiis intereſſe contempſerit, communa dici ſequentis, ſi quam recepturus fuerit, ſine contradictione privetur. Quod ſi, ut frequenter aſſolet, clerici eccleſiæ communam non habuerint, qui laborem prælibatum negligenter omiſerit, niſi infirmitas vel cauſa rationabilis eum habeat excuſatum, pro quantitate præbendæ ſuæ, in uſus eorum, qui vigilaverint, de ſuo plus minuſve refundat, ſub hac conſideratione, ut qui præbendam C. G. habet, pro noctis unius exceſſu in uno denario teneatur, qui reditus ampliores, arbitrio decani & fratrum ad pœnam ampliorem inevitabiliter obligetur. Cætera decano & capitulo corrigenda relinquimus; injungentes, ut quæ prælibavimus, omnino & irrefragabiliter obſerventur, & in eccleſia ſæpe dicta ex viſitatione; quam jure legationis fecimus, in memorabile perpetuum relinquantur, tanto quidem cuſtodienda propenſius, quanto & ea domini papæ, qua fungebamur, auctoritas ordinavit, & uſque in hodiernum diem ordinationem eorum, ſigillum noſtrum & præſens pagina proteſtantur. Hiis teſtibus magiſtro P. de Leche, archidiacono Wigorn. Viviano, archidiacono Derbiæ, Waltero, præcentore London. Ranulpho, theſaurario Sarum, magiſtro Symone de Sywel, magiſtro W. Mediolan. London. magiſtro W. de Somercote, magiſtro W. de Kall. Johanne de Ken. Joanne de Sancto Laurentio, A I. Roberto, clericis, & aliis.

ANNO CHRISTI 1195.

ANNO CHRISTI 1195.

☞ FRANCFORDIENSIS CONVENTUS.

In quo lex quædam pro clericis ab Henrico III. imp. condita eſt.

Anno 1195. *habitum.*

:x eodem ſanſt pag. 71.

Legis eccleſiaſticæ in hoc ſæcularium principum conventu latæ meminit ſequens Henrici VI. præceptum, quod huc transfero e Lunig. Spicil. pag. 258.

Henricus Dei gratia Romanorum rex & ſemper auguſtus, civibus Hildeſch. univerſis gratiam & omne bonum.

Cum in ſolemni curia in Franckenvord, ex communi conſenſu principum a nobis ſit decretum, ut quicumque ſeculare judicium adverſus aliquem clericum exercuerit, in his, quæ ſanguinis judicium requirunt, ante degradationem ab epiſcopis faciendam, præter id, quod in canonem latæ ſententiæ incidit, a quo præter indultum ſpeciale domini papæ nequit abſolvi, ex noſtra ſit ſententia proſcribendus; & dilectus princeps noſter Conradus Hildeſch. epiſcopus per ſuam nobis querimoniam patefecerit, quod vos, auctoritate propria, clericos temere judicando morti feceritis deſtinari, in quos degradationis ſententia non proceſſerat, vobis auctoritate regia firmiter præcipiendo mandamus, quatenus ei & eccleſiæ ſuæ, in quam deliquiſtis, prout ejus gratiam invenire poteritis, emendetis. Alioquin vos in media quadrageſima, ut pro tantis reſpondeatis exceſſibus, ad noſtram præſentiam, ubicumque fuerimus, evocamus. Datum Franckenvordii idibus Febr. 1195. Indic. 7.

REMEN-

ANNO CHRISTI 1195

☞ REMENSIS PROVINCIÆ CONCILIABULUM.

In quo reſciſſum eſt matrimonium Ingeburgis cum Philippo Galliæ rege

Anno 1195 *habitum.*

Ex eodem Manſi p 771.

Rerum in concilio iſto geſtarum narrationem inſtituit author vitæ Innocentii III. apud Baluzium præfixus epiſtolis Innocentii III. §. XLVIII. & XLIX.

Motum eſt verbum divortii celebrandi propter affinitatis obſtaculum quod eis quidam exiſtere muſſitabant, dicentes quod ſecunda contigerat primam uxorem in gradu conſanguinitatis quarto vel quinto. Sed aliis aſſerentibus quod id ſine turpi nota ſubito fieri non valeret, aliquantulum eſt dilatum, & interim ſuggeſtum eſt Regi ut ad illam accederet, ſi forſan affectu mutato carnaliter illam cognoſcere poſſet. Convocatis igitur præfato Remenſi archiepiſcopo in B ſua provincia tunc apoſtolicæ ſedis legato, & aliis quibuſdam epiſcopis, coram eis accuſatum A eſt matrimonium, ipſa regina quid ageretur penitus ignorante, utpote quæ compatriotis remiſſis ad propria, quaſi ſola remanſerat, linguæ Francorum prorſus ignara; & affinitate per quoſdam teſtes in continenti jurata, mox idem archiepiſcopus ſententiam divortii promulgavit; quæ cum reginæ per quemdam exponeretur interpretem, illa ultra quam dici poſſet admirans, flens, & ejulans, exclamavit; *Mala Francia*, *Mala Francia*, & adjecit: *Roma*, *Roma*. Non enim aliter noverat Gallicis verbis talem exprobrare ſententiam aut ſedem apoſtolicam appellare. Protinus ergo rex illam a regno Francorum emiſit, & in quodam cœnobio monialium extra regni fines fecit utcumque deponi.

ANNO CHRISTI 1195.

CONCILIUM MONSPELIENSE

A Michaele S. A. L. celebratum anno MCXCV.

Ex codice MS. illuſtriſſimi Franc. Boſqneti Monſpelienſis epiſcopi, qui ejus copiam humaniſſime fecit.

ANNO Dominicæ Incarnationis MCXCV. menſe Decembri, cum venerabiles pontifices, quorum nomina ſubſcribuntur, & alii prælati eccleſiarum provinciæ Narbonenſis, de mandato Magiſtri Michaelis venerabilis apoſtolicæ ſedis legati apud Montempeſſulanum pro celebrando concilio per ſeipſos & internuncios convenirent: ipſe legatus, de aſſenſu omnium, univerſa quæ ſequuntur ita inſtituit.

In primis, ut pax in tota Narbonenſi provincia, ſicut jurata fuerat antea de voluntate domini comitis Toloſan. & poſtmodum in præſentia ejuſdem legati, apud ſanctum Ægidium, a venerabilibus Uticenſi & Nemauſenſi epiſcopis, D
Lateran. II. c. 12. & Lateran. III. c. 21. & abbate ſancti Ægidii pro ſe & omnibus terris juramento firmata, ſine omni malo ingenio * & cum bona fide ſervetur, nec aliquis eam violare præſumat. Hoc ſiquidem inſtituit juxta decretum antiquum quo dicitur: „ Præcipimus ut epiſcopi „ ad ſolum Deum & ſalutem populi habentes „ reſpectum, omni tepiditate ſepoſita, ad pacem „ firmiter tenendam mutuum ſibi conſilium & „ auxilium præbeant, neque hoc alicujus amore „ vel odio prætermittant. Quod ſi quis in hoc „ Dei opere tepidus inventus fuerit damnum pro-
Ibid. „ priæ dignitatis incurrat. „ Idipſum quoque in E Lateranenſi concilio fuit reſidente bonæ memoriæ Alexandro papa ſtatutum in illo capitulo quod incipit: Treugam ab occaſu Solis, &c. Ipſe vero legatus, authoritate qua fungebatur, ſupradictam pacem in eadem Narbonenſi provincia ſtabiliens, confirmavit: ſupponens omnem illam perſonam eccleſiaſticam ſive ſæcularem excommunicationi, & totam terram ejus nihilo minus interdicto, quæ pacem aliquatenus violabit, donec, ſicut in ſtatutis pacis continetur, pacem C violatam emendet. Huic ſiquidem conſtitutioni totum concilium favorem præſtitit & aſſenſum.

Adjecit etiam legatus de communi aſſenſu, ut quæcumque eccleſiaſtica ſæculariſve perſona pacem infregerit, & commonita noluerit emendare, quicumque ſacramento ei aut fide tenetur quantum ad hominium vel fidelitatem, ſint, donec ſatisfaciat, abſoluti.

Rurſus omnes hæreticos, Aragonenſes, familias quæ mainatæ dicuntur, piratas quoque, & illos qui deferunt arma ſeu armamenta vel lignamina galearum aut navium Sarracenis, de conſenſu omnium ſub anathemate poſuit, & conſtitutione Lateranenſis concilii, quæ contra hujuſmodi emanavit, in omnibus obſervata, conſtituit ut bona hujuſmodi peſtilentium hominum publicentur, & ipſi nihilominus ſervituti ſubdantur.

Conſtituit etiam, ut quicumque princeps ſæcularis ab eccleſiaſtico monitus, juriſdictionem temporalem in eos non curaverint exercere, ſit cum eis ſimul vinculo anathematis innodatus: quemadmodum ſtatutum eſt in prædicto Lateranenſi concilio, & in ſynodo * quam prædictus * Vide ad an. Dominus Alexander apud Montempeſſulanum dinoſcitur celebraſſe.

Ad hæc etiam legatus idem ex parte domini papæ diſtricte præcepit, ut Narbonenſis archiepiſcopus & epiſcopi ſuffraganei ejus, omnes illos qui mainatas receperint, vel foverint, ſive defenderint, aut eis vendere, ſeu ab ipſis emere, vel equos eorum ferrare præſumpſerint, in ſingulis parochianis eccleſiis, omnibus diebus Dominicis & præcipuis ſolemnitatibus, excommunicent & anathematizent, pulſatis campanis, & candelis accenſis.

Item

ANNO CHRISTI 1195.

Item legatus ipſe decrevit, quod ſi aliqui illorum qui in Hiſpaniam ibunt, juramento vel fide præſtita teneantur aſtricti ut uſuras exolvant, cogantur illi cenſura eccleſiaſtica per epiſcopum loci ad juramenta laxanda & fidejuſſores penitus abſolvendos, qui a debitoribus juramentum vel fidem aut fidejuſſores recepiſſe noſcuntur. Quod beatæ memoriæ Dominus Papa Gregorius octavus, remoto appellationis obſtaculo, ſtatuit emendari. Verum ſi jam perſolviſſe noſcuntur uſuras, competat eis repetitio uſurarum, ſicut jam dictus Alexander ſtatuit & decrevit.

Rurſus ſæpe dictus legatus ſtatutis adjecit, ut omnes presbyteri, clerici, monachi, ſcholares, converſi, peregrini, mercatores, ruſtici, euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia quibus arant, & quæ portant ſemen ad agrum, juxta decretum ejuſdem Domini Alexandri congrua ſecuritate lætentur. Nec quiſquam alicubi novas pedagiorum exactiones ſtatuat, aut ſtatutas tenere, aut veteres augmentare ullo modo præſumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus non deſtiterit, donec ſatisfaciat, communione careat Chriſtiana.

Ad hæc, ſecundum conſtitutionem Nicolai papæ conſequenter inſtituit ut illi qui peregrinos vel oratores cuiuſcumque ſancti, ſive clericos, ſive monachos, vel feminas, aut inermes pauperes fuerint deprædati, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obviaverint, niſi digne emendaverint, anathematis vinculo innodentur. Et qui treugam ſive pacem infregerit, ſervatis omnibus ſupradictis excommunicationi ſubdatur.

Decrevit etiam, ut Judæi ſive Sarraceni nullam ſuper Chriſtianos habeant poteſtatem, nec eos Chriſtianis præficere quiquam præſumant, neque ſub alendorum puerorum obtentu, nec pro ſervitio, nec alia qualibet cauſa, in domibus ſuis ſervientes Chriſtianos aut Chriſtianas permittantur habere. Excommunicavit autem illos, juxta Lateranenſe concilium & alia ſacrorum canonum inſtituta, qui contra hæc venire præſumpſerint, & commoniti noluerint emendare.

Si quis præterea ad fidem Deo inſpirante ſe converterit Chriſtianam, juxta memoratum Lateranenſe concilium a poſſeſſionibus ſuis nullatenus excludatur: cum melioris conditionis eſſe oporteat converſos ad fidem, quam antequam fidem ſuſciperent, habebantur. Si autem ſecus factum fuerit, principibus & poteſtatibus eorumdem locorum, ubicumque ſint ſub pœna excommunicationis injunxit, ut converſorum eorumdem portionem hæreditatis atque bonorum ex integro eis faciant exhiberi, eoſque in omni benignitate & caritate pertractent, ſi daſiderant excommunicationis laqueum evitare. Eccleſiarum nihilominus prælatis in hoc ſuam exercentibus poteſtatem.

Recepit denique ſub protectione beatorum Petri & Pauli apoſtolorum, domini Cæleſtini Papæ, dominorum cardinalium, univerſorum archiepiſcoporum, epiſcoporum, & aliorum prælatorum ſanctæ eccleſiæ, ac ſua legatus ipſe, omnes illos de provinciis legationis ſuæ, qui converſi fuerint de Judaiſmo vel paganiſmo ad fidem catholicam, ex quo ipſe Roma exivit, aut convertentur adhuc donec ad eccleſiam Romanam revertatur: & ſub excommunicatione diſtricte prohibuit, ne quis eos aut bona eorum aliqua temeritate perturbet.

Decrevit etiam, immo decretum renovavit antiquum, ut qui oblatione defunctorum aut negant Eccleſiis, aut difficile reddunt, tanquam necatores egentium, ſecundum canones per epiſcopos locorum excommunicatione notentur.

Uſurarios liquidem manifeſtos, qui utique nec caritatem Dei nec proximi habere noſcuntur, ſi laici fuerint, illa ſententia innodavit quæ in ſynodo Lateranenſi ſtatuta fuiſſe dinoſcitur: ut videlicet ad communionem non admittantur altaris, oblationem eorum nullus accipiat, nec Chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, recipiant ſepulturam, cum id faciant aliis quod ſibi fieri nolunt. Si vero clerici fuerint, vel alicui religioni conſtricti, ſuſpenſionem eccleſiaſtici officii patiantur, ſicut ſtabilitum fuit in concilio Turonenſi: depoſitionis ſententia ſecundum apoſtolorum canones innodandi, ſi in hoc contumaces apparuerint aut rebelles.

Item legatus ipſe in ſynodo plena decrevit, ut, ſicut in antiquis & novis canonibus continetur, quicumque ſunt titulo clericalis militiæ inſigniti, tonſuram habeant & habitum clericalem, competentibus calciamentis deinceps utantur, manicas veſtimentorum ſuorum cotidiano filo non conſuant, nec argenti vel alicujus metalli laminas ipſis apponant, ludos alearum & taxillorum prorſus evitent. Illi quoque qui ſunt in ſacerdotio conſtituti, clauſa ſemper ferant indumenta, niſi in equitando aliud facere compellantur.

Confirmavit etiam nihilominus idem legatus conſuetudinem locorum illorum, & ne intermitteretur ſub anathematis interminatione prohibuit, quibus clerici, etiam in minoribus ſubdiaconali & diaconali ordinibus conſtituti, clauſa conſueverunt hactenus veſtimenta deferre.

Prohibuit præterea ſub omni ſeveritate eccleſiaſticæ diſciplinæ, ne quis monachus, vel canonicus regularis, aut alius religioſus, ad ſæculares leges vel phyſicam legendas accedat. Alioquin juxta decretum ſub domino Alexandro in concilio apud Montempeſſulanum & Turonis ſuper hoc articulo promulgatum, a diœceſanis epiſcopis canonice puniantur.

De his autem qui contra hæc venire præſumpſerint, quæ de clericorum mutandis in melius moribus decernuntur, dominus Gregorius octavus Papa recolendæ memoriæ in Parmenſi concilio ſtatuit, ut epiſcopum ſuum remoto appellationis obſtaculo cer....r, & immunitatis ipſius interim fiant extorres, quæ pro tutela clericorum & coercenda violentia laicorum noſcitur inſtituta. Cujus utique conſtitutionem legatus ipſe per omnia comprobavit, & ut ſervetur diſtricte præcepit.

Viri quoque clerici, ſive laici, inciſas veſtes ſive linguatas ab inferiori parte non habeant: & mulieres veſtibus ſumptuoſis & proprii corporis longitudinem ſuperflue excedentibus amodo non utantur; ſed in habitu honeſto & moderato incedant, qui nec laſciviam notet, nec jactantiam vanitatis oſtendat. Cum enim Dominus, ſicut ei placuit, in amiſſione Jeroſolymitanæ terræ & in invaſione cujuſdam partis Hiſpaniæ, totam Chriſtianitatem duplici contritione contriverit, nonniſi per emendationem vitæ noſtræ in iis & aliis noſtri dignabitur miſereri.

Adjecit autem ipſe legatus in hoc ſpecialiter inſtituto quod de clericis emanavit, ut ſi ſecus factum fuerit, epiſcopus loci, ſicut deſiderat proprium & affectat honorem, clericum quemlibet aliter facientem officio eccleſiaſtico beneficioque ſuſpendat.

Stabilivit præterea legatus idem, quod quia pec-

ANNO CHRISTI 1195.

Peccato ſaturitatis Iſraeliticus populus ab hoſtibus legitur ſuperatus, & eos in parva poſtmodum manu, placato per *jejunium* Domino, ſuperavit: & multiplicitas ſerculorum, quæ boni viri ſenſum obtundit & meliora cogitare non ſinit, de clericorum menſa præcipue ſubtrahatur: & duobus ſerculis carnium vel piſcium ad plus, præter venationes & exenia gratis oblata, contenti juxta verbum Jeſu Chriſti, omnes epiſcopi & clerici, attendant ne corda eorum crapula vel comeſſationibus aggraventur. Si vero clerici has inſtitutiones * voluerint obſervare, hoc tempore maxime quo Jeroſolymitana terra Saracenorum dominio ſubjacet ancillata, & Hiſpania ſolito acrius infeſtatur ab ipſis: epiſcopus loci, eos canonica cenſura compeſcat.

* *Lege*, noluerint, H.

Statuit etiam prædictus legatus, ut matrimonia non niſi ſecundum ſcita canonum contrahantur.

Poſuit etiam in excommunicatione omnes illos, immo confirmavit ſententiam jam latam in ipſos de Capertagno vel ultra, qui dominum R. Lodovenſem epiſcopum ceperunt, & uſque ad redemptionem male tractarunt: terram eorum nihilominus ſubjiciens interdicto, donec ſatisfactionem exhibeant competentem.

In fine quoque omnium addidit, ut quia in pluribus locis provinciæ Narbonenſis, hæretici ſunt, in conſilio archiepiſcopi & epiſcoporum ſit, qualiter pro eorum, quæ ſuperius ſtatuta ſunt, tranſgreſſione, interdicta debeant promulgari: ne occaſione generalis & diutini interdicti, hæreticis occaſio pateat ad ſimplices catholicæ fidei ſupplantandos.

Stephani Baluzii Notæ.

HANC ſynodum a magiſtro Michaele celebratam puto cum in Hiſpaniam proficiſceretur, legationem illic obiturus nomine Cæleſtini III. Romani pontificis cujus legationis meminit Innocentius III. in libro primo Regeſtor epiſt. XCIX. Occaſionem autem mittendi tum in Hiſpaniam legati eam fuiſſe puto, quod, ut narrat Godefridus monachus ſancti Pantaleonis ad Coloniam, anno MCXCV. facta fuerit irruptio paganorum valida & bellum ingens contra Chriſtianos in finibus Hiſpaniæ & Gallæciæ, ita ut Rex Hiſpaniæ metu periculi conditione cum eis facta, in regnum regis Franciæ demigraret, pacta pace cum ethnicis uſque in Pentecoſte ſequentis anni. Itaque Michael, cui negotium iſtud Hiſpanicum valde cordi fuiſſe video, privilegiis in hac ſynodo ornavit eos qui in Hiſpaniam pergerent adverſum Saracenos, pœnaſque e diverſo conſtituit adverſus eos qui arma ſeu armamenta vel lignamina galeatum aut navium deferent Saracenis.

a *Decretum antiquum*) Ab Innocentio II. inventum concilio Claromontano, ac poſt annos deinde novem renovatum in Lateranenſi, in aſio tandem Lateranenſi confirmatum ab Alexandro III. ex quo ſumptum eſt caput primum de treuga & pace.

b *Gregorius octavus*) Hic locus approbat reſtituendum eſſe Gregorio VIII. caput *Ex adminiſtrationis*, quod extat in libris decretalium, titulo *de jurejurando*, ubi Gregorio III. tribuitur. Quamquam recte monent correctores Romani, & idipſum in margine ſecundæ collectionis antiquæ admonuerat Antonius Auguſtinus, unum codicem tribuere iſtud caput Gregorio VIII. idque videri rectius. Sed poſt teſtimonium magiſtri Michaelis, nullus deinceps ſupereſt dubitandi locus, quin ad Gregorium VIII. referri debeat. Sic ergo habet illa Gregorii conſtitutio, quam hoc loco laudat Magiſter Michael. „ Quoniam igitur creditores ad uſuras ſibi ſolvendas in manifeſtum periculum animarum juramento debitores aſtringunt: nos „ eorum ſaluti volentes juxta debitum officii noſtri „ proſpicere, & iniquum gravamen a debitoribus removere, & illis præcipue qui ſe vel auxilium deſerunt ad ſuccurſum terræ Heroſolymitanæ præſtandum, univerſitati veſtræ mandamus, quatenus „ creditores ipſos ad juramenta ſuper uſuris ſolvendis præſtita relaxanda, ſublato contradictionis & appellationis obſtaculo, diſtrictionis eccleſiaſticæ levitate cogatis. “

c *Parmenſi concilio*) Habemus ex hoc loco, concilium Parmenſe a Gregorio VIII. celebratum fuiſſe anno MCLXXXVII. cujus altum apud omnes ſcriptores ſilentium. Sed ego me puto reperiſſe aliquot illius concilii capitula, quæ ſuo loco dabuntur.

d *Cujuſd. partis Hiſp.*) Reſpicit ad cladem a Mauris ſive Sarracenis hoc anno illatam Hiſpaniæ, cujus ſupra meminimus ex Godefrido monacho. Magnam autem fuiſſe barbarorum irruptionem, magnam Chriſtianorum cladem, conſtat. Vide Marianam in libro XI. de rebus Hiſpaniæ cap. XVIII.

e *Multiplicitas ferculor.*) Jam antea ad Agobardum monuimus tam ſolicitos in hoc fuiſſe veteres, ut nullam occaſionem prætermitterent admonendi epiſcopos ut a commeſſationibus & ebrietate abſtinerent. Et attulimus illic inſignem locum ex commentario Hieronymi in Michæam prophetam. Recte ergo, & juxta morem veterum, legatus iſte epiſcopos & clericos admonet attendere ne corda eorum crapula vel comeſſationibus aggraventur, juxta conſilium Pauli Apoſtoli ad Timotheum ſcribentis. Sed quod ait vitandam eſſe multiplicitatem ſerculorum, reſpicit haud dubie ad conſuetudinem Francorum, qui, ut Luithprandus adnotat in libro primo hiſtoriarum ſui temporis c. VI. cibaria multa convivis miniſtrare conſueverunt. Cujus etiam moris antiqui teſtimonium extat apud VValſinghamum ad annum MCCCXCVI.

ANNO CHRISTI 1196.

CONCILIUM PARISIENSE

De reformando matrimonio Philippi Auguſti Franc. regis & Ingeburgis a duobus ſedis apoſt. legatis celebratum anno Domini MCXCVI.

PHilippus *Auguſtus Ingeburgen Canuti Danorum regis ſororem, conjugem duxerat anno* MCXCIII. eademque die, *ait Rigordus* inſtigante diabolo, uxorem tam longo tempore cupitam, exoſam habere cœpit. *Moxque prætextu conſanguinitatis* per cenſuram eccleſiaſticam matrimonium eſt ſeparatum. Pontifex Cæleſtinus ad conqueſtionem Danorum, miſit legatos ſuos in Franciam, Meliorem ſcilicet presbyterum cardinalem, & Cencium ſubdiaconum. Qui Pariſios venientes, convocaverunt concilium omnium archiepiſcoporum, & epiſcoporum, necnon abbatum totius regni. In quo tractaverunt de reformando matrimonio inter Philippum regem, & uxorem ejus Ingeburgem. Sed quia facti ſunt canes muti non valentes latrare, timentes etiam pelli ſuæ, nihil ad perfectum deduxerunt.

G. COSS. Hæc ad annum MCXCIII. narrat Rigordus, quo anno cum Ingeburgem Philippus duxerit, ſimul & matrimonium refert, & ea quæ matrimonii occaſione deinde contigerunt. Nam legatos concilii præſides non ante annum MCXCVI. miſſos eſſe in Galliam, ex eo intelligimus, quod ad *conqueſtionem Danorum*, ut Rigordus loquitur, ſunt miſſi. Conqueſtum autem eſſe Canutum Danorum regem narrat Rogerus Hovedenus, cum alteram conjugem duxit Philippus. Quod ab eo factum eſſe, anno MCXCV. & referunt Francicarum rerum ſcriptores omnes, & auctarium Aquicinctinum Rogerus unus paulum antevertit, ſub finem ſcilicet anni MCXCV. ſcribit expoſtulatorias Canutum dediſſe litteras ad Cæleſtinum. Quod cum rationibus noſtris non pugnat.

G. C. DIVIONENSE concilium de eodem Philippi divortio celebratum collocat Binius anno MCXCVII. ſed poſt annos duos rejiciendum eſſe, mox intelliges.

CON-

ANNO CHRISTI 1197.

CONCILIUM LANCICIENSE

DE CONTINENTIA SACERDOTUM

A Petro Capuano S. A. L. celebratum anno Domini MCXCVII.

STaravolſcius *in conciliorum epitome, ad annum* MCXCVII. Authoritate, *inquit*, legati apoſtolici, Petri tituli S. Mariæ in Via lata diaconi cardinalis Capuani celebratum fuit concilium Lancicienſe. Qui ſingulas diœceſes, viſitans, cum alia quædam, quæ adverſa religioni Chriſtianæ, & conſtitutionibus eccleſiaſticis, in ſacro pariter & profano ordine inoleverant, correxit: tum facta ſynodo provinciali ſacerdotibus imperavit, ut concubinas & uxores, quibus tum paſſim libere utebantur, a ſe abdicarent. Ac illud præterea conſtituit, ut profani homines publice in templis matrimonio conjungerentur.

G. C. Edita eſſe Polonis a Petro Capuano hæc decreta narrat Michovienſis, at ſine ulla concilii mentione: narrat & Cromerus atque has leges ait in ſynodis a legato conditas; ſed Lancicienſem nominatim non exprimit. Fidem hac in parte Stravolſcio habui, qui didiciſſe hoc ex aliis gentis ſuæ monumentis potuit.

CONVENTUS EPISCOPORUM.

APUD GERUNDAM,

In quo Petrus Aragonum Rex conſtitutionem edidit adverſus hæreticos.

ex Card. de Aguirre Concil. Hiſp. tom. 4. p. 401.

INitio *novi principatus Petrus Rex Aragonum, filius Ildephonſi, conſtitutionem edidit anno* 1197. *apud Gerundam, qua obtemperans ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ canonibus, qui hæreticos a conſortio Dei, & ſanctæ eccleſiæ, & catholicorum omnium excluſos ubique damnandos ac proſequendos cenſuerunt; Valdenſes videlicet, qui vulgariter dicebantur Sabatati, ſive pauperes de Lugduno, & alios omnes hæreticos, ab omni regno ditioneque ſua exire juſſit, miniſtris regiis præcipiens, ut eos exire compellerent intra Dominicam Paſſionis Domini, idque ſub pœna confiſcationis bonorum, & comburii corporum, addita etiam pœna adverſus eoſdem miniſtros, ſi negligentes fuerint. Huic autem edicto, dum conſcriberetur, interfuere Raymundus Barcinonenſis, Guillelmus Auſonenſis, & Guillelmus Helenenſis, Pontius Hugo Comes Emporitanus, & alii. Decretum ipſum ex archivo eccleſiæ Gerundenſis ab illuſtriſs. Petro de Marca erutum, tale eſt.*

Petrus Rex Aragonum & Comes Barchinonæ univerſis Archiepiſcopis, Epiſcopis, & ceteris Eccleſiarum Dei prælatis atque rectoribus, Comitibus, Vicecomitibus, Vicariis, Merinis, Bajulis, Militibus, burgenſibus, omnibuſque populis in regno & poteſtate noſtra conſtitutis ſalutem & integram Chriſtianæ religionis obſervantiam. Quoniam Deus populo ſuo nos præeſſe voluit, dignum & juſtum eſt ut de ſalvatione & defenſione ejuſdem populi continuam pro viribus geramus ſollicitudinem. Quapropter præcedentium patrum noſtrorum in fide imitatores, ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ canonibus obtemperantes, qui hæreticos a conſortio Dei ſanctæ Eccleſiæ & catholicorum omnium excluſos ubique damnandos ac perſequendos cenſuerunt, Valdenſes videlicet, qui vulgariter dicuntur Sabatati, qui & alio nomine ſe vocant pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos quorum non eſt numerus nec nomina ſunt nota, a ſancta Eccleſia anathematizatos, ab omni regno & poteſtativo noſtro tanquam inimicos crucis Chriſti Chriſtianæque fidei violatores & noſtros etiam regnique noſtri publicos hoſtes exire ac fugere diſtricte & irremediabiliter præcipimus. Et ſub eadem diſtrictione Vicariis, Bajulis, & Merinis totius noſtræ terræ ut ad exeundum eos compellant uſque ad Dominicam paſſionis Domini mandamus. Et ſi poſt tempus præfixum aliqui in tota terra noſtra eos invenerint, duabus partibus rerum ſuarum confiſcatis, tertia ſit inventoris, corpora eorum ignibus crementur. Eidem mandato fortiter adjicientes ut dicti Vicarii, Bajuli, Merini caſtlanos & caſtrorum dominos qui eos in caſtris ſuis & villis recipiunt moneant ut de villis & caſtris ſuis & de omni terra ſua infra triduum poſt ammonitionem ſuam omni poſtpoſita occaſione ejiciant & nullum prorſus ſubſidium eis conferant. Quod ſi monitis eorum acquieſcere noluerint, omnes homines villarum ſeu Eccleſiarum vel aliorum locorum religioſorum in diœceſi illius Epiſcopi conſtituti in cujus territorio idem caſtlanus ac dominus caſtri vel villæ fuerit ex mandato & auctoritate noſtra regia ſequantur Vicarios, Bajulos, & Merinos noſtros illius epiſcopatus ſuper caſtra & villas eorum & ſuper loca ubi inventi fuerint, & de damno quod caſtlanis ſeu dominis caſtrorum vel villarum aut receptoribus dictorum neſandorum dederint nullatenus teneantur. Sed ſi ſequi eos noluerint ex quo eis denunciatum fuerit, ultra iram & indignationem noſtram, quam ſe noverint incurſuros, viginti aureos pro pœna ſinguli eorum, niſi juſte & legitime ſe excuſare potuerint, nobis præſtabunt. Si quis igitur ab hac die & deinceps prædictos Valdenſes ſeu Sabatatos alioſve hæreticos cujuſcumque ſectæ in domibus ſuis recipere vel eorum funeſtam prædicationem aliquam audire aut eis cibum aut aliud aliquid beneficium largiri vel eis credere eoſve defendere aut in aliquo aſſenſum præbere præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & noſtram ſe noverit incurſurum, boniſque ſuis abſque appellationis remedio confiſcandis, ſe tanquam reum criminis læſæ majeſtatis puniendum. Hoc autem noſtrum edictum, & perpetuam conſtitutionem per omnes civi-

ANNO CHRISTI 1197.

civitates, castella, & villas regni nostri, & dominationes, ac per omnes terras potestati seu jurisdictioni nostræ subjectas omnibus dominicis diebus per omnes parrochiales Ecclesias recitari jubemus & ab Episcopis ceterisque Ecclesiarum rectoribus atque Vicariis, Bajulis, Justitiis, Merinis, & omnibus populis inviolabiliter observari, & prædictam pœnam transgressoribus inferendam irrevocabiliter mandamus. Sciendum etiam quod si qua persona nobilis aut ignobilis aliquem vel aliquos prædictorum nefandorum in aliqua parte regionum nostrarum invenerit, quodcumque malum, dedecus, & gravamen, præter mortem & membrorum detruncationem, intulerit, gratum & acceptum habebimus, & nullam inde pœnam pertimescat quoquo modo incurrere: sed magis ac magis gratiam nostram se noverit promereri, & post bonorum spoliationem, dedecus & gravamen quod eis irrogaverint, teneantur tradere corpora Vicariis aut Bajulis nostris ad justitiam quam inde fieri mandavimus exequendam. Si vero, quod non credimus, Vicarii, Bajuli, Merini, & totius terræ nostræ homines vel populi circa hoc regiæ dignitatis nostræ mandatum negligentes vel desides extiterint, seu contemptores vel transgressores inventi fuerint, bonorum omnium confiscatione procul dubio mulctabuntur & eadem pœna corporali qua nefarii plectentur. Ad ultimum omnibus prædictis Vicariis, Merinis, & Bajulis nostris præsentibus & futuris firmiter injungimus ut post admonitionem vel litterarum receptionem illius Episcopi aut ejus nuntii in cujus diœcesi fuerint constituti, infra octo dies ad ejus accedant præsentiam, & tactis sacrosanctis corporaliter evangeliis ea quæ superius fieri mandavimus jurent fideliter se in perpetuum observaturos. Quod si facere noluerint, præter iram & indignationem nostram pœna ducentorum aureorum feriantur. Data Gerundæ in præsentia Raymundi Terraconensis Archiepiscopi, Gaufredi Gerundensis Episcopi, Raymundi Barchinonensis Episcopi, Guillelmi Ausonensis Episcopi, & Guillelmi Elnensis Episcopi, per manum Johannis Beaxnensis Domini Regis Notarii, & mandato ejus scripta anno Domini millesimo centesimo nonagesimo septimo. Hujus edicti & perpetuæ constitutionis testes sunt Pontius Hugo Comes Empuritanensis, Guillelmus de Cardona, Gaufridus de Roccabertino, Raymundus de Villa Mulorum, Raymundus Gaucerandi, Bernardus de Portella, Guillelmus de Granata, Petrus Latronis, Eximinus de Lusia, Michael de Lusia, Guillelmus de Cervaria, Petrus de Torricella, Arnaldus de Salis, Petrus Ausonensis Sacrista, Berengarius de Palaciolo Barcinonensis sacrista, & Guillelmus Durfortis.

ANNO CHRIS 119

ODONIS EPISCOPI PARISIENSIS SYNODICÆ CONSTITUTIONES

In nomine sanctæ Trinitatis incipiunt prohibitiones & præcepta observanda ab omnibus sacerdotibus, data a venerabili Odone Parisiensi episcopo.

Cap. I. *De modo & tempore celebrandi synodum.*

1. *Fit Jovis in luce synodus quæ proxima Lucæ, Lux Jovis hæc replicat tertia pascha sequens.*

In principio synodi, antequam cantetur, Veni creator Spiritus, quæratur utrum præsentes sint abbates & sacerdotes qui tenentur synodo interesse. Et hoc facto incipiat episcopus alta voce, Veni creator: quo finito dicantur orationes, his precibus præcedentibus, Pater noster: Et ne nos, &c. Benedicamus Patrem, &c. Post partum; &c. Lætamini in Domino, &c. Fiat pax, &c. Dominus vobiscum. Oratio, Omnipotens sempiterne Deus, qui dedisti famulis tuis, &c. Actiones nostras quæsumus Domine, &c. Deus qui salutis æternæ, &c. Propitiare quæsumus Domine nobis famulis tuis per sanctorum tuorum, quorum corpora vel reliquiæ in ecclesia præsenti requiescunt, merita gloriosa: ut eorum pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Infirmitatem nostram quæsumus Domine respice, &c. Deus a quo sancta desideria, &c. Per Dominum, &c. Finitis orationibus residebunt, & legetur lectio: qua lecta fiet sermo.

Cap. II. *De eodem.*

1. Finito sermone licentiabit episcopus laicos & scholares, & alios clericos qui non debebunt synodo interesse, Hoc facto legantur præcepta synodi.

2. His expletis, dicantur capitula quæ sunt addenda, & in fine districte præcipiatur ut serventur sacerdotibus. Deinde sequuntur preces pro necessitate locorum & personarum.

3. Districte præcipitur sacerdotibus, ut jejuni intrent synodum: in jejunio enim debet fieri & oratione.

4. Districte præcipitur, ut induti albis & stolis intrent sacerdotes synodum illam, quæ celebratur tempore paschali; illam vero quæ fit Septembri, superpelliciis tantum & stolis.

5. Prohibetur sacerdotibus, ne causas adducant ad synodum, aut aliqua negotia quæ non pertinent ad quosdam, & ne sibi tunc * minuatur, cum debent synodo interesse, prohibetur.

6. Præcipitur districtius, ut omnes presbyteri, maxime curam animarum habentes, veniant ad synodum: & si gravi infirmitate detenti, aut alia necessitate inevitabili, venire non potuerint: suum capellanum mittant, aut clericum, loco suo.

7. Præcipitur in eundo & redeundo a synodo honeste ambulent presbyteri, & honesta quærant hospitia, ut in eis circumspecte se habeant, ne status clericorum vertatur in contemptum & opprobrium populo. Præcipimus in virtute Domini nostri & Dei, & obedientiæ, ut honor maximus & reverentia debita singulis sacramentis sanctæ ecclesiæ præcipue a sacerdotibus & clericis exhibeantur, & ut laici similiter exhibeant in quantum sacerdotes moneant eos & exhortentur.

* Venar aperiri ciat qui piam ad sanguine eliciendu prætextu morbi, forte cr nis alicu conscius sens sy do, con maciæ damnetu

Cap.

Cap. III. *Capitula baptiſmum tangentia.*

1. Baptiſmus cum reverentia & honore celebretur, & cum magna cautela, ſub hac forma: N. ego baptizo te, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Et caveat maxime in diſtinctione verborum & in prolatione, in quibus tota virtus conſiſtit ſacramenti & ſalus puerorum. Et in Romano ſub eadem forma doceant frequenter ſacerdotes, laicos baptizare debere pueros in neceſſitate: & poſt inundationem ea facient ſacerdotes pueris quæ ſolent fieri poſt immerſionem.

2. Pro baptiſmo nihil omnino ante exigatur: ſed poſt laudabilis conſuetudo exigi poteſt.

3. Fontes ſub ſera clauſi cuſtodiantur, propter ſortilegia. Chriſma ſimiliter & ſacrum oleum ſub clave ſervetur.

4. Semper ſacerdos interroget laïcum diligenter, cum in neceſſitate baptizaverit puerum, quid dixerit & quid fecerit. Et ſi invenerit laicum diſcrete & modo debito baptizaſſe, & formam verborum in Romano integre protuliſſe, approbet factum: ſin autem non, baptizet puerum modo debito. Et hic eſt modus: Petre, ſi es baptizatus, non te baptizo; ſi non es baptizatus, ego baptizo te, *&c.*

5. Ad clevandum parvum de fonte, tres ad plus recipiantur; quod enim amplius eſt, a malo eſt.

Cap. IV. *Capitula de ſacramento confirmationis.*

1. Sacerdotes frequenter moneant populum ad confirmationem puerorum.

2. Poſt baptiſmum debet ſuſcipi ſacramentum confirmationis.

3. Quod ſi confirmandus adultus fuerit, confiteatur prius, & poſtea confirmetur.

4. Sæpe dicatur laicis, ne expectent diu ad confirmandum pueros adventum epiſcopi, ſed ducant eos ad eum, niſi adeſſe audierint prope: & quod poſſint nomina mutare pueris, ſi velint, in confirmationem, aut ſi viſum fuerit expedire.

5. Nullus ſacerdos confirmare aut conſecrare virgines præſumpſerit: ſolius epiſcopi eſt confirmare, virgines conſecrare, eccleſias dedicare, ordines dare.

Cap. V. *Capitula de ſacramento altaris.*

1. Summa reverentia & honor maximus ſacris altaribus exhibeatur, & maxime ubi ſacroſanctum corpus Domini reſervatur, & Miſſa celebratur.

2. Linteamina altaris & indumenta ſæpe abluantur, ad reverentiam & præſentiam Salvatoris noſtri, & totius curiæ cæleſtis, quæ cum eo præſens adeſt quotiens Miſſa celebratur.

3. Calices, quibus infirmi communicantur, decorentur, & mundi cuſtodiantur, ut devotius communicent infirmi.

4. Ampullulæ vini & aquæ in miniſterio altaris mundæ & integræ habeantur: ſimiliter ampullulæ chriſmatis & olei ſancti.

5. Non permittant presbyteri diacones (comminatur epiſcopus eis qui hoc non ſervant) deferre infirmis ſacroſanctum corpus Domini, niſi in neceſſitate, cum ſacerdos abſens fuerit; ſed ſemper ſacerdos cum magna reverentia & maturitate deferat in pixide eburnea bene clauſa, propter caſum, & cum lucerna præcedente, cantantes * ſeptem pſalmos pœnitentiales cum litania pro infirmo, eundo & redeundo. Si longa via fuerit, addant quindecim pſalmos, & alias orationes: ſic enim debitum perſolvunt infirmo, & audientes invitant ad exhibendam Deo reverentiam & honorem & orationem.

* Sacerdotem intelligit cum comite clerico & aliis quot quos adeunt.

6. Frequenter moneantur laici, ut, ubicumque viderint deferri corpus Domini; ſtatim genua flectant tanquam Domino & Creatori ſuo, & junctis manibus, quoadusque tranſierit, orent.

7. In pulcriore parte altaris cum ſumma diligentia & honeſtate ſub clave ſacroſanctum corpus Domini cuſtodiatur.

8. Nulli clerico permittatur ſervire altari male ornato, * ſervato in majori eccleſia, ut niſi ſuperpellicio aut cappa clauſa.

* *Forte*, niſi more ſervato. H.

9. Nullus bis in die Miſſam audeat celebrare, aut cum duplici introitu, niſi in magna neceſſitate.

10. Nullus antequam matutinas dixerit canonicas, & Primam, præſumat * aliqua neceſſitate celebrare Miſſam.

* *Forte*, abſque. H.

11. Ad horas beatæ Virginis ſemper tertius verſus dicatur, capitulo, ut obſervat H. S. Maria mater gratiæ, & cantentur in eccleſia cum nota & devotione, vel in regendo an cavendo.

Cap. VI. *Capitula de confeſſione.*

1. Sacerdotes circa confeſſionem maximam curam adhibeant & cautelam, ſcilicet ut diligenter peccata inquirant; uſitata, ſigillatim, inuſitata, non niſi a longe per aliquam circumſtantiam, ſic tamen ut ex peccatis detur materia confitendi.

Conſer conſtitut. Ricardi Ep. Sarum ann. 1217.

2. Ad audiendum confeſſiones * communiorem locum in eccleſia ſibi eligant ſacerdotes, ut communiter ab omnibus videri poſſint: & in locis abditis, aut extra eccleſiam, nullus recipiat confeſſiones, niſi in magna neceſſitate vel infirmitate.

* *al.* eminentem

3. In confeſſione habeat ſacerdos vultum humilem, & oculos ad terram, nec aſpiciat vultum confitentis, maxime mulieris, cauſa debitæ honeſtatis, & patienter audiat quæ dixerit in ſpiritu lenitatis, & ei pro poſſe ſuo pluribus modis perſuadeat ut confiteatur integre; aliter enim dicat ei nihil valere.

4. *Inceſtum faciens, deflorans, aut homicida, Pontificem quæras: papam, ſi miſeris ignem. Sacrilegus, patris percuſſor, vel Sodomita, Si percuſſiſti clericum: Simonve fuiſti.*

5. Sacerdotes majora reſervent majoribus in confeſſionibus, ſicut homicidia, ſacrilegia, peccata contra naturam, inceſtum & ſtupra virginum, injectiones manuum in parentes, vota fracta, & hujuſmodi.

6. Sunt tria in quibus nullus habet poteſtatem abſolvendi, niſi dominus papa vel ejus vicarius, niſi in neceſſitate; ſcilicet in injectione manuum in clericos vel quoſvis religioſos, in incendio, per quam ſententiam ſunt vocati ſimoniaci: nihilo minus tamen talium rei remittendi ad epiſcopum.

7. In dubiis ſemper confeſſor conſulat epiſcopum aut ſapientes viros, niſi ex neceſſitate; quorum conſilio certificatus, ſolvat ſecurius aut liget, maxime prælatos ſuos.

8. Audita confeſſione, ſemper confeſſor in-

terroget confitentem, si velit abstinere ab omni mortali; aliter vero non absolvat eum, nec injungat ei pœnitentiam, ne inde confidat: sed moneat ut iterum faciat quidquid boni poterit, ut Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.

9. In injungendis parvis pœnitentiis sibi caveant sacerdotes: secundum enim qualitatem culpæ & possibilitatem confitentis debet esse qualitas pœnitentiæ, alioquin quod minus est requiretur ab eis.

10. *Cum furto raptus, cum fœnore Simonis actus, De sic possessis eleemosyna non fit ab ipsis.*

11. In furto, rapina, usura, fraude sibi valde caveant sacerdotes; non alias injungant pœnitentias, scilicet Missarum, eleemosynarum, & hujusmodi, priusquam reddiderint: non enim tale dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

12. Nullus Missas quas injunxerit celebret, nec tricenarium nec annuale, & pro minus nullus triennale & quinquennale.

13. Frequenter presbyteri moneant ad confessionem, & præcipue ab initio quadragesimæ instanter præcipiant venire generaliter ad confessionem.

14. In confessione caveant sibi confessores, ne inquirant nomina personarum cum quibus peccaverint confitentes, sed circumstantias tantum & qualitates: & si confitens indicaverit, arguat eum confessor, & secretum illud teneat sicut confitentis peccatum.

15. Nullius ira, vel odio, vel etiam metu mortis in aliquo audeat revelare confessionem signo vel verbo ullis, generaliter vel specialiter, ut dicendo: Ego scio quales estis. Et si revelaverit, absque misericordia debet degradari.

16. Omnes præcipiant instituta jejunia servari, ut jejunium quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum, nisi ex magna & rationabili causa contra fiat, & sextæ feriæ: ex debito enim tenentur facere talia jejunia.

Cap. VII. *Capitula contra matrimonium.*

1. Matrimonium cum honore & reverentia celebretur, nec cum risu & joco; nec contemnatur, etiam si secundæ & tertiæ fiant: antequam fiat, semper tribus dominicis, aut tribus festivis diebus æque distantibus, quasi tribus edictis, perquirat sacerdos a populo sub pœna excommunicationis de legitimitate sponsi & sponsæ qui debent conjungi, & ante fidem datam de contrahendo matrimonio, & ante hæc tria edicta nullus audeat aliquo modo matrimonia celebrare.

2. Prohibeant firmiter laicis, per excommunicationem, fortilegia fieri: malefici quoque & celantes consanguinitatem & alia impedimenta matrimonii, votum, ordinem, consanguinitatem, affinitatem, disparem cultum, compaternitatem, quæ tantum quatuor a matrimonio excludit personas, compatrem, commatrem, filiolum, & fratrem & sororem spiritualem, scilicet, filium vel filiam patrini *.

* *Hic deest* excommunicati publicentur.

3. Nullus sacerdos audeat perficere matrimonium in casu dubio, inconsulto episcopo, sed ad eum semper referat omnes matrimonii dubietates, si opus fuerit.

4. Prohibetur districte sub pœna suspensionis ne ullus sacerdos aut capellanus exigat aliquid ante benedictionem nuptialem, sive pro testimonio ferendo, sive pro matrimonio celebrando, occasione ferculorum quæ debentur pro nuptiis: celebrato autem matrimonio recipiat fercula sua, & exigat, si necesse fuerit, sicuti consuetum est.

5. Prohibeat sacerdos in ecclesia publice sub excommunicatione ne alter conjugum transeat ad religionem, aut recipiatur nisi per episcopum.

Cap. VIII. *De sacramento Extremæ Unctionis.*

1. Cum reverentia deferatur oleum sanctum ad infirmos, & eos ungant sacerdotes cum magno honore & orationum celebritate quæ ad hoc sunt ordinatæ, & nihil inde penitus exigatur, sive a paupere, sive a divite; sed si quid gratis datum fuerit, gratis accipiant. Infirmi modo v tandi & monendi vide Co lium Na mnetense cap. 4.

2. Ad sacramentum extremæ unctionis moneant populum sacerdotes, non tantum divites & senes, sed pauperes & juvenes omnes a tempore discretionis, maxime a quatuordecim annis & supra, & ad omnes communiter, ut se paratos exhibeant, cum necesse fuerit.

3. Doceant frequenter populum hujusmodi sacramentum licite iterari, & sæpe recipi, scilicet in qualibet magna infirmitate unde metus est mortis: & post susceptum licite reverti ad opus conjugale eum qui convaluerit de infirmitate.

4. Librum qui dicitur Manualis habeant singuli sacerdotes parochiales, ubi continetur ordo servitii extremæ unctionis, catechismi, baptismi, & hujusmodi.

5. Habeant singuli Canones pœnitentiales, & ordinarium officium ecclesiæ, secundum usum & modum qui servatur in ecclesia majori.

6. Moneantur sacerdotes ne testamenta sua ordinent per manum laicalem, & ipsi frequenter prohibeant laicis ne sua testamenta faciant sine præsentia sacerdotis, dicat episcopus quod non faciant eis in unum. Locus corruptus est. & quidpian

Hic incipiunt communia præcepta synodalia.

1. Præcipitur sacerdotibus ut omnes reditus & possessiones ecclesiæ scribant in missalibus suis, & prohibetur penitus presbyteris & parochianis, ne de his quæ sunt ecclesiæ aut presbyteri alienent ab ecclesia, nisi per consilium episcopi.

2. Prohibetur distincte ne pro interragio corpus sepeliri differatur, sed post sepulturam exigant laudabiles consuetudines. Idem dicimus de similibus.

3. Quicumque reædificaverit in cemeterio excommunicetur, si principalis pars domus per se ceciderit.

4. Tribus diebus continuis vocetur excommunicandus, & nisi ad justitiam se obtulerit, & fidem dederit quod veniet ad diem sibi assignatam, ac diem adversario nunciaverit, excommunicetur: & excommunicatus nullo modo absolvatur, nisi modo a majori, præterquam in articulo mortis, & tunc tamen data cautione, quod stabit judicio ecclesiæ.

5. Presbyteri super citationibus faciendis credant his qui dederint fidem: sed super excommunicationibus faciend s non credant sine litteris. Sententias audacter ferant, latas districte servent, ut citius quam sententiæ deficiant, nemini parcentes, aut timore, aut amore, nec pro absolutis eos habeant, nisi eis bene constiterit.

6. Mor-

6. Mortuæ in partu ſcindantur, ſi infans credatur vivere; tamen ſi bene conſtiterit de morte earum.

7. Sacerdotes audito parochianorum ſuorum obitu, ſtatim abſolvant eos cum pſalmis pro defunctis, & collecta.

8. Item inhibetur ne faciant deſignationes eccleſiarum in manu abbatum, vel quorumlibet patronorum, ſed in manu epiſcopi vel prælati ſui.

9. Non permittantur prædicatores ſuper arcas celebrare, nec pulſare campanas per vicos, nec loqui in eccleſiis, nec præſentare reliquias, ſed tantum deferant ferenda, & ſacerdotes pro illis loquantur.

10. Exhortentur populum ſemper presbyteri ad dicendam orationem dominicam, & Credo in Deum, & ſalutationem beatæ Virginis.

11. Moneant ſemper populum, & maxime mulieres, ne faciant vota ſua, niſi cum magna deliberatione, & aſſenſu virorum, & conſilio ſacerdotum.

12. Nullus ſacerdos vel capellanus teneat in domo ſua aliqua occaſione mulierem, niſi ſit mater aut ſoror, aut talis de qua viſum ſit epiſcopo quod careat omni ſuſpicione inhoneſta.

13. Prohibetur penitus univerſis ſacerdotibus ludere cum deciis, & intereſſe ſpectaculis, vel choreis aſſiſtere, & intrare tabernas cauſa potandi, & ſine amictu, ſcilicet cappa vel pallio vel ſuperpelliceo, & comite clerico vel laico intrare domos alienas, aut diſcurrere per vicos & plateas, & ne habeant cappas alatas & veſtes inordinatas omnino prohibetur.

14. Nullus clericus vel regularis accipiat decimam de manu laici, niſi per manum epiſcopi.

15. Nullus clericus fidejubeat Judæo vel fœneratori, nec obliget pro pignore, aliquo modo ornamenta eccleſiæ vel libros Judæo.

16. Nullus recipiatur ad prædicandum, niſi ſit authentica perſona, vel ab epiſcopo vel archidiacono miſſus.

17. Nullus clericus faciat jusjurandum, antequam fuerit epiſcopo præſentatus.

18. Frequenter moneantur laici, ut non retineant decimas, quas in periculum animarum ſuarum retinent.

19. Nullus clericus poteſt ſibi retinere decimas jure hæreditario poſſeſſas, ſed auctoritate epiſcopi poſſunt clerici fructus recipere, ita tamen quod ſemper laborent, & quod ad eccleſiam revertentur.

20. Die dominica præcedenti ſynodum, ſacerdotes qui capellanos non habent in ſuis parochiis, ſemper inquirant publice in eccleſia ſi qui ſint infirmi in parochia, & tertia ſequenti die viſitent eos, ſi aliqui fuerint infirmi, etiam non requiſiti, & faciant quidquid fuerit ad ſalutem animarum, ne mora, quam facturi ſunt in ſynodo fiat occaſio periculi: eorum nihilo minus tamen etiam ſaluti procurantes proviſionem, quam ſolent facere per capellanos v..inos qui remanent, & diaconos proprios.

21. Sacerdotes die octavo ſemper renovent ſacramenta ad fontem benedictum oleo & chriſmate, & ſanctam Euchariſtiam, ne vetuſtate aliqui ad indevotionem moveri valeant aut errorem.

22. Si negligentia evenerit, ut, prælecto canone & peracta conſecratione, nec vinum nec aqua reperiatur in calice, debet ſtatim infundi utrumque, & ſacerdos reiterabit conſecrationem ab illo loco canonis, *Simili modo poſtquam cœnatum eſt*, uſque ad finem: ita tamen ut illas duas cruces omittat, quas ſingulariter fecit ſuper panem. Quod ſi de ſimplice vino vel de aqua ſine vino fiat conſecratio, vinum reputatur pro ſacramento, ſed aqua non reputatur: & ideo iſta negligentia de aqua poſita ſine vino, major & majori pœnitentia emendanda eſt. *Luc.* 22

23. Si quid ceciderit de ſanguine Domini ſuper corporale, reſcindendum eſt ipſum corporale, & in loco reliquiarum obſervandum: ſi palla altaris inde tincta fuerit, reſcindenda pars illa, & pro reliquiis ſervanda. Si ſuper infulam, caſulam, vel ſuper albam decurrat, ſimiliter fiat. Si ſuper quodlibet veſtimentum, comburenda eſt pars illa, & pulvis in ſacrarium reponendus eſt: ſi vero in terram ceciderit, lingenda eſt terra: ſi in ipſum ſanguinem muſca, vel aranea, vel aliquid tale ceciderit, quia non ſine vomitu & periculo corporis *, eſt tergendus, & radendus locus ipſe, ſive lapis, ſive lignum, ſive terra, & pulvis in ſacrario reponendus.

* *deeſt* lingi poteſt. *Deeſt*, ſumi poteſt ſanguis, *ut in ſtatutis Synodi Clarom. anni* 1268. Har.

24. Porro ſi in ipſum ſanguinem muſca, vel aranea, vel aliquid tale ceciderit, quia non ſine vomitu & periculo corporis aliquando ſumi poteſt, igne cremandum eſt, & tunc ſanguis Domini ſumatur: illud tamen quod intus ceciderit prius debet in calice vino perfundi, & quanto cautius fieri poterit, ablui, & poſtea ſuper piſcinam comburi, & illam ablutionem ſacerdos ſumat. Quod ſi de corpore Domini ſuper quodlibet aliud veſtimentum: non incidatur, ſed vino abluatur, & a miniſtro ſumatur vinum ipſum. Quod ſi in * primo datum reijcitur, prout diligentius poterit recipiat, & conjunctum cum vino in calice ſumatur: ſed integrum ſumi non poteſt, eo quod ore alterius projectum eſt. * *f.* id

25. Reus autem hujus negligentiæ, & qui cum eo particeps fuerit culpæ, competenti ſubjaceat diſciplinæ: ſi autem ſupra lignum vel lapidem ceciderit, modus ſupradictus de ſanguine Domini tenendus eſt.

26. Prohibetur ſacerdotibus, ne nimis feſtinent venire Pariſios occaſione ſynodi, & ne magnam faciant moram ſeſe viſitando & reficiendo tam in via quam in civitate. Quidam enim iter arripiunt præcedenti dominica, vel a die Lunæ ſummo mane, & moram faciant uſque ad ſequentem dominicam, & magnum imminet periculum ſaluti animarum.

27. Diſtricte præcipitur ut quilibet ſacerdos habeat in celebratione Miſſæ, propter munditiam veſtimentorum circa altare, unum manutergium.

28. Præcipitur presbyteris, ut cum in canone Miſſæ incœperint, *Qui pridie*, tenentes hoſtiam, ne elevent eam ſtatim nimis alte, ita quod poſſit ab omnibus videri a populo, ſed quaſi ante pectus detineant, donec dixerint: *Hoc eſt corpus meum*: & tunc elevent eam, ut poſſit ab omnibus videri: & poſt talem ſuſceptionem tam corporis quam ſanguinis & vini puri, aliquantum ab expuendo abſtineant: & ſi abſtinere non poſſunt, in piſcinam hoc faciant ſuaviter & urbane: vinum autem potius rubeum miniſtretur in calice, propter ſimilitudinem albi vini cum aqua. *Matth.* 26.

29. Prohibetur diſtincte ſacerdotibus, ne habeant ſecum prolem quam in ſacro ordine ſuſceperint propter ſcandalum: & ne in ſuis domi-

mibus habeant ſcaccos & aleas vel decios, omnino prohibetur.

30. Prohibetur diſtricte ſacerdotibus, ne accipiant gazeras vel admodiationes, niſi de decimis, quoniam eſſet ſpecies negotiationis: & ne habeant in pallis ſuis pecias niſi blavi vel nigri coloris.

31. Similiter præcipitur presbyteris quod immobilia de bonis eccleſiæ acquiſita eccleſiis ſuis tantummodo legent: (nam de jure aliud facere non poſſunt) de mobilibus vero ſuis rationabile faciant legatum.

32. Item præcipitur ſacerdotibus, ut frequenter dominicis & aliis feſtivis diebus in aliqua parte ſermonis proponant fideliter populo ſymbolum fidei, & eis diligenter diſtinguant articulos fidei, & in ſingulis confirment populum, auctoritatibus & rationibus ſacræ ſcripturæ pro poſſe ſuo propter hæreticos.

33. Sciatis quod excommunicati ſunt omnes illi in ſynodo, qui fidem dederunt vel acceperunt de celandis matrimoniis: & excommunicatio iſta recitetur in parochiis a ſingulis ſacerdotibus.

34. Prohibetur ſacerdotibus, ne habeant capellanos habentes cappas manicatas, ſicut nec ipſæ perſonæ debent habere: præcipitur enim omnibus habentibus eccleſias ut ad ſingula tempora ordinum ſe ordinandos offerant: & hoc intelligitur in juramento quod fecerunt.

35. Item præcipitur ſacerdotibus diſtrictiſſime, & ſub pœna magnæ emendæ, ut cuſtodiant præcepta ſynodalia quæ ſcripta ſunt in libellis ſuis. Quidam enim, licet jam elapſi ſunt tres anni ex quo prædictos libellos habuerunt, ita ſunt negligentes, quod nondum habent pixidem eburneam, nec tabernaculum ubi reſervetur cum honore corpus Domini, nec fontes ſub clave, nec chriſma vel oleum in aliqua capſula.

36. Prohibeant ſacerdotes ne fiant choreæ, maxime in tribus locis, in eccleſiis, in cœmeteriis, & in proceſſionibus.

37. Prohibeant ſacerdotes per excommunicationem, & maxime tempore vindemiarum, ſingulis diebus dominicis, ne aliquis Chriſtianus retineat apud ſe marchum vindemiarum quem Judæi calcant aliquo modo, propter illam horribilem immunditiam quam in contemptum ſacramenti altaris faciunt: & ſi remanſerit, detur porcis, vel expandant ad opus pro fimo.

38. Prohibeant per excommunicationem ſæpe ne carnifices permittant Judæos laniare carnes ſuas, niſi totum detineant Judæi.

39. Item diſtricte præcipitur presbyteris ne hoſtias, licet non ſacratas, dent pueris ullo modo: & inhibetur ne celebrent ſine caligis.

40. Item prohibetur diſtricte ne ſacerdotes cultellum portent cum cuſpide, nec clerici eorum.

41. Item diſtricte prohibetur ſacerdotibus ne permittant prædicare aliquos ignaros ſive illiteratos, etiam extra eccleſiam, ſive in viis, ſive in plateis, ſive in aliis locis parochiæ ſuæ: & ſæpe de dominicis diebus ſacerdotes moneant, & etiam ſub pœna excommunicationis inhibeant parochianis ſuis, ne tales audiant propter pericula hæreſum & errorum quos ſeminant.

42. Item diſtricte præcipitur presbyteris quod moneat parochianos ſuos & parochianas, quod provideant eccleſiæ Pariſienſi, quæ multum indiget albis, & ſtolis, & toallis & hujuſmodi.

43. Item moneant ſolicite & aſſidue parochianos ſuos, ut in Albigenſes hæreticos ſe accingant, & iterum eamdem habebunt indulgentiam quam alias habuerunt.

44. Item moneant presbyteri ſub pœna excommunicationis omnes illos qui crucem habuerunt, & votum ſuum non ſunt proſecuti, quod crucem ſuam & proponant reſumere, & portent.

45. Item præcipitur omnibus presbyteris, quod excommunicent in generali omnes illos qui fecerunt conſpirationes contra presbyteros ſuos, vel contra eccleſias ſuas.

46. Item præcipitur presbyteris, ut cum aliquis confitetur eis, ſe fidem dediſſe alicui mulieri de matrimonio contrahendo cum ea, & poſt fidem datam cognovit eam, non dent ei licentiam contrahendi cum alia, quoniam ſequens carnalis copula cum illa cui fidem dedit matrimonium confirmavit.

47. Item diſtricte præcipitur presbyteris & ſub excommunicatione, ne aliquos matrimonio clandeſtino conjungant vel benedicant.

48. Item excommunicentur omnes illi qui faciunt ſe conjungi clandeſtine, aut benedici, & omnes illi qui intereſſe præſumunt ſacerdotes.

49. Item præcipitur presbyteris ut, quotiens dubium erit quando aliqua jejunia vel proceſſiones inſtitutæ fieri debent, ſicut in feſto ſancti Marci, petant a decano loci, & ſine ejus conſilio ea facere non præſumant.

50. Item præcipitur presbyteris, ut, quando mulieres poſt puerperium veniunt ad purificationem, dent eis tantummodo panem benedictum, & corpus Domini eis nullo modo propinent, niſi expreſſe petant, & prius confeſſæ fuerint.

51. Item moneant presbyteri parochianos ſuos in confeſſionibus & in prædicationibus ſuis, ut ſaltem ſemel in anno peregrinando viſitent eccleſiam Pariſienſem.

52. Præcipitur diſtricte omnibus presbyteris, ut pro domino rege faciant ſpecialem commemorationem, quando poterunt.

53. Item præcipitur presbyteris, quod ſinguli ſcribant nomina parochianorum ſuorum confratrum eccleſiæ Pariſienſis, & etiam ſcribant pro quanto quilibet eſt confrater.

54. Item præcipitur presbyteris, ne recipiant capellanos ſine conſcientia epiſcopi vel archidiaconi.

55. Item præcipitur presbyteris, quod nihil exigant a parochianis ſuis, eo quod teſtimonium dant pro eis, quando debent matrimonium contrahere.

56. Item prohibetur diſtricte, ne diaconi ullo modo audiant confeſſiones, niſi in arctiſſima neceſſitate; claves enim non habent, nec poſſunt abſolvere.

57. Præcipimus omnibus decanis, quod inquirant de cetero, & in ſcriptum redigant nomina omnium presbyterorum: qui in decanatibus ſuis decedent, eaque deferant ad ſynodum recitanda, ut oremus pro eis, & moneantur ſinguli presbyteri ut faciant ſervitium ſpeciale: hoc enim libentiſſime debent facere, quia, cum deceſſerint, fiet ſimiliter pro eis.

58. Item diſtricte præcipitur presbyteris omnibus, quod excommunicent ter in anno ſcilicet in paſcha, in nativitate Domini, & in feſto eccleſiæ, omnes illos qui ſcienter celant feuda Pariſ. & omnes illos qui ſciunt ſuper hoc aliquid, niſi illud revelaverint Pariſienſi epiſcopo, vel ejus mandatario.

59. Item præcipimus ſingulis presbyteris, quod annuatim, idque in craſtino SS. Trinitatis, anniver-

niversarium omnium confratrum B. Mariæ per totam Parisiensem diœcesim celebretur.

60. Præcipimus ut moneatur, non Judæis præstare rotas, secundum quod præceptum est: alioquin compellantur per excommunicationem.

Notæ Severini Binii.

Odo Henrici II. Anglorum regis, & regis Gallorum consanguineus, invitus ad episcopatum Parisiensem Mauritio mortuo raptus est. Puer eleemosynam condiebat lacrymis. Adolescentem Gregorius VIII. pene pari episcopis honore excepit. Quem in Anglia reddidit uberem habebat, tribus scholasticis pauperibus dispersit deditque: ita ut pavitione sua ditaret. Vixit ad annum 1175. Vide plura apud Petrum Blesensem, epist. 127. & 128. Vide & Baron. Tom. 12. anno 1187. num. 21.

Notæ Gabr. Cossartii S. J.

Male has constitutiones Binius retulit ad Gregorii VIII. pontificatum, & qui obiit an 1187. cum Odo Parisiensis episcopus non fuerit, nisi post novem ut minimum annos. Mauritio enim successit, qui anno demum obiit 1196.

☞ ADDENDA

AD STATUTA SYNODALIA ODONIS EPISCOPI PARISIENSIS.

I.

Manſi ppl. To. pag. 771.

Prohibeant sacerdotes publice laicis sub anathemate cum Judæis commercia facere, mutuo ab eis pecuniam ad usuram rei aliquid accipere, eis vendere vel mutuo dare, vel ab ipsis emere; quorum enim dispar est cultus, nullus debet esse animorum consensus.

II.

Insuper laicis prohibeatur sub pœna excommunicationis, ne præsumant disputare cum Judæis de fidei Christianæ articulis.

III.

Item, omnes illos Christianos, qui cum Judæis cohabitant, & annua stipendia ab eis accipiunt, ipsis in domibus eorum serviunt, excommunicatos haberi, & a sacra communione arceri præcipimus.

IV.

Item confessor non debet ad singula peccata terrere confitentem, sed elicere aspidem de caverna, persuadendo per exempla David, S. Petri, Magdalenæ & Latronis, & hujusmodi, tandem terreat & injuncta pœnitentia spem spondeat, si tamen vitaverit residuum, ad quod justa Augustinum necesse est fugere occasiones & opportunitates peccatorum.

V.

Non respiciat confessor vultum pœnitentis, præsertim mulieris, nisi forte in transitu, sed cito & verecunde, ut percipiat signa contritionis, nec requirat nomina personarum, cum quibus confitens peccavit, nisi forte in casu, ut possit suum parochianum obstinatum, vel suam parochianam per se vel per alios sui criminis comites ab obstinatione peccati deterrere, ita tamen quod personam sibi confessam in nullo reddat notabilem. Ita etiam quærat si confitens voluerit sponte alium nominare; de alieno parochiano forsan debet aliquas circumstantias ejus ordinario intimare.

VI.

Non dicantur duo introitus sub uno canone, quia in nullo officio ecclesiastico fit talis monstruosa mixtura, sed celebrata integra missa una, potest sacerdos extracta clausula * addere plures, prout tempus exigit, vel ipsius devotio vel audientium.

* f. casula

VII.

Item nullus bis in die missam audeat celebrare, nisi grandi necessitate, ut in Natali Domini, ubi non est sacerdos alius; nam si tres sunt, singuli debent singulas celebrare. Tamen dominus papa & episcopus non sic.

VIII.

Item quando celebrata missa, supervenit ex opinatu cadaver, si desit coadjutor, debet idem pro defuncto celebrare; quia non est corpus humanum sepulturæ sine missa tradendum, si sit congrua celebrandi hora, & nisi post communionem receperit sacerdos ablutionem seu explanationem. Nam post receptionem ablutionis, nullus debet celebrare, quia ibi purum vinum est vel aqua, sed non in piscina projici, sed ab alio jejuno sumi debet prima ablutio, quia ibi remanet aliquid de sanguine.

IX.

Si sit sacerdos celebraturus (nam si festum habens propriam missam supervenit in die inofficiata, id est habente proprium officium) debet unam missam integram decantare, illam scilicet quæ celebrior videbitur considerata loci & temporis ratione postmodum subjungere officium alterius missæ. Tertius casus vel deinceps bis in die celebrandi nobis interim non occurrit, nisi forte aliquis habeat ecclesiam simul & capellam, quod non est diu de facili tolerandum, nisi habeat coadjutorem. Item in defectu V tici potest bis celebrare aliquis.

VITA

ANNO CHRISTI 1198.

VITA
INNOCENTII PAPÆ III.

INnocentius ejus nominis tertius, Lotharius antea appellatus, juvenis triginta annorum vel paulo amplius, sed egregie prudens & eruditus, mirabili omnium consensu ex cardinale diacono, altero die post obitum Cælestini papæ quinti, nimirum Idibus Junii anno 1198. creatus est pontifex tempore Ottonis quarti regis Germaniæ: cui contra Philippum Barbarossæ filium reclamantem magis favens, coronam imperii cum benedictione solita contulit, & ex causa justissima vicissim abstulit. Nam cum donationem illam, qua Mathildis filia Rogerii principis Siciliæ Marchiam Apuliæ Romanæ ecclesiæ donaverat, ille post impetratam imperii coronam, tanquam invalide citra consensum imperii principum factam sibi vindicasset; ac præterea etiam contra jusjurandum quod paulo ante emiserat, ut beatus Antoninus tertia parte chronici titulo decimonono annotavit, Apuliam & Calabriam vi & armis sibi subjiciens, mandatis apostolicis obedire contemneret: papa sententiam excommunicationis primum, ac postea privationis & depositionis in eum ferens, Sigefrido archiepiscopo Moguntino, ut est apud Trithemium in chronico Hirsaugiensi, præcepit ut per totam Alemanniam imperatorem excommunicatum & ab imperio depositum denunciaret: quod & fecit. Interea cum Otto archiepiscopum persequens neque de absolutione petenda, neque de transactione ineunda quidquam curaret, Innocentius papa Fridericum II. Henrici sexti filium ex Constantia, de consilio regis Franciæ, ex voluntate etiam certorum principum Germaniæ, e Sicilia evocatum in Alemanniam misit, mandans principibus imperii ut ipsum in imperatorem susciperent. Otto cum exercitu suo Friderico quidem occurrit; sed derelictus a suis, loco cedere, & in Saxoniam secedere compulsus est. Fridericus vero ab omnibus tanquam rex, in conventu principum Aquisgrani habito, susceptus est. Postea Otto contra Philippum Francorum regem, qui Friderico studebat, in bellum una cum rege Angliæ avunculo suo, cumque Brabantiæ duce & comite Flandriæ profectus, apud Tornacum superatus, ac demum anno Domini 1216. ab omnibus desertus, & præ mentis dolore infirmatus, meritaque oppugnatæ Romanæ sedis pœna Deo vindice mulctatus, post multas angustias mortuus est. „ Initio pontificatus sui, ait Rogerus, „ qui sub ipso historiam Angliæ scripsit, statum „ curiæ in melius mutare volens, majorem partem janitorum & ostiariorum curiæ abjecit, „ ut conquerentes tam clerici quam laici, liberiores ad eum haberent accessus. Et paulo „ infra: Post consecrationem illius, præfectus „ & tribuni Urbis & ceteri Romani, exegerunt „ ab eo reditus & consuetudines, quas predecessores sui Romani pontifices iis impendere „ solebant. Quibus ipse respondit, se hoc nunquam facturum: cum, si feciſſet, contra Deum & in præjudicium Romanæ ecclesiæ faceret. Quod Romani audientes irruerunt in bona illius, & diripuerunt ea: ipse vero excommunicavit eos. Hierosolymitanæ urbis, quam sub Urbano III. Saraceni occupaverant, recuperationem plurimum exoptans, litteris legatisque missis, omnes ad hoc bellum est cohortatus: secutusque prædecessorum suorum vestigia, ad depravatos mores populi corrigendos, ad hæreticos damnandos, & principes populumque ad terram sanctam recuperandam, Lateranensem synodum œcumenicam XII. indixit, eique inter 412. episcopos præsedit. Ad omnes pene Europæ reges & episcopos litteras salubrium consiliorum plenissimas scripsit, quas legi, & ut ait Trithemius in chronico Hirsaugiensi, in judiciis observari mandavit. Eodem authore Livonia, ut ait Blondus, fidem Christi amplexa fuit. Hujus Pontificis mandato per Simonem comitem Montifortensem, Germanorum auxilio fretum, Albigenses hæretici in Gallia ante annos aliquot exorti, partim fugati, partim vero per legatum sedis apostolicæ ad pœnitentiam & unionem ecclesiæ recepti fuerunt. Hoc tempore sanctus Dominicus Hispanus ordinem Prædicatorum, sanctus Franciscus ordinem Minorum, in Italia instituerunt, multosque hæreticorum & infidelium ad fidem Christi converterunt.

Lateranen concilium indixit.

Epistolæ nocentii les,

Almaricus de viginti erroribus convictus, cum sectariis pluribus Parisiis post obitum exhumatus, combustus est. *Gaguinus libro 6.* Hæreticorum eorum, qui Trithemio auctore in Alsatia docebant, esum carnium quovis tempore, etiam in quadragesima, licitum esse, fornicationem, ut quæ naturali inclinationi conveniens foret, non esse prohibitam, octoginta apud Argentinam uno die combusti fuerunt. Pontifex dum post hæc tandem pacis faciendæ causa inter Pisanos & Genuenses Perusium se contulisset, in oppido illo mortuus est, ut ait Urspergensis, decimosexto Kalendas Augusti, anno Domini 1216. peractis in pontificatu suo annis octodecim, mensibus quinque, & aliquot diebus.

Almaricu cum sui stato ibu combustu

Ottonis obitus.

Quid Innocentius Romæ egerit.

Admonitio Gabr. Cossartii S. J.

De Innocentii III. & consequentium pontificum epistolis.

Finem hic facimus coacervandi pontificum epistolas, quarum nimia varietate & copia in immensum hæc volumina excrescerent. Quis enim bullarum, & brevium modus? Accedit quod nullo eas periculo prætermittimus, cum in bullario, in Bzovii, Raynaldi, Vaddingi, Spondanique annalibus, aliisque collectionibus, requiri a studioso lectore possint.

Innocentii vero hujus omittendarum epistolarum causa multo etiam est justior, cum unum in corpus collectæ brevi, ut speramus, prodituræ sint.

CON-

ANNO CHRISTI 1198.

CONCILIUM SENONENSE,

ADVERSUS HÆRESIM POPULICANAM,

Anno Domini MCXCVIII. celebratum.

ANNO CHRISTI 1198.

ANno Domini MCXCVIII. *inquit chronicon Autiſſiodorenſe Roberti Monachi S. Mariani*, hæreſis Populicana, omnium hæreſeon feculentiſſima, virulentas radices ſuas late quidem, ſed latenter, hoc tempore propagarat. Apud urbem Nivernis, Abbas S. Martini, & decanus majoris eccleſiæ, de hoc peſtilentiſſimo errore notati, epiſcoporum ſiſtuntur concilio, Senonis convocato: ibique Abbas deponitur, Decanus ſuſpenditur: & ſic ad ſedem apoſtolicam deſtinantur. *Hactenus chronicon.*

Abbatis & Decani cauſam Innocentius III. amplius explicat in epiſtolis, quas ſubjicio.

INNOCENTII III. EPISTOLA ad Michaelem Archiepiſcopum Senonenſem.

INter ſolicitudines noſtras, &c. *Et infra.* Sane ſicut ex litteris tuæ fraternitatis accepimus, cum ad preces venerabilis fratris noſtri Autiſſiodorenſis epiſcopi ad villam, quæ Caritas dicitur, acceſſiſſet, præſentibus eodem, & venerabilibus fratribus noſtris Nivernenſi & Meldenſi epiſcopis, in unum feciſti ejuſdem villæ populum congregari: ubi de hæreticis, & eorum dogmatibus inquiſitione diligenti habita, inter alios, quos ſuper hæretica pravitate reperiſti publice infamatos, Decanum Nivernenſem communi didiciſti opinione gravari, & in eo, & per eum non modicum fuiſſe ſcandalum catholicorum animis declaratum. Unde propter vehementem infamiam, & grave ſcandalum, ipſum ab officio, & beneficio ſuſpendiſti: apud Autiſſiodorum ei diem certum aſſignans, quo tuo ſe conſpectui præſentaret, ab objecto crimine defenſurum. Cumque ſtatuto termino ad tuam præſentiam acceſſiſſet, præſentibus dictis Autiſſiodorenſi & Nivernenſi epiſcopis, ac pluribus in utroque jure peritis, cum certus accuſator contra eum minime compareret, tu ex officio tuo teſtes tam pro ipſo, quam contra ipſum recipi, ac diligenter examinare feciſti, & atteſtationes etiam publicari. Cumque poſtmodum ſe non ad conceſſum ei diem, tuo ſe conſpectui præſentaſſet, cum facultatem ei liberam indulſiſſes, in teſtes ac eorum dicta dicendi, ac proponendi ſuas in medium rationes, quibuſdam propoſitis probationibus & allegationibus, tandem renuncians, ſententiam poſtulavit. Tu vero cum venerabilibus fratribus noſtris, Trecenſi, ac dictis Autiſſiodorenſi & Nivernenſi epiſcopis, ſecedens in unum, inſpectis atteſtationibus diligenter, & adhibito plurium conſilio ſapientum, quia crimen contra eum liquido probatum non erat, ipſum non duxiſti de hæreſi condemnandum. Verum quoniam ex dictis teſtium multa erat præſumptio contra eum, utpote cum eſſet manifeſte probatum, eum familiaritatem hæreticorum non ſolum habuiſſe, ſed etiam captaſſe ſcienter; cum publica etiam laboraret infamia, & tantum ſuſcitatum eſſet ſcandalum contra ipſum, quod non poſſet canonica purgatione deleri: nec ipſum abſolvere, nec purgationem quam obtulerat ab initio, & tunc etiam offerebat, recipere voluiſti, ſed ipſum cum litteris tuis ad ſedem duxiſti apoſtolicam deſtinandum: intelligens, quod ex conceſſa nobis plenitudine poteſtatis, citra pœnam canonicam diſpenſare poſſimus, & ultra eam rigorem ſeveritatis augere. Ceterum ei poſtmodum in noſtra præſentia conſtituto, communem audientiam in conſiſtorio noſtro conceſſimus, ubi ſe multipliciter nixus eſt excuſare: illud præſertim allegans, quod cum non apparente accuſatore legitimo purgationem offerret, teſtes contra eum non fuerant aliquatenus admittendi. Nos igitur litterarum ſcientiam, & honeſtatem morum in te pariter attendentes, licet eccleſiaſtica conſtitutio tales ab officio tantum uſque ad purgationem canonicam doceat ſuſpendendos: quod tamen etiam eum a beneficio propter immanitatem criminis, ut credimus, ſuſpendiſti, nolumus improbare. Nec illud etiam propter cauſam improbamus eandem, quod licet nullus contra eum legitimus accuſator compareret, ad detegendam tamen hujus mortiferæ peſtis, immo mortiferæ mortis radicem, ex officio tuo, fama publica deferente, voluiſti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem ex teſtium dictis obortam, quæ contra eundem decanum facere videbantur, cum propter eorum quodlibet ei eſſet purgatio injungenda: & ſervantes & mollientes rigorem, de conſilio fratrum noſtrorum archiepiſcoporum, & epiſcoporum, apud ſedem apoſtolicam exiſtentium, purgationem quartædecimæ manus ſui ordinis ei duximus indicendam. Ipſum igitur ad te cum litteris apoſtolicis remittentes, ut ubi purgetur, ubi noſcitur infamatus: fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus aſcitis tecum dicto Nivernenſi & venerabili fratre noſtro Pariſienſi epiſcopis, indictam ei a nobis purgationem accipias. Ita tamen ut qui ad ejus purgationem proceſſerint comprobandam, ſint fide catholici, vita probati: qui converſationem, & vitam ipſius, non tam moderno tempore noverint, quam tranſacto. Purgatione vero recepta, beneficium ei reſtituere non poſtponas, ne cogatur in cleri opprobrium mendicare. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur, eum ab officio manere ſuſpenſum volumus, donec ſcandalum ſopiatur: ita tamen, ut publice familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias inſuper illi diſtricte, ut in prædicta & aliis villis circumpoſitis profiteatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & deteſtetur hæreticam pravitatem: ſic deinceps vitam ſuam bonis adornans operibus, ut infamia convertatur in famam, & omne ſcandalum & ſuſpicio de catholicorum mentibus deleatur. Quod ſi forſan in purgatione defecerit, eum eccleſiaſticis diſtrictionis mucrone percellas; & ab officio, beneficioque de-

Raynaldus conſtat ex Epiſtola Innocentii III.

Lib. 2. ep. 59.

Cap. inter ſolicitudines. Extra de purg. Canon.

In concilio Senonenſi.

ANNO CHRISTI 1198.

positum ad agendam pœnitentiam in arctum monasterium retrudere non omittas.

Datum Laterani, nonis Maji.

INNOCENTII III. EPISTOLA,

Ad Petrum S. Mariæ in via lata diaconum cardinalem, apostolicæ sedis legatum : & ad Odonem episcopum Parisiensem.

lib. 2. epist. 90.

QUod legimus in Apocalypsi, &c. *Et infra.* Nuper enim sicut ex tenore litterarum venerab. fratris nostri Senonensis archiepiscopi, & relatione dilectorum filiorum R. & D. nunciorum ejus nobis innotuit, multa de hæreticis & eorum sectis in partibus Gallicanis, quæ ab hujusmodi fece prorsus olim intactæ manere solebant, increbrescente jam vehementer infamia, cum idem archiepiscopus ad villam, quæ Caritas appellatur, in qua plurimi dicebantur professores hæreseos delitescere, rogatus a venerab. fratre nostro Autissiodorensi episcopo, in cujus diœcesi dicta villa consistit, accessisset perscrutaturus diligentius veritatem, clero & populo convocatis, post diligentem indagationem, præter alios quamplures, qui erant ibi de hæresi publice infamati, Raynaldum quondam Abbatem S. Martini Nivernensis comperit hujusmodi contagione respersum, & publica super hac infamia laborantem. Et quoniam in eo plurimum scandalizabatur & populus, & clerus : de consilio prædictorum Autissiodorensis, Meldensis, & Nivernensis episcoporum qui aderant, & plurium prudentum virorum, eum officio, beneficioque suspendit : diem apud Autissiodorum illi præfigens, ubi coram eo forte si posset se de tanto crimine tueretur. Cumque die præfixa suam coram eodem archiepiscopo exhibuisset præsentiam, assistentibus prædictis Autissiodorensi & Nivernensi episcopis, multisque aliis viris discretis, & prior ecclesiæ S. Martini, de hæresi, adulterio, & usura, & quibusdam aliis eum intenderet & paratus esset protinus accusare : ante litis ingressum, licet nullum inferretur ipsi gravamen, sedem apostolicam appellavit. Cujus appellationem frustratoriam, quoniam propter infamiam & publicam notam criminis dictus archiepiscopus non admisit, & præfatus prior paratus fuit in continenti objecta probare : spontaneus causam subiit, & objecta crimina penitus denegavit. Prior autem confestim quosdam ex canonicis suis testes produxit : qui cum a præfato archiepiscopo recepti canonice, ac diligenter examinati fuissent, & attestationibus, prout debuit fieri, publicatis, ipsi etiam Raynaldo postulanti copiam earum sufficienter exhibitis, ei dies esse apud Senones assignata, ut in concilio suffraganeorum excideret, si vellet, contra testes, & eorum dicta, & suæ defensionis proponeret rationes : die præfixa, & loco etiam assignato, suis libere, ac plenarie propositis rationibus, interrogatus pluries, si pro se vellet aliquid aliud allegare, probationibus, & allegationibus omnino renuncians, sententiam postulavit. Et postmodum sæpe dicto archiepiscopo pariter cum venerabilibus fratribus nostris Trecensi, Autissiodorensi, & Nivernensi episcopis, aliisque prudentibus viris, secretæ deliberationis tractatum habente, advocatus prædicti Raynaldi sine illo ad consilium eorum intravit, & proposuit, ipsam appellationem, quam ante litis ingressum interposuerat, ratam habere, & eam iterum innovare. Cumque postmodum ad ferendam sententiam exeuntes, compe-

A risset pro certo, eum clanculo recessisse : dictus advocatus ejus, sicut fecerat in secreto, appellationem denuo publice innovavit. Unde memoratus archiepiscopus, quamvis non fuisset appellationi hujusmodi deferendum, noluit eum de hæresi condemnare. Pro adulterio tamen, & aliis, quæ in damnationem ejus erant manifestius divulgata ; & quoniam propter infamiam hæresis, & scandalum, quod in populo fuerat inde subortum, nullatenus etiam ad tempus, in administratione abbatiæ sine omnimoda desolatione monasterii poterat tolerari : de communi consilio coepiscoporum, & aliorum prudentum qui aderant, ipsum in perpetuum per sententiam diffinitivam officio privavit abbatis : & canonici B S. Martini, de licentia ejus, quendam alium elegerunt. Cererum idem archiepiscopus attestationes contra eum receptas, nobis transmisit redactas in scriptum : ex quibus duo gravia satis probata esse videntur : videlicet, eum serio, & assertive dixisse disputando, & defendendo hæreticorum errorem, quod corpus Domini mittitur in secessum ; & juxta verbum Origenis, omnes tandem fore salvandos. Allegationes autem, & rationes prædicti Raynaldi, de quibus sæpeditus archiepiscopus in suis litteris fecerat mentionem, nobis per litteras vel per nuncios exponere non curavit. Propter quod diutius expectavimus, si forte alii nuncii super hoc instructi plenius advenirent. Quoniam igitur causam transmisit ad C nos minus sufficienter instructam, & ex hoc nobis sctupulus non modicæ dubitationis emersit, maxime cum sit plena maturitate in tam arduo negotio procedendum : discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus Deum habentes præ oculis, & catholicæ fidei veritatem, tam attestationibus quæ contra prædictum Raynaldum nobis transmissæ fuerunt, quas vobis sub bulla nostra transmittimus, quam etiam allegationibus, & rationibus sæpe dicti Raynaldi, quas coram præfato archiepiscopo proposuisse proponitur, attente ac diligenter inspectis, publica quoque fama nihilominus inquisita, nisi ex eis aliquid perpendere poteritis, quod a ferenda condemnationis sententia contra eum merito animum D vestrum debeat retardare, sublato cujuslibet contradictionis & appellationis obstaculo, ut in eo puniatur, in quo peccavit, ipsum a sacerdotali officio deponatis. Et quoniam metuendum est, ne in laqueum desperationis incidens, & ad perfidorum hæreticorum infidelitatem ex toto conversus, eorum prævaricationibus contaminet gregem intactum : retrudi eum in districto monasterio faciatis, & ibi ad agendam pœnitentiam sub arcta custodia detineri : attentius provisuri, ut ita mandatum apostolicum exequamini, quod devotionem vestram debeamus merito commendare, &c. Datum Lateran. XIII. Kal. Julii.

NOTÆ GABR. COSSARTII S. J.

Qui a Petro monacho Populicani hæretici dicuntur, iidem a Willelmo Britone vocantur Popelicani : & sic describuntur Philippidos lib. 1.

Qui bona conjugii reprobant, qui carnibus uti
Esse nefas dicunt, aliasque superstitiones
Inducunt ; breviter quos tangit epistola Pauli,
Omnes qui fidei saperent contraria nostræ :
Quos Popelicanos vulgari nomine dicunt.

Eosdem autem esse qui ab Alexandro tertio, in Lateranensi concilio generali cap. XXVII. Publicani vocantur, temporum, regionum, nominum ratio persuadet. *In Gasconia*, inquit, *Albigesio, & partibus Tolosanis, & aliis locis, hæreticorum, quos alii Catharos,*

ros, alii Patarenos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perversitas. Quibus ex verbis apparet eandem esse hæresim, diversis appellatam nominibus; quam cum in Albigesio invaluisse ait, satis indicat esse Albigensem.

ANNO CHRISTI 1198.

A Petro Capuano cardinale sedis apostolicæ legato celebratum esse hoc concilium qui asseruit Baionii continuator illustrissimus Spondanus, vir de historia ecclesiastica optime alioqui meritus, testimoniis duobus refellitur. Alterum est Rigordi, qui in gestis Philippi Augusti cardinalem hunc, missum hoc anno ut pacem inter Francorum Anglorumque reges constitueret, in Gallias non ante exeuntem Decembrem venisse affirmat. Senonensi igitur præesse concilio ante anni hujus finem qui potuit? præsertim cum sanciendæ, cujus causa legatus erat, paci, prius operam A nonnullam ab eo datam oportuerit, quam de celebrandis alia de re conciliis cogitaret. Alterum est testimonium Innocentii III. cujus ex epistolis duabus paulo ante descriptis intelligitur præfuisse archiepiscopum Senonensem huic concilio: ipsumque, & episcopos, Trecensem, Autissiodorensem, ac Nivernensem, judices unos fuisse.

ANNO CHRISTI 1198.

Quæ vero addit Spondanus idem: *Rex persentiens legatum velle procedere* contra ipsum, per nuncios suos fecit ad sedem apostolicam appellari. Legatus vero non ut appellationi deferret, sed ut differret ad tempus*, &c. totidem verbis descripta sunt ex gestis Innocentii tertii, ubi hæc dicuntur non de Senonensi concilio anni MCXCVIII. sed de Divionensi ann. MCXCIX. ut mox leges.

* Nempe ob matrimonium illicitum.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΑΜΑΤΗΡΟΥ.

Σωνοδικὸν ψήφισμα, κωλύον τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα, λαβεῖν εἰς γυναῖκα δισεξαδέλφας δύο. ᾧ καὶ μᾶλλον στοιχεῖν δεῖ, κἂν οἱ πολιτικοὶ δικασταὶ τοῦτο ἀκωλύσιν ἐν τῷ ἀκολουθοῦντι ἐξῆς ψηφίσματι.

Ἰωάννης ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, τῷ ἐν κυρίῳ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ, τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Δυῤῥαχίου, καὶ ὑπερτίμῳ. καὶ τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Δεαβόλεως.

JOANNIS CAMATERI. CPTANI PATRIARCHÆ.

Decretum synodale quod prohibet unum & eumdem sobrinas duas, uxores ducere:

Joannes miseratione Dei archiepiscopus Constantinopolis, novæ Romæ, & universalis patriarcha, dilecto in Domino fratri & comministro, sanctissimo & honoratissimo Dyrrhachii metropolitano, itemque religiosissimo episcopo Deabolis.

Ex Supp. Manſi T.II. p. 774.

ΕΝ κυρίῳ ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ, ἱερώτατε μητροπολίτα Δυῤῥαχίου καὶ ὑπέρτιμε, καὶ σὺ θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε Δεαβόλεως. ὁ Καπανδείτης Ἀλέξιος ἐπὶ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἁγιωτάτου πατριάρχου παρατὰς τῷ ἱερῷ συνεδρίῳ τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγίας συνόδου, κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα, τῆς παρελθούσης πρώτης ἐπινεμήσεως, ἀφηγήσατο· ὡς νομίμῳ γάμῳ συνεζύγη τῇ ἀπὸ τοῦ θέματος Δυῤῥαχίου ὁρμωμένῃ Εὐδοκίᾳ, τῇ αὐταδέλφῃ τοῦ πανσεβάστου Σεβαστοῦ, κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Βοϊωάννου, ἀποβαλόσῃ τὸν πρότερον ὁμώνυμον αὐτῆς, τὸν Δυῤῥαχίτην ἐκεῖνον ἄρχοντα, Βάρβαν τὸν Μακρόμματον. καὶ προέβησαν ἐπ' αὐτῇ καὶ γαμικὰ συμβόλαια. ἐπὶ τούτοις ἱερὰ δέησις τῆς τε μνηστείας καὶ τοῦ γάμου ἐπεδόθη αὐτῷ. μετὰ δὲ μῆνας ζ τῆς αὐτῶν τοιαύτης συμβιώσεως, ἐσχηματίσατο ὁ διαληφθεὶς σεβαστὸς ὁ Βοϊωάννης, προκαλεῖσθαι αὐτήν τε (καὶ) τὸν Καπανδείτην, καὶ τὴν αὐτοῦ μέν κατὰ νόμους γεγονυῖαν σύζυγον, αὐταδέλφην δὲ οὖσαν ἐκείνου, ὡς εἴρηται, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, σωνεσιαθησομένους συγγαμικῶς. προσφοιτησάντων δὲ τούτων τῇ κατοικίᾳ αὐτοῦ, ἦτον μέν σιδηροῖς δεσμοῖς κατασφαλισάμενον, ἔμφρουρον εἶχεν, ἀποδιελὼν τῆς τοιαύτης συζύγου αὐτοῦ, προσαφελόμενον καὶ ἃ ἐπεφέρετο ὅτου πράγματα. τὴν δὲ τούτου σύζυγον ἄκουσαν βιασάμενον, ἑτέρῳ ἡρμόσατο. ταῦτα ἀφηγησάμενον, καὶ σημείωμα ἐνεφάνισε σοῦ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Δεαβόλεως, δηλοῦν ἐκ συμφώνου ὁμολογίας τῶν Κωλωνειατῶν ἀρχόντων, τῶν καὶ κατόνομα ἐν τῷ τοιούτῳ δηλωμένων σημειώματι, ὡς ὁ τοιοῦτος προσηλυτὴς αὐτῶν ὁ Καπανδείτης, θανάτῳ ἀποβαλὼν τὴν ἐκ πρώτου συνοικεσίας συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, συνεζύγη δευτέρῳ γάμῳ βίας ἀπάσης ἐκτὸς τῆς διαληφθείσης γυναικί. ἀλλὰ δὴ καὶ βασιλικὸν προσκυνητὸν πρόσαγμα, αὐτὸ τοῦτο διορίζόμενον, τὸ, εἴπερ ἡ ῥηθεῖσα Εὐδοκία βίας ἀπάσης ἐκτὸς, μεθ' ἱερᾶς δίκης συνεζύγη αὐτῷ, μηδένα τολμᾶν ὀχλήσεις ἐπάγειν

B

C

DIlecte in Domino frater & comministe, sanctissime Dyrrhachii metropolitane & hypertime, tuque religiosissime Deabolis episcope: Cum Alexius Capandrites sub decessore nostro sanctissimo patriarcha comparuisset coram sacro confessu sanctæ synodi nostræ, mense Februario, præterita prima indictione; narravit, se matrimonio legitimo fuisse copulatum Eudociæ, ortæ ex ditione Dyrrhachina, sorore germana venerabilis illius Sebasti domini Constantini Bojoannis, quæ amiserat priorem consortem suum, præsidem illum Dyrrhachitam, Bardam Macrommatum: & hoc nomine confecta fuisse consueta instrumenta matrimonialia. Præterea preces sacras tam sponsalium, quam nuptiarum, interveniſſe. Verum post septem menses a tali horum vitæ societate, memoratum Sebastum Bojoannem invitasse per simulationem in domum suam tum ipsum Capandritam, tum sororem suam germanam, ceu dictum est, illius conjugem secundum leges factam; velut excipiendos convivio, pro more adfinium. Qui quum ad domum ejus accessissent, Bojoannem se quidem vinculis constrictum ferreis in custodiam dedisse, diremptum ab illa conjuge sua, spoliatumque præterea rebus iis, quas secum adtulisset: at illam conjugem suam invitam alteri copulasse, vi adhibita. Quibus recensitis etiam instrumentum insinuavit tuum, religiosissimi Deabolis episcopi, quo significabatur ex consentiente magistratuum Coloniatarum confessione, qui & nominatim eo in instrumento exprimebantur, cognatum illum suum Capandritam mortis interventu amissa uxore, quæ primo ipsi matrimonio juncta fuerat, copulatum esse secundis nuptiis, nulla interveniente vi mulieri commemoratæ: prætereaque adorandum edictum imperatorium, quo sanciebatur, siquidem indicata Eudocia nulla intercedente vi, per sacras preces ei copulata fuisset; ut nemo molestias auderet exhibere dicto Capandritæ. Secundum igitur hæc omnia,

Affert Leunclav. Juris Græc. Rom. t. I. p. 285.

D

E

ANNO CHRISTI 1195.

synodale tunc instrumentum factum fuit, quo juxta Capandritæ petitionem pronunciatum est, ac decretum, quid in ea causa esset agendum. Atque huic instrumento synodali etiam productæ (ceu dictum est) a Capandrita chartæ, videlicet adorandum illud edictum imperatorium, & instrumentum abs te religiosissimo Deabolis episcopo profectum, ad verbum erant inserta. Quia vero nunc rursum mediocritati nostræ relatum est ex parte mulieris istius, sororis scilicet venerabilis illius Bojoannis, quod cum prius legitime junctus ipsi maritus, primicerius ille Bardas Macrommatus, naturæ debitum persolvisset; ipsa quæstoriam verita potestatem, quod talia sæpius in rebus hujusmodi evenire soleant, ad tempus in ditionem Colonienſem migraverit ad cognati cujusdam sui domum, deferens eo secum res suas potiores, & ad transportandum faciliores, quascumque potuisset avehere. Tum Capandritam hunc non paucis armatis hominibus coactis, prædonis in morem advenisse, raptumque sui commisisse, ablatis etiam rebus iis, quas secum habuisset; atque ita de loco in locum eam transportasse, captivamque traxisse quocunque vellet, quum ne quidem ei permitteret adspicere sorores suas germanas; quæ hoc facto cognito, ad eam quærendam venerant. Hoc modo Capandritam per vim contraque leges ei fuisse copulatum haudquaquam consentienti, tum propter ipsius absurditatem facti, tum quod accurate ipsa nosset, sobrinam suam fuisse priorem Capandritæ conjugem, quam morte amiserat. Ideoque ipsam, occasione captata, maluisse fuga cohabitationem ejus deserere, ne damnationem animæ sciens prudensque sibi conciliaret ex tali vitæ consortio, propter sanguinis cum ejus priore conjuge propinquitatem, quæ Eudociæ sobrina (velut ipsa prædicat) fuerit. Quibus expositis per quemdam ex suis interrogabat mediocritatem nostram, in concilio præsidentem, quid de conjugio in hunc modum contracto faciundum esset. Responsum est tum mediocritate nostra, tum sacro cœtu fratrum; siquidem ita comparata sit rei veritas; ipso facto diremptum esse matrimonium sic contractum. Et ille quidem, qui vim intulit, omnino ea perpeti meretur, quæ sacræ piæque leges statuunt, adgnoscens & illas pœnas, quæ per sacros canones irrogantur iis, qui scientes ac prudentes cum duabus sobrinis copulantur, quum is gradus ex sanguinis conjunctione sextus esse deprehendatur: hæc vero, quæ propter hujusmodi causas ab eo divertit, nullum præjudicium substinebit. Quamobrem vobis etiam significamus, ut utramque partem arcessatis, & ambobus coram constitutis, accuratum examen habeatis eorum, quæ ab eis dicuntur, & exposita sunt in synodo: ac utra tandem in parte veritatem evidentem inveneritis, secundum pronuntiatam de ea synodalem sententiam agetis. Valete: mense Februario, indictione secunda.

τῷ δηλωθέντι Καπανδρίτῃ. ἐπὶ τούτοις γοῦν πᾶσι καὶ σημείωμα τηνικαῦτα προέβη συνοδικόν, δι' οὗ κατὰ τὴν Καπανδρίτου παράκλησιν ἀπεφάνθη καὶ ἐγνωματεύθη, τὸ ἐπὶ τῇ ταιαύτῃ ὑποθέσει ποιητέον. ᾧ δὴ συνοδικῷ σημειώματι καὶ τὰ παρὰ τοῦ Καπανδρίτου, ὡς εἴρηται, προκομισθέντα χαρτία, τό, τε βασιλικὸν προσκυνητὸν δηλονότι πρόσαγμα, καὶ τοῦ, τῇ θεοφιλεστάτῃ ἐπισκόπῳ Δεαβόλεως σημείωμα, ἐνεγράφησαν κατὰ ῥῆμα. ἐπεὶ δὲ νῦν πάλιν ἀνηνέχθη τῇ ἡμετέρᾳ μετριότητι παρὰ τοῦ μέρους τῆς τοιαύτης γυναικὸς, τῆς ἀυταδέλφης δηλονότι τοῦ πανσεβάστου Βωϊωάννου, ὡς τοῦ πρότερον συζυγέντος νομίμως ταύτῃ ἀνδρὸς, τοῦ πριμικηρίου ἐκείνου Βάρδα τοῦ μακρομμάτου τῷ χρεὼν λειτουργήσαντι, ὅτι πρακτορικὴν δελτιάσασα δυνασείαν, ὁποῖα πολλάκις ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ γίνεσθαι, πρὸς καιρὸν εἰς τὸ θέμα Κολωνείας μετεπωλήθη πρός οἰκίαν τινὸς τῷ αὐτῇ προσγενοῦς, ἐπιφερομένη καὶ ὅσα τέως ἴσχυσεν ἐπάγεσθαι χρείττω ἀμειτικόμισα τῷ τοῦτης πράγμασιν. ὁ δὲ τοῦτος Καπανδρίτης λαὸν ἔνοπλον ἐκ ὀλίγου συναγαγὼν, λῃστρικῶς ἐπελθὼν, ἁρπαγὴν αὐτῆς ἐπλημμέλησεν, ἀφελόμενος καὶ ὅσα προσῆσαν αὐτῇ πράγματι, ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετάγων αὐτήν, καὶ αἰχμάλωτον ἕλκων ὅπου ἠβούλετο, μὴ συγχωρουμένην ἰδεῖν μὴ δὲ τὰς ἀυταδέλφας αὐτῆς, τοῦτο μαθόσας, καὶ εἰς ἀναζήτησιν τούτης ἐλθόσας. καὶ ὅπως βιαίως καὶ παρανόμως συνεζύγη αὐτῇ μὴ συντιθεμένῃ, διά τε τὸ αὐτόθεν τοῦ πράγματος ἄτοπον, καὶ διὰ τὸ ἀκριβῶς εἰδέναι, ὡς δισεξαδέλφη τούτης ἦν ἡ πρότερον σύζυγος τοῦ τοιούτου Καπανδρίτου, ἣν θανάτῳ αὐτὸς ἀπεβάλετο. διὸ καὶ κηρᾷ δραξαμένη, τὴν μετ' αὐτοῦ συνοίκησιν ἐκφυγεῖν εἵλετο, ὅνα, μὴ κρίμα ψυχικὸν ἐν συνειδήσει ἐπισπῶτο ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ συμβιώσεως, διὰ τὴν καθ' αἷμα τούτης ἐγγύτητα πρὸς τὴν πρότερον σύζυγον ταύτα, τήν καὶ δευτέραν (ὡς φησὶν) ἐξαδέλφην ἔσαν αὐτῆς. καὶ ἐρώτησιν ἔθετο ἐπὶ τούτοις ὅλῃ τὴν τῆς αὐτῆς πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα προκαθημένην συνοδικῶς, τοῦ ἐπὶ τῷ τοιουτρόπως προβάντι συνοικεσίῳ ποιητέα ἤκουσεν ἀπό τε τῆς ἡμῶν μετριότητος; καὶ τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος, ὡς εἰ ὅπως ἔχει τὰ τῆς ἀληθείας, αὐτὴν ἔχει τὸ διεσπασμένον τὸ ὅπως προβὰν συνοικέσιον. καὶ ὁ μὲν κατὰ βίαν πλημμελήσας ἐκεῖνα, πάντως ἀξιὰς ἐστὶ παθεῖν, ἅπερ οἱ θεῖοι καὶ φιλάσεβεῖς νόμοι διακελεύονται, ἐπιγνώς καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων ἐπιτιμώμενα τοῖς ἐν συνειδήσει δυσὶ δισεξαδέλφαις συζεύγνυμένοις, ὡς ἕκτης ἐξ ἄιματος ἀπεισκομένης βαθμοῦ. ἡ δὲ ἀποσᾶσα τοῦ τοιούτου αἰτίας, οὐδέν τι πρόκριμα ὑποσήσεται, ὅθεν καὶ παραδηλοῦμεν ὑμῖν, μετακαλέσασθαι καὶ ἀμφότερα τὰ μέρη, καὶ ἀκριβῆ * κατὰ συνάδην θέσθαι ἐξέτασιν τῶν παρ' αὐτοῖς λεγομένων, καὶ συνοδικῶς ἀφηγηθέντων. καὶ ἐν οἵῳ τούτων ἁρήσετε τὴν ἀλήθειαν ἐπιφαίνουσαν, ποιῆσαι κατὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ ἐξενεχθεῖσαν συνοδικὴν ἀποφασιν. ἔρρωσθε. Μηνὶ Φεβρουαρίῳ. ἐπινεμήσει δευτέρᾳ.

ANNO CHRISTI 1199.

ANNO CHRISTI 1199.

☞CONCILIUM WESTMONASTERIENSE

Anno 1199. habitum.

Sert idem Mansi ex Wilkins.

HOc anno celebratum est concilium apud Westmonasterium 13. Cal. Octobris, præsidente H. Cantuariensi archiepiscopo, præsentibus episcopis W. Lodoniensi, G. Roffensi, H. Saresbirensi, I. Oxoniensi, R. Eliensi, G. Coventrensi, K. Bangorensi, episcopo Landavensi, R. de sancto Asaph, G. electo Herefordensi, cum abbatibus, & prioribus diversi ordinis, qui ad vocationem domini Cantuariensis eo convenerant, ut de causis ecclesiasticis tractarent. G. prior Cantuariensis sedit ex opposito contra dominum archiepiscopum a latere episcopi Roffensis. Archiepiscopus Eboracensis concilio non interfuit, cum esset in Anglia, ne quis ejus allegaret absentiam: cum juxta priscorum consuetudinem ad vocationes Cantuariensis concilio teneretur interesse, vel justam absentiæ suæ causam allegare. Dominus Lincolniensis a Roma rediens, gravi tractus infirmitate, tunc temporis apud vetus Templum Londoniis lecto decubuit. Dominus Wintoniensis & dominus Cicestrensis corporis sui infirmitatem prætendentes, litteratorie se excusaverunt.

CONVENTUS EPISCOPORUM

AC PROCERUM IN REGNI FRANC. ET ANGL. LIMITE.

Pro pace inter utrumque regem sancienda, anno ineunte MCXCIX.

PEtri Capuani, legati Apostolici, in Gallias appulsi prima cura fuit, ut pacem, cujus constituendæ causa venerat, inter Francos Anglosque sanciret. Eam ad rem concilium celebratur, ut ait Aquicinctinus monachus, in utriusque regni limite: nempe in Franciæ ac Normanniæ finibus, atque ut certius designat Rogerius Hovedenus, inter Vernonem & Andeliacum. In Marchis utriusque regni, *inquit Aquicinctinus*, concilium agitatur: utrique reges, Francorum & Anglorum, conveniunt cum multitudine episcoporum, abbatum, comitum, priorum, præpositorum, & utriusque ordinis infinita multitudine hominum. De pace inter reges & comitem Flandrorum facienda multum laboratur: sed ad effectum minime perducitur. Sed tamen induciæ in quinquennium retinendæ verbo tenus obtinentur: quæ vix usque ad Pascha tenentur.

☞AD CONVENTUM EPISCOPORUM

ET PROCERUM IN EXTREMIS LIMITIBUS REGNORUM FRANCIÆ, ET ANGLIÆ.

JOANNIS DOMINICI MANSI ADDITIO.

Ex Suppl. Mansi to. II. pag. 762.

VAlterus Rothomagensis archiepiscopus ut laicos quosdam homines ex utroque regno Angliæ & Franciæ ab inferendis in ecclesiasticas res Diœcesis suæ injuriis pœnarum terrore arceret, utriusque principis ditionem, quæ sibi episcopo parebat, interdicto subegerat. Actum ea de re in eo conventu, in quo pax inter utrumque regem sancita est. Quid tunc ea de re decreverint patres, tenemus ex litteris Innocentii III. papæ ad eundem Valterum, legendis in collectione epistolarum ejusdem pontificis Baluziana lib. I. epist. CCLX. hic a me tamquam necessarium ad hunc conventum additamentum, describendis.

INNOCENTIUS VALTERO

Archiepiscopo Rothomagensi.

Anxietate cordis, & amaritudine premimur cum angustias, onera & gravamina, quæ zelo justitiæ pro libertate ecclesiæ manutenenda æquo animo, & invicta fortitudine toleras, ad memoriam nostram reducimus, & meditatione sedula cogitamus. Veruntamen quod in te perfectionem virtutis adimplens, non potuisti a tuæ constantiæ proposito amoveri tuam super hoc prudentiam commendamus, & fortitudini tuæ plurimum in Domino gaudemus. Nos autem fraternitati tuæ volentes patrocinium apostolicum impertiri, tam te quam ecclesiam regimini tuo commissam sub beati Petri & nostra protectione suscipimus. Verum quia sicut ex litteris tuis nobis innotuit, carissimi in Christo filii nostri Philippus Francorum, & R. Angliæ reges illustres, dum inter se componerent, statuerunt super caput tuum quatuor clericos eligendos, ad quos pertineat judicare, utrum tenere vel non tenere debeat sententia, quam in terram vel homines regum ipsorum pro suis excessibus ordine canonico duxeris promulgandam; (quam si judicaverint non tenere, ipsis regibus, sive ei in cujus terram vel homines sententiam tuleris, licebit bona tua & redditus occupare, donec lata sententia revocetur) fraternitati tuæ sub pœna officii & beneficii districtius inhibemus, ne illi tam iniquæ conventioni authoritatem præbeas vel assensum; sed sicut consuevisti, & antecessores tui fecisse noscuntur, tuæ jurisdictionis officium per tuam provinciam studeas exercere, nosque sententiam ratam habemus, & habebimus, si quam in terras vel homines tuæ jurisdictioni subjectos ha-

☞ hactenus promulgasti, vel amodo decreveris promulgare. Dat. Romæ apud S. Petrum III. Nonas Junii. ☜

ANNO CHRISTI 1199.

☞ PHILIPPI ROMANORUM REGIS

VARIA PROMISSA FACTA IN MANU DIETHELMI EPISCOPI CONSTANTIENSIS, ET ALIORUM PONTIFICIS LEGATORUM.

Circa annum Christi MCXCVIII. Innocentii III. PP. I.

Ego Philippus Romanorum Rex semper Augustus &c.

Antequam Martinus Prior Camaldulensis, & frater Otto, Monachus de Salem venirent ad me, tractaturi.

I. *De pace Ecclesiæ*, & Imperii, voveram Deo, & Sanctis ejus, me iterum ultra mare, ad liberandum terram promissionis a gentium feritate, & iterum post eorum adventum, audito verbo eorum de tractatu pacis de concessione Domini Apostolici in manu prædicti Prioris, vice Domini Apostolici, vovi, & promisi Deo, & Sanctis ejus, & eidem Priori, loco dicti Domini Apostolici me opportuno tempore Ecclesiæ, & Imperio, & liberationi terræ prædictæ, bona fide, absque omni fraude illuc iturum, & opitulante Deo terram illam pro posse meo liberaturum. Hujus voti testes sunt: Ditthalmus Constantiensis Episcopus, Eberhardus Abbas de Salem, Petrus Abbas de Burgo S. Sepulchri, Frater Otto de Salem, Henricus Dapifer de wittingen, Henricus de Smalekke, Henricus Marescallus de Papenheim, Henricus Notarius.

Insuper promisi me facturum omnia hic subscripta.

II. Omnia bona tam Romanæ Ecclesiæ, quam aliarum Ecclesiarum, quæ antecessores nostri Reges, vel Imperatores injuste abstulerunt, vel detinuerunt, vel ego abstuli, vel injuste detineo restituam, & ab eis quiete, ac pacifice possideri permittam.

III. Omnes abusus quos antecessores mei in Ecclesiis habuerunt ut puta mortuis Prælatis bona ipsorum, vel Ecclesiarum eorum accipiebant perpetuo relinquant.

IV. Electiones Episcoporum, & aliorum Prælatorum canonice fieri permittemus, omnia spiritualia Pontifici relinquentes.

V. Monasteria irregulariter inventa in quantum majestati Imperiali congruit, cum adjutorio Domini Apostolici regularibus conventibus scilicet Cisterciensi, Camaldulensi, Præmonstratensi subjiciemus, & operam dabo ut tam Monasterialis, quam Clericalis ordo, ea qua decet religione vivat, & honestate.

VI. Advocatos, sive Patronos Ecclesiarum, ab exactionibus angariis, & perangariis in quantum potero cessare compellam.

VII. Si omnipotens Deus regnum Græcorum mihi, vel leviro meo subdiderit Ecclesiam Constantinopolitanam Romanæ Ecclesiæ bona fide, & sine fraude faciam fore subjectam.

VIII. Romanæ Ecclesiæ in omnibus, & per omnia fidelis, & devotus, atque filius, & defensor semper ero,

IX. Generalem legem statuam, & observari faciam semper & ubique per totum Imperium, ut quicumque excommunicatus fuerit a Domino Apostolico in banno statim sit Imperiali. Insuper pro pace, & amicitia inter me, & Dominum Apostolicum semper servanda, & omnimoda suspicione auferenda.

X. Ut ipse semper mihi sit benignissimus Pater, & ego ei fidelissimus, & optimus filius, filiam meam nepoti ejus in conjugium dabo, & alias vel alios de cognatione mea secundum voluntatem suam generi suo copulari faciam.

XI. De omnibus excessibus meis ad mandatum, & voluntatem Domini Apostolici Deo, & Ecclesiæ plene satisfaciam.

Hæc & omnia in præsentia Domini Constantiensis, & Domini Martini Prioris Camaldulensis, & Domini Eberhardi Abbatis de Salem, & Domini Abbatis Petri de Burgo S. Sepulchri, & Fratris Odonis de Salem præsentium latoris Henrici Dapiferi de Walpur, Henrici Marescalli de Bappenheim, Helferici notarii me facturum, & observaturum bona fide, & sine omni fraude juravi. ☜

CONCILIUM IN DALMATIÆ

ET DIOCLIÆ REGNIS

Per Legatos sedis apostolicæ in causa reformandæ ecclesiasticæ disciplinæ anno MCXCIX. celebratum sub Innocentio Papa III.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ut episcopi pecuniam ab ordinandis non accipiant.*
2. *De cœlibatu clericorum, & ordinibus conferendis.*
3. *De divisione & administratione oblationum.*
4. *De sigillo confessionis.*
5. *De honore sacerdotibus exhibendo.*
6. *De gradu consanguinitatis in contrahendis matrimoniis observando.*
7. *Ut clerici tonsuram teneant clericalem.*
8. *Ut laici a rebus ecclesiasticis abstineant.*
9. *Excommunicatur thesaurorum ecclesiasticorum detentores, & qui Latinos in servitute detinent.*
10. *Excommunicantur illi qui uxores sine judicio ecclesiæ dimittunt.*
11. *Ut nothi ad sacros ordines non accedant.*
12. *Ut nullus ante trigesimum annum ad sacerdotium promoveatur.*

PRÆFATIO

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Nos Joannes capellanus, & Simon subdiaconus domini Innocentii papæ III. apostolicæ

licæ sedis legati, ad evellenda nociva de agro dominico, & virtutum plantaria utiliter inserenda, videntes multa in clero & populo Dalmatiæ & Diocliæ corrigenda, de sanctorum patrum conciliis decreta præsentia duximus innovanda. ANNO CHRISTI 1199.

CAPITULA.

I. Ut episcopi pecuniam ab ordinandis non accipiant.

IN primis itaque decernimus, ut nullus episcopus aliquem ad sacros ordines per pecuniam promovere, seu ecclesiastica beneficia alicui, pretio interveniente, concedere præsumat. Cum enim Dominus præceperit apostolis, *Gratis accepistis, gratis date*; & Spiritus sancti gratia venalis esse non possit, quæ confertur in sacris ordinibus: gravi puniendus est pœna, qui Spiritus sancti dona venalia exponere non veretur. Quocirca præsenti decreto statuimus, ut quicumque episcopus hoc agere convictus fuerit, omni ecclesiastica careat dignitate: & sine spe restitutionis, tam ille qui dederit, quam ille qui scienter sacros ordines pecunia interveniente receperit, perpetuo deponatur.

II. De cœlibatu clericorum, & ordinibus conferendis.

Cum Domini sacerdotes, & si qui sacro altario deserviunt, continenter vivere debeant, juxta illud: *Mundamini qui fertis vasa Domini*: in partibus Dalmatiæ atque Diocliæ sacerdotes & uxores habere & ecclesias tenere dicuntur. Quocirca præsenti decreto statuimus, ut sacerdotes & diaconi, ante susceptum officium, nisi eorum conjuges in manu episcopi votum fecerint continentiæ, uxores habentes cum ipsis maneant, & ecclesias dimittant. Non enim possunt secundum ordinem Romanæ ecclesiæ manentes in conjugio, nisi defunctis uxoribus, aut continentiam voventibus, si digni inventi fuerint, ad sacerdotium promoveri. Illi vero, qui post susceptum sacerdotii vel diaconatus honorem adulteras potius quam uxores accepisse probantur, nisi eas dimiserint, & dignam egerint pœnitentiam, ab officio & beneficio ecclesiastico fiant penitus alieni. Prohibemus etiam, ne aliquis episcopus, nisi in quatuor temporibus, juxta sanctorum patrum constitutionem, aliquem ad sacros ordines promovere præsumat: solus enim Romanus pontifex dominicis diebus subdiaconos ordinare potest. Cum autem episcopus ordinationem fecerit, non nisi unum ordinem a subdiacono & supra conferre præsumat. Ordinatus autem in subdiaconum, ad minus per annum in eodem officio deserviat, & diaconus similiter faciat. Quicumque autem episcopus contra hoc venire præsumpserit, tamdiu a conferendis ordinibus abstineat, donec a Romano pontifice misericordiam consequatur.

III. De divisione, & administratione oblationum.

Quoniam secundum gradus & ordines personarum beneficia ecclesiastica in domo Domini, secundum sanctorum patrum constitutionem distributa noscuntur: decernimus, ut decimæ, seu oblationes fidelium, tam pro vivis, quam pro defunctis, in quatuor partes dividantur: quarum una sit episcopi, alla ecclesiarum, tertia pauperum, quarta clericorum. Portionem quidem pauperum episcopus administret; portionem vero ecclesiarum archipresbyter conservet, & ex mandato episcopi in usibus ecclesiæ fideliter expendat. Quicumque autem clericorum contra hoc venire præsumpserit, sua portione privetur.

IV. De sigillo confessionis.

Districtius inhibemus, ne aliquis sacerdos filii sui vel filiæ spiritalis privatam confessionem alicui revelare præsumat. Quod si facere convictus fuerit, officio & beneficio ecclesiastico perpetuo spolietur. Idem dicimus de quolibet clerico, qui de homicidio, adulterio, perjurio, falso testimonio, publice accusatus fuerit, & convictus.

V. De honore sacerdotibus exhibendo.

Cum terrenarum potestatum nunciis sive ministris honor exhibeatur ab omnibus, multo magis ministris Dei honor a laicis exhibendus est, a quibus eis non solum divina celebrantur officia, verum etiam sacrum baptisma, & corpus Domini, & pœnitentia, & cetera ecclesiastica sacramenta jugiter ministrantur. Quapropter juxta decretum domini Innocentii papæ II. districtius inhibemus, ne aliquis in personam episcopi, sacerdotis, vel cujuslibet clerici, vel religiosi viri, violentas manus injicere præsumat. Quicumque autem hoc attentaverit, tamdiu excommunicatus maneat, donec de tanta præsumptione satisfacturus, apostolico se conspectui repræsentet; vel ab ejus legato, præstita congrua satisfactione, absolutionis beneficium consequatur. Similiter sub excommunicatione prohibe-

ANNO CHRISTI 1199.

bemus, ne aliquis laicus clericum ad peregrina judicia trahere præsumat, veluti candentis ferri, vel aquæ, vel cujuslibet alterius judicii. Non enim pertinet ad laicum, clericum judicare. Si autem clericus peccaverit, ab archiepiscopo, vel episcopo, vel etiam prælato suo, aut Romano pontifice, si necesse fuerit, judicetur.

VI. De gradu consanguinitatis in contrahendis matrimoniis observando.

Cum sacrosancta Romana ecclesia, quæ mater est omnium ecclesiarum, & magistra, decreverit ut nullus Christianus usque ad septimum consanguinitatis gradum conjugium contrahere prætumat: grave nimis est, & divini dignum animadversione judicii, quod in partibus Dalmatiæ ac Diocliæ a multis factum in veritate comperimus, ut homines Dei timorem non habentes, cum consanguineis in quarto gradu & quinto, vel infra, contra sanctorum patrum constitutionem conjugia contrahere non formident. Quapropter præsenti decreto statuimus, ut quicumque in quarto gradu præsertim, vel infra, conjugium habere convincitur, nisi ad mandatum ecclesiæ satisfecerit, & a suæ consanguinitatis incesta conjunctione recesserit, tamdiu maneat excommunicatus, & ab omnibus ecclesiæ sacramentis separatus, donec a nefaria copula separetur, & ad mandatum ecclesiæ satisfaciat.

VII. Ut clerici tonsuram teneant clericalem.

Item præcipimus ut clerici rasuram & tonsuram teneant clericalem. Qui autem hoc non fecerit, ab episcopo districtione canonica compellatur.

VIII. Ut laici a rebus ecclesiasticis abstineant.

Cum duæ sint in terris potestates a Domino constitutæ, spiritualis videlicet & sæcularis, & una de spiritualibus & ecclesiasticis, altera de sæcularibus habeat judicare: grave committit peccatum quicumque laicus vel ecclesias donare, vel ecclesiasticas personas judicare præsumit. Quocirca præsenti decreto statuimus, authoritate Dei omnipotentis, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & domini papæ Innocentii, ut quicumque clericus de manu laica ecclesiam vel ecclesiastica beneficia receperit, tam qui dederit, quam qui receperit, tamdiu vinculo excommunicationis teneatur astrictus, donec ad mandatum ecclesiæ satisfaciat: & quod contra sacros canones factum fuerit, irritum habeatur & inane. Illos autem laicos, qui ante constitutionem istam ecclesias donaverunt, vel in ecclesiasticas personas manus injecerunt violentas, volumus per episcopos tertio commoneri; &, nisi pœnitentiam egerint competentem, eadem sententia teneantur astricti.

IX. Excommunicantur thesaurorum ecclesiasticorum detentores, & qui Latinos in servitute detinent.

Excommunicamus omnes illos qui thesauros ecclesiarum injuste detinent, donec restituant; & eos qui Latinos detinent in servitute, nisi recepta pecunia quam dederunt, eos pristinæ restituant libertati.

X. Excommunicantur illi qui uxores sine judicio ecclesiæ dimittunt.

Excommunicamus item illos omnes qui proprias dimiserunt uxores, vel de cetero dimiserint sine judicio ecclesiæ, donec ad ipsas revertantur.

XI. Ut notbi ad sacros ordines non accedant.

Prohibemus etiam ut filii presbyterorum, & qui de legitimo non sunt nati matrimonio, ad sacros ordines non accedant.

XII. Ut nullus ante trigesimum annum ad sacerdotium promoveatur.

Similiter prohibemus, ut nullus ordinetur in sacerdotem, nisi trigesimum expleverit annum.

SUBSCRIPTIONES.

Ego frater Joannes domini papæ capellanus, apostolicæ sedis legatus, scripsi & subscripsi.

Ego frater Simon domini papæ subdiaconus, apostolicæ sedis legatus, subscripsi.

Ego Joannes Dioclensis & Antibarensis archiepiscopus subscripsi.

Ego Dominicus archipresbyter Arbanensis subscripsi.

Ego Petrus Scuarensis episcopus subscr.

Ego Joannes Polatinensis episcopus subscr.

Ego Petrus Arvastinensis episcopus subscr.

Ego Dominicus Soacinensis episcopus subscr.

Ego Natalis Dulcinensis episcopus subscr.

Ego Theodorus Sareanensis episcopus subscr.

ANNO CHRISTI 1199.

ANNO CHRISTI 1199.

☞ FRITIZLARIENSE CONCILIUM

In quo pro fide ſervanda ſupremis morientium voluntatibus Sanctio edita,

A Gerardo Archiepiſcopo Moguntino circa exitum ſæculi XII. & ſequentis exordium habitum.

Ex Suppl. Manſi T. II. 784.

EXeunte ſæculo XII. & XIII. exordiente Moguntinæ cathedræ inſedebat Gerardus, ſub quo habitum Fritilzariæ provinciale concilium his verbis indicatur in ſynodo diœceſana anni 1549. ſub Sebaſtiano Moguntino archiepiſcopo legenda apud Lunig. Spicil. Eccleſ. pag. 129. A cap. XCVII. *Quamvis jam olim multis conciliis provincialibus, velut Fritizlarienſis domini Gerardi, & aliorum archiepiſcoporum Moguntinenſium ſuper teſtamentorum ordinatione cautum ſit; quibus omnino ſuum robur manere volumus, videmus tamen &c.* Nec plura de Concilio hoc comperi.

☞ RICHARDI REGIS ANGLIÆ STATUTUM

Pro immunitate hominum ſacrorum.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

id. p. 779.

STatutum iſtud Richardi, quod omnes fugit concil. Anglicanorum collectores, inſertum legi in epiſt. Innocentii III. ad Humbertum Cantuarienſem in regiſtro Innocentii vulgato a Baluzio lib. I. pag. 220. Innocentius enim ſtatutum illud in litteras ſuas integrum tranſtulit, dignumque cenſuit, quod Apoſtolica authoritate confirmaretur, quam ipſam confirmationem, & contentum in ea ſtatutum, hic exhibeo.

INNOCENTIUS PAPA HUBERTO Cantuarienſi Archiepiſcopo.

MOnet nos apoſtolicæ ſedis, cui licet immeriti præſidemus, authoritas pro ſtatu omnium eccleſiarum provida circumſpectione ſatagere, & ne malignorum rapinis, vel moleſtiis exponantur, apoſtolicum ipſis patrocinium exhibere. Eapropter, venerabilis in Chriſto frater, tuis juſtis precibus & honeſtis gratam conniventiam impendentes, ſtatutum illud, quod cariſſimus in Chriſto filius noſter R. illuſtris Anglorum rex ſuper libertate ac immunitate eccleſiarum & perſonarum ipſarum poſt redemptionem ſui provida deliberatione feciſſe dignoſcitur, ſicut in ſcripto ipſius regis exinde confecto plenius continetur, authoritate apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti pagina communimus; & ad hujus rei perpetuam firmitatem, continentiam ipſius reſcripti de verbo ad verbum his duximus inſerendam.

B „ Richardus Dei gratia rex Angliæ, dux
„ Normanniæ, Aquitaniæ, comes Andegavenſis
„ archiepiſcopis, & epiſcopis, & univerſo clero
„ regni Angliæ, ſalutem. Gratias agimus affe-
„ ctuoſas univerſitati veſtræ pro eo quod de the-
„ ſauris, & ornamentis eccleſiaſticis, & facul-
„ tatibus veſtris ad corpus noſtrum redimendum
„ tam benigne nobis, & liberaliter ſubveniſtis,
„ & quod nobis in tanta neceſſitate res eccle-
„ ſiarum veſtrarum, & veſtras gratis exponere
C „ voluiſtis. Ne igitur quod de mera liberalitate
„ a vobis actum eſt ad liberationem corporis
„ noſtri, & ineffabilem honorem & utilitatem
„ noſtram futuris temporibus trahatur in conſe-
„ quentiam, & ſanctæ matri eccleſiæ vel vobis
„ diſpendium pravæ importet conſuetudinis, ad
„ omnium volumus notitiam pervenire, quod
„ ea, quæ nobis in prædicto neceſſitatis articu-
„ lo contuliſtis, nec unquam ex debito, vel per
„ conſuetudinem exegimus, nec poſteris ſumus
D „ temporibus exacturi, nec hac vel alia occa-
„ ſione volumus dignitatibus ſanctæ matris ec-
„ cleſiæ in aliquo vel ejus libertatibus obviare,
„ ſed pro omni poſſe noſtro, & ſcientia (Deo
„ volente) volumus omnem ejus immunitatem,
„ & univerſas ejus dignitates, & libertates (ut
„ dignum eſt) conſervare integras, & pro loco
„ & tempore, in quibus licuerit, augmentare.
„ Nulli ergo &c.

Datum Peruſii XV. Kal. Octobris.

☞ ANTIBARENSE CONCILIUM

IN DIOCLEA DALMATIÆ PROVINCIA,

In cauſa epiſcopi Soacenſis de crimine homicidii accuſati.

Ab A. S. LL. anno 1199. habitum.

idem.

QUanquam ex collectione Labbeana notum eſt concilium quoddam Dalmatinum; hoc tamen quod ex epiſtolis Innocentii III. a Baluzio vulgatis lib. 2. epiſt. 180. expreſſi, concilium, aliud plane E *ab illo reputandum eſt; cum ad id tantummodo coactum ab apoſtolicæ ſedis legatis videatur, ut de cauſa Soacenſis epiſcopi quem homicidii reum poſtulaverant, cognoſceretur. Ad totam vero hujus accu-*

sationis seriem, totiusque rei hujus discussionem mo- ANNO CHRISTI 1199.
scendam sufficiunt ipsæ Innocentii litteræ, quas ideo
hic damus.

INNOCENTIUS ANTIBARENSI ARCHIEPISCOPO.

CUM accessisset nuper ad apostolicam sedem venerabilis frater noster B. Soacensis episcopus, super eo, quod dicebatur de homicidii crimine infamatus, coram nobis, & fratribus nostris misericordiam sedis apostolicæ suppliciter implorabat. Cum autem nobis de facti serie non constaret, de processu ipsius a dilectis filiis Johanne capellano & Simone subdiacono nostris, qui rei veritatem plenius cognoverunt, dum in partibus Diocliæ legationis officio fungerentur, inquisivimus diligenter: ex quorum assertione tenuimus quod ingressi provinciam Dalmatiæ superioris fuissent, a majore parte Cleri, & populi Soacensis de reatu homicidii dictum invenerunt episcopum infamatum. Cum autem ad ipsius ecclesiam accessissent, in præsentia ejusdem Cleri, & populi Soacensis infra Missarum solennia quidam de civibus, S. nomine, libellum ipsis accusationis porrexit, asserens se testibus probaturum quod episcopus reus esset homicidii perpetrati. Episcopus vero per instrumentum purgationis oblatum, quo juravit cum duobus episcopis dicebatur se nec fecisse homicidium illud nec fieri præcepisse, innocentiam suam ostendere satagebat. Quod tam tua quam illorum episcoporum assertione qui compurgatores fuisse dicebantur, falsum penitus repererunt, cum nullum a compurgatoribus exhibitum fuerit juramentum. Unde causam ipsam, ut populi scandalum sedaretur, duxerunt juris ordine pertractandam, & per receptionem testium productorum in Concilio apud Antibarum congregato, voluerunt per confessionem ipsius intelligere plenius veritatem: cujus fuit tale responsum, quod nec fecerat neque præceperat fieri homicidium perpetratum, & tam accusatores quam testes inimicos suos existere capitales. Et cum homicidium illud a T., & J. Presbyteris assereret perpetratum, objectum fuit ei ab accusatore prædicto quod præscriptum T. in Presbyterum ordinarat, in quo se confessus est peccavisse. Verum cum dicti Legati pariter pertractarent super his quæ coram eis fuerant actitata, die sequenti mitram eis & anulum in tua & episcoporum præsentia, qui convenerant ad Concilium, resignavit: quæ ab eisdem post aliquot dies repetiit, asserens se ab hoc velle ad sedem apostolicam proficisci, cui & adversariis pariter datis dimissionis, certus fuit a jam dictis Legatis terminus assignatus. ANNO CHRISTI 1199.

Ceterum inter alia quæ dictus Episcopus in nostra & fratrum præsentia recognovit, confessus est & non negavit se præfatum T. in Presbyterum ordinasse, postquam ipsum reatum homicidii audierat & crediderat commisisse; cujus factum, cum familiaris esset ipsius, non poterat penitus ignorare. Cum ergo secundum Apostolum episcopus bonum testimonium debeat & ab his qui sunt intus & ab his qui sunt foris habere, qui ad curam positus aliorum, in se ipso debet ostendere qualiter alios in domo Domini oporteat conversari, nec perferens memorandi criminis labem, lucidam gerat sacerdotii dignitatem; non attendentes, quod satius sit Domino in inferiori ministerio deservire quam graduum sublimitatem appetere cum scandalo aliorum, Episcopum ipsum monuimus diligenter ut postquam episcopalia insignia resignarat, citra pontificale fastigium creatori suo devotum impenderet amodo famulatum. Quod in humilitatis spiritu & contrito animo visus est acceptasse. Unde ipsius propositum dignis laudibus commendamus. Ceterum quoniam non sine nostro & Cleri posset opprobrio mendicare, cum de provisione ipsius propter locorum incertitudinem deliberare provide non possemus, ad petitionem ipsius fraternitati tuæ duximus apostolicas litteras destinare, præcipiendo mandantes quatenus de Soacensis episcopatus proventibus ei competenter in necessariis facias provideri, ne pro defectu temporalium rerum propositum ejus valeat impediri. Et quoniam quidam coram te propriis nominibus designandi, eum dicuntur rebus propriis contra justitiam spoliasse, alii vero manus in eum sacrilegas injeciisse; volumus, & mandamus ut si rem ita inveneris se habere, & primos ad ablata reddenda in integrum appellatione remota compellas, & alios excommunicatos publice nunties, & sicut excommunicatos tandiu facias evitari, donec passo injuriam S. C. & c. t. t. l. a S. a. u. a.

Datum Laterani VII. Idus septembris.

CONCILIA DUO, DIVIONENSE ET VIENNENSE.

A Petro Capuano cardinale sedis Apostolicæ legato celebrata anno MCXCIX. de Philippi Augusti illicitis nuptiis.

IN gestis Innocentii III. editis a Francisco Bos-
queto, qui postea virtutum maximarum & sum-
mæ eruditionis merito episcopus fuit, Lutevensis pri-
mum, ac demum Monspelliensis, concilium utrumque
describitur. Narraturque primum, ut Philippus Au-
gustus. Francorum Rex, pulsa legitima conjuge,
aliam contra fas adscivit. Tum: Innocentius Cælestino succedens statim, per litteras suas, & per Parisiensem episcopum, sæpe dictum regem studuit commonere, ut eam removeret a se, quam contra interdictum ecclesiæ superduxerat; & reciperet illam in gratiam conjugalem, quam legitime ductam, illegitime duxerat amovendam; juris ei licentia non negata, quo minus facta restitutione postmodum audiretur, si quid duceret proponendum. Contestans eidem, quod quantumcumque sibi molestum existeret, eum * aliquo molestare: quia tamen oportebat eum plus cælesti, quam terreno deferre Regi, & sine personarum acceptatione sicut ratio postularet. Quia vero idem rex sæpe commonitus noluit acquiescere, sæpe dicto legato per apostolica scripta præcepit, quatenus sublato appellationis obstaculo, totam terram ipsius ecclesiastico subjiceret interdicto: ut nullum in ea, præter baptismum parvulorum, & pœnitentiam morientium, divi-

* *Forte* quo molestari *Hard.*

divinum celebraretur officium, ſi forſan ei vexatio tribueret intellectum.

ANNO CHRISTI 1199.

Congregato igitur apud Divionem, archiepiſcoporum, nec non abbatum, & aliorum multorum concilio, Rex præſentiens quod idem legatus vellet procedere contra ipſum, per nuncios ſuos fecit ad ſedem apoſtolicam appellari. Legatus vero, non ut appellationi deferret, ſed ut differret ad tempus, quatenus alibi mandatum apoſtolicum commodius adimpleret: tandem apud Viennam multis archiepiſcopis convocatis, inter quos quidam de regno Franciæ fuere præſentes, interdicti ſententiam promulgavit: mandans per litteras ſuas, quibus etiam tenorem apoſtolicarum inſeruit litterarum, univerſis eccleſiarum prælatis in terra regis Franciæ conſtitutis, ut eam & ipſi ſervarent, & facerent, per ſuas litteras obſervari. Quod ſi forſan epiſcoporum aliqui contra eam venire præſumerent, ſcirent ſe ab officio pontificali ſuſpenſos. Ceteris vero cujuſcumque dignitatis, vel ordinis, officiorum & beneficiorum adminiſtrationem penitus interdicit. Omnes autem ad feſtum Aſcenſionis Domini proxime tunc futurum de inobedientia reſponſuros, ad ſedem appellavit. Receptis igitur litteris quidam in auditu auris obedire cœperunt, ſicut canonici Senonenſes, Pariſienſes; epiſcopus Silvanectenſis, Sueſſionenſis, Ambianenſis, Atrebatenſis, & quidam alii ſententiam interdicti firmiter obſervantes. Alii vero diſtulerunt obſervare ſententiam, ſicut Remenſis Archiepiſcopus, Laudunenſis, Noviomenſis, Autiſſiodorenſis, Belvacenſis, Morinenſis, Meldenſis, Carnotenſis, Aurelianenſis; & alii forte perpauci; nuncios ſuos ad ſedem apoſtolicam deſtinantes, per quos quaſdam excuſationes licet frivolas prætendebant; ſed promittebant quod illis expoſitis, ſi demum placeret ſummo pontifici, ſententiam obſervarent. Cum igitur ſummus pontifex excuſationes illas evidentiſſimis rationibus improbaret: præcepit eiſdem ut & ipſi pariter obſervarent ſententiam interdicti: qui audito præcepto humiliter paruerunt. *Vide & quæ ſequuntur, quæ hic deſcribere longius foret.*

Chronicon vero S. Benigni ad cyclos Paſchales, Anno, *inquit*, MCC. Concilium apud Divionem in eccleſia iſta convocatum eſt a domino Petro Capuenſi S. Mariæ in via lata diacono cardinale Apoſtolicæ ſedis legato: & interfuerunt ibi Lugdunenſis, Remenſis, Biſuntinenſis, & Viennenſis archiepiſcopi, & cum eis 18. epiſcopi; & abbates, Cluniacenſis, Verzeliacenſis, S. Remigii Remenſis, S. Dionyſii Pariſienſis, & alii quamplures quorum numerum non expreſſimus: & duravit concilium a feſto Nicolai quod eſt menſe Decembri uſque ad ſeptem dies. Poſt paucos vero dies prædictus cardinalis apud Viennam particulare revocavit concilium, ubi promulgavit ſententiam a domino papa Innocentio datam in omni terra quæ ſubjacet & obedit regi Francorum: ita quod in eccleſiis nullum celebraretur officium divinum, præter babtiſma puerorum, & pœnitentiam morientium. Et duravit interdictum apud nos a tertia die poſt Purificationem B. Mariæ, uſque in vigilia exaltationis S. Crucis.

Utrumque vero concilium confudit Rigordus in geſtis Philippi Auguſti ad annum MCXCIX. & Divionenſi uni tribuit omnia, quæ tum Divione, tum Viennæ geſta ſunt. Eodem, *inquit*, anno, menſe Novembri, in feſto S. Nicolai convocatum eſt concilium apud Divionem a Petro cardinali, omnium epiſcoporum, abbatum, & priorum totius regni. Sed quia contra regem Franciæ, regnum ipſius ſub interdicto ponere moliebatur: a nunciis regis ad Romanam ſedem eſt appellatum. Tamen ipſe cardinalis, appellationi non deferens, in eodem loco adſtantibus epiſcopis univerſam ſententiam protulit: ſed uſque ad xx. dies poſt nativitatem Domini non eſſe publicandam præcepit. Tranſactis vero xx. diebus a nativitate: tota regis Francorum, interdicto ſubjacuit. Quo audito rex vehementer iratus quia epiſcopi ſui interdicto faciendo conſenſerant, ipſos epiſcopos a propriis ſedibus perturbavit, & canonicos eorum ſeu clericos, omnibus rebus ſuis expoliatos de terra ſua ejici præcepit, & bona eorum confiſcavit. Presbyteros etiam, qui in parochiis manebant, omnes ejecit, & bona eorum diripuit. Ad cumulum vero totius mali, Ingeburgem uxorem ſuam legitimam, reginam ſanctam, omnibus bonis moribus & virtutibus ornatam, omniumque ſuorum ſolatio deſtitutam, apud Stampas in caſtro ſuo recluſit. *Hæc Rigordus.*

ANNO CHRISTI 1199.

Guillelmus Armoricus, res in utroque concilio geſtas uni pariter Divionenſi tribuit. At Petrus, *inquit*, Capuanus, convocato concilio apud Divionem oppidum Allobrogum regnum Franciæ interdixit. *Audierat Guillelmus, id quod erat, latam eſſe interdicti ſententiam, in Allobrogum urbe (nempe Vienna) Divione vero latam perſuaſerat Rigordus, cujus eſt breviator. Hinc Divionem in Allobrogibus conſtituit.*

Gravius erravit monachus Aquicinctinus, dum Viennam trans Appeninum conſtituit. Petrus, *inquit*, cardinalis pertranſiit Burgundiam: tranſcendit Apenninum montem: ſententiam, quam in Francia ex domni Papæ præcepto ferre debuerat: ibi dedit. *Addit.* Interdicti ſententiam epiſcopi quidam ferventiſſime obſervaverunt, Pariſienſis, Silvanectenſis, Ambianenſis, Atrebatenſis & alii, quorum non habemus notitiam. Hos papa Innocentius miris, per epiſtolas illis miſſas, effert laudibus: contemptores autem verbis terret minacibus.

Rogerius Hovedenus hæc dum refert, Philippi conjugem, non Ingeburgem, ſed Botildam vocat. Januario menſe latam ſententiam aſſerit, confirmatam fuiſſe ab Innocentio Papa, exceptoſque eos qui ſuſceperant, vel ſuſciperent crucem peregrinationis Hieroſolymitanæ.

FORMA INTERDICTI.

Ex Martene Theſauro Anecdot. Tom. 4. P 147.

Domini PETRI Capuani Romanæ Eccleſiæ Cardinalis apoſtolicæ ſedis legati promulgata in Concilio Divionenſi per omnes eccleſias regni Francorum pro eo quod PHILIPPUS II. rex Francorum, relicta legitima uxore ſua Domina ENGELBURGI filia regis Daciæ, quam ſolemniter deſponſaverat & coronaverat ut reginam in urbe Ambianenſi, alteram reginam ſuperduxerat, nec dimittere volebat, pluries ammonitione præmiſſa & legitime per viros idoneos.

Ex MS. Corbejenſi.

OMnes eccleſiæ ſint clauſæ, nec aliquis admittatur in eis niſi ad parvulos baptizandos, nec aliquatenus aperiantur, niſi pro luminaribus accendendis, vel quando ſacerdos accipiet euchariſtiam & aquam benedictam ad opus infirmorum. Suſtinemus miſſam ſemel in hebdomada celebrari in die Veneris ſummo mane pro Euchariſtia ad opus infirmorum, admiſſo uno

ANNO CHRISTI 1199.

solo clerico qui sacerdoti ministret. Prædicent sacerdotes diebus Dominicis in atriis, & loco missæ disseminent Verbum Dei. Horas canonicas dicant extra ecclesias, non audientibus laicis: si dicant epistolam vel evangelium, caveant ne audiantur a laicis, nec in cimiterio supra terram vel infra permittant corpus sepeliri. Dicant præterea laicis, quod ipsi graviter peccant, & excedunt tumulando corpora in terris etiam non benedicta, alienum sibi officium in hac parte usurpando. Prohibeant parochianis suis intrare ecclesias apertas in terra Domini regis, non benedicant peras peregrinorum nisi extra ecclesiam. In septimana pœnosa non celebrent; sed usque in diem paschæ celebrare differant, & tunc celebrent private, nullo admisso nisi uno clerico, sicut superius est expressum, nec communicet aliquis etiam in pascha, nisi infirmus in periculo mortis. In eadem septimana vel in ramis palmarum parochianis prædicent, ut die paschæ mane conveniant ante ecclesiam, & dabitur eis licentia comedendi carnes, panem benedictum diei. Firmiter prohibentur mulieres in ecclesia ad purificationem ne admittant, sed eas moneant, ut die purificationis congregatis vicinis suis orent extra ecclesiam, nec intrent ecclesiam mulieres, quæ purificandæ erant, etiam ad levandos de sacro fonte parvulos baptizandos, donec post interdictum intromittantur per sacerdotem. Omni petenti dent pœnitentias in porticu ecclesiæ: si tum ecclesia non habuerit porticum, sustinemus ut in limine proximioris portæ ecclesiæ quæ pro intemperie aeris & pluviæ aperiri poterit & non aliter dent pœnitentias, omnibus exclusis præter illum & illam quæ confitebitur, ita quod sacerdos & confitens possit audiri ab illis qui fuerint extra ecclesiam. Si tamen serenum fuerit tempus, dentur pœnitentiæ ante januas ecclesiæ clausæ. Non ponantur extra ecclesiam vasa cum aqua benedicta, nec clerici ferant aquam benedictam, cum omnia sacramenta ecclesiastica præter illa duo quæ excepta sunt, constet esse prohibita. Extremam unctionem, quæ maximum est sacramentum, non licet dare.

ANNO CHRISTI 1199.

☞ AD CONCILIUM DIVIONENSE, ET VIENNENSE

JOANNIS DOMINICI MANSI ADDITIO.

Ex Mansi Suppl. To. II. pag. 778.

IN tradendis rebus Conciliorum Divionensis & Viennensis duplici errore huc usque peccatum est. Errasse ante Rigordum in vita Philippi Augusti censet Labbeus, quod scilicet unius tantummodo Divionensis concilii author ille meminerit, cum reipsa duo intercesserint Divionense, & Viennense, teste authore vitæ Innocentii III. apud eundem Labbeum. Rigordum tamen excusare pronum est, cum asserat, non ambigue sententiam quidem interdicti latam fuisse in Concilio Divionensi; ejus tamen executionem ex indulgentia legati dilatam usque ad viginti dies post natalem Domini diem. Constituta quidem die iterum episcopos convenisse apud Viennam, ut censuram executioni mandarent non meminit Rigordus, quod postremus iste conventus non quidem novum esset Concilium, sed prioris Divione habiti, velut complementum & accessio. Hinc Viennenses patres non quidem suo, sed concilii Divionensis nomine sententiam hanc interdicti promulgarunt, ut legitur in titulo ejusdem sententiæ ex Martenii anecdotis tom. IV. pag. 147. in collectione Veneto-Labbeana recitatæ: *Forma interdicti domini Petri Capuani promulgata in Concilio Divionensi &c.*

Diligentiam pariter accurati chronologi exigit annus, cui utrumque (si duo & non potius unicum per longius temporis spatium prorogatum appellare malueris) Concilium illigandum est. Divionense enim recte anno 1199. assignatur; Viennense quod post viginti a nativitate Domini dies convenit, nonnisi ad sequentem annum 1200. pertinet.

☞ *Ejusdem annotatio altera de Concilio Divionensi.*

ADdendum aliquid huic Concilio succurrit ex epist. 35. Innocentii III. Regest. Lib. V. colt. Baluzii quæ Epistola data est ad Bitulic. Archiepisc. Hujus hæc sunt verba: *Accedentes nuper ad Apostolicam Sedem Burgenses de Charitate contra venerabilem fratrem nostrum Altissiodorensem Episcopum querimoniam intenderunt asserentes, quod cum olim idem Episcopus in eos, tanquam suspectos de hæresi, excommunicationis sententiam promulgasset ipsi tandem ad dilecti filii nostri Petri tit. S. Marcelli Presbyteri Cardinalis Apostolicæ Sedis Legati præsentiam accedentes, juraverunt se mandatis Ecclesiæ parituros. Unde Cardinalis ipse in concilio apud Divionem habito præsentibus multis Archiepiscopis, & Episcopis, eos tam ab excommunicatione, quam ab infamia prorsus absolvit, & pœnitentiam eis competentem injunxit, quam ipsi postmodum humiliter compleverunt.*

ANNO CHRISTI 1200.

ANNO CHRISTI 1200.

CONCILIUM LONDONIENSE

APUD WESTMONASTERIUM CONTRA PROHIBITIONEM

Gaufridi comitis de Eſſexia pro reformatione eccleſiæ Anglicanæ per Hubertum Cantuarienſem archiepiſcopum, celebratum anno Domini MCC. tempore Innocentii Papæ III.

Extat apud Rogerum de Hoveden rerum Anglicanarum ſcriptorem, his verbis: Eodem anno Hubertus Cantuarienſis archiepiſcopus generale celebravit concilium Londonis apud Weſtmonaſterium, contra prohibitionem Gaufridi filii Petri comitis de Eſſexe, tunc temporis ſummi juſtitiarii Angliæ. In quo concilio idem archiepiſcopus ſubſcripta promulgavit decreta, ſtatuens ea a ſuis ſubjectis inviolabiliter obſervari.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ut verba divini officii diſtincte proferantur.*
2. *Quod non liceat presbytero bis in die celebrare.*
3. *De baptiſmate vel confirmatione, ſi dubitetur.*
4. *De pœnitentia.*
5. *Quo modo archiepiſcopus, epiſcopus, & eorum officiales, debeant hoſpitari cum ſubjectis.*
6. *Ne quis ordinetur ſine certo titulo.*
7. *Quod non liceat excommunicationis ſententiam proferre, niſi canonica commonitio præcedat.*
8. *Nihil exigendum pro ſacramentis adminiſtrandis.*
9. *Ne decima minuatur occaſione mercedis ſervientium vel meſſorum.*
10. *Ne clerici in ſacris ordinibus conſtituti focarias habeant.*
11. *Quales perſonæ debeant contrahere matrimonium.*
12. *Diffamatis publica fama indicetur purgatio.*
13. *U leproſi cœmeterium & propriam habeant capellam.*
14. *Ne aliquis, ſine epiſcopali auctoritate, eccleſiaſtica beneficia de manu laica recipiat.*

DECRETA HUBERTI CANTUAR. ARCH.

I. Ut verba divini officii diſtincte proferantur.

CUm in divinis officiis non ſine periculo corporum & animarum erretur, ſalubri proviſione conſilii proſpeximus, ut a quolibet ſacerdote celebrante, verba Canonis rotunde dicantur, & diſtincte, nec ex feſtinatione retracta, nec ex diuturnitate nimis protracta. Non eſt enim ibi diu immorandum propter inſurgentes cogitationes, * quæ, ut muſcæ morientes, perdunt ſuavitatem unguenti. Similiter & omnes horæ & omnia officia aperte & diſtincte dicantur, ita quod ex feſtinatione nimia non præcidantur, vel ſyncopentur. Quod ſi obſervatum non fuerit, ſacerdotes hoc non obſervantes poſt trinam admonitionem uſque ad condignam ſatisfactionem ſuſpendantur. Salvo in omnibus ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ honore & privilegio.

* quia mu-

II. Quod non liceat presbytero bis in die celebrare.

Non liceat presbytero bis in die celebrare, niſi neceſſitate urgente: & tunc idem cum in die bis celebrat, poſt primam celebrationem & ſanguinis ſumptionem nil infundatur calici. Sane poſt primam celebrationem diligentiſſime abſorbeantur ſtillulæ de calice & digiti ſugantur, vel lingua lambantur, & laventur, reſervata lotura in vaſe mundo ad id ſpecialiter deputato: quæ lotura ſumatur poſt ſecundam celebrationem. Hæc ita ſe habeant: niſi in prima celebratione adſit diaconus, vel alius miniſter honeſtus, qui loturam ſumere poſſit. His adjicimus, ut reponatur euchariſtia in pixide munda & honeſta, & in pixide munda & honeſta deferatur ad ægrum linteo mundo ſuperpoſito, & lucerna præcedente ac cruce, niſi æger valde remotus fuerit. Renovetur quoque hoſtia ipſa ſingulis dominicis diebus, habeaturque certitudo circa ipſam euchariſtiam, ita quod non ſumat non conſecratam pro conſecrata. His adjiciendum decrevimus, ut ſecreto non detur communio eucharistiæ * impetenti, ſed publice & inſtanter petenti danda eſt, niſi publicum ſit ejus delictum. Salvo in omnibus, *&c.*

* *Forte*, impœnitenti, *& mox*, pœnitenti, ex Conſtitut. Ricardi Epiſcopi Sarum.

III. De baptiſmate vel confirmatione, ſi dubitetur.

De baptiſmate vel confirmatione ſi dubitetur, ſacrorum canonum ſtatuta ſequentes, ſtatuimus ut conferatur, quia non dicitur iteratum quod non ſcitur fuiſſe collatum. Ideoque baptizentur expoſiti, de quorum baptiſmo dubitatur; ſive inveniantur cum ſale, ſive ſine ſale. Adjicimus etiam, ut nullus teneatur ad confirmationem a patre vel matre, vel vitrico, vel noverca. Et ut non liceat diaconibus baptizare, vel pœnitentias

ANNO CHRISTI 1200.

tias dare, nisi duplici necessitate, videlicet, quia sacerdos non potest, vel absens, vel stulte non vult, & mors imminet puero, vel ægro. Si vero in necessitate puer baptizetur a laico, quod fieri potest a patre vel a matre absque matrimonii præjudicio, sequentia immersionem, non præcedentia, per sacerdotem expleantur. Salvo in omnibus &c.

IV. De Pœnitentia.

Cum pœnitentiæ, quæ est secunda tabula post naufragium, tanto major adhibenda sit circumspectio, quanto magis est necessaria post lapsum reparatio: nos sacrorum canonum statuta sequentes, præcipimus ut sacerdotes in pœnitentia diligenter attendant circumstantias, quantitatem * scilicet personæ, & quantitatem delicti; tempus, locum, causam, moram in peccato factam, devotionem animi pœnitentis; & ut pœnitentia talis injungatur uxori, unde reddatur marito suo suspecta de aliquo occulto & enormi peccato: idem de marito conservetur. Nullus etiam sacerdos post lapsum, antequam confiteatur, ad altare præsumat accedere celebraturus. Id adjicimus ad sacerdotum cupiditatem resecandam, ut Missæ non injungantur in pœnitentia his qui non fuerint sacerdotes. Salvo in omnibus, &c.

* Corr. qualitatem.

V. Quomodo archiepiscopus, episcopus, & eorum officiales, debeant hospitari cum subjectis.

Cum inter ea quæ statuta sunt a modernis patribus Lateranense concilium celeberrimum sit, & omni modo conservatione dignissimum: nos ipsius instituta humiliter ac devote sequentes, decernimus, ut archiepiscopus parochias visitans, quadragesimum vel quinquagesimum evectionis numerum, episcopus, vicesimum vel tricesimum, nequaquam excedant: archidiaconus vero, quinque aut septem; decani constituti sub episcopis, duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis aut avibus proficiscantur: sed ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quærere videantur. Prohibemus etiam, ne subditos suos talliis & exactionibus episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquotiens superveniunt, ut, si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum caritate modicum ab eis valeant auxilium postulare. 2. Cor. 12. Cum enim dicit Apostolus: *Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis*: multo longe a paterna pietate videatur, si præpositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris more debent fovere. Archidiaconi aut sui decani nullas exactiones vel tallias in presbyteros seu clericos exercere præsumant. Sane, quod de supradicto numero evectionis secundum tolerantiam dictum est: in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt reditus, & ecclesiasticæ facultates. In pauperibus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum minores non debeant gravari: ne sub tali indulgentia illi qui paucioribus equis ut solebant hactenus, plurimam sibi credant potestatem indultam. Spectat autem ad visitationis officium, ea in primis quæ ad salutem animarum pertinent, cum omni diligentia procurare, & ut unaquæque ecclesia habeat calicem argenteum, & vestimenta sacerdotalia sufficientia & honesta, & libros necessarios, & utensilia, & cetera, quæ spectant ad cultum & reverentiam sacramenti. Sane ad præcidendum tam avaritiæ quam negligentiæ vitium, authoritate Toletani concilii subnixi, præcipimus ut visitator, ab ecclesia, in visitationis officium debito modo non exercet, procurationem aut procurationis redemptionem exigere non præsumat. Salvo, &c.

Concil. Lateran. sub Alexand. III. cap. 4. forte ad verbum.

VI. Ne quis ordinetur sine certo titulo.

Illud etiam juxta tenorem Lateranensis concilii firmiter observari præcipimus, ut si episcopus aliquem sine titulo certo in diaconum vel presbyterum ordinaverit, tamdiu ei subministret, donec ei in aliqua ecclesia convenientia stipendia militiæ clericali assignet: nisi forte talis, qui ordinatur, extiterit, qui de sua vel paterna hæreditate subsidia vitæ possit habere. Idem in subdiaconi ordinatione statuimus: adjungentes, ut si archidiaconus citra speciale mandatum episcopi sui aliquem prædictorum ordinationi præsentaverit, & is ad ejus præsentationem ordinatus fuerit, prædictæ pœnæ subjaceat. Salvo in omnibus, &c.

Idem Lateran. cap.

VII. Quod non liceat excommunicationis sententiam proferre, nisi canonica commonitio præcedat.

Rursus Lateranensis concilii statuta sequentes, præcipimus, ut nec prælati, nisi canonica commonitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos, nisi forte talis sit culpa, quæ in ipso genere suo excommunicationis pœnam inducat: nec subjecti contra disciplinam ecclesiasticam

Idem cap.

ante ingressum causæ in vocem appellationis prorumpant. Si vero quisquam pro sua necessitate crediderit appellandum: competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur, infra quem si prosequi forte neglexerit, libere tunc episcopus authoritate sua utatur. Si autem in quocumque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerit veniente, qui appellaverit, venire neglexerit: si proprium quid habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum; ut hoc saltem timore perterritus, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipue vero in locis religiosis hoc volumus observari; ne monachi sive quicumque religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui & capituli disciplinam, appellare præsumant, sed humiliter ac devote suscipiant quod pro salute sua eis fuerit injunctum. Ad reprimendam etiam multorum malitiam his duximus annectendum, ut singulis annis in genere solenniter excommunicentur sortiarii, perjuri supra sacramenta, incendiarii, fures, atrociores raptores. Ita ut qui scienter in dispendium cujuslibet pejeraverint, non absolvantur, nec eis pœnitentia ab aliquo injungatur, nisi ab episcopo diœcesano, vel ejus authoritate, præterquam in articulo mortis: & tunc eis injungatur, quod ex quo convaluerint, episcopum adeant, ab eo vel ejus authoritate pœnitentiam suscepturi. Salvo in omnibus, *&c.*

ANNO CHRISTI 1200.

VIII. Nihil exigendum pro Sacramentis administrandis.

d. c. 7. Sicut in Lateranensi concilio salubriter a sanctis patribus est provisum, inhibemus, ne a personis ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel sacerdotibus, vel aliis clericis instituendis, aut sepeliendis mortuis, aut benedicendis nubentibus, seu pro chrismate, seu quibuslibet aliis sacramentis, aliquid exigatur. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum, cujus factum exactione turpi mulieris imitatur. His adjicimus, ne pro licentia celebrandi divina, a sacerdotibus, vel docendi, a magistris, aliquid exigatur, & si solutum fuerit, repetatur. De ejusdem etiam authoritate concilii prohibemus, ne novi census ab episcopis, vel abbatibus, aliisve, imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus applicare præsumant: sed libertatem, quam majores sibi conservari desiderant, minoribus quoque suis bona voluntate conservent. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit habeatur. Nulla insuper ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel ecclesiæ alicui tribuantur, vel promittantur, antequam vacent: ne desiderare quis proximi sui mortem videatur, in cujus locum beneficium se credit successurum. Cum enim & in ipsis locis gentilium, legibus inveniatur prohibitum: turpe nimis est, & divini plenum animadversione judicii, si in ecclesia Dei futuræ successionis expectatio locum habeat, quam & condemnare ipsi gentiles homines curaverunt. Salvo in omnibus, *&c.*

ANNO CHRISTI 1200.

IX. Ne decima minuatur occasione mercedis servientium vel messorum.

Cum Deo & sacerdotibus Dei decimas dandas Abraham factis, & Jacob promissis insinuent, & authoritas veteris & novi testamenti, nec non & sanctorum patrum statuta, declarent decimas de omnibus, quæ per annum renovantur, præstandas; id inviolabiliter decernimus observandum, ita quod, occasione mercedis servientium vel messorum, decima pars non minuatur, sed potius integrum persolvatur. Habeant etiam presbyteri potestatem ante autumnum excommunicandi omnes fraudatores decimarum suarum, & eosdem secundum formam ecclesiasticam absolvendi. Huic adjicimus sanctioni, ut de terris noviter excultis non alias dentur decimæ, quam ecclesiis parochialibus, infra quarum limites terræ illæ, de quibus decimæ proveniunt, excoluntur. Detentores vero decimarum, juxta Rotomagensis concilii constitutum, si semel, secundo, & tertio commoniti, excessum suum non emendaverint, usque ad satisfactionem condignam anathematis vinculo feriantur. Salvo in omnibus, *&c.*

X. Ne clerici in sacris ordinibus constituti focarias habeant.

Statuimus ut in ecclesia, cujus reditus annuus quantitatem trium marcarum non excedit, nullus instituatur, nisi qui in propria persona ibidem voluerit deservire. Statuta etiam Lateranensis concilii *Ibid. c. 11.* reverenter amplectentes, decernimus ut clerici in sacris ordinibus constituti, si mulierculas in domibus suis sub incontinentiæ voto * tenuerint: aut abjiciant * *al.* nota eas, & continenter vivant, aut ab officio & beneficio ecclesiastico fiant alieni. His etiam annectimus: ut clerici non intersint tabernis & publicis potationibus. Hinc etenim accidunt contentiones & rixæ, adeo quod laici quandoque clericos

ANNO CHRISTI 1200.

cos verberantes incidant in canonem. Qui cum ad papam mittantur, non est æquum quod clerici, qui culpa sua quodammodo tamen dedere delictum, maneant impuniti. Clerici etiam omnes habitum habeant clericalem, & tonsuram canonicam. Archidiaconi autem, & alii in dignitatibus constituti, & presbyteri, cappis manicatis utantur. Salvo in omnibus, &c.

XI. Quales personæ debeant contrahere matrimonium.

Vir non contrahat cum aliqua consanguinea olim uxoris suæ; similiter nec uxor cum aliquo consanguineo quondam viri sui. Et susceptus in baptismo non contrahat cum filia baptizantis, vel suscipientis, ante vel post genita. Nec contrahatur aliquod matrimonium sine trina denunciatione publica in ecclesia, neque si fuerint personæ incognitæ. Sed nec copulentur aliquæ personæ matrimonio, nisi publice in facie ecclesiæ, & præsente sacerdote: & si secus factum fuerit, non admittantur alicubi in ecclesia; nisi speciali authoritate episcopi. Nulli etiam conjugatorum liceat, iter remotum peregrinationis arripere, nisi mutuo consensu publicato. Salvo in omnibus, &c.

XII. Diffamatis publica fama indicatur purgatio.

Diffamati fama publica, vel verisimilibus indiciis super crimine, de quo vinci non possunt, commoneantur semel, secundo, & tertio, ut confiteantur, & satisfaciant: si vero incorrecti in negatione perstiterint, indicatur eis purgatio, & non occasione pecuniæ captandæ differatur de die in diem, sed statim primo die, si parata fuerit, suscipiatur, & canonicum numerum non excedat. Salvo, &c.

XIII. Ut leprosi cœmeterium & propriam habeant capellam.

Affectu pietatis inducti, concilii Lateranensis etiam institutione suffulti, decernimus, ut ubicumque tot leprosi simul fuerint congregati, qui ecclesiam cum cœmeterio sibi construere & proprio valeant gaudere presbytero, sine contradictione aliqua habere permittantur. Caveant tamen ut injuriosi veteribus ecclesiis non existant. Quod enim eis pro pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de ortis nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur. Salvo in omnibus, &c.

XIV. Ne aliquis, sine episcopali authoritate, ecclesiastica beneficia de manu laica recipiat.

Lateranensis concilii tenore perpenso decernimus, ne fratres templi, vel hospitalis, sive quicumque alii religiosi, ecclesias, vel decimas, vel alia beneficia ecclesiastica sine episcopali authoritate de manu laica recipiant: dimissis etiam, quas contra tenorem istum moderno tempore receperunt. Excommunicatos, & nominatim interdictos, tanquam ab omnibus aliis, juxta sententiam episcoporum, statuimus evitandos. In ecclesiis suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos presbyteros episcopis præsentent: ut eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos autem inconsultis episcopis non audeant removere. Si vero templarii sive hospitalarii ad ecclesiam interdictam venerint, non nisi semel in anno ad ecclesiasticum admittantur officium, nec tunc ibi corpora sepelient defunctorum interdictorum. De fraternitatibus autem hæc constituimus: ut, si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis duxerint remanendum, propter hoc ab episcoporum sententia nullatenus eximantur; sed potestatem suam, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum de excessibus suis fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque religiosis, qui præsumptione sua episcoporum jura præripiunt, & contra canonicas eorum sententias & tenorem privilegiorum suorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si autem contra hoc statutum venerint: & ecclesiæ, in quibus ista præsumpserint, subjiciantur interdicto, & quod egerint, ejusdem auctoritate concilii irritum habeatur & vacuum. Monachi etiam sub pretio non recipiantur in monasterio, nec peculium habere permittantur, nec singuli per villas & oppida, sive quascumque parochiales ponantur ecclesias: sed in majore conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec soli inter sæculares homines, spiritualium hostium * afflictum expectent, Salomone dicente: *Væ soli; quia, si ceciderit, non habebit sublevantem.* Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad canonicos ordines non accedat: is autem qui acceperit, officii sui privatione mulctetur. Si vero peculium habuerit, nisi ei ab abbate fuerit pro injun-

Ibid. c.

* conflict.

Eccles.

ANNO CHRISTI 1200.

injuncta administratione permissum, a communione removeatur altaris: & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam: quod etiam de diversis religiosis præcipimus observari. Abbas autem, & qui diligenter ista non curaverit, officii sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoque, seu obedientiæ, pretii datione nulli tradantur: alioquin & dantes & accipientes a ministerio fiant ecclesiastico alieni. Priores vero, cum in conventualibus ecclesiis fuerint constituti, nisi pro manifesta causa & rationabili non mutentur: videlicet si dilapidatores fuerint, si incontinenter vixerint, aut tale aliquid egerint, pro quo amovendi merito videantur: aut

ANNO CHRISTI 1200.

Si etiam pro majoris necessitate officii fuerint transferendi. Et illud præterea dignum adjectione videtur, ne monachi, aut canonici nigri, vel moniales nigræ, cappis coloratis utantur, sed tantum nigris: nec utantur coopertoriis, nisi nigris vel albis, cum pellibus agninis, vel catinis, vel vulpinis. Monachi etiam aut alii religiosi pileis non utantur: nec obtentu peregrinationis claustrum egrediantur. Decernimus etiam, ut in qualibet ecclesia monachorum, vel quorumlibet religiosorum, suis usibus canonice appropriata, vicarius instituatur provisione episcopi, honestam & sufficientem sustentationem de bonis ecclesiæ percepturus.

CONCILIUM NIGELLENSE,

AB OCTAVIANO, SEDIS APOSTOLICÆ LEGATO,

Celebratum mense Septembri, pridie nativitatis B. Mariæ, anno Dom. MCC. in quo interdictum Galliæ solutum, indictumque concilium Suessionense, ubi de regio matrimonio judicaretur.

INterdicti sententia, quam in Galliæ regnum tulerat Petrus Capuanus in concilio Viennensi sub finem anni MCXCIX. vim obtinere cœperat vigesimo post Christi nativitatem die, hoc est, medio Januario anni MCC. Jam octavum mensem lugebat Gallia sacrorum omnium expers: cum venit sub initium Septembris Octavianus Ostiensis & Velletrensis episcopus, cardinalis, sedis apostolicæ legatus: Galliamque religione tristissima exolvit. De quo sic Rogerus Hovedenus. Eodem, *inquit*, anno MCC. Octavianus Ostiensis episcopus, cardinalis, & apostolicæ sedis legatus, venit in Franciam missus a latere domini Innocentii papæ ad cognoscendum de divortio facto inter Philippum regem Franciæ, & Botildam reginam sponsam suam, & ut ipse in primis ante ingressum litis compelleret prædictum regem Franciæ dimittere adulteram suam Theutonicam, & resumere sponsam suam Botildam, & modo debito tractare. Factum est autem in vigilia nativitatis B. Dei genitricis semperque virginis Mariæ, prædicto cardinali & archiepiscopis, & episcopis, & clero Franciæ convenientibus apud S. Leodegarium in Nivele; Philippus rex Franciæ, & Botilda regina, & adultera ejus Theutonica, convenerunt illuc: & rex Franciæ admonitione præfati cardinalis, & consilio suorum, dimisit adulteram suam, & Botildam sponsam suam recepit. Et statim conquestus est de ea cardinalis, dicens, quod ipse eam de jure habere sibi in conjugem non debet, quia multum erant affines in consanguinitate, & hoc probare modis omnibus præsto erat, & ideo petebat divortium inter eos fieri. Statuit ergo eis prædictus cardinalis spatium sex mensium, & sex hebdomadarum & sex dierum, & sex horarum, a vigilia illa nativitatis B. Mariæ ad deliberandum super hoc, & locum placitandi statuit eis apud * Sessuns, electione reginæ Botildæ. Eodem die, scilicet in vigilia nativitatis S. Mariæ, postquam rex Franciæ adulteram suam dimiserat, & Botildam sponsam suam receperat: statim relaxata est sententia interdicti ecclesiarum de regno Franciæ, & pulsatis campanis facta est lætitia magna in clero & populo, quia interdictum illud jam duraverat plusquam per triginta hebdomadas, & corpora defunctorum sepulta erant extra villam per vicos & plateas.

* Soissone.

Quibus autem conditionibus sublatum sit interdictum, distinctius explicant gesta Innocentii III. his verbis. Octavianum Ostiensem Episcopum legatum in Francia destinavit, talem ei formam præfigens, ut ante omnia satisfactionem plenariam de damnis & injuriis clericis irrogatis faceret exhiberi. Ita quod ii qui propter obedientiam & reverentiam apostolicæ sedis graves perpessi fuerant contumelias, & jacturas, per apostolicam sedem sibi sentirent & gauderent congrue satisfactum. Deinde superinductam præciperet a regis consortio tam localiter, quam carnaliter removeri; ut non solum a regis amplexibus, verum etiam a regni finibus faceret illam excludi, & præfatam reginam ab ipso rege solenniter recipi, & regaliter pertractari; recepta publice juratoria cautione, quod eam sine judicio ecclesiæ non dimitteret: & sic relaxaret sententiam interdicti, reservata sibi correctione illorum, qui ab initio non servaverant interdictum. Et si, post frequentes & diligentes admonitiones & exhortationes, idem rex præfatam reginam sicut legitimam habere nollet uxorem, sed mallet matrimonium accusare: præcepit legato, ut pro termino peremptorio ad inchoandam causam spatium sex mensium assignaret. Infra quod, si præfata vellet, commoneretur rex Danorum germanus ipsius, ut ad defensionem ejusdem viros prudentes cum advocatis, & testibus, & aliis quibuslibet necessariis, sub apostolica, & regia securitate dirigeret, competenti loco de libera voluntate partium assignato. *Quod ab Octaviano fuisse servatum, eadem acta deinde testantur.*

G. C. Legati adventum in Galliam memorat Rigordus ad annum MCCI. Non quod eo anno venerit; certum enim est ab eo sublatum interdictum initio Septembris, octavo postquam promulgatum fuerat mense ac proinde anno MCC. ut ex iis quæ ante dicta sunt constat. Sed cum narrandas haberet Rigordus res concilii Saessionensis anno MCCI. ab Octaviano celebrati: ex occasione adventum legati, & quædam quæ concilium antecesserant refert, licet ad annum præcedentem pertineant.

CONCILIUM INCERTI LOCI.

Ex MS. Corbejensi.

QUia non potest ecclesiis Dei melius consuli, vel consultius provideri, quam si circa rectores & ministros earum, ut idonei sint, cura diligens habeatur, necessarium duximus his qui ad curam nostram specialiter pertinent, formam certam statuendo præscribere, quam & in se recte vivendo, si recte fuerint ordinati, & in ecclesia sacramenta divina rite tractando; & etiam erga populum laudabiliter se ferendo debeant observare.

I.

Contra illicite ordinatos.

In primis igitur a ministerio ecclesiæ & officii sui executione eos cohibere volentes, prout condecet, qui secundum canones ab ordinibus prohibiti, nihilominus ordines licet illicite susceperunt, præcipimus quod sacerdotes qui se noverunt servorum filios & præter dominorum suorum conscientiam ordinatos, vel non de legitimo matrimonio natos, & absque dispensatione episcoporum suorum promotos, vel qui fuerint advocati in causa sanguinis, vel executores sævorum præceptorum, aliquando in publicis amministrationibus, vel homicidium perpetraverunt, vel bigami fuerunt, vel alias corruptarum mariti, vel qui excommunicati ordines susceperunt, vel excommunicati sive suspensi celebrari præsumserunt, vel sortilegium exercuerunt, & maxime dæmonibus immolando, non exequantur sacerdotis officium, donec super hoc ab eis fuerit consilium requisitum.

II.

Idem dicimus de his qui simoniace vel furtive, vel per saltum, vel extra legitima tempora ordines susceperunt.

III.

Idem de his qui ab episcopis hæreticis, schismaticis, vel nominatim excommunicatis, vel aliis episcopis sunt ordinati præter suorum demandationem prælatorum.

IV.

Idem quoque dicimus de his qui interventores fuerint simoniacarum pactionum & labe illa infecti ordines nihilominus susceperunt.

V.

Sacerdotes & clerici caste vivant.

De aliis vero qui in susceptione ordinum non peccaverunt, præcipiendo statuimus, ut sacerdotes & clerici, sive beneficiati sint sive non, qui a vitio luxuriæ debent esse penitus alieni omnem libidinem fugiant & continenter & honeste vivant, prout ad sacrum eorum ministerium noscitur pertinere, nec in domibus propriis vel alienis publice concubinas, unde scandalum oriatur, tenere præsumant; sed eas a se prorsus expellant & longius faciant amoveri, nisi velint simul officio & beneficio contra hoc agendo privari.

VI.

Concubinæ ejiciendæ.

Moneantur quoque concubinæ ut recedant ab ipsis, quæ nisi commonitæ recedant ab eisdem, post trinam commonitionem (quoniam infamatur ecclesia) ab ecclesia expellantur, nec admittantur ad ecclesiastica sacramenta, sed ab actibus legitimis ut infantes repellantur.

VII.

Fœminæ clericis fugiendæ.

Quia etiam volentibus conservare continentiam non est tutum habitare cum fœminis, prohibemus ne sacerdotes vel clerici beneficiati in domibus suis famulas habeant, de quibus debeat sinistra suspicio suboriri.

VIII.

De peccatibus cum filia pœnitentiali.

Cum autem sacerdos, si peccaverit, peccare faciat populum Domini, & ideo debeat ab omni fornicatione immunda se continere, maxime a sua pœnitentiali se contineat. Sciens quod in detestationem illius peccati dicitur in canone, sic peccare pœnitentialem suam cognoscentem, sicut cognoscentem a se baptizatam vel in baptismo susceptam, pro quo peccato secundum canones quindecim annorum debetur pœnitentia, & postmodum detrusio in monasterium.

IX.

Clerici in conviviis ut se habeant.

Inhibemus, ne sacerdotes vel quilibet clerici tabernas frequentent, vel publicis potationibus, aut spectaculis, aut ubi turpia & inhonesta cantantur interfint. Sed si ad convivia fuerint ab honestis personis invitati, ibi sicut & ubique, sobrie, modeste, & honeste se habeant; & post prandium sobrie & cito recedant. Et si in eisdem quibus intererunt conviviis inhonesta vel turpia narrentur vel cantentur, si non possunt prohibere; saltem ita se gerant, ne videantur aurem vel animum adhibere; & quia non solum luxuriam, sed & superbiam quæ omnium malorum radix est, & a qua omnis perditio sumsit initium, modis omnibus vitare debent & detestari, statuentes adjungimus ut ipsi sacerdotes & clerici quilibet habitum habeant suo ordini competentem.

X.

Eorum habitus & tonsura.

Non manicas aut sotulares habeant laqueatos vel rostratos, nec sacerdotes cappis utantur manicatis, nec ipsi sacerdotes vel clerici comam nutriant; sed ordinate circulariter & decenter tondeantur, & ita in omnibus se habeant, ne de superbiæ vitio notari possint, qui aliis debent esse humilitatis exemplum.

XI.

Avaritiam fugiant.

Volentes quoq; ab eisdem pestem avaritiæ extirpare, prohibemus ne turpia lucra sectentur, & ne aliquam negotiationis speciem audeant exercere.

XII.

Nullus quoque vestrorum, sæcularem amminis-

stra-

ſtrationem exerceat, ex qua eum oporteat laicæ perſonæ actus ſui reddere rationem.

XIII.

Nec advocati ſint ſacerdotes vel clerici in foro ſæculari, niſi cauſas proprias, vel cauſas miſerabilium protequantur perſonarum.

XIV.

Provideant autem ſacerdotes parrochias regentes, ne vicinis eccleſiis ſint damnoſi, recipiendo injuſte parrochianos eorum. Sint autem ſecundum reditus & facultates ſuas hoſpitales, & erga pauperes non avari.

XV.

Nullus etiam ſacerdos poſt lapſum, antequam ſacerdoti pœnitens confiteatur, ad altare præſumat accedere celebraturus, ſi copiam habuerit ſacerdotis.

XVI.

Quilibet autem ſacerdos de conſenſu domini archiepiſcopi vel epiſcopi ſuum habeat confeſſorem, & in quolibet capituło duo ſint confeſſores, quibus a domino archiepiſcopo vel epiſcopo conſtitutis, ejuſdem capituli ſacerdotes poſſint peccata confiteri. Si qua vero dubia fuerint, quæ per eos expediri nequeant; vel ſi quis de ſacerdotibus eis ob aliquam cauſam noluerit peccata ſua confiteri, ad principales pœnitentiarios domini archiepiſcopi vel epiſcopi recurrant. Si vero neutri eorum ſuum voluerit revelare peccatum, ad archiepiſcopum vel epiſcopum veniat, ut vel ei confiteatur, vel ab ipſo alius aſſignetur, cui velit & valeat confiteri.

XVII.

Ad hæc, quia cum magna reverentia, devotione, & munditia tractanda ſunt eccleſiaſtica ſacramenta, & maxime ſacramentum redemtionis noſtræ, ſcilicet Corporis & Sanguinis Domini, ſtatuimus ut presbyteri circa ea quæ ad ſubſtantiam ſacramenti Corporis & Sanguinis Domini pertinent, ſint diligentes & intenti, proviſuri quod Euchariſtia in munda pyxide conſervetur, nec ultra VII. dies conſerventur hoſtiæ conſecratæ; ſed ſeptimana qualibet in die Dominica renoventur: ita quod poſt perceptionem Sanguinis Dominici reſervatæ hoſtiæ a miſſam celebrante ſumantur: habeaturque certitudo circa ipſam hoſtiam conſecratam, ut non ſumatur non conſecrata pro conſecratam, nec in celebratione miſſæ hoſtiam conſecratam pacem daturus ori ſuo ſacerdos admoveat, quia ante perceptionem, eam ore ſuo tangere non licebat. Si vero de patena, ſicut quidam faciunt, eam ſumat, poſt celebrationem miſſæ tam patenam quam calicem faciat a qua perfundi, vel ſolum calicem, ſi eam non ſumat de patena, habeatque ſacerdos juxta altare pannum mundiſſimum alio panno undique circumdatum, & honeſte ac decenter coopertum, ſicut habetur in quibuſdam eccleſiis, quo poſt ſumptionem ſacramenti ſalutaris digitos cum labiis tergat ablutos; & ſi os interius abluerit ſacerdos, non abjiciat ablutionem, ſed deglutiat ipſam.

XVIII.

Si vero ſacerdos neceſſe habeat bis in una die celebrare, quod niſi die Nativitatis & Reſurrectionis Dominicæ, vel quando corpus aliquod in eccleſia tumulandum, vel alia evidens neceſſitas urgeat, fieri prohibemus, poſt primam celebrationem, & ſanguinis ſumtionem, nihil infundatur calici quod a celebrante ſumatur; ſed tantum poſt celebrationem ſubſequentem. Poſt primam vero celebrationem diligentiſſime abſorbeantur ſtillæ de calice, & quod fuerit digitis in calice ſuperfuſum, reſervetur in vaſe mundo ad id ſpecialiter deputato, & poſt ſecundæ miſſæ celebrationem, niſi forte in prima celebratione adſit diaconus vel alius miniſter honeſtus, qui loturam illam ſumere poſſit abſque conſcientiæ ſuæ læſione. In ſacramento autem Sanguinis Dominici major pars vini & modicum aquæ ponatur.

XIX.

His adjicimus, ut cum ad ægrum fuerit Euchariſtia deferenda, habeat ſacerdos aliam pyxidem mundam & honeſtam, in qua ſit burſa linea mundiſſimâ & honeſta, & in ea deferat Corpus Dominicum ad ægrotos, linteo mundiſſimo ſuperpoſito, & lucerna præcedente, niſi æger valde remotus fuerit, & cruce ſimiliter, ſi fieri poteſt, niſi forte crux fuerit apud ægrum; præcedente quoque tintinnabulo, ad cujus ſonitum excitetur devotio audientium. Habeat quoque ſacerdos ſemper ſecum orarium, quando cum Euchariſtia, ſicut diximus, vadit ad ægrum; & ſi æger remotus non fuerit, in ſuperpellicio ad ipſum accedat: habeatque vas argenteum vel ſtaneum, & ad hoc ſpecialiter deputatum, quod ſemper ſecum ad ægrum vadens deferat, ut in eo ægro dare valeat poſt ſuſceptam ab eo Euchariſtiam ſuorum loturam digitorum. Euchariſtia ægris quomodo deferenda.

XX.

Ad hoc præcipimus, ut quælibet eccleſia habeat calicem argenteum cum aliis vaſis mundis decentibus & honeſtis, ſindonem mundam & candidam amplitudinis congruentis, linteamina & alia ornamenta, quæ ad ſalutis officium ſpectant, honeſta, libros ad pſallendum & legendum idoneos, & ſacerdotalia ornamenta & veſtimenta ſufficientia pariter & honeſta, & qui miniſtrant ſacerdoti in altari, ſuperpelliciis induantur Eccleſiæ ſit ſupellex honeſta.

XXI.

Præcipimus autem quod omnes habeant canonem miſſæ ſecundum conſuetudinem eccleſiæ correctum, & ut verba canonis in miſſa rotunde dicantur & diſtincte. Canon.

XXII.

Similiter & omnes horæ & omnia officia aperte & diſtincte dicantur: ita quod in feſtinatione nimia nec præſcindantur, nec ſyncopentur. Quod ſi obſervatum non fuerit; ſacerdotes hoc non obſervantes uſque ad condignam ſatisfactionem ſuſpendantur. Horæ diſtincte dicendæ.

XXIII.

Ad hoc probibemus, ne calices eccleſiarum vel vaſa altaris, ſeu veſtes vel libri eccleſiaſtici vel etiam tenementa eccleſiaſtica vendantur vel pignori obligentur, nec aliquo modo alienentur ab eccleſiis, niſi in caſibus conceſſis, & de licentia domini archiepiſcopi vel epiſcopi, forma canonica obſervata. Si vero ſecus actum fuerit, irritetur. Sacra ſupellex non vendenda.

XXIV.

Eccleſiæ etiam vel altaria citra conſcientiam domini archiepiſcopi vel epiſcopi vel offi. ialis ſui ad firmam alicui non tradantur: nec laici eas vel quaſcumque decimas ad firmam aliquatenus teneant.

XXV.

Statuimus etiam ut penſiones eccleſiarum veteres ſine aſſenſu noſtro non augeantur, nec novæ imponantur eiſdem. Si qui vero contra hoc ſtatutum egerint, penſiones in priorem ſtatum auctoritate noſtra noverint reducendas, & ſe propter hoc nihilominus pœna canonica puniendos. Penſiones.

XXVI.

Sacerdotes ignoti non admittendi.

Ad hæc prohibemus districtius, ne sacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non constat, ad divinorum celebrationem deserviendo ecclesiis non admittantur, nisi de licentia nostra, cum per litteras testimoniales vel testimonium virorum bonorum de eorum ordinatione fuerit sufficienter fides facta.

XXVII.

Capellani annuales.

Moneantur autem rectores ecclesiarum ne capellanos annuales sine causa rationabili audeant amovere.

XXVIII.

Excommunicati non admittendi.

Similiter prohibemus, ne excommunicatum aliquem vel interdictum parrochianum laicum in præjudicium proprii sacerdotis vel ad sepulturam B vel ad communionem Eucharistiæ scienter aliquis sacerdos admittat, & præcipue in solemnitate paschali.

XIX.

Pactio pro annualibus vetita.

Prohibemus etiam, ne annualibus vel triennalibus vel septennalibus missarum faciendis laici vel clerici dare aliquid vel legare in testamento cogantur, & ne super his aliqua pactio vel exactio vera vel sub aliqua specie palliata a sacerdotibus vel aliis mediatoribus fiat & ne superflua multitudine talium annualium se onerent sacerdotes, ad quæ explenda honeste sufficere non possent, & propter quæ oporteat eos sub certo pretio habere conductos sacerdotes, vel ea aliis vendere facienda. C

XXX.

Confessio.

Prohibemus quoq; ne quis sacerdos sine mandato superioris aut ejus qui in parrochia curam animarum habet, confessiones audiat, omissis propriis sacerdotibus vel contemtis, nisi in articulo necessitatis.

XXXI.

Baptismus & pœnitentia a diacono.

De baptismate vero & pœnitentia præcipimus, quod diaconi pœnitentias dare vel baptizare non præsumant, nisi in duplici necessitate, videlicet quia sacerdos non potest, vel absens est, vel stulte non vult, & mors imminet puero vel ægroto.

XXXII.

Patrini.

Si vero instante mortis periculo puer baptizatur a laico, quod fieri potest in necessitate a patre vel a matre absque matrimonii præjudicio, sequentia immersionem per sacerdotem impleantur. D

XXXIII.

In baptismo vero maris duo mares & una fœmina suscipiant baptizatum: a duabus vero fœminis, & uno mare fœmina suscipiatur in baptismo.

XXXIV.

Baptisterium.

Baptisterium autem habeatur in qualibet ecclesia baptismali lapideum vel aliud competens, quod decenter operiatur & reverenter conservetur: ita quod in alios usus non convertatur. Si vero puer qui creditur mortuus, domi fuerit E cum festinatione, ut contingere solet, baptizatus; aqua propter reverentiam baptismi vel fundatur in ignem vel ad ecclesiam in baptisterium deferatur.

XXXV.

Baptismus sub dubio.

Si vero contingat, pueros cum sale expositos inveniri, baptizentur. Si vero sine sale expositi inveniantur, & utrum baptizati fuerint dubitetur, baptizentur: ita tamen quod ante prolationem istorum verborum, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, quæ sola sunt de substantia baptismi, & sola debent A cum intentione baptizandi proferri; hæc a baptizante vero dicantur nominante baptizandum & dicente, *Ego non intendo te rebaptizare, sed si baptizatus non es, ego baptizo te, &c.*

XXXVI.

Confirma

Similiter in confirmatione, si dubitetur, conferatur, quod dici non debet iteratum, quod nescitur fuisse collatum.

XXXVII.

Oratio d minica & symbolu

Quia quilibet christianus adultus dominicam orationem, scilicet *Pater noster*, & symbolum apostolorum, scilicet *Credo in Deum* scire debet, præcipimus quod quilibet sacerdos parrochianos suos ut hoc addiscant studeant ammonere.

XXXVIII.

Oratio i Ecclesia.

Commoneat etiam quilibet sacerdos parrochianos suos, ut in ecclesia orationibus vacent, non clamoribus vel vanis proclamationibus.

XXXIX.

Fœminæ etiam moneantur, ut pueros suos caute alant, & juxta se de nocte non collocent teneros, ne opprimantur, & cum eis ad baptismum festinent & ad confirmationem. Quibus Pueri an annum c firmandi. etiam publice proponatur in ecclesia, quod nisi infra annum puer fuerit confirmatus, tam pater quam mater post annum ab ingressu ecclesiæ suspendetur.

XL.

Si quis autem cum sit pubes non fuerit confirmatus, ipse etiam cum patre & matre ab ingressu ecclesiæ suspendatur, donec confirmetur.

XLI.

Instruat quilibet sacerdos parrochianos suos formam verborum baptizandi, & quando ea dicere debent, scilicet in mersione pueri, & quid agere debeant in confirmatione & post confirmationem.

XLII.

In pœnit tia quæ servanda

Præcipimus autem sacrorum canonum statuta sequentes, ut sacerdotes in pœnitentia danda diligenter attendant qualitatem, scilicet personæ, & quantitatem delicti, tempus, locum, causam, moram in peccato factam; devotionem animi pœnitentis, & ut pœnitentia talis uxori injungatur, unde non reddatur marito suo suspecta de aliquo occulto crimine & enormi. Idem de marito observetur.

XLIII.

Non injungatur laicis in pœnitentia quod missas celebrari faciant pro suorum remissione peccatorum.

XLIV.

Confessiones autem mulierum audiantur in propatulo, aliquantum ad visum hominum, non quantum ad auditum.

XLV.

Confessio quadrages malis, co munio ter in anno.

Moneantur laici statim in principio quadragesimæ, vel pluries in anno cito post lapsum confiteri, & ut ter in anno, scilicet in Pascha, Natali, Pentecoste communicent: prius tamen præparari per aliquantulam abstinentiam de consilio sacerdotis faciendam per confessionem.

XLVI.

In confessionibus vero non nimis perspicaciter scrutentur plebem suam sacerdotes; Non nimis facile aut negligenter pertranseant. Moneantur autem laici, quod reverenter se habeant in consecratione Eucharistiæ; & flectent genua, maxime tempore quando post elevationem hostia sacra dimittitur.

XLVII.

Prohibemus autem, ne communio Eucharistiæ de-

detur secreto impœnitenti, cum publice & instanter petenti danda sit, nisi publicum sit ipsius pœnitentis delictum.

XLVIII.

imæ. Decimas autem de omnibus quæ per annum renovantur dandas decrevimus: ita ut occasione mercedis servientium vel messorum ecclesiæ decima parte non frustrentur. Detentores vero decimarum si semel, secundo & tertio commoniti excessum suum non emendaverint, usque ad satisfactionem congruam anathematis vinculo feriantur. Cum autem hi, qui decimas detinuerunt vel surripuerunt, ad pœnitentiam accesserint, non admittantur, nisi per se vel per manum sacerdotis ei, cui decimæ debentur, satisfaciant competenter.

XLIX.

ommuio. Excommunicatio non passim & absque delectu fiat: sed præmissa canonica admonitione. Singulis autem annis in tribus solemnibus festivitatibus, scilicet die Natalis, die Peutecostes, die Assumptionis B. Mariæ excommunicentur in genere solemniter sortiarii, testes perjuri super sacrosancta, incendiarii, usurarii, raptores publici, malitiose impedientes executionem rationabilium testamentorum, & contumaces decimarum detentores: ita quod testes qui scienter pejerant super sacrosancta propter lucrum vel damnum aliorum nec eis aliqua pœnitentia injungatur, nisi ab archiepiscopo vel episcopo vel ejus auctoritate, præter quam in mortis articulo; & tunc injungatur eisdem, ut ex quo convaluerint, adeant dominum archiepiscopum vel episcopum, pœnitentiam ab eo accepturi.

L.

Inhibeatur etiam omnibus, ne in pignus, ubi nihil de sorte minuitur retineant, postquam de fructibus sortem susceperunt, deductis expensis.

LI.

eleemorum ctione. Adhuc prohibemus ne sine litteris nostris ad fidelium eleemosynas postulandas aliquis admittatur prædicator: nec, si cum litteris nostris aliquis primitus adveniat ad prædicandum, admittatur, nisi litteræ nostræ nomen ejus exprimant, & expresse contineant quod ei dederimus D licentiam prædicandi,

LII.

Negotium vero vel necessitatem pro qua advenerit bene poterit populo demonstrare, licet prædicandi licentiam non habeat, dum tamen litteris nostris, ut diximus, sit munitus.

LIII.

Volumus autem ut sacerdos ecclesiæ in qua prædicatur pecuniam collectam accipiat, & salvo custodiat sub duorum virorum testimonio fide dignorum, quo usque de mandato nostro vel officialis nostri illi loco ad quem facta est collectio, conferatur.

LIV.

itia sine o fada Prohibemus autem, ne pro justitia facienda E differenda, vel acceleranda aliquid accipiatur; & ne pro aliquo spirituali aliquid ex pactione promittatur, detur, vel accipiatur. Quod si fiat, tam dans, quam accipiens, sententia excommunicationis se noverit innodatum.

LV.

matrio. Ad hæc prohibemus ne vir contrahat cum aliqua consanguinea olim uxoris suæ. Similiter nec uxor cum aliquo consanguineo quondam viri sui, nec susceptus in baptismo contrahat cum filia baptizantis vel suscipientis ante vel post genita, nec contrahatur matrimonium inter personas incognitas, nec sine trina denunciatione in ecclesia publicata, nec clandestina contrahantur matrimonia; sed publice in facie ecclesiæ & præsente sacerdote. Si vero secus factum fuerit, non admittatur in ecclesia, nisi de speciali auctoritate domini archiepiscopi vel episcopi.

LVI.

Sacerdos autem qui contra statuti hujus nostri formam aliquos matrimonio copulaverit, vel ab omni officio suspendatur, nec relaxetur, nisi de speciali mandato nostro.

LVII.

Prohibeat autem quilibet sacerdos publice omnibus de parrochia sua ne clanculo fidem præstent de matrimonio contrahendo, sed publice B coram testibus idoneis, qui fidem præstitam valeant, si necesse fuerit, comprobare, proponatque eis præmonendo quod sibi præcaveant: quia si talem fidem carnalis copula subsequatur, ecclesia pro matrimonio hoc habebit, & faciet tanquam matrimonium observari. Matrimonium clandestinum.

LVIII.

Diffamati fama publica vel verisimilibus indiciis super crimine aliquo, de quo vinci non possunt, moneantur semel, secundo & tertio, ut confiteantur & satisfaciant. Si vero incorrecti in negatione perstiterint, indicatur eis purgatio, quæ occasione captandæ pecuniæ de die in diem nullatenus differatur; sed statim primo die, si parata fuerit, recipiatur, & canonicum numerum non excedat. C

LIX.

Archidiaconus seu officialis vel decanus contra hoc statutum veniens se noverit ab officio suspendendum, nec sine speciali auctoritate domini archiepiscopi vel episcopi relaxandum.

LX.

Moneat quoque quilibet sacerdos inclusum, si habeat in parrochia sua, ne mulierculam aliquam recipiat in hospitio de nocte. Inclus.

LXI.

Prohibeat autem quilibet sacerdos parrochianis suis sub interminatione anathematis, ne diebus dominicis mercata frequentent, dimissis ecclesiis suis, apud quas debent convenire, maD xime diebus illis, & orationi intendere, ac officium ecclesiasticum & verbum Dei audire Hoc faciant aliquo die in septimana, nisi rarissime cum magnæ fiunt festinationes feriarum. Mercata diebus dominicis prohibita

LXII.

Commoneat sacerdos quilibet mulieres prægnantes parrochiæ suæ, ut cum tempus partus sui sibi instare intelligunt, sibi provideant, quod aquam promtam habeant & paratam, & hoc propter imminens pueri periculum: & loquantur cum sacerdote de confessione, ne subito præoccupatæ non possint, cum voluerint habere copiam sacerdotis. De mulieribus prægnantibus.

LXIII.

Ad hæc prohibemus ne choreæ vel turpes & E inhonesti ludi qui ad lasciviam invitent, in cimiteriis vel ecclesiis agantur, & ne ibi tractentur causæ seculares ex consuetudine, & maxime tales in quibus agatur de judicio sanguinis. Ludi in cimiteriis.

LXIV.

Prohibemus quoque ne denunciatus scotallorum fiat in ecclesiis, vel per sacerdotem extra.

CON-

CONCILIUM INCERTI LOCI.

Ex MS. Corbejenſi,

I.

De baptiſmo. BAptiſmus cum reverentia & honore celebretur, & cum magna cautela maxime in diſtinctione verborum & prolatione, in quibus tota virtus conſiſtit ſacramenti & ſalus puerorum, ſcilicet *N. ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Et in Romano ſub hac eadem forma doceant frequenter laicos debere baptizare pueros in neceſſitate, etiam mulieres, patrem & matrem pueri, in ſumma neceſſitate.

II.

Pro baptiſmo nihil omnino exigatur, ſcilicet ſi quid offertur, gratis accipiatur. Fontes ſub ſera clauſi cuſtodiantur propter ſortilegia. Chriſma & ſanctum oleum ſub clave ſerventur. Semper ſacerdos interroget diligenter laicum diſcrete & modo debito baptizaſſe & formam verborum in Romano integre protuliſſe approbet factum; ſin autem rebaptizet puerum. Ad elevandum puerum de fonte tres ad plus recipiantur: quod enim amplius eſt, a malo eſt.

III.

De Confirmatione *F. Confirmationem. Sacerdotes frequenter moneant populum ad * commotionem puerorum. Poſt baptiſmum enim debet ſuſcipi ſacramentum confirmationis. Quod ſi confirmandus adultus fuerit, confiteatur prius & poſtea confirmetur. Sæpe dicatur laicis ne expectent diu ad confirmandum adventum epiſcopi: ſed ducant pueros ad eum ubi adeſſe audierint prope, & quod poſſint nomina mutari pueris, ſi velint, in confirmatione.

IV.

Nullus ſacerdos confirmare aut conſecrare virgines præſumſerit: ſolius eſt epiſcopi confirmare, virgines conſecrare, eccleſias dedicare, ordines dare.

V.

Altaria. Summa reverentia & honor maximus ſacris altaribus exhibeatur, & maxime ubi ſacroſanctum Corpus Domini ſervatur, & miſſa celebratur.

VI.

Altaris linteamina. Linteamina altaris & indumenta ſæpe abluantur ad reverentiam & præſentiam Salvatoris noſtri & totius curiæ cæleſtis, quæ cum eo præſens adeſt quotiens miſſa celebratur.

VII.

Calices unde infirmi communicantur decorentur, & mundi cuſtodiantur, ut devotius communicent infirmi.

VIII.

Ampullæ vini & aquæ & cetera in miniſterio altaris munda & integra habeantur. Similiter & ampullæ chriſmatis & olei ſancti.

IX.

De communione infirmorum. Non permittant ſacerdotes, diacones deferre infirmis ſanctum Corpus Domini, niſi in neceſſitate, cum ſacerdos abſens fuerit; ſed ſacerdotes cum magna reverentia ferant & celebritate, in pixide eburnea bene clauſa propter caſum, & cum lucerna præcedente, cantantes VII. pſalmos pœnitentiales cum letania pro infirmo in eundo & redeundo. Quod ſi via longa fuerit, addant A xv. pſalmos & alias orationes. Sic enim debitum perſolvunt infirmo, & audientes invitant ad exhibendam Deo reverentiam & orationem.

X.

Frequenter moneantur laici, ut ubicunque viderint deferri Corpus Chriſti, ſtatim genua flectant tanquam Domino & Creatori ſuo, & junctis manibus, quouſque tranſierit, orent.

XI.

In pulchriori parte altaris cum ſumma diligentia & honeſtate ſub clave ſi fieri poteſt ſanctum Corpus Domini cuſtodiatur.

XII.

Nulli clerico permittatur ſervire altari niſi in ſuperpellicio aut cappa clauſa

XIII.

B Nullus bis in die miſſam audeat celebrare, De miſſ aut cum duplici introitu, niſi in magna neceſſitate.

XIV.

Nullus antequam matutinas dixerit canonicas & primam, præſumat ſine aliqua neceſſitate celebrare miſſam.

XV.

Horæ B. Mariæ. Ad horas beatæ Mariæ ſemper dicatur verſus, ſcilicet *Maria mater gratiæ*, & cantentur in eccleſia cum nota & devotione, non inſurgendo & C calciando.

XVI.

De Confeſſione. Sacerdotes circa confeſſionem maximam adhibeant curam & cautelam, ſcilicet ut diligenter inquirant peccata uſitata ſigillatim, inuſitata autem non niſi a longe per aliquam circumſtantiam, ſic tamen ut expertis detur materia confitendi.

XVII.

Ad audiendam confeſſionem communiorem locum in eccleſia ſibi eligant ſacerdotes, ut communiter ab omnibus videri poſſint, & non in locis abditis aut extra eccleſiam nullus recipiat D confeſſiones, niſi in magna neceſſitate vel infirmitate.

XVIII.

In confeſſione habeat ſacerdos vultum humilem & oculos ad terram, nec faciem reſpiciat confitentis maxime mulieris, cauſa debitæ honeſtatis. Compatienter audiat quæ dixerit in ſpiritu lenitatis, & ei pro poſſe ſuo pluribus modis perſuadeat ut confiteatur integre, aliter enim dicat nil valere.

XIX.

Caſus reſervati. Sacerdotes majora reſervent majori in confeſ- E ſione, ſicut homicidia, ſacrilegia, peccata contra naturam, inceſtus & ſtupra virginum, injectiones manuum in parentes, vota fracta, & hujuſmodi. Sunt autem tria in quibus nullus habet poteſtatem abſolvendi, niſi dominus papa vel ejus vicarius, ſcilicet injectio manuum in clericos vel quoſcumque religioſos, incendia, ſimonia. Nihilominus tamen talium rei remittendi ſunt ad epiſcopum.

XX.

Audita confeſſione ſemper confeſſor interroget confitentem, ſi velit abſtinere ab omni mortali,

aliter

aliter enim non absolvat, nec injungat pœnitentiam, ne inde confidat, sed moneat ut interim agat quidquid boni potest, ut Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.

XXI.

nitentia alis injun- da. Injungendis parvis pœnitentiis sibi caveant sacerdotes: secundum enim quantitatem culpæ & possibilitatem confitentis debet esse quantitas pœnitentiæ: alioquin quod minus est, requiretur ab eis in futuro.

XXII.

Usura, rapina, fraude sibi caveant sacerdotes, ne alias injungant pœnitentias, scilicet missarum, eleemosynarum, & hujusmodi, priusquam reddiderint. Non enim dimittitur tale peccatum, nisi restituatur ablatum.

XXIII.

Nullus missas quas injunxerit celebret, scilicet tricenarium nec annuale, & pro vivis nullum fiat tricenarium vel annuale.

XXIV.

Frequenter moneant presbyteri ad confessionem, & præcipue ab initio quadragesimæ instanter præcipiant venire generaliter ad confessionem.

XXV.

In confessione caveant sibi confessores, ne inquirant nomina personarum cum quibus peccaverint confitentes, sed circumstantias tantum & qualitates.

XXVI.

Nullus ira vel odio vel etiam metu mortis in aliquo audeat revelare confessionem signo vel verbo generaliter vel specialiter, ut dicendo: ego scio quales estis, & si revelaverit, absque misericordia debet degradari.

XXVII.

junia præ- pta. Omnes presbyteri præcipiant instituta jejunia servari, ut jejunium quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum, sextæ feriæ absque omni peccato: ex debito enim tenemur facere talia jejunia.

XXVIII.

De matri- nio. Matrimonium cum honore & reverentia celebretur, & in facie ecclesiæ, non cum risu & jocose, ne contemnatur: & anteqnam fiat semper in tribus dominicis aut tribus festivis diebus a se distantibus, quasi tribus edictis, perquirat sacerdos a populo sub pœna excommunicationis de legitimitate sponsi & sponsæ qui debent conjungi, & ante fidem datam de contrahendo, & ante hæc tria edicta nullus audeat matrimonium celebrare.

XXIX.

Prohibeant frequenter laicis presbyteri, ne dent sibi fidem mutuo de contrahendo, nisi coram sacerdote, & in loco celebri, sed ante januas ecclesiæ & coram pluribus. Semper in nuptiis prohibeantur sortilegia fieri, malefici quoque, & celantes consanguinitatem, & alia impedimenta matrimonii. Votum, ordinem, consanguinitatem, affinitatem, disparem cultum, compaternitatem, quæ tantum quatuor a matrimonio excludit personas, compatrem, commatrem, filiolum & fratrem, & sororem suam spiritualem, scilicet filium & filiam patrini.

XXX.

Nullus sacerdos in casu dubio audeat perficere matrimonium inconsulto episcopo; sed ad eum semper referat omnes matrimonii dubietates.

XXXI.

Prohibetur districte sub pœna suspensionis, ne ullus sacerdos aut capellanus exigat aliquid ante benedictionem nuptialem, sive pro testimonio ferendo, sive pro matrimonio celebrando, occasione ferculorum quæ debentur pro nuptiis. Celebrato autem matrimonio, recipiat fercula sua, & exigat si fuerit necesse. Prohibeant sacerdotes in ecclesia publice sub excommunicatione ne alter conjugum transeat ad religionem, aut recipiatur, nisi per episcopum aut archidiaconum.

XXXII.

Cum reverentia deferatur oleum sanctum ad infirmos, & eos ungant sacerdotes cum magno honore & orationum celebritate, quæ ad hoc sunt ordinatæ: & nihil inde penitus exigatur, sive a paupere, sive a divite: sed si quid gratis datum fuerit, gratis accipiatur. De Extrema Unctione.

XXXIII.

Ad sacramentum extremæ unctionis moneant sæpe populum sacerdotes non tantum divites & senes: sed pauperes & juvenes, omnes maxime * IIII. annis & supra, & ad omnes communiter separatos & conjugatos, si fuerit necesse. * F. XIIII.

XXXIV.

Doceant frequenter sacerdotes populum, hoc sacramentum posse licite iterari, & sæpe recipi, scilicet in qualibet magna infirmitate unde metus mortis est; & post susceptum, licite reverti ad opus conjugale cum qui convaluerit ab infirmitate.

XXXV.

Librum qui dicitur manuale habeant singuli presbyteri parochiales, ubi continetur ordo servitii extremæ unctionis, catechismi, & baptismi & hujusmodi. Habeant etiam singulis canones pœnitentiales, & ordinarium officiorum ecclesiæ secundum usum qui observatur in majori ecclesia. Rituale.

XXXVI.

Prohibetur sacerdotibus, ne testamenta sua ordinent per manum laicalem: & ipsi frequenter prohibeant laicis, ne sua testamenta faciant sine præsentia sacerdotis.

XXXVII.

Præcipitur sacerdotibus, ut omnes reditus & possessiones ecclesiæ scribant in missalibus suis; & prohibetur penitus presbyteris & parrochianis, ne de his quæ sunt ecclesiæ aut presbyteri alienent ab ecclesia, nisi per consilium episcopi vel archidiaconi. Ecclesiæ reditus.

XXXVIII.

Prohibetur districte ne pro interragio corpus sepeliri deferatur, sed post sepulturam si quid datum fuerit in eleemosynam recipiatur.

XXXIX.

Quicumque de novo ædificaverit in cimiterio excommunicentur.

Tribus diebus continuis vocetur excommunicandus, & nisi ad justitiam se obtulerit; & fidem dederit quod veniet ad diem sibi assignatam, & diem adversario nunciaverit, excommunicetur; & excommunicatus nullo modo absolvatur, nisi a majore, præterquam in articulo mortis: & tunc tantum data cautione quod stabit judicio Ecclesiæ. De excommunicatis.

XL.

Presbyteri super citationibus & vocationibus faciendis credant his qui dederint fidem: sed super excommunicationibus ferendis non credent sine litteris. Sententias audacter ferant, latas distri-

ſtrictè ſervent : ut ſententiæ citius deficiant, nemini parcente timore aut amore.

XLI.

Mortuæ in partu ſcindantur, ſi infans credatur vivere, ſi bene conſtiterit de earum morte.

XLII.

Sacerdotes audito parrochianorum ſuorum obitu, ſtatim abſolvant eos cum pſalmis pro defunctis & collecta.

XLIII.

Reſignationes. Item prohibetur, ne fiant reſignationes eccleſiarum in manu abbatum vel quorumlibet patronorum ; ſed in manu epiſcopi vel prælati ſui.

XLIV.

De prædicatoribus. Non permittant prædicatores celebrare ſuper arcas, nec pulſare campanas per vicos, nec loqui in eccleſia, nec præſentare reliquias, ſed tantum deferant brevia, & ſacerdotes pro eis loquantur.

XLV.

Exhortentur populum ſæpe presbyteri ad diſcendum dominicam orationem, & *Credo in Deum*, & ſalutationem beatæ Virginis.

XLVI.

Moneant ſæpe populum & maxime mulieres ne faciant vota ſua, niſi cum magna deliberatione, & aſſenſu virorum & ſacerdotum.

XLVII.

Mulieres non teneant ſacerdotes. Nullus ſacerdos vel capellanus teneat in domo ſua aliqua occaſione mulierem, niſi ſit mater aut ſoror.

XLVIII.

Ludi ſacerdotibus prohibiti. Prohibetur penitus univerſis ſacerdotibus ludere cum deciis, & intereſſe ſpectaculis, vel choreis aſſidere, intrare tabernas cauſa potandi : & ſine amictu & comite clerico & laico intrare domos alienas, aut diſcurrere per vicos & plateas, & ne habeant cappas * alatas & veſtes inordinatas omnino prohibentur.

* *id eſt*, Manicatas.

XLIX.

Nullus clericus vel regularis recipiat decimam de manu laici, niſi per manum epiſcopi.

L.

Nullus clericus fidejubeat Judæo vel fœneratori, nec obliget pro pignore aliquo modo ornamenta eccleſiæ vel libros Judæo.

LI.

Nullus recipiatur ad prædicandum, niſi ſit authentica perſona, vel ab epiſcopo vel archidiacono miſſus.

LII.

Nullus clericus faciat juſjurandum patronis, antequam fuerit epiſcopo præſentatus.

LIII.

Chriſmalia puerorum baptizatorum, & faſciæ confirmatorum crementur, vel abſcondantur in terra in eccleſia vel in atrio, & cineres ſimiliter.

LIV.

Si de veſtimentis ſacerdotalibus & linteis altaris aliquid inveteratum, vel diſruptum fuerit, vel præciſum fuerit, ſimiliter fiat : quia non licet de prædictis aliquid in uſus ſæculares converti.

LV.

De chriſmate & ſancto. Si de chriſmate vel de oleo ſancto in terra vel ſuper lapidem vel ſuper lignum ceciderit, locus radatur & reponatur ſub fontibus vel in piſcina. Si ſuper pannum ceciderit, abſcindatur pannus, & ſub fontibus reponatur.

LVI.

Singulis annis in ſabbato paſchæ mundentur vaſa chriſmatis & olei ſacri ; & ſi fractum vas fuerit, reponantur fracturæ & reſiduum chriſmatis & olei ſancti ſub fontibus vel in piſcina.

LVII.

Providcant ſacerdotes ne infundant in calice vinum niſi purum & defecatum. Si autem poſt perceptionem remanſerit aliquid fecis, diligenter abluant vino & aqua, donec totum abſorbeatur.

LVIII.

Terſoria calicum, ſi fuerint inveterata & offuſcata, crementur in piſcina, & apponantur nova & munda.

LIX.

De deſ bus in brando. Si in calice aliquid immundum lapſum fuerit ante conſecrationem, ſcilicet capillus muſca, aranea, vel aliquid quod nauſeam provocet ; refundatur in piſcinam & infundatur novum vinum & nova aqua, & reincipiatur canon a ſacerdote. Si autem poſt conſecrationem, impleat officium : tamen non abſorbeat ea quæ nauſeam provocant ; ſed abluat diligenter in calice & abſorbeat loturam, capillum, muſcam, & araneam cremet in piſcina.

LX.

Si ſacerdos oblitus fuerit miniſtrare panem & vinum vel aquam vel alterum eorum ; quando compertus fuerit, ea quæ miniſtraverit reponat, & de novo miniſtret ea quæ oportet & reincipiat canonem a capite, quia non licet verba canonis bis dicere ſuper appoſita.

LXI.

Si ſuper linteamina aliquid vini vel aquæ ſtillaverit, extrahatur ab altari humectatio : ut non remaneat ſuper altare ad conſecrationem, donec deſiccatum fuerit.

LXII.

Si poſt conſecrationem aliquid de calice ſtillaverit ſuper corporalia vel alia linteamina altaris ; corporalia & illud quod humectatum fuerit abſcindantur & etiam lapis altaris diligenter radatur, & omnia abſciſſa in ſacrario reponantur. Sacerdos cui hoc acciderit gravi pœnitentiæ ſubdatur, & omnes miniſtri qui interfuerint & omnes circumſtantes quibus notum fuerit, correctioni ſubjaceant ad arbitrium ſui ordinarii.

ANNO CHRISTI 1201.

ANNO CHRISTI 1201.

CONCILIUM SUESSIONENSE,

MENSE MARTIO ANN. DOM. MCCI.

Ab Octaviano & Joanne legatis apostolicis celebratum, de matrimonio Philippi Augusti cum Ingeburge.

Lapso sex mensium spatio quod a legato assignatum superiore concilio vidimus, Suessionense coneilium habitum est. De quo sic Rigordus. Convocatum est Concilium Suessionis ab Octaviano, & Joanne de S. Paulo presbytero cardinali, apostolicæ sedis legatis. Cui interfuit Philippus rex cum archiepiscopis, episcopis, & totius regni principibus, mense Aprili, ubi tractatum fuit per xv. dies de matrimonio Ingeburgis reginæ confirmando, vel separando. Post varias & multas disputationes jurisperitorum, rex longa mora tædio affectus, relictis ibi cardinalibus & episcopis, cum Ingeburge uxore sua summo mane ipsis insalutatis recessit: mandans illis per nuncios suos, quod uxorem suam secum ducebat sicut suam, nec separari tunc ab ea volebat. Quo audito solutum est concilium, stupefactis cardinalibus & episcopis, qui ad divortium faciendum convenerant. Et tunc Joannes de S. Paulo cum nimia erubescentia penitus recessit. Octavianus autem in Francia remansit. Et sic Philippus hac vice manus Romanorum evasit. *Eadem fere, sed minus copiose narrantur in gestis Innocentii.*

Rogerius vero multo amplius & explicatius. Cum enim Rigordus, & Innocentii gesta, concilium ab Octaviano & Joanne legatis habitum dicant, perinde quasi uterque semper adfuisset: ipse docet Octavianum initio solum interfuisse ante Joannis adventum. Eodem, *inquit*, anno MCCI. in medio quadragesimæ, mense Martio, Philippus rex Franciæ, & Botilda regina uxor ejus, convenerunt cum partibus suis apud Sessuns coram Octaviano Ostiensi episcopo, a domino papa Innocentio, judice delegato. Ex parte autem prædictæ reginæ interfuerunt ibi episcopi, & alii honesti viri, & discreti, missi a Cnut rege Dacorum * fratre prædictæ reginæ: & ante ingressum litis petierunt a rege Franciæ securitatem libere respondendi, & allegandi, & a terra sua recedendi. Et his concessis, rex Franciæ constanter petebat divortium fieri inter ipsum, & Botildam sponsam suam, dicendo, quod ita affines erant in consanguinitatis linea, quod eam de jure non deberet cognoscere. Ad hoc responderunt nuncii regis Dacorum: Nos cognovimus, audivimus, & vidimus, quod cum venerabiles viri nuncii vestri, quos excellentia vestra misit ad dominum nostrum Cnut regem Dacorum, pro matrimonio contrahendo inter vos, & Botildam sororem suam, essent in præsentia illius, & proponerent, quod desiderio desideraſtis ducere vobis in uxorem Botildam regiæ stirpis egregiam puellam, sororem suam, & eam constanter petissent vobis transmitti: dominus noster Cnut rex Dacorum, hostium suorum magnificus triumphator, cui nemo impune resistit, communicato magnatum regni sui consilio, dignum judicavit petitionem vestram exaudiri. Juraverunt ergo prædicti nuncii vestri in animam vestram, juraveruntque in animas suas, quod vos præfatam Botildam, statim ex quo ipsa fines regni vestri intraret, eam vobis desponsari, & in reginam coronari faceretis, & eam sicut reginam & sponsam vestram honorifice tractaretis, quandiu vos duo vixeritis. Et super hoc misistis domino nostro regi Dacorum chartam vestram, quam hic præ manibus habemus: habemus etiam chartas magnatum vestrorum qui hoc idem juraverunt. Et quia vos secus, quam magnates vestri juraverunt, præfatam Botildam reginam sponsam vestram tractastis: nos appellamus eos de perjurio, & fide læsa coram domino papa: appellamus etiam ad dominum papam a judice isto domino Octaviano Ostiensi episcopo, qui nobis suspectus est, utpote qui consanguineus vester est, ut dicit, & causam vestram nimio favore prosequitur. Similiter & ipsa Botilda regina appellavit pro se ipsa a judice illo ad dominum papam. Octavianus igitur Ostiensis episcopus, apostolicæ sedis legatus, audiens quod appellatum esset ab eo ad summum Pontificem, dixit ad nuncios regis Dacorum: Expectate donec collega meus, quem associavit mihi dominus papa, veniat, qui in proximo venturus est, & quod ab eo judicatum fuerit, recipite. Illi autem abierunt, dicentes, appellavimus. Post triduum venit ille alius legatus, de cujus sanctitate & justitia dominus papa plenam habebat fiduciam: & sedens pro tribunali, nullam invenit causam, quare divortium fieret inter Philippum regem Francorum, & Botildam reginam sponsam suam. Et cum ille super hoc vellet dare diffinitivam sententiam contra regem Franciæ: rex Franciæ inde præmunitus, ante sententiæ pronunciationem abiit, & duxit secum Botildam reginam uxorem suam, & posuit eam in arctiori custodia.

Corr. Dorum.

Explicatius etiam nonnulla Monachus Aquicinctinus, dum & quamdiu Octavianus solus præfuerit, & quando venerit Joannes, & alia quædam docet ab aliis prætermissa. Mediante, *inquit*, mense Martio, Octavianus cardinalis, archiepiscopi, & episcopi, cum Philippo rege Francorum, in urbe Suessionica, cum innumera cleri & populi multitudine conveniunt: ut de regis & reginæ divortio, certum & justum, juxta Innocentii papæ præceptum, agitarent judicium. Sed quia Joannes card. S. Pauli monachus nostri ordinis, nondum advenerat, cui hæc causa principaliter ab Apostolico commissa fuerat, colloquium protelatur usque ad adventum ejus. Qui adveniens, mense Majo, cum magno, in prædicta Suessionensi urbe, a rege, archiepiscopis, & episcopis, in ecclesia Ss. mart. Gervasii & Protasii, excipitur gaudio: cui oblata sunt munera a rege, sed ille justus manus suas excussit ab ejus munere. Ad colloquium conveniunt: rex vallatus & armatus multitudine advocatorum, qui causam suam pro suo velle perorarent, accessit: regina vero sola, proh dolor! nullum præter Deum habens advocatum venit. Cumq; in tanta multi-

ANNO CHRISTI 1201.

titudine nullus esset, qui pro ea, metu regis, litigaret: quidam ignotus pauper clericus, surgens e medio, cum licentia regis & cardinalium, causam reginæ ita litteratissime dilucidavit*, ut ipsi regi & cardinalibus, omnibusque episcopis fieret admirationi. Qui post, nec ante, in eadem civitate, a nullo dicitur visus fuisse. Rex vero non exspectato, secundum decreta sanctorum patrum, ecclesiastico judicio, recessit a colloquio. Cardinales etiam & episcopi reversi sunt ad propria, causa nondum terminata.

G. C. Aprili abitum narrat hoc concilium Rigordus: Rogerius vero & Monachus Aquicinctinus, Martio: melius, si concilii species initia: indictum enim est post sex menses quam habitum est Nigellense, quod initio Septemb. celebratum est. Deinde quadragesimæ tempore habitum ait Rogerius. At hoc anno ad Aprilem usque quadragesima non pervenit, cum pascha inciderit in diem Martii xxv. Quod de ignoto clerico narrat Aquicinctinus, consentit cum gestis Innocentii in quibus sic habetur: *Et licet rex plures & majores advocatos haberet, non tamen defuit, qui propter Deum verbum faceret intrepidus pro regina.* Neque contra pugnat Rogerius, dum ait adfuisse episcopos, aliosque, missos a Canuto Danorum rege, qui reginæ causam tuerentur. Illi enim discesserant ante Joannis adventum, coram quo ignotum illum clericum reginæ causam egisse refert Aquicinctinus.

ANNO CHRISTI 1201.

CONCILIUM PARISIENSE,

IN QUO EURAUDUS HÆRETICUS CONDEMNATUR.

ANNO Domini MCCI. *inquit Robertus S. Mariani Monachus*, Euraudus miles, quem Henricus Nivernensis comes, terræ suæ præfecerat, vir in rebus sæculi versatus admodum, oppressorque minorum, hæresis illius, quam Bulgarorum vocant, coram legato arguitur, & dies ei præfigitur de objecta hæresi publice se purgandi. Legatus Parisiis concilium convocat, in quo assidentibus cum legato archiepiscopis, & episcopis regni, Parisiensibusque magistris, Euraudus statuitur: & multis contra eum testimoniis testibusque productis, maximeque Hugone Autissiodorensi præsule urgentius insistente, hæreticus esse convincitur, & expleta judicii definitione puniendus traditur potestati. Attamen ut dispensationis suæ redderet rationem, redditur interim comiti Nivernensi. Dehinc Nivernis adducitur, & in conspectu omnium quibus ob illata gravamina exosum se fecerat, flammis exuritur. *Ejusdem Parisiensis concilii, & in eo condemnati militis, mentionem facit Petrus Vallis-cernensis, historiæ Albigensium, cap. 3.*

CONCILIUM PERTHUSANUM

IN SCOTIA PRO ECCLESIASTICORUM MORIBUS REFORMANDIS.

ANNO Domini MCCI. *Thomas Dempsterus lib. XVI. histor. Scot. ad hunc annum.* Joannes, *inquit*, S. R. E. cardinalis S. Stephani de Monte Cœlio, legatus a latere per Scotiam & Hiberniam, indicto Perthum concilio dierum quatuor, mores ecclesiasticorum reformavit. Tum in Hibernium ex officio legationis concessit. *Hæc Dempsterus, qui addit Radulfum abbatem ordinis Cicerstiensis, ac deinde Dunensem episcopum, scripsisse acta concilii Perthusani.*

☞ PERTHUSANUM IN SCOTIA CONCILIUM

A Joanne Card. A. S. L.

Anno 1201. *habitum.*

Ex Supp. Mansi T. II. p. 783.

QUamquam Perthusanum concilium Collectores non fugit, vix tamen aliquid ultra ejus nomen sciverunt. Actorum portionem quandam hic trado ex novissima Britannicorum conciliorum editione acceptam.

CHARTA CONFIRMATIONIS JOHANNIS CARDINALIS

In Scotia, & Hibernia legati de Ecclesiis Monachorum de Chelcho infra episcopatus sancti Andreæ & Glasguensis.

Affert Wilk. t. I. p. 508. ex Chart. eccl. Glasguen. & Chalcou. bibliot. Bruden.

JOhannes titulo S. Stephani in Cœlio monte miseratione divina presbyter cardinalis, Apostolicæ sedis in Scotia, & Hibernia legatus, omnibus sanctæ matris ecclesiæ filiis litteras istas visuris, vel audituris, salutem in Domino.

Noverit universitas vestra, quod anno MCCI. incarnationis dominicæ, cum legationis officio ex præcepto domini Innocentii papæ in Scotia, & Hibernia fungeremur, in concilio a nobis apud Perth in Scotia celebrato, die S. Nicolai, in præsentia nostra ita convenit inter dominos sancti Andreæ & Glasguen. episcopos, & abbates, & monachos de Chelcho, de omnibus ecclesiis, quas habent iidem monachi tam in episcopatu sancti Andreæ, quam Glasguen. nominatos in charta domini Rogeri episcopi sancti Andreæ, & charta bonæ memoriæ Jocelini, Glasguen. episcopi, ad usus proprios monachorum, scilicet, quod iidem monachi præstabunt cle-

clericos vel ſacerdotes idoneos epiſcopis ad omnes ecclesias illas, qui erunt vicarii perpetui, & ſuſcipient curam animarum de manu epiſcopi, & reſpondebunt epiſcopis de epiſcopalibus, de procurationibus vero ſecundum quod continetur in Lateranenſi concilio. Ita quod ſi epiſcopus vel archidiaconus, vel decanus viſitet parochiam ſuam, eccleſia, quæ tanti eſt, quod poſſit ſufficere rationabiliter ad procurationem ipſis faciendam, faciat. Aliæ, quæ pauperiores ſunt, conjugantur, duæ ſcilicet, vel tres, vel quatuor, vel quot ſine gravamine poſſunt ſufficere ad procurationem ſemel in anno, ſi epiſcopus, archidiaconus, vel decanus viſitationem ſuam fecerit. Salvis tenuris & vicariis illorum qui nunc in quibuſdam eccleſiis, ipſorum monachorum ſunt vicarii perpetui, & per epiſcopum inſtituti. Cedentibus autem, vel decedentibus clericis, vel ſacerdotibus, qui in ipſis eccleſiis miniſtrant, illi, quos abbas, vel monachi præſentabunt, recipientur ab epiſcopis, niſi epiſcopi rationabilem cauſam oſtenderint, quare non ſint recipiendi. De ſuſtentatione autem ipſis clericis, vel ſacerdotibus aſſignanda erit in proviſione & voluntate abbatis & monachorum, ita tamen quod nullus ſit defectus de epiſcopalibus, & quod clericus, vel ſacerdos præſentatus concedat, ſe eſſe bene pacatum. Et ſi forte aliquis evenerit * defectus de illis, quæ rationabiliter tenentur eſſe in eccleſia, vel de epiſcopalibus ſecundum conſtitutionem Lateranenſis concilii, epiſcopi authoritate epiſcopali clericos per eccleſiam compellent ad defectum ſupplendum in illis eccleſiis. In epiſcopatu Glaſguenſi excipitur * eccleſia ſancti Jacobi de Rokesburc cum pertinentibus ſuis, quæ libera eſt, & quieta a ſynodalibus & auxiliis, & hoſpitiis, & conrediis. In illa tamen ſicut in aliis eccleſiis ipſorum monachorum erit vicarius perpetuus. Ut autem hæc conventio firma & inconcuſſa futuris temporibus inter eccleſias ſancti Andreæ & Glaſguen. & monaſterium Chelchoenſe, epiſcopos, & abbatem, & monachos prædictarum eccleſiarum inperpetuum inviolabiliter obſervetur, nos eam ſigilli noſtri impreſſione duximus roborandam. Regorus etiam epiſcopus S. Andreæ, & Willelmus, Glaſguenſis epiſcopus, & O. abbas de Chelcho, ſigilla ſua ad conventionem illam confirmandam appoſuerunt. Teſtibus Johanne. Aberdonenſe epiſcopo, Johanne Dunkeldenſe epiſcopo, Richardo Moravienſe epiſcopo; Henrico Guidone, Nigello de Abbirbroth, de Lundoris, de Kilwinning abbatibus; Radulpho, Willielmo, Radulpho, de Melros & Edinburc, & de Jeddwiud abbatibus; Herberto decano Glaſgu. * magiſtro Will. de Line, magiſtro Iſaac, clericis ſancti Andreæ, Symon de Quincy, magiſtro Michaele, magiſtro Petro, & Radulpho, clericis domini Glaſguenſis epiſcopi, & multis aliis.

ANNO CHRISTI 1201.

ANNO CHRISTI 1201.

* Ibid. *excipiuntur eccleſiæ de Rokesburc, quæ liberæ ſunt, & quietæ . . . & conrediis. In illis tamen, ſicut & in aliis eccleſiis ipſorum monachorum, erunt vicarii perpetui.*

* Charr. Chalcenſ. *defectus evenerit.*

* Ibid. Magiſtro archidiac. Laodon. R. archidiacono Glaſg. & aliis.

COMPOSITIO

Facta inter epiſcopos ſancti Andreæ & Glaſguenſem, & abbatem & conventum de Chelcho.

JOhannes miſeratione divina titulo ſancti Stephani in Cælio monte presbyter cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, venerabilibus in Chriſto fratribus, epiſcopis, abbatibus, prioribus, & univerſis eccleſiarum prælatis per regnum Scotiæ conſtitutis, præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in ſalutis authore. Eorum nos decet utilitati, & quieti ampliori cura, & ſolicitudine providere, qui pro inſigniis devotionis ſuæ, majori ſunt privilegio, & libertate donati. Hinc eſt quod cum monaſterium de Chelcho ſpecialiter beati Petri juris exiſtat, & ad Romanam eccleſiam nullo pertineat mediante; illud, ſicut juſtum eſt, ab æmulorum ſuorum inſidiis volumus communire, ne, quod abſit, dictum monaſterium & res ejus in aliquo patiantur contra juſtitiam detrimentum. Cum igitur congregato concilio authoritate noſtra in partibus Scoticanis controverſia quædam, quæ inter abbatem, & fratres ejuſdem loci, & venerabiles ſancti Andreæ, & Glaſguen. epiſcopos ſuborta fuerat ſuper inſtitutionibus eccleſiarum, per amicabilem compoſitionem fuerit ſtudio noſtro mediante ſopita, compoſitionem ipſam rationabiliter factam, ſicut in eorum authenticis plenius continetur, ſigillo noſtro ſignatis, authoritate legationis, qua fungimur, confirmamus. Adjicimus autem, ut cedentibus vel decedentibus vicariis in eccleſiis, quas monachi Chelchoenſes in proprios uſus habere noſcuntur, per chartas epiſcoporum, ſuper quibus ſunt apoſtolicis privilegiis communiti, liceat eis vicarios perpetuos infra tempus in Lateranenſi concilio conſtitutum, epiſcopis præſentare. Quod ſi epiſcopi malitioſe vel pro ſuæ voluntatis arbitrio noluerint ad eccleſias admittere clericos vel ſacerdotes, ab ipſis monachis præſentatos, cum forte eos minus idoneos aſſeverant, in arbitrio trium bonorum virorum communiter electorum erit vicarios illos præſentatos, ſi idonei fuerint, approbare, &, ſi minus idonei, reprobare. Interim vero liceat dictis monachis eccleſias, earum proventus & obventiones in manus proprias retinere, donec ad dictas eccleſias aliquis idoneus admittatur; ita tamen, quod medio illo tempore ſæpe dictis eccleſiis, ſicut condecet, in divinis officiis honeſte miniſtretur. Ut autem hæc noſtræ conceſſionis, & confirmationis pagina futuris temporibus dicto monaſterio Chelchoen. valeat, & inconcuſſa ſervetur, ad cautelam ejuſdem monaſterii præſentem paginam ſigilli noſtri impreſſione juſſimus communiri.

ANNO CHRISTI 1201.

CONCILIUM IN SCOTIA CELEBRATUM

De initio celebritatis dominicæ habitum anno Domini MCCI

Ausam concilii hac de re in Scotia celebrati dediſſe videntur ea quæ de dominici diei obſervatione deſcribit Rogerus anno 1201. *his verbis*; Eodem anno Euſtachius abbas de Flay rediit in Angliam, & prædicans in ea verbum Domini de civitate in civitatem, & de loco in locum, prohibuit ne quis forum rerum venalium in diebus dominicis exerceret. Dicebat enim, quod hoc mandatum ſubſcriptum de obſervatione diei dominicæ venit de cœlo.

De obſervatione diei dominicæ.

MAndatum ſanctum dominicæ diei, quod de cœlo venit in Jeruſalem, & inventum eſt ſuper altare ſancti Simeonis, quod eſt in Golgotha, ubi Chriſtus crucifixus eſt pro peccatis Mundi, & mandavit Dominus hanc epiſtolam, quæ apprehenſa eſt ſuper altari ſancti Simeonis, quam per tres dies & tres noctes hommes aſpicientes corruerunt in terram, rogantes Dei miſericordiam: & poſt horam tertiam erexit ſe patriarcha, & Akarias archiepiſcopus, & expanderunt inſulam, & ſanctam acceperunt epiſtolam Dei. Quam cum accepiſſent, invenerunt ſuperſcriptum iſtud: „ Ego Dominus, qui præcepi „ vobis ut obſervaretis diem ſanctum dominicum, & non cuſtodiſtis eum, & de peccatis „ veſtris non pœnituiſtis, ſicut dixi per evange- *Matt.* 4. „ lium meum: *Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt*. Feci autem prædicare vobis pœnitentiam vitæ, & non credidiſtis, & miſi ſuper vos paganos, qui effuderunt ſanguinem veſtrum in terra, nec tamen credidiſtis: & quia ſanctum diem dominicum non cuſtodiſtis, per paucos dies habuiſtis famem: ſed cito dedi vobis ſaturitatem, & poſtea pejus feciſtis. Volo iterum ut nemo ab hora nona ſabbati uſque ad Solem ſurgentem diei lunæ aliquid operetur, niſi quod bonum ſit. Quod ſi quis fecerit, cum pœnitentia emendet; & ſi huic mandato non obedieritis, Amen dico vobis, & juro vobis per ſedem meam, & thronum meum, & cherubim, qui cuſtodiunt ſanctam ſedem meam, quia non mandabo vobis aliquid per aliam epiſtolam: ſed aperiam cœlos, & pro pluvia pluam ſuper vos lapides, & ligna, & aquam calidam per noctes, ut nemo præcavere poſſit, quin deſtruam omnes malos homines. Hoc dico vobis: Morte moriemini propter diem ſanctum dominicum, & alias feſtivitates ſanctorum meorum, quas non cuſtodiſtis. Mittam vobis beſtias habentes capita leonum, capillos mulierum, caudas camelorum, & ita erunt famelicæ, quod carnes veſtras devorabunt: & vos deſiderabitis fugere ad ſepulcrum mortuorum, & abſcondere vos propter metum beſtiarum: & tollam lumen Solis ab oculis veſtris, & mittam ſuper vos tenebras, ut occidatis vos invicem non videntes, & auferam a vobis faciem meam, & non faciam vobiſcum miſericordiam. Incendam enim corpora veſtra, & corda, & omnium illorum qui non cuſtodiunt diem ſanctum dominicum. Audite vocem meam, ne pereatis in terra propter diem ſanctum dominicum. Recedite a malo, & pœnitentiam agite de malis veſtris. Quod ſi non feceritis, quaſi Sodoma & Gomorrha peribitis. Nunc ſcitote quod ſalvi eſtis per orationem ſanctiſſimæ genitricis meæ Mariæ, & ſanctorum angelorum meorum, qui orant pro vobis quotidie. Dedi vobis triticum & vinum abundanter, & inde non obediſtis mihi. Nam viduæ & orphani clamant ad vos quotidie, quibus nullam facitis miſericordiam. Pagani habent miſericordiam, vos autem non habetis. Arbores quæ fructificant, ſiccari faciam pro veſtris peccatis: flumina & fontes non dabunt aquam. Dedi vobis legem in monte Sinai, quam non cuſtodiſtis. Dedi per me legem, quam non obſervaſtis. Pro vobis natus fui in Mundo, & feſtivitatem meam neſciviſtis. Pravi homines diem dominicum reſurrectionis meæ non cuſtodiſtis. Juro vobis per dextram meam, niſi dominicum diem & feſtivitates ſanctorum meorum cuſtodieritis, mittam vobis paganas gentes, ut occidant vos. Tollitis tamen res alterius, & de hoc nullam conſiderationem habetis. Propter hoc mittam ſuper vos beſtias pejores, quæ devorent mulierum veſtrarum mamillas. Maledicam illis qui in die dominica aliquid mali operati fuerint. Maledicam illis qui injuſte agunt verſus fratres ſuos. Maledicam illis qui male pauperes & orphanos judicant, quos terra portat. Me autem derelinquitis, & principem hujus ſæculi ſequimini. Audite vocem meam, & habebitis miſericordiam bonam. Vos autem non ceſſatis ab operibus malis, nec ab operibus diaboli, quia facitis perjuria & adulteria. Ideo circumdabunt vos gentes, & devorabunt, ut beſtiæ.

Pervenit igitur dominus Euſtachius abbas de Flay Eboracum, & a Gaufrido Eboracenſi archiepiſcopo, & clero, & populo civitatis, honorifice ſuſceptus, prædicavit verbum Domini, & de tranſgreſſione dominicæ diei & aliarum feſtivitatum dedit populo pœnitentiam & abſolutionem ſub tali conditione, quod ipſi de cetero debitam impenderent dominicæ diei & aliis ſanctorum feſtivitatibus reverentiam, non faciendo in eis quidquam operis ſervilis, nec in diebus dominicis exercerent forum rerum venalium, ſed bonis operibus, & orationibus devote inſiſterent. Hæc ſervanda conſtituit ab hora nona ſabbati uſque ad ortum ſolis in die lunæ. Populus autem Deo devotus ad prædicationem illius voverunt Deo, quod de cetero in diebus dominicis nequicquam emerent, nec venderent, niſi forte cibum & potum prætereuntibus. Voverunt etiam quod de ſingulis quinque ſolidatis rerum, quaſcumque venderent, darent unum quadrantem ad lumen eccleſiæ emendum, & ad ſepulturam indigentium. Et ad hoc colligendum ſtatuit prædictus abbas, in ſingulis eccleſiis parochialibus fieri truncum concavum ſub cuſtodia duorum vel trium fidelium hominum, ubi populus jactaret prænominatum æc. Statuit etiam præfatus abbas, quod diſcus eleemoſynarius habere-

Verba hæc Rogerii ſunt

ANNO CHRISTI 1201.

beretur quotidie in mensa divitum: in quo partem ciborum suorum mitterent ad opus indigentium, qui non præparaverunt sibi. Prohibuit autem idem abbas, ne quis in ecclesiis vel atriis earum venderet vel emeret quidquam, aut placitaret. His ergo & aliis sancti hujus viri monitis inimicus humani generis invidens, misit in cor regis & principum tenebrarum, quod ipsi præceperunt, ut omnes qui prædictas traditiones custodirent, & maxime omnes qui in diebus dominicis forum rerum venalium dejecerant, ad regium examen satisfacturi de observantia diei dominicæ ducerentur. Sed Dominus noster Jesus Christus, cui obediendum est magis quam hominibus, qui nativitate & resurrectione sua, & adventu suo, & missione Spiritus sancti in discipulos suos sibi hunc diem, quem dominicum vocamus, illustravit, & celeberrimum dedicavit, virtutis suæ miracula suscitavit, & in quosdam dominicæ diei transgressores manifestavit sic.

Quodam sabbato post nonam quidam carpentarius in Beverlaco, contra salubria uxoris suæ monita clavum ligneum faciens, corruit in terram percussus paralysi. Et quædam textrix post horam nonam in sabbato, cum ad pertexendum partem telæ anxia insisteret, cadens in terram paralysi obmutuit. Et apud Nastertun villam magistri Rogeri Arundel, quidam homo fecit sibi panem subcinericium die sabbati post nonam, & inde comedit, & partem reservavit sibi usque mane, quem cum die dominica fregisset, exivit sanguis: & qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus. Et apud Watefeld, quodam sabbato, cum molendinarius post nonam operam daret, ut bladum suum moleret, subito exivit loco farinæ tantus impetus sanguinis, quod vas suppositum pene impleretur sanguine, & rota molendini stetit immobilis contra vehementem impulsum aquæ: & qui viderunt, mirati sunt, dicentes: Parce Domine, parce populo tuo. Item in Lincolnisiria paraverat quædam mulier pastam: quam deferens ad furnum post horam nonam sabbati, misit eam in furnum calidissimum: & cum eam extraheret, invenit crudam; & iterum misit eam in furnum valde calidum, & in crastino, & in die lunæ, cum æstimaret se invenisse panes coctos, invenit pastam crudam.

ANNO CHRISTI 1201.

Item in eadem provincia, cum quædam mulier pastam suam præparasset, volens eam ad furnum portare, dixit ei vir suus: Sabbatum est, & hora nona jam præteriit, dimitte usque ad diem lunæ. Mulier autem obediens viro suo fecit sicut præceperat: & involuit pastam linteaminibus mundis, & in crastino, cum visitaret pastam suam, ne propter fermentum impositum vas excederet, invenit panes inde divino nutu factos, & bene coctos sine igne materiali. Hæc est mutatio dexteræ Excelsi. Et quamvis omnipotens Dominus, his & aliis potentiæ suæ miraculis, populum ad observationem diei dominicæ invitaret: tamen populus plus timens regiam & humanam potestatem, quam Divinam, plusque timens illos qui corpus occidunt, & quod ultra faciant non habent, quam illum, qui postquam corpus occiderit, animam potest mittere in gehennam; & plus timens terrena amittere, quam cœlestia, & transitoria quam æterna, proh dolor! ut canis ad vomitum, reversus est ad forum rerum venalium exercendum in diebus dominicis. Hæc ille.

G. C. Cur hoc cœlestis epistolæ figmentum in conciliorum collectionem Binius intruserit, & concilium cur appellaverit, non video.

ANNO CHRISTI 1204.

CONCILIUM MELDENSE,

ANNO CHRISTI 1204.

PRO PACE INTER FRANCORUM ANGLORUMQUE REGES

Constituenda a Joanne abbate Casemarii Cistercienſis Ordinis sedis Apostolicæ legato Anno MCCIV. celebratum.

Anno Domini MCCIV. conquestus erat Innocentio II. papæ Joannes rex Anglorum, vi occupatum a Philippo Augusto Francorum rege Pictavien sem comitatum: & violatum fœdus juramento sancitum, quo regionem illam in feudum acceperat. Pontifex Joannem abbatem Casemarii Cisterc. Ord. legatum apostolicum in Galliam misit, ut ea de re cognosceret. Quod intelligimus ex Innocentii III. litteris ad Galliarum episcopos, quarum hoc exemplum.

Archiepiscopis & Episcopis per Galliam constitutis.

Novit ille, qui nihil ignorat, qui scrutator est cordium, an conscius secretorum, quod carissimum in Christo filium nostrum Philippum regem Francorum illustrem, de corde puro & conscientia bona & fide non ficta diligimus, & ad honorem & profectum & incrementum ipsius efficaciter aspiramus: exaltationem regni Francorum, sublimationem apostolicæ sedis reputantes: cum hoc regnum benedictum a Deo, semper in ipsius devotione permanserit, & ab ejus devotione nullo unquam, sicut credimus, sit tempore discessurum: quia, licet interdum hinc inde fiant immissiones per angelos malos, nos tamen, qui satanæ non ignoramus astutias, circumventiones ipsius studebimus evitare: credentes, quod idem rex illius seduci se fallaciis non permittet. Non ergo putet aliquis, quod jurisdictionem aut potestatem ipsius minuere aut perturbare velimus: cum ipse jurisdictionem nostram & potestatem non debeat aut velit etiam coarctare. Cumque jurisdictionem propriam non sufficiamus explere, cur alienam usurpare velimus? Sed cum Dominus dicat in Evangelio: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corrige eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Et rex Angliæ, sicut asserit, sit paratus sufficienter ostendere, quod rex Francorum peccat in eum, & ipse circa eum in correctione processit secundum regulam evangelicam, & tandem, quia nullo modo profecit

Luc. 17.

ANNO CHRISTI 1204.

fecit, dicit ecclesiæ: quomodo nos, qui sumus ad regimen universalis ecclesiæ superna dispositione vocati, mandatum divinum possumus non exaudire, ut non procedamus secundum formam ipsius? nisi forsan ipse coram nobis, vel delegato nostro, sufficientem in contrarium rationem ostendat. Non enim intendimus judicare de feudo, cujus ad ipsum spectat judicium, nisi forte juri communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum; sed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quolibet * possumus & debemus.

al. in quemlibet exercere.

Non igitur injuriosum sibi debet regia dignitas reputare, si super hoc, apostolico judicio se committat: cum Valentinianus inclitus imperator Mediolanensis suffraganeis ecclesiæ dixisse legatur: „ Talem in pontificali sede constituere pro„ curate, cui & nos, qui gubernamus imperium, „ sincere nostra capita submittamus; & ejus mo„ nita, dum tanquam homines deliquerimus, su„ scipiamus necessario velut medicamenta curantis. „ * Ut illud humiliter omittamus, quod Theodosius statuit, & Carolus innovavit, de cujus genere rex ipse noscitur descendisse: „ Quicumque „ videlicet, litem habens, sive possessor, sive pe„ titor fuerit, vel initio litis, vel decursis tempo„ rum curriculis, sive cum negotium peroratur, „ sive cum jam cœperit promi sententia, si judi„ cium elegerit sacrosanctæ sedis antistitis, illico „ sine aliqua dubitatione, etiamsi pars alia refra„ gatur * ad episcoporum judicium cum sermone „ litigantium dirigatur. Cum non humanæ constitutioni, sed divinæ legi potius innitamur: quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo. Nullus enim, qui sit sanæ mentis, ignorat quin ad officium nostrum spectet de quocumque mortali peccato corripere quemlibet Christianum; & si correptionem contempserit, ipsum per districtionem ecclesiasticam coercere. Quod enim debeamus corripere, & possimus, ex utriusque patet pagina testamenti, cum clamet Dominus per prophetam: *Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum.* Et subjungat ibidem: *Nisi annunciaveris impio impietatem suam, ipse in iniquitate quam operatus est, morietur: sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Apostolus quoque nos monet: *Corripe inquietos.* Et alibi dicit idem: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Quod autem possumus & debeamus coercere, patet ex eo quod inquit Dominus ad prophetam, qui fuit de sacerdotibus Anathot: *Ecce constitui te super gentes & regna, ut evellas, & destruas, disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.* Constat vero quod evellendum, destruendum, & disperdendum est mortale peccatum. Præterea cum Dominus claves regni cælorum Petro tradidit, dixit ei: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Verum nullus dubitat, quin omnis mortaliter peccans, apud Dominum sit ligatus. Ut ergo Petrus Divinum judicium imitetur, ligare debet & in terris, quos ligatos esse constat in cælis. Sed forsan dicetur, quod aliter cum regibus, & aliter cum aliis est agendum. Ceterum scriptum novimus in lege divina: *Ita magnum judicabis ut parvum: nec erit apud te acceptio personarum*: quam B. Jacobus intervenire testatur, *si dixeris ei qui indutus est veste præclara: Tu sede hic bene; pauperi autem dicas. Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum.* Et licet

Histor. tripart. l. 7. c. 8.

* *al.* nec illud humillimum omittemus. *Cod. Th. lib. 16. de episcopali judicio lib. 1 §. Quicumque. Capitular. Car. M. l. 6. c. 281.*

* *al.* ad episcopum.

Is. 58.

Ezech. 3.

1. Thess. 5.

2. Tim 4.

Jerem. 1.

Matth. 16.

1. Jac. 3.

hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocemus ab errore ad veritatem, & a vitio ad virtutem: præcipue tamen cum contra pacem peccavit, quod est vinculum charitatis. Et infra: *Nunquid apud nos debet esse pondus & pondus, mensura & mensura, quorum utrumque est abominable apud Deum?* Postremo cum inter reges ipsos formata sint pacis fœdera, & utrinque præstito juramento firmata; quæ tamen servata usque ad præfixum terminum non fuerunt: nunquid non poterimus de juramenti religione cognoscere, quod ad judicium ecclesiæ non est dubium pertinere, ut rupta pacis fœdera reformentur?

ANNO CHRISTI 1204.

Prov.

Ne igitur tantam discordiam videamur sub dissimulatione fovere, dissimulare religiosorum locorum excidium, stragem negligere populi christiani: dilecto filio abbati Casemarii dedimus in præceptis, ut nisi rex ipse, vel solidam pacem cum prædicto rege reformet, vel treugas ineat competentes, vel saltem humiliter patiatur, ut idem abbas, & venerabilis frater noster archiepiscopus Bituricensis, de plano cognoscant, utrum justa sit querimonia, quam contra eum proponit coram ecclesia rex Anglorum, vel ejus exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis duxit litteras exprimendam: juxta formam sibi datam a nobis, procedere non omittat. Ideoque universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatenus, postquam idem abbas super hoc mandatum fuerit apostolicum executus, sententiam ejus, immo nostram verius, recipiatis humiliter: & vos ipsi servetis, & faciatis ab aliis servari; scituri, quod si secus egeritis, inobedientiam graviter puniemus.

Pontificiis mandatis ut pareret Joannes legatus, concilium Meldense convocavit: in quo quid sit gestum, quid scriptum ad pontificem, quid ab eo decretum, ex ejus ad Galliarum episcopos litteris intellige.

Archiepiscopis & episcopis per Galliam constitutis.

Ad nostram noveritis audientiam pervenisse, quod cum dilectus filius abbas Casemarii, nuncius noster, vos Meldis ad colloquium convocasset, exhibitis litteris quæ vobis pro reformanda pace inter carissimos in Christo filios nostros Philippum Francorum, & Joannem Anglorum, reges illustres, a sede apostolica mittebantur, habito concilio, respondistis: quod cum prædictus rex Angliæ, juxta nostrarum constantiam litterarum, minime processisset, vos propter perplexitates multas, & magnas, quas imminere verebamini ecclesiæ Gallicanæ, nos consulere decrevistis; & ne interim præfatus abbas procederet, ad nostram audientiam appellastis, certum appellationi terminum præfigentes, ad quam prosequendam, data fide in manu ejusdem abbatis, vos per pacis osculum adstrinxistis: ita quod post terminum esset ab officio pontificali suspensus, si quis appellationem ipsam in termino prosequi non curaret, præsentibus nunciis regis vestri, qui hoc ipsum vobiscum pariter approbarunt. Utrum autem præfatus abbas exegerit hujusmodi cautionem, an vos spontanee obtulistis ignoramus. Commendamus tamen in illo zelum, si gratis recepit oblatum; & in vobis devotionem, si spontaneam obtulistis. Verum quia fidem, & obedientiam vestram, nos & prædecessores nostri

su-

ANNO CHRISTI 1204

sumus frequenter experti : ut ostendamus affectum, quem non solum ad vos, & ecclesias Gallicanas, verum etiam ad ipsum regem, & regnum Francorum habemus : nolumus vos hoc titulo tenere ligatos: sed appellationem interpositam prosequamini, prout regno, & sacerdotio noveritis expedire: quia nos ita volumus sacerdotii jura integra contervare, ut etiam regni jura custodiamus illæsa.

Datum Laterani septimo Idus Augusti.

Quid deinde actum fuerit, discimus ex Anonymi narratiuncula, quam post Innocentii III. epistolas super negotio terræ sanctæ, edidit Franciscus Ducheſne Tomo V. historicorum Franc. pag. 809. *sub hac inscriptione :* De guerra Franciæ & Angliæ regum : *qua, & concilium & concilii eventus describitur his verbis :* Hic (*Innocentius III.*) ad reformandum pacem, vel componendum treugam inter Philippum regem Francorum, & Joannem regem Anglorum, abbatem Casemarii destinavit : qui cum ad hoc per annum integrum laborasset, de Francia ad Angliam : & de Anglia ad Franciam discurrendo : videns tandem se non posse proficere, convocavit archiepiscoporum, & episcoporum, & abbatum concilium, in quo præfatus rex Franciæ, per eosdem archiepiscopos, episcopos, & abbates, fecit ab eo ad sedem Apostolicam appellari. Quorum appellationi noluit ipse deferre, nisi jurassent quod in termino, quem eis præfigeret, appellationem ipsam in propriis prosequerentur personis. Sed summus pontifex ab hujusmodi juramento illos absolvit, indulgens eis de speciali gratia, ut aliquem ex parte omnium ad prosequendum appellationem venirent. Venerunt igitur in termino constituto Senonensis, & Bituricensis archiepiscopi; Parisiensis, Meldensis, Catalaunensis, & Nivernensis episcopi; & multi honorabiles clerici, procuratores omnium aliorum, quibus diutius expectantibus, prænominatus rex Angliæ pro se destinavit neminem, negligens prosequi causam suam. Ex qua negligentia quantum ei damni provenerit, satis patet: cum in brevi tempore totam Normanniam, & Andegaviam, & Aquitaniam perdiderit pene totam. Prædicti vero archiepiscopi, & episcopi post expectationem diutinam, in publico consistorio sub verbo veritatis tanquam pontifices sunt professi, quod ipsi non appellaverant ad mandatum apostolicum eludendum; sed quia sua interesse credebant, maxime cum crederent, in hac parte suum regem justam causam habere. Sed si nec istud sufficeret, & in aliquo essent domino papæ suspecti: purgationem canonicam offerebant, quam eis domnus papa remisit.

ANNO CHRISTI 1204.

ANNO CHRISTI 12....

CONCILIUM ANTIOCHENUM

A Petro Cardinali tituli S. Marcelli circa hæc tempora habitum.

IN libro 2. epistolarum Innocentii III. extant n. 240. 241. epistolæ Leonis Armeniæ regis, quibus ad ipsummet Innocentium tanquam ad supremum judicem se appellasse testatur pro Rupino nepote suo de sententia uti inique lata a Concilio Antiocheno, per quam Comes Tripolitanus declarabatur legitimus hæres Principatus Antiocheni, & exclusus ipse Rupinus, ad quem jure hæreditario videbatur spectare. In eo concilio interdicto ecclesiastico Petrum Cardinalem Apostolicæ sedis legatum illigasse Armenos ex prælatis litteris habemus.

ANNO CHRISTI 12....

☞ AD CONCILIUM ANTIOCHENUM

Anno, ut fertur, 1205. *habitum.*

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex Suppl. Mansi T. II. pag. 787.

CONcilium istud Antiochenum a Petro cardinali legato celebratum, ut interdicti sententiam in Armenos infligeret anno 1203. habitum fuisse, arbitror. Etenim coactum oportet postquam Petrus venit in Syriam, quod non prius anno 1203. contigisse censeo, cum Innocentius litteris ad Soffridum cardinalem legatum datis anno illo, die IV. Id. Augusti scribat, Petrum illum, quo tempore Soffridi ejusdem litteræ pontifici redditæ fuerunt, *navem transfretaturum* intrasse. Sed neque post annum 1204. diferri potest, cum celebratum fuerit quo tempore ambo legati cardinales Soffridus, & Petrus in Syria agebant; anno vero 1204. exeunte uterque Constantinopolim adivit, nec exinde Soffridus ultra rediit in Syriam. Cum vero satis multa agitata fuerint postquam desiit concilium illud, ex quo turbæ excitæ sunt plurimæ, hinc ad annum potius 1203. quam ad annum 1204. referendum puto.

CIRCA A. CHRISTI 1204.

CONCILIUM LAMBETHENSE.

SEU CONSTITUTIONES PROVINCIALES

Stephani Langton. Cantuar. Archiepiſcopi editæ apud Lambyth.

I. De modo dandi mortuarium.

1. STatum felicis recordationis & prædeceſſoris noſtri de mortuariis editum, quod nonnulli minus ſano pervertunt intellectu, præſentis concilii approbatione duximus declarandum. Satagebat autem prædeceſſor ſaluti conſulere animarum, eo quod conſiderabat laicos modouſque * ſexus ſubditos ſuos, quandoque per ignorantiam, nonnunquam vero per negligentiam, & injuſtam decimarum & oblationum ſuarum detentionem, graviter deliquiſſe. Et quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, prudenter attendentes, ſalubriter ſtatuit, quod pro recompenſatione decimarum taliter ſubtractarum, licet ſuo ſtatuto cauſam non inſeruit, ſecundum melius animal defuncti eccleſiæ damnum paſſæ debuit applicari. Quia autem hujus occaſione ſtatuti inter rectores eccleſiarum & parochianos ſuos lites, quas extingui cupimus, frequentius oriuntur: illud duximus ſynodali interpretatione declarandum, quod ſi decedens tria tantummodo & plura cujuſcumque generis in bonis ſuis (*a*) habuerit, optimo cui de jure fuerit debitum reſervato, eccleſiæ ſuæ a qua ſacramenta recepit, dum viveret, ſine dolo, fraude, & contradictione qualibet, pro recompenſatione ſubtractionis decimarum tam perſonalium, (*b*) nec non oblationum, melius animal poſt optimum, reſervetur. Quod ſi duo tantum (*c*) in bonis decedentis extiterint animalia, de manſuetudine eccleſiæ exactio quælibet nomine mortuarii remittatur. Hoc autem adjiciendum ſtatuendo duximus: quod ſi materfamilias, viro ſuo ſuperſtite, obierit, ad præſtationem mortuarii minime coerceatur, non teneatur, vel obligetur. Quod ſi poſt obitum mariti in domo & familiæ regimine vidua per annum ſupervixerit juxta formam ſuperius ſcriptam, ad mortuarium obligatur. Hac autem noſtra conſtitutione, vel interpretatione, conſuetudine laudabili ſuper mortuariis in noſtra diœceſi attentius obſervata, nolumus præjudicium generari, quin ſi, decedens hujuſmodi animalium numerum non habuerit * præſtatione mortuarii, conſuetudo eccleſiaſtica obſervetur. Ad ſolutiones autem debiti mortuarii, contradictiores, & rebelles, volumus per locorum ordinarios, cenſura eccleſiaſtica coarctari.

* utriuſque

* *Forte*, pro præſtatione *Harduinus*.

II. Ne ſcotallæ, ſeu potationes fiant, & de pœnis facientium.

PRohibitionem ſcotaliarum ſeu ſcotallarum, & aliarum (*d*) potationum pro communi ſalute animarum & corporum, introductarum, provida approbatione proſequentes, rectoribus, vicariis, & aliis capellanis parochialibus præcipimus ſub obedientiæ debito firmiter injungendo, quod parochianis ſuis crebra exhortatione diligenter indicant, ne prohibitionis hujuſmodi temerarii violatores exiſtant. Alioquin quos in hac parte culpabiles invenerint, ab ingreſſu eccleſiæ & ſacramenti canonice tamdiu ſuſpenſos eſſe denuncient, donec aliis pœnis ceſſantibus ad pœnitentiarium noſtrum acceſſerint, quod ab eo tranſgreſſione hujuſmodi pœnitentiæ nomine injunctum fuerit, humiliter recepturi: (*e*) & prout dederit Deus, imprimetur, ac expietur. Communes autem potationes declaramus, quoties virorum multitudo numerum denarium exceſſerit, ejuſdem domicilii potationis gratia immoratur. Viatores vero (*f*) & peregrinos, & in nundinis ac mercatis convenientes, quamvis in tabernis convenerint, ſub iſta prohibitione nolumus comprehendi. Communes potationes quas ſcotallas (*g*) mutato nomine caritatis, appellant, deteſtantes: hujuſmodi potationum authores & publice convenientes ad eaſdem, excommunicatos præcipimus publice & ſolenniter denunciari, donec ſuper hoc ſatisfecerint competenter, & abſolutionis beneficium meruerint obtinere.

III. Quando licet in die bis celebrare.

BIs in die Miſſam nullus celebrare præſumat, niſi in diebus nativitatis & reſurrectionis dominicæ; & quando corpus in propria eccleſia fuerit duntaxat tumulandum. Et tunc in prima Miſſa, ablutio digitorum vel calicis a celebrante non ſumatur. Qui contra fecerit, ab officio ſe noverit ſuſpenſum, niſi forte canonica neceſſitate ſit compulſus: quam ſic duximus declarandam & limitandam (*h*) ſi in feſtis IX. lectionum, vel in quadrageſima, vel in quatuor temporibus, vel ſponſalia fieri oporteat, vel ſubveniendo ſocio infirmo, (*i*) vel pro eccleſiæ ſuæ negotio, vel propria neceſſitate, manifeſte abſente.

SYNO-

(*a*) Dantur variantes ex Cod. apud VVilkins... habuerint animalia optime puta Domino cui de conſuetudine debetur, quæ in Anglia vocatur Merietum & cui &c.
(*b*) Tam perſonalium, quam Prædialium oblationum ad liberationem animæ ſuæ melius.
(*c*) *Deeſt* in bonis. (*d*) potationem communionem pro ſalute.
(*e*) recepturi prout Deus dederit, expectetur. (*f*) Violatores peregrinos.
(*g*) & mutato nomine. (*h*) ſi in quadrageſima in feſto IX. Lectionum.
(*i*) deeſt pro Eccleſiæ ſuæ negotio. Manſi.

ANNO CHRISTI 1204.

☞ SYNODUS CAMINENSIS

SUB SIGEWINO IV. EPISCOPO

anno Christi MCCIV.

Discrimen in admittendis ad mensam Eucharisticam publicis peccatoribus, & personis honestis.

Carthæ Concil. Germ. 3. p. 483.

SIgewinus, seu Sugervinus, quem nonnulli Sigismundum vocant, vir optimus, & religiosus, non solum ipsæ prædicationis officio creberrime functus est, more prædecessorum, Ottonis, & Adelberti, sed & clericorum vitia magis magisque irrepentia vehementer, & publice coarguit.

Statuendo in Diœcesi (*Statuto synodali promulgato*) ne meretrices die Paschatis ad sacram synaxim admitterentur, sed die veneris tantum: ut inter honestas, & turpes personas discrimen aliquod constitueretur.

Hoc castitatis, & honestatis discrimen usque ad Episcopum Wilhelmum stricte observatum fuit.

ANNO CHRISTI 1206.

CONCILIUM RADINGENSE,

IN ANGLIA A JOANNE FERENTINO

sedis Apostol. legato celebratum.

ANno MCCVI. *ait Mattheus Parisius*, Joannes Forentinus sedis apostolicæ legatus, veniens in Angliam, eamque perlustrans, magnam pecuniæ summam congessit: & tandem apud Radingum, in crastino S. Lucæ Evangelistæ, concilium celebravit. Quo facto *eum Anglia discessisse ait. Eadem narrat Matthæus Vvestmonasteriensis.*

G. C. Hæc ubi retulit Spondanus ad hunc annum mox sapientissime subjicit: *Suspecta omnino est accusatio in hominibus parum in pontificem æquis, ob simultates, qua postea inter ipsum & Joannem regem intercesserunt.*

ANNO CHRISTI 1207.

CONCILIUM IN PROVINCIA

NARBONENSI,

Incerto loco celebratum anno MCCVII. pro convertendis Albigensibus.

Arnaldo abbate Cisterc.

COncilii hujus mentionem faciunt gesta S. Dominici, quorum hic locus a Vincentio Bellovacensi, speculi histor. lib. xxix. cap. xciii. refertur sub annum MCCVII. Missi sunt ab Innocentio papa, XII. abbates Cisterciensis ordinis cum uno * apostolicæ sedis legato in terram Albigensium, ut fidem catholicam prædicantes, hæretica venena pro viribus expulsarent. Qui convocato archiepiscoporum, & episcoporum, aliorumque in partibus illis ecclesiæ prælatorum concilio, conquirebant inter se quonam modo commodius id, cujus gratia venerant, executioni mandarent. Illis autem super hac deliberatione sollicitis, venerabilis Didacus Oxomensis episcopus supervenit: cum honore autem suscipitur, consulitur, & fides ejus consiliis adhibetur. Hoc autem fuit ejus, spiritu divino suggerente, consilium: ut abjecta pompa superflui apparatus, quam equidem satis incongrue, qui ad Christum pauperem prædicandum advenerant, in expensis, ac æquitatibus, ac vestibus, & varia suppellectili præferebant, veram atque evangelicam in se prætenderent paupertatem, & fidem Christi non verbis tantum & labiis personarent, sed rebus, & manibus demonstrarent: atque hoc modo animas, quas hæretici falsa virtute ac pietatis imagine deludebant, ipsi vera sanctitatis ac religionis exhibitione possent ad fidei veritatem revocare. Faventque omnes ejus consilio, & juxta verbum ejus se facere pollicentur. Ipse vero primus dictis suis facta compensans, cœpit facere quæ aliis suadebat: statimque misit suos Oxomam cum equitaturis, & supellectili, & diverso quem secum tulerat apparatu. Retinuit tamen sibi paucos ex clericis, & fratrem Dominicum, scilicet suæ Oxomensis ecclesiæ superiorem, qui extunc cœpit frater Dominicus, & non superior appellari: remissisque ad loca sua temporalium sarcinis, cœperunt singuli Evangelicam paupertatem amplecti; pedites discurrere, ac strenue fidem Christi verbo & opere prædicare, habentes super se quasi totius negotii ducem episcopum Oxomensem.

G. C. Abbatum ordinis Cisterciensis cum Didaco Oxomensi episcopo, & S. Dominico, adversus Albigenses prædicantium, meminerunt quoque Robertus monachus Aurissiodorensis, Petrus Vallis cernensis, Guillelmus de Padio Laurentii, & alii: sed concilii & congregatorum episcoporum, nemo præter authorem gestorum S. Dominici Anno MCCVII. recte id a Vincentio tributum esse discimus ex Roberto monacho, qui abbates illos cum aliis ejusdem ordinis, hoc anno mense Martio Cistercio egressos esse docet circiter triginta. Abbates erant duodecim, ac præterea Arnaldus abbas Cisterciensis, legatus apostolicus, qui ceteris præerat: unde & nonnunquam tredecim numerantur.

CIRCA A. CHRISTI 1207.

☞ CONCILIUM MONTIS PESSULANI

Contra Albigenſes Anno forte 1205. *habitum.*

Ex Suppl. Manſi to. II. pag. 788. An. forte 1205.

LAbbeus in ſua conciliorum collectione anno 1207. aſſignat concilium contra Albigenſes in provincia Narbonenſi, ſed loco incerto celebratum. Nomen loci huius nunc tandem innotuit, ex quo P. P. Bollandiani ad diem IV. auguſti vitam S. Dominici a Jordano ejus diſcipulo ſcriptam e tenebris eruerunt. Ita enim legas ibidem cap. I. num. 15. & 16. *Eo tempore dominus Innocentius papa duodecim abbates Ordinis Ciſtercienſis cum uno legato contra hæreticos Albiginorum ad prædicandum fidem direxerat; qui celebrato cum archiepiſcopis, & epiſcopis, aliiſque illius terræ prælatis concilio &c. Interim dum ſic conſiliarentur ad invicem, accidit præmemoratum Oxomenſem epiſcopum* (Didacum, cui S. Dominicus ſocius acceſſerat) *per Montem Peſſulanum iter agere, ubi concilium agebatur.* En igitur certum concilii locum. Sed de anno, quo illud habitum fuit, unde pariter, & prædicatio S. Dominici, illuſtris Ordinis Prædicatorum inſtitutoris cœpit, difficilis controverſia eſt. Vincentius quidem Bellovacenſis ſæculi hujus ſcriptor cum Nangio annum 1207. deſignat. Sed eorum ſententia ſuſtineri vix poteſt; etenim, teſte eodem B. Jordano, Didacus Oxomenſis epiſcopus poſt concilium iſtud prædicationem pro reducendis ad fidem Albigenſibus cæpit, & in ea *duobus annis permanſit, quibus expletis* rediit Oxomium, & poſt paucos dies obiit. Obitus ejus annus 1207. ex ipſo ejus epitaphio eruitur. *Hic jacet Didacus Azebes epiſcopus Oxomenſis. Obiit Æra MCCXLV.* ideſt anno 1207. Refertur illud a Tamajo in Martyrologio Hiſpano ad diem VI. februarii, quem emortualem ejus fuiſſe aſſerit. Si ex anno 1207. demas biennium, ſupereſt annus 1205. conſilio aſſignandus. Sed P. Eccardus in ſua Bibliot. PP. Prædic. tom. I. p. 8. cenſet annum hic exprimi juxta ſtylum veterem, quo annus a martio incipit; unde annus æræ 1245. ſtylo veteri cum Februario menſe conjunctus, eſt ſtylo novo annus æræ 1246. & Chriſti 1208. Sed an. 1207. Didacum reipſa patriam jam repetiiſſe colligo ex inſtrumento donationis cujuſdam factæ a Berengario archiep. Narbonenſi in gratiam monaſterii Pruliani, in quo Virgines Deo ſacras collegerunt Didacus, & S. Dominicus, teſte Bernardo Guidonis in libro fundationum Conventuum Ordin. Præd. ubi inſtrumentum illud refert. Extat liber ille in Collectione Veter. Monum. Martenii tom. VI. col. 437. in quo & inſtrumentum conſignatur anno 1207. die XV. Kal. Maii. In eo vero atchiepiſcopus nonnulla largitur ſanctimonialibus Pruliani *noviter converſis monitis, & exemplis fratris Dominici Oxomenſis, & ſociorum ejus.* Nulla hic mentio de epiſcopo Didaco, qui monaſterii illius potiſſimus author extitit, cujus ſilentii nulla idonea ratio excogitari poteſt, quam, quod epiſcopus provinciam jam deſeruiſſet, totamque illius curam in S. Dominicum tranſtuliſſet. Anno igitur 1207. nondum media ſui parte evoluto Didacus jam redierat in patriam, cujus proinde reditum ut omnes admittunt ſi ſtatim obitus conſequutus fuit, deceſſiſſe illum anno 1207. ſtatuamus oportet concilium vero anno 1205. optime aſſignatur.

☞ ARDREATINUM IN SARDINIA.

A Ricco Calaritano archiepiſcopo, in cauſa cenſus cujuſdam a monachis non ſoluti

Anno 1205. *habitum.*

Manſi. p. 789. An. 1205. Extat ap. Gattol. Hiſt. Caſſ. t. I. par. I. p. 427.

RIcus Dei gratia Kallaritanus archiepiſcopus cunctis Dei fidelibus, ad quos litteræ iſtæ pervenerint, ſalutem perpetuam.

Cum prioratus de Nurchi deberet Turritano archiepiſcopo pro eccleſia S. Mariæ de Chennor ſolvere viginti Piſanæ monetæ, & pro eccleſia S. Jorgii de Barache unam libram argenti, tam in conſecratione novi archiepiſcopi, quam in adventu legati Romanæ eccleſiæ cenſuali jure præbere, & monachi illi per aliquod tempus dictum cenſum negligerent exhibere, & ad inſtantiam domini B. Turritani archiepiſcopi cauſa ipſa fine debito terminand mihi a domino papa commiſſa fuiſſet; in Turritana eccleſia conſtitutus partibus coram me convocatis, cum dictus archiepiſcopus in litis initio reſtitutionem cenſus requireret, & monachi prædicti quoddam inſtrumentum bonæ memor. Alberti, quondam Turritani archiepiſcopi de relaxatione cenſus oſtenderent, & archiepiſcopus non minus reſtitutionem cenſus, quo injuſte fuerat expoliatus, inſtanter repeteret; monachi prædicti de jam dicto cenſu, tam non ſoluto, quam & ſolvendo ſe in ſæpe dicti archiepiſcopi poteſtate omnibus modis dederunt, & ipſe archiepiſcopus, tanquam vir religioſus, & pius, ad preces noſtras, & aliorum bonorum virorum omnem negligentiam tunc uſque factam ſuper ſolutionem cenſus pro reverentia Dei, & Caſſinenſis eccleſiæ relaxavit, & in futurum dictos viginti ſolidos remiſit in perpetuum. De dicta libra argenti dixit & ſtatuit, ut certis temporibus, ſcilicet, ut prius fuerat, & ſupra ſcriptum eſt, Turritano archiepiſcopo ſemper, & pacifice perſolvatur; quam indulgentiam dicti monachi valde libenter, & cum plena gratiarum actione receperunt, & ut nulla poſſit, quod factum erat, deleri memoria, hujus conventionis factæ ſeriem me ſcribere rogaverunt, & proprio ſigillo munire. Hæc acta ſunt in eccleſia S. Mariæ de Ardrea, ubi pro concilio conveneramus. Teſtes domnus Gregorius * Autthenſis epiſcopus, qui hujus concordiæ auctor extitit prin- * I. Othan

cipa-

☞ cipalis, & domnus Joannes archipresbyter S. Gavini, & domnus Jorgius Scarpa prior S. Gavini, & D. Raffael, & Jantus Merla, Anno Domini incarnationis millesimo ducentesimo quinto, indictione septima, tertio nonas Maii. A

CIRCA A. CHRISTI 1207.

CIRCA A. CHRISTI 1207.

☞ SYNODUS APUD PERTHUM IN SCOTIA.

Anno 1206. *habita.*

Ex Suppl. Mansi T. II. p. 250. An. 1205. Extat ap. Wilk. t. I. p. 514.

MEnse aprili anno 1206. concilium nationale Scoticum, quod in charta originali vocatur synodus generalis, apud Perthum celebratur. Constat hoc ex charta penes vicecomitem de Arbuthnot. B

☞ LONDONIENSE ET OXONIENSE CONCILIA.

In quo pro decernendo regi pecuniarum subsidio

Anno 1207. *coacta.*

Ex Mansi Suppl. To. I. pag. 790. An. 1207. Ex Wilk. t. I. p. 515.

REx Joannes post reditum suum a transmarinis, convocatis episcopis, abbatibus & prioribus, comitibus & baronibus, & magnatibus regni, celebravit concilium Londini in octavis circumcisionis, ibique convenit episcopos & abbates, ut permitterent personas & beneficiatos ecclesiarum dare regi certam summam reddituum suorum. In quod cum non consentirent prælati ecclesiarum, data est dilatio usque ad sequens concilium celebrandum Oxoniæ in octavis purificationis beatæ Mariæ; ibique congregata infinita multitudine prælatorum ecclesiæ & magnatum regni, exegit ab episcopis & abbatibus, quod prius exegerat ab eis. Sed consilio inito, omnes tam Cantuarienses, quam Eboracenses metropolitæ unanimiter responderunt. Anglicanam ecclesiam nullo modo sustinere posse, quod ab omnibus sæculis prius fuit inauditum. Rex ergo, saniori usus consilio, exactionem illam penitus relaxavit. C

☞ CONCILIUM APUD VALLEM GUIDONIS

In quo pro servandis diligenter rebus ecclesiasticis statuta condita sunt

Anno 1207. *vel* 1208. *habitum.*

Ibid. p. 791.

ANno 1207. vel forte sequenti ab episcopis Turonensis provinciæ habitum fuisse concilium apud Vallem Guidonis (qui modo locus appellatur Laval in Cenomanensi diœcesi) disco, non quidem a collectoribus, quorum diligentiam fugit; sed ex actis concilii Salmuriensis a Petro de Lambale Turonensi archiepiscopo anno 1253. legendis apud Labbeum to. XIV. col. 136. edit. Venet. Canone enim IV. ejus concilii statutum est, ut rerum, & bonorum ecclesiasticorum catalogus in archivis custodiatur, prout *in Concilio apud Vallem Guidonis a felicis recordationis Gaufrido prædecessore nostro provida fuit dispensatione statutum*. Gaufridus hoc anno Turonensis archiepiscopus renunciatus, anno sequenti 1208. decessit, ut intra hoc biennium concilium illud, de quo silent omnes, statui oporteat. Ad istud forte Concilium referendum est pariter statutum aliud de supplendo in cœnobiis antiquo monachorum numero, quod ab eodem Gaufrido sancitum fuisse in canone XIX. ejusdem Salmuriensis concilii legimus. D

ANNO CHRISTI 1208.

ANNO CHRISTI 1208.

☞ AD S. SEVERUM IN CAPITE VASCONIÆ CONCILIUM

Anno 1208. *habitum.*

Sententia Navarri episcopi Conseranensis, & apostolicæ sedis legati, lata in concilio provinciali anno MCCVIII. apud S. Severum in capite Vasconiæ celebrato, adversus ejusdem villæ burgenses.

Ex schedis Stephani Dulaura Ord. S. Ben.

Ibid. An. 1208. Extat apud Mart. Vet. Mon. tom. II. p. 91.

QUoniam labenti inhæremus, & omnia temporalia ad occasum veniunt successive: fidelium charitati præsentium & futurorum luce clarius innotescat, quod homines sancti Severi de Vasconia in diœcesi Adurensi, conquesti sunt de abbate & conventu ejusdem loci; mihi Navarro Coseranensi episcopo, apostolicæ sedis legato; attentius supplicantes, ut ad eundem locum accederem, & causam eorum fine debito terminarem. Quorum precibus acquiescens, veni E

☞ ad locum ſuperius nominatum, & poſt multa verba hinc inde prolata, ad ultimum partes convenerunt, ut homines ſancti Severi coram nobis de querimoniis abbati & conventui reſponderent, inviolabiliter ſervaturi quidquid nos per ſententiam diceremus. Hoc utique viginti de meliotibus totius villæ pro ſe & reliquo populo communiter juraverunt: & hoc idem ut ſimiliter abbas & conventus coram nobis de omnibus querimoniis hominibus reſponderent, & ſententiam noſtram inviolabiliter obſervarent. Abbas ad noſtrum libitum firmavit, ut decebat. Quapropter, & ut de communi bono totius provinciæ terminaretur, maturiori uſi conſilio, ibidem celebravimus provinciale concilium. Homines vero ſtatim ab eo, quod firmaverant, voluerunt aliquatenus deviare. Tandem epiſcoporum conſilio ad viam regiam revertentes, illi iidem viginti pro ſe ac reliquo populo, ſub religione ſui juramenti, ſolemniter promiſerunt, ut quidquid ego Navarrus Coſeranenſis epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, ſuper prædictis querimoniis per arbitrium definirem, ipſi modis omnibus obſervarent; vel quinque millia ſolidorum morlanorum ſolverent mulctati. Abbas etiam compr miſit ſimiliter illa obſervare. Igitur in præſentia noſtra conſtituti, propoſuerunt homines in hunc modum, videlicet quod abbas & monachi vendebant in exequiis mortuorum, cruces, thuribula, locum ubi defunctus ponebatur, indumenta ſacerdotalia, pulſationem campanarum, locum etiam in clauſtro vel cœmeterio ad corpora tumulanda, benedictionem in nuptiis, & ſignaculum parvulorum. Dicebant inſuper, quod quamdam partem villæ claudere tenebantur. Abbas quidem & monachi de ſæpe dictis hominibus hujuſmodi querimonias in medium protulerunt: videlicet quod contra prohibitionem eorum capellani, quemdam hominem mortuum extraxerunt de domo, & ſepelierunt eum in cœmeterio, ac deinde poſt eamdem prohibitionem, auctoritate diœceſani epiſcopi confirmatam, in malitia perſtiterint uſque ad undecim corpora in eodem cœmeterio per violentiam tumulantes. In eodem quoque cœmeterio tumbas lapideas conſtruxerunt, quas jure hereditario non probabant amodo poſſidere. Poſtea in contemtum univerſalis eccleſiæ horribilius erigentes calcaneum, in loco publico pinnaculum conſtruxerunt, ibidem campanas & cymbalas ſuſpendentes, quas ad matutinas & ſingulas horas diei pulſare, contemnentes matrem eccleſiam, præſumpſerunt. Populus inſuper ad eundem locum conveniebat, matutinarum & aliarum horarum officia a quibuſdam laicis auditurus; ibidem, novo & inaudito modo, horas minus catholicas celebrant. Unam de campanis contra eccleſiam ſæpe dicto abbati abſtulerunt & monachis, occaſione cujuſdam dominæ, cui jus decimarum illius eccleſiæ, unde campana fuerat, competere aſſerebant, & in eodem facto violentas manus in quemdam monachum injecerunt. Portas itaque fregerunt eccleſiæ. Oblationes in diebus Lunæ per violentiam aſſumentes, pauperibus tribuebant. In januis eccleſiæ offerentes diebus dominicis & feſtivis, quidquid offerebatur dabant pauperibus minus juſte. Baptizaverunt parvulos ſuos in parochia aliena, cum capellanus præſto eſſet libentiſſime in porta eccleſiæ baptizare. Conſtituerunt, quod mulieres tempore prægnationis, & ipſi in miſſis mortuorum, & nuptiarum, more ſolito non offerrent. Et quia una offerre poſtea auſa fuerit, quidam dehoneſtavit eam, verba plena convitiis inferendo. Decimas, & primitias de omni re acquiſita licite non ſolvebant. Extraneos inſuper atrocius affligentes, ut nihil penitus monachis venderetur prohibueruut omnibus publice per præconem. Abbatis præconem obmuteſcere facientes, alium qui quotidie præconaretur, auctoritate conſulum & populi creaverunt. Claves etiam villæ, quas abbas jure dominii penes ſe tenebat, auferre ei per violentiam præſumpſerunt: Cum monaſterium ſilvam haberet, quæ vulgo dicitur Bedat, clamavit præco ut omnes pariter, cauſa ſecandi arbores, & ad ſilvam irent, quod adimplentes celeriter cum ſecuribus..... & aliis ferreis inſtrumentis, ligna & arbores ſuccidentes, cum jumentis nemus communiter intraverunt. Poſſeſſiones etiam ruſticorum & villanorum ſancti Severi emptionis titulo & pignoris ſibi vendicant violenter. Quid plura? Volentes monaſterium privari omni dominio, leges conſuetudinarias condiderunt, quas ſi quis tranſgreditur, certa punitur ſumma pecuniæ. Quarumdam confratriarum occaſione, conjurationes faciunt manifeſte. Jus quoddam, quod vulgo dicitur Lezna, de quibuſdam, quæ extra villam in foro, pacis tempore vendebantur, & pedagium ſalis, ferri & piſcium, negant, pariter retinentes. Pro clauſura in januis villæ quaſdam conchas ad tempus abbas conceſſerat; ſed ipſi replicant, quod pro clauſura villæ eſſent in perpetuum, ac ideo eas ſibi vendicant & uſurpant. Cum monaſterium donatione fundatoris aquas habeat ab antiquo, ipſi novo piſcandi genere, & ubicumque volunt, retia immittere in capturam non verentur. Homines monaſterii cenſuales, qui propter guerras, vel etiam ſponte villas deſerunt, ex quo villam intraverunt, burgenſes reputant; & multoties eos qui remanſerunt in villulis, vexant indebite & prædantur. In eadem villa propria auctoritate collectas faciunt, in quibus quaſdam domos monaſterii, & ſervientes abbatis & monachorum, computant, & damnificant ut vicinos. Ad ultimum, quemdam hominem abbatis & monaſterii occiderunt. Omnia ſuperius prælibata fuerunt propoſita coram epiſcopis, abbatibus, & aliis bonis viris, qui ob hoc a nobis fuerunt convocati. Quorum conſilio voluimus dare ſententiam, cui jam, excepto Aduренſi, receſſiſſent omnes epiſcopi, Sed homines villæ proceſſum noſtrum impedientes, ex certa ſcientia, ut videbatur, addiderunt aliqua in hunc modum. Petrus de Gavared conqueſtus eſt, quod de conſilio abbatis & monachorum ejuſdem loci, molendinum ejus quondam fuerat deſtructum. Conqueſtus eſt ſimiliter quidam alius, quod quemdam conſanguineum ſuum monachaverunt pro molendino quodam, quod ſibi jure hæreditario competere contendebat: Conquerebat etiam tota vicinia, quod abbas apud Miremontem ad expeditionem eos adduxerat, & inde Petrus *de Mauleon* & alii vicini damna plurima populo inferentes, eos quotidie infeſtabant.

ANNO CHRISTI 1208.

ANNO CHRI 120

His igitur rite peractis, primum capitula quæ coram epiſcopis fuerunt propoſita atque diligentiſſime ventilata, Deum ſolum præ oculis habentes, diffinimus tali modo. Abbas & conventus nihil ex pacto ulterius requirant pro omnibus ſpiritualibus ſuperius memoratis; ſed oſtendatur hominibus locus cimiterii: licet enim commune ſit omnibus, qui eccleſiaſtica indigent ſepultura, in abbatis tamen eſt cuſtodia conſtitutum. Conſuetudines a prædeceſſoribus erga eccleſiaſtica uſu approbatas, ſcilicet in donationibus relictis, & oblationibus, decernimus eos co-

gi

gi per cenſuram eccleſiaſticam obſervare. De parte ville dicimus quod eam non tenetur claudere abbas, nec monachi, ut iidem confitentur homines..... conchas conceſſerit, de quibus conchis dicimus, ut ſecundum arbitrium per quaſcumque manus hominum villæ abbas voluerit, clauſuræ villæ vel annuatim vel in perpetuum aſſignentur. Super querimonias abbatis & monachorum, dicimus quod pro mortuo, quem homines villæ de eccleſia extrahentes in cimiterio poſuerunt, duplici pœna ſacrilegii puniantur, & mortuus ad eccleſiam reportetur, & iterum in cimiterio ſepeliatur. Alii mortui, quia excommunicati mortui ſunt, a cimiterio projiciantur; pro quorum quolibet pœnam ſacrilegii ſolvant homines, & pro quolibet tumulo, quem contra prohibitionem abbatis, vel monachorum, in cimiterio conſtruxerunt, pro pinnaculi erectione, & campanis, celebrationeque horarum, de jure ad multas pœnas ſacrilegii tenentur, quas miſericorditer relaxamus, Injungentes, ut infra annos, id eſt diſcretionis, omnes a minimo uſque ad maximum jurent communiter, ne de cetero tale quid vel ſimile attentent; pinnaculum ſine mora & dilatione aliqua deſtruatur; campanæ dentur eccleſiæ, vel deleantur; ea excepta quæ monachis fuit ablata, quibus ſine mora reſtituetur. Et pro violenta manuum injectione in monachum, ac quia januas eccleſiæ confregerunt, & oblationes acceperunt per violentiam, ad pœnam ſacrilegii teneantur. Pueros, quos fecerunt alibi baptizare, reportent ad eccleſiam, cum conſuetis oblationibus, & illas quas in januis eccleſiæ receperunt pauperibus largientes, reſtituant monachis & abbati. Violentiam quam fecerunt oblationes in eccleſia capientes; de cetero non attentent, & pro parvulis alibi baptizatis ad pœnam eccleſiaſticam, ſcilicet ſeptem ſolidos, & dimidium teneantur. Quia mandaverunt uxoribus, & aliis hominibus quod non offerrent, ut conſueverant, quilibet reddat legem eccleſiæ, & ſic vitium corrigatur, ut manifeſtum ſit jus eccleſiæ non perire. De decimis & primitiis dicimus quod de omnibus licite acquiſitis integre perſolvantur. Quod niſi fecerint, utraque poteſtate, videlicet eccleſiaſtica, & civili, eas reddere compellantur. Quia præconem auctoritate propria conſtituerunt, ſecundum leges ad confiſcationem tenentur rerum & corporum; ſed quia tantum eos punire noluimus, pro qualibet clamatione quam preco fecerit, ad legem conſuetam, id eſt ad mulctam & emendam, quælibet de populo teneatur. Quicumque nemus intraverit, legem ſolvat ſimiliter conſuetam. Pro quolibet roſſino & qualibet ſecuri & arbore inciſa eamdem nihilominus perſolventes. Quia claves villæ abbati per violentiam abſtulerunt, licet ad confiſcationem omnium tenerentur: tamen quod factum gerere nolumus, ab illa die qua abſtulerunt ei claves, pro qualibet die quilibet de populo legem conſuetam abbati monachis ſolvat. De jure quod Lezna dicitur, quod in die mercati nihil vendatur in villa penitus de illis quæ in foro vendi ſolent, unde abbas illud jus accipit. Quod ſi forte contingeret, abbas Leznam accipiat, & pro injuria damnum inſuper conſuetum. Conjuratione quæ nomine confratinarum vel alio modo factæ ſunt, penitus deleantur & contra voluntatem abbatis nullo modo fiant de cetero. Si forte fierent, teneantur ad damnum, & conjuratio deſtruatur. Collectæ vero ab abbatis nuncio ſemper fiant; quod ſi non fieret, quilibet de populo conſuetum damnum ſolvat. In quibus utique collectis domus quæ in horto abbatis ſunt, & ſervientes abbatis, vel monachorum, qui tamen eorum panem comedunt nullam præbeant portionem, niſi forte domos vel alia bona in villa habeant, quibus juſtum ſit & idoneum partem dare. De terris ruſticorum & vilicanorum, quos ſine conſenſu abbatis in pignus accipiunt, vel emunt, decernimus quod cetero non fiat; quod ſi fieret, hujuſmodi contractus decernimus irritandos. Super pedagio ferri, ſalis, & piſcium, abbas curiam convocet, & quod curia dixerit, faciat obſervari. De aliis Leznis & pedagiis dicimus quod, ſicut quiete habuit, poſſideat nuno & ſemper. Quocumque modo homines monaſterii cenſuales villam intraverint, ſic intra villam abbas plenum jus in illis habeat, ac ſi in villulis permanerent. Si vero aliquis ruſticorum a villa voluerit pervenire, ut ibi uxorem recipiat; ſi a burgenſibus requiratur abbas non deneget, niſi forte manſus vacuus remaneat. De damno illato hominibus monaſterii, qui habitant in villulis, dicimus quod illi, de quibus conqueritur abbas, damnum reſtituant, & legem dent nihilominus conſuetam, vel jurent quod non fecerint, ſi voluerint ſubterfugere prælibata. De homicidio, ſi forte a conſanguineis vel amicis defuncti aliquis perſonaliter impetatur, abbas juſtitiam faciat ſicut oportet. De piſcibus capiendis, dicimus quod infra terminos de quibus ſupra molendinorum vel etiam infra opus protenditur, nulla extendant retia, nec alio modo piſces capiant; ſed extra terminos modum non ponimus nec menſuram. Quia prohibitum fuit, ne monachis victualia venderentur, duodecim jurati principales jurent, quod de mandato eorum, vel conſilio non emanavit; etſi jurare noluerint, quilibet eorum, & etiam omnes alii abbati & monachis legem ſolvant. Hæc, inquam, auctoritate epiſcoporum & concilii ſunt peracta: ſed ea quæ poſt diſceſſum concilii homines, ut ſuperius, addiderunt, aliorum conſilio terminavimus, ſecundum quod credimus, ut decebat. De priori molendino non cognoſcimus, quod domus vel collegium teneatur. Sed ſi de aliquo perſonaliter querimonia proponatur, abbas ſibi faciat juſtitiam competentem. De ſecundo molendino, quia in vita monachi poſſederunt illud in patientia, dicimus quod in pace poſſideant nunc & ſemper. Querimoniam abbatis de quodam homine, & querimoniam populi de Miremonte, & de alienatis monaſterii poſſeſſionibus ab abbate, vel monachis, fruſtratorias judicamus. Quædam capitalia uſque modo dicere diſtulimus, quæ nunc aperire decrevimus; videlicet quod claves portarum villæ ſub cuſtodia abbatis ſint nunc & ſemper. Præconem villæ abbas eligat & conſtituat. Juſtitiæ & placita in manu abbatis & coram eo, vel ſuo præpoſito diffiniantur. Mandata & prohibitiones ex parte abbatis factæ non violentur. Conſtitutiones, collectæ, talliæ, conſilio & arbitrio abbatis ſemper fiant. Et ut hæc & prælibata cautius & inviolabiliter obſerventur, ſigillo noſtro proprio corroboravimus. Hæc omnia per me Navarrum diffinitive per ſententiam promulgata fuerunt apud S. Severum in clauſtro, anno milleſimo ducenteſimo octavo ab incarnatione Domini idibus Octobris.

ANNO CHRISTI 1208.

ANNO CHRISTI 1208.

GAL-

ANNO CHRISTI 1208.

GALLONIS S. R. E. CARDINALIS CONSTITUTIONES.

Index capitulorum.

I. *Ne cum clericis & ſacerdotibus mulieres commorentur.*
II. *Ne pro ſacris aliquid exigatur.*
III. *De veſtibus ſacerdotum.*
IV. *De veſtibus archipresbyterorum, archidiaconorum, præpoſitorum.*
V. *De veſtibus monachorum.*
VI. *Ne clerici & monachi fœnus & negotiationem inhoneſtam exerceant.*
VII. *Ut prælati ſupradicta obſervent, & faciant obſervari.*
VIII. *Ut cum magiſtris & ſcholaribus agatur indulgentius.*
IX. *Ut iidem, ſi ſæpius admoniti, reſipiſcere noluerint, excommunicentur.*
X. *Ut magiſtri prædicta diligenter exequantur.*

CAPITULA.

I. Ne cum clericis & ſacerdotibus mulieres commorentur.

IN nomine Domini, nos Gallo, miſeratione divina ſanctæ Mariæ in porticu diaconus cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, excommunicamus omnes ſacerdotes & clericos quoſcunque, qui poſt legitimam admonitionem focarias vel mulieres alias, de quibus mala ſuſpicio ſuboriri poſſit, in domibus propriis, vel alibi, unde populus vel eccleſia ſcandalizetur, duxerint retinendas; niſi ſint clerici qui in minoribus ordinibus legitime contraxiſſe probentur, qui cum uxoribus eccleſiaſtica non debent beneficia retinere. Moneantur quoque, ne matres vel uxores, aliaſque conjunctas perſonas ſecum habeant: cum quibus etſi nihil ſævi criminis fœdus naturale exiſtimari permittat, tamen frequenter, ſuggerente diabolo, cum talibus noſcitur fuiſſe facinus perpetratum.

II. Ne pro ſacris aliquid exigatur.

Prohibemus etiam ſub eadem excommunicatione, ne ſacerdotes vel clerici, occaſione alicujus conſuetudinis, pro baptiſmo, ſepultura, benedictione, aliiſve ſacramentis eccleſiaſticis, aliquid exigere vel extorquere præſumant. Sed ea liberaliter & ſine difficultate ſtudeant canonice miniſtrare. Moneantur tamen laici diligenter, ne quod pro reverentia ſacramentorum devotio fidelium introduxit, ex avaritia velint aliquatenus revocare.

III. De veſtibus ſacerdotum.

Item & prohibemus, ne ſacerdotes de cetero cappis manicatis utantur: & ne conſtituti in ſacris ordinibus manicas conſutitias, ſotulares roſtratos, veſteſque rubri coloris habeant, diſtrictione conſimili prohibemus.

IV. De veſtibus archipresbyterorum, archidiaconorum, præpoſitorum.

Decanis quoque, archipresbyteris, & archidiaconibus, ne veſtes rubri coloris, vel virides habere præſumant: & ſpecialiter archidiaconibus & præpoſitis qui habent curam animarum, ne cappas foratas habeant manicatas.

V. De veſtibus monachorum.

Monachi etiam ut cappis ſumptuoſis & non nigris de cetero non utantur, ſub eadem pœna duximus inhibendum.

VI. Ne clerici & monachi fœnus & negotiationem inhoneſtam exerceant.

Inhibemus etiam omnibus tam clericis quam monachis ſub excommunicationis vinculo, ne fœnus exorceant: & ne aliquam negotiationem exerceant inhoneſtam, prohibentur indiſtincte.

VII. Ut prælati ſupradicta obſervent, & faciant obſervari.

Ut autem ab omnibus, in tonſura, habitu, & converſatione, honeſtas eccleſiaſtica conſervetur: diſtricte præcipimus univerſis prælatis, ſub atteſtatione divini judicii; firmiter injungentes, ut omnia ſupradicta obſervent, &, quantum in ipſis fuerit, faciant a ſubditis, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam inviolabiliter obſervari.

VIII. Ut cum magiſtris & ſcholaribus agatur indulgentius.

Volentes autem, quantum cum Deo & honeſte poſſumus, magiſtris & ſcholaribus deferre: eatenus erga ipſos rigorem, ſi quis eſt noſtræ conſtitutionis, duximus temperandum, ut antequam periculum excommunicationis incurratur, ad-

admonitio generaliter fiat per magiſtros, & comminatio excommunicationis in tranſgreſſores. Quibus præmiſſis, ſi qui forte contumaces & rebelles extiterint; iterum & nominatim ſub eadem comminatione & in ſcholis moneantur, indulta nihilominus ad ſatisfaciendum dilatione competenti. ANNO CHRISTI 1208.

IX. Ut iidem, ſi ſæpius admoniti, reſipiſcere noluerint, excommunicentur.

Quod ſi forte nec taliter reſipiſcere voluerint, ex tunc per canceliarium, qui pro tempore fuerit, excommunicati denuncientur; & tamdiu ab omnibus evitentur, donec ſatisfecerint competenter, & ab epiſcopo, ſi fuerit præſens, vel eo abſente, ab abbate S. Victoris, cum forma eccleſiæ fuerint abſoluti.

X. Ut magiſtri prædicta diligenter exequantur.

Præcipimus autem magiſtris in virtute Spiritus ſancti, ut prædicta omnia, excepto tamen neceſſitatis excuſabilis articulo, diligentius exequantur: ne per negligentiam vel malitiam aliquorum, noſtræ conſtitutionis authoritas contemnatur.

NOTÆ GABR. COSSARTII S. J.

Quis iſte ſit Gallo cardinalis ſatis ipſe declarat. *Nos*, inquit, *Gallo miſeratione divina, S. Mariæ in porticu diaconus cardinalis*. At quæ illius ætas? *Anno MCCVIII.* ait Rigordus; *Innocentius papa III. miſit legatum in Franciam Gual. tituli S. Mariæ in porticu, diaconum cardinalem*. Idem utrobique Gallonis nomen, (nam & Gallo, & Gualo, & Guala dicitur,) eadem cardinalis dignitas, idem ordo diaconi, idem titulus S. Mariæ in porticu. Qui vero has conſtitutiones ediderunt primi, cum Gallonem non alium noſſent, niſi eum qui epiſcopus Pariſienſis, Paſchalis papæ tempore, præcedente ſæculo fuerat: hunc & cardinalem, & harum authorem conſtitutionum dixerunt. Adeo perſuaſi erant, ex omnibus ætatibus, nulli alteri nomen Galloni fuiſſe. Animadvertere autem debuerant, nullum eſſe vel in tabulario S. Mariæ pariſienſis, vel alibi uſpiam monumentum, quod epiſcopo illi Pariſienſi cardinalis dignitatem tribuat. Immo extat in magno paſtorali eccleſiæ Pariſienſis epiſtola Paſchalis papæ II. a nobis edita tomo ſuperiori ad hunc Gallonem, quem Pariſienſem tantum epiſcopum appellat, minime vero cardinalem. Data eſt autem hæc epiſtola IX. Kal. Februarii anno MCXIV. hoc eſt menſe uno ante Gallonis epiſcopi obitum, qui contigit VII. Kal. Mart. anni ejuſdem.

Scio a Ciacconio Pariſienſem hunc Gallonem, inter cardinales a Paſchale II. creatos recenſeri. At nullo alio argumento ab iis affirmatum ſcio, niſi quod ex falſo harum conſtitutionum titulo petitum eſt. Fruſtra opponitur epiſtola XXXVIII. Hildeberti epiſcopi Cenomanenſis, qui Gallonis Pariſienſis epiſcopi æqualis erat. Neque enim inſcripta eſt, ut volunt, Galloni legato; ſed *Engoliſmenſi epiſcopo* G. (hoc eſt, Girardo) *legato*. Satin diſerte? Cui non notus ille in Galliis ſub Paſchali II. legatus? Gallo iſte Pariſienſis, legatione functus eſt in Polonia, cum adhuc eſſet Bellovacenſis epiſcopus; in Gallia, minime. At neque legati apoſtolici omnes, cardinales fuere: ut ex infinitis exemplis conſtat.

Quod autem legitur in Martyrologio S. Victoris Pariſienſis: *II. Kal. Junii obiit domnus Gallo cardinalis frater noſter*: neque de Pariſienſi epiſcopo intelligi poteſt, qui VII. Kal. Mart. vita functus eſt, ut fertur in obituario S. Quintini, cujus abbas fuit, antequam Bellovacenſis primum eſſet, ac deinde Pariſienſis epiſcopus: & Gualoni cardinali, qui Innocentii III. tempore legatus in Gallia fuit, apprime convenit. Hunc enim fratrem ſuum appellant Victorini, quia ſicut ipſi, canonicus regularis ex S. Auguſtini diſciplina fuit, ut teſtantur Ciacconius, Panvinius, & Pennottus. Certe inſigne cœnobium S. Andreæ, magnis dotatum opibus, canonicis regularibus S. Auguſtini extruxit: primumque abbatem Thomam, ex Victorina domo evocavit. De quo vide Pennottum in hiſtoria clericorum regularium. ANNO CHRISTI 1208.

ADDITIONES WILLELMI PARISIENSIS EPISCOPI,

Ex Hard. Concil. Tom. 6.

Ad Conſtitutiones Gallonis.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De tonſura clericorum.*
II. *Ne ſacerdotes frequentent mercata.*
III. *Ne faciant comeſſationes.*
IV. *Ne exerceant officium advocationis, niſi in certis caſibus.*
V. *Ne bis celebrent, niſi in neceſſitate, nec mortuorum corpora detineant ſuper terram.*
VI. *Ut bis in anno confiteantur confeſſoribus deputatis.*
VII. *Ut nomina confitentium deferant ad epiſcopum.*
VIII. *Ut moneant omnes, quod veniant ad confeſſionem ante Paſcha floridum.*
IX. *De publicis pœnitentibus.*
X. *De reſtitutione facienda ante teſtamentum.*
XI. *De iis qui abfuerint ab eccleſia tribus Dominicis continuis.*
XII. *De eleemoſynis & legatis ad fabricam eccleſiæ procurandis.*
XIII. *De matrimoniis clandeſtinis.*
XIV. *De commodationibus carrucarum.*
XV. *Ut in elevatione corporis Chriſti campana pulſetur.*
XVI. *Ut qui matrimonium contrahunt, prius peccata confiteantur.*

CAPITULA.

I.

De tonſura clericorum.

PRæcipitur presbyteris, ut clericos, cujuſcumque ſint ordinis, in parochia ſua commorantes, moneant, quod tonſuram congruentem, & honeſtum habeant habitum, juxta canones: & ſi aliqui in hoc inobedientes, vel rebelles fuerint, monitione præmiſſa ab ingreſſu eccleſiæ arceantur. Quod ſi aliquis de hujuſmodi præſumptoribus tantæ ſit poteſtatis, quod ſine ſcandalo, a presbytero, prædicto modo coerceri non poſſit epiſcopo nuncietur.

II.

Ne ſacerdotes frequentent mercata.

Prohibetur ſacerdotibus, ne mercata frequentent, ſed ſi ex aliqua cauſa neceſſaria eos ad mercata ire oportuerit, in habitu honeſto incedant, & quam breviorem potuerunt ibi moram faciant.

III.

Ne faciant commeſſationes.

In mercatis non faciant commeſſationes, nec etiam alibi.

IV.

ANNO CHRISTI 1204.

IV.

Ne exerceant officium advocationis, niſi in certis caſibus.

Prohibetur ſacerdotibus, ne officium advocationis exercere præſumant, niſi forte in cauſa eccleſiæ ſuæ, vel pro miſerabilibus perſonis, pupillis, & viduis, parochianis ſuis, quibus honeſte deeſſe non poſſunt: & hoc abſque pretii receptione, præter expenſas moderatas.

V.

Ne bis celebrent, niſi in neceſſitate, nec mortuorum corpora detineant ſuper terram.

Presbyteri uno die Miſſas duas non celebrent, niſi in neceſſitate: nec detineant corpora mortuorum ſuper terram, occaſione pecuniæ extorquendæ.

VI.

Ut bis in anno confiteantur confeſſoribus deputatis.

Præcipitur ſacerdotibus, quod bis in anno ad minus, videlicet in Adventu Domini, & in Quadrageſima, peccata ſua confiteantur confeſſoribus per ſingulos decanatus conſtitutis.

VII.

Ut nomina confitentium deferant ad epiſcopum.

Confeſſores, nomina confitentium ſcribant, & ad epiſcopum ad ſynodum deferant.

VIII.

Ut moneant omnes, quod veniant ad confeſſionem ante Paſcha floridum.

Presbyteri parochianos ſuos moneant, & frequenter in eccleſiis ſuis denuncient, quod omnes, ſaltem patres familias & matres, ad confeſſionem veniant ante Paſcha floridum: & qui in hoc negligentes fuerint, in pœnam, uſque poſt octavam Paſchæ, ad confeſſionem non admittantur: ſed uſque ad illud tempus a carnibus jejunabunt, ſicut in Quadrageſima.

IX.

De publicis pœnitentibus.

Presbyteri parochianos ſuos ſolemniter pœnitentes, faciant venire in capite jejunii ad eccleſiam cathedralem, ut per epiſcopum ſolemniter ab eccleſia ejiciantur, & ſimiliter in die Jovis proxima ante Paſcha, ut per epiſcopum eccleſiæ reconcilientur.

X.

De reſtitutione facienda ante teſtamentum.

Presbyteri injungant parochianis ſuis confitentibus, quod omnia ablata, antequam teſtamentum vel legata faciant, plene reſtituant.

XI.

De iis, qui abſuerint ab eccleſia tribus Dominicis continuis.

Præcipitur quod presbyteri, parochianos ſuos, qui tribus Dominicis continuis ſe ab eccleſia ſua abſentaverint, ſine cauſa juſta & neceſſaria, interdicant, & ad epiſcopum mittant interdictos. Militibus diſcurentibus defertur.

XII.

De elecmoſynis & legatis ad fabricam eccleſiæ procurandis.

Præcipitur ſacerdotibus, quod diligenter & ſolliciti ſint in monendo parochianos ſuos de elecmoſynis & legatis ad fabricam eccleſiæ beatæ Mariæ faciendis: & legata fideliter quærant, & reſervent. Scribant etiam nomina eorum qui legaverint, & ad epiſcopum ad ſynodum afferant: & ſic eis appareat, qui fuerint in hoc diligentes & negligentes.

XIII.

De matrimoniis clandeſtinis.

Presbyteri de eccleſiis frequenter denuncient, eos qui matrimonia clandeſtina contrahunt, & qui eis faciendis aſſiſtunt, eſſe excommunicatos.

XIV.

De commodationibus carrucarum.

Præcipitur, quod commodationes carrucarum, quæ fiunt in feſtivis diebus quibus fieri ſolent per ſacerdotem, fiant, ne in hoc inter commodantes interveniat confuſio.

XV.

Ut in elevatione corporis Chriſti campana pulſetur.

Præcipitur, quod in celebratione Miſſarum, quando Corpus Chriſti elevatur, in ipſa elevatione, vel paulo ante, campana pulſetur, ſicut alias fuit ſtatutum: ut ſic mentes fidelium ad orationem excitentur.

XVI.

Ut qui matrimonium contrahunt, prius peccata confiteantur.

Presbyteri injungant parochianis ſuis, quod quando matrimonium inter aliquos erit contrahendum, illi qui debent contrahere, confiteantur ob reverentiam ſacramenti peccata ſua presbyteris ſuis, priuſquam fidem præbeant de contrahendo, vel ſaltem antequam contrahant per verba de præſenti. Presbyteri vero tunc ſolliciti ſint de inquirendo, maxime ſuper impedimentis matrimonii.

ANNO CHRISTI 1209.

CONCILIUM MONTILIENSE,

IN PROVINCIA NARBONENSI,

In quo Milo Apoſt. ſed. legatus Raymundum comitem Toloſanum Albigenſium fautorem pœnitentiæ ſubjecit, anno Domini MCCIX.

Raymundus comes Toloſanus, Albigenſium fautor, jam ſæpius excommunicatus, cum & ditionem ſuam cuivis occupanti a pontifice conceſſam cerneret, & ſacri belli Albigenſibus indicti ingentem apparatum formidaret, noſſetque epiſcopos duos, Fulconem Toloſanum, & Navarrum Conſoranenſem, ad Innocentium legatos eſſe, ut ejus opem expoſcerent: ſuos ipſe ſimulata pœnitentia oratores ad eum miſit, rogaturos ut de latere ſuo aliquem mitteret, cui ſe per omnia futurum obſequentem ſpondebat: nam Arnaldum Ciſtercii abbatem legatum apoſtolicum ſeveriorem ſibi ad illam diem fuiſſe. Sperabat mittendum aliquem faciliore virum ingenio, quem circumvenire poſſet. Miſit autem pontifex Milonem, unum de collateralibus ſuis clericis, ut ait Petrus monachus, ſimulque Theodoſium canonicum Genuenſem; ambo ſcientia eximios, intrepidos, incorruptos. Milo cum Ciſtercienſi abbate congreſſus, & de ejus conſilio, uti juſſus erat, omnia gerens, cum collega ſuo Magiſtro Theodoſio, Cap. 9

in-

ANNO CHRISTI 1209. . 11.

inquit Petrus hiſtoriæ Albigenſium author, ad partes Provinciæ perrexit: venienſque ad quoddam caſtrum quod Montilum nuncupatur, convocavit archiepiſcopos, & epiſcopos quamplures: qui cum ad eum veniſſent, quæſivit ab eis diligenter, qualiter procedendum eſſet in negotio pacis & fidei, præcipue in facto comitis Toloſani. Voluit etiam, ut ſinguli prælati, ſuper certis capitulis, de quibus eum abbas inſtruxerat Ciſtercienſis, ſua ei traderent conſilia ſcripta & ſigillata. Factum eſt ut præcepit, & quod auditu eſt mirabile, omnia tam abbatis Ciſtercienſis, quam prælatorum conſilia, ſine diſſenſione aliqua convenerunt. A Domino factum eſt iſtud. Poſt hæc miſit M. Milo ad comitem Toloſanum, mandans ei, ut ad diem quam ſibi præfigebat, veniret ad ipſum apud Valentiam civitatem. Venit comes ad diem illum, & ſicut fallax & ſævus, lubricus & perjurus, promiſit legato videlicet M. Miloni, licet in dolo, quod ſuam faceret in omnibus voluntatem. Legatus autem, utpote vir cautus & prudens, prælatorum uſus conſilio, voluit & præcepit, ut comes Tholoſanus traderet ei pro ſecuritate de terra quam tenebat in Provincia, caſtra ſeptem. Voluit etiam, ut conſules Avenionenſis & Nemauſenſis civitatum, & villæ S. Georgii, jurarent ei, quod ſi comes Toloſanus mandato ipſius legati venire præſumeret ex adverſo, non tenerentur ei hominii ſui fœderis fidelitate aſtricti. Comitatus inſuper * Ingruenſis, S. R. E. caderet in commiſſum. Comes vero Toloſanus, quamvis dolens & invitus, neceſſitate compulſus, omnia quæ legatus mandaverat, adimplere promiſit. Statim vir totius bonitatis M. Theodiſius, de mandato legati venit in partes Provinciæ, ut ſeptem caſtra de quibus ſupra tetigimus, reciperet, & ea occuparet ex parte S. R. E. & muniret.

Corr. Melienſis.

ip. 12.

His omnibus rite peractis, deſcendit legatus ad Villam S. Ægidii, reconciliaturus ibi comitem Toloſanum: modus autem reconciliationis & abſolutionis talis fuit. Adductus eſt comes nudus ante fores eccleſiæ B. Ægidii, ibique coram legato, archiepiſcopis & epiſcopis qui ad hoc convenerant pluſquam viginti, juravit ſuper corpus Chriſti, & ſanctorum reliquias, quæ ante fores eccleſiæ expoſitæ cum magna veneratione, & in multa copia a prælatis tenebantur, quod mandatis S. R. E. in ominibus obediret. Mox legatus ſtolam ad collum comitis poni fecit, ipſumque comitem per ſtolam arripiens, abſolutum cum verberibus in eccleſiam introduxit. *Hactenus Petrus monachus Vallis-ſarnenſis. Ex Catelli libro 2. hiſtoriæ comitum Toloſanorum inſtrumenta quædam ſubjicio eodem ſpectantia.*

Juramentum Raymundi comitis.

Hæc eſt forma juramenti facta a Raymundo comite Toloſano apud S. Ægidium, in manu domini Milonis. In nomine Domini, anno pontificatus domni Innocentii papæ tertii, duodecimo, XIV. Kal. Julii. Ego Raimundus dux Narbonenſis, comes Toloſæ, Marchio Provinciæ, ſacroſanctis reliquiis, Euchariſtia, & ligno crucis dominicæ compoſitis ſupra ſancta Dei evangelia corporaliter manu tacta, juro quod ſuper ſingulis & univerſis capitulis, pro quibus a domno Papa, vel ejus legato, vel aliis, ipſo jure fui vel ſum excommunicatus, ſtabo mandatis, in primis domni papæ, ac veſtris magiſter Milon domni papæ notari, apoſtolicæ ſedis legate. Ita videlicet, ut quicquid per ſe vel litteras ſuas nuncius vel legatus mihi præceperit, ſuper univerſis capitulis quibus excommunicatus fui, vel ſum, bona fide, ſine fraude ac malo ingenio adimplebo, ſuper iſtis præcipue capitulis quæ hic nomino: videlicet quod pacem aliis jurantibus, dicor noluiſſe jurare: item quod juramenta quæ feci ſuper expulſione hæreticorum vel eis credentium non ſervaſſe dicor: item quod hæreticos dicor ſemper foviſſe, eiſdemque faviſſe: item quod de fide ſuſpectus habeor: item quod Ruptarios ſive Mainadas tenui: item quod dies quadraginta feſtorum & temporum, qui ſecuritate gaudere debent, dicor violaſſe: item quod adverſariis meis, qui ſe juſtitiæ offerebant, pacemque juraverant, dicor noluiſſe juſtitiam exhibere: item quod Judæis publica commiſſi officia: item quod monaſterii S. Guilielmi, & aliarum eccleſiarum, poſſeſſiones & eccleſias injuſte detineo: item quod incaſtellavi eccleſias, & incaſtellatas detineo: item quod indebita pedagia vel quidagia colligo, vel colligere facio: item quod Carpentoratenſem epiſcopum a propria ſede depuli: item de interfectione ſanctæ memoriæ Petri de Caſtro-novo ſuſpectus habeor, pro eo maxime, quod interfectores ipſius in magna familiaritate recepi: item quod Vaſionenſem epiſcopum & ejus clericos cepi, & palatium ejuſdem epiſcopi & domos canonicorum deſtruxi, & caſtrum Vaſionenſe per violentiam abſtuli: item in religioſas perſonas manus injeciſſe. Super his & aliis, ſi qua poterunt inveniri, prædicto modo juravi, & alios jurare feci, & ſeptem caſtrorum dedi cautiones, quorum nomina ſunt hæc, Fiaci, Epeda, Balme, Roquamaura, Caſtrum Mornacii, Fanjaux in Argentea Montferrati. Si autem ea quæ ſupra dixi capitula, & alia quæ injuncta mihi fuerint in perpetuum, bona fide non ſervavero: volo & concedo, ut ſeptem ſupradicta caſtra * cadant in commiſſum Romanæ eccleſiæ, & jus quod habeo in comitatu Melgolienſi, ad Romanam eccleſiam pleniſſime revertatur. Volo etiam & concedo, ut * perſona me excommunicet, & terra ſupponatur eccleſiaſtico interdicto, & conjuratores mei, tam conſules, quam alii, & ſucceſſores eorum, ex hoc ipſo abſoluti a fidelitate, jure, ac ſervitio, quibus mihi tenentur, ratione eccleſiæ pro feudis & juribus quæ habeo in civitatibus & caſtris de quibus erant, tam conſules quam illi qui jurarunt, fidelitatem facere teneantur, pariter & ſignare. Item ſub eodem juramento & eadem pœna ſtratas publicas ſecure ſervabo. Eiſdem pœnis ſubjacere volo ſi prædicta omnia non ſervavero, vel aliquod prædictorum.

ANNO CHRISTI 1209.

* *Forte*, cedant. *Hard.*

* *Forte*, perſonaliter. *Harduinus.*

Præcepta Raymundo comiti Toloſano a Milone legato facta.

In nomine Domini. Ego Milo domni papæ notarius, apoſtolicæ ſedis legatus, præcipio tibi domno Raymundo comiti Toloſano ſub debito præſtito juramento, & ſub forma ejuſdem juramenti adjecta, ut domnum epiſcopum Carpentoratenſem, tam in civitate quam extra, in pleno jure reſtituas, & damnis datis tam de rebus quam de fructibus eidem epiſcopo reſervandis fidejuſſores præſtes idoneos, & univerſos cives Carpentoratenſes a juramento quod citra terminum tibi vel alii tuo nomine præſtiterunt, abſolvas omnino, & indictionem quam tibi feciſti fieri, mihi, vel cui dixero facias aſſignari. Item præcipio tibi ſub eadem pœna, ut dictum epiſcopum, præpoſitum, & canonicos Vaſionenſes, tam in caſtris, quam in aliis, pleno jure reſti-

ANNO CHRISTI 1209.

tuas, & de damnis datis, ædificiis deſtructis, & rebus aliis & fructibus reſarciendis, eiſdem fidejuſſores præſtes idoneos : caſtrum Vaſionenſe mihi vel cui dixero facias aſſignari. Item ſub eadem pœna tibi præcipio, ut Aragonenſes, Ruptarios, Cotarellos, Buſculones, Mainadas, vel quocumque alio nomine cenſeantur, de tota terra tua & poſſe tuo prorſus expellas : nec in alienam terram eos immitas vel concedas, nec eorum auxilio tempore ullo utaris. Item ſub eadem pœna tibi præcipio, ut univerſos * in tota terra tua & ab omni adminiſtratione publica vel privata prorſus amoveas, nec unquam eos ad ipſam vel aliam reſtituas, vel alios Judæos ad aliquam adminiſtrationem adſumas, nec eorum conſilio ullo tempore contra Chriſtianos utaris. Item ſub eodem juramento & eadem pœna tibi præcipio, ut ſtratas publicas ſecuras obſerves. Salvis iis, quæ vel domnus papa, vel ego vel alius de mandato ipſius, eodem tempore, vel diverſis, tibi duxerit in poſterum injungenda.

* *deeſt*, Judæos. *Vide Concil. Avenion. hujus anni cap.* 2.

Hæc ſunt præcepta facta domino comiti Toloſano poſtquam fuit abſolutus.

Deeſt in codice MS. primum folium. In ſecundo hæc ſuperſunt.

Item præcipio, ut hæreticos, quos diœceſani epiſcopi, vel alii eccleſiarum rectores, hæreticos, receptatores, vel fautores eorum, tibi vel tuis bajulis nominabunt, tanquam hæreticos habeas. Item præcipio, ut pacem a legatis ſtatutam, vel deinceps ſtatuendam, jures & ſignes inviolabiliter ſervari : & ipſius pacis ſtatuta univerſos homines tuos tenere, & jurare pacem facias, & ſecundum ſtatuta pacis ſervare. Item præcipio, ut ſeptem caſtra, quæ mihi ratione eccleſiæ tradidiſti, eorum aliquod non auferas per te vel per aliam quandam perſonam; ablata, cum toto poſſe tuo ad recuperandum illud viriliter labores, ſtatim illud priſtinæ cuſtodiæ reſtituas. Hæc omnia tibi præcipio perpetuo obſervanda, & ſi quæ alia ſtatuta prædictis capitulis vel aliis, pro quibus excommunicatus fuiſti, domnus papa vel ejus legatus duxerit in poſterum adjungenda.

Juramentum comitum & baronum.

In nomine Domini, pontificatus domni Innocentii anno XII. XIV. Kal. Julii. Nos G. de Baucio, & Hugo filius ejus, Raymundus nepos noſter, Dragonetus, G. Arnaldus, Raymundus Dagot, Ricardus de Champo, Bertrandus de Laudinio, & Guilielmus filius meus, Bernardus de Aduſia, & P. Bernardus filius meus, & Raymundus de Uſetia, & filius meus decanus, & Roſtrandus de Poſcariis, & R. Gaucelinus de Lanello, & Pontius Gamelini, juramus tibi magiſtro Miloni domni papæ notario, apoſtolicæ ſedis legato, coram ſancta Euchariſtia, & cruce Dominica, & ſanctorum reliquiis, ſupra ſancta Evangelia corporaliter manu tacta : quod ſtabimus omnibus mandatis eccleſiæ, vel tuis, vel alicujus nuncii ſeu legati domni papæ, ſuper iſtis capitulis quæ inferius exprimuntur, vel ſuper abjuratione etiam Mainaturum perpetua. Item ſuper Judæis ab omni adminiſtratione ſeu officio perpetuo amovendis, & ullo nunquam tempore reſtituendis, vel aliis Judæis ad aliquam adminiſtrationem aſſumendis. Item ſuper pedagiis, & quidagiis dimittendis, & nunquam ullo tempore reſtituendis. Item ſuper pace vel treuga juxta mandatum tuum, vel alterius domni papæ legati, inſtituenda pariter & ſervanda. Item ſuper eccleſiis incaſtellatis demoliendis & penitus dimittendis, & nullo unquam tempore incaſtellandis. Item ſuper damnis per vos datis eccleſiis, & aliis perſonis ſeu laicis ſeu clericis, reſarciendis. Item quod de nobis querentibus juſtitiam exhibebimus. Hæc omnia ſicut ſupra ſtatuta ſunt, & in omnibus ſupra ſtatutis articulis, & aliis qui forſitan emerſerint, & in * * * tibi dandis, pro poſſe noſtro fideliter * adimplevimus : ſimiliter ſub eodem juramento ſtratas publicas ſervabimus, & eos quos epiſcopi noſtri hæreticos nominabunt, & receptatores, & fautores, animadverſione debita puniemus.

ANNO CHRISTI 1209.

* *Forte* implebi. *Harduin.*

Juramentum conſulum Avenionenſium.

In nomine Domini, anno pontificatus domni Innocentii papæ tertii XII. XIV. Kal. Julii. Nos conſules Avenionenſes de conſenſu & voluntate domini R. comitis Toloſani, præciſe juramus ſuper ſancta Dei evangelia manu tacta, tibi magiſtro Miloni domni papæ notario, ſedis Apoſtolicæ legato, quod bona fide, & ſine fraude & malo ingenio, conſulemus & operam dabimus pro poſſe noſtro, quod dictus dominus comes tam per ſe, quam per ſucceſſores ſuos, ſuper his omnibus pro quibus fuit excommunicatus, quæ ſupra expoſuit in forma quam ipſe antequam abſolveretur, juravit, pareat omnibus mandatis eccleſiæ, & quod ea in perpetuum ſervet : ita quod ſi quod illorum non fecerit, vel contra quod illorum venerit manifeſte, nos ei nullum conſilium, vel auxilium, ſeu obſequium per nos vel homines ſeu amicos noſtros aliquatenus ei pendemus : ſcientes, ex hoc ipſo dicti comitis delicto, abſolutos nos eſſe a fidelitate, ſi quæ, vel ſervitio, illi ullo modo tenebamur; immo quouſque plene paruerit, faciemus contra ipſum pro poſſe noſtro quidquid Romana eccleſia, vel ejus nuncius, ſive legatus, nobis mandet faciendum, non obſtante fidelitate, vel jure aliquo, vel ſervitio, ſi quo ipſi ullo modo tenebamur : a quo etiam tam tu quam dictus comes nos abſolviſtis, ſi forte ipſe, ut dictum eſt, contra præcepta quæ facta ſunt vel fuerint ei, venerit manifeſte : tunc etiam pro jure ſive ſervitio, ſi quod in villis vel caſtris noſtri conſulatus, & ipſa civitate habere dignoſcitur, fidelitatem Romanæ eccleſiæ faciemus, ipſam eidem fidelitatem & perpetuo ſervaturi. Item ſtratas publicas ſecuras ſervabimus, & faciemus per totum noſtrum diſtractum inviolabiliter obſervari. Item guidagia vel pedagia, vel exactiones aliquas a tranſeuntibus per ſtratas, vel etiam per flumina nullatenus accipiemus : niſi quæ vel quas antiquorum regum vel imperatorum conceſſione conſtiterit nos habere. Item eccleſias omnes, & domos religioſas in noſtro diſtractu, tam in civitate, quam extra, in plena ſervabimus libertate : neque ab eis exactiones aliquas ſeu tallias exigemus, & defunctis eorum epiſcopo vel aliis rectoribus, epiſcopia vel domos eorum nullomodo expoliabimus, nec adminiſtrationi earum ſeu cuſtodiæ, occaſione alicujus conſuetudinis, vel aliqua alia, niſi forte rogati ab epiſcopo vel capitulo, nos immiſcebimus : ſed omnia, ſine diminutione aliqua, defunctorum ſucceſſoribus reſerventur. Et electioni epiſcopi, vel alterius rectoris eccleſiæ, faciendæ per nos, vel per quamcumque aliam perſonam, nos nullatenus immiſce-

ANNO CHRISTI 1209.

scebimus, nec aliquam violentiam faciemus, vel impedimentum præstabimus, quo minus electio canonice ac libere celebretur. Item pacem seu treugam, sicut nobis injunctum fuerit, bona fide servabimus. Item si episcopus, vel capitulum, vel alia persona ecclesiastica, nobis aliquos hæreticos nominaverit, vel per nosmetipsos cognoscere poterimus aliquos hæresim prædicare, vel facere conventicula aliqua: ipsos persequemur, secundum legitimas sanctiones, & eorum bona omnia infiscabimus. Hæc omnia singulis annis per manus episcopi nostri faciemus consulibus nostris jurare. Si quis autem hoc jurare noluerit, ipsum tanquam hæreticum habebimus manifestum: nec ejus judicium sive authoritas, vigorem in aliquo sortietur.

In eadem forma idem jurarunt consules Montispessulani.

Immunitas ecclesiis & domibus religiosis quinque provinciarum a Raymundo comite Tolosano ibidem concessa.

Ego R. comes Tolosanus, dux Narbonæ, marchio Provinciæ, pro animæ meæ remedio, & progenitorum meorum, omnibus ecclesiis & domibus religiosis provinciarum Viennensis, Arelatensis, Narbonensis, Burdigalensis, & Bituricensium, immunitatem concedo. Ita quod videlicet Albergarias, procurationes, vel exactiones quascumque, seu tallias, nullo unquam tempore per me vel per alios requiram in eis; & requirentes seu postulantes pro posse meo fideliter coercebo: defunctis etiam eorum episcopis, vel rectoribus aliis, ipsos vel domos eorum per me vel per alium nullo modo spoliabo. Nec administrationi earum seu custodiæ, occasione alicujus consuetudinis, vel aliqua alia, me ullatenus immiscebo: sed omnia sine aliqua diminutione, defunctorum successoribus teneantur. Electioni etiam episcopi, vel alterius rectoris ecclesiæ, faciendæ per me, vel per quamcumque personam, me nullatenus immiscebo: nec aliquam violentiam faciam, vel impedimentum præstabo, quo minus electio canonice fiat ac libere celebretur. Præterea possessiones omnes & jura ecclesiarum, si qua injuste detineo, eis restituto pleno jure. Insuper promitto, quod omnia jura ecclesiarum, & domorum religiosarum, sicut decet catholicum principem, in præfatis provinciis, totis viribus protegam & defendam. Si quis autem contra præfatam immunitatem & libertatem, a me indultam ecclesiis & aliis domibus religiosis, venire præsumpserit: ipsum pro posse meo viriliter coercebo. Istam autem concessionem & promissionem feci apud S. Ægidium anno * pontificatus domni Innocenti tertii. XIII. Kalend. Julii, ad mandatum & exhortationem M. Milonis domni papæ notarii, apostolicæ sedis legati.

ANNO CHRISTI 1209.

* *adde* XII.

Observatio Gabr. Coss. S. J.

Concilium hoc Spondanus & Raynaldus Baronii continuatores, & alii, anno MCCVIII. attribuerunt. At sequenti celebratum esse constat ex illo ipso, quem authorem sequuntur, Petro Valli tarnensi. Ait enim, Raymundum a legato absolutum esse in villa S. Ægidii, cum cruce signati proxime venturi essent. Absolutus est autem XIV. Kal. Julii, ut ex instrumentis modo descriptis apparet. At sacer exercitus post octo circiter dies, Lugdunum convenit, scilicet ut ait Petrus, circa festum Joannis Baptistæ anno MCCIX. quem in annum alia chronica consentiunt. Accedit quod primus eorum labor, excidium Bitterrense fuerit: quod eo anno die S. Magdalenæ factum esse constat. Dissentit liber inscriptus. *Præclara Gallorum facinora*, anno MCCVIII. illud tribuens. Sed revincitur, & chronicorum omnium consensu, & vetere illo disticho.

Anno milleno ducentenoque noveno.
In Magdalena ruit urbs Bitteris amæna.

Ex eo forsan erroris occasio, quod Valli-sarnensis, post narrata quæ Montilii & in villa S. Ægidii gesta sunt, caput XIV. ab his orditur verbis: *Anno igitur ab Incarnatione Dominici MCCIX. circa festum S. Joannis Baptistæ, cruce signati Lugdunum convenerunt.* Quod persuadere potuit, cetera quæ prius commemorata sunt, ad annum antecedentem pertinere. At non est ita. Nam paulo ante narrat legatum, post Raymundi absolutionem, Lugdunum petisse, ut cruce signatis, qui proxime venturi erant, occurreret: quod ejusdem esse anni manifestum est. Non igitur initium anni designare, sed rem cumprimis memorabilem, anno atque die adscriptis, insignire voluit.

☞ AD MONTILIENSE CONCILIUM

ADDITIO.

: Supp. anſi T.II. 798.

„ IN Montilienſi concilio ad obſequium ec-
„ cleſiæ ſaltem in ſpeciem rediiſſe Toloſa-
„ num comitem cum fautoribus ſuis narravit
„ Labbeus, apud quem legas pariter expreſſam
„ juratam formulam, qua ſe eccleſiæ obſtrinxe-
„ re Raymundus, factioni ejus addicti princi-
„ pes, item & conſules Avenionenſes. Quæ pa-
„ riter injuncta ſunt Toloſano a Milone Apo-
„ ſtolicæ Sedis Legato idem Labbeus adjecit,
„ nec omiſit ea quæ de conceſſo ab eodem co-
„ mite pleno jure eccleſiis quinque provinciarum
„ in veteri charta reperit. Repetenda hic ex
„ me ſuperſunt *præcepta facta baronibus* Toloſa-
„ ni factioſis a Milone A. S. L. quæ ut dare
„ poſſem, fecit Martene Anecdot. to. I. pag.
„ 815 ex quo hic opportune ſubjungo. Addo
„ juratas formulas aliorum principum, quæ
„ cum deſint apud Labbeum ſuppleanturque a
„ Baluzio in collectione epiſtolarum Inno. III.
„ tom. 2. pag. 367. res ipſa ut hic darentur
„ poſtulabat.

PRÆCEPTA FACTA BARONIBUS

A domino Milone ſedis apoſtolicæ legato.

IN nomine Domini, anno pontificatus domni Innocentii papæ III. duodecimo, XIV. calendas Julii, ego Milo domni papæ notarius, apoſtolicæ ſedis Legatus, vobis baronibus, videlicet Guillelmo de Baucio, Hugoni de Baucio, R. de Baucio, Dragoneto, Guillelmo Alnaudi, R. Dagot, Ricano de Caranpno, Br. de Lauduno, G. de Lauduno, A. de Anduſia, P. Buremundi, R. de Uſetia, & decano filio veſtro, R. de Paſqueriis, R. Gancelini, ſub debito præ-

☞ ſtiti juramenti præcipio, ut mainadas nullo unquam tempore habeatis.

ANNO CHRISTI 1209. Item ut Judæos ab omni adminiſtratione publica & privata removeatis omnino, & nullo umquam tempore eos ad eamdem vel ad aliam reſtituatis, nec alios Judæos ad adminiſtrationem aliquam aſſumatis, nec eorum conſilio contra chriſtianos utamini.

Item, ut eccleſias incaſtellatas ad arbitrium diœceſanorum epiſcoporum diruatis; vel etiam reſervetis, ſi quas duxerint reſervandas, quæ diœceſanis epiſcopis vel aliis eccleſiarum prælatis, ad quas pertinere noſcuntur, tradantur, & ab eis perpetuo poſſideantur.

Item præcipio, ut eccleſias & domos religioſas in libertate plenaria conſervetis, videlicet quod albergarias, procurationes & exactiones quaſcumque nullatenus exigatis vel percipiatis; ſed omnia ſine diminutione ſervetis, & defunctis earum epiſcopis vel aliis rectoribus, ipſas nullatenus ſpolietis, nec adminiſtrationi earum ſeu cuſtodiæ, occaſione alicujus conſuetudinis vel aliqua alia, eorum ſucceſſoribus reſerventur, & electioni epiſcopi vel alterius rectoris eccleſiæ faciendæ per vos vel per quamcumque aliam perſonam nullatenus admiſceatis, nec umquam violentiam faciatis, vel aliquod impedimentum præſtetis, quominus electio libere & canonice celebretur.

Item præcipio, ut pedagiorum & quidagiorum exactiones penitus dimittatis, niſi quas regum vel imperatorum conceſſione probaveritis vos habere, nec dimiſſa pedagia, ſeu quidagia denuo reſumatis.

Item præcipio, ut pacem ſeu treugam ſecundum quod vobis injunctum fuerit, obſervetis.

Item præcipio, ut de vobis conquerentibus, ſecundum meum vel alterius legati vel judicis delegati ſeu ordinarii arbitrium, juſtitiam faciatis.

Item præcipio, ut eos quos epiſcopi hæreticos nominabunt receptatores vel fautores eorum hæreticos habeatis.

FORMA JURAMENTI

Baronum, Civitatum, aliorumque locorum domino papæ danda.

IN nomine Domini. Anno pontificatus domini Innocentii papæ III. duodecimo, XIV. Kal. Julii.

Nos conſules villæ ſancti Ægidii de conſenſu & voluntate domini Raymundi comitis Toloſani præciſe juramus ſuper ſancta Dei evangelia manu tacta tibi magiſtro Miloni domini papæ notario, apoſtolicæ ſedis legato, quod bona fide, ſine omni malo ingenio, & ſine omni fraude, conſulemus & operam dabimus, pro poſſe noſtro, quod dictus dominus comes tam per ſe, quam per ſucceſſores ſuos ſuper iis omnibus, pro quibus fuit excommunicatus, quæ videlicet exponuntur in forma, ſecundum quam ipſe antequam abſolveretur juravit, pareat omnibus mandatis eccleſiæ, & quod ea in perpetuum ſervet; ita ut ſi quod illorum non fecerit vel contravenerit manifeſte, nos ei nullum conſilium vel auxilium ſeu obſequium per nos vel per homines ſive amicos noſtros aliquatenus impendemus, ſcientes ex hoc ipſo dicti comitis delicto abſolutos nos eſſe a fidelitate, ſi qua vel ſervitio illi ullo modo tenebamur. Immo quouſque A plene paruerit, faciemus contra ipſum pro poſſe noſtro quidquid Romana eccleſia, vel ejus nuntius, ſive legatus nobis mandaverit faciendum; non obſtante fidelitate vel jure aliquo vel ſervitio, ſi quo ipſi ullo modo tenebamur; a quo tam tu, quam dictus comes nos abſolviſtis & abſolvitis, ſi forte ipſe, ut dictum eſt, contra præcepta quæ ſibi facta ſunt vel fuerint, venerit manifeſte. Tunc etiam pro jure ſive ſervitio, ſi quod in villis noſtri conſulatus & eccleſiæ ſancti Ægidii, ſcilicet in villa de Seura & de Stagello & de ſancta Columba & de Speriano & de toto territorio Camarrinnani, & in aliis, ſi qua ſunt, quæ ipſa villa S. Ægidii habere dinoſcitur, fidelitatem Romanæ eccleſiæ faciemus, B ipſam eidem fideliter & perpetuo ſervaturi. Item ſtratas publicas ſecuras ſervabimus, & faciemus per totum noſtrum diſtrictum inviolabiliter obſervari. Item pedagia ſeu quidagia vel exactiones aliquas a tranſeuntibus per ſtratas vel etiam per flumina nullatenus accipiemus, niſi quæ vel quas antiqua Regum vel Imperatorum conceſſione conſtiterit nos habere. Item eccleſias omnes & domos religioſas in noſtro diſtrictu tam in villa quam extra in plenaria ſervabimus libertate, videlicet quod ab eis exactiones aliquas ſeu tallias nullatenus exigemus, & defunctis earum abbate vel aliis rectoribus, ipſas vel domos earum nullo modo ſpoliabimus, nec adminiſtrationi earum, ſeu cuſtoſiæ C occaſione alicujus conſuetudinis vel aliqua alia, niſi forte rogati ab abbate vel capitulo, nos immiſcebimus; ſed omnia ſine diminutione aliqua defunctorum ſucceſſoribus reſerventur, & electioni abbatis vel alterius rectoris eccleſiæ faciendæ per nos vel per quamcumque aliam perſonam nos nullatenus immiſcebimus, nec aliquam violentiam faciemus vel impedimentum præſtabimus, quo minus electio canonice ac libere celebretur. Item pacem ſeu treugam, ſicut nobis injunctum fuerit, bona fide obſervabimus. Item ſi abbas vel capitulum vel alia perſona eccleſiaſtica nobis aliquos hæreticos nominaverit vel credentes, vel per noſmetipſos cognoſcere poterimus aliquos hæreſim prædicare vel facere conventicula ali- D qua, ipſos perſequemur ſecundum legitimas ſanctiones, & eorum bona infticabimus. Hæc autem omnia ſingulis annis per manus abbatis noſtri ſucceſſores noſtros jurare faciemus. Si quis autem hæc jurare noluerit, ipſum tamquam hæreticum habebimus manifeſtum, nec ejus judicium ſive auctoritas vigorem in aliquo ſortiatur.

Ego Willelmus de Balcio princeps Auraſicenſis pro animæ remedio & progenitorum meorum omnibus eccleſiis & domibus religioſis ſitis in meo diſtrictu immunitatem ſecundum ſtatuta canonum & pleniſſimam libertatem concedo; ita videlicet quod albergarias, procurationes, vel exactiones quaſcunque ſeu tallias nullo unquam E tempore per me vel per alios requiram in eis, & requirentes ſive poſtulantes pro poſſe meo fideliter coercebo. Defunctis etiam earum epiſcopis vet rectoribus aliis, ipſas vel domos earum per me vel per alium nullo modo ſpoliabo, nec adminiſtrationi earum ſeu cuſtodiæ occaſione alicujus conſuetudinis vel aliqua alia me ullatenus immiſcebo, ſed ſine diminutione aliqua defunctorum ſucceſſoribus reſerventur. Electioni etiam epiſcopi vel alterius rectoris eccleſiæ faciendæ per me vel per quamcumque aliam perſonam me nullatenus immiſcebo, nec aliquam violentiam faciam vel impedimentum præſtabo

quo

quo minus electio canonice ac libere celebretur. Præterea possessiones & jura ecclesiarum, si qua injuste detineo, eis restituo pleno jure. Insuper promitto, quod omnia jura ecclesiarum & domorum religiosarum, sicut decet catholicum principem, in præfato meo districtu totis viribus protegam & defendam. Si quis autem contra præfatam immunitatem & libertatem a me indultam ecclesiis & aliis domibus religiosis venire præsumpserit, ipsum pro posse meo viriliter coercebo. Istam autem concessionem & promissionem feci apud sanctum Ægidium anno pontificatus domini Innocentii papæ III. duodecimo, XIII. Kal. Julii, ad mandatum & exhortationem magistri Milonis domini papæ notarii apostolicæ sedis legati. ANNO CHRISTI 1209.

In nomine Domini. Anno pontificatus domini Innocentii papæ III. duodecimo, XIII. Kal. Julii.

Nos Consules Nemausenses de consensu & voluntate domini Raymundi comitis Tolosani præcise juramus super sancta Dei evangelia manu tacta tibi magistro Miloni domini papæ notario A. S. L. quod bona fide, sine omni malo ingenio, & sine omni fraude, consulemus & operam dabimus pro posse nostro, quod dictus dominus comes tam per se quam per successores suos super iis omnibus pro quibus fuit excommunicatus, quæ videlicet exponuntur in forma secundum quam ipse antequam absolveretur juravit, pareat omnibus mandatis ecclesiæ, & quod ea in perpetuum servet, ita ut si quod illorum non fecerit vel contra venerit manifeste, nos ei nullum consilium, vel auxilium, seu obsequium per nos vel per homines seu amicos nostros aliquatenus impendemus, scientes ex hoc ipso dicti comitis delicto absolutos nos esse a fidelitate si qua vel servitio illi ullo modo tenebamur. Immo quousque plene paruerit, faciemus contra ipsum pro posse nostro quidquid Romana ecclesia vel ejus nuntius sive legatus nobis mandaverit faciendum, non obstante fidelitate vel jure aliquo vel servitio, si quo ipsi ullo modo tenebamur, a quo tam tu quam dictus comes nos absolvistis & absolvitis, si forte ipse, ut dictum est, contra præcepta quæ sibi facta sunt vel fuerint venerit manifeste. *Reliqua prout in præcedenti formula.*

In nomine Domini. Anno duodecimo pontificatus domini Innocentii papæ III. VII. Kal. Julii.

Nos consules & consiliarii Auraicenses de consensu & voluntate domini Willelmi de Baucio principis nostri præcisæ juramus super sancta Dei evangelia manu tacta tibi magistro Miloni domini papæ notario, apostolicæ sedis legato, quod bona fide, sine omni malo ingenio, & sine omni fraude consulemus & operam dabimus pro posse nostro, quod Raymundus comes Tolosanus tam per se, quam per successores suos super iis omnibus pro quibus excommunicatus fuit, quæ videlicet exponuntur in forma secundum quam ipse antequam absolveretur juravit, pareat omnibus mandatis ecclesiæ, & quod ea in perpetuum servet, ita ut si quod illorum non fecerit vel contra venerit manifeste, nos ei nullum consilium vel auxilium seu obsequium per nos vel per homines vel amicos nostros aliquatenus impendemus, immo quousque paruerit plene, faciemus contra ipsum pro posse nostro quicquid Romana ecclesia vel ejus nuntius vel legatus nobis mandaverit faciendum. Item stratas publicas &c. *Ut in reliquis formulis.* ANNO CHRISTI 1209.

In nomine Domini. Anno pontificatus domini Innocentii papæ III. duodecimo, VI. Non. Julii.

Ego Artaudus de Rosilo juro tibi magistro Miloni domini papæ notario, apostolicæ sedis legato, quod quicquid dominus papa vel tu seu nuntius alius vel legatus ejus mihi de pedagiis seu quidagiis tam in terra quam in aquis dimittendis præceperit, bona fide observabo. Similiter stratas publicas securas servabo. Item pacem seu treguam, secundum quod mihi injunctum fuerit, jurabo & tenebo. Item hæreticos vel credentes pro posse meo persequar, & eorum bona ubi potero occupabo; Judæos ab administratione publica vel privata penitus in meo removebo districtu, nec illos vel alios unquam ad aliquam administrationem assumam. Ecclesias incastellatas secundum mandatum diœcesani episcopi destruam, vel ei restituam, nec aliquas de cetero incastellabo vel incastellatas retinebo. Ecclesias in plena libertate servabo. Et confiteor quod pro his omnibus observandis & aliis, si qua mihi præcepta fuerint, ut dictum est; castrum meum de Rosilon vobis nomine Romanæ ecclesiæ tradidi, quod neque vobis neque custodibus ejusdem castri per me vel per aliam quamcumque personam auferam vel auferri faciam, immo si ab aliquo fuerit ablatum, pro posse meo ad recuperandum illud & restituendum vobis vel custodibus qui pro tempore fuerint dabo operam bona fide. Volo etiam ut idem castrum meis sumptibus custodiatur. Hæc omnia, sicut supra scripta sunt, bona fide observabo. Sic Deus me adjuvet, & hæc sancta Dei evangelia.

In nomine Domini. Anno duodecimo pontificatus domini Innocentii papæ III. VI. Non. Julii.

Nos episcopus, decanus, vicarius, & ceteri canonici Valentini præcise juramus super sancta Dei evangelia tibi magistro Miloni domini papæ notario, apostolicæ sedis legato, quod si Raymundus comes Tolosanus tam per se quam per successores suos super iis omnibus pro quibus fuit excommunicatus, quæ videlicet exponuntur in forma secundum quam ipsi antequam absolveretur juravit, non paruerit omnibus mandatis ecclesiæ, vel ea in perpetuum non servaverit, vel contra ipsa vel aliquod illorum venerit manifeste, ei nullum consilium vel auxilium seu obsequium per nos vel per amicos seu homines nostros aliquatenus impendemus; immo quousque plene paruerit, faciemus contra ipsum pro posse nostro quicquid Romana ecclesia vel ejus nuntius sive legatus nobis mandaverit faciendum. Item stratas publicas securas servabimus & faciemus per totum nostrum districtum inviolabiliter observari. Item pedagia seu guidagia vel exactiones aliquas a transeuntibus per stratas vel etiam per flumina nullatenus accipiemus, nisi quæ vel quas antiqua regum vel imperatorum concessione constiterit nos habere. Item pacem seu treguam, sicut nobis a legato vel nuntio Romanæ ecclesiæ injunctum fuerit, bona

bona fide obſervabimus, & faciemus noſtros homines obſervare pariter & jurare. Item hæreticos & credentes ſeu receptores & fautores eorum, prout poterimus, perſequemur, eorum bona omnia, ubi poteſtatem habebimus, infiſcantes. Et hæc omnia facimus univerſos cives noſtros & alios homines jurare, & faciemus tam eos quam ſucceſſores eorum in poſterum, prout melius poterimus, obſervare.

ANNO CHRISTI 1209.

In nomine Domini. Anno ab incarnatione Domini MCCIX. IV. Idus Julii.

Ego Milo domini papæ notarius A. S. L. vobis G. Aidemari & Lamberto dominis de Montilio ſub debito præſtiti juramenti præcipio, ut pedagia ſeu guidagia in toto veſtro diſtrictu tam in terra quam in aquis nullo unquam tempore accipiatis, niſi quæ antiqua regum vel imperatorum conceſſione probaveritis vos habere. Item præcipio ut pacem & treguam, ſecundum quod vobis injunctum fuerit, obſervetis, & faciatis a veſtris hominibus obſervari pariter & jurare. Item præcipio ut de vobis conquerentibus, ſecundum meum vel alterius legati vel judicis delegati ſeu ordinarii arbitrium, juſtitiam faciatis. Item præcipio ut ſtratas publicas ſecuras ſervetis, & cruce ſignatos, tam in eundo quam in redeundo, pro poſſe veſtro ab omnibus defendatis. Item præcipio, ut eos quos epiſcopi vel alii clerici vobis hæreticos nominabunt, & receptatores vel fautores ſeu credentes eorum tamquam hæreticos & puniatis per bonorum infiſcationem & alias ſecundum legitimas ſanctiones. Item præcipio, ut eccleſias & domos religioſas in libertate plenaria conſervetis, videlicet quod in eis albergarias, procurationes, vel exactiones quaſcumque ſeu tallias nullatenus exigatis vel percipiatis, & defunctis earum rectoribus, ipſas nullo modo ſpolietis, nec adminiſtrationi earum ſeu cuſtodiæ occaſione alicujus conſuetudinis vel alias vos immiſceatis; ſed omnia ſine diminutione aliqua defunctorum ſucceſſoriſque reſerventur, & electioni rectoris eccleſiæ faciendæ per vos vel per quamcumque aliam perſonam vos nullatenus immiſceatis, nec aliquam violentiam faciatis vel impedimentum præſtetis, quo minus electio canonice ac libere celebretur. Item præcipio ut Judæos ab adminiſtratione publica vel privata removeatis omnino, & nullo unquam tempore eos ad eamdem vel ad aliam reſtituatis, nec alios Judæos ad adminiſtrationem aliquam aſſumatis, nec eorum conſilio contra Chriſtianos utamini. Item præcipio, ut eccleſias incaſtellatas ad arbitrium diœceſanorum epiſcoporum diruatis, vel etiam reſervetis, ſi quas duxerint reſervandas; quas ipſi diœceſanis epiſcopis tradatis, vel aliis eccleſiarum prælatis, ad quos pertinere noſcuntur, ut perpetuo poſſideantur ab eis. Item præcipio, ut ſi comes Toloſanus tam per ſe, quam per hæredes ſuos contra præcepta, quæ ſibi facta ſunt vel fient in poſterum, ſuper iis omnibus pro quibus fuit excommunicatus, quæ videlicet exponuntur in forma, ſecundum quam ipſe antequam abſolveretur juravit, venerit manifeſte, vos nullum conſilium vel auxilium ſeu obſequium per vos vel per veſtros homines ſeu amicos ei aliquatenus impendatis; immo quouſque plene paruerit, faciatis contra ipſum pro poſſe veſtro quicquid Romana eccleſia vel ejus nuntius ſive legatus mandaverit faciendum. Item præcipio, ut per vos vel veſtros homines vel aliam quamcunque perſonam conſilium vel opem non detis, ut munitiones veſtræ, quas modo facio per Vivarienſem epiſcopum nomine Romanæ eccleſiæ cuſtodiri, eidem vel cuſtodibus ejus vel aliis qui pro tempore fuerint auferantur; & ſi forte aliquo caſu eis ablatæ fuerint, modis omnibus, quibus poteritis, laborabitis, ut recuperentur & reſtituantur eiſdem. Item præcipio ut homines de Montilio faciatis Vivarienſi epiſcopo fidelitatem pro cuſtodia munitionum ſecundum voluntatem ipſius jurare, & pro expenſis quas in munitionibus veſtris Montilii cuſtodiendis fecerit, cum eas a vobis petierit, ſecundum ſuum arbitrium ei, etiam antequam factæ fuerint, ſi voluerit, ſatisfaciatis. Item præcipio, ut ſi forte per vos vel hæredes veſtros contra ſupradicta vel aliquod prædictorum aliquando veneritis manifeſte, jus omne quod habet eccleſia Romana in Montilio & ejus pertinentiis in ipſius poteſtate ſine contradictione aliqua penitus dimittatis; ita quod dominus papa per ſe vel legatum ſuum diſponat & faciat de caſtro illo ſicut decreverit faciendum. Similiter tibi G. Aidemari præcipio, ut ſi forte, ut dictum eſt, per te vel hæredes tuos contra ſupradicta veneris manifeſte, jus omne quod habes in caſtro de Rochamaura Vivarenſi epiſcopo, qui pro tempore fuerit, penitus ſine aliqua quæſtione dimittas, ſicut tu ipſe, quando mihi juraſti, te ad hoc obligaſti ſpontanea voluntate.

ANNO CHRISTI 1209.

In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Anno ejuſdem incarnationis MCCIX. Kal. Auguſti, anno pontificatus domini Innocentii papæ III. duodecimo.

Nos conſules Montiſpeſſulani juramus ſuper ſancta Dei evangelia manu tacta tibi magiſtro Miloni domini papæ notario A. S. L. de mandato & auctoritate tua, quod bona fide ſine omni malo ingenio, & ſine fraude, conſulemus & operam dabimus pro poſſe noſtro, quod dominus Raymundus comes Toloſanus tam per ſe quam per hæredes ſuos ſuper iis omnibus pro quibus fuit excommunicatus, quæ videlicet exponuntur in forma ſecundum quam ipſe antequam abſolveretur juravit, pareat omnibus mandatis eccleſiæ, & quod ea in perpetuum ſervet, ita ut ſi quod illorum non fuerit, vel contravenerit manifeſte, nos ei nullum conſilium vel auxilium ſeu obſequium per nos vel per homines ſive amicos noſtros aliquatenus impendemus; immo quouſque plene paruerit, faciemus contra ipſum pro poſſe noſtro quicquid Romana eccleſia vel ejus nuntius ſive legatus nobis mandaverit faciendum. Item ſtratas publicas per totum noſtrum epiſcopatum ſecuras ſervabimus & faciemus inviolabiliter obſervari. Item &c. *ut in reliquis formulis. In fine ſcribitur.* Hæc omnia ſucceſſores noſtros ſingulis annis faciemus jurare. Si quis autem hæc jurare noluerit, ipſum hæreticum habebimus manifeſtum, nec ejus judicium ſive auctoritas vigorem in aliquo ſortiatur. Et ego ſupra memoratus Milo domini papæ notarius apoſtolicæ ſedis legatus auctoritate legationis, qua fungor; ad prædicta exequenda vobis prædictis conſulibus & ſucceſſoribus veſtris poteſtatem & auctoritatem concedo. Hæc omnia pro poſſe ſuo bona fide & ſine aliquo malo ingenio corporaliter juraverunt ſe obſervaturos B. Caput de bove, Deodatus de Rocennaco, P. de Biſanchis, Regordus, P. Belliani, & G. de Planterio conſules. Et hoc idem ſimpliciter juravit ſe tenere pro ſeipſo, I. Luciani Montis

peſſu-

☞ pellulani bajulus. Actum est hoc in ecclesia sanctæ Crucis in præsentia domini Willelmi Magalonensis episcopi, B. præpositi, B. de Mesca sacristæ, B. de Agrisolio, P. de Lunello, I. de Montelauro archidiaconi, B. de Maurino sacerdotis, Michaelis de Sauzeto diaconi, Berengarii Lamberti, I. de Latis, P. de Montelauro causidicorum, & Vigenis Laurentii notarii publici, qui rogatus hæc scripsit. ANNO CHRISTI 1209.

In nomine domini nostri Jesu Christi, Anno ejusdem Incarnationis MCCIX. III. Kal. Augusti, anno pontificatus domini Innocentii papæ III. duodecimo.

Nos consules civitatis Arelatensis juramus super sancta Dei evangelia manu tacta tibi magistro Miloni domini papæ notario apostolicæ sedis legato de mandato & auctoritate tua, quod bona fide, sine omni malo ingenio, & sine fraude, consulemus & operam dabimus, pro posse nostro, quod dominus R. comes Tolosanus tam per se, quam per hæredes suos super iis, pro quibus fuit excommunicatus, quæ videlicet exprimuntur in forma secundum quam ipse antequam absolvetur juravit, pareat omnibus mandatis ecclesiæ, & quod ea in perpetuum servet; ita ut si quod illorum non fecerit vel contravenerit manifeste, nos ei nullum consilium vel auxilium seu obsequium per nos vel per homines sive amicos nostros aliquatenus impendemus; immo quousque plene paruerit, faciemus contra ipsum pro posse nostro quicquid Romana ecclesia vel ejus nuntius sive legatus nobis mandaverit faciendum. Item stratas publicas, *ut in aliis formulis, In fine legitur*. Hoc autem nos dicimus facturos si ab ecclesiastico judice certiorati fuerimus. Hæc omnia singulis annis successores nostros faciemus jurare. Si quis autem hæc jurare noluerit, ipsum tamquam hæreticum habebimus manifestum, nec ejus judicium sive auctoritas vigorem in aliquo sortiatur. Et ego supra memoratus Milo domini papæ notarius A. S. L. auctoritate legationis, qua fungor, ad prædicta exequenda vobis prædictis consulibus & successoribus vestris potestatem & auctoritatem concedo. Hæc omnia pro posse suo bona fide & sine aliquo malo ingenio corporaliter juraverunt se observaturos B. Roniarda, R. Petrus de super Rhodano, Cabritus, B. Ferreoli, R. de Farnaria, R. Garmerus, consules. Et hoc idem juraverunt simpliciter se tenere pro posse suo cives Arelat. infrascripti, scilicet Ugo de Arenis Cepo, P. de Leone, R. Berrenus, B. Scopha, P. Bonus, D. de Nemauso, M. Gervasius, P. de Thoro, P. Raymundi, U. de Thoro. Actum est hoc in palatio domini archiepiscopi super portam S. Stephani, in præsentia S. præpositi Arelatensis ecclesiæ, Ber. sacristæ, Theodosii canonici Januensis, & P. Fortis notarii Arelatensis, qui rogatus hæc scripsit.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ejusdem incarnationis MCCIX. IV. Non. Augusti anno pontificatus domini Innocentii papæ III. duodecimo.

Nos consules & omnes homines Argentariæ juramus super sancta Dei evangelia manu tacta vobis Burno Vivariensi episcopo & G. Bodi, ad hoc specialiter delegatis a domino Milone domini papæ notario, A. S. L. de mandato & auctoritate ipsius legati quod bona fide, sine omni malo ingenio, & sine fraude, consulemus & operam dabimus pro posse nostro, quod dominus R. comes Tolosanus tam per se quam per hæredes suos super iis omnibus, pro quibus fuit excommunicatus, quæ videlicet exponuntur in forma secundum quam ipse antequam absolveretur juravit, pareat omnibus mandatis ecclesiæ, & quod ea in perpetuum servet, ita ut si quod illorum non fecerit vel contravenerit manifeste, nos ei nullum consilium vel auxilium seu obsequium per nos vel per amicos nostros aliquatenus impendemus; immo quousque plene paruerit, faciemus contra ipsum pro posse nostro quicquid Romana ecclesia vel ejus nuntius sive legatus nobis mandaverit faciendum. Item stratas publicas per totum Vivariensem episcopatum securas servabimus & faciemus inviolabiliter observari. Item ecclesias omnes & domos religiosas in Vivariensi episcopatu tam in civitate Vivariensi quam extra in plenaria conservabimus libertate, videlicet quod ab eis exactiones aliquas seu tallias nullatenus exigemus, & defunctis earum rectoribus, ipsas vel domos earum nullo modo spoliabimus, nec administrationi earum seu custodiæ occasione alicujus consuetudinis vel aliqua alia, nisi forte rogati ab episcopo vel capitulo, nos immiscebimus; sed omnia sine diminutione aliqua defunctorum successoribus reserventur, & electioni episcopi vel alterius rectoris ecclesiæ faciendæ per nos vel per quacumque aliam personam nullatenus immiscebimus, nec aliquam violentiam faciemus vel impedimentum præstabimus quo minus electio canonice ac libere celebretur. Item pacem seu treuguam, sicut nobis per ecclesiam Romanam vel ejus legatum seu nuntium injunctum fuerit, bona fide observabimus, & faciemus per episcopatum Vivariensem pro posse nostro in perpetuum observari. Item si episcopus vel capitulum Vivariense vel alia persona ecclesiastica nobis aliquos hæreticos in episcopatu Vivariensi nominaverit, vel credentes, vel per nosmetipsos cognoscere poterimus aliquos hæresim vel facere conventicula illicita, ipsos persequemur secundum legitimas sanctiones, & eorum bona omnia pro posse nostro infiscabimus. Item Judæos ab omni administratione publica vel privata omnino removebimus, & nullo unquam tempore eosdem vel alios ad eandem administrationem vel aliam assumemus, nec eorum consilio contra Christianos utemur, nec in domibus suis Christianos vel Christianas ad servitium eorum permittemus habere; & si contra hanc prohibitionem habuerint vel tenuerint, tam Judæorum quam Christianorum morantium cum eis bona omnia infiscabimus. Item etiam ecclesias incastellatas Vivariensis episcopatus ad arbitrium diœcesani nostri episcopi vel aliorum prælatorum, ad quos pertinere noscuntur, penitus diruemus, vel etiam reservabimus si quas duxerint reservandas; quas ipsi episcopo vel aliis prælatis trademus, ut perpetuo possideantur ab eis. Item de nobis conquerentibus secundum arbitrium magistri Milonis domini papæ notarii A. S. L. vel tuum, domine Vivariensis episcope, vel alterius legati seu judicis ordinarii vel delegati justitiam faciemus. Item si quis de Vivariensi episcopatu propter suos excessus excommunicatus fuerit, & commonitus ab ecclesiastico judice non satisfecerit infra mensem, ei centum solidos Podienses auferemus; immo quolibet mense, in quo excommunicatus permanserit, ei summam auferemus præfatam; si vero solvendo non fuerit, eum sub banno ponemus. Hoc autem ANNO CHRISTI 1209.

nos

☞ nos dicimus facturos si ab ecclesiastico judice A certiorati fuerimus. Hæc omnia singulis annis ANNO CHRISTI 1209. successores nostros consules faciemus jurare. Si quis autem hæc jurare noluerit, eum tamquam hæreticum habebimus manifestum, nec eis judicium sive auctoritas vigorem in aliquo sortiatur. Et nos B. Vivarienſis episcopus & G. Todi vobis ex parte domini legati supradicti ad prædicta omnia exequenda auctoritatem & potestatem concedimus vobis prædictis consulibus & toti populo Argentariæ. Hæc omnia pro posse nostro nos observaturos juramus in animam nostram & in animam totius populi. Ego W. Garns, R. Besceda, Ber. Roquerius, Argentariæ consules; P. Mazel, S. Mascals, R. Chairicus. Bern. Dalbiges, Ermengaus, R. de Riberia, R. Salgues, B Ber de Fisac, W. Esteves, P. Faber, & totus populus Argentariæ.

Nos Ugo & R. nepos ejus de Baucio promittimus vobis domino Miloni domini papæ notatio A. S. L. sub debito juramenti, quod vobis apud sanctum Ægidium præstitimus quod quam cito per vos vel nuntium vestrum fuerimus requisiti, castrum de Alansone vobis vel cui mandaveritis assignari omni occasione postposita faciemus, & ex nunc idem castrum profitemur nos vestro nomine possidere. Volumus etiam ut idem castrum nostris custodiatur expensis,

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ejusdem incarnationis MCCIX. II. Non. Septembris anno pontificatus domini Innocentii papæ III. duodecimo. ANNO CHRISTI 1209.

Ego G. de Fabrano Dei gratia comes Forncalcarienſis juro super sancta Dei evangelia manu tacta tibi magistro Miloni domini papæ notario A. S. L. quod stratas publicas per totum meum districtum securas servabo & faciam inviolabiliter observari. Item pedagia &c. *ut in reliquis formulis. In fine legitur.*

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ejusdem incarnationis MCCIX. IV. Idus Septembris, anno pontificatus domini Innocentii papæ III. duodecimo.

Nos consules & cives Cavellicenſes juramus super sancta Dei evangelia manu tacta tibi magistro Miloni domini papæ notario A. S. L. de mandato & auctoritate tua, quod bona fide, sine malo omni ingenio, & sine fraude, consulemus & operam dabimus pro posse nostro, quod dominus R. comes Tolosanus &c. *sicut in reliquis formulis juramenti.*

CONCILIUM AVENIONENSE

Ab Hugone Regiensi Archiepiscopo,

Et Theodosio, sedis apostolicæ legatis, celebratum anno Domini MCCIX.

TITULI CAPITUM.

I. *Ut episcopi frequentius vel prædicent, vel faciant prædicari.*
II. *Ut hæretici exterminentur ac puniantur; Judæi omni administratione priventur.*
III. *Ut usurarii excommunicentur.*
IV. *Ut Judæi restituant usuras: ne publice, aut diebus festis laborent, aut diebus abstinentiæ vescantur carnibus.*
V. *Ut decimæ ab omnibus persolvantur.*
VI. *Ut vectigalia nisi legitima non exigantur.*
VII. *Ut ecclesiæ, & ecclesiasticæ personæ, sint a vectigalibas immunes.* D
VIII. *Ut electionibus sacris laici non se immisceant, neque vicesimam partem reddituum ab ecclesiis, ecclesiasticis personis, religiosis domibus extorqueant.*
IX. *Ut ecclesiæ non muniantur propugnaculie, nisi ad repellendos paganos.*
X. *Ut ad pacem servandam etiam inviti cogantur*
XI. *Ut judices ecclesiastici jus diligentius unicuique reddant.*
XII. *Ut faciliores non sint in relaxanda excommunicationis aut interdicti sententia.*
XIII. *Ut perjuri, & qui per sex menses in excommunicatione permanserint, ad sedem apostolicam absolvendi mittantur.* E
XIV. *Ut patroni intra sex menses vacantis ecclesiæ, idoneum præsentent.*
XV. *Ut religiosi professi proprietatem habere non sinantur.*
XVI. *Ut raptores & violatores pacis, anathemati subjiciantur; alioquin episcopus injuriam resarciat damnum passis.* C
XVII. *Ut in sanctorum vigiliis saltationes non fiant, & cantilenæ non audiantur.*
XVIII. *Ut clerici cum regulares, tum sæculares, habitu sint honesto & decenti.*
XIX. *Ut clerici, cum episcopus jusserit, ad sacros ordines promoveantur; & ne advocationis officio fungantur.*
XX. *Pœnæ decretæ in consanguineos eorum, qui Petrum de Castro-novo, & Gaufredo interfecerunt.*
XXI. *Ut archiepiscopi, & episcopi has constitutiones observari faciant.*

PRÆFATIO.

IN nomine Domini, anno Incarnationis ejusdem millesimo ducentesimo nono, pontificatus domni Innocentii papæ III. anno XII. octavo Id. Septembris. Hæc quæ sequuntur, statuta fuerunt apud Avenionem in concilio generali sub Hugone Regiensi episcopo, & Milone domni papæ notario, apostolicæ sedis legatis, præsentibus Viennensi, Arelatensi, Ebredunensi, & Aquensi Archiepiscopis, & episcopis viginti numero, necnon & multis abbatibus, & aliis ecclesiarum rectoribus. Cum in Provinciæ partibus refrigescente charitate adeo abundaverit malitia, quod fere omnes indigenæ in profundum venerit vitiorum: ut præsentibus & futuris temporibus Proviocialium malitiis occurratur, innovare antiquos & novos etiam canones sancta synodus promulgare decrevit: ea potissimum ratione inducta, quod morbis insuetis adhibere convenit excogitata

ANNO CHRISTI 1209.

tata remedia, & antidota insueta; & vulnera quæ levia fomenta non sentiunt, mordicativis seu vexativis remediis curari decet.

CAPUT I.

I. Ut episcopi frequentius vel prædicent, vel faciant prædicari.

Quia igitur propter formidandam & puniendam negligentiam prælatorum, qui existentes mercenarii potius quam pastores, se murum pro domo Israel non opponunt, nec populis suæ gubernationi commissis evangelizant evangelicam disciplinam, in his partibus diversæ ac damnatissimæ hæreses pullularunt: præsentis comprobatione concilii duximus statuendum, ut in sua diœcesi quilibet episcopus frequentius & diligentius solito fidem prædicet orthodoxam; & cum expedierit, per alias honestas & discretas personas faciat prædicari. In eo tamen & diligens & cautus prædicator existat, ut adulteria, fornicationes, perjuria, usuras, odia, aggressiones, & cetera mortalia vitia adeo verbo detestetur & opere, quod exinde honestas, pax, patientia, & justitia, & ceteræ inserantur virtutes.

II. Ut hæretici exterminentur ac puniantur; Judæi omni administratione priventur.

Quia omnes non obediunt in Evangelio, ad supplementum gladii spiritualis, materialis auxilium sæpius ab ecclesia imploratur: decernimus, quod quilibet episcopus cives suos, comites, castellanos, milites, & alios parochianos suos, de quibus viderit expedire, per censuram ecclesiasticam, si opus fuerit, jurare compellat, sicut illi de Montepessulano juraverunt, præcipue circa exterminandos hæreticos excommunicatos, perdurantes in sua pertinacia peculiariter puniendos: Judæos a publica seu privata administratione privandos, & quod nunquam ad suum ministerium in domibus propriis permittantur habere Christianos. Et in eo præsertim dicti nobiles & alii adstringantur, quod coram suo judice, sive sit ordinarius, seu delegatus, de se conquirentibus exhibeant justitiæ complementum. Et ut plenius episcopus exterminare valeat de sua diœcesi hæreticam pravitatem: in singulis parochiis suis tam in civitate, quam extra, sacerdotem unum, & duos vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures si opus fuerit, juramenti religione adstringat; quod si quos ibi repererint hæreticos, credentes, fautores, vel receptatores eorum, ipsi episcopo, & consulibus civitatum, & dominis locorum, seu bajulis eorumdem cum omni studeant festinantia intimare, ut eos puniant secundum canonicas & legitimas sanctiones, nihilominus bona ipsorum omnia confiscantes. Si autem in ho obsequio divino præfati consules, & alii, ab episcopis requisiti, fuerint negligentes, vel etiam contemptores: ipsorum personæ excommunicentur specialiter, & terræ interdicto ecclesiastico supponantur. Et ut ipsis efficacius det vexatio intellectum: si qua castra, vel possessiones, tales ab ecclesia noscuntur habere: propter ingratitudinem & indevotionem suam, ad ipsam redeant pleno jure. Illud præcipue non duximus dimittendum, quod defensores, receptatores, & hæreticorum fautores, cum ipsis hæreticis pari volumus pœna feriri.

ANNO CHRISTI 1209.

III. Ut usurarii excommunicentur.

Licet ad exstirpandum usurarum vitium utriusque conveniat pagina testamenti, & nihilominus super hoc canonica plurima emanaverint instituta: quia tamen prætermissis aliis negotiis, multi quasi licite usuras exercent, ad detestationem vitii memorati, aliquid duximus apponendum: ut videlicet festivis diebus & solemnibus, & maxime cum synodus celebratur, usurarii omnes, sive suo, sive alieno nomine crimen illud exerceant, generaliter excommunicationis vinculo innodentur. Si vero fuerint publici, aut de crimine illo convicti: si post trinam admonitionem satisfacere noluerint, nominatim eadem feriantur censura, & insuper infligantur eisdem pœnæ contra usurarios in Lateranensi concilio constitutæ: scilicet, ut eorum non recipiantur oblationes, nec, si in illo peccato decesserint, ecclesiasticam habeant sepulturam.

IV. Ut Judæi restituant usuras: ne publice aut diebus festis laborent, ut in diebus abstinentiæ vescantur carnibus.

De Judæis usurariis illud statuit concilium, ut per excommunicationis sententiam in Christianos, qui eis in commerciis, seu alio modo participaverint, ab usurarum exactionibus compescantur; & secundum constitutionem domni Innocentii papæ III. ad remittendas eas- extra, de usuris c. 12. dem compellantur. Quibus etiam prohibemus, & jubemus, per episcopos pœna simili prohiberi, ne diebus Dominicis & solemnibus publice laborare præsumant; nec carnibus, abstinentiæ diebus, vescantur.

ANNO CHRISTI 1209.

V. Ut decimæ ab omnibus persolvantur.

Ad notitiam hujus sanctæ synodi multiplici querela pervenit, quod laici, & ceteræ personæ, quæ de mandato Dominico ad præstationem decimarum & primitiarum tenentur, eas in grave animarum suarum præjudicium non dandas penitus contendunt, in erroris sui favorem alii dissuetudinem, alii præscriptionem temporis allegantes. Cum igitur decimæ ac primitiæ adeo debitæ sint, ut sine voluntate eorum quibus debentur, absque mortali peccato non valeant retineri: volumus, & præcipimus, ut tam laici, quam aliæ personæ, de bonis omnibus sibi collatis a Deo, non deductis expensis, ad solutionem ipsarum per ecclesiasticam censuram compellantur, præscriptione aliqua, titulo, seu consuetudine, non obstante. Prohibemus insuper, ne episcopus, aut alia persona ecclesiastica, alicui laico collectionem decimarum perpetuo concedat habendam; nec laici, si eis concessum fuerit, ex hujusmodi concessione aliquod jus sibi valeant vendicare. Ad hæc Vallem de Tretis, quæ ut acephala in nullius diœcesi asseritur instituta, domino episcopo Regiensi apostolicæ sedis legato ad custodiam decernimus specialiter assignandam, qui spirituali, & etiam si oportuerit materiali gladio, expellat ex ipsa hæreticam pravitatem, & fidelibus, qui fuerint ibi pro tempore, sicut debuerint, ecclesiastica ministret sacramenta, donec summus pontifex aliud de ipsa dixerit exponendum. Salvis privilegiis Romanorum pontificum.

VI. Ut vectigalia nisi legitima non exigantur.

Onera importabilia, & deprimentes fasciculos, quantum cum Deo possumus, attenuare volentes: jubemus ut tam ecclesiasticæ personæ, quam sæculares, a pedagiis, quidagiis, salinariis, & aliis indebitis exactionibus, per excommunicationis sententiam in personas, & interdictum terrarum, penitus desistere compellantur: nisi forte regum, vel imperatorum concessione probaverint se habere. Prohibemus insuper, ut nullus propter pedagia, vel alias indebitas exactiones, excommunicatus ab episcopo, vel alia persona ecclesiastica, reconcilietur ecclesiæ, nisi quidquid a tempore latæ sententiæ probabitur extorsisse, cum integritate restituat, & distribuat secundum reconciliantis arbitrium.

ANNO CHRISTI 1209.

VII. Ut ecclesiæ & ecclesiasticæ personæ sint a vectigalibus immunes.

Cum ecclesia Dei, & ecclesiasticæ personæ beneficium in domo Domini habeant, sive sint expertes illius quæ se secundum canonica & civilia jura ab angariis & parangariis, & prorsus ab omnibus indebitis exactionibus censentur immunes, a laicis, divina reverentia & timore abjectis, ancillatæ, & sub tributo importabili constitutæ: sub anathematis districtione modis omnibus prohibemus, ut albergarias, procurationes, exactiones, seu tallias aliquas ab ipsis de cetero laici exigant, vel extorquere præsumant: immo tam ecclesias & domos religiosas, quam & nominatas personas, in pleniſſima libertate conservent. Ita videlicet, quod episcopis, vel aliis earum rectoribus defunctis, ipsas nullo modo audeant spoliare, nec se administrationi earum, seu custodiæ, nisi forte rogati ab episcopo, vel capitulo, occasione alicujus consuetudinis, seu aliqua alia, immiscere: sed omnia cum integritate qualibet defunctorum successoribus reserventur.

mutuum aliquid

VIII. Ut electionibus sacris laici non se immiscent, neve vicesimam partem redditum ab ecclesiis, ecclesiasticis personis, religiosis domibus extorqueant.

Inhibemus ne electioni episcopi, vel alterius rectoris ecclesiæ faciendæ, per se, vel per quamcumque aliam personam, se immiscent, vel violentiam faciant, vel impedimentum adhibeant, quo minus electio canonice ac libere celebretur. Illud autem tanquam abominabile ac præposterum, districtione qualibet prohibemus: ne videlicet ab ecclesiis seu religiosis domibus ab ecclesiasticis personis, sicut in quibusdam locis hucusque præsumptum audivimus, vicesimam partem annuorum redituum in posterum ratione murorum, vel aliqua occasione, laici extorquere contendant.

IX. Ut ecclesiæ non incastellentur, nisi ad repellendos paganos.

Propter abominationes quas vidimus & intelligimus ab illis, qui ecclesias incastellando, domos Domini convertunt in speluncam latronum, aliquid severius constituimus contra hujusmodi præsumptores: sub anathematis pœna districtissime inhibentes, ne quis ulterius, nisi forte ad repellendam instantiam paganorum, aliquam ecclesiam incastellare præsu-

ANNO CHRISTI 1209.

sumat & attentet; immo incastellatas, videlicet totam incastellaturam, & quidquid infra cimiterium ædificatum est, ad arbitrium diœcesanorum episcoporum quam celerius poterunt ad diruendum jubemus, præter illam vel illas quas ad tuitionem parochianorum episcopis visum fuerit reservari: quæ perpetuo possideantur ab eis, vel aliis personis ecclesiasticis teneantur. Si forte aliquis temerarius & violentus detentor, ecclesiam incastellatam ad mandatum sui episcopi noluit diruere, vel ei noluerit tradere possidendam: nominatim excommunicationis vinculo percellatur, & interdicti sententia supponatur tota terra ipsius.

X. Ut ad pacem servandam etiam inviti cogantur.

Sicut peccatis exigentibus multo tempore sumus experti, propter guerram, seu baronum & civitatum discordiam, tam personæ quam terræ ipsorum, in exterminium & direptionem trahuntur. Ad cujus jacturæ remedium, pacem & concordiam etiam invitis prædicari & seminari oportet. Jubemus ergo, ut cives, & civitatum rectores, comites, barones, castellani, milites, & alii, qui ab episcopis ad hoc idonei videbuntur, ad pacem seu treugam faciendam pariter & servandam, necnon & ut stratæ publicæ serventur secure, ab episcopis, si forte fuerint difficiles, per ecclesiasticam districtionem cogantur: & interim, quousque pacem juraverint, sint a pacis beneficio alieni. Et quoniam triplex funiculus difficilius rumpitur: præcipimus, ut ad pacem faciendam firmiter & servandam, episcopi sibi mutuum auxilium studeant exhibere, sicut in capitulo felicis recordationis domni Alexandri papæ tertii plenius continetur. Quia vero per Aragones, Brabanzones, Baselones, Ruptarios, seu quocunque alio nomine censeantur, multotiens discordia & perturbatio & rapina generantur in terris: de ipsis ad memoriam revocamus, quod ab eodem dicto Alexandro contra ipsos noscitur constitutum, ut videlicet, sicut hæretici, &..... ante alios excommunicentur, & ab omnibus fidelibus expugnentur ubique locorum. Qui autem illos tenuerit, aut in terra sua esse permiserit, censura simili percellatur.

XI. Ut judices ecclesiastici jus diligentius unicuique reddant.

Inter ceteras querelass quæ ad hanc synodum perlatæ fuerunt, illam severius puniendam & corrigendam censemus: videlicet, quod archiepiscopi, episcopi, & ecclesiarum prælati, sive ordinarii sint, sive judices delegati, tepidi sunt nimium & remissi ad justitiam coram se querelantibus faciendam propter quod quanta possumus & convenit ratione censemus, ut causas, quæ in conspectu ipsorum propositæ fuerint, quam diligentius & festinantius poterunt, studeant terminare: cogantque subditos suos in judicio servare illud idem.

XII. Ut faciliores non sint in relaxanda excommunicationis aut interdicti sententia.

Intelleximus etiam, quod sententias tam excommunicationis, quam interdicti, sine congrua satisfactione relaxant. In quo casu illam districtionem præcipimus inviolabiliter observari, quam domnus Innocentius papa III. in quadam sua decretali noscitur expressisse: hoc est, ut si quis quia datum damnum noluit emendare, fuerit excommunicationis vinculo astrictus, præter juratoriam cautionem, ante faciat de damno dato emendam, quam ejus sententia relaxetur. Si vero excommunicationis sententia feratur in aliquem, qui citatus ad judicium venire contempsit: ad eam relaxandam sufficit, si, quod juri pareat, præstiterit juramentum. Et quia interdum hujusmodi judices a malo non revocat amor Dei, nec ecclesiastica disciplina: negligentes & contemptores hujusmodi ad restituendum damnum passis duximus condemnandos.

XIII. Ut perjuri, & qui per sex menses in excommunicatione permanserint, ad sedem apostolicam absolvendi mittantur.

Contra publice perjuros, seu convictos de perjurio, & eos qui pertinaciter in excommunicatione per sex menses permanserint, pro eo quod faciles sunt homines ad perjuria, & ad censuram ecclesiasticam contemnendam, specialem & novum canonem promulgamus: scilicet, ut nulli episcoporum liceat hujusmodi anathematizatos absolvere, sed ad sedem apostolicam, sicut sacrilegi & incendiarii, absolvendi mittantur. Perjuris vero, * propter aliam satisfactionem, dictam sedem in præsentia visitare injungatur. Si forte clerici fuerint, in utroque casu ab officio & beneficio ecclesiastico repellantur: ad quorum neutrum restitui valeant, nisi per summum pontificem, vel ipsius legatum.

* *Forte*, præter. *Harduinus*.

CIRCA A. CHRISTI 1209.

XIV. Ut patroni infra ſex menſes vacantis eccleſiæ idoneum præſentent.

Quorumdam monachorum, & aliorum, ſive ſint religiolæ, ſive aliæ quæcunque perſonæ, proviſio indiſcreta, qui eccleſias ad præſentationem ipſorum pertinentes, ex certa ſcientia quandoque faciunt ultra tempus a canone indultum vacare, nos Lateranenſem conſtitutionem innovare compellit: in qua noſcitur conſtitutum, quod niſi a monachis, & aliis perſonis, infra ſex menſes, ad vacantes eccleſias epiſcopis idoneæ fuerint perſonæ præſentatæ, poſtmodum appellatione remota, liceat in illis ordinare rectores, qui præeſſe noverint & prodeſſe: ita tamen, quod ex hoc nullum patronis in poſterum præjudicium generetur.

XV. Ut religioſi profeſſi, proprietatem habere non ſinantur.

Ad hæc, epiſcopis, abbatibus, præpoſitis, & ceteris religioſis, prioribus, conventus inſinuat ſynodalis, & ſub atteſtatione divini judicii diſtricte injungit, ut ſubditis ſuis profeſſi licentiam habendæ proprietatis non tribuant, cum etiam hoc Romano pontifici non liceat, ſicut domnus Innocentius papa tertius, in quadam ſua conſtitutione teſtatur.

XVI. Ut raptores, & violatores pacis, anathemati ſubjiciantur: alioquin epiſcopus reſarciat injuriam damnum paſſis.

Ut raptorum, violatorum pacis, & eorum, qui in ſtratis publicis aggreſſuram committunt, necnon qui captos homines ad redemptionem compellunt, nimium greſſanti malitiæ occurratur: antiqua innovantes ſtatuta, decernimus, ut in quacumque diœceſi præfatas iniquitates dicti malefactores deprehenſi fuerint exercere, ab epiſcopo illius loci anathematis diſtrictioni ſubdantur: ipſum alii circumadjacentes epiſcopi, quouſque paſſis injuriam plene ſatisfactum fuerit, teneantur viriliter adjuvare, ſententiam quam in delinquentem tulerit obſervantes, & auxilium ei manu militari etiam, ſi opus fuerit, impendentes. Quod ſi quis epiſcoporum contempſerit, ad reſarciendum damnum paſſis injuriam teneatur.

XVII. Ut in ſanctorum vigiliis ſaltationes indecoræ non fiant in eccleſiis, & cantilenæ amatoriæ ibidem non dicantur.

Statuimus, ut in ſanctorum vigiliis in eccleſiis hiſtoricæ ſaltationes, obſcœni motus, ſeu choreæ non fiant, nec dicantur amatoria carmina, vel cantilenæ ibidem; ex quibus præter id quod aliquotiens auditorum animi ad immunditiam provocantur, obturus & auditus quorumlibet ſpectantium polluuntur.

ANN. CHR. 120[illegible]

XVIII. Ut clerici tum regulares, tum ſæculares, habitu ſint honeſto & decenti.

Pro eo quod clerici, & qui religioni adſtringuntur ex voto, & etiam ſæculares, nec opere, nec habitu profeſſionem ſuam oſtendunt, immo, quod dolentes & inviti dicimus, adeo diſſoluti ſunt, & multipliciter immunditiis & exceſſibus implicantur. quod ſicut laicus ſic & ſacerdos: laicis quibus ipſi ſunt ſignum poſiti ad ſagittam, eorum corrumpuntur exemplo; & quos in omnibus actionibus ſuis ad honeſtatem prævenire deberent & vitam, tanquam cæci cæcos eos in foveam trahunt, & ad gehennam præcedunt. Circa religioſos igitur ſervandum jubemus, ut in quacumque ſint dignitate aut ordine conſtituti, habitum & tonſuram & in aliis ſuæ profeſſioni habeant congruentem. Quibus firmiter inhibemus, ne panno de ſtamine forti, aut alio colorato, vel ſumptuoſo, ſeu aliquo ſerico, in futurum utantur. Cappas ſimiliter coloratas, manicatas prohibemus eiſdem. Circa ſæculares quoque illud firmiter præcipimus obſervandum: ut amodo, maxime in ſacris ordinibus conſtituti, convenientem coronam habeant, & clauſa deferant indumenta; nec rubeis; aut viridibus, ſeu aliquibus ſericis, in poſterum uti præſumant: ſed honeſtatem clericorum quæ in decretali felicis memoriæ Gregorii evidentius exprimitur, ſervent.

XIX. Ut clerici, cum epiſcopus juſſerit, ad ſacros ordines promoveantur: & ne advocationis officio fungantur.

Jubemus inſuper tam præpoſitos, quam alios clericos, ad exhortationem, vel ad mandatum ſui epiſcopi, ſine difficultate qualibet ad ſacros ordines promoveri. Præterea in ſacris ordinibus conſtituti, qui ſtipendiis eccleſiæ ſuſtentantur, coram judicibus ſæcularibus officium advocationis non ſumant contra canonica inſtituta; nec deteſtabiles conſpirationes faciant de cetero, ſeu conjurationes, in quacunque ſint eccleſiæ profeſſione aut ordine conſtituti. Quicumque autem conſtitutionis hujus propria temeritate ſe conſtituerint tranſgreſſores, a ſuis epiſcopis canonice puniantur.

XX.

ANNO CHRISTI 1209.

XX. Pœnæ decretæ in consanguineos eorum, qui Petrum ac Castro novo, & Gaufredum interfecerunt.

Miserabilem & lacrymosam interfectionem sanctæ memoriæ Petri de Castronovo, apostolicæ sedis legati, ad memoriam reducentes; & atrox facinus necis magistri Gaufredi canonici Gebennensis, piæ & religiosæ conversationis & vitæ, his temporibus nequiter perpetratum; & aliorum plurimorum religiosorum virorum, quos non sufficimus ad præsens, nec expedit enarrare: tanti facinoris frequentia, & atrocitate commoti, ultione qua possumus prosequentes, sacri approbatione concilii duximus statuendum: ut nullus de parentela illorum, qui præfatos clericos occiderunt, usque ad tertiam lineæ cujuscumque generationem, ecclesiasticum beneficium consequatur. Immo si qua forsitan sunt adepti, tamdiu suis beneficiis spolientur & officiis, donec per Romanum pontificem fuerint restituti. Statuimus etiam, ut si qui simile facinus commiserint in futurum, circa ipsorum consanguineos similis censura servetur. Quem rigorem circa illos tantum volumus observari, qui de perpetrata iniquitate, apud bonos & graves fuerint infamati.

ANNO CHRISTI 1209.

XXI. Ut archiepiscopi, & episcopi has constitutiones observari faciant.

Archiepiscopis, & episcopis, sub attestatione divini judicii districte jubemus, ut omnes suprascriptas constitutiones pro sua possibilitate bona fide observent, & faciant ab omnibus subditis suis inviolabiliter observari.

AD CONCILIA AVENIONENSIA DUO

Ab Hugone Regiensi episcopo & Milone A. S. L.

Anno 1209. habita.

ADNOTATIO CRITICA ET ADDITIO.

Ex Manfi suppl. To. I. pag. 810.

CONcilia Avenionensia duo, tota licet anti quitate invita; Labbeus vel potius Cossartius ex conjectura distinxit. Horum alteri tribuit canones XXI. ibi apud eum legendos; in alio vero anathemati traditum R. ymundum Tolosanum censet. Hanc ejus conjecturam falsi convincit, quod modo daturus sum, additamentum, demonstrans prius illud concilium anni 1209. anathematis sententiam in Raymundum tulisse; ex quo conficitur, alteri Avenionensi concilio quod ille anno 1210. pro ferenda in comitem sententia assignat, nihil agendum superesse. Est vero additamentum istud synodica concilii Avenionensis ad pontificem Innocentium III. nomine utriusque legati apostolici, Hugonis Regiensis & Milonis scripta, quam repeto ex Baluzii collectione epistolarum Innocentii III. tom. pag. 366. cui epistolam alteram adjungo tunc primum, sed privato nomine, ab eodem Milone A. S. L. ad pontificem scriptam, & a Baluzio ibidem vulgatam, in qua res in eodem concilio actas illi exponit.

DOMINO PAPÆ.

Sanctissimo patri ac domino Innocentio Dei gratia summo Pontifici, Hugo Regensis episcopus, & Milo humilis servus ejus, voluntarium debitæ servitutis obsequium.

CUm nuper apud civitatem Avinionensem pro statu provinciæ cum multis archiepiscopis & episcopis & aliis ecclesiarum prælatis essemus in concilio congregati, de consilio & assensu reverendi patris Abbatis Cisterciensis, & sacri approbatione concilii comitem Tolosanum anathematis vinculo innodavimus, & totam ipsius terram ecclesiastico suppositimus interdicto, pro eo quod idem comes venerabiles patres Carpentoratem & Vasionensem episcopos cum suis clericis non restituit pleno jure, sicut ego Milo ei præceperam sub religione præstiti juramenti & pœna in ipso juramento adjecta; pro eo etiam quod hæreticos & credentes de terra sua non expulit, neo eos ad arbitrium tradidit signatorum, ecclesiis quoque & religiosis domibus ac personis miserabilibus justitiam, sicut ei præceptum fuerat, non exhibuit, nec ad respondendum de se conquerentibus aliquos constituit responsales; similiter incastellatas ecclesias ad diœcesanorum episcoporum arbitrium non destruxit, & pedagia seu exactiones indebitas non dimisit. Hanc autem sententiam ita duximus moderandam, quod si comes ipse usque ad proximum festum omnium sanctorum ad præsentiam nostram accesserit, & super prædictis satisfecerit competenter, non sit hac excommunicatione ligatus; alioquin tam ipse quam terra ipsius, ut supra diximus, & excommunicationis & interdicti sententia teneatur. Quia igitur, sancte pater, veridica multorum relatione didicimus, quod comes ipse ad sedem est apostolicam accessurus, ut intercessione illustris regis Ottonis, regis quoque Franciæ, ac plurium aliorum, de quorum dilectione se jactat, terræ suæ, quæ tota pene in manibus vestris consistit, restitutionem obtineat, & sic esset novissimus error longe priore deterior, totius negotii veritatem vestræ sanctitatis auribus duximus declarandam; ut si forsan idem comes ad vos, sicut speratur, accesserit, in successore Petri petræ, quæ Christus est, inveniat firmitatem, indubitanter scientes, quod per Dei ac vestram gra-

☞ gratiam taliter est ligatus, quod deinceps recalcitrare non poterit, nec vestris sanctis jussionibus obviare; nisi forsan, quod Deus avertat, quod circa ipsum factum est aliquorum instantia dissolvatur. Roncellinum quoque sancti Victoris Massilienſis monachum apostatam & perjurum in eodem concilio anathematizavimus & malediximinus, non solum propter quandam nobilem, quam traduxit, sed ptopter alias causas multiplices, quas, cum sint notoriæ, supervacuum credimus enarrare. Hugonem etiam ferum castaldum ipsius Roncelini seu bajulum excommunicavimus nominatim, & omnes qui ei, sicut ipsius castaldo vel bajulo de cætero responderent. Multos alios quoque nobiles & burgenses Massilienses sententia eadem ligavimus, qui dictum Roncelinum in sua iniquitate defendunt. Civitatem Massilienſem similiter ac totam aliam terram Roncelini prædicti ecclesiastico suppositimus interdicto, pro eo quod eundem Roncelinum de monasterio per violentiam extraxerunt, & ipsum in sua malitia & pertinacia manutenuerunt, huc usque ejus dominium tanto tempore sustinentes. Item pro eo quod violentiam quam hominibus Montispessulani & peregrinis tam in rebus quam in personis idem fecerat Roncelinus, non prohibuerunt, cum possent. Pro eo etiam quod ea quæ statuta fuerant apud sanctum Ægidium pro quiete ac statu totius provinciæ noluerunt sicut aliæ civitates & castra jurare. Præfatus etiam dominus abbas de consilio omnium prælatorum ecclesiæ, qui fuerant in exercitu congregati, consules & consiliarios Tolosanos excommunicationis sententia innodavit, & totam civitatem ecclesiastico suppositit interdicto, pro eo quod hæreticos & credentes, quorum ibi est maxima multitudo, noluerunt cum rebus suis ad arbitrium tradere signatorum. Hæc ideo, pater sancte, vestris auribus duximus intimanda, ut si forsan aliqui prædictorum ad præsentiam vestram miserint vel accesserint, de his quæ acta sunt circa eos sciatis plenius veritatem.

ANNO CHRISTI 1209.

LITTERÆ MAGISTRI MILONIS
Missæ ad dominum papam.

Sanctissimo patri & domino Innocentio Dei gratia summo pontifici, Milo humilis servus ejus voluntarium debitæ servitutis obsequium.

POstquam cum exercitu signatorum a Lugduno per provinciam usque ad Montempessulanum processi, reverendo patri Cistercienſi abbati & principibus visum fuit plurimum expedire quod ad terram nobilium virorum comitum provinciæ & Furcalcarienſis, partim pro reformanda concordia inter eos, partim pro collecta facienda per ecclesias ad opus & subsidium exercitus Jesu Christi, celeriter remearem. Cumque Arelatenſem civitatem veniſſem oculata fide perspexi quod alias fama intellexeram * nuntiare. Videlicet quod vir nobilis Willelmus Porcelleti munitionem quamdam fortissimam super duabus ecclesiis & in cimiterio ipsarum constructam in insula quadam juxta ripam Rhodani, non longe ab eadem civitate, in perniciem transeuntium possidebat, domosque Domini converterat in speluncas latronum. Innumera enim maleficia, rapinæ scilicet, exactiones indebitæ, furta, & ceteræ abominationes committebantur in ea, & timebantur nihilominus in futurum committi. Propter quod me cum circumstantibus civitatibus continuo ad ipsam destruendam accinxi. Et quia timuit dictus nobilis ne terra ipsius tota in exterminium & direptionem veniret, non expectata manu militari, quamvis invitus, præfatam munitionem mihi tradidit subvertendam. Ea igitur funditus demolita, continuo Massiliam properavi, civesque Massilienses diligenter admonui pacem & alia, quæ circum adjacentia loca juraverant, jurarent & ipsi, & præcipue de facto Roncelini, in quo multum ecclesiam Dei scandalizaverant, satisfacerent competenter. In quorum nullo preces meas seu mandatum exaudire curarunt, excusationes in peccatis suis frivolas, scilicet Roncelini absentiam, allegantes; &, quod non sine verecundia multa & rubore sustinui, mihi publice, licet falso, in faciem objecerunt quod cum Romana ecclesia ei communicasset in multis, non tamquam apostatam seu excommunicatum ipsum vitare debebant. Exinde per Aquensem civitatem Avinionem revertens, præfatum comitem Fulcalcarienſem vocavi, eum diligenter inducens, ut, sicut comes Tolosanus, ceteri barones & civitates, se ad observantiam pacis & eorum quæ statuta fuerunt apud S. Ægidium obligaret. Ad quod, licet a principio difficilis multum extiterit, postmodum tamen, secundum voluntatem meam & consilium archiepiscoporum & episcoporum qui apud Avinionem ad concilium fuerant congregati, ad observandum quæcunque volui præcipere tam suam quam multorum commilitum suorum juratoriam mihi & insuper trium castrorum pignorativam exhibuit cautionem, quæ castra quibusdam discretis personis ecclesiasticis nomine vestro custodienda commisi. Circa vero comitem provinciæ ac terram ipsius, pro eo quod in Siciliam cum sorore profectus fuerat, quæ stabilienda fuerant stabilire nequivi. Ad communem tamen utilitatem & quietem totius provinciæ, multa in præfato concilio statuta fuerunt; & prædictus Roncellinus præcipue, tamquam apostata & perjurus, cum omnibus fautoribus suis & complicibus fuit nominatim anathematis vinculo innodatus, totaque civitas Massilienſis & terra ipsius ecclesiastico districtissime interdicto subjecta. Præfati quoque domini Cistercienſis abbatis fuit consilium & voluntas ut formam juramenti baronum, civitatum, aliorumque locorum, sicut in authenticis, quæ penes me habeo, continetur, vobis seriatim transmitterem, ponendam, si vestræ sanctitati videbitur, in regestis. Quæ forma ab originalibus sumpta & diligenter correcta in quaterno, meo sigillo signato, quam attulit lator præsentium, plenius continetur. Quia igitur, sancte pater, ad hoc res per Dei gratiam jam devenit, ut in tota provincia sit summa pax & tranquillitas reformata, dummodo facile non solvantur quæ multa sunt deliberatione statuta, beatitudinem vestram humili supplicatione deposco, quatinus si forsitan, sicut a multis creditur, Tolosanus comes, pacis justitiæ inimicus, ad præsentiam vestram accesserit pro recuperandis castris, quæ mihi vestro nomine assignavit, quod se jactat posse facile obtinere, non vos moveat ejus lingua solis mendaciis & contumeliis erudita; sed, sicut meruit, de die in diem manus ecclesiæ sentiat graviores. Cum enim super quindecim ad minus capitulis præter alias juratoriam ab eo receperim cautionem, fere in omnibus manifestissime dejeravit; in his præcipue quæ in aliis litteris continentur factis nomine domini Regensis & meo. Unde a jure quod habet in civitate Melgorii cecidit manifeste, & septem munitissima castra quæ de suis habeo in commissum Romanæ ecclesiæ ceciderunt. Avinionenses quoque, Nemausen-

* nuntiante

ANNO CHRISTI 1209.

☞ senſes, & homines ſancti Ægidii, ſicut in forma juramenti quod mihi veſtro nomine præſtiterunt, plenius continetur, de omni jure quod in civitatibus illis habet hominium Romanæ eccleſiæ parati ſunt exhibere. Verum, ſicut in preſatis habetur litteris, adhuc uſque ad proximum feſtum omnium Sanctorum expectabitur; in quo, ſi non venerit ſatisfacturus de omnibus, contra ipſum tam ſpiritualiter quam temporaliter procedetur. Caſtra ſiquidem quæ de ſuis habeo, adeo ſunt artificio & natura loci munita, ut cum auxilio civitatum, locorum etiam & baronum, qui eccleſiæ multa ſunt devotione ac juramento aſtricti, facillimum ſit ipſum exterminare de terra quam ſua vita turpiſſima diutius maculavit. Ad hæc, in eo quod Romana eccleſia tenet, caſtra, ullatenus ipſe non læditur; immo per hoc & his diebus extremum evaſit ſupplicium, & illeſa remanſit alia terra ſua. Comes quoque Fulcalcarienſis multique alii barones & nobiles, qui mihi multa caſtra munitiſſima reddiderunt, non ſolum ea non non repetunt, ſed offerunt alia inceſſanter, quoniam id tranquillitati provinciæ admodum expedire cognoſcunt. Si autem, quod Deus avertat, idem Toloſanus comes ſine alia ſatisfactione recuperaverit ſua caſtra, quicquid factum eſt contra hæreticos & pro pace ac quiete provinciæ ſtabilitum, prorſus ad nihilum redigetur, & melius eſſet nihil inchoatum fuiſſe, quam relinquere taliter inchoata. Parcat mihi veſtra benignitas, ſancte pater, ſi prolixius, vel aliter quam debuerim, forſan ſcripſi. Nam ex abundantia cordis os loquitur; & zelum bonum habeo, qui utinam ſcientia ſit conditus. Licet enim tam comes ipſe, quam præfatus nobilis, cujus adeo munitionem deſtruxi, quod pro centum milibus ſolidorum in ſtatum priſtinum reparari non poſſet, occulte mihi exitium machinetur, ſicut multorum certa relatione cognovi, nihil me tamen ab eo quod cœpi poterit revocare, quamvis uterque mortem fuerit machinatus legati. * Nam & comes ſemper poſtea interfectorem ipſius familiarem habuit & amicum, cum eſſet antea inimicus; & Willelmum Procelleti germanum interfectoris ejuidem poſtea ſemper habuit commenſalem.

ANNO CHRISTI 1209.

ANNO CHRISTI 1209.

* Petri de Caſtronovo

ANNO CHRISTI 1210.

ANNO CHRISTI 1210.

☞ GNESNÆ IN POLONIA CONCILIUM

Quo anathema dictum eſt in epiſcopum, & decanum eccleſiæ Poſnanienſis

Anno 1210. *circiter habitum.*

Ex Suppl. inſt. to. II. p. 813.

INnocentius papa III. in epiſtola regiſt. lib. XIV. dat: anno XIV. pontificatus ſui die XIV. Kal. aug. ideſt Chriſti 1211. ad Henricum Gneſnenſem archiepiſcopum hæc de concilio provinciali Gneſnenſi ſcribit. *Cum enim tu* (Philippo) *quondam epiſcopo & ... Decano Poſnanienſibus in plena ſynodo vinculo excommunicationis aſtrinxeris, iidem canonici diutius communicaverunt eidem: quanquam ipſis non licuerit ignorare ſententiam in provinciali concilio ſolemniter promulgatam.* Hæc tantum de concilio iſto ſcimus.

☞ CONVENTUS AD RAVENICAM.

In quo de bonis Eccleſiaſticis a laicis poſſeſſis reſtituendis actum & conventum eſt,

Anno 1210. *habitus.*

Ibid. p. 1210.

QUod conventum hunc laicorum & eccleſiarum præſulum inter eccleſiæ Dei concilia adiciverim, fecit & conventus ipſius celebritas, & cauſæ plane eccleſiaſticæ tractatio. Latini, qui non diu ante Conſtantinopolitanum imperium occupaverant, una cum civili principatu loca pariter eccleſiaſtica plura ſibi retinebant. Grave id viſum eccleſiarum expoliatarum præſulibus, querelaſque ea de re ſuas ad imperatorem detulerunt. Sed tanta erat occupantium potentia, ut agere pro authoritate nec ſummo principi liceret. Quamobrem ut componendæ pacis ratio aliqua iniretur, viſum eſt ſolemnem conventum ex principibus eccleſiaſticis laiciſque indicere, in quo partibus auditis conventum eſt in ſententiam, quam ſtatim recitabo, acceptam ex epiſtola Honorii papæ III. ea de re ſcripta & vulgata a Baluzio in Collect. epiſtolar. Innocentii III. to. 2. lib. XVI. pag. 835. In his litteris compoſitæ litis conventiones in publicas tabulas relatæ continentur. Sed principes fidem ſuam minime tunc liberarunt, cujus pervicaciæ ſuæ merito a judicibus ab Innocentio III. deſtinatis anathematis ſententiam retulerunt. Tum appellatum eſt ad pontificem; & pontifex cauſæ cognitionem diſtulit ad legatum ſuum eo ſtatim mittendum, ut ex epiſt. Innocentii 98. regiſt. lib. 16. diſcimus. Quid inde acciderit, indicat Honorius papa III. in ea epiſtola, cujus ſuperius memini. Surdis auribus reſtitutionem rerum occupatarum occinuerunt legati. Iterum ergo obſtrepitum eſt anathematum fulmine, quo fragore territi laici principes confugerunt ad Honorium III. Innocentii ſucceſſorem, a quo illæ propoſitæ ſunt pacis conditiones in iiſdem Honorii litteris legendæ. Ubi ſita jaceat Ravenica, locus habiti conventus, nullibi me legiſſe recolo; forte tamen locus erat in principatu Achajæ, ut ex litteris indicatis Honorii papæ colligitur.

TA-

ANNO CHRISTI 1210.

TABULÆ CONVENTIONIS

Inter ecclesiarum & imperii CPtani principes.

IN nomine Domini. Amen. Ad honorem Dei & sanctæ matris ecclesiæ, & domini papæ Innocentii III. Hoc est pactum sive conventio super universis ecclesiis positis sive sitis vel fundatis in Thessalonica usque Corinthum, quod intervenit inter dominum Thomam Dei gratia Constantinopolitanæ ecclesiæ patriarcham & archiepiscopos. Atheniensem, Larissensem, Neopatrensem, & episcopos infra ponendos, & barones inferius propriis nominibus declarandos.

Renuntiaverunt quidem domini Nameus Rossredus comestabulus regni Thessalonici, Otto de Roccha dominus Athenarum, Guido marchio, Ravanus dominus insulæ Nigripontis, Raynerius de Traval, Albertinus de Canosa, Thomas de Stromoncort, comes Bertuldus, Nicolaus de sancto Omer, Guillelmus de Blanel, Guillelmus de Arsa pro se & hominibus suis & fidelibus & vassallis, in manibus supradicti domini patriarchæ recipientis pro ecclesia nomine domini papæ & suo, & archiepiscoporum & episcoporum infra dictos terminos positorum & ecclesiarum cunctarum, omnes ecclesias & monasteria, possessiones, redditus, mobilia, & immobilia bona, & universa jura ecclesiæ Dei, volentes & firmissime promittentes dictas ecclesias & monasteria cum omnibus rebus suis habitis & habendis, & personas in eis positas & ponendas, & claustra ecclesiarum, & servientes, & servos, & ancillas & homines, & universa suppellectilia & bona libera & absoluta per se successoresque suos, homines, milites, vassallos, fideles, servientes, & servos in perpetuum permanere ab omnibus angariis & parangariis, tallis, servitiis, & servitutibus universis, excepto acrostico tantum, quod eis debent cuncti sive Latini sive Græci tam in dignitatibus quam in minoribus officiis & ordinibus constituti propter terras quas tenent ab ipsis, si quas tenent vel tenuerunt, quod tempore captionis civitatis regiæ Constantinopolitanæ solvebatur a Græcis, & nihil aliud debent, & nihil aliud præfati barones per se, successores suos, vassallos, homines, fideles, servientes & servos, sibi in prædictis ecclesiis sive monasteriis vendicare, nihilque in posterum usurpare; sed si qui ex prædictis clericis tam prælatis quam ceteris ecclesias vel monasteria destruere voluerint, debent, quantum eis licuerit, repugnare decenter & turbare ne compleant quod nequiter conceperunt. Si qui vero fuerint de clericis Latinis vel Græcis, sive monachis, papatibus vel calogeris, in dignitatibus vel minoribus ordinibus, vel officiis constituti, qui dictorum baronum terras detineant & laborent, & acrosticum solvere noluerint, termino inter eos statuto, nisi solverint quod tenentur, potestatem habeant nominati barones accipiendi de bonis eorum tantum quod eorum debitum, & nihil amplius, persolvatur; sed in cunctis absoluti & liberi quantum ad personas & res ipsorum & ecclesiarum quæ superabundant debitum perpetuo in posterum perseverent. Hæredes quoque sive filios clericorum sive papatum & uxores eorum non capiant vel detineant vel faciant detineri vel capi quandiu ad mobilia eorum seras poterint extendere manus, sive de eorum mobilibus eis poterit super debiti quantitate satisfieri competenter. Filii quoque laicorum Græcorum sive clericorum seu papatum in baronum servitio juxta morem solitum perseverent, nisi per archiepiscopos vel episcopos vel de eorum licentia fuerint ordinati. Post ordinationem vero eodem privilegio gaudeant quo funguntur clerici in obedientia Rom. eccl. constituti. Si qui vero papatum vel monachocum Græcorum baronum detinuerint & laboraverint terras quæ ad ecclesiarum vel monasteriorum non pertineant jura, eodem modo prædictis respondeant dominis quo fecerint laici qui eorum terras detineant & laborant. Alioquin si prefati barones contra jamdicta venerint, vel aliquod præmissorum, post admonitionem per suos excommunicentur prælatos, & tamdiu in excommunicatione persistant quandiu de damnis & injuriis canonice satisfecerint irrogatis. Ut autem præmissis fides plenior habeatur, de voluntate & consensu & auctoritate dominorum Thomæ patriarchæ & imperatoris Henrici Costantinopol. & archiepiscoporum & omnium baronum in præsenti chartula positorum appensa sigilla consistunt. Salvis in omnibus domini papæ auctoritate, reverentia, & honore, Acta sunt hæc apud Ravenicam anno Domini MCCX. indictione XIII. præsentibus archiepiscopis & episcopis, & electis, & clericis & militibus, videlicet Heraclienſi, Athenienſi, Lariſſenſi, Neopatrenſi archiepiſcopis, Avallonenſi, Fermopilenſi, Davalienſi, Zaratorienſi, Citrenſi electis, de quorum conſenſu & voluntate & auctoritate ſunt præmiſſa peracta, & præſentibus cantore Leonardo, Jacobo presbytero, Henrico magiſtro, Bonifacio canonico eccleſiæ ſanctæ Sophiæ de Conſtantinopoli, & priore Cruciferorum Bononiæ, archidiacono Thebano, decano Davalienſi, domino Arduino & Arnuldo capellanis imperatoris præfati, & præſentibus Guiffredo Mareſcalco totius imperii Romaniæ, & Rolandino de Canoſa, & Rainorio de Gumbulla, & Guillelmo de Sarz, & Bonuz de ſancto ſepulchro, & Gerandino de Gummula, & Jacobo de Aſſeſſo, & Hugone de Settenguen, Albuin de Plunges, & Philippo de Montis, & aliis pluribus. Hæc autem completa ſunt menſe Maji die ſecundo intrante.

ANNO CHRISTI 1209.

CONCILIUM PARISIENSE

Adversus Almarici hæresin et sectatores,

Et libros quosdam Aristotelis atque aliorum, anno Domini MCCIX.

I. De Almarici hæresi, ejusque sectatoribus damnatis.

Rigordus ad annum MCCIX. Fuit, *inquit*, in eadem sacra facultate (*Parisiensi*) studens quidam clericus Almaricus nomine, de territorio Carnotensi, villa quæ Bena dicitur, oriundus. Qui cum in arte logica peritus esset, & scholas de arte illa & de aliis artibus liberalibus diu rexisset, transtulit se ad sacram paginam excolendam. Semper tamen suum per se modum docendi & discendi habuit, & opinionem privatam, & judicium quasi sectum & ab aliis separatum. Unde & in ipsa theologia ausus est constanter asseverare, quod quilibet Christianus teneatur credere se esse membrum Christi, nec aliquem posse salvari qui hoc non crederet, non minus quam si non crederet Christum esse natum & passum, vel alios fidei articulos: inter quos articulos ipse hoc ipsum audacter audebat dicere annumerandum esse.

Cum igitur hoc ei ab omnibus catholicis universaliter contradiceretur, de necessitate accessit ad summum pontificem: qui audita ejus propositione & universitatis scholarium contradictione, sententiavit contra ipsum. Redit ergo Parisios, & compellitur ab universitate confiteri, ore, quod in contrarium prædictæ opinioni suæ sentiret: ore dico, quia corde nunquam dissensit. Tædio ergo & indignatione affectus, ut dicitur, ægrotavit, & lecto incumbens decessit in brevi, & sepultus est juxta monasterium S. Martini de Campis.

Post mortem ejus surrexerunt quidam venenosa ejus doctrina infecti, qui eo subtilius plusquam oportet sapere sapientes, ad exsufflandum Christum, & ad evacuandum novi testamenti sacramenta, novos & inauditos errores & inventiones diabolicas confinxerunt. Inter alios eorum errores impudenter astruere nitebantur, quod potestas patris duravit, quandiu viguit lex Mosaica. Et quia scriptum est: *Novis supervenientibus abjicientur vetera*: postquam Christus venit, aboleverunt omnia testamenti veteris sacramenta, & viguit nova lex usque ad illud tempus. In hoc ergo tempore dicebant, testamenti novi sacramenta finem habere, & tempus sancti Spiritus incœpisse, quo dicebant Confessionem, Baptismum, Eucharistiam, & alia sine quibus salus haberi non potest, locum de cetero non habere, sed unumquemque tantum per gratiam Spiritus sancti interius sine actu aliquo exteriori inspiratam salvari posse. Caritatis virtutem sic ampliabant: ut id quod alias peccatum esset, si in virtute fieret caritatis, dicerent jam non esse peccatum. Unde & stupra, & adulteria, & alias corporis voluptates in caritatis nomine committebant: mulieribus, cum quibus peccabant, & simplicibus quos decipiebant, impunitatem peccati promittentes: Deum tantummodo bonum & non justum, prædicantes.

Levit. 26.

Fama hujusmodi pervenit occulte ad viros venerabiles Petrum Parisiensem episcopum, & fratrem Garinum regis Philippi consiliarium: qui misso clam magistro Rad. * de Nemurcio clerico, diligenter inquiri fecerunt hujus sectæ viros. Idem Rad. articulosus & astutus, & vere catholicus, sic missus, fingebat se esse imitabili modo de secta eorum cum ad singulos veniebat: & illi revelabant ei secreta sua, tanquam suæ sectæ participi, ut putabant. Et ita hujus sectæ plures sacerdotes, clerici, & laici, ac mulieres, diutius latentes, prout Domino placuit, tandem detecti, & capti, & Parisios adducti, & in concilio ibidem congregato convicti & condemnati, & ab ordinibus in quibus erant degradati, traditi fuerunt curiæ Philippi regis: qui tanquam rex Christianissimus & catholicus, vocatis apparitoribus fecit omnes cremari: & cremati sunt Parisiis extra portam in loco qui nuncupatur Campellus. Mulieribus autem, & aliis simplicibus, qui per majores corrupti fuerant & decepti, pepercerunt. Prædictum autem hæresiarcham Almaricum, quia plane constitit sectam illam ab eo originem habuisse, licet in pace ecclesiæ, ut putabatur, sepultus fuisset, ab universo concilio etiam post mortem excommunicatus fuit & condemnatus, & a cimeterio sacro ejectus, & ossa ac cinis ejus per sterquilinia sunt dispersa: Benedictus Deus per omnia. *Eadem Vincentius Bellovac. specul. histor. lib.* XXIX. *cap.* CVII. *ex Rigordo describit ad verbum: nisi quod paulo contractius. Robertus monachus Autissiodorensis idem refert in chronico: sed anno* MCCX. *ait esse gesta. Ea tantum ex eo decerpam quæ ad Rigordum addit.* Erant, *inquit*, numero quatuordecim, quorum erant aliqui sacerdotes animarum curam habentes; quibus fecerat favorem apud populum species honestatis, & vitæ gravitas superducta. *Et infra*: Decem traduntur incendio, reliqui quatuor murali reclusione damnantur.

* Radulfo.

Cæsarius vero Heisterbachiensis, eorumdem æqualis temporum, libro V. *dialogorum cap.* XXII. *illorum hæreticorum prodit nomina, & qui ex iis igni damnati sint, qui minime.* Eorum, *inquit*, nomina sunt hæc: Willelmus Pictavienſis subdiaconus, qui legerat Parisiis de artibus, & tribus annis studuerat in Theologia; Bernardus subdiaconus: Willelmus aurifex, propheta eorum; Stephanus sacerdos de veteri Curbuelo; Stephanus de cella; Joannes sacerdos de Uncinis. Isti omnes in theologia studuerant, excepto Bernardo. Dudo specialis clericus magistri Elmerici sacerdotis, qui fere decem annis in theologia studuerat; Elmangus acolytus, & Odo diaconus; magister Garinus qui conventaverat Parisiis de artibus, & hic sacerdos audierat theologiam a magistro Stephano archiepiscopo Cantuarienſi; Ulricus sacerdos de Lucri, qui sexagenarius studuerat in theologia tempore multo; Petrus de sancto Clodovaldo sacerdos, & sexagenarius, qui etiam audierat theologiam; Stephanus diaconus de veteri Curbuelo. *Et infra*: Quatuor ex eis fuerunt examinati, sed non combusti, videlicet magister Garinus, Ulricus sacerdos, Stephanus diaconus

ANNO CHRISTI 1209.

conus, qui perpetuo recluſi ſunt carcere. Petrus vero antequam caperetur, præ timore monachus effectus eſt.

De illorum erroribus, & quomodo ſint detecti, plenius idem & explicatius, quam Rigordus, loquitur. Dicebant, *inquit*, non aliter eſſe corpus Chriſti in pane altaris, quam in alio pane, & in qualibet re: ſicque Deum locutum fuiſſe in Ovidio, ſicut in Auguſtino. Negabant reſurrectionem corporum, dicentes nihil eſſe paradiſum, neque infernum: ſed qui haberet cogitationem Dei in ſe, quam ipſi habebant, habere in ſe paradiſum; qui vero mortale peccatum, habere infernum in ſe, ſicut dentem putridum in ore. Altaria ſanctis ſtatui, & ſacras imagines thurificari, idololatriam eſſe dicebant. Eos qui oſſa martyrum deoſculabantur, ſubſannabant. Maximam etiam blaſphemiam auſi ſunt dicere in Spiritum ſanctum, a quo omnis munditia eſt & ſanctitas. Si aliquis eſt in Spiritu ſancto, ajebant, & faciat fornicationem, aut aliqua alia pollutione polluatur: non eſt ei peccatum, quia ille Spiritus, qui eſt Deus, omnino ſeparatus a carne, non poteſt peccare: quandiu ille Spiritus qui eſt Deus, eſt in eo, ille operatur omnia in omnibus. Unde concedebant, quod unuſquiſque eorum eſſet Chriſtus & Spiritus ſanctus. *Et paulo poſt.* Quorum perfidia hoc ordine detecta eſt.

Prædictus Wilhelmus aurifaber venit ad magiſtrum Rodulphum de Namuntico, dicens ſe eſſe miſſum a domino: & hos infidelitatis articulos ei propoſuit. Pater ſub quibuſdam formis operatus eſt in veteri teſtamento, ſcilicet legalibus; & Filius ſimiliter ſub quibuſdam formis, ut in ſacramento altaris, & baptiſmi, & aliis. Sicut ceciderunt formæ legales in primo Chriſti adventu, ita nunc cadent omnes formæ, quibus Filius operatus eſt, & ceſſabunt ſacramenta, quia perſona Spiritus ſancti clare manifeſtabit ſe in quibus incarnabitur, & principaliter per ſeptem viros loquetur, quorum unus ipſe Wilhelmus erat. Ipſe prophetabat, quod infra quinque annos iſtæ quatuor plagæ evenire deberent: prima ſuper populum, qui fame conſumetur; ſecunda erit gladius, quo ſe principes interficient; tertia in qua terra aperietur, & deglutiet Burgenſes; in quarta deſcendet ignis ſuper prælatos eccleſiæ, qui ſunt membra Antichriſti. Dicebat enim quia papa eſſet Antichriſtus, & Roma Babylon; & ipſe ſedet in monte Oliveti, id eſt, in pinguedine poteſtatis. Jam tredecim elapſi ſunt anni, & nihil horum contigit, quæ pſeudo ille propheta futura infra quinquennium prædixerat. Et ut favorem ſibi captaret Philippi regis Franciæ, etiam hoc adjecit: regi Francorum ſubjicientur omnia regna, & filio ejus, qui erit in tempore Spiritus ſancti, & non morietur; & dabuntur duodecim panes regi Francorum, id eſt, ſcientia ſcripturarum & poteſtas.

His auditis, magiſter Rudolphus interrogavit, ſi aliquos haberet ſocios, quibus iſta fuiſſent revelata. Qui cum reſpondiſſet, habeo multos, ſupradictos viros nominans: perpendens vir prudens imminens periculum eccleſiæ, ſe ſolum ad inveſtigandam eorum nequitiam, eoſque convincendos non poſſe ſufficere, ex quadam ſimulatione dicebat ſibi eſſe revelatum a Spiritu ſancto de quodam ſacerdote, qui cum eo prædicare deberet ſectam eorum. Et ut famam ſuam ſervaret illæſam, nunciavit hæc omnia abbati S. Victoris, & magiſtro Ruperto, & fratri Thomæ: cum quibus adiit epiſcopum Pariſienſem, & tres magiſtros legentes de theologia: videlicet decanum Saleburgienſem, & magiſtrum Rupertum de Koren, & magiſtrum Stephanum; omnia hæc eis inſinuantes. Qui territi valde, injunxerunt prædicto Rudolpho in remiſſionem peccatorum ſuorum, & alteri ſacerdoti, ut ſe fingerent eſſe de illorum conſortio, donec ſententias omnium audiviſſent, & plenius omnes articulos incredulitatis eorum exploraſſent.

Magiſter vero Rudolphus & ſacerdos ſocius ejus, in executione hujus laboris, cum ipſis hæreticis circumjerunt epiſcopatum Pariſienſem, Lingonenſem, Trecenſem, & archiepiſcopatum Senonenſem, in tribus menſibus, & quamplurimos de eorum ſecta invenerunt. Ut itaque ipſi hæretici plene de ipſo magiſtro Rudolpho confiderent, quandoque vultu elevato ſe ſpiritu in cœlum raptum ſimulabat, & poſtea aliqua ſe vidiſſe dicebat, quæ in conventiculis eorum narrabat: & publice eorum fidem de die in diem ſe prædicaturum ſpopondit. Tandem reverſi ad epiſcopum, viſa & audita narraverunt.

Quo audito epiſcopus prædictus per provinciam pro eis miſit, eo quod non eſſent in civitate, excepto uno Bernardo. Qui cum eſſent in cuſtodia epiſcopi, congregati ſunt ad eorum examinationem vicini epiſcopi, & magiſtri theologi. Propoſita ſunt eis ſupradicta capitula, quæ quidam ex eis in præſentia omnium atteſtabantur; quidam vero cum reſilire vellent, & ſe convinci viderent, cum ceteris ſtabant in eadem pertinacia, nec negabant. Tanta audita perverſitate, conſilio epiſcoporum & theologorum ducti ſunt in campum, & coram univerſo clero & populo degradati, & in adventu regis, qui tunc præſens non erat, exuſti.

II. De libris Aristotelis ibidem damnatis.

In diebus illis, *inquit Rigordus*, legebatur Pariſiis libelli quidam ab Ariſtotele, ut dicebantur, compoſiti, qui docebant metaphyſicam, delati de novo a Conſtantinopoli, & a græco in latinum translati. Qui quoniam non ſolum prædictæ hæreſi ſententiis ſubtilibus occaſionem præbebant, immo & aliis nondum inventis præbere poterant: juſſi ſunt omnes comburi, & ſub pœna excommunicationis cautum eſt in eodem concilio, ne quis de cetero eos ſcribere, legere præſumeret, vel quocumque modo habere.

Robertus Autiſſiodorenſis monachus: Librorum, *inquit*, Ariſtotelis, qui de naturali philoſophia inſcripti ſunt, ante paucos annos Pariſiis cœperunt lectitari: interdicta eſt lectio tribus annis, quia ex ipſis errorum ſemina viderentur exorta.

Cæſarius vero: Eodem, *inquit*, tempore præceptum eſt Pariſiis, ne quis infra triennium legeret libros naturales.

III. De libris aliis ibidem damnatis.

Libri magiſtri David, *ait eodem loco Cæſarius*, & libri gallici de theologia perpetuo damnati ſunt & exuſti. Sicque per Dei gratiam hæreſis tota exuſta eſt.

Nota Gabr. Cossartii S. J.

Extat i

Metaphyſicam Ariſtotelis damnatam ait Rigordus, *magno pa* phyſicam Robertus & Cæſarius: quibus ſuffragatur *ſtorali ecc* Gregorius IX. in Bulla ad Magiſtros & ſcholares Pa- *ſiæ Pariſ.* riſien

risienses, data anno V. ejus Pontificatus, hoc est anno Christi MCCXXXI. *Libris illis naturalibus*, inquit, *qui in concilio provinciali ex certa scientia prohibiti fuere Parisiis, non utantur, quousque examinati fuerint & ab omni errorum suspitione purgati*. Quid vero si & metaphysica & physica simul damnatæ tunc fuerunt? Certe R. Legatus apostolicus, qui anno MCCXV. hoc est annis sex post hoc concilium, Parisiensem academiam reformavit: *Non legantur*, inquit, *libri Aristotelis de metaphysica, & de naturali philosophia*.

ANNO CHRISTI 1209.

Ad triennium damnatos esse hos libros Robertus & Cæsarius testantur; Rigordus vero iis interdictum asserit, sine ullo temporis limite.

ANNO CHRISTI 1209.

STATUTA THEODORICI.

Episcopi Ultrajectini edita

Anno MCCIX.

Jus captivorum Ecclesiasticorum. Pœna violantium.

SI capiatur Prælatus, vel Canonicus, vel socius chori, vel aliquis Clericus de familia Prælati, vel Canonici, Episcopus qui nunc est vel pro tempore fuerit, ipsum liberabit, si potuerit aliquo modo, si non dixerit quod eum liberare non possit, & hoc sub juramento, quod in primo suo introitu præstabit, comprehenditur, Ecclesia credet ei, & ex tunc Ecclesia resumet divina, & depositis crucibus & compulsatione legetur maledictio. Si vero capiatur in terra Hollandiæ vel Geldriæ ab ipsis Comitibus vel ab aliquo commorante in terra ipsorum, si detineatur Ecclesia quatuordecim diebus cessabit a die notificationis; interea monebitur Comes ut captivum liberum remittat cum emenda competente.

Quod si non fecerit, terra ipsius, quæ est in nostra ditione sita, ab Episcopo & Archidiacono ponetur sub interdicto, & Ecclesia resumet divina, & observabit formam maledictionis supradictam, & Episcopus per totam diœcesim suam faciet illum denunciari excommunicatum.

De læsis Ecclesiasticis.

Si vero aliqua prædictarum personarum lædatur in persona a laico, & enormis fuerit læsio manifesta, Ecclesia cessabit donec denunciatus fuerit malefactor, sicut hactenus oft observatum. Si levis fuerit injuria & non manifesta, non cessabit Ecclesia, sed vocabunt injuriatores, si se expurgare voluerint, audiatur eorum expurgatio, nisi actor possit probare in contrarium per duos testes idoneos.

De bonis eorum raptis. Pœna raptorum.

Si bona alicujus Ecclesiæ vel personæ Ecclesiasticæ ad Ecclesiam spectantia a laico rapiantur, vel per violentiam detineantur, moneatur ut infra quatuordecim dies restituat & impedimentum removeat.

Quod si non fecerit, Episcopus & Archidiaconus loci ipsum excommunicabunt, & excommunicatum denunciabunt absque citatione: & si in excommunicatione perseveraverit per sex hebdomadas, ecclesia in qua moratur, ponetur sub interdicto, & si nec sic resipuerit, in omnibus Ecclesiis ipsius Decanatus accensis candelis denunciabitur excommunicatus; quod si idem in malitia tua nihilominus perseveraverit, Dominus, in cujus terra moratur, monebitur ut infra mensem ad restitutionem compellat; alioquin Dominus ille ponetur sub interdicto.

De alterius beneficii invasoribus, item locationem impedientibus.

Si Prior vel Canonicus subtrahat, vel detineat præbendam fratrum, vel impediat quo minus bona Ecclesiæ debito more locentur, excommunicetur per hebdomadarium ad mandatum Decani vel majoris de Capitulo, si Decanus præsens non fuerit, & reditus ipsius subtrahantur. Et si ad annum in malitia sua perseveraverit & ad unitatem redire noluerit, ipso jure sit dignitate sua vel præbenda privatus. Si a laico impediatur, de eo observetur quod a raptore vel detentore superius expressum.

De pactionariis non solventibus, pœna item.

Si Pactionarii Ecclesiarum statuto tempore non solverint, sive sint in anno in annum, sive sint perpetui, excommunicentur, publice excommunicati denuncientur, & si in malitia sua perseverarint, nisi justitiarius monitus infra mensem de bonis suis ecclesiæ satisfecerit, ecclesia, in qua moratur, ab Episcopo & Archidiacono loci ecclesiastico ponetur sub interdicto.

Quid si Episcopus ipse ecclesiæ injurius?

Si Episcopus vel suus justitiarius injuriam ecclesiæ fecerit occupando vel alio modo invadendo bona quæ hactenus habuit in quieta possessione, monebitur ut infra 14. dies restituat vel restitui faciat; quod si non fecerit, cesset ecclesiæ, & si per hoc ad restitutionem duci non possit, ecclesia læsa communibus expensis coram Papa vel Archiepiscopo suam injuriam prosequetur.

De impetrantibus beneficia injuste.

Si aliquis qualiscunque vel undecunque contra libertatem vel consuetudinem Trajectensis Ecclesiæ hactenus observatam aliquod beneficium petierit vel obtinere voluerit, communibus expensis universalis Ecclesiæ insistat eidem, & si aliquis in suum hospitium collegerit, vel auxilio astiterit, postquam ecclesiæ innotuerit, ipso jure a perceptione ipsius beneficii sit suspensus donec resipuerit, & ecclesiæ universali quinque libras persolverit, cum corporali disciplina coram universali suscipienda ecclesia, si vero aliquis suspectus fuerit, & ab ecclesia, cui gravamen incumbit, coram universali ecclesia de hoc im-

ANNO CHRISTI 1209.

petitus fuerit, cum duobus fratribus ſui capituli ſe expurgabit, vel pro reo habebitur.

De Canonicis rebellibus.

Si aliquis Canonicus penitus fuerit inobediens, ſuſpendatur per Decanum a beneficio & per Capitulum; & ſi monitus tribus vicibus infra annum incorrigibilis permanſerit, beneficium abjudicetur ei per Decanum & Capitulum.

De Canonicis ſine teſtamento morientibus.

Si Canonicus inteſtatus diſceſſerit, capitulum diſponat de omnibus bonis ſuis, quæ a Capitulo tenet, niſi forte fidei Commiſſarios acceperit coram Capitulo vel alias ſub bono teſtimonio.

Prælatorum & Canonicorum juſta.

Mortuo Prælato vel Canonico in morte ſive in die ſignificetur Campanariis omnium eccleſiarum, ut audito ſigno eccleſiæ, in qua mortuus eſt, compulſatio fiat in omnibus eccleſiis. Idem fiat cum effertur vel ſepelitur; hoc etiam fiat in ſeptimo & trigeſimo & in anniverſario primo. Fideicommiſſarii dent cuilibet campanario duodecim denarios.

Candela. Candelæ in vigiliis exequiarum quatuor ponentur, & in Miſſa quatuor. Candela plus non habeat quam libram ceræ, aliæ novem ſint de tribus libris.

Pſalterium. Omnes conveniant ad Pſalterium, qui ſani ſunt, infirmi mittant pro ſe. Qui ſanus eſt & non venerit, Camerarius accipiet duodecim denarios de præbenda ſua & faciat legi pſalterium: ſi infirmus non miſerit nuncium, ſimili pœna puniatur.

Omnes remaneant donec ſepulcrum ſit clauſum: de qualibet eccleſia habeatur legenda & ſtola, & per cuſtodes eccleſiarum procuretur.

Collecta pro defunctis.

Quivis Canonicus infra trigeſimum legat vel legi faciat pro anima defuncti pſalterium, & collecta in miſſa defunctorum, & vigiliis, & in matutinis dicatur per trigeſimum in qualibet eccleſia.

Omnes conveniant ad ſeptimum, trigeſimum, & anniverſarium primum.

Non fiat Compulſatio in Conventualibus eccleſiis.

Compulſatio non fiat pro laico in Conventualibus eccleſiis, niſi cum effertur.

Conventualis eccleſia non ibit ad domum laici ad funus, ſed ſi eccleſia invitata fuerit ſicut hactenus conſueta eſt, ad eccleſiam ubi ſepeliendus eſt convenient, & ad ſepta cœmeterii occurrent.

ANNO CHRISTI 1209.

Juſta Scholarium.

Si Scholaris vel famulus Prælati vel Canonici moritur, in platea ad capellam deferetur vel ad domum clauſtralem, & ibi eccleſia occurret.

Si Epiſcopus gravatus fuerit, eccleſia ei aſſiſtet auxilio, & conſilio & in expenſis.

De fugientibus ad eccleſiam.

Si aliquis in periculis conſtitutus, vel timore mortis ad eccleſiam vel immunitatem confugerit, eccleſia ipſum defendet, donec ei ſecurus conductus fuerit præſtitus exeundi. Si per violentiam fuerit extractus, publice in omnibus eccleſiis denunciabitur excommunicatus, & pœna triginta marcarum puniatur: nec Epiſcopus malefactorem abſolvat, niſi ſatisfactum fuerit eccleſiæ univerſali. Publicum vero latronem & nocturnum agrorum populatorem, & qui ſcelus committit ea intentione ut ab eccleſia defendatur, alias non commiſſurus, & eum, qui delinquit in eccleſia, eccleſia non defendet.

De tumultuantibus in eccleſia.

Si quis auſu temerario intrare eccleſiam voluerit, & ſi diſſenſiones vel bella exinde movere contenderit, excommunicetur publice, & ab Epiſcopo per ſecularem potentiam ejiciatur. Similiter & adjutores ipſorum ſive ſint clerici ſive ſint laici excommunicentur, & pœna triginta marcarum puniantur. Et ſi Epiſcopus ipſos ejicere neglexerit, eccleſia ceſſabit donec ejecti fuerint, & eccleſiæ ſatisfactum.

De duobus beneficiis in eadem Eccleſia.

Nullus in una eccleſia duo vel plura habeat beneficia.

Nec epiſcopus ſcholaſtriam vel cuſtodiam alicui conferat, niſi Canonico ipſius eccleſiæ.

Canonici, qui ſunt in perceptione, in expenſis ſuis vel alterius non ſint, niſi in domibus clauſtralibus.

Poſtquam Canonicus electus fuerit & in perceptione fuerit, eccleſiam parochialem non regat.

De tonſuris & coronis congruentibus.

Canonici tonſuras & coronas habeant congruentes. Quicunque recuſaverit, per ſubtractionem ſui beneficii ad hoc faciendum compellatur.

ANNO CHRISTI 1210.

CONCILIUM AVENIONENSE,

In quo Milo apoſtolicæ ſedis legatus Toloſanos excommunicavit: item ſub conditionem comitem Toloſanum, anno Domini MCCX.

cap. 33. INterea, *inquit Petrus Vallis-Sarnenſis*, magiſter Milo, qui, ſicut ſupra dictum eſt, in terra Provinciæ, legatione pro pacis & fidei negotio fungebatur, convocavit apud Avenionenſem provinciam concilium prælatorum. In quo concilio excommunicati fuerunt & expoſiti cives Toloſani, pro eo quod ea quæ legato & crucеſignatis promiſerant de expulſione hæreticorum, contempſerant adimplere. Comes etiam Toloſanus in prædicto concilio excommunicatus fuit: ſub

ANNO CHRISTI 1209.

sub conditione tamen, si abjurata pedagia de ullo accipere attentaret.

G. C. Avenionense concilium anno superiore celebratum est, sed non eadem in causa ab Hugone Regiensi, & M lore legatis neque enim in eo mentio de excommunicatione Tolosanorum, nec comitis Tolosani. Quæ gesta esse hoc anno patet ex Vallisarnensi, qui cum cap. 14. narrationem suam consignet anno MCCIX circa festum S. Joannis Bapt. pergit deinde anni ejusdem res gestas, adscriptis nonnumquam diebus persequi; ut cap. 16. festo S. Magdalenæ; cap. 32. festo S. Michaelis; ac denique festum dominicæ nativitatis. Hinc cap. 33. cum rerum aliarum mentionem facit, tum hujus concilii, quod circa initium anni oportet habitum esse: cum ante obsidionem Minervæ, quam anno MCCX. captam esse constat ex Vallisarnensi cap. 37. & aliis scriptoribus, *in præterita hyeme apud Montempessulanum decesserit magister Milo*, ut author est idem, cap. 39.

ANNO CHRISTI 1210.

HÆ SUNT HÆRESES

Pro quibus quidam sacerdotes & clerici Parisiis igne examinati & consumpti sunt, quia inventa est in illis iniquitas.

Ex MS. Viconiensi.

Ex Marteno Thes. Anecd. to. 4. p. 163.

IN hunc modum detrahebant creatori qui creaturæ erant. Auctoritas sancta sic loquitur, opera Trinitatis inseparabilia. Hi econtra Pater a principio operatus est sine Filio & Spiritu Sancto usque ad ejusdem Filii Incarnationem.

Item auctoritas, solus Filius incarnatus. Hi econtra, Pater in Abraham incarnatus, Filius in MARIA, Spiritus Sanctus in nobis quotidie incarnatur.

Item auctoritas, omnia sub sole vanitas. Hi econtra, omnia unum, quia quicquid est, est Deus. Unde quidam eorum nomine Bernardus ausus est affirmare, se nec posse cremari incendio, nec alio torqueri supplicio, in quantum erat, quia in eo quod erat, se Deum dicebat.

Tum Deus visibilibus erat indutus instrumentis, quibus videri poterat a creaturis, & accidentibus corrumpi poterat extrinsecis. Hoc si quidem errore decepti, corpus Christi ante verborum prolationem visibilibus panis accidentibus subesse conati sunt affirmare, cum econtra dicat auctoritas, accedit verbum ad elementum & fit sacramentum. Quod sic exposuerunt: id quod ibi fuerat prius formis visibilibus prolatione verborum subesse ostenditur.

Item Filius incarnatus, id est visibili formæ subjectus, nec aliter illum hominem esse Deum, quam unum ex eis cognoscere voluerunt.

Item Spiritus sanctus in eis incarnatus, ut dixerunt, eis omnia revelabat, & hæc revelatio nihil aliud erat quam mortuorum resurrectio. Inde semetipsos jam resuscitatos asserebant, fidem & spem ab eorum cordibus excludebant, se soli scientiæ mentientes subjacere.

Item de meritis præsumentes, gratiæ derogantes, mentiti sunt bonorum baptismatis non egere parvulos ex eorum sanguinibus propagatos, si suæ conditionis mulieribus carnali possent copula commisceri.

Item Filius usque nunc operatus est, sed Spiritus sanctus ex hoc nunc usque ad Mundi consummationem inchoat operari. Hujus opinionis hominum quatuor sacerdotes, duo diaconi, tres subdiaconi comprobantur extitisse, qui XVIII. Kalendas Decembris juxta S. Honorati basilicam degradati, XII. Kalendas mensis nominati infelici martyrio a sæculo migraverunt. Horum causa quosdam libros etiam ipsis sapientibus cognovimus intetdictos.

PRÆCEPTA PHILIPPI REGIS FRANCORUM.

Ad laicas potestates super modo captionis & retentionis clericorum.

PHilippus Dei gratia Francorum rex universis majoribus & juratis communiarum ad quos præsentes litteræ pervenerint salutem & dilectionem.

Quoniam molestum est nobis & graviter sustinemus, quod vos damna & gravamina sæpius incurritis, clericos eo modo quod non debetis capiendo, vobis mandantes præcipimus & firmiter inhibemus, ne de cetero aliquem clericum, de quo manifestum sit quod sit clericus capiatis vel arrestetis, neque incarceretis, nisi eum inveneritis ad præsens forefactum multri, homicidii, adulterii, raptus, vel alicujus magni criminis hujusmodi, vel sanguinis effusi per braculum, vel per lapidem, vel per arma moluta, vel nisi eum deprehenderitis, extra horam in domo alicujus, qui ei domum suam prohibuit coram bonis testibus. Si autem ad aliquid hujusmodi forisfactorum præsentialiter & de die captus fuerit aliquis de quo certum sit quod clericus sit, statim reddatis eum judici ecclesiastico, sub quo erit ad faciendum de eo id quod secundum quantitatem & qualitatem forisfacti fuerit faciendum. Si vero de nocte captus fuerit, & eadem nocte a judice ecclesiastico requiratur, si hora est qua possit reddi, eum reddatis per bonum testimonium. Si vero eum eadem nocte non reddideritis, quia erit forsitan extra horam; ipsum non mittatis cum latronibus, vel aliis malefactoribus; sed per se in custodia honesta usque ad crastinum servetis, & mane antequam requiratur, eum reddatis ecclesiastico judici sub quo erit. Cum vero aliquis, de quo non erit certum quod sit clericus quando requisitus fuerit, & constiterit eum esse clericum, reddatur ut prædictum est. Idem per omnia de omnibus religiosis personis volumus & præcipimus observari. Actum Compendii anno Domini MCCX. mense Majo.

DE-

ANNO CHRISTI 1210.

DECRETA (a) MAGISTRI PETRI DE CORBOLIO

Senonensis archiepiscopi, Parisiensis episcopi & aliorum episcoporum Parisiis congregatorum super hæreticis comburendis & libris non catholicis penitus destruendis.

CORpus magistri Amaurici extrahatur a cimiterio, & projiciatur in terram non benedictam, & idem excommunicetur per omnes ecclesias totius provinciæ. Bernardus, Guillelmus de Arria aurifaber, Stephanus presbyter de veteri Corbolio, Stephanus presbyter de Cella, Johannes presbyter de *Occines*, magister Willelmus Pictavensis, Dudo sacerdos, Dominicus de Triangulo, Odo & Elinans clerici de S. Clodoardo. Isti degradentur penitus sæculari curiæ relinquendi. Urricus presbyter de Lauriaco, & Petrus de S. Clodoardo modo monachus S. Dionysii, Guarinus presbyter de Corbolio, Stephanus clericus degradentur perpetuo carceri mancipandi. Quaternuli magistri David de Dinant, infra natale episcopo Parisiensi afferantur & comburantur, nec libri Aristotelis de naturali philosophia, nec Commenta legantur Parisiis publice vel secreto. Et hoc sub pœna excommunicationis inhibemus. Apud quem invenientur quaternuli magistri David a natali Domini in antea, pro hæretico habebitur. De libris theologicis scriptis in Romano præcipimus quod episcopis diœcesanis tradantur, & *Credo in Deum* & *Pater noster* in Romano præter vitas sanctorum. Et hoc infra Purificationem, quia apud quem invenientur pro hæretico habebitur.

CONCILIUM IN VILLA SANCTI ÆGIDII,

AB HUGONE EPISCOPO REGIENSI, ET THEODISIO,

Legatis apostolicis, celebratum anno Domini MCCX.

IN QUO RAYMUNDUS COMES TOLOSANUS ITERUM EXCOMMUNICATUS.

REpetenda nobis concilii hujus memoria ex Petro Vallisarnensi, cujus hæc verba. Circa idem tempus (*anno scilicet MCCX.*) comes Tolosanus, qui, sicut supradictum est, accesserat ad domnum papam, redierat a curia Romana. Cap. 39. Dominus autem papa, sicut superius tetigimus, mandabat episcopo Regiensi & M. Theodisio, ut præfato comiti indiceret purgationem super duobus maxime criminibus, super morte videlicet F. P. de Castronovo apostolicæ sedis legati, & super crimine hæreseos. Magister vero Theodisius intravit Tolosam, dum essent nostri in obsidione Minervæ. *Et infra*: Habuit secretum colloquium cum abbate Cisterciensi, super admittenda purgatione comitis Tolosani. M. vero Theodisius, utpote circumspectus & providus, de negotio Dei valde sollicitus, ad hoc omnimodis aspirabat, ut posset de jure repellere ab indicenda ei purgatione comitem memoratum. Videbat enim quod si admitteret eum ad purgationem, & ipse per aliquas falsitates & dolos posset se purgare, destrueretur ecclesia in partibus illis, periret fides & devotio Christiana.

Dum igitur super his omnibus sollicitus esset, & secum tentaret, aperuit Dominus viam: modum insinuans quo posset negare purgationem comiti sæpe dicto. Habuit recursum ad litteras domini papæ, in quibus summus pontifex inter alia dicebat. Volumus ut comes Tolosanus impleat mandata nostra. Multa quippe mandata facta fuerant comiti Tolosano; utpote de expulsione hæreticorum de terra sua, de dimittendis novis pedagiis, & plura alia, quæ omnia adimplere contempsit. Igitur M. Theodisius cum socio suo, episcopo scilicet Regiensi, ne viderentur gravare vel injuriari comiti Tolosano: præfixerunt ipsi comiti diem admittendæ purgationis ipsius apud villam Sancti Ægidii.

Igitur convocatis in villa S. Ægidii ab episcopo Regiensi, M. Theodisio, archiepiscopis, & episcopis, & aliis pluribus ecclesiarum prælatis: comes etiam affuit Tolosanus, conaturus si posset, quoquomodo purgare se de morte legati, & crimine hæreseos. M. vero Theodisius de consilio prælatorum dixit comiti: quod non admitteretur purgatio ipsius, eo quod juxta mandatum summi pontificis, eorum quæ sibi mandata fuerant, & quæ se impleturum multotiens juraverat, nihil implesset. Dicebat siquidem magister, quod verisimile erat, immo manifestissimum, quod comes qui quidem juramenta non tenuerat de mandatis levioribus adimplendis, super purgatione sua de tam enormibus criminibus, utpote morte legati ac crimine hæreseos, facillime, immo libentissime, per se & suos complices pejeraret, ideoque ipsum comitem nullo modo admittendum esse dicebat ad purgationem super tantis criminibus, nisi prius mandata impleviset levia. Quod audiens comes Tolosanus, ex innata sibi nequitia cœpit flere. Magister vero sciens, quod lacrymæ, non erant lacrymæ devotionis & pœnitentiæ, sed nequitiæ & doloris, dixit comiti: *In diluvio aquarum multarum ad eum non approximabunt*. Statim communi consilio & assensu prælatorum, propter multas & multum rationabiles causas, iterum excommunicatus fuit in eo loco comes nequissimus Tolosanus, & omnes fautores & adjutores ejusdem.

G. C. Excommunicationem hic a legatis latam approbavit Innocentius papa per litteras anno sequenti ad Arelatensem episcopum & ejus suffraganeos datas: *Unde*, inquit, *cum in ipsum a venerabili F. N: episcopo Uticensi & dilecto filio . . . . Cisterciensi abbate, apostolicæ sedis legatis, de multorum prælatorum consilio sententia promulgata fuerit ob ejusdem contumaciam manifestam: per apostolica vobis scripta mandamus, quatenus*

(a) Hæc decreta præcedere debere Præcepta Philippi regis nonnullis forte videbuntur. Verum hic ordinem sequimur MS. codicis Viconiensis, qui ea præponit: idque, ut existimamus, quod litteras suas Philippus rex dederit occasione captorum hæreticorum de quibus hic agitur, antequam episcopi Parisiis congregati sententiam in eos ferrent.

ANNO CHRISTI 1210.

tenus eandem ſententiam rationabiliter promulgatam, publicari per veſtras diœceſes faciatis, & appellatione remota, per cenſuram eccleſiaſticam, uſque ad ſatisfactionem condignam firmiter obſervari. Datum Lateran. XVII. Kal. Maji. Pontif. noſtri anno XIV. In legatorum autem deſcribendis nominibus errorem irrepſiſſe oportet. Nam ab epiſcopo Regienſi & Theodiſio latam eſſe illam excommunicationis ſententiam non ex Petro monacho tantum diſcimus, ſed etiam utriuſque ad Innocentium epiſtola, quas hujus concilii res geſtæ referuntur. Operæ pretium erit eam videre. Nos eam in concilio Vaurenſi ad annum 1213. exhibebimus.

ANNO CHRISTI 1210

CONVENTUS NARBONENSIS

In quo a Legatis apoſtolicis tribus cum rege Aragonum, comite Montisfortis, & Comite Toloſano, de comitum Toloſani & Fuxenſis rebus eſt actum, anno Domini MCCX.

ap. 93.

Anno Domini MCCX. habitum hunc conventum eſſe, patet ex ſerie narrationis Petri Vallisſarnenſis, cujus hæc ſunt verba: Non poſt multos dies, convenerunt apud Narbonam rex Aragonenſis, comes Montisfortis, comes etiam Toloſanus, inter ſe colloquium habituri. Huic colloquio affuerunt Uticenſis epiſcopus, & venerabilis abbas Ciſtercii, qui præcipue poſt Deum, Jeſu Chriſti negotium promovebat. Iſte Uticenſis epiſcopus, Raimundus nomine, a multis diebus ardenter negotium fidei diligebat, & quantum poterat promovebat, & illis diebus ſuper eodem negotio cum abbate Ciſtercienſi legationis officio fungebatur. Affuit & prædicto colloquio magiſter Theodiſius, de quo ſuperius facta eſt mentio, & multi alii viri ſapientes & boni. Tractatum fuit in prædicto colloquio de comite Toloſæ: & facta fuiſſet ei magna gratia & copioſa miſericordia, ſi idem comes ſanis conſiliis acquieſcere voluiſſet. Volebat ſiquidem abbas Ciſtercii Apoſtolicæ ſedis legatus, quod comes Toloſanus, dummodo hæreticos de terra ſua expelleret, omnes dominicaturas & proprietates ſuas haberet integras & illæſas. Illa etiam jura quæ habebat in caſtris aliorum hæreticorum, quæ de feudo ejus erant, quæ idem comes dicebat eſſe ad minus quinquaginta, volebat præfatus legatus, ut quarta vel etiam tertia pars cederet in proprietatem comitis ſupradicti. Sprevit ſupradictus comes illam magnam gratiam, Deo utique in poſterum eccleſiæ ſuæ providente: & ita omni beneficio & gratia reddidit ſe indignum. Tractatum fuit præterea in prædicto colloquio de pace reformanda inter eccleſiam & ſuum immaniſſimum perſecutorem, comitem videlicet Fuxenſem. Ordinatum etiam fuit ad preces regis Aragonum, quod ſi comes ille juraret mandatum eccleſiæ ſe facturum, juraret etiam quod cruce-ſignatos, præcipue comitem Montisfortis, de cetero nullatenus impugnaret, comes noſter redderet ei illud quod jam habebat de terra ipſius; præter caſtrum quoddam quod Appamiæ nuncupatur. Caſtrum ſiquidem nullomodo recuperare debebat propter multas cauſas quæ inferius exprimentur. Sed Deus æternus qui abſconditorum eſt cognitor, qui novit omnia antequam fiant, nolens tot & tantas immaniſſimi hoſtis ſui crudelitates remanere impunitas, ſcienſque quanta mala de hac compoſitione contingerent in futurum, alto ſuo incomprehenſibili judicio induravit cor comitis Feuxenſis, ita quod noluit recipere pacem iſtam: Deo utique eccleſiam ſuam miſericorditer viſitante, ut dum hoſtis pacem recipere recuſaret, futuræ deinde turbationis ſuæ ipſe jam confirmativam ſententiam in ſe daret. Nec prætereundum, quod rex Aragonum a quo comes Feuxi tenebat pro parte maxima terram ſuam, in caſtro Feuxi poſuit cuſtodes milites ſuos: & coram epiſcopo Uticenſi & abbate Ciſtercienſi promiſit, quod per terram illam nullum malum inferretur Chriſtianitati. Juravit etiam idem rex coram dictis legatis, quod ſi comes Feuxi unquam a communione ſanctæ eccleſiæ vellet recedere, & a familiaritate & amicitia & ſervitio comitis Montis-fortis, rex ipſe ad primam ſæpedictorum legatorum vel comitis noſtri requiſitionem, in manus ipſius comitis noſtri traderet caſtrum Feuxi. Super hoc dedit rex comiti noſtro litteras ſuas patentes, conventionem iſtam plenius continentes: & ego qui litteras vidi: tenui, & diligenter inſpexi, teſtimonium perhibeo veritati. Sed quia male poſtea rex ſervavit quod promiſit, & quantum exinde noſtris reddiderit ſe infamem, luce clarius innoteſcit.

CONCILIUM ROMANUM

QUO OTTO IMPERATOR QUARTUS

Per Innocentium papam imperio depoſitus eſt anno Domini MCCX.

Acta concilii breviſſime Palmerius in chronico his verbis deſcribit: Otto Romæ ab Innocentio coronatus, ſtatim cum Romanis pugnans Urbe pellitur, & contra pontificis voluntatem plura oppida in Apulia capit, Siciliam quoque ſuæ ditioni adjecit. Quapropter eodem anno, habito Romæ concilio, imperio deponitur. *Eadem Nauclerus anno* 1212. Pontifex Romanus, *inquit*, monitum prius imperatorem per litteras & nuntios, deinde ut rebellem apoſtolicæ ſedi, & inobedientem, anathemate primum, deinde impertinacia perſeverantem, in concilio præſulum, quod Romæ tum Innocentius celebrabat, ab imperio depoſitum percuſſit & pronunciavit. *Hæc Nauclerus.*

Otto imperator, omnium hominum erga ſedem apoſtolicam ingratiſſimus, ſtatim quam diadema imperii ab Innocentio papa anno Chriſti milleſimo ducenteſimo nono, quinto Idus Octobris conſecutus fuiſſet, in Tuſcia hærens, anno ſe-

ANNO CHRISTI 1210.

sequente flagrans odio Friderici regis Siciliæ, qui erat nepos Philippi ducis, simulque æstuans cupiditate regni Siciliani, aliorumque bonorum ad ecclesiam Romanam spectantium, omni conatu egit, ut Fridericum sub eo prætextu, quasi is imperium ambiendo pacem imperii turbaret, è regno Siciliæ, quod erat ecclesiæ feudum, expelleret; eoque per vim potiretur.

Innocentius papa epistola centesima octuagesima octava, & centesima octuagesima nona, Ottoni rescripsit, se neque Friderico neque ulli alii fauturum vel auxiliaturum juxta pacta inter utrumque conventa: verum cum regnum Siciliæ sit feudum ecclesiæ, non posse intermitti, quem paterno affectu Otto a se moneatur, ut a regni Siciliæ invasione abstineret, & contra jura & patrimonium ecclesiæ, prout jurato promiserat, modis quibus posset omnibus tueretur ac defenderet; alioquin futurum ut anathematis gladio feriretur.

Hanc paternam admonitionem pontificis Otto imperator ægre ferens, litterisque acerrimis mentis ingratissimæ indicibus præmissis, contra juramentum pontifici præstitum, Tusciam & Marchiam peragrando, Faliscos & Flaminiam subigendo, Apuliæ, Siciliæ, & Capuæ urbes obsidendo, ceteraque terras ad sancti Petri patrimonium pertinentes invadendo, quasi furiis agitatus, omnia pacta, etiam jurata, de juribus ecclesiæ defendendis, de pace inter Philippum Franciæ & Fridericum Siciliæ reges componenda sacrilege violavit.

Quare cum illum frustra sæpius admonuisset, & frequenter anathematis gladium eidem comminatus fuisset: tandem evaginatum in contumacis verticem exeruit, vibravit, impegit, & per sententiam hanc synodalem hostem ecclesiæ declaravit, paludamentoque imperiali exutum imperio privavit: eoque per Suffridum Moguntinum archiepiscopum denunciato, electores imperii, Francofordiæ decimotertio die Decembris congregati Fridericum regem Siciliæ eidem in imperio subrogarunt. Qua occasione fautores Ottonis, circa festum Michaelis totum episcopatum Moguntinum invadentes, incendio ac rapinis ecclesias, monasteria, villas, ac cuncta quævis obvia devastantes, totam fere terram desolaverunt. *Chronicon Hirsaugiense, & Uspergensis.*

CONCILIUM ARELATENSE,

A Theodisio S. A. L. celebratum an. MCCX. In quo, Raymundo comiti Tolosano conditiones oblatæ, quibus reconciliaretur cum ecclesia, & ab eo rejectæ.

Ex Coffartii Append. Tom. XI.

QUI comitis Raymundi gesta scripsit vulgari Tectosagum idiomate, author est, teste Guillelmo Catello in historia comitum Tolosanorum, Raymundum, post concilium in villa S. Ægidii habitum, statim esse revocatum a legato Theodisio, diemque dictam Arelate, ubi quid de ipso statuendum esset, interim in deliberationem adductum est: paruisse Raymundum, & Arelatem venisse: oblatas fuisse conditiones, quibus cum ecclesia reconciliaretur: sed, quia severiores erant, oblatas privatim ab uno e patribus, totius concilii nomine, nec promulgatas: his autem capitibus conditiones illas comprehensas fuisse.

I. Comes Raymundus arma ponet, eosque dimittet, qui suppetias ipsi venerunt, ne uno quidem retento.

II. Ecclesiæ obsequens erit, omnesque impensas & jacturas resarciet: eique, quandiu vivet, absque ulla contradictione subjectus erit.

III. In tota ejus ditione nemo nisi duobus carnium generibus vescetur.

IV. Idem expellet ejicietque omnes hæreticos, eorumque fœderatos, ab omni sua ditione.

V. Idem tradet Legato & comiti Montisfortis, omnes & singulos qui ab eo indicati fuerint, ut de iis ad arbitrium statuant: idque ante annum vertentem.

VI. Nemo in ejus ditione, sive nobilis ille sit, sive secus, vestimenta ulla gestabit pretiosa, sed tantum cappas nigras & viles.

VII. Castella omnia arcesque munitas suæ ditionis, destrui & solo æquari faciet, re nulla ex iis relicta.

VIII. Nullus ex suis, licet nobilis, habitabit in ulla urbe vel arce; sed extra, rure, quasi rusticani essent.

IX. In tota ejus terra, nulla tributa solventur, præter antiqua & legitima quæ solvi & exigi solebant.

X. Unusquisque qui familiæ caput est, quotannis denarios quatuor Tolosanos persolvat legato, vel iis per quos exigi legatos jusserit.

XI. Decimis de fundis suis restitui faciet, & emolumenta omnia quæ inde homines sui perceperint.

XII. Cum legatus per comitis terras & ditiones equitabit, neque ipse, neque ullus ex ejus comitibus, sive magnus; sive parvus, solvent quidquam de suo, & impensas nullas facient. Nihil ab eis exigetur: nihil iis contradicetur.

XIII. Cum prædicta omnia Raymundus comes perfecerit, trans mare ibit ad bellum contra infideles Turcas, idque in ordine S. Joannis: neque huc unquam redibit, nisi fuerit ipsi a legato præscriptum.

XIV. Postquam prædictis omnibus satisfecerit, ditiones omnes suæ, quandocumque ipsi libuerit, ab eodem legato & comite Montisfortis illi restituentur.

Has conditiones (ait idem author) Raymundus comes usu excepit: cumque illas ostendisset regi Arragonum, qui cum in eadem urbe versabatur: ad eum Rex; Habes, inquit. Offensus itaque Raymundus, insalutato legato discessit: Tolosatibus conditiones sibi propositas exhibuit, quibus cum viderentur iniquiores, de communi consilio statuerunt opem comiti suo ferendam, pereundumque potius, quam sinendum, ut tam indigne haberetur. Eadem capita per ceteras ditionis suæ urbes cum circumtulisset, idem omnes ac Tolosa statuerunt.

G. C. Quod vero ait author idem, idcirco vocatum esse Raymundum ad Arelatense concilium, quia nihil definitum in villa S. Ægidii fuerat, ob difficultatem negotii: falsum esse constat, tum ex verbis historiæ Albigensium, quæ retulimus p. 54. tum ex legatorum ad Innocentium III. epistola, quam vide in Vaurensi concilio ad annum MCCXIII.

KEL-

ANNO CHRISTI 1211.

☞ KELMOELLOCENSE CONCILIUM IN IRLANDIA

In quo lis quædam inter canonicos Ymelicenſes coram Caſellenſi archiepiſcopo agitata.

Anno 1210. *vel* 1211. *habitum.*

.x Suppl. nſi to.II. . 818.

LOcus iſte, modo obſcurus, ſitus erat in Irlandia in ditione Caſellenſis archiepiſcopi; ibi vero concilium circa annum 1210. conveniſſe diſcimus ex his verbis Innocentii III. papæ in collectione epiſtolarum ejus Baluziana lib. XIII. epiſt. 195. *Ex litteris tam ſupradicti archiepiſcopi* (Caſellenſis) *quam capituli eccleſiæ Ymilicenſis* (Kmeleis urbs modo everſa) *accepimus, quod cum tam ſuper electione ac ordinatione* (in epiſcopum Ymelicenſe) *ſæpe dicti VV. quam etiam ſuper quibuſdam ejus exceſſibus in concilio apud Kelmoelleco celebrato coram præfato archiepiſcopo inter dictum Vv. & canonicos quæſtio ſuborta fuiſſet, & demum ab utraque parte ad noſtram audientiam appellatum &c.* Hæc tantum de concilio, omnibus conciliorum collectoribus huc uſque ignoto.

☞ NORTHAMPTONENSE IN ANGLIA CONCILIUM

Quo Joannes Angliæ rex a communione eccleſiæ exors declaratur,

ANNO MCCXI. HABITUM.

Ibid.

Quæ turbæ Anglicanam eccleſiam per hos annos agitarunt, ex hiſtoria eccleſiaſtica notæ ſunt. Joannes rex Stephanum Cantuariæ archiepiſcopum electum agnoſcere recuſabat. Ea de cauſa interdicti cenſuræ Anglia ſubjecta eſt. Tunc habitum eſt concilium, de quo Wilkins ex annal. Margan. ad hunc annum ita differit.

Quidam ex capellanis domini papæ legatus venit in Angliam, & a regiis cuſtoditus, legationem ſuam eſt executus. Denique coacto concilio apud Nonthampton, præſente rege Joanne & proceribus Angliæ, cum idem rex eccleſiæ ſatisfacere nollet, coram omni concilio & in faciem ſuam a legato, viro virtutis, conſtanter excommunicatus denunciatur. Plures etiam minæ ex ore domini papæ per legatum intentantur, quæ omnia rex pro nihilo duxit. Auctor annalium Waverlejenſium hoc concilium ad annum ſequentem refert, & plura de colloquio & mutuis minis regis & legatorum papæ habet in Annal.

ANNO CHRISTI 1212.

CONCILIUM PARISIENSE.

ANNO CHRISTI 1212.

A ROBERTO DE CORCEONE, CARDINALE,

Legato apoſtolico celebratum, pro reſtituenda eccleſiaſtica diſciplina, anno Domini MCCXII.

PRÆFATIO.

CUm ex injuncto noſtræ legationis officio teneamur quæ ſunt plantanda plantare, & extirpare quæ viderimus extirpanda, ad hoc ut fructum faciamus, & fructus noſter maneat ad informationem Eccleſiæ, auctoritate Domini Papæ & noſtra, cum aſſenſu præſentis Concilii, communicato virorum prudentum & religioſorum conſilio, conſtitutiones quæ ſequuntur, duximus promulgandas: Incipientes a ſubditis tanquam a pavimento domus Dei vario lapide ſtrato, ut per medios quaſi per parietem gradientes, ad epiſcopale faſtigium quaſi tectum pertingamus.

STATUTORUM CONCILII PARS PRIMA.

Ad clericos ſæculares.

TITULI CAPITUM.

1. *De vita & honeſtate clericorum.*
2. *Ut qui horarum principio vel fini interſunt, in medio ſe abſentantes, non recipiant portionem.*
3. *Ne beneficiati habeant canes aut aves ad venandum; & in equis phaleras inhoneſtas.*
4. *Ut qui ſunt in ſacris ordinibus pariter & beneficiati, focarias non habeant.*
5. *Ut quilibet clericus prælato ſuo obediat, eidemque confiteatur.*
6. *De clericis advocationem exercentibus: & advocatis qui beneficiati non ſunt.*
7. *De clericis qui juramentum fecerint de non commodando, mutuando, & fidejubendo.*
8. *Ne admittantur quæſtuarii prædicatores.*
9. *Ne Sacerdotes ignoti admittantur ad celebrandum ſine idoneo teſtimonio.*
10. *Ne excommunicatus, interdictus, ignotus, vel alicnus parochianus laicus, ad ſepulturam, vel ad communionem admittatur.*
11. *De pactione vel exactione pro Miſſis; deque ſacerdotibus, qui eorum multitudine onerati, vel conductitios alios ſacerdotes habent, vel ſiccas Miſſas faciunt.*
12. *Ne ad firmam accipiant, vel dent eccleſias, neve confeſſiones audiant alienorum.*

ANNO CHRISTI 1212.

13. *Ne ſectio beneficiorum fiat.*
14. *Ne decanatus rurales pro pretio conferantur.*
15. *Ne archidiaconus pretium exigat pro redemptione procurationum ab eccleſiis quas non viſitat.*
16. *Ne in domibus clericorum, religioſorum, &c. fiant inhoneſtæ comeſſationes, ludi talorum, & alia indigna.*
17. *Ut capitula conventualium eccleſiarum prælatum extra eligant, ſi in ſuo collegio non reperiant dignum.*
18. *Quomodo conferenda a capitulo beneficia, & electiones in eccleſiis faciendæ.*
19. *Ne plura habeant beneficia quibus cura ſit animarum.*
20. *Ne beneficia ſint hæreditaria, & ne pro danda licentia docendi, aliquid exigatur.*

CAPUT I.

De vita & honeſtate clericorum.

Et quoniam *ex uſu cognoſcitur vir, & ab occurſu facici ſenſatus: & amictus corporis, & riſus dentium, & inceſſus hominis, enunciant de illo:* præſentis concilii auctoritate inhibemus, ne clerici tonſuram habeant ſimilem laicali, ſed rotundam & circularem, & irreprehenſibilem. Præcipimus etiam, ut ſint in habitu, & geſtu, & converſatione honeſta, abſtinentes ſe a confabulationibus frequentibus vel vitioſis in eccleſia & in choro, & a ſuperflua deambulatione & mora extra chorum dum horæ cantantur, vel Miſſa celebratur, per quæ divinum officium impediatur vel ſcandalum generetur. Nec ſine juſta cauſa, maxime in majoribus ſolemnitatibus, poſt evangelium a choro exeant ante finem Miſſæ. Si quis autem contra hanc conſtitutionem noſtram venire præſumpſerit, ſi monitus a prælato ſe non correxerit, beneficii ſui ſuſpenſione mulctetur, Quod ſi adhuc contumax extiterit, a ſuperiore excommunicetur.

II. Ut qui horarum principio vel fini interſunt, in medio ſe abſentantes, non recipiant portionem.

Quia vero in quibuſdam eccleſiis conſuetudo reprehenſibilis inolevit, ſcilicet quod quinam canonici & clerici in horis anniverſariis, pro quibus aliquid percipi debet, principio vel fini interſunt, in medio ſe abſentantes, ut inde portionem recipiant: talem conſuetudinem reprobantes, ſtatuimus & diſtricte præcipimus decanis eccleſiarum, & his ad quos horum correctio pertinet, ut prædictam conſuetudinem vitio cupiditatis & negligentiæ inductam exſtirpare procurent, increpando delinquentes, & ſubtrahendo eis alias debitam portionem.

III. Ne beneficiati habeant canes aut aves ad venandum; & in equis phaleras inhoneſtas.

Prohibemus etiam univerſis clericis beneficiatis, ne canes aut aves habeant ad venandum vel aucupandum, aut venationi ſive aucupationi inſerviant. Et ne habeant in equis phaleras inhoneſtas, aut ſellas inhoneſte depictas, ſed unius coloris tantum, non ad inſtar vanitatis ſæcularium hominum; cum ex his Deus tentari videatur, & honeſtas eccleſiæ deformetur. Hujus autem conſtitutionis tranſgreſſores, poſtquam a prælatis ſuis moniti ſe non correxerint, pœna prædicta decernimus percellendos.

IV. Ut qui ſunt in ſacris ordinibus, pariter & beneficiati, focarias non habeant.

Inhibemus etiam diſtrictius, ne clerici in ſacris ordinibus conſtituti, etiamſi beneficiati non fuerint, in propriis domibus, vel in alienis, publice focarias habeant, unde ſcandalum oriatur. Quod ſi aliqui contra hujus conſtitutionis tenorem venire præſumpſerint, & ad admonitionem prælati ſui focarias non dimiſerint & a ſe prorſus non expulerint: elapſis quadraginta diebus a prima die monitionis, noverint ſe excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Idem etiam de beneficiatis duximus ſtatuendum, adjicientes quod poſt tempus prædictæ admonitionis, ab officio & beneficio ſe noverint eſſe ſuſpenſos, nec abſolvantur, vel ad beneficia reſtituantur, niſi gravi ab epiſcopis ſuis injuncta pœna.

V. Ut quilibet clericus prælato ſuo obediat, eidemque confiteatur.

Præcipimus etiam, ut quilibet clericus prælato ſuo debitam obedientiam exhibeat, & eidem prælato ſuo, & non alii confiteatur, niſi de conſenſu ſui prælati, vel ab eo licentia expetita. Hujus vero mandati tranſgreſſores, pœnæ prædictæ de habitu clericorum volumus ſubjacere.

VI. De clericis advocatione exercentibus: & advocatis qui clerici non ſunt.

Præterea inhibemus arctius, ne canonicus aliquis, vel alius clericus ſufficiens habens beneficium eccleſiaſticum, pactione interveniente advocationem exerceat, nec cauſas penitus deſperatas ſcienter aſſumat, nec eas malitioſe protrahat, vel earum proceſſum debitum per malitiam impediat, nec in contumelias partis adverſæ

ANNO CHRISTI 1212

versæ prorumpat. Sed suscepta negotia fideliter & diligenter exerceat secundum veritatem, & nullum jus falsum allegans, erga judices se habens reverenter pariter & modeste, Insuper idem districtius inhibemus, & sub excommunicationis inferendæ pœna præcipimus, decanis & aliis personis habentibus ecclesiasticam dignitatem. Inhibemus etiam, ne advocati beneficia ecclesiastica non habentes, immoderata salaria exigere aut extorquere præsumant. Quod si quis contra hæc improbe venire præsumpserit, nisi monitus a prælato destiterit; si beneficiatus est, beneficio privetur; alioquin excommunicetur.

VII. De clericis qui juramentum fecerint de non commodando, mutuando, fidejubendo.

Insuper prohibemus, ne clericus aliquis vel persona ecclesiastica juramentum faciat de non commodando libros, vel domos, vel alias res, vel de non mutuando, sive de non fidejubendo pro aliis, & ne excommunicatio super hujusmodi fiat: & si qua facta est, eam authoritate apostolica & nostra relaxamus, & districte præcipimus non servari. Si quis vero hujus prohibitionis nostræ contemptor extiterit: si monitus se non correxerit, & beneficiatus fuerit, a beneficio suspendatur; alioquin excommunicetur.

VIII. Ne admittantur quæstuarii prædicatores.

Districte quoque prohibemus, ne quis sit quæstuarius vel conductitius prædicator: nec talibus officium prædicationis committatur, nec ad prædicandum admittantur, sive reliquias portent, sive sine his accedant; nisi ex justa causa, & cum litteris sui diœcesani. Nec prædicatio alicujus provinciæ eis, vel quibusdam aliis, committatur ad firmam. Transgressoribus hujus constitutionis pœna supradictæ simili percellendis.

IX. Ne sacerdotes ignoti admittantur ad celebrandum sine idoneo testimonio.

Ad hæc inhibemus districtius, ne sacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non constat, ad divinorum celebrationem admittantur, sine litteris testimonialibus, vel testimonio bonorum virorum: & eos qui contra hæc venerint decernimus puniendos arbitrio prælatorum.

X. Ne excommunicatus, interdictus, ignotus, vel alienus parochianus laicus, ad sepulturam, vel ad communionem admittatur.

ANNO CHRISTI 1212.

Similiter prohibemus, ne excommunicatum aliquem, vel interdictum, vel penitus ignotum, vel alienum parochianum laicum, in præjudicium primi sacerdotis, vel ad sepulturam, vel ad communionem eucharistiæ scienter aliquis sacerdos admittat, præcipue in solennitate paschali. Transgressores vero, si qui fuerint, pœnæ prædictæ de quæstuariis subjacebunt.

XI. De pactione vel exactione pro Missis: deque sacerdotibus qui earum multitudine onerati, vel conductitios alios sacerdotes habent, vel siccas Missas faciant.

Præterea a viris ecclesiasticis monstrum avaritiæ extirpare volentes, authoritate legationis nostræ in virtute Spiritus sancti prohibemus, ne pro annalibus, vel triennalibus, vel septennalibus Missarum faciendis, laici vel alii dare aliquid vel legare cogantur in testamento: & ne super his aliqua pactio vel exactio, vel sub aliqua specie palliata, a sacerdotibus vel aliis mediatoribus fiat: & ne superflua multitudine talium annalium se onerent sacerdotes, ad quæ explenda honeste sufficere non possint, & propter quæ ipsos oporteat habere conductitios sacerdotes, vel alia eis vendere facienda. Nec, ut a prædictis se exonerent, siccas Missas faciant pro defunctis, sub eadem districtione prohibemus, ne sacramenta ecclesiastica vel sacramentalia ullo modo vendantur, sicut in concilio Lateranensi est institutum.

XII. Ne ad firmam accipiant vel dent ecclesias: neve confessiones audiant alienorum.

Authoritate quoque prædicta firmiter inhibemus, ne qui proprias ecclesias habent, alienas ecclesias ad firmam recipiant: & ne, suis dimissis, in alienis ecclesiis capellani existant, aut proprias dent ad firmam: sed per se ipsos curam exerceant, nisi forte eos abesse ex justa causa oporteat, & de licentia superioris. Et ne quis sacerdos sine mandato superioris, aut ejus qui in aliqua parochia curam animarum gerit, confessiones recipiat, omissis propriis sacerdotibus, vel contemptis, nisi in articulo necessitatis. Transgressores autem pœna prædicta de quæstuariis statuimus percellendos.

ANNO CHRISTI 1212.

XIII. Ne sectio beneficiorum fiat.

Præterea adhærentes Concilio Turonensi, sectionem beneficiorum ecclesiasticorum & divisionem præbendarum fieri prohibemus, decernentes irritum & inane, si quid contra hoc fuerit attentatum.

XIV. Ne decanatus rurales pro pretio conferantur.

Inhibemus etiam ne decanatus rurales ad tempus vel in perpetuum pro pecunia vel aliquo pretio alicui conferantur, sicut statutum est in concilio Lateranensi & Turonensi. Eos qui contra hæc venerint decernentes, præter pœnas in conciliis comprehensas, juxta prælatorum arbitrium gravi pœna plectendos.

XV. Ne archidiaconus pretium exigat pro redemptione procurationum ab ecclesiis quas non visitat.

Firmiter etiam inhibemus juxta concilium Toletanum, ne quis archidiaconus exigat procurationem aut pretium pro redemptione procurationum ab ecclesiis quas personaliter non visitat, & quibus debitum visitationis officium non impendit. Si quis autem contra hoc venire tentaverit: si monitus non destiterit, prædictas procurationes sibi subtrahi præcipimus, ut in eo puniatur in quo deliquerit. Si vero nec per hoc correctus fuerit, excommunicetur.

XVI. Ne in domibus clericorum & religiosorum, &c. fiant inhonestæ comessationes, ludi talorum, & alia indigna.

Ceterum inhibemus ne in domibus clericorum, vel religiosorum in claustris, vel in atriis ecclesiarum, vel in aliis locis ubicumque vinum vendi contingit, religiosi illi qui præsunt, inhonestas comessationes vel ludos talorum fieri permittant, vel conventionem ribaldorum ibi recipiant. Item ne in locis sitis extra claustra, sua authoritate idem fieri faciant firmiter prohibemus. Transgressoribus pœna prædicta contra quæstuarios plectendis.

XVII. Ut capitula conventualium ecclesiarum prælatum extra eligant, si in suo collegio non reperiant dignum.

Præterea capitulis conventualium ecclesiarum districte præcipimus, ut cum electionem prælati facere debent, si in suo collegio idoneum non invenerint, extra eligant, & promoveant in prælatum: nec unquam prohibeant, ne tractatus fiat de aliena persona.

ANNO CHRISTI 1213.

XVIII. Quomodo conferenda a capitulo beneficia, & electiones in ecclesiis faciendæ.

Insuper statuimus & præcipimus firmiter observandum, quod quando beneficia ecclesiastica vacant, quæ sunt a capitulo conferenda, vel electiones fiunt in aliquibus ecclesiis, publice præfigatur prima quæ ad notitiam absentum possit pervenire: ad quem diem absentes & præcipue residentes commode valeant convenire: qua die illi qui conveniunt in capitulo potestatem habeant de prædictis disponendi & statuendi quod ecclesiæ videbitur expedire. Alias quod ab eis super hoc pactum fuerit, decernimus irritum & inane.

XIX. Ne plura habeantur beneficia quibus cura sit animarum.

Ad hæc prædicta authoritate decernimus, ut si quis prælatus personatum, cui annexa est cura animarum..... tam dans quam accipiens se noverit excommunicationis vinculo innodandum. Sed & secundam electionem decernimus non tenere. Insuper statuimus quod si quis in diversis ecclesiis sive in eadem plures habuerit..... sive curam animarum in pluribus ecclesiis, uno illorum beneficiorum quod maluerit infra duos menses dimisso, altero sit contentus: alioquin omnes patronatus amittat, & aliis personis idoneis, ab his ad quos collatio pertinet, conferantur.

XX. Ne beneficia sint hæreditaria: & ne pro danda licentia docendi, aliquid exigatur.

Inhibemus etiam, ne quis aliquod beneficium ecclesiasticum sibi hæreditario jure vendicet, nec eodem jure a quoquam alii conferatur. Et ne quis pro danda licentia docendi, vel pro scholarum regimine conferendo, ante vel post aliquid exigere vel extorquere præsumat. Si quis autem contra hanc constitutionem venire, vel in fraudem ejus quicquam facere præsumpserit: si monitus a prælato suo non emendaverit, a beneficio ecclesiastico suspendatur. Alioquin si contumax fuerit, excommunicetur.

STA-

ANNO CHRISTI 1212.

STATUTORUM CONC. PARISIENSIS

PARS SECUNDA.

Ad viros regulares.

NUnc ad viros regulares & ad religioſas perſonas, quaſi ad domus Dei parietem tranſeamus: qui quanto arctius ſe divinis obſequiis manciparunt, * tanto ab inquinamentis hujus mundi abdicare tenentur.

* forte tanto ſe magis &c. H.

TITULI CAPITUM PARTIS SECUNDÆ.

1. *De ingreſſu ſimoniaco in religionem & de proprietate.*
2. *Ne aliquis recipiatur infra 18. annum.*
3. *Ut ſuſpecta oſtiola, & diverſoria, obſtruantur.*
4. *Ut infirmorum habeatur diligens cura, & elecmoſynæ faciendæ.*
5. *Ut religioſi ſint hoſpitales: & ne fraus circa eleemoſynas fiat.*
6. *Ut nullus occaſione nationis tantum, modo ſit idoneus, ab ingreſſu religionis repellatur.*
7. *Ne uſurarii, vel excommunicati, ad religionem, ſepulturam, aut ſacramenta recipiantur.*
8. *Ut qui uni cœnobio alligatus eſt, in alterum non recipiatur.*
9. *Ne religioſi utantur chirothecis albis, calceamentis ſæcularibus, & aliis minus decentibus: nec extra refectorium comeſſentur.*
10. *De multis religioſæ diſciplinæ capitibus.*
11. *Ut religioſo iter agenti neceſſaria provideantur, ne cogatur mendicare.*
12. *Ut ſubditi humiliter obediant, & prælati diſcrete ac provide imperent.*
13. *Ne abbates præpoſituras ſuas dent monachis ad firmam.*
14. *Ut qui abjecto religionis habitu in ſæculo vivit, excommunicetur a ſacerdotibus locorum.*
15. *De excommunicatis, vel interdictis, religionem ingredientibus.*
16. *Ne monachi per eccleſias ſinguli ponantur, & ſoli.*
17. *Ne quis duos prioratus, ſeu obedientias, uſurpet.*
18. *Clerici vel monachi, qui conjurationem fecerint, gradu excidant.*
19. *De religioſo advocationem exercente.*
20. *Ut regulares, qui extra clauſtra juriſprudentiæ & medicinæ dant operam; niſi infra duos menſes redeant, ſint excommunicati.*
21. *Ne bini jaceant in lecto.*
22. *Ut numerus monachorum non minuatur.*
23. *Ne religioſi juramentum faciant de non commodando libros.*
24. *Ut qui ſeditiones movent ut mittantur in cellas arctius in clauſtro permaneant.*
25. *Quod qui merces ſuas vendunt ad terminum, & carius propter ipſum terminum, uſurariorum culpa obligentur.*
26. *Ne clerico, vel laico, liceat prioratus tenere ad vitam.*
27. *Ne ab ingreſſuris clauſtrum, paſtus, vel veſtimentum exigantur.*

CAPUT I.

De ingreſſu ſimoniaco in religionem, & de proprietate.

De ingreſſu itaque monachorum ſimoniaco licet habeamus ſpeciale mandatum domini papæ ad archiepiſcopos & epiſcopos per totum regnum Franciæ, quod in hoc articulo bene ſufficere poteſt: tamen cum monachi & viri religioſi non tantum rebus mundanis, ſed propriis voluntatibus renunciaverint, id præcipue cupimus ſtatuendum, quod in regula B. Auguſtini & B. Benedicti conſtat eſſe ſtatutum: quod nullus omnino regularis proprium habere præſumat. Priores tamen & adminiſtrationem habentes, de generali licentia prælatorum ſuorum, ad communem uſum habere poſſunt ea quæ pertinent ad ſuam adminiſtrationem. Clauſtralis quoque aliquid modicum poteſt ad uſum ſuum habere: ita tamen, ſi prælatus ſuus ei ſpecialiter dederit, vel conceſſerit.

II. Ne aliquis recipiatur infra 18. annum.

Juxta ætatem recipiendorum ad religionem, cujuſcunque fuerint ordinis, diſtricte prohibemus, ne aliquis recipiatur infra octavum decimum annum.

III. Ut ſuſpecta oſtiola & diverſoria obſtruantur.

De ſuſpectis oſtiolis & diverſoriis, ſive in abbatiis, ſive in prioratibus, ſive in quibuſdam locis ubi religioſi converſantur, ne qua occaſio diabolo detur, diſtricte præcipimus, ut omnino obſtruantur per epiſcopos locorum.

IV. Ut infirmorum habeatur diligens cura, & elecmoſynæ faciendæ.

Cum ad opera miſericordiæ indigentibus exhibenda, non ſolum reguſares, verum & ſæculares ex præcepto Domini teneantur: religioſis maxime præcipimus, ut curam infirmantium & debilium operam adhibeant diligentem, & reditus aſſignati eleemoſynæ nullo modo imminuantur, vel aliis uſibus deputentur, & ſubtracti reſtituantur. Idem de infirmariis duximus ſtatuendum. Ita quod ſecundum loci facultates juxta uniuſcujuſque debilitatem vel infirmitatem omnia eis neceſſaria provideantur.

V. Ut religioſi ſint hoſpitales: & ne fraus circa eleemoſynas fiat.

In hoſpitalitate quoque exhibenda, non

ANNO CHRISTI 1213.

non tantum potentibus & familiaribus, ſed pauperibus & magis indigentibus, ſecundum uniuſcujuſque conditionem & loci facultatem, præcipimus, ut in neceſſariis adhibendis curam adhibeant. Præcipimus etiam, ut eleemoſynæ pauperibus deputatæ ſecundum uniuſcujuſque domus conſtitutionem, ſive in cibariis, ſive in veteribus indumentis, vel calceamentis, nullatenus eis ſubtrahantur, ut cauſa familiaritatis illicitæ aliis conferantur. Sed ſi qui circa hujus diſtributionem fraudem feciſſe convicti fuerint: quaſi imitatores Judæ, qui ea quæ mittebantur in loculos Domini ad opus pauperum, fraudulenter aſportabat, a prælatis ſuis graviter puniantur.

VI. Ut nullus occaſione nationis tantum, modo ſit idoneus, ab ingreſſu religionis repellatur.

Act. 10. Cum Apoſtolorum princeps dicat: *In omni gente, qui timet Deum & operatur juſtitiam, acceptus eſt illi*: diſtricte præcipimus, ut remota omni acceptione perſonarum, nullus occaſione nationis tantum, dummodo alias honeſtus fuerit, & eccleſiæ credatur eſſe utilis, ab ingreſſu religionis repellatur.

VII. Ne uſurarii, vel excommunicati, ad religionem, ſepulturam, & ſacramenta recipiantur.

Uſque adeo quorumdam invaluit etiam religioſorum cupiditas, ut manifeſtos uſurarios & alios excommunicatos, ſeu nominatim interdictos, ad religionem, vel ſepulturam, vel alia ſacramenta, irrequiſita ſui prælati licentia, recipere præſumant: propter quod multæ eccleſiæ non modicum damnificantur. Quod de cetero diſtricte fieri prohibemus: & ſi factum fuerit, ad damna reſarcienda illæ eccleſiæ compellantur. Et ſi uſurarios acceperint, uſuras illas a quibus extortæ fuerint reſtaurent: vel ſi inventi non fuerint, dentur pauperibus per epiſcopos locorum.

VIII. Ut qui uni cœnobio alligatus eſt, in alterum non recipiatur.

Cum quidam monachi vel religioſi igne cupiditatis adeo ſint inflammati, ut in variis cœnobiis varias fraternitates venari non erubeſcant, ut hoc prætextu promoveantur ipſi vel aliqui ſuorum ad aliquem prioratum, vel aliam quamcumque adminiſtrationem: præcipimus, ut nullus, ex quo alicui loco religioſo vinculo profeſſionis fuerit obligatus, recipiatur in aliud cœnobium religioſum niſi vehementius præſumatur, quod ſincera devotione illud requirat, vel hoc ipſum fiat cum licentia abbatis.

IX. Ne religioſi utantur chirothecis albis, calceamentis ſæcularibus, & aliis minus decentibus. Extra refectorium ne comeſſentur.

Cum non tantum a malo; ſed ab omni ſpecie mali abſtinere nos omnes oporteat, & maxime religioſos, ne inordinatus eorum habitus vel geſtus poſſit offendere oculos intuentium ſæcularium, unde religioni plurimum detrahatur: inhibemus diſtricte illis authoritate apoſtolica, ne chirothecis albis de corio quibus uti ſolent ſæculares, & quæ ſunt quaſi ſignum laſciviæ, utantur; vel calceamentis ſæcularibus, puta hoſellis, vel calceis nimis ſtrictis & peracutis, vel pileis quæ vulgo dicuntur de coton, vel opertoriis pretioſis, puta variis, vel griſeis, vel de ciragrillis, vel de cuniculis, vel de venetis. Pannis etiam non utantur niſi nigris vel albis, & non ſumptuoſis, aut ſellis pictis, vel diſcoloribus, ſuis vel alienis. Inſuper ſingulares comeſſationes extra refectorium ſine licentia abbatis; vel prioris, abſente abbate; vel ſuperioris, abſente utroque.

X. De multis religioſæ diſciplinæ capitibus.

Cubicula extra dormitorium, niſi illis quibus permittitur propter officium ſuum, ſecundum ſtatutum ordinis, litem in capitulo, rumorem in clauſtro, ingreſſum mulierum per loca ſuſpecta, ludos illicitos, puta talorum, ſcaccorum, alearum, & hujuſmodi, aucupia, venationes, & illicita juramenta, eis omnino prohibemus. In monaſterio quoque, dormitorio, clauſtro, & refectorio, & aliis locis, ſecundum ſtatuta ordinis, ſilentium diſtricte præcipimus firmiter obſervari. Si circa horum obſervantiam prælati eorum manifeſte negligentes fuerint, & nimis remiſſi: puniantur pœna inferius præfixa contra abbates & abbatiſſas manifeſte remiſſas.

XI. Ut religioſo iter agenti neceſſaria provideantur: ne cogatur mendicare.

Quotieſcumque monachus, vel regularis canonicus egreditur e domo ſua, puta de licentia ſui abbatis, vel prælati: præcipimus diſtricte, ut in equitatura & expenſis ſibi & ſocietati ſuæ neceſſariis ei a prælato ſuo, competenter provideatur, ne in opprobrium Domini & ordinis aliunde mendicare cogatur.

XII.

ANNO CHRISTI 1212.

XII. Ut ſubditi humiliter obediant, & prælati diſcreto ac provide imperent.

Reg. 15. Quia *melior eſt obedientia quam victima*; quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur: ſummopere cavendam eſt ſubditis, ne vitium inobedientiæ incurrant, ſed prælatis ſuis in his quæ ſecundum Deum ſunt, & ſtatuta ſui ordinis, humiliter obediant & devote. Prælatis quoque nihilominus in periculo animarum ſuarum injungimus, ut in exercendo ſui magiſtratus officio proprios motus, ſcilicet rancorem & odia, vel affectiones carnales non ſequantur; ſed adeo diſcrete & rovide in præcipiendo, ut ſub prætextu debitæ ſibi obedientiæ ſubditos ſuos nullatenus ſcandalizent: quod quandoque contigiſſe cognovimus, ut & vel honeſti de abbatiis ſuis exire cogerentur.

XIII. Ne abbates præpoſituras ſuas dent monachis ad firmam.

Conſuetudo deteſtabilis in quibuſdam cœnobiis inolevit, ſcilicet quod abbates præpoſituras ſuas quibuſdam monachis ſuis reſidentiam clauſtri quoquomodo eludere cupientibus, ſub certa forma pecuniæ dent ad firmam, & ab ipſis monachis recipiant inde fidejuſſores perſonas ſæculares. Ex quo non modica ſequuntur incommoda & ſcandala; quia ſi aliquid excreſcit ſupra firmam, monachus illud quaſi proprium ſuum retinet. In quo etiam materiam babet inordinate vivendi. Si autem reditus præpoſituræ non ſuffecerint ad firmam, quærit per fas & nefas unde poſſit abbati ſatisfacere quodammodo. Quod ne de cetero fiat, abbatibus ſub pœna ſuſpenſionis officii ſui inhibemus.

XIV. Ut qui abjecto religionis habitu, in ſæculo vivit, excommunicetur a ſacerdotibus locorum.

Quoniam quidam apoſtatæ ſalutis ſuæ immemores, abjecto Dei timore, de ordine ſuo egredi ſine licentia prælatorum ſuorum, & in ſæculo ſæculariter converſari, abjecto religionis habitu, non verentur: præcipimus, ut quoties hæc ad notitiam prælatorum pervenerint, ubicumque invenerint tales, dummodo eis de veritate canonice conſtiterit, excommunicentur a ſacerdotibus locorum; & tanquam excommunicati, ab omnibus evitentur.

ANNO CHRISTI 1212.

XV. De excommunicatis, vel interdictis, religionem ingredientibus.

Interea de ingreſſuris religionem conſtituimus, quod ſi ſint excommunicati, vel interdicti, vel alia irregularitate vel obligatione alia præpediti, id primo abbati indicent; & ſi eſt caſus de quo ab eo poſſint ſolvi, abſolvantur: ſin autem, ad majorem abſolvendi remittantur. At ſi per negligentiam vel ignorantiam recepti fuerint tales, & poſtea per confeſſionem vel alio modo de veritate abbati conſtiterit, abſolvantur ab abbate. De eo tamen quod celaverunt, gravis eis pœnitentia injungatur. Et ſi talis eſt caſus, in quo non poſſunt abſolvi ab abbate: abbas bona fide apud eum qui habet poteſtatem abſolvendi, beneficium abſolutionis procuret.

XVI. Ne monachi per eccleſias ſinguli ponantur, & ſoli.

Cum in concilio Lateranenſi conſtet eſſe ſtatutum, ne monachi per villas & oppida, ſeu etiam per eccleſias parochiales, ſinguli ponantur, & non ſoli inter ſæculares homines ſpiritualium hoſtium conflictum expectent: præcipimus quod nullus tam reverendi concilii ſtatutum in hoc caſu tranſgredi præſumat. Quod ſi per negligentiam abbatis vel alterius prælati fuerit attentatum: per ſollicitudinem diœceſani epiſcopi quam citius emendetur. Concil. Later. III. c. 10.

XVII. Ne quis duos prioratus ſeu obedientias uſurpet.

Cum ſingulos prælatos locis quibus præſunt debitam oporteat reſidentiam & ſollicitudinem impendere, quod etiam circa ſæculares in Lateranenſi concilio eſt ſtatutum: grave nimis & indecens, quod quidam religioſi duos prioratus ſeu obedientias ſibi præſumant uſurpare. Quibus timendum potius fuerat, ne, dum ad utrumque feſtinant, neutrum paragant. Unde conſtituimus, ut quicumque contra hoc ſtatutum venire præſumpſerit, in condemnationem ſuæ cupiditatis utroque privetur, ipſo jure. Ibid. c. 13.

XVIII. Ut clerici, vel monachi, qui conjurationem fecerint, gradu excidant.

A longe retroactis temporibus, conſtitutum eſt in Chalcedonenſi concilio, quod unum eſt de quatuor principalibus, ut clerici ſui monachi, quicunque conjurationum vel conſpirationum, cujuſmodi Con. Chal. c. 18.

di

ANNO CHRISTI 1212.

di publicis etiam legibus inhibitum, in- A currerint, cadant a proprio gradu. Et nos tam ſancti concilii veſtigia ſequentes, id ipſum maxime de religioſis qui faciunt partes & conſpirationes in capitulis, vel pro prælato, vel contra prælatum, vel pro quocumque privato commodo, decernimus obſervandum.

XIX. De religioſa advocationem exercente.

Si quis religioſorum, advocationis officio, zelo cupiditatis, functus fuerit, in cauſa ad ſuam domum vel aliam religioſam non pertinente, & maxime ſine licentia ſui abbatis: ipſo jure proprium ſciat impoſitum ſibi ſilentium. B

XX. Ut regulares qui extra clauſtra juriſprudentiæ & medicinæ dant operam, niſi infra duos menſes redeant, ſint excommunicati.

Append. ad conc. Later. III. par. 27. c. 2.

Cum quidam regularium, ut verbis concilii Lateranenſis utamur, ſub obtentu languentium fratrum conſulendi corporibus, & eccleſiaſtica negotia fidelius C pertractandi, ad leges mundanas legendas, & confectiones phyſicas ponderandas, ut juriſprudentiæ & medicinæ dent operam, de clauſtris ſuis exire non formident, & ex eo ipſo deficiant in interioribus, quando ſe putant aliis in exterioribus providere: ipſius concilii veſtigiis inhærentes, præcipimus, ut niſi infra duorum menſium ſpatium ad clauſtrum ſuum redierint, non obſtante abbatis ſui licentia, quam dare non potuit, ſint excommunicati, & ab omnibus evitentur, & in nulla cauſa, ſi patrocinium præſtare voluerint, admittantur. D

XXI. Ne bini jaceant in lecto.

In contemptum regulæ B. Benedicti, nullatenus permittendum eſt ab abbate, quod monachi vel canonici regulares bini jaceant in uno lecto, ſed ſinguli in ſuis lectis, ſinguli veſtiti ſecundum ſtatuta ordinis. Cum etiam de clericis ſæcularibus qui laborant incontinentia con-

Eph. 5. tra naturam, *propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ*, & quinque civitates E igne combuſſit, ſit ſtatutum in concilio Lateranenſi, ut ſi deprehenſi fuerint, dejiciantur a clero, vel ad agendam pœnitentiam in monaſterio detrudantur: multo magis circa religioſos qui iter perfectionis aggreſſi ſunt, hanc juris ſeveritatem duximus obſervandam.

XXII. Ut numerus monachorum non minuatur.

Cum cultum Domini non oporteat imminuere, ſed ad imitationem B. David pro viribus adaugere: indignum nimis eſt, quod in quibuſdam prioratibus numerus monachorum ibidem Deo ſervientium diminuitur vel adnihilatur, cum ipſæ facultates eccleſiæ non ſint imminutæ aut diminutæ. Unde ſtatuimus, ut ſi abbates vel priores hoc facere præ- B ſumpſerint, per ſollicitudinem diœceſani epiſcopi numerus Deo ſervientium loco ſuo reſtauretur.

XXIII. Ne religioſi juramentum faciant de non commodando libros.

Interdicimus inter alia viris religioſis, ne emittant juramentum de non commodando libros ſuos indigentibus, cum commodare inter præcipua miſericordiæ opera computetur. Sed adhibita conſideratione diligenti, alii in domo ad opus C fratrum retineantur, alii ſecundum providentiam abbatis, cum indemnitate domus, indigentibus commodentur. Et amodo nullus liber ſub anathemate teneatur: & omnia prædicta anathemata abſolvimus.

XXIV. Ut qui ſeditiones movent, ut mittantur in cellas, arctius in clauſtro permaneant.

De perturbationibus pacis in clauſtro, quorum quidam dicuntur movere ſeditiones, ut mittantur ad cellas: conſtituimus, ut ſi abbati innotuerit, vel ex præ- D cipua eorum conſuetudine, vel alio modo hoc eos vitio laborare, diutius & arctius in clauſtro permaneant, ne ex fraude ſua videantur commodum reportare,

XXV. Quod qui merces ſuas vendunt ad terminum, & carius propter ipſum terminum, uſurariorum culpa obligentur.

Omnes tam ſæculares, quam regulares, ſive clericos, ſive laicos, qui mercES ſuas vendunt ad terminum, ut propter ipſum terminum eas carius vendant: tam pœna quam culpa uſurariorum apud Deum & homines decernimus obligatos.

XXVI. Ne clerico vel laico liceat prioratus tenere ad vitam.

Prioratus autem nulli clerico vel laico liceat emere ad vitam ſuam: nec in fraude hujus conſtitutionis aliquid faciat

præ-

ANNO CHRISTI 1212. 1 Theſſ. 5.

præcipue cum dicat apoſtolus : *Ab omni* A *ſpecie mala abſtinete vos* : & in clerico, temporis quæſtus debeat reputari : niſi cauſa melioritionis, vel pro urgenti debito, cum aſſenſu diœceſani alicui conferantur. Laicis vero nullo modo dentur.

XXVII. Ne ab ingreſſuris clauſtrum paſtus vel veſtimentum exigantur.

Præcipimus etiam ſub pœna ſuſpenſio- B nis ab ingreſſuris clauſtrum, vel paſtus vel veſtimentum exigantur, neque denarii, neque aliud in fraudem prædictorum, ita quod propter hoc non repellantur.

STATUTORUM CONC. PARISIENSIS

PARS TERTIA.

* Ad moniales.

TITULI CAPITUM.

1. *Ne circa moniales verſentur clerici, & ſervientes ſuſpecti.*
2. *Ut ſingulæ jaceant in lectis.*
3. *Ne egrediantur ad viſitandos parentes, niſi cum cuſtodibus boni teſtimonii, & ad breve tempus.*
4. *Choreas ne ducant: quod ne ſæcularibus quidem licet.*
5. *De vita & honeſtate, ac paupertate monialium.*
6. *Ut de bonis monaſterii in commune eis neceſſaria ſubminiſtrentur*
7. *Ut confeſſores iis provideantur diſcreti & honeſti.*
8. *Ut abbatiſſæ negligentes puniantur.*
9. *De iis qui manent in domibus leproſorum, & hoſpitalibus, ut infirmis & peregrinis miniſtrent.* D
10. *De abbatibus negligentibus circa obſervantiam & ne ſint vocati judices, &c.*
11. *De iiſdem, ſi vitam reprobam manifeſte duxerint.*
12. *De iiſdem, ſi excedant in numero equitaturarum; & ſi habeant in familia vel ſocietate juvenes laſcivos.*
13. *Ne bona eccleſiæ ſuæ dent cognatis.*
14. *Ut juvenculæ, & ſuſpectæ non recipiantur in domibus religioſorum: ut non amoveant obedientiarios pro conſanguineis introducendis: ut reddantur rationes accepti & expenſi.*
15. *Ne abbates vel priores magna negotia contrahent, & magnam pecuniæ ſummam mutuo accipiant, ſine conſilio ſeniorum.* E
16. *Ne ſint immiſericordes fratribus pœnitentibus, & ne vendant obedientias.*
17. *De his qui proponunt aliquid in capitulo ad correctionem domus.*
18. *Non ſinant aliquos in villis vel cellis inordinate vivere.*
19. *Ne in cameris inordinate comedant.*
20. *Ne quis exeat cauſa eundi ad ſcholas, ſed in clauſtro addiſcat.*
21. *Ne capellanos habeant minus religioſos.*

ANNO CHRISTI 1212.

CAPUT I.

I. Ne circa moniales verſentur clerici & ſervientes ſuſpecti.

Quanto infirmior eſt ſexus muliebris, tanto monialium prælati, circa earum cuſtodiam, majorem debent adhibere ſollicitudinem & cautelam. Unde conſtituimus & diſtricte præcipimus, quod B epiſcopi diligenter inveſtigent & procurent, ne circa mulieres tales, converſentur clerici vel ſervientes, qui merito debeant haberi ſuſpecti. Et ut non patiantur clericos ſæculares cum juvenibus in monaſterio vel in clauſtro & officinis, maxime in locis ſuſpectis, inanes habere confabulationes. *Corrumpunt enim bonos* Cor. 15. *mores colloquia prava.* Sed nec earum parentes habeant ad eas ſecretum acceſſum ſine teſtimonio ſeniorum, & omni ſuſpicione carentium mulierum, quæ videlicet cum parentibus earum ſciant, ſi forC te parentes earum non ſunt.

II. Ut ſingulæ jaceant in lectis.

Singulæ jaceant in lectis ſuis, non binæ.

III. Ne egrediantur ad viſitandos parentes, niſi cum cuſtodibus boni teſtimonii, & ad breve tempus.

Si quando de licentia abbatiſſæ vel prioriſſæ, juſta cauſa interveniente, exierint de clauſtris ad viſitandos parentes D ſuos: ſine cuſtodibus boni teſtimonii non educantur, & infra breve tempus ad clauſtrum redeant, ne in ſæculo diutius converſentur. *Qui tetigit picem,* Eccli. 13. *inquinabitur ab ea.*

IV. Choreas ne ducant: quod ne ſæcularibus quidem licet.

Choreas in clauſtro nullatenus ducant, ſed nec etiam in alio loco: quod nec etiam ſæcularibus licere credimus. Teſte enim Gregorio, melius eſt die doE minico arare, vel fodere, quam choreas ducere.

V. De vita & honeſtate, ac paupertate monialium.

Quæcumque dicta ſunt de monachis, de habitu & geſtu honeſto, de indumentis & calceamentis & coopertoriis religioni congruentibus, de non habendis propriis: de monialibus ſecundum ſtatum ſuum repetita intelliguntur.

ANNO CHRISTI 1212.

VI. Ut de bonis monasterii eis in communi necessaria subministrentur.

Illud etiam inhonestum omnino judicamus, ut propter victum & vestitum singulis modica summa pecuniæ assignetur, & adeo insufficiens, ut aliunde cogantur, & forte ex ignominiosa negotiatione, sibi necessaria mendicare. Quod potius volumus & præcipiendo mandamus, ut de bonis monasterii secundum facultatum exigentiam in communi eis necessaria ministrentur. Si autem facultates ecclesiæ ad hoc non sufficiant, numerus ibidem Deo servientium per episcopalem sollicitudinem ad eam mediocritatem reducatur, ut ibi remanentes possint competenter vivere de communi.

VII. Ut confessores iis provideantur discreti & honesti.

Inter cetera autem illud omittendum non est, quod abbatissæ & capellani earum prohibent ipsis monialibus, ne aliis quam ipsis confiteantur: ne forte si venerint peccata earum in notitiam bonorum sacerdotum, debita ultione plectantur. Cum autem dicat Augustinus: Qui vult confiteri peccata sua, quærat sacerdotem qui sciat ligare & solvere, & talem, coram quo magis erubescat. Nam ipsa erubescentia maxima pars est pœnitentiæ; ne cum negligens circa se extiterit, negligatur ab eo qui misericorditer monet & petit, ne ambo in foveam cadant. Ideo districte sub divini obtestatione judicii præcipimus, ut episcopi diœcesani curam adhibeant diligentem de salute animarum ipsarum, & confessores eis provideant discretos & honestos, & omni exceptione majores: ne sanguis ipsarum in die districti judicii de manibus eorum requiratur.

VIII. Ut abbatissæ negligentes puniantur.

Abbatissæ & prioriſſæ si negligentes sint & remissæ manifeste nimis circa observantiam ordinis, & correctionem subditorum vel subditarum, ab officio suspendantur. Et si post admonitionem superioris se non correxerint, ab officio suo penitus deponantur.

IX. De iis qui manent in domibus leprosorum & hospitalibus, ut infirmis & peregrinis ministrent.

De domibus leprosorum & hospitalibus infirmorum, & peregrinorum, salubri consilio statuimus: ut si facultates loci patiantur quod ibidem manentes possint vivere de communi, competens eis regula statuatur, cujus substantia in tribus articulis maxime continetur: scilicet ut proprio renuncient, continentiæ votum emittant, & prælato suo obedientiam fidelem & devotam promittant, & habitu religioso non sæculari utantur. Cum autem pauci sani possint multis infirmis competentius ministrare: illud omnino indignum est, ut numerus sanorum ibidem manentium excedat numerum infirmorum aut peregrinorum. Bona etenim ibidem ex devotione fidelium collata, non sunt sanorum usibus deputata, sed potius infirmorum. Nec etiam est id sub silentio prætereundum, quod quidam sani viri & mulieres, & matrimonii vinculo copulati, quandoque transferunt se ad tales domos, ut sub obtentu religionis possint jurisdictionem & potestatem eludere sæcularium dominorum: qui tamen in domo religionis manentes, non minus, immo magis sæculariter & delicate vivunt, & operibus carnis vacant, quam antea vacare consueverant. Unde statuimus, ut in habitu religionis religiose vivant, vel de domibus ejiciantur: ita tamen quod bona domui collata secum non asportent, ne de fraude sua commodum reportare videantur.

X. De abbatibus negligentibus circa observantiam: & ne sint advocati judices, &c.

Item constituimus, ut abbates & priores & præpositi religiosorum, si fuerint manifeste remissi & negligentes circa observantiam ordinis & correctionem subditorum, non promoveantur ad dignitates & majora officia: & non sint judices, vel advocati, vel testes, vel assessores, vel ad alia pubblica officia admittantur: & si post admonitionem superioris se non correxerint, ab officio abbatis, vel prioratus, vel præposituræ deponantur.

XI. De iisdem, si vitam reprobam manifeste duxerint.

Si vitam reprobam manifeste duxerint, idem constituimus observandum.

XII. De iisdem, si excedant in numero equitaturarum, & si habeant in familia vel societate juvenes lascivos.

Idem etiam constituimus, si habuerint dextrarios, & equitaverint, vel manifeste vel publice in numero equitaturarum excedant consuetudinem secundum sa-

ANNO CHRISTI 1212.

facultatem & dignitatem monasterii sui. Et si juvenes nimis lascivos & suspectos in familia sive in societate sua manifeste habuerint, & ex consuetudine, idem statuimus.

XIII. Ne bona ecclesiæ suæ dent cognatis.

Idem constituimus, si dederint cognatis suis bona ecclesiæ suæ, nisi pauperibus, & ut pauperibus: vel circa hoc aliquid in fraudem fecerint. Nisi forsan aliquando & raro & moderate secundum facultatem monasterii darent: ita quod non redundet in gravamen ecclesiæ: & nihilominus admoneantur quod non faciant. Sub eadem pœna interdicimus, ne de proprietate monasterii reditum vel proventum assignent cognatis.

XIV. Ut iuvenculæ & suspectæ non recipiantur in domibus religiosorum: ut non amoveant obedientiarios pro consanguineis introducendis: ut readantur rationes accepti & expensi.

Insuper constituimus quod non recipiantur juvenculæ vel mulieres suspectæ in domibus religiosorum virorum, nisi habeant separatas mansiones & remotas a viris. Si contra fecerint, coerceantur per episcopos locorum. Et ut non amoveant priores vel obedientiarios pro consanguineis introducendis, nisi pro manifesta utilitate ecclesiæ: pro pretio, nullomodo. Si contra fecerint, eidem pœnæ subjaceant. Et ut ad minus bis in anno cunctis ad hoc statutis temporibus omnes obedientiarii & priores super receptis & expensis reddant rationem abbati: & abbas nihilominus utrobique sibi adhibitis senioribus & discretioribus monasterii septem ad minus, electis a majori parte capituli. Si non fecerint, ab administratione sint suspensi; si suspensi administraverint, per superiorem deponantur.

XV. Ne abbates vel priores magna negotia contractent, & magnam pecuniæ summam mutuo accipiant, sine consilio seniorum.

Monemus abbates vel priores, ut non contractent magna negotia, nec magnam pecuniæ summam mutuo accipiant, sine consilio habito cum senioribus, ad minus septem, ad hoc per capitulum vel majorem partem electis. Si contra fecerint, sicut in præmisso capitulo, puniantur.

XVI. Ne sint immisericordes fratribus pœnitentibus, & ne vendant obedientias.

Moneantur etiam, & in virtute obedientiæ præcipiatur eis, ut non sint immisericordes fratribus pœnitentibus, & in humilitate reverti volentibus, salva ordinis disciplina: nec onera importabilia imponant debilibus. Et ut abbates, vel priores, vel capitula, non vendant, vel conferant obedientias fratribus vel aliis, hoc expresso quod ad vitam suam debeant tenere. Si contra fecerint proximo promissam pœnam sustineant.

XVII. De his qui proponunt aliquid in capitulo ad correctionem domus.

Item abbates, vel priores, ne inconsulto capitulo vel majori parte capituli, festinanter comminentur, vel aliquid faciant vel statuant contra illum qui aliquid proposuit in capitulo, de his quæ pertinent ad correctionem domus, vel priorum: & si contra fecerint, factum eorum irritum sit, & nihilominus per superiores puniantur.

XVIII. Non sinant aliquos in villis, vel cellis, inordinate vivere.

Item ne abbates, vel priores, morari sustineant aliquos in villis vel obedientiis ita inordinate, ut obliviscantur ordinis, vel desuescant, nisi pro debilitate vel aliqua manifesta causa. Quod si fecerint, per superiorem emendetur.

XIX. Ne in cameris suis inordinate comedant.

Prohibemus etiam, ne in cameris suis inordinate vel temporibus indebitis comedant, nisi manifesta & justa causa intervenerit. Si contra fecerint, publice imponatur eis pœnitentia in capitulo: ita ut pœna abstinentiæ respondeat hujus transgressionis excessui.

XX. Ne quis exeat causa eundi ad scholas, sed in claustro addiscat.

Prohibemus etiam, ne quis, postquam intrat claustrum causa religionis, exeat causa eundi ad scholas, sed in claustro, si voluerit, addiscat. Et qui modo sunt in scholis, intra duos menses ad claustrum redeant.

XXI. Ne capellanos habeant minus religiosos.

Moneantur etiam in virtute obedien-

ANNO CHRISTI 1212.

tiæ, ne capellanos seu minus religiosos, vel socios minus maturos ætate vel moribus secum habeant.

STATUTORUM CONC. PARISIENSIS

PARS QUARTA.

Ad archiepiscopum & episcopos.

POst tractatum habitum de clericis & viris religiosis, ad eos qui excellentem locum & dignitatis apicem obtinent, & per quos structura templi dominici roboratur, & quasi per tecti cacumina a noxiis defenditur, nos transferamus: qui ornatu morum ceteris præcellere debent, sicut prominent dignitate.

TITULI CAPITUM.

1. *De vita & honestate prælatorum.*
2. *Ne in lectis audiant matutinas, &c.*
3. *Ut in magnis solemnitatibus celebrent, prædicent, vel faciant prædicari.*
4. *Ne sint venatores: pellibus pretiosis non utantur, alea abstineant.*
5. *Ut in mensa eorum fiat sacra lectio.*
6. *Ut habeant providos eleemosynarios: sint hospitales: pauperes audiant: confessionibus audiendis vacent: ipsi confiteantur.*
7. *Ut residеant in ecclesiis: maxime in solemnitatibus, & in Quadragesima.*
8. *Ut professionem in consecratione factam bis in anno legi faciunt.*
9. *Quales in vectionibus & procurationibus esse debeant.*
10. *Quales habeant socios, & qualem familiam.*
11. *Quales eorum ministri esse debeant, & quales officiales.*
12. *Ne sint simoniaci.*
13. *Ne pecuniam accipiant pro sigillo, & aliis quæ enumerantur.*
14. *In concedendis beneficiis, in ferendis censuris, & quibusdam aliis, quales esse debeant.*
15. *De monomachiis, & judiciis peregrinis.*
16. *Ut a festis follorum abstineant.*
17. *Ut Synodum quotannis celebrent: dent sacramentum confirmationis: excessus subditorum corrigant.*
18. *Choreas mulierum in cœmeteriis: opera fabrilia diebus dominicis, illicita matrimonia, ne permittant.*
19. *Ut testamenta non sustineant infirmari.*
20. *Ut flagitium nec nominandum exstirpent.*
21. *Quomodo puniendi illi, qui illud admiserint, vel qui in eo corrigendo negligentes fuerint.*

CAPUT I

De vita & honestate prælatorum.

Statuimus itaque, ut prælati habeant coronas sufficienter latas, & tonsura eorum sit orbiculariter rotunda. Sic mitræ respondeat, ut capilli eam indecenter non excedant. Et ut habitum habeant regularem in longitudine, latitudine, & colore. Gestus eorum sit in facie maturus, in incessu temperatus, in verbis modestus: ita ut juramenta terribilia & turpia non solum in usu non habeant, immo nec etiam coram se fieri sustineant: quia per hoc eorum authoritas deformatur.

II. Ne in lectis audiant matutinas, &c.

Statuimus etiam ne dum fuerint sani & incolumes, in lectis jacentes audiant matutinas: & ne dum coram eis divina officia celebrentur, sæcularibus negotiis vel confabulationibus occupentur.

III. Ut in magnis solemnitatibus celebrent, prædicent, vel faciant prædicare.

Statuimus etiam, ut in magnis solemnitatibus ipsi per se Divina celebrent, & verbum Dei prædicent, vel saltem faciant prædicare.

IV. Ne sint venatores: pellibus pretiosis non utantur: alea abstineant.

Prohibemus etiam, ne venatione silvatice, sive aucupio, vel aucellatione, in personis propriis utantur. Pellitas etiam .... in palliis non utantur: pelles quoque de erminiis caudatis omnibus ecclesiasticis personis prohibemus. Omnes ludos ad talos & aleas eis firmiter interdicimus.

V. Ut in mensa eorum fiat sacra lectio.

Statuimus etiam, ut in mensa, saltem in principio & in fine, coram eis sacra lectio recitetur: & ne in mensa histriones, vel mimos, vel eorum audiant instrumenta.

VI. Ut habeant providos eleemosynarios: sint hospitales: pauperes audiant: confessionibus audiendis vacent: ipsi confiteantur.

Statuimus etiam, ut singuli prælati providos & honestos eleemosynarios habeant: ipsi etiam prælati sint juxta apostolum hospitales: & ut horis competentibus ad exhibendam justitiam & audiendos pauperes publice se præsentent. Et in propria persona frequenter intersint confessionibus audiendis, & pœnitentiis injungendis. Ipsi etiam per discretos professores proprias cicatrices frequenter obducant.

VII. Ut residеant in ecclesiis: maxime in solemnitatibus & quadragesima.

In ecclesiis etiam cathedralibus frequenter residentes esse procurent, præser-

ANNO CHRISTI 1213.

sertim in majoribus solemnitatibus, & in tempore quadragesimali.

VIII. Ut professionem in consecratione factam bis in anno legi faciant.

Statuimus etiam, ut formam professionis quam in sua consecratione fecerint, saltem bis in anno, scilicet semel in synodo, & semel in capitulo, publice legi faciant.

IX. Quales in evectionibus & procurationibus esse debeant.

Diligenter superfluitatem sociorum & præcipue evectionum caveant. Quando procurationes recipiunt, ne sibi subditos gravent: nec in propriis expensis sint parci, & prodigi in alienis.

X. Quales habeant socios, & qualem familiam.

Statuimus etiam, ut prælati socios habeant integræ opinionis & famæ, habitu compositos, ætate grandævos, fide claros, & competentibus scientiis eruditos, & cubicularios honestos, qui juxta canones sint testes vitæ ipsorum, & suorum conscii secretorum. Familiam habeant frugi, humilem, non superfluam, sed moderatam: ne exactiones indebitas faciant his qui debent episcopos dominos suos procurare.

XI. Quales eorum ministri esse debent: quales officiales.

Camerarius, buticularius, panetarius, cocus, marescallus, janitor, seneschallus, vel eorum servientes, pecuniam, vel aliam rem quam solent quasi pro consuetudine accipere, de cetero inhoneste non extorqueant, nec stultos, vel infatuatos secum habeant, qui fabulam & derisum populi eos ad derisum moveant, vel cachinnum. Janitores liberales & discretos habeant, & non venaliter pro loco & tempore recipiendos recipiant, & præcipue ab ordinandis nihil prorsus exigant. Officiales fideles habeant, & prudentes, sine personarum acceptione gratis justitiam exhibentes.

XII. Ne sint simoniaci.

Quandoquidem gratia, sed non gratis data, gratia non est, simoniam generaliter & uniformiter prohibemus: videlicet in ordinum & beneficiorum collatione, in ecclesiarum dedicatione, in virginum benedictione, in illicita servientium seu creditorum, seu quorumcumque remuneratione, in spiritualibus pro servitio temporali, & in aliis variis articulis simoniæ: salvis honestis & licitis consuetudinibus ecclesiasticorum.

ANNO CHRISTI 1214.

XIII. Ne pecuniam accipiant pro sigillo, & aliis, quæ enumerantur.

Prohibemus etiam ne prælati, vel eorum ministri, ratione sigilli aliquid exigant pro justitia simplici exhibenda; neque pro justitia facienda, vel acceleranda. Neque pro redemptione procurationum, quæ eis ratione visitationis debentur, aliquid exigant, ubi nec per se, nec per alios visitationes faciunt. Nec defunctos excommunicatos, in quibus signa pœnitentiæ non comparuerint, pro pecunia sepeliant, vel absolvant. Et ne cum focariis, sacerdotibus, vel clericis, pecunialiter componant: & ne beneficiatis ordinandis propter pecuniam, quominus ordinentur, indulgeant.

XIV. In concedendis beneficiis, in ferendis censuris, & in aliis quibusdam, quales esse debeant.

Statuimus etiam, ne beneficia ecclesiastica, vel dignitates, vel curæ animarum, minoribus, vel indignis, contra sacros canones concedantur: & ne præcipitanter excommunicent, interdicant, vel suspendant, vel sententient, vel relaxent: & ne ab excommunicatis pœna tantum pecuniaria exigatur, nulla pœna spirituali inflicta: & ne quid exigatur pro redemptione edictorum illorum quæ debent per tres dies solemnes fieri ante desponsationem: & ne quis ad beneficium non vacans installetur: & ne clerici qui minus noti fuerint in litteratura & moribus, sine examinatione ad sacros ordines sublimentur.

XV. De monomachiis & judiciis peregrinis.

Ne monomachiæ, vel judicia peregrina, in sacris locis, vel cœmeteriis, vel episcoporum præsentia fiant.

XVI. Ut a festis follorum abstineant.

A festis vero follorum, ubi baculus accipitur, omnino abstineatur. Idem fortius monachis & monialibus prohibemus.

XVII. Ut synodum quotannis celebrent: dent sacramentum confirmationis: excessus subditorum corrigant.

Præterea statuimus, ut in singulis episco-

ANNO CHRISTI 1212.

ſcopatibus, ſaltem ſemel in anno, ſynodus celebretur : & ut pro loco & tempore ſint prælati parati ad ſacramentum confirmationis liberaliter indigentibus imponendum : & ut exceſſus ſubditorum ſuorum, canonicorum, & clericorum, & virorum religioſorum, nullius odio, gratia, vel timore diſſimulent. Et ſi ſe non correxerint, non patiantur tranſire ullatenus impunitos.

XVIII. Choreas mulierum in cœmeteriis, opera fabrilia diebus dominicis, illicita matrimonia ne permittant.

Prohibemus etiam, ne choreas mulierum in cœmeteriis, vel in locis ſacris, obtentu alicujus conſuetudinis deduci permittant : nec ſuſtineant opera ſervilia ſeu fabrilia, ſicut arantium, & opera ſimilia, quæ & ipſis facientibus interdicimus, diebus dominicis exerceri. Et ne ullo modo permittant illicita matrimonia contrahi, & maxime in gradibus a canonibus interdictis.

XIX. Ut teſtamenta non ſuſtineant infirmari.

Statuimus etiam, ut legitima teſtamenta morientium, & voluntates ultimas defunctorum, nullo modo ſuſtineant infirmari.

XX. Ut flagitium nec nominandum exſtirpent.

Inſuper ſpecialiter & diſtricte prohibemus illud nec nominandum flagitium : quod ſummi principis monetam falſificat, & naturæ reverentiam dehoneſtat : ad quod exſtirpandum etiam ſecundum jura civilia leges inſurgere & jura jubentur armari, ut rei tanti ſceleris ultore gladio finiantur. Et quanto ſceleſtius eſt peccatum, tanto diſtrictius in virtute ſancti Spiritus prælatis præcipimus, ne illud alicubi pullulare ſuſtineant ; ſed ubicumque deprehenderint, evellant, deſtruant, & exſtirpent.

XXI. Quomodo puniendi, qui illud admiſerint, vel qui in eo corrigendo negligentes fuerint.

Et ex authoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium ſanctorum Dei, & præſentis concilii, ſtatuimus : ut qui de cetero, a quindecim annis ſupra, tale cujuſmodi commiſiſſe fuerint deprehenſi, ſecundum Lateranenſe concilium puniantur. Et ſi canonici conventualium eccleſiarum in hujuſmodi deprehenſi fuerint, & in eorum correctione decanus & capitulum negligentes extiterint, per epiſcopos locorum arctius puniantur. Quod ſi infatuati fuerint, canonica eis purgatio indicatur in præſentia epiſcopi, decani & capituli. In qua ſi defecerint, ab officio & beneficio ſuſpendantur. Hoc autem ſub pœna ſuſpenſionis epiſcopis præcipimus exequendum.

Lateran. III. c. 11.

AD CONCILIUM PARISIENSE

A Roberto de Corceone Card. A. S. L.

Anno 1212. celebratum.

ADDITIO.

Ex MS. Aquicinctenſi.

Ex Suppl. Manſi T. II pag. 817. Ex Mart Vet. Mon. t. VII. p. 97.

IN Mſ. Aquicinctenſi habetur illud concilium cum titulo. Incipiunt inſtitutiones domini papæ & magiſtri Roberti cardinalis. *Et in prima quidem parte capitis 19. lacuna ita repleri debet.* Adhuc autem auctoritate prædicta decernimus, ut ſi quis beneficium, cui annexa eſt cura animarum, ſciens & prudens alicui clerico habenti in alia eccleſia perſonatum vel beneficium, cui annexa eſt cura animarum ; * tam dans quam accipiens ſe noverint excommunicationis vinculo innodandos. Sed & ſecundam collationem decernimus non tenere. Inſuper ſtatuimus quod ſi quis in diverſis eccleſiis ſive in eadem plures habuerit perſonatus, quibus animarum cura ſit annexa, & uterque ſit ſufficiens, uno illorum, quem maluerit, infra duos menſes dimiſſo, altero ſit contentus ; alioquin omnes perſonatus amittat &c.

* deeſt aliquid.

Poſt quod ſtatutum ſequitur.

I.

CUm multa oriantur ſcandala & opprobria, *quæ nocent* eccleſiæ libertati, de eo quod perverſa conſuetudine quorumdam, eorum filii ad interventum pecuniæ vel alio turpi modo ſuccedunt in præbendis & parochiis ipſorum ; au-

☞ auctoritate, qua fungimur, ſtatuimus ut filii prioratum continentem decimas vel parochias, vel alia bona ſpiritualia, cum hæc de jure vendi non poſſint, denuntiamus talem contractum illicitum penitus irritandum. Et ſi ceperit talem prioratum ad vitam ſuam pro certa pecunia cauſa melioracionis, & non illum melioraverit, ſed potius in deteriorem ſtatum reddiderit; ſoluta ſumma pecuniæ, quam pro illo tradidit, reſtituat priſtinæ dignitati.

ANNO CHRISTI 1212.

Poſt cap. XX.

II.

Si prælatus vel quæcumque perſona emerit prioratum continentem decimas vel parochias, vel alia bona ſpiritualia, cum hæc de jure vendi non poſſint, denuntiamus talem contractum illicitum penitus irritandum. Et ſi ceperit talem prioratum ad vitam ſuam pro certa pecunia cauſa melioracionis, & non illum melioraverit, ſed potius in deteriorem ſtatum reddiderit; ſoluta ſumma pecuniæ, quam pro illo tradidit, reſtituat priſtinæ dignitati.

III.

Statuimus præterea, ut quicumque officialis infamatus fuerit ſuper venditione juſtitiæ vel cujuſcumque ſacramenti, ab illo officio removeatur ab epiſcopo. Epiſcopus autem, ſi eum amovere neglexerit, canonice puniatur.

IV.

Item, ſtatuimus ut nulli habenti curam parochialem liceat ſæculares ſcientias addiſcere, ex quibus nullatenus poſſit ſubditorum ſuorum ſaluti prodeſſe. Immo ſi a prælato ſuo licentiam adeundi ſcholas obtinuerit, nihil niſi veram litteram aut ſacram paginam ad informationem parochianorum ſuorum addiſcat. Si enim de ſcholis ſuis omnibus quiſquilias ſæcularis ſcientiæ attulerit, & nullos flores de pratis cæleſtis philoſophiæ, ſecundum evangelium, tamquam infatuatus rejiciatur, & ab omnibus conculcetur.

V.

Item ſtatuimus contra prælatos & patronos, ne intuitu mutui, aut indebiti ſervitii a feneratoribus accepti, ad præbendas vel eccleſias filios vel nepotes feneratorum admittant.

VI.

Si abbas, vel prior, vel patronus aliquis indignum præſentat epiſcopo pro cura paſtorali obtinenda, ſtatuimus ut talis præſentator & receptor canonica pœna lata contra illos, qui opus Dei faciunt fraudulenter, puniantur.

VII.

Si quis autem prælatus beneficium non vacans, contra concilium Lateranenſe * alicui contulerit, in eo puniatur, in quo deliquit, ſcilicet, ut illa vice careat auctoritate conferendi tale beneficium, quod indigne præſumpſit conferre, & major, cui data eſt poteſtas, auctoritatem habeat conferendi illud.

* Later. III. Can. VIII.

VIII.

Si abbas, vel prior, vel alius prælatus conceſſerit beneficium non vacans, & ſuper hoc det ei litteras patentes, vel certas penſiones decernimus illam penſionem non tenere & penſiones illas non debere perſolvi. Quod ſi actum fuerit, irritetur, & in pœnam ipſorum concedimus, quod epiſcopus loci conferat beneficium illud cum vacaverit.

ANNO CHRISTI 1212.

IX.

Nullus quæſtuarius vel conductitius prædicator pro hoſpitali vel pro alia domo admittatur ad prædicandum aliquo modo, propter enormia ſcandala quæ ſeminant hujuſmodi pſeudoprædicatores; tamen nuntii fideles canonici vel capellani cathedralis eccleſiæ boni teſtimonii, vel boni presbyteri, parochiales ſcilicet, ad arbitrium archiep. vel epiſcopi loci, vel eorum quorum intereſt, pro hoſpitali & aliis cauſis pietatis admittantur pro acquirendis elcemoſynis ad uſus pauperum, vel reparationem eccleſiarum, nec talis adminiſtrator, qui ſuper arcas & aſſeres miſſam celebret in contemptum Dominici Sacramenti.

X.

Item ſtatuimus ſub pœna ſuſpenſionis, ne aliquis ſacerdos aut in nundinis aut alibi bifaciet, * aut trifaciet miſſas contra canonicas ſanctiones.

* Bifaciare eſt duas miſſas ſub uno canone dicere; trifaciare vero tres. Vide ſi lubet lib. 1. de antiquis eccleſiæ Ritibus c. 3. ar. 1. n. 20.

XI.

Cum multæ parochiales eccleſiæ propter inopiam ſacerdotum debito ſervitio defraudentur, ſtatuimus ut auctoritate legationis noſtræ, & ſub pœna excommunicationis præcipimus, quatenus a patronis & ab aliis, quorum intereſt, tam competenter provideatur ſacerdoti, ut divina ibidem poſſit honeſte celebrare. Competens autem judicamus ſecundum interpretationem domini papæ factam. Si autem aliquæ eccleſiæ, quæ olim opulentæ, ab aliquo fuerint reſectæ, niſi canonice factum fuerit, id irritum judicamus, & beneficia eccleſiarum redintegrari pleniſſime præcipimus, & ne de cetero fiat, ſub pœna excommunicationis inhibemus.

XII.

Nullus ſacerdos ſæcularis vel religioſus, vel alius clericus ab epiſcopo admittatur ad curam animarum, niſi præmiſſa canonica examinatione. Unde ſi epiſcopo præſentetur ſacerdos, qui ſit quaſi truncus, neſciens idioma illius parochiæ, ad quam præſentatur, talis non recipiatur. Et epiſcopus, ſi dignus præſentetur, non differat illum recipere bona fide, & talis ſit ætatis qui fuerit præſentatus, qualem determinat concilium Lateranenſe, * & in brevi poſſit & debeat ordinari.

* Later. III. can. III.

XIII.

Cum quidam canonici juraverint, quod reſidentiam facerent in diverſis eccleſiis, ſtatuimus ut compellantur ad alterius reſignationem, & in altera debitam facientes reſidentiam, una illarum ſint contenti.

XIV.

Statuimus ut de novalibus laici nullo modo decimam percipiant, immo eam ſine aliqua diminutione eccleſiæ perſolvant.

XV.

ANNO CHRISTI 1213.

XV.

Si quis habens parochiam in aliqua ecclesia præbendetur; ad alterius beneficii resignationem, cujus voluerit, compellatur.

XVI.

De canonicis & clericis tenentibus parochias & præbendas, in inferioribus ordinibus constitutis, & nihilominus matrimonio copulati, statuimus, & sub pœna suspensionis & excommunicationis prohibemus, ne sic uxorati in scandalum populi ministrent altari. Decrevimus etiam eos privandos beneficio ecclesiastico, illis dimissis in matrimonio, eo quod nullatenus debent arare in bove & asino.

XVII.

Si quis uxoratus clericus in inferioribus ordinibus constitutus, teneat præposituras & baillivas ecclesiæ, in qua non potest de jure, obstante matrimonio, deservire; cum illa bona, quæ tenet de ecclesia, non possint ad laicos usus transire, statuimus sub pœna excommunicationis, quod tales, quod tenent, ecclesiæ penitus restituant.

XVIII.

Si quis in sacris ordinibus constitutus de facto contraxerit matrimonio, ab omni officio & beneficio suspendatur, & non possit absolvi, nisi per dominum papam.

XIX.

Sacerdotes qui ex negligentia vel avaritia noluerunt habere libros ad matutinas per singulas ferias decantandas; immo tota septimana, omissis canonicis horis & matutinis, missam celebrant; statuimus, & sub pœna suspensionis præcipimus, ut libros ad hoc deputatos, aliis expensis omissis, adquirant, & secundum canonicas sanctiones horas matutinales & alias canonicas decantent.

XX.

Item secundum canonicas sanctiones sub pœna excommunicationis præcipimus, quod si quis clericus infamatus fuerit, quod illud beneficium per simoniam adquisierit: si defecerit in purgatione, vel alias canonice super hoc convictus fuerit, a beneficio & officio sic adquisito suspendatur.

XXI.

Statuimus ut cum contigerit aliquam præbendam in ecclesia vacare, statim dignæ personæ, ne perdat servitium, secundum instituta canonica conferatur, ut illa prava aboleatur consuetudo, qua quædam ecclesiæ solent tot vacantes præbendas a collatione tamdiu suspendere, ut unusquisque ex communi assensu nepoti vel consanguineo sub quocumque parvo vel indigno possit ad arbitrium suæ voluntatis mendicare. *

* vendicare

XXII.

Inhibemus, ne quis clericus in sacris ordinibus constitutus, in sotularibus habeat rostra, & ne palliolo de cendallo inhoneste amictus, saltem per plateas incedat.

XXIII.

Item, ne quis clericus in sacris ordinibus constitutus, nisi forte quem paupertas attenuat, in supertunicali, sine cappa vel mantello per vicos civitatis incedat.

Expliciunt institutiones in Clericis.

INCIPIUNT DECRETA

De regularibus & monachis.

CAp. 8. *post hæc verba*, Recipiatur in aliud cœnobium religionis, *additur*: Salva regula B. Benedicti & privilegio domini papæ.

Post caput IX.

Quia multa scandala & enormia contingunt ex crapula quorumdam monachorum, ante carniprivium per tres septimanas vel per mensem se delicatis carnibus & exquisitis sallamentis sese ingurgitantium; statuimus sub pœna excommunicationis, ne a modo talibus intendant commessationibus, sed sicut in aliis temporibus monasticæ vitæ & ordinationi religiosæ se conforment.

Cap. XXVI. ita legitur.

Prioratum etiam nulli clerico vel laico liceat ad vitam emere, nec ad terminum, nec in fraudem istius constitutionis aliquid facere præsumat, cum dicat Apostolus, *Ab omni specie mala abstinete vos*, & in clerico tale lucrum turpis quæstus reputari debeat; generaliter vero nec clericis nec laicis prioratus vel domus religiosæ ullo modo dentur ad firmam.

Post caput XXVII.

Constituimus etiam ut abbates & priores & præpositi religiosorum, si fuerint manifeste remissi & negligentes circa observantiam ordinis, & correptionem subditorum, non promoveantur ad dignitates seu majora officia: & si post admonitionem superioris se non correxerint, ab officio quod est abbatis, vel prioratus, vel præposituræ deponantur. Si vitam reprobam manifeste duxerint, id constituimus observandum.

Item, cum abbates & monachi & viri religiosi præ aliis omnibus signum humilitatis debeant habere; ne a modo dextrarios equitare præsumant prohibemus districte. Non etiam frequenter & manifeste excedant in sumtibus, nec juvenes evidenter nimis lascivos & suspectos in familia sua habeant.

DE PRÆLATIS INSTITUTIONES.

Sequentes constitutiones in concilio Parisiensi quartam partem faciunt, hic vero tertiam.

ANNO CHRISTI 1212.

Post caput IX. additur.

Nullas exactiones super sacerdotes vel abbatias vel clericos alios facere præsumentes.

Post caput XVII.

Item, si prælatus aliquis in officio suo dolose vel negligenter manifeste se habuerit, ita quod sit verisimile, quod bonus vir ita se non haberet; ad majorem administrationem non promoveatur de cetero.

Cap. XIX. additur.

Ad quæ facienda sacerdotes proprios præcipimus advocari.

Post caput XX.

Si autem prælati aut canonici aut quæcumque aliæ personæ in hoc summæ infamationis vitium post Remense concilium inciderint, ipso facto, tamquam si in clericum manus violentas injecerint, sciant se excommunicationis & tanto arctiori vinculo se noverint innodatos, quanto hoc vitium quod fit contra formam & figuram Jesu Chr. flagitiosius noscantur incurrisse, juxta illud Augustini super Genesim: *Fere dimisit Dominus incarnari, quia prævidit hoc tam perniciosum flagitium patrandum in forma quam sumpsit de Virgine gloriosa.* E tales non absolvantur nisi a papa.

Post caput XXI.

Si vero magistri puerorum & alii qui super hoc manifeste suspecti & infamati sunt, de cetero incidant in hoc vitium, ipso facto sciant se excommunicatos.

Hoc autem & cetera supradicta sub pœna suspensionis & excommunicationis episcopis præcipimus.

INSTITUTIONES DE MONIALIBUS.

In concilio Parisiensi non quarto sed tertio loco ponuntur.

Cap. II. additur.

Et sint lampades ardentes tota nocte in dormitorio.

Cap. V. additur.

Ante septennium nulla de cetero recipiatur.

Omittitur vero cap. IX. X. XI. XII. XIII. XV. & seq.

PARS V. DE USURARIIS ET RAPTORIBUS.

I.

Statuimus quod nullus simoniacus vel fœnerator, vel raptor possit condere testamentum, vel legare aliquid uxori suæ, vel filiis, aut filiabus, vel nepotibus, aut monasteriis, aut quibuscumque personis, cum offerre aliquid de rapina nihil aliud sit quam immolare filium in conspectu patris, & cum ex præcepto Domini nulli liceat offerre pretium carnis aut prostibuli super altare Domini.

II.

Statuimus sub pœna excommunicationis, ne nutrix Christiana nutriat filium Judæi, & ne Christianæ obstetrices intersint puerperio Judæarum, nec alii Christiani eis serviant, ne per superficialem legis suæ probabilitatem, quam prave exponendo prætendunt, servientes Christianos secum commorantes in suæ incredulitatis inducant baratrum.

III.

Statuimus sub pœna excommunicationis, ne quis clericus nundinarius vel alius fœneratori serviat, aut computationes usurarum aut venditiones usurarii ad terminum vel contractus ejus usurarios de nundinis ad nundinas scribat, & quod nullus advocatus causam usurarii vel hæresis defendat. Cum submonitus desistere noluerit, primo ab officio & beneficio suspendatur, deinde excommunicetur.

IV.

Statuimus de speciali mandato domini papæ in remedium usurariorum volentium converti ab usuris, ut ea quæ per usuram adquisierunt vel rapinam, in manus sui prælati, legati, vel missi, corde & ore resignent, ut ipse Deum habens præ oculis, de illicite adquisitis ex quo posita sunt in ordinatione sua, consideratis diligenter omnibus penes ipsum circumstantiis, ordinet secundum Deum quæ viderit ordinanda: ut si indigeat, si plures parvulos habeat, si crucem accipiat, si valetudinarius existat, cum eo licite disponere valeat, dando ei auctoritate ecclesiæ, cujus vice in hac parte fungitur, quæ viderit secundum statum ejus expedire, vel militibus, aut monasteriis, aut quibuscumque personis de eis conquerentibus, a quibus fœnerator usuras accepit, restituat. Prædictus prælatus mediator inter fœneratores & spoliatos partem usurarum ab eo raptarum, secundum quod Deus ei inspiraverit, dummodo spoliatus sicut fenerator in arbitrium prælati se absolute posuerit, restituat. Si autem per ista sana & dulcia consilia fœneratores se magis contra ecclesiam obduraverint, & converti ab usura noluerint aliquo modo, immo, eam & statum suum in ea pertinaciter defenderint, nolentes audire aut prælatum solum, aut eum cum testibus, aut ecclesiam, tunc ferro est utendum ad resecandum talia putrida membra, ne totum corpus scandalizent, & ne per eos sincera pars trahatur, sicut fit per hæreticos, quibus hi obdurati sunt deteriores.

V.

Omnibus prælatis in virtute Spiritus Sancti & sub interminatione districti judicii præcipimus, ut ad extirpandam infectionem totius ecclesiæ, videlicet usuram quocumque modo aut manifestam, aut aliqua simulatione palliatam inquisitiones faciant canonicas & legitimas de his qui super hoc fuerint infamati, non habito respectu ad mundanum timorem, vel amorem, vel gratiam, vel odium. Sub pœna igitur excommunicationis & in remedium pœnitentiæ minoribus

parochianis injungant, & si necesse fuerint, specialiter per censuram ecclesiasticam compellant, ut super his veritati testimonium perhibeant. Nomina autem illorum, de quibus sic eis per testes constiterit, quod sint usurarii, in matricula scribantur, & si post trinam admonitionem factam publice & nominatim, tamquam nolentes audire solum prælatum, vel ipsum cum testibus, vel ecclesiam, tamquam ethnici & publicani coram omnibus denuntientur excommunicati, pulsatis campanis, extinctis candelis, singulis Dominicis diebus & festivis excommunicentur, nec eis liceat appellare, & omnia ecclesiastica sacramenta eis denegentur; oblationes eorum nullatenus recipiantur, & cum in fine vitæ suæ ad ammonitionem prælatorum suorum noluerint desistere, vel usuras restituere pro posse suo recusaverint, præcipimus ne quis sacerdos vel monasterium eleemosynam ejus, vel eum ad sepulturam in morte recipiat, immo de ipsis consilio prudentium duximus sic statuendum, ut dominus terræ bursam & totam ejus possessionem per usuram adquisitam faisiat, ut ordinet de ea arbitrio ecclesiæ, & canes civitatis carnem eorum turpiter ab ecclesie foribus ejectam corrodant, & dæmones eorum animas impœnitentes divino judicio asportent.

ANNO CHRISTI 1212.

VI.

Sub eadem districtione præcipimus, quod postquam fenerator nominatim fuerit excommunicatus, omnes ei servientes, præter personas exceptas a canone Gregorii & istius Innocentii, excommunicationis simili vinculo innodentur.

VII.

Si qui sacerdotes, vel abbates, vel quæcumque personæ religiosæ hujusmodi feneratores post denunciationem in ecclesiis factam, ad oblationem, aut sepulturam, vel habitum religionis sine sufficienti satisfactione spoliatis exhibitæ, scienter receperint, ipso facto se noverint excommunicatos, & ab officio & beneficio suspensos, & non possint absolvi, nisi a summo pontifice.

VIII.

Cum ex insita antiqui hostis malitia sint a feneratoribus & exactoribus fere in singulis urbibus & oppidis & villis totius regni Franciæ pertinacissime synagogæ constitutæ, quas vulgariter communias vocant: quæ diabolica instituta, ecclesiasticis institutis contraria penitus in conversionem * totius ecclesiasticæ jurisdictionis adinvenerint, præcipimus sub interminatione districti judicii, ne quis occultatione conquestionis factæ coram episcopo, de usura vel aliis criminibus illatis a prædictis feneratoribus, compellantur sustinere pœnas statutas a prædictis synagogis, quas in defensione suæ usuræ, & subversione totius ecclesiæ statuerunt. Est autem hæc una pœna, quod si quis conqueratur episcopo de usuris vel indebitis exactionibus, tot a cavillationibus accusatur erga dominum terræ, quod statim ad interventum magnæ summæ pecuniæ datæ domino terræ ab ipso capiatur, & captus tandem in carcere detineatur, quoad usque destiterit a causa proposita coram episcopo contra feneratorem. Alia est pœna eorum, quod si quis coram episcopo proponat querelam de aliquo tali feneratore, statim judicio synagogæ, id est communiæ, & nihilominus pœna XL. librarum puniatur, & aliæ multæ pœnæ infligantur eisdem. Unde sub pœna suspensionis & excommunicationis statuimus, quod nullus advocatus sciens & prudens defendat tales synagogas contra ecclesias vel episcopos, cum jura ecclesiastica nihil in his, quantum in se est, pro quæstu enervare videantur.

* subversionem.

ANNO CHRISTI 1212.

IX.

Generaliter autem omnibus principibus, baronibus, vel quibuscumque justitiariis sæcularibus & sub pœna excommunicationis districte inhibemus, ne aliquid statuant vel præcipiant manifeste vel occulte, quominus fideles quicumque venire audeant ad ecclesiam, justitiam & ibi plenum jus accipere vel facere, quominus audeant dare vel offerre ecclesiæ vel sacerdoti vel ad alios pios usus, eleemosynas, oblationes, & alia quæ solent facere more consueto vel ex debito, vel secundum quod Deus eis inspiraverit: indubitanter scituri, quod si hoc fecerint & pertinaces extiterint, cum illud hæresim sapiat, ne tamquam hæretici puniantur, poterunt sibi timere.

X.

Cum uxor fœneratoris agit causam spoliatorum, vivat parce de iis quæ ministrat ei vir suus de spoliis usuræ, non quia ipse possit ei dare, cum non sint suæ, sed quia ipsa advocatrix est spoliatorum pro melioranda eorum causa, emolliendo cor viri sui, & inducendo virum suum ad faciendam condignam restitutionem sic ablatorum. Si autem invenerit cor viri sui impœnitens & incorrigibile, & se nihil erga ipsum perficere posse pro facienda debita restitutione; tunc tenetur modis omnibus quærere separationem mensæ ejus & convivii, sed numquam thori, ut prius mendicet ab amicis vel aliis quo vescatur & vestiatur, quam hujusmodi tam morticino & quasi idolotito fœdæ usuræ contra Deum pascatur. Et si ad tantam devenerit valitudinem, ut sit tota decrepita vel leprosa, aut ab omnibus deserta, ut nullus ei velit panem porrigere, in ingruentis mortis articulo; in tanta necessitate potest sumere cibum a viro suo, non animo rapiendi sicut vir, sed animo restituendi, cum Deus concesserit ei opportunitatem. Hoc idem præcipimus filiis & filiabus, & nepotibus fœneratorum, quam cito paternis alis volitare incipiunt, sicut cum pulli corvorum sunt implumes, & solo rore cœli, non morticino pascuntur: ita a malitia paterna judicantur immunes, cum adeo pueriles sint quod animum non habent consentiendi.

ITEM DE USURARIIS.

I.

Cum fœneratores & maligni ecclesiæ persecutores ubique erigant synagogas malignantium, contradictionibus suis contra Deum & ecclesiam propositis, ipsi de novo erexerunt novas scholas filiorum suorum & doctrinas illorum contra vera rudimenta scholarum, facientes eos informari ad scribenda debita patrum suorum per usuram adquisita: ideoque statuimus, ut a modo non liceat illis hæc artificia scribendi, sed veram doctrinam addiscere, cum nulli liceat locupletari jactura alterius.

II.

ANNO CHRISTI 1212.

II.

Statuimus, quod si quis vassallus, vel filius ejus, vel quæcumque persona subjecta principi per violentiam ceperit clericum vel bona ipsius, vel cruce signatum, vel aliquam personam religiosam vel bona ecclesiæ: si raptor post primam & secundam admonitionem satisfacere noluerit, excommunicationis vinculo innodetur, & si princeps sub cujus dominio noscitur permanere, monitus noluerit compellere eum ad satisfactionem, prout debet, vel si manum auxiliatricem ei ad hujusmodi maleficia perpetranda exhibuerit, simili coercionis vinculo constringatur.

III.

Dicimus de parte raptoris, quod si filium suum post ammonitionem factam receperit, nec pro ipso emendaverit, excommunicationis vinculo innodetur.

De stratis publicis.

I.

Si qui clerici aut laici publicas stratas per se vel per alios frangant, & bona transeuntium rapiant, & ipsos in carcere detineant, si moniti a tali malitia non desistant, vel suos desistere faciant, simili sententia percellantur.

II.

Statuimus etiam quod cum villa aliqua subjicitur interdicto, non relaxetur interdictum, nec excommunicatio sine assensu episcopi, donec satisfactum sit sacerdoti de suis damnis quæ passus est ratione interdicti.

III.

Cum nulla institutio principis possit infringere statuta novi & veteris testamenti, aut instituta canonum, præcipimus ut in omni causa liceat cuilibet fideli inducere testes fideles contra Judæum & infideles.

De Templariis & Hospitalariis.

Statuimus ut Templarii & Hospitalarii canonici in ecclesiis suis idoneos constituant capellanos, qui curam habeant animarum in eisdem, & sub excommunicatione inhibemus, ne formam privilegiorum suorum excedant

De decimis solvendis.

In decimis reddatur ecclesiis decima portio A cum integritate. Qui non reddiderint: excommunicentur.

ANNO CHRISTI 1212.

De sortilegis.

Pithonissas, & sortilegas, & earum fautores & receptatores, & ad ipsas currentes excommunicamus.

De meretricibus.

Inhibemus etiam ne publicæ meretrices, quarum cohabitatio ex frequenti usu ad nocendum efficacior pestis est, intra civitatem vel oppida permittantur habitare, immo potius jnxta leprosorum consuetudinem sequestrentur. Quod si prænonitæ secedere noluerint, per excommunicationis sententiam percellantur.

De leprosis.

De domibus, *extat in concil. Paris. part.* 3. *cap.* 9.

Emendationes etiam non spernendas canonum quorumdam Concilii hujus dedit Cl. Dubois in tom. II. pag. 253. *historiæ ecclesiæ Parisiensis, quod sane volumen alterum post authoris funus anno* 1710. *Lutetiæ prodiit. Accepisse vero illas ex M. S. codice vir ille doctus testatur.* „ *En ejus verba*: In pri- „ ma parte, capitulo X. *primi sacendotis*, lege „ *proprii*. Capitulo XVI. post hæc verba: *vel in* „ *aliis locis*, adde, *religiosis*. Cap. XVII. post „ hæc verba: *extra eligant*, adde *vel inquirant* „ *idoneam personam. Quod si in Capitulo persona* „ *idonea & utilis inveniatur, ipsam eligant*. Cap. „ XVIII. *vel electiones fiunt*, lege, *sunt*, *in ali-* „ *quibus ecclesiis*, adde, *faciendæ*; *sive ardua vel* „ *majora negotia peragenda, dies in Capitulo pu-* „ *blice præfigatur una, quæ &c.* Ibidem: *conve-* „ *niunt*, lege *convenerint*. Cap. XIX. Post *cura* „ *animarum*, sic lacunam imple: *sciens conferat* „ *alicui Clerico habenti in alia ecclesia prioratum,* „ *cui similiter annexa est cura animarum*. Ibidem „ post hæc, *plures habuerit*, adde, *personatus*. „ Ibidem *patronatus*, lege, *personatus*. In parte „ 2. Cap. XII. *Sed adeo discrete, & provide*, „ lege, *sed adeo discreti sint, & providi*. Ibidem „ *ut & vel honesti*, lege, *ut etiam viri honesti*. „ Cap. XVIII. dele & *cujusmodi*, & lege *crimen*. „ In parte 3. Cap. 1. lege, *sed nec earum pa-* „ *rentes familiarem habeant ad eas & secretum &c.* „ Ibidem post, *mulierum*, sic lege, *qui enim cum* „ *parentibus earum sunt*. Cap. XII. post hæc verba *monasterii sui*; adde, *& si etiam manifeste*, „ *& frequenter excedant in sumptibus, juvenes &c.* „ In parte 4. Cap. IV. *Pellitas etiam*, sic cor- „ rige, *pellibus etiam variis, in palliis &c.* Cap. „ XX *finiantur* lege, *feriantur*. Cap. XXI *in-* „ *fatuati*, lege, *infamati*.

ANNO CHRISTI 1212.

CONVENTUS APAMIENSIS

EPISCOPORUM ET PROCERUM

Ad Simonis Monfortii ditionem bonis moribus ac legibus temperandam. Menſe Novembris MCCXII.

ANno incarnationis Dominicæ MCCXII. *inquit Petrus Valliſſarn. in hiſt. Albig.* menſe Novembris, convocavit nobilis comes Montisfortis epiſcopos & nobiles terræ ſuæ, apud caſtrum Apamiarum, celebraturus colloquium generale. Cauſa autem colloquii hujus iſta fuit, ut comes noſter, in terra quam acquiſierat, ſanctaque R. E. ſubjugaverat, inſtitui faceret bonos mores, hæretica ſpurcitia procul pulſa, quæ totam corruperat terram illam, bonæ, tam de cultu religionis Chriſtianæ, quam etiam de temporali pace & quiete, conſuetudines plantarentur. Terra ſiquidem illa, ab antiquis diebus, deprædationibus patuerat & rapinis: opprimebat quippe potens impotentem, fortior minus fortem. Voluit igitur comes nobilis, cunctas conſuetudines, fixoſque limites terræ dominis ponere, quos tranſgredi non liceret: quatenus etiam milites de ſuis certis & rectis redditibus recte viverent; minor etiam populus ſub alis dominorum poſſet vivere, immoderatis exactionibus non gravatus. Ad quas conſuetudines ſtatuendas, electi fuerunt viri duodecim, qui ſuper ſacroſancta evangelia juraverunt, quod pro poſſe ſuo tales conſuetudines ponerent, per quas Eccleſia ſua libertate gauderet, tota etiam terra in ſtatu firmaretur meliori. De illis autem duodecim electoribus, quatuor fuerunt eccleſiaſtici, duo ſcilicet epiſcopi, Toloſanus & Conſoranenſis, unus templarius, unuſque hoſpitalarius, quatuor præterea Francigenæ milites, quatuor etiam indigenæ, duo milites, & duo burgenſes, per quos dictæ conſuetudines, ſatis competenter poſitæ & firmatæ. Ut autem conſuetudines illæ inviolabiliter ſervarentur: antequam proferrentur in medium, nobilis comes, omneſque milites ſui, ſuper quatuor evangelia juraverunt, quod ſupra memoratas conſuetudines nunquam præſumerent violare. Ut etiam majorem obtinerent firmitatem, redactæ ſunt in ſcriptum, ſigillo etiam comitis & omnium epiſcoporum, qui ibi plures erant, firmatæ & munitæ.

☞ AD CONVENTUM APAMIENSEM

Quo leges ad ſubditorum mores componendos a Simone Monfortio cum epiſcopis conditæ.

Anno 1212. *habitum.*

ADDITIO.

Ex Manſi Suppl. To. II. pag. 818.

Simon Monfortius, celebre in expeditionibus contra Albigenſes, nomen, ditionem ſuam quam hæreſi inquinatam & moribus depravatam acceperat, reformaturus ac repurgaturus, ad Apameam, oppidum in ditione Toloſana (ut arbitror) *conventum ex eccleſiaſticis laiciſque inſtituit, ut ex Valliſarnenſi refert Labbeus tom. XIII. pag.* 842. *Ven. edit. Leges in eo conventu directæ, quas apud Labbeum fruſtra quæras, ex Martene Anecdot. tom. I. pag.* 832. *hic ſuppleo.*

CONSUETUDINES,

*Quas dominus comes Montis fortis ſtabilivit apud * Pamias.*

* *f.* Apamias.

Ex MS. Illuſtriſs. Marchion. Daubais.

HÆ ſunt conſuetudines & omnia privilegia eccleſiarum & domorum religioſarum a jure canonico & humano conceſſa, & libertates earumdem ab omnibus & ubicumque ſerventur & cuſtodiantur.

I.

Eccleſias a laicis incaſtellari prohibemus, & in ſervitutem redigi, immo & incaſtellatas dirui præcipimus, vel ſervari arbitrio epiſcoporum; ſed in caſtris & in villis aliorum dominorum epiſcopi non poſſint retinere tales munitiones.

II.

Item, omnes primitiæ ſine difficultate aliqua reddantur eccleſiis, ſicut conſueverunt reddi in partibus iſtis, & omnes decimæ reddantur, ſicut ſcriptum eſt, & præcipitur a papa.

III.

Item, nullus clericus tallietur occaſione hereditatis, ſi quam habuerit, niſi eſſet mercator, aut uſurarius, & idem de paupere vidua

IV.

Item, in dominicis diebus nullum fiat forum venale de cetero; & ſi inventum fuerit inſtitutum, in aliam diem ad arbitrium domini terræ & communitatis mutetur

V

Item, quicumque in quolibet crimine vel alio modo clericum ceperit, etiamſi non haberet niſi

coro-

coronam, reddatur episcopo, vel archidiacono, aut mandato suo sine dilatione. Quod si renuerit, statim excommunicetur, & a domino superiore reddere compellatur. ANNO CHRISTI 1212.

VI.

Item, nulli baronum, aut militum cogant dare talliam homines ecclesiarum & domorum religiosarum, illos scilicet homines, quos ex donatione & ex concessione regum & principum, & aliorum dominorum terrarum, vel alio justo modo liberos possederunt usque ad tempora ista, sed sint liberi ab omni exactione illorum, in quorum terris vel villis morantur; si vero eorum possessio per malitiam hæreticorum, & aliorum malorum principum in hac parte interrupta fuerit, & hac de causa dubitatio exorta fuerit, sine omni dilatione veritas inquiratur, aut probatio admittatur sine diffugio: & si violentia interveniisse vere fuerit inventa, ex tunc ab omni exactione & tallia abstineant domini castrorum, aut villarum, in quibus habitant.

VII.

Item, parochiani cogantur venire ad ecclesiam dominicis & festivis diebus, in quibus cessatur ab operibus, & ibidem missam & prædicationem ex integro audire: ita quod si in his diebus festivis, dominus, vel domina cujuslibet domus ad ecclesiam non venerint, & in villa præsentes fuerint nulla præpediti infirmitate, aut alia causa rationabili, persolvent sex denarios Turonensis monetæ, quorum medietas erit domini villæ, & alia medietas per medium sacerdotis & ecclesiæ.

VIII.

Item, in omnibus villis in quibus non sunt ecclesiæ, & extant domus hæreticorum, detur domus una quæ aptior erit ad faciendam ecclesiam, & alia detur sacerdoti ad habitandum. Si vero ecclesia ibi fuerit, & sacerdos domum non habuerit, detur domus una in perpetuum presbytero, quæ vicinior erit ecclesiæ.

IX.

Item, quicumque de cetero dimittet in terram suam hæreticum morari, sive per pecuniam, sive propter quamcumque aliam causam, & fuerit inde confessus & convictus, ob hanc solam causam amittet in perpetuum omnem terram suam, & corpus suum erit in manu domini ad redimendum pro voluntate sua.

X.

Item, cuilibet, sive militi, sive rustico, licitum erit delegare in eleemosinam de hereditate propria usque ad quintam partem, ad consuetudinem & usum Franciæ circa Parisius, salvis tamen baroniis & fortiis, & jure alieno, & salvo integro servitio superioris domini, quod debet habere dominus in reliqua terra, quæ remanet pro hereditate heredibus.

XI.

Item, in justitiis exhibendis, aut judiciis exercendis nulla exactio fiat a partibus sub prætextu alicujus consuetudinis, aut occasione advocatorum aut assessorum, sed gratis omnino exhibeatur justitia hujusmodi, & pauperi non habenti advocatus detur ad omnia. ANNO CHRISTI 1212.

XII.

Item, nullus credens hæreticus, licet sit reconciliatus, fiat præpositus, aut bajulus, aut assessor, in judicio testis, aut advocatus. Et idem prorsus sit de Judæo, excepto hoc quod Judæus poterit contra Judæum testimonium ferre.

XIII.

Nullus hæreticus vetitus & reconciliatus habeat licentiam remeandi in villam, in qua conversabatur in illa perversa parte, sed extra villam illam poterit conversari, ubi comes permiserit.

XIV.

Item, clerici, & quilibet viri religiosi, & peregrini, & milites liberi & immunes ab omni exactione pedagii, transeant per totam terram nostram, nisi essent mercatores.

XV.

Item, barones Franciæ, & milites, tenentur servire comiti, quando, & ubicumque habebit guerram contra personam quamlibet, ratione hujus terræ acquisitæ, vel acquirendæ in hac terra, & hoc cum numero militum ad opus quorum comes dedit terram suam & reditus: ita tamen quod si reditus ex integro secundum promissum fuerint assignati sufficienter, tunc cum promisso numero militum tenebuntur servire baro, aut miles sic assignatus, quamdiu habebit guerram dominus comes pro hac terra acquirenda, vel acquisita, sicut est dictum. Ille autem miles, cui non esset plenarie facta assignatio, secundum pactionem, non teneretur servire cum integro numero militum ad serviendum. Verum si comes * in necessitate sua, aut terræ suæ; sed pro voluntate vellet juvare aliquem, aut aliquos in guerra, sive vicinos, sive remotos, milites sui prædicti non tenentur eum sequi in hoc, aut eidem servire per se, vel per alios, nisi hoc fecerint pro amore & beneplacito suo.

* *f.* non necessitate.

XVI.

Item, milites Francigenæ qui debent servitium domino comiti, tenentur ei servire cum millibus Francigenis, nec possunt in loco militum Francigenarum ponere milites istius terræ in servitio suo usque ad viginti annos: sed ex tunc cum talibus militibus idoneis, quos in terra invenire poterit, quilibet serviet ei.

XVII.

Item, milites licentiati a comite, in Francia non debent morari sine causa rationabili amplius, nisi usque ad terminum sibi præfixum a comite: & tamen comes tenetur eos expectare post terminum elapsum, salvo servitio suo usque quatuor menses; sed ex tunc sine omni reclamatione poterit terram eorum in manu sua recipere communi, & inde facere libere voluntates suas; nisi poterint ostendere comiti plenarie sufficientem causam, aut inevitabilem, quare citius non potuerint venire.

XVIII.

ANNO CHRISTI 1212.

XVIII.

Item, omnes barones, milites & alii domini in terra comitis tenentur reddere caſtra & fortias comiti, ſine dilatione & conditione aliqua, irato & pacato ad voluntatem ſuam; ſcilicet quotieſcumque voluerit illas fortias & caſtra quæ tenent ab eo, & ipſe comes tamquam bonus dominus in illo ſtatu & valore, in quo receperit, tenetur reddere eiſdem ſine diminutione & damno, peractis negotiis ſuis.

XIX.

Item, ad bellum campale, ſive nominatum, vel ad ſuccurrendum comiti, ſi fuerit obſeſſus, vel arcebatur, tenentur omnes ire communiter, barones, milites, majores, minores qui fuerint citati. Quod ſi baro, miles, vel alius dominus terræ in hac ſumma neceſſitate comprobatus fuerit non veniſſe ad commune, auxilium daturus, niſi ſufficienti cauſa poſſet excuſari, terra quam tenet a comite, erit in manu & voluntate comitis. Alii autem minores, ſcilicet burgenſes, rurales, & agricolæ tenentur ire in ſupradictis articulis, ſi citati rationabiliter fuerint, de qualibet domo duo meliores, ſi ibi fuerint: ſi autem in domo non fuerit niſi unus, ille idem tenebitur ire. Qui autem non ierit, & ſuper hoc comprobatus fuerit, niſi ſufficienti cauſa poſſit excuſari, bona mobilia erunt in manu & voluntate comitis & domini, ſub quo manebit per medium.

XX.

Item, barones, milites, & alii domini terrarum, qui debent ſervitium comiti, ſi citati ad quindenam non venerint ad locum præfixum a comite ad exercitum ita quod infra quindenam iter arripuerit, ſexta pars redituum ſingulorum unius anni; ſcilicet terræ illius quam tenent a comite, erunt pro emenda in manu & voluntate comitis, niſi cauſa ſufficienti poterit excuſari. Si vero venerit, ſed non cum debito numero militum, pro quolibet milite qui deerit, dabit duplicia ſtipendia, quamdiu ibidem ſine debito numero militum fuerint. Hæc eadem pœna erit baronibus & militibus indigenis, ſi comiti debitum ſervitium non reddiderint.

XXI.

Item, nullus in terra comitis, quæ ſubeſt ditioni ac poteſtati ſuæ, attentet firmare de novo, aut reædificare caſtrum vel fortiam quæ diruta ſunt ſine aſſenſu comitis.

XXII.

Item, milites indigenæ, qui fuerint catholici, & hucuſque in fide catholica perſeveraverint, tenentur præſtare ſervitium dominis ſuis, ſive comiti, ſive aliis, quod debebant, antequam cruce ſignati veniſſent dominis propriis indigenis. Illi autem, qui fuerint credentes hæreticorum, tenebuntur ſervire comiti & baronibus ad arbitrium ipſorum.

XXIII.

Item, nulli judicentur credentes fuiſſe hæreticorum, aut fuiſſe hæretici, niſi teſtimonio epiſcoporum & ſacerdotum.

ANNO CHRISTI 1212.

XXIV.

Item, nullus baro, aut miles, aut quilibet alius dominus, cui comes dederit terram in partibus iſtis, poterit exigere ultra menſuram talliæ ſtatutam & confirmatam litteris eorumdem dominorum & comitis, ſive nomine talliæ, ſive quæſtus, ſive nomine bonitatis, vel cujuſcumque alterius cauſæ, ſalvis tamen cenſu & aliis reditibus vinearum, domorum, & aliarum rerum & juſtitiis. Hæc enim tallia pro omni alia tallia, ſive quæſtu, ſive demanda eſt inſtituta & menſurata, ultra quam non liceat aliquid exigi, aut extorqueri amplius ab aliquo. Quod ſi quiſquam ultra exigere comprobatus fuerit, & clamor fuerit comiti, tenebitur ad villam & dominum villæ, in qua hoc factum fuerit, mittere, & per eumdem compellitur dominus conſtituere & authenticare quod ultra chartam ſuam exegerit, & cogitur chartam ſuam ſervare.

XXV.

Item, licitum erit omnibus, hominibus qui poſſunt talliari tranſire a dominio unius ac dominium alterius pro voluntate ſua: ita tamen quod illi, qui dicuntur liberi, cum omnibus mobilibus ſuis poterunt tranſire ſine aliqua contradictione ad dominium alterius, relicta hereditate & hoſtiſia priori domino ſuo, cum omnibus iis quæ tenent ab aliis. Alii vero qui dicuntur homines proprii ſervi, poterunt ſimiliter tranſire libere ad dominium alterius, non ſolum relicta hereditate & hoſtiſia, ſed mobilibus priori domino ſuo: ita quod prior dominus, occaſione mobilium aut quæſtæ, vel alterius rei, poſtquam relicto dominio remanſerunt ſub dominio alterius, nihil amplius poterit exigere ab eo ubicumque fuerit: ita tamen quod non poterunt tranſire in dominio clericorum, aut eccleſiarum, quouſque in hoc conſenſerint, & ſuper hoc litteras ſuas dederint comiti, aut baroni.

XXVI.

Item, nullus homo mittatur in carcerem, aut retineatur captus, quamdiu poterit ſufficienter plegios dare quod ſtabit juri.

XXVII.

Item, nullus dominus recipiat plegios, aut cautionem ab hominibus ſuis, ne cum voluerint, recedere poſſint a dominio ſub ſua forma ſcripta.

XXVIII.

Item, ſecundum conſuetudinem antiquam terrarum & villarum, recipient ab hominibus ſuis jornalia in operibus ſuis, & ſecundum conſuetudinem antiquam dent eis ad comedendum.

XXIX.

Item, ſi homines principum & dominorum indigenarum, in hac terra ſuper talliis & exactionibus nimis aggravati fuerint & conqueſti comiti, comes debebit convenire dominos & milites, ut ſuper talliis & exactionibus menſuram

ſer-

ſervent competentem & rationabilem ; & ſi neceſſe fuerit, poterit eos compellere ad hoc conſervandum, ne eorum ſubditi nimis aggraventur, propter nimiam malitiam dominorum ſuorum. ANNO CHRISTI 1212.

XXX.

Item, in nemoribus, aquis, & paſcuis habeant uſuarium ſuum homines villarum, ſicut habuerunt a triginta annis uſque huc, & ſi contentio inde orta fuerit inter populum & dominum, qui in poſſeſſione eſt, remaneat in eadem, donec inquiſita fuerit veritas per juramenta antiquorum, qui ſunt in eadem terra, vel alio modo.

XXXI.

Item, nullus capiatur pro debito domini ſui, niſi plegius fuerit, aut debitor.

XXXII.

Item, nullus baro, ſeu miles, ſeu burgenſis, ſeu ruralis audeat pignorare, vel capere res alterius per violentiam ; nec ille cui injuria facta fuerit, audeat ſe vindicare ſine licentia ſuperioris; ſed referat clamorem ad ſuperiorem. Si autem contra hoc feciſſe convictus fuerit, aut confeſſus fuerit ; ille quid prius receperit, alterius dabit pro emenda domino ſuperiori; ſi baro fuerit, viginti libras; ſi miles, decem; ſi burgenſis, centum ſolidos; ſi ruralis, viginti ſolidos; & inſuper ad mandatum domini reddet totum quod ceperit injuriam paſſo, & pro damno, ſi quod habuerit, plenarie ſatisfaciet ei. Qui autem ſe vindicaverit, eodem modo prorſus emendavit ſuperiori; & inſuper illi de quo ſe vindicavit, faciet emendam quadraginta ſolidorum, facta reſtitutione ablatorum & damni: hoc tamen excepto, quod cuilibet licet incontinenti vim vi repellere.

XXXIII.

Item, nulli barones, milites, burgenſes, ſeu rurales audeant aliquo modo ſe colligare, mediante fide, ſeu ſacramento, aut conjurationem aliquam facere, etiam ſub prætextu confratriæ, aut alterius boni, niſi de voluntate & aſſenſu domini. Quod ſi aliqui fuerint comprobati conjuraſſe contra dominum, erunt tam ipſi, quam res eorum, in manu & voluntate domini. Si vero conjurati fuerint, licet non contra dominum, tamen in aliorum damnum: ſi inde fuerint convicti, aut confeſſi, dabunt ſinguli decem libras, ſi fuerint barones; ſi ſimplices milites, centum ſolidos; ſi burgenſes, ſexaginta ſolidos; ſi rurales, viginti ſolidos. Excipiuntur autem ab hujuſmodi pœna negotiatores: aut peregrini, qui jurant pro ſocietate ſibi ſervanda.

XXXIV.

Item, quicumque in terra comitis poterit capere hoſtes fidei & ſuos, & non ceperit, & poterit inde comprobari, aut convinci, terra ſua erit incurſa, & corpus ſuum in manu & miſericordia comitis. Hoc ipſum fiet de illo, qui cum viderit tales, & noluerit proclamare & ſequi eos ſecundum mores terræ bona fide.

XXXV.

Item, quicumque conducet de cetero victualia, aut res alias quaslibet, aut quoſcumque homines, ſine licentia comitis Tholoſani, vel ad quoslibet alios hoſtes Chriſti, & ſuper hoc convicti fuerint, aut confeſſi, perdent hereditatem in perpetuum cum aliis bonis ſuis, ob hanc ſolam cauſam. Si autem ſerviens aliquis, aut bajulus, ſine licentia domini ſui fecerit hoc ipſum, amittet omnia bona ſua, & corpus ſuum erit in manu & miſericordia comitis. Omnes autem res captæ & homines in hujuſmodi conductum illius erunt ſine diminutione, aut reclamatione, qui capient eos. ANNO CHRISTI 1212.

XXXVI.

Item, quod tutela & cura orphanorum in manu illius, qui propinquior invenitur, uſque ad ſexdecim annos ; & ſi nullus propinquitatis inveniatur, erunt in manu domini de quo movet feudum uſque ad eumdem terminum, comes, vel alius dominus poterit dare pro recompenſatione alicujus aſſignationis promiſſæ. In decimo ſexto autem anno reddetur terra ex integro orphanis hujuſmodi, & tunc tenebuntur perſolvere ſervitium domino ſuo. Et iſtud capitulum pertinet ad eos tantum, quibus dominus comes dedit terram in partibus iſtis.

XXXVII.

Item, piſtores, ſecundum modum & menſuram, ſive pondus a domino ſuo datum eis, panem faciant & vendant. Et ſi hoc non ſervaverint, quotieſcumque contra hoc fecerint, panem totum amittant, & idem fiat de tabernariis.

XXXVIII.

Item, meretrices publicæ ponantur extra muros in omnibus villis.

XXXIX.

Item, pedagia quæ a principibus & aliis dominis ſunt inſtituta a triginta-quatuor annis & circa, tollantur abſque dilatione aliqua.

XL.

Item, cenſus reddantur dominis ſtatutis terminis in domibus ſuis, quotieſcumque tranſierint ſtatutum terminum, pro ſingulis terminis tranſactis perſolvent dominis pro emenda quinque ſolidos. Quod ſi tres annos permiſerit tranſire abſque ſolutione cenſus, dominus poterit dare abſque ulla reclamatione terram ejus alteri, vel vendere; ſi in manu ſua eam retinuerit, tenebitur reddere, ſi pro ſingulis terminis tranſactis perſolvatur, ſicut dictum eſt, quinque ſolidis pœna.

XLI.

Item, poſſeſſiones cenſuales non dentur, vel vendantur cum diminutione domini ſuperis.

XLII.

Item, barones, milites, burgenſes, & rurales ſuccedant heredes in hereditatem ſuis ſecundum morem & uſum Franciæ circa Pariſius.

XLIII.

ANNO CHRISTI 1212.

XLIII.

Item, maritagia mulierum revertantur ad heredes ipſorum, ut poſſint inde contendere * teſtamentum, ſi voluerint.

* f. condere

XLIV.

Item, nullæ viduæ, magnates, aut heredes, mulieres nobiles hadentes munitiones in caſtro audeant nubere infra decem annos, ſine licentia comitis pro voluntate ſua indigenis iſtius terræ, ſed Francigenis, quibus voluerint, poterunt nubere, non requiſita licentia comitis, vel alterius; ſed termino elapſo, poterunt nubere communiter.

XLV.

Item, omnes uxores proditorum & hoſtium comitis, licet catholicæ fuerint, eo vivente, terram exibunt comitis, ne aliqua ſuſpicio habeatur de eis, & habebunt terras & reditus maritagii ſui, præſtito tamen ſacramento, quod nullam inde faciant portionem maritis ſuis, quamdiu permanſerint in guerra contra chriſtianitatem & comitem.

XLVI.

Item, quælibet domus inhabitata tetræ comitis acquiſitæ perſolvat tres denarios Melgorienſes annuatim domino papæ & ſanctæ eccleſiæ Romanæ, in ſignum & in perpetuam memoriam, quod per ipſius auxilium contra hæreticos acquiſita fuit comiti, & ejus ſucceſſoribus conceſſa in perpetuum. Terminus autem erit ejuſmodi colligendi ab initio quadrageſimæ uſque ad Paſcha.

XLVII.

Item, nullus baro, ſive miles, vel quilibet alius dominus in terra noſtra recipiat in curia ſua duellum pro aliqua cauſa, niſi pro proditione, vel latrocinio, vel pro rapina, vel pro perjurio.

ANNO CHRISTI 1212.

XLVIII.

Item, nullus baro, aut miles, vel dominus, faciat tallias in terra ſua, donec menſura poſita fuerit in talliis, ſecundum quod conſtitutum eſt in colloquio domini comitis & baronum apud Apamiam.

XLIX.

Item, nullus baro, ſive miles, ſive ſerviens, intrabit modo caſtrum quod ſuum erat tempore hæreticorum, ſi comes eum, aut aliquis, cui omnes dederit. *

* Deeſt aliquid

L.

Hæ ſunt conſuetudines, quas dominus comes debet ſervare inter ſe & barones Franciæ, & alios, quibus dedit terram, tam inter barones & milites, quam inter burgenſes, & rurales in partibus iſtis. Succedant heredes & hereditatibus ſuis, ſecundum morem & uſum Franciæ circa Pariſius.

LI.

Item, in placitis, judiciis, dotibus, feudis, portionibus terrarum, comes tenetur ſervare baronibus ſuis de Francia, & aliis in quibus dederit terram in partibus iſtis eumdem uſum & eamdem conſuetudinem, quæ ſervatur in Francia circa Pariſius.

Actum apud Pamiam in palatio noſtro, anno Incarnationis Domini MCCXII. prima die Decembris.

ANNO CHRISTI 1213.

CONCILIUM VAURENSE,

IN CAUSA PETRI ARRAGONUM REGIS

Comitem Toloſanum protegentis, celebratum anno Domini MCCXIII.

G. C. Bzovii verbis res in hoc concilio geſtas Binius enarraverat: ego Petri Valliſſarnenſis, e quo Bzovius totum hauſerat, verba profero: litteraſque & inſtrumenta ipſa, tum ex Petro eodem, tum aliunde conquiſita.

Cap. 66. CIrca feſtum dominicæ apparitionis (*ait Petrus Valliſſarnenſis*) rex Arragonum Petrus, qui negotio fidei plurimum invidebat, venit Toloſam: & fecit ibi milites, excommunicatis & hæreticis communicando. Mandavitque rex archiepiſcopo Narbonenſi apoſtolicæ ſedis legato, & comiti noſtro, quod volebat habere colloquium cum eis, & de pace & de compoſitione inter comitem noſtrum & hoſtes fidei tentare. Igitur aſſignata fuit communi aſſenſu dies & locus inter Toloſam & Vaurum, ubi colloquium celebrari deberet. Cum igitur veniſſemus ad locum concilii, rex cœpit rogare archiepiſcopum Narbonenſem & epiſcopos, de reſtituendis terris comitibus Toloſano, Convenarum, & Fuxenſi, & Gaſtoni de Bearno. Archiepiſcopus autem Narbonenſis reſpondit regi, ut omnes petitiones ſuas redigeret in ſcriptum, & ſcriptas & ſigillatas mitteret epiſcopis apud Vaurum. Rex vero Arragonenſis, poſtquam applauſum magnum fecerat comiti noſtro, & fratri & filiis ejus, rogavit ipſum comitem, ut octo diebus deſiſteret a male faciendo inimicis ſuis. Cui nobiliſſimus & urbaniſſimus reſpondit: Non deſiſtam, inquit, a male faciendo, ſed ob reverentiam veſtram ceſſabo his octo diebus a bene faciendo. Similiter autem & rex promiſit ex parte hoſtium noſtrorum, quod ipſo tempore colloquii non facerent noſtris malum. Sed ipſi infideliſſimi, cum ſcirent noſtros conveniſſe ad colloquium, licet nos per regem feciſſent ſecuros, diſcurrere cœperunt per terram noſtram verſus Carcaſſonam, & multa

mala

ANNO CHRISTI 1213.

mala facientes, plurimos etiam occiderunt. Die tertio postquam recessit rex a loco colloquii, & intravit Tolosam, scripsit petitiones suas ad archiepiscopos & episcopos nostros, in hæc verba:

Petitiones regis Arragonensium ad prælatos in concilio apud Vaurum congregatos.

„ Quoniam sacrosancta mater ecclesia non solum verba, sed verbera quoque docetur habere, devotus ecclesiæ filius P. Deo miserante rex Arragonensis, pro comite Tolosano, ad sinum ejusdem matris ecclesiæ cupiens redire, a sanctitate vestra petit humiliter, & rogat instanter, quatenus faciendo satisfactionem personalem pro excessibus quibuscumque, prout ipsi ecclesiæ visum fuerit expedire, ac pro damnis & injuriis illatis diversis ecclesiis & prælatis, satisfaciendo id quod clementia matris ecclesiæ ipsi comiti duxerit injungendum, restituatur clementer & misericorditer ad possessiones suas, & alia quæ amisit. Quod si forte in persona comitis nollet ecclesia ipsius regis petitionem audire: petit & rogat hoc idem pro filio, ita tamen quod puer nihilominus satisfaciat personaliter pro excessibus, vel in frontaria Sarracenorum, cum militibus eundo in subsidium Christianorum, vel in partibus transmarinis, secundum quod ecclesia melius arbitrabitur expedire: & infans in terra sua, in tam diligenti custodia, & tam fideli cura, ad honorem Dei & S. R. E. habeatur, usque quo de bonitate sua signa compareant manifesta.

Et quoniam comes Convenarum, nec fuit unquam hæreticus, nec eorum susceptor, sed potius impugnator, & ideo terram dicitur amisisse, quod astiterit consobrino & domino suo, comiti Tolosano: petit idem rex & rogat pro eo, sicut pro vassallo suo, ut restituatur ad terram suam, satisfaciendo quoque ad arbitrium ecclesiæ, si eum apparuerit in aliquo deliquisse.

Item, comes Fuxensis, cum nec sit, nec fuerit hæreticus, pro eo memoratus rex petit, & rogat sicut pro consanguineo suo carissimo, cui sine verecundia in jure sic deesse non potest, quatenus pro reverentia ipsius & gratia restituatur ad sua, satisfaciendo nihilominus ecclesiæ in his & pro his, quibus clementiæ matris ecclesiæ eum apparuerit deliquisse.

Item, pro Gastone de Bearno vassallo suo petit sæpe dictus rex & rogat affectuose, quatenus restituatur ad suam terram, & fidelitates vassallorum suorum: maxime cum paratus sit parere, & ad arbitrium ecclesiæ satisfacere coram judicibus non suspectis, si nobis causam ipsius audire & expedire non licet.

In omnibus tamen præmissis, duxit memoratus rex, misericordiam potius quam judicium invocandum, mittens ad clementiam vestram clericos & barones suos super præmissis, ratum habiturus, quicquid a vobis cum eis fuerit ordinatum. Supplicans ut talem dignemini habere circumspectionem & diligentiam in hoc facto, ut in negotio Christianitatis in partibus Hispaniæ, ad honorem Dei, & sanctæ matris ecclesiæ dilatationem, prædictorum baronum & comitis Montisfortis subsidium possit habere. Datum Tolosæ XVII. Kal. Februarii.

Responsio Concilii.

ILLUSTRI ET DILECTO IN CHRISTO P. Dei gratia regi Arragonum, comiti Barchilonensium, concilium apud Vaurum salutem & sinceram in domino dilectionem.

„ PEtitiones & preces vidimus, quas pro Tolosano & ejus filio, & Fuxensi, & Convenarum comitibus, & nobili viro Gastone de Bearno, vestra regalis serenitas destinavit: in quibus etiam litteris, inter cetera ecclesiæ filium dicitis vos devotum. Super quo, Domino Jesu Christo, ac regali vestræ celsitudini, gratiarum referimus actiones: & in cunctis quibus secundum Deum possemus, propter illam mutuam dilectionem, qua vos sancta Romana mater ecclesia, sicut intelligimus, amplectitur, & vos ipsam, necnon & ob reverentiam excellentiæ vestræ regalis, admitteremus affectuosius preces vestras. Super eo quod pro comite Tolosæ petitis & rogatis: hoc duximus serenitati regiæ respondendum: quod tam causa comitis, quam filii, quæ pendet ex facto patris, authoritate superioris est a nobis exempta, cum idem comes Tolosæ, Regiensi episcopo & magistro Theodisio, a domno papa, negotium suum fecerit sub certa forma committi. Unde sicut credimus, memoriter retinetis, quot & quantas gratias dicto comiti post multos excessus ipsius, domnus papa fecit: nec non & quam gratiam, ad intercessionem vestram & preces, venerabilis Narbonensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus, tunc abbas Cistercii, apud Narbonam & Montempessulanum eidem comiti faciebat, biennio, si bene meminimus, jam transacto. Volebat siquidem idem legatus, omnes dominicaturas & proprietates, eidem comiti remanere integras & illæsas: & ut illa jura quæ habebat in castris aliorum hæreticorum, quæ de feodo ejus erant, sine alberga, sine quista, sine cavalgata, eidem integra remanerent. De illis præterea castris, quæ erant aliorum hæreticorum, quæ de feodo ejus non erant, quæ idem comes dicebat esse quinquaginta, volebat præfatus legatus, ut quartalis & tertia pars eorum caderet in proprietatem comitis supradicti. Spreta vero comes illa magna gratia domni papæ, ac prædicti legati, & ecclesiæ Dei, veniens directe contra omnia juramenta, quæ olim præstiterat in omnibus legatorum, & addens iniquitatem iniquitati, crimina criminibus, mala malis, ecclesiam Dei & christianitatem, fidem & pacem, cum hæreticis & ruptariis impugnavit & damnificavit, adeo ut omni gratia & beneficio reddiderit se indignum.

Quod autem pro comite petitis Convenarum, taliter super hoc duximus respondendum. Pro certo intelleximus, quod cum post excessus suos multiplices, & juramenti transgressionem, fœdus cum hæreticis & eorum fautoribus contraxisset, & ipsam ecclesiam, licet nunquam in aliquo læsus esset, cum eisdem pestilentibus impugnasset, licet postmodum diligenter fuerit admonitus ut cessaret a cœptis, & rediens ad cor, tandem reconciliaretur ecclesiasticæ unitati: nihilominus idem comes in sua nequitia extitit excommunicationis & anathematis vinculo alligatus: de quo etiam, ut dicitur, comes Tolosæ as-

ANNO CHRISTI 1213.

„ ferere consuevit, quod ipse comes Convena- A
„ rum, eum ad guerram impulit & induxit.
„ Unde idem comes, author per hoc guerræ &
„ malorum, quæ ecclesiæ multipliciter perve-
„ nerunt, extitit. Verumtamen si talem se exhi-
„ buerit, ut absolutionis beneficium mereatur,
„ postmodum cum fuerit absolutus, & habuerit
„ potestatem standi judicio, si de aliquo quere-
„ letur, ecclesia ei justitiam non negabit.

„ Petit præterea regia celsitudo, pro comite
„ Fuxensi. Ad quod taliter respondemus: quod
„ constat de ipso, quod hæreticorum extitit a
„ longo tempore receptator, præsertim cum non
„ sit dubium, quin credentes hæreticorum, hæ-
„ retici sint dicendi: qui etiam post multiplices
„ excessus suos, post præstita juramenta, post B
„ obligationes tam personarum quam rerum,
„ post injectionem manuum in clericos, & de-
„ trusionem eorum in carcerem, pro quibus cau-
„ sis & multis aliis, anathematis mucrone per-
„ cussus: post illam etiam gratiam, quam idem
„ legatus ad intercessionem vestram, olim ipsi
„ comiti faciebat, cruentam cædem exercuit in
„ signatos, tam laicos, quam clericos, qui in
„ paupertate & simplicitate sua, contra Vauri
„ hæreticos in Dei servitium ambulabant. Qua-
„ lis autem & quanta erat illa gratia, bene re-
„ colit, sicut credimus, regia celsitudo: ad cu-
„ jus preces cum eodem comite compositionem
„ faciebat dictus legatus. Sed quod non fuit fa-
„ cta illa compositio, per ipsum comitem ste- C
„ tit. Extant enim litteræ ad domnum comi-
„ tem Montisfortis regali sigillo munitæ, talem
„ clausulam continentes. Dicimus etiam vobis,
„ quod si comes Fuxensis noluerit stare placito
„ illi, & vos postea non audieritis preces no-
„ stras pro eo, non erimus inde vobis dipaca-
„ ti: verumtamen si dederit operam, ut abso-
„ lutionis beneficium consequatur, & postmo-
„ dum, cum absolutionis fuerit gratiam conse-
„ quutus, de aliquo quereletur, justitiam ei ec-
„ clesia non negabit.

„ Postulatis insuper & rogatis, pro Gastone
„ de Bearno, ut restitueretur ad terram suam,
„ & ad fidelitates vassallorum suorum: super quo
„ vobis taliter respondemus. Ut alia multa, im- D
„ mo potius infinita, quæ in ipsum Gastonem
„ dicuntur, ad præsens silentio transeamus: con-
„ fœderatus tamen hæreticis & receptatoribus
„ seu defensoribus eorum contra ecclesiam &
„ signatos, est ecclesiarum & ecclesiasticarum
„ personarum manifestissimus persecutor. Venit
„ in auxilium Tolosanorum ad obsidionem Ca-
„ stri Novi: interfectorem Fr. P. de Castro No-
„ vo apostolicæ sedis legari habet secum: ru-
„ ptarios diu tenuit atque tenet: in anno præ-
„ terito, ruptarios in cathedralem ecclesiam Ole-
„ ronis induxit, ubi amputato fune de quo pen-
„ debat pixis continens corpus Domini nostri
„ Jesu Christi, in terram decidit: & quod nefas
„ est dicere, ipsum corpus Dominicum est per E
„ terram expansum. Transgressus juramenta,
„ manus in clericos violentas injecit.

„ Pro quibus & aliis causis pluribus, quas ad
„ præsens tacemus, idem Gasto, excommunica-
„ tionis & anathematis est nexibus innodatus.
„ Verumtamen si satisfecerit ecclesiæ, prout de-
„ bet, & absolutionis beneficium consequatur,
„ & conquestus fuerit de aliquo: audietur de
„ jure suo. Aliter siquidem, pro prædictis sic
„ excommunicatis, clarissime princeps, vestram
„ regiam majestatem intercedere non deceret,
„ nec nos pro talibus & in talibus audemus ali-
„ ter respondere. Ad hæc, serenitatem vestram
„ regalem monemus & hortamur in Domino,
„ quatenus ad memoriam revocare dignemini
„ honorem quem vobis fecit sedes apostolica,
„ & illum, quem in præsentiarum illustri regi
„ Siciliæ fororio vestro facit, quid etiam domno
„ papæ in vestra promisistis unctione, & quid
„ vobis sedes apostolica dederit in mandatis.
„ Oramus ut Deus ad honorem suum, & S.
„ R. E. per multa tempora vos conservet. Quod
„ si per hanc nostram responsionem, vestræ re-
„ giæ majestati non fuerit satisfactum: nos ob
„ reverentiam vestram & gratiam, domno pa-
„ pæ curabimus intimare. Datum Vauri XV.
„ Kal. Februarii.

Audiens rex Arragonum responsiones prælato-
rum nostrorum, vidensque petitiones quas fecerat,
penitus refutatas, affectumque suum non posse
perduci ad effectum: alium circumventionis mo-
dum invenit. Misit itaque nuncios ad prælatos,
mandans & rogans, quatenus inducerent comi-
tem Montisfortis ad hoc, ut comiti Tolosano,
ceterisque fidei Christianæ inimicis, treugas da-
ret usque ad futurum proximum Pentecosten,
vel saltem usque in Pascha. Quod audientes præ-
lati nostri, animadvertentesque quod rex ob ni-
hil aliud peteret hoc, nisi ut hoc audiretur in
Francia, sicque devotio tepesceret signatorum:
petitionem istam, sicut primas fecerant, refuta-
runt. Quia vero longum esset enarrare omnia
per ordinem, quæ rex ille mandavit, & nostri
ei respondenda duxerunt: istud breviter dica-
mus, quod hæc fuit tota intentio dicti regis,
laborare videlicet, ut comes Tolosæ, & alii re-
ligionis Christianæ inimici sui, restituerentur ad
terras suas, vel saltem ipsis treugæ darentur a
nostris, ob intentionem superius memoratam.
Nostri vero viri providi & constantes, nec terras
reddere, nec treugas concedere voluerunt.

Videns rex quod nihil proficere potuisset, in
grave dispendium famæ suæ pariter & honoris:
appposuit quod excommunicatos & terras eorum
quas adhuc tenebant, in sua protectione recipe-
ret. Et ut suam nequitiam aliquantulum pallia-
ret, sedem apostolicam appellavit: prælati au-
tem nostri, huic appellationi, quia multiplici-
bus ex causis frivola erat & invalida, minime
detulerunt: sed archiepiscopus Narbonensis apo-
stolicæ sedis legatus misit litteras in hunc mo-
dum.

ILLUSTRISSIMO DOMINO PETRO Dei gratia regi Arragonensi; frater A. divina miseratione Narbonensis archiepiscopus, apostolicæ sedis legatus, salutem in caritate animi, & visceribus Jesu Christi,

„ INtelleximus non sine turbatione multa, ac
„ amaritudine animi, quod civitatem Tolo-
„ sæ, ac castrum Montis Albani, & terras pro-
„ pter crimen hæreseos ac alia multa ac nefan-
„ da facinora, traditas fathauæ, ac ab omni
„ communione matris ecclesiæ separatas, & cru-
„ ce-signatis authoritate Dei, cujus nomen in
„ his graviter blasphematur, expositas, disponi-
„ tis in protectione & custodia vestra recipere,
„ ac eas contra Christi exercitum defensare.
„ Cum igitur hæc, si vera sint, (quod Deus
„ avertat) non solum in salutis vestræ dispen-
„ dium, sed in honoris regii, ac opinionis ve-
„ stræ & famæ possint cedere detrimentum: nos
„ qui salutem vestram, & gloriam & honorem
„ zelamus, totis viscеribus caritatis, celsitudi-
„ nem

ANNO CHRISTI 1213.

„ nem regiam rogamus, consulimus, monemus, & hortamur in Domino, & in potentia virtutis hujus, & parte redemptoris nostri Jesu Christi, ac sanctissimi ejus vicarii domini nostri summi pont. authoritate legationis qua fungimur, inhibemus, & modis quibus possumus obtestamur, ne per vos, vel per alios, terras recipiatis, vel defendatis prædictas. Optamus autem, quatenus tam vobis quam & ipsis, taliter dignemini providere, ne communicando excommunicatis & maledictis hæreticis & fautoribus eorumdem, labem excommunicationis incurrere vos contingat. Unum autem non volumus serenitatem vestram latere, quod si quos de vestris, in defensionem prædictæ terræ duxeritis relinquendos: cum omnes excommunicati sint ipso jure, vos denunciari excommunicatos, tanquam defensores hæreticorum, publice faciemus.

Rex Arragonensis in nullo resipiscens, sed quæ male propositerat, pejus adimplens, hæreticos omnes & excommunicatos, comites Tolosanum videlicet, Convenarum, & Fuxensem, Gastonem de Bearno, omnesque milites Tolosanos, & Carcassonenses, qui pro hæresi exhæredati Tolosam confugerant, cives etiam Tolosanos in sua protectione suscepit, & ab ipsis juramentum recepit. Civitatem etiam Tolosanam quæ est proprie de dominio regis Franciæ, & totum illud terræ, quod illi adhuc tenebant, in sua custodia recipere præsumpsit. *Et infra:* Videntes igitur nostri, quod rex detineret eos nunciis, litteris, & etiam appellationibus superfluis, & nihilominus tempore colloquii & treugarum, nostros ab excommunicatis, quorum causam fovebat, permitteret apertissime & sæpissime infestari: a Vauro recesserunt. Verumtamen antequam recederent, scripserunt D. papæ de communi negotio ecclesiæ, & de præfato colloquio in hunc modum.

Sanctissimo patri in Christo, ac beatissimo domino suo Innocentio Dei gratia summo pontifici, devoti & humiles servi ejus, archiepiscopi, episcopi, & alii ecclesiarum prælati, apud Vaurum pro sanctæ fidei negotio congregati, cum omni affectione longum vitæ spatium, & salutis.

„ Ad agendas paternitatis vestræ solicitudini „ dignas grates, cum nec lingua, nec calamus „ nobis sufficiant, retributorem omnium bonorum exoramus, ut nostrum in hac parte suppleat defectum, & abunde vobis retribuat omne „ bonum, quod nobis, & nostris, aliisque partium nostrarum ecclesiis tribuistis. Cum enim „ in partibus istis pestis hæretica antiquitus seminata, nostris partibus usque adeo succrevisset, quod cultus divinus ibidem haberetur „ omnino in opprobrium & derisum; & in clerum & bona ecclesiastica, hinc hæretici, inibi ruptarii grassarentur, & tam princeps, „ quam populus, in reprobum sensum datus, a „ fidei rectitudine deviavit * ut per vestros exercitus signatorum, quos ad emundandas spurcitias pestis hujus, sapientissime destinastis, & „ Christianissimum eorum principem, comitem „ Montis-fortis, intrepidum omnino athletam „ & invictum Dominici prælii bellatorem, ecclesia quæ tam miserabiliter ibi * corruperat, „ caput inibi cœperit revellare; & in parte maxima destructis adversitatibus & erroribus universis, terra dudum a cultoribus horum dogmatum * conculta, demum Divino cultui assuescat. Restant vero adhuc reliquiæ dictæ pestis, Tolosa videlicet civitas, cum castris ali-

* *deest factum est, aut aliquid simile.*

* *Forte,* corruerrat. *H.*

* *Forte,* conculcata. *H.*

„ quot: ubi, tanquam sordes in sentinam cadentes, residuum pravitatis hæreticæ se colligit. Quorum princeps, comes scilicet Tolosæ, „ qui ab antiquis temporibus sicut multoties jam „ audistis, hæreticorum & fautor extitit & defensor, & pro viribus quæ sibi remanserunt, „ impugnat ecclesiam, & quoad potest, pro fidei „ hostibus, ejus cultoribus se opponit. Ex quo „ enim rediit a sanctitatis vestræ præsentia cum „ mandatis, in quibus ultra omnem meritorum „ exigentiam suorum, egeratis misericorditer cum „ eodem: introivit, sicut manifestissime videtur, angelus sathanæ in cor ejus, & gratiæ „ vestræ beneficiorum ingratus, de his quæ coram vobis promiserat, nihil implevit; immo „ pedagia sæpius abiurata vehementer adauxit, „ & ad omnes quos scivit nostros & ecclesiæ „ adversarios se convertit. Sane per Othonem „ Dei & ecclesiæ inimicum, opinatus contra „ ipsam ecclesiam vires assumere, sub ipsius confidentia manifeste, sicut asseritur, minabatur „ quod ecclesiam de finibus suis, & clerum radicitus extirparet. hæreticos & ruptarios, quos „ multoties abjuraverat, ex tunc ferventius foliito fovere studuit & tenere. Cum enim catholicorum exercitus obsideret Vaurum, ubi „ sedes erat sathanæ, & quasi hujus erroris hæretici provincia: ipse in subsidium perversorum, misit milites & clientes, & in castro „ suo quod Casser appellatur, fuerunt inventi „ & combusti a cruce-signatis plusquam quinquaginta hæretici, præter credentium eorum „ multitudinem copiosam. Invocavit etiam contra Dei exercitum, Savaricum inimicum ecclesiæ, regis Angliæ seneschallum, cum quo „ Christi pugilem prædictum comitem Montis-fortis, apud Castrum novum Arrii obsidere præsumpsit. Sed Christi dextera faciente, cito fuit „ ejus præsumptio in confusionem conversa: ita „ quod pauci catholici infinitam Arrianorum, „ multitudinem effugarunt. Prædictorum autem „ Othonis & regis Angliæ confidentia defraudatus, ut qui baculo arundineo nitebatur: cogitavit iniquitatem abominabilem, & ad regem Marrochitarum nuncios destinavit, subsidium ejus, non solum in terræ nostræ, sed „ totius Christianitatis exitium implorando, sed „ conatum ipsius Divina pietas impedivit. Episcopum Agennensem a sede propria expellendo, bonis omnibus spoliavit, & abbatem de „ Mosaico cepit, & abbatem Montis Albani fere per unum annum tenuit, captivatum. Ruptarii quoque ipsius & complices, peregrinos „ clericos & laicos innumerabiles, variis tormentis affecerunt, & nonnullos detinent, ac diutius tenuere captivos. In his omnibus, non „ aversus est furor ejus, sed adhuc manus ejus „ extenta: ita ut fiat quotidie semetipso deterior, & omnia mala quæ potest per se ipsum, „ & filium; & complices suos Fuxensem & Convenarum comites, & Gastonem de Bearno, „ viros sceleratissimos & perversos, contra Dei „ ecclesiam operetur. Cum autem ultione Divina, & censura ecclesiastica, memoratus athleta fidei, comes Christianissimus, terras ipsorum, tanquam hostium Dei, & ecclesiæ, sancto & justo occupavit prœlio fere totas: ipsi „ adhuc in sua persistentes malitia, & humiliari sub potenti Dei manu contemnentes, nuper ad regem Arragonum recurrerunt, per „ quem forte intendunt vestram circumveniri „ clementiam, & ecclesiam suggillare. Adduxerunt enim eum Tolosam nobiscum, qui de

ANNO CHRISTI 1213.

„ mandato legati & delegatorum noſtrorum apud Vaurum conveneramus, colloquium habiturum: „ qui, quæ aut qualia propoſuit, & quæ nos ei „ duxerimus reſpondenda, ex reſcriptis quæ vobis ſigillata mittimus, plenius cognoſcetis. „ Omnes igitur unanimiter & concorditer hæc „ præmiſſa ſanctitati veſtræ intimamus, liberantes animas noſtras, ne per defectum ſignificandi in negotio fidei, de contingentibus aliquid omittatur. Pro certo namque ſciatis, „ quod ſi terra quæ dictis tyrannis, cum tanta „ juſtitia, & multa chriſtianorum effuſione ſanguinis, eſt ablata, ipſis aut hæredibus eorum „ reſtituatur, non ſolum fieret noviſſimus error „ pejor priore, ſed exinde excidium clero & eccleſiæ inæſtimabile immineret. Ad hæc quoniam enormitates abominabiles, & alia ſcelera prædictorum, per ſingula præſenti paginæ „ non credimus annotanda: ne librum texere „ videremur, quædam in ore nunciorum poſuimus, quæ ſanctis auribus veſtris, poterunt viva voce referri.

Nuncii, qui detulerunt litteras iſtas ad D. papam, fuerunt hi: venerabilis Convenarum epiſcopus, abbas de Claraco, archidiaconus Pariſienſis Guillelmus, M. Theodiſius, & clericus quidam qui diu fuerat corrector litterarum in curia D. papæ, & dicebatur Petrus Marci. Priuſquam autem venirent ad curiam dicti viri providi & diſcreti, rex Arragonum per nuncios ſuos circumvenire intendebat ſimplicitatem apoſtolicam.

Vere hoc a Valiſſarnenſi dictum eſſe probant hæ Innocentii litteræ.

„ *Archiepiſcopo Narbonenſi apoſtolicæ ſedis legato, & epiſcopo Regenſi, & magiſtro T. canonico Januenſi.*

„ Et ſi reſecandæ ſunt putridæ carnes, ne ad „ partes ſinceras corruptionis contagium extendatur: ſic tamen caute debet ac provide manus medentis apponi, ut abſcindantur ea cautela corrupta, quod ſincera per improvidentiam non lædantur. Accepimus ſane per litteras & nuncios cariſſimi in Chriſto filii noſtri P. illuſtris regis Arragonum, quod poſtquam adverſus Provinciales hæreticos mandatum apoſtolicum emanavit, cruce-ſignatis terram ingredientibus vice-comitis Biterrenſis, eidem ipſius regis ſubſidium imploranti, tanquam Domini ſpecialiter dexteram ſubtraxit „ auxilii, & omnis conſilii remedium denegavit: „ & ne ſuper hoc eccleſiæ propoſitum impediret, „ elegit tunc quibuſdam deeſſe catholicis, ne adeſſe commixtis hæreticis videretur. Unde vicecomes prædictus terram perdidit auxilio deſtitutus, ad ultimum miſerabiliter interfectus. „ Tu autem, frater archiepiſcope, ac nobilis „ vir * S. de Monte-forti, cruci-ſignatos in terram Toloſani comitis inducentes, non ſolum „ loca in quibus habitabant hæretici, occupaſtis; ſed ad illas nihilominus terras, quæ ſuper „ hæreſi nulla notabantur infamia, manus avidas „ extendiſtis: & cum ab hominibus terrarum illarum fidelitatis exegeritis juramenta, & terras ſuſtineatis inhabitare prædictas, hæreticos „ illos exiſtere veriſimile non videtur. Dicebant „ præterea nuncii ſupradicti, quod ſic indifferenter aliena contra juſtitiam minus provide „ uſurpaſtis, quod vix remanſerit comiti memorato caſtrum Montiſ-Albani, & civitas Toloſana. Interea vero, quæ idem rex ſic aſſeruit occupata, expreſſis vocabulis deſignavit, „ terram quam claræ memoriæ rex Angliæ in „ dotem ſuæ ſororis comiti dederat ſupradicto. „ Item terras comitis Fuxenſis, comitis Convenarum, & Gaſtonis Bearnenſis. Deduxit etiam ſpecialiter in querelam, quod tu, frater „ archiepiſcope, ac nobilis memoratus, licet jam „ dicti tres comites vaſſalli regis ejuſdem exiſterent, ab hominibus terrarum quas iidem amiſerant, petebatis, ut juramentum fidelitatis ex „ ipſis terris alii exhiberent. Adjecit etiam, „ quod eum de prælio Sarracenorum obtenta „ victoria redeuntem comes adiit ſupradictus, & „ expoſitis ei damnis per cruce-ſignatos illatis, „ imputabat ſuorum merito peccatorum, quod „ ſatisfactionem ejus non admittebat eccleſiæ, „ cum paratus exiſteret facere quæcumque ſibi „ poſſibilia mandaremus. Et ne ſolus tantæ confuſionis ferret opprobrium, terram, filium, & „ uxorem ſororem regis ipſius, relinquebat eidem, ut eos ſi vellet defenderet, vel permitteret exulare. Sed quia ex hoc confuſio ſibi „ non minima immineret, & pœna ſuos tenere „ deberet actores, nec ultra extendi vindicta, „ quam inveniatur in excedente delictum: humiliter ſupplicabat, Toloſanum comitatum filio memorati comitis reſervari, qui nec unquam venit, nec veniet, Deo dante, in hæreticæ peſtis errorem. Promiſit præterea, quod „ tam filium comitis, quam etiam comitatum, „ in ſua tenebit, quamdiu nobis placuerit, poteſtate, ut circa fidem plenius inſtrui, & moribus faciat melius informari, & Arragonen. „ totam terram jam dictam committet, ut „ hæreticæ contagionis ſordibus penitus expurgatam, ad cultum plene reducat fidei orthodoxæ: ſecuritate oblata ſuper iis omnibus obſervandis, quam ſedes apoſtolica decerneret „ exhibendam. De comite quoque ſubjunxit, „ quod paratus eſt agere pœnitentiam de commiſſis, qualem decreverimus injungendam: ſive „ quod partes adeat tranſmarinas, ſive quod „ ſit in Hiſpania circa frontariam contra gentis perfidiam Sarracenæ. Ceterum quia negotium arduum eſt, & multa in eo fuit deliberatione proceſſum, ac per Dei gratiam ſatis „ eſt proſperatum: ne de levi, quod abſit, deperire valeret, quod multis laboribus eſt patratum, in ipſo non debet ſine gravi cautela „ & maturitate procedi. Quocirca mandamus „ quatenus in loco ſecuro & apto, archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, comitum, „ baronum, conſulum, & rectorum, & aliorum „ virorum prudentum, quos ad hoc neceſſarios, „ & idoneos eſſe videritis, concilio * convocato, & propoſitis coram eis quæ rex proponit „ & offert, odio, timore, gratia, & amore „ carnalibus omnino poſtpoſitis, quæ ſuper præmiſſis viſa & deliberata fuerint in communi, & in quo convenerint omnes, vel pars, „ conſilii ſanioris nobis fideliter reſcribatis, ut „ intellecto veſtro conſilio ſtatuamus quæ ſecundum Deum viderimus ſtatuenda: cum videatur proculdubio expedire, ut hoc modo, vel „ alio, dictæ terræ de rectore idoneo conſulatur. “

Dat. Later. xv. Kal. Februar. pontific. noſtri xv.

Pergit Valliſſarnenſis: Et per ſuggeſtionem falſitatis & veritatis ſuppreſſionem impetraverat litteras, in quibus dominus papa, præcipiebat comiti Montis-fortis, quatenus comitibus Convenarum, & Feuxi, & Gaſtoni de Bearno redderet terras ſuas.

* Simon

* Apud Vaurum.

Has

ANNO CHRISTI 1213.

Has litteras cum Petrus Vallissarnensis non repræsentet, earum exemplum hic describere non erit alienum.

Exemplar litterarum Innocentii III. ad Simeonem comitem Montisfortis.

Regest. XV. fist. 213.

Ex parte carissimi in Christo filii nostri P. illustris Arragonum regis per nuncios ejus fuit propositum coram nobis, quod tu convertens in catholicos manus tuas, quibus sufficisse debuerat in homines hæreticæ pravitatis extendi, per cruce-signatorum exercitum ad effusionem justi sanguinis, & innocentium injuriam provocatum, terras vassallorum regis ipsius, videlicet comitis Fuxensis, comitis Convenarum, & Gastonis Bearnen. in ejus grave præjudicium occupasti; licet in eis nec hæretici aliqui habitarent, nec habitatores earum super hæreticæ pestis errore infamia consperssissent. Asserebant præterea nuncii regis præfati, quod cum ab hominibus terrarum illarum fidelitatis exegeris juramenta, & terras patiaris inhabitare prædictas, eos esse catholicos tacite confiteris, ut hæreticorum abneges te fautorem; vel hæreticos te fovere quodammodo respondes, si legitime occupasse terram illorum alleges. Formabant nihilominus ex eo querimoniam specialem, quod dum rex servitio Jesu Christi contra Sarracenos insisteret, & effusioni suum & suorum sanguinem exponeret pro reverentia fidei Christianæ, tu bona vassallorum ejusdem ut propria usurpabas, eoque fortius ad depressionem instabas illorum, quo minus poterat eis ex opem suæ protectionis impendere, vires suas expendens contra Sarracenæ gentis perfidiam in auxilium populi christiani. Et cum adhuc rex idem artes suas contra Sarracenos intendat armare, ut adversus eos, Deo duce, tanto efficacius possit insurgere, quanto majori quoad alios quiete gaudebit: in pace sibi restitui per sedem apostolicam, quæ vassallorum ejus extiterant, postulabat. Nolentes igitur ipsum suo jure fraudari, nec jam dictum ejus propositum impediri, nobilitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem regi & vassallis ejus terras restituas supradictas, ne ad tuum specialem, non generalem catholicæ fidei laborasse profectum, per retentionem illicitam videaris.

Datum Laterani XVI. Kal. Februarii, Pontificatus nostri anno XV.

Ejusdem ad eundem.

Regest. XV. fist. 212.

Cum ad mandatum sedis apostolicæ carissimus in Christo filius noster P. illustris rex Arragonum in feudum tibi concesserit Carcassonam, quam ab eo vicecomes tenuerat Biterrensis: postulabat, ut ea sibi faceres, quæ dictus vice comes ei suisque prædecessoribus facere consueverat, & debebat. Quia vero intentionis nostræ non extitit, quod ei de jure suo per talem feudatarium aliquid deperiret, nec te subtrahere debes illius oneribus, in cujus, quod feudum ipsum, successisti commodum & honorem; cum possessionum onera mutari de levi non consueverint mutationibus possessorum, quia res cum onere suo transit: per apostolica tibi scripta mandamus, quatenus ea dicto regi facere non recuses, ad quæ memoratus vice-comes tenebatur eidem. Quoniam quantumcumque te in Domino diligamus: sic tibi, nec volumus, nec debemus adesse, ut ipsi regi deesse in sua justitia videamur.

A Datum Lateran. XVIII. Kal. Februarii, pont. nostri anno XV.

ANNO CHRISTI 1213.

Pergit Petrus Vallissarnensis: Scripsit etiam archiepiscopo Narbonensi alias litteras, in quibus D. papa indulgentiam quam fecerat proficiscentibus contra hæreticos Albigenses, videbatur revocare.

Hanc quoque epistolam tibi exhibemus.

Archiepiscopo Narbonensi apostolicæ sedis legato.

Regest. XV. epist. 213.

Cum jam captis vulpeculis demolientibus vineam Domini sabaoth, in Provincia quam virus infecerat hæreticæ pravitatis, & instantia bellicæ cladis, satis per Dei gratiam sit negotium fidei prosperatum: quia causa nunc magis urgens occurrit, expedit ut ad illam manus Christiani populi convertatur. Accepimus siquidem quod rex Sarracenorum partes suas armat ad prælium, nitens eo fortius in fidei Christianæ cultores insurgere, quo lapso graviore succubuit sub populo Christiano, immo sub Christo causam suam propitio nobis judicio judicante. Terra etiam quæ funiculus est hæreditatis Dominicæ cum auxilio multum indigeat, expetit & expectat suffragia populi Christiani. Quia vero frequenter, & quidem frequentius, vires collectæ proficiunt, in quibus sparsæ de levi deficerent: ut Christianorum generali ac speciali negotio contra Sarracenæ gentis perfidiam tanto efficacius intendamus, quanto minus erimus aliis occupati; fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus habito cum carissimo in Christo filio nostro P. illustri rege Arragonum, & tam comitibus, quam baronibus aliisque viris prudentibus, quos ad hoc noveris necessarios, de pace ac treugis sollicito & diligenti tractatu per pacis fœdera, vel treugarum, firma securitate vallata studeas diligenter toti Providentiæ providere: sicque per indulgentias sedis apostolicæ, quæ adversus hæreticos emanarunt, Christianum populum non convoces aut fatiges, nisi forte a sede apostolica super hoc mandatum susciperes speciale. Tu, denique, frater archiepiscope, super te ipso, &c.

D Datum Laterani decimo octavo Kal. Februarii, pont. nostri anno XV.

Alia est usus arte rex Aragonum, qua pontifici gratiam captaret, seque sanctæ sedi addictissimum persuaderet. Anno superiore a comitibus Tolosano, Fuxensi, & Convenarum, & Gastone Bearnensi, syngraphas exegerat, quibus pollicebantur, interposita jurisjurandi religione, se per omnia sanctæ sedi parituros; & se ditionesque omnes suas regis potestati tradebant, ut si opus esset, cogi ab eo possent ad obediendum. Hoc prius pontifici rex significaverat, ut intelligimus ex Innocentii epistola ad archiepiscopum Narbonensem, & episcopum Regiensem, ac Theodisium, legatos: & idem iterum inculcavit hoc anno, mittique ad Innocentium juramentorum instrumenta jussit per Tarraconensem episcopum. Ea cum archiepiscopi litteris hic describo, ex Catelli historia comitum Tolosanorum.

SANCTISSIMO PATRI ET DOMINO

Innocentio Dei gratia summo pontifici, Raymundus per eandem Tarraconensis archiepiscopus, & episcopi, & abbates, qui secum præsentes fuerunt, summa cum devotione subjectionem & debitum famulatum.

Sanctitati vestræ notum facimus, dominum regem Arragonum, cum Tolosam accessit, ut co-

ANNO CHRISTI 1213.

comites Toloſanum & Fuxenſem, & Convenarum, & Gaſtonem de Bearno, ad beneplacitum & mandatum veſtrum libere & abſolute recipiendum induceret, & pro viribus fideliter adimplendum: ad abundantem cautelam, ſecuritatem in ſcriptis redactam ab eiſdem recepit in hunc modum.

Juramentum Raymundi comitis Toloſani, & Raymundi ejus filii.

Ego Raymundus Dei gratia comes Toloſæ, dux Narbonæ, marchio Provinciæ, & ego R. filius ejus gratuita voluntate, non coacti, nec vi, nec dolo inducti, mittimus perſonaliter nos ipſos, & Toloſam civitatem, & ſuburbium, & villam Montis Albani cum omnibus eorum pertinentiis, terminis, ſive adjacentiis, & totam aliam terram noſtram, quam habemus & habere debemus, cum militibus & hominibus, ſingulis & univerſis, nunc vel in futurum habitantibus, & ad ultimum cum omnibus viribus, & rationibus, quæ ad nos ubique pertinent, vel pertinere debent aliquo jure, ſive aliqua ratione, in manu & poſſe vobis * domno P. Dei gratia regi Arragonenſi, & comiti Barch. & eis qui de voluntate veſtra, vel mandato, vices veſtras obtinuerint, mittimus, inquam, in poſſe veſtrum, ac poteſtatem prædictam, terram totam, ſicut dictum eſt, & aliam, quam Deo præſtante recuperabimus. Tradentes vobis etiam, & in vos, eoſque qui locum veſtrum tenuerint, transferentes corporalem poſſeſſionem locorum omnium, & jura omnia, ſeu rationes, cum plena juriſdictione, ac poteſtate: tali modo quod tam in perſonis noſtris, quam iis omnibus nominatis, voluntati domni papæ & mandato poſſitis obtemperare, & ſatisfacere, & cogere cum effectu nos, ſi forte proni & acclives ad mandatum ejus proſequendum, quod Deus avertat; noluerimus adeſſe; promittens vobis bona fide, quod tam ea, quæ domnus papa, vel vos pro eo nobis mandaveritis, pro poſſe noſtro faciemus, & adimplebimus ſine dolo & fraude. Hæc omnia, quemadmodum ſuperius ſcripta ſunt, attendemus, & obſervabimus bona fide, & ſine malo ingenio pro poſſe noſtro, & contra non veniemus per nos, vel per aliam quamcumque perſonam, vel venire contra faciemus, nec aliquid contra machinabimus. Quæ omnia prædicta, per Deum, & hæc ſacroſancta evangelia corporaliter a nobis tacta, juramus. Mandamus præterea capitulo, & univerſitati Toloſæ urbis, & ſuburbii, ut vobis domno P. regi prædicto faciant fidelitatem, & ſacramentum ad omnia ſupradicta exequenda, adimplenda, & fideliter obſervanda. Hoc fuit ita appoſitum v. die Januarii in exitu, feria I. * Ph. rege Francorum regnante, & eodem Raymundo Toloſano comite, & Fulcone epiſcopo, anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo duodecimo.

* Barchilonenſi.

* Philippo *Auguſto*.

Juramentum conſulum Toloſanorum.

Nos conſules Toloſæ urbis & ſuburbii, Bertrandus &c. de voluntate expreſſa & mandato domini R. Dei gratia Toloſæ comitis, ducis Narbonæ, marchionis Provinciæ, & R. filii ejus, de communi conſenſu univerſitatis Toloſæ, promittimus vobis domino P. Dei gratia regi Arragon. & comiti Barchinonenſi quod, ad omnia tenenda & habenda, & plenarie exequenda, & potenter poſſidenda, quæ dominus R. comes Toloſæ, & R. ejus filius vobis promiſerunt, quemadmodum in ſuperiori inſtrumento ab eis vobis facto plenius continetur, curam dabimus & operam, & diligentiam, quam poterimus, adhibebimus, ut tam de perſonis ſuis, quam de honoribus ſuis, quos nunc habent, vel habere debent, vel Deo præſtante recuperabunt, poſſitis ſatisfacere voluntati, & mandato domni papæ, & vobis in iis, quæ eiſdem domnus papa decreverit injungenda. Promittimus bona fide, ac ſine dolo & fraude, auxilium, conſilium, & opem, quantam poterimus & juvamen, & ad omnia adimplenda omnimodam fidelitatem vobis, & eis qui locum veſtrum tenuerint, promittimus etiam vobis nos ſinguli, & univerſi prænominati conſules, & tota Toloſæ univerſitas, quod in iis omnibus quæ ex parte domni papæ, & S.R.E. nobis mandaveritis vos, vel illi qui vices veſtras tenuerint, voluntati domni papæ ſtemus in omnibus, & per omnia, & arbitrio ſeu cognitioni unuſquiſque per ſe, & contra non veniemus aliqua ratione. Hæc omnia ſuperius ſcripta attendemus, & obſervabimus, ac complebimus bona fide, & contra aliquid non machinabimus per nos, vel per aliam quamcumque perſonam. Sic nos Deus adjuvet, & hæc ſacroſancta evangelia a nobis ſingulis jurejurando corporaliter tacta. Et ad hujus negotii fidem pleniorem, hanc paginam, ſigillorum comitis & filii ejus, & capituli Toloſæ, authoritate roboramus. Hoc fuit ita poſitum v. die Januarii, in exitu, feria I. Ph. rege Francorum regnante, & eodem R. Toloſano comite, & Fulcone epiſcopo, anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo duodecimo.

Profeſſio comitis Fuxenſis.

In Dei nomine cunctis pateat, quod nos Raymundus Rogerii, Dei gratia comes Fuxenſis, & Rogerius Bernardi filius ejus, ad honorem Dei, & ſanctæ matris eccleſiæ, & domni Innocentii, qui ſacroſanctæ Romanæ ſedis obtinet præſulatum, ponimus & mittimus perſonas noſtras, & univerſa caſtra noſtra & munitiones, & fortia, & caumas, ſcilicet caſtrum de Fuxo, de Monte-Galardi, de Monte Olivio, de Caſtro pendenti, de Tarraſcon. de Aifnaſco, de Ravato, de Miramonte, de Mereglos, de Cenacto, de Ugenacco, de Vico, de Monte Regali, de Caſtro Virdun. de Ludat, de Unacco, & de Hauf, & univerſas caumas, de Solobria, de Subitan, de Onolacco, de Verdun, de Agnavis, & de Heliato, & montana, & valles, & omnem aliam terram noſtram, quæ ad nos & noſtros quocumque jure, vel cauſa pertinet, aut pertinere debet, aut poteſt, in manu, & poteſtate veſtri domini noſtri regis Arragonum, & comitis Barch. ut ea omnia plenarie & potenter teneatis, & poſſideatis. Eo tamen pacti tenore appoſito, & forma, ut per detentionem prædictorum bonorum, & noſtrarum perſonarum, poſſitis compellere & urgere nos ad omnia illa exequenda, & obſervanda, quæ dominus papa, & ſacroſancta Romana eccleſia, de perſonis noſtris & rebus decreverit ſtatuenda. Sub periculo ergo commiſſionis, &

pœ-

ANNO CHRISTI 1213.

„ pœna omnium prædictorum castrorum, & totius terræ nostræ, vobis stipulantibus per solemnem stipulationem bona fide promittimus, quod omnia quæ domnus papa, nobis de personis, aut de terra injunxerit, fideliter curabimus adimplere, & in perpetuum modis omnibus observare. Et quod ita totum adimpleamus, & contra non veniamus, vel aliqua arte, vel ingenio, vel ab aliqua persona veniri sustineamus, de omnibus concedentes vobis potestatem plenariam, per Deum, & hæc sancta evangelia corporaliter tacta, sponte juramus. Cognoscentes per idem sacramentum vobis pridem nos eandem potentiam concessisse. Et ad majorem hujus facti evidentiam, hanc paginam nostri sigilli præsentia communimus. Actum est hoc, & ita concessum apud Tolosam VI. Kal. Februarii, anno Dominicæ Incarnationis MCCXII. Bernardus de Ugenavo prædicti domini comitis Fuxen. notarius existens hanc * circumscripsit, & sigillo ejusdem corroboravit.

Forte deest paginam. H.

Professio comitis Convenarum.

In Dei nomine. Cunctis sit manifestum, quod nos Bernardus comes Convenarum, & Bernardus filius ejus, ad honorem Dei & sanctæ matris ecclesiæ, & domni Innocentii, qui sacrosanctæ Romanæ sedis obtinet præsulatum, ponimus & mittimus personas nostras in manu & potestate domini nostri P. Dei gratia regis Arragonensis & comitis Barch. cognoscentes & veraciter confitentes, nos quidem tradidisse terram nostram vobis & militi vestro, nomine P. de Ascalano speciali nuncio a vobis ad hoc missо, ut eam plenarie teneatis & potenter possideatis: eo tenore apposito, & forma, ut per detentionem personarum nostrarum, & terræ nostræ, possitis compellere & urgere nos ad illa omnia exequenda & observanda, quæ domnus papa & sacrosancta Romana ecclesia de personis nostris & rebus decreverit statuenda. Sub periculo ergo commissionis & pœna totius terræ nostræ, vobis stipulantibus per solemnem stipulationem, bona fide promittimus, quod omnia quæ domnus papa nobis de personis aut terra nostra injunxerit, fideliter curabimus adimplere, & in perpetuum modis omnibus observare: & quod ita totum adimpleamus, & contra non veniamus, vel aliqua arte aut ingenio ab aliqua persona veniri sustineamus, de omnibus concedentes vobis potestatem plenariam, per Deum, & sancta evangelia corporaliter tacta, sponte juramus: & ad majorem hujus facti evidentiam, hanc paginam nostri sigilli præsentia confirmamus. Hæc acta sunt apud Tolosam VI. Kal. Februarii, anno Dominicæ Incarnationis MCCXII.

Professio Gastonis de Bearno.

In Christi nomine. Sit notum cunctis, quod ego Gasto Dei gratia vicecomes Bearnensis, & comes Bigorræ, ad honorem Dei, & sanctæ matris ecclesiæ, & domni Innocentii, qui sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ sedis obtinet præsulatum, pono & mitto personam meam, & castra de Lurda, de Olerone, de Montanerio, de Miramon, de Cadelo, & omnem aliam terram, quam habeo, & habere debeo, vel ad me, vel meos pertinet, aut pertinere debet & potest aliqua ratione, aliquo jure, vel causa, & illam totam quam habere & recuperare potero Deo dante, in manu & potestate vestri domini mei P. Dei gratia regis Arragoniæ, & comitis Barch. ut ea omnia plenarie & potenter teneatis, & possideatis: eo pacti tenore apposito, & forma, ut per detentionem prædictorum bonorum & meæ personæ possitis compellere & urgere me ad omnia illa exequenda, & observanda, quæ domnus papa, & sacrosancta R. E. de persona mea & rebus decreverit statuenda. Sub periculo ergo commissionis, & pœna omnium prædictorum castrorum, & totius terræ, vobis stipulantibus per solemnem stipulationem bona fide promitto, quod omnia quæ papa mihi de persona aut terra mea injunxerit, curabo fideliter adimplere, & in perpetuum modis omnibus observare: & quod ita totum adimpleam, & contra non veniam, vel aliqua arte, vel ingenio, ab aliqua persona veniri sustineam, de omnibus concedens vobis potestatem plenariam, per Deum, & hæc sancta evangelia corporaliter tacta, sponte juro: & ad majorem hujus facti firmitatem hanc, paginam mei sigilli authoritate confirmo.

Actum est hoc apud Tolosam VI. Kal. Febr. anno Dominicæ Incarnationis MCCXII.

Et quoniam visum est domino regi, ejusque curiæ, ipsa originalia penes se potius retinere, quam incertis fortunæ casibus committere: ad pedes sanctitatis vestræ eorum mittit scripta sigillis nostris communita, verbo ad verbum fideliter sumpta, nullo vel addito, diminuto, vel in aliquo immutato.

Hoc autem transcriptum factum fuit apud Perpinianum fideliter II. Kal. April. ab Incarnatione Domini MCCXIII.

His aliisque artibus, præoccupatum, minusque sibi æquum pontificis animum repererunt oratores a Vaurensi concilio missi. Sed præstat Petrum Vallisarnensem, audire. Venientes igitur, *inquit*, nuncii nostri ad curiam Romanam, D. papam invenerunt aliquantulum durum, eo quod nimis credulus fuisset falsis suggestionibus nunciorum regis Arragonensium: sed postea veritate comperta per nuncios nostros, quicquid fecerat ad regis nunciorum suggestionem, revocavit in irritum, & ipsi regi misit litteras in hæc verba.

Innocentius episcopus, servus servorum Dei, Petro illustri regi Arragonensium.

„ IS in cujus manu sunt omnium corda regum, inspiret tibi humiliter exoratus, ut prudenter attendens, quod juxta mandatum apostolicum, nos oportet arguere, obsecrare, increpare, nostras increpationes, quas paterna affectione in te depromimus, devotione recipias filiali, & sic obtemperes salubribus monitis & consiliis, & correctionem apostolicam recipiendo, demonstres te in his, etiam affectum habuisse sincerum, in quibus absque dubio noscens per effectum deliquisse. Sane ad totius fere mundi notitiam jam pervenit, nec serenitatem tuam credimus ignorare, aut etiam diffiteri, quod inter ceteros principes Christianos, te specialiter studuimus honorare, per quod & potentia tibi accrevit & fama. Et utinam cum his & prudentia & devotio pariter accrevissent: quod licet nobis gratum existeret, tibi tamen amplius expediret. Verum in hoc, nec tibi providisse dignosceris,

ANNO CHRISTI 1213.

„ ris, nec nobis ut decuit deruliſſe: quia cum To-
„ loſani cives, tanquam putrida membra, ſint
„ præciſi excommunicationis mucrone, & ipſa
„ civitas ſuppoſita ſit interdicto; pro eo quod
„ quidam eorum manifeſti ſunt hæretici, plures
„ vero credentes, fautores & receptatores eo-
„ rum & defenſores: adeo ut alii quoque quos
„ Chriſti exercitus, immo verius ipſe Chriſtus,
„ quem contra ſeipſos ſuis adinventionibus pro-
„ vocarant, a ſuis fecit tabernaculis emigrare,
„ ad Toloſanam quaſi quandam ſentinam erro-
„ ris confugerint civitatem: ut divini timoris
„ oblitus, quaſi prævalere valeas contra Domi-
„ num, vel avertere manum ejus contra eos
„ exigentibus ſuis culpis extentam, ipſos in de-
„ fenſionem ſub ſpecie pietatis impietatem exer-
„ cens, in ſcandalum populi Chriſtiani & pro-
„ priæ famæ diſpendium, recepiſti. Nuper igi-
„ tur auditis quæ venerabilis frater noſter Se-
„ gobienſis epiſcopus, ac dilectus filius Colum-
„ bus, nuncii tui, ac nuncii legatorum noſtro-
„ rum & comitis Montisfortis, in præſentia no-
„ ſtra proponere voluerunt, & litteris hinc inde
„ directis plenius intellectis: habito cum fratri-
„ bur tractatu ac conſilio diligenti, volentes ho-
„ nori tuo quantum ad famam, ſaluti quantum
„ ad animam, indemnitati quantum ad terram,
„ paterna ſollicitudine præcavere: ſerenitati tuæ
„ in virtute Spiritus ſancti ſub obtentu divinæ
„ ac apoſtolicæ gratiæ providimus injungendum,
„ ut prænominatos deſeras Toloſanos, non ob-
„ ſtante promiſſione vel obligatione quacumque
„ præſtita, in eluſionem eccleſiaſticæ diſciplinæ,
„ ipſis, quandiu tales extiterint, non impenſu-
„ rus conſilium, auxilium, vel favorem. Si ve-
„ ro iidem ad eccleſiæ redire deſiderant unita-
„ tem, prout fuit a dictis nunciis tuis propoſi-
„ tum coram nobis: nos venerabili fratri no-
„ ſtro Fulconi Toloſano epiſcopo, viro integræ
„ opinionis & vitæ, qui teſtimonium habet non
„ ſolum ab his qui intus, ſed ab his etiam qui
„ ſunt foris, noſtris damus litteris in mandatis,
„ ut adjunctis ſibi duobus, eos qui voluerint de
„ corde puro & conſcientia bona, & fide non
„ ficta redire, ſufficienti ab eis cautione rece-
„ pta, reconciliet eccleſiaſticæ unitati: illos ve-
„ ro quos in erroris ſui tenebris perſiſtentes,
„ idem epiſcopus de labe notaverit hæreticæ pra-
„ vitatis, exterminari faciat a civitate jam di-
„ cta, & bona eorum omnia confiſcari, ita quod
„ nullo unquam tempore recipiantur in ipſa:
„ niſi forte divinitus inſpirati, ſe veros fidei or-
„ thodoxæ Chriſtianos, exhibitione bonorum ope-
„ rum demonſtrarent. Et ſic ipſa civitas recon-
„ ciliata pariter & purgata, ſub apoſtolicæ ſe-
„ dis protectione conſiſtat, non moleſtanda de
„ cetero a comite prædicto, vel aliis catholicis,
„ ſed defendenda potius & fovenda. Miramur in-
„ ſuper & movemur, quod pro terra nobilium
„ veſtrorum comitis Fuxenſis, & Convenarum,
„ & Gaſtonis de Bearno reſtituenda ſibi, apo-
„ ſtolicum, per nuncios tuos ſuppreſſa veritate
„ mendacium exprimentes, ſubripi feciſti man-
„ datum: cum propter multa & magna eorum
„ flagitia ob hæreticorum favorem, quos mani-
„ feſte defendunt, excommunicationis ſint vin-
„ culo innodati: unde cum mandatum pro ta-
„ libus ſic obtentum non teneat, illud tanquam
„ ſubreptum penitus revocamus. Si vero iidem
„ eccleſiaſticæ unitati reconciliari deſiderant, pro-
„ ut dicunt, venerabili fratri noſtro Narbonenſi
„ archiepiſcopo apoſtolicæ ſedis legato, noſtris
„ damus litteris in mandatis, ut recipiens ab
„ ipſis non ſolum juratoriam cautionem, cum
„ ſua ſint jam juramenta tranſgreſſi, ſed &
„ aliam quam * viderint expedire, beneficium
„ abſolutionis impendat. Et iis rite præmiſſis
„ quaſi veræ devotionis indiciis, legatum de la-
„ tere noſtro, virum honeſtum, providum, &
„ conſtantem ad partes illas curabimus deſtina-
„ re, qui non declinans ad dextram vel ad ſini-
„ ſtram, ſed incedens regia via, ſemper quæ re-
„ cte facta invenerit, approbet & confirmet, er-
„ rata corrigat & emendet, & tam nobilibus an-
„ tedictis, quam aliis conquerentibus exhiberi fa-
„ ciat juſtitiæ complementum. Interim ergo inter
„ te & terram tuam, & dictum comitem Montis-
„ fortis, volumus & mandamus firmas treugas fie-
„ ri & ſervari. Mandantes nihilominus comiti
„ antedicto, ut pro terra quam a te tenet, re-
„ verenter exhibeat quod exhibere tenetur. Il-
„ lud autem excellentiam tuam volumus non
„ latere, quod ſi Toloſani & nobiles ſupradicti
„ adhuc quoque in errore ſuo duxerint perſiſten-
„ dum, nos per indulgentias innovatas, cruce-
„ ſignatos & fideles alios excitamus, ut ad ex-
„ tirpandam peſtem hanc, divino freti auxilio,
„ inſurgentes tam contra ipſos, quam contra
„ quoslibet alios receptatores & defenſores ipſo-
„ rum, qui plus ipſis hæreticis ſunt nocivi, pro-
„ cedant in nomine Domini Sabaoth. Mone-
„ mus igitur ſerenitatem tuam, rogamus & ob-
„ ſecramus in Domino, quatinus, quæ præmi-
„ ſimus, prompto animo, quantum ad te per-
„ tinet, exequaris: pro certo ſciturus, quod ſi
„ aliter (quod non credimus) duceres facien-
„ dum, præter indignationem Dominicam, quam
„ ex hoc contra te proculdubio evocares, gra-
„ ve & irreparabile poſſes incurrere detrimen-
„ tum. Nec nos quantumcumque diligamus per-
„ ſonam, tibi contra fidei Chriſtianæ negotium
„ poſſemus parcere vel deferre. Quantum enim
„ tibi immineret periculum, ſi Deo & eccleſiæ,
„ præſertim in cauſa fidei, te opponeres, ut
„ conſummationem ſancti operis impedires: non
„ ſolum vetera, ſed etiam moderna poſſunt te
„ exempla movere. Datum Laterani XII. Kal.
„ Junii, pontif. noſtri anno XVI.

Hic conſummatum prælatorum concilium apud Vaurum *admonet Petrus noſter, qui tamen ea prætermiſit, quæ ad Raymundi comitis purgationem attinent: quam ut epiſcopus Regienſis ac Theodiſius legati apoſtolici reciperent, ſi rite purgare ſe poſſet, iterum pontifex mandaverat. Prius enim id præceperat anno MCCX. quo ſucceſſu, jam expoſitum eſt in concilio quod eo anno in villa S. Ægidii eſt celebratum. Deinde autem id denuo iiſdem legatis hoc anno commiſit: qui, ut res erat momenti ſummi, conſuluerunt patres Vauri congregatos quid agendum ſibi eſſet. Concilii ſententia fuit, quæ & ſcripto conſignata præſentibus legatis tradita eſt: non eſſe comitem ad purgationem admittendum. Conſilium hoc, ceteraque modo a me narrata, ſubjecta epiſtola continentur.*

Sanctiſſimo Patri & benigniſſimo domino Innocentio Dei gratia ſummo pontifici, Hugo ſola Dei permiſſione Regienſis epiſcopus, & Theodiſius canonicus Januenſis, humiles ſervi ejus, cum longitudine dierum & vita perenni ad oſcula pedum ſeipſos.

SAnctitati veſtræ inſinuatione præſentium inno- teſcat, quod de facto comitis Toloſani, quod olim inſufficientiæ noſtræ providentia ve- ſtra commiſit, proceſſimus in hunc modum. Sa-

Regeſt. x epiſt. 39

ne

ANNO CHRISTI 1213.

ne prius apud S. Ægidium infra tres menſes ſecundum tenorem apoſtolici reſcripti concilium habuimus archiepiſcoporum, & epiſcoporum, & aliorum prælatorum eccleſiæ, baronum etiam & aliorum, quorum præſentiam novimus opportunam. Ante omnia per litteras noſtras comiti memorato mandantes, ut hæreticos & rotarios de terra ſua expelleret, alia etiam mandata impleret humiliter, ad quæ tenebatur adſtrictus pluribus juramentis: ne ſi forte mandata illa implere negligeret, purgationi ſuæ impedimentum præſtaret. Cumque vocatus veniſſet ad concilium, & per operis evidentiam manifeſte nobis & toti concilio conſtitiſſet, quod mandata quæ de hæreticis & rotariis expellendis, & aliis cauſis multis & negotiis, diverſis temporibus, a diverſis legatis, & præcipue a bonæ memoriæ magiſtro Milone, ſibi facta fuerunt, non impleverat, nec implebat: conſilium fuit omnium, & communis deliberatio, ipſum non debere tunc temporis ad purgationem admitti. Non enim veriſimile videbatur, quod in tantis criminibus, videlicet ſuper hæreſi & nece legati bene juraret, qui totiens in minoribus cauſis & articulis ſua fuerat juramenta tranſgreſſus. Injunctum itaque ſibi fuit a prælatis, qui convenerant ad colloquium, & a nobis, ut hæreticos & rotarios de ſuo diſtrictu expelleret, & alia nihilominus impleret humiliter & devote, de quibus conſtabat, ipſum juramentis plurimis obligatum fuiſſe: quatenus cum in iis & aliis ſe dignum feciſſet, requiſiti ab ipſo circa perſonam ejus, apoſtolicum exequeremur mandatum. At ille recedens a nobis, non ſolum non implevit, quæ mandavimus: verum datos in reprobum ſenſum ex toto, & oblitus multam gratiam & miſericordiam, quam ultra ſuorum exigentiam meritorum apud apoſtolicam ſedem invenit, cœpit iniquitati iniquitatem apponere, ac præteritis abominationibus & criminibus committere graviora; propter quæ a legatis de communi conſilio prælatorum multotiens fuit anathematis mucrone percuſſus, & expoſita terra ejus. Nec credat apoſtolica circumſpectio, nos in exequendo mandato veſtro extitiſſe aliquatenus deſides, vel remiſſos. Sæpiſſime enim dictum comitem ex parte veſtra citavimus, & ad præſentiam noſtram venire contempſit. Nec venerabilibus patribus Carpentoractenſi & Vaiſonenſi epiſcopis, & clericis eorum, quibus uſque ad ſummam fere mille marcharum per me Regenſem, & bonæ memoriæ magiſtrum Milonem, ſub pœna excommunicationis quondam fuerat condemnatus, & aliis eccleſiaſticis & miſerabilibus perſonis, quas exhæredaverat, voluit ſatisfacere coram nobis. Quæ omnia per venerabilem patrem Nemauſen. epiſcopum, tunc S. Ruffi abbatem, & litteras noſtras, & per me Theodiſium, qui poſtmodum ad pedes veſtros acceſſi, benignitati veſtræ curavimus diligentiſſime intimare. Poſtquam autem a beatitudine veſtra hoc anno recepimus ſuper eodem negotio iterum mandatum: licet a comite ipſo nunquam fuerimus requiſiti, apud Avinion. civitatem in Provincia continuo vocavimus eccleſiarum prælatos, quorum conſilio & deliberatione mandatum veſtrum tutius exequi valeremus. Verum ego Theodiſius graviſſima infirmitate præventus, & multi ex prælatis, quia generalis corruptio aeris ibi erat, nequivimus colloquio intereſſe: ſicque factum eſt, ut neceſſario negotium differretur. Deinde quando tempus habuimus opportunum, venerabiles patres, Narbonenſis apoſtolicæ ſedis legatus, & Burdegal. archiepiſcopi, multi & præterea epiſcopi, & alii eccleſiarum prælati, juxta Toloſam apud Vaurum ad citationem noſtram ad concilium convenerunt: a quibus prout tenebamur in tanto negotio conſilium requiſivimus diligenter. Ipſi vero poſt multam deliberationem, & diligentem tractatum, conſilium ſuum nobis in ſcriptis dederunt, quatuor, nomine omnium, ſigillatum ſigillis, ſicut de verbo ad verbum inferius plenius continetur.

„ In nomine domini noſtri Jeſu Chriſti, „ Amen. Hoc eſt conſilium, quod dominus „ Narbonenſis archiepiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus, & alii eccleſiarum prælati, qui fuerunt in concilio apud Vaurum, dederunt „ Regen. epiſcopo, & magiſtro Theodiſio canonico Januenſi, judicibus delegatis a domno „ papa ſuper negotio comitis Toloſani. Conſuluerunt enim iis, quod comes Toloſanus, „ propter multiplices cauſas & rationes, non „ debebat ab eis ad purgationem admitti, tam „ ſuper crimine hæreticæ pravitatis, quam ſuper „ nece legati. Conſtat enim, & notorium eſt, „ quod de expellendis hæreticis & rotariis de „ terra ſua, & aliis multis articulis, multotiens „ præſtitit juramenta in manibus legatorum, „ quorum nullum ſervavit. Immo poſtquam ab „ apoſtolica ſede rediit, apud quam multam „ miſericordiam & gratiam invenit ultra ſuorum exigentiam meritorum, iniquitatem iniquitati apponens, adauxit pedagia, impugnavit eccleſiam, & pacem cum rotariis & hæreticis inceſſanter impugnat, receptavit hæreticos, fovit & fovet, & quanta potuit, & „ poteſt, virtute defendit. Mille inſuper & ultra de cruce-ſignatis clericis & laicis, rotarii „ ejus & complices occiderunt. Præterea abbatem de Monte-Albano fere per annum captum detinuit, abbatem de Moyſiaco cepit, „ epiſcopum Agennenſem de propria ſede cum „ rotariis ejecit, & civitate ſua, & aliis bonis „ omnibus ſpoliavit, & damnificavit eum in „ valentia quindecim millia ſolidorum. Adeo „ præterea infamatus fuit & eſt de hæreſi a „ longis retro temporibus apud bonos & graves, „ quod invincibiliter præſumitur contra ipſum. „ Propter iſtas & alias plurimas enormitates & „ manifeſtos exceſſus ipſius, quæ longum eſt „ enarrare, dixerunt prælati, & concorditer reſponderunt, quod adeo ſe fecit indignum, „ ut ei fieri copia Evangeliorum non deberet a „ legatis, vel judicibus delegatis: & etiam quia „ tali excommunicationis genere, propter ea „ quæ dicta ſunt, tenetur adſtrictus, quod ab „ eis ſine ſpeciali mandato domini papæ non „ poteſt abſolvi. Placuit enim toti concilio, ut præſens ſcriptum ſigillis dicti domini „ Narbonenſis archiepiſcopi, & Albienſis, Toloſani, & Convenarum epiſcoporum, ſuo & „ aliorum nomine ſignaretur.

Et quia non poteramus ad purgationem injungendam comiti procedere, juxta concilium prælatorum, per litteras noſtras bis proteſtati fuimus comiti ſæpe dicto, quod per ipſum ſtabat, & impedimentum præſtiterat, ne factum ipſius poſſet ulterius habere progreſſum, abſque ſummi pontificis licentia ſpeciali. Profecto præter alias iniquitates & abominationes ipſius, abbatem de Monte-Albano fere per annum tenuerat vinculis mancipatum: necnon de ſede propria bonis omnibus ſpoliatum ejecerat epiſcopum Agennen. Ipſe tamen nobis poſtea per quemdam notarium ſuas litteras deſtinavit, in

ANNO CHRISTI 1213.

quibus miſericordiam potius, quam judicium implorabat: poſtulans a nobis, ut vel mitteremus Toloſam ad ipſum, aut ei aſſignaremus locum alium competentem. Quibus diligenter in ſcriptis reſcripſimus, quod in cauſa ejus propter rationes præfatas procedere nullatenus poteramus, & idcirco noluimus eum gravare, vel etiam nos ipſos, inutiliter laboribus & expenſis. Volentes igitur fines mandati diligentiſſime cuſtodire, meram & plenam veritatem, ſcilicet totius facti ſeriem & proceſſum, beatitudini veſtræ breviter intimamus: cui ſoli Dominus imponendi finem tantis cladibus, pleniſſimam ſcientiam, & poteſtatem conceſſit. Eccleſiæ ſuæ Omnipotens præſidentiam veſtram in longitudinem dierum conſervet.

Eamdem in ſententiam ipſi Vaurenſis concilii patres, eas ad Innocentium litteras dederunt, quas ſupra deſcripſimus. Dederunt & ſuas ejuſdem argumenti epiſcopi Provinciæ: item & epiſcopi Aquitaniæ tres, Burdegalenſis, Vaſatenſis, Petragoricenſis. Suas item ſingulares, tum Biterrenſis epiſcopus, tum Aquenſis. Quæ ſunt Regeſt. XVI. epiſtolæ 40. 42. 44. 45.

Audita Vaurenſis concilii ſententia, ſcripſerunt ad comitem Toloſanum legati, indignum ipſum eſſe qui abſolveretur. Litterarum exemplum ſubjicio.

NOBILI VIRO R. COMITI TOLOSANO, Hugo Dei gratia Regenſis epiſcopus, & magiſter Theodiſius canonicus Januenſis, ſpiritum conſilii ſanioris.

Regeſt. XVI. epiſt. 46.

NUper litteras veſtras per quemdam militem, quambonum nomine, recepimus, in quibus licet contineretur expreſſe, quod parati eratis mandatis noſtris humiliter obedire; vos tamen neque mandatis domini papæ ſecundum tenorem reſcripti, quod olim obtinuiſtis ab ipſo, neque mandatis quæ vobis fecimus in concilio apud S. Ægidium, neque inſuper mandatis & monitis legatorum & eccleſiæ, quæ vobis apud Narbonam & Montempeſſulanum poſtmodum facta fuerunt, obediſtis in aliquo, vel etiam obeditis: ſicut per evidentiam operis manifeſte apparet. Sane poſtquam receſſiſtis a nobis, abjurata pedagia in veſtræ famæ ac animæ præjudicium multipliciter adauxiſtis: & ut in paucis multa breviter concludamus, fere nihil ex iis quæ diverſis temporibus in manibus legatorum juraſtis, & præcipue tempore bonæ memoriæ magiſtri Milonis, prout ſatis manifeſtum eſt, curaviſtis implere: immo quod dolentes & inviti dicimus, rotarios & hæreticos contra fidem & eccleſiam, & pacem etiam, tenuiſtis poſtmodum & tenetis. A quibus, & aliis complicibus veſtris, mille ſignati & ultra, clerici & laici, in graviſſimam creatoris injuriam & contemptum occiſi fuerunt. Iniquitatem etiam iniquitati addentes, abbatem de Monte-Albano longo tempore tenuiſtis in vinculis: venerabilem patrem Agennen. epiſcopum civitate ſua, & bonis aliis ſpoliatum, cum rotariis veſtris a ſede propria ejeciſtis. Ad nos etiam aliquando, authoritate domni papæ citati, contempſiſtis venire: nec ſuper negotio veſtro, quod nobis a ſummo pontifice poſtulaſtis committi, fuimus aliquando requiſiti a vobis. Quamvis enim ſciveritis nos per octo dies feciſſe moram propter factum veſtrum iis temporibus in concilio apud Vaurum: ad nos neque litteras veſtras direxiſtis, neque nuncium ſpecialem. Propter igitur ſupradicta & alia multa, adeo vos feciſtis indignos, quod in negotio veſtro ad purgationem ſecundum mandatum domni papæ procedere non valemus: prout fuit coram nobis a toto concilio definitum. Ideoque vobis per præſentes litteras proteſtamur, quod hæc omnia per proprium nuncium litteris noſtris domino papæ curabimus diligentiſſime intimare, ut ipſe circa perſonam veſtram, & factum, ſecundum quod ſuæ beneplacitum fuerit ſanctitati, procedat.

AD CONCILIUM VAURENSE

In cauſa Petri Arragonum regis comitis Toloſani fautoris,

Anno 1213. *habitum*

ADDITIO ET EMENDATIONES.

Ex Manſi Suppl. To. II. pag. 838.

PRæter epiſtolam ſynodicam ad pontificem Innocentium III. ab omnibus ſimul Patribus Vaurenſibus ſcriptam, non dubito quin in eodem concilio & a privatis aliis epiſcopis aliæ pariter datæ ſint ad eumdem ea pariter commendantes, quæ omnes ſimul in ſynodica ſignificaverant. Ex his quaſdam evulgavit Baluzius in Collectione epiſtolarum Innocentii III. tom. 2. pag. 765. quas, utpote ad concilium iſtud utcumque ſpectantes, hic dandas cenſui. Addam & ſynodicam ipſam Vaurenſium & acta cætera concilii ex eodem Baluzio accepta. Quamquam enim extant in Labbeo; adeo tamen fœde corrupta ſunt & luxata, ut reproductionem efflagitent. Et ipſam pariter debeo Baluzio ibidem, cujus editionem ſi quis cum editione Labbeana conferre voluerit, intelliget profecto Labbeanis hiſce multum deeſſe ad perfectionem, quippe quæ ſæpe luxata ſit, integris periodis manca, ut non raro alium ſenſum reddat. Fac periculum in ſcheda petitionum regis Arragonenſis ad conc. Petit rex ignoſci comiti Toloſano; *quod ſi forte, addit pro perſona comitis nollet eccleſia petitionem audire, petit & rogat idem pro filio; ita quod pater nihilominus ſatisfaciat perſonaliter pro exceſſibus ſuis &c.* Ita legit Baluzius, & quidem optime; ſanam hanc lectionem ita vitiat editio Labbeana; *ita tamen quod puer nihilominus ſatisfaciat perſonaliter pro exceſſibus &c.* Hinc cætera diſcas, ſimulque intelligas quanti futuræ ſit momenti ad hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſinceritatem, novam editionem auctorem concilii Vaurenſis ad Baluzianam reformationem exigere. Dabitur ergo hic ſcheda petitionum regis Aragoniæ cum reſponſo ad ſingulas illas a concilio reddito. Addam ſynodicam concilii ad Innocentium III.; ſicut & privatas alias litteras a patribus quibuſdam eidem concilio præſentibus ad pontificem datas, quæ nunc primo in collectionem conciliorum veniunt. Quo vero intel-

☞ intelligant lectores, sæpe discrimen inter novam ex Baluzio editionem a veteri Labbeana, variantia omnia mutato charactere distinguenda curavi.

ANNO CHRISTI 1213.

PETITIONES REGIS ARRAGONENSIS

In concilio apud Vaurum.

QUoniam sancta mater ecclesia non solum verbera sed, *ubera* quoque docetur habere, devotus ecclesiæ filius Petrus Dei miseratione rex Arragonensis pro comite Tolosano ad sinum ejusdem matris ecclesiæ *cupiente* redire, a sanctitate vestra petit humiliter & rogat instanter quatenus faciendo satisfactionem personalem pro excessibus *quamcumque* ipsi ecclesiæ visum fuerit expedire, ac pro damnis & injuriis illatis diversis ecclesiis & prælatis satisfaciendo secundum quod clementia matris ecclesiæ ipsi comiti duxerit injungendum, restituatur clementer & misericorditer ad possessiones suas & alia quæ amisit. Quod si forte pro persona comitis nollet ecclesia ipsius regis petitionem audire, petit & rogat hoc idem pro filio, ita tamen *quod pater* nihilominus satisfaciat personaliter pro excessibus suis, vel in frontaria Sarracenorum eundo in subsidium Christianorum cum militibus suis, vel in partibus transmarinis, secundum quod ecclesia melius arbitrabitur expedire, & infans de terra sua in tam fideli cura & tam diligenti custodia ad honorem Dei & sanctæ matris ecclesiæ habeatur usquequo de bonitate sua signa compareant manifesta.

Et quoniam comes Convenarum nec fuit unquam hæreticus, nec eorum susceptor, sed potius impugnator, & ideo terram dicitur amisisse, quia astitit consobrino & domino suo comiti Tolosano, petit idem rex & rogat pro eo quod sicut pro vassallo suo, ut restituatur ad terram suam, satisfaciendo quoque ad arbitrium ecclesiæ, si apparuerit eum in aliquo deliquisse.

Item *eum* comes Fuxensis nec hæreticus *fuerit* nec sit, pro eo memoratus rex petit & rogat sicut pro sanguineo suo carissimo *& vassallo*, cui sine verecundia in jure suo deesse non potest, quatenus pro reverentia ipsius & gratia restituatur ad sua, satisfaciendo nihilominus ad arbitrium ecclesiæ in iis & pro iis super quibus clementiæ matris ecclesiæ eundem apparuerit deliquisse.

Item pro Gastone de Bearno vassallo suo petit sæpedictus rex & rogat affectuose, quatenus restituatur ad terram suam & fidelitates vassallorum suorum; maxime cum paratus sit *juri* parere, & ad arbitrium sanctæ matris ecclesiæ satisfacere coram judicibus non suspectis, si *vobis* causam ipsius audire, & expedire non licet.

In omnibus tamen præmissis duxit memoratus rex misericordiam potius quam judicium invocandum, mittens ad clementiam vestram *episcopos*, clericos, & barones suos super præmissis, ratum habiturus quicquid a vobis cum eis fuerit ordinatum; supplicans ut talem habere dignemini circumspectionem & diligentiam in hoc facto, ut in negotio Christianitatis in partibus Hispaniæ ad honorem Dei & sanctæ ecclesiæ dilatationem prædictorum baronum & comitis Montisfortis subsidium possit habere.

Datum Tolosæ XVII. Kalend. Februarii.

Responsum Prælatorum in Concilio apud Vaurum.

ANNO CHRISTI 1213.

ILlustri & dilecto in Christo Petro Dei gratia regi Arragonum, comiti Barchinonensium, concilium apud Vaurum, salutem & sinceram in Domino dilectionem. Petitiones & preces vidimus, quas pro Tolosano & ejus filio, & Fuxensi & Convenarum comitibus, & nobili viro Gastone de Bearno vestra regalis serenitas destinavit; in quibus etiam litteris inter cetera ecclesiæ filium dicitis vos devotum. Super quo *multiplices* Domino Jesu Christo ac regali vestræ celsitudini gratiarum referimus actiones, & in cunctis in quibus secundum Deum possemus, propter illam mutuam dilectionem, quas vos sancta Romana ecclesia mater, sicut intelligimus, amplectitur, & vos ipsam, necnon & ob reverentiam excellentiæ vestræ regalis admitteremus affectuosius preces vestras. Super eo quod pro comite Tolosano & ejus filio petitis & rogatis, hoc duximus serenitati regiæ respondendum. Quod tamen causa comitis quam causa filii, quæ pendet ex facto patris, auctoritate superioris extat nobis exempta; cum idem comes Tolosanus venerabili fratri Regensi episcopo & magistro *Thedisio* a domino papa negotium suum fecerit sub certa forma committi. Unde sicut credimus, memoriter retinetis quot & quantas gratias dicto comiti post multos excessus ipsius dominus papa fecit, necnon & quam gratiam ad intercessionem vestram & preces venerabilis pater Narbonensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus, tunc abbas Cisterciensis, apud Narbonam & Montempessulanum eidem comiti faciebat biennio, si bene meminimus, jam transacto. Volebat siquidem idem legatus omnes dominicaturas & proprietates eidem comiti remanere integras & illæsas, & ut illa jura quæ habebat in castris aliorum hæreticorum, quæ de feudo ejus erant, sive alberga, sive quista, sive cavalgata, eidem integra remanerent. De illis præterea castris quæ erant aliorum hæreticorum, quæ de feudo ejus non erant, quæ idem comes dicebat esse ad minus quingenta, volebat præfatus legatus ut quarta vel etiam tertia pars eorum cederet in proprietatem comitis supradicti. Spreta vero idem comes illa magna gratia domini papæ ac prædicti legati & ecclesiæ Dei, veniens directo contra omnia juramenta quæ olim præstiterat in manibus legatorum, & addens iniquitatem iniquitati, crimina criminibus, mala malis, ecclesiam Dei & christianitatem, fidem & pacem cum hæreticis & *rotariis & aliis pestilentibus fortius* impugnavit & damnificavit, adeo ut omni gratia & beneficio redderit se indignum. Quod autem petitis & rogatis pro comite Convenarum, taliter super hoc duximus respondendum. Pro certo intelleximus, quod cum post excessus suos multiplices & juramenti transgressionem, fœdus cum hæreticis & eorum fautoribus contraxisset, & ipsam ecclesiam, *tamquam in aliquo* læsus esset, cum eisdem pestilentibus impugnasset, licet postmodum fuerit *diligenter* admonitus, ut cessaret a cœptis, & rediens ad cor, reconciliaretur tandem ecclesiasticæ unitati; nihilominus idem comes in sua nequitia extitit *& exstitit* excommunicationis & anathematis vinculo *innodatus*; de quo etiam, ut dicitur, comes Tolosanus asserere consuevit, quod eum ipse comes Convenarum ad guerram impulit & induxit. Unde idem comes auctor exti-

☞ *extitit* per hoc guerræ & malorum quæ inde ecclesiæ multipliciter provenerunt & exiſtit. Veruntamen ſi taliter ſe exhibuerit ut abſolutionis beneficium mereatur, poſtmodum, cum fuerit abſolutus & habuerit *perſonam* ſtandi in judicio, ſi de aliquo quereletur, eccleſia ei juſtitiam non negabit. Petiit præterea & rogavit pro comite Fuxenſi regia celſitudo. Ad quod taliter reſpondemus, quod conſtat de ipſo, quod hæreticorum extitit a longo tempore receptator, *& in præſentiarum etiam receptator eſt eorum & defenſor*; præſertim cum non ſit dubium quin credentes hæreticorum hæretici ſint dicendi: qui etiam poſt multiplices exceſſus ſuos *& graviſſimos, poſt dirutionem & ſpoliationem eccleſiarum*, poſt præſtita *corporaliter* juramenta & obligationes tam perſonarum quam rerum, poſt injectionem manuum in clericos & deſtructionem eorum in carcerem, pro quibus cauſis & multis aliis *excommunicationis* & anathematis eſt mucrone percuſſus, poſt illam etiam gratiam, quam idem legatus ad interceſſionem & preces veſtras olim ipſi comiti faciebat, cruentam cædem exercuit in ſignatos tam clericos quam laicos, qui in paupertate & ſimplicitate ſua in Dei ſervitium contra Vauri hæreticos ambulabant. Qualis autem & quanta erat illa gratia, bene recolit, ſicut credimus, *veſtra* regia celſitudo, ad cujus *interceſſionem* & preces cum eodem comite compoſitionem legatus faciebat; ſed quod non fuit facta illa compoſitio, per comitem ipſum ſtetit. Extant *etiam* litteræ veſtræ ad dominum comitem Montisfortis, regali ſigillo munitæ, talem *ſuper illa gratia* clauſulam continentes. *Dicimus etiam vobis quod ſi comes ſæpedictus noluerit ſtare placito illi, & vos poſtea non audiveritis preces noſtras quas pro eo faciemus, non erimus inde ultra diſpacati.* Veruntamen ſi dederit operam ut abſolutionis beneficium conſequatur; ſi poſtmodum, cum abſolutionis fuerit gratiam conſecutus, de aliquo quereletur, juſtitiam ei eccleſia non negabit. Poſtulaſtis inſuper & rogaſtis pro Gaſtone de Bearno ut reſtitueretur ad terram ſuam & ad fidelitates vaſſallorum ſuorum. Super quo vobis taliter reſpondemus, ut alia multa, immo potius infinita, quæ in ipſum Gaſtonem dicuntur, ad præſens, ſilentio tranſeamus, confœderatus *eſt* *cum* hæreticis & receptatoribus ſeu defenſoribus eorumdem contra eccleſiam & ſignatos. Eſt eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum manifeſtiſſimus *& graviſſimus* perſecutor. Venit ad obſidionem Caſtrinovi in auxilium Toloſani *& Fuxenſis comitum contra eos qui de mandato domini papæ inſequebantur hæreticos & fautores eorum*. Interfectorem *ſanctæ memoriæ* fratris Petri de Caſtronovo apoſtolicæ ſedis legati habuit ſecum, *rotarios* diu tenuit atque tenet; in anno præterito *rotarios ſuos* in cathedralem eccleſiam *Oloronis* induxit; ubi amputato fune, de quo pendebat pyxis continens corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti, in terram cecidit, &, quod nefas eſt dicere, ipſum corpus Domini eſt per terram *expanſum*. *Rotarius quidam in irriſionem & contumeliam ordinis clericalis ſe induit pontificalibus ornamentis, pontificem cantantem miſſam repræſentare intendens; qui etiam dicitur prædicaſſe ibidem, & oblationes rotariorum recepiſſe*. Tranſgreſſus quoque juramenta, manus in clericos violentas injecit. Pro quibus & aliis cauſis pluribus, quas ad præſens tacemus, ibidem Gaſto excommunicationis eſt & anathematis nexibus innodatus. Veruntamen ſi ſatisfecerit eccleſiæ, prout debet, & abſolutionis beneficium conſequatur, *poſtmodum, cum fuerit abſolutus*, & conqueſtus fuerit de aliqno, audietur de jure ſuo. Aliter ſiquidem pro prædictis ſic excommunicatis, cariſſime princeps, veſtram regiam majeſtatem intercedere non deceret, nec nos pro talibus & in talibus auderemus aliter reſpondere. Ad hæc, ſerenitatem veſtram regalem monemus in Domino & hortamur quatenus ad memoriam dignemini revocare honorem, quem vobis apoſtolica ſedes fecit, & illum quem in præſentiarum illuſtri regi Siciliæ ſororio veſtro facit; quid etiam domino papæ in veſtra promiſiſtis unctione, & quid apoſtolica ſedes vobis dederit in mandatis. Oramus ut Deus ad honorem ſuum & ſanctæ Romanæ eccleſiæ per multa tempora vos conſervet. Quod ſi per hanc noſtram reſponſionem veſtræ regiæ majeſtati non fuerit ſatisfactum, nos ob reverentiam veſtram & gratiam *factum* domino papæ curabimus intimare. Datum Vauri XV. Kal. Februarii.

ANNO CHRISTI 1213.

ANNO CHRISTI 1213.

☞ SYNODICA CONCILII AD PONTIFICEM.

SAntiſſimo in Chriſto patri ac beatiſſimo domino ſuo Innocentio Dei gratia ſummo pontifici, devoti & humiles ſervi ejus archiepiſcopi, epiſcopi, & alii eccleſiarum prælati *in concilio* apud Vaurum pro ſanctæ fidei congregati negotio, cum omni affectione longum vitæ ſpatium & ſalutem. Ad agendas paternitatis veſtræ ſollicitudini dignas grates cum nec lingua nec calamus nobis ſufficiat, retributorem omnium bonorum exoramus, ut noſtrum in hac parte ſuppleat defectum, & abunde vobis retribuat omne bonum, quod nobis & noſtris aliiſque partium noſtratum eccleſiis tribuiſtis. Cum enim in partibus ipſis peſtis hæretica *ibi* antiquitus ſeminata noſtris *temporibus* uſque adeo ſuccreviſſet, quod cultus divinus ibidem haberetur omnino in obbrobrium & deriſum, & in clerum & bona eccleſiaſtica hinc hæretici, inde *rotarii* graſſarentur, & tam princeps quam populus in reprobum ſenſum *dati* a fidei rectitudine *deviarent*, *tandem vigilantiæ veſtræ ſollicitudine faciente ita nos ex altis oriens miſericordia viſitavit*, ut per *ſanctos* exercitus ſignatorum, quo ad emundandas ſpurcitias peſtis *hujuſmodi* ſapientiſſime *deputatis*, & Chriſtianiſſimum eorum principem comitem Montisfortis, intrepidum *Chriſti* athletam, & invictum Dominici prælii bellatorem eccleſia, quæ tam miſerabiliter *corruerat*, caput *inceperit* relevare, & in parte maxima *jam* deſtructis adverſitatibus & erroribus univerſis, terra dudum a cultoribus *falſorum* dogmatum conculcata, nunc divino cultui *laudabiliter* aſſueſcat. Reſtant vero adhuc reliquiæ dictæ peſtis, *Toloſana* videlicet civitas, cum caſtris aliquot, ubi tamquam ſordes in ſentinam cadentes reſiduum pravitatis hæreticæ ſe collegit: quorum princeps, comes ſcilicet Toloſanus, qui ab antiquis temporibus, ſicut multotiens jam audiſtis, hæreticorum & fautor extitit & defenſor, pro viribus quæ *ſibi* remanſerunt impugnat eccle-

☞ cleſiam, & quoad poteſt, pro fidei hoſtibus, ejus cultoribus ſe opponit. Ex quo enim a ſanctitatis veſtræ rediit præſentia cum mandatis in quibus ultra omnem ſuorum exigentiam meritorum egeratis miſericorditer cum eodem, introivit, ſicut manifeſte videtur, angelus Sathanæ in cor ejus, & gratiæ veſtræ beneficiorum ingratus, de iis quæ coram vobis promiſerat nihil implevit. Immo prædagia ſæpius abjurata vehementer adauxit, &, *ac ſi mandatorum ipſorum beneficio renuntiaſſe intenderet*, ad omnes, quos ſcivit, *veſtros*, & eccleſiæ Dei adverſarios ſe convertit. Sane per Ottonem, Dei & eccleſiæ inimicum, opinatus contra ipſam eccleſiam vires aſſumere ſub ipſius confidentia, manifeſte, ſicut aſſeritur, minabatur, quod eccleſiam de finibus ſuis, & clerum radicibus extirparet, hæreticos & *rotarios*, quos multotiens abjuraverat, *ex* tunc ferventius ſolito fovere ſtuduit & tenere. Cum enim catholicorum exercitus obſideret Vaurum, ubi ſedes erat Sathanæ *atque* erroris hæretici primatia, ipſe in ſubſidium perverſorum miſit milites & clientes, & in caſtro ſuo, quod *Caſſeri* appellatur, fuerunt inventi & combuſti a cruceſignatis pluſquam quinquaginta hæretici *de veſtitis*, præter credentium eorum multitudinem copioſam. Invocavit etiam contra Dei exercitum Savaricum regis Angliæ *inimici eccleſiæ* ſeneſcallum, cum quo Chriſti pugilem prædictum comitem Montisfortis apud Caſtrum novum Arrii obſidere præſumpſit; ſed, Chriſti dextra faciente, cito fuit ejus præſumptio in confuſionem converſa, ita ut pauci catholici infinitam Arrianorum multitudinem effugarent. Prædictorum autem Ottonis & regis confidentia defraudatus, ut qui baculo arundineo nitebatur, cogitavit iniquitatem abominabilem & catholicis auribus deteſtandam, & ad regem Marrochitanum ſuos nuntios deſtinavit, ſubſidium ejus, non ſolum in terræ noſtræ, ſed totius Chriſtianitatis *excidium*, implorando. Sed conatum *ejus & damnabilem intentionem ſuperna* pietas impedivit. Epiſcopum Agennenſem a ſede propria expellendo, bonis omnibus ſpoliavit. Abbatem de *Moiſſiaco* cepit, & abbatem Montiſalbani fere per annum tenuit captivatum. *Rotarii* quoque ipſius & complices peregrinos clericos & laicos innumerabiles variis affecere *martyriis*, & nonnullos detinent ac diutius tenuere captivos. In omnibus iis non eſt averſus furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta; ita ut fiat cottidie ſemetipſo deterior, & omnia mala, quæ poteſt, per ſe ipſum & filium ac complices ſuos Fuxenſem & Convenarum comites & Gaſtonem de Bearno, viros ſceleratiſſimos & perverſos, contra Dei eccleſiam operetur. Cum autem ultione divina & cenſura eccleſiaſtica memoratus athleta fidei, comes Chriſtianiſſimus *Montisfortis*, terram ipſorum tamquam hoſtium Dei & eccleſiæ ſancto & juſto prælio occupaverit fere totam, ipſi adhuc perſiſtentes in ſua malitia, & humiliare ſe ſub potenti manu Dei contemnentes, nuper ad regem Arragonenſem recurrerunt, per quem forte intendunt veſtram circumvenire clementiam & eccleſiam ſuggillare. Adduxerunt enim ipſum Toloſam nobiſcum, qui de mandato legati & delegatorum *veſtrorum* apud Vaurum convenieramus, colloquium habiturum. Qui quæ ac qualia propoſuerit, & quæ nos ei duxerimus reſpondenda, ex reſcriptis, quæ vobis ſigillata mittuntur, plenius cognoſcetis. *Mittitur etiam ſanctitati veſtræ conſilium quod delegatis veſtris ſuper facto comitis Toloſani tribuimus requiſiti*. Omnes igitur unanimiter & concorditer hæc præmiſſa ſanctitati veſtræ intimamus, liberantes animas noſtras, ne per defectum ſignificandi in negotio fidei de contingentibus aliquid omittatur. *Demum vero pro animabus noſtris ac commiſſarum nobis eccleſiarum ſubſtantiis veſtræ miſericordiæ ſupplicanter expoſcimus per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, ut liberationis & pacis, immo vitæ noſtræ negotium, quod in parte maxima jam feliciter promoviſtis, cum manifeſta juſtitia & potentia ſit in promptu, feliciori fine dignemini conſummare, ponentes ad radicem arboris damnoſæ ſecurim, & eam, ne noceat ultra, perpetuo ſuccidentes*. Pro certo namque ſciatis quod ſi terra, quæ dictis tyrannis cum tanta juſtitia & multa Chriſtianorum effuſione ſanguinis eſt ablata, ipſis aut eorum hæredibus reſtituatur, *præter ſcandalum fidelium, qui hoc negotium promoverunt*, non ſolum fieret noviſſimus error pejor priore; ſed excidium exinde clero & eccleſiæ inæſtimabile immineret. Ad hæc, quoniam enormitates, *blaſphemias*, abominationes, & alia ſcelera; prædictorum per ſingula præſenti paginæ non credidimus adnotanda, ne librum texere videremur, quædam in ore nuntiorum poſuimus, quæ ſanctis auribus veſtris poterunt viva voce referre,

ANNO CHRISTI 1213.

ANNO CHRISTI 1213.

EPISTOLÆ EPISCOPORUM QUORUMDAM AD PONTIFICEM DE FACTO COMITIS TOLOSANI.

SAntiſſimo in Chriſto patri ac beatiſſimo domino Innocentio Dei gratia ſummo pontifici, devoti & humiles ſervi ejus, Willelmus Burdegalenſis, Vaſatenſis & Petragoricenſis epiſcopi, cum omni affectione vitæ ſpatium & ſalutem. Ad agendas paternitatis veſtræ ſollicitudini dignas grates cum nec lingua nec calamus nobis ſufficiat, retributorem bonorum omnium exoramus, ut noſtrum ſuppleat in hac parte defectum, & abunde vobis retribuat omne bonum quod in Narbonenſi & Auxitanenſi provinciis, & etiam in partibus noſtris tam eccleſiis quam eccleſiarum prælatis paterna miſericordia tribuiſtis. Cum enim in dictis partibus peſtis hæreticæ pravitatis jam adeo pullulaſſet, quod eiſdem corruptis penitus, partes affines affectura morbo ſimili videbatur. Cumque rotariorum violentia, principibus omnibus ejuſdem terræ conſentientibus & hoc idem facientibus, eccleſiam fidemque catholicam omnemque religionem Chriſtiani nominis impugnaret, veſtræ providæ diſcretioni placuit has incommoditates ſapienti conſilio refrenare, quia fidelium ſignatorum & comitis Montisfortis mediante labore, mandatum veſtrum in parte maxima tam hæreticos quam rotarios de ſedibus ſuis ejecit; ita quod divinus cultus & pax eccleſiaſtica videntur in dictis partibus reflorere, nec jam aliud reſtat niſi illud quod per ſanctitatem veſtram feliciter eſt inceptum, per eandem felicius conſummetur. Quocirca paternæ ſanctitati cum omni devotionis affectu duximus ſupplicandum, quatenus ad extirpandas reliquias Peſtium prædictarum dignemini ſalubre conſilium adhibere; ita quod flores pacis, qui jam videntur oriri, in hoc quod in iſto negotio eſt inceptum, ad conſummationem fructus faciant expectatos. Si vero quod abſit, opus tam laudabiliter inceptum cum manifeſta juſtitia & potentia ſic in promptu imperfectum relinqueretur, non ſolum foret noviſſimus error pejor priore, ſed excidium exinde clero & ecc-

cle

☞ cleſiæ irrecuperabile immineret. Bene & diu valeat ſanctitas veſtra.

ANNO CHRISTI 1213.

Sanctiſſimo in Chriſto patri ac domino ſuo reverendiſſimo Innocentio Dei gratia ſummo pontifici Bertrandus dictus epiſcopus Bitterrenſis, ſervus ejus humiliſſimus & fidelis, cum ſanctiſſimorum pedum oſculo ſalutem & vitam. Cum ineffabili Dei clementia veſtræque miniſterio ſanctitatis terra noſtra ac aliæ circumpoſitæ, in quibus diabolus peccatis populi exigentibus tantam ſibi potentiam uſurparat, ut omnem in eis rectitudinem pervertiſſet, & per miniſtros ipſius ſponſa Chriſti opprobriis, blaſphemiis, & quæcumque poſſint excogitari afficeretur injuriis, & omnis divinus cultus eſſet in opprobrium & deriſum, in lucem pacis ac fidei tam feliciter cœperint reſpirare ut errorum & aliarum perverſitatum auctoribus jam pro parte maxima exturbatis, vexilla ibi eccleſiæ ſint erecta, & ad divini cultus augmentum pax & ſecuritas habeatur, remanſit adhuc ibi magna quædam errorum omniumque vitiorum ſentina, Toloſa videlicet civitas, & alia quædam loca, in quibus totius pravitatis hæreticæ reliquiarum ſpurcitia ſe collegit, quæ niſi fuerit per longanimitatem veſtræ ſanctæ ſollicitudinis avulſa funditus & radicitus extirpata, genimina proculdubio, viperarum & ſpuria vitulamina iterum pullulabunt, & longe deteriorem priore morbum facient redivivum. Nos igitur, beatiſſime pater, quos tamquam propius poſitos magis negotium iſtud tangit, ſanctiſſimam pietatem veſtram rogamus, fuſiſque votivis lacrymis exoramus in viſceribus Jeſu Chriſti, quatenus noſtro aliorumque prælatorum jugulis & eccleſiarum ſubſtantiis, quibus comitis Toloſani & filii ejus, ſi reſurgerent, gladius inexorabiliter immineret, miſericorditer proſpicientes in poſterum, negotio pacis & fidei, quod tam prudenter ac potenter hactenus promoviſtis, finem perfectum & ſtabilem imponatis. De infidelitate namque dicti comitis & immanitate quam per ſatellitem ſuum exercuit in legatum, ſuper quo per ratihabitionem & honorem & beneficia quæ ipſi occiſori exhibuit convincitur manifeſte, ſatis poteſt veſtræ ſanctitati conſtare. Provideat quoque veſtra paternitas ne rex Aragonenſis, qui, ut ſalva reverentia unctionis loquamur, factus videtur filius infidelis, & præſumptuoſe ſe jactat, quod dicto comiti & complicibus ejus hæreticis, rotariis, ſacrilegis, homicidis, & omnium flagitiorum generibus irretitis reſtitutionis terrarum ſuarum & gratiæ veſtræ beneficium obtinebit, ad veſtram præſentiam eos ducens, aliquatenus vos circumveniat. Profecto namque, ſi dicta civitas, quæ nidus hæreticorum exiſtit & extitit ab antiquo, ita quod, ſicut legitur, ob cauſam ſimilem fuit olim everſa funditus & etiam exarata, remanſerit peſtilentibus memoratis, adhuc flamma egredietur de ipſa, quæ partes noſtras & alias circumpoſitas pejus ſolito profligabit.

ANNO CHRISTI 1213.

Sanctiſſimo patri & domino ſuo Innocentio Dei gratia ſummo pontifici Bermundus ſola Dei miſeratione miniſter Aquenſis humilis, ſalutem, & ſeipſum ad pedes. Compendioſa narratione beatitudini veſtræ duximus intimandum, quod reformatio pacis & eccleſiæ ac alia bona quæ per ſollicitudinem veſtram in partibus noſtris dignatus eſt Dominus operari nulla poſſent ratione ſecundum inferiores cauſas durare in poſterum, ſi forte Toloſanus comes aut filius ejus peccatis noſtris exigentibus terram quovis ingegnio recuperaret amiſſam. Ideoque ſanctitati veſtræ humiliter ſupplicamus, quatenus ſuper hoc taliter & tam caute dignemini providere, ſi placet, quod noviſſimus error non ſit pejor priore. Conſervet Dominus ſanctitatem veſtram eccleſiæ ſanctæ ſuæ.

☞ BITURICENSE CONCILIUM

Quo Burdegalenſis archiepiſcopus non venit vocatus

Anno 1213. *habitum.*

Ex Manſi Suppl. t. II. p. 847.

DE hoc Bituricenſi concilio nihil ſcimus, niſi quod ſcribit Innocentius papa III. in epiſtola ad Bituricenſem archiepiſcopum regiſtri lib. XV. epiſtola 130. data Signiæ die V. id. Julii anno pontificatus XV. Narrat in ea pontifex certiorem ſe factum eſſe, quod Burdegalenſis archiepiſcopus ad concilium a Bituricenſi archiepiſcopo jure primatiæ invitatus venire neglexerit, cujus pervicaciæ reus *ſuſpenſionis ab officio metropoliticæ dignitatis* pœnam incurrit. Id merito factum agnoſcit pontifex, quamquam ſperare ſe ſignificet acturum illum fore reſtituendum, ſi iterum ad concilium alterum vocatus paruerit. Nec de concilio hoc plura.

☞ CONCILIUM AD S. ALBANUM IN ANGLIA

In cauſa pacis inter regem & eccleſiam,

Anno 1213. *habitum.*

Ibid. Extat ap. Wilkins Conc. Brit. t. II.

De eo ſic agit Matt. Pariſ. Stephanus archiepiſcopus Cantuar. 17. Calend. Auguſti regem Johannem ducens in eccleſiam Wintonien. miſſam celebravit. In craſtino autem miſit rex litteras ad omnes vicecomites regni Angliæ præcipiens, ut de ſingulis dominicorum ſuorum villis, quatuor legales homines cum præpoſito apud ſanctum Albanum pridie nonas Auguſti facerent convenire; ut per illos & alios miniſtros ſuos, de damnis ſingulorum epiſcoporum & ablatis cer-

certitudinem inquireret, & quid singulis debere-
ANNO CHRISTI 1213. tur.... Dum hæc agerentur, interfuerunt con-
cilio apud sanctum Albanum Galfridus, filius
Petri, & episcopus Wintonienſis, cum archiepi-
scopo & episcopis, & magnatibus regni, ubi
A cunctis pace regis denunciata, ex ejusdem regis
parte firmiter præceptum est, quatenus leges
Henrici avi sui ab omnibus in regno custodiren-
ANNO CHRISTI 1213. tur, & omnes leges iniquæ penitus enervaren-
tur. *Hæc ille.*

CONCILIUM AD MURELLUM,

AB ARNALDO ARCHIEPISC. NARBON. APOST. SEDIS LEGATO

Convocatum ann. MCCXIII. ut placando Arragonum regi provideretur,

ANNO Domini nostri Jesu Christi MCCXIII. (*inquit Petrus Vallissarnensis hist. Albig. c.71.*) IV. Id. Septemb. feria 3. post Nativitatem B. Mariæ, rex Arragonum Petrus, congregatis comitibus Tolosano, Convenarum, & Fuxi, & copioso exercitu Aragonensium & Tolosanorum, Murellum obsedit. Erat autem castrum Murelli situm super Garonam fluvium prope Tolosam, ad tres leugas versus Vasconiam. *De Murello ab iis obsesso, de iisdem victis, deque episcopis a legato apostolico hac occasione congregatis, amplam iidem episcopi scripserunt epistolam ad universos Christi fideles: quam, quia synodica est, minime a nobis prætermittendam duximus. Eam & monachus Vallissarnensis, cap. 73. & Matthæus Parisius in histor. referunt.*

Litteræ Synodicæ episcoporum concilii.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus, qui sanctam ecclesiam bona diligunt voluntate. Deus fortis & potens, Deus potens in prælio, quinta feria infra octavas nativitatis B. Mariæ Virginis, sanctæ conceptit ecclesiæ, devictis miraculose inimicis fidei Christianæ, victoriam glorioſam, & triumphum glorioſum in hunc modum. Post correctionem affectuosissimam, zelo paternæ pietatis a summo pontifice diligentissime regi factam Arragonensi, inhibitionemque districtissimam, ne inimicis fidei præstaret auxilium, consilium, vel favorem, sed ab eis-
D dem recederet indilate, & treugas haberet firmissimas cum comite Montisfortis; quibusdam etiam litteris, quas ejusdem regis nuncii per falsissimam suggestionem contra comitem Montisfortis impetrarat de terris reddendis comitibus Fuxensi, Convenarum, & Gastoni de Bearno, post veritatis cognitionem cassatis a domno papa, & tanquam nullius valoris penitus revocatis: idem rex correctionem patris sanctissimi non devotione recipiens filiali, sed transiisset contra mandatum apostolicum superbe recalcitrans, quasi cor habens durius induratum, licet venerabiles patres, Narbonensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus, & Tolosanus episcopus,
E sibi litteras & mandatum summi pontificis transmisissent, mala quæ pridem conceperat, voluit postmodum parturire: quia in terram quæ per virtutem Dei, auxilio signatorum, contra hæreticos & eorum defensores fuerat acquisita, intravit cum exercitu, eamque contra mandatum apostolicum subjugare, ac prædictis inimicis reddere attentavit, parte ejus jam sibi aliquantulum subjugata, cum pars multa residui, ob ipsius securitatem apostatare intenderet, & se ad apostatandum jam pararet. Congregatis insimul comitibus Tolosæ, Fuxi, & Convenarum, & To-
B losanorum exercitu magno valde, feria tertia post nativitatem B. Mariæ, Murelli castrum obsedit. Quo audito patrum venerabilium, archiepiscoporum, episcoporum, & abbatum, quos venerabilis pater Narbonensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus propter sanctum negotium fecerat congregari, qui ut de dicto negotio & de pace tractarent, diligenter advenerant, in Christo unanimes & devoti. Simon comes Montisfortis habens secum quosdam nobiles & potentes cruce-signatos, qui nuperrime de Francia venerant ipsi & Christi negotio in succursum, suamque familiam, quæ in Christi negotio diu secum laboraverat, iter arripuit ad castrum obsessum viriliter succurrendum. Et dum die Mar-
C tis infra octavas supradictas veniſſet ille Christi exercitus ad quoddam castrum quod dicitur Saverdunum, venerabilis episcopus Tolosæ, cui commissa erat a summo pontifice Tolosanorum reconciliatio, licet de reconciliatione ter vel quater monuisset, cujus admonitionibus licet salubribus acquiescere postponebant, respondentes super hoc nullatenus respondere: ad dictos regem & Tolosanos in obsidione Murelli assistentes suas misit litteras, significans eis quod episcopi memorati veniebant, ut de pace & concordia diligenter tractarent, & petebat sibi dari ducatum securum. In crastino autem, prima die Mercurii subsequente, quia rex sic urgebat, supradictus exercitus exiit Saverduno, festinans
D ad succursum Murelli celeriter advenire. Dicti vero episcopi memorati proposuerant apud quoddam castrum quod dicitur Alta-ripa, quod medium inter Saverdunum & Murellum, distatque ab utroque duabus leucis, ut ibi missum nuncium expectarent. Qui nuncius rediens ex parte regis respondit, quod ex quo episcopi cum exercitu veniebant, non daret eis ducatum: ipsi quidem alio modo non poterant ire sine manifesto periculo propter guerram. Cum episcopi & Christi exercitus Murellum accederent, ex parte civium Tolosanorum, prior hospitalis Tolosæ ad episcopum Tolosanum missus venit, ferens eorum litteras in quibus continebatur, quod modis omnibus parati erant domni papæ, & ipsius
E episcopi facere voluntatem. Quod quidem eis bonum fuisset, si compensassent verius facta dictis. Eidem vero priori statim remisso ab episcopo respondit rex, quod ducatum episcopo non præberet; sed si vellet ire Tolosam, ut cum Tolosanis loqueretur, eum concederet illuc ire, & hoc derisorie fuit dictum. Ad quod episcopus: Non decet, inquit, servum civitatem intrare, de qua Dominus suus exul est ejectus: nec ego, cum corpus Christi de civitate illa ejectum fuerit, illuc revertar, donec Deus meus & dominus meus revertatur. Verumtamen dicti epi-

ANNO CHRISTI 1213.

epiſcopi cum exercitu Murellum intraverunt die Mercurii ſuperius memorata : qui ſollicitudine non pigra, duos viros religioſos ad regem & cives Toloſanos deſtinarunt, qui a rege tale habuere reſponſum, quod propter quatuor ribaldos quos epiſcopi ſecum adduxerant, petebant colloquium habere cum ipſo. Et hæc dixit in deriſum & contemptum ſignatorum. Toloſani vero prædictis nunciis reſponderunt, quod in craſtino ſuper hoc reſponderent, & hac de cauſa eos uſque in craſtinum tenuerunt. In craſtino autem prima die Jovis reſponderunt, quod ipſi regi Arragonenſi erant confœderati, & nihil facerent niſi regis in omnibus voluntatem. Quod cum redeuntes mane ipſa die Jovis nuncii retuliſſent, epiſcopi & abbates diſcalciatis pedibus ire propoſuerunt ad regem. Et cum quendam religioſum mitterent ad nunciandum regi adventum ipſorum in hunc modum patefactis januis, cum comes Montisfortis ac cruce-ſignati eſſent inermes, pro eo quod de pace epiſcopi & abbates inſimul loquebantur ; hoſtes Dei ſuperbe ac fraudulenter armati vicum ſubintrare cum impetu attentarunt : ſed per Dei gratiam a ſuo fuerunt deſiderio defraudati. Quorum ſuperbiam comes & cruce-ſignati videntes, cum ſine periculo & damno maximo ulterius differre non poſſent, per cordis contritionem & oris confeſſionem, utpote viri cultores fidei Chriſtianæ, mundati ſalubriter a peccatis, armis ſuis ſe viriliter accinxerunt, venienteſque ad ſæpe dictum Toloſæ epiſcopum, qui authoritate domini Narbonenſis epiſcopi apoſtolicæ ſedis legati, legationis officio fungebatur, exeundi licentiam contra hoſtes fidei humiliter petierunt, qua, quia negotium erat in arcto conſtitutum, neceſſitatis articulo compellente, conceſſa, pro eo quod ipſam domum in qua epiſcopi morabantur, ipſi hoſtes erectis jam machinis aliiſque bellicis inſtrumentis feſtinabant protinus impugnare, baliſtarum quarellis, jaculis atque lanceis emiſſis hoſtiliter circumquaque : Chriſti milites, reverendi ligni Dominici ſignaculo cum inſigniis pontificalibus conſignati, in nomine ſanctæ Trinitatis tribus aciebus diſpoſitis exierunt. Hoſtes vero e contrario multas habentes acies, & multum magnas, ſuis jam muniti armis tentoria ſunt egreſſi. Quos licet multos milites & populum multum nimis, clientes Chriſti de ipſius auxilio confidentes, & licet eorum reſpectu panciſſimi magnam eorum multitudinem non verentes, armati ex alto, viriliter ſunt aggreſſi. Statim virtus Altiſſimi per manus ſervorum ſuorum hoſtes ſuos confregit & comminuit in momento. Terga enim vertentes in fugam, facti ſunt tanquam pulvis ante faciem venti, & angelus Domini perſequens eos erat : hi turpiter fugientes turpi fuga mortis periculum evaſerunt, alii vitantes gladios aquæ periculo perierunt, quamplures vero fuerunt in ore gladii devorati. De illuſtri rege Arragonenſi, qui cum interfectis occubuit, plurimum eſt dolendum, quia princeps tam potens & nobilis, qui ſi vellet, poſſet & deberet eccleſiæ ſanctæ utilis multum eſſe, nunc Chriſti adjunctus hoſtibus, Chriſti amicos & ſanctam eccleſiam improbe perturbabat. Ceterum cum victores a cæde & perſecutione hoſtium reverterentur cum victoria glorioſa : ſæpe dictus Toloſanus epiſcopus, Toloſanorum ſtragi & miſeriæ caritative & miſerabiliter compatiens, corde pio, eos qui de ſtragis reſiduo adhuc intra ſua tentoria morabatur, ſalvare cupiens ne perirent, ut ſaltem tantorum flagellorum verbere caſtigati, citum periculum evadentes, converterentur ad Dominum & viverent, in fide catholica permanſuri : miſſa eis per quemdam religioſum virum cuculla qua indutus erat, mandavit eis, quod nunc demum arma ſua & ſuam deponerent feritatem, & inermes venirent ad ipſum, ut eos ſalvaret de morte. Qui adhuc quoque in ſua perſeverantes malitia, & ſe qui jam victi erant, viciſſe Chriſti populum autumantes, non ſolum parere ſui epiſcopi ammonitionibus contempſerunt, verum etiam ablata cuculla ipſum nuncium auſterius verberarunt : poſt quos Chriſti militia recurſum faciens, circa ſua diffugientes tentoria interemerunt. Certus hoſtium interfectorum tam nobilium quam aliorum numerus præ multitudine nullatenus ſciri poteſt : de militibus autem Chriſti unus ſolus interemptus eſt in conflictu & panciſſimi ſervientes. Omnis igitur populus Chriſtianus, pro Chriſtianorum victoria, mente pia & toto cordis affectu gratias agat Chriſto, qui per paucos fideles infidelium multitudinem innumerabilem ſuperavit, & ſanctam eccleſiam ſuam de hoſtibus ſuis conceſſit fideliter triumphare. Ipſi honor & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen. Nos Toloſanus, Nemauſenſis, Uticenſis, Lodovenſis, Biterrenſis, Agatenſis, & Convenarum epiſcopi, & de Claraco, Villa magna, & S. Tiberii abbates, qui mandato venerabilis patris Narbonenſis archiepiſcopi apoſtolicæ ſedis legati veneramus, & de pace ac concordia tractare cum ſumma diligentia ſummoque ſtudio nitebamur, præſcripta omnia, ſicut quæ vidimus & audivimus, eſſe veriſma in verbo Dei perhibemus, conſignantes ea noſtrorum munimine ſigillorum, utpote reſervari digna in memoriam ſempiternam. Datum Murelli in craſtino victoriæ glorioſæ, ſcilicet ſexta feria intra octavas nativitatis B. Mariæ, anno Domini MCCXIII.

ANNO CHRISTI 1214.

CONCILIUM DUNSTAPLIENSE

A STEPHANO LANGTON ARCHIEPISCOP. CANTUAR.

Celebratum in octavis Epiphaniæ, ubi appellatio interponitur per archiepiſcop. & ceteros a legato ad papam.

Matth. Pariſ. in ann. 1214.

ANno Domini milleſimo ducenteſimo decimo quarto, rex Anglorum Joannes ad Natale curiam ſuam tenuit apud Windleshores, ubi multa magnatum ſuorum multitudini feſtiva diſtribuit indumenta. Deinde poſt octavas Epiphaniæ convenerunt apud Duneſtapliam Stephanus Cantuar. archiepiſc. cum ſuis ſuffraganeis, ut de negotiis eccleſiæ Anglicanæ tractarent ibidem. Moleſte enim ſupra modum ferebant, quod legatus ſupradictus, ut prædiximus, illis inconſultis,

ANNO CHRISTI 1214.

tis, regiis favens voluntatibus, in ecclesiis vacantibus prælatos minus sufficientes posuerat, intrusione magis quam electione canonica. Tandem cum hinc inde varia sorte tractassent, archiepisc. Cantuar. duos clericos, apud Burtonam super flumen Trente, ubi tunc legatus erat, misit: qui eidem ex parte domini Cantuariensis, interposita appellatione prohibuerunt, ne contra dignitatem suam, ad quam ordinatio ecclesiarum suæ diœcesis de jure spectabat, prælatos in ecclesiis vacantibus instituere præsumeret. Legatus autem appellationi factæ non deferens, misit assensu regio Pandulphum jam sæpe dictum, ad curiam Romanam, ut archiepisc. & episcoporum propositum irritaret. Quo cum perveniisset, famam archiepisc. Cantuar. in conspectu summi pontificis non mediocriter denigravit: regemque Anglorum tantis ibidem extulit laudum præconiis, asserens se regem tam humilem tamque modestum eatenus non vidisse, ut in oculis domini papæ idem rex gratiam admirabilem obtineret. Restitit autem Pandulpho ibidem magister Simon de Languetuna, frater archiepisc. Cantuar. Sed quoniam charta regis auro bullata, domino papæ de subjectione & tributo regni Angliæ & Hiberniæ, a prædicto Pandulpho nuper delata fuerat: magister Simon in suis contradictionibus non potuit exaudiri. Asserebat præterea Pandulphus memoratus, in præsentia domini papæ, archiepisc. & episcopos in exactione, & ablatorum restitutione tempore interdicti, nimis esse rigidos & avaros: quodque ipsum regem & regni libertates plus æquo deprimebant. Et sic propositum archiepiscop. & episcopor. ad tempus accepit dilationem.

ANNO CHRISTI 1214.

CONCILIUM MAGISTRI ROBERTI DE CORCON LEGATI

Ex Bessin Concil. Rotomag. rov. p. 110.

Apud Rotomagum celebratum, præsentibus Archiepiscopo Rotomagensi R. cum suis Suffraganeis, & aliis prælatis Normanniæ, anno MCCXIV.
De disciplina ecclesiastica.

Ex Mss. cod. S. Michaelis in periculo maris.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Idem fere Concilium hoc cum Parisiensi anni 1212. Pleraque tamen ex nostro in Parisiensi emendantur: supplentur lacunæ, & 14. capitula ad calcem superadduntur. In nostro Michaelino codice Pars I. de Clericis. II. De Monachis & Monialibus. III. De Episcopis. Et congruentiori quidem ordine quam in editione Labbeana, in qua pars tertia de Monialibus, post 27. patris secundæ cap. distinguitur; tametsi a cap. 41. ad 54. singula monachos & Abbates, nullatenus vero Moniales spectent. Celebrati hujusce Concilii annum designasse videtur vetus S. Trinitatis de monte Rotom. Ms. chronicon, in hæc verba. *Anno Domini MCCXIV. Robertus de Corcione Legatus Apostolicus, celebrato Concilio, primum Remis, deinde Parisiis, Rotomagum venit: factoque sermone ad Clerum & populum super Crucis charactere in auxilium terræ Jerosolymitanæ capiendo: cujus occasione legationis officio fungebatur, infinita multitudo Crucem cepit.* Tunc profecto cum Normanniæ Prælatis Concilium istud celebravit.

PRÆFATIO.

CUm ex injuncto nostræ legationis officio teneamur quæ sunt plantanda plantare, & extirpare quæ viderimus extirpanda, ad hoc ut fructum faciamus, & fructus noster maneat ad informationem Ecclesiæ, auctoritate Domini Papæ & nostra cum assensu Concilii præsentis, communicato prudentum virorum & religiosorum consilio, constitutiones quæ sequuntur duximus promulgandas: Incipientes a subditis tanquam a pavimento domus Dei vario lapide strato, ut per medios quasi per parietem gradientes, ad episcopale fastigium quasi tectum pertingamus.

STATUTORUM CONCILII PARS PRIMA.

Ad clericos sæculares.

TITULI CAPITUM.

1. *De vita & honestate clericorum.*
2. *Ut qui horarum principio & fini interfunt, in medio se absentantes, non recipiant portionem.*
3. *Ne beneficiati habeant canes aut aves ad venandum; & in equis phaleras inhonestas.*
4. *Ut in sacris ordinibus constituti, pariter & beneficiati, focarias non habeant.*
5. *Ut quilibet clericus prælato suo obediat, eidemque confiteatur.*
6. *De clericis advocationem exercentibus.*
7. *De Decanis, & in dignitate constitutis, & advocatis qui beneficiati non sunt.*
8. *De clericis qui juramentum fecerint de non commodando, mutuando, & fidejubendo.*
9. *Ne admittantur quæstuarii prædicatores.*
10. *Ne Sacerdotes ignoti admittantur ad celebrandum sine idoneo testimonio.*
11. *Ne excommunicatus, interdictus, ignotus, vel alienus parochianus laicus, ad sepulturam, vel ad communionem admittatur.*
12. *De pactione vel exactione pro Missis; deque sacerdotibus, qui earum multitudine onerati, vel conductitios alios sacerdotes habent, vel siccas Missas faciunt.*
13. *Ne Sacramenta, vel Sacramentalia vendantur.*
14. *Ne ad firmam accipiant, vel dent ecclesias, neve confessiones audiant alienorum.*
15. *Ne sectio beneficiorum fiat.*
16. *Ne decanatus rurales pro pretio conferantur.*
17. *Ut capitula conventualium ecclesiarum prælatum extra eligant, si in suo collegio non reperiant dignum.*
18. *Quomodo conferenda a capitulo beneficia, & electiones in ecclesiis faciendæ.*

ANNO CHRISTI 1215.

19. *Ne archidiaconus pretium exigat pro redemptione procurationum ab ecclesiis quas non visitat.*
20. *Ne in domibus clericorum, religiosorum, &c. fiant inhonestæ comessationes, ludi talorum, & alia indigna.*
21. *Ne plura habeant beneficia quibus cura sit animarum annexa.*
22. *Nec etiam quæ sunt in eadem ecclesia simul teneantur ab eodem.*
23. *Ne beneficia jure hæreditario teneantur: & ne pro danda licentia docendi aliquid exigatur.*

CAPUT I.

De vita & honestate Clericorum.

Eccl. 19. 26. QUoniam ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei sensatus: & amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de eo; præsentis Concilii auctoritate prohibemus, ne clerici tonsuram habeant similem laicali, sed rotundam & circularem & irreprehensibilem. Præcipimus etiam ut sint in habitu, & gestu, & conversatione honesta, abstinentes se a consabulationibus frequentibus vel vitiosis in ecclesia & in choro, & superflua deambulatione, & mora extra chorum donec horæ cantantur vel Missa celebratur, per quæ divinum officium impediatur, vel scandalum generetur, Nec sine justa causa, maxime in solemnitatibus majoribus, post evangelium a choro exeant ante finem Missæ. Si quis autem contra hanc constitutionem venire præsumpserit; si monitus a prælato suo non destiterit, beneficii sui suspensione mulctetur. Si adhuc contumax extiterit, a superiore excommunicetur.

II. Ut qui horarum principio vel fini intersunt, in medio se absentantes, non recipiant portionem.

Quia vero in quibusdam ecclesiis consuetudo reprehensibilis inolevit, scilicet quod quidam canonici & clerici in horis anniversariis pro quibus aliquid debet percipi, principio vel fini intersunt, in medio se absentantes, ut inde portionem percipiant. Talem consuetudinem reprobantes, statuimus & districte præcipimus decanis ecclesiarum, & iis ad quos horum correctio pertinet, ut prædictam consuetudinem vitio cupiditatis & negligentiæ inductam exstirpare procurent, increpando delinquentes, & subtrahendo eis alias debitam portionem.

III. Ne beneficiati habeant canes aut aves ad venandum, & in equis phaleras inhonestas.

Prohibemus etiam universis clericis beneficiatis ne canes aut aves habeant ad venandum, aut venationi aut aucupationi inserviant: & ne habeant in equis phaleras inhonestas, aut sellas inhoneste depictas, sed unius coloris tantum, non ad instar vanitatis sæcularium hominum.

EDIT. LABB. ADDIT CONSEQUENTER.

Cum ex his Deus tentari videatur, & honestas ecclesiæ deformetur. Hujus autem constitutionis trangressores, postquam a prælatis suis moniti se non correxerint, pœna prædicta decernimus percellendos.

IV. Ut in sacris ordinibus constituti, pariter & beneficiati, focarias non habeant.

Inhibemus etiam districtius ne clericis in sacris ordinibus constituti, etsi beneficiati non fuerint, in propriis domibus vel alienis publice focarias habeant unde scandalum oriatur. Quod si aliqui contra hujus constitutionis tenorem venire præsumpserint, & ad ammonitionem sui prælati easdem focarias non dimiserint, & a se prorsus non expulerint: elapsis quadraginta diebus a prima die monitionis, noverint se excommunicationis sententiæ subjacere. Idem etiam de beneficiatis duximus statuendum: adjicientes quod post tempus monitionis prædictæ ab officio & beneficio se noverint esse suspensos: nec absolvantur, nec ad beneficia restituantur, nisi eis gravi ab Episcopis injuncta pœnitentia.

V. Ut quilibet clericus prælato suo obediat, eidemque confiteatur.

Præcipimus etiam ut quilibet clericus suo prælato debitam reverentiam exhibeat, & eidem prælato suo, & non alii confiteatur, nisi de consensu sui prælati, vel ab eo licentia expetita: hujusmodi vero mandati transgressores pœnæ prædictæ de habitu clericorum volumus subjacere.

VI. De clericis advocationem exercentibus.

Prohibemus etiam arctius, ne canonicus, vel aliquis clericus sufficiens habens beneficium ecclesiasticum, pactione interveniente, advocationem exerceat, nec causas penitus desperatas scienter assumat, nec eas malitiose protrahat, vel earum debitum processum per malitiam impediat, nec in contumeliam partis adversæ prorumpat; sed suscepta negotia fideliter & diligenter secundum veritatem exerceat, nullum jus falsum allegans, & erga judices se habens reverenter, pariter & modeste.

VII. De Decanis, & in dignitate constitutis, & advocatis qui beneficiati non sunt.

Insuper districtius id prohibemus, & sub excommunicationis inferendæ pœna præcipimus decanis & aliis personis habentibus ecclesiasticam dignitatem. Inhibemus etiam ne advocati ecclesiastica beneficia non habentes immoderata salaria exigere vel extorquere præsumant. Quod si quis contra hæc improbe venire præsumpserit; nisi monitus a prælato suo destiterit, si beneficiatus est, beneficio privetur, alioquin excommunicetur.

VIII. De clericis qui juramentum fecerint de non commodando, mutuando, fidejubendo.

Insuper inhibemus ne clericus aliquis vel persona ecclesiastica juramentum faciat de non commodando libros, vel domos, aut res alias, vel de

ANNO CHRISTI 1214.

de non mutuando, ſive de non fidejubendo pro aliis; & ne excommunicatio fiat ſuper hujuſmodi, & ſi qua facta eſt, eam (*a*) auctoritate Concilii relaxamus, & diſtricte præcipimus (*b*) obſervari. Si quis vero hujus prohibitionis noſtræ contemptor exſtiterit: ſi monitus non correxerit, & beneficiatus fuerit, a beneficio ſuſpendatur, alioquin excommunicetur.

IX. Ne admittantur quæſtuarii prædicatores.

Diſtricte quoque inhibemus, ne quis ſit conductitius vel quæſtuarius prædicator, nec talibus officium prædicationis committatur, nec ad prædicandum tales admittantur, ſive reliquias portent, ſive ſine eis accedant, niſi ex juſta cauſa, & cum litteris ſui diœceſani. Nec prædicatio alicujus provinciæ vel parrochiæ ei vel alii tanquam ad firmam concedatur. Tranſgreſſoribus hujus conſtitutionis pœna ſimili ſupradictæ percellendis.

X. Ne Sacerdotes ignoti admittantur ad celebrandum ſine idoneo teſtimonio.

Adhuc inhibemus diſtrictius ne Sacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non conſtat, ad divinorum celebrationem admittantur ſine litteris teſtimonialibus vel teſtimonio bonorum virorum: & eos qui contra hoc venerint, decernimus puniendos arbitrio prælatorum.

XI. Ne excommunicatus, interdictus, ignotus, vel alienus parochianus laicus, ad ſepulturam, vel ad communionem admittatur.

Similiter prohibemus ne excommunicatum aliquem, vel penitus ignotum, vel alienum parochianum laicum, in præjudicium proprii Sacerdotis, vel ad ſepulturam, vel ad communionem euchariſtiæ, ſcienter aliquis Sacerdos admittat, præcipue in ſolemnitate paſchali: tranſgreſſores vero, ſi qui fuerint, pœnæ prædictæ de quæſtuariis ſubjaceant.

XII. De pactione vel exactione pro Miſſis, deque Sacerdotibus, qui earum multitudine onerati, vel conductitios alios Sacerdotes habent, vel ficcas Miſſas faciunt.

Prætera a viris eccleſiaſticis vitium avaritiæ extirpare volentes, auctoritate legationis noſtræ, & in virtute Spiritus ſancti prohibemus ne pro annualibus, vel tricennalibus, vel ſeptennalibus Miſſarum faciendis, laici vel alii in teſtamento dare aliquid vel legare cogantur; & ne ſuper his aliqua pactio vel exactio vetita, vel ſub aliqua ſpecie palliata, a ſacerdotibus vel aliis mediatoribus fiat: & ne ſuperflua multitudine talium annualium ſe onerent Sacerdotes, ad quæ explenda honeſte ſufficere non poſſunt, & propter quæ oporteat ipſos habere conductitios Sacerdotes, vel ea aliis vendere facienda: nec ut a prædictis ſe exonerent ſacerdotes ſuas Miſſas faciant pro defunctis.

XIII. Ne ſacramenta vel ſacramentalia vendantur.

ANNO CHRISTI 1214.

Sub eadem diſtrictione prohibemus, ne ſacramenta eccleſiaſtica, vel ſacramentalia ullo modo vendant ſicut in Lateranenſi Concilio * eſt ſtatutum.

* Lateran II. c. 24.

XIV. Ne ad firmam accipiant, vel dent eccleſias, neve confeſſiones audiant alienorum.

Auctoritate autem prædicta firmiter inhibemus, ne qui proprias habent eccleſias, alienas eccleſias ad firmam accipiant; & ne, ſuis dimiſſis, in alienis eccleſiis ſacerdotes vel capellani exiſtant, aut proprias dent ad firmam; ſed per ſeipſos curam exerceant, niſi forte eos abeſſe oporteat ex juſta cauſa, & de licentia ſuperioris. Et ne quis ſacerdos ſine mandato ſuperioris, aut ejus qui in parochia aliqua curam habet animarum, confeſſiones recipiat, omiſſis propriis ſacerdotibus vel contemptis, niſi articulo neceſſitatis. Tranſgreſſores autem pœna prædicta de quæſtuariis percellendos ſtatuimus.

XV. Ne ſectio beneficiorum fiat.

Præterea adhærentes Concilio (*c*) Lateranenſi & Turonenſi, ſectionem beneficiorum, & diviſionem præbendarum fieri prohibemus: decernentes irritum & inane, ſi quid contra hæc fuerit attentatum.

XVI. Ne decanatus rurales pro pretio conferantur.

Inhibemus etiam ne decanatus rurales ad tempus vel in perpetuum pro pecunia vel aliquo pretio conferantur alicui, ſicut ſtatutum eſt in Conciliis Lateranenſi & Turonenſi: eos qui contra hoc venerint decernentes, præter pœnas in Conciliis comprehenſas, juxta prælatorum arbitrium, gravi pœna puniendos.

XVII. Ut capitula conventualium eccleſiarum prælatum extra eligant, ſi in ſuo collegio non reperiant dignum.

Præterea capitulis conventualium eccleſiarum diſtricte præcipimus, ut cum electionem prælati facere debent, ſi in ſuo collegio idoneus non inveniatur, extra eligant vel requirant idoneam perſonam. Quod ſi in capitulo idonea perſona & utilis inveniatur, ipſam eligant & promoveant in prælatum: nec umquam prohibeant ne tractatus fiat de extranea perſona.

XVIII. Quomodo conferenda a capitulo beneficia, & electiones in eccleſiis faciendæ.

Inſuper ſtatuimus & præcipimus firmiter obſervandum, quando beneficia eccleſiaſtica vacant, quæ ſunt a capitulis conferenda, vel electiones (*d*) ſunt in aliquibus faciendæ eccleſiis, ſive ardua vel majora negotia peragenda, comperens dies

(a) Edit. auctoritate Apoſtolica & noſtra. (b) Præcipimus non ſervari.
(c) Edit. deeſt *Lateranenſi*.
(d) Sic in edit. detruncatum exhibetur & mendoſum, *vel electiones fiunt in aliquibus eccleſiis, publice præfigatur prima quæ ad notitiam abſentium poſſit pervenire: ad quam diem, &c.*

ANNO CHRISTI 1214.

dies in capitulo præfigatur ; ita quod ad notiam absentium possit pervenire, ad quem diem absentes, & maxime residentes commode valeant convenire : qua die illi qui convenerunt in capitulo habeant potestatem de prædictis disponendi, & statuendi quod ecclesiæ videbitur expedire. Alias quod ab eis super hoc factum fuerit, decrevimus irritum & inane.

XIX. Ne archidiaconus pretium exigat pro redemptione procurationum ab ecclesiis quas non visitat.

Firmiter etiam inhibemus juxta Concilium Toletanum, ne quis archidiaconus procurationes exigat aut pretium pro redemptione procurationum ab ecclesiis quas personaliter non visitat & in quibus debitum visitationis officium non impendit. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, si monitus non destiterit, prædictas procurationes sibi subtrahi præcipimus, ut in eo puniatur in quo deliquit : si vero non per hoc correctus fuerit, excommunicetur.

XX. Ne in domibus clericorum & religiosorum, &c. fiant inhonestæ comessationes, ludi talorum, & alia indigna.

Ceterum inhibemus ne in domibus clericorum, vel religiosorum in claustris, vel in atriis ecclesiarum, vel in aliis locis religiosis, in quibus vinum quandoque vendi contingit, illi qui præsunt, inhonestas comessationes vel ludos talorum fieri permittant, vel conventionem ribaldorum ibidem recipiant. Item ne in locis extra claustra sua auctoritate idem faciant firmiter prohibemus. Transgressoribus pœna proxime prædicta contra quæstuarios puniendis.

XXI. Ne plura habeantur beneficia, quibus cura sit animarum.

Adhuc prædicta auctoritate decernimus, ut si quis prælatus personatum, cui annexa est cura animarum (*a*) sciens & prudens conferat alicui clerico habenti in alia ecclesia personatum cui annexa est similiter cura animarum ; tam dans quam accipiens se noverint excommunicationis vinculo innodatos : sed & secundam collationem decernimus non tenere.

XXII. Nec etiam quæ sunt in eadem ecclesia, simul teneantur.

Insuper statuimus, si quis in diversis ecclesiis, sive in eadem, plures habuerit (*b*) personatus, sive curam animarum in pluribus ecclesiis ; uno illorum, quem maluerit, infra duos menses dimisso, altero sit contentus. Alioquin omnes personatus amittat, & aliis personis idoneis ab aliis ad quos collatio pertinet conferantur.

XXIII. Ne beneficia jure hæreditario teneantur : & ne pro danda licentia docendi aliquid exigatur.

Inhibemus etiam, ne quis aliquod ecclesiasticum beneficium sibi jure hæreditario vendicet, nec eodem jure a quoquam alicui conferatur. Et ne quis pro danda licentia docendi, vel scholarum regimine conferendo, ante vel post aliquid exigere vel extorquere præsumat. Si quis autem contra hanc constitutionem venire, vel in fraude ejus quicquam præsumat : si monitus a prælato suo non emendaverit, ecclesiastico beneficio suspendatur. Alioquin, si contumax fuerit, excommunicetur.

STATUTORUM CONCILII ROTOMAG.

PARS SECUNDA.

Ad Personas Regulares.

NUnc ad viros regulares, vel ad religiosas personas quasi ad domum (*c*) Dei transeamus qui quanto se arctius divinis obsequiis manciparunt, tanto ab inquinamento hujus mundi se studiosius abdicare tenentur.

TITULI CAPITUM PARTIS SECUNDÆ.

1. *De ingressu simoniaco in religionem & de proprietate.*
2. *Ne aliquis recipiatur infra decimum octavum annum.*
3. *Ut suspecta ostiola, & diversoria, obstruantur.*
4. *Ut infirmorum habeatur diligens cura : & eleemosynæ fiant.*
5. *Ut hospitalitas teneatur.*
6. *Ne fraus circa eleemosynas fiat.*
7. *Ut nullus occasione nationis tantum, modo sit idoneus, ab ingressu religionis repellatur.*
8. *Ne usurarii, vel excommunicati, ad religionem, sepulturam, aut sacramenta recipiantur.*
9. *Ut qui uni cœnobio alligatus est, in aliis non recipiatur in fratrem.*
10. *Ne religiosi utantur chirothecis albis, calceamentis secularibus, & aliis minus decentibus : nec extra refectorium comessentur.*
11. *De multis religiosæ disciplinæ capitibus.*
12. *Ut religioso iter agenti omnia provideantur, ne cogatur mendicare.*
13. *Ut subditi humiliter obediant.*
14. *Prælati discrete ac provide imperent.*
15. *Ne abbates præposituras dent monachis ad firmam.*
16. *Ut qui abjecto religionis habitu in sæculo vivit excommunicetur a sacerdotibus locorum.*
17. *De excommunicatis, vel interdictis, religionem ingredientibus.*
18. *Ne monachi per ecclesias, vel villas, singuli ponantur.*
19. *Ne quis duos prioratus, vel obedientias, usurpet.*
20. *Clerici vel monachi, qui conjurationem fecerint, gradu excidant.*
21. *De religioso advocationem exercente.*
22. *Ut regulares, qui extra claustra jurisprudentiæ & medicinæ dani operam ; nisi infra duos menses redeant, sine excommunicati.*
23. *Ne bini jaceant in lectis.*
24. *De incontinentia contra naturam.*
25. *Ut numerus monachorum non minuatur.*
26. *Ne*

(a) Hinc suppletur lacuna editionis. (b) Suppletur iterum lacuna edit.
(c) Edit. *quasi ad domus Dei partem.*

ANNO CHRISTI 1214.

26. *Ne religiosi juramentum faciant de non commodandis libris.*
27. *Ut qui seditiones movent ut mittantur in cellas, arctius in claustro permaneant.*
28. *Quod qui merces suas vendunt ad terminum, & carius propter ipsum terminum, usurariorum culpa obligentur.*
29. *Ne clericis, vel laicis, liceat prioratus tenere ad vitam.*
30. *Ne ab ingressuris claustrum, pastus, vel vestimentum exigantur.*

HINC TERTIA PARS IN EDIT.

31. *Ne circa moniales versentur clerici, vel servientes suspecti, vel alii.*
32. *Ut singulæ jdceant in lectis.*
33. *Ne egrediantur ad visitandos parentes, nisi cum custodibus boni testimonii, & ad breve tempus.*
34. *Choreas ne ducant: quod ne sæcularibus quidem licet.*
35. *De vita & honestate, ac paupertate monialium.*
36. *Ut de bonis monasterii in commune eis necessaria ministrentur.*
37. *Ut confessarii ipsis provideantur discreti, & honesti.*
38. *Ut abbatissæ negligentes puniantur.*
39. *De iis qui manent in domibus leprosorum, & hospitalibus, ut infirmis & peregrinis ministrent.*
40. *Ne a multitudine servientium facultates pauperibus deputatæ absorbeantur, & qui in servientes non recipiendi.*
41. *De abbatibus negligentibus circa observantiam & ne sint judices, &c.*
42. *De iisdem, si vitam reprobam duxerint.*
43. *Ne excedant in equitaturis, & sumptibus: & ne habeant in familia vel societate juvenes lascivos.*
44. *Ne bona ecclesia suæ dent cognatis.*
45. *Ne juvenculæ, vel suspectæ mulieres recipiantur in domibus religiosorum.*
46. *Ut non amoveant priores, pro cognatis collocandis.*
47. *Ut obedientiarii, priores, ac etiam abbates, rationes reddant, saltem bis in anno.*
48. *Ne abbates vel priores magna negotia contrectent, & magnam pecuniæ summam mutuo accipiant, sine consilio seniorum.*
49. *Ne sint immisericordes pœnitentibus.*
50. *Ne vendantur obedientiæ, vel ex pacto ad vitam conferantur.*
51. *Ne sinant aliquos in villis vel cellis inordinate vivere.*
52. *De his qui proponunt aliquid in capitulo ad correctionem domus.*
53. *Ne in cameris inordinate comedant.*
54. *Ne quis exeat causa eundi ad scholas, sed in claustro addiscat.*
55. *Ne capellanos habeant minus religiosos.*

CAPUT I.

De ingressu Simoniaco in religionem, & de proprietate.

DE ingressu itaque monachorum simoniaco, licet habeamus speciale mandatum Domini Papæ * ad Archiepiscopos & Episcopos per totum regnum Franciæ, quod in hoc articulo bene sufficere potest: tamen cum omnes monachi, & viri religiosi, non tantum rebus mundanis, sed etiam propriis voluntatibus renunciaverint, ideo præcipue duximus statuendum, quod in regula beati Benedicti, seu beati Augustini constat esse constitutum; scilicet quod nullus omnino regularis proprium habere præsumat. Priores tamen administrationem habentes, de generali licentia prælatorum suorum, ad communem usum ea habere possunt quæ pertinent ad suam administrationem. Claustralis quoque aliquid modicum potest ad usum suum habere, ita tamen si prælatus suus ei dederit aut concesserit.

Innoc. III.

ANNO CHRISTI 1214.

II. *Ne aliquis recipiatur infra 18. annum.*

Circa ætatem recipiendorum ad religionem, cujuscumque fuerint ordinis, districte prohibemus ne aliquis recipiatur infra decimum octavum annum.

III. *Ut suspecta ostiola, & diversoria obstruantur.*

De suspectis ostiolis & diversoriis, sive in abbatiis, sive in prioratibus, sive in quibuscumque * locis ubi religiosi conversantur, ne qua actio diabolo detur, districte præcipimus ut omnino obstruantur per Episcopos locorum.

* Edit. minus bene *quibusdam*.

IV. *Ut infirmorum habeatur diligens cura, & eleemosynæ fiant.*

Cum ad opera misericordiæ indigentibus exhibenda, non solum regulares, verum etiam sæculares ex præcepto Domini teneantur: maxime religiosis præcipimus, ut circa curam infirmorum & debilium operam adhibeant diligentem; & redditus assignati eis nullo modo minuantur, vel aliis usibus deputentur, & subtracti restituantur. Idem de Infirmariis duximus statuendum, ita quod secundum loci facultates juxta uniuscujusque debilitatem vel infirmitatem omnia eis necessaria provideantur.

V. *Ut hospitalitas teneatur.*

In hospitalitate quoque exhibenda, non tantum potentibus & familiaribus, sed pauperibus & magis indigentibus, secundum uniuscuiusque conditionem & loci facultatem, præcipimus ut in necessariis exhibendis curam adhibeant diligentem.

VI. *Ne fraus circa eleemosynas fiat.*

Præcipimus ut eleemosynæ pauperibus deputatæ secundum uniuscujusque domus consuetudinem, sive in cibariis, sive in veteribus indumentis, nullatenus eis subtrahantur, ut causa familiaritatis illicitæ aliis conferantur. Sed si qui circa hujusmodi distributionem fraudem fecisse convicti fuerint, quasi imitatores Judæ, qui ea quæ mittebantur in loculum Domini ad opus pauperum, asportabat fraudulenter, a prælatis suis graviter puniantur.

VII. *Ut nullus occasione nationis tantum, modo sit idoneus, ab ingressu religionis repellatur.*

Cum Apostolorum princeps dicat: *In omni gente qui timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi*: districte præcipimus, ut, remota omni

Act. 10. v. 35.

ANNO CHRISTI 1214. omni acceptione perſonarum, nullus occaſione nationis tantum, dummodo alias honeſtus fuerit, & eccleſiæ credatur eſſe utilis, ab ingreſſu repellatur religionis.

VIII. *Ne uſurarii, vel excommunicati, ad religionem, ſepulturam, aut ſacramenta recipiantur.*

Uſque adeo quorumdam invaluit etiam religioſorum cupiditas, ut manifeſtos uſurarios, & etiam excommunicatos, ſeu nominatim interdictos, ad religionem, vel ſepulturam, vel alia ſacramenta, non requiſita ſui prælati licentia, recipere præſumant, propter quod multæ eccleſiæ non modice damnificantur. Quod de cetero fieri prohibemus: & ſi factum fuerit, ad damna reſarcienda illi eccleſiæ compellantur, & uſuras illas eis ex quibus extortæ fuerint reſtaurent; vel ſi inventi non fuerint, dentur pauperibus per Epiſcopos locorum.

IX. *Ut qui uno cœnobio alligatus eſt, in aliis non recipiatur in fratrem.*

Cum quidam monachi vel religioſi igne cupiditatis adeo accenſi ſint vel inflammati, ut in variis cœnobiis varias fraternitates venari non erubeſcant, ut hoc prætextu promoveantur ipſi vel aliqui ſuorum ad aliquem prioratum, vel aliam quamcumque adminiſtrationem: præcipimus ut nullus, ex quo in aliquo loco religioſo vinculo religionis obligatus fuerit, recipiatur in aliud cœnobium religioſum, niſi vehementer præſumatur quod ſincera devotione illud requirat; & hoc ipſum cum licentia ſui abbatis.

X. *Ne religioſi utantur chirothecis albis, calceamentis ſecularibus, & aliis minus decentibus; nec extra refectorium comeſſentur.*

Cum non tantum a malo, ſed ab omni ſpecie mali nos abſtinere oporteat, & maxime religioſos, ne inordinatus eorum habitus vel geſtus poſſit offendere oculos intuentium ſæcularium, unde religioni plurimum detrahatur: inhibemus diſtricte eis auctoritate apoſtolica, ne chirothecis albis de corio, de quibus uti ſolent ſæculares, & quæ ſunt quaſi ſignum laſciviæ, utantur; vel calciamentis ſæcularibus, hoſellis*, vel calceis nimis ſtrictis, vel peracutis; vel pileis qui dicuntur de cotun *; vel cooperatoriis pretioſis. Pannis etiam non utantur niſi nigris, vel albis, & non ſumptuoſis; non ſellis pictis vel diſcoloribus, ſuis vel alienis. Inſuper comeſſationes ſingulares extra refectorium ſine licentia ſui abbatis, vel prioris abſente abbate, vel ſubprioris, abſente utroque.

* Gallice *Houſeaux*.
* Edit. *de Coton.*

XI. *De multis religioſæ diſciplinæ capitibus.*

Cubiculum extra dormitorium, niſi illis quibus permittitur propter officium ſuum ſecundum ſtatutum ordinis, lites in capitulo, rumores in clauſtro, ingreſſum mulierum per loca ſuſpecta, ludos illicitos, puta talorum, ſcacorum, alearum, & hujuſmodi, venationes, & illicita juramenta, illis prohibemus. In monaſterio quoque, clauſtro, dormitorio, & refectorio, & in aliis locis, ſecundum ſtatutum ordinis, ſilentium diſtricte præcipimus obſervari. Si circa horum obſervantiam prælati eorum negligentes fuerint manifeſte, & nimis remiſſi: puniantur juxta præmiſſa contra abbates & abbatiſſas nimis remiſſas.

XII. *Ut religioſo iter agenti omnia provideantur, ne cogatur mendicare.*

Quotieſcumque monachus, vel regularis canonicus egreditur de domo ſua per licentiam ſui abbatis vel prælati: præcipimus diſtricte eis ut in equitatura & expenſis ſibi & ſocietati ſuæ neceſſaria a prælato ſuo competenter provideantur, ne in opprobrium domus & ordinis aliunde mendicare cogantur.

XIII. *Ut ſubditi humiliter obediant.*

Quia *melior eſt obedientia quam victimæ*: & per victimas aliena çaro, per obedientiam vero propria voluntas mactatur: ſummopere cavendum eſt ſubditis ne vitium inobedientiæ incurrant; ſed prælatis ſuis in iis quæ ſecundum Deum ſunt, ſecundum ſtatutum ordinis ſui, obediant humiliter & devote. *1. Reg.* 15.

XIV. *Prælati diſcrete ac provide imperent.*

Prælatis quoque in periculo animarum ſuarum nihilominus injungimus ut in exercendo ſui magiſtratus officio, proprios motus, ſcilicet rancores vel odia, vel affectiones carnales non ſequantur; ſed adeo diſcreti ſint & providi in præcipiendo, ut ſub prætextu debitæ ſibi obedientiæ ſubditos ſuos nullatenus ſcandalizent: quia quandoque contigiſſe cognovimus ut & viri honeſti de abbatiis ſuis exire cogerentur.

XV. *Ne abbates præpoſituras dent monachis ad firmam.*

Conſuetudo deteſtabilis in quibuſdam eccleſiis & cœnobiis inolevit, ſcilicet quod abbates præpoſituras ſuas quibuſdam monachis ſuis reſidentiam clauſtri quoquomodo eludere cupientibus, ſub certa ſumma pecuniæ dant ad firmam, & ab ipſis monachis recipiunt iidem fidejuſſores perſonas ſæculares. Ex quo non modica ſequuntur incommoda & ſcandala: quia ſi quid excreverit ultra firmam, monachus id quaſi ſuum proprium retinet, in quo materiam habet inordinate vivendi: ſi autem præpoſituræ redditus non ſufficiant ad firmam, quærit per fas & nefas unde poſſit abbati ſatisfacere quocumque modo. Quod de cetero ne fiat, abbatibus ſub pœna ſuſpenſionis officii inhibemus.

XVI. *Ut qui abjecto religionis habitu, in ſæculo vivit, excommunicetur a ſacerdotibus locorum.*

Quoniam quidam apoſtatæ, ſalutis ſuæ immemores, abjecto Dei timore, de ordine ſuo egredi ſine licentia prælatorum ſuorum, & in ſæculo converſari, abjecto religionis habitu, non verentur; Præcipimus ut quotiens hæc ad notitiam prælatorum pervenerint, ubicumque invenerint tales, dummodo eis de veritate canonice conſtiterit, a ſacerdotibus locorum excommunicentur, & tanquam excommunicati evitentur.

XVII.

ANNO CHRISTI 1214.

XVII. *De excommunicatis, vel interdictis, religionem ingredientibus.*

Inter cetera de ingressuris religionem præcipimus, quod si sint excommunicati, vel interdicti, vel aliqua irregularitate, vel obligatione aliqua præpediti, id prius abbati indicent; & si est casus de quo ab eo absolvi possint, primo absolvantur: sin autem, ad majorem absolvendi remittantur. Et si per negligentiam vel ignorantiam recepti fuerint tales, & postea per confessionem, vel alio modo abbati de veritate constiterit, absolvantur ab abbate: de eo tamen quod celaverint, gravis eis pœnitentia injungatur. Et si talis est casus de quo absolvi non possint ab abbate; abbas bona fide, apud eum qui habet potestatem absolvendi, procuret beneficium absolutionis.

XVIII. *Ne monachi per ecclesias singuli ponantur.*

III. Can. 5. Cum in concilio Lateranensi * constet esse statutum ne monachi per villas & oppida, seu etiam ecclesias parochiales singuli ponantur, & ne soli inter homines sæculares spiritualium hostium conflictum expectent: præcipimus ut nullus tam reverendi Concilii statutum in hoc casu transgredi præsumat. Quod si per negligentiam abbatis vel alterius prælati fuerit attentatum; per sollicitudinem diœcesani Episcopi quantocius emendetur.

XIX. *Ne quis duos prioratus vel obedientias usurpet.*

Cum singulos prælatos locis quibus præsunt debitam oporteat residentiam & sollicitudinem impendere, quod etiam circa regulares in Concilio Lateranensi * est statutum: grave nimis est & indecens quod quidam religiosi duos prioratus vel obedientias sibi præsumant usurpare, quibus timendum potius fuerat, ne dum ad utramque festinant, neutram bene peragant. Unde statuimus ut si quis contra hoc venire præsumpserit, in condemnationem suæ cupiditatis, utroque privetur ipso jure.

* III. Can. 13.

XX. *Clerici, vel monachi, qui conjurationem fecerint, gradu excidant.*

A longe retroactis temporibus est statutum in Concilio Chalcedonensi, * quod unum est de quatuor principalibus, ut clerici, sive monachi, quicumque conjurationes (*a*) sive conspirationes, publicis etiam legibus inhibitas, incurrerint, cadant a proprio gradu. Et nos sacri Concilii vestigia sequentes, idipsum maxime de religiosis qui faciunt partes & conspirationes in capitulis, vel pro prælato, vel contra prælatum, vel quocumque privato commodo, decernimus observandum.

* C. 18.

XXI. *De religioso advocationem exercente.*

ANNO CHRISTI 1214.

Si quis religiosorum advocationis officio zelo cupiditatis functus fuerit in causa ad domum suam, vel ad aliam religiosam non pertinente, & maxime sine licentia sui abbatis: ipso jure perpetuum (*b*) sibi silentium sciat impositum.

XXII. *Ut regulares, qui extra causam jurisprudentiæ & medicinæ dant, operam, nisi infra duos menses redeant, sint excommunicati.*

Cum quidam (*c*) religiosorum, ut verbis Concilii Lateranensis * utamur, sub obtentu (*d*) languentium consulendi corporibus, & ecclesiastica negotia fidelius pertractandi, ad leges mundanas legendas, vel physicas confectiones ponderandas, (*e*) de claustris suis exire non formident; & eo ipso deficiant interioribus, quo se putant in exterioribus aliis providere. Ipsius Concilii vestigiis inhærentes, præcipimus ut nisi (*f*) per duos menses ad claustrum suum redierint; non obstante abbatis licentia, quam dare non potuit, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur.

* II. Can. 5.

XXIII. *Ne bini jaceant in lecto.*

In contemptum regulæ B. Benedicti, seu B. Augustini, nullatenus est permittendum ab abbate quod monachi, vel canonici regulares, bini jaceant in uno lecto, sed singuli in suis lectis, vestiti juxta statutum ordinis.

XXIV. *De incontinentia contra naturam.*

Cum etiam de clericis sæcularibus, qui laborant incontinentia contra naturam, *propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ*, & quinque civitates igne combussit, sicut statutum est in Concilio Lateranensi, * ut si deprehensi fuerint, dejiciantur a Clero, vel ad agendam pœnitentiam detrudantur in monasterio: multo magis inter viros religiosos, qui sunt iter perfectionis aggressi, hanc juris severitatem decernimus observandam.

Eph. 5. v. 6.

* III. Can. 2.

XXV. *Ut numerus monachorum non minuatur.*

Cum cultum Dei non oporteat minuere, sed ad imitationem beati David pro viribus adaugere: indignum nimis est quod in quibusdam prioratibus numerus monachorum ibidem deservientium diminuitur, vel adnihilatur, cum ipsæ facultates ecclesiæ non sint diminutæ. Inde statuimus, ut si abbates vel priores hoc facere præsumpserint: per sollicitudinem diœcesani Episcopi numerus monachorum ibidem Deo deservientium restauretur.

XXVI. *Ne religiosi juramentum faciant de non commodandis libris.*

Interdicimus inter alia viris religiosis ne emittant

(a) Edit. mendose, *conjurationum vel conspirationum cujusmodi .... inhibitum.*
(b) Edit. *proprium.* (c) Edit. *regularium.* (d) Edit. add. *fratrum medendi.*
(e) Edit. add. *ut jurisprudentiæ & medicinæ dent operam.*
(f) Edit. *Infra duorum mensium spatium.*

ANNO CHRISTI 1214.

tant juramentum de non commodandis libris indigentibus, cum commodare inter præcipua opera reputetur misericordiæ. Quocirca, adhibita consideratione diligenti, alii ad opus fratrum in domo retineantur, alii secundum providentiam abbatis, cum indemnitate domus, indigentibus commodentur: & amodo nullus liber sub anathemate teneatur, & omnes a prædicto anathemate absolvimus.

XXVII. *Ut qui seditiones movent ut mittantur in cellas, arctius in claustro permaneant.*

De perturbatoribus pacis in claustro, quorum quidam dicuntur movere seditiones ut mittantur ad cellas: id constituimus ut si abbati innotuerit ex (*a*) prava eorum consuetudine, vel alio modo, eos hoc vitio laborare, diutius & arctius in claustro remaneant, nec ex fraude videantur commodum reportare.

XXVIII. *Quod qui merces suas vendunt ad terminum, & carius propter ipsum terminum, usurariorum culpa obligentur.*

Omnes tam sæculares quam regulares, sive clericos, sive laicos, qui merces suas vendunt ad terminos, ut propter ipsos terminos carius vendant, tam culpa quam pœna usurariorum apud Deum & homines decernimus obligatos.

XXIX. *Ne clericis vel laicis liceat prioratus tenere ad vitam.*

Prioratus autem nulli clerico vel laico liceat ad vitam suam tenere: nec in fraudem hujus constitutionis aliquid fiat, præcipue cum dicat apostolus, *Ab omni specie mala abstinete vos*: & in clerico (*b*) turpis quæstus reputari debeat: & nisi causa melioritionis, vel pro urgente debito, cum consensu diœcesani Episcopi conferantur: laicis vero nullo modo dentur.

1. Thessal. 5. v. 22.

XXX. *Ne ab ingressuris claustrum pastus vel vestimentum exigantur.*

Præcipimus etiam sub pœna suspensionis ne ab ingressuris claustrum vel pastus vel vestimentum, neque denarii, nec aliud, in fraudem prædictorum exigatur, ita quod nullo modo propter hoc repellantur.

MONITUM.

Hic in editione statuitur pars tertia, de monialibus. Sed ad finem Ms. codicis sequentia una serie exhibemus: & de facto plura non ad moniales solum, sed etiam ad monachos & abbates spectant.

XXXI. *Ne circa moniales versentur clerici, vel servientes suspecti, vel alii.*

Quanto infirmior est sexus muliebris, tanto monialium prælatos circa earum custodiam decet adhibere sollicitudinem & cautelam. Unde constituimus & districte præcipimus, quod Episcopi diligenter investigent, & procurent ne circa moniales tales clerici servientes conversentur, qui merito debeant haberi suspecti, & non pa-

A tiantur clericos (*c*) tales scolares cum juvenibus in monasterio vel in claustris, vel officinis, & maxime in locis suspectis, inanes habere confabulationes: *corrumpunt enim bonos mores colloquia prava*. Sed nec earum parentes & familiares habeant ad eas secretum accessum sine testimonio seniorum & omni suspicione carentium mulierum: qui enim cum parentibus earum sunt, parentes earum forte non sunt.

ANNO CHRISTI 1214.

1. Cor. v. 33.

XXXII. *Ut singulæ jaceant in lectio.*

Singulæ jaceant in lectis suis, non binæ.

XXXIII. *Ne egrediantur ad visitandos parentes nisi cum custodibus boni testimonii, & ad breve tempus.*

Quod si quando ex licentia abbatissæ vel prioriss, justa causa interveniente, exierint de claustris ad visitandos parentes suos, sine custodibus boni testimonii non educantur; & infra breve tempus ad claustrum suum redeant, nec in sæculo diutius conversentur. *Qui enim picem tangit, coinquinabitur ab ea.*

Eccli. 13. v. 1.

XXXIV. *Choreas ne ducant; quod nc sæcularibus quidem licet.*

Choreas in claustro nullatenus ducant, sed nec alio loco. Nec etiam sæcularibus licere credimus, teste Gregorio, *Melius est in die Dominico terram arare, vel fodere, quam choreas ducere.*

XXXV. *De vita & honestate, ac paupertate monialium.*

Quæcumque dicta sunt de monachis, de habitu & gestu honesto, de indumentis & calciamentis & coopertoriis religioni congruentibus, de non habendis propriis; de monialibus secundum statutum ordinis dicta intelligantur.

XXXVI. *Ut de bonis Monasterii in commune eis necessaria ministrentur.*

Illud autem indignum judicamus ut propter victum singulis modica summa pecuniæ, & adeo insufficiens, ut aliunde cogantur, & forte ex ignominiosa negotiatione, necessaria mendicare. Quare potius volumus & præcipiendo mandamus, ut de bonis monasterii secundum facultatum exigentiam, eis in communi necessaria ministrentur. Si enim facultates ecclesiæ ad hæc non sufficiant, numerus ibidem Deo servientium per episcopalem sollicitudinem ad eam mediocritatem reducatur, ut ibi remanentes possint vivere de communi.

XXXVII. *Ut confessarii iis provideantur discreti & honesti.*

Inter cetera autem illud omittendum non est, quod abbatissæ & capellani earum (*d*) (qui forte secretorum malorum conscii sunt) prohibent ipsis monialibus ne aliis quam ipsis confiteantur, ne si forte venerint peccata eorum in notitiam

(a) Edit. *ex præcipua.*
(b) Edit. mendose, *temporis quæstus.*
(c) Edit. *clericos sæculares.*
(d) Edit. desunt sequentia verba.

ANNO CHRISTI 1214.

tiam bonorum ſacerdotum, debita ultione pleA
ctantur. Cum autem dicat Auguſtinus : Qui vult confiteri peccata ſua, quærat ſacerdotem qui ſciat ligare & ſolvere, & talem coram quo magis erubeſcat : nam ipſa erubeſcentia maxima pars eſt pœnitentiæ : ne cum negligens circa ſe extiterit, negligatur ab eo qui miſericorditer petit, & monet ne ambo in foveam cadant. Ideo diſtricte præcipimus ſub divini atteſtatione judicii ut Epiſcopi diœceſani curam adhibeant diligentem de ſalute animarum ipſarum, & confeſſores ipſis provideant diſcretos & honeſtos, & omni exceptione majores, ne ſanguis ipſarum in die diſtricti judicii de manibus eorum requiratur.

XXXVIII. *Ut abbatiſſæ negligentes puniantur.*

Abbatiſſæ & prioriſſæ, ſi negligentes ſint manifeſte, & nimis remiſſæ circa obſervantiam ordinis, & correctionem ſubditorum & ſubditarum, ab officio ſuſpendantur : & ſi poſt ammonitionem ſuperioris ſe non correxerint, ab officio ſuo penitus deponantur.

XXXIX. *De iis qui manent in domibus leproſorum, & hoſpitalibus, ut infirmis & peregrinis miniſtrent.*

De domibus leproſorum, & hoſpitalibus infirC
morum, & peregrinorum, ſalubri conſilio ſtatuimus, ut ſi loci facultates patiuntur quod ibidem morantes poſſint competenter vivere de communi, competens eis vivendi regula ſtatuatur, cujus ſubſtantia in tribus articulis maxime continetur; ſcilicet ut proprio renuntient, continentiæ votum emittant, & ſuo prælato obedientiam fidelem & devotam promittant, & habitu religioſo, non ſæculari utantur.

XL. *Ne a multitudine ſervientium facultates pauperibus deputatæ abſorbeantur; & qui in ſervientes non recipiendi.*

Cum autem pauci ſani multis infirmis poſſint D
competenter miniſtrare; illud omnino indignum eſt, ut numerus ſanorum ibidem manentium excedat numerum infirmorum aut peregrinorum: bona enim ex devotione fidelium domui collata, non ſunt uſibus ſanorum deputata, ſed potius infirmorum. Nec etiam illud prætereundum eſt ſub ſilentio, quod quidam ſani, viri & mulieres matrimoniali vinculo copulati, quandoque transferunt ſe ad tales domos, ut ſub obtentu religionis poſſint juriſdictionem & poteſtatem elidere ſæcularium dominorum : qui tamen in domo religionis manentes, non minus, imo magis ſæculariter & delicate vivunt, & operiE
bus carnis vacant quam umquam vacare conſueverunt. Unde ſtatuimus ut in habitu religionis religioſe vivant, vel de domibus ejiciantur: ita tamen quod bona domui collata ſecum non aſportent, ne de fraude ſua videatur commodum reportare.

XLI. *De abbatibus negligentibus circa obſervantiam; & ne ſint judices, &c.*

ANNO CHRISTI 1214.

Conſtituimus ut abbates, & priores, & præpoſiti religioſorum, ſi fuerint negligentes, & manifeſte remiſſi circa obſervantiam ordinis, & correctionem ſubditorum, non promoveantur ad dignitates ſeu majora officia. Et non ſint judices, vel advocati, vel teſtes, vel aſſeſſores, vel ad alia publica officia admittantur. Et ſi poſt ammonitionem majoris ſe non correxerint, ab officio abbatis, vel prioris, vel præpoſituræ, deponantur.

XLII. *De iiſdem, ſi vitam reprobam duxerint.*

Si vitam manifeſte reprobam duxerint, idem ſtatuimus obſervandum.

XLIII. *De iiſdem ſi excedant in equitaturis & ſumptibus; & ne habeant in familia vel ſocietate juvenes laſcivos.*

Idem etiam conſtituimus, ſi habeant dextrarios, & equitaverint manifeſte, & in numero equitaturarum excedant conſuetudinem ſecundum facultates & dignitatem monaſterii ſui : (*a*) & ſi etiam manifeſte & frequenter excedant in ſumptibus. Et ſi evidenter juvenes nimis laſcivos (*b*) vel ſumptuoſos in familia ſua ſive in ſocietate ſua habeant manifeſte & conſuetudinarie: idem ſtatuimus.

XLIV. *Ne bona eccleſiæ ſuæ dent cognatis.*

Idem conſtituimus, ſi dederint cognatis ſuis bona eccleſiæ, niſi pauperibus (*c*); vel contra hæc aliquid in fraudem fecerint, niſi forſitan aliquando & raro, & moderate ſecundum facultates monaſterii darent, ita quod non redundaret in gravamen eccleſiæ : nihilominus admoneantur quod non faciant. Sub eadem pœna interdicimus ne de proprietate eccleſiæ redditum vel proventum aſſignent cognatis.

XLV. *Ne juvenculæ, vel ſuſpectæ mulieres recipiantur in domibus religioſorum.*

Inſuper conſtituimus, ut non recipiantur juvenculæ, vel mulieres ſuſpectæ in domibus religioſorum virorum, niſi habeant ſeparatas manſiones, & remotas a viris : ſi contra fecerint, coerceantur per Epiſcopos locorum.

XLVI. *Ut non amoveant priores pro cognatis collocandis.*

Etiam non amoveant priores vel obedientiarios pro conſanguineis illuc introducendis, niſi pro manifeſta utilitate eccleſiæ : pro pretio, nullo modo. Si contra fecerint, eidem pœnæ ſubjaceant.

XLVII.

(a) Edit. hæc deſunt. (b) Edit. *& ſuſpectos.*
(c) Eddit. add. *& ut pauperibus.*

ANNO CHRISTI 1214.

XLVII. *Ut obedientiarii, priores ac etiam abbas, rationes reddant, saltem bis in anno.*

Et ut ad minus bis in anno, (*a*) certis ad hoc statutis temporibus, omnes obedientiarii, & priores super receptis & expensis reddant rationem abbati; & abbas nihilominus utrobique adhibitis sibi senioribus & discretioribus septem ad minus, a majori parte capituli electis. Quod si non fecerint; ab administratione sint suspensi: & si suspensi administraverint, per superiores deponantur.

XLVIII. *Ne abbates, vel priores magna negotia contractent; & magnam pecuniæ summam mutuo accipiant, sine consilio seniorum* B

Interdicimus ut abbates & priores non contractent majora negotia, nec magnam pecuniæ summam mutuo accipiant, sine consilio habito cum senioribus ad minus septem, ad hoc per capitulum, vel majorem partem capituli electis. Si contra fecerint: sicut in præmisso capitulo puniantur.

XLIX. *Ne sint immisericordes pœnitentibus.*

Moneantur etiam, & in virtute obedientiæ præcipiatur eis, ne sint immisericordes fratribus pœnitentibus, & in humilitate reverti volentibus, C salva ordinis disciplina: ne onera importabilia imponant debilibus.

L. *Ne vendantur obedientiæ, vel ex pacto ad vitam conferantur.*

Et ut abbates, & priores, & capitula, non vendant, vel conferant obedientias fratribus, vel aliis, hoc expresso quod ad vitam suam debeant tenere. Quod si fecerint: proxime præmissam pœnam sustineant.

LI. *Non sinant aliquos in villis, vel cellis* D *inordinate vivere.*

Item, ne abbates, vel priores sustineant morari aliquos in villis, vel obedientiis inordinate, ut obliviscantur ordinis sui, vel desuescant, nisi pro debilitate, vel aliqua causa manifesta. Quod si fecerint, per superiorem emendentur.

LII. *De his qui proponunt aliquid in capitulo ad correctionem domus.*

Item, ne abbates & priores, inconsulto capi- E tulo, vel majori parte capituli, festinent comminari, vel aliquid faciant vel statuant contra illum qui proposuerit aliquid in capitulo de iis quæ pertinent ad correctionem domus, vel (*b*) personarum: Si contra fecerint, eorum factum irritum sit, & nihilominus per superiores puniantur.

LIII. *Ne in cameris suis inordinate comedant.*

Prohibemus ne in cameris inordinate, vel temporibus indebitis comedant, nisi manifesta & justa causa intervenerit. Si contra fecerint, publice imponatur eis pœnitentia in capitulo, ita ut pœna abstinentiæ respondeat hujus transgressionis excessui.

LIV. *Ne quis exeat causa eundi ad scholas, sed in claustro addiscat.*

Prohibemus etiam, ne quisquam, postquam claustrum intravit causa religionis, exeat causa eundi ad scholas, sed in claustro, si voluerit, addiscat. Et qui modo sunt in scholis, intra duos menses ad claustrum redeant.

LV. *Ne capellanos habeant minus religiosos.*

Moneantur etiam in virtute obedientiæ, ne capellanos, seu minus religiosos, vel (*c*) secretarios minus maturos ætate vel moribus, secum habeant.

STATUTORUM CONCILII ROTOMAGENSIS

PARS TERTIA.

AD ARCHIEPISCOPUM ET EPISCOPOS.

POst tractatum habitum de clericis, & viris religiosis, ad eos qui locum excellentem, & dignitatis obtinent apicem, & per quos structura templi dominici roboratur, & quasi per tecti cacumina a noxiis defenditur, nos transferamus: qui ornatu morum ceteris præcellere debent, sicut præeminent dignitate.

TITULI CAPITUM.

1. *De vita & honestate prælatorum.*
2. *Ne in lectis audiant matutinas, &c.*
3. *Ut in magnis solemnitatibus celebrent, prædicent, vel faciant prædicari.*
4. *Ne sint venatores: pellibus pretiosis non utantur, alea abstineant.*
5. *In mensa eorum sacra lectio fiat: & quæ ibi vitanda.*
6. *Ut habeant providos eleemosynarios: sint hospitales: pauperes audiant: confessionibus audiendis vacent: ipsi confiteantur.*
7. *Ut residеant in ecclesiis: maxime in solemnitatibus, & in Quadragesima.*
8. *Ut professionem in consecratione factam bis in anno legi faciant.*
9. *Quales in evectionibus & procurationibus esse debeant.*
10. *Quales socios, & qualem familiam habere.*
11. *Quales eorum ministri esse debeant, & quales officiales.*
12. *Ne sint simoniaci.*
13. *Ne pecuniam accipiant pro sigillo, & aliis quæ enumerantur.*
14. *In concedendis beneficiis, in ferendis censuris, & quibusdam aliis, quales esse debeant.*
15. *De monomachiis, & judiciis peregrinis.*
16. *Ut a festis follorum abstineant.*
17. *Suprascripta regularibus fortius inhibentur.*
18. *Ut Synodum quotannis celebrent: dent sacramen-*

(a) Edit. mendose, *cunctis*.
(b) Edit. *vel priorum*.
(c) Edit. *socios*.

ANNO CHRISTI 1214.

mentum confirctationis : excessus subditorum corrigant.

19. *Choreas mulierum in cœmeteriis : opera servilia diebus dominicis : & illicita matrimonia, ne permittant.*
20. *Ut testamenta non sustineant infirmari.*
21. *Ut flagitium nec nominandum exstirpent.*
22. *Quomodo puniendi qui illud admiserint, vel qui in eo corrigendo negligentes fuerint.*

CAPITULA EX MS. ADDITA.

23. *De candelis pro pensione non dandis.*
24. *De non præsentandis ad ecclesias infra viginti quatuor annos.*
25. *Taxatio vicariarum.*
26. *Ut vicario duodecim libræ suppleantur ab iis qui decimas possident.*
27. *Si non in propria persona deserviant, vicarios constituere teneantur.*
28. *Si decedat vicarius vivente persona, non requiratur patroni assensus.*
29. *Præsentati non præstent juramentum patronis priusquam ab Episcopo fuerint instituti.*
30. *Ne decimæ laicis tradantur ad firmam.*
31. *Libros & ornamenta ecclesiis qui conferant.*
32. *De laicis qui impediunt jurisdictionem ecclesiasticam.*
33. *Clerici, vel monachi, rebus suis spoliati, ad laicos judices recurrere minime compellantur.*
34. *Ne res ab ecclesiis per triginta vel quadraginta annos possessæ, coram laicis recognoscantur.*
35. *Idem servetur de legatis.*
36. *De testamentis usurariorum, ut si pœnituerint, & satisfecerint ante mortem, teneantur.*

CAPUT I.

De vita & honestate prælatorum.

STatuimus ergo ut prælati habeant coronas sufficienter latas, & tonsura eorum sit orbiculariter rotunda : sic mitræ respondeat, ut capilli eam indecenter non excedant. Et ut habeant habitum regularem in longitudine, latitudine, & colore. Gestus eorum sit in facie maturus, in incessu temperatus, in verbis modestus. Ut juramenta terribilia & turpia non solum in usu non habeant, immo nec coram se fieri sustineant, quia multum per hoc eorum auctoritas deformatur.

II. *Ne in lectis audiant matutinas, &c.*

Statuimus, etiam ne, dum fuerint sani & incolumes, in lectis jacentes audiant matutinas : & ne, dum coram eis officia divina celebrantur, in sæcularibus negotiis, & confabulationibus occupentur.

III. *Ut in magnis solemnitatibus celebrent, prædicent, vel faciant prædicari.*

Statuimus etiam, ut in magnis solemnitatibus ipsi per se divina officia celebrent, & verbum Dei prædicent, vel saltem faciant prædicari.

IV. *Ne sint veneratores : pellibus pretiosis non utantur alea abstineant.*

ANNO CHRISTI 1214.

Prohibemus etiam ne venatione silvatica, sive aucupio, vel aucellatione in propriis personis utantur. (a) Pelles quoque de herminis caudatis omnibus personis ecclesiasticis prohibemus : pellibus etiam variis in palliis non utantur. Omnes ludos ad talos, & ad aleas, firmiter inhibemus.

V. *Ut in mensa eorum fiat sacra lectio : & quæ ibi vitanda.*

Statuimus etiam ut in mensa, saltem in principio & in fine, sacra lectio recitetur : & in mensa histriones, vel mimos, nec eorum instrumenta audiant.

VI. *Ut habeant providos eleemosynarios : sint hospitales : pauperes audiant : confessionibus audiendis vacent : ipsi confiteantur.*

Statuimus etiam ut singuli prælati providos & honestos eleemosinarios habeant. Ipsi prælati juxta Apostolum hospitales sint. Et ut horis competentibus, ad justitiam exhibendam, & audiendos pauperes, publice se præsentent. In propriis personis frequenter intersint confessionibus audiendis & pœnitentiis injungendis. Ipsi etiam per discretos confessores proprias cicatrices frequenter obducant.

VII. *Ut resideant in ecclesiis : maxime in solemnitatibus, & in Quadragesima.*

In ecclesiis etiam cathedralibus frequenter residentes esse procurent ; præsertim in majoribus solemnitatibus & tempore quadragesimali.

VIII. *Ut professionem in consecratione factam bis in anno legi faciant.*

Statuimus etiam ut formam professionis quam in sua consecratione fecerunt, saltem bis in anno, scilicet semel & in Synodo, & semel in capitulo legi faciant & publice & diligenter,

IX. *Quales in evectionibus, & procurationibus esse debeant.*

Superfluitatem sociorum, & præcipue evectionum, caveant quando procurationes recipiunt, ne sibi subditos gravent : ne in propriis expensis parci sint, & in alienis prodigi.

X. *Quales habeant socios & qualem familiam.*

Statuimus etiam ut habeant prælati socios integræ opinionis & famæ, habitu compositos, ætate grandævos, fide claros, & scientiis competentibus eruditos, & cubicularios honestos, qui juxta canones sint testes vitæ eorum, & suorum conscii secretorum. Familiam habeant humilem, non superfluam, sed moderatam : nec exactiones faciant indebitas iis qui debent Episcopos vel dominos suos procurare.

XI.

(a) Edit. *Pellita etiam ... in palliis non utantur ; pelles quoque de erminiis, &c.* Sic suppletur lacuna.

ANNO CHRISTI 1214.

XI. *Quales eorum miniſtri eſſe debeant, quales officiales.*

Camerarius, (a) panetarius, cocus, mareſcallus, janitor, ſeneſcallus, vel eorum ſervientes, pecuniam, vel aliam rem quam ſolent percipere quaſi pro conſuetudine inhoneſte non extorqueant: nec ſtultos, vel infatuatos ſecum habeant, qui (b) in fabulam & deriſum populis, eos ad riſum moveant vel cachinnum. Janitores liberales & diſcretos habeant, & non venaliter pro loco & tempore recipiant recipiendos; & præcipue ab ordinandis nihil prorſus accipiant vel exigant. Officiales fideles habeant & prudentes, ſine perſonarum acceptione gratis juſtitiam exhibentes.

XII. *Ne ſint ſimoniaci.*

Quandoquidem gratia, ſi non gratis datur, gratia non eſt, ſimoniam generaliter & uniformiter prohibemus: videlicet in ordinatione clericorum, & beneficiorum collatione, in eccleſiarum dedicatione, virginum benedictione, in illicita ſervientium, ſive creditorum, vel quorumcumque remuneratione in ſpiritualibus pro ſervitio temporali, & in aliis variis articulis ſimoniæ: ſalvis honeſtis & licitis conſuetudinibus eccleſiarum prælatis.

XIII. *Ne pecunias accipiant pro ſigillo, & aliis quæ enumerantur.*

Prohibemus etiam ne prælati, vel eorum miniſtri, ratione ſigilli aliquid exigant pro juſtitia ſimplici facienda, neque pro exhibenda, vel acceleranda: neque pro redemptione procurationis, quæ eis ratione viſitationis debetur, aliquid exigant, ubi neque per ſe neque per alios viſitationes faciunt. Neque defunctos excommunicatos, in quibus pœnitentiæ ſigna non apparuerunt, pro pecunia abſolvant vel ſepeliant. Et ne cum focariis, ſacerdotibus, vel clericis pecunialiter componant: ne beneficiatis ordinandis, propter pecuniam quominus ordinentur indulgeant.

XIV. *In concedendis beneficiis, in ferendis cenſuris, & in aliis quibuſdam quales eſſe debeant.*

Statuimus etiam ne beneficia eccleſiaſtica, vel dignitates, vel curæ animarum, minoribus vel indignis conferantur contra ſacros (c) ordines. Et ne præcipitanter excommunicent, interdicant, vel ſuſpendant, vel ſententient, vel relaxent: & ne ab excommunicatis pœna tantum pecuniaria exigatur, nulla pœna ſpirituali inflicta: & ne quid exigatur pro redemptione edictorum quæ debent per tres dies ſolemnes fieri ante deſponſationem: & ne quis ad beneficium non vacans inſtalletur: & clerici, qui minus noti fuerint in litteratura vel moribus, ſine examinatione ad ſacros ordines ſublimentur.

XV. *De monomachiis, & judiciis peregrinis.*

Ne monomachia, vel judicia peregrina, in ſacris locis, vel in Epiſcoporum fiant præſentia.

XVI. *Ut a feſtis follorum abſtineant.*

A feſtis follorum (d) ne accipiatur baculus, omnino abſtineant.

XVII. *Supradicta regularibus fortius inhibentur.*

Item monachis fortius & monialibus prohibemus prædicta.

XVIII. *Ut ſynodum quotannis celebrent: dent ſacramentum Confirmationis: exceſſus ſubditorum corrigant.*

Statuimus etiam ut in ſingulis Epiſcopatibus ſaltem ſemel in anno ſynodum celebrent. Pro loco & tempore ſint Epiſcopi parati ad ſacramentum Confirmationis liberaliter indigentibus (e) impendendum. Et ut exceſſus ſubditorum ſuorum, canonicorum, clericorum, & religioſorum virorum, nullius odio, gratia, vel timore diſſimulent: & ſi ſe non correxerint, nullatenus patiantur tranſire impunitos.

XIX. *Choreas mulierum in cœmeteriis: opera ſervilia diebus dominicis: & illicita matrimonia, ne permittant.*

Prohibemus etiam ne choreas mulierum in cœmeteriis, vel locis ſacris, obtentu alicujus conſuetudinis deduci permittant. Ne ſuſtineant opera ſervilia, vel fabrilia, ſicut arantium opera, & ſimilia, quæ & ipſis facientibus interdicimus, diebus dominicis exerceri. Et ne ullo modo permittant illicita matrimonia contrahi, & maxime in gradibus a canonibus interdictis.

XX. *Ut teſtamenta non ſuſtineant infirmari.*

Statuimus etiam ut legitima teſtamenta morientium, & voluntates ultimas defunctorum, nullo modo ſuſtineant infirmari.

XXI. *Ut flagitium nec nominandum exſtirpent.*

Inſuper ſtatuimus illud ſpecialiter & diſtricte, ne non nominandum flagitium, quod ſummi principis monetam falſificat, & naturæ reverentiam dehoneſtat; ad quod exſtirpandum etiam jura civilia & leges inſurgere, & jura jubentur armari; ut rei tanti ſceleris, ultore gladio feriantur: & quanto ſceleratius eſt peccatum, tanto diſtrictius ſub virtute Spiritus ſancti præcipimus prælatis ne illud alicubi pullulare ſuſtineant, ſed ubicumque deprehenderint, evellant, deſtruant, & exſtirpent.

XXII.

(a) Edit. add. *baticularius*. (b) Edit. omittit mendoſe, *in*.
(c) Edit. mel. *canones*.
(d) Edit. *ubi baculus accipitur*. Vid. Joan. Abrinc. de officiis eccleſ. pag. 205.
(e) Edit. minus bene, *imponendum*.

ANNO CHRISTI 1214.

XXII. *Quomodo puniendi, qui illud admiserint, vel qui in eo corrigendo negligentes fuerint.*

Ex auctoritate Dei Patris & Filii & Spiritus sancti, & Apostolorum Petri & Pauli, & omnium sanctorum Dei, & præsentis Concilii, statuimus ut omnes qui de cetero (*a*) a christianis super aliquo tale crimen commisisse deprehensi fuerint; secundum Lateranense Concilium puniatur. Et si canonici conventualium ecclesiarum in hujusmodi deprehensi fuerint; & decanus & Capitulum in eorum correctione negligentes extiterint: per Episcopos locorum (*b*) acriter puniantur. Quod si (*c*) infammati fuerint, canonica eis purgatio indicatur (*d*): in qua si defecerint, ab officio & beneficio suspendantur. Hoc autem sub pœna suspensionis Episcopis præcipimus.

Hic desinit editio Labbeana. In Mss. quæ sequuntur, consequenter & eadem serie exhibentur.

XXIII. *De candelis pro pensione non dandis.*

Audivimus quod in ecclesiis pensiones de duabus candelis, quandoque de tribus impertiantur. Ideo constituimus ut hujusmodi pensiones tollantur, & de cetero non fiant.

XXIV. *De non præsentandis ad ecclesias infra viginti quatuor annos.*

Item inhibemus ne abbates, priores, milites, & alii patroni ecclesiarum, aliquem clericum præsentent ad ecclesias qui non habeat viginti quatuor annos ad minus, vel circiter, & qui ad recipiendum non sint idonei. Et si de cetero tales qui minoris sunt ætatis in præsentando præsentaverint, elapsis tribus mensibus, ad Archiepiscopum vel Episcopum loci pertineat institutio: salvo jure præsentandi prædictis patronis in posterum reservato. Prælati vero nullo modo recipiant ad quorumlibet petitionem nisi tales qui in propriis personis deserviant; & si presbyteri non sint, cito velint aut valeant in presbyteros ordinari.

XXV. *Taxatio Vicariarum.*

Constituimus insuper ut Vicariæ sint duodecim librarum ad minus, si tantæ fuerint ecclesiæ facultates. Et si minoris pretii fuerint ecclesiæ facultates, ecclesia non conferatur alicui, nisi in propria persona deserviat: & si ei collata fuerit, & deservire noluerit cum possit, auferatur ab eo, & alii conferatur. Si autem aliquis habuerit ecclesiam, quæ non valeat nisi duodecim libras: ille qui eam possidet, aut deserviat in propria persona; aut si noluerit, duodecim libræ ad minus annui redditus currentis monetæ per Archiepiscopum vel Episcopum loci vicario conferantur.

XXVI. *Ut Vicario duodecim libræ suppleantur ab iis qui decimas possident.*

Item præcipimus quod abbates, priores, & abbatissæ, vel alii qui decimas possident in ecclesiis, vel alias obventiones, suppleant defectum vicariorum usque ad duodecim libras. ANNO CHRISTI 1214.

XXVII. *Si non in propria persona deserviant, vicarios constituere tenentur.*

Item præcipimus quod abbates, priores, & canonici, constituant perpetuos vicarios; & alii similiter qui in propriis personis noluerint, vel non potuerint deservire.

XXVIII. *Si decedat vicarius vivente persona, non requiratur assensus patroni.*

Item constituimus quod si decedat vicarius vivente persona, non requiratur patroni assensus super ordinatione vicariæ.

XXIX. *Præsentati non præstent juramentum Patronis priusquam ab Episcopo fuerint instituti.*

Legationis qua fungimur auctoritate districte præcipimus abbatibus, prioribus, & aliis ecclesiasticis personis ne recipiant juramenta a clericis præsentandis, donec ab ordinario fuerint instituti: & si ante receperint prædicta juramenta; clerici, qui hæc fecerint, de cetero non instituantur in ecclesiis ad quas fuerant præsentati vel præsentandi

XXX. *Ne decimæ laicis tradantur ad firmam.* *Vide Concil. Rotom. anni 1189. cap. 19.*

Prohibemus abbatibus, prioribus, & aliis ecclesiasticis personis, ne decimas vel oblationes ecclesiarum laicis ad firmam committant.

XXXI. *Libros & ornamenta ecclesiis qui conferant.*

Volumus & præcipimus quod abbates, priores, & aliæ ecclesiasticæ personæ, auctoritate nostra cogantur, si necesse fuerit, ad supplendos defectus librorum & ornamentorum in ecclesiis.

XXXII. *De laicis qui impediunt jurisdictionem ecclesiasticam.*

Item audivimus quod quidam laici impediunt Episcopos & officiales eorum ne teneant causas super transgressione fidei vel juramenti, in rebus mobilibus vel immobilibus, & causas etiam usurarum; & capiunt, vel etiam capi faciunt super his in foro ecclesiastico conquerentes. Quod de cetero fieri auctoritate qua fungimur inhibemus: Episcopis ipsis auctoritate Dei Patris & Domini Papæ districtæ præcipientes, ne hoc de cetero fieri patiantur.

XXXIII. *Clerici, vel monachi re sua spoliati, ad judices laicos recurrere non compellantur.*

Si clericus, vel monachus, spoliatus fuerit re sua vel eleemosyna sua a laico, recurrere prohibent quidam laici, sicut dicitur, Episcopos vel officiales suos inde placitum tenere, quamvis mo-

(a) Edit. *a quindecim annis supra tale cujusmodi commissse*, &c.
(b) Edit. *arctius*. (c) Edit. mendose, *infatuati*.
(d) Edit. *indicatur in præsentia episcopi, decani & capituli*.

monachus vel clericus sit paratus in continenti spoliationem suam probare. Quod ipsis laicis firmiter inhibemus: præcipientes ipsis Episcopis, ne hoc fieri sustineant aliqua ratione. ANNO CHRISTI 1214.

XXXIV. *Ne res per triginta vel quadraginta annos ab ecclesiis possessæ, coram laicis recognoscantur.*

Satis non possumus admirari super hoc quod audivimus, quod si abbatiæ, vel ecclesiæ possederint quiete & pacifice per triginta annos vel quadraginta, terras, vel alias possessiones in eleemosynam sibi datas: nihilominus volunt quidam laici super his recognitionem tenere, utrum sit eleemosyna vel feodum laicorum. Quod a laicis fieri, sub pœna excommunicationis, & ab Episcopis sustineri in virtute obedientiæ inhibemus.

XXXV. *Idem servetur de legatis.*

Item si aliquis faciat legatum intuitu pietatis, post mortem ejus trahi legatarium ad curiam secularem ad recognoscendum utrum illud sit feodum, vel eleemosyna, districtius inhibemus.

XXXVI. *De testamentis usurariorum, si pœnituerint ante mortem, & satisfecerint.*

Si in vita sua usurarii, cum testimonio Episcopi sui, contriti & satisfacientes pro usuris pro posse suo, postea decesserint: testamentum ipsorum præcipimus inviolabiliter observari.

AD ROTOMAGENSE CONCILIUM

Anno 1214. *habitum.*

ADDITIO.

Ex Manſi Suppl. To. II. pag. 850.

P. Bessin in sua collectione conciliorum Rotomagensium acta quædam concilii Rotomagi habiti a Roberto de Corcon apostolicæ sedis legato recitat. Anno isto habitum illud colligit idem vir doctus ex chronico MS. sanctissimæ Trinitatis de monte Rotomag. in quo ad annum 1214. adnotatur. *Robertus de Corcione legatus apostolicus celebrato concilio primum Remis, deinde Parisiis Rotomagum venit.* Nihil quidem ille de concilio Rotomagi habito; sed forte in eo adventu suo legatus Normannos præsules ibidem ad se excipiendum nactus, quos condiderat Remis primum, deinde Parisiis auctos, canones confirmandos illis proposuit. Nam Parisienses canones eosdem plane esse cum iis quos sub nomine concilii Rotomagensis edidit pater Bessin, ex utrorumque collatione intelligimus. Gemina tamen eorum canonum editio in eo profuit, quod vitiatam luxatamque Parisiensium canonum editionem Labbeaneam altera Bessini editio & sanet, & suppleat; quod in editione Veneto Labbeana tom. 13. præstitum est instituta diligenti editionis utriusque comparatione. Sed accuratum collatorem fugit insigne mendum, quod in canone 12. partis prioris concilii Rotomagensis se offert, ex alia ejusdem canonis lectione, prout in concilio Parisiensi exhibetur, emendandum. Ita ergo legit canon Rotomagensis: *ne superflua multitudine annualium* (missarum anniversariarum) *se honerent sacerdotes. Nec aut a prædictis se exhonerent sacerdotes, suas missas faciant pro defunctis.* Postremum hoc nullum sensum refert; sed optimam exhibet emendationem lectio canonis XI. Parisiensis: *nec ut a prædictis se exhonerent, siccas missas faciant pro defunctis.* Igitur sacerdotes, ut eo plures anniversarias missas eadem die celebrarent, missas siccas, legebant, quas pluries eadem die repeti posse vetabat nemo. Quid fuerit missa sicca exponit Bona Rer. Liturg. lib. I. cap. XV.

Animadvertere etiam juvat, canones Rotomagenses superare Parisienses; nam in Parisiensibus pars quarta, quæ ad præsulum disciplinam spectat, canonibus XXII. absolvitur, in Rotomagensi vero ad canones XXXVI. prorogatur. Demum pater Martene in sua collectione Monumentorum tom. VII. ex Aquicinctensi codice supplementa ad concilium Parisiense vulgavit, quæ legas ibidem col. 97. 106. Porro in codice illo titulus iste præfixus legebatur: *incipiunt constitutiones domini papæ & magistri Roberti cardinalis*; tum subduntur canones prout in editis concilii Parisiensis; sed ultra illos alii XXIII. in parte priori adduntur. Parti secundæ, quæ est de regularibus, non quidem canones novi accedunt, sed veteres auctiores exhibentur. In additamento ad canonem XX. quo pœna edicitur in clericos, qui infami vitio se polluerint, legitur: *si autem prælati &c. in hoc summæ infamationis vitium post Remense concilium inciderint, ipso facto sciant se excommunicationis vinculo innodatos.* Remense hoc concilium ipsum est, quod ab eodem Roberto celebratum discimus ex anonymo Rotomagensi, cujus verba supra adducta sunt. Cum autem additio hæc in qua mentio fit concilii Remensis in canonibus editis concilii Parisiensis & Rotomagensis non legatur; hinc aliqua suspicio suboriri posset, num forte canones, quos sub nomine Parisiensis concilii Labbeus edidit, falso inscripti sint, & ad Remense concilium pertineant; Concilium vero Rotomagense, cum nec additamentum hoc habeat, Remense præcesserit. Quamquam enim post concilium Remense & Parisiense Rotomagum venisse legatum asserit anonymus Rotomagensis, nihil tamen de concilio ibi tunc ab eo celebrato memorat; ideo forte, quod in priori alio adventu suo Rotomagum illud habuerit. Ultra hæc omnia Aquicinctensis codex integrum novumque titulum addit de *usurariis & raptoribus*, isque canonibus XIII. absolvitur. Tum alii canones septem succedunt, in quibus varia disciplinæ capita disponuntur. Tanta hæc in manuscriptis varietas ex eo forte provenit, quod cum Robertus tribus in locis concilia habuerit, prioris concilii statuta, ita in secundo & in tertio confirmari curavit, ut aliqua etiam pro opportunitate provinciæ adjicienda censuerit.

DU-

ANNO CHRISTI 1214.

ANNO CHRISTI 1214.

☞DUBLINENSIS SYNODI CONSTITUTIONES

Ex regiſtro archiepiſcopi Dublinenſis circa annum 1271. conſcripto, quod appellatur Crede mihi *pag. 106.*

Anno incerto habitæ.

REctores eccleſiarum, & univerſi, quibus incumbit regimen animarum, plebes ſibi commiſſas exemplo bonæ converſationis in fide recta & bonis moribus diligenter inſtruant, & informent; ut autem liberius & efficacius officium impleant exhortantis, univerſi, curam habentes animarum, eccleſiaſticis officiis & aliis ſtudiis ſe exerceant, & orationibus & lectionibus jugiter intendant. Sint pudici, virtutum operatione præclari, humilitate præditi, pacifici, annunciantes bona, diſſenſiones, rixas, & ſcandala reſecantes.

Ab illicitis ſpectaculis ſe abſtineant, & præcipue torneamentis, luctis, & aliis, ubi ſanguinis effuſio poterit formidari. Tabernas & inhoneſta convivia non frequentent, extranearum fugiant conſortia fœminarum, & omnium, ex quarum cohabitatione ſiniſtra ſuſpicio poterit oriri. Si quis autem de incontinentiæ vitio graviter diffamatus, non poterit canonice ſe purgare, habebitur pro convicto; convictis vero vel in jure confeſſis fructus beneficiorum ſeu ſtipendia ſubtrahantur, donec inde noſtram gratiam conſequantur.

Cæteri in ſacris ordinibus conſtituti, juxta modum culpæ canonice puniantur; graviore pœna vel animadverſione ſunt plectendi presbyteri, qui proprias filias, quas baptizaverint, vel ſemel ad confeſſionem admiſerint; & rectores, qui proprios parochianos corrumpere non verentur. Hæc autem, quæ ſupra diximus de pœna presbyterorum parochias regentium, ad alios extendi volumus, qui parochias non regunt; cum omnes pari voto continentiæ ſunt aſtricti, & omnes deceat par honeſtas.

Concubinæ presbyterorum ſeu clericorum, qui in ſacris ordinibus fuerint conſtituti, de quibus conſtiterit, per excommunicationis ſententiam ad agendam pœnitentiam compellantur, earundem abſolutione nobis, præterquam in mortis articulo, reſervata. Si qui autem excommunicatione concepta, animo obſtinato in peccato pertinaciter perſeverent, corripiantur brachio ſeculari, & in vita careant communione fidelium, & in morte eccleſiaſtica ſepultura talibus denegetur.

Caveant inſuper rectores, ne publice fornicariis, aut de vitio incontinentiæ diffamatis parochias regendas committant, quod ſi forte præſumpſerint, xl. ſolidorum pœna noverint ſe mulctandos. Sicut vita presbyterorum a vita vulgari debet eſſe ſejuncta; ita decet in habitu & inceſſu, ut a cæteris diſtinguantur. Propter quod inhibemus, ne cappis manucatis, vel aliis indumentis levitatis vel laſciviæ notam prætendentibus, publice utantur contra conſtitutionem concilii generalis, alioquin hujuſmodi indumenta fabricæ eccleſiarum, ubi degunt, vel quibus deſerviunt, applicentur.

Eligant itaque rectores eccleſiarum presbyteros notæ ordinationis, & converſationis honeſtæ, potentes ope & ſermone, qui exemplo vitæ, & verbo doctrinæ parare Domino valeant plebem perfectam, qui circa correctionem parochianorum vigilent inceſſanter, & exceſſus ſubditorum diligentius inveſtigent, & corrigant, quæ ſunt familiariter corrigenda. Exceſſus autem, qui in publicam prodeunt notitiam vel famam, archidiaconis vel decanis ſine mora denuncient corrigendos, ad quod juramenti vinculo aſtringantur.

Ad hæc præcipimus, ut rectores vel eorum presbyteri ſingulis interſint capitulis, ut exceſſus denuncient ſubditorum & denunciationes, vocationes, & executiones, vel alias mandata recipiant, quæ occurrerint injungenda.

Nullus autem ad pœnitentiarium noſtrum Dublin. mittatur pro aliquo delicto, niſi de quo in jure confeſſus fuerit, vel convictus; enormia vero delicta nobis vel pœnitentiario noſtro, præterquam in mortis articulo, reſervamus. Litteras autem decani vel officialis ad pœnitentiam gratis concedi præcipimus pœnitenti, & ut liqueat, qualis fuerit pœnitentia, & pro quo crimine ſit injuncta, pœnitens litteras pœnitentiarias referat ad mittentem.

In ſingulis etiam decanatibus per capitulum duo eligantur presbyteri, qui moribus & ſcientia præditi, confeſſiones audiant ſacerdotum, ac pro lenitate ſtipendiorum viliores honeſtioribus, vel peritioribus imperiti præferatur. Stipendia presbyterorum unius anni taxanda duximus tres marcas, in ditioribus tamen eccleſiis juxta eccleſiarum facultates presbyteris volumus uberius provideri. Rectores eccleſiarum eccleſiis ſuis presbyteros non præficiant, donec ipſos archidiaconis vel eorum officialibus repræſentaverint.

Præcipimus ſacerdotibus ut jejuni intrent ſynodum; jejunio enim debet fieri & oratione. Item præcipimus diſtrictius, quod omnes presbyteri, maxime curam animarum habentes, veniant ad ſynodum, & ſi gravi infirmitate detenti, aut alia neceſſitate inevitabili venire non poterint, ſuum capellanum mittant, aut clericum loco ſuo. Item præcipimus, quod in eundo ad ſynodum, & redeundo a ſynodo, honeſte ambulent presbyteri, & honeſta quærant hoſpitia, ut in eis circumſpecte ſe habeant, ne ſtatus clericorum vertatur in contemptum & opprobrium populo, cum laicis eſſe debeant ſpeculum & exemplum, de quorum ordinatione, vita, & ſcientia examinatione habita diligenti, illi, qui reperti fuerint idonei, admittantur, & ſtipendiorum quantitas in publicum rotulum capituli redigatur. Ordinati vero non a ſuis epiſcopis vel alias irregularitate notati, ad nos mittantur, pro gratia, ſi digni fuerint, obtinenda. Presbyteri ſint ſeduli ad divina officia horis competentibus & ſtatutis in ſuis eccleſiis celebranda,

Manſi pl. t. II. 851. Wilk. p. 584. hæc no- Incertum quo ar- epiſcopo: onjecturæ ia, dice- ſub Ful- e de nford.

da, ne de desidia vel negligentia arguantur. Qui autem cantant, distincte proferant & aperte, non transiliendo, neque transcurendo vel syncopando, sed cum debita reverentia, ut ad devotionem excitent animos subditorum: infirmos singulis diebus dominicis & festivis visitent diligenter. Caveant autem presbyteri, ne ad visitandum infirmos se exhibeant difficiles, quacumque hora fuerint requisiti; siquidem præsumpserint, canonicam non effugient ultionem. Nec, sicut hactenus a quibusdam est præsumptum, mittant cum eucharistia diaconos ad infirmos, dum ipsi in potationibus seu aliis voluptatibus carnis vacant, sed personaliter infirmos adeant, & confessiones audiant solerter, crimina & circumstantias criminum investigent, & infirmis, quæ B foret pœnitentia injungenda, innotescant, & injungant, & pœnitentiam recipiant, cum saluti fuerint restituti; cum non sit infirmis pœnitentia injungenda pro furtis, & rapinis, seu damnis aliis irrogatis. Missarum celebrationem non injungant, rerum restitutione prætermissa, sicut a quibusdam fieri solet, qui non salutem quærunt animarum, sed compendium temporale; sed ante omnia rem restitui vel damna resarciri præcipiant defraudatis. Cum autem ad visitandum infirmos cum eucharistia accedunt in urbibus, & villis, ubi ecclesiæ sitæ sunt, pro reverentia corporis Christi superpelliciis sint induti, cum cruce, lucerna accensa, & campana, clerico vel aliquo alio præeunte. C

ANNO CHRISTI 1214.

Adhæc firmiter inhibemus, ne cuiquam communio corporis Christi vel morienti ecclesiastica sepultura prætextu cujuslibet debiti denegetur.

Nullus autem presbyterorum alienum parochianum ad confessionem vel communionem corporis Christi admittere præsumat, sine licentia proprii sacerdotis. Cum autem a sacerdote licentia petitur alteri confitendi, sacerdos personam designet, cui debeat confiteri, ne quis sub tali velamine nemini confitendo pœnitentiæ desinat sacramentum. Ne autem presbyteri quæstum saluti animarum præferant, tractatum de decimis, sive aliis temporalibus in confessionibus non præmittant, sed diligenter exponentes confitenti, qualiter debeat confiteri, quique sit fructus pœ- D nitentiæ; ac omnibus expletis, tunc demum exigat, quæ de decimis vel aliis ecclesiæ debentur. Similiter & in sacro die Paschæ absque ulla exactione decimæ vel debiti sive oblatione liberaliter conferant corpus Christi, ne una manu porrigendo eucharistiam, altera recipiendo pecuniam, nostræ redemptionis ministerium sit venale; quod, si compertum fuerit, præcipimus graviter vindicari. Adhæc firmiter inhibemus, ne quis alienum parochianum ad matrimonium contrahendum, nisi tam ibi, ubi vir conversatus fuerit, quam ubi fœmina degit, diligens scrutinium præmittatur, & referat litteras suo prælato, quid per scrutinium appareat, continentes. Fidei dationes & de matrimonio contrahendo fieri prohibemus, nisi coram testibus fide dignis, & sub præsentia sacerdotis. Laici etiam, qui talibus interfuerint contractibus puniantur. Quia vero exigentibus culpis nostris, fructus humanis necessitatibus cælesti miseratione provisos frequenter absorbet repentina calamitas tempestatum, orationum suffragiis est Christi misericordia & piis precibus invocanda; ideo singuli presbyteri cum aeris intemperiem viderint imminentem, nec expectato nostro vel archidiaconorum nostrorum mandato, protinus per processiones & humiles orationes devotiones excitent subditorum, ne, dum jussionis nostræ auctoritas expectatur, ultra quam expediret, deprecatio fidelium prorogetur. Quia domum Dei decet ornari honore congruo, dicente psalmista: " Domine, dilexi decorem domus tuæ; " præcipimus in vasis, vestimentis, libris, & aliis ad divinum ministerium deputatis, ecclesiæ fabricæ vero in dealbationibus ecclesiarum & fenestris vitreis, & aliis ad honestatem ecclesiæ pertinentibus honorifice provideri. Item eucharistiam & chrisma sub clavibus præcipimus custodiri; si quis vero ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur. Ecclesias viri religiosi ad firmam dari firmiter inhibemus; & illis præcipue, qui in eisdem jus obtinent patronatus. Idem multo fortius de laicis quibuscumque. Decimas autem vendere nullus præsumat ante tempus, quo inde ex beneficio consuetudinis testandi habeant facultatem, sed nec laicis ullo tempore, donec fuerint a novem partibus separatæ.

Indulgemus vero clericis in suis ecclesiis residentibus, aut in nostro servitio commorantibus, aut de nostra licentia causa studiorum absentibus, ut de fructibus terrarum ecclesiarum suarum, quas propriis sumptibus excolunt atque serunt, quacunque parte anni decesserint, testandi habeant facultatem.

Cum autem multoties repetitis vicibus in synodis duxerimus statuendum, et ante singulorum ordinum celebrationes solenniter commonendum, ut rectores in subdiaconos, vicarii in presbyteros, per interstitia temporum a canonibus diffinita se facerent ordinari; ideo, instanter ut hoc fiat, monemus & præcipimus, & quia hactenus rarus fructus exinde provenit, ne impunitas contemptum pariat ampliorem, decrevimus nondum ordinatorum beneficia sequestrari.

De cætero siquidem admittendi fructus beneficiorum non percipiant, donec fuerint in sacris ordinibus constituti; vicarii autem per subtractionem fructuum cogantur in suis vicariis residentiam facere personalem. Religiosi ad vicarias ecclesiarum, quas habent in usus proprios, vicarios nobis idoneos repræsentent, alioquin taxatione vicariarum præhabita & alios curabimus ordinare. Ne autem conniventia nostra consensum inducat, & taciturnitas culpæ pariat reatum; nos synodali diffinitione firmiter injungimus & monemus, ut ecclesiæ decimæ, pensiones, & alia quæcunque juris ecclesiastici, quæ per vitiosum ingressum sunt usurpata, sine mora salubriter resignentur, ne vitia possessionum a prædecessoribus ad posteros transmittantur, & ne supradicta percipiantur vel exigantur, sub interminatione divini judicii firmiter inhibemus, cum ad non imperia judicentur alienum invadere, & illicite detinere. Illum etiam abusum penitus reprobamus, quo religiosi a clericis ad beneficia præsentatis ante institutio- E nem obtentam fidelitatis exigunt juramentum; qui autem tale sacramentum præstiterint, beneficiis ipsis noverint, se privandos. Nec exactores relinquimus impunitos, cum simoniacam contineant pravitatem. Pensiones autem debitas temporibus statutis solvi præcipimus, sub pœna dupli fabricæ ecclesiæ Dublin. persolvendi. Simili pœna puniri volumus, qui synodalia, antequam a synodo recesserint, non persolverint. Quia causæ plerumque matrimoniales & aliæ per indiscretos examinatores periclitantur, & diutius protrahuntur; volumus, quod in singulis decanatibus sex vel quatuor fide digni eligantur & discreti, qui te-

testes producendos diligenter examinent, & singulorum dicta integre & fideliter redigant in scripturam, non sicut fieri consuevit, scribendo quæ cum aliis concordant vel per omnia idem dicant; cum talis sit obscuritas reprobanda: Ad hoc autem se obligent vinculo sacramenti, salario eis ob hoc accommodatione archidiaconi & capituli constituto. ANNO CHRISTI 1214.

Quia vero per falsas & excommunicatas exceptiones, quas advocati opponunt, plerumque jura partium pervertuntur; firmiter inhibemus, ne quis advocatorum ad patrocinium admittatur, nisi prius juret, quod causam injustam ex certa scientia non fovebit, non falsis probationibus seu allegationibus utetur, ad justitiam perimendam, vel justum judicium declinandum vel prorogandum. Qui autem in causa matrimoniali vel testamentorum falsas exceptiones malitiose opponunt, vel opponi procurant, vel qui in causa matrimoniali vel testamentaria, vel ubi de exhæredatione agitur, falsum perhibent testimonium, vel id fieri procurant, vel testes subornat excommunicationis sententiæ se noverint subjacere. Excommunicamus omnes illos, qui pacem regis & regni perturbare, aut libertates ecclesiasticas, & præcipue hujus sacrosanctæ ecclesiæ Dublin. infringere, seu possessiones ecclesiasticas invadere, aut ad bona ecclesiastica manus injuriosas extendere præsumpserint, in præjudicium ecclesiasticæ libertatis. Item illos, qui in ecclesiastica beneficia se intruunt, & eos, qui per laicalem potentiam seu aliam violentiam ea detinent occupata. Omnes autem incendiarios, & ecclesiarum fractores, veneficos, & veneficas, & magicis incantationibus utentes, & hoc fieri procurantes, & qui immunitatem ecclesiæ violaverint, denunciamus excommunicationis sententiam incurrere ipso facto. Prohibemus autem, ne excommunicationis sententia in genere vel pro damnis, vel pro injuriis proferatur, quoties dignosci poterit, quis adversus quem habeat altercationem, nisi evidens necessitas hoc exposcat. Excommunicamus & omnes illos, qui odio vel lucri causa aliis crimina falso imponunt, pro quibus mors, vel exilium, aut membrorum mutilatio, vel exhæredatio, seu bonorum spoliatio sequi debeat, si judicialiter convincatur. Qui autem ad diffamationem alterius aliquid proponit, quod mores sugillat, nisi hoc probare voluerit, canonice puniatur, & injuriam passo pro modo culpæ satisfacere compellatur. Hæc autem salubria statuta in singulis decanatibus proximis capitulis post singulas synodos recitentur, & per illos, qui capitulis præsunt, in singulis articulis exponantur, & ad eorum observantiam per censuram ecclesiasticam singuli districtius compellantur. Hæc autem & in singulis libertatem prætendentibus præcipimus publicari & districtius observari.

Excommunicamus omnes illos, qui gratia lucri, vel odii, aut alias contemnunt exequi domini regis mandatum contra excommunicatos editum, claves ecclesiarum contemnentes. Quoniam in partibus istis circa testamentum decedentium quædam inolevit confusio, quam emendari ordini ecclesiastico & honori pariter convenire censuimus; eaproter præcipimus, & sub pœna excommunicationis statuimus, ne cuiquam executori alicujus administratio testamenti committatur, nisi prius de omnibus bonis ipsius defuncti fiat fideliter inventarium, & loci ordinario ostentatur.

Item auctoritate præsentis synodi statuimus, ne aliqui religiosi, cujuscunque sint professionis, de executione testamentorum quoquomodo se intromittant, nisi de licentia ordinarii, coram quo testamentum fuerit probatum. ANNO CHRISTI 1214.

Item in probationem testamentorum, seu post probationem coram ordinariis, non committatur seu permittatur aliquibus commissio, seu administratio in bonis defunctorum, nisi faciles ad conveniendum, & tales sint, qui competentem & sufficientem administrationis possint reddere rationem, cum super hoc canonice per locorum ordinarios fuerint exquisiti.

Item testamentis coram ordinariis exhibitis, probatis, & approbatis, a laicis eorundem probatio non exigatur, nec impediant seu impedire procurent, quominus ultimæ voluntates defunctorum procedant in his, quæ de jure & consuetudine legari possunt; si contra hujusmodi statutum venire præsumpserint, sciant se auctoritate præsentis synodi esse excommunicatos, et tamquam contra ecclesiasticarum libertatum violatores per censuram ecclesiasticam procedatur.

Item præcipimus, ne quis alicujus solutæ vel conjugatæ, propriæ vel alterius, impediat vel perturbet, seu impediri faciat justam testamentorum factionem; quia qui contra venerit, sciat se in excommunicationis sententiam incidisse. Item de portione mortui vel mortuæ habeat ecclesia jus suum, deductis tamen prius de communi, quæ debentur, et funeris expensis.

Item præcipimus quod nullus executor aliquid retineat de bonis defuncti, emptionis titulo, vel aliquo alio modo, nisi fuerit sibi a testatore inter vivos donatum vel in testamentum legatum.

Item bedelli seu apparitores, archidiaconis nostris vel decanis intendentes, subditis gravamina non inferant, sententias autem excommunicationis vel interdicti seu suspensionis non ferant neque denuncient sine specialibus dominorum præceptis. Et si secus fuerit præsumptum, sententiæ sic latæ, ipso facto non teneantur, neque serventur, & apparitores seu bedelli, qui confecerint, et onerosi sive injuriosi subditis inventi fuerint, graviter puniantur.

Præcipimus etiam quod capellani singuli in ecclesiis suis ter in anno denuncient omnibus, qui clericali privilegio gaudere voluerint, quod coronam et tonsuram patentem in locis debitis deferant competenter, maxime coram suis ordinariis, & in ecclesiis, & in congregationibus clericorum.

Si discordantes se sibi invicem voluerint concordare, inhibemus, ne archidiaconi, officiales eorumdem, vel decani bonum pacis impedire præsumant, sed licentia petita, liceat partibus a lite discedere, quomodocunque voluerint, si tamen causa compositionem admittat, non propter hæc eis aliquam pœnitentiam infligant, nisi eis constiterit de actoris vel rei calumnia manifesta. Quia vero juxta scripturæ testimonium legimus: " Segnius immutant animos demissa per aures, quam quæ sint oculis subdita fidelibus; " præsentibus constitutionibus hanc salubrem duximus adnectendam, ut sacerdotes singuli suis parochianis has constitutiones quater in anno ad minus legant, vel coram se legi faciant diligenter, ut tanto melius statutorum recordentur, quanto sæpius eorum auribus fuerint inculcata.

Item inhibemus expresse, ne aliquis capelanorum

rum in diœcesis Dublin. moras trahens, seu de novo ordinatus, sine speciali licentia nostra vel archidiaconorum nostrorum divina præsumat celebrare, seu quousque nobis constiterit de eorumdem ordinatione & conversatione. ANNO CHRISTI 1214.

Ut de sulicitudine nostri laboris immarcescibiles justitiæ manipulos reportemus, accendatur nostræ auctoritatis zelus adversus ambitionis malum, dissipemus & evellamus plantationes iniquas; ædificemus & plantemus in ecclesia Dei tales, quos humilitas, quos innocentia, quos vita probatorum, & literatura commendat; qui subjectos non devorent; qui divites non palpent; pauperes non gravent; qui minas divitum non timeant; qui crimina corrigant, marsupia non emungant; quorum sermo sit doctrina; quorum conversatio justa; quorum auctoritas sit non in habitu, non in fastu, sed in eruditione & defensione fidei; quorum vita si publice commendabilis; quorum memoria in benedictione. Ut venalitas in domo Dei abjiciatur, qui ementes & vendentes de templo projecit, statuimus, quod nullus firmarius alii proventus decimarum locare præsumat, ne quis firmam rerum ecclesiasticarum habeat ordinarii consensu irrequisito; ubi tamen ecclesiarum conditiones occasione traditionis ad firmam meliorari contigerit, proventus decimarum suarum locari, seu ad firmam tradi, saltem ad tempus in jure statutum, nullatenus prohibemus. ANNO CHRISTI 1214.

Prohibemus sub interminatione anathematis, ne sacerdotes vel clerici, curam habentes animarum, causa lucri negotientur; causa tamen necessitatis, ut honesta mercimonia exerceant, & quæ ab honestate clericali non discrepant, sustinemus.

Quum indignum est eis ab ecclesia subveniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari; sacerdotibus & clericis, ne ministri laicorum fiant, ne procuratores existant eorundem, prohibemus.

Adjicimus etiam, quod quæstuarii per civitatem vel diœcesin Dublin. nullo locorum admittantur, quorumcunque quæstuarii existant, nisi literis nostris patentibus muniantur. Quibus quidem quæstuariis officium prædicandi penitus interdicimus; expositione autem sui negotii tantum contenti permaneant.

BITURICENSE CONCILIUM

Pro reformatione Ecclesiæ Bituricensis

Anno 1214. *celebratum.*

Ibid. Extat ap. Mart. Vet. Mon. t. VII. p. 1422.

Capituli nomine designari synodum tum apud eruditos constat, cum ex statutis mox recitandis planum fiet. Edicitur enim in illis cap. X. Quater in anno celebretur generale capitulum, ideſt synodus. *Non abs re igitur hæc in capitulo Bituricensi a duobus episcopis condita statuta concilio cuidam Bituricensi assigno.*

Statuta edita pro ecclesia Bituricensi

M. (Manasses III.) Domini gratia Aurelianensis, & Willelmus Altissiodorensis episcopi, universis præsentes litteras inspecturis, salutem in Domino. Cum ad nos super quibusdam negotiis Bituricensis ecclesiæ mandatum apostolicum descendisset, in fine litterarum ipsarum fuit hoc capitulum sub hoc tenore annexum: *Corrigentes & reformantes auctoritate nostra in eadem ecclesia quæ correctionis & reformationis officio invenerit is indigere, contradictores censura ecclesiastica, appellatione postposita, compescendo.* Nos ergo secundum formam auctoritate apostolica procedentes super his, quæ corrigenda & reformanda invenimus, ordinavimus in hunc modum.

I.

Clericus succentoris injungat omni die invitatorium in vesperis. Cancellarius vel qui loco ejus fuerit more solito lectiones similiter injungat. Ille cui injunctum fuerit, necesse habebit recipere & exequi per se vel per alium. Si contra venerit, si canonicus fuerit, solvat pœnam duorum denariorum Parisiensium, vicarius unum denarium Parisiensem, minor clericus unum denarium Parisiensem, vel stabit ante altare retro aquilam tamdiu donec a cantore vel ejus mandato ad locum suum revocetur.

II.

Universis & solis canonicis, qui matutinis intererunt, dabuntur duo Parisienses distribuendi ad *Benedictus*. Quicumque fecerint in Missa defectum, si sacerdotes fuerit, puniatur in duodecim Parisiensibus, diaconus in sex, subdiaconus in quatuor.

III.

Nullus canonicus suam residentiam feciſſe computetur in die, in qua non interfuerit matutinis aut missæ majori aut vesperis, nisi forte infirmus fuerit, aut valetudinarius, aut minutus, aut nisi eadem die intraverit civitatem, aut oxierit non reversurus eadem die, hoc non mutato quod archiepiscopus habebit unum canonicum, qui facit residentiam secum per diœcesim, & duos cum visitat provinciam, vel cum vadit Romam.

IV.

De blado quadragesimæ nullus percipat, nisi per viginti unum diem fuerit residens, sicut superius dictum est.

V.

Omnibus horis tractim cantentur psalmi, & cum pausationibus debitis, nulluſque rideat inhoneste in choro, vel signa vel nutus faciat inhonestos, neque ita loquatur cum socio, quod a tertio possit audiri quamdiu horæ cantantur.

VI.

Omnes tam canonici quam vicarii, & alii clerici de choro, cappas habeant usque ad terram, & numquam sine superlitio sint in ecclesia,

sia, si cappam apertam habuerint; si vero cappas clausas habuerint, non poterunt esse sine rochetis, vel superlitiis, & omnes habeant honestas tonsuras. ANNO CHRISTI 1214.

VII.

Illi qui censas habent, jurent quod illas reddant terminis assignatis in domibus quæ sunt de ecclesia locandis, canonicus præferatur laico vel clerico qui non erit de choro, si tantum velit dare quantum alius bona fide, & nullo modo locentur personæ inhonestæ in claustro vel extra claustrum. Inhonestæ mulieres ejiciantur de claustro.

VIII.

Quamdiu horæ cantantur in choro, non cantetur in circuitu chori cum nota. Item cum cantatur major missa in choro, nullo modo clebretur in circuitu, nec post majorem missam.

IX.

Item, nullus vicarius, vel etiam clericus canonice induat sed ad missam celebrandam cum cantantur prima in choro, donec psalmus *Quicumque vult*, fuerit terminatus.

X.

Quater in anno celebretur generale capitulum. In crastino apostolorum Philippi & Jacobi, in crastino inventionis S. Stephani, & in die anniversarii S. Guillelmi, & in crastino Dominicæ qua cantatur *Reminiscere*; & quidquid ibi canonice statutum fuerit, de eis quæ possent statui, inviolabiliter observetur, non obstante absentia alicujus vel aliquorum. ANNO CHRISTI 1214.

XI.

Incipiantur psalmi per unam septimanam in una parte chori, & in altera parte per aliam.

XII.

Nullus poterit intrare chorum in vigiliis anniversariorum post primum psalmum completum, neque ad missam post epistolam. Item canonicus tenebitur esse in choro ad totas vigilias vel ad totam missam defunctorum.

XIII.

Nullus audeat astare vel ire per claustrum absque indumentis ad chorum pertinentibus a matutinis usque ad majorem missam, & ab hora nona usque post completorium, nisi in quadragesima, vel nisi equitando, vel nisi transeundo, & exeundo claustrum.

XIV.

Hebdomadarii recipiant denarios qui pro pœnis superius statutis levabuntur, ita quod unusquisque recipiet eos in sua septimana, & ponentur in pixide quadam distribuendi post annum clericis de choro. Retinuimus enim omnimodam potestatem interpretandi verba obscure dicta, omissa supplendi, & coercendi eos, qui contra præscripta veniet instituta. Actum in capitulo Bituricensi, anno ab incarnatione Domini MCCXIV.

CONCILIUM LONDONIENSE,

QUO JOANNES REX ANGLIÆ

Ab interdicto & depositione per Nicolaum Tusculanum episcopum & sedis apostolicæ legatum absolutus est anno Domini MCCXIV. tempore Innocentii papæ III.

Cum Joannes rex Angliæ Stephanum de Lanna Cantuariensem archiepiscopum legitime electum nollet suscipere: pontifex Innocentius totam Angliam interdicto subjecit, & paulatim regem ipsum gravius sævientem & bona ecclesiæ invadentem episcopos & clericos relegantem, non tantum non absolvit, sed etiam regno Angliæ deposuit, executione Philippo regi Francorum demandata. Exercitu copiosissimo, quem rex Angliæ conscripserat territus ad pœnitentiam recipi petivit, deque ablatis restituendis sponsionem fecit. Qua de re cum pontifex Nicolaum Tusculanum sedis apostolicæ legatum certiorem reddidisset, eique accipiendi & absolvendi regis formam præscripsisset: Legatus, *inquit Matthæus Paris*, in urbe Londinensi apud sanctum Paulum grande congregavit concilium: ubi congregatis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, & aliis ad hoc negotium interdicti spectantibus, proposuit coram omnibus formam restitutionis, super ablatis & damnis a domino papa partibus consentientibus Romæ provisam: præcipiens constanter ut certificaretur de quantitate solutæ pecuniæ episcopis & aliis quibuslibet a ministris regis causa interdicti, quatenus per solutam pecuniam sciret quantum unicuique ad solvendum restaret. Probatum est igitur ibidem certa computatione, archiepiscopum & monachos Cantuarienses, simul cum Londinensi, Eliensi, Herefordensi, Bathoniensi, Lincolniensi, antequam ab exilio in Angliam redirent, per manum Pandulphi duodecim millia marcarum legalium Esterlingorum accepisse. Post adventum quoque eorum in concilio, septimo Idus Decembris apud Radingum celebrato, quindecim millia marcarum iidem episcopi cum monachis supradictis inter se dividenda percepperunt: ita quod tota summa simul conjuncta vigintiseptem millium marcarum facit complementum. Residua autem tredecim millium marcarum, quæ ad supplementum quadraginta millium marcarum prædictarum solvendæ restant, fidejusione Wintonensis & Norvvicensis episcoporum remanserunt, additis litteris regis patentibus ad majorem securitatem, juxta quod in litteriis domini papæ continebatur expressum.

His ita gestis, Nicolaus Tusculanensis episcopus & apostolicæ sedis legatus, in die apostolorum beati Petri & Pauli, in ecclesia cathedrali, relaxavit sententiam solemniter interdicti, postquam duraverat annis sex, mensibus tribus, & diebus quatuordecim, ad irrestaurabile damnum ecclesiæ, tam in temporalibus quam spiritualibus

Qua relaxatione facta, gaudium per totam terram, pulsando, & hymno Te Deum laudamus cantando, exortum est. *Hæc de rebus in ista synodo gestis Matthæus Patris.* ANNO CHRISTI 1214.

AD CONCILIUM LONDINENSE

Eadem de causa eodem anno habitum,

ADDITIO.

Ex Suppl. Manſi to. II. pag. 847.

DE hoc Matth. Pariſ. ait pergens l. c. Eodem anno 8. cal. Septembris convenerunt in civitate Londoniarum apud Sanctum Paulum Stephanus Cantuarienſis archiepiſcopus, cum epiſcopis, abbatibus, prioribus, decanis, & baronibus regni: ubi archiepiſcopus indulſit tam eccleſiis conventualibus, quam presbyteris ſecularibus, ut horas canonicas in eccleſiis ſuis audientibus parochianis ſuppreſſa voce cantarent. In hoc colloquio (ut fama refert) archiepiſcopus memoratus, convocatis ſeorſum quibuſdam regni proceribus, cœpit affari eos ſecretius in hunc modum: Audiſtis, inquit, quomodo ipſe apud Wintoniam regem abſolvi, et ipſum jurare compulerim, quod leges iniquas deſtrueret, et leges novas, videlicet leges Edvvardi revocaret, et in regno faceret ab omnibus obſervari. Inventa eſt quoque nunc charta quædam Henrici primi, regis Angliæ, per quam ſi volueritis, libertates diu amiſſas poteritis ad ſtatum priſtinum revocare. Et proferens chartam quandam in medium, fecit eam, audientibus cunctis, recitari..... Cumautem hæc charta perlecta, & baronibus audientibus intellecta fuiſſet, graviſi ſunt gaudio magno valde, et juraverunt omnes in præſentia archiepiſcopi ſæpe dicti, quod viſo tempore congruo, pro his libertatibus, ſi neceſſe fuerit, decertabunt, uſque ad mortem. Archiepiſcopus vero promiſit eis fideliſſimum auxilium ſuum pro poſſe ſuo; ſic confœderatione facta inter eos, colloquium ſolutum eſt.

CONCILIUM APUD MONTEMPESSULANUM

A PETRO BENEVENTANO LEGATO APOSTOLICO CELEBRATUM.

In quo Simoni comiti Montisfortis ditio Raymundi comitis Toloſani conceſſa eſt anno Domini MCCXIV. exeunte.

G. C. Ex hiſtor. Albigenſium Petri Valliſſarnenſis monachi, qui cap. 80. celeberrimum & generaliſſimum concilium vocat. Petri autem authoris coætanei, quique illis ipſis rebus interfuit, verba maluimus afferre, quam Bzovii, ut Binius fecerat.

Cap. 81.

ANno ab incarnatione Domini MCCXIV. in quindena nativitatis Dominicæ, convenerunt apud Montempeſſulanum archiepiſcopi & epiſcopi vocati a magiſtro Petro Beneventano apoſtolicæ ſedis legato ad concilium, ut de his, quæ pacis erant & fidei, idem legatus ſecundum prælatorum conſilium ordinaret. Conveherunt autem ad illud concilium quinque archiepiſcopi, videlicet Narbonenſis, Accitanus, Ebredunenſis, *Auxitanus.* Arelatenſis, Aquenſis. Fuerunt epiſcopi XXVIII. pluresque de baronibus terræ ibi affuerunt. *Et infra.* Igitur convenientibus, ut prædictum eſt, legato, archiepiſcopis, & epiſcopis, abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis apud Montempeſſulanum, fecit legatus ſermonem in eccleſia B. Virginis Mariæ. Poſtea vocavit in domo in qua manebat, archiepiſcopos quinque, & epiſcopos XXVIII. abbates & alios eccleſiarum prælatos innumerabiles, quibus in unum congregatis, primo eos allocutus eſt in hæc verba: „ Repeto & requiro a vobis, ſub obteſtatione „ Divini judicii, & obedientiæ debito, quo Ro„ manæ eccleſiæ tenemini, ut omni gratia, „ odio, livore poſtpoſitis, detis nobis fidele „ conſilium, ſecundum ſcientiam veſtram, cui „ melius & utilius, ad honorem Dei & ſanctæ matris eccleſiæ, & pacem terræ, ad expugnandam vel expurgandam ſpurcitiam hæreti„ corum concedi & aſſignari debebat Toloſa, *Forte* „ quam comes Toloſanus tenuit, & aliæ terræ *bent.* „ quas occupaverunt exercitus Chriſtianorum „ cruceſignatorum.

Omnes archiepiſcopi, & epiſcopi, habuerunt longam & diligentem deliberationem, unuſquiſque cum abbatibus ſuæ diœceſis & familiaribus clericis ſuis. Et quia bonum videbatur & rectum, redegerunt in ſcriptum: & in hoc tandem omnium & ſingulorum vota & conſilia convenerunt, ut nobilem comitem Montisfortis eligerent in totius terræ illius principem & monarcham. *Et poſt pauca:* Poſtquam ergo archiepiſcopi & epiſcopi elegerunt prænobilem comitem modo quo prædiximus, inſtantiſſime requiſierunt a legato, ut ipſe ſtatim traderet totam terram eidem comiti. Sed habito recurſu ad litteras domini papæ, quas miſerat legato, inventum eſt, quod legatus non poterat iſtud facere, inconſulto D. papa. Et hac de cauſa, communi aſſenſu tam legatorum, quam prælatorum, Ebredunenſis archiepiſcopus, Girardus, vir multæ ſcientiæ & totius bonitatis, miſſus eſt Romam, & quidam clerici cum eo, litteras tam legati quam prælatorum ferentes ſecum, in quibus ſupplicabant prælati omnes domino papæ inſtantiſſime, ut nobilem comitem Montisfortis, quem unanimiter elegerant, concederet eis in terræ dominum & mo-

Al. Ber dus: *vi præclara Francoru facinora*

ANNO CHRISTI 1214.

& monarcham. *Et infra*. His omnibus rite gestis, & celebrato per multos dies concilio, prælati qui aderant, ad propria redierunt: legatus autem & comes noſter, venerunt Carcaſſonam. Interea legatus epiſcopum Toloſanum miſit Toloſam, ut ex parte ipſius occuparet & muniret caſtrum Narbonenſe, ſic enim vocabatur munitio & palatium comitis Toloſani. Cives autem Toloſani, ad mandatum domini legati, immo potius, timore ipſius, filium comitis Toloſani feceruntlexire a munitione jam dicta, quam hactenus tenuerant: & tradiderunt eam ex parte legati epiſcopo ſuo, qui intrans munitionem, tenuit eam, & munivit eam militibus & ſervientibus, tamen ſumptibus civium & expenſis. Anno Verbi incarnati MCCXV..... dum eſſet Ludovicus (*Philippi Aug. regis filius*) in villa ſancti Ægidii, & comes nobilis Montisfortis cum eo: venerunt a curia Romana nuncii, quos ſicut ſupra memoratum eſt, legatus & archiepiſcopi & epiſcopi patriæ Provincialis miſerant ad domnum papam, poſtulantes ibi domnum & monarcham nobiliſſimum & Chriſtianiſſimum comitem Montisfortis. Domnus autem papa miſit litteras legato & prælatis, & etiam comiti Montisfortis, ſub eadem forma: quibus continebatur, quod ipſe domnus papa, totam terram, quam comes tenuerat Toloſanus, terras etiam illas quas crucеſignati acquiſierant, & quas legatus tenebat per obſides & cuſtodes, commendabat comiti Montisfortis cuſtodiendam, donec in concilio generali, quod in Kalendis Novembris illius anni Romæ convocaverat, de terris prædictis plenius ordinaret. Hoc audito Lodovicus & comes noſter, ſignificaverunt legato de adventu nunciorum. Legatus autem tunc erat prope ſanctum Ægidium cum pluribus epiſcopis in civitate Arelatenſi.

Forma litterarum domni papæ ad comitem Montisfortis, hæc eſt.

INOCENTIUS EPISCOPUS,

ſervus ſervorum Dei, dilecto filio ſuo nobili viro S. comiti Montisforti, ſalutem & apoſtol. benedict.

„ NObilitatem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, quia pura dilectione, „ mente ſincera, & viribus indefeſſis, tanquam verus & ſtrenuus miles Chriſti, & invictus catholicæ fidei propugnator, prælia Domini laudabiliter præliaris: unde in omnem ferre terram, „ tuæ fidei ſonus exivit: propter quod, ſuper „ caput tuum, multæ benedictiones effunduntur „ ad gratiam tibi amplius acquirendam, & totius eccleſiæ precamina congeruntur, & multiplicatis interceſſoribus, corona tibi gloriæ „ conſervatur, reddenda tibi a juſto judice „ in futurum, quam propter tua merita ſperamus eſſe tibi repoſitam nunc in cœlis. „ Eja miles Chriſti, miniſterium tuum imple, currens per propoſitum tibi ſtadium, „ donec bravium comprehendas, nec in tribulationibus unquam deficias: ſciens collateraliter tibi aſſiſtere Deum Sabbaoth, Dominum exercituum, ac principem militiæ Chriſtianæ, nec velis bellicos ſudores abſtergere, „ antequam palmam victoriæ conſequaris. Quinimmo cum bene inchoaveris bonum principium, ac media quæ poſtmodum laudabiliter „ proſequi curaviſti: per longanimitatem & „ perſeverantiam quæ coronat, laudabilius o-

„ ptato fine ſtudeas conſummare: ſciens juxta „ verbum apoſtoli, neminem eſſe coronandum „ niſi legitime decertantem. Cum igitur totam „ terram, quam comes tenuit Toloſanus, cum aliis „ terris a crucеſignatis obtentis, quæ a dilecto „ filio noſtro Petro S. Mariæ in Aquito dia- *Aquiro.* „ cono cardinali apoſtolicæ ſedis legato tenen- „ tur per obſides vel cuſtodes, uſque ad tempus concilii generalis, in quo de ipſis conſilio prælatorum plenius poſſimus ſalubriter ordinare, prudentiæ tuæ duximus committendas, ut eas conſerves, cuſtodias & defendas: „ concedentes tibi redditus & proventus earum, „ cum juſtitiis, & cum aliis ad juriſdictionem „ ſpectantibus, cum nec poſſis, nec debeas „ propriis ſtipendiis militare: ſalvis expenſis, „ pro munitione & cuſtodia caſtrorum, quæ de „ mandato noſtro tenentur: nobilitatem tuam „ cum omni diligentia commonemus, cum totis affectibus in Domino poſtulantes, pro nomine ac ſub obteſtatione Divini numinis obſecrantes, in remiſſionem peccaminum injungendo, quatenus non refugias hanc pro Chriſto legationem recipere, cum ipſe pro te a patre „ legatione ſuſcepta tanquam gigas cucurrit uſque „ ad crucis patibulum & ad mortem. Cum te „ totum devoveris in Chriſti obſequio, non deficias fatigatus, nec recuſes uſque ad finem, „ bonam pro Chriſto militiam exercere, nec „ unquam in cor tuum aſcendat, ut tam dulcibus paternis obvies monitis & mandatis: ſed „ potius toto deſiderio & affectu, amplecti ſtudeas quæ mandamus, ut in perpetuum Chriſti amplexibus fovearis, qui te ad amplexus „ invitans, extendit pro te brachia indefeſſa. „ Provida etiam deliberatione diligenter attendas, ne in vacuum cucurreris, aut etiam laboraveris, ſi per tuam negligentiam, locuſtarum multitudo, quæ de abyſſi puteo ſunt „ egreſſæ, ſed per tuum miniſterium de terra „ quam occupaverant ejectæ, ipſam, quod abſit, iterum occupaverint in exterminium plebis Dei. Nos autem, quia pro certo ſperamus, quod de tua ſalute ſolicitus, nunquam „ debeas mandatis apoſtolicis obviare, baronibus, conſulibus, & aliis Chriſti fidelibus in „ terris prædictis conſtitutis, dedimus in mandatis, in virtute Spiritus ſancti præcipientes „ diſtricte; quatenus plenarie intendentes mandata tua ſuper negotio pacis & fidei, & aliis „ quæ ſuperius ſunt expreſſa, inviolabiliter obſervare procurent, contra impugnatores Catholicæ fidei & pacis diſturbatores, magnifice „ ac potenter tibi conſilium & auxilium impendentes, ita quod eorum cooperante ſubſidio, „ negotium pacis & fidei ſalubriter exequaris. „ Quod quoque legato præcipiendo mandamus, „ ut ſuper his ſtatuat & diſponat, quidquid ipſi „ negotio viderit expedire, impendens tibi conſilium, & auxilium opportunum, & quod ſtatueris faciat firmiter obſervari: contradictores, ſi „ qui fuerint, vel rebelles, ſublato cujuslibet „ contradictionis vel appellationis obſtaculo, ad id „ quod viderit expedire, diſtrictione compellens. „ Datum Laterani IV. Non. April. pontif. anno „ XVIII.

Et infra. Ludovicus autem movens a Biterris venit cum ſuis Carcaſſonam, ubi cum per aliquot dies moram feciſſet, venit legatus. Quadam igitur die convocavit legatus ad ſe in domum epiſcopi Carcaſſonenſis, epiſcopos qui aderant, Ludovicum & comitem Montisfortis & nobiles qui erant cum Ludovico. Quibus omnibus *Conventus Carcaſſonenſis.*

bus congregatis, legatus juxta formam mandati apoſtolici, commendavit comiti terram uſque ad concilium generale. ANNO CHRISTI 1214.

Habitum eſt eo anno generale concilium Lateranenſe, ut mox videbis, in quo ditio illa comiti Montisfortis adjudicata eſt. Quæ hujus concilii ſunt, referuntur etiam in chronico, inſcripto: Præclara Francorum facinora.

EJUSDEM CONCILII STATUTA.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De veſtimentis epiſcoporum.*
2. *De vita & honeſtate canonicorum, & aliorum qui de beneficio eccleſiaſtico vivunt.*
3. *De veſtimentis eorundem.*
4. *De tonſura ſive corona eorumdem.*
5. *Ut clerici uſuras non exerceant.*
6. *De clericis non habentibus locum, vel beneficium eccleſiaſticum, qui habitum compoſitum non habent.*
7. *Ne epiſcopi & clerici aves venatorias habeant aut geſtent.*
8. *Ne laici accipiantur in canonicos, nec ad præbendam.*
9. *Ut quicumque ſupradicta infra quindecim dies a publicatione contempſerit adimplere, ab officio beneficioque ſit ſuſpenſus: & a prælato cenſura notetur.*
10. *Ut prælato, qui omiſerit id exequi, aditus eccleſiæ ſit interdictus.*
11. *Ut epiſcopi beneficia gratis dent, & perſonis idoneis*, &c.
12. *Ut parochiales eccleſiæ adoleſcentulis, vel conſtitutis in minoribus ordinibus non tradantur.*
13. *De abbatum, monachorum, & canonicorum regularium diſciplina.*
14. *Ut venationes & negotiationes devitent.*
15. *Ut fræna, & alia hujuſmodi, deaurata non habeant.*
16. *De forma veſtimentorum quibus uti debent.*
17. *De materia eorundem.*
18. *Ut proprium non habeant.*
19. *Ut proprietarii in capitulo excommunicentur.*
20. *Ut nullus admittatur cum pacto aliquid dandi pro receptione.*
21. *Ut in cauſis alienis advocati non exiſtant.*
22. *Ut quæ in menſa ſuperſunt, pauperibus tribuantur.*
23. *Ut canonici regulares, amplas coronas portent; monachi, ampliſſimas.*
24. *Qualia illorum calceamenta eſſe debeant.*
25. *Nullus ab una eccleſia tranſeat ad aliam, neque ſint de multis eccleſiis.*
26. *Ut canonici regulares ſuperpelliceis ſemper utantur.*
27. *Ut nullus monachus vel canonicus regularis, ab aliqua eccleſia teneat aliquid pro præbenda.*
28. *Ut qui contra prædicta fecerint, ſint ab officio ſuſpenſi.*
29. *Ne religioſi uſurarios, excommunicatos interdictos, ad religionem, ſeu ſepulturam, vel alia ſacramenta accipiant.*
30. *Ut ponantur tres fratres in prioratibus, qui ſufficiunt tribus.*
31. *De prioratibus, qui tribus fratribus non ſufficiunt.*
32. *De pace ſervanda.*
33. *De eo qui admonitus a paciariis, juſtitiam facere noluerit.*
34. *De eo qui pacem fregerit.*
35. *De eo qui violatorem pacis receptaverit.*
36. *De eodem.*
37. *Ut juramentum pacis certis temporibus innovetur.*
38. *Ut a violatore pacis non tantum ſacramentum accipiatur, ſed pignora, vel propria perſona.*
39. *Ut fractura pacis utroque gladio quæratur.*
40. *De vaſſallo qui contra dominum rebellaverit.*
41. *Ut violatores pacis diebus dominicis excommunicentur.*
42. *Ut in principio Maji conveniant omnes majores paciarii.*
43. *Ut nova pedagia non imponantur.*
44. *Qui pedagium recipiunt, faciant vias publicas cuſtodiri.*
45. *Ne confratriæ fiant, niſi de voluntate dominorum locorum, & epiſcopi.*
46. *Ut ſint in ſingulis parochiis ſacerdotes, qui hæreticos eorumque fautores epiſcopo, & conſulibus, aut dominis, indicent.*

CAPUT I.

I. De veſtimentis epiſcoporum.

Quoniam propter incompoſitum habitum quorumdam regularium perſonarum & ſæcularium clericorum jam adeo laici ſcandalizantur, quorum frequenter nobis ſunt oblatæ querelæ, quod non ſolum in reverentia viros eccleſiaſticos habere contemnunt, verum etiam ipſos & eccleſias aggravant multipliciter & moleſtant, non credentes his clericis magis deferendum eſſe quam laicis, qui non ſolum a laicis, in habitu & alia converſatione non diſcrepant, verum in his & aliis ſe magis exhibent diſſolutos nos volentes prædictorum utilitatibus tam ſpiritualiter quam temporaliter providere, in ſynodo præſenti ſtatuimus, quin potius ſequentes antiqua ſtatuta canonica, diſtricte jubemus, ut quilibet archiepiſcopus vel epiſcopus talaribus veſtimentis & camiſia linea ſuper alios pannos extra domum ſuam, ſi pedes vadat, ſemper utatur. Et idem obſervet in domo cum curiam publice cum extraneis tenet. Chlamydem quoque talarem habeat ſuper ſcapulas conſutam more Romano, vel cum laqueis conſtrictam ſuper pectus: ita ut laquei ante pectus, palmi longitudinem non excedant.

II. De vita & honeſtate canonicorum, & aliorum qui de beneficio eccleſiaſtico vivunt.

Nullus canonicus cathedralis vel conventualis eccleſiæ, vel alius clerius de beneficio eccleſiaſtico vivens, frænis vel calcaribus deauratis utatur: nec frequenter curias, vel hoſpitia, vel colloquia mulierum, quod domuciare vulgariter appellatur: quia ex his ſolet multa diſſolutionis & laſciviæ materia exoriri.

III. De

ANNO CHRISTI 1214.

III. De veſtimentis eorumdem.

Nullus clericus cathedralis vel conventualis eccleſiæ, vel alius de beneficio eccleſiaſtico vivens, indumentis, vel caligis rubeis vel viridis coloris, vel manicis conſutitiis, vel capellis ferratis, vel annulo, vel cappa utatur manicata. Archidiaconi vero, decani, cantores, & alii qui in eccleſiis cathedralibus vel conventualibus obtinent perſonatus, ſuperiorem veſtem, ſive lanea ſit, ſive linea, clauſam habeant, & talarem. Quod & obſervari volumus a clericis curam habentibus animarum.

IV. De tonſura ſive corona eorumdem.

Statuimus inſuper, ut clericus cathe- Corr. alius. dralis vel conventualis eccleſiæ, vel alterius qui beneficio eccleſiaſtico vivit, talem tonſuram ferat, quæ gradum non habeat, ſed dirigatur in gyrum, ita quod capilli qui inter inferiorem & ſuperiorem raſuram remanent, propter ſuam rotunditatem merito poſſint dici corona.

V. Ut clerici uſuras non exerceant.

Item nullus talis clericus pignora pro mutuo recipiat, ut fructus pignorum lucrifaciat: nec alias uſuras vel negotiationes exerceat, cum hoc ſit in ſacris canonibus interdictum.

VI. De clericis non habentibus locum, vel beneficium eccleſiaſticum, qui habitum compoſitum non habeant.

Si vero clericus non habens locum, vel beneficium eccleſiaſticum, habitum ſuum uſque ad menſem non curaverit reformari, in eccleſia cathedrali lectionem, vel epiſtolam, vel evangelium ſolemniter legere non permittatur, nec ei beneficium eccleſiaſticum aſſignetur, donec habitum compoſitum ferat.

VII. Ne epiſcopi & clerici aves venatorias habeant aut geſtent.

Nec epiſcopus, nec clericus cathedralis vel conventualis eccleſiæ, vel alius clericus de beneficio eccleſiaſtico vivens, aves venatorias habeat in propria domo. Et ſi aliquando exeat cum laicis ad venandum gratia ſpatiandi, quod raro fieri expedit, propria manu hujuſmodi aves non portet.

VIII. Ne laici accipiantur in canonicos, nec ad præbendam.

Diſtricte quoque mandamus, quod in nulla eccleſia laici recipiantur in canonicos & in fratres, nec etiam ad præbendam canonicalem, quæ conſiſtit in pane & vino, & quibuſdam aliis, cum per hoc eccleſiæ multa damna proveniant.

IX. Ut quicumque ſupradicta infra quindecim dies a publicatione contempſerit adimplere, ab officio beneficioque ſit ſuſpenſus, & a prælato cenſuræ notetur.

Quia vero quidam propter divitias, & alii propter nobilitatem, nonnulli propter diuturnum abuſum quem ad excuſandas excuſationes in peccatis allegant, ſupradicta corrigere parvipendunt, hactenus tam a nobis quam ab aliis ſæpius requiſiti: quicumque ſupradicta vel eorum aliqua, infra quindecim dies poſtquam hoc mandatum eidem innotuerit, contempſerit adimplere; ſciat ſe uſque dum mandatum noſtrum impleverit, per noſtram ſententiam ab officio beneficioque ſuſpenſum. Quod & circa illum volumus obſervari, qui poſtquam ſemel mandatum noſtrum impleverit, venire præſumpſerit contra illud. Is autem qui juriſdictionem ordinariam obtinet ſuper eum, poſtquam ad notitiam ejus devenerit pertinacia contemptoris, ſupradictam ſententiam publicet, & eum faciat uſque ad ſatisfactionem condignam per cenſuram eccleſiaſticam obſervari.

X. Ut prælato qui omiſerit id exequi, aditus eccleſiæ ſit interdictus.

Quod ſi ipſe prælatus id omiſerit exequi infra octo dies poſtquam innotuerit ei; ex tunc ſibi ſciat per ſententiam noſtram, donec id exequatur, ingreſſum eccleſiæ interdictum.

XI. Ut epiſcopi beneficia gratis dent, & perſonis idoneis, &c.

Ad tollendam quoque detractionis cauſam & materiam ſcandali, quod contra archiepiſcopos & epiſcopos quotidie generatur, ſub atteſtatione Divini judicii archiepiſcopis & epiſcopis diſtricte præcipimus, ut beneficia eccleſiaſtica gratis & liberaliter, & idoneis perſonis aſſignent; & in ſua familia honeſtos clericos habeant, ut ſuper honeſtate ſua teſtimonium ei ferant; nec ſcienter excommu-

ANNO CHRISTI 1224.

—municatos, in casu a canonibus non permisso, ad colloquium, vel ad propriam mensam admittant. Ecclesias vero sui episcopatus in evectionum numero contra statuta Lateranensis concilii non aggravent; & cum ad eas vadunt, corrigant quæ fuerint corrigenda; nec pecuniam pro procurationis redemptione recipiant, quando eas non visitant.

Lateran. III. cap. 4.

XII. Ut parochiales ecclesiæ adolescentulis, vel constitutis in minoribus ordinibus non tradantur.

Item parochialium ecclesiarum curam adolescentibus, vel in minoribus ordinibus constitutis, contra tenorem Lateranensis concilii non concedant.

Ibid. c. 3.

XIII. De abbatum, monachorum, & canonicorum regularium disciplina

Quia vero nonnullis abbatibus & monachis, nec non & canonicis regularibus, multa fieri didicimus, quæ ab observantia dissonant regulari: præsentium vobis authoritate mandamus, ut nullus de consensu capituli sui, & ut meliora prospiciat, nisi alia concurrant quæ in canonibus continentur.

XIV. Ut venationes & negotiationes devitent.

Item tam abbates, quam priores, universi monachi, & canonici regulares, venationes & negotiationes prorsus devitent.

XV. Ut frænæ, & alia hujusmodi deaurata non habeant.

Item frænæ, pectoralia, & calcaria deaurata & deargentata non deferant, nec depictis sellis utantur.

XVI. De forma vestimentorum.

Item tunicas non habeant curtas, vel apertas ab anteriori, vel posteriori parte, sed longas & clausas.

XVII. De materia eorundem.

Item non utantur cappis, tunicis, vel pallis, de aliqua bruneta clara vel nigra, nec etiam stamine forti, seu cuniculis, vel etiam cameloto.

XVIII. Ut proprium non habeant.

Item nullus monachus, vel canonicus regularis proprium habeat, nec etiam de sui abbatis vel prioris licentia, cum ipsis hujusmodi dare licentiam non possint. Quod si aliquam obedientiam de sui majoris præcepto teneant, donec illa secundum loci consuetudinem expendantur, talis regularis non dicitur propter hoc, propium retinere. Unde firmiter inhibemus, ut in nullo monasterio, vel canonica regulari, certi reditus deputentur alicui monacho, vel canonico certa pecunia pro vestimentis detur, popter quod aliqua de perceptis ad tempus teneat, quia ex hoc datur materia proprium retinendi. Sed in omni monasterio, vel canonica regulari, certi reditus deputentur, de quibus per manus unius qui eos fideliter colligat, fratribus provideatur de vestimentis.

XIX. Ut proprietarii in capitulo excommunicentur.

Item mandamus, ut in quolibet monasterio, vel canonica regulari, diebus Dominicis proprietarii in capitulo excommunicentur.

XX. Ut nullus admittatur cum pacto aliquid dandi pro receptione.

Item præcipimus, ut nullus in canonicum vel monachum admittatur, cum aliqua conditione, vel pacto, per quod aliquid debeat pro receptione ejus dari.

XXI. Ut in causis alienis advocati non existant.

Item jubemus, quod nulli monachi, vel canonici regulares, in causis alienis advocati existant: nisi forte aliquis casus gravis necessitatis, vel magnæ utilitatis occurrat, ob quam ab episcopo qui forte regulari loco præest, vel ab abbate, vel priore, idem fieri forte mandetur, Quod si contra hoc fecerint, tam a judice quam a parte tanquam excommunicatus & infamis ab hujusmodi advocatione repellatur omnino.

XXII. Ut quæ in mensa superfunt, pauperibus tribuantur.

Mandamus insuper, ut ea quæ in mensa monachorum vel canonicorum de justitiis sunt in pane & vino vel pulmentis superfunt, nullus de servientibus alicui largiri præsumat, sed universa colligantur ab eo qui curam refectorii obtinet, & juxta ordinationem abbatis, vel prioris, pauperibus tribuantur.

For. justis, five

XXIII.

ANNO CHRISTI 1214.

XXIII. Ut canonici regulares amplas coronas portent; monachi ampliſſimas.

Item præcipimus, ut canonici regulares amplas coronas portent, & monachi ampliſſimas. Itaque duorum digitorum, vel trium, amplus ſit monachis circulus capillorum.

XXIV. Qualia illorum calceamenta eſſe debeant.

Item non habeant calceamenta cum nodulis, vel alias aperta, ſed ſint clauſa & alta calceamenta illorum.

XXV. Nullus ab una eccleſia tranſeat ad aliam; neque ſint de multis eccleſiis.

Item nullus monachus, vel canonicus cenſeatur, niſi propter majorem religionem, vel aliam juſtam cauſam a canonibus approbatam una eccleſia dimiſſa, ad aliam transferatur. Quia non poteſt unum pedem in una, & alium pedem in alia retinere, quia ex hoc multam diſſolutionis, contemptionis, & evagationis novimus materiam generari. Si qui autem jam facti ſunt monachi vel canonici regulares in diverſis eccleſiis; cogantur in illa eccleſia moram facere, in qua primo profeſſionem fecerunt, nec in aliis vocem aliquam habeant. Sed ſi alia in qua profeſſionem poſtea fecerunt, ſit arctioris religionis, liceat eis in illa remanere.

XXVI. Ut canonici regulares ſuperpelliceis ſemper utantur.

Item diſtricte præcipimus, ut canonici regulares ſuperpelliceis ſemper utantur, niſi propter infirmitatem, vel aliam neceſſitatem, de permiſſione ſuæ regulæ quando quoque eis id intermittatur.

XXVII. Ut nullus monachus, vel canonicus regularis ab aliqua eccleſia teneat aliquid pro præbenda.

Item canonicus regularis cappa nigra & clauſa, non viverita, & conſuta pellibus cum equitat, & in aliis locis, juxta regulam B. Auguſtini deferat reverenter.

XXVIII. Ut qui contra prædicta fecerint, ſint ab officio ſuſpenſi.

Item nullus monachus, vel canonicus regularis, a ſua, vel alia eccleſia, vel perſona eccleſiaſtica, eccleſiam vel aliquid aliud recipiat, vel teneat pro præbenda. Et ſi aliquid jam receperunt ſupradicto modo eccleſiam, vel aliquid aliud, eos mandamus hujuſmodi eccleſiis, vel beneficio, per eos ad quos pertinent, abſque qualibet dilatione privari.

ANNO CHRISTI 1214.

XXIX. Ne religioſi uſurarios, excommunicatos, interdictos, ad religionem, ſeu ſepulturam, vel alia ſacramenta accipiant.

Quicumque vero monachus, vel canonicus regularis, contra prædicta, vel aliquod prædictorum, ſcienter venire præſumpſerit; ſi abbas vel prior fuerit, oportet uſque ad ſatis factionem condignam juxta epiſcopi diœceſani arbitrium per noſtram ſententiam ab officio & adminiſtratione * ſuſpenſum. Si vero ſubditus ſit ſive ſit regularis canonicus, vel monachus donec congrue ſatisfecerit, juxta ſui abbatis arbitrium, ab officio noverit ſe ſuſpenſum, & ingreſſum eccleſiæ ſibi interdictum.

* *Forte*, manere ſuſpenſum. *H.*

XXX. Ut ponantur tres fratres in prioratibus, qui ſufficiunt tribus.

Cum adeo quorundam invaluerit religioſorum virorum cupiditas, ut uſurarios & etiam excommunicatos, ſeu nominatim interdictos, ad religionem ſeu ſepulturam vel alia ſacramenta recipiant, quod multæ eccleſiæ non modicum damnificantur: ne de cetero fiat, ſub interminatione anathematis prohibemus; & ſi factum fuerit, ad reſarcienda damnia ipſis eccleſiis compellantur; ſalvis apoſtolicæ ſedis privilegiis. Cum monaſteria & canoniæ regulares, prioratus ſeu obedientias habeant, & in ipſis ſingulos fratres ponere conſueverint, qui ibidem regulariter vivunt, & quandoque ab uno conſumitur de quo poſſit pluribus provideri: ſtatuimus, ut ſi talis fuerit prioratus in quo tres fratres valeant comorari, tres ad minus fratres ponantur ibidem, & unus ex eis prior fiat, qui curam omnium habeat.

XXXI. De prioratibus qui tribus fratribus non ſufficiunt.

Si vero tot fratribus non ſufficit prioratus, cum pauciores vix poſſent regulariter vivere, duæ vel tres eccleſiæ juxta arbitrium epiſcopi, ubi præeſt epiſcopus, vel abbatis, ſeu propoſiti, ubi non præeſt epiſcopus, jungantur in unum, & illi priori qui inſtituetur, reſpondeant. Et idem prior in illis eccleſiis in quibus non ſunt fratres, per ſeculares capellanos miniſtret.

ANNO CHRISTI 1214.

XXXII. De pace servanda.

Quoniam in præsenti concilio agitur de negotio Jesu Christi, qui pacis est author, quædam super observatione pacis duximus statuenda, quæ volumus firmiter observari. Si quis pacem infra quindecim dies postquam a diœcesano archiepiscopo, vel episcopo, viva voce, vel per litteras, seu per nuncium fuerit requisitus, jurare noluerit: ad id ecclesiastica censura cogatur, & ipse sit extra pacem, & homines ejus si ei faverint; si vero ei favere noluerint, sed esse velint in pace, & adesse paci contra violatores ejus, admittantur. Si quis pacem intrare noluerit, & querelam de alieno fecerit,**** in pace non audiatur a pace, donec pacem juraverit: ipse tamen alii respondere compellatur.

XXXIII. De eo qui admonitus a paciariis, justitiam facere noluerit.

Qui commonitus a paciariis, infra quindecim dies justitiam ad cognitionem paciariorum facere vel firmare noluerit: episcopus eum excommunicet, & de pace dejiciat, & terram ejus interdictos supponat. Quod si & homines sui ei faverint, post quatordecim dies ejiciantur a pace, & restituatur eis compensum, si quid dederunt; sed si homines ipsi velint mandatis pacis parere, dimittantur in pace.

XXXIV. De eo qui pacem fregerit.

Si aliquis pacem fregerit, & intraverit postea cum forifacto, vel sine forifacto in civitatem, castrum, vel villam: dominus vel rectores ipsius loci, postquam hoc sciverint, capiant eum, & tamdiu teneant, vel paciariis adsignent, donec satisfecerit de violatione pacis. Alioquin locus ipse emendet fracturam pacis. Qui totum castrum habet, vel partem castri contra violatorem pacis, & contra consortem suum: paciariis cum episcopus fuerit assignet. Et propter hoc aliquod damnum passus fuerit, qui voluntatem * pacis, pax debet eum manu tenere, & damnum quod passus est propter pacem emendare. Et * si duo sunt domini alicujus castri & villæ, & alter illorum pacem fregerit, homines illius interdicto subjiciantur.

* *Adde* si.

XXXV. De eo qui violatorem pacis receptaverit.

Qui violatorem pacis scienter receptaverit, excommunicetur, & ejiciatur de pace, donec satisfaciat. Itaque etiam pater teneatur pro filio, qui pacem violat: dummodo sit in sua potestate, & obediens ei fuerit usque ad illam horam quando pacem violavit.

ANNO CHRISTI 1214.

XXXVI. De eodem.

Si exercitus contra violatores pacis collectus fuerit, & de loco ubi congregatus est se moverit: violator pacis non audiatur, nisi resarciat expensas factas in bobus & aliis, quæ pertinent ad agriculturam, & etiam in strata. Nullus pignoret alium pro alio etiam pro certo debito, nec pro alia causa, nec homines sui debitores creditor pignoret, nisi pro eo quod domino suo de jure præstare tenetur. Et nisi post datam licentiam a paciariis, quam ipsi præstare debent, postquam eis constiterit quod in loco in quo est suus debitor, creditor ipse justitiam habere non potest.

XXXVII. Ut juramentum pacis certis temporibus innovetur.

Item statuimus, ut quilibet laicus, & quilibet nobilis, infra quindecim dies postquam requisitus fuerit, pacis innovet juramentum, & de cetero juramentum pacis de quinquennio in quinquennium renovetur.

XXXVIII. Ut a violatore pacis non tantum sacramentum accipiatur, sed pignora, vel propria persona.

A violatore pacis firmantis, vel sacramentum solum nequaquam recipiatur, sed pignora, vel persona propria, in bona custodia juxta paciariorum arbitrium retineatur.

XXXIX. Ut fractura pacis utroque gladio quæratur.

Si pax fracta fuerit, ab iis qui sunt intra terminos pacis, debet pax fracturam pacis quærere utroque gladio; & si non poterit recuperare, debet emendare de compenso vel de nova collecta: de quo compenso, seu nova collecta, si compensum non sufficit, debent expensæ fieri equitibus qui cum armis pacem sequuntur.

XL. De vassallo qui contra dominum rebellaverit.

Si qui vassalli, vel homines aliorum, propria temeritate insurgant contra

tra dominos ſuos, vel rebellaverint, ni- ANNO CHRISTI 1214.
ſi admoniti a paciariis a ſua præſumptione deſtiterint, pax adſiſtat dominis contra eos.

XLI. Ut violatores pacis, diebus Dominicis excommunicentur.

Violatores pacis ſingulis diebus Dominicis excommunicentur, & in ſero poſt veſperas campanæ omnes per civitatis villas & caſtra in eorum deteſtationem pulſentur.

XLII. Ut in principio Maii conveniant omnes majores paciarii.

Statuimus inſuper, ut ſingulis annis in principio Maii conveniant majores paciarii, & querimonias pacis expediant; & ſi aliquis articulus dubitationis occurrat, illum prout viderint expedire declarent.

XLIII. Ut nova pedagia non imponantur.

Præterea ſub interminatione anathematis prohibemus, ne nova pedagia imponantur, vel augmententur antiqua, nec hi qui conſueverunt pedagia juſta recipere, in aliis locis illa recipiant, mutatis locis antiquis, ſicut quoſdam novimus jam feciſſe.

XLIV. Qui pedagium recipiunt, faciant vias publicas cuſtodiri.

Barones & domini locorum, ſeu aliæ perſonæ quæ pedagium recipiunt ſtratas publicas in diſtrictu ſuo fideliter faciant cuſtodiri: & ſi forte mercatores, ſeu alii viatores, in illius diſtrictu qui pedagium receperit, damnum per violentiam paſſi fuerint, is cujus eſt pedagium, ſi eum qui violentiam fecit poteſt diſtringere cum auxilio pacis, eum diſtringat. Alioqui temdiu eum prohibeat per cenſuram eccleſiaſticam & alio modo pedagium recipere, donec de damno fuerit ſatisfactum.

XLV. Ne confratriæ fiant, niſi de voluntate dominorum locorum, & epiſcopi.

Quia propter conjurationes & conſpirationes quæ confratriæ vocantur in civitatibus, villis, & caſtris, quandoque multa diſcordiæ materia ſuſcitatur: præſens ſynodus ſub anathematis interminatione conſtituit, ut in civitatibus, villis, & caſtris, non fiant de cetero confratriæ, niſi de voluntate dominorum locorum ipſorum, & diœceſani epiſcopi, propter urgentem neceſſitatem & evidentem utilitatem id fiat. De his autem confratriis quæ hactenus factæ ſunt, & de quibus querelam audivimus, cauſa cognita, quod juſtum fuerit faciemus. ANNO CHRISTI 1214.

XLVI. Ut ſint in ſingulis parochiis ſacerdotes, qui hæreticos eorumque fautores, epiſcopo & conſulibus, aut dominis, indicent. An. 1209.

Item capitulum ſtatuti Avinionenſis concilii innovantes, ſub diſtricti anathematis interminatione præcipimus, ut archiepiſcop. & epiſcopus in ſingulis parochiis ſuis, tam in civitate quam extra, unum ſacerdotem, & duos vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures, ſi opus fuerit, juramenti religione coſtringant: quod ſi quos ibi repererint hæreticos, credentes, fautores, vel receptores, vel defenſores eorum, ipſi archiepiſcopo, vel epiſcopo, & conſulibus civitatum, & dominis locorum, ſeu bajulis eorundem, cum omni ſtudueant feſtinantia intimare, & eos puniant ſecundum canonicas & legitimas ſanctiones nihilominus bona ipſorum omnia confiſcantes.

ADDITIO

AD CONCILIUM MONSPELIENSE.

G. C. Concilium hoc, anno MCCXIV. attribueram uti & St. Baluzius v. cl. in editione ſua, quæ poſt perfectam noſtram prodiit: ex qua intellexi conſequenti anno fuiſſe tribuendum. Ibi enim annus quidem MCCXIV. adſcribitur, & dies vi. Id. Januarias. Erat igitur tum Gallicanus quidem annus MCCXIV. cum anni exordium a Paſcha Galli ducerent: Julianus vero, ſive Romanus, ad quem exigenda tempora ſunt, jam cœperat a Calendis Januar. labi decimus quintus. Ex Coſſartii Append. Tom. XI.

Quid editioni Baluzianæ accedere poſſit ex noſtra, quivis alius exiſtimet: ego, quæ nobis iſta ſuppeditat, hic profero.

PETRI LEGATI EPISTOLA AD Arnaldum archiepiſcopum Narbonenſem.

Concilium quatuor provinciarum apud Montempeſſulanum indicit.

Petrus ſervus crucis Chriſti, Divina miſeratione, tituli S. Stephani in Cœlio monte presbyter cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, venerabili per Dei gratiam archiepiſcopo Narbonenſi, apoſtolicæ ſedis legato, ſalutem in Domino.

CUm ex injunctæ nobis legationis officio teneamur generaliter omnium eccleſiarum immo totius Chriſtianitatis in regno Franciæ, majoribus præſertim neceſſitatibus ſubvenire: illuc præcipue in auxilium nos præparare convenit, ubi pax & fides catholica periiſſe, & corporum & animarum pariter deſtructio invaluiſſe, a multis retroactis temporibus dinoſcuntur. Hac igitur conſideratione inducti & zelo fidei commoti, tantæ miſeriæ compatientes, ſuper omnia nobis neceſſarium eſſe videtur, & ſine quo propoſitum noſtrum adeo commode proveni-

nire non posſit, ut ad reformandam & confir- ANNO CHRISTI 1214. mandam fidem catholicam locis in quibus omnino defecit, vel periclitari videtur, omnio pere omnique ſtudio laboremus: maxime cum principes & barones, & fere univerſum populum ad hoc perficiendum pronum intelligamus & voluntarium..... Divina inſpiratione commotos, nos ad hoc tam ſanctum negotium perficiendum precibus excitantes. Non enim convenit ſanctæ eccleſiæ aut Chriſtianitati, ſanctum Chriſti negotium contra Albigenſes & Toloſanos hæreticos, tot & tantis Divinis promotum miraculis, imperfectum poſt terga relinquere, cum jam ſit per Dei gratiam in portu debitæ conſummationis.

Et cum pluribus partibus quatuor archiepiſcopatuum, ſcilicet Bituricenſis, Narbonenſis, Occitanenſis, Burdegalenſis, peſtem hæreticam conſtet nondum penitus extirpatam, non immerito timetur, & jamdiu confirmatis in fide periculum, & in noviter converſis recidivum. Omiſſis igitur interim quampluribus magnis & arduis ſantæ eccleſiæ negotiis in Francia, deliberatione præhabita diligenti, de multorum bonorum virorum & prudentum conſilio, ac principum, baronum, militum, tam cruceſignatorum quam aliorum, ad prædicta & alia tractanda ac peragenda, *quam ad deſtructionem omnium hæreticorum, & eorundem credentium, fautorum, defenſorum, & utilitatem & commodum univerſalis eccleſiæ, pertinere videntur, proponimus celebrare concilium cum prælatis quatuor prædictarum provinciarum, & aliis bonis viris, ſecundum quod videbitur expedire. Locum autem concilii elegimus competentem apud Montempeſſulanum: tum pro eo quod ſatis propinqua eſt civitati Toloſæ, quæ caput & ſentina eſſe dinoſcitur totius malitiæ hæreticæ pravitatis: tum propter opulentiam loci, & amplitudinem tantæ multitudini neceſſariam: tum etiam propter ſecuritatem.

Corr. quæ

Quare vobis cum omni devotione mandamus, ut huic concilio perſonaliter interſitis omnibus poſtpoſitis, epiſcopos, abbates, archidiaconos & alios quos expedire videritis de provincia veſtra, tam authoritate veſtra, quam noſtra, citetis, ut ad prædictum concilium, omni cauſa & occaſione poſtpoſitis, perſonaliter accedant.

Datum Remis VII. Idus Decembris.

CANONES.

HÆc ſunt ſtatuta edita apud Montempeſſulanum in concilio quod ibi habuit dominus Petrus, tituli S. Stephani in Cœlio monte presbyter cardinalis & apoſtolicæ ſedis legatus, una cum pluribus archiepiſcopis & epiſcopis, & aliis eccleſiarum prælatis & principibus: an. ab Incarnatione Domini MCCXIV. die Mercurii poſt Epiphaniam, VI. Idus Januarii.

Sequuntur canones, editi pag. 91. & ſequentibus quorum canonum quia non eadem eſt, quæ in noſtra editione, diſtinctio, idcirco eorum ordinem, repræſentamus.

I. II. III. IV. *ut in noſtra editione.*

V. Item nullus clericus taliter pignora pro mutuo recipiat, ut fructus pignorum ſuos faciat, *&c.*

VI. VII. VIII. *ut in editione noſtra, pag. 92.*

IX. Quia vero quidam, *&c. complectitur nonum & decimum editionis noſtræ.*

X. Ad tollendam quoque, *&c. Idem eſt atque noſter undecimus.* ANNO CHRISTI 1214.

XI. Item parochialium, *&c. Nobis* XII. *Qui vero eſt noſter* XIII. *omnino in Baluziana editione deeſt.*

XII. XIII. *Idem qui in editione noſtra*, XIV. XV.

XIV. *Complectitur noſtros* XVI. XVII. *non tamen omnino integros. In noſtro* XVII. *pro* pallis, *corrige* palliis.

XV. *Idem atque noſter* XVIII. *ſed multo noſter amplior.*

XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. *Iidem, qui nobis*, XIX. *& quatuor conſequentes. Sed in noſtro* XXII. *ubi legitur* ſunt in pane, *forte corrigendum*, ſive in pane. *Item noſtri* XXIII. *ſic finem corrige.* Ita quod duorum digitorum, vel trium ad plus, ſit, *&c. Noſter autem* XXIV. *plane deeſt editioni Baluzianæ.*

XXI. Item nullus monachus, *&c. Eſt nobis* XXV. *noſter eſt paulo amplior. Sed ejus initium ſic emenda* Item nullus monachus, vel clericus regularis, niſi propter, *&c.*

XXII. XXIII. ſunt nobis XXVI. XXVII. In poſteriori *ſi corrige*, capam nigram, *&c.*

XXIV. *Complectitur noſtros* XXVIII. XXIX.

XXV. *Eſt pars noſtri* XXX. *uſque ad* privilegiis.

XXVI. Cum monaſteria, &c. *Eſt pars ſecunda noſtri* XXX. *& complectitur præterea totum* XXXI.

XXVII. *Complectitur noſtrum* XXXII. *& ſequentes duodecim, qui nonnulla continent, quæ apud Baluzium deſunt. In noſtro* XXXVIII. *ubi* firmantis, *lege*, firmantia. *In* XLI. *ſic corrige* civitates, villas, & caſtra.

XXVIII. Quia propter conjurationes, *&c. Ut noſter* XLV.

XXIX. Item capitulum, *&c. U noſter* XLVI. *Sed noſter ille canon eſt mutilus extrema parte: quæ ſic habetur in Baluz. editione*

Si vero præfati conſules, & domini locorum, ſeu bajuli eorundem, a diœceſanis epiſcopis requiſiti, in hoc fuerint negligentes vel remiſſi, ſeu etiam contemptores; volumus, ut ipſarum perſonæ excommunicationi, & terræ interdicto eccleſiaſtico ſupponantur. Sancimus præterea, eidem Avenionenſi concilio inhærentes, ut ſi præfati conſules, & domini locorum, ſeu bajuli eorundem, qui, ut prædictum eſt, negligentes inventi fuerint in hoc Dei obſequio, caſtra quædam vel poſſeſſiones ab eccleſiis noſcuntur habere, ea perdant propter ingratitudinem & indevotionem ſuam, & ad ipſas eccleſias redeant pleno jure. Ad hæc adicimus, quod fautores, receptatores, vel defenſores hæreticorum, cuntoſque qui præfatis hæreticis patrocinium præſtiterint vel favorem, ad fovendam in eiſdem locis hæreticam pravitatem ſimili decernimus ſententiæ ſubjacere, parique cum ipſis hæreticis pœna feriri.

XXX. In fine ſtatuimus, præfacta ſtatuta in præſenti concilio edita, publicari per omnes diœceſes & eccleſias parochiales, ne quis ignorantiæ vitium

poſſit

ANNO CHRISTI 1215.

possit prætendere: & per singulos annos relegi in eisdem ecclesiis, semel aut pluries secundum ordinationem episcoporum diœcesanorum: & nihilo minus annis singulis relegi in synodis diœcesanis.

Datum apud Montempessulanum, die Mercurii post Epiphaniam, anno ab Incarnatione Domini MCCXIV. VI. Idus Januarii.

CONCILIUM BITURICENSE

A Roberto cardinale sedis apostolicæ legato indictum anno MCCXV.

Cossar. Append. m. XI.

De hoc indicto, at non celebrato concilio, ita continuator Roberti S. Mariani monachi, ad annum MCCXV. Robertus *inquit*, S. Stephani in monte Cœlio presbyter cardinalis, cum jam fere per biennium ob negotium crucis Franciam peragrasset, & propter temeritatem suam omnibus se fecisset exosum: tandem concilium apud Bituricas convocavit. Tunc episcopi Franciæ appellarunt, viri improbi impetum formidantes: quem postea Romæ in generali concilio vehementissime reddidere confusum: adeo quod dominus papa multiplices dicti cardinalis excessus a prælatis Franciæ sibi petiit relaxari.

☞ CONCILIUM RIGENSE

ANNO CHRISTI MCCXV.

Divisio proventuum Estoniæ jam baptizatæ In tres partes.

Gruber igin. Liniæ sacræ civilis. ert P. Johus Hartzm ad tom. pag. 574. cil. Germ.

Convenerunt seniores Rigensium cum episcopis: Alberto Livoniæ, & Theoderico Estoniæ, & Patribus militiæ (Christi) considerantesque bellum Ruthenorum sibi forte imminere, divisionem quamdam fecerunt super omnibus provinciis Estoniæ per Livoniensem ecclesiam subjugatis ac baptizatis: describentes ecclesiæ Livoniensi & episcopo Rigensi, tertiam partem proventuum omnium ac tributorum de Estonia provenientium; ut sicut laborum & bellorum, sic etiam consolationum particeps existeret, dariam partem Estiensi episcopo; tertiam vero fratribus militiæ Christi, pro laboribus & expensis suis adjudicabant.

CONCILIUM LATERANENSE IV.

GENERALE.

SUB INNOCENTIO IV.

SUMMO PONTIFICE.

HISTORIA EJUSDEM CONCILII.

ilielmus rensis de lo sacro, o 1. cap. & sentibus. Vilielmus almesbus de re Anglicis ro 4. c. 2. alii.

Urbanus secundus pontifex in Claromontano satis frequenti concilio, gravi oratione valde conquestus est, Hiersolymitanam regionem, in qua Christus dominus sanguinem vitamque nostra causa profudit, ceteraque sancta illa loca ejusdem Redemptoris nostri consecrata memoria, magno cum Christiani nominis dedecore in Saracenorum manus pervenisse. Quare Christianus reipublicæ reges, principes, ceterosque Christianos adhortatus est, ut conjunctis viribus sanctam illam provinciam ex hostium manibus eriperent, & quamprimum ad sacrum bellum se accingerent. Ita hæc pontificis oratio illorum animos incendit, ut pene dicto citius militum undique ad trecenta millia sub diversorum principum ductu coacta sint: ac militari amictu cruce insignito, ut sese ostenderent pro Christo domino bellum gerere, Antiochiam primum, mox finitimas regiones, postremo Hierosolymam ipsam, ut permagno labore, ita ingenti gloria sint adepti: creato itidem in Hierosolymitana urbe & ditione rege Gottifredo strenuissimo duce, omnium qui aderant principum consensu. Regnatum est Hierosolymis nonaginta circiter annos: ac per id tempus summi Romani pontifices officio suo ac muneri in eo regno tuendo, ac Saracenis procul arcendis, non defuere. Verumtamen effici non potuit, quo minus, Guidone rege capto, Urbano tertio pontifice Hierosolyma a Saracenis occuparetur. Cui pontifici cum Gregorius octavus successisset: is impiger, reges, principes, populosque Christianos omnes excitat cum litteris, tum legatis, atque ad Hiersolymam recuperandam urget. Idem præstiterunt qui post eum pontifices fuerunt: sed permulta acciderunt,

Rogerus annalium Anglicarum parte posteriori, Wilielmus Neubrigensis lib. 3. c. 20.

ANNO CHRISTI 1215.

runt, quæ ſacro huic bello impedimentum attulere. Innocentius tertius, vir doctrina & moribus inſignis, ubi pontificatum iniit, Hieroſolymæ recuperationi animum adjecit. Et vero in magnam ſpem venit, fore ut voti compos fieret, cum ſuo tempore Latini aliqui principes, expugnata Conſtantinopoli, Græciam ipſam ſuo imperio ſubjeciſſent, & Balduinus Flandriæ comes Conſtantinopolitanus imperator eſſet electus: idemque curam adhibuit, ut Græci diuturno ſchiſmate ab eccleſia catholica ſejuncti, ad Romanæ eccleſiæ obedientiam reverterentur. Quamobrem pontifex, & litteris & legatis miſſis, omnes ad ſacrum hoc bellum cohortatus eſt. Cumque magnopere optaret Innocentius tum Hieroſolymitanæ urbis recuperationem, tum univerſæ eccleſiæ reformationem, ſanctorum patrum veſtigia ſecutus, generale indixit concilium: in quo & depravati mores corrigerentur, & hæretici damnarentur, & principes ac populi ad ſacram hanc expeditionem adducerentur. Scripſit igitur omnibus patriarchis & epiſcopis biennio ante concilii celebrationem, ut ad illud accederent. Scripſit quoque imperatori & regibus, ut ipſi quoque oratores ad ſynodum deſtinarent. Cogitur itaque Romæ in Lateranenſi eccleſia ſatis magnum concilium: de quo abbas Urſpergenſis, qui eo tempore floruit, hæc habet: *Anno ab incarnatione Verbi* 1215. *celebrata eſt ſancta univerſalis ſynodus Romæ in eccleſia Salvatoris, quæ Conſtantiniana vocatur, menſe Novembri, præſidente domino Innocentio papa tertio: pontificatus ejus anno* 18. *In qua fuerunt epiſcopi* 412. *Inter quos extiterunt de præcipuis patriarchis duo, videlicet Conſtantinopolitanus, & Hieroſolymitanus: Antiochenus autem gravi languore detentus, venire non potuit; ſed miſit pro ſe vicarium Antheradenſem epiſcopum. Alexandrinus vero, ſub Saracenorum dominio conſtitutus fecit quod potuit, mittens pro ſe diaconum ſuum Germanum. Primates autem & metropolitani* 71. *Ceterum abbates & priores ultra octingentos, archiepiſcoporum vero, & epiſcoporum, abbatum, & priorum, & capitulorum abſentium procuratorum non fuit certus numerus comprehenſus. Legatorum vero regis Siciliæ in Romanorum imperatorem electi, imperatoris Conſtantinopolitani, regis Franciæ, regis Angliæ, regis Hungariæ, regis Hieroſolymitani, regis Cypri, regis Aragoniæ, necnon & aliorum principum, & magnatum, civitatum, aliorumque locorum ingens fuit multitudo.* Hæc Urſpergenſis. In quo concilio primum explicata eſt catholica fides contra varios hæreticorum errores. Damnatus liber Joachim abbatis in Petrum Lombardum de unitate ſanctiſſimæ Trinitatis. Damnatum quoque dogma perverſum impii Almarici, de quo fuſius Vincentius Bellovacenſis. Multa de hæreticis coercendis, ac puniendis, ac de Græcis, qui ad catholicam fidem reverterant, ſtatuuntur. Item pleraque alia catholicæ eccleſiæ valde utilia, quæ omnia capitibus ſeptuaginta diſtincta ſunt, ac in Gregorii noni decretalium collectione continentur. Poſtremo, pro recuperatione terræ ſanctæ, multæ indulgentiæ & privilegia conceſſa ſunt ad ſacrum illud bellum euntibus. Ad ſubſidium bello conferendum omnes cohortatus. Atque ipſe cum cardinalibus, ceteriſque prælatis, non exiguam vim pecuniæ collaturum ſe eſſe promiſit. Tum excommunicat quoſcumque, qui arma, naves, aut auxilia quævis Saracenis ſuppeditant. Præcipit demum, ut pax in Chriſtiano orbe toto, ſaltem per quadriennium, conſervetur.

Abbas Urſpergenſis in chronico.

Vincentius Bellovacenſis, lib. 29. hiſtoriæ c. 65. & 91. & alii.

Innocentius in epiſtola indictionis concilii.

Vincentius lib. 30. cap. 64.

Lib. 29. cap. 107.

EPISTOLÆ
INNOCENTII PAPÆ III.

Ad hoc concilium ſpectantes,

Univerſis Chriſti fidelibus per Moguntinam provinciam conſtitutis.

QUia major nunc inſtat neceſſitas, quam unquam inſtiterit, ut terræ ſanctæ neceſſitatibus ſuccurratur, & de ſuccurſu ſperatur major, quam unquam provenerit, utilitas proventura: ecce reſumpto clamore, clamamus ad vos, & pro illo clamamus, qui moriendo, voce magna clamavit in cruce, factus obediens Deo Patri uſque ad mortem crucis, clamans, ut nos ab æternæ mortis eriperet cruciatu. Qui clamat etiam per ſe ipſum, & dicit: *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me:* ac ſi diceret manifeſtius: Qui vult me ſubſequi ad coronam, me quoque ſubſequatur ad pugnam, quæ nunc ad probationem proponitur univerſis. Poterat enim omnipotens Deus terram illam, ſi vellet omnino defendere, ne in manus traderetur hoſtiles. Poſſet & illam, ſi vellet, de manibus hoſtium facile liberare, cum nihil poſſit ejus reſiſtere voluntati. Sed cum jam ſuperabundaſſet iniquitas, refrigeſcente caritate multorum: ut fideles ſuos a ſomno mortis ad vitæ ſtudium excitaret, agonem illis propoſuit, in quo fidem eorum velut aurum in fornace probaret, occaſionem ſalutis, immo ſalvationis cauſam præſtando: ut, qui fideliter pro ipſo certaverint, ab ipſo feliciter coronentur; & qui ei noluerint in tantæ neceſſitatis articulo debitæ ſervitutis impendere famulatum, in noviſſimo diſtricti examinis die juſtam mereantur damnationis ſententiam ſuſtinere. O quanta jam provenit utilitas ex hac cauſa: quam multi converſi ad pœnitentiam pro liberatione terræ ſanctæ mancipaverunt ſe obſequio Crucifixi, & quaſi per agonem coronam gloriæ ſunt adepti, qui forte in ſuis iniquitatibus periiſſent, carnalibus voluptatibus & mundanis illecebris irretiti! Vetus eſt hoc artificium Jeſu Chriſti, quod ad ſuorum ſalutem fidelium diebus iſtis dignatus eſt innovare. Si enim aliquis rex temporalis a ſuis hoſtibus ejiceretur de regno, niſi vaſſalli ejus pro eo non ſolum res exponerent, ſed perſonas, nonne, cum regnum recuperaſſet amiſſum, eos velut infideles damnaret, & excogitaret in eos inexcogitata tormenta, quibus perderet male malos? ſic & rex regum, dominus Jeſus Chriſtus, qui corpus & animam, & cetera vobis contulit bona, de ingratitudinis vitio & infidelitatis crimine vos damnabit, ſi ei quaſi ejecto de regno, quod pretio ſui ſanguinis comparavit, neglexeritis ſubvenire. Sciat ergo ſe culpabiliter durum & dure culpabilem, quicumque in hoc neceſſitatis articulo ſuum negaverit obſequium Redemptori. Nam ſi quis ſibi vel modicum quid hæreditatis paternæ ſentiret dure ablatum: mox ſecundum morem mundanum totis viribus laboraret, ut ſuam vindicaret injuriam, & violentiam propulſaret; nec rebus parceret nec perſonis, donec ex toto recuperaret amiſſum. Quomodo ergo poterit excuſari qui nec mediocriter laborare ſtuduerit pro punienda ſui Redemptoris offenſa & ejus injuria ulciſcenda, dum parcendo rebus & perſonis impe-

Ex ro Epiſtola Innocen III. Li 28.

Matth. Marc. Matth. Luc. 9.

ANNO CHRISTI 1215.

pedit, ne locus recuperetur passionis & resurrectionis Dominicæ, in quo Deus rex noster ante sæcula salutem in medio terræ dignatus est operari? Quomodo etiam secundum præceptum Divinum diligit proximum suum sicut seipsum, sicut scriptum est, qui scit fratres suos, fide ac nomine Christianos, apud perfidos Saracenos ergastulo diri carceris detineri, ac jugo deprimi gravissimæ servitutis; & ad liberationem eorum, efficacem operam non impendit, transgrediendo illius naturalis legis mandatum, quod Dominus in evangelio declaravit: *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* An forte nescitis quod apud illos multa millia Christianorum in servitute ac carcere detinentur, qui tormentis innumeris cruciantur? Et quidem omnes pene Saracenorum provincias, usque post tempora sancti Gregorii, Christiani populi possederunt: sed extunc quidam perditionis filius Machomettus pseudopropheta surrexit, qui per sæculares illecebras & voluptates carnales multos a veritate seduxit. Cujus perfidia, etsi usque ad hæc tempora invaluerit, confidimus tamen in Domino, qui jam fecit nobiscum signum in bonum, quod finis hujus bestiæ appropinquat, *cujus numerus*, secundnm Apocalypsim Joannis, *intra sexcenta sexaginta sex clauditur*: in proximo finietur per operationem Spiritus septiformis, qui caritatis igne corda fidelium hactenus frigescentia reaccendet: ex quibus jam pene sexcenti sunt anni completi. Certe propter * priores injurias grandes & graves Redemptori nostro pro nostris offensis a perfidis Saracenis illatas, nuper in monte Thabor, ubi discipulis suis futuræ glorificationis speciem demonstravit, iidem perfidi Saraceni quamdam munitionis arcem in confusionem Christiani nominis erexerunt: per quam civitatem Acon sibi valde vicinam de facili cogitant occupare, ac deinde sine omni contradictionis obstaculo residuum terræ hujus invadere, cum sit viribus & opibus pene penitus destituta. Eapropter igitur, dilectissimi filii, dissensiones & æmulationes fraternas in pacis & dilectionis fœdera commutantes, accingimini ad obsequium Crucifixi: non dubitantes pro illo res exponere ac personas, qui pro vobis animam suam posuit, & sanguinem suum fudit; certi pariter & securi, quod si vere pœnitentes fueritis, per hunc temporalem laborem, quasi quodam compendio, ad requiem pervenietis æternam. Nos enim de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum apostolorum Petri & Pauli authoritate confisi, ex illa quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atque solvendi contulit potestate, omnibus, qui laborem istum in propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccatorum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confessi, veniam indulgemus, & in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis, juxta facultatem & qualitatem suam, viros idoneos destinaverint, & illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis assumptæ peregrinationis laborem impenderint, plenam suorum veniam concedimus peccatorum. Hujus quoque remissionis volumus & concedimus esse participes juxta quantitatem subsidii, & devotionis affectum, omnes qui ad subventionem ipsius terræ de bonis suis congrue ministrabunt. Personas quoque ipsorum, & bona, ex quo crucem assumpserint, sub sancti Petri & nostra protectione suscipimus: nec non & sub archiepiscoporum, & episcoporum, & omnium prælatorum ecclesiæ Dei defensione consistant, statuentes ut, donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra maneant, & quieta consistant. Quod si quisquam contra præsumpserit, per ecclesiarum prælatos, appellatione postposita, censura ecclesiastica compescatur. Si qui vero proficiscentium illuc, ad præstandas usuras juramento tenentur adstricti: creditores eorum per ecclesiarum prælatos, ut remittant eis præfatum juramentum, & ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit usurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandamus. Judæos vero ad remittendas ipsis usuras per sæcularem compelli præcipimus potestatem: & donec illas remiserint, ab universis Christi fidelibus, tam in mercimoniis, quam in aliis, per excommunicationis sententiam eis omnino communio denegetur. Ut autem terræ sanctæ subsidium divisum in plurimos facilius impendatur, obsecramus omnes & singulos, per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, unum solum verum, unum æternum Deum postulantes vice Christi pro Christo, ab archiepiscopis, & episcopis, abbatibus, & prioribus, & tam cathedralium quam conventualium ecclesiarum capitulis, & clericis universis, nec non civitatibus, villis, & oppidis, competentem numerum bellatorum cum expensis ad triennium necessariis secundum proprias facultates. Et si ad hoc, unum quodlibet non suffecerit, plura conjungantur in unum: quia pro certo speramus, quod personæ non deerunt, si expensæ non desint: postulantes hoc ipsum a regibus, & principibus, comitibus, & baronibus, aliisque magnatibus, qui forsitan per se ipsos personaliter non accesserint ad obsequium Crucifixi. A civitatibus vero maritimis navale subsidium postulamus. Et ne aliis onera gravia & importabilia imponere videamur, quæ digito nostro movere nolimus: protestamur veraciter coram Deo, quia quod ab aliis exigimus faciendum, hoc ipsi prompto animo faciemus. Clericis autem ad hoc negotium necessariis providimus indulgendum, ut, omni contradictione cessante, beneficiorum suorum proventus propter hoc valeant usque ad triennium pignori obligare. Quia vero subsidium terræ sanctæ multum impediri vel retardari contingeret, si ante susceptionem crucis examinari quemlibet oporteret, an esset idoneus, & sufficiens ad hujusmodi votum personaliter prosequendum: concedimus, ut, regularibus personis exceptis, suscipiant quicumque voluerint signum crucis, ita quod, cum urgens necessitas aut evidens utilitas postulaverit, votum ipsum de mandato apostolico possit commutari, aut redimi, vel differri. Et propter eamdem causam, remissiones & indulgentias hactenus a nobis concessas in Hispaniam contra Mauros, vel contra hæreticos in Provinciam, revocamus: maxime cum illis concessæ fuerint ad tempus, quod jam ex toto præteriit; & istis, ob causam quæ iam ex majore parte cessavit; utroque negotio per Dei gratiam adeo provecto, ut vehementem instantiam non requirat; & si forte requireret, nos ingruenti necessitati respicere curaremus: Concedimus tamen, ut hujusmodi remissiones & indulgentiæ apud Provinciales remaneant & Hispanos.

Ceterum quia cursarii & piratæ nimis impediunt,

ANNO CHRISTI 1215.

Matth. 7. sec. 6.

Apoc. 13.

Cerr. præ-

A B C D E

ANNO CHRISTI 1215.

diunt subsidium terræ sanctæ, capiendo, spoliando transeuntes ad illam, & revertentes ab illa: nos eos, & principales adjutores & fautores eorum, excommunicationis vinculo innodamus: sub intimatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis scienter communicet in aliquo venditionis vel emptionis tractatu; & injungentes rectoribus civitatum, & locorum suorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compescant. Alioquin, quia nolle perturbare perversos nihil est aliud quam fovere, nec caret scrupulo societatis occultæ qui manifesto facinori desinit obviare, nec in personas & terras eorum severitatem ecclesiasticam curabimus exercere, cum tales, non minus quam Saraceni, adversentur nomini Christiano. Innovamus præterea excommunicationis sententiam in Lateranensi concilio promulgatam adversus eos qui Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent; eosque rerum suarum privatione mulctari, & capientium servos, si capti fuerint, fore censemus, præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis & festivis hujusmodi sententia publice innovetur.

Concilium Lateranense sub Alexandro III. Can. 4.

Verum cum longe plus de Divina clementia, quam de humana potentia confidere debeamus: oportet nos in tali conflictu non tam corporalibus armis quam spiritualibus dimicare. Ideoque statuimus, & mandamus, ut singulis mensibus semel fiat generalis processio seorsum virorum, ac seorsum, ubi fieri poterit, mulierum, in humilitate mentis & corporis cum devota orationum instantia postulantium, ut misericors Deus auferat hoc a nobis confusionis opprobrium, liberando terram illam, in qua universa redemptionis nostræ sacramenta peregit, de manibus paganorum, restituendo eam ad laudem & gloriam nominis sui sancti populo Christiano, proviso prudenter ubi semper in ipsa processione verbum salutiferæ crucis cum diligenti exhortatione populo proponatur. Orationi vero jejunium & eleemosyna conjungantur, ut his quasi alis facilius & celerius ipsa volet oratio ad piissimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno. Singulis quoque diebus intra Missarum solemnia, post pacis osculum, cum jam pro peccatis Mundi offerenda vel sumenda est hostia salutaris, omnes tam viri quam mulieres humiliter prosternantur ad terram, & a clericis Psalmus iste, *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam*, alta voce cantetur: quo cum hoc versu finito, *Exurgat Deus & dissipentur inimici ejus, & fugiant a facie ejus qui oderunt eum:* sacerdos qui celebrat, orationem istam super altare decantet alta voce:

Psalm. 78. *Psalm. 67.*

Deus qui admirabili providentia cuncta disponis, te suppliciter exoramus, ut terram, quam unigenitus Filius tuus proprio sanguine consecravit, de manibus inimicorum crucis eripiens, restituas cultui Christiano, vota fidelium ad ejus liberationem instantium misericorditer dirigendo in viam salutis æternæ. Per eumdem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui, *&c.*

In illis autem ecclesiis, in quibus conveniet processio generalis, truncus concavus statuatur tribus clavibus consignatus, una penes honestum presbyterum, alia penes devotum laicum, & tertia penes aliquem regularem fideliter conservandis, in quo clerici, & laici, viri, & mulieres, eleemosynas suas ponant in terræ sanctæ subsidium convertendas, secundum dispositionem eorum, quibus hæc fuerit solicitudo commissa. Porro super processu & transitu modesto & ordinato, congruo loco & tempore, faciendo, nondum oportet aliquid diffinire, donec exercitus Domini cruce signetur. Sed tunc pensatis undique circumstantiis, quæcumque viderimus opportuna, de prudentum virorum consilio statuemus. Ad hæc igitur exequenda dilectos filios de Salem, & quondam de Novo castro abbates, & C. decanum Spirensem, & præpositum Augustensem, viros utique probatæ honestatis & fidei deputamus, qui adscitis secum viris providis & honestis, authoritate nostra statuant & disponant quæcumque ad hoc negotium promovendum viderint expedire, facientes quæ statuerint in singulis diœcesibus per viros idoneos ad hoc specialiter deputatos fideliter & solicite procurari. Quocirca universitatem vestram rogamus, monemus, & obsecramus in Domino, per apostolica vobis scripta mandantes, & in virtute Spiritus sancti injungentes, quatenus eis pro Christo legatione fungentibus tales vos exhibere curetis, necessaria ministrantes eisdem, quod per vos & in vobis fructum faciant exoptatum.

ANNO CHRISTI 1215.

In eodem modo per Magdeburgensem & Bremensem provincias.

In eodem modo per Colonienſem provinciam.

In eodem modo per Saltzburgensem provinciam.

In eodem modo per Treverensem provinciam.

In eodem modo per Poloniam.

In eodem modo per Sueviam.

In eodem modo per Lundensem provinciam.

In eodem modo per Angliam.

In eodem modo per Tusciam.

In eodem modo per Hiberniam.

In eodem modo per Norvegiam.

In eodem modo universis per regnum Franciæ constitutis.

In eodem modo per Scotiam.

In eodem modo per Sardiniam.

In eodem modo per Dalmatiam.

In eodem modo per Ravennatem, Mediolanensem, Januensem provincias constitutis.

In eodem modo per Marchiam Anconitanam,

In eodem modo per Hungariam.

In eodem modo, Pragensi archiepiscopo, & abbatibus, prioribus, & universis Christi fidelibus per Bohemiam constitutis.

In eodem modo per Calabriam.

ARCHIEPISCOPO, ET EPISCOPIS, abbatibus, & prioribus per Viennensem provinciam constitutis.

Ex regest. Innocent. III. lib. 1. ep. 30.

VIneam Domini sabbaoth multiformes moliuntur bestiæ demoliri, quarum incursus adeo invaluit contra ipsam, ut ex parte non modica pro vitibus spinæ succreverint, &, quod gementes referimus, ipsæ jam vites proferant pro uva labruscam, infectæ multipliciter & corruptæ. Illius ergo testimonium invocamus, qui testis est in cælo fidelis, quod inter omnia desiderabilia cordis nostri duo in hoc sæculo principaliter affectamus: ut ad recuperationem videlicet terræ sanctæ, ac reformationem universalis ecclesiæ, valeamus intendere cum effectu. Quorum utrumque tantam requirit provisionis instan-

ANNO CHRISTI 1215.

ſtantiam, ut abſque gravi & grandi periculo ultra diſſimulari nequeat vel differri. Unde ſupplicationes & lacrymas frequenter effudimus coram Deo, humiliter obſecrantes, quatenus ſuper his ſuum beneplacitum revelaret, ſpiraret affectum, accenderet deſiderium, & propoſitum confirmaret, facultatem & opportunitatem præſtando ad ea ſalubriter exequenda. Quapropter habito ſuper his cum fratribus noſtris & aliis viris prudentibus frequenti ac diligenti tractatu, prout tanti ſollicitudo propoſiti exigebat, hoc tandem ad exequendum prædicta de ipſorum conſilio providimus faciendum, ut quia hæc univerſorum fidelium communem ſtatum reſpiciunt, generale concilium juxta priſcam ſanctorum patrum conſuetudinem convocemus, propter lucra ſolummodo animarum opportuno tempore celebrandum: in quo ad extirpanda vitia, & plantandas virtutes, corrigendos exceſſus, & reformandos mores, eliminandas hæreſes, ad roborandam fidem, ſopiendas diſcordias, & ſtabiliendam pacem, comprimendas oppreſſiones, & libertatem fovendam, inducendos principes & populos Chriſtianos ad ſuccurſum & ſubſidium terræ ſanctæ a clericis quam a laicis impendendum, cum ceteris quæ longum eſſet per ſingula numerare, provide ſtatuantur inviolabiliter obſervanda. Circa prælatos & ſubditos regulares & ſæculares quæcumque de ipſius approbatione concilii viſa fuerint expediri ad laudem & gloriam nominis ejus, remedium & ſalutem animarum noſtrarum, ac profectum & utilitatem populi Chriſtiani. Quia vero ante biennium, univerſale non poſſet concilium commode congregari: diſpoſuimus interim per viros prudentes in ſingulis provinciis plenius explorare quæ apoſtolicæ proviſionis limam expoſcunt, & præmittere viros idoneos ad terræ ſanctæ negotium procurandum: ut, ſi exigente neceſſitate ſacrum concilium approbaverit, nos perſonaliter ipſum negotium aſſumamus efficacius promovendum. Credentes igitur hoc ſalutare propoſitum ab illo deſcendere, a quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum, univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta præcipimus, quatenus vos taliter præparetis, quod a præſentis Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo tertiodecimo anno uſque ad duos annos & dimidium, præfixis vobis pro termino Kalendis Novembris, noſtro vos conſpectui præſententis cum modeſtia & cautela: ita quod in veſtra provincia unus vel duo de ſuffraganeis valeant epiſcopis remanere pro Chriſtianitatis miniſteriis exercendis, & tam illi, quam alii, qui canonica forte præpeditione detenti perſonaliter venire nequiverint, idoneos pro ſe dirigant reſponſales, perſonarum & evectionum mediocritate, quam Lateranenſe concilium definivit, ut nullus omnino plures, quivis autem pauciores adducere ſecum poſſit, nec quiſquam ſuperfluas faciat & pompoſas, ſed neceſſarias tantum & moderatas expenſas, oſtendendo ſe actu & habitu verum Chriſti cultorem; cum non ſæcularis applauſus, ſed ſpiritualis profectus in hoc ſit negotio requirendus. Injungatis autem vos, fratres archiepiſcopi & epiſcopi, ex parte noſtra univerſis eccleſiarum capitulis, non ſolum cathedralium, ſed etiam aliarum, ut præpoſitum, vel decanum, aut alios viros idoneos, ad concilium pro ſe mittant, cum nonnulla ſint in ipſo tractanda, quæ ſpecialiter ad eccleſiarum capitula pertinebunt. Interim vero & per vos ipſos, & per alios viros prudentes, univerſa ſubtiliter inquiratis, quæ correctionis aut reformationis ſtudio indigere videntur, & ea fideliter conſcribentes, ad ſacri concilii perferatis examen, circa ſubventionem neceſſariam terræ ſanctæ, ubi Deus rex noſter ante ſæcula ſalutem in medio terræ dignatus eſt operari, opem & operam efficaciter impenſuri, aſſiſtendo fideliter & prudenter iis quos deputavimus ad hoc negotium ſpecialiter procurandum. Nullus itaque ſe fallaciter excuſando ab executione tam ſancti operis ſubtrahat, ſi canonicam vult effugere ultionem. Nemo diſſenſionum obſtacula vel itinerum impedimenta cauſetur, quæ, Domino faciente ſignum in bonum, ex magna jam parte ceſſare cœperunt. Nam & quanto imminent majora pericula, tanto potiora remedia convenit adhiberi: nunquam enim navigabit per æquora qui ſemper expectat, ut mare non concitet ex ſe fluctus.

Datum Laterani XIII. Kal. Maji, pontificatus noſtri anno ſextodecimo.

In eodem modo, archiepiſcopo, & epiſcopis, abbatibus, prioribus per Moguntinam provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Bremenſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Gegnenenſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Saltzburgenſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Treverenſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Magdeburgenſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Colonienſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Cyprum.

In eodem modo per Eboracenſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Tarantaſienſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Dublinenſem.

In eodem modo per Upſalenſem.

In eodem modo per Ebredunenſem.

In eodem modo, Catholico, archiepiſcopis & epiſcopis, necnon abbatibus per Armeniam.

In eodem modo per Caſellenſem provinciam.

In eodem modo, archiepiſcopo & epiſcopis per Yraclienſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo, archiepiſcopo & epiſcopis per Athenienſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Theſſalonicenſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Lariſſenſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Patracenſem provinciam conſtitutis.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Cretenſem provinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Tuamenſem provinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Tarantaſienſem provinciam. Jam ſuperius iſtud poſitum.

In eodem modo epiſcopo Pragenſi.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Lundenſem provinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Strigonienſem provinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Calaritanam provinciam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Viennenſem provinciam.

ANNO CHRISTI 1215.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Andrinopolitanam provinciam.

In eodem modo epiſcopis per Scotiam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Lugdunenſem provinciam.

In eodem modo epiſcopo Regenſi.

In eodem modo archiepiſcopo Maronitano.

In eodem modo archiepiſcopo Gertenſi.

In eodem modo archiepiſcopo Miditenſi.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Aquenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Antivarenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Macrenſem.

In eodem modo epiſcopis per Tuſciam, & marchiam Anconitanam, & ducatum Spoleti, conſtitutis.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Neupratenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Meſſipolitanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, abbatibus, prioribus, per Piſanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Trinopolitanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Veriſienſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Tyrenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Philippenſem.

In eodem modo per Armacanam provinciam conſtitutis.

In eodem modo per Apuliam, & Terram Laboris.

In eodem modo per Calabriam.

In eodem modo per Siciliam.

In eodem modo per Ravennatenſem.

In eodem modo per Raguſienſem provinciam.

In eodem modo per Mediolanenſem.

In eodem modo per Arelatenſem.

In eodem modo per Narbonenſem.

In eodem modo per Iodrenſem.

In eodem modo per Idroſienſem.

In eodem modo per Januenſem.

In eodem modo per Biſuntinam.

In eodem modo per Arborenſem.

In eodem modo per Aquileienſem.

In eodem modo per Bulgariam & Blachiam.

In eodem modo per Cantuarienſem.

In eodem modo per Spalatinam.

In eodem modo per Gradenſem.

In eodem modo per Turritanam.

In eodem modo archiepiſcopo, & epiſcopis, abbatibus, prioribus, per Tarraconenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, abbatibus, prioribus, per Toletanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, abbatibus, prioribus, per Bracarenſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis, abbatibus, prioribus, per Compoſtellanam.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Carinthienſem.

In eodem modo archiepiſcopo & epiſcopis per Nazarenſem.

In eodem modo archiepiſcopis & epiſcopis, & abbatibus, tam Latinis quam Græcis, per Conſtantinopolitanam provinciam.

In eodem modo epiſcopo Crotonenſi.

In eodem modo, illuſtri Conſtantipolitano imperatori: Vineam Domini ſabaoth, uſque Exſe fluctus: poſtea ponitur hæc clauſula. Cum ergo deceat & expediat ut tua imperialis ſublimitas ad ſynodum tam ſolennem nuncios dirigat ſpeciales: ſerenitatem tuam monemus, & exhortamur in Domino attentius, quatenus præſcripto termino, vita comite, viros idoneos dirigere non poſtponas, per quos tuæ nobis aperias beneplacitum voluntatis: quia, quantum cum honeſtate poterimus, ad tuum libenter & efficaciter intendemus commodum & honorem.

Datum, &c.

In eodem modo illuſtri regi Cypri.

In eodem modo regi Norvatiæ.

In eodem modo regi Corkaiæ.

In eodem modo regi Lumbricenſi.

In eodem modo regi Conacciæ.

In eodem modo regi Mindienſi.

In eodem modo regi Sveciæ.

In eodem modo, regi Aragonum: Navarræ, Caſtellæ, Legionenſi, Portugallenſi regibus, ita quod cuilibet per ſe.

In eodem modo, magiſtro, & fratribus militiæ templi: Vineam Domini ſabaoth, &c. uſque Donum perfectum. Univerſis archiepiſcopis, & epiſcopis & aliis eccleſiarum prælatis per univerſas fere Chriſtianorum provincias conſtitutis, per apoſtolica ſcripta præcipimus & mandamus, ut ſeipſos taliter præparent, &c. verbis competenter mutatis uſque, Requirendus. Injungant etiam archiepiſcopi & epiſcopi ex parte noſtra univerſis eccleſiarum capitulis, &c. uſque, Fluctus. Cum in hoc generali concilio ſint multa tractanda, quæ ad ſtatum veſtri ordinis pertinebunt: decet & expedit, ut ad idem concilium viros idoneos deſtinetis, qui negotia veſtra debeant fideliter procurare.

In eodem modo, magiſtro & fratribus hoſpitalis Hieroſolymitani.

In eodem modo, capitulo Conſtantinopolitano: Vineam Domini ſabaoth, &c. uſque, Cum modeſtia & cautela. Qui vero canonica forte præpeditione detenti, perſonaliter venire nequiverint, idoneos pro ſe dirigant reſponſales, nec quiſquam ſuperfluas, &c. uſque, Requirendus. Ideoque diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ei, qui authore Deo Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præſidebit, ex parte noſtra quæ præmiſſa ſunt fideliter nuncietis, ut & ipſe juxta priſcam formam noſtro ſe conſpectui repræſentet; nihilominus de collegio veſtro viros idoneos pro vobis ad hoc ſacrum concilium tranſmiſſuri, cum nonnulla ſint in ipſo tractanda, quæ ſpecialiter ad eccleſiarum capitula pertinebunt. Interim vero per vos ipſos, & alios viros prudentes, &c. uſque, Perferatis examen. Nullus itaque ſe fallaciter, &c. uſque, Ex ſe fluctus.

Datum, &c.

In eodem modo archiepiſcopo, & epiſcopis, abbatibus, prioribus, per Lundenſem provinciam: Vineam Domini, uſque, Ex ſe fluctus.

Datum, &c.

In eodem modo archiepiſcopo, & epiſcopis, & abbatibus, prioribus, per Senonenſem

In eodem modo per Rothomagenſem provinciam.

In eodem modo per Bituricenſem provinciam.

In eodem modo per Remenſem provinciam.

In eodem modo per Turonenſem provinciam.

In eodem modo per Burdigalenſem provinciam.

In eodem fere modo Philippo illuſtri regi Fran-

ANNO CHRISTI 1215.

Francorum: Vineam Domini ſabaoth, &c. uſque, Ex ſe fluctus. Cum ergo deceat & expediat, &c. uſque, Commodum & honorem.

In eodem fere modo, abbati & conventui Ciſtercienſis ordinis: Vineam Domini ſabaoth, &c. uſque, Ex ſe fluctus. Cum igitur hoc in generali concilio, &c. uſque, Procurare.

Datum, &c.

In eodem modo abbati & conventui Præmonſtratenſi.

Datum, &c.

ARCHIEPISCOPIS, EPISCOPIS, abbatibus, prioribus, ceteriſque clericis per regnum Franciæ conſtitutis.

Ex regeſto Innocentii III. l. 16. ep.

PIum & ſanctum propoſitum, quod de ſubventione terræ ſanctæ pro communi utilitate Deo inſpirante concepimus, & perducere ſatagimus ad effectum, ex generalibus litteris poteritis advertere manifeſte. Ad hoc igitur ſalutare propoſitum exequendum, dilectum noſtrum R. tituli ſancti Stephani in Cælio monte, presbyterum cardinalem, apoſtolicæ ſedis legatum, virum utique probatæ honeſtatis & fidei deſtinamus, merito ſuæ probitatis ſpeciali gratia nobis acceptum: per apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus eum vice noſtra, immo potius vice Chriſti, devote ſuſcipere ac honeſte tractare curetis, ipſius ſalubribus monitis & mandatis humiliter intendentes; præſertim in iis quæ pertinent ad ſubſidium terræ ſanctæ. Nos enim, quod ſuper his & aliis ad ſuæ legationis officium pertinentibus provida deliberatione ſtatuerit, præcipimus inviolabiliter obſervari: concedentes eidem, ut evellat & deſtruat, ædificet atque plantet, quæ ſibi evellenda & deſtruenda, ædificanda occurrerint & plantanda.

Datum, &c.

Roberto tituli S. Stephani in Cælio monte, presbytero cardinali, apoſtolicæ ſedis legato.

Ex regeſto Innocentii III. lib. 16. p. 34.

UT efficacius poſſis intendere ad ſubſidium terræ ſanctæ, præſentium tibi auctoritate concedimus, ut iis, qui ad tuam vocationem devote convenerint ad audiendum verbum ſalutiferæ crucis, de injunctis ſibi pœnitentiis vice noſtra certam valeas indulgentiam impertiri. De torneamentis autem hoc tibi duximus concedendum, ut de virorum prudentum conſilio ſalubriter ſtudeas quod terræ ſanctæ utilitati ſecundum Deum videris expedire.

Datum, &c.

ILLUSTRI REGI FRANCORUM.

Ex regeſto Innocentii III. lib. 16. p. 33.

QUam ſincerum dilectionis affectum erga te ac filium tuum & regnum Franciæ habeamus, novit ille qui teſtis eſt in cœlo fidelis, cujus ſuper hoc teſtimonium ſecure poſſumus invocare. Adeo quippe regni tui exaltationem diligimus, privilegiata ſemper opera commendantes quæ proceſſerunt de ipſo: quod æquanimius, eccleſiæ Romanæ, quam ipſi regno, ſuſtineremus magnum aliquid adverſitatis accidere, cum facilius hæc quam illud ab imminenti poſſet periculo liberari. Ut ergo ſuper hoc amplius ſecurus reddaris & certus, mittimus ad tuam regalem præſentiam dilectum filium noſtrum R. tituli S. Stephani in Cælio monte presbyterum cardinalem, apoſtolicæ ſedis legatum, virum utique probatæ honeſtatis & fidei, qui ea, quæ plenius accepit a nobis, expreſſius tibi referat viva voce: ſerenitatem tuam monentes, & exhortantes in Domino, quatenus eum recipias, & honeſte pertractes, ipſius acquieſcendo ſalubribus monitis & conſiliis propter Deum.

ANNO CHRISTI 1215.

Datum, &c.

In eodem modo, nobili viro Ludovico cariſſimi in Chriſto filii noſtri Philippi regis Francorum illuſtris primogenito.

In eodem modo, nobili mulieri Blancæ uxori nobilis viri Ludovici in Chriſto filii noſtri illuſtris regis Francorum primogeniti.

PATRIARCHÆ ALEXANDRINO.

Ex regeſto Innocentii III. lib. 16. ep. 34.

EX litteris quas aliquoties tua nobis fraternitas deſtinavit, & aliis quoque indiciis, cognovimus evidenter, te non ſolum ad ſacroſanctam Romanam eccleſiam matrem tuam, verum etiam ad perſonam noſtram ſpecialiter devotionem habere debitam & devotam. Propter quod habentes te in viſceribus caritatis, tibi compatimur in tribulationibus quas pateris & preſſuris: quamquam & tibi & nobis ſit in eis potius gloriandum: cum id quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis hujuſmodi, ſupra modum in ſublimitate pondus æternæ gloriæ operetur, nec ſint condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam revelandam in illis qui pro Chriſti nomine patiuntur. Propter quod Apoſtolus ſibi placebat in infirmitatibus ſuis, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, & anguſtiis quas ſuſtinebat pro Chriſto, & cum infirmabatur, tunc maxime potens erat: ſciens quod virtus in infirmitate perficitur, & quod licet per eam homo corrumpatur exterior, interior tamen per eamdem jugiter renovatur. Timentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum; qui ſuos non ſolum de tribulationibus anguſtia liberat, ſed etiam in ipſa tribulatione dilatat: ut quaſi meridianus fulgor conſurgat eis ad veſperam, &, cum ſe conſumptos putaverint, ut Lucifer oriantur. Benedicas igitur Deo & Patri Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui te in omni benedictione ſpirituali ſecundum gratiæ ſuæ divitias benedixit, &, ut eſſes immaculatus in conſpectu ipſius, dedit tibi ut non ſolum credas in Chriſtum, ſed ut pro Chriſto etiam patiaris. Porta ergo, cariſſime frater, in corpore tuo ſtigmata Jeſu Chriſti, per quem mundus tibi crucifixus eſt, & tu mundo: ſtabilis eſto, & adverſus mundanas adverſitates immobilis, abundans in opere Dei, ſemper ſciens quod labor tuus non eſt inanis in Domino: & ſicut in te Chriſti paſſiones abundant, ita & per Chriſtum abundet conſolatio tua, qui te ſupra id quod potes non patietur tentari, ſed faciet in ipſa tentatione proventum, ut valeas ſuſtinere: cum jam ipſo docente didiceris, in quibus es eſſe ſufficiens, & cum Apoſtolo ſcias ſatiari, ſcias & eſurire, & abundare, & penuriam pati, ac poſſis in eo qui te confortat, omnia tolerare. Fideles quoque ab infidelibus in captivitate detentos ſedulis exhortationibus corrobora & confirma, ne deficiant in tribulationibus ſuis, ſed cogitantes in luctu victoriam, & præmium in labore, bonum certamen certare non deſinant, & fidem ſervando curſum feliciter conſummare, ut de reliquo coronam juſtitiæ merito valeant expectare, quam reddet eis in illa die Dominus juſtus judex: ſcientes quod nos ad liberationem eorum, ſtudium diligens & operam efficacem, ſi de-

ANNO CHRISTI 1225.

si desuper datum fuerit, satagimus adhibere. Denique ad tuam duximus notitiam perferendum, quod cum inter omnia desiderabilia cordis nostri duo in hoc sæculo principaliter affectemus, ut ad recuperationem videlicet terræ sanctæ, ac reformationem universalis ecclesiæ valeamus intendere cum effectu: hoc, ad exequendum prædicta, de fratrum nostrorum consilio providimus faciendum, ut scilicet, quia hæc universorum fidelium communem statum respiciunt, generale concilium juxta priscam sanctorum patrum consuetudinem convocemus opportuno tempore celebrandum: in quo ad extirpanda vitia, & plantandas virtutes, corrigendos excessus, & reformandos mores, eliminandas hæreses, & roborandam fidem, sopiendas discordias, & stabiliendam pacem, comprimendas oppressiones, & libertatem fovendam, inducendos principes & populos Christianos ad succursum & subsidium terræ sanctæ tam a clericis quam laicis impendendum, cum cæteris quæ longum esset per singula numerare, provide statuantur inviolabiliter observanda, circa prælatos & subditos, regulares & sæculares, ad Divini nominis gloriam & honorem, remedium & salutem animarum nostrarum, ac profectum & utilitatem populi Christiani: patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, per universas fere Christianorum provincias constitutis per scripta nostra mandantes, ut se taliter studeant præparare, quod a præsentis Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo tertiodecimo anno, usque ad duos annos & dimidium, præfixis sibi pro termino Kalendis Novembris, nostro se conspectui repræsentent cum modestia & cautela: ita quod qui canonica forte præpeditione detenti, personaliter venire nequiverint, aut remanserint pro Christianis ministeriis exercendis, idoneos per se dirigant responsales. Quia igitur in tanto negotio tuam desideramus habere præsentiam, fraternitatem tuam rogamus districtius & monemus, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus si fieri poterit, personaliter ad præsentiam nostram accedas termino suprascripto: quod si forsan venire nequiveris, saltem aliquem virum idoneum pro te ad concilium mittere non postponas. Tu denique, venerabilis frater in Christo, tuarum nobis apud justissimum judicem & piissimum patrem orationum impertire suffragium, quo plurimum indigemus.

ALBERTO HIEROSOLYMITANO PATRIARCHÆ, apostolicæ sedis legato.

Ex regesto Innocentii III. l. 16. ep. 36.

PIum & sanctum propositum, quod de subventione terræ sanctæ, pro communi salute, Deo inspirante concepimus, & perducere satagimus ad effectum, ex generalibus litteris ad universas pene Christianorum provincias destinatis, quarum tibi transcripta dirigimus, intelliges manifeste: super quo, tanto pleniori gaudio hilarescis, quanto profecto id ardentiori desiderio affectasti. Ne vero detestabilis conversatio quorumdam inhabitantium terram ipsam, hujus salutaris executionem propositi aut impediat aut retardet, cum Deus suis nefandis operibus non ad indulgentiam provocent, sed ad iram: carissimam nobis tuæ fraternitatis prudentiam obsecramus in Domino, quatenus more prudentis medici ad lethalem eorum plagam curandam diversis experimentis utaris, eosque studeas ad veram pœnitentiam revocare, si forte salubribus acquiescendo consiliis, Divinæ virtutis accipiant medicinam, per quam Divinæ sentiant medicinæ virtutem. Licet autem dura Saracenorum perfidia non consueverit humilibus Christianorum precibus emolliri: ut tamen ille nostram humilitatem respiciat, qui superbis resistit, humilibus vero dat gratiam, de virorum prudentum consilio, Divinum præ oculis timorem habentium, Soldanum Damasci & Babyloniæ, qui hæreditatem Christi detinet occupatam, apostolicis providimus litteris humiliter præmonendum, secundum formam quam in ipsis litteris videbis expressam. Nam & dispositionibus nostris auditis, quæ utinam eum possent omnino latere fortasse omnipotens Deus suum in eum terrorem immittet, & benigne rogatus ostendet facere se spontaneum, quod dure compulsus facturum se putaret invitum. Unde volumus, & mandamus, quatenus cum nunciis nostris viros providos, & fideles ad eum facias destinari, qui apud ipsum, nostrum studeant promovere mandatum. Interim autem carissimum in Christo filium nostrum I. Hierosolymitanum regem illustrem, & tam hospitalis quam militiæ templi fratres, cum peregrinis pariter & indigenis, ad defensionem & custodiam hujus terræ prudenter moneas, & inducas, ne (quod avertat Dominus) ei quidquam adversi valeat evenire, Divino semper auxilio invocato. Quia vero tuam nobis præsentiam ad hoc salutare propositum exequendum valde credimus necessariam, immo quam maxime fructuosam: fraternitatem tuam rogandam duximus & monendam, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus, si videris posse fieri absque gravi dispendio terræ sanctæ, præfixum ad universale concilium celebrandum, quam cito poteris, satagas prævenire terminum, ducens aliquos viros tecum in consilio providos, & in commisso fideles, qui plene noverint circumstantias causarum & rerum, temporum & locorum; quibus utidique circumspectis ad deliberationem hæreditatis Dominicæ utilius intendere valeamus. Tu denique, venerabilis frater in Christo, tuarum nobis, apud justissimum judicem & piissimum patrem, orationum impertire suffragium, quo plurimum indigemus.

ANNO CHRISTI 1225.

Et in reg. Innocenti III. l. 19. 35.

SERMO I.

INNOCENTII PAPÆ III.

In concilio generali Lateranensi habitus.

Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar, id est, antequam moriar. Lucæ 22.

QUia mihi vivere Christus est, & mori lucrum, non abnuo, si dispositum est a Deo, bibere calicem passionis, sive pro defensione fidei catholicæ, sive pro subsidio terræ sanctæ, sive pro statu ecclesiasticæ libertatis, mihi fuerit propinatus: quamquam desiderem in carne permanere, donec consummetur opus incæptum. Veruntamen non mea, sed Dei voluntas fiat. Et ideo dixi vobis: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Multa sunt & varia hominum desideria: quis ea sufficit explicare? Omnia tamen reduci possunt ad duo, spirituale videlicet & carnale: spirituale, quod de cælestibus & æternis; carnale vero, de temporalibus & terrenis. De isto propheta dicit in psalmo: *Concupivit anima mea desi-*

Philipp. 1

Luc. 22.

Psal. 118

ANNO CHRISTI 1215.

desiderare justificationes tuas in omni tempore. Et A sponsa dicit in Canticis: *Sub umbra illius quem desideraveram sedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo*. De illo dicit Apostolus: *Desideria carnis fugite, quæ militant adversus animam*. Et alius: *Desiderium malignum longe fac a me*. Ego autem illius invoco testimonium, qui testis est in cælo fidelis, quod non carnali, sed spirituali desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum: non propter commoditatem terrenam, aut gloriam temporalem, sed propter reformationem universalis ecclesiæ, ad liberationem potissimum terræ sanctæ: propter quæ duo principaliter & præcipue hoc sacrum concilium convocavi. Sed forte dicetis: Quid est hoc pascha quod desideras manducare nobiscum? Pascha B namque diversis modis accipitur in scripturis Divinis. Pro die, unde: *Appropinquavit dies azymorum, qui dicitur pascha*; pro hora, unde; *Quartadecima ad vesperam pascha Domini est*; pro agno, unde: *Venit dies azymorum, quando necesse erat occidi pascha*; pro azymo, unde: *Non introierunt prætorium, ut non contaminarentur, sed comederunt pascha*; pro festo, unde: *Ante diem festum paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat de hoc mundo ad Patrem*; & etiam pro ipso Christo, unde: *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Sane pascha Hebraice dicitur phase, quod est transitus, Græce vero πάσχειν, quod est pati: quia per passiones debemus transire ad gloriam, secundum quod Veritas ipsa C dicebat: *Oportebat pati Christum, & sic intrare in gloriam suam*. Quia si volumus conregnare, oportet & compati: licet non sint condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. *Hoc pascha*, quod est phase, id est, transitus, *desiderio desideravi manducare vobiscum*. De quo in Exodo dicitur: *Comedent festinanter: est enim phase, id est transitus Domini*. Legitur quippe in libro Regum, & in Paralipomenon apertissime continetur, quod 18. anno regni Josiæ regis restauratum est templum, & celebratum est phase, quale non fuit in Israel a diebus judicum atque regum. Utinam hæc historia, instantis temporis sit parabola, ut in hoc nostri pontificatus anno 18. templum Domini, quod est ecclesia, restauretur, & celebretur phase, sive pascha, videlicet hoc solenne concilium, per quod fiat transitus de vitiis ad virtutes, quale revera non fuit factum in Israel a diebus judicum atque regum, id est, a temporibus patrum sanctorum, atque catholicorum principum, in populo Christiano, Deum vidente per fidem. Et ego pro certo spero in eo qui suis promittit fidelibus, dicens: *Ubicumque duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi in medio eorum sum:* quia ipse in medio nostrorum adest, ad celebrandum hoc pascha, qui congregati sumus in hac Salvatoris basilica in nomine Salvatoris, pro his quæ E pertinent ad salutem. Triplex autem pascha sive phase desidero vobiscum celebrare, corporale, spirituale, æternale: corporale, ut fiat transitus ad locum, pro miserabili Jerusalem liberanda; spirituale, ut fiat transitus de statu ad statum, pro universali ecclesia reformanda; æternale, ut fiat transitus de vita in vitam, pro cælesti gloria obtinenda. De corporali transitu clamat ad nos miserabiliter Jerusalem in Threnis per Jeremiam: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor similis, sicut dolor meus*. Ergo transite ad me omnes qui diligitis me, ut a tanta miseria me liberetis. Ego enim, quæ solebam esse domina gentium, modo facta sum sub tributo: quæ solebam esse plena populo, modo sedeo quasi sola. *Viæ Sion lugent, eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem*: facti sunt hostes ejus in capite: loca sancta profanata sunt universa, & sepulchrum Domini est inglorium, quod solebat esse glorioſum. Ubi colebatur unigenitus Dei filius Jesus Christus, modo colitur filius perditionis Machomettus. Insultant mihi filii alieni, & improperant lignum crucis, dicentes: Confidebas in ligno: ecce nunc adjuvet, si potest. O quantus pudor, quanta confusio, quantum opprobrium, quod filii ancillæ, vilissimi Agareni, detinent matrem nostram, matrem universorum fidelium ancillatam! illam utique de qua dicit Psalmista: *Mater Sion dicet: Homo, & homo natus est in ea, & ipse fundavit eam Altissimus*: ubi Deus rex noster ante sæcula salutem in medio terræ dignatus est operari. Quid itaque faciemus? Ecce ego, dilecti fratres, totum me vobis committo, totum me vobis expono, paratus juxta consilium vestrum, si videritis expedire, personalem subire laborem, & transire ad reges, & principes, & populos, & nationes: adhuc autem & ultra, si clamore valido eos valeam excitare, ut surgant ad Domini prælium præliandum, & vindicandam injuriam crucifixi, qui pro peccatis nostris ejectus est de terra, & de sede sua, quam sanC guine comparavit, & in qua universa redemptionis nostræ sacramenta peregit. Quidquid tamen egerint alii, nos sacerdotes Domini hoc negotium specialiter assumamus, subvenientes & succurrentes, in personis & rebus, necessitatibus terræ sanctæ: ita quod nullus omnino remaneat, qui non sit particeps tanti operis, ne sit expers tantæ mercedis. Nam & olim in simili casu per sacerdotes fecit Deus salutem in Israel, quando per Macchabæos, utique sacerdotes, filios Mathatiæ, liberavit Jerusalem & templum de manibus impiorum. De spirituali vero transitu Dominus ad virum vestitum lineis, habentem atramentarium scriptoris ad renes: D *Transi per mediam civitatem, & signa Thau super frontes virorum gementium atque dolentium super cunctis abominationibus quæ sunt in medio ejus*. Deinde dixit sex viris habentibus vasa interitus in manibus suis: *Transite per civitatem, sequentes eum, & percutite omnem, super quem non inveneritis Thau. Nemini parcat oculus vester, & a sanctuario meo incipite*. Vir vestitus lineis, habens atramentarium scriptoris ad renes ejus, is debet esse qui loquatur, vir virtutibus virens, qualis erat ille de quo dicit scriptura: *Vir erat in terra Hus nomine Job, & erat vir iste simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo. Vestitus lineis*, idest, honestis moribus, & bonis operibus adornatus. Juxta quod alibi dicitur: *Omni tempore vestimenta tua sint candida*, id est, opera tua munda. Linum enim munditiam & honestatem designat propter candorem, ad quem per carnis macerationem & contritionem perducitur, de quo vestis sacerdotalis fiebat in lege. Scriptor autem egregius & supremus Spiritus sanctus est digitus Dei, quo scriptæ fuerunt tabulæ testamenti. De quo dicit Psalmista: *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*. Hujus scriptoris atramentarium est donum scientiæ: de quo per calamum linguæ, atramentum doctrinæ profertur, & in cordis superscribitur pergameno. In renibus sedes est desiderii, de quibus Dominus præcipit: *Re-*

ANNO CHRISTI 1215.

Ibidem.

Psal. 86.

1. Maccl.

Exech. 9.

Job 1.

Eccl. 9.

Psal. 44.

Exod. 12.

nes

ANNO CHRISTI 1215.

nes vestros accingetis. Et Psalmista orabat ad Dominum: *Ure renes meos & cor meum*. Ille igitur habet atramentarium scriptoris, qui per donum scientiæ sibi a Spiritu sancto datum desideria carnis cohibet & restringit, ut in vita non discrepet a doctrina, ne sibi ipsi dicatur: *Medice cura te ipsum: qui prædicas non furandum, furaris: qui doces non mœchandum, mœcharis*. Propterea Veritas ait: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris*. Hinc transire præcipitur per mediam civitatem, & signare Thau super frontes virorum gementium & dolentium. T est ultima littera Hebraici alphabeti, exprimens formam Crucis, qualis erat antequam Domino crucifixo Pilatus titulum superponeret: quam & sanguis agni posito super utrumque postem, & in superliminaribus domorum mirifice designabat. Hoc signum gerit in fronte, qui virtutem crucis ostendit in opere: ut juxta quod dicit Apostolus: *Crucifigat carnem suam cum vitiis & concupiscentiis*: idemque cum Apostolo dicat: *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*. Tales profecto dolent & gemunt super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio civitatis: quia peccata proximorum frixoria sunt justorum. *Quis*, inquit Apostolus, *infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* Vir ergo vestitus lineis habens atramentarium scriptoris ad renes debet transire per mediam civitatem, & signare Thau super frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio ejus: quoniam summus pontifex, qui super domum Israel constitutus est speculator, transire debet per universam ecclesiam, quæ est civitas regis magni, civitas posita supra montem, investigando & inquirendo merita singulorum: ne dicant bonum malum, vel malum bonum; ne ponant tenebras lucem, & lucem tenebras; ne mortificent animas quæ non moriuntur, aut vivificent animas quæ non vivunt. Et ideo, ut distinguat & discernat inter illos & istos debet signare Thau super frontes virorum & dolentium, quatenus ostendat eos, qui dolent & gemunt super abominationibus quæ in medio ecclesiæ perpetrantur, signatos esse Thau in frontibus suis. Tales profecto pro culpa dolent, & pro infamia gemunt super abominationibus, quæ fiunt in medio civitatis: quoniam in tantum jam processit abominatio, quod & infamis est culpa, & est culpa infamia. Unde si foderimus studiose parietem, sicut prophetæ præcipitur, videbimus abominationes majores, abominationes pessimas, quas nonnulli exercent in templo. Sex viri habentes vasa interitus unusquisque in manu sua, vos esse debetis viri virtutum: sex quidem propter numeri sacramentum, ut perfecti sitis in opere ac sermone: senarius enim numerus est perfectus, eo quod redditur ex suis partibus aggregatis. Unde sexta die perfecit Deus cælum & terram, & omnem ornatum eorum. Et cum in plenitudine temporis, sexta venisset ætate, sexta die sub hora sexta, genus redemit humanum. Ideoque sex ultima verba dixit in cruce. Vas interitus, quod tenere debetis in manibus vestris ad interimendum scelestos, est pontificalis auctoritas, quam exercere debetis in opere ad perimendum iniquos, exemplo Psalmistæ dicentis: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem*. De his vasis alibi dicitur: *Tetendit arcum suum, & paravit illum, & in eo paravit vasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit*. Vobis ergo præcipitur: Transite per mediam civitatem, sequentes eum, summum videlicet sacerdotem, quasi ducem, principem, & magistrum, ut percutiatis interdicendo & suspendendo, excommunicando & deponendo, prout culpæ qualitas postulaverit, omnem super quem non inveneritis Thau signatum ab ipso, qui claudit, & nemo aperit; aperit, & nemo claudit. Signatis enim nocendum non est, juxta quod alibi dicitur: *Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum*. De ceteris autem dicitur: *Nemini parcat oculus vester*, ut non sit in vobis personarum acceptio, recolentibus illud quod Moyses legitur dixisse Levitis: *Si quis est Domini, jungatur mihi. Ponat vir gladium super femur suum. Ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntque filii Levi juxta sermonem Moysi*. Et vos similiter faciatis. Porro sic percutite, ut sanetis, sic occidite, ut vivificetis: ejus exemplo qui ait: *Ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo. Et a sanctuario meo*, inquit, *incipite. Tempus enim est* sicut beatus Apostolus ait, *ut judicium incipiat a domo Domini*. Nam omnis in populo corruptela principaliter procedit a clero: qua si sacerdos, qui est unctus, peccaverit, facit delinquere populum: quippe dum laici vident turpiter & enormiter excedentes, & ipsi eorum exemplo ad iniquitatem & scelera prolabuntur. Cumque reprehenduntur ab aliquo, protinus se excusant, dicentes: Non potest filius facere, nisi quod viderit patrem facientem: &, sufficit discipulo, si sit sicut magister ejus. Impletum est illud propheticum: *Erit sicut populus, sic sacerdos*: quinimmo, *erubesce Sion, ait mare*. Hinc etiam mala provenerunt in populo Christiano. Perit fides, religio deformatur, libertas confunditur, justitia conculcatur, hæretici pullulant, insolescunt schismatici, perfidi sæviunt, prævalent Agareni. De transitu autem æternali Dominus ait: *Beati sunt servi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quia præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit eis*. De hoc transitu sane martyres gloriantur in psalmo, dicentes: *Transivimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium*. Hoc pascha præ ceteris desidero manducare vobiscum in regno Dei. Est autem manducatio corporalis, & spiritualis. De illa dicitur: *Date illis manducare*: de ista dicitur: *Macta, & manduca*. Item manducatio culpæ, & manducatio pœnæ. De illa dicitur: *Manducaverunt sacrificia mortuorum*: de ista legitur: *Gladius meus manducabit carnes*. Rursus est manducatio doctrinalis, & est manducatio pœnitentialis. De illa dicitur: *Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis*: de ista legitur: *Cinerem sicut panem manducaverunt*. Est præterea manducatio eucharistiæ, & manducatio gloriæ. De illa dicitur: *Qui manducat me, vita vivet propter me*: de ista legitur: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei*. Hac ultima manducatione præcipue desidero manducare vobiscum hoc pascha, ut transeamus de labore ad requiem, de dolore ad gaudium, de infelicitate ad gloriam, de morte ad vitam, de corruptio-

Luc. 4. *Rom.* 2. *Luc.* 12. *Gal.* 5. *Gal.* 6. 1. *Cant.* 11. *Isa.* 5. *Ezech.* 13. *Ezech.* 22. *Gen.* 1. *Psal.* 100. *Apoc.* 3. *Apoc.* 7. *Ezech.* 9. *Exod.* 32. *Deut.* 33. *Ezech.* 9. 1. *Pet.* 4. *Levit.* 4. *Joan.* 5. *Osee* 4. *Isa.* 23. *Luc.* 12. *Psal.* 65. *Matth.* 14. *Act.* 10. *Psal.* 105. *Deut.* 32. *Joan.* 4. *Psal.* 101. *Joan.* 6. *Luc.* 14.

ANNO CHRISTI 1215.

ptione ad æternitatem ; præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Sermo II.

INNOCENTII PAPÆ III.

In concilio generali Lateranensi habitus.

Cant. 67. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in specie auri.

DUo sunt nobis ad meritum necessaria, vita scilicet & doctrina. Alterum propter nos, alterum propter proximos. Cœpit enim Jesus docere & facere, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus : peccatum non fecit, ut sit honestas in vita ; nec inventus est dolus in ore ejus, ut sit veritas in doctrina. Quæ duo commendantur nobis in verbis propositis. De vita præmittitur : *dem. Si dormiatis*. Doctrina subjungitur : *Inter medios cleros*. Hinc est igitur, quod a veste pontificali dependebant mala granata, cum tintinnabulis aureis. Per malum granatum accipitur operatio, per tintinnabulum aureum intelligitur prædicatio : quæ duo debent in sacerdote conjungi, ne sine illis ingrediens sanctuarium moriatur.

Quia vero per meritum pervenitur ad præmium, recte post meritum promittitur præmium. Quod duplex promittitur ; unum in præsenti, & alterum in futuro. Pietas enim promissionem habet vitæ quæ nunc est, & futuræ, ut centuplum accipiat, & vitam æternam possideat : centuplum in præsenti, vitam æternam in futuro. *l. 83.* De præsenti præmittitur. *Pennæ columbæ deargentatæ*. De futuro subjungitur : *Est posteriora dorsi ejus in specie auri. Quoniam misericordiam & veritatem diligit Deus : gratiam & gloriam dabit Dominus*. Gratiam in præsenti præstat ad meritum, gloriam in futuro præstabit ad præmium. Est autem duplex dormitio, una mortis, altera vitæ : sed utraque dividitur : nam alia est dormitio mortis corporalis, & hæc est pœna ; & alia dormitio spiritualis, & hæc est culpa. *in. 11.* De prima Dominus inquit apostolis : *Lazarus amicus noster dormit* : & apostolus ait : *Thess. 4. Nolo vos ignorare de dormientibus*, &c. de secunda dicit *l. 40.* David : *Numquid qui dormit non adjiciet ut resurgat?* & apostolus inquit : *hes. 5. Surge qui dormis : exurge a mortuis, & illuminabit te Christus*.

Hoc autem tribus modis admittitur, per ignorantiam, negligentiam, & concupiscentiam. De somno ignorantiæ dicit Psalmista : *l. 12. Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte*. De somno negligentiæ Salomon ait : *v. 6. Usquequo piger dormis? quando consurges de somno tuo? paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus tuas, ut dormias : & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus*. De somno concupiscentiæ dicit David : *l. 73. Dormierunt somnum suum : & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis*. Ceterum dormitio vitæ duplex quoque legitur in scripturis : una vitæ corporalis proveniens ex natura, altera vitæ spiritualis procedens ex gratia. De prima Dominus *attb. 26.* dixit apostolis : *Dormite jam, & requiescite* : de se- *nt. 5.* cunda, sponsa dicit in Canticis : *Ego dormio, & cor meum vigilat*. Sic & nos carissimi vigile-

A mus, & dormiamus : sed dormiamus a malis, & vigilemus in bonis.

Siquidem vitæ perfectio in duobus consistit, in declinandis vitiis, & in exercendis virtutibus, secundum illud : *Psal. 36. Diverte a malo, & fac bonum*. Per alterum vitamus supplicium, per alterum acquirimus præmium. Quæ duo per dormitionem convenienter intelliguntur. Somnus enim, ut asserunt qui de rerum naturis edisserunt, est quies animalium virtutum, cum intentione naturalium. Nos autem, qui spirituales sumus, spiritualiter has in spiritu possumus invenire. Sunt enim tres naturales vires in anima, vis rationalis, vis concupiscibilis, vis irascibilis. Rationabilitas quasi vis digestiva, quæ B discernit inter bonum & malum, inter lucem & tenebras, inter sanctum & profanum : concupiscibilitas, quasi vis appetitiva, bonum eligit, lucem appetit, & sanctum inquirit : irascibilitas, quasi vis expulsiva, malum abjicit, tenebras repellit, & profanum respuit. Econtra sunt tres animales defectus in anima, ignorantia, negligentia, & concupiscentia. Contra rationabilitatem, est ignorantia ; contra irascibilitatem, negligentia ; contra concupiscibilitatem, concupiscentia. Ab his tribus vitiis maxime nobis est dormiendum. Nam ex negligentia procedit delictum, ex concupiscentia procedit peccatum, ex ignorantia provenit delictum atque peccatum. Differt enim inter delictum & peccatum : quia delictum C in omittendo, peccatum in committendo consistit. Delictum utique est non facere faciendum ; peccatum vero agere non agendum. Dormiendum est nobis ab ignorantia, præsertim ab ignorantia mandatorum in præceptis Divinis, & officiorum in sacramentis ecclesiasticis : quæ duo sine periculo non possumus ignorare. Scriptum est enim : *Psal. 94. Ipsi vero non cognoverunt vias meas, quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam. Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulabant*. Ait autem Deus prophetæ : *Ose. 4. Tu scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi. Isai. 5. Et populus meus captivus ductus est, quia non habuit scientiam : & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit. D Noluit intelligere ut bene ageret : iniquitatem meditatus est in cubili suo. Psal. 35. Nam si cognovissent, 1. Cor. 2. nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*. Caveamus igitur nos præcipue ignorantiam, quibus datum est ex officio nosse mysteria regni Dei, ceteris autem in parabolis. Nos enim debemus *Matth. 25.* esse boves arantes, ceteri sunt asinæ juxta pascentes. Nos psallentes Deo repromittimus : *Psal. 118. In tuis justificationibus meditabor, non obliviscar sermones tuos*. Nos debemus esse lux mundi. Si vero lumen quod in nobis est tenebræ fiat, tenebræ quantæ erunt? Nos debemus esse sal terræ. *Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad Matth. 5. nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus*. Quiescat igitur ignoE rantia, & rationabilitas intendatur, secundum illud : *Rationabile sit obsequium vestrum : & : Parati sitis reddere rationem omni poscenti vos de ea, quæ in vobis est, fide*. Hoc enim est logion, sive rationale, quod pontifex ferebat in pectore, in quo scriptum est urim & tummim, id est, manifestatio & veritas. Nam in pectore sacerdotis manifesta debet esse cognitio veritatis, secundum illud propheticum : *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est* : Erat autem rationale quadrangulum : quia sacerdos

Rom. 12. 1. Petr. 3.

Mal. 2.

de-

ANNO CHRISTI 1215.

debet discernere inter quatuor: inter verum & falsum, ne deviet in credendis; inter bonum & malum, ne deviet in agendis. Erat & duplex: quia debet discernere pro duobus, pro se & pro populo: ne, si cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam cadant. Dormiamus ergo ab ignorantia: quia non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel. Non dormitabit a pœna, nisi nos dormiamus a culpa. Dormiendum est quoque nobis a negligentia, præsertim in oratione quæ spectat ad Dominum, & correctione quæ spectat ad proximum: quæ duo non possumus sine peccato negligere. Quidam enim orant tam negligenter & indevote, quod ore quidem loquuntur cælestia, sed corde meditantur terrena; quibus Dominus improperat per prophetam: *Populus hic labiis me honorat, cor autem longe est a me.* De talibus legitur: *Ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.* Ore suo benedicunt, qui loquuntur eloquia veritatis; sed corde maledicunt, qui meditantur inania vanitatis. Alii vero tam festinanter orant & indiscrete, quod medio prætermisso non proferunt nisi caput & caudam. Sed qui semetipsum non audit, quomodo Deus illum exaudiet? Qui taliter orat, non inclinat Deum ad indulgentiam, sed provocat illum ad iracundiam. Tu autem cum oras, intra in cubiculum, & clauso ostio ora Patrem tuum. Intra in cubiculum cordis, ostio sensuum intercluso, ne muscæ morientes perdant suavitatem unguenti. Ora Patrem tuum non in multiloquio, sicut ethnici faciunt; qui putant in multiloquio exaudiri, sed in corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Sic oraverunt Moyses & Susanna, qui clamaverunt ad Dominum, & de necessitatibus eorum liberavit eos. Clamaverunt, non tam vocis intentione, quam cordis devotione, dicente psalmista: *Delectare in Domino, & dabit petitiones cordis tui.* Hinc & Apostolus ait: *Cantantes & psallentes in cordibus vestris.* Deus enim non tam auditor est vocis, quam cordis; nec est admonendus clamoribus, qui rerum est scrutator & cordium. Quod Anna gerens typum ecclesiæ legitur observasse, quæ non petitione clamosa, sed oratione devota, quod petiit, impetravit: Legitur in libro Regum quod Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia sua movebantur, & vox penitus non audiebatur. Unde in psalmo: *Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.* Quia *sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non spernit.* Expedit tamen ut oris pronunciatio devotum comitetur affectum: quia quod facit flatus carboni, hoc facit pronunciatio devotioni. Audi psalmistam: *Ad ipsum ore meo clamavi: & exaltavi sub lingua mea.* Vos ergo, carissimi, cum oratis, state coram Domino Deo nostro compuncti, humiles & devoti, sine motu, sine risu, sine cachinno; nolite nimium clamare, nimium festinare, sed pronunciate distincte ad intelligendum: quia *maledictus homo qui opus Dei agit negligenter.* Ergo *servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore*: præsertim in sacrificio in quo mortis Christi memoria celebratur. *Hoc*, inquit, *facite in meam commemorationem.* Et Apostolus dicit: *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.* In quolibet enim officio negligentia est peccatum, sed in sacrificio est periculum: quoniam qui manducat indigne, judicium sibi manducat, non dijudicans corpus Domini. Caveamus quoque negligentiam in correctione peccantium. Quidam enim sunt canes muti, non valentes latrare, palpantes vitia peccatorum, vel cupiditatis amore, vel fragilitatis timore: cupiditatis amore, ne forte perdant oblationes aut decimas; fragilitatis timore, ne forte incurrant indignationem aut odium. Contra tales dicitur per prophetam: *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis.* Item: *Ipsi ædificabant parietem, illi autem liniebant eum rursus. Prophetæ tui viderunt tibi stulta & falsa, nec aperiebant tibi iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.* Econtra præcipitur: *Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.* Hinc Apostolus dicebat Ephesiis: *Mundæ sunt manus meæ a sanguine omnium vestrum. Non enim subterfugi quo minus annunciarem omne consilium Dei vobis.* Audi propheram: *Væ mihi, quia tacui: quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito.* Non timuit Joannes Herodem, quo minus eum libere reprehenderet, propter Herodiadem, quam vivente viro suo Philippo, tenebat uxorem. Quiescat ergo negligentia, & irascibilitas intendatur, secundum illud: *Irascimini, & nolite peccare.* id est, irascimini vitiis, ne peccetis. Hic est zelus ille, quo Christus accensus ejecit vendentes & ementes de templo, secundum illud: *Zelus domus tuæ comedit me:* quo succensus Phinees Judæum cum Madianitide coeuntem pugione transfodit. Discretus ergo sacerdos contra rebelles & obstinatos severitatem exerceat, erga humiles & pœnitentes exhibeat pietatem. Non illum sequimini semivivo mortuo relicto in vulneribus, quem Samaritanus duxit in stabulum, & vinum superinfudit & oleum. Et in arca tabernaculi virga continebatur & manna. Dormiendum est quoque nobis ab omni concupiscentia, præsertim a concupiscentia rerum quæ procedit ex avaritia, & concupiscentia mulierum quæ provenit ex luxuria. Scriptum est enim: *Nihil est avaro scelestius, & nihil iniquius quam amare pecuniam.* Verbum est sapientis, quod confirmat Apostolus dicens: *Qui volunt fieri divites, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa, & inutilia, & nociva, quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem: radix enim omnium malorum est cupiditas.* Et alibi: *Avaritia est idolorum servitus.* Audite quid contra cupidos sacerdotes dicat propheta: *Principes ejus in muneribus judicabant, & sacerdotes ejus in mercede docebant, & prophetæ ejus in pecunia divinabant. Infernus & perditio nunquam replentur, similiter & oculi hominum insatiabiles. Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes: Affer, affer.* Nam crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. *Porro transit mundus, & concupiscentia ejus. Ne timeamus ergo, cum dives factus fuerit homo, & multiplicata fuerit gloria domus ejus. Non enim, cum morietur, accipiet hæc omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* Nec hoc dico, quin liceat divitias habere, sed quia non licet divitiis inhærere: secundum illud: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Nullus ergo vestrum alienum parochianum seducat, aut alienam parochiam invadat. Præceptum est enim, ut nemo mittat falcem in messem alienam, neque transgrediatur terminos, quos posuerunt patres nostri. Caveamus nihilominus a concupiscentia mulierum. Nam *vinum & mulieres faciunt apostata-*

Isai. 29. *Psal. 61.* *Psal. 56.* *Ephes. 3.* *1. Reg. 1.* *Psal. 4.* *Psal. 50.* *Psal. 65.* *Jerem. 48.* *Psal. 1.* *Luc. 22.* *1. Cor. 11.*

Exech. 13. *Isa. 56.* *Isa. 58.* *Act. 20.* *Isa. 8.* *Marc. 6.* *Psal. 4.* *Joan. 2.* *Psal. 68.* *Num. 25.* *Luc. 10.* *Eccles. 10.* *1. Tim. 6.* *Ephes. 5.* *Mich. 3.* *Prov. 27.* *Prov. 30.* *1. Joan.* *Psal. 48.* *Psal. 61.* *Eccl. 19.*

ANNO CHRISTI 1215.

tare ſapientes. Et propter ſpeciem mulieris multi perierunt. *Viæ inferi domus ejus, penetrantes in interiora mortis*. Semper illam præcedunt ardor & petulantia, ſemper comitantur fœtor & immunditia, ſemper ſequuntur dolor & pœnitentia. *Favus enim diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus: noviſſima autem illius amara ſicut abſynthium, & acuta quaſi gladius biceps*. Familiaris eſt inimicus, habitans non procul, ſed prope; non extra, ſed intra. Nam virtus ejus in lumbis ejus, & fortitudo illius in umbilico ventris ejus. Nunquam fugatur, niſi cum fugitur: nunquam mactatur, niſi cum maceratur. Nos autem in ſacris ordinibus conſtituti, jam ex neceſſitate tenemur pudicitiam cuſtodire. Scriptum eſt enim, quod cum David fugeret perſecutionem Saul, venit in Nobe ad Achimelech ſacerdotem, poſtulans ſibi dari quinque panes ad eſuriem expellendam. Et reſpondit ſacerdos: *Non habeo panes laicos ad manum, ſed tantum panem ſanctum. Si mundi ſunt pueri, maxime a mulieribus, manducent*. Non dixit, ſi habent fidem, ſpem, & caritatem: ſi habent juſtitiam, fortitudinem, prudentiam & temperantiam; ſi habent ſpiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilii & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis, & ſpiritum timoris Domini: ſed dixit: *Si mundi ſunt, maxime a mulieribus, manducent*: quia panem ſanctum digne manducare non poſſunt, niſi qui mundi ſunt a coitu mulierum. Quieſcat ergo concupiſcentia, & concupiſcibilitas incendatur, ſecundum illud: *Concupivit anima mea deſiderare juſtificationes tuas in omni tempore*. Incendatur autem per tres principales virtutes, fidem, ſpem, & caritatem: ut rationabilitas illuminetur per fidem, iraſcibilitas confortetur per ſpem, concupiſcibilitas informetur per caritatem. Illuminetur autem per fidei veritatem, ut rationabilitas expellat errorem ignorantiæ; confortetur per ſpei ſtabilitatem, ut iraſcibilitas excludat torporem negligentiæ; informetur per caritatis ſinceritatem, ut concupiſcibilitas extinguat ardorem concupiſcentiæ. Dormiamus igitur, ſed inter medios cleros, id eſt, in medio clerorum, ſecundum idioma Græcorum. Ad litteram nos inter medios cleros totius orbis exiſtimus, propterea nequeunt opera noſtra latere, ſive bona ſint, ſive mala. *Luceat ergo lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt*: ut cortina cortinam trahat, & qui audit dicat: Veni. Aliter tamen hoc poſſumus intelligere: κλῆρος enim Græce ſors vel hæreditas interpretatur, unde clerici dicuntur, quod in partem Domini ſint ſortiti, ſecundum illud: *Dominus pars hæreditatis meæ*. Eſt autem triplex hæreditas, infima, media, & ſuprema. Infima eſt terrena, de qua legitur: *Dedit terram eorum hæreditatem; hæreditatem Iſrael ſervo ſuo*. Media eſt ſacra ſcriptura, de qua dicitur: *Hæreditate acquiſivi teſtimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei ſunt*. Suprema eſt beatitudo cæleſtis, de qua legitur: *Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præclara eſt mihi*. Quælibet hæreditatum iſtarum ſuas habet medietates. Terrena poſſeſſio res mobiles & immobiles, ſacra ſcriptura ſpiritum & litteram, beatitudo cæleſtis ſtolam mentis & ſtolam carnis. Inter hos medios cleros, inter has medias hæreditates, dormire debemus: aliter autem & aliter: eſt enim medium, quod utrumque extremorum contingit; & eſt medium, quod neutrum extremorum contingit; & eſt medium, quod alterum tantum extremorum contingit. Verbi gratia, medium, quod utrumque extremorum contingit eſt aer, qui medius inter cælum & terram, utrumque contingit. Medium, quod neutrum extremorum contingit, eſt ſol, qui medius inter cælum & terram, neutrum contingit. Medium quod alterum extremorum tantum contingit, eſt arbor, quæ media inter cælum & terram alterum tantum contingit. Ad hunc modum inter hos medios cleros, inter has medias hæreditates dormire debemus. Dormiamus igitur inter medios cleros poſſeſſionis terrenæ, per vim iraſcibilem, ut in neutra ſui parte quieſcamus, ſecundum illud quod legitur: *Filioli, nolite diligere Mundum, neque ea quæ in Mundo ſunt*. Dormiamus inter medios cleros ſacræ ſcripturæ per vim rationalem, ut in altera tantum ſui parte quieſcamus, ſecundum quod legitur: *Litteras occidit: ſpiritus autem vivificat*. Dormiamus inter medios cleros cæleſtis beatitudinis per vim concupiſcibilem, ut in utraque parte quieſcamus, ſecundum hoc quod legitur: *Gaudete & exultate, quia merces veſtra copioſa eſt in cælis*. Gaudete pro ſtola cordis, & exultate pro ſtola corporis. Si ſic dormierimus, profecto nos ſumus pennæ columbæ deargentatæ. Sicut per columbam deſignatur eccleſia, ſic per pennas columbæ deſignantur ſacerdotes eccleſiæ, qui verbis & exemplis eam ſublevant ad cæleſtia. Unde ſponſus de ſponſa dicit in Canticis: *Una eſt columba mea, perfecta mea*. Cujus pennas perfecte propheta deſcribens dicit: *Qui ſunt hi qui ut nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas?* Pennæ deargentatæ ſunt illi qui Divinis ſunt eloquiis eruditi, ſecundum illud: *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum*. Hinc alibi dicitur: *Oculi tui ſicut columbæ, quæ lacte ſunt lotæ, ſedentes ſuper fluenta pleniſſima*. Sunt autem pennæ virtutis, pennæ contemplationis, & pennæ doctrinæ. De primis legitur: *Volavit ſuper pennas ventorum*. De ſecundis dicitur: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* De tertiis autem ſcribitur: *Junctæ erant pennæ unius ad alterum*. Porro ſunt pennæ veræ, ſunt quidem & falſæ. Veræ ſunt pennæ juſtorum, qui ſignantur per pennas erodii. Falſæ ſunt pennæ hypocritarum, quæ ſignantur per pennas ſtruthionis. Legitur enim in Job: *Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennæ erodii & accipitris*. Pennæ ſumus deſpicientes mundana per vim iraſcibilem dormientes inter medios cleros poſſeſſionis terrenæ. Pennæ columbæ ſimus, appetentes cæleſtia per vim concupiſcibilem, dormientes inter medios cleros beatitudinis ſempiternæ. Pennæ deargentatæ ſimus, intelligentes Divina per vim rationabilem, dormientes inter medios cleros ſacræ ſcripturæ. Nec tantum in præſenti ſimus pennæ columbæ deargentatæ, ſed poſteriora dorſi ejus in ſpecie auri. Sicut dorſum laborem vitæ præſentis ſignificat; ſecundum illud, *Supra dorſum meum fabricaverunt peccatores*: ita poſteriora dorſi requiem futuræ vitæ deſignant, ſecundum illud: *Jam non erit amplius neque luctus, neque clamor, ſed nec ullus dolor: quoniam priora tranſierunt*. Ergo poſteriora dorſi, id eſt, requies poſt laborem, erit in ſpecie auri, hoc eſt in gloria contemplationis, quæ per fulgorem auri congrue deſignatur: propter illud: *Fulgebunt juſti ſicut ſol in regno patris eorum*.

Ad quam gloriam nos perducat Dominus Jeſus Chri-

Christus, qui est Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen. A

ANNO CHRISTI 1215.

(1) DECRETA GENERALIS CONCILII LATERANENSIS IV.

sub Innocentio Papa III.

TITULI CAPITULORUM.

1. *De fide catholica.*
2. *De errore abbatis Joachim.*
3. *De hæreticis.*
4. *De superbia Græcorum contra Latinos.* B
5. *De dignitate patriarcharum.*
6. *De conciliis provincialibus.*
7. *De correctione excessuum.*
8. *De inquisitionibus.*
9. *De diversis ritibus in eadem fide.*
10. *De prædicatoribus instituendis.*
11. *De magistris scholasticis.*
12. *De communibus capitulis monachorum.*
13. *De novis religionibus prohibitis.*
14. *De incontinentia clericorum punienda.*
15. *De arcenda ebrietate clericorum.*
16. *De indumentis clericorum.*
17. *De comessationibus prælatorum & negligentia eorum super Divinis officiis.* C
18. *De judicio sanguinis & duelli clericis interdicto.*
19. *Ne ecclesiæ mundanis supellectilibus exponantur.*
20. *De chrismate & Eucharistia sub sera conservanda.*
21. *De confessione facienda, & non revelanda a sacerdote, & saltem in pascha communicando.*
22. *Quod infirmi prius provideant animæ quam corpori.*
23. *Quod ecclesia cathedralis vel regularis ultra* D *tres menses non vacet.*
24. *De electione facienda per scrutinium vel compromissum.*
25. *Quod electio facta per sæcularem potestatem non valeat.*
26. *De pœna indigne confirmantis electionem.*
27. *De instructione ordinandorum.*
28. *Quod compellantur cedere qui postulaverunt licentiam cedendi.*
29. *Quod nullus habeat duo beneficia cum cura annexa.*
30. *De idoneitate instituendorum in ecclesiis.*
31. *De filiis canonicorum non instituendis cum pa-* E *tribus.*
32. *Ut patroni competentem portionem dimittant clericis.*
33. *De procurationibus non accipiendis sine visitatione.*
34. *De subditis non gravandis sub prætextu servitii alicujus.*
35. *De causa appellationis exprimenda.*
36. *Quod judex possit interlocutoriam & comminatoriam sententiam revocare.*
37. *De litteris non impetrandis ultra duas dictas, & sine speciali mandato.*
38. *De scribendis actis, ut probari possint.*
39. *De restitutione danda contra possessorem, quæ non rapuit ipse.*
40. *De vera possessione.*
41. *De continuatione bonæ fidei in omni præscriptione.*
42. *De sæculari justitia.*
43. *Ne sine causa clericus fidelitatem laico faciat.*
44. *Quod constitutiones principum non præjudicent ecclesiis.*
45. *Patronus, qui clericum ecclesiæ occiderit vel mutilaverit, jus patronatus amittit.*
46. *De talliis a clericis non exigendis.*
47. *De forma excommunicandi.*
48. *De modo accusandi judicem.*
49. *De pœna excommunicantis injustæ.*
50. *De restricta prohibitione matrimonii.*
51. *De pœna contrahentium clandestina matrimonia.*
52. *De testimonio de auditu reprobando in causa matrimonii.*
53. *De his qui prædia sua in fraudem decimarum dant aliis excolenda.*
54. *Ut decimæ ante tributa solvantur.*
55. *Ut de terris acquirendis, non obstantibus privilegiis, decimæ dentur.*
56. *Ne propter pactum aliquorum amittat decimas presbyter parochialis.*
57. *De interpretandis privilegiorum verbis.*
58. *De eodem in favorem episcoporum.*
59. *Quod nullus religiosus fidejubeat sine licentia abbatis & conventus.*
60. *Ut abbates non extendant se ad officium episcopale.*
61. *Ne religiosi recipiant decimas de manu laicali.*
62. *Ne reliquiæ sanctorum ostendantur extra capsam: nè novæ habeantur in veneratione sine Romana ecclesia.*
63. *De simonia.*
64. *De eadem circa monachos & sanctimoniales.*
65. *De eadem circa illicitam pecuniæ extorsionem.*
66. *De eadem circa cupiditatem clericorum.*
67. *De usuris Judæorum.*
68. *Ut Judæi discernantur a Christianis in habitu.*
69. *Ne Judæi publicis officiis præficiantur.*
70. *Ne conversi ad fidem de Judæis, veterem ritum Judæorum retineant.*

(1) In Bibliotheca Vaticana duo tantum Exemplaria sunt hujus concilii. Primum in Cod. 2692. qui Innocentii ipsius temporibus scriptus creditur incipit: *De Fide Sanctæ Trinitatis. Firmiter credimus* &c. Ceterum nullus titulus his Concilii decretis præfigitur, nulla adnotatio subsequitur. Codex alter n. 3555. scriptus ab annis circiter trecentis, hunc in habet titulum: *Incipiunt Constitutiones Innocentii III. de fide catholica capitulum 1. Firmiter credimus* &c. In fine, post statutum de liberanda Terra sancta additur: *De Concilio universali sub Papa Innocentio III. Romæ celebrato. Anno ab Incarnatione Verbi MCCXV.* Harduinus.

ANNO CHRISTI 1215.

CAPITULA.

ANNO CHRISTI 1215.

G. C. Ea græce ac latine damus ex codice Mazarino, qui ejusdem est atque concilium ætatis: in quo Græca Latinis e regione respondent. Primum tamen caput, & secundi partem, aliaque nonnulla, Latine tantum edimus: quia iis partibus mancus est.

Ejus autem aspectus unus convincere facile potest eos, qui decretis hisce Lateranensibus derogant fidem. Græca vero interpretatio, eadem ætate facta, utriusque concordiam ecclesiæ demonstrabit. Aderant siquidem concilio Constantinopolitanus & Hierosolymitanus patriarchæ: miserant legatos suos Alexandrinus & Antiochenus: ex iis patriarchalibus metropolitæ, aliique episcopi multi, convenerant. Qui ut secum decreta concilii referrent, Græcam in linguam, quamvis ineleganter, immo multis in locis barbare, translata sunt.

I. De fide Catholica.

. 1. De- al. Gre- ii IX. tit. c. 1. *Fir- ter* de sum- Trinit. fide cath.

FIrmiter credimus, & simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus, æternus, & immensus, omnipotens, incommutabilis, incomprehensibilis & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; tres quidem personæ, sed una essentia, substantia, seu natura simplex omnino. Pater a nullo, Filius autem a solo Patre, ac Spiritus sanctus ab utroque pariter, absque initio semper & fine. Pater generans, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedens; consubstantiales & coæquales, coomnipotentes & coæterni, unum universorum principum, creator omnium invisibilium & visibilium, spiritualium & corporalium, qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Diabolus enim & dæmones alii, a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali: homo vero diaboli suggestione peccavit.

Hæc sancta Trinitas secundum communem essentiam individua, & secundum personales proprietates discreta per Mosen & sanctos prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. Et tandem unigenitus Dei Filius Jesus Christus a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper virgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compositus, una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstravit. Qui cum secundum divinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est passibilis & mortalis: quin etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & ascendit in cœlum. Sed descendit in anima, resurrexit in carne, ascenditque pariter in utroque: venturus in fine sæculi judicare vivos & mortuos, & redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis, quam electis. Qui omnes cum suis propriis corporibus resurgent, quæ nunc gestant, ut recipiant secundum merita sua, sive bona fuerint, sive mala, illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

bidem.

Una vero est fidelium universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse sacerdos, & sacrificium Jesus Christus: cujus corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur; transubstantiatis, pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate Divina, ut ad perficiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui fuerit rite ordinatus secundum claves ecclesiæ, quas ipse concessit apostolis & eorum successoribus Jesus Christus.

Sacramentum vero baptismi, quod ad invocationem individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus sancti, consecratur in aqua, tam parvulis quam adultis, in forma ecclesiæ a quocumque rite collatum, proficit ad salutem.

Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam semper potest reparari. Non solum autem virgines & continentes, verum etiam conjugati, per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

ecretal. egor. IX. 1. de sum- Trinit. fide cath. 1. c. 2. *mnamus* go.

II. De errore abbatis Joachim.

Damnamus ergo, & reprobamus libellum, sive tractatum, quem abbas Joachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum de unitate seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum & insanum, pro eo quod in suis dixit sententiis, quoniam quædam summa res est Pater & Filius & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, nec procedens. Unde asserit quod ille non tam Trinita-

ANNO CHRISTI 1215.

tem quam quaternitatem adstruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam quasi quartam: manifeste protestans quod nulla res est quæ sit Pater & Filius & Spiritus sanctus, nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamvis concedat quod Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt una essentia, una substantia, unaque natura. Verum unitatem hujusmodi non veram & propriam, sed quasi collectivam & similitudinariam esse fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una ecclesia, juxta illud: *Act. 4.* *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una.* &: *1. Cor. 6.* *Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum illo.* Item: *Ibidem 3. & 12.* *Qui plantat & qui rigat unum sunt,* &: *Omnes unum corpus sumus in Christo.* Rursus in libro Regum: *3. Reg. 22.* *Pòpulus meus & populus tuus unum sunt.* Ad hanc autem sententiam adstruendam illud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Evangelio: *Joan. 17.* *Volo Pater ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum.* Non enim, ut ait, fideles Christi sunt unum, id est, una quædam res quæ communis sit omnibus, sed * hic modo sunt unum, id est una ecclesia propter catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum propter unionem indissolubilis caritatis. Quemadmodum in canonica Joannis epistola legitur: *1. Joan. 5.* *Quia tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus; & hi tres unum sunt.* Statimque subjungitur: *Et tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis; & tres unum sunt,* sicut in codicibus quibusdam invenitur.

* *Max.* sed modo

Decretal. Greg. IX. l. 1. de summa Trinit. t. 1. c. 2. §. 1. *Nos autem.*

Nos autem, sacro & universali concilio approbante, credimus & confitemur cum Petro, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, tres simul personæ; ac singulatim quælibet earumdem. Et ideo in Deo trinitas est solummodo, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura Divina, quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest. Et illa res non est generans, neque genita, nec procedens: sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, & Spiritus sanctus qui procedit: ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Fillus, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud: sed id quod est Pater, est Filius, & Spiritus sanctus, idem omnino: ut secundum orthodoxam & catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit, *Joan. 10.* juxta quod ipse testatur: *Pater quod dedit mihi majus est omnibus.* Ac dici non potest quod partem suæ substantiæ illi dederit, & partem retinuerit ipse sibi: cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quod non * retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse substantia. Pater er-

In Græca est, Pater, qui dedit mihi, maior est omnibus.

In cod. Nazarino deest negatio, cum

ANNO CHRISTI 1215.

A ῥῆμα ἐνεισάγει, ὅπερ ὁ χριστὸς περὶ τῶν πιστῶν λέγει ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· θέλω, πάτερ, ἵνα ὦσιν ἓν ἐν ἡμῖν, καθὼς κὴ ἡμεῖς ἓν ἐσμέν. ἵνα ὦσι πεπληρωμένοι εἰς ἕν. ὃ γάρ, ὡς εἶπον, οἱ πιστοὶ τοῦ χριστοῦ εἰσὶν ἕν, ἤγουν ἕν τι πρᾶγμα ὃ κοινὸν εἰς * ἅπασιν. ἀλλὰ νῦν εἰσὶν ἕν, ἤτοι μία ἐκ- * Corr.
κλησία διὰ τὴν καθολικὴν τῆς πίστεως ἕνωσιν, κὴ τέλος μία βασιλεία, διὰ τὴν ἑνότητα τῆς ἀδιαλύτου ἑνώσεως. ὃν τρόπον ἐν τῇ κανονικῇ τοῦ Ἰωάννου ἐπιστολῇ ἀναγινώσκεται, ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, λόγος, κὴ πνεῦμα ἅγιον. κὴ τοῦτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσίν. εὐθύς τε προσίθησι . . . . . .

B . . . . . καθὼς ἔν τισι κώδιξιν ἀνέγνωται.

Ἠμεῖς δὲ, τῆς ἁπάσης οἰκουμενικῆς συνόδου δοκιμάσης, πιστεύομεν κὴ ὁμολογοῦμεν μετὰ πέτρου, ὅτι ἓν τι ἀκρότατον πρᾶγμα ἐστὶν, ἀκατάληπτόν τε κὴ ἄφατον, ὅπερ ἀληθῶς ἐστι, πατὴρ, κὴ υἱὸς, κὴ πνεῦμα ἅγιον, τρία * ὅμοια * Corr.
προσωπα, κὴ ἰδίως ἕκαστον αὐτῶν. κὴ διὰ τοῦτο ἐν θεῷ τριὰς ἐστὶ μόνον, ὁ πρὸς· ὅτι ἕκαστον τῶν τριῶν προσώπων, ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ C πρᾶγμα, ἤγουν οὐσία, ὕπαρξις, ἢ κὴ φύσις θεία, ἥτις μόνη ἐστὶν ἁπάντων ἀρχή· παρ' ἣν ἄλλα εὑρεθῆναι οὐ δύναται. καὶ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔστι γεννῶν, οὔτε γεννητὸν, οὔτε ἐκπορευτόν. ἀλλ ἔστι πατὴρ ὁ γεννῶν, κὴ υἱὸς ὁ γεννώμενος, & πνεῦμα τὸ ἐκπορευόμενον· ἵνα διασωθῶσιν αἱ ἰδιότητες ἐν τοῖς προσώποις, κὴ ἑνότης ἐν τῇ φύσει. καὶ γοῦν ἄλλος ἐστὶν ὁ πατὴρ, ἄλλος ὁ υἱὸς, κὴ ἄλλο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὅμως οὐκ ἄλλο ἀλλὰ τοῦτο, ὅ, τι ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς καὶ πνεῦμα ἅγιον, τοῦτο ὅλως· ἵνα κατὰ τὴν ὀρθόδοξον κὴ καθολικὴν πίστιν ὁμοούσια εἶναι πιστεύωνται. ὁ πατὴρ γὰρ ἐξ αἰῶνος γεννῶν τὸν υἱὸν, τῇ ἑαυτοῦ οὐσίαν αὐτῷ δέδωκεν, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ· πατὴρ ὅς δέδωκέ μοι μείζων πάντων ἐστί· καὶ λέγεσθαι οὐ δυνατὸν, ὅτι ὁ πατὴρ μέρος τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας ἐκείνῳ ἐδεδώκει, κὴ μέρος ἐπεκράτησεν αὐτὸς ἑαυτῷ· ἐπειδὴ ἡ ὑπόστασις τοῦ παντὸς ἀδιαίρετὸς ἐστιν, ὡς ἁπλῆ ὅλως. ἀλλ' οὔτε λέγεσθαι δυνατὸν, ὅτι ὁ πατὴρ εἰς υἱὸν μετήνεγκε τῇ οὐσίαν τῇ ἑαυτοῦ, γεννῶν· ὡς δῆθεν ὅπως ἐδεδώκει ταύτην τῷ υἱῷ, ὡς * ἐπικρατῆσαι ταύτην ἑαυτῷ· ἄλ- deest ἐν
λως γὰρ ὑπέλειπεν ἂν εἶναι ὑπόστασις· ἀνέφικτον τοίνυν ὅτι δίχα τινὸς ἐλλείψεως ὁ υἱὸς γεννώμενος, τῇ οὐσίαν τοῦ παντὸς ἀνέλαβεν· κὴ

ἔτως

ANNO CHRISTI 1215.

ἵπως ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἔχωσι τιὼ αὐτιὼ ὑ-σίαν· καὶ ἵπω τὸ αὐτὸ φρᾶγμα ἐσὶν, ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

A go quod ſine ulla diminutione Filius naſcendo ſuaſtantiam Patris accepit, & ita Pater & Filius habent eamdem ſubſtantiam, & ſic eadem res eſt Pater & Filius, nec non & Spiritus ſanctus ab utroque procedens.

ANNO CHRISTI 1215. *in Græco, tum in Latino. Sed retinendam eſſe, ſenſus admonet, & Codex decretalium.*

Ὅτε γοιῶ ἡ ἀλήθεια ὑπὲρ τῶν πισῶν αὐτῆς ἔυχεται φρὸς τὸν πατέρα, ἐθέλω, εἰσὼν, ἵνα αὐτοὶ ὦσιν ἕν ἐν ἡμῖν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἕν ἐσμεν· τῶτο τὸ ὄνομα ὑπὲρ τῶν πισῶν μὲν λαμβάνεται, ἵνα νοῆται ἐν τῷ ἑνὶ τῆς ἀγάπης ἡ χάεις. ὑπὲρ τῶν φροσώπων δὲ τῶν θείων, ἵνα φροσέχηται ἡ τῆς ταυτότητος ἕνωσις ἐν τῇ ὐσίᾳ. ὃν τρόπον ἀλλαχῶ ἡ ἀλήθεια ἔφη· γίνεσθε * τέλειοι, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ ὐρά-νιος, τέλειός ἐσὶν. ὡς εἴπερ ἔλεγε φανερώτερον· γίνεσθε τέλειοι ἐν τελειότητι χάειτος, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν τέλειός ἐσὶν ἐν τελειότητι φύσεως· ἀμφότερα δηλαδὴ τῷ ἰδίῳ φρόπῳ· ὅπερ ἀνάμεσον τῶ κτισῶ καὶ κτίσεως ὐδώατιι τοσαύτη ὁμοίωσις ἐγγραφῆναι, ὡς μὴ μέσον αὐτῶν μείζονα τιὼ ἀνομοιότητα ἐγγράφεσθαι.

Cum ergo Veritas pro fidelibus ſuis ad Patrem orat: *Volo*, inquiens, *ut ipſi ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus*: hoc nomen, *unum**, pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio * caritatis in gratia: pro perſonis vero Divinis, ut attendatur identitatis in natura unitas, quemadmodum Veritas alibi ait: *Eſtote perfecti ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*: ac ſi diceret manifeſtius: Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt perfectione naturæ: utraque videlicet ſuo modo: quia inter creatorem & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos major ſit diſſimilitudo notanda.

Non utique verbis tuis Græcis. Præterea dicit. Pater ter, non ker.

Deeſt in Cod. Max. in uno, caritatis gratia. hoc eſt in hac voce, unum

Εἴ τις τοιγαροῦ τιὼ ἀπόφασιν ἢ διδαχιὼ τῶ φροῤῥηθέντος Ἰωαχεὶμ ἐν τύτῳ τῷ μέρει περιέπειν ἢ ἐπαινεῖν τολμήσῃ, ὡς αἱρετικὸς παρὰ πάντων ὁμολογείσθω. ἐν ᾗδοντι τέως ἐγγὺ τῶ τιὼ μονιὼ τῶ * φλήρε, ἧς ὁ . . . . Ἰωαχεὶμ ἦν διατάκτωρ, θέλομεν ἀποβάλλεσθαι. ἐπεὶ καινοικὴ σύσασις ἐσὶ, καὶ παρατήρησις σωτήριος· μάλισα ἐπεὶ ὁ αὐτὸς Ἰωαχεὶμ πάντα τὰ συγγράμματα αὐτῶ ἡμῖν ἀποδοθῆναι ἐνετείλατο, τῇ τῶ ἀποσολικῶ θρόνῳ κρίσει κυρωθησόμενα, ἅπε διορθωθησόμενα· ἐκθέμενος ἐπισολιὼ, ᾗ τινι τῇ οἰκείᾳ χειρὶ ὑπεγράψατο. ἐν ᾗ σερεῶς ὁμολογεῖ ἑαυτὸν ἐκείνῳ τιὼ πίσιν κρατεῖν, ἰῶ ἡ ῥωμαϊκὴ κρατεῖ ἐκκλησία· ἥτις, οἰκονομοῦντος θεῦ, πάντων τῶν πισῶν μήτηρ ἐσὶ καὶ διδάσκαλος.

Si quis igitur ſententiam ſive doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere vel approbare præſumpſerit: tanquam hæreticus ab omnibus * confutetur. In nullo tamen per hoc Florenſi monaſterio, cujus ipſe Joachim extitit inſtitutor, volumus derogari: quoniam ibi & regularis inſtitutio eſt & obſervantia ſalutaris, maxime cum idem Joachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandaverit, apoſtolicæ ſedis judicio approbanda, ſeu etiam corrigenda: dictans epiſtolam cui propria manu ſubſcripſit, in qua fir-miter confitetur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet eccleſia, quæ cunctorum fidelium, diſponente Domino, mater eſt & magiſtra.

Lib. 1. Decret. Greg. IX. t. 1. c. 2. §. 2. Si quis

Cod. Max. confitetur.

Ἀποδοκιμάζομεν δὲ καὶ καταδικάζομεν τὸ σρεβλότατον δόγμα τῶ ἀσεβῶς Ἀλμυρικῶ, ὃ τὴν διάνοιαν ὅτως ὁ πατὴρ τῶ ψεύδους ἐξελύφλωσεν, ὡς τὴν αὐτῶ διδαχὴν ὃ τόσον αἱρετικιὼ χρηθῆναι, ὅσον δὴ καὶ ἀσωέτου.

Reprobamus etiam & damnamus perverſiſſimum dogma impii * Amalrici, cujus mentem ſic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica cenſenda ſit, quam inſana.

Ibidem.

* Almarici.

γ'. Περὶ ἀφορισμῶ καὶ καταδικασμῶ αἱρετικῶν.

III. De hæreticis.

MS. Max. De excommunicatione & condemnatione hæreticorum.

Ἀφορίζομεν ἕν καὶ ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν ἐπαίρυσαν ἑαυτιὼ κατὰ ταύτης τῆς ἁγίας καὶ ὀρθοδόξυ καὶ καθολικῆς πίσεως, ἰῶ ἀνωτέρως ἐξετέθεμεθα· καταδικάζοντες ἅπαντας αἱρετικὺς οἱοισδήτισιν ὀνόμασι κρίνοιντο, φροσόψεις μὲν ἔχοντις διαφόρυς, ἀλλ' ὐρὰς ἐπάλληλα σωδεδεμένας, ὅτι ἐκ ματαιότητος σωέρχονται ἐπὶ ταυτό.

E Excommunicamus & anathematizamus omnem hæreſim extollentem ſe adverſus hanc ſanctam, orthodoxam, catholicam fidem, quam ſuperius expoſuimus: condemnantes univerſos hæreticos, quibuſcumque nomi nibus cenſeantur; facies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de * vanitate conveniunt in idipſum.

L. 5. Decretal. Greg. IX. t. 7. c. 13. *Excommunicamus.*

* varietate

Καταχρισθέντες δὲ, ταῖς παρύσαις κοσμικαῖς, ἐξυσίαις, ἢ τοῖς αὐτῶν φράκτωρσι, καταλειφθήτωσαν, κατανοήσει φροσηκύσῃ τιμωρηθησόμενοις πῶν κληρικῶν φρότερον ἀπὸ τῶν ἰδίων τύξεως καθαιρέντων· ὅτως ἵνα τὰ ἀγαθὰ τῶν τοιύτων κατακρίτων, ἐὰν λαϊκοὶ ὦσιν, φισκωθῶσι· εἰ

Damnati vero, ſæcularibus poteſtatibus præſentibus, aut eorum bailivis, relinquantur animadverſione debita puniendi, clericis prius a ſuis ordinibus degradatis: ita quod bona hujuſmodi damnatorum, ſi laici fuerint, confiſcentur:

Ibid. §. 1. *Damnati.*

tur: si vero clerici, applicentur ecclesiis a quibus stipendia perceperunt.

ANNO CHRISTI 1215.

Ibid. §. 2. *Qui autem.*

Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta considerationes* suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam num in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

* confideratione *Deest hic folium in codice Mazarino Græco & Latino.*

Ibid. §. 3. *Moneantur.*

Moneantur autem & inducantur, &, si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam compellantur sæculares potestates, quibuscumque fungantur officiis, ut sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publice juramentum, quod de terris suæ jurisdictioni subjectis universos hæreticos ab ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt: ita quod amodo, quandocumque quis fuerit in potestatem * sive spiritalem, sive temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare.

* five perpetuam, five temporalem. Ibidem.

Si vero dominus temporalis requisitus & monitus ab ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hac hæretica fœditate, per metropolitanum & ceteros comprovinciales episcopos excommunicationis vinculo innodetur. Et, si satisfacere contemserit infra annum, significetur hoc summo pontifici: ut extunc ipse vassallos ab ejus fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis sine ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent: salvo jure domini principalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilo minus lege servata circa eos qui non habent dominos principales.

Ibid. §. 4. *Catholici.*

Catholici vero, qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto privilegio sint muniti, quod accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceditur.

Ibid. §. 5. *Credentes.*

Credentes vero, præterea * receptores, defensores & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subjacere: firmiter statuentes, ut postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum, extuncipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem *, nec ad hæreditatis successionem accedat.

* *Mss. Dacherianum* receptatores,

* *MS. Dacherianum* factionem, * *MS. Max. addit.* respondeat.

Nullus præterea ipsi super quocumque negotio*, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, ejus instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum authore damnato damnentur. Et in similibus idem præcipimus observari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta.

Ibidem.

Si qui autem tales, postquam ab ecclesia denotati fuerint, evitare contemserint: excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus * ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant sepulturæ tradere, nec eleemosynas, aut oblationes eorum accipiant: alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis apostolicæ speciali. Similiter quilibet regulares, quibus hoc etiam infligatur, ut eorum privilegia in illa diœcesi non serventur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

* Gr. *interpres legebat* etentibus,

ANNO CHRISTI 1215.

Δὲ κληρικοὶ, προσκυρωθῶσι ταῖς ἐκκλησίαις παρ' ὧν τὰ ὀψώνια ἐδέξαντο.

Οἵτινες δὲ ἁρεθήσονται μόνῃ τῇ ὑποψίᾳ σεσημειωμένοι, εἰ μὴ κατὰ νόησιν τῆς ὑποψίας, τῆς ποιότητός τε τῶ προσώπε, τλὼ ἰδίαν ἀθωότητα προσηκόσῃ καθάρσει δείξωσιν, ἀναθέματος ῥομφαίᾳ χρεσθήτωσαν, & ἄχρις ἱκανοποιΐας ἀξίας. ab omnibus evitentur; ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Προὸς τέτοις μηδεὶς ἀυτῷ ἐπὶ οἱαδήτινι πραγματείᾳ ἀπολογησάσθω· ἀλλ' ἀυτὸς ἄλλοις ἀπολογεῖσθαι ἀναγκαζέσθω. ὡς ἐὰν ἴσως κριτὴς εἴη, ἡ ἀπόφασις αὐτῶ μηδεμίαν ἐχέτω περεότητα, μήτε δίκαιον τινὲς εἰς τὴν ἀκοὴν ἀυτῶ προσφερέσθωσαν. ἐὰν εἴη συνήγορ@, ἡ διαμολογία αὐτῶ μηδαμῶς προσδεχθήτω· εἰ νομικὸς, τὶ ἐκπεθέντι αὐτῶ ἔγγραφα μηδεμιᾶς ὅλως ἔσωσαν μονιμότητος, ἀλλὰ μετὰ τῶ ποιητῶ κατιδικασθέντος κατιδικαζέσθωσαν· ϗ ἐν τοῖς ὁμοίοις τὸ αὐτὸ προσάσσομεν φυλαχθῆναι. εἰ δὲ κληρικὸς εἴη, ἀπὸ παντὸς ὀφφικίε ϗ ἰδιαείε καθαιρείσθω· ἵνα ἐν ᾧ μείζον ἐστὶ τὸ πταῖσμα, βαρυτέρα ἐκδίκησις εἰσπραχθῇ.

Εἰ δέ τινες τὺς τοιέτυς, μετὰ τὸ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας σεσημειῶσθαι, παρεκκλίνειν ἀμελήσωσιν, ἀφορισμῶ ἀποφάσει, ἕως ἱκανοποιΐας προσηκόσης, περισφιγχθήτωσαν. οἱ κληρικοὶ δὲ μὴ δότωσαν τοῖς τοιέτοις αἰτῶσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυςήρια· μήτ' ἀυτὺς χειροτονικῆ παραδοσῖαι τιφῇ· μήτε τὺς ἐλεημοσιῶας ἢ προσφορὰς ἀυτῶν προσδεχέσθωσαν· εἰ δ' ὄχι. τῶ ἑαυτῶ * περεόσθωσαν ὀφφικίε, πρὸς ὃ μηδέποτε ἀποκατασήσαιντο, χωρὶς ἰδικῆ ἐντάλματος τῆ ἀποσολικῆ θρόνε· ὁμοίως . . . . κανονικοὶ, οἷς τῶτο μᾶλλον ἐπιλιμάσθω, ἵνα τὶ αὐτῇ προνόμια ἐν ἐκείνῃ τῇ διοιξία μὴ φυλαχθῶσιν, ἐν ᾗ τοιαύτης ἐκτάσεις τολμήσυσιν ἐπιτελεῖν.

* Corr. ἑαυτῶ

Επει-

ANNO CHRISTI 1215.

Ἐπειδὴ δέ τινες ὑπὸ εὐδοκίᾳ ἀσεβείας, τὴν δυάμιν αὐτῆς, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, ἠρνημένοι, αὐθεντίαν ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσι τοῦ κηρύττειν, ὡς αὐτὸς φησὶν ὁ ἀπόστολος. πῶς κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν; πάντες οἵτινες κεκωλυμένοι, ἢ οὐκ ἀπεσταλμένοι, παρὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, ἢ τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου ληφθεῖσαν αὐθεντίαν, δημοσίως, ἢ ἰδίᾳ, κηρύγματος ὀφφίκιον ἁφαρπάσαι τολμήσωσιν, ἀφορισμῷ δεσμῷ δεσμείσθωσαν· κἂν εἰ μὴ τάχιον μετανοῶσιν, ἄλλῃ προσηκούσῃ ποινῇ περιπλακείσθωσαν.

Προσθέμεν ἐπὶ τούτοις, ἵνα ἕκαστος ἀρχιεπίσκοπος ἢ ἐπίσκοπος, δι' ἑαυτοῦ, ἢ τοῦ ἀρχιδιακόνου αὐτοῦ, ἢ δι' ἄλλων σεμνῶν καὶ ἱκανῶν προσώπων, δὶς ἢ κἂν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ ἰδίαν ἐνορίαν, ἐν ᾗ φήμη ἔσαι αἱρετικοὺς κατοικεῖν, περιάγοιτο. κἀκεῖσε ξεῖς ἢ πλείους μάρτυρήτους ἄνδρας, ἢ καὶ ἐὰν συμφέρειν ἴδῃ, ὅλου τοῦ γειτονίαν ὀμνύειν ἀναγκαζέτω, ὡς ἐάν τις αὐτόθι αἱρετικὸς γνῶ, ἢ τινὰς κεκρυμμένας συναγωγὰς ἐκπλοῦτας, ἢ ἀπὸ τῆς κοινῆς ἀναστροφῆς τῆς πιστῆς βίῳ καὶ ἤθεσι διεστῶτας, αὐτὸς τῷ ἐπισκόπῳ σπουδάσει δεικνύειν· αὐτὸς δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἐνώπιον αὐτοῦ συγκαλείτω τοὺς κατηγορουμένους, οἵτινες, εἰ μὴ ἑαυτὸς ἐκ τῆς ἐπιτιθεμένης κατακρίσεως, A Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, abnegantes, authoritatem sibi vendicant prædicandi, cum idem apostolus dicat: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* omnes qui prohibiti, vel non missi, præter authoritatem ab apostolica sede, vel catholico episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, ex communicationis vinculo innodentur: & B nisi quantocius resipuerint, alia competenti pœna plectantur.

Adjicimus insuper, ut quilibet archiepiscopus vel episcopus, per se, aut per archidiaconum suum, vel * idoneas personas honestas, bis aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam, si expedire videbitur, totam viciniam, jurare compellat: quod si quis ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos episcopo studeat indicare. Ipse autem episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos: qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, jurare forte noluerint; ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

ANNO CHRISTI 1215. Ibid. §. 6. *In Mss. Dacheriano quartum hoc capitulum est, cum hoc titulo:* De eo ne quis prædicet nisi missus. *Sequens autem capitulum, quod hic quartum est, ibi est quintum atque ita deinceps.*

Ibid. §. 7.: *Mss. Dacher.* vel alias hon. idoneasque person.

Item §. 8. Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda episcopi per diœceses suas diligenter invigilent, si canonicam effugere voluerint ultionem. Si quis enim episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit vel remissus: cum id certis indiciis apparuerit, & ab episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere pravitatem.

IV. De superbia Græcorum contra Latinos.

5. Decret. tit. 42. de ntiſmo c. 6. et Græcos. Licet Græcos in diebus nostris ad obedientiam sedis apostolicæ revertentes fovere & honorare velimus, mores ac ritus eorum, in quantum cum Domino possumus, sustinendo: in his tamen, illis deferre nec volumus nec debemus, quæ periculum generant animarum, & ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum ecclesia cum quibusdam complicibus ac fautoribus suis ab obedientia sedis apostolicæ se subtraxit: in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia quæ in derogationem eorum impie committebant, si quando sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non prius ipsi sacrificare volebant in illis, quam ea tanquam per hoc inquinata lavissent. Baptizatos etiam a Latinis & ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant: & adhuc, sicut accepimus, quidam agere hoc non verentur. Volentes ergo tantum ab ecclesia Dei scandalum amovere, sacro suadente concilio, districte præcipimus, ut talia de cetero non præsumant, conformantes se tanquam obedientiæ filii sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ matri suæ, ut sit unum ovile, & unus pastor. Si quis autem quid tale præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponatur.

V. De dignitate Patriarcharum.

Decretal. egor. IX. 5. tit. 23. privilegiis 23. *Anti-* c. Antiqua patriarchalium sedium privilegia renovantes, sacra universali synodo approbante, sancimus ut post Romanam ecclesiam, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Chri-

sti

ANNO CHRISTI 1215.

sti fidelium & magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant, servata cuilibet propria dignitate: ita quod postquam eorum antistites a Romano pontifice receperint pallium, quod est plenitudinis officii pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis & obedientiæ juramento, licenter & ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam, & pro Romana ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem.

Dominicæ vero crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana, & ubicumque summus pontifex præsens extiterit, vel ejus legatus utens insigniis apostolicæ dignitatis.

In omnibus autem provinciis eorum jurisdictioni subjectis, ad eos, cum necesse fuerit, provocetur: salvis appellationibus ad sedem apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.

ANNO CHRISTI 1215.

VI. De conciliis provincialibus.

Ibid. tit. 1. de accusat. c. 25. *Sicut olim.*

Sicut olim a sanctis patribus noscitur institutum, metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis provincialia non omittant concilia celebrare. In quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas, & maxime quæ statutæ sunt in hoc generali concilio, relegentes, ut eas faciant observari, debitam pœnam trasgressoribus infligendo. Ut autem id valeat efficacius adimpleri, per singulas diœceses statuant idoneas personas, providas videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano, absque ulla jurisdictione solicite investigent quæ correctione vel reformatione sint digna, & ea fideliter perferant ad metropolitanum & suffraganeos, & alios in concilio subsequenti: ut super his & aliis, prout utilitati & honestati congruerit, provida deliberatione procedant; & quæ statuerint, faciant observari, publicantes ea in episcopalibus synodis annuatim per singulas diœceses celebrandis. Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit adimplere, a suis beneficiis & executione officii suspendatur, donec per superioris arbitrium * ejus relaxetur.

A κὴ σεμνότητι ἁρμόσοι φρονοητικὴ ... . * προβῶσι κὴ αὐτὰ τὰ κατεσταθέντα ποι . . . . . δημόσια ἐν ταῖς ἐπισκοπικαῖς συνόδοις, ταῖς ἑτήσιον ἀὴ ἑκάστην ἐνορίαν ἐπιτελεσθησομέναις· εἰ δέ τις ταύτην τὴν σωτήριον σύστασιν ἀμελήσει ἐκπληροῦν, ἀπὸ τῆς τῦ ἰδίυ ὀφφικίυ ἐξαχολεθήσεως. . . . . .

* Mendose scriptum προβάσι.

* *for.* ejus suspensio

*VII. De * correctione excessuum.*

* *MS. Max.* De corrigendis excessibus subditorum.

Ibid. l. 1. tit. 31. de officio judicis ord. c. 13. *Irrefragabili.*

Irrefragabili constitutione sancimus, ut ecclesiarum prælati ad corrigendos subditorum excessus, maxime clericorum, & reformandos mores, prudenter & diligenter intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Ut autem correctionis & reformationis officium libere valeant exercere: decernimus ut executionem ipsorum nulla consuetudo vel appellatio valeat impedire, nisi formam excesserint in talibus observandam.

ζ'. Εἰς τὸ διορθώσειν τὰς ἐκάσεις τῆς ὑπηκόων.

Απαραθράυσῳ διατάξει θεσπίζομεν, ἵνα τῆς ἐκκλησιῶν προεσῶτες εἰς τὸ διορθώσειν τὰς B τῆς ὑπηκόων ἐκάσεις, κὴ μάλισα τῆς κληρικῶν, κὴ ἀνατυποθῆναι τὰ ἤθη, φρονίμως κὴ ἐπιμελῶς προσέξωσι. ὡς ἂν μὴ τὸ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρῶν αὐτῆς ἐκζητηθῇ. ἵνα δὲ τὸ τῆς διορθώσεως κὴ ἀνατυπώσεως ὀφφίκιον ἐλεθέρως δωνηθῶσιν ἐξετάζειν. κελεύομεν ὅπως ἐξ ἀφορμῆς τότων μηδεμία σωνήθεια δωνήσοιτο ἐμποδίζειν· εἰ μὴ τῷ μέτρῳ ἐκσῇ τῷ ἐν τοῖς τοιάτοις τηρηθησομένῳ.

Ibid.

Excessus tamen canonicorum ecclesiæ cathedralis, qui consueverunt corrigi per capitulum, per ipsum in illis ecclesiis (quæ talem hactenus consuetudinem habuerunt) ad commotionem vel jussionem C episcopi corrigantur infra terminum competentem ab episcopo præfigendum. Alioquin extunc episcopus Deum habens præ oculis, omni * contradictione cessante, ipsos, prout animarum cura exegerit, per censuram ecclesiasticam corrigere non postponat.

Αἱ ἐκάσεις δὲ τῆς κανονικῶν τῆς καθεδεικῆς ἐκκλησίας, αἱ δωνάμεναι διορθωθῆναι δι' τῷ καπητέλῳ, δι' αὐτῷ ἐν αὐταῖς ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς πιαύτῃ σωνήθειαν ἐχόσαις, παραιγέσει κὴ ἐπιτάξει τῷ ἐπισκόπῳ διορθάθωσαν ἐντὸς διωείας αὐτάρκως παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ προπηγησομένης. εἰ δὲ μή· ὁ ἐπίσκοπος θεὸν ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν, αὐτὸς, ὡς ἡ τῆς ψυχῶν φροντὶς παιελήφει, διὰ κελεύσεως κανονικῆς διορθοῦν μὴ παραγκωνισάθω.

* *In cod. Max. deest tum Græce tum Latine;* omni contrad. cessante. *Deest idem in Mss. Dacher. Desunt in iisdem codici-*

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Ete-

ANNO CHRISTI 1215.

Ετερον ἐὰν οἱ κανονικοὶ δίχα φανερᾶς κ) ἀλόγου αἰτίας, μάλισα πρὸς ἐξυθισμὸν τῦ ἐπισκόπου, πάυσωσιν ἀπὸ τῆ θείων· ὁ ἐπίσκοπος ὐκ ἦττον, εἰ θελήσοι, ἐπιτελείτω ἐν τῆ καθεδρικῆ ἐκκλησία· κ) ὁ μητροπολίτης εἰς τὴν κραυγὴν αὐτῦ, ὡς ἐπάνω τέτε προξαπεῖς παρ' ἡμῶν, τοιέτως αὐτὸς διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἐγνωσμένης τῆς ἀληθείας, παιδαγωγείτω, ὡς ἂν φόβῳ τῆς ποινῆς ποιῶτα τὰ λοιπὰ μὴ τολμήσωσι.

ANNO CHRISTI 1215.

A servato. * Ceterum si canonici, absque manifesta & rationabili causa, maxime in contemptum episcopi, cessaverint a Divinis, episcopus nihilo minus, si voluerit, celebret in ecclesia cathedrali: & metropolitanus ad querelam ipsius, tanquam super hoc delegatus a nobis, taliter eos per censuram ecclesiasticam cognita veritate castiget, quod pœnæ metu talia de cetero non præsumant.

duæ lineæ tres quas hic inter duos asteriscos includimus.

Προνοείτωσαν ουῦ ἀκριβῶς οἱ τῆς ἐκκλησιῶν προεσῶτες, ἵνα κ) τῦτο τὸ σωτήριον διάτυγμα εἰς ἀπαίτησιν φιλοχρηματίας, ἢ βάρος τι μὴ B ρέψωσιν· ἀλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς, κ) πιστῶς, κ) σπεδαίως ἐξακολυθείτωσαν· ἐὰν τὴν κανονικὴν θελήσωσιν ἐκφυγεῖν διεκδίκησιν· ὅπερ ἐπὶ τύτε ὁ ἀποστολικὸς θρόνος, ἐνεργῦντος τῦ κυρίυ, προσεκτικωτάτως ἀγρηπνήσει.

Provideant itaque diligenter ecclesiarum prælati, ut hoc salutare statutum ad quæstum pecuniæ, vel gravamen aliud non convertant, sed illud studiose ac fideliter exequantur, si canonicam voluerint effugere ultionem: quoniam super his apostolica sedes, authore Domino, attentissime vigilabit.

η'. Πόσον δέον κ) πότων τῆς ὑποταχτικῶν διορθῦσθαι ὑπερβάσεις, κ) τῆς προεσώτων.

VIII. De inquisitionibus.

MS. Mas. Quomodo & quando subditorum corrigantur excessus & prælatorum. Ibid. l. 5. tit. 1. de accusat. c. 24. *Qualiter.*

Οπως κ) ὅτε ὀφείλη ὁ προεσὼς προϊέναι τὸ ἐκζητεῖν κ) κολάζειν τὰς τῆς ὑπηκόων ἐκσάσεις, ἀπὸ τῆς χρήσεων τῆς νέας κ) παλαιᾶς διαθήκης σωάγεται φανερῶς· ἐξ ὧν μετέπεσι προῆλθον αἱ κανονικαὶ διατάξεις, καθὼς πρότερον ἠνεφγμένως διεσκέλαμεν, κ) νῦν ἐπάνω τῆς ἱερᾶς σωόδυ ἐπικυρῶμεν. ἀναγινώσκεται γὰρ C ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὅτιπερ ὁ οἰκονόμος ἐκεῖνος ὁ διαβληθεὶς τῷ κυρίῳ αὐτῦ ὡς διασκορπίσας τὰ ὑπάρχοντα αὐτῦ, ἤκυσε παρ' αὐτῦ· τί τῦτο ἀκόυω περὶ σῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομῆς συ· ὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. Καὶ ἐν τῇ γνώσει ὁ κύριος εἶπε· καταβήσομαι κ) ἴδω εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν τὴν ἐρχομένην εἰς ἐμὲ συντελῦσι· ἐξ ὧν χρήσεων φανερῶς ἀποδείκνυται, ὅτι ὐ μόνον ὁ ὑπήκοος, ἀλλὰ κ) ὅταν ὁ προεσὼς πταίσῃ, εἰ ὀφᾷ τῆς κραυγῆς κ) φήμης ὡς τὸ ὦπι τῦ ὑπερτέρυ προελθῇ, ὐ μόνοι παρὰ κακοθελῶν, κ) κακολόγων, ἀλλὰ παρὰ προνοητικῶν κ) ἀλαβῶν· ὅτε ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ ὡς πολλάκις· ὅπερ ἡ κραυγὴ γνωρίζει, κ) ἡ διαβολὴ φανεροῖ, χρὴ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τῆς γεραιτέρων τὴν ἀλήθειαν ἐξετάζεσθαι, ἵνα τῷ πράγματος γνωσθῇ ἡ ποιότης, κ) ἡ κανονικὴ διασολὴ τὸ σφάλμα ἐκκόψῃ τῦ ἁμαρτάντος· ὐχ ὥσπερ ἦν ἐνεργῶν κ) κριτής· ἀλλὰ ὡς φερύσης τῆς φήμης, ἢ ἀναγγελλύσης τῆς κραυγῆς, τὸ τῦ ὀφφικίυ αὐτῦ χρέος ἐξακολυθείτω. κἂν δὲ τῦτο φυλαχθησόμενον ἐστὶν ἐν ὑπηκόοις, ἐπιμελέστερον ἐστὶν ὅμως φυλαχθῆναι ἐν τοῖς προεσῶσιν· οἵ τινες ὥσπερ ἐκτὸς τεθεινται εἰς βέλος, κ) διότι ὐ διώανται πᾶσιν ἀρέσκειν, ἐν τῷ ἐξ ὀφφικίυ κεκρατῆσθαι ὐ μόνον ἐλέγχειν, ἀλλὰ κ) ἐπιτιμᾶν, οἵ τινες ἀλλὰ κ) ὅτε τὸ πολλάκις ἀφορίζειν. . . . κ) διὰ τὸ δεσμεῖν, ἐνδελεχῶς τὸ μῖσος τῆς πολλῶν ὑφίσανται κ) ἐνέδρας πάσχυσιν. κ) διὰ τῦτο οἱ ἅγιοι πατέρες προνοητικῶς διετάξαντο, ἵνα ἡ κατηγορία τῆς προεσώτων ὐ ῥᾳδίως προσδεχθήσεται, ὡς μὴ συντεθραυμένων τῆς σύλων συμπεσεῖν κ) τὼ

Mendosus locus.

Qualiter & * quomodo debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex authoritatibus novi & veteris testamenti colligitur evidenter: ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones; sicut olim aperte distinximus, & nunc sacri approbatione concilii confirmamus. Legitur enim in evangelio, quod villicus ille qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius, audivit ab illo: *Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.* Et in Genesi Dominus ait: *Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ex quibus authoritatibus manifeste comprobatur, quod non solum cum subditus, verum etiam cum prælatus excedit, si per clamorem & famam ad aures superioris pervenerint, non quidem a malevolis & maledicis, sed a providis & honestis: nec semel tantum, sed sæpe (quod clamor innuit, & diffamatio manifestat) debet coram ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari: ut, si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis: non tamquam sit actor & judex, sed quasi deferente fama, vel denunciante clamore, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit observandum in subditis, diligentius tamen observandum est in prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam, & quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam vero ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Ideo sancti patres provide statuerunt, ut accu-

Luc. 16.

Genes. 18.

ANNO CHRISTI 1215.

latio prælatorum non facile admittatur, ne concussis columnis corruat ædificium: nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsæ, sed etiam malignæ criminationi janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere prælatis, ne criminarentur injuste, ut tamen caverent ne delinquerent insolenter: contra morbum utrumque invenientes congruam medicinam, videlicet, ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis (id est degradationem) intenditur, nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ita ut jam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo, ad inquirendum & puniendum ejus excessus, non ex odii fomite, sed caritatis procedatur affectu: quatenus, si gravis fuerit excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino, quod est secundum evangelicam sententiam, a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem.

A οἰκοδομήν· εἰ μὴ ἀκριβὴς παραχεθῇ σκέψις, δι' ἧς οὐ μόνον τοῦ πλαστοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ πονηροῦ ἐγκλήματος ἡ θύρα κλεισθείη. ἤτοι οὕτως ἠθέλησαν προνοεῖν τῶν προεστώτων, ἵνα μὴ ἐγκληματωθῶσιν ἀδίκως· ἀλλ' ἵνα προσχῶσι καὶ μὴ ἁμάρτωσιν ἀδρῶς, κατ' ἀμφοτέρας τῆς νόσου φρόντες ἐνδεχομένην ἰατρείαν· δηλαδὴ ὡς ἂν ἡ ἐγκληματικὴ κατηγορία ἥτις εἰς μείωσιν κεφαλῆς, ἤγουν ἀποκαθίδρυσιν, ἀποβλέπει, εἰ μὴ νόμιμος προέλθ . . . . προσδεχθείη· ἀλλ' ὅταν ἐπάνω τῶν ἐκστάσεων αὐτοῦ τις διαβληθῇ· ἵνα ὅταν ἤδη ἡ κραυγὴ ἀναβῇ ἥτις ἐπὶ πολὺ ἄνευ σκανδάλου ἀποποιηθῆναι οὐκ ἂν B δυνήσοιτο, ἢ δίχα κινδύνου ὑποφέρεσθαι, χωρὶς διατάξεως * ἐπισμοῦ εἰς τὸ ἐκζητήσειν καὶ κολάσειν τὰς αὐτοῦ ἐκστάσεις, οὐκ ἐξ ἀναθυμιάσεως μίσους, ἀλλ' ἐκ διαθέσεως ἀγάπης προέλθωσιν· ὅμως ἐὰν ᾖ βαρὺ τὸ πταῖσμα, καὶ εἰ μὴ καθαιρεθῇ ἀπὸ τῆς τάξεως, τέως ἐκ τῆς διακονήσεως ἀποκινηθῇ τελείως· ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν εὐαγγελικὴν, ἐκ τῆς οἰκονομίας τὸν οἰκονόμον ἀποκινεῖσθαι, τὸν μὴ δυνάμενον τῆς ἑαυτοῦ οἰκονομίας ἄξιον δοῦναι λόγον.

f. προέλθ. ἐπιγραφὴ, μηδαμῶς

*Corr. διαστάσεως

Ibid. In MS. Max. proprius hic est titulus quasi distincti capituli.

Præsens præsentem accusare debet.

Debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentaverit: & exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi seipsum. Et non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei, ut quid & a quo sit dictum appareat, publicanda: nec non exceptiones, & replicationes legitimæ *admittendæ, ne per suppressionem nominum, infamandi, per exceptionum vero exclusionem, deponendi falsum audacia præbeatur.

* *Græce legitime*

C Χρὴ τοιγαροῦν εἶναι παρόντα τὸν καθ' ὃ γενήσεται ἡ ζήτησις, εἰ μὴ δι' αἰτίαν αὐτοῦ ἢ δι' ἀπείθειαν ἀπῇ· καὶ ἐκτεθήσονται αὐτῷ τὰ κεφάλαια περὶ ὧν ζητηθήσεται, ἵνα εὐπορίαν ἔχῃ διεκδικεῖν ἑαυτόν· καὶ οὐ μόνον τὰ ῥηθέντα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν μαρτύρων δημοσιεύεσθω· ἵνα παρὰ τίνος ἐρρέθη φανῇ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παραγραφαὶ καὶ αἱ ἀναλύσεις αἱ νομίμως δεχθησόμεναι· μή πως δι' ἐκπιεσμὸν ὀνομάτων διαβολῆς παραγραφὴν ἤτε ἀπόκλεισιν τοῦ καθαιρεθῆναι πλαστὸν ἢ τόλμα παρέξῃ.

In Ms. Max. quasi alium esset capitulum, titulus hic additus ἵνα ὁ παρὼν παρόντα κατηγορῇ ὀφείλει

D

Ibid.

Ad corrigendos itaque subditorum excessus tanto diligentius debet prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, etsi tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denunciationem & inquisitionem eorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave dispendium veniatur: sicut accusationem legitima præcedere debet inscriptio, sic & denunciationem caritativa admonitio, & inquisitionem clamosa insinuatio prævenire: illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum, quæ, cum causa requirit, facilius & liberius a suis possunt administrationibus amoveri.

Πρὸς τὸ διορθωθῆναι γοῦν τὰς τῶν ὑπηκόων ἐκστάσεις, τοσοῦτον ἀκριβέστερον ὀφείλει ὁ προεστὼς ἐξαναστῆναι, ὅσον ἐπιζημιώτερον ἐστὶν εἰ τὰ αὐτῶν προσκόμματα καταλείψει ἀδιόρθωτα. καθ' ὧν, ἵνα περὶ τῶν σεσημειωμένων ὑπερβασιῶν σιωπηθῇ, καὶ εἰ τρισὶ τρόποις δυνηθῇ προελθεῖν, δι' ἀγωγῆς δηλαδὴ, ἐξαγγελίας, καὶ ἐκζητήσεως αὐτῶν· ἵνα ὅμως ἐν πᾶσιν ἀκριβὴς παραχεθῇ ἀσφάλεια, μή πως ἴσως διὰ ῥᾳδίας ὠφελείας, εἰς βαρεῖαν βλάβην διαβληθῇ· ὡς τὴν νόμιμον ἀφορμὴν προσδραμεῖν χρὴ ἐν τῷ ἐγγράφῳ· οὕτως καὶ τὴν ἐξαγγελίαν E ἡ ἀγαπητικὴ νουθεσία, καὶ τὴν κραυγητικὴν ἐκζήτησιν ὀφείλει ἡ γνώρισις προλαβεῖν· ἐκείνης ἀεὶ παραχεθείσης τῆς συμμετρίας, ἵνα κατὰ τὸν τύπον τῆς κρίσεως, καὶ τῆς ἀποφάσεως ὁ τύπος ἐκτεθῇ. ταύτην τέως τὴν τάξιν περὶ τὰ κανονικὰ πρόσωπα οὐ πειθόμεθα ἕως σφόδρα φυλαχθησομένην· ἅπερ, ὅτε ἡ αἰτία ἐκζητεῖ, εὐκολώτερον καὶ ἐλευθερώτερον δύνανται ἐκ τῶν ἰδίων διακονιῶν ἀποκινεῖσθαι.

Latina non intellexit Græcus interpres: & in nonnullis quæ præcedunt, & quæ sequuntur.

θ'.

θ'. Ὅτι οἱ προεσῶτες ὑφ' ἑαυτὸς κατὰ τὰς διαφορὰς τῆς πίστεως τοὺς ὑφ' ἑαυτοὺς ὀφείλουσιν ἔχειν διδασκάλους.

Ἐπειδὴ ἐν πλείοσι μέρεσιν ἐντὸς τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας, ἀναμίγνυνται λαοὶ διαφόρων γλωσσῶν, ἔχοντες ὑπὸ μίαν πίστιν ποικίλα τὰ ἤθη συνηθείας· ἐσφιγμένως προστάσσομεν, ἵνα οἱ ἀρχιερεῖς τῆς τοιούτων πόλεων ἢ ἐπαρχιῶν προνοήσωσιν ἄνδρας εἰδήμονας, οἵτινες κατὰ τὰς διαφορὰς τῆς πόλεως καὶ τῆς γλωσσῶν τὰ θεῖα ὀφφίκια αὐτοῖς ἐπιτελέσουσιν, καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια, διδάσκοντες αὐτοὺς λόγῳ ὁμοίως καὶ ὑποδείγματι. κωλύομεν δὲ παντελῶς ἵνα μὴ μία καὶ ἡ αὐτὴ πόλις ἢ ἐπαρχία διαφόρους ἀρχιερεῖς ἔχῃ, ὡς ἓν σῶμα διαφόρους κεφαλὰς ὡσανεί τέρας. ἀλλ' ἐὰν δι' αἰτίας ῥηθείσας ἐκβιάζουσα ἀνάγκη αἰτήσῃ, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ τόπου καθολικὸν προεσῶτι τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις σύμμορφον, προβλεπτικῇ διασκέψει καθιστάτω ἑαυτοῦ ἀντιπρόσωπον ἐν τοῖς προρρηθεῖσι, τὸν κατὰ πάντα ἐσόμενον αὐτῷ ὑπήκοον καὶ ὑποτεταγμένον. ὅθεν ἐάν τις ἄλλως ἑαυτὸν ἐμβάλλῃ, ἀναθέματος ξίφει ἑαυτὸν γνώτω χρησθέντα· καὶ εἰ μηδὲ ὅπως ἀνανήψει, ἀπὸ πάσης ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καθαιρεθησόμενον. προσεθέντος εἰ ἀναγκαῖον ἔσαι, κοσμικοῦ βραχίονος πρὸς τὸ τὴν τοσαύτην ἀκαθισίαν χαλινωθῆναι.

IX. de diversis ritibus in eadem fide.

Quoniam in plerisque partibus intra eamdem civitatem atque diœcesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus & mores: districte præcipimus, ut pontifices hujusmodi civitatum sive diœcesum provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum & linguarum Divina officia illis celebrent, & ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas sive diœcesis diversos pontifices habeat, tanquam unum corpus diversa capita, quasi monstrum. Sed, si propter prædictas causas urgens necessitas postulaverit, pontifex loci catholicum præsulem nationibus illis conformem provida deliberatione constituat sibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia sit obediens & subjectus. Unde si quis aliter se ingesserit, excommunicationis se noverit mucrone percussum: &, si nec sic resipuerit, ab omni ecclesiastico ministerio deponatur, adhibito, si necesse fuerit, brachio sæculari ad tantam insolentiam compescendam.

ANNO CHRISTI 1215. Ibid. l. 1. tit. 3. de offic o judicis ordin. c. 14. *Quoniam.*

ANNO CHRISTI 1215. *MS. Maz.* od prælati o se, secun- um diversi- es rituum, minicos de- nt habere ctores.

Corr. xo- axὲs

ι'. Ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ὑφ' ἑαυτοὺς πρὸς τὸ διδάξαι τὸν λαὸν, ἄνδρας θεολόγους ἔχειν ὀφείλουσι.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς εἰς σωτηρίαν ἀφορῶσιν τῇ χριστιανικῇ λαῷ ἡ ζοφὴ, * τὸ ῥῆμα τοῦ θεοῦ ἐξαιρέτως αὐτῷ γινώσκεται ἀναγκαῖον. ὅτιπερ ὡς τὸ σῶμα τῷ ὑλικῷ, ἔτως καὶ ἡ ψυχὴ τῷ πνευματικῷ βρώματι ζέφεται. διότι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζῇ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐν παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. ὅθεν ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι διὰ πλείστας πιεσμὰς, ἢ ἀσθενείας σωματικὰς, ἢ ἐχθρῶν ἐπιδρομὰς, ἢ αἰτίας ἄλλας· ἵνα μὴ εἴπωμεν δι' ἔλλειψιν γνώσεως, τὴν ἐν αὐτοῖς ἀδοκιμαθησομένην ὅλως, καὶ τοῦ λοιποῦ μὴ ἀναχεθησομένην· δι' ἑαυτῶν οὐκ ἐξαρκοῦσι διακονεῖν τῷ λαῷ τὸ ῥῆμα θεοῦ, μᾶλλον διὰ τὰς πλατείας ἐνορίας καὶ διακεχυμένας· γυμνῇ διατίθεται θεσπίζομεν, ἵνα οἱ ἐπίσκοποι ἄνδρας εἰδήμονας πρὸς τὸ τοῦ ἁγίου κηρύγματος ὀφφίκιον σωτηρίως ἐκζητηθῆναι προσλάβωσιν, δυνατοὺς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ· οἵτινες τὰς ἐπιτεταγμένας αὐτοῖς λαοὺς ἀντ' αὐτῶν, ἐπεὶ δι' ἑαυτῶν οὐ δυνάνται, ἐπισκεπτόμενοι, αὐτοὺς ἐν λόγῳ οἰκοδομήσουσι, καὶ ὑποδείγματι· οἷς αὐτοὶ, ὅταν δέωνται, πρεπόντως τὰ ἀναγκαῖα διακονείτωσαν· μήπως δι' ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων περισφιχθῶσιν ἀποσῆναι τοῦ ἐναρθέντος. ὅθεν προσάσσομεν τόσων καθεδρικαῖς, ὅσων κοινοβιακαῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις, ἄνδρας εἰδήμονας ταχθῆναι, οὓς ἂν δύνωνται οἱ ἐπίσκοποι βοηθοὺς καὶ συνεργάτας ἔ-

X. De prædicatoribus instituendis.

Inter cetera quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei permaxime noscitur sibi esse necessarium, quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur, eo quod *non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei*. Unde cum sæpe contingat, quod episcopi propter occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias (ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis est reprobandum omnino, nec de cetero tolerandum) per se ipsos non sufficiunt ministrare populo verbum Dei, maxime per amplas diœceses & diffusas, generali constitutione sancimus, ut episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum assumant, potentes in opere & sermone, qui plebes sibi commissas, vice ipsorum, cum per se idem nequiverint, solicite visitantes, eas verbo ædificent & exemplo, quibus ipsi, cum indiguerint, congrue necessaria ministrent, ne pro necessariorum defectu compellantur desistere ab incœpto. Unde præcipimus tam in cathedralibus, quam in aliis conventualibus ecclesiis viros idoneos ordinari, quos episcopi possint coadjutores & cooperatores

Ibid. cap. 15. *Inter cetera.*

Matth.

MS. Maz. piscopi sub e ad docen- um popu- um viros eologos ha- ere debent.

* *Vertere Irænæus de- uisset:* ἡ τροφὴ τοῦ σώματος τῷ ἐξ ἀς deinde αναγκαῖα.

habere, non ſolum in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confeſſionibus, & pœnitentiis injungendis, ac ceteris quæ ad ſalutem pertinent animarum. Si quis autem hoc neglexerit adimplere, diſtrictæ ſubjaceat ultioni.

ANNO CHRISTI 1215.

ANNO CHRISTI 1215.

A χειν, ὁ μόνον ἐν τῷ τῦ κηρύγματος ὀφφικίῳ. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξακοῦσθῆναι τὰς ἐξομολογήσεις καὶ ἐπιτεθῆναι τὰ ἐπιτίμια, καὶ λοιπὰ τὰ πρὸς σωτηρίαν διαφέροντα ψυχῶν. εἰ δέ τις τῦτο ἐκπληρᾶν καταφρονήσῃ, σφικτῇ ὑποκείσθω διεκδικήσει.

XI. De magiſtris ſcholaſticis.

Ibid. l. 5. tit. 5. de Magiſtris c. 6. *Quia nonnullis.* Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. c. 18.

Quia nonnullis propter inopiam, & legendi ſtudium & opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in Lateranenſi conſilio pia fuit inſtitutione proviſum, ut per unamquamque cathedralem eccleſiam magiſtro, qui clericos ejuſdem eccleſiæ, alioſque ſcholares pauperes gratis inſtrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur neceſſitas, & via pateret diſcentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis eccleſiis id minime obſervatur: nos prædictum roborantes ſtatutum, adjicimus, ut non ſolum in qualibet cathedrali eccleſia, ſed etiam in aliis, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus a prælato cum capitulo, ſeu majori * ac ſaniori parte capituli, eligendus, qui clericos eccleſiarum ipſarum, & aliarum, gratis in grammaticæ facultate ac aliis inſtruat juxta poſſe. Sane metropolitana eccleſia theologum nihilo minus habeat, qui ſacerdotes & alios in ſacra pagina doceat, & in his præſertim informet quæ ad curam animarum ſpectare noſcuntur. Aſſignetur autem cuilibet magiſtrorum a capitulo unius præbendæ proventus, & pro theologo a metropolitano tantumdem: non quod propter hoc efficiatur canonicus, ſed tamdiu reditus ipſius percipiat, quamdiu perſtiterit in docendo. Quod ſi forte de duobus magiſtris metropolitana eccleſia gravetur, theologo juxta modum prædictum ipſa provideat: grammatico vero in alia eccleſia ſuæ civitatis ſive diœceſis, quod ſufficere valeat, faciat provideri.

* *Deeſt in græco*, majori

Hic mutilus eſt codex Max. quo fit ut Græca deſint.

MS. M. Ut epiſcop magiſtros h beant, qui clericos d ceant.

XII. De communibus capitulis monachorum.

Ibid. l. 3. tit. 35. de Statu Monach. c. 7. *In ſingulis.*

In ſingulis regnis ſive provinciis fiat de triennio in triennium, ſalvo jure diœceſanorum pontificum, commune capitulum abbatum atque priorum abbates proprios non habentium, qui non conſueverunt tale capitulum celebrare: ad quod univerſi conveniant; præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monaſteriis ad hoc aptum, hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus quam ſex evectiones & octo perſonas adducat. Advocent autem caritative in hujus novitatis primordiis duos Ciſtercienſis ordinis abbates vicinos, ad præſtandum ſibi conſilium & auxilium opportunum, cum ſint in hujuſmodi capitulis celebrandis ex longa conſuetudine plenius informati. Qui abſque contradictione duos ſibi de ipſis aſſocient, quos viderint expedire. Ac ipſi quatuor præſint capitulo univerſo, ita quod ex hoc nullus eorum authoritatem prælationis aſſumat: unde cum expedierit, provida poſſint deliberatione mutari. Hujuſmodi vero capitulum aliquot certis diebus continue juxta morem Ciſtercienſis ordinis celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & obſervatione regulari: & quod ſtatutum fuerit, illis quatuor approbantibus, ab omnibus inviolabiliter obſervetur, omni excuſatione & contradictione ac appellatione remotis, proviſo ni-

ια'. Ινα οἱ ἐπίσκοποι διδάσκαλες ἔχωσι τὲς διδάξοντας τὲς κληρικές.

Ἐπειδή τισιν δι' ἔνδειαν καὶ ἡ τῦ ἀναγινώσκειν σπουδὴ καὶ δίκαιόν τῦ προκόπτειν ἀφαιρεῖται, ἐν τῇ τῦ Λατεράνε συνόδῳ διεσβεῖ διατάξει προσηκόντη, ἵνα παρ' ἑκάστης καθεδρικῆς ἐκκλησίας διδασκάλῳ τῷ τὲς κληρικὲς τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, καὶ τὲς λοιπὲς φοιτητὰς πτωχὲς δωρεὰν παιδεύσοντι, ἁρμόζον ἰδιαίτερόν τι παραχεθῆ· ὑφ' ὃν ἂν καὶ ἡ τῦ διδάσκοντος ἀναχυθῆ ἀνάγκη, καὶ ὁδὸς φανερωθῆ τοῖς μανθάνυσιν εἰς διδαχήν. ἔτι δὲ ἐν πολλαῖς ἐκκλησίαις τῦτο ἀδαμῶς φυλάττεται· ἡμεῖς τὴν προρρηθεῖσαν ὀχυρᾶντες διάταξιν, προσίθεμεν ἵνα μὴ μόνον ἐν ἑκάστῃ καθεδρικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ὧν ἂν ἀυτιρκέσωσιν αἱ ἀποῖαι, καθισαθῇ διδάσκαλος εἰδήμων παρὰ τῦ προεσῶτος μετὰ τῦ καθηγέλε, ἢ τῦ ὑγιεστέρε μέρες τῦ καθηγέλε ἐκλεγησόμενος, ὁ τὲς κληρικὲς τῆς αὐτῆς ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἄλλων δωρεὰν ἐν γραμματικῇ περιυσίᾳ καὶ λοιπαῖς διδάξων κατὰ τὸ δυνατόν. ἡ μέντοι μητρόπολις ἐκκλησία θεολόγον ἐχ ἥκιστα ἐχέτω, τὸν τὲς ἱερεῖς καὶ ἄλλες ἐν τῇ

ANNO CHRISTI 1215.

A συμφέροι, προνοητικῇ δυνήσοιντο διασκέψει μεταλλαγῆναι. τῦτο δὲ τὸ καθήκον, τισὶ ῥηταῖς ἡμέραις συνεχῶς κατὰ τὸ ἔθος τῆς κιστέλκης ἐπιτελείσθω, ἐν ᾧ ἀκριβὴς κρατείσθω ἐξακρίβασμὸς περὶ ἀνατυπώσεως τῆς τάξεως, καὶ φυλάξεως κανονικῆς. καὶ ὅπερ ἂν καθισαθῇ ἐκείνων τῶν τεσσάρων κυρόντων, παρὰ πάντων ἀδιαθράυστως φυλαχθήτω· πάντες ἀφορισμῷ, ἀντιλογίας, καὶ ἐπικλήσεως παύοντων· προνοήσας ὀχ ἥκιστα ἐν τῇ ἀκολύθῳ διωρίᾳ χρὴ τὸ καθήκο-

λον

ANNO CHRISTI 1215.

λον ἐπιτελεσθῆναι· ἔνθα δὲ οἱ ἐπισυνερχόμενοι κοινὴν ἀγέτωσαν ζωὴν, καὶ ποιείτωσαν μοιραστικῶς ἐν ταὐτῷ πάντες κοινὰς ἐξόδους· οὕτως ὅτι ἐὰν μὴ πάντες δυνηθῶσιν ἐν τοῖς αὐτοῖς, κἂν οἱ πλείους ὁμοῦ ἐν διαφόροις οἴκοις αὐλιζέσθωσαν.

Ταχθήτωσαν δὲ ἐν αὐτῷ τῷ καπητούλῳ θρησκὰ καὶ περίβλεπτα πρόσωπα, ἅπερ τὰ ἕκαστα μοναστήρια τοῦ αὐτοῦ ῥηγνάτου ἢ τῆς περιχωρίας, οὐ μόνον τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μοναστριῶν, κατὰ τὸν ἐκεῖσε προπαγέντα τύπον αὐτοῖς, ἀνθ ὑμῶν ἐπιμελείσθωσαν ἐπισκέπτεσθαι. διορθοῦντες καὶ ἀνατυποῦντες ἅπερ ἂν διορθώσεως καὶ ἀνατυπώσεως ἴδωσι δεῖσθαι· οὕτως ὥσπερ ἂν τὸν κυβερνήτην τοῦ τόπου διαγνώσωσιν ἐκ τῆς διακονίας παντελῶς ἀποκινηθησόμενον, ἀναγγειλάτωσαν τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἵνα τοῦτον ἀποκινεῖν φροντίσῃ. ὅπερ ἐὰν οὐ ποιήσῃ, αὐτοὶ οἱ ἐπισκεπτῖται τοῦτο ἀναφερέτωσαν εἰς τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἐξέτασιν. τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ τὰ κανονικὰ πρόσωπα κατὰ τὰς τάξεις θέλομεν καὶ ἐπιτάσσομεν παρατηρεῖν. εἰ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ καινότητι, τὶ δυσκολίας ἀναδύσῃ, ἢ * διὰ τῶν προειρημένων προσώπων μὴ δυνήσαιτο διαλυθῆναι· εἰς τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου κρίσιν δίχα σκανδάλου ἀναφερέσθω, τῶν ἄλλων ἀπαραθράυστως φυλαχθέντων τῶν συμφώνῳ διασκέψει προνοηθέντων.

* Corr. ὁ

Οἱ μέντοι τῆς ἐνορίας ἐπίσκοποι τὰ αὐτοῖς ὑποτεταγμένα μοναστήρια οὕτω σπουδαζέτωσαν ἀνατυποῦν, ἵνα ὅταν εἰς αὐτὰ οἱ ἐπισκεπτῖται προέλθωσιν, πλέον ἐν αὐτοῖς εὑρήσοιεν ἐπαίνου ἢ ὁ διορθώσεως εἴη ἄξιον· προσεκτικῶς προσχόντες, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν τὰ εἰρημένα μοναστήρια ἀπρεπέσι πᾶσιν ἐπιβαρεθῶσιν· ὅτι οὕτως θέλομεν τὰ τῶν ὑπερτέρων δίκαια φυλαχθῆναι, ὡς μὴ βούλεσθαι τοὺς κατωτέρους ὕβριν ὑπομεῖναι.

Πρὸς τούτοις ἐσφιγμένως προστάσσομεν τόσον ἐνορίοις τοῖς ἐπισκόποις, ὅσον προσώποις τοῖς προϊσταμένοις τῶν τελεσθησομένων καπητούλων, ἵνα διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἐπικλήσεως ἀποκινηθείσης, περισφίγξωσι τοὺς κατηγόρους, πάτρονας, ἀντικυρίους, κυβερνήτας, συγκλητικοὺς, μεγιστάνας, καὶ στρατιώτας, εἴτε τινὰς ἄλλους, ἵνα μὴ τὰ μοναστήρια τολμήσωσι προσκρούειν ἐν προσώποις ἢ πράγμασι, καὶ * ἴσως προσκρούσουσιν, αὐτοὺς εἰς τὴν ἱκανοποιΐαν περισφιγξάτωσαν, καὶ μὴ ἐάτωσαν, ὡς ἂν ἐλευθερώτερον καὶ ἠρεμικώτερον τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ ἰσχύσωσι δουλεύειν.

* Deest α

Deest titulus in codice Mazarino.

Ἵνα μὴ ἡ πλείστη τῶν θρησκειῶν διαφορὰ βαρεῖαν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ σύγχυσιν ἐνεισάξῃ, στερεῶς κωλύομεν, ὡς ἂν μηδεὶς τοῦ λοιποῦ καινὴν θρησκείαν ἐφεύροιτο· ἀλλ' ὅστις εἰς θρησκείαν ἐπιστραφῆναι θελήσει, μίαν ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων ἀναλάβοιτο. ὁμοίως ὁ θελήσας ἀσκητικὸν οἶκον ἐκθεμελιοῦν, τὸν κανόνα καὶ τὴν κατάστασιν λαμβανέτω ἀπὸ τῶν δεδοκιμασμένων θρησκειῶν.

Κἀκεῖνο δὲ κωλύομεν ἵνα μή τινες μοναχοὶ

A hilo minus, ubi * sequenti termino debeat capitulum celebrari: & qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter * simul omnes communes expensas: ita quod si non omnes potuerint in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus commorentur.

* MS. Maz. sit.

* Ibid. proportionaliter.

Ordinentur etiam in eodem capitulo religiosæ ac circumspectæ personæ, quæ singulas abbatias ejusdem regni sive provinciæ, non solum monachorum, sed etiam monialium, secundum formam sibi præfixam, vice nostra studeant visitare, corrigentes & reformantes quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere: ita quod si rectorem loci cognoverint ab administratione penitus amovendum, denuncient episcopo proprio, ut illum amovere procuret: quod si non fecerit, ipsi visitatores hoc referant ad apostolicæ sedis examen. Hoc ipsum regulares * canonicos secundum ordinem suum volumus & præcipimus observare. Si vero in hac novitate quidquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri: ad apostolicæ sedis judicium absque scandalo referatur, ceteris irrefragabiliter observatis, quæ concordi fuerint deliberatione provisa.

Ibidem

* MS. Maz. regulares personas

Porro diœcesani episcopi monasteria sibi subjecta ita studeant reformare, ut cum ad ea prædicti visitatores accesserint, plus in illis inveniant quod commendatione, quam quod correctione sit dignum: attentissime præcaventes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur. Quia sic volumus superiorum jura servari, ut inferiorum nolimus injurias sustinere.

Ibidem.

Ad hoc districte præcipimus tam diœcesanis episcopis, quam personis quæ præerunt capitulis celebrandis, ut per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compescant advocatos, patronos, vicedominos, rectores & consules, magnates & milites, seu quoslibet alios, ne monasteria præsumant offendere in personis ac rebus: ac si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem compellere non omittant, ut liberius & quietius omnipotenti Deo valeant famulari.

Ibidem.

E

XIII. De novis religionibus prohibitis.

Ibid. l. 3. tit. 30. de religiosis c. 9. Ne nimia.

Ne nimia religionum diversitas gravem in ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam religionem inveniat: sed quicumque voluerit ad religionem converti, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum fundare de novo, regulam & institutionem accipiat de religionibus approbatis.

Illud etiam prohibemus, ne quis in diver-

ANNO CHRISTI 1215.

diversis monasteriis locum monachi habere præsumat, nec unus abbas pluribus monasteriis præsidere.

ANNO CHRISTI 1215.

A ἐν διαφόροις μοναστηρίοις τόπον ἔχειν τολμήσωσιν, μήθ' εἷς ἡγούμενος πολλὰ μοναστήρια νέμεσθαι.

XIV. De incontinentia clericorum puniendâ.

MS. Ma De continentia cle ricorum.

ιδ'. Περὶ ἐγκρατείας κληρικῶν.

Ibid. tit. 1. de vita & honest. Cler. c. 23. *Ut Clericorum.*

Ut clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caste vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maxime illo, propter quod ira Dei venit de cœlo in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu Dei omnipotentis, puro corde ac mundo corpore valeant ministrare. Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi: statuimus, ut qui deprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut minus peccaverint, puniantur secundum canonicas sanctiones, quas efficacius & districtius præcipimus observari: ut quos Divinus timor a malo non revocat, temporalis saltem pœna a peccato cohibeat.

Ἵνα τῇ τῶν κληρικῶν τὰ ἤθη καὶ τὰ ποιήματα ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταῤῥυθμισθῶσιν, ἐγκρατῶς καὶ σωφρόνως ζῆν ἐπιμελείσθωσαν ἅπαντες· ἐξαιρέτως οἱ ἐν ταῖς ἱεραῖς χειροτονίαις καθεστηκότες, ἀπὸ παντὸς ἀσελγείας πάθους ἐαυτοὺς παρατηροῦντες, μάλιστα ἐκεῖνο δι' ὅπερ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἔρχεται ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ὡς ἂν ὦσιν τῷ παντοκράτορι Θεῷ εἰλικρινεῖ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ σώματι ἐχύσῃ διακονεῖν. Ἵνα δὲ μὴ ἡ σχολὴ τῆς ἀφέσεως κίνδυνον παράσχῃ τοῦ ἁμαρτάνειν· καθιστῶμεν, ἵνα οἱ καταληφθησόμενοι τῷ τῆς ἀσχολασίας πάθει κοπιᾶν, ὡς μεῖζον καὶ ἔλαττον ἁμαρτήσωσι,* κατὰ τὰ κανονικὰ θεσπίσματα, ἅπερ αὐστηρότερον καὶ σφικτότερον ἐπιτάττομεν φυλαχθῆναι· ἵνα ὃς ὁ θεῖος φόβος ἐξ ἀνάγκης οὐκ ἀνακαλεῖται, κἂν ἡ πρόσκαιρος ποινὴ περισφίγξῃ ἐκ τῆς ἁμαρτίας.

* *deest* puniantur.

Ibidem.

Si quis igitur hac de causa suspensus, Divina celebrare præsumpserit: non solum ecclesiasticis beneficiis spolietur, verum etiam pro hac duplici culpa perpetuo deponatur.

Εἴ τις τοιγαροῦν ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ὑπαναρτηθείς, τολμήσῃ ἐπιτελεῖν τὰ θεῖα· ἀμόνον ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῶν διεργετημάτων γυμνοῦσθω, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦτο τὸ διαβολῶδες στυγῆσαι αἰωνίως καθαιρείσθω.

Ibidem.

Prælati vero, qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari subjaceant ultioni.

Οἱ δὲ προεστῶτες, οἵ τι τοιαῦτα τολμήσωσι ταῖς αὐτῶν ἀνομίαις συνομιλεῖν, μάλιστα ἐπὶ τάξει φιλοχρηματίας ἢ ἑτέρας ὠφελείας προσκαίρου, ὁμοίᾳ συνεχείσθωσαν διεκδικήσει.

* Corr. τοιοῦτος Latine qui non a dicarunt; Græce, q non serva runt: *ut sensus*: q uxores no servarunt, quasi pro patria mo re servare poterant.

Ibidem.

Qui autem secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, gravius puniantur, cum legitimo matrimonio possint uti.

Οἱ δὲ κατὰ τὰ τῆς χώρας αὐτῶν ἔθος μὴ τηρήσαντες τὴν γαμικὴν σύζυξιν, ἐὰν ὀλισθήσωσιν, βαρύτερον κολασθήτωσαν· ἐπεὶ τῷ νομίμῳ συνοικεσίῳ δύνανται χρᾶσθαι.

XV. De arcenda ebrietate clericorum.

In MS. jungitur hoc capitulum cum præcedente.

Ibidem c. 4. A crapula.

A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant. Unde vinum sibi temperent, & se vino: nec ad bibendum quispiam incitetur, cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum decernimus penitus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores, & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his culpabilem se exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit competenter, a beneficio vel officio suspendatur.

Ἀπὸ κραιπάλης καὶ μέθης πάντες οἱ κληρικοὶ ἀκριβῶς ἀπεχέσθωσαν· ὥστε τὸν οἶνον ἑαυτοῖς συγκεράσασθαι, καὶ ἑαυτοὺς τῷ οἴνῳ· μήτε τίς ποτε πρὸς τὸ πίνειν ἐρεθιζέσθω. ἐπειδὴ ἡ μέθη καὶ διανοίας συνεισάγει ἔξοδον, καὶ ἀσελγείας προσκαλεῖται κέντρον. ὅθεν ἐκεῖνο τὴν παράχρησιν κελεύομεν ὅλως ἐξαλοιφθῆναι, ἤ τινι ἐν τισὶ μέρεσιν εἰς τὸν πότον ἴσοι τῷ ἰδίῳ τρόπῳ ἑαυτοὺς καθυποβάλλουσιν οἰνοπόται· καὶ ἐκεῖνος τῇ κρίσει τῶν τοιούτων πλέον ἐπαινεῖται ὁ πλείους μεθύων, καὶ κύλικας ἀφθονωτέρας ἐξαντλῶν. Εἴ τις δὲν ἐπὶ τούτοις ἑαυτὸν πταίσειν ἐπιδείξεται, εἰ μὴ παρὰ τοῦ ὑπερτέρου νουθετηθεὶς, ἱκανοποιήσῃ προσηκόντως, ἐκ τοῦ διεργετήματος καὶ τοῦ ὀφφικίου ὑπαναρτάσθω

Ista nec Græce nec Latine sunt in codice Mazarino. Vide tit. 24. l. 5. Decret. Greg. IX. l. 3. tit. 1. de vita & honest. Cler. c. 26. Clerici.

Venationem & aucupationem universis clericis interdicimus: unde nec canes, nec aves ad aucupandum habere præsumant.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

XVI. De indumentis clericorum.

ιε'. Περὶ ζωῆς καὶ σεμνότητος κληρικῶν.

MS. Maz De vita & honestate clericorum.

Clerici officia vel commercia sæcularia non exerceant, maxime inhonesta. Mimis,

Οἱ κληρικοὶ ὀφφίκια ἢ κομέρκια κοσμικὰ μὴ ἐγχειρίζεσθωσαν, μάλιστα ἄσεμνα· μίμοις, παι-

παιγνιώτας, καὶ γελωτοποιοῖς μὴ προσεχέτωσαν· τὰ καπηλία παντελῶς ἐκκλινέτωσαν, εἰ μὴ ἴσως αἰτία ἀνάγκης ἐν ὁδῷ καπισαθῶσιν. εἰς κύβους ἢ πεσσοὺς μὴ παιζέτωσαν, μηδὲ τοῖς τοιούτοις παιγνίοις παρέσωσαν. στεφάνῳ καὶ ἐπικεφάλα κεφαλῆς ἐχέτωσαν ἀνδεχομένῳ· καὶ ἑαυτοὺς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὀφφικίοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ἐπιμελείαις ἀδολεχέτωσαν ἀκεβῶς. κεκλεισμένα φορείτωσαν ἐπάνωθεν ἀνδύματα, πολλῇ βραχύτητι ἢ μακρότητι ἀσημειωθητόμενα. ἐσθῆσιν ἐρυθραῖς, ἢ φασίναις, ἀλλὰ καὶ μανικίοις ἢ ὑποδήμασιν ῥαπτοῖς ἢ μακρομύτοις *, σέλλαις, χαλινοῖς, καὶ πτερυγείοις περικεχρυσωμένοις ἢ ἄλλῃ σεμνότητι φέρωσι, μὴ χράσθωσαν. κάππας μὴ μανικίων εἰς τὸ θεῖον ὀφφίκιον ἔσω τῆς ἐκκλησίας μή τινες φορείτωσαν· μήτε μὴν ἀλλαχοῦ οἱ ἐν ἱερωσύνῃ καὶ προσωπικοῖς καθεστῶτες· εἰ μὴ δικαία αἰτία φόβου ἐκζητήσει τὸ ἔνδυμα μεταμορφῶσαι· πόρπας παντελῶς μὴ φερέτωσαν, ὅτε περίζωμα χρυσοῦ ἢ ἀργύρου κόσμον ἔχοντα, μήτε μὴν δακτυλίους, εἰ μή πως οἷς συμφέρει ἐξ ὀφφικίου τῆς ἀξίας. οἱ ἀρχιερεῖς δὲ ἐν δημοσίῳ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπάνωθεν ἀνδύμασι λινοῖς πάντες χράσθωσαν, εἰ μὴ μοναχοί ὦσιν, οἷς χρὴ φορεῖν ἔνδυμα μοναχικόν· μαντίοις ἀνεφαμβίοις μὴ χράσθωσαν ἐν δημοσίῳ, ἀλλ' ἢ ὄπισθεν τὰ ἔσχια, ἢ ἔμπροσθεν τὰ σήθη, ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν συμπεπλεγμένοις.

A joculatoribus, & hiſtrionibus non intendant, & tabernas prorſus evitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas vel taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint. Coronam & tonſuram habeant congruentem, & ſe in officiis Divinis & aliis bonis exerceant ſtudiis diligenter. Clauſa deferant deſuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis aut ſotularibus conſutitiis ſeu roſtratis, frænis, ſellis, pectoralibus & calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem gerentibus non utantur. Cappas manicatas ad Divinum officium intra eccleſiam non gerant: ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio vel perſonatibus conſtituti, niſi juſti cauſa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, ſed nec annulos, niſi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in eccleſia ſuperindumentis lineis omnes utantur, niſi monachi fuerint, quos oportet deferre habitum monachalem: palliis diffibulatis non utantur in publico, ſed vel poſt collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

ANNO CHRISTI 1215.

Nam μυ-, ſive d Heſy- um μυτ-, εβνα- ſive ro- m anilis.

ιζ'. Περὶ κραιπάλης καὶ μέθης κληρικῶν, καὶ χορῶν τῆς σεμνότητος τῶν ψαλλόντων.

XVII. De comeſſationibus prælatorum, & negligentia eorum ſuper Divinis officiis.

Ibid. tit. 41. de celebrat. Miſſ. c. 9. *Dolentes.*

's. Max. e crapula ebrietate ericorum, horis hoſtate pſalntis.

Αλγοῦντες ἀναφέρομεν, ὅτι ὑ μόνον τινὲς μικρότεροι κληρικοὶ, ἀλλὰ καὶ τινες τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες, περὶ κώμας περιοδεύοντες καὶ συνομιλίας ἀωρεπεῖς· ἵνα περὶ τῶν λοιπῶν σιγήσωμεν· σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς ἀναλίσκουσι, καὶ τῷ ὕπνῳ τὸ λοιπὸν καταλείψαντες, μόλις εἰς τὸ ἑωθινὸν κελάδισμα τῶν ὀρνέων ἐξεγείρονται, παραξέχοντες συνεχῆ πάντοθεν συγκοπὴ τὸν ὄρθρον. εἰσὶν καὶ ἄλλοι, οἵτινες τὰς ἱερουργίας μόλις ἐπιτελοῦσιν τεσσάκις ἐν τῷ ἐνιαυτῷ, καὶ ὅπερ χεῖρόν ἐστιν, ἐν αὐταῖς παρεῖναι καταφρονοῦσι· καὶ εἴπερ ποτὲ, ὅταν αὗται τελοῦνται, * παροῦσι, τὸ χορὸ σιωπὴ φεύγοντες, προσέχουσι ταῖς ἐξωτέρως καταστάσεσι τῶν λαϊκῶν· καὶ ὡς εἰς ἀωρεπεῖς λόγους τὴν ἀκοὴν διεκχέοντες, οὕτω προσεκτικὰ ὐκ ὀρέγουσιν εἰς τὰ θεῖα. Ταῦτα τοίνυν καὶ τὰ ὅμοια, διὰ ποινῆς ἀφορισμοῦ ὅλως κωλύομεν, σφικτῶς ἐπιτάττοντες ἐν δυνάμει ὑπακοῆς, ἵνα τὸ θεῖον ὀφφίκιον, νυκτερινόν ἅμα καὶ ἡμερινόν, ὅσον ὁ θεὸς αὐτοῖς δώσειεν, σπουδαίως καὶ ἀκεραίως ἐπιτελῶσι καὶ ἀνοικτῶς.

Dolentes referimus, quod non ſolum quidam minores clerici, verum etiam aliqui eccleſiarum prælati, circa comeſſationes ſuperfluas & confabulationes illicitas, ut de aliis taceamus, fere medietatem noctis expendunt: & ſomno reſiduum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, tranſcurrendo * undique continuata ſyncopa matutinum. Sunt & alii qui Miſſarum celebrant ſolennia vix quater in anno, &, quod deterius eſt, intereſſe contemnunt: & ſi quando dum hæc celebrantur interſunt, chori ſilentium fugientes, intendunt * exterius collocutionibus laicorum: dumque auditum ad indebitos ſermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad Divina. Hæc igitur & ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibemus: diſtricte præcipientes in virtute obedientiæ, ut Divinum officium diurnum pariter & nocturnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſe celebrent pariter & devote.

* *al.* utique.

* externis.

* Corr. προσει

MS. Max. lt clerici tentiam guinis n dicent, e interſint cuſibus licibus.

ιή. Ἵνα εἱ κληρικοὶ ἀπόφασιν αἵματος μὴ ἐκθέσθωσαν· μηδὲ παρέσωσαν τοῖς ἐξωτέροις χειτοῖς.

XVIII. De judicio & ſanguinis & duelli clericis interdicto.

Ibid. tit. 50. Ne clerici, vel monachi c. 5. *ſententiam.*

Ἀπόφασιν αἵματος μηδεὶς κληρικὸς ἐκθέσθω ἢ προφερέτω· μήτε μὴν αἵματος διεκδίκησιν μεταχειριζέσθω· ἀλλ' ὐδὲ, ὅπου μεταχειρίζεται, παρέσωσαν· εἰ δέ τις ἀφορμῇ τούτου τοῦ διατάγ-

Sententiam ſanguinis nullus clericus dictet aut proferat: ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur interſit. Si quis autem hujuſmodi occaſione ſtatuti, eccle-

ANNO CHRISTI 1215.

cleſiis, vel perſonis eccleſiaſticis aliquod præſumpſerit inferre diſpendium, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatur. Nec quiſquam clericus litteras ſcribat aut dictet pro vindicta ſanguinis deſtinandas. Unde in curiis principum hæc ſolicitudo non clericis, ſed laicis committatur.

Ibidem. Nullus quoque clericus rottariis*, aut baliſtariis, aut hujuſmodi viris ſanguinum præponatur, nec illam chirurgiæ* partem ſubdiaconus, diaconus, vel ſacerdos exerceant, quæ ad uſtionem vel inciſionem inducit. Nec quiſquam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, ſeu ferri candentis, ritum cujuslibet benedictionis aut conſecrationis impendat: ſalvis nihilo minus prohibitionibus de monomachiis ſive duellis* antea promulgatis.

* *MS. Max.* ruptariis, *de quibus mentio frequens & facta jam, & poſthac facienda in Albigenſium rebus.*

* *Prius legebatur,* artem. *Reſtituimus ex MS. Max.* partem.

* Concil. Lateran. III. cap. 20. Ibid. tit. 44. de Cuſtodia Euchar. c. 2. *Relinqui.*

XIX. Ne eccleſiæ mundanis ſupellectilibus exponantur.

Relinqui nolumus incorrectum quod quidam clerici ſic exponunt eccleſias ſupellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potius domus laicæ quam Dei baſilicæ videantur: non conſiderantes, quod Dominus non ſinebat, ut vas transferretur per templum.

Sunt & alii, qui non ſolum eccleſias dimittunt incultas, verum etiam vaſa miniſterii, & veſtimenta miniſtrorum, ac pallas altaris, necnon & ipſa corporalia, tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus ſunt horrori. Quia vero zelus nos comedit domus Dei, firmiter prohibemus, ne hujuſmodi ſupellectilia in eccleſiis admittantur: niſi, propter hoſtiles incurſus, aut incendia repentina, ſeu alias neceſſitates urgentes, ad eas oporteat habere refugium. Sic tamen, ut neceſſitate ceſſante, res in loca priſtina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta prædicta, munda & nitida conſerventur. Nimis enim videtur abſurdum, in ſacris ſordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

XX. De chriſmate & euchariſtia ſub ſera conſervanda.

Ibid. c. 1. *Statuimus.* Statuimus, ut in cunctis eccleſiis chriſma & euchariſtia ſub fideli cuſtodia clavibus adhibitis conſerventur: ne poſſit ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda. Si vero is ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerit, tribus menſibus ab officio ſuſpendatur. Et ſi per ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori ſubjaceat ultioni.

XXI. De confeſſione facienda, & non revelanda a ſacerdote, & ſaltem in Paſca communicando.

Ibid. l. 5. tit. 38. de pœnitentiis & remiſſ. c. 12. *Omnis.* Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam

ANNO CHRISTI 1215.

ματος τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προσώποις τινὰ βλάβην τολμήσῃ ἐπενεγκεῖν, δι' ἐκκλησιαστικῆς κρίσεως περισχοινισθήτω· μήτε τις κληρικὸς γράμματι ἐκθέσθω ἢ γραψάτω ὑπὲρ ἐκδικήσεως αἵματος καλησόμενα· ὅθεν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἀρχόντων αὕτη ἡ φροντὶς μὴ κληρικοῖς ἀλλὰ λαϊκοῖς ἀνατιθέσθω.

Μηδεὶς αὖ κληρικὸς, τοξότῃ, ἢ τζαγγαρίῳ, ἢ τῶν τοιούτων ἀνδρῶν αἱμάτων προηγείσθω· μήτ' ἐκεῖνο τὸ τῆς χειρουργίας, ὑποδιάκονος, διάκονος, ἢ ἱερεὺς μεταχειρίζεσθω, ὅπερ εἰς καῦσιν, ἢ τομὴν εἰσφέρει. μήτε τις καθαρισμῷ ὕδατος ζέοντος, ἢ ψυχρᾶς, ἢ σιδήρου πεπυρωμένου, ἔθος οἱασδήποτε λογίας, ἢ καθιερώσεως παραχέσθω· σωζομένων ἐκ πάντων τῶν κωλυμάτων, τῶν περὶ μονομάχων ἢ δι μάχων ἔμπροσθεν ἀποφανθέντων.

ιθ'. Ινα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰ ἀπόχρεα μὴ τεθῶσι.

MS. Max. Ut in eccleſiis ſupellectilia non ponantur

Καταλειφθῆναι δ' θέλομεν ἀδιόρθωτον, ὅτι τινὲς κληρικοὶ τὰς ἐκκλησίας ὅπως ἐκτιθέασιν ἀποχρέοις ἰδίοις τε καὶ ἀλλοτρίοις, ὡς μᾶλλον οἰκίας λαϊκῶν ἢ θεοῦ βασιλικὰς φαίνεσθαι. δ' κατανοοῦντες, ὅτι ὁ κύριος οὐκ εἴα ἵνα σκεῦος διέλθῃ δι' τοῦ ἱεροῦ.

Εἰσὶ καὶ ἄλλοι οἵ τινες δ' μόνον τὰς ἐκκλησίας ἐῶσιν ἀτημελήτους, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη τῆς διακονίας, καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν διακόνων, καὶ τὰ ξαπεζόφορα, δ μὴ ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ καλύμματα, ὅπου ῥυπαρὰ ἐῶσιν, ὡς ποτέ τισιν εἶναι βδελυκτά. ὅτι δὲ ὁ ζῆλος ἡμᾶς σπουδαίως κατέφαγε τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. σπουδαίως κωλύομεν, ἵνα τὰ τοιαῦτα ἀπόχρεα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προσδεχθῶσιν, εἰ μὴ διὰ ἐχθρῶν ἐπιδρομὰς, ἢ ἐμπρησμοὺς αἰφνιδίους, ἢ ἄλλας ἀνάγκας κατεπειγούσας, εἰς αὐτὰ χρὴ ἔχειν καταφύγιον· ὅπου πέως ὡς ἂν τῆς ἀνάγκης παυσάσης, τὰ πράγματα εἰς τὸν προτοῦ τόπον ἀποκομισθῶσι. προσάσομεν δὲ ἵνα τὰ τῆς ἐκκλησίας σκεύη, καλύμματα, καὶ τὰ προρρηθέντα ἐνδύματα, καθαρὰ καὶ διειδῆ φυλαχθῶσι· λίαν γὰρ ἂν φαίνοιτο ἄτοπον, τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ῥύπων ἀμελεῖν, ὧν οὐκ ἐχρῆν ἐν τοῖς ἀνιέροις.

κ'. Ινα ἡ εὐχαριστία καὶ τὸ χρίσμα πιστῶς φυλαχθῶσι.

MS. Max. Ut euchariſtia & chriſma fideliter conſerventur.

Διατάσσομεν ὅπως ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τὸ χρίσμα καὶ ἡ εὐχαριστία ὑπὸ πιστῇ φιλάξει κλειδῶν προσεθέντων διατηρηθῶσιν· ἵνα μὴ δυνηθῇ εἰς αὐτὰ πολμηρὰ χεὶρ ἐκταθῆναι εἰς τὸ τινὰ βδελυρὰ ἢ μιαρὰ ἐξασκηθῆναι· εἰ δὲ ὅπως εἰς ὃν διαφέρει ἡ φύλαξις, αὐτὰ οὐκ ἀσφαλῶς καταλείψῃ, ἐν τεσσὶν μησὶν ἀπὸ τοῦ ὀφφικίου ἀφορίζέσθω· καὶ εἰ δί ἀμελεμνίαν αὐτοῦ ἄτοπόν τι ἐκ τοῦδε συμβῇ, βαρυτέρᾳ ὑποκείσθω διεκδικήσει.

In cod. Max. deeſt græcus titulus, non latinus.

Πᾶς ἑκάτερος γένους πιστὸς μετὰ τὸ εἰς χρόνου δια-

MS. Max. Ut omnes

διακρίσεως προελθεῖν, πάντα τὰ ἴδια μόνος ἁμαρτήματα ἐξομολογησάσθω πιστῶς, καὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῷ ἰδίῳ ἱερεῖ καὶ τὴν ἐπιτεθεῖσαν αὐτῷ ἐπιτίμιον σπουδασάτω ὅση δυνάμις ἐκπληρῶν· μεταλαμβάνων εἰς ἔλαττον αἰδεσίμως εἰς τὸ πάσχα τὸ τῆς ἀναστασίας μυστήριον. εἰ μήτι ἴσως τῇ βουλῇ τοῦ ἰδίου ἱερέως διά τινα λόγον αἰτίαν, εἰς καιρὸν, τῆς μεταλήψεως ἀπέσχηται. εἰ δὲ μήγε, καὶ ζῶν ἐκ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας κωλυέσθω, καὶ θανὼν τῆς τῶν χριστιανῶν ἀποστερείσθω ταφῆς. ὅθεν τοῦτο τὸ σωτήριον διάταγμα συχνῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις δημοσιοῦσθαι, ἵνα μή τις ἀγνοίας ἐκτυφλώσει, κάλυμμα προφάσεως ἀναλάβηται. εἰ δέ τις ἀλλοτρίῳ ἱερεῖ θελήσει ἐκ δικαίας αἰτίας τὰ ἑαυτοῦ ἐξομολογεῖσθαι ἁμαρτήματα, ἄδειαν αἰτείτω καὶ ἐπιβαλλέσθω παρὰ τοῦ ἰδίου ἱερέως· ἐπείπερ ἄλλος ἐκεῖνον * ἢ δύναται αὐτὸν λύειν ἢ δεσμεῖν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς ἔσω διακριτικὸς καὶ ἀσφαλής, ὡς ἂν δόκιμον ἐμπείρως ἰατρὸν ἐπιχέη οἶνον καὶ ἔλαιον ταῖς πληγαῖς τοῦ τραυματισμένου· ἀκριβῶς ἐρευνῶν καὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὰς περιστάσεις καὶ τοῦ ἁμαρτήματος, δι' ὧν φρονίμως σωιέσθω οἷαν ὀφείλει ἐκείνῳ παρασχεῖν βουλὴν, καὶ ὅτῳ τρόπῳ θεραπείαν προσθεῖναι, διαφόροις πείραις χρώμενος πρὸς τὸ ἰάσασθαι τὸν νοσοῦντα.

Προσεχέτω δὲ ὅλως, ἵνα μὴ λόγῳ, ἢ σημείῳ, ἢ ἑτέρῳ οἱῳδήτινι τρόπῳ προδοῦναι * τὸν ἁμαρτωλόν· ἀλλὰ εἰ φρονιμωτέρας βουλῆς δεήσῃ, τοιούτου ἀνδὸς τινὸς ἐκφράσεως τὸ προσώπου ἀσφαλῶς ἀναζητείτω· ὅτι τὸν τὴν ἁμαρτίαν τὴν ἐν τῇ κρίσει τῆς μετανοίας αὐτῷ ἀποσκεπασθεῖσαν πολμήσοντα ἀποκαλύψαι, ἐ μόνον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ ὀφφικίου καθαιρεθησόμενον κρίνομεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ποιῆσαι αἰωνίαν μετάνοιαν εἰς σεμνὸν μοναστήριον ἐγκλεισθησόμενον.

A ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha eucharistiæ sacramentum: nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam B ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum * aliter ille ipse non possit solvere, vel ligare.

Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati; diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale illi consilium debeat exhibere, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum. C

Caveat autem omnino, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem; sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam, in arctum monasterium detrudendum.

ANNO CHRISTI 1215.

* Corr. ἐκεῖνος, ut supra fit: ...ter ille ipse non possit solvere.

ANNO CHRISTI 1215.

...ltæ statæ ...pœniten... ...m perso... ...iter agant.

* MS. Max. cum alter ipsum non poss.

Ibidem.

κβ'. Ἵνα οἱ ἰατροὶ τὰς ἀῤῥώστους μὴ προτρέπωσι θεραπεύσωσιν, ἢ μετανοήσωσιν.

D XXII. *Quod infirmi prius provideant animæ quam corpori.*

Ἐπείπερ ἡ σωματικὴ ἀῤῥωστία ἐξ ἁμαρτίας ποτὲ προέρχεται, λέγοντος τοῦ κυρίου τῷ παραλυτικῷ ὃν ἰάσατο· πορεύου, καὶ μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται· τῷ παρόντι κανόνι διατάσσομεν καὶ ἐσφιγμένως προσάσσομεν τοῖς ἰατροῖς τῶν σωμάτων, ὅπερ ὅταν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἀῤῥώστους κληθῆναι συμβῇ, αὐτοὺς πρὸ πάντων νουθετήσωσι καὶ ἐνισχύσωσι προσκαλεῖν τοὺς ἰατροὺς τῶν ψυχῶν· ὡς ἂν μὴ * τὸν νοσοῦντα περὶ ψυχῆς σωτηρίας προνοηθῆναι, εἰς τὸν τῆς σωματικῆς E ἰατρείας παρηγορίαν σωτηριωδέστερον προέλθωσιν· ἐπειδὴ παυέσης τῆς αἰτίας, παύει καὶ ἡ ἐντελεια. Τοῦτο μὲν πρὸς τοῖς ἄλλοις τῷ παρόντι αἰτίαν δίδωκε δόγματι, ὅτι τινὲς ἐν ἀῤῥωστίας κλίνῃ κατακείμενοι, ὅταν αὐτοῖς παρὰ τῶν ἰατρῶν ὑποτεθῇ ἵνα περὶ ψυχῆς σωτηρίας διατάξωνται, εἰς ἀπογνώσεως ἄρθρον πίπτουσιν· ὅθεν ἀκολώτερον κίνδυνον θανάτου ὑφίστανται.

Εἴ τις οὖν τῶν ἰατρῶν, ταύτης τῆς ἡμετέρας διατάξεως, μετὰ τὸ διὰ τῶν προειρημένων τύπων δημοσιοῦσθαι, παραβάτης ἔσται, τοσοῦτον

Cum infirmitas corporalis nonnumquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido quem sanaverat: Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat: decreto præsenti statuimus, & districte præcipimus medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, quod medicos advocent animarum: ut postquam infirmis fuerit de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, cum causa cessante cesset effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis a medicis suadetur ut de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrunt.

Ibid. c. 13. *Cum infirmitas.* Joan. 5.

Si quis autem medicorum, hujus nostræ constitutionis, postquam per prælatos locorum fuerit publicata, transgressor existe-

Ibidem.

* MS. Max. Ut medici gros non ...ius procu... ...nt, quam ...enitentiam agant.

* Corr. μι... τὸ τῷ τοῦτο

ANNO CHRISTI 1215.

titerit, tamdiu ab ingressu ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter.

A δὴ ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας κωλυέσθω, ἕως ἂν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης παραβάσεως ἱκανοποιήσῃ προσηκόντως.

Ibidem.

Ceterum cum anima sit multo pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

Ἐπείπερ ἡ ψυχὴ πολλοῦ τιμιωτέρα ἐστὶν τοῦ σώματος, ὑπὸ ποινὴν ἀναθέματος κωλύομεν, ἵνα μηδεὶς τῶν ἰατρῶν ὑπὲρ σωματικῆς σωτηρίας τι τῷ ἀῤῥώστῳ ὑποθῆται ὅπερ εἰς κίνδυνον ψυχῆς ἐπιστρέφει.

XXIII. Quod ecclesia cathedralis vel regularis ultra tres menses non vacet.

κγ'. Περὶ ἐκλογῶν προεστώτων.

Ibid. l. 1. tit. 1. de electione c. 41. *Ne pro defectu*

Ne pro defectu pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis ecclesia viduata grave dispendium patiatur: volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & ecclesiarum indemnitatibus providere: statuimus, ut ultra tres menses cathedralis vel regularis ecclesia prælato non vacet: infra quos, justo impedimento cessante, si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice, ac ipsa eligendi potestas ad eum qui proximo præesse dignoscitur devolvatur. Is vero ad quem devoluta fuerit potestas, Dominum habens præ oculis, non differat ultra tres menses, cum capituli sui concilio & aliorum virorum prudentium, viduatam ecclesiam de persona idonea, ipsius quidem ecclesiæ, vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonice ordinare, si canonicam voluerit effugere ultionem.

MS. Max. De electionibus prælatorum.

Ἵνα μὴ δι' ἔλλειψιν ποιμένος τὴν δεσποτικὴν B ἀγέλην ὁ ἅρπαξ λύκος λυμήνηται, ἢ ἐν ταῖς περιουσίαις αὐτῆς ἡ ἐκκλησία χηρεύουσα, βαρεῖαν ζημίαν πάθῃ· θέλοντες ἐν τούτῳ καὶ ἀπαντῆσαι τοῖς κινδύνοις τῶν ψυχῶν, καὶ τὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἀζήμιον προϊδεῖν· διατάσσομεν, ἵνα ἔξω τριῶν μηνῶν καθεδρικὴ ἢ κανονικὴ ἐκκλησία προεστῶτος μὴ ἀργήσῃ. ὧν ἐντὸς, καὶ ἐμποδίου παύοντος, ἐὰν ἡ ἐκλογὴ μὴ τελεσθῇ, οἱ ἐκλέγειν ἐποφείλοντες, τῆς ἐξουσίας τῆς ἐκλογῆς στερείσθωσαν τῇ αὐτῇ φορᾷ· καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ τῆς ἐκλογῆς ἐξουσία τὸν πλησίον προΐστασθαι ἐγνωσμένον ἐκκυλίσθω· ἐκεῖνος δὲ πρὸς ὃν ἐκκυλισθήσεται ἡ ἐξουσία, θεὸν ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν, μὴ ὑπερθέσθω ἔξω C τριῶν μηνῶν μετὰ βουλῆς τοῦ καπιτέλου αὐτοῦ καὶ ἄλλων φρονίμων ἀνδρῶν τὴν χηρεύουσαν ἐκκλησίαν ἐκ προσώπου εἰδήμονος τῆς αὐτῆς μὲν ἐκκλησίας, ἢ ἄλλης ἐὰν ἄξιον μὴ εὑρεθείη ἐν αὐτῇ, κανονικῶς τεύξασθαι, ἐὰν τὴν κανονικὴν θελήσῃ ἐκφυγεῖν διεκδίκησιν.

XXIV. De electione facienda per scrutinium vel compromissum.

κδ'. Πάλιν περὶ ἐκλογῆς.

Ibid. c. 42. *Quia.*

Quia propter electionum formas diversas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent ecclesiis viduatis: statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, præsentibus qui debent & volunt & possunt commode interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secreto & singulatim* voces cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto: ut is collatione adhibita eligatur, in quem omnes, vel major, vel sanior pars capituli consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur qui vice omnium, ecclesiæ viduatæ provideant de pastore. Aliter electio facta non valeat, nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem Divinam, absque vitio celebrata. Qui vero contra prædictas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur.

* MS. Max. vota

Ms. Max. Item de electionibus.

Ὅτι διὰ τὰς διαφόρους τῶν ἐκλογῶν μορφὰς ἅς D τινὲς ἐφευρεῖν διϊσχυρίζονται, καὶ πολλὰ ἐμπόδια προέρχονται, καὶ μεγάλοι κίνδυνοι ἐπαπειλοῦνται ταῖς χηρευούσαις ἐκκλησίαις· διατάσσομεν ἵνα ὅταν ἡ ἐκλογὴ ἐπιτελεσθήσεται, παρόντων πάντων τῶν ὀφειλόντων, καὶ θελόντων, καὶ δυναμένων ἐπωφελῶς παρεῖναι, προσληφθήτωσαν τρεῖς ἐκ τοῦ συλλόγου ἀξιόπιστοι, οἵτινες μυστικῶς καὶ καταμόνας τὰ θελήματα πάντων ἀκριβῶς ἐκζητείτωσαν, καὶ γεγραμμένα εὐθὺς δημοσιευσάτωσαν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ, μηδενὸς αὖθις ἐπικλήσεως ἀντιστήματος ἐπιῤῥιφέντος· ἵνα οὗτος συνθήκης γενομένης ἐκλεχθείη, εἰς ὃν τὸ πᾶν, ἢ τὸ μεῖζον, ἢ τὸ ὑγιέστερον μέρος συναινέσῃ· ἢ κἂν ἡ τῆς ἐκλογῆς ἐξουσία τισὶν ἀνδράσιν εἰδήμοσιν ἀνατιθέσθω, οἵτινες E ἀντὶ πάντων τῇ χηρευούσῃ ἐκκλησίᾳ προνοήσοι* ποιμένος· ἄλλως δὲ ἡ γενομένη ἐκλογὴ μὴ ἰσχυσάτω, εἰ μὴ ἴσως κοινῶς παρὰ πάντων, ὥσπερ δι' ἐμπνεύσεως, δίχα πάθους ἐπιτελεσθείη. οἱ δὲ κατὰ τῶν προγραφεισῶν μορφῶν ἐκλέξασθαι πειρασόμενοι, τῇ αὐτῇ φορᾷ τοῦ τῆς ἐκλογῆς κύρους στερείσθωσαν.

* Corr. προνοήσουσι.

Ibid. c. 1.

Illud penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco de quo debeat advocari, justoque impedimento de-

Ἐκεῖνο δὲ ὅλως κωλύομεν, ἵνα μή τις ἐν τῇ τῆς ἐκλογῆς πραγματείᾳ προκουράτωρα καταστήσῃ, εἰ μὴ ἀπὼν εἴη ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, περὶ οὗ ἐποφείλει συνηγορηθῆναι, καὶ δικαίῳ ἐμποδίῳ κατα-

ANNO CHRISTI 1215.

τυχεθεὶς ἐλθεῖν μὴ δυνηθείη. ἐφ' ᾧ εἰ χρεία ἔσαι, πισώσεται ὅρκῳ· καὶ τότε εἰ θελήσει, ἑνὶ ἐπιξεψάτω τῶ αὐτῶ συλλόγω τὸν τόπον αὐτῶ. τὰς ἐκλογὰς δὲ τὰς κρυφίως ἀποδοκιμάζομεν, καθιστῶντες ἵνα ὡς τάχιον ἡ ἐκλογὴ ἐπιτελεσθήσεται, παντηχεικῶς δημοσιωθείη.

A tentus venire non possit: super quo, si fuerit opus, fidem faciat juramento: & tunc, si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solenniter publicetur.

ANNO CHRISTI 1215.

κέ. Πάλιν περὶ ἐκλογῶν.

Ὅστις τῆ περὶ αὐτῶ γενομένη ἐκλογῆ διὰ κοσμικῆς ἐξουσίας παράχρησιν σωματίσαι τολμήσει κατὰ τῆς κανονικῆς ἐλευθερίας· καὶ τῆς ὠφελείας τῆς ἐκλογῆς στερείσθω, καὶ ἀνέκλεκτος γινέσθω· ὥστε χωρὶς οἰκονομίας μὴ δύνασθαι εἰς τινα ἐκλεγῆναι ἀξίαν. οἱ δὲ τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν, ἣν αὐτῶ τῶ δικαίῳ ἄκυρον εἶναι κρίνομεν, τολμήσοντες ἐπιτελεῖν· ἐκ τῆς ὀφφικίων καὶ τῆς διαγνωσμάτων διὰ τριετείας ὑπαναρτίσθωσαν, τῆς τὸ ἐκλέγειν ἐξουσίας τότε στερηθέντες.

XXV. Quod electio facta per sæcularem potestatem non valeat.

MS. Mar. Item de electionibus.

Quisquis electioni de se factæ per sæcularis potestatis abusum consentire præsumpserit contra canonicam libertatem: & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec absque dispensatione possit ad aliquam eligi dignitatem. Qui vero electionem hujusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis & beneficiis penitus per triennium suspendantur, eligendi tunc potestate privati.

Ibid. c. 43. *Quisquis.*

κς'. Πάλιν περὶ ἐκλογῶν.

Οὐδέν ἐστιν ὃ τιλὼ ἐκκλησίαν τῦ θεῦ πλέον βλάπτει, ἢ ὅτι ἀνάξιοι προσλαμβάνονται προεστῶτες εἰς κυβέρνησιν ψυχῶν. θέλοντες τοίνυν τῶν ταύτη τῇ νόσῳ ἀναγκαίαν ἐπιθεῖναι ἰαξείαν, ἀπαραθραύστῳ διατάξει θεσπίζομεν, ὅπερ ὅταν τις εἰς κυβέρνησιν ψυχῶν ἐκλεχθείη, πρὸς ὃν ἡ ἐπικύρωσις αὐτῦ διαφέρει, ἀκριβῶς ἐξετάσῃ, καὶ τιλὼ τῆς ἐκλογῆς ἔκβασιν, καὶ τὸ πρόσωπον τῦ ἐκλεχθέντος· ἵνα ὅταν πάντα κατ' ἐυθῦ συνδράμωσι, τὸ δῶρον αὐτῷ τῆς ἐπικυρώσεως παράσχῃ· εἰ δὲ ἄλλως ἐπισφαλῶς τολμηθῇ, ὁ μόνον ἀποβλητέος ἔσαι ὁ ἀναξίως προκινηθείς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀναξίως προνοῶν τιμωρητέος.

Αὐτόν τε κρίνομεν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἀθυμήσεως κολάζεσθαι· ἵνα ὅταν κατασαθῇ περὶ τῆς ἀμελείας αὐτῦ, μᾶλλον ἐὰν ἄνθρωπον ἀνικάνου γνώσεως, ἢ ἀτίμου ζωῆς, ἢ ἡλικίας οὐκ ἐνόμισε συνήσαιτο· ὁ μόνον τῆς τῦ ἐπικυρῶσαι πρῶτον τὸν διάδοχον ἐκείνου στερεῖσθω ἐξουσίας. ἀλλὰ καὶ, ἵνα μή τινι συμπτώματι ποινὴν ἐφύγε, ἐκ τῆς προλήψεως τῦ ἰδίου διαγνώματος ὑπαναρτάσθω, ἕως ὅ, ἐὰν ἴσον ἔσαι, συγγνώμης ἰσχύσει ἀξιωθῆναι. εἰ δὲ ἡττηθῇ ἐν τούτῳ διὰ πονηρίαν ὑπερβῆναι, βαρυτέρᾳ ἐπανοικείσθω ἐκδικήσει.

Τοῖς ἐπισκόποις δὲ τοιούτους εἰς τὰς ἱερὰς χειροτονίας καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀξίας προκινεῖν μελέτω, οἵπερ ἂν τὸ ἐπιξαπὸν αὐτοῖς ὀφφίκιον ἀξίως ἰσχύσουσιν ἐκπληρῦν· ἐὰν καὶ αὐτοὶ τιλὼ κανονικῶ ἐπιθυμῆσιν ἐκφυγεῖν διεκδίκησιν.

Ἕτερον οἱ πρὸς τὸν Ρωμαϊκὸν διαφέροντες ἀμέσως ἀρχιερέα, εἰς τὸ τελειωθῆναι τιλὼ τῦ ἰδίου ἐπικύρωσιν ὀφφικίου, ἑαυτὸς σώπιον αὐτῦ, εἰ ἐπωφελῶς δύνατοι γενέσθαι, προσωπικῶς παρασκάτωσαν· ἢ πρόσωπα στελάτωσαν εὐδήμονα, δι' ὧν ἀκριβὴς ἐξέτασις ἐπί τε τῆς ἐκλογῶν καὶ τῆς ἐκλέκτων δυνήσοιτ' ἂν γενέσθαι. ἵνα ὕτως ἐκ τότε τῆ τῆς ἰδίας περιβλέψει βουλῆς τὴν πλήρωσιν τῦ ὀφφικίου αὐτῶν ἀπολάυσωσιν,

XXVI. De pœna indigne confirmantis electionem.

MS. Mar. Item de electionibus.

Nihil est quod ecclesiæ Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo necessariam adhibere medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cum quisquam fuerit ad regimen animarum assumptus, is ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet, & electionis processum, & personam electi, ut, cum omnia rite concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia, si secus fuerit incaute præsumptum, non solum dejiciendus est indigne promotus, verum etiam indigne promovens puniendus.

Ibid. c. 44. *Nihil est.*

Ipsum quoque decernimus hac animadversione puniri, ut cum de ipsius constiterit negligentia, maxime si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, aut ætatis illegitimæ approbaverit: non solum confirmandi primum successorem illius careat potestate, verum etiam ne aliquo casu pœnam effugiat, a perceptione proprii beneficii suspendatur, quousque, si æquum fuerit, indulgentiam valeat promereri: si convictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni.

Ibidem.

Episcopi quoque tales ad sacros ordines & ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium digne valeant adimplere: si & ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem.

Ibidem §. v.

Ceterum, qui ad Romanum pertinent immediate pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officii, ejus se conspectui, si commode potest fieri, personaliter repræsentent; vel personas transmittant idoneas, per quas diligens inquitio super electionis processu & electis possit haberi: ut sic demum per ipsius circumspectionem consilii

Ibidem §. v.

ANNO CHRISTI 1215.

ſui plenitudinem aſſequantur officii, cum eis nihil obſtiterit de canonicis inſtitutis: ita quod interim valde remoti, videlicet ultra Italiam conſtituti, ſi electi fuerint in concordia, diſpenſative propter neceſſitates & utilitates eccleſiarum, in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtrent: ſic tamen ut de rebus eccleſiaſticis nil penitus alienent. Munus vero conſecrationis ſeu benedictionis recipiant, ſicut hactenus recipere conſueverunt.

A ὅταν αὐτῖς μηδὲν ἀντισήσοιτο ἐκ τῶν κανονικῶν διατίξεων· ὅτως ὅπερ ὂν τῷ μετιξὺ οἱ λίαν ἀποκρίνοντες ἢ ἀποκινηθέντες, δηλαδὴ οἱ πέραν Ιταλίας κατισαθέντες, ἐὰν ἐκλεχῶσιν ἐν συμφωνίᾳ οἰκονομῆσαι χάειν τῆ ἀναγκῶν κ ὠφελειῶν τῆ ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς πνευματικοῖς κ προσκήροις διᾳκονήσωσιν· ὅτως πως ἵνα ἐκ τῆ πραγμάτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν μηδὲν ὅλως ἐκποιήσωσιν. τὸ δὲ δῶρον τῆς καθιερώσεως ἢ εὐλογίας λάβοιεν, ὡς μέχει τοῦ δεῦρο λαβεῖν εἰώθασιν.

ANNO CHRISTI 1215.

MS. Max. De ordinationibus faciendis. Ibid. tit. 14. de ætate &c. c. 14. *Cum ſit ars.*

XXVII. De inſtructione ordinandorum.

B

Cum ſit ars artium regimen animarum, diſtricte præcipimus, ut epiſcopi promovendos in ſacerdotes diligenter inſtruant & informent, vel per ſeipſos, vel per alios viros idoneos, ſuper Divinis officiis, & eccleſiaſticis ſacramentis, qualiter ea rite valeant celebrare: quoniam ſi ignaros & rudes de cetero ordinare præſumpſerint, (quod quidem facile poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos gravi decrevimus ſubjacere ultioni.* Satius eſt enim, maxime in ordinatione ſacerdotum, paucos bonos quam multos malos habere miniſtros: quia ſi C cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam dilabuntur.

* Sanctius

κζ'. Περὶ χειροτονιῶν γβιησομβίων.

Επειδὴ τέχνη τεχνῶν ἐσιν ἡ κυβέρνησις τῆ ψυχῶν, ἐσφιγμβίως προσάσομεν, ἵνα οἱ ἐπίσκοποι τὲς προκινηθησομβίνς εἰς ἱερεῖς ἀκεμβῶς διδάξωσι κ ἐμμορφώσωσιν, ἢ δἰ ἑαυτῶν, ἢ δἰ ἑτέρων ἀνδρῶν εὐδημόνων, ἐπάνω τῆ θείων ὀφφικίων, κ τῆ ἐκκλησιαστικῶν μυςηρίων· πῶς ἂν τυῦτα εἰωθότως ἰχύσοιεν ἐπιτελεῖν· ὅτι περ ἐὰν τᾶ λοιπᾶ ἀγνώσες κ ἀγροίκες χειροτονεῖν τολμήσωσιν, ὅπερ ἄρα ῥᾳδίως δυνήσεται καταληφθῆναι, κ τὲς χειροτονεῦντας κ τὲς χειροτονεμβίνς βαρείᾳ ὑποκείνομβν διεκδικήσει. ἱκανώτερον γάρ ἐσι, κ μάλιςα ὂν τῇ τάξει τῆς ἱερατείας, ὀλίγες ἀγαθὲς ἢ πλείονες κακὲς ἔχειν διακόνες. ὅτι ἐὰν τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.

MS. Max. De ceſſione prælatorum.

XXVIII. Quod compellantur cedere, qui poſtulaverant licentiam cedendi.

Ibid. tit. 9. de Renuncian. c. 12. *Quidam.*

Quidam licentiam cedendi cum inſtantia poſtulantes, ea obtenta, cedere prætermittunt. Sed cum in poſtulatione ceſſionis hujuſmodi, aut eccleſiarum commoda, quibus præſunt, aut ſalutem videantur propriam attendiſſe, quorum neutrum ſuaſionibus aliquorum quærentium quæ ſunt ſua, D ſeu etiam levitate qualibet, volumus impediri, ad cedendum eos decernimus compellendos.

κή. Περὶ ὑποχωρήσεως προεσώτων.

Τινὲς τὴν τᾶ ὑποχωρεῖν ἄδειαν μετ' ὑςάσεως αἰτῆντες, ταύτης ἐπιτυχόντες, ὑποχωρῆσαι παρορῶσιν. ἀλλ' ἐπεὶ ὂν τῇ αἰτήσει τῆς τοιαύτης ὑποχωρήσεως, ἢ ἐκκλησιῶν ὠφελειᾶ ὧν προῖσανται, ἢ σωτηρία φαίνονται τῇ ἰδίᾳ προσεχηκέναι, ὧν ἑδέτερον . . . . . οἵς τινῶν ζητόντων τὰ ἑαυτῶν, ἢ κυφότητι οἱᾳδή τινι, ὃ βελόμεθα ἐμποδιᾶσαι, πρὸς τὸ ὑποχωρεῖν αὐτὲς κέλομβν ἀναγκάζεσθαι.

MS. Max. Ut nullus plures habeat dignitates, vel parochiales eccleſias. Ibid. x. l. tit. 5. de præbendis *De multa.* * Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. cap. 13.

XXIX. Quod nullus habeat duo beneficia cum cura annexa.

De multa providentia fuit in Lateranenſi * concilio prohibitum, ut nullus diverſas dignitates eccleſiaſticas & plures eccleſias parochiales reciperet, contra ſacrorum canonum inſtituta. Alioquin, & recipiens ſic receptum amitteret, & largiendi poteſtate E conferens privaretur. Quia vero propter præſumptiones & cupiditates quorumdam nullus hactenus fructus aut rarus de prædicto ſtatuto provenit: nos evidentius & expreſſius occurrere cupientes, præſenti decreto ſtatuimus, ut quicumque receperit aliquod beneficium habens curam animarum annexam, ſi prius tale beneficium obtinebat, eo ſit jure ipſo privatus: &, ſi forte illud retinere contenderit, alio etiam ſpolie-

κθ'. Ινα μηδεὶς ἔχῃ πλείσας ἀξίας ἢ ὑποστίδας ἐκκλησίας.

Ἐκ πολλῆς προνοίας ὂν τῇ τᾶ Λατεράνε συνόδῳ κεκώλυται, ἵνα μηδεὶς διαφόρες ἀξίας ἐκκλησιαστικὰς κ πλείσας ἐκκλησίας ὑποστίδας λάβοι ἀπεναντίας τῆ διαταγμάτων τῶν ἱερῶν κανόνων. εἰ δὲ μήγε· κ ὁ λαμβάνων ὅπω τὸ ληφθὲν ἀπολέσειε, & τῆς τᾶ χορηγεῖν ἐξεσίας ὁ μεταδιδὰς στερήσοιτο. ἐπεὶ δὲ διὰ τὰς ἀποτολμήσεις κ αἰσχροκερδείας τινῶν, ὐδεὶς μέχει τᾶ δῶρο καρπὸς ἢ σπάνιος ἐκ τᾶ προρρηθέντ@ διατάγματος ἐξέβη, ἡμεῖς ἐμφανέσερον κ προνοητικώτερον ἀπαντῆσαι ἐφιέμβνοι, τῷ παρόντι κανόνι διατάσομβν, ἵνα ὅσις ἀναλάβοι τι διεργέτημα ἔχον φροντίδα ψυχῶν ἐπιπλεχθεῖσαν, εἰ πρότε τοιύτε διεργετήματος ἐφετύγχανεν, αὐτᾶ τᾶ δικαίε στερέσθω· εἰ δ' ἴσως ἐκεῖνο κατέχειν φιλονεικήσειεν, κ τᾶ ἄλλε γυμνέσθω· αὐτὸς

ANNO CHRISTI 1215.

τι πρὸς ὃν ἡ τῦ πρωτέρυ διαφέρει δωρεὰ, ἐκεῖνο τῷ διέρχεται διάθημα μὴ τινὶ ἀνάληψιν τῦ ἑτέρυ ἐλαττέρως δωρεῖσθαι, ᾧ περ ἂν ἀξίως ἴδῃ δοθησόμενον. καὶ ἐὰν ἔξω τριῶν μηνῶν δοῦναι ὑπέρθηται, ἐ μόνον πρὸς ἄλλον κατὰ τὸ διάταγμα τῆς ἐν τῷ Λατερανῷ συνόδυ ἡ τότε μετάδοσις ἐκκυλιέσθω· ἀλλὰ μὴν τοσῦτον ἐκ τῶν ἰδίων συνεισφορᾶν ἀναγκαζέσθω εἰς ὠφέλειαν τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ἧς τινός ἐσιν ἐκεῖνο τὸ διέργετημα, ἐπὶ . . . . ὅσον ἂν ἀπὸ τῆ καιρῆ τῆς ἀργίας αὐτῆ ἐξ αὐτῆ ἐποδειχθείη προειλῆφθαι. τὸ αὐτὸ δὲ ἐν τοῖς προσωπικοῖς κρίνομεν φυλαχθησόμενον· προσιθέντες ἵνα ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ μηδεὶς πλείσας ἀξίας ἢτε προσωπικὰ ἔχειν τολμάτω· κἂν εἰ φροντίδα ὐκ ἔχοιεν ψυχῶν· περὶ τὰ ὑψηλὰ τέως κὴ γεγραμματισμένα πρόσωπα ἅπερ εἰσὶ μείζοσιν διέργετήμασι τιμητέα, ὅτε τὸ ἄλογον ζητήσει, διὰ τῆ ἀποστολικῆ θρόνυ δωρήσεται οἰκονομηθῆναι.

tur. Is quoque ad quem prioris ſpectat donatio, illud poſt receptionem alterius libere conferat cui merito viderit conferendum: & ſi ultra tres menſes conferre diſtulerit, non ſolum ad alium, ſecundum ſtatutum Lateranenſis concilii, ejus collatio devolvatur: verum etiam tantum de ſuis cogatur proventibus in utilitatem eccleſiæ, cujus illud eſt beneficium, aſſignare, quantum a tempore vacationis ipſius conſtiterit ex eo eſſe perceptum. Hocidem in perſonatibus decernimus obſervandum: addentes, ut in eadem eccleſia nullus plures dignitates, aut perſonatus habere præſumat, etiamſi curam non habeant animarum. Circa ſublimes tamen & litteratas perſonas, quæ majoribus ſunt beneficiis honorandæ, cum ratio poſtulaverit, per ſedem apoſtolicam poterit diſpenſari.

ANNO CHRISTI 1215. Sub Alexandro III. c. 8.

λ'. Ἵνα οἱ ἐπίσκοποι σαρκικῇ διαθέσει τοῖς συγγρύσιν τὰ ἐκκλησιαστικὰ μὴ παράχοιεν διέργετήματι.

XXX. De idoneitate inſtituendorum in eccleſiis.

Βαρὺ λίαν ἐσὶ καὶ ἄτοπον, ὅταν τινὲς τῆς ἐκκλησιῶν προεσῶτες, δυνάμενοι ἀνδρας εὐδήμονας εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ διέργετήματα προχειρίζειν, προσλαβεῖν ὐκ αἰδῶνται τὰς ἀναξίας, οἷς ὅτε ἠθῶν σεμνότης, ὅτε γραμμάτων γνῶσις ὑπαρήγει, σαρκικῇ ἀκολυθῆντες διαθέσει, ἐ κρίσει διόγῳ. ὅθεν ὅσαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ζημίαι ἐπέλθοιεν, ὐδεὶς ὑγιὲς διανοίας ἀγνοεῖ. θέλοντες τοιγαρῦν τύτην τῷ νόσον θεραπεύειν, προσάσομεν ἵνα ἀφεθέντων ἀναξίων, προσλάβωσιν εὐδήμονας, τοὺς θεῷ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ θέλοντας καὶ ἰσχύοντας εὐάρεσον ὑπονέμειν ὑπυρχίαν· γινέσθω τε ἐκ τύτυ ἐν τῇ ἐπαρχικῇ συνόδῳ ἀκριβὴς ἐξέτασις ἐτησίως. ὅτι περ ὁ μὴ πρώτως κὴ δευτέραν διόρθωσιν διρεθησόμενος πταίσης, ἐκ τῦ δοθῆναι τὰ διέργετήματα διὰ τῆς αὐτῆς συνόδυ ὑπαναρτάσθω· κατασαθέντος ἐν τῇ αὐτῇ συνόδῳ προσώπυ προνοητικῆ καὶ σεμνῆ, ὅπερ ἀναπληρώσει τὸ ὑπαναρτηθέντος τὴν ἔλλειψιν ἐν τοῖς δοθησομένοις διέργετήμασι· καὶ τῦτο αὐτὸ περὶ τὰ καπήτυλα, τὰ ἐν τύποις πταίσαντι διατηρείσθω. τὸ τῆ μητροπολίτυ δὲ σφάλμα τῇ κρίσει τῦ ὑπερτέρυ ἐάσθω ἐκ τῆ μέρυς τῆς συνόδυ γνωρισθῆναι. ἵνα δὲ αὕτη ἡ σωτήριος πρόνοια πλησέρας σωτηριώδυς ἐπιδέξοι συντελείας· ἡ τῆς τοιαύτης ὑπαναρτήσεως ἀπόφασις, ἄνευ τῆς συνοδήσεως τῦ Ρωμαϊκῆ ἀρχιερέως ἢ τῦ ἰδίυ πατριάρχυ, μηδαμῶς χωνεύθω· ἵνα κἂν τύτῳ οἱ τέσσαρες πατριαρχικοὶ θρόνοι εἰδικῶς τιμηθῶσι.

Grave nimis eſt & abſurdum, quod quidam prælati eccleſiarum, cum poſſint viros idoneos ad eccleſiaſtica beneficia promovere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morum honeſtas, nec litterarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum, non judicium rationis. Unde quanta eccleſiis damna proveniant, nemo ſanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, præcipimus ut prætermiſſis indignis aſſumant idoneos, qui Deo & eccleſiis velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquiſitio annuatim: ita quod qui poſt primam & ſecundam correctionem fuerit repertus culpabilis, a conferendis beneficiis per ipſum concilium ſuſpendatur; inſtituta in eodem concilio perſona provida & honeſta, quæ ſuppleat ſuſpenſi defectum in beneficiis conferendis: & hoc ipſum circa Capitula quæ in his deliquerint obſervetur. Metropolitani vero delictum, ſuperioris judicio relinquatur ex parte concilii nunciandum. Ut autem hæc ſalubris proviſio pleniorem conſequatur effectum: hujuſmodi ſuſpenſionis ſententia, præter Romani pontificis authoritatem, aut proprii patriarchæ, minime relaxetur: ut in hoc quoque quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur.

MS. Maz. Ut epiſcopi carnalitatis affectu conſanguineis eccleſiaſtica non conferant beneficia. Ibid. c. 29. *Grave.*

λά. Ἵνα οἱ υἱοὶ τῶν κανονικῶν διέργετήματι μὴ καταδέχωνται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν αἷς κατεσάθησαν οἱ πατέρες.

XXXI. De filiis canonicorum non inſtituendis cum patribus.

Εἰς τὸ ἀπαλειφθῆναι τὴν ἐν πλείσαις ἐκκλησίαις ἐωθυῖαν διαφθοράν, σφρᾶς κωλύομεν ἵνα μὴ οἱ τῶν κανονικῶν υἱοὶ, μάλισα οἱ νό-

Ad abolendam peſſimam, quæ in pleriſque inolevit eccleſiis corruptelam, firmiter prohibemus, ne canonicorum filii, maxi-

MS. Maz. Ut filii canonicorum beneficia non aſſequantur in eccleſiis, in quibus ſtatuti ſunt patres. Ibid. l. 1. tit.

me

ANNO CHRISTI 1215.

me ſpurii, canonici fiant in ſæcularrbus eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres: & ſi fuerit contra præſumptum, decernimus non valere: qui vero tales (ut dictum eſt) canonicare* præſumſerint, a ſuis beneficiis ſuſpendantur.

27. de filiis presb. c. 16. *Ad abolendam.*

* *MS. Max.* communicare.

XXXII. Ut patroni competentem portionem dimittant clericis.

MS. Max. De patronis, & iure patronatus. Ibid. l. 3. tit. 5. de præbendi. c. 50. *Exſtirpandæ*

Exſtirpandæ conſuetudinis vitium in quibuſdam partibus inolevit, quod ſcilicet patroni eccleſiarum parochialium, & aliæ quædam perſonæ, proventus ipſarum ſibi penitus vendicantes, presbyteris earumdem ſervitio deputatis relinquunt adeo exiguam portionem, ut ex ea congrue nequeant ſuſtentari. Nam ut pro certo didicimus, in quibuſdam regionibus parochiales presbyteri pro ſuſtentatione non obtinent niſi quartam quartæ, id eſt, ſextādecimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus pene nullus inveniatur ſacerdos parochialis, qui vel modicam habeat peritiam litterarum. Cum igitur os bovis alligari non debeat triturantis, ſed qui altari ſervit, vivere debeat de altari: ſtatuimus ut, conſuetudine qualibet epiſcopi vel patroni ſeu cujuſcumque alterius non obſtante, portio presbyteris ipſis ſufficiens aſſignetur. Qui vero parochialem habet eccleſiam, non per vicarium, ſed per ſe ipſum illi deſerviat, in ordine quem ipſius eccleſiæ cura requirit, niſi forte præbendæ vel dignitati parochialis eccleſia ſit annexa: in quo caſu concedimus, ut is qui talem habet præbendam vel dignitatem, cum oporteat eum in majori eccleſia deſervire, in ipſa parochiali eccleſia idoneum & perpetuum ſtudeat habere vicarium canonice inſtitutum: qui, ut prædictum eſt, congruentem habeat de ipſius eccleſiæ proventibus portionem: alioquin illa ſe ſciat hujus decreti authoritate privatum, libere alii conferenda, qui velit & poſſit quod prædictum eſt adimplere. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem, de proventibus eccleſiæ, quæ curam proprii ſacerdotis debet habere, penſionem alii quaſi pro beneficio conferre præſumat.

XXXIII. De procurationibus non accipiendis ſine viſitatione.

MS. Max. De procuratoribus. Ibid. tit. 39. de cenſibus c. 23. *Procurationes.*

Procurationes quæ viſitationis ratione debentur epiſcopis, archidiaconis, vel quibuslibet aliis, etiam apoſtolicæ ſedis legatis aut nunciis, abſque manifeſta & neceſſaria cauſa nullatenus exigantur, niſi quando præſentialiter officium viſitationis impendunt: & tunc evectionum & perſonarum mediocritatem obſervent in Lateranenſi concilio definitam. Hoc adhibito moderamine circa legatos & nun-

Concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. cap. 4.

Supra cap. 11.

ANNO CHRISTI 1215.

Ἀθοι, κανονικοὶ γλώσσαι ἐν ταῖς κοσμικαῖς ἐκκλησίαις, ἐν αἷς κατεστάθησαν οἱ πατέρες· καὶ ἐὰν ἀπεναντίας τῶ διατάγματος τολμηθῇ, κρίνομεν μὴ ἰσχύειν· οἱ δὲ τοῖς τοιούτοις, ὡς εἴρηται, κοινωνῆσαι τολμήσοντες, ἐκ τῆς ἰδίων ἐργετημάτων ὑπαναρτάθωσαν.

λβ'. Περὶ παροίκων καὶ δικαίου παροικικοῦ.

Ἐκσπαθησομένης συνηθείας πάθος, ἔν τισιν μέρεσιν. . . . . .
. . . Ἐνορειτίδων ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλα τινὰ πρόσωπα τὰς συνεισφορὰς αὐτῆς διεκδικοῦντες, τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς εἰς τὴν αὐτῶν δουλείαν τεταγμένοις, καταλείπουσι τινὰ μικρὰν μοῖραν, ὡς ἐξ αὐτῶν προσηκόντως μὴ δύνασθαι αὐτάρκειαν. ὡς γὰρ βεβαίως ἐμάθομεν, ἔν τισι χώραις οἱ Ἐνορεῖται πρεσβύτεροι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ὑποστηρίξεως οὐκ ἐπέχουσιν, εἰ μὴ τὸ τέταρτον τῶ τετάρτου, τουτέστι τὸ ἑξκαιδέκατον τῆς δεκατίων. ὅθεν γίνεται ὅτιπερ ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις σχεδὸν οὐδεὶς εὑρίσκεται Ἐνορίτης ἱερεὺς, ὅστις κἂν ὀλίγην ἔχει ἐμπειρίαν γραμμάτων. ἐπεὶ τοίνυν σῶμα βοὸς μηδέπω φιμωθῆναι ὁ χρὴ ἀλοῶντος, ἀλλ' ὁ τῷ θυσιαστηρίῳ δουλεύων, ζῆν ὀφείλει ἐκ τῶ θυσιαστηρίου· καθιεῶμεν, ὅπερ τὸ λοιπὸν, μὴ ἀνθισαμένης συνηθείας οἱασδήτινος ἐπισκόπου, * . . . . . ἢ οἱασδήτινος, μοῖρα τῆς ἱερεῦσι αὐτάρκης ἐπιδοθῇ. ὁ δὲ Ἐνορειτίδα ἐκκλησίαν ἔχων, μὴ δι' ἀντιπροσώπου, ἀλλὰ δι' ἑαυτῶ αὐτῇ δουλευσάτω ἐν τῇ τάξει, ἣν ἡ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φροντὶς ζητεῖ· εἰ μὴ ἴσως ἰδιαρίου . . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
ἢ ἀξίαν, ἐπειδὴ χρὴ αὐτὸν ἐν τῇ μείζονι ἐκκλησίᾳ δουλεύειν, ἐν αὐτῇ τῇ Ἐνοριακῇ ἐκκλησίᾳ εἰδήμονα καὶ δίηνεκῆ σπουδάσῃ ἔχειν ἀντιπρόσωπον κανονικῶς ἐνισάμενον· ὅστις ἂν, ὡς προείρηται, πρέπουσαν ἔχῃ ἐκ τῆς τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας προσόδων μοῖραν. εἰ μήγε, ἑαυτὸν γινωσκέτω τῇ τότε τῶ κανόνος αὐθεντίᾳ * ἐσερημένον, ἐλευθέρως ἑτέρῳ προσδοθησομένης, ὃς ἂν θελήσοι καὶ δώσαιτο τὸ προρρηθὲν ἐκπληρωῦν. ἐκεῖνο δὲ παντελῶς ἀφορίζομεν, ἵνα μηδεὶς εἰς ἀπάτην ἐκ τῆς προσόδων τῆς ἐκκλησίας τῆς ὀφειλούσης φροντίδα ἔχειν τῶ ἰδίου ἱερέως, μοῖραν ἑτέρῳ δῶσιν ὡς ὑπὲρ ἐργετήματος προδοῦναι τολμήσῃ.

* add. πάτρωνος

* Deeſt ἐκείνης

λγ'. Περὶ προκυρατιῶν.

Αἱ προκύρατορεῖαι αἱ λόγῳ ἐπισκέψεως ὀφειλόμεναι τοῖς ἐπισκόποις, ἀρχιδιακόνοις, οἱοισδήποτε ἄλλοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶ ἀποστολικῶ θρόνου λεγάτοις ἢ τοῖς μηνυταῖς, ἄνευ φανερᾶς καὶ ἀναγκαίας αἰτίας μηδαμόσε ἀπαιτείσθωσαν, εἰ μὴ ὅταν προσωπικῶς ὀφφίκιον ἐπισκέψεως παρέχωσιν· καὶ τότε τὴν συμμέτριαν τῆς προσώπων φυλαξάτωσαν, τὴν ἐν τῇ τῶ Λατερανῶ συνόδῳ ἀποφανθεῖσαν· τότε παραχεθέντος τῶ συμμέτρου περὶ τῶν λεγάτων καὶ τῶν μη-

ANNO CHRISTI 1215

νυτὶς, ἵνα ὅταν ἐνδ . . . . . αὐτὸς εἰς τινα τόπον ἀναγκαῖ . . . . . ὡς ἂν μὴ ὁ αὐτὸς τόπος ἔνεκα αὐτῶν πλείσον βαρυθῇ, προκυρατορίας λάβωσι συμμέτρους παρὰ τῆς ἄλλων ἐκκλησιῶν ἢ προσώπων τῆς ἤδη ἐκ τῆς προκυρατοριῶν αὐτῶν μὴ βεβαρημμένων· ὅπως ὅπερ ὁ ἀριθμὸς τῆς προκυρατοριῶν τὸν ἀριθμὸν τῆς ἡμερῶν . . . . . ἐκ ἀρκέσῃ δὲ ἑνὸς, δύο ἢ πλείους συνερχέσθωσαν εἰς μίαν.

Οἱ μὲν πίνειν τὸ τῆς ἐπισκέψεως ὀφφίκιον μὴ χαριζόμενοι, μὴ ζητείτωσαν τὰ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διορθώσει, κηρύξει, καὶ ἀνατυπώσει σχολάζοντες, ἵνα κερδὸς κομίσωνται τὸν μὴ ἀπολλύμενον. ὁ δὲ κατὰ τοῦτο ἐλθεῖν πειρασόμενος, καὶ ὅπερ ἔλαβεν ἀποδότω, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ᾗ τινι τοιούτῳ ἐπιβαρέσειε, τοσοῦτον παραχέτω.

ANNO CHRISTI 1215.

cios apostolicæ sedis, ut cum oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, ne locus ille propter illos nimium aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis ecclesiis vel personis, quæ nondum fuerunt de suis procurationibus aggravatæ: ita quod numerus procurationum, numerum dierum quibus hujusmodi moram fecerint, non excedat; & cum aliqua non suffecerit per ipsam, duæ vel plures conjungantur in unam.

Porro visitationis officium exercentes non quærant quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, prædicationi & exhortationi, correctioni & reformationi vacando, ut fructum referant qui non perit. Qui autem contravenire præsumpserit; & quod acceperat reddat, & ecclesiæ, quam taliter aggravavit, tantumdem rependat.

λδ'. Περὶ προκυρατορίων τῶν λεγάτων ἐξ ἴσου συλλεχθησομένων.

XXXIV. De subditis non gravandis, sub prætextu servitii alicujus.

Ibidem. *MS. Max.* De procurationibus legatorum æqualiter colligendis.

Ἐπειδὴ πλείσοι προεσῶτες, ἵνα προκυρατορείαν ἢ δωρεάν τινα παράσχωσι τῷ λεγάτῳ, ἢ ἄλλοις, πλέον ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν ὑποτεταγμένων, ἢ ἀποφλήσουσιν, ἐν ταῖς αὐτῶν ζημίαις κέρδος ἀκολουθοῦντες, ζητοῦσι πραῖδαν μᾶλλον ἢ βοήθειαν ἐν τοῖς ὑποτεταγμένοις· τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν γενέσθαι κωλύομεν. ὅπερ εἴ τις ἴσως τολμήσῃ· καὶ ὅπως τὰ ἀπαιτηθέντα ἀποκαταστήσατω, καὶ τοσοῦτον πεισφερέσθω τοῖς πένησι διανέμειν. ὁ δὲ ὑπέρτερος, ὅταν ἐπάνω τούτου ἔμπροσθεν αὐτοῦ γογγυσμὸς παρατεθῇ, εἰ ἀμελητὴς γένηται ἐν τῇ ἀκολουθήσει ταύτης τῆς διατάξεως, κανονικῇ ὑποκείσθω διεκδικήσει.

Quia prælati plerique, ut procurationem aut servitium aliquod impendant legato vel alii, * plus extorquent a subditis quam solvant; & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potius quam subsidium in subjectis: id de cetero fieri prohibemus. Quod si quis forte præsumserit: & sic extorta restituat, & tantumdem cogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui * super hoc fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, canonicæ subjaceat ultioni.

Ibid. tit. 49. de immunit. Eccles. c. 8. *Quia plerique*, * *MS. Max.* aliis.

* *MS. Max.* cum

λε'. Ἵνα μηδεὶς ἀπὸ τῶν κειτῶν ἄνευ ἀποδειχθείσης αἰτίας ἐκκλητεύειν.

XXXV. De causa appellationis exprimenda.

MS. Max. Ut nullus a judicibus sine ostensa causa valeat appellare. Ibid. l. 2. tit. 28. de Apellationibus c. 59. *Ut debitus.*

add. διδόναι

Ἵνα ἡ ὀφειλομένη τιμὴ παρασχεθῇ τοῖς κειταῖς, * τοῖς δικάζουσι συμβεβλέσθω ἐπάνω τῶν κόπων καὶ ἐξόδων· καθιστῶμεν ἵνα ὅπου τις ἔμπροσθεν εἰδήμονος κειτοῦ ἐγκαλέσῃ τὸν ἀντίδικον, αὐτὸς πρὸ ἀποφάσεως εἰς τὸν ὑπέρτερον κειτὸν ἄνευ ἀλόγου αἰτίας μὴ προσκαλείτω· ἀλλ' ἔμπροσθεν ἐκείνου τῇ αὐτῇ * δικαιοσύνῃ ἐξακολουθείτω· μὴ ἀνθισαμένου ἐὰν εἴπῃ ὅτιπερ εἰς τὸν ὑπέρτερον κειτὸν ἀπέσταλκεν, ἢ γράμματα ἐπέτυχεν παρ' αὐτοῦ, πρινὴ τῷ ἀπεσταλμένῳ παραδοθῆναι. ὅταν δὲ ἐξ εὐλόγου αἰτίας νομίσητε ἐκκλητεύθῆναι, ἔμπροσθεν τοῦ αὐτοῦ κειτοῦ, τῆς ἀποδεικτικῆς αἰτίας τῆς ἐκκλήσεως ἐκτεθείσης, τοιαύτης δηλαδὴ, ἢ τις ἐὰν ἀπεδείκνυτο, νόμιμος ὤφειλε λογισθῆναι, ὁ ὑπέρτερος ἐκ τῆς ἐκκλήτου γνώτω· καὶ ἐὰν ἧττον εὐλόγως αὐτὸν ἐκκλητεῦσαι γνώῃ, ἐκεῖνον εἰς τὸν κατώτερον ἀποκισησάτω, καὶ ἐν ταῖς ἐξόδοις τῷ ἄλλῳ μέρει καταδικαζέτω. εἰ δὲ μήγε, αὐτὸς προβήτω, σωζομένων τῆς διατάξεως καὶ ἐκ τῆς μειζόνων δικῶν, εἰς τὸν ἀποστολικὸν θρόνον προαχθησομένων.

* *deest* καὶ

Corr. αὐτὸς

Ut debitus honor deferatur judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis: statuimus ut ubi quis coram idoneo judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem judicem absque rationabili causa non provocet, sed coram illo suam justitiam prosequatur: non obstante si dicat quod ad superiorem judicem nuncium destinaverit, aut etiam litteras impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignatæ. Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem judice causa probabili appellationis exposita, tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat: & si minus eum rationabiliter appellasse cognoverit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti condemnet. Alioquin ipse procedat, salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem apostolicam perferendis.

ANNO CHRISTI 1215.

XXXVI. Quod judex possit interlocutoriam & comminatoriam sententiam revocare.

λς'. Περὶ ἀπειλῶν καὶ συλλαλιῶν τῆς δικαζομένων.

MS. Max. De comminationibus & interlocutionibus litigantium Ibid. c. 50. *Cum cessante.*

Cum cessante causa cesset effectus, statuimus ut sive judex ordinarius, sive delegatus, aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & sano usus consilio, ab hujusmodi comminationis vel interlocutionis effectu destiterit, libere in causæ cognitione procedat, non obstante, si a tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum (dummodo non sit ex alia legitima causa suspectus) ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.

Επειδὴ παυθείσης τῆς αἰτίας παύει ἡ ἐντέλεια, καθιεώμεν ἵνα ἐὰν ὁ τυκτικὸς κριτὴς, ἢ ὁ ἀποσταλείς, τι ἐπαπειλῶν ἢ μεταλαλῶν προφέρει, ὅτι ἐξακολουθούσης * ἐντολῆς ὁ ἕτερος τῆς δικαζομένων βλαφθείη · καὶ ὑγιεῖ χρώμενος συμβουλῇ ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπειλῆς ἢ μεταλαλιᾶς ἀποσῇ, ἐλεύθερος ἐν αὐτῇ τῇ διαγνώσει προβήτω · μὴ ἀνθισαμένου ἐὰν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπειλῆς ἢ μεταλαλιᾶς ἐκκληθείσῃ · ἵνα μὴ μόνον εἴη ἐξ ἄλλης νομίμου αἰτίας ὕποπτος · ὡς ἂν μὴ ἡ προβασις τῆς παραγματείας κενῆς αἰτίαις βραδυνθῇ.

* Cred. mandato esse non

MS. Max. De litteris ad remotos judices non impetendis. *Corr.* Impetrandis. Ibid. l. 1. tit. 3. de Rescriptis c. 28. *Nonnulli.*

XXXVII. De litteris non impetrandis ultra duas diætas, & sine speciali mandato.

λζ'. Περὶ γραμμάτων εἰς τοὺς ἀπόντας μακρὰν κριτὰς μὴ ἐπιτιθεμένων.

Nonnulli gratia sedis apostolicæ abutentes, litteras ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cum autem per judicium injuriis aditus patere non debeat, quas juris observantia interdicit: statuimus, ne quis ultra duas diætas extra suam diœcesim per litteras apostolicas ad judicium trahi possit, nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem.

Τινὲς χάριτι τῆ ἀποστολικῆ θρόνῳ παρεχόμενοι *, γράμματι πρὸς τοὺς μακρόθεν ὄντας κριτὰς ἐπιτυχεῖν βιάζονται · ἵνα ὁ ἐναγόμενος, κεκμηκὼς κόποις καὶ ἀναλώμασι, δίκῃ ὑποχωρεῖν, ἢ τινὰ ἀκαιρίαν τῆ ἐναγοντος ἐξαγοράζειν πεισφιχθῇ. ἐπειδὴ δὲ δι' κρίσεως ὁ ἀδικίαις βαρυθεὶς * ὑπομένειν οὐκ ὀφείλει τούτας, ἃς ἡ τῆ δικαίᾳ παρατήρησις κωλύει · καθιεῶμεν ἵνα μή τις ἔξω δύο ἡμεροσασίων ἀπὸ τῆς ἰδίας χωρίας δι' ἀποστολικῶν γραμμάτων εἰς κρίσιν ἕλκεσθαι δυνηθῇ, εἰ μὴ ἐκ συναινέσεως τῆς μερῶν ἐπιτιθεμένων, ἢ ῥητῶς τούτης τῆς διατάξεως μνημονεύσωσι.

* Corr. μακρόθεν

* Sic L. na intel xit & tit inter pres: is est aditu hoc est, petitus i riis, pa non debe per judi cium. Idcirco ἀδικίαις βαρυθεὶς injuriis g vatus: ὑπομένειν pati, pr patere. vero co nat Lat columna ejusdem dicis: b bet enim pati.

Ibid. §. 1.

Sunt & alii qui se ad novum genus mercimonii convertentes, ut vel sopitas possint suscitare querelas, aut novas immittere quæstiones, singunt causas, super quibus a sede apostolica litteras impetrant absque dominorum mandato, quas vel reo, ne propter eas laborum vel expensarum dispendio molestetur, aut actori, ut per ipsas adversarium indebita vexatione fatiget, venales exponunt. Cum autem lites restringendæ sint potius, quam laxandæ: hac generali constitutione sancimus, ut si quis super aliqua quæstione de cetero, sine mandato speciali domini, litteras apostolicas impetrare præsumserit, & litteræ illæ non valeant, & ipse tanquam falsarius puniatur: nisi forte de illis personis extiterit, a quibus non debet exigi de jure mandatum.

Εἰσί τινες ἄλλοι τινὲς, οἵτινες ἑαυτὸς εἰς νέον γένος πραγματείας ἐπιστρέψαντες, ἢ ἵνα τὰς παθυλίας " διαθῶσιν ἐξανισᾶν ζητήσεις, ἢ νέας ἐμβαλεῖν ζητήσεις, πλάττουσιν αἰτίας ἐφ' ὧν παρὰ τῆ ἀποστολικῆ θρόνῳ γράμματι ἐπιτυγχάνουσιν ἄνευ τῆς τῆ κυρίων ἐντολῆς · ἅπερ ἢ πρὸ ἐναγομένῳ, ἵνα μὴ δι' αὐτὰ τῆ κόπων ἢ ἐξόδων βλάβῃ ὀχληθῇ, ἢ πρὸ ἐνάγοντι, ἵνα δι' αὐτὰ τὸν ἀντίδικον ἀφορμὴν κοπώσει διασείσῃ . . . . . ἐκτιθέασι . ἐπεὶ δὲ αἱ δίκαι πεισφικταὶ μᾶλλον εἰσὶν ἢ χαυνωταὶ · ταύτῃ τῇ γνωμῇ διατάξει θεσπίζομεν, ἵνα ἐάν τις ἐπάνω τινὸς ζητήσεως τῆ λοιπῆ χωρὶς εἰδικῆ τῆ κυρίου ἐντάλματος ἀποστολικὰ γράμματι ἐπιτυχεῖν τολμήσῃ, καὶ αὐτὰ τὰ γράμματι μὴ ἐχυέπωσαν, καὶ αὐτὸς ὡς πλαστογράφος τιμωρείσθω · εἰ μὴ ἴσως ἐξ ἐκείνων τῆ προσώπων εἴη, παρ' ὧν ὁ χρὴ ἀπαιτεῖσθαι ἐκ δίκης ἐντολάς.

MS. Max. De ordine judicii, & partium dictis scribendis. Ibid. l. 2. tit. 19. de probationibus. c. 11. *Quoniam.*

XXXVIII. De scribendis actis ut probari possint.

λή. Περὶ τάξεως κρίσεως, καὶ ῥημάτων τῆ μερῶν γραφησομένων.

Quoniam contra falsam assertionem iniqui judicis innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare, cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas præva-

Επειδὴ κατὰ τῆς πλασῆς ἐξηγήσεως τῆ ἀδίκου κριτῆ ὁ ἀθῶος δικαζόμενος ποτὲ ὁ δύναται τινὰ ἀληθῆ ἄρνησιν καταστῆσαι, εἰς τὸ τῆ ἀρνησαμένου ἔργον ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως μηδεμίαν εἶναι ὀρθὴν κατάσασιν · ἵνα μὴ ἡ πλασότης τῆ ἀληθείᾳ προκρίνῃ, ἢ ἡ ἀδικία προϊ-

ANNO CHRISTI 1215.

πρεϊχύση τῆς ἰσότητος· καθισῶμεν ἵνα τοσοῦτον ἐν τῷ τακτικῷ κριτῇ· ὅσον τῷ ἐξωτικτικῷ ὁ κριτὴς ἀεὶ παράχῃ ἢ δημοτικόν, εἰ δύναται ἔχειν, πρόσωπον, ἢ δύο ἄνδρας εὐδήμονας, οἵτινες ἂν πιστῶς ἅπαντα τὰ τῆς κρίσεως πρακτικὰ συγγράψωσιν . . . . . .

. . . . . ἐρωτήσεις, καὶ ὁμολογίας, παραθέσεις μαρτύρων, καὶ προαγωγὰς ἐγγράφων, μεταλλαλιάς, καὶ συγκλήσεις, καὶ ἐκκλήτους, παραιτήσεις, καὶ ἕτερα ἅπερ σωζέχυσι τῇ αὐτάρκει τάξει συγγραφησόμενα διασημειοῦντες τόπους, καιρούς, καὶ πρόσωπα, καὶ τὰ ὀνόματι ἕκας συγγεγραμμένα τοῖς μέρεσι παρεχέσθωσαν, ἕκας ἵνα τὰ πρωτότυπα παρὰ τοῖς γραφεῦσιν ἀναπομένωσιν· ὅπως ἐὰν ἐπάνω τῆς προβάσεως τῆ κριτῆ ὑπανασῇ συζήτησις, διὰ τοῦ δυνηθείη ἡ ἀλήθεια ξανάσθαι . . . . . .

. . . . . καὶ παραχέσθω κριταῖς, ἵνα διὰ τῶν ἀδοκίμων καὶ ἀδίκων ἢ τῶν ἀθώων δυσφημοσύνη μὴ βλαφθῇ. ὁ δὲ κριτὴς ὁ τοῦ διατάξιν τοιοῦτον ἀμελήσων φυλάττειν, ἐὰν δι' ἀμέλειάν τι δυσχολίας ἀναδύσηται, διὰ τοῦ ὑπερτέρου κριτοῦ κατανοήσει πρεπούσῃ σωφρονιζέσθω· ἵνα μὴ ἐκ τῆς προβάσεως αὐτοῦ προβῇ, εἰ μὴ ὅσον ἐν τῇ δίκῃ νομίμοις κατασαθήσεται διδάγμασι.

A leat æquitati, ſtatuimus ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario, judex ſemper adhibeat aut publicam (ſi poteſt habere) perſonam, aut duos viros idoneos, qui fideliter univerſa judicii acta conſcribant, videlicet citationes & dilationes, recuſationes & exceptiones, petitiones & reſponſiones, interrogationes & confeſſiones, teſtium depoſitiones & inſtrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, concluſiones, & cetera quæ occurrunt competenti ordine conſcribenda, deſignando loca, tempora & perſonas: & omnia *ſic conſcripta partibus tribuantur: ita quod originalia penes ſcriptores remaneant: ut, ſi ſuper proceſſu judicis fuerit ſuborta contentio, per hæc poſſit veritas declarari. Hoc adhibito moderamine, quatenus ſic honeſtis & diſcretis deferatur *judicibus: quod per improvidos & iniquos, innocentum juſtitia non lædatur. Judex autem qui conſtitutionem iſtam neglexerit obſervare, ſi propter ejus negligentiam aliquid difficultatis emerſerit, per ſuperiorem judicem animadverſione debita caſtigetur: nec pro ipſius præſumatur proceſſu, niſi quatenus in cauſa legitimis conſtiterit documentis.

ANNO CHRISTI 1215.

B

C

* MS. Max. nomina.

* MS. Max. declaretur & def.

λθ'. Περὶ ἀποκαταστάσεως ἀπογυμνώσεως.

XXXIX. De reſtitutione danda contra poſſeſſorem, quæ non rapuit ipſe.

MS. Max. De reſtitutione ſpoliationis.

Πολλάκις συμβαίνει ὅτι ὁ γυμνωθεὶς ἀδίκως, διὰ τοῦ γυμνώσαντος εἰς ἄλλον τὸ πράγματος μεθισαμένου, κατὰ τοῦ νεμομένου ὁ σωζέχεται διὰ ἐνεργεσίαν ἀποκαταστάσεως τῷ γυμνωθέντι· ἧς ὠφελείας τῆς νομῆς ἀποκλεισθείσης διὰ τοῦ δυσχολίαν τῆς ἀποδείξεως, τὸ δίκαιον τῆς οἰκειότητος ἀπόλλυσι τοῦ ἐντέλειαν. ὅθεν μὴ ἀνθισαμένου τοῦ θάρσους τοῦ πολιτικοῦ δικαίου θεσπίζομεν, ὅτι ἐάν τις τῶν λοιπῶν ἐγνωσμένως πρᾶγμα τοιοῦτον λάβῃ, ἐπεὶ τῷ γυμνώσαντι διαδέχεται ὡς κάθω, ἀνθ' ὧν ὁ πλεῖον παρέσαι, μᾶλισα δὲ εἰς κίνδυνον ψυχῶν, ἐπικρατεῖν ἀδίκως, ἢ καταδραμεῖν ἀλλοβίου, κατὰ τοῦ νομέως τοῦ πιστοῦ ὅπου, τῷ γυμνωθέντι δι' ἐνεργεσίαν ἐπιστρέψεως σωζεχέσθω.

Sæpe contingit quod ſpoliatus injuſte, per ſpoliatorem in alium re translata, dum adverſus poſſeſſorem non ſub venitur per reſtitutionis beneficium ſpoliato, commodo poſſeſſionis amiſſo propter difficultatem probationis, jus proprietatis amittat effectum. Unde non obſtante civilis juris rigore ſancimus, ut ſi quis de cetero ſcienter rem talem acceperit, cum ſpoliatori quaſi ſuccedat in vitium, eo quod non multum intereſſe, præſertim quoad periculum animæ, detinere injuſte ac invadere alienum, contra poſſeſſorem hujuſmodi ſpoliato per reſtitutionis beneficium ſuccurratur.

Ibid. tit. 13. de reſtit. ſpol. c. 18. *Sæpe.*

μ'. Περὶ νομῆς φυλάξεως διὰ τοῦ καταφρόνησιν ἀπόντος.

XL. De vera poſſeſſione.

MS. Max. De poſſeſſione cuſtodiæ propter . . . . . .

Συμβαίνει ποτὲ ὅτι, ἐπειδὴ τῷ ἐναγοντι διὰ καταφρόνησιν τοῦ ἀντιδίκου μέρους ἐπικρίνεται αἰτία τοῦ φυλαχθησομένου πράγματος ἡ νομὴ, διὰ τοῦ τὸν ἐναγομένου δυνασείαν, ἢ δόλον, ὁ ἐνάγων ἔσω τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ διατηρηθησόμενον πρᾶγμα ἀπολαβεῖν ὁ δύναται, ἢ παραληφθεῖσαν ἀπόλλυσι· καὶ ὅπως ἐπεὶ κατὰ τοῦ ἐξήγησιν τῶν πολλῶν ἀληθὴς ἐκ ἂν τελειωθείη μὴ τοῦ παρέλθοσιν τοῦ χρόνου νομὰς, ἀποκομεῖται ὠφέλειαν ἐκ τῆς κακίας αὐτοῦ ἐναγόμενος. ἵνα μὴ ὁ καταφρονητὴς κρείττονος ἢ ὁ ἐπήκοος αἱρέσεως εἴη, ἐκ κανονικῆς ἰσότητος

Contingit interdum, quod cum actori ob contumaciam partis adverſæ adjudicatur cauſa rei ſervandæ poſſeſſio, propter rei potentiam ſive dolum actor infra annum rem cuſtodiendam nanciſci non poteſt, vel nactam amittit: & ſic cum ſecundum aſſertionem multorum verus non efficeretur poſt lapſum anni poſſeſſor, reportat commodum de malitia ſua reus. Ne igitur contumax melioris, quam obediens, conditionis exiſtat: de canonica æquitate ſancimus, ut

Ibid. l. 2. tit. 13. de dolo c. 9. *Contingit.*

ANNO CHRISTI 1215.

in caſu præmiſſo actor verus conſtituatur elapſo anno poſſeſſor.

Ad hæc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laicum: quia non decet ut laicus in talibus arbitretur.

Ibid. l. 2. tit. 43. de Arbitris c. 8. *Contingit.*

ANNO CHRISTI 1215.

in caſu præmiſſo actor verus conſtituatur elapſo anno poſſeſſor.

Πρὸς ταῦτι γλυκῶς κωλύομεν, ἵνα μὴ ἐπάνω πνευματικῶν πραγμάτων σωνεπαγγελθείη εἰς κοσμικὸν· ὅτι ὐ πρέπει ἵνα λαϊκὸς ἐν τοῖς τοιούτοις διαλογιοθείη.

Ad hæc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laicum: quia non decet ut laicus in talibus arbitretur.

XLI. De continuatione bonæ fidei in omni præſcriptione.

μά.

Deeſt hic titulus in cod. Mazar.

Ibid. l. 2. tit. 26. de præſcriptionibus c. 2. *Quoniam omne.*

Quoniam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ſynodali judicio definimus, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio, tam canonica, quam civilis; cum ſit generaliter omni conſtitutioni atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali non poteſt obſervari peccato. Unde oportet, ut qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ.

Ἐπειδὴ πᾶν ὃ ὐκ ἐκ πίσεως ἁμαρτία ἐσὶν, σωοδικῇ κρίσει ἀποφαίνομεν, ἵνα μηδεμία ἰσχὶν δίχα καλῆς πίσεως περιγραφὴ τοσοῦτον κανονικὴ, ὅσον πολιτική. Ἐν τῷ γλυκῷ πάσης διατάξεως ἀνδ σωηθείας κατηγορεῖν, ἥτις χωρὶς θανασίμω ὐδιάτῳ φυλαχθῆναι ἁμαρτίας. ὅθεν χρὴ ὅπως ὁ περιγράφων, ἐν ὐδενὶ καιρῷ μέρει, πράγματος ἔχῃ συνειδησιν ἀλλοξίω.

Quoniam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ſynodali judicio definimus, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio, tam canonica, quam civilis; cum ſit generaliter omni conſtitutioni atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali non poteſt obſervari peccato. Unde oportet, ut qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ.

XLII. De ſæculari juſtitia.

μβ.

Hic quoque titulus deeſt.

Hic folium unum a Mazar. codice avulſum eſt

Sicut volumus ut jura clericorum non uſurpent laici, ita velle debemus ne clerici jura ſibi vendicent laicorum. Quocirca univerſis clericis interdicimus, ne quis prætextu eccleſiaſticæ libertatis ſuam de cetero juriſdictionem extendat in præjudicium juſtitiæ ſæcularis, ſed contentus exiſtat conſtitutionibus ſcriptis, & conſuetudinibus hactenus approbatis: ut quæ ſunt Cæſaris, reddantur Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo recta diſtributione reddantur.

Matth. 22.

Καθὼς θέλομεν ἵνα τὰ δίκαια τῆς κληρικῶν λαϊκοὶ μὴ ἁρπάξωσι. ὕτως ἐθέλειν ὀφείλομεν, ἵνα μὴ οἱ κληρικοὶ τὰ δίκαια ἑαυτῆς διεκδικήσωσιν τῆς λαϊκῶν.

Sicut volumus ut jura clericorum non uſurpent laici, ita velle debemus ne clerici jura ſibi vendicent laicorum. Quocirca univerſis clericis interdicimus, ne quis prætextu eccleſiaſticæ libertatis ſuam de cetero juriſdictionem extendat in præjudicium juſtitiæ ſæcularis, ſed contentus exiſtat conſtitutionibus ſcriptis, & conſuetudinibus hactenus approbatis: ut quæ ſunt Cæſaris, reddantur Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo recta diſtributione reddantur.

XLIII. Ne ſine cauſa clericus fidelitatem laico faciat.

Ibid. tit. 24. de jurejurando c. 30. *Nimis de jure. Rom.* 14.

Nimis de jure Divino quidam laici uſurpare conantur, cum viros eccleſiaſticos, nihil temporale detinentes ab eis, ad præſtandum ſibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia vero, ſecundum Apoſtolum, *ſervus ſuo domino ſtat aut cadit*: ſacri authoritate concilii prohibemus, ne tales clerici perſonis ſæcularibus præſtare cogantur hujuſmodi juramentum.

XLIV. Quod conſtitutiones principum non præjudicent eccleſiis.

Ibid. l. 3. tit. 23. de rebus Eccleſiæ c. 12. *Cum laicis.*

Cum laicis, quamvis religioſis, diſponendi de rebus eccleſiaſticis nulla ſit attributa poteſtas, quos ſubſequendi manet neceſſitas, non authoritas imperandi: dolemus ſic in quibuſdam ex illis refrigeſcere caritatem, quod immunitatem eccleſiaſticæ libertatis, quam nedum ſancti patres, ſed etiam principes ſæculares multis privilegiis munierunt, non formidant ſuis conſtitutionibus, vel potius confictionibus impugnare, non ſolum de feudorum alienatione, ac aliarum poſſeſſionum eccleſiaſticarum, & uſurpatione juriſdictionum, ſed etiam de mortuariis, nec non & aliis quæ ſpirituali juri videntur annexa, illicite præſumendo. Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitati conſulere, ac tantis gravaminibus providere: conſtitiones hujuſmodi & * vindicationes feudorum, ſeu aliorum bonorum eccleſiaſticorum, ſine legitimo eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu præſumptas occaſione conſtitutionis laicæ poteſtatis, (cum non conſtitutio, ſed deſtitutio vel deſtructio dici poſſit, nec non uſurpatio juriſdictionum) ſacri approbatione concilii decernimus non tenere, præſumptoribus per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendis.

* venditiones.

Cum laicis, quamvis religioſis, diſponendi de rebus eccleſiaſticis nulla ſit attributa poteſtas, quos ſubſequendi manet neceſſitas, non authoritas imperandi: dolemus ſic in quibuſdam ex illis refrigeſcere caritatem, quod immunitatem eccleſiaſticæ libertatis, quam nedum ſancti patres, ſed etiam principes ſæculares multis privilegiis munierunt, non formidant ſuis conſtitutionibus, vel potius confictionibus impugnare, non ſolum de feudorum alienatione, ac aliarum poſſeſſionum eccleſiaſticarum, & uſurpatione juriſdictionum, ſed etiam de mortuariis, nec non & aliis quæ ſpirituali juri videntur annexa, illicite præſumendo. Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitati conſulere, ac tantis gravaminibus providere: conſtitiones hujuſmodi & * vindicationes feudorum, ſeu aliorum bonorum eccleſiaſticorum, ſine legitimo eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu præſumptas occaſione conſtitutionis laicæ

ἐξουσίας· ἐν τῷ μὴ διάταξιν, ἀλλὰ ἢ ἀνάσασιν ἢ καπίλυσιν δυάσθαι ῥηθῆναι, ὃ μὴν ἀλλὰ κ ἁρπαγὴ διαβοδοσιῶν· τῷ ἱερᾶς σωόδῳ ἐπαίνῳ ἐκρίναμεν μὴ κρατεῖσθαι, τὲς τολμητὰς διὰ κρίσεως ἐκκλησιασικῆς πειρσφιχθῶσι.

Mendoſe locus.

μέ. Περὶ ἀποπίας παξώνων καὶ σωηγόρων ἐλλογιεθησομβίων ".

Ἔν τισιν ἐπαρχίαις οἱ τῶν ἐκκλησιῶν πάξωνες, σωηγοροι, ἢ ἀντικύρεοι, ἑαυτὺς εἰς τοσαύτλω ἀποπίαν ἤγειραν, ὅτι ἃ μόνον ἐν τῷ τὰς χηρεύσας ἐκκλησίας ποιμένων εὐδημόνων χρῆναι προνοεῖν, δυσκολίας ἐπιφέρυσιν εἰς κακίαν· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑποτασέων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐξ ἰδίᾳ θελήματος καταλύυσι· καὶ ὅπερ ἐβδελυκτὸν ἔσιν εἰπεῖν, εἰς φόνον τῶν προεσώτων προρρήσειν ἃ προσωῦται. ἐπεὶ τοίνυν ὅπερ εἰς διεκδικήσεως βοήθειαν ἐ- B ρηται, εἰς ἐκπιεσμᾶ ζημίαν ἐκ ὀφείλει ἐξαιρεβλεῖσθαι, κωλύομεν ῥητῶς, ἵνα μὴ οἱ πάξωνες, ἢ σιωηγοροι, ἢ ἀντικύρεοι, ἐπάνω τῶν τᾶ λοιπᾶ ἐμβληθέντων πλέον ἁρπάσωσι ἢ ἀ- ρίσκεται . . . . . συγκεχωρημμύον· καὶ ἐὰν ἀπεναντίας τολμήσωσι . . . . . σφιγκτότητι περισφιχθήτωσαν. τῆς ἱερᾶς συνόδᾳ ἐκ ἤττον προσλέψει καθισῶμεν, ὅτι ἐὰν οἱ πάξωνες, ἢ σιωηγοροι, ἢ φιῶται, ἢ ἀντικύρεοι, ἢ ἄλλοι ἐνεργετηταὶ οἱασδήποτε ἐκ- χλησίας * ἀναγνώσλω ἢ κληρικὸν ἄλλον τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, δι' ἑαυτῶν ἢ ἄλλων ἀνελεῖν ἢ μελοκοπεῖν τόλμη ἀνιέρω τολμήσωσιν· οἱ πά- C ξωνες τὸ παξωνικὸν, οἱ σωηγοροι τλὶ σωηγορίαν, οἱ φιῶται τὸ φίον, οἱ ἀντικυρίαι τλὶ ἀντικυρίαν, οἱ ἐνεργετηταὶ τλὶ ἐνεργεσίαν ὅλως ἀπολέσωσι· καὶ ἵνα μὴ ἔλαττον τῆς διεκδικήσεως ἢ ἴης ὑπερβάσεως ἡ μνήμη παρεκτιθείη· ἃ μόνον μηδὲν τῶν ἐκληθέντων περιελθέτω πρὸς τὰς κληρονόμας, ἀλλὰ μᾶλλον, ἕως εἰς τετάρτλω γενεὰν τῆς ὑστερότητος τῶν τοιύτων εἰς κληρικῶν σύλλογον μηδαμῶς προσδεχέσθωσαν, μήτε ἐν κανονικοῖς δόμοις τινὸς προεδρίας ἐπι- D τελαχάθωσαν τιμῆς· εἰ μὴ μετ' αὐτῶν οἰκονομηθῇ.

* Græcus interpres legit lectorem pro reliquo. H.

μς'. Περὶ ἐκκλησιῶν καὶ ἀνδρῶν ἐκκλησιαστικῶν μὴ ἐκπιεσθησομένων τισὶν ἀπαιτήσεσι.

Κατὰ κονσέλων, καὶ κυβερνητῶν τῶν πόλεων, καὶ ἄλλων τῶν τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἄνδρας ἀπαιτισμοῖς, σωάγμασι, καὶ ἄλλαις ἐκζητήσεσιν ἐπιβαρωίαν διιχυριζομένων, ἐθέλυσα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὀχυρώσει ἡ ἐν Λατεράνῳ συνόδῳ προνοεῖν, τὰς τοιαύτας τόλμας ὑπὸ ἀναθέματος περισφίξει ἐκώλυσε· τὰς παραβάτας καὶ προσπαθητὰς αὐτῶν ἀποκοινωνήσει ἐπιτάτυσα ὑποκεῖσθαι. ἕως ἃ ἱκανοποίησιν παράσχοιεν ἐφαρμόζυσαν.

Εἰ δέ ποτε ἴσως ὁ ἐπίσκοπος ἅμα τοῖς κληρικοῖς τοσαύτην ἀνάγκλω ἢ ὠφέλειαν ἴδοιεν, ἵνα χωρὶς τινὸς περισφίξεως εἰς τὸ ἀνεγείρειν τὰς κοινὰς ὠφελείας καὶ ἀνάγκας, ὅπυ αἱ τῶν λαϊκῶν ἐκ αὐταρκῶσιν ἀποῖαι, ὁμᾶ τὰς ἐκκλησίας βοηθείας ἠνήσοιντο παραχεθησομένας· οἱ προρρηθέντες λαϊκοὶ ταπεινῶς καὶ ἀνοϊκῶς λαμβανέτωσαν μετ' ἀχαρισίας. ὁμᾶ τὴν ἀχρη-

XLV. Patronus qui clericum ecclesiæ occiderit, vel mutilaverit, jus patronatus amittat.

ANNO CHRISTI 1215. *MS. Max.* De insolentia patronorum & advocatorum compescenda, Ibid. l. 5. tit. 37. de pœnis c. 12. *In quibusdam.*

In quibusdam provinciis ecclesiarum patroni, seu vicedomini, & advocati, se in tantam insolentiam erexerunt, quod non solum, cum vacantibus debet ecclesiis de pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt, * & malitias: verum etiam de possessionibus & aliis bonis ecclesiasticis pro sua voluntate ordinare præsumunt, & (quod horrendum est dicere) in necem prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri: prohibemus expresse, ne patroni, vel advocati, seu vicedomini, super præmissis de cetero plus usurpent, quam reperiatur in jure permissum: &, si contra præsumpserint, districtissime per severitatem canonicam compescantur. Sacri nihilo minus concilii approbatione * statuimus, quatenus si patroni, vel advocati, aut feudatarii, seu vicedomini, seu alii beneficiati, alicujus ecclesiæ rectorem, * vel clericum alium ipsius ecclesiæ, per se vel per alios occidere vel mutilare ausu nefando præsumpserint: patroni jus patronatus, advocati advocatiam, feudatarii feudum, vicedomini vicedominatum, beneficiati beneficium prorsus amittant. Et ne minus vindictæ quam excessus memoria prorogetur: non solum de præmissis nil perveniat ad heredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritates * talium in clericorum collegium nullatenus admittantur, nec in regularibus domibus alicujus prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer * dispensatum.

* *MS. Max.* provisione

* *MS. Max.* lectorem.

* *MS. Max.* posteritatis

* *MS. Max. deest* misericorditer

XLVI. De talliis a clericis non exigendis.

MS. Max. De ecclesiis & viris ecclesiasticis non opprimendis quibuslibet vexationibus. Decretal. Gregor. IX. l. 3. de Immunit. Eccles. c. 7. *Adversus.*

Adversus consules ac rectores civitatum, & alios qui ecclesias & viros ecclesiasticos talliis seu collectis & exactionibus aliis aggravare nituntur: volens immunitati ecclesiasticæ Lateranense * concilium providere, præsumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit: transgressores & fautores eorum excommunicationi præcipiens subjacere, donec satisfactionem impendant competentem.

* Cap. 19.

Verum si quando forsan episcopus simul cum clericis tantam necessitatem vel utilitatem prospexerint, ut absque ulla coactione, ad relevandas utilitates vel necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias duxerint conferenda: prædicti laici humiliter & devote recipiant cum actionibus gratia-

ANNO CHRISTI 1215.

tiarum. Propter imprudentiam tamen quorumdam Romanum prius consulant pontificem, cujus interest communibus utilitatibus providere.

Quoniam vero nec sic quorumdam malitia contra Dei ecclesiam conquievit: adjicimus, ut constitutiones & sententiæ quæ ab excommunicatis hujusmodi, vel de ipsorum mandato, fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ.

Ceterum quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent: nullus vano decipiatur errore, ut infra tempus regimis sustineat anathema, quasi post illud non sit ad satisfactionem debitam compellendus. Nam & ipsum qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, si non satisfecerit infra mensem, manere decernimus ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter: cum succedat in onere qui substituitur in honore.

σίαν τέως τινῶν ὁ ῥωμαϊκὸς πρότερον ἀρχιερεὺς συμβουλεύηται . . . . γὰρ ἐστι τὸ τῷ ὠφελειῶν προνοεῖν.

Εσται δὲ οὐδὲ οὕτως ἡ κακία τινῶν κατὰ τῆς θεῖ ἐκκλησίαν κατέπαυσεν, προσίθεμεν ἵνα τὰς ὁρατὰς καὶ ἀποφάσεις αἵτινες τοῖς ἀποκοινωνηθεῖσιν ὅτως, ἢ ἐξ ἐντολῆς αὐτῶν προενεχθήσονται, κενὰι καὶ ἀβέβαιοι κρατηθῶσιν, μηδενὶ ποτὲ καιρῷ ἰσχύσουσαι.

Ετερον ἐπεὶ δόλῳ καὶ ἀπάτῃ τινὶ βοηθεῖν ὁ πρέπουσι· μηδεὶς ματαίᾳ πλανάσθω πλάνῃ ὡς ἔσω τοῦ καιροῦ τῆς πράξεως ὑπομένειε τὸ ἀνάθεμα· ὡσανεὶ μὴ τοῦτο μὴ ἔτι εἰς τὸ τῆς ἱκανοποιήσεως χρέος περισφιχθησόμενος· ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν ἱκανοποιεῖν παραιτησόμενον καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ, εἰ μὴ ἔσω μηνὸς αὐτάρκως ἱκανοποιήσοιτο . . . . . κρίνομεν ἐκκλησιαστικῇ κρίσει συγκεκλεισμένον, μέχρις ἂν ἱκανοποιήσῃ εἰκότως· ἐπεὶ διαδέχεται τὸ βάρος ὁ ἀναλαβὼν τὴν τιμήν.

MS. Max. De ordine excommunicationum. Ibid. l. 5. tit. 39. de senten. excommunic. c. 48. *Sacro.*

XLVII. De forma excommunicandi.

Sacro approbante concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, & præsentibus idoneis personis, per quas, si necesse fuerit, possit probari monitio, promulgare præsumat. Quod si quis contra præsumpserit, etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia, ingressum ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum: alia nihilo minus pœna mulctandus, si visum fuerit expedire.

μζ'. Περὶ πάξεως ἀποκοινωνήσεων.

Τῆς ἱερᾶς κυρώσης σωώδη κωλύομεν, ἵνα μή τις εἰς τινα ἀποκοινωνήσεως ἀπόφασιν, εἰ μὴ αὐτάρκης παραινέσεως προσαλείσης, καὶ παρόντων προσώπων εἰδημένων, δι' ὧν, εἰ ἀναγκαῖον ἔσαι, κατισαθείη ἡ παραίνεσις, προσενεγκεῖν τολμήσῃ. ὃς ἐὰν ἀπεναντίας τολμήσῃ, καὶ εἰ δικαία ἔσαι ἐξ . . . . ἡ ἀπόφασις τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας δι' ἑνὸς μηνὸς ἑαυτῷ γνοίη ἀντιλεχθεῖσαν· ἄλλῃ ἒχ ἧττον ποινῇ τιμωρηθησόμενος εἴγε φ . . . συμφέρει *.

* φανεὶ συμφέρειν

Ibidem. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta & rationabili causa procedat: ad quam si forte taliter processerit, & requisitus humiliter, processum hujusmodi non curaverit absque gravamine revocare: gravatus apud superiorem deponat de injusta excommunicatione querelam: * quod si absque periculo moræ * potest, ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, infra competentem terminum absolvendum. alioquin ipse per se, vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione receptâ, munus ei absolutionis impendat.

Προσεχέτω δὲ ἀκριβῶς ἵνα μὴ εἰς ἀποκοινώνησιν τινὸς ἄνευ εὐλόγου καὶ φανερᾶς αἰτίας προβῇ. εἰς ἣν * τοιοῦτος ἴσως προβαίη καὶ ἀναζητηθεὶς ταπεινῶς, τῷ τοιούτῳ ὑπέρβασιν μὴ φρονίσῃ ἄνευ βάρους ἀναχαλέσθαι· βαρυθεὶς εἰς τὸν ὑπέρτερον ἀναφερέτω τὸν τῆς ἀδίκου ἀποκοινωνήσεως γογγυσμόν· ὃς ἐὰν ἄνευ κινδύνου παραινεῖν ἢ ἀποστέλλειν δύναται, εἰς τὸν ἀποκοινωνητὴν ἐκεῖνον μετὰ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ ἀποστελάτω ἔσω ἁρμοζούσης διοικείας ἀπολυθῆναι. εἰ δὲ μήγε, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἢ δι' ἄλλου, ὡς ἴδοι συμφέρειν, ἱκανῆς ἀσφαλείας ληφθείσης, τὸ δῶρον τῆς ἀπολύσεως παραχέτω.

* *MS. Max.* qui
* *MS. Max.* Monere vel mittere potest.
* *Adde*

Ibidem. Cumque adversus excommunicatorem de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur excommunicato ad interesse; alias nihilo minus, si culpæ qualitas postulaverit, superioris arbitrio puniendus: cum non levis sit culpa tantam infligere pœnam insonti, nisi forsan erraverit ex causa probabili, maxime si laudabilis opinionis existat.

Verum si contra excommunicationis

Οταν δὲ ἀπεναντίας τοῦ ἀποκοινωνητοῦ ἐκ τῆς ἀποκοινωνήσεως παρασαθῇ. ὁ ἀποικοινωνητὴς καταδικαζέσθω τῷ ἀποκοινωνηθέντι· παρέσαι * δὲ καὶ ἄλλως ἒχ ἧττον, ἐὰν ἡ τῆς πτώσεως ποιότης αἰτήσῃ, τῇ τοῦ ὑπερτέρου διανοήσει τιμωρηθησόμενος· ἐπεὶ περ ἐκ ἐλαφρὸν πτῶμα τοσοῦτον ἂν ἐπένεγκε πταῖσμα * εἰ μὴ ἴσως ἐξ αἰτίας ἀποδεικτικῆς μάλισα ἐὰν εἴη ἐπαινετῆς ὑπολήψεως.

* *Non intelexit Græcus, condemnetur ad interesse: & paulo ferius.*
* *Deest* insonti.

Εἰ δὲ ἀπεναντίας τῆς τῆς ἀποκοινωνήσεως ἀποφά-

ANNO CHRISTI 1215.

φάσεως μηδὲν ἄλογον παρὰ τὸ γογγύζοντος προαχθείη· ὁ αὐτὸς καὶ ἐπάνω τῆ ἀδίκῳ τῆς ἀποκοινωνήσεως ὀχλήματος δι' ποινῆς παρείη, ἢ ἄλλως κατὰ τὴν τῆ ὑπερτέρᾳ διάγνωσιν. εἰ μὴ ἴσως καὶ αὐτὸν ἀποδεικτικὴ πλάνη ἐξαιτιάσοιτο· καὶ ἐπὶ τούτῳ ὑπὲρ ἧ δικαίᾳ ἀποκοινωνήσει δεθείη, δι' ἀσφαλείας ληφθείσης ἱκανοποιεῖν περισφιχθήτω· ἢ εἰς τὸ προτέραν ὑποσρεφέσθω ἀπόφασιν, ἕως ἱκανοποιήσεως ἀξίας ἀλωβήτως φυλαχθησόμενα *.

Corr. φυλαχθησόμενον.

Εἰ δὲ ὁ κριτὴς τῷ ἰδίαν κατανοῶν πλάνῳ, ἔτ[* . . . . τῷ τοιούτῳ ἀναχαλεῖσθαι ἀπόφασιν, καὶ ἔτος ὑπὲρ ἧ προλιώχθη, ἵνα μὴ χωρὶς ἱκανοποιήσεως ἀναχαλέσοιτο αὐτῷ ἐκκλητάσοι· τῇ ἐκκλήτῳ μὴ εἰξάτω ἐν τούτῳ τῷ μέρει, εἰ μὴ τοιαύτη εἴη πλάνη, ὑπὲρ ἧς ἀξίως δύναται ἀμφισβητεῖσθαι. καὶ τότε ἀρκετῆς ἀσφαλείας ληφθείσης, ὅπερ ἔμπροσθεν αὐτὸς πρὸς ὃν ἐκκλητάθη, ἢ τὸ ἀπεσαλμένῳ παρ' αὐτὸς, δικαίῳ φανείη, τὸν ἀποκοινωνηθέντα ἀπολυσάτω, ἕπως ὅτι τῇ προγραφείσῃ ποινῇ ἑνὸς μηνὸς μηδαμῶς ὑποκείσεται· προσέχων παντελῶς ἵνα μὴ θελήσει στρεβλῇ εἰς ἄλλο πρόκλημα ψάσοιτο πλάνῳ· εἴ γε τῆς κανονικῆς περισφίγξεως θέλει φύγειν τὸ παίθος.

ἕτοιμος ἦ

A sententiam nihil rationabile fuerit a conquerente probatum: idem & super injusta conquestionis molestia pœnam ad interesse, vel, * alias secundum superioris arbitrium, condemnetur, nisi forsan & ipsum probabilis error excuset: & super eo, pro quo justa fuerit excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observandam.

* Dacher. vel ad aliam

Si vero judex suum recognoscens errorem, paratus sit talem revocare sententiam, & is, pro quo lata fuerit, ne absque satisfactione revocet illam, appellet: appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo merito possit dubitari: & tunc, sufficienti cautione recepta quod coram eo, ad quem extitit appellatum, delegato ab ipso, juri parebit, excommunicatum absolvat, sicque pœnæ præscriptæ * minime subjacebit: cavens omnino, ne voluntate perversa in alterius præjudicium mentiatur errorem, si districtionis canonicæ vult effugere ultionem. *

Ibidem.

* Addit. Maxar. unius mensis.

* MS. Max. disciplinam.

μή. Περὶ ἀναίρεσις ἀποβολῆς καὶ ἐκκλήτου τῆ παραιγεθείσης ἢ κριτῶν ἐκ τῆς μερῶν ἐκλεγησομένων.

XLVIII. De modo recusandi judicem.

MS. Max. De frustratoria recusatione & appellatione moniti, & judicibus a partibus eligendis. Ibid. l. 2. tit. 28. de Appellat. c. 61. Cum speciali.

Επεὶ πυθματικῇ κωλύσει προνοήθη, ἵνα μή τις ἀποκοινωνήσεως ἀπόφασιν, εἰ μὴ αὐτάρκης παραινέσεως προσαλείσης, προφέρειν τολμήσῃ· θέλοντες ἄρα προνοῆσαι ἵνα μὴ ἴσως ὁ παραινεθεὶς ἀναίρεσις ἀποθέσεως ἢ ἐκκλήτου προσβολῇ, τῆ παραινέτου ἐκκλίνειν δυνηθῇ τὸ ἐξέτασιν· καθιεῖμεν, ὅτι ἐὰν διαμολογήσῃ ἑαυτὸν ἔχειν κριτὴν ὕποπτον, ἔμπροσθεν αὐτῆ τὸ αἰτίαν τῆς δικαίας ὑποψίας δείξει· καὶ αὐτὸς μὲν τῆ ἀντιδίκου, ἢ ἐὰν ἀντίδικον ἴσως οὐκ ἔχῃ, μὲν τῆ κριτῆ αἱρετὲς κριτὰς κοινὲς ἐκλεξάσθωσαν· ἢ ἐὰν κοινῶς συμβελθεῖν ἢ δύνανται, ἐκλεξάσθωσαν ἄνδρα κακίας αὐτὸς ἕνα καὶ ἐκεῖνον ἄλλον· οἵτινες ἐκ τῆς αἰτίας τῆς ὑποψίας διαγνώτωσαν. καὶ ἐὰν μὴ δυνηθῶσιν εἰς μίαν συμφωνεῖν ἀπόφασιν, προσκαλεσάσθωσαν τρίτον, ἵνα * οἱ δύο ἐξ αὐτῶν κρίνωσιν, ἰσχὺν ἐπέχωσιν στερεότητος. Γινωσκέτωσαν δὲ πρὸς τῆτο πιστῶς ἐξακολουθεῖν ἐκ τῆ ἐπιτεταγμένῃ παρ' ἡμῶν, ἐν δυνάμει ὑπακοῆς, ὑπὸ μαρτυρίᾳ τῆς θείας κρίσεως, σφικτῶς προσάγματος κρατεῖσθαι· τῆς αἰτίας δὲ τῆς ὑποψίας νομίμως ἔμπροσθεν αὐτῶν ἔσω ἀρμοζόσης δικαίας μὴ ἀποδεικθείσης, τῇ ἰδίᾳ δικαιοδοσίᾳ ὁ κριτὴς χράσθω. καὶ αὐτῆς ἀποδεικθείσης νομίμως, τῆ ἀποβολέως σημαινέσεως, προσώπῳ εἰδήμονι ἐπιτρεψάτω τὴν πραγματείαν ὁ ἀποκληθείς, ἢ πρὸς τὸν ὑπέρτερον ἀποσκλάτω, ἵνα ἐν αὐτῷ ἐκεῖνος προβῇ καθῶς ἂν εἴη προσηκόμενον.

Cum speciali * sit prohibitione provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, promulgare præsumat; volentes etiam providere, ne forte commonitus, frustratoriæ * reculationis vel appellationis obtentu, monentis declinare possit examen: statuimus, quod si allegaverit, se judicem habere suspectum, coram eodem causam justæ suspicionis assignet. Et ipse cum adversario, vel, si forte adversarium non habeat, cum judice, arbitros communiter eligat: aut, si forte communiter convenire non possunt, eligant absque malitia ipse unum, & ille alium, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium, ut quod duo ex ipsis decreverint, robur obtineat firmitatis. Sciant quoque se ad id fideliter exequendum, ex injuncto a nobis in virtute obedientiæ, sub attestatione Divini judicii districto præcepto, teneri. Causa vero suspicionis legitima coram ipsis infra compentem terminum non probata, sua jurisdictione judex utatur. At ipsa probata legitima, de recusatoris assensu personæ idoneæ committat negotium recusatus, vel ad superiorem transmittat, ut in eo ipse procedat secundum quod fuerit procedendum.

* MS. Max. Spirituali, & sic in Greco.

* MS. Max. Frustrationis recusationis, vel appellationis objecto.

Porro commonito ad appellationem con-

convolante, si ejus excessus, evidentia rei, vel ipsius confessione, aut alio modo, legitime * fuerit manifestatus, cum appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed in præsidium innocentiæ institutum, non est provocationi hujusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne frivolæ appellationis diffusio appellans judicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat, talem videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari. Et tunc, si habuerit adversarium, infra terminum, secundum locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii, ab eodem judice moderandum, appellationis* causam prosequatur: quam si prosequi non curaverit, extunc ipse judex, non obstante appellatione, procedat. Nullo autem adversario comparente, cum ex suo judex procedat officio, appellationis causa coram superiore probata, superior suæ jurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, a quo ipsum malitiose appellasse constiterit, remittatur.

ANNO CHRISTI 1215. *Dacher.* appellationis obstaculum
* *Dacher.* legitimo
* *Max. & Dacher.* appellationem interpositam

Ceterum has duas constitutiones præmissas nolumus ad regulares extendi, qui suas habent observantias speciales.

Ibidem. *MS. Max.* Contra suas obs. spirituales. *Dacher* contra suas obs. spec.

XLIX. De pœna excommunicationis injustæ.

* *MS. Max.* Ne causa cupiditatis aliquis excommunicet vel absolvat.

Sub interminatione Divini judicii penitus interdicimus, ut causa cupiditatis nullus audeat excommunicationis vinculo aliquem innodare, vel absolvere innodatum: in illis maxime regionibus, in quibus ex consuetudine, cum excommunicatus absolvitur, pecuniaria pœna mulctatur: statuentes ut cum excommunicationis sententiam injustam fuisse constiterit, excommunicator ad restituendam pecuniam sic extortam per censuram ecclesiasticam compellatur: &, nisi probabili fuerit errore deceptus, tantumdem injuriam passo persolvat: &, si forte solvendo non fuerit, animadversione alia castigetur.

L. De restricta prohibitione matrimonii.

MS. Max. De affinitate secundi & tertii generis, & revocatione graduum. *Ibid. l. 4. tit. 14. de Consanguin. & affin. c. 8. Non debet.*

Non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex iis, quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.

Cum igitur prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole susceptæ ex secundis nuptiis cognationi vi-

μα ἀνελθόντος, ἐὰν ὑπέρβασις αὐτῦ, τῇ φανερώσει τῦ πράγματος, ἢ τῇ αὐτῦ ὁμολογίᾳ, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ φανερωθείη, ἐπεὶ τῆς ἐκκλήτυ ἡ παρηγορία (τῆς ἀκακίας) οὐκ ἔστιν εἰς διεκδίκησιν ἀδικίας, ἀλλ' εἰς βοήθειαν ἀθῳότητος διαπεταγμένον, * τῇ τοιαύτῃ προκλήσει οὐχ ὑπείκεται. τῆς ὑπερβάσεως δὲ ἀμφιβόλυ τυγχανούσης, ἵνα μὴ ἀκμὴν ἐκκλήτυ διαφυγῇ ὁ ἐκκλητᾶν τιὼ τῦ κριτῦ πρόβασιν ἐμποδίσῃ, ἔμπροσθεν αὐτῦ τὴν ἀποδεικτικὴν αἰτίαν τῆς ἐκκλήτυ ἐκθέσθω· τοιαύτην δηλαδὴ, ἥτις εἰ ἀποδειχθείη, ὤφελε νόμιμος λογισθῆναι. καὶ τότε ἐὰν ἔχῃ ἀντίδικον, * κατὰ τὸ τῶν τόπων διάστημα, τῦ κμῆ τὴν ποιότητα, καὶ τὴν φύσιν τῆς πραγματείας παρὰ τῦ αὐτῦ κριτῦ συμμετρήσαντες, τὸν μεσολαβῦσαν ἔκκλητον διωξάτω· ἢν εἰ διώκειν ὑ φροντίσειεν, τότε ὁ κριτὴς μὴ ἀνθισαμένυ φανέντος, ἐπεὶ ὁ κριτὴς προβαίνει ἐκ τῦ ἰδίυ ὀφφικίυ, τῆς ἐκκλήτυ αἰτίας ἔμπροσθεν ὑπερτέρυ ἀποδειχθείσης, ὁ ὑπέρτερος τῇ τῆς αὐτῦ δικαιοδοσίας ὀφφικίῳ ἐξακολυθείτω. ἀλλὰ ἐὰν ὁ ἐκκλητᾶν ἐν τῇ αὐτῦ ἐκκλήτῳ ἐπιλείψῃ, πρὸς αὐτὸν παρ' ὃ αὐτὸν πονηρῶς ἐκκληθῆναι ἀποδειχθήσεται, μεταγραφήτω.

* *deest* in terminum Latina non reddit interpres Græcus.

Ἕτερον τυύτοις τοὺς δύο διατάξεις τὰς προσαλείσας, ὑθέλομεν εἰς τὰς κανονικὰς ἐκτείνεσθαι, κατὰ τὴν * πνευματικῶν αὐτῶν παρατηρήσεων.

* Græcus interpres legit *spirituales*. H.

μθ'. Ἵνα μή τις αἰτίᾳ πλεονεξίας ἀποκοινωνήσῃ ἢ λύσῃ.

Ὑπὸ διορισμῷ θείας κρίσεως παντελῶς ἀφορίζομεν, ἵνα αἰτίᾳ πλεονεξίας μηδεὶς τολμήσῃ ἀποκοινωνήσεως δεσμῷ τινὰ συνδέειν, ἢ ἀπολύειν δεδεμένον· ἐν ἐκείναις μάλιστα τυῖς πεμχώροις, ἐν αἷς ἐκ συνηθείας ἐστὶν, ὅταν ὁ ἀποκοινωνηθεὶς ἀπολύεται, χρηματικῇ ποινῇ προσιμᾶται· καθιστῶντες ἵνα ὅταν ἡ τῆς ἀποκοινωνήσεως ἀπόφασις ἄδικος εἶναι ἀποδειχθείη, ὁ ἀποκοινωνητὴς εἰς τὸ ἀποκατασήσειν τὸ ὅτως ἀπαιτηθὲν ἀργύριον διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς πεισθήτω· εἰ μὴ ἀποδεικτικῇ πλάνῃ πλουνηθῇ. καὶ τοσῦτον τῷ ἀδικηθέντι ἀποφλησάτω· καὶ ἐὰν ἴσως ὐκ ἀποφληθῇ, κατανοήσει ἄλλῃ σωφρονιζέσθω.

ν'. Περὶ ἀγχιστείας δευτέρας καὶ τρίτης γραμμῆς, καὶ ἀνακλήσεως τῆς βαθμῶν.

Οὐ χρὴ μεμπτὸν κρίνεσθαι, ἐὰν κατὰ τὴν ποικιλίαν τῶν καιρῶν αἱ κατασάσεις ποτὲ ποικιλωθῶσιν· ὅταν μάλιστα ἡ ἀνθρωπίνη ἐγερθεῖσα * ἀνάγκη ἢ προνοητικὴ ὠφέλεια τῦτο ἐκζητεῖ· ὅτι αὐτὸς ὁ θεὸς ἐκ τύτων ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ κατασαθέντων ἔνια μετήμειψεν ἐν τῇ καινῇ.

* Gr. interpres legebat surgens necessitas, providens necess.

Ἐπεὶ τίνων αἱ κωλύσεις αἱ περὶ συζυγίας καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ τῆς ἀγχιστείας γραμμῇ μηδαμῶς σιαλλαγησομένῳ * καὶ περὶ γονῆς συλληφθείσης ἐκ δευτερογαμίας συγγραμμεῖα τῦ πρώ-

* scribendum debuisset σιωαλλαγησόμενα,

ANNO CHRISTI 1215.

...delicet ...ζυγίας. ...etulit au... ...m ad ...να, cum ...cum non ...is intelli... ...ter.

πρώτυ ἀνδρὸς μὴ ζδυχθησομένης, καὶ δυσκολίαν πολλάκις ἐνεισάγυσι, καὶ ποτὲ κίνδυνον γίνωσι ψυχῶν· ἵνα παύσης τῆς κωλύσεως, παύσῃ καὶ ἡ ἐντέλεια, τὰς διατάξεις τὰς ἐπάνω τύτων ἐκτεθείσας, ἐπάνω τῆς ἱερᾶς συνόδυ ἀνακαλύμενοι, τῇ παρύσῃ διατάξει κρίνομεν, ἵνα ὕτως συναλλάσσοντες τῦ λοιπῦ ἐλευθέρως συζευχθῶσιν.

Ἡ κώλυσις δὲ τῆς συζύγυ συναφείας, τῆς ὁμαιμότητος καὶ ἀγχιστείας * βαθμὸν τῦ λοιπῦ μὴ ὑπελθέτω· ἐπειδὴ τοῖς περαιτέρω βαθμοῖς ἤδη ὐ δύναται ἄνευ βαρείας ζημίας ἡ τοιαύτη κώλυσις γενικῶς φυλαχθῆναι· ὁ τέταρτος γὰρ ἀριθμὸς ἢ βαθμὸς καλῶς συμφέρει τῇ ἀποδείξει * τῆς σωματικῆς συζυγίας, περὶ ἧς λέγει· ὅτι ὁ ἀνὴρ ὐκ ἔχει ἐξυσίαν τῦ ἰδίυ σώματος, ἀλλ' ἡ γυνή· ἀλλ' ὐδὲ ἡ γυνὴ ἔχει ἐξυσίαν τῦ ἰδίυ σώματος, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. ὅτι τέσσαρες εἰσὶν χυμοὶ ἐν τῷ σώματι, οἵτινες συνίστανται ἐκ τεσσάρων στοιχείων.

A ri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum: ut cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas, sacri approbatione concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus, ut sic contrahentes de cetero libere copulentur.

Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cetero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaterna- B rius enim numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apostolus, quod *vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir*: quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis.

Ibidem.

* deest τέταρτον

Gr. interpres legebat, probationi; & scriptum est in Latino ejusdem codicis.

1. Cor. 7.

Ἐπειδὴ οὖν ἤδη ἕως εἰς τέταρτον ἡ κώλυσις τῆς συζευκτικῆς συναφείας περιέσφιγκται· αὐτὴν ὕτως θέλομεν εἶναι διηνεκῆ, μὴ ἀνθισταμένων τῶν . . . . τῶν ἐπάνω τύτυ ἤδη ἐκτεθεισῶν ἢ παρ' ἄλλων ἢ παρ' ἡμῶν· ἵνα ἐὰν τινὲς κατὰ τῆς τοιαύτης κωλύσεως τολμήσωσι συζεύγνυσθαι, μηδεμιᾶς μακρότητος διεκδικηθήτωσαν ἐνιαυτῶν· ἐπεὶ ἡ μακροχρονία ὐ μειοῖ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ αὔξει· καὶ τοσύτῳ τὴν ἀθλίαν ἐπικρατῦσι ψυχὴν συνδεδεμένην.

Cum ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta: eam ita esse volumus perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis, ut si C qui contra prohibitionem hujusmodi præsumserint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum; cum diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tantoque graviora sint crimina, quanto diutius infelicem detinent animam alligatam.

Ibidem.

να'. Περὶ κρυφίων συνοικεσίων.

LI. De pœna contrahentium clandestina matrimonia.

* MS. Maz. De clandestinis matrimoniis.

Ἐπειδὴ ἡ κώλυσις τῆς συζευκτικῆς συναφείας ἐν τοῖς τρισὶν ἐσχάτοις βαθμοῖς ἀνεκλήθη· αὐτὴν ἐν τοῖς ἄλλοις θέλομεν σφικτῶς φυλάττεσθαι, ὅθεν τοῖς τῶν προηγητόρων ἡμῶν ἐχόμενοι ἴχνεσιν, τὰ κρύφια συνοικέσια παντελῶς κωλύομεν· ἀπαγορεύοντες μᾶλλον ἵνα μή τις ἱερεὺς τοῖς τοιύτοις παρεῖναι τολμήσῃ, ὡσεὶ * τινῶν εἰδικὴν συνήθειαν εἰς ἄλλην γενικῶς προσκρύων, καθιστῶμεν ἵνα ὅταν τὰ συνοικέσια συναλλαχθῶσιν, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις δημοσίως διὰ τῶν ἱερέων προτεθῶσιν, αὐτάρκυς διωρίας προορισθείσης· ἵνα ἔσω ἐκείνης ὁ θελήσων καὶ ἰσχύσων νόμιμον ἐμπόδιον προθήσεται. καὶ οἱ αὐτοὶ ἱερεῖς ὐχ ἧττον ἀνιχνευέτωσαν πότερόν τι ἐμπόδιον ἀνθίσαται· ὅταν δὲ ἀποδεικτικὴ φανῇ προσβολὴ κατὰ τῆς συναλλαχθησομένης συναφείας, τὸ συνάλλαγμα ἀφοριζέσθω ῥητῶς· ἕως ὖ εἴ τι δ' ἂν γίνεσθαι δέῃ ἐπ' αὐτῦ, φανεροῖς κατασταθῇ διδάγμασιν.

Cum inibitio copulæ conjugalis sit in D tribus ultimis gradibus revocata: eam in aliis volumus districte observari. Unde prædecessorum nostrorum inhærendo vestigiis, clandestina conjugia penitus inhibemus: prohibentes etiam ne quis sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorumdam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando, statuimus, ut, cum matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesiis per presbyteros publice proponantur, competenti termino præfinito, ut infra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedi- E mentum opponat. Et ipsi presbyteri nihilo minus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

Ibid. t. 3. de clandest. despons. c. 3. *Cum inhibitio*.

* Hunc locum vel non intellexit Græcus interpres, vel male legit. Et vero Latina e regione sic habent: quasi specialem quorumdam consuetudinem ad aliam generaliter prorog.

Εἰ δέ τις τῶν τοιυτοτρόπων κρυφίων ἀφορισμῶν * συνοικεσίων κατάρξασθαι τολμήσει, ἐν βαθμῷ κεκωλυμένῳ, καίπερ ἠγνοημένως· ἡ Γονὴ ἐκ τῆς τοιαύτης συναφείας συλληφθεῖσα, πάλιν * ἄνομος * κριθήτω, ἐκ τῆς τῶν γο-

Si qui vero hujusmodi clandestina vel interdicta conjugia inire præsumserint in gradu prohibito, etiam ignoranter: soboles de tali conjunctione suscepta, prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia

Ibidem.

* Corr. ἀφορισμένων.

* Corr. πάνυ

* In Maza-

ANNO CHRISTI 1215.

tia nullum habitura ſubſidium, cum illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ, videantur. Pari modo illegitima proles cenſeatur, ſi ambo parentes, impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumſerint.

Ibidem.

Sane parochialis ſacerdos qui tales conjunctiones prohibere contemſerit, aut quilibet etiam regularis qui eis præſumſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed & iis, qui taliter copulari præſumſerint, etiam in gradu conceſſo *, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendum legitimam copulam malitioſe impedimentum objecerit, eccleſiaſticam non effugiet ultionem.

* MS. Max. In gradu priſtino excepto.

ANNO CHRISTI 1215.

rino, latine eſt inlegitima. Interpres vero diviſim legens in legitima vertit ὁν νομί μῃ. at emendavit, ſuperſcripſitque ἀνόμως. * Corr. προσποιηται.

Ὁυτως ὁ ἐνοείτης ἱερεὺς ὁ τὰς τοιαύτας συζυγίας κωλύειν κατιφρονήσων, εἴ τις δ' ἂν ἄλλῳ ἀσκητικὸς ὁ ταύταις τολμήσων παρεῖναι, δι' τετετείας ἐκ τῆ ὀφφικίῃ ὑποκρεμάοθω * Ϛαρύτερον τιμωρηθησόμῳ, ἐὰν ἡ ἧς πτώσεως ποιότης αἰτήσῃ· ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅτω ζεύγνύειν τολμήσυσι, κἂν ἐν βαθμῷ τῷ πρώτῳ ὑπεξειρημῳ ἀξία ποινὴ προπεθείτω. εἰ δέ τις εἰς τὸ ἐμποδιοθῆναι τὴν νόμιμον συζυγίαν πονηρὸν ἐμπόδιον προσείψῃ, ἧ ἐκκλησιασικὴν μὴ ὑπερφύγοιτο ἄμυναν.

MS. Max. De teſtimonio in matrimonio de viſu recipiendo. Ibid. l. 2. tit. 2. de teſtibus & accuſat. c. 47. *Licet.*

L II. De teſtimonio de auditu reprobando in cauſa matrimonii.

Licet ex quadam neceſſitate præter communem formam alias fuerit inſtitutum, ut in conſanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valeret teſtimonium de auditu, cum propter brevem hominum vitam teſtes de viſu deponere non valerent uſque ad gradum ſeptimum computando: quia tamen pluribus exemplis & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima conjugia proveniſſe, ſtatuimus ne ſuper hoc recipiantur teſtes de cetero de auditu, cum jam quartum gradum prohibitio non excedat: niſi perſonæ graves extiterint, quibus fides merito ſit adhibenda, & ante motam litem teſtificata didicerint ab antiquioribus quidem ſuis, non utique uno, cum non ſufficeret ille, ſi viveret, ſed duobus ad minus: nec ab infamibus & ſuſpectis, ſed a fide dignis, & omni exceptione majoribus: cum ſatis videretur abſurdum, illos admitti quorum repelleretur authores *. Nec tamen ſi unus a pluribus, vel infamis * ab hominibus bonæ famæ acceperint quod teſtentur: tanquam plures & idonei teſtes debent admitti: cum etiam ſecundum ſolitum ordinem judiciorum, non ſufficiat unius teſtis aſſertio, etiamſi præſidali dignitate præfulgeat, & actus legitimi ſint infamibus interdicti.

* *MS. Max.* actiones. *Dacher.* authoritates. * *Max. & Dacher.* infames.

Ibidem.

Teſtes autem hujuſmodi, proprio juramento firmantes, quod ad ferendum in cauſa ipſa teſtimonium, odio, vel timore, vel amore, vel commodo non procedant, perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, ſive circumlocutione ſufficienti, deſignent, & ab utroque latere clara computatione gradus ſingulos diſtin-

νβ'. Περὶ μαρτυρίας ἐν συνοικεσίῳ ἀπὸ θέας προσδεχθησομῴης.

Εἰ ηὴ * ἐκ τινῳ ἀνάγχης παρὰ τὸν κοινὸν τύπον ἤδη συνεσάθη, ἵνα ἐν τοῖς τῆς ὁμαιμότητῳ ηὴ ἀγχισείας βαθμοῖς ἀριθμησομῴοις μαρτυρία ἐξ ἀκοῆς . . . . . ἐπειδὴ δι' τὴν βραχεῖαν τῶ ἀνθρώπων ζωὴν μάρτυρες ἐκ θέας παραθεῖναι ὐκ ἂν ἠδύναντο, ἕως εἰς Ϲαθμὸς ἑπτὰ μεξῆντες. ὅτι τέως πολλοῖς ὑποδείγμασι ηὴ βεβαίοις τεκμηρίοις ἐμάθομεν, ἐκ τότῳ πολλὰς κινδωίνς κατὰ νομίμων συζυγιῶν προεληλυθέναι, καθιεῶμεν ἵνα μὴ ἐπὶ ἧτῳ προσδεχθῶσι τῷ λοιπῷ οἱ μάρτυρες ἐξ ἀκοῆς ἐν ᾧ ἤδη τὸν τέταρτον βαθμὸν τὴ κώλυσιν μὴ ὑπερβιῶναι· εἰ μή πρόσωπα Ϛαρέα ὦσιν, οἷς ἡ πίσις ἀξίως παραχεθείη, ηὴ πρὸ τῆς κινημῴης δίκης μεμαρτυρημῴα μάθειεν παρὰ τῶ ἀρχαιοτέρων μῴ αὐτῶν, ἑ μέντοι γε παρ' ἑνὸς, δι' τὸ μηδὲ ἐχύειν ἐκεῖνον εἴπερ ηὴ ἔζη, ἀλλὰ παρὰ δύο τὸ ἔλαττον· ὐδὲ παρ' ἀτίμων ηὴ ὑπόπτων, ἀλλὰ παρὰ ἀξιοπίσων, ηὴ πάσης ὑπεξαιρέσεως μειζόνων· ἐπείπερ ἄλις ἂν τεθεώρητο ἄτοπον, ἐκείνυς εἰς μαρτυρίαν δέχεθαι, ὧν ἀποθνῆντι τὰ πρακτιῖα. ὅτε μὴν ἐὰν εἷς παρὰ πλειόνων, ἢ ἄτιμοι παρὰ ἀνθρώπων καλῆς φήμης δέξωντι ὅπερ μαρτυρῶσι, ὡς πλεῖσοι ηὴ εὐδήμονες μάρτυρες ὀφείλυσι δέχεθαι· ἐπεὶ κατὰ εἰθισμῴίω τάξιν τῶ κρίσεων ὐκ ἂν ἀρκέσειε τὸ ἑνὸς μάρτυρῳ ἡ ἐξήγησις, κἂν προεδειχῆ ἀξία δι' λάμψῃ, ηὴ τοῖς ἀτίμοις εἰσὶ * νομίμυ ἀφορισμός.

* Mendoſe ſcriptum erat οἱ καὶν.

* Nullus ſenſus. Fort. νόμιμα ἀφορισμένα. Ita enim loqui ſoler.

Οἱ δὲ πιστότροποι μάρτυρες ἰδίῳ ὅρκῳ τερεῦντες, ὅτι εἰς τὸ φέρειν τῇ αὐτῇ δίκῃ μαρτυρίαν, μίσει ἢ φιλίᾳ, φόβῳ ἢ ὠφελείᾳ ὐ προβαίνυσι, τὰ πρόσωπα ῥητοῖς ὀνόμασιν, ἢ ἐπιδείξει, ἢ περιλαλιᾷ ἱκανῇ διασημαινέτωσαν, ηὴ ἀπὸ τῆ ἀμφοτέρυ πλάγιῆ ἑκάστυς βαθμὸς καθαρῷ ἀριθμῷ διασιζάτωσαν· ηὴ ἐν τῷ ἰδίῳ ὐχ ἧττον ὅρκῳ περιχλεισάτωσαν, ἑαυτὸς προσ-

σε-

σειληφέναι ἀπὸ τῶν μειζόνων αὐτῶν ἅπερ παρατιθέασι, καὶ πιστεύσειν ὅτως εἶναι. ἀλλὰ μηδὲ οἱ πιστοὶ ἀρκείτωσαν, εἰ μὴ ὁμοίως ὁρισθέντες παρασθῶσι ἑαυτοὺς ἐωρακέναι τὰ πρόσωπα, κἂν ἐν ἑνὶ τῶν προρρηθέντων βαθμῶν κατασταθέντι, ὅτε ὁμαίμονας ἑαυτοὺς ἔχειν. ἀνεκτότερον γὰρ ἐστὶ τινὰς τῶν ἀνθρώπων κατὰ τῶν διατάξεων συνημμένους ἐᾶσαι, ἢ τοὺς συνεζευγμένους κατὰ τῶν διατάξεων τοῦ κυρίου χωρίζειν.

guant: & in ſuo nihilo minus juramento concludant, ſe accepiſſe a ſuis majoribus quod deponunt, & credere ita eſſe. Sed nec tales ſufficiant, niſi jurati * deponant, ſe vidiſſe perſonas ſaltem in uno prædictorum graduum conſtitutas pro conſanguineis ſe habere. Tolerabilius eſt enim aliquos contra ſtatuta hominum copulatos dimittere, quam conjunctos legitime contra ſtatuta Domini ſeparare.

ANNO CHRISTI 1215.

* *MS. Max.* pariter parati

νγ'. Περὶ δεκάτων κτημάτων.

LIII De bis qui prædia ſua in fraudem decimarum dant aliis excolenda.

* *MS. Max.* De decimis prædiorum.

Ἐν τισι περιχώροις τινὰ σύμμικτα εἰσὶν ἔθνη, ἅπερ κατὰ τὰς τύπους αὐτῶν δεκάτας οὐ τοῖς ἔθεσι ἐκφέρουσι, κἂν χριστιανικῷ ὀνόματι. τούτοις δέ τινες κύριοι κτημάτων αὐτὰ παρέχουσι γεωργηθησόμενα, ἵνα ἐκ τῶν δεκάτων ἀπατῶντες τὰς μείζους * ἐκκλησίας, ἐκείθεν τὰς προσόδους κερδάνωσι. θέλοντες τοιγαροῦν ἐπάνω τούτων τῶν ἐκκλησιῶν τοῖς προεσῶσιν ἀζημίας προνοεῖν· καθιστῶμεν ἵνα οἱ αὐτοὶ κύριοι τοιούτοις προσώποις καὶ πιστῶς τὰ ἑαυτῶν κτήματα χωρίων γεωργηθησόμενα ἐπιθήσουσιν, ὡς ἂν χωρὶς ἀντιλογίας τὰς δεκάτας ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ πλειότητος ἀποφλήσουσι, καὶ εἰς τοῦτο, εἰ ἀναγκαῖον ἔσαι, διὰ χρίσεως ἐκκλησιαστικῆς περισφιχθήτωσαν. ἐκεῖναι μοῦσαι αἱ δεκάται ἀναγκαίως ἀποφλοῦνται, αἱ ὀφειλόμεναι ἐκ νόμου θείου, ἢ τόπου συνηθείας ἐπαινετῆς.

In aliquibus regionibus quædam permixtæ ſunt gentes, quæ ſecundum ſuos ritus decimas de more non ſolvunt, quamvis cenſeantur nomine Chriſtiano. His nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes eccleſias, majores inde reditus aſſequantur. Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitatibus providere, ſtatuimus ut ipſi domini talibus perſonis, & taliter, ſua prædia excolenda committant, quod abſque contradictione decimas eccleſiis cum integritate perſolvant, & ad id, ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Illæ quippe decimæ neceſſario ſunt ſolvendæ, quæ debentur ex lege Divina, vel loci conſuetudine approbata.

Ibid. l. 3. tit. 30. de decimis c. 32. *In aliquibus.*

νδ'. Ινα μὴ οἱ κῆνσοι καὶ τὰ τέλη τῶν δεκάτων προτεθῶσιν.

LIV. Ut decimæ ante tributa ſolvantur.

MS. Max. Ne cenſus & tributa decimis præponantur.

Ἐπειδὴ ἐκ ἀνεῖη τι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι ἀπολογηθησόμενον, ὅτι κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦ ἀποστόλου, ὅτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, ὅτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός· αὐτοῦ μὲν ἀποθανόντος σπέρματος πλείονα καρπὸν φέρει. λίαν φειδωλικῶς τινὲς ἐν ταῖς δεκάταις ἀπατᾶν βιάζονται, τοὺς κήνσους καὶ τὰ τέλη τά ποτε ἀδεκάτιστα παρελθόντα, ἐκ τῶν ἐπικαρπίων πρότερον ἐκβάλλοντες. ἐπειδὴ δὲ εἰς σημεῖον καθολικῆς κυριότητος, ὡς δῆθεν τινὶ τίτλῳ εἰδικῷ ὁ κύριος ἑαυτῷ τὰς δεκάτας ἐφύλαξεν. ἡμεῖς καὶ ἐν * ταῖς τῶν ἐκκλησιῶν ζημίαις καὶ τοῖς τῶν ψυχῶν κινδύνοις ἀνθισαμένων * θέλοντες, καθιστῶμεν ἵνα εἰς τὸ ἐξαίρετον τοῦ θείου κυρίου ἀπαίτησιν τῶν τελεσμάτων καὶ κήνσων προβῇ ἀπόφλησις τῶν δεκάτων· ἢ κἂν ὅτε πρὸς ἃς ἂν οἱ κῆνσοι καὶ τὰ τέλη ἀδεκάτιστα περιέλθοισι, ἐπεὶ τὸ πρᾶγμα μετὰ τοῦ βάρους αὐτοῦ διέρχεται, αὐτὰ διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς δεκαλογεῖν περισφιχθῶσι ταῖς ἐκκλησίαις αἷς ἐκ δικαίου ὀφείλονται.

Cum non ſit in homine quod ſemen ſerenti reſpondeat, quoniam, juxta verbum Apoſtoli: *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*: ipſo quidem de mortificato ſemine plurimum fructum afferente: nimis avare in decimis quidam defraudare nituntur, cenſus & tributa, quæ interdum indecimata prætereuntur, de frugibus & * primitiis educentes. Cum autem in ſignum univerſalis dominii, quaſi quodam titulo ſpeciali ſibi Dominus decimas reſervaverit: nos & eccleſiarum diſpendiis & animarum periculis obviare volentes, ſtatuimus, ut in prærogativa dominii * generalis exactionem tributorum & cenſuum præcedat ſolutio decimarum: vel ſaltem hi, ad quos cenſus & tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum onere ſuo tranſit, ea per cenſuram eccleſiaſticam decimare cogantur eccleſiis quibus jure debentur.

Ibid. c. 33. *Cum non ſit.* * *MS. Max.* ipſo q. mort. ſemine pl. fr. affert: *ut ſenſus ſit*: ſed qui incr. dat Deus &c. pl. fr. affert. * *Max. & Dacher.* de fr. primitus educentes *& ſic Græce.* * *Gr. interpres legebat* domini.

νε'. Περὶ δεκάτων ἀπὸ τοῦ νιοῦ παρὰ τῶν ἡγεμόνων δοθησομένων.

LV. Ut de terris acquirendis, non obſtantibus privilegiis, decimæ dentur.

MS. Max. De decimis amodo ab abbatibus dandis.

Νεωστὶ οἱ ἡγέμονες τῆς κιστελλ. . . . . τὰ-

Nuper abbates Ciſtercienſis ordinis, in ge-

Ibid. c. 34. *Nuper abbates.*

ANNO CHRISTI 1215.

generali capitulo congregati, ad commonitionem noſtram provide ſtatuerunt, ne de cetero fratres ipſius ordinis emant poſſeſſiones, de quibus decimæ debentur * eccleſiis, niſi forte pro monaſteriis noviter fundandis. Et ſi tales poſſeſſiones eis fuerint pia fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monaſteriis de novo fundandis, committant excolendas aliis, a quibus eccleſiis decimæ perſolvantur, ne occaſione privilegiorum ſuorum eccleſiæ ulterius prægraventur. Decernimus ergo, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamſi eas propriis manibus aut ſumptibus deinceps excoluerint, decimas perſolvant eccleſiis, quibus ratione prædiorum antea ſolvebantur, niſi cum ipſis eccleſiis aliter duxerint componendum. Nos ergo ſtatutum hujuſmodi gratum & ratum habentes, hoc ipſum ad alios regulares, qui gaudent ſimilibus privilegiis, extendi volumus: & mandamus ut eccleſiarum prælati proniores & efficaciores exiſtant ad exhibendum eis de ſuis malefactoribus juſtitiæ complementum, eorumque privilegia diligentius & perfectius ſtudeant obſervare.

* *Dacber.* dabantur

ANNO CHRISTI 1215.

ξεως ἐν τῇ χθικῇ σωόδῳ σωαχθέντες, πρὸς τὴν παραίνεσιν ἡμῶν σπονοητικῶς ἔσησαν, ὅπερ τῶ λοιπῶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς αὐτῆς τάξεως . . . . . ἵνα μὴ αἰτία τῶν ἰδίων σπονομίων πλέον τῇ ἐκκλησίᾳ βαρωώσιν ἐκ τῶν ἀλλοτρίων χωραφίων, ϗ ἀπὸ τῶ νῦν σροσκτηθησομβύων, ἐαν- αὐτὰ ταῖς ἰδίαις χερσὶν ἢ ἀναλώμασιν γεωργήσωσι, δεκάτας ἀποφλήσωσι ταῖς ἐκκλησίαις αἷς ἐκ δικαίω τῶν σροῤῥηθέντων * σρότερον απωφλᾶντο. εἰ μὴ μετ' αὐτῶν τῶν ἐκκλησῶν ἄλλως συνθήσωσιν. ἡμεῖς τοίνυν ταύτην τὴν κατάσασιν κεχαρισμβύω ϗ βεβαίαν ἔχοντες, τῶτο αὐτὸ σρὸς τὰς ἄλλας ἀσκητικὰς τὰς χαίροντας ταῖς ὁμοίοις σπονομίαις ἐκτείνεσθαι θέλομβυ, ϗ ἐπιτέλλομβυ ἵνα οἱ τῶν ἐκκλησιῶν σροεσῶτες ἐπιῤῥεπέστεροι ϗ ἐντελέστεροι ὦσιν εἰς τὸ παραχεθῆναι αὐτοῖς ἐκ τῶν ἰδίων κακοποιῶν δικαιοσύνης ἐκπλήρωσιν, τὰ ἐωυτῶν σπονόμια ἀκεραιότερον ϗ πλησέστερον δῶσι * φυλάττεσθαι.

* *Legeb.* prædicto tum *no* prædioru

MS. Max. De pacto quorumdam in decimis facto. *Ibid. l. 2. tit. 35. de pactis c. 7. Plerique.*

LVI. Ne propter pactum aliquorum amittat decimas presbyter parochialis.

Plerique, ſicut accepimus, regulares & clerici ſæculares, interdum cum vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium eccleſiarum pactum adjiciunt, ut conductores & feudatarii decimas eis ſolvant, & apud eoſdem eligant ſepulturam. Cum autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujuſmodi penitus reprobamus: ſtatuentes, ut quidquid fuerit occaſione hujuſmodi pacti perceptum, eccleſiæ parochiali reddatur.

νϛ'. Περὶ πάκτω τινῶν ἐν ταῖς δεκάτοις γεγομβύω.

Πλεῖσοι, καθὼς ἐλάβομβυ, ἀσκητικοὶ ϗ κληρικοὶ κοσμικοὶ, ποτὲ ὅταν ἢ οἴκως μισθώσωσιν ἢ φία σέρξωσιν, εἰς σροκεμα τῆ ἐνορείτικῶν ἐκκλησιῶν σύμφωνον σροσιθέασιν, ἵνα οἱ ἐκμισθωτοὶ ϗ συμφιῶται δεκάτας ἀποφλήσωσι ϗ παρ' αὐτοὶς ἐκλέξωσι ταφλω. ἐπεὶ δὲ τῶτο ἐκ ῥίζης πλεονεξίας σροέρχεται, τὸ τοιῶτον πάκτον σύμφωνον σαντελῶς ἀποδοκιμάζομβυ. καθιςῶντες, ἵνα εἴ τι δ' ἂν αἰτία τῶ τοιάτω συμφώνω ληφθείη, τῇ ἐνορίτιδι ἐκκλησίᾳ σραφῇ.

MS. Max. De expoſitione quorumdam dictorum, quæ in quibuſdam privilegiis continentur. *Ibid. l. 5. tit. 32. de privilegiis &c. c. 24. Ut privilegia.*

LVII. De interpretandis privilegiorum verbis.

Ut privilegia quæ quibuſdam religioſis perſonis Romanas conceſſit eccleſia permaneant inconvulſa: quædam eis declaranda duximus, ne minus ſane intellecta pertrahant ad abuſum, propter quem merito poſſint revocari: quia privilegia meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.

Ibidem. Sane quibuſdam regularibus ſedes apoſtolica indulſit, ut iis, qui eorum fraternitatem aſſumſerint, ſi forſan eccleſiæ, ad quas pertinent, a Divinis fuerint officiis interdictæ, ipſoſque mori contingat, ſepultura eccleſiaſtica non negetur, niſi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. ſuoſque confratres, quos eccleſiarum prælati apud eccleſias ſuas non

νζ'. Περὶ ἐπεξηγήσεως τινῶν λόγων τῆ ἐν τισὶ σροσομίοις περιεχομβύων.

Ινα τὰ σροσόμια ἅπερ τισὶ θρησκοῖς σροσώποις ἡ Ρωμαϊκὴ ἔσερξεν ἐκκλησία, διαμείνωσιν ἀπαρασάλευτα· τινὰ τῆ ἐν αὐτοὶς ἡγάγομεν ξανωθῆναι· ἵνα μὴ ἐλαττον νοηθέντι ἑλκύσωσιν εἰς παράχρησιν, δι' ἧς δυνήσαιτ' ἂν ἀξίως ξαπῆναι. ὅτι ϗ σροσόμιον ἀξιῶτα ἀπόλλειν, ὁ τῇ σροσαλήσει * ἑωυτῶ παραχρώμβυος ἐξουσία.

* *Legeba* præmiſſa.

Ητοι τισὶν ἀσκητικοῖς ὁ ἀσοσελικὸς θρόνος σροσεπάθησεν, ἵνα τέτοις τοῖς τῆ ἀδελφότητι αὐτῆ ἀναδεχομβύοις, ἐὰν ἴσως αἱ ἐκκλησίαι σρὸς ἃς διαφέρωσιν, ἀπὸ τῶν θείων ὀφικίων ἀφορισθῶσιν, αὐτός τε τύχοι θανεῖν, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ταφὴ μὴ ἀρνεῖσθαι· εἰ μὴ ἀποκεκοινωνημβύοι, ἢ ὀνομασὶ ὦσιν ἀφορισμβύοι. τὰς ἰδίας τε συναδελφὰς, ἃς οἱ τῆ ἐκκλησιῶν σροεσῶτες εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῆ ὁ παραχωρήσα-

ANNO CHRISTI 1215.

σι θάπτεσθαι, εἰ μὴ ἀποκεκοινωνημένοι ἢ ἀφωρισμένοι ὦσιν ὀνομασὶ, αὐτοὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν φερέτωσαν θαπτομένους. τοῦτο δὲ περὶ τῶν ἀδελφῶν ὑπονοήσαμεν, οἵτινες ἢ μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ τάξει αὐτῇ ἀφιερώθησαν, ἀλλαχθέντες τὸ κοσμικὸ σχήματος, ἢ αὐτοῖς ἐν ζῶσι τὰ ἴδια ἀγαθὰ ἔδωκαν, ἐπιφρατηθείσης αὐτοῖς ὅσον ἂν ἐν τῷ κόσμῳ ζήσωσι τῆς ἐπιχαρπίας· οἳ μὴ μόνον θαπτέσθωσαν εἰς τὰς αὐτῶν τῇ ἀσκητικῶν, ἢ ἄλλων μὴ κεκωλυμένας ἐκκλησίας, ἐν αἷς ἂν ἐκλέξωσι ταφήν· ἵνα μὴ, ἐὰν περὶ οἰωνδητινῶν αὐτῶν τῶν ἢν ἀδελφότητι ἀναλαμβανομένων νοηθείη, ὅτι δύο ἢ τρία δίκαια ἐτησίως αὐτοῖς συλλεχθῆναι, * διαλυθείη ὁμοίως καὶ ἐξασθενήσειν ἡ ἐκκλησιαστικὴ παίδευσις· βεβαίας τέως ἐὰν αὐτοὶ συγχωρήσεως ἐπιτύχωσαν παρὰ τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτοῖς θρόνου κεχαρισμένης.

* *Legebat* collectis. *Non* collatis.

Αὐτὸ δὲ ὅπερ τοιουτοτρόπων * ἀσκητικῶν προσεπάθη, ἵνα ἐάν τινες τῶν ἀδελφῶν οἱ σαλησόμενοι παρ' αὐτῶν εἰς τὸ λαβεῖν ἀδελφότητας, ἢ τὴν συλλογὴν, εἰς οἱανδήτινα πόλιν, κάστελλον, ἢ χωρίον ἐπέλθοισι, ἐάν ἴσως ὁ τόπος ἐκεῖνος ἀπὸ τῶν θείων ὀφφικίων ἀφορισθῇ, ἐν τῇ αὐτῶν χρησῇ ἑνὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀνοιχθῶσιν αἱ ἐκκλησίαι, ἵνα τῶν ἀτοκοινωνητῶν ἀποκλεισθέντων τὰ θεῖα αὐτῶν * ὀφφίκια ἐπιτελεσθῶσι· ὕτω νοηθῆναι θέλομεν, ὅπως ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἢ τῷ κάστρῳ, ἢ τῇ κώμῃ, μία τέως ἐκκλησία τῆς αὐτῆς τάξεως τοῖς ἀδελφοῖς ἅπαξ, ὡς εἴρηται, ἀνοιχθῇ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ· ὅτι κἂν πληθυντικῶς ἐρρέθη, ἵνα τῇ αὐτῶν ἑνὶ ἄνοιχθῶσιν αἱ ἐκκλησίαι, οὐχὶ τέως αἱ ἐκκλησίαι τοῦ αὐτοῦ τόπου διημερίσωσι, ἀλλὰ τῶν προρρηθέντων τόπων συνεζευγμένως, ὑγιεῖ ἐξηγητέον συνέσει· ἵνα μὴ ἐὰν τότω τῷ χρόνῳ τὰς ἑκάστας τοῦ αὐτοῦ τόπου ἐκκλησίας ἐπισκέψαντο, πλεῖσον ἐξασθενεῖσθαι συμβαίη τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀφορισμοῦ. οἱ δὲ κατὰ τῶν ῥηθεισῶν διαξανώσεών τι ἑαυτοῖς τολμήσοντες ἁφαρπάσαι, βαρείᾳ ὑποκείσθωσαν ἀμοιβῇ.

Corr. ντέθη

A permiſerint ſepeliri, niſi excommunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipſi ad eccleſias ſuas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in ſæculo, eorum ordini ſunt oblati, mutato habitu ſæculari; vel qui eis inter vivos ſua bona dederunt, retento ſibi quamdiu in ſæculo vixerint uſufructu: qui * tamen ſepeliantur apud ipſorum regularium vel aliorum non interdictas eccleſias, in quibus elegerint ſepulturam: ne ſi de quibuslibet ipſorum fraternitatem aſſumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denariis annuatim ſibi collatis diſſolvatur pariter & vileſcat eccleſiaſtica diſciplina. Certam tamen & ipſi remiſſionem obtineant ab apoſtolica ſibi ſede conceſſam.

* *MS. Max.* tantum

Illud etiam quod hujuſmodi regularibus eſt indultum, ut ſi qui fratrum tuorum, qui ab eis miſſi fuerint ad recipiendas fraternitates ſive collectas, in quamlibet civitatem, caſtellum, vel vicum advenerint, ſi forte locus ille a Divinis ſit officiis interdictus in eorum jucundo adventu ſemel in anno aperiantur eccleſiæ, ut excluſis excommunicatis Divina ibi officia celebrentur: ſic intelligi volumus, quod in eadem civitate, aut caſtro, vel villa, una tantum eccleſia ejuſdem ordinis fratribus, ut dictum eſt, ſemel aperiatur in anno: quia licet pluraliter dictum ſit quod in eorum jucundo adventu aperiantur eccleſiæ, non tamen ad eccleſias ejuſdem loci diviſim, ſed prædictorum locorum conjunctim ſano referendum eſt intellectu: ne ſi hoc modo ſingulas ejuſdem loci eccleſias viſitarent, nimium vilipendi contingeret ſententiam interdicti. Qui vero contra declarationes præſcriptas quidquam ſibi præſumpſerint uſurpare, gravi ſubjaceant ultioni.

Ibidem.

ANNO CHRISTI 1215.

νή. Ἵνα οἱ ἐπίσκοποι ποτὲ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς δεσμευομέναις διατελεῖν δυνηθῇ * τὰ θεῖα.

* Corr. νηθῶσι

LVIII. De eodem in favorem epiſcoporum.

MS. Max. Ut epiſcopi quandoque in eccleſiis interdictis celebrare poſſint Divina. *Dacher.* De interdicto. Ibid. c. 25. *Quod nonnullis.*

Ὅπερ τισὶν ἀσκητικοῖς προσεπάθη, εἰς προσπάθειαν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ὀφφικίου, εἰς τοὺς ἐπισκόπους ἐκτείνοντες, σέργομεν, ἵνα ὅταν τὸ κοινὸν τῆς χώρας ἀφορισθείη, τῇ ἀποκεκοινωνημένων καὶ ἀφωρισμένων ἀποκλεισθέντων, δυνηθῶσι ποτὲ τῇ θυρῶν κεκλεισμένων καὶ ὑποκλεισθείσῃ φωνῇ μὴ κεκρυσμένων τῶν καμπάνων ἐπιτελεῖν τὰ θεῖα· εἰ μὴ τοῦτο αὐτὸ ῥητῶς αὐτοῖς ἀφορισθῇ· τοῦτο δὲ ἐκείνοις σέργομεν τοῖς αἰτίαν τινὰ μὴ παρέχουσι τῷ ἀφορισμῷ· ὡς ἂν μή τι ἀπάτης ἐπιθῶνται, ἵνα τοιαύτῃ ὠφέλειαν εἰς κακὴν ζημίαν ἐκβάλλοντες.

Quod nonnullis eſt religioſis indultum, in favorem pontificalis officii ad epiſcopos extendentes, concedimus, ut, cum commune terræ fuerit interdictum, excommunicatis & interdictis excluſis, poſſint quandoque januis excluſis, ſuppreſſa voce, non pulſatis campanis, celebrare officia divina, niſi hoc ipſum eis expreſſe fuerit interdictum. Verum hoc illis concedimus, qui cauſam aliquam non præſtiterint interdicto, nec quidquam doli vel fraudis ingeſſerint, tale compendium ad iniquum diſpendium pertrahentes.

ANNO CHRISTI 1215.

LIX. Quod nullius religiosus fidejubeat sine licentia abbatis & conventus.

MS. Max. Ne quis absque abbatis, & majoris partis capituli licentia fidejubeat. Ibid. l. 3. tit. 22. de fidejussoribus c. 4. *Quod quibusdam.*

Quod quibusdam religiosis a sede apostolica est prohibitum, volumus & mandamus ad universos extendi: ne quis videlicet religiosus absque abbatis & majoris partis sui capituli licentia, pro aliquo fidejubeat, vel ab alio pecuniam mutuo accipiat ultra summam communi providentia constitutam. Alioqui non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere, nisi forte in utilitatem domus ipsius manifeste constiterit redundasse: & qui contra statutum istud venire præsumpserit, graviori disciplina subdatur.

ξ'. Ινα οἱ ἡγούμενοι τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια μὴ καθαρπάσωσι.

Αναχθέντων πρὸς ἡμᾶς ἐκ διαφόρων τῆς κόσμου μερῶν τοῖς τῆς ἐπισκόπων γογγυσμοῖς * ἐπροσέξαμεν ἐπαχθεῖς τινῶν ἡγουμένων ὑπερβάσεις, οἵτινες τοῖς ἰδίοις ὁρίοις μὴ ἀρκεσθέντες, χεῖρας εἰς ἐκεῖνα ἅπερ εἰσὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἐξουσίας ἐκτείνουσι, περὶ δικῶν συνοικεσιακῶν γινώσκοντες, προτιθέντες δημοσίας ἐπιτιμήσεις, σέργοντες προσπαθειῶν γράμματα, καὶ παρόμοια τολμῶντες· ὅθεν συμβαίνει ποτὲ ἐν ἅπασι τοῖς ὅτι ἐξουθενεῖται ἡ ἐπισκοπικὴ ἐξουσία εἰς πολλούς. Θέλοντες τοίνυν ἐν τούτοις, καὶ τῇ τῆς ἐπισκόπων ἐξουσίᾳ, καὶ τῶν ἡγουμένων προνοίᾳ σωτηρίᾳ, τῷ παρόντι κανόνι σεσῶς κωλύομεν, ἵνα μήτις τῆς ἡγουμένων εἰς τοιαῦτα ἑαυτὸν τολμήσῃ ἐκτείνειν, ἐγγὺς τὸν ἴδιον θελήσῃ κίνδυνον ἐκκλίνειν. εἰ μήπως τις αὐτῆς εἰδικῇ σέρξει, ἢ ἄλλῃ δυνομίμῳ αἰτίᾳ ἐπάνω τῶν τοιούτων ἰσχύσει ἑαυτὸν ἀσφαλίσασθαι.

* Corr. γογγυσμῶν

*LX. Ut abbates non extendant se ad officium episcopale *.*

MS. Max. Ut abbates jura episcopalia non usurpent. * Ms. Dach. *nisi quibus indultum est* Ibid. l. 5. tit. 31. de excessibus Prælat. c. 12. *Accedentibus.*

Accedentibus ad nos de diversis mundi partibus episcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorumdam abbatum excessus, qui suis finibus non contenti, manus ad ea quæ sunt episcopalis dignitatis extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum litteras, & similia præsumendo, unde contingit interdum quod vilescat episcopalis authoritas apud multos. Volentes igitur in iis & episcoporum dignitati & abbatum providere saluti, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare: nisi forte quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa, super hujusmodi valeat se tueri.

LXI. Ne religiosi recipiant decimas de manu laicali.

* *MS. Max.* Ut regulares, ecclesias vel decimas de manu non recipiant laicorum; neque excommunicatos vel interdictos, ad Divina. Ibid. l. 3. t. 5. de præbendis c. 31. *In Lateranensi.* * Sub Alexandro III. cap. 9.

In Lateranensi* concilio noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares ecclesias, seu decimas, sine consensu episcoporum, de manu præsumat recipere laicali; nec excommunicatos vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad Divina. Nos autem id fortius inhibentes, transgressores condigna curabimus animadversione puniri, statuentes nihilo minus, quatenus in ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem statuta concilii, episcopis instituendos presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant; ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos vero

ξά. Ινα οἱ ἀσκητικοὶ τὰς ἐκκλησίας ἢ δεκάτας ἐκ χειρὸς μὴ δέξωνται λαϊκῶν, μήτε τοὺς ἀποκοινωνηθέντας ἢ ἀφωρισμένους εἰς τὰ θεῖα.

Εν τῇ τῶν Λατεράνων συνόδῳ γινώσκεται εἶναι κεκωλυμένον, ὅπως οἱοιδήτινες ἀσκητικοὶ ἐκκλησίας ἢ δεκάτας ἀνευ συναινέσεως τῶν ἐπισκόπων ἐκ χειρὸς μὴ δέξωνται λαϊκῆς, μήτε τοὺς ἀποκοινωνηθέντας ἢ ἀφορισθέντας προσμένωσιν ὑδενὶ τρόπῳ εἰς θεῖα. ἡμεῖς δὲ τοῦτο ἰσχυρότερον κωλύοντες, τοὺς παραβάτας ἀξίᾳ φροντίσομεν κατανοήσει τιμωρεῖν· καθιστῶντες ἐξ ἴσου, ἵνα τοῖς ἐκκλησίαις, τοῖς εἰς αὐτοὺς πλήρει δικαίῳ μὴ διαφερούσαις, κατὰ τὰς ἐξαιτήσεις τῆς αὐτῆς συνόδου, τοῖς ἐπισκόποις τοὺς καταστασθησομένους ἱερεῖς παρασήσωσιν, ὅπως αὐτοῖς περὶ τῆς τοῦ δήμου φροντίδος ἀπολογησῶσιν, αὐτοῖς δὲ ἐκ τῶν προσκαίρων πραγμάτων λόγον παράσχωσιν αὐτάρκη. τοὺς καταστασθέντας οὐ δυνατὸν μὴ τολμήσοντας τῶν ἐπισκόπων μὴ

συμ-

ANNO CHRISTI 1215.

συμβολ. . . . . . ὄντως προστίθεμεν, ἵνα ἐκείνης παρεισὰν φροντίσωσιν, ὡς ἡ διαγωγὴ ἀποδιδῶσιν ἐγνωσμένους, ἢ ἐπαινεῖ ἀποδεκτικὴ μαρτυρία τῶν προεστώτων.

A removere non audeant episcopis inconsultis. Sane adjicimus, ut illos repræsentare procurent, quos vel conversatio reddit notos, vel commendat probabile testimonium prælatorum.

ANNO CHRISTI 1215.

ξβ΄. Περὶ λειψάνων μὴ πραθησομένων, μηδὲ σεβασθησομένων εἰ μὴ ἀποδεχθῶσιν· καὶ περὶ τρόπου συγχωρήσεως.

LXII. Ne reliquiæ sanctorum ostendatur extra capsam; ne novæ habeantur in veneratione sine Romana ecclesia.

* *MS. Max.* De reliquiis non vendendis, vel venerandis, nisi fuerint approbatæ. Et de modo indulgentiæ.

id. tit. 45. relig. & ver. sanct. c. Cum ex

Cum ex eo quod quidam sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni sit detractum sæpius: ne detrahatur in posterum, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsam non ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo publice venerari præsumat, nisi prius authoritate Romani pontificis fuerint approbatæ.

d. l. 5. tit. de Pœnit. remiss. c. Cum ex

Prælati vero de cetero non permittant illos, qui ad eorum ecclesias causa venerationis accedunt, vanis figmentis, aut falsis decipi documentis, sicut & in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit. Eleemosynarum quoque quæstores quorum quidam se alios mentiendo abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti, nisi apostolicas vel diœcesani episcopi litteras veras exhibeant, prohibemus. Et tunc, præter id quod in ipsis continebitur litteris, nihil populo proponere permittantur. Formam vero, quam communiter talibus apostolica sedes indulget, duximus exprimendam: ut secundum eam, diœcesani episcopi suas litteras moderentur. Ea siquidem talis est:

Forma litterarum prædicatorum.

Quoniam (ut ait Apostolus) omnes stabimus ante tribunal

χριστοῦ, ἀποληψόμενοι . . . . εἰργασάμεθα, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον. χρὴ ἡμᾶς τὴν ἡμέραν τοῦ αἰῶνος * θερισμοῦ, ἐλέους ἔργοις προλαβεῖν, καὶ τῇ τῶν αἰωνίων ἐπιβλέψει σπείρειν ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπερ ἀποδιδόντος τοῦ κυρίου μετὰ πολλαπλασίονος καρποῦ συνάγειν ὀφείλομεν ἐν οὐρανοῖς, στερεὰν ἐλπίδα καὶ πεποίθησιν κρατοῦντες, ὅτι ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις θερίσει ζωὴν αἰώνιον. ἐπεὶ τοίνυν εἰς αὐτάρκειαν τῶν ἀδελφῶν καὶ πτωχῶν, τῶν εἰς τὸ τοιοῦτο συρρεόντων ὀσπιτάλιον, αἱ ἴδιαι οὐχ ἱκανοῦσιν εὐπορίαι, τὴν κοινότητα ὑμῶν νουθετοῦμεν καὶ παροξύνομεν ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν ἀφέσει ὑμῖν προστάσσομεν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅπως ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκ θεοῦ ὑμῖν παρασχεθέντων εὐσεβεῖς ἐλεημοσύνας καὶ κεχαρισμένην αὐτοῖς ἀγάπης βοήθειαν δαψιλεύσεσθε· ἵνα διὰ τῆς συνδρομῆς ὑμῶν ἐν τῷ αὐτῶν * ἔργῳ συμβουλευθῇ, καὶ ὑμεῖς διὰ τούτων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν, ἅπερ ἂν τοῦ κυρίου ἐμπνέοντος ποιήσητε, αἰωνίους δυνήσησθε χαρὰς περιελθεῖν.

B Christi, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum, sive malum fuerit: oportet nos diem messionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire; ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere debeamus in cœlis: firmam spem, fiduciamque tenentes, quoniam *qui parce seminat, parce & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet* in C vitam æternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum & egenorum ad tale confluentium hospitale propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus, & exhortamur in Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum: quatenus de bonis a Deo vobis collatis pias eleemosynas & grata eis caritatis subsidia D erogetis: ut per subventionem vestram ipsorum inopię consulatur, & vos per hæc & per alia bona, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire.

2. Cor. 9.

Legebat messionis æternæ. Et ipsum hic ivos pro ovis

Legebat, sorum in ere.

Οἱ δὲ * τὰς αἰτηθησομένας ἐλεημοσύνας ἀποστελλόμενοι, μεμετρημένοι εἰσὶ καὶ διακριτικοί, μηδὲ ἐν καπηλείοις ἢ ἄλλοις τόποις ἀπονδείκτοις καταλυέτωσαν, μηδὲ ἀχρήστους ποιείτωσαν ἢ πολυτελικὰς ἐξόδους· προσέχοντες παντελῶς ἵνα μὴ πλαστῆς ἀσκήσεως σχῆμα φέρωσιν.

Deest εἰς

Qui autem ad quærendas eleemosynas destinantur, modesti sint & discreti, nec in tabernis aut locis aliis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas: caventes omnino, ne E falsæ religionis habitum gestent.

Ibidem.

Πρὸς τούτοις ὅτι διὰ τῶν ἀδιακρίτων συμπαθειῶν καὶ περισσειῶν * ἃς τινὲς ἐκκλησιῶν προεστῶντες ποιεῖν οὐκ αἰδοῦνται . . . . καὶ ἡ τῆς μετανοίας ἱκανοποίησις ἐκνευροῦται. κρίνομεν ἵνα ὅταν ἐγκαινισθῇ ναός, μὴ ἐκτιθείη ἡ συμπάθεια ἔξω ἐνιαυτοῦ, ἤτε παρ' ἑνὸς μόνου, ἤτε παρὰ πλειόνων ἐπισκόπων ἐγκαινισθῇ: κἀκεῖ-

* Corr. περισσειῶν

Ad hæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam ecclesiarum prælati facere non verentur, & claves ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus ut, cum dedicatur basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive

Ibidem.

ANNO CHRISTI 1215.

ſive ab uno ſolo, ſive a pluribus epiſcopis dedicetur; ac deinde in anniverſario dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remiſſio non excedat. Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum litteras præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet cauſis aliquoties conceduntur: cum Romanus pontifex, qui plenitudinem obtinet poteſtatis, hoc in talibus moderamen conſuevevit obſervare.

ANNO CHRISTI 1215.

A θεν ἐν τῷ ἐγκαινισμῷ καιρῷ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐκ τῶν ἐπιτεθέντων ἐπιτιμίων ἢ συμπαθ. . . . . ἄφεσις μὴ προβήτω· καὶ . . . . . διαφέρειν τὰ τῶν συμπαθειῶν γράμματα προσάτομεν συμμεξεῖσθαι, ἅπερ δή τινων αἰτιῶν ὁσάκις εἰργοντα· ἐπεὶ ὁ ῥωμαῖος ἀρχιερεὺς τελειότητι ἔχων ἐξουσίας, τοιούτῳ ἐν τοῖς τοιούτοις τὴν συμμετρίαν εἰώθειν φυλάττειν.

MS. Max. De conſecrationibus, benedictionibus, ordinationibus, & ſacramentis eccleſiæ gratis conferendis.

Ibid. tit. 3. de Simonia c. 39. *Sicut.*

LXIII. De Simonia.

Sicut pro certo didicimus, in pleriſque locis, & a plurimis perſonis quaſi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones & extorſiones turpes & pravæ pro conſervationibus epiſcoporum, benedictionibus abbatum, & ordinibus clericorum, eſtque taxatum quantum ſit iſti vel illi, quantumve alteri vel alii perſolvendum: & ad cumulum damnationis majoris, quidam turpitudinem & pravitatem hujuſmodi nituntur defendere per conſuetudinem longo tempore obſervatam.

Tantum igitur abolere volentes abuſum, conſuetudinem hujuſmodi, quæ magis dicenda eſt corruptela, penitus reprobamus: firmiter ſtatuentes, ut pro iis, ſive conferendis, ſive collatis, nemo aliquid quocumque prætextu exigere ac extorquere præſumat. Alioquin & qui receperit & qui dederit hujuſmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

B ξγ'. Περὶ ἱεροθεσιῶν, δίλογιῶν, χειροτονιῶν καὶ μυσηρίων τῆς ἐκκλησίας, δωρεὰν προσησομένων.

Καθὼς ἐπ' ἀληθείας ἐμάθομεν, ἐν πλείοις τόποις καὶ ἀπὸ πλείων προσώπων, ὡς δῆθεν περιστερὰς ἐν τῷ ναῷ πωλουμένων, γίνονται αἰτήσεις καὶ ἀπαιτήσεις αἰσχραὶ καὶ συμφαὶ ὑπὲρ ἱεροθεσιῶν ἐπισκόπων, δίλογιῶν ἡγουμένων, καὶ χειροτονιῶν κληρικῶν, καὶ χειράκτια ὅσον ἂν εἴη τοῦτο, καὶ ἐκεῖνο, ἢ ἄλλο ἀποφληθησόμενον· καὶ εἰς κοινοποίησιν καταδικασμοῦ μείζονος, τινὲς τὴν τοιαύτην αἰσχρότητα καὶ σκαιότητα ἐχ- C βιάζουσι διεκδικεῖν δι' σωτήθειαν μακρὸν ἡμέρων φυλαχθεῖσαν.

Τοσοῦτον * τοιγαροῦν θέλοντες ἀπαλεῖψαι τὴν παράχρησιν, τὴν τοιαύτην σωτήθειαν, τὴν μᾶλλον λεχθησομένην διαφθοράν, παντελῶς ἀποδοκιμάζομεν· σεσεῶς καθιστῶντες, ἵνα ὑπὲρ τούτων ἢ παραχεθησομένων ἢ παραχεθέντων μηδείς τι οἰφδήτινι σχεπασμῷ ἐκζητεῖν ἢ ἀπαιτεῖν τολμήσῃ· εἰ δὲ μήγε, καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δώσων τὸ τοιοῦτον τίμημα τὸ παντελῶς καταδικασθὲν, μὴ γιεζῆ καὶ σίμωνος καταδικασθήτω.

* τοσαύτη

D

Mſ. Max. De ſanctis monialibus gratis recipiendis.

Ibid. c. 40. *Quoniam.*

LXIV. De eadem circa monachos & ſanctimoniales.

Quoniam ſimoniaca labes adeo pleraſque moniales infecit, ut vix aliquas ſine pretio recipiant in ſorores, paupertatis prætextu volentes hujuſmodi vitium palliare: ne id de cetero fiat, penitus prohibemus; ſtatuentes ut quæcumque de cetero talem pravitatem commiſerit, tam recipiens quam recepta, ſive ſit ſubdita ſive prælata, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellatur, in locum arctioris regulæ ad agendum perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc ſynodale ſtatutum taliter ſunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de monaſteriis, quæ perperam ſunt ingreſſæ, in aliis locis ejuſdem ordinis collocentur. Quod ſi propter nimiam multitudinem alibi forte nequiverint commode collocari: ne forte damnabiliter in ſæculo evagentur, recipiantur in eo-

ξδ'. Περὶ ἁγίων μοναστριῶν δωρεὰν δεχθησομένων.

Ἐπειδὴ ὁ σιμωνιακὸς ῥύπος ἐπὶ τοσοῦτον τὰς πλείστας μοναστρίας ἔχραυσεν, ὡς ἂν μόλις τινὲς ἄνευ τιμήματος προσλάβοιντο ἀδελφὰς, σχεπασμῷ πτωχίας θέλουσαι τὸ τοιοῦτο πάθος καλύπτειν· ἵνα τοῦτο τὸ λοιπὸν γένηται παντελῶς κωλύομεν· καθιστῶντες ἵνα τὸ λοιπὸν ἥτις ἂν τοιαύτην ἁμαρτήσῃ σκληρότητα· τοσοῦτον λαβοῦσα, ὅσον ἡ ληφθεῖσα, ἤτε ὑποταχτικὴ, ἤτε προεστῶσα, ἄνευ ἐλπίδος ἀποκαταστάσεως ἐκ τοῦ ἑαυτῆς μοναστηρίου ἀποσειοῦσθαι εἰς τόπον στενὸν καE νόνος . . . . . τῶν πρὸ ταύτης τῆς συνοδικῆς διατάξεως ὅπως προσδεχθεισῶν, ὅπως ἠγάγομεν προνοηθησόμενον, ἵνα ἀποκινηθεῖσαι ἐκ τῶν μοναστηρίων * διὰ χρημάτων * εἰσῆλθον, ἐν ἄλλοις τοῦ αὐτοῦ σχήματος καταπιχθῶσιν. ὡς ἐὰν διὰ τὸ πολὺ πλῆθος ἀλλαχοῦ μὴ δυνηθῶσι καταπαύεσθαι· ἵνα μὴ καταδεδικασμένως ἐν τῷ κόσμῳ ματαιωθῶσι, προσδεχέσθωσαν ἐν τοῖς αὐτοῖς μοναστηρίοις συμπαθητικῶς ἐκ νέας· ἀλ-

* Deeſt Latine in MS. Max. ſcriptum perperam, duabus vocibus. Id reddit interpres χρημάτων.

λαχ-

λαχθεῖσιν τῶν προτέρων τόπων καὶ σεμνοτέροις ἀποδοθεῖσι.

ANNO CHRISTI 1215.

Adem monasterio dispensative de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis.

ANNO CHRISTI 1215.

Τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τοὺς μοναχοὺς & ἄλλους ἀσκητικοὺς κρίνομεν φυλαχθησόμενον. ἵνα μὴ δι' ἁπλότητος ἢ ἀγνοίας ἑαυτὸν δυνηθῇ προφάσιζεσθαι· προσασομεν ἵνα οἱ διοῤῥῖται ἐπίσκοποι, ἑκάστοις ἐνιαυτοῖς τοῦτο ποιήσωσι διὰ τῶν ἰδίων διοῤῥιῶν δημοσιεύεσθαι.

Hoc etiam circa monachos & alios regulares decernimus observandum. Verum ne per simplicitatem vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus, ut diœcesani episcopi singulis annis hoc faciant per suas diœceses publicari.

* Ibidem.

ξέ. Περὶ ἀπάτης καὶ δόλου τῶν προεσώτων.

LXV. De eadem circa illicitam pecuniæ extorsionem.

MS. Max. De fraude & dolo prælatorum.

Ἠκούσαμεν περί τινων ἐπισκόπων, ὅπερ προενεξάντων τῶν κυβερνητῶν τῶν ἐκκλησιῶν αὐτὰς ἀφορισμῷ ὑποβάλλουσιν, ἐπ' ὀφειλομένοις ἄλλως ἐν αὐταῖς ἐνίσασθαι, ἕως ἂν αὐτοῖς ῥητὴν ποσότητα ἀργυρίου ἀποφλήσωσι· παρὰ ταῦτα ὅταν ὁ στρατιώτης ἢ κληρικὸς οἶκον ἀσκήσεως εἰσίησιν, ἢ παρὰ τοῖς ἀσκηταῖς ἐκλέγει ταφὴν, μᾶλλον ἐὰν οὐδὲν τῷ ἀσκητικῷ τόπῳ ἐπαφήσῃ, δυσκολίας ἐπάγουσι καὶ κακίας, ἕως ἄν τι ἀργυρίου τὰς χεῖρας μολυνῇ αὐτῶν. ἐπεὶ τοίνυν οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ἀλλὰ ἐκ παντὸς εἴδους κακοῦ ἔστιν κατὰ τὸν ἀπόστολον ἀπεχεσθαι· τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῖς παντελῶς κωλύομεν· καὶ εἴ τις παραβάτης εἴη, τὰ ἀπαιτηθέντα διπλασιασθέντα, εἰς τὰς ὠφελείας τῶν τόπων καθ' ὧν εἰς ζημίαν ἀποφληθήσονται πιστῶν ξαφησομένα.

Audivimus de quibusdam episcopis, quod, decedentibus ecclesiarum rectoribus, ipsas interdicto subjiciunt, nec patiuntur aliquos in eisdem instituí, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur. Præterea cum miles aut clericus domum religionis ingreditur, vel apud religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cum igitur non solum a malo, sed etiam ab omni specie mali sit secundum Apostolum abstinendum, exactiones hujusmodi penitus inhibemus. Quod si quis transgressor extiterit, exacta duplicata restituat, in utilitates locorum, in quorum fuerint soluta dispendium, fideliter convertenda.

Ibid. c. 41. *Audivimus.*

Legebat ieri *non* oeris.

1. *Thess.* 5.

ξς'. Περὶ κηδειῶν νεκρῶν, καὶ ἀλογιῶν τῶν γαμβρῶν.

LXVI. De eadem circa cupiditatem clericorum.

MS. Max. De exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium.

Εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἀκρόασιν συχναζούσης ἀναφορᾶς προῆλθεν, ὅτι τινὲς κληρικοὶ ὑπὲρ κηδειῶν νεκρῶν, καὶ ἀλογίας τῶν γαμβρῶν, καὶ τῶν ὁμοίων, ἀργύριον ἐκζητοῦσι καὶ ἀπαιτοῦσι· καὶ ἐὰν ἴσως τῇ αἰσχροκερδίᾳ αὐτῶν οὐκ ἱκανοποιηθῇ, ἐμποδισμοὺς πεπλασμένους ἀπατηλῶς ἐντιθέασιν· τοὐμπαλιν δέ τινες λαϊκοὶ τὴν ἐπαινετὴν συνήθειαν εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν δι' εὐσεβῆ διάνοιαν πιστῶν εἰσαχθεῖσαν ἐκ ζύμης αἱρετικῆς σημότητος προσβιάζονται παραθραύειν ὑπὸ σχεπασμῷ κανονικῆς εὐσεβείας. διὰ τοῦτο καὶ τὰς σκαιὰς ἀπαιτήσεις ἐπάνω τούτων γενέσθαι κωλύομεν, καὶ τὰς εὐσεβεῖς συνηθείας προσάσομεν φυλάττεσθαι· καθιστῶντες ἵνα ἐλευθέρως δωρηθῶσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια· ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπισκόπου τοῦ τόπου τῆς ἀληθείας γνωσθείσης περισφιχθῶσιν οἱ πονηρῶς προσβιαζόμενοι τὴν ἐπαινετὴν συνήθειαν μεταλλάσειν.

Ad apostolicam audientiam frequenti relatione pervenit, quod quidam clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, & similibus, pecuniam exigunt & extorquent: &, si forte cupiditati eorum non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contra vero quidam laici laudabilem consuetudinem erga sanctam ecclesiam, pia devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere sub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter & pravas exactiones super his fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus observari: statuentes, ut libere conferantur ecclesiastica sacramenta, sed per episcopum loci, veritate cognita, compescantur qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.

Ibid. c. 42. *Ad Apostolicam.*

ξζ'. Περὶ τόκων Ἰουδαίων.

LXVII. De usuris Judæorum.

Ὅσον πλέον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐκ τῆς ἀπαιτήσεως χαλινοῦται τῶν τόκων· τοσῷτῳ βαρύτερον ἐπάνω τούτων ἡ τῶν Ἰουδαίων ὠμότης αὔξει. ὅθεν ὡς ἂν βραχεῖ καιρῷ τὰς χριστιανῶν ἐξαν-

Quanto amplius Christiana religio ab exactione compescitur usurarum, tanto gravius super his Judæorum perfidia inolescit *, ita quod brevi tempore Chri-

Ibid. tit. 19. de Usuris c. 18. *Quanto.*

* *al.* insolescit.

stia-

ANNO CHRISTI 1215.

ſtianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte proſpicere Chriſtianis, ne a Judæis immaniter aggraventur: ſynodali decreto ſtatuimus, ut ſi de cetero quocumque prætextu Judæi a Chriſtianis graves & immoderatas uſuras extorſerint, Chriſtianorum eis participium ſubtrahatur, donec de immoderato gravamine ſatisfecerint competenter. Chriſtiani quoque, ſi opus fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compellantur ab eorum commerciis abſtinere.

A λλῆσιν ἀπορίας. θέλοντες τοιγαροῦν ἐν τούτῳ τῷ μέρει προβλέπειν τῶν χεισιανῶν, ἵνα μὴ παρὰ τῶν ἰουδαίων ἐπαχθῶς βαρεθῶσι. σωοδικῷ κανόνι καθισῶμεν, ὡς ἐὰν τῷ λοιπῷ οἱ ἰουδαῖοι ἀπὸ χεισιανῶν βαρεῖς καὶ ἀμετρήτους τόκους ἀπαιτήσουσιν, ἡ τῶν χεισιανῶν αὐτοῖς μέθεξις ὑπεκκληθήτω, ἕως ἂν ἐκ τῆ ἀμεξήτε βάρους ἱκανοποιήσωσιν αὐτάρκως· ὅθεν οἱ χεισιανοὶ, εἰ χρεία ἔσαι, διὰ κρίσεως ἐκκλησιασικῆς, ἐκκλήτε ὀπίσω τεθείσης, πειισφιχθήλωσαν ἀπὸ τῶν κυμερκίων αὐτῶν ἀπέχεσθαι.

Ibidem.

Principibus autem injungimus, ut propter hoc non ſint Chriſtianis infeſti, ſed potius a tanto gravamine Judæos ſtudeant cohibere.

B Τοῖς ἄρχουσι δὲ προσάσομεν, ἵνα διὰ τοῦτο μὴ ὦσιν τοῖς χεισιανοῖς ὀχληροὶ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοσούτου βάρους σπεδασάτωσαν πειισφίγξαι τοὺς ἰουδαίους.

Ibidem.

Ac eadem pœna Judæos decernimus compellendos ad ſatisfaciendum eccleſiis pro decimis & oblationibus debitis, quas a Chriſtianis de domibus & poſſeſſionibus aliis percipere conſueverant, antequam ad Judæos quocumque titulo deveniſſent: ut ſic eccleſiæ conſerventur indemnes.

Τῇ αὐτῇ ταὐτῇ ποινῇ τοὺς ἰουδαίους κρίνομεν πειισφιχθῆναι εἰς τὸ ἱκανοποιήσειν ταῖς ἐκκλησίαις περὶ τῶν δεκατίων, καὶ προσφορῶν τῶν. . . . . ἅσπερ παρὰ τῶν χεισιανῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν . . . . . ἄλλων λαβεῖν εἰώθασι, πρὶν ἢ εἰς τοὺς ἰουδαίους οἱῳδήτινι τίτλῳ πειελθεῖν· ἵνα ὕτως αἱ ἐκκλησίαι διαφυλαχθῶσιν ἀζήμιοι.

LXVIII. Ut Judæi diſcernantur a Chriſtianis in habitu.

MS. Max. De diſtinctione habitus Chriſtianorum, Judæorum, & Saracenorum. Ibid. t. 6. de Judæis &c. c. 15. *In nonnullis.*

In nonnullis provinciis a Chriſtianis Judæos ſeu Saracenos habitus diſtinguit diverſitas: ſed in quibuſdam ſic quædam inolevit confuſio, ut nulla differentia diſcernantur. Unde contingit interdum, quod per errorem Chriſtiani Judæorum ſeu Saracenorum, & Judæi ſeu Saraceni Chriſtianorum mulieribus commiſceantur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis exceſſus, per velamentum erroris hujuſmodi, excuſationis ulterius poſſint habere diffugium; ſtatuimus ut tales utriuſque ſexus, in omni Chriſtianorum provincia, & omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populis diſtinguantur, cum etiam per Moſen hoc ipſum legatur eis injunctum.

C ξή. Περὶ φίγξεως " α χήματος χεισιανῶν, ἰουδαίων, καὶ σαρακίνων.

Ἐν ταῖς " ἐπαρχίαις παρὰ τὴν χεισιανῶν τοὺς ἰουδαίους ἢ σαρακηνὸς ἡ τῶν ἐνδυμάτων διασέλλει διαφορά. ἀλλὰ καὶ ἔν τισιν ὕτως τις ἐπαύξησεν σύγχυσις, ὡς μηδεμίαν * διαφορὰν διαιρῆσεται. ὅθεν συμβαίνει πολλάκις ὅτι διὰ πλάνης οἱ χεισιανοὶ τῶν ἰουδαίων ἢ τῶν σαρακηνῶν, καὶ ἰουδαῖοι ἢ σαρακῆνοι τῶν χεισιανῶν ταῖς γυναιξὶ μίγνωνται. ἵνα μὴ τοίνυν τῆς τοσοῦτον καταδεδικασμένης συμμίξεως ὑπέρβασις, διὰ σκέπασμα τῆς τοιαύτης πλάνης, προφάσεως ἑτέρας * δωνηθῇ ἔχειν προσφύγιον· καθισῶμεν ἵνα τὰς τοιούτους ἑκατέρου γένους ἐν πάσῃ χεισιανῶν ἐπαρχίᾳ καὶ παντὶ καιρῷ τὴ τῆς δημοσίας ποιότητος ἐνδύματα ἐκ τῶν ἄλλων λαῶν διασειλάτωσαν· ἐπεὶ ⁊ διὰ μωσέως τόδε αὐτὸ αὐτοῖς ἀναγινώσκεται ἐπιτιχθέν.

Levit. 19.

Ibidem.

In diebus autem lamentationis, & Dominicæ paſſionis, in publicum minime prodeant, eo quod nonnulli ex ipſis, talibus diebus (ſicut accepimus) ornatius non erubeſcunt incedere, ac Chriſtianis, qui ſacratiſſimæ paſſionis memeriam exhibentes lamentationis ſigna prætendunt, illudere non formidant.

Ἐν ταῖς ἡμέραις δὲ τῶν θρήνων καὶ τὰ δεσποτικὰ πάθους εἰς δημόσιον μηδαμῶς προελθέτωσαν, ἐκ τούτου ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν ταῖς τοιαύταις ἡμέραις, ὡς παρελάβομεν, καὶ κοσμιώτερον ἐκ αἰδοῦνται ἐπιποδίζεσθαι, τοῖς χεισιανοῖς, οἵτινες τὰ ἱερώτατα πάθους τῷ μνήμῳ παρέχοντες θρηνώδη σημεῖα ἐκτείνουσιν, ἐκπαίζειν ὑ πτοῦνται.

Ibidem.

Illud autem diſtrictiſſime inhibemus, ne in contumeliam Redemptoris proſilire aliquatenus præſumant. Et quoniam illius diſſimulare non debemus opprobrium, qui probra noſtra delevit: præcipimus præſumptores hujuſmodi per principes ſæculares condignæ animadverſionis adjectione compeſci, ne crucifixum pro nobis præſumant aliquatenus blaſphemare.

Ἐκεῖνο δὲ σφικτότατα κωλύομεν, ἵνα μὴ εἰς ὕβριν τοῦ λυτρωτοῦ τινὶ τρόπῳ προελθεῖν τολμήσωσι. καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὑ δυνάμεθα προσποιεῖσθαι ἔτε ὀφείλομεν τὸν ὀνειδισμὸν, τοῦ τὰ ὀνείδη ἡμῶν ἀπαλείψαντος· προσάσομεν τοὺς τοιούτους τολμητὰς διὰ ἀρχόντων κοσμικῶν ἀξίας κατανοήσεως ἐπιῤῥίψει ἀναχαιτίζεσθαι, ἵνα μὴ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σωρωθέντα τινὶ τρόπῳ βλασφημεῖν τολμήσωσι.

ξθ'. Ινα μὴ οἱ ἰουδαῖοι ὀφφικίοις δημοσίοις ἐν τοῖς χριστιανοῖς χρᾶσθαι *.

Ἐπειδὴ ἔστι λίαν ἄτοπον ἵνα ὁ τῆ χριστῆ βλάσφημος εἰς τοὺς χριστιανοὺς δυνάμει ἐξουσίας μεταχειρισθῇ, ὅπερ ἐπάνω τέτακται ἡ ἁγία τολλέτις σύνοδος . . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
τοῖς δημοσίοις προαχθῶσιν, ὅτι ὑπὸ τῆ τοιάτῃ σχεπασμῆ τοῖς χριστιανοῖς πλεῖσον εἰσὶν ὀχληροί. εἴ τις δὲ αὐτοῖς τοιῆτο ὀφφίκιον ὑποχεθῇ, διὰ τῆς ἐπαρχικῆς σωόδου, ἣν ἑκάστοις ἐνιαυτοῖς προσάσομεν φυλαχθῆναι, παραινέσεως προσαλείσης, περισφίγξει ἢ συμφέρει ἀναχαιτείσθω. τῷ δὲ τοιάτῳ ὀφφικιαλίῳ τοσῆτο ἤδη ἡ τῶν χριστιανῶν ἕνωσις ἐν χομερκίοις καὶ ἄλλοις ἀπαρνείσθω, ἕως ἂ εἰς χρῆσιν τῶν πτωχῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν πρόνοιαν τῆ ἐπισκόπου ἐπισραφῇ, ὅ τι δ' ἂν ἐκ τῶν χριστιανῶν κερδήσειεν, αἰτίᾳ τῆς τοιαύτης ὑποδοχῆς· καὶ τὸ ὀφφίκιον μετ' αἰσχύνης ἐάτω, ὅπερ ἀναισχύντως ἀνέλαβεν· τῆτο δὲ αὐτὸ ἐκτείνομεν πρὸς τοὺς σαρακηνούς.

A

B

LXIX. Ne Judæi publicis officiis præficiantur.

Cum sit nimis absurdum, ut Christi blasphemus in Christianos vim potestatis exerceat, quod super hoc Toletanum concilium provide statuit, nos propter transgressorum audaciam * in hoc capitulo innovamus: prohibentes, ne Judæi officiis publicis præferantur, quoniam sub tali prætextu Christianis plurimum sunt infesti. Si quis autem officium eis tale commiserit, per provinciale concilium (quod singulis præcipimus annis celebrari) monitione præmissa, districtione qua convenit, compescatur. Officiali vero hujusmodi, tamdiu Christianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in usus pauperum Christianorum, secundum providentiam diœcesani episcopi, convertatur quidquid fuerit adeptus a Christianis occasione officii sic susceptι: & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad paganos.

ANNO CHRISTI 1215.

* *MS. Max.* Ne Judæi officiis publice Christianis utantur: *dicere debuisset*, publicis inter Christianos.

Ibid. c. 16. *Cum sit.*

* *al.* in hoc generali concilio.

C

ο'. Ινα μὴ οἱ ἐπισραφέντες πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίσιν, τῆ παλαιῆ ἔθους μηδὲν χρατήσωσιν.

Τινές, ὡς παρελάβομεν, ὅτιπερ εἰς τὸ ῥεῖθρον τῆ ἱερῆ βαπτίσματος ἐθελόσιοι προσῆλθον, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τελείως οὐκ ἀπεκδύονται, ἵνα τὸν νέον τέλεον ἐνδυθῶσιν. ἐπειδὴ τὰ τῆ προτέρα ἔθους λείψανα ἐπικραθοῦντες, τῆς χριστιανικῆς ἁλλαβείας ἁπρέπειαν τοιαύτῃ συμμίξει καταισχύνουσιν. ἐπειδὴ δὲ ἐπικατάρατος ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ τλὺ γῆν δυσὶν ὁδοῖς εἰσπορευόμενος, καὶ ἐνδύεσθαι ἐσθῆτι οὐκ ὀφείλει λινῷ καὶ ἐρίῳ συνυφασμένῃ· καθιστῶμεν ἵνα οἱ τοιῆτοι διὰ τῶν προεσώτων τῶν ἐκκλησιῶν ἐκ παραφυλάξεως τῆ παλαιῆ ἔθους παντελῶς ἀναχαιτισθῶσιν, ἵνα ὃς τῇ χριστιανικῇ ἁλλαβείᾳ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως προαίρεσις προσέφερεν, ἡ τῆς σωτηριώδους περισφίξεως ἀνάγκη ἐν τῇ αὐτῆς παραφυλάξει συντηρήσειεν· ἐν τῷ ἔλαττον κακὸν εἶναι, τὴν ὁδὸν τῆ κυρίου μὴ γνῶναι, ἢ μετὰ τὸ γνῶναι εἰς τὸ ὀπίσω γραφῆναι.

LXX. Ne conversi ad fidem de Judæis, veterem ritum Judæorum retineant.

Quidam, sicut accepimus, qui * ad sacri undam baptismatis voluntarii accesserunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novum perfectius induant: cum prioris ritus reliquias retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem scriptum sit: *Maledictus homo qui terram duabus viis ingreditur*: & indui vestis non debeat lino lanaque contexta: statuimus ut tales per prælatos ecclesiarum ab observantia veteris ritus omnimodo compescantur, ut quos Christianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in ejus observatione conservet: cum minus malum existat viam Domini non agnoscere, quam post agnitam retroire.

* *MS. Max.* Ne conversi ad fidem Christianam, veteris ritus aliquid teneant.

Ibid. tit. 9. de Apostatis cap. 4. *Quidam.*

* *MS. Max.* quod.

Eccles. 3. *Deut.* 22.

D

ΠΕΡΙ ΑΝΑΡΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ἁγίας γῆς, καὶ προσπαθείας τῶν σαυρῷ σεσημειωμένων.

EXPEDITIO PRO RECUPERANDA TERRA SANCTA.

MS. Max. De liberatione terræ sanctæ, & indulgentia cruce signatorum.

E

Εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι τὴν ἁγίαν γῆν ἐκ τῶν ἀσεβῶν χειρῶν ζέουσι ἐπιθυμίᾳ ἐπιπνέοντες, ἐκ φρονίμων ἀνδρῶν βουλῆς, τοὺς * τελείως γινώσκοντας τὰς περιστάσεις τῶν καιρῶν καὶ τῶν τόπων, τῆς ἱερᾶς ἐπαινέσης συνόδου ἀποφαίνομεν, ἵνα ὅτως οἱ σαυροσημείωτοι ἑαυτοὺς προετοιμάσαιεν, ὅπως ἐν τῇ καλανδῶν ἰουνίου τῆ ἐρχομένου μετὰ τὸν πλησίον πάντες οἰκονομήσαντες ἀπελθεῖν διὰ θαλάσσης, συνέλθοιεν εἰς

AD liberandam terram sanctam de manibus impiorum ardenti desiderio aspirantes, de prudentum virorum consilio, qui plene noverant circumstantias temporum & locorum, sacro approbante concilio, diffinimus: ut ita Cruce signati se præparent, quod in Kalendas Junii sequentis post proximum, omnes qui disposuerunt transire per marc, con-

ANNO CHRISTI 1215.

veniant in regnum Siciliæ : alii, sicut oportuerit & decuerit, apud Brundusium, & alii apud Messanam, & partes utrobique vicinas : ubi & nos personaliter, Domino annuente, disposuimus tunc adesse, quatenus nostro consilio & auxilio exercitus Christianus salubriter ordinetur, cum benedictione Divina & apostolica profecturus. Ad eumdem quoque terminum se studeant præparare qui proposuerunt per terram proficisci : significaturi hoc interim nobis, ut eis ad consilium & auxilium legatum idoneum de nostro latere concedamus. Sacerdotes autem, & alii clerici, qui fuerint in exercitu Christiano, tam subditi quam prælati, orationi & exhortationi diligenter insistant : docentes eos verbo pariter & exemplo, ut timorem & amorem semper habeant Divinum ante oculos, ne quid dicant aut faciant quod Divinam majestatem offendat. Et si aliquando lapsi fuerint in peccatum, per veram pœnitentiam mox resurgant, gerentes humilitatem cordis & corporis, & tam in victu, quam in vestitu mediocritatem servantes, dissensiones & æmulationes omnino vitando, rancore ac livore a se penitus relegatis : ut sic spiritalibus & materialibus armis muniti, adversus hostes fidei securius prælientur; non de sua præsumentes potentia, sed de Divina virtute sperantes.

Ipsis autem clericis indulgemus, ut beneficia sua integra percipiant per triennium, ac si essent in ecclesiis residentes; &, si necesse fuerit, ea per idem tempus pignori valeant obligare.

Ne igitur hoc sanctum propositum impediri vel retardari contingat, universis ecclesiarum prælatis districte præcipimus, ut singuli per loca sua illos qui signum crucis disposuerunt resumere, ac tam ipsos, quam alios crucesignatos, & quos adhuc signare contigerit, ad reddendum vota sua Domino diligenter moneant & inducant, &, si necesse fuerit, per excommunicationis in personas, & interdicti sententias in terras eorum, omni tergiversatione cessante, compellant : illis dumtaxat exceptis, quibus tale impedimentum occurrerit, propter quod, secundum sedis apostolicæ providentiam, votum eorum commutari debeat merito vel differri.

Ad hæc, ne quid in negotio Jesu Christi de contingentibus omittatur : volumus & mandamus ut patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, & alii qui curam obtinent animarum, studiose proponant sibi commissis verbum crucis, obsecrantes per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, unum solum verum

A τὸ κράτος τῆς Σικελίας· ἄλλοι, ὡς ἐνδέχηται καὶ πρέπῃ, εἰς τὸ Βροντήσιον, καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Μεσσήνην, καὶ τὰ μέρη τὰ ἑκατέρωσε γείτονα· ὅπου καὶ ἡμεῖς προσωπικῶς τοῦ κυρίου νεύοντος ᾠκονομήσαμεν τότε παρεῖναι, ὡς ἂν τῇ ἡμετέρᾳ βουλῇ καὶ βοηθείᾳ ὁ χριστιανικὸς στρατὸς σωτηρίως διδαχθῇ, μετὰ τῆς θείας εὐλογίας καὶ ἀποστολικῆς προκόψων. Εἰς δὲ τὴν αὐτὴν διωρίαν ἑαυτοὺς σπουδασάτωσαν προετοιμάσαι οἱ προτιθέντες ἀπελθεῖν διὰ γῆς· δηλώσοντες τὴν αὐτὴν * ὁδὸν ἡμῖν, ἵνα αὐτοῖς εἰς βουλὴν καὶ βοήθειαν λεγᾶτον εἰδήμονα ἐκ τοῦ ἡμετέρου πλευροῦ στέρξωμεν. οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ οἱ ἄλλοι κληρικοί,

B οἳ ἔσονται ἐν τῷ χριστιανικῷ στρατῷ, τοσοῦτον οἱ ὑποτεταγμένοι, ὅσον οἱ προεστῶτες, τῇ δεήσει καὶ παραινέσει ἀκριβῶς ἐνστήτωσαν, διδάσκοντες αὐτοὺς λόγῳ ὁμοίως καὶ ἔργῳ, ἵνα τὸν φόβον καὶ τὴν θείαν ἀγάπην διαπαντὸς ἔχωσι ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν, ἵνα μή τι εἴποιεν ἢ ποιήσοιεν, ὡς τῇ θείᾳ μεγαλειότητι προσκροῦσαι· καὶ εἴ ποτε ἐξολισθήσοιεν εἰς ἁμαρτίαν, δι' ἀληθοῦς μετανοίας εὐθὺς ἀναστησάτωσαν, περιφέροντες ταπεινότητα τῆς καρδίας καὶ σώματος, καὶ τοσοῦτον ἐν τῷ βρώματι ὅσον ἐν τῇ ἐσθῆτι, συμμετρίαν φυλάττοντες, τὰς διχονοίας καὶ ζήλους τοῦ κενοῦ λογισμοῦ καὶ ἐπιθυμητικοῦ ἀφ' ἑαυτῶν ὅλως πεμφθέντων· ἵνα

C οὕτως τοῖς πνευματικοῖς καὶ ὑλικοῖς ὅπλοις ὀχυρωθέντες, κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως βεβαιότερον μάχοιντο· οὐκ ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ θαρροῦντες δυνάμει, ἀλλ' ἐπὶ θείᾳ ἰσχύϊ ἐλπίζοντες.

Αὐτοῖς δὲ κληρικοῖς συμπαθοῦμεν ἵνα τὰ εὐεργετήματα αὐτῶν τελείως λάβωσιν διὰ τριετίας, ὡς . . . . . καὶ εἰ ἀναγκαῖον ἔσται, αὐτὰ ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ καιροῦ ἐνεχύροις δυνήσαιντο ὑποβάλλειν.

Ινα μὴ τοίνυν τοῦτο τὸ ἅγιον προτέθημα ἐμποδισθῆναι δυνηθῇ, καὶ ὑπερτεθῆναι συμβῇ· ἅπασι τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶσιν ἐσφιγμένως

D προστάσσομεν, ἵνα ἕκαστοι διὰ τῶν τέπων αὐτῶν ἐκείνους τοὺς τὸ σίγνον τοῦ σταυροῦ οἰκονομοῦντας ἀναλαβέσθαι, καὶ τοσοῦτον αὐτοὺς ὅσον τοὺς ἄλλους σταυροσημειώτους, καὶ τοὺς σταυροσημειωθησομένους εἰς τὸ ἀποδοῦναι κυρίῳ τὰς εὐχὰς αὐτῶν ἀκριβῶς παραινέσωσι καὶ εἰσάξωσι· καὶ εἰ ἀναγκαῖον ἔσται, δι' ἀποφάσεως ἀποκοινωνήσεως εἰς τὰ πρόσωπα, καὶ ἀφορισμοῦ εἰς τὰς χώρας αὐτῶν, παντὸς παραγκωνισμοῦ πάυοντος, ἐπισφιγξάτωσαν· αὐτῶν τέως ὑπεξῃρημένων οἷς ἂν τοιοῦτον ἐμπόδιον ἐπέλθοι, διόπερ κατὰ τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου πρόνοιαν, τὴν εὐχὴν αὐτῶν ἀξίως ἀλλάσσειν ἐποφείλοιεν, ἢ ὑπερτιθέναι.

E

Πρὸς ταῦτα ἵνα μή τι πραγματεία τοῦ χριστοῦ ἐκ τῶν συμβαινόντων μεταλλαγῇ. θέλομεν καὶ ἐντελλόμεθα, ἵνα οἱ πατριάρχαι, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ἡγούμενοι, καὶ ἄλλοι * τὴν φροντίδα τῶν ψυχῶν ἐπέχουσι, σπουδαίως προθήσουσι τοῖς ἀνατεθεῖσιν αὐτοῖς οἰκείοις τὸν λόγον τοῦ σταυροῦ, παρακαλοῦντες διὰ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἑνὸς

μόνου

* Legit hoc iter, non, hoc interim

* Deest οἱ

ANNO CHRISTI 1215.

μόνου ἀληθοῦς αἰωνίου θεοῦ, τοὺς ῥήγας, δούκας, ἄρχοντας, μαρκησίους, κόμιτας, καὶ βαρονίους τούς τε ἄλλους μεγιστάνας, οὐ μὴν καὶ τὰ κοινὰ τῶν πόλεων, κωμῶν . . . . . ἵνα οἱ προσωπικῶς μὴ ἀπελευσόμενοι εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς, συντείνοντα ἀριθμὸν πολεμούντων, μετ' ἐξόδων εἰς τριετίαν ἀναγκαίων, κατὰ τὰς ἰδίας εὐπορίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καθὼς ἐν τοῖς γενικοῖς γράμμασιν ἐκπεπίεσται· καὶ εἰς μείζονα τὴν ἀσφάλειαν μᾶλλον κατώτερον ἐκπιεσθήσεται.

A æternum Deum, reges, duces, principes, marchiones, comites, & barones, aliosque magnates, necnon communiones civitatum, villarum, oppidorum, ut qui personaliter non accesserint in subsidium terræ sanctæ, competentem conferant numerum bellatorum, cum expensis ad triennium necessariis, secundum proprias facultates, in remissionem peccatorum suorum, prout in generalibus litteris est expressum, & ad majorem cautelam etiam inferius exprimetur.

Ἥστινος ἀφέσεως θέλομεν εἶναι μετόχους οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς εἰς τοῦτο τὰς ἰδίας ναῦς παρέξοντας, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους τοὺς διὰ τοῦτο ἔργον ναῦς σπουδάσαντας κτίσαι. τοῖς αἰδουμένοις, * εἴ τινες ἴσως ὦσιν οὕτως ἀχάριστοι κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ μέρους προμαρτυρῶσιν, ὅπως γνῶσιν ἑαυτοὺς ἐπάνω τούτου ἡμῖν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς ἐξετάσεως ἡμέρᾳ ἔμπροσθεν τοῦ φρικτοῦ κριτοῦ ἀπολογησομένους· πρότερον τέως κατανοοῦντες, τίνι συνειδήσει, ἢ τίνι βεβαιώσει ἐμφανίζεσθαι * ἔμπροσθεν τῷ τοῦ μονογενητοῦ * θεοῦ υἱῷ Ἰησοῦ χριστῷ, ᾧ τινι πάντα ἔδωκεν ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, ἐὰν αὐτῷ τῷ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐσταυρωμένῳ ἐξυπηρετεῖν κρατήσοιεν * ἐν ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ ἰδίως αὐτῷ ἰδίᾳ. οὗ τινος τῷ δώρῳ ζῶσιν, οὗ τινος τῇ εὐλογίᾳ αὐταρκοῦνται, οὗ τινος τῷ αἵματι ἐλυτρώθησαν.

B Hujus remissionis volumus esse participes, non solum eos qui naves proprias exhibebunt, sed etiam illos qui propter hoc opus naves studuerint fabricare. Renuentibus autem, si qui forte tam ingrati fuerint Domino Deo nostro, ex parte apostolica firmiter protestentur, ut sciant se super hoc nobis in novissimo districti examinis die coram tremendo judice responsuros: prius tamen considerantes, qua conscientia, quave securitate comparere * poterunt coram unigenito Dei Filio Jesu Christo, cui omnia Pater dedit in manus, si ei pro peccatoribus crucifixo servire renuerint in hoc negotio quasi proprie sibi proprio, cujus munere vivunt, cujus beneficio sustentantur, quinetiam cujus sanguine sunt redempti.

* Legebat, reverentibus.

* Deest poterunt.

* Latina & barbare & falso reddita.

* Legit, renuerint.

* al. confiteri

Ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ τοῖς ὤμοις τῶν ἀνθρώπων φορτία βαρέα καὶ ἀφόρητα ἐπιθεῖναι φανῶμεν, ἅτινα τῷ δακτύλῳ ἡμῶν κινῆσαι " θέλομεν, ὅμοιοι ἐκείνοις, τοῖς λέγουσιν καὶ οὐ ποιοῦσιν· ἰδοὺ ἐκ τούτων ἅπερ ὑπὲρ τὰς ἀναγκαίας καὶ μεμετρημένας ἐξόδους δυνάμεθα παραφυλάττειν, τριάκοντα χιλιάδας λιτρῶν εἰς τοῦτο τὸ ἔργον στέργομεν καὶ δίδομεν, χωρὶς τοῦ περάματος ὅπερ τοῖς σταυροσημειώταις τῆς πόλεως καὶ τοῖς γείτοσι μέρεσι δώσομεν· ἀποδώσοντες οὐχ ἧττον εἰς τοῦτο τρεῖς χιλιάδας λιτρῶν ἀργυρίου, αἳ παρ' ἡμῖν ἐξ ἐλεημοσυνῶν τινῶν πιστῶν ἀπέμειναν. ἐν * ἄλλοις εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ ὠφελείας τῆς προῤῥηθείσης γῆς διὰ χειρῶν τῆς μακαρίας μνήμης τοῦ ἡγουμένου * ἱεροσολυμίτου πατριάρχου καὶ τῶν μαιστόρων τοῦ τέμπλου καὶ ὁσπιταλίου πιστῶς διανεμηθέντων.

Adde οὐ

* Cor. ἀπέμ. ἄλλον.

* Legebat abbatis, non Alberti.

Ne vero in humeros hominum onera gravia & importabilia imponere videamur, quæ digito nostro movere nolimus, similes illis qui dicunt utique, sed non faciunt: ecce nos de his, quæ ultra necessaria *, & moderatas expensas potuimus reservare, triginta millia librarum in hoc opus concedimus & donamus: præter navigium, quod crucesignatis de Urbe, atque vicinis partibus conferimus: assignaturi nihilo minus ad hoc ipsum tria millia marcarum argenti, quæ apud nos de quorumdam fidelium eleemosynis remanserunt: aliis in necessitates & utilitates prædictæ terræ, per manus felicis memoriæ * Alberici Hierosolymitani patriarchæ, ac magistrorum templi & hospitalis fideliter distributis.

* MS. Max. necessarias. Dacher. necessitates.

* al. Alberti vel abbatis

Ἐπιθυμοῦντες δὲ, τοὺς ἄλλους τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας καὶ ἅπαντας τοὺς κληρικοὺς, καὶ ἐν τῇ ἀμοιβῇ καὶ ἐν, ... ἔχειν μετόχους τε καὶ συγκληρονόμους. ἐκ τῆς κοινῆς συνόδου καθιστῶμεν, ἵνα ὅλως πάντες οἱ κληρικοὶ, τοσοῦτον ὑπήκοοι ὅσον οἱ προεστῶτες, τὴν εἰκοστὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνεισφορῶν μέχρι εἰς διωρίαν * δώσωσιν εἰς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς, διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν οἵτινες εἰς τοῦτο τῇ ἀποστολικῇ προβλέψει ἔσονται τεταγμένοι. τινῶν ἀσκητικῶν ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἐπιδόσεως τέως ἐλευθέροις * δικαίως· ἐκείνων τε ὁμοίως οἳ τοῦ

E Cupientes autem alios ecclesiarum prælatos, nec non clericos universos, & in merito & in præmio habere participes & consortes: ex communi concilii approbatione statuimus, ut omnes omnino clerici, tam subditi, quam prælati, vigesimam partem ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium conferant in subsidium terræ sanctæ, per manus eorum qui ad hoc apostolica fuerint providentia ordinati: quibusdam dumtaxat religiosis exceptis, ab hac prætaxatione me-

* Legebat terminum, non triennium.

ANNO CHRISTI 1215.

merito eximendis, illis similiter qui assumpto vel assumendo crucis signaculo sunt personaliter profecturi.

Nos autem, & fratres nostri sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, plenarie decimam persolvemus: sciantque se omnes ad hoc fideliter observandum per excommunicationis sententiam obligatos: ita quod illi, qui super hoc fraudem scienter commiserint, sententiam excommunicationis incurrant.

Sane quia justo judicio, cœlestis imperatoris obsequiis inhærentes speciali decet prærogativa gaudere, cum tempus proficiscendi annum excedat in modico, crucesignati, a collectis, vel a talliis, aliisque gravaminibus sint immunes, quorum personas & bona post crucem assumptam, sub beati Petri & nostra protectione suscepimus: statuentes, ut sub archiepiscoporum, episcoporum, ac omnium prælatorum ecclesiæ defensione consistant: propriis nihilo minus protectoribus ad hoc specialiter deputandis, ita ut, donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra maneant & quieta: & si quisquam contra præsumpserit, per censuram ecclesiasticam compescatur.

Si qui vero proficiscentium illuc ad præstandas usuras juramento tenentur adstricti: creditores eorum, ut remittant eis præstitum juramentum, & ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit usurarum: eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandamus.

Judæos vero ad remittendas usuras per sæcularem compelli præcipimus potestatem: & donec illas remiserint, ab universis Christi fidelibus per excommunicationis sententiam eis omnino communio denegetur. His autem, qui Judæis debita solvere nequeunt in præsenti, sic principes sæculares utili dilatione provideant: quod post iter arreptum, usquequo de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, usurarum incommoda non incurrant: compulsis Judæis proventus pignorum, quos interim ipsi perceperint, in sortem, expensis deductis necessariis, computare: cum hujusmodi beneficium non multum videatur habere dispendii, quod solutionem sic prorogat, quod debitum non absorbet. Porro ecclesiarum prælati, qui in exhibenda justitia crucesignatis & eorum familiis negligentes extiterint, sciant se graviter puniendos.

Ceterum quia cursarii & piratæ ni-

A ἁγίου σταυροῦ δεδεγμένου, ἢ δεξομένου, σωματικῶς ἀπελεύσονται.

Ημεῖς δὲ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἡμέτεροι οἱ τῆς ἁγίας Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας καρδινάλεις τελείαν δεκάτην ἀποφλήσομεν. Γινωσκέτωσάν τε ἅπαντες, ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο πιστῶς διατηρητέον δι' ἀναθέματος ἀποφάσεως ὑποδεδεμένους· οὕτως ὅτι ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπὶ τούτῳ χλεύην γνωστῶς ποιήσουσιν, ἀπόφασιν ἀναθέματος ἐνδραμοῦνται.

Οτι δικαίῳ κρίματι, τοῦ οὐρανίου βασιλέως ταῖς ὑπουργίαις ἐγκολλωμένους, πνευματικῇ * B δεῖ προτιμήσει χαρῆναι· ἐπειδὴ τοῦ ἀποδημεῖν ὁ καιρὸς ὑπερβαίνει * ἐν μικρῷ· οἱ σταυρῷ σεσημειωμένοι ἐκ συνάξεως ἢ δομάτων * βαρυμάτων * οἱ ᾖσειν ἀθῶοι, ὧν τὰ πρόσωπα καὶ ἀγαθὰ μετὰ τὸ ἀναλαβεῖν τὸν σταυρὸν ὑπὸ τὴν τοῦ μακαρίτου Πέτρου καὶ ὑμῶν σκέπασιν ὑπεδεξάμεθα· καθιστῶντες ἵνα ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων, καὶ πάντων προεστώτων τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ ὑφέστωσαν· τῶν ἰδίων οὐχ ἧττον ὑπερασπιστῶν πρὸς τοῦτο πνευματικῶς * λογισθησομένων, ἵνα μέχρις ἂν περὶ τῆς αὐτῶν τελευτῆς ἢ ὑποστροφῆς βεβαιότατα γνωσθείη, σῶα μείνοιεν καὶ ἀνέπαφα· καὶ ἐάν τις ἐναντίως τολμήσῃ, C ἐκκλησιαστικῇ κρίσει περισφιγγέσθω.

Εάν τις δὲ πρὸς τὸ * ἀποδημῆσαι ἐκεῖσε εἰς τὸ δοῦναι τόκους κεκράτηνται ἐσφιγμένοι. τοὺς δανειστὰς αὐτῶν, ὡς ἂν ἀφίωσι αὐτοῖς τὸν παρασχεθέντα ὅρκον, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν τόκων ἐξαιτήσεως ἀποστῶσιν, τῇ αὐτῇ ἐπιτάττομεν περισφιγχθήτωσαν. ὅπερ εἴ τις τῶν χρεωφειλετῶν τούτους πρὸς ἀπόφλησιν περισφίξει τῶν τόκων, τούτους πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτῶν ὁμοίᾳ περισφίγγεσθαι τιμωρίᾳ ἐντελλόμεθα.

D Τοὺς ἰουδαίους δὲ πρὸς τὸ ἐπαφῆναι τοὺς τόκους διὰ κοσμικῆς ἀναγκάζεσθαι προστάττομεν ἐξουσίας, καὶ μέχρι τούτους ἀντιπέμψωσι, παρ' ὅλων τῶν τοῦ χριστοῦ πιστῶν δι' ἀποκοινωνήσεως ἀπόφασιν τούτων ἡ κοινωνία παντελῶς ἐξαρνείσθω. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις πρὸς τὸ παρὸν ἀποφλεῖν τὰ ὀφλήματα τοῖς ἑβραίοις οὕτως οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες εὐχρήστῳ προειδέτωσαν παρολκῇ. ὅτι μετὰ τὴν πορείαν ἐπιληφθεῖσαν, μέχρις ὅτου τῆς αὐτῶν τελευτῆς περὶ ἢ ὑποστροφῆς βεβαιότερον γνωρισθείη, τῶν τόκων τὰ δύσχρηστα μὴ ὑφέστωσαν· ἀναγκαζομένοις τοῖς ἑβραίοις τὰ τῶν ἐνεχύρων εἰσόδια, ἅ τινα οἱ E αὐτοὶ τέως εἰς βλάβην ἀνέλαβον, κατασπωμένων τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων, συναπεικάσαι· ἐν τῷ μὴ φαίνεσθαι τοῦ τοιούτου τρόπου τὴν χάριν πολὺν παρασ. . . . . ἐπεὶ τὴν ἀπόφλησιν οὕτως ἐξάγει, ὅτι τὸ χρέως οὐ κατεσθίει. πόῤῥω δὲ οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτες, οἵτινες εἰς τὸ ἐμφαίνειν δίκην τοῖς τῷ σταυρῷ σεσημειωμένοις καὶ ταῖς φαμιλίαις αὐτῶν ἀμελεῖς φανῶσι, γινωσκέτωσαν ἑαυτοὺς βαρύτερον κολασθησομένους.

Ετερον ἐπειδὴ οἱ κουρσάριοι, καὶ οἱ πειραταί.

. . .

* Legit, ritualis, speciali.
* Deest num.
* Forte, ἄλλων Βαρυμάτων, οἷς. H.
* Legeb spirituali ter, non cialiter.
* Legeb ad profic scendum

ANNO CHRISTI 1215.

. . . . . ἐμποδίζουσι τὴν ἐπάρηξιν τῆς ἁγίας γῆς, συλλαμβάνοντες καὶ σκυλαγωγοῦντες τοὺς πρὸς αὐτὴν διαπείροντας καὶ ἐξ αὐτῆς ὑποστρεφομένους· ἡμεῖς ἐκείνους, καὶ τοὺς γνησίους τούτων βοηθοὺς καὶ σπουδαστὰς, ἀποκοινωνήσεως ἅμματι συνδεσμοῦμεν· ὑπὸ διορισμῷ ἀναθέματος κωλύοντες ἵνα μηδεὶς μετ' αὐτῶν κοινωνείτω ἔν τινι ἑκουσίως ἀγορασμοῦ ἢ πράσεως συναλλαγῇ· ὁρίζοντες τοῖς τὰς πόλεις διέπουσι καὶ τοὺς τόπους αὐτῶν, ἵνα τοὺς τοιούτους ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀνομίας χαλινώσωσι καὶ μετακαλέσωνται· εἰ δὲ μὴ, ἐπεὶ τοῦ * μὴ θέλειν διαταράξαι τοὺς στρεβλοὺς οὐκ ἄλλο ἐστὶν ἢ θάλπειν· οὔτε στερεῖται τῆς μερίμνης τῆς κοινωνίας λαθρέως, ὅτι φανερᾷ βασκανίᾳ παύεται ἀπαντῆσαι· ἐν τοῖς σώμασι καὶ χώραις αὐτῶν, διὰ τῶν ἐκκλησιῶν προεστώτων αὐστηρότητα ἐκκλησιαστικὴν βουλόμεθα καὶ προστάττομεν ἐγγεγυμνᾶσθαι.

Cor. τὸ

Αποκοινωνοῦμεν δὲ καὶ ἀναθεματίζομεν ἐκείνους τοὺς παραπεποιημένους καὶ ἀσεβεῖς χριστιανοὺς, οἵτινες ἀπεναντίας αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ καὶ τοῦ χριστιανικωτάτου λαοῦ, τοῖς σαρακηνοῖς ὅπλα, σίδηρον, καὶ ξύλα φέρουσιν * τῶν κατάργων· ἐκείνους δὲ τοὺς πωλοῦντας αὐτοῖς κάταργα, καὶ νῆας, καὶ τοὺς πειρατικαῖς ναυσὶ τῶν σαρακηνῶν φροντίδα κυβερνήσεως ἐγγυμνάζουσιν *, ἢ μηχαναῖς ἢ ἑτέροις τισὶ πράγμασι, τούτοις παρέχουσι βουλὴν, ἢ βοήθειαν, πρὸς ζημίαν καὶ ἐναντίωσιν τῆς ἁγίας γῆς, καὶ τούτους τῶν πραγμάτων αὐτῶν διαχωρισμῷ πλήττεσθαι, καὶ τῶν συλλαμβανόντων δούλους εἶναι ἀποφαίνομεν· κελεύοντες ὅπως ἐν ταῖς παραλίαις πόλεσι πάσαις, ἐν ταῖς ἑορτασίμοις καὶ κυριακαῖς ἡμέραις, τούτου τοῦ τρόπου ἡ ἀπόφασις ἀνανεούσθω. καὶ τοῖς τοιούτοις μὴ ἀνοιγέσθω τῆς ἐκκλησίας ἡ ἀγκάλη· εἰ μὴ ὅλον ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐπικαταράτου ὠνῆς ἀνέλαβον, ἀπὸ τῶν οἰκείων . . . . . ἐπαποστείλωσι πρὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς· ὅπως τῇ ἴσῃ κρίσει, ἐν ᾗ ἥμαρτον κατακριθῶσι. ὅπερ εἰ τυχὸν οὐκ ἀπολυθήσ. . . . . οὕτως ἑτέραις ἐνοχαῖς οἱ τοιοῦτοι παιδευθήτωσαν, ἵνα ἐν τῇ αὐτῇ ποινῇ διασταλῇ ἡ αὐθάδεια τῶν τὰ ὅμοια κατατολμώντων.

Male scrivum erat, ...σιν

Corr. ἐγγυμνάζοντας,

Κωλύομεν ἐπὶ τούτοις πάντας χριστιανοὺς, καὶ ὑπὸ ἀναθέματος διαστέλλομεν, ἵνα εἰς τὰς χώρας τῶν σαρακηνῶν τῶν τὰ ἀνατολικὰ ἐνοικούντων μέρη, ἕως τετραετείας μὴ ἐπαποστείλωσιν, ἢ περάσωσιν τὰς αὐτῶν νῆας· ἵνα διὰ τοῦτο τοῖς βουλομένοις διαπερᾶν πρὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς κρείττων ἀφθονία ἑτοιμασθήσεται τοῦ πλοὸς, καὶ τοῖς εἰρημένοις σαρακηνοῖς ὑποσπασθήσεται ἡ βοήθεια, ἥτις αὐτοῖς εἰώθει ἐκ τούτου οὐ μικρῶς ἐπέρχεσθαι.

Tormenta interpretatus est.

Κἂν οὖν βάσανοι * ἔν τισι σύνοδοις ὑπὸ βεβαίας ποινῆς γενικώτερον διεστάλησαν· ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, τοῦ σταυροῦ ἡ πραγματεία δι' αὐτῶν πλεῖστα ἐμποδίζεται, ἡμεῖς αὐτὰς ὑπὸ ποινῆς ἀποκοινωνήσεως κωλύομεν, ἕως τριετείας ἐγγεγυμνάσθαι.

Legit, per maximum nec.

Πρὸς ταῦτα ἐπειδὴ πρὸς τὸ βιβασθῆναι τήνδε τὴν πραγματείαν διὰ μείζονος * ἀναγκαίου,

ANNO CHRISTI 1215

A nium impediunt subsidium terræ sanctæ, capiendo & expoliando transeuntes ad illam, & redeuntes ab ipsa: nos speciales * adjutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus, sub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis scienter communicet aliquo venditionis vel emptionis contractu; & injungentes rectoribus civitatum & locorum suorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compescant: alioquin, quia nolle perturbare perversos, nihil aliud est quam fovere, nec B caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare: in persona & terras eorum per ecclesiarum prælatos severitatem ecclesiasticam volumus & præcipimus exerceri.

* Maz. & Dacher. principales Gr. sinceros

Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falsos & impios Christianos, qui contra ipsum Christum & populum Christianum Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, C vel in machinis aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt consilium vel auxilium, in dispendium terræ sanctæ, ipsarum rerum suarum privatione mulctari, & capientium servos fore censemus. Præcipientes ut per omnes urbes maritimas, diebus Dominicis & festivis hujusmodi sententia innovetur, & talibus gremium non aperiatur ecclesiæ, nisi totum, quod ex substantia tam damnata perceperint, & tantumdem de sua, in subsidium prædictæ terræ transmiserunt: ut æquo judicio, in quo deliquerint, puniantur. D Quod si forte solvendo non fuerint, alias sic reatus talium castigetur, quod in pœna ipsorum aliis interdicatur audacia similia præsumendi.

Decretal. Gregorii IX. l. 5. tit. 6. de Judæis c. 17. Ad liberandam.

Prohibemus insuper omnibus Christianis, & sub anathemate interdicimus, ne in terras Saracenorum, qui partes orientales inhabitant, usque ad quadriennium transmittant aut transeant naves suas: ut per hoc volentibus transfretare in subsidium terræ sanctæ major navigii copia præparetur, & Saracenis prædictis subtrahatur auxilium, quod eis E consuevit ex hoc non modicum provenire.

Licet autem torneamenta sint in diversis conciliis sub certa pœna generaliter interdicta: quia tamen hoc tempore, crucis negotium per ea plurimum impeditur, nos illa sub pœna excommunicationis firmiter prohibemus usque ad triennium exerceri.

Quia vero ad hoc negotium exequendum est permaxime necessarium ut princi-

ANNO CHRISTI 1215.

cipes * populi Christiani adinvicem pacem observent : sancta universali synodo suadente statuimus, ut saltem per quadriennium in toto orbe Christiano servetur pax generaliter, ita quod per ecclesiarum prælatos, discordantes reducantur ad plenam pacem aut firmam treugam inviolabiliter observandam : & qui acquiescere forte contempserint, per excommunicationem in personas, & interdum in terras arctissime compellantur ; nisi tanta fuerit injuriarum malitia, quod ipsi tali non debeant pace gaudere. Quod si forte censuram ecclesiasticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per authoritatem ecclesiæ, circa eos, tanquam perturbatores negotii crucifixi, sæcularis potentia inducatur.

* MS. Max. & Dacher, princ. & pop.

Nos igitur omnipotentis Dei misericordia, & beatorum apostolorum Petri & Pauli authoritate confisi, ex illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque solvendi contulit, potestate, omnibus qui laborem propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confessi, veniam indulgemus, & in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis juxta facultatem & qualitatem suam viros idoneos destinarint ; & illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remissionis volumus & concedimus esse participes, juxta qualitatem subsidii, & devotionis affectum, omnes qui ad subventionem ipsius terræ de bonis suis congrue ministrabunt, aut consilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam pie proficiscentibus * in hoc opere in communi universalis Synodus omnium beneficiorum suorum suffragium impartitur, ut eis digne proficiat ad salutem. Amen.

Locus ex Max. & Dacher. MS. correctus.

* MS. Max. & Dacher. proficientibus.

ANNO CHRISTI 1215.

ἵνα οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ, εἰρήνην εἰς ἀλλήλους φυλάξωσι, τῆς ἁγίας καθολικῆς συναινέσης συνόδου ὁρίζομεν, ἵνα καὶ διὰ πεντετείας ἐν ὅλῳ τῷ χριστιανισμῷ εἰρήνη γνησίως διαφυλαχθήσεται, ὅπως ὅτι διὰ τῆς προτέρων τῶν ἐκκλησιῶν μεταγέθωσαν οἱ διχονοοῦντες· εἰς πληρεστάτην ἀγάπην, ἢ εἰς στερεὸν παύσεν ἀφθόνως φυλαχθησόμενον· καὶ οἱ ἐξακόσαι τυχὸν καταφρονήσαντες, δι' ἀποκοινωνήσεως ἐν τῷ σώματι, καὶ διασολῆς ἐν ταῖς χώραις ἀνεκτότερον * ἀναγκασθήτωσαν· εἰ μὴ τοσαύτη τῆς ὑβρεων ἡ κακία, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ὀφείλουσιν εἰρήνη τοιαύτη ἀφραίνεσθαι. ὅπερ εἰ τυχὸν τῷ ἐκκλησιαστικὴν ἀτελήσουσι κρίσιν, ὑ μικρῶν δυνήσονται προσθῆναι μὴ διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας κατ' αὐτῶν ὡς ταραχωδῶν τῆς τῦ ἐσαυρωμένου πραγματείας ἡ κοσμικὴ δυναστεία εἰσάξηται.

* MS. Max. pro arctiss me, babe apertissim quod int pres fort reddidit, eleganter ut solet ἀνοικτότερ Inter scr bendum tem mut tum est ἀνικτότερ quod rei est Latin artissime

Ἡμεῖς τοίνυν τῷ τῦ παντοδυνάμου θεοῦ ἐλέει καὶ τῇ τῶν μακαρίων Πέτρου καὶ Παύλου ἀποστόλων τῆ αὐθεντίᾳ θαρρῶντες, ἐξ ἧς δέδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς καὶ ἀναξίοις δεσμεῖν καὶ λύειν ἐξουσίας, πᾶσιν οἵτινες τόνδε ἰδίοις ὑποσῶσι σώμασι κόπον καὶ ἐξόδοις, πεπληρωμένῳ τῇ αὐτῶν ἁμαρτιῶν, ὧν ἐν ἀληθείᾳ καὶ συντετριμμένῃ καρδίᾳ καὶ σώματι ἐξομολογ. . . . . ἄφεσιν χρησόμεθα· καὶ ἐν τῇ ἀνταποδώσει τῶν δικαίων, τῆς αἰωνίου σωτηρίας αὔξησιν ὑπισχνούμεθα. ἐκείνοις δὲ οἵτινες οὐκ ἐν τοῖς ἰδίοις σώμασιν ἐκεῖσε προσέλθωσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτῆ ἀναλώμασι καὶ κατὰ τινὰ αὐτῆ ἀποχὴν καὶ ποιότητα, ἄνδρας ἐνδήμους ἀποστέλωσι· κἀκείνοις ὁμοίως *, κἂν ἐν ἀλλοτρίαις ἐξόδοις, οἰκείοις δὲ σώμασι προσέλθωσι, πεπληρωμένῳ τινὶ αὐτῶν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν στέργομεν. ταύτης δὲ τῆς ἀφέσεως θέλομεν καὶ στέργομεν εἶναι μετόχους κατὰ τινὰ ποσότητα τῆς ὑπαργίας τε καὶ ἀνοίας διάθεσιν, οἵτινες εἰς ἐπικουρίαν τῆς αὐτῆς γῆς ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν λυσιτελῶς λειτουργήσουσιν, ἢ περὶ τὰ προειρημένα βουλὴ καὶ βοήθειαν παρέξουσι δέουσαν. πᾶσι δὲ τοῖς . . . . . ἐν τῷ δὲ τῷ ἔργῳ ἡ ἁγία καθολικὴ σωδος, τῶν κανόνων, ἢ τῶν προσθηκῶν αὐτῆς καὶ διαλογίων κατάδυσιν καὶ χαίπων ἐπιμελείσει. ἵνα τούτοις ἀξίως δοθῇ πρὸς σωτηρίαν. Ἀμήν.

* Deest αἵτινες

ANNO CHRISTI 1215.

ADDITIO G. C. AD CONCILIUM LATERANENSE IV.

ANNO CHRISTI 1215.

I. *Decretum in hac ſynodo fuit, ut ditio comitis Toloſani, quam Innocentius cuſtodiendam commendaverat Simoni comiti Montisfortis, ut paulo ante dictum in concilio Monſpelienſi; in plena Simonis ejuſdem poteſtate ac poſſeſſione in poſterum eſſet. De quo ſic Petrus Vallis-ſarnenſis, hiſtor. Albig. cap.* 83. Anno Verbi incarnati MCCXV. menſe Novembri, dominus papa Innocentius III. convocatis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis in Lateranenſi eccleſia, celebravit in urbe Roma generale concilium & ſolemne. Inter alia quæ ordinata fuerunt in concilio & ſtatuta, tractatum fuit de negotio fidei contra Albigenſes. Venerat enim ad concilium Raimundus, quondam comes Toloſanus, & filius ejus: comes etiam Feuxi, pacis & fidei manifeſtiſſimi turbatores, ſupplicaturi concilio, pro recuperatione terræ ſuæ, quam perdiderant, Divina diſponente cenſura, ſuffragante auxilio ſignatorum. Comes vero nobilis Montisfortis miſit illuc fratrem ſuum germanum Guidonem de Monteforti, alioſque fideles nuncios & diſcretos. Verum quidem eſt, quod fuerunt ibi aliqui, etiam quod eſt gravius, de prælatis, qui negotio fidei adverſi, pro reſtitutione dictorum comitum laborabant: ſed non prævaluit conſilium Achitophel, fruſtratum eſt deſiderium malignorum. Dominus etenim papa, approbante pro majori parte & ſaniori ſacroſancto concilio, in hunc modum ordinavit de negotio memorato. Statuit ſiquidem & providit, quod Toloſa civitas & aliæ terræ a Cruceſignatis obtentæ, concederentur comiti Montisfortis, qui in prædicto negotio viriliter & fideliter laboravit ſupra omnes: terram vero quam comes Toloſanus habuerat in Provincia, cuſtodiri voluit ſummus pontifex, ut de illa fieret proviſio in parte vel in toto, filio dicti comitis Toloſani: ſi tamen per certa fidelitatis & bonæ converſationis indicia oſtenderet ſe miſericordia dignum eſſe.

Præſtat autem decretum ipſum edere ex Dacheriani Spicilegii Tomo VII.

SENTENTIA DE TERRA ALBIGENSI.

Quantum eccleſia laboravit per prædicatores & cruceſignatos ad exterminandum hæreticos & ruptarios de provincia Narbonenſi, & partibus ſibi vicinis, totus pene orbis agnoſcit. Et quidem per Dei gratiam & ſolicitudinem noſtram valde profecit, cum exterminatis utriſque, terra ipſa in fide catholica & pace fraterna nunc ſalubriter gubernetur. Quia vero novella plantatio adhuc indiget irrigari, ſacro conſulto concilio ita duximus providendum: ut Raymundus Toloſanus comes, qui culpabilis repertus eſt in utroque, nec unquam ſub ejus regimine terra poſſit in fidei ſtatu ſervari, ſicut a longo tempore certis indiciis eſt compertum, ab ejus dominio, quod utique grave geſſit, perpetuo ſit excluſus, extra terram in loco idoneo moratus, ut dignam agat pœnitentiam de peccatis. Verumtamen de proventibus terræ pro ſuſtentatione ſua quadringentas marcas percipiat annuatim, quandiu curaverit humiliter obedire. Uxor vero ipſius comitis, ſoror quondam regis Arragonum, cui ab omnibus laudabile teſtimonium perhibetur, quod ſit mulier honeſta & catholica, terras ad ſuum dotalitium pertinentes integre habeat & quiete. Ita tamen ut eas ſic ad mandatum eccleſiæ faciat cuſtodiri, quod per ipſas negotium pacis & fidei non valeat perturbari; vel pro illis ſecundum apoſtolicæ ſedis arbitrium recompenſationem accipiat competentem. Tota vero terra quam obtinuerunt cruceſignati adverſus hæreticos, credentes, & fautores ac receptores eorum, cum Monte Albano, atque Toloſa, quæ magis hæretica labe corrupta, dimittatur & concedatur (ſalvo per omnia catholicorum jure virorum, mulierum, & eccleſiarum) comiti Montis-fortis viro ſtrenuo & catholico, qui plus ceteris in hoc negotio laboravit, ut eam teneat ab ipſis a quibus de jure tenenda eſt. Reſidua autem terra, quæ non fuit a cruceſignatis obtenta, cuſtodiatur ad mandatum eccleſiæ per viros idoneos, qui negotium pacis & fidei manuteneant, & defendant: ut provideri poſſit unico adoleſcenti filio præfati comitis Toloſæ, poſtquam ad legitimam ætatem pervenerit, ſi talem ſe ſtuduerit exhibere, quod in toto vel in parte ipſi merito debeat provideri, prout magis videbitur expedire.

Hæc de cauſa Stephani Cantuar. & de patriarcha Maronitarum in notas ſuas, quæ mox ſequuntur, Binius conjecerat.

II. Stephani Cantuarienſis cauſam ibidem eſſe diſceptatam docet Matth. Pariſ. In hoc, *inquit*, concilio, ſteterunt contra Stephanum archiepiſcopum Cantuarienſem procuratores regis Anglorum, abbas videlicet de Bello loco, Thomas de Hundintona, & Godefridus de Croucumbe, milites, conſtanter accuſantes eum de conniventia baronum Angliæ, quodque ipſius favore & conſilio iidem barones dictum regem a ſolio depellere molirentur. Et cum a ſede apoſtolica litteras accepiſſet, ut dictos magnates per cenſuram eccleſiaſticam a perſecutione regis refrænaret: ipſe id facere diſſimulans, ab epiſcopo Wintonienſi & ſuis conjudicibus Divinorum celebratione & ingreſſu eccleſiæ ſuſpenſus, ſicque ad concilium properans, manifeſtis indiciis ſe ſe fuiſſe præceptis apoſtolicis rebellem oſtendit. His & aliis multis in hunc modum allegatis, archiepiſcopus quaſi convictus, & non mediocriter confuſus, nihil repſondit, niſi quod a ſuſpenſione petiit abſolvi. Cui papa cum indignatione tale fertur dediſſe reſponſum: Frater per ſanctum Petrum non ita de facili beneficium abſolutionis impetrabis, qui non ſolum ipſi Anglorum regi, verum etiam Romanæ eccleſiæ tot & tales injurias irrogaſti. Volumus quoque cum plena fratrum noſtrorum deliberatione decernere, qualiter tam temerarium puniamus exceſſum. Tandem habito ſuper hoc cum cardinalibus tractatu, ſuſpenſionis ſententiam in ipſum archiepiſcopum ſubſcriptis literis confirmavit.

Innocentius epiſcopus univerſis Cantuarienſis eccleſiæ ſuffraganeis ſalutem.

„ AD communem volumus notitiam pervenire, quod ſuſpenſionis ſententiam,

quam

ANNO CHRISTI 1215.

„ quam venerabilis frater noſter P. Wintonien-
„ ſis epiſcopus, & dilectus filius P. ſubdiaco-
„ nus, & familiaris noſter Norwicenſis cle-
„ ctus, in Stephanum Cantuarienſem archiepi-
„ ſcopum authoritate apoſtolica protulerunt,
„ ratam habemus, & præcipimus inviolabiliter
„ obſervari, donec idem archiepiſcopus, qui
„ eam humiliter ſervat, mereatur ab ipſa, jux-
„ ta formam eccleſiæ canonice præſtitam, re-
„ laxari, uno vinculo in aliud commutato.
„ Quocirca univerſitati veſtræ per apoſtolica
„ vobis ſcripta præcipiendo mandamus, quate-
„ nus & vos epiſcopi præſcriptam ſententiam
„ firmiter obſervetis, cum interim nullam ei-
„ dem debeatis obedientiam exhibere.

Datum Laterani, pridie Nonas Novembris.

His ita geſtis, canonici Eboracenſis eccleſiæ præſentaverunt domino papæ magiſtrum Simonem de Langetona, poſtulantes ut ejus electionem confirmaret. Quibus papa: Noveritis quod ipſum non habemus pro electo, quia illum ad tantam dignitatem promoveri certis de cauſis non patiemur. Et cum præcipue contra prohibitionem noſtram iſta ſit electio celebrata, nos eam caſſamus penitus, & in perpetuum damnamus: decernentes utique ut ineligibilis fiat, ne abſque diſpenſatione ſedis apoſtolicæ contingat ad pontificalem eligi dignitatem. Caſſata igitur electione prædicta dominus papa canonicis præcepit, ut ſtatim in electione procederent: ſin minus, ipſe eis paſtorem provideret idoneum. Tunc canonici, ſicut prius proviſum fuerat, poſtulaverunt Walterum de Grai, epiſcopum Wigornienſem, propter carnis munditiam, ut aſſerebant, ut qui ab utero matris virgo permanſerat uſque in præſentem diem. Ad hoc dicitur papa reſpondiſſe: per ſanctum Petrum virginitas magna virtus eſt, & nos eum damus vobis. Itaque accepto pallio, epiſcopus memoratus rediit in Angliam.

III. Patriarcha Maronitarum, qui, ut ſupra in vita Lucii papæ III. authoritate Tyrii aſſeruimus, tunc temporis, relictis Monothelitarum erroribus, ad fidem catholicam acceſſerunt, ſub Innocentio Papa III. venit ad hoc concilium Lateranenſe: ubi pleniſſime res ad fidem catholicam rituſque ſacros ſpectantes edoctus, ſuos eoſdem ſequi voluit: ſicque ſemper in fide catholica immobiles, quantumvis infidelium preſſuris agitarentur, perſtiterunt, ut litteræ illorum ad Leonem X. redditæ, quæ, teſte Baronio anno 1182. numero 4. extant, aperte teſtantur.

IV. *De Toletano primatu hic quoque agitata controverſia: cujus diſceptatio ex Toletanæ eccleſiæ codice MS. refertur a Garſia Loaiſa in notis ad decretum Gundimari.* In hoc generali ſynodo, *ait MS. codex*, Rodericus archiepiſcopus Toletanus, & Hiſpaniarum primas, de facultate Pontificis, latine concionatus eſt. Sed quia ex diverſis mundi provinciis, tam clerici, quam laici convenerant, ut omnibus ſatisfaceret, rationes & teſtimonia latino ſermone prolata, laicis & maternis linguis, ſingulis exponebat, Romanis videlicet, Theutonicis, Francis, Anglis, Navarris, & Hiſpanis. Hujuſmodi autem prædicationis expoſitio valde placuit; utpote quæ admirationem omnibus, propter concionatoris acumen, & ingenii ſubtilitatem, attulit: cum ab Apoſtolorum tempore auditum non ſit, aut ſcriptum reperiatur, quemquam ad populum eandem concionem habuiſſe, tot, ac tam diverſis linguis cuncta exponendo. In eodem autem concilio obtinuit, ut per decennium, legati munere in Hiſpania fungeretur. Sed ultra permiſſum eſt illi, ut cum trecentis illegitime natis diſpenſare poſſet: ut ex his ad ſacros ordines quidam, alii vero ad beneficia etiam animarum curam habentia, reliqui ad dignitates, & honores, ejus voluntate promoverentur, & ut cum aliquibus excommunicatis, ſacrilegis, irregularibus, & concubinariis diſpenſaret. Eſt etiam conſequutus, ut quamprimum civitas Hiſpalenſis redderetur cultui Chriſtiano, ſine ſtrepitu judicii, jure primatus eccleſiæ Toletanæ ſubeſſet. Obtinuit etiam, ut omnes eccleſias tam cathedrales, quam alias, quæ in omnibus Hiſpaniarum regnis ex Maurorum poteſtate in Chriſtianorum ditionem pervenirent, poſſet pro ſuo libito canonice ordinare, & non ſolum clericos, ſed canonicos & prælatos in eiſdem recenter creare. Et quoniam velut umbra cuncta prætereunt, & quæ geruntur in tempore, cum tempore dilabuntur: non abs re priſcis, noſtriſque temporibus ſtatutum eſt, quæ æterna digna ſunt propagatione, ſcriptis mandentur, & monumentis æternis, ut nulla poſſint oblivione deleri. Ideoque notum ſit omnibus hominibus præſentem paginam inſpecturis, quod in eodem concilio apud Lateranum præfatus dominus Rudericus Toletanæ ſedis archiepiſcopus, Hiſpaniarum primas, impetrata audientia ab eodem papa, propoſuit in pleno conſiſtorio coram ipſo, & cardinalibus, & pluribus archiepiſcopis, & epiſcopis, & abbatibus, & canonicis, & aliis clericis, querimoniam de Bracarenſi, & Compoſtellano, & Tarraconenſi, & Narbonenſi archiepiſcopis: quod nollent ei, tanquam primati ſuo, debitam obedientiam præſtare. Et ut probaret illorum ſe primatem eſſe, oſtendit privilegia & legit, Honorii, Gelaſii, Lucii, Hadriani, & ejuſdem Innocentii III. Romanorum Pontificum, quibus continebatur & manifeſtiſſime probabatur, Toletanum archiepiſcopum Hiſpaniarum eſſe primatem. Addidit etiam idem archiepiſcopus Toletanus, habere ſe alia plura privilegia, & monimenta, & ſcripta, quibus oſtendebatur eſſe ſe Hiſpaniarum primatem. Oſtendit etiam eadem die, & legit ibi ſententiam Hyacinthi cardinalis apoſtolicæ ſedis legati, latam in archiepiſcopum Bracarenſem, qua jubebatur, ut Toletano archiepiſcopo, tanquam primati ſuo obediret. Legit etiam exequutionem Hyacinthi miſſam ſuffraganeis eccleſiæ Bracarenſis, in qua eis præcipiebat, ut Toletano archiepiſcopo tanquam primati ſuo, debitam reverentiam & obedientiam exhiberet, Unde obnixe petebat, ut jus ſuum ſibi redderetur.

Cui reſpondit archiepiſcopus Bracarenſis, qui fuerat ad hoc ſpecialiter citatus, ſicut fuit poſtea per ipſum papam, & teſtes legitimos ſufficienter probatum, conteſtari ſe litem in præſentia ejuſdem papæ, propterea quod non fuerat ad hoc citatus, & ideo ſe non debere reſponſum dare: & ſententiam prædicti Hyacinthi penitus ſe ignorare affirmavit. Dominus autem Toletanus, impetrata a domino papa audientia, reſpondit.

Pater ſancte, mirum non eſt, ſi Bracarenſis, qui præſens eſt, citationem apoſtolicam, & Toletanæ eccleſiæ primatum, & domni Hyacinthi ſententiam, hac de re latam deneget, ſeu non erubeſcat ſupprimere: cum olim præde-

ANNO CHRISTI 1215.

deceſſor ſuus Burdinus archiepiſcopus Bracarenſis, non ſolum contra Romanam eccleſiam, quæ omnium eccleſiarum mater eſt & magiſtra, non erubuit recalcitrare: ſed tanquam alter Arius, viſus ſit inter catholicos ſempiternam ſchiſmatis diſcordiam ſeminare. Cujus rei talem affero probationem. Cum dominus Bernardus quondam archiepiſcopus Toletanus Romanam curiam viſitaſſet, & ad propria rediens, per Lemovicenſem civitatem tranſiſſet, deduxit ſecum inde clericos & pueros in Toletana eccleſia collocandos & nutriendos: inter quos Burdinum, de quo fit ſermo: quem non ſolum bonis ditavit, ſed etiam litteris erudiendum curavit; quem deinde creavit archidiaconum Toletanum. Hic vero cooptatus in Conimbricenſem epiſcopatum, antiquum nomen mutavit, & pro Burdino, Mauricius appellari voluit. Progreſſu temporis ad inſtantiam domini Bernardi, cujus alumnus extiterat, in archiepiſcopum Bracarenſem aſſumptus eſt. Cum autem videret dominum Bernardum ſenio confectum, immemor acceptorum beneficiorum, depoſita ovina pelle, non erubuit lupinam induere. Acceſſit itaque ad curiam, & a domino Paſchali papa II. obnixe petiit, ut domino Bernardo ſene jam & inutili amoto, in ejus locum ſe ſubſtitueret in Toletana eccleſia. Cujus preces domnus papa, tanquam frivolas & inanes nihili fecit. Interim orta eſt diſcordia inter Paſchalem papam II. & Othonem * imperatorem. Hic autem Mauricius, ſive Burdinus, exiſtimans notam ſibi eſſe inuſtam, quod in petitione eccleſiæ Toletanæ repulſam ſit paſſus, acceſſit ad Imperatorem, & modis omnibus ad ſummum pontificatum aſcendere conatus eſt: & validiſſimo Imperatoris inſtructus exercitu, urbem Romanam ingreſſus, tanquam ſacrilegus & apoſtata, non erubuit Paſchalis veri pontificis apoſtolicam uſurpare ſedem: & ſumpto Gregorii octavi nomine, commentitiis & falſis bullis, per univerſum orbem apoſtolicas, immo apoſtaticas litteras dirigebat. Interim vita functus eſt Paſchalis, in cujus locum ſuffectus eſt Gelaſius ſecundus: permanente adhuc diſcordia mortuus eſt. Huic ſucceſſit Alexander * III. qui cum Imperatore Othone * in gratiam rediit, & pacem inter imperium & eccleſiam Romanam conſtituit. Deinde Burdinus, ſeu Mauritius, tanquam ſacrilegus & excommunicatus, incluſus eſt in perpetuum in Calabria, in quandam caveam, in monaſterio ſanctæ Trinitatis Scapile. Hoc non ſolum authentica hiſtoria teſtatur, verum etiam laicorum pictura hoc aſſerit & proteſtatur. Si quis aſtantium hac de re dubitat, tollat oculos ad præſentis hujus loci parietes, & videbit hujuſmodi hiſtoriam picturatam. Erigentes autem oculos, omnia, ut dixerat, viderunt: & domini Toletani ſubtilitatem & peritiam collaudantes, cœperunt tum admurmurare, tum etiam in domini Bracarenſis faciem intendere, quæ magno jam erat rubore perfuſa.

Corr. Henricum.

Corr. Calixtus.

Corr. Henrico.

Compoſtellanus ſimiliter eadem die in pleno conſiſtorio reſpondit: Pater ſancte, certe deriſoria videtur petitio domini Ruderici, quod eccleſia Compoſtellana tam antiqua & nobilis, condita in honorem apoſtoli Jacobi Domini conſanguinei, qui primo in Hiſpania verbum Domini ſeminavit, & infinitos ad fidem Chriſti convertit, cujus corpus in eadem eccleſia requieſcit, nunc (quod abſit) obediat eccleſiæ Toletanæ. Dominus autem Rudericus archiepiſcopus Toletanus, petita & obtenta a domino Papa facultate reſpondit: Pater ſancte, o utinam cauſa iſta in rationibus reverendi archiepiſcopi Compoſtellani nunc propoſitis remaneret, & aliæ undique allegationes ceſſarent: maxime ſi per prædicta credat ſe poſſe defendere, Toletanæ eccleſiæ ſe nullam debere obedientiam: ad quod breviter reſpondeo. Cauſa mea deriſoria fortaſſe videbitur, non tamen ſapientibus, ſed inſipientibus. Si antiquitatem Compoſtellanæ eccleſiæ pro te facere exiſtimas, antiquitas iſta centum & novem ſpatio annorum continetur: quod ſic perſuadeo. Dominus Calliſtus papa, ad inſtantiam principis, cleri, & populorum Hiſpaniæ, metropolicum jus antiquæ & celeberrimæ civitatis Emeritenſis Compoſtellam tranſtulit anno Domini MCXXIV. tum quia civitas Emeritenſis erat ſub dominio Saracenorum conſtituta, tum quia peregrinantium devotio, qui ob reverentiam beati Jacobi, cujus corpus ibidem creditur eſſe ſepultum, in melius ſemper creſceret. Nam uſque ad hæc tempora oratorium quoddam admodum parvum erat locus ille, in quo nunc ſita eſt Compoſtellana eccleſia. Antiquior eſt ergo eccleſia Toletana, quæ fundata eſt a tempore Eugenii, qui Pauli Apoſtoli fuit diſcipulus. Si nobilitate eccleſiæ ſuam tueri cauſam nititur, propter invocationem beati Jacobi: licet apoſtolorum appellatio nobilis ſit & illuſtris, nobilior tamen eſt & illuſtrior beatæ Virginis, cujus invocatione & nomine eccleſia quæcumque. auguſtiſſima & celeberrima efficitur, & potiſſimum Toletana, quam ipſa Virgo ſanctiſſima præſentia ſua inviſere voluit, atque dignata eſt, cum quondam beato Ildephonſo archiepiſcopo Toletano ſacrificium Domino offerenti, & omnibus præſentibus qui Divinum audiebant officium, ſe viſibilem præbuit. Si præterea in ſuæ cauſæ confirmationem conſanguinitatem Domini inducit: certo nemo ſanæ mentis ignorat, arctiori conſanguinitatis vinculo B. V. Domino copulatam eſſe, quem concepit, peperit, nutrivit, & uſque ad crucis patibulum & ſepulchrum ſequuta eſt. Si inducat etiam primam verbi promulgationem, & plurimorum converſionem ad fidem Chriſti in Hiſpania, qui Divinam paginam noverunt, teſtimonium perhibeant. Ego tantum legi datam ei fuiſſe poteſtatem prædicandi in Hiſpania: ſed interim cum per Judæam, & Samariam Divinam legem ſeminaret, ſub Herode Hieroſolymis truncato capite, exhalavit animam & Domino reddidit. Quomodo ergo prædicavit, quo nondum ingreſſus eſt? Aut ſine prædicatione, quos obſecro, convertit ad Dominum? Memini bene in primis me annis accepiſſe a quibuſdam ſanctis monialibus, & religioſis viduis, paucos admodum ejus prædicatione ad fidem converſos eſſe: in qua cum tam exiguos progreſſus effici videret, in patriam reverſus, fato functus eſt. Si nobilitatem etiam ſepulturæ inducant, quod ibi D. jaceat Jacobus, libenter aſſentior cum his, qui iſtud aſſerunt: licet quidem affirment, corpus ejus Hieroſolymis requieviſſe; poſtea raptum a diſcipulis, delatum eſſe & ſepultum apud Compoſtellam. Abſit autem ut propter gloriam hujus primatus, aſſeram corpus beatæ Virginis, quod firmiter credimus in cœleſtibus cum Domino glorioſum eſſe, in eccleſia Toletana fuiſſe aliquando ſepultum, pedibus humanis quotidie conculcandum. Membratim enim me diſmiari potius paterer, quam ad hoc affirmandum animum adji-

ANNO CHRISTI 1215.

adjicere. Videat ergo dominus Compoſtellanus, an debeat eccleſiæ Toletanæ faſces ſubmittere. Sed omiſſis rationibus, ſi placet, reſpondeat propoſitæ quæſtioni. Dominus autem Compoſtellanus reſpondit, quod licet Toletanus eſſet Hiſpaniarum primas, quod falſiſſimum erat, non tamen ejus ſuffraganei deberent in aliqua re obedire. Qua reſponſione multi crediderunt, Compoſtellanum conteſtatum eſſe litem.

Pro Tarraconenſi autem archiepiſcopo, qui non aderat, reſpondit epiſcopus Vicenenſis *ſuffraganeus ejus, pro ſe & pro aliis ſuffraganeis ejus abſentibus: Toletanum archiepiſcopum nec eſſe primatem, nec ſe debere illi in aliquo obedientiam præſtare.

* *Corr.* Vicenſis.

Narbonenſis qui tunc aberat, ſequenti die in pleno conſiſtorio reſpondit, ſe ad hoc citatum non fuiſſe.

Acta ſunt hæc apud Lateranum octavo Idus Octobris, anno Incarnationis Dominicæ MCCXV. pontificatus domini Innocentii papæ III. anno XVIII. Hæc ex libro MS. eccleſiæ Toletanæ.

Quæ omnia peregit publice Rudericus Ximenius Romæ in ſui primatus cauſa, quam obtinuit. Nam ſummus pontifex primatus honorem eidem coram omnibus detulit; ſicut ante in diplomate conceſſerat: idemque Honorius, & Gregorius ejus ſucceſſores probaverunt.

G. C. *Contrarium aſſerit Mariana lib.* XII. *cap.* IV. *nempe pontificem non pronunciaſſe*: Roderici, *inquit*, orationem, cum Bracarenſis qui aderat, & Auſetanus epiſcopus pro Tarraconenſi, refellere aggreſſi eſſent, abeſſent alii quorum intererat: lite integra diſceſſum eſt, neutro inclinatis ſententiis. *Idem ait Surita, Annal. lib.* II. *cap.* LXVIII. *Quibus ſuffragantur epiſtolæ duæ Honorii Papæ III. qui Innocentio III. ſucceſſit, altera ad Roderieum Toletanum, altera ad Bracarenſem archiepiſcopum: quibus ex litteris conſtat, cauſam ab Innocentio non fuiſſe judicatum.*

V. *Stero in chronico ad hunc annum.* In hac Synodo Kymenſis epiſcopatus inſtituitur: ad quam ſedem Rugerus primum epiſcopus ordinatur. *Idem narratur in chronico Salisburgenſi.*

VI. *Godefridus monachus in Annal. ad ann. MCCXV.* In hoc concilio Orientalis eccleſia, quod antea inauditum fuit, ſe ſubditam Romanæ eccleſiæ exhibuit. Nam Conſtantipolitani duo in patriarcham electi Romam venerunt. Qui ambos conſilio cardinalium depoſuit, & tertium ſubſtituit & inveſtivit, & ad ſedem propriam remiſit.

VII. *Actum eſt in eodem concilio de rebus imperii, quod Friderico aſſertum eſt, repugnante nequicquam Ottone: ut ex Richardi de S. Germano chronico MS. ediſſerit Odoricus Raynaldus his verbis*: Scribit Richardus, omnium principum nuncios ad concilium illud confluxiſſe, in quo non modo de apparanda cruceſignatorum expeditione ad impiam Saracenorum tyrannidem evertendam, verum de imperii rebus erat agitandum: miſiſſeque oratores ſuos Othonem ac Fridericum; alterum, ut obtenta venia imperium recuperaret, e quo dejectus fuerat; alterum, ut ſibi aſſereret: atque etiam aſperioribus utrinque certatum. Quippe cum Othonis orator, Mediolanenſis genere, omnibus illum eccleſiæ imperiis demiſſe pariturum proponeret, atque ut in gratiam cum eccleſia reſtitueretur, urgeret: reſtitit marchio Montisferrati, atque acriter Othonis preces ſex de cauſis non admittendas contendit. Primum, quod datum Romanæ eccleſiæ ſacramentum infregiſſet: ſecundo, quod ea ob quæ occupata anathemate defixus eſſet, adhuc detineret, nec redderet, uti juratus ſponderat: tertio, quod epiſcopum eccleſia ejectum foveret: quarto, quod legatum epiſcopum ſumma temeritate atque audacia in carcerem conjeciſſet: quinto, quod per ſummum Romanæ eccleſiæ majeſtatis contemptum, Regem Fridericum, regem presbyterorum appellaſſet: ſexto, quod virginum Deo devotarum ædes evertiſſet, ut arcem excitaret.

ANNO CHRISTI 1215.

Adjecit, Mediolanenſium pariter orationem reſpuendam, tum quod anathematis vinculis ob partes Othonianas amplexas irretiti; tum quod eorum civitas Patarenos hæreticos in gremio foveret. Objecta diluere ac retorquere aliis nitentibus, exulcerati animi in aſperiora verba prorupere. Quo viſo Innocentius, aſſurgens e pontificio ſolio, manu ſilentio indicto ſacrum ſenatum dimiſit. Cumque a B. Martini, ad S. Andreæ feſtum ter concilium coegiſſet, electionem principum, qui Fridericum ſalutarant imperatorem, confirmavit.

VIII. *Hic quoque excommunicati Anglicani proceres, eorumque fautores, qui Joannem Angliæ regem regno privare molichantur. Qua de re hanc epiſtolam conſequente anno, ſcripſit Innocentius a Matthæo Pariſio relatam.* Ad veſtram volumus notitiam pervenire, quod nos nuper in generali concilio conſtituti, excommunicavimus & anatematizavimus ex parte omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, authoritate quoque beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, ac noſtra, barones Angliæ cum adjutoribus & fautoribus ſuis, qui Joannem illuſtrem regem Anglorum cruceſignatum & vaſſallum Romanæ eccleſiæ perſequuntur, molientes ei regnum auferre, quod ad Romanam eccleſiam noſcitur pertinere. Inſuper excommunicavimus & anathematizavimus omnes illos, qui ad occupandum vel invadendum regnum ipſum, aut impediendum euntes in ejuſdem regis ſuccurſum, operam vel opem impenderunt, & terras eorumdem baronum eccleſiaſtico ſubjicimus interdicto, &c.

Datum Laterani XVII. Kal. Jan. Pontif. noſtri anno 18.

IX. *De componendis Cypriis tecclefiis eadem in ſynodo actum eſt: ut ex hiſtoria Cypria Gallice a Stephano Luſiniano conſcripta intelligimus.* Abſente, *inquit*, Hugone Luſiniano rege, & bellis adverſus Saracenos occupato, ejus conjux Aloiſia regina nuncios ad Lateranenſe concilium cum mandatis miſit, qui peterent, ut quies reſtitueretur eccleſiæ Cypriæ, tum valde perturbatæ, quod Græcis epiſcopis qui in inſulam omnem poteſtatem exercebant, parere Latini nollent. Item, ut Salaminius archiepiſcopus, qui everſa Salamina Famaguſtam translatus fuerat, Nicoſiam Famaguſta transferretur, in qua nobilitas univerſa, regiuſque comitatus, & Latini omnes vorſabantur. Annuit concilium Reginæ poſtulatis. Nicoſiam translatus archiepiſcopatus: creatus Latinus archiepiſcopus, qui Latinis tantum præeſſet, cui & Græci ipſi paruerunt, ſublato ſe vivis Græco archiepiſcopo Simone. Tres alii Latini epiſcopi inſtituti, Famaguſtanus, Nemoſienſis, Paphius: & Græci epiſcopi quatuordecim ad Latinorum numerum redacti, iiſdemque in urbibus. Quibus defunctis,

ANNO CHRISTI 1215.

ctis, eorum ecclesiæ ac decimæ Latinis attributæ sunt: certo tantum stipendio Græcis concesso. *De iisdem Græcorum & Latinorum pacificandis & ordinandis ecclesiis, edita est postea Cypria constitutio Alexandri IV. quam inferius exhibebimus.*

X. *Crucigerorum ordinem in hoc concilio restitutum esse ac confirmatum, refert Philippus Bergomas supplementi chronicorum lib.* XII. *ad hunc annum.* Ordo crucigerorum, *inquit*, ea in synodo, jamdiu inchoatus, sed aliquando intermissus, ab ipso Innocentio pontifice restituitur & confirmatur, ac multis favoribus roboratur. Id quam maxime factum est, quod quædam Albanensium pestifera hæresis surrexerat, quæ tantam in populo Romano cleroque seditionem excitaverat, quantam unquam antea. Quam ob causam pontifex ipse multos crucesignatos impulit contra eos arma suscipere. Quibus hæreticis devictis, Crucigerorum ordinem jamdiu sopitum & oblitteratum instaurans, multis privilegiis & gratiis mirabiliter auxit. Eidem autem ordini postmodum Innocentius IV. devotione affectus, apud Lugdunum existens, regulam composuit & dedit, in qua inter cetera præcepit ipsis religiosis, semper crucem in manibus deferre. Ipsius vero ordinis authorem & ducem Quiriacum, Hierosolymitanum episcopum & martyrem, tempore Constantini magni & Helenæ natum, primum fuisse tradunt. Qui cum a Juliano apostata cum multis Christianis passus fuisset, idem ordo ad nihilum ferme usque in præsens redactus est. Ipse enim sanctus Quiriacus, ille Judas fuit, qui crucem Domini sanctæ Helenæ ostendit: & visis miraculis crucis inventæ, postea devotioni crucis affectus, factus episcopus, ordinem hunc excitavit. *Eadem refert Sabellicus, Enn.* IX. *lib.* VI. *& antiquiorem multo hujus ordinis originem facit. Silvester Marulus in historia sacra, quicquid ad ejus initia, progressum, detrimentum, restaurationem attinet, ex variis authoribus collecta repræsentat.*

Apud Surium 2. Aug. com. 4.

XI. *Interfuisse hoc concilio S. Dominicum, & approbasse Innocentio pontifici concilium instituendi Prædicatorum ordinis, sic narrat Theodoricus in ejus vita, lib.* I. *c. ult.* Anno Christi MCCXV. cum ex omnibus orbis partibus ad concilium generale Romam proficiscerentur episcopi & prælati, venerabili & sancto viro Fulconi Tolosano episcopo eo contendenti piissimus Christi minister Dominicus adjunctus est: quos ita caritas inter se colligarat, & spiritus Jesu moderabatur, ut salutem animarum ardentissimo zelo sitirent. Tempus igitur opportunum rati se adeptos, quod jampridem conceptum & deliberatum erat de instituendo ordine Prædicatorum, summo pontifici explicare statuerunt. Cumque ea, qua par erat, humilitate & reverentia pontifici sua vota exposuissent: visus est initio nonnihil se opponere Domini dispensator. Proxima nocte videt idem Christi vicarius in somnis ecclesiam Lateranensem gravem minitari ruinam. Tremefactus igitur & mœrens, videt e diverso virum Dei Dominicum accurrentem, & suis humeris totam illam ruinosam fabricam sustentantem. Ejus visionis novitatem admirans sapiens pontifex, & quid ea sibi vellet, sagaciter animadvertens, oblatas ipsi preces hilariter admisit, & pium propositum commendavit. Hortabatur vero beatum Dominicum, ut ad suos rediret fratres, communicatoque cum Aeis consilio, regulam quandam approbatam deligeret, quam ordo inchoandus sectaretur, atque ita ad ipsum rediens confirmationem ordinis pro voto reportaret.

ANNO CHRISTI 1215.

XII. *Approbatum esse ab eodem concilio Minorum ordinem refert Vaddingus, testesque profert multos, quorum aliquot nondum typis editi.* Dum, *inquit*, Romæ jam omnia erant in promptu, ut inciperetur frequentissimum & celeberrimum concilium universale Lateranen. mense Novembri, ut habet Matthæus Paris. & Abbas Uspergensis, & XVII. ejusdem mensis die, ut peculiariter notat Marianus, venit in Urbem sanctus patriarcha, in dicto concilio de rebus sui instituti acturus, quod & fecit. Nam ad ejus instantiam, ut his verbis rem refert Marianus Dominus papa coram omnibus ordinem suum esse approbatum pronunciare fecit, & regulam per ipsum prius sine bulla approbatam manifestare fecit. Idemque expresse asserunt B. Leo in legenda trium sociorum, & B. Angelus Clarenus in procemio expositionis in regulam Minorum apud me MS. & in caput I. ejusdem. *Et infra.* Idem confirmat Reverendiss. Dom. Gonzaga dicens: Sub Innocentio tertio celebratum fuit Romæ concilium generale, in quo ab ecclesia receptus, approbatus & confirmatus est ordo Minorum. Hoc idem velle judico chronicon magnum Belgicum, dum ait: In concilio Lateranensi constitutum fuisse ordinem Minorum. In eodem hunc ordinem receptum fuisse scribunt Jordanus de Saxonia, & S. Antoninus.

XIII. *Intererat huic concilio Jonas Surianorum patriarcha, de quo sic magnum chronicon Belgicum, ad ann. MCCII.* In partibus Asiæ majoris versus Mesopotamiam & Armeniam, quidam Jonas vir venerabilis erat patriarcha in civitate Susis; in cujus Jonæ manibus, dum Missam celebraret more suæ gentis, (hoc est, secundum consuetudinem Surianorum) tale fertur accidisse miraculum, ut panis ille magnus fermentatus, unde fiebat sacrificium, in parvam & pulchram hostiam, ad morem sacrificii Latinorum, converteretur, & calix ligneus destrueretur cum cochlearibus, reperto vero sanguine in argenteo calice. Et hoc accidit in festo beati Joannis Baptistæ hujus anni. Unde plures Surianorum ecclesiæ, Armenii, Georgiani, & Jacobitæ, ad consuetudinem sanctæ catholicæ & Romanæ ecclesiæ, de die in diem per hoc miraculum cœperunt converti. Et iste Jonas patriarcha magno concilio Romano interfuit, & postmodum in patriarcham Alexandrinum promotus est.

XIV. *De Simone de Alna Cistercienſis ordinis laico, deque prophetico illius ſpiritu admirabilia quædam narrat Cæſarius l.* 3. *c.* 33. Unde factum, *ait*, ut dominus Innocentius papa ad concilium ſuum generale illum vocaret, vocatumque de pluribus interrogaret: a quo tam ipſe, quam ceteri cardinales, didicerunt experimento, quod ſpiritu polleret prophetico.

IN [a] CONCILIUM LATERANENSE [b] IV. [c] ŒCUMENICUM SIVE UNIVERSALE XII. approbatum, [d] quadringentorum epiſcoporum, & octingentorum aliorum patrum, abbatum, decanorum, & priorum conventualium, [e] contra Albigenſium & [f] Almarici hæreſes & [g] abbatis Joachim errores, pro eccleſia in fide & mo-

ANNO CHRISTI 1215.

& moribus reformanda, [h] proque terra ſancta a Turcis recuperanda celebratum [i] anno Domini MCCXV. tempore Innocentii papæ III. & Friderici imperatoris, vel potius adhuc regis Germaniæ II.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Hæc ſynodus ab Innocentio papa indicta.

a *Concilium*.) Qua authoritate, quo tempore, quaque de cauſa hæc ſacroſancta ſynodus indicta, quis comparendi & inchoandi concilii terminus præfixus fuerit, Matthæus Pariſ. his verbis ſummatim recenſet: *Eodem an. 1215. vocati ſunt a papa Innocentio Romæ ad concilium generale prælati univerſales eccleſiæ, patriarchæ ſcilicet, archiepiſcopi, epiſcopi, primicerii, archidiaconi, decani cathedralium eccleſiarum, abbates, priores, Templarii, & Hoſpitalarii, ut comparerent in præſentia domini papæ in urbe Roma, Kalendis Novembris, ſicut canonicam vitare voluerunt ultionem.* Ad reformandam eccleſiam in fide & moribus, necnon pro terra ſancta a Turcis & Saracenis recuperanda, authoritate Innocentii papæ hanc ſynodum prædicto tempore, loco ac termino indictam eſſe, indicat apertiſſime encyclica illa epiſtola, ab Innocentio papa ad omnes eccleſiæ prælatos & principes tranſmiſſa. *Extat ſupra initio actorum.*

Ob quam cauſam indicta fuerit.

Locus concilii.

b *Lateranenſe*.) Sic dictum a Lateranenſi eccleſia Salvatoris, quæ Conſtantiniana vocatur: in qua, Matthæo Pariſ. & Urſpergenſe auctoribus, habita fuit: uterque enim de loco concilii iiſdem prope verbis ita ſcribit: *Celebrata eſt Romæ ſancta & univerſalis ſynodus in eccleſia ſancti Salvatoris, quæ Conſtantiniana appellatur*, &c.

OEcumenicum fuiſſe probatur.

c *Oecumenicum*.) Præter authores ſupra nominatos id evidens ratio convincit iſta, quod omnes patriarchæ per ſe vel per ſuos legatos eidem interfuerint, eique pontifex Romanus præſederit. Unde frater Laurentius Surius in præfatiuncula, quam huic concilio præfixerat, rectiſſime & veriſſime iſta ait: *Nemo ſanæ mentis ambigere poteſt, hanc quæ ſequitur ſynodum Lateranenſem cum primis inſignem & vere œcumenicam fuiſſe: quippe in qua de negotiis religionis ſummæ Latinæ & Græcæ eccleſia concordia tractatum eſt, cuique interfuere patriarcha Conſtantipolitanus, & Hieroſolymitanus, & archiepiſcopi tum Latini tum Græci ſeptuaginta, epiſcopi 412. abbates & priores plus 800. ſimul omnes prælati 1215. eo plures. Nec defuere legati Græci & Romani imperatoris, regum Jeruſalem, Galliæ, Hiſpaniæ, Angliæ, & aliorum. Quod ſi vero ea cuiquam propterea minus ponderis habere videatur, quod recentior ſit: ille certe Chriſtum mendacem facere velle videtur, qui perennem præſentiam ſuam promiſit eccleſiæ ſuæ, & Spiritum ſanctum ſuum, Spiritum veritatis, qui cum illa maneat in æternum. Manet ſua ſemper catholicæ eccleſiæ authoritas, quam quiſquis contemnere auſus eſt, non ille efficit, ut ea minor ſit, ſed ſe dignum reddit qui ejus pondere penitus opprimatur.* Hæc Surius.

Numerus epiſcoporum.

d *Quadringentorum duodecim epiſcoporum*.) Ita Matthæus Pariſ. & Abbas Urſpergenſis hujus temporis ſcriptores: quorum iſta fere utriuſque ſunt verba quæ ſequuntur: *Eodem anno, ideſt Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo decimoquinto, celebrata eſt Romæ ſancta & univerſalis ſynodus in eccleſia S. Salvatoris, quæ Conſtantiniana appellatur, menſe Novembri, præſidente papa domno Innocentio tertio, pontificatus ejus anno decimo octavo: in quo fuerunt epiſcopi quadringenti & duodecim. Inter quos fuerunt de præcipuis patriarchæ duo, Conſtantinopolitanus, & Hieroſolymitanus; Antiochenus vero gravi languore detentus venire non potuit, ſed miſit pro ſe vicarium ſuum Antididenſem epiſcopum; Alexandrinus vero ſub Saracenorum dominio conſtitutus, fecit quod potuit, mittens pro ſe Germanum diaconum ſuum. Primates vero & metropolitani ſeptuaginta ſeptem, abbates & priores ultra octingentos: procuratores quoque archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, priorum, & capitulorum abſentium, tantus non fuit numerus. Legatorum vero imperatoris Conſtantinopolitani, regis Siciliæ in Romanorum imperatorem electi, regis Franciæ, regis Angliæ, Hungariæ, Hieroſolymitani, Cypri, Aragonum, nec non aliorum principum & magnatum civitatum, & aliorum locorum, ingens adfuit multitudo.*

An 2283. patres huic concilio interfuerint?

Unde evidenti teſtimonio patet, quod huic concilio interfuerint, non, ut quidam hujus temporis ſcriptores ajunt, bis mille ducenti octoginta tres vel quinque patres conjunctim computati, ſed tantum bis mille ducenti duodecim. Nam ſeptuaginta illi & unus metropolitani, duoque patriarchæ ſupra recenſiti, ſub quadringentis duodecim epiſcopis continentur & computantur, ut patet ex verbis ſupra recitatis.

Quid contra Albigenſes definitum?

e *Contra Albigenſium errores*.) Ita ſentiendum exiſtimo, tum quod capitulo 1. & vigeſimoprimo hujus concilii, illa dogmata fidei de principio creationis, corporum reſurrectione, baptiſmo, euchariſtia, pœnitentia, inferno, matrimonio, aliiſque pluribus fidei articulis, hic a patribus concilii aſſerantur & definiantur, quæ Albigenſibus authoribus, ut ſupra in concilio Lateranenſi tertio notavi, impugnabantur: tum etiam quod decreto ejuſdem concilii, ut refert Matthæus Pariſ. datus ſit comitatus Toloſanus Simoni Montifortenſi comiti, qui eoſdem Albigenſes Philippi regis Francorum authoritate, & Germanorum principum ſubſidio fretus, duodecimo fere anno, poſtquam cœperunt bello oppugnari, vel ad pœnitentiam adegit, vel omnino fugavit & extirpavit. De Albigenſium hæreſibus, earumque condemnationibus, vide ſupra ſub Alexandro tertio concilium celebratum anno 1176.

ANNO CHRISTI 1215.

Almaricus deſcribitur.

f *Almarici hæreſes*.) Hæreſes Almarici hac ſynodo damnatas eſſe patet cap. 2. Quis autem Almaricus, quæque ejus hæreſes fuerint, Robertus Gagninus lib. 6. ſub Philippo rege deſcribit his verbis: *Almaricus Carnotenſis, litteris apprime eruditus, cum apud Pariſios non parvam doctrinæ opinionem obtineret, palam docuit quoſque Chriſtianos membra Chriſti corporis eſſe; & dum a Judæis Chriſtus pateretur, una cum ipſo dolorem atque afflictionem fuiſſe revera perpeſſos. Sed errorem cum tueri non poſſet, damnatus eſt reſipiſcere, & contrariam ſententiam aſſerere. Ob hanc ignominiam contracta animi ægritudine, paulo poſt tempore interiit. Fuere alii præterea litterati homines qui ſingulis divinæ Trinitatis perſonis ſingula tempora per ſucceſſionem tribuerent, aſſerentes Patris omnipotentiam Chriſti adventu deſiviſſe, Chriſti vero doctrinam Spiritus ſancti acceſſu exoletam eſſe. Cujus hæreſeos authores, procurantibus Petro Pariſienſi epiſcopo atque Garino conſulari viro, deprehenſi, honoribus & dignitate privati ſunt. Laicos, id eſt qui extra cleri ordinem eſſent, ignis abſumpſit: fœminis vero parcitum eſt. At Almarici cadaver, quod pone divi Martini Pariſienſis eccleſiam ſepultum fuerat, exhumatum & crematum eſt.*

De eodem iſta Genebrardus libro quarto chronologiæ: *Almaricus, ſive Amorricus, Carnotenſis, vir eruditus, ſed hæreticus, convictus eſt viginti errorum, quorum unus erat: Corpus Chriſti non magis eſſe in ſacramento euchariſtiæ, quam in qualibet alia re. Ejus ſequaces cum ejuſdem oſſibus reſoſſis Lutetiæ poſtea uſti ſunt.* Hæc Genebrardus. Sanderus lib. 7. de viſibili monarchia, de Almarico agens: *Negabat*, inquit, *aut generationem filiorum, aut diſtinctionem ſexuum, in paradiſo futuram, niſi Adam peccaſſet. Non aliter eſſe corpus Chriſti in pane altaris, quam in alio pane, & in alia qualibet re. Thurificationem qua in eccleſiis utuntur, idololatriam vocabat. Negabat reſurrectionem corporum, paradiſum, infernum, & idearum in mente divina æternitatem. Dicebat quemlibet fidelem teneri, ut credat ſe eſſe membrum Chriſti, & hoc eſſe de articulis fidei.* David Dinantius diſcipulus Almarici, teſte eodem Sandero, dicebat Deum eſie materiam primam. Quare ſupra cap. 1. concilii Lateranenſis patres concilii haud dubie contra eundem Dinantium aſſe ruerunt: *Deus ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem.*

David Dinantius.

Vide ſup. Conc. Par. ann. 1209.

De eodem Prateolus iſta: *Fuit Almaricus natione Gallus, patria Carnotenſis, Lutetiæ Pariſiorum impietatis doctor. Inter veſanos mentis ejus errores, recenſentur præcipui qui ſequuntur.*

Dicebat, corpus Chriſti non aliter eſſe in pane altaris quam in alio pane, & in qualibet alia re tranſubſtantiationem denegans.

Deum ſic locutum fuiſſe in Ovidio ſicut in Auguſtino.

Negabat præterea reſurrectionem corporum, paradiſum ſimiliter & infernum: ſed qui in ſe Dei cognitionem haberet, illum habere quoque in ſe paradiſum. Qui contra peccatum mortale haberet, eumdem infernum habere in ſe, non aliter quam dentem putridum in ore.

Altaria ſanctis dicata, & imagines thurificare, ſanctorumque invocationes, idololatriam eſſe aſſerebat.

Non ſolum cum Armenis Adam & Evam nunquam carnali copula jungendos, ſi in ſtatu illo, in quo Deus illos condidit, permanſiſſent: verum etiam ſexuum differentiam nullam, ſed hominum multiplicationem æque atque angelorum futuram affirmabat; contra illud quod in Geneſi ſcribitur: Creavit Dominus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam; ad imaginem Dei creavit illum maſculum & fœminam creavit illos. Gen. 1.

Aſſerebat rurſus Deum non videri in ſe, ſed in creaturis, ſicut lumen in aere.

Item illud quod alia eſt peccatum mortale, factum in caritate non eſſe peccatum, impunitatem peccatorum promittens.

Affirmabat denique ideas, quæ ſunt in mente Divina, & creare & creari poſſe: cum contra, teſte divo Auguſtino, in mente Divina nil niſi æternum & incommutabile ſit.

Somniabat quoque mentem contemplativi vel beati perdere ſuum eſſe in proprio genere, & redire in illud eſſe ideale quod habuit in mente Divina.

Docebat deinde, omnes creaturas in fine in Deum redire, & in ipſum converti, ut ſint unum individuum cum ipſo. Unde per conſequentiam in reſurrectione duplicem fore ſexum negabat.

Hæc & plura alia inſana cum inſaniret, multoſque ſequacium errore ſuo imbueret: ab epiſcoporum & theologorum Pariſienſium concilio convictus, ex mœrore animi interiit. Multi complices ſenatuſconſulto damnati, & coram univerſo populo exauthorati deinde flammis exuſti, eorumque cineres per ſterquilinium diſperſi ſunt. Tradunt autem, quod cum illi ad ſupplicium ducerentur, tanta oborta fit aeris inclemencia & intemperies, ut nemo dubitaret quin ab eis aer fuiſſet concitatus, a quibus tantus error morientibus fuerat

ANNO CHRISTI 1215.

achim abas describitur.

persuasus. Nam dicuntur tunc tam obstinata mente fuisse, ut non solum ad interrogata nullum darent responsum, sed nec in eis in ipso mortis articulo ullum pœnitentiæ aut sanæ mentis & resipiscentiæ perpendi potuerit indicium. Almaricus a generali concilio Laterani, ea potissimum de causa celebrato, hæreseos damnatus & anathemati subjectus, postea jussu Philippi Gallorum regis exhumatus exustusque est.

g *Abbatis Joachim errores.*) Quis abbas Joachim, qui ejus errores ab ecclesia damnati fuerint, indicatur supra capitulo secundo hujus concilii Lateranensis. Quo tempore in hunc errorem prædictus abbas inciderit, indicat Matthæus Paris. in historia Anglicana anno 1179. his verbis: *Scripsit etiam ejusdem*, Alexandri papæ, *diebus contra eumdem Petrum Lombardum abbas Joachim Florensis cœnobii libellum, vocans eum hæreticum & insanum, eo quod in libro sententiarum, quem composuerat idem Petrus de unitate sive essentia Trinitatis, dixit: Quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens. Contra hanc assertionem opposuit abbas præfatus, quod non tam Trinitatem astruebat in Deo, quam quaternitatem, tres videlicet personas, & illam communem essentiam*, &c. prout habentur supra c. 2. Et paulo infra subjungens ait: *Stetit autem hæc indeterminata altercatio diebus Alexandri papæ usque in tempora Innocentii papæ per annos multos, sedentibus inter eos in cathedra Romana Lucio, Gregorio, Clemente, & Cœlestino pontificibus Romanis. Quibus succedens Innocentius tertius, anno Domini 1215. Romæ generale concilium celebrans, libellum abbatis Joachim, quem contra Petrum & articulum ediderat prædictum, his verbis damnavit: Nos sacro*, &c. prout habetur supra cap. 2.

Cur Joachim abbas contra Petrum Lombardum scripserit.

Causam scribendi contra Petrum Lombardum ei dedisse videtur Alexander papa, qui cum relatu aliorum accepisset, quod Magister Petrus Lombardus in quibusdam scriptis suis ab articulis fidei recederet, authore Matthæo Paris. prædicto loco, ad Wilelmum Senonensem archiepiscopum sub hac forma litteras direxisse scribitur.

ANNO CHRISTI 1215.

ALEXANDER EPISCOPUS servus servorum Dei Willelmo Senonensi Archiepiscopo salutem.

CUm in nostra olim esses præsentia constitutus: *&c. Extat tomo superiori in notis ad Concilium Lateranense III sub Alexandro papa III.*

Joachimum abbatem errantem, nequaquam vero hæreticum fuisse, indicat epistola Honorii papæ III. ad episcopum Lucaniæ, adversus eos qui de Joachimo atque ejus monasterio acerbius obloquebantur, scripta: quæ extat apud Matthæum Paris. quæque ita incipit: *Ad audientiam nostram*, &c. An fuerit hæreticus.

Quis & qualis fuerit Joachim, quo dono præditus, quæque ejus scripta excusa reperiantur, refert Possevinus in apparatu sacro, verbo, *Joachimus abbas*.

h *Proque Terra sancta a Turcis recuperanda.*) Hac de re in concilio actum esse, adeoque non satis convenienter appendicem concilii nominari, quæ de expeditione in terram sanctam accipienda hic habentur, præter epistolam Innocentii papæ ad omnes Christi fideles scriptam initio actorum hujus synodi, extantem apud abbatem Urspergensem, testatur Matthæus Paris. prædicto loco, ubi ait: *His omnibus congregatis in suo loco præfato, & juxta morem conciliorum generalium in suis ordinibus singulis collocatis, facto prius ab ipso papa exhortationis sermone, recitata sunt in pleno concilio capitula sexaginta, quæ aliis placabilia, aliis videbantur onerosa. Tandem de negotio Crucifixi & subjectione terræ sanctæ verbum prædicationis exorsus subjunxit, dicens: Ad hæc, ne quid in negotio Jesu Christi de contingentibus omittatur, &c.* De expeditione in terram sanctam suscipienda.

i *Anno Domini*, &c.) Tempore notato hanc synodum celebratam esse, præter abbatem Ursspergensem & Matthæum Paris. locis allegatis, testatur epistola pontificis encyclica de synodo celebranda ad omnes episcopos, prælatos & principes ecclesiæ scripta, quam ex abbate Ursspergensi supra recitatam invenies.

G. C. Erant alia in notis Binii de causa Stephani Cantuariensis archiepiscopi, & de patriarcha Maronitarum, quæ cum non tam ad notas pertinerent, quam ad acta concilii, supra descripta sunt.

☞ AD CONCILIUM LATERANENSE IV. OECUMENICUM,

SUB INNOCENTIO PAPA III.

Anno 1215. habitum.

DISCUSSIO CRITICA.

Ex meis ad Annales Eccl. Raynal. adnotat.

Ex Manst Suppl. To. II. pag. 862.

COncilium Lateranense IV. œcumenicum die festa S. Martini XI. novembris cœpisse Richardus a S. Germano asserit, cui veteres omnes adsentiuntur, nec discrepat Rainerus in chronico. Tribus sessionibus absolutum fuisse idem Rainerus cum Richardo a S. Germano testatur, ambo conveniunt die festa S. Andreæ ultimam sessionem habitam, at secunda, qua die coiverit, silet Richardus, & diligenter adnotat Rainerus his verbis: *Prima dies synodi fuit in festo S. Martini; secunda XII. cal. Decembris; tertia, die festo S. Andreæ completa est sancta, & universalis synodus.*

Hujus concilii canones LXX. editi sunt; nec sane plures memorat Albericus abbas in chron. qui ad hunc an. scribit: *Hæc sunt capitula hujus concilii numero septuaginta*, eorumque plures recenset. Sed cum ille excursis his canonibus nonnullis, subdat: *Sequuntur alia capitula usque ad duo, & quinquaginta*, & pro *quinquaginta*, ut mendose legit textus, *septuaginta* reponendum sit; hinc suspicio non levis oriri posset, canones in eo concilio digestos, ad duos & septuaginta ascendisse, quamquam in gratiam numeri rotundi ad septuaginta tantummodo Albericus in exordio narrationis suæ definivit. Quidquid tamen de dispositione sit; forte enim constitutiones illæ, quæ in numeros septuaginta dispescuntur in editis, aliter dispositæ ad 72. pertingebant; omnes tamen sunt, nihilque in editis deesse colligimus ex summa eorumdem canonum, quam coævi plures authores, ut Albericus, & author Chronici Turonensis exhibent.

Præter canones, plura ibi a patribus disposita sunt, inter quæ non infimum locum tenent, quæ de Tolosæ principatu Monfortio *dimisso & concesso* (verba sunt sententiæ a patribus latæ) a Raynaldo in Annal. eccles. narrantur. Qua in re prætereunda minime duco ea, quæ Albericus in chronico memoriæ prodidit: *In eodem concilio papa comitem sancti Ægidii, qui vocabatur Tolosanus, & ejus filium videbatur velle restituere ad terras suas, quas ei catholici, una cum nobili Simone Montisfortis abstulerant, per Dei adjutorium, ac de mandato Romanæ ecclesiæ, & de ejus licentia possidebant; quod ne fieret, universum fere concilium reclamabat.*

☞ *bat*. Mirifice his commendatur Innocentii clementia, qui tam multis injuriis a Toloſano affectus, adhuc tamen animum in illum inclinatum gerebat, nec induci poterat, ut principatu illum ſuo exueret. Licet autem Toloſano ſocium in crimine ſeſe præbuit Raymundus Rogerius Fuxenſis comes, mitius cum illo ſeſe patres geſſerunt, ſive quod comes ille ſponte ſe legato apoſtolico ſubmiſerit, ut ex Valliſarnenſi notat num. 23. Raynaldus, ſive quod defectionis non author præcipuus, ſed ſocius fuerit. Utcumque res habuerit ſeſe, conſtat oppidum Fuxenſe in cuſtodia apoſtolici legati relictum fuiſſe, idque demum anno ſequenti eidem Fuxenſi comiti, qui legati *diſpoſitionibus*, *& apoſtolicis mandatis humiliter paruit*, reſtitutum ab Honorio III. expeditis ea de re litteris *Romæ* VI. *Idus Decembris*, *pontificatus ſui anno* I. quas litteras vulgavit Baluzius Miſcellan. lib. 2. pag. 252.

ANNO CHRISTI 1215.

Coſſartius in additionibus ad idem concilium ex Pariſio ſcribit, Stephanum archiepiſcopum Cantuarienſem, quod ſuo favore & conſilio Angliæ principes ad perduellionem in regem ſuum induxiſſet, ejuſque criminis cauſa dudum ab epiſcopo Wintonienſi a divinis ſuſpenſum, iterum diſcuſſa in concilio cauſa a pontifice eadem cenſura revinctum fuiſſe. Extant ibidem ex Pariſio relatæ Innocentii litteræ, quibus hanc Stephani cenſuram ſervandam, retinendamque pontifex edicit. Signantur illæ *Laterani pridie nonas Novembris*. Sed ex hac ipſa litterarum adſcriptione elicitur, nihil ea de re in concilio diſcuſſum, cum enim concilii ſeſſionem primam actam conſtet die undecima novembris, hinc plane diſcimus confirmationem cenſuræ in archiepiſcopum Cantuarienſem, habitam die 4. novembris, in concilio ſtatui non potuiſſe. Quare Pariſius, qui confirmationem illam a patribus factam aſſerit, impudentiſſime mentitur. Facile etiam litteræ illæ pontificiæ ſuppoſititiæ ſunt, cum nec in regiſtro epiſtolarum Innocentii extent, & Radulphus abbas de Coggeshale, Anglicus & coævus ſcriptor de cenſura illa Stephani agens, litterarum Innocentii veritatem ſuſpicioſam ſibi eſſe prodit: ſcribit enim in libello de motibus Anglicanis: *Wintonienſis epiſcopus*, *& Pandulfus Norvicenſis electus jam per litteras domini papæ*, *vel veras vel fictas*, *vel per falſi ſuggeſtiones impetratas præmuniti*, *ad excommunicandum omnes regis infeſtatores*, *ipſum archiepiſcopum ab officio ſuſpenderunt*, *acclamantes in mari jam velificanti*, *eo quod ſententiam excommunicationis in quoſdam ſibi nominatos*, *qui regem infeſtabant*, *denuntiare noluiſſet*, *& quia ſic ad concilium tranſiret*; *quorum tamen ſententiam*, *licet iniquam*, *ob reverentiam domini papæ non contempſit*, *ſed humiliter ac devote tenuit*. Ex his verbis coævi & oculati ſcriptoris eruimus, litteras illas pontificis ſuſpicioſas eſſe; inſuper, quæ ex pontifice acceptæ, ſeu veræ ſeu fictæ litteræ, ferebantur, longe præceſſerunt diem quartam novembris, cum ſuſpenſio intimata fuiſſet archiepiſcopo, dum mari ſe committeret, ut Romam ad concilium veniret. Nec aliam confirmationem hujus ſententiæ a pontifice datam Rodulphus memorat. Licet ergo ſuſpicari num pontifex re ipſa in Cantuarienſem epiſcopum latam cenſuram confirmaverit; id vero in concilio præſtitum fuiſſe, (ſi forte id factum admittamus) plane negari poteſt. Angliæ vero principes viros in concilio excommunicatione damnatos *multis* licet *contradicentibus*, aſſerit Albericus, & veteres omnes cum illo.

ANNO CHRISTI 1215.

Hiſpani ſcriptores quidam tradunt in hoc Lateran. concilio aſſeruiſſe Patres Toletano archiepiſcopo primatum in univerſas Hiſpaniæ provincias, quæ ex Maurorum poteſtate ad chriſtianos rediiſſent. Id equidem eruitur ex veteri manuſcripto codice Toletanæ eccleſiæ, quem Garzias Loaiſa in notis ad decretum Gundimari vulgavit. In eo enim ſcribitur Rodericus Ximenius Toletanus archiepiſcopus ſtrenue cauſam ſuam in pleno concilio defendiſſe, fruſtra in contrarium adnitentibus archiepiſcopis Bracarenſi, Compoſtellano, Tarraconenſi, & Narbonenſi. Demum in eodem manuſcripto codice tempus rei geſtæ ita defenditur: *Acta ſunt hæc apud Lateranum VIII. idus octobris*, *anno incarnationis dominicæ MCCXV. pontificatus domini Innocentii papæ III. anno XVIII.* Hæc temporis adſcriptio, ſi admittatur, totum illud ſcriptum manifeſte ſuppoſitionis arguit. Quomodo enim agitari hæc omnia potuerunt in concilio, ac dein definiri octavo idus octobris, cum prima concilii ſeſſio nonniſi XI. novembris celebrata fuerit? Inſuper Mariana lib. 12. cap. 4. aſſerit in eodem concilio cauſam quidem illam diſcuſſam; ſed, ait: *Lite integra diſceſſum eſt*, *neutro inclinatis ſententiis*. Suffragatur Surita Annalium lib. II. cap. 68. quin & ex duplici epiſtola Honorii III. altera ad Rodericum Toletanum, altera ad Bracarenſem archiepiſcopum, intelligimus Innocentium rem integram reliquiſſe.

Godefridus monachus coævus in chronico ad hunc annum litteris prodidit Conſtantinopolitanos duos in patriarchas electos Romam veniſſe, *quos ambos*, ait, *conſilio cardinalium depoſuit*, (Innocentius) *& tertium ſubſtituit & inveſtivit*, *& ad ſedem propriam remiſit*. Cagius ex antiquis monumentis in Gallica, quam ſcripſit, hiſtoria imperii Conſtantinopolitani tradit, præſulem Heracleenſem & parochum S. Pauli de patriarchatu Conſtantinopolitano litigaſſe, cauſamque ſuam ad Lateranenſe concilium detuliſſe; utroque vero in concilio depoſito, tertium alium aſſumptum fuiſſe. Tertius iſte fuit Gervaſius quidam Tuſcus, qui in epiſtola relata a Camuzato in promptuario Tricaſſino fol. 313. ita appellat ſeſe: *Gervaſius permiſſione divina ſanctæ Conſtantinopolitanæ eccleſiæ patriarcha*. Datæ ſunt litteræ illæ *Corinthi anno Domini* MCCXVI. quarto Kal. Junii, pontificatus anno primo. De hoc Gervaſio legendus Cuperus in tractatu præliminari ad Tom. primum actorum SS. auguſti, qui & admonet patriarcham hunc binominem fuiſſe, cum Everardus appelletur in litteris Honorii III. datis anno MCCXVII. quarum excerpta Raynaldus ad annum illum dedit.

Denique in eodem concilio deliberatum fuiſſe de componendis Cypri eccleſiis ſcribit Stephanus Luſinianus in ea, quam vernacule ſcripſit, rerum Cypriacarum hiſtoria. Affirmat autem ex patrum ſententia archiepiſcopum totius inſulæ ex urbe Famaguſta Nicoſiam translatum fuiſſe; creatum inſuper Latinum archiepiſcopum, *qui Latinis tantum præeſſet*, *cui & Græci ipſi paruerunt*, *ſublato e vivis Græco archiepiſcopo Simone*. Sed quoad concilii diſpoſitionem de rebus eccleſiæ Cypriæ plus aliquid elucere credo ex epiſtola Germani II. Conſtantinopolitani Græcorum patriarchæ ad Cyprios ſcripta, quæ data legitur anno Græcorum 6731. ideſt Chriſti

☞ 1223. Patriarcham illum per legatos suos interrogarunt Græci Cypriorum episcopi, num liceret postulatis Latinorum acquiescere, tria enim a Latinis exigi significabant. Primo clientelam, *manus manibus immittere, sacerdotales sacerdotalibus, nostros Latinis.* Secundo, *ut Græcus ad sacerdotalem honorem provehendus nullus omnino absque Latini notitia constituatur* in dignitate ad se pertinente. Tertio, *ut Græci a suis quidem episcopis, cum necesse fuerit judicentur; si quis tamen e judicatis forsan voluerit ad Latinorum archiepiscopum provocare, seu clericus, seu laicus sit, ab illo controversia discutiatur.* Quid ad hæc responderit patriarcha schismaticus in adnotationibus meis ad Raynaldi annales ecclesiasticos ad annum 1225. prodidi. Has litteras vulgavit Cotelerius in monumentis ecclesiæ Græcæ tom. 2. pag. 462. hisque ecclesiastica erga Latinos Græcosque in eadem insula disciplina, a concilio, ut credere par est, tradita intelligitur. Ex iisdem pariter litteris constat, Simone Græcorum metropolita in eadem insula e vivis sublato, Græcos non statim quidem, uti falso asserit Lusinianus, Latino archiepiscopo paruisse; sed alterum sibi assumpsisse nomine Neophytum, quem tamen e sede A sua pulsum per Græciam pererrasse Germanus in eadem epistola asserit. ANNO CHRISTI 1215.

In eodem pariter concilio *quamplures ecclesiarum prælati, magnique testimonii viri suadebant*, ut constitutio ederetur, qua omnes per orbem ecclesiæ vectigal aliquod solverent in commodum curiæ Romanæ; id tamen ne fieret *sedes apostolica distulit*. Verba sunt bullæ Honorii III. qua demum an. 1225. multam hanc ecclesiis Gallicanis indixit. Vide notas meas ad Raynaldum ad eundem annum 1225.

In hoc denique concilio Lateranensi traditam Maronitis formam ecclesiasticorum, asserit B Albericus in chronico ad annum 1234. Ejus gentis, Maronitarum nempe, patriarcham Jeremiam concilio per se interfuisse discimus ex commentatione quadam Ms. quam in codice quodam evangeliorum Syriaco Ms. bibliothecæ Laurentianæ legit P. Petrus Ambarachius seu de Benedictis Maronita societatis Jesu presbyter. Vulgavit illam Cl. Lamius in libro de erudit. Apost. pag. 299. edit. Florent. Patriarcham istum Jonam appellat idem Albericus in chron. ad an. 1205. asseritque *magno concilio interfuisse*, ac denique in patriarcham Alexandrinum assumptum fuisse.

ANNO CHRISTI 1216.

☞ BRISTOLIENSE CONCILIUM IN ANGLIA

Quo principes conjurationis reos Guala A. S. L. anathemati devovet,

Anno 1216. *habitum.*

Ex annal. Waverl. in hunc annum.

POst coronationem Henrici III. Gualo legatus concilium celebravit apud Brystoll, in festivitate S. Martini, in quo coegit XI. episcopos Angliæ & Walliæ, qui præsentes erant, & alios prælatos inferioris ordinis scilicet, & comites & barones, ac milites, qui convene- C rant Henrico regi fidelitatem jurare. Walliam totam interdixit, quia cum baronibus tenuit, & ipsos barones cum omnibus complicibus suis excommunicavit, in qua positus est Ludovicus (Galliæ regis filius) in capite.

GENUENSE CONCILIUM

In quo de mandandis executioni decretis concilii Lateranensis IV. agitur.

Anno 1216. *habitum.*

HOc anno 1216. concilium Genuæ convenit, quod eruditos huc usque latuit, nunc vero beneficio cl. editoris Rer. Italic. tom. VI. col. 410. ex Ogerii Panis continuatione annalium Genuensium Caffari in apertam lucem prodiit. Ita enim author ille ad hunc annum: *Die VI. Aprilis Otho* (Genuensis) *archiepiscopus cum Albiganensi, & Brumatensi episcopis, & multis abba-* D *tibus, canonicis, præpositis, archipresbyteris, sacerdotibus, & clericis de Januensi archiepiscopatu concilium per tres dies celebravit, exponendo ea, quæ ad Lateranense concilium per dominum papam Innocentium tractata & ordinata fuerant, in quibus conciliis multi homines, & mulieres in nomine Domini ad honorem S. Sepulcri crucem cœperunt.*

SYNODUS AQUILEJENSIS.

Anno Christi 1216. in Quadragesima celebrata.

AVolchero Patriarcha pro causa Comitis Goritiæ excommunicati, quod Farram pagum depopulatus esset: cui Synodo etiam Patavinus Antistes Jordanus Maltraversus interfuit. In ea lis extincta, & Comes ab excommunicatione absolutus, ut refert Palladius par. 5. Hist. Forojulien. lib. 5. E

CON-

ANNO CHRISTI 1216.

CONCILIUM MELODUNENSE,

A * PETRO SENONENSI ARCHIEPISCOPO

& ſuffraganeis celebratum anno MCCXVI.

* Petrus II. Archiep. 72. obiit ann. 1221. H.

LUdovicus Philippi Auguſti regis Francorum filius, rex delectus ab Anglis, qui a Joanne rege ſuo defecerant, in Angliam armatus irrupit. Ægre id tulit Innocentius pontifex, quod & ſedi apoſtolicæ vectigalis eſſet Anglia, & Joannes rex ſacræ militiæ nomen dediſſet: quod qui fecerant, quatuor annorum induciis ex recenti Lateranenſis concilii decreto gaudebant. Excommunicatur igitur Ludovicus a Gualone legato. Philippus rex, cum religioſe ſervare vellet pactas inducias cum Joanne rege, qui tamen eas ſæpe violaverat, adeo Ludovicum filium non adjuvit, ut in eum ac proceres qui ſecuti ipſum erant, bonorum omnium publicatione animadverterit. At ne ſic quidem facere potuit, quin eſſet pontifici ſuſpectus: qui cum vehementiſſimas ea de re litteras ad Petrum Senonenſem archiepiſcopum ejuſque ſuffraganeos dediſſet: ii coacta Melodun Synodo, regem culpa vacare pronunciarunt. Hæc rerum Gallicarum Anglicarumque ſcriptores, ac præſertim Guillelmus Armoricus.

CONSTITUTIONES EX CONCILIO

Petri archiepiſcopi Senonenſis.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Ut advocati jurent de calumnia.*
2. *De eo qui per annum & diem in excommunicatione publica fuerit.*
3. *Ut Prior mutuo pecuniam non ſumat ultra 40. ſolidos.*
4. *Ut prior nullam pecuniam accipiat a Judæo.*
5. *Ut abbates, priores, &c. quotannis computent in capitulo.*
6. *Ut abbas pecuniam mutuo non accipiat ultra ſummam ab epiſcopo taxatam.*
7. *De veſtibus & calceamentis abbatum & aliorum religioſorum.*

CAPUT I.

I. *Ut advocati jurent de calumnia.*

STatuimus ut advocati jurent de calumnia de cetero, in cauſis tam inchoatis quam inchoandis, aut non admittantur ad eas tractandas.

II. *De eo qui per annum & diem in excommunicatione publica fuerit.*

Si aliquis per annum & diem excommunicationem publicam ſuſtinuerit, compellatur poteſtas ſæcularis, ut excommunicatum ad unitatem eccleſiæ per ſuam poteſtatem venire compellat, mittendo manum in ipſum & res ejus.

III. *Ut prior mutuo pecuniam non ſumat ultra 40. ſolidos.*

Statuimus, ne prior, niſi conventualis, ultra ſummam quadraginta ſolidorum, ab aliquo, ſine licentia abbatis ſui, vel epiſcopi ſui, ſi remotus fuerit abbas, mutuo pecuniam accipiat: quod ſi forte fecerit, abjiciatur a prioratu, nec denuo valeat prioratum adipiſci, quouſque per concilium provinciale fuerit reſtitutus.

IV. *Ut prior nullam pecuniam accipiat a Judæo.*

Eidem pœnæ ſubjaceat Prior, qui quamcumque ſummam pecuniæ receperit a Judæo.

V. *Ut abbates, priores, &c. quotannis computent in capitulo.*

Statuimus ut abbates, priores, & alii obedientiarii, de ſingulis proventibus & reditibus & expenſis computent ſingulis annis diligenter in capitulo. Et ut ſtatus tam abbatiarum quam prioratuum a clauſtralibus cognoſcatur, computus in ſcriptis redigatur, ita quod conventus penes ſe retineat unum ſcriptum, & abbas aliud.

VI. *Ut abbas pecuniam mutuo non accipiat ultra ſummam ab epiſcopo taxatam.*

Nullus abbas mutuo recipiat pecuniam, ſine capituli ſui, vel majoris & ſanioris partis conventus licentia, ultra ſummam ab epiſcopo ſuo taxandam ſecundum monaſterii facultates: qui contra fecerit, per epiſcopum ſuum puniatur.

VII. *De veſtibus & calceamentis abbatum & aliorum religioſorum.*

Præcipimus abbatibus & aliis religioſis, ut ipſis veſtibus & calceamentis ordini ſuo congruentibus utantur. Et ſi abbates in his obſervandis ſeu corrigendis fuerint negligentes, per epiſcopos ſuos puniantur.

AD

ANNO CHRISTI 1216.

AD CONCILIUM MELODUNENSE

In quo Philippi Galliarum regis causa discussa est.

Anno 1216. habitum.

COLLECTORIS ANIMADVERSIONES.

x Manſi ppl. T. II. g. 866.

HUic Melodunensi concilio interfuisse S. Tyrienſem archiepiſcopum ab Innocentio III. missum ad agendum cum rege, scribit Gervasius abbas Præmonſtratenſis in sua ad Innocentium III. epistola, quæ in codice ejus epistolarum a P. Hugone Vet. Monum. tom. I. pag. 3. vulgato, secunda est. Ex hoc vero colligo in hoc pariter concilio de subsidio Terræ sanctæ ferendo egisse patres. Quin & excommunicationi devotos eos omnes Gallos, qui cum Ludovico Galliarum regis filio in Angliam transierant, de quibus in ea epistola Gervasius.

: Martene ıeſ. Anecd. n. 4. p. 167.

CONCILIUM INCERTI LOCI

sed in Hispania post annum MCCXV. celebratum.

Ex Mſ. eccleſiæ Belvacenſis ante annos quadringentos exarato.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Hoc concilium ex membrana eccleſiæ Belvacenſis ante annos quadringentos exarata deſcripſimus, in qua nec locus concilii, nec annus conſignantur. Celebratum autem fuiſſe poſt concilium Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. ex ipſius lectione facile eruitur. De loco res non ita conſtat. Actum tamen in Hiſpania plura perſuadent. Nam primo canone VI. vetat, duos in eadem eccleſia curam animarum pro indiviſo habere, quod vitium, *inquit*, in partibus Hiſpaniæ plurimum inolevit. *Secundo canon.* 5. 19. *&* 20. *reſpicit Mauros qui in Hiſpania illis temporibus plurimum vigebant. Tertio ſuper dorſo membranæ hæc verba leguntur:* Iſti debent præeſſe capitulo, abbas Cellæ-novæ, abbas Samonnenſis nigri ordinis, abbas de Meira, abbas de Carracedo Ciſtercienſis apud Villam-Francam in feſto S. Martini. *Quæ Monaſteria ſita ſunt in Gallicia.*

ontra beneficiorum pluralitatem.

I.

QUoniam per hominum malitiam sacræ constitutiones steriles sunt penitus & inanes, nisi eas executionis diligentia fecerit fructuosas, districte præcipimus, ut contra illos qui sine dispensatione domini Papæ post generale concilium plura receperunt beneficia habentia curam animarum; vel unum cum ante concilium haberet simile, & contra illos qui sine apostolica dispensatione plures dignitates vel personatus post concilium receperunt, vel unum cum ante concilium alium personatum vel dignitatem fuissent adepti; nec non & contra illos qui in conferendo primo beneficio, personatu vel dignitate, recepto secundo, negligentes fuerint, secundum statuta generalis concilii procedatur. Et quoniam qui taliter adeptus est beneficia, quibus cura animarum est annexa, seu personatus vel dignitates, ipso jure ex constitutione ipsius concilii privatus est primo, & non sine culpa sacrilegii quod suum non est, spirituale beneficium de facto detinere præsumit; si postquam monitus fuerit, vel ad ipsum hujus constitutionis notitia pervenerit, sponta-
neus eidem non cesserit, & eamdem cessionem non declaraverit, excommunicationis vinculo sit adstrictus.

Reſidentia i beneficiis ıæcepta.

II.

Adjicimus quoque ut juxta statutum generalis concilii, si quis parochialem habet eccleſiam, in ipsa personaliter deserviat in officio quod requirit in eccleſia, aut privetur eadem secundum statuta generalis concilii, & præcipimus quod alii conferatur, nisi fuerit præbendæ aut dignitati annexa, & tunc in ea perpetuus vicarius statuatur, & qui constituti sunt in personatibus aut dignitatibus ad ordinem quem ipsa requirit dignitas, per ipsius subtractionem ascendere compellantur. De prioribus & abbatibus, rectoribus vel prælatis eccleſiarum parochialium districte & expresse præcipimus, ut per archiepiscopos vel archidiaconos, secundum quod ordinationum se obtulerint tempora, per subtractionem beneficiorum ad sacerdotium ascendere compellantur. Quod si impedimentum tale quisquam objecerit quod purgari possit, donec illud ita purgare curaverit quod promoveri valeat, a beneficio nihilominus suspendatur omnino.

III.

Præcipimus ne quis promoveatur in subdiaconum, diaconum, vel presbyterum, nisi habeat competens secundum qualitatem terræ beneficium eccleſiaſticum, vel saltem sufficiens patrimonium, ad cujus quasi titulum ordinatur. Et qui aliter ordinaverit, competenter provideat eidem in neceſſariis, vel a repræsentatore ipsius ordinato faciat provideri, donec ei competens beneficium fuerit assignatum. Constitutiones quoque de indignis nequaquam promovendis ad ordines sive ad beneficia, sub interminatione damnationis æternæ præcipimus amodo districtius observari post pœnam super hoc in generali concilio constitutam. Adjicientes ut qui illegitimi personatus aut dignitates hactenus habere præsumpserunt, vel præsumpserint in futurum, dispensatione canonica non obtenta, eisdem sint ipso jure privati.

Ordines non conferendi ſine titulo.

Neque indignis, neque illegitimis.

IV.

Districte præcipimus ut per omnes eccleſias in præcipuis solemnitatibus excommunicentur omnes illi qui in gradu prohibito scienter ma-

Contra matrimonia illicita.

ANNO CHRISTI 1216.

trimonia contrahere præsumpserint, vel etiam præsumpserunt, nisi infra annum dispensationem obtinuerint, ex tunc vero excommunicationis sententia se noverint innodatos. Interim autem a carnali copula eisdem præcipimus abstinere. Qui vero clandestinum contraxerint matrimonium excommunicentur, & donec de legitimo contractu personarum ecclesiæ constiterit, a lecto separentur.

V.

Decimæ a Judæis & Saracenis solvendæ.

Præcipimus ut tam Judæi quam Saraceni ad solvendum ecclesiis decimas & oblationes debitas pro terris & domibus, & aliis possessionibus quæ ad ipsos a Christianis quocumque modo devenerint, per districtionem ecclesiasticam compellantur.

VI.

Unico in una ecclesia cura animarum committenda.

Quoniam scortum videtur ecclesia & quasi viris pluribus exposita, in qua plures clerici pro indiviso curam sibi vindicant animarum: & hoc vitium non sine gravi periculo in partibus Hispaniæ plurimum inolevit, præsentis approbatione concilii statuimus, ut illis ecclesiis in quibus plures sunt clerici, unus principaliter curam habeat animarum, & aliis ipsi in divinis servitiis, & aliis necessariis coadjutores existant: & qui curam habuerit, oblationes confessionum sibi habeat, quatenus majora stipendia percipiat, qui plus noscitur laborare.

VII.

Sacramenta sine pretio conferenda.

Sicut in generali statutum est concilio, præcipimus ne pro consecratione ecclesiarum, benedictionibus abbatum, vel eorum installationibus, sive pro ordinationibus clericorum, quisquam quocumque prætextu aliquid exigere vel extorquere præsumat, clericis quoque pro exsequiis, tricennalibus, vel annualibus mortuorum, benedictionibus nubentium & similibus pecuniam non exigant vel extorqueant, nec dilationes aut impedimenta fraudulenter opponant: sed ficut statutum est in concilio libere conferant ecclesiastica sacramenta; alioquin ab officio suspendantur. Laici quoque per episcopum loci compellantur obtentam in talibus piam & laudabilem consuetudinem observare.

VIII.

Capitula generalia a monachis & canonicis regularibus celebranda.

Quoniam monasteria multiplici correctione & reformatione indigent, præcipimus, secundum formam generalis concilii, ut tam monachorum quam canonicorum regularium generalia capitula fiant, ipsius constitutionis tenore in omnibus observato, qui talis est: *In singulis*, &c. Adjicientes præsentis auctoritate concilii, ne viri religiosi sine consensu sui diœcesani episcopi possessiones monasteriorum vendant, vel inchartent, sive concedant ad vitam hominis, aut permutent, aut infeudent, aut quocumque modo alienent. Quod qui facere præsumpserit, ab administratione qua fungitur, per suum episcopum amoveatur in perpetuum. Et qui sic obtinuerit, careat sic obtentis.

IX.

Simplicitas monachis colenda.

Quoniam viri religiosi ad sæcularia quæ dimiserunt converti non debent, districte prohibemus, ne in frenis, sellis, aut pectoralibus aut calcaribus sæcularia deferant ornamenta, sed frenis, pectoralibus & calcaribus utantur simplicibus, non habentibus ornamentum in corio, & sellas aut albas vel nigras habeant, vel simplices absque colore.

X.

Proprium monachis prohibitum.

Cum omnino sit illicitum religiosis habere proprium, districtius inhibemus, ne quis religiosus quicquam proprium retineat, nec præstimonia habeat, nec annuo censu vel quolibet adrendationis genere ad tempus vel in perpetuum prioratus, vel ecclesias, domos, terram aut vineas, seu quascumque possessiones ab ecclesia sua vel aliunde de cetero recipiat, vel jam receptas detinere præsumat.

ANNO CHRISTI 1216.

XI.

De clerico in delicto prehensis.

Cum justitia sæcularis flagrante maleficio in furto, rapina vel homicidio, vel rapto mulierum, vel cudendo falsam monetam clericum comprehenderit, non ut vindictam in ipsum exerceat, sed ut eumdem reddat ecclesiastico judici, & eum ita captum reddat ecclesiastico judici, nisi manifeste excesserit tractando captum enormiter, nullam ex hoc pœnam incurrat: & qui fuerit sic deprehensus, canonice puniatur. Maleficio autem non flagrante, si justitia sæcularis clericum ceperit absque mandato ecclesiastici judicis, reus habeatur.

XII.

Quomodo puniendi.

Ne clerici in opprobrium & odium ecclesiæ ea crimina impune committant pro quibus laici pœnam incurrerent capitalem: præcipimus ut clericus qui in furto, vel crimine falsi, rapina, homicidio, raptu mulierum, vel cudendo falsam monetam, vel in aliis criminibus, quæ pœnam capitalem merentur, publice fuerit deprehensus, a suis ordinibus publice degradetur. Si subdiaconus & infra, ab uno episcopo, si diaconus a tribus episcopis; si sacerdos in concilio provinciali vel ante habito canonico numero episcoporum: quatenus qui ecclesiastica libertate flagitiose abutitur, clericali privilegio sit privatus.

XIII.

Præbendæ non dividendæ.

Licet in Turonensi concilio de multa providentia fuerit inhibitum ne dividerentur præbendæ: in quibusdam tamen ecclesiis non in duas tantum, sed in quatuor vel plures unam præbendam contigit dividi sectiones: nec solum præbendæ vacantes dividuntur hoc modo, sed frequenter cum inter plures personas pauciores præbendæ dividuntur, & non vacantes partiendæ conceduntur eisdem, quod quia contra justitiam, decorem quoque & honestatem ecclesiarum fieri dinoscitur; districtius inhibemus, ne fiant de cetero præbendarum sectiones; sed cum ex tali sectione aliqua portio vacaverit, in alicujus perfectionis transeat complementum: & quod de canonicis statuimus, de portionibus præcipimus observandum. Promissiones quoque de non vacantibus partiendis irritas esse censemus: statuentes quod si contra istam constitutionem venire præsumpserint, donec a sede apostolica absolutionis beneficium obtinuerint, a collatione præbendarum sint ipso jure suspensi.

XIV.

Beneficii non servientes eorum fructu privandi.

Quoniam a personis ecclesiasticis propter servitia divini cultus assignata sunt beneficia, & propter multorum irregularitates multæ ecclesiæ divinorum officiorum detrimentum patiuntur, statuimus, ut qui propter irregularitatem, quam non sine culpa sua incurrerunt in ecclesiis propriis sua explere non possunt officia; a perceptione beneficiorum suorum priventur, quamdiu tali impedimento durante suis ecclesiis non poterunt deservire, nisi super hoc cum ipsis canonice fuerit dispensatum.

XV.

Vacantibus ecclesiis providendum.

Districte præcipimus quatenus in omnibus ecclesiis parochialibus, in quibus infra terminum a jure præfixum ab illis ad quos pertinet diœcesa-

ANNO CHRISTI 1216.

cesano non fuerit clericus præsentatus ad curam animarum, ipse diœcesanus in eadem ecclesia clericum instituat, nec ipsam parochiam ulterius viduam remanere permittat, sicut statutum est in concilio generali.

XVI.

Cum canonicos & alios clericos conventualium ecclesiarum servitiis deputatos omnino non deceat, quod aliis divinis intervientibus officiis, alii per ipsas ecclesias vel clausstrum processionis deambulent in habitu sæculari, ne id fiat de cetero districtius prohibemus: statuentes pœnam transgressoribus, ut per tres dies canonica portione priventur.

XVII.

Districtius inhibemus ne aliqui regulares, sive religiosi, vel clerici sæculares in præjudicium parochialium ecclesiarum aliquod pactum faciant, propter quod alieni parochiani ipsis solvant decimas, vel apud quos eligant sepulturam; denunciantes tale pactum irritum ipso jure & inane: & quidquid occasione hujus pacti percipiunt, ecclesiæ parochiali restituere compellantur.

XVIII.

Cum archipresbyteratus spiritualem jurisdictionem habeant; districte prohibemus ne archipresbyteratus sub aliqua pensione ad terminum alicui concedatur.

XIX.

In figuram ecclesiasticæ libertatis Dominus in veteri testamento civitates refugii dignoscitur ordinasse, & quoniam ecclesiarum immunitatem quidam ausu temerario infringere non verentur, confugientes ad ecclesias compedibus aut vinculis in ipsis ecclesiis astringentes, per subtractionem victualium ad exeundum compellentes, sive per Mauros aut excommunicatos Christianos ab ecclesiis extrahentes: præsentis auctoritate concilii duximus statuendum, ut omnes qui talia commiserint, excommunicati denuncientur, usque ad satisfactionem condignam. Qui vero per Mauros ab ecclesia extraxerint, & condigne satisfaciant, & sacrilegii pœnam exsolvant, & Mauros illos per quos ecclesiæ Dei prædictum dedecus & injuriam intulerunt, ecclesiæ violatæ servituti subjiciant, vel ipsi reddant valorem vel pretium eorumdem, si absolutionis beneficium voluerint obtinere.

ANNO CHRISTI 1216.

XX.

Excommunicandi Mauris faventes.

Constitutionem Domini ALEXANDRI ad memoriam reducentes, & causam necessariam habentes eidem adjicere constituto, præcipimus, ut singulis diebus dominicis sacerdotes excommunicatos denuncient omnes illos, qui mittent, aut deferent, aut deducent, aut vendent per se vel per alios Mauris vel aliis ex parte Maurorum arma, ferrum, lignamina, navium instrumenta, panem, bestias, vel animalia ad comedendum, vel ad colendum, vel ad equitandum. Et hanc sententiam sacerdotes districtius observent usque ad satisfactionem condignam. Omnes quoque Christiani tam milites quam alii qui se ad Mauros transtulerunt ad faciendam guerram Christianis, excommunicati denuncientur, nec sine auctoritate sedis apostolicæ aliquatenus absolvantur.

VITA ET EPISTOLÆ HONORII PAPÆ III.

Honorius III. cui Cencii nomen fuerat, Romæ ex clarissima gente Sabella prognatus erat, ex camerario sanctæ Romanæ ecclesiæ anno Dom. 1216. XV. Kalendas Augusti altero die post obitum Innocentii sub imperio Friderici II. in pontificem Romanum electus est. Revelatione S. Petri, ut vulgo credebatur, instructus, publice futurum prædicebat, civitatem sanctam Jerusalem brevi recuperatum iri. Quo rumore, ait Urspergensis, plurimi Romanorum & Germanorum excitati, crucem contra Saracenos sumpserunt. Robertum Petri filium, Orientis, Fridericum II. Occidentis, imperatores coronavit: qui immemor accepti beneficii, contra jus & æquitatem ditionem pontificiam vexavit: profectusque Roma in Apuliam, ut ait Trithemius in chronico, cum magno suorum exercitu multa ibi bella commisit, omnemque terram cum Sicilia suo imperio subjugavit, plurimisque ibidem interfectis, reliquos suo dominio coegit esse subjectos. Ob quam causam ab Honorio excommunicatus, Joannis Hierosolymitani regis (quem ad Urbem delatum honorificentissime exceperat) intercessione, ea lege absolutus & ecclesiæ reconciliatus est, ut res ablatas restitueret, & ad recuperationem terræ sanctæ se cum exercitu suo conferret. Prædicatorum & Minorum monachorum ordines biennio ante mortem sancti Francisci confirmavit, adversus Turcas & Saracenos exercitum conscripsit, eumque comitatu cardinalis Columnæ, aliorumque principum & regum militibus stipatum in Asiam transmisit. Post restauratas sanctorum Laurentii & Bibianæ ecclesias obiit mense Martio anno Domini 1227. cum, ait Urspergensis, decem annis & octo mensibus ecclesiæ Romanæ præsedisset. Sepultus est in basilica sanctæ Mariæ majoris.

norum religiones confirmantur.

Obitus Honorii.

HONORII PAPÆ III.

EPISTOLA I.

AD HENRICUM III. ANGLIÆ REGEM

Eum ad Christiane vivendum hortatur.

Honorius regi Anglorum.

CUm te tanquam ecclesiæ Romanæ filium specialem sincero diligentes affectu, cupiamus ut apud Deum & homines proficias sapientia & ætate: libenter salubribus monitis præmunimus, quæ tanto altius cordi tuo debent

ANNO CHRISTI 1216.

infigi, quanto ex majori noſtræ mentis affectione procedunt. Quia igitur timor Domini eſt fons vitæ, qui ſe potatos a peccato præſervans, erudit ad ſalutem, præſtanſque fiduciam fortitudinis, quos afficit, reddit ab hoſtibus mentis & corporis tuitiores: ſerenitatem regiam monemus & hortamur attente, quatenus ab adoleſcentia tua timori Domini aſſueſcens, in eos teneas te inſtanter; teque a vitiis continens, virtutibus imbui ſatagas ſtudioſe, ſponſamque Chriſti eccleſiam, & miniſtros ipſius, in quibus idem honorari & ſperni ſe aſſerit, humiliter venereris: ut de gratia in gratiam, & de virtute proficiens in virtutem, ſubjectum tibi populum in pulchritudine pacis & requie opulenta gubernes; & dies ſuper dies regis adjiciens Dominus annos multiplicet vitæ tuæ, tandemque de terreno & tranſitorio te ad regnum cœleſte provehat & æternum. Et quia mores ſolent a convictu formari, familiares habere ſtudeas provídos & honeſtos, qui ſalutem & honorem tuum ſincere zelantes, ea tibi fideliter conſulant, quæ Deo & hominibus debeant complacere.

II. AD EPISCOPOS ANGLIÆ.

De accuſatione Richardi Dunelmenſis epiſcopi.

Honorius epiſcopus, &c. *Sarisberienſi & Elienſi*, &c. *epiſcopis*, *ſalutem*, &c.

ITa nobis in odore bonæ opinionis fratrum & cooperatorum noſtrorum convenit delectari, ut in peſtilentibus vitia non palpemus: cum non deceat pro reverentia ordinis ſuſtinere peccantes, quorum culpa tot eos dignos mortibus facit, quot ad ſubjectos perditionis exempla tranſmittunt, qui ſola quæ pravitatis exempla conſpiciunt, imitantur. Hinc eſt quod cum de venerabili fratre noſtro Dunelmenſi epiſcopo ſæpius nobis inſinuata fuiſſent quæ ab epiſcopali honeſtate nimium diſſonabant: tandem * in conculcatis funibus clamoris excitati, ut non pateremur, cum perditione multorum, quieſcere amplius in ſuis enormitatibus epiſcopum memoratum; de quo inſinuatio clamoſa proceſſit, quod poſtquam fuit ad officium pontificale promotus, reus ſanguinis, ſimoniæ, adulterii, ſacrilegii, rapinæ, perjurii, ac dilapidationis multiplicis eſt effectus: non formidans clericos, orphanos, ac viros religioſos opprimere, teſtamenta decedentium impedire, regia jura, contra * ſcientiam dilecti filii noſtri Pandulphi Norwicenſis electi, munire; ac excommunicatione ligatus ingerere ſe Divinis. Item etiam appellationibus non defert ad Romanam eccleſiam interpoſitis, ſtatuta generalis concilii non obſervat, nunquam proponit populo verbum Dei, lingua & exemplo vitæ pravum ſubditis præbet exemplum, coram multis juravit quod pacem, ipſe vivente, Dunelmenſis eccleſia non habebit. Conquerente ſibi monacho quodam Dunelmenſi ſe a ſervientibus ſuis ab eccleſia quadam fuiſſe extractum, & uſque ad ſanguinis effuſionem pulſatum: reſpondit ei, quod melius factum fuiſſet, ſi ſervientes epiſcopi monachum peremiſſent. Ipſe inſuper apoſtolicam regulam, continentem qualis debeat eſſe epiſcopus, penitus calcavit in cunctis. Nos ergo, ne alienæ culpæ ſimus authores, ſi clauſis oculis tot & tanta prædicti epiſcopi tranſeamus erRata, cum ad nos clamor ſuper his aſcenderit, ut diſſimulationi amplius non ſit locus, dignum duximus ex officii noſtri debito deſcendere, ut hæc an ita ſint, vel aliter, videamus. Quocirca fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus inquiſita ſuper his & cognita ſolicite veritate, quæ inveneritis, veſtris fideliter incluſis ſigillis, ad noſtram præſentiam remittatis: ut, authore Deo, quod ſuper hoc faciendum fuerit, ſtatuamus.

Datum Viterbii: pontificatus noſtri anno quarto.

f. inculcatis ſimul clamoribus

f. ſententiam

III. AD ARCHIEPISC. COLONIENSEM, EJUSQUE SUFFRAGANEOS.

Mandat ne advocatias eccleſiarum ſuarum laicis conferri permittant.

Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus archiepiſcopo Colonienſi ac ſuffraganeis ejus ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CUm plerique advocati eccleſiarum, advocationis obſequium convertentes in dominationis abuſum, eccleſias ipſas opprimant & affligant, fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eccleſias veſtrarum diœceſeon, humano amore ac mundano timore poſtpoſitis, ab advocatorum vexationibus taliter defendere ſtudeatis, quod per ſtudium veſtrum a ſuis poſſint anguſtiis reſpirare, noſque ſolicitudinem veſtram commendare merito debeamus. Ad hæc ſi quas advocatias vacare contigerit expreſſe inhibeatis eccleſiis ad quas ſpectant, ne illas conferre præſumant, ſed ſuis curent uſibus applicare: illud diſtrictius inhibentes, ne una eccleſia plures advocatos aſſumat, cum miniſterium advocatorum hujuſmodi, quod ad eccleſiarum tranquillitatem noſcitur fuiſſe proviſum, ad vexationem ipſarum per eorum uſurpationes conſtat eſſe converſum.

Datum Laterani Idibus Martii, pontificatus noſtri anno quinto.

G. C. Has tantum epiſtolas tres habet editio regia: nos, plures edere cum poſſemus, abſtinemus conſulto, ut ante admonuimus. Multas dabunt Raynaldus, Bzovius, & alii. Octodecim exhibet Tomus V. hiſtoricorum Franc. Non poſſum tamen quin tres hic exhibeam a Caſtejono Fonſeca editas in opere de primatu Toletano: quia & ejuſdem argumenti nonnullas aliorum pontificum ſupra edidi, & neceſſariæ ſunt hæ ad ea probanda, quæ in Lateranenſi IV. concilio de cauſa primatus Toletani ibidem agitata.

IV. AD RODERICUM TOLETANUM ARCHIEPISCOPUM.

De primatu Toletano.

Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri noſtro Roderico archiepiſcopo Toletano, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

TE ac Joanne Bracarenſi clerico procuratore venerabilis fratris noſtri Bracarenſis archiepiſcopi in noſtra præſentia conſtitutis, iuem procurator terminum tibi, & præfato archiepiſcopo, ejuſque capitulo, in cauſa quæ ſuper primatia inter te & eoſdem vertitur, a felicis me-

ANNO CHRISTI 1216.

memoriæ Innocentio papa prædeceſſore noſtro peremptorie aſſignatum, & poſtmodum approbatum a nobis, proximum feſtum omnium ſanctorum videlicet, petiit prorogari, & dari ſibi ad producendos teſtes inducias largiores, pro eo, quod I. Guterii canonicus Toletanus, quem procuratorem ad eorum præſentiam, quibus commiſſa fuit receptio teſtium deſtinaſtis, judicatus fuit inſufficiens ab eiſdem. Nos igitur attendentes, quod ipſi receptores teſtium in ſuis litteris teſtabantur expreſſe, quod idem procurator neceſſaria miniſtravit, & productioni teſtium multorum interfuit, ac etiam præſtare voluit fideiuſſoriam cautionem, te rem ratam omnimodis habiturum; ipſe vero archiepiſcopus id acceptare non curans, recuſavit plures teſtes producere ab ipſis receptoribus requiſitus: ejuſdem procuratoris petitionem de fratrum noſtrorum conſilio non duximus admittendam, tibi præſentes litteras in hujus rei teſtimonium concedentes, ne occaſione hujuſmodi alicui poſſes in poſterum diſpendio ſubjacere.

V. AD ARCHIEPISC. ET CAPIT. BRACARENS.

De eodem argumento.

Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri archiepiſcopo, & dilectis filiis Capituli Bracarenſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

COram felicis memoriæ Innoc. papa prædeceſſore noſtro lite inter venerabilem fratrem noſtrum archiepiſcopum Toletanum, & te, frater archiepiſcope, ſuper primatia ſolemniter conteſtata: vobis fuit peremptorius terminus aſſignatus, quo cum rationibus & defenſionibus veſtris procuratores idoneos ad ſedem apoſtolicam mitteretis. Nos autem habentes rata prædicta, vobis denunciavimus, ne denuo expectaretis citari, quia niſi compareretis termino aſſignato, tu frater archiepiſcope per te, vel per ſufficientem procuratorem, voſque filii capitulum per idoneos reſponſales, nos nihilominus procederemus in ipſo negotio, quantum juſtitia poſtularet. Verum elapſo termino conſtituto, poſt expectationem non modicam, comparuerunt dilecti filii magiſter ſcholarum, & magiſter Dominicus Bracarenſis, veſtras nobis litteras præſentantes, quibus eos eſſe procuratores veſtros in cauſa prædicta, ita quod uterque in ſolidum, apparebat. Sed quia, ut dicebant, non attulerant depoſitionem teſtium, & alia munimenta, dilationem cum inſtantia poſtularunt. Poſtquam vero contra eos interlocuti fuimus ſuper dilatione petita, tandem indulgeri eccleſiæ Bracarenſi dilationem propter inſtructionem cauſæ, per auxilium reſtitutionis in integrum, poſtularunt: exhibentes ſuper hoc ex parte veſtra ſpeciale mandatum. Nos autem de fratrum noſtrorum conſilio, uſque ad octavas Pentecoſtes proxime futuras, per reſtitutionis beneficium, ad id vobis terminum duximus indulgendum: per apoſtolicam vobis ſententiam præcipiendo mandantes, quatenus ſic inſtructi compareatis in termino, quod cauſa ſuum ſortiri poſſit effectum: quia cum, ultra peremptorium aſſignatum, diu ſit in ipſius Toletani diſpendium, ejuſdem cauſæ deciſio protelata, tunc profecto in eo quantum poſtulabit ratio procedemus.

A Datum Lateran. X. Kalend. Martii, pontificatus noſtri anno I.

ANNO CHRISTI 1216.

VI. AD RODERICUM ARCHIEPISCOPUM TOLETANUM.

Primatus in Hiſpalenſem metropolim conceditur.

Honorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri archiepiſcopo Toletano ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

B APoſtolicæ ſedis benignitas provide penſans merita ſingulorum, iis, quos plus fervere in ſua devotione cognoſcit, majorem conſuevit gratiam exhibere: ut non ſolum illos e devotis devotiores efficiat, verum etiam illorum exemplo indevotos ad ſui devotionem inducat. Hinc eſt, quod attendentes nobilitatem eccleſiæ Toletanæ, intuitu ſpiritualis devotionis, quam ad apoſtolicam ſedem habere dignoſcitur; volentes facere gratiam ſpecialem in Hiſpalenſi metropoli, ac ejus provincia: eidem eccleſiæ præſentis ſcripti privilegio jus concedimus primatiæ: ſtatuentes, ut cum præfata metropolis ad Chriſtianorum manus Deo favente redierit, tu frater archiepiſcope, ac ſucceſſores tui, ea quæ ſpectant ad primatis officium, exerceatis libere C in eadem. Adjicimus tamen ex conceſſione hujuſmodi, quam motu proprio fecimus tibi vel ipſi eccleſiæ Toletanæ nullum omnino præjudicium generetur. Decernimus igitur, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis & conſtitutionis infringere, vel ei &c. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſæculariſve perſona hanc noſtræ conceſſionis & conſtitutionis paginam ſciens, contra eam, &c.

Datum Lateran. per manum Ranerii ſanctæ Romanæ eccleſiæ vicecancellarii, Kal. Februarii, Indictione VI. Incarnationis Dominicæ anno MCCXVIII. pontificatus vero domini Honorii papæ III. anno II.

D ☞ HONORII PAPÆ III. AD PRÆLATOS HIBERNIÆ.

Arguit eos quod pullulantem in ſubditis hæreſim tolerarent.

HOnorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus archiepiſcopis & epiſcopis & dilectis filiis ceteris eccleſiarum prælatis & capitulis perHiberniam conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Martene Anecdot. to. v. pag. 875.

Expectavimus hactenus, expectantes ſi monitis & ſtatutis concilii generalis, exculta Domini Sabaoth vinea floruiſſet, ſi Aaron virga turgentibos gemmis erupiſſet in flores, & dilatatis E foliis amygdala produxiſſet, ſi geminaſſent mala punica, & ficus produceret groſſos ſuos: quia ficus præcoquas anima ſponſi deſiderat, & ſponſa diligit botros cypri. Sed ecce dolentes dicimus! ante meſſem ſeges effloruit, & vinea fere tota & ficus ac virga magis aruit, & vindemiator manum ad catcallum non revocat: ſed ſic ſemper vindemiat, quod poſt vindemiatores racemos aliquos colligere vix valemus. Nam unuſquiſque fere in viam ſuam abiit, & ad ſuam negotiationem revolat a regiis nuntiis damnabiliter ſe excuſans. Jam quidam miniſtri altaris ſicut jumenta non ſolum in ſtercore computre-

putrescunt, sed peccatum suum velut Sodoma prædicant nec abscondunt, facti ruina & laqueus peccatorum. Quidam etiam Ecclesiarum Prælati, qui gladios ancipites in manibus acceperunt ad faciendam vindictam & increpationes in populis, errantes non corrigunt, membra putrida non excidunt, a caulis oves contagiosas & morbidas non excludunt, vulnus livorem & plagam tumentem non ligant, nec curant, neque fovent oleo vel emplastro: propter quod quia cicatrix populi non obducitur, in Galaad non censetur esse medicus vel resina. Proinde in consilium subditorum venire anima prælatorum convincitur, dum iidem proximorum vitiis non resistunt, sicque manus mulierum misericordium parvulos suos coquunt. Hi etiam bona sibi commissa dissipant & consumunt, dispergunt sanctuarii lapides in capite omnium platearum, indignos promovent, pernitiosis stipendia ecclesiastica largiuntur, in suis ecclesiis conventicula de sanguinibus congregantes. Tales utique non attendunt quod Eli filios suos palpans de sella retrorsum cecidit, & principes populorum, quia non cohibebant Hebræos initiantes Beelphegor, & cum Madianitis in eorum oculis coeuntes, præcepto Domini suspensi sunt in patibulo contra solem. Quia cum de manibus Prælatorum negligentium sanguis requiratur pereuntium subditorum, dum fortioribus instat fortior cruciatus, fit durum judicium eis qui præsunt. Claustrales quamplurimi qui fregerunt jugum, ruperunt vincula, quinetiam sicut stercus terræ jam contemptibiles sunt effecti, se non corrigunt, subditos non castigant, capitula juxta concilii generalis statutum non celebrant, ne in lucem prodeant opera tenebrarum & a lumine arguantur. Propter hæc siquidem hæreses invalescunt, quia cum perpauci hodie murus æneus vel columna ferrea sint prælati, vix est qui se opponat murum pro domo Domini ascendentibus ex adverso: eo quod conscientia remordente, dum canes muti projectum in terra ramunculum in os habent, & sint quasi baculus arundineus jam confractus, nec latratu nec baculo arceant lupos dilacerantes ecclesiam, & in ipsam ululatus validos emittentes. Cum igitur non possimus dissimulare de cetero vel conniventibus oculis pertransire tantum cleri contagium & populi christiani discrimen, quod procedit & proficit ex negligentia prælatorum evacuantium per incuriam & torporem sanctiones canonicas, & statuta salubria concilii generalis, increpationis securim comminantem excidium nunc radicibus infructuosæ arboris applicamus, confossæ ficulneæ cophinum stercoris apponentes antequam maledictionis gladio feriatur, & areat, si fructum non fecerit in futurum, quem jam diutius expectat. Quocirca universitati vestræ per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatenus præteritam negligentiam novo studio redimentes, per sollicitudinem geminatam sic præfati statuta concilii, & illa præsertim quæ salutem respiciunt animarum, deinceps conservetis, & faciatis a vestris subditis inviolabiliter observari, quod possitis exinde laudem consequi, & æterna præmia promereri, nec quemquam vestrum pœnam oporteat formidare, ad quam ex nunc potenter accingimur, contra desides & remissos. Invigiletis autem propensius ad hæreticam pravitatem e vestis finibus, si forsan irrepserit, penitus extirpandam, quia serpit ut cancer, capita ut hydra multiplicat, & ut draco stellas de cælo detrahit, & mulieri tendit insidias, cupiens filium quem concepit devorare. Ponat etiam unusquisque gladium super femur per medium castrorum transiens de porta in portam, nec parcat fratri, proximo vel amico, qui statutis concilii vilipensis morum vel vitæ abjicit honestatem, vel non observat in tonsura, vestibus & aliis modestiam clericalem. Præcaventes sollicite, ne beneficia conferatis indignis, nec quemquam permittatis habere plures personatus, seu parochiales ecclesias habitas post concilium generale quibus cura sit animarum annexa, nisi forsan super hoc habeat indulgentiam sedis apostolicæ specialem. Abbates vero Nigri ordinis celebrare hoc anno provincialia concilia non omittant, prout existit in præscripto concilio stabilitum, & ut bonorum studium commendare possimus, & punire negligentiam perversorum, super hoc ab illis certiorari volumus & mandamus. Sane cum olim vas aureum manna plenum Christi corpus deitatem continens præfigurans, in arca fœderis auro tecta infra sancta Sanctorum fuerit collocatum ut munde in loco venerabili servaretur, dolemus plurimum & tristamur, quod in provinciis Sacerdotes sanctiones canonicas, immo divinum judicium contemnentes, sanctam Eucharistiam incaute custodiunt, & immunde ac indevote contrectant, quasi nec creatorem timeant vel recreatorem diligant, aut judicem omnium expavescant; quamquam Apostolus terribiliter comminetur deteriora illum mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, vel Sanguinem testamenti pollutum duxerit, aut Spiritui gratiæ contumeliam fecerit, quam transgressores legis Mosaicæ, quī mortis sententia plectebantur. Ne igitur de cetero propter incuriam Sacerdotum in indevotos divina indignatio gravius exardescat, districte præcipiendo mandamus, quatenus a Sacerdotibus Eucharistia in loco singulari, mundo etiam & signato semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, quilibet reverenter inclinet, idem faciens cum ipsam portat presbyter ad infirmum, quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat & referat manifeste & honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore, semper tamen lumine procedente, cum sit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Prælati autem hujus mandati graviter punire non differant transgressores, si & ipsi divinam & nostram volunt effuggere ultionem. Attendat igitur unusquisque ut sic mandatum nostrum juxta susceptum officium exequatur, quod nemo coronam ejus accipiat, vel de suo loco ejus candelabrum amoveri contingat, sed potius coronari gloria & honore. Datum Viterbii XIII. Kal. Dec. Pontificatus nostri anno IV.

ANNO CHRISTI 1216.

ANNO CHRIST. 1216.

ANNO CHRISTI 1216.

ANNO CHRISTI 1216.

CONSTITUTIONES FACTÆ

IN ECCLESIA CATHEDRALI S. PETRI ET PAULI NOVÆ VILLÆ

Juxta Athrumiam, per Simonem, Dei gratia episcopum Midensem, in synodo ibidem tenta

ANNO MDCCVI.

Ex MS. penes Joh. episc. Klogherensem.

n. 1216. fert Wilkins onc. Brit. 1. p. 546. & Mansi om. II. pag. 6.

CUm dominus Johannes Paparo, presbyter cardinalis tituli S. Laurentii in Damaso, summi pontificis & domini nostri Eugenii III. legatus in Hibernia, in Synodo generali tenta apud Kenanas in Midia, anno gratiæ MCLII. inter alias salubres constitutiones tunc & ibidem factas, ordinaverit, ut decedentibus chorepiscopis, & exiliorum sedium episcopis in Hibernia, in eorum locum eligerentur, & succederent archipresbyteri a diœcesanis constituendi, qui cleri & plebis solicitudinem gerant infra suos limites, & ut eorum sedes in totidem capita decanatuum ruralium erigerentus; idcirco nos episcopus antedictus ejus ordinationi morem gerentes, statuimus & ordinamus, prout sequitur.

I.

In primis ut in ecclesiis Aehrumensi, Kenanusensi, Slanensi, Skrynensi, Donnaclsacheling, olim sedibus episcopalibus in Midia, nunc vero capitibus ruralium decanatuum, archipresbyteri da futuro instituendi, non solum perpetuam & personalem residentiam faciant in iisdem ecclesiis; verum etiam cleri & populi infra limites eorum decanatuum solicitudinem gerant.

II.

Ut nullus in archipresbyterum ordinetur, nisi qui presbyter sit, sub pœna amotionis a suo officio.

III.

Item quod vacante per mortem, aut alio quovis modo archipresbyteratos officio, eligendus est per nos, aut successores nostros successor, quia jurisdictionem suam a nobis haurit.

IV.

Item, ut archipresbyteri quotannis, & sæpius, si opus fuerit, personaliter visitent statum & conditionem omnium ecclesiarum infra suos decanatus; &, si qua ecclesia reparatione indigeat, hortentur gregem dominicum ad earum reparationem, actaque visitationis ad nos in proxima synodo transmitti curent. Videant etiam an domus pastorum & capellanorum sint sartæ tectæ; corruptelas morum in populo reformare studeant, & si quas abstergere nequeant, ad synodum diœcesanam referant, ut de iis emendandis cum consilio cleri deliberari possit.

V.

Item, ut procurent fidele transcriptum ad nos in synodo transmitti de statu & conditione librorum, vasorum, vestimentorum, & aliorum ornamentorum & supellectilium in ecclesiis infra suos decanatus, ut de iis reficiendis, quoties expedit, statuamus.

VI.

Curent insuper pœnitentias canonicas, a nobis vel officialibus nostris impositas delinquentibus, debite, & ea, qua decet, solemnitate peragi, & perimpleri in ecclesiis infra suos limites, quibus ipsi cum presbyteris parochialibus interfint, tanquam testes, ut qua humilitate & devotione pœnitentiæ laboribus defuncti sunt, testificare possint.

VII.

Item, ut in admissione ad officium, juramentum præstent de fideli executione sui officii. Item de inquirendo & præsentando nobis & officialibus nostris nomina & cognomina omnium & singulorum infra suos decanatus, qui publice & notorie defamati aut vehementer suspecti sunt de aliquo crimine aut infamia, per auctoritatem nostram puniendi & corrigendi.

VIII.

Item, ut capitula ruralia diligenter conservari faciant per se, aut per suos nuncios, in præcipuis locis decanatuum, de tribus septimanis in tres tenenda, & aliquando extraordinarie ad voluntatem nostram, si nobis visum fuerit aliquid in istis conventibus cum clero communicare.

IX.

In hisce capitulis ipsi præsint & moderentur tractatus cleri de communibus negotiis decanatuum; in iisdem etiam faciant inquisitiones fieri de beneficiis vacantibus & de intrusis vi laica in beneficia. Curent insuper transcriptum fieri statutorum provincialium & diœcesanorum, eaque in singulis capitulis post proximas synodos recitari faciant & exponi clero infra suos limites, ne quis peccet in eadem per aliquem prætextum ignorantiæ; admoneant etiam curatores animarum, ut populo infra suas parochias publicari faciant, & exponi eas constitutiones, quæ ad plebem spectant & pertinent.

X.

Prohibemus archipresbyteris probationem testamentorum, tractationem causarum matrimonialium, causas simoniæ, & omnes causas criminales, quæ deprivationem cleri, & amissionem beneficiorum exigunt

XI.

Præterea decanis ruralibus districtius inhibemus,

mus, ne in ſuos ſubjectos exactiones vel tallias per ſe vel per ſuos exercere præſumat.

ANNO CHRISTI 1216.

XII.

Quod ſi in præmiſſis negligentes aut remiſſi A aut inobedientes fuerint, & de hoc conſtare poterit per teſtes fide dignos, a nobis aut ſucceſſoribus noſtris ab officio ſuo ſuſpendantur, donec mores emendaverint.

ANNO CHRISTI 1216.

CONCILIUM SALISBURGENSE

Ab Eberhardo Archiepiscopo celebratum.

Ex Hanſizii Germania ſacra tom. 2. p. 382.

SYnodum Epiſcoporum in ſua metropoli collegit Eberhardus Archiep. Salisburgenſis, ubi de placitis Concilii Romani nuper habiti deliberatio ſuſcepta: de ſubſidio pro defendenda Palæſtina, de quo Romæ decretum fuerat, uti ſacer ordo de ſuis proventibus viceſimam in triennium conferret. Honorius in Chronico ad an. 1216. ita ſcribit: *Concilium provinciale a domino Eberhardo Salzburch celebratur: cui interfuerunt Patavienſis, Friſingenſis, Gurcenſis, Chymenſis Epiſcopi. Ratiſponenſis vero propter ſe-* B *ditionem ſuæ civitatis intereſſe non poterat: ſed Præpoſitum, Decanum, ſcholaſticum majoris Eccleſiæ pro ſe miſit. In quo Concilio Prælati monaſteriorum totius provinciæ contumaciter abſentes a domino Metropolitano ſunt excommunicati: quam ſententiam D. Honorius P. III. confirmavit.* Ita ibi. Honorius die 15. Kal. Auguſti anni 1216. Pontificatum Romanum ingreſſus pro Innocentio recens demortuo: quod argumento eſt, Synodum Salzburgenſem ſub id tempus inſtitutam eſſe.

JO. DOMINICI MANSI

In Constitutiones Ricardi Episcopi Sarum Animadversio.

AViris doctis dudum animadverſum eſt in Conſtitutiones Sarum totas refuſas eſſe Conſtitutiones Richardi Epiſcopi Dunelmenſis, non ſenſu tantummodo ſed verbis iiſdem repetitis. Ea perſuaſus opinione Coſſartius ſupervacaneum duxit Dunelmenſe Concilium, in quo Conſtitutiones ille Epiſcopi Dunelmenſis receptæ ſunt, in Colletione Conciliorum inferre, ſatis habens Lectores de re tota brevi adnotatione feciſſe certiores. Nec ſane ille falſus eſt, nam ego inſtituta inter utraſque, prorſus collatione, ambas inter ſe congruere comperi; non tamen in omnibus conveniunt, cum paucula nonnulla repererim in Dunelmenſi, quæ in Conſtitutionibus Sarum reſecta ſint. Quod cum animadverterim conſilium incundum mihi eſſe arbitratus ſum ne his additionibus Lectores careant, & moleſta repetitio evitaretur; id vero ea ratione præſtiti, ut textu Dunelmenſium uterer ad emendandas Conſtitutiones Sarum mendis ſcatentes. Additiones vero in infimam pagellæ oram rejicerem.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

CONSTITUTIONES RICARDI POORE,

Sarum episcopi, circa annum Domini MCCXVII.

Ex Tom. II. Concil. Britanniæ Henr. Spelmanni pag. 137.

TITULI CAPITUM.

C

1. *Ut ſancti ſint miniſtri eccleſiæ. Item qui ſuſpenſi.*
2. *De irregularitatibus de quibus epiſcopus poteſt diſpenſare.*
3. *Qualiter archidiaconi inſtruere debent ſacerdotes in fide, & in articulis fidei.*
4. *Capitulum continens expoſitionem catholicæ* D *fidei.*
5. *De munditia ſacerdotum & clericorum.*
6. *De focariis amovendis.*
7. *De pœna archidiaconorum, officialium, decanorum negligentium.*
8. *De pœna & ſatisfactione focariarum ſacerdotum.*
9. *De pœna ejus qui pollucrit filiam ſpiritua-* E *lem.*
10. *De ſuperbia vitanda, in geſtu, habitu, & verbis, & indumentis clericorum.*
11. *De bono pacis.*
12. *De hoſpitalitate ſervanda.*
13. *De numero ſacramentorum*
14. *Ne laici laudabiles conſuetudines frangant.*
15. *Ne Miſſæ venales ſint, nec onerent ſe annualibus vel triennalibus ſacerdotes.*
16. *De baptiſmo & ejus effectu.*
17. *Fontes ſub ſera claudantur.*
18. *De baptiſterio.*
19. *De forma baptizandi.*
20. *Quod chriſmales niſi in uſus ornamentorum eccleſiæ non convertantur.*
21. *De pueris cuſtodiendis,*
22. *De inquiſitione patris pueri.*
23. *Quod pater debeat admitti ad levandum puerum.*
24. *De ſacramento Confirmationis.*
25. *Ubi debeant audiri confeſſiones mulierum.*
26. *Qualiter admittendæ ſunt purgationes defamatorum,*
27. *Qualiter ſe debeat gerere ſacerdos in confeſſione audienda.*
28. *De majoribus peccatis.*
29. *Ne ſacerdos revelet confeſſionem.*
30. *Ne pœnitentia injungatur ſine reſtitutione.*
31. *De decimis dandis*

32. *De*

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

32. *De pœna communicantium cum excommunicatis.*
33. *De ſolemni excommunicatione.*
34. *De ſacramento Euchariſtiæ.*
35. *De effectu Euchariſtiæ.*
36. *De canone Miſſæ.*
37. *Quod ſingulis diebus dicatur pro defunctis, placebo Domino.*
38. *Ne ſacerdos oſculetur hoſtiam.*
39. *Ne Euchariſtia detur ſecretius.*
40. *De ornamentis eccleſiæ.*
41. *Ne bona eccleſiæ alienentur niſi in caſibus conceſſis.*
42. *De defectibus ſupplendis de bonis defuncti, de pœna archidiaconi in hoc negligentis.*
43. *De eodem.*
44. *De eccleſiis ad firmam tradendis.*
45. *Ne ulli religioſi aliquem habeant ingreſſum in poſſeſſionibus eccleſiæ, ſine conſenſu epiſcopi.*
46. *Ne penſio in eccleſiis detur alicui, ſine aſſenſu noſtro.*
47. *De capellanis extraneæ ordinationis.*
48. *Ne amoveantur idonei ſacerdotes.*
49. *De pœna incontinentium.*
50. *Ne prædicatores admittantur ſine litteris epiſcopi.*
51. *De pœna eorum qui aliquid dant vel accipiunt pro ſpiritualibus.*
52. *Ne incluſi alios de nocte in domo ſua recipiant.*
53. *De exceſſibus in præbendis corrigendis.*
54. *De matrimonio contrahendo.*
55. *De reverentia matrimonii.*
56. *De forma contrahendi matrimonia.*
57. *De clandeſtinis matrimoniis.*
58. *De ſacrilegiis & maleficiis in nuptiis.*
59. *De modo prohibito in affinitate carnali, vel ſpirituali.*
60. *Ne quis ſuper dubio caſu cauſam matrimonii definiat.*
61. *De iis qui per adulterium polluuntur.*
62. *Quod prægnantes ſibi provideant cum tempus partus appropinquat.*
63. *Ne conjugati viri tranſeant ad religionem inconſulto epiſcopo.*
64. *Quod de cetero in quinto gradu conſanguinitatis liceat contrahere.*
65. *De denunciatione facienda, cum matrimonia in eccleſiis ſunt contrahenda.*
66. *De teſtibus recipiendis ad probandam conſanguinitatem.*
67. *De ſacramento extremæ unctionis.*
68. *De eodem.*
69. *De eodem.*
70. *De teſtamentis faciendis, & memoria fabricæ Sarum eccleſiæ.*
71. *Ne perſonæ eccleſiæ ædificent in feudo laicali.*
72. *Ut primo a medicis moneantur ægri ad ea quæ ſunt animæ.*
73. *De motibus ſacerdotum propriis refrænandis.*
74. *De eodem.*
75. *De reditu ad religionem.*
76. *De reverentia.*
77. *De procurationibus archidiaconorum.*
78. *De prædicatoribus epiſcopi recipiendis.*
79. *De beneficiis magiſtris ſcholarum providendis.*
80. *De receptione ſ..... beneficii.*
81. *De idoneis præſentandis ad vacanda beneficia.*
82. *Ne viri eccleſiaſtici fidelitatem laicis præſtent.*
83. *De eccleſiarum patronis.*
84. *De ſtipendiis ſacerdotum.*
85. *De vicariis faciendis.*
86. *Quod omnes clerici beneficiati habeant prædictas conſtitutiones.*
87. *De ſententia excommunicationis.*

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

CAPUT I. (a)

1. Ut ſancti ſint miniſtri eccleſiæ. Item, qui ſuſpenſi.

CUm nec rugam nec maculam admittat eccleſia glorioſa, non ſolum lavacro aquæ in verbo vitæ mundata, ſed etiam ſanguine agni incontaminati & immaculati Chriſti plenius abluta: non mediocriter gloriatur de miniſtrantium ſibi munditia & diſpenſatorum ſuorum induſtria. *Multis in locis deſcribit iſte Conſtitutiones Odonis Ep. Pariſienſis ſupra poſitas an. 1198. H.*

Quibus ſpecialiter præcipimus, quod in Levitico legitur: *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* A quibus cum præcipue ſanctitas exigatur, utpote de quorum converſatione mors & vita ſubditorum dependere dinoſcitur: primo miniſtris eccleſiæ, qui ad noſtram curam ſpecialiter pertinent, certa forma præſcribatur, per quam eccleſiaſtica ſacramenta ſic per eorum miniſteria rite tractentur, & recte diſpenſentur, ut & Deus placetur, & grex eis commiſſus ædificetur. *Levit. 11.*

Sed ne terræ ſentibus obſitæ, ſemen Dominicum inutiliter commendetur, & modicus vel nullus fructus expectetur: prius area Domini purgetur, mundetur, vepres ſuccidantur, & herbæ mortiferæ radicitus evellantur.

Imprimis in virtute Spiritus ſancti diſtricte præcipimus, ut omnis miniſter eccleſiæ, & præcipue ſacerdotes, diſcutiant diligenter & ſolicite, juxta teſtimonium conſcientiæ ſuæ, quales ad ordines ſuſceptos acceſſerunt, & quo fine. Generaliter omnes quos irregularitatem in ordinis ſuſceptione, vel ante, vel poſt ordinis ſuſceptionem, conſtat contraxiſſe, niſi cum eis diſpenſatum fuerit expreſſe ab eo qui cum eis diſpenſare potuerit, ab officii ſui executione ſuſpenſos denunciamus.

Ne autem ignorans ignoretur: irregulares, qui ſecundum canones ab ordinibus prohibentur, & illos qui cum diſpenſationis gratia admittuntur, ſeriatim duximus, & per ordinem ſpecificandos.

Homicidæ, advocati cauſa ſanguinis, executores ſervorum in publicis adminiſtrationibus, ſimoniaci, interventores ſimoniacarum pactionum, & qui labe illa infecti, ordines ſcienter ſuſceperunt. Qui ab hæreticis & ſchiſmaticis damnatis, vel nominatim excommunicatis, ſcienter ordines ſuſceperunt. Item bigami, corruptarum mariti, Deo ſacrarum virginum violatores. Item qui excommunicati, ordines ſcienter

(a) Dantur variantes & emendationes ex Conſtitutionibus Richardi de Mariſco Dunelmenſis epiſcopi, quæ hic ad verbum exſcriptæ ſunt, extantque in noviſſima Collectione Anglicana to. I. pag. 572.

ter ſuſceperunt, vel furtive, & qui in ſuſceptis ſcienter tales miniſtrare præſumpſerint. Item fortilegi, qui dæmonibus immolarunt: incendiarii eccleſiarum.

C. ANNO CHRISTI 1217.

Omnes tales, niſi noſtrum, vel ſuperioris ſuper hoc requiſiverint conſilium, vel requiſitum habuerint, ex tunc ab executione officii ſui ſe noverint ſuſpenſos.

II. *De irregularitatibus, de quibus epiſcopus poteſt diſpenſare.*

Qui vero non de legitimo matrimonio nati, & abſque epiſcoporum ſuorum diſpenſatione fuerint ordinati; & qui ſe noverint ſervorum filios, & præter conſcientiam illorum a quibus ſcilicet licentia requiri debuit, ordinatos, vel a non ſuis epiſcopis præter ſuorum licentiam prælatorum ad ordines promotos: quoniam cum talibus diſpenſare poſſumus, præcipimus, quod omnes tales ſub pœna ſuſpenſionis noſtrum ſuper hoc requirant conſilium.

Omnes autem dictos irregulares de cetero ordinandos præcipimus ante ſuſceptionem ordinum diligenter attendere, & humiliter diſpenſationis beneficium, ſi diſpenſabilis ſit irregularitas, poſtulare. Certum eſt enim, ſecundum ſanctorum traditiones, irregulares præſumptuoſe & periculoſe miniſtrare, cum quibus non eſt diſpenſatum.

Adjicimus autem, diſtricte præcipiendo, ut omnes, qui in conſcientia mortalis peccati prius perpetrati, vel propter quæſtum temporalem tantum, ordines ſuſceperint, officium ſuum non exequantur, antequam ſacerdoti confiteantur.

III. *Qualiter archidiaconi inſtruere debent ſacerdotes in fide, & in articulis fidei.*

Cum per miniſterium noſtrum eccleſiaſtica ſacramenta debeant tractari & diſpenſari: neceſſaria eſt vobis, filii cariſſimi, fidei catholicæ agnitio & poſſeſſio, quia *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*. Et ſicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt. Propterea vobis præcipimus, pro bene vivendo, fidem rectam teneatis, parochianos veſtros in articulis fidei, ſine qua non eſt ſalus, ſæpius inſtruentes. Quod ut melius & expeditius fiat a vobis, diſtricte præcipimus & injungimus archidiaconis, quod in capitulis ſuis expoſitionem in generali concilio promulgatam ſane, & ſimplicibus verbis ſacerdotibus exponant: & ſacerdotes, prout Deus eis inſpiraverit, parochianos ſuos inſtruant, & eis illam expoſitionem frequenter domeſtico idiomate ſane inculcent, quæ talis eſt.

Heb. 11.

IV. *Capitulum continens expoſitionem catholicæ fidei.*

Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod unus eſt ſolus Deus verus, omnipotens, æternus, immenſus & incommutabilis, incomprehenſibilis & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: tres quidem perſonæ, ſed una eſſentia, ſubſtantia, natura, ſimplex omnino. (a)

Exhortentur ſæpius ſacerdotes parochianos ſuos ad dicendum ſymbolum, & Dominicam, prout in capitulo concilii continentur, orationem, & ſalutationem S. Mariæ: pueros frequenter quoque convocent, & unum vel duos inſtruant, qui alios inſtruant in prædictis.

C. ANNO CHRISTI 1217.

Et quia parentes circa hujuſmodi ſunt periculoſe negligentes: moneant ſæpius, ut pueros & familiam ſuam, prout Deus eis inſpiraverit, inſtruant in prædictis, vel inſtrui faciant.

V. *De munditia ſacerdotum & clericorum.*

Cum de converſatione ſacerdotum mors & vita dependeant ſubditorum, & cum corpora miniſtrorum Chriſti, ſint vel eſſe debeant templum Spiritus ſancti: quicumque templum Dei violaverint, diſperdat eos Deus. Ne ſacerdotes tollentes membra Chriſti, faciant membra meretricis: diſtricte præcipimus, quod omnes eccleſiæ miniſtri, in ſacris ordinibus conſtituti, ſive ſint beneficiati, ſive non, honeſte & caſte vivant, ab omni fornicatione & immunditia ſe abſtineant, prout ad ſacrum eorum miniſterium dinoſcitur pertinere.

VI. *De focariis amovendis.*

Sacerdotibus vero præcipue & ſpecialiter, in virtute Spiritus ſancti, & ſub periculo officii & beneficii, diſtricte præcipimus, ut continenter & honeſte vivant, concubinas ſuas a domibus ſuis procul exepllant, & nullam familiaritatem cum eis de cetero habeant, nec in propriis domibus, nec in alienis: niſi velint ſimul beneficiis & officiis contra hoc agendo privari.

VII. *De pœna archidiaconorum, officialium, decanorum negligentium.*

Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, in generali concilio ſtatutum eſt, quod clerici, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti, qui deprehenſi fuerunt incontinentiæ vitio laborare, & qui pro hac cauſa ſuſpenſi, officium ſuum exequi præſumpſerint, non ſolum eccleſiaſticis beneficiis ſpolientur, verum etiam, pro hac duplici culpa perpetuo deponantur: ut quos Divinus timor non revocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat a peccato. Prælati, quoque qui tales iniquitatibus præſumunt ſuſtinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari ſubjaceant ultioni. Unde oportet vos omnes, archidiaconi, officiales, & decani, tanto vigilantius ſuper hoc vigilare, quanto negligentibus majus periculum imminere dinoſcitur.

Concil. Lateran. IV. c. 14.

VIII. *De pœna & ſatisfactione focariarum ſacerdotum.*

Concubinæ ſacerdotum frequenter moneantur ab archidiaconis, & præcipue a ſacerdotibus, in quorum parochia morantur, vel ut contrahant, vel ut clauſtrum ingrediantur, vel ſicut publice peccaverunt, publicam agant pœnitentiam. Qui autem contra hanc monitionem ſalubrem, obtentu pecuniæ, vel familiaritatis, negligens inventus fuerit, pœnæ ſupradictæ ſubja-

(a) *Ad.* prout in capitulo concilii continentur. *Hæ, & quæ ſubinde afferentur additiones proprie forte pertinent ad Dunelmenſes Conſtitutiones & in his Sarenſibus reſectæ ſunt; quæcunque tamen hæc additiæ, quæ hic deeſt, ſuppletur inferius.*

jacebit. Quod si ad nullum istorum induci possint per monitionem: interdictis eis, primo pacis osculo, & pane benedicto, in ecclesia, si perseveraverint in obstinacia, & ipsæ & communicantes cum eis excommunicentur, sæculari justitiæ tradendæ, si nec sic resipuerint.

ANNUM CHRISTI 1217.

IX. *De pœna ejus qui polluerit filiam spiritualem.*

Et cum peccans sacerdos peccare faciat populum Dei: maxime a filia sua spirituali & pœnitentiali se abstineat, & ab omnibus quibus dispensaverit ecclesiastica sacramenta: sciens quod in detestationem tanti peccati, secundum canones & sanctorum patrum statuta, quindecim anni debentur, & postea detrusio in monasterio.

X. *De superbia vitanda, in gestu, habitu, & verbis, & indumentis clericorum.*

Eccli. 10. Quia *initium omnis peccati est superbia*, superbiam in gestu, habitu, & verbis prohibemus: præcipientes sub pœna suspensionis, ut sacerdotes & clerici quilibet, habitum habeant suo ordini competentem: sacerdotes clausa desuper deferant indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Cappas manicatas ad divinum suum officium intra ecclesiam non gerant: sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio vel dignitatibus constituti, nisi justi timoris causa exegerit habitum transformari. Nec manicis aut sotularibus consutitiis, seu rostratis sellis, frænis, pectoralibus, aut calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus aliquo modo utantur. Coronam & tonsuram habeant congruentem, officia vel commercia sæcularia non exerceant, maxime inhonesta. Mimis, joculatoribus, & histrionibus omnino non intendant: tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constricti. Ad aleas vel ad taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis interfint: & se in ecclesiasticis officiis & aliis bonis studiis diligenter exerceant.

XI. *De bono pacis.* (*a*)

Nullus clericorum sæcularem administrationem exerceat, ex quacumque oporteat laicæ personæ actus sui reddere rationem. Antequam rationem administrationis suæ reddiderit, ad beneficia ecclesiastica non admittatur, quibus annexa est cura animarum. Nec advocati sint clerici, vel sacerdotes in foro sæculari, nisi vel proprias causas, vel miserabilium personarum prosequantur.

Magna vobis, fratres carissimi, injuncta est necessitas pacis observandæ, cum Deus ipse pacis sit auctor & amator, quia non solum cœlestia & terrestria, sed etiam terrestria ad invicem voluit pacificare. Et cum non nisi per pacem temporis, & pacem pectoris, ad pacem perveniatur æternitatis: monemus vos, & districte præcipimus, quatenus pacem, quantum in vobis est, cum omnibus habentes, parochianos vestros moneatis, ut in unitate fidei & pacis vinculo, unum corpus sint in Christo. Inimicitias, si exortæ fuerint in parochia vestra, diligenter sedantes, amicitias copulantes, discordantes ad concordiam revocantes, quantum in vobis est non permittentes, quod sol occidat super iracundiam parochianorum vestrorum.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

Illum abusum clericis penitus interdicimus, quando ad potus æquales sumendos se obligant potatores; & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Unde interdicimus, quod nullus alium cogat ad bibendum. Si quis autem super hoc culpabilem se exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit competenter, a beneficio & officio secundum statuta concilii suspendatur.

Bannum quoque scotallorum per sacerdotem (*b*) fieri prohibemus. Quod si sacerdos vel clericus hoc fecerit, vel scotallis interfuerit, canonice punietur.

XII. *De hospitalitate servanda.*

Et cum non sufficiat declinare a malo, nisi faciamus bonum: præcipimus, quod sacerdotes, & beneficiati, secundum redditus & facultates suas, sint hospitales, & erga pauperes non avari. Monachis autem & (*c*) fratribus tanto districtius id injungimus, quanto ad hoc ipsum constat ipsos arctius aliis multiplici ratione obligari. Qui vero patrimonio crucifixi abutuntur, vel luxuri se vivendo, vel hospitalitatis bonum non sectando: cum eorum habuerimus notitiam, eos canonice puniemus.

XIII. *De numero sacramentorum.*

Cum in dispensatione sacramentorum vestrum consistat ministerium: ut sacramenta a vobis rite tractentur, singula per ordinem persequemur. Sunt autem septem sacramenta, quorum quinque omnibus fidelibus communia sunt & necessaria.

Primum est baptisma, quod est janua omnium sacramentorum, & prima tabula post naufragium, sine quo non est salus: & est sacramentum ingredientium, & sanctificans, ingredientes a peccato originali emundans.

Secundum est impositio manus, quæ fit ab episcopo, quæ confirmatio dicitur; quæ ingressos jam in mundum & sanctificatos per baptismum armat & roborat contra diabolum, & est sacramentum pugnantium.

Tertium sacramentum est pœnitentia, quæ ingressos in mundum & lapsos per peccatum, relevat & reparat.

Quartum est perceptio corporis & sanguinis Christi: quod, sive eucharistia, sive viaticum vocetur, in Christo suos unit & incorporat.

Quintum est extrema unctio, sacramentum scilicet exeuntium, quod visioni Dei nos præparat.

Duo vero sequentia sunt, ordo & conjugium, nec omnium, licet quorumdam; nec per eorum virtutem peccata dimittuntur, sed in eorum altero, scilicet in conjugio, peccatum fornicationis vitatur; in altero, scilicet in ordine, quorumdam virtutes augentur.

Et quoniam quorumdam usque adeo invaluit cupiditas, quod sub pretium nituntur redigere inappretiabilem sacramentorum gratiam: volentes a ministris ecclesiæ cupiditatem, quæ est radix omnium malorum, extirpare, prohibemus di-

(*a*) *Hoc lemma transfertur ad paragraphum sequens*: Magna vobis &c.
(*b*) *Ad.* vel per alium in ecclesia fieri &c. (*c*) regularibus.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

districtius, ne sacramentorum, vel sacramentalium dispensatione, aliquid in pecunia exigatur sed gratis dent quod gratis acceperint.

Jubemus sub pœna suspensionis, ne sacerdos aliquid exigat pro exequiis mortuorum, vel benedictione nubentium, sive pro edictis faciendis, pro testimonio ferendo, sive pro matrimonio celebrando.

XIV. *Ne laici laudabiles consuetudines frangant.*

Et quoniam quidam laici laudabilem consuetudinem erga sanctam ecclesiam, pia devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere, sub prætextu catholicæ puritatis: sicut præcipimus pravas actiones super his non fieri; ita pias & laudabiles consuetudines præcipimus observari. Et qui malitiose laudabilem consuetudinem nituntur mutare, per vos, cognita veritate, compescantur, sicut in concilio statutum est: & quod pro altaragio corpus sepelire non differatur.

XV. *Ne Missæ venales sint, nec onerent se annualibus vel triennalibus sacerdotes.*

Præterea venalitatem Missarum districte inhibentes, præcipimus, ne pro annualibus vel tricennalibus Missarum faciendis, laici vel alii aliquid dare, vel legare in testamentis cogantur: & ne super his aliqua pactio vel actio nova, vel aliqua specie palliata, a sacerdotibus vel aliis fiat mediatoribus. Prohibemus etiam ne superflua multitudine talium annualium quandoque se onerent sacerdotes, ad quæ explenda honeste sufficere non possint, & propter quæ oportet certo pretio conductos habere sacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut se exonerent: quæ de cetero fieri, sub pœna suspensionis prohibemus. Quidam manifestos usuratios, & alios nominatim excommunicatos vel interdictos, alienos etiam parochianos, contemptis propriis sacerdotibus, & in eorum præjudicium, ad sepulturam, & ad communionem eucharistiæ, & præcipue in solemnibus diebus, & confessionem vel alia sacramenta, irrequisita prælati sui licentia, recipere præsumunt: quod de cetero prohibemus fieri. Et si ab aliquo attentatum fuerit, ad damna resarcienda illi ecclesiæ cui injuriatum fuerit, compellantur.

XVI. *De baptismo & ejus effectu.*

Cum baptismus janua sit omnium sacramentorum, & prima tabula post naufragium: quam sit necessarium, patet ex verbis Domini, dicentis: *Joan. 3.* *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non introibit in regnum cœlorum.* Ab hac generalitate, nec ætas nec sexus excluditur. Et ita apparet, quod baptismus generalior est & utilior quam circumcisio, cujus loco successit, cum tam viri quam fœminæ baptizentur: tantum autem viri olim circumcidebantur. Quod autem efficacior sit & utilior nunc baptismus, quam olim circumcisio, apparet. Nam de efficacia circumcisionis dicitur: *Gen. 7.* *Anima, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo.* Ecce dicitur quod anima peribit incircumcisa, sed non dicitur, quod salvabitur propter circumcisionem. Sic damnationis vitatur periculum, sed non pervenitur ad regnum cœlorum.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

De virtute vero & efficacia baptismi dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non &c.* quasi diceret: qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, intrabit in regnum cœlorum: quod usque ad mortem Christi fuit hominibus clausum. Sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati, culpa remittitur, periculum vitatur, ad regnum cœlorum pervenitur, cujus januam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reseravit. Absit autem quod universi parvuli pereant, quorum quotidie tanta moritur multitudo: quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuravit ad salutem: qui, cum multitudinem peccatorum non habeant, peccato originali, quo tenentur, per virtutem baptismi sui mundantur. *Joan. 3.*

Duplex vero est peccatum: originale quod absque consensu contrahitur, & actuale quod committitut ex consensu. Originale, quia non cum consensu contrahitur, per vim remittitur sacramenti. Actuale vero, quod cum consensu contrahitur, sine consensu minime relaxatur. Sed videri posset alicui, quod tantum duo sufficiant ad salutem, videlicet fides & baptismus: & quod sine his non sit salus. Nam dicitur: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Ecce duo, fides, & baptismus, necessaria ad salutem: & subjungitur: *Qui vero non crediderit, condemnabitur.* Ecce, alterum eorum sufficit ad condemnationem. Sed fides in puero esse non videtur, & ita non salvabitur. Ad quod dicitur, quod in fide salvatur paternorum: quia sicut aliunde contrahitur originale peccatum, aliunde curatur. Vel potest sane dici, quod pueri * credent non propter usum fidei, sed propter habitum quem suscipiunt in baptismo. *Marc. 16* * *Forte, c dant. Ha*

Cum igitur tanta sit virtus & efficacia hujus sacramenti, & cum ab ipso Domino sit institutum, & ejus sanguine rubricatum: præcipimus, quod cum honore & reverentia magna celebretur hoc sacramentum, & magna cautela, maxime in distinctione verborum & in prolatione verborum, in quibus tota vis consistit sacramenti, & salus puerorum. Hæc autem est forma: *Ego baptizo te*, N. *in nomine patris, &c.* Et in Romano vel Gallico sub eadem forma doceat sacerdos (*a*) publice: laicos instruat baptizare in necessitate, patrem & matrem.

XVII. *Fontes sub sera claudantur.*

Pro baptismo nihil omnino exigatur: sed si quid offeratur, gratis accipiatur. Fontes sub sera claudantur & clausa teneantur propter sortilegia. Chrisma similiter & oleum sacrum sub clave custodiantur. Si vero is ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit: tribus mensibus ab officio suspendatur. Et si per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, graviori subjacebit ultioni.

XVIII. *De baptisterio.*

Baptisterium habeatur in qualibet ecclesia baptismali, lapideum, vel aliquod competens, quod de-

(*a*) Et in Romano vel Gallico sub eadem forma doceat Sacerdos frequenter laicos baptizare posse pueros in necessitate; immo patrem & matrem in necessitate sine præjudicio matrimonii.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

decenter cooperiatur, & reverenter conservetur, & in alios usus non convertatur. Aqua vero in qua puer fuerit baptizatus, ultra septem dies in baptisterio non servetur.

Si vero puer domi a laico fuerit, propter necessitatem, baptizatus: aqua, propter reverentiam baptismi, vel fundatur in ignem, vel ad ecclesiam in baptisterio deferatur: & vas illud comburatur, vel ad usus ecclesiæ deputetur.

Semper sacerdos interroget diligenter laicum, cum in necessitate baptizaverit puerum, quid dixerit? & quid fecerit? Et si invenerit laicum discrete & in forma ecclesiæ baptizasse sive (a) in Gallico, sive in Latino, approbetur.

XIX. *De forma baptizandi.*

Ad levandum puerum de fonte, tres ad plus recipiantur in baptismo maris, duo mares & una fœmina. Fœmina vero a duabus fœminis & uno mare suscipiatur. Quod amplius est, a malo est. At plures tamen, tanquam testes, si haberi possint, adhibeantur propter varios casus. De baptismate & pœnitentia, præcipimus quod diaconi pœnitentias dare vel baptizare non præsumant, nisi in his casibus, cum sacerdos non potest, vel absens est, vel indiscrete non vult, & mors imminet puero vel ægroto. Si vero puer baptizatur a laico præcedentia & subsequentia * in mersione expleantur a sacerdote.

Forte, immersionem. *Arduinus*.

XX. *Quod chrismales nisi in usus ornamentorum ecclesiæ non convertantur.*

Panni etiam chrismales non nisi in usus ornamentorum ecclesiæ convertantur. (b) Similiter alia ornamenta ecclesiæ quæ pontificalem accipiunt benedictionem, nullo modo in usus profanos deputentur. (c)

Si vero pueros cum sale vel sine sale expositos contingat inveniri, batizentur: ita tamen quod ante prolationem istorum verborum, Ego baptizo te, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, amen, quæ sola sunt de substantia baptismi, & sola debent cum intentione baptizandi proferri, hæc a baptizante verba prius dicantur, nominante baptizandum: Ego non intendo te rebaptizare; sed si tu non es baptizatus, ego baptizo te in nomine Patris, &c.

Eodem modo si mulier mortua fuerit in partu, & hoc bene constiterit; scindatur, si infans credatur vivere, ore tamen mulieris aperto. (d)

XXI. *De pueris custodiendis.*

Fœminæ moneantur, ut filios suos caute alant, & juxta se de nocte non collocent teneros, ne opprimantur: solos in domibus, si ignis fuerit, vel solos juxta aquas, sine custode non relinquant: & hoc eis omni die Dominica dicatur.

XXII. *De inquisitione patris pueri.*

C. ANNUM CHRISTI 1217.

Diligenter inquirat sacerdos cujus sit puer baptizandus, quis pater, quæ mater: ut sic cognoscat & puniat fornicatores, & cognoscat qui legitimi, qui non. (e)

XXIII. *Quod pater debeat admitti ad levandum puerum.*

Vidimus nuper puerum bis baptizatum propter hujusmodi omissionem. Et quoniam propter multas causas necesse est sacerdotem hujusmodi interrogationes facere: præcipimus hoc statutum diligenter observari.

XXIV. *De sacramento confirmationis.*

Cum sacramentum confirmationis ad robur detur parvulis, frequenter sacerdotes moneant populum ad confirmationem puerorum. Post baptismum enim suscipi debet sacramentum confirmationis, & publice proponatur in ecclesia. Quod si ultra (f) quinque annos ad plus puer fuerit per negligentiam & incuriam parentum non confirmatus: tam pater quam mater ab ingressu ecclesiæ tamdiu suspendantur, quousque puer confirmetur. Simili pœnæ subjacebit sacerdos, qui circa hoc negligens extiterit. Et si adultus, in quadragesima, vel in alio tempore ad confirmationem venerit, nondum confirmatus, quod diligenter inquirendus est: mittatur ad episcopum confirmandus.

In hoc sacramento contrahitur proximitas spiritualis, sicut in baptismo, inter illos qui suscipiunt pueros, & illos quorum sunt pueri, & inter pueros susceptos: & hoc laicis præcipimus frequenter inculcari, licet hoc a nobis eisdem dicatur in collatione hujus sacramenti.

Distinctum hoc capitulum esse deberet inscriptumque *de pœnitentia*; sed secuti sumus Anglican. exemplar.

Sacramentum autem pœnitentiæ quam sit necessarium probatur ex illo evangelii: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis peccata, retenta sunt.* Sed quia remissionem peccatorum consequimur per veram confessionem: præcipimus, sacrorum canonum statuta sequentes, ut sacerdos in pœnitentia danda diligenter attendat qualitatem personæ, & quantitatem delicti, tempus, locum, causam, & moram in peccato factam; devotionem animi pœnitentis, & signa contritionis. Mulieribus autem conjugatis talis injungatur pœnitentia, unde non reddantur suis maritis suspectæ de aliquo crimine occulto & enormi. Idem de viris uxoratis observetur, dummodo sufficienter puniatur delictum, & peccatum, & condigna sit satisfactio.

In confessionibus & prædicationibus, sæpius laicis inculcetur, & præcipue in majoribus solemnitatibus, quod omnis commixtio maris & fœminæ, nisi per matrimonium excusetur, est mortale peccatum. Et si in denunciatione hujus salubris doctrinæ sacerdos negligens inventus fuerit, tanquam fornicator vel consentiens fornicatoribus canonice puniatur.

XXV.

(a) seu in Anglico . . . approbet factum; sin autem baptizet puer: non intendo te rebaptizare: & si tu non es baptizatus ego baptizo te. (b) conv.rtantur, nec semel ad ecclesiam cum pueris delati aliis baptizandis prece vel pretio aliis tradantur. Similiter &c. (c) & archidiaconi in suis visitationibus hæc diligenter inquirant (d) ut puer in utero clausus possit aerem trahere. (e) & quoniam propter multas causas necesse Sacerdotem ei facere hujusmodi interrogationes præcipimus hoc statutum diligenter observari: puero autem numquam negetur baptismus. *De Sacramento confirmationis.* Cum Sacramentum &c. *reliqua intermedia desunt* (f) septem. *Manss.*

C. ANNUM CHRISTI 1217.

XXV. *Ubi debeant audiri confessiones mulierum.*

Confessiones mulierum audiantur extra velum, & in propatulo quantum ad visum, non quantum ad auditum. Moneantur etiam laici, qui statim in primo quadragesimæ confiteantur, & cito post lapsum, ne peccatum pondere suo trahat ad aliud. Item nullus sacerdos in nomine pœnitentiæ totalis vel partialis Missas præsumat injungere: consulere tamen potest, quotiens monendi sunt parochiani ad confessionem.

° *Forte*, ut statim. *Harduinus.*

Confessiones * tres in anno audiantur. Ter communicare moneantur; in Pascha, in Pentecoste, & in natali Domini. Prius tamen præparent se per aliquam abstinentiam de consilio sacerdotum faciendam.

" *Forte*, ter. *Harduinus.*

Quicumque autem semel in anno, ad minus, proprio non confessus fuerit sacerdoti, & ad minus ad pascha Eucharistiæ sacramentum non acceperit, nisi consilio sui sacerdotis duxerit abstinendum: & vivens, ab ingressu ecclesiæ arceatur; & mortuus, Christiana careat sepultura. Et hoc frequenter eis dicatur.

XXVI. *Qualiter admittendæ sunt purgationes defamatorum.*

Defamati fama publica vel verisimilibus indiciis, super crimine aliquo enormi, de quo convinci non possint, moneantur semel, secundo, ac tertio, ut confiteantur, & satisfaciant.

Qui vero incorrigibiles in negatione perstiterint, indicatur eis purgatio, quæ occasione pecuniæ oblatæ vel promissæ de die in diem nullatenus differatur: sed si parata fuerit, statim prima die recipiatur. Et numerus compurgatorum in canonibus constitutus si necesse foerit observetur. Archidiaconus vel officiarius ejus contra hoc veniens, ab officio suo se noverit suspendendum.

XXVII. *Qualiter se debeat gerere sacerdos in confessione audienda.*

In confessione habeat sacerdos vultum humilem, & oculos ad terram demissos, nec faciem respiciat confitentis, maxime mulieris: & patienter audiat quæ dixerit, & in spiritu lenitatis eum supportet. Et ei pro posse suo persuadeat pluribus modis, quod integre confiteatur: aliter enim non est vera confessio. Peccata inquirat sacerdos usitata, singulatim; inusitata non nisi a longe & per circumstantias: sic ut expertis non detur occasio delinquendi. Personarum nomina, cum quibus confitens peccavit, non inquirat sacerdos; sed per confessionem potest inquirere, utrum sit clericus, laicus, monachus, sacerdos, diaconus: & semper majoribus majora reservet.

XXVIII. *De majoribus peccatis.*

Sunt autem ista majora, homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, stupra virginum & monialium, & injectiones manuum in clericos, in parentes, vota fracta, & hujusmodi.

Sunt autem casus quibus nullus nisi solus papa potestatem habet absolvendi, vel ejus legatus: (*a*) videlicet, injectio manuum in clericos, vel quoscumque religiosos, incendia ecclesiarum. Absolutio nulli talium in articulo mortis est deneganda, saltem conditionalis: nihilominus talium rei, mittendi sunt ad episcopum, vel ad ejus pœnitentiarium.

Semper autem qui mittuntur, deferant secum litteras, continentes genus peccati & circumstantias sufficienter, vel ipse sacerdos cum eis veniat: alioquin non recipiantur. In dubiis semper confessor consulat episcopum, aut sapientes viros, quorum consilio certificatus, securius solvat vel liget.

XXIX. *Ne sacerdos revelet confessionem.*

Nullus ira, vel odio, vel metu ecclesiæ, & metu mortis, in aliquo audeat revelare confessionem, signo vel verbo, generaliter vel specialiter; ut dicendo, ego scio quales estis. sub periculo beneficii & ordinis. Et si convictus fuerit, absque misericordia degradabitur.

XXX. *Ne pœnitentia injungatur sine restitutione.*

In furto, rapina, usura, sine fraude caveant sacerdotes, ne injungant pœnitentias, videlicet Missarum, eleemosynarum pro talibus peccatis: sed injungant prius restitutionem: quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Audita confessione semper interroget confessor confitentem, si velit se abstinere ab omni peccato mortali. Aliter vero non absolvat eum, nec injungat ei pœnitentiam, unde confidat: sed moneat, quod interim faciat, quicquid boni poterit, ut Deus ejus cor illustret ad pœnitentiam, & consulat ne corpus Christi in tali statu recipiat.

Statuimus insuper, ut personæ, vicarii, & sacerdotes annui confiteantur illis, qui per singula capitula ad hoc auctoritate nostra fuerint deputati. Sint autem in quolibet capitulo duo * confessores, qui confessiones audiant sacerdotum & " clericorum, & aliorum frequenter. Si quæ vero dubia fuerint, quæ per eos expediri nequeant, vel si quis sacerdotum eis ob aliquam causam confiteri noluerit, ad pœnitentiarium episcopi principalem retrahatur. Si vero neutri eorum voluerit revelare peccatum, episcopo confiteatur, vel alicui auctoritate ejus. (*b*)

° *al.* duo minus.
" *al.* & alii rum clericorum frequenter.

Sint etiam in quolibet decanatu duo vel tres viri Deum præ oculis habentes, qui excessus publicos prælatorum, & aliorum clericorum, ad

(*a*) Videlicet, quod si convalescat apostol ico se respectui repræsentent, vel tali, qui cum eis possit dispensare. Absolutio &c. (*b*) ejus. Et quoniam refrigescente charitate multorum non solum usitata peccata multiplicantur, sed etiam nova & inaudita cogitantur & perpetrantur; ad suscipiendos & audiendos publice pœnitentes, in capite jejunii duo ad minus in ecclesia Dunelmensi constituantur confessores qui eis pœnitentiam debitam injungant. Sint etiam &c. *Manss.*

ad mandatum episcopi, vel ejus officialium, ipsis denuntient. (a) C. ANNUM CHRISTI 1217.

XXXI. *De decimis dandis.*

Decimas autem de omnibus quæ renovantur per annum, (b) & maxime consuetas decimas dandas decrevimus, & districte præcipimus: ita ut nec occasione mercedis servientium in autumno, vel messorum, ecclesiæ decima parte non frustrentur. Detentores autem decimarum consuetarum, si semel secundo, vel tertio commoniti, excessum suum non emendaverint, usque ad satisfactionem condignam, per censuram ecclesiasticam compellantur. Cum autem ii qui decimas detinuerint, vel surripuerint, ad pœnitentiam accesserint; non admittantur, nisi vel per se, vel per sufficientem procuratorem, in manu sacerdotis, illi cui decimæ debentur satisfaciant competenter. Inhibeantur frequenter, ne pignus retinere contendat quispiam, postquam de fructibus sortem perceperit, deductis expensis: quoniam usura est. Sacro approbante concilio prohibemus, ne quis aliquando excommunicationis sententiam, nisi competenti monitione præmissa, & præsentibus personis idoneis, per quos sufficienter, si necesse fuerit possit probari monitio, auctoritate propria promulgare præsumat. Quod si contra præsumpserit, etiamsi justa fuerit ex causa sententia ingressum ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum: alia nihilominus pœna mulctandus, prout visum fuerit expediri.

XXXII. *De pœna communicantium cum excommunicatis.*

Ne ecclesiasticæ sententiæ rigor vilescat, præcipimus, quod omnes qui scienter communicant nominatim & publice excommunicatis, tamdiu arceantur ab ingressu ecclesiæ, quamdiu talibus communicasse convinci poterunt, nisi citius resipiscant: salvo tenore canonis, Quadraginta: quæst. ult. Quoniam multos.

Testes autem qui scienter perjurant super sacrosancta evangelia, propter lucrum proprium vel damnum aliorum, per quorum testimonia, sicut frequenter contingit, aliquis amittit vitam, vel membrum, vel exhæreditatur, vel ecclesia suo jure fraudatur, ne absolvantur, nec eis pœnitentia, nisi a nobis vel pœnitentiario nostro, injungatur, nisi in mortis articulo: & tunc accepta cautione, quod ad nos accedent restituta eis sanitate, recepturi de perjurio condignam pœnitentiam. Idem præcipimus fieri de iis, (c) qui malitiose impediunt executionem rationabilium testamentorum.

XXXIII. *De solemni excommunicatione.*

Singulis autem annis in tribus solemnitatibus majoribus, solemniter excommunicandi denuncientur sortiarii, auxilium dæmonum quocumque modo invocantes, sacramentis & sacramentalibus abutentes, vel ad usus profanos ducentes, testes perjuri super sacrosanctum evangelium, incendiarii, raptores publici, malitiose impedientes executionem rationabilium testamentorum. C. ANNUM CHRISTI 1217.

XXXIV. *De sacramento Eucharistiæ.*

Sequitur de sacramento nostræ redemptionis, quod viaticum sive Eucharistia dicitur. Nam sicut solent homines peregre profecturi, amicos suos convocare, atque convivium lætitiæ eis præparare: sic Dominus noster Jesus Christus peregre proficiscens, id est, de mundo transiturus ad Patrem, discipulis suis convivium præparavit, corpore & sanguine suo veraciter eos reficiens sub speciebus panis & vini, transubstantiatis, pane in corpus, vino in sanguinem, potestate Divina. Et hoc utique sacramentum conficiendi potestatem recipit quilibet sacerdos, qui rite fuerit * ordinatus; seu claves ecclesiæ receperit, quas Dominus ipse concessit apostolis & eorum successoribus. Vos igitur sic sacrosanctæ mensæ communicare debetis, ut nil prorsus de veritate corporis Christi ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur; & frustra respondetur, Amen, a quibus de eo quod accipitur aliter sentitur.

* *Legendum* ordinarus secundum claves ecclesiæ, ut supra.

Instruere insuper debetis laicos quoties communicant, quod de veritate corporis & sanguinis Christi nullo modo dubitent. Nam procul dubio hoc accipiunt sub panis specie, quod pro nobis pependit in cruce; hoc accipiunt de calice, quod effusum est de Christi latere; hoc bibunt, ut dicit Augustinus, credentes, quod prius fuderunt sævientes.

XXXV. *De effectu Eucharistiæ.*

Vis autem, virtus, & effectus hujus sacramenti, ex verbis Domini evidenter exprimitur. *Hic panis quem ego dabo vobis, caro mea est*: &, *caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*: &, *si quis manducaverit carnem meam, & biberit meum sanguinem, vivet in æternum*. Verum cum alibi dicitur, *Qui manducaverit carnem Domini & biberit sanguinem ejus indigne; reus erit corporis & sanguinis Domini*: terrere nos potest terribilis hæc sententia. Propter hoc, fratres carissimi, audite consilium apostoli, quod tale est: *Probet autem semetipsum homo*, * unus per confessionem mundans & sanctificans; *& sic de pane illo edat & de calice bibat*. Et sicut filii Israel in esu agni triplici renes suos accingebant: ita & vos renes vestros accingatis, id est, totam carnis delectationem in vobismetipsis extinguatis, & in aliis extinguendam doceatis. Ad vestrum namque spectat ministerium, per ministerium corporis & sanguinis Domini peccatores ad Divinam revocare gratiam; pro vivis & mortuis offerre sacrificia, quæ pro valde bonis sunt gratiarum actiones; pro non valde malis, sunt propitiationes.

Joan. 6.

1. Cor. 11.

Ibidem.

* *Forte* animum per confessionem. *Harduinus.*

Omnibus autem pro quibus fuerint, ad hoc prosunt, ut dicit * Ambrosius, ut plena fiat remissio, vel ut certe tolerabilior sit damnatio.

* *Imo Augustinus in enchiridio cap.* 110.

(a) denuncient; per quos etiam publice pœnitentes de eodem decanatu ad clavem pœnitentiæ admittantur: & ad prædictos confessores in ecclesia Dunelmensi constitutos transmittantur cum litteris genus & quantitatem peccati continentibus in capite jejunii & alio tempore competenti. Decimas &c. (b) per annum vel lege divina vel consuetudine appropriata debitas, & maxime. (c) de iis subornantibus testes; & de ipsis falsis subornatis testibus ad dissolvenda legitima matrimonia contracta, vel ad impediendum legitime contrahenda. *De Sacramento Eucharistiæ &c. Mansi.*

C. ANNUM CHRISTI 1217.

tio. Cum ergo tam excellentiſſimi ſacramenti ſitis diſpenſatores, cum inter Deum & homines ſitis diſpenſatores, cum inter Deum & homines ſitis conſtituti mediatores: placabitur proculdubio Deus nobis & aliis: pro nobis etiam exaudiet Deus exercituum vota noſtra, ſi placeat ei vita noſtra. Alioquin, ut dicit * Gregorius, ſi is qui ad intercedendum mittitur, diſplicet: (ſcilicet irati Dei animus) ad deteriora provocatur. Unde cum magna reverentia, & devotione, & munditia, tractandum eſt ſacramentum corporis & ſanguinis Domini. Et propter hoc diſtricte præcipimus, quod ſacerdotes, circa ea quæ ad ſubſtantiam ſacramenti corporis & ſanguinis Domini pertinent, ſint diligentes: proviſuri, quod Euchariſtia in munda & ſerata pixide conſervetur, nec ultra ſeptem dies ſerventur hoſtiæ conſecratæ, ſed qualibet ſeptimana, die Dominica innoventur. Itaque poſt perceptionem hoſtiæ conſecratæ, aut ſuſceptionis ſanguinis Divini, reſervatæ hoſtiæ a Miſſam celebrante ſumantur, vel ab alio innocente & mundæ & honeſtæ vitæ. Habeaturque certitudo circa hoſtiam conſecratam, ut non ſumatur pro conſecrata, non conſecrata, nec conſecrata iterum conſecretur.

* *Lib. 1. Ep. 24. ex quo forte hic delenda vox* ſcilicet, *repetita ex priore verbo,* diſplicet. *Harduinus.*

XXXVI. *De canone Miſſæ.*

Item præcipimus quod omnes ſacerdotes habeant canonem Miſſæ, ſecundum conſuetudinem Sarum eccleſiæ, correctum; & ut verba canonis in Miſſa rotunde & diſtincte dicantur. Similiter omnes horæ, & omnia officia aperte & diſtincte dicantur, ita quod ex feſtinatione nimia, verba non præcidantur vel ſyncopentur.

XXXVII. *Quod ſingulis diebus dicatur pro defunctis, placebo Domino.*

Piæ etiam recordationis affectu ducti, præcipimus, ſingulis diebus, niſi major urgeat ſolemnitas, dicatur pro defunctis placebo, & dirige, & commendatio animarum, per ſacerdotes in ſingulis eccleſiis: & ſi non ſit obſervatum, ſacerdotes uſque ad condignam ſatisfactionem ſuſpendantur.

Moneantur laici, quod reverenter ſe habeant in conſecratione Euchariſtiæ, & flectant genua: maxime in tempore illo, cum poſt elevationem Euchariſtiæ hoſtia ſacra dimittitur. Item in celebratione Miſſæ, hoſtiam conſecratam, pacem daturus ſacerdos, ore * ſuo non adveniat, quia ante perceptionem, ore ſuo tangere non debet.

* *Lege*, ori ſuo non ad moveat. *Harduinus.*

Si vero de patena, ſicut quidam faciunt, eam ſumat: poſt celebrationem Miſſæ, tam patenam, quam calicem faciat perfundi aqua, vel ſolum calicem, ſi eam non ſumat de patena. Habeatque ſacerdos juxta altare pannum mundiſſimum alio panno circumdatum, undique honeſte ac decenter coopertum; in quo poſt ſuſceptionem ſacramenti ſalutaris digitos cum labiis tergat ablutos. (a)

XXXVIII. *Ne ſacerdos oſculetur hoſtiam.*

C. ANNUI CHRISTI 1217.

Item ſi ſacerdos habuerit neceſſe bis in die aliquo caſu celebrare; quod niſi die nativitatis vel reſurrectionis Dominicæ, vel cum corpus aliquod præſens eſt in eccleſia, vel aliqua evidens urgeat neceſſitas, fieri prohibemus: poſt primam celebrationem & ſanguinis ſuſceptionem infundatur calici.... celebrante ſumatur, ſed.... poſt celebrationem ſubſequentem. Poſt primam vero celebrationem diligenter abſorbeantur ſtillæ de calice: & quod fuerit digitis in calice ſuperfuſum, reſervetur in vaſe mundo ad hoc ſpecialiter deputato. Et poſt ſecundæ Miſſæ celebrationem ſumatur a ſacerdote, niſi forte in prima celebratione adſit diaconus, vel alius miniſter honeſtus, vel innocens aliquis, qui loturam illam ſumere poſſit abſque conſcientiæ læſione. Et hoc præcipimus fieri, quoties in diverſis eccleſiis oportebit illum celebrare. In ſacramento autem Dominici ſanguinis, major pars vini, & modicum aquæ ponatur.

XXXIX. *Ne Euchariſtia detur ſecretius.*

Prohibemus etiam ne communio Euchariſtiæ detur ſecreto impœnitenti, cum publice & inſtanter pœnitenti danda ſit: dummodo occultum fuerit ejus delictum.

Item cum mulieres poſt puerperium venerint ad purificationem, ſacerdos eis det tantummodo panem benedictum: & corpus Domini nullo modo eis proponatur, niſi expreſſe petant, & prius confeſſæ fuerint.

Iis adjicimus, quod cum Euchariſtia ad ægrum fuerit deferenda, habeat ſacerdos illam in pixide munda & honeſte (b), in qua ſit burſa mundiſſima, & in ea deferat corpus Dominicum ad ægrotum, linteo mundo ſuperpoſito, & lucerna præcedente, niſi æger valde remotus fuerit; & cruce ſimiliter, ſi fieri poteſt, niſi forte crux fuerit ad alium ægrotum deportata: præcedente quoque tintinnabulo, ad cujus ſonitum excitetur devotio fidelium. Habeatque ſacerdos ſecum orarium ſeu ſtolam, qui cum Euchariſtia, ſicut diximus, vadit ad ægrum. Et ſi æger remotus non fuerit, in ſuperpellicio ad ipſum decenter accedat: habeatque vas argenteum vel ſtanneum ad hoc ſpecialiter deputatum, quod ſemper ſecum ad ægrum deferat, ut in eo ægro dare valeat, poſt ſumptam Euchariſtiam, ſuorum loturam digitorum.

XL. *De ornamentis eccleſiæ.*

Ad hoc innovantes prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta, præcipimus, ut qualibet in eccleſia calicem argenteum habeant, cum vaſis decentibus & honeſtis & phialis: ſindonem mundam & candidam amplitudinis congruentis; id eſt, corporalia, linteamina, & alia ornamenta, quæ ad altaris officium ſpectent: honeſtos libros ad pſallendum & legendum idoneos, & ſacerdotalia veſtimenta ſufficientia pariter & honeſta, & qui miniſtrant ſacerdoti in altari, ſuperpelliciis induantur.

Et

(a) Ablutos, habeatque ſacrarium ſupra ſe honeſtum operculum.
(b) Ita ſcilicet quod una ſemper in eccleſia remaneat, & in alia in qua ſit Euchariſtia in burſa poſita mundiſſima.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

Et quoniam nimis absurdum videtur, in sacris vestibus sordes negligere, quæ dedecent etiam in profanis : præcipimus districte, quod vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, & pallia altaris, necnon & ipsa corporalia, nitida & munda custodiant : quæ propter quorundam incuriam, * alii propter sordes quibusdam sunt horrori. Super altaria quoque nimis stricta non habeant, super quæ periculose celebratur, sed competenter ampla. Supellectilia quoque in ecclesia non admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut repentina incendia, seu ob alias necessitates urgentes : sic tamen ut cessante necessitate, res in pristina loca deportentur.

* Forte, aut propter. Harduinus.

XLI. *Ne bona ecclesiæ alienentur nisi in casibus concessis.*

Item prohibemus, ne calices ecclesiarum, vel vasa altaris, sive vestes, vel libri ecclesiastici, vel ecclesiastica tenementa vendantur, vel pignori obligentur, vel aliquo modo alienentur ab ecclesiis, nisi in casibus concessis, & de licentia nostra : forma ecclesiastica & canonica observata. Si vero secus actum fuerit, irritum habeatur. Scribant autem sacerdotes in missalibus, & in aliis libris, possessiones & redditus ecclesiæ, & nomina librorum & vestimentorum, & ornamentorum ecclesiæ : ne ipsi, nec parochiani sui, sine consensu nostro aliquid alienare præsumant de iis quæ sunt ecclesiæ.

XLII. *De defectibus supplendis de bonis defuncti, de pœna archidiaconi in hoc negligentis.*

Item volumus, quod hæc constitutio inviolabiliter observetur : videlicet, si rector alicujus ecclesiæ decesserit, ecclesia sua relicta sine indumentis sacerdotalibus, vel sine libris, vel sine utrisque, vel si forte domos ecclesiæ reliquerit dirutas vel ruinosas : de bonis ejus ecclesiasticis tanta portio deducatur, quæ sufficiat ad reparandum hoc, & ad defectus ecclesiæ supplendos.

Idem statuimus circa illos vicarios, qui solvendo modicam pensionem omnes habent ecclesiæ proventus. Nam cum ad præmissa teneantur, satis elucet, quod talis, deducta portio, poterit & debet inter debita computari. Semper rationabilis sit consideratio ad facultates ecclesiæ, cum deducenda fuerit hæc portio.

XLIII. *De eodem.*

Nullus rector ecclesiæ, nobis subjectus, decimas ecclesiæ suæ vendere præsumat, ante Annunciationem beatæ Mariæ : cum ex tunc secundum consuetudinem fructus reddere debeant, ad debita vel legata solvenda. His adjicimus, quod si persona, vel vicarius alicujus ecclesiæ, ante festum Annunciationis beatæ Mariæ decesserit ; cum extunc, secundum consuetudinem diu obtentam in episcopatu Sarum, successores de fructibus ecclesiæ disponant : statuimus, quod successores defuncti teneantur ad sumptus respondendos ad executionem sui testamenti, quos in excolendis, & seminandis terris ecclesiarum ante obitum suum fecerint. Quocumque autem tempore post festum Annunciationis persona vel vicarius, ad quem spectant onera ecclesiæ, decesserit : statuimus, ut ad eadem onera sustinenda mortuus teneatur usque ad festum Annunciationis sequens, ad quæ vivus tenebatur : quatenus fructus post festum S. Michaelis provenientes, pro rata temporis non sufficiunt. Successores vero capellanos annuos in ecclesiis inventos ante sequens festum S. Michaelis, si idonei sint, amovere non præsumant : sed eos sub similibus conditionibus, dum tamen sufficiant, retineant, cum quibus cum defunctis convenerant : nisi successores conditiones * antecessorum velint meliorare.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

* annuorum.

Si vero archidiaconus visitare ecclesias neglexerit, & veniente rectore defectus competenter supplere distulerit, vel dissimulaverit : si eodem rectore defuncto, non existat unde de bonis defuncti suppleri possint : in pœnam negligentiæ suæ, de bonis propriis eos supplere compellatur ; pœnam nihilominus non evitaturus canonicam, si superioris sui auctoritate facta superveniens inquisitio, ipsum aliquando in visitationis officio negligentem invenerit, vel dissimulantem. Sed etiam in his casibus similiter rationabilis habenda est consideratio, & ad facultates ecclesiæ, & ad tempus quo rector ecclesiæ fructus ejusdem perceperit.

XLIV. *De ecclesiis ad firmam tradendis.*

Item ecclesiæ vel altaria, sine consensu nostro vel officialium nostrorum, non tradantur ad firmam : & præcipue laicis, quos nec ecclesias, nec decimas aliquo modo sacri canones tenere permittunt.

Contractus vero cruce-signatorum & clericorum præcipimus vobis & officialibus vestris innotescere, propter diversas causas, * sicut volunt, quod aliquam habeant firmitatem.

* Forte, si volunt. Harduinus.

XLV. *Ne ulli religiosi aliquem habeant ingressum in possessionibus ecclesiæ, sine consensu episcopi.*

Inhibemus etiam ne viri religiosi illas ecclesias maxime habeant ad firmam, in quibus dicant se habere jus patronatus : adjicientes, ne aliquis vendat, vel conferat, vel ad firmam det, vel pignori (a) obliget monachis Cistercienſis ordinis, vel aliis religiosis simile eis privilegium habentibus, terras aliquas, vel possessiones, nisi prius facta sufficienti cautione de indemnitate parochialis ecclesiæ, & etiam de nostra auctoritate, & hoc sæpius in ecclesiis publicetur.

XLVI. *Ne pensio in ecclesiis detur alicui, sine assensu nostro.*

Item ne cui de ecclesiasticis proventibus modica vel magna detur pensio in fraudem, sicut in concilio prohibitum est, & nos prohibemus. Et quoniam circa hujusmodi pensiones fraus sæpius solet & simoniaca pravitas perpetrari : nos, ut melius obviemus talibus morbis, præsentantis & præsentati recipimus interdum juramentum, quod nec promissio, nec pactio illicita intervenerit ; & quod ecclesia amplius non dederit vel dabit quam prius fuit obligata. Similiter inhibe-

(a) Obliget personis privilegiatis, terra &c.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

bemus, (a) ne qui prius fuit perſona, in eadem eccleſia fiat vicarius ſine licentia noſtra. A

XLVII. *De capellanis extraneæ ordinationis.*

Item inhibemus diſtrictius, ne ſacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non conſtat, ad Divinorum celebrationem deſerviendo eccleſiis admittantur, niſi de noſtra licentia, cum per litteras teſtimoniales, vel ad teſtimonium bonorum virorum nobis conſtiterit de eorum ordinatione (b), & ſufficienter fides facta fuerit.

XLVIII. *Ne amoveantur idonei ſacerdotes.*

Monemus etiam rectores eccleſiarum, ne capellanos annuos, ſine cauſa rationabili ſtudeant amovere: maxime ſi honeſtæ fuerint converſationis, & laudabile de converſatione ſua a parochianis habeant teſtimonium. B

XLIX. *De pœna incontinentium.*

Et ſi de incontinentia parochialis ſacerdotis ſcandalum ortum fuerit, cum circa hoc vigilans debeat eſſe rector eccleſiæ: ſi per famam, vel per inquiſitionem nobis prius de hoc conſtiterit, quam per rectoris denunciationem: tanquam conſcius puniatur, fructibus eccleſiaſticis unius anni privandus in pias cauſas diſtribuendis.

Sane de vicariis ſtatuimus perpetuis, & tam perſonas, tam vicarios, quam annuos ſacerdotes, graviter puniendos decrevimus, niſi ſuper denunciatione exceſſuum, & præcipue incontinentiæ; in quibus notabiles clerici inventi fuerint, in ſuis parochiis fuerint vigilantes. C

L. *Ne prædicatores admittantur ſine litteris epiſcopi.*

Prohibemus ne ſine litteris noſtris, ad fidelium eleemoſynas poſtulandas, aliquis admittatur prædicator: niſi litteræ noſtræ nomen ejus exprimant, & expreſſe contineant, quod ei damus licentiam prædicandi. Negotium vero & neceſſitatem pro qua advenit, bene poterit demonſtrare, licet prædicandi licentiam non habeat, dum tamen litteris noſtris, ſicut diximus, munitus ſit. Volumus autem, ut ſacerdos eccleſiæ in qua prædicatur, pecuniam collectam accipiat, & ſalvo cuſtodiat ſub duorum virorum teſtimonio fide dignorum, quouſque de mandato noſtro, illi loco, pro quo fuit collecta & collata, deferatur. D

LI. *De pœna eorum qui aliquid dant vel accipiunt pro ſpiritualibus.*

Prohibemus archidiaconis, officialibus, & decanis, ne pro juſtitia facienda, differenda, vel acceleranda, aliquid accipiatur: & ne pro aliquo ſpirituali aliquid ex pactione promittatur, detur, vel accipiatur. Quod ſi fiat, tam dans, quam accipiens, ſententia excommunicationis ſe noverit innodandum. E

LII. *Ne incluſi alios de nocte in domo ſua recipiant.*

Moneat quilibet ſacerdos viros incluſos, ſi habeat in parochia ſua: ne mulierculam recipiant de nocte in domo ſua; ſimiliter nec mulier maſculum: nec depoſita ſine teſtimonio ſacerdotis, & virorum fide dignorum, accipiant.

LIII. *De exceſſibus in præbendis corrigendis.*

Ad hoc quoniam de fornicationibus, adulteris, & inceſtuoſis commixtionibus & aliis flagitiis in præbendis & eccleſiis præbendalibus frequenter commiſſis, clamor ad aures noſtras aſcendit, & ad aures Domini ſabaoth timemus aſcendiſſe, quæ ad cognitionem &... epiſcopi ſui ſtatuta concilii infra terminum competentem per capitulum corrigi debent: ne de manibus noſtris ſanguis animarum requiratur, diſtricte authoritate concilii præcipimus, quod ea quæ correctione indigent, per capitulum corrigantur: alioquin Deum habentes præ oculis, prout cura animarum requirit, pro officii noſtri debito, quod noſtrum erit faciemus.

LIV. *De matrimonio contrahendo.*

Studeant ſacerdotes ſummopere & multipliciter matrimonium commendare per dignitatem, & bona ipſius matrimonii; amplexus fornicarios per contrarium reddendo deteſtabiles: confidenter aſſerentes matrimonium inter alia ſacramenta, quoad originem primum, & prius conſtitutum ab ipſo Domino in paradiſo, &c.

Bona matrimonii ſunt, fides, proles, & ſacramentum: ſcilicet fides ad torum, proles ad cultum Dei, ſacramentum Chriſti & eccleſiæ: apparetque in hac vita maxime deſiderabile. Bonum eſt & privilegiatum matrimonium: nam ſola proles, ex matrimonio legitimo ſuſcepta, a dignitatibus tam eccleſiaſticis, quam civilibus non eſt excluſa: cum tamen aliter geniti repellantur tanquam ſpurii.

LV. *De reverentia matrimonii.*

Propter hoc præcipimus, quod matrimonia cum riſu & joco, non in tabernis, potationibuſve publicis, ſeu commeſſationibus: nec quiſquam annulum de junco vel quacumque vili materia, vel pretioſa, jocando manibus innectat mulierearum, ut liberius cum eis fornicetur: ne dum jocari ſe putat, honoribus matrimonialibus ſe adſtringat. Nec de cetero fides detur alicui de matrimonio contrahendo, niſi coram ſacerdote, & tribus vel quatuor perſonis fide dignis, propter hoc convocatis: ita quod nullatenus per verba de præſenti contrahant: nec poſt matrimonium, per verba de futuro contractum carnaliter commiſceantur, niſi rite canonicis denunciationibus præmiſſis, tam ubi mas, quam ubi fœmina retro converſati ſunt. Nihilominus etiam, quoniam non mediocriter turbant eccleſiam Dei, & pericula animabus ingerunt taliter contrahentes: ſtatuimus, quod tales ad nos tranſmittantur; & ii, qui hujuſmodi

(a) *Deeſt* ſine licentia noſtra.
(b) *Addit* converſatione, & literatura.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

di contractibus interſunt prohibitis, & authoritatem & conſenſum præſtiterint: & nos illos ad ſedem apoſtolicam tranſmittemus, tanquam perturbatores eccleſiaſticæ pacis, & contemptores eccleſiaſticorum mandatorum. Et hoc ſtatutum præcipimus omni die Dominica populo denunciari.

LVI. *De forma contrahendi matrimonia.*

Item præcipimus, quod ſacerdotes doceant perſonas contrahentes hanc formam verborum in Gallico vel Anglico: *Ego* N. *accipio te* N. *in meam*. Similiter & mulier dicat: *Ego accipio te in meum*. In his enim verbis conſiſtit vis magna, & matrimonium contrahitur. Nec ſine trina denunciatione publice facta in eccleſia & ſolemniter, præſumat ſacerdos aliquas conjungere perſonas matrimonialiter. Pro quibus denunciationibus faciendis nihil omnino exigatur.

Sed ſi utraque perſona conjuganda, omnino fuerit incognita: nullo modo præſtet ſacerdos authoritatem tali contractui, niſi prius ei legitime conſtiterit, quod perſonæ legitimæ ſint ad contrahendum. Similiter, ſi altera illorum incognita fuerit, litteras habeat teſtimoniales, quod poſſit legitime contrahere, & trina facta fuerit denunciatio in parochia illius.

LVII. *De clandeſtinis matrimoniis.*

Prohibemus ſimiliter clandeſtina matrimonia, præcipientes quod publice fiant in facie eccleſiæ, præſente ſacerdote ad hoc vocato: ſi vero ſecus actum fuerit, non approbentur, niſi de noſtra ſpeciali authoritate. Sacerdos autem, qui tales conjunctiones prohibere contempſerit, vel talibus intereſſe præſumpſerit, vel quilibet alius regularis, ſecundum ſtatuta concilii ab officio per triennium ſuſpendatur: gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed & iis qui taliter copulari præſumpſerint, etiam in gradu conceſſo, condigna pœnitentia injungatur.

LVIII. *De ſortilegiis & maleficiis in nuptiis.*

In nuptiis ſemper prohibeantur ſortilegia ſub pœna excommunicationis fieri, & maleficia. Et ſub tali pœna teneantur omnes qui celant impedimenta matrimonii: votum, ordinem, conſanguinitatem, affinitatem, diſparem cultum, compaternitatem. Et hæc ultima cauſa, tantum quatuor perſonas excludit de matrimonio, compatrem & commatrem, filiolum, fratrem vel ſororem ſpiritualem, vel filium vel filiam patrini. Et iſta comminatio in ſingulis parochiis frequenter recitetur.

LIX. *De modo prohibito in affinitate carnali, vel ſpirituali.*

Ad hæc prohibemus, ne vir contrahat cum aliqua conſanguinea olim uxoris ſuæ. Similiter, nec mulier cum aliquo conſanguineo quondam viri ſui, uſque ad quartum gradum. Item ſuſceptus in baptiſmo non contrahat cum filia ſuſcipientis, vel ante vel poſt compaternitatem genita.

LX. *Ne quis ſuper dubio caſu.*

C. ANNUM CHRISTI 1217.

Nullus officialis, decanus, vel ſacerdos, in dubio caſu, inconſulto epiſcopo, cauſam matrimonii præſumat diffinire, ſeu pro matrimonio ſeu contra matrimonium pronunciare: ſed ad epiſcopum referatur omnis matrimonii dubietas.

LXI. *De iis qui per adulterium polluuntur.*

Item commoneant & prohibeant ſacerdotes, ne quiſquam cum ea contrahat matrimonium, quam, vivente marito ſuo, polluit per adulterium. Et hoc, ſi adulter fidem dederit adulteræ, de ea ducenda, adhuc viro ſuo vivente; vel ſi etiam ipſa adultera, vel adulter, in mortem viri machinati ſunt.

LXII. *Quod prægnantes ſibi provideant, cum tempus partus appropinquat.*

Item commoneant ſacerdotes mulieres prægnantes de parochia ſua, ut cum tempus partus intelligunt inſtare, ſibi proſpiciant, ut aquam habeant promptam & paratam. Et quod propter imminens periculum, locutæ fuerint de confeſſione cum ſacerdote, ne ſubito præoccupatæ, non poſſint, cum voluerint, copiam habere ſacerdotis.

LXIII. *Ne conjugati viri tranſeant ad religionem inconſulto epiſcopo.*

Item doceant ſacerdotes frequenter populum, & prohibeant ſub anathemate, ne alter conjugum tranſeat ad religionem, nec recipiatur: niſi per nos aut per licentiam noſtram. Item moneant ſacerdotes mulieres, ne faciant vota, niſi cum magna deliberatione, & cum conſenſu virorum ſuorum, & conſilio ſacerdotum.

LXIV. *Quod de cetero in quinto gradu conſanguinitatis liceat contrahere.*

In generali concilio ſtatutum eſt, quod prohibitio conjugalis copulæ quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum non excedat de cetero: quoniam ſine gravi diſpendio animarum, hujuſcemodi prohibitio non potuit in ulterioribus gradibus generaliter obſervari. Unde cum jam uſque ad quartum gradum, conjugalis copula ſit reſtricta: ſancitum eſt, ut ſi qui contra hujuſmodi prohibitionem præſumpſerint de cetero copulari, nulla longiquitate defendantur annorum, cum diuturnitas temporis peccatum non minuat, ſed augeat. Prohibitiones vero de conjugio, de ſecundo & tertio affinitatis minime contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex gradu ſecundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, vobis denunciamus authoritate concilii abrogatas: & quod tales de cetero libere contrahere permittantur.

LXV. *De denuntiatione facienda, cum matrimonia in eccleſiis ſunt contrahenda.*

Item cum matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſiis per presbyteros publice proponantur competenti termino præfinito: ut infra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat: & presbyteri nihilominus inveſti-

C. ANNUM CHRISTI 1217.

stigent, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse: donec quod fieri debeat super eo, manifestis constet documentis. Soboles vero suscepta in gradu prohibitio etiam ignoranter, prorsus illegitima censeatur: de parentum ignorantia nullum habitura subsidium, cum taliter contrahendo, non expertes scientiæ, vel saltem ignorantiæ affectatores videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, eumdem, præter omne interdictum, etiam in conspectu ecclesiæ contrahere præsumpserint. Si quis autem ad impediendum legitimam copulam malitiosum impedimentum objecerit, ecclesiasticam non effugiet ultionem.

LXVI. *De testibus recipiendis ad probandam consanguinitatem.*

Item statutum est, ut in consanguinitatis gradibus computandis, testimonium de auditu non valeat; nisi personæ graves extiterint, quibus merito fides sit adhibenda; & ante motam litem, testificata didicerint ab antiquioribus suis, non ab uno utique, cum non sufficeret ille si viveret; sed a fide dignis, & omni exceptione majoribus; cum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repelluntur authores.

LXVII. *De sacramento extremæ unctionis.*

Sacramentum vero extremæ unctionis, cum sit sacramentum exeuntium, quod sit necessarium patet ex verbis beati Jacobi, qui ait: *Infirmatur quis ex vobis? convocet sacerdotem.* Et propter hoc præcipimus, quod ad sacramentum extremæ unctionis moneant frequenter populum sacerdotes, in necessitate videlicet: & non tantum divites, sed pauperes, senes, & juvenes, omnes, maxime a quatuordecim annis & supra. Et omnibus petentibus & pœnitentibus gratis exhibeant hoc sacramentum in necessitate, cum fuerint humiliter requisiti.

Jacobi 5.

LXVIII. *De eodem.*

Item moneant sacerdotes frequenter populum, hoc sacramentum licite iterari posse: scilicet in qualibet gravi infirmitate, de qua metus imminet mortis. Dicant etiam ac denuncient confidenter, quod post susceptum hoc sacramentum, licitum est reverti ad opus conjugale.

LXIX. *De eodem.*

Cum reverentia deferatur oleum sanctum ad infirmos, & eos inungant sacerdotes cum magno honore, & orationum celebritate, quæ ad hoc sunt ordinatæ: & nihil inde, sicut nec pro aliis sacramentis, exigatur, sive a paupere, sive a divite.

LXX. *De testamentis faciendis, & memoria fabricæ Sarum ecclesiæ.*

Præcipimus quod laicis inhibeatur frequenter, ne testamenta sua faciant sine præsentia sacerdotis, sicut diligunt, quod eorum voluntates extremæ adimpleantur. (a) Inter alia etiam singuli sacerdotes infirmos suos moneant, & efficaciter inducant, quod fabricæ Sarum ecclesiæ suæ memores, prout Deus inspiraverit illis, in testamento suo, de bonis suis relinquant. Sacerdotes vero & clerici, alios exemplo suo ad id faciendum provocent, matricem ecclesiam suam Sarum in testamento suo, prout decet, respicientes. Preces etiam faciant sacerdotes singulis Dominicis, pro vivis & mortuis fratribus & sororibus fabricæ Sarum. Sacerdotibus autem similiter inhibemus, ne testamenta sua per manum ordinent laicalem.

C. ANNI CHRIST 1217.

LXXI. *Ne personæ ecclesiæ ædificent in feudo laicali.*

Et quoniam omnino injustum est, ut quem ecclesia recipit pauperem & extraneum, in alieno efficiat divitem, & in suo recipiat fraudatorem: sacrorum canonum statuta sequentes, districte præcipimus, quod nullus omnino, qui stipendio militat ecclesiæ, in solo ædificet laicali, vel summam seu fortunam rerum suarum ad feudum transferat laicale: præcipue illarum rerum, quas consideratione ecclesiæ, vel ecclesiasticorum beneficiorum, perceperunt. Quod si contra hoc statutum venire præsumpserit, tanquam defraudator ecclesiasticæ substantiæ, quicquid, occasione talis præsumptionis, damni vel incommodi intulerit ecclesiæ vel ecclesiasticis possessionibus, de cujus proventibus dinoscitur laicale feudum ampliasse: illi ecclesiæ restituat, de cujus oblationibus, eleemosynis, suffragiis, atque proventibus, constiterit ipsum sumptus fecisse.

LXXII. *Ut primo a Medicis moneantur ægri ad ea quæ sunt animæ.*

Cum anima longe pretiosior sit corpore, sub interjectione anathematis prohibemus, ne quis medicorum, pro corporali salute aliquid ægro suadeat, quod in periculum animæ convertatur. Verum cum ipsis ad ægrum vocari contigerit, ægrum ante omnia moneant & inducant, quod advocent medicos animarum: ut postquam fuerit infirmo de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur. Transgressores hujus constitutionis pœnam in concilio statutam non evadent.

LXXIII. De motibus sacerdotum propriis refrænandis.

Later. IV. c. 22.

Sacerdotibus in periculo animarum injungimus, ut in exercendo officio suo proprios motus, scilicet rancores, odia, carnales affectiones, non sequantur: sed adeo sint discreti & providi in præcipiendo, ut sub prætextu debitæ sibi obedientiæ, subditos suos nullatenus scandalizent: quod quandoque contigisse cognovimus. In causa atem pecuniaria, propria authoritate communionem alicui non interdicant. * Quoniam religionum nimia diversitas gravem in ecclesia confusionem inducit: præcipimus, quod qui volunt domum hospitalem fundare, seu xenodochium de novo, regulam & institutionem a nobis

* *Hic titulus LXXIII debuit adscribi*, De novis religionibus prohibitis, *ut in Lateran. IV. cap. 13.*

(a) *Ab hac periodo usque ad* Sacerdotibus *desunt.*

ANNUM CHRISTI 1217.

nobis accipiant, ſecundum quam regulariter vivant & religioſe.

LXXIV. De eodem.

Ecclę. 4. Scriptum eſt: *Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſublevantem.* Ideo præcipimus, ne monachus ſolus moretur, vel in prioratu, vel in cella, vel alicubi in epiſcopatu noſtro. Nullus etiam in monaſteriis (*a*) ſanctimonialium diverſa habeat officia, quæ conſueverunt eſſe diverſa (*b*).

LXXV. De reditu ad religionem.

Quoniam quidam apoſtatæ, ſalutis ſuæ immemores, abjecto timore Dei, de ordine ſuo egredi, ſine licentia ſuorum prælatorum, & in ſæculo ſæculariter converſari, abjecto religionis habitu, non verentur, præcipimus archidiaconis, decanis etiam, monitione præmiſſa competenti, ut tales ad clauſtrum, per eccleſiaſticam cenſuram, redire compellant. Quod ſi nec ſic ad reſumendam religionem induci poſſint, jubemus eos comprehendi & ad pœnitentiam in carcere retineri.

LXXVI. De reverentia.

ocus men. ɔſus. Adhuc prohibemus, ne choreæ (a) ulterpes, & inhoneſti ludi, qui ad laſciviam invitant fiant in..... Et ne ii tractentur eſſe ſæculares ex conſuetudine; maxime in quibus agitur de judicio ſanguinis. Prohibemus quoque ne denunciationes ſcotallorum fiant in eccleſia per laicos: nec in eccleſiis nec extra eccleſias per ſacerdotes, vel per clericos.

LXXVII. De procurationibus archidiaconorum.

Certum eſt quod procurationes archidiaconorum (b) aut officium exercentes, non debent quærere quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti, prædicationi, exhortationi, correctioni, & reformationi inſiſtentes, ut fructum referant qui non perit. Quapropter ſacroſancti concilii veſtigiis inhærentes præcipimus, quod procurationes nullatenus dentur, niſi perſonis viſitationis officium exercentibus; & tunc . . . ſcilicet ſeptem equorum & perſonarum mediocritate ſervata, in Lateranenſi concilio diffinita: hoc adhibito moderamine, quod cum aliqua eccleſia per ſe non ſufficiat ad procurationem faciendam, duæ vel plures conjungantur in unum. Qui contra venire attentaverit (c) *ſui* ſtatuta concilii, quod acceperat reddat, & eccleſiæ quam taliter gravaverit, tantundem de ſuo impendat.

arter. III. ip. 4.

* *Forte*, ecundum ſa- ri. *H.*

* *f.* ſacri.

LXXVIII. De prædicatoribus epiſcopi recipiendis.

Cum propter occupationes multiplices, vel invalitudines corporales, ſeu alias cauſas, non ſufficiunt epiſcopi per ſe miniſtrare populo verbum Dei: in Lateranenſi concilio ſtatutum eſt, ut ipſi miniſtros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum aſſumant. Quibus ad vos venientibus ex parte noſtra, & populum

Later. IV. :. 10.

A verbo & exemplo ædificantibus, authoritate ejuſdem concilii præcipimus, ut eis cum indiguerint, congrue neceſſaria ſubminiſtretis, ne pro cidi defectu compellantur deſiſtere ab incepto.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

LXXIX. De beneficiis magiſtris ſcholarum providendis.

Item præcipimus, quod aliquod competens beneficium magiſtro præbeatur, qui gratis in grammatica facultate pauperes ſcholares inſtruat, juxta poſſe ſuum: ut ſic docentis levetur neceſſitas, & magis via pateat diſcentibus ad doctrinam.

LXXX. De receptione ſecundi beneficii.

Quoniam in concilio Lateranenſi primo dinoſcitur eſſe ſtatutum, & nuper in generali concilio evidentius fuit expreſſum, ut quicumque reciperet beneficium, cui eſſet cura animarum annexa, ſi prius tale beneficium obtinebat, eo ſit ipſo jure privatus; & ſi forte illud retinere contenderit, utroque privetur. Archidiaconis, officialibus, decanis præcipimus diſtricte, quod tam de recipientibus, * poſt vulgationem ſtatutorum concilii, nos reddant certiores.

Later. IV. c. 29.

* *Forte*, quam de conferentibus, poſt vulgationem &c. *H.*

LXXXI. De idoneis præſentandis ad vacanda beneficia.

Præcipimus omnibus patronis eccleſiarum, ſive ſint ſæculares perſonæ, ſive regulares: quod cum eccleſiaſticum vacaverit beneficium, de eorum donatione viros idoneos nobis præſentent, quibus morum honeſtas, & litterarum ſcientia ſuffragentur: ſequentes judicium rationis, non affectum carnalitatis. Alioquin pro officii noſtri debito, de eccleſiis vacantibus, Deum habentes præ oculis, ordinabimus.

LXXXII. Ne viri eccleſiaſtici fidelitatem præſtent laicis.

Sacri concilii authoritate interdicimus viros eccleſiaſticos, nihil temporale a laicis obtinentes, ſacramentum fidelitatis laicis præſtare. Item eadem authoritate præcipimus, ne patroni vel advocati, de eccleſia, occaſione advocationis plus uſurpent, quam eis inire eſt permiſſum, & quam ſacri canones eis concedant.

LXXXIII. De eccleſiarum patronis.

Sacri nihilominus concilii proviſione diffinitum eſt: quatenus, ſi patroni, vel advocati, aut feudatarii, ſeu vicedomini alicujus eccleſiæ, rectorem, vel alium clericum ipſius eccleſiæ per ſe vel per alios occidere, auſu nefario præſumpſerint, patroni, jus patronatus; advocati, advocatiam; feudatarii, feudum; vicedomini, vicedominatum, uſque ad quartam generationem, amittant. Et poſteritates talium, in clericorum collegium nullatenus aſſumantur: nec in regularibus domibus, alicujus prælationis aſſequantur honorem. Et hoc volumus ſæpius in eccleſiis denunciari.

Later. IV. c. 45.

LXXXIV.

(*a*) Religioſorum. (*b*) *Hic deſunt conſtitutiones Dunelmenſes.*
(*c*) *Dantur emendationes ex editione Wilkins*, vel turpes, & &c.
(*d*) Aut aliorum viſitatoris officium. (*e*) Sacroſancti.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

LXXXIV. De ſtipendiis ſacerdotum.

Cum os bovis triturantis alligari non debeat: præſentandi capellani in Capitulis generalibus particulas ſtipendiorum ſuorum ſcriptas ſtatim tradant archidiaconis, ut videri poſſit ſi ſtipendia ſufficiant, & ipſis & eorum miniſtris neceſſariis, ut ſi opus ſit incontinenti ſuppleatur ſufficiens authoritate concilii præcipimus: necnon obſtante aliqua conſuetudine, portio presbyteris parochialibus aſſignetur. Qui ad..... compendium & ſtipendium deforme, officium ſacerdotis non erubeſcunt aſſumere, tanquam viliſſimos, & per quos vituperetur non modicum miniſterium noſtrum, cum eorum habuerimus notitiam, de epiſcopatu expellemus: illam pœnam infligentes, qui ſibi tales adjungere non erubeſcunt, quod ſacerdoti ſubſtituendo, vel duplo majori ſtipendio, vel triplo, ſi viderimus expedire, providebit, vel in propria miniſtret perſona in illa eccleſia cui injuriatum eſt.

LXXXV. De vicariis faciendis.

Qui parochialem habet eccleſiam, ſi in ea non velit reſidere, ordinet in illa perpetuum vicarium, qui in ipſa eſt canonice ſtatuendus: qui competentem habeat de ipſius eccleſiæ proventibus portionem. Qui vero plures habuerit eccleſias parochiales ante concilium adeptas, in una reſideat, in ordine quo illius eccleſiæ cura requirit, & in aliis perpetuos ordinet vicarios. Qui vero plures habuit vicarios, in optione ſua ſit, qui velint, & ſciant, & poſſint eis deſervire in ordine quem eccleſiæ cura requirit.

LXXXVI. Quod omnes clerici beneficiati habeant prædictas conſtitutiones.

Authoritate præcipimus pontificali diſtricte, in virtute obedientiæ, quod archidiaconi conſtitutiones iſtas, pro communi utilitate editas, & pro correctione exceſſuum conſtitutas, omnibus in concilio Oxonienſi a domino Cantuarienſi editas, faciant inviolabiliter obſervari, tranſgreſſoribus debitam pœnam infligentes: promiſſuri nihilominus, quod præſcriptas conſtitutiones, tranſcriptas, & correptas, habere faciant decanis; decani, aliis ſacerdotibus: ut ſacerdotes, ipſas habentes frequenter præ oculis, in miniſteriis, & diſpenſationibus ſacramentorum ſint inſtructiores, & in fide doctrinæ catholicæ bene vivendo firmiores.

Item decrevimus, ſolemniter eſſe celebrandum & pronunciandum diem translationis B. Thomæ martyris. Similiter & diem depoſitionis S. Wlſtani.

LXXXVII. De ſententia excommunicationis.

Authoritate Dei patris, & beatæ Virginis, & omnium ſanctorum, & præſentis concilii, excommunicamus illos omnes, qui malitioſe eccleſias jure ſuo privare præſumunt; aut per malitiam, libertates earumdem infringere vel perturbare contendunt.

Item omnes illos excommunicationis ſententia innodamus, qui pacem & tranquillitatem regis & regni injurioſe perturbare præſumunt: & qui jura domini regis injuſte detinere contendunt. Amen.

Primo quidem excommunicamus, authoritate A Oxonienſis concilii, a ſanctæ memoriæ Stephano Cantuarienſi archiepiſcopo celebrati, omnes qui malitioſe eccleſias jure ſuo privare præſumunt; aut per malitiam, contra juſtitiam, libertates earumdem infringere, vel perturbare contendunt. Ex quo intelligimus, excommunicationis vinculo ſubjacere omnes illos, qui litteras impetrant a quacumque curia laicali, ad eccleſiaſticum judicium proceſſuri in talibus, quæ per ſacros canones, ad forum eccleſiaſticum pertinere noſcuntur.

Item excommunicamus ſecundo omnes illos, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injurioſe perturbare præſumunt, & qui cuncta jura regis injuſte detinere contendunt. Ex B quo intelligimus, non ſolum excommunicari guerrarum ſuſcitantes horrorem, verum etiam latrones publicos, & omnes etiam pariter prædones, & quoſcumque regulam juſtitiæ temere impugnantes.

Item excommunicantur tertio univerſi qui ſcienter falſum perhibent teſtimonium, vel perhibere procurant, ad impediendum juſtum matrimonium, vel ad hæreditatem alicujus hominis procurandam.

Item excommunicantur quarto advocati omnes, qui malitioſe, per quaſcumque exceptiones verum matrimonium impediunt; ne effectum debitum ſortiatur; & in quibuſcumque cauſis, ut contra juſtitiam proceſſus eccleſiæ diutius ſuſ- C pendatur.

Item excommunicantur quinto omnes illi, qui gratia lucri vel odii, vel favoris, malitioſe crimen imponunt alicui, cum apud bonas & graves perſonas non fuerit prius infamatus, nec ſit ei purgatio indicta, vel alio modo gravetur.

Item excommunicantur omnes, qui malitioſe, vacante eccleſia, opponunt vel opponi procurant quæſtionem de jure patronatus, ut verum patronum illius eccleſiæ impediant illa vice.

Item excommunicantur ſeptimo omnes illi, qui malitioſe contemnunt exequi mandata domini regis de excommunicatis capiendis, vel qui eorum impediunt captionem; ſeu procurant injuſte eorum liberationem, contra diſtrictionem D eccleſiaſticæ diſciplinæ.

Item excommunicantur in concilio ſanctæ memoriæ Ottoboni omnes illi, qui pro impedimento pacis, ſeu compoſitione litigantium quicquam recipiunt donec ipſum ſunt recepturi, reſtituerunt donatorium.

Item excommunicantur per eumdem quicumque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis aliis archiepiſcoporum, epiſcoporum, vel aliarum eccleſiaſticarum perſonarum, contra ipſorum voluntates, ſeu cuſtodiam rerum earumdem, aliquid auferunt, vel conſumunt, vel injurioſe contrectant.... ſententia ligentur: nec abſolvi poſſunt, donec de injuria ſatisfecerint competenter.

E Item excommunicantur ab eodem, quicumque abſtulerint violenter reum, ad eccleſiam vel cœmeterium, vel clauſtrum fugientem, vel ei victum neceſſarium prohibent exhiberi; vel qui res alienas in locis prædictis expoſitas violenter aſportant, vel aſportari faciunt; vel qui aſportationem talem factam, nomine ſuo, vel a familiaribus ſuis ratam habent; vel qui ad hoc publice vel occulte conſilium vel auxilium præbuerint, ſeu conſenſum.

Item excommunicantur ab omnibus archiepiſcopis & epiſcopis Angliæ, qui veniunt contra magnam chartam domini regis, aut faciunt,

quæ

C. ANNUM CHRISTI 1217.

quæ ſententia per ſedem apoſtolicam pluries confirmata eſt.

Item iſti ſunt articuli, in quibus incurritur excommunicationis ſententia ipſo jure.

Primus, cum quis incidit in hæreſim jam damnatam, vel novam confingit: & generaliter quæcumque vel quoſcumque Romana eccleſia, vel ſingulares epiſcopi in ſuis diœceſibus hæreticos judicaverint.

Secundus, cum quis receptat vel abſcondit hæreticos.

* *Forte*, Quartus, cum ſuis in Clericum. *H.*

Tertius, cum quis dixerit . . . . * in clericum, monachum, converſum, monialem, vel converſam, vel aliquam religioſam perſonam manus injecerit violentas.

Quintus, cum quis poſſit defendere clericum, & non facit.

Sextus, cum poteſtates, conſules, ſeu rectores civitatum & locorum, angarias & exactiones indebitas imponunt in redemptionem, & authoritatem prælatorum ita evacuando, ut nil poteſtatis eis in ſuis hominibus videatur remanſiſſe. Et cum nominati deſiſtere noluerint, tam ipſi quam fautores eorum excommunicationi ſe noverint ſubjacere.

Septimus, incendiarii, & violatores eccleſiarum.

Octavus, cum quis a paucioribus quam a duabus partibus cardinalium in ſummum pontificem electus, pro papa ſe geſſerit, nec humiliter voluerit abſtinere.

Nonus, cum quis falſis litteris domini papæ, vel ſcienter utitur etiam ab alio falſatis.

Deeſt unde- imus.

Decimus, cum quis differt arma, ligna, ferrum.

Duodecimus eſt in ſagittariis, & baliſtariis contra Chriſtianos in bello injuſto.

Decimus tertius eſt in iis, qui ſtatuta contra eccleſiaſticas conſuetudines, vel abuſiones contra eccleſiaſticam libertatem faciunt obſervari.

Item in ſtatutariis.

Decimus quartus in ſcriptoribus ſtatutorum illorum.

Decimus quintus in poteſtatibus, conſulibus, rectoribus & conſiliariis locorum, in quibus hujuſmodi ſtatuta, vel conſuetudines editæ fuerint vel ſtatutæ.

Decimus ſextus in iis qui... ea præſumpſerint judicare.

Decimus ſeptimus in iis qui in publica forma redegerint judicata.

Auctoritate domini epiſcopi in concilio Londonienſe, ultimo celebrato, ordinatum eſt.

Imprimis, qui pacem domini regis & regni ſui injurioſe perturbant, vel aliquid faciunt, per quod pax & tranquillitas valeant perturbari, vel ad perturbationem perveniatur, publice & ſolemniter, accenſis candelis, pulſatis campanis, cruce erecta in ſingulis eccleſiis ſuæ provinciæ denuncientur excommunicati.

C. ANNUM CHRISTI 1217.

Item omnes illi ſunt excommunicati eodem modo qui bona aliorum rapiunt, & occupant, contra pacem & voluntatem eorum, ad quos pertinent; & maxime clericorum.

Item quod complices & fautores eorum, eodem modo denuncietur excommunicati: contra quos omnes in concilio Oxonienſi, & ab aliis ſacris patribus Divina ſententia ab olim lata fuerit.

Item ordinatum eſt, quod omnes vere pœnitentes, qui pacem, & tranquillitatem prædictas defendere nitentur, aut pro eis orationem Dominicam ter dicent, cum totidem ſalutationibus beatæ Virginis, CC. dies indulgentiæ per dominum archiepiſcopum, & undecim ſuffraganeos ſuos in dicto concilio conceſſos habeant.

Item, quod in ſingulis eccleſiis parochialibus, ſemel in hebdomada, cum melius parochianorum fuerit multitudo, fiant proceſſiones pro pace, & Miſſæ ſequentes: & quod omnia præmiſſa fiant ſub pœna majoris excommunicationis.

G. C. Anglicanæ collectionis ordinem in his edendis conſtitutionibus ſecuti ſumus: ejuſque fide Oxonienſi concilio anni MCCXXII. eas præpoſuimus. Sed nunc tandem animadvertimus fuiſſe poſtponendas: cum in earum cap. 'ult. mentio fiat Oxonienſis iſtius concilii, ejuſque ipſa verba referantur. In eadem collectione ſequitur concilium Dunelmenſe, ſive conſtitutiones Ricardi epiſc. Dunelm. quæ ſunt ad verbum eædem atque conſtitutiones Ricardi epiſc. Sarum ſupra editæ. Hoc differunt uno, quod diverſa eſt partitio capitulorum: & Dunelmenſes poſtremis capitulis careant a LXXV. Eas igitur hicſomittimus. Profuerunt ad tollenda menda plurima quæ in Sarumenſibus erant. Ceterum non errore librarii dictas eſſe Dunelmenſes, ſed reipſa in Dunelmenſi concilio promulgatas, eo perſuadeor, quod ſublatæ in iis ſint aliquot lineæ de fabrica eccleſiæ Sarum, quæ in harum capite LXX. leguntur.

☞ *ALTERA ADNOTATIO collectoris Britannici.*

CONſtitutiones has Cl. Spelmannus, ad An. Chr. 1217. primo, quo Richardus Poore, relicto Ciceſtrenſi, Sarum epiſcopatum obtinuit anno, retulit. Verum eas aut poſt concilium Oxonienſe, anno Chr. 1222. aut poſt Synodum legatinam Londinenſem Ottoboni 1268. editas fuiſſe paret ex capitulis earum *De vicariis faciendis*; & *De ſententia excommunicationis*. In utriſque mentio ſit concilii Oxon. & conſtitutionis bonæ memoriæ Ottoboni. Cum autem Richardum poſt Ottobonum ſuperſtitem aſſerere chronologia vetet (mortuus enim eſt a Sarum ad Dunelm. translatus eccleſiam A. C. 1237.) ipſaſque excommunicationum ſententias ultimo inſertas capitulo ex concilio Redingenſi 1279. depromptas eſſe, luce clarius appareat nonnulla capita ſequioris ævi his conſtitutionibus aſtuta eſſe, Richardumque noſtrum poſt concilium Oxon. eas promulgaſſe affirmare auſim; quare eas ad an. Chr. 1223. repoſui.

ANNO CHRISTI 1219. Ex Hanſizii German. ſacra tom. 2. p. 324.

ANNO CHRISTI 1219.

CONCILIUM SALISBURGENSE

Ab Eberhardo Archiepiſcopo coactum.

COncilium provinciale a domino Eberhardo Archiepiſcopo Sulzburch celebratur (ſcribit Honorius in Chron. mſ. ad an. 1219.) *cui interfuerunt Patavienſis, Friſingenſis, Gurcenſis, Chymenſis, Seccovienſis Epiſcopi*. Hanc ſynodum Auctor veteris Catalogi vocat *ſecundam celebratam in majori Eccleſia S. Rutperti*. Neque tempus, neque negotium, quod in ea tractatum ſit, proditur. Scripſeram alias celebratam eſſe die 7. Idus Octobris; ſed intuitus deinde rurſus codicem Honorii Mſ. incertus manſi, num dies aſſignata ſententiæ præcedenti ſit, an ſubſequenti tribuenda, propterea quod utrinque interpuncta ſit. Putat Spondanus Epiſcopatum Seccovien-

☞ vienſem in hac ſynodo inſtitutum: ſed in Chronico Honorii hæc inſtitutio ad hunc quidem annum, ſed ante Concilii mentionem refertur. Nil tamen vetat credere inſtitutionem illam ab Apoſtolico jam conceſſam, in hac quoque ſynodo promulgatam & probatam fuiſſe. Sed exiſtimare malim hanc ſynodum convocatam fuiſſe ad expediendam Eccleſiaſticorum proventuum viceſimam in ſubſidium belli ſacri, de qua jam alias deliberatum fuerat.

ANNO CHRISTI 1219.

☞ *EJUSDEM CONCILII GESTA*

alia ex Harhtzeim Concl. Germ. tom. 3. pag. 510.

Anno MCCXIX. Concilium Provinciale a Domino Eberhardo Archiepiſcopo Saltzburgenſi celebratum, cui interfuerunt Patavienſis, Friſingenſis, Gurgenſis, Kymenſis, Secovienſis Epiſcopi.

Annales Heronis Tomo I. antiquarum Lectionum Caniſii.

Concordat *Chronica* Auſtralis apud Freberum ſcriptorem Germaniæ Tom. I. habet ibid. Eodem ipſo anno fuit erectus ille Secovienſis Epiſcopatus de conſenſu Honorii III. Papæ, quemadmodum Kyemenſis Epiſcopatus erectus fuerat anno MCCXV. in Synodo Romana habit.

ANNO CHRISTI 1219.

I. In Synodo Saltzburgenſi deliberatum de decreto Concilii Lateranenſis anno MCCXV. ut omnes Clerici vigeſimam partem Eccleſiaſticorum proventuum conferant ad triennium in ſubſidium terræ ſanctæ, exceptis duntaxat Religioſis.

II. Itemque de litteris Apoſtolicis Innocentii III, quibus dabatur venia Clericis, proventus Beneficiorum per triennium obligandi.

III. Spondanus putat in eodem Provinciali conſtituta fuiſſe Diœceſin novam Secovienſem, aut ſaltem in hac Synodo promulgatam, & approbatam judicat Hanzizius. Nam Bulla Honorii III. inſtitutionem hujus Epiſcopatus continens, ſpectat ad hunc annum 1219. ſed ante mentionem Concilii Provincialis Saltzburgenſis.

ANNO CHRISTI 1220.

☞ STATUTA IN CONCILIO APUD TOLOSAM

ANNO CHRISTI 1220.

Promulgata per dominum Romanum S. Angeli diaconum cardinalem, A. S. L.

ANNO DOMINI MCCXIX.

I.

Ex Manſi Suppl. To. II. pag. 870. Affert Mart. Ver. Mon. t. VII. p. 105. ex cod. MS. biblioth. regiæ.

INhibemus ne prælati, barones, milites ſeu quicumque domini terrarum hæreticis vel credentibus eorum ballivias ſeu adminiſtrationes terrarum ſuarum committant; ſed nec eos, aut etiam aliquos diffamatos de hæreſi, vel quos credant de hoc eſſe ſuſpectos, in ſua familia vel ſuo conſilio habere vel retinere præſumant. Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat, vel de quorum diffamatione apud bonos & graves coram epiſcopo loci legitime conſtiterit conſtitiſſe.

II.

Item, ſtatuimus, quod parochiani, dominus & domina cujuslibet domus, dominicis & feſtivis diebus, in quibus ab operibus eſt ceſſandum, teneantur ad eccleſiam venire, audituri ex integro prædicationem & divinum officium nec inde receſſuri donec miſſa compleatur omnino. Quod ſi alter illorum abſens fuerit extra villam, vel alia legitima cauſa rationabili præpeditus, alter ſaltem teneatur, dummodo ſint in villa præſentes, nulla infirmitate ſeu alia rationabili cauſa detenti, duodecim denarios Turonenſes ſolvere quilibet teneatur, quorum medietas ſit domini villæ, & alia ſacerdotis eccleſiæ.

III.

Sabbato quoque circa veſperas, ob reverentiam B. Mariæ Virginis, eccleſias ſuas cum devotione viſitent.

IV.

Dies feſtos dicimus ſicut in canone continetur, Natale Domini, S. Stephani, S. Johannis evangeliſtæ, SS. Innocentium, S. Silveſtri, circumciſionem Domini, Epiphaniam, Purificationem, Annuntiationem, & Aſſumtionem, & Nativitatem B. Mariæ Virginis, Paſcha cum duobus diebus ſequentibus, Rogationem tribus diebus (*a*) Natale S. Johannis Baptiſtæ, inventionem & exaltationem Sanctæ Crucis, XII. Apoſtolorum, S. Mariæ Magdalenæ, S. Laurentii, S. Martini, S. Nicolai, dedicationem S. Michaelis, dedicationem cujuſcumque eccleſiæ, etiam feſtivitates cujuslibet ſancti, in cujus honore conſtituta eſt eccleſia. Item, omnem Dominicam. In his itaque diebus, & etiam in aliis feſtivitatibus eſt feriandum pro locorum conſuetudine, prout prælatus injunxerit.

CON-

(*a*) Hic haud dubium oſcitantia ſcriptorum, omiſſa ſunt feſta Aſcenſionis & Pentecoſtes cum duobus ſequentibus diebus. MARTENE.

ANNO CHRISTI 1220.

CONCILIUM ROMANUM

Pro eccleſiæ libertate, cujus aggreſſores anathemate puniuntur,

Anno 1220. *habitum.*

FRidericus *Romanorum rex Romam venit imperii coronam e manu Honorii papæ III. accepturus. In collatione imperialis hujus inſignis concilium habitum ſi ſtatuero, nihil contra veteres mores affirmaverim, cum reipſa in his rerum circumſtantiis olim haberi conſueviſſe concilia affirmet Benzo Albenſis de laudibus Henrici III. imperatoris ex me ſæpius in hoc opere notus. Reipſa vero id tunc ſervatum docet Honorii papæ decretum, quod Gregorius papa IX. inſerendum duxit in ſuis litteris ad Theobaldum Navarræ regem, vulgatis apud Martene Anecdot. tom.* 1. *pag.* 993. *En verba Gregorii papæ.*

„ Ceterum cum olim felicis recordationis
„ Honorius papa, prædeceſſor noſter in omnes
„ aliqua ſtatuta contra eccleſiæ libertatem eden-
„ tes, niſi infra duos menſes ſtatuta ipſa re-
„ vocent, excommunicationis ſententiam tule-
„ rit; & ſuper hoc canonem latæ ſententiæ
„ promulgarit, nos ipſius tenorem tibi, ne id
„ tuam ſerenitatem lateat duximus tranſmitten-
„ dum. Qui talis eſt. *Noveritis quod nos nuper in baſilica principis apoſtolorum, præſente carissimo in Chriſto filio noſtro F. illuſtri Romanorum imperatore & ſemper auguſto, in celebratione miſſarum, poſtquam capiti ſuo impoſuimus imperii diadema, de conſilio fratrum noſtrorum accenſis candelis, excommunicavimus ex parte Dei omnipotentis, auctoritate beatorum apoſtolorum Petri & Pauli & noſtra, omnes hæreticos utriuſque ſexus, quocumque nomine cenſeantur, & fautores, receptatores, & defenſores eorum, necnon & qui de cetero ſervari fecerint ſtatuta edita, conſuetudines vel potius abuſiones introductas contra eccleſiæ libertatem, niſi ea capitularibus ſuis infra duos menſes poſt hujuſmodi ſententiæ publicationem, fecerint amoveri. Item excommunicamus ſtatutarios & ſcriptores ſtatutorum, nec non poteſtates, conſules, rectores, conſiliarios locorum, ubi de cetero hujuſmodi ſtatuta vel conſuetudines editæ fuerint vel ſervatæ, necnon & illos qui ſecundum ea præſumſerint judicare, vel publicam formam ſcribere judicata.*

„ Datum Viterbii XII. calendas Martii pon-
„ tificatus noſtri anno IX.

GRÆCORUM CONCILIUM

In loco incerto forte Nicææ,

Anno 1220.

PRÆSIDE MANUELE PATRIARCHA CELEBRATUM.

MANOYHΛ.

A. Λύσεις ἐρωτήσεων τινῶν.

Ὁ Ἱερώτατος μητροπολίτης Δυρραχίου Ρωμανὸς, κατὰ Κύριον ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος, τῇ ἡμῶν σήμερον συνεδριάζων μετριότητι, προκαθημένῳ συνοδικῶς μετὰ τῶν ἱερωτάτων αὐτῆς ἀδελφῶν, τῶν Καισαρείας Καππαδοκίας Μητροφάνους, τῶν Σάρδεων Ἀνδρονίκου, τῶν Φιλαδελφείας Φωκᾶ, τῶν Ποντηρακλείας Νικηφόρου, τῶν Σμύρνης Γεωργίου, τῶν Μηθύμνης Μιχαὴλ, χάρτιον ἐπὶ τὸ μέσον προέτεινε εἰς ἀνάγνωσιν. καὶ ὁ χάρτης ἐρωτήσεις ἦν τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Βελλᾶς, συνοδικῶν δεόμεναι λύσεων. εἶχε δὲ ὧδε τὰς ἐρωτήσεων.

Τινὲς τῶν οἰκείων γυναικῶν ἀποχωρήσαντες διὰ μῖσος, ἢ ἄλλως ὁποιανδήτινα αἰτίαν, καὶ ἀναλλοτρίᾳ διάγοντες, μένουσιν ὅπως αἱ γυναῖκες τῶν τοιούτων ἐπὶ φέντε ἢ καὶ πλείοσιν ἔτεσι, τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἀνεπιστρόφων ὄντων, καὶ ἀδήλων πᾶ ἄρα διάγουσιν. εἰ δεῖ τοίνυν ἀνδράσιν ἑτέραις τοιαύτας συζεύγνυσθαι.

MANUELIS.

I. Solutiones quarumdam quæſtionum.

SAcratiſſimus Dyrrachii metropolita Romanus, dilectus in Domino frater, & noſtræ mediocritatis comminiſter, noſtræ hodie aſſidens mediocritati ſynodice præſidenti cum ſacratiſſimis ſuis fratribus, Cæſareæ Cappadociæ, Metrophane: Sardium, Andronico: Philadelphi, Phoca: Pontheracleæ, Nicephoro: Smyrnæ, Georgio: Methymnæ, Michael: chartam in medium, ut legeretur, protulit: in qua erant interrogationes piiſſimi Bellæ epiſcopi, quærentes ſynodicas ſolutiones. Erant autem interrogationes hujuſmodi.

Ex Manſi Suppl. To. II. pag. 878. Ann. 1220. Ex Jure Græc. Rom. Leuncl. t. I. p. 238.

Quidam cum per odium aut aliam quamlibet ob cauſſam a ſuis uxoribus diſceſſiſſent, peregre degentes, non revertuntur: & cum incertum ſit, ubi agant, ſic eorum uxores durant per quinque annos vel plures. An eas oporteat aliis conjungi viris?

ANNO CHRISTI 1220.

Quidam * sacrificuli in magna quadragesima præsanctificatos divinos panes in panariis recondentes : iis deinde opera dæmonis ex septo divino subreptis a muribus, & cane ostium aperiente, vel etiam cum sacerdos sacrificaret, & ad mensas precationes legeret, delitescens mus, post oblationem consecratum divinum corpus subripuit. Quam censuram merentur sacerdotes?

* sacerdotes.

Sacerdotes quidam a suis antistitibus excommunicati, excommunicationem contemnunt, & sub pœnis cum sint, ingrediuntur & sacrificant. Quonam modo sunt hi plectendi.

Laici cum secundas contraxerunt nuptias, liberis procreatis post quadragesimum annum, postulant ad tertias convolare, ob præexistentem liberorum educationem, & ne * passim peccent. An sine reprehensione id faciant.

* promiscue

Suid. ἀντιμίσιον

Antimensia scimus facta postquam antistes per se operatus fuerit dedicationem, & ex panno substrato circumvolventeque mensam, in frusta dissecto & * subscripto, sacerdotibus dari : nec posse sine his sacrificare. Ubi igitur horum est defectus, quid faciendum, ne sine sacrorum celebratione sacerdotes maneant.

* picto

Quidam sacerdotes in magna quadragesima benedictiones clam fecerunt : quales tandem sunt nuptiæ, & quibus tenentur pœnis sacerdotes, qui sic sacras preces conceperunt?

Ad has igitur interrogationes mediocritas nostra tales solutiones protulit.

Qui ob quamlibet caussam ab uxoribus suis recesserunt, & alibi degunt, excommunicationem merentur, si perseverent, nec velint ad uxores reverti. Si vero incertum ubi sint, & mandato earum inquisitio processerit, præterieritque quinquennium, ex quo viri disparuerunt, in bello forte capti, aut quo alio modo de medio sublati : uxores eorum per legem non prohibentur aliis conjungi viris. Aliæ autem, quarum adhuc viri supersunt, suos viros quærant.

Qui sic deliquerunt sacerdotes, ut præsanctificatos panes, a se factos, canes templi ostium aperientes de medio sustulerint : ad tempus in cognitione antistitis positum, a sacrorum operatione cessent, quod diligenter non caverint. Alii autem, qui panes in oblatione per mures amiserunt; inculpati maneant, (multa enim ejusmodi sæpe accidunt) qui etiam aliam oblationem mensæ sacræ apponent, oblationeque facta sacrificium perficient.

Excommunicati, qui sacrificant, depositione sunt digni, idque in episcopi ipsorum cognitione positum esto.

Qui tertiis nuptiis implicari volunt, post annum ætatis quadragesimum; ut polygamiam Christiani non convenientem quærentes, re infecta dimittentur : quod si etiam vim inferant, censuram subibunt.

A Τινὲς τῶν ἱερωμένων ἐν τῇ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ, προηγιασμένους θείους ἄρτους κρύψαντες ἐν ἀρτοφορίοις, εἶτα συνεργίᾳ δαίμονος ἐκ τοῦ σηκοῦ τοῦ θείου συληθέντων ὑπὸ μυῶν, καὶ κυνὸς παρανοίξαντος τὴν θύραν, ἢ καὶ ἐν τῷ ἱερουργεῖν τὸν ἱερέα καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ τὰς εὐχὰς ὑπαναγινώσκειν, λαθῶν μῦς τις μετὰ τὴν προσκομιδὴν ἀφήρπασε τὸ ἱερουργούμενον θεῖον σῶμα· πῶς χρὴ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐπιτιμηθῆναι τοὺς ἱερεῖς;

Ἱερεῖς τινες ἀφοριζόμενοι παρὰ τῶν οἰκείων ἀρχιερέων τοῦ ἀφορισμοῦ καταφρονοῦσι. καὶ ἐπιτετιμημένοι ὄντες, εἰσέρχονται καὶ ἱερουργοῦσι. πῶς δεῖ τούτους κολασθῆναι.

B Λαϊκοὶ διγαμήσαντες καὶ παιδοποιήσαντες, ὑπερβάντες τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, παρενοχλοῦσι καὶ εἰς τρίτον ἐλθεῖν συνοικέσιον, ἕνεκα τῆς ἀνατροφῆς τῶν προϋπαρχόντων παίδων αὐτοῖς. καὶ τοῦ μὴ χύδην ἁμαρτάνειν, εἰ ἀνέγκλητον αὐτοῖς τριγαμῆσαι.

Ἀντιμίνσια ἴσμεν τινόμενα, ἐπὰν ὁ ἀρχιερεὺς δι' ἑαυτοῦ ἐνεργήσῃ τὸν ἐγκαινισμὸν, καὶ ἐκ τοῦ πανίου τοῦ ὑποστρωθέντος καὶ περιειλήσαντος τὴν τράπεζαν, εἰς βραχέα τεμνομένου καὶ γραφομένου, τοῖς ἱερεῦσι δίδοσθαι. καὶ ἄνευ τούτων μὴ δύνασθαι ἱερουργεῖν. ἔνθα οὖν ἐστι τούτων ἔνδεια, τί δεῖ πραχθῆναι, ἵνα μὴ μένωσιν οἱ ἱερεῖς ἄνευ ἱερουργιῶν;

C Τινὲς ἱερεῖς λανθανόντως ἐποίησαν τῇ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ εὐλογήσεις. ποταπὸς ἄρα ὁ γάμος οὗτος, καὶ ποίοις ἐπιτιμίοις ἁλίσκονται οἱ οὕτως ἱερολογήσαντες ἱερεῖς.

Πρὸς γοῦν ταύταις ταῖς ἐρωτήσεσιν ἡ μετριότης ἡμῶν τοιαύτας τὰς λύσεις ἐπήνεγκεν.

Οἱ ἀπὸ τῶν οἰκείων ὑποχωρήσαντες γυναικῶν ἄνδρες δι' ὁποιανδήτινα αἰτίαν, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ διάγοντες, ἀφορισμοῦ εἰσιν ἄξιοι, εἰ ἀνεπιστρόφως ἔχουσι, καὶ πρὸς τὰς οἰκείας γυναῖκας οὐ προαιροῦνται πάλιν νοστῆσαι. εἰ δὲ ἄδηλοι εἶεν, καὶ προέβη καὶ ἔρευνα τούτων ἐξ ἀποστολῆς τῶν γυναικῶν αὐτῶν, καὶ πενταετία παρῆλθεν ἐξότου ἀφανεῖς οἱ ἄνδρες τούτων D ἐγένοντο, αἰχμάλωτοι τυχὸν γεγονότες, ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ἀφανισθέντες· τῶν τοιούτων αἱ γυναῖκες ἀκωλύτως κατὰ τὸν ἐκχωροῦντα νόμον ἑτέροις συναφθεῖεν ἀνδράσιν, αἱ δ' ἄλλαι ὧν οἱ ἄνδρες ἔτι περίεισι, τοὺς οἰκείους ἄνδρας ζητείτωσαν.

Οἱ πταίσαντες ἱερεῖς, οἱ τοὺς προηγιασμένους ἄρτους πεποιηκότες τοὺς ὑπὸ κυνῶν τῶν παρανοιξάντων τὴν τοῦ ναοῦ πύλην ἀφανισθέντας, τῆς ἱερουργίας πρὸς καιρὸν τὸν παρὰ τὴν διάκρισιν κείμενον τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως παυσάσθωσαν, ὡς μὴ τὴν ἱκανὴν πεποιηκότες ἀσφάλειαν. οἱ δ' ἄλλοι οἱ τοὺς ἄρτους ὑπὸ μυῶν ἐν τῇ προσκομιδῇ ὀλέσαντες, ἀνεπιτίμητοι διαμεινάτωσαν. ἐπεὶ πλεῖστα τοιαῦτα πολλάκις γίνον- E ται. οἳ καὶ ἑτέραν προσφορὰν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ εἰσάξουσι καὶ προσκομιδὴν ποιήσουσι, καὶ τὴν ἱερουργίαν τελειώσουσιν.

Οἱ ἀφωρισμένοι καὶ ἱερουγοῦντες, καθαιρέσεως εἰσὶν ἄξιοι. καὶ εἰς τὴν τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν τοῦτο κείσθω διάκρισιν.

Οἱ τρισὶ γάμοις συμπλακῆναι βουλόμενοι μετὰ τὴν τεσσαρακονταετίαν, ὡς πολυγαμίαν τοῖς Χριστιανικοῖς οὐκ ἀνήκουσαν ζητοῦντες, ἄπρακτοι ἀποπεμφθήσονται. εἰ δὲ καὶ βίαν ἐπάγουσι, καὶ ἐπιτιμηθήσονται.

Τὰ

ANNO CHRISTI 1220.

Τὰ ἀντιμίνσια οὐκ εἰς πάσας ἀνάγκη κεῖσθαι τὰς ἁγίας τραπέζας, ἀλλ' εἰς ἃς οὐ γνώριμόν ἐστιν εἴτε καθιερωμέναι εἰσὶν, εἴτ' οὔ. τὰ γὰρ ἀντιμίνσια καθιερωμένων ἁγίων τραπεζῶν τόπον ἐπέχουσι. καὶ ἔνθα εἰσὶ γνώριμοι καθιερωμέναι τράπεζαι, οὐ χρεία ἀντιμινσίων ἐκεῖ.

Οἱ πεποιηκότες τὰς γαμικὰς ἱερολογίας ἱερεῖς ἐν τῇ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ, εἰ μὲν ἐξ ἀφελείας τοῦτο πεποιήκασι, μετρίων ἐπιτιμίων εἰσὶν ἄξιοι. εἰ δ' ἐκ σκαιοτροπίας καὶ κρύφα, μειζοτέρων ἐπιτιμίων, τῶν παρὰ τῇ διακρίσει κειμένων τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν. τὰ δὲ παρ' αὐτῶν γινόμενα συνοικέσια, ὡς ἱερολογίαν δεξάμενα, τὸ στέργον ἕξουσι καὶ ἀπερικλόνητον. Εἶχε τὸ, Μηνὶ Ἰουλίῳ, ἐπινεμήσεως η, καὶ τὴν κηρίνην πρασίνην σφαγίδα.

Antimensia in omnibus sanctis mensis poni necesse non est, sed in iis, de quibus incertum, consecratæ sint, nec ne. Nam antimensia consecratarum sanctarum mensarum locum obtinent: nec iis opus est, ubi mensas consecratas esse constat.

Sacerdotes, qui in magna * Carrena nuptiales fecerunt benedictiones, si per simplicitatem id fecerint, mediocri correctione sunt digni: sin autem per malitiam & clam commiserint, majore pœna, quæ antistitis judicio irrogabitur. Ab iis autem facta connubia, ut sacra precatione munita, rata inconcussaque manebunt. Habuit illud, Mense Julio, Indict. 8. & viridis ceræ sigillum.

quadragesima

B. Περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων.

Μηνὶ Ἰουλίῳ ι, ἡμέρᾳ α, ἐπινεμήσεως κ', προκαθημένου τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Μανουὴλ ἐντὸς τῆς περιωνύμου καὶ πανυπερλάμπρου * συνόδου βασιλικῆς μονῆς, τῆς ἐπὶ ὀνόματι μὲν τιμωμένης τῆς ὑπεραμώμου θεομήτορος τῆς Γοργεπηκόου, τῶν Σάνδρων δὲ ἐπικεκλημένης. συνεδριαζόντων τῇ μεγάλῃ ἁγιωσύνῃ αὐτοῦ καὶ ἱερωτάτων ἀρχερέων, τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας Μητροφάνους. τοῦ Σάρδεων καὶ ἐξάρχου πάσης Λυδίας, Ἀνδρονίκου. τοῦ Φιλαδελφείας, καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντος τοῦ Κλαυδιουπόλεως, Νικηφόρου. τοῦ Σμύρνης, Γεωργίου· τοῦ Δυῤῥαχίου, Ῥωμανοῦ. καὶ τοῦ Μηθύμνης, Μιχαήλ. παρισταμένων καὶ θεοφιλεστάτων δεσποτικῶν ἀρχόντων.

εβασμίας

Ὃ ἐν σώμασιν αἱ ψυχαὶ, τοῦτ' ἐν πράγμασιν οἱ καιροί· καὶ κινοῦσιν αὐτὰ, καὶ ἄλλως ἄλλοτε ταῦτα μετατιθέασιν, εὐπροσώποις αἰτίαις ὑπείκοντες. εἰς τί δὲ ἡ καιρικὴ αὕτη μετάθεσις, καὶ ἡ τῶν πραγμάτων ἐναλλαγὴ καὶ μετάβασις; ὁ λόγος, καιροῦ καλοῦντος, μετατιθέσθω ταύτας, καὶ ἐναλλατέσθω πρὸς τὸ σαφέστερον. ὁ τῆς ὑπὸ τὴν τῆς Λαρίσσης μητρόπολιν ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Ἐζεροῦ ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος Ἰωάννης, μακράν τ' ἀνατλὰς ὁδοιπορίαν ἔγκοπόν τε καὶ δύσιππον, καὶ πρέσβυς ἀφικόμενος πρὸς τὸν κοσμικὸν φωσφόρον, τὸν κράτιστον καὶ ἅγιόν μου αὐτοκράτορα, ἐξ ἀποστολῆς τοῦ πανευτυχεστάτου δεσπότου καὶ ποθεινοτάτου υἱοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος, καὶ ἀμέσως τούτῳ προσομιλήσας, καὶ πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικὸν ἐπεχωρίασε στερέωμα. καὶ τοὺς φαιδρὸν ἴσα καὶ ἄστρασι λάμποντας ἱεράρχας, ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς τῆς ἡμῶν μετριότητος, τῇ ἡμῶν εὐρὼν συνεδριάζοντας μετριότητι, χάρτην ἐπὶ τοῦ μέσου προέτεινε, καὶ ἀπολογίαν ἐζήτει ἐγκάνονον. εἶχε δὲ οὕτω τὰ τοῦ προβλήματος.

Φῶς γνώσεως δοῦναί μοι ἐξαιτοῦμαι παρὰ τοῦ παναγιωτάτου δεσπότου μου καὶ κυρίου, τοῦ οἰκουμενικοῦ φωστῆρος, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν θείας καὶ ἱερᾶς τῶν ἱεραρχῶν ὁμηγύρεως, ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ, ἣν πρὸς τὸ ὕψωμα τούτων ποιήσασθαι κατετόλμησα, τῷ θείῳ πειθεὶς ῥήματι. ἐπερώπησον (γάρ φησι) τὸν πατέρα σου, καὶ ἀναγγελεῖ σοι· τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι. ἔξεστι τοῖς μητροπολίταις, γνώμῃ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπων, δι' αἰτίαν εὐπρόσωπον, ἣν ὁ καιρὸς ἀπαιτεῖ καὶ τὰ πράγματα, μεταθεῖναι ἐπίσκοπον ἀπὸ ἐπισκοπῆς εἰς ἐπισκοπὴν, ὑπὸ τὴν αὐ-

II. De translatione episcoporum.

Mense Julio, decima die, Indiction. 20. præsidente sanctissimo domino nostro œcumenico patriarcha, domino Manuele, in celeberrima & superillustri * synodi Imperialis mansionis, quæ honorata est nomine immaculatæ Dei Matris Gorgepecoi, Sandrorum cognominata: assidentibus magnæ sanctitati ejus & sacratissimis antistitibus, Cæsareæ Cappadociæ, Metrophane: Sardium & totius Lydiæ exarcho, Andronico: Philadelphiæ, & locum Syracusam obtinente Phoca: Pontoheracleæ & Claudiopolitani legato Nicephoro Smyrnæ, Georgio: Dyrrachii, Romano: Metymnæ, Michaele: adsistentibus & piissimis dominicis magistratibus.

* & splendidissima venerabili mansione regia

Quod in corporibus animæ, id in negotiis temporum occasiones: & illa hæc movent, & aliter interdum mutant, probabilibus causis cedentes. Quorsum vero temporalis ista transpositio, rerumque mutatio & transitus? Oratio, tempore exigente, has transferat, in apertius immutet. Joannes pontificatum adeptus sanctissimi episcopatus Ezeri, qui est sub Larissi metropoli longumque perpessus iter, præruptum, & equitibus difficile, & senex, mundanum adiens Luciferum, optimum & sanctum meum imperatorem, mandato felicissimi domini & * dilectissimi nostræ mediocritatis filii, & per seipsum cum eo collocutus, ad ecclesiasticum nostrum appulit firmamentum, & non aliter ac astra, clare fulgentes pontifices, fratres & comministros nostræ mediocritatis: cui assidentes eos inveniens, chartam in medium protulit, * canonicam defensionem requirens. Quæstio autem sic habebat.

* desideratissimi

* responsum canonibus consentaneum

Lucem * notitiæ dari mihi postulo a sanctissimo hero meo, & domino, œcumenico luminari, & a divina sacraque pontificum, quæ sub eo fit, congregatione: ad relationem, quam divino * confidens verbo, eorum celsitudini facere ausus sum. Interroga (inquit) patrem tuum, & renuntiabit tibi: & seniores tuos, & dicent tibi. Licetne metropolitanis, episcoporum, quos sub se habent, sententia, justam ob caussam, quam tempus & res postulant, ab * episcope in episcopen, cum ambæ sint sub ejus metropoli episcopum transferre, necne? Concessam enim fuisse translationem, & multos antistites, variis tem-

* intellectus

obtemperans

* episcopatu ad episcopatum

ANNO CHRISTI 1220.

temporibus non in pares conditione, sed & sublimiores sedes translatos fuisse dicunt sacrarum tabularum periti. Sed nos hujus rei certitudinem a vestra amplitudine scire avemus. Hæc quæstione continebantur: & Ezerensis scriptam de eo responsionem postulabat. Nostra igitur mediocritas, cum * sacra ipsius fraternitate hæc communi consilio tractans, talia quædam synodice pronuntiavit. Siquidem synodi metropolitanus, suorum episcoporum consensu, dare cuipiam voluerit, incrementi ratione, aliam episcopen, in sua provincia sitam: sine * præjudicio id faciet. Nam & * a nobis talia per modum fraternæ dilectionis quotidie fiunt. Et faciet episcopus etiam in ea episcope totaque ejus diœcesi administrationem omnium pontificalium jurium, quæcumque & genuinus antistes ejus: excepto eo, in sacro conthrono collocetur. Quod si rursus cum sua synodo metropolitanus ob caussam laudabilem, & probabilem prætextum (utilitas autem hæc animarum & ecclesiastici status administratio) comprobaverit, ut quis episcoporum sub se positorum deponat quidem sedem & episcopi nomen, ad aliam autem sub ipso metropolitano existentem transferatur episcopen: id sine dubio & impedimento faciet, quod hominum salutem & ecclesiasticum decus nostra mediocritas, sacraque ipsius fraternitas, cum affectione requirat. Quamobrem & admittenda censebitur translatio, ob prædictam caussam, & rata firmaque manebit, ut cui nihil adversetur. Canonica enim observatio novit diversis temporibus translationes antistitum, episcoporum, & metropolitanorum factas, non in æquales sedes, sed & in sublimiores & excellentiores, propter rationalium ecclesiæ Christi ovium refocillationem, & ecclesiasticarum rerum gubernationem. Hæc e diariis synodicis annotationibus emissa, & subscriptione signoque sanctissimi domini nostri & œcumenici patriarchæ, domini Manuelis, confirmata, data sunt mense & indictione subscriptis anni 6758. Habuerunt hoc, Mense Julio, indictione 8. per patriarchalem divinamque manum, & solitam plumbeam bullam.

* cum sacro suo fratrum cœtu

* sine cujusquam præjudicio

* & apud nos

A τὴν μητρόπολιν τελούσας ἄμφω τὰς ἐπισκοπὰς, ἢ οὔ; ἐπιτετράφθαι γὰρ τὴν μετάθεσιν, καὶ πολλοὺς τῶν ἀρχιερέων, κατὰ διαφόρους καιροὺς, οὐκ εἰς ὁμοτίμους, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς ὑπερβεβηκότας θρόνους μετατεθῆναι, ὅι τῶν ἱερῶν πυκτίδων λέγουσιν ἐπιστήμονες. ἀλλ' ἡμεῖς ἐκ τῆς ὑμῶν μεγαλειότητος τὸ περὶ τούτου βέβαιον γνωρίσαι δεόμεθα. Ἔλεγε ταῦτα τὸ πρόβλημα· καὶ ὁ Ἐζεροῦ ἐζήτει ἐπ' αὐτῷ ἀπολογίαν ἔγγραφον. Η γοῦν μετριότης ἡμῶν, μετὰ τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ἀδελφότητος τὰ περὶ τούτου κοινολογησαμένη, τοιαῦτά τινα συνοδικῶς ἀποφαίνεται· ὡς, εἴπερ ὁ τῆς συνόδου μητροπολίτης, σαυαινέσει τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων, δοῦναί τινι θελήσει, κατὰ τὴν τῆς ἐπιδόσεως λόγον, καὶ ἑτέραν ἐπισκοπὴν, B ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ ταύτην τελοῦσαν, ἀποκριματίσως τοῦτο ποιήσει, ἐπεὶ καὶ παρ' ἡμῖν τοιαῦτα διὰ τὸν τῆς φιλαδελφίας ὁσιμέραι τρόπον ἐνεργεῖται. καὶ ποιήσεται ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐπισκοπῇ καὶ πάσῃ τῇ ταύτης ἐνορίᾳ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἱεραρχικῶν ἁπάντων δικαίων, ὅσα καὶ γνήσιος ἀρχιερεὺς αὐτῆς, πάρεξ τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ συνθρόνῳ ἐγκαθιδρύεσθαι. εἰ δ' αὖ γε μετὰ τῆς οἰκείας συνόδου ὁ μητροπολίτης, δι' αἰτίαν ἐπαινουμένην, καὶ ἀπολογίαν εὐπρόσωπον (ὠφέλεια δ' αὕτη ψυχῶν, καὶ κυβέρνησις ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως) εὐδοκήσει ἀποθέσθαι μὲν τὸν θρόνον καὶ τὸ τῆς ἐπι- C σκοπῆς ὄνομα τινὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων, μεταθεῖναι δὲ τοῦτον ἐν ἑτέρᾳ ἐπισκοπῇ ὑπ' αὐτὸν δὴ τὸν μητροπολίτην τελούσῃ· ἀνενδοιάστως τοῦτο καὶ ἀκωλύτως διαπράξεται, ὡς τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας ποθητῆς οὔσης καὶ παρὰ τῇ ἡμῶν μετριότητι καὶ τῇ ἱερᾷ αὐτῆς ἀδελφότητι· ὅθεν καὶ δεκτὴ λογισθήσεται ἡ μετάθεσις, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, καὶ ἕξει τὸ στέργον, καὶ ἐνεργὸν, ὡς μηδὲν τὸ προσιστάμενον κεκτημένη. ἐπείπερ οἶδεν ἡ ἐγκάνονος παρατήρησις κατὰ διαφόρους καιροὺς μεταθέσεις γενομένας ἀρχιερέων, ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν, οὐκ εἰς ἰσοστασίους θρόνους, ἀλλά γε δὴ καὶ εἰς ὑψηλοτέρους καὶ ὑπερέχοντας, διὰ D κατατρισμὸν τῶν λογικῶν θρεμμάτων τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ, καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κυβέρνησιν. Ταῦτα παρεκβληθέντα ἀπὸ τῶν ἡμερησίων συνοδικῶν παρασημειώσεων, καὶ τῇ ὑπογραφῇ καὶ σφραγίδι τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Μανουὴλ βεβαιωθέντα, ἐπεδόθη μηνὶ καὶ ἐπινεμήσει τοῖς προγεγραμμένοις. ἔτους ϛ ψ ν η. Εἶχε τὸ, Μηνὶ Ἰουλίῳ ἐπινεμήσεως η, διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας χειρὸς, καὶ τὴν συνήθη μολιβδίνην βοῦλλαν.

III. De jure patronatus.

MOderationi nostræ relatum est a piissimo episcopo Dominico Demetrio, qui sub provincia metropolitani Larissæi, eos qui jus fundationis * revocant in monasterio, quod ab initio sub ejus episcope fuit, magni inter sanctos martyris Demetrii, Procovico indigenarum lingua cognominato, cupientes quidem hujusmodi monasterium in suam potestatem redigere, & consecratis eis rebus ut propriis uti, sed per prædictum episcopum eo, qui præter rationem erat, impetu inhibitos, & non data facultate hujusmodi absurdum perpetrandi, ad ultionem ejus videlicet excita-

* repetant

Γ. Περὶ * οἰκαίητορικοῦ δικαίου.

* κτητορι

E Ἀνηνέχθη τῇ ἡμῶν μετριότητι παρὰ τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῆς μητροπόλεως Λαρίσσης θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Δομινίκου Δημητρίου, ὡς * οἰκτητορικὸν δίκαιον ἀνακαλούμενοι ἐν τῷ ὑπὸ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ τελοῦντι ἀνέκαθεν μοναστηρίῳ τοῦ ἐν ἁγίοις μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, τῷ προκοβίκῳ ἐγχωρίως ἐπονομαζομένῳ· ὀρεγόμενοι μὲν κατεξουσιάζειν τέλεον τῆς τοιαύτης μονῆς, καὶ τοῖς ἀφιερωμένοις αὐτῇ πράγμασιν ὡς οἰκείοις χρᾶσθαι, τῆς δὲ παραλόγου ταύτης ὁρμῆς παρὰ τοῦ ῥηθέντος ἐπισκόπου ἀνακοπτόμενοι, καὶ μὴ ἐγχωρούμενοι τὸ τοιοῦ-

* οἱ τὸ κτητικόν

τον

ANNO CHRISTI 1220.

☞ τον ἄπτον διαπράττεσθαι, εἰς ἄμυναν τύτυ δῆθεν διεγειρόμυοι, πειρῶντει ἕτερον ἀνεγεῖραι ναὸν ἐπὶ σαυροπηγίῳ πατειαρχικῷ, καὶ ἀποσπάσαι ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς μοναστηρίυ τὰ παρὰ τῶν προγόνων αὐτῆς, ἢ τινῶν προσφιλῶν αὐτῶν φιλοχρίστων προσχωρηθέντα αὐτῇ κτήματα. ἀφιερῶσαι δ' αὐτὰ τῷ παρ' αὐτῶν ἐπὶ σαυροπηγίῳ πατειαρχικῷ ἀνεγερθησομένῳ ναῷ. Ἡ γὰν μετριότης ἡμῶν τὸ τοιῦτον αὐτῶν παράλογον ὄχανόημα πρόῤῥιζον ἀποτεμεῖν βυλομένη, ὡς τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένον παντάπασι, διορίζεται διὰ τῆς παρόντος γράμματος, ἀναπόσπαστα μέχρι παντὸς μένειν παρὰ τῇ ἐπισκοπικῇ μονῇ τῆς ἁγίας Δημητρίυ τὰ προσόντα αὐτῇ ὁποιαδήτινα κτήματά τε καὶ πράγματα. καὶ παρὰ τῆς ἐπισκόπυ Δομινίκυ διεξάγεσθαι λοιπὸν, καὶ πυθμενικῶς διϊθύνεσθαι. ὅπερ γὰρ τοῖς δομήτορσιν, ἕτερῳ τινὶ ἔξεστιν ἀπὸ ἐπισκοπικῆς μονῆς ἀποσπᾶν κτήματα, καὶ προσχωρῆν ταῦτα πατειαρχικῇ μονῇ, ἢ εὐκτηρίῳ ναῷ. εἰ δέ τις βύλεται ἀνεγεῖραι μονὴν ἢ εὐκτήριον σηκὸν ἐπὶ σαυροπηγίῳ πατειαρχικῷ, εἰς μὲν τύτυ ἀνέγερσιν ὐ κωλυθήσεται παρά τινος. φροντισάτω δὲ πρότερον προσχωρῆσαι αὐτῷ κτήματα ἀπὸ τῆς οἰκείων. τὰ γὰρ τῇ ἐπισκοπικῇ μονῇ προσόντα κτήματα, ἀναπόσπαστα παρ' αὐτῆς, ὡς εἴρηται, εἰς τὸ διηνεκὲς ἔσονται. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τύτυ.

A tos, templum aliud extruere conari ſub patriarchali ſtauropegio: & ab epiſcopali monaſterio divellere poſſeſſiones, quæ a majoribus eorum, aut quibuſdam Chriſti amantibus cognatis illorum, ei tributæ ſunt: templo autem ab eis ſub patriarchali cruce extruendo conſecrare. Noſtra igitur moderatio iniquam hujuſmodi ipſorum cogitationem radicitus exſcindere volens, ut ſacris canonibus omni modo prohibitam per præſentes ſuas literas definit, quaſcumque poſſeſſiones, vel res, * epiſcopali monaſterio ſancti Demetrii ſemper ab eo indivulſa manere, idque ab epiſcopo Dominico adminiſtrari, & ſpiritaliter * dirigi. Nec enim ædificatoribus, neque alii cuiquam licet ab epiſcopali monaſterio poſſeſſiones divellere, eaſque patriarchali monaſterio vel oratorio templo jure proprietatis tribuere. Quod ſi quis monaſterium vel oratorium * ſeptum ſub patriarchali ſtauropegio extruere velit, a nemine quidem prohibebitur: prius tamen ei poſſeſſiones ex propriis aſſignari curet. Quas enim poſſeſſiones epiſcopale monaſterium habet, ab eo divelli (ut dictum eſt) nullo umquam tempore, poterunt. Et hæc quidem de eo.

* apud epiſcopale monaſterium S. Demetrii ſemper indivulſus
* gubernari
* oratoriam ædem

Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ ἑτέρας μονῆς ἀρχῆθεν ὑφαφέρεσης τῇ τῆς Δομινίκυ ἐπισκοπῇ, εἰς Κρομπὰς μὲν ὕσης, ἐπ' ὀνόματι δὲ τῆς ἁγίων μεγάλων μαρτύρων Θεοδώρων τιμωμένης, ἀνέφερε τῇ ἡμῶν μετριότητι ὁ αὐτὸς ἐπίσκοπος, ὡς φθάσειε ὁ ταύτῃ ὁ δεσπότης ἐκεῖνος κύρις Μανυὴλ ὑποθεῖναι εἰς μετόχιον τῇ ὂν τῷ θέματι τῆς Σερβίων πατειαρχικῇ μονῇ τῆς ἁγίων Θεοδώρων. οἱ δὲ μοναχοὶ τῆς τοιαύτης πατειαρχικῆς μονῆς τὸ ἐπισκόπυ κατεξανισάμενοι, καὶ τιλῶ αὐτὸ ἀναναινόμενοι ποίμανσιν, τὴν μὲν ἀναφορὰν αὐτὸ ἀπὸ τῆς ῥηθέντος ἐπισκοπικῆς μοναστηρίυ, τῆς εἰς μετόχιον, ὡς εἴρηται, ἐκδοθέντος αὐτοῖς, τέλεον ἐξώθησαν, τὴν πατειαρχικὴν δὲ ἀντεισήγαγον· καὶ τὸ τοιῦτον ὡς ἀκανόνιστον πάντῃ ἀπείργυσα ἡ μετριότης ἡμῶν, διορίζεται, ὡς ἐὰν (ὡς ὁ ἐπίσκοπος ἀνήνεγκε) πρὸ τῆς εἰς μετόχιον ὑποτεθῆναι τῇ πατειαρχικῇ μονῇ, τὸ εἰς Κρομπὰς μοναστήριον ἐπισκοπικὸν ἦν, καὶ παρὰ τῆς κατὰ καιρὸς ἐπισκόπυ Δομινίκυ διεξήγετο, ἵνα ἔχῃ καὶ αὖθις ὁ ἐπίσκοπος τὴν οἰκείαν ἀναφορὰν ἐν αὐτῷ, ὡς γνήσιος ἀρχιερεύς. ὁ γὰρ ἐκδεδωκὼς τῆτο τοῖς μοναχοῖς εἰς μετόχιον, τὴν χρηματικὴν μόνην δεσποτείαν ἐκδῦναι ἠδύνατο, ὐ μὴν δὲ καὶ τὴν πυθμενικὴν τῆς ἐπισκόπυ ἀναφορὰν, καὶ τὴν τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων ἀνάκρισιν. ἐσεῖται γὰν ἡ ῥηθεῖσα τῶν ἁγίων Θεοδώρων μονὴ ἡ εἰς Κρομπὰς διακειμένη, ὑπὸ τὴν ἐπισκοπικὴν ἐξυσίαν καὶ διοίκησιν. εἰ μή πως δωνηθῶσιν οἱ τῆς πατειαρχικῆς μονῆς μοναχοὶ δεῖξαι, ὡς καὶ τὸ τοιῦτον μοναστήριον ἀνηγέρθη ἐπὶ σαυροπηγίῳ πατειαρχικῷ. Εἶχε τὸ, Μηνὶ Ἰυλίῳ, ἰνδικτιῶνος η, διὰ τῆς πατειαρχικῆς θείας χειρὸς, καὶ τὴν κηρίνην πρασίνην σφραγίδα.

Cum autem & de alio monaſterio pertinente ab initio ad Dominici epiſcopen, in Crompis quidem exiſtente, ornato autem ſanctorum magnorum martyrum, Theodororum nomine, mediocritati noſtræ idem epiſcopus retulerit, * herum illum dominum Manuelem hoc ſubjeciſſe in metochium patriarchali monaſterio ſanctorum Theodororum, quod in Serviorum provincia: monachos autem illius patriarchalis monaſterii in epiſcopum inſurgentes, ejuſque * paſtionem renuentes, relationem quidem ejus a prædicto epiſcopali monaſterio, ipſis (ut dictum eſt) in metochium conceſſo, tandem rejeciſſe, patriarchalem autem pro ea introduxiſſe: rem hujuſmodi, ut canonibus adverſantem, omnino prohibens noſtra moderatio definit, ſi (ut epiſcopus retulit) Cromporum monaſterium, antequam in metochium patriarchali ſubjiceretur monaſterio, epiſcopale fuit, & ab illius temporis epiſcopo Dominico regebatur; habeat rurſum epiſcopus propriam in eo relationem, utpote legitimus antiſtes. Nam qui illud monachis in * metochium largitus eſt; pecuniarum ſolum dominium tribuere potuit, non autem ſpiritalem epiſcopi relationem, & * animalium peccatorum cognitionem. Prædictum igitur ſanctorum Theodororum monaſterium in Crompis ſitum, ſub epiſcopali poteſtate & adminiſtratione dimittetur: niſi patriarchæ manſionis monachi oſtendere potuerint, tale monaſterium ſub cruce patriarchica extructum fuiſſe. Habuit ſubſcriptum, Menſe Julio, indictione octava, patriarchali divina manu, & * cereo viridi ſigillo.

* deſpotam illum
* paſtoralem gubernationem
* ad uſum fructum
* animæ delictorum examen
* cereum viride ſigillum.

AD

ANNO CHRISTI 1221. 1222.

C. ANN CHRIS 1221. 1222

AD PERTHUM IN SCOTIA CONCILIUM

A JACOBO A. S. L.

Anno 1222. *habitum.*

Ex Manſi Tom. II. pag. 387. Ex Wilkins.

PAucis verbis Concilii hujus mentio fit in Chron. Paslat. *Anno Domini MCCXXI. magiſter Jacobus, canonicus ſancti Victoris Pariſius, apoſtolicæ ſedis pœnitentialis, Scotiæ & Hiberniæ Legatus, convocatis totius regni prælatis apud Perth. tenuit generale Concilium quatuor continuis diebus;* quibus chronicon de Mailros in eundem ann. addit: *& incipiens ab octavis Purificationis.*

CANTUARIENSE CONCILIUM,

In quo veteratores quidam ſententia lata damnantur,

Anno 1222. *habitum.*

Ex Paris ad hunc annum.

Ibid. Affert Wilkins Conc. Brit. t. I. p. 548.

HOc anno comprehenſus fuit quidam paucis diebus ante Concilium celebratum Cantuariæ, a magiſtro Stephano, Cantuarienſi archiepiſcopo, habens in corpore & membris, ſcilicet in latere, manibus & pedibus, quinque vulnera crucifixi; & in dicto concilio ſimul cum eo, utriuſque ſexus, ſcilicet hermaphroditus, ejuſdem erroris, quo prior obcæcatus fuit, cum ſuo complice præſentatus, ſuper quo convicti & publice confeſſi, judicio eccleſiæ puniti fuerunt. Similiter & quidam apoſtata Judæus factus ex Chriſtiano diaconus; qui ſimiliter eſt judicialiter punitus; quem Falco ſtatim arreptum ſuſpendi fecit. Hæc Paris. Concilium hoc Cantuarienſe Matth. Weſtmonaſter. Knyghton, & alii confundunt cum concilio Oxonienſi, quod jam ſequitur.

ANNO CHRISTI 12...

ANNO CHRISTI 12...

SYNODUS POLONICA

Ab Henrico Archiepiſcopo Gneſnenſi celebrata.

DE qua ex Dugloſſo in Hiſt. Polonica, Cromero lib. 7. & Micovio l. 3. c. 33. meminit Spondanus ad an. 1221. n. 7. narratque in ea, Sacerdotes omnes ex decreto Synodi uxores, & concubinas, quas retinebant adhuc plerique abdicare coegiſſe, jurejurando ab eis exacto.

CONCILIUM OXONIENSE

PER STEPHANUM CANTUARIENSEM.

Archiepiſcopum pro reformanda eccleſia Anglicana celebratum anno Domini MCCXXII. tempore Honorii papæ III.

TITULI CAPITULORUM.

Ex Collect. Regia, & ex edit. Concil. Britan. Henr. Spelmanni.

1 *Excõmmunicantur eccleſiaſticorum jurium & regni perturbatores, perjuri, calumniatores, &c.*
2 *De debito epiſcoporum.*
3 *Ne epiſcopi in collatione beneficiorum aliquid ſibi retineant.*
4 *Ut præſentati, ſi idonei ſint, recipiantur in beneficiis.*
5 *De duobus ad eamdem eccleſiam præſentatis.*
6 *De Miſſa devote celebranda, & quando presbyteris plures uno die Miſſas celebrare liceat.*
7 *Ut clerici ſæcularibus negotiis ſe non immiſceant.*
8 *De feſtis & vigiliis.*
9 *Quod presbyteri parochiales frequenter prædicent, & infirmos viſitent.*
10 *De ornamentis eccleſiæ.*
11 *Ne quis beneficium ſuum reſignans, aliquid ſibi de eodem retineat.*
12 *Ne una eccleſia dividatur in plures.*
13 *De vicariorum reſidentia.*
14 *Quod exilia beneficia non conferantur, niſi volentibus reſidere in eiſdem.*
15 *Quæ portio debeat vicario reſidenti aſſignari.*

16 *In*

ANNO CHRISTI 1222.

16 *In quibus ecclesiis requirinur pluralitas presbyterorum parochialium.*
17 *Quod episcopus recipiat juramentum a præsentato, ut evitetur simonia.*
18 *Ut in singulis archidiaconatibus speciales confessores deputentur.*
19 *Quod decani rurales de causis matrimonialibus se non intromittant.*
20 *Ne quis latrones in domibus vel in servitio teneat.*
21 *Ne archidiaconi gravent ecclesias vel rectores in visitatione & qualiter se habebunt.*
22 *Ne beneficia spiritalia tradantur ad firmam.*
23 *Quod archidiaconi in visitatione sua examinent sacerdotes de canone Missæ, & de sacramento altaris.*
24 *Quod oleum & Eucharistia custodiantur sub sera, & similiter chrisma.*
25 *Quod archidiaconi habeant penes se in scriptis omnia ornamenta ecclesiæ.*
26 *Quod archidiaconi videant in visitationibus, ne possessionibus vel jure suo ecclesiæ defraudentur.*
27 *Quod archidiaconi vel decani novas exactiones ecclesiis non imponant.*
28 *Quod ordinarii non ferant sententias excommunicationis in aliquem, nisi præmissa monitione, nisi in certis casibus.*
29 *Ne quid exigatur pro sepultura vel aliquo sacramento conferendo.*
30 *Quod judices non impediant bonum pacis inter partes, ubi causa recipiat compositionem ad suggestionem præconis.*
31 *Quod judex non judicet aliquem ad purgationem ad suggestionem præconis tuntum, ut sit judex & actor.*
32 *De habitu clericorum.*
33 *Ne clerici comam nutriant.*
34 *Quod clerici non teneant publice concubinas.*
35 *Qualis pœna est infligenda concubinis clericorum.*
36 *Quod clerici vel prælati non vendant vel impignorent ecclesiam suam consanguineis eorum.*
37 *Quod fructus ecclesiæ in laico feudo non reponantur, nec de eis ædificia fiant.*
38 *Quod religiosi possessionati, quolibet anno admoneantur, ut reddant computum.*
39 *Quod religiosi nil recipiant pro ingressu alicujus inter eos, nisi pro vestitura dumtaxat.*
40 *Quando & qualiter ecclesiæ possint dimitti ad firmam.*
41 *Quod nulli aliquid in ecclesia ratione beneficii assignetur.*
42 *Pœna advocatorum qui matrimonium protrahunt malitiose.*
43 *De ordinatione religiosorum, & qui possunt recipi in monachos.*
44 *De familiaribus monialium, & de silentio religiosorum, & de licentia exeundi.*
45 *Ne monachi vel moniales per se comedant.*
46 *Quod moniales simul in monasterio habitent, & de confessione earum.*
47 *Quod religiosi non condant testamenta, nec liceat monachos monasteria habere ad firmam.*
48 *Quod religiosi non bibant ultra horas debitas.*
49 *Quod monachi & regulares in monasterio habeant seniores, & de sententiis publicandis.*

CAPITULA.

ANNO CHRISTI 1222.

I. Excommunicantur ecclesiasticorum jurium & regni perturbetores, perjuri, calumniatores, &c.

AUthoritate Dei patris, & beatæ Virginis, & omnium Sanctorum, & præsentis concilii, excommunicamus omnes illos qui malitiose ecclesias suo jure privare præsumunt, aut per malitiam & contra justitiam libertates eorumdem infringere vel perturbare contendunt. Ecclesiasticorum jurium turbatores.

Item omnes illos excommunicationis sententia innodamus, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injuriose perturbare præsumunt, & qui jura domini regis detinere contendunt. Seditiosi.

Adjicimus autem, omnes illos simili sententia involutos, qui scienter & prudenter falsum perhibent testimonium, vel perhiberi procurant, vel etiam tales testes scienter producunt, vel subornant in causa matrimoniali, ubi scilicet agitur contra misericordiam, vel etiam ubi agitur ad alicujus exhæredationem. Perjuri.

Advocatos quoque excommunicamus omnes qui in causis matrimonialibus malitiose oppositiones opponunt, vel opponi procurant, ne matrimonia vera debitum sortiantur effectum, vel ut contra justitiam processus causæ diutius suspendatur. Cavillatores.

Item excommunicamus omnes illos qui gratia lucri, odii, vel favoris, vel aliter, malitiose crimen imponunt, vel opponunt alicui, cum infamatus non sit apud bonos & graves, ut sic saltem ei purgatio indicatur, vel alio modo gravetur. Calumniatores.

Præterea omnes illos sententia excommunicationis innodamus, qui vacante ecclesia malitiose opponunt vel procurant opponi patronatus quæstionem, ut sit unde patronum illius ecclesiæ collatione saltem illa vice defraudent. Cavillatores.

Excommunicamus etiam omnes illos qui gratia lucri, odii, vel favoris, vel alias, malitiose contemnunt exequi domini regis mandatum contra excommunicatos, qui claves ecclesiæ contemnunt. Suppressores.

II. De debito Episcoporum.

Statuimus etiam authoritate præsentis concilii, ut prælati singuli eleemosynarios honestos habeant, & ut ipsi prælati sint, juxta Apostolum, hospitales, & ut horis competentibus ad pauperes audiendos *Rom.* 12. *Hebr.* 13. 1. *Petr.* 4.

ANNO CHRISTI 1222.

dos & juſtitiam exhibendam, in publico præſentiam ſuam exhibere procurent, & in perſonis propriis confeſſionibus audiendis interdum interſint, & pœnitentiis injungendis. Ipſi etiam per confeſſores diſcretos civitates proprias obeant, & in eccleſiis ſuis cathedralibus reſidere procuret: in aliquibus majoribus feſtis, & ſaltem in aliqua parte quadrageſimæ, prout animæ ſuæ ſaluti magis viderint expedire. Et quia, juxta ſcripturæ teſtimonium, vota noſtra tenemur reddere Domino Deo noſtro: ſalubriter decernimus advertendum, ut epiſcopi formam ſuæ profeſſionis in ſua conſecratione prolatam bis in anno coram ſe legi faciant diligenter, ut tanto melius profeſſionis ſuæ recordentur, quanto ſæpius eorum fuerit auribus inculcata.

Vide Conc. Pariſ. ſupra an. 1212.

III. Ne epiſcopi in collatione beneficiorum aliquid ſibi retineant.

Collactores eccleſiarum qui conferre eas debeant.

Ad hæc ſtatuimus, ne prælatus aliquis, cum eccleſiam contulerit aut præbendam, fructus ejuſdem eccleſiæ ſive præbendæ nondum collectos ſibi præſumat aliquatenus uſurpare: vel pro inſtitutione, vel miſſione in poſſeſſionem, vel charta ſuper hoc facienda, aliquid audeat extorquere, nec ab officiariis ſuis, archidiaconis, vel decanis, ſuſtineat extorqueri.

IV. Ut præſentati, ſi idonei ſint, recipiantur in beneficiis.

Coloſſ. 3.

Cum, ſecundum Apoſtolum, avaritiæ, quæ eſt idolorum ſervitus, epiſcopos aut alios Dei miniſtros ſervire non conveniat: ad tantam peſtem radicitus evellendam ſtatuimus, ut ſi quis ad eccleſiam aliquam nullo contradicente præſentetur, epiſcopus præſentatum ipſum, dum tamen idoneus ſit, nequaquam admittere differat ultra duos menſes: alioquin quidquid ex eadem eccleſia poſt factam præſentationem fuerit forte perceptum, illi, cum inſtitutus fuerit, reſtituatur: quatenus fructus illi ad epiſcopum pervenerint. Idem in archidiaconis, ſi per eos ſteterit, obſervetur: niſi cauſam rationabilem coram ſuo ſuperiore duxerit aſſignandam, cum ſuper hoc fuerit requiſitus ab eo, quare eum non admiſerit infra tempus in hoc concilio diffinitum.

V. De duobus ad eamdem eccleſiam præſentatis.

Hoc autem non immerito duximus adjungendum, ut ſi duo ad unam eamdemque eccleſiam fuerint præſentati, neutri eorum, pendente lite, cuſtodia committatur. Si autem ad epiſcopum jus conferendi talem eccleſiam authoritate concilii devolvatur, cum contentio fuerit inter duos patronos, quorum uterque ſuum clericum præſentaverit, cum ex collatione epiſcopi, nulli patronorum qui poſtea evicerit jus patronatus, præjudicium debeat generari: ſtatuimus ut epiſcopus neutri eorum qui præſentati fuerint eccleſiam illam conferat illa vice, niſi de utriuſque patroni conſenſu: ne ſaltem qualecumque præjudicium alteri patronorum videatur generari, ſi forte poſtmodum jus patronatus evicerit.

ANNO CHRISTI 1222.

VI. De Miſſa devote celebranda, & quando presbyteris plures uno die Miſſas celebrare liceat.

Ad excitandum affectus laborantium in vinea Domini ſabaoth, ut veræ retributionis recipere mereamur * denarium poſt laborem: decrevimus ne opus Dei fiat ab aliquibus negligenter, præſertim cum in generali concilio ſit præceptum, ut Divinum officium nocturnum pariter & diurnum, ſecundum quod Deus dederit, ſtudioſe celebretur & devote: univerſa quoque eccleſiaſtica ſacramenta, & præcipue baptiſmatis & altaris, devotiſſime, prout Deus inſpiraverit, celebrentur, Verba quoque canonis, præſertim in conſecratione corporis Chriſti, plene & integre proferantur. Presbyter autem poſtquam Dominicum corpus ſumpſerit in altari, ſi in eodem die Miſſarum ſolennia ipſum celebrare oporteat iterato, vinum calici infuſum vel digitis ſuperfuſum ſumere non præſumat.

* *al.* medem Dom

Ad hæc duximus ſtatuendum diſtrictius inhibentes, ne ſacerdos quiſpiam Miſſarum ſolennia celebret bis in die, excepto die nativitatis & reſurrectionis Dominicæ, vel in exequiis defunctorum, videlicet cum corpus alicujus in eccleſia eodem die fuerit tumulandum: & tunc prior Miſſa de die, poſterior vero pro defuncto celebretur.

VII. Ut clerici ſæcularibus negotiis ſe non immiſceant.

Ceterum præſenti decreto ſancimus, ne clerici beneficiati, aut in ſacris ordinibus conſtituti, villarum procurationes admittant: videlicet ut non ſint seneſcalli aut ballivi talium adminiſtrationum, occaſione quarum laicis in reddendis * reciniis obligentur, ſi & juriſdi-

* *Cor.* laciciniis

ANNO CHRISTI 1222.

dictiones exerceant sæculares, præsertim illas, quibus judicium sanguinis est annexum. Et his duximus adjungendum, ne judicium sanguinis in locis sacris tractetur, scilicet in ecclesia vel cemeterio. Authoritate generalis concilii districtius inhibemus, ne quis clericus beneficiatus, vel in sacris ordinibus constitutus, litteras pro pœna sanguinis infligenda scribere vel dictare præsumat, vel ubi judicium sanguinis tractatur, aut exercetur, interfit. Noverint enim protectione ecclesiastica se indignos, cum per eos in ecclesia Dei per talia præsumpta scandalum generetur.

Hoc interum caput on est in itione nglicana.

*VIII. *Hæc sunt festa, in quibus, prohibitis aliis operibus, conceduntur opera agriculturæ & carrucarum.*

Festa Anis celeberma quæ?

Statuimus quod festa subscripta sub omni veneratione serventur, videlicet omnes dies Dominici, quinque dies Natalitii, Circumcisio, Epiphania Domini, omnia festa beatæ Mariæ, præter festum Conceptionis, cujus celebrationi non imponitur necessitas, Conversio S. Pauli, Cathedra S. Petri, festa omnium Apostolorum, festum S. Gregorii, dies paraseeves, feria 2. 3. & 4. in hebdomada Paschali, dies Ascensionis Domini, feria 2. & 3. & 4. in hebdomada Pentecostes, festum S. Augustini in Majo, duo festa S. Crucis, translatio S. Thomæ martyris, utrumque festum S. Joannis Baptistæ, festum S. Margaretæ, festum S. Mariæ Magdalenæ, festum S. Petri ad vincula, festum S. Laurentii, festum S. Michaelis, festum S. Edmundi confessoris, & S. Edmundi regis & martyris, festum S. Catharinæ, festum S. Clementis, festum S. Nicolai, festum dedicationis cujuslibet ecclesiæ in sua parochia, quodlibet festum illius sancti in cujus honore fundata est ecclesia.

Festa vulgaia in Anlia quæ?

Volumus etiam ut alia festa a rectoribus ecclesiarum & capellanis in obsequio divino & laude devotissime celebrentur, minoribus operibus servilibus, secundum consuetudinem loci, illis diebus interdictis, festum sanctorum Fabiani & Sebastiani, sanctæ Agnetis, S. Vincentii, S. Blasii, S. Agathæ, S. Felicis, S. Georgii, S. Joannis ante portam Latinam, S. Dunstani, S. Albani, S. Emeldridæ, Inventionis S. Crucis, S. Stephani, S. Hieronymi, sanctæ Fidei, dedicatio S. Michaelis in monte Tumba, S. Dionysii, festum animarum, sanctæ Cæciliæ, S. Luciæ, sancti Leonardi.

Hæc sunt festa, in quibus post Missam opera rustica concedimus: sed antequam, non.

ANNO CHRISTI 1222.

Octava Epiphaniæ, SS. Joannis & Pauli, translatio S. Benedicti, translatio S. Martini.

Hæ sunt vigiliæ statutæ ad vigilandum.

Mirum cur hic Matthiæ item Jacobi mentio non fiat.

Vigilia nativitatis Domini, vigilia Paschæ, vigilia Pentecostes, litania major, tres dies Rogationum, vigilia S. Joannis Baptistæ, vigilia apostolorum Petri & Pauli, vigilia S. Laurentii, vigilia Assumptionis beatæ Mariæ, vigilia S. Bartholomæi, vigilia S. Matthæi, vigilia apostolorum Simonis & Judæ, vigilia omnium Sanctorum, vigilia S. Andreæ, vigilia S. Thomæ apostoli.

Jejunia quatuor temporum in totius anni temporibus.

In Martio prima hebdomada jejunandum est feria quarta, & sexta, & sabbato. In Junio in secunda, quod dupliciter observatur a pluribus; in prima hebdomada post litanias, aut in hebdomada Pentecostes. In Septembri per tres dies. In proxima septimana integra ante natalem Domini.

IX. Quod presbyteri parochiales frequenter prædicent, & infirmos visitent.

Presbyterorum parochialium ecclesiarum animos ad ea quæ magis nostris temporibus expediunt exercenda studiose excitare volentes, eis præsentis concilii diffinitione districte duximus injungendum, ut plebes sibi commissas pabulo verbi Dei, secundum quod eis fuerit inspiratum, informare procurent: ne canes muti merito judicentur, cum salubri latratu a caulis Dominicis luporum spiritualium morsus non repellunt. Illud evangelicum memorialiter recolentes, quod in novissimo examine visitatores infirmorum regno remunerabuntur æterno: quoties fuerint accersiti, celeriter accedant & hilariter ad ægrotos. *Matth.* 25.

X. De ornamentis ecclesiæ.

Ad exemplum Salomonis, qui omnia vasa domus Domini ex auro purissimo fabricata Divino cultui mancipavit, statuimus ut quælibet ecclesia calicem habeat argenteum cum aliis vasis decentibus, & sindonem mundam, & candidam, & amplitudinis congruentis: ve-

ANNO CHRISTI 1222.

tera vero corporalia, quæ non fuerint idonea, loco reliquiarum reponantur, vel in præsentia archidiaconi comburantur. Provideant etiam archidiaconi ut linteamina & alia ornamenta altaris sint, sicut decet, honesta. Libros habeat etiam ecclesia idoneos ad legendum & psallendum: ad minus duplicia ornamenta sacerdotalia: & ut honor debitus Divinis officiis impendatur, præcipimus, ut qui altari ministrant, superpelliciis induantur.

XI. Ne quis beneficium suum resignans, aliquid sibi de eodem retineat.

Ne lepra Giezitica, quod absit, per avaritiæ cultum latenter irrumpens, ministros ecclesiæ collocet extra castra regni æterni: districtius inhibemus, ne quis ecclesiæ suæ renuncians, recipiat ab eo qui sibi substituitur vicariam: cum vehementer posset præsumi quod talia fiant per pactionem etiam turpem. Quod si ab aliquo fuerit acceptatum: & ille vicaria, & alius personatu priventur. Illud autem absurdum reputamus omnino, ut aliqua existente persona unius ecclesiæ, alius de consensu ipsius personæ aliquid conferat in eadem ecclesia nomine personatus, nisi persona prior ecclesiam totam prius duxerit resignandam.

XII. Ne una ecclesia dividatur in plures.

Quia juxta canonicas sanctiones inter carnale & spirituale matrimonium optima est comparatio, & cum unam sponsam inter duos sponsos dividi naturalis ratio minime patiatur: inhonestum est plurimum, quod ecclesia Dei, quæ unius debet esse una, multorum amplexibus frequenter ancilletur. Sacro ergo approbante concilio, districtius inhibemus ne de novo aliqua ecclesia pluribus rectoribus, quorum uterque sit persona, committatur regenda: In ecclesiis autem, ubi nunc plures personæ existunt, statuimus ut singulis decedentibus, accrescat viventibus portio decedentium, donec ad unum solum illius ecclesiæ perveniat personatus: nec de cetero plures vicarii in eadem instituantur, illis ecclesiis ab hoc statuto dumtaxat exceptis, quæ ex antiquis divisæ fuerunt.

XIII. De vicariorum residentia.

Cum hostis antiquus, scilicet leo rugiens, faciat & quærat prædam animarum: solicitius est cavendum, ne talibus cura gregis Dominici committatur, qui negligunt aut ignorant custodire sibi commissa, ut deceret intendere vigilanter. Statuimus igitur, ut nullus episcoporum ad vicariam quemquam admittat, nisi velit in ecclesia, in qua vicaria ei conceditur, personaliter ministrare: aut talis existat, qui infra breve tempus super hoc limitatum, valeat & velit in presbyterum ordinari. Quod si admissus fuerit forte quis, & noluerit in presbyterum ordinari, vicariæ beneficio privetur.

ANNO CHRISTI 1222.

XIV. Quod exilia beneficia non conferantur, nisi volentibus residere in eisdem.

Ad hoc, quia inhonestum est nimis, ut ecclesiæ propter minores reditus pastoribus maneant desolatæ: præsenti decreto statuimus, ut ecclesiæ, quæ in reditibus ultra quinque marcas non habent, non nisi personis talibus conferantur, qui resideant in eisdem, & in propria persona ministrent. Quod si tales admissi, residere noluerint * a nunc & administrare: cum non nisi laborantibus panis Dominicus sit largiendus, ecclesiis ipsis, præmissa monitione debita, per diœcesanum episcopum spolientur.

* *al.* aut etiam adm.

XV. Quæ portio debeat vicario residenti assignari.

Quoniam autem multoties, sicut temporalium rerum luxus quosdam in non modicum scandalum populi ab officio sibi commisso segregat & abducit, sic & earumdem inopia, in vituperium ordinis nostri, quosdam compellit infeliciter mendicare: providendum est nobis, ut in utroque talium habita moderatione, ipsarum ecclesiarum regimini consulatur. Statuimus igitur, ut vicario perpetuo ad minus reditus quinque marcarum assignetur, qui saltem pro quinque marcis dari possit ad firmam; nisi forte in illis partibus Walliæ sit, in quibus, propter tenuitatem ecclesiarum, minori stipendio vicarii sunt contenti. Provideat quoque diœcesanus episcopus, pensata ecclesiæ facultate, utrum vicarius onera ecclesiæ subire debeat, an persona, an ad ea uterque debeat conferre. Proviso tamen quod archidiaconus loci, sive ab illis, sive ab altero illorum, debeat procurari, una tantum procuratione sit contentus.

ANNO CHRISTI 1222.

XVI. In quibus ecclesiis requiritur pluralitas presbyterorum parochialium.

Ad instar patris evangelici, plures operarios in vineam suam mittentis, ut quod unius non valet explere solicitudo seu adimplere, perficiat plurimorum: præsentialiter diffinimus ut in singulis parochialibus ecclesiis, quarum parochia est diffusa, duo sint vel tres presbyteri, pensata pariter magnitudine parochiæ & ecclesiæ facultate: ne forte, quod absit, ægrotante uno presbytero, aut alio debilitato, parochianis infirmantibus, aut Divinis volentibus interesse officiis, officia debita subtrahantur, vel negentur sacramenta ecclesiastica.

XVII. Quod episcopus recipiat juramentum a præsentato, ut evitetur simonia.

Præsenti quoque statuto diffinimus, ut episcopus ab eo qui sibi præsentatus fuerit, recipiat juramentum, quod propter præsentationem illam nec promiserit nec dederit aliquid præsentanti, nec aliquod propter hoc pactum inierit, si ei super hoc merito videatur esse suspectus, cum talia manifeste canonicis obvient institutis.

XVIII. Ut in singulis archidiaconatibus speciales confessores deputentur.

Quoniam nonnunquam, ob defectum confessorum, vel quia decani rurales & personæ erubescunt forte confiteri suo prælato, certum imminet periculum animarum: volentes huic morbo mederi, statuimus ut certi confessores prudentes & discreti per singulos archidiaconatus ab episcopo loci constituantur, qui confessiones audiant decanorum ruralium, presbyterorum & personarum. In cathedralibus autem ecclesiis, ubi sunt canonici sæculares, confiteantur ipsi canonici episcopo, vel decano, vel certis personis ad hoc per episcopum, decanum & capitulum constitutis.

XIX. Quod decani rurales de causis matrimonialibus se non intromittant.

Quoniam in causis matrimonialibus est magna discretio necessaria, unde periculosum est eas a simplicioribus tractari personis: statuimus, ut decani rurales nullam causa matrimonialem de cetero audire præsumant, sed earum examinatio non nisi viris discretis committatur: quibus assidentibus, si commode fieri potest, postmodum pronuncietur.

ANNO CHRISTI 1222.

XX. Ne quis latrones in domibus vel in servitio teneat.

Prohibemus sub interminatione anathematis, ne quis latrones ad latrocinium faciendum in servitio retineat, nec eos in terris suis scienter habitare permittat.

XXI. Ne archidiaconi gravent ecclesias vel rectores in visitatione, & qualiter se habebunt.

Ut singula ecclesiastica officia in ecclesia rite procedant secundum canonicas sanctiones, statuimus ne archidiaconi nimium graves existant ecclesiis suis subditis, districtius inhibentes, ne statutum in concilio generali in * numero convectorum excedant, cum visitationis nomine debitam sibi recipiunt procurationem: nec ad talem procurationem venientes, extraneos, ut secum veniant, invitare præsumant. Sed si pro honore archidiaconi, ecclesiarum rectores aliquos velint invitare, hoc nullatenus prohibemus. Sed ipsi archidiaconi nullum invitent, ne forte qui per suum adventum ecclesias non gravarent, gravent saltem per invitatos. Unde, ut subtrahatur eis necessitas invitandi, prohibemus ne archidiaconi tempore visitationis suæ, apud ecclesiam quam visitant, capitulum teneant vel celebrent, nisi forte in burgo vel in civitate sit ecclesia constituta. Ad hoc archidiaconis districtius inhibemus, ne aliquo modo procurationem recipiant sine causa rationabili, nisi illo die quo personaliter visitant ecclesiam procurantem. Nec redemptionem pro visitatione extorquere præsumant.

Later. III. c. 4. al. stat. in conc. g. numerum evectionis.

XXII. Ne beneficia spiritalia tradantur ad firmam.

Ut omnis cupiditas & avaritiæ cultus expellatur ab ecclesiæ Dei ministris, præsentia præteritis duximus annectenda: statuentes ut archidiaconatus, vel decanatus, vel aliud officium, quæ in spiritualibus mere consistunt, nulli dentur ad firmam. Si vero reditus huic officio sit annexus, ille de superioris licentia dari poterit ad firmam, sicut inferius de aliis officiis statuemus. Si quis autem contra statutum venire præsumpserit, archidiaconus vel decanus, si super hoc canonice fuerit convictus, per episcopum suum a tali officio

ficio ſuſpendatur per annum, & alius interim conſtituatur, qui diſcrete gerat vices illius.

ANNO CHRISTI 1222.

XXIII. Quod archidiaconi in viſitatione ſua examinent ſacerdotes de canone Miſſæ, & de ſacramento altaris.

Philip. 2. Ut autem archidiaconi, ſecundum Apoſtolum, non quæ ſua ſunt quærant, ſed quæ Jeſu Chriſti, in ſua viſitatione provideant, ut canon Miſſæ emendetur, ſi ſint in eo defectus: & quod ſacerdotes rite proferre noverint ſaltem verba canonis & baptiſmatis, & quod in hac parte ſanum habeant intellectum: & etiam laici, ſi forte debeant baptizare in caſu neceſſitatis, ut ſaltem ſciant hoc facere in aliquo idiomate congruo ſeu vulgari.

XXIV. Quod oleum & Euchariſtia cuſtodiantur ſub ſera, & ſimiliter chriſma.

Provideant utique archidiaconi, quod diligenter, juxta formam concilii * generalis, Euchariſtia, chriſma, & oleum ſanctum, ſalva ſub clavibus recondantur, fideli cuſtodiæ deputata.

* Later. IV. c. 20.

XXV. Quod archidiaconi habeant penes ſe in ſcriptis omnia ornamenta eccleſiæ.

Habeant & archidiaconi redacta in ſcriptis omnia ornamenta & utenſilia eccleſiarum: veſtes quoque & libros ſingulis annis ſuo conſpectui faciant præſentari, ut ſic videant quæ fuerint addita per diligentiam perſonarum, vel quo tempore intermedio per malitiam & negligentiam deperierint.

XXVI. Quod archidiaconi videant in viſitationibus, ne poſſeſſionibus vel jure ſuo eccleſiæ defraudentur.

Item provideant archidiaconi de poſſeſſionibus eccleſiarum, ut eas ſingulis annis poſſint proſpicere, ne eccleſiæ ſuo jure defraudentur.

XXVII. Quod archidiaconi vel decani novas exactiones eccleſiis non imponant.

Præterea archidiaconis, decanis, & eorum officialibus diſtrictius inhibemus, ne in ſubditos ſuos exactiones vel tallias per ſe vel per ſuos exercere præſumant.

XXVIII. Quod ordinarii non ferant ſententias excommunicationis in aliquem, niſi præmiſſa monitione, niſi in certis caſibus.

Ad hæc eccleſiaſtici ordinis utilitate penſata, pariter & honore, decrevimus ne archidiaconi vel eorum officiales, ſententias excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, in aliquem audeant promulgare, ubi exceſſus non eſt manifeſtus, niſi admonitione canonica præcedente. Si quis autem contra præmiſſa excommunicationis ſententiam tulerit in quemcumque, pœnæ ſubjaceat in Lateranenſi concilio promulgatæ. Pro ſuſpenſione vero vel interdicto, ſuperioris arbitrio puniatur: quod & ſuperiores prælati obſervent.

ANNO CHRISTI 1222.

Later. IV. c. 17.

XXIX. Ne quid exigatur pro ſepultura vel aliquo ſacramento conferendo.

Firmiter inhibemus, ne pro aliqua pecunia denegetur ſepultura, vel baptiſmus, vel aliquod eccleſiaſticum ſacramentum, vel etiam matrimonium contrahendum impediatur. Quoniam ſi quid pia devotione fidelium conſueverit erogari, ſuper hac poſtmodum volumus per ordinarium loci eccleſiæ juſtitiam exhiberi, ſicut in generali concilio expreſſius & diffuſius eſt ſtatutum: abſurdum eſſe judicantes, quod de cetero pro chriſmate vel oleo aliquid exigatur, cum toties hoc prohibitum eſſe reperiatur.

Later. IV. c. 66.

XXX. Quod judices non impediant bonum pacis inter partes, ubi cauſa recipiat compoſitionem ad ſuggeſtionem præconis.

Ceterum diſtrictius duximus inhibendum, ne archidiaconi vel decani bonum pacis impediri faciant: & ſi aliquando diſcordantes ad invicem voluerint concordare, licentia petita, liceat partibus aliter per compoſitionem diſcedere quandocumque voluerint, ſi tamen cauſa compoſitionem admittat: nec propter hoc aliquam pœnam eis infligant, niſi eis conſtiterit de injuſtitia actoris vel rei.

XXXI. Quod judex non judicet aliquem ad purgationem, ad ſuggeſtionem præconis tantum, ut ſit judex & actor.

Sed nec aliquem ad ſuggeſtionem præconum ſuorum ad purgationem compellant, niſi apud bonos & graves fuerit primo infamatus. Nec in cauſa ſua præſumant pariter eſſe judices & actores, videlicet cum dubium venerit, utrum quid ab eis exigere debeatur.

XXXII. De habitu clericorum.

Ut clericalis ordinis honor debitus ſervetur, authoritate præſentis concilii decernimus, ut tam archidiaconi quam de-

ANNO CHRISTI 1222.

decani, & omnes alii in personatibus & dignitatibus constituti, & omnes decani rurales & presbyteri, decenter incedant in habitu clericali, & cappis clausis utantur. Idemque observent officiales episcoporum & archidiaconorum, dum fuerint in consistorio.

XXXIII. *Me clerici comam nutriant.*

Et nec ipsi nec alii clerici comam nutriant, sed honeste tonsi & coronati incedant, nisi forte justa causa exegerit habitum transformare. A crapula quoque & ebrietate & aliis, quibus honestas eorum deformatur, omnino clerici se abstineant vigilanter: ad quæ omnia studiose observanda, secundum formam concilii generalis, a superioribus suis compellantur.

ter. IV. c. 16. 17.

XXXIV. *Quod clerici non teneant publice concubinas.*

Addentes, ne clerici beneficiati, vel in sacris ordinibus constituti, in hospitiis suis tenere publice concubinas præsumant, nec alibi cum scandalo accessum habeant ad easdem.

XXXV. *Qualis pœna est infligenda concubinis clericorum.*

Et si forte concubinæ eorum, monitione postea proposita, ab eis non recesserint, ab ecclesiis Dei, quas infamare præsumunt, expellantur, nec admittantur ad ecclesiastica sacramenta: & si nec sic duxerint abstinendum, excommunicationis mucrone percellantur, & tunc demum contra eas invocetur brachium sæculare. Ipsos autem clericos per subtractionem officii & beneficii, canonica admonitione præmissa, volumus coerceri. Item licet legitima testamenta clericorum beneficiatorum decedentium volumus firmiter observari: nolumus tamen quod concubinis suis aliquid relinquant in testamento suo: quod si fecerint, illud arbitrio episcopi convertatur in usum ecclesiæ, in qua rexit * defunctus.

f. vixit

XXXVI. *Quod clerici vel prælati non vendant vel impignorent ecclesiam suam consanguineis eorum.*

Ecclesiarum autem indemnitatibus consulere cupientes, præsentis concilii authoritate duximus statuendum, ut nullus abbas, nullus prior, nullus decanus vel archidiaconus, vel alius habens personatum vel dignitatem, sed nec clericus inferior, pensiones vel reditus dignitatis, vel consanguineis, vel amicis quibuscumque vendere præsumat, vel impignorare seu infeudare de novo, vel quolibet modo alienare præsumat, nisi forma canonis observata. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, quod in hac parte præsumptum fuerit, viribus careat, & præsumptor personatu vel ecclesia, quam sic læsit, per suum superiorem spolietur: nisi quod abalienaverit, infra tempus a suo superiore sibi præfixum, sine damno ecclesiæ suis sumptibus duxerit revocandum. Is quoque qui sic ecclesiastica bona de cetero receperit, & admonitus præsumpserit ea retinere, excommunicationis sententia percellatur: donec ei restituerit nullatenus absolvendus. Idem autem majores prælati observent omnino.

ANNO CHRISTI 1222.

XXXVII. *Quod fructus ecclesiæ in laico feudo non reponantur, nec de eis ædificia fiant.*

Quia sunt plerique, quod non sine lacrymis dicimus & singultu, qui omnipotentis indignationem & iram in die iræ ad perpetuam damnationem sibi cumulantes, non solum filiis & nepotibus, verum etiam concubinis suis turpiter invadant patrimonium Jesu Christi, ad quorum usus, quod dicto servitio reputatur, in feudo laicali de bonis ecclesiæ domos construunt, in quibus ecclesiasticos proventus & bona ecclesiæ usibus pauperum deputata congregare præsumunt: salubri provisione decernimus, ne clerici beneficiati fructus ecclesiæ in laico feudo reponant. Et ut melius abstineant a præmissis, de cetero domos aut pensiones laicales ad opus concubinarum vel filiorum suorum non emant, nec etiam domos ad opus earum construant in fundo laicali: sed nec etiam pecuniam ministrent ad hujusmodi emenda ad opus eorum, uti sic eis subtrahatur occasio malignandi. Si quis autem super hoc habeatur suspectus justa ratione, nisi ad arbitrium superioris se purgaverit, ipsius arbitrio puniatur.

XXXVIII. *Quod religiosi possessionati, quolibet anno admoneantur, ut reddant computum.*

Item ut melius gerantur omnia, si exterior administratio claustralium responderit rite quieti: statuimus ut tam obedientiales rerum monasterii, quam prælati majores, quatenus vel bis ad mi-

ANNO CHRISTI 1222.

minus in anno coram fratribus a conventu ad hoc deputatis, vel coram superioribus juxta monasterii consuetudinem reddant de receptis & expensis rationem. Ad hoc enim prælatos illos ex ista constitutione nolumus obligari, qui possessiones habent a monachis vel canonicis regularibus separatas.

Pars reliqua hujus capituli videtur ad titulum XLIII. pertinere.

Ad hæc, quoniam sexum muliebrem contra versutiam hostis antiqui minus fortem multiplici remedio necesse est communiri: decernimus ut moniales, & ceteræ mulieres Divino cultui dedicatæ, velum vel peplum sericum non habeant, nec in velo acus argenteas vel aureas audeant deportare, nec ipsæ, vel monachi, vel canonici regulares, habeant zonas fericas, auri vel argenti ornamenta habentes: nec de cetero burneta vel aliquo panno irregulari utantur. Metiantur etiam juxta dimensionem corporum vestem suam, ita quod longitudinem corporum non excedat, sed pede decenter * superducto, sufficiat eis: cum Joseph indutus legatur veste talari. Et sola monialis consecrata deferat annulum, & uno solo sit contenta. Si qua autem contra hanc nostram prohibitionem venire præsumpserit, & commonita se non correxerit, regulari subjaceat disciplinæ.

* *al.* supertecto.

XXXIX. *Quod religiosi nil recipiant pro ingressu alicujus inter eos, nisi pro vestitura dumtaxat.*

Præterea statuimus, præsenti concilio approbante, ut de cetero pro receptione alicujus in domum religionis, pecuniam aut quidquam aliud extorquere non præsumant: adeo ut si præ paupertate domus, ingrediens debeat vestire seipsum, prætextu vestium, ultra justum pretium earum, ab eo nihil penitus recipiatur.

XL. *Quando & qualiter ecclesiæ possunt dimitti ad firmam.*

Nunc ergo videamus evangelicæ legis sectatores: cum non nisi in vinea laboranti retributionis denarius sit porrigendus, nec nisi qui altari deservit, de altari vivere debeat: statuimus ut ecclesiæ certis personis deputatæ nulli dentur ad firmam, nisi forte justa causa fuerit, & a suo episcopo approbata, & ita ut de ejus consensu alicui personæ honestæ & ordinatæ dentur ad firmam, de qua verisimiliter præsumi debeat, quod fructus ecclesiæ in bonos usus convertat.

ANNO CHRISTI 1222.

XLI. *Quod nulli aliquid in ecclesia ratione beneficii assignetur.*

Item ut versutiis & calliditatibus aliquorum obviemus, qui in fraudem constitutionis generalis concilii novas quasdam adinventiones fingere moliuntur: statuimus, ut non liceat alicui aliquid assignare in ecclesia quidquam nomine beneficii, quasi hoc ei liceat obtinere cum alio beneficio, cui animarum cura fuerit annexa.

XLII. *Pœna advocatorum qui matrimonium protrahunt malitiose.*

Quoniam per advocatos multoties legitima matrimonia protrahuntur: statuimus, ut sententia lata pro matrimonio, advocatus qui contra id defecerit, hoc ipso per annum advocatione privatus existat: nisi judex eum in ipsa sententia propter errorem vel probabilem ignorantiam expresse habeat excusatum.

XLIII. *De ordinatione religiosorum, & qui possunt recipi in monachos.*

Quia nonnunquam serpens antiquus, qui jugiter sedet in insidiis ut interficiat innocentes & sanctos viros, quando eos invenit solitarios, & absque conversatione vel consolatione mutua conversantes, tanto facilius interdum eos suis insultibus obruit & confundit: provida deliberatione decernimus, ut tam monachi, quam canonici regulares, & moniales, in uno dormitorio pariter dormiant & quiescant, singulis personis, singulis lectis assignatis. Et in uno refectorio simul edant, nec per se cuilibet, sed communiter omnibus victualia præparentur. Nec singulis eorum denarii pro vestibus tribuantur: sed talia per certas personas ad hæc deputatas, puta camerarios vel camerarias, diligenter expediantur: qui, ut quilibet indiguerit, & facultas domus sustinuerit, eis indumenta ministrent. Et cum eis nova tradita sunt, vetera ab eis recipiantur, quæ in usus pauperum vel alias necessitates, de consilio abbatis vel abbatissæ, prioris vel prioris sæ, convertantur. Camerario autem vel camerariæ non liceat aliquid recipere. Alioquin camerarius ab officio deponatur, & monachus, seu canonicus, vel monialis, anno illo novis careat indumentis. Monachus non recipiatur minor octodecim annis, nisi evidens utilitas seu necessitas aliud inducat.

XLIV.

ANNO CHRISTI 1222.

XLIV. *De familiaribus monialium, & de silentio religiosorum, & de licentia exeundi.*

Inhibemus etiam ne moniales infra sepia domorum suarum, præter necessarias servientes, nec ad cohabitandum mulieres sæculares recipiant, nisi episcopi diœcesani accedat assensus. Item tam a monachis, quam canonicis regularibus, & monialibus, silentium præcipimus observari in temporibus & locis constitutis. Nec viris aut mulieribus religiosis absque superioris licentia egredi liceat sepia domus: nec sine certa & honesta causa, egrediendi eis licentia concedatur. Ita tamen, quod nulli claustralium causa orationis aut visitandi parentes pateat aditus exeundi: nisi talis forte fuerit, de quo nihil sinistrum possit quis aut debeat merito suspicari, qui semper habeat collegam. Et quoties alicui licentia exeundi indulgetur, certus dies eidem præfigatur, in quo redeat.

Hoc quoque volumus observari, ut ubicumque propter excessum alicujus viderit episcopus, vel abbas, vel prior conventualis non habens abbatem, expedire ut quis ad tempus alibi moretur, ad aliam domum religionis ejusdem in eodem episcopatu transferatur: vel, si necesse fuerit, etiam ad alium episcopatum dirigatur, & per diœcesanum compellatur admitti. Qui ibi in omnibus regulari subjaceat disciplinæ: ita ut si ex mora ipsius ecclesia, in qua moratur, gravata videatur, vice versa mittat aliquem de suis, qui interim moram faciet in monasterio delinquentis. Nec prius rediens ipse qui deliquit, in domo sua recipiatur, quam plene pœnituerit de commisso, & per suum superiorem revocetur.

XLV. *Ne monachi vel moniales per se comedant.*

Omnem singularitatem interdicimus in refectorio, ut cibus aliter uni quam alteri præparetur. Sed qui præest, videat ut scilicet interdum talia præparentur, de quibus aliorum debilitas vel infirmitas, prout viderit expedire, valeat relevari. Omnia etiam victualia religiosis apponenda, sine subtractione eis apponantur, tam in conventu, quam alibi, ubi reficiuntur de omnibus appositis. Totum residuum sine diminutione aliqua cedat in eleemosynam indigentibus fideliter erogandam: ita quod nec abbas, nec prior, nec eleemosynarius, possit hoc dispensare. Et quicumque istud statutum vel illud de indumentis implere vel observare noluerit, si sacerdos fuerit, a celebratione Divinorum; si minoris ordinis, vel monialis, a communione corporis Christi, usque ad plenam satisfactionem suspendatur. Item prohibemus, ne moniales aliquæ singulariter in refectorio comedant carnes, in quibus non solent communiter carnes comedere.

XLVI. *Quod moniales simul in monasterio habitent, & de confessione earum.*

Ad hæc per nullam societatem vel confœderationem admittantur monachi in alterius monasterio ad moram faciendam, nisi cum litteris episcopi sui, vel abbatis, vel prioris conventualis non habentis abbatem. Idem inter canonicos regulares & moniales volumus observari.

Provideant etiam episcopi quod moniales omnibus necessariis competenter sustentari possint de bonis monasterii, nec sustineant ultra numerum aliquam admitti: nec etiam suscipiatur aliqua, quousque redactæ fuerint ad numerum illum. Etiam hoc firmiter statuimus authoritate concilii generalis. Si autem contigerit aliquam de cetero contra hanc formam admitti, tam abbatissa quam prioriss deponatur.

Idem de magistris & prioribus moniales custodientibus, si contra hanc formam contingat aliquam admitti, duximus statuendum. Confiteantur etiam moniales sacerdotibus ab episcopo sibi deputatis. Clerici autem vel laici frequentem non habeant accessum ad claustra monialium sine causa rationabili.

XLVII. *Quod religiosi non condant testamenta, nec liceat monachos monasteria habere ad firmam.*

Quoniam non licet viris religiosis aliquid proprium possidere, qui se & sua pariter in religionis ingressu Domino dedicarunt: præsenti authoritate diffinimus, ut nulla persona in regulari ordine constituta condere testamentum præsumat, cum nihil habeat suum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum.

Item nec monachus, nec canonicus ecclesiam, vel monasterium, vel quodlibet predium ecclesiæ suæ, audeat retinere ad firmam. Districtæ etiam inhibemus, ne alicui monacho, vel canonico regulari, qui non sit obedientialis, custodia monasterii committatur: ita quod

ANNO CHRISTI 1222.

quod ex longa ipsius mora vel conversatione scandalum oriatur: quod si præsumptum fuerit, per superiorem emendetur.

Item viri religiosi non recipiant ecclesiam ad firmam, in qua sibi quid juris vendicant, saltem post mortem personæ. Quod si fecerint, arbitrio superioris puniantur.

XLVIII. *Quod religiosi non bibant ultra horas debitas.*

Quoniam inter alia vitia impetus gulæ viros religiosos præcipue non mediocriter infestat: decernimus ut nec monachi, nec canonici regulares, nisi statutis locis & horis, potationi aut comessationi vacare presumant. Si quis vero sitiverit, impetrata licentia, refectorium regulariter intret, ut sic necessitati subveniat, non ut consulat voluptati. Ab hac generalitate eximius infirmos, & eos qui fuerint in obsequio prælatorum.

XLIX. *Quod monachi & regulares in monasterio habeant seniores, & de sententiis publicandis.*

Ad hæc statuimus, ut cum ratione debilitatis vel alia justa ratione, monachi seorsum in misericordia morantur, semper habeant secum ad minus alios seniores, qui aliorum levitatem debita correctione compescant, & qui postmodum in capitulo testificentur, qualiter in misericordia fuerint conversati. Idem volumus inter canonicos regulares & moniales observari. Ut autem omnia fine bono concludantur, Lateranense concilium sub sanctæ recordationis papa Innocentio celebratum, in præstatione decimarum & aliis capitulis præcipimus observari, & in synodis episcopalibus constitutiones illius concilii una cum istis, prout eis videbitur expedire, volumus observari.

Excommunicationes etiam in hoc concilio promulgatæ, singulis annis in episcopalibus synodis, & quater in anno in parochialibus ecclesiis, solemniter iterentur.

Notæ Severini Binii.

Concilium Oxoniense.) *De hac synodo Matthæus Paris scriptor hujus temporis in historia Anglicana*: Eodem anno 1222. *inquit*, Magister Stephanus de Langeruna generale concilium celebravit apud Oxonium, in quo multa fuerunt statuta ad reformationem status ecclesiæ Anglicanæ, & monasticæ religionis, sicut in dicto concilio alias plenius continetur: *Matthæus Westmonasterienſis in floribus historiæ*: Hoc anno, *inquit*, Stephanus archiepiscopus Cantuarienſis celebravit apud Oxonium provinciale concilium, in quo multa fuerunt statuta ad reformationem status Anglicanæ ecclesiæ, atque monasticæ disciplinæ. Paucis ante diebus comprehensus fuit quidam impostor, habens in corpore & membris, scilicet in latere, manibus, & pedibus, quinque vulnera crucifixionis: & in eodem concilio simul cum eo alius nebulo utriusque sexus, ejusdem erroris fautor, repræsentatus, unaque cum eo convictus & confessus, judicio ecclesiæ punitus est.

De eodem ex manuscripto Vaticano Bzovius anno 1222. num. 20. In synodo Oxoniensi hoc anno in Anglia celebrata pseudochristus quidam, qui se Christum esse, venisseque ut errores qui in clero & populo grassarentur, emendaret, audebat asserere; & signa quædam quasi Christi crucifixi manibus, pedibus laterique impressa, ad majorem populi circumventionem ostendebat, ut vanus & perfidus nebulo, in crucem quam meruit cum hermaphrodito quodam assecla sublatus est: in qua & diaconus quidam desecratus, flammisque exustus, quod ad Judaicam perfidiam nefarie profugisset.

De eodem ita typographus quondam præfatus fuit: Concilium hoc sequens Anglicanum ex libello Pergamenico, non illo seu illis quorum supra mentionem fecimus, transsumtum est, sed alio a superioribus abbreviatim adeo & illegibiliter conscripto, ut supradictum Lateranensis concilii sub Allexandro tertio habiti archetypon præ isto propemodum jocus fuerit. Ideoque nobis tranicribendum obtrusit felicis memoriæ dominus Petrus Crab, non obtrusurus, qui fuit ejus adversum vetusta ejusmodi archetypa affectus, si commode & absque singulari difficultate legi potuisset.

AD OXONIENSE CONCILIUM

Pro Angliæ reformatione.

Anno 1222. *habitum.*

EMENDATIONES ET ADDITIONES.

Ex Manſi Suppl. T. II. pag. 887. Apud Wilkins t. I. p. 583.

Oxonienſe concilium ex editione regia ex Collectione Anglicana Spelmanni dare ſe Labbæus profitetur. Reipſa tamen tale exhibuit, quale extat in collectione regia; nec ſummam diligentiam poſuit ut cum Spelmanna editione conferret; ex quo factum eſt, ut quas emendationes ex poſtrema iſta trahere poterat ad correctionem mendorum, quibus ſcatet editio Lupurea ſeu Regia, omnes neglexerit. Hæc igitur collectio diligentiæ meæ commiſſa; quo munere ſtrenue functus, hæc habui majoris momenti quæ proferam.

Labbæi editio.

I.

Ubi ſcilicet agitur contra miſericordiam.... oppoſitiones opponit.

Anglicana.

In proœmio.

Contra matrimonium .... exceptiones opponit.

II. Ipſi

ANNUM CHRISTI 1222.

Labbei editio.

II.

Ipſi etiam per confeſſarios diſcretos civitates proprias obeant.

XVI.

Ægrotante uno presbytero aut alio debilitato.

XVII.

Si ei ſuper hoc merito videatur eſſe ſuſpectus, non admittatur, cum talia, &c.

XXIX.

Super hac poſtmodum volumus per ordinarium loci eccleſiæ juſtitiam exhiberi.

XXX.

Cæterum &c. inhibemus ne archidiaconi bonum pacis impedire faciant: & ſi aliquando diſcordantes ad invicem voluerint concordare, licentia petita, liceat partibus aliter per compoſitionem diſcere, quandocunque voluerint, ſi tamen &c.

XXXV.

.... in qua rexit defunctus.

XXXVII.

... Concubitus turpiter invadant... pro dicto ſervitio reputatur.

XLIII.

Camerario autem vel camerariæ non liceat aliquid recipere. Alioquin &c.

XLIX.

Quam plene pœnituerit.

XLV.

Ubi reſiciuntur de omnibus oppoſitis. Totum reſiduum.

XLVII.

.... eccleſiam vel monaſterium, *& ſic ubique*.

XLIX.

Monachi ſeorſum in miſericordia; *& ſic ubique*; morantur... alios ſeniores.

Anglicana.

I.

Ipſi per confeſſarios diſcretos cicatrices proprias adducant (lege obuucant.)

XVII.

Ægrotante &c. vel alias debilitato.

XVIII.

Si ei propter hoc merito videatur eſſe ſuſpectus cum talia &c.

XXVI.

Suner hoc nolumus per ordinarium loci eccleſiæ juſtitiam exhiberi.

XXVII.

Cæterum &c. ne archidiaconi bonum pacis impedire præiumant, ſi quando diſcordantrs ſe ſibi ad invicem voluerint concordare, licentia petita, liceat partibus a lite per compoſitionem recedere, quandocumque &c.

XXVIII.

... quam rexit defunctus.

XXX.

... Concubinis turpiter miniſtrant... ut quaſi ſecurius res agatur.

XLII.

Camerario etiam vel camerariæ non liceat alicui Monacho vel canonico vel moniali dare denarios vel aliquid aliud pro veſtimentis; ſed nec a monacho, vel canonico, vel moniali aliquid recipere; alioquin &c.

XLIV.

Quam plene pœnituerit ac de commiſſo tempus compleverit. *Additur in fine, quod deeſt in Labbæo:* Si autem monaſterium in quo moratur delinquens neminem viceverſa mittere voluerit ad monaſterium delinquentis, monaſterium a quo venit ei veſtes miniſtret.

L.

Ubi reſiciuntur, & de omnibus appoſitis totum reſiduum &c.

XLVI.

... eccleſiam manerum vel prædium; *& ſic ubique*.

XLIX.

Monachi ſeorſum in maneria morantur. *& ſic ubique*... duos ad minus ſeniores.

ANNO CHRISTI 1222.

Labbæi editio.

Anglicana.

Præter hæc variantia, vel melius dixerim emendationis, integra etiam capita offert Anglicana, fruſtra in Labbæi editione quærenda; ſicut viciſſim capita quædam dat Labbæus, quæ in Anglicanis deſiderantur. Porro quæ in Labbæo redundant, ab eodem Collectore diligentius adnotantur. Quibus vero Anglicana editio ſuperior eſt, hic legas.

ANNO CHRISTI 1222.

XXXIII.

Ut abbates annuatim capellanos ſuos mutent.

B Ut autem ſecundum canonicas ſanctiones abbatibus, a quibus minores vivendi normam habent aſſumere, ſuper honeſta converſatione teſtium copioſitas ſuffragetur; decernimus, ut ipſi capellanos ſuos vel aliquem illorum ſingulis mutent annis: qui autem habent tantum unum, illum ſimiliter mutent, niſi cauſa neceſſaria ſubfuerit, quatenus ſi de vita ipſorum, quod abſit, contra eos ſcandalum oriatur, tanto plures innocentiæ ſuæ habeant teſtes, quanto eorum vita pluribus innoteſcit.

C

XXXIV.

Quod nulli prælati vendant corrodia.

Præterea volumus, ut prælati domorum religioſarum corrodia vel ſtipendia clericis vel laicis non vendant; aut gratis concedant in perpetuum, vel ad tempus, niſi urgens neceſſitas hoc expoſcat & diœceſani accedat conſenſus.

XXXIX.

D *De Judæis & mancipiis eorum.*

Quoniam abſurdum eſt, quod filii liberæ ancillæ filiis famulentur, & quoniam ex cohabitatione Judæorum cum Chriſtianis non modicum ſolet in eccleſia Dei ſcandalum plurimorum ſuboriri; præcipimus ut Judæi de cætero non habeant mancipia Chriſtiana; ad quod obſervandum tam ipſa mancipia per cenſuram eccleſiaſticam, quam ipſos Judæos per pœnam canonicam ſive extraordinariam, a diœceſano excogitandam, volumus efficaciter induci: & quoniam ſupra ſtatuta juris non habent a nobis foE veri, utpote qui per multa enormia his diebus commiſſa probantur multipliciter nobis ingrati; prohibemus, ne de cætero conſtruant ſynagogas, ſed præcipimus, ut ſuper decimis & oblationibus ab intereſſe teneantur eccleſiis, in quarum parochiis commorantur.

XL.

De impedimentis Judæorum.

Quoniam in partibus iſtis, ſicut inter Chriſtianos & Judæos confuſio inolevit, ut fere nulla differentia diſcernatur, propter quod nonnunquam contingit, quod Chriſtiani Judæis mulieribus, vel e contra commiſcentur; præcipimus auctoritate præſentis concilii generalis, ut omnes omnino Judæi, tam maſculi quam fœminæ, in veſte ſuperiori ante pectus tabulas laneas alterius coloris, quam veſtis ſit, deferant manifeſte; ita quod utraque tabula duorum digito-

Labbæi editio.

Anglicana.

ANNO CHRISTI 1222.

gitorum menſuram habeat in latitudine, & quatuor in longitudine; & ad hoc faciendum per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Eccleſias etiam de cætero nullatenus intrare præſumant. Et ne occaſionem habeant ingrediendi, inhibemus diſtricte, ne depoſita eorum in eccleſiis conſerventur; & ſi contra præſumptum fuerit, per epiſcopum loci corrigatur.

XLI.

De converſatione regularium.

Quia vero nonnunquam ſerpens antiquus, qui jugiter ſedet in inſidiis ſanctis viris, quanto magis invenit eos ſolitarios, & abſque conſolatione mutua converſantes, tanto facilius interdum eos ſuis inſultibus obruit & confundit; provida deliberatione ſtatuimus, ut tam monachi, quam canonici regulares & moniales, in uno dormitorio pariter dormiant & quieſcant, ſingulis perſonis ſingulis propriis lectis aſſignatis. In uno etiam refectorio ſimul edant, nec per ſe cuilibet, ſed communiter omnibus victualia præparentur. Nec ſingulis eorum veſtibus denarii tribuantur, ſed talia per certas perſonas ad hoc deputatas, puta camerarios vel camerarias, diligenter expediantur; qui, prout quilibet indiguerit, & facultates domus ſuſtinuerint, eis indumenta miniſtrent. Et cum nova eis tradentur, vetera ab eis recipiantur indumenta, quæ in uſus pauperum vel alias neceſſitates de conſilio abbatis vel abbatiſſæ, prioris, prioriſſæ convertantur.

Præter hæc omnia ingens aliud additamentum ad ſtatuta hujus concilii exhibet idem qui ſupra Anglicanus collector, ex quo huc transfero.

STATUTA LEGENDA IN CONCILIO OXONIENSI

Edita per dom. Stephanum Langton, Cantuar. archiepiſcopum anno Dom. MCCXXII.

Ex M. S. Hatton. in bibl. Bodl. Oxon. 24.

x eodem Wilkins ib.

AUctoritate Dei Patris omnipotentis, & beatæ Virginis, & omnium Sanctorum, & præſentis concilii, &c. ad excitandos affectus laborantium in vinea Domini Sabaoth, ut verum retributionis videantur recipere denarium.

De baptiſmo.

Baptiſmus cum reverentia & honore magno celebretur, & cum magna cautela; maxime cum diſtinctione verborum, & prolatione, in quibus tota vis conſiſtit ſacramenti, & ſalus puerorum, ſed ut ita dicatur: "Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti;" ubi nomen baptizandi imponatur, & ſub eadem forma in lingua, quam melius noverint ſacerdotes; doceant frequenter laicos baptizare debere pueros in neceſſitate, & mulieres, *patrem & matrem pueri in ſumma neceſſitate diſcrete, & modo debito baptizaſſe, & formam verborum in ſuo idiomate integre protuliſſe comprobet factum; ſin antea puerum baptizet. Ad levandum puerum de ſacro fonte tres ad plus recipiantur. Item, ſi in neceſſitate puer baptizetur a laico, ſequentia immerſionem non præcedentia per ſacerdotem expleantur, & aqua, in qua domi baptizatus fuit puer, propter reverentiam baptiſmi, aut infundatur in ignem, aut in baptiſterio ad eccleſiam deferatur. Item, de baptiſmate, & de confirmatione; ſi dubitetur, ſine trepidatione conferatur, quare non dicitur; iteratum, quod noſcitur fuiſſe collatum; & quod baptizentur expoſiti, de quorum baptiſmo probabiliter dubitatur, ſive inveniantur cum ſale, ſive ſine ſale, quo caſu ita dicatur: "ſi tu es baptizatus, non te baptizo; ſed ſi non baptizatus es, ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. "Nullus diaconus, aut inferior clericus baptizet, aut pœnitentias injungat; ſed ſoli ſacerdotes, quibus id competit ex officio, niſi ſumma neceſſitate, puta, quum ſacerdos abſens eſt, aut nullus etiam præſens, & non poteſt, aut ſtulte non vult, & mors immineat puero aut ægroto, aut de ea juſte timetur. Item præcipimus, ut caſulæ, quibus noviter baptizati induuntur, ad eccleſiam deportentur, nec ad communes uſus per aliquem aſſumantur, propter reverentiam ſacramenti; ſed in uſus eccleſiæ, prout neceſſitas exigit, reſerventur. Item præcipimus ut fontes, in quibus pueri baptizantur, lapidei ſint, & integri, & honeſti, & quod non ſint alicui contemptui aut horrori, ſed magis honor & reverentia ab univerſis exhibeatur eiſdem.

Ad. & ſi venerit.

ANNO CHRISTI 1222.

De confirmatione.

Sacerdotes frequenter moneant populum ad confirmationem prælatorum: poſt baptiſmum enim ſuſcipi debere ſacramentum confirmationis. Quod ſi confirmandus fuerit adultus, monendus eſt per ſacerdotem loci, ut confiteatur prius, & poſtea confirmetur, veniat (ad) eccleſiam juvenis adultus confirmandus. Sæpe dicatur laicis, ne expectent diu ad confirmandum adventum epiſcopi, ſeu adducant pueros ad eum, ubi adeſſe audiverint prope, quam citius poterint, & ut faſcias ſeu ligationes ſecum deferant competentes, ſufficienter longas & latas. Item ut nullus puer teneatur ad confirmationem a patre aut matre, vitrico & noverca, & prohibeatur ſæpe publice per ſacerdotes in eccleſiis. Item caveant ſibi diligenter parentes, ne parvulos ſuos iterato perferant (ad) confirmandum, cum & ipſi parvuli poſt ſacramentum iteratum efficiantur irregulares ſi maſculi fuerint, & ipſi tali negligentia gravi ſecundum canones ſubjaceant ultioni. Sciant etiam parentes illi, qui pueros tenent ad confirmandum, quod ſpirituale vinculum in hoc ſacramento quoque contrahitur, ut in baptiſmo. Item parvuli confirmati tertia die poſt confirmationem deportentur ad eccleſiam, & frontes eorum per manus ſacerdotum in baptiſterio, propter reverentiam chriſmatis, abluantur ibidem: & ligaturæ ipſorum tunc ſimiliter igne crementur.

De ſacramento altaris.

Item ut rectores eccleſiarum & presbyteri videant, ut ſumma reverentia & honor maximus ſacris altaribus exhibeatur, & maxime ubi ſacroſanctum corpus Domini reſervatur, & miſſa celebratur. Euchariſtia in munda pixide argentea, aut eburnea, aut alia tanto ſacramento digna & idonea conſervetur, nec ultra ſeptem dies conſerventur hoſtiæ, ſed ſeptimo, qualiter alias, renoventur. Euchariſtia, tam calice quam lucerna præcedente, ad ægrotos per ſacerdotem, aut in ſumma neceſſitate per diaconum, cum ſolennitate & reverentia deferatur, niſi forte remiſſo loci aut temporis inæqualitas interdicat. Proinde autem, & quod ita ſe habeant in eundo & redeundo, & hujus miniſtri ut debitum perſolvant ægroto, & audientes & videntes invitent ad exhibendam tanto ſacramento reverentiam & honorem. Linteamina, corporalia, & alia indumenta altaris integra ſint & mundiſſima, & ſæpe abluantur per perſonas in canonibus ad hoc deputatas, ad reverentiam & præſentiam Salvatoris noſtri. Una quoque eccleſia calicem habeat argenteum cum patina, integrum & honeſtum. Item ampullæ ad ſuggerendum vinum & aquam in ſacrum ſanguinem Jeſu Chriſti mundæ & integræ habeantur. Caute etiam provideant ſacerdotes eccleſiarum & rectores, ut vinum habeant purum, & incorruptum, & quod non ſit acetum, ad ſacramentum altaris conficiendum. Proviſuri etiam ſint nihilominus quod major pars vini, longe minor aquæ miſceantur in calice, ut aqua a vino abſorbeatur: ſufficit enim quod ibi ſit aqua. Frequenter moneantur laici, ut ubicumque videant corpus Domini deferri, ſtatim genua flectant tamquam creatori & redemptori ſuo, & junctis manibus, quouſque tranſierit, orent humiliter, & hoc maxime fiat tempore

A conſecrationis in elevatione hoſtiæ, quum panis in verum corpus Chriſti transformatur, & id, quod eſt in calice, in ſui ſanguinem myſtica benedictione transformatur. Verba canonis miſſæ, præſertim in his, quæ ad ſubſtantiam ſacramenti pertinent, plene & integre & cum ſumma animi devotione proferantur, non tamen ſit moroſus ſacerdos etiam in præmiſſis, quod faſtidium ingerat auditoribus, & officium privet devotionis pinguedine, quia muſcæ morientes, importunæ cogitationes, perdunt interim ſuavitatem unguenti ſive pinguedinem devotionis. Item ſanctorum patrum veſtigiis inhærentes prohibemus, ne quis ſacerdos miſſas celebret bis in die, niſi in die natalis Domini B & in Reſurrectionis Dominicæ, aut in alia neceſſitate, videlicet cum in alicujus eccleſia corpus aliquod fuerit tumulandum, & ut tunc prior miſſa celebretur de die, ſi major inſtiterit ſolennitas, & poſterior pro defuncto. Item ſacerdos, poſtquam ſumpſerit corpus Chriſti & ſanguinem, aquam ſeu vinum remiſſum in calice aut digito ſuperfuſum ſumere non audeat, ſi eadem die miſſarum ſolennia debeat iterum ex neceſſitate celebrare. Nulli clerico permittatur miniſtrare in officio altaris, niſi ad minus in ſuperpellicio. Nullus ſacerdos parochialis præſumat miſſam celebrare, antequam matutinale perſolverit officium, & primam & tertiam de die. Item tempore, quo miſſarum ſolennia per- C aguntur, accendantur duæ candelæ, una cum lampade ad minus. Prideant etiam archidiaconi, ut linteamina & alia ornamenta altaris, ſicut decet, ſint honeſta, & libros habeant etiam idoneos ad pſallendum pariter & legendum, & ad minus duplicia ſacerdotalia veſtimentorum, ut qui altari miniſtrant, ſuperpelliciis induantur.

De pœnitentia.

Sacerdotes in pœnitentia injungenda diligenter attendant circumſtantias, qualitatem, & genus peccati, & quantitatem delicti, tempus, locum, cauſam, moram in peccato factam, de- D votionem, & annuam pœnitentiam, ut his conſideratis & diſtincte penſatis, majorem aut minorem pœnitentiarum injungant pœnitenti. Item ſacerdos ad audiendas confeſſiones communem ſibi eligat locum in eccleſia, ut communiter ab omnibus videri poſſit; & in locis abditis non recipiat confeſſionem, & maxime mulierum, niſi pro magna neceſſitate aut infirmitate pœnitentis. Item nullus ſacerdos alterius parochianum admittat ad pœnitentias, niſi de licentia ſui presbyteri aut epiſcopi. Item in furto, rapina, fraude, ſimonia, & maxime detentione decimarum, ſeu abſtractione alicujus juris eccleſiaſtici diligenter ſibi caveant ſacerdotes, ne alias injungant pœnitentias, niſi cum ſatisfa- E ctione & reſtitutione facienda injuriam paſſis, cum non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Item ſacerdos talem injungat pœnitentiam uxori de acto occulto crimine, unde viro ſuo non reddatur ſuſpecta: idem etiam de marito obſervetur. Item in majoribus, & accuratioribus, & dubiis ſacerdos conſulat epiſcopum, aut illos, qui vices gerant epiſcopi, providos & diſcretos, quorum conſilio certificatus, ſciat, quos & qualem ligare poſſet & ſolvere; & ne, quod abſit, pœnitens in deſperationem mittatur, moneat ipſum diligenter, ut interim quicquid boni facere poteſt, faciat,

ut

☞ ut Deus cor ſuum illuſtret ad pœnitentiam : & hoc illud faciat de eo, qui confitetur, & cum ab ipſo peccato non vult abſtinere, quo caſu munus abſolutionis ei imponi non poteſt cum venia non legaliter ei conceſſa, niſi prius ſe correxerit. Caveant ſibi ſacerdotes, ut cum peccata a pœnitente inquirant, ſed nomina propria, cum quibus peccaverunt, nullo modo inquirant; ſed circumſtantias peccati & qualitatem tantum; cum ſcriptum ſit, *Deus vitam meam nunciavi tibi*, non alterius, & propria debet confeſſio non aliena. Item firmiter prohibemus, quod nullus ſacerdos poſt lapſum in mortale peccatum ad altare præſumat accedere, niſi prius confiteatur. Quidam enim errant credentes, quod mortalia deleantur per confeſſionem generalem. Nullus ſacerdos ira aut metu etiam mortis audeat detegere confeſſionem alicujus ſigno, vel verbo, generaliter, aut generaliter; & ſi ſuper hoc convictus fuerit, ſine ſpe relaxationis non immerito debet degradari. Item, cum ſæpe contingit, quod rectores eccleſiarum, & nonnulli ſacerdotes & in ſacris ordinibus conſtituti, eo quod nullius, ut eis videtur, quoad forum pœnitentiale ſint filii ſubjecti, aut omnino non confitentes, aut ad alios religioſos, vel ad eos accedant, qui nullam habent ipſos ligandi vel ſolvendi poteſtatem; ſtatuimus, quod per ſingulos archidiaconos duo presbyteri idonei præficiantur in ſingulis decanatibus, literaturæ competentis, & probatæ omnibus opinionis, ad confeſſiones talium audiendas, quibus per nos aut vices noſtras gerentes ad id exequendum auctoritatem noſtram volumus impertiri, prohibentes firmiter, ne religioſi monachi, videlicet anachoretæ, heremitæ, ſubditum alicujus audeant ad pœnitentiam admittere, niſi cum licentia prælati, ſalva in omnibus apoſtolicæ ſedis auctoritate.

ANNO CHRISTI 1222.

De extrema unctione.

Cum magna reverentia deferatur oleum infirmorum; infirmos etiam ipſos inungat ſacerdos cum magna reverentia oratione, celebrare, quæ ad hæc ſunt ordinata. Item ad ſacramentum extremæ unctionis moneant ſæpe populum Domini ſacerdotes, ſcilicet omnes a XIV. annis & ſupra, & quod omnes ſe communiter paratos exhibeant, cum neceſſe fuerit. Doceant frequenter populum ſacerdotes hoc ſacramentum licite poſſe iterari, ſcilicet in qualicumque periculoſa infirmitate, ubi metus eſt mortis; & cum quis poſt ſuſceptum convaluerit ab infirmitate, licite poſſe reverti ad opus conjugale. Item tam ſacrum oleum ſub fideli cuſtodia clavis adhibita conſervetur, ut non poſſit ad illud temeraria manus extendi ad aliqua horribilia exercenda.

De matrimonio.

Matrimonium ſimiliter & alia ſacramenta cum honore & reverentia de die & in facie eccleſiæ, non cum riſu & joco, nec ſic deriſui & deſpectui celebretur. Item in matrimonio contrahendo ſemper in tribus dominicis & feſtivis diebus a ſe diſtantibus, quaſi tribus edictis, perquirat ſacerdos a populo ſub pœna excommunicationis de legitimitate ſponſi & ſponſæ. Si quis autem ſacerdos hujuſmodi edictum non ſervaverit, pœnam nuper in concilio ſuper hujuſmodi ſtatuta non evadet. Item prohibeant presbyteri frequenter in eccleſia laicis, ſub pœna excommunicationis, nec dent fidem ſibi mutuo de matrimonio contrahendo, niſi in loco celebri, & coram publicis & pluribus perſonatis ad hoc convocatis.

ANNO CHRISTI 1222.

De ordinibus & ordinandis.

Cum quanta reverentia, cordis contritione, & animi devotione ad ſacramentum ordinis ſit accedendum, ex eo patet, quod non niſi a ſummo ſacerdote in epiſcopo conferatur, nec paſſim, ſed certis anni temporibus, & jejunio non ſolum ab ordinandis, ſed ab univerſa plebe præmiſſo. Hinc eſt, quod ſanctorum canonum ſtatuta obſervantes, prohibemus, ut nullus ad ordines accedat aut admittatur, niſi qui fuerit canonice examinatus. Item minores clerici ad inferiores gradus, non admittantur, niſi idoneos habeant procuratores, & per teſtimonium eorumdem admittantur. Nullus ſimoniacus, homicida, excommunicatus, aut ſuſpenſus, furarius, aut falſarius, aut aliter hujuſmodi canonicum impedimentum ad quoſcumque ordines præſumat accedere. Ordinati in Hibernia, Wallia, ſeu Scotia, aut alias cum litteris noſtris commendatitiis ſeu dimiſſoriis, non quocumque modo, ad ordinis ſic ſuſcepti executionem in epiſcopatu noſtro, niſi magna neceſſitas urgeat aut a nobis diſpenſetur, inducantur; nec tunc etiam admittantur, niſi prius conſtiterit legitime de eorum ordinatione, vitæ munditia, pariter & litteratura. Univerſi rectores eccleſiarum, qui vulgariter dicuntur perſonæ, qui non ſunt in ſacris ordinibus conſtituti, ad ordinis celebrationem accedant, ut ibi promoveantur ad minus in ſubdiaconos, & ad hoc frequenter moneantur, &, ſi neceſſe fuerit, compellantur. Clerici, qui vicarias habet, ſervato debito & canonico ordinum inſtituto, faciant ſe promoveri in presbyteros, ſi voluerint pœnam evitare canonicam, & in eccleſiis, in quibus vicarias obtinent, pariter deſerviant. Idem dicimus de perſonis admiſſis ad ſua beneficia, cum honore deſerviendi in propriis perſonis in eiſdem; prohibemus etiam, ut nullus abbas aut prior monachos aut canonicos ſuos ab aliis epiſcopis faciat ordinari, niſi cum litteris noſtris aut gerentium vices noſtras aſſenſum noſtrum exprimentibus.

De officio archidiaconorum.

Archidiaconi & eorum miniſtri curam habeant & ſolicitudinem, tam de his, quæ ad ſacramentorum pertinent reverentiam & Dei, de quibus præmiſſum eſt, quam de his, quæ inferius ſubnexa ſunt, ut fideliter & irrefragabiliter obſerventur tranſgreſſores, ſi qui fuerint in his, prout qualitas expoſcit, exercenda. Item injungimus archidiaconis & eorum officiariis, ut in viſitationibus eccleſiarum faciendis diligenter conſcribi faciant vaſa, veſtimenta, libros, & alia, quæ ad officium pertinent divinum; habeant quoque nihilominus conſiderationem ad fabricam eccleſiæ & maxime cancelli, ſi forte indigeant reparatione; ſi quos autem defectus invenerint, in his certum ſub pœna gravi præfigant terminum, iterumque ſuppleantur. Caute etiam per ſe & ſuos inquirant, ſi in parochia, in qua viſitationis officium impenderint, in rebus aut perſonis aliquid fuerit corrigendum, & exceſſus, ſi quos ibidem inve-

ne-

nerint, aut tunc aut in proximo capitulo corrigantur. A

ANNO CHRISTI 1223.

De rebus ecclesiæ non alienandis.

Vasa, aut vestimenta sacra, aut libros ecclesiæ sibi tradita nullus laicus Judæis aut Christianis impignorare, aut vendere, aut etiam possessiones, aut reditus pignori obligare, aut infeodare, aut aliquo modo alienare præsumet, nisi ingens necessitas id exposcat, & prius diœcesani episcopi assensus accedat. Qui autem contra præsumpserit, & quod fecerit vires nullas obtineat, & præsumptor etiam qualiter taliter spolietur, nisi quod alienaverat intra tempus, quod ei diœcesanus episcopus assignaverit, suis sumptibus revocaverit. Is etiam, qui sic ecclesiastica beneficia receperit & commonitus detinere præsumpserit, excommunicationis sententia feriatur, antequam ea restituat nullatenus absolvendus. Item, quod plures & non solum filiis & nepotibus suis, verum etiam concubinis suis immiscent patrimonium Jesu Christi, domos in laico feodo ædificare præsumunt, ad quas ecclesiasticos reditus deportantes, dum proximis sanguine bona ecclesiastica congregant, iram in die furoris Domini sibi ad damnationem perpetuam thesaurizant; nec sic de cætero fiat, districtius inhibemus, statuentes, ut qui aliter, nisi in necessitatis casu, & assensu diœcesani episcopi fecerit, per annum, ad minus, a perceptione beneficii suspendatur, nisi ad commonitionem episcopi aut archidiaconi sui, quod fecerit, citius emendaverit. B C

De testamentis.

Item, legitima testamenta clericorum beneficiatorum decentium volumus firmiter observari; nolumus tamen, quod concubinis suis aliquid in testamento suo reliquerit; quod si factum fuerit, de cætero totum illud episcopi arbitrio convertatur in usus ecclesiæ, quam rexit defunctus. D

De firmis.

Nullus clericus aliquod beneficium ecclesiasticum alicui laico tradat ad firmam, nec etiam fructus decimarum ante separationem earundem vendere præsumat. Si quis clericus beneficium suum in casu licito ad firmam committere voluerit, statuimus, ut tali pacto committat, quod velit & valeat domos & ædificia sustinere, & alia honorifica ipsius parochialia & episcopalia sufficienter sustinere. Qui autem beneficium sic alterius susceperit, archidiacono loci præsentetur in capitulo, & tanquam generalis procurator quoad illius beneficium pro tempore, quo inter eos convenit, ibidem statuatur. E

De decimis.

ANNO CHRISTI 1222.

Decimæ, tam prædiales, quam aliæ, sine difficultate & sine diminutione cum omni integritate solvantur, secundumque canonum instituta. Concedimus etiam, quod quilibet (in) parochia sua habeat auctoritatem coercendi, & si contumaces fuerint, & commoniti se non correxerint, ipsos excommunicandi. Nullus laicus per quantumcumque temporis diuturnitatem immunitatem sibi vendicet decimarum quarumcunque præstatione, cum laicus secundum sacrorum canonum instituta decimas præscribere non possit. Item in præstandis decimis, & maxime prædialibus, nullæ deducantur expensæ.

De sententiis contra laicos.

Sub interminatione anathematis firmiter prohibemus, ut nullus constabularius, castellarius, aut alius alicujus potestatis alterius ballivus possessiones seu bona religiosorum sive quorumcunque ecclesiastica, partim ausu temerario præsumat invadere, aut eos exactionibus injustis aut oppressionibus quibuscunque indebite contra ecclesiasticam libertatem attemptent molestare. Et si quid contra hanc prohibitionem nostram in propriæ salutis dispendium, quod avertat Deus, præsumpserint, & commoniti se non correxerint, terras eorum per archidiaconos locorum sine dilatione ecclesiastico supponi præcipimus interdicto; & tunc demum si sic ad cor non redierint indurati, pulsatis campanis & candelis accensis excommunicentur: monitione præmissa, præcipimus etiam, ut singulis annis ter aut quater in anno solenniter in genere excommunicentur fornicarii, perjuri super sacrosancta, incendiarii, usurarii, fures, attrectatores, falsarii, & malitiose impedientes executiones rationabilium testamentorum; ita quod qui scienter in dispendium cujuslibet dejerarunt, non absolvantur, nec eis pœnitentia ab aliquo inferiori injungatur, quod, cum convaluerint, ad nos adeant, a nobis aut auctoritate nostra pœnitentiam suscepturi.

De vita & honestate clericorum.

Et his duximus adjungendum, ne judicium sanguinis in locis sacris tractetur sive in ecclesia aut in cœmeterio. Auctoritate quoque generalis concilii distinctius inhibemus, ne quis clericus beneficiatus, aut in sacris ordinibus constitutus, litteras sub pœna sanguinis infligendi scribere aut dictare præsumat, aut ubi judicium sanguinis tractatur aut exercetur, interfit; noverint enim hoc modo ecclesia se indignos, cum per eos in ecclesia Dei per talia præscripta scandalum generetur.

Expliciunt statuta legenda; ut supra continetur, in concilio Oxon.

ANNO CHRISTI 1222.

IN PRÆCEDENTIA STATUTA

Jo: Dominici Manſi.

ANNO CHRISTI 1222.

ADNOTATIO.

STatuta ſuperiora cum præceptis antiquis diœceſis Rothomagenſis legendis in Labbeo tom. XIII. pag. 1341. edit. Venet. in nonnullis conveniunt, & cum non abeunt in diverſa, tunc idem eſt utrinque verborum ſenſus; quin & verba ipſa ſæpe utrinque recurrunt. Undenam tanta affinitas; uter ex alio acceperit; dicant docti. Sunt etiam valde conſentanea ſtatutis pro diœceſi Conſtantienſi, quæ legas in editione Veneta Labbeana tom. XIV. pag. 1287. ex editione Beſſin in conciliis Rothomagenſibus, quanquam varie ſint altrinſecus additiones, interpolationes, & diſcrimina; verba ſæpe congruunt; ſæpe non ita.

Capi hinc conjectura valet veteres fuiſſe ſynodicas conſtitutiones per totam Galliam & vicinam Angliam celebres, quas varii epiſcopi in uſus ſuos adoptaverant, in commodum ſuum hinc inde reformatas.

SYNODUS PROVINCIALIS COLONIENSIS

ANNO MCCXXII.

Harthzeim onc. Germ. m. 3. pag. 4.

HOc tempore puella quædam hebræa per A cultum Deiparæ mirabiliter ad fidem Chriſtianam, & ad virginitatis propoſitum inducta eſt. Narratque Thomas Cantipratanus & Cæſarius Heyſterbacenſis, quod cum baptizata ſub nomine Catharinæ velum virginitatis accepiſſet in parco dominarum cœnobio, Ord. Ciſtercenſ. haud procul Lovanio, parenteſque illam inde extrahere conarentur auctoritate præmuniti Ugonis Epiſcopi Leodienſis quem pecuniis corruperant; puella non acquievit illorum deſiderio, ſed conſtanter vitæ inſtituto adhæſit. Anno præterito inquit Cæſarius accuſatus fuit idem Epiſcopus Leodienſis pro eadem cauſa coram D. Engelberto Archiepiſcopo Coloniæ in ſynodo ejus, & præceptum fuit ei, de cætero moleſtaret ſupradictum Cœnobium pro puella baptizata.

NICÆNUM vel forte CPTANUM GRÆCORUM SCHISMATICORUM CONCILIUM.

In quo auditi legati a Cypriis epiſcopis Græcæ communionis miſſi, & remiſſi cum reſponſo,

Anno Græcorum 6731. Chriſti 1222. habitum.

Ex Manſi ppl.rom.2. g. 902.

„ CYpri regnum, idem cum toto imperio B
„ Græcorum fatum expertum, Latini in-
„ vaſerant; iidemque eccleſiarum præſules La-
„ tinos conſtituerant, ita tamen ut Græcis ſuos
„ permitterent, quibus illi parerent, epiſco-
„ pos ſchiſmaticos. Sed cum plura Latini Ec-
„ cleſiarum epiſcopi, jure victorum uſi, a Græ-
„ cis earumdem eccleſiarum epiſcopis exigerent,
„ quæ ſibi nequaquam concedenda Græcorum
„ epiſcopi præ religione cenſerent; ſibique ve-
„ ro metuerent ſi aperte reſiſterent, legatione C
„ miſſa patriarcham CPtanum conſuluerunt,
„ quid ſibi ea in re præſentari fas eſſet. Ille,
„ ſynodo convocata, quam CPoli habitam ex
„ his ſynodicæ verbis colligo, (*matrem dico*
„ *hanc Conſtantini urbem*) rem in medio con-
„ ſultandam propoſuit. Viſum eſt primo, ut
„ Cyprii in iis quæ nec fidei nec SS. canoni-
„ bus repugnarent, ſiquidem ſubducere ſe citra
„ diſcrimen potuiſſent, id caute agerent; ſin
„ ſecus indulgentia quadam id ſibi dari ſcirent,
„ ut agerent quæ declinare non poſſent. Ve-
„ rum tumultuante plebe Græcorum, atque ob-
„ tendente decreti hujus ambiguitate non tolli
„ ſed augeri Cypriorum perplexitatem; tandem
„ apertius definitum: ne Græci ſacerdotes ma-
„ nus ſuas in Latinorum epiſcoporum manibus
„ inſerere ulterius auderent, quod hoc argu-
„ mentum eſſet fidelitatis & ſubjectionis; cæte-
„ rum poſcentibus Latinis, ut cum Græcis dan-
„ dus eſſet novus aliquis epiſcopus, is non in-
„ ſcio Latino epiſcopo daretur; poſtulantibus
„ etiam ut integrum eſſet Græco ad Latinos
„ appellare; in his plane dandum aliquid ne-
„ ceſſitati ſynodus cenſuit. Hæc omnia edocet
„ ſynodica hujus concilii ex Cotelerio in eccle-
„ ſiæ Græcæ monumentis tom. II. pag. 462.
„ evulgata, ex quo hic datur.

GER-

ANNO CHRISTI 1222.

(a) GERMANI SANCTISSIMI

Patriarchæ Conſtantinopoleos Epiſtola miſſa in inſulam Cyprum, tam ab ipſo quam a ſacra Synodo, cum in ea inſula ſummum ſacerdotium teneret dominus Neophytus, & cogeretur a Latinis, illis ſubjici.

ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

πατριάρχυ Κωνσαντινυπόλεως ἐπισολὴ σαλεῖσα ἐν τῇ Κύπρῳ, παρά τε αὐτῦ καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδυ, ἀρχιερατεύοντ⊙ ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ τοῦ κυροῦ Νεοφύτυ, καὶ ἀναγκαζομένυ παρὰ Λατίνων, ὑποταγῆναι αὐτοῖς.

CYprus inſula, illa percelebris, quam liquidum quidem ponti oſtium undequaque cingit, ignea vero oratorum ſcriptorumque labia prædicant commodo ſitu, bonaque temperie gaudentem, quaſi maris uber bonis abundans, & in loco ſterili hortum, ſalſuginis ſolum dulcem ſuccum fundens, aliam beatorum inſulam, terram lacte manantem; quæ non modo ex ſeipſa feracitatem omnem profundat, ſed etiam externis repleatur bonis, quotquot nimirum per liquidum in eam inferuntur.

Hæc porro ipſa Cyprus, antea felix atque ſplendida, non adeo ex naturæ donis inſignis erat, quemadmodum jam ſermo repræſentavit, neque eam quidquam e cæteris aliud tantum decorabat, quantum ipſe pietatis fructus, atque Evangelii ſeges, ad centuplum bonis ſpicis fœta, quantum large fluentes doctrinæ latices, Scripturarumque floridum pratum, & eccleſiæ filiorum multitudo inſtar omnigenarum herbarum agri; velut inſulam innovatam, ut cum ſcriptura loquar, & quotidie in melius renovatam ac proficientem. Unde factum eſt, ut in unam maximarum provinciarum promoveretur, & ad archiepiſcopatus eveheretur dignitatem; ſors eximia Chriſti effecta, atque per ſemetipſam directa propriumque ſub paſtoribus ſuis ordinans gregem.

Verum non erat ſceleſti Satanæ, hanc abſque invidia intueri, qui terram minatur atque mare ſe deleturum. Scilicet armat manus barbaricas, & gentem inimicam excitat adverſus eccleſiam, immo beneficam gentem, quæ hæc quidem dentibus comedit, illa vero unguibus dilacerat, alia autem pedibus conculcat, prorſuſque omnia ad diſperditionem vaſtat, juxta Danielis viſionem. Conſtipati enim Latini, etiam Cyprios adorti ſunt, alius quidam pontus immenſus, & obvia quæque inundans, conſpicuo illo inſulamque ambiente impetuoſior; quandoquidem conſpicuus non eam obtegere contendit, ſed propriis terminis circumſcribitur, in ſemetipſo fluctus confringens, & Creatoris providentiæ frenis obſecundans.

At Italorum audacia proprias tranſilit ſtationes, & fluctus iræ volvit, extra terminos currit, atque in exteros irruit. Ejuſmodi atrox tempeſtas excitata eſt in præclara Cypro;

ΗΝῆσ⊙ ἡ Κύπρ⊙, ἡ περιλάλητ⊙, ἣ πόντυ μὲν ὑγρὸν σόμα κύκλῳ προσπτύσσεται, πυριμόχῃ δὲ χείλη ῥητόρων καὶ γραφέων διαφημίζυσιν, εὖ μὲν θέσεως, εὖ δὲ κράσεως ἐχυσαν, οἷα θηλεῖ θαλάσσης βρίθυσαν ἀγαθοῖς, καὶ ἐν ἅλρυγι παράδεισον, καὶ τῆς ἅλμης πέδον γλυκύχυμον, καὶ νῆσον ἄλλως μακάρων, καὶ μελιτόβρυτον γῆν· οὐ μόνον ἐξ ἑαυτῆς τὸ πάμφορον ἐλύσασαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔξωθεν περιαντλυμένοις καλοῖς ὁπόσα ταύτῃ παρὰ τῆς ὑγρᾶς ἐπεισβάλλυσιν.

Ηδε ἡ Κύπρ⊙ αὕτη πρὶν εὐδαίμων τε καὶ λαμπρά· ὐ τόσον ἐκ τ̃ φυσικῶν χαρίτων ἐπίσημ⊙ ἦν, ὡς ὁ λόγ⊙ προδιεμόρφωσεν, οὐδ' ὅτῳ ταύτῃ ἄλλο τι τ̃ ἁπάντων ἐσέμνυνεν, ὡς ὁ τῆς εὐσεβείας μᾶλλον καρπὸς, καὶ ὁ τοῦ εὐαγγελίυ σπόρ⊙, ἑκατοσεύων εἰς εὐσαχυν, τά τε τῆς διδασκαλίας εὔρυτα νάματα, καὶ ἡ πολυανθὴς λειμωνία τ̃ γραφῶν, καὶ ἡ τ̃ τέκνων τῆς ἐκκλησίας πληθὺς, ὡς τοῦ ἀγροῦ τὸ παμβότανον. ὥσπερ νῆσον ἐγκαινιζομένῃ, τὸ τῆς γραφῆς, καὶ ὁσημέραι πρὸς τὸ κρεῖττον ἀνανεμένῃ τε καὶ προβαίνυσαν· ἐντεῦθεν εἰς μίαν προήχθη τ̃ μεγίσων ἐπαρχιῶν, καὶ πρὸς ἀρχιεπισκοπῆς ἐπήρθη ἀξίωμα. λάχ⊙ ἔκκριτον καθεσηκυῖα Χρισοῦ, καὶ καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, καὶ τὸ οἰκεῖον ὑπὸ ποιμέσι διατάττυσα ποίμνιον.

Αλλ' * ἔχυν ἄρα τῆς πλχίν⊙ σατᾶν μὴ καὶ ταύτῃ * βάσκανον ἐνιδεῖν, τοῦ γῆν ἀπιλῶντ⊙ ἐξαλείφειν καὶ θάλασσαν. ἀμέλει καὶ χεῖρας ὁπλίζει βαρβαρικὰς, καὶ πολέμιον ἔθν⊙ ἐπήγειρε κατὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μᾶλλον ὑποδρηςεῦον αὐτῇ ἔθν⊙, τὰ μὲν τοῖς ὀδοῦσιν ἐσθίον, τὰ δὲ σπαράσσον τοῖς ὄνυξιν, ἄλλα δὲ ποσὶ συμπατοῦν, καὶ ἁπλῶς τὰ πάντα πρὸς ἀφανισμὸν ἀχρειοῦν, κατὰ τὸν Δανιὴλ θεαματισμόν. οἱ γὰρ φραγτοὶ Λατῖνοι καὶ τοῖς Κυπρίοις ἐπέβρισαν. πόντ⊙ ἄλλ⊙ τις ἀχανὴς καὶ κατακλύζον τὸ προσυχὸν, τὰ προφανῶς καὶ τὴν νῆσον ὑπανέχοντ⊙ βιαιότερ⊙, παρ' ὅσον μὲν οὐ καλύψαι ταύτῃ φιλονεικεῖ, ἀλλὰ τοῖς οἰκείοις ὅροις συμπεριγράφεται, ἐν ἑαυτῷ συνθραύων τὰ κύματα, καὶ προνοίας χαλινοῖς ὑπείκων δημιργᾶ.

Τὸ δὲ θράσ⊙ τῶν Ιταλῶν τὰς οἰκείας ὑπερβαίνει καθμὰς, καὶ κύματα κυλίνδει θυμοῦ, καὶ ὑπερόρια τρέχει, καὶ τ̃ ἀθνείων κατεμπηδᾷ. Ηλίκος ἐπερράγη τῇ καλῇ Κύπρῳ κλύδων ἀλλό-

* ἐκ τῦ βασκαίνει

(a) Eſt Germanus II. CP. qui vixit ſæculo decimotertio ſub Imperatoribus Latinis. Ad eum pertinent decreta Juris Græco-Romani p. 232. &c. non vero ad illum qui antea fuerat pontifex Hadrianopolitanus, ut dicitur in margine, quique eſt Germanus III. Patet ex p. 235. ubi notatur annus mundi 6743. qui eſt Chriſti 1235. De Cypro autem & Cypriis per illa tempora lege inter alios VVildebrandum ab Oldemburg in Itinerario p. 141. 142. in Symmictis Allatii.

☞ λόκοτος. πρὸς ὃν ἡ θάλασσα σπένδεται, καὶ ἡμε- A cum qua fœdus ſervat mare, & cicurem ſe red-
ANNO CHRISTI 1222. ρᾶται τὸ ῥόδιον. ὁ δὴ τοιοῦτος κατακλυσμός, μέ- dit unda. Id ſane diluvium, ad aliquod uſque ANNO CHRISTI 1222.
χει μέν τινος τὰ ὡραῖα διέφθειρε, καὶ πᾶν ἀνάσ- tempus venuſtiora quæque corrupit, & in ter-
ημα κατέῤῥιψε γῆς. ἤδη δὲ καὶ σωμάτων ἀνθρώπων ram proſtravit quæcumque eminebant. Mox
παρήψατο. ἀλλ' ὃμως φορητὸν τὸ δεινὸν ἦν μᾶλλον vero & hominum corpora attigit. Verumta-
ὂν βαρυσύμφορον. ἐπεὶ δὲ πρὸς σωματικὴν ἀπέ- men tolerabilis erat calamitas, licet eſſet ad-
βλεπε λύμαν καὶ σκληρμάτων ἀπώλειαν, σωτη- modum gravis; quoniam ad corpoream ſpe-
θεμένων ἐπὶ βραχὺ καὶ λυομένων μετ' ὀ πολύ. τὰ ctabat noxam, & corporum perniciem, quæ
νῦν δὲ ἀλλὰ καὶ ψυχῶν τὸ πρᾶγμα κατεκαυχήσατο, ad breve temporis ſpatium compinguntur &
καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον τῆς ἀσεβείας διασαλεῦσαι ſolvuntur paulo poſt. Jam vero & res adver-
ἐπεχειρεῖ. τοῖς γὰρ πολεμισταῖς Λατίνοις, καὶ ſum animas ſeſe ſuperbe extulit, conaturque
ἱερατικὸν ἐκ τοῦ γένους ὀκ ὀλίγον τῇ νήσῳ προσε- rectum pietatis ſermonem concutere. Nam una
πιβᾶν, τὰς ἐκκλησίας σωείχε, καὶ πρὸς ἑαυτὸ cum bellatoribus Latinis non pauci ejuſdem
πάντα τὰ θεῖα ἑφελκύσαι νεανιεύεται. B generis ſacerdotes in inſulam ingreſſi, eccle-
ſias conturbarunt, & ad ſe cuncta divina per-
trahere petulanter nituntur.

Ενθεν ὁ μὲν γνήσιος καὶ κανονικὸς πρωτο- Hinc legitimus & canonicus paſtorum pri-
ποιμὴν, ὁ μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος Κυπρίων mus, beatiſſimus Cypriorum archiepiſcopus,
ὁ κῦρις Νεόφυτος, τῆ οἰκείᾳ θρόνῳ ἀποδιώκεται. dominus Neophytus, a ſua ſede pulſus eſt;
παρένθετος δέ τις ἀλλόξιος ἄνθρωπος ἐκ Λα- adſcititius autem quidam & peregrinæ linguæ
τινικῆς φυλῆς τῷ τοιούτῳ θρόνῳ ἐγκαθεθείς, ὐκ homo, e Latinorum genere, in eodem thro-
ἂν ἄλλως ἀνήσειν τὰς ἡμετέρας ἱερατικὰς ἰσχυρίζεται no inſidens, non alia ratione ſe permiſſurum
ἐπισκόπους τε καὶ λοιπὰς τῶν Ρωμαϊκὸν ποιμαίνειν καὶ aſſeverat, ut noſtri ſacrati homines, tum epi-
διδάσκειν λαὸν, εἰ μὴ πρότερον τιὰ παρ' αὐτοῖς ſcopi, tum cæteri, populum Romanum ſeu
ὑποταγὴν ὑπεισέλθωσι, καὶ συνθήκας καταθυμίους Græcum paſcant & doceant, niſi prius ſub-
τῷ νέῳ ἀρχιερεῖ καὶ νόθῳ παρέξωσιν. ἢ μὴν καὶ jectionem illam eorum ſubierint, & adſtipula-
τούτους ἐξορατιοῦσθαι τῆς νήσου παντάπασιν. ὡς tiones novo nothoque pontifici gratas præſtite-
τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων διασπαρέντων, κιν- rint: alioquin eos omnino ex inſula ejicien-
δυνεύειν τιὰ ἀγέλαν Χριστοῦ εἰς χρημνοὺς ἀπο- dos eſſe: adeo ut paſtoribus & doctoribus diſ-
πλανᾶσθαι καὶ βάραθρα. C perſis, periculum ſit ne Chriſti grex in præ-
cipitia & barathra divagetur.

Ην μιὰ πρὸ πολλοῦ θρυλευόμενα ταῦτα, καὶ εἰς ἀ- Atque hæc quidem jam a longo tempore
κοὰς τῆς ἡμετέρας ἐρχόμενα μετριότητος. τὰ νῦν δὲ divulgata fuerant, & ad aures mediocritatis
καὶ ὁ θεοφιλέσταλος τῆς κατὰ τιὰ Κύπρον ἁγιωτά- noſtræ pervenerant. Nunc vero religioſiſſimus
της ἐπισκοπῆς Σολείας Λεόντιος, καὶ ὁ ἐλλαβὴς κα- ſanctiſſimi epiſcopatus Soleæ in Cypro, Leon-
θηγούμενος τῆς τῶν Αψινθίων μονῆς ἱερομόναχος tius, & reverendus Monaſterii Apſinthiorum
Λεόντιος, πρὸς τιὰ ἡμῶν ἀναπεμφθέντες μετριό- Præpoſitus, ſacer Monachus Leontius, ad no-
τητα, παρά τε τοῦ οἰκείου μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου ſtram miſſi mediocritatem; tum a ſuo beatiſ-
καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ δὴ καὶ παντὸς τοῦ ſimo archiepiſcopo, tum a reliquis epiſcopis,
ἱερωμένου πληρώματος καὶ τοῦ ὀχλώδους λαοῦ, τὰς nec non ab omni ſacro cœtu, ipſaque plebe,
τοιαύτας συνοδικῶς ἀνήγγειλαν συμφορὰς ἐνώπιον haſce ſynodice calamitates coram noſtra me-
τῆς ἡμῶν μετριότητος· καὶ παραστάντες τιὰ σήμερον diocritate retulerunt; hodieque in medium
ἐπὶ τὸ μέσον, διεπρεσβεύσαντο ὁπόσα παρ' ἐκείνων prodeuntes, ex legatione quæ ab illis deman-
ἀνενεγκεῖν ἐπέταξαν. ἔφασκον γὰρ, ὡς τῷ ἀρχιε- D data ſibi fuerant prolocuti ſunt. Nempe di-
πισκόπῳ κυρῷ Νεοφύτῳ, παρὰ τῶν Λατίνων ὐ συγ- xerunt, nequaquam a Latinis conceſſum eſſe
κεχώρηται τῇ νήσῳ ἐνδιατρίβειν τὸ σύνολον. ἄτε μοῦ domino Neophyto archiepiſcopo, ut ullo mo-
σφῶν καὶ ἑτέρου ἀρχιεπισκόπου μηδόλως ἄλλον ἀνέ- do in inſula maneret; cum alter ille eorum
χειν ἀρχιεπίσκοπον σέβοντος. ἀμέλει δὲ τέλεον archiepiſcopus nullatenus alium ſuſtineret au-
* ἐκείνους ἀπήλασαν. καὶ νῦν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς dire archiepiſcopum. Unde penitus eum ex-
ἀνατολῆς διάγει πλανώμενος. pulerunt. Et nunc per Orientis plagas oberrat.

Αὐτὸς δέγε τοὺς ἐπισκόπους, φασὶ, καὶ τοὺς λοι- Addiderunt *Legati*, quod epiſcopos ipſos cæ-
πὸς ἱερατικοὺς, εἰς ὑποταγὴν ἐκβιάζεται ὁ τῶν Λα- teroſque ſacri ordinis ad ſubjectionem Lati-
τίνων ἀρχιερεὺς, καὶ ὅτως ἐᾶσειν τοὺς καθυπιχνεῖ- norum pontifex cogit, atque ea conditione
σθαι τοὺς οἰκείους ἔχειν ἐπισκόπους καὶ ἱερατικῶς ἐνερ- pollicetur ſe iis permiſſurum habere epiſcopa- E
γεῖν. καὶ παρεγκλήσεσθον τὸ ποιητέον μαθεῖν, πα- tus ſuos, ſacraque obire munia. Tum obſe-
ρά τε τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ τῆς ἱερᾶς ἀδελφό- craverunt, uti a nobis & ſacra fraternitate diſ-
τητος. διὰ γὰρ τῆς τοῦτων γλώσσης, τὰς τῶν cerent quid agendum eſſent. Ajebant quippe,
Κυπρίων πάντων ἔλεγον παρεῖναι ψυχὰς, καὶ τιὰ cunctorum Cypriorum animas per ſuam lin-
ἡμῶν γνάζεσθαι μετριότητι, τῆς ἐκείνων σωτη- guam adeſſe, & mediocritatis noſtræ genua
ρίας ἀντιποιήσασθαι, καὶ μὴ χώραν ὅτω πλατεῖαν amplecti, ſuppliciterque orare, ut ſalutis eo-
καὶ πολυάνθρωπον καταλιπεῖν ἀφρεσάτιστον, ὡς rum curam ſuſcipiamus, nec regionem adeo
λιμὸν λιμῶξαι καὶ δίψαν παθεῖν, ὐ βρώματος amplam, & populoſam patrocinio deſtitutam
ὐδὲ πόματος, ἀλλὰ τὸ ἀκοῦειν λόγον θεοῦ. relinquamus, ita ut eſuriat & ſitim patiatur,
non defectu cibi & potus, ſed audiendi ver-
bum Dei.

Ταῦτα τοῦ ἐπισκόπου καθικετεύοντος, καὶ τοῦ ἡγου- Iſta cum epiſcopus oraret ſupplex, & ab-
μένου προσλιπαροῦντος, ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς bas obſecraret, rem mediocritas noſtra una
ἱερᾶς ἀδελφότητος, εἰς σκέψιν ἔθετο τὸ τοῦ πράγ- cum ſacra fraternitate deliberandam propo-
ſuit. Viſumque eſt duplex utrimque imminere

☞ periculum, & casum ex utraque parte præcipitem. Tantum enim populum absque pastorali patrocinio deseri, quorum sanguis per Deum e manibus pastorum requirendus est, peccatum est ingenti censura condemnandum: Latinorum autem voluntati cedere, & cum schismaticis consensionis facere fœdus, dissonum videtur a canonum rigore, alienumque ab ecclesiasticis consuetudinibus. Erat igitur anceps disceptatio, & ad alterutrum propensio dubia. Verum postquam & mediocritas nostra & sacra fraternitas multas volutavit considerationes, demum censuit mediocritas nostra, ipsam speciem subjectionis quam Latini postulabant proferri ad synodum debere. Unde cohortata est episcopum & abbatem, ut spiritaliter cum veritate explicarent quænam illa essent, quæ a Latinis postularentur,

ANNO CHRISTI 1222.

Responderunt illa tria hæc Latinos inevitabiliter requirere: *primum*, manus manibus immittere, sacerdotales sacerdotalibus, nostros Latinis: hoc namque esse infestis tutam cautionem, servilis in negotiis demissionis; secundum; ut Romanus ad sacerdotalem honorem provehendus, post electionem a popularibus suis factam, sive in episcopum promoveatur, sive ad aliam ordinationem, vel & Monachalem præfecturam assumptus fuerit, nullus omnino absque Latini notitia constituatur in dignitate ad se pertinente. Id porro Latinos propter turpe lucrum dumtaxat expetere contestati sunt. Tertium ad hæc adjecerunt; ut Græci a suis quidem episcopis, cum necesse fuerit, judicentur; si quis tamen e judicatis forsan voluerit ad Latinorum archiepiscopum provocare, tamquam oppressus videlicet, seu clericus seu laicus sit, ab illo controversia discutiatur. Super his mediocritas nostra post disquisitionem una cum fratrum congregatione, & inchoato definitivo decreto, nec non ea quæ visa sunt declarans, hunc in modum pronunciavit.

Omnes sacros canones, cunctas traditiones divinas, universos venerabiles piissimæ nostræ ecclesiæ ritus amplecti & servare illæsos ac inviolatos, jam sanximus tam manu quam lingua, adhucque sancimus, Christi gratiæ confisi. Ita siquidem & scripsimus & confessi sumus, tum singulis diebus pro iis decertamus, atque oramus, ut manus pariter & vox Jacobi Patriarchæ, consistant, qui etiam antequam nasceretur, a Deo dilectus est. Verumtamen ubi nulla injicitur abdicatio canonum, traditionum, rituum, ipsius fidei, si quid episcopi Cyprii ex industria & citra ecclesiæ Christi offensionem potuerint exsequi, atque ex eo quod videbuntur delabi, per id ecclesias suas revera decidentes, suffulserint, liberaverintque ab animæ pernicioſa contritione quæ intentatur; in hac ego œconomia seu dispensatione veniam dandam arbitror, aut ut verius dicatur in hac simulatione; & culpæ immunes reputabuntur; ut qui eo in negotio magnum Paulum patronum habeant.

Postquam igitur hoc pacto pronunciata fuit nostræ mediocritatis sententia, cum tunc temporis adesset non modica Constantinopolcos alumnorum pars, eaque tripliciter divisa; nempe in Clericos, in Monachos, in Laicos, quorum alii jam illinc fugati fuerint, atque odio habiti propter perfectam erga cælestem

A ματος. καὶ ἐδόκει διπλᾶς ἑκατέρωθεν κίνδυνος καὶ ἀμφίκρημνος ὄλισθος. τό τε γὰρ τοσοῦτον ἐγκαταλειφθῆναι λαὸν προσασίας ἄτερ ποί. . . . . θεῷ ἐκ τῆς τῷ ποιμαινόντων χειρὸς, μεγάλῳ τῷ δ' ὀνύχῳ ἔχει τὸ κατάκριμα. καὶ τὸ συνδέναι δὲ θελήσει Λατινικῇ καὶ χισματικοῖς συνθέσθαι καὶ σπείσασθαι, ἀπῷδον τῇ τῷ κανόνων ἀκριβείᾳ δοκεῖ, καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐθίμων ἀλλόξιον. ἦν γὰν ὁ λόγος ἀμφίβολος, καὶ ἡ πρὸς θάτερον νεῦσις, ἀμφισβητήσιμος. ὡς δὲ πολλὰς ἥ τε μετριότης ἡμῶν καὶ ἡ ἱερὰ ἀδελφότης ἀνειλιττέ λογισμὰς, τέλος καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀπαιτουμένης παρὰ τῷ Λατίνων ὑποτυγῆς συνοδικῶς ἡ μετριότης ἡμῶν, *χρωματισθῆναι διενοήσατο. ὅθεν παρεγγυήσατο τῷ ἐπισκόπῳ τε καὶ τῷ καθηγουμένῳ, πνευματικῶς διελκυνῆσαι μετ' ἀληθείας, τίνα γε ἄρα τὰ παρὰ τῷ Λατίνων ἀπαιτημένα εἰσί.

B * χρωμα

Καὶ ἅπερ ἴσα ταῦτα ζητεῖν ἀπαραιτήτως ἔφασαν τὸς Λατίνους. χεῖρας χερσὶν ἐμβαλεῖν, ἱερατικὰς ἱερατικαῖς, τὸς ἡμέτερους Λατινικαῖς. τοῦτο γὰρ εἶναι τοῖς ἐπηρεασαῖς ἐχέγγυον ἀσφαλὲς, δουλωτικῆς ἂν πράγμασιν ὑποκλίσεως. δεύτερον, τὸ τὸν μέλλοντα Ρωμαῖον εἰς ἱερατικὴν προβαίνειν τιμὴν, μὴ τῷ τῶν ὁμοφύλων ἐπιλογὴν, εἴτε εἰς ἐπίσκοπον προβιβάζεται, εἴτε καὶ εἰς ἀλλοίαν χειροτονίαν ἢ καὶ ἡγεμονείαν ἐγχείρεται, μὴ δικὰ τῆς τῶ Λατίνου εἰδήσεως τῇ προσφόρῳ ἀξίᾳ ὁποιονδήτινα ἐγκαθίσασθαι. τοῦτο δὲ χάριν αἰσχροκερδείας καὶ μόνης ἀπαιτεῖν τὸς Λατίνους διεμαρτύροντο. τρίτον ἐπὶ τούτοις ἐπήγαγον, τὸ τὸς Ρωμαίους κρίνεσθαι μὲν παρὰ τοῖς οἰκείοις ἐπισκόποις ὅτε δεήσειεν. εἰ δ' ἴσως τις τῶν κρινομένων θελήσειε πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῶν Λατίνων, ὡς δῆθεν βαρυνόμενος ἐκκαλέσασθαι, εἴτε ἱερώμενός ἐστιν, εἴτε λαϊκὸς, ἵνα παρ' αὐτῷ ἡ ὑπόθεσις ἀνακρίνηται. Ἐπὶ τούτοις ἡ μετριότης ἡμῶν συνδιασκεψαμένη μὴ τῆς τῷ ἀδελφῶν ὁμηγύρεως, καὶ τῆς ἀποφαντικῆς ἀπαρχομένης ἀπαγγελίας καὶ τὸ δόξαν διασαφῆσα, ἅπως εἴρηκε.

C

D

Πάντας μὲν ἱερὰς κανόνας, πάσας θείας παραδόσεις, πάντα σεβάσμια ἔθιμα τῆς καθ' ἡμᾶς πανευσεβοῦς ἐκκλησίας, σέργειν καὶ φυλάττειν ἀπαράτρωτά τε καὶ ἀπαρεγχείρητα καὶ χρεὼ καὶ γλώττῃ διεβεβαιωσάμεθά τε καὶ εἰσέτι διαβεβαιούμεθα, τῷ Χριστῷ τῇ χάριτι πεποιθότες. Ὃ γὰρ ἔπω καὶ ἐνεγραψάμεθα καὶ ὁμολογήσαμεν, καὶ καθ' ἡμέραν ὑπὲρ τούτων πυκτεύομεν καὶ εὐχόμεθα, ὅπως αἵ τε χεῖρες, ἥ τε φωνὴ τῷ πατριάρχου εἶεν Ιακὼβ, τῷ καὶ προγνώσεως ἀγαπηθέντος ὑπὸ θεοῦ. ὅπερ δέ γε ἂν ἐπισείεταί τις ἀθέτησις τῷ κανόνων, τῶν παραδόσεων, τῷ ἐθίμων, αὐτῆς τῆς πίστεως, εἴ τι πως μεθόδως καὶ ἀπροσκόπτως τῇ ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ μεπελθεῖν δυνήσονται οἱ Κύπριοι ἐπίσκοποι, χάριν τοῦ δοκεῖν ὑποπίπτειν, κατυπτήσας τοῖς ἀληθείαις τὰς ἑαυτῶν ὑποπεσούσας ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἀπειλημένης ψυχολέθρου σωτριβῆς ἀπαλλάξαιεν, συγγνωστέον ἂν οἶμαι τῆς τοιαύτης οἰκονομίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὑποκρίσεως, καὶ * ἀκαταίσχυντον λογισθήσονται, τὴν μέγαν Παῦλον εἰς τοῦτο σωτήρορον ἔχοντες.

E * ἀκαταίσχυντοι.

Ἐπεὶ δ' ὅπως ἡ τῆς ἡμῶν μετριότητος διάγνωσις ἀπηγγέλλετο, καὶ παρῆσαν ἡνικάδε πλῆθος ὁ μέγιστον τῶν τῆς Κωνσταντίνου θρεμμάτων, τριχθὲν δεδασμένον. εἰς κληρικὸς, εἰς μοναζοντας, εἰς λαϊκός· τῷ μὲν ἤδη καὶ δεδιωγμένοι ἐκεῖθεν, καὶ μητέρα ταύτῃ τῇ Κωνσταντίνου φημὶ μεμισηθέντων

διὰ

ANNO CHRISTI 1222.

διὰ τὴν πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα τελείαν ἀγάπησιν A καὶ ὁμολογίαν, ἱδρῶσι σεμνυνομένων. τῶν δ' αὖθις, ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον, ἐπὶ τὴν μητέρα ἀναστρεψάντων, καὶ ταῖς γηραιαῖς αὐτῆς καὶ πτωχικαῖς ἀγκάλαις καὶ ἔτι ἐνθαλπομένων. οἱ τοιοῦτοι τὴν καρδίαν ἐκζέσαντες ὑπὸ τῶν πυρανθράκων τοῦ ζήλου, καὶ πῦρ οἱονεὶ πνεύσαντες, τὸν λόγον σφοδρυνόμενοι, πρὸς ἡμᾶς ἀπετείνοντο.

Λαμψάτω λέγοντες τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· μὴ μόνον ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν. καὶ σκοτεινὸν μηδὲν μηδὲ ἀσαφὲς ταῖς ὑμετέραις διαγνώσεσιν ἐγκρυπτέσθω. ἐμάθομεν ἀφ' ὧν ἐπάθομεν, τὴν Λατινικὴν δολοπλοκίαν. ἡμεῖς ἀρκούντως αὐτοῖς συνεπλάκημεν, πολὺν ἀνέτλημεν B κάματον, ἐγκαρτερήσαντες φυλακαῖς, τῆς ἐνεγκαμένης ἀπελαθέντες, ἐξυβρισθέντες εἰς τὸ τοῦ πώγωνος σέμνωμα· κἀκ τούτων πάντων, τὰς αὐτῶν ῥᾳδιουργίας ἐκμεμελετήκαμεν ἀκριβῶς. Λατῖνοι ἄλλα μὲν βάζουσιν, ἄλλα δ' ἐν φρεσὶ κεύθουσι. χερσὶ χεῖρας ἐμβαλεῖν ἀπαιτοῦσι, τὰς ἡμετέρας ταῖς ἑαυτῶν, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀκαταιτίατον καὶ ἀνεπίληπτον ἰσχυρίζονται. τὸ δέ, οὐδέν τι ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἡ πατροπαραδότου πίστεως προδοσία, καὶ χειραγωγία πρὸς ὑποταγὴν τῆς σφῶν ἐκκλησίας, καὶ εἰς πάνθ' ὅσα τὰ τῆς γηραλαίας εἴθισται Ῥώμης παραληροφρονήματα.

Οἷα γὰρ ἀεὶ πολέμοις ἀναστρεφόμενοι, καὶ καθαρῶς τυγχάνοντες ἀρειμάνιοι πάντες ὁμοῦ λαϊκοί τε καὶ C ἱερεῖς αὐτῶν, καὶ ἔθιμα τῶν πολέμων ἠκριβωθέντες, καὶ τοῦτ' αὐτὸ τὸ διδόναι χεῖρας, σημεῖον ἥττης καὶ παντελοῦς δουλοσύνης νομίζουσιν ὡς ἐν ταῖς μάχαις εἰώθασιν οἱ ἁλισκόμενοι δρᾶν. παρακαλοῦμεν οὖν ἐντεθῆναι ῥητῶς ταῖς συνοδικαῖς διαγνώσεσι, καὶ τὸ μηδὲ χεῖρας δοῦναι τοῖς Ἰταλοῖς τοὺς Κυπρίους. εἰ καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀμνημόνευτον παρατεθεώρηται τοῦτο. εἰ γὰρ μὴ οὕτω γενήσεται, κίνδυνος προφανὴς τὴν τετράγωνον καὶ στερεὰν καὶ δίχα ψόγου τῶν πρὸ σοῦ ἀρχιερέων οἰκοδομὴν ἄρτι καταπεσεῖν, ἣν ἐκεῖνοι συχνοῖς ἱδρῶσι καὶ ἐργομοχθίαις μακραῖς ἀνεδείμαντο, ἐπερείδοντες καθεκάστην ἡμᾶς ταῖς νουθεσίαις αὐτῶν, καὶ τῷ D θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων ἑδράζοντες, καὶ μὴ δεδοικέναι τοὺς τῶν πειρασμῶν ποταμούς, μηδὲ τοὺς ἀνέμους ὑποτιθόμενοι.

Ταῦτα τοῦ παρεστηκότος φιλευσεβεστάτου λαοῦ θερμῷ τῷ ζήλῳ πρὸς τὴν ἡμῶν ἀποτεινομένου μετριότητα προκαθημένην συνοδικῶς, ἡ μετριότης ἡμῶν συνιδοῦσα, ὡς ἐνταῦθα ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται. καὶ ὡς οὐ μόνον οὐκ εὐθυπλοεῖ αὐτὴ πρὸς τὴν περιώνυμον Κύπρον ναυαγοῦσαν ἤδη διασώσασθαι, ἐνδιδοῦσα τὸν πόδα κατὰ νόμους ναυτιλικούς, καὶ τὸ ἱστίον βάπτον ἀποχαυνοῦσα. ἀλ- E λά γε δὴ καὶ τοὺς τῆς οἰκείας * φροντίδος ἐπιβάτας στασιαστὰς ἐργάζεσθαι κινδυνεύει. καὶ ὡς μὴ ἀρκούντων εἰς κάκωσιν τῶν ἔξωθεν πειρατῶν, καὶ αὐτοὺς καθ' ἑαυτῶν ἐκπολεμῶσαι τοὺς συμπλωτῆρας φόβος οὐκ ἀξυμφανής. πρὸς τοὺς Κυπρίους ταῦτα ἐξεῖπε. Παῦλος τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα, διὰ τοῦ ἐμοῦ στόματος γνωμοδοτεῖ, καὶ πρὸς τὴν ὑμῶν ἐρώτησιν ταυτὶ ἀποκρίνεται. παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κακίᾳ. καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας, ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. ἀρκοῦσα πάντως ἡμῖν

* φορτίδος

patrem caritatem & confessionem, qui & sudoribus laboribusque suis decorabantur; alii rursus, tamquam *ablactatum*, ad matrem redierunt, (matrem dico hanc Constantini urbem) adhucque anilibus & inopibus ejus ulnis confoventur. Hujusmodi homines corde ex ignitis zeli carbonibus fervidi, ac velut ignem spirantes, acri voce usi, in nos contendebant.

Dicentes; Luceat lux vestra coram hominibus non solum ex operibus, sed & jam ex ipsis verbis; nihilque tenebrosum aut obscurum in vestris decretis occultetur. Ex iis quæ perpessi sumus, Latinorum fraudes didicimus. Nos abunde cum iis congressi sumus, multum laboris toleravimus, perdurantes in carceribus, a patria expulsi, in barbæ decus contumelia affecti; atque ex iis omnibus, plene illorum fallacias edocti sumus. Latini alia quidem loquuntur, alia vero in mentibus occulunt. Postulant ut manibus manus injiciantur, nostræ suis, idque omnino extra culpam & reprehensionem esse asseverant. Cum hoc nihil aliud sit, quam fidei a majoribus traditæ proditio, & manuductio ad obedientiam illorum ecclesiæ exhibendam, atque ad omnia plane deliramenta, quæ in senili Roma usurpantur.

Nam, utpote semper in bellis versati, quique sint plane Martii cuncti, laici simul & sacerdotes eorum, atque bellorum instituta probe noverint, id ipsum, tradere manus, censent esse signum devictionis & omnimodæ servitutis; quemadmodum in præliis ii facere solent qui superati fuerunt. Hortamur ergo ut synodicis decretis hoc etiam expresse inseratur, ne Italis Cyprii manus tradant; licet res non digna visa fuerit, cujus per sacros canones mentio fieret. Nam nisi ita fiat, apertum periculum est, ut mox concidat quadrangulum firmumque ac irreprehensibile pontificum, qui te præcesserunt, ædificium, quod illi permultis sudoribus longisque operum laboribus construxerunt, quotidie suis nos firmantes monitis, & super Apostolorum fundamentum stabilientes, neve tentationum fluvios ac ventos timeremus adhortati.

Quæ cum adstans piissima plebs, fervido zelo prosequeretur ad nostram mediocritatem synodo præsidentem, conspiciens mediocritas nostra, quod hic œconomiæ ratio juvaret nihil, sed magis fieret tumultus; quodque non modo non recta ipsa ad servandam percelebrem Cyprum jam naufragium facientem, tenderet, dum, juxta nauticas leges, pedem refert, velumque intinctum laxat; etiam periculum esset, ne propriæ navis vectores compelleret ad seditionem; quasi ad vexationem non sufficerent externi piratæ, aperte metuendum esset, ne ipsos inter se committeret navigationis socios; hæc ad Cyprios prolocuta est: Christi os Paulus, per os meum profert sententiam, atque ad interrogationem vestram, ista respondet; *Rogo vos, fratres, ut observetis eos qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt & declinante ab illis. Hujusmodi enim Christo Domino non serviunt, sed suæ nequitiæ; & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.* Nobis omnino sufficit hæc defensio, & ad interrogatio-

☞ tionem aptissime se habet, abundeque potest id quod utile futurum est edocere.

ANNO CHRISTI 1222.

Vos autem, o fratres in Christo Cyprii, imitatores sitis Constantinopolitanæ ecclesiæ; hujus pastores imitentur qui Cypri pastores sunt; sermonum fistula indesinenter insufflantes & allicientes canticis adhortatoriis & salutaribus. Cyprii greges, Constantinopoleos pecora æmulentur. Hæc quippe longo intervallo a pastoribus dissita, cum immanibus lupis communem pastum habentia, capillatum barbæ ornamentum detonsa, & carnibus concisa, fidei sigillum ab insidiis tutum servarunt, luposque frustra hiantes arguerunt. Quod si ex iis nonnulli, perpauci numero, alicujus scabiei, vel etiam rabiosi morsus participes fuerint, verum ad *resinam in Galaad*, & ad spiritales hujusce loci medicos accurrerunt; per quos & ad pristinam redierunt sanitatem, non minorem, ac illæsi invulneratique laudem ipsi quoque consecuti, ob suæ infirmitatis agnitionem, & quod velociter medelam quæsierint.

Itaque si etiam contigerit, ut pastores Cyprii cum lupis congressi, & pro ovilibus suis pugnantes, eorumque salutis curam gerentes; nonnihil labascant, paullumque cedant, quod absit, hortamur eos, ne statim in desperationem incidant, neve salutis spem conjiciant, neque iniquitatem iniquitati adjungant, & in deterius progressum apprehendant, misceantur cum gentibus, earumque discant opera; sed confestim a lapsu erigant sese, & ad medicum recurrant. Atque hæc quidem ad hunc modum.

Cæterum quod spectat ad duo alia capita; videlicet, Ne citra Latinorum notitiam quilibet in congrua sibi dignitate spiritali constituatur, & ne Romani sive clerici sive laici prohibeantur ad Latinos appellare, in contentionibus vehementiorum negotiorum, si putaverint se a gentis suæ judicibus injuria affici; ea nostræ mediocritati videntur indifferentia, aperteque ob solam turpis lucri comparationem a Latinis requisita. Non parvus enim illis inde quæstus exhibetur. Atque mediocritas nostra hoc Cypriorum pastoribus consilium dat, ut in quibuscumque Latini pervicaces contentiosique apparebunt, cupiditate capturæ ac emolumenti, in iis cedant, nec ipsis obluctentur. Est quippe res laude digna corporali detrimento lucrum animæ comparare; quemadmodum cum æreis compensare aurea. Forsitan enim postquam manus pecuniis repleverint, eos absolvent a petita manuum traditione; illorumque manibus pondere depressis, hisce licebit sanctas manus elevare ad Deum, & absque ullo astu & præjudicio sacra celebrare mysteria.

Ista desumpta e diurnis synodorum annotationibus, & per subscriptionem sigillumque reverendissimi sanctissimæ Dei magnæ ecclesiæ Chartophylacis Theodori Stilbe confirmata, data sunt mense, & indictione supra scriptis, anno 6731.

A ἡ ἀπολογία, καὶ ἁρμοδιωτάτως πρὸς τὴν ἐρώτησιν, καὶ ἱκανῶς ἔχουσα τὸ συννοῖσον ἀναδιδάξαι.

ANNO CHRISTI 1222.

Ὑμεῖς δὲ ὦ κατὰ Χριστὸν ἀδελφοὶ Κύπριοι, μιμηταὶ γίνεσθε τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησίας. τοὺς αὐτῆς ποιμένας, οἱ τῆς Κύπρου ποιμένες μιμείσθωσαν. τῇ τῶν λόγων ἀπαύστως ἐμπνέοντες σύριγγι, καὶ ἀνακλητικὸν ἐπάδοντες καὶ σωτήριον. τὰ Κύπρια ποίμνια, * τῆς τῶν Κωνσταντίνου ζηλούτωσαν θρεμμάτων. καὶ γὰρ ταῦτα τοῖς μακροῖς ὅροις τῶν ποιμένων διεστηκότα, καὶ λύκοις δεινοῖς συμβοσκόμενα, καὶ τὸ τετριχωμένον τοῦ πώγωνος κειρόμενα κόσμημα, καὶ κρεουργούμενα, ἀνεπιβούλευτον τὴν σφραγῖδα τῆς πίστεως διεφυλάξαντο, καὶ τοὺς λύ-
B κους χανόντας μάτην ἀπήλεγξαν. εἰ δὲ καὶ τινες ἐξ αὐτῶν σφόδρα ὀλίγοι ψώρας τινὸς μετέχον, εἰ καὶ λυσσώδους τοῦ δήγματος, ἀλλὰ ταχέως πρὸς * τὴν ἐν Γαλαάδ, καὶ τοὺς ἐν τῷδε τόπῳ πνευματικοὺς ἀκέστορας * ὑπαινίττεται. παρ' ὧν καὶ πρὸς τὴν προτέραν ἐπανῆλθον ὑγίειαν. οὐκ ἔλαττον τῶν ἀβλήτων καὶ ἀτραυματίστων καὶ οὗτοι ἐπαινεθέντες, διὰ τὴν τῆς οἰκείας ἀσθενείας ἐπίγνωσιν, καὶ τὸ ζητῆσαι ταχέως τὴν ἴασιν.

* τῶν τῆς

* ῥητίνην

* ὑπανίσταντα

Καὶ τοὺς Κυπρίους τοιγαροῦν ποιμένας, εἰ συμβήσεται τοῖς λύκοις συμπλεκομένους, καὶ τῶν οἰκείων ὑπερμαχοῦντας ποιμνίων, καὶ τῆς αὐτῶν φροντίζοντας σωτηρίας, ὑποκλάσαι τι καὶ ὑπενδοῦναι μικρὸν,
C ὅπερ ἀπείη, παρακαλοῦμεν μὴ εἰς ἀπόγνωσιν εὐθὺς ἐμπεσεῖν. μηδὲ ἀπελπίσαι τὴν σωτηρίαν, μηδὲ ἀνομίαν ἐπὶ τὴν ἀνομίαν προσθεῖναι, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀσπάσασθαι προκοπὴν, καὶ μιγῆναι τοῖς ἔθνεσι, καὶ μαθεῖν τὰ ἔργα αὐτῶν. ἀλλ' εὐθὺς ἀνανεῦσαι τοῦ πτώματος· καὶ πρὸς τὸν ἰατρὸν ἐπαναδραμεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως.

Τὰ μὲν τοι ἕτερα δύο κεφάλαια. τὸ μὴ δίχα δηλαδὴ τῆς τῶν Λατίνων εἰδήσεως, τῇ προσφόρῳ πνευματικῇ ἀξίᾳ ὁποιονδήτινα ἐγκαθίστασθαι. καὶ τὸ μὴ κωλύεσθαι τοὺς Ρωμαίους, εἴτε ἱερωμένοι εἰσὶν εἴτε λαϊκοὶ, ἐγκλητεύειν πρὸς τοὺς Λατίνους, ἐν ταῖς περὶ βιαιοτέρων πραγμάτων φιλονεικείαις οἰο-
D μένους παρὰ τῶν ὁμογενῶν κριτῶν ἀδικεῖσθαι. ἀδιάφορα δοκεῖ τῇ ἡμῶν μετριότητι, καὶ διὰ μόνην φανερῶς αἰσχροκέρδειαν τοῖς Λατίνοις ζητούμενα. οὐ μικρὸς γὰρ ἐντεῦθεν αὐτοῖς ὁ χρηματισμὸς ἀναφαίνεται. καὶ ἡ ἡμῶν μετριότης συμβουλεύει τοῖς τῶν Κυπρίων ποιμέσιν, ἐν ὅσοις ἐνστατικοί τινες καὶ φιλόνεικοι φαίνονται οἱ Λατῖνοι ἐφέσει λημματισμῶν, ἐνδιδόναι τούτοις, καὶ μὴ ἀνθίστασθαι. ἐπαινετὸν γὰρ σωματικῆς ζημίας, ψυχικὸν ἀλλάττεσθαι κέρδος. καθάπερ καὶ τὸ χαλκέων ἀνταμείβεσθαι χρύσεα. ἴσως γὰρ πληρώσαντες χρημάτων τὰς χεῖρας, ἀπολύσουσι τούτους τῶν τῆς χειροδοσίας ζη-
E τήματος. κἀκείνων κατασπασθεισῶν κάτω τῷ βάρει, ἐξέσται αὐτοῖς ὁσίας χεῖρας ἐπαίρειν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ δίχα σκινδάλου τινὸς καὶ προκρίματος, τὰ τῆς ἱεροτελεστίας ἀποπληροῦν.

Ταῦτα παρεκβληθέντα ἀπὸ τῶν ἡμερησίων * συνόδων παρασημειώσεων, καὶ τῇ * γραφῇ καὶ σφραγῖδι τοῦ τιμιωτάτου χαρτοφύλακος τῆς ἁγιωτάτης τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας Θεοδώρου τοῦ Στιλβῆ βεβαιωθέντα, ἐπεδόθη μηνὶ καὶ ἐπινεμήσει * τῆς προγεγραμμένης, ἔτους ϛψλά.

* συνοδικῶν

* ὑπογραφῇ

* τοῖς προγεγραμμένοις

ANI-

ANNO CHRISTI 1222.

ANICIENSE CONCILIUM

In cauſa Electenſium Monachorum de hæreſi accuſatorum,

Anno 1222. habitum.

ELectenſis in diœceſi Narbonenſi abbas Roſo hæreſis ſuſpicionem incurrerat ; cujus judicandi cauſa Conradus Portuenſis epiſcopus A. S. L. concilium indixit Anicium. Extant indictionis hujus litteræ in Gallia Chriſtiana nov. edit. tom. VI. pag. 110. in append. ex qua hic deſcribo. Quanquam vero non conſtat ibi concilium litteris illis indictum reipſa conveniſſe ; illud tamen ea de cauſa habitum diſcimus ex epiſtola ejuſdem Conradi ad capitulum Narbonenſe, aliiſque ejus ad Honorium III. litteris, in quibus poſtremis Electenſem abbatem anathemati tradidiſſe ſe, & monaſterium ipſum capitulo Narbonenſi conceſſiſſe *de conſilio plurium prælatorum ſibi adſiſtentium*, affirmat. Cum vero nihil dicat de loco habiti concilii, nonniſi per conjecturam, certe non inanem, Anicium aſſigno. Habent ex his lectores concilii cauſam, habent & locum ; nunc vero dare juvat litteras Conradi de concilii indictione, & utramque ejus tum ad capitulum Narbonenſe, cum ad Honorium pontificem epiſtolam. Porro ex litteris Honorii, ibidem in Gallia Chriſtiana relatis, acta omnia in ea Electenſi cauſa pontificem rata habuiſſe conſtat; nec niſi ab Honorii ſucceſſore Gregorio IX. Monachos jure poſtliminii reſtitutos ex litteris Gregorii, ibidem pariter legendis, diſcimus.

CONRADI PORTUENSIS EPISCOPI

A. S. L. epiſtola ad Capitulum Narbonenſe, ut ad ſynodum Anicienſem ablegatos ſuos admittant.

C. Miſeratione divina Portuenſis & ſanctæ Rufinæ epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, dilecto in Chriſto capitulo Narbonenſi ſalutem in Chriſto Jeſu.

AUctoritate legationis, qua fungimur, vobis mandamus, quatenus mittatis nobis aliquos veſtrum pro univerſitate capituli apud Anicium octavo calendas Auguſti, ubi ſumus cum prælatis colloquium habituri : ibidem enim, Deo dante, ordinabimus de abbatia Electenſi ad honorem Dei & utilitatem eccleſiæ Narbonenſis : tibi vero de Yſarno de Conchis mandamus, quod decreta * noſtra quæ habet ſcriptor apud Narbonam nobis afferas; quidquid enim ibi tradideris, tibi reddemus in continenti.

* veſtra

Datum apud Divionem octavo calendas Julii.

CONRADUS PORTUENSIS EPISCOPUS

tradit monaſterium Electi capitulo Narbonenſi.

C. Miſeratione divina Portuenſis & S. Rufinæ epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, cariſſimæ in Chriſto univerſitati capituli majoris eccleſiæ Narbon. ſalutem in Chriſto Jeſu.

NIſi funeſtiſſima proditorum negotii fides & pacis ſcelera ibi potiſſimum graviore pœna plecterentur, ubi multis graſſantibus opus eſt exemplo; profecto eccleſia Dei, quæ dudum etiam pleriſque columnis ſuis nutantibus in partibus Albigen. eſt concuſſa, ita in horrendum præcipitium corruiſſet, ut vix aut nunquam ſub diluvio tam inundantium infidelitatum, ſcelerum & proditionum adjicere poſſet ut reſurgeret aut vigeret; per quod rationis ſuadela perorat ut tanto in prædicto negotio bene meriti ſint ampliori remuneratione donandi, quanto pro fide Chriſti indefeſſe & conſtantius ſe variis jacturis & periculis expoſuerunt, quatinus ceteros & pœna terrens a malivolo propoſito revocet, & beneficia demulcentia alios provocent ad ea quæ expediunt negotio memorato. Cum igitur Boſo quondam abbas Electenſis inveteratus dierum malorum cum quibuſdam monachis ſuis in nerviculos teſticulorum Leviathan perplexis villam Electenſem inimicis Chriſti machinatione prodidetit inaudita, arma portants uſque in hodiernam diem contra eccleſiam Dei; ita etiam quod idem Boſo hæreticos induxerit hodie in eadem villa publice prædicantes ; nos illos peſtiferos, non monachos, ſed dæmoniacos ſolemniter degradatos tradidimus Satanæ tanquam proditori Judæ in ſceleribus adæquatos; ſtatuentes ut de cætero a villa prædicta monachi perpetuo excludantur, & quia vos viriliter & plena devotione in negotio præſtitiſtis prædicto multa damna, injurias & pericula hilariter perferentes; ſed & quia nihilominus tota univerſitas tam civitatis quam burgi Narbonenſis multum efficaciter in eodem & pro eodem negotio laboravit; monaſterium Electenſe cum omnibus ſuis pertinentiis vobis ſubjicimus, concedimus & conferimus cum ipſa villa Electenſi, & pertinentiis ejuſdem villæ, reſervata vobis plene & integre ordinatione in monaſterio & villa prædictis facienda de clericis & capellanis ac dignitatibus loco monachorum ejectorum; & nihilominus de conſenſu capituli veſtri, reſervato nobis ut poſſimus ordinare ea quæ vidimus expedire ad utilitatem & honorem capituli veſtri de proventibus & redditibus monaſterii & villæ prædictorum, eo quod vos ſitis pauperes, redditibus non abundantes, & pro negotio memorato exhauſti. Hanc igitur collationem liberaliter a nobis factam ſuſcipiatis præſentis ſcripti patrocinio & ſigilli noſtri munimine roboratam. Si quis autem huic collationi noſtræ liberaliter factæ a nobis contraire præſum-

ANNO CHRISTI 1222.

sumpserit, indignationem Dei omnipotentis, & nostram, necnon & excommunicationis sententiam, nisi monitus desistere valuerit, se noverit incurrisse.

Datum apud Saviniacum anno Dom. MCCXXII. XVI. cal. Octob.

EPIST. CONRADI PORTUENSIS EPISC. AD HONORIUM PAPAM.

De meritis ecclesiæ Narbonensis in causa Albigensium, & de collatione ipsi facta abbatiæ Electensis.

Sanctissimo in Christo patri & domino amantissimo H. altissima providentia summo Pont. C. ejusdem miseratione Portuensis & S. Rufinæ episcopus, devota sanctorum pedum & manuum oscula, cum salute.

INter omnes ecclesias sola Narbonensis fidelius, firmius & efficacius negotio fidei & pacis astitit; nulla pericula, nulla dispendia, dum in ipso laboraret negotio, præformidans, sed quibuscunque modis hucusque potuit, verbis & operibus se totam exhausit pro negotio Jesu Christi, & tanquam una de fortioribus basibus ecclesiæ Romanæ, onera, pondus, & pressuras perseveranter & infatigabiliter supportavit; apostolicam sedem in suis legatis, & specialiter in persona nostra tot honoribus & commoditatibus præveniens, ut credi debeat eam potius esse Romanam quam Narbonensem. Cum enim inimicorum proditionibus invalescentibus nos turpiter, & ultra quam opinari potest; nefarie ejecerint Biterrenses, ita ut jam facti fuissemus profugi super terram, sola Narbona nobis humanitatis recjinatorium expandit, per eam usque ad eam vias maris ineuntes, non invenientes ut caput nostrum alibi reclinaremus. Nos igitur considerantes merita fere inrecompensibilia ecclesiæ Narbon. puduit nos eam remunerare juxta meritum non posse; præsertim quia in frustratione sui meriti aliæ ecclesiæ cito teperent, & in ejusdem remuneratione ad sanctæ matris ecclesiæ subsidium provocarentur; eo etiam flagrantiori desiderio & majoris pietate compassionis ad ejus remunerationem anhelamus, quo in majori patientia & hilariori exhibitione sua devotio radicata, in omnibus angustiis & oneribus suis nullatenus sustinuit murmur aut querimoniam resonare. Porro dum multi libraminis examine in ejus remunerationem incendemur, contulimus ecclesiæ Narbonensis capitulo monasterium Electense cum omnibus suis pertinentiis: nos enim de consilio plurium prælatorum tunc nobis assistentium degradavimus abbatem Electensem, & quosdam monachos complices suos solemni sententia & legitima lata contra eos tanquam in negotio fidei & pacis nefandissimos proditores & manifestos hæreticorum fautores; & deinde per omnia nobis & ecclesiæ sanctæ Romanæ contumaces & rebelles: quia etiam religionis dissolutio deformiter & dudum regnaverat ibidem, & quia ecclesiæ Dei consultum esse videbatur, si posteritati dictorum sceleratorum damnationis perpetuum memoriale relinqueretur ad detestationem tantæ perversitatis & tantæ præsumptionis temeritatem refrænandam; non solum de generali potestate nobis injuncta, sed etiam de speciali auctoritate, quam nobis gratia vestra concessit, statuendum duximus, ut de cætero capitulum Narbonense, in quod memoratum monasterium pleno jure transtulimus; per clericos ibidem rite ordinandos tam spiritualia quam temporalia ibidem faciant ministrari. Ad majorem autem cautelam, indulgentiam gratiæ vestræ præsentibus duximus inserendum in hæc verba:

Honorius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri C. episcopo Portuensi apostolicæ sedis legato, salutem & apostolicam benedictionem.

CUm in terra legationis tuæ multi sint, sicut accepimus, solo nomine regulares, per quorum perversitatem ecclesiæ in quibus consistunt, fere penitus in spiritualibus & temporalibus sunt collapsæ, collocandi eos in aliis locis ad pœnitentiam peragendam, ac ordinandi easdem ecclesias de personis regularibus, seu etiam secularibus, prout pensatis locorum & temporum circumstantiis videris expedire, liberam tibi concedimus auctoritate præsentium potestatem.

Datum Viterbii idus Decembris pontificatus nostri anno quarto.

Sanctitatis igitur vestræ gratiam, quæ nunquam nobis defuit, semper profuit, una cum ecclesia nostra Narbonensi suppliciter exoramus, quatinus prædictas donationem & constitutionem uostram ratam habentes approbetis & confirmetis, ut per hoc humilium devotio sanctæ Romanæ ecclesiæ in suis negotiis fiat paratior ad obsequendum, & rebellium contemptus ex altorum castigatione debita refrænetur. Ut autem salva pace vestra loquamur, opprobrio sempiterno nostram credimus confundi personam, si in hac nostra petitione nos, quod absit, contigerit pati repulsam. Mittimus autem ad pedes sanctitatis vestræ carissimos nobis in Christo viros discretos, fidelissimos negotii fidei & pacis zelatores, N. de Conchis archidiaconum, & Stephanum Johannini canonicum ecclesiæ Narbon. ut & nos & capitulum prædictum in prædictis aliis negotiis suis dignemini efficaciter exaudire: eorum siquidem absentia nobis & negotio Jesu Christi est damnosa, & præsentia plurimum fructuosa, Conservet vos Altissimus ecclesiæ suæ sanctæ.

EJUSDEM CONRADI LITERÆ ENCYCLICÆ.

Abbas Electensis & monachi propter crimen hæreseos a monasterio ejiciuntur, & in eorum locum ordinantur canonici duodecim.

Conradus miseratione divina Portuensis & S. Rufinæ episcopus, apostolicæ sedis legatus, universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis salutem in Domino.

EX injuncto nobis legationis officio circa ordinationem ecclesiarum quadam speciali prærogativa sumus omnimodis obligati; specialius tamen circa ecclesiam Electensem, quam propter delictum abbatis monachorum, qui relicta sinceritate fidei Christianæ hæreticis & eorum fautoribus adhæserunt, contulimus juribus & pertinentiis suis dominio & jurisdictioni spirituali & temporali ecclesiæ Narbonensis perpetuo possidendam, quam ipsam circa negotium pacis & fidei semper firmam & stabilem invenimus ac devotam: quam collationem domnus

pa-

papa Honorius postmodum confirmavit. Ad honorem igitur sanctæ & individuæ Trinitatis, & sanctæ Romanæ ecclesiæ ita duximus ordinandum. Volumus & statuimus, ut de cætero in ipsa ecclesia Electensi sint duodecim canonici continue residentes, videlicet sex presbyteri, duo diacones, duo subdiaconi, & duo acolythi, quorum quilibet decem Melgorienſium, modo currentium, pro victu & vestitu percipiat annuatim, quos præcipimus & mandamus in una domo comedere, & in uno dormitorio jacere, & habitare infra clausſtrum præfatæ domus, & habere hortum & viridarium quondam monachorum. Statuimus etiam, ut quicumque fuerit archidiaconus Narbonensis sit præpositus ipsius ecclesiæ, & præsideat in omnibus spiritualibus & temporalibus, & habeat pro beneficio quidquid ex jurisdictione villæ Electensis & aliarum villarum ad eandem ecclesiam pertinentium obvenerit; institutionem canonicorum & correctionem habeat ipse præpositus, obedientiam & reverentiam faciant dicti canonici præposito memorato vacante vero præpositura casu quolibet contingente, archidiaconus Redensis, qui pro tempore fuerit, ipsam præposituram regat, teneat & conservet, quousque fiat archidiaconus in ecclesia Narbonensi, ut sic de cætero sint viginti, & percipiant omnes redditus, proventus & obventiones quascumque poterunt ex eadem ecclesia Electensi & ejus appendiciis; exceptis prænominatis beneficiis & redditibus duodecim canonicorum & præpositi, & eos æqualiter dividant inter se: archidiaconus tamen duplicem recipiat portionem; excipimus etiam centum libras prædictæ monetæ, quas volumus cellarium sancti Justi habere, de quibus dabit quadraginta solidos annuatim unicuique hebdomadariorum institutorum ab archiepiscopo vel capitulo: volumus etiam ut ex prænominatis duodecim constituatur unus sacrista, qui oblationes & mortuaria recipiat, & medietatem habeat ad incensum, pulsationem campanarum, & luminaria ecclesiæ procuranda; aliam medietatem alii duodecim æqualiter dividant inter se. Item statuimus, ut archidiaconus de consilio capituli S. Justi constituat bajulos & familiam in prænominata ecclesia Electensi, & prioratibus, & villis ad ipsam pertinentibus, secundum quod viderit expedire. Ad majorem autem istius ordinationis firmitatem sigillum nostrum apponi fecimus, contradicentes, si qui fuerint, vel rebelles, excommunicationis sententiæ supponentes.

Actum anno Domini MCCXXII. secundo nonas Octobris apud Viennam.

ANNO CHRISTI 1222.

ANNO CHRISTI 1222.

CONCILIUM SLEWICENSE,

Anno Christi MCCXXII. celebratum.

Gregorius tit. S. Theodori Diaconus Cardinalis, & S. R. E. Legatus cum in Daniam perveniſſet, Concilio Slevvici celebrato, inter alia ad restitutionem disciplinæ Ecclesiasticæ statuta, decrevit, Sacerdotes, & quicumque Ecclesiastici ordinis essent, cœlibes vivere, ac ne liberi eorum hæreditatem adirent: cum plurimi, ut rem Sacerdotibus etiam licitam existimatam, matrimonia inirent, eaque de re a Pontifice, qui hunc abusum per Episcopos auferri curaverat, ad Concilium generale jam ante provocassent. Hactenus Spondanus ad an. 1221. n. 4. ex Pontano de rebus Danicis l. 6. qui & notat, hunc Gregorium in Daniam non perveniſſe, nisi anno 1222. ex breviſſima Historia Danica Regis Erici, quæ extat in Rerum Germanic. tom. edit. Lindenbrog.

ANNO CHRISTI 1223.

ANNO CHRISTI 1223.

CONCILIUM ROTOMAGENSE.

ex mſ. cod. Michaelis periculo aris edidit ſſin. Conc. or.

Deeſt Patronen, ſi tunc Honorius III. ſit.

Theobal-

Anno MCCXXIII. residente glorioſiſſimo papa *, regnante invictiſſimo rege Francorum Philippo, VI. Kalendas Aprilis, celebratum est Concilium provinciale, in sede Rotomagensi, residente venerabili Patre * Th. Rotomagensi archiepiscopo, præsentibus omnibus suffraganeis suis, præterquam domino Constantiensi, legitime excusato: & abbatibus quamplurimis, & multis aliis bonis viris discretis: in quo statuta sunt capitula subscripta & coram omnibus recitata.

I.

Desiderantes interim invenire per singulas diœceses quod commendare debeamus, non quod teneamur emendare, auctoritate sacri Concilii Lateranensis, & hujus sedis Rotomagensis, a suffraganeis nostris, sicut a nobis, hæc potiſſimum volumus observari, quæ in ipso Concilio constituta noscuntur, & eorum contingunt officia, & a nobis sub quadam brevitate sunt collecta; ne ipsorum, quod absit, negligentiam seu defectus, licet invitos, oporteat nos supplere. Videlicet, ut per singulas diœceses idoneæ statuantur personæ, quæ * simplici & de plano investigent, quæ correctione vel reformatione digna sunt, & ea referant in Concilio subsequenti.

II.

Singuli episcopi viros idoneos ad officium prædicationis assumant, quatenus per totos episcopatus sanctæ prædicationis rota discurrat.

III.

Singuli episcopi excessus canonicorum ecclesiæ cathedralis corrigant, si eadem Capitulum debuerit, & monitum neglexerit emendare.

IV.

Singuli suffraganei nostri subjecta sibi monasteria studeant reformare, & per censuram ecclesiasticam advocatos, patronos, milites, seu quoslibet alios, compescant; ne in personis aut rebus offendant monasteria: & si forsitan offenderint, ad satisfactionem compellere.

V.

C. ANNO CHRISTI 1223.

V.

Diſtrictius inhibemus, ne quis in diverſis monaſteriis locum monachi habere permittatur; nec unus abbas pluribus monaſteriis præſidere.

VI.

Clerici qui deprehenſi fuerint vitio incontinentiæ laborare, prout magis aut minus peccaverint, puniantur. Et ſi quis hac de cauſa ſuſpenſus divina celebrare præſumpſerit, ab eccleſiaſticis beneficiis ſuſpendatur, & perpetuo deponatur.

VII.

Conſtitutiones quoque contra crapulam, & ebrietatem, & negotiatores clericos & inordinate ſe habentes in divinis officiis, editæ nec non & conſtitutio de honeſtate & ornatu ipſorum, firmiter obſerventur: ita quod ſi decani & capitula, monitione præmiſſa, eam non fecerint a ſingulis de capitulo obſervari; ipſi epiſcopi ſingulos ad obſervationem eorum compellere non poſtponant.

VIII.

Adhuc obſervari mandamus, ut honeſtas eccleſiarum in ornamentis, & vaſis, & cuſtodia chriſmatis & euchariſtiæ diligenter per ipſos obſervari mandetur. Et de ſacerdotibus qui negligens fuerit, puniatur.

IX.

De confeſſione vero facienda proprio ſacerdoti, vel alicui alii de ipſius licentia, & de pœna ſubditorum, qui hæc neglexerint adimplere, de celanda confeſſione, & de pœna illius qui ſigillum confeſſionis infregerit, ſicut ſtatutum eſt, exſecutioni diligenter mandetur.

X.

Tam in cathedralibus, quam in conventualibus eccleſiis viri idonei ordinentur, quos epiſcopi poſſint habere coadjutores & cooperatores in prædicationibus, & audiendis confeſſionibus, & in ceteris quæ ad ſalutem pertinent animarum.

XI.

Epiſcopi quoque tales ad ſacros ordines promoveant, qui commiſſum ſibi officium digne valeant implere; quoniam ſi ignaros & rudes ordinare præſumpſerint; & ordinatores, & ordinati, graviter puniri jubeantur.

XII.

Ad eccleſiaſtica quoque beneficia, prætermiſſis indignis aſſumantur idonei, qui Deo & eccleſiæ velint & valeant gratum impendere famulatum, nec aliquis in hoc ſinveniatur culpabilis; ne per provinciale concilium a conferendis beneficiis ſuſpendatur.

ANNO CHRISTI 1223.

XIII.

Item filii canonicorum, & maxime ſpurii non canonicentur in eccleſiis ſæcularibus, in quibus inſtituti ſunt patres eorum: ne qui hoc fecerit, a ſuis beneficiis ſuſpendatur.

XIV.

Laici qui de mortuariis, & aliis quæ juri ſpirituali ſunt annexa, ſe præſumunt intromittere, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcantur.

XV.

Illam etiam conſtitutionem cum omni diligentia obſervari volumus & mandamus, quæ ſub pœna definita prohibet, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam promulgare præſumat, niſi præſentibus perſonis idoneis, monitionem præmiſerit competentem; nec cauſa cupiditatis aliquis audeat vinculo innodare, vel innodatum abſolvere.

XVI.

Pœnam quoque conſtitutam infligi præcipimus facientibus clandeſtina conjugia: nec aon presbytero parochiali, qui tales injunctiones prohibere contempſerit, aut eiſdem præſumpſerit intereſſe.

XVII.

Decimæ quoque per diſtrictionem eccleſiaſticam ſolvantur, quæ debentur lege divina, vel loci conſuetudine approbata, & ſolutionem campartorum præcedat ſolutio decimarum; vel ſaltem qui camparta percipiunt, ea decimare cogantur.

XVIII.

Omnes cujuſcumque ordinis regulares de terris alienis & de acquiſitis poſt Lateranenſe Concilium, illis eccleſiis ſolvere compellantur, quibus antea ratione prædiorum ſolvebantur, niſi cum ipſis eccleſiis aliter compoſuerint.

XIX.

Si quis religioſus abſque abbatis, vel majori parte capituli licentia, pro aliquo fidejubeat, vel mutuum faciat ultra ſummam præfinitam; non ſolvantur a conventu, niſi in utilitatem domus conſtiterit redundaſſe.

CONCILIUM PARISIENSE

A Conrado Sedis Apoſtolicæ Legato adverſus Albigenſes celebratum, anno Domini MCCXXIII.

COnradus Portuenſis epiſcopus, S. A. L. Senonas concilium adverſus Albigenſium recrudeſcentem hæreſin indixerat, cujus Pariſios transferendi hæc, opinor, cauſa fuit, quod ei Philippus Auguſtus rex intereſſe vellet. Et vero cum eo adventaret, Meduntæ obiit. De quo ſic Guillelmus Brito. Philippid. lib. XII.

Sanctorum concio Patrum
Concilium tunc Pariſiis generale tenebat,
Procurante ſtatum eccleſiæ reparare Philippo,
Quem mare perverti citra lugebat & ultra.
Quo ſine cum reliqui nil diffinire valerent,
Quamvis torreret ipſum intolerantia febris
Continuæ, proprio geminata & temporis æſtu;
Communi propriam poſtponens utilitatem,
Pariſios, medicis contradicentibus, ibat:
Paciacoque movens, ad concilium properabat.

Sed audire ex Matthæo Pariſio juvat, celebrandi concilii occaſionem. Circa dies iſtos, *inquit*, hæretici Albigenſes conſtituerunt ſibi antipapam in finibus Bulgarorum, Croatiæ, & Dalmatiæ, nomine Bartholomæum. In quibus partibus error ille adeo invaluit, ut etiam epiſcopos, & alios multos regionum illarum, ad ſuam allexerit pravitatem. Contra quem Conradus Portuenſis epiſcopus, & in partibus illis apoſtolicæ ſedis legatus Rotomagenſi archiepiſcopo ſcripſit in hæc verba:

Venerabilibus patribus, Dei gratia Rotomagenſi archiepiſcopo, & ejus ſuffraganeis epiſcopis, ſalutem in Domino Jeſu Chriſto.

„ Dum pro ſponſa veri crucifixi veſtrum co-
„ gimur auxilium implorare, potius compelli-
„ mur lacerari ſingultibus, & plorare. Ecce
„ quod vidimus, loquimur: & quod ſcimus te-
„ ſtificamur. Ille homo perditus, qui extolli-
„ tur ſuper omne quod colitur, aut quod di-
„ citur Deus, jam habet perfidiæ ſuæ præam-
„ bulum hæreſiarcham, quem hæretici Albigen-
„ ſes papam ſuum appellant, habitantem in
„ finibus Bulgarorum, Croatiæ, & Dalmatiæ,
„ juxta Hungarorum nationem. Ad eum con-
„ fluunt hæretici Albigenſes, ut ad eorum con-
„ ſulta reſpondeat. Etenim de Carcaſſona oriun-
„ dus, vices illius antipapæ gerens Bartholo-
„ mæus hæreticorum epiſcopus, funeſtam ei ex-
„ hibendo reverentiam, ſedem & locum con-
„ ceſſit in villa quæ Porlos appellatur, & ſei-
„ pſum tranſtulit in partes Toloſanas. Iſte
„ Bartholomæus in litterarum ſuarum undique
„ diſcurrentium tenore, ſe in primo ſalutatio-
„ nis alloquio intitulat in hunc modum: Bar-
„ tholomæus ſervus ſervorum ſanctæ fidei, tali
„ ſalutem. Ipſe etiam inrer alias enormitates
„ creat epiſcopos, & eccleſias perfide ordinare
„ contendit. Rogamus igitur attentius, & per
„ aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti, & pro-
„ penſius obſecramus, authoritate domni papæ,
„ qua fungimur in hac parte, diſtricte præci-
„ pientes, quatenus veniatis Senonas in octavis
„ Petri & Pauli proximo futuris. Ubi & alii
„ prælati Franciæ, favente Domino, congre-
„ gabuntur, parati conſilium dare in negotio
„ prædicto, & cum aliis, qui ibidem aderunt,
„ providere ſuper negotio Albigenſi. Alioquin
„ inobedientiam veſtram domno papæ curabi-
„ mus ſignificari. Data Planium VI. Non. Ju-
„ lii.

Sed hunc tandem tumultum mors prædicti antipapæ celeriter terminavit.

Interfuiſſe concilio epiſcopos 24. narrat chronicon Turonenſe MS. Rigordus tamen, qui nominatim appellat omnes, duos tantum & viginti numerat. Ad ipſius, * *inquit*, exequias, quod non ſine nutu & providentia Dei geſtum eſſe videtur, affuerunt duo archiepiſcopi, videlicet Remenſis Guillelmus, Senonenſis Galterus: & viginti epiſcopi, videlicet de Romana curia Coraldus Portuenſis epiſcopus Cardinalis, & ſedis apoſtolicæ in terram Albigenſium tunc legatus. De Anglia Pandulfus Norvicenſis epiſcopus. De Remenſi provincia, Catalaunenſis Guillelmus, Belvacenſis Milo, Nuviomenſis Girardus, Laudunenſis Anſellus, Sueſſionenſis Jacobus, Silvanectenſis Garinus, Atrebatenſis Pontius, Ambianenſis Ganfridus. De provincia Senonenſi, Carnotenſis Galterus, Altiſſiodorenſis Henricus, Pariſienſis Wilielmus, Aurelianenſis Philippus, Meldenſis Petrus, Nivernenſis Rogerus. De provincia Rotomagenſi, Bajocenſis Robertus, Conſtantienſis Hugo, Abricenſis Willelmus, Lexovienſis Willelmus. De provincia Narbonenſi, Fulco Toloſanus. Qui prælati de mandato domni papæ, immo de ipſa potius, ut credibile eſt, ordinatione Divina, pro negotio Albigenſi tunc temporis erant Pariſios congregati.

* *Scilicet* Philippi Auguſti.

Addit Guillelmus Brito archiepiſcopos quatuor, a Rigordo prætermiſſos, Bituricenſem, Furnenſem, Rotomagenſem, Lugdunenſem.

G. C. Quod Matth. Pariſius antipapam hunc Bartholomæum vocat, non conſentit cum Conradio in epiſtola ad epiſcopos provinciæ Rotomagenſis: quæ proculdubio encyclica fuit, & ad ceteros epiſcopos a paribus data. Nam in ea Conradus, Bartholomæum vocat non antipapam illum Bulgarorum, ſed Carcaſſonenſem quemdam, iſtius in Galliis vicarium.

Quod vero Conradi epiſtolæ adſcriptum legimus diem VI Nonas Julii, mendum eſt certiſſimum. Cum enim concilium indicat, in octavis apoſtolorum Petri & Pauli, hoc eſt, prid. Non. Julias: mittendis ad epiſcopos omnes litteris, eorumque apparando, & conficiendo itineri dies tantum tres conceſſiſſet. Quod cum facere non potuerit, legendum forte VI. Kal. Jul. vel IV. Non. Jun.

ANNO CHRISTI 1222.

ANNO CHRISTI 1222.

☞AD CONCILIUM PARISIENSE

In cauſa Albigenſium Anno 1223. habitum.

ADDITIO.

AD concilium hoc Pariſienſe, quo jure neſcio, refert Labbeus epiſtolam Conradi Portuenſis apoſtolicæ ſedis legati, qua archiepiſcopos cæteroſque Galliarum præſules ad concilium Senonas invitat. Forte tamen poſtea variatum eſt in loco, ac pro Senonenſi Pariſienſis urbs ſubſtituta eſt. Cum vero epiſtolam eandem multo correctiorem dederit Martene Anecdot. to.I. pag. 901. inſertam in literis Theobaldi archiepiſcopi Rotomagenſis, quibus provinciæ ſuæ præſules ad idem Senonenſe concilium invitat; ideo hic producendam, cum iiſdem archiepiſcopi litteris, cenſeo. Hanc ipſam epiſtolam legimus in codice epiſtolarum Gervaſii abbatis Præmonſtratenſis dein Sagienſis epiſcopi, quem vulgavit Pater Carolus Ludovicus Hugo ejuſdem ordinis Lotharingius in tom. 1. Monum. pag. 115. quanquam ibi Rotomagenſis archiepiſcopus ſcribitur *G.* nempe Gaufridus; cum Martene ac Pariſius melius, ut opinor legerunt T. *Theobaldus*, cujus nominis Rotomagenſem præſulem anno 1222. & deinceps floruiſſe Sammarthani docent.

LITTERÆ THEOBALDI

Ex Manſi Suppl. tom. 2. pag. 902.

Archiepiſcopi Rotomagenſis ad ſuffraganeos, quibus mandatum Conradi Portuenſis epiſcopi & A. S. L. ſignificat conveniendi Senonas adverſus Bartholomæum Albigenſium epiſcopum.

THomas Dei gratia Rotomagenſis archiepiſcopus, venerabilibus fratribus omnibus ſuffraganeis ſalutem, gratiam & honorem.

Litteras venerabilis patris C. Portuenſis & ſanctæ Rufinæ epiſcopi, apoſtolicæ ſedis legati recepimus in hæc verba. Venerabilibus *fratribus* * Dei gratia archiepiſcopo Rotomagenſi & & ejus ſuffraganeis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, capitulis in Rotomagenſi provincia conſtitutis, C. ejuſdem miſeratione Portuenſis & ſanctæ Rufinæ epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus, ſalutem in Criſto Jeſu.

* Gerv. *patribus.*

Dum pro ſponſa veri crucifixi veſtrum cogimur auxilium implorare, potius compellimur lacerari ſingultibus & plorare. Ecce enim dereiicta eſt filia Sion ſicut umbraculum in vinea, ſicut tugurium in cucumerario, & ſicut civitas quæ vaſtatur, dicere compellimur cum prophetа: *nolite incumbere ut conſolemini me ſuper vaſtitate filiæ populi mei. Dies enim interfectionis eſt, coneulcationis & fletuum.* Non eſt qui ſuſtentet eum ex omnibus filiis quos genuit, & non eſt qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis quos nutrivit. Ecce annus retributionis judicii Sion. Poſſidet eam onocrotalus, ericius, & ibix. Ecce extenditur ſuper eam menſura ut redigatur in nihilum, & perpendiculum in deſolatione. Ecce pro foribus in facie veſtra lamiæ nudatis mammis catulos ſuos lactant, irruunt in Dominum ſervis videntibus & præſentibus, viſpiliones & Iſauri perfidiæ. Non eſt qui arripiat gladium ultionis, qui diridentſabbata noſtra; & Dominum derelinquunt, blaſphemantes ſanctum Iſrael. Non eſt qui adſtruat cauſam crucifixi, clamat propheta, ſed Altiſſimus per prophetam: *ſurdi audite, cæci intuemini ad videndum.* Quis cæcus niſi ſervus meus, * niſi ad quem nuncios meos miſi? Quem non moveat quod Dagon erectus contra arcam conculcat & confringit. Ecce quod vidimus * in finibus Brunarum, Croatiæ, & Dalmatiæ, juxta Hungariam nationem, ut per antipapam moras antichriſti de cetero breviores eſſe minime dubitetur, dum novus lucifer novæ arrogantiæ fellibus * intumeſcens, ſedem ſuam contendit ponere in lateribus aquilonis, non tam ut ſit ſimilis altiſſimo apoſtolorum principis ſucceſſori, quam ut ipſum cum univerſali eccleſia deprimat & annullet. Hinc eſt quod papa perfidiæ, qui maceriam vineæ Domini ſabaoth jam pro magna parte dedit in direptionem, & ſingularis ferus ſtineam depaſcitur & conculcat: ad eum confluunt Albigenſes, ut ad eorum conſulta reſpondeat, ejus inhiantes doctrinis, & ejus damnati ſectæ judicia complectentes. Iſte ſatanas quemdam ſuæ perverſitatis hominem uſque in Agenum * diœceſim diffamavit, nomine Bartholomæum Carcenſem * Eſt enim de Carcaſſona oriundus, vices illius * agentem, ut illis corruptis partibus propinetur * uberius fel draconis in calice Baylonis. Cui Barthòlomæo Vigoroſus de Bathona * hæreticorum epiſcopus funeſtam exhibendo reverentiam, ſedem & locum ſuum conceſſit in villa quæ dicitur * *Pojors* *, & ſeipſum tranſtulit in partes Tholoſanas. Iſte Bartholomæus qui litterarum ſuarum undique diſcurrentium prius * ſalutationis alloquio ſeipſum intitulat in hunc modum, *Bartholomæus ſervus ſervorum hoſpitalis ſanæ fidei tali ſalutem:* ipſe etiam, quod eſt deteſtandum dictu & horrendum auditu, creat epiſcopos & eccleſias perfidiæ ordinare contendit. (*) Et inter has & alias enormitates nullus proſilit Mathathias, qui irruat in Judæum idolis ſacrificantem: nullus Othoniel qui velit liberare Iſrael a jugo Cuſaurachaim; * nullus accedit Sangar, qui vomere percutiat Philiſtæos; non eſt Gedeon qui liberet Iſrael de manu Madian. Ecce vir Levites concidit in duodecim fruſta uxorem quam acceperat de Bethleem Juda, & miſit in terminos Iſrael, qua habitatores Gabaa turpiter ſunt abuſi: ſed heu! filii Iſrael pariter non congregantur, ut hujus perpetratores flagitii perſequantur: queritur fides Jeſu Chriſti, & non eſt qui apponat ſe murum pro domo Iſrael: non eſt qui ex adverſo aſcendat; & tandem ſanguis proditorum * de manu negligentium requiretur. Hinc eſt quod monemus inſtantius, rogamus attentius, & per aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti propenſius obſecramus auctoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, diſtricte præcipientes, quatenus veniatis Senonas in octava Apoſtolorum Petri & Pauli proxime futuri, ubi etiam alii prælati

* *Addit Gervaſius* & ſudus.

* *Gerv.* adloquimur. *Hic incipiunt litteræ apud Labb. ſed binc inde detruncatæ.*

* *Gerv.* follibus.

* *Gerv.* Agenſem.

* *Gerv.* Cartes.

* *Gerv.* adantipapæ.

* *Gerv.* propinet.

* *Gerv.* de Barcelona.

* locus corruptus.

* *Gerv.* Porreus.

* *Gerv.* Pio

* *Hucuſque litteræ in Lab. cæter. uſque ad* rogamus attentius *deſunt.*

* *Ger.* Chuſar Raſathaim.

* *Ger.* prodtorem.

Fran-

Franciæ, * favente Domino, congregabuntur, parati consilium dare super negotio prædicto Albigensium, & cum aliis qui ibidem aderunt providere, * alioquin inobedientiam vestram domno papæ curabimus significare.

ANNO CHRISTI 1223.

Datum * Provin. VI. Nonas Junii. * Hujus authoritate mandati vobis mandamus prædicta die, Senonis personaliter interfitis. * Eccetis etiam eadem auctoritate omnes abbates, priores, decanos, archidiaconos, & capitula vestrarum diœcesum, ut ibidem conveniant eadem die attentius provisuri, ut negotium istud ita fideliter exequi studeatis, ne a Domino Jesu Christo, cujus fides in periculo constituta est, in districto examine propter hoc puniri debeatis, & ne a domino papa possitis de negligentia seu inobedientia reprehendi.

ANNO CHRISTI 1223.

Datum anno gratiæ MCCXXIII. vi. Idus Julii.

ERPHORDIENSE CONCILIUM.

Anno MCCXXIII.

Sigefridus Moguntinus archiepiscopus habuit concilium Erphordiæ in ecclesia B. Mariæ, & instituit, quod omne festum habens proprias laudes in novem lectionibus celebraretur. Ita auctor chronici Sampetrini vulgati a Menken. rer. Germ. tom. III. pag. 250.

CONCILIUM ALTERUM PARISIENSE,

III. Non. Mai. Anno Domini MCCXXIV. celebratum

in causa Raimundi Tolosani comitis.

Chronicon Turonense nostrum * Anno, *inquit*, Domini MCCXXIV. & Friderici imperatoris nono, & Ludovici regis secundo, III. Non. Maj. celebravit Ludovicus rex apud Parisius concilium generale: in quo Honorius papa indulgentiam, quæ in Lateranensi concilio contra Albigenses hæreticos fuerat instituta, authoritate propria ad tempus revocavit, & Raimundum comitem Tolosanum, fide * catholicum approbavit.

* *Scriptum erat* fere: *quod mendosum apparet ex Gestis Ludovici VIII.*

Idem refertur iisdem fere verbis, in Gestis Ludovici VIII. Franc. regis, a Petro Pithœo primum, ac deinde a Francisco Ducheſn. editis, tomo IV. histor. Franc. ubi vocatur *Parlamentum generale* quod *rex apud Parisios tenuit.*

CONCILIUM RIGENSE

Anno Christi MCCXXIV.

Sub Alberto Livonienſi episcopo III.

ANNO CHRISTI 1224.

Reverso ex Revalia Estoniæ metropoli jam baptizata & in fidem Apostolicæ sedis recepta Guillelmo de Sabaudia, Episcopo Mutinensi (post Sabinensi demum S. R. E. Cardinali Lugduni anno 1251. defuncto) rursus Rigam convenerunt ad eum episcopi Lambertus Semigallorum, vel Selonienſis, Joannes ecclesiæ Rigensis præpositus, cives, Sacerdotes, clerici, fratres militiæ Christi cum vasallis nobilibus ecclesiæ, civesque Regenses. Et præsentibus his omnibus in ecclesia B. Mariæ celebravit solemne concilium in quadragesima Domini propter Innocentii instituta, ea ad memoriam revocando, & nova adjiciendo, quæ novellæ plantationis ecclesiæ necessaria videbantur.

Post hoc vero, peractis cunctis & terminatis tam inter Episcopum, clericos, Fratres militiæ (Christi seu ensiferos) & civitatem Rigæ, quantum in præsentia tenore suæ plenipotentiæ terminare poterat, & sufficientibus indulgentiis datis ac concessis, valedicens ex animo cunctis & benedicens, reversus est ad naves suas, commendans oratione sua Livoniam totam B. Dei Genitrici Mariæ Virgini, Jesu Christo Domino ac Salvatori nostro, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

CONCILIUM MONSPELIENSE,

MENSE AUGUSTO, ANNO DOMINI MCCXXIV.

A trium provinciarum episcopis in eadem Raimundi comitis Tolosani causa.

Chronicon Turonense * *ad eumdem annum*: infra octavas, *inquit*, Assumptionis B. Mariæ apud Montempessulanum authoritate apostolica concilium celebratur. Nam Honorius

papa Narbonenſi archiepiſcopo dederat in mandatis, quod ibi modum pacis quam Raymundus Toloſanus comes, & alii Albigenſes ſanctæ matri eccleſiæ offerebant, audiret, & quid inde faceret, remandaret. Qui convocatis totius provinciæ epiſcopis, abbatibus & clericis univerſis, a comite Toloſano, aliiſque baronibus juramenta recepit, quod terram ſecuram & obedientem Romanæ Eccleſiæ redderent, eiſque pro damnis XV. millia marcarum infra tres annos perſolverent; & de hæreticis confeſſis vel convictis juſtitiam indilatam facerent, & pro poſſe ſuo per univerſam Provinciam pravitatem hæreticam extirparent.

ANNO CHRISTI 1224.

Eadem iiſdem omnino verbis habentur in Geſtis Ludovici VIII. paulo ante citatis.

Ex Coſſartii Append. ad Tom. XI.

Juramenta Raymundi comitis Toloſani & aliorum baronum, data in concilio habito apud Montempeſſulanum anno MCCXXIV.

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Anno Incarnationis ejuſdem MCCXXIV. VII. Kal. Septembris. Nos Raymundus Dei gratia dux Narbonæ, comes Toloſæ, marchio Provinciæ, cum ſacroſancta Romana eccleſia pacem ſummo deſiderio facere deſiderantes, ad honorem Dei, & ejuſdem Romanæ eccleſiæ, & ſanctiſs. in Chriſto patris noſtri Honorii ſummi pontificis, pio corde & vera devotione, per nos & per omnes homines ac valitores noſtros, offerimus vobis domino A. * Narbonenſi archiepiſcopo, & per vos ſanctæ Romanæ eccleſiæ & domino papæ, omnia illa quæ in alio colloquio vobis & per vos ſanctæ Romanæ eccleſiæ obtulimus. Videlicet quod fidem catholicam, ſicut eam ſancta Romana prædicat & docet eccleſia, ſervabimus, & per terram noſtram ſervari pariter & fideliter faciemus. Terram inſuper noſtram hæreticis fideliter purgabimus ad cognitionem eccleſiæ: videlicet bona eorum publicando, eoſdemque corporaliter puniendo. Item pacem plenam & integram in tota terra noſtra ſervabimus, & ſervari pleniſſime faciemus, ruptarios de noſtris finibus expellendo. Eccleſiis etiam & viris eccleſiaſticis reſtituemus plenarie omnia jura ſua. Libertates quoque eccleſiarum & aliorum locorum religioſorum ſervabimus, & ſervari pleniſſime faciemus in poſterum & in perpetuum. Præterea pro damnis & injuriis, eccleſiis ac viris eccleſiaſticis irrogatis, & ut ob reverentiam & honorem Romanæ eccleſiæ & domini papæ, provideri valeat honori comitis Montisfortis: dabimus eccleſiæ XX. millia marcharum argenti, terminis competentibus ſolvendarum: ita tamen, ſi petitioni quam comes Montisfortis in terra noſtra & valitorum noſtrorum facit, dominus papa nobis abſolvi, & inſtrumenta quæ ab ipſo domino papa, vel a domino rege Francorum, vel patre ejus, idem comes Montisfortis vel pater ejus ſuper eo dicitur impetraſſe, ſummus pontifex faciat nobis reddi. Verum quia nec in primo nec in ſecundo colloquio aliquis præſens fuit pro comite Montisfortis, cum quo ſuper compoſitione, quam ſanctiſſimus pater noſter Honorius mandaverat fieri, tractare potuimus, ad præſens plene non poſſumus reſpondere. Verumtamen nos in præſenti ſolemnes nuncios ad dominum papam dirigimus: cum quibus tam ſuper compoſitione prædicta, quam ſuper omnibus aliis ad reconciliationem noſtram pertinentibus, plene poterit tractari, & omnia ad finem debitum Divina gratia mediante perduci. Concedentes & promittentes, nos in perpetuum ratum habituros & firmiter ſervaturos, quicquid cum illis nunciis ſuper facto noſtro de mandato & voluntate domini papæ fuerit ordinatum aut factum. Et cum nos credamus pro majori parte reſtitutionem feciſſe eccleſiis ac viris eccleſiaſticis, ſecundum quod in alio colloquio promiſimus: tamen ſpecialiter nunc promittimus, quod ea omnia quæ reſtant ad reſtituendum eccleſiis ac viris eccleſiaſticis, pleniſſime reſtituemus ad cognitionem domini papæ, vel domini A. Narbonenſis archiepiſcopi, vel cujuslibet epiſcopi in diœceſi ſua. Et de faiditis Toloſæ reſtituendis cum honoribus ſuis, faciemus quicquid dominus papa noverit faciendum. Ad ultimum, ſi ea quæ obtulimus, domino papæ ſufficientia non videntur: cum ſervire ſanctæ eccleſiæ regnare ſit, nos in omnibus & per omnia miſericordiæ & mandatis domini papæ pro poſſe noſtro obedimus humiliter ac devote. Salva dominatione ſereniſſimi noſtri regis Franciæ, & domini Imperatoris. Quod autem omnia prædicta attendamus & compleamus bona fide, plene & ſufficienter cavebimus per ſecuritates idoneas ad cognitionem domini papæ.

Et nos Rogerius Bernardi Dei gratia comes Fuxenſis, & Trencavellus eadem gratia vicecomes Biterrenſis, idem & eodem modo promittimus nos in tota terra noſtra facturos, & in perpetuum ſervaturos, ſicut ſuperius dominus noſter comes Toloſæ promiſit pro ſe & pro nobis, & aliis valitoribus ſuis, ſe in perpetuum ſervaturum. Dat. apud Montempeſſulanum die & anno quibus ſopra.

* Arnoldo

LITTERÆ AMALRICI DOMINI MONTISFORTIS

Ad epiſcopos qui conventuri erant ad concilium Monſpelienſe.

Rogat ne pacem faciant cum Raymundo comite Toloſano.

Reverendis in Chriſto patribus & dominis ſuis cariſſimis, Narbonenſi, Arelatenſi, & Auxitanenſi, Dei gratia archiepiſcopis, & univerſis epiſcopis, & aliis eccleſiarum prælatis, ad concilium de Montepeſſulano congregandis, Amalricus Divina providentia dux Narbonæ, comes Toloſæ, & dominus Montisfortis, ſalutem, & cum omni reverentia & devotione ſeipſum.

CUm vos zelo fidei animati, Jeſu Chriſti negotium inceperitis, & manutenueritis ſicut veri fidei zelatores: nunc neceſſe eſt quod vos, cum tempus meſſionis prope ſit, & jam fruges albeſcant ad meſſem, expectetis modicum, & curſum perſeveranter agatis; ut bravium cum gloria conſequi poſſitis optatum, propter quem tam fideliter laboraſtis; cum fruſtra mittatur manus ad aratrum, niſi mittens reſpexerit donec conſummaverit quod incepit. Eja igitur, Patres ſanctiſſimi, attendite, & videte quam mirabilis ſit Deus in operibus ſuis, & quam ſint mirabilia facta ſua: qui licet videatur ſuum negotium totaliter dimiſiſſe, modo deliberat & diſponit ut ipſum negotium reſuſcitet cum gloria & triumpho; cum ipſe, ſicut credimus, cor domini regis Franciæ animaverit ad ſubveniendum ſuo negotio, immo, ut loquamur verius, ad conſummationem ipſius.

Ideo-

ANNO CHRISTI 1224.

Ideoque paternitatem vestram exoramus humiliter & devote, obsecrantes vos & adjurantes per aspersionem sanguinis Jesu Christi, cujus res agitur, quatinus nullam compositionem sive pacem, quæ præjudicet juri nostro, cum Raymundo filio Raymundi quondam comitis Tolosæ, faciatis, nec fieri permittatis; maxime cum illud in totius cleri & populi & universalis ecclesiæ scandalum & ignominiam perpetuam redundaret.

ANNO CHRISTI 1224.

AD MONTILIENSE CONCILIUM

Anno 1224.

ADDITIO.

In hoc Monspelienſi concilio datas non ambigo litteras, quas hic refero ex Gall. Chriſt. tom. II. pag. 423. *append.*

Raimunds affertur Gal. christ. t. II. 432 app.

NOs R. * Dei gratia dux Narbon. comes Tolosæ, marchio Provinciæ, notum facimus præsentibus & futuris, quod in præsentia R. P. domini A. archiepiscopi Narbonensis, & venerabilium dominorum episcoporum, B. Biterrensium & P. Ruthenens. & abbatum Grandis-sylvæ, & Bellæ-perticæ, & Moysiacensis, & quorumdam aliorum, promisimus & concessimus per bonam & firmam stipulationem pro nobis & successoribus nostris, & obligavimus nos corporaliter, præstito sacramento, quod nos servabimus, & observari perpetuo fideliter faciemus venerabili patri domino A. * Agennensium episcopo & Successoribus suis, omnia ea quæ in præsenti pagina inferius continentur: videlicet quia læcularis justitia civitatis Agennensis & suburbiorum, quæ ratione dominii habetur, dominium mutuum & quælibet obventiones uuæ communiter a communitate villæ exhibebuntur, per medium inter nos & eundem dominum episcopum a præpositis ab ipso & a nobis constitutis fideliter dividantur. Pacis autem violatæ guagia * domnus episcopus in terris & feudis suis extra civitatem & suburbia percipiemus integre & quiete. Si homines villarum, burgorum & castrorum dominium & jurisdictionem ecclesiarum pertinentium pacem infregerint, guagia quæ pro violatione pacis ab eis habebuntur, inter dictum domnum episcopum & nos communiter a ballivis suis & nostris per medium dividantur; si commune pro pace defendenda & emendis ablatorum faciendis in Agennensi diœcesi colligatur, neuter alter in collectione, custodia vel expensa majorem habebit potestatem. Prædictas autem medietates justitiarum, & monetam Agenni episcopus tenebit a nobis in feudum; & in mutatione comitis seu episcopi, tanquam domino jurabit episcopus nobis & successoribus nostris fidelitatem, salva in omnibus ecclesiæ Romanæ auctoritate, & dabit in commutatione comitis seu episcopi acraptamentum in recognitione dominii unum hostorium pro quo procurationem, quam ab eo ecquirebamus, remisimus; nos etiam jurabimus episcopo, tamquam princeps, defensionem & tutelam sibi & ecclesiis suis in jure suo & ecclesiarum suarum exhibendam. Prædicta omnia concessimus, & approbavimus, salvo in aliis nobis & ipsi & ecclesiis suis tam in civitate quam extra plenius jure suo. Et ut prædicta omnia plenam habeant firmitatem, sigilli nostri munimine præsentes litteras fecimus roborari, & nos A. Dei gratia archiepiscopus Narbonensis, & P. Rutenensis episcopi, & Helias Grandis-sylvæ, &..... Beliæ perticæ & R. Moysiac, abbates præsentem paginam in hujus rei testimonium sigillorum nostrorum appensione fecimus communiri. Actum apud Montem-pessulanum, anno D. MCCXXIV. in vigilia beati Bartholomæi.

Arnaldo

Guaccia guacia nus esse buti notat ngius v. iaccia

CONCILIUM APUD VALLEMCOLORIS

INTER FRANCOS, ET ALEMANNOS REGES CELEBRATUM,

Anno Domini MCCXXIV.

Laudata jam ante Gesta Ludovici VIII. hujus patris, sive concilii, sive conventus, mentionem in hæc verba faciunt ad eumdem annum: In octavis B. Martini hyemalis, inter Ludovicum regem Franciæ, & Henricum regem filium Friderici imperatoris, qui de novo, jussu & voluntate apud Vallemcoloris concilium celebratur: ibique multa de utroque regno tractantes, sed nihil aut parum proficisci * peragentes, ad propria redierunt.

* Locus mendosus

ANNO CHRISTI 1225.

☞ SYNODUS HILDESHEIMENSIS

Anno Christi MCCXXIV.

Præsidente Conrado Portuensi Episcopo Apostolicæ Sedis Legato celebrata.

Conradus miseratione divina Portuensis & Sanctæ Rufinæ Episcop. Apost. Sedis legatus omnibus præsentes litteras inspecturis, salutem in Christo Jesu.

Ex MS. Codice Harthzeim Conc. Germ. to. 3. pag. 525.

LIcet doctrinis variis & diversis hostes fidei lacerare studeant Christi tunicam inconsutilem, tamen remanet indivisa; nam portæ inferni adversus fidem in Ecclesia non possunt prævalere, ipso Christo ad Patrem morante, ut non deficiat fides Petri. Sed quamvis hæc remaneat sine macula atque ruga, labem tamen in ea ponere nisus fuit Henricus, perfidus olim præpositus novi operis in Goslaria; sed incidit in laqueum quem paravit. Cum autem a longis temporibus super hæresi fuerit infamatus, & tam a Venerabili in Christo Conrado Hildensemensi Episcopo, quam a prædecessoribus suis monitus sæpius correctionem recipere noluisset, cum ejus infamiam non posset dictus Episcopus ulterius pertransire, de ipsius hæresi inquisitionem diligenter fecit tam in Ecclesia, in qua ipse Henricus præposituræ officium exercebat, quam in plena Synodo, & tum ex juramentis monialium, quibus præerat, tum ex confessionibus ipsius in plena Synodo habitis fuit de hæresi manifeste convictus: quare ab officio beneficioque suspensus fuit & carcerali custodia mancipatus.

Nos autem in Alemannia legationis fungentes officio cum ejus infamiam audissemus, & recepissemus litteras a domino Papa, ut coram nobis examinaretur Henricus sæpius nominatus; Hildelsemensi Ecclesia, Prælatis & clero ipsius episcopati præsentibus, ipsum de carcere hestrai & coram nobis in plena Synodo præsentari fecimus; qui cum examinaretur, aperte confessus fuit: Spiritum Sanctum esse Patrem filii, & quod major domina esset in cœlis Beata Virgine; & in scriptis suis invenimus eum matrimonium reprobare, & quod diabolus vellet redire ad gratiam. Super his habito consilio dicti Episcopi Hildelsemensi, &... Sifridi quondam Episcopis Hildensemensis, & aliorum plurium Prælatorum, & jurisperitorum, qui præsentes erant, ipsum Hericum præsentem tamquam hæreticum condemnavimus, & degradavimus ab officio, & beneficio, & habentes solemnitatem degradationis, eidem abstulimus sacerdotalia indumenta, & alia quibus ordinati in Ecclesia utuntur, & ne de nostra sententia possit in posterum aliqua duetas suboriri, præsentem cartam fecimus nostri sigilli nomine roborari.

CONCILIA PARISIENSIA

TRIA ANNIS MCCXXIV. & MCCXXV.

1224. MS.

CHronicon Turonense * *ad annum* MCCXXIV. In octavis, *inquit*, S. Andreæ Ludovicus rex Parisius concilium celebravit: ibique multa de regni negotio sunt tractata. *Hoc tantum.*

1225.

Idem ad annum MCCXXV. In octavis Ascensionis Domini, Ludovicus rex concilium Parisius celebravit, ubi cum Romano S. Angeli cardinale, qui de novo in Franciam legatus advenerat, multa de negotiis regni regisque Angliæ & terræ Albigensium pertractavit.

1225.

Idem ad eumdem annum: In vigilia Magdalenæ Ludovicus rex Parisius concilium convocavit: ibique legato, necnon & regis Angliæ nunciis præsentibus, vicecomes Toarcii homagium regi fecit.

☞ SENONENSE CONCILIUM PROVINCIALE

IN QUO LIBER JOANNIS SCOTI DAMNATUS EST, ANNO 1224. CIRCITER HABITUM.

Concilii hujus memoria unice supereſt ex Bulla Honorii III., qua liber a Joanne Scoto Erigena ſcriptus, quoque Albigenſes abutebantur igni damnatur.

Honorius Episcopus servus servorum Dei Archiepiscopis & Episcopis &c.

Ex Alberic. in Chron. ad an. 1225.

INimicus homo zizania bono semini superseminare non cessat &c. *Et cetera desunt.* Nuper siquidem sicut nobis significavit venerabilis Frater noster Parisiensis Episcopus, est quidam liber qui *Perifisis* titulatur, inventus tot scatens vermibus hæreticæ pravitatis; unde a venerabili fratre nostro Archiepiscopo Senonensi & suffraganeis ejus in provinciali concilio congregatis justo est Dei judicio reprobatus. Quia igitur liber, sicut recepimus in nonnullis monasteriis & aliis locis habetur, & claustrales nonnulli & viri scholastici, novi tamen forte plus quam expediat amatores, se studiosius lectione occupant dicti libri, glorioſum reputantes ignotas proferre sententias cum Apostolus profanas novita-

vitates doceat vitare; nos juxta paſtoralis ſollicitudinis debitum, corruptelæ, quam poſſit ingerere liber hujuſmodi, occurrere ſatagentes, vobis univerſis & ſingulis in virtute Sancti Spiritus diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus libellum iſtum ſollicite perquiratis, & ubicumque ipſum vel partem ejus inveniri contigerit, ad nos ſi ſecure fieri poſſit, ſine dilatione mittatis ſolemniter comburendum, alioquin vos ipſi publice comburatis eumdem, ſubditis veſtris A expreſſe injungentes, ut quicumque ipſorum habent vel habere poſſunt in toto vel in parte exemplaria dicti libri, ea nobis differant reſignare, in omnes qui ultra quindecim dies, poſtquam hujuſmodi mandatum ſeu denunciatio ad notitiam eorum pervenerit, librum ipſum totum aut partem ſcienter retinere præſumſerint, excommunicationis ſententiam incurriſſe, notamque pravitatis hæreticæ non evadent.

Datum Laterani x. Kal. Februarii &c.

ANNO CHRISTI 1225.

ANNO CHRISTI 1225.

CONCILIUM MELODUNENSE

IN OCTAVIS OMNIUM SANCTORUM, ANN. MCCXXV.

Ubi actum de juriſdictione eccleſiaſtici fori, & aliis quibuſdam.

MS. *Chronicon Turonenſe* * Anno, *inquit*, Domini MCCXXV. & Ludovici regis tertio, in octavis Omnium Sanctorum, Ludovicus rex Franciæ concilium convocat Meloduno, ibique archiepiſcopi & epiſcopi Franciæ, præſente legato, petebant inſtanter a rege Franciæ, & a ſuis baronibus, juriſdictionem omnium hominum ſuper mobilibus, de quibus homines eccleſiarum in cauſam traherent coram ipſis, & juriſdictione iſta dicebant inveſtitam eſſe eccleſiam Gallicanam. Quibus rex ſe opponens, argumentis evidentiſſimis aſſerebat hoc eſſe diſſonum rationi: cum cauſa mobilium non ratione juramenti, vel fidei, vel teſtamenti, vel maritagii petitorum, mera ſit laicalis, nec ad B forum eccleſiaſticum videatur aliquatenus pertinere. Saiſinam eorum ſuper his aſſerens irritam & inanem, cum eo nec non & Philippo bonæ memoriæ patre ſciente vel vidente de iis unquam ſaiſiti fuerint: & maxime cum nullus poſſit de jure partem ſui domini deteriorem facere, vel vendere, vel quitare; nec per eum alius in eum alterius dominium uſurpare, Tandem interveniente Dei gratia, & legato, cauſa iſta ab utraque parte poſita eſt in ſuſpenſo. In eodem nempe concilio ſatis tractatum eſt de treuga inter regem Franciæ & regem Angliæ reformanda, necnon & de negotio Albigenſi. Sed ad præſens nihil ſuper iis potuit reformari.

CONCILIUM BITURICENSE

PRIDIE KAL. DECEMBR. ANN. DOM. MCCXXV.

In quo actum de Raymundo Toloſano comite ditioni ſuæ reſtituendo.

MS. *Chronicon Turonenſe* *: In feſto, *inquit*, S. Andreæ apoſtoli dictus legatus (Romanus ſancti Angeli cardinalis) convocatis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & capitulis totius Franciæ, Bituris concilium celebravit. Ubi Raimundus comes Toloſanus veniens, & gremium ſanctæ matris eccleſiæ ſibi aperiri petens, abſolutionem humiliter poſtulavit: ſui purgationem offerens & emendam, & pro poſſe ſuo de omnibus terræ ſuæ hæreticis convictis vel confeſſis juſtitiam indilatam, & ad eos deinceps extirpandos operam efficacem. Promittens etiam, quod terram ſuam obedientem de cetero Romanæ eccleſiæ redderet, & pacificam, & ſecuram, & quod clericis ſuos redditus in integrum reſtitueret, & damna eis congrue reſarciret. Quibus Amorricus * comes de Monteforti obvians, litteras papæ Innocentii, nec non & Philippi regis Franciæ, oſtendebat; in quibus continebatur, & dicti comitis Toloſani damnatio, & terræ Albigenſium Simoni de Monteforti patri ſuo facta donatio, ſicuti aſſerebat. Tandem poſt multas altercationes, legatus, & epiſcopi, ſuper hoc ſecretum conſilium habuerunt. Et ſic negotio infecto comitem ad propriam remiſerunt. Præterea cum legatus ex parte domini papæ per totum Franciæ regnum peteret fructus duarum præbendarum in unaquaque abbatia, & in qualiber eccleſia cathedrali; & in aliis eccleſiis conventualibus, fructus unius præbendæ, ad ſummi pontificis uſus, in perpetuum retinendos: & jam ad hoc epiſcoporum aliqui conſenſiſſent: capitulorum nuncii iis omnibus coram legato & coram omnibus obviarunt, aſſerentes, capitula pro quibus venerant, hoc nullo modo factura, nulloque tempore conceſſura. Adjecit etiam legatus, quod dominus papa duobus epiſcopis dederat in mandatis, quod ad dictum quatuor abbatum, quos ad viſitandas D abbatias totius Franciæ, & ad corrigendos exceſſus earum deſtinaverat, abbates deponerent univerſos. Quo audito archiepiſcopi & epiſcopi, ſe per hoc in abbatiis juriſdictionem omnimodam perdidiſſe videntes, ſe hoc nunquam, quamdiu viverent, conceſſuros, unanimiter reſponderunt. Et ſic præcepta apoſtolida tam de præbendis, quam de depoſitione abbatum, in pendulo remanſerunt. Tunc fere octoginta magiſtrorum Pariſius, qui contra legatum in ſupradicto aſſultu fuerant, & ligatos legati ſententia ſe videbant, abſolutionem a legato in dicto concilio petierunt, petitamqua protinus receperunt.

Amalricus.

De

ANNO CHRISTI 1225.

De magistris illis Parisiensibus, prius a legato excommunicatis, & in hoc concilio absolutis: Tunc, *ait idem paulo superius*, cum universitas scholarum Paris. in præjudicium Parisiensis ecclesiæ sigillum proprium confecisset; dictoque sigillo, universitatis negotia sigillaret: Parisienses canonici, coram legato, qui Parisius venerat, super sigillo scholares conveniunt: & multum ab utraque parte allegantes quid sit juris, in legatum protinus compromittunt: illudque sigillum proprium ei reddunt. Qui habito, super hoc, admodum festinato consilio, præfatum sigillum coram omnibus ibi fregit; omnesque, qui deinceps Parisius sigillum universitatis facerent, vinclo anathematis innodavit. Quo audito, clamor in cœlum attollitur, rumor per urbem egreditur, scholares conveniunt, & ad domum legati cum gladiis & fustibus conveniunt tanquam ad latronem. Quorum adventum legati homines cognoscentes, portas obstruunt, arma rapiunt, se dominumque suum a furibundis scholaribus defendentes. Tandem per urgentes assultus scholarium, per portarum fractionem, per lapidum fulminationem, cum fere legatus suique homines caperentur: Ludovicus rex, qui paulo ante a Meleduno venerat, & infortunium legati audierat, servientes & milites ibi misit, qui scholares minis & aliis repulerunt, & legatum, & gentem suam, indemnem, non tamen sine effusione sanguinis, servaverunt. Quo facto legatus ab urbe egreditur cum conductu, excommunicans generaliter scholares, qui hunc assultum fecerant, & alios, qui ex parte eorum interfuerant in assultu. *Hæc chronicon Turonense, quæ referre opus erat ad concilii hujus intelligentiam. De concilio autem ipso prolixe Matthæus Parisius ad annum MCCXXVI. differit in hunc modum.*

Hoc eodem tempore, *inquit*, venit magister Romanus ad partes Gallicanas, a domno papa missus, ut ibi legationis officio fungeretur. Quo cum perveniset, fecit convocare regem Francorum cum archiepiscopis, episcopis, & clero Gallicano ad concilium, cum comite Tolosano, pro quo specialiter ad partes illas missus fuerat, sicut sequens relatio declarabit. Convenerunt igitur ad Bituricam civitatem ad concilium, Lugdunensis, Remensis, Rotomagensis, Turonensis, Bituricensis, Auxitanensis, archiepiscopi: Burdegalensis vero Romæ fuit, & Narbonensis ecclesia vacabat. Convenerunt igitur novem provinciarum suffraganei circiter centum, cum abbatibus, & prioribus, & singulorum procuratoribus capitulorum, mandatum summi Pontificis audituri. Sed quoniam Lugdunensis archiepiscopus venditabat sibi primatiam super archiepiscopum Senonensem; & Rotomagensis super Bituricensem, Anxitanensem, Narbonensem & eorum suffraganeos: timebatur de discordia, & ideo non fuit sessum quasi in concilio, sed ut in consilio. Quibus sedentibus, & lectis in publico legationis litteris, apparuerunt comes Tolosanus ex una parte & Simon de Monteforti ex altera, qui petiit sibi restitui terram Raimundi comitis Tolosani, quam domnus Papa, & rex Francorum Philippus, sibi & patri suo contulerunt, exhibens super donatione facta, utriusque, papæ scilicet & regis munimenta. Additditque comitem Raimundum abjudicatum fuisse Romæ in concilio generali propter hæresim, quæ dicitur hæresis Albigensium, ad minus a parte majori terræ, quam nunc tenet. E contra comes Raimundus obtulit se

A facturum erga regem Francorum, & ecclesiam Romanam, quicquid facere deberet pro hæreditate sua. Tunc cum peteret pars adversa ab eo, ut subiret judicium duodecim partium Galliæ, respondit Raimundus: Recipiat rex homagium meum, & paratus sum subire: quia forte non haberent me pro pari, si secus fieret. Cumque hinc inde fuisset plurimum altercatum, præcepit archiepiscopis singulis legatus cum præsentibus, ut convocatis seorsim unusquisque suffraganeis, cum eis deliberarent super negotio præfato, & traderent legato consilium suum redactum in scripto. Quo facto, legatus excommunicavit omnes qui super hoc sua consilia revelarent, dicens se ea velle domno papæ significare, & Francorum regi ostendere. Post hæc, legatus dedit in dolo procuratoribus capitulorum licentiam ad propria revertendi, retentis tantum archiepiscopis, episcopis, & abbatibus, & simplicibus prælatis. Unde non immerito timuerunt, ne procurata eorum absentia, qui majoris prudentiæ erant & experientiæ, & præ multitudine potentiores ad contradicendum, aliquid statueretur in præjudicium absentium prælatorum. Quo circa dicti procuratores, post deliberationem diutinam, miserunt ad legatum procuratores metropolitanarum ecclesiarum, qui coram eo sic allegaverunt: Domine, audivimus quod habetis litteras speciales a curia Romana, de exigendis præbendis in omnibus ecclesiis conventualibus, sive cathedralibus. Quo circa multum miramur, quod non in hoc concilio proposuistis eas nobis audientibus, quos specialiter tangunt. Unde rogamus in Domino, ne istud scandalum oriatur per vos in ecclesia Gallicana, scientes quod sine maximo scandalo & inæstimabili damno non posset hic ad effectum perduci. Quia esto, quod aliquis assentiret, nullus esset ejus assensus in rebus quæ omnes tangunt, cum fere omnes majores, & generaliter omnes subditi, necnon & ipse rex, & omnes principes, parati sint contradicere, & resistere usque ad capitis expositionem, & omnis honoris privationem; præsertim cum videatur imminere propter hoc scandalum subversi regni & ecclesiæ generalis. Ratio autem nostri timoris est, quod cum ceteris regnis non habuistis sermonem, & quibusdam episcopis præcepistis & abbatibus, ut cum præbendæ vacaverint, ad opus domni papæ reservarent.

His auditis, cum niteretur legatus persuadere ut omnes consentirent, ostendit tunc primo domni papæ authenticum, in quo exegit a singulis ecclesiis cathedralibus duas præbendas, unam a capitulo, & alteram ab episcopo. Et in cœnobiis similiter, ubi sunt diversæ portiones, abbatis scilicet & conventus, & duas exegit præbendas, unam ab abbate, & aliam a conventu, æquali facta distributione bonorum suorum a conventibus quantum pertinent ad unum monachum, sicut ipse interpretatus fuerat legatus, & ab abbate tantumdem. Tunc allegavit commoda, quæ possent inde provenire, illud videlicet, quod amoveretur scandalum a Romana ecclesia, quæ mater est omnium ecclesiarum, concupiscentia scilicet, quæ radix est omnium malorum, cum nullus pro aliquo negotio in curia Romana faciendo aliquid offerret, vel aliquis oblata reciperet.

Ad hoc respondit procurator archiepiscopi Lugdunensis: Domine, nullomodo volumus esse sine amicis in curia & largitate donorum. Alii

æque

ANNO CHRISTI 1225.

æque sua incommoda allegabant; damna scilicet verum, consiliorum, auxiliorum, obsequiorum, in hunc modum: Erit enim in qualibet diœcesi, vel ad minus in provincia, nuncius unus continuus, procurator Romanus, qui non vivet de proprio, sed graves exactiones & procurationes exiget ab ecclesiis majoribus, & forte minoribus, ut nullus remaneat impunitus: nomenque procuratoris habens, legati officio fungatur. Item dixerunt, imminere turbationes capitulorum: forte enim demandaret domnus papa, cum vellet procuratori suo, vel alii, ut vice sua interesset electionibus, qui eas turbaret: & sic lapso tempore devolveretur electio ad curiam Romanam, quæ in omnibus, vel pluribus ecclesiis, Romanos poneret, vel tales qui ei plurimum essent devoti. Et sic nullæ essent partes indigenarum prælatorum vel principum, cum multi sint viri ecclesiastici, qui potius curiæ Romanæ, quam regi vel regno proviserent. Item addiderunt, quod si proportionaliter fieret bonorum distributio, omnes in curia fierent divites, cum multo plus essent recepturi, quam rex proprius. Et sic majores non solum divites, sed & ditissimi fierent. Cum igitur vermis divitum sit superbia, majores vix causas audirent, sed eas in immensum differrent, & minores scriberent inviti. Cujus rei experimentum in evidenti est, quia & modo negotia protrahunt, etiam post percepta obsequia, & securitate percipiendi: & sic periclitaretur justitia, & oporteret conquerentes mori in januis Romanorum tunc plenissime dominantium. Item cum vix possibile sit fontem cupiditatis desiccari, quod nunc faciunt per se, tunc facerent per alios, & suis multo majora quam nunc dari procurarent: modica enim nulla sunt in conspectu divitum cupidorum. Item multæ divitiæ facerent Romanos insanire: & sic inter diversas parentelas tantæ orirentur seditiones, quod posset timeri potius excidium civitatis, cujus etiam & modo penitus expers non est. Item dixerunt, qui licet se obligarent qui modo præsentes sunt, id non susciperent eorum successores, nec illam obligationem ratam haberent. Novissime autem, sic negotium concluserunt: Domine, moveat vos zelus universalis ecclesiæ, & sanctæ sedis Romanæ: quia si omnium esset universalis oppressio, posset timeri ne immineret generalis discessio, quod Deus avertat. His auditis, respondit legatus (ut videbatur plurimum commotus in his omnibus) se cum esset in curia nunquam huic exactioni consensisse, & ipsum litteras accepisse, postquam Galliam fuerat ingressus, & se multum super hæc doluisse. Addidit etiam super hæc, quicquid præcepit, tali conditione, & licet tacita intellexisse, si imperium & alia regna consentirent. Adjunxit insuper se nihil amplius super hæc attentaturum, donec per regna alia prælati consenserint, quod credidit provenire non posse.

ANNO CHRISTI 1224.

AD CONCILIUM BITURICENSE

Pro variis disciplinæ capitibus, & in Albigensium causa

Anno 1225. *habitum.*

ADDITIO.

ex Manfi Suppl. pag. 22.

„ INter cætera, de quibus actum est in Bitu-
„ ricensi concilio, Romanus Card. A. S. L.
„ admonuit Patres, pontificem Romanum præ-
„ bendas singulas & alia id generis poscere sibi
„ solvendas ab ecclesiis collegiatis aliisque. Bul-
„ lam Honorii papæ id poscentis, quam non
„ dubito pro concilio lectam fuisse, vulgavit
„ Martene Anecdot. tom. I. pag. 929. eam-
„ que, utpote ad hoc concilium pertinentem,
„ huc transfero.

HONORII PAPÆ III. AD EPISCOPOS GALLIÆ.

Petit ab eis unam præbendam in singulis ecclesiis cathedralibus & collegiatis.

ex Marten. nec. t. I. 929.

HOnorius &c. venerabilibus fratribus, archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis universis ecclesiarum prælatis per regnum Franciæ constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

Super muros Jerusalem custodes positi, quanto eminentiorem speculam dignitatis attendimus, tanto in eminentiori debito sollicitamur officii, ut vigilanti custodia nobis & aliis vigilemus; nobis quoque per meritum, aliis per exemplum, quatenus in conspectu Altissimi conscientiæ puritas conservetur, & in facie propriæ famæ integritas non lædatur. Multum enim cedit ad commodum, ut & conscientiam fama non deferat, & famam conscientia contemni non exponat. Sed potius mutuis promoveantur suffragiis, & mutuis sibi promotionibus suffragentur: propter quod in vestibus Aaron mala punica cum tintinnabulis dependebant. Porro dum attendimus, quid onus honoris exposcat, quid sarcina dignitatum desideret, multa nos cura sollicitat, multæ nos sollicitudinis urgemur instantia, qualiter Deo satisfaciamus & homini, & si non ut volumus & debemus, saltem prout permittimur & valemus. Sane multos multoties & audivimus & vidimus murmurantes propter expensas, quas venientes ad sedem apostolicam faciebant. Scimus autem quid ex talibus inferebat præsumptio detractorum, quid labia dolosa, quid lingua magniloqua præsumebant, cum nonnulli sermones in publico monstrantes, & mittentes periculosius jacula in occulto, Romanam niterentur mordere ecclesiam, parati non solum ea quæ vigor justitiæ, sed etiam quæ judicium æquitatis, nec non benignitatis gratia consummabat suis loquutionibus depravare; præsertim apud eos, qui aures pruri-

entes habebant & graves & erectas ad malum. Illos quoque in talibus frequenter experti sumus ostendere, qui missi procurare negotia, dum ea quæ illis ad necessarias deputabantur expensas, suis voluptatibus applicabant, ad miserabile subsidium mendacii recurrentes, alienis moribus impinguebant, quod proprie defraudaverant. Quia vero in iis contra sedem apostolicam detractionis obrepebat occasio; & ecclesiis, & ecclesiarum prælatis, nec non & aliis videbatur imminere gravamen; cum fratribus nostris diligenter curavimus habere tractatum, quo studio, qua cautela, secundum Deum & thominem inveniremus in talibus salubrem provisionis effectum; & tandem, prout Domino placuit, communi & unanimi deliberatione consilii rem non novam, nec inexcogitatam a prædecessoribus nostris sumus aggressi, volentes, quod illi salubri consilio providerent efficaci opere consummare, videlicet ut ad opus sedis apostolicæ in singulis cathedralibus ecclesiis & aliis præbendalibus singulæ præbendæ reserventur, & interim donec id fiat, competentes in eis reditus assignentur. In monasteriis vero, & ceteris domibus regularibus, ac aliis collegiatis ecclesiis, nec non de bonis episcoporum secundum facultates suas constituantur certi reditus præbendas æquantes, quorum proventus in commune recepti tam in nostras, quam fratrum nostrorum necessitates, capellanorum, necnon cancellariæ, ostiariorum, aliorumque sedis Apostolicæ officialium convertantur; ut sic & provideantur nostris in vitæ necessariis, & gratis omnibus omnia pro quibuscumque venientibus negotiis ministrentur, nec sit qui per se, vel per alium, expresse, vel tacite, aliquid exigat, vel etiam sponte oblata recipiat, præter villæ reditum consuetum. Quod si quis Gieziacus tantæ cupiditati animam audebit exponere, tantæ pœnæ duritiæ subjacebit, quod præter publicæ confusionis opprobrium, culpam in pœna cognoscet. Quis igitur frater gratiæ, quis devotionis filius, quis sponsi & sponsæ dilectus, & hujusmodi statum ecclesiæ concilio & auxilio non assurget? An non licet, non decet, non expedit, ut sic filiæ dextram porrigant ad subsidia matris, quæ occupationibus multis & magnis involvitur pro necessitatibus filiorum? Nonne id quam plures ecclesiarum prælati magnique testimonii viri tempore generalis concilii suadebant? Nonne ad id toto videbantur desiderio aspirare? Tunc tamen sedes apostolica distulit, ne videretur ad hoc concilium evocasse. Ne igitur tam pii, tam sancti propositi consummatio retardetur, per quod crescere poterit decor ecclesiæ Dei, multaque subtrahi occasio detrahendi; universitatem vestram monemus, rogamus, & exhortamur in Domino per apostolica scripta vobis mandantes, quatenus ad executionem provisionis hujusmodi tam in cathedralibus, quam in aliis ecclesiis, ut dictum est, impendentes sic opere ut operam efficacem, quod interprete facto monstretur quantum domus Dei vos decor alliciat, quantum sponsi & sponsæ amor accendat, quantum multorum relevatio moneat, quantumque utilitas generalis inducat. Ceterum cum ad relevanda ecclesiarum onera, & gravamina prælatorum, prout possumus, intendamus, de præbendis clericis Romanis, vel aliis a sede apostolica concessis duximus providendum, ut postquam fuerint supradicta completa, cum eos vacare contigerit, ad proprias ecclesias revertantur; ne si successive conferantur extraneis, sicut aliquando consuevit, filiis ecclesiarum, qui continuo servitio resident, redderentur inutiles, & voluntate quodammodo fierent alienæ.

Datum Lateranis V. Calendas Februarii, pontificatus nostri anno IX.

ANNO CHRISTI 1225.

ANNO CHRISTI 1225.

LONDINENSE CONCILIUM

In quo collatio quædam pecuniæ in Regis subsidium ecclesiasticis indicta est,

Anno 1225. *habitum.*

Ex EValt. Convent. Chron.

An. 1255. Ex Wilk. t. 1. p. 606.

IN purificatione beatæ Mariæ convocantur apud London. proceres Angliæ, ibique tractatu habito diffusiore cum clero & populo ibidem convocato, rex concessit libertates tam ecclesiæ quam regni, & foreſtæ, sicut chartæ suæ inde confectæ & singulis comitatibus liberatæ, plenius testantur, ibidemque concessa est domino regi a comitibus & baronibus & clero, & populo ibidem præsentibus XV. omnium mobilium, de communi assensu, præterquam de æquitaturis. Et ad hanc XV. fideliter solvendam obligati sunt per sententiam archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, comites, barones, & milites, universique alii & singuli utriusque sexus, præterquam de ordine Cistercienſ. & Præmonstratenſ. Templar. & Hospitalar..... Archiepiscopus & episcopi omnes excommunicaverunt in æstimatione XV. fraudem facientes, vel eam impedientes.

„ Res etiam hujus concilii ita narrat Mat-
„ thæus Pariſius ad An. 1225. qui & West-
„ monasterii conventum hunc habitum indi-
„ cat.

Anno Domini MCCXXV. Rex Henricus ad Natale tenuit curiam suam apud Westmonasterium, præsentibus clero & populo cum magnatibus regionis. Solennitate igitur, ut decebat, completa, Hubertus de Burgo, domini regis justitiarius, ex parte ejusdem regis proposuit coram archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus, & aliis universis damna & injurias, quæ regi illata fuerant in partibus transmarinis; ex quibus non solum rex, sed & comites multi, ac barones sunt exhæredati cum ipso. Et cum multi sunt, in causa multorum subventio erit necessaria. Petiit ergo ab omnibus consilium pariter & auxilium, quibus corona Angliæ dignitates amissas, ac jura posset pristina revocare. Ad hoc quoque plene perficiendum regi sufficere credidit, si ei quintadecima pars omnium rerum mobilium totius regni Angliæ, tam a personis ecclesiasticis, quam a laicis donare-

☞ naretur. His in hunc modum prosecutis archiepiscopus & concio tota episcoporum, comitum, baronum, abbatum, & priorum, habita deliberatione regi dedere responsum, quod regis petitionibus gratanter acquiescerent, si illis diu petitas libertates concedere voluisset. Annuit itaque rex cupiditate ductus, quod petebant magnates; chartisque protinus conscriptis, & regis sigillo munitis, ad singulos Angliæ comitatus chartæ singulæ diriguntur. Et ad provincias illas, quæ in foreſtis sunt constitutæ, duæ chartæ sunt directæ; una scilicet de libertatibus communibus, & alteræ de libertatibus foreſtæ.

ANNO CHRISTI 1225.

ADDITIO COLLECTORIS.

NOn dubito quin hoc ipso anno concilium aliud indictum fuerit Londinum, cujus indicationis literæ diem dominicam secundam post Pascha concilio illi habendo signant; literæ, inquam, habentur apud Wilkins pag. 603. Cum tamen non satis constet utrum reipsa concilium illud convenerit, ideo ab iis afferendis supersedeo. Suspicor vero reipsa non coisse in unum episcopos, quod solvere regi auxilium pecuniarium, de quo agendum erat in eo concilio, inferiores diœceſis suæ clericos repugnantes

B

A nanciscerentur. Id constat ex actis ecclesiæ Sarum apud eundem Wilkins ibidem legendis. Poscebat subsidium illud rex authoritate literarum Honorii papæ de quibus in concilio Londinensi ad annum 1226. licet enim Angliæ præsules quindenam sibi indixerint regi solvendam, præsentium necessitatum subsidium; sollicitandum tamen Honorium papam rex censuit, ut ejus authoritate aliquid forte ulterius sibi poscere liceret. Nisi reputemus antequam in concilium convenirent episcopi, regem id ab Honorio postulasse, ut ejus authoritas morosos, nec in solutionem illam inclinantes induceret. Nam Honorii literæ ad concilium Londinense producendæ, eo ipso tempore datæ sunt, quo episcopi in concilium illud convenerunt. Forte igitur episcopi audita fama de subsidio a rege petendo, primo quidem se difficiles præbuerunt; quare ad eos urgendos rex pontificis literas procurabat. Dum ita res tractaretur Romæ, episcopi in Anglia convenientes tandem in regis voluntatem iverunt, indicta quindena, de qua superius. Secundum hæc redditæ pontificis literæ in Anglia, iisdemque in rem suam Joannes rex usus est, ut morosos singularum ecclesiarum clericos cogeret ad solutionem. Res in annum sequentem extracta est, quo habitum constat concilium Londini, a me subjungendum.

ANNO CHRISTI 1225.

☞ CONCILIUM PROVINCIALE SCOTICUM

In quo plura disciplinæ capita sancita sint,

Anno 1225. *habitum.*

Ex chartular. Aberdonen. fol. 25. *& Vet. Moravien. fol. II. in bibl. jurid. Edinburgh.*

BULLA HONORII III. DE EODEM.

An. 1225. Extat ap. Wilkins t. 1. p. 607.

HOnorius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus universis episcopis regni Scotiæ, salutem & apostolicam benedictionem.

Quidam vestrum nuper auribus nostris intimaverunt, quod cum non haberetis archiepiscopum, cujus auctoritate possitis concilium provinciale celebrare, contingit in regno Scotiæ, quod est a sede apostolica tam remotum, statuta negligi concilii generalis, & enormia plurima committi, quæ remanent impunita. Cum autem provincialia concilia omitti non debeant, in quibus de corrigendis excessibus & moribus reformandis diligens est adhibendus cum Dei timore tractatus, ac canonicæ sunt relegendæ regulæ ac conservandæ, maxime quæ in eodem generali concilio sunt staturæ; per apostolica vobis scripta mandamus, quatenus, cum metropolitanum noscamini non habere, auctoritate nostra provinciale concilium celebretis.

Dat. apud Tyberim 14. Calend. Junii, pontificatus nostri anno IX.

E

Modus procedendi in concilio cleri Scoticani.

Primo induantur episcopi albis & amictis, cappis, solennibus mitris, chirothecis, habentes in manibus baculos pastorales, abbates superpe-

C liciis & cappis, mitrati cum mitris, decani & archidiaconi in superpelliciis & almuciis & cappis. Alii vero clerici, sint in honesto habitu & decenti. Deinde procedant duo ceroferarii, albis & amictis induti, cum cereis ardentibus ante diaconum, qui legat evangelium. Ego sum pastor, &c. quem comitetur subdiaconus, & petet diaconus benedictionem a conservatore, si præsens fuerit, vel ab antiquiore episcopo, si sit absens. Prælecto evangelio, obsculetur liber

D a conservatore, & singulis episcopis. Deinde incipiat conservator hymnum " Veni creator, " & ad quemlibet versum incensetur altare ab episcopis. Quo facto, qui haberet dicere sermonem, accepta benedictione a conservatore, incipiat sermonem ad cornu altaris. Finito sermone, vocentur citati ad concilium, & absentes puniantur secundum statuta. Quibus statutis ibidem perlectis in publico, excommunicent episcopi secundum statuta, habentes singuli in manibus candelas.

Incipiunt statuta generalia ecclesiæ Scoticanæ. 1.

I.

Canones generalium conciliorum, ut Isidorus ait, a tempore Constantini imperatoris cœpe-

1 Statuta hæc sub finem regni Scotorum regis Alexandri II. condita fuisse ex vetustate chartularii colligit clar. Rudimannus.

perunt, quibus ſancta Romana eccleſia, fide catholica ſuccreſcente, & ſancti patres in concilio Niceno convenientes, ſecundum fidem evangelicam & apoſtolicam certitudinem tradiderunt, inter cætera ſtatuentes, ſicut beatus Gregorius papa ſcribit, quod ſicut ſancti evangelii libros quatuor concilia ſuſcipiens venerari me fateor; Nicenum ſcilicet, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, & Calcedonenſe, in quibus hæreticæ pravitates, & fidei catholicæ impugnatores confundebantur, & religio chriſtiana ad Dei laudem & omnium credentium ſalutem ſolidum recepit fundamentum: ex quo more per catholicorum principum provincias & regna ſalubriter inſtitutum eſt, ut ſingulis annis provincialia concilia ad decorem domus Dei, & fidem catholicam firmiter obſervandam rite celebrentur. Cui mori felicis recordationis Honorius papa in eccleſia Scoticana conſenſum adhibuit ſpecialem in hæc verba: Honorius epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, &c. Auctoritate igitur Dei omnipotentis, & ſacrorum canonum, ac ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ nos prælati eccleſiæ Scoticanæ concilium provinciale noſtrorum prædeceſſorum more celebrantes, & laudabilem conſuetudinem obſervantes, unanimi conſenſu ſtatuimus & ordinamus, ut ſingulis annis ſinguli epiſcopi, & abbates, ac prioratuum priores in habitu ſolemni ad concilium celebrandum ad certum diem per conſervatorem concilii ſibi competenter præfigendum devote conveniant, ut per triduum, ſi neceſſe fuerit: in eodem concilio valeant pro neceſſitatibus divinis & eccleſiaſticis commorari, & invocata Sancti Spiritus gratia, ſtatum eccleſiaſticum ibidem ad modum debitum & placentem Deo reformare. Si quis vero eorum canonica præditione fuerit impeditus, procuratorem vice ſua ſufficientem ſubſtituat. Non autem veniens perſonaliter, cum venire poſſit & noluerit, auctoritate concilii & arbitrio puniatur.

ANNO CHRISTI 1225.

Quomodo conſervator debeat legi.

II.

Statuimus etiam inprimis, ut quolibet anno verbum prædicationis cuilibet epiſcoporum, uni poſt alterum injungatur in proximo concilio, per ſe vel per alium proponendum, incipiendo ab epiſcopo ſancti Andreæ, & quod unus epiſcoporum conſervator ſtatutorum concilii ordinetur de conſilio reliquorum, qui de concilio ad concilium ſuo fungatur officio, ac manifeſtos & notorios ejuſdem concilii, ſeu alicujus ſtatuti in eodem violatores puniat, & ad debitam ſatisfactionem per cenſuram eccleſiaſticam ſecundum juris exigentiam efficaciter compellat.

De fide catholica.

III.

Statuimus ſacri approbatione concilii, ut prælati majores & minores fidem catholicam & apoſtolicam indubitanter teneant, & ſubditos ſuos utriuſque ſexus in articulis fidei diligenter inſtruant, monentes & inducentes parochianos ſuos, quod ipſi ſuis liberis eandem fidem exponant, & eos doceant fidem chriſtianam obſervare.

ANNO CHRISTI 1225.

Quod ſacramenta eccleſiæ diligenter miniſtrentur.

IV.

Statuimus, quod ſacramenta eccleſiaſtica cum devota reverentia in fide catholica celebrentur, ſub certa forma a ſanctis patribus & ſacris ſcripturis tradita: ſub certis verbis catholice tradita, modis aliquibus immutare non liceat.

Quod eccleſiæ ſufficienter ornentur.

V.

Adhæc ſtatuimus, quod eccleſiæ ad modum facultatum ipſorum parochianorum & per ipſos parochianos, & cancella earum per ipſos rectores de lapidibus conſtruantur, & poſtea conſecrentur, & debitis ornamentis, libris, & vaſis ornentur, & ad ſtatum debitum reformentur.

De eccleſiis ædificandis.

VI.

Item ſtatuimus, quod nulla eccleſia vel oratorium ſine diœceſani conſenſu conſtruatur, vel in conſtructis ſine ejuſdem conſenſu vel auctoritate divina officia aliqua temeritate celebrentur, quin potius ſecundum canones ſacros profanentur.

De eodem.

VII.

Et quia præſens ſtatutum minus plene in multis locis invenimus obſervatum, ſtatuimus, ut quilibet noſtrum in ſua diœceſi diligenter * ---- quo jure & qua auctoritate fuerunt conſtructæ, quod ſi minus rationabiliter conſtructæ, quod ſi minus rationabiliter conſtructæ fuerint, vel etiam impoſterum conſtruantur, ſecundum inſtituta canonica ſint ſuſpenſæ, proviſo, fuerint capellæ quæcumque, indemnitati in omnibus matricis eccleſiæ ſic proſpiciatur, ut nullum ei præjudicium generetur, nec de oblationibus a privilegiatis alicubi aliquid recipiatur, niſi ſuper hoc privilegium ordinario ſufficiens exhibeatur: quod ſi aliqui contrarium fecerint, ipſo jure ſint ſuſpenſi.

Ne miſſæ celebrentur in privatis locis ſine licentia epiſcopi.

VIII.

Item nonnulli religioſi, & etiam alii, tam ſeculares quam eccleſiaſtici in privatis & inhoneſtis locis ſibi faciunt divina celebrari, immo potius in ſcandalum totius eccleſiæ, profanari, ubi frequentius ſpurcitiæ peccatorum committuntur, & animalia bruta commorantur, nulla petita licentia vel obtenta a locorum ordina-

---

x Deeſt *cum*.

* Deeſt vox aliqua in MS. forte *inquirat*, *inſpiciat*, aut ſimile quid.

narii, aut aliqua auctoritate exhibita. Quapropter ne de cætero hujusmodi fiant, sub pœna suspensionis in personas, & interdicti in eadem loca, & etiam excommunicationis, si taliter delinquentes competenter moniti ab hujusmodi præsumptionibus non distiterint, firmiter inhibemus, volentes & statuentes, quod rectores ecclesiarum parochialium, & vicarii earundem, necnon etiam parochiales presbyteri hujusmodi sententias auctoritate concilii valeant in suis parochiis executioni debitæ demandare. ANNO CHRISTI 1225.

De honestate clericorum.

IX.

Statuimus etiam, quod quælibet ecclesia parochialis suum proprium habet rectorem aut vicarium, qui debitam curam animarum per se aut per alium idoneum ministrum de licentia sui diœcesani valeat exercere, &, quod iidem mundam & honestam ducant vitam, alioquin canonicæ subjaceant ultioni.

Quod vicarii sufficientem habeant substentationem.

X.

Ad hæc statuimus, ut vicarii ecclesiatum, sufficientem & honestam habeant sustentationem de proventibus ecclesiarum, quum qui altaribus deserviunt, de ipsius & ecclesiæ proventibus vivere debent. Ita tamen, quod portio vicarii pura, libera, omnibus oneribus subductis, ad minus æstimationem decem marcharum attingat, si ad hoc suppetant ecclesiæ facultates: proviso, quod in pinguioribus ecclesiis, secundum modum facultatum, & onera eisdem incumbentia, sufficientes portiones vicariis assignentur.

De ornatu clericorum.

XI.

Ad hæc statuimus, quod rectores & vicarii ecclesiarum, & etiam in dignitatibus constituti, ac sacerdotes, & clerici infra sacros ordines tam in statumentis, quam in habitu corporis decenter induantur: rubeis pannis, sive viridibus, seu virgatis non utantur, nec etiam pannis, qui nimia brevitate notentur. Vicarii quoque & sacerdotes clausa cetuper habeant indumenta, tonsuram deferant congruentem, ne intuentium, quorum forma & exemplum esse debent, offendat aspectum. Quod si ab ordinariis moniti emendare noluerint, ab officio suspendantur, & ecclesiasticis subjaceant disciplinis.

Quod nullus se intrudat in beneficio ecclesiastico.

XII.

Statuimus etiam, quod nullus rector, aut vicarius sine conscientia diœcesani, aut ejus officialis, super hoc potestatem habentis, in possessionem ecclesiasticam intrudatur, vel aliquam in eadem exerceat administrationem; & qui secus fecerit, secundum canonum sancita a jure, quod sibi competit, cadere debet, & nihilominus arbitrio diœcesani alias legitime puniatur.

De mansionibus beneficiatorum.

XIII.

Statuimus etiam, quod quælibet ecclesia mansionem aliquam prope ecclesiam habeat, in quam episcopus, sive archidiaconus honeste recipi valeant; quam decernimus infra annum debere fieri tam expensis personarum, quam vicariorum pro rata sua portionum: sustentatio autem domorum spectat ad vicarium, cum habeat usum earum, & commodum, & ad hoc per sequestrationem fructuum ecclesiarum compellantur.

Quod novi census non imponantur ecclesiæ.

XIV.

Statuimus etiam, quod novi census eccl. aut vicariis non imponantur, nec antiqui census augeantur; & si secus actum fuerit, secundum Lateranense concilium irritentur, & delinquentes in talibus, prout justum fuerit, puniantur.

De clericis ordinandis.

XV.

Ad hæc statuimus, quod nullus episcopus clericos diœcesis alterius episcopi ad ordines maxime sacros sine literis ordinarii sui vel ejus officialis admittat. Clerici autem transeuntes vel ignoti ad nullum officium ecclesiasticum sine literis commendatitiis certis admittantur, & si sine admissione episcopi, officialis, archidiaconi in ecclesiis parochialibus seu capellis se divinis immiscuerint, ipso facto sint suspensi. Ad hæc statuimus, quod quilibet sacerdos seu clericus ad religionem transiens, habeat annuale suum, sicut & alii, qui in Domino moriuntur.

De confessoribus constituendis.

XVI.

Quod in quodam concilio statutum est, approbantes statuimus, ut per quoslibet decanatus prudentes viri & fideles constituantur per episcopum confessores, quibus personæ vicarii & minores clerici valeant confiteri, qui decanis forsitan erubescunt confiteri, & verentur. In ecclesiis vero cathedralibus confessores institui præcepimus generales.

De locato & conducto.

XVII.

Cum laicis dari ecclesias ad firmam sit penitus inhonestum, & clericis quibuscunque ad longum tempus propter continuationem temporis, quod consuevit afferre periculum ecclesiis, posset esse damnosum; utrumque districtius inhibentes, statuimus, ut nec laicis unquam nec personis ecclesiasticis etiam ultra quinquennium ad firmam non conferantur, nec eo finito, renoventur eisdem, nisi prius ipsas alii habuerint mediate, salvis concessionibus religiosorum super garbis eis in proprios usus concessis; &, ut omnia sint in tuto, præcipimus, ut præsentibus

ANNO CHRISTI 1225.

tibus episcopis vel archidiaconis firmarum fiat conventio, ex qua plures literæ scribantur, quarum una maneat penes episcopum, vel penes archidiaconos. ANNUM CHRISTI 1225.

De cohabitatione clericorum & mulierum.

XVIII.

Licet ad profugandum a laribus ecclesiæ putridum illud cupidinis libidinosæ contagium, quo decor ecclesiæ turpiter maculatur, studuerint semper ecclesiastici rectores, ipsum cum improbitatis tantæ existit, ut semper se ingerat impudenter; nolentes ergo tantam ecclesiæ ignominiam conniventibus oculis præterire incorrectam, statuta Romanorum pontificum, & maxime decretales Alexandri papæ super hoc editas exequendo, statuimus, & statuendo præcipimus, ut clerici, & maxime in sacris ordinibus constituti, qui in suis domibus vel alienis detinent publice concubinas, eas prorsus a se removeant infra mensem, alias de cætero nullatenus detenturi, alioquin ab officio & beneficio sint suspensi. Ita quod usquequo super hoc satisfecerint, de beneficiis ecclesiasticis se nullatenus intromittant. Alioquin ipso jure ipsos eis decernimus esse privatos. Volumus quoque & districte præcipimus, ut archidiaconi & decani super hoc diligentem fieri faciant per omnes decanatus inquisitionem, & quod statuimus, observari.

De rebus ecclesiæ non alienandis.

XIX.

Statuimus etiam, quod ecclesiarum parochialium rectores seu vicarii eaſdem ecclesias sibi commissas nullatenus obligare valeant, nec fructus earum ad ulteriora tempora vendere, aut quibuslibet modis alienare, nisi quatenus ad eosdem rectores pro se viventibus, aut suo annuali poterunt pertinere, ne per obligationes & alienationes hujusmodi, ecclesiis ipsis & earum patronis, aut earum rectorum successoribus damnum aut injuria generetur.

Item de eodem.

XX.

Statuimus etiam, quod nullus rector aut vicarius parochialis ecclesiæ decimas aliquas aut proventus alios ecclesiasticos personis conjunctis aut extraneis, præsertim laicis etiam ad usum perpetuum, quoad concedentes aut recipientes vixerint, dare valeant, vendere, vel quomodolibet alienare. Et si quid contra præsumptum fuerit, irritum sit & inane, & quod sic alienatum fuerit, ad jus & proprietatem suæ ecclesiæ integraliter revertetur.

Item de eodem.

XXI.

ANNUM CHRISTI 1225

Adjicimus etiam, quod nullus rector, aut vicarius decimarum seu aliorum proventuum ecclesiasticorum per unius anni spatium, antequam eædem decimæ seu proventus percipi debeant, venditionem, obligationem, seu aliam alienationem anticipare præsumat. Et si secus præsumptum fuerit, iidem contractus omni careant firmitate, quum per contractus hujusmodi ecclesiæ læduntur; rectores & vicarii depauperantur; ementes etiam plerumque suis pretiis defraudantur; jura etiam ordinariorum quandoque deferuntur, vel penitus enervantur.

Ne clerici vel monachi se negotiis immiscеant.

XXII.

Cum jure divino & humano caveatur, quod nemo militans Deo, implicet se negotiis secularibus; statuimus, quod nemo religiosus, aut sacerdotes vel clerici sanctis ecclesiis astricti, actores vel administratores secularium personarum in negotiis secularibus fiant, vel administrationes ab eis rerum seu negotiorum secularium suscipiant, per quas ad ratiocinia teneantur, ne & ipsi in scandalum ecclesiæ per secularem potentiam graviter opprimantur, & ecclesiæ sibi commissæ ex hoc enormiter lædantur. Quod si aliqui adversus hoc imposterum venire præsumpserint, ab ecclesiastico ministerio fiant alieni, pro eo, quod clericali officio neglecto, fluctibus seculi vel potestatibus secularibus se [1] miscuerint.

De eodem.

XXIII.

Item salubri provisione decrevimus, ut clerici beneficiati de cætero domos aut possessiones laicas ad opus concubinarum & filiorum suorum emere non præsumant, nec etiam ad opus eorum domos construant in feodo laicali, sed nec etiam pecuniam ministrent ad hujusmodi emenda ad opus illorum, ut sic eis subtrahatur occasio malignandi. Si quis super hoc habeatur justa ratione suspectus, nisi ad arbitrium superioris se purgaverit, ipsius arbitrio puniatur. Præterea licet testamenta legitima clericorum beneficiatorum decedentium volumus observari: nolumus tamen, quod concubinis aliquid in testamento suo relinquant. Quod si de cætero factum fuerit, totum illud in usum ecclesiæ, quam rexit defunctus, episcopi arbitrio convertatur.

De interdicto.

XXIV.

Item statuimus, ut cum indultum sit Hospitalariis ac aliis religiosis quibusdam ab apostolica sede, ut in ipsorum jucundo adventu ad loca interdicta pro suis [2] confratriis, seu eleemosy-

1. In MS. *junxerint* scriptum videtur.

2 In MS. *confricis*, forte pro *confratriis*, de quibus Car. du Fresne in Glossar. med. & infim. Latinitatis, in Addend. p. 1370. hæc habet: In fine tubæ, Helias de Roffiaco in abbatibus S. Martialis Lemovicens. *Exactionem quam episcop. Lemovicenſis & canonici ſub nomine confratriæ a populo violenter expetebant, irritam fecit.* Hæc clar. Ruddim.

☞ mosynis colligendis semel in anno loca ista de-
beant aperiri, quum ad divinorum celebratio-
ANNO CHRISTI 1225. nem in locis hujusmodi nominatim excommu-
nicati nullatenus admittantur, & ipsi præcipue,
qui causam de testamentis dederunt interdicto.
Prohibemus etiam, quod hujusmodi exempti fu-
nera nominatim excommunicatorum, aut pu-
blicorum peccatorum, & violatorum ecclesia-
rum, & aliorum, quibus vivis non communi-
cavit ecclesia, ecclesiasticæ sepulturæ tradere
non præsumant; si vero in aliquo contra præ-
missa venire præsumpserint, privilegiorum hu-
jusmodi ipsos fore decernimus abusores. Ipsos
quoque ad ecclesias illas nullatenus admitten-
dos, donec satisfactionem idoneam præstiterint
de offensa. Et quod a loco sacro extrahantur
corpora sic sepulta.

De testamentis & ultimis voluntatibus.

XXV.

Statuimus, ut cum de bonis in testamento alicujus cuicumque relictis, ordinariis locorum certa fuerit ratio facienda, quia Cistercienses, ac alii exempti ad hujusmodi rationem reddendam nullatenus compelli possunt, ut dicunt, quod religiosi hujusmodi executores nullo modo constituantur, nec in aliquo bona defunctorum administrent. Quod si fuerint constituti, pro non constitutis penitus habeantur.

De immunitate ecclesiarum.

XXVI.

Statuimus, quod fugientes ad ecclesiam defendantur ab eadem, nisi fuerint notarii depopulatores agrorum, aut publici & notorii prædones viarum publicarum, aut manifesti violatores aut effractores ecclesiarum, seu a canone vel ab homine excommunicati, quibus casibus adhuc sunt tuendi, donec diœcesanus vel ejus officialis pronunciaverit sententialiter eos ab ecclesia non esse defendendos.

Item de eodem.

XXVII.

Adjicientes, quod nullus vicarius, seu presbyter, seu c ericus alius aliquem crucesignatum, seu clericum captum pro homicidio, præda, latrocinio, maxime si super his maleficiis fuerint defamati, de manibus ballivorum laicorum requirat sine jussu & conscientia episcopi, archidiaconi, vel decani loci illius, ubi fuerit requirendus. Prohibemus etiam, ne laicus fidejussor inveniatur apud ballivum laicum pro talium captorum liberatione; statuentes, quod detentores talium privilegiorum, postquam canonice moniti fuerint & requisiti, ad liberationem eorundem per censuram ecclesiasticam compellantur.

De eodem.

XXVIII.

Statuimus etiam, clericos in quolibet ordine ab ecclesia esse defendendos, donec exigente justitia, propter immunitatem criminum a susceptis ordinibus degradentur, & ne maleficia transeant impunita, in maleficiis deprehensi aut manifesti convicti, arctæ custodiæ carceris diœcesani, quem quilibet episcopus habere tenetur, tales clerici commendentur, ac pane doloris & aqua tribulationis ibidem sustententur, ne fame vel siti in carcere suffocentur. ANNO CHRISTI 1225.

De festis.

XXIX.

Statuimus etiam, quod de cætero placita secularia in diebus dominicis ac in aliis festivitatibus solemnibus minime teneantur; neque in ecclesiis, cœmeteriis, aut aliis locis Deo dedicatis talia placita, & maxime causæ sanguinum, aut criminales, per quoscunque judices seculares locis aut temporibus prædictis agitentur.

Ut libertates ecclesiæ sine diminutione conserventur.

XXX.

Statuimus etiam, quod nulli permittatur violare aut diminuere libertates, seu immunitates aut consuetudines rationabiles rerum aut personarum ecclesiasticarum hactenus observatas, ac divino jure vel humano salubriter & rationabiliter introductas.

De crucesignatis ab ecclesia defendendis.

XXXI.

Statuimus autem, auctoritate concilii Lateranensis, quod crucesignati rite ab ecclesia tuendi sunt, nisi propter suorum scelerum immanitatem ab ecclesiastica defensione fuerint sequestrandi; super hoc justum judicium diœcesani modis omnibus expectetur.

Quod nami non capientur per laicos in terris ecclesiasticis.

XXXII.

Statuimus, quod nullus vicecomes, ballivus, vel quicunque laicus namum capiat, vel capi faciat in foro aliquo, vel extra forum de rebus clerici vel etiam laici, manentis in terris ecclesiarum, vel etiam ad vendendum compellant sub æstimatione, quæ "*For le Roy*" vulgariter dicitur. Quod si secus actum fuerit, si capiens vel capi faciens ammonitus res raliter captas aut venditas infra terminum sibi statutum non restituerit, & etiam de injuria satisfacere contempserit, per excommunicationis sive interdicti sententiam, secundum quod videbitur expedire, sine moræ dispendio coerceatur.

Quod clericus non trahatur ad forum seculare.

XXXIII.

Statuimus etiam, quod si ecclesiastica persona contra aliam personam ecclesiasticam moveat quæstionem personalem, vel etiam realem, super rebus aut aliquibus bonis ecclesiasticis, eam coram judice ecclesiastico prosequatur, super his adversarium suum nullatenus ad forum

rum vetitum pertrahendo. Quod si aliter ab aliquo præsumptum fuerit, si canonice monitus non destiterit, actor a jure, quod sibi competit, cadat; reus, si ulterius perseverent, & pœnas prædictas contemnant, secundum sacros canones & auctoritate concilii excommunicati publice denuncientur. Adhæc, cum invasores ac perturbatores immunitatum, libertatum, possessionum ecclesiasticarum, necnon perturbantes pacem per aliquas fraudes, odia, vel machinationes, per sententiam latam a canone, ipso facto sint excommunicati, auctoritate eorundem canonum & concilii decrevimus eos debere excommunicatos publice denunciari.

ANNO CHRISTI 1225.

De decimis & primitiis.

XXXIV.

Statuimus, secundum divinæ legis & humanæ præcepta, quod decimæ de omnibus, quæ innovantur, de quibus decimæ præstari debent, ut de blado, fœno, lino, de hortis, de molendinis, de piscariis, de fœtibus animalium, lana, lacte, caseis, quocunque tempore fiant, pullis, ovis, negotiatione, venatione, silva cædua, de fructibus arborum, & aliis hujusmodi integre persolvantur his, ad quos pertinere noscuntur.

De decimis hortorum.

XXXV.

Ad hæc decrevimus, quod decimæ hortorum in civitatibus & burgis, ad quamcunque culturam redigantur, ad vicarium pertineant. Decimæ vero hortorum in villis, pro qua parte fuerint ad culturam segetis redacti, ad personam pertineant, & pro alia parte ad vicarium. Linum vero ubicunque seminatur, ad vicarium pertineat.

De decimis vaccarum.

XXXVI.

Item de vaccis foetis statuimus, ut si de earum lacte non fiat caseus, vel butirum, pro vacca tres denarii per annum, & pro ejus vitulo unus denarius eodem anno pro decima exigatur.

De decimis ovium.

XXXVII.

Item statuimus de ovibus, quod si oves, vel cætera animalia in diversis parochiis extiterint per diversa tempora, quælibet ecclesia pro rata temporis decimam percipiat, dum tamen per mensem integrum ad minus in alicujus parochia steterint, minoris autem temporis nulla ratio habeatur; fructus autem toto tempore, quo curantur, non quo percipiuntur, accipere debemus, & hoc ipsum inter episcopatus observetur.

De eodem.

XXXVIII.

Item statuimus, si parochianus alicujus ecclesiæ per mensem vel ultra, propter herbam cum suis averiis in alia parochia commoreretur, id, quod supradictum est de ovibus, observetur.

ANNO CHRISTI 1225.

De eodem.

XXXIX.

Item statuimus, quod animalium, quæ cubant in una parochia & pascuntur in alia, per totum annum decimæ dividantur æqualiter; si autem communiter pascuntur in utraque parochia, & cubant tantum in una; illa, in qua cubant, tres partes remaneat ecclesiæ, in cujus parochia pascuntur.

De decima fœni & molendinorum.

XL.

Item statuimus de decimis fœni & molendinorum, quod integre persolvantur; quas si aliquis solvere noluerit, post trinam admonitionem excommunicetur.

De mercenariis.

XLI.

Item statuimus, quod sufficiat a mercenariis, qui opera sua locant pro dimidia marca vel infra, exigere tres oblationes per annum pro decima mercedis, quam recipiunt.

De decima piscationum.

XLII.

Item statuimus de decimis piscatorum, quod nulla persona vel vicarius ab alienis parochianis decimas piscationum exigere præsumat, nisi quamdiu in sua parochia domos conduxerint, vel mansiunculas ad inhabitandum fecerint, vel ex mutuo seu commodato habuerint, nisi fecus ecclesiarum aliqua legitima præscriptione fuerit munita.

Casus, in quibus excommunicantur, qui perturbant viros ecclesiasticos, seu eorum procuratores, ne faciant commodum suum de decimis suis.

XLIII.

Item statuimus, ne advocati ecclesiarum, seu quilibet laici impediant vel prohibeant, aut aliquo modo compellant personas, vel vicarios, seu procuratores eorum, quominus de decimis suis seu dominorum suorum libere valeant disponere, vendere, vel alienare, quocunque modo voluerint; nec etiam suis vel alienis hominibus prohibeant, ne decimam emant seu etiam alias obventiones, nec etiam clericis aliquod impedimentum præstent, quominus ad opus proprium eas colligant, & pro arbitrio suo de eis disponant. Quod si quis contrafacere præsumpserit, vel quoquomodo in fraudem ecclesiasticæ libertatis & sacrorum canonum machinatus fuerit, auctoritate concilii generalis excommunicetur.

De

ANNO CHRISTI 1225.

De furantibus decimas.

XLIV.

Item ſtatuimus, quod quicunque filii perditionis decimas furtive ſubripuerint, aut vi aut clam occupaverint, aut decimas ſegetum ſectas in agris reliquerint, aut per agros projecerint, & ad horrea ſecundum rationabiles & antiquas conſuetudines deferre contempſerint, eccleſiaſtica cenſura ad ſatisfaciendum Deo & eccleſiæ, ac clericis læſis & damnificatis legitime compellantur.

De eodem.

XLV.

Adhæc ſtatuimus, quod iſtæ ſententiæ in ſingulis eccleſiis ſingularum diœceſium ad nos ſpectantium, per tres dies ſolemnes ſingulis annis publicentur.

De conſpirationibus.

XLVI.

Excommunicamus etiam omnes conſpiratores contra proprios epiſcopos, vel alienos regni, & omnes conſpiratoribus conſentientes eo quod tales ſciſmatici ſunt & infames.

De obedientia clericorum.

XLVII.

Quoniam melior eſt obedientia quam victimæ, & contumacia ſeu inobedientia peccato ariolandi & idololatriæ comparatur; ſtatuimus, quod omnes eccleſiaſtici viri, ſuis diœceſanis archidiaconis, decanis in mandatis licitis & canonicis contumaciter & ſine manifeſta cauſa rationabili reſiſtentes, ab officio ſuſpendantur, & creſcente contumacia, pœnæ majori ſubdantur.

De quæſtionariis qui non niſi ſemel in anno admittantur.

XLVIII.

Quoniam quidam quæſtionarii variis illuſionibus animas ſimplicis populi ſeducunt, ſtatuimus, quod cum aliquis quæſtionarius ad aliquam eccleſiam acceſſerit, miniſtrans in eadem eccleſia eodem die negotium dicti quæſtionarii parochianis ſuis reverenter exponat, ſecundum quod in literis domini papæ & diœceſani continetur: ita quod dictarum literarum tenorem nullatenus excedat. Ad alium diem autem infra annum illum eundem quæſtionarium in eadem eccleſia pro eodem negotio nullo modo admittat. Adhæc ſtatuimus firmiter obſervandum, quod a principio Quadrageſimæ uſque ad octavas Paſchæ negotium fabricæ eccleſiæ Glaſvenſis omnibus diebus dominicis & feſtivis fideliter & diligenter in ſingulis eccleſiis, poſt Evangelium miſſæ, parochianis exponatur, & indulgentia eidem fabricæ ſubvenientibus conceſſa, quam in qualibet eccleſia ſcriptam eſſe præcipimus, aperte & diſtincte eiſdem parochianis vulgariter dicatur, & eleemoſynæ eorundem ac bona decedentium ab inteſtato, ac etiam pie legata ſecundum conſuetudinem hactenus approbatam fideliter colligantur, & decanis locorum in proximis capitulis ſine diminutione aſſignentur, & infra dictum terminum nullus quæſtionem pro negotiis aliis in eccleſiis parochialibus admittat.

ANNO CHRISTI 1225.

Quod excommunicati ſint ſubvertentes libertatem eccleſiæ.

B

XLIX.

De prælatis & clericis ſtipendiis eccleſiæ militantibus, qui contra canonicas ſanctiones & libertates eccleſiaſticas & conſuetudines eccleſiæ Scoticanæ hactenus obtentas conſilium & auxilium laicis impendunt, & maxime de his, qui literas dictant, ſcribunt, & conſignant, ſeu ſtatuta condunt, per quæ jura ſeu ſtatuta libertates eccleſiæ & conſuetudines hujuſmodi poſſunt ſubverti, & de aliis, ſcilicet ſtatutariis (a), conſiliariis, & eorum fautoribus ſtatuendo decrevimus, quod quoniam omnes tales in canone latæ ſententiæ C incidunt pro excommunicatis publice denuncientur. Si quis vero beneficiatus inpoſterum ſuper aliquo præmiſſorum fuerit convictus, auctoritate iſtius ſtatuti noverit ſe beneficio ſuo fore privatum; ſi præditus dignitate vel prælatura aliqua, hujuſmodi attentare præſumpſerint, omni dignitate careat & honore; ſi laicus, & ab eccleſia infeodatus, feodo ſuo privetur. Si clericus hujuſmodi facere præſumat, & poſtea ad eccleſiaſticum beneficium fuerit præſentatus, nullatenus admittatur, niſi coram diœceſano ſuo ſuper hoc purgaverit innocentiam.

Infraſcripti excommunicandi ſunt quater in anno.

D

L.

Item ſtatuimus, quod in ſingulis eccleſiis, tam militum quam aliorum, quater in anno in proximis dominicis poſt obſervationem quatuor temporum excommunicentur in genere ſortilegi, venefici, incendiarii, eccleſiarum fractores, falſarii, uſurarii manifeſti, & ſcienter impedientes teſtamenta legitime facta, & etiam impedientes ordinarios, quominus de bonis ipſorum decedentium ab inteſtato, ſecundum conſuetudinem eccleſiæ Scoticanæ, rite valeant ordinare; laici detinentes, invadentes, fraudan- E tes, & auferentes poſſeſſiones, aut alia quæcumque jura eccleſiaſtica aut libertates, & omnes illi, qui ſe in beneficio eccleſiaſtico intrudunt; & teſtes ſcienter perjuri, per quos aliquis amittit hæreditatem, aut beneficium eccleſiaſticum, ſeu terrenum; raptores etiam publici & notorii; & omnes ſcienter receptantes fures, vel raptores, ut furentur, vel rapiant, vel eos manu-

(a) In MS. *Statuariis*

nutenent, vel pro eis fidejubent, cum ex dicta causſa querelantur. Contra latronum & prædonum (a) flagitia, quibus nimis abundat regio Scoticana, quod nequaquam eſſet, ut accepimus, niſi majores eos defenderent, & manuteneret, aut pro eiſdem ſcienter & prudenter fidejuberent, ſic duximus ſtatuendum, ut nemo eos protegat, manuteneat, ſeu defendat, vel in domibus teneat, vel ullos, quos ſciverint, vel manifeſtum fuerit latrocinium aut prædam exercere: eos autem, qui contrafeceriut, ſi tertio commoniti per eccleſiaſticum judicem ipſos a ſe non abjecerint, eccleſiaſticæ excommunicationi ſubjugamus. Monitionem autem volumus & ſtatuimus ſufficere generalem, & ſi fiat alicujus nomine non expreſſo, dum ita publice ac ſolemniter fiat, quod ad eorum notitiam valeat pervenire. Item omnes, qui in cauſa matrimoniali falſas exceptiones malitioſe opponunt, vel opponi procurant, vel qui in cauſa matrimoniali falſum perhibent teſtimonium ſcienter, vel id fieri procurant, vel teſtes ſubornant, excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere.

ANNO CHRSTI 1225.

De eodem.

LI.

Item excommunicamus illos, qui pacem regis aut regni perturbant; & omnes illos, qui odio vel lucri cauſa aliis crimina falſa imponunt, pro quibus mors, vel exilium, vel membrorum mutilatio, vel exhæredatio, ſeu bonorum ſpoliatio ſequi debeat, ſi judicialiter convincantur.

De excommunicato per unum epiſcopum denunciando per alios, & de interdicto promulgando in terris excommunicati, ſi per quadraginta dies in pertinacia perſeveraverit; & de pœna prælatorum iſta non obſervantium.

LII.

Statuimus etiam, ut quoties aliquis ex nobis epiſcopis in aliquem nobis jure dioeceſ. ſubditum ſententiam excommunicationis ob aliquam cauſam rationabilem & legitimam promulgaverit, & eandem alicui noſtrum demandaverit publicandam, & demandandum, quibus noſtrum eam per ſuam dioeceſim faciat publicari, & ipſum delinquentem denunciet excommunicatum, & eundem per ſeipſum tanquam excommunicatum evitet; & quatenus in eo eſt, ab aliis faciat evitari. Et ſi talis excommunicatus in ſua pertinacia per quadraginta dies claves eccleſiæ contemnendo, animo perſeveraverit indurato, & idem excommunicator extunc terras ipſius excommunicati in dioeceſi ſua ſitas, & loca, per quæ tranſierit, & per triduum & amplius in eiſdem fecerit moram, eccleſiaſtico ſuppoſuerit interdicto, & idem interdictum alicui noſtrum demandaverit publicandum; quilibet noſtrum terras ejuſdem excommunicati in dioeceſi ſua ſitas ſupponat interdicto, quouſque per eundem excommunicatorem dictæ ſententiæ fuerint relaxatæ. Loca vero, per quæ tranſierit, & quamdiu ibi moram fecerit, ſimiliter eccleſiaſtico ſupponat interdicto. Ut tamen regiæ majeſtati debitus honor deferatur, ſi idem excommunicatus in comitatu domini regis, vel reginæ conſortis ſuæ, communis congregationis ipſius regni magnatum extiterit, tunc dioeceſanus loci ejus per ſe, vel per alium talem eſſe excommunicatum denunciet, eoſdem canonice inducendo, ut ipſum excommunicatum a ſua communione repellant, & evitent, & a ſuis faciant evitari. Alioquin cum ſibi videantur favere, qui manifeſto facinori negligunt obviare, idem locus per dioeceſanum eccleſiaſtico ſupponatur interdicto, tamen regis & reginæ liberorumque ſuorum capellis in ſua dignitate feliciter duraturis. Et ut divinus timor incutiatur fortius obſtinatis, ad excommunicatorum inſolentiam reprimendam, ſi neceſſe fuerit, brachii ſecularis auxilium, prout catholicorum regum temporibus fieri conſuevit, & de jure debuit, invocetur. Et ſi aliquis noſtrum aliqua levitate ab eccleſiaſtica & divina obſervatione receſſerit, vel in aliquo eam impedierit, per ſacri concilii deliberationem fratrum ſuorum atque prælatorum conſiliis careat aliorum.

ANNO CHRISTI 1225

De pœna inceſtus clericorum.

LIII.

Si quis ſacerdos cum filia ſua ſpirituali fornicatus fuerit, ſciat ſe grave adulterium commiſiſſe; idcirco ſi fœmina laica ſit, omnia derelinquat, & res ſuas pauperibus tribuat, & converſa in monaſterio Deo uſque ad mortem ſerviat. Non debet epiſcopus vel presbyter commiſceri cum mulieribus, quæ eis confeſſæ ſunt peccata: ſi forte, quod abſit, ſic contigerit, ſic pœniteat quomodo & de filia ſua ſpirituali (b). Epiſcopus annis quindecim, presbyter annis duodecim pœniteat, & deponatur tamen, ſi in conſcientiam populi venerit.

Quod abſolutio excommunicationis non ſit extorquenda per laicos.

LIV.

Cum laicis de rebus ſeu perſonis eccleſiaſticis nulla ſit attributa poteſtas diſponendi, quibus obſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi; ad extirpandum conſtitutionis vitium, quod nuper inolevit in ſubverſionem eccleſiaſticæ libertatis; per quod gladius ſpiritualis & claves eccleſiæ gladio materiali ſubjiciantur; duximus ſtatuendum, quod nullus, qui juriſdictioni præeſt, ſententiam excommunicationis, interdicti, ſeu ſuſpenſionis in ſubditos ſuos, ex quacunque cauſa latam, ad mandatum alicujus ſecularis poteſtatis de cætero præſumat relaxare. Si vero ſecularis poteſtas in pertinacia ſua perſeverans, ad relaxandum ſententias per res eccleſiæ mobiles ſive immobiles, ſeu quovis alio modo compellat, loci dioeceſanus auctoritate concilii & canonis puniat hujuſmodi delinquentem.

De

(a) In MS. poſt *prædonum* habetur *ne* forte pro *nefaria*
(b) Vox *Cardinali* alia manu ſuperimponitur *ſpirituali*

ANNO CHRISTI 1225.

De baptiſmo.

L V.

Quoniam baptiſma prima tabula eſt poſt naufragium, & magna eſt virtus & efficacia hujus ſacramenti, cum ab ipſo Deo inſtitutum ſit, & ejus ſanguine rubricatum; præcipimus, ut hoc ſacramentum celebretur cum honore, & reverentia, & magna cautela, maxime in diſtinctione verborum, in quibus tota vis hujus ſacramenti conſiſtit, & ſalus puerorum. Forma autem baptizandi hæc eſt: „ Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.“ In Romano vero & etiam Anglico idiomate ſub eadem forma doceant ſacerdotes frequenter, & poſſe, & debere ſe baptizare pueros in neceſſitate. Et pater & mater baptizent filium ſuum in neceſſitate, cum aliæ deſint perſonæ, & ſine præjudicio matrimonii. Fontes ſub ſera clauſa cuſtodiantur. Chriſma ſimiliter, & ſacrum oleum, & euchariſtia ſub clave cuſtodiantur. Si vero hi, ad quos ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerint, tribus menſibus ab officio ſuſpendantur. Et ſi per eorum incuriam aliquid nefarium inde contigerit, graviori ſubjaceant ultioni. Baptiſterium habeatur in qualibet eccleſia baptiſmali lapideum vel ligneum, competens, quod decenter cooperiatur & reverenter conſervetur, & in alios uſus non convertatur. Aqua, in qua baptizatus fuerit puer, ultra ſeptem dies in baptiſterio non ſervetur. Si vero puer a laico domi baptizatus fuerit, aqua propter reverentiam baptiſmi, vel in ignem fundatur, vel ad eccleſiam deferatur in baptiſterium fundenda. Item vas illud, in quo baptizatus fuerit, vel in igne comburatur, vel ad uſus eccleſiæ deputetur. Cum autem laicus in neceſſitate baptizaverit puerum, ſacerdos poſtea diligenter inquirat ab eo, quid dixerit, aut quid fecerit; & ſi inveniat laicum diſcrete etiam in forma eccleſiæ baptizaſſe in quocunque idiomate, approbet factum; ſin autem, ipſe ſacerdos baptizet puerum, ſic dicendo: „ N. non te baptizo; ſed ſi non es baptizatus, baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.“ Sub iſta forma, pueri, de quibus dubium eſt, an ſint baptizati, baptizentur. Cum vero a laico baptizatus fuerit infans, poſtmodum allato puero ad fores eccleſiæ, ſuppleatur a ſacerdote quod deeſt; ſcilicet paululum (a) ſalis, & aurium & narium linitio cum ſaliva. Exorciſmi etiam dicantur, & ad fontes omnia fient puero, quæ fieri ſolent ſine immerſione & aquæ benedictione. Quando autem baptizatus fuerit puer, de quo dubium eſt an baptizatus fuerit, omnia fiant a ſacerdote, dum tamen ante immerſionem dicantur verba ſupradicta: „ Non te baptizo,“ &c. Ad levandum vero puerum de fonte tres ad plus admittantur perſonæ in baptiſmo. Marem duo mares, & una fœmina ſuſcipiant; fœmina vero duabus fœminis, & uno mare ſuſcipiatur. Plures tanquam teſtes non tanquam patrini, ſi haberi potuerint, habeantur, propter varias cauſas. Panni autem chriſmales non niſi in uſus ornamentorum eccleſiæ convertantur; A nec ſemel ad eccleſiam cum pueris delati, aliis ad baptizandum prece vel pretio non tradantur. Similiter alia ornamenta eccleſiæ, quæ pontificalem acceperunt benedictionem, nullo modo in profanos uſus convertantur. Fœminæ moneantur, ut pueros ſuos caute alant, & juxta ſe de nocte non collocent, ne opprimantur; ſolos in domibus, ubi ignis fuerit, vel ſolos juxta aquam non relinquant. Et hoc omnibus diebus dominicis dicatur.

ANNO CHRISTI 1225.

De ſacramento confirmationis.

L V I.

Quum ſacramenta confirmationis ad robur dantur pueris, ſacerdotes cum audierint adventum epiſcopi, moneant populum, ut deferant pueros ad epiſcopum confirmandos. Adultus autem, ſi tempus habuerit confitendi, prius confiteatur quam confirmetur. Hoc etiam laicis intimetur, ſicut in ſacramento baptiſmatis proximitas ſpiritualis inter illos, qui ſuſcipiunt pueros, & illos, quorum ſunt pueri, & etiam illorum pueros. Mas vero marem coram epiſcopo teneat, & fœmina fœminam.

De ſacramento pœnitentiæ.

L V I I.

Quum remiſſionem peccatorum per veram confeſſionem conſequimur, præcipimus, ut ſacerdotes in danda pœnitentia diligenter attendant qualitatem perſonæ, & quantitatem delicti, locum, tempus, cauſam, & moram in peccato factam. & alias peccati circuſtantias; ſimili tar devotionem pœnitentis & ſigna contritionis attendant. In audiendo confeſſionem ſacerdos habeat vultum humilem, & oculos ad terram demiſſos, nec ſæpius indiſcrete faciem reſpiciat confitentis, & maxime mulieris, & patienter audiat quicquid dixerit, & in ſpiritu lenitatis eum ſupportet, & ei pro poſſe perſuadeat pluribus modis quod integre & de omnibus peccatis pœniteat, & confiteatur. Aliter vero confeſſio non eſt vera. Præterea inquirat uſitata ſingulatim; inuſitata autem non niſi a longe per circumſtantias, ut ſic expertis detur materia confitendi, & inexpertis nulla detur occaſio delinquendi. Perſonarum nomina, cum quibus peccaverit, non inquirat, ſed per confeſſionem poteſt inquirere, utrum laicus, vel clericus, ſacerdos, vel diaconus, vel monachus fuerit. Moneantur autem laici in principio Quadrageſimæ confiteri, & cito poſt lapſuras: præcipiant etiam parochianis ſuis, ut poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, omnia peccata ſua ſemel in anno confiteantur proprio ſacerdoti vel alteri ad ejus licentiam; & reverenter ad minus in Paſcha euchariſtiæ ſacramentum percipiant, niſi forte de conſilio proprii ſacerdotis ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum, alioquin & vivi ab ingreſſu eccleſiæ arceantur, & mortui chriſtiana ſepultura careant. Caveat autem ſacerdos omnino, ne verbo, aut ſigno, aut aliquo modo peccatorem prodat, ſed ſi prudentiori

(a) In MS. papulum

☞ tiori consilio indiguerit, illud absque expressione personæ ulla caute inquirat. In dubiis vero semper consultet episcopum, aut discretos viros, quorum consilio certificatus securus solvere valeat vel ligare.

ANNO CHRISTI 1225.

De sacramento eucharistiæ.

LVIII.

Excellentissimum dominici corporis & sanguinis sacramentum cum reverentia, devotione, & honore tractetur. Et propter hoc districte præcipimus, quod sacerdotes circa ea, quæ ad substantiam sacramenti corporis & sanguinis Domini partinent, sint diligentes, provisuri quod eucharistia in munda pixide conservetur: nec ultra septem dies conserventur hostiæ consecratæ, sed qnalibet die dominica innoventur, ita quod post receptionem hostiæ recenter consecratæ ante sumptionem sanguinis dominici, reservatæ hostiæ a celebrante missam sumantur, vel aliquo bonæ conscientiæ. Habeaturque certitudo circa hostiam consecratam, ut non sumatur non consecrata pro consecrata, nec consecrata iterum consecretur. Sacerdos autem ministraturus diligenter consideret, ut hostia de puro frumento sit, & integra, & integrum habeat circulum, & quod major pars vini, & modica aquæ, quæ a vino absorberi possit, ponantur in calice. Caveat ne vinum sit acetum, vel corruptum. Item præcipimus, ut sacerdotes habeant canonem correctum, & verba canonis in missa rotunde dicantur & distincte. Omnes horæ & omnia officia aperte & distincte dicantur, ita quod præ festinatione nimia verba non præcidantur nec syncopentur.

De celebratione missarum.

LIX.

Item in celebratione missæ, hostiam consecratam, pacem daturus sacerdos, ori suo non apponat, quod ante perceptionem eam ore tantangere non debet, si vero de patena, sicut quidam faciunt, eam sumat post celebrationem missæ, tam patenam quam calicem faciat aqua perfundi, vel solum calicem, si eam de patena non sumat, habeatque sacerdos juxta altare pannum mundissimum, alio panno circumdatum undique, & honeste ac decenter coopertum, in quo post sumptionem sacramenti salutaris, digitos cum habiis tergat ablutos. Habeatque sacrarium super se honestum operculum. Hostiam vero non elevent antequam ista verba prædicantur: „ Hoc est corpus meum.“ Item si sacerdos necesse habuit bis in die celebrare casu, quod nisi in die Nativitatis, vel Resurrectionis dominicæ, vel quum aliquod corpus præsens, est in ecclesia tumulandum, vel aliqua evidens urgens necessitas, fieri prohibemus. Post primam celebrationem & corporis & sanguinis sumptionem nihil in calicem fundatur, quod a celebrante sumatur, sed tantum post celebrationem subsequentem. Post vero celebrationem diligenter absorbeantur stillæ de calice, & quod fuerit superfluum in calice, digitis sumatur ab aliquo bonæ conscientiæ, vel reservetur in vasi mundo, ad id specialiter deputato, & post celebrationem secundæ missæ sumatur a sacerdote.

ANNO CHRISTI 1225.

De custodia eucharistiæ, & visitatione infirmorum.

LX.

His addimus etiam, quod cum eucharistia ad ægrotum fuerit deferenda, habeat sacerdos pixidem mundam, in qua sit bursa mundissima, & in ea deferat corpus dominicum ad ægrotum linteo mundo superposito, lucerna præcedente & tintinnabulo, ad cujus sonitum excitetur devotio fidelium, nisi æger fuerit valde remotus. Habeatque sacerdos stolam quandam, quum vadit ad ægrotum, & si ægrotus remotus non fuerit, in superpellicio decenter ad ipsum accedat, aeris temperies patiatur. Habeatque vas argenteum vel stanneum ad hoc specialiter deputarum, quod deferat secum ad ægrotum, ut in eo valeat dare ægro, post sumptam eucharistiam (a) suorum digitorum. Deferat autem sacerdos corpus dominicum ante pectus suum reverenter.

De extrema unctione.

LXI.

Moneant diligenter sacerdotes infirmos parochianos suos a quatuordecim annis & supra ad extremam unctionem, & omnibus petentibus & pœnitentibus gratis & libenter exhibeant hoc sacramentum. Item denuncient eis, quod hoc sacramentum potest iterari scilicet in qualibet infirmitate, de qua timetur metus mortis, & quod post hoc sacramentum licet converti ad opus conjugale, & ad alia, ut prius licita. Oleum autem infirmorum cum reverentia deferatur ad infirmos, & eos cum honore sacerdos ungat & orationum celebritate, quæ ad hoc sunt ordinatæ, & nihil inde nec pro aliis sacramentis exigatur.

De vita & honestate clericorum.

LXII.

Ut clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caste vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, & crapulis & ebrietate omnes clerici diligenter se abstineant; commercia sæcularia non exerceant maxime inhonesta; tabernas evitent prorsus, nisi causa necessitatis forte in itinere constituti. Coronam & tonsuram habeant competentem. Sacerdotes deferant cappas clausas, nisi justitia timoris exegerit habitum mutare (vel) transformare. Clerici vero cæteri in habitu, in gestu, & in omnibus honeste se habeant, ab illis se personis penitus abstineant, quæ in generali concilio continentur. Sacerdotibus vero præcipue & personis sub periculo officii & beneficii districte præcipimus, ut continenter & honeste vivant, concubinas suas procul expellant,

(a) *ablutionem*, vel aliud quid deesse videtur.

lant, & nullam familiaritatem cum eis de cætero habeant nec in domibus propriis nec in alienis, nisi velint officiis & beneficiis contra hoc agendo privari. Advocatis vero, si sint clerici infra sacros, (ordines,) vel sacerdotes in foro seculari, nisi proprias causas prosequantur, vel miserabilium personarum, præcipimus, ut officiis ecclesiasticis, divinis & aliis bonis studiis se exerceant diligenter, divinum vero officium nocturnum pariter & diurnum, quantum Deus dederit, studiose & devote celebrent. Ad hæc præcipimus, ut quælibet ecclesia habeat calicem argenteum cum vasis decentibus & honestis; sindonem mundam & candidam amplitudinis congruentis, linteamina, & omnia alia ornamenta, quæ ad altaris spectant officium, habeant competentia, & libros ad psallendum idoneos & legendum, & sacerdotalia indumenta sufficientia pariter & honesta; & quod minus absurdum est in sacris sordes negligere quam dedecuerit in profanis, districte præcipimus, quod vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, & pallia altaris, necnon & ipsa corporalia nitida & munda custodiantur, ne propter quorundam incuriam vel vestimentorum turpitudinem, vel sorditatem quibusdam sint horrori. Cereus quoque paschalis quolibet anno de nova cera fiat, & de cera, qua factus fuerit, post Pentecosten ad ecclesiæ usus convertatur, nec inde amoveatur.

ANNO CHRISTI 1225.

Quæ sunt relinquenda successori.

LXIII.

Ad hæc sacræ synodi approbatione statuimus, quod si rector alicujus ecclesiæ decesserit, & ecclesia sua relicta fuerit sine indumentis sacerdotalibus competentibus, vel sine libris, vel sine utrisque; vel si forte domos ecclesiæ reliquerit dirutas, vel ruinosas; de bonis ejus ecclesiasticis tanta portio deducatur, quæ sufficiat ad reparandum hæc; & defectus ecclesiæ supplendum. Utensilia quoque domus successori suo relinquat.

Quod novi census non imponantur ecclesiæ.

LIV.

Sicut in generali concilio est statutum, firmiter prohibemus, ne novi census imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur; quodcunque contra hoc actum est, sicut in eodem concilio cautum est, irritum habeatur. Noverint etiam præsentati, quod de cætero jurabunt, quod nec promissio nec pactio aliqua intersit inter ipsos & præsentatores propter beneficium habendum, & maxime de augenda pensione.

De matrimonio.

LXV.

Quum matrimonium ab ipso Deo in paradiso noscitur institutum, & quoad originem primum est inter alia sacramenta, ut liberius & canonice de cætero contrahatur, præcipimus ut nulli detur fides de matrimonio contrahendo, nisi coram sacerdote & tribus vel quatuor viris fide dignis ad hoc specialiter convocatis. Nullus sacerdos præsumat aliquas personas matrimonialiter conjungere, nisi prius terna denunciatione in ecclesia publice & solenniter præmissa, secundum formam concilii generalis; ita quod qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Inhibeant etiam sacerdotes sub pœna excommunicationis, ne quis malitiose matrimonium impediat. Ipse etiam presbyter nihilominus investiget, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cumque apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quod fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis. Clandestina quoque matrimonia fieri prohibemus, inhibentes ne quis sacerdos talibus interesse præsumat, & qui contra hæc fecerit, canonice puniatur. Denuncient etiam presbyteri parochianis suis, quod matrimonium prohibitum est infra quartum gradum consanguinitatis vel affinitatis: ultra quartum gradum legitime contrahitur. Inter compatres & commatres, & inter filium & filiam, & inter susceptum & susceptam, & filium & filiam suscipientis matrimonium interdicimus. Statuimus etiam, ut capellani parochianos suos publice fornicarios statim compellant cum fornicariis suis contrahere, aut eas simpliciter abjurare, nulla conditione adjecta.

ANNO CHRISTI 1225.

Tuendi sunt fugientes ad ecclesiam.

LXVI.

Firmiter prohibemus, ne quis fugientes ad ecclesiam, quos ecclesia debet tueri, inde violenter abstrahat, aut ipsos circa ecclesiam obsideat vel eisdem subtrahat victualia.

Quod honeste serventur ecclesiæ.

LXVII.

Prohibemus etiam ne choreæ vel turpes & inhonesti ludi, qui ad lasciviam invitant, in ecclesiis vel cœmeteriis fiant, nec causæ seculares maxime in quibus agitur de judicio sanguinis, in eisdem tractentur. Statuimus etiam ut cœmeteria per circuitum honeste claudantur, ne immundis & brutis animalibus pateat ingressus. Ecclesiæ quoque integre & honeste sine ruina custodiantur.

Excommunicandi sunt quater in anno.

LXVIII.

Excommunicenter quater in anno per totam diœcesim sortiarii & incendiarii manifesti, usurarii, malefici, raptores publici, malitiose impedientes testamenta legitime facta, scienter perjuri, per quos aliquis amittit hæreditatem, beneficium ecclesiasticum, vel terrenum.

Dandæ sunt decimæ de omnibus, quæ renovantur.

LXIX.

Item decimæ reddantur de omnibus, quæ renovantur per annum, videlicet de agricoltura, negotiationibus, fœno, lino, lana, & lacte, & de proventibus molendinorum, & de omnibus aliis honestis fructibus secundum consuetudines approbatas hactenus & obtentas.

Quot

ANNO CHRISTI 1225.

Quot collectæ dicendæ ſunt in miſſis.

LXX.

Sacræ ſynodi approbatione ſalubriter duximus ſtatuendum, ut per diœceſim noſtram in celebratione miſſarum, præterquam in feſtis duplicibus, dicantur quinque collectæ; una de pace eccleſiæ, ſcilicet,, Eccleſiæ tuæ, quas Domine preces," &c. alia pro domino noſtro rege, & regina, & eorum filiis, ſcilicet,, Deus, in cujus manu corda ſunt regum."

De viſitatione infirmorum.

LXXI.

Item, cum presbyterum ad infirmum vocari contigerit, ſi audita ejus confeſſione forte teſtari voluerit, ipſum diligenter moneat & inducat, ut ſecundum facultates ſuas reſpiciat fabricam eccleſiæ cathedralis, cum ab ipſa parochiales eccleſiæ documenta ſalutis accipiant. Fiunt in hujus executione ſtatuti per ſuperiorem, prout expedire viderit.

Monitionem faciendo leproſis.

LXXII.

Idem de his, qui lepræ morbum incurrunt, & de conſuetudine generali a communione hominum ſeparantur, ſtatuimus, ut cum tales ad loca ſe transferant ſolitaria, moneantur efficaciter a presbyteris in eorum receſſu, ut parochialem eccleſiam reſpiciant ſecundum ſuarum exigentiam facultatum, ad quod ſi induci nequiverint, nulla eis coactio inferatur, cum afflictis addi non debeat afflictio, ſed ipſorum miſeriis ſit potius miſerendum.

Quod perjuri in cauſa matrimoniali mittendi ſunt ad epiſcopum.

LXXIII.

Item ſtatutum a prædeceſſore noſtro editum innovando firmiter prohibemus, ne presbyter parochialis aliquem in cauſis matrimonialibus aut aliis ſpontanee pejerantem ad confeſſionem ſuſcipiat, ſed omnes tales ad noſtram præſentiam veniant, a nobis (a) pœnitentiam recepturi.

De exequiis mortuorum.

LXXIV.

Item ad funera & exequias mortuorum laicorum cantus vel choreas fieri prohibemus, cum non deceat de aliorum fletu ridere, ſed ibidem potius de hujuſmodi ſit dolere.

Quod luctæ vel ludi non fiant in eccleſiis, nec in cœmeteriis.

LXXV.

Huic etiam prohibitioni duximus (b) addendum, ut in aliquibus feſtivitatibus infra eccleſias vel cœmeteria luctæ vel ludi de cætero fieri non permittantur; & qui ter monitus a ſacerdote loci, ab hujuſmodi ceſſare noluerit, ingreſſus eccleſiæ interdicatur eidem. Qui ſuſpenſus a ſua inſolentia non deſtiterit, excommunicationis ſententia innodetur.

. . . . . .

. . . . . .

LXXVI.

Item audivimus a quibuſdam, cum in die Paſchæ fideles Chriſti ſuſcipere debent euchariſtiæ ſacramentum, quidam presbyteri, quod dolentes referimus, illud præſtare denegant impudenter, niſi prius oblationes ſuas tunc porrigant ad altare, & eodem die exactiones faciant a laicis, corpus Chriſti tenentes in manibus, ac ſi dicerent: Quid mihi vultis dare, & ego eum vobis tradam? Quod amodo fieri prohibemus ſub obteſtatione divini judicii diſtrictius, permittentes ut presbyteri parochianos ſuos tempore congruo ad ſolutionem decimarum & jurium aliorum per cenſuram eccleſiaſticam prævia ratione compellant.

Excommunicandi ſunt, qui prohibent ſuos, ne emant decimas.

LXXVII.

Item quorumdam relatu nobis innotuit, quod quidam domini feodorum homines ſub ſe manentes a rectoribus eccleſiarum decimas emere non permittant, cum eas oporteat vendere vel ponere ad firmam, & in locis ſylveſtribus remotis colligi nequeant ab eiſdem. Hoc de cætero modis omnibus fieri prohibemus, decernentes, ut qui talia commiſerint, ſi commoniti non deſtiterint, a ſuis presbyteris excommunicationis ſententia percellantur.

De locato & conducto.

LXXVIII.

Item firmiter prohibemus, ne de cætero ad firmam eccleſiæ conferantur, niſi de conſcientia epiſcopi vel archidiaconi fiat conventio, ex qua plurimæ literæ conſcribantur, quarum una remaneat penes ipſos. Item firmarius eccleſiæ eam alii non tradat ad firmam, cum negotiatio quædam videatur ſub obtentu ſecularis commodi, & negotiatio clericis ſit penitus interdicta.

Quod

(a) MS. *præſentiam*
(b) MS. *admittendum*

ANNO CHRISTI 1225

Quod rectores ordinentur & serviant ecclesiis.

LXXIX.

Item irrefragabili constitutione sancimus, ut rectores ecclesiarum ad primos ordines veniunt ordinandi; ita quod quamcito fieri poterit, commode ordinentur. Qui parochialem habet ecclesiam, amodo per seipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius ecclesiæ cura requirit, nisi prius in eadem vicarium habuerit canonice institutum. Qui vero ex dispensatione plures ecclesias habuerit parochiales, uni earum deserviat, idoneis & perpetuis vicariis in aliis constitutis. Et qui nec vicarium habuerit, nec residere voluerit, ille se sciat Lateranensis concilii auctoritate privatum, libere alii conferenda, qui quod dictum est, velit & valeat adimplere.

Quod laici non teneant placita in ecclesia.

LXXX.

Sub interminatione anathematis firmiter prohibemus, ne laici teneant placita sua secularia in ecclesiis vel cœmeteriis, & ne laici secus altare, quum sacra mysteria celebrentur, stare vel sedere inter clericos præsumant, excepto domino rege & majoribus regni, quibus propter suam excellentiam in hac parte duximus deferendum.

Quod focariæ concubinæ sacerdotum vel clericorum beneficiatorum non admittantur in ecclesiam.

LXXXI.

Item prohibemus sub interminatione anathematis, ne focariæ concubinæ sacerdotum vel clericorum beneficiatorum, vel infra sacros ordines positorum admittantur in ecclesiis ad aquam benedictam, vel pacis osculum, vel ad aliquam communionem fidelium, nec aliæ fornicariæ ab aliquibus in domibus vel in terris scienter & prudenter receptentur.

Quod matrimonia sine bannis non contrahantur.

LXXXII.

Item prohibemus, ne qui matrimonium contrahant sine terna denunciatione solemniter facta in ecclesia, ubi degunt, si in eadem parochia manent; si in diversis, in utraque denuncientur sponsalia, & ne contrahantur sine fidelibus testibus & legitimis. Item prohibemus, ne matres aut nutrices teneros infantes secum in cubilibus collocare præsumant, propter frequentiam emergentium periculorum.

De potibus dandis ægrotis.

LXXXIII.

Item prohibemus, ne aliquis medicinæ ignarus sub pallio medicinæ potationes herbarum mortiferarum alicui conferat ægrotanti, nec aliquod sortilegium faciat vel exerceat.

De capellanis conducendis.

LXXXIV.

Item prohibemus, ne quis recipiatur capellanus ad curam parochiæ, ibidem moram facturus, ad minus quam per unius anni spatium, nec inde sine rationabili causa archidiacono exposita recedat. Discedentem vero absque literis archidiaconi nullus audeat recipere aut tenere. Explicit.

Ex auctoritate Dei Patris omnipotentis, & Filii, & Spiritus Sancti, nec non & sanctæ Dei genitricis Mariæ, & S. Michael. archangeli, & omnium angelorum & archangelorum, & sancti Johannis Baptistæ, & omnium patriarcharum, & sanctorum apostolorum, & evangelistarum, innocentium, martyrum, confessorum, atque virginum, & omnium cælestium virtutum, & sanctorum canonum, & nostri ministerii excommunicamus, damnamus, anathematizamus, & a liminibus sanctæ matris Dei ecclesiæ sequestramus omnes conspiratores contra proprios episcopos vel alienos, regni, seu alios prælatos, omnes conspiratoribus consentientes, eo quod omnes tales schismatici sunt & infames. Excommunicamus etiam omnes, qui causa matrimoniali, vel alia falsum perhibent testimonium scienter, exceptiones malitiose opponunt, vel opponi procurant, vel testes subornant, vel id fieri procurant in causa matrimoniali. Excommunicamus omnes illos, qui pacem regis & regni perturbant, & omnes illos, qui ordii vel lucri causa, aliis crimina imponunt, per quæ ipsorum fama lædatur, aut pro quibus mors vel exilium vel membrorum mutilatio vel exhæredatio seu bonorum spoliatio sequi debeant, si judicialiter convincantur. Excommunicamus omnes detentores decimarum suarum injuste, & omnes illos, qui decimas proprias seu alienas præter voluntatem dominorum ipsarum occupant & detinent violenter, seu rectores ecclesiarum, vel vicarios, aut eorum procuratores, quacunque calliditate impediunt, vel perturbant, quominus de decimis suis ad suam libere disponere valeant voluntatem; necnon & usurarios manifestos, raptores publicos, impedientes testamenta legitime facta, incendiarios, libertatum ecclesiasticarum & immunitatum in terris, vel in aquis, seu in nemoribus, aut pascuis, aut quibuscunque aliis rebus perturbatores, & violatores, aut eorum auctores, consilium, auxilium, favorem eis præstantes; necnon sortiarias, & omnes eas foventes & protegentes, & in suis maleficiis manutenentes, ac etiam cum eis in maleficiis suis communicantes; invasores & raptores bonorum ecclesiasticorum, seu in terris (a) ecclesiasticis nonnulla vi præter voluntatem dominorum capien-

(a) In autographo scriptum est *elementis*

ANNO CHRISTI 1225.

pientes, exceptis domini regis & reginæ, ac filii sui servitoribus pro eorundem necessariis, cum ea alibi invenire non potuerunt, accipientibus, dummodo justum pretium solvant pro eisdem. Maledicti sint omnes prænotati; maledicti sint interius & exterius; a planta pedis usque ad verticem capitis, cum Datan & Abiron, quos terra vivos absorbuit; fiant dies eorum pauci, & dominationes eorum accipiant alii; filii eorum 2 orphani: & sicut hæc lucerna in præsenti extinguitur, sic extinguantur lucernæ eorum ante viventem in secula seculorum, & demergantur in inferno animæ eorum, nisi resipuerint, & ad satisfactionem & emendationem venerint. Fiat, fiat. Amen.

ANNO CHRISTI 1225.

FINIS TOMI VIGESIMISECUNDI.

(b) fortan deest *fint*.

f
BX
825
S3
1901
v.22

9455

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

GTU LIBRARY
3 2400 00639 8675